

Ταχ. Τέλος κατεβλήθη

ΕΤΟΣ ΕΒΔΟΜΗΚΟΣΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ – ΑΘΗΝΑΙ – ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1988 ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 1440

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΜΕΛΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΓΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

RECEIVED JAN 23 1988
LIBRARY of the
ORTHODOX ATHENAGORAS
GRADUATE INSTITUTE
THEOLOGICAL UNION

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ

ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΟΙΔΙΜΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ

ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΝ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΝ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ
1886-1986

ΚΑΙ

ΕΠΙ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ
18 Νοεμβρίου 1977

«Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδοῦ οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυ-
ρίου. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ· ἐν ὅλῃ
καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν».

(Ψαλμ. ριγ' 1-2)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

**τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**

Τοῖς Ἑλλογιμωτάτοις κυρίοις Νικολάφ Μπρατσιώτη, Καθηγητῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Προεδρεύοντι, καὶ Χρ. Καθαρείφ, Ἐπιτίμῳ Ἀρεοπαγίτῃ, Γενικῷ Γραμματεῖ τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ,

Εἰς Ἀθήνας

Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς ἡμῶν Πατριάρχης κύριος κύριος Δημήτριος, μετὰ μεγάλης καθυστερήσεως ἔλαβε τὸ ἀπὸ τῆς 28ης Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. γράμμα ὑμῶν, δι' οὗ ἐγνωρίζετε Αὐτῷ τὴν ἀπόφασιν ὑμῶν ὅπως τελέσητε θεολογικὸν μνημόσυνον εἰς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου Θεολόγου Παναγιώτου Τρεμπέλα, εἰς ἀναγνώρισιν τῆς προσφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τὰ θεολογικὰ γράμματα καὶ γενικώτερον.

Ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης ἡμῶν μεγάλως ἐκτιμῶν τὸ ἔργον τοῦ κορυφαίου τούτου Θεολόγου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εὐχαρίστως ἤθελεν ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν ὑμῶν καὶ ἤθελε τιμήσει δι' ἐκπροσώπου Αὐτοῦ τὴν πνευματικὴν ταύτην συνεστίαν, πλὴν τοῦτο δὲν κατέστη δυνατόν λόγῳ καθυστερήσεως λήψεως τῆς ἐπιστολῆς ὑμῶν.

Διαβεβαιούμενος ὑμᾶς περὶ τῶν προσευχῶν τοῦ σεπτοῦ Προκαθημένου τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποικομένου διδασκάλου τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας, διατελῶ μετὰ βαθείας ἐν Κυρίῳ ἀγάπης καὶ τιμῆς.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 10ῃ Μαρτίου 1988

(† Ἀρχιμανδρίτης Μελίτων Καρᾶς)

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

**Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κύριος
ΣΕΡΑΦΕΙΜ**

ἔκλεισε τὴν ὅλην ἐκδήλωσιν διὰ τῶν κάτωθι λόγων:

Ἀγαπητοί μου

Ὅλα ὅσα ἐλέχθησαν περὶ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα ἀπὸ τοὺς ὁμιλητάς, συγκεντροῦνται εἰς τὰ ἑξῆς: Ὅτι ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὑπῆρξε προσωπικότης πολυμερῆς. Προσωπικότης ἡ ὁποία ἦτο εἰς θέσιν νὰ θεραπεύσῃ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης, ὅπερ καὶ ἔπραξεν. Ἦρchiσεν ὡς ἀπολογητής, διέπρεψεν ὡς ἐρμηνευτής καὶ τέλος ἔγραψε τὴν Δογματικὴν του ὡς ἐπισφράγισιν τῆς βαθείας πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως. Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ».

ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

Ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Σύλλογος «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ», ἰδρυθεὶς κατὰ τὸ 1905, ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου **Παναγιώτου Ἀθ. Βαρυμποπιώτου** (1877-1969) καὶ εὐσεβῶν συνεργατῶν του, σημαίνοντα δὲ στελέχη τοῦ ὁποίου διετέλεσαν διακεκριμένοι κληρικοί, λαϊκοὶ θεολόγοι καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ μακαριστοὶ καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Π. Μπρατσιώτης καὶ Β. Βέλλας (Ἀντιπρόεδροι), ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερῶσιν τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ 1988 τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ του εἰς τὸν ἀοιδίμον ἐπίτιμον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΝ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΝ**, μνήμων τῶν διακεκριμένων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας οὗτος προσέφερε, καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν καὶ τὸ Ἔθνος διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν σοφῶν αὐτοῦ συγγραφῶν, γενικῶς δὲ διὰ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ.

Ὁ Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν μετ' ἄλλων διακεκριμένων Θεολόγων κατὰ τὸ 1909, ἵνα ἐνταχθῇ εἰς τοὺς ἱεροκήρυκας τούτου, ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς καὶ ἄνευ ἀμοιβῆς τινός. Ἰδοὺ τί ἀναγράφεται εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου (Πρᾶξις 87/26-2-1909):

«Ὁ διδάκτωρ τῆς Θεολογίας Παναγιώτης Τρεμπέλας, ἔχων ἄδειαν νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, προσφέρεται νὰ κηρύττῃ δωρεάν. Ὁ Σύλλογος δέχεται καὶ εὐχαριστεῖ. Τὴν Κυριακὴν 12 Ἀπριλίου 1909 ἐγένετο πανηγυρικὴ ἡ ἑναρξὶς τῶν ὁμιλιῶν του εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Γ' Δημοτικοῦ Σχολείου Θηλέων, κειμένου εἰς τὴν γωνίαν Σοφοκλέους καὶ Μενάνδρου».

Καὶ ἄλλαχού, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Συλλόγου (σελ. 84): «Εἰς τὸ παναθηναϊκὸν αὐτὸ προσκλητήριον διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Κοινωνίας τῆς Πρωτευούσης δίδει τὸ «παρὼν» καὶ ὁ ἤδη πρύτανης τῶν Ἑλλήνων Θεολόγων σεβαστὸς μας κ. Παναγιώτης Τρεμπέλας, ὁ πολυγραφώτατος, ὡς ἄλλος Ὁριγένης, πλὴν ὀρθοδοξότατος καθηγητής, ὁ κλεῖσας τὴν ἑδραν τῆς Θεολογίας τοῦ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίου ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τότε ἐξ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου ἐν Ἀθῆναις δοκιμώτατα, ἐζήτησε παρὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ ἄδειαν καὶ ἔγκρισιν, νεαρὸς τότε διδάκτωρ τῆς Θεολογίας, ὅ-

πως κατὰ τὰς ὥρας σχολῆς μετατρέπη τὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου 128 (σήμερον 37) καὶ Βορρέου 1 Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου εἰς Θρησκευτικὸν Φροντιστήριον δωρεάν, χάριν τῶν μελῶν. Ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἡ ἔγκρισις ἐδόθη (Πρᾶξις 162/15-6-1912). Πέραν τῶν ἀνωτέρω, ὁ Π. Τρεμπέλας ὑπῆρξε καὶ συνεργάτης τοῦ ὁμωνύμου τοῦ Συλλόγου περιοδικοῦ.

★

★★

Διὰ πάντα ταῦτα ὁ Σύλλογός μας ἀπεφάσισεν ὅπως τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ 1988 ἀφιερῶσει εἰς τὸν Παναγιώτην Τρεμπέλαν ἐπὶ τῇ ἑκατονταετίᾳ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τούτου (1886-1986) καὶ ἐπὶ τῇ δεκαετίᾳ ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ (18 Νοεμβρίου 1977).

Πρὸς τοῦτο ἐζήτησε τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ὅπως τὸ τεῦχος τοῦτο περιλάβῃ τὰ κατὰ τὴν τιμητικὴν ἐκδήλωσιν, ἥτις ἔλαβε χώραν εἰς τὸ Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν 13 Φεβρουαρίου 1988.

Ἡ ἔγκρισις παρεσχέθη εὐχαρίστως. Ὅμοιως οἱ διακεκριμένοι ὁμιληταὶ τῆς ὡραίας ἐκείνης ἐκδηλώσεως προσέφεραν εὐχαρίστως τὰς ὁμιλίας των.

Ἐπίσης καὶ ἡ Σεβασμία Ἀδελφότης Θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ», τὸν σεβαστὸν προϊστάμενον, πατέρα Γεώργιον Δημόπουλον, τῆς ὁποίας ἐπεσκέφθη ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» κ. Ἰωάννης Τιμαγένης εἶδε μετὰ χαρᾶς τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην τοῦ ἐν λόγῳ παλαιμάχου Συλλόγου.

Ὡς γνωστὸν ὁ μακαριστὸς ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων πνευματικῶν τέκνων καὶ ἀναστημάτων καὶ συνεργατῶν τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς Εὐσεβίου Ματθοποῦλου.

Τοιοτοτρόπως, τόσον ἡ ἐκδήλωσις τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ὅσον καὶ ἡ παροῦσα ἔκδοσις ἀποτελοῦν ἀποστοματικὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐναντίον τῶν Θρησκευτικῶν Ὁργανώσεων ἀσεβῆ ἐκείνην ἐκπομπὴν τῆς ΕΡΤ., διότι ἀκριβῶς ὁ Παν. Τρεμπέλας ὑπῆρξε καὶ εἶναι μὲν Πανορθόδοξος προσωπικότης, ἡ ὁποία ὅμως ἐγαλουρήθη καὶ ἐγιγαντώθη καὶ ἔδρασε καὶ εἶναι μεταξὺ τῶν εὐλαβῶν ἰδρυτῶν τῶν Ἀδελφοτήτων **Ζωῆς καὶ Σωτη-
ρος**.

Ι.Γ.Τ.

**Η ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ
ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΟΙΔΙΜΟΝ Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΝ**

Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ

Ἡ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ, μνήμων τῶν διακεκριμένων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας ὁ αοίδιμος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

προσέφερε, καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν σοφῶν αὐτοῦ συγγραφῶν, γενικῶς δὲ διὰ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ, ὡς ἐπίσης μνήμων τῆς πολυτίμου συμβολῆς του εἰς τὸ Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον τῆς Ἑταιρείας, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν εἰς ἓκ τῶν ἐπιφανεστέρων διδασκάλων, ἀπεφάσισεν, ὡς ἐλάχιστον φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, ὅπως προβῇ εἰς τὴν ὀργάνωσιν **τιμητικῆς ἐκδηλώσεως** ἐπὶ τῇ ἑκατονταετίᾳ ἀπὸ τῆς γεννήσεως (1886-1986) καὶ ἐπὶ τῇ δεκαετίᾳ ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας (18 Νοεμβρίου 1977) τοῦ διαπρεποῦς διδασκάλου.

Ἡ ἐκδήλωσις θὰ λάβῃ χώραν τὸ Σάββατον 13ην Φεβρουαρίου 1988 καὶ ὥραν 7.30 μ.μ. ἕως 9 μ.μ. εἰς τὴν αἴθουσαν διαλέξεων τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑταιρείας (Εὐριπίδου 12 — Ἀθῆναι).

Παρακαλοῦμεν ὅπως προσέλθετε εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην, ἵνα τιμήσωμεν τὴν μνήμην τοῦ εὐσεβοῦς Πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου καὶ ἀντλήσωμεν ἐποικοδομὴν καὶ ἐλπίδα ἐκ τοῦ ἔργου καὶ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ.

Μετὰ τιμῆς

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ὁ Πρόεδρος

ΣΤΥΛ. Γ. ΚΟΡΡΕΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

ΧΡ. ΙΩ. ΚΑΘΑΡΕΙΟΣ

Οἱ Ἀντιπρόεδροι

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ, ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Ὁ Ταμίας

ΠΑΝ. ΒΛΑΧΟΣ

Ὁ Κοσμήτωρ

ΑΝΤ. ΛΟΞΑΣ

Ὁ Ἐφορος

ΙΩΑΝ. ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ

Τὰ Μέλη

**ΒΑΣ. ΔΕΝΤΑΚΗΣ, Κ. ΚΡΕΑΤΣΑΣ, ΙΩΑΝ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ,
ΕΜΜΑΝ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ, ΜΑΡΚΟΣ ΣΙΩΤΗΣ**

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Α'

Σύντομος εισήγησις τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ
κυρίου **ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΥ**,
Ἐπιτίμου Προέδρου
τοῦ Ἀνωτάτου Ἑκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

Β'

ΟΜΙΛΙΑΙ

α') **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ**,

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:

«Ὁ Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας»

β') **ΜΑΡΚΟΥ ΣΙΩΤΟΥ**,

Ἄοιότιμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:

«Ὁ ἑρμηνευτὴς τῆς Ἀγίας Γραφῆς»

γ') **ΑΝΔΡΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ**,

Ἄοιότιμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:

«Ὁ διδάσκαλος τῆς Ὁρθοδόξου Δογματικῆς»

δ') **ΗΛΙΑ ΜΟΥΤΣΟΥΛΑ**,

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:

«Ὁ Π. Τρεμπέλας καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας»

ε') **ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΔΕΝΤΑΚΗ**,

Ἄοιότιμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:

«Ἀληθὴς Θεολόγος»

Λήξις τῆς ἐκδηλώσεως ὑπὸ τοῦ Ἄοιότιμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ,

Προέδρου τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων

Γ'

Ἐκθεσις συγγραφῶν
τοῦ ἀοιδίου Καθηγητοῦ

Κατὰ τὴν προσέλευσιν καὶ τὴν ἀποχώρησιν δύνανται οἱ ἀκροαταὶ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ
ἐκθεσιν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Τιμητική εκδήλωση δια τὸν αἰοδιμον ἐπίτιμον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ ἑκατονταετία ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του

(1886-1986)

Καὶ ἐπὶ τῇ δεκαετία ἀπὸ τῆς ἐκδημίας του

(18 Νοεμβρίου 1977)

Ἡ Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, εἰς τὴν σειράν τῶν μαθημάτων τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου, ἐτίμησε κατὰ τὴν 13 Φεβρουαρίου ἐ.ἐ. ἐνώπιον πυκνοτάτου ἀκροατηρίου — τὸ ὁποῖον κατέκλεισε τὴν μεγάλην αἴθουσαν τελετῶν, τὸν εὐρύχωρον ἐξώστην, τοὺς διαδρόμους καὶ τὸ κλιμακοστάσιον τοῦ μεγάρου τῆς ὁδοῦ Εὐριπίδου, — καὶ παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρίου ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν, πολλῶν κληρικῶν, τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Ἀκαδημίας καὶ Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν μνήμην τοῦ αἰοδιμου Θεολόγου - Ἐπιτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα ἐπὶ τῇ ἑκατονταετία ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ (1886-1986) καὶ ἐπὶ τῇ δεκαετία ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ (18 Νοεμβρίου 1977).

Ἡ ἐκδήλωση ἤρχισε μὲ ὕμνους ἐπικάιρους, τοὺς ὁποίους ἔψαλε βυζαντινὴ χορωδία ὑπὸ τὸν καθηγητὴν κ. Ἡλίαν Κοτσιφάκον πρωτοψάλτην τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Πολιούχου τοῦ Πειραιῶς Ἀγίου Σπυρίδωνος.

Τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδηλώσεως ταύτης, καθὼς καὶ τοὺς διακεκριμένους ὁμιλητὰς παρουσίασεν ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως (ἐ.τ.) κ. Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, Ἐφορος τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑταιρείας. Ἡ Ἑταιρεία, εἶπεν ὁ κ. Τιμαγένης, διὰ τῆς ἐκδηλώσεως ταύτης ἐκπληροῖ χρέος πρὸς τὴν τιμωμένην προσωπικότητα τοῦ Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα, ἀφ' ἐνὸς μὲν, διότι οὗτος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν βασικῶν διδασκάλων τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου, οἱ ὁποῖοι ἐστήριξαν τοῦτο, κατὰ τὴν ἐναρξίν του, μετὰ τὸ 1950, καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ρητόρων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄμβωνος καὶ τῆς ἑδρας, ἀφ' ἐτέρου δέ, ὡς ἐλάχιστον φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, ἐνθ' ὃν ἐκοπίασε διὰ τε τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν καὶ τὸ ἔθνος, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν σοφῶν αὐτοῦ συγγραφῶν, ἀλλὰ καὶ, κυρίως, διότι τὸν βίον τετέλεκεν, ἀγωνισθεὶς τὸν καλὸν ἀγῶνα τηρήσας τὴν πίστιν.

Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ὁμιλητῶν, ἐκπροσωπῶν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ἀντιπρόεδρος αὐτοῦ καὶ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Φιλολόγων «Ο ΠΛΑ-

ΤΩΝ» κ. Παναγιώτης Γεωργοῦντζος, Ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὴν σύντομον γενικὴν εἰσήγησιν αὐτοῦ, περιέγραψε λίαν εὐστόχως τὴν προσωπικότητα τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα διὰ χαρακτηριστικῶν στιγμῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὡς καὶ προσωπικῶν ἀναμνήσεων αὐτοῦ ἐξάρας τὴν δύναμιν τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ ηὐχαρίστησε τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον διὰ τὴν παρουσίαν Του ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας καὶ τοὺς Πανεπιστημιακοὺς διδασκάλους, τοὺς προθύμως δεχθέντας νὰ μετὰσχουν τῆς ἐκδηλώσεως διὰ τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν διαπρεπεῖς ὁμιλητὰς καὶ τὸ πυκνότατον ἀκροατήριον διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν καὶ παρέστη εἰς τὸ θεολογικὸν μνημόσυνον τοῦ αἰοδιμου Πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου.

★

Ὁ διευθύνων τὸ πρόγραμμα κ. Τιμαγένης παρουσίασεν ἐν συνεχείᾳ τὸν καθηγητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τ. Πρύτανιν καὶ Διευθυντὴν, σήμερον, τοῦ ἐπισήμου Ὁργάνου τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», κ. Εὐάγγελον Θεοδώρου, ὅστις παρεκλήθη νὰ ὁμιλήσῃ μὲ θέμα: «**Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας**». Ὁ ἔφορος κ. Τ. ἔδωσε τὸν λόγον εἰς τὸν διακεκριμένον ὁμιλητὴν, παρομοιάσας συγχρόνως τὸν τιμώμενον καθηγητὴν πρὸς τὸν χαλκέντερον Ὁριγένην (Ἐκτὸς τῶν αἰρετικῶν σημείων τῶν διδασκῶν του, ὡς εἶπεν) καὶ χαρακτηρίσας τοῦτον ὡς τὸν Χρυσόστομον τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

Ὁ κ. Θεοδώρου ἔδωσε πλήρη καὶ ἀκριβὴ γενικὴν εἰκόνα τοῦ μακαριστοῦ Τρεμπέλα. Ἡ ὁμιλία αὕτη δημοσιεύεται εἰς τὸ παρὸν τεῦχος.

★

Ἐν συνεχείᾳ παρεκλήθη νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ βῆμα ὁ διαπρεπὴς ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς μας Σχολῆς, μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας καὶ Πρόεδρος τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου αὐτῆς κ. Μάρκος Σιώτης, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς ἐποχῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Κ.Δ., ἀρμόδιος διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὸν Παν. Τρεμπέλαν, ὡς ἑρμηνευτὴν τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ὁ κ. Σιώτης εἰς τὴν σύντομον ἀπλὴν καὶ μεστήν περιεχομένου ὁμιλίαν του

παρουσίασε τὸ ἐρμηνευτικὸν ἔργον καὶ τὰ σχετικὰ συγγράμματα τοῦ Π. Τρεμπέλα πλήρως, κατὰ τρόπον λίαν ἐπαγωγόν.

★

Τοῦτον διεδέχθη εἰς τὸ βῆμα ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Δογμάτων κ. Ἀνδρέας Θεοδώρου, ὅστις παρουσίασε, λίαν ἐπιτυχῶς, τὸν ἀοίδιμον καθηγητὴν, ὡς διδάσκαλον τοῦ Ὁρθοδόξου Δόγματος. Ὁ παρουσιάσας τὸν κ. Θεοδώρου Ἐφορος τῆς Ἑταιρείας εἶπεν, ὅτι μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς τριτοῦ Δογματικῆς τοῦ Π. Τρεμπέλα, τὰ μέχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς κυκλοφοροῦντα ἐγγχειρίδια Δογματικῆς ἐφάνησαν ὡς ἀλφαβητάρια.

★

Τὸν κ. Ἀνδρέαν Θεοδώρου διαδέχθη εἰς τὸ βῆμα ὁ ἐκλεκτὸς καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς μας Σχολῆς, Ἡλίας Μουτσούλας, καθηγητὴς τῆς Πατερικῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅστις, ὡς εἶπεν ὁ παρουσιάσας αὐτόν, ὑπῆρξε φοιτητῆς τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸ ἔτος ἀποχωρήσεως τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του εὐτυχῇ, διότι ἐπρόλαβε νὰ τὸν ἀκούσῃ ἀπὸ τῆς ἑδρας καὶ νὰ τὸν χαρῇ ὡς Πανεπιστημιακὸν διδάσκαλον.

Ὁ κ. Μουτσούλας παρουσίασε τὸν Παν. Τρεμπέλαν ὡς τὸν Πατερικόν, ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν χρησιμοποιοῦντα τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς Πατέρας εἰς τὰς συγγραφάς του καὶ τὴν διδασκαλίαν του, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὴν Δογματικὴν του καὶ εἰς τὰ Ὑπομνήματα αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν ἐντρυφόντα εἰς τὰ Πατερικὰ κείμενα καὶ

ἐμπνεόμενον ὑπ' αὐτῶν.

★

Τὸν κ. Μουτσούλαν διεδέχθη εἰς τὸ βῆμα ὁ διακεκριμένος ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου κ. Βασίλειος Δεντάκης, ὅστις ἐχαρακτήρισε τὸν Π. Τρεμπέλα ὡς τὸν ἀληθῆ Θεολόγον, παρουσιάσας τὸν ἀείμνηστον ὡς τὸν φιλακόλουθον, εἰς τὸν προσευχόμενον, εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιαστικόν, ὡς τὸν ἐπιποθοῦντα νὰ διαμῆνῃ εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου, ὡς τὸν Ὁρθόδοξον Πνευματικὸν ἄνθρωπον.

★

Μετὰ τὸν κ. Δεντάκην καὶ πρὶν δι' ὀλίγων κλείσῃ τὴν ὅλην εὐλαβὴ ταύτην ἐκδήλωσιν ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρος τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων κ. Κων. Μουρατίδης, ὡμίλησε δι' ὀλίγων ὁ τιμῶν διὰ τῆς παρουσίας του τὸ Θεολογικὸν τοῦτο μνημόσυον **Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ**, εἰπὼν, ὅτι ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ἐκάλυπεν ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας καὶ προσέφερεν εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος **ΠΟΛΛΑ**.

★

Δυστυχῶς, ἐπειδὴ ἡ ὅλη ἐκδήλωσις ὑπῆρξε μακρά ὁ κ. Μουρατίδης ἐθεώρησε λήξασαν τὴν ἐκδήλωσιν, μὲ τὴν προσλαλίαν τοῦ Μακαριωτάτου καὶ παρεκάλεσε νὰ μὴ ὁμιλήσῃ ὁ ἴδιος. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ κ. καθηγητοῦ ἐξεπληρώθη βεβαίως, ὅμως ἡ σύντομος ὁμιλία του ὡς κατακλείς τῆς ὅλης ἐκδηλώσεως, δημοσιεύεται εἰς τὸ παρὸν τεῦχος.



Ὁ κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Ἡ Ἑταιρεία μας τιμᾷ τὸν Π. Τρεμπέλα

Ἡ Ἑταιρεία μας, τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ὅταν ἰδρύθη, τὰ σύνορα τοῦ Κράτους μας ἦσαν εἰς τὴν Λαμίαν. Καὶ ὁ λαός μας ἀναλφάβητος 80-90%, πάμπτωχος, πειναλέος καὶ ῥακένδυτος. Ἡ Ἑταιρεία μας τὴν φιλίαν πρὸς τὸν Λαὸν ἀντελήφθη ὡς καθήκον αὐτῆς 1) νὰ τὸν διδάξῃ γράμματα καὶ στοιχειώδεις πρακτικὰς γνώσεις, 2) νὰ τὸν διαφωτίσῃ καὶ τὸν στερεώσῃ θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς διὰ νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ δεισιδαιμονίας, κακοδοξίας καὶ ἀπὸ τὰς ξένας θρησκευτικὰς προπαγάνδας, καὶ 3) νὰ τὸν φρονηματίσῃ πατριωτικῶς καὶ νὰ στερεώσῃ τὴν πίσιν του εἰς τὴν ἐθνικὴν μας ἑλληνο-χριστιανικὴν παράδοσιν.

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὑπῆρξεν ἕνας διακεκριμένος θεολόγος, λόγιος καὶ καθηγητὴς καὶ ὑπηρέτησε κατὰ τρόπον ἑξοχον ἕναν ἀπὸ τοὺς τρεῖς τομεῖς τῆς μορφώσεως τοῦ Λαοῦ, ποὺ ἡ Ἑταιρεία μας ἔταξεν ὡς σκοπὸν τῆς καὶ τὸν ὑπηρετεῖ συνεχῶς καὶ σταθερῶς μέχρι σήμερον.

— Δὲν διωργάνωσεν ἡ Ἑταιρεία μας τὴν τιμητικὴν δι' αὐτὸν ἀποφινὴν ἐκδήλωσιν διότι ὑπῆρξεν ἕνας ἐξαιρετικὸς καθηγητὴς. Καθηγηταὶ καὶ Ἀκαδημαϊκοὶ διακεκριμένοι ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι. Τὸν τιμᾷ διότι ὑπῆρξε μία ἐξαιρετικῶς φωτεινὴ παρουσία. Ὑπῆρξεν ἕνα πλουσιόπαιδο τῆς Πάτρας καὶ δὲν ἐπροτίμησε νὰ σπουδάσῃ ἐπιστήμης ποὺ φέρουν πλοῦτον καὶ δόξαν καὶ πολιτικὴν διάκρισιν. Δὲν ἐπῆγε νὰ σπουδάσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸν ἔξω κόσμον. Ἐσπούδασε Θεολογίαν. Καὶ πάλιν δὲν ἐπῆγεν ὡς βοηθὸς καὶ ἐπιμελητὴς ἐνὸς καθηγητοῦ διὰ νὰ γίνῃ καθηγητὴς. Ἐμεινε διὰ βίου ἄγαμος, ἀλλὰ δὲν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἱερωσύνην διὰ νὰ ἐπιδιώξῃ ἀρχιερατείαν. Ἐμεινεν ἀπλοῦς μελετητὴς καὶ ἐρμηνευτὴς τῆς Γραφῆς καὶ κήρυξ τοῦ Θείου Λόγου. Αὐτὴ ἡ ταπείνωση ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖον του. Εἰς κάθε αἰῶνα κάθε τόπος γεννᾷ τέσσαρα - πέντε τέκνα τοῦ ἐξοχώτερα πολὺ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὑπῆρξεν ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος.

— Τὴν πρώτην φορὰν ποὺ ἄκουσα διὰ τὸ ὄνομά του ἦτο κατὰ τὴν δεκαετίαν τοῦ 1920-1930 εἰς τὴν πατρίδα μου τὴν Μεσσηνίαν. Εἰς τὴν Καλαμάτα πόλιν μεγάλην τότε, πλουσίαν, ἐμπορικωτάτην, με πνευματικὴν κίνησιν καὶ ἔντονα θρησκευτικὰ διαφέροντα καὶ κηρύγματα περιφήμων ἀναχωρητῶν λαϊκῶν θεολόγων, ὡς ὁ περιώνυμος Παναγούλακης με ἑκατοντάδας πιστῶν ἀκροατῶν, συνέβη τότε κάτι ἑκτακτόν. Ἦλθεν ἐξ Ἀμερικῆς εὐγλωττός τις ὁμογενὴς ὁπαδὸς τῶν Ἀμερικανι-

κῶν αἱρέσεων τοῦ χιλιασμοῦ ἐκήρυττεν εἰς τὴν Λαϊκὴν Σχολὴν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐγκатаσπεύρων ἐντέχνως τὰς κακοδοξίας καὶ ἐρχόμενος εἰς διάλογον, ἀκαταμάχητος δὲ ἐστενοχῶρει τοὺς πιστοὺς. Κληθεὶς εἰς βοήθειαν ἐξ Ἀθηνῶν κατέφθασε μερικὰ Σαββατοκύριακα εἰς Καλάμας ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὅστις εἰς μίαν μικρὰν συνέχειαν ἀντιπαραθέσεων τὸν ἐξουθένωσε καὶ τὸν ἐξηνάγκασε νὰ ἐξαφανισθῇ. Τὸ ὄνομα τοῦ Τρεμπέλα ἐγίνε θρύλος εἰς ὅλην τὴν Μεσσηνίαν, ἡ θρησκευτικότης τοῦ τόπου ἐτονώθη καὶ γνωρίζω ὅτι τῆς μεταστροφῆς ταύτης αἱ συνέπειαι ὑπῆρξαν σοβαραὶ καὶ πολλῶν εὐπόρων καὶ εὐγενῶν οἰκογενειῶν κορίτσια ἐτράπησαν εἰς βίον εὐλαβῆ καὶ τινα καὶ εἰς τὸν μοναχικὸν βίον. Αὐτὴ εἶναι μία ἔξωθεν μαρτυρίαν ἐνὸς μεγάλου νομοῦ τοῦ Κράτους διὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν προσφορὰν τοῦ τιμωμένου ἀνδρός.

— Προσωπικῶς ἐγνώρισα πολὺ βραδύτερον τὸν Παναγιώτην Τρεμπέλαν, ὅταν ἐπιστρατευθεὶς εἶχε γίνῃ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου περιώνυμος πλέον συγγραφεὺς καὶ βαθὺς μελετητὴς τῶν ἱερῶν λόγων καὶ ἐξετίμησα τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν βάθος τῶν γνώσεών του, τῆς πίστεώς του καὶ τῆς κρίσεώς του. Τὸν ἤκουσα πολλάκις ὁμιλοῦντα πολλαχοῦ μὲν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ. Ἦτο μεγαλοπρεπής, βαθυστόχαστος, ἱλαρὸς καὶ ἡ φυσιογνωμία του ἐξέπεμπεν αἴγλην. Εἶχε τὴν ὄψιν καὶ τὸ μεγαλεῖον μορφῆς βιβλικῆς.

— Ἐζήτησα νὰ ἐκτιμήσω τὴν προσωπικότητά του, τὸ ἔργον του καὶ τὴν προσφορὰν του, ἱστορικῶς, διαχρονικῶς καὶ ἀνεζήτησα ὁμοίας μορφάς. Ἐγνώρισα ὡς φιλόλογος καλῶς τὸ φιλολογικὸν ἔργον τοῦ ἱεροῦ Φωτίου. Καὶ ἔχων ἀναγνώσει καὶ τοὺς πέντε τόμους τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀμφιλοχίων δογματικῶν του ἀναλύσεων —λέξιν πρὸς λέξιν πρὸς φιλολογικὴν κριτικὴν— παραλληλίζων δὲ τὰς δύο μεγάλας θεολογικὰς μορφὰς πιστεύω ὅτι ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας, ἐὰν ἔζη πρὸ 1100 ἐτῶν εἰς τὸ Βυζάντιον, θὰ ἦτο λίαν πιθανὸν ὅτι θὰ ἠναγκάζετο ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν νὰ γίνῃ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἀντιθέτως, ἐὰν κατὰ τὰς ἡμέρας μας ὑπῆρχεν εἰς τὸ Κράτος μας Αὐτοκράτωρ ἐνσαρκῶν τὴν Κοινὴν Γνώμην καὶ ἐνεργῶν αὐτοκρατορικῶς, ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας θὰ ἦτο δυνατόν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν νὰ εἶχεν ἐξαναγκασθῇ νὰ γίνῃ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν.

— Προσεπάθησα νὰ κατανοήσω τοὺς ἐσωτερικοὺς λόγους ποὺ ἐκίνησαν τὸν Παναγιώτην Τρεμπέλαν νὰ ἐγ-

Παναγιώτης Ν. Τρεμπέλας

Μὲ συγκίνησι ὁ ὁμιλῶν θὰ πῇ ἄλλη μιὰ φορά λίγα λόγια γιὰ τὸν ἀείμνηστο Παναγιώτη Τρεμπέλα, περιοριζόμενος φυσικὰ στὰ ὅρια ποὺ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὴν κλεψύδρα τοῦ προγράμματος. Ἐφ' ὅσον εἰδικοί ὁμιλητὲς στὴ συνέχεια θὰ ἀναλύσουν μερικὲς σημαντικὲς πτυχὲς τοῦ ἔργου του, θὰ περιορισθῶ στὸ νὰ παρουσιάσω ἓνα γενικὸ πορτραῖτο τῆς νεοπατερικῆς αὐτῆς φυσιογνωμίας.

Ὁ ἀείμνηστος Τρεμπέλας συνετέλεσεν ὄχι μόνο στὴ μορφολογικὴ ἢ εἰδολογικὴ ἀνάπτυξι μέσα μου τοῦ ἐπιστημονικῶς σκέπτεσθαι, ἀλλὰ πρὸ πάντων στὸν καθ' ὕλην ἢ κατὰ περιεχόμενον θεολογικὸ μου προσανατολισμό, στὸ ὅτι ἔγινα θεολόγος.

Τὸν Παναγιώτη Τρεμπέλα γνώρισα γιὰ πρώτη φορά μὲ τὰ σωματικά μου μάτια τὴν ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως (6η Αὐγούστου) τοῦ ἔτους 1936, ὅταν εἶχα τελειώσει τὴν Δ' Γυμνασίου. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ εἶχα ἐκκλησιασθῇ γιὰ πρώτη φορά στὸ παρεκκλήσι τῆς «Ζωῆς» στὴν Ἀγία Παρασκευή, ποὺ ἐώρταζε.

Ἐκεῖ ποὺ στεκόμουν, εἶδα ἀνάμεσα στοὺς ἐκκλησιαζομένους κάποιον μὲ ἐπιβλητικὴ ἐμφάνισι, ποὺ μοῦ ἔκαμε ἐντύπωσι διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη τῶν ἄλλων, ποὺ ἀκίνητοι καὶ μὲ περισυλλογὴ παρακολουθοῦσαν τὴν ἀκολουθία τοῦ ὁρθοῦ. Αὐτός, μὲ ἐπιβλητικὸ παρὰστημα καὶ πληθωρικὴ κινητικότητα γύριζε τὸ κεφάλι του δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Τὰ μάτια του ἦταν σπινθηροβόλα καὶ παρακολουθοῦσαν τὰ πάντα τριγύρω του. Μάλιστα ἦταν κάπως περίφροντις καὶ συνοφρυωμένος, διότι συνεχῶς καλοῦσε τοὺς ἄλλους πρὸς μετακίνησι μπροστά, γιὰ νὰ ἐξευρεθῇ χώρος στὸ πλήθος τῶν

προσελθόντων γιὰ τὴν ἑορτή. Καθὼς ἦταν ἀπλᾶ καὶ κάπως ἄκομψα ντυμένος, σκέφθηκα ὅτι θὰ ἦταν ὁ νεωκόρος τοῦ ναοῦ. Ποτὲ δὲν ἤμπορουσα νὰ φαντασθῶ, ὅτι, ὅπως πληροφορήθηκα ὕστερ' ἀπὸ λίγο, ὅταν τελείωσε ἡ θεία Λειτουργία, αὐτὸς ἦταν ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας, ὁ συγγραφεὺς τόσον τοῦ βιβλίου «Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ», ποὺ ἤδη τότε γνώριζα σχεδὸν ἀπ' ἔξω τὴν πρώτη ἔκδοσί του, ὅσον καὶ τῶν Ἀπολογητικῶν Μελετῶν του περὶ τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως, τὶς ὁποῖες διάβαζα σὲ συνέχειες στὸ περιοδικὸ «Ζωή». Μὲ τὴν βοήθεια τῶν Μελετῶν αὐτῶν εἶτε στὸ Β' Γυμνάσιο Ἀρρένων Πειραιῶς ἐπὶ σειρὰν μαθημάτων εἶχα κάμει κυριολεκτικὰ τὸν βίο ἀβίωτο στὸν Φυσικὸ τοῦ Σχολείου, ποὺ στὸ μάθημα τῆς Βιολογίας μᾶς δίδασκε τὸν Δαρβινισμό, εἶτε πῆρα τὴν ὠθησι πρὸς ἀνάπτυξι τοῦ ἐπιστημονικῶς σκέπτεσθαι καὶ ἐρευνᾶν, ὅταν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Σχολῆς Δοκίμων τοῦ Χατζηκυριακείου, ὅπου κατοικοῦσα, περπατοῦσα σχεδὸν τρία τέταρτα μὲ τὰ πόδια γιὰ νὰ μεταβαίνω στὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Πειραιῶς, ποὺ στεγαζόταν στὴ μία πλευρὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου Πειραιῶς, κι ἐκεῖ χρησιμοποιώντας τὶς παρομπές τῶν μελετῶν τοῦ Τρεμπέλα νὰ μελετῶ σχετικὰ κεφάλαια τῆς Φυσιολογίας τοῦ Νικολαΐδη ἢ τοῦ Δοντᾶ, γιὰ νὰ μπορῶ στὴ συζήτησι μὲ τὸν Φυσικὸ νὰ δείξω τὶς ἀντιφάσεις καὶ τὸ ἐσφαλμένο τοῦ βιογενετηρίου νόμου τοῦ Χαϊκελ, κατὰ τὸν ὁποῖο «ἡ ὄντογονία εἶναι ἐπανάληψις τῆς φυλογονίας».

Ἦδη λοιπὸν προτοῦ ὁ ὁμιλῶν γνωρίσῃ ἀπὸ κοντὰ τὸν Τρεμπέλα, τὸν εἶχεν ὡς ἴνδαλμα καὶ εἶχε ἐμποτι-

κλεισθῇ εἰς ἓνα στενὸν διὰ τὰ μέτρα τὰ λαϊκὰ τῆς βιοπάλης χώρον, εἰς ἓνα χώρον θείου πυρός, τὸν τόσον προσιδιάζοντα πρὸς τὴν ἡφαιστειώδη αὐτοῦ φύσιν. Καὶ ἀνεζήτησα τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν ποὺ χωρίζει τοὺς ἐγκλεισμένους εἰς τὸ ἄβατον τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὸ θεῖον, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἡμᾶς κοινούς χριστιανούς τῆς κοινωνικῆς βιοπάλης καὶ τῆς οἰκογενειακῆς τύρβης. Νομίζω ὅτι βοηθεῖ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ἐρωτήματος μία εἰκὼν ποὺ εἶδα εἰς ἓνα μέγαλον ποιητὴν τῆς Δύσεως. Ὅταν διαβαίνῃ τις, λέγει, ἔξω ἀπὸ τοὺς μεγάλους καθεδρικοὺς ναοὺς τῆς Δύσεως, βλέπει τὰ μεγάλα παράθυρα διακοσμημένα μὲ τὰ θρησκευτικὰ ὑαλογραφήματα (vitreaux). Διακρίνει τὰ χρώματα τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ τὸ σύνολον εἶναι δυσδιάκριτον, συγκεχυμένον καὶ σκυθρωπόν. Ὅταν ὅμως εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν καὶ ἀντικρύσῃ φωτιζομένης ἀπὸ τὸ ἔξωθεν φῶς τὰς εἰκόνας, τὰ χρώματα τῶν συνθέσεων

τῶν μεγάλων εἰκονογράφων καταυγάζονται ζωηρά, γεμᾶτα αἴγλην οὐράνιον καὶ προκαλοῦν θάμβος καὶ ἐκστασιν. Εἶναι τὸ φῶς τῆς πίστεως τῶν σεβασμίων ἀνθρώπων, οἷος ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας, ἐνῶ οἱ λαϊκοὶ ἡμεῖς χριστιανοὶ βλέπομεν τὸ χρῶμα τῶν εἰκόνων ἔξωθεν.

— Αὐτὸν τὸν ὑπέροχον ἄνδρα τιμᾶ ἀπόψε ἡ Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, τὸ δὲ Διοικητικὸν Συμβούλιόν μας εὐχαριστεῖ πάντας τοὺς μετέχοντας εἰς τὸν ἑορτασμόν, τοὺς κυρίους Καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου ποὺ θὰ ἐξάρουν ἀπόψε τὸ ἔργον τοῦ τιμωμένου, τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Κύριον Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος ἐλάμπρυνε τὴν ἑορτὴν μας διὰ τῆς παρουσίας του, τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς καὶ ὅλους ὑμᾶς Κυρίαί καὶ Κύριοι ποὺ προσήλθατε εἰς τὴν εὐλαβῇ ἐκδήλωσιν.

σθῇ δαψιλῶς ἀπὸ τὰ νάματα τοῦ συγγραφικοῦ του ἔργου. Ὅταν μετ' ὀλίγον προσετέθη καὶ ἡ σαγήνη τῶν πρωϊνῶν καὶ ἑσπερινῶν κηρυγμάτων του στὸν ἱ. ναὸ τῆς ἁγίας Τριάδος Πειραιῶς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἔχασα ἔστω καὶ ἓνα, τότε ὠρίμασε μέσα μου ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὴ Θεολογία, τὴν ὁποία διάλεξα γιὰ ἀνώτερες σπουδές, ἐλκυόμενος πρὸ πάντων ἐκ τοῦ προσωπικοῦ παραδείγματος τοῦ Τρεμπέλα. Εἶδα τὴν Θεολογία νὰ ἀκτινοβολῆται ἀπὸ τὸ φωτεινὸ αὐτὸ παράδειγμα ὡς τὴ θεωρία γιὰ τὸ «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἐφ. α' 10). Ὁ Τρεμπέλας παρουσίαζε τὴ Θεολογία νὰ προβάλλῃ τὴν «ἀνακεφαλαιώσι» αὐτὴ καὶ νὰ ὑπερακοντίξῃ ὅλες τὶς ἐπιστῆμες μὲ τὴν εὐρύτητα τοῦ καθολικοῦ ἐπιστημονικοῦ κοσμοθεωριακοῦ καὶ βιοθεωριακοῦ στοχασμοῦ τῆς.

Ὁ ἐμποτισμός μου μὲ τὰ νάματα τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ θεολογικοῦ ἔργου τοῦ Τρεμπέλα ἔγινε ἀργότερα ἀκόμη δαψιλέστερες, ὅταν ἐντρυφοῦσα εἶτε στὶς ἐβδομαδιαῖες συνδιαλέξεις τοῦ «Ἀκαδημαϊκοῦ Κοινωνικοῦ Συνδέσμου», εἶτε στὶς λαμπρὲς πανεπιστημιακὲς του παραδόσεις, εἶτε στὰ παλαιότερα καὶ νεώτερα συγγράμματά του.

★

Ὁ Π. Τρεμπέλας ξεκίνησε ἀπ' τὰ —ἡλιόλουστα καὶ σκεπασμένα μὲ ἔλατα— ψηλὰ βουνὰ τῆς Στεμνίτσας καὶ ἐπὶ ἐνενήντα ἓνα ὁλόκληρα χρόνια ὡς φωτεινὸ μετέωρο σελάγισε πάνω ἀπ' τοὺς ὀρίζοντες τῆς πατρίδας μας καὶ ἔστειλε τὶς ἐξαίσιες ἀνταύγειες καὶ μαρμαρυγὲς του ὄχι μόνο σὲ κάθε γωνία τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, μὰ καὶ σὲ ὁλόκληρὴ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὴν Χριστιανικὴ Οἰκουμένη, γιὰ νὰ σβῆσῃ στὸ τέλος ἡρεμα καὶ εἰρηνικὰ σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ Ἰνστιτούτου «Ἅγιος Σάββας», ἀφοῦ μεταμόρφωσε καὶ τὸ δωμάτιο αὐτὸ σὲ φωτεινὴ ἐστία ἀκτινοβολίας τόσο τῆς θερμῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Χριστό, τοῦ Ὁποίου τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἶμα κοινώνησε πολλὰς φορές, ὅσο καὶ τῆς μεταδιδομένης στοὺς ἐπισκέπτες πεποιθήσεώς του γιὰ τὴν τελικὴ νίκη τοῦ Ἀναστάντος Σωτῆρος ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τοῦ κακοῦ. Ὅταν λίγες ἡμέρες πρὸ τοῦ θανάτου του τὸν ἐπισκέφθηκα μαζί μὲ τὴ σύζυγό μου στὸ Νοσοκομεῖο, μᾶς εἶπε: «Μὴ στενοχωριέστε γιὰ τίποτε, ὁ Χριστὸς θὰ νικήσῃ».

Ἡ Χριστοκεντρικότης ἦταν στὴ ζωὴ καὶ δρᾶσι τοῦ Τρεμπέλα τὸ ἐνιαῖο ρυθμιστικὸ καὶ ἐνοποῖο κέντρο τῆς ὅλης προσωπικότητός του, ἡ μυστικὴ «ἐντελέχεια», ποὺ ἐμφύχωνε καὶ ζωοποιοῦσε τὴν «ἀπὸ ὀρθρου βαθεὸς μέχρι νυκτός» ἀκούραστη δραστηριότητά του, ὁ μυστικὸς ἐκεῖνος καυστήρας, ποὺ πυροδοτοῦσε κι ἀνέφλεγε ὅλες τὶς ἐξαίρετες δυνάμεις τῆς ψυχῆς του καὶ τὶς συνένωνε σὲ μιὰ ὁλότητα, ἡ ὁποία παρουσίαζε τὴν «ἀπόδειξιν Πνεύματος καὶ δυνάμεως» (Α' Κορ. β', 4) καὶ διεπόταν ἀπ' τὸ σύνθημα «Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστὸς» (Κολ. γ', 11).

Ὁ αἰμὴνηστος Τρεμπέλας, μετὰ τὸ πέρασ τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν, δὲν μετέβη στὴν Ἑσπερία

πρὸς μετεκπαίδευσιν καὶ διεύρυνσιν τῶν σπουδῶν του. Παρὰ ταῦτα, μὲ τὴν ἐκμάθησιν καὶ ἀπρόσκοπτη χρῆσιν τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς, μποροῦσε νὰ παρακολουθῇ τὴ διεθνῇ θεολογικῇ σκέψιν καὶ βιβλιογραφία. Τὸ 1918 σὲ ἡλικία 32 ἐτῶν ψηφίσθηκε ὁμόφωνα ἀπ' τὴ θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἑκτακτὸς καθηγητὴς γιὰ τὴν ἔδρα τῆς Ἱστορίας τῶν Ὁμολογιῶν (Συμβολικῆς), χωρὶς ὅμως νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ διορισμός του. Τὸ 1939 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἑδρας τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας στὴν ἴδια Σχολή, στὴν ὁποία γιὰ ὀρισμένον χρόνον δίδαξε κατ' ἀνάθεσιν καὶ τὰ μαθήματα τῆς Ἑγκυκλοπαιδείας τῆς Θεολογίας, τῆς Ἀπολογητικῆς καὶ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου. Τὸ 1957 κατετάγη στὴν τάξιν τῶν ὁμοτίμων καθηγητῶν. Πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περίπου χρόνια ἀναγορεύθηκε ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, πρὶν δὲ ἀπὸ δέκα περίπου χρόνια ἀνακηρύχθηκε ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα συνδέθηκε στενὰ μὲ τὶς ἀδελφότητες «Ζωή» καὶ «Σωτήρ», τῶν ὁποίων τὸ ἔργο θὰ κριθῇ ἀπ' τὴν ἀδέκαστη καὶ δίκαιη κρίσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ἡ ὁποία δὲν κρίνει τὰ πρόσωπα καὶ τὶς πνευματικὲς κινήσεις ὑπὸ τὴν περιορισμένη ὀπτικὴ γωνία προσωπικῶν συναρτήσεων, συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν, ἀλλ' ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀντικειμενικὴ ἐκτίμησιν τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων, τῶν πολυπλόκων διασυνδέσεων καὶ τῶν ποικίλων ἐπιπτώσεων καὶ συνεπειῶν τῶν ἐκδηλώσεών τους, ὡς καὶ σύμφωνα πρὸς τὸ κατὰ πόσον δεσπόζει ὡς κριτήριον τῆς δράσεως τὸ πρωτεῖον τοῦ Ὁλοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι σ' ὁποιοδήποτε μέρος αὐτῆς.

Στενὰ συνδεδεμένη πρὸς τὴ δρᾶσιν τοῦ Τρεμπέλα στὶς ἀδελφότητες ὑπῆρξε ἡ ἐντατικὴ ἐνασχόλησίς του στὴ διακονία τοῦ Θεοῦ κηρύγματος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κηρυγμάτων του ἀνέρχεται σὲ πολλὰς χιλιάδες. Ὁ ὁμιλῶν, ὅπως ἤδη εἶπεν, ὡς μαθητὴς καὶ ὡς φοιτητὴς ἐξ αὐτοψίας καὶ αὐτηκοῖας γνώρισεν τὸν γοητευτικὸ καὶ συναρπαστικὸ παλμὸ ἀναριθμητῶν κηρυγμάτων του ποὺ διακρίνονται πάντοτε γιὰ τὴ θαυμάσια ψυχολογικὴ τους ἐμβάθυνσιν, γιὰ τὸν ἐποπτικὸ καὶ πρακτικὸ χαρακτῆρα τους, γιὰ τὴ χρῆσιν τῆς ὁμιλουμένης ζωντανῆς γλώσσας ποὺ δὲν κακοποιεῖται σὲ κάποια προκρούστεια κλίνη, καὶ γιὰ τὸν φυσικὸ χρωματισμὸ τῆς ἐκφωνήσεως, ποὺ δὲν εἶχε ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς ἀπλότητος ἀποκοιμιστικὴ μονοτονία, μὰ σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους στὸ κύκνειον ᾄσμα τοῦ Μωϋσέως παρουσιαζόμενον ἄλλοτε μὲν ὡς «δρόσος» ἢ «ὡσεὶ νιφετὸς ἐπὶ χόρτον», ἄλλοτε δὲ ὡς «ὑετὸς» ἢ «ὄμβρος ἐπ' ἄγρωσιν» (Δευτ. λβ', 1-2), ἀρκετὰ συχνὰ ὡς ἀφυπνιστικὴ γιὰ τὶς συνειδήσεις ἀστραπὴ ἢ βροντὴ, μὰ ποτὲ ὡς καταστρεπτικὸ χαλάσι.

Ὁ Τρεμπέλας στὶς ἀναρίθμητες διαλέξεις του σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ στὶς συνδιαλέξεις του μὲ τοὺς φοιτητὲς ὅλων τῶν Σχολῶν σαγήνευε μὲ τὴν εὐγλωττία καὶ διαλεκτικὴν του ἱκανότητα, ὅπως καὶ μὲ τὴν καταπληκτικὴν

κή γενική μόρφωσί του καὶ τῇ γνῶσι τῶν τελικῶν πο-
ρισμάτων τῶν διαφορῶν ἐπιστημῶν.

Σπουδαία ὑπῆρξε ἡ συμβολή του στὴν ἐπιτυχή ἀντι-
μετώπισι τῶν ζητημάτων, ποὺ ἀπασχόλησαν κατὰ και-
ροὺς τὴν Ἐκκλησίαν. Πολλὲς φορές ἔκαμε γνωμοδοτή-
σεις καὶ συνέγραψε εἰδικὲς μελέτες μὲ ἀπόφασι τῆς
Ἱεραρχίας ἢ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀξιοσημεῖωτη ἔπειτα ἦταν ἡ συμμετοχή του σὲ
διεθνή συνέδρια, σὲ πανορθόδοξες διασκέψεις καὶ
στὸ συνέδριο τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκ-
κλησιῶν στὸ Ἐβανστον. Ὅλοι, ὅσοι πῆραν μέρος στὰ
συνέδρια αὐτά, διατηροῦν ἄσβεστη τὴν ἀνάμνησι τοῦ
νεανικοῦ δυναμισμοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Τρεμπέλας ἔδινε
σ' αὐτὰ τὸ κατάλληλο χρῶμα καὶ τὸν ἀναγκαῖο παλμό,
προσπαθώντας πάντα νὰ προβάλλῃ τὸ πηγαῖο ὀρθό-
δοξο φρόνημά του.

Οἱ εὐαρέσκεις ποὺ ἐκφράσθηκαν στὸν Τρεμπέλα
ἀπ' τὶς ἐπὶ μέρους ἐκκλησιαστικὲς ἀρχές ἀπ' τοὺς Σε-
βασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς κι ἀπ' τὸ Οἰκουμενικὸ Πα-
τριαρχεῖο γιὰ τὸ καθ' ὅλου ἐκκλησιαστικὸ του ἔργο θὰ
μποροῦσαν ν' ἀποτελέσουν τόμο ὁλόκληρο.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος κ. Μελί-
των, ὅταν εἶχε πληροφορηθῇ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημία
τοῦ μακαριστοῦ Καθηγητοῦ, ἐδήλωσεν, ἐκτὸς τῶν ἄλ-
λων, τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Παναγιώτου Τρεμ-
πέλα ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πτωχαίνει τὴν Ὁρθόδοξον
Ἐκκλησίαν, τὴν Χριστιανοσύνην καὶ τὸν κόσμον. Διότι
ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας οὐδέποτε ὑπῆρξε κάποιος ἔ-
ξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὡς κοσμοκαλόγερος, ὡς πο-
λύπλευρος Θεολόγος καὶ ὡς ἀκαδημαϊκὸς διδάσκαλος
εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ὑπῆρξε τὸ πειθαρχικὸν τέκνον
τῆς ἁγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», εἰς τὴν
ὁποίαν «ὑπέτασσε τὸν ἑαυτὸν του».

Ὁ Τρεμπέλας εἶδε ἐπὶ πλέον ἔργα του νὰ βρα-
βεύωνται ἀπ' τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ δέχθηκε
πολλὲς τιμητικὲς διακρίσεις.

★

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα εἰδικὰ στὸ συγγραφικὸ του ἔρ-
γο, αὐτὸ εἶναι κυριολεκτικὰ γιγάντιο καὶ κολοσσιαῖο.
Πρόκειται γιὰ ἔργο ὠριγενείων διαστάσεων. Ὁλόκλη-
ρη βιβλιοθήκη ἀποτελοῦν οἱ χιλιάδες τῶν ἄρθρων του
καὶ οἱ ἑκατοντάδες τῶν συγγραμμάτων του, πολλὰ ἐκ
τῶν ὁποίων περιλαμβάνουν πολλὲς ἑκατοντάδες σελί-
δων.

Ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος δὲν ὑπῆρξε ὁ Θεολόγος
μὲ τὶς παρωπίδες τῆς μονομεροῦς εἰδικεύσεως, μὰ ὁ
μύστης καὶ ἱεροφάντης τῆς Θεολογίας, ποὺ ἀκολουθεῖ
στὰ ἴχνη τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ
ποὺ διακρίνεται γιὰ τὰ παμμερῆ θεολογικὰ καὶ ἐκκλη-
σιαστικά του ἐνδιαφέροντα, γιὰ τὴν καθολικότητα τοῦ
συγγραφικοῦ του χαρίσματος καὶ ταλάντου καὶ γιὰ τὴν
ἀξιοθαύμαστη συνθετικὴ του ἱκανότητα. Τοῦτο ἐξηγεῖ
γιατί δὲν περιορίσθηκε στὴν ἐνασχόλησί του περὶ τὴν
Πρακτικὴ Θεολογία, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε ἐξαιρετος ἀκα-
δημαϊκὸς διδάσκαλος, μὰ ἐξέτεινε τὸ ἐνδιαφέρον του
σ' ὅλους τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς Θεολογικῆς ἐπι-

στήμης. Σὲ πολλὰς ἐπὶ μέρους πτυχὲς τῆς νεοελληνι-
κῆς θεολογικῆς γραμματείας ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας
ἐπὶ πολλὰς ἴσως γενεές θὰ θεωρῆται ὡς πρωτεργάτης
καὶ ἐνίοτε ὡς τολμηρὸς καὶ ρηξικέλευθος σκαπανεὺς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερα στὴν Πρακτικὴ Θεολογία,
ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, συνετέλε-
σε στὴν προβολὴ τοῦ Χριστοκεντρικοῦ μορφωτικοῦ
ιδεώδους καὶ τῶν θησαυρῶν τῆς ὀρθοδόξου λειτουρ-
γικῆς παραδόσεως, ἄνοιξε τὸ δρόμο στὴν ἐπιστημονι-
κὴ μελέτη τοῦ πλούτου τῶν παλαιῶν λειτουργικῶν
κωδίκων καὶ ἐξῆρε τὴ θέσι τῶν λαϊκῶν μέσα στὴν Ὁρ-
θόδοξον Ἐκκλησίαν.

Οἱ χιλιάδες τῶν σελίδων τῶν ἐρμηνευτικῶν του ἔρ-
γων παρέχουν μὲ κάθε δυνατὴ συντομία τὴ διευκρίνη-
σι τῆς σκέψεως τῶν ἱ. συγγραφέων, παρουσιάζοντας
ἀφ' ἐνός, ὅ,τι διατυπώθηκε σχετικὰ ἀπ' τοὺς Πατέρες
καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴ σύγχρονη ἐρμηνευτικὴ σκέψι, ποὺ
εἶναι θησαυρισμένη σὲ ὑπομνήματα διακεκριμένων
ἐρμηνευτῶν. Ἡ πεμπουσία τοῦ ἐρμηνευτικοῦ του ἔρ-
γου εἶναι ἡ παράφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ βι-
βλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ τροφοδοτεῖ πνευμα-
τικὰ χιλιάδες Ἑλλήνων.

Ἡ τρίτομη ἐξ ἄλλου Δογματικὴ του καὶ τὰ λοιπὰ
δογματικά του ἔργα παρουσιάζουν πολλὰς φορές λε-
πτότατη σκέψι καὶ κατέστησαν προσιτὰ στοὺς ὀρθο-
δόξους καὶ στοὺς ἑτεροδόξους τὸν δογματικὸ πλοῦτο
τῆς πατερικῆς διδασκαλίας.

Τὰ ἀπολογητικὰ ἔργα τοῦ ἀείμνηστου καθηγητοῦ
ἀποδεικνύουν, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία
ἐναρμονίζει καταφατικὸ καὶ ἀποφατικὸ χαρακτήρα, εἶ-
ναι ἄδικο νὰ κατηγοροῦνται ὡς σχολαστικίζοντες ἄρ-
νητὲς τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος ὅσοι, στηριζόμενοι
στὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλη-
σίας, ἐπικαλοῦνται καὶ τὴ μαρτυρία ἀστρονόμων ἢ φυ-
σικῶν ἢ βιολόγων ἢ ἱατρῶν ἢ ἐθνολόγων ὅχι γιὰ νὰ
διεισδύσουν λογικῶς στὸ μυστήριον τῆς Ἀγ. Τριάδος
καὶ ν' ἀποδείξουν τὶς ἀναπόδεικτες ὑπερβατικὲς ἀλή-
θειες, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπαναλάβουν, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διη-
γοῦνται δόξαν Θεοῦ» καὶ ὅτι «ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχον-
τα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιεῖ», καὶ γιὰ ν' ἀντικρούσουν
ὀρθῶς τὶς ἐν ὀνόματι τῆς ἐνδοκοσμικῆς ἐπιστήμης ἢ
λογικῆς παράλογες αἰτιάσεις καὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον
τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ πίστεως.

Οἱ δογματικοσυμβολικὲς ἔπειτα μελέτες τοῦ Τρεμ-
πέλα ἀφ' ἐνός χειραφετοῦν ἀπὸ μιὰ χιμαιρικὴ θεώρησι
τῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων καὶ ὁδηγοῦν στὴ συ-
νετὴ καὶ μετρημένη συμμετοχὴ στοὺς πάσης φύσεως
οἰκουμενικοὺς διαλόγους καὶ ἀφ' ἑτέρου πείθουν, ὅτι
ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι, ὅπως γράφει, «εἴμεθα οἱ δεῖκται,
οἱ φάροι, οἱ μονίμως καὶ ἀμετακινήτως ἐγκαθιδρυμένοι
ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας διὰ νὰ πληροφοροῦν πάντα
πιστεύοντα εἰς Χριστὸν καὶ θέλοντα νὰ προσαρμοσθῇ
πρὸς Αὐτόν, ποὺ ἀπλανῶς θὰ κατευθύνῃ τὸ ἀκάτιον
αὐτοῦ».

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας δὲν θεωροῦσε τὴ Θεο-
λογία ὡς μιὰ ἀποκλειστικὰ νοησιαρχικὴ ἐνασχόλησι,

μὰ ὡς μιὰ κατ' ἐξοχὴν βιωματικὴ διακονία στὴν ὑπηρεσία τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ δὲν ἔγραψε μόνο σοφὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, μὰ εἶναι καὶ ἓνας ἀπ' τοὺς πρωτεργάτες τῆς νεοελληνικῆς θρησκευτικῆς ἐποικοδομητικῆς φιλολογίας, ἀφοῦ ἔγραψε πολλὰ τεύχη λαϊκῶν κηρυγμάτων καὶ μετέφρασε στὴν ἑλληνικὴ ἀκόμη καὶ ἔργα χριστιανικῆς λογοτεχνίας (μυθιστορήματα, διηγήματα).

★

Ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος δὲν ἐκινεῖτο μονόπλευρα στὴ σφαῖρα τῆς ψιλῆς θεωρίας, μὰ ἦταν ὁ ἀγωνιστὴς θεολόγος, ποὺ ἔθεσε τὴν ἐφύθα, τὴν ἐπιστήμη καὶ τὸ παγηνευτικὸ ρητορικό, διαλεκτικὸ καὶ συγγραφικὸ του τάλαντο στὴν ὑπηρεσία τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας πρὸς θεραπεία τῶν ποικίλων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἀναγκῶν αὐτῆς. Ἡ ἔλλειψις πολλῶν τάλαντούχων καὶ καταρτισμένων ἀγωνιστῶν στὶς τάξεις τῶν ἐργατῶν τῆς Ἐκκλησίας ἦταν ἰσχυρὸ κίνητρο γιὰ τὸν Τρεμπέλα νὰ ἐργάζεται νυχθημερόν πρὸς κάλυψι καὶ θεραπεία ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων κενῶν καὶ ἀναγκῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐξηγεῖ γιατί ὁ Τρεμπέλας ὑπῆρξε ἀληθινὰ μεγάλος.

Ποιὸ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν εἰδολογικὸ γνῶρισμα τοῦ μεγάλου ἀνδρός; Ἐὰν ὁ Θωμᾶς Καρλάυλ ὑποστήριξε ὅτι οἱ μεγάλοι ἐξέρχονται ἀπ' τὰ ὅρια τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, ποὺ τοὺς περιβάλλει, πᾶνε μπροστὰ ἀπ' τὴ μάζα καὶ τὴν κατευθύνουν πρὸς τὶς φωτεινὲς κορυφές τῆς ἰδικῆς τους ἀξιολογικῆς σφαίρας καὶ τῶν ἰδικῶν τους ἰδεωδῶν, ἄλλοι ὑποστήριξαν, ὅτι οἱ μεγάλοι ἄνδρες δὲν ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, οὔτε πᾶνε οὐσιαστικὰ μπροστὰ ἀπ' τὴν κοινότητα ἢ τὸ σύνολο, μὰ ἔχουν τὴν διαισθητικὴ ἰκανότητα νὰ συλλαμβάνουν τὰ μυστικὰ νήματα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, νὰ ἀνιχνεύουν τοὺς βαθύτερους παλμούς καὶ τὶς ἐνδότερες νοσταλγίες τῶν πολλῶν καὶ νὰ ἀναλαμβάνουν μιὰ προσπάθεια, ποὺ δὲν ἔχει ὡς γενεσιουργὸ αἰτία τοὺς ἐξερχομένους ἀπ' τὰ ὅρια τοῦ περιβάλλοντος ὁραματισμούς τους, μὰ συνίσταται στὴν πρωτοποριακὴ ἀνίχνευσι, σύνθεσι καὶ ἀξιοποίησι τῶν δυνάμεων, νοσταλγιῶν, πόθων καὶ ἰδεωδῶν, ποὺ πάλλονται καὶ δροῦν μέσα στὸ περιβάλλον.

Οἱ δυὸ αὐτὲς ἀπόψεις δὲν εἶναι τελείως ἀσυμβίβαστες μεταξύ τους. Ἀσφαλῶς οἱ μεγάλοι ἄνδρες πᾶνε μπροστὰ ἀπ' τὴ μάζα καί, ὑπερακοντίζοντας διαισθητικὰ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα, ἐξέρχονται σὲ πολλὰ ἀπ' τὴν ἱστορικὴ καὶ κοινωνικὴ τους βιόσφαιρα. Τοῦτο ὅμως μὲ κανένα τρόπο δὲν σημαίνει, πὼς αὐτοὶ δὲν ὀφείλουν τὸ δυναμισμό τους σὲ μυστικὰ ὁράματα, μηνύματα καὶ ἀκροάματα, ποὺ κινοῦν αὐτοὺς ὄχι μόνον ἔσωθεν ἀναπηδώντας ἀπ' τὰ μύχια βάθη τῆς πλουσίας προσωπικότητός τους, μὰ καὶ ἔξωθεν ἀπὸ ἀόρατες στοὺς πολλοὺς διάχυτες μέσα στὸ περιβάλλον παρορμήσεις, τὶς ὁποῖες συλλαμβάνουν μόνοι οἱ ἰδικές του ἰσχυρές πνευματικὲς κεραῖες.

Τέτοιες ἀκριβῶς κεραῖες εἶχεν ὁ Τρεμπέλας. Μ' αὐτὲς συνέλαβε τὰ διάχυτα στὸ πνευματικὸ περιβάλλον

του μυστικὰ ὁράματα καὶ μηνύματα τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρι, τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη, τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, τοῦ Εὐσεβίου Ματθοπούλου, τοῦ Ἰωάννου Σκαλτσούνη καὶ ὅλων τῶν νεωτέρων φωτιστῶν τοῦ Γένους καὶ συνήνωσε ὅλων αὐτῶν τὸ ἔργο σὲ μιὰ σύνθεσι καὶ ἐνότητα, ἀνταποκρινόμενη στὶς ὁμολογες καὶ σύστοιχες ἐνδόμυχες νοσταλγίες καὶ ἀνάγκες ὅλων τῶν τάξεων τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος καὶ τοῦ θεολογικοῦ μας κόσμου.

Ὁ ὁμιλῶν, ὅταν μέσα στὴν αἴθουσα τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περὶπου χρόνια παρουσίαζε τὴν προσωπικότητα τοῦ Π. Τρεμπέλα κατὰ τὴν τελετὴ τῆς ἀναγορεύσεώς του σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα, εἶχε πῆ, μεταξύ ἄλλων, καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἐπιλείπει με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους πτυχῶν καὶ πάντων τῶν σημείων τῆς ἀξιο-λογωτάτης δράσεως τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ, ὅστις, λευκανθεὶς εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας, ἐξακολουθεῖ μετὰ νεανικοῦ παλμοῦ καὶ ἀγωνιστικοῦ φρονήματος νὰ καταρδεύῃ καὶ ζωογονῇ πολλοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Δὲν ὑπάρχει ἀνακαινιστικὴ προσπάθεια εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τῆς πατρίδος μας, ἥτις νὰ μὴ ἔχῃ δεχθῇ ἐπίδρασιν τινα ἐκ τοῦ δυναμισμοῦ τῆς τιμωμένης προσωπικότητος, ἥτις εἶναι φορεὺς τοῦ νεοπατερικοῦ πνεύματος. Ἐὰν οἱ φάλαγγες τῶν Χριστιανῶν φοιτητῶν καὶ ἐπιστημόνων ἔχουν καταστή πολυπληθεῖς· ἐὰν ὑπάρχουν σήμερον εἰδικὰ χριστιανικὰ βιβλιοπωλεῖα· ἐὰν καὶ παρ' ἡμῖν γίνηται λόγος περὶ βιβλικῆς καὶ λειτουργικῆς κινήσεως καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης περαιτέρω προωθήσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτῆς· ἐὰν ἡ Ἐκκλησία μας ἔχῃ σήμερον πολλὰ ἐλπιδοφόρα στελέχη, ὡς καὶ πολλοὺς κληρικούς καὶ δὴ καὶ ἀρχιερεῖς, κοσμουμένους δι' ἀρτίας μορφώσεως· ἐὰν γενικῶς εἶναι αἰσθητὰ πάντα τὰ εὐοίωνα σημεῖα ταῦτα, τοῦτο συμβαίνει διότι ἀναμφιβόλως ὑπάρχει, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἴτε ἡ ἔκδηλος καὶ ἄμεσος, εἴτε ἡ ἔμμεσος καὶ λανθάνουσα ἐπίδρασις τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα».

Πραγματικὰ ἡ ἐπιβλητικὴ φυσιογνωμία του εἶναι μιὰ πολύκρουνη πηγὴ, ποὺ ζωογονεῖ τὴν ἑλληνικὴ πνευματικὴ ζωὴ καὶ στὸ μέλλον θὰ λάμπῃ ὡς ἓνας ἀπ' τοὺς κρίκους τῆς χρυσῆς ἀλυσίδας τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους. Τὸ ἔργο του θὰ μνημονεύεται ὡς σταθμὸς τῆς νεοελληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ θεολογικῆς γραμματείας καὶ θὰ ἐπιβάλλῃ ὑποχρεώσεις σὲ ὅλους, ὅσοι σχετίσθηκαν πρὸς τὸν Τρεμπέλα εἴτε ὡς ὁμόσκηνοι καὶ ὁμοδίατοι πνευματικοὶ ἀδελφοί, εἴτε ὡς ἀκροατές του, εἴτε ὡς ἀναγνώστες του, εἴτε ὡς μαθητές του, εἴτε ὡς συνάδελφοί του.

★

Μακαριώτατε,

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας δὲν ἀνήκει σὲ μία μερίδα τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος, ἀλλὰ μὲ τὸν καταπληκτικὸ πλουραλισμὸ τοῦ δυναμισμοῦ του ξεπέρασε τὰ πλαίσια ὁποιασδήποτε μερίδος καὶ ἐκπροσωπεῖ ὁλόκληρην καὶ ἀκέραιην τὴν Ὁρθοδοξίαν. Γι' αὐτὸ εἶναι

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὡς ἑρμηνευτὴς τῶν Ἀγίων Γραφῶν

Κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ αἰοδίου καθηγητοῦ Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα ὑπῆρξεν ἡ ἐδραία βάσις τῆς προσωπικότητος, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του. Ταύτην συνεκρότουν, ὡς βράχον ἀρραγῆ, ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ταύτης ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἑρμηνευτικὴ παράδοσις. Ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν βάσιν ὁ καθηγητὴς Τρεμπέλας ἀνήγειρεν ὄντως ἓνα πνευματικὸν οὐρανοξύστην, διὰ τῆς πλουσιωτάτης ἀποσκευῆς τῶν ἐξαιρέτων χαρισμάτων του, σωματικῶν, ψυχικῶν, πνευματικῶν, ὑλικῶν, κοινωνικῶν κλπ., διὰ τοῦ ἀδιαλείπτου μόχθου του, καὶ πρὸ πάντων τούτων διὰ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεώς του, νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς συνανθρώπους του καὶ τὸν ἅγιον Θεόν, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀφιέρωσεν ἐκ νεότητος τὴν ζωὴν του.

Τὸ μνημειῶδες καὶ ἐπιβλητικὸν ἔργον του ἐπετεύχθη ὄντως χάρις εἰς τὴν διαρκῆ καὶ ἔντονον βίωσιν ὑπ' αὐτοῦ τῆς ὑποστάσεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ἐνδελεχῆ σπουδὴν καὶ ὀρθόδοξον κατανόησιν τοῦ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει τῆς Ἐκκλησίας ἐκπεφρασμένου θελήματος τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων καὶ σύμπαντος τοῦ κόσμου. Τὸ πλῆθος τῶν δημοσιευμάτων του καὶ ἰδίᾳ τῶν ὀγκοδεσμάτων συγγραμμάτων του, ἐπὶ ὅλων τῶν κλάδων καὶ τῶν περισσοτέρων θεμάτων τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, προβάλλει ὡς μία ἀπὸ σχεδίου σοβαρὰ συστηματικὴ προσπάθεια πρὸς πραγματοποίησιν ἐνὸς συγκεκριμένου μεγάλου σκοποῦ, τῆς ὀρθοδόξου δηλαδὴ καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀπλουστεράς ἀναπτύξεως τῶν διδασκαλιῶν

σύμβολο ἐνότητος τῶν δυνάμεων τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ μᾶς παρακινεῖ νὰ κατανοήσωμε «ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης», θέτοντας πάνω ἀπὸ ὅλα τὴν Ἐκκλησίᾳ, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ὁποίας καὶ μόνον πρέπει νὰ πολιτευώμεθα καὶ νὰ ἐργαζώμεθα. Μόνον ἔτσι θὰ αἰσθητοποιηθῇ ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Τρεμπέλας μιλοῦσε ὡς τὴν τελευταία του πνοή. Ὡς συμβολικὴ ἔκφρασις τῆς ἐνότητος αὐτῆς ὡς θεωρηθῇ καὶ ἡ ἀποψινὴ ὥραία σύναξις μέσα στὴν ὥραία αὐτὴ αἵθουσα τῆς λαμπρᾶς καὶ ἀκτινοβόλου «Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ», ὅπου οἱ συγκεντρωθέντες ἐκπροσωποῦν ὅλες τὶς ἐπὶ μέρους κατευθύνσεις τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ παρουσιάζονται συνηνωμένοι ὑπὸ τὶς εὐλογίας τῆς παρισταμένης Ἐκκλησιαστικῆς Ἠγεσίας.

τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀγίων Πατέρων αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς προβάλλουν τὸν Παναγιώτην Τρεμπέλαν ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ συγγράμματά του ὡς κατ' ἐξοχὴν βιβλικὸν θεολόγον, ἀδιακρίτως πρὸς τὸ ὑπ' αὐτῶν διαπραγματευόμενον θέμα. Πράγματι, παρουσιάζουν ὅλα τὰ δημοσιεύματα τοῦ Τρεμπέλα πλουσιωτάτην καὶ πλήρη τὴν βιβλικὴν αὐτῶν ὑποδομήν. Ὑπογραμμίζεται ἀκόμη ὅτι ὁ Τρεμπέλας, ὡς ἑρμηνευτὴς τῶν Ἀγίων Γραφῶν ἡσχολήθη μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς «Βιβλικῆς ἐπιστήμης», τὸ βιβλικὸν δηλαδὴ κήρυγμα, τὴν βιβλικὴν κατήχησιν, τὸ βιβλικὸν διήγημα, τὰς βιβλικὰς προσωπογραφίας, μὲ τὴν ἐξηγητικὴν καὶ τὴν ἑρμηνείαν, διὰ μεταφράσεως καὶ παραφράσεως, μὲ τοὺς ὑπομνηματισμούς, τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου, τὴν βιβλικὴν ἀρχαιολογίαν, τὴν βιβλικὴν ἱστορίαν, καὶ τὴν βιβλικὴν θεολογίαν. Περὶ τῶν τελευταίων τούτων κλάδων τῆς βιβλικῆς ἐπιστήμης γίνεται ἐμπεριστατωμένως λόγος εἰς τὸ βιβλίον του «Ἐγκυκλοπαιδεία τῆς Θεολογίας», Ἀθῆναι 1964, σελ. 188-270.

ΤΟ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΤΡΕΜΠΕΛΑ

Ἡ ἐνότης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπηγόρευεν εἰς τὸν καθηγητὴν Τρεμπέλαν τὸ χρέος τῆς ἑρμηνευτικῆς ἐνασχολήσεώς του ἐξ Ἰσου ἐπὶ τῶν βιβλίων καὶ τῶν θεολογικῶν θεμάτων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Τὰ σχετικὰ δημοσιεύματά του διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς τὴν πρώτην τούτων ἀνήκουν τὰ γενικωτέρου χαρακτῆρος ἑρμηνευτικὰ βιβλικά δημοσιεύματά του, τῶν ὁποίων βασικὸν γνώρισμα εἶναι ὁ ἐκλαϊκευτικὸς καὶ ὁ ἐποικοδομητικὸς χαρακτήρ. Εἰς τὴν δευτέραν δὲ κατηγορίαν ἀνήκουν τὰ εἰδικὰ ἑρμηνευτικὰ ὑπομνήματα εἰς ἱκανὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ εἰς ὅλα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐκτὸς τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Κύριον γνώρισμα τῶν ὑπομνημάτων τούτων εἶναι ἅφ' ἐνὸς ὁ ὀρθόδοξος ἐπιστημονικὸς χαρακτήρ, καὶ ἅφ' ἑτέρου ἡ πρακτικὴ προδιάθεσις.

Τὰ ἑρμηνευτικὰ δημοσιεύματα τοῦ Τρεμπέλα εἰς βιβλία καὶ θέματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

1. Βιβλικά προσωπογραφία καὶ βιβλικά θέματα

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τῶν βιβλίων τῆς Πεντατεύχου τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ τοῦ Α' Βασι-

λειών, ὁ Τρεμπέλας συνέταξεν ἑνδεκα ἀξιολογώτατα τομίδια, διὰ τῶν ὁποίων σκιαγραφοῦνται αἱ προσωπογραφίαι· α) τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας (1928)· β) τῶν Κάϊν καὶ Ἀβελ (1928)· γ) τοῦ Νῶε (1930)· δ) τοῦ Ἀβραὰμ (1934)· ε) τοῦ Ἰσαὰκ (β' ἔκδ. 1964)· στ) τοῦ Ἰακώβ (β' ἔκδ. 1964)· ε) τοῦ Ἰωσήφ (γ' ἔκδ. 1967)· η) τοῦ Μωυσέως, ὡς ἐλευθερωτοῦ τοῦ Ἰσραὴλ (γ' ἔκδ. 1968)· θ) τοῦ Μωϋσέως, ὡς θεοπνεύστου νομοθέτου (γ' ἔκδ. 1968)· ι) τοῦ Ἀαρὼν (1970)· ια) τοῦ Σαμουὴλ (). Τὰ κείμενα τῶν βιβλίων τούτων ἀποτελοῦν τὴν καταγραφὴν τῶν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος προφορικῶν κηρυγμάτων τοῦ Τρεμπέλα, διὸ καὶ ἐχαρακτηρίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὡς «λαϊκὰ κηρύγματα». Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν τῶν περιγραφῶν βιβλικῶν θεμάτων ἀνήκουν τὰ δημοσιεύματά του· α) «Ἡ σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου (1970, σελ. 183)· β) «Αἱ Προφητεῖαι» (1918, σελ. 96)· γ) ἑκατοντάδες ἐρμηνευτικῶν ἄρθρων τοῦ ἐπὶ διαφόρων θεμάτων τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα θεολογικὰ περιοδικὰ καὶ εἰς «Ἐγκυκλοπαιδικὰ Λεξικά».

2. Καθαρῶς ἐρμηνευτικὴν ἐργασίαν τοῦ Τρεμπέλα συνιστᾷ τὸ βιβλίον του «Τὸ Ψαλτήριον μετὰ συντόμου ἐρμηνείας» (σχῆμα μικρόν, γ' ἔκδ. 1970, σελ. 353 καὶ σχῆμα μέγα β' ἔκδ. 1970 σελ. 496). Δι' αὐτοῦ παρέχεται τὸ κείμενον τῶν Ψαλμῶν, κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο', μετὰ συντόμου ἐρμηνείας διὰ παραφράσεως τοῦ κειμένου τούτου. Κάτωθι δὲ τοῦ κειμένου καὶ τῆς παραφράσεως παρέχονται ὑπὸ τύπον ὑπομνήματος· α) σύντομος ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία· καὶ β) ὑποδείξεις «ἠθικῆς ἐφαρμογῆς», γενικωτέρου δηλαδὴ χαρακτήρος ἐποικοδομητικὰ ἐπεξηγήσεις.

3. Ἑρμηνευτικὰ Ὑπομνήματα εἰς τινὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης.

Ὁ καθηγητὴς Τρεμπέλας συνέταξεν ἕξ (6) αὐτοτελεῖς τόμους (σύνολον σελ. 1946) ὀρθοδόξων ἐπιστημονικῶν ὑπομνημάτων μετὰ σχολίων καὶ παρατηρήσεων εἰς τὰ βιβλία· α) τῆς Ροῦθ (1961)· β) τῆς Ἑσθῆρ (1962)· γ) τοῦ Ἰώβ (1965)· δ) τοῦ Προφῆτου Ἰωνᾶ (1962)· ε) τοῦ Προφῆτου Ἡσαΐου (1968)· στ) τοῦ Ἀσματος τῶν Ἀσμάτων (1970).

Τὰ ἐρμηνευτικὰ ἔργα τοῦ Τρεμπέλα εἰς τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης.

1. Δημοσιεύματα ἐπὶ θεμάτων γενικωτέρου ἐρμηνευτικοῦ χαρακτήρος.

Πολλὰ εἶναι τὰ δημοσιεύματα τοῦ Τρεμπέλα, τὰ ἀναγόμενα τρόπον τινὰ εἰς τὰ θέματα τῆς βιβλικῆς ἱστορίας καὶ τῆς βιβλικῆς θεολογίας τῆς Κ. Διαθήκης, παρὰ τὸν ἔντονον ἀπολογητικὸν καὶ ἐπικοδομητικὸν χαρακτήρα αὐτῶν. Ταῦτα εἶναι· α) Τὰ θαύματα (1917 σελ. 64)· β) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (1924-σελ. 62), γ) Ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ (1928, γ' ἔκδ. 1955 σελ. 268). δ) Ἡ ἠθικὴ τελειότης τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον (1930 σελ. 50). ε) Παῦλος, γραμ-

ματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν (1953,). στ) Ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας (1956, σελ. 57). ζ) Ἡ μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ (1958, σελ. 15). η) Αἱ προσωπογραφίαι τῶν Παύλου, Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, Λουκᾶ, Ἰωάννου, Πέτρου καὶ Ἰούδα, ὡς αὐταὶ παρουσιάζονται εἰς τὴν «Εἰσαγωγὴν» ἐκάστου τῶν Ὑπομνημάτων του εἰς τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. θ) τὰ Περὶ τῆς Θεοπνευστίας τῆς Ἀγίας Γραφῆς δυὸ δημοσιεύματά του (1938, σελ. 82+22). ι) Αἱ λίαν ἐμπεριστατωμέναι εἰσαγωγικαὶ πληροφορίες του περὶ ὅλων τῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης, αἱ παρεχόμεναι ἐν ἀρχῇ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὑπομνημάτων του εἰς ὅλα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Αὗται, ἐὰν ἀνετυποῦντο εἰς ἓνα αὐτοτελὴ τόμον, θὰ ἀπετέλουν ἀξιολογώτατον ἐγχειρίδιον μιᾶς ὄντως «Ὀρθοδόξου εἰδικῆς εἰσαγωγῆς» εἰς τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης.

2. Ἡ Καινὴ Διαθήκη μετὰ συντόμου ἐρμηνείας.

Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ὄντως μνημειῶδες. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τὸ ἔτος 1952 εἰς δύο τομίδια. Ὁ πρῶτος τόμος περιελάμβανε τὰς ἐπιστολὰς τῆς Κ. Διαθήκης καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν, ὁ δὲ δεύτερος τὰ Εὐαγγέλια καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (1953). Ἀπὸ τῆς 14ης ἐκδόσεως τοῦ 1971 ἐκδίδεται εἰς ἓνα τόμον ἐκ 1062 σελίδων. Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τούτου ἔγκειται εἰς τὴν διὰ συντόμου παραφράσεως ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος τοῦ παραλλήλως πρὸς αὐτὴν παρατιθέμενου πρωτοτύπου κειμένου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς γλῶσσαν σαφεῆ, λιτὴν καὶ ἱεροπρεπῆ.

3. Τὰ ἐρμηνευτικὰ ὑπομνήματα εἰς τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης

Ὁ Τρεμπέλας συνέταξεν ὀκτὼ τόμους (σύνολον σελ. 4494) λίαν ἐμπεριστατωμένων ἐπιστημονικῶν ὀρθοδόξων ἐρμηνευτικῶν ὑπομνημάτων εἰς ὅλα τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης, πλὴν τῆς Ἀποκαλύψεως. Κατὰ τὸ ἔτος 1937 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον εἰς ἓνα τόμον (σελ. ιστ' + 723) τὸ «Ὑπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου». Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο συμπληρωθὲν ἐξεδόθη εἰς δευτέραν ἐκδοσιν εἰς δύο τόμους (1956, σελ. 560 καὶ 464). Ἐν συνεχείᾳ ἐξεδόθη ὡς τρίτος τόμος τὸ «Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους καὶ τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς (1941, β' ἔκδ. 1958, σελ. 522). Ἀπὸ τοῦ 1951 ἤρχισεν ἡ ἐκδοσις τῶν ὑπομνημάτων εἰς τὰ Εὐαγγέλια· α) εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον (β' ἔκδ. 1958, σελ. 512)· β) εἰς τὸ κατὰ Μάρκον (σελ. 326)· γ) εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν (1952, σελ. 685)· δ) εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (1954, β' ἔκδ. 1969, σελ. 743) καὶ ε) εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (1955, σελ. 692).

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ ΤΡΕΜΠΕΛΑ

Περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, ὡς καὶ περὶ τοῦ εἰδικωτέρου σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὁ ἀείμνηστος Τρεμπέλας, διὰ τῶν πάσης

φύσεως ἐρμηνευτικῶν συγγραφῶν του, κάμνει ὁ ἴδιος λόγον κυρίως εἰς τὰ «Προλεγόμενα» τῶν ὑπομνημάτων του· α) εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (τόμος Α΄, σελ. 5, σειραὶ 1-28), καὶ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (σελ. 7). Εἶναι δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα· ἡ σαφήνεια, ἡ πληρότης καὶ ἡ αὐθεντικὴ ἐρμηνεία τοῦ Πρωτοτύπου κειμένου. Κατὰ τὸν Π. Τρεμπέλαν, τὴν αὐθεντικὴν ταύτην ἐρμηνείαν διασφαλίζουν· α) ἡ παραλλήλως πρὸς τὸ πρωτότυπον κείμενον παρεχόμενη σύντομος καὶ ἀπλὴ παράφρασις αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἐπιδιώκεται ἡ γλωσσικὴ, γραμματικὴ καὶ ἐννοιολογικὴ κατανόησις ὑπὸ πάντων τοῦ πρωτοτύπου ἱεροῦ κειμένου· β) ἡ πλήρης πραγματικὴ, ἱστορικὴ καὶ θεολογικὴ διευκρίνισις τοῦ βαθυτέρου νοήματος τοῦ κειμένου τούτου, καὶ δὴ τῆς ἐν αὐτῷ ἐκφραζομένης θεοπνεύστου σκέψεως τῶν ἱερῶν συγγραφέων τοῦ ἐρμηνευομένου κειμένου. Εἰς ταῦτα ἀποβλέπουν αἱ δι’ ὑποσημειώσεων ἐπὶ ἐκάστης λέξεως καὶ ἐκάστου στίχου παρεχόμεναι πλέον αὐθεντικαὶ καὶ ἔγκυροι ἐρμηνεῖαι τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, πολλῶν ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων νεωτέρων, ξένων καὶ ἡμετέρων, ἐρευνητῶν, ὡς καὶ αἱ ἐκάστοτε ἀπαντῶσαι πρωτότυποι ἐρμηνευτικαὶ ἀπόψεις τοῦ καθηγητοῦ Τρεμπέλα. Ὡς οὗτος κατ’ ἐπανάληψιν λέγει ρητῶς, εἰς τὰς εἰσαγωγὰς τῶν ὑπομνημάτων του, σκοπὸς τῆς συντάξεως τούτων εἶναι πάντοτε ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν διδακτικῶν ἀναγκῶν τῶν τε Ἱεροκηρύκων καὶ τῶν διδασκάλων τῆς θεολογίας, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο πᾶν ὅ,τι ἐκτίθεται εἰς τὰ Ὑπομνήματα ταῦτα ἔχει ἄμεσον ἀναφορὰν εἰς τὴν ὑπόστασιν, τὴν παράδοσιν καὶ τὸ ἀγιαστικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ὁ καθαρὸς ἐκκλησιαστικὸς χαρακτήρ ὅλων τῶν ἐρμηνευτικῶν ὑπομνημάτων τοῦ Τρεμπέλα.

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΤΡΕΜΠΕΛΑ

Ὑπενθυμίζεται ὅτι μετὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ, οὐδεὶς ὀρθόδοξος ἐρμηνευτὴς ἔχει νὰ παρουσιάσῃ εἰς ἔκτασιν καὶ ποιότητα ἐρμηνευτικὸν ἔργον, οἷον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι διὰ τοῦ ἐρμηνευτικοῦ ἔργου τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἀντεμετωπίσθησαν καιρίως καὶ αἱ πλέον ἐπικίνδυνοι, διὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς Ὁρθοδοξίας, παλαιαὶ καὶ νεώτεραι αἱρέσεις. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπεστράτευsen καὶ ὁ Τρεμπέλας εἰς τὰ ἐρμηνευτικὰ ὑπομνήματά του πᾶν ὅ,τι ἐκ τῆς ἐρμηνευτικῆς ἐκείνων παραδόσεως καὶ ἐκ τῆς ἀντιαιρετικῆς πανοπλίας. Πλὴν ὅμως ὁ Τρεμπέλας παρέχει καὶ τὰ πλέον ἔγκυρα πορίσματα τῆς νεωτέρας ἐρμηνευτικῆς ἐπιστήμης, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ πραγματικῶν ἀκόμη ζητημάτων τῶν ὑπ’ αὐτοῦ ἐρμηνευομένων βιβλίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Δι’ ὅλων αὐτῶν διαφωτίζεται ἐπαρκῶς τὸ ἀγιογραφικὸν κείμενον ὥστε ἡ δι’ αὐτῶν ἐρμηνεία νὰ

ἱκανοποιῇ πλήρως τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀναγνωστῶν τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Ὑπογραμμίζεται ὅτι ὁ Τρεμπέλας χρησιμοποιεῖ πάντοτε εἰς τὰ ὑπομνήματά του μόνον τὸ ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκεκριμένον λειτουργικὸν ἀρχετύπον κείμενον, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀγνοῇ τὰς ὑπὸ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ Nestle, παρεχομένης γραφάς. Ἐξ αὐτῶν χρησιμοποιεῖ ἐκεῖνας μόνον, αἱ ὁποῖαι ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀκριβέστεραν ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος τοῦ ἀρχετύπου κειμένου. Ἐκ τῆς κριτικῆς ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως τοῦ Nestle ὁ Τρεμπέλας παραλαμβάνει κατὰ κανόνα τὰς πλέον ἐπιτυχεῖς κατὰ ἐνότητος θεμάτων ἐπιγραφὰς καὶ ὑποδιαίρέσεις τοῦ ἀγιογραφικοῦ κειμένου. Αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ ὑποδιαίρέσεις αὗται προσδίδουν ὅλως πρακτικὴν ἀξίαν εἰς τὰ ὑπομνήματα τοῦ Τρεμπέλα.

Ἄλλ’ ἡ μεγάλη θεολογικὴ ἀξία τοῦ ἐρμηνευτικοῦ καθόλου ἔργου τοῦ καθηγητοῦ Τρεμπέλα ἔγκειται εἰς τὴν οὐσιαστικὴν συμβολὴν του, πρὸς ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ ἀγιογραφικοῦ πρωτοτύπου, διὰ τῆς διαφυλάξεως παντὸς ἀναγνώστου ἀπὸ τῶν παντοίων ἐπικινδύνων παρανοήσεων. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ οὐσιαστικὸν χαρακτηριστικὸν καὶ τῆς διὰ παραφράσεως ἀπλῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀρχετύπου κειμένου ὅλων τῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης, ὡς καὶ τοῦ Ψαλτηρίου, διότι ἡ παράφρασις αὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν πλέον περιεκτικὴν ἀπόδοσιν εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν καὶ σαφῆ τῆς ἐρμηνευτικῆς παραδόσεως τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Ἡ μετάφρασις αὐτῆς τῆς Κ. Διαθήκης καὶ τοῦ Ψαλτηρίου θὰ εἶναι ἐπὶ μακρὸν τὰ μόνα ἱκανὰ βοηθήματα, νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς τὸ ἐκ τῆς μεγάλης ἀπαιδευσίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καθολικὸν αἶτημα τῆς μεταγλωττίσεως τοῦ ἀγιογραφικοῦ κειμένου εἰς ἀπλούστερον γλωσσικὸν ἰδίωμα. Καὶ τοῦτο διότι αἱ μέχρι τοῦδε γενόμεναι ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Βιβλικῆς Ἑταιρείας προσπάθειαι τῆς «**κατὰ τὰ λέξιν**», ὡς καὶ τῆς κατὰ τὴν μέθοδον τῆς «**δυναμικῆς ἀναλογίας**», μεταφράσεως τοῦ ἀρχετύπου κειμένου εἶναι, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, ἀποτυχημέναι, διὸ καὶ συντομώτατα γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντικατάστασεως τῶν παλαιωτέρων διὰ νεωτέρων. Φρονοῦμεν ὅτι τὸ καλὺτερον μνημόσυον διὰ τὸν Τρεμπέλαν θὰ ᾔτο ἡ ἐξεύρεσις δυνατότητος εὐρυτέρας κυκλοφορίας τῆς ἐργασίας ταύτης, ἀκόμη καὶ διὰ μιᾶς ἐνδεδειγμένης προσαρμογῆς εἰς τὰ νεώτερα γλωσσικὰ δεδομένα τοῦ ἀπαιδεύτου ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ τοῦτο, διότι τό γε νῦν ἔχον μόνον ἡ μετάφρασις αὕτη ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς διδακτικὰς ἀνάγκας τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Συνοψίζοντες τὰ προεκτεθέντα ὑπογραμμίζομεν τὸ γεγονὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Τρεμπέλα πλήρους κατανόησεως τῆς σωτηριώδους ἀξίας τῆς ὑπὸ πάντων ἀναγνώσεως τῶν Ἀγίων Γραφῶν, διὸ καὶ ἐβοήθησε πρὸς τοῦτο, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξων Θεολόγων. Καὶ τοῦτο διότι εἶχεν ὅλας τὰς πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένας προϋποθέσεις, ἥτοι νοῦν Χριστοῦ, καὶ τὰς γνώσεις ἐκεῖνας, γλωσσικάς, ἱστορικάς,

‘Ο Παναγιώτης Τρεμπέλας ως διδάσκαλος τῆς ‘Ορθοδόξου Δογματικῆς

Θὰ ἦτο κοινὸς τόπος νὰ ἐλέγομεν, ὅτι ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὑπῆρξε μία τῶν κορυφαίων θεολογικῶν φυσιογνωμιῶν τοῦ αἰῶνός μας ἐν τῇ ‘Ορθοδόξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Προσωπικότης καθολικῇ καὶ πολυεδρική, συνεννοῦσα ἐν ἑαυτῇ τὸ εὖρος τῆς θεολογίας καὶ τὴν ἀμφιλαφεῇ ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν καὶ ἐπιστημοσύνην μετὰ σπανίας τοῦ νοῦ ὀξυδερκείας καὶ κριτικῆς διεισδυτικῆς δυνάμεως· νοῦς ἀείποτε αὐγαζόμενος ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς θείας ἀποκαλύψεως καὶ καρδία θερμουργὸς κραδαινομένη ὑπὸ τῶν δονήσεων καὶ τῶν παλμῶν τοῦ πρὸς Θεὸν ἔρωτος· γλῶσσα ὑψίτονος καὶ θεηγόρος ἀδολεσχοῦσα εἰς τὰ ἱερὰ τοῦ Θεοῦ λόγου μυστήρια καὶ κάλαμος ὀξυγράφος ἀκαταπαύστως ἐγχαράσσων ἐπὶ χάρτου τὰ θεοφόρα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας λήμματα· διδάσκαλος ἀκαδημαϊκὸς σοφία καὶ ἀρετῇ κατηγλαϊσμένος, ἐν ταυτῷ δὲ καὶ ἐκρηκτικὴ δυναμικὴ παρουσία καὶ πολυδιάστατος συμμετοχὴ εἰς τὸ ἱεραποστολικὸν τῆς Ἐκκλησίας ἔργον, ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ἀνεδείχθη ὁρόσημον φωτεινὸν ἐν τῷ πνευματικῷ στερεώματι τῆς ‘Ορθοδοξίας, πατερικῇ ὄντως μορφῇ δεσπόζουσα εἰς τε τὰ θεολογικὰ γράμματα καὶ τὸν καθόλου ἐκκλησιαστικὸν βίον τῆς Πατρίδος μας.

Εἰς τὴν πολύπτυχον θεολογικὴν ἐπιστημονικὴν δραστηριότητα τοῦ ἀειμνήστου Διδασκάλου, περιπτυσσομένην σχεδὸν ἅπαντας τοὺς ἐπὶ μέρους κλάδους τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὀρθόδοξος δογματικὴ ἀπετέλεσεν ἄξονα κεντρικὸν τῆς καθ’ ὅλου θεολογικῆς δομῆς τῆς σκέψεως αὐτοῦ. Τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ὡς τὸ σημεῖον ἐν τῷ ὁποίῳ, ἐν τύπῳ ἀνθρωπίνῳ συμ-

πυκνοῦται θεοδυνάμως ἡ λυτρωτικὴ θεία ἀλήθεια, ὁ σωστικὸς τῆς θείας ἀποκαλύψεως λόγος, ὁ ζωοποιῶν καὶ συνέχων καὶ ἐκτρέφων τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ θεοχώρητος διάστασις ἐν τῇ ὁποίᾳ πορεύεται διαθερμαινόμενον καὶ αὐγαζόμενον τὸ σῶμα τῶν Ἀγίων εἰς τὰς μυστικὰς τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας ἀναβάσεις, τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, λέγω, ὁ πεπνυμένος Διδάσκαλος ὑπερβαλλόντως ἠγάπησε, μετ’ εὐλαβείας ἐναπέθηκεν εἰς τὰ μύχια τῆς καρδίας του, τὸ κατέστησεν ὡς λύχνον ταῖς τρίβοις του καὶ οἶονεῖ ψυχὴν τῆς ψυχῆς του. ‘Ο Παναγιώτης Τρεμπέλας, ἔχων νοῦν πεφωτισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, νοῦν χριστοχώρητον καὶ καρδίαν καθαρὰν ἐν μέσῳ ἔχουσα ζωῆς τὸν Κύριον, κατέστη ἱεροφάντης καὶ ἱερουργὸς τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, τὴν λειτουργίαν τοῦ ὁποίου περισσένως διὰ βίου προσέφερεν ὡς θυσίαν ζῶσαν καὶ λογικὴν πρὸς τε τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ τὸν θεῖον Δομήτορα αὐτῆς. Οὕτω βλέπομεν τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, καθαρὸν καὶ ἄπεφθον, ν’ ἀποθησαυρίζῃ ὁ πεπνυμένος Διδάσκαλος εἰς πλείστας ὄσας ἐπὶ μέρους δογματικὰς αὐτοῦ διατριβάς, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ καθ’ ἅπασαν τὴν συγγραφικὴν αὐτοῦ δραστηριότητα τοῦτο ν’ ἀποτελῇ τὴν ζωογόνον πνοὴν τῶν ἀπολογητικῶν, ἀντιρρητικῶν καὶ πολεμικῶν συγγραμμάτων του, τὸ κέντρον τῶν συμβολικῶν του μελετῶν, τὴν καρδίαν τοῦ ἀκαμάτου κηρυκτικοῦ, κατηχητικοῦ καὶ λειτουργιολογικοῦ ἔργου του, τὸ ἄρωμα τῆς κολοσσιαίας ἐξηγητικῆς καὶ ἐρμηνευτικῆς του συγγραφῆς καὶ τῶν πολλῶν ἄλλων ἡθικῶν καὶ ἐποικοδομητικῶν διατριβῶν του.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, κατηξίωσε τὸν Παναγιώτην Τρεμπέλαν ὡς διδάσκαλον τῆς ὀρθοδόξου Δογματικῆς —ἀσχέτως τοῦ ἂν δὲν ἐχρημάτισεν εἰδικὸς καθηγητὴς αὐτῆς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν— εἶναι ἡ τρίτομος Δογματικὴ τῆς ‘Ορθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ συνοχῇ καρδίας συνέγραψε κατόπιν πολλῶν καὶ ἀτρύτων πόνων καὶ μετὰ πολυχρόνιον προπαρασκευήν, καὶ ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ὄντως κορυφαίαν συνεισφορὰν εἰς τὴν δογματικὴν ἐπιστήμην τῆς ‘Ορθοδοξίας. Εἰς τὴν συγγραφὴν ταύτην ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς προήχθη ἐκ τῆς ζώσης ἐπαφῆς του μετὰ τοῦ δογματικοῦ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως θησαυροῦ, ὃν ὠκειοποιεῖτο ὁσημέραι καὶ ἀπεθαύμαζε κυρίως κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐρμηνευτικῶν τῆς ἀγίας

ἐκκλησιολογικὰς καὶ θεολογικάς, ἄνευ τῶν ὁποίων τὸ ἔργον τοῦτο δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῇ.

Ὡς γνωστόν, οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἐξετίμων τοὺς ἐρμηνευτὰς τῶν θείων ἀποκαλύψεων ὡς ἱεροφάντας καὶ θεοπνεύστους μυσταγωγοὺς τῶν θείων βουλῶν. Ταῦτα ἰσχύουν περισσότερον διὰ τὸ ἐρμηνευτικὸν ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Τρεμπέλα, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ κατ’ ἐξοχὴν κήρυξ, κατηχητής, ἐξηγητής καὶ διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Οὗτος «ἐγένετο ὡς ἀστὴρ ἑωθινὸς ἐν μέσῳ νεφέλης καὶ ὡς ἥλιος ἐκλάμπων ἐν ναῶ Κυρίου» (Σοφία Σειράχ 50, 6-7). Διὸ καὶ «τὸ ὄνομά του ζήσεται εἰς γενεὰς καὶ τὸν ἐπαινὸν του ἐξαγγελεῖ ἡ ἐκκλησία» (Σοφία Σειράχ 44, 15).

Γραφῆς ἐνασχολήσεών του, καὶ ἐκ τῆς ζωηρᾶς ἐπιθυμίας του ὅπως θέσῃ εἰς χεῖρας τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος πλήρη κατὰ τὸ ἐνὸν ἔκθεσιν τῶν δογματικῶν τῆς πίστεως ἀληθειῶν, ὡς ταύτας κατέχει καὶ αὐθεντικῶς διερμηνεύει καὶ μαρτυρεῖ ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία.

Ὁ ἀοίδιμος Καθηγητὴς διεῖδε καλῶς τὸ κενὸν τὸ ἐνυπάρχον ἐν τῇ συγχρόνῳ ὀρθοδόξῳ δογματικῇ θεολογίᾳ ἐκ τῆς ἀπουσίας ἐξ αὐτῆς συγγραφῆς ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ δόγμα νὰ ἐκτίθεται κατὰ τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης, νὰ προβαίνει εἰς βάθος καὶ εἰς ἔκτασιν καί, χωρὶς νὰ καταντᾷ μικρολόγος καὶ σχολαστικῇ, νὰ ἐξετάζῃ τὰ δογματικὰ ζητήματα διεξονυχιστικῶς, ἐνασμενίζουσα εἰς τὴν ἔκθεσιν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν λεπτομερειῶν τῆς δογματικῆς πίστεως καὶ τῶν λεπτοπεριλήπτων καὶ ἐνίοτε ἄκρως δυσχερῶν καὶ ἀκανθωδῶν προβλημάτων τοῦ δογματικοῦ θησαυροῦ τῆς Ἐκκλησίας.

Πάντα ταῦτα τὸ ἔργον κατορθοῖ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ συγκεράσεως τῆς συνθετικῆς καὶ τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου, ἃς περιτέχνως χρησιμοποιεῖ. Οὕτω, διὰ μὲν τῆς συνθετικῆς μεθόδου —ἰδιαζούσης κυρίως εἰς ἐπιστήμην συστηματικὴν— καθ' ἣν ἡ δογματικὴ ὕλη ἐξετάζεται διαιρουμένη εἰς γενικὰ τμήματα, κύρια κεφάλαια —ὧν κατὰ κανόνα προτάσσεται σύνοψις κατατοπιστικῇ— καὶ εἰς ἐπὶ μέρους παραγράφους, ὃ ἀναγνώστης βοηθεῖται εἰς τὸ νὰ συλλάβῃ ἐνιαίαν καὶ καθολικὴν εἰκόνα τῶν παμπληθῶν δογματικῶν τῆς πίστεως ζητημάτων ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ σχέσῃ καὶ συναρτήσῃ αὐτῶν, ἅτινα καὶ εὐχερέστερον κατανοεῖ ἐνῷ διὰ τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου βοηθεῖται εἰς τὸ νὰ εἰσχωρήσῃ λεπτομερέστερον καὶ διὰ καὶ κατὰ τρόπον ἐξαντλητικὸν εἰς τὰς ἐπὶ μέρους πτυχὰς τῶν δογμάτων, ἐν ἀναφορᾷ πάντοτε καὶ ἐν συσχετίσει πρὸς τὴν καθολικὴν καὶ κεφαλαιώδη ἰδέαν αὐτῶν. Ἐν τῇ ἀναλυτικῇ μεθόδῳ δεσπῶν στοιχεῖον τυγχάνει τὸ ἱστοριοδογματικόν. Ἡ ἱστορικὴ περὶ τοῦ δόγματος μαρτυρία κατοχυροῦται ἐπαρκῶς ἐν τῇ συγγραφῇ. Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς, διίδων καλῶς ὅτι ἐν τῇ προγενεστέρᾳ αὐτοῦ δογματικῇ γραμματείᾳ ἡ ἱστορικὴ μαρτυρία ὑπῆρχε μὲν, πλὴν ὅμως ἰσχνὴ καὶ φειδωλῇ, ἠθέλησεν εἰς τὴν συστηματικὴν ἔκθεσιν τῆς δογματικῆς του νὰ προσδώσῃ ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ καὶ τὴν ἱστοριοδογματικὴν, νὰ καταδείξῃ τὴν ἐν τοῖς δόγμασιν καθολικὴν μαρτυρίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὅ,τι δηλαδὴ ὑπὸ πάντων πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐπιστεύθη, ἰδιαίτατα δὲ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἐπὶ τῶν δογμάτων καθολικὴν συμφωνίαν τῶν Πατέρων (consensus Patrum), τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ βασικὴν τοῦ ἔργου ἀρετὴν. Οὕτω, παραλλήλως πρὸς τὴν καταχώρησιν πολυπληθῶν χωρίων ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς (βασικῆς πηγῆς τῆς Δογματικῆς) ὁ ἀοίδιμος καθηγητὴς παραθέτει —κατὰ τρόπον ἐνίοτε σχολαστικόν— καὶ πληθὺς περικοπῶν ἐκ τῶν δογματικῶν ἔργων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ παραλείπῃ ἀναφορὰς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ γενικώτερον εἰς ἔργα καὶ διατριβὰς

διασῆμων δογματικῶν θεολόγων ἡμετέρων τε καὶ ξένων.

Ὡς ὅμως συμβαίνει συνήθως, εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα καὶ ἡ δογματικὴ ἀκεραιότης τοῦ ἀειμνήστου Διδασκάλου ἐτέθησαν ἐν ἀμφιβόλῳ πάλαι τε καὶ ἐπ' ἐσχάτων. Εἰδικώτερον, ἡμφισβητήθη ἡ ὀρθοδοξία αὐτοῦ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ὠρισμένας πτυχὰς τοῦ χριστολογικοῦ κυρίως δόγματος, συγκεκριμένως δὲ εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς ὑποστατικῆς τῶν φύσεων ἐνώσεως καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν αὕτη μετέχει ἐν τῇ κοινοποιήσῃ τῶν ἰδιωμάτων τῶν δύο φύσεων ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ μελετῶν τὴν Δογματικὴν τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ —παρὰ τὰς ἐνδεχομένως ἑλλείψεις καὶ ἀτελείας αὐτῆς· οὐδὲν τὸ ἀνθρωπίνως τέλειον— θὰ ἐντυπωσιασθῇ πάραυτα ἐκ τῆς ἐπιμόνου προσπάθειας αὐτοῦ ὅπως διατυπώσῃ ὀρθῶς τὸ ἀκανθώδες χριστολογικὸν πρόβλημα (τὰς σχέσεις δηλαδὴ τῶν δύο φύσεων πρὸς τε ἑαυτὰς καὶ πρὸς τὸ ἐνιαῖον πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ), τέμνοντος μέσσην ὁδὸν μεταξὺ τῶν δύο αἰρετικῶν χριστολογικῶν ἀκροτήτων τοῦ μονοφυσιτισμοῦ καὶ τοῦ νεστοριανισμοῦ, ἐκείνου μὲν ἀφανίζοντος τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ὑποστατικῇ ἐνώσει τῶν φύσεων καὶ συνεπῶς ἀρνούμενου πᾶσιν ἀντιμετάδοσιν τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν, τούτου δὲ τονίζοντος ἄγαν τὴν αὐτοτέλειαν καὶ τὸ ἐπὶ μέρους τῶν δύο φύσεων, τούτου δὲ τονίζοντος ἄγαν τὴν αὐτοτέλειαν καὶ τὸ ἐπὶ μέρους τῶν δύο φύσεων καὶ διασπῶντος τὸ ἐνιαῖον πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ εἰς δύο ἐπιμέρους φυσικὰ πρόσωπα (ὅσα δηλαδὴ καὶ αἱ φύσεις πρὸς ἃς ἀντιστοιχοῦν), συνεπῶς μὴ δεχομένου πραγματικὴν ἀντιμετάδοσιν τῶν ἰδιωμάτων ἢ τὸ πολὺ ἐκδεχομένου πλασματικὴν τοιαύτην εἰς τὸ ἐν **ἡθικὸν πρόσωπον τῆς ἐνώσεως** —ὡς τὸ ἀπεκάλει— τῶν δύο φυσικῶν προσώπων (Θείου καὶ ἀνθρωπίνου), ὅπερ ἀποτελεῖ κατάφωρον φενάκισιν τοῦ μυστηρίου. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἐνώσει οὐδαμῶς ἐξετράπη τοῖς οἰκείας φυσικῆς ποιότητος, οὔτε μὴν ἀνελύθη μονοφυσιτικῶς ἐν τῇ θείᾳ, παραμείνασα ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως συνηνωμένη μετὰ τῆς θείας. Δεχομένη δὲ ἐν τῷ θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου τὰς δωρεὰς καὶ τὰ αὐχήματα τῆς θεότητος, ἐλαμπρύνθη μὲν καὶ ἐθεώθη —ὅσον ἐγχωρεῖ φύσει ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ πεποιημένη— χωρὶς ὅμως ν' ἀποβάλλῃ τὰς οἰκείας φυσικὰς ιδιότητας, παραμείνασα ἀμετατρέπτως ἐν τῷ φυσικῷ αὐτῆς ὄρω τε καὶ λόγῳ καὶ διατηρήσασα ἀκέραιον τὸ φυσικόν (οὐχὶ δὲ καὶ τὸ γνωμικόν ὅπερ δὲν εἶχε) θέλημα αὐτῆς —καίπερ θεωθὲν ἐξ ἄκρας συλλήψεως— ὡς καὶ τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν, ὡς αὐθεντικῶς ὥρισεν ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ὁ εἰς δηλονότι Χριστὸς ἤθελε καὶ ἐνήργει καὶ ὡς Θεὸς καὶ ὡς ἀληθινὸς ἄνθρωπος ὁ αὐτός, ἐνυπάρχων ἀδιαστάτως ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ τοῦ Λόγου. Ἄν ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δύναται νὰ ὁδηγήσῃ κατὰ τρόπον νεστοριανικὸν εἶτε εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς ἀπολύτου ἀναμαρτησίας τοῦ Κυ-

‘Ο Π. Τρεμπέλας καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας

Πρὸ μηνῶν ἔλαβα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τουλούζης καὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης πατέρα Henri Cronrel μίαν ωραίαν περὶ τοῦ Ὡριγένους μελέτην, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 18 αἰώνων ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου τούτου Ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός.

Καθὼς ἐδιάβαζα τὰ ἀναφερόμενα τόσον εἰς τὸ πρόσωπον ὅσον καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ὡριγένους, αὐτομάτως ἤλθε εἰς τὴν σκέψιν μου ἡ μορφή τοῦ τιμωμένου σήμερον καθηγητοῦ, τοῦ ἀειμνήστου Παναγιώτου Τρεμπέλα. Μὲ τὴν διαφορὰ βεβαίως ὅτι ὁ Π. Τρεμπέλας ἔχων πρὸ αὐτοῦ μίαν παράδοσιν εἴκοσι αἰώνων καὶ κατέχων αὐτὴν ὅσον ἐλάχιστοι, ἀπέφυγε νὰ διατυπώσῃ ἀπόψεις ἀφισταμένας αὐτῆς. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν θὰ ἡδύνατο τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἀμφότεροι διεκρίνοντο διὰ τὴν θερμὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν, τὴν ἀνυπόκριτον πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, τὴν ἀγνότητα τῶν αἰσθημάτων, τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος, τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεων, τὴν εὐρύτητα τοῦ πνεύματος, ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὸ συγγραφικὸν ἔργον αὐτοῦ τὴν ἀκάματον ἐργατικότητα καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα.

Ἄριστα ἐπομένως θὰ ἡδύνατο νὰ ἀποδοθῇ καὶ εἰς τὸν τιμώμενον καθηγητὴν ὁ εἰς τὸν Ὡριγένην ἀποδοθεὶς χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀδαμαντίου, δηλαδὴ τοῦ κα-

τεσκευασμένου ἐξ ὕλης μὴ δυναμένης νὰ δαμασθῇ.

Εἰς τὴν σύντομον ὁμιλίαν μας καὶ συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα, θὰ παρουσιάσωμεν μίαν πτυχὴν τῆς δραστηριότητος τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα — ἥς μὴ λησμονοῦμεν ὅτι εἶχε ὑπηρετήσῃ τόσον διὰ τῶν συγγραφῶν του ὅσον καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας του ὅλους σχεδὸν τοὺς ἐπιστημονικοὺς κλάδους τῆς Θεολογίας— τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἀπέδιδε εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅπως εἶχαμε παρατηρήσει καὶ πρὸ δεκαετίας εἰς εἰδικὸν ἄρθρον «Ὁ Π. Τρεμπέλας δὲν ἐθεώρει τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων ὡς μνημεῖα, ἔστω καὶ ἀξιοθαύμαστα τοῦ παρελθόντος, ἀλλ’ ὡς πηγὴν ρέουσιν ὕδωρ ζῶν. Καίτοι ἦτο κάτοχος ὅσον ὀλίγοι τῆς πατρολογικῆς ἐπιστήμης καὶ εἶχε διδάξει αὐτὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ὡς ἐκ τῆς εἰδικότητός του ὡς καθηγητοῦ τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιδοθῇ εἰς εἰδικὰς πατρολογικὰς ἐρεῦνας, πάντοτε ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς Πατέρας ὡς εἰς πνευματικοὺς θησαυροὺς καὶ ἤντλει ἀπὸ αὐτοὺς «και- νὰ καὶ παλαιά». Εἰς τὰς ἑκατοντάδας τῶν συγγραμμάτων του ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχει τὸ «γράμμα» ἀλλὰ καὶ τὸ «πνεῦμα» τῶν Πατέρων ἢ ἀκριβέστερον τὸ ὅλον ἔργον αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἔκφρασις τοῦ μυνήματος τῆς σωτηρίας διὰ τῆς γλώσσης τῶν Πατέρων.

ρίου εἴτε εἰς τὴν ἀποψίλωσιν τῆς θεώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ, δύναται νὰ κρίνῃ πᾶς ἀμερόληπτος μελετητής.

Ὁ πεπνυμένος Διδάσκαλος τὸ ὀρθόδοξον δόγμα ὑπερήσπισε θαρσαλέως καὶ εὐτόλμως καθ’ ὅλην τὴν ὑπερενενηκονταετιῇ διάρκειαν τοῦ ἐπὶ γῆς βίου του. Ἐπολέμησεν ἀνενδότης ἐναντίον τῶν ποικίλων αἱρέσεων καὶ τῶν πάσης φύσεως σκοτεινῶν ἐταιρειῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ρευμάτων, ἅτινα, εἴτε φανερώς εἴτε ἀφανῶς ἤρχοντο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν του. Οὐδαμῶς οὐδέποτε καὶ ἐν οὐδενὶ ὑπέστειλε τὴν σημαίαν τοῦ ἀπολογητικοῦ καὶ ἀντιαιρετικοῦ ἀγῶνος του, ἀναδειχθεὶς ἐν τούτῳ ὄντως μορφὴ πατερική. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πολλὰ διεκκλησιαστικὰ συνέδρια εἰς τὰ ὁποῖα ἐλάμβανε μέρος ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς λεγομένης Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, πάντοτε τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἔθετεν ὡς φάρον καθοδηγητικὸν τῆς ἐν αὐτοῖς συμμετοχῆς καὶ παρουσίας του. Οἶαδὲποτε τάσις καὶ κίνησις ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ὁψέποτε

ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὀφείλει —κατ’ αὐτὸν— νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀρραγοῦς δογματικοῦ θεμελίου τῆς ἀρχαίας ἡνωμένης Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ὁμοφωνίας τῶν Πατέρων, ἅτινα πάντα κρατεῖ ἐν ἑαυτῇ ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία. Ἡ συνείδησις αὕτη τῆς Ὁρθοδοξίας, ἥτις ἀείποτε διεθέρμαινε τὴν ψυχὴν τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ ἧς τοσοῦτοι εὐτολμοὶ καὶ κρατεροὶ διεξήχθησαν ἀγῶνες, σήμερον φεῦ! τείνει εἰς ἄμβλυνσιν καὶ ἀφανισμόν ἐντὸς τῶν ποικίλων κέντρων τῆς οἰκουμενιστικῆς κακοτεχνίας. Καὶ εἰς τοὺς χαλεποὺς τούτους διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν καιροὺς, εἰς τὰς δυσχειμέρους περιστάσεις ἃς διέρχεται ἡ ἀγιωτάτη Ἐκκλησία ἡμῶν λείπει ὁ βρυχηθμὸς τοῦ ὀρθοδόξου λέοντος, ἡ δίκην βροντῆς καὶ κεραυνοῦ διάτορος φωνὴ τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα, τοῦ σοφοῦ καὶ θαρραλέου ἐργάτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀκαμάτου τῆς Ὁρθοδόξας μαχητοῦ.

Τοῦ Καθηγητοῦ ἡμῶν καὶ Διδασκάλου Παναγιώτου Τρεμπέλα εἴη αἰωνία ἡ μνήμη!

Ἄλλὰ τὸ ὄπλοστάσιον τῶν Πατέρων τὸ χρησιμο-
ποιεῖ καὶ διὰ νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τῶν κατηγοριῶν ποὺ κα-
τὰ καιροὺς διευτυπώθησαν κατ' αὐτοῦ. Ὅταν ἐξ ἀφορ-
μῆς τοῦ βιβλίου του «Ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ» εἶχε
κατηγορηθεῖ ὅτι κάνει διάκρισιν μεταξύ τῆς ἀγιότητος
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀπείρου
ἀγιότητος αὐτοῦ ὡς Θεοῦ, τοὺς Πατέρας ἐπικαλεῖται.
Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ὑπόμνημα αὐτοῦ
συντάσσει εἰδικὴν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἠθικὴ
τελειότης τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον» (Ἀθῆναι
1930) εἰς τὴν ὁποίαν ἐναρμονίζονται κατ' ἄριστον
τρόπον αἱ σχετικαὶ μαρτυρίαι ἐκ τῶν συγγραμμάτων
τοῦ Μ. Ἀθανασίου, τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ Ἀγ. Γρηγο-
ρίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστό-
μου, τοῦ Ἀγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἀγ.
Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Οἱ ὡς ἄνω Πατέρες
ποιοῦνται διάκρισιν μεταξύ τῆς ἀπείρου ἀγιότητος καὶ
τελειότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ, τῆς μὴ ἐπι-
δεχομένης προκοπῆς καὶ πρόοδου ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰησοῦ
ὡς ἀνθρώπου, ὅστις προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ
χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις (Λουκ. β' 52). Ἐπίσης
οὗτοι τονίζουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὡς Θεὸς εἶναι χορηγὸς
τοῦ ἁγιασμοῦ ἐνῷ ὡς ἄνθρωπος ἁγιάζεται. Ἡ ἀνθρω-
πίνη φύσις τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ διὰ τῆς
ὁποίας ἡγιασθῇ τὸ ὅλον φύραμα.

Ἡ αὕτῃ πλουσία χρῆσις πατερικῶν χωρίων γίνεται
καὶ εἰς τὴν ὁκτῶ ἔτη ἀργότερον δημοσιευθεῖσαν μελέ-
την του «Ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς». Ὁ ἴδιος ὁ
συγγραφεὺς παρατηρεῖ εἰς τὸν πρόλογόν του ὅτι σκο-
πὸς αὐτοῦ εἶναι «νὰ ἐκτεθῇ ἡ ὀρθόδοξος ἐκδοχὴ ὡς
αὕτη συνάγεται ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων». Βε-
βαίως ὁ καθηγητὴς Τρεμπέλας δὲν περιορίζεται εἰς
μίαν ἀπλὴν παράθεσιν τῶν πατερικῶν χωρίων. Μὲ τὴν
ὀξύνοϊαν ποὺ τὸν διέκρινε ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν γλωσσομά-
θειάν του εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ κρίνῃ τὰς κατὰ και-
ροὺς ἀπὸ διαφόρους ἐρμηνευτὰς διατυπωθείσας ἀπό-
ψεις καὶ νὰ ἐκφράξῃ τὰς ἰδικὰς του κατὰ γλαφυρὸν καὶ
πρωτότυπον τρόπον.

Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λοιπῶν συγγραμμάτων τοῦ
διαπρεποῦς καθηγητοῦ θὰ περιορισθῶ εἰς τὴν ὑπ' αὐ-
τοῦ χρῆσιν τῶν Πατέρων εἰς τὰ ὑπομνήματά του εἰς
τὴν Ἀγ. Γραφὴν καὶ εἰς τὴν Δογματικὴν.

Ὁ καθηγητὴς Τρεμπέλας ὑπεμνημάτισε ὅλα τὰ Βι-
βλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψιν,
εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσε εἰδικὴν μελέτην ὁ ἀείμνη-
στος καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρατσιώτης. Ἐπίσης
ὑπεμνημάτισε πολλὰ ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Δια-
θήκης. Ἀναφέρομεν εἰδικώτερον τὰ ὑπομνήματα εἰς
τὸν Ἰώβ, εἰς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων καὶ εἰς τὸν Ἥσαϊαν.
Τόσον εἰς τὰ ἀνωτέρω ἔργα ὅσον καὶ εἰς τὴν εἰδικὴν
περὶ τῶν Ψαλμῶν μελέτην του εἶναι ἐμφανὴς ἡ οἰκειό-
της τοῦ συγγραφέως μὲ τοὺς Πατέρας. Ἐπειδὴ ἀκρι-
βῶς ἤθελε νὰ δώσῃ μίαν ἐρμηνείαν ἐγκυρον καὶ αὐ-
θεντικὴν ἐνσωματοῦσαν πιστῶς τὴν ἐρμηνευτικὴν πα-
ράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, παραθέτει πλῆ-
θος πατερικῶν χωρίων εἰς τρόπον ὥστε τὰ Ὑπομνή-

ματα νὰ λαμβάνουν τὴν μορφήν ἐρμηνευτικῆς Σειρᾶς,
χωρὶς βεβαίως αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι εἰς αὐτὰ παραθεω-
ρῶνται αἱ γνώμαι καὶ νεωτέρων ἐρμηνευτῶν.

Ἄλλὰ καὶ πάλιν πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ βάρος πί-
πτει εἰς τοὺς Πατέρας. Ὡς δὲ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς
εὐστόχως παρατηρεῖ «δὲν θὰ κατήντα τις εἰς ὑπερβο-
λήν, ἐὰν ὑπεστήριζεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει νεωτέρα ἐρμη-
νεία χωρίου τινὸς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου ἐπικρο-
τηθεῖσα ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἐρμηνευτῶν ὡς εὐστό-
χως ἀποδίδουσα τὸ νόημα αὐτοῦ, ἢ ὁποῖα νὰ μὴ ἔχη
ἐξενεχθῇ ἐκ χρόνοις προτέροις ὑπὸ τινος τῶν Πατέ-
ρων τῆς Ἐκκλησίας».

Ὁ Π. Τρεμπέλας προσεπάθησεν ἐπιμελῶς νὰ συλ-
λέξῃ εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας μελέτης εἴτε διὰ τῆς χρήσεως
Ὑπομνημάτων τῶν νεωτέρων «πᾶν τὸ ἐρμηνευτικὸν
ὕλικον τὸ ἀποθησαυρισθὲν ὑπὸ τῶν Πατέρων» ὥστε
νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν, εἰ δυνατόν «ὁλόκληρον τὸν εἰς ἡμᾶς
περισωθέντα θησαυρὸν τοῦτον» καὶ ἐν πλήρει γνώσει
τούτου νὰ ἐκλέγῃ τὴν ἐκάστοτε εὐστοχωτέραν ἐρμη-
νείαν. Πλὴν τῶν ἐρμηνειῶν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ
Χρυσοστόμου, τοῦ Θεοδωρήτου καὶ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου
τοῦ Δαμασκηνοῦ ἔχει ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς διαφόρους πα-
τερικὰς σειρὰς (Catena) εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουν πα-
τερικὰ ἀποσπάσματα καὶ μεταξύ αὐτῶν τὴν ὑπὸ τὸ ὀ-
νομα τοῦ Οἰκουμενίου φερομένην. Ὡσαύτως χρησι-
μοποιεῖ τὰς Σειρὰς τῶν Θεοφυλάκτου καὶ Εὐθυμίου Ζι-
γαβηνοῦ, γραφεύσας τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' μ.Χ. αἰῶνος.
Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ εἶναι ὅτι ὁ
συντάκτης τῶν Ὑπομνημάτων δὲν ἠρέκεσθη εἰς τὰς ἐκ
τῶν διαφόρων Σειρῶν ληφθείσας ἐρμηνείας τῶν Πα-
τέρων. Ἐμελέτησεν ὁ ἴδιος τούτους καὶ περισυνέλεξε
τὰς εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν ἐγκατεσπαρμένας ἐρ-
μηνείας.

Εἰς τὰς Προλεγόμενα τῶν Ὑπομνημάτων του ἀνα-
γράφει τοὺς συγγραφεῖς, τὸν ἀριθμὸν τῶν παραθέ-
σεων ἀλλὰ καὶ τὰ ἐρμηνευόμενα ὑπὸ ἐκάστου συγ-
γραφέως χωρία. Πλὴν τῶν δύο Ἀλεξανδρινῶν Κλή-
μεντος καὶ Ὡριγένους παρατίθενται αἱ ἐρμηνεῖαι τῶν
μεγάλων Πατέρων τοῦ Δ' αἰῶνος Ἀθανασίου, Βασι-
λείου, τῶν δυὸ Γρηγορίων Ναζιανζηνοῦ καὶ Νύσσης,
τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου
κ.ἄ. Βεβαίως πρὸ πάντων ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Ἀ-
γιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.

Μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ὁ Π. Τρεμπέλας περισυνέ-
λεξε τὸ εἰς τὰ διάφορα συγγράμματα τῶν Πατέρων ἐγ-
κατεσπαρμένον ἐρμηνευτικὸν ὕλικόν. Ἐνδεικτικῶς
σημειοῦμεν ὅτι προκειμένου περὶ τῶν Εὐαγγελίων τοῦ
Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἔχομεν ὀμι-
λίας τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περισυνέλε-
ξε ἀντιστοίχως 27 καὶ 101 χωρία. Εἰς τὰ Προλεγόμενα
τῶν σχετικῶν ὑπομνημάτων παρατίθενται τὰ ἐξ ὧν
ἐλήφθησαν ἔργα, δίδεται δὲ καὶ ἡ παραπομπὴ εἰς τὴν
σχετικὴν ἔκδοσιν.

Ἡ μελέτη τῆς πατερικῆς παραδόσεως ἔδιδε τὴν δυ-
νατότητα εἰς τὸν Π. Τρεμπέλαν νὰ ἀνευρίσκῃ πάντοτε
τὸ ἀληθὲς νόημα τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τὸ ὁποῖον συχνὰ

κρύπτεται ὑπὸ τὸ γράμμα αὐτῆς. Οὕτω, προκειμένου περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων αἱ πατερικαὶ ἐρμηνεῖαι ἰδίᾳ τοῦ Ὠριγένους καὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἔδωσαν εἰς τὸν συγγραφέα τὴν δυνατότητα νὰ καταστήσῃ φανεράν τὴν μυστικὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶχε παραθεωρηθεῖ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς νεωτέρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον λογοτεχνικὰς ἐκδόσεις αὐτοῦ.

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ δεύτερον μέγα ἔργον τῶν Π. Τρεμπέλα, τὴν τρίτομον δογματικὴν του, ἡ ὁποία μάλιστα ἐβραβεύθη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν μετεφράσθη δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν.

Εἰς τὰ Προλεγόμενα τοῦ σημαντικοῦ τούτου ἔργου διαβλέπει τις τὸ ταπεινὸν φρόνημα τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν σύνταξιν τοιοῦτου ἔργου καὶ τὴν καταβολὴν τοσούτων κόπων διστάζει νὰ φέρῃ τοῦτο εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Καὶ ἐὰν ἐν τέλει ἐπραγματοποίησε τὴν ἔκδοσιν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ προσφέρῃ καὶ τὸν δογματικὸ πλοῦτον τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτως, οἱ ἐρμηνευτικοὶ θησαυροὶ τῶν Πατέρων ἐπιμελῶς περισυλλεγόντες εἰς τὰ Ὑπομνήματα αὐτοῦ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ μάλιστα τὴν Καινὴν Διαθήκην συμπληροῦνται διὰ τῆς προσθήκης καὶ τῶν δογματικῶν θησαυρῶν. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς Δογματικῆς τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου. Ὅτι οὗτος προσφέρει πλουσίως τὸν πατερικὸν θησαυρὸν ἐκτεινόμενος, «εἰς μακρὰς καὶ συνεχεῖς παραθέσεις οὐχὶ σπανίως αὐτοὺς τοὺς Πατέρας διὰ τῶν ἰδίων λογῶν» ἀφίνων νὰ ἐκθέτουν τὸ δόγμα. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐκθεσις τοῦ δόγματος γίνεται κατὰ συστηματικὸν τρόπον, μὲ ἀκρίβεια καὶ σαφήνειαν ἀξιοθαύμαστον ἀλλὰ καὶ μὲ γλαφυρότητα ὑπενθυμίζουσιν τὸν μέγαν ὑπηρέτην τοῦ ἁμβωνος καὶ διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ρητορικῆς.

Πρέπει δὲ νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀφιερώνει μόνον εἰδικὰς παραγράφους εἰς τὰ διάφορα κεφάλαια τῆς Δογματικῆς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς σχετικῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων, ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπὰς παραγράφους ἐμπλουτίζει διὰ τῶν σχετικῶν γνωμῶν τῶν Πατέρων, ἀνευρίσκων πάντοτε τὰ κατάλληλα χωρία. Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς ὁ ἴδιος ἡγάπα τοὺς Πατέρας καὶ ἔζη εἰς τὸ κλίμα αὐτῶν ἡδύνατο καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ποὺ δὲν χρησιμοποιεῖ κατὰ γράμμα αὐτοὺς νὰ δίδῃ λύσεις εἰς ἐπὶ μέρους θέματα σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Μία τοιαύτη ὀρθὴ λύσις εἶναι π.χ. ἡ ἀναφερομένη εἰς τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ πρέπει νὰ κινῆται ἡ κριτικὴ προκειμένου περὶ τῶν θεοπνεύστων βιβλίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς (Δογματικὴ τομ. Α΄ Ἀθῆναι 1959 σ. 26). Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ χρῆσις παραδειγμάτων καὶ εἰκόνων ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου πρὸς σαφέστεραν κατανόησιν βαθυτέρων ἀληθειῶν, ἡ ὁποία εἶ-

ναι σύμφωνος πρὸς τὸν τρόπον ποὺ ἠκολούθησαν εἰς τὴν διδασκαλίαν των τόσον ὁ Κύριος, ὅσον καὶ οἱ ἱεροὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς.

Οὕτω, προκειμένου περὶ τῆς διὰ λόγους παιδαγωγικοὺς οἰκονομηθείσης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βαθμιαίας καὶ προοδευτικῆς πορείας τῆς Ἀποκαλύψεως χρησιμοποιεῖται ἡ εἰκὼν τοῦ ἡλίου λάμποντος ἄλλοτε μὲν ὀλιγώτερον καὶ ἄλλοτε περισσότερον, ὡς καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του φέρει ἐν ἑαυτῷ δυνάμει πᾶσαν τὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν ὅμως μετὰ τὴν πλήρη ἐξέλιξιν αὐτοῦ θὰ παρουσιάσῃ καὶ ἐνεργεῖα (Ἐνθ' ἀν. σ. 115). Οἱ Πατέρες κατ' αὐτὸν εἶναι οἱ συνεχισταὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ γενικώτερον τῆς παραδόσεως τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ἐπομένως ὅταν ἐξετάζει εἰς ἰδιαίτερας παραγράφους τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων, τοῦτο τὸ πράττει καθαρῶς διὰ λόγους συστηματικούς, δεδομένου ὅτι μεταξὺ αὐτῶν οὐδεμία διαφωνία ὑπάρχει. Ὡς δὲ ἐπιγραμματικῶς παρατηρεῖ «ἡ Γραφὴ χρήζει αὐθεντικῆς ἐρμηνείας, τὴν ὁποίαν εὐρίσκει τις εἰς τὰς συγγραφὰς τῶν μακαρίων τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων, τῶν ἐν αἷς ἐνεσωματώθη ἡ Παράδοσις...» (ἐνθ' ἀν. σ. 132). Ἡ πρὸς τοὺς Πατέρας ἀγάπη τοῦ Π. Τρεμπέλα καὶ ἡ προσπάθειά του ὅπως ἀκολουθῇ πιστῶς τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν γίνεται φανερά καὶ ἐκ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως τῶν ὄρων «Πατέρες» «κατὰ τοὺς Πατέρας», «ὑπὸ τῶν Πατέρων» κλπ.

Δὲν εἶναι δυνατόν βεβαίως νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς λεπτομερείας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συχνότητα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκ τῶν διαφόρων ἔργων των χρησιμοποιηθέντων χωρίων κλπ. Σημειοῦμεν μόνον ὅτι ἡ χρῆσις ἐνίοτε ἀμφιβαλλομένων ἔργων οὐδόλως παραβλάπτει τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐκφραζομένων, δεδομένου ὅτι καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα χωρία δὲν ἀφίστανται τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἄς μὴ λησμονώμεν ἐξ ἄλλου, ὅτι περὶ τῆς γνησιότητος τούτων συχνὰ ἀμφιταλαντεύεται ἡ πατρολογικὴ ἐπιστήμη.

Ἡ ἐπιτυχὴς χρῆσις τῶν χωρίων τῶν Πατέρων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ παραβληθοῦν πρὸς πολυτίμους ψηφίδας ἐπιμελῶς συνελεγμένας καὶ ὀρθῶς ἐντεταγμένας, ὥστε νὰ ἀπαρτισθῇ ἄριστον μωσαϊκόν, καθιστᾷ τὸ τρίτομον τοῦτο ἔργον ὄντως πολύτιμον.

Ἀνακεφαλαιοῦντες παρατηρῶμεν ὅτι ὁ Π. Τρεμπέλας δὲν ἐγνώριζε μόνον τὸ γράμμα ἀλλὰ ἔζη καὶ τὸ πνεῦμα τῶν Πατέρων. Καὶ διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι οὐδεὶς θὰ ἡδύνατο νὰ τοῦ ἀρνηθῇ τὸν τίτλον τοῦ Πατερικοῦ. Τὸ παράδειγμά του θὰ προβάλλῃ πάντοτε φωτεινὸν ἐνώπιόν μας διὰ νὰ μᾶς διδάσκῃ ὅτι ἡ μόνη ὀρθὴ ὁδὸς πρὸς ἐμβάθυνσιν εἰς τὰς ἀληθείας τῆς Πίστεως εἶναι ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν ἐχάραξαν οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Τρεμπέλας, ὁ ἀληθὴς Θεολόγος

Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν εἰς χεῖρας μας, πρὸς δημοσίευσιν, τὴν βαθυστόχαστον ὁμιλίαν τοῦ κ. Δεντάκη διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς μας. Ἐλπίζομεν ὅτι αὕτη θὰ δημοσιευθῇ μελλοντικῶς ὁλοκληρωμένη ἐκ μέρους τοῦ ἰδίου. Ἐνταῦθα περιλαμβάνονται σημεῖα τινὰ ἐκ τῶν ὧν συνεκρατήσαμεν κατὰ τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. καθηγητοῦ:

Ὁ κ. Δεντάκης μετὰ τὰς προσφωνήσεις καὶ τὰ εἰσαγωγικά εἶπεν:

«Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ἐπροκίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὑπὸ πάντων τῶν διανοητικῶν ταλάντων τὰ ὅποια εἶναι ἀπαραίτητα καὶ ἀποτελοῦν τὴν προϋπόθεσιν τοῦ γνησίου Θεολογικοῦ ἔργου, ἀλλ' ὅσον μεγαλύτερα καὶ περισσότερα εἶναι τὰ τάλαντα, τόσον μεγαλύτερα προσπάθεια χρειάζεται καὶ τόσον μεγαλύτερος κόπος καταβάλλεται διὰ τὴν ἀξιοποίησιν αὐτῶν.

Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἔφερεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν μεγάλων πνευματικῶν προσωπικοτήτων καὶ τέλος ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ ἅγιον ἐκεῖνο περιβάλλον τοῦ πατρὸς Εὐσεβίου. Πολλὰ ἔχουν λεχθῇ περὶ τοῦ πνευματικοῦ τούτου μεγέθους, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία, παρὰ τὴν ἄκραν αὐτοῦ ταπείνωσιν, ἐσημείωσε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἰσως τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικόν του ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήριζε καὶ τὸν Μέγαν Βασίλειον «μίαν πατρίδα ἀνθρώπων τὸν Παράδεισον εἶναι λέγων, πᾶσαν τὴν γῆν ὡς κοινὴν τῆς φύσεως ἐξορίαν ἔδωκεν» Ἀνδρωθεὶς ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ μεγάλου πνευματικοῦ πατρὸς, συνυπουργήσας δὲ μετὰ καὶ ἄλλων εἰς τὴν ἰδρυσιν καὶ αὔξησιν τῆς γερασμίας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀδελφότητος τῆς Ζωῆς ἔσχε ταυτοχρόνως τὴν δυνατότητα νὰ ἀναδειχθῇ εἰς ἀληθὴ Θεολόγον καὶ ἄνδρα ἐκκλησιαστικόν.

Ἀποφεύγων, ὡς καὶ οἱ ἄδελφοὶ αὐτοῦ, πάντα περισπασμὸν ἐκ τῶν κοσμικῶν βλέψεων καὶ φιλοδοξιῶν, προερχόμενον, μετὰ πλήρους ἀφοσιώσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ἔχων ὡς σκοπὸν, ὡς καὶ οἱ ἐν πνεύματι ἄδελφοί του, τὸ ζεῖν ἐν τῷ Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ προσωπικοῦ βιώματος διδασκαλίαν. Ἀνήκων δὲ εἰς τοὺς εὐλογημένους ἐκείνους τοὺς δυναμένους χωρεῖν εἰς τὸ Οὐράνιον ὕψος τοῦ Ἀγγελικοῦ βίου, κατὰ τὴν πληροφориάν τῆς καρδίας των καὶ κατόπιν ἐντατικῆς προσευχῆς καὶ ἐπιμόνου ἐχαριτώθη ἐξαιρέτως ἀπὸ τῶν δωροδότην Θεὸν οὕτω δὲ συγκατεριθιμήθη μετὰ τῶν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀφέντες πάντα χάριν Αὐτοῦ Τὸν ἠκολούθησεν εἰς πάντα. Ἀπερίσπαστος δὲ ἀπὸ πάσης μερίμνης βιωτικῆς μέσα εἰς τὸ ἅγιον ἐκεῖνο περιβάλλον, ὡς δευτέραν σπουδάσας

Θεολογικὴν Σχολὴν ἀνέπτυξε Θεολογίαν καθάραν, Θεολογίαν ἀκραδάντως πιστεύουσαν, Θεολογίαν ἐγκρατευομένην, Θεολογίαν Ἀγιογραφικὴν καὶ Πατερικὴν καὶ Παραδοσιαστικὴν, Θεολογίαν προσευχομένην, Θεολογίαν ταπεινώσεως, Θεολογίαν ἐκζητήσεως τοῦ Θεοῦ Θελήματος, Θεολογίαν ὑπακοῆς καὶ ὑποταγῆς εἰς Αὐτόν, Θεολογίαν Ἐκκλησιαστικὴν. Ὁ Παν. Τρεμπέλας παρὰ τὸν ζωηρὸν πόθον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκ νεότητος, ἵνα καταστῇ λειτουργὸς τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, δὲν μετέσχε τοῦ Μυστηρίου τούτου. Ἐδειξε καὶ ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ πατέρα, ἐκτιμήσαντα δι' οὗς λόγους ἔκρινεν ἐκεῖνος, ὅτι τὸ πνευματικόν του τέκνον ἐπρόκειτο νὰ προσφέρῃ πολὺ περισσότερα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δρωὺν ὡς λαϊκὸς Θεολόγος. Παρὰ ταῦτα δύναται ἀναντιρρήτως νὰ λεχθῇ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦτο ἱερεὺς καὶ ἄνευ ἱερωσύνης. Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ἦτο ἱερεὺς χωρὶς ράσα. Μήπως καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζινοῦ δὲν ἦτο ἱερεὺς καὶ πρὸ τῆς ἱερωσύνης; Τὸ γεγονός μάλιστα ὅτι ὁ ὑμνούμενος σήμερον πατήρ καὶ διδάσκαλος εἶχε τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ ἔζη βίον ἱερέως ἐν τῇ πραγματικότητι, ἴσως κατέστη ἡ αἰτία νὰ συνειδητοποιήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ Θεολογικῶς καὶ ὑποστηρίξῃ μετὰ σθένους τὴν περὶ γενικῆς ἱερωσύνης ἀντίληψιν του.

Ἀλλὰ ὁ Π. Τρεμπέλας ἦτο ἐπὶ πλέον ὁ προσευχόμενος Θεολόγος εἴτε κατ' ἰδίαν ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ εἴτε ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του εἴτε προτοῦ νὰ συντάξῃ τὰ κηρύγματα καὶ τὰς συγγραφὰς εἴτε μετὰ τὴν τελείωσιν αὐτῶν «θεὶς τὰ γόνата προσηύχετο» μετὰ θερμῆς, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν. Ἐγνώριζε ὅτι Θεολόγος μὴ προσευχόμενος ἐμφανίζεται ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος καὶ ἄνευ οἰασδήποτε καρποφορίας πνευματικῆς, ὅτι ἡ προσευχή εἶναι ἡ βασικὴ πηγὴ τῆς γλώσσης τοῦ Θεολόγου, ὅτι χάρις εἰς αὐτὴν οἱ μετ' αὐτὴν ἐκφωνούμενοι λόγοι προσλαμβάνουν ἰδιαιτέραν δύναμιν. Εἶχε συνειδητοποιήσει προσέτι ὅτι δι' αὐτῆς ἐδέχετο τὸ φῶς καὶ τὴν σύγχρονον τοῦ λόγου πνοὴν κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ καὶ καθίστατο τὸ ἱκανὸν ὄργανον τῆς μεταδόσεως τοῦ Θεοῦ Θελήματος καὶ τὸ καθαρὸν δοχεῖον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἄλλ' ὑπὲρ τὴν κατ' ἰδίαν προσευχὴν καὶ τὸ κήρυγμα, ἡ ἀληθὴς Θεολογία πραγματοποιεῖται ἐν τῇ Θ. Λατρείᾳ.

(Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Δεντάκης ὠμίλησε περὶ τῆς Θ. Λατρείας καὶ τῆς σημασίας αὐτῆς καὶ περὶ τῆς ἀναπτύ-

ξεως ταύτης ὑπὸ τῶν Ἀγίων Πατέρων, παρουσίασε δὲ τὸν Π. Τρεμπέλα ὡς λατρεύοντα τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας.

Τὴν ἀγάπην του ταύτην ἐξέφρασεν ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας καὶ διὰ τῶν Λειτουργικῶν συγγραφῶν του καὶ διὰ τῆς ἐκλογῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ὑμνογραφίας.

Ὡμίλησεν ἀκόμη διὰ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα εἰς τὸ ἀγιώτατον Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας, ἐξ οὗ ἦνται τὴν κυρίαν του δύναμιν διὰ τὸ Θεολογικὸν του ἔργον.

Ὡμίλησεν εἰσέτι διὰ τὴν θερμὴν καὶ βαθεῖαν τοῦ τιμωμένου πίστιν. Διὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν αὐτοῦ ἀφιέρωσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν. Διὰ τὸ πνεῦμα τῆς ὑποταγῆς καὶ ὑπακοῆς. Διὰ τὴν Ἀποστολικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν καὶ διὰ τὸ συναφὲς πρὸς ταύτην εὐαγγελικὸν του κήρυγμα. Διὰ τὴν ἄσκησιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πανεπιστημιακοῦ ἔργου, οὐχὶ μόνον ὡς ἐρευνητοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔργου εὐαγγελισμοῦ τῶν ψυχῶν καὶ δημιουργίας γνησίων ἱε-

ραποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν. Καὶ κατέληξεν.)

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ γνησίου Θεολόγου, λέει τὰ ἑξῆς:

«Θέλεις Θεολόγος γενέσθαι καὶ τῆς Θεότητος ἄξιος; Διὰ πολιτείας ἄνελθε, διὰ καθάρσεως κτῆσαι τὸ καθαρὸν. Τὰς ἐντολὰς φύλαττε, διὰ τῶν προσταγμάτων ὀδευσον. Πρᾶξις γὰρ θεωρίας ἐπίβασις». Καὶ ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας ὁ ἀληθὴς Θεολόγος, ἐτήρησε πάντα ταῦτα ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἕτερος Θεολόγος τῆς μεταρρυθμισμένης Ἐκκλησίας, ξένος αὐτός, ζήσας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 12' ἑκατονταετηρίδος, ὁ Ἰωάννης Κοκέγιους δίνει ἑλληνιστί, δι' ὃ καὶ καθίσταται ἐνταῦθα μνείας ἄξιος, τὸν κλασικὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀληθοῦς Θεολόγου:

«Θεολόγος ἐστὶν ὁ περὶ Θεοῦ, ἐκ Θεοῦ, κατενώπιον Θεοῦ καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ λέγων» καὶ ἀκριβῶς αὐτοῦ τοῦ ἐπιπέδου γνήσιος καὶ ἀληθῆς Θεολόγος ὑπῆρξεν ὁ Π. Τρεμπέλας.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, Πρόεδρος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 200
Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δολλάρια 20

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) — Τηλ. 32.11.075

Φωτοστοιχειοθεσία — Ἐκτύπωση:

Γιώργος Παπανικολάου

Ἱπποκράτους 71 — Τηλ. 3624.728

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ (Ἀντί ἐπιλόγου)

Μετὰ τὴν λαμπρὰ καὶ ολοκληρωμένη ἀναφορὰ εἰς τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἀοιδίου διδασκάλου Παναγιώτου Τρεμπέλα ἀπὸ τοὺς προλαλήσαντας Συναδέλφους μου, καὶ τὴν ἐξάντληση τοῦ προκαθορισθέντος διὰ τὴν παρούσα ἐκδήλωση χρόνου, δὲν ἀπομένει εἰς ἐμὲ νὰ προσθέσω τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἔκφραση τῆς βαθυτάτης πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνης τῶν μελῶν τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων πού εἶχαν τὴν εὐλογία καὶ τὸ προνόμιο νὰ διατελέσουν μαθηταί του.

Μία εὐγνωμοσύνη πού ἀφορᾷ ὄχι μόνο στὸν ὑψιπέτη Θεολόγο ἀλλὰ καὶ στὸν χριστιανὸ ἀγωνιστὴ πού μὲ ἀκατάβλητο δυναμισμό, μὲ ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονή, μὲ μετάνοια καὶ ταπείνωση ἠγωνίζετο νὰ ὑπερβεῖ μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, τὶς ἀτέλειες καὶ ἀδυναμίες τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ νὰ ἀνέλθει τὴν ἱερὰ κλίμακα τῶν ἀρετῶν εἰς τὴν κορυφὴ τῆς ὁποίας ἡ θεολογία μετουσιοῦται εἰς θεοπτία καὶ τελεσιουργεῖται ἡ κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἐν Τριάδι προσκυντὸ Θεό.

Ὁ ἀέναος αὐτὸς ἀγὼν τοῦ μακαριστοῦ Τρεμπέλα ἦταν συγχρόνως καὶ μία συνεχῆς πρόσκληση καὶ προτροπὴ πρὸς τοὺς συνανθρώπους του διὰ νὰ πορευθοῦν ἀπὸ κοινοῦ πρὸς τὴν κορυφὴ τῆς ἱερᾶς αὐ-

τῆς Κλίμακος.

Καὶ ἡ πρόσκληση καὶ προτροπὴ αὐτὴ συμπεκνοῦται μὲ θαυμάσιο τρόπο στὸ ἐπίμετρο τῆς περιφήμου Κλίμακος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου.

Ἐπιτρέψτε μου νὰ ἐπιστέψω τὴν ἱερὰν αὐτὴν ἐκδήλωσιν γιὰ τὸν ἀοιδίμο διδάσκαλο, ἐπαναλαμβάνοντας τὸ ἐπίμετρο αὐτό· εἶναι σὰν νὰ τὸ ἀπευθύνει πρὸς ὅλους μας ὁ ἴδιος ὁ μακαριστὸς Τρεμπέλας:

«Ἀναβαίνετε, ἀναβαίνετε ἀδελφοί, ἀναβάσεις προθύμως ἐν καρδίᾳ διατιθέμενοι, τοῦ φάσκοντος ἀκούοντες· Δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ καταρτίζοντος τοὺς πόδας ἡμῶν ὥσει ἐλάφου, καὶ ἐπὶ ὑψηλὰ ἱστῶντος, τοῦ νικῆσαι ἐν τῇ ὁδῇ αὐτοῦ.

Δράμετε, δυσωπῶ, μετ' ἐκείνου τοῦ λέγοντος· Σπουδάζωμεν, ἕως οὗ καταστήσωμεν πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ὃς τριακονταετὴς τῇ ὀρωμένῃ ἡλικίᾳ βαπτισθεὶς, τὸν τριακοστὸν βαθμὸν ἐν τῇ νοερᾷ Κλίμακι ἐκληρώσατο· εἴπερ ἡ ἀγάπη ἐστὶν ὁ Θεός, ὧ ὕμνος, ὧ κράτος, ὧ σθένος, ὧ τὸ πάντων ἀγαθῶν αἴτιον, ἐν ἔστι καὶ ἦν καὶ ἔσται εἰς ἀορίστους αἰῶνας. Ἀμήν».

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΛΗΜΙΑ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ:

«...διαδηλοῦμεν τὴν βαθυτάτην ἐκτίμησιν ἡμῶν ἐν τῷ προσώπῳ καὶ τῷ τιμίῳ ἔργῳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου ἀνδρός, τοῦ πολλὰ μογήσαντος καὶ ἐν τῷ χώρῳ τῆς εὐ-
θαροῦς καὶ ἐν ἀκεραιότητι πνεύματος προασπίσεως τῶν ἱστορικῶν καὶ κανονικῶν δικαίων τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιω-
τάτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου...».

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

★

«...βλέπομεν τὸν ἐρευνητὴν τῆς ἀληθείας καὶ τὸν μελε-
τητὴν ὅλων τῶν εἰδικῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἐξηγη-
τῶν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Ἐπιστολῶν...»

«...ἦτο ὁ μέγας Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας, μέγας
Ἱεροκλήρυξ, μέγας ὑπερασπιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ
τέλος, διακεκριμένος ἄνθρωπος καὶ ἰδανικὸς Χριστι-
ανός: ἦτο ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, κεκλημένος εἰς τὴν παρα-
δοσιακὴν χάριν τοῦ Θεοῦ...»

ΑΙΩΝΙΑ Η ΜΝΗΜΗ ΑΥΤΟΥ.

† Ὁ Ἀντιοχείας ΗΛΙΑΣ

★

«...διακεκριμένον ἐπιστήμονα ἀναλώσαντα ἑαυτὸν ἐν
τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης, Ἐκκλησίας καθό-
λου...»

† Ὁ Ἱεροσολύμων ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ

«...Ὁ Παν. Τρεμπέλας ἠτύχησε νὰ λάβῃ πλουσίας τὰς δω-
ρεὰς τοῦ Θεοῦ. Τὰ δὲ χαρίσματα, ὅφ' ὧν οὗτος ἦτο πεπρω-
κισμένος, ἦσαν τόσον ἀφθοναὶ καὶ τόσον ποικίλα, ὥστε προκαλεῖ
τὸ γεγονός τὸν θαυμασμόν πῶς ὁ Θεὸς εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρό-
σωπον ἐχάρισε τόσον πολλὰ ἀγαθὰ καὶ ὥπλισε τὸν ἄνδρα μὲ
τόσον ἀξιοθαύμαστα προσόντα! Ὁ Παν. Τρεμπέλας ὑψοῦται
μέγας - μεγαλωστὶ ἐν τῷ πνευματικῷ στερεώματι τῆς νεωτέ-
ρας Ἑλληνικῆς Ἐπιστημονικῆς Θεολογικῆς Σκέψεως! Οὗτος
ὑπῆρξεν ὁ πολυγραφώτερος Θεολόγος τῆς ἐποχῆς μας, κατα-
καλύψας ὁλόκληρον σχεδὸν τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ὃν διανύομεν,
διὰ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ...».

(Καθηγητὴς Κ. Μπόνης -
Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»)

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

(Ἀριθ. 4, 1/3/88)

Ἐπὶ τῇ ἐκδηλώσει

Ἡ προσωπικότης καὶ τὸ ἔργον τοῦ Π. Τρεμπέλα

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατονταετίας ἀπὸ τῆς
γεννήσεως καὶ δεκαετίας ἀπὸ τῆς πρὸς Κύριον
ἐκδημίας τοῦ ἀειμνήστου κορυφαίου Ἑλλήνος
Θεολόγου Παναγιώτου Τρεμπέλα ἡ γνωστὴ διὰ
τὴν θαυμασίαν ἀνακαινιστικὴν δρᾶσιν καὶ λαμ-
πρὰν πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν τῆς «Ἐταιρεία
τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ», τὴν ἐσπέραν τῆς 13ης Φε-
βρουαρίου ἐ.ε., ὁργάνωσε συγκινητικὴν τελετὴν
πρὸς προβολὴν τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ πο-
λυσχιδοῦς ἔργου του. Εἰς τὴν τελετὴν ταύτην πα-
ρέστησαν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πά-
σης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, Σεβ. καὶ Θεοφ. Ἀρχιε-
ρεῖς, ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ.
Σ. Κυδωνιάτης, πολλοὶ Καθηγηταὶ καὶ πρ. Πρυτά-
νεις Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων καὶ
πλήθος κόσμου, ὅπερ ἀσφυκτικῶς κατέκλυσε τὴν
ώραίαν μεγάλην αἴθουσαν τῆς «Ἐταιρείας τῶν Φί-
λων τοῦ Λαοῦ».

Ἐν τῇ συνάξει ταύτῃ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξεπροσω-

ποῦντο πᾶσαι αἱ τάξεις τοῦ Χριστεπωνύμου ποι-
μνίου, συνηνωμένου ὑπὸ τὴν ἐνοποιὸν παρουσίαν
τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἱεγετῶν, ἐξήρθη ὑπὸ τῶν
ὁμιλητῶν (Ἱ. Τιμαγένους, Π. Γεωργούντζου, Εὐδ.
Θεοδώρου, Μ. Σιώτου, Ἡλ. Μουτσούλα καὶ Β.
Δεντάκη) ἡ προσωπικότης τοῦ μακαριστοῦ Τρεμ-
πέλα, τὸ θαλερὸν ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, ὁ ἱε-
ραποστολικὸς ζῆλος, τὸ κηρυκτικὸν χάρισμα, ἡ
ἀκαδημαϊκὴ δραστηριότης, τὸ ὠριγενεῖων διαστά-
σεων πολυσχιδὲς συγγραφικὸν ἔργον του, ὅπερ
καλύπτει πάντας τοὺς κλάδους τῆς Θεολογίας, ὁ
Χριστοκεντρικὸς ἀγωνιστικὸς ἐνθουσιασμός του,
ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν μόρφωσιν πολλῶν Ἱεραρ-
χῶν καὶ κληρικῶν, ἡ ἀνακαινιστικὴ παρουσία του
ἐν τῇ καθ' ὅλου πνευματικῇ ζωῇ τοῦ τόπου καὶ ἡ
συνεχιζομένη ἀκτινοβολία ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ καὶ ἐν
τῇ Χριστιανικῇ Οἰκουμένῃ τῆς μεγάλης αὐτῆς
νεοπατερικῆς μορφῆς, ἥτις κατὰ τὸν αἰῶνα μας
ἀνεδείχθη πεφωτισμένος διδάσκαλος τοῦ Γένους.

Transliterated with (Sept-Oct 1988)

RECEIVED III 22 1988
LIBRARY of the
PATRIARCH ATHENAGORAS
ORTHODOX INSTITUTE
of the GRADUATE
THEOLOGICAL UNION

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ

ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΟΙΔΙΜΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ

ΕΠΙΤΙΜΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ

ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙ ΤΗ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΙΣ ΚΥΡΙΟΝ ΕΚΔΗΜΙΑΣ ΑΥΤΟΥ

1938-1988

«Μακάριοι οἱ ἄνθρωποι ἐν ὁδῷ οἱ πορευόμενοι ἐν
νόμῳ Κυρίου. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια
αὐτοῦ· ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν» (Ψαλμ.
ρπ' 1-2).

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ - 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ - ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ
ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΟΙΔΙΜΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ
ΕΠΙΤΙΜΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΠΙ ΤΗ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΙΣ ΚΥΡΙΟΝ ΕΚΔΗΜΙΑΣ ΑΥΤΟΥ
1938-1988

«Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ· οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ· ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν» (Ψαλμ. ριη´ 1-2)



ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑΣ*

Υπό ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Α. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητού του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ὄφειλονται εὐχαριστίαι καὶ συγχαρητήρια εἰς τὸ ἐκλεκτὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ διὰ τὴν λαμπρὰν πρωτοβουλίαν του περὶ ὁργανώσεως φιλολογικοῦ μνημοσύνου τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 50 ἐτῶν ἀπὸ τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας του.

Κατὰ τὸ μνημόσυνον τοῦτο αἱ ὁμιλίας τοῦ προλογισαντος Προεδρεύοντος Καθηγητοῦ κ. Νικολάου Μπρατσιώτου, τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Βλασίου Φειδᾶ, τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς κ. Ἰωάννου Κωνσταντινίδου, τοῦ δικηγόρου κ. Χρυσόστομου Νεαμονιτάκη (ἀνεψιοῦ τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου) καὶ τοῦ θεολόγου Ἐφόρου τῆς Ἑταιρείας κ. Ἰωάννου Τιμαγένους (Ἐπιτίμου Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μ. Ἐκπαιδεύσεως) παρουσίασαν μίαν θαυμασίαν σφαιρικήν προσωπογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ μέγας οὗτος Πρωθιεράρχης διέπρεπεν ὡς Διευθυντῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ Ἱεροσολύμων, ὡς Διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ὡς Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὡς Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιαστικός Ἱστορικός, ὡς συγγραφεύς πολ-

λῶν ἑκατοντάδων συγγραμμάτων, μελετῶν, μονογραφιῶν καὶ ἄρθρων καὶ ἀπὸ 10 Μαρτίου 1923 ἕως 22 Ὀκτωβρίου 1938 ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, τὰ μέγιστα συμβαλλόμενος εἰς τὴν ψήφισιν θεμελιωδῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων, εἰς τὴν πύκνωσιν τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος, εἰς τὴν ἀνθισιν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ θεσμοῦ τῶν Φιλοπότηων Ταμείων, εἰς τὴν καθ' ὅλου διεύρυνσιν τῆς φιλανθρωπικῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ξένων προπαγανδῶν, τῶν Χιλιαστῶν καὶ τῆς Οὐνίας. Ἐπὶ πλέον ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἵδρυσεν τὰ περιοδικὰ «Νέα Σιών» Ἱεροσολύμων, «Θεολογία» καὶ «Ἐκκλησία» καὶ ὑπῆρξε Διευθυντῆς τῆς «Καινῆς Διδαχῆς» καὶ συνεργάτης τῶν περιοδικῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας «Ἐκκλησιαστικός Φάρος» καὶ «Πάνταινος».

Ἐπὶ πλέον ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὡς εἶχε τονίσει ὁ ἀείμνηστος Καθηγητής, Ἀκαδημαϊκός καὶ Διευθυντῆς τῶν Περιοδικῶν «Θεολογία» καὶ «Ἐκκλησία» Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, «πρὸς τὸ ἐπιστημονικόν του μεγαλεῖον συνεδύαζε καὶ τὸ ψυχικόν μεγαλεῖον. Παρά τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἱεραρχικῆς του θέσεως καὶ τὴν πνευματικὴν του ἀνωτερότητα ὑπῆρξε καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ὁ τύπος τῆς πραότητος, τῆς εὐγενείας, τῆς ταπεινότητος καὶ τῆς καλωσύνης. Σεμνός, σοβαρός, ψύχραιμος, ἐπεικὴς, ἀμνησίκακος καὶ φιλόανθρωπος, παρεῖχεν ἑαυτὸν πρότυπον ἀπλότητος, ἀπεριττότητος καὶ μετριοπαθείας ἐν πᾶσιν.

* Σχόλιον τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ἐπισήμου ὀργάνου τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. («Ἐκκλησία» 1-15/12/1988 αρ. φ. 17)



Η ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΣ ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ

Ἡ ἐναρξίς τῆς εὐλαβοῦς ἐκδηλώσεως πρὸς τὸν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον ἐπραγματοποιήθη δι' ἐμπνευσμένης προσλαλιάς τοῦ διαπρεποῦς προεδρεύοντος ἀντιπροέδρου τῆς Ἑταιρείας Φίλων τοῦ Λαοῦ κυρίου Νικολάου Μπρατσιώτου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἣτις ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Τιμᾷ σήμερον ἡ γεραρά Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, εἶπεν ὁ κ. Καθηγητής, εἰς πανηγυρικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ Λαϊκοῦ αὐτῆς Πανεπιστημίου τὸν αἰοίδιμον, κατὰ κυριολεξίαν ἐπιφανέστατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρὸν Χρυσόστομον τὸν Α', ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ μελῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας του. Καὶ δὲν ἀμφιβállω, βεβαίως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τοσοῦτον ἐκλείσσει τὸ ἀξίωμα τοῦ Προκαθημένου, θά ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ Ἱερὸν Αὐτῆς χρέος πρὸς τὸν αἰοίδιμον Ἀρχιεπίσκοπον Χρυσόστομον τὸν Α', ὅμως καὶ ἡ Ἑταιρεία μας ἐθεώρησε καὶ ὡς ἰδικὸν τῆς καθήκον τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὀφειλομένου φόρου τιμῆς πρὸς τὸν σπουδαῖον ἐκεῖνον Ἀρχιεπίσκοπον δεδομένου, ὅτι ὅσα πολλὰ καὶ σημαντικώτατα ἐκεῖνος ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προσέφερεν, ἀπετέλεσαν, ἐν τέλει, προσφορὰν πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Ἐντεῦθεν, λοιπόν, ὠργανώθη ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Φίλων τοῦ Λαοῦ τὸ παρὸν φιλολογικὸν μνημόσυνον μέ τὴν συμμετοχὴν ἐγκρίτων ὁμιλητῶν οἱοὶ εἶναι ὁ ἀντάξιός διάδοχος τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καθηγητῆς κύριος Βλάσιος Φειδᾶς, ὁ ἐγκύψας εἰδικῶς εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ συνάδελφος κύριος Ἰωάννης Κωνσταντινίδης καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ αἰοιδίμου Χρυσοστόμου, φέρων μάλιστα, ὡς βαπτιστικὸν καὶ τὸ ὄνομα ἐκεῖνου, δικηγόρος κύριος Χρυσόστομος Νεαμονιτάκης.

Εἶχον τὴν εὐλογίαν νὰ γνωρίσω, ὡς παιδίον τὸν σπουδαῖον Ἐκεῖνον Ἀρχιεπίσκοπον κατὰ τὰς συχνὰς ἐπισκέψεις του, εἰς τὴν πατρικὴν μας οἰκίαν καὶ οὐδέποτε θά λησμονήσω τὴν βαθεῖαν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἐνεποίησεν εἰς ἐμέ ἡ προσωπικότης του καὶ τὸ ἱερὸν δέος, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐνέπνευσεν. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἡδυνήθην νὰ ἐκτιμῶ καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐκπληκτικὴν δραστηριότητα τοῦ, πράγματι, ἐμπνευσμένου καὶ ρηξικελεύθου ἐκεῖνου Πρωθιεράρχου. Ἀνεκάλυπτα δὲ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πόσους θεμελιώδεις θεσμούς ὀφείλει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἰς αὐτόν. Καὶ ἐννοῶ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν, τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ὁρφανοτροφεῖον Βουλιαγμένης, τὸν Ο.Δ.Ε.Π., τὸ Τ.Α.Κ.Ε., τὰ φιλόπτωχα ταμεῖα, τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ πανηγυρισμοῦ τῆς ἐορτῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν καθιέρωσιν τῆς Θεολογικῆς ἐορτῆς τοῦ Μεγάλου Φωτίου, τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἐορτασμοῦ τοῦ ἐσπερινοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Πνύκα, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου μάλιστα Αὐτός συνέθεσε καὶ τὸ σχετικὸν ἀπολυτίκιον «Ἐθνῶν σε κήρυκα...» σὺν πᾶσι δὲ τούτοις ἵδρυσε τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὸ θεολογικὸν τοιοῦτον «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» καὶ τόσα ἄλλα περὶ τῶν ὁποίων θά εἰσηγηθῶν, βεβαίως, οἱ ἐκλεκτοὶ ὁμιληταί.

Παρακαλῶ θερμῶς τὸν ἀγαπητὸν τοσοῦτο δραστήριον Ἐφορον τοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν καὶ τῆς παρουσίας ἐκδηλώσεως, συνάδελφον κύριον Ἰωάν. Τιμαγένη, ὅπως παρέλθῃ εἰς τὸ Βῆμα».



Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

Ἡ Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδηλώσεων, τὰς ὁποίας ἐπραγματοποίησε διὰ σημαντικά γεγονότα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ διὰ σημαντοῦσας προσωπικότητας Αὐτῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας, ὅπως συνέβη, μὲ τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς εἰς τὸν ἐορτασμόν τῶν χιλίων ἐτῶν ἀπὸ τὸν ἐκχριστιανισμόν τῶν Ρώσων ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ δύο διαλέξεων. [α') Διάλεξις τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κυρίου Βλασίου Φειδᾶ μὲ θέμα: «Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον» καὶ β') Διάλεξις τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μ.Ε. κυρίου Σόλωνος Νινίκα μὲ θέμα: «Ἡ περίοδος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι σήμερον»], αἱ ὁποῖαι ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ Μάϊον 1988. Ἐπίσης ὅπως ἐγένετο μὲ τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς διὰ δύο ἐπίσης διαλέξεων εἰς τὸν ἐορτασμόν τῶν ἐννεακοσίων χρόνων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Σεβασμίας Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τῆς Ἱερᾶς νήσου Πάτμου ἀπὸ τὸν Ὅσιον Χριστόδουλον, [α) Διάλεξις τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κυρίου Μάρκου Σιώτη μὲ θέμα: «Ἡ Πάτμος τὸ λίκνον τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας» καὶ β) Διάλεξις τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κυρίου Ἀθανασίου Κομίνη μὲ θέμα: «Πάτμος: Ἐννέα αἰῶνες Ἑλληνορθόδοξου μαρτυρίας»], αἱ ὁποῖαι ἐπίσης ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ τὸν αὐτόν ὥς ἄνω μῆνα. Ἐπίσης διὰ διαλέξεως διὰ τὰ ἐννεακόσια ἔτη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Χοζοβιωτίσσης Ἀμοργοῦ μὲ θέμα: «Ἐννεακόσια ἔτη ζωῆς» καὶ ὁμιλητὴν τὸν Θεολόγον - Καθηγητὴν κύριον Νικόλαον Πράσινον καὶ μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων κυρίου Παντελεήμονος. Ὁμοίως ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ν. Ρώμης καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Δημητρίου. Ἡ Ἑταιρεία μετέσχε τῆς παλαικῆς ὑποδοχῆς τοῦ Πατριάρχου διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τριῶν διαλέξεων ἀφιερωμένων εἰς τὸ γεγονός [α) Βασίλειος Δεντάκης ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Θέμα: «Τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» β) Βλάσιος Φειδᾶς Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Θέμα: «Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὸ Αὐτοκέφαλον τῶν Ἐκκλησιῶν» καὶ γ) Βασίλειος Ἀναγνωστόπουλος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης. Θέμα: «Τὸ διορθόδοξον καὶ διαχριστιανικὸν ἔργον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὰ τελευταῖα 50 ἔτη καὶ ἡ εἰς αὐτὸ συμβολὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης»], αἱ ὁποῖαι ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ Νοέμβριον 1987. Ὁμοίως ἐπραγματοποίησε τιμητικὴν ἐκδήλωσιν διὰ τὸν ἀοιδίμον ἐπίτιμον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγιώτην Ν. Τρεμπέλαι ἐπὶ τῇ ἑκατονταετίᾳ ἀπὸ τῆς γεννήσεως του (1886-1986) καὶ ἐπὶ τῇ δεκαετίᾳ ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας του (18-11-1977). Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη ἐπραγματοποιήθη τὴν 13-2-1988 εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, παρουσίᾳ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρίου Σεραφεῖμ καὶ ὁμίλησαν ἐξάραντες τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀοιδίμου τιμωμένου ὁ κύριος Παναγ. Γεωργεῦντζος ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ Ἀνωτ. Ἐκπαιδ. Συμβουλίου καὶ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ε.Φ.Α., ἐκ

μέρους τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑταιρείας καὶ οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ.κ. Εὐαγ. Θεοδώρου, Μάρκος Σιώτης, Ἀνδρέας Θεοδώρου, Ἠλίας Μουτσούλης καὶ Βασίλειος Δεντάκης. Ἐληξε δὲ ἡ συγκινητικὴ αὕτη σύναξις δι' ὁμιλίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου καὶ τοιαύτης τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κυρίου Κωστ. Μουρατίδου Προέδρου τῆς Π.Ε.Θ.

Τὸ πρόγραμμα καὶ τοὺς διακεκριμένους ὁμιλητὰς παρουσίασεν εἰς τὸ πυκνότερον ἀκροατήριον ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ καὶ Ἐφορος αὐτῆς κύριος Ἰωάν. Τιμαγένης Γεν. ἐπιθεωρητὴς Μ.Ε. συνδέων τὰς ὁμιλίας δι' ἐποικοδομητικῶν ἀναμνήσεων ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ τιμωμένου.

Τέλος εἰς τὴν ἀξιέπαινον ταύτην προσφορὰν τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ προσετέθη καὶ ἡ εἰς τὸ παρὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» δημοσιευομένη τιμητικὴ ἐκδήλωσις - ἀφιέρωμα εἰς τὸν ἀοιδίμον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρὸν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον ἐπὶ τῇ πεντηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ (1938-1988). Κατ' αὐτὴν ὁμίλησαν ἐξάραντες τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀοιδίμου οἱ κ.κ. Βλάσιος Φειδᾶς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ διάδοχος τοῦ ἀοιδίου εἰς τὴν Πανεπιστημιακὴν ἔδραν, Ἰωάννης Κωνσταντινίδης Διδάκτωρ Θεολογίας καὶ Χρυσόστομος Νεαμονιτάκης, δικηγόρος, υἱὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Αἱ ὁμιλίαι τούτων καὶ τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τύπου δημοσιεύονται εἰς τὸ παρὸν τεῦχος.

Τοὺς ὁμιλητὰς καὶ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην παρουσίασε μετὰ τῶν σχετικῶν ἐποικοδομητικῶν ἀναμνήσεων καὶ σχολίων ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ καὶ Ἐφορος ταύτης κύριος Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης. Τινὲς τῶν ἀναμνήσεων τούτων δημοσιεύονται εἰς ἄλλην σελίδα τοῦ παρόντος τεύχους.

Ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Σύλλογος «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» ὁ ὁποῖος συνεδέετο στενότερα μετὰ τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, ὅστις ἐθεμελίωσε καὶ ἐγκαινίασε τὸ κτήριο τοῦ Συλλόγου καὶ πολλάκις ὁμίλησεν ἀπὸ τῆς ἔδρας τοῦ παλαιφάτου Συλλόγου, ἐθεώρησε χρέος του νὰ μετὰσχῃ ἐνεργῶς εἰς τὴν σπουδαίαν αὐτὴν ἐπετειὸν μιᾶς μεγάλης Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Θεολογικῆς προσωπικότητας, οἷα ἡ προσωπικότης τοῦ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, πρὸς τοῦτο δὲ παρεκάλεσε τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς Ε.Φ.Α. καὶ τοὺς διακεκριμένους ὁμιλητὰς, ὅπως ἐγκρίνουν τὴν δημοσίευσιν εἰς τεῦχος-ἀφιέρωμα τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου τῶν σημαντικῶν ὁμιλιῶν τούτων. Ἡ παράκλησις αὕτη ἐγένετο προθύμως δεκτὴ καὶ τοιοιτοτρόπως, μὲ καθυστέρησιν πινὰ διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεως τῆς Διοικήσεως τοῦ Συλλόγου ὉΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ, παραδίδεται σήμερον εἰς τὴν δημοσιότητα πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τὸ παρὸν τεῦχος-ἀφιέρωμα.

Διὰ τὸν Ὁρθόδοξον Σύλλογον «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ

Πρόεδρος



for Adam - Longeneck
30-9-38



ΕΝ ΣΥΝΤΡΙΒΗ ΚΑΡΔΙΑΣ

Θῦμα τῆς μακρᾶς κοπώσεως εἰς ἣν ἐκουσίως ὑπεβάλ-
λετο ἐν τῷ ἀόκνῳ αὐτοῦ ζήλῳ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ
Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐπιστήμης, ἔπεσε μέχρι τελευταίας
πνοῆς ἀγωνιζόμενος τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, ὁ Χρυσόστο-
μος Παπαδόπουλος, ὁ σεπτὸς Πρωθιεράρχης τῆς Ἐκκλη-
σίας τῆς Ἑλλάδος.

Πενθεῖ ὄχι μόνον ἡ Ἑλλάς ἦν ἐπὶ δεκαπέντε συναπτά
ἔτη ἐποίμανεν, ὄχι μόνον αἱ Ὁμόδοχοι Ἐκκλησίαι ἀλλὰ
καὶ σύμπας ὁ Χριστιανικὸς κόσμος, ὁ μετὰ θαυμασμοῦ καὶ
δικαίας ἐκτιμήσεως παρακολουθήσας τὴν εὐρυτάτην συγ-
γραφικὴν του παραγωγικότητα.

Πενθεῖ ὁ θεολογικὸς κόσμος ὁλόκληρος, διότι ἐν τῷ
προσώπῳ τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ἀπόλλυται ὁ
νεώτερος Ὁριγένης, ὁ βαθύνους ἐπιστήμων θεολόγος καὶ
ἱστορικός ὁ καὶ παρά τό βαρὺ φορτίον τῆς πηδαλιουχίσε-
ως τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας συνεχίσας μετὰ τοῦ αὐτοῦ
ἀκαμάτου καὶ ἐνθέου ζήλου τό συγγραφικόν του ἔργον καὶ
ὅταν ἐκλήθῃ νά ποιμάνῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν.

Πράος καὶ ἀνεξίκακος, ψυχραῖμος εἰς βαθμόν ἀφάντα-
στον ἐν τῇ ἀντιμετωπίσει καὶ τῶν δυσχερεστερῶν στιγ-
μῶν, εὐσεβὴς εἰς ἄκρον, καλοκάγαθος καὶ φιλόανθρωπος
ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ὡς γνήσιος καὶ πραγματικὸς χριστια-
νὸς τοὺς ὧμους τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἐπίεξε βαρὺ ἁμάρτημα
καὶ ἡ συνείδησις τοῦ ὁποίου ἐτοιμάζεται ἡσυχος νά ἀντι-
μετωπίσῃ τὸν ὑπέρτατον κριτὴν.

Ὁ ἐφημεριακὸς κλῆρος τῆς Ἑλλάδος χάνει ἐν τῷ προ-
σώπῳ του ἓνα ἀληθῆ προστάτην καὶ ἀντιλήπτορα. Ἡ θύρα
τοῦ γραφείου του ἦτο εἰς πάσαν ὥραν καὶ εἰς πᾶσαν στιγ-
μὴν ἀνοικτὴ πρὸς πάντας ἀλλ' ἰδίως πρὸς πάντα ἐφημέ-
ριον.

Τὰς σχέσεις μεταξὺ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ

τῶν ἐφημερίων του προσδιώριζε μόνον ἡ ἀγάπη ἐκείνου
πρὸς τοὺς ἐφημερίους καὶ ὁ σεβασμὸς ἐκείνων πρὸς τὸν
πρωθιεράρχην των. Τοὺς συνεβούλευε μὲ ἀγάπην, τοὺς
ἠλεγχεν, ὅταν ἐπεβάλλετο τοῦτο μετὰ πραότητος καὶ τοὺς
ἐπέπληττε μετὰ γλυκύτητος καὶ ἐπεικίας. Τό ἐνδιαφέρον
του ὑπὲρ τῶν ἐφημερίων του ἦτο ἀπέραντον.

«Ὁ ἐφημεριακὸς κλῆρος ἔλεγεν εἶναι ἡ ζωὴ τῆς Ἐκ-
κλησίας» καὶ δι' αὐτό ἀόκνως εἰργάζετο διὰ τὴν ἀνύψωσίν
του.

Ὁραματίζετο τὸν ἐφημέριον μετέχοντα, δρῶντα καὶ
κατευθύνοντα τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις
τῆς, ἔδωκε δέ πρότυπον τοῦ ἐφημερίου ὡς αὐτὸς τὸν ὡρα-
ματίζετο εἰς τό ἀνωνύμως δημοσιευθέν εἰς τὸν «Ἱερὸν
Σύνδεσμον» διήγημά του «Ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου» εἰς τό
ὅποιον ἐκ μετριοφροσύνης δέν ἠθέλησε νά τεθῇ τό ὄνομά
του.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος διὰ τὸν
κλῆρον του. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μορφὴ του θά κινεῖται πάντο-
τε μεταξὺ τῶν ἐφημερίων. Ἡ ὑπέροχος φυσιογνωμία του
θά τοὺς ἐμψυχώνει πάντοτε καὶ θά τοὺς κατευθύνει, αἱ δέ
ὑποδείξεις του θά χαράσσουν πάντοτε εἰς αὐτοὺς τὸν δρό-
μον ὁ ὁποῖος θά τοὺς ὀδηγῇ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς μεγά-
λης ἀποστολῆς των.

Πρὸ τοῦ σεπτοῦ σκηνώματος τοῦ ἐκλιπόντος Πρωθιε-
ράρχου στῶμεν ἐν συντριβῇ καρδίας, εὐλαβεῖς προσκυνη-
ταὶ τῆς ἱερᾶς του μνήμης.

Ὑπεράνω ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ἀδυναμιῶν, αἰρόμε-
νοι εἰς τό ὕψος τῆς ἰδικῆς του ἀνεξίκακίας καὶ ἀγαθότητος,
δέν εἶναι δυνατόν ἢ νά ἀτενίσωμεν μετὰ θαυμασμοῦ καὶ
βαθυτάτου σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐκλίπουσαν ἐκ τοῦ μέσου
ἡμῶν ἐξαιρετικὴν φυσιογνωμίαν Ἱεράρχου σπανίας εὐψυ-
χίας καὶ Χριστιανοῦ ἀξιοθαυμάστου εὐσεβείας.

Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἶχε κατακτήσει τὴν
θέσιν του ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου του.

Αἰωνία του ἡ μνήμη.

«Κύριον ἄρθρον τῆς ἐφημερίδας «Ἱερὸς Σύνδεσμος» ἐπὶ τῇ εἰς Κύριον
ἐκδημίᾳ του» 28/10/1938 ἀριθ. φυλ. 86.



Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ

Υπό ΒΛΑΣΙΟΥ Ι. ΦΕΙΔΑ
Καθηγητού Πανεπιστημίου Αθηνών

1. Ο άρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος υπήρξε εξαιρετική μορφή της Θεολογικής επιστήμης κατά την κρίσιμη περίοδο του πρώτου μισού του 20ου αιώνα, η οποία εκυριαρχείτο εισέτι υπό της όξειας αντιπαράθεσης του κράτους προς την Έκκλησία και της ιδεολογίας προς την Θεολογίαν. Η ιστορία της Έκκλησίας και της προσφοράς της εις την πνευματικήν ανάπτυξιν και τήν επιβίωσιν του έθνους, αν δέν ήμφεσβητείτο πλήρως, όπωσδήποτε, εκλονίζετο υπό τας βιαίαις επιθέσεις της ιδεολογίας. Ο εκκλησιαστικός ιστορικός εύρέθη εις τό επικεντρον της διαλεκτικής αντιπαράθεσης, διότι ή ιστορία έγινεν ή κοινίστρα της αναμετρήσεως της ιδεολογίας προς την Θεολογίαν.

Η όρθόδοξος Έκκλησιαστική Ιστορία, ένεκα και τών ιστορικών περιπετειών τών όρθοδόξων λαών, δέν ήτο έτοιμή νά εισέλθη εις τόν διάλογον αυτόν, διότι δέν υπήρχεν ή ανάγκη έργασία επιστημονικής και σφαιρικής ύποδομής έξ άπόψεως ιστορικής θεολογίας έν τη Όρθοδόξω Έκκλησία. Ο άειμνήστος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος υπήρξε πράγματι ό πρωτοπόρος και ό άκάματος έργάτης διά τήν θεμελίωσιν και τήν προβολήν μιās όρθοδόξου προσεγγίσεως τών ιστορικών προϋποθέσεων του άνοικτου διαλόγου προς τήν ιδεολογίαν, διότι διά του όλου εκτενούς και πολυπύχου συγγραφικού του έργου περιέγραψε κατά τρόπον σαφή τήν διαχρονικήν και τήν συγχρονικήν ταυτότητα της Όρθοδόξου Έκκλησίας. Η άποκατάστασις της αύθεντικής ιστορικής ταυτότητας της όρθοδόξου έμπειρίας, ή όποία ένοθεύθη διά τών προκατειλημμένων άρνητικών θέσεων της ρωμαιοκαθολικής και της προτεσταντικής ιστοριογραφίας τών νεωτέρων χρόνων, άπετέλει έπιτακτικήν ανάγκην διά τήν ανάκαθαρσιν και τόν καθορισμόν τών όρθοδόξων προϋποθέσεων προς θεμελίωσιν τών αύτοτελών κριτηρίων διαλόγου της Όρθοδόξου Έκκλησίας μέ τήν σύγχρονήν ιδεολογίαν.

Τό συγγραφικόν έργον του άειμνήστου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου παρουσιάζει σαφή ιδιαιτερότητα έναντι της καθιερωμένης μορφής της ρωμαιοκαθολικής και της προτεσταντικής ιστοριογραφίας. Η ιδιαιτερότης του έργου αυτού εκφράζει τήν ιδιαιτερότητα του προσώπου, της έπιστημονικής ταυτότητος και της συγγραφικής προσφοράς.

Η ταυτότης του προσώπου προσδιώρισεν έν πολλοίς και τό περιεχόμενον του όλου συγγραφικού έργου του άειμνήστου άρχιεπισκόπου Αθηνών. Γόνος λευίτικης οικογενείας, άφιερώθη εις τήν σπουδήν της Θεολογίας ως λειτουργίας του σώματος της Όρθοδόξου Έκκλησίας, διό και συνέδεσε τήν μόρφωσιν του προς πάντα τά μεγάλα θεολογικά κέντρα της Όρθοδόξου Θεολογίας. Η μόρφωσις της προσωπικότητός του άφωμοίωσε πάσας άχεδόν τας τάσεις της όρθοδόξου Θεολογίας, τας όποιās ένεσάρκωσεν εις τήν έπιστημονικήν προσφοράν και εις τήν καθ' όλου συγγραφικήν και διδακτικήν δραστηριότητα αυτού. Διαπεποτισμένος υπό του πνεύματος της άφυπνιζομένης ιστορικής αυτοσυνειδησίας της Όρθοδόξου Έκκλησίας, ίδια δέ υπό της πλουσιωτάτης ρωσικής βιβλιογραφίας εις τούς τομείς της εκκλησιαστικής ιστορίας, ήξιοποίησε τά

έξαιρετικά προσόντα αυτού διά νά προσφέρη τήν σύγχρονον όρθόδοξον συνειδησιν περί της ταυτότητος της Όρθοδόξου Έκκλησίας.

Διά της αυτοσυνειδησίας αυτής κατενόησε σαφέστερον τήν άποστολήν του όρθοδόξου εκκλησιαστικού ιστορικού ως ήλεγμένην και άντικειμενικήν καταγραφήν της έν τόπω και χρόνω βιουμένης υπό του εκκλησιαστικού σώματος έμπειρίας της άποστολοπαράδοτου πίστεως. Η περί της τοπικής Έκκλησίας διακεκριμένη πατερική και όρθόδοξος διδασκαλία, κατ' άντίθεσιν προς τήν οικουμενικήν εκκλησιολογίαν της Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας και τήν διχοτομικήν μεταξύ όρατης και άοράτου Έκκλησίας προτεσταντικήν εκκλησιολογίαν, εκφράζει σαφώς τήν ιστορικήν συνειδησιν του Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου. Είναι έν προκειμένω πολύ χαρακτηριστικόν ότι ως αύθεντικός όρθόδοξος εκκλησιαστικός ιστορικός έπεδόθη διά βίου και διά του όλου συγγραφικού έργου του εις τήν ανάδειξιν πρωτίστως της ιστορικής έμπειρίας εκάστης συγκεκριμένης τοπικής Έκκλησίας, ένω απέφυγε νά έπιχειρήση συστηματικών έργων Γενικής Έκκλησιαστικής Ιστορίας, τό όποιον, έν τελευταία αναλύσει, παρουσιάζε μικρότερας δυσχερείας εις τόν πεπρωκισμένον και χαρισματικόν κάλαμον αυτού. Υπό τό πνεύμα αυτό τά μεγάλα ιστορικά προβλήματα της ζωής της Έκκλησίας, αναλύονται και αξιολογούνται έντός τών πλαισίων του σώματος εκάστης συγκεκριμένης τοπικής Έκκλησίας, εις τό όποιον τό όλον ιστορικόν πρόβλημα προσλαμβάνει τας άπολύτους και πραγματικές διαστάσεις αυτού κατά τήν όρθόδοξον διδασκαλίαν περί της τοπικής Έκκλησίας.

Είναι λοιπόν εύνόητον ότι ό Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ως εκκλησιαστικός ιστορικός δύναται νά αξιολογηθί όχι μόνον δι' άπλης και μονοσημάντου κριτικής εκτίμησεως του όγκωδούς του συγγραφικού έργου του, αλλά και διά της άναγωγής του έργου αυτού εις τήν περί της εκκλησιαστικής ιστορίας προ-θεωρίαν αυτού, ήτοι εις τήν ύπ' αυτού κατανόησιν της ειδικής άποστολής του όρθοδόξου εκκλησιαστικού ιστορικού, τήν όποιαν ό ίδιος συνειδητώς ένεσάρκωσε, και κατ' έξοχον τρόπον άπετύπωσεν εις τό όλον συγγραφικόν έργον του. Διά τών κριτηρίων αυτών καθίσταται σαφέστερον ότι ή αξιολόγησις του Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ως εκκλησιαστικού ιστορικού προϋποθέτει τήν συνεκτίμησιν και της συνειδητής άποφυγής συγγραφικής δραστηριότητος εις ώρισμένας περιοχάς της Εκκλησιαστικής ιστορίας, ως λ.χ. εις τās περιοχάς του Ρωμαιοκαθολικισμού και του Προτεσταντισμού, τās όποιās έγνώριζε πολύ καλώς, ως άποδεικνύεται έκ τών μελετών αυτού περί τās σχέσεις αυτών προς τήν Όρθόδοξον Έκκλησίαν. Ο όρθόδοξο-κεντρικός χαρακτήρ του όλου συγγραφικού έργου του άποτελεί αύθεντικήν έκφρασιν της ιστορικής Του αυτοσυνειδησίας, ή όποία πηγάζει έκ του πνεύματος και του περιεχομένου της όρθοδόξου εκκλησιολογίας εις πάν ό,τι έγραψεν ή απέφυγε νά γράψη.

2. Ο εκκλησιαστικός και όρθόδοξοκεντρικός χαρακτήρ του όλου συγγραφικού έργου του άνέδειξε τήν διαχρονικήν και

τήν συγχρονικήν σπουδαιότητα όλων τών μεγάλων πνευματικών κέντρων τῆς Ὁρθοδόξιας καί τήν σημασίαν αὐτῶν διὰ τήν καθ' ὅλου ζωὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διότι διὰ τῆς πολυκεντρικῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης καί προσφορᾶς ἀπεδεικνύετο ἡ ἐν μέσῳ ποικίλων καί χαλεπῶν περιστάσεων αὐθεντική καί ἀδιάκοπος συνέχεια, βίωσις καί μαρτυρία τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως καί πίστεως τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἡ διὰ τῆς τοιαύτης πολυκεντρικῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης ἀνασύνθεσις τῆς ὕλης τῆς ἱστορίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας συνεπληροῦτο διὰ τῆς πληρότητος τῶν κατὰ τήν ἐρευναν ἐφαρμοσθέντων μεθοδολογικῶν κριτηρίων, διότι ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς ἦτο καλὸς γνώστης τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς ἱστορίας τοῦ δόγματος καί τοῦ κανονικοῦ δικαίου, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἱστορικὴ μεθοδολογία ἀπέκτα τὸν ιδιότυπον ἐν τῇ ἐρεύνῃ ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα αὐτῆς. Τὰ ὀγκώδη ἔργα περὶ τήν ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν Ἱεροσολύμων, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας, τὰ εὐσύννοπτα ἔργα περὶ τήν ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, Κύπρου, Βουλγαρίας καί Ἑλλάδος καί τὸ πλῆθος τῶν ἱστορικοκανονικῶν πραγματειῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπερβαίνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν πεντακοσίων, καταγράφουν ὄχι μόνον τήν ἱστορικὴν ἐμπειρίαν ἐκάστης κατὰ τόπον Ἐκκλησίας εἰς τὰς διαφόρους περιόδους τοῦ ἱστορικοῦ βίου αὐτῆς, ἀλλὰ καί τήν βαθυτέραν ἐνότητα πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τήν περιφρούρησιν τῆς ἐνότητος τῆς πίστεως ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, διό καί αἱ σχέσεις αὐτῶν προβάλλονται εἰς τὸ καθ' ὅλου συγγραφικόν ἔργον ὡς ἀρμονικὴ λειτουργία τοῦ ἐνιαίου καί ὀργανικοῦ σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ ὑπέρβασις τοῦ ἐνιαίου καί ὀργανικοῦ σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τήν προσέγγισιν καί ἀνάλυσιν τῶν ἐκτὸς αὐτῆς εὐρισκομένων ἐκκλησιαστικῶν σωμάτων προϋπέθετεν ἀφ' ἑνὸς μὲν διαφοροποιήσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κριτηρίων τῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξασθένεισιν τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιολογικῆς ἀρχῆς περὶ τῆς πληρότητος τῆς ἐμπειρίας ἐκάστης τοπικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐμπορεῖτο ἡ καθ' ὅλου ἐκκλησιαστικὴ συνειδήσις. Ἡ ἐσωτερικὴ συνοχή τῆς Ὁρθοδόξιας συνίστα καί τήν αὐτοτέλειαν τῆς ἱστορικῆς ἐμπειρίας αὐτῆς τὸσον καθ' ἑαυτήν, ὅσον καί εἰς τὰς σχέσεις πρὸς τὰ ἐκτὸς αὐτῆς ἐκκλησιαστικά σώματα.

Ἐκφραστὴς ὅλων τῶν ὀρθοδόξων τάσεων εἰς τήν ἱστορικὴν ἐρευναν καί γνώστης τῆς κυριωτέρας διεθνοῦς ἐπιστημονικῆς βιβλιογραφίας ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον θεμάτων ἡδυνήθη διὰ τοῦ μοναδικοῦ εἰς ὄγκον συγγραφικοῦ ἔργου του νὰ διευρύνῃ τὰ ὅρια τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου τῆς ὀρθοδόξου καί τῆς γενικωτέρας ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καί νὰ σηματοδοτήσῃ τήν ἰδιαιτερότητά της εἰς τὸν ὀρθόδοξον χώρον, ἐν συγκρίσει ὄχι μόνον πρὸς τήν μονοκεντρικὴν ἢ παποκεντρικὴν ἱστοριογραφίαν, ἀλλὰ καί πρὸς τήν σχετικότητα τῶν ἱστορικῶν κριτηρίων τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἢ τῆς προτεσταντικῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Ἡ συνεπὴς εἰς τήν ὀρθόδοξον Ἐκκλησιολογίαν συνειδήσις περὶ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καί τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὰς λοιπὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας, ὡς σχέσεως ταυτότητος ἐμπειρίας καί ἀμοιβαίας οἰκοδομῆς, κατέστι σαφεστέρα διὰ τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ὅλου συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ. Ἡ ἐν τόπῳ καί χρόνῳ σάρκωσις καί φανέρωσις τῆς Μிடς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, βασικὴ ἰδιαιτέρετης τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιολογίας ἐναντι τῶν ἐκκλησιολογιῶν τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καί ὁμολογιῶν, εὗρεν εἰς τὸ συγγραφικόν αὐτὸ ἔργον τήν πληρεστέραν δυνατὴν ἔκφρασιν ὄχι τὸσον ἐξ ἀπόψεως ἐρευνητικῆς πληρότητος, ὅσον ἐξ ἀπόψεως καταγραφῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως καί τῆς ἱστορικῆς ἐμπειρίας τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ αἱ

κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἐνίσχυσαν τήν ἱστορικὴν συνέχειαν καί μνήμην αὐτῶν, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἀπέκτησε συνειδήσιν τῆς εὐρύτητος τῶν διαστάσεων αὐτῆς δι' ἐπιστημονικῶς ἡλεγμένης προσεγγίσεως καί ἀξιολογήσεως τῶν σημαντικῶν γεγονότων τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖον προσδιορίζει τὸσον τήν σύγχρονον ταυτότητα, ὅσον καί τὰς μελλοντικὰς προοπτικὰς τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ θά ἦτο δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος κατέστησε διὰ τοῦ ὅλου ἔργου του τήν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν ὀργανικὸν στοιχεῖον τῆς λειτουργίας τῆς καθ' ὅλου Ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως καί ἀπέφυγε τὸν πειρασμὸν τῆς ἐκτροπῆς τῆς εἰς στείραν καὶ αὐτόνομον ἀπὸ τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀκαδημαϊκὴν ἐνασχόλησιν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡξιοποίησεν εἰς τὸ ἔργον του πάντα σχεδὸν τὰ πορίσματα τῶν ἀξιολόγων ἀκαδημαϊκῶν ἐρευνητικῶν προσπαθειῶν καὶ ἐνέταξεν αὐτὰ εἰς τὴν προοπτικὴν τῆς ἀντικειμενικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς αὐθεντικῆς ἱστορικῆς ἐμπειρίας καί μνήμης τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτὴ προσπάθεια ἀπετέλει καί τήν δικαίωσιν τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐρεῦνης, τῆς ὁποίας πρῶτιστον χρέος πρέπει νὰ θεωρῆται ἡ ἐνταξίς τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημονικῶν διαπιστώσεων εἰς τὸ ὀργανικὸν σύνολον αὐτῶν, ἥτοι εἰς τὸν ἐσῶτερον λόγον αὐτῶν, διότι τότε μόνον ὁ μὲν λόγος τῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης εὐρίσκει τήν ἀναφοράν αὐτοῦ εἰς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ ἀναζήτησις γίνεται λειτουργία εἰς τήν ἱστορικὴν πραγματώσιν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος διεμόρφωσε πράγματι τὸ **αὐθεντικὸν ἥθος** τοῦ ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ καί ἀνακαθώρισε τὸν λειτουργικὸν ρόλον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας εἰς τήν ἐμπειρίαν καί τήν ζωὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὑπῆρξε πρωτοπόρος καί δημιουργὸς μιᾶς νέας ὀρθοδόξου ἐρμηνείας τοῦ ρόλου καί τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Εἶναι γεγονὸς ὅτι τὰ συμπεράσματα τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου του πηγάζουν ἀπὸ τὰ πορίσματα τῆς εὐρυτέρας ἱστορικῆς ἐρεῦνης τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος καί ἀντικατοπτρίζουν τὸ πνεῦμα τῶν ἀναζητήσεων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ τῆς πλουσίας σχετικῆς ρωσικῆς βιβλιογραφίας, ἀλλ' ἡ ἡξιοποίησις τῶν πορισμάτων αὐτῶν ἐπιχειρεῖται μὲ τὰ κριτήρια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἥθους τοῦ συγγραφέως, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀναγωγή των εἰς τὸ ὑπέρτατον κριτήριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως.

Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀναθεωρήσεως ἢ τροποποιήσεως ἢ καί διορθώσεως εἰσέτι ἐπὶ μέρους παραδοχῶν εἰς τὸ συγγραφικόν ἔργον αὐτοῦ, ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος παραμένει πάντοτε **τό κατ' ἐξοχὴν ὑπόδειγμα ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ**, ὁ ὁποῖος περιέγραψε καί ἐνεσάρκωσε τὸ πρότυπον τοῦ ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ καί τὸν χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ὡς ὀργανικοῦ στοιχείου τῆς ὀρθῆς λειτουργίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως.

Ὅσα ἔγραψεν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἑλεγχον τῆς συνεχῶς ἐξελισσομένης ἱστορικῆς ἐπιστήμης καί δύνανται, κατὰ συνέπειαν, νὰ ἀναθεωρηθοῦν. Δέν δύναται ὁμως νὰ ἀναθεωρηθῇ τὸ ὀρθόδοξον ἥθος ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἐνεσάρκωσε καί τὸ ὁποῖον παρέδωκε, εἰς τοὺς διαδόχους του **ὡς ὑποθήκην καί ὡς μέθοδον** ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς ἱστοριογραφίας.

Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἶναι πλέον **σύμβολον** ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ, τὸ δὲ συγγραφικόν του ἔργον, πολυκεντρικὸν καί πολύπλευρον, παραμένει ἀναντικα-

Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ (1923-1938)

Υπό ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ Δ. Θ.
Καθηγητού της Ριζαρείου Σχολής

Σταθμόν αναμφιβόλως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ ἡ ἐπὶ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῶν Ἀθηνῶν ἀνάρρησης τοῦ Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου, καθὼς καὶ ἡ 16ετής περίπου ἀρχιερατεία του. Ἐφέτος συμπληροῦνται 50 ἔτη ἀπὸ τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ (22 Ὀκτ. 1938). Ἡ ἐπέτειος αὕτη ὑποχρεώνει νὰ φέρωμεν καὶ πάλιν ἐνώπιον μας τὴν μεγάλην ἐκείνην προσωπικότητα, πού ἐκόσμησε τὸν πρῶτον θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπετέλεσε ὁδηγὸν τῆς περαιτέρω ζωῆς καὶ δράσεως τῆς. Σοφὸς θεολόγος, πολυγραφώτατος, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικός τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, συνάμα δὲ καὶ οἰκουμένης ἡθικῆς προσωπικότης, ἄκακος, πρᾶος, ἀμνησικακός, ταπεινός, ἀνεδείχθη πραγματικὸς πατήρ καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως μαρτυροῦν ὅλοι ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν καὶ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μαζί του. Συγχρόνως ὁμοῦς ἀπεδείχθη καὶ ἰκανὸς οἰκοστροφὸς τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, τὸ σκάφος τῆς ὁποίας παρέλαβε μετὰ ἀπὸ δεινὴν τρικυμίαν καὶ ὠδήγησεν ἐπὶ μίαν δεκαεξετίαν ἐπιτυχῶς μέ την πίστιν του, τὴν μόρφωσιν του, τὴν ἡθικὴν του προσωπικότητα, μέσα ἀπὸ ἀναριθμήτους σκοπέλους καὶ κλυδωνισμούς εἰς τὸν λιμένα τῆς γενικῆς ἀναγνώσεως καὶ εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν πολλῶν καὶ δυσεπιλύτων προβλημάτων.

Ἡ πολυσχιδὴς δραστηριότης τοῦ ὑπερόχου ἐκείνου ἀνδρός ἐκίνητοποίησεν σχεδὸν ὅλους τοὺς θεσμούς τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε μετὰ δυσκολίας ὁ ἐρευνητὴς νὰ δύναται νὰ ἐπισημάνῃ τοὺς κυρίους τομεῖς τῆς πλούσιας καὶ πραγματικῶς θαυμαστῆς ἀρχιερατείας του, ἡ ὁποία μόνον ἀδρομερῶς σκιαγραφεῖται ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Ἡ ἐκλογὴ

Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν καὶ τὴν Ἐπανάστα-

τάστατον τόσον εἰς τὴν ὀρθόδοξον, ὅσον καὶ εἰς τὴν διεθνὴ βιβλιογραφίαν, διότι καὶ αὐταὶ εἰσέτι αἱ ἀναθεωρήσεις ἐπὶ μέρους παραδοχῶν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον ἔργα του δὲν ἐξουδετερώουν τὴν ὀρθότητα τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἀξιολόγησιν τῆς λειτουργίας τῆς ἱστορικῆς ὕλης κατὰ τὴν ἀναγωγὴν αὐτῆς εἰς τὸν λόγον τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἐκφράζεται αὐθεντικῶς εἰς τὸν ἱστορικὸν βίον ἐκάστης Τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Ἄν ἀναλογισθῇ κανεὶς ὅτι τὸ πλουσιώτατον συγγραφικὸν ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξε καρπὸς πολυκυμάντου βίου καὶ ὑπευθύνου ἐκκλησιαστικῆς διακονίας εἰς τὸν ἐμπερίστατον ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, τότε δύναται πληρέστερον νὰ ἐκτιμῇ τὸ ἐξαίρετον μέγεθος τῆς προσωπικότητος, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἥθους καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ταυτότητος αὐτοῦ. Ὑπῆρξε πράγματι ὁ θεμελιωτὴς τῆς ὀρθοδόξου ταυτότητος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν προσπάθησε μετὰ χαρακτηριστικοῦ ζήλου νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ τὴν ὁποίαν κατέστησεν ἀπόλυτον κριτήριον εἰς τὴν καθ' ὅλου ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν αὐτοῦ διὰ τῶν εὐρυτέρων πρωτοβουλιῶν του πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς ποιμαντικῆς καὶ τῆς ἐν γένει πνευματικῆς μαρτυρίας τῆς ἐν Ἑλλάδι τοπικῆς Ἐκκλησίας.

σιν τοῦ 1922, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1923, συνήλθεν ἐν Ἀθῆναις Μεῖζων Σύνοδος ἐκ 18 ἐπισκόπων καὶ ἠθέλησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν κανονικὴν τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία εἶχε διασαλευθῇ ἀφ' ἐνός διὰ τῆς ἀναμειξεως τῆς ἱεραρχίας εἰς τὸ κατὰ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἀνάθεμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοκλήτου Ἱ. Συνόδου. Μεταξὺ τῶν ἀποφάσεων τῆς Μεζζωνος Συνόδου ἦτο ἡ ἀρσις τῆς καθαιρέσεως τοῦ μητροπολίτου Θεοκλήτου, ὁμοῦς ἡ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐπισκοπικὴ ἔδρα τῆς πρωτευούσης τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἐκηρύχθη χηρεῦσα καὶ ἀνεζητεῖτο ὁ κατάλληλος πρὸς ἐκλογὴν νέος ἀρχιερεὺς αὐτῆς. Ἡ διεκδικησις τοῦ θρόνου ἐγένετο ἀντικείμενον παρασκηνακῶν ζυμώσεων καὶ ἐνεφανίσθησαν ἰσχυραὶ φιλοδοξίαι. Ὑπεστηρίχθη, ὑπὸ πολιτικῶν παραγόντων, ἡ ὑποψηφιότης τοῦ ἐπιφανοῦς μητροπολίτου, τοῦ διακριθέντος κατὰ τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα, Γερμανοῦ Καραβαγγέλη, ἐνῶ θεολογικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ κύκλοι εἶχον ταχθῇ ὑπὲρ τοῦ Δημητριάδος Γερμανοῦ Μαυροματῆ. Εἰς τὴν κρίσιν ἐκείνην περιστασιν ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν προέτεινεν εἰς τὴν Ἱ. Σύνοδον ὡς ἄξιον διὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ χηρεύοντος θρόνου τὸν κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν συγκεντροῦντα τὰ περισσώτερα προσόντα καθηγητὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ διευθυντὴν τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἀρχιμ. Χρυσόστομον Παπαδόπουλον. Ἡ 5/μελὴς τότε Ἱ. Σύνοδος, ὁμοῦς ἀνεῦ προηγηθέντος σφοδροῦ ἀγῶνος, προέτεινεν αὐτὸν ὡς πρῶτον εἰς τὸν τριπρόσωπον ψηφοδέλτιον καὶ οὕτως ὁ Χρυσόστομος ἐξελέγη τὴν 8 Μαρτίου 1923 μητροπολίτης Ἀθηνῶν. Μετὰ δύο ἡμέρας ἐπηκολούθησεν ἡ χειροτονία του εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἀθηνῶν, προεξάρχοντος τοῦ μητροπολίτου Σύρου Ἀθανασίου.

Οὕτως ὁ πολυγραφώτερος ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικός τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἱστορικὸν θρόνον τῶν ἁγίων Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ Ἱεροθέου.

Ἀπὸ τῆς ἐνθρονίσεώς του ὁ ἀοίδιμος ἱεράρχης ἐπελήφθη τῶν βαρυνάτων αὐτοῦ καθηκόντων, τὰ ὁποῖα περιστρέφοντο περὶ δύο ἄξονας, ἥτοι τοῦ προκαθημένου τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀφ' ἐνός καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μεγαλυτέρας καὶ νευραλγικωτέρας ἐπισκοπῆς αὐτῆς, τῆς ἱστορικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν, ἀφ' ἑτέρου.

Α'

Ἄς ἐξετασθῇ κατ' ἀρχάς ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ὡς προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας.

α' Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας

Τὸ πρῶτον ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐθίξεν ἤδη εἰς τὸν κατὰ τὴν χειροτονίαν λόγον του καὶ μετὰ τὸ ὁποῖον ἀπασχολήθη εὐθύς ἀμέσως, ἦτο ἡ κανονικωτέρα διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μακρὰν τῶν συνήθων πολιτικῶν ἐπεμβάσεων. Καρ-

πός της προσπάθειας ταύτης ήτο ή διά α' φοράν σύγκλησις ολοκληρώου της 'Ιεραρχίας κατά τό τελευταίον δεκαήμερον τοῦ 'Απριλίου 1923. 'Η ἱστορική ἐκείνη συνέλευσις, ἕνα μόλις μήνα μετά την ἀνοδόν του εἰς τόν θρόνον, ἔλαβεν ἀξιοσημειώτους ἀποφάσεις: 'Επεκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς προηγηθείσης κατ' ἰανουάριον Μειζονος Συνόδου καί ἀνεγνώρισεν ὡς κανονικήν τήν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων εἰς τήν 'Εκκλησίαν τῆς 'Ελλάδος, ἀπεδέχθη δέ τήν διόρθωσιν τοῦ 'Ιουλιανοῦ ἡμερολογίου, χωρίς ὅμως νά μεταβληθῇ τό ἑορτολόγιον καί αἱ περί Πάσχα διατάξεις, ἐφ' ὅσον ἡ διόρθωσις θά ἐγένετο μέ τήν συναίνεσιν ὅλων τῶν ὀρθοδόξων 'Εκκλησιῶν. 'Απεφάσισεν ἐπίσης, ὅπως ἐφ' ἐξῆς ὁ μέν προκαθήμενος τῆς 'Εκκλησίας τιτλοφορεῖται ἀρχιεπίσκοπος, οἱ δέ λοιποί ἐπίσκοποι μητροπολίται καί συντάξε σχέδιον «περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας».

Καί ἐνῶ ἡ πολιτεία ἐνδιεφέρετο καί ἐπέσπευδε τήν διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου, ἡ προώθησις τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου, διά τοῦ ὁποίου θά ἐπανήρχετο τό κανονικόν σύστημα διακυβερνήσεως τῆς 'Εκκλησίας παρειλκύνετο. Τότε νέοι ἱεράρχαι, προερχόμενοι ἐκ τῆς λεγομένης «Παγκληρικῆς 'Ενώσεως» προσεπάθησαν νά συγκροτηθῇ Σύνοδος μέ ἡδύμενας ἀρμοδιότητας. 'Ο ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ἀντέδρασε καί ἀντιμετώπισε τήν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν. Μέ νέαν σύγκλησιν τῆς 'Ιεραρχίας (24 Δεκ. 1923) προώθησε καί ἐπέτυχε τήν δημοσίευσιν τοῦ νέου Καταστατικοῦ Νόμου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος, διά τοῦ ὁποίου κατηργήθη ἡ διοικοῦσα 'Ι. Σύνοδος καί ἀντικατεστήθη διά τῆς περιοδικῆς συνόδου ὅλων τῶν ἱεραρχῶν τῆς 'Εκκλησίας, δηλ. διά τῆς 'Ιεραρχίας, ἐπεδιώχθη ἡ ἀποκέντρωσις τῆς διοικήσεως 'Εκκλησίας, περιορίσθη ἡ δικαιοδοσία τοῦ Βασιλικοῦ 'Επιτρόπου καί εἰσῆχθησαν νέαι διατάξεις, κανονικώτεραι τῶν ὑφισταμένων. Π.χ. ἡ ἐκλογή τῶν ἐπισκόπων ἀπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τήν 'Εκκλησίαν, ἰδρύθησαν εἰς τὰς κυριωτέρας πρωτευούσης τῶν ἐπαρχιῶν πρωτοβάθμια καί δευτεροβάθμια ἐκκλησιαστικά δικαστήρια καί ἐπεζητήθη νά δοθῇ εὐκαιρία πρὸς μελέτην τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων τῆς ὑπαίθρου. Τό κύριον μειονέκτημα τοῦ νόμου τούτου ἦτο, ὅτι τήν 'Ι. Σύνοδον τῆς 'Ιεραρχίας, καθ' ὃ διάστημα δέν συνεδρίαζε, ἐξεπροσώπει μόνος ὁ ἀρχιεπίσκοπος.

'Η ἰσχὺς ὅμως τοῦ νόμου τούτου δέν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Μετ' ὀλίγον ἡ δικτατορία τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου Παγκάλου ἐξέδωκε τό Ν.Δ. τῆς 26 Σεπτ. 1925, διά τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὀπισθοδρόμησις, ἐπανεφέροντο δηλ. οὐσιαστικῶς αἱ διατάξεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων τῶν ἐτῶν 1833 καί 1852 (Νόμοι Σ' καί ΣΑ'). Μόνον ἐλάχισται ἀπὸ τὰς τροποποιήσεις τοῦ νόμου 1923 παρέμειναν ἐν ἰσχύϊ. 'Ο ἀρχιεπίσκοπος διεμαρτυρήθη καί ἀντέδρασε λελογισμένως καί ἐδήλωσε μετά τῶν ἐν 'Αθήναις παρεπιδημούντων ἀρχιερέων, ὅτι «ἐπιφυλάσσονται νά ἐπιδιώξωσι τήν κανονικὴν ρύθμισιν τῆς διοικήσεως τῆς 'Εκκλησίας καί τήν ἀποκατάστασιν τοῦ καταργηθέντος κανονικοῦ καθεστώτος». Πράγματι, ὅταν κοτελύθη ἡ ἐν λόγῳ δικτατορία, προητοίμασεν ἑκτακτον σύγκλησιν τῆς 'Ιεραρχίας, ἡ ὁποία συνήλθε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1927 καί ἡσυχολήθη μέ τήν ἀναθεώρησιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας, ὑπέβαλε δέ πρὸς τήν Κυβέρνησιν ἐκτενές ὑπόμνημα ἀναφερόμενον εἰς τό οικονομικόν πρόβλημα τῆς 'Εκκλησίας. 'Εκτοτε ἡ ἐτήσια συνέλευσις τῆς 'Ιεραρχίας κατέστη θεσμός τηρούμενος ὑπὸ τοῦ αἰοιδίμου ἀπαρεγκλίτως (Π. Τρεμπέλας ἐν «Εκκλησία» 1968, σ. 535α). Τελικῶς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐδημοσιεύθη νέος Καταστατικὸς Χάρτης, ὁ Ν. 5187 τῆς 20 'Ιουλίου 1931, τροποποιηθεὶς μέ τὸν Ν. 5438 τῆς 29 'Απριλίου 1932 καί κωδικοποιηθεὶς διά τοῦ Π.Δ. τῆς 5/17 Αυγούστου 1932, διά νά ἐπακολουθήσουν ἀμέτρητοι νέαι τροποποιήσεις.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπασχόλει τήν 'Εκκλησίαν τῆς 'Ελλάδος ἀφ' ἐνὸς μέν τό θέμα τῶν προσφύγων τῆς Μ. 'Ασίας, ἀφ' ἐτέρου δέ ἡ διοίκησις τῶν προσαρτηθεισῶν εἰς τό κράτος νέων ἐπαρχιῶν μετά τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους καί τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον. Τό 1928 ἐπετεύχθη ἡ διοικητικὴ ἀφομοίωσις τῶν μητροπολιτῶν τῶν νέων τούτων χωρῶν (Ν. 3615 τῆς 10 'Ιουλίου 1928), συγκατατεθέντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως παραχωρήσῃ ἐπιτροπικῶς τήν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων εἰς τήν Αὐτοκέφαλον 'Εκκλησίαν τῆς 'Ελλάδος διά τῆς ἐκδόσεως τῆς σχετικῆς Πατριαρχικῆς καί Συνδικτικῆς Πράξεως (4 Σεπτ. 1928).

'Ενταῦθα δέον νά παρατηρηθῇ, ὅτι κατὰ τό χρονικόν διάστημα 1924-1930 ἐγένετο καταπάτησις διαφόρων τμημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας διά τήν ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καί δι' ἄλλους σκοπούς. Διά τὸν ἐνεργειῶν καί τῆς ἀγωνιστικότητός του ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπέτυχε νά σταματήσῃ τό ὄργιον τῆς δημεύσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας. Τελικῶς δέ ἐπὶ κυβερνήσεως 'Ελ. Βενιζέλου ἐδημοσιεύθησαν οἱ δύο βασικοὶ νόμοι διά τὰ οικονομικά καί τήν περιουσίαν τῆς 'Εκκλησίας, ὁ ν. 4684/1930 περὶ 'Οργανισμοῦ Διοικήσεως 'Εκκλησιαστικῆς Περιουσίας (ΟΔΕΠ), πού ἀντικατέστησε τό μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Γενικόν 'Εκκλησιαστικόν Ταμεῖον, καί ὁ ν. 5439/1932 «Περὶ 'Ενοριακῶν Ναῶν καί 'Εφημεριῶν καί Ταμείων 'Αποδοχῶν καί 'Ασφαλίσεως τοῦ Κλήρου 'Ελλάδος (TAKE)».

'Αλλά καί ἄλλοι βασικοὶ νόμοι διά τήν ζωὴν τῆς 'Εκκλησίας ἐψηφίσθησαν κατὰ τήν ἀρχιερατείαν τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπως ὁ ν. 5383/1932 περὶ ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, ὁ ν. περὶ ἱεροκηρύκων, ὁ α' νόμος περὶ 'Αποστολικῆς Διακονίας (41/1936) καί ἄλλοι.

'Ὅπως σημειώνει ὁ καθηγητὴς 'Αμ. 'Αλιβιζάτος, «ἡ ἐκδοσις καί ἐφαρμογή τῶν νέων αὐτῶν ἀνορθωτικῶν τῆς καταστάσεως τῆς 'Εκκλησίας νόμων συμπίπτουν μέ τήν ἀρχιερατείαν τοῦ Χρυσοστόμου καί ὁρθῶς καταγράφονται λόγῳ τῆς πλήρους κατανοήσεως τῶν ἐπενεχθεισῶν τροποποιήσεων εἰς τό ἐνεργητικόν τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ». («Εκκλησία» 1968, σ. 530).

β' Τό παλαιοημερολογητικόν

'Η διόρθωσις τοῦ ἡμερολογίου, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, μολοντί ἐπεκροτήθη καί ἀπὸ ἄλλας 'Εκκλησίας, πρωτοστατούντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καθ' ὅσον ἡ σύγκλησις οἰκουμενικῆς συνόδου, ὅπως ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τινων, καθίστατο ἀδύνατος, ἐτάραξε τήν γαλήνην καί ἡρεμίαν τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος. 'Ο ἀρχιεπίσκοπος ὑπεστήριζε τήν διόρθωσιν αὐτὴν τοῦ ἡμερολογίου, διότι ἐπίστευεν ὅτι ἦτο ἐπιστημονικόν ζήτημα καί δέν εἶχεν καμμίαν σχέσιν μέ τὰ δόγματα τῆς 'Εκκλησίας. Μία μερίς ὅμως ζηλωτῶν τῆς πίστεως καί ἄλλων συντηρητικῶν στοιχείων δέν ἠθέλησε νά δεχθῇ τήν μεταβολὴν ταύτην καί ἀπεχωρίσθη τῆς κανονικῆς διοικήσεως τῆς 'Εκκλησίας. Εἰς τήν δημιουργηθεῖσαν παράταξιν ταύτην τῶν παλαιοημερολογιτῶν προσεχώρησαν πάντα τὰ ὁπωσδήποτε δυσारेστημένα πρὸς τήν 'Εκκλησίαν στοιχεῖα, ὡς καί ἱερομόναχοι τινες ἐξ 'Αγίου Ὁρους. 'Εδημιουργήθη τοιοῦτρόπως εἰς τὸν ἐκκλησιαστικόν περίβολον πραγματικὸς σάλος καί προεκλήθησαν διάφορα ἐπεισόδια. Οὕτως ὁπαδὸς τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου καί ἐτραυμάτισεν αὐτὸν κατὰ τήν ἐορτὴν τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καί 'Ελένης εἰς τὸν πανηγυρίζοντα ὁμώνυμον ναὸν τοῦ Πειραιῶς τό 1927.

Τό ὅλον ζήτημα ἦτο βεβαίως δυσάρεστον διά τήν 'Εκκλη-

οίαν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸ ἔτος ὅμως 1935 ἔλαβε τροπὴν λίαν ἐπικίνδυνον. Ἡ ὁμοφωνία τῆς Ἱεραρχίας εἰς τὸ ἐν λόγῳ θέμα διεσπάσθη ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ μητροπολίτου Δημητριάδος Γερμανοῦ Μαυρομμάτη, ὅστις ἐξ ἀρχῆς ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀνάρρῃσιν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον. Εἰς τὴν παράταξιν τῶν παλαιοημερολογιτῶν προσεχώρησαν ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω καὶ οἱ μητροπολίται Ζακύνθου Χρυσόστομος καὶ πρ. Φλωρίνης Χρυσόστομος. Τοιοῦτρόπως ἡ παράταξις τῶν παλαιοημερολογιτῶν ἀπέκτησεν ἡγεσίαν, ἡ ὁποία διὰ χειροτονίας τεσσάρων νέων ἀρχιερέων συνεκρότησεν 7/μελὴ σύνδοτον, ἡ ὁποία ἠθέλησε νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν νόμιμον διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, κηρύξασα αὐτὴν σχισματικὴν.

Ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἱ. Συνόδου, παρὰ τὴν παραίτησιν Τριῶν μελῶν αὐτῆς, ὑπῆρξεν ἄμεσος καὶ δραστική. Διὰ τῆς ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1935 ἀποφάσεως τοῦ πρωτοβαθμίου δι' ἀρχιερεῖς δικαστηρίου καθρέθησαν οἱ ἐπαναστατήσαντες καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντες. Μετ' ὀλίγον ὁ Ζακύνθου ἐπανῆλθε μετανοῶν καθὼς καὶ δύο τῶν ὑπεροριῶς καὶ παρανόμως χειροτονηθέντων, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν τὴν ἐπιείκειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατ' ἐφεσιν διετηρήθησαν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου, διὰ νὰ παλινωδῇσιν καὶ πάλιν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν ἐν τέλει εἰς τὴν διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος.

Τοιοῦτρόπως τὸ κίνημα τῶν παλαιοημερολογιτῶν δὲν ἔλαβε διαστάσεις καὶ περιωρίσθη ἐντὸς ὠρισμένου κύκλου ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν πρ. Δημητριάδος Γερμανοῦ καὶ πρ. Φλωρίνης Χρυσοστόμου.

Τελικῶς καὶ ὁ πρ. Δημητριάδος ἐξεδήλωσε μετάνοιαν ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ καὶ ἐζήτησε τὴν ἐπιείκειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπεδιώχθη ἡ ἄρσις τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ, ἡ ὁποία καὶ ἐπραγματοποιήθη τοῦτου ὅμως θανόντος ὥστε νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν νεκρὸν αὐτοῦ αἱ νόμιμοι τιμαί. Οἱ δὲ λοιποὶ παλαιοημερογῖται διηρέθησαν εἰς μερίδας καὶ παρατάξεις, γεγονός τὸ ὅποιον συνεχίσθη μέχρι σήμερον (Ι.Χ. Κωνσταντινίδου, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν τριακονταπενταετίαν 1923-1938, Ἀθήναι 1961).

γ' Ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν Οὐνιτῶν

Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐνετάθη ἡ δρᾶσις διαφόρων ἑτεροδόξων καὶ ἄλλων προσηλυτιστικῶν προσπαθειῶν, τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου ἐνετόπισε, ἀντιμετώπισε καὶ ἠγωνίσθη κατ' αὐτῶν.

Ἐν πρώτοις ἐνεφανίσθησαν οἱ γνωστοὶ οὐνίται, τῶν ὁποίων ὁ ἐπίσκοπος Γεώργιος Χαλαβαζῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον Θεοδωροπόλεως, ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ κληρικοὶ τῶν οὐνιτῶν, φέροντες τὸ σχῆμα τῶν ὀρθοδόξων καὶ τελούντες τὰ τῆς λατρείας εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἦτο εὐκόλον νὰ παραπλανήσουν τὸν λαόν. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα δὲ τῆς περιθάλψεως καὶ βοηθείας τῶν θυμάτων τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς πολυάριθμοι οὐνίται ἱερεῖς συνεκεντρώθησαν κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὴν δῆθεν ἐξυπηρέτησιν τῶν εὐαριθμῶν οὐνιτῶν προσφύγων, πραγματικῶς ὅμως διὰ τὴν ἐπιδιώξιν τῶν προσηλυτιστικῶν σκοπῶν των. Μετ' ὀλίγον ἀνῆγειραν μεγαλοπρεπὲς μέγαρον ἐν μέσῃς Ἀθῆναις, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀχαρνῶν 246, τὸ ὅποιον κατέστησαν κέντρον τῆς προπαγάνδας των. Συγχρόνως δὲ ἤρχισαν νὰ περισυλλέγουν εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν ἰδρυθέντα ὀρφανοτροφεῖα, ὡς τὸ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, παιδιὰ ὀρθοδόξων μὲ ἀπώτερον σκοπὸν νὰ προσηλυτίσουν αὐτὰ εἰς τὸν ρωμαιοκαθολικισμόν.

Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστο-

μος διεμαρτυρήθη ζωηρῶς πρὸς τὴν κυβέρνησιν, συγχρόνως δὲ ἐξαπέλυσε καὶ ἐγκύκλιον πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν, καυτηριάζων τὴν ἀντιχριστιανικὴν καὶ ἀντισυνταγματικὴν δρᾶσιν αὐτῶν καὶ ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν πάντων ἀπὸ τούτων κινδύνους τοῦ οὐνιτισμοῦ. Ἀκόμη μὲ διαφόρους ἐνεργείας ἀπέσπασε πολλοὺς προσφυγόπαιδας ἀπὸ τὰς χεῖράς των. Εἰς τὴν ὥς ἄνω ἐγκύκλιον ἀπήντησε δι' ὀξέος καὶ ὕβριστικοῦ ἄρθρου ὁ ἐπίσκοπος τῶν οὐνιτῶν Γ. Χαλαβαζῆς. Ἡ ἀπάντησις προεκάλεσεν ἐμπεριστατωμένην ἀνταπάντησιν - μελέτην τοῦ ἀρχιεπισκόπου, δημοσιευθεῖσαν εἰς τέσσαρας συνεχείας εἰς τὴν «Ἐκκλησίαν» καὶ ἐκδοθεῖσαν εἰς τεῦχος μὲ τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον «Φύσις καὶ χαρακτὴρ τῆς Οὐνίας» (1926). Ἐν συνεχείᾳ ἀντηλλάγησαν ἑκατέρωθεν ἀρχικῶς ἰδιωτικαὶ καὶ κατόπιν δημοσίᾳ ἐπιστολαί. Ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης καὶ τῆς πλουσίας ἀρθρογραφίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου προῆλθε καὶ τὸ ἕτερον μελέτημα αὐτοῦ «Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Ἱστορικὴ καὶ κριτικὴ μελέτη» (Ἀθήνησι 1930), τὸ ὅποιον ἐπανεξεδόθη καὶ εἰς β' ἐκδοσὶν ἐπὶ Χρυσοστόμου Β'.

Παραλείποντες διαφόρους δικαστικὰς ἐνεργείας, πού ἐγίναν πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ προσηλυτισμοῦ ἀναφέροντες ὅτι ἐπὶ κυβερνήσεως Ἐλ. Βενιζέλου ὁ ὑπουργὸς Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Γ. Παπανδρέου τὴν 10 Σεπτ. 1930 ἐδημοσίευσεν ἐγκύκλιον, κατὰ τὴν ὁποίαν, μετὰ ἀπὸ ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὑπεχρεώοντο οἱ οὐνίται κληρικοὶ ὅπως μεταβάλουν τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν ἀμφίεσιν, «ὥστε νὰ διαφέρῃ καὶ διακρίνηται σαφῶς ἀπὸ τῆς ἀμφίεσεως τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων κληρικῶν». Ἐπίσης ἀπηγορεύθη ἡ φοίτησις ἑλληνοπαίδων εἰς ξένα σχολεῖα πρὸ τῆς ἀποφοιτήσεως ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Διὰ τὰς δύο αὐτάς σπουδαίας κυβερνητικὰς ἀποφάσεις ἐξεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ κατόπιν καὶ ὑπὸ τῆς συνελθούσης ἱεραρχίας αἱ εὐχαριστίαι τῆς Ἐκκλησίας.

δ' Χιλιασμός

Ἀλλη προπαγάνδα, ἡ ὁποία προσεῖλκυσε ζωηράν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου ὑπῆρξεν ἡ τῶν χιλιαστῶν ἢ Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά. Οὗτοι, ἔχοντες τὸ κέντρον των εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἐδίδασκον ὅτι ἐπικεῖται τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Τὰς ἰδέας των διέδιδαν μετὰ φανατισμοῦ, διανέμοντες δωρεάν χιλιάδας φυλλαδίων καὶ βιβλίων, τὰ ὁποία ἀπεστέλλοντο ἐξ Ἀμερικῆς.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρὸ τοῦ διαγραφομένου κινδύνου προειδοποίησε τὸ ποίμνιον του δι' ἐγκυκλίου, διέταξε τοὺς ἱεροκήρυκας ὅπως διαφωτίσουν τὸν λαόν καὶ εἰς συνάξεις κληρικῶν, κατετόπισεν αὐτοὺς περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς αἵρέσεως καὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας τῶν ὀργάνων της. Μὲ ἄλλην ἐγκύκλιον συνέστησε τὸ περὶ χιλιασμοῦ βιβλίον τοῦ Μ. Γαλανοῦ, ἐνῶ καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ γράψουν σχετικὰ κατατοπιστικὰ βιβλία.

ε' Ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ

Κατὰ τὸ 1932 ἐκυκλοφόρουν διαδόσεις, προερχόμεναι κυρίως ἀπὸ κύκλους τῶν Ἐλευθέρων Τεκτόνων ὅτι εἰς τὰς τάξεις των κατηριθμοῦντο καὶ τινες ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερέων. Ὑπῆρχον ἀκόμη πληροφορίαι περὶ τῆς ἰδρύσεως τεκτονικῶν στοῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἐξ αἰτίας ὧν αὐτῶν, κατόπιν προτάσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου, κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ ἀρχιερέων, μὲ τὴν συμμετοχὴν καὶ ἐνὸς λαϊκοῦ (τοῦ Π. Τρεμπέλα), ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ εἰσηγηθῇ σχετικῶς, συγχρόνως δὲ ἐζητήθῃ καὶ ἡ γνώμη τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἥτις καὶ ὑπε-

βλήθη συνοδευομένη υπό της ιδιαίτερας γνώμης του καθηγητού Παν. Μπρατσιώτου, η οποία ουσιαστικῶς ἤτο πραγματεία ἐξαντλητικῶς ἐρευνῶσα τὸ θέμα. Μετὰ τὴν ἐνδελεχῆ μελέτην τοῦ ζητήματος ἡ Ἱεραρχία, ἀφοῦ ἔλαβε σχετικές βεβαιώσεις πάντων τῶν ἀρχιερέων, ἐδήλωσεν «ὅτι οὐδεὶς ἀρχιερεὺς ἀνήκει εἰς Μασσωνικὴν τινα στοάν», ἐξουσιοδότησε δὲ ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου νὰ συντάξῃ τὴν γνωστὴν ἐγκύκλιον τῆς Ἱεραρχίας κατὰ τοῦ τεκτονισμοῦ, ἡ ὁποία ὑπεγράφη ὑπὸ πάντων τῶν ἱεραρχῶν (2 Νοεμβρίου 1933).

ε' Ἡ περί ἐκτρώσεων καὶ περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων Ἐγκύκλιος

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἱεραρχίας ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ἀλήστου μνήμης πρωθυεράρχου μνημονεύομεν τὴν κατ' Ὀκτώμβριον τοῦ 1937 ἐκδοσιν τῆς ἐμπεριστατωμένης Ἐγκυκλίου, διὰ τῆς ὁποίας καταδικάσθησαν αἱ ἀμβλώσεις καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς τεκνογονίας. Κρίνων ταύτην ὁ καθηγητὴς Τρεμπέλας ἀποφαίνεται, ὅτι διατυποῖ ἀκριβέστερον τὴν σχετικὴν χριστιανικὴν καθήκοντολογίαν ἀπὸ τὴν ἀνάλογον ἐγκύκλιον τοῦ πάπα Παύλου ΣΤ', ἡ ὁποία ἐξεδόθη 31 ἔτη βραδύτερον («Ἐκκλησία» 1968, σ. 542α).

στ' Θεολογικά Γράμματα

Διακεκριμένη εἶναι ἡ θέσις τοῦ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου εἰς τὰ θεολογικά γράμματα τῆς πατρίδος μας. Εἶναι ὁ πολυγραφώτερος ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς θεολογικῆς σκέψεως ἐν Ἑλλάδι σημαντικώτατη. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι καὶ ὡς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ὄχι μόνον προσωπικῶς συνέβαλε εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν θεολογικῶν γραμμάτων τόσο ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὡς ἐπίτιμος καθηγητὴς ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὡς τακτικὸν μέλος αὐτῆς, ἀλλὰ κυρίως ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ περιβόλῳ διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν δύο κυρίων ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν τῆς «Ἐκκλησίας» καὶ τῆς «Θεολογίας» (1923).

Καὶ ἡ μὲν «Ἐκκλησία» ὡς ἐπίσημον ἐκκλησιαστικὸν φύλλον χρησιμεύει μέχρι σήμερον πρὸς δημοσίευσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων, τῶν εἰδήσεων καὶ χρονικῶν καθώς καὶ ἄρθρων διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, ἡ δὲ «Θεολογία» ἐκδιδομένη κατὰ τριμηνία ἀποτελεῖ ἐπιστημονικὸν βῆμα διὰ τὴν δημοσίευσιν θεολογικῶν διατριβῶν καὶ πραγματειῶν καὶ τὴν ἐνημέρωσιν τῆς διδασκούσης Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς διεθνoῦς θεολογικῆς κινήσεως. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ περιοδικόν τοῦτο σύγγραμμα κατεχωρίζοντο ὄχι μόνον ἐκτενεῖς μελέται τοῦ ἰδίου ἀλλὰ καὶ ἰδικαὶ του βιβλιοκρισίαι καὶ ἄλλα μικρότερα βιβλιογραφικά σημειώματα, ὥστε νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατόν πλήρης ἡ ἐνημέρωσις τῶν ἀναγνωστῶν.

Β'

Ὁ μακαριστὸς ὁμῶς ἀρχιεπίσκοπος δὲν ἦτο μόνον προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἦτο συγχρόνως καὶ ἀρχιερεὺς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν. Ἄς ἰδῶμεν λοιπὸν καὶ τὰς ἐνεργείας του περὶ τὸν ἄξονα αὐτόν.

Ὅρια καὶ μεταβολαὶ

Ὅτε ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος, τὰ ὅρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ δικαιοδοσίας ἦσαν εὐρύτατα. Ἐξετείνοντο ἀπὸ τῶν παρυφῶν τοῦ Κιθαιρώνος καὶ τῆς Πάρνηθος μέχρι τοῦ Σουνίου καὶ ἀπὸ τῶν Γερανεῶν μέχρι τοῦ Εὐβοϊκοῦ. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος

προέτεινε καὶ ἰδρύθη τὸ 1936 ἡ Ἱ. Μητρόπολις Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος, ἡ ὁποία περιέλαβε ὁλόκληρον τὴν ἑκτασιν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν, πλὴν τῶν πόλεων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ τῶν περιχώρων τῶν, ἐνῶ ἡ νῆσος Αἴγινα ὑπῆχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος. Τοιοῦτοτρόπως ἐγένετο τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν καλυτέραν διαποίμανσιν τῆς ἀχανοῦς ἀρχιεπισκοπῆς, συγχρόνως ὁμῶς ἀποδεικνύει καὶ τὴν ἀνιδιοτέλειαν τῶν ἀνδρῶς.

Κατόπιν πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐσυστηματοποιήθησαν ὅλοι οἱ τομεῖς πνευματικῆς καλλιέργειας τοῦ λαοῦ καὶ ἐτέθησαν εἰς ἐνεργὸν δραστηριότητα. Καὶ

α' Τὸ κήρυγμα

«Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἔδωκεν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου ὠθησιν καὶ ἐνίσχυσιν, ὁσπὴν οὐδεὶς τῶν προκατόχων αὐτοῦ καὶ ὁσπὴν οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐν μακαρίᾳ μνήμῃ διαδόχων αὐτοῦ», ἀποφαίνεται ὁ εἰδικὸς καθηγητὴς τῆς Ὀμιλητικῆς Παν. Τρεμπέλας (ἐ. ἀ., σ. 542β).

Πράγματι ἀπὸ τοῦ α' ἔτους τῆς ἀρχιερατείας του ὠργάνωσε εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν συσκέψεις τῶν κηρυττόντων, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκτὸς τῶν ὁδηγίων, ἐγίνοντο ὑποδειγματικὰ κηρύγματα καθὼς καὶ διαλέξεις ἐπὶ διαφόρων ἠθικοκοινωνικῶν καὶ ἀπολογητικῶν θεμάτων. Ἐπίσης παρείχετο εἰς τοὺς ἱεροκήρυκας εἰδικὸν σχέδιον διὰ τὸ κήρυγμα τῆς Κυριακῆς, τὸ ὁποῖον ἔγραφον ὁ τότε ἀρχιμ. Ἐμμ. Καρπάθιος, ὁ μετέπειτα μητροπολίτης Κῶου καὶ εἰτα Μεσημβρίας.

Τὸ κήρυγμα ἐθεραπεύθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου, δυναμένου καὶ ἐκ τοῦ προχείρου, λόγῳ τῶν ἀπειρῶν του γνώσεων, νὰ ὁμιλῇ ἐπιτυχῶς, τῶν βοηθῶν ἐπισκόπων, ὡς ἦσαν οἱ Βρεσθένης Γερμανὸς Χατζηανέστης καὶ Ταλαντίου Παντελεήμων Παπαγεωργίου, καὶ ὑπὸ διαπρεπῶν ἱεροκηρύκων εἰς τοὺς κεντρικοὺς ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. Εὐρὼν κενὴν τὴν θέσιν τοῦ ἱεροκήρυκος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἀνεβίβασεν εἰς τὸν πρῶτον αὐτόν ἄμβωνα τῆς χώρας τὸν νεαρὸν τότε διάκονον Σεραφεῖμ Παπακώσταν, ὁ ὁποῖος ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν παρέμεινεν ἐπ' αὐτοῦ καταέλγων καὶ οἰκοδομῶν τὸ ἀκροατήριον του. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἄμβωνες τῶν Ἀθηνῶν διέθετον, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διαπρεπεῖς ἱεροκήρυκας, ὡς ἦσαν ὁ κατόπιν καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Π. Τρεμπέλας, ὁ Μιχ. Γαλανός, ὁ ἀρχιμ. Σπυρίδων Σγουρόπουλος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος Γ. Μακρῆς, οἱ ἱεροκήρυκες τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πολύκαρπος Ἀνδρώνης καὶ Χριστοφόρος Παπουτσόπουλος καὶ οἱ παρεπιδημούντες ἐν Ἀθήναις ἱεράρχαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο οἱ μητροπολίται Καρυστίας Παντελεήμων Φωστίνης καὶ Ἡλείας Ἀντώνιος Πολίτης καὶ ἄλλοι.

Ἀκόμη ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπροστάτευσεν καὶ ἐνίσχυσεν πολυάκις ὁμιλῶν καὶ ὁ ἴδιος τὸ κήρυγμα εἰς διαφόρους αἰθούσας ὅπως π.χ. εἰς τὸν σύλλογον τῶν «Τρ. Ἱεραρχῶν», εἰς τὰς Ὁρθόδοξους Χριστιανικὰς Ἐνώσεις, εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ καὶ ἄλλαχοῦ.

Ἐπίσης ἐνεθάρρυνε καὶ ἄλλας παραπλησίαις προσπάθειαις ὅπως συνάξεις πρὸς μελέτην τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἢ ἄλλων οἰκοδημητικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ δι' εὐσεβεῖς συζητήσεις ἐπ' αὐτῶν.

β' Κατήχησις

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου εἰσήχθη καὶ ἀνεπτύχθη καὶ ἡ κατήχησις τῶν παιδῶν. Πρωτογενᾶται βεβαίως τῆς κινήσεως ταύτης ὑπῆρξαν ὀλίγον παλαιότερον οἱ ἀοίδιμοι πρωτοπρεσβύτεροι Γ. Μακρῆς, ὁ ἱερεὺς Μάρκος Τσακτάνης καὶ εἰς τὰς Πάτρας ὁ ἀρχιμ. Γερβάσιος Παρασκευόπουλος. Τὸ ἔργον τοῦ π. Μάρκου Τσακτάνη συνέχισεν ἐπιτυχῶς ὁ π. Ἀγγελος Νησιώτης. Χάρις ὁμῶς εἰς

τόν ἀρχιεπίσκοπον Χρυσόστομον ἐνδιεφέρθη σχετικῶς ἡ Ἀδελφότης τῶν Θεολόγων «Ζωή» καί τοιουτοτρόπως ἐδόθη σοβαρά ὠθησις εἰς τὴν ὅλην κατηχητικὴν προσπάθειαν: Κατηρίσθησαν κατηχηταί, συνετάχθησαν βοηθήματα διὰ τὴν διδασκαλίαν, ἐξετυπώθησαν εἰκόνες, βιβλιάρια καὶ ἄλλα χρήσιμα διὰ τοὺς μαθητάς εἶδη, τὸ κυριώτερον ὅμως ἐσυστηματοποιήθησαν οἱ διάφοροι τύποι τῶν σχολείων, τὰ ὅποια πολλάκις ἐπεσκέπτετο ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἐπεκοινωνεῖ μετὰ τοὺς κατηχητάς καὶ τοὺς μαθητάς των.

γ' Ἱ. Ἐξομολόγησις

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιεπισκόπου καὶ διὰ τὴν ζωογόνησιν τοῦ θεσμοῦ τούτου ὑπῆρξε πράγματι συγκινητικόν. Ἡ σπουδαιοτέρα τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ ἦσαν αἱ συσκέψεις, εἰς τὰς ὁποίας «ἐμπεριστατωμένως ἐξητάσθησαν οἱ τρόποι καὶ ἐμελετήθησαν τὰ μέσα τῆς προαγωγῆς τῆς μετ' ἀποτελεσμάτων ἀγαθῶν ἀσκήσεως καὶ ἐπιβολῆς τοῦ μυστηρίου. Τὰ πορίσματα τῶν συσκέψεων ἀπεκρυσταλλώθησαν εἰς συντόμους ὑποθήκας καὶ ὁδηγίας πρὸς τε τοὺς πνευματικούς καὶ τοὺς ἐξομολογουμένους. Αἱ ὁδηγαὶ αὗται ἐξετυπώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου (1925) καὶ διενεμήθησαν κατὰ χιλιάδας εἰς τοὺς χριστιανούς.

Διὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι ἀπέφευγον τὴν ἐξομολόγησιν εἰς τὸν ἐφημέριον των ὥρισε πνευματικόν περιοδευτὴν ἀνὰ τὰ χωριά. Ἐμερίμνησεν ἐπίσης διὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν μαθητῶν ἰδίᾳ κατὰ τὰς περιόδους τῶν νηστειῶν. Ἀξιόλογοι εἶναι καὶ αἱ κατὰ περιόδους κυκλοφορηθεῖσαι ἐγκύκλιοι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, εἰς τὰς ὁποίας εὐρύτατος λόγος γίνεται καὶ περὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου μυστηρίου.

Ὀνομαστοὶ πνευματικοὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, πρὸς τοὺς ὁποίους προσέτρεχον οἱ πιστοὶ καὶ ἀπελάμβανον τῆς ἀμερίστου ἐκτιμήσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὑπῆρξαν οἱ ἀρχιμ. Εὐσέβιος Ματθόπουλος, Ἰγνάτιος Κολιόπουλος, Ἰωάννης Παπασαράντου καὶ ὁ πρωτοπρεσβύτερος Γ. Μακρῆς, διὰ τὰ ἀναφερθεῖν οἱ πλέον ὀνομαστοί. (Πρβλ. τὸ σχετικόν ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Εὐ. Θεοδώρου ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 1968, σ. 551-553).

δ' Λατρεία

Περὶ τῆς συμβολῆς τοῦ πρωθιεράρχου Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς θείας λατρείας θὰ εἶχε πολλὰ τις νὰ σημειώσῃ. Ἐκτός τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ συμμετοχῆς εἰς τὰς παντοειδεῖς ἐκδηλώσεις τῆς θ. λατρείας ἀρκετὸν νὰ ἐπισημανθοῦν τὰ ἐξῆς σημεῖα:

α) Προσέδωκε τὴν προσήκουσαν λαμπρότητα εἰς τὸν ἑορτασμόν τοῦ πολιούχου τῶν Ἀθηνῶν ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὅρισας ὅπως οὗτος διεξάγεται μετὰ πάσης ἐπισημότητος (3 Ὀκτωβρίου).

β) Εἰσήγαγε τὴν τέλεσιν τῆς θ. λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου (23 Ὀκτωβρίου), τὸ κείμενον τῆς ὁποίας εἶχε δημοσιεύσει καὶ ἀνετύπωσεν.

γ) Καθιέρωσεν τὸν ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου πανηγυρικὸν ἐσπερινὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, συντάξας καὶ ἀπολυτικίον πρὸς τιμὴν αὐτοῦ (29 Ἰουνίου).

δ) Συνέστησε τὴν τέλεσιν πανηγυρικῆς συνοδικῆς λειτουργίας ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου (6 Φεβρουαρίου) εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Πεντέλης.

ε' Φιλανθρωπία

Ἀκάματοι ὑπῆρξαν καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ τιμωμένου διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς φιλανθρωπικῆς δράσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Τοιουτοτρόπως συνεχίσθη καὶ ἐπεξετάθη ἡ ἐργασία τῶν

ἤδη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μελετίου ἰδρυθέντων κατὰ ἐνορίας Φιλοπτώχων Ταμείων καὶ τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Ἀκόμη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος περιέβαλε μετὰ πολλὴν ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον τὸ ἐπίσης ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Μελετίου συσταθέν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1918 Ἐκκλησιαστικόν Ὁρφανοτροφεῖον Βουλιαγμένης, τὸ ὁποῖον ἀναδιωργάνωσε καὶ ἀνωκοδόμησε.

Ἐκτός ὅμως τούτου, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς μεγάλης δυστυχίας καὶ ἀθλιότητος τῶν προσφύγων Μ. Ἀσίας καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ὀρφανῶν κορασίδων, ἱδρυσε τὸ Ἀσυλον τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέου ἐν Ν. Σμύρνῃ τὸ 1924 καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ Ἀσυλον τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δεόν νὰ ἀναφερθῇ, ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ἀνταπεκρίθη μετὰ πληρότητα καὶ εἰς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς πρόεδρος τοῦ δυσεξαριθμήτου πλήθους τῶν σωματείων καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, τῶν ὁποίων ὁ ἐκάστοτε ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν τυγχάνει πρόεδρος. Τὸ σημαντικώτερον τούτων, λειτουργοῦν μέχρι σήμερον, εἶναι ὁ Οἶκος Τυφλῶν, εἰς τὴν Καλλιθέαν.

Τοιαύτη ἐν συντομίᾳ ἡ πολιτεία τοῦ αἰοδίου ἱεράρχου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ὡς ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχιερατείας του ἀντιμετώπισε σοβαράς θυέλλας, ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς: Ἀνταρσίας ἀρχιερέων, ἐπιθέσεις ἀντιφρονούντων, πολιτειακὰς μεταβολὰς, συκοφαντίας, παραγνωρίσεις, θεολογικοὺς ἀγῶνες μετὰ ἰσχυροῦς ἀντιπάλους. Ἀντεπεξῆλθε ὅλων αὐτῶν τῶν ἀντιξοότητων χάρις εἰς τὸ κύρος του, τὴν πολυμάθειαν του, τὸν ἱστορικόν του ὀπλισμόν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ἀρετάς του, τὴν πραότητα, τὴν εὐγένειαν, τὴν ταπεινότητα, τὴν ἀμνησικακίαν, τὸν ἀγῶνα του νὰ ζῇ συμφώνως πρὸς τὸ εὐαγγέλιον. Ἡ μορφή του σελαγίζει εἰς τὸ ἐκκλησιαστικόν στερέωμα τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελεῖ ἀντικείμενον θαυμασμοῦ, τιμῆς καὶ σεβασμοῦ. Διότι ὅπως σημειώνει ὁ συνεργάτης αὐτοῦ καθηγητῆς Ἀμ. Ἀλιβιζάτος:

«Ὁ Χρυσόστομος, διὰ τῆς ὅλης αὐτοῦ προσωπικότητος ἐξύψωσε τὸν θεσμόν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἠνωρθώθη διὰ τῆς μεγάλης ἐπιβολῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξήσκει πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Ὁ Χρυσόστομος, παρὰ τὰς πολλαπλὰς ἀρχιερατικὰς του ἀπασχολήσεις καὶ τὰς συνοδικὰς μερίμνας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς ὀχλήσεις, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ ἴδιος, ἀπὸ διάφορα κακὰ στοιχεῖα, συνετέλεσε σπουδαίως εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸν ὅσον ὥστε, ὅταν ἀπῆλθε τοῦ κόσμου τούτου (22 Ὀκτωβρίου 1938), ἀφῆκε λίαν αἰσθητὸν τὸ μέγα κενόν, τὸ ὁποῖον ὁ θάνατος του ἐδημιούργησεν» («Ἐκκλησία» 1968, σ. 530).

Τιμῶντες σήμερον, 50 ἔτη μετὰ τὴν ἐκδημίαν του, τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τούτου πρωθιεράρχου καὶ ἔχοντες πρὸ ἡμῶν τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ φυσιογνωμίαν ἃς εὐχρηθώμεν, ὅπως πάντοτε ὁ θεῖος Δομῆτωρ τῆς Ἐκκλησίας ἀναδεικνύῃ ἐν αὐτῇ πνευματικὸς ἡγέτας ἀναλόγου πνευματικοῦ ἀναστήματος καὶ διαμετρήματος «ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας».



† Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ - Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ -

Υπό ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗ Δικηγόρου

Κατά τό τρέχον έτος συνεπληρώθη πεντηκονταετία από τής προς Κύριον μεταστάσεως του Χρυσόστομου Άν. Παπαδοπούλου, Άρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος (1923-1938). Η ώραία μορφή του, όσον και άν απομακρύνεται από ήμās εις τά βάθη του χρόνου, εξακολουθεί ν' αποτελεί δι' τήν επίγειον ζωήν, ως άνθρωπον και χριστιανόν, ως εκκλησιαστικόν λειτουργόν και ως επιστήμονα, φάρον αγάπης. Αγάπης προς τόν Κύριον και τήν Εκκλησίαν του, προς τήν Πατρίδα και τόν άνθρωπον, προς τήν επιστήμην. Αγάπης ολοκληρωτικής, «συγκληρώσεως του βίου παντός» και μάλιστα υπό τήν έννοιαν, πού αναφέρει ο μέγας Απόστολος των Έθνών εις τήν προς Κορινθίους Α' έπιστολήν του (κεφ. 13, 1-13).

Διά τόν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον, συνέβη ό,τι και διά πολλούς άλλους «μεγάλους». Έναντι του συνόλου, όλίγοι σχετικώς - παρασυρόμενοι από τήν ταπεινοφροσύνην του - τόν εξετίμησαν, εις όλην τήν έκτασιν του χριστιανικού ήθικου, εκκλησιαστικού, επιστημονικού και κοινωνικού μεγαλείου του. Καί αυτό ήτο φυσικόν. Ούδεις έχει τήν εύχρειαν νά εκτιμήση τάς διαστάσεις και τό ύψος ενός όρεινου όγκου, κατά τό διάστημα τής παραμονής του εις αυτόν. Τήν δυνατότητα τής θεωρήσεως του τήν αποκτά, μόνον, όταν τόν εγκαταλείψει και απομακρυνθεί από αυτόν.

Ήδη, ό Χρόνος μάς απέμακρυνε από αυτόν τόν υπέροχον εκπρόσωπον τής αγάπης, από τόν χριστιανόν και τόν ώραϊον άνθρωπον, τόν Χρυσόστομον Άν. Παπαδόπουλον, τόν μέγαν μέσα εις τήν ταπεινότητά του. Όσοι είχαμε τήν εύτυχίαν νά τόν γνωρίσωμεν και νά συναναστραφώμεν μέ αυτόν, μαζί μέ τό σπουδαϊον προνόμιον, έχομεν και τήν ύποχρέωσιν, μέ τήν εύκαιρίαν ήδη του σταθμού τής πεντηκονταετηρίδος από τής εισόδου του εις τήν νέαν ζωήν - από του έπιγείου θανάτου του - νά φέρωμεν εις τήν μνήμην μας, αλλά και εις τήν γνώσιν των άλλων, αυτών πού δέν τόν εγνώρισαν, άν όχι τό μέγα αρχιερατικόν και επιστημονικόν του έργον - δι' αυτό θά έχρειάζοντο όλόκληροι τόμοι - τουλάχιστον, όμως, τήν αληθινά ώραϊαν ανάμνησιν του ως ανθρώπου και χριστιανού.

Εις τήν εποχήν τής Σουλτανικής Τουρκίας, εις τήν ελληνικήν Μάδυτον πού έστόλιζε τήν εύρωπαϊκήν ακτήν του Έλληνισπόντου εγεννήθη τήν 1ην Ιουλίου του 1868, ό Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Ήτο δευτερότοκος υίός, μεταξύ των έννέα παιδιών τής οικογένειας του έφημερίου τής Εκκλησίας του Αγίου Ιωάννου, του Παπά-Άνέστη. Τήν παιδικήν έφηβικήν του ζωήν διήλθε μέσα εις τήν αγίαν έλληνοχριστιανικήν ατμόσφαιρα τής λευϊτικής οικογενείας του και εις τήν θρησκευτικήν ανάτασιν τής Εκκλησίας μας, εις τό πλευρόν του πατρός του.

Εις τά 1885, 17ετής, έγγράφεται μαθητής τής Μεγάλης του Γένους σχολής και τό επόμενον έτος, τής Κατωτέρας Ιερατικής Σχολής Κων/πόλεως, όπου διά πρώτην φοράν περιβάλλεται τό τιμημένον ράσον.

Εις τά 1888, ό Χρυσόστομος, μέ συστάσεις, πηγαίνει εις τήν Αγίαν Πόλιν, τά Ιεροσόλυμα, και εκεί, έγγράφεται μαθητής τής Σχολής του Τιμίου Σταυρού - εκείνην, πού προωριζέτο από τήν Θεϊαν Πρόνοιαν, ύστερα από χρόνια, νά ύπηρετήση - και μετά, από εκεί - μετά τό κλείσιμον της, διά λόγους οικονομικούς - μεταγράφεται εις τήν Σμύρνην, εις τήν Εύαγγελικήν Σχολήν της, απ' όπου και αποκτά τό άπολυτήριον του Γυμνασίου.

Τότε, μέ αυτό τό εφόδιον, θά ήτο δυνατόν δι' αυτόν, επιστρέφων εις τήν ιδιαιτέραν του Πατρίδα, ν' αναλάβη θέσιν διδασκάλου, ή ακόμη, μεταβαίνων εις τήν Πόλιν ν' αποκτήση μίαν θέσιν ύπαλλήλου, επιλέγων τήν εύτυχίαν τής μετριότητος. Αυτός, όμως είχε μυχίους πόθους, αυτούς πού τόν έκαμαν νά στραφεί προς τόν άνηφορικόν δρόμον τής μαθήσεως, αυτόν πού μέ τόσην αγάπη, από τής παιδικής ηλικίας άνεζήτει. Έφυγε διά τάς Αθήνας, τήν Πρωτεύουσαν του Έλευθέρου Κράτους, εις τά 1889 και εκεί ένεγράφη φοιτητής τής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου.

Μέσα εις ένα πέλαγος στερήσεων ή φοίτησις του ήτο εις τήν κυριολεξίαν προβληματική. Χρήματα από τήν Μάδυτον δέν ύπήρχαν διά νά φθάσουν, και εκείνην τήν εποχήν, δέν ύφίσταντο αι σημεριναι διά τούς φοιτητάς άνέσεις και διευκολύνσεις. Κατώρθωσε νά εξασφαλίση μίαν θέσιν ιεροψάλτου εις τήν Αγίαν Φωτεινήν του Ιλισσοϋ, διά νά κατορθώνη, στοιχειωδώς, νά επιζη, εξασφαλίζων - όπως έλεγε, πολύ άργότερα - τροφήν διά μίαν μόνον φοράν τήν ήμέραν. Παρ' όλα αυτά, όμως, επέμεινε και όχι μόνον τοϋτο, αλλά και ήρχισε, από τότε, νά συγγράφη.

Τό πρώτον του επιστημονικόν πόνημα, αφιερώνεται από αυτόν εις τήν ιδιαιτέραν του Πατρίδα, τήν Μάδυτον, τήν πόλιν τής Χερσονήσου. Είναι τό πρώτον μιās σειράς 550 επιστημονικών συγγραφών, εκκλησιαστικής ιστορίας, κατά τό πλείστον, μικρών και μεγάλων, πού επρόκειτο ν' ακολουθήσουν μέχρι του θανάτου του και άλλων 27 μετ' αυτόν.

Τά νέα, όμως, από τήν Μάδυτον, από τήν ένδεκαμελή, μαζί μέ τήν μάμμην του, οικογένειαν, ήσαν τραγικά. Ένα γράμμα από τόν ιερέα πατέρα του, του ανήγγελε τήν νόσον του από τήν βασανιστικήν και φοβερήν ασθένειαν του Πάρκινσον και του έδινε νά καταλάβη πώς δέν θά ήτο επί πολύ δυνατόν, δι' αυτόν, ν' αντιμετωπίζη σπουδās. Θά έπρεπε νά επιστρέψη και ν' αναλάβη τόν μόχθον τής εξασφαλίσεως του επιουσίου διά τήν πολυμελή οικογένειά του. Μόνον ή Θεϊα Πρόνοια θά ήτο δυνατόν, μέ θαϋμα, νά τόν εξαγάγη από τό αδιέξοδον εκείνο. Εκεί, εστήριζε τάς έλπίδας του, προβλέπων προς τήν ρήσιν του Παύλου: «Πιστός, ό Θεός, ός ούκ έάσει ύμάς πειρασθήναι υπέρ ό δύνασθε, αλλά ποιήσει σύν τώ πειρασμώ και τήν έκβασιν του δύνασθαι ύμάς ύπενεγκείν». Καί πράγματι. Ό Υψηλότης τής Θεολογικής Σχολής, Γεώργιος Λαμπάκης, Έφορος των Χριστιανικών Αρχαιοτήτων και ίδρυτής του Χριστιανικού Μουσείου, εκκλησιάζετο εις τήν Αγίαν Φωτεινήν του Ιλισσοϋ. Εκεί, εγνώρισε όχι μόνον τό πάθος του νεαρού ιεροψάλτου φοιτητού διά τήν μάθησιν και τό ήθος του, αλλά και τήν τραγικήν πενίαν του. Διά νά τόν βοηθήση, αρχικώς, τόν διώρισε φύ-

λακα, και μετέπειτα υπάλληλον του Χριστιανικού Μουσείου και τελικώς, υπό την ιδιότητα του ως ιδιαίτερου γραμματέως της Βασιλείσσης Όλγας, τόν συνέστησε εις την άπειρον αγαθότητά της, όταν αυτή εξεδήλωσε την έπιθυμίαν, όπως, με δαπάνας της, σπουδάση εις την ιδιαίτεραν της Πατρίδα, την Άγιαν Ρωσίαν και εις τας περιωνύμους, τότε, Θεολογικάς Άκαδημίας του Κιέβου και της Πετρούπολεως, τόν έπιμελέστερον, μεταξύ των πτωχοτέρων, φοιτητήν της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου μας.

Περιβαλλόμενος την θαλπωρήν της βασιλικής προστασίας, ο νεαρός υπότροφος δέν έπεθύμησε την εύμάρειάν του. Κατένειμε την ύποτροφιαν του εις τρία μερίδια. Τό ήμιοι, τακτικώς απέστελλε εις τό πατρικόν του σπίτι και τό υπόλοιπον, πάλιν, τό έκοπτε εις δύο, και κατ' αυτόν τόν τρόπον, τό τέταρτον τό παρείχε εις τόν άδελφόν του Δημοσθένη, διά να σπουδάση κι αυτός ιατρικήν εις την Ρωσίαν και τελικώς, περιώριζε τόν έαυτόν του μόνον, εις τό άλλο, τό υπόλοιπόμενον.

Κατ' αυτόν τόν τρόπον, έσπούδασε, διά να γίνη άρχικώς Καθηγητής εις την Θεολογικήν Σχολήν του Τιμίου Σταυρού εις τά Έεροσόλυμα, ή οποία ήνοιξε και πάλιν τας πύλας της. Εις αυτήν οι μαθηται του ήσαν σχεδόν όμήλικοι του, όπως ο ήεροδιάκονος, τότε, Μελέτιος Μεταξάκης, ο μετέπειτα Μητροπολίτης Κιτίου, Άθηνών, Πατριάρχης Οίκουμενικός και τελικώς Πάπας και Πατριάρχης Άλεξανδρείας, ο Τιμόθεος Πατριάρχης Έεροσολύμων, ο συμπατριώτης του από την Μάδυτον Χριστοφόρος, μετέπειτα Πάπας και Πατριάρχης Άλεξανδρείας και οι γενόμενοι Μητροπολίται Παρθένιος (Πηλουσιού), Κων/νος Κατσαράκης (Λεοντουπόλεως), ο συμπατριώτης και συγγενής του Άρίσταρχος Διοικισαρείας, ο Λεόντιος, Μητροπολίτης Πάφου, ο Μελίτων (Μητροπολίτης Μαδάβων), ο Γρηγόριος Παπαμιχαήλ και άλλοι πολλοί.

Εις τά 1900, όμως, ο «Σταυρός» - έτσι έλέγετο από τους πολλούς ή μεγάλη εκείνη Θεολογική Σχολή - συνεταράχθη από αναστάσεις, με άφορμήν την μεγάλην αύστηρότητα του τότε Σχολάρχου, Άρχιμανδρίτου Βασιλάκη. Και τότε, μετά την παραιτήσιν του, με μίαν φωνήν, ο ήλικίας 32 έτών, λαϊκός τότε, Καθηγητής Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ύπεδείχθη από όλους διά να καλύψη την κενωθείσαν θέσιν. Ο Πατριάρχης Δαμιανός, μετά από πρότασιν της Σχολικής Έφορείας, τόν προσεκάλεσε να αναλάβη την Διεύθυνσιν.

Η θέσις δέν ήτο μικράς σημασίας. Και εκείνος, με την σκέψιν ότι ο Σχολάρχης, μιάς Θεολογικής Σχολής, με κύριον σκοπόν την δημιουργίαν στελεχών της Έκκλησίας, έπρεπε και ο ίδιος πρώτος, να είναι κληρικός, παρεκάλεσε τόν Πατριάρχην να έγκρίνη την προσέλευσιν του εις τας τάξεις του Έερού Κλήρου.

Η χειροτονία του εις διάκονον έγινε την 28ην Μαΐου του 1900 και εις Πρεσβύτερον, όπως και ή προχείρισίς τους εις Άρχιμανδρίτην, από τόν Πατριάρχην Έεροσολύμων, την μεγάλην ήμέραν της Ύψώσεως του Τιμίου Σταυρού, κατά την οποίαν πανηγύριζε και ή Σχολή.

Η ύπηρεσία του εις την Σχολήν, ανεξαρτήτως από εκείνην του διδασκάλου και παιδαγωγού, υπήρξε, διά την έπιστημονικήν του ολοκλήρωσιν, σπουδαιότατη. Όλα τά βράδυα, μέχρι τας πρωϊνάς ώρας ήτο κυριολεκτικά χωμένος εις τά πολύτιμα βιβλία της παναρχαίας Βιβλιοθήκης της. Συνεχώς, έμελέτα, και συνέγραφε. Η «Νέα Σιών», τό περιοδικόν της Άγιοταφικής Άδελφότητος, κατά την εποχήν εκείνην, γνωρίζει της έπιστημονικής του άξιας τους θησαυρούς. Τότε, ανακαλύπτει, την ξεχασμένην από τόν χρόνον, λειτουργία του Άγίου Ιακώβου.

Εις τά 1909, όμως, γεγονότα εις τό Πατριαρχείον Έεροσολύμων, που είχαν σχέσιν με έθνικά ζητήματα και την αντίδρασιν

κατά της Ρωσικής έπιτακτικής Πολιτικής της Παλαιστεινείου Έταιρείας, που είχε ξεσηκώσει τους άραβοφώνους όρθοδόξους, άπομακρύνουν τους Άρχιμανδρίτας Χρυσόστομον Παπαδόπουλον, Μελέτιον Μεταξάκην και τόν διάκονον Άρχατζικάκην, όπως και τόν Γρηγόριον Παπαμιχαήλ από την Άγιαν Πόλιν. Οι τρεις πρώτοι άπελαύνονται μέσα εις διπλήν σειράν ζαπτιέδων τούρκων και ο Καθηγητής Γρηγόριος Παπαμιχαήλ φεύγει, μετεμφισμένος εις ρώσον ναύτην, από τη Γιάφα, εις την Ιόπην. Όλα δέ αυτά γίνονται κάτω από τας ύβρεις και τους λιθβολισμούς του μαινομένου άραβικού όχλου.

Εις τά 1910, ο Χρυσόστομος έγκαθίσταται εις την Άλεξάνδρειαν. Πατριάρχης, εκεί, ήτο ο Τήνιος Φώτιος Περούλης, παλαιός Άγιοταφίτης, που γνωρίζει την δράσιν του. Τόν διορίζει Προϊστάμενον Έρατικόν του Εύαγγελισμού της Θεοτόκου της μεγαλυτέρας Έκκλησίας της Άλεξανδρείας. Εις την νέαν του θέσιν εξακολουθεί να μελετά. Αναδιφά τους θησαυρούς της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Άλεξανδρείας και συγγράφει. Τό περιοδικόν «ο Έκκλησιαστικός Φάρος» της εποχής εκείνης, του οποίου ο Γρηγόριος Παπαμιχαήλ γίνεται Διευθυντής, είναι πλήρες από τους καρπούς της έπιστημονικής άποδόσεως του και ή Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Άθηνών, τότε, τόν ανακηρύσσει, τιμής ένεκεν, Διδάκτορα ως «πολλά και σπουδαία συγγράψαντα». Εις τά 1911, ή θέσις του Διευθυντού της Ριζαρείου Σχολής έχει κενωθεί. Ο Έπίσκοπος Πενταπόλεως Νεκτάριος, ο νεοφανής Άγιος και Θαυματοργός, παραιτείται και άποσύρεται εις την Αίγινα διά να μονάση και διάδοχος του ύποδεικνύεται ο Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ο οποίος εις τά 1914 αναλαμβάνει και τό έργον του Καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνών. Η άπόδοσις του εξακολουθεί να είναι καταπληκτική, ως έπιστήμονος, ως παιδαγωγού και ως ανθρώπου. Και εις τά 1923, μετά από τας περιπετείας του Έθνικού Διχασμού, που παρασύρει και τόν Μητροπολιτικόν Θρόνον των Άθηνών, εκλέγεται, προτάσει της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Άθηνών, Μητροπολίτης Άθηνών και άποκτá πρώτος αυτός, τόν τίτλον του Άρχιεπισκόπου Άθηνών και Πάσης Ελλάδος, ενώ τό 1926 διορίζεται, εκ των πρώτων, μέλος της διά πρώτην φοράν πλέον συνιστωμένης Άκαδημίας Άθηνών. Στά 1938, ύστερα από Άρχιερατείαν 15 έτών, εις ήλικίαν 70 έτών, παραδίδει την ώραίαν του ψυχής εις τόν Πλάστην. Τότε, ύστερα από ένα βαρύ, αλλά και σύντομον εις την όξύτητά του, καρδιακόν νόσημα και άφου, μέσα εις ένα δεκαήμερον, έξωμολογήθη, έζήτησε του μυστηρίου του εύχελαιού την εύεργετικότητα και δύο φορές μετέλαβε, μέσα εις ψυχικήν άνάτασιν, των άχράντων μυστηρίων, έκοιμήθη.

Εις όλην του την έντατικήν ζωήν, ως άνθρωπος, παιδαγωγός, διδάσκαλος, Διευθυντής Σχολών και Άρχιερεύς, έστάθη, κατά τά άναφερόμενα υπό του Άποστόλου των Έθνών, εις την Α' προς Τιμόθεον έπιστολήν του Κεφ. γ' 2, 3, «ανεπίληπτος, νηφάλιος, σώφρων, κόσμιος, φιλόξενος, διδακτικός, μή πάροινος, μή πλήκτης, μή άίσχροκερδής, άλλ' έπιεικής, άμαχος και άφιλάργυρος», έστερνισμένος την άγάπην του Χριστού, έναντι της Έκκλησίας του, έναντι του ήεροϋ κλήρου και έναντι του ποιμνίου του μικρού ή μεγάλου.

Ούδέποτε ώργίσθη και δέν ήτο δυνατόν εις τό στόμα του να είσχωρήση ύβρις, διά τόν οιονδήποτε συνάνθρωπόν. Δύο λέξεις είχε καταγεγραμμένες εις τό λεξιλόγιον του, - τό «περίεργος άνθρωπος» και τό «άνόητος» - διά να χαρακτηρίση εκείνους, που προέβαιναν εις πράξεις ή παραλείψεις που άλλος θά τας έθεώσει άφετηριαν προς στήριξιν Φιλιππικού. Όταν του είπε κάποιος, ότι θά έπρεπε να ήτο αύστηρός εις την διοίκησιν του, του έδωκε την καταλυτικήν άπάντησιν:

– Είναι πολύ εύκολότερον νά διοικήσῃς μέ ὀργήν καί δυσκολώ-
τερον μέ ἀγάπην!

Καί διὰ νά δοθοῦν, μέσα εἰς τὰ στενά ὅρια αὐτῶν τῶν
σπηλῶν χαρακτηριστικά στιγμιότυπα τῆς ζωῆς του, ἀπό αὐτά
πού ἀπροετοίμαστα γίνονται καί ἐξαφανίζονται καί πού προδι-
δουν τόν ὠραῖον, τόν ὁλοκληρωμένον ἄνθρωπον, προστίθενται
τά ἐξῆς:

– Κάποτε εἰς τήν Σχολήν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἔδωκε τήν ἐν-
τολήν ὅπως οἱ μαθηταί κατὰ τήν Θεῖαν Λειτουργίαν, μετέχουν,
πότε ὁ ἓνας καί πότε ὁ ἄλλος εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἁγίου
Βήματος, νά κρατοῦν δέ, κατὰ τήν ὥραν τῆς Μεγάλης Εἰσόδου
αὐτοί τὰ ἐξαπτέρυγα καί τόν Σταυρόν.

Ἐνα πρωῒ, ὁμως, κατὰ τήν ὥραν τῆς Θεῖας Λειτουργίας,
τοῦ ἀνεφέρθη ὅτι ὁ μαθητής διάκονος Μελέτιος Μεταξάκης (ὁ
μετέπειτα Μητροπολίτης Κιτίου, Ἀθηνῶν, Οἰκουμενικός Πα-
τριάρχης καί Ἀλεξανδρείας) ἤρνετο νά ὑπακούσῃ εἰς τήν δια-
ταγήν νά κρατήσῃ ὡς μαθητής τόν Σταυρόν.

Μόλις, ὁ Χρυσόστομος ἔμαθε τήν ἄρνησιν τοῦ Μελετίου,
ἔσπευσε πρὸς τὸ Ἱερὸν. Ἡ ὥρα δὲν ἐπέτρεπε καθυστερήσεις.
Ὅλοι ἐπερίμεναν νά ἴδωῦν ἐπὶ τέλους, ἡ - γεγονός ἀπίθανον -
τήν ὀργήν τοῦ Σχολάρχου καί τήν τιμωρίαν τοῦ ἀντάρτου, ἡ
τουλάχιστον τόν Μελέτιον, ὁ ὁποῖος, παρά τήν ὑπερηφάνειάν
τῆς κρητικῆς καταγωγῆς του, θά ἐξήρχετο ἀπὸ τήν θύραν τοῦ
Ἱεροῦ κατησχυμένος, κρατῶν τόν Σταυρόν, παρά τὰς ἀντιρρή-
σεις του.

Ἐντὸς ὀλίγου, τὰ ἐξαπτέρυγα, πού ἐκράτουν οἱ μαθηταί,
ἤρχισαν νά ἐμφανίζονται καί εἰς τὸ τέλος ὁ Σταυρός, μέ φο-
ρέα, ὁμως, ὄχι τόν μαθητὴν καὶ διάκονον Μελέτιον, ἀλλὰ τόν
ἴδιον τόν... Ἀρχιμανδρίτην Σχολάρχην!...

Μετά τὸ τέλος τῆς Θεῖας Λειτουργίας ὁ διάκονος Μελέ-
τιος ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Σχολάρχου. Ἦθελε νά
τοῦ εἰπῇ ὅτι αὐτὸ πού συνέβη τὸ ἐθεώρει βαρεῖαν ἡθικὴν τιμω-
ρίαν, κατ' αὐτόν ἀδίκαιολόγητον, διότι ὁ ἴδιος, ἐπίστευε, ὅτι ὡς
διάκονος, δὲν θά ἔπρεπε νά κρατήσῃ τόν Σταυρόν. Τοῦ ἀπήντη-
σε, διατηρῶν τὸ μείδιμα τῆς ἀπείρου καλωσύνης του:

– Ἀγαπητέ μου! Δέν διενόηθην νά σέ τιμωρήσω! Θέλω, μάλι-
στα θερμῶς νά σ' εὐχαριστήσω, διότι μοῦ ἔδωκες μίαν ὠραίαν
ἀφορμὴν νά διδάξω ὅτι μεγαλύτερα τιμὴ ἀπὸ τὸ νά φέρῃ τις
τόν Τιμίου Σταυρόν δὲν ὑπάρχει εἰς τήν ζωὴν.

Μέ τοιοῦτον μεγαλεῖον διδασκάλου καί ἡ Ριζάρειος, εἰς
τὰς ἡμέρας τῆς Διευθύνσεως του συντόμως ἔγινε, ὅπως ἄλλο-
τε ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Σταυροῦ, φάρος πνευματικός
πρώτου μεγέθους. Κατὰ τόν χαρακτηρισμόν πού ἔδωκε ὁ ἀεί-
μνηστος καθηγητὴς Λεωνίδας Φιλippiδης, πού ἦτο καί αὐτός
μαθητὴς του: «Ἡ Σχολὴ ἐμύριζε ἀρχοντιά καί λιβάνι»!... Οἱ μα-
θηταί τῆς Σχολῆς, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διέλαμψαν εἰς τόν Ἱε-
ρόν κλῆρον καί εἰς τὰς ἐπιστήμας καί ὡς πρότυπα ἀνθρώπων
στολισμένων ὄχι μέ γνώσεις μόνον, ἀλλὰ καί μέ ἥθος. Μαθηταί
του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξαν μέ τούς τίτλους πού ἀπέκτη-
σαν μεταγενεστέρως: Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλά-
δος Ἱερώνυμος Κοτσώνης, Μητροπολίται καί πολλοὶ Κληρικοί,
Καθηγηταί τοῦ Πανεπιστημίου (Λεωνίδας Φιλippiδης, Βασι-
λειος, Βέλλας, Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος, Γεράσιμος Κονι-
δόρης κ.λ.π.) καί ἄλλοι ἐπιστήμονες.

Διὰ νά καταδειχθῇ δ' ἀκόμη ἡ Χριστιανικὴ ὁλοκληρώσις
τοῦ χαρακτήρος του, καταχωρίζεται κάτι πού θά ἐλησμονεῖτο,
ἂν δὲν τὸ μετέδιδε ἡ ὠραία, ἡ ἀλησμόνητος μορφή τοῦ Γρηγο-
ρίου Παπαμιχαήλ, Ἀκαδημαϊκοῦ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστη-
μίου καί στενοῦ φίλου του.

Κατὰ τήν ἐποχὴν τοῦ φοβεροῦ ἐθνικοῦ διχασμοῦ, μετὰ τὰ
Νοεμβριανά, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον «ἐγίναν ἐκλογαὶ Ἀντιπρυτά-
νεως. Τότε, ἐξελέγη εἰς αὐτὴν τήν θέσιν Ἀντιπρύτανης ἓνας

σοφὸς Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς, ὁ Κ.Λ., ἱατρός τῆς Βα-
σιλικῆς Οἰκογενείας. Μετὰ τήν ἐκλογὴν οἱ Καθηγηταί ἐσπευσαν
νά συγχαροῦν τόν νέον Ἀντιπρύτανην. Καί ὅπως ἦτο πρέπον,
ἄδολος ἠκολούθησε καί ὁ Χρυσόστομος.

Ὅταν, ὁμως, ἐφθασε καί ἡ σειρά του, τότε, ὁ νεοεκλεγείς,
φανατικός βασιλόφρων, ἔκρινεν ὅτι ὠφείλε νά τοῦ γυρίσῃ τήν
πλάτην τοῦ διότι ἐφέρετο ὡς ὅτι ἦτο θαυμαστής τοῦ Ἐλευθε-
ρίου Βενιζέλου. Πῶς ἦτο δυνατόν αὐτὴν τήν στιγμὴν, αὐτός «ὁ
προδότης» - ἡ λέξις «προδότης» εἰς τὰ ἑλληνικά ὑποδηλοῖ καί
τόν «ἀντίθετον εἰς τὸ φρόνημα» - ν' ἀποτολμᾷ αὐτὴν τὴν ἀσεβῆ
χειρονομίαν!

Πρὸ αὐτῆς τῆς καταστάσεως ὁ Χρυσόστομος ἔμεινε μέ τὸ
χέρι προτεταμένον, στήλη ἄλατος, ἐνώπιον τῶν ἐκπλήκτων
βλεμμάτων τῶν καθηγητῶν καί ἡναγκάσθη, τὸ συντομώτερον
δυνατόν, νά ἀναζητήσῃ τήν ἐξοδὸν ἀπὸ τήν αἴθουσαν ἐκείνην.

Ἐχει, ὁμως, ὁ καιρὸς γυρίσματα...

Ὑστερα ἀπὸ καιρόν, νέα θύελλα, φοβερά, ἐπηκολούθησε.
Ἡ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ καί ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1922, μέ
μεταστροφὴν αὐτὴ τήν φορὰν τοῦ ὅρου τοῦ «προδότου» - κατὰ
τήν ἴδιαν, ὁμως, ὅπως παραπάνω ἐννοίαν - εἰς τοὺς ἀντιθέτους.
Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1923, ἐγκαθιδρύθη ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν
εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἐκκαθαριστικὴ Ἐπιτροπὴ, μέ Πρόεδρον
τόν Ἀρχιμ. Χρυσόστομον Παπαδόπουλον καί ὁ ἄλλοτε Πρύτα-
νης Κ.Λ. εὐρίσκετο, τώρα, μεταξύ τῶν «ἐκκαθαριστέων».

Ὑστερα ἀπὸ ὀλίγον, ὁ καθηγητὴς Κ.Λ. ἐκ τῶν πρώτων εἶχε
ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπου συνήνησε τόν τότε
γραμματέα τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Πα-
νεπιστημίου.

Μέ συμπάθειαν ὁ γραμματεὺς τοῦ ἐξέφρασε τήν λύπην
του διὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του καί τοῦ προσέθεσε:

– Ἐχετε, πάντως, κ. Καθηγητά, τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι μέσα εἰς
τὰς τόσον δυσμενεῖς συνθήκας ἐπήρατε καί μίαν ψῆφον, διὰ
τήν παραμονὴν σας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

– Αὐτὴν, ἀσφαλῶς, μοῦ τὴν ἔδωσε ὁ φίλος μου ὁ Δυοβουνιώ-
της.

– Ὅχι κ. Καθηγητά, ἀπήντησε ὁ γραμματεὺς. Ὁ κ. Δυοβου-
νιώτης, σὰς ἔδωκε ψῆφον λευκὴν. Τὴν εὐνοϊκὴν σὰς τὴν ἔδω-
κε ὁ Χρυσόστομος!

Ὁ καθηγητὴς συνεκλονίσθη. Τὸν ἐπίστευε «ἀντίπαλον» καί
τοῦ παρίστατο φίλος. Ἐζήτησε νά διαβάσῃ τὰ πρακτικά καί
ἐδιάβασε εἰς αὐτά τὴν γνώμην τοῦ Χρυσοστόμου. Κυριολεκτι-
κῶς, ἀνεστατώθη. Ἐνόμισε, πῶς, τουλάχιστον, θά εἶχεν ἐκφρά-
σει ὁ Παπαδόπουλος κάποιαν γνώμην «ἐπαμφοτερίζουσαν» καί
εἰς τὸ τέλος, θά εἶχε καταλήξῃ, «κατ' ἐπιεικειαν», εἰς τὴν
ψῆφον του. Ἀλλὰ ἡ «γνώμη» του, τελευταία δοσμένη εἰς τὴν
συνεδρίασιν, ἔλεγε καθαρά:

– «Ἀνεξαρτήτως τῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων του, ὁ κρινόμε-
νος καθηγητὴς ὑπῆρξε καί εἶναι, λόγῳ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐμ-
βριθείας καί τοῦ κύρους αὐτοῦ, κόσμημα καί ἀξία τοῦ Πανεπι-
στημίου. Πιστεύω ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσίς του θά ἀποτελέσῃ τραῦ-
μα κατὰ τοῦ Ἰδρύματος καί τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς. Καί διὰ τόν
λόγον τοῦτον, ἀνεπιφυλάκτως, ψηφίζω ὑπὲρ τῆς παραμονῆς
του.»

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν ἀνεστάτωσε ἀκόμη περισσό-
τερον τόν καθηγητὴν Κ.Λ. Συνεκλονίσθη. Παραμερίζων τόν
ἐγώισμόν του, χωρὶς ἀναβολὴν, ἔσπευσε νά τόν ἀναζητήσῃ.
Ὅταν τόν εὗρε ἔξω ἀπὸ τὴν Ριζάρειον, τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι καί
τοῦ εἶπε:

– «Δέν ἐγνώριζα ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι ὄπλον ἐκδικήσεως!»

– Κύριε συνάδελφε! τοῦ ἀπήντησε. Οὐδέποτε τὸ ἐσκέφθην.
Ἐγώ, πάντοτε σὰς ἠγάπων καί βαθύτατα σὰς ἐξετίμων. Σὰς πα-
ρακαλῶ νά μὴ ἐνθυμῆσθε αὐτά πού ἐλησμονήθησαν.»

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Ἡ πρώτη γνωριμία, τοῦ σημειοῦντος τὰς κατωτέρω γραμμὰς, μετὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς προσωπικότητος τοῦ αἰοδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1923. Ἀπὸ τότε, δηλαδή, πού ἐξελέγη οὗτος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν (Ἀρχιεπίσκοπος ὠνομάσθη ἀργότερα) καὶ πού ὁ γράφων διέτρεχε τότε, μόλις τὸ 7ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀπὸ τότε, ὅταν κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν ἠκούετο ἡ ἐκφώνησις εἰς τοὺς Ἱ.Ν. τῆς ἀπεράντου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν «Ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν Χρυσοστόμου...» ἐπίστευε πῶς ἔτσι πάντα εἶναι ἡ ἐκφώνησις «τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν Χρυσοστόμου». Δέν ἦτο δυνατόν νά διανοηθῇ ἄλλο ὄνομα. Ἀργότερα ἔτρεχεν, ὡσάκις ἐπρόκειτο νά χοροστατήσῃ ἡ νά ἱεουργήσῃ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος (καὶ κατήρχετο τακτικῶς εἰς τοὺς Ἱ. Ναοὺς τοῦ Πειραιῶς διὰ νά λειτουργήσῃ καὶ νά κηρύξῃ), διὰ νά τὸν βλέπῃ, ἢ νά τὸν ἀκούῃ. Νά ἀκούῃ νά ψάλλῃ τὸ «Φῶς ἱλαρόν...» μετὰ τῶν εἰσοδευόντων ἱερέων καὶ διακόνων εἰς μέλος ἀρχαῖον βυζαντινόν κατὰ τοὺς πανηγυρικοὺς ἑσπερινούς.

Κατὰ τὰ φοιτητικά μου χρόνια εἶχα τὴν εὐλογίαν νά γνωρίσω τόν, ὄντως, διαπρεπῆ Ἱεράρχη ἀπὸ πολύ κοντά.

Ὡς Ἀρχιεπίσκοπος δέν ἥλλαξε τὸν χαρακτῆρα του, παρέμεινε ὁ ἴδιος, πλὴν, ὅμως, πολλὰς φορές, κουρασμένος ἀπὸ τὰς δολοπλοκίας, τὰς κυβερνητικὰς ἀναστατώσεις, τὰς πιέσεις καὶ τὰς διαφόρους παγίδας πού ἀδιάλειπτα δημιουργοῦνται εἰς αὐτὰς τὰς θέσεις, ἔλεγε,

– «Ἡδίκησα τὴν Ἐπιστήμην καὶ τόν ἑαυτὸν μου γενόμενος Ἀρχιεπίσκοπος. Θά εἶχον συγγράψῃ δωδεκάτομον Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Ἐχῶ ὁλόκληρον τὸ ὑλικόν. Θά ἦμην Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας καὶ πρό παντός, ἥρεμος... Ἐγενόμην Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἐρρίφην εἰς ἓνα πέλαγος προβλημάτων καὶ παρεξηγήσεων, χωρὶς νά γνωρίζω τὴν κακίαν καὶ τὰς παγίδας τῶν ἀνθρώπων.»

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1938 ἦτο πλέον 70 ἐτῶν. Ποτέ του δέν εἶχε πέσει ἄρρωστος εἰς τὸ κρεβάτι καὶ ἂν ἡσθένει, τὴν ἀσθένειάν του τὴν περνοῦσε «στό πόδι». Κάποτε τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἐπῆρε μέρος εἰς τὴν Λιτανεῖαν τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνος εἰς τὸν Πειραιᾶ ὑπὸ βροχὴν, μέ 39 πυρετό. Ἦτο ἀπὸ γένος μακροβίων. Ἡ γιαγιά του, εἶχε πατήσῃ τὰ 105 χρόνια. Αὐτός, ὅμως, εἶχε πολὺ στερηθῇ, πολὺ ἐργασθῇ καὶ πολὺ κουρασθῇ καὶ δέν εἶχε τὰς ἰδίας δυνατότητας.

Ὁ θάνατος ἐπερύνιζε γύρω του. Καὶ αὐτός, μέ βαθείαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν τὸν ἐπερίμενε. Τὴν 25ην Σεπτεμβρίου 1938, ἓνα μῆνα πρὸς τῆς κηδεῖας του, ἔλεγε εἰς κάποιον συνομιλητὴν του.

– «Εἶναι ἄγνωστος, ἀκόμη, ὁ κόσμος εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τό

Ὑπηρετοῦσα εἰς τὸ περιοδικόν τοῦ ἑφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὸν «Ἱερόν Σύνδεσμον» κυρίως ὡς διεκπεραιωτής. Τό γραφεῖον τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου ἦτο εἰς τὸ οἶκημα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ οἴκηματος εὐρίσκετο καὶ ἡ κατοικία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Ἐκεῖ μεταξύ ἄλλων καθηκόντων, μέ πολλή μου χαρά καὶ ὑπερφάνεια, εἶχα ἀναλάβει νά μεταφέρω εἰς τὸν Μακαριώτατον τόμους τῆς Πατρολογίας τοῦ Migne ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην, προσκομίζοντας ἓνα μικρὸ δελτίο μέ τὴν ὑπογραφήν τοῦ γέροντα. Ἐφρόντιζα νά παραδίδω τοὺς τόμους εἰς χεῖρας του διὰ νά ἀσπάζωμαι τὸ χεῖρ του. Μίαν ἡμέρα μέ ἠρώτησε, ποῖαν ἀκριβῶς ὑπηρεσίαν προσφέρω εἰς τὸ γραφεῖον.

– Διεκπεραιῶνω τὸ περιοδικόν Μακαριώτατε.

– Μά, θά ἡδύνασο νά προσφέρῃς καὶ πνευματικὴν ὑπηρεσίαν, μοῦ εἶπε.

– Θά ἡδύνασο νά γράφῃς τὸ ἐορτολόγιον τῆς ἐβδομάδος. Νά γράφῃς, δηλαδή, διὰ κάθε ἡμέραν, ὀλίγα περὶ τινος ἐκ τῶν ἁγίων τῆς ἡμέρας καὶ νά ἀσχολῆσαι καὶ μέ Τυπικάς τινὰς παρατηρήσεις. Ἀναμένω νά ἴδω τὸ πρῶτον σου δημοσίευμα.

Ἡ χαρά μου ἦτο ἀπερίγραπτος. Συγχρόνως ὅμως δέν ἐγνώριζα τί ἀκριβῶς θά ἔκαμα, ἀλλὰ καὶ δέν ἤθελα νά ζητήσω περισσότερας ἐξηγήσεις. Σέ λίγες ἡμέρες, μαζί μέ

ἔργον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπέραντον. Μέχρις χθὲς ἡγνοεῖτο ὅτι τὴν ἀτμόσφαιραν διασχίζουν ἠλεκτρικά κύματα. Ἦδη, αὐτὸ ἀνεκαλύφθη καὶ τὸ ραδιόφωνον συλλαμβάνει τὴν μουσικὴν ἁρμονίαν. Εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, τὴν πραγματικὴν, νά εἶσαι βέβαιος ὑπάρχει φῶς καὶ ἁρμονία... Αὐτὸν τὸν τελευταῖον καιρὸν βλέπω ὁράματα.....»

Καὶ τὰ ὁράματα ἐπαληθεύθησαν.

Μία βαρεῖα καρδιοπάθεια τὸν ἔφερε μέ γρήγορον ρυθμὸν πρὸς τὸ τέλος. Τὴν 11ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1938, αἰσθανόμενος πῶς ἦτο ἀνάγκη νά μεταφερθῇ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον καὶ εἰδικῶς, εἰς τὸν Ἑρυθρόν Σταυρόν, ἐζήτησε, πρὸ πάσης μετακινήσεως του, νά ἐξομολογηθῇ καὶ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐκάλεσε τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἰγνάτιον Κολιόπουλον. Τὴν ἐπομένην, ἡμέραν, εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, ἐζήτησε τοῦ μυστηρίου τοῦ εὐχελαίου τὴν εὐλογίαν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν μετέλαβε τῶν Ἀχράντων μυστηρίων. Καὶ τέλος, ὕστερα, μέσα εἰς μίαν ἐξέλιξιν ἀσθενείας μέ φοβεροὺς πόνους εἰς τὰ πλευρά, εἰς τὸ διάστημα τῆς ὁποίας οὔτε καὶ ἓνα ἄχ! πόνου δέν ἠκούσθη, οὔτε καὶ μία μεμψιμοιρία, τὴν 22αν Ὀκτωβρίου, τὸ πρωῒ, ἀφοῦ προηγουμένως μ' ἐπιμονὴ ἐζήτησε νά μεταλάβῃ καὶ πάλιν, τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ ἐκοινώνησε, προσευχόμενος, ἐκοιμήθη... Εἰς τὴν κυριολεξίαν ἐκοιμήθη...

«Ἐγένετο αὐτὸν ἀποθανεῖν καὶ ἀπενεχθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ».

Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη!

τόν τόμον τῆς Πατρολογίας ἔδιδα δειλά δειλά καί τό γραπτόν μου εἰς τόν Μακαριώτατο διά νά βεβαιωθῶ ἄν ὄντως ἦτο αὐτό πού μοῦ ἐζήτησεν. Ἀντελήφθη ἀμέσως περί τινος ἐπρόκειτο καί, χωρίς νά τό διαβάσῃ, ἔγραψε εἰς τήν κορυφήν τῆς πρώτης σελίδος μέ κόκκινο μελάνι «Δημοσιευθήτω». Τοῦ ἐφίλησα τό χέρι καί ἔφυγα. Μέ ἀμφιβολίαν περί τοῦ ἄν ἔκαμα ὅ,τι ἤθελεν ὁ Μακαριώτατος, ἔδωκα τό χειρόγραφον εἰς τόν ἀρχισυντάκτην τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου. Εἰς τό φύλλον τῆς 11ης Φεβρουαρίου 1938 ἐδημοσιεύετο τό ἑορτολόγιον μου καί αὐτό ἐσυνεχίσθη μέχρι τῆς στρατεύσεώς μου ὀλίγον πρό τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ Ἱεράρχου ἐκείνου.

Ἐν ἔτος πρὶν ἀπό τά γραφόμενα ἀνωτέρω, ὁ Μακαριώτατος, ὡς ἐπίτιμος Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἦλθε νά πραγματοποιήσῃ μίαν διδασκαλίαν πρὸς τοὺς φοιτητάς. Εἰς τό τέλος προσκάλεσε τοὺς φοιτητάς τοῦ τρίτου καί τετάρτου ἔτους νά προσέλθουν, ὅσοι ἐπιθυμοῦν καί δύνανται, εἰς τήν Ἀρχιεπισκοπὴν διά νά λάβουν ἄδειαν κηρύγματος. Ὀλίγοι μετέβησαν, μεταξύ αὐτῶν καί ὁ ὑπογεγραμμένος. Ἔλαβα τήν ἄδειαν κηρύγματος τόν Ἰανουάριον 1937 μέ τήν ὑπογραφὴν τοῦ ἰδίου καί ἐτοποθετήθην ὡς ἱεροκήρυξ εἰς τόν σημερινόν Μητροπολιτικόν Ναόν τῆς Καισαριανῆς. Φυσικά ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ θά ἦτο ἱεραποστολικὴ ἄνευ ὑλικῆς τινὸς ἀμοιβῆς. Εἰς τό τέλος ὅμως τοῦ πρώτου μηνὸς μέ ἐκάλεσαν οἱ ἐπίτροποι τοῦ Ναοῦ καί μοῦ ἔδωκαν πεντακοσίας δραχμάς. Εἰς τήν ἄρνησίν μου μοῦ παρουσίασαν σημεῖωμα τοῦ Μακαριωτάτου, μέ τό ὅποιον ἐδίδοι ἐντολή νά δίδωνται μηνιαίως πρὸς τοὺς ἱεροκήρυκας φοιτητάς πεντακόσαι δραχμαί. Οἱ ἐπίτροποι δὲν ἐδέχοντο ἐπ' οὐδενί λόγῳ νά μὴ εἰσπράξω τά χρήματα.

Μέ ἓνα τόσο εὐγενικόν τρόπον ἐνίσχυνεν τοὺς πτωχοὺς φοιτητάς, χωρίς θόρυβον καί χωρίς τοῦτο νά φανῇ ὡς φιλανθρωπία.

Τόν Μάϊο τοῦ 1988 ἐπραγματοποιήθη ἡ καθιερωμένη ἐπιστημονικὴ ἐκδρομὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Αὕτη ἐγένετο εἰς τὰ Μετέωρα - Τρίκαλα - Βόλον. Ἐζήτησα ἄδειαν ἀπουσίας ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τόν Μακαριώτατο διά νά μετάσχῃ τῆς ἐκδρομῆς. Ἡ ἄδεια παρεσχέθη· ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν νά δημοσιεύσω, ἐπανερχόμενος, περιγραφὴν τῆς ἐκδρομῆς καί τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων. Πράγματι· μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν συνέταξα μακρὰν περιγραφὴν, τὴν ὁποίαν παρουσίασα εἰς τόν Μακαριώτατον, ὅστις περιωρίσθη νά γράψῃ τό γνωστόν: «Δημοσιευθήτω ὡς κύριον θέμα εἰς τόν Ἱερόν Σύνδεσμον». Ὄντως ἐδημοσιεύθη ἡ περιγραφὴ καταλαβοῦσα τὴν πρώτην σελίδα τῆς ἐφημερίδος καί πλέον ταύτης. Ὅταν ἔγραφε τό «δημοσιευθήτω» μοῦ παρέδωκε ἓνα πεντακοσιόδραχμον μέ τὴν ἐντολήν νά γίνουν δύο-τρία κλισέ φωτογραφιῶν τῆς ἐκδρομῆς. Ἡ ἀξία αὐτῶν δὲν ὑπερέβαινε τὰς ἑκατὸν δραχμάς. Ἐπέστρεψα τό ὑπόλοιπον. Ἀλλὰ ὁ Μακαριώτατος μοῦ εἶπεν: «Ἀξίος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστί» (Λουκ. ι' 7) καί δὲν ἐδέχθη τά ρέστα.

Καί τά χρήματα αὐτά διά τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο πολλὰ καί μάλιστα διά πτωχόν φοιτητὴν, πάρα πολλὰ.

Σημειῶνω τελευταῖον, τό πρῶτον καί σημαντικόν. Ἦτο τέλος Μαΐου τοῦ 1936. Ἔπρεπε νά καταβάλω τὴν τρίτην δόσιν τῶν ἐγγραφῶν μου εἰς τό ταμεῖον τοῦ Πανεπιστημίου, διά νά ἔχῃ τό δικαίωμα νά προσέλθῃ εἰς τὰς τμηματικὰς ἐξετάσεις τοῦ δευτέρου ἔτους. Δέν ὑπῆρχεν ἡ δωρεάν παιδεία. Ἦτο ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς καταβολῆς καί ἡ ὥρα μία μετὰ μεσημβρίαν. Τό ταμεῖον ἐκλείνει 1 1/2 καί ὁ ὑποφαινόμενος δὲν εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα. Χωρὶς πολλὴν σκέψιν ἔτρεξα εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν. Ἦτο μικρόν τό χρονικόν διάστημα πού εἰργαζόμην εἰς τόν ἱερόν Σύνδεσμον καί ἡ γνωριμία μου μέ τόν γέροντα ἦτο γνωριμία ὀλίγων μόλις μηνῶν. Ἐφτασα κατάκοπος. Ὁ ἀρχικλητὴρ μέ ἐρώτησε τί μοῦ συμβαίνει. Θέλω, τοῦ εἶπα νά μιλήσω εἰς τόν Μακαριώτατον.

— Εὐλογημένε μόλις ἀπεσύρθη εἰς τό διαμέρισμά του καί ἔχει μεγάλην ἀνάγκην ἀναπαύσεως· ἐτοιμαζόμουν νά φύγω, ἀλλὰ ὁ κλητὴρ, εἶχεν εἰδικὰς ἐντολάς διά τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην νά δοῦν τὸν ἀληθῆ Ποιμενάρχην. Τότε δὲν εἶχεν ἰδιαίτερα καί παραίδιαίτερα γραφεῖα. Ὁ Δημητρός - ἦτο τό ὄνομα τοῦ κλητῆρος - ἐπίεσε τό κουμπί τῆς θύρας πού ὠδηγοῦσε εἰς τὸν ἄνω ὄροφον τοῦ παλαιοῦ κτηρίου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καί αὐτό ἦτο ἄρκετό διά νά εἰδοποιηθῇ ὁ Μακαριώτατος ὅτι κάποιος ἀνέρχεται. Μόλις ἀνέβηκα εἰς τό πρῶτον γραφεῖον εἶδα τόν Μακαριώτατον μέ τό ἀντερί, ὄρθιον πρό τῆς θύρας τοῦ ἐσωτερικοῦ γραφείου του ἀσκεπῇ.

— Τί σὰς συμβαίνει ἀγαπητέ; (Πάντοτε καί πρὸς πάντας ὡμίλει εἰς πληθυντικόν καί ἡ λέξις ἀγαπητέ ἦτο συνήθης εἰς τό στόμα τοῦ Ἱεράρχου). — Τοῦ εἶπα ψυθυριστά ὅτι θά χάσω τό ἔτος τῶν σπουδῶν μου. Ἀπεχώρησε πρὸς τό ἐσωτερικόν τοῦ διαμερίσματος χωρὶς νά εἶπῃ λέξιν. Συντόμως ἐπανῆλθε καί μοῦ ἐνεχείρισε μικρόν φάκελον.

— Θά σὰς παρατηρήσω, ἀγαπητέ μοι. Ἀνέμενον ἐπίπληξιν διά τό θράσος μου καί τό λιαν ἀκατάλληλον τῆς ὥρας. Ἀλλὰ δὲν εἶχα γνωρίσει ἀκόμα τό ὑπέροχον ψυχικόν μεγαλεῖον τοῦ ἀνδρός, δι' αὐτό καί ἀνέμενον ἐπίπληξιν.

— Ἔπρεπε νά μέ εἶχατε ἐνημερώσει ἐγκαίρως, διά νά μὴ ὑφίστασθε τὴν ἀγωνίαν ἀλλὰ καί τὸν κίνδυνον νά ἀποκλεισθῇτε τῶν ἐξετάσεων. Ἄν δὲν προλάβετε νά μέ ἐνημερώσετε σήμερον.

Ἐφυγα τροχάδην. Ἐπρόφθασα καί ἐτακτοποίησα τὴν ὀφειλὴν μου. Τὴν ἐπομένην ἀνέμενον εἰς τὴν θύραν τοῦ γραφείου τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου νά κατέλθῃ ἀπὸ τό γραφεῖο τοῦ ὁ Μακαριώτατος πρὸς μετάβασιν του εἰς τὴν Σύνοδον.

Συνήθιζα νά εὐρίσκωμαι ἐκεῖ σχεδόν καθημερινῶς διά νά ἀσπασθῶ τό χέρι του. Ἐκεῖνο τό πρωῒ μόλις κατῆλθε τὰς βαθμίδας μέ ἐκάλεσεν Ἐκεῖνος, δὲν ἐπρόλαβα νά φιλήσω τό χέρι του καί μέ ἠρώτησε: «Ἐτακτοποιήθη τό θέμα σας, ἀγαπητέ;» Ἐκίνησα καταφατικῶς τό κεφάλι μου διότι ἤμουν πολὺ συγκινημένος. Ἀντελήφθη τὴν ἱκανοποίησιν μου.

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(Εγένετο ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῇ 15 Μαΐου 1932).

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

Ὑπὸ Ἀρχιμανδρίτου ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ

Προθύμως ἐδέχθην τὴν ἐντολὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, νὰ ἐκθέσω τὴν τριακονταπενταετὴ ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, ἐπιτίμου καθηγητοῦ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου καὶ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ δρᾶσις ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖα βήματα τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς θεολογικῆς κινήσεως.

Ἐλέχθη ὅτι ἐπιστήμων εἶναι ὁ κατανοῶν τὰ κενὰ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ καὶ ἐργαζόμενος πρὸς πληρῶσιν αὐτῶν. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀπ' ἀρχῆς ἔτεινεν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἦδη φοιτητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν ἡσχολήθη μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Μαδύτου ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας Σπυρίδωνος Λάμπρου, ὅστις ἐξήγειρε τὰς λανθανούσας αὐτοῦ ἐπιστημονικὰς δυνάμεις καὶ ὠδήγησεν αὐτόν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς μεγάλης καὶ ἀκαμάτου ἐρεῦνης. Ἐν τῇ Θεολογικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Περτροπόλεως, ὅπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἔλαβε νέας ἀφορμὰς ν' ἀναπτύξῃ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ τάσεις. Ἡ ἐναῖσμος αὐτοῦ διατριβὴ περὶ τοῦ Χρυσόστομου ἔτυχεν εὐμενεστάτης κρίσεως τοῦ Ρώσου καθηγητοῦ Μπολότωφ, ἀπόσπασμα δὲ αὐτῆς ἐδημοσιεύθη ῥωσιστί ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Θεολογικῆς ταύτης Ἀκαδημίας.

Τῷ 1895 διωρίσθη καθηγητὴς καὶ ἔπειτα διευθυντὴς

Αὐτὰ πού ἐσημείωσα ἄς εἶναι ψήγματα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεόν καὶ πρὸς τὸν μέγαλον ἀρχιεργάτην του τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Χρυσόστομον Παπαδόπουλον. Εἶναι ἀπὸ κείνα πού δὲν ἐγράφησαν καὶ δὲν γράφονται εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ ἱεράρχου καὶ θὰ εἶναι ἀσφαλῶς πολλὰ καὶ ἄγνωστα. Ἵσως γράφεται κάπου εἰς τὸ βιογραφικόν του σημείωμα, ὅτι ἦτο φιλόανθρωπος, ἀλλὰ αἱ λεπτομέρειαι ἔχουν μεγάλη σημασίαν. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ὁ Α' ἦτο ὁ μμητὴς Ἐκείνου πού εἶπε «Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι» (Μαρκ. ι' 45).

Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον

ΙΩΑΝ. ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ
Γενικός ἐπιθεωρητὴς Μ.Ε. (ἐ.τ)

τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπου ἐδίδαξεν ἐπὶ δεκατετραετίαν. Ἐκτοτε ἄρχεται ἡ μεγάλη αὐτοῦ ἐπιστημονικὴ δρᾶσις, τὴν ὅποιαν ἐξηκολούθησεν, ὅπου ἄλλοῦ μετέβη, ἦτοι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τριετίαν, ὡς προϊστάμενος τῶν ναῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, καὶ ἔπειτα ἐν Ἀθήναις, ὡς διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου. Οὕτως ἡδυνήθη νὰ ἀφιερῶσιν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἔρευναν κυρίως μὲν τῶν παρελθουσῶν ἐποχῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς αὐτῆς. Ἀνεύρισκε τὰ ἅλута ζητήματα ἢ τὰ χρῆζοντα νέας ἐξετάσεως καὶ συμπληρώσεως, ἐμελέτα τὰς πηγὰς καὶ συνεβουλεύετο τὴν ἀναγκαίαν βιβλιογραφίαν. Εἰργάζετο μετ' ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως, τὴν ὅποιαν ἐμπνέει πάντοτε ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη. Διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς ἀκαμάτου αὐτοῦ ἐργασίας ἐπέδρα ἐπὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ περιβάλλοντος, προσεπάθει δὲ νὰ ἐξεγείρῃ τὰς λανθανούσας αὐτῶν δυνάμεις πρὸς ἐργασίαν καὶ αὐτενέργειαν. Πρὸς δημοσίευσιν καὶ συγκέντρωσιν τῶν συμπερασμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, ἵδρυσεν ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ 1910 τὸ περιοδικόν «Νέα Σιών» καὶ ἐν Ἀθήναις τῷ 1923 τὴν «Θεολογίαν», τὰ ὅποια ἀπέβησαν δύο τῶν καλλιτέρων θεολογικῶν περιοδικῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μόνον δὲν ἐπάρκουν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο κατέστη πολύτιμος συνεργάτης δέκα τεσσάρων ἄλλων περιοδικῶν, ἐκδιδομένων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ, Σύρῳ, Σμύρνῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει, πρὸς τούτοις, τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Παρνασσοῦ, τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τῆς Τεργεσταίας Νέας Ἡμέρας. Πολλὰ εἶναι καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα αὐτοτελῆ ἔργα.

Τὰ δημοσιεύματα αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς 383, τῶν ὁποίων 116 εἶναι κρίσεις ἔργων ἄλλων συγγραφέων, τὰ δὲ 267 ἀτομικαὶ ἐργασίαι. Αἱ ἐργασίαι αὗται ἀφορῶσιν εἰς ὅλας τὰς περιόδους τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ διακρίνονται διὰ τὸν πλοῦτον τοῦ ὕλικου, τὴν γνῶσιν τῆς βιβλιογραφίας, τὴν ἔρευναν καὶ διαφώτισιν τῶν ζητημάτων. Ἐκ τοῦ πλουσίου τούτου ἀμνητοῦ ἀναφέρω σειρὰς ὅλας διατριβῶν καὶ αὐτοτελῶν ἔργων, ἵνα δείξω τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὅποια πρὸ πάντων ἐστράφη τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ. Τὰ σημεῖα ταῦτα μετὰ δυσκολίας ἡδυνήθη νὰ συνοψίσω εἰς πέντε. Πρῶτον, ἡσχολήθη περὶ τῆς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον διωκομένης Ἐκκλησίας καὶ ἐπραγματεύθη τὰς σχέσεις τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, τὰ αἷτια τῶν διωγμῶν, τοὺς ἀρχαίους καὶ νέους μάρτυρας. Ἡ

διατριβή αὐτοῦ «Τό μαρτύριον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας», πραγματευομένη τούς ἀπό τῆς ἀλώσεως διωγμούς καί σκοπόν ἔχουσα νά ἐπισύρῃ τήν συμπάθειαν τῶν ξένων, ἐδημοσιεύθη σουηδιστί ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ὑψάλης Söderblom ἐκδοθέντι σχετικῷ ἔργῳ Den orthodoxa Kristenheten och Kyrskans Enhet (1921). Δεύτερον ἡσχολήθη περὶ τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν σχολῶν, τῶν πρώτων σχολῶν τοῦ Βυζαντίου, τῶν θεολογικῶν καί ἱερατικῶν σχολῶν τῶν πρώτων αἰώνων καί τῶν μετὰ τήν ἄλωσιν ἑλληνικῶν σχολῶν. Τρίτον, ἡσχολήθη περὶ τῶν ἑλληνικῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καί μάλιστα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν καί τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Τέταρτον, ἡσχολήθη περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἑλληνικῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν πρὸς τὰς ἄλλας ὀρθοδόξους ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καί περὶ τῶν σχέσεων τῆς ὀρθοδόξου ἐν γένει ἐκκλησίας πρὸς τὰς ἄλλοδόξους, ἡτοι τὴν Λατινικὴν, τὴν τῶν Διαμαρτυρομένων καί τὴν Ἀγγλικανικὴν. Πέμπτον, ἡσχολήθη περὶ τῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί περὶ νεωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ἀνταξίων τῶν παλαιῶν, ὡς τοῦ Δοσιθέου, τοῦ Θεοφάνους, Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, Μητροφάνους τοῦ Κριτοπούλου, Κυρίλλου τοῦ Λουκαρέως, περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ὁποίου πολλὰ ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καί τῶν ξένων.

Ὁ Λούκαρις κατηγορεῖται ὡς ἔχων προτεσταντικά φρονήματα, ἡ δὲ βιβλιοθήκη τῆς Γενεύης, ὅπου φυλάσσονται σχετικὰ ἔγγραφα, ὑπῆρξεν ἡ ὀπλοθήκη, ἐκ τῆς ὁποίας κυρίως ἐλαμβάνοντο τὰ κατ' αὐτοῦ ὅπλα. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος εἰς σειρὰν διατριβῶν ὑπεστήριξε τὴν ἀθωότητα τοῦ Λουκάρεως, τῷ δὲ 1904 ἐν τῇ μνημονευθείσῃ βιβλιοθήκῃ εὗρεν ἐπιστολιμαίαν ἀπολογίαν αὐτοῦ, ἀπευθυνομένην πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Μικρᾶς Ῥωσσίας καί ἀποκρούουσαν τὴν κατηγορίαν ταύτην. Ἦτο ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠκούσθη ὁμιλῶν ὁ κατηγορούμενος περὶ τῶν εἰς αὐτόν ἀποδιδομένων ἑτεροδόξων φρονημάτων. Ἡ ἀπολογία αὕτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου ἐν τῷ περιοδικῷ «Νέα Σιών» (1905) μετὰ προλεγομένων, ἐν τοῖς ὁποίοις ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ, ὅτι οὕτως ἀπεκατεστάθη ὀριστικῶς ἡ ἀλήθεια περὶ τοῦ πολυθρυλήτου τούτου ζητήματος. Τό ἀνακαλυφθέν ἔγγραφον ἐδημοσιεύθη καί γαλλιστί ἐν τῇ Revue Internationale de Théologie τῆς Βέρνης (1906), ὃ δὲ ἐκδότης αὐτῆς Michaud ἀπεδέχθη τὰ συμπεράσματα τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου.

Ἡ διατριβὴ αὐτοῦ περὶ τοῦ Συμβόλου τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου (1924), μετεφράσθη εἰς τὴν ρουμανικὴν καί σερβικὴν. Εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἡ γνώμη τοῦ John Hort καί Adolf Harnack, οἱ ὅποιοι ἠρνήθησαν τὴν γνησιότητα τοῦ συμβόλου τούτου, καθόσον μάλιστα εὐρίσκεται ἐν συγγράμματι τοῦ Ἐπιφανίου, γραφέντι πρὸ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐπανεφερε καί ἀνεξωογόνησε τὴν ἀρχαιότεραν γνώμην, τὴν ὑποστηρίζουσιν τὴν γνησιότητα αὐτοῦ, δεχθεῖς, ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ

εἶχε θέσῃ τὸ σύμβολον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μεταγενέστερος δὲ τις ἔκαμεν ἐν τῷ περιθωρίῳ προσθήκας ἐκ τοῦ συμβόλου τῆς Β' Οἰκουμενικῆς, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν ἀντιγραφῶν ὑπειστῆλθον εἰς τὸ κείμενον. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης ὁ Eduard Schwartz ἀπέδειξεν, ὅτι ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Ἐπιφανίου ἀρχικῶς πράγματι ἔκειτο τὸ σύμβολον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς, ἀντικατασταθέν ἀπλούστατα, ὡς ἐκ τῆς μελέτης τῶν χειρογράφων καταφαίνεται, διὰ τοῦ μεταγενεστέρου συμβόλου τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ διατριβὴ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Νέᾳ Σιών (1924 καί 1925) μετεφράσθη εἰς τὴν ἀγγλικήν. Πρὶν γράψῃ τὴν διατριβὴν ταύτην, ὡς μέλος τῆς ὑπὸ τὸν τότε Μητροπολίτην Ἀθηνῶν Μελέτιον ἀποστολῆς εἰς Ἀμερικὴν, μετέσχε σχετικῶν συζητήσεων ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καί ἐν Λονδίῳ μετ' ἀγγλικανῶν θεολόγων (1918). Τό πόρισμα τῶν μελετῶν αὐτοῦ περὶ τοῦ μνημονευθέντος ζητήματος ἐξέθεσεν ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος διατριβῇ. Ἐν αὐτῇ κατέδειξεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία μέχρι τῶν μέσων τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος ὄχι μόνον δέν ἔλυε τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἀλλ' οὐδέ ἔθετεν αὐτό, ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τῆς μνημονευθείσης ἑκατονταετηρίδος ἤρχισαν αἱ ἀμφιβολίαι καί διαφωναί τῶν ἡμετέρων θεολόγων. Ὁ συγγραφεὺς κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ λατινικὴ ἐκκλησία προσέβαλε τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν μᾶλλον κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν καί τυπικὴν ὄψιν, ἐνῶ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ τὸ ζήτημα ἠρευνᾶτο μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ὁψεως, καί ὅτι τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος δυσχεραίνει ἡ ἀσυμφωνία αὐτῶν τῶν μελῶν τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας.

Ὁ ὀλίγος εἰς ἡμᾶς ἐπιμετρηθεὶς χρόνος δέν ἐπιτρέπει νά ἀναλύσω λεπτομερέστερον ὅλας τὰς σπουδαιότητας τοῦλάχιστον διατριβᾶς τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου. Ἀλλὰ καί ἐκ τῶν λεχθέντων καταφαίνεται ὁ ὄγκος καί ἡ ἀξία τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτελεσθέντος ἔργου. Ἡ ἀξία αὕτη καθίσταται ἀκόμη μεγαλυτέρα, ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ ὁ ἐρευνητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Αἱ σχετικαὶ πηγαὶ κατὰ τὸ πλῆθος καί τὴν ἔκτασιν εἶναι ὑπέρογκοι, πολλαὶ δὲ ἐξ αὐτῶν, ιδίως τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνων, μένουσιν ἀκόμη ἀνέκδοτοι, ἀποκείμενοι ἐν δυσπροσίτοις βιβλιοθήκαις, αἱ δὲ ἐκδεδομένοι εὐρίσκονται συνήθως εἰς δυσσευρέτους ἐκδόσεις. Τοσούτῃ δὲ εἶναι πρὸς τούτοις ἡ διεθνὴς θεολογικὴ κίνησις, ὥστε ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία δυσκόλως δύναται νά παρακολουθηθῇ. Ἀλλ' ὅσονδήποτε μεγάλαί καί ἂν εἶναι αἱ δυσκολαὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, καθίστανται μικραί, συγκρινόμεναι πρὸς τὰς εὐχαριστήσεις, τὰς ὁποίας αὕτη παρέχει. Νεώτερος φιλόσοφος ὠνόμασε τὴν ἐπιστήμην χαρούμενην, ὃ δὲ δοκιμάσας τὰς χαράς αὐτῆς δυσκόλως δύναται νά ἐγκαταλείψῃ αὐτάς. Διὰ τοῦτο ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀποχωρήσας τῆς τακτικῆς ἑδρας τοῦ Πανεπιστημίου καί ἀναλαβὼν μεγάλα πρακτικὰ καθήκοντα, πολλὰς μερίμνας παρέχοντα, διετήρησε συγχρόνως τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν. Ὁ συνδυασμὸς ἐπιστήμης καί δράσεως δέν εἶναι συνήθης ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ, ἡ ὁποία

εἶναι ἐποχή εἰδικότητων καὶ μονομερειῶν. Ὁ συνδυασμός μάλιστα ἀληθοῦς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καὶ ἀληθοῦς ἐκκλησιαστικῆς δράσεως, ὑπενθυμίζων τοὺς ἀρχαίους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι στοιχεῖον ἀρχαϊκόν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ, ὅπου δὲ ἀπαντᾷ, δεικνύει ἐξόχους δυνάμεις. Καὶ κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμήν εὐχομαι, ἵνα ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος διατηρήσῃ τὰς δυνάμεις ταύτας ἀκόμη ἐπὶ μακράν σειράν ἐτῶν καὶ συνεχίσῃ τὸ ὥραϊον διπλοῦν ἔργον αὐτοῦ.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος

Μετά βαθυτάτης συγκινήσεως παρέρχομαι ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦτο ὅπως εὐχαριστήσω τὴν περίσεμνον Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τῇ προσγενομένῃ μοι ταύτῃ ὅλως ἐξαιρετικῇ τιμῇ, ἣτις ἔτι μείζων καθίσταται ἀπονεμομένη μοι μετά τῆς πρὸς τοὺς σεβαστούς μου Διδασκάλους τόν κ. Ζῆκον Ρώσσην καὶ τόν κ. Ἰωάννην Μεσολωρᾶν, (εἰς τὴν αὐτὴν ἐόρταν συγκέντρωσιν ἐπιμήθησαν καὶ οἱ δύο οὗτοι διακεκριμένοι καθηγηταί) ὧν τὰ τετιμημένα ὀνόματα ἐλάμπρυναν καὶ ἐσαεὶ θά λαμπρύνωσι τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τῶν θεολογικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἐνδόξου τούτου Πανεπιστημίου. Ἀναμνησκόμεαι δὲ κατὰ τὰς στιγμὰς ταύτας καὶ τῶν λοιπῶν ἀειμνήστων μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Διδασκάλων, ἐξαιρέτως δ' ἐκείνων εἰς οὓς ὀφείλω τὴν ἰδιαιτέραν ἀγάπην πρὸς τὰς ἱστορικὰς ἐρεῖνας. Ἐν αὐτοῖς πρῶτος ἔρχεται εἰς τὴν μνήμην μου ὁ ἀειμνήστος Σπυρίδων Λάμπρος, ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ὁποίου, πρὸ 42 ἀκριβῶς ἐτῶν, ἐδημοσίευσεν, φοιτητὴς ἔτι ὧν τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν πρώτην ἱστορικὴν μονογραφίαν περὶ τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος.

Πῶς δὲ νὰ μὴ ἐνθυμηθῶ κατὰ τὰς ἐπισήμους ταύτας στιγμὰς τόν Ἀναστάσιον Διομήδους Κυριακόν, τόν ἐνθουσιῶδη ἐκεῖνον καθηγητὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας; Ὑπῆρξε δι' ἐμέ αὐτόχρομα προφητικὴ ἢ πρόρρησίς του, ἡ μετά τι φροντιστηρίον φράσις του, σὺ θά γίνῃς ἱστορικός.

Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ μέ ὠδήγησε κυρίως εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῖνας περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὑπῆρξεν ἡ παρατήρησις ὅτι οἱ ξένοι ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ μετά περιφρονήσεως σχεδὸν ἀνέγραφον τὰ κατ' αὐτάς. Μετά τὸ ἀξιοθρήνητον σχίσμα τοῦ ια' αἰῶνος ἐν ταῖς Ἐκκλησιαστικαῖς Ἱστορίαις δὲν ὑπάρχει πλέον Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Ὑπάρχει μόνον Δυτικὴ Ἐκκλησία καὶ μετ' αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ις' αἰῶνος ὁ Προτεσταντισμός. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι τῶν ξένων ἱστορικῶν, οἵτινες τυχόν ἀνέγραφον τὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διέστρεφον, δυστυχῶς, καὶ παρεμόρφουν τὴν ἱστορίαν αὐτῆς. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἀνέπτυξε παρ' ἐμοὶ τὸν πόθον τῶν ἰδιαιτέρων ἐρευνῶν περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὴν πληρῶσιν δὲ αὐτοῦ ἐπεδίωξα διὰ τῆς ἀναζητήσεως ἀνεκδότων πηγῶν καὶ διὰ τῶν μονογραφιῶν. Ὁ καθηγητὴς ἀρχιμ. Βασίλ. Στεφανίδης, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ του, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ ἰδιαιτέρως εὐχαρι-



ΣΧΟΛΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΕΠΙ Τῇ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Πυκνὸ ἀκροατήριον παρακολούθησε τὸ βράδυ τῆς Πέμπτης 10 Νοεμβρίου στὴν Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ τὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου μετ' ἡ συμπλήρωσιν 50 ἐτῶν ἀπὸ τὴν εἰς Κύριον ἐκδημία του.

Μετά ἀπὸ τὸ προλόγισμα τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας Καθηγητῆ κ. Νικ. Μπρατσιώτη, μίλησε γιὰ τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου καὶ τῇ μορφῇ του ὡς «ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ» ὁ σημερινὸς Καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας στῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Βλ. Φειδᾶς. Τὰ σχετικὰ μετ' αὐτὴν θητεία του ὡς Ἀρχιεπισκόπου παρουσίασε διεξοδικὰ ὁ Καθηγητὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς κ. Ἰ. Κωνσταντινίδης καὶ οἱ κ. Χρ. Νεαμονιτάκης, ἀνεψιὸς του (δικηγόρος) καὶ Ἰ. Τιμαγένης, Ἐφορος τῆς Ἑταιρείας (θεολόγος) παρουσίασαν χαρακτηριστικὰς πτυχὰς τῆς ζωῆς του.

Τὴν Α.Θ.Π. τόν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Δημήτριον ἐκπροσώπησε ὁ Ἱεροκλήρυξ τῆς Ἱ.Μ. Περιστερίου Ἀρχιμ. κ. Καλλίνικος καὶ τόν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἱ. Συνόδου Ἀρχιμ. Ἰάκωβος Παπαθανασίου - Γκίνης.

ΕΚΚΛΗΣ. ΑΛΗΘΕΙΑ 1/12/88 ἀρ. φ. 284

στῶ, ἀνέγραψε τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα τριακονταπενταετοῦς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἐλάχιστα καὶ ἐντελῶς ἀσήμαντα ἀπέναντι τοῦ ὄγκου τῶν ἐπιστημονικῶν ἀναζητήσεων, δι' ὧν θά διαφωτισθῇ ἡ ἱστορία τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, μεθ' ἧς καὶ μόνον ἀναζητήσεις καὶ ἐρεῖνας θά καταστῇ δυνατόν ν' ἀποκαταστήσωμεν τὴν πλήρη καὶ συνολικὴν ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Δυστυχῶς καὶ ἔνεκα τῆς ἡλικίας καὶ ἔνεκα ἄλλων ἀσχολιῶν ἐλάχιστα θά δυνήθω νὰ συνεισφέρω ἐφεξῆς, ἀλλ' εὐχομαι ὅπως οἱ νέοι Ἕλληνες θεολόγοι ἰδιαζόντως ἀγαπῶσι τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ὅπως ἡ alma mater, Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀκμάζουσα πάντοτε διὰ τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἀποτελῇ φαεινотάτην πνευματικὴν ἐστίαν δι' ἧς ἀπασαν τὴν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «Ο ΣΩΤΗΡ»

ΕΠΙ ΤΗ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑ

† ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Τὴν Πέμπτην 10 Νοεμβρίου ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις μεγάλην αἴθουσαν τῆς «Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ λαοῦ» ἐκδήλωσις ἀφιερωμένη εἰς τὸν ᾠοίδιμον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρόν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον, διατελέσαντα Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκόν, ἐπὶ τῇ πεντηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ.

Διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐκκλησιαστικὴν φυσιογνωμίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὠμίλησε πρῶτος ὁ καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν κ. Βλάσιος Φειδᾶς. Παρουσίασε τὸν ᾠοίδιμον ὡς τὸν ὑποδειγματικόν καὶ ἰδανικόν Ὁρθόδοξον ἐκκλησιαστικόν ἱστορικόν καὶ ὑπεγράμμισε τὴν ἱστορικὴν ἐμβρίθειαν τοῦ περισπουδάστου ὀγκώδους ἔργου του.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ διδάκτωρ τῆς Θεολογίας κ. Ἰωάννης Κωνσταντινίδης ἐξέθεσε τὸ μέγα ἐκκλησιαστικόν ἔργον, τὸ ὁποῖον εἰργάσθη ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος ὡς καλὸς καὶ ἐπιτυχὴς οἰακοστρόφος ἐπὶ 16 ὅλα ἔτη ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἐν μέσῳ ποικίλων ἐμποδίων εἰς περιόδους κρισίμους διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος. Ἀνέφερεν ἐπιγραμματικῶς τούς πολυπληθεῖς τομεῖς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον διωργάνωσεν εἰς τὴν ἀχανῆ

τότε ἱεράν Ἀρχιεπισκοπὴν, μάλιστα δέ εἰς τὸ κήρυγμα, τὴν ἱεράν Ἐξομολόγησιν, τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, τὴν φιλανθρωπίαν.

Τέλος ὁ νομικὸς κ. Χρυσόστομος Νεαμονιτάκης τὸν παρουσίασε ὡς ἄνθρωπον. Πτωχὸν τέκνον πολυμελοῦς ἱερατικῆς οἰκογενείας τῆς Μαδύτου, πού κατάρθωσε μὲ τὴν θεῖαν βοήθειαν, τὴν πίστιν, τὴν αὐταπάρνησιν καὶ ἐπιμέλειάν του νὰ διακριθῇ ὡς ἐπιστήμων καὶ πρωθιεράρχης καὶ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου καὶ ἂν ὑπρέτησεν ὡς ἱεροψάλτης, σπουδαστής, διευθυντὴς Ἱερατικῶν Σχολῶν, κυρίως ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν μνήμην σοφοῦ, ἀλλὰ καὶ πράου καὶ ἀνεξικάκου καὶ ταπεινοῦ καὶ ἁγίου Ἀνδρός.

Τελικῶς ὠμίλησαν δι' ὀλίγων οἱ παριστάμενοι Πανοσιολογιώτατοι Ἀρχιμανδρίται ἐκπρόσωποι τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ. Καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἐκδήλωσις ἔκλεισε μὲ τὸ «αἰωνία ἡ μνήμη» καὶ μὲ τὴν εὐχὴν, ὁ Δομήτωρ τῆς Ἐκκλησίας Κύριος νὰ ἀναδείκνῃ πολλοὺς καὶ ἀξίους πάντοτε Ἀρχιερεῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του.

Περιοδικόν ΣΩΤΗΡ 23/11/88

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, Πρόεδρος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 200
Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δολλάρια 20

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἐκτύπωση:

Κωνσταντῖνος Σανιδᾶς

Ἰωαννίνων 6 - Μοσχάτο

τηλ.: 9414233

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ - 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ - ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ

Ἡ ἱεραποστολή, τὸσον ἡ ἐξωτερική, ὅσον καὶ ἡ ἐσωτερική, ἦτο ἀνέκαθεν βασικός στόχος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπίσης ἡ πνευματική ἐποικοδομὴ καὶ ἡ συνεχὴς ἀναθέρμανσις τῆς ἐλπίδος τῶν ἤδη πιστῶν ἐπὶ τῇ ψυχικῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ, ἀπετέλει, ἀποτελεῖ καὶ θά ἀποτελεῖ πάντοτε τὸ πρῶτον καὶ κύριον μέλημα τῆς ποιμαινούσης Ἐκκλησίας.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν σημασίαν ἔχουν τὰ λόγια, τὰ ὅποια εἶπεν ὁ Κύριος καὶ μάλιστα μετ' ἐμφάσεως: «Βόσκει τὰ ἀρνία μου..., ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου..., βόσκει τὰ πρόβατά μου...» (Ἰωαν. κα' 15-17) τὰ λεχθέντα μὲν, κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην, εἰς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον, ἀφορῶντα δέ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς πάντα πνευματικόν ποιμένα διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ὁμοίως δέ καὶ τὸ ἕτερον Γραφικόν χωρίον: «Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμεῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος» (Πραξ. κ' 28).

Βασικός ὁμως, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, στόχος καὶ σκοπὸς τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, ποιμαινούσης καὶ ποιμαινομένης, εἶναι καὶ θά εἶναι ἡ ἐξάπλωσις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτοι τὸ ἔργον τῆς ἱεραποστολῆς, πρὸς τοὺς μακράν καὶ τοὺς ἐγγὺς ἀδελφούς. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐννοίαν ἔχουν τὰ Κυριακὰ λόγια: «Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς

ταύτης· κάκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν» (Ἰωαν. ι' 16), ὡς καὶ τὸ ἕτερον: «Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος» (Ματθ. κδ' 14).

Πάντα τὰ εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω παραγράφους σημειούμενα Γραφικά χωρία ἀφοροῦν εἰς τε τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἤδη πιστῶν καὶ εἰς τὴν ἀλίευσιν τῶν μὴ εἰσέτι Χριστιανῶν, δηλαδή εἰς τὴν ἐξωτερικὴν Ἱεραποστολήν τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁμως ἐνεφανίσθη εἰς διαστάσεις σοβαράς -σοβαρωτέρας ἢ ἄλλοτε- ἡ ἀναγκαιότης τῆς ἐνεργοποιήσεως τῆς ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς. Ὑπὸ τὸν ὅρον, ἐσωτερικὴ ἱεραποστολή, δὲν ἐννοοῦμε κυρίως τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἤδη πιστῶν τῶν προσερχομένων δηλαδή ἀβιάστως καὶ ἀθρόως εἰς τὸν Ἱερὸν Ναόν, εἰς τὸ Θεῖον Κήρυγμα, εἰς τὴν Μυστηριακὴν ζωὴν, συνειδητῶς ἢ ἔστω ἀπὸ οἰκογενειακὴν παράδοσιν ἢ, ἂν θέλετε, ἀπὸ καλὴν συνήθειαν, ἐννοοῦμεν τὴν προσέγγισιν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τῶν κατὰ τεκμήριον χριστιανῶν, τῶν βεβαπτισμένων καὶ διαβιούντων μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ πιστῶν, ἐν τε τῇ οἰκογενείᾳ καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ καὶ ἐν τῇ συναναστροφῇ καὶ γενικῶς ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐννοοῦμεν τὴν προσέγγισιν τῶν τύποις χριστια-

νων, οἱ ὅποιοι διαβιοῦν ἐντός τῆς οἰκογενείας, κυρίως ὡς σύζυγοι καί οἱ ὅποιοι ἀνήκουν εἰς δύο κατηγορίας: Εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνων δηλαδή, πού ἀπλῶς δέν εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ χριστιανοί, ἀλλά καί δέν ἐμποδίζουν τοὺς ἄλλους, ἥτοι τὴν σύζυγον καί τὰ τέκνα, νά ζοῦν χριστιανικῶς καί νά μετέχουν τῆς Μυστηριακῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας, καί τὴν κατηγορίαν ἐκείνων κυρίως, οἱ ὅποιοι, ὅχι μόνον οἱ ἴδιοι δέν ἐκκλησιάζονται καί δέν μετέχουν γενικῶς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἀντιδροῦν ἡπίως ἢ ζωηρῶς καί ἀπαγορεύουν ρητῶς καί πολλάκις βιαίως εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας των νά μετέχουν τῆς Θείας Λατρείας καί γενικῶς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας εἴτε, ὡς ἐγγράφη, βιαίως εἴτε διὰ τῆς εἰρωνείας εἴτε διὰ ποικίλων ἐκβιασμῶν. Καί ἐσημειώθη ἀνωτέρω, ὅτι ἐμφανίζεται εἰς διαστάσεις σοβαρὰς σήμερον ἡ κατάστασις αὕτη. Ἴσως λεχθῇ ὅτι ἡ τοιαύτη κατάστασις δέν εἶναι πρωτοφανής. Βεβαίως δέν εἶναι πρωτοφανής. Τό ἀψευδές στόμα τοῦ Κυρίου βεβαιώνει τό τοιοῦτον: «*Καί ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ*» (Ματθ. ι' 36) λέγει, ὅταν ὁμιλῇ διὰ τό ἔργον καί τὴν ἐξουσίαν τῶν δώδεκα μαθητῶν καί διὰ τό τί θά συμβῇ ἐάν ὁμολογῶμεν τὴν πίστιν μας εἰς τὸν Χριστόν (Ματθ. ι' 1–42). Δέν εἶναι λοιπόν πρωτοφανής ἡ τοιαύτη κατάστασις. Εἶναι ὅμως αἱ διαστάσεις τῆς σήμερον πρωτοφανεῖς, σοβαραί καί ἐπικίνδυνοι. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν ἡ ἀναγκαιότης τῆς ἐνεργοποιήσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς προέχει σήμερον ὑπὲρ ποτὲ καί ἄλλοτε, προκειμένου περὶ τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων.

Τό κηρύσσειν τὸν Θεῖον Λόγον εἰς τοὺς εὐχαρίστως προσερχομένους δέν εἶναι δυσχερές. Τό διαφωτίζειν καί ἐνισχύειν αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὸν Χριστόν εἶναι ἱερόν καί ἐπιτακτικόν καθῆκον τῶν πνευματικῶν Ποιμένων. Ἀρκεῖ τό καθῆκον αὐτό νά ἐπιτελῇται συνειδητῶς, ἐν προσευχῇ καί μελέτῃ.

Τό νά ἀσχολούμεθα ἐπίσης μέ τὴν ἐξωτερικὴν ἱεραποστολήν, τοῦτο εἶναι μὲν λίαν δυσχερές. Εἶναι θέμα θυσιῶν καί κινδύνων, θέμα τεραστίων προβλημάτων καί δὴ καί οἰκονομικῶν, πού ἀφορᾷ ὅμως εἰς τοὺς εἰδικούς φορεῖς, ὅπως εἶναι κυρίως ἡ διοικοῦσα Ἐκκλησία καί οἱ μετ' Αὐτῆς συνεργαζόμενοι μεγάλοι Ἱεραποστολικοὶ Ὀργανισμοί. Χρειάζεται μελέτη σοβαρά, προσπάθεια ἐξευρέσεως τῶν ἀπαιτουμένων οἰκονομικῶν πό-

ρων καί πρὸ πάντων ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ ἐτοίμου διὰ κάθε θυσίαν. Καί ὅμως ταῦτα πάντα ἐξοικονομοῦνται. Ἔχομεν πλῆθος παραδειγμάτων πολλῶν ἐπιτυχῶν προσπαθειῶν.

Ἐκεῖνο ὅμως, τό ὁποῖον συμβαίνει σήμερον καί εἰς τὸν βαθμὸν πού συμβαίνει, ἐντός τῆς οἰκογενείας, ὅπερ ἐτονίσθη ἀρκούντως ἀνωτέρω καί περὶ τοῦ ὁποίου ὁ λόγος ἐνταῦθα, εἶναι ἄκρως σοβαρόν καί φλέγον. Αὐτό τό σημεῖο θά πρέπει νά ἀπασχολῇ σοβαρῶς σήμερον τὴν Ἐκκλησίαν μας, Κλῆρον καί λαόν. Εἶναι αὐτόχρημα τραγικαί αἱ συνθήκαι ζωῆς τῶν διαβιούντων ἐν ἐνεργείᾳ χριστιανῶν, εἰς τοιαῦτα οἰκογενειακὰ περιβάλλοντα. Κραυγαί «ἐκ βαθέων» εἶναι αἱ ἐξομολογήσεις οὐχι εὐκαταφρονήτου ἀριθμοῦ πιστῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ιδίως γυναικῶν, οἵτινες μετὰ δακρύων προσέρχονται εἰς τοὺς πνευματικούς των πατέρας πρὸς παρηγορίαν καί ψυχικὴν ἀνακούφισιν, ἡρεμίαν καί γαλήνην.

Εἰς τό βιβλίον του «*Ἡ σύγχρονος Ὁρθόδοξος Ἀγωγή εἰς τὴν χώραν μας καί τὰ προβλήματα της*», τό ὁποῖον εἶδε τό φῶς τῆς δημοσιότητος κατ' αὐτάς, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀνδρέας Φυτράκης σημειώνει ἐν ἐπιλόγῳ καί τὰ ἐξῆς βαθυστόχαστα: «*Ἴσως οὐδέποτε ἄλλοτε εἰς τό παρελθόν, ἡ Ἐκκλησία μας εἶχε νά ἀντιμετωπίσῃ τοιαύτης φύσεως, ἀλλά καί τοιαύτης ὀξύτητος, προβλήματα ὅπως εἰς τὰς ἡμέρας μας, εἰς ἓνα δέ ἔντονα προβληματιζόμενον κόσμον, μέ πρωτοφανεῖς εἰς τὴν Ἱστορίαν ἀνακατατάξεις.*

Τό γεγονός αὐτό δημιουργεῖ, ὡς εἶναι εὐνόητον, εἰς τοὺς ὑπευθύνους Ποιμένας, εἰς ὅλον τὸν ἱερόν Κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ κύριον λόγον, ἀλλά καί εἰς τό Ἐκκλησιαστικόν Πλήρωμα, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, μέ μίαν λέξιν, ἠύξημένας καί βαρυτάτας ὑποχρεώσεις, ὅπως ἀνασυντάξῃ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τῆς καί συμπληρώσῃ καί διευρύνῃ, μέ νέας δέ συγχρόνους μεθόδους, τό ἔργον τῆς Ὁρθόδοξου Ἀγωγῆς, εἰς ὅλην δέ τὴν πληρότητα καί αὐθεντικότητά του καί ἐφ' ὅλοκλήρου τοῦ πληρώματός της, καί μέ τὴν διδαχὴν της, ἀλλά καί μέ τό φωτεινόν της παράδειγμα, “*ποιοῦσα καί διδάσκουσα*”».

Συμφώνως πρὸς ὅσα ὀρθὰ ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς σημειώνει καὶ ἰδίως τὰ περὶ νέων συγχρόνων μεθόδων ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων καὶ τῆς τραγικῆς καταστάσεως, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον ἔχομεν ἤδη νὰ ἐπισημάνωμεν σοβαρὰς προσπάθειας ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν ποιμαντικῶν δραστηριοτήτων τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐκ μέρους τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ παρήγορα φαινόμενα. Ἔχομεν ἀκτῖνας τινὰς τοῦ πνευματικοῦ ἡλίου, αἱ ὁποῖαι διέρρηξαν ἤδη τὸν πυκνὸν πέπλον τῶν νεφῶν, τὰ ὁποῖα καλύπτουν τὸν οὐρανὸν τῆς χώρας μας, διὰ νὰ φωτίσουν τὸν πνευματικὸν μας ὀρίζοντα καὶ νὰ ἀναθερμάνουν τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι ζοῦν εἰς τὴν ζοφεράν ἐποχὴν μας προσευχόμενοι ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς πλήρους διαλύσεως τῶν νεφῶν τούτων ὑπὸ τοῦ Ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης, ἵνα Οὗτος καταυγάσῃ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καὶ φωτίσῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁδηγήσῃ τούτους εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Καὶ μεταξύ τῶν ἐλπιδοφόρων αὐτῶν ἀκτίνων, αἱ ὁποῖαι διέρρηξαν τὰ πυκνὰ πνευματικὰ νέφη, διακρίνει κανεὶς τὴν ὡραίαν καὶ καρποφόρον ποιμαντικὴν δραστηριότητα μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰδικῶς τὸ νέον Αὐτῆς ἐπίτευγμα. Περὶ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ ἐπιτεύγματος γίνεταί λόγος ἐνταῦθα, ὅχι διὰ νὰ ἐξαρθῇ καὶ διὰ νὰ ἐπαινεθῇ τοῦτο (ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐξάρσεως καὶ ἐπαίνου τοῦ ἐπιτελουμένου ὑπ' Αὐτῆς ἔργου), ἀλλὰ διὰ νὰ δοθῇ ἀφορμὴ πρὸς γενίκευσιν ἐνός συγχρονισμένου καὶ λίαν ἀποτελεσματικοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, πού ἢ καλῶς νοουμένη ἐφευρετικότης ἐνός καλοῦ ποιμένος ἐδημιούργησε καὶ ἔθεσεν εἰς κίνησιν.

Καὶ ἐξηγοῦμαι. Πρόκειται διὰ τὸ θαυμαστόν καὶ πρωτοποριακὸν ἔργον μιᾶς πτωχῆς, πτωχοτέρας καὶ τοῦ μύρμηκος, Ἱερᾶς Μητροπόλεως, τῆς Μητροπόλεως Πειραιῶς, μεγάλης καὶ μεγαλοπρεποῦς κατὰ τὸ φαινόμενον, πλὴν μὴ διαθετούσης Ἱερὰν τινα Μονὴν ἔχουσαν περιουσίαν, ἔστω καὶ μικράν (ἐάν ὑπάρχῃ πλέον σήμερον τοιαύτη Μονὴ μετὰ τὴν ἀρπακτικὴν ἐξόρμησιν τῆς Πολιτείας), ἀκίνητόν τι ἄξιον λόγου, πού νὰ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ, ἔστω καὶ μικρόν ἔσοδον καὶ εὐπορον ἔστω πνευματικὸν ποίμνιον, πού νὰ δύναται νὰ διαθέτῃ ἐκ τῶν ἀγαθῶν του τί πρὸς οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ εὐρυτάτου ποιμαντικοῦ καὶ προνοιακοῦ ἔργου Αὐτῆς. Μητροπόλεως

στηριζομένης εἰς τὸ δίλεπτον τῆς χήρας, χωρὶς ὑπερβολήν. Στηριζομένης μόνον εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν, εἰς τὴν Θεῖαν Ἀντίληψιν κυριολεκτικῶς. Πρόκειται ὡς ἐσημειώθη, διὰ τὴν **Ἱερὰν Μητρόπολιν Πειραιῶς**, ἥτις (πέραν τῶν ἄλλων ποιμαντικῶν καὶ προνοιακῶν Αὐτῆς δραστηριοτήτων, διὰ τὰς ὁποίας θὰ ἀπητοῦντο ἱκαναὶ σελίδες διὰ μόνην τὴν ἀναφορὰν τῶν), προῆλθεν εἰς τὴν ἀπόφασιν· ἐγκαταστάσεως ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ πρὸ τινων μηνῶν. «Κίνησε ὅμως νὰ πάῃ στὸ φοῦρνο μέ τὴν κερένια μύτη», ὅπως λέγει ὁ λαός. Μέ τὸ δίλεπτον τῆς χήρας λοιπόν. Καὶ μόνον ὁ Θεὸς γνωρίζει πῶς ἐπετεύχθη ὁ ἄθλος, διότι περὶ ἄθλου πρόκειται. Καὶ ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῆς Πειραικῆς Ἐκκλησίας ἤδη λειτουργεῖ πρῶτος καὶ καλύτερος. Ἠκολούθησαν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μέ τὸν Ραδιοφωνικὸν Σταθμὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλαι τινές Ἱεραὶ Μητροπόλεις.

Σήμερον ὁ Ραδιοφωνικὸς αὐτὸς Σταθμὸς λειτουργεῖ ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός. Ὁ δὲ παρακολουθῶν ἐκ τοῦ πλησίον τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον αἰσθάνεται θαυμασμόν καὶ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν διὰ τὸ ὄντως σπουδαῖον ἐπίτευγμα. Αἰσθάνεται εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΝ, τὸν ἐμπνευστὴν καὶ δημιουργὸν τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ πρωτοποριακοῦ ἄμβωνος. Αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τὰ πνευματικὰ τέκνα τοῦ Ἱεράρχου, τοὺς ἐκλεκτοὺς συνεργάτας αὐτοῦ (γνωρίζει νὰ ἐπιλέγῃ συνεργάτας ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Πειραιῶς), τὸν ἀεικίνητον πρωτοσύγγελλον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως πατέρα Ἰγνάτιον καὶ τοὺς λοιποὺς στενοὺς συνεργάτας τοῦ Σταθμοῦ. Καὶ εἶναι πολλοὶ οἱ συνεργάται. Εἰς δύο περίπου ἑκατοντάδας ἀνέρχονται οἱ ἀσχολούμενοι μέ τὴ λειτουργίαν του, μὴ ὑπολογιζομένων εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν τῶν πολλῶν ἐπιστημόνων καὶ εἰδικῶν ὁμιλητῶν. Καὶ εἶναι οἱ στενοὶ αὐτοὶ συνεργάται ὅλοι νέοι, ἀγόρια καὶ κορίτσια, πού ἀσχολοῦνται μετὰ θερμοῦ ζήλου καὶ ὅλως εὐγενῶς εἰς τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἔργον τῆς Πειραικῆς Ἐκκλησίας. Πρὸ πάντων ὅμως αἰσθάνεται ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην, νὰ ἀναπέμπῃ ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν Δοτῆρα παντός τελείου δωρήματος προσευχὰς καὶ δεήσεις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐργατῶν αὐτῶν τοῦ ἀμπελῶνος Του, προσευχὰς διὰ τὸ ἐπίτευγμα καὶ προσευχὰς δοξολογίας πρὸς Αὐτόν.

Ἄλλὰ καιρός τώρα νά ἴδωμεν τούς σκοπούς καί τά μέχρι τοῦδε ἐπιτεύγματα τοῦ ἔργου.

Σκοπός πρῶτος, μόνος καί κύριος ὑπῆρξε: Ἡ φωνή τῆς Ἐκκλησίας εἰς τούς οἴκους τῶν πιστῶν, εἰς τήν οἰκογένειαν. Ἄλλὰ καί εἰς τούς οἴκους νοσηλείας, ὅπου εἶναι ἐπιδεκτικοί λόγων παρακλήσεως ὅλοι οἱ τρόφιμοι αὐτῶν. Καί φρονῶ ὅτι ἐπετεύχθη. Καί ὄντως εἰσῆλθεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἰς τās οἰκείας καί εἰς τούς χώρους νοσηλείας, ὅχι μόνον ὑπό μορφήν κηρύγματος, ἀλλά ὑπό ποικίλας μορφάς. Ὑπό μορφήν Θείου Κηρύγματος. Ναί. Ἄλλὰ καί ὑπό μορφήν γνησίας Ἐκκλησιαστικῆς καί Ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ὑπό μορφήν μουσικῆς Ἑλληνικῶν καί παραδοσιακῶν χορῶν. Ὑπό μορφήν ὑγιоῦς ψυχαγωγίας. Ὑπό μορφήν ἀντικειμενικοῦ σχολιασμοῦ τῆς ἐπικαιρότητος. Ὑπό μορφήν μεταδόσεως τελετῶν, ἀκολουθιῶν καί τῆς Θείας Λειτουργίας. Ὑπό μορφήν διαφωτίσεως τῶν χριστιανῶν ἐναντίον τῶν ποικίλων αἱρέσεων καί τοῦ προσηλυτισμοῦ τῶν πιστῶν ὑπό τοῦ χιλιασμοῦ, τοῦ προτεσταντισμοῦ καί ἑκατοντάδος περίπου προπαγανδῶν ἐπικινδύνων, λύκων λυμαιομένων τήν ποίμνην τοῦ Κυρίου καί τέλος ὑπό μορφήν διαφωτίσεως καί πληροφορήσεως τῶν χριστιανῶν ἐπὶ τῶν πρὸς χάριν τῶν τέκνων των δραστηριοτήτων τῆς Ἐκκλησίας. Καί μετεδόθησαν μέχρι σήμερον δραστηριότητες λίαν ἐπιτυχεῖς, αἱ ὁποῖαι ἱκανοποίησαν πλήρως καί ἐχαροποίησαν καί ἐψυχαγώγησαν ὑγιῶς τό Χριστεπώνυμον πλήρωμα πάσης ἡλικίας καί μορφώσεως, διότι ὁ Ραδιοφωνικός Σταθμός τῆς Πειραικῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἀναμφισβητήτως πολὺ μεγάλην ἀκροαματικότητα, ὡς διαπιστοῦται καθημερινῶς ἐκ τῶν τηλεφωνημάτων, τὰ ὁποῖα λαμβάνει ἡ Ἱ. Μητρόπολις καί ὁ Ραδιοφωνικός Σταθμός, ἀλλὰ καί οἱ ὁμιληταί εἰς τās οἰκείας των καί εἰσέτι ἐκ τοῦ διαπιστωθέντος γεγονότος, ὅτι τὰ ἐκπεμπόμενα ἐκ τοῦ Σταθμοῦ τούτου μηνύματα καί λοιπὰ ἀκροάματα συζητοῦνται εἰς ἀπιθάνους κύκλους ἀκροατῶν, τινές τῶν ὁποίων συμβαίνει νά εἶναι ἀντιλεγόμενοι —«*Οὗτος κεῖται... εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον*» (Λουκ. β' 34)— καί, ἂν μὴ τι ἄλλο, ἤρχισαν νά ἀνησυχοῦν καί νά ἐνοχλοῦνται. Καί αὐτό δέν εἶναι μικρόν ἐπίτευγμα! Βεβαίως τό προφορικόν καί τό γραπτόν κήρυγμα ὑπῆρχεν, ἀλλὰ μόνον σέ χώρους πιστῶν (εἰς τόν Ναόν, εἰς αἰθούσας κηρυγμάτων, εἰς τούς ἀναγνώστας τοῦ θρησκευτικοῦ τύπου). Τώρα ὅμως αὐτός ὁ μον-

τέρνος ἄμβων εἰσῆλθεν εἰς δημοσίους χώρους. Εἰσῆλθεν εἰς τὰ καφενεῖα καί εἰς τὰ ζαχαροπλαστεῖα, ἀκόμη καί εἰς τὰ ΤΑΧΙ, ὅπου, θέλεις καί δέν θέλεις, τόν ἀκοῦς. Ἀρκεῖ νά τό θέλῃ ὁ ἰδιοκτήτης.

Ἡ φωνή λοιπόν τῆς Ἐκκλησίας εἰσῆλθε παντοῦ. Ἀπηλλάγημεν ἐκ τῶν νοσηρῶν, ἐν πολλοῖς, προγραμμάτων τῶν μαζικῶν μέσων ἐνημερώσεως, διαφωτίσεως καί ψυχαγωγίας, ἐκ τῶν δηλητηριωδῶν φωνῶν τῶν ὁποιωνδήποτε. Ὅσοι βεβαίως θέλομεν. Καί δέν εἴμεθα ὀλίγοι. Καί κάτι ἀκόμη —καί μὴ μοῦ εἴπητε, ὅτι καί αὐτό εἶχε προβλεφθῇ— τό σπουδαιότερον πάντων: Τό φαινόμενον τῶν λαθρακουστῶν. Τās ραδιοφωνικὰς δηλαδή ἐκπομπὰς τῆς Ἐκκλησίας συμβαίνει νά τās παρακολουθοῦν κρυφίως, διακριτικά ἴσως (σᾶν νά ἐντρέπωνται νά φανερωθοῦν) καί οὐκ ὀλίγοι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες παρεμποδίζουν, ἢ ὀρθότερον, παρημποδίζουν τήν σύζυγον καί τὰ τέκνα νά ἐκπληρῶνουν τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα. Μὴ ἀμφιβάλλετε περί τούτου. Οἱ λαθρακουσταί αὐτοί, φοβούμενοι μήπως ἐκτεθοῦν εἰς τὰ ὄμματα τῶν οἰκείων των, ἀκροῶνται κρυφίως καί, σιγά-σιγά, —οἱ εἰλικρινέστεροι ἐξ αὐτῶν— ἀρχίζουν νά φανερώωνται καί νά προβληματίζονται καί νά συγκινοῦνται καί νά «μαλακώνουν». Δέν πιστεύω αὐτό τό ἐπίτευγμα τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Πειραικῆς Ἐκκλησίας, τό τόσον σημαντικόν, ὅτι τό εἶχον προβλέψει οἱσχόντες τήν πρωτοβουλίαν τῆς ιδρύσεως; Ἡ Θεία Πρόνοια ὅμως ἢ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα ἀσφαλῶς τό εἶχε προβλέψει καί αὐτό. Ἐκ πολλῶν περιπτώσεων, τās ὁποίας ἔχω ὑπ' ὄψιν μου σημειῶνω ἐνταῦθα δύο συγκεκριμένας καί ἐξηκριβωμένας: Εἷς ἐκ τῶν ἀντιλεγόντων καί παρεμποδίζόντων τήν σύζυγον νά ἐπιτελῇ τὰ θρησκευτικά αὐτῆς καθήκοντα, συνελήφθη, τυχαίως, περικόπτων, κρυφίως βεβαίως, ἐκ τῆς Ἐφημερίδος «Πειραικῆ Ἐκκλησία» τὰ προγράμματα τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ. Ἡ σύζυγος ἐνόμισεν ὅτι τό ψαλίδισμα τῆς ἐφημερίδος, ὅπερ συνέβαινεν ἐξακολουθητικῶς, ἦτο ἔργον τοῦ μικροῦ ἐγγονοῦ τῆς, μέχρι τῆς στιγμῆς πού ἀνεκάλυψεν, ἐνῶ «ἐσιδέρωνε τό σακκάκι» τοῦ συζύγου τῆς, τό ἀπόκομμα τῆς Πειραικῆς Ἐκκλησίας εἰς τήν τσέπην του μέ ὑπογραμμάς εἰς τινὰς ἐκπομπὰς, αἱ ὁποῖαι, προφανῶς, τόν ἐνδιέφερον. «Μέ κρυφὴ χαρά» ἐπανεφέρε τό εὑρημα εἰς τήν θέσιν του καί ἄφησε τήν Θείαν Πρόνοιαν νά



ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΨΥΧΗΣ*

Θαύμαζε πῶς ὁ τεχνίτης Θεός συνέδεσε τήν δύναμιν τῆς ψυχῆς σου πρὸς τὸ σῶμα, μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νά φθάνη αὕτη μέχρι τῶν ἀκραίων σημείων τοῦ σώματος καί νά ἐνώνει αὐτά εἰς ἓν ἁρμονικόν σύνολον, μολονότι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἶναι ἐντελῶς διαφορετικά. Παρατήρησε ποία δύνამις ἐκπορεύεται ἀπὸ τήν ψυχὴν καί δίδεται εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ καί ποία ἀνταπόδοσις ὑπάρχει εἰς τὰ παθήματα, τὰ ὅποια ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξαπολύονται πρὸς τήν ψυχὴν· πῶς τὸ μέν σῶμα δέχεται τήν ζωὴν ἐκ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καί ἡ ψυχὴ δέχεται τοὺς πόνους ἐκ μέρους τοῦ σώματος. Παρατήρησε περαιτέρω ποίας ἀποθήκας γνώσεων ἔχει ἡ ψυχὴ· διατί, ἡ προσθήκη μεταγενεστέρων μαθημάτων, δέν ἐπισκοτίζει τήν γνῶσιν τῶν προγενεστέρων, ἀλλὰ αἱ σκέψεις καί ἀναμνήσεις διατηροῦνται ἀποτυπωμέναι εἰς τὸ ἡγεμονικόν τῆς ψυχῆς, ἀσύγχυτοι καί σαφεῖς, ὡς νά εἶχον χαραχθῇ εἰς χαλκὴν τινα στήλην. Παρατήρησε πῶς

* (Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῷ», Βασ. Δεντάκι, Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν «Ἐκλόγιον», σελ. 100).

φέρῃ εἰς πέρας τὸ σωτήριον ἔργον Της. «Πρόκειται περὶ θαύματος –μοῦ εἶπε ἡ σύζυγος– διότι τώρα ἐξηγεῖται κάποια μεταβολὴ εἰς τήν συμπεριφορὰν τοῦ συζύγου μου τὸν τελευταῖον καιρόν» ἐνῶ δάκρυα χαρᾶς ἐπλημμύριζον τοὺς ὀφθαλμούς Της.

Ἀναφέρω καί τήν δευτέραν περίπτωσιν μέ τήν ὁποίαν καί τελειῶνω: Ἡ εὐτυχῆς (λόγῳ τοῦ γεγονότος πού διηγούμαι κατωτέρω) σύζυγος «σκληροῦ ἀνδρός», μετέβαινε κρυφίως, ὡς ἐπίστευεν, εἰς τὸ κατὰ Τετάρτην κήρυγμα τοῦ Μητροπολίτου Πειραιῶς ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ. Τετάρτην τινά, ἐνῶ μετέβαινεν εἰς τὸν Καθεδρικόν Ναόν τοῦ Πειραιῶς, ἐνεθυμήθη ὅτι ἐλησμόνησεν ἀνοικτόν τὸν διακόπτην τῆς ἡλεκτρικῆς κουζίνας καί ἀνήσυχος ἐπέστρεψεν εἰς τήν οἰκίαν Της, διότι τὸ τηλέφωνον, κατ' εὐτυχὴ συγκυρίαν, εἶχε βλάβην τινά καί δέν ἠδύνατο νά τηλεφωνήσῃ εἰς τὸν οἰκουροῦντα σύζυγον. Ἐφθασεν ἐγκαίρως, ἤνοιξε τήν θύραν τῆς οἰκίας καί κατηθύνθη εἰς τήν κουζίαν. Ἐν τῷ μεταξύ ἀντελήφθη, ὅτι τὸ ραδιόφωνον ἦτο ἀνοικτόν καί ἠκούετο εὐκρινῶς

χάνει ἡ ψυχὴ τὸ φυσικόν Της κάλλος, ὅταν διολισθαίνη πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκός, καί πῶς πάλιν ἀφοῦ καθάρισεν ἐντελῶς τὸ αἶσχος τῆς κακίας, σπεύδει διὰ τῆς ἀρετῆς νά ὁμοιωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν Δημιουργόν καί Κτίστην Της.

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ*

Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μή ὄντος, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τήν χρῆσιν τοῦ λόγου διὰ νά φανερώσωμεν εἰς ἀλλήλους τὰς ἐσωτερικὰς ἐπιθυμίας μας καί νά μεταδίδωμεν, εἰς ἕκαστος εἰς τὸν πλησίον του, λόγῳ τῆς κοινωνικότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὰς σκέψεις, προφέροντες αὐτάς διὰ τοῦ στόματος, ἀφοῦ τὰς ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ βάθους τῆς ὑπάρξεώς μας, ὡσάν νά ἦσαν κλειδωμένοι εἰς τὰ κρυπτά διαμερίσματα τῆς ψυχῆς μας. Ἐάν, βεβαίως, ἡ ὑπαρξίς μας συνίστατο ἐκ μόνης τῆς ψυχῆς, τότε ἡ συνεννόησις μεταξύ μας θά ἐγίνετο μόνον διὰ τῆς

* (Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῷ», Βασ. Δεντάκι, Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν «Ἐκλόγιον», σελ. 94).

τό κήρυγμα τοῦ Σεβασμιωτάτου. Ἐσπευσεν ἀμέσως πρὸς τὸ ὑπνοδωμάτιον, ὅπου ὁ λαθρακουστής σύζυγος παρηκολούθει ἀνύποπτος τὸ κήρυγμα. Οὗτος ἀντιληφθεὶς τήν παρουσίαν τῆς συζύγου του ἐπεχείρησεν ἀνεπιτυχῶς νά κλείσῃ τὸ ραδιόφωνον. Ἦτο ὅμως πολὺ ἄργά. Ὁ «σκληρός» (παραβάτης τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀντιθρησκευτικῶν του ἀπόψεων καί πίστεων), συνελήφθη ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἀκροώμενος τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

«Ἄφυσέ το ἀνοικτό, διὰ νά ἀκούσω καί ἐγώ τὸ κήρυγμα μιά καί δέν προφθάνω πλέον νά ἐπιστρέψω εἰς τήν Ἐκκλησίαν» τοῦ εἶπε παρακλητικῶς ἡ εὐτυχῆς σύζυγος. Καί τὸ παρηκολούθησαν μαζί, χωρὶς σχόλιόν τι. Ὁ σκληρός εἶχε «μαλακώσει».

Παρόμοια ἀσφαλῶς ἀποτελέσματα θά ἔχουν καί οἱ λοιποὶ Ραδιοφωνικοὶ Σταθμοὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Εἴη τὸ Ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.

Ι.Γ.Τ.

ἀνταλλαγῆς τῶν σκέψεων. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ψυχὴ μας ἐπεξεργάζεται τὰς ἐννοίας, καλυπτομένη ὑπὸ τὸ παραπέτασμα τῆς σαρκός, ἔχει ἀνάγκην λέξεων καὶ ὀνομάτων, διὰ νὰ ἐκφράσῃ ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὸ βάθος τῆς ὑπάρξεώς της. Ὅταν λοιπὸν ἡ σκέψις μας ἀποκτήσῃ φωνήν, ἡ ὁποία τὴν ἐκφράζει, ἀφοῦ διαπεράσῃ τὸν ἀέρα, μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ λέγοντος εἰς τὸν ἀκούοντα, χρησιμοποιοῦσα, οὕτως εἰπεῖν, ὡς πλοῖον πρὸς μεταφοράν, τὸν λόγον.

Καὶ ἐάν μὲν ὁ λόγος εὕρῃ βαθεῖαν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, εἰσέρχεται εἰς τὰ ὦτα τῶν μανθανόντων, ὅπως ἀκριβῶς τὸ πλοῖον προσορμίζεται εἰς λιμένας γαληνιαίους καὶ ἡσύχους· ἐάν ὁμως πνεύσῃ ἀντιθέτως, ὡς θυέλλα ἰσχυρὰ ὁ θόρυβος τῶν ἀκουόντων, τότε ὁ λόγος ναυαγεῖ αὐτοστιγμεί, διαλυόμενος εἰς τὸν ἀέρα.

Δημιουργήσατε λοιπὸν γαλήνην εἰς τὸν λόγον διὰ τῆς σιωπῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἴσως φανῇ ὅτι ἔχει τί τὸ χρήσιμον νὰ σᾶς μεταδώσῃ.

ΕΠΙΜΕΛΟΥ ΨΥΧΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥ*

Πρόσεχε λοιπὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· δηλαδή, δὲν πρέπει, οὔτε εἰς τὰ ἰδικά σου νὰ προσέχης, οὔτε εἰς τὰ πέριξ σου, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἑαυτὸν σου. Διότι ἄλλο πρᾶγμα εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ἤτοι τὸ ἐσωτερικὸν μας ἐγὼ, καὶ ἄλλο τὰ ἰδικά μας καὶ ἄλλο τὰ πέριξ ἡμῶν. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον αἰσθανόμεθα, ὡς τὸν ἑαυτὸν μας, εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς ἐφ' ὅσον ἔχομεν γεννηθῇ κατ' εἰκόνα τοῦ δημιουργήσαντος ἡμᾶς Θεοῦ· ἰδικά μας δὲ πράγματα εἶναι, τὸ σῶμα καὶ αἱ δι' αὐτοῦ αἰσθήσεις· τὰ πέριξ ἡμῶν δὲ εἶναι τὰ χρήματα, αἱ τέχναι καὶ ὅσα ὑπόλοιπα χρειαζόμεθα, διὰ νὰ ζήσωμεν. Τί θέλει νὰ εἴπῃ λοιπὸν, ὁ ἀνωτέρω λόγος τοῦ Θεοῦ; Νὰ μὴ δίδῃς ὑπερβολικὴν σημασίαν εἰς τὴν σάρκα, μηδὲ νὰ ἐπιδιώκῃς μὲ ἀγωνιώδη προσπάθειαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ σώματος, ἤτοι μόνον τὴν ὑγείαν, τὴν ὠραιότητα, τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν μακροβιότητα· οὔτε νὰ θαυμάζῃς τὰ χρήματα, τὴν δόξαν καὶ τὴν βασιλικὴν ιδιότητα· οὔτε, ἀφοῦ ἀποδεχθεῖς τὴν ἀποψιν, ὅτι εἶναι σπουδαῖα πράγματα, ὅσα ἀπλῶς χρησιμεύουν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς προσκαιροῦ μόνον ζωῆς, νὰ ἀμελῇς τῆς ἀνωτέρας πνευματικῆς ζωῆς σου, ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς φροντίδος σου δι' αὐτά. Ἀλλὰ πρόσεχε τὸν ἐσωτερικὸν ἑαυτὸν σου, δηλαδή, τὴν ψυχὴν σου. Στόλιζε αὐτὴν καὶ πρὸς αὐτὴν στρέψε τὴν ἐπιμελείαν σου, ὥστε διὰ τῆς προσοχῆς τακτοποιῶν νὰ ἀπομακρύνῃς παντὸς εἶδους μολυσμὸν, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ εἰς αὐτὴν ἡ ἁμαρτία, νὰ καθαρῇς ἐντελῶς πᾶν αἶσχος κακίας, καὶ νὰ τὴν καταστολῇς καὶ χαροποιῇς, μὲ ὅλον τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς.

Ἐξέτασε τὸν ἑαυτὸν σου, ἐξέτασε ποῖος πρᾶγματι εἶσαι· γνῶρισε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν σου ἐν τῷ συνόλῳ της· ἐννόησε, ὅτι τὸ μὲν σῶμα σου εἶναι θνητόν, ἡ δὲ ψυχὴ σου ἀθάνατος, καὶ ὅτι ἡ ζωὴ μας εἶναι διπλῇ, ἤτοι ἡ μὲν μία, τοῦ σώματος, ἡ ὁποία παρέρχεται ταχέως, ἡ δὲ ἄλλη, τῆς

ψυχῆς, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ὕλική, δὲν παρέρχεται καί, διὰ τοῦτο, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιγραφῇ. Πρόσεχε, λοιπὸν, εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· οὔτε εἰς τὰ θνητὰ νὰ προσκολληθῇς, νομίζων αὐτὰ ὡς αἰώνια, οὔτε πάλιν νὰ περιφρονήσῃς τὰ αἰώνια νομίζων αὐτὰ ὡς πρόσκαιρα καὶ παροδικά. Μὴ δίδῃς ὑπερβολικὴν σημασίαν εἰς τὴν σάρκα, ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι παροδικὴ καὶ φεύγει. Κατάβαλε παντὸς εἶδους φροντίδα διὰ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία εἶναι πρᾶγμα ἀθάνατον. Πρόσεχε πολὺ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου διὰ νὰ εἶσαι εἰς θέσιν νὰ ἀποδίδῃς εἰς ἕν ἕκαστον ἐκ τῶν δύο τούτων, ἤτοι εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀρμόδιον εἰς αὐτά· εἰς μὲν τὴν σάρκα, νὰ δίδῃς τροφάς καὶ ἐνδυμασίαν, εἰς δὲ τὴν ψυχὴν διδάγματα εὐσεβείας, ἐξαίρετον μόρφωσιν, ἀσκήσιν ἀρετῆς, διόρθωσιν τῶν παθῶν. Διότι συμβαίνει ἐνταῦθα, ὅ,τι συμβαίνει κατὰ τὴν ζύγισιν· ἐάν τοποθετήσῃς περισσώτερον βάρος εἰς τὴν μίαν πλάστιγγα, θὰ καταστήσῃς ἐλαφροτέραν τὴν ἀντίθετόν της· παρόμοιον τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἰσορροπία μεταξύ σώματος καὶ ψυχῆς· ἡ ὑπερβολικὴ ἐπιβάρυνσις τοῦ ἐνός, καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἑτέρου. Ὅταν, δηλαδή, τὸ σῶμα συνεχῶς διασκεδάσῃ καὶ φορτώνεται ὑπὸ τῆς πολυσαρκίας, κατ' ἀνάγκην ὁ νοῦς καθίσταται ἀδρανὴς καὶ ἄτονος, ὡς πρὸς τὰς ἀρμοδίας ἐνεργείας του· ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ εἶναι εὐρωστος καὶ ἐξυψώνεται εἰς τὴν ἀρμόζουσαν ἀνωτερότητα διὰ τῆς μελέτης τῶν ἀγαθῶν, εἶναι ἐπόμενον νὰ μαραινέται ἡ κακὴ συνήθεια τοῦ σώματος.



ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, Πρόεδρος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 200
Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δολλάρια 20

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἐκτύπωση:

Κωνσταντῖνος Σανιδᾶς

Ἰωαννίνων 6 - Μοσχάτο

τηλ.: 9414233

* (Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου) εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῷ». Βασ. Λεντάκι, Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν «Ἐκλόγιον», σελ. 97).

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΙΩΑΝ. ΦΥΤΡΑΚΗ Όμοτίμου Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών: «Η σύγχρονος Όρθόδοξος άγωγή εις την χώραν μας και τα προβλήματά της». Έκδοσις λίαν επιμεμελημένη επί εκλεκτού χάρτου. Σχ. 8ον. Σελ. 110. Έν Αθήναις 1988.

Η αξιόλογος αυτή μελέτη του θεμελειωτού, έν Έλλάδι, τής έπιστήμης τής Άγιολογίας και Ύμνολογίας, διδάξαντος δέ ταύτας επί 25 συναπτά έτη εις την Θεολογικήν Σχολήν του Πανεπιστημίου Αθηνών, καιτοι πλήρης και ώλοκληρωμένη, άποτελει συγχρόνως συνέχειαν και συμπλήρωσιν προηγουμένης μελέτης του ίδιου περί τής ανάγκης και λειτουργικής άγωγής του όλου πληρώματος τής Έκκλησίας.

Τό υπό κρίσιν πόνημα είναι άνάτυπον εκ του Δ' τόμου του περιοδικού συγγράμματος «Ριζάρειος Έκκλησιαστική Παιδεία», τό όποϊον άποτελεί αξιόλογον έκδοσιν τής γεραράς Ριζαρείου Έκκλησιαστικής Σχολής και συντάσσεται έπιστασία του ως άνω Πανεπιστημιακού διδασκάλου και έπιφανούς μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου τής ως άνω Σχολής.

Εις τό πρώτον μέρος περιλαμβάνεται τό κατηχητικόν έργον ως είχαν εις την Άρχαίαν Έκκλησίαν βάσει των Κατηχήσεων του Άγίου Κυρίλλου Ιεροσολύμων.

Εις τό δεύτερον μέρος όμιλεί ό σ. διά την ιστορικήν πορείαν και την προσφοράν τής Έκκλησίας εις τό έργον τής Όρθόδοξου άγωγής.

Εις τό τρίτον μέρος γίνεται λόγος διά την θέσιν τής Όρθοδοξίας εις τόν σύγχρονον κόσμον.

Εις τό τέταρτον μέρος ό σ. προβαίνει εις συμπερασματικές και δεοντολογικάς σκέψεις.

Τό όλον έργον έχει ιστορικόν και δεοντολογικόν χαρακτήρα. Κρίνει άντικειμενικώς την σύγχρονον κατάστασιν και διατυπώνει λίαν όρθάς ύποδείξεις και παρατηρήσεις. Η σπουδαιότητα αυτή μελέτη είναι θεμελειωμένη επί των πηγών τής Όρθοδοξίας, την Άγίαν Γραφήν και την Ιεράν Παράδοσιν, ως διατυπείται αυτή εις τά συγγράμματα των Άγίων Πατέρων τής Έκκλησίας μας.

Ό σ. όχι μόνον λόγω τής ιδιότητός του ως άκαδημαϊκού διδασκάλου, αλλά και λόγω τής ένεργου και συνεχούς ένημερώσεώς του εις τά άφορώντα εις την έκκλησιαστικήν παιδείαν και γενικώς εις την σημερινήν ζωήν τής Έκκλησίας μας και λόγω τής ένεργου συμμετοχής του εις την άναμόρφωσιν και την ούσιαστικήν βελτίωσιν τής έκκλησιαστικής εκπαιδεύσεως είναι άπολύτως γνώστης τής συγχρόνου Όρθόδοξου θεολογικής βιβλιογραφίας, ήμετέρας και ξένης, και κάνει πλουσίαν παραπομπήν εις αυτήν και παραθέτει άξιολόγους περικοπές, ώστε και οι μή Θεολόγοι άναγνώσται και μελετηταί τής υπό κρίσιν μελέτης νά δύνανται νά κατανοήσουν τό περιεχόμενον ταύτης, τό όποϊον διακρίνεται διά την σαφήνιάν του και νά άποκομίσουν όρθάς άπόψεις και ώφέλη πνευματικά εξ αυτής. Δύναται ό μελετητής του βιβλίου νά παραδειγματισθί εκ τής σεμνότητος των κρίσεων του διαπρεπούς συγγραφέως και εκ τής προσοχής, την όποιαν ούτος καταβάλλει, ώστε αι κρίσεις αύται νά είναι άπολύτως άντικειμενικά και άπρόσβλητοι. Τό βιβλίον είναι εισέτι αξιόλογον διά τόν πλήρη συγχρονισμόν του.

Η μετά χείρας συγγραφή μαρτυρεί την σοφίαν, την κρίσιν, την διάκρισιν και την πείραν του συγγραφέως.

Ό κ. Καθηγητής είναι εκ των πλέον άρμοδίων και ειδικών διά νά όμιλήσιν και νά γράψιν επί του θέματος, διότι άναμφισβήτητως ούτος υπήρξεν ό σημαντικός συνδημιουργός μετά του έπιφανούς επίσης Άκαδημαϊκού και Όμοτίμου Καθηγητού του

Πανεπιστημίου κ. Ιωάννου Καρμίρη, τής έξαιρετικώς έπιτυχούς άναδιοργανώσεως μεταπολεμικώς τής Έκκλησιαστικής Εκπαιδεύσεως —άν και τό βιβλίον όμιλεί γενικότερον περί λειτουργικής άγωγής— ήτις έβοήθησεν τά μέγιστα την Έκκλησίαν τής Έλλάδος δι' άποδόσεως κατά μέγιστον ποσοστόν, ύγιούς έφημεριακού Κλήρου και μέ τό Κλήρον αυτόν έπληρώθησαν τά έφημεριακά κενά τής ύπαιθρου —και τά κενά ήσαν πολλά— και έπραγματοποιήθη ή μετεκπαιδευσις σημαντικού άριθμού παλαιότερων έφημερίων.

Δυστυχώς —και ως μου έπιτραπή ή παρέκβασις— τό έργον των ως άνω καθηγητών εκκακοποιήθη άργότερον υπό τινων και μάλιστα υπό τινος ύπερυπευθύνου (και δέν άπεκατεστάθη εισέτι). Τίς οίδεν διά ποίον λόγον; Ίσως από άγνοιαν (άρκετοί εξ αυτών υπήρξαν άσχετοι), ίσως από ζήλον ού κατ' έπίγνωσιν, ίσως από άλαζονίαν διά νά γράψουν ιστορίαν, κατά τό δή λεγόμενον, ίσως από έλαφρότητα και προχειρότητα, ίσως, ίσως, ίσως από άλαζονείαν διά νά γράψουν ιστορίαν, κατά τό δή λεγόμενον, πού έπροξένησαν ούτοι εις την Έκκλησίαν.

Ι.Γ.Τ.

Κ.Π. ΔΕΜΕΡΤΖΗ: «Τό περιοδικό «Έθνική Άγωγή» του Γ. Δροσίνη». Βιβλιογραφική παρουσίαση. Έκδοσις του Συλλόγου προς Διάδοσιν Όφελίμων Βιβλίων λίαν επιμεμελημένη επί εκλεκτού χάρτου. Σχ. 8ον. Σελ. 395.

Ό συγγραφέας του μετά χείρας πονήματος είναι γνωστός διά την σημαντικήν του προσφοράν εις τό παιδικόν βιβλίον —και όταν λέγωμεν ή γράφωμεν ένταύθα σημαντικήν, έννοούμεν σημαντικήν— διότι εις την έποχήν μας αι λέξεις άξιολογήσεως άπώλεσαν την σημασίαν των. Όμως και εις τό είδος του υπό κρίσιν βιβλίου είναι επίσης αξιόλογος ή συμβολή του. Έχομεν υπ' όψιν δύο προηγουμένας παρουσιάσεις: α) Τό περιοδικόν του Συλλόγου προς Διάδοσιν Όφελίμων Βιβλίων «Η Μελέτη» του Γ. Δροσίνη, β) Τό «Ημερολόγιον τής Μεγάλης Έλλάδος», του Γ. Δροσίνη.

Διά του νέου βιβλίου του έχομεν μίαν εισέτι βιβλιογραφικήν παρουσίασιν άκρως ένδιαφέρουσιν, ως και αι προηγούμεναι διά τής όποιας καθίσταται πλουσιωτέρα ή σχετική βιβλιογραφία. Ό σ., ως γνωστόν, κράτιστος φιλόλογος, άσχολεϊται συνήθως μέ θέματα, τά όποια ένδιαφέρουν έξαιρετικώς τόν κόσμον του πνεύματος, μέ εύσυνειδησίαν, μέ πλήρη γνώσιν των θεμάτων αυτών, δι' ό και ή εκλογή τούτων και πρό πάντων ή όλη συγγραφή άποβαίνουν κατά κανόνα άκρως έπιτυχείς. Τό αυτό συμβαίνει και μέ την παρούσαν έκδοσιν, ή όποια θά έστοίχισεν εις τόν φίλον σ. κόπον πολύν και χρόνον άρκετόν, αλλά ή μεγάλη του πείρα και ή πολλή του άγάπη εις τό νά είναι χρήσιμος εις τόν κόσμον του συνετέλεσαν εις πλήρη έπιτυχίαν τής παρουσίης έργασίας και περί τούτου πρέπει νά είναι άπολύτως βέβαιος.

Περιεχόμενον του βιβλίου, όπως άλλωστε και ό τίτλος του άναφέρει, είναι ή βιβλιογραφική παρουσίασις του περιοδικού «ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ» του Γ. Δροσίνη. «Τή σκέψη γιά την έκδοση του περιοδικού «ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ» —όπως ό σ. σημειώνει εις

ΕΝΑ ΜΙΣΟΤΕΛΕΙΩΜΕΝΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ*

5 Οκτωβρίου: Σήμερα ή ζωή μου αρχίζει. Οι γονείς μου δεν τό γνωρίζουν ακόμη. Είμαι μικρούτσικο, μικρότερο καί από ένα σπόρο μήλου, αλλά ήδη είμαι κάτι. Πρόκειται νά γίνω κοριτσάκι, θά έχω ξανθά μαλλιά-κια καί θ' αγαπώ τά άνθη.

19 Οκτωβρίου: Έχω μεγαλώσει λιγάκι αλλά ακόμη είμαι πολύ μικρό γιά νά φροντίσω τόν έαυτό μου. Ή μητέρα κάμνει τά πάντα γιά μένα. Τό άστειο είναι ότι εκείνη δεν γνωρίζει τή μικρή μου ύπαρξη, ότι ζω κάτω από τήν καρδιά της καί ότι τρέφομαι μέ τό αίμα της.

23 Οκτωβρίου: Τό στόμα μου μόλις αρχίζει καί σχηματίζεται. Σκέπτομαι πώς ύστερα από ένα έτος θά γελώ, άργότερα θά μπορώ νά μιλώ. Ξέρω ποιά θά είναι ή πρώτη μου λάξη: MANA.

27 Οκτωβρίου: Ή καρδούλα μου αρχίζει νά κτυπά. Από σήμερα καί πέρα θά κτυπά γιά όλη μου τή ζωή χωρίς νά ξεκουράζεται ποτέ. Ύστερα από πολλά χρόνια, θά ξεκουραστεί καί θά σταματήσει. Άλλά γιατί νά σκέπτομαι τό τέλος άφού είμαι ακόμα στην αρχή;

2 Νοεμβρίου: Κάθε ήμέρα μεγαλώνω καί λιγάκι. Τά χέρια μου καί τά πόδια μου αρχίζουν νά παίρνουν μορφή. Θά πρέπει όμως νά περιμένω πολύ πρίν τά μικρά μου πόδια μέ όδηγήσουν τρέχοντας στης μανούλας τήν άγκαλιά καί πρίν τά μικρά μου χέρια μπορέσουν ν' άγκαλιάσουν τόν πατέρα.

* Τό άνωτέρω κείμενον είναι σημαντική προσφορά της Πανελληνίον Ένώσεως Φίλων τών Πολυτέκνων πρós τήν ελληνικήν κοινωνίαν.

τήν είσαγωγήν του υπό κρίσιν βιβλίου— ό Δροσίνης συνέλαβε άμέσως μετά τήν άτυχή έκβαση του πολέμου του 1897. Στο είσαγωγικό άρθρο πού τιτλοφορείται «Επί τό έργον», ό Δροσίνης ύποστηρίζει ότι: Από του Πλάτωνος καί του Άριστοτέλους μέχρι τών καθ' ήμās φιλοσόφων καί κοινωνιολόγων καί ιστορικών, υπό πάντων άνεξαιρέτως τών έρευνητών τούτων της άνθρωπίνης δράσεως επί της γής όμολογείται, ότι ή ασφάλεια καί ή πρόοδος πάσης έλευθέρας πολιτείας έδραιούται επί της πνευματικής άναπτύξεως καί ήθικης μορφώσεως τών πολιτών, ένί λόγω επί της έθνικής άγωγής.

Ή δέ έθνική άγωγή τρία έχει κέντρα κατ' άνιούσαν κλίμακα: τόν Οίκον, τό Σχολείον, τήν Κοινωνίαν κατ' έξοχήν, όμως κέντρον αύτής είναι τό Σχολείον, εξασκούν τήν μεγίστην επίδρασιν καί επί τών έτέρων δύο.

Πρός τό Σχολείον λοιπόν έστράφη πάντοτε ή προσοχή τών μεγάλων έθνικών άναμορφωτών καί τό Σχολείον άνεδείχθη ό κάλλιστος άγρός της έθνικής άναγεννήσεως μετά τήν τάλαιπωρίαν, τήν έξουθένωσιν καί τήν συμφοράν».

Άξίζει έκ της ώραίας αύτής είσαγωγής του κ. Δεμερτζή είς τό βιβλίον του νά δημοσιευθούν περικοπαί είς τό περιοδικόν «Τρεις Ήεράρχαι» πρós ώφέλειαν τών άναγνωστών.

Βεβαίως γίνεται μνεία είς τήν είσαγωγήν αύτήν καί περί του περιοδικού «ΕΣΤΙΑ» του Γ. Δροσίνη, τό όποϊον μετεσχηματίσθη άργότερον, ως γνωστόν, είς τήν σημερινήν έφημερίδα «ΕΣΤΙΑ», μέ τήν πληροφορίαν, τήν άγνωστον είς τούς πολλούς καί βεβαίως καί είς τόν ύπογράφοντα τήν παρούσαν βιβλιοκρισίαν—καί έλύθη ή άπορία του— ότι ή «άνορθόδοξος» σελιδοποιήσις αύτής (ή τετάρτη σελίδα τίθεται πρώτη) όφείλεται άπλώς είς πρωτοτυπίαν, καί πρωτοτυπίαν, ουσιαστικώτεραν βεβαίως, ήθελε νά παρουσιάξη ό Γ. Δροσίνης πάντοτε, ως σημειώνει ό ίδιος «όποτε έπεχείρησα τήν έκδοσιν περιοδικού... είχα πρόγραμμα τήν πρωτοτυπίαν».

12 Νοεμβρίου: Τώρα τά μικροσκοπικά μου δακτυλάκια άρχίζουν νά σχηματίζονται. Πόσο άστεία είναι, μά πόσο όμορφα θά γίνουν. Ίσως κάποτε μάθουν νά ζωγραφίζουν.

20 Νοεμβρίου: Σήμερα ό γιατρός είπε στή μητέρα γιά τή μικρή μου ύπαρξη. Δεν είσαι εύτυχισμένη μητέρα;

25 Νοεμβρίου: Οι γονείς μου δεν ξέρουν ότι είμαι ένα κοριτσάκι. Ίσως νά περιμένουν άγόρι ή καί διδυμα ακόμη μά εγώ θά τούς έκπλήξω μέ τήν παρουσία μου. Θά ήθελα νά μου δώσουν τό ώραίο όνομα Αικατερίνη.

10 Δεκεμβρίου: Τό πρόσωπό μου έχει έντελώς σχηματισθεί. Πόσο θέλω νά μοιάζω της μανούλας!

15 Δεκεμβρίου: Τώρα είμαι ικανή νά βλέπω, μά όλα γύρω μου είναι σκοτεινά. Γρήγορα όμως τά ματάκια μου θ' άνοιξουν στόν κόσμο του ήλιου, τών λουλουδιών καί τών μικρών παιδιών.

24 Δεκεμβρίου: Μανούλα: μπορώ ν' άκούω τούς κτύπους της καρδιάς σου. Άναλογίζομαι άν καί σύ άκούς τούς ψιθύρους της δικής μου καρδιάς. Είναι τόσο συχνοί, τίκ-τάκ, τίκ-τάκ. Ύστερα από λίγο θά έχεις μία γερή καί όμορφη ΚΟΡΗ, μανούλα! Ξέρω πώς μερικά μωρά φθάνουν δύσκολα στόν κόσμο αλλά ύπάρχουν καλοί γιατροί, πού βοηθούν τίς μητέρες καί τά μωρά... Ξέρω επίσης μερικές μητέρες πού δεν θέλουν τά μωρά τους. Άλλά εγώ μέ λαχτάρα περιμένω νά βρεθώ στην άγκαλιά σου, ν' άγγίξω τό πρόσωπό σου, νά κυττάξω τά μάτια σου, νά σε φιλώ συνέχεια, νά σε βοηθώ. Μέ περιμένεις καί σύ, μητέρα, δεν είναι έτσι;

28 Δεκεμβρίου: Μανούλα γιατί; Γιατί τούς άφησες νά διακόψουν τή ζωούλα μου; Τό τόλμησες κι έσύ; Τό άντεξες; Γιατί; Γιατί; Θά είμαστε τόσο εύτυχισμένοι μαζί, τόσο εύτυχισμένοι. Άχ, γιατί; Πού μέ στέλνεις, Μάνα; Γνωρίζεις; Έσύ τώρα θά ήσυχάσεις ποτέ;

Μετά τήν άξιόλογον λοιπόν είσαγωγήν ό σ. παρουσιάζει τά άρθρα του περιοδικού «ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ» τών έπτά τόμων του, μέ τήν σκέψιν «πώς έπρεπε νά ύπηρετηθί ή έπιστήμη αλλά—παράλληλα— νά ζωντανέψει κατά τό δυνατόν, τό πνεύμα καί ό ρυθμός της ζωής στά χρόνια πού έκδιόταν τό περιοδικό», τοιουτοτρόπως άπεφάσισεν ούτος νά δώση όλα τά λήμματα τών άρθρων καί νά συνοδεύη ταύτα μέ πλήρες εύρετήριον καί τών συγγραφέων καί τών τίτλων τών κειμένων αλλά παράλληλα νά μεταφέρη καί ώρισμένα άποσπάσματα τών κειμένων αύτών πού θά ήδύναντο νά φωτίσουν τόν πολιτιστικόν χώρον της σημαντικής εκείνης διά τήν ιστορίαν του τόπου μας έποχής. Μεταξύ τών συγγραφέων τών παρατιθεμένων άποσπασμάτων διακρίνονται γνωστά πρόσωπα διαπρέψαντα είς τήν ιστορίαν, τήν φιλοσοφίαν, τήν λογοτεχνίαν, τήν ποίησιν καί γενικώς τήν πνευματικήν ζωήν της χώρας μας*μέ κύρος καί άκτινοβολίαν διεθνή.

Είς τό βιβλίον περιλαμβάνονται εικόνες τινές έκ τών δημοσιευθεισών είς τό παρουσιαζόμενον περιοδικόν καί σύγχρονα τινά σκίτσα του Μιχάλη Νικολινάκου. Είς τό τέλος του βιβλίου δημοσιεύονται κατάλογοι παλαιότερων καί νεωτέρων εκδόσεων του Συλλόγου πρós Διάδοσιν Ώφελίμων Βιβλίων, χρησιμώτατοι διά τούς ενδιαφερομένους.

Τέλος* μέ τήν ένασχόλησίν του, συστηματικώς, μέ τήν προσωπικότητα καί τό έργον του Γ. Δροσίνη ό σ. συντελεί είς τό νά γνωρίσωμεν έτι περισσότερο τόν γνωστόν μας μεγάλον ποιητήν, μεγάλον λογοτέχνην καί δημοσιογράφον, άνθρωπον πλήρη ζωής καί δράσεως, μεγάλον Έλληνα.

Ό κ. Δεμερτζής μέ τό όλον έργον του άποδεικνύεται πνευματικός εργάτης ύψηλής στάθμης, καί ή προσφορά του είναι όντως σημαντική είς τήν πνευματικήν ζωήν του τόπου μας.

Ι.Γ.Τ.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Ἀπόφασις τῆς Διοικήσεως τοῦ καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» εἶναι, ὅπως τιμᾷ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ σημαντικῶν ἐπετείων, τοὺς συνεργάτας καὶ πρωτεργάτας τοὺς μεγίστας ὑπηρεσίας προσενεγκόντας εἰς τὸν Σύλλογον, οἵτινες συγχρόνως ἔθεσαν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν γενικῶς τοῦ πλησίου, ὑπήκοντες εἰς τὸ Κυριακὸν Λόγιον, «ὃς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος, ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι» (Ματθ. κ' 26-28). Τοὺς ἐργασθέντας λοιπὸν ποικιλοτρόπως διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τῆς θετικῆς προσφορᾶς αὐτῶν εἰς τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος ἡμῶν, εἰς τὴν θεολογίαν καὶ γενικώτερον εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν διὰ τῆς δραστηριότητος αὐτῶν, ὁ Σύλλογος ἡμῶν τιμᾷ καὶ γεραίρει δι' εἰδικῶν ἀφιερωμάτων.

Τοιοῦτος ἐπιφανέστατος ἀνὴρ ὑπῆρξε καὶ θά παραμείνῃ εἰς τὰς ψυχὰς ὄλων ὁ σεμνὸς διδάσκαλος, ὁ διδάσκαλός μας, ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ διαπρεπὴς Ἀκαδημαϊκός, ὁ ἐμπνευστὴς καὶ δημιουργὸς καλῶν ἔργων, ὁ ἐφάρμοσας καθ' ὅλον του τὸν βίον τὸ Γραφικόν: «ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ Θεῷ· ταῦτα ἔστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις» (Τιτ. γ' 8) καὶ τὸ ἕτερον «μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι» (Τιτ. γ' 14) ὁ Παναγιώτης Ἱ. Μπρατσιώτης, ὁ καρποφόρος.

Τὸν ἄνδρα αὐτὸν τὸν διατελέσαντα ἐπὶ ἐξήκοντα περίπου ἔτη καὶ μέλος τοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» καὶ ἐπὶ δέκα καὶ πλέον ἔτη ἀντιπρόεδρον τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ συνεργάτην τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ, πολυτίμους δὲ ὑπηρεσίας προσενεγκόντα εἰς τὸ κοινωνικὸν καὶ θεοφιλὲς ἔργον τοῦ ἐπὶ ὀγδοήκοντα καὶ πέντε περίπου ἔτη ἐργαζομένου εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου ἡμῶν, τὸν ἄνδρα αὐτὸν ἐπιθυμῶμεν νὰ τιμήσωμεν διὰ τοῦ παρόντος τεύχους.

Πτωχή εἶναι ἡ προσφορά μας, πρὸς τὸν τιμώμενον, ἀλλ' ἀναμφισβητήτως προέρχεται ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμάς ταύτας, ἀλλὰ καὶ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ὄλων τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

Τὸ μετὰ χεῖρας αὐτό τεῦχος – ἀφιέρωμα ἔχει, πέρα τῆς προσφορᾶς στοιχειώδους τιμῆς πρὸς τὸν διδάσκαλον, καὶ ἕτερον λόγον: Θέλει, κατὰ τὸ «δίδου σοφῶ ἀφορμήν...» νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τοὺς ἀρμοδιωτέρους ἡμῶν, τοὺς ὑψηλὰ ἱσταμένους, ὅτι κατὰ τὴν 26ην Ἰουλίου ε.ἔ. συνεπληρώθησαν ἑκατὸν ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Παναγιώτου Ἱ. Μπρατσιώτου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν πολλὰ καὶ ἡ Δ. Ἐκκλησία, καὶ τὸ Ἔθνος καὶ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Ἀκαδημία καὶ τὰ ἐκπαιδευτικά, φιλανθρωπικά καὶ Χριστιανικά Ἰδρύματα, τῶν ὁποίων Ἰδρυτὴς ἢ καὶ σημαντικὸν στέλεχος ὑπῆρξεν οὗτος.

Ὁ ἀείμνηστος Παναγιώτης Ἱ. Μπρατσιώτης δὲν ἔχει βεβαίως ἀνάγκην μεταθανάτιων τιμῶν ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν χοϊκῶν, ἀφοῦ καὶ ἐν ζωῇ προσεπάθει νὰ ἀποφύγῃ τοιαύτας, ἐπειδὴ ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν μετριόφρων, ὅπερ μετέδωκε καὶ εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ. Ἀναμφισβητήτως δὲ ἡ μετριοφροσύνη εἶναι ἴδιον τῶν ἀληθῶς μεγάλων καὶ τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ σεβαστός καὶ ἡγαπημένος διδάσκαλος. Ἐπομένως ἐάν τὸ παρὸν ταπεινὸν ἀφιέρωμα ἀποτελέσῃ εὐλαβὴ ὑπόμνησιν, ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, πρὸς τὰ Ἰδρύματα, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, πρὸς σεμνὴν ὀργάνωσιν τιμητικῶν ἐκδηλώσεων, τοῦτο θά ἀποτελέσῃ τίτλον διὰ τοὺς εὐγνώμονας συνεχιστάς τοῦ ὠραίου, τοῦ ὑψηλοῦ, τοῦ σημαντικοῦ ἐπιστημονικοῦ, ἐθνικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου τοῦ τιμωμένου καὶ συγχρόνως θά εἶναι τοῦτο λαμπρὸν παράδειγμα πρὸς μίμησιν καὶ ἀφορμὴ ἐμπνεύσεως διὰ τοὺς νεωτέρους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὰς δυνατότητας καὶ τὰ χαρίσματα πρὸς ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καὶ κοινωνικὴν δρᾶσιν καὶ πρὸς δημιουργίαν ἔργων ὑψηλῆς στάθμης καὶ πνοῆς.

Διὰ τῶν σκέψεων αὐτῶν παραδίδομεν σήμερον τύποις, ὡς ἐλάχιστον φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἡγαπημένον διδάσκαλον, τὸ παρὸν ἀφιέρωμα.

ΤΟ Δ.ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

Τῇ ἡμερᾷ τῇ 15^ῃ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1918

Ἐλλογιμώτατε κύριε Ἰωάννη Γρ. Τιμαγένη, Πρόεδρε τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου Ὁἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, τέκνον ἐν κυρίῳ ἀγαπητόν τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ἐλλογιμότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Ἀπὸ γράμματος τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς ἡμῖν Ἐλλογιμότητος μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς ἐπληροφορήθημεν περὶ τῆς ἀποφάσεως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτῆς Συλλόγου ὑμῶν ὅπως ἀφιερώσητε τεῦχος τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδομένου ὁμωνύμου περιοδικοῦ εἰς τὸν μακαριστὸν Ἀκαδημαῖκόν καὶ σοφὸν Πανεπιστημιακὸν διδάσκαλον Παναγιώτην Ἰωάν. Μπρατσιώτην ἐπὶ τῇ ἐκατοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ.

Συγχαίροντες ὁλοκαρδίως τῇ ὑμετέρᾳ Ἐλλογιμότητι καὶ τοῖς μέλεσι τοῦ Συλλόγου ὑμῶν διὰ τὴν πρωτοβουλίαν ὑμῶν ταύτην, ὅπως καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου τεμήσητε τὴν ὑποδειγματικὴν τῷ ὄντι προσφορὰν πρὸς τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν, τὰ θεολογικὰ γράμματα καὶ τὴν καθόλου πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἐξαίρετου τούτου φορέως τοῦ γνησίου ὀρθοδόξου πνεύματος, τοῦ ἀειμνήστου Παναγιώτου Ἰωάν. Μπρατσιώτου, εὐχόμεθα ὅπως τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἀκολουθῶσι πάντοτε καὶ οἱ σύγχρονοι λειτουργοὶ τῆς θεολογικῆς ἡμῶν παιδείας ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς δόξαν τοῦ Παναγίου Ὁνόματος Αὐτοῦ.

Ἡ δὲ τοῦ δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν Κυρίου χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ὑμετέρας Ἐλλογιμότητος καὶ τῶν ἀγαπητῶν ἡμῖν μελῶν τοῦ Συλλόγου ὑμῶν.

Ἐκ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας
 Διάκονος καὶ ἐκτελεστὴς
 Ὁκτωβρίου κε'.

Ἀθήναι 7 Ὀκτωβρίου 1989

Ἀγαπητέ ἀδελφέ Κύριε Ἰωάννη Γρ. Τιμαγένη
Πρόεδρε τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

Σᾶς εὐχαριστῶ διά τό γράμμα σας τῆς 25/9 καί σᾶς συγχαίρω διά τόν ἀγῶνα σας τόν καλόν, πού ἔχει παράδοσιν τῆς Ὁρθοδοξίας μας, τοῦ Χριστοῦ μας, ὁ Ὅποιος μέ τήν ἀγάπην Του ἐχάρι-
σέ μακράν ζωήν (ἀπό τοῦ 1905) εἰς τό Σύλλογον «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ». Ἔχετε τήν εὐλογίαν
Του. Σᾶς ὀφείλει ὁ Λαός Του καί ζωήν καί εὐγνωμοσύνην. Ὁ ἀγών σας ταπεινός. Ἡ ζωή τοῦ
Συλλόγου σας συνεχίζεται καί ἡ προσφορά του Ἀγία, διά νά ἔχῃ ὁ Λαός αὐτό πού ὁ Κύριος θέ-
λει: «ἵνα ζωὴν ἔχωσι καί περισσόν ἔχωσιν». (Ἰωάν. Ι' 10). Μᾶς βοηθεῖτε.

Ἀφιερώνετε τό τεῦχος Σας εἰς τόν μακαριστόν Καθηγητήν, Παναγιώτην Ἰ. Μπρατσιώτην,
ὁ ὅποιος μεταξύ τῶν ὑψηλῶν ὑπουργημάτων καί θέσεων (καθηγητής Παν/μίου, Πρύτανις,
Ἀκαδημαϊκός, Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ.λ.π.) ἅς κατεῖχεν, ὑπῆρξε καί ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλ-
λόγου Σας. Τό τεῦχος ἀφιερώνετε εἰς τόν ἡγαπημένον διδάσκαλον Π. Ἰ. Μπρατσιώτην. Ἀφιέρω-
μα ἁγίον.

Σᾶς ἔδωκε τήν καρδίαν του ταπεινά καί αὐτό εἶναι ὁ ἔπαινος Του. Νά μή τόν ξεχνᾶτε καί νά
μιμεῖσθε καί νά κρατᾶτε τήν πίστιν καί τήν ἐλπίδα Του. Νά τόν μνημονεύετε πάντα.

Τόν ἐγνώρισα εἰς συνέδρια. Ὁ λόγος του μετρημένος, ἡ παρουσία του γεμάτη ἀλήθεια καί ἡ
προσφορά του ἀφιερωμένη στήν Ἐκκλησία μας. Ὁ Θεός νά τόν ἀναπαύει.

Διαβάζω χρόνια τό περιοδικό σας. Ταπεινόν καί αὐτό. Αὐτό εἶναι ὁ ἔπαινος σας.

Σᾶς παρακαλῶ, κύριε Πρόεδρε, νά δεχθῆτε τήν ἀγάπην μου καί τά συγχαρητήρια μου διά
τόν συνεχῆ σας ἀγῶνα καί νά πεῖτε εἰς τοὺς φίλους καί συνεργάτας σας ὅτι προσφέρουν ἐλπίδα
καί πίστιν καί ὅτι ὁ Κύριος σᾶς εὐλογεῖ εἰς τήν πορείαν σας. Οἱ καρποί τῶν ταπεινῶν ἀγώνων
σας εἶναι πολλοί, ὅχι ὅμως «μετά παρατηρήσεως». (Λουκ. ιζ' 20). Εἶναι καί αὐτό θέλημα Θεοῦ
Ἁγίου.

Σᾶς εὐχομαι ὅλα τά καλά τοῦ Θεοῦ

Μ. Θεόδωρος Μπρατσιώτης



Διοκλήσιος

Ἀριθμ. Πρωτ.

776

Τῷ Ἐλλογιματῷ κ. Ἰωάννῃ Φρ. Τιμαγένη,
προέδρῳ τοῦ Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ Συλλό-
γου "Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι", υἱῷ ἐν Χριστῷ
ἀγαπητῷ τῆς Ἡμῶν Μετριότητος, χάριν καί
εἰρήνην ἀπὸ Θεοῦ Πατρός.

Τὴν ἀπὸ 25ης Σεπτεμβρίου καὶ ὑπ'ἀριθμ. Πρωτ. 3 ἐπι-
στολὴν ὑμῶν ἐκπροθέσμως κομισάμενοι καὶ ὁλοπροθύμους Ἡμᾶς
εὐροῦσα συμμετασχεῖν δι' ἡμετέρου Γράμματος ἐν τῷ ἐκδοθησο-
μένῳ τεύχει, ἀφιερωμένῳ εἰς τὴν μνήμην τοῦ μακαριστοῦ Ἀκα-
δημαῖκου καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγιώτου
Ἰωάν. Μπρατσιώτου, ἐπὶ τῇ ἐκατοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς γεννή-
σεως αὐτοῦ, οὐκ ἡδυνήθημεν ἀνταποκριθῆναι ἐντὸς τοῦ περιπ-
εύσαντος μηνὸς Ὀκτωβρίου, ὥς ὑπεδείξατε Ἡμῖν.

Οὐχ ἤτιον δ' ὅμως, εὐτυχήσαντες μαθητεῦσαι παρὰ τοὺς πό-
δας τοῦ διακεκριμένου αὐτοῦ θεολόγου ἀγάπῃ πολλῇ σπεύδομεν
διατρανώσαι διὰ τοῦδε τοῦ Ἡμετέρου Πατριαρχικοῦ Γράμματος
τὴν βαθεῖαν ἐκτίμησιν Ἡμῶν πρὸς τὴν δυνατὴν προσωπικότητα
τοῦ ἀλήστου μνήμης περισπουδάστου Καθηγητοῦ, ἀναλήσαντος
ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστήμης, οὐ μόνον
διὰ τῶν γνώσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὅλης κατὰ Χριστὸν
ὑποδειγματικῆς βιωτῆς αὐτοῦ, γενομένου παράδειγμα πρὸς μί-
μησιν τῶν παρ' αὐτῷ φοιτ. ὧντων.

Δι' ὃ, Πατρικῶς καὶ ὁλοθύμως συγχαίρομεν ὑμῖν τε καὶ
τοῖς τιμίοις ὑμῶν συνεργάταις σχόσιν τοιαύτην ἀγαστὴν πρω-
τοβουλίαν προβληθῆναι τὸν ὁττηρὸν ἐργάτην τῆς Ἱερᾶς Ἐπι-
στήμης διὰ τοῦ περιφήμου ἐθνικοθρησκευτικοῦ περιοδικοῦ ὑμῶν
"Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι".

Δεόμενοι τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ Παναγίου Τάφου ἐνισχύειν
ὑμᾶς ἐν τῇ Διακονίᾳ τοῦ Λόγου καταστέφομεν ἅπαντας ταῖς
патрикаῖς ἡμῶν εὐχαῖς καὶ Πατριαρχικαῖς εὐλογίαις καὶ
διατελοῦμεν.

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ 10^{ης} Ὀκτωβρίου ιη'.

Διάπυρος πρὸς Κύριον Εὐχέτης,

Ἱεροσολύμων

ΔΙΟΔΩΡΟΣ Α΄

Πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

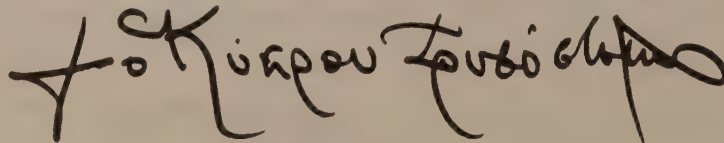
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΚΥΠΡΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Μετά πολλής χαράς χαιρετίζομεν τήν έκδοσιν τεύχους τοῦ περιοδικοῦ "Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι", ἀφιερωμένου εἰς τόν ἀείμνηστον Ἀκαδημαϊκόν καί Καθηγητήν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγιώτην Ἰω. Μπρατσιώτην, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατονταετίας ἀπό τῆς γεννήσεως αὐτοῦ (1889-1989).

Ὁ ἀείμνηστος Παναγιώτης Ἰω. Μπρατσιώτης διεκρίθη οὐχί μόνον ὡς βαθύς μελετητής τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης καί διδάσκαλος, ἀλλά καί ὡς πρότυπον ζωῆς, ἐργασίας καί προσφορᾶς τόσον διὰ τοὺς φοιτητάς ὅσον καί διὰ τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ. Ἡ εὐσέβειά του, ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὸ καθῆκον, ἡ προσήλωσίς του καί ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἡ ἐμπρακτος βίωσις τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καί ἡ κοινωνικὴ προσφορά του τὸν ἀνέδειξαν καθηγητὴν ὄντως περιωπῆς τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως, ὥστε εἰς τὸ πρόσωπόν του νά εὐρίσκη πλήρη ἐφαρμογὴν ὁ λόγος τοῦ Κυρίου: "Ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καί διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν" (Ματθ. 5, 19).

Συγχαίροντες καί ἐπευλογοῦντες τὰ μέλη τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου "Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι" διὰ τὴν ἀξιέπαινον ἀπόφασιν αὐτῶν, ὅπως τιμήσωσι τὸν ἀείμνηστον Παναγιώτην Ἰω. Μπρατσιώτην διὰ τῆς ἀφιερώσεως εἰς αὐτόν τεύχους τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ, εὐχόμεθα ὁλοψύχως, ὅπως ὁ Σύλλογος οὗτος συνεχίσῃ ἐπὶ μακρόν τὴν πνευματικὴν καί ἄλλην θεοφιλῆ προσφορὰν αὐτοῦ εἰς τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου, τῇ 30ῇ Σεπτεμβρίου 1989.



† Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΕΡΑΦΕΙΜ

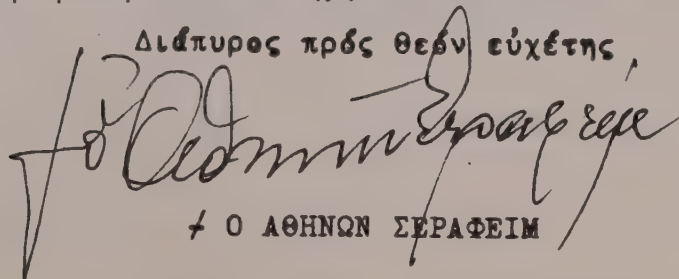
Ἀθῆναι, 19 Ὀκτωβρίου 1989

Πρὸς τὸν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὸν
Σύλλογον «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»
Ἐνταῦθα

Ἀγαπητέ κ. Πρόεδρε,

Μετά χαρᾶς ἐπληροφορήθημεν παρ' ὑμῶν τὴν πρόθεσίν σας νά καταρτίσητε ἀφιέρωμα εἰς μνήμην τοῦ ἀειμνήστου πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου μας καὶ ὁτρητοῦ τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης θεράποντος Παναγιώτου Μπρατσιώτου, οὗ τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν πνευματικὴν προσφορὰν εὐγνωμόνως τιμῶμεν.

Ὁ Παναγιώτης Μπρατσιώτης ὑπῆρξε πιστὸν τέκνον τῆς Ἐκκλησίας ἐπιδείξας ὑγιὲς ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, τό ὅποϊον ἔλαβε ἐκ τῶν εὐσεβῶν γονέων αὐτοῦ. Δι' ὃ συγχαιρομεν ὑμᾶς διὰ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ εὐχόμεθα εὐόδωσιν τοῦ σκοποῦ σας.

Διδυρος πρὸς θεὸν εὐχέτης,

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΜΝΗΜΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗ

Τιμῶ καὶ γεραίρω τὴν μνήμην τοῦ λαμπροῦ καὶ σεβαστοῦ Συναδέλφου Παναγιώτη Μπρατσιώτη.

Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς ἐκτός τῆς πολυετοῦς καὶ γονίμου θητείας του εἰς Ἰδρύματα ὡς τὸ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὰ ὅποια ἐλάμπρυνε μέ τὴν παρουσίαν του, εἶχε ἐπιπροσθέτως θαυμαστὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν ἀγαθοεργίας καὶ φιλανθρωπίας.

Ὑπῆρξεν ἀπόστολος φιλοπατρίας, εὐποιῆας καὶ σεβασμοῦ τῶν ἐθνικῶν ιδεωδῶν.

Μέ τό ἔργον του, τό ἦθος του, τὴν ἐργατικότητά του, ἄφησεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἀξιομίμητον παράδειγμα χρηστοτηθείας.

Καθηγητὴς Σόλων Π. Κυδωνιάτης
Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ
Καθηγητοῦ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ τ. Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ συμπλήρωσις ἑκατονταετίας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ σοφοῦ θεολόγου, μαχητοῦ τῆς πίστεως καὶ ἐξαιρέτου φορέως τοῦ γνησίου ὀρθοδόξου πνεύματος ἀειμνήστου Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Παναγιώτου Ἰ. Μπρατσιώτου ἐπιβάλλει, ὥπως διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ὑπομνησθῇ δι' ὀλίγων τό ἐξαίρετον ποιόν καὶ ἡ μεγάλη σημασία τῆς ὑποδειγματικῆς προσφοράς του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Θεολογίαν καὶ τὴν καθ' ὅλου πνευματικὴν ζωὴν.

Ὁ Παναγιώτης Ἰωάννου Μπρατσιώτης, υἱὸς εὐσεβοῦς ἱερέως καὶ σύζυγος τῆς Εὐφροσύνης, τό γένος Τρεμπέλα, ἀδελφῆς τοῦ μεγάλου Παναγιώτου Τρεμπέλα, ὑπῆρξε διακεκριμένος καὶ διεθνῶς τιμηθεὶς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Θεολογίας καὶ ἐκλεκτὸν τέκνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τό ὅποιον μετὰ παραδειγματικῆς ἀφοσιώσεως εἰς αὐτὴν ἐχρησιμοποίησε τὸν ἀρτιώτατον ἐπιστημονικόν ἐξοπλισμόν καὶ τό λαμπρόν συγγραφικόν του τάλαντον πρὸς διακονίαν ἐν αὐτῇ κατὰ τρόπον ὥστε αὕτη νά βλέπῃ τό φωτεινόν τέρμα, πρὸς τό ὅποιον κατευθύνεται, ἵνα ἀποβῇ «ἐνδοξος, μὴ ἔχουσα σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος» (Ἐφ. ε', 27).

Ἡ μεγάλη καὶ ζῶσα χριστιανικὴ πίστις τοῦ Παναγιώτου Ἰ. Μπρατσιώτου· ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ του εἰς τὴν λειτουργικὴν καὶ μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας· αἱ λαμπραὶ μεταπτυχιακαὶ σπουδαὶ του ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ· ὁ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου παραδόσεως ζῆλος του· ὁ ἐναρμονισμὸς συντηρητικοῦ πνεύματος καὶ ρηξικελεύθων προοδευτικῶν τάσεων· ἡ σύνδεσις τῆς κατακορύφου καὶ τῆς ὀριζοντίας διαστάσεως τῆς ὑπὸ αὐθεντίας καὶ ἐλευθερίας διεπομένης ὀρθοδόξου εὐσεβείας· ἡ παραγωγή τῶν διακρινομένων διὰ τὸν μέγαν ἀριθμόν καὶ τὴν ποιότητα δημοσιευμάτων του, τὰ ὅποια κοσμοῦν πλῆθος περιοδικῶν ἢ παράδοσις τῆς ἐξαιρέτου «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην» καὶ ἡ προώθησις τῶν καθ' ὅλου βιβλικῶν σπουδῶν· ἡ μετὰ τόλμης συγγραφὴ τοῦ «πρώτου ἑλληνιστὶ ἐπιστημονικοῦ ὀρθοδόξου ὑπομνήματός» του εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ

Ἀποστόλου Ἰωάννου· ἡ ἐνημέρωσίς του εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς Θεολογίας· ἡ πεφωτισμένη ἀντίκρουσις τῶν ἀντιχριστιανικῶν ιδεολογιῶν· ἡ ἀγρυπνος καὶ ἀνύστακτος παρακολούθησις πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων· ὁ ἱεραποστολικὸς ζῆλος καὶ ἡ εὐθαρσὴς λήψις θέσεως ἐπὶ πολλῶν συνταρασσόντων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν πνευματικὴν ζωὴν προβλημάτων· ἡ ἀνάπτυξις καὶ προβολὴ τῆς θεωρίας τοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανικοῦ Κοινωνισμοῦ, ἡ ὁποία ἔσχεν ἀγαθὰς ἐπιδράσεις εἰς πολλοὺς Ἕλληνας πολιτικούς· ἡ πραγμάτωσις τῆς θεωρίας ταύτης ἐν τῇ πράξει (ἴδρυσις καὶ ὀργάνωσις τῆς Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως, τοῦ Χριστιανικοῦ Κοινωνικοῦ Κύκλου, τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου, νυκτερινῶν ἐξαταξίων γυμνασίων, φροντιστηρίων ἐλευθέρων σπουδῶν κ.τ.τ.)· ἡ ἔμπρακτος ἀγάπη του πρὸς τοὺς φοιτητάς καὶ ἡ ἐν γνησίῳ ἐκκλησιαστικῷ πνεύματι πρωτοποριακὴ ἐμψύχωσις ὑπ' αὐτοῦ τῆς ἐν Ἑλλάδι Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Κινήσεως καὶ διαφόρων χριστιανικῶν συλλόγων καὶ σωματείων· ἡ δι' ἀναριθμῆτων δημοσιευμάτων εἰς ξένους γλώσσας καὶ διὰ συμμετοχῆς εἰς διεθνή συνέδρια προβολὴ εἰς τὴν Χριστιανικὴν Οἰκουμένην τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ πατερικοῦ πνεύματος· ἡ λαμπρὰ πρυτανικὴ θητεία του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ὡς μέλους καὶ ὡς Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν· ἡ ὑπ' αὐτοῦ προώθησις καὶ ἀνάπτυξις τῆς διορθοδόξου συνεργασίας· ἡ προβολὴ τοῦ ιδεώδους τοῦ ἑλληνορθοδόξου πολιτισμοῦ· ἡ ἀνάδειξις ἐκλεκτῶν τέκνων, ἐν οἷς καὶ ἐκλεκτοὶ θεράποντες τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης - αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα εἶναι ἄδρά χαρακτηριστικὰ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἐκλιπόντος λαμπροῦ διδασκάλου, ὅστις διεκρίνετο ἐπὶ πλέον διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν πραότητα καὶ τό καθ' ὅλου ἐξαίρετον ἦθος του. Δικαίως ὁ μακαριστὸς Παναγιώτης Μπρατσιώτης ἔτυχε πολλῶν τιμητικῶν διακρίσεων τόσον ἐν Ἑλλάδι, ὅσον καὶ ἐν ξέναις χώραις.

Αἰωνία εἴη ἡ μνήμη αὐτοῦ καὶ τό φωτεινόν παράδειγμά του ἃς καθοδηγῇ πάντας τοὺς Ἕλληνας Θεολόγους καὶ Ἐπιστήμονας!



Ο ΡΙΖΑΡΕΙΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΠΟΝΗ

Ὁμοτίμου καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

1. «Καί ἐτελεύτησεν ἐν γήρει καλῶ πλήρης ἡμερῶν πλούτῳ καί δόξῃ» (Α΄ Παραλειπ. 29,28) τῇ 31ῃ Ἰανουαρίου 1982 ὁ ἀοιδίμος Καθηγητής καί Ἀκαδημαϊκός Παναγιώτης Ἰ. Μπρατσιώτης. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμᾷ τὰ προαπελθόντα διακεκριμένα Μέλη αὐτῆς. Προτάσει τῆς Γ΄ Τάξεως τῶν Ἠθικῶν καί Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καί ἀποφάσει τῆς Συγκλήτου ἀνετέθη εἰς τόν ὁμιλοῦντα νά ἐκθέσῃ ἐν δυνατῇ συντομίᾳ τήν δρᾶσιν καί τὰ ἔργα τοῦ ἀοιδίου ἀνδρός, τοῦ διακριθέντος ὄχι μόνον ὡς πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου, ἐπιστήμονος ἐρευνητοῦ διά τήν πρωτοτυπίαν καί πλουσιωτάτην συγγραφικὴν του παραγωγὴν, ἀλλὰ καί ὡς ἀνθρωπιστοῦ καί φιλανθρώπου διά τήν πλουσίαν ὑπὲρ τῶν πολλῶν κοινωνικὴν του δραστηριότητα.

2. Εἶχον τό προνόμιον ὄχι μόνον νά χρηματίσω ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ πεφλημένου πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ νά τύχω καί τῆς ιδιαιτέρας εὐμενείας καί ἐκτιμήσεως παρὰ τοῦ δικαίου ἀνδρός. Εἶναι πρέπον, ἀλλὰ καί ὠφέλιμον δι' ἡμᾶς καί μάλιστα διά τούς νεαροὺς σπουδαστάς τῆς σήμερον, νά παρακολουθήσωμεν τήν ἐξελικτικὴν πορείαν τοῦ διαπρεποῦς καί διεθνοῦς κύρους ἐπιστήμονος, τοῦ εἰς πλεῖστα ὅσα πεδία τοῦ ἐπιστητοῦ διαπρέψαντος Καθηγητοῦ καί Ἀκαδημαϊκοῦ Παν. Μπρατσιώτου. Υἱός τοῦ εὐσεβοῦς ἱερέως Ἰωάννου Μπρατσιώτου καί τῆς Ἀφροδίτης, τό γένος Κων. Ἀναστασίου, ἐξ Ἀργυροκάστρου τῆς Β. Ἠπείρου, ἐγεννήθη ἐν Θήβαις τό ἔτος 1889. Δωδεκαετῆς ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, μεταγραφείς ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Θηβῶν εἰς τήν Ριζάρειον Σχολήν τό 1902, ἀκμάζουσιν τότε. Ἀποφοιτήσας ἐκ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς τό 1907, ἐνεγράφη

εἰς τήν Θεολογικὴν Σχολήν. Ἀριστεύσας εἰς τὰς ἐπὶ πτυχίῳ ἐξετάσεις, ζήλῳ κινούμενος δι' εὐρυτέρας σπουδὰς, ἀνεχώρησε τόν Αὐγούστον τοῦ 1912 διά τήν Γερμανίαν. Ἐγγραφείς εἰς τήν Φιλοσοφικὴν Σχολήν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας παρηκολούθησε μαθήματα τόσον εἰς τήν Φιλοσοφικὴν Σχολήν, ὅσον καί εἰς τήν Θεολογικὴν Σχολήν. Διακεκριμένοι ἐπιστήμονες καί διεθνοὺς φήμης Καθηγηταὶ ἐδίδασκον εἰς τε τήν Φιλοσοφικὴν καί Θεολογικὴν Σχολήν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας Rudolf Kittel, H. Guthe, G. Heinrich, H. Windisch ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ W. Wundt, Ed. Spranger, Volkert, Nathan Soderblom ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ. Κατά τό θερινόν ἐξάμηνον τοῦ 1914, κατά τήν κρατοῦσαν συνήθειαν τῶν σπουδαστῶν, ἐλθὼν ἐφοίτησεν εἰς τό Πανεπιστήμιον τῆς Ἰένης. Διήκουσε δέ τὰ μαθήματα τῶν διακεκριμένων Καθηγητῶν, ἤτοι τῶν θεολόγων H. Lietzmann, Weinel καί ἄλλων, ὡς καί τῶν φιλοσόφων Eucken καί τοῦ γνωστοῦ παιδαγωγοῦ N. Rein.

3. Ὡς ἀμα τῇ ἐπιστροφῇ του ἐκ Γερμανίας διωρίσθη καθηγητής τῶν Ὀρησκευτικῶν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ θηλέων τοῦ Πειραιῶς. Ἐν ἔτει 1918 ἀνακηρύσσεται Διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, τυχὼν τοῦ βαθμοῦ «ἄριστα» εἰς ἐπιβράβεισιν τῆς ἀρίστης πρωτοτύπου διατριβῆς του: «Συμβολαὶ εἰς τήν Βιβλικὴν Ἱστορίαν. Ὁ Ἰουδαϊσμός ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μέρος Α΄. Αἱ πολιτικαὶ σχέσεις τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαϊσμοῦ ἐπὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀθῆναι 1918». Ἐκτοτε μία συνεχὴς καί ἀδιάλειπτος ροὴ συγγραφῶν, μελετῶν, ἄρθρων, βιβλιοκρισιῶν καί πλείστων ἄλλων «κλημάτων» ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Ἐλευθερουδάκῃ, τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγ-

κυκλοπαιδεία καὶ τῇ Θρησκευτικῇ καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ κατακλύζουν τὸν ἐπιστημονικὸν θεολογικὸν χώρον ἐπὶ ὅλων σχεδὸν τῶν πεδίων τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς αὐτὴν κλάδων ἐτέρων ἐπιστημῶν. Εἰς 181 ἀνέρχονται τὰ αὐτοτελῆ συγγράμματά του, τὰ βιβλία καὶ αἱ μελέται. Εἰς 77 περίπου ἀναβιβάζονται τὰ ἐκλαϊκευτικά του ἔργα καὶ αἱ παρουσιάσεις βιβλίων ἄλλων συγγραφέων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν, τὰ δημοσιεύματά του ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ καὶ τῷ θύραθεν τύπῳ καὶ αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐν ταῖς ἡμερίσιν ἐπιστολαὶ του. Εἰς 16 ἀνέρχονται αἱ νεκρολογίαι καὶ τὰ μνημόσυνα, ἅτινα συνέταξεν ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ πρὸς τιμὴν προαπελθόντων ἀξιολόγων ἐπιστημόνων. Δυσεξαρίθμητα εἶναι τὰ «λήμματα» ἐν τοῖς Λεξικοῖς καὶ ταῖς Ἐγκυκλοπαιδείαις. Τέλος αἱ ἐκτενεῖς βιβλιοκρισίαι ἔργων ξένων καὶ Ἑλλήνων συγγραφέων, ἀνέρχονται εἰς 540! Τὰ Ἐκκλησιαστικά Περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία», «Ἐφημέριος», «Ἀνάπλασις», «Ἱερός Σύνδεσμος», «Γρηγόριος Παλαμᾶς», «Ποιμὴν», «Νέα Σιών», «Φάρος», «Τρεῖς Ἱεράρχαι» καὶ πλείστα ἐπαρχιακά φύλλα, εἶχον φιλοξενήσει πάμπολλα ἄρθρα τοῦ πολυγραφωτάτου διδασκάλου. Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων ἦτο φυσικόν νὰ εὕρῃ τὴν δικαίαν τιμὴν καὶ ἀναγνώρισιν ὁ δεινὸς ἐπιστήμων καὶ σοφὸς συγγραφεὺς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ξένου δημοσιογραφικοῦ τύπου.

4. Ἐν ἔτει 1924 ἐκλέγεται Ὑφηγητὴς ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν τῆς Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1925 ἐκλέγεται Καθηγητὴς εἰς τὴν ἑκτακτον ἔδραν τῆς Βιβλικῆς Ἱστορίας. Τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1928 ἐκλέγεται παμψηφεί τακτικὸς Καθηγητὴς εἰς τὴν νεοϊδρυθεῖσαν ἔδραν τῆς «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Π. Διαθήκην καὶ τῆς Ἑρμηνείας τῆς Π.Δ. κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα». Ἐν ἔτει 1955 ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τακτικὸν μέλος ἐν τῇ Τάξει τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Τό 1960 διετέλεσε Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας. Τό πλῆθος ἐπιστημονικῶν συγγραφῶν του διεπέρασε λίαν ἐνωρίς τὰ στενὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος. Προσκήσεις ἐκ μέρους Ἀνωτάτων ἐπιστημονικῶν Ἰδρυμάτων καὶ τιμητικαὶ διακρίσεις ἐν ἀφθονίᾳ ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων διδόμεναι καὶ ἀπονεμόμεναι εἰς τὸν ἐξαιρετὸν ἐπιστήμονα Θεολόγον καὶ συγγραφέα, ἐπισημαίνουν τὴν εὐρυ-

τάτην ἀπήχησιν, τὴν ὁποίαν εἶχον διεθνῶς τὰ σοφὰ συγγράμματα τοῦ ἀκαταπονήτου καὶ ἱκανωτάτου χειριστοῦ τοῦ καλάμου πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου.

5. Τό 1936 μετέσχε τοῦ Α' πανορθοδόξου Συνεδρίου τῶν Ἀθηνῶν. Ἔλαβεν ἐπίσης μέρος εἰς τὰ παγκόσμια χριστιανικά Συνέδρια τῆς Ὁξφόρδης καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου τό 1937. Ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Ἱ. Συνόδου ὁμοῦ μετ' ἄλλων 17 ἐπισήμων ἀπεσταλμένων, Σεβ. Μητροπολιτῶν καὶ Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ἐν οἷς ὁ συνάδελφος κ. Καρμίρης καὶ ἡ μετριοτής μου, μετέσχε τοῦ σπουδαίου συνεδρίου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς διὰ τοῦ ψηφισθέντος τό πρῶτον τότε Καταστατικοῦ τοῦ ὠνομάσθη, ἐν Ἀμστερδαμ (1948). Τό 1954 συμμετέσχε μετὰ πλείστων ἄλλων Σεβ. Μητροπολιτῶν καὶ Καθηγητῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ ὁμιλῶν, ὡς καὶ ὁ συνάδελφος κ. Καρμίρης, τοῦ Β' Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς Ἑβανστον, παρά τό Σικάγον τῶν Η.Π.Α., ἐκλεγείς καὶ μέλος τῆς κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐξεπροσώπησεν ἐπίσης εἰς τὰς πανορθοδόξους διασκέψεις Ρόδου (1961 καὶ 1964) καὶ Βελιγραδίου (1966).

6. Ὁφείλω νὰ ἐπισημάνω ὅτι ἡ παρουσία εἰς τὰ συνέδρια δέν ἦτο ἀπλῆ ἀκροαματικὴ συμπάραστασις, ἀλλὰ ἔντονος καὶ ζωηρὰ συμμετοχὴ, δι' ὑποβολῆς πολλάκις δηλώσεων ἑλληνορθοδόξου τοποθετήσεως ἐπὶ δογματικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων. Ἦτο ἀξιοθαύμαστος ἡ ἀμετακίνητος ἐμμονὴ εἰς ὅ,τι ἐπίστευεν ὡς ἀληθές καὶ βέβαιον ἀπὸ ἑλληνορθοδόξου ἀπόψεως, μάλιστα εἰς προβλήματα δογματικῆς ἑρμηνείας ἢ ἐκκλησιολογικῆς διατυπώσεως. Ἀνυποχώρητος εἰς τοιαύτας συζητήσεις πάντοτε, καὶ ὅταν δέν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ γνώμη του, ἐν τούτοις ἐπετύγχανε νὰ διατυπωθῇ αὕτη ἐν τοῖς Πρακτικοῖς, οὐχὶ δέ σπανίως νὰ ἐπικρατῇ τῆς τῶν ἀντιθέτων.

7. Ἀξία ἰδιαιτέρας μνεῖας εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἀλησμονήτου διδασκάλου ἐπιδειχθεῖσα καθ' ὅλον τὸν βίον του βοήθεια πρὸς τοὺς ἐν τῇ Μέσῃ Ἐκπαιδεύσει ὑπηρετοῦντας Θεολόγους, πλείστοι τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν προσφιλεῖς μαθηταὶ του. Δέν ἡμύνετο μόνον διὰ τῆς γραφίδος ὑπὲρ τῶν δικαίων αἰτημάτων τῶν ἐν τοῖς σχολείοις ὑπηρετούντων Θεολόγων, ἀλλὰ πρὸς διασφάλισιν τῆς διώρου διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἐπεσκέπτετο τοὺς

έν τέλει, ἐκίνει τήν διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν, δι' ὁμιλιῶν δέ καί δημοσιευμάτων προεκάλει τό ἐνδιαφέρον τοῦ εὐσεβοῦς κοινού, ὥστε ἐν τέλει νά ἐπιτυγχάνεται ἡ διασφάλισις τῆς θέσεως τῶν Θεολόγων ἐκπαιδευτικῶν καί τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν νά διατηρῇ τήν ἀρμόζουσαν θέσιν ἐν τῷ προγράμματι. Τά Πανελλήνια θεολογικά Συνέδρια (1931, 1951, 1963, 1969), ἐβοήθησε ποικιλοτρόπως καί ὑπεδείκνυε τά πρακτέα καί μάλιστα ἐβοήθει εἰς τήν ἐξεύρεσιν πόρων πρὸς ἐκτύπωσιν τῶν Πρακτικῶν. Ἡ ἀγάπη, ἣν ἔτρεφε πρὸς τοὺς φοιτητάς, παρώθησε τοῦτον νά δεχθῇ τήν προεδρίαν τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ φοιτητικοῦ συσσιτίου, κατόπιν ἀποφάσεως καί τῆς Συγκλήτου. Πολλάκις διετέλεσε συγκλητικός καί κοσμήτωρ (1934/35, 1943/4, 1949/50, 1958/9). Πρύτανις δέ ἐξελέγη τό 1954, πρυτανεύσας κατὰ τό ἀκαδημαϊκόν ἔτος 1955/56. Εἰς ὅλας τὰς πνευματικές καί ἐκκλησιαστικο-θεολογικάς ἐκδηλώσεις ἡ πείρα καί ἡ προσωπικότης τοῦ προσέδιδον ἰδιαίτερον τόνον μορφωτικῆς ἐποικοδομῆς. Ἡ Ἀνωτέρα Σχολή Ἱεροκηρύκων καί Κατηχητῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἡ εἰδική Σχολή διαφωτίσεως τοῦ στρατοῦ (1948/50), τό Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικόν Φρόντιστήριον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἀκόμη καί τό Ὡδεῖον Ἀθηνῶν εἶναι τινα ἐκ τῶν Ἰδρυμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ πεπειραμένος καί σοφός ἐπιστήμων ἐδίδασκε μετ' ἐπιτυχίας τά θεολογικά γράμματα ἐπικαίρως καί εὐμεθόδως.

8. Ἡ προσωπικότης τοῦ διακεκριμένου ἐπιστήμονος εἵλκυεν ἐνῶρίς τό ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων Θεολόγων τῆς Δύσεως. Πλεῖστα ξένα Περιοδικά καί τιμητικοί τόμοι ἀφιερωμένοι εἰς διασήμεους ἡμετέρους καί ξένους ἐπιστήμονας, ἐζήτουν τήν συνεργασίαν του καί τήν δημοσίευσιν εἰδικῶν ἐπικαίρων ἄρθρων. Οὕτως ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ὑπῆρξε συνεργάτης εἰς τὰ διεθνoὺς κύρους ξένα Περιοδικά: *Theologische Literaturzeitung*, *Theologische Blätter*, *Internationale Kirchliche Zeitschrift*, *Kyrios*, *Novum Testamentum*, *Christian East*, *Irenikon*, *Bibliographisches Beiblatt der Theologischen Literaturzeitung* (1929-1941). Συνεκδότης ἐχρημάτισεν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του τοῦ γνωστοῦ ὄργάνου τῆς *K. Δ. Novum Testamentum*. Πέραν ὅλων αὐτῶν ὁ ἀκαταπόνητος ἐπιστήμων ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἰδρυτῶν, συνεκδότης, συνεργάτης καί ἀρχισυντάκτης τοῦ ἡμετέρου ἐπιστημονικοῦ θεολογικοῦ Περιο-

δικoῦ, διεθνoὺς κύρους, τῆς «Θεολογίας» μέχρι καί τῆς ἡμέρας, ὅτε κληθεῖς μετέστη εἰς Κύριον. Μελέται, ἄρθρα καί δυσεξαρίθμητοι βιβλιοκρισίαι ἡμετέρων καί ξένων ἔργων ἀποτελοῦν ἐμφανῆ τεκμήρια τῆς πολυσχιδοῦς γνώσεως, τῆς εὐθυκρισίας καί τοῦ ἀνεγνωρίσμένου κύρους τῆς αὐθεντίας αὐτοῦ. «Ἐκκλησία», «Θεολογία», «Ἐφημέριος» καί ὅσα ἐμνημονεύσαμεν Ἑλληνικά Περιοδικά, φέρουσι τήν σφραγίδα τῆς πολυμερείας καί τοῦ πολλαπλοῦ, ἐπὶ ἐπικαίρων ζητημάτων - θεολογικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, κοινωνικῶν, ἐκπαιδευτικῶν κ.π.ἄ. - ἐνδιαφέροντος τοῦ διαφωτιστοῦ συγγραφέως.

9. Τό διεθνές κύρος τοῦ ἀοιδίου ἀνδρός ἐπιβεβαιοῦται καί ἐκ τῶν τιμητικῶν διακρίσεων, τὰς ὁποίας ἔλαβε παρά τῶν ξένων. Οὕτως ἡ βασιλική Φλαμανδική Ἀκαδημία τοῦ Βελγίου (ἐν Βρυξέλλαις) ἐξέλεξεν αὐτόν ξένον «ἐταῖρον» τό 1955. Ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης ἀνηγόρευσε τοῦτον «ἐπίτιμον διδάκτορα», τό 1950, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐορτῶν τῆς 500ετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου τούτου. Ἐπίσης ἡ Θεολογική Σχολή τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἀνηγόρευσε τόν Καθηγητήν Π. Ι. Μπρατσιώτην «ἐπίτιμον διδάκτορα» (29 Ἀπριλίου 1966). Ἐν ἔτει 1959 ἐξεπροσώπησε τήν Ἀκαδημίαν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς 200ετηρίδος τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐπίσης τό 1960 ἐξεπροσώπησε τήν Ἀκαδημίαν κατὰ τόν ἐν Λονδίῳ ἐορτασμόν ἐπὶ τῇ 300 ετηρίδι (1660-1960) τῆς ἐκεῖ Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐπίσης εἰς τὰς ἐορτάς 500 ετηρίδος (1460-1969) τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βασιλείας ἐν Ἑλβετίᾳ μετέσχε προσκληθεῖς προσωπικῶς τό 1969.

10. Τό πολυσχιδές καί ἀξιοθαύμαστον ἐπιστημονικόν ἔργον τούτου ἀνεγνωρίσθη καί ὑπό τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἥτις καί ἐτίμησε τόν ἄξιον ἐπιστήμονα διὰ τῶν ἀκολουθῶν τιμητικῶν διακρίσεων. Τοῦ χρυσοῦ Σταυροῦ τοῦ Φοίνικος, τοῦ Ἀνωτέρου Ταξιάρχου τοῦ αὐτοῦ Τάγματος, τοῦ Ταξιάρχου τοῦ Γεωργίου Α' καί τέλος διὰ τοῦ ἀργυροῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος. Ἄπαντα δέ τὰ Ἑλληνορθόδοξα Πατριαρχεῖα ἐτίμησαν τόν σοφόν διδάσκαλον διὰ τῆς ἀπονομῆς τῶν Ἀνωτάτων Χρυσῶν Σταυρῶν. Πᾶσαι αὗται αἱ τιμητικαί διακρίσεις ἀπενεμήθησαν εἰς τόν ἐνδοξον ἄνδρα, ὃχι μόνον διὰ τήν ἐπιστημονικὴν καί θεολογικὴν συγγραφικὴν του δρᾶσιν, ἀλλὰ καί διὰ τό

πολυσχιδές επί του κοινωνικού, παιδευτικού, διαφωτιστικού, φιλανθρωπικού και πολλών άλλων πεδίων έργον αὐτοῦ. Καί τοῦτο, διότι ὁ Μπρατσιώτης δέν περιωρίζετο μόνον εἰς τὰ συγκεκριμένα καθήκοντα τοῦ ἀπό τῆς ἑδρας Καθηγητοῦ, ἀλλ' ἐφρόντιζεν, ὅπως χάριν τῶν πολλῶν ἐκλαϊκεύῃ τὰς ἐπιστημονικάς γνώσεις τῆς εἰδικότητός του.

11. Τό μέγα ἐνδιαφέρον τοῦ ἀνθρωπιστοῦ καί φιλανθρώπου ἀνδρός, παρώθησε τοῦτον νά ἀσχοληθῇ ἰδιατέρως περί τήν μελέτην τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων. Πρός τοῦτο προέβη εἰς τήν ἱδρυσιν τόν Ἰούνιον τοῦ 1932 τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως», ἔχων ὡς συμβούλους καί στενοῦς συνεργάτας τόν Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καί μετέπειτα Ἀκαδημαϊκόν Παν. Πουλίτσαν, τόν Καθηγητήν Ἀριστ. Κούζην, τόν Ἀλ. Τσιριντάνην, τόν Γ. Ράμμον καί πολλοῦς ἄλλους Καθηγητάς, ἀνωτέρους δικαστικούς, στρατηγούς καί διακεκριμένους πολίτας. Σκοπός δέ τῆς Ἐνώσεως ταύτης ἦτο: ἡ διάδοσις καί ἐπικράτησις τῶν ἠθικῶν καί κοινωνικῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης τῆς ἀλληλεγγύης, καί ἀγάπης, κατὰ τό πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καί ἰδιατέρως ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τήν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας» (ἄρθρ. 2 τοῦ ἐγκριθέντος καταστατικοῦ). Περαιτέρω προέβη ὁ δραστηριώτατος ἀνὴρ εἰς τήν ἱδρυσιν τῶν ἰδιατέρων κλάδων τῆς ἀνωτέρω Ἐνώσεως, ἦτοι: 1) τοῦ «Ἀκαδημαϊκοῦ Κοινωνικοῦ Συνδέσμου», τοῦ πρώτου «χριστιανικοῦ φοιτητικοῦ συλλόγου»· 2) τοῦ «Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου δι' ἐργάτας καί ὑπαλλήλους»· 3) τοῦ «Σχολείου ἀναλφαβήτων» διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Α' «νυκτερινοῦ γυμνασίου δι' ἐργάτας, καί ὑπαλλήλους»· 4) τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου», τοῦ μεγίστου πράγματι ἐπιτεύγματος τῶν προσπαθειῶν τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως», μέ ἐπὶ κεφαλῆς τούς πρωτεργάτας καί συνιδρυτάς τῆς Ἐνώσεως ἀοιδίμους ἀνδρας Κούζην, Μπρατσιώτην καί Πουλίτσαν. Μέγα ἔργον τοῦ Ἰνστιτούτου εἶναι τό Νοσοκομεῖον «Ἅγιος Σάββας» καί τὰ ἐκ τούτου ἐξαρτώμενα «ὀγκολογικῆς ἐρέυνης καί πειραματικῆς χειρουργικῆς Γ. Παπανικολάου» καί «προληπτικῆς ἱατρικῆς» «Ἡ Ὑγεία», τῇ συνεργασίᾳ καί τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Νικ. Λούρου. Τέλος μνημονευτέα καί δύο ἕτερα ἐπιτεύγματα τοῦ «Χριστιανικοῦ Κοινωνικοῦ Ἰνστιτούτου», ἦτοι: α) αἱ δύο

«Ἐνοριακαὶ στέγαι» δι' ἐγκαταλελειμμένα παιδιὰ (ἰδρύθησαν τό 1941/2) καί β) Ὁ «Χριστιανικός κοινωνικός κύκλος» (Ἰούνιος 1943), τόν ὁποῖον ἀπετέλεσαν ἐξαίρετα μέλη τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Προέκτασις τούτου δύναται νά θεωρηθῇ ἡ ἱδρυσις χάριν τῶν φοιτητῶν τοῦ «Φροντιστηρίου χριστιανικῆς κοινωνιολογίας». Ὁ ἀκαταπόνητος ἀνὴρ ὑπῆρξε καί ὁ ἐμπνευστής καί ὀργανωτής τοῦ Α' Συνεδρίου «Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ» (13-16 Μαΐου 1956). Ἡ ἔκδοσις τῶν Πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου τό 1958 περιελάμβανε τό «Περὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας» ζωτικόν θέμα, ὡς ἀπαύγασμα τῶν συζητήσεων καί γνωμῶν πολιτικῶν καί ἄλλων προσωπικοτήτων. Ὁ πιστός χριστιανός καί ζηλωτής ἐργάτης τῶν ἰδεωδῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐχρημάτισε Πρόεδρος τῶν χριστιανικῶν σωματείων, τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τῆς ἀδελφότητος Θεολόγων τῆς «Ζωῆς» καί τοῦ «Σωτῆρος», ἦτοι τοῦ «Σωματείου ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» καί τοῦ «Σωματείου ὁ Μέγας Βασίλειος». Ἐν συνεργασίᾳ δέ μετὰ τοῦ ἀοιδίμου πρωτοπρεσβυτέρου Ἀγγέλου Νησιώτου, ἰδρύθη ὁ «Χριστιανικός Ὅμιλος Φοιτητῶν», ὁ μέχρι σήμερον εὐδοκίμως λειτουργῶν. Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Μπρατσιώτου καθιερώθη, ὅπως ἐορτάζεται ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἡ «Ἡμέρα προσευχῆς τῶν φοιτητῶν». Λίαν εὐεργετικὴ ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος τοῦ ἐργαζομένου παιδιοῦ», τό ὁποῖον διὰ τῶν Λεσχῶν του ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ καί Νέᾳ Ἰωνίᾳ προσέφερε τροφήν, στέγην καί στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ ἐργαζόμενα παιδιὰ, τό δέ θέρος ἀπέστελλεν εἰς τὰς ὀργανουμένας ἀρίστας Κατασκηνώσεις εἰς Ἅγιον Ἀνδρέαν καί εἰς τό Καβούρι. Ἡ ἱδρυσις τοῦ κτηρίου τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ὑπῆρξεν ἐπιτεῦγμα τοῦ ἀνδρός. Ἰδιαίτερας ἐξάρσεως εἶναι ἡ ἀπό τοῦ 1947 μέχρι τοῦ 1970 θητεία του ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, τῆς ὁποίας ἐχρημάτισεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μέλος, Γενικός Γραμματεὺς, Ἀντιπρόεδρος καί Πρόεδρος, προσενεγκὼν μεγίστας ὑπηρεσίας. Οὐχὶ μικράς ὑπηρεσίας συνεισέφερεν ὡς μέλος καί ὡς Πρόεδρος εἰς τήν ἀξιεπαίνως μέχρι τοῦδε δρῶσαν ὡς Λαϊκόν Πανεπιστήμιον «Ἑταιρείαν τῶν φίλων τοῦ Λαοῦ».

12. Πάντα ὅσα ἀκροθιγῶς ἐμνημονεύσαμεν ἀποτελοῦν τό «βραχὺ Χρονικόν» τῆς καταπληκτικῆς δράσεως τοῦ προσοντούχου ἀνδρός ἀπὸ

πάσης απόψεως. Ὁ Καθηγητής - Ἀκαδημαϊκός Π. Μπρατσιώτης ἦτο φύσει ἀνεπίδεικτος, συνεισότης, ταπεινός, ἀλλά καί εὐγενής, ὅσον καί γλυκύς τούς τρόπους. Διαλεκτικός, ἀλλά καί ἀμετακίνητος εἰς τὰς θέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἰδεολογικῶς ἐπίστευε. Διό καί ὑπεστήριζε τὰς θέσεις του μετ' ἐπιμονῆς τοιαύτης, ὥστε ἐξέπληττε πολλάκις τούς συνομιλητάς του ἢ πραότης, μεθ' ἧς ὑπεστήριζε τὰ κατ' αὐτόν ἀληθῆ καί πρέποντα μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς. Ὡς συνήθως, μεταξύ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ἔκπαλαι ἐπικρατεῖ ἡ διχογνωμία καί ἡ διαίρεσις εἰς τὰ διάφορα πολυπληθῆ σωματεῖα. Ὁ ἀοίδιμος Καθηγητής - Ἀκαδημαϊκός ἀπέφευγε τὴν ὀξύτητα, ὡς προϊόν φανατισμοῦ καί ἐγωπαθείας. Οὗτος ἐν πραότητι καί ἡρεμία, ἀλλά καί ἐν ἀμετακινήτῳ θέσει, κατῴρθωνε νὰ ἐπιβάλλεται.

13. Τό ἐπιστημονικόν συγγραφικόν ἔργον τοῦ σοφοῦ Καθηγητοῦ - Ἀκαδημαϊκοῦ ἀναγνωρίζει τις διεξερχόμενος τὴν ἐκθεσιν τοῦ Πίνακος τῶν ἐπιστημονικῶν μελετῶν καί λοιπῶν συγγραφῶν, τὴν συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀξιολόγου μαθητοῦ του καί ἀγαπητοῦ συναδέλφου Ἀθ. Χαστούπη ἐν τῷ ἀφιερωτικῷ Τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ἐν ἔτει 1972. Ὡς ὁ Καθηγητής Χαστούπης ἐν τέλει τῆς βιογραφίας τοῦ Παν. Μπρατσιώτου λέγει: «Πᾶς τις διεξερχόμενος τὰς περισπουδάστους ἐπιστημονικάς ἐργασίας τοῦ Π. Μπρατσιώτου, διαπιστώνει βᾶθος, ἐμβρίθειαν καί πρωτοτυπίαν. Ἀναγνωρίζει τις ὅτι ὁ Καθηγητής Μπρατσιώτης, ὡς εἰδικός εἰς τὴν Βιβλικὴν ἐπιστήμην, ἐπλούτισε τὴν ὁρολογίαν της, ἀνέδειξε τὰς ὀρθοδόξους ἐρμηνευτικὰς της ἀρχὰς καί ἔλαβε θέσιν ἔναντι τῶν δυσχερῶν καί ποικίλων προβλημάτων της τόσο ἀσφαλῆ, ὅσον ἐγγυᾶται ἔνθεν μὲν ἢ μεθ' ὑποδειγματικοῦ, θεολογικοῦ καί φιλοσοφικοῦ καταρτισμοῦ περὶ τὴν ἀρχαιότητα ἀναστροφή του; ἔνθεν δέ ἡ διὰ νηφαλίου κρίσεως, λελογικευμένης εἰκασίας, ὀξείας διορατικότητος καί εὐρείας προοπτικῆς σπανία ἰκάνωσίς του. Ἄν τις κρίνῃ αὐτόν εὐρύτερον ὡς Θεολόγον, θὰ θαυμάσῃ τὸν διαπρύσιον κήρυκα τῆς ἀληθείας, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον ταύτης ἐν ἀκραδάντῳ πίστει καί ἐχόμενον στερεῶς τῆς γεραρᾶς Παραδόσεως τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας».

14. Ὅσα ὥραϊα καί ἄν διετυπώθησαν ὡς εὐγενεῖς κρίσεις καί γνῶμαι ὑπὸ τοῦ συναδέλφου Καθηγητοῦ Ἀθ. Χαστούπη περὶ τῆς σπουδαίας

ἐπιστημονικῆς μορφῆς τοῦ προαπελθόντος ἀνδρός καί ὅσα καί ἡμεῖς ἐμνημονεύσαμεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ, ἴσως ὑπολείπονται τῶν ὅσων ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλος ὁ ἴδιος, οἶονεὶ αὐτεξομολογούμενος διετύπωσεν ἐν τῷ ἔργῳ του: Von der griechischen Orthodoxie (= Ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθοδοξίαν). Τό ἔργον ἀποτελεῖ τὸν 4 τόμ. τῆς ὑπὸ τοῦ Gunter Stachel ἐκδοθείσης σειρᾶς, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Christliche Konfessionen in Selbstdarstellungen», Echter Verlag, Würzburg 1966 σ. 156. Τὰ προηγηθέντα τομίδια τῆς σειρᾶς εἶναι: 1. Eugen Walter, Alle meine Quellen sind in Dir (σ. 153 = Πᾶσαι αἱ πηγαί μου ἀνάγονται εἰς Σέ). 2. Stephen Neil, Anglikanisches Bewusstsein (σ. 251 = Ἀγγλικανικὴ συνείδησις). 3. Gerhart Bartning, Gefass des Wortes (σ. 220 = Δοχεῖον τοῦ Λόγου). Καί τὰ 4 τομίδια ἀποτελοῦν οἶονεὶ σύντομον Ὁμολογίαν Πίστεως ἐκάστου συγγραφέως, ἐπιστημονικοῦ θεολογικοῦ κύρους διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου καί πιστοῦ τῆς Ἐκκλησίας του τέκνου, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐκθέσῃ δι' αὐτοπαρουσίας τὴν Ὁμολογιακὴν Πίστιν τῆς Ἐκκλησίας του ἄνευ οὐδεμιᾶς προκαταλήψεως ἢ ἀντιθέσεως πρὸς τὰς Ὁμολογίας τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ἀπαντᾷ τις λοιπὸν ἐν τῇ μνημονευθείσῃ σειρᾷ τὸν Καθολικόν, τὸν Ἀγγλικανόν, τὸν Εὐαγγελικόν Προτεστάντην καί τὸν Ὀρθόδοξον, ὁμολογοῦντας Πίστιν εἰς τὰς βασικάς ἀρχὰς τῆς εἰς ἡν ἕκαστος ἀνήκει Ἐκκλησίας, μέ βάσιν τὴν προσωπικὴν ἐμπειρίαν, τὰς πεποιθήσεις καί τὰ ἴδια προσωπικά βιώματα ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας του. Ἡ «Ὁμολογία» αὕτη Πίστεως δι' αὐτοπαρουσίας καί οἶονεὶ «αὐτεξομολογήσεως», ἀποκλείει ἀφ' ἑαυτῆς τὸν διάλογον ἢ καί ἀντίλογον πρὸς τὰς ξένας Ὁμολογίας. Τὸναντίον ἡ ἐκθεσις διὰ τῆς «αὐτοπαρουσίας» καθίσταται ὑποχρεωτικῶς εἰλικρινής, σαφής καί περιεκτική. Πρὸς αὐτόν δέ τὸν σκοπὸν ἀπέβλεπε καί ὁ ἀναλαβὼν τὸ σχέδιον τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐν λόγῳ σειρᾶς Gunter Stachel. Τοῦτο δέ ἐν ὄψει τῶν τε πορισμάτων τῆς Β' Βατικανῆς συνόδου, τοῦ ἀρξαμένου «διαλόγου» Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί Δυτικῆς Καθολικῆς διὰ τῶν δύο ἱστορικῶν συναντήσεων τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα Ρώμης Παύλου τοῦ ΣΤ' καί τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου τοῦ Α', τῶν ἐν ὄψει νέων συναντήσεων ἀμφοτέρων καί τῶν προβλεπομένων ἢ καί προγραμματιζομένων «διαλόγων» μεταξύ ἐκατέρας ἢ καί ὁμοῦ τῶν δύο

πρεσβυγενῶν Ἐκκλησιῶν μετά τῆς Ἀγγλικανικῆς καί τῶν λοιπῶν Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ διεκκλησιαστική καί πανθεολογική σημασία τῶν ὡς ἄνω συντόμων Ὁμολογιακῶν Ἐκθέσεων δι' «αὐτοπαρουσιάσεως» τῆς Ὁμολογίας ἐκάστου τῶν τεσσάρων τούτων ἐπιστημῶν Θεολόγων καί χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, εἶναι καί καθ' ἑαυτήν σπουδαία, ἀλλά καί ἐπίκαιρος καί λίαν ἐπιβοηθητική τῶν παγχριστιανικῶν καί διεκκλησιαστικῶν ἐνωτικῶν προσπαθειῶν. Εὐπρόσδεκτος λοιπόν εἶναι ἡ ἐκδοθεῖσα σειρά τῶν τεσσάρων τούτων εὐσυνόπτων ἔργων ὁμολογιακῆς ἐκθέσεως. Εἶναι δέ παράλειψις, διότι δέν εὐρέθη μέχρι σήμερον ὁ ἄξιος μεταφραστής τῶν ἔργων τούτων, πολλαπλῶς ὠφελίμων διὰ τήν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν.

15. Ἐκλήθη λοιπόν καί ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος νά συντάξῃ τό ἀνωτέρω ἔργον του μέ βάσιν τά προσωπικά του βιώματα, ὡς πιστόν τέκνον τῆς Ἐκκλησίας του, ὡς ἔμπειρος ἐπιστήμων Θεολόγος καί ὡς χριστιανός. Καί εἶναι ἀξιοθαύματος ἡ ὁμολογία Πίστεως καί ὁ διδόμενος αὐτοχαρακτηρισμός ὑπό τοῦ ἰδίου, ὥστε νά παρέλκῃ ἕτερος ὑπ' ἄλλου χαρακτηρισμός τῆς προσωπικότητός του. Ὁ Συγγραφεύς Μπρατσιώτης ἀπέφυγε τόν κίνδυνον νά περιαντολογήσῃ ἢ δι' αὐτοβιογραφίας νά αὐτοπροβληθῇ. Δέν συντάσσει «ἐξομολογήσεις» (confessiones), κατά τό πρότυπον τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ἢ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ. Ἀπλῶς ὁμολογεῖ τήν ἰδίαν αὐτοῦ Πίστιν εἰς τήν Ἑλληνικήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τήν Ἑλληνικήν Πατερικήν Σκέψιν καί Θεολογίαν καί τήν καθόλου Ἑλληνορθόδοξον Παράδοσιν. Εἰς ὅ,τι τόν ἀφορᾷ προσωπικῶς, ἀποφεύγει τόν τόνον, ἐκθέτων σεμνοπρεπῶς μόνον τά ἀπαραίτητα. Οὕτω σύντομος καί ἀπέριττος εἶναι ἡ ἐκθεσις τοῦ βίου του, ὡς καί τῶν σπουδῶν του ἐν Ἑλλάδι καί ἐν Γερμανίᾳ (Λειψία καί Ἰέννη). Ὁμολογεῖ ὅτι τά κίνητρα τῶν σπουδῶν του ἦσαν ἡ ἀκραιφνής πρὸς τήν ἀλήθειαν ἀγάπη του, ἡ ἔφεσις πρὸς γνῶσιν καί ἡ ἀγάπη του ἡ μεγάλη πρὸς τόν λαόν του, κατ' ἐξοχήν δέ πρὸς τήν Ἐκκλησίαν του. Ἰδού αὐταῖς λέξεσι πῶς ἐκφράζεται ὁ ἴδιος: «Ἐγνώρισα πολλούς λαούς, ἀλλά τοῦτο ἠῤῥησεν ἔτι μᾶλλον τήν ἀγάπην μου πρὸς τόν λαόν μου· ἡ γνωριμία μου μετ' ἄλλων Ἐκκλησιῶν μέ κατέστησεν ἱκανώτερον, ὅπως ἐκτιμῆσω ἐπὶ μᾶλλον καί μᾶλλον τήν Ἐκκλησίαν μου γνωρίσω καί ἀγαπήσω ταύτην. Ἀκριβῶς δέ ἡ ἀγάπη πρὸς τήν Ἐκ-

κλησίαν μου μέ ὠδήγησεν εἰς τήν σπουδὴν τῆς Θεολογίας· καί ἐν τούτοις - υἱὸς ὢν ἱερέως - παρέμεινα λαϊκός. Τοῦτο δέ προήρχετο ἐκ τῆς ἐπιθυμίας μου, ὅπως ἀφιερῶσω ὅλην τήν ἀγάπην μου καί ὅλον τόν ζῆλόν μου πρὸς αὐτήν (τήν Ἐκκλησίαν) καί ἐντελῶς ἀπερίσπαστος ἐξυπηρετήσω ταύτην» (σ. 16).

16. Μετά τῆς αὐτῆς σεμνότητος ἐκθέτει περαιτέρω ὁ σ. τήν ὅλην ἐπιστημονικὴν του σταδιοδρομίαν, τήν ἐπιστημονικὴν του συγγραφικὴν παραγωγὴν, τήν συμμετοχὴν του εἰς τήν Οἰκουμενικὴν διεκκλησιαστικὴν κίνησιν, τήν ἀκαδημαϊκὴν ἄνοδον, τὰς διεθνεῖς ἀναγνωρίσεις καί τὰς τιμὰς, ἃς ἡ Πατρίς αὐτοῦ καί οἱ ξένοι εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν του ἀπένειμον εἰς αὐτόν, ὑπηρεσιῶν ἐπιστημονικῶν, θεολογικῶν, κοινωνικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, φιλανθρωπικῶν κ.λ.π. Καί πάντα ταῦτα ἐκθέτει μετὰ συντομίας, οἷονεῖ ἐπιγραμματικῶς, προσέχων ὥστε νά ἀποφύγῃ κατὰ τό δυνατόν πᾶσαν λέξιν ἢ φράσιν, ἱκανὴν εἰς κακόζηλον ἐπὶ κρισιν αὐτοπροβολῆς καί αὐτοεξάρσεως. Δέν ἐπιτηδεύεται ὁ συγγραφεύς. Ἐκθέτει τά γεγονότα τά ἀφορῶντα εἰς τόν ἴδιον, ὡς ἐάν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλου. Καί ἀκριβῶς περὶ τοῦ «ἄλλου» τούτου ἐνδιαφέρεται ὁ συγγραφεύς, ἥτοι εἰς τό νά προβάλῃ δι' ἑαυτοῦ τήν δύναμιν τῆς Ἑλληνορθόδοξου Πίστεως καί τήν ἀξίαν τῆς Ἑλληνορθόδοξου Παραδόσεως, τῶν ἀρχῶν καί ἀληθειῶν τῆς Ἑλληνικῆς Πατερικῆς Σκέψεως καί Διδαχῆς. Πρὸς τοῦτο δέ προβαίνει εἰς σύντομον, ἀλλά ζωηράν, ὅσον καί περιεκτικὴν ἐκθεσιν τῆς Ἱστορίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σ. 24), τῶν βασικῶν γνωρισμάτων καί χαρακτηριστικῶν τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως (σ. 40), τῆς Ὁρθοδόξου Λατρείας (σ. 72), τῶν ἠθικῶν γνωρισμάτων καί διδαγμάτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σ. 80), τοῦ μοναχικοῦ βίου (σ. 86), τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καί τοῦ καθόλου τρόπου διοικήσεως αὐτῆς (σ. 88), τῆς θέσεως τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ κόσμῳ (σ. 90), τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Ἐθνους (σ. 95), Ἐκκλησίας καί Κράτους (σ. 103), τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν καί οὐσιωδῶν γνωρισμάτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σ. 106), τῆς θέσεως ταύτης μεταξύ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν (σ. 111), τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καί Θεολογίας (σ. 114), τῶν θρησκευτικῶν κινήσεων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (σ. 118), τῆς θέσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς χριστιανικῆς Οἰκου-

μενικῆς κινήσεως (σ. 122), ἔναντι τῆς Ρωμαιο-καθολικῆς Ἐκκλησίας (σ. 137), διά νά καταλήξῃ (σ. 147) εἰς τήν ἔκφρασιν εὐχῶν καί ἐλπίδων ὑπέρ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῆς καθόλου Ὁρθοδοξίας. Αἱ εὐχαί δέ αὗται καί αἱ ἐλπίδες τοῦ συγγραφέως ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι εὐχαί καί ἐλπίδες παντός πιστοῦ θεράποντος τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας.

17. Αἱ ἐκφραζόμεναι καί διατυπούμεναι ὑπό τοῦ συγγραφέως εὐχαί καί ἐλπίδες εἶναι: 1. Ἡ διάδοσις τῆς Βίβλου μεταξύ τῶν ὀρθοδόξων. 2. Ἡ διάδοσις τῶν συγγραμμάτων τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν θησαυρῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας Ὑμνογραφίας. 3. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς καί ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν Νέων. 4. Ἡ ἀνάπτυξις πνεύματος ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς διά τῆς μορφώσεως καταλλήλων ὀργάνων καί προσώπων. 5. Ἡ ἀνάπτυξις ἐνδιαφέροντος ὑπό τῆς Ἐκκλησίας πρὸς διαφύλαξιν τῆς ψυχικῆς καί πνευματικῆς υἱείας μεταξύ τοῦ λαοῦ καί μάλιστα τῆς Νεότητος. 6. Ἡ μόρφωσις τοῦ Κλήρου καί ἡ θρησκευτική τούτου καί ἡ πνευματική του ἀναγέννησις, ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ μεγάλα σύγχρονα προβλήματα τῆς κοινωνίας. 7. Ἡ ἀναβίωσις καί ἀναδιοργάνωσις τοῦ μοναχικοῦ βίου. 8. Ἡ ἐνίσχυσις τῶν πρὸς τήν Ἐκκλησίαν δικαιωμάτων τῶν λαϊκῶν καί μάλιστα τοῦ γυναικείου στοιχείου. 9. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς συνεργασίας ἐν ἀρμονίᾳ καί ἀλληλοσεβασμῷ Ἐκκλησίας καί Πολιτείας. 10. Ἀνάπτυξις μεγαλυτέρου ἐνδιαφέροντος ὑπό τῆς Ἐκκλησίας διά τήν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καί τὰς ὑλικὰς καί πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ. 11. Παράλληλος συστηματικὴ ἐνασχόλησις τῆς Ἐκκλησίας τόσον μέ τὰ κοινωνικά προβλήματα ὅσον καί μέ τήν καταπολέμησιν τῆς ἐκκοσμικεύσεως καί τῶν καθόλου ἀντιχριστιανικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς. 12. Ἡ ἀλληλοκατανόησις, ἡ στενὴ ἐπαφή καί ἡ ὁμόφωνος τοποθέτησις ἐπὶ τῶν διεκκλησιαστικῶν συζητήσεων πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, παρά τὰς προσκαίρους πολιτικὰς δυσχερείας των.

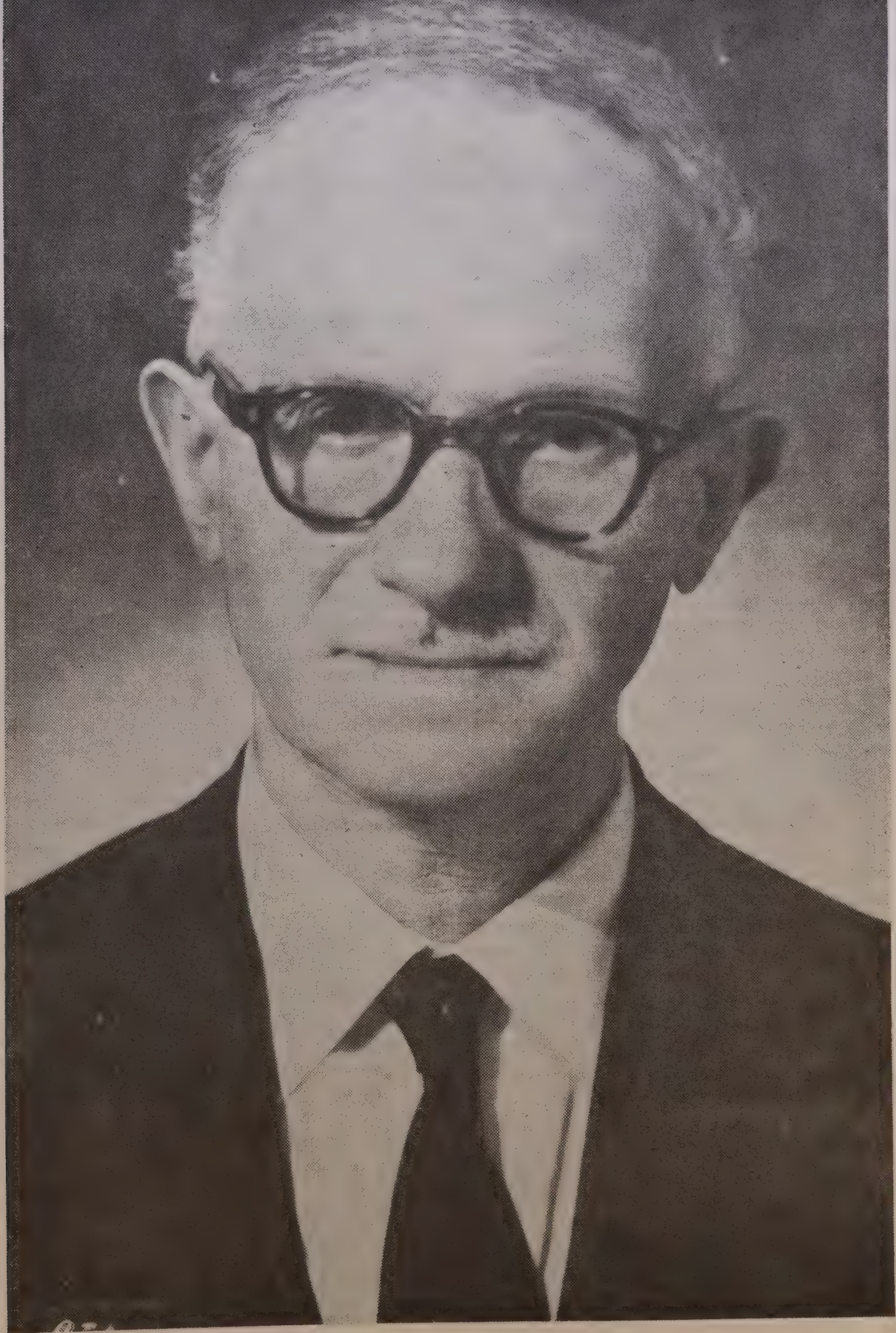
18. Ἄλλ' ὥς ὀρθῶς ἐν τέλει ἐξαίρει ὁ συγγραφεὺς (σ. 151): «Πᾶσαι αἱ εὐχαί αὗται, αἵτινες καί θά ἡδύναντο νά πολλαπλασιασθοῦν, θά παρέμενον ἀτελεῖς, ἐάν τις παρέλειπε τήν Εὐχὴν καί τήν παραίνεσιν αὐτοῦ τοῦ Ἰδρυτοῦ καί Λυτρωτοῦ ἡμῶν «ἵνα πάντες ἐν ᾧ σιν». Εἶναι μέγιστον τό καθῆκον ἡμῶν, ὅπως ἐντείνωμεν τὰς δυνάμεις

ἡμῶν διά νά καταστήσωμεν πραγματικότητα τήν Εὐχὴν καί τήν Ἐντολήν Αὐτοῦ. Ἐν σπουδαῖον, τό πρῶτον βῆμα πρὸς τήν κατεύθυνσιν ταύτην εἶναι ἀμοιβαία κατανόησις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡτις ἀποτελεῖ συγχρόνως καί τήν *Contentio sine qua non* (= τὸν ἀπαραίτητον συντονισμόν) διά τήν κατανόησιν ἡμῶν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν. Βάσις δέ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης κατανόησεως μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι καί παραμένει ἡ ταπεινοφροσύνη καί ἡ ἀγάπη, ὡς ταύτας ἐνεσάρκωσεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν».

* * *

19. Μετέφερα ἐνταῦθα, ὅσα ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ ἀνωτέρω ἔργου τοῦ πολυσεβάστου διδασκάλου διετύπωσα ἄλλοτε («Νέα Ἑστία» τόμ. 82, τευχ. 967, τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1967, σελ. 1331/34). Τοῦτο δέ, διότι ἐθεώρησα ὅτι ὁ πολυμαθέστατος Καθηγητὴς - Ἀκαδημαῖκς ἔδωκεν αὐτοεξομολογούμενος ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν εὐγενῶν Ἰδεωδῶν, ὑφ' ὧν διεκατείχετο. Συγχρόνως ἐν τῇ προβολῇ τῆς ὁμολογιακῆς του Πίστεως, τεκμηριοῦται καί ὁ τέλειος χαρακτηρισμός τῆς προσωπικότητός του. Προσωπικότητος συνδυασούσης νοῦν καί αἴσθημα, ἀρετὴν καί λόγον, ἐπιστήμην καί δρᾶσιν, κοινωνικότητα καί φιланθρωπίαν, πίστιν καί φρόνημα φιλορθόδοξον, βιβλικὴν ἐμβρίθειαν καί ἐκκλησιαστικὴν ἀφοσίωσιν· ἐνὶ λόγῳ προσωπικότητος μεστῆς «εἰς παροξυσμόν ἀγάπης καί καλῶν ἔργων» (Παύλου, Πρὸς Ἑβρ. 10, 24).





ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝ. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ
Καθηγητής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών, 'Ακαδημαϊκός



Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ

ΕΝ ΤΩ ΠΛΑΙΣΙΩ ΤΩΝ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ»*

Καθηγητοῦ ΑΝΔΡΕΟΥ ΙΩΑΝ. ΦΥΤΡΑΚΗ
τ. Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὴν πρώτην Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1932 ἐλάμβανε σάρκα καὶ ὅστ᾽α καὶ ἐξεδηλοῦτο ἐπιστήμῳ μία εὐγενὴς καὶ βαθύτατα χριστιανικὴ ἐπιθυμία ὁμάδος ὁμοψύχων προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διαφόρων εἰδικότητων, ἧτις ἐπὶ μακρόν, ὥς φαίνεται, καὶ ὥς ἀπόρροια τῆς βαθείας καὶ ἐνεργοῦ εὐσεβείας των ἐκυφορεῖτο εἰς τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἡμερομηνίαν καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὑπεγράφετο ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ ὁμάδος τὸ Πρακτικόν τῆς «ἐν Ἀθήναις ἰδρύσεως κοινωνικῆς ὁργανώσεως ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Χριστιανικὴ Κοινωνικὴ Ἐνώσεις», ἐψηφίζετο δέ καὶ τὸ ἐξ 26 ἄρθρων Καταστατικόν αὐτῆς, ὃπερ καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν τὴν 25ην τοῦ ἰδίου μηνός.

Διὰ τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως» θά ἐπεδιώκετο, ὥς ἐν τῷ Πρακτικῷ τῆς ἰδρύσεως καὶ τῷ δευτέρῳ ἄρθρῳ τοῦ Καταστατικοῦ αὐτῆς ἀναγράφεται, ἡ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ «διάδοσις καὶ ἐπικράτησις τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀλληλεγγύ-

ης καὶ ἀγάπης, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, καὶ ἰδιαιτέρως ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας». «Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Ὀργανώσεως ταύτης», ἀναφέρεται ὡσαύτως ἐν τῷ αὐτῷ Πρακτικῷ, «παρέσχεν ἡ παροῦσα (καὶ τότε) κοινωνικὴ κρίσις, τῆς ὁποίας ἡ ἐπισταμένη μελέτη πείθει ἀκραδάντως, ὅτι τὰ αἷτια εἶναι πρὸ παντός ἠθικά, εἶναι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῶν πατρίων χριστιανικῶν ἀρετῶν». Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου «ἔχομεν στερρὰν τὴν πεποίθησιν, συνεχίζεται ἐκ τῷ αὐτῷ κειμένῳ, ὅτι ὁρος ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῆς κρίσεως καὶ ἐν γένει διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς κοινωνίας δέν εἶναι ἡ ἀνάφλεξις τοῦ ἀμοιβαίου μίσους, ἀλλὰ κυρίως ἡ ἠθικὴ ἀνάνηψις τῆς κοινωνίας καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ἐμπέδωσις τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, πρὸ παντός δέ ἡ ἐπικράτησις τῆς θείας ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ὥς νόμου τῆς ζωῆς καθ' ἀπάσας αὐτῆς τὰς ἐκδηλώσεις».

Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω χριστιανικῶν κοινωνικῶν ἀρχῶν διαφώτισις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ μάλιστα τῆς νεολαίας καὶ ἡ «προσπάθεια καταπολεμήσεως τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ ἐν γένει τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ ὑφ' οἵανδήποτε αὐτοῦ μορφήν» προβάλλονται ἐν τῷ αὐτῷ Πρακτικῷ ὡς βασικαὶ ἐπιδιώξεις τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως».

Πρὸς ἐπιτυχίαν καὶ εὐόδωσιν τῶν ὄντως ὑψηλῶν σκοπῶν τῆς Ἐνώσεως οἱ ἱδρυταὶ αὐτῆς ἐπεκαλέσθησαν διὰ προσευχῆς, ὥς καὶ ἐν τῷ ἱδρυτικῷ Πρακτικῷ αὐτῆς ἀναγράφεται, τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν εὐλογίαν οὐδέποτε ἔπαυσαν καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἐπικαλῶνται τὰ μέλη τῆς «Χριστ. Κοινωνικῆς Ἐνώσεως» οὐ μόνον

*Επὶ τῇ συμπληρώσει 40ετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐνώσεως καὶ 35ετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ ὑπ' αὐτῆς συσταθέντος «Ἑλληνικοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου - Νοσοκομείου «Ὁ Ἅγιος Σάββας», διαργανώθη, τὴν 26ην Νοεμβρίου 1972, εἰς τὸ Ἀμφιθέατρον τοῦ Ἰδρύματος, ἐπίσημος ἐορταστικὴ ἐκδήλωσις μετὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν Ἀρχῶν, ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν Ἀνωτέρων Πνευματικῶν καὶ Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων, διακεκριμένων παραγόντων τῆς τότε κοινωνικῆς ζωῆς, τοῦ προσωπικοῦ, τοῦ τε Ἰνστιτούτου καὶ τοῦ Νοσοκομείου καὶ πλήθους κόσμου. Ὁ τότε Ἀντιπρόεδρος τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς ἐνώσεως» καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κύριος Ἀνδρέας Ἰωάν. Φυτράκης εἰς ὁμιλίαν του, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐκδήλωσιν (ἐκτενὴ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ὁποίας δημοσιεύονται εἰς τὸ παρὸν τεύχος) διέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς, τὴν καθ' ὅλου κοινωνικὴν προσφορὰν τῆς, ὥς καὶ τὴν ἐν τῷ πλαίσιῳ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς, δραστηριότητα τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Παναγιώτου Ἰω. Μπρατσιώτου, ὁ ὅποιος εἶχεν ὄχι μόνον τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἰδρύσεως ταύτης, ἀλλὰ ὑπῆρξε καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ὅλου ἔργου.

κατά τήν ἑναρξιν τῶν γενικῶν συνελεύσεων αὐτῶν καί τῶν συνεδριῶν τῶν ἐκάστοτε Διοικητικῶν τῆς Συμβουλίων, ἀλλά καί εἰς πάσας τὰς πολλαπλᾶς ἐκδηλώσεις τῆς τεσσαρακονταετοῦς δράσεως αὐτῆς, ὥστε δεδικοιολογημένως νά ἀναφέρεται, ὅτι τό ὑπό τῆς Ἐνώσεως ἐπιτελεσθέν ἔργον ὑπῆρξεν ὄντως προσευχῆς ἔργον.

Εὐθύς ἅμα τῇ ἐγκρίσει τοῦ Καταστατικοῦ ἡ Γενική Συνέλευσις τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως» ἐκλέγει τό πρῶτον αὐτῆς δωδεκαμελές Διοικητικόν Συμβούλιον, ὅπερ ἀποτελέσθη ἐκ τῶν κάτωθι προσωπικοτήτων: Ἀριστοτέλους Κούζη, Καθηγητοῦ τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Ἀκαδημαϊκοῦ, ὡς Προέδρου, Κ. Γ. Παπαδοπούλου, Ἀρεοπαγίτου, καί Παναγιώτου Πουλίτσα, Δικηγόρου τότε, Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, Ἀκαδημαϊκοῦ καί Πρωθυπουργοῦ βραδύτερον, ὡς Ἀντιπροέδρων, Ἰωάννου Δαγλαρίδη, Δ/ντοῦ τμήματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὡς Ταμίου, Παναγιώτου Μπρατσιώτου, Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Ἀκαδημαϊκοῦ, ὡς Γενικοῦ Γραμματέως, Ἀλεξάνδρου Τσιριντάνη, Δικηγόρου τότε καί Καθηγητοῦ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν βραδύτερον, ὡς εἰδικοῦ Γραμματέως, καί τῶν, κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, Γαβριήλ Ἀνδρεοπούλου, Ἐμπόρου, Ν. Γρανίτσα, Εἰσαγγελέως Ἐφετῶν, Ὀδυσσέως Μαρούλη, Ὑποστρατήγου, Πελοπίδου Πίκουλα, Ὑποστρατήγου, Ἰωάννου Πολίτου, Καθηγητοῦ τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Ἀκαδημαϊκοῦ καί Ἰωάννου Χαντέλη, Προέδρου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, ὡς μελῶν.

Ἐκ τῶν ἀναφερθέντων μελῶν τοῦ πρώτου Δ. Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως ὁ ἀείμνηστος Καθηγητής καί Ἀκαδημαϊκός Ἀριστοτέλης Κούζης διετήρησε τό ἀξίωμα τοῦ Προέδρου μέχρι καί τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος τήν 17ην Ἰανουαρίου 1961, ἥτοι ἐπὶ τριάκοντα περίπου ἔτη, ὡς ἱατρός δέ, ἔχων μάλιστα ἰδιαιτέρως ἐγκύψει εἰς τήν ἱστορίαν τῆς ἐπαράτου νόσου, οὐσιωδῶς, ὡς εἶναι εὐνόητον, συνέβαλεν, ὥστε ἡ «Χριστ. Κοιν. Ἐνωσις» νά ἀναλάβῃ, τῇ προτάσει του, τόν ἀντικαρκινικόν ἀγῶνα καί νά δημιουργηθῇ οὐ μόνον διὰ τῶν μόχθων του, ἀλλά καί διὰ μεγάλων δωρεῶν τῆς συζύγου του καί τοῦ ἰδίου, τό ἐξαίρετον αὐτό Θεραπευτήριον.

Ὁ ἀείμνηστος Παναγιώτης Πουλίτσας, δια-

κεκριμένος νομομαθῆς καί λόγιος, καταλαβὼν ἐπαξίως ὕψιστα ἀξιώματα ἐν τε τῇ πολιτείᾳ καί τῇ πνευματικῇ ζωῇ τοῦ τόπου, διέθετε τήν βαθεῖαν νομικὴν γνῶσιν του καί τό κῦρος του διὰ τήν ἐδραίωσιν καί τήν προαγωγὴν τοῦ ἔργου τῆς «Χριστ. Κοιν. Ἐνώσεως» ὡς Ἀντιπρόεδρος αὐτῆς μέχρι τοῦ ἔτους 1961, ὡς Πρόεδρος δέ, διαδεχθεὶς τόν Ἀριστ. Κούζην, μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τήν 16ην Ἰανουαρίου 1968, ἥτοι ἐπὶ τριάκοντα καί ἕξ ἔτη.

Τήν θέσιν τοῦ Γεν. Γραμματέως ἐν τῷ πρώτῳ Συμβουλίῳ τῆς Ἐνώσεως ἀνέλαβεν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ σεβαστός μοι Καθηγητής Παναγ. Μπρατσιώτης, ὅστις καί τήν διετήρησε μέχρι τοῦ ἔτους 1968, ὅτε, διαδεχθεὶς τόν ἀείμνηστον Παναγ. Πουλίτσαν, ἐξελέγη Πρόεδρος αὐτῆς. (Τό ἀξίωμα δέ τοῦτο διετήρησε μέχρι τοῦ ἔτους 1975).

Ὁ Καθηγητής Παναγιώτης Μπρατσιώτης, καίτοι διαπρεπὴς ἐρευνητὴς τῆς Βίβλου κατ' εἰδικότητα, ἐνδιεφέρετο, ἐν τούτοις, ζωηρότατα καί διὰ τήν κοινωνικὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τήν ἀπὸ χριστιανικῆς σκοπιᾶς ἐξέτασιν καί ἀντιμετώπισιν τῶν συγχρόνων προβλημάτων, ὡς ἀποδεικνύεται καί ἀπὸ σειρᾶς ἀξιολόγων σχετικῶν μελετῶν του, ὑπῆρξε δέ οὐ μόνον ὁ σχῶν τήν πρωτοβουλίαν τῆς ἰδρύσεως τῆς «Χριστ. Κοιν. Ἐνώσεως», τήν τόσον ἄμεσον καί βαθεῖαν ἀπήχησιν εὐροῦσαν εἰς τὰς καρδίας τῶν λοιπῶν συνιδρυτῶν αὐτῆς, ἀλλά καί ὁ καλλιεργῶν καί προβάλλων διαρκῶς, ὡς πρωτόπορος πρὸς τήν κατεύθυνσιν αὐτὴν παρ' ἡμῖν, τὰς ἐν λόγῳ χριστιανικὰς κοινωνικὰς ἀντιλήψεις, ἐντός τῶν χώρων κατὰ τό πλεῖστον τῆς Θεολογικῆς μας Σχολῆς, τόσον δέ μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἐνώσεως ὅσον καί μεταξύ τῶν σπουδαστῶν καί τῶν εὐρυτέρων στρωμάτων τῆς κοινωνίας, διὰ δημοσιευμάτων καί ὁμιλιῶν του, ἀλλά καί ἡ ψυχὴ αὐτῆς καί εἷς ἐκ τῶν κυρίων μοχλῶν πασῶν τῶν ἐπιδιώξεων τῆς κατὰ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη τῆς δράσεως αὐτῆς.

Ἦδη ἀπὸ τῶν πρώτων συνεδριῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως τό ἔργον αὐτῆς διαχωρίζεται εἰς τό διαφωτιστικόν καί τό φιланθρωπικόν-κοινωνικόν, καταβάλλεται δέ προσπάθεια παραλλήλου προωθήσεως καί τῶν δύο αὐτῶν τομέων, συμφώνως, ἄλλωστε, καί πρὸς τό πολῶ-ακικ καί ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῶν Συμβουλίων αὐτῆς ἀναφερόμενον, ὅτι δι' ἀμφοτέρων τούτων ἐκ-

δηλοῦται, ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει, τό εὐαγγελικόν κοινωνικόν κήρυγμα.

Ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῆς Ἑνώσεως νά καταστήσῃ σαφές καί εἰς τά ἑαυτῆς μέλη τό πνευματικόν αὐτῆς ὑπόβαθρον, ἀλλά καί νά ὑποβοηθήσῃ εἰς τήν μελέτην τῶν φλεγόντων κοινωνικῶν προβλημάτων ὑπό τό φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, καθιέρωσεν, ἀπό τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ιδρύσεως αὐτῆς καί ὑπό τήν ἐποπτείαν τοῦ Γεν. Γραμματέως της Καθηγητοῦ Παν. Μπρατσιώτου, σειράν ὁμιλιῶν ἐν στενῷ κύκλῳ ὑπό τῶν εἰδικωτέρων ἐκ τῶν μελῶν της καί ἐτέρων εἰδικῶν προσωπικοτήτων. Ἐκ τῶν τοιούτων συνάξεων προῆλθεν ὁ ἐν ἔτει 1943, ὑπό τοῦ Καθηγητοῦ Παναγ. Μπρατσιώτου καί τοῦ Στεφ. Στεφανοπούλου, ἰδρυθεὶς «Χριστιανικός Κοινωνικός Κύκλος», συγκροτηθεὶς ἐκ διακεκριμένων ἐπιστημόνων διαφόρων κλάδων καί ἐτέρων προσωπικοτήτων καί ἐκ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ὅστις ἐσυνέχισεν ἐπὶ σειράν ἐτῶν τό ἔργον του. Ἐν ταῖς συνεδρίαις αὐτοῦ ἐγένοντο σημαντικώτατα ἀνακοινώσεις μετὰ συζητήσεων ἐπὶ διαφόρων κοινωνικῶν θεμάτων ὑπό τό φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καί ὑπό μελῶν, ἀλλά καί ὑπό μή μελῶν αὐτοῦ, τὰς ὁποίας παρηκολούθουν καλούμενοι Ἱεράρχαι καί ἐκπρόσωποι τοῦ τε πνευματικοῦ καί πολιτικοῦ κόσμου. Αἱ παλαιότεραι εἰσηγήσεις ὡς καί τὰ ἐκ τῶν σχετικῶν συζητήσεων πορίσματα ἐδημοσιεύθησαν, ἐν ἔτει 1951, εἰς τόμον ὑπό τόν τίτλον «Τό κοινωνικόν πρόβλημα καί ὁ Χριστιανισμός». Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἥτις μετ' ἰδιαιτέρας πάντοτε στοργῆς καί διὰ παντός τρόπου ἐνεθάρρυνε καί ἐνίσχυε πάσας τὰς προσπάθειας τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως» ἐξέφρασεν εἰς τόν «Χριστιανικόν Κοινωνικόν Κύκλον» τήν εὐαρέσκειαν αὐτῆς «ἐπὶ τῷ τελουμένῳ ἐν αὐτῷ ἔργῳ».

Εἰς τόν ἐν λόγῳ «Χριστιανικόν Κοινωνικόν Κύκλον», ὅστις ἀπό τοῦ ἔτους 1946 ἀπετέλεσεν ἴδιον τμήμα κοινωνικῶν μελετῶν τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως» ὑπό τόν Καθηγητήν Παν. Μπρατσιώτην, ἀνετέθη ὑπό αὐτῆς ἡ ὁργάνωσις τοῦ πρώτου Συνεδρίου Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, τό ὁποῖον ὁργανωθέν ὑπ' αὐτοῦ καί τῆς «Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἐπιστημόνων», συνῆλθεν εἰς Ἀθήνας ἀπό τῆς 13ης μέχρι τῆς 16ης Μαΐου 1956. Τά εἰς ὀγκώδη τόμον ἐκ 336 σελίδων ἐκδοθέντα κατὰ τό αὐτό ἔτος Πρακτικά αὐτοῦ, ἐν τῷ ὑποίῳ περιέχονται 22 σχετικαί ἀνα-

κοινώσεις, γενομένην ὑπό Ἱεραρχῶν, Καθηγητῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν διαφόρων εἰδικοτήτων, ἐκπροσώπων τοῦ πολιτικοῦ κόσμου κ.ἄ., καθιστοῦν ἐμφανῆ τήν σημασίαν τοῦ μοναδικοῦ τούτου Συνεδρίου διὰ τε τήν διευκρίνισιν τῆς σημασίας τοῦ, περιληφθέντος καί εἰς τά νεώτερα ἐλληνικά Συντάγματα, ὅρου ὡς καί τήν κατανόησιν γενικώτερον τῆς ἐννοίας τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς μας Παραδόσεως.

Ὑπό τῶν μελῶν τοῦ ἐν λόγῳ Κύκλου συνεζητήθη, κατὰ τούς χειμερινούς μῆνας τῶν ἐτῶν 1957-58, τό καί τότε ὡς καί σήμερον φλέγον ἐκπαιδευτικόν μας ζήτημα. Εἰς τὰς σχετικές συζητήσεις μετέσχον εἰδικοί ἐπιστήμονες καί προσωπικότητες ἐκ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Τά κείμενα τῶν ἀξιολόγων αὐτῶν εἰσηγήσεων ὡς καί αἱ γενόμεναι συζητήσεις ἐδημοσιεύθησαν, ἐν ἔτει 1958, εἰς εἰδικόν τόμον (ἐκ 280 σελίδων) ὑπό τόν τίτλον «Τό θέμα τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας. Ὁμιλίας καί πορίσματα συζητήσεων τοῦ «Χριστ. Κοινωνικοῦ Κύκλου», ὅστις ἐκυκλοφόρησε καί εἰς δευτέραν ἐκδοσιν τό ἔτος 1967.

Μετά τινα διακοπὴν καί ἐν ἔτει 1963 ὁ ἐν λόγῳ Κύκλος ἐπανάλαβε τὰς συζητήσεις του, διερευνήσας διὰ σχετικῶν εἰσηγήσεων τό ἄκρως ἐπίκαιρον θέμα τῶν πνευματικῶν προϋποθέσεων τῆς συμμετοχῆς τῆς χώρας μας εἰς τήν κοινήν Εὐρωπαϊκὴν Ἀγοράν.

Ὁ Καθηγητὴς Π. Μπρατσιώτης εἶχεν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὁργανώσει Φροντιστήριον Χριστιανικῆς Κοινωνιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἵνα διεγείρῃ ἐντονώτερον τό ἐνδιαφέρον τῶν φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀλλά καί τῶν σπουδαστῶν ἐτέρων Ἀνωτάτων Σχολῶν γενικώτερον, καί περὶ τοῦ κοινωνικοῦ περιεχομένου τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος. Ἄμα τῇ ιδρύσει τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως» συγκροτεῖ, ἐν ἔτει 1933, ὡς ἀνάστημα αὐτῆς τόν «Ἀκαδημαϊκόν Κοινωνικόν Σύνδεσμον», ἵνα, εἰς εἰδικὰς συγκεντρώσεις σπουδαστῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων ὑπό τήν ἰδίαν αὐτοῦ παρακολουθήσιν καί κατόπιν σχετικῶν εἰσηγήσεων, μελετῶνται τὰ τόσον ἀπασχολοῦντα πάντοτε τούς νέους κοινωνικά προβλήματα ὑπό τό φῶς τοῦ Εὐαγγελίου.

Τό ἐξαιρετόν τοῦτο φυτῶριον καλλιέργειας τοῦ κοινωνικοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξύ τῶν σπουδαστῶν ἐσυνέχισεν ἀδιακόπως τὰς ἐργασίας του ἐπὶ μακράν σειράν ἐτῶν, ἐμαθήτευσαν δέ εἰς

αυτό εκατοντάδες νέων, οίτινες κατέλαβον μετά ταῦτα ἀξιολόγους ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσεις, καί οἵτινες πολλάκις διά πρώτην φοράν ἤκουον εἰς τὰς συνεδρίας τοῦ ἐν λόγῳ Συνδέσμου, ὅτι ὑπῆρχον καί ἕτεραι λύσεις τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, ἐκτός ἐκείνων τὰς ὁποίας τόσον θορυβωδῶς προέβαλον αἱ νεότευκτοι κοινωνικαί θεωρίαι, καί οἵτινες ἐγένοντο οἱ φορεῖς καί κήρυκες τῶν χριστιανικῶν κοινωνικῶν ἀπόψεων. Ὁ ὁμιλῶν εἶχε τήν τιμὴν νά μετέχῃ εἰς τὰς ἐργασίας τόσον τοῦ «Χριστιανικοῦ Κοιν. Κύκλου» ὅσον καί τοῦ ὡς ἄνω Συνδέσμου ἐπὶ πολλά ἔτη, πέντε δέ ἐκ τῶν δημοσιευμάτων του εἶναι περιλήψεις ἢ διευρύνσεις ἀνακοινώσεων του εἰς τὰς συνεδρίας αὐτῶν.

Ἡ «Χριστιανική Κοινωνική Ἐνωσις» ἤδη ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους τῆς ιδρύσεως αὐτῆς διωργάνωσε σειράν διαλέξεων ἐξ ἐπισήμων βημάτων τῶν Ἀθηνῶν καί δὴ τοῦ «Παρνασσοῦ», ἵνα γνωστοποιήσῃ τήν ἰδρυσίν της καί τὰς ἐπιδιώξεις της καί, ἐπὶ τούτοις, συμβάλῃ εἰς τὴν προβολὴν τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ κηρύγματος. Τὴν σειράν τῶν ἐν λόγῳ διαλέξεων, τινὲς ἐκ τῶν ὁποίων ἐκυκλοφόρησαν καί εἰς ἰδιαίτερα τεύχη, ἐνεκαινίασε διὰ δύο ὁμιλιῶν του ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἀείμνηστος σοφὸς Ἱεράρχης Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ἀναπτύξας τὰ θέματα περὶ τῆς κοινωνικῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί περὶ τοῦ πῶς ὁ Χριστιανισμὸς ἀντεμετώπισε τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, ἠκολούθησαν δέ ὁμιλίαι τοῦ Γεν. Γραμ. τῆς Ἐνώσεως Καθηγητοῦ Π. Μπρατσιώτου «Περὶ Χριστιανικοῦ Κοινωνισμοῦ καί τῆς Παγκοσμίου Χριστιανικοκοινωνικῆς κινήσεως», τῶν καθηγητῶν Μιχ. Βολονάκη καί Γεωργίου Σακελλαρίου, τοῦ Δ/τοῦ τῆς «Ἑστίας» Ἀχιλ. Κύρου κ.ἄ. Τοιαύτας διαλέξεις ὑπὸ διακεκριμένων προσωπικοτήτων, πρὸς διάδοσιν τῶν χριστιανικῶν κοινωνικῶν ἰδεῶν, διωργάνωσεν ἡ «Χριστ. Κοινων. Ἐνωσις» καί κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη τῆς δράσεως αὐτῆς.

Ἰνα ἡ «Χριστ. Κοινων. Ἐνωσις» δυνηθῇ νά ἐπεκτείνῃ τὸν τοιοῦτον διαφωτισμὸν καί εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, «διὰ τὴν εἰς αὐτάς μετάδοσιν ὠφελίμων γνώσεων καί ἐξύψωσιν τοῦ φρονήματος αὐτῶν», ἀπεφάσισε, κατὰ τοὺς φθινοπωρινοὺς μῆνας τοῦ 1932, τὴν ἰδρυσιν «Νυκτερινοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου», συνεχίζουσα καί «συστηματοποιούσα», ὡς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ Γεν.

Γραμματέως της τοῦ ἔτους 1933 ἀναγράφεται, «τὴν ἐπὶ μακρὰν σειράν δεκαετηρίδων καταβαλλομένην συναφῇ προσπάθειαν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Φίλων τοῦ Λαοῦ». Ἐν τῷ Νυκτερινῷ τούτῳ Λαϊκῷ Πανεπιστημίῳ ἐδίδαξαν παντελῶς δωρεάν Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου διαφόρων ἐιδικότητων καί ἕτεροι διακεκριμένοι ἐπιστήμονες καί ἐκπαιδευτικοὶ διάφορα μαθήματα, ὡς Ἀγωγὴν τοῦ Πολίτου, Ἑλλήν. Γραμματολογίαν, Ἑγκληματολογίαν, Κοινωνιολογίαν, προχείρους γνώσεις Δικαίου, Χημεῖαν τοῦ καθημερινοῦ βίου, Οἰκονομικὴν Γεωγραφίαν, Βιολογίαν, στοιχεῖα Φιλοσοφίας κ.λ.π., ὡς καί ξένας γλώσσας, ἐφοίτησαν δέ 75 ἀκροαταὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας του καί 50 κατὰ τὸ δεύτερον.

Τὰ μαθήματα τοῦ «Νυκτερινοῦ Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου» συνεχίζονται κανονικῶς, παρά τὰς μεγάλας δυσχερείας ἐξευρέσεως καταλλήλων αἰθουσῶν, θρανίων, ἀναγκαίων ὀργάνων κ.λ.π., καί κατὰ τὰ ἔτη 1934 καί 1935, ὅτε καί ἀπεφασίσθη ἡ ἐπιδίωξις ἀναγνωρίσεως αὐτοῦ ὡς Νομικοῦ Προσώπου, ἀνεστάλη ὁμως, δυστυχῶς, ἡ λειτουργία του ἀπὸ τοῦ ἔτους 1936, διότι δέν κατωρθώθη νά ἐξευρεθοῦν οἱ κατάλληλοι χῶροι διὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτοῦ. Πάντως, καίτοι ἡ ὡς ἀνωτέρω προσπάθεια ἐνεφάνισε κολοσσιαίας δυσχερείας, ἡ Ἐνωσις διετήρει πάντοτε τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ὑπ' αὐτῆς συνεχίσεως τῆς λειτουργίας τοῦ Λαϊκοῦ τῆς Πανεπιστημίου, ὡς ἀποδεικνύεται καί ἐκ διαβήματος τοῦ Δ. Συμβουλίου αὐτῆς, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1938, πρὸς τὸν τότε Ὑπουργόν-Διοικητὴν Πρωτευούσης Κωνστ. Κοτζιᾶν, «ἵνα παρακαλέσῃ αὐτόν ὅπως ἐνισχύσῃ οἰκονομικῶς τὴν Ἐνωσιν διὰ νά συνεχίσῃ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀναληφθεῖσαν ἅμα τῇ ιδρύσει αὐτῆς προσπάθειαν διοργανώσεως μαθημάτων Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου», ὡς ἐν τοῖς Πρακτικοῖς αὐτοῦ τῆς 1ης Μαρτίου 1938 σημειοῦται, ὡς καί ἐκ τῆς ὑποβληθείσης εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Ἐνώσεως, τὴν 19ην-12-1947, προτάσεως περὶ ἐπαναλειτουργίας αὐτοῦ.

Ἐς σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι, εἰσηγήσει τοῦ Γεν. Γραμματέως τῆς Ἐνώσεως Καθηγητοῦ Παν. Μπρατσιώτου, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου αὐτῆς, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1936, ὅπως ὑποβληθῇ ἡ εὐχή εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἵνα καθιερωθῇ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰδική «ἡμέρα τοῦ ἐργάτου»,

πρός τονισμόν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος παρά τῇ ἐργατικῇ τάξει», ὡς σημειοῦται εἰς τὰ Πρακτικά, ἣτις ὀργανώθη ὄντως ἐν ἔτει 1959, ἦτοι μετὰ πάροδον 23 ὄλων ἐτῶν, ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅτε προΐστατο αὐτῆς ὁ ὁμιλῶν.

Ἀξιολογωτάτη ὑπῆρξεν ἡ προσφορά τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἐνώσεως» καί διὰ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀναλήψεως τῶν εὐθυνῶν λειτουργίας τοῦ πρώτου ἐν Ἑλλάδι Νυκτερινοῦ Γυμνασίου, τοῦ παραχωρηθέντος εἰς αὐτήν, ἐν ἔτει 1936, ὑπὸ τοῦ «Φοιτητικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συλλόγου», ὁμάδος δηλαδή ἐνθουσιωδῶν πτυχιούχων τῶν Καθηγητικῶν Σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, οἵτινες εἶχον τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ιδρύσεώς του. Ἡ «Χριστ. Κοινων. Ἐνωσις» διὰ τοῦ ἐπόπτου τῆς λειτουργίας του Καθηγ. Παν. Μπρατσιώτου καί ὑπὸ τὴν γενικωτέραν ἐποπτείαν ἐιδικῆς Ἐφορείας, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἐ χρημάτισε καί ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς τῶν Παιδαγωγικῶν Νικ. Ἐξαρχόπουλος, κατέβαλεν ὑπερανθρώπους ὄντως προσπάθειάς, ἵνα, διὰ τοῦ πρώτου τούτου Νυκτερινοῦ Γυμνασίου εἰς τὴν χώραν μας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδασκον ἀντὶ ἀσημάντου ἀμοιβῆς ὑπὸ τὴν μορφήν ὁδοιπορικῶν ἐξόδων ἐξαίρετοι ἐν ἐνεργείᾳ καί συνταξιούχοι Ἐκπαιδευτικοί, παρασχεθῇ ἡ δυνατότης εἰς φιλομαθεῖς ἀπόρους καί ἐργαζομένους νέους, ἵνα συνεχίσουν δωρεάν σχεδόν τὰς σπουδὰς των εἰς τὴν Μέσσην Ἐκπαίδευσιν, ἐν πολλοῖς καί κατὰ τὰ ἔτη τῆς κατοχῆς, ἀποκτήσουν δέ οὗτοι οὐ μόνον τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν των προαγωγὴν καί φοίτησίν των εἰς Ἀνωτάτας Σχολὰς ἐφόδια, ἀλλὰ καί τὴν παρεχομένην ἐν αὐτῷ παιδευσιν, ἰδίᾳ διὰ τοῦ παραδείγματος καί τῆς αὐτοθυσίας τῶν καθηγητῶν των καί τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἐνώσεως», ἣτις ἠγωνίζετο οὐ μόνον διὰ τὴν πνευματικὴν των τροφοδοσίαν, ἀλλὰ πολλάκις καί διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ συσσιτίου των εἰς τὰς δυσκόλους ἐκεῖνας ἡμέρας. Ὅσοι παρηκολούθησαν τὰς ἐργασίας τοῦ ἐν λόγῳ Νυκτερινοῦ Γυμνασίου καί ἐδίδαξαν εἰς αὐτό, ὡς καί ὁ ὁμιλῶν, δέν θά λησμονήσουν ποτέ τὴν συγκίνησίν των, ὅταν ἔβλεπον νέους κατὰ ἑκατοντάδας (τό 1939 οἱ μαθηταὶ τοῦ Νυκτερινοῦ Γυμνασίου ἀνῆρχοντο εἰς 700), κατακόπους ἐκ τοῦ μόχθου τῆς ἡμέρας καί δεικνύοντας εἰς τὰ πρόσωπά των καταφανῆ τὰ ἴχνη τοῦ ὑποσιτισμοῦ, φέροντας δέ πολλάκις μέχρι τοῦ Σχολείου τὰ ποικίλα ἀντικείμενα καί σύ-

νεργα τῶν πλέον διαφόρων ἐπαγγελμάτων των, ἀντὶ νὰ καταφεύγουν εἰς καφενεῖα καί κινηματογράφους καί ἄλλα κέντρα, νὰ ἔρχονται εἰς τὸ Νυκτερινόν Γυμνάσιον καί νὰ παραμένουν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, διὰ νὰ συμπληρώσουν τὴν μόρφωσίν των!

Τό ἐν λόγῳ Νυκτερινόν Γυμνάσιον ἐλειτούργησεν εἰς διάφορα οἰκήματα Κρατικῶν Σχολείων ὑπ' εὐθύνη τῆς Ἐνώσεως ἐπὶ 25 ἔτη, ἦτοι μέχρι τοῦ ἔτους 1962, ὅτε ἕτεροι φορεῖς, ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμά της, εἶχον ἀναλάβει τὸ ἔργον τοῦτο, ἐξεπαιδεύθησαν δέ εἰς αὐτό χιλιάδες νέοι, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων, φοιτήσαντες ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς Ἀνωτάτας Σχολὰς, ἀνεδείχθησαν καί Κληρικοί, καί Ἐπιστήμονες, καί ἀξιόλογα στελέχη τῆς Διοικήσεως, καί σημαντικοὶ παράγοντες τῆς κοινωνίας. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἀναγνωρίζουσα τὴν τοιαύτην ἀξιόλογον ὄντως ὑπηρεσίαν τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἐνώσεως» εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ἐπεβράβευσεν, ἐν ἔτει 1947, αὐτήν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει δεκαετίας ἀπὸ τῆς λειτουργίας τοῦ ἐν λόγῳ Γυμνασίου, τὸ δέ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων, ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐπετείῳ, ἐξέφρασε πρὸς τὴν Ἐνωσιν τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ, λόγῳ τῆς εὐδοκίμου λειτουργίας τοῦ Γυμνασίου τούτου.

Ἐν τῷ αὐτῷ κτηρίῳ, ἔνθα ἐλειτούργει τὸ Νυκτερινόν Γυμνάσιον, ἵδρυσεν ἡ «Χριστ. Κοινων. Ἐνωσις», ἐν ἔτει 1936 ὡσαύτως, καί «Νυκτερινόν Σχολεῖον ἀναλφαβήτην», «δι' οὗ καί εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἔμελλε νὰ παρασχεθῇ σπουδαία ὑπηρεσία διὰ τῆς ἐμπράκτου καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, καί τὸ καλὸν παράδειγμα ἤθελε δοθῇ καί εἰς ἄλλους Ὀργανισμούς, καί νέον πρόσφορον ἔδαφος πρὸς διάδοσιν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν τῆς Ἐνώσεως ἤθελε δημιουργηθῇ», ὡς ἀναγράφεται ἐν τῷ δικαιολογητικῷ τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ αὐτῆς Συμβουλίου. Ἡ τοιαύτη Σχολὴ ἀναλφαβήτην ἐλειτούργησεν ἐπὶ σειράν ἐτῶν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κατοχῆς διεκόπη ἡ λειτουργία της, ἀλλὰ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1943, παρά τὰς ὑπαρχούσας τότε δυσχερείας, ἀποφασίζεται «ὅπως ἐπαναρχίσῃ ἡ προσωρινῶς διακοπεῖσα λόγῳ τῶν περιστάσεων λειτουργία αὐτῆς». Εἰς τὴν ἐκθεσιν Πεπραγμένων τῆς Ἐνώσεως τοῦ ἔτους 1939 ἀναφέρεται, ὅτι ἐν τῇ ἐν λόγῳ Σχολῇ ἐφοίτησαν κατὰ τὸ ἔτος 1938-1939 62 μαθηταί, ἐκ τῶν ἐξ αὐτῆς δέ ἀπολυθέντων 18

μαθητῶν, 6 εἰσήχθησαν εἰς τό Νυκτερινόν Γυμνάσιον τῇ Ἑνώσεως.

Ἀξιομνημόνευτος τυγχάνει καί ἡ ἑτέρα, κατά τήν περίοδον τοῦ πολέμου καί τῆς Κατοχῆς ἐκδηλωθεῖσα, δραστηριότης τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως», ἣτις δέν διεμαρτυρήθη μόνον πρός τάς συγγενεῖς διεθνεῖς Ὀργανώσεις διά τήν ἀδικον κατά τῆς Ἑλλάδος ἐπίθεσιν, ἀλλά διέθεσε καί σημαντικόν ποσόν ὑπέρ τῆς «Φιλοστράτου Ἀδελφότητος» καί διά δημοσιευμάτων της ἐνίσχυσε τό ἠθικόν τῶν Ἑλλήνων μαθητῶν, καί κατά τά δυσχερῆ ἔτη τῆς Κατοχῆς συνετήρησε, διά μυρίων προσπαθειῶν, δύο «Ἑνοριακάς Φιλοπτώχους Στέγας» εἰς Πετράλωνα καί Ἀμπελοκήπους, εἰς τάς ὁποίας περιεθάλλοντο ἐντελῶς ἀπροστάτευτα ὀρφανά. Ὡς ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως» προκύπτει, ὑπ' αὐτῆς ἐμελετᾶτο καί ἡ ἱδρυσις Σχολῆς Ὁρθοδόξων Νοσοκόμων ὡς καί Σχολῆς Κοινωνικῆς ἐργασίας, προσέτι δέ καί Χριστιανικά Ἀσυλα ἀστέγων γυναικῶν, δυστυχῶς ὅμως τά πολεμικά καί μεταπολεμικά γεγονότα παρηγόδισαν τήν πραγματοποίησιν τῶν ἐν λόγῳ ἐπιδιώξεων αὐτῆς.

Ἀναντιρρήτως, ὅμως, τό σημαντικώτερον ἐπίτευγμα τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως» ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τοῦ μηδενός ὑπ' αὐτῆς δημιουργία τοῦ ἐξαιρέτου τούτου Θεραπευτηρίου «Ἁγίου Σάββας», ἐντός τοῦ ὁποίου στεγαζόμεθα σήμερον.

Τό δυσχερέστατον πρόβλημα τῆς ἀντιμετώπισεως τῆς τρομακτικῆς ἀπειλῆς τοῦ καρκίνου φαίνεται ὅτι ἀπασχολεῖ τούς συγκροτήσαντας τήν «Χριστ. Κοιν. Ἑνωσιν» καί πρό τῆς ἐπισήμου ἱδρύσεως αὐτῆς, διότι κατά τάς πρώτας συνεδριάς τοῦ πρώτου Δ. Συμβουλίου της ὁ Πρόεδρος αὐτοῦ Καθηγητής Ἀριστοτέλης Κούζης προέτεινε, καί τά μέλη αὐτοῦ ὡς καί πάντα τά μέλη τῆς Ἑνώσεως ὀλοψύχως ἀπεδέχθησαν, τήν ὑπ' αὐτῆς ἀνάληψιν τοῦ παντελῶς ἀνυπάρκτου τότε ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνος κατά τῆς ἐπαράτου νόσου καί τήν ὑπ' αὐτῆς ἱδρυσιν εἰδικοῦ Φιλανθρωπικοῦ καί Ἐπιστημονικοῦ Ἰδρύματος Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου, ἔχοντος ὡς σκοπόν τήν καταπολέμησιν τοῦ καρκίνου ἐν Ἑλλάδι ὡς καί τήν ἔρευναν τῶν αἰτίων καί τῶν μέσων προφυλάξεως καί θεραπείας τῆς νόσου αὐτῆς, εἰς ἡμέρας δέ καθ' ἃς εἰς τό ταμεῖον τῆς Ἑνώσεως δέν ὑπῆρχον περισσότεραι τῶν 3.000 ἢ τῶν 4.000 δραχμῶν,

ὡς ὁ ἀείμνηστος συνιδρυτής τοῦ Ἰδρύματος Παν. Πουλίτσας ἀναφέρει. Τήν ὅλην μέριμναν τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου ἀνέθεσε τό Συμβούλιον εἰς τόν Πρόεδρον αὐτοῦ Καθηγητήν Ἀριστοτέλην Κούζην, ὁ ὁποῖος, ἴσως καί διότι εἶχεν ἀπολέσει ἀμφοτέρους τούς γονεῖς του ἐκ τῆς ἐπαράτου νόσου, εἶχεν ἰδιαιτέρως ἐγκύψει ἀπό τῆς νεότητός του εἰς τήν μελέτην αὐτῆς, ὡς πρώτη δέ ἐπιστημονική ἐργασία του ἀναφέρεται ἡ ὑπό τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συμβουλιδείου διαγωνισμοῦ καί τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱατρικῆς Ἑταιρείας βραβευθεῖσα, ἐν ἔτει 1902, καί ὑπό τόν τίτλον «Ὁ καρκίνος παρά τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἱατροῖς». Οὕτως ὁ Καθηγητής Ἀριστ. Κούζης ὑπῆρξε πράγματι ὁ «ἀνένδοτος ὄντως πρωτοπόρος τοῦ ἀντικαρκινικοῦ ἀγῶνος», ὡς προσφυῶς ἀνεγράφη περί αὐτοῦ.

Ἄνευ οὐδεμιᾶς χρονοτριβῆς καί παραλλήλως πρός τάς λοιπάς, ἀναφερθεῖσας ἤδη ἀνωτέρω, ἐπιδιώξεις τῆς Ἑνώσεως, ὁ Πρόεδρος, τό Δ. Συμβούλιον καί τά μέλη αὐτῆς ἀπεδύθησαν μετά θερμῆς εἰς ἔντονον, διά τε τοῦ τύπου, εἰδικῶν φυλλαδίων καί ἐντύπων, ὡς καί παντός ἐτέρου μέσου, ἀγῶνα διαφωτίσεως τῆς ἑλληνικῆς κοινῆς γνώμης, τοῦ Κράτους, τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν καί Ἰδρυμάτων, περί τῇ ἐπιτακτικῇ ἀνάγκῃ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἐν λόγῳ Ἰνστιτούτου, καί ἤρχισαν καταβάλλοντες ἐντόνους ἐνεργείας πρός πάντα δυνάμενον νά βοηθήσῃ, ἐν τε τῷ Ἐξωτερικῷ καί Ἐσωτερικῷ, διά τήν ἐξεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων πρός πραγμάτωσιν τοῦ ἔργου τούτου πόρων.

Ἡ διακήρυξις τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως», μεταξύ τῶν ὑπερδιακοσίων, ἐν ἔτει 1934, μελῶν τῆς ὁποίας περιλαμβάνοντο προσωπικότητες κοινῆς ἐμπιστοσύνης καί μεγάλου οὐ μόνον πανελληνίου ἀλλά καί διεθνοῦς κύρους, ὅτι θά ἀνελάμβανεν αὕτη τόν ἀγῶνα κατά τῆς ἐπαράτου νόσου ὡς καί ἡ ἔκκλησις αὐτῆς ὅπως ἐνίσχυθῃ εἰς τήν τοιαύτην ἐπιδίωξίν της, παρά τά εἰρωνικά σχόλια ὀλιγοπίστων τινῶν, συνεκλόνησε κυριολεκτικῶς τούς πάντας, διότι δυστυχῶς ἤδη ἀπό τότε μέγα πλῆθος Ἑλλήνων ἠσθάνοντο, ἐνίοτε καί ἐντός τοῦ ἰδίου αὐτῶν οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, τήν φοβερὰν ἀπειλήν καί πολλάκις τό δρέπανον τῆς τρομακτικῆς αὐτῆς νόσου καί συνεπῶς τήν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην καταπολέμησης αὐτῆς, ἐντός δέ ἐλαχίστου χρόνου ἤρχισεν ἐκδηλουμένη πανταχόθεν, ὑπό τε τοῦ Κρά-

τους, τῶν Ὁργανισμῶν, τοῦ Τύπου καί τῶν ἐπὶ μέρους ἀτόμων, ἐνθερμος ἢ διάθεσις ἐνισχύσεως, καί ἐκ τοῦ ὑστερήματός των ἀκόμη, διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ μελετωμένου ἔργου. Ἦδη τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1934 ἀνακοινοῦται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑνώσεως Ἀριστοτέλους Κούζη, ὅτι, ἡ ἐν Βερολίνῳ ἐδρεύουσα ἐταιρεία ἠλεκτρικῶν εἰδῶν «SANITAS», ἐχορήγει δωρεάν εἰς τὴν «Χριστιαν. Κοινων. Ἑνωσιν» μηχανήματα ἀκτίνων RONTGEN 35.000 V. ἀντικαρκινικῆς θεραπείας ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ τότε Καθηγητοῦ τῆς Γυναικολογίας Σωκράτους Τσάκωνα δωρεὰ ποσότητος Ραδίου διὰ τὴν θεραπείαν τῆς νόσου.

Ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς Ἑνώσεως τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1934 ἀναφέρεται μετὰξὺ ἄλλων σημαντικῶν δωρεῶν καί ἡ ἐκ 200.000 δρχ. κρατικὴ ἐνίσχυσις, διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος σκοποῦ αὐτῆς, ἡ ἐκ 500.000 δρχ. κληροδοσία τοῦ μεγαλοβιομηχάνου Γεωργίου Ζαβορίτου, ἡ ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν Παπαστράτου δωρεὰ Ραδίου ἀξίας 3.000.000 δρχ. ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ δήμου Ἀθηναίων, δημαρχεύοντος τότε τοῦ Κωνσταντ. Κοτζιά, παραχώρησις εἰς τὴν Ἑνωσιν τοῦ ἐν τῇ Λεωφ. Ἀλεξάνδρας ἀναγκαίου, τόσον δὲ πολυτίμου, οἰκοπέδου πρὸς ἵδρυσιν τοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου.

Οὕτως ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος μικροτέρου τοῦ ἔτους, ἀφ' ἧς ἐγνωστοποιήθη ἐπισήμως ἡ ὑπὸ τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως» ἀνάληψις τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ καρκίνου (4 Φεβρουαρίου 1934), τό Δ. Συμβούλιον αὐτῆς ἠδύνατο νὰ λέγῃ κατὰ τὴν λογοδοσίαν τοῦ ἔτους 1934, «ὅτι ἡ Ἑνωσις ἡμῶν κέκτηται σήμερον ὄχι μόνον τὰς βάσεις, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος ὑλικοῦ διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ Ἀντικαρκ. Ἰνστιτούτου». Κατόπιν τῶν ἐξαγγελθεισῶν ὡς ἀνωτέρω χορηγιῶν καί ἀφ' οὗ ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει τῶν μελῶν τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως», τῆς 20ῆς Μαρτίου 1935, «μετὰ λεπτομερῆ καὶ διεξοδικήν συζήτησιν διεπιστώθη γενικῶς ἡ ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως ἰδίου Νομικοῦ Προσώπου πρὸς ἐπιδιώξιν εἰδικῶς τοῦ σκοποῦ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ καρκίνου, τὸν ὅποιον, μετὰξὺ ἄλλων, εἶχε περιλάβει ἐν τῷ προγράμματι αὐτῆς ἡ «Χριστ. Κοινων. Ἑνωσις», ὡς ἀναγράφεται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς αὐτῆς, ἀπεφασίσθη ἡ ἵδρυσις τοῦ ἐν λόγῳ Ἰδρύματος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἑλληνικὸν Ἀντικαρκινικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Χριστ. Κοινων.

Ἑνώσεως» καὶ ἐνεκρίθη τό ἐξ 26 ἄρθρων Καταστατικόν του. Διὰ τοῦ ἐγκριθέντος καὶ κυρωθέντος διὰ Προεδρικοῦ Διατάγματος τῆς 24ης Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους Καταστατικοῦ, ἐχειραφετεῖτο μὲν τό Ἰδρυμα τοῦτο, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διοργανώσεως καὶ λειτουργίας αὐτοῦ, ὠρίζετο ὅμως ὅτι θὰ ἐτέλει ὑπὸ τὴν αἰγίδα πάντοτε τῆς Ἑνώσεως διό καὶ εἰς τὴν Διοίκησιν αὐτοῦ προεβλέπετο ὅτι θὰ μετεῖχον ἐξ ἐκ τῶν μελῶν της, ἐκλεγόμενα ἀνά πενταετίαν ὑπ' αὐτῆς. Ὡς ἰσόβια μέλη τῆς Διοικήσεως τοῦ Ἰδρύματος ὠρίσθησαν ἀπ' ἀρχῆς οἱ ἀείμνηστοι Ἀριστ. Κούζης καὶ Παναγ. Πουλίτσας ὡς καὶ ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρατσιώτης, (ὁ ὁποῖος καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1968 διετέλεσε καὶ Πρόεδρος τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου – Νοσοκομείου «Ὁ Ἅγιος Σάββας»).

Ἡ πίστις καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τῶν μελῶν τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως» καὶ ἡ ἐνθερμος συμπαράστασις πάντων κατέστησαν δυνατὴν τὴν ταχίστην προώθησιν τοῦ ὅλου ἔργου. Τὴν 29ην Ἰουνίου 1935 κατατίθεται ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ, χοροστατοῦντος τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου, ὑπὸ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ ἀειμνήστου Παναγῆ Τσαλδάρη ὁ θεμέλιος λίθος ἀνεγέρσεως τοῦ Ἰνστιτούτου, βάσει σχεδίων, καταρτισθέντων δωρεάν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Βασ. Τσαγρῆ. Συνεχιζομένων τῶν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς δωρεῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν προσπαθειῶν τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἑνώσεως» διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ἀπαραιτήτων μηχανημάτων καὶ ἐξέυρεσιν τῶν ἀρίστων εἰδικῶν ἐπιστημόνων διὰ τὴν ἐπ' ἀνδρῶσιν τοῦ Ἰνστιτούτου, ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ Θεραπευτηρίου προχωρεῖ μὲ ταχύτατον ρυθμόν, περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ ἔτους 1937, ἦτοι πρὸ τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν, κατέστη δυνατὴ ἡ ὑπὸ τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνοὺς ἐναρξίς τῆς λειτουργίας τοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Παύλου τεθέντος Ἑλληνικοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου. Οὕτως, ὡς γράφει ὁ ἀείμνηστος Παναγιώτης Πουλίτσας, τό θαῦμα εἶχε συντελεσθῇ. Καί τότε κατενοήσαμεν πάντες, συνεχίζει, «καλύτερον τὴν ἐννοίαν τῆς ρήσεως τοῦ Σωτῆρος περὶ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως, ὅτι, ὅσον ὀλίγη καὶ ἂν εἴναι αὕτη, ἐάν εἴναι ἀληθής, δύναται καὶ ὅρη νὰ μετακινήσῃ».

Τό Ἑλληνικὸν Ἀντικαρκινικὸν Ἰνστιτούτον, πλουτιζόμενον διὰ τῶν τελειοτάτων εἰδικῶν μηχανημάτων, ἐργαστηρίων ἐρεῦνης καὶ τῶν

λοιπῶν μέσων διά τήν ἀρτιωτέραν λειτουργίαν του καί ἐπεκτεινόμενον εἰς νέους χώρους, κατέστη σύν τῷ χρόνῳ τό πρῶτον καί μέχρι πρό τιнос ἀκόμη τό μοναδικόν διά τήν Ἑλλάδα συστηματικόν κέντρον ἀνιχνεύσεως καί θεραπείας τοῦ καρκίνου, ὅπερ, παρά τās δυσχερείας τῶν καιρῶν καί τās ἐμφανισθείσας, ἰδίᾳ κατά τὰ ἔτη τῆς κατοχῆς, ἀντιξοότητος, ἐντός δέ πάντοτε τοῦ πνεύματος τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἐνώσεως» καί ὑπό τήν αἰγίδα αὐτῆς, συνεχίζει τό διαρκῶς διευρυνόμενον ὄντως μέγα κοινωνικόν ἔργον του, τήν καταπολέμησιν τῆς μεγαλυτέρας σήμερον ἀπειλῆς τῆς ἀνθρωπότητος εἰς παγκόσμιον κλίμακα καί τήν θεραπείαν ἢ ἀνακούφισιν, διά τε τῶν μέσων τῇ ἐπιστήμῃ, τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως, τῆς πνευματικῆς συμπαραστάσεως τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς στοργῆς τοῦ ἐκλεκτοῦ καί ἀφωσιωμένου εἰς τήν ἀποστολήν του ἱατρικοῦ, νοσηλευτικοῦ, διοικητικοῦ καί λοιποῦ προσωπικοῦ, πολλῶν δεκάδων χιλιάδων συνανθρώπων μας, τό ὅποιον ἔργον, λόγω ἀκριβῶς τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ, ἀπορροφᾷ, σήμερον κατά μέγα μέρος καί τήν ὅλην δραστηριότητα τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως»...

Διά τῶν ὄντως πρωτοποριακῶν δημιουργικῶν πρωτοβουλιῶν (τῶν τε Ἰδρυτῶν, Πρωτεργατῶν καί Συνεργατῶν τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως») «οἱ ἀναθέσαντες τό ὅλον ἔργον εἰς τόν Θεόν ταπεινοί αὐτοί ἀπόστολοι τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης», ὡς ὁ εὐσεβής Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως (Καθηγητής τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀριστ. Κούζης) ἔλεγε κατά τήν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ Ἰνστιτούτου, οὐ μόνον προέβαλον διά τοῦ κοινωνικοῦ καί φιланθρωπικοῦ ἔργου των καί τοῦ παραδείγματος αὐτῶν τό χριστιανικόν κοινωνικόν κήρυγμα, εἰς ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν ὑπό πολλῶν ἡγνοεῖτο καί παρεγνωνίζετο, ἀλλά καί εἰς καιρούς ρέποντας πρὸς τόν ὕλισμόν ἀπέδειξαν, διά μίαν εἰσέτι φοράν, τό τί δύναται νά ἐπιτελέσῃ ἡ ἀκλόνητος πίστις εἰς τόν Θεόν καί τās ἀνωτέρας ἀξίας τῆς ζωῆς.

Ἄξιοι βαθείας εὐγνωμοσύνης τυγχάνουν καί πάντες ἐκεῖνοι, οἵτινες εἴτε διά τῆς προσφορᾶς τοῦ προϊόντος τοῦ ἰδρώτος των, εἴτε διά τῆς καθ' οἷονδῆποτε τρόπον συμπαραστάσεως αὐτῶν κατέστησαν δυνατήν τήν πραγματοποιήσιν τῶν ἐπιδιώξεων τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἐνώσεως».

Ἰδιαιτέρα ὁλως ὀφείλεται ἡ εὐγνωμοσύνη

καί ἡ τιμή πρὸς τόν φλογερὸν Πρόεδρον τῆς Ἐνώσεως Καθηγητὴν Παναγ. Μπρατσιώτην, ὁ ὅποιος ὄχι μόνον ἔσχε τήν πρωτοβουλίαν τῆς ἰδρύσεως τῆς «Χρ. Κοινων. Ἐνώσεως», ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἀλλά καί ἐγνώριζε νά ἐπισημαίνει ὁμοψύχους προσωπικότητας, νά φλογίζῃ τās ψυχὰς των, νά ἐντάσῃ αὐτὰς εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἐνώσεως» καί νά μεταδίδῃ καί εἰς αὐτὰς τόν δημιουργικόν του ἐνθουσιασμόν. Εἰς τόν παρακολουθοῦντα τήν ἱστορίαν τῆς «Χριστ. Κοινων. Ἐνώσεως» κατά τās τέσσαρας δεκαετηρίδας τῆς δράσεως αὐτῆς, δημιουργεῖται ἡ βεβαιότης, ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα ἐπιτεύγματα αὐτῆς φέρουν καί θά φέρουν πάντοτε ἀνεξίτηλον τήν σφραγίδα τῆς προσωπικότητος τοῦ Καθηγητοῦ Παναγιώτου Μπρατσιώτου.

(Εἰς ἀναγνώρισιν τῆς μεγίστης προσφορᾶς τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ πρὸς τε τό Ἰνστιτούτον καί τό Νοσοκομεῖον, τό Δ. Συμβούλιον αὐτῶν ἀπεφάσισεν, ὅπως ἡ ἀπό τοῦ 1981 τεθεῖσα εἰς λειτουργίαν Β.Δ. ὑπερσύγχρονος Πτέρυξ τοῦ Ἰδρύματος, ἐξ 124 κλινῶν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ Ἀκτινοθεραπευτικῶν Ἐργαστηρίων καί Ἐξωτερικῶν Ἱατρείων ἀφιερωθῇ εἰς τήν μνήμην του καὶ ὀνομασθῇ «Πτέρυξ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ»).



Είναι πράγματι άξία συγχαρητηρίων ή δίοικησις του περιοδικού «Οί Τρεῖς Ἱεράρχαι» διά τήν λαμπράν ιδέαν νά τιμήσῃ τήν μνήμη του διαπρεποῦς ἀκαδημαϊκοῦ καθηγητοῦ Παναγιώτου Μπρατσιώτου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατονταετίας ἀπό τῆς γεννήσεώς του.

Καί εἶναι ἀξία συγχαρητηρίων διότι τιμᾷ τήν μνήμην ἐνός πράγματι «μεγάλου»: Ἐνός μεγάλου τῆς ἐπιστήμης καί τοῦ πνεύματος ἐν γένει. Ἐνός μεγάλου τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐνός μεγάλου τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, θεωρουμένου ὑπὸ τό πρῖσμα τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ιδεώδους. Μιᾷς κορυφαίας προσωπικότητος ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου, εἰς τόν ὅποιον πολλά ὀφείλει ὄχι μόνον ἡ θεολογική ἐπιστήμη, τήν ὁποία ἐκκαλιέργησε καί προήγαγε μέ τήν πλουσιωτάτην ὑψηλοῦ ἐπέδου συγγραφικήν καί ἐρευνητικήν του δραστηριότητα (τά δημοσιεύματά του ἀνέρχονται εἰς τόν ἐκπληκτικόν ἀριθμόν τῶν 1600). Ὅχι μόνον ἡ φιλότατη Ὁρθοδοξία, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε γενναῖος καί ἀκαταπόνητος ὑπερασπιστής εἰς τόν ἐσωτερικόν καί διεθνῇ χῶρον. Ὅχι μόνον ἡ θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τήν ὁποία ἐλάμπρυνε μέ τήν καρποφόρον διδασκαλίαν τήν ἐπὶ τριάντα πέντε ὁλόκληρα ἔτη. Ὅχι μόνο τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, τό ὅποιον ἠτύχησε νά τόν ἔχη ὡς Πρύτανιν κατά τό ἀκαδημαϊκόν ἔτος 1955-1956. Ὅχι μόνον ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία ἠτύχησε νά τόν ἔχη μέλος, καθώς καί Πρόεδρον κατά τό ἔτος 1960. Ἀλλά καί ὁλόκληρον τό ἑλληνικόν ἔθνος.

Διότι ἡ παράλληλος πρὸς τήν ἐπιστημονικήν κοινωνικήν του δραστηριότητα, μέ τά εὐεργετικά καί ζωογόνα ἀποτελέσματα διά τήν ἑλληνικήν κοινωνίαν καί τήν ἑλληνικήν νεολαίαν, εἶναι τῷ ὄντι κολοσσιαία καί ἀξία θαυμασμοῦ.

Ἡ ιδέα, ἡ ὁποία ἴσως δέν ἐστερεῖτο καί κάποιος ἄνωθεν ἐμπνεύσεως, νά φέρῃ τό πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπίκουρον τῆς προσπαθείας πρὸς ἐρευναν, βελτίωσιν καί ἐν πολλοῖς ἐπίλυσιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, τόν ὠδήγησεν εἰς τήν ἱδρυσιν τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως», Ἐνώσεως ἡ ὁποία ἀπέδωκε πλουσίους καρπούς φιλανθρωπίας, κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἀνακουφίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου.

Καθηγητοῦ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΒΟΥΖΙΚΑ

τ. Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τό ἀποκορύφωμα δέ τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως» ἡ ἱδρυσις τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου» (τυχόντος ἀργυροῦ βραβείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) καί τοῦ νοσοκομείου «Ἅγιος Σάββας», ἡ εὐεργετική αὔρα τοῦ ὁποίου ἀνακουφίζει τήν φλόγα τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου καί ὁ τέλειος μηχανολογικός καί ἐπιστημονικός ἐξοπλισμός ἀντιμετωπίζει ἀποτελεσματικῶς τὰς ἐπιθέσεις τῆς ἐπαράτου νόσου.

Ἄλλ' ὁ «κολοσσός» Μπρατσιώτης δέν ἐσταμάτησε μέχρις ἐδῶ. Ἐμπνεόμενος ἀπό τήν ἀρχήν ὅτι τά βιβλία πού περιέχουν τήν οὐσίαν τοῦ χριστιανισμοῦ πρέπει νά ἐκλαϊκεύωνται διά νά ἔλθουν πρὸς τόν λαόν, καί νά ἐγγίξουν τήν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, πού τόσο βομβαρδίζεται τήν ἐποχὴ μας ἀπὸ τὰς σειρήνας τῆς ἀθέϊας, ἱδρυσε μαζί μέ ἄλλους συνεργάτας τήν «Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Ἐταιρείαν πρὸς διάδοσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς», τῆς ὁποίας ὑπῆρξε καί ὁ πρῶτος Πρόεδρος. Ἐκεῖ ἠτύχησα νά συνεργασθῶ μαζί του ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου ὡς Γενικοῦ Γραμματέως τῆς ἐταιρείας καί ἐθαύμασα τήν σοφίαν, τήν εὐγένειαν, τήν ἀκαταπόνητον προσπάθειαν καί τόν ἱερόν ζῆλον του.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νά τονισθῇ καί ὁ ἀγὼν του διά τήν ἐμπέδωσιν τῆς διδασκαλίας τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὰ γυμνάσια. Παράλληλα ἐνδιαφέρετο ζωηρῶς καί διά τοὺς θεολόγους καθηγητὰς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ὑπεστήριζε τὰ δίκαια αἰτήματά των, συντελῶντας πολλάκις εἰς τήν ἱκανοποίησίν των.

Τέλος πρέπει νά ἐξαρθῇ ὅτι ἐπὶ τῆς πρυτανείας του κατόπιν εἰσηγήσεως καί ἐνεργειῶν του τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἀπέκτησε καί τό χριστιανικόν του λάβαρον: Τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, διά νά «συμβολίζουσιν»* - ὅπως ὁ ἴδιος ἐτόνισε - τήν «ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν ἔθνους βαθέως ἐρριδωμένην συνύφανσιν Ἑλληνισμοῦ καί Χριστιανισμοῦ».

Ἰδού λοιπόν διατί ὄχι μόνον ἡ ἐπιστήμη, ὄχι μόνον ἡ Ὁρθοδοξία, ὄχι μόνον ἡ παιδεία, ἀλλὰ καί ὁλόκληρον τό ἑλληνικόν ἔθνος πρέπει νά ἀποτίσῃ φόρον τιμῆς εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρός.



ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝ. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ
ΠΡΥΤΑΝΙΣ
Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
1955 - 1956



ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ, Ο ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Υπό ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΑΛΙΤΗ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Μετά από 93 χρόνια ζωῆς γεμάτης δράση, δημιουργία, ἀγῶνες, πίστη καί συνέπεια, ἄφηνε στίς ἀρχές τοῦ 1982 τήν τελευταία του πνοή ὁ Παναγιώτης Μπρατσιώτης, μιά ἀπό τίς μεγάλες μορφές τῆς Σχολῆς μας. Στό λίγο χῶρο πού μοῦ διατίθεται, θά προσπαθῆσω νά σκιαγραφῆσω μερικές πτυχές τῆς πολύπλευρης προσωπικότητός του, ὅσο μπορεῖ κανεῖς νά περιλάβει μέ τά φτωχά του λόγια μιά πλούσια ζωή καί μιά ποικίλη δραστηριότητα.

* * *

Ὁ Παναγιώτης Μπρατσιώτης γεννήθηκε στή Θήβα τό 1889. Πατέρας του ἦταν ὁ εὐσεβής ἱερεὺς Ἰωάννης καί μητέρα του ἡ Ἀφροδίτη, κόρη τοῦ Κωνσταντίνου Ἀναστασίου, ἀπό τό Ἀργυρόκαστρο τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Ὁ Παναγιώτης ἦταν μοναχογιός. Τό 1901 ὁ πατήρ Ἰωάννης τοποθετεῖται ἱερεὺς στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ὁμονοίας, καί τό 1902 ὁ Παναγιώτης μετεγγράφεται στή Ριζάρειο Σχολή ὡς ἐξωτερικός μαθητής.

Διευθυντής τῆς Ριζαρείου ἦταν τότε ὁ Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος Κεφαλᾶς, ὁ γνωστός μας ἅγιος Νεκτάριος. Ἐν ὅσο ζοῦσε ἀκόμη εἶχε τή φήμη ἁγίου. Ἡ παρουσία τοῦ ἁγίου Νεκταρίου στή Σχολή χαράχθηκε βαθιά στή μνήμη καί ἐπηρέασε τήν πνευματική ἐξέλιξη τοῦ νεαροῦ Παναγιώτη, ὁ ὁποῖος τιμοῦσε ἰδιαίτερώς τόν ἅγιο διευθυντή τῆς Σχολῆς του.

Τό 1907 ἀποφοιτᾷ ἀπό τή Ριζάρειο καί ἐγγράφεται στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Τό 1911 τελειώνει τίς σπουδές του καί παίρνει τό πτυχίο του μέ τό βαθμό «ἄριστα». Τόν Αὐγουστο τοῦ 1912 ἀναχωρεῖ γιά εὐρύτερες σπουδές στή Λειψία τῆς Γερμανίας. Ἐγγράφεται στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου

παρακολουθεῖ μαθήματα φιλοσοφικά, παιδαγωγικά καί Θεολογικά, ἀπό διαπρεπεῖς καθηγητές διεθνούς φήμης. Τό θερινό ἐξάμηνο τοῦ 1914 παρακολουθεῖ μαθήματα στό Πανεπιστήμιο τῆς Ἰένας. Ἀκολουθῶς ἐπιστρέφει στήν Ἀθήνα, δέχεται τόν διορισμό καί ἀφιερώνεται στή μελέτη καί τή συγγραφή, καί τόν Ἰανουάριο τοῦ 1918 ἀναγορεύεται διδάκτωρ τῆς Θεολογίας μέ τόν βαθμό «ἄριστα». Ὁ Παναγιώτης Μπρατσιώτης εἰσέρχεται καί τυπικά στό χῶρο τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, στήν ὁποία ἀφιερώνει τή ζωή του, τήν ὕπαρξί του.

Τήν ἐναίσιμο αὐτή διατριβή ἀκολουθεῖ πλῆθος μέγα συγγραφῶν, καί τό διδακτορικό δίπλωμα τοῦ ἀνοίγει τήν εἴσοδο στίς ἀνώτερες ἀκαδημαϊκές βαθμίδες.

Τό 1924 ἐκλέγεται ἀπό τή Θεολογική Σχολή Ὑφηγητής τῆς Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τόν Νοέμβριο τοῦ 1925 ἐκλέγεται καθηγητής στήν ἑκτακτο ἔδρα τῆς Βιβλικῆς Ἱστορίας, τῆς ἑδρας ἐκείνης, στήν ὁποία, ἀφοῦ ἐγινε τακτική, εἶχε τήν εὐτυχία νά δεῖ τακτικό καθηγητή καί τόν υἱό του Νικόλαο, τόν ἐκλεκτό συνάδελφο, που τιμᾷ τήν ἀκαδημαϊκή παράδοση τῆς οἰκογενείας. Στό ἐναρκτήριό του μάθημα στή μεγάλη αἴθουσα τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐνώπιον τοῦ πρυτάνεως καί πολλῶν καθηγητῶν καί ἄλλων ἀκροατῶν, παρίστατο καί ὁ Κωστής Παλαμᾶς μέ τήν ιδιότητά του τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος καί ἔγραψε κριτικό σημείωμα μέ τίτλο «Οἱ Θεολόγοι» στήν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 11ης Ἰανουαρίου 1926.

Τό περιεχόμενο τοῦ σημειώματος ἀναφερόταν στούς νέους τότε θεολόγους Δημήτριο Μπαλάνο καί Παναγιώτη Μπρατσιώτη.

Στίς 18 Αὐγούστου τοῦ 1926 ὁ Παναγιώτης Μπρατσιώτης νυμφεύεται τήν Εὐφροσύνη Τρεμπέλα.

Μέ τον γάμο του αυτόν ἐδημιούργησε μίαν εὐλογημένη οἰκογένεια καί εὐτύχησε νά δεῖ τά τέσσερα παιδιά του νά διαπρέπουν στήν κοινωνία καί νά δημιουργοῦν κι αὐτοί εὐλογημένες οἰκογένειες.

Τέλη τοῦ 1928 ἐκλέγεται παμψηφεί ἀπό τή θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τακτικός καθηγητής στήν καινούργια ἔδρα τῆς Εἰσαγωγῆς στήν Παλαιά Διαθήκη καί τῆς Ἑρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα. Ἀπό τή θέση αὐτή καλλιέργησε τήν ἐπιστήμη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί ἰδιαίτερα τήν ἐβδομηκοντολογία ἐπὶ δεκαετίες καί ἐμύησε γενεές θεολόγων στόν τόσο σπουδαῖο αὐτό θεολογικό κλάδο.

Καί ἡ ἄνοδος συνεχίζεται. Μετά τήν θεαματική ἀκαδημαϊκή σταδιοδρομία, κατὰ τήν ὁποία διετέλεσε πολλές φορές συγκλητικός καί κοσμήτωρ, ἐκλέγεται τό 1954 πρύτανις τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου καί τό 1955 τακτικό μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, στήν τάξη τῶν Ἠθικῶν καί Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, τῆς ὁποίας ἐπανειλημμένως διετέλεσε πρόεδρος. Τέλος τό 1960 ἀνέρχεται στό ὑπάτο ἀκαδημαϊκό ἀξίωμα, τοῦ προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ ιδρύματος τῆς χώρας μας.

Ἡ φήμη τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ πολύ νωρίς ξεπέρασε τά ὅρια τῆς χώρας μας. Πλήθος οἱ ἐνθουσιώδεις κριτικές γιά τά δημοσιεύματά του.

Ὅπως ὁμολογοῦν, ὅσοι παρέστησαν μαζί του στά συνέδρια, ἡ παρουσία του δέν ἦταν ἀπλῶς ἀκροαματική, ἀλλά ἐντονη καί ζωντανή. Σέ ὅ,τι πίστευε ἀληθινό καί σωστό, ἰδίως σέ θέματα ἑρμηνείας καί διατυπώσεως, ἐνέμενε ἀμετακίνητος καί ἀνυποχώρητος καί πολλές φορές μέ τήν τακτική του αὐτή ἐπέβαλε τήν ἄποψή του.

Ὡς πρός τίς τιμητικές ἀκαδημαϊκές καί λοιπές διακρίσεις, ἀναφέρομε τά ἑξῆς:

Τό 1948 ἐκλέγεται τακτικό μέλος τῆς διεθνούς ἐνώσεως Καινοδιαθηκολόγων Studiorum Novi Testamenti Societas.

Τόν Ἰούνιο τοῦ 1951 ἀναγορεύεται, μαζί μέ τοὺς διάσημους θεολόγους O. Eissfeld, W. Eichrodt καί R. Bultmann ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐορτῶν γιά τά 500 χρόνια ἀπό τήν ἱδρυσή του.

Τό 1955 ἐκλέγεται ξένος ἐταῖρος ἀπό τή βασιλική φλαμανδική Ἀκαδημία τοῦ Βελγίου.

Τό 1966 ἡ Θεολογική Σχολή τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τῆς ὁποίας τά μέλη ὑπῆρξαν ὅλοι μαθηταί του, τόν ἀνηγόρευσε ἐπίτιμο διδάκτορά της.

Ἀλλά καί τά ἑλληνικά Πατριαρχεῖα καί ἡ ἑλληνική πολιτεία τόν ἐτίμησαν μέ ἀνώτατες διακρίσεις.

Ἡ σκιαγράφησης αὐτῆς τῆς ἐπιστημονικῆς καί ἐκκλησιαστικῆς προσφορᾶς τοῦ Παναγιώτου Μπρατσιώτου θά ἦταν πῶλύ στεγνή καί ἀτελής, ἐάν δέν ἐπισημαίναμε, ὅτι αὐτή ἀποτελοῦσε μόνο τό πλαίσιο, μέσα στό ὁποῖο ἀναπτύχθηκαν δύο βασικές δραστηριότητές του: ἡ συγγραφική καί ἡ κοινωνική.

Καί ὅσον ἀφορᾷ στήν πρώτη, πρέπει νά λεχθεῖ τοῦτο: ὁ Παναγιώτης Μπρατσιώτης ἐπὶ πολλές δεκαετίες κυριαρχεῖ στόν ἑλληνικό πνευματικό χῶρο καί γεμίζει βιβλιοθήκες μέ τά γράπτά του. Ἀπό μία καταγραφή, πού ἔκαμε ὁ συνάδελφος κ. Χαστούπης τό 1972, καταριθμοῦνται μέχρι τότε, μετά 54 ἔτη δηλαδή ἐπιστημονικῆς δραστηριότητος: 183 βιβλία, αὐτοτελῆ δημοσιεύματα καί μελέτες· 54 ἐκλαϊκευτικά καί δημοσιογραφικά δημοσιεύματα· 4 παρουσιάσεις βιβλίων στήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν· 19 ἐπιστολές στόν τύπο· 16 νεκρολογίες καί μνημόσυνα· ἑκατοντάδες λήμματα σέ Ἑγκυκλοπαιδεῖες καί Λεξικά καί τέλος 540 βιβλιοκρισίες καί βιβλιοκριτικά σημειώματα, τά ὁποῖα ἀνέρχονται εἰς 700 περίπου, μετά τήν ἐπισήμανση καί τῶν ἀρκετῶν ἐπιπλέον δεκάδων, πού κατέγραψε ὁ συνάδελφος κ. Σιμωνῆς στό τεῦχος τῆς Θεολογίας.

Πολλά περιοδικά καί ἐφημερίδες Ἀθηνῶν καί ἐπαρχιῶν, καθὼς καί ἐπιστημονικά περιοδικά τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐφιλοξένησαν ἄρθρα καί μελέτες του. Τοῦ περιοδικοῦ «Θεολογία» ὑπῆρξε ἕνας ἀπό τοὺς ἰδρυτάς, συνεκδότης, συνεργάτης καί ἀρχισυντάκτης. Συνεκδότης ὑπῆρξε ἐπίσης τοῦ περιοδικοῦ Novum Testamentum, ἑνός ἀπό τά ἐγκυρότερα περιοδικά στό χῶρο τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐπίσης συμμετέσχε σέ πολλά συλλογικά ἔργα.

Τά θέματα, μέ τά ὁποῖα ἀσχολεῖται, εἶναι κατὰ πρῶτον λόγο βιβλικά, κυρίως στό χῶρο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλά καί τῆς Καινῆς. Ὁ Παναγιώτης Μπρατσιώτης προήγαγε καί καλλιέργησε ὅσο λίγοι τά θεολογικά γράμματα, ἐπλούτι-

σε τήν βιβλική επιστήμη μέ νέους ὁρους καί ἔδωσε μεγάλη ὠθηση στήν ἔρευνα. Εἰδικώτερα οἱ ἔρευνες του στήν Ἑβδομηκοντολογία, τά πορίσματα τῶν ὁποίων διατυπώνονται σέ πολλές μελέτες του, εἶναι βασικές. Σ' αὐτές ἀποσκοπεῖ νά ἐξάρει τή σημασία τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' γιά τήν ἑλληνική ἐκκλησία, ἀλλά καί γιά τή διεθνή επιστήμη, ὡς κριτηρίου ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου τῆς ἐβραϊκῆς βίβλου. Κλασσική ἐξ ἄλλου παραμένει ἡ ὁγκώδης, ἀπό 660 σελίδες, Εἰσαγωγή του στήν Παλαιά Διαθήκη, πού τυπώθηκε τό 1937 καί ἀνατυπώθηκε τό 1975. Ἐπίσης θά πρέπει νά ἀναφερθοῦν τά ὑπομνήματα στούς ἀναβαθμούς τοῦ Ψαλτηρίου, στόν Ἑκκλησιαστή, στόν Ἡσαΐα, στήν ἐπιστολή πρὸς Φιλίμονα καί τέλος τό Ὑπόμνημα στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου, τό ὁποῖο βραβεύθηκε ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Στά λοιπά ἔργα του βλέπομε τόν Π. Μπρατσιώτη νά ἀσχολεῖται ἰδιαίτερως, ἐκτός ἀπό τά θέματα τῆς εἰδικότητος του, καί μέ φλέγοντα γενικά θεολογικά θέματα τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ἡ *διαλεκτική θεολογία τοῦ K. Barth* καί τῶν περί αὐτόν, ἡ θεολογία τοῦ Emil Brunner, τό θέμα τῆς αὐθεντίας καί τῆς ἐλευθερίας μέσα στήν ὀρθόδοξη θεολογία, οἱ *ἀγγλικανικές χειροτονίες, ἡ ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου, τό βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἡ ἔννοια τοῦ δόγματος, ἡ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ θέσις τῆς Θεολογίας* μεταξύ τῶν ἐπιστημῶν καί ἄλλα.

Τά προβλήματα τῆς ἐκκλησίας δέν τόν ἀφηνεῖν ἀδιάφορο. Ἀνύστακτος παρακολουθεῖ τά ἐκκλησιαστικά γεγονότα, τά σχολιάζει κριτικῶς καί προτείνει λύσεις. Παράλληλα ἀσχολεῖται μέ τίς σχέσεις τῆς ὀρθοδοξίας μέ τίς ἄλλες ἐκκλησίες καί τή θέση της μέσα στή λεγόμενη οἰκουμένη κίνηση. Ἐδῶ πρέπει νά λεχθεῖ, ὅτι ὁ Π. Μπρατσιώτης ἦταν ἕνας γνήσιος οἰκουμενιστής, ὄχι μέ τή διαστρεβλωμένη ἔννοια πού χρησιμοποιεῖται σήμερα ἀπό πολλούς, ἀλλά μέ τήν ὀρθή σημασία τῆς λέξεως. Ἐφλέγετο ἀπό ἀγάπη πρὸς τήν Ὀρθοδοξία καί ἤθελε ἡ Ὀρθοδοξία νά εἶναι ἔτοιμη «διδόναι λόγον παντί τῷ αἰτοῦντι». Εἶχε συλλάβει τίς οἰκουμενικές διαστάσεις της καί τή δυνατότητα, ἀλλά καί τό χρέος της νά ἀκτινοβολήσῃ τό φῶς στήν Οἰκουμένη. Δέν ἐφοβεῖτο τό διάλογο, γιατί πίστευε, ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία ἔχει τήν ἀλήθεια πού ἐλευθερώνει καί σκλαβώνει. Ἐτσι προέβαλε πάντα τίς ὀρθόδοξες θέσεις στά γραπτά του, ὅπως καί στίς συναντήσεις μέ τούς ἐτε-

ροδόξους, ἀνυποχώρητος πάντοτε καί ἀποφασισμένος νά μὴν ἀποστεῖ οὔτε κατὰ ἓνα γιώτα καί μία κεραία ἀπό τήν ὀρθή πίστι. Αὐτό τόν ἔκανε σεβαστό σέ φίλους καί ἐχθρούς. Ὁ Π. Μπρατσιώτης συνετέλεσε ὅσο λίγοι στό νά γνωρίσουν οἱ ξένοι τήν Ὀρθοδοξία καί νά τήν ἐκτιμήσουν. Ἐτσι ἔγινε σκαπανεύς καί πρωτοπόρος στά σημερινά «ἀνοιγματα» τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πρὸς τή Δύση καί ἡ στάση του ἀποτελεῖ γνώμονα καί πυξίδα γιά τούς νεώτερους.

Σχέσεις τῆς ἐκκλησίας μέ διάφορα κοινωνικά μεγέθη καί ἐπιδράσεις σ' αὐτά εἶναι ἄλλη κατηγορία θεμάτων προσφιλῶν στόν Π. Μπρατσιώτη. Ἐτσι ἀσχολεῖται ἰδιαίτερα μεταξύ ἄλλων μέ τίς σχέσεις τῆς ἐκκλησίας μέ τή νεολαία, μέ τό κράτος καί τό ἔθνος, μέ τά σύγχρονα προβλήματα, τή γλῶσσα, τήν ἑλληνική κοινωνία, τά ἑλληνικά γράμματα, τήν πολιτική καί ἄλλα παρεμφερῆ.

Μαζί μέ τήν Ὀρθοδοξία ὁ Π. Μπρατσιώτης ἀγαπᾷ καί τήν Ἑλλάδα. Κάθε τι τό ἑλληνικό τόν συγκινοῦσε βαθύτατα. Γι' αὐτό καί ἔβλεπε στή σύνθεσι τῶν δύο τή ρίζα τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Γι' αὐτό καί ὡς θέμα τοῦ εἰσιτηρίου του λόγου στήν Ἀκαδημία ἐπέλεξε: «Χριστιανισμός καί ἑλληνισμός ἐν ἀντιθέσει καί συνθέσει».

Ἰδιαίτερη τιμή καί εὐλάβεια αἰσθανόταν γιά τόν ἀπόστολο Παῦλο, ὄχι μόνον ὡς θεόπνευστο ἄνδρα καί πρῶτο θεολόγο, ἀλλά καί πρό παντός ὡς φωτιστή τῶν ἐλλήνων. Τήν ξεχωριστή θέση πού πρέπει νά ἔχει ὁ Παῦλος στήν ἑλληνική ἱστορία, θεολογία καί ἐκκλησία ἀποτυπώνει ὁ Π. Μπρατσιώτης σέ συγγράμματα καί ἄρθρα του, ὅπως «Ὁ ἀπόστολος Παῦλος καί τό ἑλληνικόν ἔθνος», «Ἀπόστολος Παῦλος καί Μέγας Ἀλέξανδρος», «Παῦλος-Ἑλλάς-Οἰκουμένη».

Τά προβλήματα τῶν Θεολόγων τόν ἀπασχολοῦν ἰδιαίτερα. Ἐτσι γράφει γιά τά θρησκευτικά στή Μ. Ἐκπαίδευση καί στίς Παιδαγωγικές Ἀκαδημίες, γιά τή συνεργασία τῶν Θεολόγων καθηγητῶν μέ τήν ποιμαίνουσα Ἐκκλησία, γιά τήν προσωπικότητα τοῦ ὀρθοδόξου θεολόγου, γιά τούς ὁρους τῆς ἐπιτυχίας τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, γιά τίς γυναικες θεολόγους, γιά τά προγράμματα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, γιά τήν ἐκπαιδευτική μεταρρύθμιση, γιά τά ἐκπαιδευτικά νομοσχέδια.

Ἀλλά καί μέ παιδαγωγικά γενικώτερα θέματα ἔχει ἀσχοληθεῖ ὁ Π. Μπρατσιώτης, καί μέ

λειτουργικά και μέ θρησκευολογικά και μέ φιλοσοφικά.

Επίσης και μέ ομάδες και συστήματα ασχολήθηκε, θετικά ή αρνητικά, όπως ο Τεκτονισμός, οι θρησκευτικές κινήσεις, αλλά και μέ πρόσωπα, *ο Ιωάννης Σακελλαρίδης, ο Μάρκος Τσακάνης, ο Κων. Καλλίνικος, ο Κων. Οικονόμος ο έξ Οικονόμων, ο Παῦλος Καλλιγᾶς, ο Ad. Harnack, ο Διονύσιος Σολωμός, ο Ανδρέας Κάλβος, ο Δημ. Σίμου Μπαλάνος, ο Romano Guardini, ο Χρυσ. Παπαδόπουλος, ο Pestalozzi και πολλοί άλλοι.*

Κεντρική θέσι στην έρευνα και στή σκέψη του Π. Μπρατσιώτη κατείχαν τά κοινωνικά θέματα, είτε θεωρητικά, είτε πρακτικά.

Έτσι, εκτός από τά Μαθήματα χριστιανικής κοινωνιολογίας, έγραψε ο Π. Μπρατσιώτης: *Γιά τό σοσιαλισμό, τόν κομμουνισμό, τόν φεμινισμό, τόν ούμανισμό, τήν ιδιοκτησία, τόν K. Marx, τό Max Weber, τή σχέση του Χριστιανισμού μέ τόν πολιτισμό, τόν έλληνισμό, τό κοινωνικό πρόβλημα, τήν οικονομία, τήν κοινωνία, τήν ιστορία. Επίσης έγραψε για τήν κοινωνική διδασκαλία του αποστόλου Παύλου, των τριών Ίεραρχων, τήν τεχνοκρατία, τους εργάτες, τήν οικονομική κρίση, τίς κοινωνικές αρχές του Ίησού Χριστού, τους Έλληνες εργάτες στίς δυτικές χώρες, ακόμη και για τόν αστικό κώδικα.*

Τό περιδιάβασμα αυτό στή συγγραφική εργασία του μακαριστού διδασκάλου πολύ απέχει από τό νά αξιολογεῖ τήν προσφορά του στά θεολογικά γράμματα και στό χώρο γενικά του πνεύματος. Ή αξιολόγηση, έγινε από τήν ιστορία τής θεολογικής γραμματείας τής νεώτερης Έλλάδος, στην όποία ο Π. Μπρατσιώτης κατέχει μιᾶ ξεχωριστή θέσι. Τό βάθος τής σκέψεως, ή πρωτοτυπία στην έκλογή και διαπραγμάτευση των θεμάτων, ή κριτική ικανότης, ή πολυμέρεια, ή επιμονή στην εξονυχιστική έρευνα, ή γλαφυρότης και ή σεμνότης στή διατύπωση, καθιστούν τά συγγράμματά του κλασσικά.

Τά κοινωνικά προβλήματα δέν τόν απασχολούσαν μόνον θεωρητικά. Ο Π. Μπρατσιώτης είχε κυριολεκτικά δοθεῖ στην κοινωνική δράση, ήταν ένας ακάματος κοινωνικός εργάτης, πού ήναλώθη στην ύπηρεσία του ανθρώπου μέ τόσο πάθος, μέ όσο δινόταν στή θεραπεία τής επιστήμης. Θυμάμαι, ότι πολλές φορές δέν έδινε απορριπτικό βαθμό σέ φοιτητάς πού αποτύγγαν στίς προφορικές εξετάσεις, γιατί αυτό θά

τούς έστοίχιζε νέα εξεταστική περίοδο και νέα εξέταστρα. Άλλά τούς έδινε τόν χρόνο νά μελετήσουν καλλίτερα και σέ μερικές μέρες νά επανέλθουν.

Άμέριστη ήταν ή συμπάράστασή του στους αποφοίτους τής Σχολής μαθητάς του. Τά θέματα των θεολόγων καθηγητών στή Μέση Έκπαίδευσι υπεστήριξε πάντοτε μέ πολύ ζήλο, μέ ύπομνήματα και μέ προφορικές παραστάσεις, μέ όμιλίες και δημοσιεύματα, προς τήν πολιτεία και προς τήν εκκλησία και προς τό κοινό.

Χαρακτηριστικό τής προθυμίας του νά συμπαρίσταται στους πάντας, είναι και τό γεγονός ότι τό γραφεῖο του και τό σπίτι του θύμιζε γραφεῖο και σπίτι πολιτικού, στό όποιο προσέφευγαν όλοι για τήν επίλυση των όποιωνδήποτε προβλημάτων τους. Και ο Μπρατσιώτης, μειλίχιος και προσηνής πάντοτε, ανταπεκρίνετο, χωρίς ποτέ νά δεχθεῖ νά έμπλακεῖ στην πολιτική.

Ή δραστηριότης του στον Πανεπιστημιακό χώρο, κορυφώνεται τό έτος τής πρυτανείας του. Αξίζει νά σημειωθεῖ, ότι επί τής πρυτανείας του ή σύγκλητος απεφάσισε τήν κατασκευή και δευτέρου πανεπιστημιακού λαβάρου, χριστιανικού, μέ τή μορφή των τριών Ίεραρχων, συμβόλων τής συμπορεύσεως του χριστιανισμού μέ τόν έλληνισμό. Τό λάβαρο αυτό τοποθετήθηκε στην αίθουσα αυτή, πού βρισκόμαστε, απέναντι από τό παλιό λάβαρο τής Άθηνᾶς. Τά δύο λάβαρα βρίσκονται στην έκθεση κειμηλίων του Παν/μίου, στην οίκία Κλεάνθους στην Πλάκα, όπου στεγάσθηκε τό πρώτο Πανεπιστήμιο.

Τή θεωρητική θεμελίωση τής κοινωνικής δράσεως τήν επεξεργάζεται ο Μπρατσιώτης μέ τους φοιτητάς του στό φροντιστήριο Κοινωνιολογίας, πού διοργάνωσε στά πλαίσια τής Θεολογικής Σχολής.

Στό αποκορύφωμα όμως τής κοινωνικής του δραστηριότητος φθάνει ο Π. Μπρατσιώτης μέ τή σύλληψη και πραγμάτωση τής ιδέας για τήν ίδρυση τής «Χριστιανικής κοινωνικής ενώσεως». Ή πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση ή μάλλον άκαταστασία, τής χώρας μας τό 1932 ήταν τέτοια, πού έδωσε τό έναυσμα για νά ξεκινήσει ή μεγάλη προσπάθεια. Τόν Ιούνιο του 1932 ο Π. Μπρατσιώτης, μέ άρωγούς τόν τότε πρόεδρο έφετών και μετέπειτα πρόεδρο του Συμβουλίου επικρατείας Π. Πουλίτσα και τόν άκαδημαϊκό και καθηγητή τής ιατρικής Άριστοτέλη

Κούζη, καθώς και άλλους επιφανείς πολίτες, προβαίνει στην ίδρυση της Ένώσεως. Πρόεδρος του πρώτου διοικητικού συμβουλίου ήταν ο Άρ. Κούζης, αντιπρόεδρος ο Π. Πουλίτσας και γενικός γραμματέας ο Π. Μπρατσιώτης, που από το 1968 γίνεται πρόεδρος.

Καρποί της Ένώσεως υπήρξαν:

- 1) Ο «Ακαδημαϊκός Κοινωνικός σύνδεσμος», ο πρώτος σύλλογος χριστιανών φοιτητών ο και πρόγονος κατά κάποιον τρόπο των σημερινών χριστιανικών φοιτητικών συλλόγων. Ο σύνδεσμος έκτελούσε τους σκοπούς του με συγκεντρώσεις, διαλέξεις και μικρά τεύχη, τό πρώτο από τά όποια ήταν τό «Ατομισμός και κοινωνισμός παρά τη νεολαία» του Π. Μπρατσιώτου. Ο σύνδεσμος διελύθη στην κατοχή, στή θέση του όμως δημιουργήθηκαν άλλοι φοιτητικοί σύλλογοι.
- 2) Τό «Λαϊκόν Πανεπιστήμιον δι' έργατας και υπαλλήλους», που λειτούργησε από τό 1932 μέχρι τό 1935 και στό όποιο έδίδαξαν μεταξύ άλλων και καθηγηταί πανεπιστημίου. Η προσπάθεια του Λαϊκού Πανεπιστημίου μετεφέρθη αργότερα στην «Εταιρεία των φίλων του λαού», της όποίας ο Π. Μπρατσιώτης διετέλεσε για πολλά χρόνια αντιπρόεδρος, πρόεδρος και από τό 1969 επίτιμος πρόεδρος.
- 3) Τό «Σχολείον αναλαβήτων» και τό πρώτο στην πατρίδα μας νυκτερινό γυμνάσιο, που λειτούργησε μέχρι τό 1961 υπό την άμεση έποπτεία και φροντίδα του καθηγητού Π. Μπρατσιώτου. Τό γυμνάσιο αυτό ήδη κατά τό δεύτερο έτος της λειτουργίας του βραβεύθηκε από την Άκαδημία Άθηνών.
- 4) Δύο «ένοριακές στέγες» για έγκαταλελειμένα παιδιά, που ιδρύθηκαν τό χειμώνα του 1941-1942, στην καρδιά της κατοχής και της πείνας.
- 5) Τό σπουδαιότερο έπίτευγμα της χριστιανικής κοινωνικής ένωσης είναι ή ίδρυσις του «Έλληνικού αντικαρκινικού ίνστιτούτου», του τελειότερου ιδρύματος στην Ελλάδα και στον τομέα της καταπολέμησης της έπαράτου νόσου και έφάμιλλου των μεγάλων αντιστοίχων ιδρυμάτων του έξωτερικού. Η πρωτοποριακή του σημασία καταφαίνεται από τό γεγονός, ότι όταν ιδρύθηκε, ήταν τό 13ο ή τό 14ο στον κόσμο και τό μοναδικό βέβαια στην Ελλάδα, και για πολλά χρόνια κάλυπτε όχι-μόνον τίς ανάγκες της ελληνικής

κοινωνίας, αλλά περιέθαλπε ασθενείς και από τίς γειτονικές χώρες. Έργο του ίνστιτούτου είναι τό νοσοκομείο «Άγιος Σάββας», μέ έκατοντάδες κλίνες, που θεμελιώθηκε τό 1935 και άρχισε νά λειτουργεί από τό 1937. Η άρχική ιδέα όφείλεται στον καθηγητή της ιστορίας της ιατρικής Άριστοτέλη Κούζη, ή πραγμάτωση της όμως έγινε δυνατή χάρις στον ένθουσιασμό της τριανδρίας Κούζη-Πουλίτσα-Μπρατσιώτη. «Ο Μπρατσιώτης διετέλεσε άρχικώς γενικός γραμματέας του διοικητικού συμβουλίου και από τό 1968 ισόβιος πρόεδρος. Επί της προεδρίας του ιδρύθηκε και τό κέντρο όγκολογικής έρεύνης και πειραματικής χειρουργικής «Γ. Παπανικολάου». Τό ίνστιτούτο, που βραβεύθηκε από την Άκαδημία Άθηνών, τό νοσοκομείο και τό κέντρο έχουν προσφέρει και εξακολουθούν νά προσφέρουν ύψιστες ύπηρεσίες στον ελληνικό λαό.

Άλλο σπουδαιότατο δημιούργημα του Π. Μπρατσιώτου στον κοινωνικό τομέα είναι ό «χριστιανικός κοινωνικός κύκλος», που ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1943. Ο κύκλος λειτούργησε άτύπως, χωρίς καταστατικό, υπό την προεδρία του, μέχρι τά τέλη της δεκαετίας του '50. Από την άρχή κρατήθηκε μακριά από την πολιτική. Ο σκοπός του κύκλου ήταν αποκλειστικά ή εξέταση των κοινωνικών προβλημάτων υπό τό φώς του χριστιανισμού. Οί πρώτες έισηγήσεις δημοσιεύθηκαν σέ έναν τόμο ως πρώτη έκδοτική προσπάθεια του κύκλου, μέ τίτλο «Τό κοινωνικόν πρόβλημα και ό χριστιανισμός». Από τον κύκλο παρήλασαν δεκάδες προσωπικότητες της ελληνικής κοινωνίας, μητροπολίτες, όπως ό Σάμου Ειρηναίος και ό Κορινθίας και μετέπειτα Άμερικής Μιχαήλ, πολιτευταί όπως ό Π. Κανελλόπουλος, Κ. Τσάτσος, Γ. Παπανδρέου, Λ. Ίασωνίδης, καθηγηταί, όπως οί Μ. Γερουλάνος, Ξ. Ζολώτας, Ί. Θεοδωρακόπουλος, Ί. Καρμίρης, Β. Ίωαννίδης, Ά. Φυτράκης, δικαστικοί, στρατηγοί και άλλοι.

Στά πλαίσια της κοινωνικής δράσεώς του πρέπει νά ένταχθούν και οί δραστηριότητες του σέ διάφορα σωματεία, των όποίων ή άπαρίθμηση θά άπαιτούσε πολύ χρόνο.

Αυτή υπήρξε σέ άδρές γραμμές ή σκιαγράφησις μιās ζωής έντονης, γεμάτης μέ ποικίλη δραστηριότητα και άνιδιοτελή προσφορά τόσο στην έπιστήμη, όσο και στό κοινωνικό σύνολο.

συνέχεια στη σελ. 53



23-12-60 Πρόεδρος 'Ακαδημίας 'Αθηνών



ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΝ Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΝ

Ιωάννου Χρ. Κωνσταντινίδου
Διδάκτορος τῆς Θεολογίας

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως ἑκατονταετίας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου μου (1943-1948) καὶ κατόπιν προΐσταμένου μου κατὰ τὴν εἰς τὸ Θεολογικὸν Σπουδαστήριον ἀρχικῶς καὶ τὸ Σπουδαστήριον Ἑρμηνευτικῆς Θεολογίας κατόπιν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1954-1960) ὑπηρεσίαν μου, καθηγητοῦ Παναγιώτου Μπρατσιώτου, θά ἐπεθύμουν νὰ σκιαγραφήσω τὸν ἄνδρα, ἀναγράφων τὰ κύρια σημεῖα τῆς σταδιοδρομίας του καθὼς καὶ τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσας ἐπιστημονικὰς συγγραφάς. Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα περιλαμβάνονται εἰς τὰς προσφάτους βιογραφίας τοῦ ἀνδρός, αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται εἰς τοὺς καθηγητὰς Κωνστ. Γ. Μπόννη¹, Ἀθανάσιον Π. Χαστούπη², Παναγιώτην Ἰ. Σιμωνῆ³ καὶ Γ. Α. Γαλίτη⁴ θά περιορισθῶ εἰς τὸ παρὸν σύντομον ἄρθρον νὰ ἐκθέσω ἀναμνήσεις τινὰς ἐκ τῆς γνωριμίας, τῆς μαθητείας καὶ τῆς συνεργασίας μου μετὰ τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου ἐπιφανοῦς διδασκάλου τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας.

Ἡ πρώτη γνωριμία.

Ἡ πρώτη μου γνωριμία μέ τὸν διαλειφθέντα διαπρεπῆ Καθηγητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀνάγεται εἰς τὴν

προπολεμικὴν ἐποχὴν. Ἦμην καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου, ὅτε τὸ 1939 ὁ ἀείμνηστος πρὸς πατρός θεῖος μου τότε Μ. Ἀρχιμ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, ἱερατικός προΐστάμενος τοῦ ἐν Λονδίῳ Ἱ. Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἐξελέγη Μητροπολίτης Κορινθίας, εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀοιδίμου Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου, τοῦ κατόπιν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος (1942-1947). Ὅταν ἐπέστρεψε ἐκ τοῦ Λονδίνου, ἐγένετο ἡ τελετὴ τοῦ Μ. Μηνύματος εἰς τὸ τότε συνοδικὸν Παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου, ἡ χειροτονία του εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν (10 Σεπτ. 1939), ἡ ἐπακολουθήσασα δεξίωσις εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἡ πρώτη ἀρχιερατικὴ του λειτουργία κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Τ. Σταυροῦ, πάλιν εἰς τὸν καθεδρικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὴν Κυριακὴν 15 Ὀκτωβρίου ἡ ἐνθρόνισις αὐτοῦ εἰς τὴν Κόρινθον. Τότε τὸν ἐπεσκέπτοντο κατ' οἶκον καὶ τὸν συνόδευσαν κατὰ τὴν ἐνθρόνισιν οἱ στενοὶ του φίλοι. Αὐτοὶ ἦσαν ὁ τότε Ἀρχιμ. Ἐμμανουὴλ Καρπάθιος, συνταξιῶτης του εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, καὶ μετέπειτα Μητροπολίτης Κῶου ἀρχικῶς καὶ Μεσημβρίας τελικῶς, ὁ ἀείμνηστος πρόεδρος τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ συλλόγου τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν» Παναγιώτης Βαρυμποπιώτης καὶ ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας Παναγιώτης Ἰ. Μπρατσιώτης. Ἡ ἰσχυρὰ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν μοῦ ἔκαμε ἡ προσωπικότης τοῦ διαπρεποῦς μύστου τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης ἐνισχύθη, ὅταν ἀνέγνωσα διαλέξεις του τινὰς, δημοσιευμένας εἰς τὸ Περιοδικὸν «Χριστιανικά Γράμματα», τὸ ὁποῖον ἐξεδίδετο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς Παράρτημα τοῦ Περιοδικοῦ τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν» καὶ τιμητικῶς ἐστέλλετο εἰς τὸ σπίτι μας. Βραδύτερον ἀπὸ συζητήσεις πού εἶχα μέ τὸν ἀείμνηστον θεῖον μου, ὁ ὁποῖος ἐξεφράζετο μέ τὰ θερ-

1. Κ.Γ. Μπόννη, Παναγιώτης Ἰ. Μπρατσιώτης (26-7-1889 – 31-1-1982), Ἀθῆναι 1982, Πρβλ. καὶ Ἐπιστημονικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Παναγιώτου Μπρατσιώτου «Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τ. 57 (Ἀθῆναι 1983).

2. Ἀθανάσιον Π. Χαστούπη, Παναγιώτης Ἰ. Μπρατσιώτης (Βιογραφία – Δημοσιεύματα) «Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν», τ. 117 (1971-1972) σ. γ'-ογ' καὶ αὐτοτελῶς, Ἀθῆναι 1972.

3. Παναγιώτου Ἰ. Σιμωνῆ, ὁ Παλαιοδιαθηκολόγος Καθηγητὴς Παναγιώτης Ἰ. Μπρατσιώτης καὶ τὸ ἔργον του, «Θεολογία» ΝΗ' 1987, σ. 75-135 καὶ αὐτοτελῶς, Ἀθῆναι 1988.

4. Γεωργίου Α. Γαλίτη, Μπρατσιώτης Παναγιώτης, Παγκόσμιον Βιογραφικὸν Λεξικόν, «Ἐκδοτικὴς Ἀθηνῶν», τ. Ε', σ. 86-87.

μότερα λόγια διά τόν φίλον του, ἐξαίρων τήν πίστιν του, τήν πνευματικότητά του καί τήν ἀρτιωτάτην ἐπιστημονικήν αὐτοῦ συγκρότησιν ἡ ἐντύπωσις μετετράπη εἰς ἓνα εἶδος θαυμασμοῦ.

Ἡ μαθητεία.

Τό 1943, κατόπιν ἐντόνου προτροπῆς τοῦ μακαριστοῦ θείου μου, ἐνεγράφην ἄνευ ἐξετάσεων εἰς τήν Θεολογικήν Σχολήν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί οὕτω ὁ καθηγητής, τόν ὁποῖον εἶχον γνωρίσει, ἐκτιμῆσει καί θαυμάσει κατέστη διδάσκαλός μου. Εἰς τό α' ἔτος μᾶς ἐδίδασκε τό μάθημα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τήν Π. Διαθήκην, εἰς τό γ' καί δ' Ἑρμηνείαν Κ. Διαθήκης καί Ἑρμηνείαν Π. Διαθήκης ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'. Παραλλήλως μετέσχον εἰς τό Φροντιστήριον Χριστιανικῆς Κοινωνιολογίας, τό ὁποῖον πρωτοποριακῶς, ἐκτός τοῦ τακτικοῦ προγράμματος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, εἶχε διοργανώσει πρός προαιρετικήν παρακολούθησιν ὑπό τῶν ἐφιεμένων καί οὕτω ἐγνώρισα εἰς βάθος τάς ιδέας καί τήν νοοτροπίαν τοῦ ἀνδρός.

Ἐκ τῆς μαθητείας ταύτης ὁ θαυμασμός μου πρός τόν σοφόν, βαθυστόχαστον καί πολυσέβαστόν μου καθηγητήν ἐγίγαντώθη. Ἦτο ὑπόδειγμα ὕψους, ἀκριβείας, μεθοδικῆς καταλήξεως τῶν ιδεῶν καί ἐπαγωγῆς παρουσιάσεως αὐτῶν. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν συγγραμμάτων του καί μάλιστα τῆς περιφήμου «Εἰσαγωγῆς» του που ἦτο δι' ἡμᾶς καί τό πρῶτον συστηματικόν ἐπιστημονικόν ἐγχειρίδιον μᾶς ἔφερεν εἰς ἐπαφήν καί μέ ἓνα λεξιλόγιον τό ὁποῖον παρά τήν ἀρχαιομάθειάν μας ἡγνοοῦμεν (π.χ. «ὀθνεῖος», «ἐχέται ἀπρίξ»).

Ὁ Μπρατσιώτης ἦτο ὁ κατ' ἐξοχήν θεωρητικός διδάσκαλος τῆς Θεολογίας, ὁ ὁποῖος τά πορίσματα τῶν συμπερασμάτων αὐτοῦ δέν ὀρρωδεῖ νά θέτῃ εἰς ἐφαρμογήν, ὡς δεικνύει ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυσις ἢ καί συνεργία εἰς τήν ἱδρυσιν ἱδρυμάτων, ὡς «Τό Ἑλληνικόν Ἀντικαρκινικόν Ἰνστιτούτον», τό Α' Νυκτερινόν Γυμνάσιον τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως» καί τά Λαϊκά συσίτια. Εἶχε δηλαδή, ὅπως ἐλέχθη προσφυῶς περί τοῦ πολλοῦ Ὠριγένους, «οἷον τόν λόγον, τοιόνδε τόν τρόπον καί οἷον τόν τρόπον, τοιόνδε τόν λόγον» (Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστορία VI, 3, 7).

Ὁ Προϊστάμενος.

Τό 1954 κατά πρότασιν τῶν ἀειμνήστων

Καθηγητῶν Παν. Ν. Τρεμπέλα καί Παν. Ἰ. Μπρατσιώτου προσελήφθη κατόπιν μεγάλης ἀργοπορίας, διότι εἶχον προταθῇ ἀπό τό 1948, ὡς βοηθός τοῦ ἐνιαίου Θεολογικοῦ Σπουδαστηρίου. Διευθυντής ἦτο ὁ καθηγητής Μπρατσιώτης. Τό Θεολογικόν Σπουδαστήριον κατά τά χρόνια ἐκεῖνα, δέν ἦτο μόνον γραφεῖον ἐξυπηρετήσεως καθηγητῶν καί φοιτητῶν, ἀλλά καί γραφεῖον μέ εὐρυτέραν κοινωνικήν προβολήν καί σημασίαν. Καί τοῦτο χάρις εἰς τήν προσωπικότητα τοῦ Διευθυντοῦ του. Ἄλλως τε τό προσωπικόν του ἀπετελεῖτο μόλις ἀπό τρία ἄτομα, δύο βοηθοῦς καί ἓνα κλητήρα. Αὐτοί ἔπρεπε νά ἐξυπηρετήσουν ἑνδεκα καθηγητάς καί ὑπέρ τούς 400 φοιτητάς καί τούς πολυαρίθμους ἐπισκέπτας. Ὁ καθηγητής ἦτο πρόεδρος ἢ μέλος διαφόρων κοινωνικῶν προσπαθειῶν, σωματείων, συλλόγων, ἀτύπων ἐνώσεων, ἐπιτροπῶν καί ἐθνικῶν προσπαθειῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἓνας ὁλόκληρος κόσμος ἤρχετο ἐκεῖ διά νά συναντήσῃ τόν κύριον πρόεδρον, δηλ. τόν Διευθυντήν καί διά νά ἐξυπηρετηθῇ. Ἐδίδε τό «παρών» εἰς κάθε παρουσιαζομένην εὐκαιρίαν, φροντίζων νά δίδῃ πάντοτε τό χριστιανικόν μήνυμα καί εἰς ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας κύκλους καί μάλιστα ἀπό περιωπῆς, συμβάλλων εἰς τήν λύσιν τῶν ἀνακυπτόντων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἐμφανιζόμενος ἐνίοτε καί ἀπό αὐτῶν τῶν στηλῶν τοῦ καθημερινοῦ πολιτικοῦ τύπου (Πρβλ. τήν ἀρθρογραφίαν αὐτοῦ εἰς τήν «Πρωΐαν» παλαιότερον καί τήν «Καθημερινήν» βραδύτερον). Εἰς ὅλα αὐτά τά ποικίλα καθήκοντα, ὑποχρεώσεις, μαθήματα, ἐξετάσεις, ὁ καθηγητής ἀνταπεκρίνετο χάρις εἰς τήν καταπληκτικήν του ἐργατικότητα καί συστηματικότητα.

Αἱ ὑποχρεώσεις του αὐταῖ ἐπολλαπλασιάσθησαν κατά τό ἀκαδημαϊκόν ἔτος 1955-1956, ὅποτε διετέλεσε πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καί διοργανώτης καί πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ. Εἰς τούς συνεργάτας του εἶχεν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην καί ἀνέθετε τήν ἐκτέλεσιν ὄχι μόνον τεχνικῶν ζητημάτων, ἀλλά ἄφηνε καί τήν διεκπεραίωσιν δυσκόλων ζητημάτων, χωρίς ὅμως ποτέ νά δώσῃ τήν ἐντύπωσιν ὅτι ἡδύνατο κάποιος χρησιμοποιοῦν τό κύρος καί τήν ἐπιρροήν νά τόν ὑποκαταστήσῃ. Πάντοτε τούς προσεφώνει εἰς τόν πληθυντικόν καί προτάσσει τήν λέξιν «κύριε». Οὕτω παρ' ὅλην τήν οἰκειότητα πού ἡσθάνετο κανεῖς κοντά του, οὐδέποτε ἄφηνε κάποιον νά

Τὴν Κυριακὴν 31ην Ἰανουαρίου 1982 ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον πλήρης ἡμερῶν ὁ ἀοίδιμος Παναγιώτης Ἰωαν. Μπρατσιώτης Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκός. Ἦτο υἱὸς εὐσεβοῦς Κληρικοῦ τοῦ πατρός Ἰωάννου Μπρατσιώτου καὶ ἐγεννήθη ἐν Θήβαις τὸ 1889. Ἐνυμφεύθη τὴν Εὐφροσύνην ἀδελφὴν τοῦ ἀοιδίου Παναγιώτου Τρεμπέλα, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τέσσαρα τέκνα, τὰ ὁποῖα ἀνέθρεψεν τόσον ὁ ἴδιος, ὅσον καὶ ἡ σύζυγός του «ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου» καὶ σήμερον κατέχουν ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ χριστιανικῇ κοινωνίᾳ ἐξέχουσιν θέσιν. Ὁ Παναγιώτης Μπρατσιώτης ὑπῆρξε πράγματι χριστιανὸς οἰκογενειάρχης καὶ αὐτὸ μετράει πάνω ἀπ' ὅλα κατὰ τὰς ἀπόψεις τοῦ ἰδίου.

Ὡς ἐπιστήμων ὑπῆρξεν ὄντως διαπρεπὴς Ἀπόφοιτος ὢν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἐσπούδασε θεολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ μετεξεπαιδεύθη εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Λειψίας καὶ τῆς Ἰένης καὶ παρηκολούθησεν, ἐκτός τοῦ ἐρμηνευτικοῦ κλάδου τῆς Ἀγίας Γραφῆς, φιλοσοφικά καὶ παιδαγωγικά μαθήματα πλησίον τοῦ WUNDT, SPRANGER καὶ ἄλλων.

καταργήσῃ τὴν ἀπόστασιν πού ἔπρεπε νὰ ἔχῃ. Στοργικός, δίκαιος καὶ προσεκτικός ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τί προσέφερεν ὁ καθεὶς καὶ εἰς δεδομένην στιγμὴν ἦτο πρόθυμος νὰ τὸν ἀνταμείψῃ ἢ νὰ τοῦ συμπαρασταθῇ.

Οὕτως τὸ 1960, ὅτε ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἀπεχωρίσθην τοῦ σοφοῦ καὶ τετιμημένου διδασκάλου μου χωρὶς ποτέ νὰ λησμονήσω τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν τὴν ὁποῖαν ἔτρεφα πρὸς τὸ πρόσωπόν του καὶ χωρὶς νὰ παύσω εὐγνωμονῶν δι' ὅλα ὅσα πλησίον του ἔμαθον καὶ ἐδιδάχθην, «εἰδὼς παρά τινος ἔμαθον» (Β' Τιμ. γ' 14).

Κλείων τὰς συντόμους ταύτας ἀναμνήσεις δέομαι ὅπως ὁ Κύριος ἀναπαύσῃ μετὰ τῶν δικαίων τὴν ψυχὴν τοῦ μακαριστοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος πραγματικῶς «ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθεν», ἵνα ὁδηγήσῃ τοὺς ἀναριθμήτους μαθητάς αὐτοῦ εἰς ὁδοὺς πίστεως, ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης. Διὰ τοῦτο «αἰνέσουσιν τὴν σύνεσιν αὐτοῦ πολλοί ...καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ζήσεται εἰς γενεάς γενεῶν» (Σοφ. Σειρ. λθ' 9).

Ἀπὸ τοῦ 1924 ἕως καὶ τοῦ 1960 ὑπῆρξε Πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος, (τὸ 1925 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς Βιβλικῆς Ἱστορίας καὶ τὸ 1929 τακτικὸς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Π. Διαθήκης ἐκ τῶν Ο'), διατελέσας καὶ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὡς πρύτανις, μεταξύ ἄλλων, εἰσηγήθη καὶ εἰσάγαγε μονίμως, εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τὸ Λάβαρον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ὡς προστατῶν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Ἀνηγορεύθη ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης (1951) καὶ ὁμοίως τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης (1966). Τὸ 1955 ἐξελέγη τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τὸ 1960 πρόεδρος αὐτῆς.

Τὰ συγγράμματά του ἀποδεικνύουν τὸν ἀληθινὸν ἐρευνητὴν, τὸν ὑπεύθυνον θεολόγον καὶ ἐν αὐτοῖς συνδυάζεται ἡ ἐπιστημονικῶς θεμελιωμένη καὶ πλήρης γνῶσις τῆς βιβλικῆς καὶ τῆς καθόλου θεολογίας, μετὰ τῆς βαθυτάτης Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Πίστεως. Ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Π. Διαθήκην» ἀποτελεῖ κλασσικὸν ἔργον εἰς τὸ εἶδος του. Ὁμοίως ὡς τοιαῦτα δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ἡ «Ἑρμηνεία τῆς Ἀποκαλύψεως», ἡ «Ἑρμηνεία τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ» καὶ ἡ «Ἑρμηνεία τοῦ Ἡσαΐου». Πέραν αὐτῶν ἔγραψε καὶ ἄλλα σημαντικά, τὰ ὁποῖα προήγαγον τὴν Θεολογικὴν Ἐπιστήμην. Ὑπάρχει εἰσέτι πλῆθος ἐπιστημονικῶν ἄρθρων εἰς τὰ ὁποῖα δύναται τις νὰ καταφεύγῃ πρὸς ἐνημέρωσιν μετ' ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐπιστήμονος Π. Μπρατσιώτου ἔγραψαν καὶ θὰ γράψουν ἄλλοι πλέον ἀρμόδιοι καὶ ἐγκυροὶ κάλαμοι. Ἡμεῖς ἐνταῦθα εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ψύγματά τινα προσεφέραμεν.

Ὡς ἐκκλησιαστικὸς καὶ κοινωνικὸς ἐργάτης ὁ εἰς Κύριον ἐκδημήσας διδάσκαλος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀλίγων μεγάλων. Ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ ὑπῆρξε πιστὸν Αὐτῆς τέκνον καὶ προσέφερε πρὸς Αὐτήν τὰς ὑπηρεσίας του καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν του κῦρος εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ἐξεπροσώπησε τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν πολλάκις εἰς Διεθνή Συνέδρια καὶ ἡ βαθεῖα Ὁρθόδοξος Θεολογικὴ του γνῶσις καὶ πίστις συνετέλεσαν εἰς δόξαν τῆς Ὁρθοδοξίας, μεταξύ πανισχύρων ἀλλοδόξων συνέδρων.

Μετ' ἄλλων ἐπιστημονικῶν προσωπικοτήτων ἵδρυσε τὴν «Χριστιανικὴν Κοινωνικὴν Ἑνωσιν» τῆς ὁποίας τέκνα ὑπῆρξαν τὸ Ἑλληνικὸν Ἀντικαρκινικὸν Ἰνστιτοῦτον (1935) καὶ τὸ διὰ πρώτην φοράν ἱδρυθέν Νυκτερινὸν Γυμνάσιον (1935). Ἀργότερα (1944) ἵδρυσεν ἐπίσης μετ' ἄλλων χριστιανῶν ἐπιστημόνων τὸν «Χριστιανικὸν Κοινωνικὸν Κύκλον» καὶ μέ πρωτοβουλίαν του ἀργότερον (1956) ὠργανώθη τὸ Α' Συνέδριον τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ. Ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Προστασίας Ἑργαζομένου Παιδιοῦ, πρόεδρος καὶ στενός συνεργάτης τοῦ Συλλόγου «Ὁ Μέγας Βασίλειος» καὶ ἄλλων ἱδρυμάτων καὶ Ἑταιρειῶν.

Ὡς Πανεπιστημιακὸς Διδάσκαλος ὑπῆρξε λίαν ἀγαπητὸς εἰς τοὺς φοιτητὰς καὶ πέρα τῆς ἐπιστήμης ἐπεδίωκε νὰ μορφώσῃ τούτους χριστιανικῶς, δι' ὃ καὶ πολλάκις ἔλεγε καὶ ἐπανελάμβανε: «Θεολόγος ἐστὶ: Ὁ περὶ Θεοῦ, ἐκ Θεοῦ κατενώπιον Θεοῦ καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ». Κυρίως ὅμως ἐφρόντιζε μετὰ πατρικῆς στοργῆς τοὺς μαθητὰς του εἰς τὰς πνευματικὰς καὶ ὑλικὰς τῶν ἀνάγκας καὶ ἐπεδείκνυνεν ἐμπράκτως τὴν ἀγάπην, οὐχὶ ἅπαξ. Προσωπικὴν πεῖραν αὐτῆς τῆς ἀγάπης τοῦ ἀνδρός, ἔχει ὁ χαράσων τὰς γραμμὰς ταύτας, εὐγνώμων μαθητὴς πρὸς τὸν διδάσκαλον.

Τοὺς μαθητὰς του παρηκολούθει καὶ κατὰ τὴν σταδιοδρομίαν των, δι' ὃ καὶ μετέσχε πάντοτε τῶν Θεολογικῶν Συνεδρίων τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως (καὶ ὁ ἴδιος εἶχε διδάξει εἰς τὴν Μ.Ε.) ἐνεργῶς καὶ δραστηρίως. Εἰς τὰ δύο τελευταῖα μάλιστα (Γ' καὶ Δ') ὑπῆρξε καὶ ἀντιπρόεδρος καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν ὁργάνωσιν τούτων καὶ ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν Πρακτικῶν τοῦ Γ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου, παρακαλέσας τὸν ἀείμνηστον πρόεδρον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας Π. Πουλίτσαν νὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἑταιρεία τὴν δαπάνην, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Μετά τοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεραρχαί» εἶχε παλαιότατον δεσμόν καὶ διετέλεσεν ἀντιπρόεδρος αὐτοῦ καὶ ἀρθρογράφος τοῦ περιοδικοῦ, πρὶν ἀκόμη ἐκλεγῆ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Εἰς τὸ παρὸν τεῦχος ἀναδημοσιεύεται κύριον ἄρθρον του (1923), ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει εἰς τὸ ὁποῖον θρηνεῖ διὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν. Ἐπεχείρησεν ἀκόμη, ἀργότεραν, μέ κέντρον τὸν Σύλλογον «Οἱ Τρεῖς Ἱεραρχαί» νὰ

συνενώσῃ τὰς χριστιανικὰς δυνάμεις εἰς μίαν Ὁμοσπονδίαν, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Αὐτὸ ἦτο ὄνειρον του, τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ὠραῖον, ἀλλὰ δυστυχῶς μὴ πραγματοποιηθέν, ὄνειρον, ὅπως ἔλεγεν εἰς τὸν γράφοντα, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του.

Αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐσημείωσα εἰς τὸν περιορισμένον αὐτόν χωρὸν εἶναι ἐλάχιστα, ἡγαπημένε διδάσκαλε, προέρχονται ὅμως ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ ἀποτελοῦν ἐλάχιστον φόρον εὐγνωμοσύνης.

Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.

ΙΩΑΝ. ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ
Ἐπίτιμος Γεν. Ἐπιθεωρητὴς Μ.Ε.

* Κύριον ἄρθρον τοῦ περιοδικοῦ «Οἱ Τρεῖς Ἱεραρχαί» ὄργανου τοῦ ὁμώνυμου Συλλόγου ἀντιπρόεδρος τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ φύλλον Ἰανουρίου-Φεβρουαρίου 1982 ἐπὶ τῇ εἰς Κύριον ἐκδημία αὐτοῦ.

συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 48

Ἄν διερωτηθοῦμε, τί μᾶς μένει ἀπὸ τὸ ξεφύλισμα τοῦ μεγάλου βιβλίου τῆς ζωῆς τοῦ μακαριστοῦ ἀνδρός, θὰ μπορούμε νὰ ἀπαντήσομε:

Ὁ Π. Μπρατσιώτης ἦταν ὁ σοφὸς καθηγητὴς, ὁ διαπρεπὴς ἐπιστήμων, ὁ μύστης τῆς Θεολογίας, ὁ θεράπων τῆς ἐκκλησίας. Ἦταν ὁ ἀσυμβίβαστος ἀγωνιστὴς τῆς ὀρθοδοξίας, πού τὴν προέβαλε καὶ τὴν κατέστησε γνωστὴ καὶ σεβαστὴ στὴν οἰκουμένη, τόσο μέ τὸ συγγραφικὸ του ἔργο, ὅσο καὶ μέ τὴν παρουσία του στὰ ἐπιστημονικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ συνέδρια. Ἀνυποχώρητος προασπιστὴς τῆς ἀλήθειας, ἀμετακίνητος ἐραστὴς τῆς παραδόσεως, ἀνιδιοτελὴς ὑπερασπιστὴς τοῦ ἀνθρώπου, ἀκάματος κοινωνικὸς ἐργάτης, προσέφερε ὁλοκληρωτικὰ ὅλες τους τίς σωματικές καὶ τίς πνευματικές δυνάμεις στὴ συγγραφικὴ, διδακτικὴ καὶ κοινωνικὴ δράσι.

Ἦταν ὁ γλυκὺς καὶ πρᾶος, ὁ ἀγαθὸς καὶ ἡρεμος, ὁ χαρισματοῦχος, ὁ ἀποπνέων τὸ ἄρωμα τῆς πνευματικῆς εὐωδίας πού πλημμύριζε τὴν ψυχὴ του, ὁ ἐμπνέων τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπην σ' ὁποῖον τὸν συναναστρέφετο. Σοβαρὸς καὶ προσηνής, σεμνὸς καὶ εὐγενής, εὐλαβὴς καὶ θεοφιλής, ἦταν τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς καλῶσύνης. Ἦταν ὁ Χριστιανός, ἦταν ὁ Ἐπιστήμων, ἦταν ὁ Ἄνθρωπος!



ΟΠΟΙΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ*

Υπό ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ (†)
Κοσμήτορος της Θεολογικής Σχολῆς 1958-1959

Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά κατά τήν μακράν μου καθηγητικήν ἐν τῷ Ἰδρύματι τούτῳ σταδιοδρομίαν, καθ' ἣν μοί δίδεται εὐκαιρία νά ὁμιλήσω πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς μου φοιτητάς περὶ τοῦ βασικοῦ τούτου θέματος, καί τό πράττω λίαν εὐχαρίστως, ἀποβλέπων εἰς τόν ὑψηλόν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί τῇ κοινωνίᾳ προορισμόν τοῦ θεολόγου.

Ὅταν τίθεται τό ἐρώτημα, ὁποῖος πρέπει νά εἶναι ὁ θεολόγος, ἐπειδὴ πρό παντός ἐν τῷ θεολόγῳ εἶναι ἀχώριστος ὁ ἐπιστήμων ἀπό τοῦ ἀνθρώπου καί πρό παντός ἐν τῇ Θεολογίᾳ ἰσχύει τό λόγιον τοῦ Πλάτωνος «πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ἀρετῆς πανουργία οὐ σοφία φαίνεται», ἐπομένον εἶναι ὅτι θά πρέπει νά ἐξετασθῇ ὁποῖος ὀφείλει νά εἶναι ὁ θεολόγος καί ὡς ἐπιστήμων καί ὡς ἄνθρωπος. Πρὸς τόν σκοπόν τούτον ἀρμόζει νά ἐξετάσωμεν τρία τινά: α) Τί ἐστὶ Θεολογία, β) τίς ἡ ἀποστολή τοῦ θεολόγου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί τῇ κοινωνίᾳ καί τίνες ἀξιώσεις ἔχουν αὗται ἀπό τόν θεολόγον καί γ) ποῖα εἶναι τὰ προσόντα τοῦ ἀξίου τοῦ ὀνόματος ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ θεολόγου, ὡς ἐπιστήμονος καί ὡς ἀνθρώπου.

Α' Τί ἐστὶ Θεολογία;

Θεολογία εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ πραγματευομένη ἀφ' ἐνός μὲν περὶ Θεοῦ καί θείων ἐνεργειῶν καί πραγμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ὡς αὕτη παρεδόθη εἰς τήν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς Ἀγ. Γραφῆς καί τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καί ὡς ἀνεπτύχθη καί ἐσυστηματοποιήθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἐτέρου δέ περὶ τῆς διαδόσεως καί τῶν μέσων τῆς προσοικειώσεως, βιώσεως καί ἐν τῷ βίῳ τῶν πιστῶν ἐφαρμογῆς τῶν ἐξ ἀποκαλύψεως θείων ἀληθειῶν. Κατά ταῦτα ἡ Θεολογία εἶναι ἐπιστήμη

θεωρητική ἅμα καί πρακτική. Δέν εἶναι ἀπλῶς θεωρία περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ ἱστορικῇ του ἐξελίξει, ἀλλ' ἔχει ἀναφοράν καί πρὸς τόν ἐκκλησιαστικόν βίον καί ἔχει καί πρακτικόν καθ' ὅλου χαρακτῆρα. Εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ Χριστιανισμοῦ καί δὴ τῆς Ἐκκλησίας. Τονίζω ἰδιαιτέρως τόν στενότατον σύνδεσμον τῆς Θεολογίας μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, παρά τῆς ὁποίας λαμβάνει αὕτη τό περιεχόμενόν της. Οὐδέ εἶναι δυνατόν νά νοηθῇ εἴτε Ἐκκλησία ἄνευ Θεολογίας, εἴτε Θεολογία, τοῦλάχιστον, ὀρθόδοξος Θεολογία, ἄνευ Ἐκκλησίας. Πολλῶ δέ μᾶλλον διὰ τήν ὀρθόδοξον Θεολογίαν ἰσχύουν οἱ λόγοι τοῦ Emil Brunner, ὅτι ἡ λεγομένη ἐξωεκκλησιαστικὴ θεολογία εἶναι χίμαιρα.

Ἄν ἡ Θεολογία εἶναι σήμερον καί παρ' ἡμῖν, κατά τό παράδειγμα τῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων, καί πρέπει νά εἶναι, συμπάρεδρος τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, καί δέν θεραπεύεται ἐν ἰδίαις ἀνωτάταις Ἐκκλησιαστικαῖς Σχολαῖς, τοῦτο σημαίνει πολλά πράγματα. Διὰ μὲν τό Πανεπιστήμιον ἡ ἐν αὐτῷ ὑπαρξίς Θεολογικῆς Σχολῆς χρησιμεύει πρὸς διατρέφειν τοῦ μεταξύ θρησκείας καί ἐπιστήμης συνδέσμου καί πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας μεταξύ τῶν διαφορῶν πνευματικῶν ρευμάτων ἐν τῇ χώρᾳ καί πρὸς ὑπόμνησιν εἰς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἔνθεν μὲν τῆς αἰωνιότητος, ἔνθεν δέ τοῦ πεπερασμένου τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως καί γνώσεως, ἔτι δέ καί πρὸς ὑποβοήθησιν εἰς τήν συγκρότησιν πνευματικῆς ἐνότητος ἐκ τῆς ἀτελευτήτου διασπάσεως τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους ἐπιστήμαις, διὰ τό ὅποιον ἔργον δέν ἀπεδείχθη ἱκανὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἡ Φιλοσοφία μετὰ τῶν πολυαριθμῶν καί ἀλληλοσυγκρουομένων τάσεων αὐτῆς. Διὰ δέ τό Κράτος, μάλιστα διὰ τό Ἑλληνικόν κράτος, ἡ ἐξασφάλις εἰς τήν Θεολογίαν ἰδιαιτέρας θέσεως μεταξύ

* Ὁμιλία πρὸς τοὺς φοιτητάς τῆς Θεολογίας, λεχθεῖσα τὸν Μάρτιον 1958.

τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σημαίνει, ὅτι τοῦτο ἔχει συνείδησιν τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὑποχρεώσεων τοῦ ἔθνους καὶ ὅτι τοῦτό τε καὶ τὸ Κράτος ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἣτις εἶναι συνυφασμένη μέ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους, ὡς καὶ διὰ τὰ ζητήματα αὐτῆς καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἔθνει ἀποστολῆς τῆς Θεολογίας, διὰ τῆς ὁποίας, πρὸς τοῖς ἄλλοις, προλαμβάνεται ἡ παραμόρφωσις τῆς θρησκείας, δυναμένη νὰ προσλάβῃ δυσαρέστους καὶ ἐπιβλαβεῖς διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ Κράτος κατευθύνσεις. Τέλος, ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην αὐτῆς, τὴν Θεολογίαν, ἡ μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν συμπαρεδρεΐα τῆς θεολογίας σημαίνει, ὅτι ἀναγνωρίζεται, ὅτι ὁ Χριστιανισμός ἀποτελεῖ μεγάλην ἐκπολιτιστικὴν δύναμιν, ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, διὰ τῆς ἐν πανεπιστημιακῇ Σχολῇ μορφώσεως τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, δὲν εὐρύνεται μόνον ὁ πνευματικὸς τῶν ὀρίζων, ἀλλ' ἐξασφαλίζεται κάλλιον καὶ τὸ μετὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας κύρος αὐτῶν.

Β' Ἀποστολὴ καὶ ἔργον τοῦ θεολόγου ἐν τῇ κοινωνίᾳ

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀποστολὴ τοῦ θεολόγου εἶναι διττὴ, θεωρητικὴ, δηλ. καθαρῶς ἐπιστημονικὴ, τ.ἐ. ἡ ἀναζήτησις τῆς κατ' ἄνθρωπον ἀληθείας, ἣτις εἶναι ἔργον παντός ἐπιστήμονος, ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐκάστου σκοπιᾶς, καὶ πρακτικὴ, δηλ. ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς Ἐκκλησίας, ἥς λειτουργὸς τυγχάνει ὁ θεολόγος. Παρά τούτου δέ, ὡς καὶ παρά παντός λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας, κληρικοῦ ἢ λαϊκοῦ, ἡ κοινωνία ἀξιοῖ καὶ βίον σύμμορφον πρὸς τὴν ἀποστολήν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, «οἷον τὸν λόγον, τοιόνδε τὸν τρόπον καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοιόνδε καὶ τὸν λόγον ἐπιδεικνυμένου», ὡς παρατηρεῖ ὁ Εὐσέβιος περὶ τοῦ Ὠριγένους (Ἐκκλ. Ἱστ. 6, 3). Τοιοῦτον θέλει τὸν θεολόγον ἡ κοινωνία, μάλιστα ἡ ἑλληνικὴ, ἥ τε πεπαιδευμένη καὶ ἡ ἀπευδευτος μερίς αὐτῆς.

Γ' Προσόντα τοῦ θεολόγου

1. Φυσικά. Τοιαῦτα προσόντα εἶναι τὰ ἐξῆς: Ἡ θρησκευτικότης, ἣτις εἶναι ἔμφυτος ἀλλὰ καὶ ἐπιδεκτικὴ καλλιιεργείας καὶ ἀναπτύξεως. Ὁ λύχνος, ἂν δὲν καῇ, δὲν φωτίζει, οὔτε ὁ

ἄνθραξ θερμαίνει, ἂν δὲν καταναλωθῇ. Νοῦς δεξιός, διάνοια διαυγής, κρίσις ὀρθή. Φαντασία ὄχι ἀχαλίνωτος. Φιλομάθεια καὶ ἐπιμέλεια καὶ δὴ καὶ κλίσις προϋποθέτουσα κλῆσιν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἀποστολή.

2. Προσόντα ἐπίκτητα. Ταῦτα ἀποκτῶνται διὰ μορφώσεως ἀμφιλαφοῦς, θεωρητικῆς τε καὶ πρακτικῆς. Ἡ θεωρητικὴ μόρφωσις τοῦ θεολόγου παρέχεται ἐν τῇ Θεολογικῇ καὶ τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ καὶ γενικώτερον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου ἔχει οὗτος τὴν εὐκαιρίαν ἐκάστοτε νὰ ἀκροᾷται καὶ ἄλλων μαθημάτων καὶ δὴ καὶ γενικῶν μορφωτικῶν ὁμιλιῶν. Ἀλλ' ἡ θεωρητικὴ μόρφωσις δὲν περατοῦται μετὰ τῆς λήξεως τοῦ πτυχίου, τὸ ὅποιον, ὡς μὴ ὥφελε, κατήντησε κατὰ κανόνα τὸ ἰδανικόν τῆς συγχρόνου ἡμῶν φοιτητικῆς νεολαίας, ἀλλ' εἶναι, πρέπει νὰ εἶναι, συνεχῆς καὶ ἀδιάλειπτος, παρατεινομένη καθ' ὅλον τὸν βίον πρὸς διαρκῆ ἀνακαίνισιν τῶν γνώσεων καὶ πρὸς λελογισμένον πνευματικόν συγχρονισμόν, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου «πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε» (Α' Θεσσαλ. ε' 21).

Κυρίως ἀπαιτεῖται ἀρτία θεολογικὴ μόρφωσις καὶ πρὸ παντός γνῶσις βαθεῖα τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὡς φορέων τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Ἀπαραίτητος ὁμῶς εἶναι, συμφώνως καὶ πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν ἱερῶν Πατέρων, καὶ ἡ φιλοσοφικὴ καὶ ἡ φιλολογικὴ μόρφωσις, εἰς ἣν προσθετέα καὶ ἡ ἱστορικὴ καὶ ἡ ἐγκυκλοπαιδικὴ ἐν γένει μόρφωσις, καὶ ἡ ἐνημέρωσις περὶ τὰ ἀσφαλῆ πορίσματα τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ὡς μὴ φανῇ ὑπερβολικὸς ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ὁ θεολόγος ὀφείλει, ἐκτός τῆς ἀρτίας θεολογικῆς συγκροτήσεως, νὰ εἶναι καὶ ὁ ἐγκυκλοπαιδικώτερος πάντων τῶν ἐπιστημόνων, διότι καὶ αἱ ἀπὸ αὐτόν ἀξιώσεως τῆς κοινωνίας εἶναι μεγαλύτεραι, καὶ δὴ καὶ ἐπειδὴ πρέπει, βαλλόμενος πανταχόθεν, ἐκ τῶν ἔσω καὶ ἐκ τῶν ἔξω, ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν, νὰ εἶναι «ἐτοιμος ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (Α' Πέτρ. γ' 15).

Χάριν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου σκοποῦ εἶναι ἀνάγκη ὁ θεολόγος, ἐκτός τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς κοινῆς γλώσσης, διὰ τῆς ὁποίας θὰ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τοὺς Ἑλληνας Πατέρας καὶ τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνες καὶ πολλοὶ Λατίνοι πατέρες, καὶ

ἐκτός τῆς λατινικῆς καί ἐβραϊκῆς γλώσσης, ὁ Ἕλλην, λέγω θεολόγος εἶναι ἀνάγκη νά εἶναι κάτοχος καί μιᾶς τοῦλάχιστον παγκοσμίου εὐρωπαϊκῆς γλώσσης, διά τῆς ὁποίας θά δύναται εὐχερέστερον καί δαψιλέστερον νά παρακολουθῇ τήν παγκόσμιαν πνευματικὴν κίνησιν καί νά ἀνανεῶνῃ διαρκῶς τὰ πνευματικά του ὄπλα διά τόν σκληρόν ἀγῶνα τῆς πίστεως κατὰ τῆς ἀπιστίας.

Ἐκτός ὅμως τῆς θεωρητικῆς μορφώσεως, εἶναι ἀπαραίτητον εἰς τόν θεολόγον, διά τήν εὐδόκιμον ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου του καί τήν εὐόδωσιν τῆς ἀποστολῆς του, καί ἡ πρακτικὴ ἐκκλησιαστικὴ μόρφωσις, ἣτις παρέχεται μὲν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας, ἐν στενοτάτῃ συναφείᾳ μετὰ τοῦ πανεπιστημιακοῦ ναοῦ καί μέ τακτικὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν, χρήζει δέ (προκειμένου μάλιστα περὶ τῶν μελλόντων κληρικῶν) καί συμπληρώσεως ἐν τῷ Θεολογικῷ Φροντιστηρίῳ, ὡς προτιμῶμεν νά ὀνομάζωμεν τό Θεολογικόν Οἰκοτροφεῖον. Ἐν τῷ μαθήματι τῆς Ποιμαντικῆς καί τῷ ἀπαραίτητῳ πλέον διά συγχρονισμένην ὀρθόδοξον Θεολογικὴν Σχολὴν μαθήματι τῆς Χριστιανικῆς Κοινωνιολογίας, θά ἔχουν, θά πρέπει νά ἔχουν, τήν εὐκαιρίαν, οἱ φοιτηταί τῆς Θεολογίας νά ἀσκῶνται ἐντονώτερον εἰς τὴν ἐνεργὸν ἀντιμετώπισιν τῶν ποικίλων κοινωνικῶν προβλημάτων.

Πρό παντός ὅμως εἶναι ἀπαραίτητος διά τόν θεολόγον ἡ θρησκευτικὴ καί ἠθικὴ μόρφωσις, ἣτις δέν παρέχεται διά τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ἐπιτυγχάνεται διά τῆς μελέτης τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τῆς τε κατ' ἄτομον καί τῆς ἀπό κοινοῦ, ἐν βιβλικῷ κύκλῳ, συντελουμένης, ὡς καί διά τῆς μελέτης τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων καί παλαιότερων καί νεωτέρων ἐποικοδομητικῶν βιβλίων καί διά τῆς προσευχῆς καί τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν καί μάλιστα εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως καί τῆς Θ. Εὐχαριστίας.

Ἵνα δέ εὐδοκιμήσῃ τις ἐν τῇ ἱερᾷ ἡμῶν ἐπιστήμῃ εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἡ ἀγιότης τῆς καρδίας καί ἡ καθαρότης τοῦ ἤθους, καί δὴ καί ἡ κρηπὶς τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἐν ἀρρήκτῳ συνδέσμῳ μετὰ τῆς διδύμου αὐτῆς ἀδελφῆς, τῆς κορωνίδος τῶν ἀρετῶν, τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἦδη ὁ Πλάτων εἶχε παρατηρήσει ἐν τῷ Φαίδωνι «μὴ καθαρῶ ἐφάπτεσθαι καθαροῦ μὴ οὐ θεμιτόν ἤ». Ὁ δέ Κύριος ἡμῶν,

πρὸς τοῖς ἄλλοις, μακαρίζει «τούς καθαρούς τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τόν Θεόν ὁσονται» (Ματθ. ε' 8). Καί Γρηγόριος, ὁ Θεολόγος, παρετήρει: «Διά πολιτείας ἀνελθε' διά καθάρσεως κτῆσαι τό καθαρόν. Βούλει θεολόγος γενέσθαι καί τῆς Θεότητος ἅγιος; Τάς ἐντολάς φύλασσε' διά τῶν προσταγμάτων ὁδεύσον' πρᾶξις γάρ ἐπίβασις θεωρίας» (Περὶ δόγματος καί καταστάσεως ἐπισκόπων. Λόγος Κ' 12). Ὁ δέ κράτιστος τῶν ἐρμηνευτῶν τοῦ Ἀπ. Παύλου, ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἐκ προσωπικῆς πείρας ὁμιλῶν, ἐτόνιζεν, ὅτι «πρὸς τό νοῆσαι τόν Παῦλον βίου καθαροῦ δεῖται», ἀλλαχοῦ δέ παρατηρεῖ: «Τὰ ὑγιῆ δόγματα σπουδάζωμεν ἐναποτίθεσθαι ταῖς ἐαυτῶν ψυχαῖς, ἵνα καί ὁ βίος μαρτυρῇ τοῖς δόγμασι, καί τὰ δόγματα τόν βίον ἀξιοπιστότερον ἀποφαίνῃ. Οὐτε γάρ ἐάν ἔχωμεν δόγματα ὀρθά, βίου δέ ἀμελῶμεν, κερδᾶναι τι χρήσιμον καί πρὸς σωτηρίαν ἡμετέραν δύνησόμεθα». (Ὁμιλ. ΙΓ' εἰς Γένεσιν). Ἀξιοσημείωτος εἶναι καί ἡ παρατήρησις τοῦ Λουθήρου: «Vivendo immo moriendo et dammando fit theologus non intelligendo, legendo et speculando». Ἀλλά μήπως ἤδη ὁ Ἕλλην φιλόσοφος Ἐπίκτητος, ἐρωτηθεὶς, ὁποῖος τις πρέπει νά εἶναι ὁ θέλων νά «κυνίση», τ.ἔ. νά γίνῃ κυνικός φιλόσοφος, δέν εἶχεν ἀπαντήσῃ πρῶτον ὅτι «ὁ δίχα Θεοῦ τηλικούτῳ πράγματι ἐπιβαλλόμενος θεοχόλωτος (ὑπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ) ἐστὶ καὶ οὐδέν ἄλλο ἢ δημοσίᾳ θέλει ἀσχημονεῖν», ἔπειτα δέ ὅτι «ὀφείλει τὴν αἰδῶ περιβληθῆναι», ἔπειτα τό «ἡγεμονικόν (ἐννοεῖται τοῦ νοῦ) καθαρόν ποιῆσαι» καί, πρὸς τοῖς ἄλλοις, νά ἔχη τὴν συναισθησιν, ὅτι ὁ κυνικός «ἄγγελος ἀπὸ τοῦ Διὸς ἀποστέλλεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους περὶ ἀγαθῶν καί κακῶν ὑποδείξων αὐτοῖς, ὅτι πεπλάνηνται» καί ὅτι πρέπει νά ἀπαγγέλλῃ τὰ ἀληθῆ μὴθ' ὑπὸ φόβου ἐκπλαγεῖς... μήτε τινα ἄλλον τρόπον ὑπὸ τῶν φαντασιῶν παραταραχθεῖς ἢ συγχυθεῖς».

Ἀγαπητοὶ φοιτηταί, φείδεσθε τοῦ χρόνου σας, ἐργάζεσθε ἐπαρκῶς, συνηθίσατε ἀπὸ τὴν φοιτητικὴν σας ἐποχὴν νά βοηθῆτε τὴν ποιμαίνουσιν Ἐκκλησίαν εἰς τό κατηχητικόν αὐτῆς ἔργον «μηδὲν ἀπελπίζοντες». Ἀγαπήσατε τοὺς συμφοιτητάς σας, ὅχι μόνον τοὺς θεολόγους, ἀλλὰ καί τοὺς τῶν ἄλλων σχολῶν. Συμπεριφέρθητε πανταχοῦ, ὅπου εὐρίσκεσθε, συμνοπρεπῶς. «Ὁ λόγος ὑμῶν ἅλατι ἡρτυμένος» (Κολ. δ', 6). Ἀκτινοβολήσατε, ὅπου εὐρίσκεσθε, διά τῆς ζωῆς σας. «Στολισμός ἀνδρός καί γέλως ὁδόν-

Τίνα στάσιν ἐτήρησεν ἔναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ σοσιαλισμός ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, ἔνθα τό πρῶτον ἐνεφανίσθη οὗτος καί εἰς τήν πρώτην πρός ἐκεῖνον σύγκρουσιν ἦλθε; Κατά τίνα τρόπον ὁ Δυτ. Χριστιανισμός ἀντιμετώπισε τόν σοσιαλισμόν καί τό κοινωνικόν πρόβλημα; Ἰδού τά ζητήματα, περί ἃ ἐστράφη ἡ ἐν λόγῳ διάλεξις.

1) Οἱ παλαιότεροι σοσιαλισταί τῆς Δύσεως (Ι. Σιμών, Φουριέ, Ὁββεν, κ.ἄ.) δέν διέκειντο δυσμενῶς πρός τόν Χριστιανισμόν, οὐ ἐζήτουν μόνον τήν ἐπὶ τό κοινωνικώτερον μεταρρύθμισιν. Τούναντίον ὁ ἐπικρατῶν σήμερον σοσιαλισμός τῶν Μάρξ καί Ἐγκελς, ἐκτός ἐξαιρέσεων τινων, διάκειται ἐχθρικώτατα πρός τόν Χριστιανισμόν, ὃν θεωρεῖ σύμμαχον καί προπύργιον τῆς κεφαλαιοκρατίας, ἃν καί τόσον εἰς τά ἐπίσημα αὐτῆς προγράμματα, ὅσον καί ὡς πολιτειακόν σύστημα ἐφαρμοζόμενον σήμερον ἐν Γερμανίᾳ, δέν τολμᾷ ἡ σοσιαλιστικὴ Δημοκρατία νά πολεμήσῃ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς τήν Ἐκκλησίαν. Τά δέ αἷτια τῶν τοιούτων ἐχθρικῶν διαθέσεων τῆς σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας ἀπέναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι τά ἐξῆς: α') Ἡ μεταξύ τοῦ ἐπικρατοῦντος Μαρξικοῦ σοσιαλισμοῦ καί τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀγεφύρωτος ἀπόστασις ὡς πρός τήν κοσμοθεωρίαν,

των καὶ βήματα ἀνθρώπου ἀναγγέλλει τά περί αὐτοῦ» (Σοφ. Σειράχ ΙΘ' 30). Ἀγαπᾶτε τήν πατρίδα σας, τήν ἰδιαιτέραν σας καί τήν μεγάλην σας πατρίδα, τήν αἰωνίαν Ἑλλάδα. Ἐμφορήθητε ὑπὸ πνεύματος εἰρηνευτικοῦ καί συμβιβαστικοῦ. Ἐχετε πάντοτε εἰς τόν νοῦν σας τόν ὑπὸ σοφοῦ θεολόγου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τοῦ Κοκεῖου, δοθέντα ἑλληνιστί κλασσικόν ὅρσμον τοῦ θεολόγου: «Θεολόγος ἐστίν ὁ περί Θεοῦ, ἐκ Θεοῦ, κατενώπιον Θεοῦ καί πρός δόξαν Θεοῦ λέγων». Καί πρό παντός μή λησμονήτε τούς λόγους τοῦ Σειραχίδου: «Τέκνον ἐάν προσέρχῃ δουλεύειν Θεῷ, ἐτοίμασον τήν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· εὐθύνον τήν καρδίαν σου καί καρτέρησον καί μή σπεύσης ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς. Κολλήθητι αὐτῷ καί μή ἀποστής, ἵνα αὐξηθῇς ἐπ' ἐσχάτων σου. Πᾶν, ὃ ἐάν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι καί ἐν ἀλλάγμασι ταπεινώσεώς σου μακροθύμησον· ὅτι ἐν πυρὶ δοκιμάζεται χρυσός καί ἄνθρωποι δεκτοὶ ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως. Πίστευσον αὐτῷ καί ἀντιλήψεται σου· εὐθυνον τὰς ὁδοὺς σου καί ἔλπισον ἐπ' αὐτόν» (Σοφ. Σειρ. β' 1 - 6).

ἣτις ἐν τῷ ἐπικρατοῦντι σοσιαλισμῷ εἶναι ὑλιστική. β') Ἡ σπουδὴ τῆς Σοσιαλ. Δημοκρατίας, ὅπως τό οικονομικόν της πρόγραμμα πραγματοποιηθῇ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἐρειπίων τοῦ ἰσχύοντος πολιτικοῦ καί κοινωνικοῦ καθεστῶτος, οὐ ὡς ἔρεισμα κρατικόν ἐθεωρήθησαν αἱ Ἐκκλησίαι, τοῦ δυτικοῦ κλήρου ἐφ' ἱκανόν χρόνον παρέχοντος τήν οὐχὶ πάντοτε ἐσφαλμένην ἐντύπωσιν, ὅτι ἦτο σύμμαχος τῆς κεφαλαιοκρατίας· καί γ') Ἡ μέχρις τινός παραμέλησις τῶν κοινωνικῶν τῶν ἐκκλησιῶν καθηκόντων.

2) Ἡ τοιαύτη τῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας ἐχθρικὴ πρός τὰς ἐκκλησίας στάσις ἀντιμετωπίσθη ὑπὸ τούτων οὐχὶ διὰ λόγων μόνον, ἀλλά δι' ἐργασίας κοινωνικῆς θετικῆς καί ἐντατικῆς, ἀντιταχθείσης εἰς τήν τεραστίαν ἐργασίαν τῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας. Τρία κυρίως προβλήματα προεβάλλοντο εἰς τὰς ἐκκλησίας πρός ἀντιμετώπισιν. α') Ἰδιοκτησία ἢ κοινωνικοποίησις τῶν τῆς παραγωγῆς μέσων β') Ὁργάνωσις τῆς ἐργατικῆς τάξεως πρός ἐπίτευξιν οικονομικῶν καί πολιτικῶν ὠφελημάτων· καί γ') Ἐκμηδένισις ἢ τουλάχιστον ἐλάττωσις τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος. Ὡς πρός τό πρῶτον ζήτημα, ἐτονίσθη ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῶν ἐκκλησιῶν καί ἄλλων εὐσεβῶν καί νηφαλίων ἀνδρῶν, ἡ χριστιανικὴ περί τοῦ πράγματος ἄποψις, ὅτι δηλ. ἡ ἰδιοκτησία δέν εἶναι σκοπός, ἀλλὰ μέσον πρός τόν σκοπόν, ὅστις εἶναι ἡ κατά τό ἐφικτόν εὐημερία τῆς ἀνθρωπότητος, καί ὅτι ἀντὶ νά ῥθῇ τό μέσον τοῦτο, πρέπει νά γίνηται καλὴ χρῆσις αὐτοῦ πρός ἐπίτευξιν τοῦ δηλωθέντος σκοποῦ, οὐχὶ βία καί ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκουσίως καί ἐξ ἀγάπης πρός τόν πλησίον. Αἱ τοιαῦται ἀρχαὶ ἀπετέλεσαν τό πρόγραμμα τοῦ λεγομένου χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅστις δέν εἶναι ἄλλο τι ἢ συστηματοποίησις τῶν κοινωνικῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης διδασμάτων. Ὡς πατήρ τῆς χριστιανικῆς σοσιαλιστικῆς ἐν Εὐρώπῃ κινήσεως δύναται νά θεωρηθῇ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Μάινζ Γουλιέλμος φόν Κέττελερ († 1877), ἐργασθεὶς ἀκαμάτως πρός τήν κατεύθυνσιν ταύτην. Διὰ τήν ἀνάπτυξιν ὅμως καί πρόοδον τοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἔσχε σπουδαιότατον καί ρηξικέλευθον ἐπίδρασιν ἡ

Περὶληψις τῆς ἐν τῷ Παρνάσσῳ τῇ 30ῃ Μαρτίου 1924 γενομένης διαλέξεως τοῦ ἀειμνήστου τιμωμένου Καθηγητοῦ (Περιοδικόν «Τρεῖς Ἰεράρχαι» σ. 7, 1925).

περίφημος κατά τό 1891 έκδοθεῖσα ἐγκύκλιος τοῦ Πάπα Λέοντος ΙΓ' ὑπό τόν τίτλον «Ρέρουμ νοβάρουμ», ἐνθα ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς μέχρι σήμερον ἀσκουμένης ἐργατικῆς καί κοινωνικῆς καθόλου πολιτικῆς τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας. Καταπληκτική εἶναι ἡ κοινωνικοπολιτική τῆς Ἐκκλησίας ταύτης δρᾶσις, ἡ ἐμβάλλουσα εἰς ἀμειψανίαν τούς δημοκρατικούς σοσιαλιστάς. – Ἐν ταῖς προτεσταντικαῖς χώραις οἱ κύριοι φορεῖς καί οἱ πρωτοστάται τῆς χριστιανικῆς κοινωνικῆς δράσεως εἶναι ὄχι τόσον ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἴδρυμα, ἀλλά κυρίως διάφοροι ὀργανώσεις καί ἄτομα. Ἡ οὕτως ἢ ἄλλως αἱ ἀρχαί τοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ διεδόθησαν πανταχοῦ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, μάλιστα δ' ἐν Γερμανία Ἀγγλία καί Αὐστρία. – Ὡς πρὸς τό β' ζήτημα, δηλ. τό τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως, μερίμνη ἀντιπροσώπων τῶν ἐν Δύσει Ἐκκλησιῶν ιδρύθησαν πολυάριθμοι χριστιανικαί ἐργατικαί ὀργανώσεις πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς σχετικῆς δράσεως τῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας, ἥς ἡ καταπληκτική πρόοδος ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τήν διοργάνωσιν τοῦ προλεταρίου. Μεταξύ τῶν χριστιανικῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων διακρίνονται αἱ τῆς παπικῆς ἐκκλησίας κατά τε τήν αὐστηροτέραν πειθαρχίαν καί τό ἐκκλησιαστικόν φρόνημα. Σπουδαιοτάτη ὑπῆρξε καί ἐνταῦθα ἡ ἐπίδρασις τῆς μνημονευθείσης ἐγκυκλίου Λέοντος ΙΓ'. Ἐν Γερμανία ἐσημειώθη καί συνεργασία τῶν προτεσταντικῶν πρὸς τὰς παπικὰς συντεχνίας. Αἱ τοιαῦται χριστιανικαί ἐργατικαί ὀργανώσεις ἀριθμοῦσιν ἑκατομμύρια μελῶν ἐν τε Γερμανία, τῇ Αὐστρίᾳ καί ἀλλαχοῦ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Τέλος ὡς πρὸς τό γ' ζήτημα, τ.ἔ. τῆς συμβολῆς τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς περιορισμόν τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος καί πρὸς ὑλικήν ἀνακούφισιν τῆς ἐργατικῆς καί ἐν γένει τῆς πασχούσης οἰκονομικῶς τάξεως πρέπει νά σημειωθῇ, ὅτι ὑπὸ τῶν μεγάλων τῆς Δύσεως Ἐκκλησιῶν κατεβλήθη ἀξίει-παινος φροντίς πρὸς ὀργάνωσιν τῆς χριστιανικῆς φιλανθρωπίας ἐπὶ τό κοινωνικώτερον καί τό συστηματικώτερον. Ἐν ταῖς παπικαῖς χώραις ἐργάζονται πρὸς τήν κατεύθυνσιν ταύτης αἱ πολυάριθμοι ὀργανώσεις τῆς λεγομένης Κἀρίτας (Εὐποΐας) μέ τὰς δυνάμεις τῶν μοναχικῶν ταγμάτων καί τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου, ἐν δέ ταῖς προτεσταντικαῖς ἢ λεγομένην Ἰνερε Μισσιόν (ἐσωτερι-

κή ἱεραποστολή), ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτῆς μορφάς καί τὰς θαυμαστάς τῆς διακλαδώσεις.

Ἡ διάλεξις κατεκλείσθη διὰ τοῦ ἐξῆς ἐπιλόγου: «Ἡ μεταξύ Χριστιανισμοῦ καί Σοσιαλισμοῦ ἀντίθεσις δέν εἶναι φυσική καί ἀθεράπευτος. Ὄφειλεται τό μὲν εἰς προκαταλήψεις ἐνίων διδασκάλων καί ἀρχηγῶν τοῦ Σοσιαλισμοῦ, ἐμπεποτισμένων ὑπὸ ὑλιστικῶν θεωριῶν, τό δέ εἰς παρεξηγήσεις ἄλλων, πρόσθετος δέ καί εἰς σφάλματα πολλῶν, ἐνίοτε δέ καί ἐπισήμων ὀργάνων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως, ἅτινα διὰ τῆς διδασκαλίας, μάλιστα δέ διὰ τῆς πολιτείας των, παρεῖχον τήν οὐχί πάντοτε ἀβάσιμον ὑπόνοιαν περί συμμαχίας αὐτῶν μετὰ τῆς κεφαλαιοκρατίας. Ἀπ' ἐναντίας, τὰ ἰδανικά Σοσιαλισμοῦ καί Χριστιανισμοῦ συμπίπτουσι κατὰ μέγα μέρος. Εἶναι δέ ταῦτα ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, ἡ ἐπικράτις τοῦ δικαίου καί ἡ ἀδελφωσις μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Κοινός δ' εἶναι καί ὁ ἐχθρός ἀμφοτέρων ὁ Μαμμωνισμός, ὅστις εἶναι ἡ αἰτία τῶν πολέμων, τοῦ ἐμπορισμοῦ τῆς αἰσχροκερδεΐας καί τοσοῦτων ἄλλων κακῶν, μαστιζόντων τήν ἀνθρωπότητα. Ὁ Χριστιανισμός ἐνδιαφέρεται, πρέπει νά ἐνδιαφέρηται καί δύναται νά συμβάλῃ ὄχι ὀλιγώτερον τοῦ Σοσιαλισμοῦ εἰς τήν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ὅπερ δέν δύναται νά ἐπιτευχθῇ ἀσφαλῶς καί μονίμως διὰ βιαιῶν καί ἀνατρεπτικῶν κινήματων, ὅπως νομίζουσιν οἱ ριζοσπαστικοί σοσιαλισταί. Ἡ δημιουργία νέας ἀνθρωπότητος, ἣν ἐπιδιώκει καί ὁ Σοσιαλισμός, καθὼς καί ὁ Χριστιανισμός, δέν εὐοδοῦται ἀπλῶς διὰ τῆς ἄρσεως τῶν ἐξωτερικῶν δεσμῶν, ἅτινα καταθλίβουσι τήν ἀνθρωπότητα, ὅπως φαντάζονται οἱ τῶν ἄκρων σοσιαλισταί, ἀλλὰ δι' ἐσωτερικῆς ἀνακαινίσεως, ἣν μόνον ὁ γνήσιος καί ὁ ζωντανός χριστιανισμός δύναται νά ἀπεργασθῇ. Νομίζομεν λοιπόν, ὅτι ἐπιβάλλεται συνεννόησις μεταξύ Σοσιαλισμοῦ καί Ἐκκλησίας, καί ὑπάρχει εὐτυχῶς ἑδαφος τοιαύτης συνεννοήσεως. Ὁ Σοσιαλισμός ὀφείλει νάποβῇ χριστιανικώτερος, ἡ δέ Ἐκκλησία κοινωνικώτερα. Ὁ χριστιανισμός εἶναι ἡ ψυχὴ ἥτις πρέπει νά πληροῖ καί ἐμψυχοῖ τό σῶμα, ὅπερ εἶναι ὁ Σοσιαλισμός. Πνεῦμα Χριστοῦ, περισσότερον πνεῦμα Χριστοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἰδοὺ ἡ ὁδὸς πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος καί πρὸς τήν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος!»

ΕΠΙ ΤΩ ΝΕΩ ΕΤΕΙ
Π.Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ († 1982)

«Χείμαρρον διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν» (Ψαλ., ρκγ' 4)
«Ὁ ἐάν σπείρῃ ἄνθρωπος τοῦτο καὶ θερίσει» (Γαλ. ς' 7)

Εἷς ἐνιαυτός συνεπληρώθη, ἐνιαυτός πλήρης χριστιανικῶν καὶ ἐλληνικῶν ἐρειπίων, οἰμωγῶν, αἱμάτων, καταστροφῶν. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Θεῷ, διότι δέν ἦτο χειρότερος! Νέος ἀνατέλλει εἴπερ τις καὶ ἄλλος νεφοσκεπής καὶ σκοτεινός, πλήρης ἀπειλῶν, ἀλλά καὶ οὐχί ἄμοιρος ὑποσχέσεων. Εἷς ἀπαίσιος ἐνιαυτός ἐληξεν· εὐλογητός ὁ Θεός, διότι τέλος παρῆλθεν. Ὡ, πόσον τὰ κακὰ ἔτη ὁμοιάζουσι πρὸς βαρέα ἄροτρα, ἅτινα βραδέως μέν, ἀλλά καὶ συγχρόνως πολὺ βαθέως ὀργώνουσι τὰς ψυχὰς ἡμῶν! Ἄν τοῦλάχιστον ἡδυνάμεθα νὰ μάθωμεν τί κομίζει εἰς ἡμᾶς ὁ νέος ἐνιαυτός! Ὡς ἄνθρωποι βεβαίως στρεφόμεθα διαρκῶς πρὸς τὸ μέλλον, ὅπου διευθύνομεν τὰ σχέδιά μας καὶ ὅπου τοποθετοῦμεν τὰς ἐλπίδας μας, ὁλόκληρος δ' ὁ βίος μας εἶναι διηνεκῆς προσδοκία καὶ ἀκατάπαυστος πρὸς νέους σκοπούς σπουδή. Πρὸ πάντων ὅμως ἐν τῷ τέλει τοῦ παλαιοῦ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νέου ἔτους ἐντείνονται αἱ προσπάθειαι ἡμῶν, ὅπως διεισδύσωμεν διὰ τοῦ πάντοτε καλύπτοντος τὸ μέλλον πυκνοῦ πέπλου, καὶ ἵνα δυνηθῶμεν νὰ διοπτρεύσωμεν ἢ μαντεύσωμεν αὐτό. Προγράμματα ὑπάρχοντα ἀνακαινίζομεν ἢ καὶ ὅλως νέα συνθέτομεν· νέους σκοπούς προβάλλομεν καὶ νέα μέσα πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῶν ἐπινοοῦμεν· εὐχὰς εὐτυχίας πολλαχόθεν δεχόμεθα καὶ πρὸς πᾶσας τὰς διευθύνσεις ἐξακοντίζομεν.

Ὅποιος θὰ εἶναι ἀρά γε δι' ἡμᾶς ὁ νέος ἐνιαυτός; Μόνος ὁ Θεός ὁ ὑπερκείμενος παντός χρόνου, ὁ ἐν τῇ κραταιᾷ αὐτοῦ χειρὶ τὸ τε παρόν καὶ τὸ μέλλον κρατῶν, προγινώσκει τοῦτο ἀλαθῆτως. Ἐδωκεν ὅμως καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ μέσα καὶ τὴν δύναμιν, ἵνα ὄχι μόνον προεικάζωμεν τὸ μέλλον, ἀλλά καὶ ἵνα συνεργαζόμενοι μετ' ἐκεῖνου προδιαθέτωμεν αὐτό. Τοιαῦτα δέ μέσα εἶναι ὁ θεῖος λόγος, ἡ ἱστορία καὶ μάλιστα τοῦ προσφάτου παρελθόντος καὶ ὁ νοὺς μετὰ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως ἡμῶν. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ πεῖρα ἐπικυ-

ροῦσι πολλαχῶς τὸ θεῖον τῆς Γραφῆς λόγιον «ὁ ἐάν σπείρῃ ἄνθρωπος τοῦτο καὶ θερίσει». Ἐπὶ μακρόν ἐσπείραμεν ζιζάνια πολιτικοὶ τε καὶ στρατιωτικοί, κληρικοὶ καὶ διδάσκαλοι, ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, γεωργοὶ καὶ ἐργάται καὶ πάντες ἐν γένει, καὶ ἰδοὺ κατὰ τὸ ἄρτι λήξαν ἔτος ἐθερίσαμεν πλοῦτον ἀκανθῶν καὶ τριβόλων. Ἄλλοι ἐσπείραμεν καὶ ἄλλοι ἠνέχθημεν σπειρομένους τοὺς σπόρους τῆς σπατάλης, τῆς αἰσχροκερδείας, τῆς ἠθικῆς ἐκλύσεως, τῆς ἐπαράτου διχονοίας, τῆς περιφρονήσεως τῶν πατρίων, τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Θεοῦ καὶ συνεκομίσαμεν τὴν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς ἐκρίζωσιν πάσης ἐλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς φυτείας, τὴν πενίαν, τὴν ἐθνικὴν ταπείνωσίν μας, τὴν καταστροφήν. Ἐληξεν ἄραγε ὁ ὀλέθριος ἀμνητός; Εἴθε νὰ σταθῇ ἐδῶ τὸ κακόν!

Τί θὰ βλαστήσῃ ἄρα γε καὶ τί θὰ δρέψωμεν κατὰ τὸ νέος ἔτος; Ὅ,τι θὰ σπείρωμεν ἀμοιβαίως ἐπὶ τοῦ βαθύτατα ὠργωμένου διὰ τὴ προσφάτου θλίψεως ἐδάφους τῶν καρδιῶν μας. Ὅποια δέ εὐκαιρία μοναδικὴ σπορᾶς ἀγαθῆς καὶ ἐλπίδων μεστῆς. Ἀς γίνῃ λοιπόν ἡ ἀρχὴ τοῦ νέου ἔτους ἀπαρχὴ νέας ἐργασίας, ἀλλ' ἐργασίας θερμουργοῦ, συντετονισμένης καὶ μεθοδικῆς. Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐτάχθη, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δράσεώς του ἃς συνεισφέρῃ εὐσυνειδήτως ὅ,τι δύναται· ὁ κλῆρος πρὸς ἀναζωπύρησιν τῆς πατρίου εὐσεβείας καὶ κατὰ Χριστὸν ἀνάπλασιν τῆς χριστεπωνύμου κοινωνίας, οἱ διδάσκαλοι πρὸς δημιουργίαν χαρακτήρων ἐκ τοῦ εὐπλάστου ὑλικοῦ τοῦ παρεχομένου ἐν τῇ νεολαίᾳ· ὁ στρατός πρὸς συντονωτέραν ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς πατρίδος, οἱ ὑπάλληλοι πάντες πρὸς εὐρυθμοτέραν καὶ σκοπιμωτέραν λειτουργίαν τῆς κρατικῆς μηχανῆς· ὁ τύπος, καὶ μάλιστα ὁ θρησκευτικός, πρὸς συστηματικώτερα καὶ πληρεστέραν διαφώτισιν καὶ καθοδηγίαν τῆς κοινῆς γνώμης· οἱ διάφοροι σύλλογοι πρὸς κοινωφελεστέραν καὶ ὄχι μόνον ἀτομιστικὴν δρᾶσιν· οἱ κυβερνῆται τῆς χώρας πρὸς ἀγρυπνοτέραν ἐπὶ τῶν πάντων ἐποπτεῖαν καὶ τοῦ κρατικοῦ πηδαλίου διακυβέρνησιν. Ἡ τοιαύτη δ' ἐργασία ἃς τεθῇ

* Τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον ἐδημοσιεύθη πρὸ ἐξήκοντα καὶ ἑξ ἑτῶν εἰς τὸ περιοδικόν μας ὑπὸ τοῦ τότε ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου μας αἰοδίου Παναγ. Μπρατσίωτου. Ἀναδημοσιεύεται νῦν ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς γεννήσεως σεβαστοῦ διδασκάλου, τότε δέν ἦτο εἰσέτι καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

Ο ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ

Ἑκατόν ἔτη ἀπὸ τὴν γέννησίν του

Φίλος ἀναγνώστης μας μᾶς ὑπενθύμισεν, ὅτι τὸν περασμένον Ἰούλιον συνεπληρώθησαν ἑκατόν ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μακαριστοῦ Παναγιώτου Ἰωάννου Μπρατσιώτου.

Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς τῆς Θεολογίας, πού ἐμαθήτευσε κοντά εἰς τὸν ἀοίδιμον π. Εὐσέβιον Ματθόπουλον, ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς εὐλαβεῖς Θεολόγους, μέ μυστηριακὴν καὶ λατρευτικὴν ζωὴν, πού ὄντως ἐδόξασαν τὰ θεολογικά γράμματα. Ἡ εἰσαγωγή του εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην εἶναι ἔργον κλασσικόν, τό δέ ὑπόμνημά του εἰς «τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου» εἶναι «τό πρῶτον ἑλληνιστὶ ἐπιστημονικόν ὀρθόδοξον ὑπόμνημα» εἰς τό τελευταῖον θεόπνευστον βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐχρειάζετο πολλή τόλμη διὰ νά γραφῇ. Περισσότερον ὅμως κατέστησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν σεβαστὴν τὴν θεολογικὴν ιδιότητα. Δέν ἔγινεν ἀπλῶς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου διετέλεσεν. Ὡσαύτως καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἐπαξίως ἐκέρδισε καὶ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀνεδείχθη. Ἐπηρέασε δέ μεγάλην μερίδα τοῦ πολιτικοῦ μας κόσμου ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, μάλιστα κατὰ τὴν Κατοχὴν μέ τὴν ἴδρυσιν τοῦ «Χριστιανικοῦ Κοινωνικοῦ Κυκλου». Καὶ εἰς κοινωνικά ἔργα ἐπρωτοστάτησε

μέ τὴν ἴδρυσιν τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνικῆς Ἐνώσεως», τέκνον τῆς ὁποίας ὑπῆρξε τό «Ἀντι-καρκινικόν Ἰνστιτοῦτον ὁ Ἅγιος Σάββας». Καὶ εἰς τὴν ἱεραποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας μας ὅμως ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτοπόρων. Αὐτός ἴδρυσεν καὶ ἐπώπτευε τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος Χριστιανικόν Φοιτητικόν Σύλλογον μέ τό ὄνομα «Ἀκαδημαϊκός Κοινωνικός Σύνδεσμος». Αὐτός ἐπὶ ἔτη ἦτο κορυφαῖος εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἀειμνήστου π. Ἀγγέλου Νησιώτη καὶ πρόεδρος ἐπὶ μακρά ἔτη τοῦ «Συλλόγου Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολικῆς Δράσεως ὁ Μέγας Βασίλειος». Γενικῶς ἡ παρουσία του ἐγένετο αἰσθητὴ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄς μὴ λησμονηθῇ, ὅτι εἰς κρίσιμον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος στιγμὴν ὕψωσε τό ἀνάστημα καὶ τὴν φωνὴν διὰ νά κατασιγάσῃ τὸν σεισμόν, πού ἠπεῖλει νά ἀνατρέψῃ τὰ πάντα.

Τό μνημόσυνον τοιούτων εὐσεβῶν ἀνδρῶν, σοφῶν θεολόγων, μαχητῶν τῆς πίστεως καὶ ὁμολογητῶν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τό ἐσωτερικόν καὶ τό ἐξωτερικόν, εἶναι ἀναγκαῖον ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς καιροὺς μας, ὅπου ὀλίγοι ἡμποροῦν νά σταθοῦν ὡς ὑποδείγματα ἡθους, ἀγώνων καὶ κατακτήσεων διὰ τὸν Χριστόν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν.

Τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου μας Παναγιώτου Ἰω. Μπρατσιώτου αἰωνία ἄς εἶναι ἡ μνήμη.

Περιοδικόν «Ο ΣΩΤΗΡ» 6-9-89

100ετηρίς γενεσίων

ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, Ὅστις «φιλεῖ συγκάμνειν τοῖς κάμνουσιν».

Εἰς ἐνιαυτός ἄθλιος παρῆλθεν, ἀπὸ ἑκαστον ἡμῶν χωριστά καὶ ἀπὸ πάντας ὁμοῦ ἐξαρτᾶται νά μὴ ἐπανέλθῃ. Τί τέξεται ἡ ἐπιούσα; Ὅ,τι συνέλαβεν ἡ σήμερον. Ἄς μὴ λησμονῶμεν μηδ' ἐπὶ μικρόν, ὅτι μέγα μέρος τῆς αὔριον εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν καὶ τό ὑπόλοιπον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ. Πρό παντός δέ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἡμέραν ἃς ἐνθυμηθῶμεν καὶ ἃς μελετήσωμεν καλῶς τὴν παραγγελίαν Ἐκείνου. «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». (Ματθ. σ' 33).

ΠΑΝ. Ι ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Τὴν 26ῃ ΙΟΥΛΙΟΥ ἐν. ἔτ. συνεπληρώθη ἑκατονταετία ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως Ἰωάννου καὶ τῆς Πρεσβυτέρας αὐτοῦ Ἀφροδίτην ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας εἶδε τό πρῶτον τό φῶς τοῦ ἡλίου ὡς βρέφος ὁ εἶτα λάμπας ὡς ἥλιος εἰς τὸν οὐρανόν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὀρθοδόξου Θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ Ἑλληνικῆς κοινωνίας περιώνυμος Καθηγητὴς τοῦ Ἀθήνησι Πανεπιστημίου διεθνοῦς κύρους καὶ ἀκαδημαϊκός Παναγιώτης Μπρατσιώτης.

Διὰ τῶν λιτῶν τούτων γραμμῶν δέν προτιθέμεθα νά ἐξάρωμεν τό πολυσχιδές ἔργον τῆς με-

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΜΙΛΟΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ Ο.Χ.Ε.

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατὸν ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ καὶ ἐπιτίμου Προέδρου τοῦ Ὁμίλου.

Ἐκατὸν ἔτη συνεπληρώθησαν τὸν παρελθόντα Ἰούλιον ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ καὶ ἐπιτίμου προέδρου τοῦ Χριστιανικοῦ Ὁμίλου Φοιτητῶν (νῦν καὶ Ἐπιστημόνων), Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Παναγιώτου Ἰω. Μπρατσιώτου.

Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ταύτῃ χαράσσονται αἱ ἀκολουθοῦσαι γραμμαὶ εἰς τὴν σελίδα τοῦ Χ.Ο.Φ.Ε. ἐν τῇ «Καινῇ Κτίσει», «τό βῆμα» τοῦτο τοῦ Ὁμίλου, ὡς εἶχεν χαρακτηρίσει τὴν σελίδα ταύτην ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρατσιώτης, ἐγκαινιάζων αὐτὴν κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ ἔτους

1946, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἱδρυσιν τοῦ Χ.Ο.Φ.

Ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρατσιώτης, ἱδρύνων μετὰ τῶν συνεργατῶν του φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο, ὡς βασικόν στέλεχος, καὶ ὁ πρό τριετίας ἐκδημήσας ἀειμνήστος Νικόλαος Νησιώτης, εἰς τὰ πλαίσια τῆς δράσεως τῶν, τότε, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μακαριστοῦ πατρὸς Ἀγγέλου Νησιώτου τελουσῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων, τὸν Χριστιανικὸν Ὁμιλον Φοιτητῶν κατὰ τὴν 13ην Νοεμβρίου 1945, ἐορτὴν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἔθετε τὸν Ὁμιλον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀγίου.

Ἐν συναρτῇσιν πρὸς τὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου το-

γάλης ταύτης προσωπικότητος ὡς Θεολόγου, ὡς πανεπιστημιακοῦ Καθηγητοῦ καὶ παιδαγωγοῦ, ὡς συγγραφέως καὶ κοινωνικοῦ λειτουργοῦ, ὡς ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἀνδρός, καθ' ὅτι τοῦτο ἔπραξαν πρεπόντως καὶ ἀξίως ἄλλοι ἀρμοδιώτεροι ἡμῶν (Ἰδέ «Κοινωνία» ἔτος κε' τεῦχος Ἰαν. - Μαρτίου 1982), ἀλλὰ νὰ συμορφωθῶμεν πρὸς Ἀποστολικὴν ἐντολήν (Ἑβρ. ιγ' 7), νὰ ἀποτίσωμεν φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης αὐτῷ διὰ τὰς πολλὰς ὑπηρεσίας καὶ μάλιστα διδασκάλου τοῦ ἀοιδίμου ἱδρυτοῦ τῆς Π.Ο.Ε. καὶ τῆς ἐφημερίδος ταύτης Γέροντος π. Χαραλάμπους, ἀναζωπυρώσωμεν δέ τὴν μνήμην του, ἐπ' εὐκαιρία τῆς 100ρίδος τῶν γενεσίων αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν.

Δέν δυνάμεθα ὁμῶς νὰ μὴ τονίσωμεν ἐν ἰδιᾷ ζον αὐτοῦ γνῶρισμα, ἀηθες ἐν πολλοῖς εἰς Καθηγητὰς ΑΕΙ, τὴν ἀπαράμιλλον κοινωνικὴν δρᾶσιν, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν δραστηριότητα.

Ἀπαντες σχεδὸν οἱ κοινωνικοὺς σκοποὺς θεραπεύοντες ὀργανισμοί, Ἑταιρεία φίλων τοῦ Λαοῦ, Φίλεκπ. Ἑταιρεία, Φιλολ. Σύλλογος Παρνασσός, Νυκτερινὰ Γυμνάσια ἐργαζομένων, Ἱεραποστ. σύλλογος Μ. Βασιλείου κ.ἄ. ἐπὶ μακρόν ἀπήλαυνον τῶν ὑπηρεσιῶν του.

Ἀψευδὴς μάρτυς τοῦ κοινωνικοῦ του ἔργου ἀποτελεῖ τὸ Θεραπευτήριον Ἅγιος Σάββας,

ὅπερ εἰς ἀτρύτους πόνους αὐτοῦ ὀφείλει κατὰ 80% τὴν ὑπαρξίν του, ὡς καὶ τῶν συνεργατῶν του ἀκαδημαϊκῶν Α. Κούζη καὶ Π. Πουλίτσα.

Τοῦτο θεμελιωθέν τῷ 1932, ἐφάμιλλον δέ τῶν τῆς Ἑσπερίας, ἀπετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸν μοναδικόν παράγοντα ἐν Ἑλλάδι, ἥδη ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον, καταπολεμήσεως τῆς ἐπαράτου νόσου. Δικαίως δέ καὶ ἐπαξίως ὑπῆρξεν ισόβιος Πρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου αὐτοῦ.

Ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ δραστηριότης ὀφείλεται εἰς βαθεῖαν θρησκευτικότητα (πίστιν εἰς τὸν Θεόν). Ἦτο «ἄρτιος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθόν ἐξηρτυμένος» (Β' Τιμ. γ' 17) καὶ εἶχε τοὺς καρπούς (ἀρετάς) τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Γαλ. ε' 22) καὶ δὴ τὰς κορυφαίας ἀγάπην καὶ ταπείνωσιν.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἀγάπη, ἣτις ἀπετέλεσε καὶ τό θέμα τοῦ πρυτανικοῦ αὐτοῦ λόγου (1956) μεταδοθέντος καὶ ραδιοφωνικῶς, ἐξεδηλοῦτο διὰ τῆς πλουσίας κοινωνικῆς δράσεως, ἡ δέ ταπείνωσις διὰ τοῦ εὐπροσηγόρου, τῆς ἀρνήσεως ὑπουργικοῦ ἀξιώματος ἐπὶ Κυβερνήσεως Π. Πουλίτσα καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἡ κηδεῖα αὐτοῦ νὰ τελεσθῇ ἐν στενοτάτῳ οἰκογενειακῷ κύκλῳ δι' ἐνός ἱερέως ἄνευ ἐπικηδείων καὶ καταθέσεως στεφάνων.

Εἴη αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.

Ἐφημερίς «ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΤΥΠΟΣ» 8-9-89.

ποθέτησιν τοῦ Ὁμίλου εὐρίσκεται καί ὁ καθορισμός τῆς ἀπό κοινοῦ ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Ὁμίλου μελέτης τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὡς βασικοῦ μέσου διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν αὐτῶν.

Ἡ συνάρτησις αὕτη εἶναι προφανής, καθ' ὅτι ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἶναι, ὡς γνωστόν, βαθὺς μελετητὴς καὶ ἐρμηνευτὴς τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἐπομένως ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Ὁμίλου, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ προστάτου αὐτῶν Ἀγίου καὶ τῶν ἄλλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ μίμησιν τοῦ Ἀγίου. Ἡ δὲ μίμησις τῶν Ἀγίων, ὡς καὶ τῶν Ἀγίων Ἀγγέλων, ὡς ἔκφρασις τιμῆς πρὸς αὐτούς, εὐρίσκεται ἐν ἀλληλεξαρτήσιν πρὸς τὴν ὑπ' αὐτῶν προστασίαν τῶν τούτους ἐμπράκτως τιμώντων καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν πρεσβείαν των.

Συναφεῖς πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶναι καὶ οἱ ἀκόλουθοι λίαν χαρακτηριστικοὶ λόγοι, τοὺς ὁποίους πολλάκις ἐπανελάμβανεν ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρατσιώτης, ἐρμηνεύων τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ εἰδικώτερον τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἴτε ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, εἴτε ἐν τῷ Ὁμίλῳ, εἴτε ἄλλαχού: «Στόμα Χριστοῦ τό τοῦ Παύλου πέφυκε στόμα καὶ στόμα τοῦ Παύλου τό τοῦ Χρυσοστόμου στόμα».

Ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρατσιώτης ἀπὸ τῆς Ἰδρύσεως τοῦ Χ.Ο.Φ. καὶ ἐπὶ δεκαετίαν διηύθυνε προσωπικῶς τὴν μελέτην τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς τὸν Ὁμιλον καὶ δὴ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς συμμελέτης, εἰς δύο συγκεντρώσεις, συνήθως, τὴν πρώτην διὰ τὰς φοιτητρίδας τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἐκάστου Σαββάτου καὶ τὴν δευτέραν διὰ τοὺς φοιτητάς τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ἐκάστου Σαββάτου ἐπίσης, μεταβαίνων κατὰ τὸν ἐνδιάμεσον χρόνον εἰς τὸν ἱερον Ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας πρὸς παρακολούθησιν τοῦ Ἑσπερινοῦ.

Πολλά εἶναι τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, ἐξ ὧν ἔχει

συγκρατήσῃ ὁ γράφων, τὰ ὅποια θὰ ἡδύνατο νὰ σημειωθοῦν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Καθηγητοῦ Παναγιώτου Μπρατσιώτου συμμελέτην τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς τὸν Ὁμιλον. Ὁ περιωρισμένος ὁμως χῶρος τῆς «Καινῆς Κτίσεως» δέν ἐπιτρέπει, εἰ μὴ ἐλάχιστα τινὰ νὰ σημειωθοῦν ἐν συνεχείᾳ. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

α. Ἡ διὰ τῆς προσευχῆς πρὸ τῆς συμμελέτης ἐκζήτησις παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ φωτισμοῦ πρὸς ὀρθὴν κατανόησιν τῶν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἐνυπαρχουσῶν θείων ὑπερφυσικῶν ἀληθειῶν.

β. Ἡ μετὰ σεβασμοῦ πρὸς τὸ θεόπνευστον κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς συμμελέτη ταύτης.

γ. Ἡ ἐπὶ τινὰ λεπτά σιωπηρὰ ἀφοσίωσις εἰς τὸ ὑπὸ μελέτην κείμενον, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συμμελέτης.

δ. Ἡ μετὰ προσοχῆς ἀνάγνωσις, διασάφησις τῶν γλωσσικῶς δυσχερῶν σημείων τοῦ κειμένου καὶ σύντομος θεολογικὴ ἐμβάθυνσις εἰς αὐτό.

ε. Ἡ εἰς τὰ πλαίσια τοῦ περιεχομένου ὁλοκλήρου τοῦ μελετωμένου βιβλίου καὶ τῆς ὅλης διδασκαλίας τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τοῦ καθ' ὅλου πνεύματος τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως ἐξέτασις τῶν ἐπὶ μέρους βιβλικῶν κειμένων, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ παράλληλα χωρία τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τὴν ἀντίστοιχον Πατερικὴν ἐρμηνείαν.

στ. Ἡ χρησιμότης τῆς προετοιμασίας τῶν συμμελετητῶν διὰ τὴν συμμελέτην, χάριν τῆς ὁποίας ὄχι μόνον ἦτο γνωστόν ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἐκάστοτε ὑπὸ μελέτην βιβλικόν κείμενον, ἀλλὰ καὶ ἀναλυτικὰ διαγράμματα τῆς μελέτης εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης ἀκαδημαϊκῆς περιόδου κατηρτίζοντο καὶ διενέμοντο εἰς τοὺς συμμελετητάς.

Περιοδικόν «ΚΑΙΝΗ ΚΤΙΣΙΣ» ἔτος 66ο, ἀριθ. 921 1989





Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝ.Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ ΩΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΠΙΔΙΔΕΙ ΤΑ ΔΙΑΣΗΜΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΛΟΥΒΑΡΗΝ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΥΠΟΔΟΧΗΝ ΤΟΥΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ .-(ΜΑΡΤΙΟΣ 1960)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Καθηγητοῦ Ἀθ. Χαστούπη
τ. Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν *

Ὁ διακεκριμένος Καθηγητὴς κύριος Ἀθανάσιος Χαστούπης διάδοχος τοῦ μακαριστοῦ Π. Μπρατσιώτου εἰς τὴν ἔδραν τῆς Π. Διαθήκης σημειώνει εἰς τὸ ἄρθρον του εἰς τὸ περιοδικόν τῆς Π.Ε.Θ. «ΚΟΙΝΩΝΙΑ» (Ἰαν.-Μαρτ.1982) ἐπὶ τῇ ἐκδημίᾳ τοῦ τιμωμένου διὰ τοῦ παρόντος τεύχους μεταξύ πολλῶν καὶ τὰ ἑξῆς:

Ἡ ἐπιστημονικὴ δραστηριότης τοῦ καθηγητοῦ Π. Μπρατσιώτου, ὅστις προήγαγε τὴν Βιβλικὴν ἐπιστήμην πολλαχῶς καὶ ἰδίᾳ δι' εὐστόχου ἑλληνικῆς ὁρολογίας καὶ ἐπιμελημένης διακριβώσεως τῶν ὀρθοδόξων ἐρμηνευτικῶν ἀρχῶν, ἐπεξετάθη καὶ πέρα τῶν ὀρίων τοῦ κλάδου τῆς εἰδικότητός του. Αἱ πολλαπλαῖ του ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι, ἥτοι ὑπομνήματα εἰς βιβλία τῆς Παλαιᾶς (Αἱ ὠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ Ψαλτηρίου, 1928, Ὁ Ἐκκλησιαστής, 1951, Ὁ προφήτης Ἡσαΐας, κεφ. Α' - ΙΒ', 1956) καὶ τῆς Καινῆς (Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Φιλίμονα ἐπιστολὴν, 1923) Διαθήκης, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην (1937), αὐτοτελεῖς μελέται, ἄρθρα, ἐπιστολαὶ καὶ βιβλιοκρισίαι εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ξέναν γλῶσσας διακρίνονται ἐπὶ πρωτοτυπία, πυνότητι τῶν ἰδεῶν, πολυμερεία, κριτικῷ πνεύματι,

ἀκραιφνεῖ ὀρθοδόξῳ φρονήματι καὶ ἐμβριθείᾳ. Κρίνων τις αὐτόν εὐρύτερον ὡς θεολόγον, θαυμάζει τὸν διαπρύσιον κήρυκα τῆς ἀληθείας, ὀρθοτομήσαντα τὸν λόγον ταύτης ἐν ἀκραδάντῳ πίστει, περιχαρακουμένη διὰ τῆς γεραρᾶς παραδόσεως τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας.

Συνελόντι δ' εἰπεῖν, ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἡμῶν Παναγιώτης Μπρατσιώτης λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ γραφίδι ἡγωνίσθη τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, προσενεγκὼν πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἕθνος. Ὅθεν οὖν, Χριστέ, ὃν ἐξελέξω, μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν Σου ἀνάπαυσον!

Σημ. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ κ. Χαστούπης ἀφιερώνει τὸ βιβλίον του περὶ Σαμουὴλ εἰς τὸν Π. Μπρατσιώτην.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ὄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, Πρόεδρος
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ
Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 200
Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δολλάρια 20

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ
Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»
Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075
Φωτοστοιχειοθεσία - Ἐκτύπωση:
Κωνσταντῖνος Σανιδᾶς
Ἰωαννίνων 6 - Μοσχάτο
τηλ.: 9414233

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1989 - ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 1449



RECEIVED JUL 22 1991
LIBRARY of the
PATRISTIC INSTITUTE
of the GRADUATE
THEOLOGICAL UNION

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ· ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ - 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ • ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΜΠΙΩΤΗΣ (+1969)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΕΙΣ ΤΙΜΗΝ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗΝ

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ

ΣΕΜΝΟΥ ΚΛΗΡΙΚΟΥ,
ΣΟΦΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ
ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΠΑΤΡΟΣ
ΤΟΥ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΟΙΜΗΘΕΝΤΟΣ ΕΝ ΚΥΡΙΩ
ΤΗ 10^Η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1989

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ Ἀρχιμ. Ἐπιφάνιος καὶ οἱ «Τρεῖς Ἱεράρχαι» <i>Ἰωάννου Τιμαγένους, θεολόγου.</i>	Σελ. 83
Ὁ π. Ἐπιφάνιος καὶ ἡ ιεραποστολική του δράσις <i>Ἀρχιμ. Δανιήλ Ἀεράκη, ιεροκήρυκος.</i>	85
Ἱεράρχαι τιμοῦν τόν π. Ἐπιφάνιον	88-103
Μεσσηνίας Χρυσόστομος	88
Νικαίας Γεώργιος	89
Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Θεόκλητος	90
Πατρῶν Νικόδημος	91
Σιδηροκάστρου Ἰωάννης	92
Δρυϊνουπόλεως Σεβαστιανός	92
Φλωρίνης Αὐγουστίνος	93
Λευκάδος Νικηφόρος	94
Καρυστίας Σεραφεῖμ	94
Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως Θεόφιλος	94
Δημητριάδος Χριστόδουλος	95
Σάμου καὶ Ἰκαρίας Παντελεήμων	96
Πειραιῶς Καλλίνικος	98
Νικοπόλεως Μελέτιος	98
Ἡλείας Γερμανός	99
Θηβῶν καὶ Λεβαδείας Ἱερώνυμος	99
Σερρῶν καὶ Νιγρίτης Μάξιμος	100
Ἀργολίδος Ἰάκωβος	100
Κίτρους Ἀγαθόνικος	100
Κωνσταντίνος (Ποῦλος)	102
Νικόδημος (Γκατζιρούλης)	103
Δημοσιεύματα περὶ τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος	104
Ἐκδημία καὶ ἐξόδιοι Ἀκολουθία	104
Θλιβερά πτώχευσις! (Διον. Μπατιστάτου)	105
Πανορθ. ἀκτινοβολία (Μπανάτου Ἀμφιλοχίου)	106
Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος (Ι. Χ. Κ.)	106
Ἐπιφανής «ἐν ἔργοις καὶ λόγοις» (Μιχ. Μιχαηλίδη)	106
Ἀνεξιχνίαστοι... (Γεωργ. Ζορμπᾶ)	107
Ψηφίσματα	107
Εὐχαριστήρια	108
Πῶς ἀπέφυγε τὴν προβολήν	109
Ποία εἶνε ἡ «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη» τοῦ ἀγγελικοῦ ὕμνου † Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου	110
Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα Ἀρχιμ. Συμεὼν Κούτσα, ιεροκήρυκος	111
Οἱ συγγενεῖς πρὸς τοὺς πατέρας τῆς Κεχαριτωμένης	112

—οοοοο—

Εὐρετήριο φωτογραφιῶν

Μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Σεραφεῖμ Σελ.	84
Μέ πολύτεκνες οἰκογένειες	87
Στό προσευχητάριο τοῦ κελλίου του	89
Στό Γραφεῖο του ἐν Ἀθήναις	93
Ὁ π. Ἐπιφάνιος εἰς νεωτέραν ἡλικίαν...	95
Ὁλοσέλιδος φωτογραφία τοῦ Γέροντος	97
Τό Μοναστήρι τῆς Κεχαριτωμένης	99
Τρισάγιο στό Κοιμητήριον τῆς Μονῆς	102
Ἀπό τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μητρ. Φλωρίνης	106
Μέ τόν π. Ἰγνάτιο Πατεστή	108
Τό σκῆνος τοῦ ἀοιδίμου Γέροντος	111

«Ο Ἀρχιμ. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος καί οἱ «Τρεῖς Ἱεράρχαι»

«Πολύ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη»
(Ίακ. 5,16)

«Μακάριοι οἱ νεκροί οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι. Naί, λέγει τό Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τά δέ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν» (Ἀποκ. 14,13). – «Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ οἱ πορευόμενοι ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τά μαρτύρια αὐτοῦ· ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν» (Ψαλμ. ριθ' 1-2).

Σχετικῶς νέος, πεντήκοντα καί ἐννέα ἐτῶν, εἰς τό ἀποκορύφωμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί δράσεώς του ἐκλήθη ὑπό τοῦ Κυρίου πλησίον Του, ἵνα «ἀπ' ἄρτι» καταστῇ «Μακάριος», ἵνα ἀναπαυθῇ ἐκ τῶν κόπων αὐτοῦ, ἀκολουθούμενος ἀπό τά ἔργα αὐτοῦ, ὁ πνευματικός τοῦ Συλλόγου μας, ὁ πνευματικός μας Σύμβουλος, ἡ ἐλπίς μας διά τό ἄμεσον μέλλον τοῦ Συλλόγου μας, ἡ δύναμις μας –ἀνθρωπίνως λαλῶ–, τό καύχημά μας, ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος Ἱ. Θεοδωρόπουλος, ὁ Ἀρχιμανδρίτης. Οὗτος διετέλεσεν ἐπὶ εἴκοσι καί πέντε περίπου ἔτη, ἀπό τοῦ 1965 (τό 1961 ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος), ἀρχιεργάτης τοῦ ἀμπελῶνος Κυρίου εἰς τήν νευραλγικήν αὐτήν γωνίαν τοῦ κλεινοῦ Ἀστεως, τήν περικυκλουμένην ὑπό πεντάδος ἐπικινδύνων αἰρετικῶν παραφυάδων τοῦ Προτεσταντισμοῦ.

Εἰς τό σημαντικόν αὐτό κέντρον τῆς χονδραγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου συγκεντροῦνται οἱ μοχθοῦντες κυρίως χειρωνακτικῶς· εἰς τόν χώρον αὐτόν τῆς Πρωτευούσης, ὁ ὁποῖος ἀλλάζει διψιν τρίς κατά τό εἴκοσιετράωρον (τήν ἡμέραν οἱ φιλόπονοι ἐργάται προσπαθοῦν νά κερδίσουν νομίμως τά πρὸς τό ζῆν, τήν νύκτα τό ἐμπόριον τῆς σαρκός· τῆς σαρκός, τήν ὁποίαν περιφέρουν ἀνά τούς σκοτεινοὺς δρόμους δυστυχισμένα πλάσματα διά νά ζήσουν καί αὐτά παρανόμως, καί κατά τās Κυριακάς καί ἑορτάς τά μέλη τῶν προτεσταντικῶν παραφυάδων, πού προσπαθοῦν νά προσπλυσίσουν καί ν' ἀρπάσουν τά πρόβατα τῆς ποιμνῆς τοῦ Κυρίου) ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος εἶχε στήσει τό στρατηγεῖον τοῦ ἀντιδρῶν εἰς ὅσα ἐσθμενιώσαμεν διά τῆς θετικῆς προσφορᾶς τῆς πνευματικῆς καθοδηγήσεως καί πρό πάντων διά τοῦ σωτηρίου μυστηρίου τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Χιλιάδες διήρχοντο ἐτησίως, καί κυρίως νέοι καί νεάνιδες, καί εὕρισκον ἀνακούφισιν καί σωτηρίαν ὑπό τό πετραχήλιον τοῦ πατρός Ἐπιφανίου καί κατ' αὐτόν τόν τρόπον ἐβοήθησε σημαντικῶς ὁ αἰσίδιμος Ἀρχιμανδρίτης τό ἐποικοδομητικόν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας μας καί τοῦ παλαιμάχου Συλλόγου τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν», συνεκιστής ὑπεράξιος ἐξόχων πνευματικῶν προσωπικοτήτων, οἵτινες παρήλασαν ἀπό τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου κατά τά ὀγδοήκοντα καί πλέον ἔτη τῆς ζωῆς του (1905-1989).

Ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος ὑπῆρξεν αὐτοφυές καί σπάνιον ἱαματικόν βότανον ψυχικῆς σωτηρίας, ἄκρως θεραπευτικόν κατά πάσης πνευματικῆς ἀσθενείας. Ἐνταῦθα εἰς τόν χώρον τοῦτον τοῦ Συλλόγου μας, ὑπό τήν σκέπην καί τήν προστασίαν τῶν Τριῶν Μεγάλων Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων καί Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καί Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐβλάστησε μόνον του, αὐτο-

φυῶς, χωρίς κάποιος πνευματικός νά τό φυτεύσῃ, χωρίς κάποιος πνευματικός νά τό περιποιηθῇ, χωρίς κάποιος πνευματικός νά τό ποτίσῃ. Μόνος Ἐκεῖνος, ἐξ Οὐ «πᾶσα δόσις ἀγαθή καί πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστι καταβαῖνον». Ἐκεῖνος μόνος ἐφύτευσεν αὐτόν ἐνταῦθα. Ἐκεῖνος, «ὁ ἀφορίσας αὐτόν ἐκ κοιλίας μητρός αὐτοῦ, διά τῆς χάριτος αὐτοῦ», ἵνα ἀφιερῶσιν εἰς Αὐτόν τήν ζωήν του, ἐργαζόμενος εἰς τόν χώρον αὐτόν τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι».

Ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικός Σύλλογος «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» ὑπῆρξεν ἡ ἀρχή τοῦ ἐλπιδοφόρου τότε πνευματικοῦ τοῦ ἔργου, ἡ διαδρομή τοῦ σήμερον καρποφόρου τοῦ ἔργου καί τό τέλος τοῦ ὠραίου τοῦ ἔργου.

Χιλιάδες νέων καί νεανίδων, ὡς ἐτονίσθη ἀνωτέρω, ἐγνώρισαν ψυχικὴν σωτηρίαν εἰς τό ταπεινόν ἐξομολογητήριον τῆς ὁδοῦ Μετάνδρου 4, παρὰ τό Παρεκκλήσιον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ ἐξωραϊσμός καί ἡ ἀγιογραφία ὀφείλονται κατά μέγα μέρος εἰς τήν πνευματικὴν καί ὕλικήν του βοήθειαν.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος, «Μακάριος» ἤδη, ὡς ἀμώμως πορευθεὶς ἐν ὁδῷ καί ἐν νόμῳ Κυρίου, «Μακάριος» ἤδη, ἐπειδὴ μέ πολύ ἐνδιαφέρον καί μεγάλην εὐλάβειαν ἐξήταζε τās μαρτυρίας τοῦ Κυρίου, συμμορφούμενος πρὸς αὐτάς, ἐκλήθη ὑπό τοῦ Κυρίου.

Πρώτως –κατὰ ἄνθρωπον λαλῶ– ὁ σεβαστός καί ἡγαπημένος, ὁ σύμβουλος καί φίλος, ὁ ἐκλεκτός σινεργάτης καί ἄνθρωπος, τήν 5ην ἀπογευματινὴν ὥραν τῆς 10ης Νοεμβρίου 1989, κατόπιν μακρᾶς δοκιμασίας, τήν ὁποίαν ἀντιμετώπισε μέ ἀληθινὴν χριστιανικὴν πίστιν, μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν. «Εἶπ τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον». Δι' ὃ καί ὡς πρόεδρος καί παλαιόν μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου (ἀπό τοῦ 1942) τοῦ παλαιφάτου Συλλόγου, τοῦ ὁποῦ ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος ὑπῆρξεν ὁ μακαριστός πατήρ πνευματικός σύμβουλος καί πρωτεργάτης, ἀναγορευθεὶς ἐν Γενικῇ Συνελεύσει τῶν μελῶν του Μέγας Εὐεργέτης, σημειῶ τās ὀλίγας αὐτάς γραμμάς εἰς μνημόσυνον καί ὡς ἐλάχιστον ἀντίδωρον τῶν πολλῶν καί ποικίλων πνευματικῶν καί ὕλικῶν αὐτοῦ δώρων.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος ἐκλήθη ὑπό τοῦ Κυρίου, ἵνα ἀναπαύσῃται ἐκ τῶν κόπων αὐτοῦ, πλήρης ἀγαθῶν ἔργων, ὕλικῶν καί πνευματικῶν, πιστός εἰς τό Γραφικόν λόγιον: «Ἴνα φροντίζωσιν καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ Θεῷ,... ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι» (Τίτ. 3,8. 14).

Ἐκαρποφόρησεν ὁ π. Ἐπιφάνιος ὡς φοιτητής τῆς Θεολογίας καί ὡς ἀκουστής τοῦ Θεοῦ λόγου καί ὡς μελετητής αὐτοῦ. Ἐκαρποφόρησεν ὡς συγγραφεὺς ἐποικοδομητικῶν καί θεολογικῶν συγγραφῶν καί ἄρθρων. Ἐκαρποφόρησεν ὡς πνευματικός πατήρ κυρίως. Ἐκαρποφόρησεν ὡς προσφέρων ἐλπίδα καί οἰκοδομήν εἰς τούς ἀπληγισμένους ψυχικῶς καί σωματικῶς ἀσθενεῖς, ἐπισκεπτόμενος τούτους καί

προσευχόμενος καί ἐνισχύων αὐτούς παρά τήν κλίνην τῆς ἀσθενείας αὐτῶν. Ἐκαρποφόρησε, κατά τό «Μή γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου», τίς οἶδε ποσάκις!

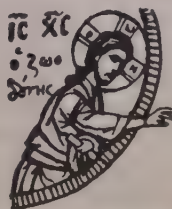
* * *

Τό μέγα κενόν, τό ὁποῖον ἀφήνει δια τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ, εἶθε νά τό ἀναπληρώσῃ πολλαπλασίως ὁ Κύριος διά τῆς εὐλογίας του καί τῆς πατρικῆς Αὐτοῦ στοργῆς καί πολλῆς ἀγάπης. Εὐχή ὅλων, «ἵνα ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τόν ἀμπελῶνα αὐτοῦ», διότι «ὁ μέν θερισμός πολὺς, οἱ δέ ἐργάται ὀλίγοι» (Ματθ. 9,37)· ἀφαντάστως ὀλίγοι. Δεπθῶμεν,

λοιπόν, ἀδελφοί μου, τοῦ Κυρίου, ὅπως «ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τόν θερισμόν αὐτοῦ» (Ματθ. 9,38).

Ἀλλά καί ἄς μετριάσθῃ ἡ δεδικαιοποιημένη ἀνθρωπίνως μεγάλη μας θλίψις, ἀγαπητοί ἀναγνώσταί! Ἄς παρηγορηθῶμεν, διότι ἔχομεν προσευχόμενον ἐν Οὐρανοῖς ὑπὲρ ἡμῶν καί τοῦ Συλλόγου μας πρεσβευτήν Ἐπιφάνιον τόν καρποφόρον. Ἄς ἐπικαλεσθῶμεν τὰς προσευχάς αὐτοῦ, καί ἄς προσπαθήσωμεν νά συνεχίσωμεν μέ τήν εὐχήν του καί μέ τήν βεβαιότητα, ὅτι «πολύ ἰσχύει δέσσις δικαίου ἐνεργουμένη» (Ἰακ. 5,16).

Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης
Θεολόγος



Ἐξω ἀπό τό Ἰδρυμα τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν». Διακρίνεται ὁ μακαριστός π. Ἐπιφάνιος ἐν μέσω τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. κ. Σεραφεῖμ καί τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Ἰω. Τιμαγένη.



Ο Ἀρχιμ. Ἐπιφάνιος Ἱ. Θεοδωρόπουλος καί ἡ ἱεραποστολική του δραΐσις

Πολλοί ἔγραψαν καί θά γράψουν γιά τόν πολυσέβαστο κληρικό π. Ἐπιφάνιο Θεοδωρόπουλο, πού ὁ Κύριος τόν κάλεσε κοντά του στίς 10 Νοεμβρίου 1989. Ἦταν πολύεδρος ἀδάμας. Ἐπομένως δύναται ὁ καθένας νά δῇ τήν πολύπλευρο ζωή καί δραΐσι του ἀπό τή δική του σκοπιά, πάντοτε βέβαια μέσα στόν Ὁρθόδοξο χῶρο. Ἐμεῖς, ὡς ἐργαζόμενοι στήν ἱεραποστολική προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιθυμοῦμε ἐδῶ νά χαράξουμε μερικές γραμμές, πού ἐπιδιώκουν νά ἐμφανίσουν τόν ἀείμνηστο Γέροντα ὡς ἱεραπόστολο καί ὡς φίλο τῆς ἱεραποστολῆς.

Ὁ μακαριστός π. Ἐπιφάνιος δέν ἀνῆκε σέ καμμία ἱεραποστολική Ἀδελφότητα. Δέν εἶχε κάνει ἱεραποστολικές ἐξορμήσεις στό ἐσωτερικό καί τό ἐξωτερικό. Ἡ φήμη του ὡς θεολόγου σπουδαίου, ὡς κανονολόγου μοναδικοῦ καί ὡς ἀγίου πνευματικοῦ ὑπερισχύει τῆς φήμης του ὡς ἱεραπόστολος. Παρά ταῦτα, ἦτο καί σπουδαῖος ἱεραπόστολος. Καί ἦτο ἱεραπόστολος, διότι εἶχε ἀγάπη. Ἱεραποστολή σημαίνει ἀγάπη. Καί ἀγάπη σημαίνει ἀγρυπνο ἐνδιαφέρον καί συνεχῆς προσφορά.

Τήν ἀγάπη αὐτή τήν ἐβλεπε κανεῖς ζωντανή καί ἀνάγλυφο στό πρόσωπο τοῦ π. Ἐπιφανίου. Ἦταν ἄνθρωπος τῆς θεολογικῆς Ἐπιστήμης. Βαθυνοῦστατος θεολόγος. Δέν γνωρίζουμε πόσοι θεολόγοι τῆς ἐποχῆς μας δύνανται νά συγκριθοῦν πρός τήν θεολογία τοῦ π. Ἐπιφανίου, ἡ ὁποία δέν περιωριζόταν ὁ ἓν κλάδο θεολογικό, ἀλλ' ἐκάλυπτε σφαιρικά ὅλο τό θεολογικό χῶρο. Αὐτό φαίνεται σαφέστατα στά πολλά καί ποικίλα θεολογικά του συγγράμματα. Ἀλλ' ἡ θεολογία γιά τόν π. Ἐπιφάνιο οὔτε ὑπόθεσις γνώσεων ἦταν οὔτε προσωπικό κτῆμα. Ἦταν ἡ θεολογία, πού μεταφράζεται σέ ζωή καί πολιτεία κατά Θεόν. Καί ἀκόμη ἦταν θεολογία, πού μεταφέρεται στούς πιστούς πρός οἰκοδομήν. Δέν ἦταν ἡ θεολογία τοῦ ἀπροσώπου σπουδαστηρίου. Ἦταν ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι κοινωνία προσώπων. Καί ἀπό τῆς πλευρᾶς αὐτῆς μπορούμε νά ποῦμε, ὅτι ἡ θεολογία του ἦταν καθαρῶς ἱεραποστολική θεολογία. Δέν ἔγραφε γιά νά γράφῃ. Ἐγραφε γιά συγκεκριμένες περιπτώσεις, γιά συγκεκριμένα πρόσωπα, γιά συγκεκριμένες ομάδες.

Μέσα στό ἀσθενικό σῶμα τοῦ π. Ἐπιφανίου κρυβόταν θησαυρός ἀνεκτίμητος, ὅπως ἡ γνώσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν Πατέρων καί ἡ σαφῶς ἀποκρυσταλλωμένη Ὁρθόδοξος Παράδοσις. Ἦταν μία κινητή Θεολογική Σχολή. Αὐτόν ὅμως τό θησαυρό δέν τόν κράτησε γιά τόν ἑαυτό του. Τόν μετέδιδε, καί μάλιστα πολύ διδακτικά καί ἐποπτικά. Μποροῦσε μέ τόν ἀπόστολο Παῦλο νά λέγῃ:

«Ἐχομεν τόν θησαυρόν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν» (Β' Κορ. 4,7), ἀλλ' ἐπίσης ἐφάρμοζε τό τοῦ Παύλου: «Τοῦτο παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοί ἔσονται καί ἐτέρους διδάξαι» (Β' Τιμ. 2,2).

Μοναχισμός καί ἱεραποστολή

Ὅλοι γνωρίζουν, ὅτι ὁ π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος δέν ἦταν ὁ ψυχρός θεολόγος. Ἦταν ὁ θεολόγος τῆς ζωῆς. Ἡ ζωή του ἦταν μία ζωντανή θεολογία. Ζοῦσε τή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Ἀφωσιωμένος στόν Θεό ἀπό μικρό παιδί, ἐζησε ὡς ἀληθινός μοναχός, χωρίς νά ἐγκαταβίωσῃ μονίμως σέ μοναστήρι. Τηροῦσε πιστά ὅλα τά τοῦ Ἀγιορείτου μοναχοῦ. Ἦταν αὐστηρός στή ζωή του, καί ὅταν παρέμενε στήν πολυσύχναστη Ἀθήνα. Ἡ προσευχή τοῦ Κυρίου μας κατά τή νύκτα τῆς Μεγάλης Πέμπτης εἶχε εἰσακουσθῇ στήν περίπτωσι τοῦ π. Ἐπιφανίου: «Πάτερ, οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοῦς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτούς ἐκ τοῦ πονηροῦ» (Ἰωάν. 17,15). Ζοῦσε στόν κόσμο, ἀλλά δέν ἐγίνε ποτέ κόσμος. Δέν ὑπεχώρησε ποτέ στίς ἀμετακίνητες ἀρχές τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πνευματικῆς ζωῆς. Δέν παρέλειψε ποτέ τίς ἱερές ἀκολουθίες τοῦ μοναχοῦ. Δέν ἄφησε ποτέ τό κομβοσχοίνιο. Δέν συμβιβάσθηκε καί δέν συσχηματίσθηκε.

Πολλά μοναστήρια θά ζήλευαν τήν ἀσκητικότητα τῆς ὁδοῦ Μακεδονίας 24, ὅπου τό ἐνοικιαζόμενο σπίτι τοῦ π. Ἐπιφανίου. Οἱ μοναχικές ἀρετές τηρήθηκαν σχολαστικά ἀπό τόν π. Ἐπιφάνιο. Ἀγωνιζόταν γιά τόν ἑαυτό του, γιά τήν κάθαρσι τῆς ψυχῆς του. Εἶχε ὡς στόχο τήν αἰώνιο ζωή. Ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου τόν συνεῖχε: «Ἀγωνίζου τόν καλόν ἀγῶνα τῆς Πίστεως. Ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς» (Α' Τιμ. 6,12).

Ἀλλ' ὁ ἀγῶνας γιά τήν κάθαρσι τοῦ ἑαυτοῦ του καί γιά τόν προσωπικό του καταρτισμό καί ἀγιασμό ἦταν παράλληλος μέ τόν ἀγῶνα γιά τήν προάσπισι τῆς Ὁρθοδοξίας, γιά τήν Ἐκκλησιαστική κανονικότητα καί τάξι, γιά τήν ἀνομία καί ἀδικία τῆς συγχρόνου κοινωνίας, γιά τή μετάδοσι τῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως, γιά τόν καταρτισμό καί τήν καλλιέργεια καί ἄλλων ψυχῶν. Ὅλα αὐτά συνιστοῦν ἓν εἶδος ἱεραποστολικοῦ μοναχισμοῦ, ὁ ὁποῖος εὑρίσκει σάρκωσι στό πρόσωπο τοῦ π. Ἐπιφανίου.

Ἐτσι ἐξηγεῖται πῶς ἀγαποῦσε καί ἐκτιμοῦσε καί τίς ἐν τῷ κόσμῳ Ὁρθόδοξες ἱεραποστολικές Ἀδελφότητες καί τά Ὁρθόδοξα Μοναστήρια μας. Ἐτσι ἐξηγεῖται πῶς σεβόταν τήν ἐλευθερία ὅλων τῶν πνευματικῶν του παιδιῶν καί γι' αὐτό δέν βίαζε ν' ἀκολουθήσουν

τόν ἄλφα ἢ τόν βῆτα τρόπο ζωῆς. Ἔτσι ἐξηγεῖται, ὅτι ὅλοι ὅσοι τόν εἶχαν πνευματικό πατέρα – καί εἶναι πολλές ἑκατοντάδες – αἰσθάνονταν μία ἄνεσι κοντά του.

Θά μπορούσαμε νά ποῦμε, ὅτι γιά τόν ἑαυτό του ἦταν θηρευτής τῆς αἰωνίου ζωῆς. Γιά τήν κοινωνία ἦταν θηρευτής ψυχῶν. Καί εἶχε πάντοτε τόν κατάλληλο τρόπο νά θηρεύῃ μέ τό δίχτυ τῆς χάριτος ψυχές καί νά τίς ὁδηγῇ στό πλοῖο τῆς Ἐκκλησίας. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε πρὸς τόν κοιμηθέντα σεβάσμιο κληρικό π. Ἐπιφάνιο ὅσα ἐκεῖνος ἔγραψε πρὶν ἀπὸ 29 χρόνια γιά κάποιον ἄλλον, ἐπίσης σπουδαῖο κληρικό, τόν ἀρχιμ. Σπυρίδωνα Σγουρόπουλο:

«Δέν ἀνῆλθες εἰς ὑψηλά ἐκκλησιαστικά ἢ πανεπιστημιακά ἀξιώματα, καίτοι τό ὀλόφωτον ἄστρον τῆς ἀξίας Σου θά ἡδύνατο, ἐάν ἀπλῶς ἤθελες, νά ἐπιβληθῇ ὅπουδῆποτε. Ἐάν ὁμως ἐπεδίωκες τιμὰς καί ἀξιώματα, θά ἦσο μὲν τύποις Ποιμὴν καί Διδάσκαλος, ἀλλά δέν θά ἀπέβαινες Ἐμπνευστής. Ὡραῖον ὄντως τό διδάσκειν, ὠραιότερον ὁμως καί μεγαλειωδέστερον τό ἐμπνέειν. Διὰ τό πρῶτον ἀρκοῦσιν ὀλίγαι ζηραὶ γνώσεις. Διὰ τό δεύτερον ἀπαιτεῖται παράδειγμα ἀκτινοβόλου αὐταπαρνήσεως καί γενικῶς βίος ὀλόλαμπρος καί πλήρης θυσιῶν. Καί Σὺ εἶχες αὐτήν τήν εἰδικήν εὐνοίαν καί εὐλογίαν τοῦ Κυρίου: δέν ἐδίδασκες ἀπλῶς, ἀλλ' ἐνέπνεες! Ἀνῆκες οὐχί εἰς τόν μέγαν ἀριθμὸν τῶν διδασκόντων, ἀλλ' εἰς τόν ἀπελπιστικῶς μικρὸν ἀριθμὸν τῶν ἐμπνεόντων...».

Ἐνέπνεε ὁ π. Ἐπιφάνιος. Ἦταν γιά πολλές ψυχές, καί σοφῶν κατὰ κόσμον καί ἀσῆμων, ὁ μεγάλος ἐμπνευστής, ὁ σωστός καθοδηγητής, ὁ γνήσιος πατέρας. Δέν ἦταν παιδαγωγός. Ἦταν πατέρας, κατὰ τήν διάκρισι πού κάνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α΄ Κορ. 4,15).

Ἐκδηλώσεις ἱεραποστολῆς

Ἰδρυσε πρότυπο Μοναστήριον, τό Ἱ. Ἱουχαστήριον τῆς «Κεχαριτωμένης Θεοτόκου» στήν Τροιζήνα τοῦ Πόρου. Ἐκεῖ ἀσκοῦνται στό ἔργο τῆς προσευχῆς, ἀλλά καί τῆς φιλανθρωπίας καί τῆς ἱεραποστολῆς, ἀρκετοὶ μοναχοί, πνευματικά του τέκνα.

Ὁ ἴδιος ἀπὸ τό ὀρμητήριο τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν» (Μενάνδρου 4) κατηύθυνε πολλές ἱεραποστολικές προσπάθειες. Ἦταν γνήσιος ἱεραπόστολος, τοῦ ὁποῖου ἡ ἱεραποστολή εἶχε τή σωστή καί ἀσειστη ὑποδομή, δηλαδή, τήν ἐσωτερικὴ πνευματικὴ ζωή.

● Ἄν ἱεραπόστολος εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἀφιερώνεται στό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, τότε ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν ἀληθινός ἱεραπόστολος. Γιά ποιά δίκαια τῆς Ἐκκλησίας δέν ἀγωνίσθηκε; Δέν εἶναι ὑπερβολή νά ποῦμε, ὅτι ὁ τελευταῖος ἀγώνας τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ἐκκλησιαστικὴ περιουσία καί γιά τήν ἀνεξαρτησία της εἶχε κύριο στυλοβάτη τόν π. Ἐπιφάνιο.

● Ἄν ἱεραπόστολος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πού μοχθεῖ γιά τή σωτηρία ψυχῶν, τότε ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν ἀληθινός ἱεραπόστολος. Σέ περιπτώσεις στηριξέως καί καθοδηγήσεως ψυχῶν δέν ἐδίδεν «ὑπνον τοῖς βλεφάροις σου» (ἄλλωστε ἐλάχιστο ὑπνο εἶχε πάντοτε). Ἦταν ἀγρυπνος στήν ἐπαλξί τῆς ἀγάπης γιά τόν ἄλλον, ὅπως πρέπει νά εἶναι κάθε ἀληθινὸς πατέρας πνευματικός, κατὰ τόν Χρυσόστομικὸ λόγο: «Ἐργυρῶν αὐτὸν εἶναι χρή, οὐ τὰ ἑαυτοῦ μεριμνῶντα μόνον, ἀλλὰ καί τὰ τῶν λοιπῶν. Διεργεῖσθαι χρή καί ζεῖν τῷ πνεύματι καί πῦρ πνέειν, καί μᾶλλον στρατηγοῦ καί ἐν νυκτί καί ἐν ἡμέρᾳ τό στρατεύμα περιούσιος κάμνειν καί διακονεῖσθαι καί τήν ὑπὲρ πάντων

ἔχειν φροντίδα καί μέριμναν» (Ε.Π.Ε. 23,274). Πράγματικά, π. Ἐπιφάνιε, ἦσουν σάν ἀφανὴς πνευματικὸς στρατηγός, πού κατηύθυνε τή μάχη γιά τή σωτηρία πολλῶν ψυχῶν. Κοπίαζες ὑπηρετώντας τὰ πνευματικά συμφέροντα τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, ἀλλά καί διακονώντας τίς ὑλικές ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων. Ποιὸς σοῦ ζήτησε συμπαράστασι καί δέν σέ βρῆκε ἄμεσο σύμβουλο καί βοηθό; Ποιὸς σοῦ ζήτησε χρόνο ν' ἀπασχοληθῇς μαζί του, καί δέν τοῦ τὸν ἔδωσες;...

● Ἄν ἱεραπόστολος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πού ἀγαπᾷ τοὺς διακονοῦντας ἐν τῷ κόσμῳ, τότε ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν ἀληθινός ἱεραπόστολος. Πολλοί, σκανδαλισμένοι ἢ καί προβληματισμένοι ἀπὸ ὅσα ὠρισμένοι κληρικοὶ λέγουν ἐναντίον τῶν Ὁρησκειτικῶν Συλλόγων καί τῶν Ἱεραποστολικῶν Ἀδελφοτήτων, προσέφευγαν στόν π. Ἐπιφάνιο, γιά νά τόν ρωτήσουν σχετικά. Κι ἐκεῖνος ἀνέπαυε τίς ψυχές τους, λέγοντας: «Ἀκουσε, ἀγαπητέ! Ἄν ἔνας ἄγγελος κατέβαινε στή γῆ τῆς Ἑλλάδος καί ἐπαίρνε τοὺς εὐσεβεῖς, πού ἐμμέσως ἢ ἀμέσως ἔχουν ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὰς Ἀδελφότητας, δέν γνωρίζω τί θ' ἀπέμενε στήν Ἑλλάδα». Δέν ἀνῆκε, ὅπως εἶπαμε, σέ μία Ἱεραποστολικὴ Ἀδελφότητα. Δέν ἀγνοοῦσε τὰ λάθη, πού ὡς ἄνθρωποι κάνουν καί τὰ μέλη τῶν Ἀδελφοτήτων, ἀλλά καί δέν παρέβλεπε τή μεγίστη προσφορά τῶν Ἀδελφοτήτων ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας τοῦ τόπου μας.

● Ἄν ἱεραπόστολος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πού ὄχι μόνο χαίρεται γιά τό ἔργο τῶν Ἱεραποστολικῶν Συλλόγων, ἀλλά καί ἐνεργῶς συμβάλλει σ' αὐτό, τότε ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν ἀληθινός ἱεραπόστολος. Ὁ Σύλλογος τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν», πού εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους Ὁρησκειτικούς Συλλόγους τῆς Ἑλλάδος, βρῆκε στό πρόσωπο τοῦ π. Ἐπιφανίου τόν σπουδαιότερο πνευματικὸ συνεργό τῆς ἱστορίας του. Τό ναῦδριον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, χάρι σ' ἐκεῖνον, ἐγίνε πόλος ἑλξεως ἑκατοντάδων ψυχῶν. Τό δὲ ἐξομολογητήριό του, πού γιά 28 περίπου χρόνια ἦταν πάντοτε σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ Συλλόγου, ἐγίνε Κολυμβήθρα τοῦ Σιλῶα, ὅπου βρῆκαν τό πνευματικὸ τους φῶς καί τήν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν τους χιλιάδες ψυχές. Οἱ «Τρεῖς Ἱεράρχαι» συνεχίζουν τήν προσφορά τους, γιατί μετὰγγιζε στό Σύλλογο ζωὴ καί πνοή ὁ π. Ἐπιφάνιος.

● Τέλος, ἂν ἱεραπόστολος εἶναι ὁ ἀνιδιοτελῶς ἐργαζόμενος ἄνθρωπος, τότε ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν ἀληθινός ἱεραπόστολος. Θυσίαζε καί στοιχειώδη δικαίωματα, γιά νά μὴ δώσῃ «ἐγκοπὴν τινα». Ὅλοι οἱ κληρικοὶ, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἔχουν τό δικαίωμα ν' ἀμείβωνται γιά τήν ἐργασία τους. Ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος θυσίαζε τό δικαίωμά του αὐτό. Καί μπορούσε μέ τόν ἀπόστολο Παῦλο νά λέγῃ: «Οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ» (Α΄ Κορ. 9,12).

* * *

Ὡς Ὁρησκειτικὸς Σύλλογος οἱ «Τρεῖς Ἱεράρχαι» ὀφείλουν ν' ἀποδώσουν τὸν ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς στόν ἄνθρωπο, πού ἀγάπησε εἰλικρινά τό ἔργο τοῦ Συλλόγου καί ποτὲ του δέν θέλησε ν' ἀμειψθῇ μέ ὑλικές ἢ πνευματικές ἀμοιβές. Ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος δέν ζήτησε τίποτε γιά τόν ἑαυτό του. Ἄν ζοῦσε, ἀσφαλῶς θά ἀπαίτουσε» νά πολλαπλασιασθῇ τό τεῦχος αὐτό, διότι ἐγκωμιάζει τό πρόσωπό του, κάτι πού τό ἔκανε σέ παρομοίαν πε-

ρίπτωσι γιά ἐκκλησιαστική ἐφημερίδα. Δέν ἤθελε ἐγκώ-
μια. Δέν ἤθελε ἀξιώματα. Ὅσοι ἔχουν ἀξία, τοὺς φαί-
νονται μικρά τὰ ἀξιώματα. Καί ὁ π. Ἐπιφάνιος εἶχε μεγά-
λη ἀξία. Ἦταν μεγάλη ἀξία. Τιμοῦσε τὰ ἀξιώματα, ἀλλά
δέν τὰ ἤθελε γιά τόν ἑαυτό του.

Τώρα, πού ὁ μισθαποδότης Κύριος τοῦ ἔχει ἀπονεί-
μει «τόν τῆς δικαιοσύνης στέφανον» καί τοῦ ἔχει χαρίσει

τὴν παρρησία, τόν παρακαλοῦμε νά δέεται καί νά πρε-
σβεύη γιά κάθε ἱεραποστολική προσπάθεια τῆς ἀγωνι-
ζομένης Ἐκκλησίας. Καί γιά τόν Σύλλογο τῶν «Τριῶν Ἱε-
ραρχῶν», πού τόσο ἀγαποῦσε.

Ἀρχιμ. Δανιήλ Γ. Ἀεράκης
Ἱεροκῆρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας



Ὑστερά ἀπό βάπτισι τέκνου πολυτέκνου οἰκογενείας. Ὁ π. Ἐπι-
φάνιος ἐν μέσῳ μοναχῶν καί πολυτέκνων οἰκογενειάρχων ἔξω
ἀπὸ τό Ἱουχαστήριο τῆς «Κεχαριτωμένης».

ΙΕΡΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΙΜΟΥΝ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΕΠΙΦΑΝΙΟΝ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ μας ἠθέλησε νά ἔχη γνώμας Ἱεραρχῶν τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας διά τήν προσωπικότητα τοῦ π. Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ μορφή του ἦτο σεβαστή ὑπό συμπάσης τῆς Ἱεραρχίας. Τηλεφωνικῶς παρεκαλέσαμεν πολλοὺς τῶν Σεβασμ. Μητροπολιτῶν νά μᾶς γράψουν περί αὐτοῦ, ὧρισμένοι ἀπουσίαζον. Μερικοὶ πιθανῶς νά ἔχουν ἀποστείλει σχετικόν γράμμα, ἀλλά λόγω τῶν ἡμερῶν νά καθυστέρησεν εἰς τό ταχυδρομεῖον. Εἰς περίπτωσιν πού θά λάβωμεν καθυστερημένως ἀπαντήσεις, πλὴν τῶν κατωτέρω δημοσιευομένων, θά τὰς δημοσιεύσωμεν εἰς προσεχές τεύχος. Ἡ σειρά τῶν ἐπιστολῶν τῶν Σεβασμ. Μητροπολιτῶν εἶναι κατά πρεσβεῖα χειροτονίας.

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας Χρυσοστόμου

Ὁ πρὸς Κύριον μεταστάς τῇ 10ῃ Νοεμβρίου τοῦ τρέχοντος ἔτους 1989 ἀείμνηστος Μεσσήνιος Ἀρχιμανδρίτης Ἐπιφάνιος Ἱ. Θεοδωρόπουλος ὑπῆρξε μία σπανία ἐκκλησιαστική προσωπικότης.

Ἀπό τῶν Γυμνασιακῶν ἤδη σπουδῶν του ἐν Καλαμάτᾳ, ὡς μαθητῆς τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσσηνίας, ἐφαίνετο ὅτι θά διέπρεπεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς κληρικός, καθ' ὅσον ὁ πλοῦτος τῆς εἰς τόν Θεόν πίστεώς του καί ἡ ἀπέραντος ἀγάπη του πρὸς τήν Ἐκκλησίαν ἦσαν τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς νεανικῆς του ζωῆς. Ἡ ἐτοιμότης τοῦ πνεύματός του καί ἡ σοβαρά εἰς πᾶσαν περίπτωσιν συμπεριφορά του προεμήνυον τήν περαιτέρω ὑποδειγματικὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί τῇ Κοινωνίᾳ ἐξέλιξίν του.

Σύν τῷ χρόνῳ προϊόντι καί τῆς ἡλικίας αὐξανομένης, ἀπεκαλύπτετο ὁ ἔσω ἄνθρωπος αὐτοῦ, κοσμούμενος ὑπὸ πολλῶν χαρισμάτων τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ καί ὑπὸ πολλῶν ἐπικτήτων γνώσεων ἐκ τῆς συνεχοῦς Ἀγιογραφικῆς, Πατερικῆς, Κανονολογικῆς καί ποικίλης ἄλλης ὠφελίμου μελέτης.

Μετά τὰς θεολογικάς του ἀρίστας σπουδὰς, εἰσελθὼν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀγάμου ἱεροῦ κλήρου, ἐλάμπρυνε, διά τῆς ἱερατικῆς του ζωῆς, τήν ἱερωσύνην, ἣτις εὗρεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ σκῆνωμα καθαρὸν καί ὅσιον καί σκευὸς ἐκλογῆς ἀνεπαίσχυντον καί ἐργάτην τίμιον καί ἀκέραιον.

Ὑπῆρξε καταπληκτικὸς καί ὑποδειγματικὸς εἰς τοὺς τομεῖς τῆς ἐν ταπεινοφροσύνῃ δράσεώς του, τόσον ὡς ἱεουργός, ὅσον καί ὡς ἱεροκτῆρυξ καί ἐξομολόγος, ὅσον ἐπίσης καί ὡς θεολόγος συγγραφεύς.

Ἐν βαθεῖᾳ ἐπιγνώσει τοῦ ὕψους τῆς ἱερωσύνης καί ἐν ταπεινώσει πολλῇ ἱερούργει καί ἐλάτρευε τόν Θεόν, ποιῶν τά ἔργα τοῦ Κυρίου καί ζῶν κατά Χριστόν. Τό κήρυγμά

του ἦτο ἐποικοδομητικόν καί ὡς βάλαμον ἤγγιζε τὰς ψυχὰς καί τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν. Ἡ ἱερὰ ἐξομολόγησις ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν ἱερὰ ἐνασχόλησίς του ἐπὶ ὥρας καί ἡμέρας καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τοῦ ἔτους. Ἀριστος πνευματικὸς χειρουργός τῆς ψυχῆς, κεχαριτωμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὠδήγησε πλῆθος δυσεξαριθμητον ἀνθρώπων εἰς τό φῶς τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ καί εἰς τήν κατά Χριστόν ζωὴν καί πολιτείαν, πολλοὶ δέ ἄσωτοι εὗρον διὰ τοῦ πνευματικοῦ του κόπου τήν σωτήριον ὁδὸν πρὸς τόν φιλόστοργον οὐράνιον Πατέρα.

Ἀληθινόν καί ἰδιαίτερον τάλαντον τοῦ ἀειμνήστου ὑπῆρξε καί ἡ συγγραφικὴ του ἰκανότης. Ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ἱερᾶς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης, καί πολλή Πατερικὴ σοφία, καί ἄλλα πολλά καί καλὰ συγγραφικά χαρίσματα, εἶναι τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῶν πολλῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Εἰς τὰ ἔργα του ἀπλώνεται ὅλη ἡ ἀγάπη του καί ἡ λατρεία του πρὸς τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν καί ἀναβλύζει ἡ ἀγωνία αὐτοῦ διὰ τοὺς ἐχθρευομένους αὐτὴν κατὰ ποικίλους τρόπους. Εἶναι ἐξ ἄλλου χαρακτηριστικαὶ αἱ ἀφιερώσεις τῶν βιβλίων του, ἄλλοτε μὲν ἀναφερόμεναι «Τῷ αἰωνίῳ Βασιλεῖ τῶν ἀπάντων Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ», ἄλλοτε δέ «Τῇ πανσεβάστῳ καί πολυφιλήτῳ Μητρί μου Μιᾷ, Ἀγίᾳ, Καθολικῇ καί Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ», ἄλλοτε εἰς ἐκλεκτοὺς καί διαπρεπεῖς κληρικούς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί ἄλλοτε «Πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ μαθηταῖς μου, πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς μου τέκνοις», καί τέλος «Τῇ ἱερᾷ μνήμῃ μιᾶς συγχρόνου ὁσίας γυναικός, ἑωτέρας Φοίβης, Ταβιθᾶς, Ὀλυμπιάδος, τῆς πρὸς πατρός θείας μου Ἀλεξάνδρας Ἐτ. Θεοδωροπούλου», ἡ ὁποία ἐφρόντιζεν αὐτόν καί τοὺς φίλους καί μαθητάς του καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς ζωῆς του.

Εἶναι ἐξ ἄλλου χαρακτηριστικόν τό γεγονός, ὅτι τό τέλος τῶν βιβλίων του κλείνει πάντοτε μέ τήν δοξολογίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «Τῷ δέ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ Θεῷ, τιμῇ καί δόξᾳ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν» (Α' Τιμ. 1,17).

Ὅμως, δέν εἶναι ποτέ δυνατόν εἰς ἐλαχίστας γραμμάς νά περιληφθῇ καί νά παρουσιασθῇ αὐτὴ ἡ ταπεινὴ, ἀλλὰ μεγάλη Ἐκκλησιαστικὴ μορφή τοῦ αἰοδύμου Ἀρχιμανδρίτου Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδωροπούλου. Εἶναι ἀδύνατον ἐντὸς ἐλαχίστων γραμμῶν νά γίνῃ ἐμφανὴς ἡ ἰδιαζούσης σημασίας καί ὕψους καί ἀξίας προσωπικότης αὐτῆ. Ἀπαιτεῖται μέγα πλῆθος σελίδων διὰ νά ἐξετασθῇ λεπτομερῶς καί ν' ἀξιολογηθῇ δεόντως ἡ μορφή αὐτῆ. Διήλθε τόν πρόσκαιρον τοῦτον κόσμον ὁσίως καί ταπεινῶς. Ὁ θάνατός του ἔδωκε τήν ἀφορμὴν ν' ἀρχίσῃ ἡ λεπτομερὴς παρουσίαις τῆς προσωπικότητός του καί τοῦ ἔργου του. Ὅσα δέ καλὰ καί ἐπαινετὰ γραφοῦν διὰ τήν προσωπικότητα ταύτην ποτέ δέν θά λογισθοῦν ὡς ὑπερβολή. Θά ἡδύνατο μάλιστα ἐπικαίρως ν' ἀναφερθῇ ἐνταῦθα τό Ἀγιογραφικόν ἐκ τῆς προφητείας τοῦ Δανιὴλ χωρίον: «Ἦκουσα περί σου ὅτι πνεῦ-

μα Θεοῦ ἐν σοί, καί γρηγόρησις καί σύνεσις καί σοφία περισσή εὐρέθη ἐν σοί» (Δαν. 5, 14).

Τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδωροπούλου Αἰωνία ἡ μνήμη.

† Ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Νικαίας Γεωργίου

Ἀγαπητέ κ. Διεθυντά,

Σᾶς συγχαίρω γιά τήν πρωτοβουλία σας ν' ἀφιερώσετε ἕνα τεῦχος τοῦ παλαιμάχου περιοδικοῦ «Τρεῖς Ἱεράρχαι» στόν μεγάλο κληρικό τῆς νεωτέρας ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀρχιμ. Ἐπιφάνιο Θεοδωρόπουλο. Τόσο τό περιοδικό σας, ὅσο καί κυρίως τό ἴδρυμα τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν», συνδέονται ἄρρηκτα μέ τόν μακαριστό Γέροντα. Δέν εἶναι ὑπερβολή νά λεχθῇ, ὅτι τά τελευταῖα 25 ἔτη τό Μεβάνδρου 4 ἐγινε πασίγνωστο ἀπό τόν π. Ἐπιφάνιο, ὁ ὁποῖος ἐκεῖ εἶχε ἐγκαταστήσει τό πνευματικό του ἱατρεῖο καί δεχόταν καθημερινῶς πλήθος ψυχῶν στό τρισευλογημένο πετραχήλι του.

Δέν σᾶς ἀποκρύπτω, ὅτι ἀδυνατῶ νά χαράξω ἐπάξιο ἐγκώμιο τοῦ μεγάλου κληρικοῦ, τοῦ ἀρίστου τῶν ἀρίστων, τοῦ σοφωτέρου καί σεμνοτέρου κληρικοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας σήμερα. Στήν ἐκδήμια πολλῶν μεγάλων μορφῶν τῆς Ἐκκλησίας μας ἐδάκρυσα. Ἀλλά, πιστεύσατέ με, ποτέ δέν ἐκλαυσα τόσο, ὅσο ὅταν πληροφορήθηκα τήν εἰδησι ὅτι ἔφυγε ὁ π. Ἐπιφάνιος. Αἰσθάνθηκα σάν νά ἔγινε σεισμός. Εἶδα ὅτι μέ τήν ἀπουσία ἐνός προσώπου ἐπτώχευσε ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία. Ἐχασα ἕνα εὐλικρινή φίλο καί ἀδελφόν. Ἐνοίωσα ὅτι τό κενό πού ἀφήνει εἶναι δυασαναπλήρωτο. Ἀλλά καί ἐγώ ἀναγκάσθηκα νά προσγεωθῶ στήν πραγματικότητα καί νά δοξολογήσω τόν Κύριο, τόν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας, πού, ἔστω γιά 58 χρόνια, χάρισε στόν τόπο μας αὐτόν τόν γίγαντα τοῦ πνεύματος καί τῆς ἀρετῆς. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι τώρα θά ὦφελῇ περισσότερο τήν Ἐκκλησία μέ τήν παρηγορία πού ἔχει ὡς ἡλεημένος παρά Κυρίου καί δεδοξασμένος ἐν οὐρανοῖς.

Ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος ἦταν ὁ πλεόν κατηρτισμένος κληρικός τῆς ἐποχῆς μας. Πολύπλευρα κατηρτισμένος. Κατηρτισμένος ἀπό θεολογικῆς πλευρᾶς, καί γενικώτερα ἀπό πλευρᾶς γνώσεων. Ἡ σοφία του ἦταν πασιδῆλος. Δέν ὑπῆρχε θέμα δογματικό, κανονολογικό, ἱστορικό, ἐρμηνευτικό, ἀπολογητικό, ἀντιαιρετικό, φιλολογικό, στό ὁποῖο δέν ἦταν ἔτοιμος ν' ἀπαντήσῃ ὁ π. Ἐπιφάνιος, πάντοτε μέ σαφήνεια καί εὐστοχία.

Ἦταν κατηρτισμένος πνευματικά. Ἡ ἀρετή του ἦταν πολυέδρος ἀδάμας. Θά μπορούσαμε γιά τήν πολιτεία τοῦ ὄντως ἐναρέτου κληρικοῦ νά ἐπαναλάβουμε τά λόγια τοῦ Μεγάλου Βασιλείου: «Τέλειος κατὰ ψυχὴν ἐστὶν ὁ πᾶσι τοῖς μέρεσι τῆς ἀρετῆς κατηρτισμένος πρὸς τό τέλειον, ὁ τῷ πνεύματι ζέων, ὁ σφριγὼν πρὸς τὰς πράξεις τῆς εὐσεβείας, καί ἀκμάζων πρὸς πᾶσαν εὐτονίαν ἀγαθῶν ἔργων, ὃν καί βιασθὴν τό Εὐαγγέλιον λέγει, δυνάμενον διαρπάσαι τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ε.Π.Ε. 7,400). Ναί, σέ ὅλα τά μέρη τῆς ἀρετῆς ἐλαμπε ὁ π. Ἐπιφάνιος. Ἦταν πάντοτε ζωντανός στό πνεῦμα, στό θεοφώτιστο πνεῦμα του. Πάντοτε σφριγηλός σέ πράξεις εὐσεβείας. Πάντοτε σέ ἀκμή οἱ δυνάμεις του γιά τήν ἐπιτέλεσι ἔργων ἀγαθῶν. Ἐνας ἀληθινός βια-

στής, πού «ἄρπαξε» τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ποιός δέν τόν ζηλεύει!

Ἦταν κατηρτισμένος κυρίως στή μεγάλη, τή σπανία ἀρετή τῆς διακρίσεως. Ἦξερε πότε θά εἶναι ἀμετακίνητος στίς θέσεις του, ἀλλά καί πότε θά συγκαταβαίνει στήν ἀνθρωπίνη ἀδυναμία. Ἦταν ὁ αὐστηρός καί ἐπιεικής συγχρόνως. Μέσα στήν καρδιά του χωροῦσε καί ἡ Ἀλήθεια, ἀλλά καί ἡ Ἀγάπη. Ἄν θά θέλαμε νά τόν παρουσιάσουμε σάν ἕνα τοξότη τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, θά λέγαμε πῶς τοῦ ταιριάζουν τά λόγια πάλι τοῦ Μεγ. Βασιλείου: «Ὡςπερ γάρ ὁ τοξότης πρὸς τόν σκοπὸν ἀπευθύνει τό βέλος, οὔτε ὑπερβολαῖς οὔτε ἐλλείψεσιν, οὔτε ταῖς ἐφ' ἐκάτερα παρατροπαῖς ἀποπλανῶν τήν τοξείαν, οὕτως ὁ δίκαιος οὐδ' ὅτος καταστοχάζεται, οὔτε πρόσωπα λαμβάνων, οὔτε ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν, ἀλλ' εὐθείας καί ἀδιαστρόφους ἐκφέρων κρίσεις» (Ε.Π.Ε. 7,388). Ναί, τά βέλη τοῦ θεολογικοῦ καί ἐκκλησιαστικοῦ του ἀγῶνος οὔτε ὑπερβολές εἶχαν, ἀλλ' οὔτε ἐλλείψεις. Δέν εἶχαν παρεκκλίσεις. Σωστά ριγμένα πάντοτε στό στόχο, ἀλλά καί πάντοτε μέ ἀγάπη. Δέν εἶχε προσωποληψία στοὺς ἀγῶνες του, οὔτε ἐνεργοῦσε κατὰ συμπάθεια ἢ ἀντιπάθεια. Ὅρθός καί χωρίς διαστρέβλωσι πάντοτε οἱ πνευματικὲς βολές τοῦ μεγάλου ἀγωνιστοῦ τῆς Θεολογίας, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καί Κανονικῆς τάξεως, τῆς οἰκοδομῆς τῶν πιστῶν.

Ἰδιαίτερα ἐπιθυμῶ νά τονίσω, ὅτι ἦταν κατηρτισμένος, δηλαδή, τέλειος, κατὰ τό ἀνθρώπινο φυσικά, στό θέμα τῆς ἀγάπης. Ὁ ὑποφαινόμενος καταθέτει προσωπική ἐμπειρία τῆς προσφερομένης ἀγάπης τοῦ π. Ἐπιφανίου. Σχεδόν κάθε ἡμέρα μεγάλο διάστημα τῆς προσφάτου δοκιμασίας τῆς υγείας μου ἐρχόταν κοντά μου. Μόλις τελείωνε τήν Ἐξομολόγησι, ἐρχόταν νά μέ ἐπισκεφθῇ. Καί δέν ἐρχόταν μόνος του. Μαζί του ἔφερνε τή χαρά, τήν ἐλπίδα, τήν αἰσιοδοξία, τό σπινθηροβόλο πνεῦμα του, πού ξεκινοῦσε ἀπό χαριτωμένο χιοῦμορ, γιά νά καταλήξῃ σέ θαυμάσια ἐπιχειρήματα πάνω σέ σύγχρονα θέματα. Ἀρρωστος ὁ ἴδιος, πολύ σοβαρώτερα ἀπό ἐμένα, ἐρχόταν νά μέ ἐπισκεφθῇ! Πῶς νά ξεχάσω αὐτή τήν ἐκχυσι τῆς ἀγάπης του; Πῶς νά ξεχάσω, ὅτι κάθε ἡμέρα ἔκανε κομποσχοίνιο γιά τήν ταπεινότητά μου; «Ἀπό τότε, Σεβασμιώτατε, πού βάλατε τόν βηματοδότη, οὔτε μία ἡμέρα δέν παρέλπισα νά κάνω κομποσχοῖνι γιά σᾶς», μοῦ ἔλεγε.



Μετά τό Πάσχα τοῦ 1989

Ἐφυγε ὁ π. Ἐπιφάνιος! Μοῦ φάνηκε σάν νά ἔπαθε γιά λίγο ἔκλειψι ὁ ἥλιος. Ἐφυγε ὁ ἄκακος Ἐπιφάνιος. Ναί, εἶχε ὅλα τά χαρακτηριστικά τοῦ ἀκάκου «Χαρακτηρίζει δέ τόν ἄκακον ἡ ἀπλότης τοῦ ἤθους, τό γενναῖον, τό ἀκατάσκευον (ἀνεπιτήδευτον)» (Μ. Βασίλειος. Ε.Π.Ε. 7,396).

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχασε τόν πιό γερό της στύλο. Πιστεύουμε, ὅτι θ' ἀναδειχθοῦν ἄλλοι στή θέσι του. Ἀλλ' ἐκείνιν, τόν μέγαν, τόν γενναῖον, τόν ἄριστον, παρακαλοῦμε ἀπό τόν Οὐρανό νά πρεσβεύῃ ὑπέρ ἡμῶν.

Τήν εὐχή σου νά ἔχουμε, πάτερ Ἐπιφάνιε!

† Ὁ Νικαίας Γεώργιος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας Θεοκλήτου

«Δίκαιοι εἰς τόν αἰῶνα ζῶσι καί ἐν Κυρίῳ ὁ μισθός αὐτῶν»

Τήν 10ην τοῦ μηνός Νοεμβρίου ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ἕνας χαρισματοῦχος κληρικός τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης π. Ἐπιφάνιος Θεοδώροπουλος. Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία του ἔλαβε χώραν εἰς τόν Ἱερόν Ναόν Χρυσοσπηλαιωτίσης Ἀθηνῶν. Παρέστησαν δέκα πέντε Ἀρχιερεῖς, δεκάδες Κληρικῶν καί χιλιάδες πιστῶν καί πνευματικῶν τέκνων τοῦ μετastάντος.

Σταθήκαμε ὅλοι δίπλα στή σορό του μέ βαθεῖα ὁδύνη. Ὑπῆρξε ὁ μακαριστός ἀδελφός χαρισματοῦχος κληρικός. Σπάνια ἱερατική μορφή. Ἀνθρωπος ἀρετῆς καί ἀγιότητος. Ἀσύγκριτος καί ἀνυπερβλήτος στούς ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου. Κολοσσός ἡθικῆς καθαρότητος. Ἀστραφετὴ ἡ ψυχὴ του καί ἡ μορφή του ἀπό ἀγνότητα καί ἐσωτερικὴ καθαρότητα. Ἡ εὐρυμάθειά του σπανία. Κάτοχος τῆς κατὰ κόσμον καί ἄνωθεν σοφίας. Ἐγνώριζε τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς καί τήν πατερικὴν γραμματολογία.

Στολίδι του ἡ βαθεῖα πίστις του στὸν Θεό. Πίστευε ὁλοκληρωτικά. Ἐδειχνε τήν πίστι του καί τά πνευματικά του βιώματα μέ τήν ἀγία ζωὴ του. Τήν ἀρετὴ καί τὴ σεμνότητά του. Τήν ἀσκητικότητα καί τήν ἀκτμησὺν του. Τήν ἀγνότητα τῆς σκέψεώς του, μέ τήν ὁποῖαν ἐγοήτευε καί ἐνεθουσίαζε τοὺς συνομιλητάς του. Ἦταν ἡ ἔκφρασις τοῦ σωστοῦ καί ὁλοκληρωμένου Κληρικοῦ «ἐν μηδενί λειπόμενος», κατὰ τόν Παῦλον.

Τό πνευματικό καί συγγραφικό του ἔργο πολύτιμο καί ἀξιόλογο. Διαπρεπὴς νομοκανονολόγος. Οἱ ἐργασίαι καί οἱ συγγραφές του μεγάλης ἀξίας καί σπουδαιότητος. Ἐθαυμάζοντο ἀπὸ τόν νομικὸ κόσμον τῆς Χώρας.

Διέτριβε καθημερινῶς στὸ καθημερινό καί ἀπέριττο ἐκκλησάκι τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, στήν ὁδὸ Μενάνδρου 4. Δέν ἐζήλωσε θέσεις ὑψηλές καί ἀξιώματα ἐκκλησιαστικά, μολονότι τοῦ ἐπροτάθησαν.

Ἐκεῖ στὸ μικρό Ναὸ τοῦ Θεοῦ, ἐδημιούργησε κυψέλη πνευματική. Πλήθη χριστιανῶν πάσης ἡλικίας, τάξεως καί μορφώσεως ἔτρεχαν κοντά του νά τόν ἀκούσουν, νά τόν συμβουλευθοῦν, νά παρακολουθήσουν κατανυκτικὰ ἀκολουθίες καί νά ἐξομολογηθοῦν τά κρίματά τους στὸν πνευ-

ματικό ἅγιο κληρικό. Κοντά του εὗρισκαν τήν εἰρήνην οἱ τεταραγμένες συνειδήσεις καί τήν θεραπείαν τοὺς οἱ πληγωμένες ἀπὸ τά δῆγματα τῆς ἀμαρτίας ψυχές.

Αὐτὴ ἡ σύγχρονος κορυφαία ἀξία, ἡ προσωποποιήσις τῆς ἀρετῆς, ὕστερα ἀπὸ μακρά καί ὁδυνηρά ἀσθένεια ἔφυγε ἀπὸ τήν παρούσα ζωὴ. Νέος ἀκόμη, «πού ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς». Μετεφυτεύθη ἐκεῖ, στήν ἀντίπερα ὁχθὴ τῆς ζωῆς. Τόν κόσμον τῶν πνευμάτων. Τήν ἀπέραντη αἰωνιότητα.

Ἀγαπητέ μου ἀδελφέ καί φίλε Ἐπιφάνιε!

Ὑπῆρξες ἀναγεννημένος ἄνθρωπος. Ἀπηλλαγμένος ἀπὸ πάθη καί ἀδυναμίες. Ἀνεπανάληπτη ἱερατικὴ μορφή. Ἀναπαύου ἥρεμα καί εἰρηνικά στήν ἀγκαλιά τοῦ Θεοῦ. Γιατί «δίκαιοι εἰς τόν αἰῶνα ζῶσι καί ἐν Κυρίῳ ὁ μισθός αὐτῶν».

† Ὁ Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας Θεοκλήτος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Γυθείου καί Οἰτύλου Σωτηρίου

«Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἄψηται αὐτῶν βάσανος»

(Παροιμ. 3,1)

Ὁ θάνατος προσφίλους προσώπου φέρει πόνον καί προκαλεῖ δάκρυα εἰς πάντα κατὰ σάρκα καί πνεῦμα οἰκεῖον αὐτοῦ, διότι «ὄντως φοβερώτατον τό τοῦ θανάτου μυστήριον...». Διὰ τοὺς πιστεύοντας, ὅτι, ἐφ' ὅσον ὁ «Ἰησοῦς ἀπέθανε καί ἀνέστη, οὕτω καί ὁ Θεός τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ» (Α' Θεσ. 4,14) καί ὅτι «ἀπροσπολήπτως κρίνει ὁ οὐράνιος Πατήρ κατὰ τό ἐκάστου ἔργον» (Α' Πέτρ. 1,17), ὁ πόνος ἐκ τοῦ θανάτου ἐκάστου προσώπου εἶναι διαφορετικός. Πονᾷ καί λυπεῖται δι' ἐκείνην τήν ψυχὴν, ἣτις ἔζησεν ἐν ἀπιστίᾳ καί ἀμαρτίαις καί ἔφυγε ἐκ τοῦ παρόντος βίου ἄνευ οὐδενὸς σημείου μετανοίας. Λυπεῖται συγχρόνως καί διὰ τόν θάνατον ἐκείνου, ὅστις, κατὰ τήν κοινὴν μαρτυρίαν πολλῶν, ὑπῆρξεν ἐν τῇ ζωῇ του πρόσωπον φοβούμενον τόν Θεόν, πλήρες πίστεως δι' ἔργων καί ἐναρέτου βίου ἐνεργουμένης.

Εἰς μέν τήν πρώτην περίπτωσιν λυπεῖται διὰ τόν μεταστάντα, εἰς δέ τήν δευτέραν λυπεῖται, οὐχὶ διὰ τόν κοιμηθέντα, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐπιζῶντας. Διὰ τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ τοῦ παρόντος βίου τοιούτων εὐγενῶν καί θεοφιλῶν προσώπων κενοῦνται ἐκ τῆς κοινωνίας θέσεις καί τόποι κατεχόμενοι ὑπὸ εὐσεβῶν προσώπων. Ἀραιώνουν αἱ τάξεις τῶν ἐναρέτων, «τῶν θεηγόρων ὀπλιτῶν». Ἐντονώταται αἰσθάνεται τοῦτο ὁ χριστιανός κατὰ τήν παρούσαν ἐποχὴν τῆς ἡθικῆς κρίσεως καί τῆς ἀπουσίας πολλῶν καί ἀρίστων ἀγωνιστῶν, ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς σωφροσύνης.

Ἰσχυρός καθίσταται ὁ ψυχικός πόνος τοῦ χριστιανοῦ ἐκ τῆς μεταθέσεως ἐκ τοῦ παρόντος βίου διὰ τήν πέραν τοῦ τάφου ζωὴν παντός κληρικοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅστις καλῶς καί θεαρέστως διηκόνησε τήν Ἐκκλησίαν, ὡς ἱεουργός τῶν θείων Μυστηρίων καί τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, ἔχοντος εἰσέτι ἡλικίαν διὰ καρποφόρον πνευματικὴν ἐργασίαν.

Τοιοῦτον πόνον προεκάλεσεν εἰς τὰς ψυχὰς πολλῶν χριστιανῶν τῆς χώρας μας ἡ πρὸς Κύριον ἐκδημία τοῦ ἀρ-

χιμανδρίτου πατρός 'Επιφανίου Θεοδωροπούλου, τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1989. Πάντες ὅσοι ἐγνώριζον τὸν ἀείμνηστον πατέρα 'Επιφάνιον καὶ εἶχον πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτοῦ ἐχαιρέτισαν αὐτόν, οἱ ἐγγὺς τοῦ φερέτρου του εὐρισκόμενοι ὡς καὶ οἱ μακράν, διὰ τοῦ μακαρισμοῦ: «Μακαρία ἡ ὁδός, ἣ πορεύει σήμερον, ὅτι ἡτοιμάσθη σοι τόπος ἀναπαύσεως». Καί: «Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς αὐλισθῆσεται». Ὁ δὲ χαιρετισμός αὐτὸς διετυπώθη ὡς εὐχή, ἀλλὰ καὶ ὡς βεβαιότης. Ἡ βεβαιότης παρέχεται ἐκ τῆς ὅλης βιοτῆς τοῦ ἀειμνήστου. «Τὴν δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκουμεν, ὅτι... ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον» (Φιλ. 2,22), μετὰ πολλοῦ ζήλου, αὐταπαρνήσεως καὶ ταπεινοφροσύνης, ἔχων ὡς κανόνα τῆς προσφορᾶς του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ «Λάθε βιώσας». Ἐκ νεότητος «ἐσπούδασεν ἑαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ Θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας» (Β' Τιμ. 2,15). Πάσας τὰς παρά τοῦ Δωροδοτοῦ Θεοῦ λαβὼν δωρεάς, ὡς καὶ πάντα τὰ χαρίσματα τὰ «διὰ νηστείας, ἀγρυπνίας, προσευχῆς», τὰ κατακοσμοῦντα τὴν ἐπίγειον ζωὴν του, διέθεσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυρίου, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Λαοῦ. Εἰργάσθη θεοφιλῶς καὶ καρποφόρως μετὰ τῆς νεολαίας, διὰ τῆς διδασχῆς τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἑξομολογήσεως. Εἰς τὰ πολλά πνευματικά του τέκνα παρεῖχε πλουσίαν πνευματικὴν τροφήν, «ἐκτρέφων αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουσίᾳ Κυρίου» (Ἐφεσ. 6,4).

Διὰ τὰς προσωπικὰς ἀδιαβλήτους ἀνάγκας, διατροφὴν, ἐνδυμασίαν, ὑπόδησιν, εἶχεν ὡς βίωμα τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Θεανθρώπου (Ματθ. 6,25-34). Ἡδύνατο νὰ λέγῃ τὸ τοῦ θείου Παύλου: «Ἀργυρίου ἢ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα» (Πράξ. 20,33).

Εἰς γενομένης συζητήσεως ἔλεγε: «Δι' ὅσα χαρίσματα μοῦ ἔχει δώσει ὁ Θεός, κατέχω, δηλαδή, ἀπὸ χαρακτήρος, ὡς ἡ ἀφιλοχρηματία, οὐδεμιᾶς δικαιοσύνης καὶ ἀμοιβῆς ἀξιοῦμαι. Θεοῦ τὸ δῶρον. Ἐπιβάλλεται ν' ἀγωνισθῶ δι' ἀρετάς, τὰς ὁποίας δὲν ἔχω, διότι οὐδεὶς τέλειος, διὰ τοῦ προσωπικοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ τῆς βοηθείας καὶ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου. Διότι "οὐ τοῦ θέλοντος οὐδέ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ" (Ρωμ. 9,16)».

Ὁ ἀείμνηστος πατήρ 'Επιφάνιος «ἐν παντὶ ἐπλουτίσθη ἐν Χριστῷ, ἐν λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει... ὥστε μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι» (Α' Κορ. 1,5. 7). Εἶχε: Κρίσιν Σολομώντος, διαύγειαν πνεύματος κρυσταλλίνην, φρόνησιν ὁσίου, πατερικὴν μόρφωσιν καὶ θεολογικὴν κατάρτισιν, σεβασμὸν πρὸς τὴν ἱεράν Παράδοσιν, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Κανονικὴν τάξιν αὐτῆς. «Ἐπὶ τούτοις πᾶσι τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου», τὴν ἀγάπην. Ἐπολιτεύθη καθ' ὅλον τὸν βίον του κατὰ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ Κυρίου: «Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί» (Ματθ. 10,16).

Τέλος ὁ πατήρ 'Επιφάνιος «τοῦ βίου τὸ πρόσκαιρον διαπεράσας, μετέστη πρὸς Κύριον, τὸν εὐσπλαγχνον, πιστῶς βιώσας» (κάθισμα Σαββάτου δ' ἤχου). Ὡς πρεσβύτερος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κατετάγη, διὰ τοῦ θανάτου, μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, περὶ τῶν ὁποίων ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης Κλήμης γράφει εἰς τὴν πρώτην πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολήν: «Μακάριοι οἱ προοδοποιήσαντες πρεσβύτεροι, οἵτινες ἔγκαρποι καὶ τελεῖαν ἔσχον τὴν ἀνάλυσιν· οὐ γὰρ εὐλαβοῦνται (διότι δὲν ἔχουν φόβον) μὴ τις αὐτοὺς μεταστήσῃ (μὴ κανεῖς μεταθέσῃ) ἀπὸ τοῦ ἰδρυμένου αὐτοῖς τόπου...» (παρ. XLIL).

Λυποῦμαι, διότι διὰ τῆς πρὸς Κύριον προώρου μεταστάσεως τοῦ ἀγαπητοῦ μου πατρός 'Επιφανίου ἡ ποιμαίνουσα Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία γίνεται κατὰ ἓνα ἄξιον ἐργά-

την πτωχοτέρα. Ἐξέλειπεν ἐκ τῆς παρατάξεως τῶν ἀγωνιστῶν μελῶν τοῦ ἱεροῦ κλήρου εἰς ἄξιον πνευματικὸς ἐργάτης. Εὐχομαι, ὁ Κύριος καὶ Δομῆτωρ τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα ἀναδείξῃ πολλοὺς ἐργάτας εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐνός εἰς τὸν θεῖον Ἀμπελῶνα Του, ἵνα καλλιεργοῦν τοῦτον θεοφιλῶς, καθ' ὅτι «ὁ μὲν θερισμός πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι» (Ματθ. 9,37).

Εἰς τὸν προσφίλῃ μου πατέρα 'Επιφάνιον ἀφιερῶ ὀλίγους στίχους ἀπὸ τοῦ ὑπέροχου ποίημα τοῦ λατίνου ἐκκλησιαστικοῦ ποιητοῦ Προυδεντίου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰῶνος μ. Χ., ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἱερομάρτυρα Κυπριανόν, ἐπίσκοπον Καρχηδόνας, μαρτυρήσαντα δι' ἀποκεφαλίσμου εἰς τὰς 14 Νοεμβρίου 258:

*Τ' ἅγια σου λειψάνα ἤσυχχα
κοιμοῦνται στό μοναστήρι σου,
μὰ ὁ λόγος σου δὲν πέθανε κι αὐτός...
"Ὅσ' ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο
νὰ ζῇ θά τὸν ἀφήνῃ,
ὅσο θά ζοῦν τὰ γράμματα,
ὅσο ἡ χριστιανωσύνη,
πάντα θά ζῇ κι ὁ λόγος σου,
στά χεῖλῃ τῶν πιστῶν!*

*Τό ξέρω... Τώρα γύρισε
μέσ' στὸν οὐράνιο αἰθέρα.
Κεῖθε τοῦ λόγου σου δὲν πῆρες τὴ σπορά;
Μά, ξάφνον, πρόβαλε στὴ γῇ,
δάσκαλε καὶ πατέρα,
καὶ δός μας τῆς θεωρίας σου τὴ χαρά».
(Ἀπὸ τίς «Ἀκτῖνες», 1958, σελ. 271).*

† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου
Σωτήριος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου

«Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν
ἀνθρώποις» (Τίτ. 2,11).

Πολλάκις ἐθαύμασα «τά χαρίσματα τὰ κρείττονα», μέτὰ ὅποια ἐπροικοδότησεν ὁ Κύριος τὸν τιμώμενον διὰ τοῦ παρόντος τεύχους ἀοίδιμον ἀρχιμανδρίτην.

Ὑπῆρξεν ἐπιφανὴς μὲν διὰ τὴν θεολογικὴν του σοφίαν καὶ δύναμιν, καὶ ἐδικαίωσε τὸ ὄνομα του «Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος», ὡς ἄξιος δέκτης τῶν θείων δωρημάτων τῆς πρὸς αὐτόν «ἐπιφανείσης χάριτος τοῦ Θεοῦ». Συνάμα ὁμως ὑπῆρξε καὶ ἀφανὴς ὁ δόκιμος οὗτος ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου, διότι δὲν ἔστερξε ν' ἀποδεχθῇ συγκεκριμένην ἔπαλξιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας νὰ προσφέρῃ τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰργάζετο ἀφανῶς. Κυρίως διὰ τοῦ ὀξυγράφου καλὰ μου του. Μέ σπανίαν ἱκανότητα εἰς τὴν θεμελίωσιν καὶ κατοχύρωσιν τῶν θεολογικῶν καὶ ἀγιοπατερικῶν «θέσεών» του. Καὶ ἦτο ἀκαταγνώριστος ἀντίπαλος ὁσάκις αὐταὶ ἐσχολάζοντο καὶ ἐπεκρίνοντο ὑπὸ ἀντιφρονούντων. Ἡ δεινότης καὶ ἡ εὐστοχία του εἰς τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἀντιλόγου ἦτο ἀμάχητος.

Ἀπὸ ἐτῶν διετέλει πνευματικὸς πατήρ καὶ χειραγωγός εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου πολλῶν καὶ σημαινόντων

πνευματικῶν του τέκνων. Πολλοὺς δὲ νέους μορφωμένους, καὶ ἱκανοὺς εἰσέτι ἐπιστήμονας, κατήρτιζε κατὰ Χριστόν, καὶ δὴ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐπιλέκτους κατηύθυνε πρὸς τὴν ἱερωσύνην καὶ τὴν διακονίαν τοῦ ἁγίου Θυσιαστηρίου.

Ἦδη «τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακροῦς· ἀρεστή γάρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ». Ἐταλαιπώρησεν αὐτόν μακρὰ ἀσθένεια, κατατρύχουσα τὸ εὐθραυστον σαρκίον του. Ἄλλ' ἐδίδασκε διὰ τῆς ὑπομονῆς του τοὺς περιβάλλοντας καὶ ἐπισκεπτομένους αὐτόν. Καὶ ἀνέμενε μετ' ἐγκαρτερήσεως «ἐλθεῖν τὸ τέλος», δοξάζων τὸν Θεὸν ἐπὶ πάνσι.

Καὶ τὸ τέλος ἦλθεν. Ὅχι ὡς τέρμα· ἀλλ' ὡς «τελειώσις»· ἵνα πορευθῇ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἔνθα οὐκ ἔστι πόνος, λύπη καὶ στεναγμός· καὶ εὐρὴ τὴν θέσιν του «μετὰ πνευμάτων δικαίων τετελειωμένων».

«Καὶ τὸν ἔπαινον αὐτοῦ ἐξαγγέλλει Ἐκκλησία». Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.

† Ὁ Πατρῶν Νικόδημος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Σιδηροκάστρου Ἰωάννου

Καὶ μία ἀκόμη μεγάλῃ δρῶς ἔπescen, ὁ π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος, ὅστις προσφάτως ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ. Ἴσως νὰ μὴ ἦτο πολὺ γνωστός εἰς τὸν πολὺν κόσμον ὁ π. Ἐπιφάνιος. Ἦτο ὅμως λίαν ἐμφανὴς καὶ τὰ μάλιστα ἐπιφανὴς εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν χῶρον τόσον μὲ τὰ περισπούδαστα ἄρθρα του, τὰ μὲ θεολογικὸν βάθος βιβλία του καὶ τὴν πολλαπλὴν πνευματικὴν ἐργασίαν εἰς τὸν Ἀγρόν τοῦ Θερισμοῦ, μὲ τὰς θαυμασίας διαλεκτικὰς συζητήσεις του εἰς τὴν αἵθουσαν τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν», μὲ τὴν διακονίαν του τὴν τόσον ἐπιτυχὴ εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, μὲ τὴν πνευματικὴν καθοδήγησιν ἑκατοντάδων ψυχῶν, τὴν ὁποίαν ἤσκει, καὶ δὴ νέων, καὶ μὲ τὰς σοφὰς καὶ ἀνεκτιμήτους συμβουλὰς του ἐπὶ νομοκανονικῶν ζητημάτων πρὸς ὅσους τοῦ τὰς ἐξήτουν.

Πολυσχιδὴς καὶ πολὺπλευρος προσωπικότης, πολυταλαντοῦχος καὶ τοῦτ' αὐτὸ σπανία, ἐκοσμεῖτο ὑπὸ ἐξόχου καὶ πολυπλεύρου θεολογικῆς καὶ γενικωτέρας μορφώσεως. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον τὸν καθίστα ἀπαράμιλλον, ἦτο ἡ ἁγιωσύνη του ἡ ἐν ποικίλαις ἀρεταῖς ἐκδηλουμένη. Ὁ ἀειμνηστος π. Ἐπιφάνιος, παρά τὴν ὑλικὴν καὶ κατὰ κόσμον πτωχείαν του, ἦτο ἀμπλουτος εἰς ἀρετάς. Χωρὶς δόσιν ὑπερβολῆς θὰ ἡδύνατο ἄριστα καὶ εἰς αὐτόν νὰ ἀποδοθοῦν οἱ λόγοι τοῦ ἱεροῦ Ὑμνωδοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας: «Κεκαθαρμένη διανοία, ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς προσομιλῶν, πλοῦτον ἀρετῶν συνήθροισε καὶ εὐσεβείας δόγματα, θεωρίαν ἐπλούτησε καὶ βίου λαμπρότητα, λάμψας ἀμφοτέρωθεν»· «ἐν θεωρίαις πρακτικὸς καὶ ἐν πράξει θεολόγος ἐχημάτισεν, ἀσκητὴς διδακτικὸς, Ὁρθοδοξίας στύλος γενόμενος».

Ποίαν ἀρετὴν πράγματι δέν εἶχεν ὁ ἀειμνηστος; Καὶ ποίαν ἀρετὴν δέν εἶχεν ἀσκήσει εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο περὶ αὐτῆς καὶ μόνης; Νὰ ἀναφέρωμεν τὴν ἀπλότητά του καὶ τὸ ἀπέριττον, τὸ ὁποῖον τὸν ἐχαρακτήριζε; Τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος καὶ τὸ ἐξαίρετον τῆς συμπεριφορᾶς του πρὸς πάντας; Τοὺς ἀσκητικούς του ἀγῶνας μὲ τὰς πολλὰς νηστείας καὶ τὰς ὀλιγωτέρας του ἀγρυπνίας, καὶ ταῦτα παρά τὰς πολλὰς του ἀσθενείας; Νὰ

ἀναφέρωμεν τὴν ἀκάματον ἐργατικότητα του; Τὴν ἀγάπην του καὶ τὴν ἀπέραντον, παρά τὴν αὐστηρότητά του, κατανόησιν διὰ τὸν ἄνθρωπον; Τὴν ἐσωτερικότητά του καὶ τὴν μὲ κάθε συνέπειαν βίωσιν ὑπ' αὐτοῦ πρώτου ὅσων εἰς τοὺς ἄλλους ἐκήρυττε; Ἄλλ' «ἐπιλήψει ἡμᾶς διηγούμενους ὁ χρόνος» περὶ αὐτῶν καταλεπτῶς. Εἶναι δυστυχῶς ἀδύνατον νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸ ἀπλοῦν αὐτὸ σημεῖωμα αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἐκδημήσαντος καὶ νὰ τονισθοῦν δεόντως. Πολὺ δὲ δυσκολώτερον εἶναι νὰ ἱεραρχηθοῦν αὗται, διότι ἐκάστη ἀρετὴ του κρατεῖ ζηλοτύπως δι' ἐαυτὴν τὰ πρωτεῖα, μὴ ἀνεχομένη νὰ παραχωρηθοῦν ταῦτα εἰς ἄλλην.

Δέν πρέπει ὅμως ν' ἀποσιωπηθῇ ἐδῶ μία θεμελιώδης ἀρετὴ, ἡ ὁποία ἐκόσμει ἰδιαιτέρως τὸν ἀοίδιμον· ἡ μεγάλῃ του ταπεινοφροσύνη. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρωμεν ἓν γεγονός. Ὅτε τὸ ἔτος 1967 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος εἶχε προτείνει εἰς τὸ τριπρόσωπον δι' ἐκλογὴν Ἀρχιερέων πρὸς πληρῶσιν κενῶν Μητροπολιτικῶν ἐδρῶν καὶ τὸν ἀειμνηστον π. Ἐπιφάνιον, ἐκεῖνος ἀντέδρασεν ἀμέσως καὶ σθεναρῶς, μὴ ἀποδεχόμενος ἐκ ταπεινοφροσύνης τὴν ὑπόδειξιν τοῦ προσώπου του. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι τότε μὲ ἐπῆρεν εἰς τὸ τηλέφωνον καὶ μοῦ εἶπεν ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς: «Κύτταξε μὴν τύχη καὶ δέν δεχθῆς ἐσύ. Ἐσύ νὰ δεχθῆς! Ἐγὼ ὅμως πρέπει νὰ μείνω ἀπλὸς στρατιώτης καὶ νὰ ἐργασθῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν γραφίδα». Τό εἶπε καὶ τὸ ἐτήρησεν ἀπαρεγκλίτως, προτιμήσας νὰ διακονήσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφανῶς καὶ «λανθάνων βιῶν», μὴ δυνάμενος ὅμως, παρά ταῦτα, νὰ παραμείνῃ κεκρυμμένος, καθότι, «οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὁρους κειμένη».

Ἡσθάνθημεν πραγματικόν συγκλονισμόν καὶ θλίψιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ τῆς ἐκδημίας τοῦ ἐκλεκτοῦ ἐργάτου τῆς Ἑλλαδικῆς μας Ἐκκλησίας π. Ἐπιφανίου. Καὶ ἡ πτωχὴ Ἐκκλησία μας ἐγίνε πολὺ πτωχοτέρα ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπωλείας.

Ὁ Πανάγιος Δομήτωρ τῆς Ἐκκλησίας μας γνωρίζει, διατί μᾶς ἐστέρησε τῆς παρουσίας τοιαύτης μορφῆς, παρά τὴν τεραστίαν ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν ἔχομεν κατὰ τοὺς δυσκόλους αὐτοὺς καιροὺς. Ἄλλ' οὕτως ἔδοξε τῷ Κυρίῳ. Ταπεινῶς ἀποδεχόμεθα τὸ θέλημά του καὶ συντετριμμένοι ψιθυρίζομεν: «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, Κύριε...». Ἐκ βάθους δὲ ψυχῆς ἱκετεύομεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν λοιπῶν πατέρων καὶ ἀδελφῶν τὸν Κύριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἀναπαύσῃ μὲν τὸν ἀλησμόνητον π. Ἐπιφάνιον ἐν σκηναῖς δικαίων καὶ ἁγίων ἐν τῇ ἐπουρανίῳ του Βασιλείᾳ, ἀναδείξῃ δὲ ἐν αὐτῇ ἄλλους ἰσαξίους πρὸς τὸν ἐκλιπόντα ἐργάτα, ἀναπληρῶν οὕτω τὴν γενομένην πώχευσιν καὶ παρηγορῶν τὸ ἀπέραντον πένθος, τὴν ἀμετρον θλίψιν καὶ ἀποξηραίνων τοὺς κρουνούς τῶν δακρύων μας διὰ τὴν ἀπροσμέτρητον ἀπώλειαν.

Εἴη αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀγαπητέ ἀδελφέ π. Ἐπιφάνιε!

† Ὁ Σιδηροκάστρου Ἰωάννης

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Σεβαστιανοῦ

Μὲ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιμανδρίτου Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία ἐστερήθη ἑνὸς ἐξόχου καὶ ἱκανοῦ μαχητοῦ, καὶ μάλιστα εἰς καιροὺς, κατὰ τοὺς ὁποίους πολλοὶ καὶ ποικι-

λώνυμοι ἐχθροὶ βάλλουν μανιωδῶς κατὰ τῆς ἀμωμότητος Πίστεώς μας.

Μορφωμένος καὶ κατηρτισμένος ὅσον ὀλίγοι κληρικοὶ, γνώστης βαθύς τῶν ἱερῶν Κανόνων, ὁ π. Ἐπιφάνιος ἐδίδε πάντοτε τὸ «παρὼν» μέ βαθυστοχάστους γνωματεύσεις καὶ ἄρθρα ἐπὶ κανονικῶν καὶ ἄλλων ζητημάτων, τὰ ὅποια κατὰ καιροὺς ἀπησχόλησαν τὴν Ἐκκλησίαν. Αἱ ἀπόψεις του, διατυπωμέναι μέ σαφήνειαν καὶ ἀκρίβειαν, ἐτύγχανον πάντοτε τῆς δεούσης προσοχῆς. Ἡ ἐπιχειρήματά του, στηριζόμενα ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τῶν Κανόνων καὶ τῆς λογικῆς, ἦσαν ἀκαταμάχητα. Ἡ πέννα του, «κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου», μᾶς ἄφησε πολλὰ καὶ περισπούδαστα ἔργα, βοηθήματα πολῦτιμα εἰς χεῖρας τῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἀγωνιζομένων χριστιανῶν, καὶ «δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων». Οἰκουμενισμός, Ζηλωτισμός, Μασωνία, Αἱρέσεις, Πλάναι καὶ Κακοδοξίαι, Κανονικαὶ παραβάσεις κ. ἄ. ἐδέχθησαν ἰσχυρὰ πλήγματα ἀπὸ τὴν γραφίδα τοῦ ἀειμνήστου κληρικοῦ, ὁ ὁποῖος ἤξευρε νὰ μάχεται μόνον μέ ὄπλα πού ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ ὄπλοστάσιον τοῦ Πνεύματος.

Μέχρι τέλους παρέμεινεν ὁ ἀπλοὺς στρατιώτης. Ἀξιώματα ἐκκλησιαστικά δέν ἐπεδίωξε. Καὶ καθὼς ὁ ἴδιος ἔγραφεν εἰς ἀοίδιμον Ἱεράρχην, «ἀπ' ἀρχῆς τῆς εἰσόδου μου εἰς τὸν Κλῆρον εἶχον πόθον ἀποφυγῆς τῆς Ἀρχιερωσύνης». Ἔχαιρε δέ, διότι ὁ ἴδιος Ἱεράρχης ἦτο «ὁ κατ' ἐξοχὴν παλαίσας (εὐτυχῶς δι' ἐμέ οὐχί νικηφόρως) μετὰ τῆς εὐτελείας μου, ἵνα ἀποσπάσῃ τὴν συγκατάθεσίν μου διὰ προαγωγὴν καὶ κάμψῃ τὴν ἀντίστασίν μου».

Ὑπῆρξεν ἀνάργυρος καὶ ἀκτήμων. Ἀλλά καὶ πατὴρ φιλόστοργος καὶ ὑπέροχος πνευματικὸς καθοδηγητής, ἀναπαύων καὶ ἐνισχύων πλῆθος ψυχῶν μέ τὸ μυστήριον τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Ἀκόμη ἦτο καὶ φιλομόναχος, ὅπως, ἐκτός τῶν ἄλλων, μαρτυρεῖ καὶ ἡ λαμπρά καὶ σπουδαία Ἱερά Μονή τῆς «Κεχαριτωμένης Θεοτόκου» Τροιζήνος. Πόθος του βαθύς καὶ ἀνύστακτος, νὰ διοικῆται ἡ Ἐκκλησία μέ βάσιν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας. Διὸ καὶ ἐλυπεῖτο βαθύτατα ὅταν διεπίστωνε κανονικὰς παρεκκλίσεις καὶ παραβιάσεις. Κατέστη δέ παροιμιώδης ὁ λόγος του, ὅτι «ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν οἱ Κανόνες κατήντη-

σαν “κανόνια”, ἅτινα στρέφει πᾶς τις ὅπου βούλεται, πάντως μόνον κατὰ τῶν ἀντιπάλων του».

Θεωροῦμεν χρέος πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ὑπερόχου ἀνδρός νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἦτο καὶ ψυχὴ, ἥτις ἐδονεῖτο καὶ ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη. Ἐντεῦθεν καὶ ὑπῆρξε θερμὸς συμπαρστάτης τοῦ ἐθνικοῦ θέματος τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἐπανεὶλημμένως τὸν ἐπεσκέφθημεν καὶ τὸν συνεβουλεύθημεν ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ κατακλείς του ἦτο: «Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν Βόρειον Ἡπειρον εἶναι ἱερός καὶ ἀξίζει κάθε θυσία δι' αὐτόν». Ἀσφαλῶς, διὰ τὴν αἰσίαν ἐκβασιν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀγῶνος ὁ ἀοίδιμος θά προσεύχεται ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, ὅπου τώρα εὐρίσκεται.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος μετέστη εἰς ἀκαίαν ἀκόμη ἡλικίαν. Ἀνεξιχνίαστοι αἱ βουλαὶ τοῦ Κυρίου. Ἄς πρεσβεύῃ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡ μνήμη του εἴθε νὰ εἶναι ἀγήρως καὶ αἰώνια.

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτης
Σεβαστιανός

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Φλωρίνης Αὐγουστίνου

Πρὸς τὸ Ἱερόν Ἡσυχαστήριον
Κεχαριτωμένης Θεοτόκου
Τροιζήνα

Λόγῳ ἀδυναμίας γήρατος λυποῦμαι διότι δέν θά παραστῶ, καθὼς ἐπεθύμουν, εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ λίαν ἀγαπητοῦ μου ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ μου καὶ συλλειτουργοῦ π. Ἐπιφανίου, μέ τὸν ὁποῖον μέ συνδέουν ἀναμνήσεις κοινῶν προσπαθειῶν καὶ ἀγῶνων ὑπὲρ ἀνορθώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἀπὼν τῷ σώματι, ἀλλά παρὼν τῷ πνεύματι, θά συμπάρισταμαι κατὰ τὴν κηδεῖαν, ἐκφοράν καὶ ταφήν τοῦ ἱεροῦ σκηνώματος τοῦ ἀνδρός.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος ὑπῆρξε κορυφαῖος θεολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σθεναρὸς υπερασπιστὴς τῶν δικαίων αὐτῆς, μετὰ παρρησίας ἀλλὰ καὶ σπανίας ὀξυνοίας καὶ δεινῆς διαλεκτικότητος κονιορτοποιῶν τὰ ἐπιχειρήματα τῆς συγχρόνου ψευδωνύμου γνώσεως, σοφὸς δέ καὶ στοργικὸς πνευματικὸς πατήρ, ἐρευνῶν τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας μετὰ μεγίστης διακρίσεως καὶ παρέχων τὰ κατάλληλα πνευματικὰ φάρμακα διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ψυχῶν. Μαγνήτης, ἐλκύων πρό παντός ψυχὰς νέων, ἰδίως φοιτητῶν καὶ ἐπιστημόνων, εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου, ἀφήνει σήμερον κενὸν δυσαναπλήρωτον. Ἀλλά παρηγορούμεθα μέ τὸ ὅτι, μιμούμενος τὸν ὑπέρμαχον πρόμαχον τῆς Ὁρθοδοξίας Θεόδωρον Στουδίτην, εἰς τὴν ἐπετειον μνήμην τοῦ ὁποῖου ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον, μέ ἀτρύτους κόπους καὶ θυσίας ἀνῆγειρεν, ὡς ἐκεῖνος, νέον Στουδίον, τὸ ὑμέτερον ἱερόν Ἡσυχαστήριον, ἐπ' ὀνόματι τῆς Κεχαριτωμένης Θεοτόκου. Ὑμεῖς οἱ μαθηταὶ του, ἀκολουθοῦντες τὰ ἴχνη τοῦ πνευματικοῦ ὑμῶν πατρός, ἐλπίζομεν ὅτι θά συνεχίσετε τὴν παράδοσιν ὡς ἀγλαόκαρπον δένδρον τῆς Ὁρθοδοξίας μας, διαρκῶς αὐξανόμενον καὶ καρποφοροῦν.

Χύνων δάκρυα ἐπὶ τῇ πρὸς Κύριον ἐκδημίᾳ τοῦ τιμίου ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός π. Ἐπιφανίου, ὀλοψύχως εὐχομαι, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ἐν σκηναῖς δικαίων. Μέ τὴν πρώτην εὐκαιρίαν, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, θά ἐπισκεφθῶ τὸ ὑμέτερον Ἡσυχαστήριον, ἵνα τελῶσωμεν



Στὸ Γραφεῖο του ἐν Ἀθήναις

Τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὡς μετὰ δακρύων ἐτελέσαμεν σήμερον μετὰ τῶν ἐνταῦθα ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ἐν τῷ ἐντός τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως παρεκκλησίῳ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

Θερμῶς παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Ἀδελφότητα, ἵνα εὐχέσθε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ γέροντος ἐπισκόπου, ὅστις, ὡς δεικνύουν ὅλα τὰ σημεῖα, ἀναμένω ταχεῖαν τὴν ἐξοδόν μου ἐκ τοῦ παρόντος βίου. Εὐχέσθε ἵνα ὁ Θεός μοι δώσῃ μετάνοιαν, δι' ἣν, ὡς πιστεύω, μοί ἔδωκε πολλὰς παρατάσεις ζωῆς.

Μετ' ἐγκαρδίων εὐχῶν

† Ὁ Φλωρίνης Αὐγουστῖνος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Λευκάδος Νικηφόρου

Ἐφυγε κι αὐτός. Σάν νά εἶναι λίγοι ὅσοι μᾶς ἔχουν φύγει. Σάν νά εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, πού θά μπορούσαν νά προσφέρουν ἀκόμη πολλὰ. «Ἀκόμη μία βρύση στέρεψε. Μία λαμπάδα ἔσβησε. Ἕνας γλυκὺς τόνος σῶπασε».

Ἦταν μία προσωπικότητα, πού ἐπεβάλλετο ὁ π. Ἐπιφάνιος. Μέ τὴν πρώτη συζήτησι, πού ἔκανες μαζί του, καταλάβαινες, ὅτι ἔχεις μπροστά σου ἕνα χαρισματοῦχο κληρικὸ· προικισμένο μὲ χαρίσματα πολλὰ. Ἡ μεγάλη του πίστις· οἱ ἀρετές του· τὸ γενναῖο φρόνημά του· ἡ ἀγωνιστικότητα του· ἡ διαλεκτική του ἱκανότητα· ἡ τεραστία μὴ φωσὶς του. Πολύπλευρα κατηρτισμένος. Ἀφωσιωμένος στὸν Ὑπερλατρευτό Κύριό μας. Χριστοκεντρικός, πατερικός, παραδοσιακός, ἀσκητικός, φιλομόναχος· ἄριστος κανονολόγος. Πραγματικὰ πεφωτισμένος ὁρθόδοξος θεολόγος.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος ἀγαποῦσε εἰλικρινά τὸν Θεό. Καὶ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἀγάπη του – αὐτὴ κυρίως – ὡμόρφαινε τὴν ἀγνή του ψυχὴ. Ἦταν ἀνυποχώρητος στὶς πεποιθήσεις του· μαχητικός. Ἀλλὰ συγχρόνως ἦταν καὶ προικισμένος μὲ ἀνωτερότητα, μὲ τέχνη καὶ ἀγάπη ἀπέραντη. Ὡστε νά μὴ πληγῶνῃ τοὺς ἀντιδιατιθεμένους» (Β' Τιμ. 2,25).

Εἶπαν: «Ἀγάπα τὴν Ἀλήθεια περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους». Καὶ ἀγαποῦσε ὁ π. Ἐπιφάνιος «πλεῖον...» (Ἰωάν. 21,15). Ἀγαποῦσε τὴ σαρκωμένη Ἀλήθεια, τὸν Θε-άνθρωπο Ἰησοῦν. Καὶ ἀγωνιζόταν καθημερινά –μέσα του καὶ δίπλα του– γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Κρατοῦσε ὁμως ψηλά τὸν ἑαυτό του. Στό ὕψος ἐκεῖνο, πού στέκουν ἀναγεννημένες ψυχές. Δέν συνέβαινε μὲ τὸν ἅγιο Γέροντα ἐκεῖνο, πού συχνὰ συναντᾶμε, ὅταν ἀγωνιζώμαστε γιὰ τὴν Πίστι. Φανατιζόμαστε τότε καὶ φθάνουμε καὶ στὴν ἀντιπάθεια κάποτε. Κι ἔτσι λερώνουμε –μέσα μας– αὐτό πού πιστεύουμε. Ὁ π. Ἐπιφάνιος ὁμως ἐκινεῖτο σὲ ἀνώτερες σφαῖρες. Μαχόταν τὴν ἁμαρτία· ὄχι τὸν ἁμαρτωλό. Ἦταν ἐπιεικὴς στοὺς ἄλλους καὶ αὐστηρὸς στὸν ἑαυτό του. Ξεχώριζε τὰ πρόσωπα ἀπὸ τίς ιδέες τους. Πολεμοῦσε θαρραλέα, φρονήματα ἀντιχριστιανικά καὶ ἀντιεκκλησιαστικά. Ἀλλὰ δέν ἀντιπαθοῦσε ἐκεῖνους, πού τὰ ὑποστήριζαν. Γνήσιο τέκνο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας κατεῖχε ὄχι μόνο τὴν Ἀλήθεια, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμορφιά τῆς Ἀλήθειας.

Ἦλθε ὁμως ἡ ὥρα νά σταματήσει ὁ π. Ἐπιφάνιος τοὺς ἀγῶνες του καὶ τὴν ποικίλη προσφορά του. Ὁ Θεός,

«κρεῖττον τι προβλεψάμενος» (Ἑβρ. 11,40), τὸν ἀπέσυρε ἀπὸ τὴ γραμμὴ τῶν πρόσω καὶ τὸν ἀνέπαυσε κοντά Του, στὴν αἰώνιο δόξα. «Ἀνάπαυσις ἐστὶν ὁ θάνατος. Τέλος μὲν τῶν ἀθλῶν, ἀρχὴ δὲ τῶν ἐπάθλων», ὅπως ἔλεγε ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης. Γιὰ μᾶς θά λείπῃ βέβαια. Καὶ θά μᾶς λυπῇ ἡ ἀπουσία του. Κρύφτηκε ἀπὸ τὰ μάτια μας ἡ ἱερὰ μορφή του. Ἐσβησε τὸ ἄστρο του. Γιὰ ν' ἀνατεῖλῃ στὸν οὐρανό. Προσωρινὸς ὁ χωρισμός· χωρισμός ὁμως. Ἰδίως γιὰ τὰ πολυάριθμα πνευματικά του τέκνα.

Θεέ μου! Δέχου καὶ τοῦ π. Ἐπιφανίου τίς θερμές προσευχές γιὰ μᾶς. Γιὰ μᾶς, πού ὀρφανεύουμε ἐδῶ κάτω κάθε τόσο ἀπὸ ἁγίες ψυχές. Υἱός σου ἀγαπητός ἦταν καὶ ὁ π. Ἐπιφάνιος. Ἀλλὰ καὶ δικός μας ἀδελφός, «ἀγαπητός καὶ ἐπιπόθητος» (Φιλίπ. 4,1).

† Ὁ Λευκάδος καὶ Ἰθάκης
Νικηφόρος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Καρυστίας Σεραφείμ

Τὸν ἀείμνηστον Ἐπιφάνιον τὸν ἐγνώρισα ὡς φοιτητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, προηγούμενον κατὰ ἕνα ἔτος. Κατὰ τὴν συνδιδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ ἀναστροφὴν διέκρινα τὴν ἀγάπῃ του πρὸς τὴν Θεολογίαν καὶ ἐθαύμαζα τὴν σοφία καὶ τὴν ἀρίστη ἐπίδοσι. Καὶ τίς ἐντυπώσεις αὐτές εἶχαν ὅλοι οἱ συμφοιτηταί, ἀλλὰ καὶ οἱ καθηγηταί.

Ἐκτοτε δέν τὸν ἐπανεῖδα. Παρακολουθοῦσα ὁμως τὴν πορεία του, ἡ ὁποία ἦτο ἀνοδική. Ἀργότερα παρέστη ἀνάγκη νά τὸν συμβουλευθῶ, καὶ μοῦ ἔδωκε γνώμη σαφῇ καὶ ἀκριβῇ, σύμφωνη μὲ τοὺς ἰ. Κανόνας, καὶ τὴν ἀκολούθησα.

Εἶναι κοινὴ πεποίθησις, ἐκ τῶν πραγμάτων βεβαιουμένη, ὅτι ὑπῆρξε «δυνατός ἐν ταῖς Γραφαῖς», δι' αὐτό καὶ δυνατός ἐν λόγῳ, σὲ σημεῖο πού νά εὐφραίνῃ τοὺς πιστοὺς καὶ νά κατασχύνῃ τοὺς ἀντιδιατιθεμένους.

Γνώστης τῶν ἰ. Κανόνων, κατέστη κανὼν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πιστὸς τηρητὴς αὐτῶν εἰς τὴν ζωὴ του, ἀκριβὴς φύλαξ καὶ διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ αὐστηρὸς καὶ δίκαιος κριτὴς ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων, ὅπου καὶ ὅταν ἐσημειοῦτο παράβασις τῶν ἱερῶν Κανόνων.

Ἐμπεῖρος, ἀπροσωπόληπτος, ταπεινός, ἀγαπητός καὶ ἄριστος, «ἐν μηδενὶ λειπόμηνος». Ἐπιφάνιος ὀνόματι, ἀφανὴς τῷ βίῳ. Ἐπιφανὴς τῷ Κυρίῳ. Ἐχει καὶ δι' αὐτὸν ἐφαρμογὴ τὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Ὁ βίος του ἔλαμπε ὡς ἀστραπή, διό ἡ φωνὴ του ἠκούετο ὡς βροντὴ».

† Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου
Σεραφεῖμ

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως Θεοφίλου

Μία μορφή ἀνεπανάληπτη στὸν χῶρο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας. Ἐχω τὴν τόλμην νά πῶ, πὼς δέν ἔχουμε πολ-

λους κληρικούς σάν κι αὐτόν σήμερα στήν Ἐκκλησία. Ἐγώ ἀπό μέρους μου, δέν ἔχω γνωρίσει κανένα. Τέτοιον ἱερωμένο δέν συναντᾷ κανείς εὐκολα στή ζωή του. Τέτοιον, τόσο ἀγνό, τόσο βαρὺ, τόσο ὠραῖο, τόσο ἀφωσιωμένο στήν Ἐκκλησία, στήν ἀποστολή του, στόν Θεό καί Σωτῆρα Ἰησοῦ Χριστό. Νοιώθουν σήμερα πολλοί χριστιανοί πτωχοί, χωρίς τήν παρουσία του, τήν πλούσια καί φωτεινή.

Ὅταν κάποιος στό χωριό πεθαίνει, καί ἦταν ἐνάρετος, καί πλούτιζε κι ὁμόρφαινε μέ τήν ἀγάπη του καί μέ τήν ἀρετή του τήν τοπική Ἐκκλησία, τό χωριό του, λένε αὐτό τό κλασσικό: «Τό χωριό μας, ἡ ἐκκλησία μας, μέ τό πέταγμα τοῦ καλοῦ μας Λευῆτη στόν Οὐρανό, γίνεται αἰσθητά πτωχή» (σχῆμα λόγου εἶναι, πῶς ἡ Ἐκκλησία μας, μέ τόν θάνατο ἐνός καλοῦ κληρικοῦ, πτωχαίνει. Ἐμεῖς πτωχαίνουμε). Θά τό πούν πολλοί αὐτό γιά τόν πατέρα Ἐπιφάνιο, πού ἄλλωστε, ὅπως ὅλοι πιστεύουμε γιά τόν Γέροντα, δέν ἔχει πεθάνει, ἀλλά «μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν». Στήν οὐσία, λοιπόν, αὐτό τό λέμε, γιατί νοιώθουμε ἐμεῖς πτωχοί μέ τό πέταγμά του. Καί δέν τό λέμε γιά τήν Ἐκκλησία, διότι τῆς Ἐκκλησίας κεφαλή καί καρδιά εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πού ποτέ δέν τήν ἀφήνει νά πτωχεύσῃ.

Ἰσχύει αὐτό, γιά τόν καθ' ἕναν ἀπό μᾶς, πού τόν γνωρίσαμε καί γευτήκαμε κάτι ἀπό τήν ὁμορφιά του. Ἦταν ἕνα ἀστέρι φωτεινό, πού φώτιζε τό σημερινό σκοτάδι καί πού μπορεῖ, ποιός ξέρει, ἐπὶ πολὺ ἀκόμα χρόνο νά φωτίξῃ μέ τή ζωή πού ἔκαμε στόν κόσμο αὐτό καί στό περιβάλλον πού ζοῦσε. Ἦταν ἕνα ἀστέρι, πού φώτιζε, μέ τό φῶς τοῦ Χριστοῦ πού ἀκτινοβολοῦσε. Εἶχε μέσα του μία μεγάλη ἀγάπη γιά τόν Ἰησοῦ καί γιά τόν ἄνθρωπο, πού ξεχείλιζε ἀπό τήν καρδιά του, πού ἦταν μικρή γιά νά χωρέσῃ μία τόσο μεγάλη ἀγάπη. Ἦταν μία μεγάλη δύναμι, πού κυριαρχοῦσε μέσα του καί γύρω του, ὅπου περνοῦσε κι ὅπου ζοῦσε.

Δέν τολμῶ νά ὑμνήσω τήν χάρι του καί τήν ὁμορφιά του. Ἄν ἔπρεπε μέ ἀνάλογα σέ ὁμορφιά καί ἄρωμα καί πληθος, λουλούδια, νά ἐκφραστῇ ἀπό κάποιον ἡ ὁμορφιά του, δέν θάφταναν ὅλα τά ὠραιότερα λουλούδια τῆς ἐπαρχίας του, πού καλλιέργησε τίς ἀρετές σάν ἀνθῶνα, γονατιστός τόσα χρόνια. Ἀλλά καί πολλές περιοχές τῆς Ἀθήνας, καί πολλές αὐλές χριστιανῶν βρίσκομε ἀνθισμένες μέ τήν προσευχή του. Καί τά πιό μυρωμένα. Θά ἔπρεπε νά ἦταν ἀνθισμένοι καί ὅλοι οἱ δρόμοι, πού πέρασε, κι ὅλες οἱ ἐκκλησίες, καί πολλά σπίτια, πού καλλιέργησε μέ τό πετραχήλι του καί μέ τό γονάτισμά του.

«Κύριε, αὐτή τῇ χάρι του, αὐτή τήν πίστι του, αὐτή τήν ἀγάπη του, κάνε νά τήν πάρουν ὅλα τά παιδιά του. Κι ἐγώ θέλω, Κύριέ μου, ἕνα κομμάτι ἀπό τήν ὁμορφιά του. Ἀμήν».

† Ὁ Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως
Θεόφιλος

—οοοοο—

**Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Δημητριάδος
Χριστοδούλου**

ΕΠΕΣΕ ΓΙΓΑΣ, ΑΝΕΣΤΗ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ

Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ εἰς ἡλικίαν 59 ἐτῶν, τήν 10ην

Νοεμβρίου 1989, μετά πολὺμνηνον βασανιστικὴν ἀσθένειαν, εἰς τήν διάρκεια τῆς ὁποίας ἡ πίστις του καί ἡ καρτερικότης του ὑψώθησαν μέχρι οὐρανοῦ, ὁ σεβαστός ἀρχιμ. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος. «Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακροῦς» ὁ ἀειμνηστος καί ἀπέβη δι' ὅλης τῆς ζωῆς, ἀλλά καί τοῦ ὀσιακοῦ του τέλους, φῶς Χριστοῦ, τό ὁποῖον «φαίνει πᾶσι». Προικισμένος μέ ἐξαίρετα χαρίσματα, τά ὁποῖα ἐπολλαπλασίασε φιλοπόνως ἐργασάμενος, ἀνεδείχθη ὄντως «δοῦλος ἀγαθός καί πιστός» τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὁποίου ἠνάλωσεν ἐκ νεότητός του ὅλας του τὰς δυνάμεις. Μέ τήν σπανίαν εὐφυΐαν του, τήν ἰσχυράν του θέλησιν, τήν ἐμφυτον καλωσύνην τῆς ψυχῆς του, τόν σπαργώδη δυναμισμόν του, τήν ἀκαταπόνητον δραστηριότητά του, τήν λιπαράν θεολογικήν του κατάρτισιν, τήν ἀμετακίνητον πίστιν του, ἐβάδισεν ὀμικρὸς μὲν τό δέμας καί ἀσθενὴς τήν κρᾶσιν, ἀλλά μέγας τήν ἀρετὴν καί τό φρόνημα π. Ἐπιφάνιος, ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Κυρίου καί τῶν Ἀποστόλων, μιμηθεὶς τοὺς μεγάλους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας εἰς τό ἦθος, τήν ἀγωνιστικότητα, τήν ἀσκητικότητα, ἀλλά καί τήν διάκρισιν, τήν ἀπλότητα καί τήν λιτότητα τῆς ζωῆς του.

Ἀπέφυγε μετά πάθους τὰ ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα ἀπέκρουσε καί προσφερόμενα, καί διετηρήθη ἐκ πεποιθήσεως ἀκτῆμων καί ἀνάργυρος. Ἀλλ' αὐτός ὁ «μηδὲν ἔχων» κατεῖχε πάντα, ἐφ' ὅσον ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τήν νῆψιν, τήν προσευχήν, τήν ἀσκησιν, τήν ἐγκράτειαν, τήν μελέτην, τήν συγγραφὴν, τήν καθοδήγησιν ψυχῶν. Διὰ τοῦτο καί ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀκραιφνὴς τῶν θείων δογμάτων ὑποφῆτης, ἀπλανὴς τῆς πίστεως διδάσκαλος, αὐθεντικὸς τῶν Κανόνων ἐρμηνεὺς, γενναῖος τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας πρόμαχος, σοφὸς τῶν ψυχῶν ποδηγέτης, στοργικὸς τῆς μοναδικῆς πολιτείας μύστης, θερμουργὸς τῆς Ἐκκλησίας



Ὁ π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος εἰς νεωτέραν ἡλικίαν

αμύντωρ. Ὁ ἄνθρωπος μεγάλης ἀγάπης, συνέθλιβε τὰς προσωπικὰς του ἀνάγκας, ἐνώπιον τῶν ἀναγκῶν τῶν εἰς αὐτὸν καταφευγόντων πιστῶν. Ἡ στήριξις τῶν ἀσθενῶν εἰς τὴν πίστιν ἦτο κύριον μέλημά του. Εἰς τὸ ἱερόν Ἐξομολογητήριον διέθετε μέγα μέρος τοῦ χρόνου του, πολλὰκις πονῶν καὶ σωματικῶς ἐξ αἰτίας σκολόπων πολλῶν, τοὺς ὁποίους ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δὲν ἤρην ἀπ' αὐτοῦ, διὰ νὰ τελειοῦται ἐν τῇ ἀσθενείᾳ του ἡ χάρις Ἐκεῖνου. Τὰ κείμενά του, γλαφυρά, ἀκέραια, πνευματέμφορα, θὰ παραμείνουν ὄχι μόνον ὡς μνημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ ὡς γραφαὶ ἀγιοπατερικοῦ ἤθους, ὕφους καὶ σοφίας. Δὲν ὑπῆρξε ποτέ ἀκραῖος εἰς τὰς τοποθετήσεις του, οὔτε ἡρέσκετο εἰς προσωπικὰς ἐπιθέσεις, εἰ μὴ μόνον διὰ θέματα πίστεως καὶ ὀρθοδόξου γραμμῆς. Διό καὶ συνεδύαζε τὴν ἀκλινῇ προσήλωσιν εἰς τὰ ἱερὰ θέσμια τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὴν στοργικὴν τῶν μετανοούντων ὑποδοχὴν. Διαπνεόμενος ἀπὸ γνήσιον ἐκκλησιολογικὸν φρόνημα δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του οὔτε ἀκρίτους ἐρεσχελίας, οὔτε διολισθήσεις πρὸς κακοτρόπους ὑπερβολάς. Καὶ ἐπροτίμησε καὶ ὑβριζόμενος ἀκόμη νὰ παραμῆνῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς ὁποίας μετὰ κύρους καὶ παρρησίας ἐξέφραζεν.

* * *

Ὑπῆρξεν αὐστηρὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ δὲν ἐζήτησε τι δι' ἑαυτόν. «Ταῖς χρεῖαις αὐτοῦ» καὶ τῶν αὐτοῦ «ὕπηρετήσαν αἱ χεῖρες καὶ ὁ νοῦς του». Οἱ πρὸς αὐτὸν καταφεύγοντες ἀντίκρυζον εἰς τὸ πρόσωπόν του τὸν ἀνιδιοτελεῖ συναγωνιστὴν, τὸν ἀκατάβλητον πατέρα, τὸν πάντοτε πρόθυμον νὰ συμμερίζεται χαράς καὶ λύπας τῶν. Οἱ λόγοι του ἦσαν πάντοτε «ἄλατι ἡρτυμένον», τὴν χαρίεσσαν δέ ὁμιλίαν του διήνθιζε πάντοτε καὶ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων τόσον μέ ἀγιογραφικὰς ἢ ἀγιοπατερικὰς ρήσεις, ὅσον καὶ μέ λαϊκὰς τινας ἐκφράσεις. Ἐνίοτε ἐφέρετο ὡς μικρὸν παιδίον, αὐτὸς ὁ γίγας τῆς σκέψεως, τῆς συνέσεως καὶ τῆς σοφίας. Ὅσον εὐκόλον ἦτο νὰ εἶσαι φίλος του, τόσον δύσκολον ἦτο νὰ εἶσαι ἐχθρὸς του. Διότι σὲ ἀφώπλιζεν ἄλλοτε μὲ τὴν καλωσύνην του, καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν ἰσχυράν πειθῶ του. Τό ἦθος του ἦτο ἐκκλησιαστικόν, ἀδαμάντινον. Ἀνυποχώρητος εἰς τὴν πίστιν, δὲν ἐβλεπεν εἰς πρόσωπα ἀνθρώπων. Ἀκέραιος εἰς τὸν χαρακτήρα, τολμηρὸς καὶ γενναῖος. Ἀετός ὑψιπέτης εἰς τὴν σκέψιν, προοδευτικός, τῆς μεσότητος θιασώτης. Καὶ πρὸ πάντων ἄνθρωπος. Ἐχάσαμεν ἓνα ἀκούραστον μαχητὴν τοῦ πνεύματος. Ἡ Ἐκκλησία μας δικαιούται νὰ πενθήσῃ τὸν πρόσκαιρον χωρισμόν του. Τὸν ἐκέρδισεν ἡ θριαμβεύουσα τοῦ οὐρανοῦ. Πρὸς τὰ ἐκεῖ τώρα στρέφεται ἡ σκέψις ὅλων, ὅσοι ἐγαλουχήθησαν κοντὰ του, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, ὅσοι ὑπὸ τὸ πετραχήλι του ἔσκυψαν, ὅσοι εἰς τὴν Σχολὴν του ἐφοίτησαν. Πρὸς τὰ ἐκεῖ, «ὄθεν ἡ βοήθεια ἤξει».

Ναί, ἔπese γίγας, ἀλλὰ τώρα πρεσβεύει καὶ μεσιτεύει ὑπὲρ πάντων ἡμῶν. Θὰ ἐξακολουθήσωμεν νὰ εἴμεθα ἰδικοί του. Νὰ εἶναι ἰδικὸς μας. Διότι τώρα ἀνέστη χάριν ἡμῶν ἀκόμη ἓνας παράκλητος...

† Ὁ Δημητριάδος Χριστόδουλος



Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Σάμου καὶ Ἱκαρίας Παντελεήμονος

ΜΙΑ ΝΕΑ ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΑΣ

Ὁ γνωστός στὸ πανελλήνιο καὶ ἀκάματος τῆς Ἐκκλησίας μας ἐργάτης Ἀρχιμ. π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος, ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, «ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ».

Ἀλήθεια, ἦταν γεγονὸς συγκλονιστικὸ γιὰ ὅλους. Ποιὸς δὲν πόνεσε; Ποιὸς δὲν δάκρυσε; Καὶ ποιὸς δὲν ἀνησύχησε γιὰ τὴ στέρησιν αὐτῆς τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ ἓνα τέτοιο φλογερὸ καὶ συνετὸ καὶ θαρραλέο μαχητῆ της! Καὶ μάλιστα αὐτὲς τίς ἐποχές, πού ἡ Ἐκκλησία μας χτυπιέται βάνανσα ἀπὸ ὕλιστές, ἀθεϊστές κι αἰρετικούς, συστηματικὰ ὠργανωμένους καὶ πονηρὰ ἐργαζομένους.

Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ πόνεσα κι ἐγὼ καὶ δάκρυσα. Καὶ ἔψαλα Τρισάγιο γιὰ τὴν ψυχὴ του στὸ Ἐπισκοπικὸ μου Παρεκκλήσιο τῆς Σάμου. Καὶ στάθηκα μετὰ, γιὰ λίγο χρόνο, στὸ Ναὸ καὶ ἄρχισα νὰ σκέπτομαι τὸν ἀγαπητὸ μου π. Ἐπιφάνιο στὰ περασμένα χρόνια τῆς ζωῆς μας.

Τὸν γνώρισα, τὸ 1949, ὡς πρωτοετῆ φοιτητῆ τῆς Θεολογίας. Τὸν εἶχα τότε συνεργάτη στὸ Κατηχητικὸ τῆς ἐνορίας μου, πτωχικῆς, ἀπόμερης καὶ προβληματικῆς, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς περιοχῆς Ταμπουρία στὸν Πειραιᾶ. Καὶ ἀφοῦ ἐγίνε κληρικὸς ἀργότερα, συναντιώμασταν συχνὰ καὶ μέ ἄλλους κληρικούς καὶ λαϊκοὺς, καὶ συζητούσαμε πνευματικὰ γιὰ τὸν Χριστό, τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἀποστολὴν μας. Ἐτσι εἶχα εὐκαιρίες ἀρκετὲς γιὰ νὰ αἰσθάνωμαι καλὰ τὰ πολλὰ χαρίσματα του. Καὶ ἀκόμα νὰ προβλέπω μία εὐδόκιμη ἐξέλιξιν του στὸν Ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου.

Πολύ καλὰ ἐπίσης, καὶ μὲ χαρὰ, θυμᾶμαι καὶ τὴν ἐποχὴ πού ὑπηρετοῦσα στὴν Χρυσοσπηλαιώτισσα, τῆς ὁδοῦ Αἰόλου. Στὸ Ναὸ αὐτὸ ἐκκλησιαζόταν καὶ ὁ π. Ἐπιφάνιος κάθε Κυριακὴ καὶ μεγάλη εορτῇ. Ὅσες τότε εὐκαιρίες μοῦ προσφέρονταν γιὰ γνωριμία πῶς βαθειὰ καὶ γιὰ συμπνευματισμό. Καὶ πρέπει νὰ τὸ γράψω ὅτι ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐνοιῶθα: «Ἐκτιμῶσα τὴν εὐσέβειάν του, τὸ γνήσιο λειτουργικὸν τοῦ πνεύματος, τὴν πνευματικὴν του ὥριμότητα, τὴ φωτισμένη καὶ λεπτὴ του κρίσιν, ἰδίως πάνω σὲ προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας, φοβερὰ καὶ δύσκολα καὶ τότε».

Κι ἀκόμα πρέπει νὰ ὁμολογήσω πὼς γρήγορα κατάλαβα, ὅτι ὁ π. Ἐπιφάνιος, ἂν καὶ νεαρὸς στὴν ἡλικίαν, εἶχε πιά διαμορφωθῇ σὲ σημαντικὴ ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότητα. Δὲν κατέλαβε μεγάλες θέσεις, βέβαια, καὶ ἐπίσημες στὸν ἐκκλησιαστικὸν χῶρον, ὅπως ἀσφαλῶς τοῦ ἄξιζαν. Τέτοιες θέσεις καὶ τέτοιες διακρίσεις, κοσμικὲς θὰ λέγαμε κι ἐπιφανεῖς, ἀπέφευγε ὁ π. Ἐπιφάνιος. Τὸ περιθώριον συνήθως προτιμοῦσε. Ζοῦσε «ἐν κρυπτῷ». Καὶ ἐν τούτοις ἐργαζόταν θετικὰ ὡς ἀφανὴς ἐργάτης τοῦ Κυρίου καὶ «ἀνευ κρότου».

Ἄλλ' ἡ φήμη του κυκλοφοροῦσε κι ἀπλωνόταν συνεχῶς. Κι ἔτσι ἀρκετοὶ τὸν γνώριζαν καὶ τὸν πλησίαζαν. Σάν τῃ διψασμένη ἐλαφο ἔτρεχαν κοντὰ του. Φοιτητὲς καὶ νέοι, ἐπιστήμονες κυρίως, ἄρχισαν νὰ τὸν περιβάλλουν. Ἦταν τότε, πού ὁ π. Ἐπιφάνιος προβάλλει σάν ὠλοκληρωμένος κληρικὸς καὶ ἀναγνωρισμένος, ὥριμος πνευματικὰ Ἡγέτης. Πνευματικὸς πατέρας στοργικὸς καὶ διακριτικός. Καὶ μάλιστα «ὕπερπολύτεκνος» πατέρας!



Ἐπιφάνιος Ἰ. Θεοδωρόπουλος
Ἀρχιμανδρίτης
(1930 – 1989)

Καί τὰ πνευματικά παιδιά του ἔτρεφε ὄχι μέ τίς διαλέξεις, αὐτές πού λέμε «ἐπιπέδου ὑψηλοῦ», οὔτε μέ κηρύγματα πομπώδη. Οἱ ταπεινές του συζητήσεις καί οἱ πνευματικές του σκέψεις, ἀθόρυβα κι ἀπλᾶ, εἰσχωροῦσαν στίς ψυχές τους, σάν τό ἡρεμο καί δροσερό ρυάκι. Καί μέ τέτοιο τρόπο τίς ἀναγενοῦσε, τίς μεταμόρφωνε, τίς κατάρτιζε «κατά Χριστόν», καί τίς ἐνίσχυε στά πνευματικά παλαίσματα τους.

Σέ κάποια ἐποχή τοῦ χρόνου (1974) ἔγινε Ἐπίσκοπος. Ἀλλ' ἡ ἀκριτική περιοχή, πού μοῦ ἀνέθεσε ὁ Κύριος νά διακονήσω, δέν μοῦ ἐπέτρεπε νά συνεχίσω αὐτή τήν καλήν ἐπικοινωνία μου μέ τόν π. Ἐπιφάνιο. Θέλετε ἡ ἀπόστασι, θέλετε ὁ φόρτος τῆς δουλειᾶς δέν μέ βοηθοῦσαν. Ἀλλ' οἱ εὐθύνες μου μέ ὑποχρέωναν πολλές φορές νά τόν ἀναζητῶ μέ τό τηλέφωνο. Καί μ' αὐτό τόν τρόπο τόν ἀπασχολοῦσα ἀρκετά. Καί, βέβαια, μέ προβλήματα καί θέματα, πού συνήθως ἀνακύπτουν, ὅπως εἶναι φυσικό, καί στή δική μου ἀκριτική περιοχή. Καί ὁμολογῶ, πῶς ἦταν πάντα πρόθυμος νά βοηθήσῃ. Καί βοηθοῦσε θετικά. Οἱ γνώμες του ἦσαν πάντα σύμφωνες μέ τό πνεῦμα τῶν ἱ. Κανόνων καί τήν Παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας μας καί προσαρμοσμένες στή σύγχρονη πραγματικότητα.

Τώρα, ὅμως, ὁ ἀγαπητός μου π. Ἐπιφάνιος «ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ». Εἶναι εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ὅτι «ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ». Λίγο χρόνο πρίν νά κοιμηθῇ, μοῦ ἔλεγε τηλεφωνικῶς: «Δέν μπορῶ. Ὅμως, δόξα τῷ Θεῷ! Ζητῶ τήν προσευχή σας». Φαινόταν ὥριμος πιά καρπός. Καί ὁ καρπός αὐτός δόθηκε στόν Κύριο καί Λυτρωτή μας Ἰησοῦ. Ἦταν θάνατος εὐλογημένος. Ἔτσι, ὁ π. Ἐπιφάνιος μέ τέτοιο θάνατο καί μέ τέτοια βιοτή ἐνάρετη, οὐσιαστικά δέν πέθανε. Ζῇ πραγματικά καί βασιλεύει στή Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. Καί εἶναι σίγουρα μακαριστός. Ζῇ μέ τόν Θεό, τήν «Κεχαριτωμένη Θεοτόκο», τούς Ἀγγέλους, τόν ἅγιο Ἐπιφάνιο καί μέ ὅλους τούς Ἁγίους. Καί προσεύχεται γιά τούς «ἐγγύς», τὰ πνευματικά του παιδιά, ἀλλά καί γιά τούς «μακράν», γιά ὅλους μας, πού τόν γνωρίσαμε, τόν ἀγαπήσαμε καί τόν ἐκτιμήσαμε.

Ἔτσι, ὅλοι νοιώθουμε, πῶς ὁ π. Ἐπιφάνιος εἶναι μία νέα δόξα τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας μας.

† Ὁ Σάμου καί Ἰκαρίας
Παντελεήμων

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Πειραιῶς Καλλινίκου

Ἀνταποκρινόμενος στήν παράκλησι τοῦ ἀγαπητοῦ μου συνεργάτου στήν Ἱερά Μητρόπολι Πειραιῶς καί ὑπευθύνου συντάξεως τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ «Τρεῖς Ἱεράρχαι» κ. Ἰω. Τιμαγένη, γράφω λίγες σκέψεις γιά τόν ἀείμνηστο π. Ἐπιφάνιο Θεοδωρόπουλο, διακεκριμένο, ταλαντούχο καί μεγίστης σπουδαιότητος Κληρικό.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος ὑπῆρξε γιά τήν ἐποχή μας ἕνα πολύ φωτεινό ἀστέρι. Ἦταν σπανία μορφή, ὠλοκληρωμένου, ἐμπνευσμένου καί ζηλωτοῦ Κληρικοῦ. Διέθετε πηγαία καί ἀνόθευτη εὐσέβεια, ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικήν συνείδησιν ἀκριβῆ, ἀγάπην καί ἀφοσίωσιν στήν Ἐκκλησία εἰλικρινῇ, θεολογικήν καί φιλολογικήν κατάρτισιν ἀρτίαν, συγγραφικήν ἱκανότητα πολύ σπουδαίαν, πολυμέρειαν

γνώσεων, ὀξύνοιαν θαυμαστήν, ζῆλον καί ἐργατικότητα ἐκπλήσσουσαν.

Ὑπῆρξεν ὄντως μεγάλη ἐκκλησιαστική μορφή. Συνετός, χωρίς φανατισμούς καί ὑπερβολές. Σώφρων καί νουνεχής. Λιτοδίαιτος καί ἀσκητικός εἰς βαθμόν ὑπερβολῆς. Ἀπλοῦς καί ἀνεπιτήδευτος. Ταμεῖον γνώσεων. Θαυμάσιος ἐρμηνευτής λειτουργικῶν κειμένων. Βαθύς γνώστης τῶν ἱ. Κανόνων. Ταπεινός καί ἡσύχιος.

Ἡ πρόωρος πρός Κύριον ἐκδημία του ἐστέρησε τήν Ἐκκλησίαν ἐνός πεφωτισμένου καί σπανίων ἱκανοτήτων Κληρικοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἔγινε ὄντως φτωχότερη σέ ἔμφυχο ὕλικό, μέ τήν πρόωρη ἐκδημία τοῦ π. Ἐπιφανίου. Οἱ μεγάλες ἐκκλησιαστικές μορφές σήμερα δέν εἶναι πολλές καί ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀλίγους, πού λάμπρυναν τό ἀνθρώπινο ὕλικό τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας.

Εὐχομαι ἐκ βάθους καρδίας, ὅπως Κύριος ὁ Θεός ἀναπαύσῃ τήν ἁγίαν ψυχὴν του ἐν σκηναῖς δικαίων, ὅπως εὐλογῇ τό Μοναστήρι τῆς Κεχαριτωμένης, πού ὁ ἴδιος δημιούργησε καί ἀναδείξῃ νέους Κληρικούς, μιμητάς τοῦ ὑπερόχου παραδείγματός του.

† Ὁ Πειραιῶς Καλλίνικος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Νικοπόλεως καί Πρεβέζης Μελετίου

ΠΡΟΧΕΙΡΕΣ ΝΟΣΤΑΛΓΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Εἶναι πολύ εὐκολο, νά γράψῃ κανεῖς κάτι γιά τόν ἀείμνηστο ἀρχιμανδρίτη Ἐπιφάνιο Θεοδωρόπουλο. Μά εἶναι καί πολύ δύσκολο. Ὅ,τι καλό καί νά εἰποῦμε γι' αὐτόν, τοῦ ταιριάζει. Καί ὅσα κι ἂν εἰποῦμε, δέν θά παρουσιάσου- με τήν μεγάλη προσωπικότητά του ὅπως τοῦ ἀξίζει.

1. Ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν μέγας στήν ἀρετή καί στήν σύνεσι. Ἀπό παιδί. Ἀπό τήν πιό τρυφερή του ἡλικία ἀκόμη προτιμοῦσε τίς διδασχές τῆς θείας του Ἀλεξάνδρας ἀπό κάθε παιχνίδι. Καί εἶχε γίνεῖ ἕνας ἀληθινός νέος παιδαριό- γέρων. Ἀλήθεια, πόσα δέν μᾶς εἶχε διηγηθῇ ἡ σεβασμία καί ἁγία ἐκείνη γυναίκα!...

Νέος ἀνεξήτησε ἔγκαιρα τήν καθοδήγησι τῆς Ἐκκλησίας. Καί εὗρηκε τήν ἀρίστη. Στό πρόσωπο τοῦ πνευματικοῦ του πατέρα τότε ἀρχιμανδρίτου – πρωτοσυγγέλλου καί σήμερα Μητροπολίτου Μεσσηνίας Σεβ. Χρυσοστόμου Θέμελη, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρετή καί ἡ φωτεινή προσωπικότητα ἐπέσυρε τό δέος στήν Καλαμάτα. Ἀλήθεια! Τί πλοῦτο πνευματικό πού εἶχε τότε ἡ Καλαμάτα! Χρυσ. Θέμελης, Ἀγαθ. Μιχαηλίδης, Ἰωήλ Γιαννακόπουλος, Ἰωάννης Μακρόπουλος, Ἀλέξ. Θεοφιλόπουλος, Βουλκάνο, Βελανιδιά, Δήμιοβα, Ὑπαπαντή, Ἐλεήστρια. Καί τί ρωμαλέα ἀσκητική παράδοσι! Πραγματικό φυτώριο εὐσεβείας.

2. Ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν ἀχόρταγος νά μαθαίνῃ καί ν' ἀγωνίζεται. Καί ἀσυμβίβαστος. Σέ ὅ,τι ἦταν ἐπιταγή Κυρίου. Ἀκούραστος στήν προσευχή. Ἀνυποχώρητος στήν τάξι τῆς νηστείας. Ὑπόδειγμα ταπεινώσεως. Καί ἀπόλυτος. Τόσο, πού πολλοί κατά καιρούς ἐκμεταλλεύθηκαν τόν ἱερό του ζῆλο, γιά νά τόν ἀφήσουν ἄδικο ἐκτεθειμένο. Καί ἡ θυσία ἦταν πάντοτε δική του. Ἡ ὑποχωρητικότητα του θύμιζε κάτι ἀπό τούς ἁγίους. Εἴμαστε φίλοι. «Ὁμόψυχο ἀδελφό» του μέ ὠνόμαζε. Πολλά μοῦ εἶχε ἐκμυστηρευθῇ

γιά όσα ύπέφερε, άφ' όν ούκ έδει! Καί όλους αὐτούς (άρ-
χιερείς, ιερείς, ιερομονάχους, πνευματικά του τέκνα) τούς
άντιμετώπιζε μέ ύπομονή, μακροθυμία καί αὐτομεμψία.
Πολλούς έλύπησα στή ζωή μου, έλεγε λίγο πρίν τήν κοί-
μησί του. Δέν ένθυμούμαι νά μέ έλύπησε ποτέ κανένας!

Είχε πολλά καί σπάνια χαρίσματα. Πού έγίνοντο εϋ-
κολα αίσθητά, σέ όποιον είχε, έστω καί λίγη έπικοινωνία
μαζί του. Καί τόν έπέβαλλαν στή συνείδησι άκόμη καί τών
πιό άρνητικά διατεθειμένων έναντι του ιεροϋ κλήρου. Κα-
θηγητές Πανεπιστημίου (διαφόρων Σχολών) παρεδέχοντο
μέ βαθειά ταπεινώσι καί μέ υϊκή άφοσίωσι τήν πνευματι-
κή του καθοδήγησι.

3. Δέν θά σταθώ, δέν θά επιμείνω στά λαμπρά προ-
σόντα του σάν συγγραφέα, σάν άπολογητή, σάν γνώστη
τών 'Αγίων Γραφών καί τών ι. Κανόνων. "Αν δέν είχε τήν
άνωθεν σοφία, τήν πνευματική άγάπη του ποιμένα γιά τό
πλανημένο πρόβατο, τά τάλαντα μέ τά όποια τόν είχε προι-
κίσει ή θεία άγαθότητα, θά ήσαν γιά κατάκρισί του. Μά μέ
τήν ζωοποιό δύναμι τής Χριστομίμητης άγάπης, θυσίας
καί άγωνίας γιά τή σωτηρία του άπωλολότος, όλα τά έπολ-
λαπλασίασε. Δέν έδιωχνε ποτέ κανένα. Δέν άποστρεφόταν
ποτέ κανένα. Καί όποιον πρόσφευγε στήν καθοδήγησί
του, πάσχιζε νά τόν όδηγήσιν σέ άληθινή θεογνωσία. Καί
τί θυσίες, πού έκανε γιά τά πνευματικά του τέκνα!... 'Απο-
δώσει αὐτῷ ό δίκαιος Κριτής καί Μισθαποδότης έν τῇ
Παλιγγενεσί!...

4. Καί τῇ ύπερβολῇ τών χαρισμάτων καί τών δωρεών
του Θεοϋ πρόσ αὐτόν, του έδόθη καί σκόλοψ τῇ σαρκί. Γιά
νά τόν κολαφίξει, νά μήν ύπεραίρεται. Πρίν άκόμη χειρο-
τονηθῇ διάκονος. Καί συνεχίσθηκε μέχρι πού έλαβε τόν
στέφανο. Τί πόνος, τί ταλαιπωρία, τί ύπομονή άγόγγυστη!

Δέν σοϋ ζητῶ, Κύριέ μου, τά πλούτη του κόσμου.
Οϋτε τίς χαρές του. Οϋτε τίς άπολαύσεις του. Οϋτε δόξες
καί τιμές. Λυπήσου με τό ταπεινό Σου πλάσμα. Κάμε νά
κλείσω γιά λίγα λεπτά τά μάτια μου αὐτή τῇ νύχτα!

Χρόνια όλόκληρα ό άοιδιμος δοϋλος του Θεοϋ 'Επι-
φάνιος παρακαλοϋσε τόν ύπέρ ήμῶν Σταυρωθέντα: Κύριε,
εί δυνατόν, δός μου τήν χάρι Σου νά κλείσω γιά λίγο τά μά-
τια μου, νά πάρω μιά γεύσι ύπνου!... Πλήν οϋχ ως έγώ
θέλω, άλλ' ως Σύ. Γενηθῇ τό δικό Σου θέλημα.

Καί ό Κύριος του έστειλε καρκίνο. 'Εδόξασε τόν άρ-
χηγό τής σωτηρίας μας διά παθημάτων. 'Εδόξασε καί τόν
δοϋλο του 'Επιφάνιο μέ τόν πόνο, τήν ύπομονή καί τά
πάθη.

* * *

"Εκλείσε τά μάτια του δείχνοντας, ότι ή εϋσέβεια δέν
ήταν γι' αὐτόν τρόπος ζωῆς, άλλά ύπακοή γνήσια καί όλό-
ψυχη στοϋ Θεοϋ τό άγιο θέλημα.

Εϋ δοϋλε, άγαθέ καί πιστέ! Χαίρε! 'Ο μισθός σου πο-
λύς έν τῷ οϋρανῷ.

† 'Ο Νικοπόλεως Μελέτιος

—οοοοο—

Του Σεβασμ. Μητροπολίτου 'Ηλείας Γερμανοϋ

'Αγαπητέ μου κ. Πρόεδρε,

Μή δυνηθείς νά παρευρεθῷ είς τήν νεκρώσιμον 'Ακο-
λουθίαν, μέ μεγάλη μου λύπη σᾶς γράφω αὐτήν τήν έπι-

στολή, διά νά έκφράσω τήν συμμετοχήν μου είς τόν πόνο
τῶν μελῶν του ιστορικοϋ Συλλόγου σας διά τήν πρόσ Κύ-
ριον έκδημίαν του άειμνήστου πνευματικοϋ συμπαραστά-
του σας 'Αρχιμ. 'Επιφανίου Θεοδωροπούλου.

'Εγνώρισα τόν άειμνήστον λαϊκόν όντα, φοιτητήν τής
Θεολογικής Σχολῆς 'Αθηνών. "Επειτα πολλάκις συνειργά-
σθημεν ως κληρικοί. 'Από τότε μέχρι του θανάτου του ό π.
'Επιφάνιος διετηρήθη ό ίδιος. 'Απλούς, άλλά καί δυναμι-
κός. Πρᾶος, άλλά καί άεικίνητος. 'Αμετακίνητος είς τήν
πίστιν του, άλλά καί γεμᾶτος από τήν χριστιανική άγάπη.
Μοναχός, άλλά καί φιλόανθρωπος. Πατέρας, άλλά καί
άδελφός καί φίλος.

Διά τοϋτο ή λύπη μου εἶναι μεγάλη. "Οχι διά τήν πρόσ
Κύριον έκδημίαν του. Αὐτή τόν ώδήγησεν είς τόν Παρά-
δεισον, «ίνα μή ή κακία του κόσμου άλλάξη σύνεσιν αὐ-
τοϋ». 'Αλλά, διότι έμεῖς στερούμεθα ενός προτύπου
Κληρικοϋ, πού οἱ δύσκολοι καιροί μας έχουν τόσο ανάγ-
κη.

'Η λύπη μας μετριάζεται όμως από τήν πεποίθησιν, ότι
ό άοιδιμος, έλευθερος πλέον από τό υλικόν του σῶμα καί
άπερίσπαστος, θά προσεύχεται από τό έπουράνιον θυσια-
στήριον ύπέρ πάντων ήμῶν διηνεκῶς.

"Ας εἶναι ή μνήμη του αἰωνία.

† 'Ο 'Ηλείας Γερμανός

—οοοοο—

Του Σεβασμ. Μητροπολίτου Θηβῶν καί Λεβαδείας 'Ιερωνύμου

'Αγαπητοί άδελφοί,

Τώρα, πού ό π. 'Επιφάνιος Θεοδωρόπουλος αναπαύε-
ται στή γῇ του Μοναστηριοϋ του, πού τόσο άγάπησε καί
φρόντισε σ' αὐτή τῇ ζωῇ, θέλω νά σᾶς έκφράσω τήν θλίψι
μου γιά τόν άποχωρισμό καί τήν στήρησι μιᾶς τέτοιας δυ-
νατῆς συμπαραστάσεως στό έργο σας. 'Ο μακαριστός π.
'Επιφάνιος έκανε πρᾶξι αὐτό πού έγραψε κάποτε: «Δέν έπι-
διώκω οϋτε κᾶν θέλω άξιώματα καί έξουσίες. Μόνο ό ύπέρ
τῆς άληθείας άγών ήλεκτρίζει καί καταθέλγει με. Δέν
ποθῶ, εἰμή νά ζήσω καί ν' άποθάνω ως άπλούς ιερομόνα-



"Αποψις του 'Ι. 'Ηουχαστηρίου τῆς «Κεχαριτωμένης»

χος». Πράξι, πού σπάνια συναντᾶται σήμερα στους χώρους τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας διακονίας.

Τό ἔργο του πολύπλευρο σέ διακονία, σέ σκέψεις, σέ θεολογία, σέ καταρτισμό, σέ ποδηγέτησι, θά μαρτυρῇ τό πέρασμά του στίς ἐπερχόμενες γενεές.

Μαζί μέ ὄλους ἐκείνους, πού αἰσθάνονται τήν ὁδύνῃ τῆς στερήσεως μιᾶς τέτοιας προσωπικότητος, ἐπαναλαμβάνω κι ἐγώ: «Μακάριοι οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ὅτι δόκιμοι γενόμενοι λήφονται τόν στέφανον τῆς ζωῆς».

Μετ' εὐχῶν καί ἀγάπης

† Ὁ Θηβῶν καί Λεβαδείας Ἱερώνυμος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Σερρῶν Μαξίμου

ΕΝΑΣ ΕΚΛΕΚΤΟΣ ΕΦΥΓΕ

Ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ἓνας ἀκόμη κληρικός τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Ἑπιφάνιος Θεοδωρόπουλος.

Τόν ἐκλεκτόν αὐτόν κληρικόν εἶχα τήν τιμὴν νά τόν γνωρίσω ὅταν ὑπηρετοῦσα ὡς πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καί τότε μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νά θαυμάσω τόν ἀδαμάντινον χαρακτήρα του, τήν ἀρτιότητα τῆς προσωπικότητός του, τήν αὐθεντικὴν του γνώμην, τήν πολυμάθειαν, τό ἦθος καί τήν ἀρετὴν του, καί πρό παντός τήν πεφωτισμένην του σκέψιν. Ἰδιαιτέρως μέ ἐντυπωσιάσεν ἡ ἀντικειμενικὴ του τοποθέτησις ἐπὶ τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν, ἐθνικῶν καί ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων.

Τὴν πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρός συνώδευε πάντοτε ἓνα ἐξαίρετον χάρισμα, ἡ διαλεκτικὴ ικανότης, τήν ὁποίαν ἐχρησιμοποιοῖ μέ λαμπράν ἐπιτυχίαν διαλεγόμενος μέ τοὺς αἵρετικούς καί τοὺς ἀπίστους. Ἡ ἐπιχειρηματολογία του καί ἡ πειστικότης του ἦσαν δεδομένα.

Ὡς κληρικός διεκρίθη εἰς τόν τομέα τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων –κυρίως ἐπιστημόνων καί νέων– ἐκρέματο ἀπὸ τό ἐπιτραχήλιόν του καί ἄφηνε τό φορτίον του εἰς τό ἱερόν Ἐξομολογητήριον, φεύγοντας πάντοτε ἀπὸ ἐκεῖ μέ ἀνανεωμένας τὰς δυνάμεις.

Ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία ἐστερήθη ἑνὸς ἐμπείρου καί θερμοῦ ἀγωνιστοῦ. Ἡδὴ τόν κέρδισε ἡ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία, εἰς τήν ὁποίαν καί ἀναπαύεται.

Ἡ μνήμη του ἄς εἶναι αἰώνια!

† Ὁ Σερρῶν καί Νιγρίτης Μάξιμος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Ἀργολίδος Ἰακώβου

Ἀγαπητέ κ. Τιμαγένη,

Μετά τήν τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνία μας, διὰ τῆς ὁποίας μοῦ ζητήσατε νά γράψω λίγες σκέψεις διὰ τόν μακαριστόν π. Ἐπιφάνιον, σὰς ἀπαντῶ συντόμως.

Τόν ἀείμνηστον π. Ἐπιφάνιον ἐγνώρισα ἀπὸ τὰ Πανεπιστημιακὰ μου χρόνια, καθ' ὅτι μᾶς ἐχώριζαν, νομίζω, δύο ἔτη φοιτήσεως εἰς τό Πανεπιστήμιον. Ἦτο τότε λαϊ-

κός, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶχε κάμει ἐντύπωσιν διὰ τήν σεμνότητά, τήν σοβαρότητα καί τήν βαθεῖαν θεολογικὴν του κατάρτισιν, παρὰ τό ὅτι ἦτο φοιτητὴς ἀκόμη.

Ὁ σύνδεσμός μου ὅμως μετ' αὐτοῦ, ὡς κληρικοῦ, ἀνεπτύχθη διὰ μέσου τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἐδέσσης κυροῦ Καλλινίκου, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδεόμουν στενῶς. Ὁ ἀείμνηστος Ἐδέσσης ἐθεώρει ὡς αὐθεντίαν Κανονικοῦ Δικαίου τόν π. Ἐπιφάνιον καί τόν ἐθαύμαζε διὰ τήν ἀρετὴν, τὴν θεοσέβειαν καί τὴν συνέπειάν του.

Μετά τήν ἐγκατάστασίν μου ὡς Μητροπολίτου Ἀργολίδος, εἰς τό Ναύπλιον, λόγῳ τοῦ πλησίον σχετικῶς εὐρισκομένου Ἑσυχαστηρίου του, εἶχε ἔλθει μερικές φορές εἰς τὴν πόλιν καί, ὅταν εὐρισκόμεν ἐκ τὴν Μητρόπολιν μέ συναντοῦσε. Κατὰ μίαν μάλιστα ἐπίσκεψίν του, ἐν ἀπουσίᾳ μου, ἐπεσκέφθη τὴν πλησίον τῆς πόλεως Ναυπλίου εὐρισκομένην ἀρχαίαν «Ἀγίαν Μονήν», διὰ νά συλλυπηθῇ τὰς μοναζούσας διὰ τὴν κοίμησιν τῆς καθηγουμένης Κυπριανῆς, καί ἠρνήθη νά τελέσῃ Τρισάγιον ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς κεκοιμημένης, διότι, ὡς εἶπεν, δέν εἶχε τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενην ἄδειαν τοῦ ἐπιχωρίου Ἐπισκόπου. Καί τοῦτο εἰς περιφέρειαν, κατὰ τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχε δοθῇ ἄδεια δι' οἰανδήποτε περίπτωσιν. Τοιαύτην ἐκκλησιολογικὴν συνειδήσιν εἶχεν ὁ ἀείμνηστος.

Ἡ εὐσέβειά του, ἡ πίστις του, ἡ ἀπλότητά του καί ἡ ἀγάπη του πρὸς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Παραδόσεις καί τοὺς ἱερούς Κανόνας καί ἡ πνευματικότης του ἦσαν ἐκ τῶν σπανίων προσόντων τῶν κληρικῶν τῆς ἐποχῆς μας.

Αἱ εὐχαὶ του ἄς συνοδεύουν τὰ πνευματικά του τέκνα, καί αἱ προσευχαὶ του ἐκεῖ πλησίον τοῦ Κυρίου, ἄς ἐνδυναμῶνουν ὄλους μας εἰς τό δύσκολον ποιμαντικόν ἔργον τῆς ἐποχῆς μας.

Μετά τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης

† Ὁ Ἀργολίδος Ἰάκωβος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Κίτρους Ἀγαθονίκου

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΥΦΑΙΟΥ ΦΙΛΟΥ

Ἔχω τὴν ἐπίγνωσιν, ὅτι ὡς ἀδέξιος περὶ τόν κάλαμον δέν ἔχω τὴν ικανότητα νά παρουσιάσω τὴν πολυδιάστατον προσωπικότητα τοῦ ἀειμνήστου πατρός Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου. Μέ τὴν εὐχὴν του ὅμως τό ἐπιχειρῶ ὡς σκιαγραφίαν, μιά καί μοῦ ἐζητήθη ἀπὸ τό Προεδρεῖον τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου «Τρεῖς Ἱεράρχαι», ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε νά ἀφιερῶσιν ἓνα ὁλόκληρο τεῦχος τοῦ ὁμωνύμου Περιοδικοῦ του στὸν ἀοίδιμον Ἀδελφόν.

Τόν π. Ἐπιφάνιον τόν ἐγνώριζα ἀπὸ παλῆά. Ὅταν ὅμως ἀπὸ τό 1974 ἐγκατεστάθην ὡς ἱεροκῆρυξ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς στήν Ἀθήνα, τοῦ ὑπέβαλα πρότασιν νά συνεργασθῶ μαζί του στὸν λατρευτικόν τομέα, ἀρχίζοντας καί καθιερώνοντας ἱερὴς ἀγρυπνίες στό κατανυκτικὸ Παρεκκλήσιον τῆς ὁδοῦ Μενάνδρου γιὰ τοὺς νέους μας. Πράγματι ἀρχίσαμε καί παρατηρήθηκε τέτοια προσέλευσις, ὥστε ὁ ἀριθμὸς καὶ τῶν ἀγρυπνιῶν καὶ τῶν νέων δέν ἤμπορουν νά ἐλεγχθοῦν. Ἐκτοτε ὁ ἀοίδιμος κατέστη γιὰ μένα οἰκεῖος καί μέ ἐτίμησε μέ τὴν ἐγκάρδιον καί ἰδιαιτέραν φιλίαν καί τὴν συγκινητικὴν του ἀγάπην, ὥστε μέχρι τῆς ἐκδημίας του ὁ πνευματικὸς δεσμός μας νά εἶναι ἄρρη-

κτος. Κυριολεκτικά, αγωνίζομαι νά βρῶ λέξεις, ικανές νά ντύσουν τά αίσθημάτά μου, γιά νά μπορέσω νά ανεβῶ στίς κορυφές τῆς ἀπροσίτου μορφῆς του. Ἐν ὀνόματι ὁμως τῆς ἱερῆς φιλίας μας καί κάνοντας ὑπακοήν, θά χαράξω μερικές ὑποκειμενικές μέν ἀπόψεις γιά τό ἱερό πρόσωπό του, ἀλλά πού δίνουν πλούσια πηγμένα τῆς ἀληθείας.

Ἀπό τήν πολύχρονον ἀναστροφήν μου μαζί του διεπίστωσα, πῶς ὁ π. Ἐπιφάνιος ἦταν μία ψυχή δυνατή καί φωτοβολοῦσα. Ἕνα ἀνάστημα καί ἀριστούργημα τῆς Χάριτος. Μία ψυχή, πού ἡ Θεία Χάρις τήν ἐτοίμασε ἀπό κάθε ἀποψιν γιά ὅ,τι θά τῆς ἀνέθετε στόν ἐπίγειον προορισμόν τῆς. Ἡ ζωή του ἦταν μία συνεχῆς δοκιμασία ἡθους καί μία ἀθλησις πνεύματος. Ἦταν ἐτοιμος νά ζήσῃ γιά τίς ιδέες του καί ἐξῆσε γι' αὐτές. Ἄνθρωπος, πού σέ ἐβεβαίωνε ἀναντίρρητα γιά τήν καθαρότητα τῶν ιδανικῶν καί τῶν προθέσεων του. Ὁ Χριστός ἦταν ὁ πρῶτος στόχος τῶν αἰσθημάτων του, γιά τόν Ὅποιον ἔκρυβε μέσα του μίαν πύρινον λατρείαν. Αὐτό ἦταν ἀκριβῶς, πού τόν ἐνέπνεε, ὥστε νά εἶναι γεμᾶτος ἀπό ἕνα ἀέρα μεταφυσικῆς δροσιάς, νά εἶναι παρθενικός στήν ὄρασι καί στό βίωμα, νά ἐπιδίδεται μέ ἀπάρνησι καί ἀσκητικότητα στή σπουδή καί βιωματική γνωριμία τοῦ περιεχομένου τῆς Πίστεώς μας, νά σηκώνῃ μέ ἐκδηλό χαρά τόν βαρύτιμο σταυρό τῆς αὐτοσυναισθήσεως, καί μέ μίαν φλογώδη παρουσίαν καρδιάς καί διαρκῆ ἀνθησιν τῶν ιδανικῶν, νά κατορθώνῃ ἕνα ἡσύχιο πείσμα θείας ἀγάπης, σοφίας καί δυνάμεως, πού τά τρέμει ὁ Σατανᾶς.

Εἶχε καλᾶ ἐννοήσει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μόνος του δέν ἔχει μεγαλεῖον. Μόνον τό μεγαλεῖον τῆς κλήσεώς του καί ἡ ἀκαταπόνητος ἀφιέρωσίς του σέ μίαν υπεράνθρωπον ἀποστολήν τόν τόν κάνει ἀληθινά μέγαλον. Αὐτό ἀποτελοῦσε τόν πυρῆνα τῆς ὑπάρξεώς του καί τό μυστικόν τοῦ μεγαλείου του. Τίποτε τό ὑποκριτικά χαρωπόν δέν ἐπρόδιδε, γιατί ἀδιάκοπα ἀγωνιοῦσε γιά τήν σωτηρίαν του.

Ἐτελοῦσε τήν θεϊαν Λειτουργίαν μέ ὅλην τήν λαμπρότητα τῶν ἁγίων του προθέσεων, καθῶς καί μέ ὅλην τήν συνείδησιν τῆς σκιάς τῶν ὡς ἀδυνάτου ἀνθρώπου πταισμάτων του, πράγματα πού ἐξουδετέρωναν ὀλοτελῶς τήν ἐντύπωσιν τῆς ἁμουσης φωνῆς του, καί ἔκαναν ὅλους μας νά ἐπιθυμοῦμε ποτέ νά μὴ παύσῃ νά ἐκφωνῇ τίς λατρευτικές ὕμνωδίες, οἱ ὁποῖες μᾶς ἐσυγκλόνιζαν ἐσωτερικῶς καί μᾶς ἔκαναν ν' ἀποκοτῶμε ἐμπειρίες μιᾶς πραγματικότητος, πού ξεπερνάει κάποτε τό ἐφήμερον. Οἱ μεγάλοι ἄνδρες εἶναι φυσικόν νά ὑπερπηδοῦν κάποτε τίς λεπτομέρειες, ἐπειδή ἔχουν νά κάνουν ἀνύσματα ὑπερβολικά. Συμβαίνει τοῦτο καί σέ ἁγίους ἀκόμη. Γι' αὐτόν ὁμως δέν ἴσχυσε τοῦτο.

Ἦταν ὁ λεπτολόγος ψιλοδουλευτής καί τῆς μικρῆς ἀρετῆς. Ἐκεῖνος, πού ἐπρόσεχε καί στά ὀλίγιστα. Γιατί ἐπίστευε, πῶς, ὅταν στίς μικρές καί καθημερινές ἀρετές πού ἀποτελοῦν τό πεζόν χρέος κάθε Χριστιανοῦ καί πού πέφτουν ἀναπόφευκτα στήν ἀντίληψιν ὅλων γύρω, ὁ Χριστιανός εἶναι ἱλιγγιωδῶς ἀκριβής καί φτασμένος, τότε μόνον ἡμπορεῖ ν' ἀποτελέσῃ τό καλλίτερον ἐχέγγυον, ὅτι εἶναι ικανός γιά τίς μεγαλύτερες. Ἔτσι ἀπεδείχθη ἀπαράμιλλος στήν ἰκανότητά του γιά μίαν ἀληθινήν ἠθικὴν κατακόσμησιν. Κορύφωσις αὐτῆς τῆς πνευματικῆς κατακοσμήσεώς του ἀπετέλεσε τό ἱερόν Ἠσυχαστήριόν του στήν Τροιζήνα. Τό ἴδρυσε μέ πολὺν κόπον καί τό ἐπ'ἀνδρῶσε μέ ἀξιολόγους Μοναχοὺς, πού εἶναι καταξιωμένα πνευματικά του θρέμματα καί ἀναστήματα. Τό Μοναστήρι αὐτό ἦταν τό τρυφερώτερον ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης του κατὰ τά τελευταῖα ἔτη, ὁ δέ τάφος του εἰς αὐτό θά διαλαλῇ ὁ ἀθόρυ-

βον καί ἀνύστακτον ἐνδιαφέρον του γιά τόν ἀκραιφνῆ Μοναχισμόν καί θ' ἀποτελῇ τό ὠραιότερον στολίδι του.

Πολυτάλαντος καί οὐρανομήκης διάνοια, ἐχρησιμοποίησε ἀφοβα τό ὄργανον τῆς ἐπιστήμης. Χωρίς νά τό ὑποτιμᾷ οὔτε καί νά τό ὑπερτιμᾷ, ἀλλά ἐξαγιάζοντάς το μέσα στόν φόβον τοῦ Θεοῦ καί ἀξιολογώντας το μέ ἀκαμπτον καί πύρινον διαστολήν ὡς ἀπλοῦν μέσον καί ὄχι ὡς σκοπόν, ἦταν ἀμείλικτος καί ικανός δαμαστής τῶν θηρίων τῆς Γνώσεως, τά ὁποῖα ὑπέταξε εἰς τόν ἑαυτόν του καί κάτω ἀπό τόν ζυγόν τῆς ἀπολύτου καί καθαρᾶς ἀφοσιώσεως εἰς τό Εὐαγγέλιον. Ἡ τοποθέτησίς του αὐτῇ ἀπέναντι στήν μόρφωσι καί στά γράμματα, καθῶς καί ἡ πεποιθήσις του ὅτι ἡ ἐργασία περιστρέφει τόν τροχόν τῆς προόδου, τοῦ γεννᾷ μίαν ὠριγένειον ἐργατικότητα καί ἕνα κηρυκτικόν καί συγγραφικόν ἔργον πολυέδρον, μέ δυναμισμόν, εὖρος καί αἴγλην.

Ἀπό ὅσα εἶπε καί ἔγραψε ὁ π. Ἐπιφάνιος τίποτε δέν πετάει κανεῖς. Θεολόγος μέ ὑπαίθριες ιδέες καί μέ κρυσταλλίνην διαγωγήν, προβαίνει σέ σχολιασμό τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικαιρότητος, φωτίζει τά γεγονότα καί παίρνει μίαν ὑπεύθυνη θέσι ἀντίκρου τους. Χωρίς στόμφον, κενήν σπουδαιοφάνειαν καί τεχνητόν γύρω ἀπό τό ὄνομά του θόρυβον, ἐκφράζει ἕνα λόγον, πού πείθει τούς πάντας. Καί εἶναι πολὺ λυπητερόν, πού σέ αὐτόν τόν λόγον δέν δόθηκε ἀρμοδιῶς ἡ δέουσα προσοχή σέ κρίσιμες στιγμές, μέ ἀποτελεσμα μαῦρα σύννεφα ν' ἀπειλοῦν τόν ὀρίζοντα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σκηنيκοῦ, μέ ἀπροσδιορίστους συνέπειες.

Βαθύτατος γνώστης τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας καί ἀσταμάτητος μελετητής τῆς οὐσίας τῶν θείων Ἐντολῶν, ἐξέφραζε πάντα μέ στωμύλον τρόπον, μίαν διδασχὴν, πού μᾶς ἔκανε νά νοσταλγοῦμε τά μέλλοντα ψηλαφώντας τα ὡς παρόντα, καί ἀπεκάλυπτε συνεχῶς τό πνευματικόν του μέγεθος, καθῶς καί τήν ἐπικαιρότητα τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Καί ποιός δέν ὠδήγησε τά βήματά του στόν π. Ἐπιφάνιο! Ἀρχιεπίσκοποι, Μητροπολίται, Καθηγηταί Πανεπιστημίου, διακεκριμένοι πολιτικοί, ἐπιστήμονες καί φοιτηταί καί ὁ ἀπλοῦς κόσμος κατέφευγον μέ ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν καί ἐπαιρναν ἀπό τά χεῖλη του τήν τελευταίαν κουβέντα γιά τά θέματά τους. Ὅλους τούς ἐδέχετο μέ ἀέραντον καλωσύνην καί κατανόησιν καί γιά ὅλους ἐκοπίαζε στή διακονία τῆς ἐξυπηρετικῆς ἀγάπης.

Κατά καιροὺς παρουσιάσθηκαν δύσκολα ἐκκλησιαστικά προβλήματα. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἐπιφάνιος, ἀκουμπώντας στόν ἀπεριόριστον ἐνθουσιασμόν του ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καί στόν ὑποδειγματικόν ζῆλον του ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς, μέ ταπεινώσιν καί προθυμίαν ἀνταποκρίθηκε στίς ἰδιωτικές καί στίς ἐπίσημες παρακλήσεις. Κάνει ὁμως χρῆσιν τῆς ἀρμοδιότητός μέ διακριτικότητα καί μέ πνεῦμα ὑποβοηθήσεως γιά τήν ἐξεύρεσιν λύσεων. Μέ τίς εὐαίσθητες κεραῖες τῆς ψυχῆς του συλλαμβάνει τό χρέος του, καί μέ καλωσύνην διορθώνει κάθε ξεπέρασμα ὀρίων, ἐκφράζοντας συνετὴν τόλμην καί τολμηρὴν σύνεσιν καί ὑποδεικνύει τό μέτρον. Μέ βάσιν τό ἀκλόνητον πιστευμά του, ὅτι ὁ ἐργάτης τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νά ζῇ καί νά κινῆται μέσα στήν ἀτμόσφαιραν πού συνθέτουν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καί ν' ἀδιαφορῇ ὀλότελα γιά τίς προφάσεις τῶν συμβιβασμῶν στοὺς ὁποίους ὁ κόσμος τόν καλεῖ νά ἐνδώσῃ τάχα γιά τήν καλλίτερη ἀξιοποίησιν τῶν ταλάντων του, καθημερινὰ ἐπαληθεύει τό ὑπόδειγμα τοῦ σωστοῦ κληρικοῦ, πού εἶναι ἐσωτερικά πλήρης καί θέλει νά κἀνῃ μόνον τό καθῆκον του. Ἡ εὐθύνη του ἐμπρός στά θέματα, πάντα

λαμποκοπούσε από τιμιότητα και πάντα έσυρε μαζί της την ειλικρίνειαν.

Ὡς πνευματικός πατήρ είχε μίαν λιτήν σοβαρότητα συμπεριφορᾶς. Συνήθως πλησιάζει κανείς ένα πνευματικόν, στόν ὅποιον αἰσθάνεται ὅτι ὑπάρχει κάτι ἀληθινόν καί γνήσιον. Ἡ διεσταλμένη ἀπό τήν ἀνέκφραστον γλυκύτητα τῆς ἀγάπης καρδιά του, τόν ἐπροίκιζε μέ τήν ζηλευτήν ιδιότητα νά ἡμπορῇ νά ἐρεθίζῃ τίς ἄλλες ψυχές, καί χωρίς νά ἐπιδιώκῃ νά κάνῃ ἀντίγραφα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλά μόνον νά μεταδίδῃ τήν πολύτιμον πείραν του, καθίστατο ἕνας ἀσύγκριτος θησαυρός κατευθύνσεων. Ἔτσι ἐξηγεῖται, γιατί ἀναρίθμητοι νέοι, ἰδίως ἐπιστήμονες, ἔτρεχαν κάτω ἀπό τό πετραχήλι του καί ἔπαιρναν τήν ἄφεσιν καί τίς θεοκίνητες συμβουλές του.

Αὐτόν τόν γίγαντα ὁ Θεός ἠθέλησε νά τόν ἀντικρύσουμε πολὺ ἐνωρίς μπροστά μας νεκρόν. Μέσα μας ξέσπασε ἕνας κρυφός πνευματικός θρήνος. Ὅμως ἡ πίστις στόν Ἀναστάνα Λυτρωτήν μας, μᾶς ὑπαγόρευσε νά συγκρατηθοῦμε καί νά σκεφθοῦμε, πῶς γιά τόν πατέρα Ἐπιφάνιον οὔτε ἡ ζωὴ οὔτε ὁ θάνατος ἦσαν μάταια. Γιατί μέ τόν βίον καί τήν φυσιογνωμίαν του μᾶς ἔδωσε συνειδήσιν τοῦ τί ἡμπορεῖ νά σκορπίσῃ ἕνας συνειδητός Χριστιανός στόν κόσμον, καί μέ τήν ὅσian κοίμησίν του, μᾶς ξανοίγει τό φῶς τῆς ἐλπίδος, γιά τό πλήρωμα πού μᾶς καρτερεῖ στήν αἰωνιότητα, μέσα στή σκοτεινιά τῆς μιζέριας καί τῆς μετριότητος πού ζοῦμε. Ὁ π. Ἐπιφάνιος διεκήρυττε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν ξεύρει νά ζῇ σωστά, ἂν δέν γνωρίζῃ σωστά καί νά πεθαίνει. Αὐτό τό ἀπέδειξε, ἀφοῦ ἀπό τήν δίνην τῆς δοκιμασίας του ξεπετάχθηκε μέ ἀνέπαφα τά ἴχνη τοῦ Θεοῦ ἐπάνω του.

Κατά τήν ἐξόδιον ἀκολουθίαν του ὅλοι ἐνοιώθαμε ὅτι βρισκόμαστε σέ ἕνα πνευματικόν πανηγύρι, ἡ δέ ὑμνική ρῆσις «Μέτοχος ἐγώ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε...», ἦταν ἡ ἡχηρή θριαμβευτική ἀψίδα διαβεβαιώσεως καί καυχήσεως, πού ἐπήγαξε ἀπό τήν ζωὴν του. Καί μπροστά στό ἀκτινοβολοῦν σκῆνος του αἰσθανθήκαμε πολὺ μικροί καί ἀσήμαντοι πνευματικά, ἀφοῦ χωμένοι στά ὑποπτα προνόμια καί στίς ἄθλιες συναλλαγές, ἀντικρύσαμε τόν διδα-

κτικόν θάνατον αὐτοῦ τοῦ ἀνανεωτοῦ τῶν ιδανικῶν πού σήμερα τρεμοσβήνουν. Αὐθόρμητα τότε ὑπογραμμίσθηκε μέσα μας ἡ ἀνάγκη νά συντονίσουμε τήν πορείαν μας μέσα εἰς τό καῶμα τοῦ σημερινοῦ μηδενισμοῦ, καί ἡ γραμμή μας νά ἀφήσουμε ὅπωςδῆποτε νά ὑποστῇ ἐπηρεασμόν. Τό ὁδηγητικόν παράδειγμα τοῦ Ἀδελφοῦ μας πατρός Ἐπιφάνιου, πού ἤδη ἀγάλλεται στήν ἀγκαλιά τοῦ Θεοῦ καί πρεσβεύει μέ παρρησίαν ὑπέρ ἡμῶν, ἄς ἐλκύσῃ τίς ψυχές μας ἀπό τό χῶμα καί τή μικρότητα πρὸς τά ὕψη τῶν ἰδεῶν καί τῆς ἐνσυνειδητῆς ὀρθοδόξου ζωῆς.

Οἱ φτωχές καί ἀσύντακτες αὐτές γραμμές, βγαλμένες ἀπό τήν καρδιά μου, ἄς ἐκκληφθοῦν ὡς μία συμβολικὴ ἀντιπροσφορά πρὸς τόν κορυφαῖον ἀδελφόν καί πατέρα Ἐπιφάνιον, γιά ὅσα ἀνεκτίμητα μοῦ ἐπρόσφερε, μέ τήν πηγαίαν, πνευματικὴν, ἀλησμόνητον καί εἰλικρινῇ φιλίαν του. Εἴθε ἡ μνήμη του νά εἶναι καί θά εἶναι αἰωνία!

† Ὁ Κίτρος καί Κατερίνης
Ἀγαθόνικος

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Κωνσταντίνου (Πούλου)

Ἀγαπητέ κ. Διευθυντά!

Εἰς τήν πρόσκλησίν σας νά σημειώσω καί ἐγώ κάτι διὰ τόν μακαριστόν Γέροντα π. Ἐπιφάνιον Θεοδωρόπουλον, ἀνταποκρίνομαι ὄχι διότι δύναμαι νά σκιαγραφῇσω ἐπαξίως τήν μεγάλην μορφήν του, ἀλλά μόνον καί μόνον διὰ νά προσφέρω μικρόν ἀντίδωρον τῆς ἀγάπης του τόσο πρὸς ἐμέ, ὅσον καί πρὸς ὅλην τήν οἰκογένειάν μας.

Μέ τόν π. Ἐπιφάνιον συνεδέσθην πρὶν ἀπὸ τριάκοντα περίπου ἔτη. Εἶχομεν κοινόν Γέροντα, τόν ἀείμνηστον Μητροπολίτην Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας Ἱερόθεον. Ἀπὸ ἐκεῖνον ἤκουσα τό πρῶτον τό ὄνομα τοῦ τότε φοιτητοῦ Θεολογίας καί ἀργότερον Θεολόγου Ἐτεοκλέους Θεοδωροπούλου. Ἐπιστολαί του πρὸς τόν Μητροπολίτην ἐκεῖνον ἐνεποιοῦν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν τόσο διὰ τό ἄψογον γράψιμον, ὅσον καί διὰ τό πλούσιον περιεχόμενον των. Αἱ ἐπιστολαί ἐκεῖναι δέν ἦσαν ὅλαι εὐχάριστοι εἰς τόν Μητροπολίτην Ἱερόθεον, ἀλλ' ἦσαν ἱκαναί νά προκαλέσουν τόν θαυμασμόν του πρὸς τόν σπινθηροβόλον νεαρόν θεολόγον. Ἔτσι ὁ θεολόγος Ἐτεοκλῆς Θεοδωρόπουλος ἀπὸ τόν Μητροπολίτην ἐκεῖνον ἐδέχθη τόν πρῶτον βαθμόν τῆς ἱερωσύνης.

Ὁ σύνδεσμός μου μέ τόν μακαριστόν π. Ἐπιφάνιον ἐγινε στενότερος, ὅταν εὑρέθην εἰς τήν Σύνοδον ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Ἱερωνύμου. Ἦτο ἡ ἐποχή, πού ἐξελέγησαν Ἐπίσκοποι καί κληρικοί, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε ἐπεθύμησαν ν' ἀνέλθουν εἰς ἐπισκοπικόν θρόνον. Ἀπὸ τά πρῶτα ὀνόματα, τά κοινῆς ἀποδοχῆς ὑπὸ πάντων τῶν Συνοδικῶν, ἠκούσθη τό ὄνομα τοῦ ἀρχιμ. Ἐπιφάνιου Θεοδωροπούλου. Ἀλλ' ὁ π. Ἐπιφάνιος οὐδέ κ' ἂν ν' ἀκούσῃ ἤθελε διὰ προαγωγὴν του. Ἀκολουθῶν τά ἴχνη ἁγίων παλαιότερων ἐποχῶν, ἀπέφευγε συστηματικῶς τά ἀξιώματα. Οὔτε ἡ ἀγάπη οὔτε ἡ ἐπιμονὴ οὔτε αἱ παρακλήσεις πολλῶν ἐκ τῶν Συνοδικῶν ἠδυνήθησαν νά κάμψουν τήν ἄρνησιν τοῦ π. Ἐπιφάνιου πρὸς τά ἀξιώματα. Ἐπεθύμει ν' ἀποθάνῃ ὡς ἀπλοῦς πρεσβύτερος, ὅπερ καί ἐπέτυχεν. Ἐάν ὁμως δέν ἐγινε τύποις ἐπίσκοπος, οὐσίᾳ ἦτο ἀληθινός ἐπίσκοπος. Ἦτο ἐπίσκοπος ψυχῶν. Ἦτο ἐκεῖνο πού ἔγραψε διὰ τόν ἀείμνηστον Μητροπολίτην Ἐλευθερουπόλεως Ἀμβρόσιον, «Ἐπὶ —



Τρισάγιο στό Κοιμητήριό τῆς Μονῆς. Ἐξ ἀριστερῶν: Ὁ ἡγούμενος π. Σπυρίδων, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ὑδρας κ. Ἱερόθεος, ὁ π. Ἐπιφάνιος, ὁ προηγούμενος π. Ἡούχιος.

Σκοπός». Ὁ Ἀγρυπνος φρουρός τῶν Ὁρθοδόξων Παραδόσεων.

Μετά τοῦ ἀειμνήστου π. Ἐπιφανίου συνεδέετο σχεδόν ὁλόκληρος ἡ οἰκογένειά μας. Ὁ ἀειμνήστος ἀδελφός μου Μητροπολίτης Ἐδέσσης Καλλίνικος τόν ἡγάπα καί τόν ἐσέβετο, ἀλλά καί ἡγαπᾶτο ὑπό τοῦ π. Ἐπιφανίου ἰδιαζόντως. Οὐδέποτε θά λησμονήσω τήν ἀγάπην του κατά τήν περίοδον τῆς σκληρᾶς δοκιμασίας τοῦ Καλλινίκου. Καθημερινῶς εὕρισκετο πλησίον του.

Ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος μοί ἐγένετο προσφιλέστερος ἀπό τότε πού ἐκοιμήθη ὁ ἀδελφός μου Μητροπολίτης Ἐδέσσης καί ἐγκατεστάθην σχεδόν μονίμως ἐν Ἀθήναις. Καθημερινῶς εἶχομεν τηλεφωνικήν ἐπικοινωνίαν ἢ ἐπίσκεψιν. Ἡ ἀνυπόκριτος ἀγάπη του πρός τήν ταπεινότητά μου μέ ἠχμαλώτιζεν. Ὁθελε πάντοτε νά εἶναι εὐχάριστος. Οὐδέποτε ἐδειξε βιαστικός, καίτοι εἶχε πληθος ἐργασιῶν σοβαρωτάτων.

Ἡ Ἐκκλησία ἐστερήθη ἑνός πολυκάρπου κληρικοῦ. Πάντοτε ἐθαύμαζον τοὺς πνευματικούς του καρπούς, καί ἰδίως τά πνευματικά του τέκνα. Ποῖος ἄλλος ἐκ τῶν νεωτέρων κληρικῶν ὡδήγησε τόσους νέους, καί δὴ ἐπιστήμονας διαφόρων ἐπιστημῶν, εἰς τὰς τάξεις τοῦ Μοναχισμοῦ καί τοῦ ἱεροῦ κλήρου; Καί ἄς σημειωθοῦν δύο τινά: Πρῶτον, ὅτι πάντοτε ἦτο εὐγενής εἰς τὰς κλήσεις ἐκάστου. Οὐδέποτε ἐβίαζε συνειδήσεις. Καί αὐτό, διότι σκοπός του δέν ἦτο ποτέ ν' ἀποκτήσῃ συνοδείαν. Καί δεύτερον, ὅτι ἐτήρει αὐστηρῶς τοὺς ἰ. Κανόνας τόσον ὡς πρός τό ὄριον ἡλικίας τῶν πρός χειροτονίαν κληρικῶν, ὅσον καί ὡς πρός τά προβλεπόμενα ὑπό τῶν ἰ. Κανόνων κωλύματα ἱερωσύνης. Ὅπου καί ἂν πορευθῆς εἰς τήν Ἑλλάδα ἢ τήν Κύπρον, θά εὕρῃς κληρικούς, ἀγάμους ἢ ἐγγάμους, προερχομένους ἀπό τήν πνευματικήν ἀθόρυβον ἐργασίαν τοῦ σεμνοῦ κληρικοῦ π. Ἐπιφανίου.

Ἡ σεμνότης μέ τήν σοφίαν ἦσαν ταιριασμένοι εἰς τό πρόσωπον τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος. Ἡ σοφία του ἦτο καί ἡ κοσμική, καθ' ὅσον κατεῖχε θαυμάσια τήν θύραθεν σοφίαν, ἀλλά καί σύγχρονον φιλοσοφίαν καί ἐπιστήμην. Κυρίως ὅμως ἦτο ἡ ἄνωθεν σοφία, ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ. Ἦτο ἡ σοφία, διά τήν ὁποίαν ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Σοφίαν δέ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δέ, οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδέ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων, ἀλλά λαλοῦμεν, ἣν προώρισεν ὁ Θεός πρό τῶν αἰώνων» (Α' Κορ. 2,6-7).

Ἄς ἔχωμεν τήν εὐχήν τοῦ σοφοῦ π. Ἐπιφανίου. Καί ἄς δέεται εἰς τόν Κύριον νά χαρίσῃ εἰς τήν Ἐκκλησίαν του νέους σοφοὺς καί σεμνοὺς κληρικούς.

—οοοοο—

Τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Νικοδήμου (Γκατζιρούλη)

Ἀναφορά ἀγάπης στόν π. Ἐπιφάνιο

Ἔνοιωσα τή νεκρώσιμη ἀκολουθία τοῦ πατρός Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου σάν γνήσια ἐνθρόνισι. Στήν ἀγκαλιά τοῦ Θεοῦ. Καί στήν καρδιά τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ «χαριτωμένος» αὐτός λειτουργός τοῦ Θεοῦ καί ἀδελφός μας δέν στριμώχτηκε στοὺς Συνοδικούς διαδρόμους. Δέν προβλήθηκε στήν ἐξέδρα τῶν ἀξιωματούχων. Ἐμείνε θεληματικά στή σκιά. Προτίμησε τό λέντιο. Ἐκα-

νε πρᾶξι ζωῆς τήν πιστότητα καί τήν ταπεινή διακονία. Τό πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἦταν ἡ λατρεία του. Οἱ «κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι» ἦταν οἱ δέκτες τοῦ πνευματικοῦ του μόχθου.

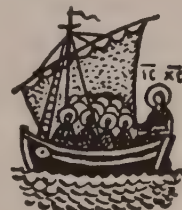
Κι ἀπό τήν ἀφάνεια τόν ἀνάστυρε τό χέρι τοῦ Θεοῦ καί τόν θρόνιασε στήν καρδιά τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἀφανής ἐγίνε γνωστός. Ὁ ἀποτραβηγμένος ἀναδείχθηκε ἀγαπητός. Ὁ σιωπηλός ὑπηρετής τοῦ θυσιαστηρίου καί τῶν ψυχῶν ἀναγνωρίστηκε διδάσκαλος. Πιστός οἰκονόμος τῶν Μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. Καί χαρισματικός ὁδηγός στόν δρόμο πρός τήν αἰώνια βασιλεία.

Ἡ προσφορά του ἦταν διακονία «ἐν Πνεύματι». Καί ἡ ἀνάδειξί του ἀπόκρισι τοῦ Πνεύματος. Αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος, πού ἀναδεικνύει μέσα στήν Ἐκκλησία προφήτας καί διδασκάλους καί εὐαγγελιστάς πρός τόν καταρτισμόν τῶν ἀγίων.

Γι' αὐτό καί θροניάστηκε στίς καρδιές τῶν πιστῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καί ἀγαπήθηκε καί ἐγίνε δεκτός σάν πατέρας καί ποιμένας καί διδάσκαλος. Ἡ ποιμαντική του ταυτότητα δέν ἐπιβλήθηκε μέ τόν νόμο ἢ μέ κάποια ἐξαναγκαστική πρᾶξι τῆς ἐξουσίας. Τυπώθηκε στά ἐσώτερα βάθη τῶν ψυχῶν ἀπό τό «πανσθενουργό» χέρι τοῦ Παρακλήτου.

Καί κεῖ θρονιασμένος θά μείνῃ. Καί θά διδάσκῃ. Καί θά ἐμπνέῃ. Καί θά δίνη δύναμι στά σημερινά καί τά αὐριανά καί στά μεθαυριανά του παιδιά.

Ὁ ἱερεὺς Ἐπιφάνιος εἶναι πιά ἕνας θησαυρός καί ἕνας διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας.



ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, Πρόεδρος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διά τό Ἐσωτερικόν Δραχμαὶ 200
Διά τό Ἐξωτερικόν Δολλάρια 20

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἐκτύπωση:

Κωνσταντίνος Σανιδᾶς

Ἰωαννῖνων 6 - Μοσχάτο

τηλ.: 9414233



ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ

Ἐξ ὧν ἐδημοσεύθησαν περί τοῦ πατρός Ἐπιφανίου ὀλίγα ἀναδημοσιεύμεν ἐνταῦθα. Πιστεύομεν, ὅτι λίαν προσεχῶς τὰ πνευματικά του τέκνα θά ἐκδώσουν μέγαλον τιμητικόν τόμον, ὅπου θά περιληφθοῦν ὅλα τὰ ἄρθρα, τὰ σχόλια καί αἱ ἐπιστολαί περί τῆς μεγάλης μορφῆς τοῦ αἰοδίου Γέροντος.

Ἐκδημία καί ἐξόδιοι Ἀκολουθίαι

Εἰς ἡλικίαν 59 ἐτῶν τήν παρελθούσαν Παρασκευήν, 10 Νοεμβρίου, μετέστη πρὸς Κύριον ὁ διαπρεπής Ἀρχιμανδρίτης Ἐπιφάνιος Ἱ. Θεοδωρόπουλος. Μὲ πολλήν συγκίνησιν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καί πέραν αὐτῆς, καθὼς καί ὁ θεολογικὸς κόσμος ἐπληροφορήθη τὸ θλιβερόν ἄγγελμα καί ἔσπευσε νὰ ἀποχαιρετήσῃ αὐτόν.

Ἡ ἀγγελία τῆς κοιμήσεως τοῦ Γέροντος ἐγνώσθη ταχύτατα, τόσον μέσῳ τῶν πολυπληθῶν αὐτοῦ πνευματικῶν τέκνων, ὅσῳ καί διὰ τῶν δελτίων εἰδήσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν. Καθ' ὅλην τήν νύκτα τῆς Παρασκευῆς πρὸς Σάββατον πλῆθος πιστῶν συνέρρευσε πρὸ τοῦ σκηνώματός του, πού εἶχε μεταφερθῇ εἰς τὸ Παρεκκλήσιον τοῦ Συλλόγου τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν» (Μεγάνδρου 4).

Ἀπὸ τὰ πνευματικά του τέκνα ἐτελέσθη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία εἰς ἱερεῖς μετὰ Ὁρθρου καί θείας Λειτουργίας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς θ. Λειτουργίας μέχρι τῆς μεταφοράς τοῦ λειψάνου του εἰς τὸν Ἱ. Ναόν Χρυσοσπηλαιωτίσεως (ὁδοῦ Αἰόλου), ἀνεγινώσκετο τὸ Ψαλτήριον καί τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον ἀπὸ κληρικοῦ μαθητάς του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνεχίσθη καί εἰς τὸν ὥς ἂνω Ναόν.

Ἡ κηδεία

Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία ἐψάλη τὸ Σάββατον 3 μ. μ. εἰς τὸν Ἱ. Ναόν Χρυσοσπηλαιωτίσεως, προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου, μέ πάνδημον συμμετοχὴν λαοῦ καί κλήρου ὅλων τῶν βαθμίδων. Παρίσταντο συμπροσευχόμενοι καί ἐν πολλοῖς συμπάλλοντες τροπάρια τῆς Ἱ. Ἀκολουθίας δέκα ἐπτὰ Ἀρχιερεῖς, ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ, ἡγούμενοι Μοναστηρίων, προϊστάμενοι Ἱεροποστολικῶν Ἀδελφοτήτων, πρεσβύτεροι καί διάκονοι, μοναχοί, μοναχαί καί πλῆθος κόσμου, μεταξύ τῶν ὁποίων καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, οἱ πρ. ὑπουργοὶ Ἀντ. Σαμαρᾶς καί Ἄννα Ψαρούδα – Μπενάκη, καθὼς καί ἄλλαι προσωπικότητες τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, ὥστε ἡ προσκύνησις τῆς σοροῦ νὰ διαρκέσῃ περί τήν μίαν καί πλέον ὥραν.

Ἀντὶ ἐπικηδείου, τὸν ὁποῖον εἶχε ζητήσει νὰ μὴ ἐκφωνηθῇ ὁ μεταστάς, ὅπως εἶχε ζητήσει νὰ μὴ κατατεθοῦν ἄνθη, ὁ ἐκ τῶν πνευματικῶν του τέκνων ἀρχιμ. Καλλίνικος Δεμενόπουλος ἀνέγνωσε τέσσαρα ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ

ἐπιταφίου λόγου τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸν ἀδελφόν του Καισάριον.

Συγκινητικωτάτη ὑπῆρξεν ἡ στιγμή τοῦ τελευταίου ἀσπασμοῦ. Προτοῦ νὰ ψαλῇ τὸ σχετικόν τροπάριον, οἱ περιστοιχίζοντες τὸ σεπτὸν σκῆνωμα ἱερεῖς ἤρχισαν νὰ ψάλλουν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Ἡ ταφή

Ἡ ταφή ἐγένετο τὴν Δευτέραν 13 Νοεμβρίου εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέν ἀνδρῶν Ἑσυχαστήριον τῆς Παναγίας τῆς Κεχαριτωμένης Τροιζήνος, παρισταμένων τριακοσίων περιπίου προσώπων. Ἡ σορὸς ἀφίκετο ὀδικῶς εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν περί τήν 10ην νυκτερινήν τῆς Κυριακῆς. Ἀφοῦ προσεκύνησαν τὸ σεπτὸν σκῆνωμα ἔξω τοῦ πυλῶνος αἱ γυναῖκες (τὸ Ἑσυχαστήριον εἶναι ἄβατον εἰς τὰς γυναῖκας), ἐναπετέθη τοῦτο εἰς τὸν Ναόν τῆς Μονῆς καί ἐψάλη ὁ Ἑσπερινὸς χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Ἰακώβου. Ἐπηκολούθησε τὸ Μικρὸν Ἀπόδειπνον μετὰ Χαιρετισμῶν, προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Γόρτυνος κ. Θεοφίλου. Μετὰ ἀπὸ διακοπὴν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἐγένετο ἀνάγνωσις Εὐαγγελίων καί Ψαλτηρίου μέχρι τῆς 5ης πρωινῆς, ἐτελέσθη ὁ Ὁρθρος καί ἡ θεία Λειτουργία τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἱεουργοῦντος τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Σπάρτης κ. Εὐσταθίου. Κατόπιν ἐψάλη ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία, χοροστατοῦντος τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου Σεβασμ. Μητροπολίτου Ὑδρας κ. Ἱεροθέου.

Ἐκολούθησεν ὁ τελευταῖος ἀσπασμός, ὅπου τὰ πνευματικά του τέκνα, κληρικοί, λαϊκοί καί μοναχοί μετὰ δακρύων ἡσπάζοντο τὴν ὀσιακὴν χειρὰ του. Τὸ σκῆνος ἐναπετέθη εἰς τάφον, ἀνοιγέμενον ὀλίγα μέτρα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐξώθυραν τοῦ Ἑσυχαστηρίου. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ταφῆς ἐψάλλοντο ἀναστάσιμα τροπάρια.

Βιογραφικά

Ὁ κατὰ κόσμον Ἐτεοκλῆς Ἱ. Θεοδωρόπουλος ἐγεννήθη ἐν Μεσσηνίᾳ τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου 1930. Τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν τῆς πρώτης καί δευτέρας βαθμίδος ἔλαβεν εἰς τὴν Καλαμάταν. Τὸ 1949 εἰσῆλθε, κατόπιν ἐξετάσεων, εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καί μετὰ ἀπὸ λαμπρὰς σπουδὰς ἔλαβε τὸ πτυχίον αὐτοῦ τὸ 1955.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος, 1956, ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Αἰτωλοακαρνανίας Ἱεροθέου Παρασκευοπούλου καί τὸ 1961 ἔλαβε τὸν δεύτερον βαθμὸν τῆς Ἱερωσύνης ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως Ἀμβροσίου Νικολάου, κατὰ παράκλησιν τοῦ ὡς ἂνω ἀρχιερέως, τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν εἰς τὸν πρῶτον βαθμόν.

Ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὸ κατηχητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ἀποφεύγων ἐπιμελῶς τὴν ἀνάμιξιν του εἰς τὰ διοικητικὰ αὐτῆς. Διεκρίνετο διὰ τὴν ἀσκητικό-

τητά του καί τήν προσήλωσίν του εἰς τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας. Βραδύτερον ἐπεδόθη μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας εἰς τήν ἱεράν Ἐξομολόγησιν, ἰδίᾳ τῶν νέων, καί ἐβοήθησεν ἀποτελεσματικῶς τὸ ἐποικοδομητικόν ἔργον τοῦ παλαιμάχου Συλλόγου τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν».

Τοιοιτοτρόπως ἐδημιούργησε πνευματικὴν κίνησιν ἀξιόλογον, ἀφοῦ πλήθος νέων ἐπιστημόνων καθωδηγοῦντο πνευματικῶς ὑπ' αὐτοῦ. Καρπὸς τῆς κινήσεως ταύτης ἦτο ἡ δημιουργία τοῦ ἀνδρὸς Ἡσυχαστηρίου τῆς «Κεχαριτωμένης Θεοτόκου» ἐν Τροιζήνι μέ ἐγγεγραμμένους 18 μοναχοὺς, ἐξ ὧν ἐγκαταβιοῦν 12.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος ἐπεδόθη μετὰ ἐπιτυχίας καί εἰς τὸ συγγραφικόν ἔργον, κατ' ἀρχὴν ἀρθρογραφῶν εἰς τὸ περιοδικόν «Τρεῖς Ἱεράρχαι», καί κατόπιν καί εἰς ἄλλα, ἐν οἷς καί ὁ «Ὁρθόδοξος Τύπος», τὸν ὁποῖον πραγματικῶς ἐκόσμησε μέ τήν νευρώδη καί θεολογικῶς ἐμπεριστατωμένην ἀρθρογραφίαν του. Τὰ ἔργα του πρωτότυπα, ἀποτελοῦν πραγματικὴν συμβολήν εἰς τήν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν, ἰδίᾳ εἰς τὸ Κανονικόν Δίκαιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε καταστῆ αὐθεντία.

Πολλάκις τοῦ ἐπροτάθη νά γίνῃ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ τὸ ἀπέκρουεν.

Αἱ συγγραφαὶ του

Ὁ πλήρης κατάλογος τῶν αὐτοτελῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἔχει ὡς ἀκολούθως:

1. Ἀγία Γραφή καὶ πονηρὰ πνεύματα. Ἐν Ἀθήναις 1956, σελ. 198.
2. Ἀπαγορεύει ὁ Κύριος ὅπως οἱ Κληρικοὶ προσαγορεύονται «Πατέρες»; Ἐν Καλάμαις 1958, σελ. 36.
3. Ἡ σχετικὴ ἡ τιμητικὴ προσκύνησις ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ. Ἐν Καλάμαις 1958, σελ. 36.
4. (Ἐπιμελείᾳ). Σπυρίδων Σγουρόπουλος, ὁ ἀφανὴς Πρεσβύτερος. Ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 158.
5. Τὸ ἀμετάθετον τῶν Ἐπισκόπων. Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 24.
6. Μοναχικὸς καὶ ἄγαμος κοσμικὸς Κλῆρος. Ἐν Ἀθήναις 1963, σελ. 48.
7. Μεταθετὸν Ἐπισκόπων καὶ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἐν Ἀθήναις 1965, σελ. 34.
8. Μαρτυρικὴ κατάθεσις ὑπὲρ τοῦ ἱεροκλήρυκος Α. Καντιώτου (Ἀνάτυπον). Ἐν Ἀθήναις 1965, σελ. 29.
9. Ἔχει ἡ Ἐκκλησία ἐξουσίαν ἀφέσεως ἁμαρτιῶν; (Ἐκδοσις Β'). Ἐν Ἀθήναις 1969, σελ. 46.
10. Ἀνέκδοτα Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, Ἀρχιμανδρίτου (Ἐκδοσις Δ'). Ἐν Ἀθήναις 1973, σελ. 46.
11. Ἡ Μασωνία ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας (Ἐκδοσις Ε'). Ἐν Ἀθήναις 1988, σελ. 157.
12. Ἡ ἐν Κύπρῳ «Μεῖζων Σύνοδος» καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς. Ἐν Λευκωσίᾳ 1973, σελ. 40.
13. Ἡ ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησιαστικὴ Κρίσις καὶ «ἡ Μεῖζων Σύνοδος». Ἐν Ἀθήναις 1974, σελ. 38.
14. Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς μετὰ ἐρμηνείας. Ἐγκρίσει Ἱ. Συνόδου (Ἐκδοσις ΣΤ'). Ἐν Ἀθήναις 1989, σελ. 709.
15. Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος μετὰ ἐρμηνείας. Ἐγκρίσει Ἱ. Συνόδου (Ἐκδοσις ΣΤ'). Ἐν Ἀθήναις 1983, σελ. 187.
16. Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἔτος. Τεῦχος Α'. Περίοδος Τριωδίου. (Ἐκδοσις δευτέρα). Ἐν Ἀθήναις 1983, σελ. 95.
17. Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἔτος. Τεῦχος Β'. Περίοδος Πεντηκοσταρίου (Ἐκδοσις Β'). Ἐν Ἀθήναις 1983, σελ. 111.
18. Τὰ δύο ἄκρα («Οἰκουμενισμός» καὶ «Ζηλωτι-

σμός»). Ἀναδημοσίευσίς ἄρθρων καὶ ἐπιστολῶν. Ἐν Ἀθήναις 1986, σελ. 224.

19. Ἀρθρα – Μελέται – Ἐπιστολαί, τόμος Α' (Ἐκδοσις Β'). Ἐν Ἀθήναις 1986, σελ. 552.

20. Προγαμιαῖαι σχέσεις – Πολιτικὸς γάμος – Ἀμβλώσεις. Ἀναδημοσίευσίς ἄρθρων. Ἐν Ἀθήναις 1986, σελ. 97.

21. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ περιουσία (Ἐκδοσις Γ'). Ἐν Ἀθήναις 1987, σελ. 43.

22. Θέματα Κανονικὰ καὶ Ἐκκλησιολογικά. 1. Τὸ νομοθέτημα τοῦ κ. Τρίτση καὶ ἡ Ἐκκλησία. 2. Βυζάντιον καὶ μοναστήρια. 3. Τὸ ὄριον ἡλικίας τῶν ἐπισκόπων (Ἀναδημοσίευσίς ἄρθρων). Ἐν Ἀθήναις 1987, σελ. 80.

Ι. Χ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Θεολόγος

(Ἐφημερίς «Ὁρθόδοξος Τύπος», φ. 17ης Νοεμβρ. 1989)

Θλιβερά «πτώχευσις»!

Γνωρίζω, ὅτι θά ἐπισύρω τήν αὐστηράν ἐπιτίμησιν τοῦ τήν ταπεινοφροσύνην του, διότι τὸ φιλοσοφικόν του ἀξίωμα ἦτο «λὰ θε βιώσας»! Ὡστόσο δὲν ἔχει δικαίωμα νά κρύψῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του καὶ τήν δεινῶς χειμαζομένην Ἐκκλησίαν τὰ ἐποικοδομητικὰ παραδείγματα ἀγιότητος ὠρισμένων ἁγίων Ἀνδρῶν, πού καταλείπουν ἀπερχόμενοι τοῦ κόσμου τούτου.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος, ὁ ὁποῖος ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ τήν Παρασκευὴν 10 Νοεμβρίου, ἀνήκει εἰς τὰς χαρισματικὰς Μορφάς τοῦ Ὁρθόδοξου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Θεία Πρόνοια τὸν εἶχε πλουτίσει μέ τὰ σπανιώτερα δῶρα. Ὁξύνιοι, διαλεκτικὴ δεινότης, πλουσία Θεολογικὴ καὶ Ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις, ἐτοιμότης πνεύματος καὶ εὐστροφία ἀπετέλουν τήν ἀνεκτίμητον πνευματικὴν του «οὐσίαν», τήν ὁποίαν διέθεσε, χωρὶς νά ἀποβλέπῃ εἰς ὀφέλη, εἰς τήν Ἀγίαν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. «Παραγωγὴ» τῆς ἀνεκτιμήτου καὶ μοναδικῆς «εἰς πλουτισμόν Θεολογίας» πνευματικῆς αὐτῆς «οὐσίας» ὑπῆρξεν ἡ πλουσία συγγραφικὴ του δράσις. Μελέται, ἄρθρα, ἐπιστολαὶ καλύπτουν σημαντικὸν ἀριθμὸν σελίδων, πού εἰς τὸ μέλλον θά ἀποτελῇ «κληρονομίαν» τοῦ Ὁρθόδοξου Ἑθνους μας.

Ἄλλ' ὁ π. Ἐπιφάνιος δὲν ἦτο μόνον Συγγραφεὺς σπανίας δυνάμεως καὶ ὑψηλῆς Θεολογικῆς στάθμης· ὑπῆρξε, πρό παντός, «Χριστοῦ βίβλος ἔμψυχος», «θυμίαμα εὐοσμὸν» ἀρετῆς καὶ «ἄνθος πολὺτιμον» ἀγιότητος. Ἴσως νά ἦλθεν εἰς διαλεκτικὰς καὶ ἰδεολογικὰς συγκρούσεις μέ πολλοὺς· πάντοτε ὅμως ἡγάπα καὶ δι' αὐτὸ ἐπεδίωκε νά ἄρῃ τὸν περιστατικὸν «παροξυσμόν», πρὶν ὁ ἥλιος τοῦ παρόντος βίου δύσῃ ὀπισθεν τῆς ὁροσειρᾶς τῶν ἐμπαθῶν πικριῶν!

Ὁ π. Ἐπιφάνιος πορεύεται ἤδη ἐπὶ τῆς μακαρίας ὁδοῦ, πρὸς τὸν ἐτοιμασθέντα δι' αὐτόν, ὑπὸ τοῦ Ἀγωνοθέτου Κυρίου, «τόπον ἀναπαύσεως»! Δέν θρηνοῦμεν δι' αὐτόν· ὁδὸρόμεθα ὅμως διὰ τήν θλιβεράν «πτώχευσιν», εἰς τήν ὁποίαν καταδικάζεται ἡ ἐποχὴ μας. Ὁ π. Ἐπιφάνιος «ἡρπάγη, μήποτε κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ» καὶ «ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη»!

Ἄλλ' ὁ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὸς Λαὸς στερεῖται ἀκτινοβολούντων κατόπτρων ἀγιότητος!

Διότι ή 'Αγιότης δέν διδάσκεται, άλλ' έμπνέεται από έμψυχα παραδείγματα 'Αγιότητος!

Διονύσιος Μ. Μπατιστάτος
Θεολόγος

(Έφημερίς «Όρθ. Τύπος», φ. 17 Νοεμβρ. 1989)

Προσωπικότης Πανορθοδόξου άκτινοβολίας

Έμάθαμε και έξω από την Ελλάδα διά την έν Κυρίω κοίμησιν του π. Έπιφανίου Θεοδωροπούλου, του έναρέτου αυτού άνδρός και κοσμήματος όχι μόνον της Έκκλησίας της Ελλάδος, αλλά και συμπάσης της Όρθοδόξου Έκκλησίας. Είς τον ίδιον έχάρισεν ο Κύριος την όντως άνάπαισιν από πολλούς κόπους και πόνους του, έμεις όμως μέινουμε χωρίς ένα άπλανή της πίστεως διδάσκαλον, όδηγόν πολλών ψυχών, άνδρα ένθέου ζήλου και μεγάλης φιλανθρωπίας. Οί Άνδρες τοιούτου είδους άνήκουν όχι είς ένα μόνον λαόν, άλλ' είς τό «έθνος άγιον» του Κυρίου. Η άκτινοβολία των πάντοτε ξεπερνούσε τά στενά όρια του τόπου των πρίν ή μετά τον θάνατόν των. Τόν πολυσέβαστόν μας π. Έπιφάνιον άξίωσε ο Κύριος της άκτινοβολίας αυτής και πρίν ν' αναχωρήση από τον αιώνα τουτον τον άπατηλόν. Τώρα που ο Κύριος τον έκαθάρισε διά των πολλών πόνων και άγώνων του και τον έκαμε συμμετόχον του Σταυρού και του θανάτου Του, άλλ' όπως άκραδάντως πιστεύομεν και της Άναστάσεώς Του, ή άκτινοβολία του θά είναι πιό ζωντανή και αισθητή.

Έκείνος, ο όποιος ήρχετο τάς τελευταίας δεκαετίας είς την Ελλάδα από άλλες όρθόδοξες Χώρες, δέν ήμπορούσε νά μή πάρη είδησιν της δυναμικής και ιδιαιζούσης παρουσίας του π. Έπιφανίου είς την έκκλησιαστικήν και θεολογικήν ζωήν της Έκκλησίας της Ελλάδος.

Καταθέτω την μαρτυρίαν, ότι ο σεβαστός μας Γέροντας, είτε διά του γραπτού λόγου είτε διά της προσωπικής έπαφής, πολλάκις ανέλαβε επάνω του και τάς θλίψεις της ψυχής μου διά της ιερᾶς έξομολογήσεως. Έπάνω δέ είς την ποιμαντικήν ράβδον, διά της όποιας ποιμαίνω την θεοσύστατον Μητρόπολιν μου Μπανάτου, γράφει «Ταπεινή προσφορά Α. Ε. Θ.». Είθε ο πανεύσπλαγχνος Κύριος νά είναι τό αιώνιον στήριγμα είς τον τούς πολλούς στηρίζαντα π. Έπιφάνιον διά της βαθείας πίστεώς του και λόγου και φλογεροῦ παραδείγματός του.

† Ό Μπανάτου Άμφιλόχιος

(Έφημερίς «Όρθοδ. Τύπος», φ. 15 Δεκ. 1989)

Έπιφάνιος Θεοδωρόπουλος

Δέν θά πρέπει νά παρέλθη άπαρατήρητον τό γεγονός, ότι ή Έκκλησία της Ελλάδος έστερήθη, προώρως την παρελθούσαν εβδομάδα, ενός άφανούς, αλλά διακεκριμένου έργάτου της, του άρχιμανδρίτου Έπιφανίου Ι. Θεοδωροπούλου. Κατηρτισμένος όσον έλάχιστοι —ίσως μετρούμενοι είς τά δάκτυλα της μιάς χειρός— κληρικοί μας, ήγωνί-

σθη τον «καλόν άγών», χωρίς νά αναλάβη έπίσημον θέσιν είς τά της διοικούσης Έκκλησίας. Ίερουργών, όμως, άνελλιπῶς, κηρύττων και έξομολογών, φαίνεται ότι είχεν έπιτελέσει θαύματα πραγματικά, διότι και πλήθη νέων, μορφωμένων ως επί τό πλείστον, καθωδηγούντο πνευματικῶς ύπ' αυτού. Έξ άλλου, διά της νευρώδους και έμπεριστατωμένης άρθρογραφίας του, πρό πάντων, όμως, διά των σοφών και άρτίων συγγραφών του, «ώρθοτόμει τον λόγον της άληθείας» και έδιδε κατευθύνσεις διά την άντιμετώπισιν των εκάστοτε αναφυομένων εκκλησιαστικών και ήθικῶν προβλημάτων. Είς την εποχήν μας, εποχήν μεγάλης λειψανδρίας, προσωπικότητες, ως του άρχιμανδρίτου Έπιφανίου Θεοδωροπούλου είναι σπάνιαι και δυσεύρετοι.

Ι. Χ. Κ.

(Έφημερίς «Έστία», φ. 17 Νοεμβρ. 1989)

Έπιφανής «έν έργοις και λόγοις»

Κύριε Διευθυντά,

Η Έκκλησία της Ελλάδος στερήθηκε ένα διάσημο και άγιο κληρικό. Τόν άρχιμανδρίτη Έπιφάνιο Θεοδωρόπουλο. Έπιφανής υπήρξε ο Έπιφάνιος. Έπιφανής «έν έργοις και λόγοις». Αύθεντία δέ στή γνώσι και την έρμηνεία των ιερών Κανόνων. Μνημειώδεις θά παραμείνουν οι γνωματεύσεις του στά διάφορα «Κανονικά» θέματα της Έκκλησίας, μέ τά όποια άσχολήθηκε στά, σχετικά, λίγα χρόνια της ζωής του. Ό λόγος του ήταν «αύθεντία».

Είμαι ύποχρεωμένος, ως Κύριος θεολόγος, νά έξάρω την υπό μορφήν εκτενεστάτης έπιστολής γνωμοδότησί του, γιά την λεγομένη «Μείζονα Σύνοδο» της Λευκωσίας, που συνεκλήθη τον Ίούλιο 1973. Η γνωμοδοτική έπιστολή του π. Έπιφανίου Θεοδωροπούλου έστάλη την 16-10-1973 στον Θεοφιλέστατο Επίσκοπο Έλευσίνος κ. κ. Τιμόθεον, διευθυντήν του «Πανταίνου» Άλεξανδρείας και Σύνεδρο της «Μείζονος Συνόδου». Οί τρείς Μητροπολίτες της Ίερᾶς Συνόδου της Έκκλησίας της Κύ-



Άπό την έπίσκεψι του Σεβ. Μητροπ. Φλωρίνης π. Αύγουστίνου στήν «Κεχαριτωμένη». Άριστερά ο μακαριστός Γέροντας. Δεξιά ο ήγούμενος άρχιμ. Σπυρίδων Παυλόπουλος.

πρου, οί Πάφου Γεννάδιος, Κιτίου Ἀνθίμος καί Κυρηναίας Κυπριανός σημειώνουν: «Ὁ πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος, εἷς τῶν διαπρεπεστέρων Ὁρθοδόξων Κανονολόγων, διαθέτει σπανίαν δύναμιν σκέψεως καί ἐξαίρετον ἐπιστημονικόν καταρτισμόν. Οὗτος κονιορτοποιεῖ κυριολεκτικῶς τὰ ἔωλα ἐπιχειρήματα τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς κληθείσης “μείζονος” Συνόδου».

Δέν θά ὑπερέβαλλα, ἂν ἔλεγα, ὅτι ἡ γνωμοδότησι αὐτῇ τοῦ π. Ἐπιφανίου γιά τή λεγομένη «Μείζονα» Σύνοδο τῆς Αεουκωσίας τοῦ 1973, εἶναι ἀπ’ τά διαμάντια τῶν σοφῶν συγγραφῶν του. Ἀποτελεῖ τήν ὑψηλότερη ἐκφρασί τῆς βαθυνοίας, τῆς ἀκριβείας, τῆς σοφίας, ἀλλά καί τῆς διακρίσεως τοῦ συγγραφέως...

Μέ ἀγάπη Χριστοῦ

Μιχαήλ Ε. Μιχαηλίδης
Θεολόγος

(Ἐφημερίς «Ὁρθ. Τύπος», φ. 24 Νοεμβρ. 1989)

—οοοοο—

Ἀνεξιχνίαστοι αἱ βουλαί τοῦ Κυρίου

Κύριε Διευθυντά,

Νέος σχετικᾶ ἀπῆλθε τοῦ ματαίου τούτου κόσμου ὁ ἅγιος καί σοφός Ἀρχιμανδρίτης Ἐπιφάνιος Ἱ. Θεοδωρόπουλος, προσβληθεῖς ἐκ τῆς νόσου τοῦ καρκίνου. Ὅλα τά πνευματικά του τέκνα πιστεύομεν ἀκραδάντως, ὅτι ὁ ἐξουσιάζων τά πάντα Κύριος, τελειώσας αὐτόν ἐν τῇ ταπεινώσει, τόν κατέταξεν ἤδη ἐν τῷ Παραδείσῳ, ἔνθα «ἀρρητα τά ρήματα, ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι».

Διαθέτων τό ἐξαιρετικόν προνόμιον τῆς μετά τοῦ μεταστάντος γνωριμίας ἀπό νεαρωτάτης ἡλικίας, συνειδητοποιῶ τώρα, ὅτε ἡ θλιβερά εἰδησις τοῦ θανάτου του διεδόθη, ἀφ’ ενός μέν τό μέγεθος τῆς ἀπωλείας, ἀφ’ ἑτέρου δέ τό ἀνεξίτηλον τῆς ἀποτυπώσεως τῶν λόγων του πρός οἰκονόμησιν τῆς πίστεώς μας. Διότι ὁ ἐκλιπών ἐκτός τῆς μοναδικῆς θεολογικῆς του μορφώσεως, διέθετε καί ὀρθόν λογισμόν ἀπαράμιλλον, τόν ὁποῖον μετά ἐξαιρετικῆς ικανότητος ἐχειρίζετο εἰς τόν ἀγῶνα του πρός ἀγωγήν τῶν ψυχῶν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας.

Ὡς μνημόσυνον τῆς ἀγιότητος τοῦ ἀπελθόντος ἄς γνωστοποιηθῇ ἀπό τῆς θέσεως αὐτῆς τό ἐξῆς ἀνεπανάληπτον: «Παιδί μου —μοῦ ἔλεγεν— ἀπό τās ἀπείρους εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τήν ζωὴν μου τρεῖς διακρίνονται διά τήν σπουδαιότητά των. Ἡ πρώτη εἶναι ὅτι ἐγεννήθην ὀρθόδοξος, ἡ δευτέρα ὅτι ἠξιώθην νά Τόν ὑπηρετήσω καί ἡ τρίτη εἶναι ἡ ἀσθένειά μου ».

Ἐννοοῦσεν ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ κάποιαν ἀπό τās πολυλᾶς ἀσθενείας (ἡσσοнос βεβαίως σημασίας διά τό γιγαντιαῖον ἔργον, τό ὁποῖον ἐπιτελοῦσε), ἀπό τās ὁποίας κατὰ καιρούς ἔπασχε. Δι’ αὐτό καί ὅταν πρό καιροῦ ἠκούσθη, ὅτι «ὁ Γέροντας εἶναι ἄρρωστος», δέν ἀνησυχήσαμεν, διότι ἐνόμισαμεν ὅτι ἐπρόκειτο γιά τά συνηθισμένα. Πλήν ἅπαξ ἐτι ἀπεδείχθη, ὅτι «ἀνεξιχνίαστοι αἱ βουλαί τοῦ Κυρίου».

Ἀπό τόν Παράδεισον ὁ Γέροντας θά συνεχίσῃ νά μᾶς διδάσκῃ καί νά μᾶς κατευθύνῃ. Ἦδη ἐπληροφορήθημεν ὅτι πλεῖστα ἀνέκδοτα ἔργα του θά ἐκδοθοῦν, ὡς δέ λίαν προσφυῶς παρετηρήθῃ σέ πνευματικόν τέκνον του, ἀκόμη καί ἡ ἀναγγελία τῆς κηδείας (συνταχθεῖσα ἀπό τόν ἴδιον), ἀποτελεῖ μάθημα ὕφους Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Τῆς Ἑλ-

ληνικῆς Γλώσσης, «ἥς τό καταθέλγον κάλλος πατιόθεν περιπαθῶς ἡγάπα».

Μετά τιμῆς
Γεώργιος Κ. Ζορμπᾶς

(Ἐφημερίς «Ὁρθόδ. Τύπος», φ. 1 Δεκεμβρ. 1989)

—οοοοο—

Ψηφίσματα

Τοῦ Συλλόγου «Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Τό Διοικ. Συμβούλιον τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι», συνελθόν ἐκτάκτως σήμερον Παρασκευῇ 10ην Νοεμβρίου 1989, καί ὥραν 10 μ.μ. ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας τοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδωροπούλου, πνευματικοῦ πατρός τοῦ Συλλόγου, ἀκοῦσαν τοῦ προέδρου κ. Ἰωάν. Γρ. Τιμαγένους, ἐξάραντος τās ἀρετάς τοῦ εἰς Κύριον ὁσίως ἐκδημήσαντος καί τήν πνευματικὴν προσφοράν τούτου εἰς τήν Μητέρα ἡμῶν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τό ἔθνος καί τήν κοινωνίαν, ἰδιαιτέρως δέ εἰς τόν Σύλλογον διά τε τοῦ θείου κηρύγματος καί πρό πάντων διά τοῦ θεοσώστου μυστηρίου τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, ὡς καί τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ, ὁμοφώνως ἀποφασίζει:

1. Ὅπως παραστῇ σύσσωμον καί συμπροσευχηθῇ μετά τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πνευματικῶν τέκνων κατὰ τήν ἐξόδιον ἀκολουθίαν.

2. Ὅπως ἀνακηρύξῃ τοῦτον Μέγαν Εὐεργέτην τοῦ Συλλόγου καί μνημονεύηται τό ὄνομα αὐτοῦ εἰς τά δίπτυχα ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Συλλόγου.

3. Ὅπως ἀναρτηθῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εἰς τήν Μεγάλην Αἴθουσαν κηρυγμάτων τοῦ Συλλόγου.

4. Ὅπως τό παρόν δημοσιευθῇ διά τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» καί τῆς ἐφημερίδος «Ὁρθόδοξος Τύπος».

Ὁ Πρόεδρος

Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Μιχ. Σ. Νικηφοράκης

Ὁ Ταμίας

Στυλ. Δ. Βασιλόπουλος

Οἱ Ἀντιπρόεδροι

Γρηγ. Π. Βαρυμποπιώτης

Ἡλίας Παπαγεωργίου

Τά Μέλη

Παναγ. Κ. Βλάχος, Ἰω. Χρ. Κωνσταντινίδης, Γ. Σ. Παπαδάκης, Ἀπόστ. Σ. Φωτιάς.

—οοοοο—

Τοῦ Συλλόγου «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής»

Τό Διοικ. Συμβούλιο τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής» μέ ὁδύνη πληροφορήθηκε τήν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ σεμνοῦ, ἐναρέτου καί σοφοῦ κληρικοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου, γνωστοῦ γιά τήν προσήλωσίν του στήν Ὁρθόδοξο Παράδοσι καί γιά τοὺς ἀγῶνες του ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κανονικότητος καί τάξεως. Ὁ μεταστάς Γέροντας ποικιλοτρόπως ἐξεδήλωνε τήν ἀγάπην του καί πρός τόν ἡμέτερο Σύλλογον, μετά τοῦ ὁποῖου συνεδέετο ἀπό τριακονταπενταετίας καί πλέον. Δοξολογοῦντες τόν Κύριο, διότι εὐδόκησε νά γνωρίσουμε τόν ἀείμνηστο π. Ἐπι-

φάνιο, θεολόγο μέ πατερική άξία καί κληρικό μέ άληθινή άρετή καί όσιότητα, άποφασίζουμε τά εξής:

1. Νά μετάσχουν τά μέλη τοῦ Συλλόγου στήν Έξόδιο Άκολουθία επί τῇ έκδημίᾳ τοῦ άειμνήστου Γέροντος.

2. Νά σταλῇ έπιστολή παραμυθίας καί άγάπης πρὸς τά πνευματικά του τέκνα, καί δὴ τά έγκαταβιοῦντα στό Ἱερό Ἡσυχαστήριο «Κεχαριτωμένης» Τροιζήνος.

3. Νά παρουσιασθῇ ἡ μορφή του στίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ μας.

4. Νά διατεθῇ ὑπέρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν τό ποσόν τῶν 100.000 δραχμῶν εἰς μνήμην τοῦ κοιμηθέντος πνευματικοῦ πατρός, ὁ ὁποῖος διεκρίνετο καί γιά τό χάρισμα τῆς έλεημοσύνης.

5. Τό παρόν νά δημοσιευθῇ σέ ἡμερήσιες εφημερίδες καί σέ Ὁρθόδοξα Χριστιανικά έντυπα.

Έν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1989

Ὁ Πρόεδρος

Χρήστος Ἀδαμόπουλος

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Ἰωάννης Τακῆς

—οοοοο—

Τῆς Ὁρθοδόξου Κατηχητικῆς Σχολῆς

Ἡ Διοίκησης τῆς Ὁρθοδόξου Κατηχητικῆς Σχολῆς, ἐπὶ τῇ πρὸς Κύριον έκδημίᾳ τοῦ άκαμάτου άφανοῦς έργάτου τῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδοροπούλου, πνευματικοῦ πατρός πολλῶν έκ τῶν ὀργάνων καί μαθητῶν τῆς Σχολῆς, άνεκτιμήτους δέ ὑπηρεσίας προσενεγκόντος εἰς αὐτήν διά τε τῶν συμβουλῶν καί τῆς συμπαραστάσεως αὐτοῦ εἰς δυσκόλους διά τό Ἱδρυμα περιστάσεις, έψηφίσαμεν ὁμοφώνως, ὅπως:

1. Παραστῇ εἰς τήν έξόδιον ακολουθίαν τοῦ σκηνώματος αὐτοῦ.

2. Τό έν τῷ Ναῷ τοῦ Ἱδρύματος κήρυγμα τοῦ Προϊσταμένου κατά τήν θ. Λειτουργίαν τῆς προσεχοῦς Κυριακῆς εἶναι



Ἐξω από τό Μοναστήρι μέ τόν π. Ἰγνάτιο Πατεστή

άφιερωμένον εἰς τήν προσωπικότητα τοῦ άληθοῦς τῆς Ἐκκλησίας Πατρός, τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Ἐπιφανίου.

3. Ὑψωθοῦν μεσίστιοι αἱ σημαῖαι τοῦ Ἱδρύματος ἐπὶ τριήμερον.

4. Ἀναγραφῇ τό ὄνομα αὐτοῦ εἰς τήν στήλην τῶν Μεγάλων Εὐεργετῶν τοῦ Ἱδρύματος καί εἰς τά Αἵπτυχα τοῦ Ναοῦ τῆς Σχολῆς εἰς διαρκές μνημόσυνον αὐτοῦ.

5. Ἀφιερωθῇ εἰς τήν ιεράν μνήμην αὐτοῦ εἰδικόν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἱερός Φῶτιος».

6. Ἀποσταλῇ τό άρμόζον γράμμα εἰς τήν οἰκογένειαν αὐτοῦ.

7. Δημοσιευθῇ τό παρόν διά τοῦ τύπου.

Έν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1989

Ὁ Προϊστάμενος

Βασίλειος Α. Αεντάκης

Ὁ Τοποτηρητής

Μάρκος Α. Ὁρφανός

—οοοοο—

Τῆς Πανελληνίου Ὁρθοδόξου Ἐνώσεως

Τό Διοικ. Συμβούλιον τῆς Π.Ο.Ε., συνελθόν έκτάκτως σήμερα Παρασκευήν 10ην Νοεμβρίου 1989, ἐπὶ τῇ αναγγελίᾳ τῆς πρὸς Κύριον έκδημίας τοῦ προσφιλοῦς καί έκλεκτοῦ συνεργάτου μας Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδοροπούλου, άπεφάσισε:

1. Νά παραστῇ σύσσωμον εἰς τήν έξόδιον ακολουθίαν αὐτοῦ.

2. Νά τόν άνακηρύξῃ Μέγαν Εὐεργέτην τῆς Π.Ο.Ε.

3. Νά προσφερθοῦν εἰς μνήμην αὐτοῦ βιβλία ὑπό τοῦ ιδίου συγγραφέντα καί έκδοθέντα από τās έκδόσεις «Ὁρθόδοξον Τύπου» εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Κεχαριτωμένης καί τόν Ὁρθόδοξον Σύλλογον «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι».

4. Νά τελεσθοῦν τά ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ὀριζόμενα μνημόσυνα καί νά μνημονεύηται άδιαλείπτως τό ὄνομά του εἰς τόν Ἱ. Ναόν Ἀγίου Νεκταρίου Ν. Ἐρυθραίας.

Διά τό Διοικ. Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος

Π. Δρίτσας

—οοοοο—

Εὐχαριστήρια

Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς τόν Μακαρ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, τούς Σεβασμ. Μητροπολίτας, τούς Θεοφιλ. Ἐπισκόπους, τās Μοναστικές καί Ἱεραποστολικάς Ἀδελφότητες, τούς σεβαστούς Πρεσβυτέρους καί Διακόνους, τούς άξιοτίμους Ὑπουργούς καί Βουλευτάς καί, τέλος, τόν πιστόν λαόν τοῦ Κυρίου, οἵτινες έν πολλῇ άγάπῃ συμμετέσχον εἰς τήν θλίψίν μας ἐπὶ τῇ έκδημίᾳ εἰς Κύριον τοῦ προσφιλοῦς καί σεβαστοῦ μας

π. Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδοροπούλου

Ἀρχιμανδρίτου

Οἱ κατά σάρκα οἰκεῖοί του.

Ἡ Ἀδελφότης τοῦ Ἱ. Ἡσυχαστηρίου Κεχαριτωμένης Θεοτόκου.

Ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικός Σύλλογος

«Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι».

Τά πνευματικά του τέκνα.

Πώς απέφευγε τήν οϊανδήποτε προβολήν τοῦ προσώπου του!

Ὅταν ὁ Διευθυντής τοῦ περιοδικοῦ «Τρεῖς Ἱεράρχαι» καί φίλτατος συνεργάτης τοῦ Γέροντος ἐδημοσίευσεν δύο λέξεις διά τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον ὑπὸ τοῦ Συλλόγου –καί κατά φυσικόν λόγον ἐξῆρε καί τήν σημαντικὴν προσφορὰν τοῦ πατρὸς Ἐπιφανίου εἰς τὸ ἔργον αὐτό–, δέν ἐφαντάζετο ποτέ τί θά συνέβαιnen. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀπροσεξίας του ὑπῆρξεν ἡ κατωτέρω ἐπιστολή, τήν ὁποίαν δημοσιεύομεν ὡς δεῖγμα τῆς ταπεινοφροσύνης τοῦ διά τοῦ παρόντος τιμωμένου. Ὁ Διευθυντής τοῦ Περιοδικοῦ... «οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι». Θά μέ συγχωρήσῃ καί πάλιν ὁ Γέροντας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17η/3/1982

Φίλτατε Ἰωάννη·
χαῖρε ἐν Κυρίῳ πάντοτε.

Μέχρι σήμερον εἶχον τηρήσει, χάριτι Κυρίου, ἀπαρεγκλίτως μίαν ἀρχήν: Οὔτε ἐγὼ νὰ προβάλλω ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ σημειῶ χρονολογικῶς δημοσίᾳ οἰανδήποτε προσφορὰν μου εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ οὔτε οἱ φίλοι μου, τοῦλάχιστον οἱ στενωὺς μετ' ἐμοῦ συνδεόμενοι, νὰ πράττωσι τοῦτο.

Ἦδη ἐγένετο ἡ πρώτη(*) παραβίασις τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Καὶ δράστης ποῖος; Ἡ ἀγάπη σου! Ὅσον καὶ ἂν κατανοῶ τὰ ἐλατήρια τὰ ὠθήσαντά σε εἰς τὸ δημοσίευμα, δέν σοι ἀποκρύπτω ὅτι ἐλυπήθην βαθύτατα. Παρακαλῶ θερμῶς σε, ἐν ὀνόματι τῆς πρὸς με ἀγάπης σου, νὰ μὴ θελήσῃς νὰ με λυπήσῃς ἐκ νέου. Ἦδη ὅ,τι γέγονε γέγονεν. Ἄς μὴ ἐπαναληφθῇ. Εἶνε τοῦτο ἀξίωσις φίλου, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμία Ἱερέως. Ἐλπίζω νὰ σκεφθῇς πολὺ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς... (Ἄλλως θὰ εὑρεθῇς εἰς τὸ κρίμα τῆς γνωστῆς φράσεως τῆς ἐπίσης γνωστῆς Εὐχῆς: «...εἴ τινα τῶν ἱερωμένων παρεπίκρανε...»). Ἄλλο τὸ θέμα ὅτι ἐγὼ οὐδέποτε θὰ προχωρήσω εἰς ἐφαρμογὴν τῆς συνεχείας τῆς Εὐχῆς...).

Εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὴν ἐν βεβαιότητι προεξοφλουμένην ἀποδοχὴν τῆς ἀξιώσεως καὶ ἐπιθυμίας μου.

Μετὰ πλείστης ἀγάπης καὶ βαθείας τιμῆς

Ἐπιφάνιος ὁ Πρεσβύτερος

(*) Λέγω «ἡ πρώτη», διότι ἡ παλαιότερον γενομένη δημοσίευσίς ἐγένετο σοῦ ἀγνωστοῦντος τὴν ἐν προκειμένῳ ἀρχὴν μου.



Ἐν Ἀθήναις τῇ 17η/3/1982.
φίλτατε Ἰωάννη·
χαῖρε ἐν Κυρίῳ πάντοτε.

Μέχρι σήμερον εἶχον τηρήσει, χάριτι Κυρίου, ἀπαρεγκλίτως μίαν ἀρχήν: Οὔτε ἐγὼ νὰ προβάλλω ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ σημειῶ χρονολογικῶς δημοσίᾳ οἰανδήποτε προσφορὰν μου εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ οὔτε οἱ φίλοι μου, τοῦλάχιστον οἱ στενωὺς μετ' ἐμοῦ συνδεόμενοι, νὰ πράττωσι τοῦτο.

Ἦδη ἐγένετο ἡ πρώτη(*) παραβίασις τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Καὶ δράστης ποῖος; Ἡ ἀγάπη σου! Ὅσον καὶ ἂν κατανοῶ τὰ ἐλατήρια τὰ ὠθήσαντά σε εἰς τὸ δημοσίευμα, δέν σοι ἀποκρύπτω ὅτι ἐλυπήθην βαθύτατα. Παρακαλῶ θερμῶς σε, ἐν ὀνόματι τῆς πρὸς με ἀγάπης σου, νὰ μὴ θελήσῃς νὰ με λυπήσῃς ἐκ νέου. Ἦδη ὅ,τι γέγονε γέγονεν. Ἄς μὴ ἐπαναληφθῇ. Εἶνε τοῦτο ἀξίωσις φίλου, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμία Ἱερέως. Ἐλπίζω νὰ σκεφθῇς πολὺ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς... (Ἄλλως θὰ εὑρεθῇς εἰς τὸ κρίμα τῆς γνωστῆς φράσεως τῆς ἐπίσης γνωστῆς Εὐχῆς: «...εἴ τινα τῶν ἱερωμένων παρεπίκρανε...»). Ἄλλο τὸ θέμα ὅτι ἐγὼ οὐδέποτε θὰ προχωρήσω εἰς ἐφαρμογὴν τῆς συνεχείας τῆς Εὐχῆς...).

Εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὴν ἐν βεβαιότητι προεξοφλουμένην ἀποδοχὴν τῆς ἀξιώσεως καὶ ἐπιθυμίας μου.

Μετὰ πλείστης ἀγάπης καὶ βαθείας τιμῆς
Ἐπιφάνιος ὁ Πρεσβύτερος

(*) Λέγω «ἡ πρώτη», διότι ἡ παλαιότερον γενομένη δημοσίευσίς ἐγένετο σοῦ ἀγνωστοῦντος τὴν ἐν προκειμένῳ ἀρχὴν μου.



ΠΟΙΑ ΕΙΝΕ Η «ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ» ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΟΥ ΥΜΝΟΥ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ;

(Τὸ τεσσαρακονθήμερον μνημόσυνον τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου ἐτελέσθη ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς κοσμοσωτηρίου ἡμέρας τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως. Ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον ν' ἀναδημοσιεύσωμεν ἐδῶ ἐκείκαιρον ἄρθρον του ἀπὸ τό βιβλίον του « Ἀρθρα – Μελέται – Ἐπιστολαί »).



Λάχιστα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἔχουσι τὸσον οἰκτρῶς παρερμηνευθῆ ὅσον τὸ χωρίον Λουκ. β' 14. Πρόκειται περὶ τοῦ Ὑμνου ὅστις ἐμάλλετο ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων κατὰ τὴν θεοπεσίαν ἐκείνην νύκτα τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Ἀνάρχου Θεοῦ Λόγου, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ἡ παρερμηνεία αὕτη ὑπὸ πολλῶν Ὁρθοδόξων δὲν εἶνε βεβαίως ἠβελημένη καὶ σκόπιμος (μόνον οἱ αἱρετικοὶ παρερμηνεύουσιν ἠβελημένως), ἀλλ' ὀφείλεται εἰς ἄγνοιαν τοῦ καθόλου νοήματος τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐνεκεν αὐτῆς τῆς ἀγνοίας καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων ἀκούομεν κηρύγματα ἢ ἀναγινώσκωμεν δημοσιεύματα πολλῶν διδασκάλων τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἀποδιδόμενα διότι οἱ πόλεμοι δὲν ἔλαβον ἀκόμῃ τέλος καὶ τὰ ὅπλα δὲν κατηργήθησαν καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀγγελικοῦ Ὑμνου δὲν ἐπεκράτησεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀκόμῃ καὶ εἰς ἐπισήμους Ἐκκλησιαστικὰς Ἐγκυκλίους βλέπομεν διατυπωμένας τοιαύτας θέσεις, ὡς καὶ παρακλήσεις πρὸς τὸν Θεὸν ὅπως ἐπὶ τέλους ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπικράτησιν ἐπὶ τῆς γῆς τῆς εἰρήνης αὐτῆς, « ἥτις ἐπὶ δύο σχεδὸν χιλιάδας ἐτῶν ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ μακρὰν τῆς πραγματικότητος, ἀπλῇ ἐλπίς, ἀπλοῦν ὄνειρον, ἀπλῇ καὶ ἐναγωνίως προσδοκία ».

Ἀγνοοῦσιν οἱ εὐλογημένοι ὅτι ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀγγελικοῦ Ὑμνου εἶνε ἡδὴ πραγματικότης καὶ ἔχει ἐπικρατήσει ἐπὶ τῆς γῆς ἀπ' αὐτῆς τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου. Κακῶς καὶ ἐκ παρεξηγήσεως ἐκλαμβάνομεν τὴν εἰρήνην αὐτὴν ὡς ἐξωτερικὴν, ὡς κατάστασιν φιλίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀτόμων πρὸς ἄτομα καὶ λαὸν πρὸς λαόν, ὡς κατάπαυσιν τῶν πολέμων καὶ τῶν μαχῶν. Τοιαύτην εἰρήνην οὐδέποτε ἐπηγγείλατο τὸ Εὐαγγέλιον. Ἡ εἰρήνη τοῦ Εὐαγγελίου εἶνε ἐσωτερικὴ, εἶνε ἡ κατάστασις γαλήνης, ἥτις βασιλεύει ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ πιστοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀνθρώπου ὅστις ἔχει φιλίαν καὶ κοινωνίαν πρὸς τὸν Θεόν. Εἶνε εἰρήνη μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ καὶ οὐχὶ ἀνθρώπων πρὸς ἀνθρώπους. Εἶνε ἡ κατάλυσιν τοῦ « μεστοίχου τοῦ φραγμοῦ », ὅπερ ἐχώριζε γῆν καὶ οὐρανόν, ἄνθρωπον καὶ Θεόν· εἶνε ἡ λήξις τῆς ἀνταρσίας, τὸ τέλος τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ πλάσματος πρὸς τὸν Πλάστην.

Αὕτην τὴν εἰρήνην ἤλθε κομίζων εἰς τὸν κόσμον ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔκτοτε πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν Σαρκωθέντα, Σταυρωθέντα καὶ Ἀναστάντα, ἔχει πλέον φίλον τὸν Θεόν, εὐρίσκεται εἰς κοινωνίαν οὐκίαν πρὸς Αὐτόν. Δὲν εἶνε πλέον ἀντάρτης, δὲν εἶνε ἀποστάτης, δὲν εἶνε ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ. Συνεφιλώθη καὶ « ἀποκατηλλάγη » πρὸς Αὐτὸν διὰ τοῦ Αἰωνίου Μεσίτου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδὰμ κατάστασις ἀνταρσίας καὶ ἐχθρότητος πρὸς τὸν Θεὸν ἀνήκει πλέον εἰς τὸ παρελθόν καὶ ἀποτελεῖ, διὰ τὸν πιστὸν ἄνθρωπον, ἀπλὴν πικρὰν ἀνάμνησιν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου καὶ δυνάμει τῆς Σταυρικῆς θυσίας εἰσῆλθεν ὁ ἄνθρωπος εἰς νέαν περιόδον, εἰς νέαν κατάστασιν· εἰς κατάστασιν Χάριτος, Φιλίας, Υἱοθεσίας.

Αἱ περὶ εἰρήνης ὑποσχέσεις τοῦ Εὐαγγελίου εἰς αὐτὴν τὴν εἰρήνην ἀναφέρονται καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν εἰρήνην. « Εἰρήνην ἀφίμῃ ὑμῖν », ἔλεγεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, « εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». Καὶ ἵνα το- νίσῃ ὅτι ἡ εἰρήνη αὕτη εἶνε ἄλλου εἶδους εἰρήνη, συμπληροῦ: « Οὐ καὶ ὡς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν » (Ἰωάν. ιδ' 27). Καὶ ἀλλαχοῦ ὁμῶς περὶ τῆς ἐξωτερικῆς εἰρήνης, λέγει ὅτι δὲν κομίζει τοιαύτην εἰρήνην. Ἀπεναντίας προβλέπει ὅτι ἡ εἰς Αὐτὸν πίστις θὰ ἀποβῇ αἰτία διαστάσεων καὶ πολέμων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἅπιοι θὰ διώκωσι τοὺς πιστοὺς τοῦ Ἰη- σοῦ καὶ οὕτως οἱ πόλεμοι ὅχι μόνον δὲν θὰ ἐλαττωθῶν, ἀλλὰ θὰ αὐξηθῶν, ἐφόσον εἰς τοὺς ὑπάρχοντας θὰ προστεθῇ καὶ ὁ κατὰ τῆς νέας πίστεως. « Μὴ νομίσητε », λέγει, « ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βα-

λεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νόμφην κατὰ τῆς πεν- θερᾶς αὐτῆς » (Ματθ. ι' 34-35).

Πρὶν δὲ ὁδηγηθῇ ἐκουσίως εἰς τὸν Γολγοθᾶν, ἵνα πῇ φρικτοῦ θανάτου ποτήριον, παρέιχεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην, ἥτις δὲν θὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τῶν μυρίων ἐξωτερικῶν θλίψεων καὶ διωγμῶν. Παρὰ πάντα ταῦτα θὰ ὑπῆρχεν, ἀκριβῶς διότι ἦτο ἐσωτερικὴ: « Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον » (Ἰωάν. ιστ' 33). Ἐχαρίζετο εἰς τοὺς Ἀποστόλους εἰρήνην, καίτοι ἐγνώριζεν ὅτι ἐπώδυνοι θάνατοι ἀνέμενον αὐτούς, καίτοι ρητῶς ἔλεγεν ὅτι ἀπέστελιν αὐτούς « ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων » (Ματθ. ι' 16). Ἦτο δυνατόν λοιπὸν νὰ παρέχῃ ἐξωτερικὴν εἰρήνην; Ἀναμφιβόλως ὄχι!

Καὶ ὁ θεὸς Παῦλος αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς, τῆς πρὸς τὸν Θεόν, εἰρήνης εἶνε κήρυξ καὶ ἀπόστολος. « Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ », γράφει πρὸς Ῥωμαίους (ε' 1). Γράφων δὲ πρὸς Ἐφεσίους, λέγει ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε « ἡ εἰρήνη ἡμῶν », εἶνε ὁ τοῦ ἀνθρώπου « ἀποκαταλλάξας τὴν θείαν » διὰ τοῦ σταυροῦ, « ὅς, ἐλθὼν, « ἐξηγγελίσατο εἰρήνην... », ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν... πρὸς τὸν πατέρα » (Ἐφεσ. β' 14-18).

Συμπέρασμα: Ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀγγελικοῦ Ὑμνου εἶνε ἡ εἰρήνη τοῦ ἀνθρώ- που πρὸς τὸν Θεόν καὶ οὐχὶ ἐξωτερικὴ. Ἡ εἰρήνη αὕτη ἐπεκράτησεν ὄντως « ἐπὶ γῆς », ἐφ' ὅσον πλέον αὕτη συνεφιλώθη πρὸς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς μέχρι Σταυροῦ ταπεινώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Περὶ τὸν βεβαίως νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ἔχων « εἰρήνην πρὸς τὸν Θεόν » ἄνθρω- πος, εἶνε εἰρηνικὸς καὶ πρὸς τοὺς ἐξω. Πάντας ἀγαπᾷ, οὐδένα μισεῖ. Μόνος αὐτὸς δύναται νὰ λέγῃ τὸ « καὶ μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἡμῖν εἰρηνι- κός » (Ψαλμ. 119,6). Ἀγαπᾷ καὶ εὐεργετεῖ καὶ αὐτοὺς ἀκόμῃ τοὺς ἐχθροὺς του. Ἡ ἐσωτερικὴ εἰρήνη εἶνε προϋπόθεσις τῆς ἐξωτερικῆς. Καὶ ἡ ἐξωτερικὴ εἶνε ὅχι ἀπλῶς ἀνεπίτευκτος, ἀλλὰ ἀδιάνοητος ἄνευ τῆς ἐσωτερικῆς. Ἡ δὲ τραγωδία τῆς συγχρόνου ἐποχῆς εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἐγκτεται: Ἐνὶ ἐκέρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐπιζητεῖ ἐναγωνίως τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν ἀν-θρώπων. Ἐνὶ ἀδιαφορεῖ παντελῶς διὰ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην, ἐπιδιώκει κραυγαλέως τὴν ἐξωτερικὴν. Ἐκρίζει τὸ δένδρον καὶ ἀναμένει καρπούς, κρημνίζει τὴν οἰκίαν καὶ ἀναζητεῖ θαλπωρὴν, ἀπομακρύνεται ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ θέλει φῶς!...

Ἀνέκαθεν ἡ εἰρήνη, « τὸ γλυκὺ πρᾶγμα καὶ ὄνομα », ἦτο « ποθουμένη τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις » (Ἐσθ. γ' 12α). Οὐδεμία ὁμῶς ἐποχὴ εἶχε τὸσον πόθον, τό- σον διψᾶν εἰρήνης, ὅσον καὶ ὅσην ἡ ἐποχὴ μας. Θὰ ἐπιτύχῃ λοιπὸν αὕτη ὅπου ἄλλαι ἐποχαὶ ἀπέτυχον οἰκτρῶς; Θὰ κατορθώσῃ δηλαδὴ νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν εἰ-ρήνην ἄνευ Θεοῦ; Θὰ καταργήσῃ τοὺς φρικταλέους σημερινούς ἐξοπλισμούς; Θὰ καταστήσῃ τοὺς πολέμους μακρινὴν ἱστορικὴν ἀνάμνησιν; Μὲ βοηθὸν ποῖον; Τὴν Ἐπιστήμην; Τὴν Τεχνολογίαν; Τὸν Ἀνθρωπισμόν; Τὴν Φιλοσοφίαν; Τὰ πο-λιτικά, κοινωνικά καὶ οἰκονομικά Συστήματα; Ἀλλ' ἐκ τοῦ βάθους τῶν αἰώνων ἀκούεται σαφὴς καὶ κατηγορηματικὴ ἡ συγκλονιστικὴ προειδοποίησις, ἥς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιβεβαίωσεν ὁ φεῦ! ἡ πικροτάτη πείρα τῶν διαρρευσσάντων ἔκτοτε τριῶν σχεδὸν χιλιετιῶν: « Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μὴδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κα-τέδετα· τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα » (Ἠσ. α' 19-20). Ἐὰν ἡ « μάχαι-ρα » θὰ εἶνε γνωστὴ καὶ συνήθης ἡ ἄλλη τις, νέας κατασκευῆς, προϊόν ἐργα-στηρίων πυρηνικῆς ἐνεργείας, τοῦτο μικρὰν σημασίαν ἔχει!...

« Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν, πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κτῆσαι ἡμᾶς... » (Ἠσ. κατ' 12-13).

† ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀρχιμανδρίτης



ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ



Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα!



Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα! Στά λόγια αὐτά –λειτουργικό αἶτημα καὶ διάπυρη εὐχή ταυτόχρονα–, συμπυκνώνεται σήμερα ἡ ἐκτενὴς δέησή μας καὶ ἀπολήγει ἡ ἐπιμνημόσυνη σύναξή μας. Μὲ τὰ λόγια αὐτά ἀνακουφίζεται ὁ πόνος μας, καὶ σ' αὐτὰ βρίσκουν διέξοδο τὰ δάκρυά μας.

Πέρασαν ἤδη σαράντα ὁλόκληρες μέρες ἀπὸ τὴν ἐκδημία εἰς Κύριον τοῦ μακαριστοῦ Γέροντός μας. Καὶ σήμερα τελούμε τό τεσσαρακονθήμερο μνήμοσυνο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς θεοφιλοῦς ψυχῆς του. Ἀδελφοί καὶ τέκνα του ἐν Κυρίῳ ὅλοι μας, δεόμεστε κατὰ τὴν προτροπὴ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, «ὅπως ὁ φιλόπρωτος Θεὸς προσδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀφήσῃ αὐτῷ πᾶν ἁμάρτημα ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ ἵλεως καὶ εὐμενὴς γενόμενος κατατάξῃ εἰς χώραν εὐσεβῶν ἀνειμένων εἰς κόλπους Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων καὶ ποιησάντων τὸ θέλημα αὐτοῦ».

Μνημόσυνο σημαίνει δέηση, ἱκεσία τῆς συναγμένης Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Κύριό της Ἰησοῦ Χριστό, τὸν «κυριεύοντα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου» νά ἀναπαύσει ἐν χώρᾳ ζώντων κάποιον ἀδελφό μας, πού κάλεσε «ἐκ τῶν

προσκαίρων» κοντά Του. Μνημόσυνο ὁμῶς σημαίνει καὶ ἀνάμνηση. Σὲ κάθε ἐπιμνημόσυνη σύναξη ἐνθυμούμαστε τὸν κεκοιμημένο ἀδελφό μας, τὸν θεοφιλή τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐζησε καὶ τὴν «μαρτυρία Ἰησοῦ Χριστοῦ» πού ἔδωσε.

Ἔτσι κι ἐμεῖς, τέκνα φιλοπάτορα, τελώντας σήμερα τό τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνο τοῦ μακαρίου πνευματικοῦ μας πατέρα, ἀναπολούμε τὴν ἱερὴ μορφὴ του. «Ἀναθεωροῦμεν», κατὰ τὸν Ἀπόστολο τὴν θεοφιλεῖ πολυτεία του. Ἐνθυμούμαστε τίς πνευματικὲς ὑποθήκες του. Καὶ διατρανώνοντας τὴν υἱικὴ ἀφοσίωση καὶ τὴν ὁλόψυχη εὐγνωμοσύνη μας, ἐπαναλαμβάνουμε πάλιν καὶ πολλάκις: Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα!

* * *

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα, γιατί ἀξιωθήκαμε νά σέ γνωρίσουμε. Νά ζήσουμε κοντά σου. Νά μαθητεύσουμε στά πόδια σου. Ν' ἀκούσουμε τὸν θεόσοφο λόγο σου. Νά ἐμπνευστοῦμε ἀπὸ τό σεμνὸ παράδειγμά σου.

Ὁμολογοῦμε ὅλοι μας: Ἦταν μεγάλη εὐνοία τοῦ Θεοῦ ἡ γνωριμία μας μαζί σου. Στό πρόσωπό σου βρήκαμε τὸν γνήσιο πατέρα, τὸν ἐνθεο διδάσκαλο, τὸν ἀπλανῆ ὁδηγό. Τὸν «καὶ βίου καθηγητὴν καὶ δογμάτων διδάσκαλον».

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα, γιατί εἶχαμε τὴν εὐλογία γιὰ δεκαετίες ὁλόκληρες νά γονατίζουμε στά πόδια σου καὶ ν' ἀποθέτουμε τό βάρος τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ἀναρίθμητες φορές δέχτηκες τὴν ἐξομολόγησή μας καὶ ἀπλῶς τὰ τιμημένα χέρια σου γιὰ νὰ μᾶς μεταδώσεις τὴν χάρη τῆς ἀφέσεως. Σήκωσες τό φορτίο τῶν ἁμαρτιῶν μας. Πόνεσες γιὰ τὰ λάθη μας. Ἐκλαψες γιὰ τίς πτώσεις μας. Ἀφουγκράστηκες τούς ἀναστεναγμούς τῆς καρδιᾶς μας. Ἐγίνες μάρτυρας τῶν δακρύων μας. Ἄκουσες τούς πόθους καὶ τὰ ὄνειρά μας. Ἀπάλυνες τούς πόνους τῆς ψυχῆς μας. Ἔσταξες τό βάλαμο τῆς ἀνωθεν παρηγορίας μέσα μας.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα, γιατί μᾶς διδάξες ν' ἀγαποῦμε τὸν Θεό «καθ' ὑπερβολὴν». Ἰέρα ἀπὸ ὅλα καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα. «Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς». Μὲ πάθος καὶ μὲ δύναμη. Εἰλικρινά καὶ ἄδολα.

Καὶ μᾶς ὑπέδειξες νά Τὸν ἀγαποῦμε ὄχι «λόγῳ μηδὲ τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ». Μὲ τὴν θεοφιλεῖ ζωὴ σου. Μὲ τὴν πιστότητά σου στό θέλημά Του. Μὲ τὴν αὐταπάρνησή σου γιὰ τὴ δόξα Του.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα, γιατί μᾶς ἔμαθες ν' ἀγαποῦμε τὴν Ἐκκλησίᾳ μας. Νά εἴμαστε ζωντανὰ μέλη

(*) Τό ἀνωτέρω κείμενο εἶναι προσφώνησις κατὰ τό τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνο τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος π. Ἐπιφανίου Θεοδώρου, πού τελέσθηκε τό Σάββατο, 17 Δεκεμβρίου, στό ἱ. Ἡσυχαστήριό τῆς «Κεχαριτωμένης Θεοτόκου» Τροιζήνης, καὶ τὴν Κυριακὴν, 18 Δεκεμβρίου, στό παρεκκλήσιο τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Συλλόγου μας.



Τό σκῆνος τοῦ ἀοιδίου Γέροντος στό Παρεκκλήσιον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, περικυκλούμενον ἀπὸ κληρικούς, πνευματικά του τέκνα.

της και άφοσιωμένα παιδιά της. Νά ποθοῦμε τή δόξα της. Νά προσπιζόμαστε μέ πάθος τήν ἀλήθειά της. Νά φυλάσσουμε μέ ἀκρίβεια τούς θεσμούς της. Νά τηροῦμε πιστά τίς παραδόσεις μας. Νά τρεφόμαστε ἀπό τήν θεοπαράδοτη διδασχή της. Νά ζοῦμε στό κλίμα τῆς λατρείας της. Ν' ἀγιαζόμαστε μέ τήν χάρη τῶν θειοτάτων μυστηρίων της. Νά σεβόμαστε βαθιά τούς λειτουργούς της. Νά τήν διακονοῦμε μέ ζήλο καί αὐταπάρνηση.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα, γιατί μᾶς διδάξεις ν' ἀγαποῦμε τούς ἀδελφούς μας. Ν' ἀγαποῦμε ὅλους τούς ἀνθρώπους. Εἶχες μεγάλη καί εὐρύχωρη καρδιά. Ἦξερες σύ ὁ ἴδιος ν' ἀγαπᾷς. Ν' ἀγαπᾷς εἰλικρινά καί ἀνυστερόβουλα. Ν' ἀγαπᾷς ἀκόμα κι αὐτούς πού σέ πίκρναν καί σέ ἀδίκησαν –εὐτυχῶς ἐλάχιστοι καί ἐλάχιστες φορές.

Ἦξερες ἀκόμα νά δείχνεις τήν ἀγάπη σου. Μέ λεπτότητα καί διάκριση, ἀλλά καί μέ θερμότητα καί χωρίς φειδώ. Μᾶς ἔμαθες ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι στάση ζωῆς: προσφορά, ἀνύστακτο ἐνδιαφέρον, ἀοκνη φροντίδα, θυσία γιά τόν ἄλλο.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα, γιατί κοντά σου ἀξιωθήκαμε νά γνωρίσουμε τό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ἐζησες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Αὐτόν ἀγάπησες ἐκ βρέφους. Σ' Αὐτόν ἀφιέρωσες τήν ὑπαρξή σου. Αὐτόν ὑπηρετήσες μέ ἀφοσίωση καί αὐταπάρνηση. Ἐζησες γιά τόν Χριστό. Ὅχι ἀπό τόν Χριστό. Ἐζησες κι ἀγωνίστηκες γιά τή δόξα Του μακριά ἀπό τίς δόξες τοῦ κόσμου τούτου. Πρόσφερες τά πάντα γιά τήν ἀγάπη Του. Μιμήθηκες τήν πτωχεία Του. Ἀντέγραψες τήν ταπείνωσή Του. Ἀκολούθησες «τήν τεθλιμμένην ὁδόν». Ἐζησες ὡς ἀσκητής «ἐν μέσαις Ἀθήναις». Καί παρέμεινες ἀγνός στήν ψυχή καί καθαρός στό σῶμα, ἀμεμπτος καί ἀκέραιος «ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καί διεστραμμένης».

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα, γιατί μᾶς ἔδειξες τό δρόμο τῆς σωτηρίας. Κέντρο τῆς ζωῆς σου ὑπῆρξε ὁ Χριστός. Πόθος σου φλογερός ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀγώνας σου ἀδιάπτωτος ὁ ἀγιασμός. Σκοπός σου ἀμετάθετος ἡ θέωση. Καί αὐτά ὅλα μᾶς τά μετέδιδες μέ τόν πνευματοκίνητο λόγο σου. Τ' ἀκτινοβολοῦσες μέ τήν ἐνάρετη πολιτεία σου. Μᾶς τά ἐνέπνεες μέ τή μυστική δύναμη πού ἔκρυβες μέσα σου –δῶρο τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί καρπός τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς σου.

Μᾶς φύτεψες τόν πόθο τῆς ἀρετῆς. Μᾶς διδάξες τήν ἀγάπη πρὸς τήν Ἁγία Γραφή καί τήν προσήλωση στούς θεοφόρους Πατέρες καί Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας. Μᾶς ὑπέδειξες τήν ἀναγκαιότητα τῆς προσευχῆς, τῆ σημασία τῆς νηστείας, τήν ὠφέλεια τῆς ἀσκήσεως, τόν μυστικό πλοῦτο τῆς ἀφιλαργυρίας, τήν ἀξία τῆς ἐλεημοσύνης. Εἶχες μέσα σου ἐλπίδα. Καί μᾶς ἔμαθες νά στηρίζουμε κι ἐμεῖς τήν ἐλπίδα μας «ἐπὶ Θεῷ ζῶντι». Νά πορευόμαστε τό ἀνηφορικό μονοπάτι τῆς ζωῆς ἐμπνεόμενοι ἀπό τήν ὑπερτάτη φιλοσοφία σου: «Ἐαυτοὺς καί ἀλλήλους καί πᾶσαν τήν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα».

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα, γιά τό μεγαλύτερο καί τελευταῖο μάθημα, πού μᾶς διδάξες, τό μάθημα τῆς ἐν Χριστῷ ὑπομονῆς. Διέθετες ἀσθενικό σῶμα. Καί δοκιμάστηκες σ' ὀλόκληρη τῇ ζωῇ σου ἀπό πολλούς σκόλοpes. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐπέτρεψε καί μία τελευταία, μεγαλύτερη καί ὀδυνηρότερη δοκιμασία. Τήν σήκωσες,

ὅπως καί τίς προηγούμενες, μέ ὑπομονή. Ἀγόγγυστα. Δοξολογώντας τό ὄνομα Κυρίου καί προσβλέποντας σταθερά στό ἐλεός Του. Ἐτσι, καθῶς μᾶς ἐνέπνεες καί μᾶς δίδασκες ἐν τῇ ζωῇ σου, μᾶς ἐνέπνευσες καί μᾶς δίδαξες καί μέ τό ὀσιακό τέλος σου. Μᾶς παρέδωσες τό μεγαλύτερο, τό δυσκολώτερο στήν ἐφαρμογή του μάθημα: τήν ὑπομονή καί τήν ἐμπιστοσύνη στόν Θεό κατά τήν ὥρα τῆς μεγάλης δοκιμασίας.

* * *

Γιά ὅλα αὐτά, πατέρες καί ἀδελφοί μου, μέ λύπη καί χαρά, μέ ἀγάπη καί εὐγνωμοσύνη, μέ προσδοκία στήν κοινή ἀνάσταση καί τήν αἰώνια ζωή, μέ ἐλπίδα στήν νέα συνάντησή μας μαζί του «ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας» τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄς ἀναφωνήσουμε γιά μία ἀκόμα φορά μέσα ἀπ' τήν καρδιά μας:

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, Γέροντα!

Ἀρχιμ. Συμεὼν Π. Κούτσας
Ἱεροκῆρυξ Ἱ. Μητροπ. Νέας Σμύρνης

Οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς τοῦ Γέροντος Πρὸς τούς Πατέρας τῆς «Κεχαριτωμένης»

Σεβαστοὶ Πατέρες,

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ 40νθημέρου Μνημοσύνου τοῦ ἀειμνήστου ἀδελφοῦ μας καί Γέροντός σας π. Ἐπιφανίου, θά θέλαμε νά ἐκφράσουμε τῇ βαθυτάτῃ ἐκτίμησι καί ἀγάπῃ μας πρὸς ὅλους σας, τόσο γιά τήν ἀπαράμιλλη διακονία σας πρὸς αὐτόν, ὅσο καί γιά τή συμπαράστασί σας πρὸς ὅλους ἐμᾶς, καθ' ὅλα τά ἔτη τῆς γνωριμίας μας, κυρίως ὅμως κατὰ τούς τελευταίους ὀδυνηροὺς μῆνες.

Θά ἐπιθυμοῦσαμε νά σᾶς διαβεβαιώσουμε, ὅτι τά αἰσθηματά μας αὐτά θά παραμείνουν ἀμείωτα ἀπέναντί σας γιά πάντα καί ὅτι θά σᾶς βλέπουμε ὅπως βλέπαμε καί τόν ἀείμνηστο ἀδελφό μας. Ὅπως ἐκεῖνος ἐχάρασσε πορεία καί ἐμεῖς ἀκολουθοῦσαμε, ἔτσι θά περιμένουμε καί ἀπὸ σᾶς, ὡς γνησίους μαθητάς του, νά μᾶς καθοδηγήτε.

Θά εὐχόμαστε πάντοτε, νά προοδεύῃ διαρκῶς ἐν Χριστῷ τό Ἱ. Ἠσυχαστήριον τῆς Κεχαριτωμένης Θεοτόκου, μέ τό ὅποιο θά μᾶς συνδέῃ ἀδιάρρηκτος δεσμός, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἐκεῖ βρίσκεται ἡ τελευταία ἐπὶ γῆς κατοικία ὄχι μόνον τοῦ μακαριστοῦ ἀδελφοῦ μας, ἀλλά καί τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κατὰ σάρκα οἰκογενείας μας.

Μέ βαθύ σεβασμό καί ἐκτίμησι

Οἱ κατὰ σάρκα οἰκεῖοι
τοῦ Γέροντός σας καί ἀδελφοῦ μας



ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΓΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

«ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ ΤΩΝ ΗΛΩΝ»

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ
Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως (ἐ.τ.)

Ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικός Σύλλογος «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» καί τό ὁμώνυμον τούτου περιοδικόν ἀπό τοῦ 1905 (ἔτος ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου) καί ἀπό τοῦ 1910 (ἔτος ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ), δέν ἔπαυσαν νά δίδουν πάντοτε τό «παρών» εἰς τάς κρισίμους στιγμάς τῆς ζωῆς τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, εἴτε δι' ὑπομνημάτων εἴτε διά δημοσιευμάτων, εἴτε διά τῆς δυναμικῆς παρουσίας τῶν μελῶν αὐτοῦ εἰς συγκεντρώσεις, εἰς συλλαλητήρια καί ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὡςάκις τοῦτο ἦτο ἐπιβεβλημένον. Ἐάν φυλλομετρήσῃ κανεῖς τοὺς ὀγδοήκοντα τόμους τοῦ παλαιμάχου τούτου περιοδικοῦ, ὡς καί τόν ὀγκώδη τόμον τῆς ἱστορίας τοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ», θά διαπιστώσῃ τήν ἀλήθειαν τῶν ἀνωτέρω σημειουμένων.

Βασική ἀρχή τῶν ἀγώνων τοῦ Συλλόγου μας, ὑπῆρξε καί εἶναι ἡ καλῶς νοουμένη σύνεσις καί ἡ θεθασιότης περί τῆς ὄντως κρισιμότητος τῶν περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπέβαλλον τήν δυναμικὴν παρουσίαν τοῦ Συλλόγου. Ἡ προχειρότης καί ἡ ἐπιπολαιότης οὐδέποτε ὑπῆρξαν συνεργάται εἰς τοὺς καρποφόρους ἀγῶνας μας. Οἱ ἰθύνοντες τὰ τοῦ Συλλόγου ἐπρόσεξαν ἰδιαιτέρως εἰς τό σημεῖον τοῦτο καί οὐδέποτε ἐπέτρεψαν νά τεθῇ ἐν ἀμφιβολῇ ἡ σεμνότης καί ἡ σοβαρότης τοῦ ἐπιτελουμένου ὑπ' αὐτοῦ ἔργου. Τοῦτο ἔπραξαν καί πράττουν, ἐν παντί καί πάντοτε, πρὸς τό καλῶς νοούμενον συμφέρον τῆς Ὁρθοδοξίας καί τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος. Ὁ ἀγὼν ὁ καλὸς εἶναι θεία ἐντολή, κατέστη δέ πλειστάκις ἀπαραίτητος εἰς τήν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας μας καί τοῦ Ἔθνους. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία καί ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία εἶναι μία Ἱστορία. Ἱστορία ἀγώνων καί θυσιῶν. Ἀγῶνες, θυσίαι, αἵματα, εἶναι ὁ γενικός τίτλος τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἱστορίας. Ὁ τίτλος αὐτός ἀποτελεῖ τήν ταυτότητα τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων διά τό παρελθόν καί πρέπει, ἀπαραιτήτως, νά εἶναι καί τό

εὐγενές κίνητρον ἐνός ἐκάστου ἐξ ἡμῶν καί ὅλων ὁμοῦ διά τό παρόν καί τό μέλλον.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, προλογικῶς σημειουμένων, χαράσσομεν τάς κατωτέρω γραμμάς πρὸς γνῶσιν καί ὠφέλειαν τοῦ φίλου ἀναγνώστου, ἀλλὰ καί παντός ἀρμοδίου, μήπως ἀποτελέσουν ἀφορμὴν διορθώσεως τῶν κακῶς ἐχόντων καί συντελούντων εἰς τήν κακοδαιμονίαν αὐτοῦ τοῦ τόπου, τοῦ τόπου, εἰς τόν ὁποῖον ἐγενήθημεν καί ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν. Τοῦ τόπου αὐτοῦ τοῦ ἡγαπημένου, εἰς τόν ὁποῖον θά ζήσωμεν, οἱ πρεσβύτεροι μὲν, τόν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς μας, ἀλλὰ, πρὸ πάντων, εἰς τόν ὁποῖον θά ζήσουν τὰ τέκνα μας καί τὰ ἐγγόνια μας καί αἱ ἐπερχόμενα γενεαὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς τό μέλλον.

Ἐγένετο λόγος ἐν ἀρχῇ περί κρισίμων περιστάσεων, κατὰ τάς ὁποίας ἐπιβάλλεται νά ἀγωνισθῶμεν. Καί ἐξηγούμεθα: Γράφοντες, δηλαδή, καί λέγοντες κρισίμους στιγμάς καί περιστάσεις διά τό Ἔθνος μας, ἐννοοῦμεν ὅχι μόνον τάς θεωρουμένας ὑπὸ τῶν πολλῶν ὡς Ἐθνικάς, ἀλλὰ ὁμιλοῦντες περί κρισίμων διά τό Ἔθνος μας στιγμῶν, ἐννοοῦμεν καί θέματα καί ἀντικείμενα καί γεγονότα ἀφορῶντα καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν μας, τήν σύνολον Ἐκκλησίαν ποιμαίνουσαν καί ποιμαινομένην, Κλήρον καί Λαόν καί γενικῶς τήν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν καί ὅλας ἐκεῖνας τάς ἐσωτερικάς καί ἐξωτερικάς ὑποθέσεις, πού ἀφοροῦν εἰς τό Ἔθνος, τό Ἔθνος τό Ἑλληνοχριστιανικόν. Ὁ λόγος, λοιπόν, περί αὐτοῦ. Καί θά σημειώσωμεν, ὅσα σημειώσομεν κατωτέρω, χωρὶς φόβον καί χωρὶς πάθος ὡς Ἐπιμηθεῖς, δυστυχῶς, ἀλλὰ καί ὡς Προμηθεῖς, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τό ἐγγὺς παρελθόν καί προσβλέποντες μετ' ἐλπίδος εἰς τό ἐγγὺς καί εἰς τό ἀπώτερον μέλλον τοῦ τόπου καί τῶν κατοικούντων καί πονούντων τήν γῆν αὐτήν, πρὸς γνῶσιν καί συμ-

μόρφωσιν. Ὡς γνωστόν τά μυθικά πρόσωπα τοῦ Ἐπιμηθέως καί τοῦ Προμηθέως συμβολίζουν τό μὲν πρῶτον τόν μή προβλεπτικόν, τόν ἀπερίσκεπτον, ἐνῶ τό δεύτερον συμβολίζει τόν προβλεπτικόν, τόν προλαμβάνοντα ιδίως τήν ἀποτυχίαν.

Ἐκ τῆς ἀπερισκεψίας μας, λοιπόν, ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς ἱκανότητος τῆς προβλεπτικότητος, ἀνεθέσαμεν τήν ζωὴν τοῦ Ἔθνους μας εἰς χεῖρας ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἀπέκρουσε τήν πίστιν του καί τόν θαυμασμόν του πρὸς τόν Μαρξισμόν. Ὁ Μαρξισμός, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἶναι καί ἀθεϊσμός. Οἱ ὁπαδοί του εἶναι ἄθεοι. Ἐν γνώσει, λοιπόν, οὐχί δὲ καί ἐν ἐπιγνώσει παρεχωρήσαμεν τήν Πατρίδα μας, τήν Ἑλλάδα μας, τοῦ ἔθνους μας, εἰς χεῖρας ἐνός ἀθέου Μαρξιστοῦ. Δέν παρεδόθη δὲ εἰς αὐτόν τό ἔθνος ἀπὸ τούς κομμουνιστάς. Οὔτε ἀπὸ τούς εὐαρίθμους Μαρξιστάς. Πόσοι εἶναι αὐτοί; Ἐλάχιστοι. Εἰς αὐτούς ἄς προστεθοῦν καί οἱ ἀνεγκέφαλοι, οἱ ταυτίζοντες δηλαδή τό κόμμα πού ἐκυβέρνησε τήν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1981 ἕως τοῦ 1988, μέ τό κόμμα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου (καί ἡ μυλωνοῦ τόν ἄνδρα τῆς μέ τούς πραγματευτάδες), μόλις ἀνήρχοντο πρὸ τοῦ 1981 εἰς τό 17%. Ἐπομένως ποῖος ἀνεβίβασεν εἰς τήν ἐξουσίαν τούς ὀλετήρας τῆς Ἑλλάδος; Δυστυχῶς ἕνας μεγάλος πολὺ μεγάλος ἀριθμός Ἐπιμηθέων ἀπερισκέπτων, μὴ δυνάμενων λόγω ἀπερισκεψίας νά προβλέψουν τί ἔμελλε γενέσθαι ἀπὸ μίαν τοιαύτην ὀλεθρίαν, ἀλλαγὴν. Καί οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν δικοὶ μας. Χριστιανοί, ἐκκλησιαζόμενοι καί ἐξομολογοῦμενοι καί ἀκροαταὶ τῶν κηρυγμάτων. Αὐτὰ τὰ ὅποια σημειοῦνται ἐνταῦθα φαίνονται ἀπίστευτα. Ἀπίστευτα ἀλλὰ ἀληθῆ. Αὐτὴ εἶναι ἡ πικρά ἀλήθεια. Δέν συμφέρει νά γραφοῦν ἐπ' αὐτοῦ συγκεκριμένα στοιχεῖα ἀναμφισβήτητα. Θὰ ἦτο δυνατόν νά ἀναφερθοῦν ὀνόματα χιλιάδων πιστῶν οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τόν ὀλεθρον τῆς Πατρίδος μας. Ἀλλὰ διὰ νά ὑπογραμμίσωμεν ἔτι τό ἀνεπανόρθωτον κακόν, τό ὁποῖον διέπραξαν οἱ συντελέσαντες εἰς τήν ἄνοδον τῶν ὀλετήρων αὐτῶν τῆς Πατρίδος μας εἰς τήν ἐξουσίαν, παραπέμπομεν εἰς τήν ἀρθρογραφίαν καί τήν εἰδησεογραφίαν τῶν ἐφημερίδων ὅλων τῶν ἀποχρώσεων τῆς ὀκταετίας διὰ νά ὑπομνήσωμεν «τά καμώματα τῆς ντροπῆς» καί τὰ παντός εἶδους σκάνδαλα πού συνέβησαν, ὅχι ἀπλῶς διότι μᾶς ἐξέθεσαν εἰς ὀλόκληρον τόν κόσμον, ἀλλὰ κυρίως, διότι ἐδηλητηρίσαν ἀνεπανορθώτως τὰς ψυχὰς τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος καί ἡλλαξαν τὰ ἦθη τῆς Πατρίδος μας. Ἡ ἐποχὴ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν θὰ ἦτο δυνατόν νά παρομοιωθῇ μέ τήν ἐποχὴν τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων τήν προχριστιανικὴν καί τήν πρωτοχριστιανικὴν ἐξ ἀπόψεως ἠθικῆς ἐν στενῇ καί εὐρείᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Δέν θὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα τὰ ὅσα ὁ ἡμερήσιος τύπος ἔγραψε διὰ νά ἀποφύγωμεν τήν ρύπανσιν, ἀλλὰ τοῦτο μόνον θὰ ἐπισημάνωμεν ὅτι «ἐκαμάρωναν» διὰ τὰ θλιβερά των «καμώματα» καί ἐκόμπαζον δημοσίᾳ περιφρονοῦντες τόν ἐκ φύσεως συντηρητικόν καί εὐσεβῆ λαόν μας.

Σημειῶνομεν εἰσέτι μερικά κακὰ ἐκ τῶν διὰ νόμου θεσπισθέντων διὰ νά κλείσωμεν τό μέρος τοῦτο τοῦ παρόντος ἀρθρου καί διὰ νά κατανοήσουν ἔτι σαφέστερον οἱ μετανοήσαντες (;) Ἐπιμηθεῖς, διὰ τό κακόν τό ὁποῖον διέπραξαν διὰ τῆς κακῆς χρήσεως τῆς ἱερᾶς ψήφου των, τήν ὁποίαν ἡ Πατρίς ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτούς.

Εἰς τήν παιδείαν: Συνεπλήρωσαν τό πρὸ αὐτῶν ἀρξάμενον ἔργον τῆς καταστροφῆς. Ἐκυκλοφόρησαν πλαστογραφημένην τήν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν εἰς τὰ Σχολεῖα. Ἐδημιούργησαν σοβαράν ἀμφισβολίαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων περὶ τῆν Ἐκκλησίαν καί γενικῶς τήν πίστιν μας καί τὰ ιδεώδη τῆς Πατρίδος καί τῆς Θρησκείας. Ἐπαυσε νά γίνεται ὁ ἐκκλησιασμός, ὡς ἄλλοτε καί ἡ προσευχὴ. Δηλαδή ἔπαυσε, δῆθεν, ἡ θρησκευτικὴ καταπίεσις εἰς τὰ Σχολεῖα. Ἡ μαθητικὴ περιβολὴ καθρηγῆθη μέ μωρίας ὅσας ἐπιπτώσεις, αἱ ὁποῖαι διὰ νά καταγραφοῦν δέν θὰ ἤρκουν τόμοι. Ἐδιδάσκετο ἐλευθέρως ὁ Μαρξισμός καί ἡ ἀθεΐα λόγω, δῆθεν, ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, ἀπὸ τούς οὐδένα φραγμὸν ἔχοντας πολλοὺς μοντέρνους διδασκάλους καί καθηγητάς.

Εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί τήν κοινωνίαν: Ἀνηρπάγη ἡ Ἐκκλησιαστικὴ περικοπὴ παρὰ πᾶσαν συνταγματικὴν ἐπιταγὴν. Μετέβαλον τόν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικόν λαόν εἰς αἵρετικούς διὰ τῆς καταργήσεως ἐνός ἐκ τῶν ἐπτὰ Ἱερῶν Μυστηρίων. Ὡς γνωστόν δέ, βασικόν τμήμα τῆς Δογματικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελοῦν τὰ ἐπτὰ Μυστήρια. Ἀποποινικοποίησαν τήν μοιχείαν καί νόμος τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἀποποινικοποίησεν ἐπίσης καί αὐτόν τό φόνον. Ἡ Ἑλληνὶς μητέρα δύναται ἀφόβως καί χωρὶς τύψεις νά φονεύῃ τό συλληφθέν τέκνον τῆς. Κατεκρήμνησαν τόν ἱερὸν θεσμόν τῆς οἰκογενείας διὰ τοῦ αὐτομάτου, λεγομένου, διαζυγίου. Ἐδημιουργήθησαν ὅλαι ἐκεῖναι αἱ προϋποθέσεις οὕτως, ὥστε οἱ Ἕλληνες νά κρατοῦν ὡς λάθαρρον δόξης καί τιμῆς, ὡς νίκην καί κατάκτησιν τό ἱερὸν (;), δῆθεν, δικαίωμα τῆς ἀπεργίας καί νά ἀμείβονται μὴ ἐργαζόμενοι. Καί τί ἔτι λέγω; Ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ πάντων, ἃ οὐκ ἔστι δυνατόν νά γραφοῦν ἐνταῦθα.

Ὁ Δημιουργὸς ὁμοῦς ὁ συντηρῶν καί κυβερνῶν τόν κόσμον. Ὁ Θεός, ὁ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ἐπέτρεπεν ἵνα ἀπαλλαγῶμεν (ἀπίστευτον) ἀπὸ τό ἔρεβος αὐτό, διότι περὶ ἐρέβους ἐπρόκειτο. Περί πυκνοῦ σκότους, κατὰ τήν περίοδον τοῦ ὁποῖου εἶχεν ἐκλείψει πᾶσα ἐλπίς διαλύσεως του, πᾶσα ἐλπίς ἐμφανίσεως ἀκτίνος τινός φωτός. Ἐπέτρεπεν ὁ Θεός, καί τό ζωογόνον φῶς, τό φῶς τοῦ ἡλίου διέρρηξε τό σκότος καί διηνοιχθήσαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν διὰ νά ἀντιληφθῶμεν τό μέγεθος τοῦ κακοῦ, τό ὁποῖον διεπράχθη ὑπὸ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἀνθρώπων ἡμετέρων, ἀνθρώπων μας, χριστιανῶν ὀρθοδόξων. Καί ἀντελήφθημεν ὅτι ἡ Πατρίς μας, ἡ πτωχὴ Ἑλλάς ἐγένετο πτωχοτέρα πάσης ἄλλης περιόδου τῆς ζωῆς τῆς. Τό δημόσιον χρῆμα ἐξέφυγεν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου καί εἰσῆλθεν εἰς τὰ χρηματοκιβώτια ἐπιτηδείων συνεταίρων καί συνεργατῶν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐξουσίας τῶν σκανδάλων, τῶν πρωτοφανῶν εἰς μέγεθος, ἐν Ἑλλάδι, σκανδάλων τῆς «ἀδιαντροπιᾶς» καί τῆς κλοπῆς, τῆς κλοπῆς, ἥτις διὰ στόματος πρωθυπουργικοῦ ἀνεκηρύσσεται εἰς ἀρετὴν: «Ἐνα δωράκι μερικῶν ἐκατοντάδων χιλιάδων μπορεῖ ἕνας ὑπουργὸς νά κάμῃ στὸν ἑαυτόν του» (κατὰ τὰ γραφόμενα εἰς τὸν ἡμερήσιον Ἀθηναϊκὸν Τύπον).

Καί τώρα; Τώρα καλούμεθα νά πληρώσωμεν.

Νά στερηθῶμεν. Λιτότης καί πάλιν λιτότης. Γενική πλέον λιτότης. Δέν γίνεται ἄλλως. Δέν εἶναι δυνατόν νά σωθῶμεν μέ ἄλλον τρόπον, εἰ μή πεινῶντες καί διψῶντες καί γυμνητεύοντες. Ἡμεῖς ὅμως δέν θέλομεν. Ἡμεῖς δέν θέλομεν νά ἐργαζώμεθα. Δέν θέλομεν νά περιορίσωμεν τὰς ἀνάγκας μας χάριν ἡμῶν τῶν ἰδίων. Καί ἀνεστατώθη τό πᾶν. Ἀπεργίαι ἐπὶ ἀπεργιῶν κατευθυνομένων. Ἀναστατώσεις. Στάσεις ἐργασίας. Ἀνέρος ἐκβιασμός τῆς Κυβερνήσεως ἐκ μέρους τῶν καθηγητῶν, τῶν πνευματικῶν αὐτῶν γονέων τῶν τέκνων μας. Ἐμπρησμοί πολυτίμων δασῶν ἐκ μέρους ἀσυνειδήτων συμφεροντολόγων. Καί ὅλα αὐτά πρὶν ἀκόμη καλὰ, καλὰ ἀναλάβῃ ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν προελθοῦσα Κυβέρνησις. Πρὶν κατατοπισθῇ εἰς τὰ προβλήματα τοῦ τόπου. Καί ὅλα αὐτά διατί; Ἀπάντησις ἀναμφισβήτητος: Διὰ νά μή δυνηθῇ ἡ Κυβέρνησις νά βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Διὰ νά πέσῃ ἡ Κυβέρνησις. Διὰ νά ἔλθῃ ἡ ἀκυβερνησία. Διὰ νά μή ὑπάρξῃ ὑπευθυνότης. Διὰ νά ὑπάρξῃ σύγχυσις καί ταραχὴ τῶν ὁποίων πείραν ἐλάβομεν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐσχάτως. Καί κατὰ τό λαϊκόν λόγιον: «Ὁ λύκος στὴν ἀναμπουμπούλα χαίρεται» νά σταματήσῃ κάθε προσπάθεια ἀνασυγκροτήσεως καί σωτηρίας αὐτοῦ τοῦ ταλαιπώρου τόπου καί τῶν κατοικούντων εἰς αὐτόν. Καί πάντα ταῦτα, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων κατευθυνομένων ἀπὸ τὴν ἀρρωστημένην πολιτικὴν, ἀπὸ τὴν ἀπάτριδα μερίδα, ἡ ὁποία ἀπώλεσε (καί φρονοῦμεν ὀριστικῶς) τὴν ταλαίπωρον ἐξουσίαν. Ἔργον, λοιπόν, τῆς ἀσυνειδήσιας τῶν ἡττηθέντων σοσιαλμαρξιστῶν, τῶν, δῆθεν, δημοκρατῶν.

Ἡμεῖς ὅμως τί πράττομεν; Ἡμεῖς πλέον ὡς συντελέσαντες, τό κατὰ δύναμιν, εἰς τὴν ἀνόρθωσιν; Οἱ συντελέσαντες εἰς ἀνάδειξιν νέας ἐλπιδοφόρου Κυβερνήσεως τί πράττομεν; Ἐπαναπαύομεθα εἰς τὰς δάφνας μας καί ζητωκραυγάζομεν. Λάθος. Λάθος καταστρεπτικόν. Παρακολουθῶμεν μίαν προσπάθειαν σοβαράν ἀνορθώσεως τῶν οικονομικῶν μας θεμάτων. Ὁρθόν. Ἀντιλαμβανόμεθα τὴν πραγματοποίησιν σοβαρὰς προσπάθειας ἐπαναφοράς τοῦ κύρους τῆς Πατρίδος μας εἰς τὴν Εὐρώπην καί εἰς τὴν Ἀμερικὴν καί εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὁρθόν καί σωτήριον. Βλέπομεν βελτίωσιν εἰς τὰς συμμαχίας μας καί ἤδη ἤρχισαν νά κινούνται τὰ ἐθνικά θέματα Κύπρου καί Βορείου Ἡπείρου. Ὁρθόν καί ἀπαραίτητον, ἐλπιδοφόρον καί χαρμόσυνον. Δέν θλέπομεν ὅμως καί τό τονίζομεν τοῦτο. Δέν βλέπομεν λῆψιν ριζικῶν μέτρων, εἰς τὴν παιδείαν. Καί φοβοῦμαι. Πολύ φοβοῦμαι, ὅτι δέν θά ἐπιχειρηθῇ ριζικὴ ἐξυγιάνσις εἰς τὸν σπουδαιότατον καί βασικώτατον τοῦτον τομέα τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς καί τοῦ μέλλοντος, γενικώτερον, τῆς Πατρίδος μας. Εἰς τὴν παιδείαν ὑπάρχει ἀνάγκη, περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τομεῖς τοῦ Κυβερνητικοῦ ἔργου, ἐξυγιάνσεως. Ριζικὴ ἐξυγιάνσεως. Καί διὰ νά ἀρχίσῃ καί ἐπιτευχθῇ ἀληθὴς καί ἀποτελεσματικὴ καί σωστικὴ ἐξυγιάνσις εἰς τὴν παιδείαν, ἡ ὁποία νοσεῖ θανασίμως χρειάζεται «πῦρ καταναλίσκον» (Ἐβρ. ιθ' 29). Τό Θεῖον αὐτό πῦρ πρέπει νά κατακαύσῃ τό πᾶν εἰς τό ὕψιμον ὀρθότυπον ὀρθοῦς. Καταστροφὴ τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τῶν ὁποίων ἡ ὕλη κινεῖται μετὰ ξὺ ὀρθῶν καί μὴ ὀρθῶν καί δέν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ ἐπιλογὴ. Πῦρ λοιπόν εἰς κεντρικὴν πλατεῖαν

τῆς Πρωτευούσης. Ριζικὴ ἀλλαγὴ τῶν κακῶς ἐφαρμοζομένων ἐῖς α γ ο μ ἔ ν ω ν προγραμμάτων, ποὺ ἀγνοοῦν τὴν Ἑλληνικὴν πραγματικότητα καί εἰσάγουν καινὰ (καλύτερον κ ε ν ἄ) δαιμόνια. Ἑλληνικά γράμματα. Γνήσια Ἑλληνικά. Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Ἀνόθευτος καί ἐπὶ ὀρθῶν ἱστορικῶν στοιχείων καί ὕγιους ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ἡ Ἑλληνικὴ μας Ἱστορία. Ἡ ἐνδοξος καί παραδειγματικὴ Ἑλληνικὴ Ἱστορία. Θρησκευτικὴ, ὕλη Ὁ ρ θ ὁ δ ο ξ ο ς εἰς τὰ προγράμματα καί εἰς τὰ βιβλία τῶν θρησκευτικῶν. Πάντα ταῦτα κινοῦνται τόγε νῦν ἔχον μετὰ ξὺ ὀρθῶν καί μὴ ὀρθῶν. Δέν ὑπάρχει τρόπος ἀπομακρύνσεως τῶν σαπρῶν. Πῦρ λοιπόν, «πῦρ καταναλίσκον». Συστηματικὴ διδασκαλία τῆς ἀληθοῦς δημοτικῆς γλώσσης, γλώσσης εἰς τὴν ὅποιαν ἔγραψαν σπουδαῖοι Ἕλληνες λογοτέχναι. Συστηματικὴ διδασκαλία τῆς ἀπλῆς καθαρευούσης καί τῆς Γραμματικῆς, ὡς τῆς μόνης γλώσσης τῆς δυναμένης νά προσφέρῃ ὀρθῶς τὴν διδασκομένην ὕλην. Δέν εἶναι δυνατόν, ἔλεγεν ὁ μακαριστὸς παιδαγωγός, φιλόλογος καί φιλόσοφος τοῦ αἰῶνος μας Κωνσταντῖνος Γεωργούλης, δέν εἶναι δυνατόν νά παραθλέψωμεν τό χ α ρ ῖ ε ν τοῦ δημοτικίζοντος λόγου, ἀλλὰ οὔτε καί τό ἀ κ ρ ι β ο λ ὅ γ ο ν τοῦ καθαρεύοντος λόγου. Ἐν συνεχείᾳ συστηματικὴ διδασκαλία, τουλάχιστον, μιᾶς ξένης γλώσσης καί πλήρης ἐκμάθησις αὐτῆς. Σήμερα περιπαίζομεν τοὺς μαθητὰς καί τὸν Ἑλληνικόν λαόν, μέ τὴν, δῆθεν, διδασκαλίαν ξένης γλώσσης εἰς τὰ Δημόσια Σχολεῖα τῆς δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσως. Καί πέραν ὧν αὐτῶν εἶναι ἀνάγκη ἐπιβολῆς τ ἄ ξ ε ω ς εἰς τὰ Σχολεῖα μας. Αὐστηρά τάξις διδασκόντων καί διδασκομένων. Ἐπαναφορά ἐμπείρων διευθυντῶν, δηλαδὴ, λειτουργία τοῦ συστήματος προαγωγῶν εἰς Γυμνασιάρχας καί Λυκειάρχας διὰ πινάκων κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν καί κατ' ἐκλογὴν, ἀλλὰ μέ δικαιοσύνην καί ἀξιοκρατίαν. Τιμίᾳ καί εὐσυνείδητος ἀξιολόγησις προσόντων ἐπιστημονικῶν, παιδαγωγικῶν, διοικητικῶν, δράσεως καί πρό πάντων ἡθους. Ἐπαναφορά, ἀπαραιτήτως, τοῦ θεσμοῦ τῶν Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν μέ αὐστηρά κριτήρια ἐπιλογῆς καί μέ πλήρεις δικαιοδοσίας.

Εἶναι καί πολλὰ ἄλλα περὶ τῶν ὁποίων δέν παρατηρεῖται, τουλάχιστον διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἤτοι λίαν ἐμφανῶς, κατὰ Ὑπουργεῖα ἢ ἐπιθεωρημένη προσπάθεια καί ἡ ταχεῖα προώθησις κατὰ τό ἀνθρωπίνως δυνατόν. Δέν ἐξαγγέλλονται, πλὴν ἐλαχίστων, συγκεκριμένα μέτρα καί δέν ἀρχίζει ἡ ἔγκαιρος ἐφαρμογὴ τῶν, (πλὴν θεθαίως τῆς, δεδεδικαιολογημένης πάντως, φορολογικῆς πολιτικῆς καί εἰσπράξεως τῶν φόρων) διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν τῆς Δημοσίας Διοικήσεως κλπ. Ἄλλ' ὁ σημειῶνων τὰς γραμμάς ταύτας δέν εἶναι εἰδικὸς διὰ τὰ πάντα. Ἡ Παιδεία ὅμως, τὴν ὅποιαν ἐγνώρισε κατὰ θάθος καί κατὰ πλάτος καί τὴν ὅποιαν ἐξῆλθεν ἐπὶ τεσσαράκοντα συνάπτα ἔτη εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν ἑκτασίαν καί εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς διαστάσεις ὡς καθηγητῆς καί ὡς Γυμνασιάρχης (Ἐξάταξις Γυμνασίου) καί ὡς Γενικός Ἐπιθεωρητὴς Μ.Ε. καί ἐν τῇ Κεντρικῇ Διοικήσει τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καί ἐν τῇ Ἐπαρχείᾳ ἰδίως, ν ο σ ε ῖ. Καί ἡ Στοιχειώδης καί ἡ Μέση καί ἡ Ἀνωτάτη καί ἡ Ἀνωτέρα Ἐκπαίδευσις. Καί ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευσις καί ἡ Τεχνικὴ τοιαύτη καί αἱ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι καί ἡ Δημοσίαι καί ἡ Ἰδιωτικὴ (ἡμερησία καί νυ-

Η ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ & ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Έν Δελτινική τῇ 18ῃ Φεβρουαρίου 1990

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΥΠΟΥ

Επί τῇ ἐπετείῳ τῆς αὐτονομίας τῆς Βορείου Ἡπείρου (17-2-1914), ἐπραγματοποιήθησα καὶ ἐφέτος αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ «τριημέρου πένθους καὶ προσευχῆς», που διοργάνωσε ἡ Ἱερά Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης ἀπὸ τῆς 16ης ἕως καὶ τῆς 18ης Φεβρουαρίου 1990, μέ ἐπίκεντρον τὸ Δελτινικὸν καὶ τὸ παραμεθόριον φυλάκιον τῆς Κακαβιάς.

Συμφώνως πρὸς σχετικὴν Ἐγκύκλιον τοῦ Σεβ. Δρυϊνουπόλεως κ. ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ, πού ἐξεδόθη ἐγκαίρως καὶ ἐκυκλοφόρησεν εὐρύτατα, κατὰ τὸ «τρίήμερον...» οἱ κώδυνες ὧλων τῶν Ἱερῶν Ναῶν τῆς ἀκριτικῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἤχοῦσαν πενθίμως, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς αἰδῶς. Ἐφημερίους ἀνεπέμπετο εἰδικὴ δέησις ὑπὲρ τῶν ἀλυστῶν ἀδελφῶν τῆς Βορείου Ἡπείρου. Τὸ ἐσπέρως τῆς Παρασκευῆς, 16ης Φεβρουαρίου, ἐτελέσθη Ἀγρυπνία εἰς τὸν ἐν Κονίτῃ Ἱερόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ.

Τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἐκδηλώσεων ὑπῆρξε κατὰ τὴν Κυριακὴν, 18ην Φεβρουαρίου. Τὸ πρωῒ, εἰς τὸ Δελτινικόν, πρωτεύουσιν τῆς Ἐπαρχίας Πωγωνίου, ἐτελέσθη εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναόν ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐψάλη ἐπιμνημόσυνος δέησις ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ Αὐτονομικοῦ Ἀγῶνος. Ἐπὶ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῇ ὁμιλίᾳ τοῦ Σεβ. κ. ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ καὶ κατόπιν οἱ προσκυνηταί, ἐν πομπῇ, κατηρτύθησαν εἰς τὸ ἱερόν τῆς κωμοπόλεως, ὅπου ἐψάλη τρισάγιον ὑπὲρ τῶν πεσόντων εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους, κατετέθη στέφανος ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην ἐκ μέρους τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ καί, τέλος, ἀνεγνώσθη Ψήφισμα, τὸ ὁποῖον ἐνεκρίθη διὰ βοῆς.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸσον τὸν Ναόν, ὅσον καὶ τὸν περίβολόν του καὶ τοὺς γύρω χώρους εἶχαν κατακλύσει χιλιάδες λαοὶ ἀπὸ τὰς δύο Ἐπαρχίας Πωγωνίου καὶ Κονίτσης, καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλα διαμερίσματα τῆς Πατρίδος μας, Βουλεαί, Δήμαρχοι, Βορειοηπειρωτικὰ Σωματεία, ὁ «Πανελληνίος Σύνδεσμος Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος» κ.ἄ., πού ἔδωσαν τὸ ἀγωνιστικόν τους παρὼν. Ἰδιαίτερα αἰσθητὴ ἦταν ἡ παρουσία τῶν νέων τῆς Σ.Φ.Ε.Β.Α., οἱ ὁποῖοι, μέ τὸν

ἐνθουσιασμόν καὶ τὰ ἐπίκαιρα συνθήματά τους, ἔδιδαν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ἕνα θερμὸν καὶ δυνατόν ἐθνικὸν παλμόν.

Μετά ταῦτα, ὅλος ὁ λαός, οἱ ἐπίσημοι καὶ τὰ νεῖατα, μέ ἐπὶ κεφαλῇ τὸν Μητροπολίτην, ἐπραγματοποίησαν πορείαν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Φυλάκιον τῆς Κακαβιάς. Ἐκεῖ, ἐψάλη σύντομος δέησις καὶ κατόπιν ὁ Σεβασμιώτατος κ. ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ὁμίλησε δι' ὀλίγων, ἀφοῦ δὲ ἐξήγγησε πῶς πρέπει νὰ ἐννοοῦνται τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἐκάλεσε τοὺς Ἀλβανούς νὰ τὰ σεβασθοῦν καὶ νὰ ἀποδώσουν δικαιοσύνην εἰς τὸν Βορειοηπειρωτικὸν Ἑλληνισμόν. Διότι, ὅπως ἐτόνισεν, αἱ καλὰ σχέσεις Ἑλλάδος - Ἀλβανίας περνοῦν ἀπαραιτήτως ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἡπείρον.

«Ἀκοῦστε μας, Ἀλβανοὶ γείτονες, εἶπε χαρακτηριστικὰ ὁ Σεβασμιώτατος. Σὰς μιλάμε μέ πνεῦμα εὐλικρίνειας, εὐθύτητος, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνης. Μὴ παρατείνετε καὶ μὴν ἐπαυξάνετε τὰ δεινὰ τῶν ἀδελφῶν μας. Ἐν ὀνόματι, λοιπόν, τῆς δικαιοσύνης, ἐν ὀνόματι τῶν ἀγαθῶν σχέσεων, ἐν ὀνόματι τῆς καλῆς γειτονίας καὶ φιλίας τῶν δύο λαῶν, ἐν ὀνόματι ἀκόμη τῆς εἰρήνης στὰ Βαλκάνια καὶ σ' ὅλο τὸν κόσμον, δώσατε στήν Ἑλληνικὴν Μειονότητα αὐτά, πού ἄδικα καὶ ἀπάνθρωπα τοὺς τὰ στερήσατε μέχρι τώρα. Τίμα πράγματα!».

Εἰς τὴν συνέχειαν, νέοι καὶ νεάνιδες μέ ἐθνικὰς ἐνδυμασίας ἐτραγουδῶσαν Βορειοηπειρωτικὰ τραγούδια καὶ ἐχόρευσαν Ἑλληνικοὺς χορούς. Ἡ ὅλη ἐκδήλωσις ἐκλείσσε μέ τὸν ἐθνικὸν μας ὕμνον, πού ἔψαλαν τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν μέ ἐκδήλον τὴν συγκίνησιν εἰς τὰ πρόσωπά τους.

Εὐχὴ καὶ προσευχὴ ὧλων, νὰ μὴν ἀργήσῃ «τὸ ποθοῦμενον» τοῦ Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ οἱ Βορειοηπειρωτὰ ἀδελφοὶ μας νὰ ἀναπνεύσουν σύντομα ἀέρα ἐλευθερίας.

Τὸ ἐγκριθὲν Ψήφισμα ἔχει ὡς ἐξῆς:

ΨΗΦΙΣΜΑ

Ἐν Δελτινική, σήμερα, Κυριακὴ, 18ῃ Φεβρουαρίου 1990, καὶ εἰς τὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ «τριημέρου πένθους καὶ προσευχῆς», πού ὀργάνωσε ἡ Ἱερά Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ Αὐτονομικοῦ Ἀγῶνος τῆς Βορείου Ἡπείρου τὸ 1914, χιλιάδες λαοὶ ἐκ τῶν δύο Ἐπαρχιῶν Πωγωνίου καὶ Κονίτσης καὶ ἐξ ἄλλων διαμερισμάτων τῆς Ἑλληνικῆς μας Πατρίδος, μετὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν καὶ ἀφοῦ ἀκούσαμε τὴν

τόν Θεόν. Καὶ εἰ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;

κτερινή), ἡ Ἐκπαίδευσις γενικῶς εἰς ὅλον αὐτῆς τὸ φάσμα ν ο σ ε ῖ. Νοσεῖ σοβαρῶς διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν ἀνιάτως. Ἡ νόσος τῆς Ἐκπαίδευσως δέν θεραπεύεται μέ παυσίπονα. Δέν τὴν ὠφελεῖ ἡ ἀσπιρίνη. Χρειάζεται νυστέρει εἰς θάθος. Καὶ φρονεῖ ταπεινῶς ὁ χαράσσων τὰς γραμμάς ταύτας, φρονεῖ, θασίμως, ὅτι ὁ σημερινὸς Ὑπουργὸς Ὁρσοκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας διακεκριμένος πολιτικός καὶ ἔμπειρος εἰς τὰ τῆς παιδείας καὶ ὁ ἐπίσης λαμπρὸς καὶ δραστήριος συνεργάτης του ὁ σημερινὸς Ὑφυπουργὸς τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου (γνωρίζω καλῶς ἀμφοτέρους ὡς παλαιὸς συνεργάτης των), γνωρίζουν καὶ ἐπιθυμοῦν καὶ θέλουν καὶ δύνανται νὰ προβοῦν εἰς τὴν σωτήριον, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἐγείρησιν. Γνωρίζουν, ἀναμφισβητήτως, τὸν βασικὴν σημασίαν τοῦ, ὁποῖος ἀνετέθη εἰς αὐτούς. Εἰς τὴν προσπάθειάν των αὐτήν, εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐξυγιάνσεως τῆς παιδείας, θὰ ἔχουν μαζύ των

Ἐθέσαμεν τὸν δάκτυλον, ὡς παλαιὸς ἀγωνιστῆς Σύλλογος, εἰς τὸν τύπον τῶν ἡλῶν, χωρίς φόβον καὶ χωρίς πάθος. Ἐσημειώσαμεν τινὰς μόνον ἀληθείας πρὸς τὸ παρόν. Θὰ ἐπανέλθωμεν διὰ νὰ συγχαρῶμεν τοὺς σημερινούς πρωταγωνιστάς τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος μας, ὅχι διὰ τὴν τιμὴν, ἥτις ἐγένετο εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς τοποθετήσεώς των εἰς ὑψηλὰ ὑπουργήματα, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτελέσουν. Εἶναι οὗτοι ὄργανα τῆς Θ. Προνοίας. Ἄς μὴ τὸ ὑποτιμήσουν καὶ ἄς μὴ τὸ διαψεύσουν αὐτὸ ὅλοι, ἀπὸ τὸν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα ἄξιον Πρωθυπουργόν μέχρι καὶ τοῦ νεωτέρου ζηλωτοῦ καὶ δραστηρίου συνεργάτου αὐτοῦ ἐν τῇ Κυβερνήσει. Ὁ Θεὸς μαζύ των.

σχετικήν ομιλίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως, Πρωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης κ. ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ,

ΟΜΟΦΩΝΩΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΜΕΝ

1) Εὐχαριστοῦμεν τὸν Τύπον καὶ τὰ ραδιοτηλεοπτικά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, πού συμπαραίστανται εἰς τὸ ἐθνικόν θέμα τῆς Βορείου Ἡπείρου.

2) Συγχαίρομεν τὸν πρῶν ὑπουργὸν ἐξωτερικῶν κ. Ἀγώνην Σαμαράν διὰ τὰς ἐλληνοπρεπεῖς καὶ θαρραλέας δηλώσεις του ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων Βορειοηπειρωτῶν.

3) Διαμαρτυρόμεθα διότι ὁρισμένα πολιτικά πρόσωπα, κοιμηματικοὶ παράγοντες καὶ φορεῖς ὑποστηρίζουν καὶ ἐκθειάζουν τὸ μοναδικόν εἰς τὸν κόσμον σταλινικόν καὶ ἀπάνθρωπον καθεστῶς τῆς Ἀλβανίας, ἐνῷ δὲν εὐρίσκουν οὔτε μίαν λέξιν συμπαθείας ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας.

4) Καλοῦμεν τὸν πολιτικόν κόσμον καὶ τὴν πνευματικὴν ἡγεσίαν τῆς Χώρας μας νὰ ἐπιδείξουν ἐντονώτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἀλύτρωτον Ἑλληνισμόν τῆς Βορείου Ἡπείρου, ὕστερα, μάλιστα, ἀπὸ τὰς ραγδαίας ἐξελίξεις καὶ ἀνακατατάξεις, πού ἐσημειώθησαν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ὅπου τὰ τυραννικά κομμουνιστικά καθεστῶτα κατέρρευσαν παταγωδῶς καὶ οἱ λαοὶ ἀναπνέουν τώρα ἀέρα ἐλευθερίας.

5) Ζητοῦμεν ἀπὸ τὰ πολιτικά κόμματα τῆς Ἑλλάδος, ἐν ὅφει τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, νὰ δηλώσουν ἀπεριφράστως καὶ σαφῶς εἰς τὸν Ἑλληνικόν Λαόν τί φρονοῦν διὰ τὸ ἐθνικόν θέμα τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ τί προτίθενται νὰ πράξουν δι' αὐτό, ὥστε νὰ γνωρίζῃ σχετικῶς τὸ ἐκλογικόν σῶμα καὶ ὁ καθείς νὰ ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνas του.

6) Δηλοῦμεν, ὅτι δλοφύχως συμπαραιστάμεθα εἰς τοὺς σιλάδους ἀδελφούς μας καὶ ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες, τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, θὰ ἀγωνισθοῦμε διὰ παντός νομίμου τρόπον, διὰ νὰ γίνουν καὶ δι' αὐτοὺς σεβαστά ὅλα ἀνεξαίρετως τὰ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένα ἀνθρώπινα δικαιώματά τους, ἤτοι:

(α) Νὰ ἀνοίξουν οἱ Ἑκκλησίαι.

(β) Νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι οἱ 25.000 φυλακισμένοι.

(γ) Νὰ ἐπανέλθουν οἱ 100.000 ἐξόριστοι στίς ἐστίες τους.

(δ) Νὰ λειτουργήσουν τὰ Ἑλληνικά Σχολεῖα καὶ νὰ ομιλῇται ἐλευθέρως ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

(ε) Νὰ πέσῃ «τὸ τεῖχος τοῦ αἵσου» τῆς Ἀλβανίας, τὰ ἡλεκτροφόρα δηλαδὴ συρματοπλέγματα κατὰ μῆκος τῶν συνόρων, καὶ νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἐλευθέρη ἐπικοινωνία μετὰ τοὺς ὑποδούλους ἀδελφούς Βορειοηπειρώτας.

Τέλος,

7) Καλοῦμεν τὴν νέαν Κυβέρνησιν, πού θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὰς ἐκλογάς, νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Διεθνεῖς Ὀργανισμούς: τὸν Ο.Η.Ε., τὸ Εὐρωκοινοβούλιον, τὴν Διεθνή Ἀμνηστίαν, τὸν Διεθνή Ἐρυθρόν Σταυρόν καὶ τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον τῆς Χάγης, ὅπως χρησιμοποιοῦσιν ὅλα τὰ νόμιμα μέσα καὶ ἀσκήσουν τὴν ἐπιρροήν τους πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, προκειμένου νὰ ὑποχρεωθῇ τὸ ἀλβανικόν καθεστῶς νὰ σεβασθῇ τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας.

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ

1) Ἱερὰν Σύνοδον

2) Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν

3) Ἱερὸν Σύνδεσμον Κληρικῶν Ἑλλάδος (Ι.Σ.Κ.Ε.)

4) Ἑλληνικὸν καὶ ξένον Τύπον

5) Ραδιοτηλεοπτικά μέσα ἐνημερώσεως

Μετὰ θαυμάτης θλίψεως καταγγέλλομεν συγκλονιστι-

κόν περιστατικόν καὶ παρακαλοῦμεν, ὅπως ὑπάρξῃ ἄμεσος ἀντίδρασις Ἱερᾶς Συνόδου, Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, Συνδέσμου Κληρικῶν, Τύπου καὶ Ραδιοτηλεοπτικῶν μέσων ἐνημερώσεως STOP.

Μάρτυρες αὐτόπται καὶ ἀξιόπιστοι, ἐλθόντες ἐσχάτως ἐκ Βορείου Ἡπείρου, κατήγγειλαν εἰς ἡμᾶς ἀπάνθρωπον συμπεριφορὰν ἀλβανικοῦ καθεστῶτος STOP.

Καὶ συγκεκριμένα: Τὴν 2αν Μαΐου 1990, ὁ Δήμαρχος Ἀργυροκάστρου, μετὰ τῶν ἄλλων χωρίων πού ἐπεσκέφθη διὰ νὰ προλειάνῃ ἐπίσκεψιν Κουεγιάρ εἰς Ἀλβανίαν καί, ἀκόμη, ἀνακοινώσῃ τὰ δῆθεν «ριζοσπαστικά» μέτρα καθεστῶτος, ἐπεσκέφθη καὶ τὸ χωριὸ Πέπελη —τόπον καταγωγῆς τῶν μαρτυρικῶν ἀδελφῶν Πράσσου— ἐναντι τῆς Κακαδιᾶς STOP.

Εἰς τὸ χωριό, λοιπόν, τοῦτο ὁ Δήμαρχος ἀνήγγειλε πομπωδῶς τίς τελευταῖες, τάχα σπουδαῖες, παραχωρήσεις τοῦ κόμματος, ἐκάλεσε δὲ ἐν συνεχείᾳ νὰ λάβουν «ἐλεύθερα» τὸν λόγον ὅσοι τὸ ἐπιθυμοῦσαν STOP.

Μεταξὺ τῶν ομιλησάντων καὶ ἐγκωμιασάντων, ἐξ ἀνάγκης, τὰ «μέτρα», ἡγήρθη καὶ ὠμίλησε καὶ ὁ διαίως ἀποσηματισθεὶς ἀλλὰ Ἑλληνόφυχος, γέρων πλέον, Ἱερεὺς τοῦ χωρίου ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΓΚΙΟΚΑΣ, ἐκ τῶν δέκα (10) ἴσως ἐπιζησάντων μέχρι σήμερα εἰς ὅλην τὴν Βόρ. Ἡπειρον Ἱερέων STOP.

Ἰδοὺ, ἐν συντομίᾳ, τί εἶπεν ὁ μαρτυρικός Ἱερεὺς STOP.

«Τί εἶναι αὐτὰ πού μᾶς λέτε; Μᾶς ἐπῆρατε τὰ πάντα καὶ μᾶς ὑπόσχεσθε νὰ μᾶς δώσετε ψίχουλα;». STOP.

«Μὰ πρό παντός —τούς εἶπε— μᾶς καταργήσατε τὴν θρησκείαν μας, μᾶς γκρεμίσατε τοὺς ναοὺς μας ἢ τοὺς μετατρέψατε σὲ στάδλους καὶ ἀχυρῶνες, καὶ συνεχίζετε νὰ κλέβετε ἀπὸ τίς καρδιές μας καὶ κυρίως ἀπὸ τίς καρδιές τῶν ἀθῶν παιδιῶν μας τὴν πίστι τῶν πατέρων μας». STOP.

«Ἀλλά, κατέληξε, σύντομα —καὶ νὰ εἴσθε βέβαιοι γι' αὐτό,— θὰ ἔλθῃ ἡ νίκη τῆς ἀλήθειας τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ συγχρόνως ἐσχημάτισε μετὰ τὰ δάκτυλά του τὸ γνωστόν σῆμα τῆς νίκης STOP.

Ἀντιλαμβάνεσθε, τώρα, τί ἔγινε STOP.

Συγκίνησις καὶ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια ἐπεκράτησε στὸν δῆστον λαὸ τοῦ χωριοῦ, ἀλλὰ καὶ ὀργή στοὺς κοιμηματικούς προπαγανδιστάς STOP.

Ὁρῶμενος ὁ μελιστάλακτος μέχρι τότε Δήμαρχος ἐξέτραπῃ εἰς ὕβρεις καὶ διέταξε τὴν ἄμεσον σύλληψιν τοῦ Ἱερέως, ὅστις, δαρεὶς ἀνηλεῶς ἐνώπιον τῶν κατοίκων, μετεφέρθη ὑπὸ τῆς SIGOURIMI εἰς ἀγνωστον κατεύθυνσιν, ἀναζητηθεὶς δὲ ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τὰ τέκνα του σὺδαμοῦ εὐρέθη ὁ γενναῖος μάρτυς Ἱερεὺς STOP.

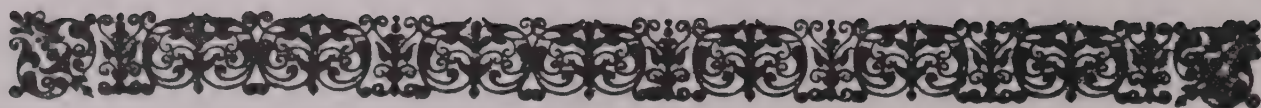
Τὸ περιστατικόν αὐτό, λαθὼν χώραν μετὰ τὴν ἐξαγγελίαν τῶν περὶ «ἐκδημοκρατισμοῦ» δῆθεν μέτρων τοῦ ἀλβανικοῦ καθεστῶτος, ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ὅτι τὸ ἀντίχριστον καθεστῶς τῶν Τυράνων συνεχίζει νὰ εἶναι τυραννικόν, ἀπάνθρωπον καὶ ἐγκληματικόν, οἱ δὲ «ριζοσπαστικὲς ἀλλαγές» πού ἐξήγγειλε ἦσαν μία δολία «φιέστα» πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ Κουεγιάρ, τοῦ ἐλευθέρου κόσμου καὶ ἰδιαίτερα τῶν ἀφελῶν Ἑλλήνων STOP.

Θὰ συνέλθωμεν, τέλος πάντων, οἱ Ἕλληνες, καὶ θὰ ὑψώσωμεν, ἔστω καὶ τώρα, ἔντονον φωνήν διαμαρτυρίας πρὸς τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς καὶ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, διὰ νὰ ζητήσωμεν τὸν πλήρη σεβασμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐλευθεριῶν διὰ τὸν δῆστον λαόν τῆς Βορείου Ἡπείρου; STOP.

Εἴθε ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος νὰ μᾶς λυπηθῇ καὶ νὰ μᾶς φωτίσῃ, νὰ πράξωμεν, ἐν προκειμένῳ, τὸ χρέος μας STOP.

+ Ὁ Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πρωγωνιανῆς

καὶ Κονίτσης ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ



ΙΕΡΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΙΜΟΥΝ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΕΠΙΦΑΝΙΟΝ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχους - ἀφιερώματος τοῦ περιοδικοῦ μας)

ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΦΑΝΗΣ ★

Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Καλαβρύτων καὶ Αἰγειαλίας ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχασε τὸν ἐξομολόγον, τὸν πνευματικόν, τὸν λόγιον, τὸν ἐμδριθῆ, τὸν δξυνούστατον, τὸν μαχητὴν, τὸν ταπεινόν, τὸν πρᾶον, τὸν ζῶντα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἱερωμένον, τὸν σεμνόν, τὸν ἐπιφανῆ Ἐπιφάνιον Θεοδωρόπουλον, τὸν πολυφίλητον τοῦτον καὶ πολύκλωστον Ἀρχιμανδρίτην, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη παρὰ Κυρίου εἰς τὴν ἐπέκεινα τοῦ τάφου ζωὴν τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1989.

Ὁ Ἐπιφάνιος ὑπῆρξεν ἐπιφανὴς διὰ τὴν σπουδαίαν προσφορὰν τοῦ εἰς τὸ ἱερόν Ἐξομολογητήριον. Ἐκεῖ, ὡς ἄριστος γνώστης τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, κατώρθωσε τὰ ἀκατόρθωτα! Ἐκέρδιζεν ψυχὰς εἰς Χριστόν, ἐποδηγέτει ψυχὰς πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον, ἐνδιέτριβε καὶ ἐμόλχει ἐπὶ ὥρας δλοκλήρους, καθιστάμενος αὐτὸς νυμφαγωγὸς τῶν ψυχῶν καὶ εἰς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν!

Ὁ Ἐπιφάνιος ὑπῆρξεν ἐπίσης ἐπιφανὴς καὶ διὰ τὴν λιπαρὰν θεολογικὴν καὶ φιλολογικὴν παιδείαν, τὴν ὁποίαν διέθετε. Βαθὺς γνώστης τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας ἡσχολήθη μὲ τὴν συγγραφὴν πλειάδος μελετῶν, αἱ ὁποῖαι δημοσιευόμεναι ἐγένοντο ἀνάρπαστοι κάθε φορὰν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν τὴν αὐθεντίαν καὶ ἐγκυρότητα τῶν θεολογικῶν μελετῶν καὶ κειμένων.

Ὁ Ἐπιφάνιος ὑπῆρξεν ἐπιφανὴς καὶ διὰ τὸ ἀγωνιστικόν του φρόνημα ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὡς Μητέρα ἐτίμα καὶ ἐσέβετο. Ὅσάκις κάποιο θέμα ἐτίθετο ἐπὶ τάπητος καὶ ἀπησχόλει τὴν Ἐκκλησίαν ἢ τὴν Κοινωνίαν, ὁ μακαριστὸς Γέροντας ἐσπευδε νὰ δημοσιεύῃ ἄρθρα καὶ ἐπιστολάς εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ τὸν μοναδικὸν κίνητρον τὴν διαφώτισιν τῆς Κανῆς Γνώμης καὶ τὸν στηριγμὸν τῆς Ἐκκλησίας μας. Εἰς τὰς δυσκόλους διὰ τὴν Ἐκκλησίαν στιγμὰς ἔδιδε πάντοτε τὸ «παράν», χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃ εἰς ἔπαινον τινα, ἢ δὲ γνώμη τοῦ εἶχε πάντοτε μεγάλην ἀξίαν καὶ ἐγκυρότητα.

Εἶχε ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια διὰ νὰ καθέξῃ ἐπιζήλους θέσεις μέσα εἰς τὸν Ὀργανισμόν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὅμως ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ κάθε θῶκον καὶ παρέμεινεν ἐκουσίως καὶ μὲ ἀπαράσάλευτον σταθερότητα εἰς τὸ περιθώριον τοῦ δημοσίου ἐκκλησιαστικοῦ βίου καὶ τῆς ἐν γένει ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἀρκούμενος εἰς τὰς μελέτας του, εἰς

τὸ ἱερόν θυσιαστήριον, εἰς τὸ ἱερόν ἐξομολογητήριον καὶ εἰς τὴν καθοδήγησιν τῶν πολυαρίθμων πνευματικῶν του τέκνων. Εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ Ἰδρύματος «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» εἶχεν ἐγκαταστήσει τὸ στρατηγεῖον του καὶ εἰργάζετο ἐκεῖ κυρίως ἀόκνως καὶ πρὸ πάντων ἀθαρύδως. Ἡ ζωὴ του ὑπὸ τὴν ἐποφὴν ταύτην ἦτο μία ζωηρὰ καὶ ἐν ταῦτῳ σιγηλῇ διαμαρτυρία πρὸς ὁ,τι λαμπερὸν καὶ σπουδαῖον τοῦ παρόντος κόσμου! Τὸ «ξενωθῶμεν τοῦ κόσμου τὸν νοῦν εἰς οὐρανὸν μεταθέντες» τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου εἶχεν εὑρεῖ πλήρη ἐφαρμογὴν εἰς τὸν μακαριστὸν π. Ἐπιφάνιον Θεοδωρόπουλον. Οὗτος εἶχε μίαν θαυμαστὴν ἐσωτερικὴν πληρότητα καὶ ἔνθεον εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταλλάξῃ μὲ ὁτιδήποτε καὶ ὅσονδήποτε σπουδαῖον ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα! Εἰς τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπεβλήθη διὰ τὴν ἀξίαν του καὶ ὄχι ἐκ τοῦ ἀξιώματος!

Ἡ σύστασις καὶ λειτουργία τοῦ Ἡσυχαστηρίου του εἰς τὴν Τροιζηνίαν, τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῆς «ΚΕΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗΣ» καὶ ἐπηνδρωμένου ἀπὸ πνευματικά του τέκνα, ἀποτελεῖ τὴν ἐπισφράγισιν τοῦ φιλοσόφου τούτου τρόπου ζωῆς, τὸν ὁποῖον ἐπέλεξε καὶ ἐτήρησεν ὁ ἀείμνηστος πατήρ Ἐπιφάνιος. Δέν ἀπεστράφη τὸν κόσμον, ἀπέστρεψεν ἐν τούτοις τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὰ τοῦ κόσμου τερπνὰ! Παρεδόθη ὅλος εἰς μίαν καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον πνευματικὴν διακονίαν καὶ ἀποστολήν, ἀναδειχθεὶς μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδος του. Ἐφυγεν ἀπὸ κοντὰ μας σχετικῶς νέος εἰς ἡλικίαν. Εὔρεν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν περίπτωσίν του ὁ λόγος τοῦ σοφοῦ Σολωμῶντος: «Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακροῦς. Ἀρεστὴ γάρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου πονηρίας» (Σοφ. Σολωμῶντος δ, 13 - 14).

Ἐστῶσαν τὰ ὀλίγα ταῦτα ὡς μερικὰ πνευματικά ἀνθη εἰς τὴν μνήμην σου, ἀλησιάζοντε καὶ ἀείμνηστε Γέροντα, ἐπιφανῆ Ἐπιφάνιε!

* Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Σεβασμιωτάτου, ἐλήφθη ὅταν εἶχε κυκλοφορήσῃ πλέον τὸ τεῦχος - ἀφιέρωμα. Δημοσιεύομεν ταύτην εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο καὶ συγχρόνως ὑποβάλλομεν εὐχαριστίας πρὸς τὸν Ἅγιον Καλαβρύτων, διότι ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν παράκλησίν μας ἐΕ ὅλης ψυχῆς καὶ διανοίας.



Ο ΑΓΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Μονεμβασίας και Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

Τόν αείμνηστο π. Έπιφάνιο, πού ή αγνή ψυχή του από τίς 10 Νοεμβρίου του περασμένου χρόνου, αναπαύεται μετά των εκλεκτών του Θεού των «έν ούρανοῖς ἀπογεγραμμένων», ἐγνώρισα, ὅταν ἤμουν δέκα πέντε ἐτῶν παιδί καί ἐκεῖνος φοιτητής. Ἡ πρώτη μας συνάντηση πραγματοποιήθηκε στό ἱστορικό Μοναστήρι τοῦ Βουλκάνου Μεσσηνίας πού ἐγινε γιά μένα ἀργότερα ἡ Μονή τῆς μετανοίας μου.

Τά φιλομόναχα καί φιλοσυχαστικά αἰσθήματά του τόν ὡδηγοῦσαν πολλές φορές σ' αὐτό τόν ἁγιασμένο τόπο πού ἦταν καί πολύ κοντά στήν γενέτειρα τοῦ πατέρα του, τό Ἀριστοδήμειο.

Ἡ πρώτη ἐκείνη πνευματική ἐπικοινωνία μας, ὕστερα ἀπό τόν κατακνηκτικό ἐσπερινό καί μέσα στοῦ Μοναστηριοῦ τό ἤγουμενετό, ἄφησε σέ μένα ἄριστες καί ἀνεξίτηλες ἐντυπώσεις. Στό πρόσωπό του, τό ἀδύνατο ἀπό τήν ἄσκηση καί τήν αὐστηρή νηστεία, ἀφοῦ ἀπό τότε δέν ἔτρωγε κρέας ποτέ, εὔτε καί τήν ἡμέρα τοῦ Πάσχα καί στά σκελετωμένα χέρια του εἶδα ἕνα δυναμισμό ἀσυνήθιστο καί μιά καλωσύνη ἀξιοθαύμαστη. Κυριαρχοῦσε σ' ὅλη τήν συζήτηση μέ τήν ἀσυναγώνιστη διαλεκτική του ἱκανότητα, μέ τίς ἀγιογραφικά καί ἀγιοπατερικά θεμελιωμένες σκέψεις του καί μέ τά λογικά καί ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματά του, πού τά παρουσίαζε μέ σαφήνεια καί συναρπαστικότητα.

Ὅλη ἡ παρέα, πού οἱ πιό πολλοί ἦταν φοιτητές εἶχαμε κολλήσει τά μάτια μας ἐπάνω στόν Ἑτεοκλή (αὐτό ἦταν τό βαπτιστικό του ὄνομα) καί τά αὐτιά μας δέν ἄφηναν τίποτε ἀπ' ὅσα ἔλεγε νά ξεφυγεῖ.

Ἐκτοτε συνδεθήκαμε μέ ἰσχυρούς δεσμούς πνευματικῆς φιλίας, ἀφοῦ καί ἡ κλίση μας γιά τήν Ἱερωσύνη ἦταν ἐξόφθαλμη καί οἱ γονεῖς μας ἦταν φιλικά συνδεдеμένοι καί τόν ἴδιο πνευματικό πατέρα πού εἶχαμε ἀποκτήσει.

Πολλές φορές τοῦ ἐξέθετα τίς ἀπορίες μου καί τούς προβληματισμούς μου καί ἔπαιρνα πάντοτε ἱκανοποιητικές ἀπαντήσεις πού καί τώρα ὄχι μόνο ἔχω στή σκέψη μου, ἀλλά καί τίς χρησιμοποιοῦ ὡς ἀπαντήσεις στούς προβληματισμούς των ἄλλων, κληρικῶν ἢ λαϊκῶν.

Μιά φορά πού τόν ρώτησα γιατί καί στό χωρο τῆς Ἐκκλησίας γίνονται ἀταξίες καί ἀδικίες καί δέν εὐρίσκουμε τήν τελειότητα καί στούς πιό ἀφιερωμένους στό Θεό ἀνθρώπους, μοῦ ἀπάντησε διδακτικά καί σοφά: «Γιά νά μὴ στηριζώμεθα σέ πρόσωπα καί πράγματα πού ἔχουν σχέσιν μέ τήν γῆν, ἀλλά νά στρέψουμε τήν σκέψιν μας συνέχεια πρὸς τόν Θεόν καί πρὸς τόν οὐρανόν πού εἶναι ἡ μόνιμη πατρίδα μας».

Εἶχε αὐτοδίδακτη τήν εὐγένεια καί ἐγνώριζε ἄριστα νά συμπεριφέρεται μέ διάκριση σέ ὅλους.

Ὅταν ἤμουν φοιτητής μοῦ ἔδωσε κάποτε ἕνα πολυσέλιδο γράμμα καί μέ παρεκάλεσε νά τό πάω σ' ἕνα γνωστό τοῦ Μητροπολίτη πού τόν ἐσέβετο, ἀλλά πού καί ἐκεῖνος πολύ ὑπολόγιζε τήν γνώμη του. Μοῦ τό ἔδωσε ἀνοιχτό καί πρὶν ἐγὼ δεῖξω, ὅτι ἀγνοοῦσα τούς κανόνες τῆς καλῆς συμπεριφοράς, ἔσπευσε νά μοῦ εἰπεῖ: «Ὅταν κάποιος στέλνει γράμμα μέ ἕνα πρόσωπο, πρέπει νά τοῦ τό δίδει ἀνοιχτό. Τό πρόσωπο ὅμως πού ἀναλαμβάνει νά τό μεταφέρει, πρὶν ἀπαμειβθῇ ἀπὸ ἐκεῖνον πού τοῦ τό ἔδωσε πρέπει νά τό κλείνει καί ἔτσι νά φθάσει σ' ἐκεῖνον πού τό περιμένει».

Ἡ λιτότητα καί ἡ ἀπλότητα τῆς ζωῆς του καί ὡς λαϊ-

κοῦ καί ὡς κληρικοῦ ἦσαν κάτι τό τελείως ἀσυνήθιστο. Ἡ ἀκτημοσύνη του ἦταν γιά ἄγαμο κληρικό ἀξιοθαύμαστα ὑποδειγματική, μοναδική θά ἔλεγα γιά τήν ὀλιστική ἐποχή μας πού ὅλα τά μετράει μέ τά χρήματα. Ἐπιφάνιος καί χρήματα ἦταν τελείως ἀσυμβίβαστα.

Κάποτε ὁ σεβαστός καί κοινός Γέροντάς μας π. Ἀγαθάγγελος ἔδωκε καί στούς δύο μας ἀπὸ ἕνα διδλίARIO Τραπεζῆς μέ ἕνα χρηματικό ποσό, γιατί ὅπως μᾶς ἔλεγε... σεῖς μέ τό μυαλό πού ἔχετε θ' ἀρρωστήσετε καί δέν θά ἔχετε πέντε δραχμές γιά γιαντρά καί γιά φάρμακα». Ὅταν ὁ αἰμνηστος ἐπῆρε τό διδλίARIO, εὐχαρίστησε τό Γέροντα εὐγενικά καί μέ εὐγνωμοσύνη, ἀλλά καί δέν ἔκρυψε τήν ταραχή του. Ἀπὸ ἐκείνη τήν στιγμή, ἦταν ἀπόγειμα, μέχρι ἀργά τό δράδυ ἔπαιρνε στό τηλέφωνο γνωστά του πρόσωπα πού ἐδούλευαν σέ Τράπεζα καί τά ἐρωτοῦσε πῶς, θά γίνει νά σηκώσει τά χρήματα γιά νά σῇσει τό ὄναρά του ἀπὸ τά χαρτιά τῆς Τραπεζῆς μέ τήν ὁποία οὐδέποτε εἶχε συναλλαγές.

Τότε μόνο ἠσύχασε ὅταν τήν ἐπομένη ἡμέρα τό πρωῒ ἐσήκωσε τά χρήματα καί τά ἔδωσε ὅλα μέχρι δεκάρας στό Ἰουχαστήριο τῆς Κεχαριτωμένης.

Ὅταν τακτοποίησε αὐτή τήν «ἀσυγχώρητη» καί ἐν ἀγνοία τοῦ ἀταξία, ἔλεγε: «Ὅταν εἶδα τό διδλίARIO καί συνειδητοποίησα ὅτι ὑπῆρχαν στήν Τράπεζα χρήματα στό ὄνομά μου, ἐνόμισα ὅτι διέπραξα τήν μεγαλύτερη ἁμαρτία πού μπορεῖ νά κάνει ἕνας κληρικός καί ντρεπόμουνα τούς ἀνθρώπους πού συνάντησα ἐκεῖνο τό πρωῒ στό δρόμο».

Ἡ ὑπομονή του στήν ἀρρώστια του ἦταν ἰώδεις, ἡ δέ ἀξιοπρέπεια στόν πόνο του καταπληκτική. Εἶχε γίνει ἕνας σκελετός μέ ἐλάχιστες σωματικές δυνάμεις. Σέ μιά ἐπίσκεψή μου εἶπε μαζί μέ τᾶλλα: «Ἄν ἐπιτρέψῃ ὁ Θεός καί ζήσω, ὄχι γιά μένα, ἀλλά γιά τίς ψυχές πού χρειάζονται τήν συμπαράστασή μου, τότε διερωτῶμαι, πῶς θά ξαναγίνω ἀνθρώπος».

Αὐτός ὁ πανέξυπνος καί τετραπέρατος ἄνθρωπος, πού ἐδάβαζε τήν σκέψη σου, πού ἐγνώριζε τί σέ ἀπασχολεῖ καί ποῖο πρόβλημα σέ βασανίζει, πρὶν ἀκόμη τό ἐκφράσεις, δέν μπορούσε νά καταλάβει τί σηθαίνει μέ τήν ὑγεία του. Αὐτή τοῦλάχιστον εἶναι ἡ γνώμη των πολλῶν.

Προσωπικά πιστεύω πῶς ἐγνώριζε καί τήν ἀρρώστια του καί καταλάβαινε τήν ἐξέλιξή της. Ὅμως δέν ἔλεγε τίποτε στά πνευματικά του παιδιά καί στούς ἀνθρώπους πού ἀγαποῦσε γιά νά μὴ τούς λυπήσει. Καί αὐτό τό πιστεύω γιατί σέ μιά ἀπὸ τίς πιό σκληρές ἡμέρες πού πέρασε, ὅταν τοῦ εἶπα: «Γέροντα κάποια στιγμή καί κάποιος ἄλλος κληρικός θά ἔχει τά ἴδια θάσανα μέ σᾶς», ἡ ἀπάντησή του ἦταν ἀποκαλυπτική: «Μακάρι νά εἶχα καί ἐγὼ ἔλκος δωδεκαδακτύλου, ὅπως ἔχει ἐκεῖνος. Ἐγὼ δυστυχῶς τό ἔλκος τό εἶχα στό στομάχι γι' αὐτό ἔχω αὐτή τήν ἐξέλιξη». Ἄρα ἐγνώριζε καί τήν ἀρρώστια του καί τό τέλος του, πού ἦταν ὁσιακό καί ἔδειχνε πατερική ἀπάθεια καί καρτερία, βάζοντας πῶς πάνω ἀπὸ τόν πόνο καί τόν θάνατο, τήν ἀγάπη στά προσφιλή του πρόσωπα.

Ἐζήλωσε τήν ἀφιλοχρηματία τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου γι' αὐτό καί ἐκοιμήθη μιά ἡμέρα μετά τήν κοίμησιν τοῦ θαυματουργοῦ ἁγίου τοῦ αἵθωνα μας. Ζωγτανή καί τεκμηριωμένη ἔδωσε τήν ὁμολογία τῆς Ὁρθοδοξίας μας, γι' αὐτό καί ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία του ἐψάλη πάνδημη τήν ἡμέρα τῆς μνή-



Ἐγκράτεια τοῦ πνευματικοῦ ἀγωνισμοῦ

Α΄ Κορινθ. θ΄ 24 - 27

+ Τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Ναυπακτίας
κυροῦ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, πού τὰ πάντα βάλλουν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἔχουμε ἀνάγκη ἐντόνου ἐμφυχώσεως καὶ ἀγωνιστικοῦ πνεύματος, μὴ ἐπιτρέποντος ἀναπαυσιν, οὐδέ τὴν παραμικράν ἐλάττωσιν αὐτοῦ. Αἱ πολυμάρφοι δυνάμεις τοῦ σκότους, ἐπιβάλλουν ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας, μὲ τὸν πνευματικὸν ὀπλισμὸν τὸν ὁποῖον παρέχει ἡ προφιλὴς μας μητέρα Ἐκκλησία καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἀνάγκη μετ' εὐχαριστίας καὶ φόβου Θεοῦ νὰ μελετῶμεν καθ' ἐκάστην, ὥστε νὰ ζῶμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ προσέτι νὰ δυνάμεθα νὰ ἀποστοιμῶμεν τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ ἐνισχύωμεν ἐν πᾶσι τοὺς ἀδελφούς μας.

Ἄλλ' αὕτη ἡ πρὸς τὰ ἔσω προσπάθειά μας συνεπάγεται καὶ κόπους καὶ θυσίας καὶ διαρκὴ προσευχὴν καὶ αὐστηράν ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὥστε νὰ εἴμεθα πάντοτε συνεπεῖς εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πιστεύομεν. Δικαίως ὁ Ἀπ. Παῦλος παρομοιάζει τὸν ἀγῶνα τοῦτον μὲ τοὺς ἀγῶνας τοὺς τελουμένους εἰς τὰ στάδια τῆς ἐποχῆς του. Κατ' αὐτοὺς πρέπει ὁ ἀθλητὴς νὰ ἀσκήται εἰς τὸ ἀγῶνισμά του ἐντόνως, πρὸ πάντων δὲ νὰ ἐγκρατεῖται, ἵνα τηρῇ τὸν ἑαυτὸν του εἰς πλήρη εὐκινησίαν καὶ δύναμιν, ὥστε νὰ ὑπερπηδᾷ πᾶν ἐμπόδιον πού θά ἐνεφανίζετο ἐνώπιόν του. Ἐπομένως οὐδεὶς δύναται νὰ λάβῃ τὸν στέφανον, ἐὰν δὲν κοπιᾷ καὶ δὲν ἐγκρατευθῇ εἰς πάντα. Ἐὰν δὲ δι' ἐν φθαρτὸν στέφανον κοπιᾷ τις εἰς τὰ ἀθλήματα τὰ σωματικά, πόσον εἶναι ἐπιβεβλημένον νὰ ἀγωνισθῇ περισσότερον εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ καταρτισμοῦ μας ἐν Χριστῷ, οἱ ὅποιοι λόγῳ τῆς πνευματικῆς φύσεως τῶν ἀπαιτοῦν μεγαλυτέρας θυσίας; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ στέφανος τῆς νίκης των, εἶναι ἀπείρως πολυτίμος διότι εἶναι ἄφθαρτος.

Ἀλλὰ βασικὸν στοιχεῖον τῆς ἐπιτυχίας ὀφείλεται εἰς τὴν ἐγκράτειαν. Αὕτη συμβάλλει εἰς τὴν μεθόδευσιν τῆς ὅλης προσπάθειάς μας. Χωρὶς ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας,

χωρὶς καθαρότητα σκέψεως, χωρὶς καταφυγὴν εἰς τὸν Κύριον καὶ διαρκὴ ἐξάρτησιν ἀπὸ Αὐτόν, χωρὶς τὴν ἐνάσκησιν θίας πολλάκις ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ νηστείας πνευματικῆς καὶ ὕλικης, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κερδίσωμεν εἰς τὸν ἀγῶνα μας.

Ἡ ἐγκράτεια λοιπὸν εἶναι ἀναγκαῖον μέσον. Πρέπει ὅμως νὰ εἶναι διαρκὴς καὶ σταθερά δι' ὅλης τῆς ζωῆς μας, διότι ἡ ἁμαρτία εἶναι εὐπερίστατος καὶ δύναται νὰ δημιουργήσῃ μείωσιν τῶν προσπαθειῶν μας. Ὅποτε εἶναι ἄμεσος καὶ λίαν ταχεῖα ἡ πτώσις μας ἡ ὁποία ὡς ἐπακόλουθον ἔχει τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἐγκρατείας. Καὶ οὕτω γινόμεθα δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν παθῶν μας.

Εἶναι ἀνάγκη ἀσκήσεως θίας ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὥστε νὰ κόψῃ πάντα δεσμόν πού τὸν συνδέει μὲ τὴν προτέραν ἁτακτον καὶ ἀνέμελον ζωὴν του. Ἐὰν δὲ διὰ τοὺς ἀγωνιζομένους εἰς τὰ στάδια ἀπαιτεῖται σκληρά ἀσκήσις καὶ προσπάθεια καὶ σκληρὰ ἀσκήσις διὰ νὰ λάβουν τὸ βραβεῖον τὸ ὁποῖον εἶναι ἄνευ ἀξίας τινός, καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἱκανοποίησις διαρκεῖ ἐλαχίστον χρόνον, ὥστε νὰ λησμονῇται κάποτε, διὰ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τί νὰ εἴπῃ τις, ὅταν γνωρίζῃ ὅτι οἱ καρποὶ εἶναι αἰώνιοι καὶ περικλείουν αἰώνιον θάρος δόξης πού μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν στενωτέραν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Σωτῆρος, εἰς αὐτὴν τὴν σωτηρίαν μας καὶ δικαίωσίν μας;

Ἄς προσέξωμεν ἰδιαιτέρως τὴν ἀρετὴν ταύτην. Ἄς καλλιεργήσωμεν μὲ ἐπιμονὴν αὐτήν, ὅχι μόνον κατὰ τὴν περίδοσιν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ δι' ὅλης μας τῆς ζωῆς. Ἀξίζει νὰ κοπιᾷ κανεὶς διὰ τὴν ἀπόκτησίν τῆς. Προάγει ἡμᾶς εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἀξίας τῆς πίστεως, μᾶς εἰσάγει ἐκ τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν μακαριότητα, εἰς τὴν εὐλογητὴν πνευματικὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ μας ἐπαναπαύεται.

μης τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ὑπερμάχου τῆς Ὁρθοδοξίας μας. Τὴν ἐλεημοσύνην ἀγάπησε ἀπὸ παιδί καὶ μὲ αὐτὴν καταστέλλει τὰ χέρια του καὶ τὴν ψυχὴν του, γι' αὐτὸ ἀξιούθηκε νὰ μεταφερθεῖ τὸ τίμημα λείψανό του στὸ Μοναστήρι πού ἔκτισε μὲ κόπο, ἰδρώτα καὶ δάκρυα τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος. Ὁ ἀσθενικὸς στὸ σῶμα ἐργάστηκε μὲ ζήλο, γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, γιὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀναριθμήτων πνευματικῶν του παιδιῶν καὶ γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης, γι' αὐτὸ καὶ ἡ ταφὴ του συνέπεσε τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου πού τὸν ὑπεραγαποῦσε καὶ πού σὲ κάθε συζήτηση ἀνέφερε ἀποφθέγματα καὶ γνώμες του. Τίποτε δὲν εἶναι τυχαῖο στὴν ζωὴ μας, ἐπομένως καὶ

στὴ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου πού ὄντως ἦταν ὁ ἀγίος τοῦ Θεοῦ.

Ταπεινά εὐχαίμαι ὁ Κύριός μας, νὰ τὸν ἔχει κοντά Του καὶ νὰ τὸν ἀμείψει, ὅπως ξεύρει νὰ ἀποζημιώσῃ ἐκείνους πού μὲ πάθος τὸν ἀγάπησαν καὶ μὲ ἀφοσίωση τὸν ὑπηρέτησαν.

* Δημοσιεύομεν τὴν ἐγκάρδιον καὶ θερμὴν ταύτην ἐπιστολήν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης, καθυστερημένως, διότι παρὰ τὰς προσπάθειάς μας καὶ ἐν γνώσει τοῦ ἀδελφικοῦ δεσμοῦ τούτου πρὸς τὸν εἰς Κύριον ἐκδημήσαντα, δὲν κατωρθώσαμεν νὰ συνδεθῶμεν τηλεφωνικῶς. Διὸ καὶ ὁ Σεβασμιώτατος διετύπωσε ἀπολύτως δικαίον παράπονον. Παρακαλοῦμεν εὐλαθῶς νὰ τύχωμεν συγγνώμης.



ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΦΡΟΥΡΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Σὰς ἐρωτῶ ποῖος ἀπὸ σᾶς, ὅταν εἶναι ἐντὸς τῆς οἰκίας του, ἔλαβε ποτέ ἀνὰ χεῖρας χριστιανικὸν βιβλίον, καὶ διεξῆλθε μετὰ προσοχῆς τὰ περιεχόμενα καὶ ἠρεύνησε τὴν Ἁγίαν Γραφήν; Οὐδεὶς θὰ ᾔτο δυνατόν νά ἀπαντήσῃ καταφατικῶς εἰς αὐτά· ἀλλὰ εἰς τοὺς περισσότερους θὰ εὕρωμεν νά ὑπάρχουν πεσσοὶ καὶ κύβοι, ἐν ᾧ βιβλίῳ δέν θὰ εὕρωμεν πουθενά, παρά μόνον εἰς ὀλίγους. Καὶ οὗτοι δέ, ὡς πρὸς αὐτά, συμπεριφέροντα ὁμοίως πρὸς τοὺς μὴ ἔχοντας, ἐφ' ὅσον τὰ δέχονται καὶ τὰ τοποθετοῦν διὰ παντός ἐντὸς κιβωτίων· ὁλόκληρον δέ τὸ ἐνδιαφέρον των δι' αὐτά στρέφεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς λεπτότητος τῶν μειδρανῶν καὶ τῆς ὠραιότητος τῶν γραμμῶν, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Διότι δέν φροντίζουν νά τὰ ἀποκτήσουν διὰ νά ὠφεληθοῦν ἀπὸ αὐτὰ καὶ νά κερδίσουν πνευματικῶς ἐκ τῶν γραφομένων, ἀλλὰ πρό παντός ἀσχολοῦνται εἰς τὸ νά κάμουν ἐπίδειξιν πλούτου καὶ φιλοδοξίας δι' αὐτῶν. Τόσον ὑπερβολικὴν ματαιοδοξίαν ἔχουν.

Πράγματι, δέν ἀκούω κανένα νά διῴσχυρίζεται, μετὰ καλῶς νοουμένης ὑπερηφανείας, ὅτι γνωρίζει ὅσα γράφονται ἐντὸς τῶν βιβλίων, ἀλλὰ μόνον νά καυχᾶται ὅτι τὸ τάδε βιβλίον ἔχει γραφῇ μέ χρυσᾷ γραμμῇ. Ἀλλὰ σέ παρακαλῶ, εἰπέ μου· ποῖον κέρδος ἔχεις μέ αὐτά; Διότι αἱ Ἁγίαι Γραφαὶ δέν μᾶς ἐδόθησαν διὰ νά τὰς ἔχωμεν μόνον εἰς βιβλία, ἀλλ' «ἐν πλαξὶ καρδίαις σαρκίνας» (Β' Κορ. 3, 3), ἥτοι διὰ νά τὰς ἐγγραφῶμεν μέσα εἰς τὰς καρδίας, ὅπως χαράσσουν τὰς ἐπιγραφὰς εἰς τὰ μάρμαρα. Ἡ ἀπόκτησις τῶν βιβλίων, χωρὶς νά τὰ ἀναγινώσκωμεν, ἀλλὰ διὰ νά ἔχωμεν τὰς ἐντολάς μόνον εἰς γράμματα καὶ λέξεις, εἶναι χαρακτηριστικὸν ἰουδαϊκοῦ ζήλου. Εἰς ἡμᾶς ὅμως τοὺς Χριστιανούς ὁ νόμος δέν ἐδό-

θη ἐξ ἀρχῆς, ὅπως ἐδόθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοὺς ὁποίους εἶχε χαραχθῇ εἰς δύο πλάκας, ἀλλὰ, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «ἐν πλαξὶ καρδίαις σαρκίνας», ἥτοι «εἰς ἄλλας πλάκας, δηλαδή εἰς καρδίας σαρκίνας».

Καὶ σὰς λέγω ταῦτα, ὄχι διὰ νά σὰς ἐμποδίσω νά ἀποκτήσετε βιβλία, τοῦναντίον μάλιστα καὶ σὰς συμβουλεύω πρὸς τοῦτο καὶ εὐχομαι ἐξ ὅλης ψυχῆς νά ἀποκτᾶτε διαρκῶς· ἐπιθυμῶ μόνον νά γυρίζουν διαρκῶς εἰς τὴν διάνοιάν σας ἐκ τῶν βιβλίων καὶ τὰ γράμματα καὶ τὰ νοήματα, διὰ νά καθίσταται τοιοῦτοτρόπως αὕτη καθαρά μέ τὸ νά δέχεται τὴν ἐννοίαν τῶν γραμμῶν. Ἐφ' ὅσον εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Διὰβολος δέν πρόκειται νά τολμήσῃ νά εἰσέλθῃ εἰς οἰκίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ὑπάρχει τὸ Εὐαγγέλιον, πολὺ περισσότερον δέν θὰ δυνηθῇ δαίμων, ἢ παντός εἶδους ἁμαρτία νά ἐγγίσῃ καὶ ψυχὴν, ἢ ὅποιαν ἔχει τοιοῦτου εἶδους ἀγιογραφικά νοήματα.

Ἀγίασον, λοιπόν, τὴν ψυχὴν σου, ἀγίασον καὶ τὸ σῶμά σου, μέ τὸ νά ἔχῃς πάντοτε ταῦτα καὶ εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν σου. Καθ' ὅσον, ἐάν ἡ αἰσχρολογία καταμιλύνῃ καὶ προσκαλεῖ τοὺς δαίμονας, νά ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ αἰσχρολογούντος ἀνθρώπου, εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀνάγνωσις τὴν ἀγιάζει καὶ σῶει ἐπάνω αὐτῆς τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὰ ἱερὰ γράμματα εἶναι θεῖα ἄσματα. Ὡς φάλλομεν, λοιπόν, αὐτὰ χάριν τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἄς κατασκευάζωμεν ἐξ αὐτῶν φάρμακα πρὸς καταπολέμεισιν τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς μας.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ΛΒ ὁμιλίας εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, Βασ. Δευσάκη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν «Ἐκλόγιον, σελ. 191»).



ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΚΡΗΣ

Σεβασμιώτατοι, Σεβαστόν Πρεσβυτέριον,
Ἀγαπητοί συμπροσευχόμενοι,

Πλήρης ἡμερῶν ὁ Σπυρίδων Γεωργ. Μακρῆς, ὁ σεβαστός καὶ ἀγαπητός, ὁ προϊστάμενος καὶ φίλος, ὁ ἐκλεκτός συνεργάτης καὶ Ἀνθρῶπος, τὴν 9ην ἑσπερινήν 8-8-89, «μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν». «Εἴη τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον». Διό καὶ ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων παρακληθεῖς ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτῆς καθηγητοῦ κ. Κωνστ. Μουρατίδου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ προέδρου τοῦ παλαιφάτου Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι», τοῦ ὁποῦ παλαιὸν μέλος ὑπῆρξεν ὁ μεταστάς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιστήμιος φίλος αὐτοῦ ἐπὶ ἡμῖς καὶ πλέον αἰῶνα καὶ συνεργάτης καὶ συνάδελφος, μεταφέρω πρὸς αὐτὸν τὸν ὕστατον ἐπίγειον χαιρετισμόν.

Πλήρης, λοιπόν, καρποφόρων ἡμερῶν ὁ Σπυρίδων Γεωργ. Μακρῆς, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τοῦ Κυρίου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ἵνα ἀναπαύσῃται ἐκ τῶν κόπων αὐτοῦ, κατὰ τό Γραφικόν λόγιον. «Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι, ναί, λέγει τό Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν». (Ἀποκ. ιδ' 13).

Καὶ ἔργα εὐάρεστα τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ, προσεπάθησεν εἰς ὅλην τοὴν τὴν ζωὴν νὰ ἐργασθῇ, ὁ εἰς Κύριον ἐκδημήσας, πειθαρχῶν εἰς τό παράγγελμα τοῦ Παύλου: «ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προϊστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ Θεῷ» (Τιτ. γ' 8), «ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι» (Τιτ. γ' 14).

— Καὶ ὁ Σπυρίδων Γεωργ. Μακρῆς ἑκαρποφόρησεν ὡς φοιτητῆς τῆς Θεολογίας καὶ σπουδαστῆς τοῦ διδασκαλείου Μ. Ἐκπαιδεύσεως διὰ τοῦ πλήρους καταρτισμοῦ του εἰς τὰ Θεολογικά γράμματα καὶ εἰς τὰ παιδαγωγικά διδάγματα.

— Ἐκαρποφόρησεν ὡς καθηγητῆς τῶν Θρησκευτικῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν εἰς Γεωργίσιον Λακεδαιμόνος καὶ εἰς Κρανίδιον Ἑρμιονίδος κατ' ἀρχάς καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς ἰδιοκτῆτης καὶ διευθυντῆς τοῦ ἐν Πειραιεὶ Παρθεναγωγείου Χριστιανικῆς Ἑλληνοπρεποῦς Μορφώσεως, τοῦ ὁποῦ ὁμιῶς διεκόπη ἡ λειτουργία, ὅταν τό οἰκημά του κατελήφθη βιαίως ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατακτητῶν.

— Ἐκαρποφόρησε ὁμιῶς, κατὰ κύριον λόγον, ὅταν ἐγκαταλείψας ἑκὼν ἅκων τὴν ἰδιωτικὴν ἐκπαιδεύσιν προσήλθε πλήρης ἱεροῦ ζήλου εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐκπαιδεύσιν ἥτοι εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν Κορίνθου καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τό Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικόν Φροντιστήριον τῆς ἐν Ἀθήναις Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, τοῦ ὁποῦ διετέλεσε Διευθυντῆς ἐπὶ 15 (1950 - 1964) συνα-

πτὰ ἔτη. Ἐτη γόνιμα καὶ ἀποδοτικά, τὰ ὁποῖα προπαρασκευάσαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας περί τούς 800 καλούς κληρικούς, μετὰ ἀπὸ τὴν διάλυσιν σχεδόν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς.

Ἡ 15ετία αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ ὠραιότερα καὶ πλουσιωτέρα εἰς ἀπόδοσιν, περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ Σπυρίδωνος Μακρῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ σπουδαιότερα περίοδος τῆς ζωῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς κατὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετίαν τῆς ζωῆς της.

— Ἐκαρποφόρησεν ὁ Σπυρίδων Μακρῆς διὰ τῆς συγγραφικῆς του ἐργασίας, συγγράφας κατάλληλα ἐγχειρίδια πρὸς χρῆσιν κυρίως ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν πάντοτε θεμελιωμένα ἐπὶ τῶν πηγῶν τῆς Ὁρθοδόξου Χριστ. Διδασκαλίας.

— Ἐκαρποφόρησεν εἰσέτι διὰ τῆς ἐπανεκδόσεως μετὰ τῆς μετριότητός μου τοῦ παλαιμάχου περιοδικοῦ «ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ» (1955 - 1959), τό ὁποῖον ἐξέδιδε πρὸ πενήτηκοντα περίπου ἔτων ὁ μακάριστος π. Γεώργιος Μακρῆς, πατὴρ τοῦ Σπυρίδωνος καὶ πνευματικὸς μου πατήρ.

Σύν πᾶσι δὲ τούτοις ὑπῆρξε καὶ γόνος, ὡς γνωστὸν λευϊτικῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας, πρωτότοκος υἱὸς διακεκριμένου καὶ πρωτοπόρου λευῖτου, τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Μακρῆ καὶ τῆς Ξανθῆς τό γένος Βαλαμῆ ἐκ τῶν ὁποῦ ἐγεννήθησαν ἑννέα τέκνα.

Ὁ ἴδιος ὁ μεταστάς ὑπῆρξε καλὸς οἰκογενειάρχης, καλὸς πατήρ καὶ ἱκανὸς σύζυγος.

Τό κενόν τό ὁποῖον ἀφήνει ὁ ἐργάτης οὗτος τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου διὰ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ εἶθε νὰ τό ἀναπληρώσῃ πολλαπλασίως ὁ Κύριος διὰ τῆς εὐλογίας του καὶ τῆς Πατρικῆς του ἀγάπης καὶ νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὴν γαστῶς θρηνοδοῦσαν θυγατέρα του, εἰς τὸν σύζυγον αὐτῆς, εἰς τὰ ἀγαπημένα του ἐγγόνια, τὰς ἀδελφάς του καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του, τὴν ἀνωθεν παρηγορίαν.

Πάντες δὲ αἱ περιεστώτες, ἡγουμένων τῶν χοροστατούντων Ἱεραρχῶν, τοῦ Σεβασμιωτάτου Ποιμενάρχου ἡμῶν Καλλινίκου καὶ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἡλείας Γερμανοῦ καὶ τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, ἅς προσευχηθῶμεν ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἀπείρῳ Αὐτοῦ ἐλέει τάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν χώρα ζώντων, ἐνθα αἱ τῶν δικαίων ψυχαὶ ἀναπαύονται. Ἀμήν.

ΙΩΑΝ. ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ

Ἐπιτ. Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μ.Ε.

* Ἐπικήδειος ἐκφωνηθεῖς κατὰ τὴν ἐξόδιον ἀκολουθίαν εἰς τὸν ἱ. Ν. Ἀγίου Σπυρίδωνος Πειραιῶς.





ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ "ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ"

(21 Ιανουαρίου 1990)

Μετά τήν καθιερωμένην προσευχήν καί τήν ανάγνωσιν τῆς Ἐκθέσεως τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς καί τοῦ Ἰσολογισμοῦ 1989 ὡς καί τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ 1990 ἐκλέγονται ὡς μέλη τῆς νέας Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ κ.κ. Ἰωάννης Ψαλτόπουλος πρόεδρος καί Χρήστος Τζουμάκας καί Χρήστος Παρθένος μέλη αὐτῆς.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Πρόεδρος Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης λαβὼν τὸν λόγον εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Μέ τήν βοήθειαν τοῦ Κυρίου καί ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου καί τῶν προστατῶν τοῦ Συλλόγου Ἁγίων Βασιλείου, Γρηγορίου καί Ἰωάννου τῶν μεγάλων Οἰκουμενικῶν διδασκάλων καί Ἱεραρχῶν ἐληξε τὸ ὀγδοηκοστὸν τέταρτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου μας καί εἰσῆλθομεν ἡδὴ εἰς τὸ ὀγδοηκοστὸν πέμπτον ἔτος.

Τὸ ἔτος αὐτὸ τὸ 1990, μᾶς εὕρισκε πτωχετέρους πνευματικῶς καί ὀρφανούς κυριολεκτικῶς. Ὁ πνευματικὸς τοῦ Συλλόγου Ἀρχιμανδρίτης πατήρ Ἐπιφάνιος ὁ Θεοδωρόπουλος ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ. Ἀνεξερεύνητοι αἱ θουλαὶ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου Εὐλογημένον. Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου μας ἅμα τὸ ἀγγέλιματι τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ π. Ἐπιφανίου κατὰ τὴν 10ην Νοεμβρίου 1989 συνελθὼν ἐκτάκτως ἐξέδωκε τὸ ἀκόλουθον ψήφισμα:

ΨΗΦΙΣΜΑ

Τὸ Διοικ. Συμβούλιον τοῦ Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι», συνελθὼν ἐκτάκτως σήμερον Παρασκευὴν 10ην Νοεμβρίου 1989, καὶ ὥραν 10 μ.μ. ἐπὶ τῇ ἀγγελίματι τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας τοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδωραπόουλου, πνευματικοῦ πατρὸς τοῦ Συλλόγου, ἀκοῦσαν τοῦ προέδρου κ. Ἰωάν. Γρ. Τιμαγένης, ἐξάραντος τὰς ἀρετὰς τοῦ εἰς Κύριον ὁσίως ἐκδημήσαντος καί τήν πνευματικὴν προσφοράν τούτου εἰς τὴν Μητέρα ἡμῶν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τὸ ἔθνος καί τὴν κοινωνίαν, ἰδιαίτερώς δὲ εἰς τὸν Σύλλογον διὰ τε τοῦ θείου κηρύγματος καί πρὸ πάντων διὰ τοῦ θεοσώστου μυστηρίου τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, ὡς καί τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ, ὁμοφώνως ἀποφασίζεῖ:

1. Ὅπως παραστῇ σύσσωμον καί συμπροσευχηθῇ μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πνευματικῶν τέκνων κατὰ τὴν ἐξόδιον ἀκολουθίαν.

2. Ὅπως ἀνακηρύξῃ ταύτην Μέγαν Εὐεργέτην τοῦ Συλλόγου καί μνημονεύῃται τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὰ δέσπυχα ἐν τῇ παρεκκλησίᾳ τοῦ Συλλόγου.

4. Ὅπως τὸ παρόν δημοσιευθῇ διὰ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ

Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» καί τῆς ἐφημερίδος «Ὁρθόδοξος Τύπος».

Ὁ Πρόεδρος: Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς: Μιχ. Σ. Νικηφοράκης. Ὁ Ταμίας: Στυλ. Δ. Βασιλόπουλος. Οἱ Ἀντιπρόεδμοι: Γρηγ. Π. Βαρυμποσιώτης, Ἡλίας Παπαγεωργίου. Τὰ Μέλη: Παναγ. Κ. Βλάχος, Ἰω. Χρ. Κωνσταντινίδης, Γ. Σ. Παπαδόκης, Ἀπόστ. Σ. Φωτιάς.

Πέραν τοῦ ἀνωτέρω ψηφίσματος, ἀφιέρωσε τὸ ὑπ' ἀριθ. 1449 τεύχος τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου (Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1989), εἰς τιμὴν καί μνήμην τοῦ ἀσιδύμου π. Ἐπιφανίου. Εἰς τὸ ἀφιέρωμα αὐτό, τὸ ἀποτελούμενον ἐκ 32 σελίδων, ἐδημοσιεύθησαν ἐπιστολαὶ πολλῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καί ἄλλων, πλήρεις τιμῆς καί σεβασμοῦ διὰ τὸν ἐκδημήσαντα γέροντα. Σὰς ἀναγνώσκω ἀμέσως κατὰ κατῆκον τὸ κύριον ἄρθρον τοῦ τεύχους αὐτοῦ συνταχθέν καί δημοσιευθέν παρά τῆς μετριότητός μου, τὸ ὅποσον φρονῶ ὅτι ἀποτελεῖ ἐλάχιστον φόρον σεβασμοῦ, θαυμασμοῦ καί ἰδιαζούσης τιμῆς πρὸς ἑτρεφον ἀνάγκηθεν, ἀπὸ δεκάδας ἐτῶν πρὸς τὸν ἡγαπημένον ἀρχιεργάτην τοῦ ἀμπελώματος τοῦ Κυρίου:

«Πολύ ἰσχύει δέσσις δικαίου ἐνεργουμένη»
(Ἰακ. 5,16)

«Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι. Naί, λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν» τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν» (Ἀποκ. 14, 13). — «Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ οἱ πορευόμενοι ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ ἐν ὁλῇ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν» (Ψαλμ. ριγ' 1 - 2).

Σχετικῶς νέος, πεντήκοντα καί ἑννέα ἐτῶν, εἰς τὸ ἀποκαρύφωμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί δράσεώς του ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου πλησίον Του, ἵνα «ἀπ' ἄρτι» καταστῇ «Μακάριος», ἵνα ἀναπαυθῇ ἐκ τῶν κόπων αὐτοῦ, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὁ πνευματικὸς τοῦ Συλλόγου μας, ὁ πνευματικὸς μας Σύμβουλος, ἡ ἐλπίς μας διὰ τὸ ἄμεσον μέλλον τοῦ Συλλόγου μας, ἡ δύναμις μας —ἀνθρωπίνως λαλῶ—, τὸ καύχημά μας, ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος Ἱ. Θεοδωρόπουλος, ὁ Ἀρχιμανδρίτης. Οὗτος διετέλεσεν ἐπὶ εἴκοσι καί πέντε περίπου ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1965 (τὸ 1961 ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος), ἀρχιεργάτης τοῦ ἀμπελώματος Κυρίου εἰς τὴν νευραλγικὴν αὐτὴν γωνίαν τοῦ κλεινοῦ Ἀστεως, τὴν περικυκλωμένην ὑπὸ πεντάδας ἐπικινδύνων αἰρετικῶν παραφυάδων τοῦ Προτεσταντισμοῦ.

Εἰς τὸ σημαντικὸν αὐτὸ κέντρον τῆς χονδραγοῦρας τῶν

Αθηνών, όπου συγκεντρώνονται οί μαχθούντες κυρίως χειρωνακτικώς· εἰς τόν χώρον αὐτόν τῆς Πρωτευούσης, ὁ ὁποῖος ἀλλάζει ὄψιν τρίς κατὰ τό εἰκοσιτετράωρον (τὴν ἡμέραν οἱ φιλόπονοι ἐργάται προσπαθοῦν νά κερδίσουν νομίμως τά πρὸς τό ζῆν, τὴν νύκτα τό ἐμπόριον τῆς σαρκός· τῆς σαρκός, τὴν ὁποῖαν περιφέρουν ἀνά τούς σκοτεινούς ὁρόμους δυστυχισμένα πλάσματα διὰ νά ζήσουν καὶ αὐτὰ παρὰ νόμους, καὶ κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ ἑορτάς τά μέλη τῶν προτεσταντικῶν παραφυάδων, πού προσπαθοῦν νά προσηλυτίσουν καὶ ν' ἀρπάσουν τά πρόβατα τῆς παίμνης τοῦ Κυρίου) ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος εἶχε στήσει τό στρατιγγεῖον τοῦ ἀντιδρῶν εἰς ὅσα ἐσημειώσαμεν διὰ τῆς θετικῆς προσφοράς τῆς πνευματικῆς καθοδηγήσεως καὶ πρὸ πάντων διὰ τοῦ σωτηρίου μυστηρίου τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Χιλιάδες διήρχοντο ἐτησίως, καὶ κυρίως νέοι καὶ νεάνιδες, καὶ εὗρισκον ἀνακούφισιν καὶ σωτηρίαν ὑπὸ τὸ πετραχήλιον τοῦ πατρὸς Ἐπιφανίου καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδοθήθησε σημαντικῶς ὁ ἀσίδιμος Ἀρχιμανδρίτης τό ἐποικοδομητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τοῦ παλαιμάχου Συλλόγου τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν», συνεχίστης ὑπεράξιως ἐξόχων πνευματικῶν προσωπικοτήτων, οἵτινες παρήλασαν ἀπὸ τοῦ δήματος τοῦ Συλλόγου κατὰ τὰ ὀγδοήκοντα καὶ πλέον ἔτη τῆς ζωῆς του (1905 - 1989).

Ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος ὑπῆρξεν αὐτοφυὲς καὶ σπάνιον ἱερατικὸν δότανον ψυχικῆς σωτηρίας, ἀκριβὲς θεραπευτικὸν κατὰ πάσης πνευματικῆς ἀσθενείας. Ἐνταῦθα εἰς τόν χώρον τοῦτον τοῦ Συλλόγου μας, ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν τῶν Τριῶν Μεγάλων Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων καὶ Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐδλάστησε μόνον του, αὐτοφυῶς, χωρὶς κάποιοις πνευματικὸς νά τό φυτεύσῃ, χωρὶς κάποιοις πνευματικὸς νά τό περιποιηθῇ, χωρὶς κάποιοις πνευματικὸς νά τό ποτίσῃ. Μόνος Ἐκεῖνος, ἐξ Οὐ «πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαίνον». Ἐκεῖνος μόνος ἐφύτευσε αὐτόν ἐνταῦθα. Ἐκεῖνος, «ὁ ἀφορίσας αὐτόν ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ», ἵνα ἀφιερῶσιν εἰς Αὐτόν τὴν ζωὴν του, ἐργαζόμενος εἰς τόν χώρον αὐτόν τοῦ Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι».

Ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Σύλλογος «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐλπιδοφόρου τότε πνευματικοῦ τοῦ ἔργου, ἡ διαδρομὴ τοῦ σήμερον καρποφόρου τοῦ ἔργου καὶ τό τέλος τοῦ ὁραίου του ἔργου.

Χιλιάδες νέων καὶ νεανίδων, ὡς ἐτονίσθη ἀνωτέρω, ἐγνώρισαν ψυχικὴν σωτηρίαν εἰς τό ταπεινὸν ἐξομολογητήριον τῆς ὁδοῦ Μετάνδρου 4, παρὰ τὸ Παρεκκλήσιον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ ἐξωραϊσμὸς καὶ ἡ ἀγιογραφία ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ὀλικὴν του δόξησαν.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος, «Μακάριος» ἤδη, ὡς ἀμώμως πορευθεὶς ἐν ὁδῷ καὶ ἐν νόμῳ Κυρίου, «Μακάριος» ἤδη, ἐπειδὴ μέ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ μεγάλην εὐλάβειαν ἐξήταζε τὰς μαρτυρίας τοῦ Κυρίου, συμμορφούμενος πρὸς αὐτάς, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

Πρώτως —κατὰ ἄνθρωπον λαλῶ— ὁ σεβαστὸς καὶ ἡγαπημένος, ὁ σύμβουλος καὶ φίλος, ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης καὶ ἄνθρωπος, τὴν 5ην ἀπογευματινὴν ὥραν τῆς 10ης Νοεμβρίου 1989, κατόπιν μακρᾶς δοκιμασίας, τὴν ὁποῖαν ἀντιμετώπισε μέ ἀληθινὴν χριστιανικὴν πίστιν, «μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν». «Εἴη τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον». Δι' ὃ καὶ ὡς πρόεδρος καὶ παλαιὸν μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου (ἀπὸ τοῦ 1942) τοῦ παλαιόφατου Συλλόγου, τοῦ ὁποῦ ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος ὑπῆρξεν ὁ μακαριστὸς πατήρ πνευματικὸς σύμβουλος καὶ πρωτεργάτης, ἀναγορευθεὶς ἐν Γενικῇ Συνελεύσει τῶν μελῶν του Μέγας Εὐεργέτης, σημειῶ τὰς ὀλίγας αὐτάς γραμμὰς εἰς μνημόσυνον καὶ ὡς ἐλά-

χιστον ἀντίδωρον τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων πνευματικῶν καὶ ὀλικῶν αὐτοῦ δώρων.

Ὁ π. Ἐπιφάνιος ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἀναπαύσῃται ἐκ τῶν κόπων αὐτοῦ, πλήρης ἀγαθῶν ἔργων, ὀλικῶν καὶ πνευματικῶν, πιστὸς εἰς τό Γραφικὸν λόγιον: «Ἵνα φροντίζωσιν καλῶν ἔργων προϊστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ Θεῷ... ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι» (Τίτ. 3, 8, 14).

Ἐκαρποφόρησεν ὁ π. Ἐπιφάνιος ὡς φοιτητὴς τῆς Θεολογίας καὶ ὡς ἀκουστής τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ ὡς μελετητὴς αὐτοῦ. Ἐκαρποφόρησεν ὡς συγγραφεὺς ἐποικοδομητικῶν καὶ θεολογικῶν συγγραφῶν καὶ ἀρθρῶν. Ἐκαρποφόρησεν ὡς πνευματικὸς πατήρ κυρίως. Ἐκαρποφόρησεν ὡς προσφέρων ἐλπίδα καὶ οἰκοδομὴν εἰς τούς ἀπηλπισμένους ψυχικῶς καὶ σωματικῶς ἀσθενεῖς, ἐπισκεπτόμενος τούτους καὶ προσευχόμενος καὶ ἐνισχύων αὐτούς παρὰ τὴν κλίνην τῆς ἀσθενείας αὐτῶν. Ἐκαρποφόρησε, κατὰ τό «Μὴ γινώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου», τίς αἶδε ποσάκις!

✱

Τό μέγα κενόν, τό ὁποῖον ἀφήνει διὰ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ, εἶθε νά τό ἀναπληρώσῃ πολλαπλασίως ὁ Κύριος διὰ τῆς εὐλογίας του καὶ τῆς πατρικῆς Αὐτοῦ στοργῆς καὶ πολλῆς ἀγάπης. Εὐχὴ ὅλων, «ἵνα ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ», διότι «ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι» (Ματθ. 9, 37)· ἀφαντάτως ὀλίγοι. Δεηθώμεν, λοιπόν, ἀδελφοί μου, τοῦ Κυρίου, ὅπως «ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ» (Ματθ. 9, 38).

Ἀλλά καὶ ἅς μετριασθῇ ἡ δεικναιολογημένη ἀνθρωπίνως μεγάλη μας θλίψις, ἀγαπητοὶ ἀναγνώσται! Ἄς παρηγορηθώμεν, διότι ἔχομεν προσευχόμενον ἐν Οὐρανῷ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τοῦ Συλλόγου μας πρεσβευτὴν Ἐπιφάνιον τὸν καρποφόρον. Ἄς ἐπικαλεσθώμεν τὰς προσευχὰς αὐτοῦ, καὶ ἅς προσπαθῶμεν νά συνεχίσωμεν μέ τὴν εὐχὴν του καὶ μέ τὴν βεβαιότητα, ὅτι «πολύ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη» (Ἰακ. 5, 16).

Ἰωάννης Γρ. Τυμαγένης
Θεολόγος

✱

Μετά τὴν ἀνάγκωσιν τούτου παρεκάλεσεν ὁ Πρόεδρος, ὅπως προσευχηθώμεν ὅλα τὰ παρόντα μέλη ἐπὶ ἐν λεπτόν, τῆς ὥρας σωπηρῶς ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀειμνήστου Λευῆ-του, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Γνωρίζει ἐπίσης ὁ Πρόεδρος πρὸς τὰ μέλη τῆς συνελεύσεως ὅτι εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου ἀνηρτήθη ἡ εἰκὼν τοῦ π. Ἐπιφανίου ἐντὸς πολυτίμου πλαισίου.

— Ἐν συνεχείᾳ γίνεται λόγος διὰ τό σύνολον τῶν τευχῶν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι», τὰ ὁποῖα ἐξετυπώθησαν ὡς ἀφιερῶματα σημαντικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἀξιολόγων προσωπικοτήτων καὶ σημαντικῶν ἐπετείων Ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας μας, τῶν ὁποῖων ἡ διέλευσις ἐκ τῆς προσαίρου αὐτῆς ζωῆς ὑπῆρξε σταθμὸς σημαντικῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ εἰδικῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ταυτὰ ἀφιερῶματα εἶναι: Κατὰ τό 1987 τό τεῦχος ἐπὶ τῇ ὀγδοηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι».

Τό τεῦχος (ἑκτακτὸς ἐκδοσις) ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Κατὰ τό 1988 τό τεῦχος - ἀφιέρωμα ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἐπιτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ διαπρεποῦς Θεολόγου Παναγιώτου Τρεμπέλας.

Τό τεῦχος - ἀφιέρωμα ἐπὶ τῇ πενήκοντῃ ἐπετείῳ ἀπὸ

της κοιμήσεως του διακεκριμένου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ Ἐπιτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ 1989 τὰ τεύχη - ἀφιερῶματα.

Ἐπὶ τῇ ἐκατοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Παναγιώτου Ἰ. Μπρατσιώτου.

Ἐπὶ τῇ εἰκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀειμνήστου Ἰδρυτοῦ τοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» Παναγιώτου Βαρυμποπιώτου.

Καὶ ἕτερον ἐπὶ τῇ εἰς Κύριον ἐκδημίᾳ τοῦ πνευματικοῦ τοῦ Συλλόγου μας ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου πατρός Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου.

Καὶ ἡδὴ εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ πιστηρίου τὸ τεῦχος ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἐν Ἀγίοις πατρός ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν συνόλῳ ὁκτὼ τεύχη - ἀφιερῶματα, τὰ ὁποῖα ἐσχολιάσθησαν λίαν εὐμενῶς ἀπὸ τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ἀπὸ τὸ παλαιάμαχον περιοδικόν «ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ» τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου καὶ ἀπὸ ἄλλα. Εἰδικῶς διὰ τὸ τεῦχος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ἐγένετο εὐμενὴς μνεία ἐν συνεδριάσει τῆς Ἱ. Συνόδου.

— Τὴν συνέχισιν τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τοῦ Συλλόγου μας, τὸ ὅποιον ἐπετελεῖ ὁ ἀειμνήστος π. Ἐπιφάνιος προσεφέρθη νὰ συνεχίσῃ, τὸ κατὰ δύναμιν, μετὰ βαθείας ἐπιγνώσεως τοῦτου τὸ πνευματικόν τέκνον καὶ ἀνάστημα αὐτοῦ, ὁ πατήρ Ἰωάννης Κωστώφ κληρικός ταπεινόφρων καὶ δεόντως κατηρτισμένος, πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Πτυχιούχος καὶ Διδάκτωρ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ Δ.Σ. ἐδέχθη τὴν προσφορὰν τοῦ πατρός Ἰωάννου εὐχαρίστως καὶ παρεκάλεσε τοῦτον νὰ κατέλθῃ εἰς Σπάρτην πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Κύριον Εὐστάθιον, ὅστις καὶ τὸν ἐχειροτόνησεν εἰς Πρεσβύτερον, ἵνα λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὴν εὐλογίαν καὶ τὸ ὄφεικον τοῦ Πνευματικοῦ Πατρός, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Φρονούμεν ὅτι ἡ συνέχισις τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ πατρός Ἰωάννου Κωστώφ θά εἶναι ἀγαλλίασις διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός Ἐπιφανίου. Ἄν καὶ ὁ πατήρ Ἐπιφάνιος ὀλίγον πρὸ τῆς κοιμήσεώς του, ὅταν ἡ μετριότης μου ἐπεσκέφθη τοῦτον εἰς τὸ ἐν Τροιζῆνι Ἑσχαστῆριον τῆς «Κεχαριτωμένης» καὶ παρεκάλεσε αὐτόν νὰ ὀρίσῃ Πνευματικόν τῆς ἐγκρίσεώς του, ἵνα ἐπιτελῇ τὸ ἔργον τοῦ Πνευματικοῦ εἰς τὸν Σύλλογον μέχρις ἀναρρώσεώς του, ὁ π. Ἐπιφάνιος ἀπήντησε: «Ἀγαπητέ μου Ἰωάννη, ἔχω μεριμνήσει περὶ τούτου. Ἐγὼ καταλείβω τὰ πνευματικά μου τέκνα καὶ ἔχω ὀρίσει εἰς αὐτὰ εἰς τοῖς πνευματικούς θὰ ἐξαμολογοῦνται καταλλήλους καὶ

ἐμπείρους κατὰ τὴν ταπεινὴν μου κρίσιν». Κατόπιν τῆς δηλώσεως καὶ ἐπιθυμίας ταύτης τοῦ ἀειμνήστου π. Ἐπιφανίου δέν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ὑπακούσωμεν, ὅπερ καὶ ἐγένετο μετὰ τῆς ἐκδημίας τούτου.

Ἐπομένως μετὰ τὴν κοίμησιν τούτου καὶ κατόπιν τῆς ἐκδηλωθείσης ἐπιθυμίας τῶσον τοῦ πατρός Ἰωάννου, ὅσον καὶ τῶν συνεργατῶν τοῦ λατρευτικοῦ ἔργου τοῦ π. Ἐπιφανίου, ὅπως συνεχίσουν τὰς κατὰ Κυριακὴν μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν ἐποικοδομητικὰς συγκεντρώσεις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ π. Ἰωάννου, ἐκάλεσα τοὺς, ὡς Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου μας, ἐντολῇ τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ ἐθέσαντες τὰς θάσεις καὶ τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τοῦ π. Ἐπιφανίου, ὅπερ καὶ συνεχίζεται σὺν Θεῷ. Εἶθε ὁ Κύριος νὰ εὐλογῇ τοὺς ἐργάτας τοῦ ἀμπελῶνος Αὐτοῦ.

— Κατὰ τὴν Γεν. Συνέλευσιν ταύτην ἐνεγράφησάν, προταθέντα ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου τὰ κάτωθι νέα μέλη:

1) Ἀρχιεπισκόπος Ἰωάννης Κωστώφ Θεολόγος - Φυσικός.

2) Γεώργιος Γιαννακόπουλος ἐπίτιμος Εἰσαγγελεὺς Ἐφετών.

3) Ἄννα Μανωλίδου διδασκάλισσα.

4) Κωνσταντῖνος Σανιδᾶς Ἐκδότης - Τυπογράφος.

— Ἐν συνεχείᾳ ὁ Πρόεδρος πληροφορεῖ τὰ μέλη τῆς Γεν. Συνελεύσεως, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου ἐσυνεχίσθη κατὰ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔτος καὶ συνεχίζεται εἰσέτι λίαν ἐποικοδομητικῶς καὶ καρποφόρως.

Τὸ περιοδικόν, ὡς ἐλέχθη, κυκλοφορεῖ τακτικῶς καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν ἀφιερῶμάτων.

Τὸ μάθημα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς προσφέρεται δωρεάν πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας ὑπὸ τοῦ κ. Ἐλευθερίου Ἀλμυροῦδη.

Τὸ κατὰ Κυριακὴν Θ. Κήρυγμα μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν καὶ καθ' ἑκάστην Πέμπτην ἐσπέρας συνεχίζονται.

Τὸ Παρεκκλήσιον λειτουργεῖ τακτικῶς τὰς Κυριακάς καὶ τὰς ἑορτάς ὡς καὶ κατὰ τὰς τακτάς Ἱ. Ἀκολουθίας.

Τέλος τὸ Μυστήριον τῆς Ἱ. Ἐξαμολογήσεως συνεχίζεται καθημερινῶς ὑπὸ τοῦ πατρός Ἰωάννου Κωστώφ.

— Δέν μένει παρὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν ἐξ Οὐ πᾶν δῶρημα τέλειον ἐστὶ καταβαῖνον καὶ νὰ παρακαλέσωμεν νὰ μᾶς ἐνισχύῃ καὶ νὰ συνεχίσῃ νὰ μᾶς δέχεται ὡς συνεργάτας του εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐξαπλώσεως τῆς βασιλείας Του ἐπὶ τῆς γῆς.

— Μετὰ τὸν Θεόν εὐχαριστίαι ὀφείλονται εἰς τοὺς καλοὺς συνεργάτας μας. Εἶθε ὁ Κύριος νὰ εὐλογῇ αὐτοὺς καὶ τὰς οἰκογενεὰς των. Παρακαλῶ νὰ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῆς μετριότητός μου καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγαπητῶν μου συνεργατῶν - μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ι.Γ.Τ.



Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἀπηύθυνε πρὸς τὰ μέλη της
τὴν κάτωθι ἐγκύκλιον ἐπιστολήν

Ἀθῆναι τῇ 30ῇ Μαΐου 1990

Ἀγαπητοὶ Συνάδελφοι,

Πιστεύουμε ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ καταβάλουμε ὅλοι μας κάθε προσπάθειαν μὲ στόχον τὴν ἀνόρθωσιν τῆς παιδείας μας, ἢ ὅποια εὑρίσκεται εἰς στάδιον καταρρέουσας. Ἡ κατακόρυφος πτώσις τῆς μορφωτικῆς στάθμης εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης καὶ Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως, εἰς σημεῖον μὴ ἀναγνώρισεως τῶν τίτλων τους ὡς ἰσοτίμων τῶν ἀντιστοίχων εὐρωπαϊκῶν (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 4-6-86 καὶ 28-3-90), ὁ ἀδιάκοπος παραγκωνισμὸς τῶν χριστιανικῶν, ἡθικῶν, καὶ κοινωνικῶν ἀξιῶν, ἡ περιφρόνησις τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν οἰκογένειαν, ἡ πτώχευσις καὶ ὁ ἐκβαρβαρισμὸς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ παραδόσεως ἐπιβάλλουν τὴν ἄμεσον ἐγρήγορσιν καὶ κινητοποίησιν τῶν ὑγιῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους, διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ τὸν ἐπαναπροσανατολισμὸν τοῦ ἔθνους πρὸς τὰ ἀπὸ χιλιετηρίδας διατυπωμένα πεπρωμένα του.

Καὶ ἡ Ἐταιρεία μας θὰ ἀφιερῶσθαι ὅλας τὰς δυνάμεις της εἰς τὴν ἐνημέρωσιν τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Ἡδὴ μὲ ὑπόμνημα τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὸν κ. Ὑπουργόν ὑπέβαλε τὰς κάτωθι προτάσεις:

1.— Ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, εἰς τὸ σύνολόν της, νὰ γίνῃ ἐλληνοκεντρικὴ.

2.— Ἡ Ἐκπαίδευσις ὅλων τῶν βαθμίδων νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς κομματικὰς ἐπιρροάς, ἂν εἶναι δυνατόν μὲ σύμφωνον ἀπὸ ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα συνταγματικὴν ἐπιταγήν.

3.— Ὁ χαρακτήρας τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ ἀποκλειστικῆς ἐκπαιδευτικῆς - χρησιμοθηρικῆς, πᾶν εἶναι σήμερα,

νὰ γίνῃ τάχιστα καὶ παιδαγωγικὸς, διὰ τὴν παιδαγωγίαν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

4.— Νὰ συμπληρωθῇ ἡ ὑπόδομή τῆς Ἐκπαιδεύσεως εἰς κτηριακὰς ἐγκαταστάσεις καὶ διδακτικὰ μέσα καὶ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ θέσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι καὶ αὐτοὶ θὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγικότητά τους, ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς.

5.— Νὰ ἐπινοηθῇ σύγχρονον σύστημα ἐποπτείας τῶν σχολείων.

6.— Νὰ ληφθοῦν γενικώτερα μέτρα διὰ τὴν πρόληψιν προκλήσεων ἀπὸ κοινωνικοὺς παράγοντας καὶ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, πού παροτρύνουν καὶ ἐξωθοῦν τὰ ἄτομα εἰς τὸ ἔγκλημα, τὸν ἀχαλίνωτον σεξουαλισμὸν, τὴν ἀνυπακοήν εἰς τοὺς νόμους, τὴν φυγοπονίαν, τὴν ἀνευθυνότητα, τὴν ἀδιαφορίαν διὰ τὰ κοινὰ θέματα καὶ τὴν ὑποδάθμισιν τῆς οἰκογένειας.

7.— Νὰ ἀποκατασταθοῦν βαθμολογικῶς καὶ μισθολογικῶς ὅσοι ἐκπαιδευτικοὶ τοῦ πρώην ἐποπτικοῦ προσωπικοῦ ἔχουν ἀδικηθῇ.

8.— Νὰ συνταχθοῦν νέα ἀναλυτικὰ προγράμματα διδασκαλίας καὶ διδακτικὰ βιβλία, πρὸ σύγχρονα καὶ πρὸ κατὰλληλα.

9.— Νὰ προστατευθῇ ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν, τὴν φθοράν καὶ τὴν λεξιπενίαν καὶ νὰ θεσπισθῇ ἡ διδασκαλία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Γυμνασίου.

10.— Νὰ κατοχυρωθοῦν βαθμιαίως οἱ τίτλοι σπουδῶν ὅλων τῶν μέσων καὶ ἀνωτάτων τεχνικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σχολῶν.

11.— Νὰ καθιερωθῇ σύστημα ἀντικειμενικῶν TESTS, διὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν.

12.— Νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ σύστημα Ὀδηγητικῆς εἰς τὰ σχολεῖα, διὰ τὴν πληρεστέραν ἐξέλιξιν τῶν ἱκανοτήτων καὶ τῶν δυνατοτήτων τῶν μαθητῶν.

Ὁ Πρόεδρος
Θ. ΓΕΩΡΓΟΥΣΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Ν. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ" ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΤΟΥΣ 1989

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ

	Δρχ.
1.— Ἐκ Συνδρομῶν μελῶν	20.700
2.— Ἐκ Συνδρομῶν Περιοδικῶν	29.450
3.— Ἐκ Παρεκκλησίῳ	423.194
4.— Ἐκ μισθωμάτων	398.000
5.— Ἐκ Τελῶν Χαρτῶς. Ἐνοικίων	13.200
6.— Ἐκ Δωρεῶν	778.000
7.— Ἐκ Τόκων	9.705

Σύνολον Εἰσ) ξέων 1.672.249
Υπόλοιπον Παρελθ. Χρήσεως 217.465

Γενικόν Σύνολον 1.889.714
=====

ΠΛΗΡΩΜΑΙ

	Δρχ.
1.— Εἰς Περιδικόν καὶ Ἐγτυπα	77.432
2.— Εἰς Παρεκκλησίον	489.867
3.— Εἰς Γραφεῖον	30.900
4.— Εἰς Τακτικά Ἐξοδα	378.657
5.— Εἰς Ἐκτακτά Ἐξοδα	40.655
6.— Εἰς ἀπόδοσιν Τελ. Χαρτῶς. Ἐνοικίων	26.712

Σύνολον πληρωμῶν 1.044.223
Πρὸς ἐξίσωσιν 845.491

Γενικόν Σύνολον 1.889.714
=====



ἡ υφ' ἑμῆς ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Α' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ (9 - 10 Μαΐου 1987)

Σχ. 4ον, Σελ. 90, Ἀθήναι 1990

Ἀντί ἄλλης κριτικῆς δημοσιεύομεν ἐνταῦθα εὐχαρίστως τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Προέδρου τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔλαβε χώραν τὸ Συνέδριον, κυρίου Κωνσταντίνου Νεοκλέους Ἡλιοπούλου καὶ τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Ἐπιτίμου Προέδρου καὶ ἰδρυτοῦ τῆς Ἑταιρείας κυρίου Κωνσταντίνου Κούρνια.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁριστίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Πανοσιολογιώτατε, ἐκπρόσωπε τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ. Σεπτὸν Ἱερατεῖον. Κύριε Ἀντιπρόεδρε τῆς Βουλῆς. Κύριοι Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου. Στρατηγεῖ μου. Κυρίαί καὶ Κύριοι.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, τοῦ ὁποίου ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι Πρόεδρος, χαιρετίζει μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν καὶ συγκίνησιν τὴν εἰς τὸ Α' Ἐκπαιδευτικὸν Συνεδρίον μας παρουσίαν σας.

Ἡ ἀθρόα καὶ αὐθόρμητος προσέλευσίς σας αὐτὴ υπογραμμίζει τὸ μέγα ἐνδιαφέρον σας διὰ τὰ προβλήματα τῆς χειμαζομένης σήμερον Παιδείας μας, τὰ ὅποια δονοῦν τὰς ψυχὰς σας καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς τὴν σκέψιν σας ἐπικρατεῖ τὸ ὕψηλόν αἰσθημα τοῦ καθηκόντος καὶ τῆς εὐθύνῃς ἐναντι τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος.

Ἡ πρόθυμος προσέλευσις καὶ παρουσία σας εἰς τὸ Συνεδρίον μας φέρει καὶ ἐν μὴνυμῳ αἰσιοδοξίας διὰ τὰς προσπάθειάς τῆς Παιδείας μας, διότι σεῖς ἀποδεικνύετε σήμερον ὅτι δέν συμφωνεῖτε μὲ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ μειώσουν τὸ κύρος τῆς Παιδείας καὶ τῶν εκπροσώπων της εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Χαιρόμεθα ἰδιαιτέρως, διότι σὰς εὐρίσκωμεν συμπαραστάτας εἰς τὴν προσπάθειάν μας διὰ τὸ καλὸν τῆς Παιδείας καὶ σὰς ἐκφράζομεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας καὶ τὰς θερμότητας εὐχαριστίας μας.

Τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἑταιρείαν ἀποτελοῦν Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, Καθηγηταὶ, Γυμνασιάρχαι, Λυκειαρχαί, Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ καὶ Ἀνώτατοι Ἐκπαιδευτικοὶ Σύμβουλοι τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ὡς καὶ Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, ἅπαντες κατηξιωμένοι Ἐκπαιδευτικοὶ καὶ δοκιμώτατοι συγγραφεῖς, οἱ ὅποιοι ἐξήσαν ἐνεργῶς τὸν ἐκπαιδευτικὸν βίον τῆς ἐποχῆς των καὶ τῶν ὁποίων ἡ σκέψις, ἡ ψυχὴ, ἡ καρδιά καὶ ἡ ἐπιστημοσύνη εὐρέθη μονίμως ἐπὶ 40 ὁλόκληρα ἔτη εἰς τὴν διακονίαν τῆς Παιδείας, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας ἐκτραφέντες, ζυ-

μωθέντες καὶ ἀνδρωθέντες, μὲ καθαρὸν ἦθος καὶ διακρινόμενοι διὰ τὴν μεγάλην ἀγάπην των πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βαθεῖαν συνείδησιν εὐθύνῃς ἐναντι αὐτῆς, ὑπερέτησαν μὲ ἐμμονὴν εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, ἡρμύηνευσαν τὸν παλμὸν τοῦ ἔθνους μας καὶ ἀπετέλεσαν φωτεινὰ σύμβολα διὰ τοὺς μαθητάς των.

Οἱ Ἐκπαιδευτικοὶ οὗτοι αἰσθάνονται ὀδύνην, βλέποντες, μὲ ἀσυσκότιστον συνείδησιν, τὴν βαθυτάτην κρίσιν, τὰ δεινὰ καὶ τὰ προβλήματα τῆς σημερινῆς Παιδείας, τῆς ζωτικῆς αὐτῆς ἐπάλξεως τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, ἡ ὁποία ὑπέστη καὶ ὑφίσταται τὰς συνεπειὰς ἐμπαθῶν εἰς τὸν χώρον τῆς εἰσβολῆς, οἱ ὅποιοι κυριολεκτικῶς τὴν διέλυσαν, εἰσαγαγόντες συστήματα καὶ μεθόδους ξένας πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα.

Εἶναι κοινὸν μυστικόν ὅτι ἀπὸ τινων ἐτῶν ἐπετρέπη ἡ εἰσβολὴ τῶν Μαρξιστῶν εἰς τὴν Ἐκπαιδεύσιν, οἱ ὅποιοι πρᾶτον τοὺς ἀναρχικοὺς σκοποὺς των. Ἐνας ἐκ τῶν πρωταρχικῶν στόχων των εἶναι ὁ κομμουνιστικὸς προσανατολισμὸς τῆς νεολαίας μας, ὁ ἀφελληνισμὸς τῆς, ὁ πνευματικὸς καὶ ἠθικὸς εὐνοχισμὸς τῆς. Κύριος σκοπὸς τῶν δολιοφθορῶν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως εἶναι ἡ εἰς τὴν νεολαίαν μετάδοσις τῶν ἰδεῶν των, τῶν αἰσθημάτων των καὶ τῆς ἐν γένει νοσηρπίας των καὶ ἡ ἐξαφάνισις ὅλων τῶν ἐμποδίων καὶ φραγμῶν, οἱ ὅποιοι θὰ ἀντέδρουν εἰς τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν τῶν ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος τῆς νεολαίας. Ἐπρεπε, κατ' αὐτοὺς, ἡ νεολαία, ὕψισταιμένη πλὺσιν ἐγκεφάλου, νὰ περιέλθῃ εἰς ἰδεολογικὴν σύγχυσιν καὶ νὰ κλονισθῇ εἰς τὴν πίστιν τῆς πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀξίας τοῦ ἐθνικοῦ μας πολιτισμοῦ.

Ἐν πρώτοις ἐστράφησαν κατὰ τῆς οἰκογενείας. Ἡ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια, εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἀτιμώφαιραν τῆς ὁποίας μορφοῦται καὶ ἀνδρᾷται τὸ ἔθνος μας, βάλλεται μέσῃ εἰς τὸ σχολεῖον. Κατὰ τοὺς μαρξιστάς, αὕτη πρέπει νὰ ἐξαφανισθῇ ὥς μὴ εὐνοῦσα τὴν ἐπανάστασιν, ἀφοῦ δημιουργεῖ εἰς τὰ μέλη τῆς τὴν συνείδησιν ὅτι ἀνήκουν εἰς μίαν ἱεραρχίαν. Πρὸς τοῦτο δι' ἀναλόγου πλῆσεως τοῦ ἐγκεφάλου τῶν μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα ἐφρόντισαν νὰ ἐξαφανίσουν τὸ οἰκογενειακὸν συναίσθημα. Τοιοῦτοτρόπως οἱ γονεῖς ζοῦν σήμερον μίαν συνεχῶς κλιμακωμένην ἀνταρσίαν τῶν τέκνων των.

Ἐπὶ πλέον ἐθεσμοθετήθη ὁ «χαφιεδισμὸς» μεταξύ τῶν μαθητῶν ἢ τῶν σπουδαστῶν, οἱ ὅποιοι προτρέπονται νὰ μεταβάλλωνται εἰς συκοφάντας τῶν καθηγητῶν των.

Ἐξ ἄλλου εἰς τοὺς μαθητάς κηρύσσεται ἡ ἀθεΐα καὶ ὁ μηθενισμὸς. Ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια ἔχει καταστῆ στόχος δαναῶντος προσβολῆς. Ἐνοχλεῖ τοὺς μαρξιστάς τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς συνύφανε τὴν πορείαν της εἰς τὸν στίβον τῆς ἱστορίας μὲ ἐμμονὴν της εἰς τὰ διδάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοὺς ἐνοχλεῖ τὸ ὅτι ἐφώτισε τὰς συνειδήσεις τῶν λαῶν τὸ μῆνυμα τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καὶ ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς εἶναι θεμιτοφύλαξ τῶν ἠθικῶν ἀξιών τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως. Διὰ τοῦτο καὶ καταβάλλουν προσπάθειάς, ὅπως ἐπιτύχουν τὴν μὴ διάπλυσιν τῶν χαρακτῆρων τῶν μαθητῶν συμφῶνως πρὸς τὰς ἀρχάς τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ προσπάθειά των νὰ μειώσουν τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν καὶ νὰ καταργήσουν τὰ ἀνθρωπιστικὰ μαθήματα εἰς τὰ σχολεῖα. Ἡ προσπάθειά των αὕτη εὑρεν ἐφαρμογὴν διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἰδεῶν τῆς περιδοῦσης

«Εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης», της οποίας τās ιδέας εκπαιδύουν καί εφαρμόζουν Υπουργοί της Παιδείας κατά τά τελευταία έτη.

Ανάλογον προκλητικότητα της νεολαίας μας αντιμετώπιζομεν καί εις τά ζητήματα της κοινωνικής ήθικης, ή οποία, απαιτούσα ώρισμένους περιορισμούς της ελευθερίας του ατόμου, αποτελεί εμπόδιον εις τούς σκοπούς του Μαρξισμού. Διά τούτο συνηθίζουν την νεότητα νά μυκτηρίζη καί νά χαρακτηρίζη την κοινωνικήν ήθικην ως «εσπερασμένην», ως λείφανον της άστικής νοστορίας. Διδάσκουν την νεολαίαν καί την παρακινούν εις την άχαλίνωτον ελευθερίαν. Ήξαίρουν την φιλοσοφίαν της τρομοκρατίας καί την ιδεολογίαν του έγκλήματος. Ούτως ή νεολαία μας κομμιατικοποιείται καί καθίσταται ικανή καί άδίστακτος διά διαιοπραγίας.

Μεγαλυτέραν προκλητικότητα των μαθητών αντιμετώπιζομεν εις τά έθνικά ζητήματα. Η ιδέα του Έθνους, τό πατριωτικόν συναίσθημα αποτελεί φραγμόν εις την πραγματοποίησιν των ανατρεπτικών σκοπών των Μαρξιστών. Διά τούτο ούτοι μεγάλας καταβάλλουν προσπάθειας, ώστε νά παύση ή νεολαία νά πιστεύη εις τά ιδανικά, τά οποία ανέδειξαν την Ελλάδα δηγρόν της ανθρωπότητος. Ήπιδιώκουν νά άγνοηθή υπό της νεολαίας μας ή τρισχιλιετής πνευματική παράδοσις, ή οποία εξέθρεψεν εις την ψυχην του Έθνους ύψηλά ιδεώδη περί του ανθρώπου. Άγωνίζονται, όπως καταφρονηθή τό ιδεώδες της ελευθερίας ως πεμπτουσίας της αξιοπρεπείας του ανθρώπου. Ούτως ή νεολαία μας αισθάνεται εξοργιστικήν άσέβειαν καί απέχθειαν προς την μνήμην εκείνων, οί οποίοι έθυσιάσθησαν διά την ελευθερίαν μας, καί άρνεϊται νά μετάσχη εις έθνικάς εκδηλώσεις.

Επίσης διάφοροι όμιληταί εις τās σχολεία παραχαράσσουν την ιστορικήν αλήθειαν κατά τās έθνικάς έορτάς καί έρμηνεύουν ιστορικάς πράξεις του νεωτέρου Έλληνισμού κατά τρόπον παρεξηγήσιμον καί μή συμβάλλοντα εις την τόνωσιν του έθνικου φρονήματος.

Πρός επίτευξιν όλων αύτών καί άλλων άκόμη δεινών έπρεπε νά πληγή, κατά τούς Μαρξιστάς, τό ασφαλέστερον προπύργιον διά την καλλιέργειαν καί έξαρσιν της Ίδέας του Έθνους, τό όποϊον είναι ή Παιδεία, ή οποία ύπέστη καί ύφίσταται την φοβερωτέραν κακοποίησιν από μίαν αληθώς άδίστακτον μειοψηφίαν έχθρών του Έθνους. Προς τούτο έστράφη όλον τό μένος των Μαρξιστών κατά μόνων των αληθώς έθνικοφρόνων Έκπαιδευτικών, τούς όποιους αντικατέστησαν μέ όμοϊδεάτας των, ώστε ούτοι νά ολοκληρώσουν την έρυθράν διεργασίαν επί της μαθητικής νεολαίας.

Πρέπει όμως νά γνωρίζουν οί τά πρώτα φέροντες έν τη Πολιτεία ότι σήμερα, ότε τό Έθνος μας εύρίσκεται άγρυπνον εις τās άκραίας επάλξεις των πεπρωμένων του καί ίσως χρειασθή νά γίνουν εις τό έγγύς μέλλον έξορμήσεις του, πρέπει νά γνωρίζουν ότι αί έξορμήσεις του Έθνους απαιτούν προπαρασκευήν ψυχών καί μάάλιστα ψυχών των νέων μας.

Πρέπει νά γνωρίζουν ότι τό μεγαλειόν των Έθνών όφείλεται εις τās άρετάς αύτών, αί δέ άρεταί καλλιεργούνται καί προάγονται διά της όρθής καί ύγιους Παιδείας, ιδίαν διά της Κλασσικής καί Χριστιανικής Παιδείας. Εις την Κλασσικήν καί Χριστιανικήν Παιδείαν οί νέοι μας, πλήν των πολλών γνώσεων, θά εύρουν μέγα οδηγητικόν πνεύμα, τό όποϊον άγωνίζεται νά ύψωση τόν άνθρωπον επάνω από τόν έαυτόν του, επάνω από τά έστικτά του, νά οδηγήση τό θέλημα του εις μίαν ανωτέραν αντίληψιν της ζωής καί νά τόν κάμη άξιον νά ζή καί νά έπιζή.

Μίαν τιαύτην πολιτιστικήν κληρονομίαν, εις την όποιαν, άπαντά ή κλήσις διά μίαν ευγενεστέραν καί ύψηλοτέραν ζωήν καί δραστηριότητα, εις την σημερινήν εποχήν του πνευματικού εύνουχισμού καί του παραμερισμού των μεγάλων αναγεννητικών όραμάτων, είναι ύποχρέωσις της χώρας μας νά την διατηρήση χάριν των νέων μας, εις τās συνειδήσεις των όποιων θά κριθή ή μοίρα του Έθνους μας.

Τό εύρος των σημερινών φοβερών προβλημάτων της Παιδείας μας θά καλύψουν αί όμιλίαι των κ.κ. Βισγγητών.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΙΔΡΥΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΥΡΝΙΑ,

τ. Γενικού Διευθυντού του Υπουργείου Έθν. Παιδείας
καί Προέδρου του Άνωτάτου Έκπαιδευτ. Συμβουλίου
(Α.Ε.Σ.)

Ο πρόεδρος της Εταιρείας μας καί του Συνεδρίου εξέθεσε μέ πληρότητα καί σαφήνειαν τούς σκοπούς, την σημασίαν καί τό πρόγραμμα του Συνεδρίου μας. Διά τούτο έγώ, ως ιδρυτής της Εταιρείας, περιορίζομαι εις φιλικόν χαιρετισμόν. Περιορίζομαι νά εύχαριστήσω, μέ την σειράν μου, τούς άξιολόγους προσκεκλημένους, οί οποίοι τιμούν μέ την παρουσίαν των τό Συνέδριον, νά εύχαριστήσω τούς κ.κ. Συνέδρους καί τό άκροατήριον διά την πρόθυμον προσέλευσιν των. Νά εύχαριστήσω καί νά συγχαρώ τούς όμιλητάς διά την πρόθυμον άνάληψιν των όμιλιών των. Η Παιδεία, ως γνωστόν, αποτελεί τόν θεμελιώδη παράγοντα διά την ιστορικήν πορείαν του Έθνους, τόν ούσιώδη παράγοντα διά την έθνικήν πρόοδον, άκόμη καί διά την έθνικήν επιβίωσιν. Καί υπό την έννοιαν αύτήν πāσα συμβολή εις την ανάπτυξιν της ελληνικής Παιδείας, συμβολή είτε μεγάλη είτε καί μικρά, επιτελεί καί άποτελεί έργον έθνικόν. Ένός του πλαισίου αύτου τοποθετούνται, νομίζω, ή άποστολή της Εταιρείας μας, τοποθετείται καί τό παρόν Συνέδριον, διά τās εργασίας του όποϊου εύχομαι άπόλυτον επιτυχίαν. Εύχαριστώ.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ο ως άνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διά τό Έσωτερικόν

Δραχμαί 200

Διά τό Έξωτερικόν

Δολάρια 20

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Άπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οί Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφείον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθήναι



ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ — ΑΘΗΝΑΙ — ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1990 — ΑΡ. ΦΥΛ. 1453

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ

Εποικοδομή και έλπίς

“Η ΠΙΣΤΙΣ ΧΩΡΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΝΕΚΡΑ ΕΣΤΙΝ,”

(Ίακ. β' 20)

Ἡ μαρτυρία ἡμῶν περί Ἰησοῦ Χριστοῦ θασιζέται εἰς τό ὕψ' ἡμῶν ἐπιτελούμενον ἔργον. Τό ἔργον εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς πίστεώς μας. Ἐκφρασις ἀγάπης πρῶτον πρὸς τόν Θεόν καί ἔπειτα εἰς τόν ἄνθρωπον, τόν ἀδελφόν μας. Εἶναι τό βάθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου τελειοποιεῖται ὁ ἑαυτός μας καί ἀνοίγονται οἱ ὀρίζοντες τῆς σωτηρίας μας. Τοῦτο τονίζεται ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου (β' 14 - 26), ἀλλά καί ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὅστις εἰς τήν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν του (ε' 6 - 7) συνιστᾷ εἰς αὐτούς «τήν πίστιν τήν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην». Εἶναι ἀνάγκη νά προσέξωμεν ἰδιαιτέρως τήν σημασίαν τοῦ πεφωτισμένου ὑπὲρ Χριστοῦ ἔργου ἐντὸς τῆς ζωῆς μας, διότι ἄνευ αὐτοῦ ἡ πίστις ἀποθαίνει μία θεωρία χωρίς ζωτικότητα, χωρίς δύναμιν. Ἐλλείπει τό στοιχεῖον τῆς ζέσεως, τῆς ζωῆς μαρτυρίας, πού δέν ἀφήνει χωρίς ἐκδήλωσιν ἔργου κάθε στιγμήν τῆς ζωῆς μας.

Πράγματι τό ἔργον εἶναι ἡ μαρτυρία τῆς πίστεως. Εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ἀφοσιώσεώς μας πρὸς τόν Ἰησοῦ μας. Δέν εἶναι δυνατόν ἡ πρὸς Αὐτόν πίστις μας νά μή ἐκδηλωθῇ δι' ἔργων ἐμφανῶν, μυστικῶν καί ἀφανῶν. Ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως τῶν ἀγίων τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης, δέν ἐξεδηλώθη πρὸς τοὺς συνανθρώπους των ὑπὸ μορφήν τόσο θεωρητικὴν ὅσον καί πρακτικὴν; Δέν περιῆλθον τόν κόσμον ἵνα κηρύξωσι τήν Καινὴν Διδασχὴν, ὑφιστάμενοι ταλαιπωρίας, πικρίας, διωγμούς, μαρτύρια, τὰ ὅποια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πλειστάκις περιγράφει εἰς τὰς ἐπιστολάς του; Ἀλλά καί μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, ἀνά τοὺς αἰῶνας μέχρι σήμερον δέν ὑφίστανται ταῦτα πάντες ὅσοι θέλουν νά ζήσουν εὐσεβῶς; Ταῦτα δέν εἶναι πράξεις αὐτοθυσίαις ὑπὲρ Ἐκείνου τόν ὁποῖον ἠγάπησαν ὑπὲρ πάν

ἄλλον προσφιλέστατον πρόσωπον; Καί ἡ ὁμολογία ἀγάπης πρὸς τόν Θεόν, δέν εἶναι τό συνεχές ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μας, τόσο διὰ τόν καταρτισμόν τῆς ψυχῆς των ὅσον καί διὰ τήν προσφορὰν τὴν ἀκοίμητον πρὸς αὐτοὺς διὰ τὰς ὕλικας ἀνάγκας τῆς παρούσης ζωῆς; Καί αὐτὴ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν κοινὴν λατρείαν καί ἡ, εἰς τὴν ἀτομικὴν προσευχὴν, περί αὐτῶν δέησις μετὰ θερμότητος καί ἰδιαιτέρας ἐπιμονῆς, δέν εἶναι πράξεις εἰς τὴν ὁποίαν ἐμφανίζεται εἰς ἔντονον βαθμόν ἡ πίστις καί ἡ ἀγάπη τῶν πιστῶν πρὸς τόν Θεόν καί τόν συνάνθρωπόν των, τόν ἀδελφόν μας;

Χωρὶς ἔργον δέν δύναται ὁ πιστός νά ἀποβῇ τέλειος. Τό ἔργον ἰσχυροποιεῖ τὴν θέλησιν πρὸς τό ἀγαθόν. Ἐνισχύει τὴν προσηχὴν ὥστε νά καθίσταται τοῦτο τελειότερον καί δημιουργικώτερον τόσο διὰ τόν ἐπιτελοῦντα αὐτό ὅσον καί δι' αὐτόν ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου τελεῖται. Ἡ ἐπίδρασις του εἶναι τεραστία. Ἡ ἐμπιστοσύνη πάντων πρὸς τόν ἐπιτελοῦντα ἔργον ἐν Χριστῷ εἶναι θερμὴ, καί προθυμοποιεῖ αὐτοὺς εἰς τό νά πράττουν πᾶν προτεινόμενον, διότι πιστεύουν ἀπολύτως εἰς τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος του.

Ἀκόμη παρατηρεῖται προαγωγή τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ἀποκτᾷ ὁ ἀγὼν πρὸς τελείωσιν μίαν φυσικότητα. Δέν δημιουργεῖ ἀγχος. Τουναντίον μάλιστ' ἐμφανίζει χαράν, ἡ ὁποία καθιστᾷ τό ἔργον πλήρες καί ἀποδοτικόν. Εἶναι δέ ἡ χαρὰ στοιχεῖον δυναμικόν διὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς κοπώσεως καί τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἐπιβαλλομένης ἐνίοτε πιέσεως.

Ἀπαλύνει τό ἀγχῶδες καί δίδει εἰς τό ἔργον μίαν ὁλοκλήρωσιν μέ πληρότητα ὥστε τὰ ἀποτελέσματα νά εἶναι πλούσια ἀπὸ πλευρᾶς πίστεως.

Τό ἔργον τῆς πίστεως χορηγεῖ μίαν σταθερό-

RECEIVED JUL 22 1990
LIBRARY of the
PATRIARCH ATHENAGORAS
ORTHODOX INSTITUTE
of the GRADUATE
THEOLOGICAL UNION

ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀναδημοσιεύομεν εἰς τὸ παρόν φύλλον τοῦ περιοδικοῦ μας, «Οἱ Τρεῖς Ἱεραρχαί», οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν καὶ εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν παιδαγωγοὶ καὶ προστάται τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ οἱ δημιουργοὶ τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς παιδείας, δύο θαρσύνανται καὶ θαρραλέα ἄρθρα ὀφειλόμενα εἰς τὸν δεξιὸν κάλαμον διακεκριμένων ἐπιστημόνων.

Τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς τὸν διαπρεπῆ καθηγητὴν τῆς γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γ. Μπαμπινιώτην καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὸν ἐπίσης διαπρεπῆ καθηγητὴν τῆς Ἱατρικῆς καὶ Ἀκαδημαϊκὸν κ. Σπ. Δοξιάδη, δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον εἰς τὸ ΒΗΜΑ (5 Αὐγούστου καὶ 19 Αὐγούστου ἐ.ἔ.), μέ τὴν διαβεβαίωσιν πρὸς ἀμφοτέρους, ὅτι τὰ δημοσιευόμενα ἄρθρα τῶν συνυπογράφων ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες πού ἀγαποῦν καὶ ποιοῦν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ Ἑλληνόπουλα.

Εὐλογία ἢ κατάρρα;

Τοῦ Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐκπαίδευση καὶ γενικότερα Παιδεία μέ τίς κρατούσες μορφές παροχῆς - κατάρκτης τῆς γνώσεως καὶ προσπέλασης τῶν πληροφοριῶν δέν νοεῖται χωρὶς αὐτὸ πού ὀνομάζουμε σχολικὸ ἢ διδακτικὸ βιβλίο. Τὰ πάντα στήν ἐκπαίδευση, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, περνοῦν καὶ ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτόν τόν καθοριστικὸ παράγοντα, πού εἶναι μαζί ἡ εὐλογία ἀλλὰ καὶ ἡ κατάρρα τῆς παιδείας μας. Ὅπως ἡ διάρθρωση τῆς πολυάνθρωπης κοινωνίας μας ὀδήγησε ἀναγκαστικά ἀπὸ τὴν ἄμεση στήν ἔμμεση (δὲ ἀντιπροσώπων) δημοκρατία, ἔτσι καὶ στή σύγχρονη —ὕποχρεωτική εὐτυχῶς γιὰ ὅλους τοὺς πολίτες— ἐκπαίδευση ἔχουμε περάσει ἀπὸ μιὰ «ἄμεση ἐκπαίδευση», ἀποκλειστικῶς προφορικῇ, διαλεκτικῇ καὶ ἐξατομικευμένῃ, σὲ μιὰ «ἔμμεση» μορφή παιδείας.

Σήμερα ἡ σχολικὴ ἐκπαίδευση σ' ὅλον τὸν κόσμο στηρίζεται κυρίως στὰ γραπτὰ πληροφορικὰ ἐγχειρίδια, βιβλία κ.λπ., καὶ τίς ὑποκατάστατες μορφές του (ἠλεκτρονικὸ κείμενο) πού δέν συμπληρῶνουν ἀπλῶς, ἀλλὰ συχνὰ ὑποκαθιστοῦν πλήρως τὴν προφορικὴ διδασκαλία καὶ μονοπωλοῦν τὴν προσπέλαση στὴ γνώση. Σὲ μιὰ τέτοια «ἔμμεση παιδεία» ἡ λειτουργία τοῦ σχολικοῦ βιβλίου ἀπὸ συμπληρωματικὴ γίνεται κύρια καὶ

καθοριστικὴ. Ὅταν δὲ συμβαίνει, ὅπως στήν Ἑλλάδα, τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα νὰ ἔχει ὡς «κέντρο βάρους» καὶ ὡς σταθερὸ προσανατολισμὸ ὅχι τὴ γενικότερη παιδεία καὶ καλλιέργεια τῶν νοητικῶν δυνάμεων καὶ τῆς κριτικῆς ικανότητος τοῦ ἀτόμου ὡς ὑπεύθυνου πολίτη, ἀλλὰ ἀποκλειστικά τὴν προετοιμασία γιὰ τὴν εἰσαγωγή του στὰ ΑΕΙ (!), ὅταν δηλ. τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα λειτουργεῖ στρεβλωτικὰ καὶ μέ ἀπόλυτη ἐξάρτησιν, τότε τὸ μέν σχολεῖο χάνει τὴν αὐτοτέλειά του, τὸ δὲ σχολικὸ βιβλίο προσλαμβάνει δυσανάλογες ἕως ἀσύλληπτες διαστάσεις. Τὸ νὰ ξεχάσει κάποιος (ἀσήμαντες συχνὰ) πληροφορίες, νὰ παραλείψει ἢ νὰ ἀναδιατυπώσει φράσεις τοῦ σχολικοῦ κειμένου ἢ, ἀκόμη χειρότερα, νὰ ἐκφράσει ἄποψη ἀποκλίνουσα ἔστω καὶ ἐλαφρῶς ἀπὸ τὸ «ἐπὶ κείμενο» τοῦ ἐξεταζομένου σχολικοῦ βιβλίου σημαίνει γιὰ τὸν ὑποψήφιο τῶν γενικῶν ἐξετάσεων ἀπώλεια πολυτίμων μονάδων πού μπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσει ἀπὸ τὸ ἀρχαιολογικὸ τμήμα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς στὸ ποιμαντικὸ τῆς Θεολογίας ἢ ἀπὸ τὸ χειρουργικὸ τῆς Ἱατρικῆς στήν τεχνολογία τροφίμων κάποιου ἀποκεντρωμένου ΤΕΙ πρὸς δόξαν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ τὸν ὁποῖο προβάλλουμε αὐτάρεσκα ὡς κατάρτηση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος...

Τὸ ἔχουμε ξαναπεί ἀπὸ αὐτὸ ἐδῶ τὸ ὅημα: ρεαλιστικά σκεπτόμενοι, δέν μπορούμε νὰ προσδοκῶμε οὐσιαστικὴ βελτίωση τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαίδευσης, ἂν δέν ἐνεργοποιήσουμε ἀποτελεσματικά τὴν ἀφετηρία κάθε ἐκπαιδευτικῆς διαδικασίας, τὸν δάσκαλο, πού εἶναι καὶ τὸ ἀναξιοποίητο ἀπὸ τὸ ἰσχύον ἐκπαιδευτικὸ σύστημα κεφάλαιο τῆς παιδείας μας. Ἄν δέν δοθοῦν στοὺς ἐκπαιδευτικούς κίνητρα (ὅχι μόνον οικονομικά) καὶ δυνατότητες πρωτοβουλιῶν γιὰ βελτίωση τῆς διδασκαλίας τους, ἂν ἐξακολουθήσει ὁ ἐκπαιδευτικὸς νὰ «παραιναιεῖ» συνειδητὰ γιὰ νὰ κάνει σωστά τὴ δουλειά του, μὴ συμμορφούμενος —ὅσο καὶ ὅπως μπορεῖ— πρὸς τίς ἀνωθεν αὐστηρὲς ὁδηγίες καὶ τὴν παθητικὴ ἐφαρμογὴ ὀρισμένων κα-καγραμμένων βιβλίων, δηλ. κάνοντας «παιδευτικὴ ἀντίσταση» (!), ἂν δέν ἔχει ἕναν λόγο καὶ αὐτὸς στήν ἐπιλογή τῶν πρὸ

τητα εἰς τὸν χαρακτήρα μας, ὥστε νὰ μὲν ἄκαμπτos πρὸ τῶν πειρασιμῶν, συγχρόνως δὲ ἀντιμετωπίζει μετὰ ψυχραιμίας καὶ συνέσεως τὰ ἐμφανιζόμενα προβλήματα μέσα εἰς τὴν ζωὴν.

Καὶ εἰς τὰ πλέον θλιβερά ζητήματά μας, ἡ ψυχὴ κάμπτεται ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ ἐκχέεται εἰς ἀγωνιώδη προσευχήν, ὥστε παρὰ τὴν πικρίαν τῆς αἰσθάνεται νὰ διαποτίζεται ἀπὸ τὴν θεβαιότητα ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ Κυρίου εἶναι ἄνωθεν αὐτῆς καὶ τὴν κατεῦθνε εἰς λύσεις σωτηριώδεις μέ πλουσίας ἀνυψώσεις πνευματικές, αἱ ὁποῖαι ἐπαναπαύουν ἐν Χριστῷ τὴν ὅλην ὑπαρξίν της.

Δόξα τῷ Κυρίῳ, εἶναι ἡ κραυγὴ τοῦ πιστοῦ κατὰ τὴν Δοκιμασίαν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτήν.

πρόσφορων εργαλείων στη δουλειά του, τότε άς τό πάρουμε απόφαση μιά γιά πάντα πώς ή Έκπαίδευσή μας θά βαδίζει από τό κακό στό χειρότερο. Καί βεβαίως δέν νοείται ενεργοποίηση του δασκάλου χωρίς μιάν άλλη σύλληψη της ύφης καί του ρόλου του σχολικού βιβλίου.

Δέν είναι δυνατόν νά διακινδυνεύεις μέσα στην τάξη την αξιοπρέπεία σου ως πνευματικού ανθρώπου καί μαζί τό κύρος καί την αξιοπιστία σου ως δασκάλου, διδάσκοντας βιβλία όπου προβάλλεται ως πρότυπο... τό άλθανικό μοντέλο ή προπαγανδίζοιται τά επιτεύγματα του κυβερνήτορος κόμματος ή προβάλλεται ως ιδανική στίς σχέσεις της ή κοινωνία των πρωτόγονων ανθρώπων (τροφοσυλλεκτών) που όμως —ύποσημειώνεται— ζούσαν κατά μέσον όρου 19 έτη!... (Ανάλογα, φανατικά ή άφελή, περιλαμβόνταν, φυσικά, καί σέ βιβλία προηγμένων ή παλαιότερων ετών. Τό φαινόμενο δέν είναι νέο, είναι άπλως κραυγαλέο).

Ούτε έν όνόματι ενός επιπόλαιου εκσυγχρονισμού μπορείς νά παριστάνεις τίς μορφές της ελληνικής μυθολογίας, που άνήχθησαν σέ σύμβολα έννοιών καί ιδιοτήτων του ανθρώπου στον ευρύτερο δυτικό πολιτισμό, ως φιγούρες κόμικς! Ούτε επίσης μέ άφελους συλλήψεις διδακτικά τάχα παραδείγματα, παιδαριώδη ή επιεικώς άτυχή, επιτρέπεται νά διακινδυνεύεις τό κύρος του διδακτικού βιβλίου καί μαζί του δασκάλου, ύποτιμώντας συγχρόνως προκλητικά την κρίση καί τίς ικανότητες των μαθητών στους όποιους άπευθύνεσαι. Καί βεβαίως είναι άδιανόητα γιά σχολική χρήση κείμενα μέ τέτοια γλωσσική διατύπωση, ώστε μαθητές, δάσκαλοι, γονείς καί άλλοι συμπάσχοντες (γείτονες, συγγενείς, φίλοι...) νά έγνώπτουν επί μακρόν καί νά άνταλλάσσουν σκέψεις πώς πρέπει νά νοηθούν τά άνοήτως νοούμενα καί άνεξιχνίαστως διατυπώμενα από τούς συγγραφείς όρισμένων σχολικών βιβλίων! Κάντε τό τέστ... Ρωτήστε μαθητές Λυκείου τί έμαθαν καί τί θυμούνται λ.χ. από όρισμένο βιβλίο της Ιστορίας. Θά διαπιστώσετε —κι από τούς άριστους θεωρούμενους— ότι δέν έχουν συγκρατήσει τίποτε. Σάν νά μή τό διδάχτηκαν ποτέ.

Καιρός όμως νά διατυπώσουμε μερικές γενικότερες σκέψεις γιά τά σχολικά βιβλία. Κατ' αρχάς κάθε σχολικό βιβλίο, σέ ό,τι κι άν αναφέρεται (ιστορία, φυσική, μαθηματικά, κοινωνιολογία, μουσική, χημεία κ.λπ.), δέν πούει νά επιτελεί παραλλήλως ένα κεντρικό ρόλο: αποτελεί ύποδειγματικό στή γλωσσική του διατύπωση κείμενο, διακρινόμενο από γλωσσική καί νοηματική αλληλουχία («συνοχή» καί «συνεκτικότητα»), από σαφήνεια καί ακρίβεια καί από εύστοχη επιλογή, του λεξιλογίου, ένα ύποδειγματικό κείμενο που διδάσκει διττά, καί ως πηγή έγκυρων καί οργανωμένων πληροφοριών - γνώσεων καί ως γλωσσική όργάνωση καί έκφραση των συγκεκριμένων πληροφοριών. Διδάσκει δηλ. όσα καί όπως ένα καθαρώς γλωσσικού περιεχομένου κείμενο. Καμιά φορά μάλιστα καί περισσότερο, γιατί είναι από τή φύση του άπαλλαγμένο του φόρτου μιάς μεταγλωσσικής σχολαστικότητας που είναι λ.χ. αναπόφευκτη σ' ένα κείμενο γραμματικής.

Από την άποψη αυτή, αρκετά σχολικά μας βιβλία, αξιόλογα έως σοφά στο περιεχόμενό τους, ύστερούν σημαντικά. Η άσάφεια, ό πλάταισμός, τό χαλαρό καί πλάτανο ύφος όρισμένων βιβλίων μαθηματικών ή φυσικής, που δέν σερούνται μόνον του άπαραίτητου φορμαλισμού της γλώσσας των

θετικών έπιστημών αλλά καί μιάς γλωσσικής κυριαρχίας επί του κειμένου, είναι γνωστά στους εκπαιδευτικούς των σχολείων μας.

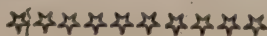
Όμοίως, μέσα από ένα σχολικό βιβλίο της κατηγορίας των «φρονηματοστικών» λεγομένων ή κοινωνικού περιεχομένου βιβλίων (ιστορίας, κοινωνιολογίας, πολιτικής άγωγής, φιλοσοφίας κ.ά.) δέν επιτρέπεται νά άσκειται ιδεολογική προπαγάνδα όποιασδήποτε μορφής. Η ιστορία στο σχολείο, όπως συχνά λέγεται αλλά δέν τηρείται, δέν μπορεί νά είναι έγχρωμη: κόκκινη, μπλε, πράσινη κ.λπ. Πρέπει νά είναι αυστηρώς αντικειμενική, παρουσιάζοντας τουλάχιστον τίς κυριότερες άντιμαχόμενες πλευρές καί άπόψεις. Αλλά μόνο άν θελήσεις νά διδάξεις τον ελληνικό έμφύλιο από την άριστερή ή τη δεξιά του μόνον όψη. Η άν διδάξεις την Έλληνική Έπανάσταση ως άπλό ταξικό κίνημα... Ό,τι είναι άνεκτό —καί επιβεδλημένο— ως άτομική έπιστημονική άποψη είναι άνεπίτρεπτο σ' ένα σχολικό βιβλίο, άν παρασιωπώνται άλλες κρατούσες άπόψεις. Ούτε έν όνόματι ενός άμφίβολου —ή ξεπερασμένου ένίοτε έκτός Έλλάδος «έκσυγχρονισμού»— μπορεί κανείς νά θυσιάσει σ' ένα σχολικό βιβλίο ό,τι ύγιές προσφέρει μιά πιο παραδοσιακή αλλά δοκιμασμένη προσέγγιση.

Τελευταίο αλλά πρώτιστο. Η έξαγγελία του Υπουργού Παιδείας γιά την αποδέσμευση της σχολικής διδασκαλίας από τό ένα καί μόνο διδακτικό βιβλίο φαίνεται μακροπρόθεσμα νά είναι ή πιο άποτελεσματική αντιμετώπιση ενός μείζονος, όπως προσπάθησα νά δείξω, προβλήματος. Αυτό που πρέπει νά γίνει τάχιστα —άλλά μελετημένα, γιά νά αποδώσει καρπούς καί νά άποφευχθούν σύμφυτες παρενέργειες— είναι ή αναμόρφωση καί ό λεπτομερής καθορισμός του περιεχομένου του αναλυτικού προγράμματος κατ' άθήνημα καί ή θάσει αυτού (καί άλλων παιδαγωγικών καί τεχνικών προδιαγραφών) προκήρυξη συγγραφής των σχολικών βιβλίων.

Τό Παιδαγωγικό Ίνστιτούτο, αντί νά αποδύεται σέ άγώνα όρόμου συντάσσοντας τό ίδιο τά σχολικά βιβλία μέ άπευθείας άνάθεση σέ συγκεκριμένους συγγραφείς, μπορεί νά άσχοληθεί μέ αυτό που είναι καί τό κύριο έργο του, την έγκριση δηλ. των βιβλίων τά όποια θά πληρούν τούς προδιαγεγραμμένους όρους συντάξεως (περιεχόμενο, γλωσσική διατύπωση, παιδαγωγική σκοπιά, πληρότητα, αντικειμενικότητα κ.λπ.).

Μεταξύ των έγκεκριμένων αυτών βιβλίων, όσα κι άν είναι, θά επιλέγουν καί θά προτείνουν οι διδάσκοντες τό αντίστοιχο μάθημα σέ κάθε σχολείο (ή καί κάθε τάξη) όποιο κρίνουν προσφορότερο. Μ' αυτόν τον τρόπο θά επιτευχθεί καλύτερη ποιότητα σχολικών βιβλίων από τον έλεύθερο συγγραφικό άνταγωνισμό, θά έχουν κίνητρα νά άσχοληθούν μέ τή σύνταξη σχολικών βιβλίων περισσότεροι καί καλύτεροι εκπαιδευτικοί καί έπιστήμονες συγγραφείς καί, τό κυριότερο, θά άπαλλαγεί επί τέλους ή Έκπαίδευση από τό άχθος του ενός καί μοναδικού βιβλίου που συντάσσεται «κατά παραγγελία» του Παιδαγωγικού Ίνστιτούτου καί σέ συνεργασία μέ πολύ περιορισμένο, κατ' άνάγκη, αριθμό προεπιλεγμένων συγγραφέων.

Αν μάλιστα σταδιακά καταφέρουμε νά προχωρήσουμε καί πιο πέρα, στή μελέτη βιβλίων από μιά επιλεγμένη βιβλιογραφία καί στή δουλειά σέ βιβλιοθήκες —μιά άλλη αίσθητή έλλειψη των σχολείων καί της εκπαίδευσής μας γενικότερα—, τότε θά μπορούμε πράγματι νά μιλάμε γιά άμεση, δημιουργική καί κριτική πρόσβαση στην πρωτογενή πηγή των γνώσεων.



ΟΤΑΝ ΠΡΟΚΡΙΝΕΤΑΙ ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ

Τοῦ ΣΠΥΡΟΥ ΔΟΞΙΑΔΗ,
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Κάκιτος βίος καὶ πονηρός τοῖς ἀνθρώποις ἐστίν, ὅτε τὸ ψεῦδος προκρίνεται τῆς ἀληθείας. (Ἡ ζωὴ στοὺς ἀνθρώπους εἶναι τρισάθλια καὶ ἐλεεινὴ, ὅταν προτιμοῦν τὸ ψεῦμα ὅπῃ τὴν ἀλήθεια).

ΑἲΣΩΠΟΥ (Μῦθοι 259)

Φαντασθεῖτε νὰ ἦταν γραμμένο σὲ κάποια διδακτικά βιβλία γιὰ Γυμνάσιο καὶ Λύκειο ὅτι ἡ παχυσαρκία, τὸ κάπνισμα, ἡ ἔλλειψη ἀσκήσεως δὲν βλάπτουν. Τί θὰ γινόταν; Ἐλπίζω ὅτι ἐμεῖς οἱ γιατροὶ ὡς ἄτομα, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἱατρικὲς Σχολές καὶ οἱ Ἱατρικὲς Ἐταιρεῖες καὶ τὸ ὑπουργεῖο Ὑγείας θὰ εἶχαμε ξεσηκωθεί, θὰ εἶχαμε φέρεי τὸ θέμα στὴ δημοσιότητα, θὰ εἶχαμε ἐντονα καταδικάσει τέτοια διαστρέβλωση τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων πού καταλήγει σὲ σοβαρὴ βλάβη τῆς σωματικῆς υγείας τῶν ἐφήβων. Γιατί τὰ γράφω τώρα ὅλα αὐτά;

Ἀπλούστατα γιατί τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ Γ. Μπαμπινιώτη στό «Βῆμα» τῆς περασμένης Κυριακῆς ξανάφερε στὴν ἐπιφάνεια μιὰ ἄλλου εἶδους ἐπιστημονικὴ διαστρέβλωση, δηλαδή τὰ λανθασμένα στοιχεῖα — γραμμένα σκοπίμως ἢ ὄχι — πού περιέχονται στὰ βιβλία τῆς Ἱστορίας.

Καὶ ἄς μὴ θεωρηθεῖ ὅτι μιὰ τέτοια διαστρέβλωση τῆς Ἱστορίας μας καὶ μιὰ τέτοια προσφορά ψευτικῶν στοιχείων μπορεῖ νὰ κάνει μικρότερη ζημιὰ στὴ νοητικὴ καὶ ψυχικὴ υγεία τῶν παιδιῶν ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἔκαναν στὴ σωματικὴ, αὐτὰ πού στὴν ἀρχὴ ἀνέφερα. Ἡ μὴ διαφορά θὰ ἦταν ὅτι ἡ παραπληροφόρηση γιὰ τίς βλάβες στὴ σωματικὴ υγεία εἶναι πῶς φανερὴ καὶ πῶς γενικὰ παραδεκτὴ. Ὑποὺλα ὅμως μηνύματα, πού δέχονται ἀπὸ τὴ διαστρέβλωση τῆς Ἱστορίας, μπορεῖ νὰ δημιουργήσουν στοὺς ἐφήβους τίς βάσεις γιὰ μιὰ ἐντελῶς στρεβλὴ θεώρηση ὄχι μόνον τοῦ παρελθόντος ἀλλὰ καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Κάτι τέτοιο οὔτε ἀπίθανο εἶναι, οὔτε ὑπερβολικόν.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς κύριους ὁδηγούς τῶν σημερινῶν μας ἀντιλήψεων καὶ, ἐπομένως, πράξεων εἶναι ἡ μνήμη. Μνήμη προσωπικὴ, μνήμη συλλογικὴ, μνήμη ἱστορικὴ. Καὶ ὅταν αὐτὴ βασίζεται σὲ ψεύτικα στοιχεῖα καὶ σὲ ψεύτικες ἐρμηνεῖες, σαφερὴ θὰ εἶναι καὶ ἡ σημερινὴ θεώρηση τοῦ τί γίνεται μέσῃ καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα μας, σαφερὴ θὰ εἶναι καὶ ἡ προσοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν λοιπόν τοῦ ἀρθροῦ τοῦ κ. Γ. Μπαμπινιώτη θυμήθηκα τί εἶχα γράψει πρὶν ἀπὸ δύομιση χρόνια («Καθημερινή», 13.3.88) γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Εἶχα πάρει τότε ἀφορμὴ ἀπὸ ἐκδήλωση ἐνὸς συλλόγου γονέων γιὰ τὰ βιβλία Ἱστορίας Γυμνασίου καὶ Λυκείου, στὴν ὁποία εἶχαν πάρει μέρος Ἀκαδημαῖκοι καὶ ἄλλοι ἐγκριτοὶ παιδαγωγοί. Στὴν ἐκδήλωση αὐτὴ εἶχαν καὶ πάλι ἐπιστημονοθεῖ ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ ψέματα γραμμένα στὰ βιβλία, ἀπὸ ἀνθρώπους μᾶς στενὸκέφαλους, δογματικῆς, μαρξιστικῆς ἀνά-
λυσης τῆς Ἱστορίας. Καὶ ρωτοῦσα στό ἄρθρο μου ἐκεῖνο τί

εἶχαν κάνει ὅλοι οἱ ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ὅλοι οἱ ὑπεύθυνοι γνώστες τῆς ἀληθινῆς Ἱστορίας, ὅλα τὰ ἀνώτατα πνευματικὰ ἰδρύματα μέ ἐπικεφαλῆς τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ τίς Πανεπιστημιακὲς Σχολές; Ἄν θεωροῦσαν πῶς ὅ,τι μάθαιναν τὰ παιδιά ἦταν ὀρθόν, νὰ θοῦν δημόσια νὰ τὸ ποῦν γιὰ νὰ καθησυχάσουν καὶ τοὺς γονεῖς καὶ ὅποιον ἄλλον ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν μαθητῶν. Νὰ γνωρίζει καὶ ὁ κάθε φορολογούμενος πολίτης ὅτι τὰ χρήματά του δὲν σπαταλῶνται γιὰ διασπορά ψευμάτων.

Ἄν ὅμως ὄχι, τότε; Ἐγὼ τουλάχιστον δὲν εἶδα καμιά δημόσια διαμαρτυρία, δὲν εἶδα καμιά ἐντονη καὶ ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένη ἀνασκευὴ τῶν πολλῶν ψευδολογιῶν. Εἶχα ὅμως ἐλπίσει ὅτι ἴσως ὅλα αὐτὰ νὰ εἶχαν γίνεи χωρὶς νὰ ἔρθουν στὴ δημοσιότητα καὶ ὅτι τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο, ἢ ὅποιοι ἄλλοι ὑπεύθυνοι, θὰ εἶχαν ἀμέσως ἀποσύρει τὰ βιβλία ἐκεῖνα καὶ θὰ εἶχαν ζητήσει νέα συγγραφή. Πληροφοροῦμαι ὅμως τώρα ἀπὸ τὸ ἄρθρο τῆς περασμένης Κυριακῆς ὅτι τίποτα δὲν ἔλλαξε. Με πολλὴ θλίψη τὸ ἔμαθα, ὄχι ὅμως μέ ἀπορία, ἐπειδὴ γνωρίζω τὴ δειλία τῶν πλείστων ἐλλήνων διανοουμένων, οἱ ὅποιοι ἐκφράζονται δημόσια μόνον ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς. Καὶ ὡς τὸ καλοκαίρι τοῦ 1989 δὲν εἶχαν τὸ θάρρος νὰ κατηγορήσουν τὸ ΠΑΣΟΚ, ὑπεύθυνο γι' αὐτὸ τὸ ἔγκλημα. Δὲν εἶναι ὅμως δειλὰ μόνο τὰ ἄτομα. Καὶ δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ὑπῆρξαν μεμονωμένες διαμαρτυρίες καὶ μεταξύ αὐτῶν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Κωνσταντίνου Τρυπάνη. Ἀλλὰ ἀτομικὲς διαμαρτυρίες εἶναι φανερό ὅτι δὲν ἐπηρεάζουν, δὲν λαμβάνονται ὑπόψη ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους. «Ἄσ' τους νὰ λένε!».

Ἐρχομαι λοιπόν καὶ πάλι νὰ ρωτήσω ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τῆς Ἀκαδημίας ὡς Ἀνωτάτου Πνευματικοῦ Ἰδρύματος; Ἄν δὲν εἶναι ἡ διαφύλαξη τῆς γλώσσας καὶ τῆς Ἱστορίας, τότε τι εἶναι; Μόνον ἡ ἀπονομὴ βραβείων καὶ ἐπαίνων;

Θὰ παρακαλοῦσα λοιπόν, γιὰ νὰ μὴν πῶ θὰ προκαλοῦσα, τὴν Ἀκαδημία, τοὺς καθηγητὲς Ἱστορίας τῶν Πανεπιστημίων, τίς σχετικὲς Ἐπιστημονικὲς Ἐταιρεῖες, νὰ φέρουν στὴ δημοσιότητα τί ἔπραξαν, πῶς ἀντέδρασαν σ' αὐτὴν τὴν ἐγκληματικὴ, θὰ μπορούσα νὰ πῶ, διαστρέβλωση. Γιατί δὲν νομίζω ὅτι θὰ ἀρνηθεῖ κανεὶς ὅτι μιὰ τέτοια ἐντονη δημόσια καταγγελία τῆς διαστρέβλωσης, προερχόμενη ἀπὸ Ἀνώτατα Πνευματικὰ Ἰδρύματα, δὲν θὰ εἶχε ἀποτελέσματα. Ἄν πάλι ἐνῆργησαν καὶ δὲν βρῆκαν ἀνταπόκριση, ἄς μᾶς τὸ ποῦν νὰ τὸ ξέρουμε.

Ἄν ὅμως δὲν ἔκαναν τίποτε ἀπὸ τὰ παραπάνω, τότε εἶναι ἐξίσου ὑπεύθυνοι μέ τοὺς συγγραφεῖς τῶν βιβλίων καὶ γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ πολλὰ ἀποκαλύπτει γιὰ τὸ θάρρος καὶ τὸ αἰσθημα τῆς εὐθύνης τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν αὐτῇ ἡ «εὐ-
γλωττία τῆς σιωπῆς τους».

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΝΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ

Ἀθήναι 12-10-1990

Ἀριθμ. Πρωτ. 145

Π ρ ό ς

τόν ἀξιότιμο Ὑπουργό Ἐθν. Παιδείας καί Θρησκευμάτων
κύριον Βασίλειο Κοντογιαννόπουλο

Κύριε Ὑπουργέ,

Κατά τή διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ζ' Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνεδρίου, τό ὁποῖο συνήλθε στήν Ἀθήνα ἀπό 7—9.9.1990, οἱ χιλιάδες τῶν Ἑλλήνων Θεολόγων πού ὑπηρετοῦν στήν Ἐκπαίδευση ἤ σέ νευραλγικούς τομεῖς τῆς Ἐκκλησίας, μέ αἰσθητά πηγαῖον ἐνθουσιασμοῦ καί θαύτατης ἱκανοποίησεως ἀκούσαμε τόσο ἀπό Σᾶς ὅσο καί ἀπό τήν Ὑφυπουργό Παιδείας κ. Κ. Μπουρδάρα καθώς ἐπίσης καί ἀπό τό Γενικό Γραμματέα Θρησκευμάτων κ. Γεώργιο Παπακωνσταντίνου, τή διαβεβαίωση γιά τήν ἀμετάκλητη ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεως περί ἐπαναφορᾶς καί ἐμπεδώσεως στό χῶρο τῆς Παιδείας τῶν ὑψίστων καί ἀσύγκριτων παιδευτικῶν ἀξιών τῆς ἑλληνορθόδοξης πνευματικῆς καί πολιτισμικῆς Παραδόσεως.

Ἡ σημαντικώτατη αὐτή ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεως ἀνταποκρίνεται στήν πολιτική βούληση τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅπως αὐτή διακηρύχθηκε ἀπό ὅλους σχεδόν τοὺς πολιτικούς ἐκπροσώπους του κατά τίς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου μας.

Ἰδιαίτερα ὁμως ἐπισημαίνουμε τίς ἐπανελημμένες διακηρύξεις τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Κων(ν)νου Μητσοτάκη ὅτι θά ἐπαναφέρει στά σχολεῖα τήν ἑλληνορθόδοξη Παιδεία, καθώς καί τίς βαρυσήμαντες δηλώσεις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κων(ν)νου Καραμανλή γιά τή μέγιστη σπουδαιότητα τῆς Ὁρθοδοξίας ὅχι μόνο γιά τήν ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλά καί γιά τήν ἐκπλήρωση τῆς νέας οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς του.

Τή δύναμη τῆς Ὁρθοδοξίας καί τή σημαντικώτατη ἀποστολή της στόν κόσμο διακήρυξαν τελευταία τόσο ὁ Μ. Γκορμπατσώφ, μετά τήν κατάρρευση τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ σέ χῶρες τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ὅσο καί ὁ Πρόεδρος Γ. Μπούς, κατά τήν ἐπίσκεψή τοῦ Οἴκ. Πατριάρχης στίς Η.Π.Α. Ἡ ἀποστολή τῆς ὀρθοδοξίας εἶναι πανανθρώπινη καί ἡ δύναμή της ἀνασταστική ἰδιαίτερα σέ θέματα παιδείας καί ἀγωγῆς τοῦ νέου ἀνθρώπου. Ἡ μορφωτική ἀξία τῆς Ὁρθοδοξίας προσλαμβάνει ἀκόμη μεγαλύτερες διαστάσεις λόγω τῆς πλήρους ἐντάξεώς της χώρας μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, γιατί ἀποτελεῖ ὅχι μόνο τή μοναδική δυνατότητα διασφάλισεως τῆς ἑλληνορθόδοξης ταυτότητάς μας, ἀλλά καί τήν προϋπόθεση γιά τήν ἐκπλήρωση ἀπό τό σύγχρονο ἑλληνισμό μᾶς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς.

Γιά ὅλους αὐτούς τοὺς λόγους, οἱ ἀντιδράσεις μᾶς πολιτικά ὁργανωμένης ὁμάδας ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν, ἡ ὁποία στό σύνολο τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀποτελεῖ μικρή μειοψηφία, προκάλεσαν ἀλγεινή ἐντύπωση στήν πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅταν ἐναντιώθηκαν στά μέτρα πού ἐξαγγείλατε πρόσφατα γιά τήν ἔπαρση τῆς Σημαίας στά σχολεῖα, τήν πρωϊνή προσευχή, τόν ἐκκλησιασμό τῶν μαθητῶν μέ τό σχολεῖο, τήν ἀποκατάσταση καί προβολή τῆς πολιτιστικῆς καί γλωσσικῆς ἐνότητος τοῦ ἑλληνισμοῦ καθώς καί ἄλλα μέτρα, τά ὁποῖα ἀποβλέπουν στήν πειθαρχία στά σχολεῖα καί στήν καλύτερη λειτουργία τους. Μερικοί μάλιστα πάτρωνές τους ἀπό τίς κομματικές παρατάξεις, κάνοντας χρήση τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως ἔφτασαν στό ἀπαράδεκτο σημεῖο νά γελοιοποιοῦν αἰώνιες ἀξίες καί ἀρχές τῆς Πατρίδας καί τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὡς μάλιστα σᾶς ἐπηρεάσαν αἰσθητά ἂν

κρίνουμε ἀπό τήν ὑπαναχώρησή σας στό θέμα τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τῶν μαθητῶν.

Μέ τή ρύθμιση πού φαίνεται νά γίνεται στό σχέδιο Π.Δ. πού κυκλοφόρησε γιά ἐνημέρωση καί διάλογο, ὁ ἐκκλησιασμός τῶν μαθητῶν μέ τό σχολεῖο τους οὐσιαστικά καταργεῖται, ἀφοῦ ὁ ἐκκλησιασμός στήν ἐορτή τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καί προστατῶν τῆς ἑλληνικῆς Παιδείας πραγματοποιοῦταν πάντα καί θά πραγματοποιεῖται καί τώρα σέ ἡμέρα πού δέ γίνονται μαθήματα καί ὁ ἐκκλησιασμός μαθητῶν στήν ἐορτή τοῦ πολιοῦχου εἶναι ἀπό τά πράγματα ἀδύνατος λόγω ἀδιαχωρήτου. Μέ ἄλλα λόγια, ἀντί τοῦ τακτικοῦ ἐκκλησιασμοῦ τῶν μαθητῶν μία φορά τήν ἐβδομάδα καί μόνο σέ σπάνιες περιπτώσεις καί κατ' ἀνάγκη ὁποσδήποτε μία φορά τό μήνα, τώρα ἐπιχειρεῖτε νά θεσπίσετε ἐκκλησιασμό τῶν μαθητῶν 1 φορά τό χρόνο καί —ἂν τό ἐγκρίνει ὁ σύλλογος τῶν καθηγητῶν— καί ἄλλες φορές, ἀλλά ὅχι περισσότερες ἀπό 1 φορά τό μήνα. Ὡς οἱ σύμβουλοί σας σᾶς ἔπεισαν ὅτι ὁ ἐκκλησιασμός τῶν μαθητῶν εἶναι παρωνυχίδα.

Θά μᾶς ἐπιτρέψετε ὁμως κ. Ὑπουργέ, νά διαφωνήσουμε μέ τήν ἐπιχειρούμενη θεσμοθέτηση γιά λόγους θεολογικούς καί παιδευτικούς καί ὅχι γιά πολιτικούς. Δέν κάνουμε ἀντιπολίτευση — εἴμαστε ἀπόλυτα μαζί σας στή σωτήρια γιά τόν ἑλληνισμό ἀπόφασή σας γιά τήν ἐμπέδωση στά σχολεῖα μας, τῆς ἑλληνορθόδοξης παιδείας.

Ὁ ἐκκλησιασμός γιά κάθε πιστό, πέρα ἀπό τό ὅτι εἶναι θεῖα ἐντολή καί γι' αὐτό τό λόγο καθιερώθηκε ἡμέρα ἀργίας ἀφιερωμένη στόν Κύριο (= Κυριακή), γιά τίς παιδικές ψυχές, πού ἐκπαιδεύουμε συστηματικά στά σχολεῖα, ὁ ἐκκλησιασμός τῶν μαθητῶν μέ τό σχολεῖο εἶναι ἀπαραίτητος καί ὠφελιμότετος. Ἡ ἀτροφία τῆς ἐννοίας τοῦ ἱεροῦ καί τῆς ἡθικῆς ἀποδεικνύεται βλαβερότερη ἀπό τήν ἀτροφία τῆς νοήσεως τήν ὁποία ἐπίσης καλλιιεργεῖ τό σχολεῖο. Ἡ ὀρθόδοξη Λατρεία εἶναι προϋπόθεση σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί κύριο στοιχεῖο ἐνότητος τοῦ λαοῦ καί διατηρήσεως τῆς ἑλληνορθόδοξης ταυτότητάς μας. Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ δύναμη τῆς Θ. Λατρείας, ὥστε στή μακραίωνη δουλεία τοῦ Γένους στοὺς ὀθωμανούς, αὐτή μόνη συντήρησε τήν πίστη μας, τήν ταυτότητά μας, τή ζωή καί τόν τόπο, καί προετοίμασε τή συντριψή της σκλαβιάς.

Ἡ ἐξουικονόμηση χρόνου γιά τήν καθαντό σχολική ἐργασία μπορεῖ νά ἐξευρεθεῖ ἀπό ἄλλες ἀπασχολήσεις τῶν μαθητῶν λιγότερο ὠφέλιμες ἢ καί πολλές φορές ἀπορρυθμιστικές τῆς πειθαρχίας τοῦ σχολείου. Εἶναι ὁμως δυνατόν νά μή χάνεται καθόλου χρόνος γιά τοὺς τακτικούς ἐκκλησιασμούς τῶν μαθητῶν ἂν τήν ἡμέρα ἐκεῖνη γίνεται τροποποίηση τοῦ Ὁρολογίου Προγράμματος λειτουργίας τοῦ σχολείου.

Μέ τήν ἀκράδαντη πεποίθηση ὅτι ἡ ἐγνωσμένη σύνεση καί ἐμμονή σας στίς αἰώνιες ἀξίες τοῦ ἑλληνισμοῦ καί τοῦ Χριστιανισμοῦ θά χαλυδῶσουν τή θέλησή σας νά ἀπορρίψετε τό ψευδεπίγραφο λάβαρο τῆς δῆθεν προόδου πού ἐπισημοῦν ὡς μορμολύκειο οἱ ἀμετανόητοι ἐκπρόσωποι ἀπάνθρωπων συστημάτων πού κατέρρευσαν ὡς σάπιος καρπός καί ὅτι θά προχωρήσετε ἀταλάντευτα στήν πλήρη ἀποκατάσταση τῆς ἑλληνορθόδοξης παιδείας, ἔχουμε τήν τιμή νά σᾶς ὑποβάλουμε μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, τίς ἀκόλουθες προτάσεις γιά θέματα ἐκπαιδεύσεως, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπεξεργασίας συναφῶν προβλημάτων πού ἀπασχόλησαν τό Ζ' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνεδριό μας, ἐπιφυλασσόμενοι νά σᾶς ἀποστείλουμε προσεχῶς καί τή διακήρυξή του πρὸς τόν ἑλληνικό λαό, πού βρίσκεται στήν τελική ἐπεξεργασία της.

(ἴδε σελ. 68)

Μήνυμα

τοῦ Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνεδρίου

Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ

Ἀπὸ 7 - 9 Σεπτεμβρίου 1990 συγκλήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ Ζ' Πανελλήνιο Θεολογικὸ Συνέδριο μὲ κεντρικὸ θέμα: «Ἡ Ὁρθοδοξία στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη».

Μέ πρόεδρο τὸ Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ τὸ Συνέδριο αὐτὸ γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰ συγκέντρωσε τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ θεολογικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας μας καθὼς καὶ ἐκλεκτοὺς ἐκπροσώπους ἄλλων ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, πού παρακολούθησαν τὶς ἐργασίες του.

Οἱ εἰσηγήσεις πού ἔγιναν, οἱ συζητήσεις πού ἀκολούθησαν καὶ ὁ γενικότερος προβληματισμὸς πού δημιουργήθηκε, παρουσίασαν τὰ δύο μεγέθη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ ἀνέλυσαν τὰ πολιτισμικὰ ἀγαθὰ πού θὰ συνεισφέρουν στὴν ἀναμενόμενη ὀριστικὴ τους συνάντηση. Ταυτόχρονα ὑπογράμμισαν καὶ τὶς συνέπειες, θετικές καὶ ἀρνητικές, αὐτῆς τῆς συνύπαρξης.

Τὸ Συνέδριο μὲ τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα εὐθύνης πού κυριάρχησε σ' αὐτό, ἐπιθυμεῖ νὰ κάνει γνωστὸ τὸ ἀπόσταγμα τῶν ἐργασιῶν του καὶ νὰ ἐνημερώσει τὴν κοινὴ γνώμη τῆς χώρας πάνω στὸ πολυπλευρὸ καὶ πολυδιάστατο θέμα του. Καλεῖ ὅλους, πολιτικούς καὶ ἐκκλησιαστικούς ἀρχόντες, ὑπεύθυνους φορεῖς, ἀπλοὺς πολίτες καὶ πιστοὺς χριστιανούς νὰ ἀναλάβουν τὶς εὐθύνες τους καὶ νὰ συνεισφέρουν τὸν ὑπεύθυνο λόγο τους καὶ τὴν ἐνεργὰ συμβολή τους στὸ ὄραμα τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης.

Εἰδικότερα τὸ Συνέδριο ἐπισημαίνει ὅτι:

1. Ὁ πολιτικὸς κόσμος τοῦ τόπου, ὅπως δήλωσαν στὸ Συνέδριο οἱ ἐκπρόσωποί του, διαβλέπει πὼς ἀνάμεσα στοὺς κυριώτερους παράγοντες ἐκείνους πού θὰ συσφίγγουν καὶ θὰ ἐδραιώσουν τὴν εὐρωπαϊκὴ κοινοπολιτεία, εἶναι καὶ ἡ Ὁρθοδοξία. Αὐτὴ θὰ προσφέρει ἀξίες, ἰδανικά, πρότυπα, τὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸν πλοῦτο τῆς Παραδόσεώς της. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὸν ὑπεύθυνο ρόλο της καὶ τὴν οὐσιαστικὴ συμβολή της. Οἱ Σύνεδροι μὲ ἱκανοποίηση ἀκούσαν αὐτὴ τὴν ὁμολογία καὶ περιμένουν συνέπεια καὶ συνέχεια.

2. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μόνη ὀρθόδοξη χώρα πού καλεῖται αὐτὴ τῇ στιγμῇ νὰ συμμετάσχει στὴν ἐνωμένη Εὐρώπη. Ὁ κυριότερος θησαυρὸς πού θὰ προσκομίσει εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία. Ἡ Δύση, ἡ ὁποία μὲ τὸ Σχίσμα καὶ τὴ δημιουργία τῶν προτεσταντικῶν ὁμολογιῶν, ἔχασε τὴν αὐθεντικὴ πνευματικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔγινε δυστυχῶς τὸ ἐκκολαπτήριο ἰδεολογιῶν, οἱ ὁποῖες ἔφθασαν μέχρι τοῦ ὕλισμο καὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ. Αὐτὴ ἡ Δύση ἔχει ἀνάγκη ἀναβαπτίσεως στὶς θρησκευτικὲς καὶ ἠθικὲς ἀρχές πού διατήρησε ἀλώβητες ἡ Ὁρθοδοξία. Καὶ αὐτὸ εἶναι μίαν προσφορά τῆς Ἑλλάδος. Ὅμως ὁ Ἕλληνας ὀρθόδοξος χριστιανὸς πρέπει νὰ συνειδητοποιήσει τὸ ὀδυνηρὸ γεγονὸς, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία, παρὰ τὶς φιλότιμες προσπάθειες τῶν τελευταίων δεκαετιῶν, ὄχι μόνον δὲν ἀποτελεῖ γιὰ τοὺς Δυτικούς χριστιανούς κανόν-

να ἢ κριτήριο Χριστιανισμοῦ ἐν γένει, ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα, στὴ μάζα τῶν Εὐρωπαίων, ἀπελπιστικὰ ἄγνωστη στὶς βασικὲς ἀρχές καὶ ἀλήθειές της.

3. Δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμηθοῦν οἱ δυσκολίες πού θὰ συναντήσει ἡ ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης. Οἱ δυσκολίες αὐτές εἶναι ἡ ἔλλειψη κοινῆς γλώσσας, κοινῆς ἱστορίας, κοινῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, κοινῶν θρησκευτικῶν προσανατολισμοῦ, κοινῶν συμφερόντων, ἡ ἐπικράτηση τοῦ Κοινοτικοῦ Δικαίου πάνω ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ Δίκαια τῶν χωρῶν, ἡ λήψη ἀποφάσεων κατὰ πλειοψηφία, ὅποτε δημιουργεῖται ὁ κίνδυνος φριμώσεως τῆς μειοψηφίας, στὴν ὁποία ἐνδεχομένως θὰ βρεθεῖ καὶ ἡ χώρα μας, ἔνας κίνδυνος πού ἀπειλεῖ εὐθέως αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἐθνικὴ μας ταυτότητα.

4. Ὡστόσο, στὴ διαιρεμένη θρησκευτικὰ καὶ πνευματικὰ Εὐρώπη, ἡ παρουσία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, μακριὰ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι παράγων διαιρέσεων, εἶναι μίαν διαρκὴς ἀνάκληση τῆς πίστεως καὶ τῶν παραδόσεων, τὶς ὁποῖες ὅλοι οἱ χριστιανοὶ νέμονται κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα μιᾶς χιλιετίας. Ἡ παρουσία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ζωντανὴ μνήμη τῶν κοινῶν ριζῶν καὶ μπορεῖ νὰ γίνῃ φύραμα, ἱκανὸ πρὸς συνάθροιση συνειδήσεων καὶ ἐνοποίηση πνευμάτων.

5. Ἡ Δύση σήμερα εἶναι ὅσο ποτὲ ἄλλοτε ἀνοιχτὴ στὰ πνευματικὰ ρεύματα. Σήμερα εἶναι πολὺ τοῦ συρμοῦ ὁ μυστικισμὸς. Ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ σπάσει τὰ δεσμά τῆς λογοκρατίας καὶ ἀναζητεῖ ἀπάντηση στὰ προβλήματά του, προσφεύγοντας στὶς ἀνατολικὲς θρησκείες, μὲ ὁλέθρια ἀποτελέσματα γιὰ τὴν ψυχικὴ του ὑγεία. Τὴν ὀρθὴ ἀπάντηση δίνει ἡ ὀρθόδοξη μυστικὴ ἐμπειρία.

6. Ἡ Εὐρώπη σήμερα φαίνεται νὰ μοιάζει μὲ ἀγρὸ ἔτοιμο νὰ δεχθεῖ τὰ σπέρματα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ αὐτοδιάλυση τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ διάφηση τῶν ἐλπίδων τῶν λαῶν τῆς Δύσεως γιὰ μίαν εὐτυχισμένη ἀνθρωπότητα χωρὶς Θεό, ἡ ἀνία καὶ ἡ ἀποσύνδεση τῆς ὕλιστικῆς ζωῆς, ἔχουν ὠριμάσει τὶς καρδιές, γιὰ νὰ δεχθοῦν τὸ ζωογόνο καὶ αἰώνιο μήνυμα τῆς Ὁρθοδοξίας.

7. Γιὰ νὰ βοηθηθεῖ πνευματικὰ ἡ Ἑνωμένη Εὐρώπη πρέπει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία νὰ ἐμφανισθεῖ ὡς ἡ αὐθεντικὴ ἔκφραση καὶ μαρτυρία τοῦ Χριστιανισμοῦ, νὰ δώσει ἀπάντηση στὰ προβλήματα τῶν ἑτεροδόξων, νὰ διαποτίσει μὲ τὴ διδασκαλία της καὶ τὸ παράδειγμα τῶν τέκνων της τὸ πνεῦμα τῶν Εὐρωπαίων γιὰ μίαν ζωὴ ἀληθινὰ πνευματικὴ.

8. Ὑπάρχουν πάντοτε δυνατότητες ἀποδοχῆς ἀπὸ μέρους τῶν Εὐρωπαίων τῆς ὀρθόδοξου μαρτυρίας, διότι οἱ δύο παραδόσεις, ἡ ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ, ἀναφέρονται στὶς ἴδιες πνευματικὲς πηγές, τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ὁμολογιακὴ διαφορὰ καὶ ἀντίθεση μπορεῖ μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ ὑπερπηδηθεῖ μέσα σέ ἓνα εὐαγγελικὸν διάλογο καὶ μὲ τὴν ἀμετακίνητη ἐμμονὴ τῶν Ὁρθόδοξων στὴν πίστη καὶ στὸ ἥθος τῆς Ἐκκλησίας τους.

9. Θά βοηθήσουμε τή Δυτική Θεολογία νά βρεῖ τό χαμένο δρόμο της, μέ τήν ἐνιαία προβολή τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας. Παρά τίς παρατηρούμενες διαφορές στήν ἔκφραση, ἡ ὀρθόδοξη θεολογία εἶναι μία. Γιατί μία εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή, μία καί κοινή εἶναι ἡ πατερική, λειτουργική καί μυστική παράδοση στίς ἐπί μέρους ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες. Προπαντός εἶναι μία ἡ κοινή ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική συνείδηση. Ἡ ἐνιαία προβολή βασίζεται καί στή γνώση τῆς θεολογίας τῶν ἄλλων ὁμόδοξων Ἐκκλησιῶν.

10. Ἡ τεχνολογική ἐπανάσταση τοῦ αἰῶνα μας συνετέλεσε νά βελτιωθοῦν οἱ ὅροι τῆς ζωῆς τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ἀλλά δέ συνέβαλε οὐσιαστικά στήν καλλιέργεια τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου. Στή βιομηχανική ἐποχή ὁ ἀνθρώπος ἔγινε δοῦλος τῶν πραγμάτων. Στή μεταβιομηχανική ἔγινε δοῦλος τῶν συμβόλων. Μόνο ἡ νήψη ἐξευγενίζει τόν ἄνθρωπο καί τοῦ δίνει τό πραγματικό νόημα τῆς ζωῆς. Ἡ ζωογόνα αὕτη νήψη προϋποθέτει τήν ὀρθόδοξη πνευματικότητα.

11. Πρέπει νά ὁμολογηθεῖ ὅτι ἡ σημερινή Ἑλλάδα εἰσέρχεται στήν ἐνωμένη Εὐρώπη ἀνέτοιμη ἀπό πολλές πλευρές. Θά ξεχωρίσουμε τίς ἐγγενεῖς ἀδυναμίες προβολῆς καί μεταδόσεως τῆς Ὁρθοδοξίας. Μετά τήν ἀπελευθέρωση τοῦ 1821, ἡ ἀπόσπαση τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἡ κυριαρχία μιᾶς πολιτικῆς πού ποτέ δέν ἐμπνεύστηκε ἀπό τήν Ὁρθοδοξία καί ὠρισμένα ἰδεολογικά ρεύματα ἀντίθετα πρός τήν Ἐκκλησία, στέρησαν ἀπό τό σύγχρονο Ἕλληνα τή δυνατότητα οἰκειοποιήσεως καί διώσεως τοῦ ἀληθινοῦ ὀρθόδοξου πνεύματος. Ἔτσι, δέν εἶναι ἔτοιμος νά μεταδώσει αὐτό πού ὁ ἴδιος δέν ἔχει ζήσει ἐνσυνείδητα.

12. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία περιθωριοποιήθηκε στή νεότερη Ἑλλάδα. Ἡ «ἐπίσημη» Ἑλλάδα ἀρνήθηκε τήν Ὁρθόδοξη Παράδοση καί τή Βυζαντινή κληρονομιά, παρά τίς διαμαρτυρίες της γιά τό βιβλίό τοῦ Ντιροζέλ «Ἡ εὐρωπαϊκή ἱστορία τῆς Εὐρώπης».

Ἡ Ὁρθοδοξία «χάθηκε» στόν καιρό τῆς ἐλευθερίας, ἐνῶ εἶχε καταφέρει νά μείνει ἐλεύθερη στόν καιρό τῆς δουλείας. Ὡστόσο, τά τελευταῖα χρόνια, μέ τήν ἐκ νέου ἀνάκληση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί τήν καλλιέργεια τῆς αὐθεντικῆς θεολογίας, ἀνοίγονται ἐλπιδοφόρες προοπτικές γιά τήν οἰκειοποίηση τῶν θησαυρῶν τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπό τοὺς Ἕλληνες καί τή μετάδοσή τους στοὺς ἐταίρους τῆς Εὐρώπης.

13. Εἶναι κοινή διαπίστωση ὅτι ἡ Εὐρώπη δέν μπορεῖ νά ζήσει ἀτομικωμένη, ἀλλά σέ ἄμεση ἐπαφή μέ ὅλα τά ἔθνη. Ἀσκεῖ ἐπιρροή, ἀλλά καί δέχεται ἐπιδράσεις. Πρέπει νά ἐτοιμαζόμαστε γιά μία γόνιμη συνεργασία μέ τοὺς λαούς τῆς Εὐρώπης. Νά πάρουμε τά καλά καί νά δώσουμε τά καλύτερα. Σ' αὐτήν τήν «ἀλληλοπεριχώρηση» δέν μπορεῖ παρὰ νά ἐπικρατήσει τό πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας.

14. Ὁ Χριστιανός δέν εἶναι γέννημα οὔτε τῆς Ἀνατολῆς οὔτε τῆς Δύσεως, ἀφοῦ ἡ καταγωγή δέν ἐξασφαλίζει τή σωτηρία. Μόνο ὁ ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος σώζεται. Παράδειγμα οἱ Πατέρες, οἱ Ἅγιοι καί οἱ Μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι ἦταν ἀπό ὅλα τά ἔθνη. Ἄρα, ὁ ἀληθινός εὐρωπαῖος θά εἶναι αὐτός πού ἀναγεννᾶται ἐν Χριστῷ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τήν καταγωγή του.

15. Ἡ δυτική θεολογία εἶναι ἴσως σήμερα περισσότερο ἀπὸ ἄλλες φορές ἔτοιμη νά δεχθεῖ τόν πλοῦτο τῆς ἀνατολικῆς ὀρθόδοξης θεολογίας. Μπορεῖ νά εἶναι πύλο προηγμένη στήν ἐπιστημονική ἔρευνα ἡ δυτική θεολογία, δέν παύει ὅμως νά εἶναι πτωχή. Εἶναι ἡ ὥρα μιᾶς ρωμαλέας ὀρθόδοξης θεολογίας νά δώσει στήν ἄλλη πλευρά αὐτό πού τῆς λείπει.

16. Τά θεολογικά ρεύματα πού ἔχουν διαμορφωθεῖ στή Δύση, πρέπει νά γίνουν γνωστά στοὺς Ἕλληνες ὀρθόδοξους θεολόγους, ὥστε νά μποροῦν νά ξεχωρίζουν τό δικό τους

ἀπὸ τό ξένο καί νά γίνουν κατάλληλοι γιά ἓνα γόνιμο διάλογο. Ἡ Ἑλλαδική Ἐκκλησία καί οἱ Θεολογικές Σχολές πρέπει νά προχωρήσουν ἀκόμα πῶς πέρα: Νά καταρτίσουν ἐπιστήμονες - θεολόγους, εἰδικούς στά θέματα ἀνατολικῆς καί δυτικῆς θεολογίας, γιά νά εἶναι σέ θέση νά ἐκφράσουν αὐθεντικό λόγο στίς διομολογιακές συναντήσεις καί ἔτσι νά σταματήσει ὁ θεολογικός ἐρασιτεχνισμός. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί οἱ Ἕλληνες θεολόγοι πρέπει νά ἐπαγρυπνοῦν καί νά ἐλέγχουν τίς ἀποφάσεις τῆς μελλοντικῆς κεντρικῆς διοικήσεως τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης, σέ ὅτι ἀφορᾷ τά θέματα τῆς Πίστεως καί τῆς Ἠθικῆς καί νά ἀντιδρῶν ἀναλόγως, μέ γνώμονα τή μὴ παραβίαση τῶν ἀρχῶν καί τῶν θέσεων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

17. Ἡ Ἑλλάδα ὡς κράτος καί ἡ Ἑλλαδική Ἐκκλησία πρέπει νά ἐργασθοῦν καί νά πείσουν ὅτι βάση τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης δέν μποροῦν νά τεθοῦν τά ὑλικά ἀγαθὰ ἢ ἡ δύναμη τῶν ἰσχυροτέρων, ἀλλ' οἱ πνευματικές ἀξίες, ἡ ἠθική καί ἡ ἰσοτιμία. Ὁ ρόλος τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι νά συμβάλει στήν ἐπικράτηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου σ' ὅλες τίς δομές τῆς Κοινότητος.

18. Τό ἐκπαιδευτικό μας σύστημα ὅπως διαμορφώνεται καί λειτουργεῖ σήμερα στήν Ἑλλάδα καί τό ἐξωτερικό, πάσχει σέ πολλές του ἐκδηλώσεις τόσο στή φιλοσοφία καί τίς ἰδεολογικές του παραμέτρους, ὅσο καί στόν τρόπο συντάξεως καί ἐφαρμογῆς τῶν προγραμμάτων, τήν ὑλικοτεχνική ὑπόδομή, τή διοίκηση καί τήν ἐπιστήμη. Ἰδιαίτερη προσοχή πρέπει νά δοθεῖ ἀπὸ τήν Ἑλληνική Πολιτεία στήν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν τῶν Ἑλλήνων πού ζοῦν στίς χώρες τῆς ΕΟΚ. Τά παιδιά αὐτά, μέ μιὰ ἐπιμελημένη παιδεία, πρέπει νά μνηθοῦν στό πνεῦμα τῶν ἀρχαίων προγόνων τους, νά ἐκμάθουν καλά τήν ἑλληνική γλῶσσα καί νά στερεωθοῦν στήν ὀρθόδοξη παράδοση, εἰς τρόπον ὥστε, μεγαλώνοντας νά γίνουν οἱ φορεῖς καί μεταλαμπαδευτές τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος στό ξένο περιβάλλον στό ὁποῖο ζοῦν.

Ἐπάρχουν δυνατότητες δημιουργικῆς παρουσίας τῆς ἑλληνορθόδοξης παραδόσεως καί παιδείας στήν ἐνωμένη Εὐρώπη, ἂν τηρηθοῦν οἱ παρακάτω προϋποθέσεις: Νά γίνει ἀπὸ μᾶς ἀποδεκτὴ ἡ πραγματικότητα τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης, νά συνειδητοποιήσουμε τήν ἑλληνορθόδοξη ταυτότητά μας, νά προσανατολισοῦμε τήν ἐθνική μας παιδεία στόν ἄξιο τῆς ἑλληνορθόδοξης κληρονομιάς καί νά προσαρμόσουμε τή θεολογική μας γλῶσσα πρός τόν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ εὐρωπαίου, γιά νά γίνει πῶς πειστική, χωρὶς ἐννοεῖται καμιά ὑποχώρηση στήν ἀκεραιότητα τῆς ὀρθόδοξου διδασκαλίας.

19. Ἡ ὀρθόδοξη διασπορά (ἑλληνική, ρωσική, σερβική κ.λπ.), ἡ ὁποία ἔχει σχηματίσει ζωντανές κοινότητες σέ πολλές χώρες τῆς Εὐρώπης μπορεῖ καί πρέπει νά παίξει σημαντικότερο ρόλο στή διοχέτευση τοῦ ὀρθόδοξου χριστιανικοῦ πνεύματος στοὺς λαούς τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἀρκεῖ ἡ μαρτυρία τῶν ὀρθόδοξων ἐκεῖ νά εἶναι ἐναργής καί ἡ Διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας νά καλλιεργήσει πνεῦμα ἐνότητος, συνεργασίας καί κοινῆς δράσεως, μακριὰ ἀπὸ φυλετισμούς καί ἀντιπαλότητες. Ἡ ὀρθόδοξη διασπορά ἐρεθίζει τή μνήμη τοῦ δυτικοῦ χριστιανισμοῦ γιά τήν ἀναζήτηση καί δίωση τῆς κοινῆς πατερικῆς κληρονομιάς.

20. Ἡ συμβολὴ τῆς ὀρθόδοξης χριστιανῆς γυναίκας στήν ἐπί ὕψων θέσεων ἐνοποίησης τῆς Εὐρώπης εἶναι προφανής. Μέ τήν ἀπογῆ ἐπιτέλεση τῶν καθκόντων της μέσα στό σπίτι ὡς σύζυγος καί μητέρα, μέ τήν ἐνεργὴ συμμετοχή της στή ζωή τῆς ἐνορίας καί ἀκόμη ὡς ἐργαζομένη μέσα στήν κοινωνία ἢ τέλος ὡς ἀφιερωμένη καί μοναχὴ ἀναδεικνύεται καταξιωμένη προσωπικότητα καί ἀποφασιστικὸς παράγων ἀναγεννήσεως τῆς Εὐρώπης καί τοῦ κόσμου γενικότερα.

Ἀπὸ τίς διαπιστώσεις αὐτές γίνεται φανερό, ὅτι ἡ ἔντα-

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων
γιά θέματα Ἐκπαιδεύσεως
τά ὁποῖα πρέπει νά ἀντιμετωπιστοῦν
κατά προτεραιότητα

Οἱ προτάσεις συνάγονται ἀπό μελέτη συναφῶν προβλημάτων κατά τό Ζ' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο καί ὑποβάλλονται στό ΥΠΕΠΘ μετά ἀπό ἔγκριση καί ἐξουσιοδότηση τῶν συνέδρων.

Α' ΓΙΑ ΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ:

1. Νά αὐξηθοῦν σέ ἀριθμό καί νά κατανεμηθοῦν χωροταξικά σέ ὅλη τή χώρα.

Β' ΓΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ:

1. Νά ἐνταθεῖ ἡ διδασκαλία τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας.
2. Νά μή εἰσαχθεῖ ἡ διδασκαλία ξένης γλώσσας σέ ὅλα τά σχολεῖα καί σέ ὅλους τοὺς μαθητές ὑποχρεωτικά, ἀλλά σταδιακά, σέ πειραματική μορφή, σέ ὅσους μαθητές μποροῦν καί τό ἐπιθυμοῦν, ὕστερα ἀπό μελέτη τοῦ ὅλου θέματος ἀπό παιδαγωγούς καί γλωσσολόγους.
3. Νά ἐπανέλθει ἡ ἀξιολόγηση τῶν μαθητῶν μέ τή δεκάβαθμη ἀριθμητική κλίμακα.
4. Τό Δημοτικό σχολεῖο νά εἶναι πενταετές καί τό σημερινό ἕκτο ἔτος νά μεταφερθεῖ στό Γυμνάσιο.
5. Τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στό Δημοτικό νά τό διδάσκουν Θεολόγοι.

Γ' ΓΙΑ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ:

1. Νά ἐπανέλθει ὁ θεσμός τῶν ἐξετάσεων στό Γυμνάσιο.
2. Νά ἰδρυθοῦν ἀθλητικά Γυμνάσια καί μόνο σ' αὐτά νά γίνονται οἱ λεγόμενες «ἀθλητικές ἐκδηλώσεις».
3. Ἡ καθιέρωση τυχόν νέων μαθημάτων νά γίνεται ὕστερα ἀπό πολλή μελέτη καί, πάντως, ὄχι σέ βάρος τῶν ἤδη ὑπαρχόντων.

Ξη τῆς Ἑλλάδος στήν ἐνωμένη Εὐρώπῃ ἐπιβάλλει τήν πλήρη ἐνεργοποίηση, ἀξιοποίηση καί συντονισμό τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καί πολιτισμικῶν δυνατοτήτων τοῦ ἐλληνισμοῦ καί τή συγκρότηση πανορθόδοξου ἐπιτροπῆς γιά τή διασφάλιση τῶν πνευματικῶν καί πολιτισμικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τό Ζ' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο ἔχει τήν ἱκανοποίηση ὅτι, ἀξιολογώντας ὀρθά τά πλεονεκτήματα καί μειονεκτήματα τῆς ἔνταξης, πρόσφερε σ' ὅλους τή δυνατότητα νά ἀτενίσουν τό μέλλον μέ αἰσιοδοξία, ρεαλισμό καί ἐμπιστοσύνη. Ἡ τελευταία στηρίζεται στίς ἀκατάβλητες δυνάμεις τῆς φυλῆς καί τόν ἀστείρευτο πλοῦτο τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Ἀθήναι 9 Σεπτεμβρίου 1990

Γιά τήν Ὁργανωτική Ἐπιτροπή τοῦ Συνεδρίου
καί τοὺς Συνέδρους

Ὁ Πρόεδρος τῆς Π.Ε.Θ.
ΚΩΝ)ΝΟΣ ΔΩΡ. ΜΟΥΡΑΤΙΔΗΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου

4. Ὁ θεσμός τῶν Μαθητικῶν Κοινοτήτων νά τεθεῖ σέ νέες βάσεις καί νά λειτουργεῖ ἐπωφελῶς γιά τό σχολεῖο καί ὄχι παρασιτικά. (Ἰσχύει καί γιά τό Λύκειο).

5. Τό ἀντικείμενο τῆς «σεξουαλικῆς ἀγωγῆς» νά μή διδάσκεται ὡς ξεχωριστό μάθημα, ἀλλά μέσω ἄλλων συναφῶν μαθημάτων, ἐνκαιριακά, σέ ὅλες τίς τάξεις. (Ἰσχύει καί γιά τό Λύκειο).

Δ' ΓΙΑ ΤΑ ΛΥΚΕΙΑ:

1. Νά ἐπανέλθει ὁ θεσμός τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων ἀπό τό Γυμνάσιο στό Λύκειο.
2. Νά τροποποιηθεῖ ριζικά τό σύστημα τῶν Γενικῶν Ἐξετάσεων γιά τά ΑΕΙ, ὥστε τό Λύκειο νά εἶναι αὐτοτελές σχολεῖο καί ὄχι προθάλαμος τῶν ΑΕΙ. Νά ληφθοῦν ὑπόψη οἱ ἰδιαιτερότητες γιά τίς Θεολογικές Σχολές.
3. Νά ἐπανέλθει ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἀπό τό πρωτότυπο σέ ὅλες τίς τάξεις καί τό ἴδιο νά ἰσχύσει καί γιά ὅλες τίς τάξεις τοῦ Γυμνασίου.
4. Νά καταργηθεῖ καί τυπικά ἡ «ἐσωσχολική βοήθεια» τῶν μαθητῶν. Ἄν κριθεῖ ἀπαραίτητη ἐπὶ πλέον διδασκαλία, νά εἰσαχθεῖ στό κανονικό κοινό γιά ὅλους πρόγραμμα.
5. Νά καταργηθοῦν οἱ «Δέσμες» ἢ νά περιοριστοῦν σέ δύο ἢ νά ἐπανέλθουν οἱ δύο τύποι σχολείων (Κλασικά - Πρακτικά).

Ε' ΓΕΝΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

1. Ἡ Ἐκκλησία νά ἔχει λόγο στό Ἀναλυτικά Προγράμματα καί σχολικά βιβλία.
2. Νά ἐπαναφερθεῖ ἡ διδασκαλία τῶν Πατερικῶν Κειμένων μαζί μέ μαθήματα Ὁρθοδόξου Πολιτισμοῦ.
3. Νά ἀντικατασταθεῖ ὁ Ν. 1566/85 ὡς ἐπιζήμιος καί νά περιορισθεῖ ἡ πολυνομία.
4. Νά παύσει ἡ ὑποχρεωτική χρήση τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος στήν Ἐκπαίδευση.
5. Νά ἐπανεξετασθεῖ τό θέμα τῆς δωρεάν χορηγήσεως τῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων σέ ὅλες τίς βαθμίδες Ἐκπαιδεύσεως.
6. Ὅλες οἱ σχολικὲς μονάδες νά ἀποκτήσουν δικά τους διδακτήρια. Ἡ «συστεγαση» εἶναι ἐπιζήμια.
7. Οἱ Δ)ντές σχολικῶν μονάδων νά εἶναι μόνιμοι καί ἡ θέση τους νά ἀποτελεῖ βαθμό. Ὅσοι «καθαιρέθηκαν» μέ τήν ἐφαρμογή τοῦ Ν. 1566/85 νά ἐπανέλθουν στίς θέσεις τους. Ὅσοι ὑπηρετοῦν σήμερα ὡς Δ)ντές, χωρίς νά ἔχουν τό βαθμό πρὶν ἀπὸ τό Ν. 1566/85, νά κριθοῦν καί, ἂν ἀξίζουν, νά παραμείνουν Δ)ντές.
8. Ὅσοι ΓΕΜΕ «καθαιρέθηκαν» μέ τήν ἐφαρμογή τοῦ Ν. 1304/82 νά ἐπανέλθουν στίς θέσεις τους μέ ὁποιοδήποτε ὄνομα.
9. Νά ἐπανέλθει ὁ θεσμός τοῦ Ἐπόπτη.
10. Νά ἐπανέλθει ἡ ἀξιολόγηση τῶν διδασκάλων καί



Το Ζ' Πανελλήνιον Θεολογικόν Συνέδριον 7-9)10)90

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Πώς δραματίζονται Ἑλληνες πολιτικοί τήν Ἐνωμένην Εὐρώπην.
Εισηγητές: Τρεῖς Ἑλληνες πολιτικοί.
2. Ὁρθόδοξία καί Ἐνωμένη Εὐρώπη.
Α' Εισήγηση: Ὁρθόδοξος παράδοση καί Ἐνωμένη Εὐρώπη.
Β' Εισήγηση: Δυτική παράδοση καί Ἐνωμένη Εὐρώπη.
Γ' Εισήγηση: Ἀντιθέσεις καί συνθέσεις τῶν δύο παραδόσεων.
3. Συμβολή τῆς Ὁρθόδοξίας στήν ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης.
Α' Εισήγηση: Ἡ πνευματική ἐμπειρία τῆς Ἀνατολῆς καί ἡ Ὁρθόδοξη διασπορά.
Β' Εισήγηση: Ὁρθόδοξη πνευματικότητα καί τεχνολογική ἐπανάσταση.
Γ' Εισήγηση: Συμβολή τῆς Ὁρθόδοξίας στήν διαμόρφωση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἀνθρώπου (κοινωνίες μέ ἀνθρώπινο πρόσωπο).
4. Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία στήν Ἐνωμένη Εὐρώπην.
Α' Εισήγηση: Ἡ Θεολογική ὑποδομή τῆς ὀρθόδοξου διασποράς.
Β' Εισήγηση: Σύγχρονα θεολογικά ρεύματα καί τάσεις στήν Δυτική Εὐρώπην.
Γ' Εισήγηση: Ἡ ἐνιαία προβολή τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας στήν Ἐνωμένη Εὐρώπην.

5. Ἡ Παιδεία στήν Ἐνωμένην Εὐρώπην.
Α' Εισήγηση: Ἑλληνορθόδοξη Παιδεία στήν Ἐνωμένην Εὐρώπην.
Β' Εισήγηση: Ἑλληνική καί ξένη Παιδεία στήν Ἑλλάδα.
Γ' Εισήγηση: Ἀλληλεπιδράσεις, δυνατότητες, προοπτικές.
 6. Διασφάλιση καί προώσλη τῆς ὀρθόδοξου παραδόσεως στήν Ἐνωμένην Εὐρώπην.
Α' Εισήγηση: Παράγοντες πού ἐξασθενοῦν τήν ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης.
Β' Εισήγηση: Ἐνεργοποίηση, ἀξιοποίηση καί συντονισμός τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καί πολιτισμικῶν δυνατοτήτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.
Γ' Εισήγηση: Συγκρότηση πανορθόδοξου Ἐπιτροπῆς γιά τή διασφάλιση καί ἀξιοποίηση τῶν πνευματικῶν καί πολιτισμικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς Ὁρθόδοξίας.
- Ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς ἰδιαίτερη εὐλογία τοῦ Θεοῦ πρὸς τήν Ἐκκλησίαν μας τό Ζ' Πανελλήνιον Θεολογικόν Συνέδριον σέ μιᾷ περίοδῳ ἐξόχως κρίσιμῃ γιά τήν ὅλη πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί ἡ δυνατότητά του νά συμβάλει στό μέτρο πού θά ἀξιώθῃ ἀπό τή Θεία Χάρη ὅχι μόνο στή διασφάλιση τῆς ἐλληνικῆς μας ταυτότητας καί τῆς Ἑλληνορθόδοξου παραδόσεώς μας, ἀλλά καί στήν ἐκπλήρωση τῆς μοναδικῆς καί πολυσήμαντης ἀποστολῆς τῆς Ὁρθόδοξίας στήν Ἐνωμένην Εὐρώπην τοῦ 1992.

καθηγητῶν μέ οὐσιαστικές συνέπειες.

11. Οἱ ὑπηρετοῦντες στή Γεν. Ἐκπαίδευση «προσόντουχοι» (Δ.Μ.Ε., Μ.Α., Διδακτορικό κ.λπ.) νά ἀξιοποιῶνται ἀπό τήν Ὑπηρεσία, νά διορίζονται μέ μεγαλύτερο Μ.Κ. καί νά λαμβάνουν οὐσιαστικό ἐπίδομα καί ὄχι συμβολικό, ὅπως τώρα.
12. Ἡ μετεκπαίδευση τῶν δασκάλων καί καθηγητῶν νά τεθεῖ σέ νέες βάσεις καί νά γίνῃ οὐσιαστική.
13. Ἡ ὑπηρεσία τῶν διδασκόντων σέ ἑλληνικά σχολεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἢ σέ σχολεῖα, ἀγαναρισμένα ὡς ἰσότιμα μέ τά ἑλληνικά σχολεῖα, ἢ σχολεῖα Ἐκκλησιαστικῶν φορέων, νά θεωρεῖται ὡς διανυθεῖσα στό ἑλληνικό Δημόσιο.
14. Νά ληφθοῦν ἔγκαιρα μέτρα γιά τά «ξένα» σχολεῖα στήν Ἑλλάδα καί ἰδιαίτερα γι' αὐτά πού χαρακτηρίζονται ὡς «ἐργαστήρια ἐλευθέρων σπουδῶν».
15. Τό Παιδαγωγικό Ἰνστιτοῦτο νά ἀναβαθμισθεῖ θεσμικά, νά ἐπανδρωθεῖ πλήρως μέ ἀξία στελέχη καί νά ὁρίζεται σέ ἀμεση ἐπικοινωνία μέ τή μαχόμενη ἐκπαίδευση.
16. Σέ κάθε περίπτωση, καί σέ ὅλες τίς βαθμίδες Ἐκπαίδευστος, ὅσοι διώχτηκαν συνεπεία νόμων ἢ μέ προσωπικούς διωγμούς καί δικαιοσύνησαν δικαστικά νά ἐπανεέλθουν στίς θέσεις τους μέ ὅλες τίς συνέπειες πού μπορεῖ καί ἐπιδάλλεται νά ἔχει αὐτή ἡ ἀποκατάσταση.

17. Νά ἀναμορφωθοῦν τά Ἀναλυτικά Προγράμματα καί τά σχολικά βιβλία.

ΣΤ' ΓΙΑ ΤΑ ΤΕΛ, ΤΕΣ, ΕΠΛ:

Νά ἐνισχυθεῖ ἡ πνευματική καλλιέργεια τῶν μαθητῶν μέ τήν αὔξηση ὥρων διδασκαλίας καί τήν ἀναμόρφωση τῶν Ἀναλ. Προγραμμάτων τῶν φρονηματιστικῶν μαθημάτων.

Ζ' ΓΙΑ ΤΑ ΑΕΙ:

1. Οἱ εἰσαγωγικές ἐξετάσεις γιά τά ΑΕΙ νά γίνονται ἀπό τά ἴδια τά ΑΕΙ. (Νά συγκροτηθεῖ σῶμα ἐξεταστῶν μέ ἐπιστοσία ΑΕΙ).
2. Νά ἀρχίσουν μεταπτυχιακές σπουδές στά ΑΕΙ, ἀφοῦ πρῶτα ὁργανωθοῦν σωστά.
3. Τά ἱδρυθέντα «νέα Πανεπιστήμια» νά ἐνισχυθοῦν, ὥστε νά ἐκπληρώσουν τήν ἀποστολή τους. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τά Περιφερειακά Ἐκπ. Κέντρα.
4. Εἶναι ἀνάγκη νά ἐνισχυθεῖ τό κῶρος τῶν Πανεπιστημίων.

Με τιμή

Γιά τό Διοικητικό Συμβούλιο

Ὁ Πρόεδρος
Κων)νος Δωρ. Μουρατίδης
Καθηγητής Πανεπιστημίου

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Ἰωάννης Τριάντης
Διευθυντής Λυκείου



ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 381

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25ῃ Σεπτεμβρίου 1990
(Ἑστάλῃ ἀγγλιστί)

Πρὸς τοὺς

Ἐξοχωτάτους Ὑπουργοὺς Ἐξωτερικῶν:

1. Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς κ. Τζαίημς Μπαϊνερ
2. Σοβιετικῆς Ἐνώσεως κ. Ἐντβαρδ Σεβαρντάτζε
3. Μεγάλῃς Βρετανίας κ. Ντάγκλας Χέρδ
4. Γαλλίας κ. Ρολλάν Ντυμά

Ἐντιμότατοι Κύριοι Ὑπουργοί,

Ὡς Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτης, ἔξαρχος πάσης Βορείου Ἠπείρου καὶ Πρόεδρος τοῦ «Πανελληνίου Συνδέσμου Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος», καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπογραφείσης εἰς Μόσχαν, τὴν 12.9.1990, συνθήκης εἰρήνης ὑπὸ τῶν νικητριῶν Δυνάμεων τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, διὰ τῆς ὁποίας ἀποκαθίσταται ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία τῆς ἐνιαίας Γερμανίας, ἀπευθύνομαι πρὸς ὑμᾶς τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν μας.

1) Συμμεριζόμενοι, κατ' ἀρχήν, τὴν χαρὰν τοῦ λαοῦ τῶν δύο Γερμανιῶν, ἐπιτυχόντος ὕστερα ἀπὸ 45 ἐτῆ τὴν ἑνωσιν, αἰσθανόμεθα, συγχρόνως, χρέος ἡμῶν ἐπισκοπικόν νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς ὑμᾶς καὶ τὸ δρᾶμα ἐνὸς ἄλλου λαοῦ, πού συνδέεται ἀρρήκτως μέ τόν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον.

Ὡς γνωστόν, τό 1940, ἡ Εὐρώπη —ὅλη σχεδόν, πλὴν τῆς Ρωσίας— εἶχε νικηθεῖ καὶ ὑποδουλωθεῖ εἰς τόν πανί-σχυρον «Ἀξονα». Ἐμείνει τότε μόνη ἡ Μεγάλῃ Βρετανία, ἀγωνιζομένη καὶ ἀνταμειπιζοῦσα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ἀπὸδασιν εἰς τὴν Μητροπόλιν τῆς, τῶν πανισχύρων Γερμανικῶν στρατευμάτων. Τότε, λοιπόν, μία μικρά χώρα, ὑπέ-κουσα εἰς τὴν φωνήν τῶν προγόνων τῆς, ἀντεστάθη εἰς τὴν ἐπίθεσιν τοῦ φασισμοῦ τοῦ Μουσολίνι, ὅπως τό ἔκανε, ἐν συ-νεχείᾳ, καὶ εἰς τόν ναζισμόν τοῦ Χίτλερ, ταχθεῖσα οὕτω πα-ρά τό πλευρόν τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου.

Τό ἀποτέλεσμα, ἀσφαλῶς, σᾶς εἶναι γνωστόν, Κύριοι Ὑπουργοί. Μέ τό ἡρωϊκόν «ΟΧΙ» τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 καὶ τίς ἀμέτρητες θυσίες μας —15.600 ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλί-τες ἔπεσαν καὶ 45.000 ἐτραυματίσθησαν θαρῶς— ἡ μικρά Ἑλλάς δὲν ἔσωζε μόνον τὴν τιμὴν τῆς καὶ τὴν ἐθνικὴν τῆς ἀξιοπρέπειαν, ἀλλὰ, συγχρόνως, ἔδινε τὴν πρώτην νίκην εἰς τοὺς Συμμάχους. Συνέβαλλεν οὕτω ἀποφασιστικά εἰς τὴν τροπὴν τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου. Εἰς τὰ θανά τῆς Πίνδου καὶ τῆς ἐλληνοικωτάτης Βορείου Ἠπείρου ἐκρίθη, ψυχολογικά καὶ πραγματικά, ἡ ἐκδᾶσις τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἡ Γαλλία, ἐπὶ παραδείγ-

ματι, διὰ τοῦ Προέδρου Καρόλου Ντέ Γκώλ, ἔλεγε τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1942: «Ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ κατορθώ-ματά τῆς δημιουργοῦν δι' αὐτὴν δικαιώματα ἀναμφισβήτη-τα». Ἡ Ἀγγλία, διὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Οὕγστον Τσώρτσιλ, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1943 ἐβεβαίωνε: «Ἀς μείνῃ ἡσυχὴ ἡ Ἑλλάδα, θὰ πάρῃ ὅλα ὅσα τῆς ἀνήκουν, θὰ ἀπο-κτήσῃ τὰ ἐδάφη τῆς σὺν ἀκέραιον καὶ θὰ ζήσῃ περήφανη καὶ ἡρωϊκὴ μέσα στοὺς νικητές». Ἡ Ἀμερικὴ, διὰ τοῦ Ἀντι-προέδρου τῆς, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1944, ὑπέσχετο: «Ποτέ δὲν θὰ λησιμονήσουμε τίς ἀδικίες πού διεπράχθησαν σὲ βά-ρος τῆς Ἑλλάδος, ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως». Καὶ ἡ Μόσχα διεκήρυττε ἀπὸ τὸν ραδιοφωνικόν τῆς σταθμόν, τὴν 27ην Ἀπριλίου 1942: «Ἑλληνες: Σᾶς εὐγνωμονοῦμε καὶ πλησιάζει ὁ καιρὸς πού, σὲ συνεργασία μέ τοὺς Ἀγγλους, θὰ σᾶς πληρώσουμε γιὰ τὴν θυσία μέ μιὰ Ἑλλάδα πού θὰ κυ-ριαρχῇ στὴ Μεσόγειο». Καὶ τό 170όν ἀπόρρητον ἔγγραφο ἀπὸ τό ἀρχεῖον τῆς Νυρεμβέργης, ἔλεγε: «Ἡ ἐπιβράδυνσις ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τῆς κατὰ τῆς Ρωσίας ἐπιθέσεως ὑπῆρξεν ὀλεθρία διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀξονος».

Αὐτὰ ὅλα ἐλέγοντο τότε, Ἐντιμότατοι Κύριοι Ὑπουρ-γοί, διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Πατρίδος μας.

2) Ἀλλὰ, ὥς διερωτῆσετε, διατί τὰ γράφομεν αὐτά; Ἀπλουστατα, διὰ νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τὴν Ἐξοχότητά σας, ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ γεγονότα καὶ ὅλες οἱ ὑποσχέσεις ἐλησιμονή-θησαν καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐναντι τῶν θυσιῶν τῆς, ἐπληρώθηκε μέ συνεχιζόμενες ἀδικίες καὶ μάλιστα κραυγαλέες ἀδικίες.

Ποιές εἶναι αὐτές οἱ ἀδικίες; Ἀρκοῦμεθα νὰ ὑπενθυ-μίσωμεν μίαν ἐξ ὧν. Μία πού διεπράχθη καὶ συνεχίζει νὰ διαπράττεται εἰς βάρος τῶν ὑπερτετρακοσίων χιλιάδων Ἑλ-λήνων τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἡ ὁποία Βόρειος Ἠπειρος, ὅπως καὶ ἡ Ἑλλάς, ἀφθονον αἷμα ἔδωσε εἰς τὸν ἀγῶνα κα-τὰ τοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ ναζισμοῦ. Καὶ ὅμως: Πενήντα (50) χρόνια ἀπὸ τό 1940, ὁ Ἑλληνι-σμός τῆς περιοχῆς αὐτῆς συνεχι-ζει νὰ στενάζει κάτω ἀπὸ τό ἀνελέητον καὶ ἀπάνθρωπον τυραν-νικόν καθεστῶς τῆς Ἀλβανίας — εἰς τὴν καρδιά τῆς Εὐρώπης—, ἡ ὁποία Ἀλβανία, τότε, τό 1940, ἐπα-λέμησε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, παρά τό πλευρόν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας.

Τὰ ὅσα συμβαίνουν καὶ σήμερα εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἡμεῖς τὰ ζῶμεν ἀπὸ κοντά 23 ὀλόκληρα χρόνια τώρα, πού εἴμεθα Ἐπίσκοπος. Ἡ Ἀλβανία θυμίζει Κόλασιν Δάντη:

(α) Ἡ θρησκεία εὐρίσκεται ἐκτός νόμου. Ὅλοι οἱ νοοὶ ἐγκρεμίσθησαν ἢ μετετράπησαν σὲ στάβλους, ψυχαγωγικά κέντρα κ.λπ. Οἱ ἱερεῖς, ἀνεξαιρέτως ὅλοι, ἀπεχρηματίστη-σαν διαίτας καὶ ἦ ἐφονεύθησαν ἢ ἐφυλακίσθησαν.

(β) Χιλιάδες Βορειοηπειρώτες σαπίζουν στίς φυλακές καὶ στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, εἰς Βόρειον Ἀλβανίαν.

(γ) Ἡλεκτροφόρα συρματοπλέγματα —σάν ἄλλο «τεῖ-χος αἰσχύος», παρόμοιο μέ ἐκεῖνο πού μέχρι τελευταίως ἐχώ-ριζε τό Βερολῖνον— ἐμποδίζουν, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, κάθε προσπάθειαν δραπετεύσεως πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

(δ) Δι' αὐτό καὶ ἐξάκις κατεδικάσθη μέχρι τώρα τὸ καθεστῶς αὐτό ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀνθρωπῶν Δικαιω-μάτων τοῦ Ο.Η.Ε., ὡς στραγγαλίζον ἀπάνθρωπῶς τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλληνικῆς Μειονότητας. Ἐπαμένως, εἶναι ἀπορίας ἄξιον, πῶς αὐτὰ γίνονται ἀδιαμαρτύρητα ἀπο-δεκτά καὶ πῶς, ἀκόμη οἱ δημοκρατικὲς χώρες ἀνέχονται τό ἀπάνθρωπον ἀλβανικόν καθεστῶς νὰ παραμείνῃ εἰσὶν μέλος τοῦ Ο.Η.Ε.;

3) Ἀς ἐλθωμεν ὅμως τώρα εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θέματος. Ἡ Ἑλλάς, ἐν ὀνόματι τῶν θυσιῶν τῆς ἐκείνων τοῦ Β' Πα-

Η ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ Η ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΛΙΤΩΝΟΣ

Πανοσιολ. Διακόνου ΑΠ. Δ. ΔΑΝΙΗΛΙΔΟΥ,
Υπογραμματέως τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς
Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Μετά τό αἴσιον πέρας τῆς ἐπισκέψεως τῆς Αὐτοῦ Θεο-
τάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου
Δημητρίου τοῦ Α', καί τῶν τιμίων συνοδῶν Αὐτοῦ, εἰς
τό «Περιβόλι τῆς Παναγίας», τό Ἅγιον Ὅρος καί τά Με-
τέωρα, ἐπί τῇ 600ῇ ἐπετείῳ ἀπό τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἱερᾶς
Μονῆς Θείας Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ Μεγά-
λου Μετεώρου, ἀνγγεγέλθησαν ἐν Φαναρίῳ εὐχάριστοι εἰ-
δήσεις, χαρμόσινα γεγονότα. Μεταξύ αὐτῶν κατά τήν συνε-
δρίαν τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς 2ας Ὀκτωβρίου
ἐ.ξ., ὑπῆρξε καί ἡ παμψηφεί ἐκλογή τοῦ Πανοσιολογιωτά-
του Ἀρχιμανδρίτου κυρίου Μελίτωνος Καρᾶ, Ἀρχιγραμμα-
τέως τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς Μητροπολίτην Φι-
λαδελφείας, διαδεχόμεντα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ τόν πνευμα-
τικόν αὐτοῦ πατέρα Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Γέροντα
Χαλκηδόνος κύριον Βαρθολομαῖον.

γχοσμίου Πολέμου καί τῶν ὑποσχέσεων τῶν Μεγάλων Δυνά-
μεων, προσέφυγε, τό 1946, εἰς τό Συμβούλιον τῶν τεσσάρων
(4) Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν νικητριῶν Δυνάμεων. Ἐκεῖ
ἡ Ἑλλάς κατέθεσε τό δικαίον αἷτημά της, τῆς ἐδαφικῆς διεκ-
δικησεῖς της ἐπὶ τῆς Ἑλληνικωτάτης Βορείου Ἡπείρου. Εἰς
τό Συμβούλιον, ὅμως, τῶν 4 Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν, κατά
τήν Σύνοδον αὐτοῦ ἐν Νέα Ὑόρκῃ, ἀπό 4 Νοεμβρίου ἕως 12
Δεκεμβρίου 1946, συνεφωνήθη ὅτι ἀπόφαισις διὰ τό Βορειση-
πειρωτικόν θά ἐλαμβάνετο ὑπό τῶν 4 Ὑπουργῶν Ἐξωτερι-
κῶν μετά τήν ὑπογραφήν τῆς Συνθήκης Εἰρήνης μέ τήν Αὐ-
στρίαν καί τήν Γερμανίαν.

Ἡ συνθήκη εἰρήνης μέ τήν Αὐστρίαν ὑπεγράφη τήν
15ην Μαΐου 1955 στή Βιέννη, χωρίς νά συζητηθῇ τό Βορειση-
πειρωτικόν, τῆς διεκδικησεῖς μας παραμεινάσης εἰς τήν προ-
σωρινήν ἡμερησίαν διάταξιν τοῦ Συμβουλίου, ὁμοῦ μετά τοῦ
ζητήματος τῆς συνθήκης εἰρήνης μέ τήν Γερμανίαν.

Ἡ συνθήκη εἰρήνης μέ τήν Γερμανίαν ὑπεγράφη πανη-
γυρικῶς τήν 12ην Σεπτεμβρίου παρ' ὁμῶν, εἰς Μόσχαν.

Τί ζητοῦμεν τώρα, Ἐντιμώτατοι Κύριοι Ὑπουργοί, καί
ἡμεῖς ἀπό ἐσᾶς; Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἐν ὀνόματι τῆς Δικαιο-
σύνης, ἀλλά καί ἐν ὀνόματι τῶν θυσιῶν μας καί τῶν εἰς τό
παρελθόν δοθεισῶν ὑποσχέσεων ἐκ μέρους τῶν Μεγάλων Δυ-
νάμεων, ζητοῦμεν καί ἡμεῖς ἀπόδοσιν
δικαιοσύνης. Ζητοῦμεν καί παρα-
καλασμεν, ὅπως ἐπιληφθῇ τε — πρίν
λήξῃ ἡ ἀποσπολή τοῦ Συμβουλίου

Ὁ κατά πάντα ἄξιος, χαρισματοῦχος οὗτος νέος Ἱε-
ράρχης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, κατά κόσμον Δημήτριος
Καρᾶς, γεννηθεῖς κατά τό ἔτος 1951 εἰς τό χωρίον Ἀγρί-
δια τῆς νήσου Ἰμβρου, ἀπό εὐσεβεῖς γονεῖς τόν Κωνσταντί-
νον καί τήν Στυλιανήν, ἐγαλουχήθη χριστιανοπρεπῶς καί
ἀφοῦ ἤκουσε τά πρώτα γράμματα ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ πα-
ρηκολούθησε τήν μέσσην ἐκπαίδευσιν εἰς τήν Μεγάλην τοῦ
Γένους Σχολήν καί τό Ζωγράφειον Γυμνάσιον καί ἐπεράτω-
σεν αὐτάς ἀποφοιτήσας ἐκ τοῦ Λυκειακοῦ Τμήματος τῆς
κατά Χάλκην Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Ἀκολούθως, ἀποσταλείς ὡς ὑπότροφος τῆς Ἐκκλησίας
εἰς τήν Θεσσαλονίκην, πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ,
λόγῳ τῆς ἀκαστολῆς τῆς λειτουργίας τῆς Θεολογικῆς Σχο-
λῆς Χάλκης (1971), ἐσπούδασε τήν ἱεράν ἐπιστήμην ἐν τῇ

ὁ μ ὦ ν τ ὦ ν τ ε σ σ ᾶ ρ ὠ ν Ὑ π ο υ ρ γ ῶ ν—
καί τοῦ ἐκκρεμοῦντος Βαρεῖσῃ πει-
ρωτικῶ ὁ θέματος, διὰ ν' ἀποδῶ σῃ-
τε καί εἰς αὐτό τήν δικαίαν λύσιν,
καθὼς ἐπράξατε διὰ τό Γερμανι-
κό ν.

Ἐάν προδῆτε, Κύριοι Ὑπουργοί, καί εἰς τήν δικαίαν ὡς
ἄνω ἐνέργειαν, τότε ἀσφαλῶς ἡ προσφορά σας θά εἶναι μεγά-
λη γιά τήν δικαιοσύνην καί τήν εἰρήνην καί τότε θά ἡμποροῦ-
με νά ποῦμε, ὅτι ὁ τερματισμός τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέ-
μου συνετελέσθη πραγματικά.

Ἀποδώσατε, Κύριοι Ὑπουργοί, τήν δικαιοσύνην. Ὁ με-
γάλος ἡγέτης τῆς Ρωσίας Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, μέ τήν
«Περestrojka», ἀναιξε τόν δρόμον τῆς ἐλευθερίας καί τῆς
δημοκρατίας πρὸς τοὺς λαοὺς τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς
Εὐρώπης. Ἡ χειρονομία σας θά εὐαρεστήσῃ τόν Θεόν ἡμεῖς
δέ καί σύμπας ὁ Ἑλληνισμός, ἰδιαίτατα ὁ Ἑλληνισμός τῆς
υποδόλου Βορείου Ἡπείρου, θά σᾶς εὐγνωμονοῦν!

Ἐπὶ τούτοις, Διατελοῦμεν.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καί πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Δρυϊνουπόλεως, Παγωνιανῆς καί Κονίτσης

Ἐξάρχος πάσης Βορείου Ἡπείρου

Πρόεδρος τοῦ «Πανελληνίου Συνδέσμου

Βορεισηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος»

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

Ἀριστοτελείῳ Πανεπιστημίῳ, ἐξ ἧς καὶ ἀπεφοίτησε τὸ 1974.

Ζῶν ἐντόνως τὰς οἰκογενειακὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ καταβολὰς, ἅμα τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του ἐχειροτονήθη εἰς τὸν α' βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης (4.8.1974) ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν μετωνόμασε εἰς Μελίτωνα, δούς αὐτῷ τὸ τετιμημένον ὄνομα τοῦ παλίου Γέροντος Χαλκηδόνος Μελίτωνος. Εὐθὺς ἀμέσως διωρίσθη Κωδικογράφος τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ὑπηρέτησε μέχρι τῆς 28ης Φεβρουαρίου 1984, ὅτε καὶ προήχθη εἰς τὴν κενωθεῖσαν τότε θέσιν τοῦ Ὑπογραμματέως.

Ἐν τῇ μεταξὺ μετεξεπαιδεύθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ἐσυνώδευσε εἰς πολλὰς Ἀντιπροσωπείας τὸν γερασὸν καὶ σοφὸν Ἱεράρχην τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Γέροντα Χαλκηδόνος κυρὸν Μελίτωνα, ὡς προσωπικὸς αὐτοῦ γραμματεὺς καὶ συμμετέσχεν ἐπίσης ὡς γραμματεὺς εἰς ἐπισήμους Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰ Διορθόδοξα καὶ Διαχριστιανικά συνέδρια.

Ἀνηγορεύθη Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας κατὰ τὸ ἔτος 1986 ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης ὑποστηρίξας τὸ θέμα «Ἡ νῆσος Ἰμβρος, Συμβολὴ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν της», ἔτυχε δὲ τοῦ βαθμοῦ «ἀριστα». Ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ ἐργασία ἐδημοσιεύθη ἀργότερον τύποις ἐν Θεσσαλονίκῃ (1987).

Ὡς Ὑπογραμματεὺς παρέμεινε μέχρι τῆς 19ης Δεκεμβρίου 1987, ὅτε καὶ προήχθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῶν Συνοδικῶν Γραφείων.

Ἐκ τῆς ὑπευθύνου ταύτης θέσεως συνώδευσε τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κύριον κύριον Δημήτριον τὸν Α' ἐπισκεφθέντα τὰς Ὀρθόδοξους Ἐκκλησίας, τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Πάπαν Ρώμης Ἰωάννην Παῦλον τὸν Β', τὴν Αὐτοῦ Χάριτα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας Δρα ROBERT RUNCIE καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν.

Ὁ νέος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας διακρίνεται διὰ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ τὸν σεπτὸν Προκαθήμενον Αὐτῆς, διὰ τὴν ἐργατικότητά του, διὰ τὸ ἀνύστακτον αὐτοῦ ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ καθήκον, τὴν συγγραφικὴν ἱκανότητά του, διὰ τὸ ἄψογον χειρισμὸν τῆς πατρῴας γλώσσης, μαθητεύσας παρὰ τῷ Ἀρχοντὶ Μεγάλῳ Πρωτοναρλίῳ τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας καὶ ἀειμνήστῳ Καθηγητῇ Ἐμμανουὴλ Φωτιάδῃ, τὸ εὐπροσήγορον τοῦ ὕφους του, τὴν ταπεινοφροσύνην του, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους καὶ τοὺς μικροτέρους του καὶ τὴν διάθεσιν του πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν οὐπουδήποτε ὑπάρχουσιν αὐταί. Πρὸς τούτοις, εἶναι ἐκ χαρακτῆρος τολμηρὸς, ἐνθουσιώδης, δέκτης τῶν μηνυμάτων τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἀγρυπνὸς ὑπερασπιστὴς τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Κατὰ τὴν Συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 2ας Ὀκτωβρίου ἐ.ξ., ὡς ἤδη ἀνεφέρθη καὶ ἀνωτέρω, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος κύριος Δημήτριος διὰ τὴν προαγωγὴν εἰς Ἀρχιερέα τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μελίτωνος ἔκαμε τὴν ἐξῆς εἰσήγησιν πρὸς τὸ Ἱερόν Σῶμα.

«Ἅγιοι ἀδελφοί, Ἐορμηνεύοντες τὸ πνεῦμα καὶ τὴν συνείδησιν ὑμῶν τῶν σεβασμίων μελῶν τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου εἰσηγούμεθα σήμερον ὑμῖν τὴν προαγωγὴν εἰς ἐνεργεῖα Μητροπολίτην τοῦ Θρόνου τοῦ Ὀσιολογιωτάτου Ἀρχιγραμματέως κυρίου Μελίτωνος, ἀπὸ ἐτῶν ἀναλίσκοντος ἑαυτὸν μετὰ ζήλου ὑποδειγματικοῦ καὶ ἀφοσιώσεως καὶ ἀποτελεσματικότητος εἰς τὴν διακονίαν τῆς Μη-

τροῦς Ἐκκλησίας. Ὡς γνωστὸν, ὁ ἅγιος Ἀρχιγραμματεὺς, ὅλος ἀξιεπαίνως διεκπεραιῶν τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ διεξάγει ὅλην τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν ἀλληλογραφίαν, ἀναπληρῶν οὕτω τὸ κενὸν ὅπερ ἐδημιούργησεν ὁ θάνατος τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Α' Πατριαρχικοῦ Γραφείου ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Φωτιάδου καὶ τοῦ ἀειμνήστου Γραμματέως Χαράλαμπος Χαρισιάδου ἐνωρίτερον. Ἡ τοιαύτη ὑπερβάλλουσα ἐργατικότης τοῦ Τμηματάρχου ἡμῶν τούτου ἐδημιούργησεν εἰς αὐτὸν πολλὰς καὶ προβλήματα ὑγείας, τῶν ὁποίων δὲν ἀπηλλάγη παντελῶς καὶ παρὰ τὴν ὑπαρξίν τῶν ὁποίων συνεχίζει οὗτος ἐργαζόμενος μετὰ τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ. Ὅθεν φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἄξιον καὶ δίκαιον ἵνα ἀμείψωμεν αὐτὸν ἠθικῶς διὰ τῆς προαγωγῆς ἣν εἰσηγούμεθα ὑμῖν, ἅγιοι ἀδελφοί, ἐνισχύοντες οὕτως αὐτὸν ἐν τῇ περαιτέρῳ αὐτοῦ διακονίᾳ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ Γραφείου τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, τὴν συνέχισιν τῆς ὁποίας ὁμοίως εἰσηγούμεθα. Ἡ προαγωγὴ αὐτοῦ θέλει χαροποιήσῃ τὴν περὶ ἡμᾶς Ὁμογένειαν, ἣτις περιβάλλει αὐτὸν μετ' ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως, ἀναγνωρίζουσα τοὺς κόπους αὐτοῦ. Ἅγιοι ἀδελφοί. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν, ἣν θεωροῦμεν βεβαίαν, σύμφωνον γνώμην ὑμῶν, προτρεπόμεθα δ' ὅπως τελεσθῶσι σήμερον κανονικαὶ ψῆφοι πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ Ὀσιολογιωτάτου Ἀρχιγραμματέως ἡμῶν εἰς Ἀρχιερέα τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας».

Ἡ Ἀγία καὶ Ἱερά Σύνοδος ὁμοφώνως ἀποδεχθεῖσα τὴν πρότασιν ταύτην τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, περὶ προαγωγῆς εἰς τὸ Ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιγραμματέως αὐτῆς Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κυρίου Μελίτωνος, ὥρισεν ὅπως γένωνται κανονικαὶ ψῆφοι αὐθημερόν πρὸς ἀνάδειξιν αὐτοῦ εἰς Ἱεράρχην τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Ἐπίσης ἀπεφάσισεν ὅπως ἐξακολουθήσῃ οὗτος ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Ἀρχιγραμματεύοντος νὰ ἀσκήτῃ τὰ ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καθήκοντα αὐτοῦ.

Ἀκολουθῶς, πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀπὸ τινος χηρευσίσεως Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλαδελφείας, προτάθησαν ὑπὸ μὲν τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Πριγκιπωννήσων κυρίου Συμεῶν, ὁ Ἀρχιμανδρίτης κύριος Μελίτων Καρᾶς, Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, Κολωνίας κυρίου Γαβριήλ, ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κύριος Βασίλειος Παπαδόπουλος καὶ Πέργης κυρίου Εὐαγγέλου, ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κύριος Εὐμένιος Ταμιωλάκης.

Τούτων τυχόντων τῆς καταλλήλου ὑποστηρίξεως ὑπὸ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, μετ' ἀνάθεσιν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ πᾶν ψήφων τῶν ἀπουσιαζόντων Συνοδικῶν Ἀρχιερέων, οἱ Σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς κατήλθον εἰς τὸν Πάνσεπτον Πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Μεγαλαμάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου καὶ ἐξέλεξαν παμψηφεί Μητροπολίτην Φιλαδελφείας τὸν Ἀρχιμανδρίτην κύριον Μελίτωνα, Ἀρχιγραμματέα τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ

Παρατίθεται ἐνταῦθα διὰ τὴν ἱστορίαν τὸ «Υπόμνημα» τῆς ἐκλογῆς τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος:

«Δημήτριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Φιλαδελφείας ἐν χρεεῖα διατελούσης, ἡμεῖς οἱ τὴν Ἱεράν Σύνοδον συγκροτοῦντες Ἀρχιερεῖς, μετὰ τὴν γενομένην Συνοδικῶς σκέψιν πρὸς πλήρωσιν αὐτῆς, καὶ πρότασιν καὶ προβολὴν τριῶν υποψηφίων, τῶν μᾶλλον καταλλήλων εἰς τοῦτο, ἦται τῶν Πανοσιολογιωτάτων Ἀρχιμανδριτῶν κυρίων κυρίων Μελίτωνος Καρᾶ, Βασίλειου Παπαδοπούλου καὶ Εὐμενίου Ταμιωλάκη κατελθόντες ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἐνδό-

ξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, προτρό-
πη καὶ ἀδεία τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν
Αὐθέντου καὶ Δεσπότη, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυ-
ρίου Δημητρίου, καὶ ψήφους κανονικῶς προβαλλόμε-
νοι, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Παναγίου Πνεύματος, εἰς ἐκλογὴν καὶ
ἀνάδειξιν τοῦ ἀξίου ἐκ τῶν τεθέντων τριῶν ὑποψηφίων προ-
σώπου, προεκρίναμεν τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιεγγραμμα-
τέα κύριον Μελίτων. Ἐφ' ᾧ καὶ εἰς ἐνδειξιν διηκεῖ καὶ
μόνιμον παράστασιν κατεστρώθη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷδε
τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλη-
σίας». Ἐν ἔτει σωτηρίου 1990, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον (6').
Ἐπιμελήσεως ΙΔ'.

+ ὁ Χαλκηδόνος Βαρθολομαῖος, + ὁ Ροδοπόλεως Ἱερώνυ-
μος, + ὁ Ἱμβρου καὶ Τενέδου Φώτιος, ἔχων καὶ τὴν ψῆφον
τοῦ Μητροπολίτου Χαλδίας κυρίου Κυρίλλου, + ὁ Πριγκη-
ποννήσων Συμεών, ἔχων καὶ τὴν ψῆφον τοῦ Μητροπολίτου
Σταυρουπόλεως κυρίου Μαξίμου, + ὁ Κολωνίας Γαβριήλ,
+ ὁ Πέργης Εὐάγγελος, + ὁ Λύστρων Καλλίνικος, + ὁ
Δέρκων Κωνσταντῖνος, + ὁ Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων Ἀθα-
νάσιος, + ὁ Μελητηνῆς Ἰωακείμ (Πατριαρχικός Κώδιξ Ἱ-
πομνημάτων σελ. 123)».

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς ὑπεβλήθη, κατὰ τὴν τάξιν,
εἰς τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, τὸν Πατριάρχην,
ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδό-
νος, ἐκτελέσαντος χρέη νυμφαγωγῆς.

Ἀκολουθῶς, ὑπὸ τοῦ γράφοντος, Ὑπογραμματέως τῆς
Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἐκλήθη ὁ νεοκλεγεὶς Μητροπο-
λίτης Φιλαδελφείας κύριος Μελίτων, πρὸς τὸν ὅποιον ἡ Αὐ-
τοῦ Θειοτάτη Παναγιότης, προσαγορεύουσα τοῦτον εἶπε τὰ
ἑξῆς:

ΠΡΟΣΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

«Θεοφιλέστατε Ἐψηφισμένε Μητροπολίτα Φιλαδελφείας
κύριε Μελίτων,

Ἀσμένως ἀγγελομέν σοι καὶ ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ταύτης
θέσεως ὅτι, εἰσηγήσει τῆς ἡμῶν Μετριότητος, ὁμοφώνῳ δέ
καὶ ὁμοφύχῳ ψήφῳ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνό-
δου, ἡ ὑμετέρα ἀγαπητὴ Θεοφιλία ἐξελέγη Μητροπολίτης
τῆς Ἀγιοτάτης Μητροπόλεως Φιλαδελφείας. Τοῦτο εἶναι δι-
καία ἐπιβράβευσις τῆς ἐνζήλου μέχρι σήμερον προσφορᾶς
σου τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ, ἣν περιπαθῶς ἠγάπησας καὶ ὑπὲρ
τῆς εὐσταθεῖας καὶ προβολῆς τῆς ὁποίας ἀόκνως ἐργάζεσαι,
μέ τὸ δοθέν σοι πλοῦσιον τάλαντον, «ἐν ἐσπέρᾳ καὶ πρωτὶ καὶ
μεσημβρίᾳ καὶ ἐν παντὶ καιρῷ». Πεποίθαμεν ὅτι ἡ δικαία
αὕτη προαγωγή σου θά εἶναι καὶ μία ὠθησις καὶ ἐνίσχυσις
εἰς συνέχισιν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῆς καρποφόρου διακονίας
σου ὑπὲρ τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐκ-
πληρώσεως τῆς μεγάλης καὶ ὑψηλῆς ἀποστολῆς του ἐν τοῖς
κόλποις τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ εὐρύτερον ἐν τῷ Χριστιανι-
σμῷ καὶ τῷ κόσμῳ. Ἐπὶ τούτοις συγχαίρομέν σοι πατρικῶς
ἐπὶ τῇ ἀναγνωρίσει καὶ ἀμοιβῇ τῶν κόπων σου καὶ καταστέ-
φομέν σε διὰ τῶν εὐλογιῶν ἡμῶν, ἐκφράζοντες ἅμα καὶ τὴν
πατρικὴν ἡμῶν διὰ σε ὑπερηφάνειαν. Ἀξίως!».

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΕΨΗΦΙΣΜΕΝΟΥ

Ὁ Θεοφιλέστατος ἐψηφισμένος ἀπαντῶν ὑπέβαλε τὰ δια-
κατέχοντα αὐτὸν αἰσθήματα τῇ Αὐτοῦ Θειοτάτῃ Παναγιό-
τητι καὶ τῇ Ἀγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ ὡς ἀκολουθῶς:

«Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,
Ἐν ψυχῇ συντετριμμένη καὶ συγκινήσει βαθεῖα ἀλλὰ

καὶ ἐν ἀπείρῳ εὐγνωμοσύνῃ πρὸς Ὑμᾶς, Παναγιώτατε, καὶ
πρὸς ὑμᾶς, σεβάσμιοι συνοδικοὶ σύνοδοι, δέχομαι τὸ ἱερὸν
τοῦτο μήνυμα, τὸ ἐξαγγέλον μοι ὅτι πατρικὴ προκρίσει καὶ
προβλήσει τῆς Ὑμετέρας προσηκυντῆς καὶ Παναγιώτης καὶ
καὶ εὐμενεῖ κανονικῇ ψήφῳ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου,
καλοῦμαι ἵνα κλίνω τὸν αὐχένα εἰς νέον τοῦ Κυρίου χρη-
στόν ζυγόν, καθιστάμενος Ἐπίσκοπος ἐν τῇ ποτνίᾳ Μητρὶ
Ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Ἐλεηθεὶς ἀπὸ Θεοῦ
νά ὑπηρετήσω ἀπὸ νεαρστάτης ἡλικίας εἰς τὰς ἐνταῦθα αὔ-
λας τοῦ Κυρίου, γνωρίζω τὰς βαρυτάτας εὐθύνας, ἃς συνε-
πάγεται τὸ Ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα, καὶ μάλιστα ἐν τῇ Μητρὶ
Ἐκκλησίᾳ, ἐνθα τὰ ποικίλα αἰτήματα ἔχουν δεινέκες ὅχι
μόνον τοπικόν, ἀλλὰ πανορθόδοξον καὶ παγκριστιανικόν, καὶ
δὴ καὶ πανανθρώπινον, ὡς χαρακτηριστικῶς ἐτονίσατε, Πα-
ναγιώτατε. Μαθητεύσας παρὰ τοὺς πόδας τῆς Ὑμετέρας
Ὑπάτης Κορυφῆς ἐπὶ δεκαεξαετίαν ὄλην, εἶδον τὰ αἰτήμα-
τα ταῦτα διακονούμενα ὑπ' Αὐτῆς μετ' ἀγάπης πολλῆς, μει-
λιχρότητος καὶ αὐταπαρνήσεως, μετὰ τῆς περὶ Ὑμᾶς Θεοτι-
μῆτος καὶ συνυπευθύνου Ἱεραρχίας, ὥστε τὰ διέπωμαι τα-
πεινῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος τῆς ἐν θυσίᾳ διακονίας καὶ
προσφορᾶς. Σχῶν, λοιπόν, τὸ μοναδικόν τοῦτο προνόμιον νά
μαθητεύσω παρ' Ὑμῖν, Θειώτατε Πάτερ, καὶ γνωρίσας κα-
λῶς τὸ ἀνύστακτον τοῦ πνεύματός Σου, τὸν παλμόν τῆς καρ-
δίας Σου καὶ τὸ ἀκαμπτον τῆς θελήσεώς Σου ὑπὲρ τῶν δι-
καιῶν καὶ τῆς εὐκλείας τοῦ Θρόνου Σου, ἠτύχησα συγχρό-
νως νά συνεργασθῶ μετὰ πάντων ὑμῶν, Σεβασμιώτατοι ἅγιοι
Συνοδικοὶ πάρεδροι, ἀπὸ τῶν ἐπικαίρων θέσεων τῶν Συνο-
δικῶν Γραφείων, καὶ νά διδαχθῶ καὶ μορφωθῶ πολλὰ περὶ
τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ζωῆς, τῶν ἀνθρωπείων καὶ τοῦ κόσμου
γενικῶς, διό καὶ ὁ λόγος τῆς εὐχαριστίας μου πρὸς τὴν Ὑμε-
τέραν Παναγιότητα καὶ πρὸς ὑμᾶς πάντας εἶναι ὁ πρῶτος
καὶ ὁ μέγιστος. Παρὰλλήλως, ἐπιτραπῆτω μοι, ὅπως κατὰ
τὴν ἱεράν καὶ μοναδικὴν ταύτην στιγμὴν τῆς ζωῆς μου, μνη-
σθῶ εὐγνωμόνως λίαν, τοῦ μεγάλου ἐκείνου Ἱεράρχου τῆς
Μητρὸς Ἐκκλησίας, τοῦ αἰοδίδμου Μητροπολίτου Χαλκηδό-
νος κυροῦ Μελίτωνος, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναξίως φέρω καὶ
παρὰ τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθην τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς
τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ὕψος καὶ τὸν τρόπον διακονίας καὶ
προσφορᾶς πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τοῦ διαδόχου ἐκείνου, τοῦ
Γέροντός μου Μητροπολίτου Βαρθολομαίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου
τὴν συνετὴν καθοδήγησιν διετέλεσα μέχρι σήμερον καὶ τὸν
ὅποιον ἔχω ἀπὸ σήμερον τὴν τιμὴν νά διαδέχωμαι, ἐγὼ ὁ
ταπεινός, εἰς τὸν Θρόνον τῆς λαχούσης μοι Ἀγιοτάτης Μη-
τροπόλεως Φιλαδελφείας.

Παναγιώτατε,

Ὑπείκων παντελῶς εἰς τὸ θεῖον θέλημα, τὴν πρόκρισιν
Ὑμῶν καὶ εἰς τὴν Συνοδικὴν κρίσιν ὁμολογῶ μὲν τὴν μηδα-
μινότητά μου, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν μου ἐπὶ τὸν καλοῦντα Κύ-
ριον καὶ ἑλπίζω ὅτι θά δυνήθῃ νά φανῶ ἀντάξιος τῶν προσ-
δοκιῶν Σας καὶ νά ἀνταποκριθῶ εἰς τὰς ἐν εὐμενεῖᾳ πολλῇ
ἀνατιθεμένας μοι Ἀρχιερατικὰς εὐθύνas, δι' ἃς ἐπικαλοῦ-
μαι προκαταβολικῶς τοῦ Ὑψίστου τὸ ἄμετρον ἔλεος καὶ τὰς
θεοπειθεῖς ὑμῶν εὐχὰς. Εὐγνωμονῶ, Παναγιώτατε Πάτερ,
ἀπείρως ἐπὶ πᾶσι καὶ ἀνανεῶνω σήμερον, ἅπαξ ἔτι, τὸν
κατὰ Θεὸν ὄρκον μου, ὅτι θά ἀναλώσω πάσας τὰς δυνάμεις
μου εἰς τὴν πίστην καὶ ἀφωσιωμένην ὑπηρεσίαν καὶ τὴν δό-
ξαν τοῦ παντέρου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μένων, ὡς μέχρι
τοῦδε, διάκονος, ἐν κυριολεξίᾳ, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ὑμε-
τέρας πολυσεβάστου Παναγιότητος. Πολλὰ τὰ ἔτη Σας Πα-
ναγιώτατε, καὶ ἅγιοι Συνοδικοὶ Ἱεράρχαι».

Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς
Συνόδου οἱ Σεβασμιώτατοι Συνοδικοὶ Ἀρχιερεῖς κατήλθον
καὶ πάλιν εἰς τὸν Πάνσεπτον Πατριαρχικὸν Νάον ὅπου καὶ
ἔγινε ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐψηφισμένου Μητρο-

πολίτου Φιλαδελφείας κυρίου Μελιτώνος τό Μέγα Μήνυμα καί ἡ Εὐχαριστία κατὰ τήν καθιερωμένην τάξιν.

Ἡ χειροτονία τοῦ νέου Ἱεράρχου τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐτελέσθη τήν Κυριακὴν, 28ην Ὀκτωβρίου ἐ.ε., ἐν χαρμῶν ἀτμοσφαῖρᾳ μετὰ πάσης τιμῆς καί μεγαλοπρεπείας, ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, προεξάρχοντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μέ συλλειτουργοῦς ἀπαντας τοὺς Σεβασμιωτάτους Συνοδικούς Ἀρχιερεῖς καί τοὺς ἐπὶ τούτῳ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐλθόντας Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Γερμανίας Αὐγουστίνον, Βελγίου Παντελεήμονα, Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὄρους καί Ἀρδαμερίου Νικόδημον καί Μιλήτου Ἀπόστολον, ἡγουμένον τῆς ἐν Χαλκιδικῇ Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακοκυτρίας.

Εἰς τό τέλος τῆς Δοξολογίας ὁ Θεοφιλέστατος Ἐφηφισμένος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀνέγνωσε τήν «Ὁμολογίαν Πίστεως». Ἡ χειροτονία αὐτοῦ ἐτελέσθη πρό τῆς ἀναγνώσεως, κατὰ τήν τάξιν, τῆς Ἀποστολικῆς περικοπῆς.

Εἰς τό πυκνὸ ἐκκλησίασμα συγκαταλέγοντο συμπροσευχόμενοι ἐκ μέν τῆς Πόλεως οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Εὐχαΐτων κύριος Τιμόθεος, Θεοδορουπόλεως κύριος Γερμανὸς καί Τρανουπόλεως κύριος Γερμανός, οἱ Πανιερώτατοι Μητροπολίται Ἀμφιπόλεως κύριος Θεόκλητος, Σελενικῆς κύριος Κύριλλος, Λαοδικείας κύριος Ἰάκωβος καί ὁ Θεοφιλέστατος Ἐφηφισμένος Μητροπολίτης Σεβαστείας κύριος Δημήτριος καί ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Ἀταμείας κύριος Σπυρίδων, Λαμψάκου κύριος Μακάριος καί Ταμνείας κύριος Θεοφάνης, Ἐξάρχος τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν τῇ Πόλει.

Ἐπίσης παρέστησαν οἱ Ἐξοχώτατοι κ. Εὐθύμιος Χριστοδούλου, Ἀναπληρωτὴς Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, κ. Βύρων Πολύδωρας, Ὑφυπουργὸς Προεδρείας Κυβερνήσεως, κυρία Καλλιόπη Μπουρδάρα, Ἀναπληρωτὴς Ὑπουργὸς Παιδείας καί Ὁρησκευμάτων καί ὁ πρῶν Ὑπουργὸς Προεδρείας κύριος Νικόλαος Θέμελης, ὁ Ἐντιμώτατος κύριος Χριστόδουλος Λάζαρης, Ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἐντιμολογώτατος κύριος Παναγιώτης Ἀγγελόπουλος, Ἀρχὼν Μέγας Λογοθέτης καί Μέγας Εὐεργέτης τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Εὐγενεστάτης συζύγου αὐτοῦ κ. Ἑλένης Ἀρχοντίσσης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Σύν τοῖς ὡς ἄνω προσήλθον συμπροσευχόμενοι καί ὁμᾶς Ἀγιορειτῶν Πατέρων, ἄλλοι κληρικοί ἐξ Ἑλλάδος καί τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁφικιᾶλοι τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Νομικοὶ Σύμβουλοι τῶν Πατριαρχείων, Ἐκπαιδευτικοί, οἱ οἰκεῖοι τοῦ νεοχειροτονηθέντος μέ ἐπὶ κεφαλῇ τὸν πατέρα του κύριον Κωνσταντῖνον Καρᾶν, ὅμιλοι προσκυνητῶν ἐξ Ἑλλάδος καί πλῆθος εὐσεβοῦς λαοῦ ἐκ τῆς Πόλεως.

Ἐν τέλει τῆς Θείας Λειτουργίας ὁ Πατριάρχης ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῇ τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας τήν Ἀρχιερατικὴν μίτραν καί ἐνεχείρησε τήν ποιμαντορικὴν ράβδον.

Ἀκολούθως, ὁ Σεβασμιώτατος ἀνελθὼν εἰς τὸν Ἀρχιερατικὸν Θρόνον, ἐποίησεν ἀπόλυσιν καί διένειμεν τὸ ἀντίδωρον.

Ἐπικυροῦντις δεξιῶσις ἐν τῇ Αἰθούσῃ τοῦ Θρόνου τῶν Πατριαρχείων, καθ' ἣν ἡ Αὐτοῦ Θεοστάτη Παναγιότης εἶπε τὰ ἑξῆς:

ΠΡΟΣΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΞΙΩΣΙΝ

«Ἱερώτατε Μητροπολίτα Φιλαδελφείας, ὑπέρτιμε καί ἔξαρχε Λυδίας καί Πρόεδρε Βενετίας κύριε Μελιτών, ἀδελφέ ἐν Κυρίῳ καί συλλειτουργέ λιαν ἀγαπητέ,

Ναί! Ἀδελφός ἡμῶν ἀπὸ τῆς σήμερον, τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, σὺ ὁ μέχρι χθὲς πρόθυμος διάκονος καί θεράπων τῆς ἡμῶν Μετριότητος καί πάντων. Καί σέ τιμᾷ τό γεγονὸς ὅτι, κατὰ τό Μικρὸν Μήνυμα, ἀμέσως μετὰ τήν παμψηφεὶ ἀνάδειξίν σου εἰς Ἐπίσκοπον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐδήλωσας ἐπὶ Συνόδῳ ὅτι θά παραμείνης κυριολεκτικῶς διάκονος, παραμένων καί ἐφεξῆς ἐπικεφαλῇ τοῦ Γραφείου τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου καί τῶν συναφῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ὑπηρεσιῶν.

Εἰς τὸν ἱερόν τοῦτον χώρον καί εἰς τὴν ἁγίαν ταύτην διακονίαν διέπρεψες μέχρι σήμερον, διακριθεὶς διὰ τὸν ζῆλον καί τὴν ἐργατικότητά σου, τὴν φιλοτιμίαν καί τὴν προθυμίαν σου, τὴν ὑποδειγματικὴν ἀφοσίωσιν εἰς τό καθῆκον καί τό ζωηρόν ἐνδιαφέρον σου διὰ τὴν προώθησιν τῶν συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας, καί ταῦτα πάντα ἀπὸ φυλακῆς πρωτὰς μέχρι νυκτός, ἐνίοτε δέ καί ἀπὸ νυκτός μέχρι φυλακῆς πρωτὰς, ὅταν ἐπείγουσα ἀνάγκη τῆς Ἐκκλησίας τό ἀπῆτει. Οὐδέποτε ἡρνήθης ὑπηρεσίαν, οὐδέποτε δυσανεσχέτησες, οὐδέποτε προέβαλες κόπῳσιν, ἐνῷ πολλάκις ὑπῆρχε πρᾶγματι αὕτη, διὰ νὰ ἀποφύγῃς ἀνταπόκρισιν εἰς τὰς πολλαπλᾶς ὄντως ἀπαιτήσεις τῶν Συνοδικῶν Γραφείων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπὸ δεκαεξαετίας πιστῶς διακονεῖς.

Καί ἤλθεν ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία ἤμειψε τοὺς κόπους σου ἐν τῇ δικαιοκρασίᾳ αὐτῆς καί σέ ἀνύψωσεν εἰς τό μέγα τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, σὺν τῇ ἐντολῇ νὰ συνεχίσῃς τὴν ἀποδοτικὴν προσφοράν σου. Καί σὺ ὅπως πάντοτε μέχρι τοῦδε, οὕτω καί τὴν φορὰν ταύτην ἀγογγύστως ἀπεδέχθης τὴν ἐντολήν καί κύψας τὸν αὐχένα ἀπήντησες τῇ Ἐκκλησίᾳ: «ἰδοὺ ὁ δούλος Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τό ρῆμα σου». Καί τό ρῆμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ρῆμα Κυρίου, ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι ὁ εἰς τοὺς αἰῶνας παρατεινόμενος Χριστός.

Συνεργός, λοιπόν, ἐν Κυρίῳ τοῦ Πατριάρχου σου καί τῶν λοιπῶν ἐνταῦθα ἁγίων ἀδελφῶν, ἔρχεσαι νὰ συνεχίσῃς μαζί μας τὴν ἐν ταπεινώσει καί ἀνεξαντλήτῳ ἀγάτῃ ὑπηρεσίαν καί προσφορὰν τοῦ Φαναρίου ὡς παράγοντος πνευματικῆς οἰκοδομῆς καί πολιτισμοῦ πρὸς τὰ ἐγγύς καί τὰ μακρὰν τέκνα του καί πρὸς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. Διότι, «Τό Φανάρι, ὅπως λέγει σύγχρονος συγγραφεὺς, ἀσχοληθεὶς μέ τὰ κατ' αὐτό, εἶναι μία πραγματικότητα πού σημαδεύει —συνειδητὰ ἢ ὑποσυνειδητὰ— τὴν ζωὴν ὅλων μας, σχετικῶν καί ἀσχετων, γιατί φανερῶνει μία τραγωδία: Τὴ Μάνα ἔκεινη πού ἔχοντας χάσει μέσα ἀπὸ τίς παράξενες ἱστορικές συνδηῖκες τὰ δικὰ της τὰ σαρκικά παιδιά, γίνεται στοργικὴ Μάνα γιὰ τὰ παιδιά ὅλων τοῦ κόσμου, διδάσκαλος φιλόανθρωπος, ποιμένας ἀγαθός γιὰ ὅλην τὴν Οἰκουμένην...

Τό Πατριαρχεῖον μέ κάθε του διάλογο σιωπᾷ καί μέ τὴν σιωπῇ του συνδιαλέγεται. Τό Πατριαρχεῖο φανερῶνει καί μαρτυρεῖ τὸν ἀληθινόν δρόμον, ἀφοῦ οὐσιαστικά κ' ἀσταμάτητα ζεῖ καί τρέφεται ἀπὸ τό Παῦλειον «οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν».

Χαίρομεν διότι ἔχεις βαθεῖαν συνειδήσιν τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ διὰ σέ καί δι' ἡμᾶς αὐτοὺς καί διὰ πάντα ἕτερον τό διακονεῖν ἐν ταῖς αὐλαῖς ταύταις, ἥτοι ἀπὸ τῶν ἱερῶν πνευματικῶν ἐπαύξεων τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. Καί μέ τὴν συναίσθησιν ταύτην συνέχισε τὴν προσφορὰν σου ἐν τοῖς συνοδικοῖς Γραφείοις, καί δὴ ἐν τῇ Ἁγίᾳ καί Ἱερᾷ Συνόδῳ, τῷ βουλευτηρίῳ τούτῳ, ἔνθα ἐν φόβῳ Θεοῦ συζητοῦνται καί θεωροῦνται τὰ ἀπασχολοῦντα τὴν Ἐκκλησίαν ζητήματα καί ἔνθεν ἐκπορεύονται αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς, εἰς οἰκο-

δομήν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς παρηγορίαν καί ἐνίσχυσιν τῶν πιστῶν καί εἰς ἐδραίωσιν τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης καί τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

Συγχαίρομέν σοι πατριῶς ἀπαῖς ἐπὶ τῇ τιμητικῇ προκοπῇ τῆς Ἐκκλησίας καί ὁμοῦ μετὰ σου συγχαίρομεν καί τῷ Γέροντί σου καί τοῖς κατὰ σάρκα πατρί καί ἀδελφοῖς σου καί ὅπασι τοῖς ὁμοχωρίοις καί φίλοις σου καί ἐπικαλούμεθα ἐπὶ πάντας τὴν χάριν καί τὴν εὐλογίαν τοῦ Παρακλητοῦ, τοῦ Ὁποίου ἡ πνοή ἐπλήρωσε σήμερον ὅλον τὸν οἶκον τοῦτον «οὗ εἴμεθα καθήμενοι». Ὁ Ἄξιος!».

Μεθ' ὃ νέος Ἱεράρχης ἐν συγκινητικῇ προσλαλιᾷ ἀντιφώνησεν ἐπὶ λέξει:

«Παναγιώτατε Πάτερ καί Δέσποτα, Σεβασμία τῶν Ἱεραρχῶν χορεία, Ἐξοχώτατοι κύριοι Ἱπουργοί, Ἐντιμολογίωτατοι Ἀρχόντες, Πατέρες καί ἀδελφοί ἐν Κυρίῳ, Ἀγαπητοί μου φίλοι,

«Μικράν ἔχεις δύναμιν καί ἐτήρησάς μου τόν λόγον καί οὐκ ἤρνησώ τό ὄνομά μου» (Ἀποκ. 3, 8).

Ὁ λόγος τῆς Ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως οὗτος, ἀναφερόμενος εἰς τόν Ἄγγελον, δηλαδή εἰς τόν Ἐπίσκοπον, τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἐκκλησίας, εἰς ὅλην τὴν λακωνικὴν αὐτοῦ βραχύτητα σκιαγραφεῖ ἐπιγραμματικῶς καί ὡς ἄριστα τὴν ἀντινομικὴν φύσιν τοῦ πιστοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, πού πρέπει νά εἶναι πᾶς ὁ εἰς τό ὄνομα Αὐτοῦ θεοαπιστάμενος, ἰδιαιτέρως δέ ὁ Ἐπίσκοπος.

Κατιστάμενος ἀπό τῆς σήμερον, Παναγιώτατε, ὡς ἐκ τῆς διὰ τῶν τιμῶν καί σεπτῶν χειρῶν Σου καί τῶν συλλειτουργῶν Σου ἁγίων Ἀρχιερέων χειροτονίας μου εἰς τόν τρίτον καί ὑψιστον βαθμόν τῆς ἱερωσύνης, ταπεινός διάδοχος τοῦ Ἀγγέλου τῆς Ἐκκλησίας Φιλαδελφείας, καί τοῦ ἔργου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐλάχιστος συνεχιστής, ἀναλογίζομαι ἐν τρόμῳ ὅτι τῷ ὄντι ὅση καί ἂν εἶναι ἡ κατὰ κόσμον δύναμις καί προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου, δέν ἐπαρκεῖ εἰς ἐπιτέλεσιν τοιαύτης ὑπερανθρώπου ἀποστολῆς. Καί ἐν τούτοις δέν ἀποδιδίω, διότι γνωρίζω ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ὁμολογουμένῃ ἀδυναμίᾳ μου ἠλεήθην μεγάλως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νά τηρήσω ἀπαρέγκλιτον τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παιδιόθεν ἔνταξιν καί κλήσιν μου, νά ὑπηρετήσω ὅση μοι δύναμις μέχρι σήμερον αὐτὴν καί νά διώσω τὰς μέχρι τοῦδε ἡμέρας τῆς ταπεινῆς μου ζωῆς ἐν συνεχεί ἐπικλήσει τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καί τῆς Παναγίας Μητρός Του.

Τὴν πιστότητα καί ἀφοσίωσιν αὐτὴν προβάλλει ἐπικαίρως καί ἡ ἀνωτέρω φράσις τῆς Ἀποκαλύψεως ὡς μοναδικὴν ἐλπίδα καταξίωσης τοῦ εἰς τόν χρηστόν τοῦ Κυρίου ζυγόν διὰ βίου ἀφιερουμένου ἀνθρώπου.

Μὴ διαθέτων, λοιπόν, Παναγιώτατε, ἄλλους τίτλους εὐγενείας ἢ κατὰ κόσμον περγαμηνὰς πέποιθα ὅτι τό ἄμετρον ἔλεος τοῦ καλέσαντός με Ἰησοῦ Χριστοῦ θά ἐπιβλέψῃ, διὰ τῶν εὐχῶν Σας, καί ἐπὶ τὴν ἰδικὴν μου ταπεινώσιν, διὰ νά μέ ἀναδείξῃ ἐν τῷ Ἀμπελώνί Του ἀντάξιον τῶν Ὑμετέρων προσδοκιῶν ἐργάτην τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἄλλωστε, ἐν τῇ ὡς ἄνω περιγραφῇ τοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀδυναμίᾳ θριάμβου τοῦ Θεοῦ ἐλέους, ὅλοι ἡμεῖς, οἱ τὰ ἐνταῦθα σκηνώματα τοῦ Κυρίου καί τὴν Κιβωτόν τοῦ Γένους φυλάσσοντες, διαβλέπομεν ὁ καθείς μας ὄχι μόνον τὴν ἰδικὴν του φυσιογνωμίαν καί ἐν ταπεινώσει πορείαν, ἀλλὰ καί συνόλης τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τόν ἱερόν δόλιχον, ὅστις, ὅν καί ἐσχάτως διακονεῖται ὑπὸ ὀλίγων καί κατὰ κόσμον ἀδυνάτων ἀνθρώπων, ὅμως εὐλογεῖται πάντοτε δαυριλῶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, τοῦ βραβεύοντος τὸν πόθον καί τό φρόνημα καί τὴν πρόθεσιν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην προϋπόθεσιν καί κατὰ κόσμον καταβολήν.

✱✱

Ἄλλ' ἐκ τῆς προσωπικῆς σήμερον Πεντηκοστῆς μου μόλις ἐξερχομένῳ, Παναγιώτατε. Αὐθέντα καί Δέσποτα, ἐπι-

τρέψατέ μοι, πρωτίστως πρὸς Ὑμᾶς νά στρέψω τοὺς εὐγνώμονας ὀφθαλμούς καί νά ἐκφράσω τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας μου δι' ὅσα παρὰ τῆς Μητρός Ἐκκλησίας παιδιόθεν, καί παρὰ τῆς Παναγιότητός Σου ἰδιαιτέρως, ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Αὐλὴν εἰσόδου μου μέχρι σήμερον ἐδέχθην εὐεργεσίας, αἱ ὁποῖαι καί μέ ἐστήριξαν μεγάλως εἰς τό νά ἀνταποκριθῶ κατὰ δύναμιν εἰς τὰς ἐκάστοτε ἀνατεθείσας μοι ἱερὰς ὑποχρεώσεις καί τιμητικὰς εὐθύνas.

Ἐν τῷ σεπτῷ καί ἱλαρῷ προσώπῳ τῆς Ὑμετέρας Θεοφρουρήτου Κορυφῆς, Τιμιώτατε Πάτερ, ἡτένισα πάντοτε τὴν πιστοτέραν ἐκφράσιν τῆς πατρικῆς στοργῆς, τὴν ἐπικεστέραν κρίσιν τῆς ἐν Θεῷ καρτερίας, τὴν σταθερωτέραν ποδηγεσίαν ἐν ἀποστολικῇ ἀπλότητι, διό καί εἶχον καί ἔχω πάντοτε τὴν βεβαιότητα ὅτι, ἀκόμη καί κατὰ τὰς ριζοσπαστικὰς στιγμὰς τῶν ἐν τῇ Δοικῇ ἀναποφεύκτων δυσχερειῶν καί κινδύνων καί ἐν ὥρᾳ δειλίας, ὄντως «συνεπορεύετο μεθ' ἡμῶν», διὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, ὁ Θεός. Διὰ βίου παντός, Παναγιώτατε Σὰς εἶμαι εὐγνώμων καί ὑπόχρεος διὰ τὴν πατρικὴν Σας πρὸς με στήριξιν καί ἐνίσχυσιν, εἰς τὴν ὁποίαν καί ὀφείλω τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σήμερον διακονίαν μου.

Ἀλλὰ καί πρὸς πάντας τοὺς ἁγίους Συνδικούς Ἀρχιερεῖς πολλὰς ὀφείλω χάριτας διὰ τε τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐκάστοτε ὑπ' αὐτῶν ἐμπιστοσύνην πρὸς τό ταπεινόν μου πρόσωπον, κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν καιρίων θέσεων τῶν Συνδικῶν Γραφείων ἐκτενὴ συνεργασίαν, καί διὰ τὰς πολυτίμους αὐτῶν ὑποδείξεις καί συμβουλὰς, αἵτινες μέ ἐχειραγώγησαν εἰς τὴν κατὰ τό δυνατόν καλυτέραν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων μου, καί διὰ τὴν τιμίαν καί ὁμόθυμον ψῆφον τῶν καί διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν εἰς τὴν σημερινὴν θείαν πανδαισίαν.

Μέ ὅλην ὅμως ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην καί συγκίνησιν ἀναφέρομαι, κατὰ τὴν ἱεράν αὐτὴν ἡμέραν, εἰς τὴν σεπτὴν μνήμην τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος καί κορυφαίου ἐν Ἱεράρχαις Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κυροῦ Μελίτωνος, ὅστις δέν μοι ἐκληροδότησε μόνον τό πολυτίμόν του ὄνομα, τό ὁποῖον ἐτίμησε διορθοδόξως, διαχριστιανικῶς καί διεθνῶς, ἀλλὰ πρό πάντων μέ ἐδίδαξε διὰ τοῦ ζῶντος παραδείγματός του τὴν ἄκραν ἀφοσίωσιν εἰς τὸν πάνσεπτον Οἰκουμενικόν Θρόνον τὴν πορείαν εὐθύνης καί τὴν μέχρις αὐτοθυσίας διακονίαν εἰς τὰ ἐν γένει ἱερά τῆς Ἐκκλησίας συμφέροντα, τέλος δέ καί τὴν ἐν ἀνάγκαις καί θλίψεσι καρτερίαν καί ἄνευ γογγυσμοῦ ὑποταγὴν εἰς τό θέλημα τοῦ Κυρίου. Τὴν φωτεινὴν προσωπικότητά Του πάντοτε θ' ἀναπαύω καί θά διδάσκωμαι καί θά ἀναπαύωμαι ἐν ὥρᾳ θλίψεως ἐξ αὐτῆς.

Εἰς τόν Σεβασμιώτατον Γέροντά μου Μητροπολίτην Χαλκηδόνος Βαρθολομαῖον, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέομαι ἀπὸ τῶν παιδικῶν μου χρόνων καί ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πολυτίμος σύμβουλος καί ὁδηγός μου καί εὐηρεστήθῃ νά μέ χειροτονήσῃ εἰς Διάκονον ἀλλὰ καί οὐδέποτε ἐπαύσατο καθοδηγῶν με διὰ τῆς συνετῆς συμβουλῆς του ἐν τε τῇ διακονίᾳ μου εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Αὐλὴν καί εἰς τὸν ἐν γένει βίον μου καί τὸν ὁποῖον διαδέχομαι ἀπὸ τῆς σήμερον εἰς τὸν Θρόνον τῆς λαχούσης μοι Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Φιλαδελφείας ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω καί κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἐπὶ τό ἐπισημότερον, τόν λόγον τῆς ἀπείρου εὐχαριστίας μου καί τὴν θαυμάσιαν μου εὐγνωμοσύνην.

Ὡσαύτως ἐπιθυμῶ νά μνημονεύσω, ἐν ψυχῇ συντετριμμένην, τό ὄνομα τῆς ἀειμνήστου μητρός μου Στυλιανῆς, ἡ ὁποία ἀνυστάκτως ἐμερίμνησε νά μέ ἀναθρέψῃ ἐν παιδείᾳ καί νοουθεσίᾳ Κυρίου, ἀλλὰ καί ἐν πτωχείᾳ πολλῇ διατελοῦσα εἰργάσθῃ μετὰ τῶν παρόντων σήμερον ἐνταῦθα πατρός μου Κωνσταντίνου καί τῶν ἀδελφῶν μου ὑπερανθρώπως διὰ νά καταστήσουν δυνατὴν τὴν εἰς τὰ γράμματα πορείαν μου καί ἐκ τῆς τοιαύτης ἐθελουσίας ἡσθέντησεν ἀνιάτως ἡ μήτηρ μου καί κυριολεκτικῶς ἐθυσιάσθῃ ὑπὲρ ἐμοῦ. Τό αὐτό ἔπραξαν

καί ὁ πατήρ καί οἱ ἀδελφοί μου ἐργαζόμενοι ἐν Ἱμβρῳ κατ' ἀρχάς καί ἀπάτριδες ἐν συνεχείᾳ, διὰ τήν μόρφωσίν μου. Ἀπό τῆς θέσεως ταύτης ἀναγνωρίζω τās θυσίας των, ἐκφράζω πρὸς τήν μνήμην τῆς μητρός μου καί πρὸς τοὺς ἐν ζωῇ πατέρας καί ἀδελφούς μου τήν θαθεῖαν εὐγνωμοσύνην καί εὐχαριστίαν μου.

Καί τοὺς λοιποὺς σεβασμίους Ἱεράρχας τοῦ Θρόνου ἐνταῦθα, τοὺς διδασκάλους μου, καί ὅλους ἰδιαιτέρως τοὺς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Αὐλῇ συναδέλφους μου, μέ ἐπικεφαλῆς τόν ἅγιον Πρωτοσυγκελλεύοντα, ἀλλά καί τοὺς λοιποὺς τιμίους συνεργάτας μου ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς Συνόδου, οἱ ὅποιοι πάντοτε ἐν ἀδελφικῇ στοργῇ καί κατανοήσει συνειργάσθησαν καί συνεργάζονται μετ' ἐμοῦ καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ὀφείλω νά εὐχαριστήσω ἐγκαρδίως καί νά εὐχηθῶ ὅπως ἀποδίδῃ ἐκάστῳ ὁ Κύριος «κατά τήν καρδίαν αὐτοῦ».

Πρὸς ὅλους τοὺς εὐγενῶς προσελθόντας εἰς τήν κορυφαίαν σήμερον χαράν μου σεβασμίους Ἱεράρχας καί πολυτίμους φίλους, μέ ἐπικεφαλῆς τοὺς ἐξοχωτάτους κυρίους Ὑπουργούς, εἴτε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔσπευσαν νά παρευρεθῶν ἐνταῦθα εἴτε ἐκ διαφόρων σημείων τῆς Πόλεως, καθὼς καί πρὸς τοὺς ὁμοπατρίους μου Ἱμβρίους· ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω πρὸς ὅλους ὑμᾶς τοὺς παρόντας, καί πρὸς ἕνα ἕκαστον κατ' ὄνομα τās θερμότερας τῶν εὐχαριστιῶν μου.

Ἄς μοι ἐπιτραπῇ τέλος νά ἀπευθύνῃ τās θερμὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τόν «εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν προθύμον» Ἀρχοντα Μ. Εὐεργέτην καί Μ. Λογοθέτην τῆς Μητρός Ἐκκλησίας Παναγιώτην Ἀγγελόπουλον μετὰ τῆς ἐριτίμου συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης, Ἀρχοντίσσης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καί πρὸς τήν οἰκογένειάν των, εἰς τήν εὐσέβειαν καί φιλογένειαν τῆς ὁποίας καί ὀφείλεται ἡ ἀνέγερσις τοῦ Πατριαρχικοῦ τούτου Οἴκου, διὰ τήν τιμητικὴν των παρουσίαν ἐνταῦθα κατὰ τήν μοναδικήν ταύτην ἡμέραν τῆς ζωῆς μου.

Τό λοιπόν, Παναγιώτατε καί Θειώτατε Δέσποτα, διαδεδωκεῖσθε καί αὐτῇ τῇ Τμετέραν Σεπτὴν Κορυφῇ καί τῇ Μητέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ὅτι καί ἐφεξῆς δέν πρόκειται νά φεισθῶ κόπων καί μόχθων ὑπὲρ τοῦ κλέους καί τῆς εὐσταθείας τοῦ πανιέρου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί τοῦ Γένους μας, ὅση μοι δύναμις ἐργαζόμενος.

Καί νῦν, εὐλόγησόν με, Δέσποτα ἅγιε, ταῦτα ὑποσχομένον. Ἔστωσαν δέ μοι ἡ Παναγία καί Ὁμοούσιος καί Ζωαρχική Τριάς καί ἡ Πατρική Τμῶν εὐχή βοηθός καί συνοδός καί ἀντιλήπτωρ διὰ θίου. Πολλά τά ἔτι Σας, Παναγιώτατε!».

Ἐν τέλει δ' ἐδέχθη τά συγχαρητήρια καί τās εὐχάς πάντων τῶν παρισταμένων.

Εὐχή ὅλων μας εἶναι ὅπως ὁ νέος Ἱεράρχης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν γνωστήν προσφορὰν του, περιβεβλημένος πλέον καί μέ τήν χάριν τῆς Ἀρχιερωσύνης, συνεχίσῃ νά προσφέρῃ τās πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἐν ὑγείᾳ, πνευματικῇ ἀκμῇ, χαρᾷ καί αἰσιοδοξίᾳ ὑπὲρ τῆς Μητρός Ἐκκλησίας καί τοῦ Γένους.

Α.Π.Δ.

Εἰς πάντα τά ἄνωτέρω ἄς ἐπιτραπῇ καί εἰς τόν γεγραφόν Ὁρθόδοξον Σύλλογον «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» νά υποβάλῃ τά θαυτάτα σέβῃ τοῦ Δ. Συμβουλίου αὐτοῦ πρὸς τόν νέον ἅγιον Ἱεράρχην, Μητροπολίτην Φιλαδελφείας Κύριον Μελίτωνα

καί νά διαδηλώσῃ τήν χαράν καί τήν ἱκανοποίησίν του, εὐχαριστῶν συγχρόνως τόν Ἅγιον Φιλαδελφείας διὰ τήν πρόθυμον καί στοργικὴν πάντοτε συμπαράστασιν τούτου εἰς τό ἔργον τοῦ Συλλόγου, εὐχόμενος αὐτῷ ὑγείαν καί μακροήμερυσιν καί ἐξ ὕψους δύναμιν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Νέο βιβλίο γιά τοὺς Νέους

ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Μέ τόν παραπάνω τίτλο ἐξεδόθη νέο βιβλίο τοῦ ἱεροκήρυκος ἀρχιμ. Δανιήλ Ἀεράκη. Ἀπευθύνεται στά σύγχρονα νιάτα. Ἐξετάζει ἀπό πολλές πλευρές τό θέμα τῆς ἐλευθερίας.

Ἀποτελεῖται ἀπό 120 σελ. Ἀπευθύνεσθε στή διεύθυνση: Ἀρχιμ. Δανιήλ Ἀεράκη, Μαραθῶνος 1, 155 61 Χολαργό, ἢ στό τηλέφωνο 3212.107 (κ. Ἰω. Τακῆ, κάθε πρωτ 11 - 1).

«ΝΕΟΝ ΜΗΤΕΡΙΚΟΝ»

Τοῦ Π. Β. Πάσχου

Ἀπό τίς ἐκδόσεις «Ἀκρίτας», μόλις κυκλοφόρησε τό τρίτο βιβλίο τῆς σειρᾶς «Ἀγιολογική Βιβλιοθήκη», μέ τόν τίτλο «Νέον Μητερικόν», μέ πλούσια βυζαντινὴ εἰκονογράφηση καί διακόσμηση. Πρόκειται γιά τό πραγματικό «Μητερικόν», πού ἡ συλλογή του ἔγινε στά βυζαντινά χρόνια καί τοῦ ὁποίου ἀπομνημῆσεις κυκλοφόρησαν στά παλαιότερα χρόνια μά καί στίς μέρες μας. Μετὰ τά προλεγόμενα τοῦ Π. Β. Πάσχου, πού διαφωτίζουν φιλολογικά, θεολογικά καί παλαιολογικά προβλήματα, ἐκδίδονται (τά περισσότερα γιά πρώτη φορά) 82 μικρά καί μεγάλα, πατερικά καί ἀσκητικά κείμενα «περὶ τιμίων καί ἁγίων Γυναικῶν», τά ὁποῖα δημιουργοῦν ὄχι μόνο προβληματισμούς, ἀλλά καί διάθεση κατανυκτικὴ στόν σύγχρονο ἀναγνώστη (σελ. 218. Ἐφέσου 24, 171 21 Νέα Σμύρνη).

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ὄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διά τό Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 200

Διά τό Ἐξωτερικόν Δολλάρια 20

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφεῖον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι

ἈΦΙΕΡΩΜΑ

εἰς Ἱμνὴν καὶ Μνήμην τῶ ἐν ἁγίοις

Πατρός ἡμῶν

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

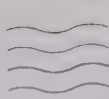
ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως

ἐκ τῆς χιλιοστῆς ἑξακοστοῦς ἐπετειῆς ἀπὸ

τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ

25' Ιανουαρίου 390 - 25' Ιανουαρίου 1990

(1600)



ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ - ΑΘΗΝΑΙ - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1990 ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 1450

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ - 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ • ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ (+1969)

ἈΦΙΕΡΩΜΑ

εἰς Τίμην καὶ Μνήμην τῶ ἐν Ἀγίοις

Πατρὸς ἡμῶν

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως

ἐκ τῆς χιλιοστῆς ἑξακοστοῆς ἐπετειᾷ ἀπὸ

τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ

25 Ἰαννουαρίου 390 - 25 Ἰαννουαρίου 1990

(1600)

ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

«Θεοῦ γινώσκειν ὀρθοδόξως οὐσίαν, Χριστιανοῖς λεγáτον ἐκ Γρηγορίου»

Εἰς τοὺς χριστιανούς ἐδόθη διὰ διαθήκης ὡς κληρονομία, (λεγáτον) ἐκ τοῦ Γρηγορίου, ἡ ὀρθόδοξος γνῶσις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ σημασία τῶν ἀνωτέρω στίχων τοῦ Συναξαρίου τῆς 25ης Ἰανουαρίου. Τοιοῦτο-τρόπως χαρακτηρίζει τὸν Ἅγιον Γρηγόριον ὁ Συναξαριστὴς ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἀντιαιρετικὸν ἀγωνιστὴν, μεταξὺ τοῦ πλῆθους τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐγράφη, πῶς ὅταν ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντίον, κυρίως, τοῦ Ἀρειανισμοῦ εἶπεν ἑπτὰ μόνον ὀρθοδόξους χριστιανούς καὶ ὅταν μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀποστολῆς του ἀνεχώρησεν ἀφῆκε μόνον ἑπτὰ ὁπαδούς τοῦ Ἀρείου, ὅστις ἐδίδασκε κακοδόξως ὅτι ὁ Κύριος Ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι κτίσμα τοῦ Πατρὸς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, καθ' ἣν πιστεύομεν **«καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο»**.

Ἐφέτος συνεπληρώθησαν 1600 ἔτη ἀφ' ἧς ὁ Ἅγιος Γρηγόριος μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, πλησίον Ἐκείνου τὸν Ὅποιον ἠγάπησε καὶ ὑπηρετήσε πιστῶς καὶ ἡγωνίσθη διὰ τὴν πρὸς Αὐτὸν ὀρθὴν πίστιν μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ θάρρους καὶ ἐδίδαξεν ὀρθοδόξως τὴν οὐσίαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ διὰ τῶν περιφήμων θεολογικῶν λόγων αὐτοῦ (ἐξ οὗ καὶ Θεολόγος).

Τὸ γεγονὸς αὐτό, τῆς χιλιοστῆς ἐξακοσιοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ εἶναι λίαν σημαντικόν, διότι, ὡς ἐτονίσθη, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιαιρετικὸς Θεολόγος. Ἐν τούτοις ἡ σημαντικὴ αὕτη ἐπέτειος δὲν ἐορτάσθη οὔτε ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ καταλλήλων ἐκδηλώσεων οὔτε ὑπὸ τῶν μεγάλων πνευματικῶν ἰδρυμάτων τῶν Χριστιανικῶν χωρῶν, οὔτε, τουλάχιστον, ὑπὸ τῶν τοιούτων τῆς χώρας μας, ὡς θά ἔπρεπε, διότι οὗτος, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὑπῆρξε φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ ἐπιστηθίου του φίλου Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐξ ὧν γνωρίζομεν τῷ ἐπροτάθη, μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του, νὰ παραμείνῃ εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ διδάξῃ οὗτος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Διὰ ποῖον ὅμως λόγον αὕτη ἡ σοβαρὰ παράλειψις;

Ἴσως ἡ Δύσις νὰ ἔχῃ λόγον τινα, γνωστοῦ ὄντως ὅτι ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, τῆς ὁποίας ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὑπῆρξε πρόεδρος, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, συνεπλήρωσε τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως καὶ ἐδογματίσε τὰ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος **«ἐκ τοῦ Πατρὸς»**.

Ἡμεῖς ὅμως οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ ἡ πνευματικὴ μας μάλιστα ἡγεσία διὰ ποῖον λόγον ἀδιαφορήσαμεν; Ἡ παράλειψις εἶναι σοβαρὰ καὶ ἀσυγχώρητος.

Εὐτυχῶς πού ὁ διακεκριμένος Καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Ἀριστοτελεῖῳ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης Κύριος Παναγιώτης Χρήστου, ὅστις εὐγνώμων πρὸς τὸν Ἅγιον προέτεινεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις γεραρὰν Ἐταιρείαν τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ὅπως παραχωρήσῃ τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Λαϊκοῦ αὐτῆς Πανεπιστημίου, ἵνα ἐορτασθῇ τὸ γεγονὸς μέ ὁμιλητὴν τὸν ἴδιον. Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐταιρείας εὐχαρίστως υἱοθέτησε τὴν πρότασιν τοῦ κ. Καθηγητοῦ, θεωρήσαν τοῦτο ὡς ἱερὸν καθῆκον. Τοιοῦτοτρόπως ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὴν 26ην Ἰανουαρίου ἐξ. σεμνὴ ἐκδήλωσις, καθ' ἣν ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς δι' ἐμπνευσμένης ὁμιλίας ἀνεπλήρωσε δεόντως τὴν σοβαρὰν παράλειψιν.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Σύλλογος **«Οἱ Τρεῖς Ἱεραρχαί»** παρεκάλεσε τὸν κ. Καθηγητὴν, ἵνα παραχωρήσῃ τὸ κείμενον τῆς ἀξιολόγου ταύτης διαλέξεώς του πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὸ παλαιάμαχον ὁμώνυμον περιοδικόν τοῦ Συλλόγου καὶ μάλιστα εἰς ἐόρτιον τεῦχος ἀφιερωμένο εἰς τὸν Ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον. **«Ὅπερ καὶ ἐγένετο, δι' ὃ καὶ θερμῶς εὐχαριστοῦμεν.**

Εἰς τὸ μετὰ χεῖρας, λοιπόν, τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας δημοσιεύεται ἡ ὄντως σπουδαία αὕτη διάλεξις, ὡς καὶ ἕτερος, δυσέυρετος σήμερον, λόγος ὑπὸ τὸν τίτλον **«Ὅποιος ἐμφανίζεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Γρηγορίου ὁ Θεολόγος»** τοῦ ἀειμνήστου ἐπιτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγιώτου Τρεμπέλα, ἐκφωνηθεὶς ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, κατὰ τὸν ἐορτασμόν τῆς μνήμης τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τῇ 30ῇ Ἰανουαρίου 1946. Τὸ κείμενον τοῦ λόγου τοῦ μακαριστοῦ Παναγιώτου Τρεμπέλα παρεχώρησεν ἡμῖν ὁ ἀνεψιὸς τούτου διακεκριμένος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Νικόλαος Π. Μπρατσιώτης, δι' ὃ καὶ εὐχαριστοῦμεν.

Τοιοῦτοτρόπως τὸ ταπεινόν αὐτό περιοδικόν, ἐν τῷ ἐνδιαφέροντί του νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν γνωστὴν πλέον παράλειψιν, φιλοξενεῖ εἰς τὸ παρὸν φύλλον τὸν τῆς εὐσεβείας ὑπέρμαχον, Ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, καθὼς ἄλλοτε οὗτος ἐδέχθη νὰ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος τῆς ταπεινῆς πολίχνης τῶν Σασίμων, δι' ὃ καὶ ὁ χειροτονήσας τοῦτον Ἐπίσκοπον Σασίμων, ἐπιστήθιος φίλος του Βασιλείου ὁ Μέγας, ἔγραφε:

«Τὸν ἀδελφόν Γρηγόριον καγὼ ἠβουλόμην οἰκονομεῖν Ἐκκλησίαν τῇ αὐτοῦ φύσει σύμμετρον· αὕτη δέ ἦν πᾶσα εἰς ἓν συνταχθεῖσα ἡ ὑφ' ἡλίου· ἐπειδὴ δέ τοῦτο ἀδύνατον, ἔστω ἐπίσκοπος μὴ ἐκ τοῦ τόπου σεμνηνόμενος, ἀλλὰ τὸν τόπον σεμνύνων ἀφ' ἑαυτοῦ· ὄντως γάρ μέγας ἐστίν οὐ τοῖς μέγας μόνον ἀρκεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα ποιεῖν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει». (Βασιλείου Ἐπιστολὴ 98).

Ι. Γ. Τ..

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ

Καθηγητού του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ένας από τούς γίγαντες της Όρθοδοξίας άφησε τόν κόσμο τούτο πρίν από 1.600 ακριβώς χρόνια, ό Γρηγόριος ό Θεολόγος.

Έπειδή εγνώριζα ότι οι Νεοέλληνες συνηθίζουν νά έορτάζουν τά δεκάχρονα της ποιήτριας τάδε καί τά δεκαπεντάχρονα τού άντιστασιακού δεινά, αλλά δέν είναι σέ θέσι νά πηδήσουν τούς αιώνες καί νά φθάσουν στίς ρίζες των, στά 1.600 χρόνια καί στά δυόμισυ χιλιάδες χρόνια έπειδή επίσης εγνώριζα ότι οι Δυτικοί χριστιανοί πού προσέχουν αυτές τίς έπετείους, δέν έχουν μεγάλη εκτίμησι πρós τόν Γρηγόριό μας, γιά λόγους πού θά φανούν στό τέλος αυτής της διαλέξεως, άπευθύνθηκα εκεί πού ένόμισα ότι έπρεπε ν' άπευθυνθώ, αλλά ή πρότασίς μου άγνοήθηκε. Εισακούσθηκα όμως σέ ώρισμένους κύκλους πού τιμούν τήν έλληνική πνευματική παράδοσι σέ όλη της τήν έκτασι, όπως είναι ή τιμημένη αυτή από τόν χρόνο καί από τό έργο της Έταιρεία.

Ό Γρηγόριος δέν είναι από τά πρόσωπα πού χωρούν στην ώρα μιās διαλέξεως ούτε καν στίς σελίδες ενός όλοκλήρου τόμου. Άλλά ούτως ή άλλως, πρέπει νά τόν τιμήσωμε. Γιά τόν λόγον αυτόν έξεχώρησα δυό μόνο χρόνια από τή ζωή του, τά χρόνια πού εργάσθηκε στην Κωνσταντινούπολι, 379-381.

Δυό χρόνια στή ζωή ενός άνθρώπου είναι πολύ λίγα, αλλά καμμιά φορά είναι πάμπολλα. Άν ό Γρηγόριος δέν είχε ζήσει παρά μόνο τά δυό αυτά χρόνια, θά ήταν ό ίδιος Γρηγόριος, όπως τόν γνωρίζομε: ό άρχων τού άμβωνος, ό κήρυξ της θυσίας καί της αγάπης, ή κορυφή της θεολογίας, ό άγωνιστής της ορθοδοξίας.

Όταν μέσα σέ λίγους μήνες έχασε τόν πατέρα του, έπίσκοπο Ναζιανζού Γρηγόριο, καί τή μητέρα του Νόννα, κι άφου έρρύθμισε τά θέματα της έπισκοπής καί παρατήρησε τήν άπροθυμία των έπισκόπων της περιοχής νά εκλέξουν νέο έπίσκοπο, έπειδή ήθελαν αυτόν ως έπίσκοπον, άκολούθησε τήν συνηθισμένη του τακτική της φυγής.

Αυτό συνέβηκε στίς άρχές τού 375, όποτε ό Γρηγόριος κατέφυγε στην μονή της αοίδιμης κόρης Θεόκλας, στή Σελεύκεια, πρωτεύουσα της Ίσαυρίας, κι έμεινε εκεί περισσότερο από όπουδήποτε άλλου. Τόν Ίανουάριο τού 379 έπληροφορήθηκε τήν είδησι περί τού θανάτου τού περιποθήτου φίλου του Βασι-

λείου. Σέ μιá στιγμή βαθυτάτης στενοχωρίας έγραφε πρós τόν νεαρό ρήτορα Εϋδόξιο.

«Έρωτάς πώς πηγαίνουν τά δικά μου. Κακά καί ψυχρά. Τόν Βασίλειο, δέν τό έχω πλέον, τόν Καισάριο, δέν τόν έχω· τόν πνευματικό άδελφό καί τόν σωματικό· ό πατέρας μου καί ή μητέρα μου μ' έγκατέλειψαν... Τό σώμα μου είναι άσθενικό, τό γήρας εκάλυψε τήν κεφαλή μου, οι φροντίδες είναι πολύπλοκες, τά πράγματα είναι πιεστικά· δέν ύπάρχει έμπιστοσύνη σέ φίλους, ή Έκκλησία μένει άποίμαντη. Τά καλά έξαφανίσθηκαν, τά δεινά ξεσπαθώνουν. Πλέομε μέσα στή νύκτα, πουθενά δέν ύπάρχει φάρος, ό Χριστός κοιμάται. Τί μου μέλλεται; Μιά λύσις ύπάρχει γιά έμέ, ό θάνατος. Άλλά, αν κρίνω από τά παρόντα, καί τά επέκεινα μου φαίνονται ζοφερά».

Ό συντάκτης αυτής της άπαισιόδοξης έπιστολής, έπειτα από λίγες εβδομάδες επρόκειτο νά προσκληθῇ στην Κωνσταντινούπολι, πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας, τήν όποία σέ δυό χρόνια μετέτρεψε από άρειανική σέ ορθόδοξη.

Οι λίγοι ορθόδοξοι πού είχαν μείνει εκεί είχαν άρχίσει ν' άνασαιίνουν· διότι είχε μέν άποθάνει ό Βασίλειος, αφήνοντας τό εκκλησιαστικό έργο του ήμιτελές, αλλά πρίν από μερικούς μήνες είχε χαθεῖ καί ό αυτοκράτωρ Ουάλης, ό μεγάλος διώκτης της Όρθοδοξίας, τόν Αϋγουστο τού 378.

Ό Δημόφιλος πού είχε διαδεχθεῖ στην άρχιεπισκοπική έδρα της πρωτεύουσας τόν Εϋδόξιο, τό 370, διαψεύδοντας τίς έλπίδες πού είχε στηρίζει σ' αυτόν ό Βασίλειος γιά επίδειξι πνεύματος συννενοήσεως, συντάχθηκε όριστικώς μέ τούς Άρειανούς. Οι Άρειανοί είχαν επικρατήσει εκεί επί σαράντα χρόνια καί είχαν άφαιρέσει όλους τούς ναούς των Όρθόδοξων, πού έμεναν χωρίς έπίσκοπο, χωρίς ιερείς, χωρίς ναούς, περιπλανώμενοι σέ μιá πνευματική έρημο.

Υπήρχε όμως ένα σπέρμα πνοής σ' αυτήν τήν άθλια πόλι, όπως λέγει ό Γρηγόριος στό μεγάλο αυτοβιογραφικό του ποίημα:

«Κρατούσε ακόμα ένα μικρό σπέρμα ζωτικής [πνοής

ψυχές τέλειες από τόν λόγο της πίστεως, λαόν όλίγον, αλλά πολύν ένώπιον τού Θεού,

πού δέν μετρεῖ πλήθη, ἀλλά καρδιές,
φυτεία πιστή, ἀμπέλι πολύτιμο».

Ἀπό τό τέλος τοῦ ἔτους 378 ἀναλήφθηκε μιά προσπάθεια καί ἀπό μέσα καί ἀπ' ἔξω γι' ἀντίδρασι κατά τῆς ἀρειανικῆς κυριαρχίας, μέ συμμετοχή καί τοῦ Βασιλείου Καισαρείας, λίγο πρὶν ἀπὸ τό τέλος του, καί τοῦ Μελετίου Ἀντιοχείας. Φαίνεται ὅτι μέ τό πρόβλημα τοῦτο ἀσχολήθηκαν καί ἐπισκοπικές διασκέψεις πού ἀπεφάσισαν τήν ἐκεῖ ἀποστολή τοῦ Γρηγορίου· διότι ὁ ἴδιος λέγει ὅτι μετέβηκε ἐκεῖ, ἀφοῦ σ' αὐτόν ἀπέβλεψαν «σύλλογοι ποιμένων καί λαός ὀρθόδοξος». Καί προσθέτει μέν κάπου ὅτι πάλι ἐκβιάσθηκε,

«Ἔτσι ἦρθα, ὄχι μέ τή θέλησί μου, ἀλλά μέ ἄρπαξαν ἄνθρωποι βίαιοι, γιά νά ὑπερασπισθοῦν τόν λόγο».

Ἀλλά προφανῶς ἡ ἀντίδρασίς του τώρα ἦταν ἀσήμαντη, διότι στό βάθος τῆς ψυχῆς του αἰσθανόταν ἤδη ἓνα κρυφὸ πόθο νά ἐργασθῇ ἐκεῖ, καί ὁ πόθος αὐτός ἐδυναμώθηκε ἀπὸ τό γεγονὸς ὅτι μετὰ τό θάνατο τοῦ Βασιλείου ἐβλεπε τή θέσι τοῦ θεολογικοῦ ἡγέτη τῆς ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας κενή κι ἐχρειαζόταν νά τήν καταλάβῃ αὐτός.

Στὴν Κωνσταντινούπολι ἔφθασε τὴν ἀνοιξι τοῦ 379 κι ἐκεῖ δέν τοῦ διατέθηκε τίποτε περισσότερο ἀπὸ μία αἴθουσα. Σέ μία ἀπὸ τίς ὁμιλίες, πού ἐξεφώνησε ἐκεῖ τό ἐπόμενο ἔτος, ἔλεγε, «οἰκὸς τις ἀνέπαυσεν ἡμᾶς εὐσεβῆς καί φιλόθεος», ὅπως ὁ οἶκος τῆς Σουναμίτιδος τὸν Ἐλισσαῖο. Ἦταν ἓνας οἶκος συγγενῶν στό σῶμα, συγγενῶν στό πνεῦμα, φιλότιμος σέ ὅλα. Κοντά τους, συνεχίζει ὁ Γρηγόριος, συμπήχθηκε τοῦτος ὁ λαός, διατηρώντας κρυφά τήν καταδιωκόμενη εὐσέβεια. Δέν γνωρίζομε τὸν κάτοχο τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἀφοῦ ἦταν συγγενὴς τοῦ Γρηγορίου ἐξ αἵματος, θά καταγόταν ἀπὸ τὴν Καππαδοκία καί θά ἦταν ἀπ' αὐτούς πού τὸν προσκάλεσαν νά ἔλθῃ στὴν πρωτεύουσα.

Ἀφοῦ ὁ Δημόφιλος ἄρπαξε ὅλους τούς ναοὺς τῶν Ὀρθοδόξων, τό ὑπόλειμμα αὐτῶν περιώρισε τίς συναθροίσεις σ' αὐτὴν τὴν αἴθουσα, τὴν κατ' οἶκον Ἐκκλησίαν. Αὐτὴ ἦταν ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν Κωνσταντινούπολι τό 379. Ὅταν ἡ φήμη τοῦ Γρηγορίου προσέλκυσε περισσότερα πλήθη, ἐπεκτάθηκε προχέειρος σέ μεγάλο ναό, μέ κανονικὸ ἱερό, κιγκλιδῶματα καί γυναικωνῆτες, καταλαμβάνοντας μέρος τοῦ αἱθρίου. Αὐτὸ συνάγεται ἀπὸ τό ὄνειρο πού περιγράφει ὁ ἱεράρχης σ' ἓνα ποίημά του γραμμένο ἓνα ἔτος μετὰ τὴν ἀναχώρησί του στὴν ἔρημο.

«Εἶδον δὴ γλυκὺν ὕπνον», λέγει. Ἐκοιμώμουν γλυκά. Καί τό ὄνειρο ἔστησε στοὺς πόθους μου τὴν Ἀναστασία, τὸν ναό πού εἶναι ἔργο τῶν χειρῶν μου. Καθόμουν σέ θρόνο ὑψηλό· οἱ πρεσβύτεροι ἀπὸ τῆ

μιά καί ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά καί οἱ διάκονοι στὴ σειρά. Ὁ λαός συνωθεῖτο γιά νά πλησιάσουν στά κάγκελλα σάν μέλισσες, ἄλλοι ἔτρεχαν πρὸς τὰ προπύλαια, κι οἱ κόρες μαζί μέ τίς οἰκοδέσποινες ἔσκυβαν ἀπὸ τὰ ὑψηλά δώματα γιά ν' ἀκούσουν καλύτερα. Ἐλάλησε ὁ πετεινός καί τό νοσταλγικὸ ὄνειρο ἐχάθηκε.

Ἐκεῖ ἀντήχησε ὁ λόγος τοῦ Γρηγορίου καί ἐκφωνήθηκαν οἱ λόγοι του περὶ θεολογίας. Ὁ ναός αὐτός, πού ἀνέστησε τὸν ὀρθόδοξο λόγο καί τὴν πίστι στὸν θεῖο Λόγο, ὠνομάσθηκε Ἀναστασία. Κατὰ τίς συνθήσεις τῆς ἐποχῆς οἱ ἀκροαταί, στοὺς ὁποίους λόγῳ τῆς μεγάλῃς φήμῃς προστέθηκαν διακεκριμένες προσωπικότητες, ὅπως ὁ Ἱερώνυμος ἀπὸ τὴ Δύσι καί ὁ Εὐάγριος ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ἐξεσπούσαν σέ ἐπιδοκίμασις καί χειροκροτήματα.

Οἱ χριστιανοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἕλληνες στὴ μεγάλη τους πλειονότητα, εἶχαν ἤδη μεταφέρει τό ἑλληνικὸ πνεῦμα τῆς διαλεκτικῆς καί τῆς λεπτολογίας στίς θεολογικές συζητήσεις, καί μάλιστα στό τριαδικὸ πρόβλημα. Γι' αὐτόν τό λόγο οἱ ἀντιτριαδικοὶ εἶχαν ἐδῶ μεγάλη διάδοσι σ' ὅλες τίς διακλαδώσεις των· στὴ μέση οἱ παραδοσιακοὶ Ἀρειανοὶ μέ τὸν Δημόφιλο ἐπὶ κεφαλῇς, στό ἓνα ἄκρο οἱ μετριοπαθεῖς Ἀρειανοί, δηλαδή οἱ Πνευματομάχοι, καί στό ἄλλο οἱ Ἀνόμοιοι, ὁπαδοὶ τῆς ἀκραίας διδασκαλίας τοῦ Εὐνομίου· χωριστὰ οἱ ἄλλοι αἰρετικοί, ὅπως οἱ Ἀπολιναρισταὶ καί οἱ Νοβατιανοί.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι τῆς Ὀρθοδοξίας, εὐνοούμενοι τῆς ἐξουσίας, ἕως τότε, δέν φαίνεται νά ἀνησύχησαν, ἀμέσως μόλις εἶδαν αὐτόν τὸν κάτισχυο ἐρημίτη μέ τό τρίχινο ἔνδυμα, πού ἐρχόταν νά ὑπερασπισθῇ τὴν Ὀρθοδοξία, ἀλλά ἡ πρώτη τους ἐντύπωση ἀνατράπηκε γρήγορα. Μόλις ἀντιλήφθηκαν τὴν ἀπήχησι τῆς δραστηριότητός του, ἔπεσαν φλογισμένοι ἐναντίον του, κατηγορώντας τον ὅτι εἶναι εἰσηγητὴς τῆς πολυθεΐας, τῆς τριθεΐας. Σέ ἡμέρα ὁμαδικοῦ βαπτίσματος, τὴν Πεντηκοστή τοῦ 379, εἰσώρμησαν μέσα στὸν ναὸ ὁμάδες ζητιάνων καί μοναχῶν, σταλμένες ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους· ἐμίαναν τὰ θυσιαστήρια, διέκοψαν τὰ μυστήρια, ἐχρησιμοποίησαν λίθους κατὰ τοῦ ἐκκλησιάσματος, ἐνῶ ὁ Γρηγόριος ἐστεκόταν ἀνάμεσα στοὺς βαπτιζομένους καί τοὺς λιθοβολητάς.

Ὁ Γρηγόριος πρέπει νά ἦταν πολὺ εὐχαριστήμενος πού εἶχε ἀποστομώσει τοὺς Ἀρειανούς κι ἐβλεπε νά προσέρχωνται στά κηρύγματα καθημερινῶς μεγαλύτερα πλήθη. Ἦρθε ὅμως πολὺ γρήγορα μιά νέα κρίσις στὴν πορεία τῆς δραστηριότητός του, πού συνίστατο σέ ἐσωτερικὲς διχόνοιες πού προκαλοῦσαν διάσπασι στό ποίμνιό του.

Αὐτὴ ἡ διάσπασις εἶχε τὴ μορφή τῆς κομματικοποιήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου κατὰ τὴν

ἀποστολική εποχή, ἀφοῦ ὁ Γρηγόριος λέγει ὅτι ἄλλη προσκαλοῦσαν στόν Παῦλο καί ἄλλοι πρὸς κάποιον Ἀπολλῶ. Ἐπρόκειτο γιὰ μεταφορὰ τῆς διαιρέσεως τῆς Ἀντιοχείας στήν Κωνσταντινούπολι. Στήν Ἀντιόχεια ἡ Ὁρθοδοξία ἦταν χωρισμένη σέ δύο μερίδες· τήν μετριοπαθῆ ὑπὸ τόν Μελέτιο, πού εἶχε τήν ὑποστήριξη τοῦ μεγάλου πλήθους τῆς Ἀνατολῆς καί τῶν Καππαδοκῶν, καί τήν αὐστηρά ὑπὸ τόν Παυλίνο, πού εἶχε χειροτονηθῇ ἀντικανονικά ἀπό τόν ἐπίσκοπο Καλάρεως Λούκηφερ καί διέθετε τήν ὑποστήριξη τῆς Ρώμης καί τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἡ Ρώμη λοιπόν καί ἡ Ἀλεξανδρεία βλέποντας τόν κίνδυνο νά περιέλθῃ ἡ Ἐκκλησία τῆς πρωτεύουσας στά χέρια ενός Καππαδόκη, τοῦ Γρηγορίου παρακίνησαν τούς Ἀντιοχειανούς φίλους των νά ἐγκατάστησουν δικό τους ἀρχιεπισκόπο, ἀλλ' ἀπέτυχαν. Ὁ Γρηγόριος ἐκέρδισε κι αὐτήν τή μάχη κι ἐξεπέρασε τήν κρίσι μᾶλλον γρήγορα, ὅπως βλέπομε στόν λόγο του Εἰρηνικό β': «Εἰρήνη φίλη, τό γλυκύ καί πρᾶγμα καί ὄνομα, ὃ νῦν δέδωκα τῷ λαῷ καί ἀντέλαβον». Τούς εἶχε ἀπευθύνει τό λειτουργικό «εἰρήνη ὑμῖν» καί ὁ λαός ἀπήντησε «καί τῷ πνεύματί σου», κι ἀμέσως ὠμίλησε.

Ἐνόμισε ὅτι τό θέμα εἶχε λήξει ὀριστικά καί συνέχισε ἡρεμος τό ἔργο του. Ἀκολούθησε ὁμως πολύ γρήγορα τό ἐπεισόδιο τοῦ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ, τό ὁποῖο ἐξελίχθηκε σέ δύο φάσεις, πρῶτα τή φιλική καί ἔπειτα τήν ἐχθρική, καί δέν εἶναι ἄσχετο μέ τό προηγούμενο.

Πράγματι, στά τέλη τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 379, ὅταν ἀκόμη τό ποιμνιο τοῦ Γρηγορίου ἦταν περιορισμένο καί ὁ ναός τῆς Ἀναστασίας μέ τήν ἐπέκτασί του εἶχε μορφή παραπήγματος, ἐμφανίσθηκε στήν Κωνσταντινούπολι ἕνας παράδοξος ἄνθρωπος, ὁ Μάξιμος, πού ἐντυπωσίασε τόν Γρηγόριο κι ἄλλους πολλούς. Καταγόταν ἀπό τήν Ἀλεξανδρεία, ἀλλά ἐξοῦσε περιοδευτικά, ἀκολουθώντας τή φιλοσοφική ζωή τῶν Κυνικῶν, ἀκούρευτος καί ἀκάθαρτος. Ὅταν ἐφθασε στήν πρωτεύουσα καί διηγήθηκε κάποιους ἀγῶνες του γιὰ τήν Ὁρθοδοξία, ἐκέρδισε τήν ἐκτίμησι τοῦ Γρηγορίου, ἀφοῦ εἶχε ἀποφασίσει νά λατρεύῃ τόν Χριστό ἀντί τοῦ Ἡρακλῆ, κρατώντας ἀπό τόν Κυνισμό τήν ἀρετή καί παίρνοντας ἀπό τόν μοναχισμό τήν ἀλήθεια.

Ὁ Γρηγόριος τόν περιέθαλψε καί τοῦ ἀφιέρωσε ἕνα ἐγκώμιο ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιασματος, ὅπου τόν παρουσίαζε ὡς πρότυπο ἀρετῆς. Ἀργότερα ἐπρόκειτο νά πληροφορηθῇ ὅτι ὁ Μάξιμος ἦταν καί στήν ψυχή τόσο ἀκάθαρτος ὅσο ἦταν στό σῶμα· ἐπρόκειτο δέ νά ὑποστῇ καί ὁ ἴδιος δεινά ἀπό τήν κακοήθειά του.

Στό τέλος τοῦ ἐγκωμίου του ὁ Γρηγόριος ἀναφέ-

ρει ἐπικείμενη ἀναχώρησι τοῦ Μαξίμου, ἀλλά καί σχεδιαζόμενη ἐπιστροφή. Μερικοί μελετηταί πιστεύουν ὅτι ἐπῆγε στήν Ἀλεξανδρεία, ἄλλοι ὅτι δέν ἐπῆγε πουθενά, καί ὅτι ἡ δεύτερη φάσι τοῦ ἐπεισοδίου ἄρχισε ἀμέσως.

Ἐγὼ δέν ἔχω καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ὁ Μάξιμος εἶχε φύγει. Τό πού μετέβηκε, τό συνάγω ἀπό τήν παράκλησι τοῦ Γρηγορίου νά διηγηθῇ ἐκεῖ πού θά ὑπάγῃ τά σχετικά μέ τήν ἰδική του ἀπροσδόκητη πρόσκλησι καί ἄφιξι στήν Κωνσταντινούπολι, γιὰ νά τούς πείσῃ περί τῆς ἀναγκαιότητος καί χρησιμότητος τῆς ἀποστολῆς του. Ἄν ἐπρόκειτο νά μεταβῇ στήν Ἀλεξανδρεία, θά ἦταν περιττή ἡ παράκλησις, διότι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς Πέτρος ἐγνώριζε τά σχετικά καί τοῦ εἶχε ἤδη γράψῃ ἐπιδοκιμαστική ἐπιστολή. Ἐκεῖνοι πού δέν εἶχαν ἀναγνωρίσῃ τήν ἀποστολή του ἦσαν οἱ τῆς Ρώμης· καί ἐκεῖ μετέβηκε ὁ Μάξιμος.

Ἐπειτα ἀπό μερικούς μῆνες ὁ Μάξιμος ἐπέστρεψε ἀπό τή Ρώμη μέσω Ἀλεξανδρείας στήν Κωνσταντινούπολι, μέ διαφορετικό τώρα σκοπό. Μέ τήν βοήθεια ἐξαγορασμένων ἐντοπίων συνεργατῶν καί αἰγυπτίων ναυτῶν πού ἦσαν περαστικοί ἀπό τήν Πόλι, μιὰ νύκτα εἰσῆλθε στό ναό τῆς Ἀναστασίας, γιὰ νά χειροτονηθῇ ἀπό πέντε ἐπισκόπους πού εἶχαν ἔλθῃ γιὰ τόν σκοπό αὐτό ἀπό τήν Αἴγυπτο, καί νά καταλάβῃ τόν ἀρχιεπισκοπικό θρόνο.

Πρὶν ὁμως ξημερώσῃ τήν νύκτα ἐκείνη καί πρὶν ὀλοκληρωθῇ ἡ χειροτονία, ὁ ὀρθόδοξος λαός, πού ἐκινητοποιήθηκε γρήγορα τούς ἐδιώξε ὅλους ἀπό τήν Ἀναστασία καί ἡ χειροτονία τοῦ Μαξίμου ὠλοκληρώθηκε στή θλιβερή γειτονική καλύβα ενός ὀργανοπαίκτη. Τότε ὁ Μάξιμος ἀναχώρησε, γιὰ νά συναντήσῃ τόν αὐτοκράτορα Θεοδόσιο Α' πού εὕρισκόταν στή Θεσσαλονίκη, ἔχοντας τά συστατικά γράμματα ἀπό τή Ρώμη καί τήν Ἀλεξανδρεία πού εἶχε πάρει ἐκ τῶν προτέρων.

Ἀπό μιὰ ἐπιστολή τοῦ πάπα Δαμάσου, πού λέγει ὅτι τό ἐγγεῖρημα αὐτό συνέβηκε μετὰ τό διάταγμα πού ἐξέδωσε ὁ Θεοδόσιος στίς 28 Φεβρουαρίου 380, μπορεῖ νά συναχθῇ ὅτι τοῦτο συνδέεται μέ ἕνα βασικό ὄρο τοῦ διατάγματος· μέ τόν ὄρο πού καθώριζε ὅτι ὀρθόδοξοι εἶναι ἐκεῖνοι πού στά θέματα τῆς πίστεως συμφωνοῦν μέ τόν Δάμασο Ρώμης καί τόν Πέτρο Ἀλεξανδρείας. Ἀφοῦ οἱ δύο αὐτοί ἦσαν τά κριτήρια τῆς Ὁρθοδοξίας καί εἶχαν τή γνώμη ὅτι ὁ Γρηγόριος δέν ἀνῆκε στή μερίδα τους, ἀποφασίσαν σέ συνεργασία μέ τόν Ἀμβρόσιο Μεδιολάνων νά ἐπιβάλουν ὡς Ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως τόν Μάξιμο, ἕνα δικό τους ἄνθρωπο πού τόσο εἶχε ἐπαινεθεῖ ἀπό τόν Γρηγόριο καί προφανῶς γι' αὐτό εἶχε σταλεῖ ἐκεῖ προηγουμένως, γιὰ νά ἐπαινεθῇ.

Ὁ Θεοδόσιος ὁμως κατὰ τόν χρόνο τῆς παραμο-

νής του στη Θεσσαλονίκη είχε ενημερωθή καλύτερα για τὰ θεολογικά προβλήματα καί τίς ἐκκλησιολογικές απόψεις τῆς Ἀνατολῆς· κι ἔτσι δέν ἔδωσε τήν ἀναγνώρισί πού τοῦ ἐζήτησε ὁ Μάξιμος. Ὁ τελευταῖος αὐτός συνέχισε τό ταξίδι του πρός τή Δύσι καί ἔμεινε κοντά στόν Ἀμβρόσιο δυό περίπου χρόνια, μετέχοντας σέ τοπικές καί γενικές συνόδους σάν Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

Τό ὀρθόδοξο πλῆθος τῆς πρωτευούσης προσπάθησε νά λύση ριζικῶς τό πρόβλημα, πιέζοντας τόν ἴδιο τό Γρηγόριο ν' ἀναλάβῃ ἐπισήμως τό θρόνο, ἀλλ' αὐτός ἀρνήθηκε, δηλώνοντας ὅτι δέν πρόκειται νά δεχθῇ παρανόμως κάτι πού ἀρνήθηκε νά δεχθῇ προσφερόμενο νομίμως, ὑπονοώντας τήν ἀρνησή του νά δεχθῇ τήν ἔδρα τῶν Σασίμων πρό δεκαοκτώ ἐτῶν. Ἐξελάμβανε τήν ἐκεῖ θέσι του ὡς ἀποστολή προσωρινοῦ χαρακτηῖρος καί δέν ἤθελε νά δεσμευθῇ γιά ὅλη του τή ζωή, ὅπως δέν ἐδεσμεύθηκε ποτέ ἄλλωστε. Γιά νά ικανοποιήσῃ ὁμως τόν λαό, ὑποσχέθηκε ὅτι θά μείνῃ ἕως ὅτου φανοῦν οἱ ἐπίσκοποι γιά τή σύνοδο, ὅπως εἶχε προγραμματισθῇ.

Ἐφυγε λοιπόν μέ τίς εὐχές τοῦ λαοῦ γιά σύντομη ἀνάπαυσι σέ μιά παραλιακή ἐρημιά, ἀπό ὅπου ἐπέστρεψε σύντομα, ὁπότε ἐξεφώνησε μιά ὁμιλία γεμάτη ζωντάνια καί ζήλο. Ἦθελε νά προσφέρῃ στό λαό τούς καρπούς τῶν σκέψεών του κατά τό χρόνο τῆς νέας ἀπομονώσεώς του. Καί λέγει ὅτι δύο πράγματα εἶναι εἰς τό σύμπαν ἀκαταμάχητα, ὁ Θεός καί ὁ ἄγγελος· ἀλλά μαζί μέ αὐτά κι ἓνα τρίτο, ὁ φιλόσοφος, ὅταν εἶναι αὐτός μέσα στήν ὕλη, ἀπερίγραπτος μέσα στό σῶμα, οὐράνιος πάνω στή γῆ, ἀπαθής μέσα στά πάθη. Ὁ ἴδιος προσπάθησε νά πλησιάσῃ σ' αὐτό τό ιδεῶδες γιά νά μή στενοχωρῆται ἀπό τήν ἀπώλεια τῆς προεδρείας. Εὐχεται μάλιστα νά μή ὑπῆρχε κἄν προεδρεία καί ἐξουσία, ὥστε ὅλοι νά ἀναγνωρίζονται μόνο ἀπό τήν ἀρετή τους.

Καί τότε ἦλθε ἡ ὥρα ν' ἀντηχήσῃ πάλι ὁ θεῖος λόγος, καθαρός, δυνατός, ἀστραφερός.

«Θεῖος δ' αὖθις ἦστραψε λόγος».

Ὁ θεῖος λόγος ἄστραψε μέ τούς πέντε λόγους του περί θεολογίας, πού συνοψίζουν συστηματικά ὅ,τι εἶχε διακηρύξει ἕως τότε ὁ Γρηγόριος στήν Κωνσταντινούπολι κι ἄλλοι. Στήν ἀρχή παρουσιάζει τούς ὅρους τῆς θεολογήσεως. Δέν εἶναι τοῦ καθενός ἔργο νά φιλοσοφῇ περί Θεοῦ οὔτε πρός ὅλους οὔτε πάντοτε οὔτε σέ ὅλη τήν ἔκτασι.

Μπορεῖ νά ὁμιλήσῃ περί Θεοῦ ὁ θεολόγος, ὅταν εἶναι κατά τό δυνατό καθαρῶ φῶς, ὥστε νά καταλαμβάνεται ἀπό τό φῶς. Πρέπει νά ὁμιλῇ μόνο πρός τούς ἐπιμελεστερούς, γιά νά μή μένῃ ὁ λόγος ἄκαρπος πέφτοντας σέ ἄγονη γῆ. Μπορεῖ νά ὁμιλῇ μόνο ὅταν εὐρίσκεται σέ κατάστασι γαλήνης, ἀνεπηρέαστος ἀπό

τά ἐξωτερικά, ὥστε νά μή διακόπτεται ἡ ἀναπνοή του σάν αὐτῶν πού καταλαμβάνονται ἀπό λόξυγγα. Καί πρέπει νά ὁμιλῇ τόσο, ὅσο κατανοεῖ αὐτός τά πράγματα καί ὅσο τόν κατανοοῦν οἱ ἀκροαταί του. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος εἶχε ἐτοιμάσει τό ἀκροατήριό του ἐνάμη-συ χρόνο τώρα νά ἐμβαθύνῃ ἐπαρκῶς στά θεολογικά προβλήματα.

Ἐπειτα ὁ Γρηγόριος παρουσιάζει τήν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά φθάσῃ στή γνώσι τοῦ Θεοῦ σάν δική του προσπάθεια. Ὁ Θεός, λέγει, μοῦ παραγγέλλει ν' ἀνεβῶ στό ὄρος, νά εἰσέλθω στή νεφέλη, νά τόν συναντήσω. Ἀλλά ὅταν, τρέχοντας νά τόν προφθάσω, ἀνέβῃκα στό ὄρος, διέσχισα τή νεφέλη, ἀποσύρθηκα ἀπό ὅλα τά ὑλικά καί συνελίχθηκα στόν ἑαυτό μου, ἔρριπα τά βλέμματά μου πρός τά ἐκεῖ καί δέν εἶδα παρά μόνο «Θεοῦ τά ὀπίσθια», τίς πλάτες τοῦ Θεοῦ, ὄχι τό πρόσωπό του. Δέν εἶδα τήν ἀκήρατη φύσι, πού εἶναι γνωστή μόνο στόν ἑαυτό της, ἀλλά τήν ἐξωτερική ὄψι πού φθάνει ἕως ἐμᾶς, τά ἴχνη τοῦ Θεοῦ, ὅπως διακρίνονται στά κτίσματα πού ἐδημιούργησε αὐτός μέ σοφία καί κυβερνᾷ μέ σύνεσι.

Τήν ὀριστική μορφή τῆς διδασκαλίας περί Τριάδος ἔδωσαν, ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ τρεῖς μεγάλοι Καππαδόκες· ὁ Μέγας Βασίλειος μέ τήν μεθοδολογική του ἀκρίβεια, ὁ Γρηγόριος Νύσσης μέ τή φιλοσοφική του ἀνάλυση καί ὁ Γρηγόριος Θεολόγος μέ τήν ἐπιγραμματική του διατύπωσι. Τήν διατύπωσι τοῦ τελευταίου πού εἶναι ἡ πληρέστερη καί ἀκριβέστερη, ἀκολουθοῦν ὅλες οἱ παραδοσιακές χριστιανικές Ἐκκλησίες.

Αὕτη ἡ διατύπωση ἀποδίδεται θαυμάσια μέ μιά μεταφορά. Θεός εἶναι ὁ ὦν, πού λάμπει συγχρόνως μέ τρία πρόσωπα καί μέ μία οὐσία· κατά τήν οὐσία ἀστράπτει μέ ἓνα φῶς, κατά τίς ὑποστάσεις ἀστράπτει μέ τρία φῶτα· ἀλλά τό παρεχόμενο φῶς εἶναι καί στίς δυό περιπτώσεις τό ἴδιο. Αὐτήν τήν τριαδολογία ἀποδέχθηκαν ἡ β' οἰκουμενική σύνοδος καί ὅλες οἱ μετέπειτα.

Οἱ λόγοι περί θεολογίας τοῦ Γρηγορίου ἐκφωνήθηκαν ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου μέσα σέ λίγες ἐβδομάδες, κατά τίς ἀρχές Νοεμβρίου 380. Ἡ ἀπήχησίς των ἦταν συγκλονιστική καί οἱ καρποί των πλούσιοι, πολύ περισσότερο πού τώρα ἀκούγονταν καί οἱ φῆμες γιά τό πλησίασμα τοῦ Θεοδοσίου στήν πρωτεύουσα.

Πράγματι, ὁ Θεοδόσιος εἰσῆλθε στήν Πόλι τήν 24 Νοεμβρίου 380. Συνάντησε μετά δύο ἡμέρες τόν Γρηγόριο, γιά τόν ὁποῖο εἶχε ἀκούσει πολλά, καί μάλιστα ἀντιφατικά, ἀλλά ἀντιλήφθηκε ἀμέσως μέ ποιόν εἶχε νά κάμῃ τόν προσφώνησε αὐτός ὁ παντοδύναμος αὐτοκράτωρ μέ ἐγκωμιαστικά λόγια τόσο ὑπερβολικά πού ἐγέμισαν τόν ἱεράρχη ἀπό αἰδῶ. Καί

τέλος τοῦ ἐδήλωσε ὅτι τοῦ παραδίδει τὸν ναό.

Ὁ ναός, στὸν ὁποῖο τὸν ὠδήγησε ὁ αὐτοκράτωρ μὲ τιμητική πομπή, ἦταν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ὅπου καὶ οἱ τάφοι τῶν βασιλέων. Ὁ καθεδρικός ναός τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐπρόκειτο νὰ τὸν δεχθῇ ἀργότερα.

Μέ τὴν πράξι τοῦ αὐτῆ ὁ αὐτοκράτωρ ἐννοοῦσε ὅτι ἐγκαθιστᾷ τὸν Γρηγόριο ἐπισήμως ὡς ἀρχιεπίσκοπο, καὶ αὐτὸ ἦταν πού ἀπαιτοῦσε μέ τὴν βοή του καὶ ὁ λαός· ἀλλ' ὁ Γρηγόριος ἐζήτησε ἀπὸ τὸν λαὸ νὰ διακόψῃ αὐτὲς τίς φωνές, διότι αὐτὴ ἡ ὥρα ἐταίριαζε μόνο γιὰ εὐχαριστίες κι ἀργότερα θὰ ληφθοῦν ἀποφάσεις γιὰ τὰ ἀνώτερα. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπήνεσε αὐτὴ τὴ στάσι καὶ ὁ Γρηγόριος συνέχισε τὸ ἀποστολικό του ἔργο στὴν πρωτεύουσα ὡς τοποτηρητής, ἕως ὅτου συνῆλθε ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος τὸν Μάιο τοῦ 381.

Ὁ νεαρός αὐτοκράτωρ τοῦ δυτικοῦ κράτους Γρατιανὸς εὕρισκόταν ὑπὸ τὴν ἐπιρροή τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων καὶ τοῦ πάπα Ρώμης Δαμάσου· εἶναι προφανές ὅτι, ὅταν ὥρισε συναυτοκράτορά του τὸν ἱκανὸ στρατηγὸ Θεοδοσίον, νέον καὶ αὐτόν, καὶ τοῦ ἀνέθεσε τὴν διακυβέρνηση τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν, μετέδωσε σ' αὐτόν τίς ἐκκλησιαστικές προτιμήσεις του. Τὸ διάταγμα τοῦ Θεοδοσίου περὶ ὀρθοδόξου πίστεως, πού ἐκδόθηκε τὴν 28 Φεβρουαρίου 380 στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἀπευθυνόταν πρὸς τὸν λαὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀντικατόπτριζε αὐτὲς τίς προτιμήσεις, ἀφοῦ παρήγγελε σέ ὅλους τοὺς πολίτες ν' ἀκολουθοῦν τὴν πίστι στὴ μιά θεότητα καὶ στὴν ἰσότιμη μεγαλειότητα τῆς Τριάδος κατὰ τὴ μορφή πού ὁμολογεῖται ἀπὸ τὸν Δάμασο πάπα Ρώμης καὶ τὸν Πέτρο πατριάρχη Ἀλεξανδρείας. Ὡς κανόνες πίστεως δηλαδὴ ὠρίζονταν πρόσωπα καὶ ὄχι θεσμοί, πρᾶγμα πού ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς προσβολὴ κατὰ τῆς ὀρθόδοξης ἡγεσίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δηλαδὴ τοῦ Γρηγορίου, καὶ τῆς Ἀντιοχείας, δηλαδὴ τοῦ Μελετίου.

Ὁ Θεοδοσίος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀντιληφθῇ τὸ σφᾶλμα τοῦ μέ τίς ἐπαφές πού εἶχε εὐθύς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκδοσι τοῦ διατάγματος τούτου, καὶ νὰ τὸ διορθώσῃ. Ὅταν ἐφθασε στὴν Κωνσταντινούπολι, ἦλθε σ' ἐπαφὴ μέ τὸν Γρηγόριο καὶ τὸ Μελέτιο, περὶ τῶν ὁποίων βεβαίως εἶχε ἤδη ἀκούσει πολλά· κι ἐντυπωσιάσθηκε σέ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴ σοβαρότητα τοῦ χαρακτήρος των καὶ τὴ βαθειὰ μόρφωσή των, κι ἐδιδάχθηκε ἀπὸ αὐτοὺς μιά ἄλλη ἄποψι περὶ τοῦ ἀνωτάτου ὀργάνου τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἐμαθε τότε περὶ τῆς λειτουργίας καὶ ἐπείσθηκε περὶ τῆς ἀξίας τοῦ συνοδικοῦ συστήματος. Ἡ μεταβολὴ αὐτῆ ἀντικατοπτρίζεται στὸ διάταγμα περὶ αἱρέσεων, πού ἐξέδωσε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 381. Ἀποσιωπᾶται σ' αὐτὸ ἡ αὐθεντία τοῦ Δαμάσου καὶ τοῦ Πέτρου καὶ ἀναφέρεται ἡ αὐθεντία τῆς συνόδου τῆς Νικαίας. Με-

ταξὺ τῶν δύο διαταγμάτων ὑφίσταται χάσμα νοοτροπίας καὶ εἶναι φανερό μέ ποιὸ πνεῦμα ἀπέστειλε ὁ Θεοδοσίος τίς προσκλήσεις γιὰ τὴν σύνοδο τὸν ἴδιο μῆνα.

Προκαλεῖ ἐντύπωσι τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ προσκλήσεις γιὰ τὴν σύνοδο ἐστάλθηκαν σέ δύο φάσεις, καὶ δίδεται σ' αὐτὸ ἡ ἐρμηνεία ὅτι ὁ Θεοδοσίος ἐπεδίωκε νὰ εὑρεθοῦν πρὸ εἰλημμένων ἀποφάσεων οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Μακεδόνες, ὅταν ἔρχονταν καθυστερημένοι. Ἡ εἰκὼν πού συνθέτουν οἱ μαρτυρίες γιὰ τὰ γεγονότα μέ ἔχει ὁδηγήσει σέ διαφορετικὴ ἐρμηνεία. Ἐνῶ δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ οἰκουμενικὴ σύνοδος, δύο ἀπὸ τοὺς τέσσαρις μεγάλους θρόνους τῆς οἰκουμένης εἶχαν ἀμφισβητούμενη καὶ διπλὴ ἡγεσία. Στὴν Ἀντιόχεια οἱ μὲν Δυτικοὶ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἀναγνώριζαν ὡς ἀρχιεπίσκοπο τὸν ἀντικανονικῶς χειροτονηθέντα Παυλῖνον, οἱ δὲ Ἀνατολικοὶ τὸν Μελέτιο· στὴν Κωνσταντινούπολι οἱ μὲν Δυτικοὶ καὶ Αἰγύπτιοι ἀναγνώριζαν τὸν Μάξιμον, πού προσφάτως εἶχαν ἐπιχειρήσει νὰ ἐγκαταστήσουν οἱ δὲ Ἀνατολικοὶ ἀναγνώριζαν ὡς τοποτηρητὴ τὸν Γρηγόριον. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ρυθμισθῇ προηγουμένως τὸ θέμα τῆς κανονικότητος τῆς ἡγεσίας τῶν θρόνων τούτων καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο προηγήθηκαν οἱ προσκλήσεις πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῶν κλιμάτων Ἀντιοχείας καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Μέ αὐτὴν τὴ σύνθεσι ἡ σύνοδος ὡς τοπικὴ τῆς Ἀνατολῆς ἐπεκύρωσε τὴν κανονικότητα τοῦ Μελετίου καὶ ἐξέλεξε ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως τὸν Γρηγόριον, πού, ἂν καὶ μέ πολλὴ στενοχωρία, ἐδέχθηκε τὸ βάρος.

Τότε ἐφθασαν καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἄλλων περιοχῶν, ἀφοῦ εἶχαν προσκληθεῖ μέ τὴν ἀπαιτούμενη καθυστέρησι. Ἔτσι θὰ ἄρχιζε καὶ ἡ ἄλλη φάσις τῆς συνόδου, ἡ οἰκουμενικὴ, γιὰ τὴν ὁποία οἱ προσκλήσεις προφανῶς εἶχαν σταλεῖ ἐξ ὀνόματος καὶ τοῦ Γρατιανοῦ. Τελικῶς, στὴν σύνοδο, ἐκτός τῶν Ἀνατολικῶν, ἔλαβαν μέρος δύο Αἰγύπτιοι μέ πρῶτον τὸν Τιμόθεον πού εἶχε ἀντικαταστήσει τὸν ἀποθανόντα ἀδελφὸ τοῦ Πέτρου στὴν ἑδρα τῆς Ἀλεξανδρείας, μερικοὶ Μακεδόνες μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀσχόλιο Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ὑπαγόταν τότε στὸ κλίμα τῆς Δύσεως, κι ἓνας ἐπίσκοπος ἀπὸ τὴν Ἰσπανία, ὁ Ἀγριος. Ὁ πάπας Δάμασος ἀπηξίωσε νὰ ἔλθῃ ἢ νὰ ἐκπροσωπηθῇ ἐπισήμως.

Ἀβασίμως συζητεῖται κατὰ τὰ νεώτερα χρόνια τὸ θέμα, ἂν ἡ σύνοδος αὐτὴ εἶναι οἰκουμενικὴ. Καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι συνεκλήθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, τὸν κυρίαρχον τῆς οἰκουμένης, ἐξ ὀνόματος καὶ τοῦ συναυτοκράτορός του, δείχνει ὅτι ἐξ ἀρχῆς ὡς οἰκουμενικὴ προεβλέπετο. Ἡ ἐκπροσώπησις σ' αὐτὴν ἦταν οἰκουμενικὴ, ἀφοῦ, ὅπως εἶδαμε, μετεῖχαν καὶ

ἐκπρόσωποι ἀπό τό κλίμα τῆς Ρώμης. Ἡ ἴδια ἡ σύνοδος εἶχε συνείδησι τῆς οἰκουμενικότητός της, ἀφοῦ στή δήλωσι πού περιλαμβάνεται στήν ἐπιστολή τῶν πατέρων τῆς συνόδου τοῦ ἐπομένου ἔτους 382, στήν Κωνσταντινούπολι, οἱ ὅποιοι ἦσαν στό σύνολό τους σχεδόν οἱ ἴδιοι μέ τούς τῆς προηγουμένης, γίνεται λόγος περί τοῦ τόμου τῆς περισυνῆς «οἰκουμενικῆς συνόδου», ὅπου διευτώσαμε εὐρύτερα τήν πίστι. Καί τέλος ἡ Ἐκκλησία ὡς οἰκουμενική τήν ἐδέχθηκε ἀμέσως μετά τίς πρῶτες ἀντιρρήσεις ἀπό τή Δύσι καί τήν Αἴγυπτο.

Ἡ θέσις τῆς β' οἰκουμενικῆς συνόδου στό βίό τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη καί εὐλόγως· διότι ὄχι μόνο ἔθεσε ὀριστικά τέρμα στήν ἀρειανική ἔριδα, ἀλλά καί διότι ἐπροίκισε τήν χριστιανωσύνη μέ τό σύμβολο πού ἀπαγγέλλεται ἕως σήμερα ἀπό ὅλες τίς Ἐκκλησίες. Ἦταν βαθεῖα ἡ πρός αὐτήν ἐκτίμησις ἐκ μέρους τοῦ συνόλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως, τουλάχιστον μετά τή σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, καί ἀπό τότε καί στό ἐξῆς δέν ἀμφισβητήθηκε ὁ οἰκουμενικός χαρακτήρας της. Ἀλλά εἶναι ἀλήθεια ὅτι περισσότερο αἰσθητή εἶναι ἡ παρουσία της στήν Ἀνατολή, ὅπου ἡ πλουσία ἀνάπτυξις τῆς πνευματολογίας ὀφείλεται κατά μέγα μέρος στήν ἐπιρροή αὐτῆς. Ὁ πλοῦτος τῶν εὐχῶν τῆς γονυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς ἀποδίδει τό πνεῦμα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀπόντος ἐμπνευστοῦ τῆς συνόδου, καί τῆς ὑμνογραφίας τῆς ἰδίας ἐορτῆς, ἀποδίδει τό πνεῦμα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, πρωταγωνιστοῦ της.

Οἱ ἀντιρρήσεις τῶν Δυτικῶν, πού ἐκφράζονταν κυρίως ἀπό τόν Ἀμβρόσιο Μεδιολάνων καί ἀναφέρονταν τόσο στά πρόσωπα τοῦ Γρηγορίου καί τοῦ Μελετίου, ὅσο καί στό περιεχόμενο τοῦ συμβόλου, κατέπαυσαν πολύ σύντομα, ὥστε καί οἱ ἴδιοι ἐδέχθηκαν τό σύμβολο. Ἕνας τρίτος λόγος δυσαρεσκείας ἦταν ἡ ψήφισις ἀπό τή σύνοδο τοῦ κανόνος 3, πού ἀνεβίβαζε πλέον τήν Κωνσταντινούπολι ἐπάνω ἀπό ὅλες τίς ἀρχιεπισκοπικές ἔδρες μετά τή Ρώμη, «διά τό εἶναι αὐτήν Νέαν Ρώμην». Αὕτη εἶναι ἡ ὥρα τῆς δημιουργίας τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως· ὥρα μεγάλη καί ἱστορική.

Ἡ Δύσις εὐρήκε ἀργότερα παραδόξους ὁδούς, γιά νά τιμωρήσῃ τήν σύνοδο αὐτή καί τόν Γρηγόριο· τήν μέν σύνοδο μέ τό νά προσθέσῃ στό σύμβολό της τή λέξι *filioque*, καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλοιώνοντας ἔτσι ὅλο τό περιεχόμενό του, καί μάλιστα κατόπιν ἀποφάσεως μιᾶς τοπικῆς συνόδου, στό Τολέδο τῆς Ἰσπανίας, τόν δέ Γρηγόριο μέ τό νά τόν στερήσῃ τοῦ τιμητικοῦ τίτλου «ὁ Θεολόγος» καί τοῦ τίτλου πού ἀπορρέει ἀπό τό ἀρχιεπισκοπικό του ἀξίωμα στήν πρωτεύουσα. Γιά τούς Δυτικούς ὁ Γρηγόριος εἶναι Ναζιανζηνός, δηλαδή ἡ ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ πού δέν ἦταν

ἡ κάτοικος Ναζιανζοῦ πού ἐπίσης δέν ἦταν· ποτέ δέ «ὁ Θεολόγος» πού ἦταν καί ὁ «Κωνσταντινουπόλεως» πού ἐπίσης ἦταν. Γρηγόριος Ναζιανζηνός εἶναι ἀπλούστατα ὁ πατέρας του, πού ἦταν ἐπὶ πενήντα χρόνια ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ καί μόνιμος κάτοικος Ναζιανζοῦ.

Στά μέσα Μαΐου 381 ἀπέθανεν ὁ Μελέτιος, τοῦ ὁποίου καί ὁ τρόπος καί τό ὄνομα ἦσαν μελιτένια, ὅπως λέγει ποιητικά ὁ Γρηγόριος. Αὕτη ἡ ἀπώλεια ἐδημιούργησε δύο προβλήματα στό Γρηγόριο. Πρῶτα, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναλάβῃ αὐτός τήν προεδρεία, κάτι πού δέχθηκε μέν ἀλλά δέν ταίριαζε στόν χαρακτήρα καί τήν ἀσθενική του κρᾶσι. Τό δεύτερο πρόβλημα ἦταν σχετικό μέ τήν ἀπόφασιν γιά τόν διάδοχο τοῦ Μελετίου στήν ἔδρα τῆς Ἀντιοχείας. Πάντοτε εἰρηνευτικός ὁ Γρηγόριος, ἐπρότεινε κάτι πολύ εὐλόγο· νά μή ἐκλεγῇ διάδοχός του, ἀλλά νά ἀναγνωρισθῇ ὡς ἀρχιεπίσκοπος ὁ ἡγέτης τῆς ἄλλης μερίδος, τῆς φιλοδυτικῆς, ὁ Παυλῖνος, γιά νά σταματήσῃ ὁ σάλος τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ συμμετέχοντες στή σύνοδο κατά τήν συντριπτική τους πλειονότητα ἀνῆκαν στή μετριοπαθῆ μερίδα τῶν ὁπαδῶν τῆς Νικαίας. Μέ αὐτήν λοιπόν τήν πρότασί του ὁ Γρηγόριος δυσαρέστησε αὐτούς τούς μετριοπαθεῖς φίλους του, πού ἐξέλεξαν ἀρχιεπίσκοπο γιά τήν Ἀντιόχεια τόν Φλαβιανό, ἐνῶ συγχρόνως οἱ αὐστηροί ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Μακεδονίας, πού ἦσαν ἀνέκαθεν δυσμενῶς διατεθειμένοι ἀπέναντί του, δέν ἦταν εὐκολο νά μεταστραφοῦν μέ τήν ἐνέργειά του ἐκείνη. Ὅταν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν δύο αὐτῶν Ἐκκλησιῶν ἔφθασαν καθυστερημένοι στή σύνοδο, ἔθεσαν ζήτημα κανονικότητος τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Γρηγορίου στήν Κωνσταντινούπολι, σύμφωνα μέ ὁδηγίες τοῦ πάπα Δαμάσου πρός τόν Ἀσχόλιο Θεσσαλονίκης. Ὁ Δάμασος ἔδωσε στόν Ἀσχόλιο τήν ἐντολή, ἂν ἀναγκασθῇ νά παύσῃ τήν ὑποστήριξι πρός τόν Μάξιμο τόν Κυνικό, μέ κανένα τρόπο νά μή δεχθῇ τόν Γρηγόριο ὡς ἀρχιεπίσκοπο.

Κατά τήν ἀποψί τους ὁ Γρηγόριος ἦταν ἐπίσκοπος Σασίμων καί δέν μπορούσε νά μετατεθῇ στήν Κωνσταντινούπολι· ἀλλ' ὁ λόγος τῆς ἀντιδράσεώς των δέν ἦταν φυσικά αὐτός· ἀπλῶς ἀπέρριπταν τή θεολογία τῶν Καππαδοκῶν. Ὁ Γρηγόριος μπορούσε βέβαια ν' ἀντιτάξῃ ὅτι δέν εἶχε ποτέ ἐγκατασταθεῖ στά Σάσιμα καί συνεπῶς κατ' οὐσίαν δέν ὑπῆρξε ποτέ ἐπίσκοπος σ' αὐτήν τήν κωμόπολιν· τοῦτο ὁμῶς εἶχε γι' αὐτόν μικρή σημασία. Καί μόνο τό γεγονός ὅτι ἐγέρθηκε τέτοιο ζήτημα τόν ἐπίκρανε θανασίμως. Ἦθελαν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' αὐτόν; Ἀλλ' αὐτός ἐγνώριζε καλά τόν δρόμο τῆς φυγῆς. Ἀνῆλθε ξαφνικά στήν προεδρική ἔδρα καί ἀπήγγειλε λόγους πού ἀφῆσαν ἐκπλήκτους τούς συνέδρους. Ἄν ἦταν αὐτός αἷτιος τῆς διχονοίας, ἄς τόν ρίψουν στήν θάλασσα σάν

τόν Ἰωνᾶ, γιά νά παύσῃ ἡ τρικυμία.

Ἄν καί ἀπρόθυμα, ὁ αὐτοκράτωρ ἐδέχθηκε τήν παραίτησι ἀπό συμπάθεια πρὸς τόν ταλαιπωρημένο ἱεράρχη καί ἀπό τήν βεβαιότητα ὅτι τοῦτο κατ' ἀρχήν θά ἤρесе στούς Δυτικούς. Ἔτσι ὁ Γρηγόριος κατὰ τὰ δικά του λόγια ἐτελείωνε τό ἔργο του «ἡττημένος στεφνφόρος», νικημένος ἀλλά καί στεφανωμένος σάν νικητής· νικημένος, διότι ἀναγκάσθηκε ἀπό τήν ἀντίδρασι νά ἐγκαταλείψῃ τό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, στεφανωμένος νικητής, διότι, ἐνῶ πρό διετίας εἶχε παραλάβει τήν ὀρθοδοξία κρυμμένη σέ μία κατ' οἶκον Ἐκκλησία, τήν παρέδιδε τώρα κυρίαρχη.

Τώρα ἐζητοῦσε νά εὔρῃ μία ἐρημίά, γιά νά κατοικήσῃ μακριά ἀπό τὰ κακά, ὅπου θ' ἀναζητῇ τό Θεῖο μέ τό νοῦ μόνο καί ὅπου γηροκόμος θά τοῦ εἶναι ἡ ἐλπίδα γιά τὰ οὐράνια. Τήν εὔρηκε στή μακρινή γενετήριά του.

Ὁ Γρηγόριος πρέπει νά ὑπέβαλε τήν παραίτησί του στίς ἀρχές Ἰουλίου 381 καί σέ λίγο ἔφυγε. Οἱ ἐργασίες τῆς συνόδου εὐρίσκονταν πρὸς τό τέλος τους καί τήν ἡμέρα πού ἐκλέχθηκε ὡς διάδοχός του ὁ νομικός Νεκτᾶριος, στίς 9 Ἰουλίου τοῦ ἔτους αὐτοῦ, ἐψηφίζοντο οἱ κανόνες τῆς συνόδου, ἀπό τούς ὁποίους, ὅπως εἶπαμε, ὁ τρίτος προέβλεπε τήν ἀνύψωσι τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως σέ Πατριαρχεῖο. Ὁ Γρηγόριος δέν ἦταν παρών κατὰ τήν ψήφισι, ἀλλά ἡ οὐσιαστική προεργασία εἶχε γίνει ἀπό αὐτόν.

Πρὶν ἀναχωρήσῃ ἀπό τήν Κωνσταντινούπολι, ἀπηύθυνε ἀπό τόν θρόνο τῆς Ἀγίας Σοφίας πρὸς τούς ἐπισκόπους καί τόν λαό τόν ἀποχαιρετιστήριό λόγο, τόν Συντακτήριό ὅπως ὀνομάζεται, στόν ὁποῖο ἐφάνερωσε ὅλο τό μεγαλεῖο τῆς πνευματικῆς καί ἠθικῆς του δυνάμεως. Δικαιολογεῖ τήν ἀπόφασί του ν' ἀποχωρήσῃ καί ἀποχαιρετᾷ ὅλους, ἄλλοτε μέ πόνο, ἄλλοτε μέ εἰρωνία, καί πάντοτε μέ ἀγάπη καί χωρίς μνησικακία.

Ἀξίζει τόν κόπο, ἀντί γιά ἐπίλογο ν' ἀκούσουμε μερικά σημεῖα ἀπό αὐτό τό λαμπρό δεῖγμα τῆς ρητορικῆς τέχνης.

Τό ποίμνιο τοῦτο, ἔλεγε, ἦταν κάποτε μικρό, ἀσύντακτο, ἀνοργάνωτο, χωρίς ἐπίσκοπο· δέν εἶχε λιβάδι νά βοσκήσῃ οὔτε μάνδρα ν' ἀναπαυθῇ· ἐπλανᾶτο στά ὄρη, στά σπήλαια καί στίς ὁπές τῆς γῆς. Καί τώρα ἐγινε παλυπληθές, γεμᾶτο σφρίγος. Πολύ ἐκοπίασε ὁ ποιμὴν, γιά νά τό φέρῃ σ' αὐτήν τήν κατάστασι καί δικαιούται νά ζητήσῃ ἀμοιβή. Δέν εἶναι ἄμισθος ἐργάτης αὐτός· πρέπει νά τοῦ δώσουν μισθό γιά τόν κόπο του. Ὅχι βέβαια τόν μισθό πού θά ὑπέθεταν μερικοί· ἀπλῶς θέλει νά τόν ἀναπαύσουν ἀπό τούς κόπους του, νά σεβασθοῦν τ' ἄσπρα του μαλλιά, νά τιμήσουν τήν ξενητεία του. Ἀλλωστε τί τούς

χρειάζεται τώρα αὐτός ὁ δειλὸς καί ἄνανδρος γέρων, πού μέ δυσκολία ἀπαγγέλλει καί τούτους τούς λόγους; Ἐπειτα ἐκουράσθηκε ν' ἀκούῃ νά τόν κατηγοροῦν ὡς ἐπιεικῇ καί μετριοπαθῇ· ἐκουράσθηκε νά μάχεται μέ λόγο καί μέ ζῆλο ἐναντίον ἐχθρῶν καί συμμάχων· δέν ὑποφέρει πλέον τίς ἵπποδρομίες καί τὰ θέατρά της. Καί τελειώνει μέ τοῦτο τόν ἐπίλογο·

«Χαῖρε, Ἀναστασία μου, πού ἐγινες ἐπώνυμη τῆς εὐσεβείας, διότι ἐσύ μᾶς ἀνέστησες τό λόγο πού καταφρονεῖτο ἀκόμη τότε· τοποθεσία τῆς νίκης, νέα Σηλώμ, ὅπου ἐγκατεστήσαμε τή σκηνή πού περιεφέρετο στήν ἔρημο σαράντα χρόνια...

»Χαῖρε, καθέδρα μου, αὐτό τό ἐπίφθονο καί ἐπικίνδυνο ὕψωμα, συνέδριο ἀρχιερέων, τιμημένο ἀπό τόν σεβασμό τῶν ἱερέων καί ἀπό τόν χρόνο, καί ἀπό ὅλο τό ἄλλο προσωπικό πού λειτουργεῖ γύρω ἀπό τήν ἱερά τράπεζα καί πλησιάζει στό Θεό. Χαίρετε, χοροστασίες τῶν μοναχῶν, ἁρμονίες τῶν ψαλτῶν, σύλλογοι τῶν χερῶν καί τῶν ὀρφανῶν, ὀφθαλμοί τῶν πτωχῶν πού κοιτάζετε πρὸς τόν Θεό καί πρὸς ἐμᾶς. Χαίρετε, θαυμασταί τῶν λόγων μου, πού συναθροίσθητε τρέχοντας, καί στενογράφοι φανεροί καί κρυφοί, κι ἐσύ τό κιγκλίδωμα πού σέ παραβιάζουν οἱ συνωθούμενοι γιά τήν ἀκρόασι τῶν λόγων.

»Χαίρετε, βασιλεῖς καί ἀνάκτορα καί ἀξιωματοῦχοι καί αὐλικοί τῶν βασιλείων· οἱ ὁποῖοι, ἂν εἴσθε στόν βασιλέα πιστοί, δέν τό ξέρω· ἐκεῖνο πού ξέρω εἶναι ὅτι στό Θεό εἴστε οἱ περισσότεροι ἅπιοι.

»Χειροκροτήσετε, ζητωκραυγάσατε, σηκώσατε ψηλά στά χέρια σας τόν ρήτορά σας. Ἐσίγησε πλέον γιά σᾶς ἡ δηκτική καί φλύαρη γλῶσσα, ἀλλά βέβαια δέν θά σιγήσῃ ἐντελῶς· διότι θά πολεμήσῃ μέ τό χέρι καί μέ τή μελάνη· ἀπλῶς ἐσίγησε πρὸς τό παρόν.

»Χαῖρε, μεγαλόπολι καί φιλόχριστε...

»Χαῖρε, Ἀνατολή καί Δύσις, χάριν τῶν ὁποίων καί ἀπό τίς ὁποῖες δεχόμαστε τόν πόλεμο· μάρτυς μου εἶναι αὐτός πού θά σᾶς εἰρηνεύσῃ, ἂν ὀλίγοι μιμηθοῦν τή δική μου ὑποχώρησι.

»Χαίρετε, ἄγγελοι, ἔφοροι τῆς Ἐκκλησίας...

»Χαῖρε, ὦ Τριάς, τό μελέτημα καί τό ἐγκαλλώπισμά μου.

»Τεκνία μου, νά φυλάσσετε τήν παρακαταθήκη μου· νά ἐνθυμῆσθε τούς λιθοβολισμούς μου.

»Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί μέ ὅλους σας».

Ἔτσι τελειώνω κι ἐγώ ἀπόψε. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί μέ ὅλους μας, δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

* Διάλεξις τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ γενομένη κατὰ τήν 26ῃν Ἰανουαρίου 1990 εἰς τήν αἴθουσαν τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ἐπὶ τῇ 1.600ῃ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.



ΠΩΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΑΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΥΜΝΟΛΟΓΙΑΝ

(Μηναῖον – 25 Ἰανουαρίου)

Τό εἶδος αὐτοῦ τίμιον καί ἡ μορφή αἰδέσιμος. Ἄστρον νοητόν, καταυγάζον τὰ πέρατα. Σάλπιγξ, ἡ κηρύττουσα τῷ κόσμῳ τοῦ Χριστοῦ τὰ ἐντάλματα. Πολύφωνον ὄργανον. Κιθάρα ἡ ἔμμουσος. Λιγυρά κινύρα, ἡ ἡδύπνοος. Ἱεραρχῶν ὑπέρτατος. Μέγας διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ. Βάθος ἐνθέου χάριτος. Ὑψος οὐρανίων νοημάτων. Πατήρ Πατέρων. Πανένδοξος. Ποιμήν ὁ πανάριστος. Ποιμήν Ποιμένων. Ἰσάγγελος. Ἀποστόλων σύνθρονος. Μαρτύρων καί Ὁσίων καλλονή. Ἀρχιερεὺς ἀγιώτατος. Παμμάκαρ. Ἱεραρχῶν ἀρχηγός. Πατριαρχῶν τό γέρας. Μύστης τῶν Δογμάτων. Χριστοῦ νοῦς ὁ ἀκρότατος. Θεολογίας πηγή, σοφίας ποταμός καί βρύσις θείας γνώσεως. Ἀστήρ φαεινότατος. Τῆς εὐσεβείας ὑπέρμαχος ὁ μέγας καί τῆς ἀσεβείας διώκτης ὁ γενναῖος. Πάνσοφος. Στόμα ἱερόν. Θεολόγος γλῶσσα. Θεῖος νοῦς. Θεῖος Θεολόγος. Μέγας Θεολόγος.

(Ἀπό τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Μικροῦ Ἑσπερινοῦ)

Θεολογίας στόμα. Ὁσῖος. Θεηγόρος. Γρήγορον ὄμμα τῆς Χάριτος. Πάνσοφον στόμα τοῦ Πνεύματος. Λαμπρός φωστήρ τῆς οἰκουμένης. Μέγα τῆς Ἐκκλησίας περιήχημα. Κλέος Ὁρθοδοξίας τό πανθαύμαστον. Θεολογίας ἡ βρύσις. Ἀένας ποταμός θείων Δογμάτων. Πηγή, ἡ βρύουσα θεῖα νάματα ἀμβροσίας. Ἀποστόλων ὁμότροπος. Πλημμύρα θεηγορίας. Ἡδύτατον ρεῦμα διδασκαλίας. Ἀσφάλεια ὑψηγόρων λόγων. Οὐρανόβροντα χεῖλη. Πυρίνους γλῶσσα. Θεσσαυρός σοφίας. Κήρυξ τοῦ Λόγου. Πιστῶν ἐγκαλλώπισμα. Θεολόγος. Φύλαξ τῆς ποιμένης Χριστοῦ. Ἀγρευτὴς τῶν λύκων. Σπορεύς ὀρθῶν Δογμάτων. Ἰσχυρότατος διώκτης αἰρετιζόντων. Γρήγορος γλῶσσα. Θεοφάντωρ. Τρισμάκαρ. Πύρινος γλῶσσα. Θεορρήμων. Θεῖον στόμα. Πηγή Θεολογίας. Ἐνδιαίτημα ὑψηλῆς θεωρίας. Θεόπνευστος. Αἴγλη Θεολογίας. Ποταμός τοῦ Θεοῦ. Ἀκριβὴς φύλαξ τῶν Δογμάτων. Θερμότατος ὑπέρμαχος τῆς Τριάδος. Ὅργανον τοῦ πνεύματος. Ἐγρήγορος νοῦς. Εὐχητος γλῶσσα. Θεία λύρα. Γρήγορος ὀφθαλμός τῶν ποιμένων. Ποιμενικός αὐλός τῆς Θεολογίας.

(Ἀπό τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Μεγάλου Ἑσπερινοῦ)

Εὐσεβείας ἀριστεύς. Ἀξιάγαστος. Πατήρ ἀγιώτατος. Ποιμήν ὁ καλός. Πανεύφημος. Θεολόγος ὁ δεύτερος. Οὐράνιος στύλος φωτός. Σάλπιγξ σοφίας Θεοῦ. Θεοκήρυξ. Μεγαλόφωνος κήρυξ τῆς εὐσεβείας. Ρήτωρ ὁ πυρίπνοος. Θεόφθογγος λύρα τῆς Χάριτος. Πρόμαχος πιστῶν. Κήρυξ φωτός. Ἀγγέλων συμπολίτης καί συνόμιλος. Μακάριος. Μύστης τῆς Τριάδος. Φαεινός ὀρθρος εὐσεβείας. Μυσταγωγός τῶν ὑπερκοσμίων. Μύστης τῆς παγκοσμίου σωτηρίας. Θεράπων Χριστοῦ. Παμμακάριστος. Θεοειδέστατος. Νέος Σαμουήλ θεόσδοτος. Οὐράνιος σταγών. Θεολογίας ὁ νοῦς ὁ ἀκρότατος. Μύστης τῆς τρισυποστάτου Μοναρχίας καί Θεότητος. Τριαδικός Θεολόγος. Τριαδικός μυστηπόλος. Ἱερομύστης. Ἐκκλησιῶν ἡ σεμνοπρέπεια. Συναριθμῖος ταῖς ἄνω χορείαις. Ρήτωρ τῆς Ἐκκλησίας. Μύστης τῆς θείας ἐλλάμψεως. Φαιδρός ὑπογραφεὺς τῆς Τριάδος. Δόξα πιστῶν. Ἱερέων φωστήρ. Οἰκουμένης τό κλέος. Λύρα τοῦ Πνεύματος. Θέριστρον τῶν αἱρέσεων. Ἡδυσμα Ὁρθοδόξων. Ὁ δεύτερος Ἐπιστήθιος. Αὐτόπτης τοῦ Λόγου.

(Ἀπό τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου)

Θεία φωνή. Θεολογίας ἐπώνυμος. Νοῦς οὐράνιος. Μέγιστος Ἀρχιερεὺς. Λαμπρός Θεολόγος. Πολυῦμνητος.

(Ἀπό τὴν Ἀκολουθίαν τῆς ἐορτῆς τῶν Τριῶν ἱεραρχῶν,

30 Ἰανουαρίου)

Ἱερέως Ι.Δ.



ΟΠΟΙΟΣ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ
ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙΣ ΤΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

*Λόγος λεχθείς, κατ' ἐντολήν τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν
τριῶν Ἱεραρχῶν, τῇ 30 Ἰανουαρίου 1946*

ὑπό

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΤΡΕΜΠΕΛΑ

**Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου
Προτασσομένης προσφωνήσεως τοῦ Πρυτάνεως
Δ. Σ. ΜΠΛΑΛΑΝΟΥ**



Ἀπολυτίκιον. Ἦχος α΄.

Ὁ ποιμενικός αὐλός
τῆς θεολογίας σου,
τάς τῶν ρητόρων ἐνίκησε
σάλπιγγας· ὥς γάρ τά βάθη τοῦ
πνεύματος
ἐκζητήσαντι,
καί τά κάλλη τοῦ φθέγματος
προσετέθη σοι.
Ἀλλά πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ,
Πάτερ Γρηγόριε,
σωθῆναι τάς ψυχάς ἡμῶν.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Μονή Σταυρονικήτα. Καθολικόν Ἀγίου Νικολάου. Ἔργον Θεοφάνους τοῦ Κρητός (1546).

ΟΠΟΙΟΣ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙΣ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΤΡΕΜΠΕΛΑ

Τακτικού Καθηγητού της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου

Α') Προσφώνησις τοῦ Πρυτάνεως Δ.Σ. Μπαλάνου

Σήμερον ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τὴν μνήμη τῶν τριῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων, τοῦ οὐρανοφάντορος Βασιλείου, τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου καὶ τοῦ Χρυσορρήμονος Ἰωάννου, σήμερον καὶ τό ἀνώτατον ἐκπαιδευτικόν καθίδρυμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατ' ἔτος ἀπό τοῦ 1842 ὑπὸ τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου θεσπισθέν, καὶ μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν μοιραίως διακοπέν, ἐορτάζει τὴν ἡμέραν ταύτην ὡς ἰδίαν ἐορτήν.

Καὶ δικαίως ἡ ἐορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐορτὴ τῆς παιδείας καὶ εἰδικῶς τοῦ Πανεπιστημίου, διότι οἱ ἄνδρες οὗτοι, συγκεντροῦντες ἐν ἑαυτοῖς τὴν θύραθεν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παιδείαν, ἐγένοντο τὰ πρότυπα ἑλληνοπρεποῦς καὶ χριστιανοπρεποῦς ἅμα μορφώσεως, αἰδίοι παιδαγωγοὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς συγχρόνως νεολαίας.

Οἱ ἱεροὶ οὗτοι ἄνδρες, μέ εὐρυτάτην χριστιανικὴν ἀντίληψιν, ἀποφεύγοντες πᾶσαν μονομέρειαν, προσηκόντως τιμῶντες τὴν ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς διατυπωθεῖσαν θεῖαν διδασκαλίαν, ἐξετίμων συγχρόνως δεόντως τὴν θύραθεν σοφίαν, τῆς ὁποίας τὰ διδάγματα καρποφόρως ἐδίδάχθησαν εἰς φιλοσοφικὰς σχολάς, θεωροῦντες ὡς «γυμνάσιον μὲν τῆς ψυχῆς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, τέλος δέ τὴν θεῖαν». Τὴν κλασσικὴν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν μικρόνοες Χριστιανοί, «κακῶς εἰδότες», ἐθεώρουν ὡς «ἐπιβουλον καὶ σφαλεράν καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλουσαν», οὗτοι ἐθεώρουν «τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν τό πρῶτον».

Ἀποδεχόμενοι ἐκτός τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ τὴν ἱεράν Παράδοσιν ὡς πηγὴν τῆς θρησκείας, ἐγνώριζον σαφῶς νὰ διακρίνωσι μεταξὺ γνησίας παραδόσεως καὶ παρεισφυσάσης ἀνθρωπίνης παραδόσεως, ἥτις κατὰ τὴν ἐκφρασιν ἀρχαίου πατρός δέν εἶναι ἡ «πεπαλαιωμένη πλάνη».

Ἐλέγχοντες τὰ κακὰ τὰ περὶσδύσαντα κατὰ τὴν ἀροδον τοῦ χρόνου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς καὶ τοὺς ἀναξίους τοῦ ἱεροῦ λειτουργήματος κληρικούς, ἐφρόνουν ὀρθότατα ὅτι τό γόητρον τῆς Ἐκκλησίας δέν παραβλάπτεται διὰ τοῦ ἐλέγχου ἀλλὰ διὰ τῆς συγκαλύψεως καὶ τῆς ἀνοχῆς τοῦ κακοῦ.

Εἰς τοὺς τελετουργικούς θεσμούς τῆς ἐκκλησίας δέν διέβλεπον ἀπλῶς τὴν τήρησιν τοῦ τύπου, ἀλλ' ἐθεώρουν τόν τύπον ἔχοντα σημασίαν μόνον ὡς ἐκδήλωσιν πνευματικοῦ περιεχομένου.

Μὴ φοβούμενοι τὴν ἐρευναν, ἀλλὰ τούναντίον μνήμο-

νες τοῦ κυριακοῦ λόγου, «γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς», μεγάλα ἐξ αὐτῆς ἀπεκδεχόμενοι, ἐφιλοσόφουν περὶ δογματικὰ ζητήματα, εἰς τὰ ὅποια ἐθεώρουν ὅτι ἦτο «τό ἐπιτυχάνειν οὐκ ἄχρηστον καὶ τό διαμαρτάνειν ἀκίνδυνον».

Ἐμβριθεῖς μελετηταὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου καὶ ἐμπεποτισμένοι τοῦ πνεύματος αὐτῆς, ἔθετον τὴν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅπου τὴν ἔθετον Αὐτός, χαρακτηρίσας τὴν ἀγάπην, ὡς τό κύριον γνώρισμα τῶν μαθητῶν του, καὶ κατεδίκαζον τὰς ὑπὸ ἀμυήτων ἀενάους δογματικὰς συζητήσεις καὶ τὴν «γλωσσαλίαν τῶν αὐθημερινῶν σοφῶν καὶ τῶν χειροτονήτων θεολόγων, οἷς ἀρκεῖ τό θελῆσαι μόνον πρὸς τό εἶναι σοφούς».

Ἀμεμπτοι τό ἦθος καὶ ὑπέροχοι τόν χαρακτήρα, ἐπεσφράγιζον τὴν διδασκαλίαν διὰ τοῦ βίου των, καθόσον ὁ μὲν βίος των ἦτο ὁδηγὸς τῆς θεωρίας, ἡ δέ θεωρία ἐπισφράγισις τοῦ βίου των.

Ἐμπνευσμένοι διδάσκαλοι καὶ ιδεώδεις ἄνθρωποι δέν εἶχον νὰ ἐπιτελέσουν εὐχερές ἔργον ἐν μέσῳ κοινωνίας διεφθαρμένης καὶ ἀνικάνου νὰ ἀνυψωθῇ εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνων· καὶ ὡς ἐκ τούτου δέν διέφυγον τὴν διαβολὴν καὶ τὸν φθόνον, τὴν ἀδικίαν καὶ τὸν διωγμόν. Ἐχοντες ὁμως ὑπ' ὄψει μόνον τὴν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντος, τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τό συμφέρον τῆς κοινωνίας, ἂν καὶ ἡπιοι πρὸς τοὺς ταπεινοὺς, ἦσαν εὐθαρσεῖς πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐβροντοφώνουν «Χριστὸς μετ' ἐμοῦ καὶ τίνα φοβηθήσομαι; κἂν κύματα κατ' ἐμοῦ διεγείρηται, κἂν πελάγη, κἂν ἀρχόντων θυμοί, ἐμοὶ πάντα ταῦτα ἀράχνης εὐτελέστερα». Ἦγωνίζοντο τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν μὴ καιροφυλακτοῦντες καὶ πιστεύοντες ὅτι «κρεῖττον ἡττᾶσθαι καλῶς ἢ νικᾶν ἐπισφαλῶς καὶ ἀθέσμως».

Πιστοὶ ἐρμηνεῖς τῆς θείας διδασκαλίας, οὐδέποτε κατήντησαν εἰς ἀψυχολογήτους καὶ στενοὺς κατηχητάς, ἀλλὰ μέ εὐρὺ πνεῦμα καὶ ἀληθινὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς καὶ σαφῇ ἐπίγνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀνεδείχθησαν φιλελεύθεροι θεολόγοι, μὴ καταναγκάζοντες εἰς τὴν πίστιν ἀλλὰ προσελκύοντες εἰς αὐτὴν τοὺς ἀκροατάς καὶ τοὺς μελετητάς των, καὶ τοιοῦτοτρόπως πολὺ ἐνεργέστερον ἐπιδρῶντες ἐπ' αὐτῶν ἢ στυγνοὶ ἱεροδιδάσκαλοι, ἐπιθέτοντες φορτία δυσβάστακτα ἐπὶ τῶν πιστῶν.

Καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἃς εὐχόμεθα ἡ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος θεολογία νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν θεολογίαν τῶν μεγάλων τούτων πατέρων, ὅχι βέβαια ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς

ταυτότητος, διότι ὁ εἰκοστός αἰὼν δὲν δύναται οὔτε πρέπει νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὸν τετάρτον, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ἐπανόδου εἰς τὰς ὑγιεῖς βάσεις, τὰς ὁποίας ἔθεσαν ἐκεῖνοι, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τούτων συνεχίσωμεν τὴν ἔρευναν, προσηλωμένοι εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, μὴ παραβλέποντες ὅμως καὶ τὰ ὑγιᾶ πορίσματα τῆς κλασσικῆς παιδείας καὶ τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καὶ κοσμοθεωρίας.

Σήμερον ἐπίσης ἐπιτελεῖται τὸ μνημόσυνον τῶν ἀοιδίων ἰδρυτῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς καὶ τῶν ἀοιδίων εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν αὐτοῦ, οἵτινες μέ τὸν πλοῦτον των «τόν ἀεὶ μένοντα καὶ οὐδέποτε δραπετεύοντα» παρέσχον τὰ ὑλικά μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν πνευματικῶν σκοπῶν τοῦ Ἰδρύματος.

Ἐπὶ τούτοις ἐπιτελεῖται ἡ μνήμη τῶν μακαρίων Καθηγητῶν τῶν διδασκάντων ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τούτῳ ἐκπαιδευτικῷ καθιδρύματι, οἵτινες προσέφεραν ὁλόκληρον τὸν πνευματικόν των πλοῦτον καὶ τὰς καλυτέρας ἡμέρας τῆς ζωῆς των διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας.

Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἠγωνίσθησαν τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, ἐν

μέσῳ πολλὰκις ἀντιξῶων συνθηκῶν καὶ προσκομμάτων, παρεμβαλλομένων οὐ μόνον παρ' ἀτόμων ἐπιδιωκόντων ἴδια τέλη ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ παρ' αὐτῆς τῆς πολιτείας, ἡ ὁποία ὑπὸ διάφορα προσχήματα, ἐπιβουλευομένη κατ' οὐσίαν τὴν πανεπιστημιακὴν αὐτοτέλειαν, δι' ἀλλεπαλλήλων ἐπεμβάσεων πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν καθηγητῶν, κατὰ καινοφανῆ καὶ πρωτότυπα συστήματα, διетάραξε πολλὰκις τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰδρύματος, ὅπερ, ὡς ὅλον, παρά τυχόν μεμονωμένας ἐξαιρέσεις, ἀναποτρέπτους εἰς πάντα ἀνθρώπινον ὀργανισμόν, καὶ προερχόμενας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ κυβερνητικῶν ἐπεμβάσεων, ἐπέτελεσε μετ' ἀφοσιώσεως τὴν ἱεράν του ἀποστολήν, διέδωκε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ἀνά σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμόν, ἀνεδείξεν ἐπιστήμονας διεθνούς κύρους καὶ ἀνεδείχθη ἐν μιᾷ λέξει ἄξιον τῆς Πατρίδος, δι' ὃ καὶ ὀφείλεται εἰς αὐτό καὶ τοὺς ἀοιδίμους Ἰδρυτάς, Εὐεργέτας καὶ Καθηγητάς του αἰωνία τιμὴ καὶ εὐγνωμοσύνη.

Ἐν τέλει ἅς μνησθῶμεν καὶ τῶν προαναπαυσασμένων Ὑπαλλήλων τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς καὶ τῶν Τροφίμων αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τῶν διακριθέντων ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ καὶ ἐπαγγελματικῷ πεδίῳ, ὡς καὶ τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος πεσόντων. Αἰωνία ἅς εἶναι ἡ μνήμη των!

Β') ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑ ΟΠΟΙΟΣ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙΣ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

Σεβασμιώτατοι, κύριε Πρύτασι, Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Φόρον εὐγνωμοσύνης ἀποτίον τὸ Ἐθνικόν Πανεπιστήμιον τελεῖ καθ' ἕκαστον ἔτος καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἱερά μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν ἀοιδίων ἰδρυτῶν, προστατῶν, εὐεργετῶν καὶ καθηγητῶν αὐτοῦ, τῶν δι' ὑλικῆς ἢ πνευματικῆς συμβολῆς συντελεσάντων εἰς τὴν ἐδραίωσιν, αὔξησιν καὶ ἀκμὴν τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐστίας, ἐξ ἧς ἐπὶ αἰῶνα καὶ ἐπέκεινα μεταλαμπαδεύεται τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν ἀνατολήν. Καὶ πάντοτε μέν, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ὅτε κατέστη πρόδηλον, ποίας ἀνυπολογίστους καταστροφὰς δημιουργεῖ ἡ μετ' ἀπόσεισιν τῶν ἀνωτέρων ἠθικῶν ἰδανικῶν χρήσεις τῶν προόδων καὶ ἀνακαλύψεων τῆς ἐπιστήμης πρὸς ἐξόντωσιν ἀνθρωπίνων υπάρξεων καὶ ἀξιοθρήνητον κατερείπωσιν ἔργων πολιτισμοῦ διὰ μακροχρονίων καὶ ἐπιμόχθων προσπαθειῶν δημιουργηθέντων δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν, ὅποσον προσφυῶς συνεδυσάσθη ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τούτῳ πνευματικῷ καθιδρύματι ἡ τέλεσις τῶν μνημοσύνων τούτων πρὸς τὴν ἐορτὴν τῶν τριῶν μεγάλων τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἱεραρχῶν, οἵτινες ὅσον ἐλάχιστοι διηρμήνευσαν καὶ τὰ ἠθικά ἰδανικά, ὑφ' ὧν δέον νὰ διέπῃται καὶ πρὸς τὰ ὁποῖα δέον πάντοτε νὰ ἀποβλέπῃ ὁ κόσμος.

Πράγματι οἱ τρεῖς οὗτοι μεγάλοι ἱεράρχαι, Ἕλληνας τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὴν παιδευσιν, πᾶν ὅ,τι ἐκλεκτόν ἐκκληροδοτεῖ εἰς τὸν κόσμον ὁ κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς παρακμὴν κλίνων ἀρχαῖος ἑλληνισμός εἰς ἐν φύραμα μετὰ τῆς νέας ἐν Χριστῷ ἀκηράτου ζύμης ἀναπλάσαντες, παρουσίασαν ἐν τοῖς προσώποις αὐτῶν τε καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς διὰ τῶν ἀθανάτων αὐτῶν συγγρα-

φῶν μαθητευθέντων τὸν ἐν Χριστῷ εἰς καινόν ἄνθρωπον καὶ εἰς νέαν ἄφθαρτον κτίσιν ἀνακτισθέντα χριστιανόν Ἕλληνα, εἰς παντοίας καὶ πάντοτε εὐγενεῖς καὶ ὑψηλοὺς ἀποδιδόμενον διὰ μέσου τῶν γενεῶν ἀγῶνας ὑπὲρ τῶν ἰδανικῶν, τῶν ἀρρήκτως ἐκτοτε συνδεδεμένων, πίστεως καὶ πατρίδος. Θέσαντες οἱ τρεῖς οὗτοι φωστῆρες τὰ ἑκτακτα χαρίσματα τῆς διανοίας αὐτῶν εἰς διακονίαν τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ πίστεως ἔδειξαν ὅσον ἐλάχιστοι ἄλλοι μεταξύ τῆς πλειάδος τῶν Ἑλλήνων Πατέρων, ὁποῖα τινα ἠδυνήθη καὶ κατώρθωσε τὸ ἑλληνικόν πνεῦμα ὡς διάκονος καὶ ὑπηρετῆς καὶ ὄργανον ἐπιτήδειον εἰς ἐρμηνείαν καὶ διατύπωσιν τῆς κατ' ἀποκάλυψιν ἀληθείας. Πρὸς τοῖς πνευματικοῖς δὲ χαρίσμασι διαθέτοντες οἱ τρεῖς οὗτοι Πατέρες καὶ καρδίας εὐγενεῖς ἐν τῷ πυρί τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς ἐξαγνισθείσας καὶ διευρυνθείσας, παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ ὅμματα τοῦ ἑλληνικοῦ χριστιανισμοῦ ὑποδείγματα καὶ πρότυπα αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας ὑπὲρ τῶν ἄλλων καὶ ἀλληλεγγύης κοινωνικῆς καὶ φιλοπατρίας διακηρύξαντες ὅτι «μήτηρ ἄλλη μὲν ἄλλου, κοινὴ δὲ πάντων πατρίς», ἵνα κατὰ Γρηγόριον τὸν θεολόγον εἰπωμεν¹.

Εὐδὴλον ἐντεῦθεν, ὅτι ἡ ἐν μέσῳ τῆς παρούσης περιόδου, καθ' ἣν καὶ αὐθις δοκιμάζεται ὡς χρυσός ἐν χωνευτηρίῳ αὕτῃ ἡ ἠθικὴ ὑπόστασις τῶν τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐμφάνισις τῶν ἠθικῶν εἰκόνων τῶν μεγάλων τούτων διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν ἀποτελεῖ θέμα ἐπικαιρότατον, τῶν στενῶν δ' ὁρίων τοῦ χρόνου μὴ ἐπιτρεπόντων, ἵνα καὶ τὰς τρεῖς φυσιογνωμίας τούτων παρουσιάσωμεν, περιοριζόμεθα νὰ ἐμφανίσωμεν πρό ὑμῶν τὸν ἑαυτὸν φιλαθήναιον² χαρακτηρισάντα καὶ τὰς Ἀθήνας ὡς «χρυσᾶς ὄντως αὐτῷ καὶ

τῶν καλῶν προξένους»³ διά παντός τοῦ βίου αὐτοῦ ἀναπο-
λοῦντα Γρηγόριον.

Ὅποῖός τις ἐμφανίζεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ
Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, τοῦτο ἐλάβομεν ὡς θέμα τοῦ
σημερινοῦ ἡμῶν λόγου, ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι οὐδέν ἄλλο
μνημεῖον εἶνε ἱκανόν νά γνωρίσῃ εἰς ἡμᾶς τοὺς μεγάλους
ἄνδρας τοσοῦτον, ὅσον αἱ ἰδιωτικαὶ αὐτῶν ἐπιστολαί, εἰς
τάς ὁποίας ἐκχύνονται μάλιστα τὰ βάθη τῶν καρδιῶν αὐ-
τῶν, τῶν ἄλλων αὐτῶν συγγραφῶν ἐκφαινουσῶν μᾶλλον
τά τάλαντα τῆς διανοίας αὐτῶν. Πρόκειται λοιπόν νά πα-
ρουσιάσωμεν τόν Γρηγόριον καί ὡς τοῦ λόγου μέν δεξιόν
χειριστήν, μάλιστα δέ ὡς καρδίαν ἐκλεκτήν καί ὡς ἠθικόν
χαρακτήρα ἐξόχως εὐγενή.

Α'

Ὡς δυνάμεθα νά συναγάγωμεν καί ἐκ τῶν ἐπιστολῶν
τοῦ Γρηγορίου, ἡ ἐπιστολογραφία ἐθεραπεύετο μετά πολ-
λῆς ἐπιμελείας ἐν τῇ γραμματείᾳ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐν-
τεῦθεν ὁ Γρηγόριος διατηρεῖ μέν συλλογὰς τῶν τε ἰδίων
καί τῶν τοῦ φίλου αὐτοῦ Βασιλείου ἐπιστολῶν⁴, διαγράφει
ἐν τῇ εἰδικῇ ἐπιστολῇ⁵ πρὸς τόν ἀνεψιόν αὐτοῦ Νικόβου-
λον τοὺς κανόνες, καθ' οὓς δέον νά συγγράφονται αἱ ἐπι-
στολαί. Καί καθ' ὅσον μέν ἀφορᾷ εἰς τό μήκος τῶν ἐπιστο-
λῶν καθορίζει ὁ Γρηγόριος «μέτρον τῶν ἐπιστολῶν τήν
χρεῖαν καί οὔτε μακρότερα γραπτέον, οὐ μή πολλά τά
πράγματα, οὔτε μακρολογητέον, ἔνθα πολλά». Ὅριζων δ'
ἄλλοτε εἰς τί συνίσταται ἡ λακωνικότης γράφει τήν ἐξῆς
λακωνικωτάτην ἐπιστολήν⁶ «Τό λακωνίζειν οὐ τοῦτό
ἐστίν, ὅπερ οἶει, ὀλίγας συλλαβάς γράφειν, ἀλλά περί
πλείστων ὀλίγας. Οὕτως ἐγώ καί βραχυλογώτατον Ὅμη-
ρον λέγω, καί πολύν τόν Ἀντίμαχον. Πῶς; Τοῖς πράγμασιν
κρίνων τό μήκος, ἀλλ' οὐ τοῖς γράμμασι». Καθ' ὅσον δ'
ἀφορᾷ εἰς τήν σαφήνειαν συνιστᾷ ὁ Γρηγόριος ν' ἀποφεύ-
γεται ἡ μετ' ἐπιτηδεύσεως διακόσμησις τοῦ λόγου, νά
ἀποκλίνῃ δέ τό ὕφος τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τό οἰκεῖον καί
πρὸς «τό ἀκαλλώπιστον καί ὅτι ἐγγυτάτω τοῦ κατά φύ-
σιν»⁷. Τοῦτο ὅμως δέν σημαίνει, ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ ἐπιστο-
λή νά στερῇται χάριτος. Οὔτε «παντάπασι ξηρά καί ἀχάρι-
στα ἢ καί ἀκαλλώπιστα καί ἀκόσμητα» πρέπει νά γράφω-
μεν ἀποφεύγοντες ὅλως τήν χρῆσιν γνωμῶν καί παροιμιῶν
καί ἀποφθεγμάτων, ἐτι δέν καί σκωμμάτων καί αἰνιγμά-
των, «οἷς ὁ λόγος καταγλυκαίνεται», ἀλλ' οὔτε πάλιν ἐπι-
τρέπεται νά ἐκτρεπώμεθα εἰς κατάχρησιν τούτων. «Τό μέν
γάρ ἀγροῖκον, τό δ' ἄπληστον». «Ἀντίθετα δέ καί πάρισα
καί ἰσόκωλα σοφισταῖς ἀπορρίνομεν· εἰ δέ που καί παρα-
λάβοιμεν, ὡς καταπαίζοντες μᾶλλον τοῦτο ποιήσομεν ἢ
σπουδάζοντες». Τέλος σκοπός ἐπιδιωκτέος διά τῶν ἐπι-
στολῶν ὀρίζεται ἄλλαχού «τό παιδευτικόν ἐν τε γνώμῃς
καί δόγμασι»⁸.

Τοὺς κανόνες τούτους τηρῶν ἐπακριβῶς ὁ Γρηγόριος
ἐπιτυχᾶναι μετά περισσοῦ κάλλους τήν λακωνικότητα ἐν
ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, προσδιδομένης πολλαχοῦ μετ' ἐπι-
τυχίας πολλῆς τῆς μορφῆς τοῦ ἀποφθέγματος καί τῆς πα-
ροιμίας εἰς τάς ἐκφράσεις αὐτοῦ, ποιεῖται δέ καί χρῆσιν
μετά πλεοναζούσης χάριτος καί γοητείας λόγου τοῦ τε
σκώμματος καί τῆς εἰρωνείας.

Δείγματα λακωνικῶν ἐπιστολῶν θά ἡδυνάμεθα νά
προβάλλωμεν πρωτίστως τήν βραχυτάτην πασῶν, τήν
ὁποῖαν ἐξ ὀνόματος τῆς μητρὸς ἀπηύθυνε πρὸς τόν σοφι-
στήν Λιβάνιον, ἔχουσαν οὕτως: «Μήτηρ πατρί πέπομφα
παῖδα, ἡ κατά φύσιν τῷ κατά λόγους. Ὅπως οὖν μοι μελή-
σει, σοί μελήσει»⁹. Πρὸς τόν ἄρχοντα δέ Ἀμφιλόχιον, τόν
μετέπειτα ἐπίσκοπον Ἰκονίου, διά τοῦ ὁποίου ἐπεζητήσεν
ὁ ἐξ Ἀρμενίας καταγόμενος αἰρετικός ἐπίσκοπος Σεβα-
στείας Εὐστάθιος νά προσεταιρισθῇ τόν Γρηγόριον,
ἀπαντᾷ διά τῶν ἐξῆς γραμμῶν: «Οὐ βάρβαρον τό ἐπίταγμα
τῆς ἀμιμήτου σου καλοκαγαθίας, ἀλλ' ἑλληνικόν, μᾶλλον
δέ χριστιανικόν. Ὁ δέ Ἀρμένιος, ἐφ' ᾧ πάνυ φιλοτιμῇ,
βάρβαρος ἀντικρος καί πόρρωθεν τῆς ἡμετέρας φιλοτι-
μίας»¹⁰. Λαμπροτάτη καί ἡ ὀγδοηκοστή ἐπιστολή, ἣν
ἔγραψε πρὸς τόν Εὐδόξιον μετά τόν θάνατον τοῦ φίλου του
Βασιλείου, ὅτε ἡττηθέντος τοῦ Οὐάλεντος περιετρέχετο ἡ
χώρα ὑπὸ τῶν Γόθων καί ἡ πατρίς ἐντεῦθεν ἐδοκιμάζετο
δεινῶς, ἐνῶ ἡ ἐκκλησία ἐχειμάζετο ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν:
«Ἐρωτᾷς, πῶς τά ἡμέτερα. Κακῶς καί λίαν πικρῶς. Βασί-
λειον οὐκ ἔχω. Καισάριον οὐκ ἔχω, τόν πνευματικόν ἀδελ-
φόν μου καί σωματικόν. Ὁ πατήρ μου καί ἡ μήτηρ μου ἐγ-
κατέλιπόν με, μετά τοῦ Δαβίδ φθέγγομαι. Τά τοῦ σώματος
πονηρῶς ἔχει, τό γῆρας ὑπέρ κεφαλῆς, φροντίδων ἐπιπλο-
καί, πραγμάτων ἐπιδρομαί, τά τῶν φίλων ἄπιστα, τά τῆς
ἐκκλησίας ἀποίμαντα. Ἐρρεῖ τά καλά, γυμνά τά κακά, ὁ
πλοῦς ἐν νυκτί, πυρσός οὐδαμοῦ, Χριστός καθεύδει. Τί
χρῆ παθεῖν; Μία μοι τῶν κακῶν λύσις, ὁ θάνατος. Καί τά
ἐκεῖθεν μοι φοβερά τοῖς ἐντεῦθεν τεκμαιρομένῳ».

Ἡ λακωνικότης αὕτη τοῦ ὕφους, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ πυκνό-
της συνδυάζεται μεθ' ἱκανῆς σαφηνείας, ἀποδεικνύει τόν
Γρηγόριον καί πρωτότυπον συντάκτην γνωμικῶν καί λο-
γίων, οἷων γέμουσιν αἱ ἐπιστολαί αὐτοῦ. Παραθέτομεν καί
ἐκ τούτων τινά.

Γράφων πρὸς τόν Βασίλειον καί ἀναμνησκόμενος
τῆς ἐν τῷ ἡσυχαστηρίῳ τοῦ Πόντου συνδιατριβῆς, ὅτε
«συνετρώφα αὐτῷ τῷ κακοπαθεῖν», παρατηρεῖ: «Τό ἐκού-
σιον λυπηρόν τοῦ ἀκουσίου τερπνοῦ τιμώτερον»¹¹. Πρὸς
τόν αὐτόν πάλιν δικαιολογῶν τό ὅτι δέν ἀντελήφθη εὐθύς
ἀμέσως τό τέχνασμα, δι' οὗ ὁ Βασίλειος ἐζήτησε νά παρα-
σύρῃ αὐτόν εἰς Καισάρειαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νά διευκο-
λυνθῇ ἡ ἐκλογή τοῦ Γρηγορίου ὡς διαδόχου τοῦ Εὐσεβίου
γράφει μεταξύ ἄλλων «Τό γάρ κακίας ἐλεύθερον καί ὑφο-
ρᾶσθαι κακίαν ἀργότερον»¹². Ὅλίγῳ δέ πρότερον ὅταν
ἐπιτυχῶν παρά τῷ Καισαρείᾳ Εὐσεβίῳ νά διασκεδάσῃ
τάς παρεξηγήσεις, δι' ἃς ὁ Βασίλειος εἶχεν ἀπομακρυνθῇ
τῆς ἐν Καισαρείᾳ ἐκκλησίας, προτρέπη τόν φίλον αὐτοῦ
νά λάβῃ αὐτός, καίπερ ἀδικηθεῖς, τήν πρωτοβουλίαν τῆς
συνδιαλλαγῆς, γράφει: «Ἐξόν νικῆσαι τῷ καλῶς ἡττηθῆ-
ναι καί φιλοσόφως»¹³. Πρὸς τόν Μοδάριον στρατηλάτην,
χριστιανόν μέν ἀλλά Γόθον, παρατηρεῖ: «Τό ἑλληνικόν
καί τό βάρβαρον σωματίων οὐ ψυχῶν ἐστι διαφορά, καί τό-
πων διάστασις, ἀλλ' οὐ τρόπου οὐδέ προαιρέσεως»¹⁴. Ὅτε
δέ πάλιν ἀπελογεῖτο εἰς τόν Μ. Βασίλειον, διά τό ὅτι δέν
μετέβαινε νά ἐγκατασταθῇ εἰς τήν ἐπισκοπὴν Σασίμων
φεύγων τάς μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Τυάνων διενέξεις, ἐση-
μεῖωνεν: «Ἐμοί δέ μεγίστη πρᾶξις ἐστίν ἡ ἀπραξία»¹⁵. Καί
ἐπεξηγῶν τό παράδοξον, ἡ καί ὀξύμωρον τοῦτο προσέθε-

τεν: «Εἰ πάντες ἡμᾶς ἐμιμοῦντο οὐδ' ἂν ἦν πράγματα ταῖς ἐκκλησίαις, οὐδ' ἂν ἡ πίστις παρεσύρετο, τῶν ιδίων ἐκάστῳ φιλονεικίων ὄπλον τυγχάνουσα»¹⁶.

Θά ἐπέλειπεν ἡμᾶς ὁ χρόνος, ἐάν ἀπεπειρώμεθα νά παραθέσωμεν πάντα τά ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Γρηγορίου γνωμικά αὐτοῦ, διασαφηνίζοντες ταῦτα καί διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν περιστατικῶν, ὑφ' ἃ ἐγράφησαν. Περιοριζόμεθα διὰ τοῦτο νά παραθέσωμεν καί τινα ἐξ αὐτῶν μεμονωμένως. «Κρείττων εὐημερίας ἀχαλινώτου νόσος φιλόσοφος»¹⁷. «Ἀπράγμων ἡσυχία τῆς ἐν πράγμασι περιφανείας τιμιωτέρω»¹⁸. «Οὐχ οὕτως ὁ λόγος πείθει τοὺς πολλοὺς ὡς ἡ πρᾶξις, ἡ σιωπῶσα παραίνεσις»¹⁹. «Πεῖρα μήτηρ συνέσεως»²⁰. «Ἔστι δέ καί τοῦτο (τό καρτερεῖν) ἐπεικῶς συμφορᾶς ἐλάττωσις»²¹. «Δύο ταῦτα οἶδε φιλοσοφία, εὐπραξίαν τε διαθέσθαι μετρίως καί συμφορὰν εὐσχημόνως»²². «Οὔτε ἐν πενίᾳ τό φρόνημα τοῦ βίου συστέλλειν εὐπρεπές, οὔτε ἐν περισουσίᾳ μέγα φρονεῖν ἀσφαλές»²³. «Οἷς χαίρει τις γινομένοις ταῦτα καί σιωπῶν συμβουλεύει»²⁴. «Παιδεύεται τι καί πολιά καί οὐ πάντῃ γῆρας εἰς σύνεσιν ἀξιόπιστον»²⁵. «Οὐ δυσωπεῖ τοὺς πονηροὺς ἐπιείκειω»²⁶. «Φιλοῦσιν οἱ πονηροὶ τὰς ἑαυτῶν αἰτίας περιτρέπουν εἰς τοὺς ἐλέγχοντας»²⁷. «Ἔστιν ἀνδρὸς μεγαλόφρονος φίλων ἀποδέχεσθαι μᾶλλον ἐλευθερίαν ἢ ἐχθρῶν κολακείαν»²⁸.

Ἄλλ' αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Γρηγορίου διακρίνονται καί διὰ τὴν χάριν, ἣν προσλαμβάνουσι τόσον ἐκ τῆς χρήσεως λαμπρῶν εἰκόνων καί παρομοιώσεων, ἀλλὰ καί ἐκ τῶν χαριτολογημάτων, ἔτι δέ καί ἐκ τῆς λεπτῆς εἰρωνείας, ἔστι δ' ὅτε καί τοῦ μεστοῦ ἀγαθότητος καί ἐλευθέρου πάσης πικρίας σκώμματος, τὰ ὅποια μετὰ πολλῆς τῆς φειδοῦς καί φρονήσεως χρησιμοποιοεῖ ὁ ἱερός ἀνὴρ.

Οὕτω παρουσιάζων ἐπὶ τό ζωηρότερον δι' εἰκόνας τὴν ἀστάθειαν τῶν ἀνθρωπίνων «οὔτε τοῦ εὖ πράττειν ἐστῶτος ἡμῖν, οὔτε τοῦ δυστυχεῖν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου καί μεταπίπτοντος» παρατηρεῖ, ὅτι περισσότερον πρέπει νά πιστεύῃ τις «αὐραῖς καί γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ»²⁹. Ἄλλοτε πάλιν φιλοτιμῶν τὸν Ἀστέριον ἀρέδρον τοῦ ὑπάρχον Ὀλυμπίου, περιγράφει τό εὐήκοον καί πρόθυμον αὐτοῦ εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν δεομένων τῆς προστασίας αὐτοῦ παρακλήσεις ὡς ἐξῆς: «Οὔτε γάρ λίθος ἔμπυρος πολλῶν δεῖναι τῶν παρὰ τοῦ σιδήρου κρουσμάτων, ἵνα τό ἐγκείμενον πῦρ δημοσιεύσῃ, ἀλλ' ἐπλήγη τε ὁμοῦ καί τό πῦρ ἤστραψεν· οὔτε αὐτὸς μακροτέρας δεήσῃ παρακλήσεως»³⁰. Γράφων δέ καί εἰς τὸν Μ. Βασίλειον παραπονούμενον, διότι ὁ Γρηγόριος δέν μετέβαινε νά ἐγκατασταθῇ εἰς Σάσιμα, ἅτινα ὁμοῦ κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν ἐνόπλων τοῦ Τυάνων Ἀνθίου παρατηρεῖ: «Ἐγκαλεῖς ἡμῖν ἀργίαν καί ραθυμίαν, ὅτι μὴ τὰ Σάσιμα κατελιφάμεν ...μηδέ ὥσπερ κυσί βρῶμα ρυφέν ἐν μέσῳ κατ' ἀλλήλων ἡμᾶς ὀπλίζομεν».

Μετὰ πολλῆς λεπτότητος χαριτολογεῖ, ὅταν ξενίζων ποτὲ τὸν Μ. Βασίλειον γράφῃ πρὸς τὸν εἰς Ὀζιζάλην τῆς Καππαδοκίας (οὐχὶ μακρὰν τῆς Ναζιανζοῦ) ἀποχωρήσαντα καί λαχανηφόρον κῆπον καλλιεργοῦντα τέως ὑπαρχον Ἀμφιλόχιον, τὸν μετέπειτα ἐπίσκοπον Ἰκονίου ζητῶν παρ' αὐτοῦ λάχανα «Καταξίωσον λάχανα ἡμῖν ἀποστεῖλαι πλεῖστα καί κάλλιστα ἢ ὅσα γε δυνατόν· (ἐπεὶ καί τὰ μικρά μεγάλα τοῖς πεινώσιν)· ἐπειδὴ καί τὸν μέγαν Βασίλειον δε-

ξιούμεθα οὐ μὴ βουλευθεῖς, ὥσπερ ἐπειράθης κεκορεσμένου φιλοσοφούντος, οὕτω πειραθῆναι πεινῶντος καί δυσχαιρένοντος»³². Ἄλλ' ὁ Ἀμφιλόχιος ἀπέστειλε λάχανα εἰς ἀνεπαρκῆ ποσότητα. Ἐντεῦθεν ὁ Γρηγόριος ἀπευθύνει πρὸς αὐτόν καί νέαν λακωνικωτάτην ἐπιστολήν: «Ὡς μικρολόγως ἦκει τὰ λάχανα παρ' ὑμῶν. Καί τί ἄλλο ἢ χρυσολάχανα; Καίτοι γε ὁ πᾶς πλοῦτος ὑμῖν κῆποι καί ποταμοὶ καί ἄλσῃ». Καί ἐπειδὴ ἡ Ὀζιζάλη δέν παρήγε σίτον, ἐπρομήθευε δ' εἰς τὸν Ἀμφιλόχιον τοιοῦτον ὁ Γρηγόριος, προσθέτει ἐπιχαρίτως: «Ἡ τοῖνον μεταδίδοτε τούτων (τῶν λαχάνων) ἡμῖν ἀφθονώτερον ἢ ἄλλο μὲν οὐδέν ἀπειλήσομεν τὸν δέ σίτον ἐφέξομεν καί εἰσόμεθα εἰ ὄντως δρόσῳ μόνῃ τρέφονται τέτιγες»³³. Λογοπαικεῖ ἄλλοτε εἰς βάρος τῆς φαλάκρας μὲν αὐτοῦ, τῆς βιαίας δέ γλώσσης τοῦ πρὸς ὃν ἀπέστελλε σοφιστοῦ Εὐστοχίου, ὅστις ἐξ αἰτίας νοουθεσίας τινός τοῦ Γρηγορίου ἔγραψε πρὸς τοῦτον μετὰ σφοδρότητος τινός. «Οἶον ἠγνόησα! γράφει ὁ Γρηγόριος. Ἄνδρα σοφιστὴν ἐνουθέτησα... καί οὐδὲ ὑπὸ τῆς παροιμίας τῆς ιδιωτικῆς ἐπαιδεύθην φαλακρός ὢν κατὰ κριοῦ μὴ νευστάζιν ἀντὶ προσώπου μηδὲ σφηκίαν ἐγείρειν κατ' ἑμαυτοῦ γλῶσσαν πρὸς τό κακῶς λέγειν ἐτοιμοτέρα»³⁴. Δικαιολογῶν ἄλλοτε εἰς τὸν Προκόπιον τὴν ἐξ ἀσθενείας ἀπουσίαν του ἐκ τῶν γάμων τῆς ἀνεψιᾶς ἐκείνου Ὀλυμπιάδος, τῆς μετέπειτα περιφήμου διακονίσσης γράφει ἐπιχαρίτως, τὰ ἐξῆς: «Ἄλλ' οὔτε ἦν, οἶμαι πράττοντα τραγικῶς (λόγῳ ἀσθενείας) πανηγυρίζειν κωμικῶς, καί ἅμα παντελῶς ἄωρον καί οὐ γαμικόν δύο ποδαλγοὶ περιφερόμενοι καί γελῶμενοι, μέσοι πηδῶντων· ἵνα τίσοι καί προσπαιζόμεν γαμικῶς»³⁵.

Ἄλλοτε σκώπτει μετ' ἀγαθότητος τοὺς κατοίκους τῆς Ὀζιζάλης, οἱ ὅποιοι ἐκαλλιέργουν ἐπιμελῶς κήπους ἀνθέων, καθ' ὃν χρόνον ἡμέλουν ν' ἀποκτήσωσι σιτοφόρους ἀγρούς. Τούτων, γράφει, «ἐν μόνον ἐπαινετόν, ὅτι κἂν λιμῷ φθαρῶσιν, ἀλλ' εὐωδοῦσι (= εὐωδιάζουσι) καί λαμπρᾶς τυγχάνουσι τῆς ταφῆς. Πῶς; Πολλοὶς βάλλονται καί ποικίλοις ἀνθεσι»³⁶. Μετὰ λεπτότητος πολλῆς ἐπισκώπτει καί τὴν πρόφασιν, ἣτις προεβάλλετο ἐν τῇ Σύνόδῳ τῇ συγκληθείσῃ πρὸς ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου τοῦ Καισαρείας Εὐσεβίου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ν' ἀποκλεισθῇ δι' αὐτῆς ὁ Βασίλειος. «Ἡ ἀσθένεια [τοῦ Βασιλείου] πρόφασις. Οὐ γὰρ ἀθλητὴν προβαλεῖσθε, ἀλλὰ διδάσκαλον»³⁷.

Ἀλλὰ καί πρὸς αὐτόν τὸν Βασίλειον ὅταν οὗτος κατηγορεῖ αὐτόν διὰ τό ὅτι παρέμενε εἰς τὴν ἐν Ἀριανζῷ ἔρημον τοποθεσίαν, τὴν καλουμένην Τιβερινήν, τὴν μεστήν πηλῶν κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀπαντᾷ εἰρωνικῶς: «Οὐ φέρω τὴν Τιβερινήν ἐγκαλούμενος καί τοὺς ἐνταῦθα πηλοὺς καί χειμῶνας, ὃ λίαν ἄπηλε σύ καί ἀεροβάμων καί τὰς πλάκας κατακροαίνων καί ὑπόπτερε σύ καί μετάρσιε καί τῷ Ἀβάριδος οἷστῳ συμφερόμενε, ἵνα καί Καππαδόκης ὢν φύγῃς τὰ Καππαδοκίας»³⁸. Σχηματίζων δέ καί λογοπαίγνιον μετὰ τῆς λέξεως πηλός προσθέτει: «ἢ τοῖνον παῦσαι τοὺς πηλοὺς ὄνειδιζων ἡμῖν (οὔτε γὰρ σύ τὴν πόλιν ἐδημιούργησας οὔτε ἡμεῖς τὸν χειμῶνα) ἢ καί ἡμεῖς σοι προσοίσομεν ἀντὶ τῶν πηλῶν τοὺς καπῆλους καί ὅσα αἱ πόλεις μοχθηρὰ φέρουσιν»³⁹.

Ἀμίμητος ἀποβαίνει, ὅταν ἀπαντᾷ ἐκ νέου εἰς τὸν Βασίλειον⁴⁰, ἀποπειραθέντα καί πάλιν νά ἐλκύσῃ τοῦτον εἰς

ἐαυτὸν διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν καλλονῶν τοῦ τοπείου, ἔνθα ἤδη εἶχεν ἀποχωρήσει ὁ Βασίλειος. Ὁ Γρηγόριος γνωρίζων ἐκ προτέρας ἐπισκέψεως τὸ μέρος τοῦτο ἀντιτάσσει τὴν ἐπομένην εἰκόνα: «...τόν δέ μετρούμενον ἄερα καὶ τὸν ποθούμενον ἥλιον, ὃν ὡς διὰ κάπνης αὐγάζεσθε, καὶ τὴν ἐξάμηνον νύκτα μόνον κατακριθέντες, ὃ δὴ τινες λέγονται, ἀλλ' οὐδὲ μέρος τῆς ζωῆς ἄσκιον ἔχοντες, μίαν δὲ νύκτα μακράν τὸν ἅπαντα βίον καὶ ὄντως σκιάν θανάτου, ἴν' εἶπω τὸ τῆς Γραφῆς. Ἐπαινῶ καὶ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν (οὐκ οἶδα εἴτε εἰς βασιλείαν, εἴτε εἰς ἄδου φέρουσιν, σοὺ δέ ἔνεκεν εἰς βασιλείαν φερέτω) ...ἡ τὴν ξηρὰν καὶ ἀνικμον ἐρημίαν, ἣν τίς ἡμερώσει Μαυσθῆς ῥάβδῳ πέτραι πηγᾶσας; Ἔστι γάρ μὲν ὅσον μὲν διαπέφευγε τὰς πέτρας χαράδρων ὅσον δὲ τὰς χαράδρας ἀκανθεῶν ὅσον δὲ ὑπὲρ τὰς ἀκάνθας κρημνός. Σὺ δὲ μή θαύμαζε τὰς τε διαρρεούσας αὔρας καὶ τῆς γῆς ἀναπνοάς, αἱ λειποθυμοῦντας ὑμᾶς ἀναψύχουσι, τοὺς τε ὀδικούς ὀρνιθας ἄδοντας μὲν, ἀλλὰ τὸν λιμὸν καὶ περιπταμένους μὲν, ἀλλὰ τὴν ἐρημίαν». Κρίνων τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Βενοίτ διερωτᾷ: Εἶνε Ἑλλήν τοῦ δ' αἰῶνος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἢ εἶνε ὁ πνευματωδέστερος τῶν Γάλλων τοῦ ΙΖου ἢ ΙΗου αἰῶνος; Ἀληθῶς ἐξ ἐπόψεως τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψεως δὲν ἔχομεν προοδεύσει τόσον, ὅσον πρόσωπά τινα πιστεύουσιν»⁴¹.

Ἀξιοσημεῖωτος τυγχάνει καὶ ἡ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Νικόβουλον, τὸν σύζυγον τῆς ἀνεψιᾶς αὐτοῦ Ἀλυπιανῆς, θυγατρὸς τῆς ἀδελφῆς του Γοργονίας «Σκώπτεις τὴν Ἀλυπιανὴν ἡμῖν ὡς μικράν καὶ τῆς σῆς μεγαλειότητος ἀνάξیان, ὧ μακρὲ σύ καὶ ἀμέτρητε καὶ πελώριε, τότε εἶδος καὶ τὴν ἀλκήν. Νῦν γάρ ἔγνω ὅτι ψυχὴ μετρεῖται καὶ ἀρετὴ ταλαντεύεται καὶ τιμώτεται τῶν μαργάρων αἱ πέτραι, καὶ κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι»⁴².

Β'

Τοιοῦτον πνευματικὸν ὄπλον οὕτω δεξιῶς χειριζόμενος ὁ Γρηγόριος, πρὸς ἐξυπηρέτησιν δὲ οὐρανίων καὶ εὐαγγελικῶν ἰδανικῶν τοῦτο χρησιμοποιοῦν ἀποδεικνύεται ἔτι μᾶλλον ὑπέροχος καὶ ἐξόχως μετάρσιος ὑπὸ τῆς ἐκτάκτου καλλονῆς τῆς ἠθικῆς εἰκόνας, τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσιάζει ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ διαζωγραφούμενος καὶ ἐκδηλῶν τὸν ἀμύθητον πλοῦτον τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Πράγματι· ἐάν ἠθέλομεν ἡδη ἐξετάσει, ὁποῖα τις ἐμφανίζεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἡ ἠθικὴ εἰκὼν τοῦ Γρηγορίου, θά ἀντικρύσωμεν καταπληκτικὸν ὕψος, οὐχὶ συνήθως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων συναντῶμενον.

Καὶ πρωτίστως τὰ ἰδανικά, περὶ τὰ ὁποῖα ἐστρέφοντο οἱ βαθεῖς πόθοι τῆς εὐαισθήτου τοῦ Γρηγορίου καρδίας, ἐκφράζονται καὶ εἰς ἄλλας μὲν ἐπιστολάς αὐτοῦ, μάλιστα δὲ εἰς τὰς πρὸς τὸν πρεσβύτερον Σακερδῶτα λακωνικώτατος τοιαύτας «Τῶν καλῶν τὸ πρῶτον... ἐστὶν αἰεὶ Θεὸν κτᾶσθαι καὶ γενέσθαι κτῆμα Θεοῦ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεώς τε καὶ ἀναβάσεως»⁴³, γράφει ὁ Γρηγόριος. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν οἰκειώσις αὕτη καὶ ἔνωσις, ἣτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς «ἐναρέτου πολιτείας»⁴⁴, ἀποτελεῖ διὰ τὸν Γρηγόριον «τὸν μόνον ἄφθονον θησαυρόν», τὸν «ἐν ταῖς ψυχαῖς

ἀκίνητον»⁴⁵ δυνάμενον νὰ διατηρηθῇ. Εἶναι αὕτη τὸ μόνον ἡδύ⁴⁶, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ἐκμηδενίζονται καὶ ἀποβάλλουσι τὴν πικρίαν αὐτῶν πάντα τὰ θλιβερά καὶ πᾶσαι αἱ ἀντιξοότητες τῆς προσκαιροῦ ζωῆς. «Τί δεινὸν ἡμῖν;» ἐρωτᾷ. «Οὐδὲν ὅτι μὴ Θεοῦ καὶ τῶν θείων διαμαρτάνειν. Τάλλα δέ, ὡς ἂν φέρῃ Θεός, οὕτως ἐχέτω»⁴⁷. Ἐντεῦθεν καὶ ἀποφαίνεται ἀλλαχού⁴⁸ «μόνον μὲν λυπηρόν εἰδέναι κακίαν, μόνον δὲ ἡδύ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν οἰκειώσιν». Καὶ ἐπαινῇ διὰ τοῦτο καὶ μακαρίζει τὴν ἀδελφὴν τοῦ Σακερδῶτος Θέκλαν διὰ «τὸν φιλόσοφον ἰδιασμόν» ὅτι πάντων χωρισθεῖσα τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν, Θεῷ μόνῳ συνέκλεισεν ἑαυτήν, καὶ προσήγαγε τῷ Θεῷ... θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον».

Τὴν πρὸς τὸν Θεὸν οἰκειώσιν ταύτην καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν ἐπιζητεῖ ὁ Γρηγόριος διὰ τῆς ἐν ἡσυχίᾳ μελέτης καὶ θεωρίας, διὰ τοῦ φιλοσόφου ἰδιασμοῦ καὶ τῆς φιλοσόφου σκέψεως, τοῦτο δ' ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν τὴν τοσοῦτον παρ' αὐτοῦ ἐξαιρομένην φιλοσοφίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ μορφοῦνται οἱ ἀληθινοὶ φιλόσοφοι. Τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ἀσκεῖ τις, «ἐπειδὴν Θεῷ συσταλῇ καὶ ὅλως τῶν ἄνω γένηται, μηδενὶ δεσμῷ κατεχόμενος»⁴⁹. Ἐντεῦθεν ἐκφράζει τὴν ἱκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Κων/λεως ἀπομάκρυνσίν του, ἐπειδὴ «ὑποχωρήσας τῷ φθόνῳ ἐφιλοσόφει ἐφ' ἡσυχίας Θεῷ καὶ καθ' ἑαυτὸν συνεγίνετο ταῖς εὐχαῖς, τῶν ἐν μέσῳ κλόνων καὶ θορύβων ἐλευθερωθεὶς»⁵⁰. Δοκιμάζων δὲ τὰ πνευματικὰ θέλητρα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμεσώτερας μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίας ὁ Γρηγόριος καὶ εὕρισκων ἑαυτὸν μακαριώτερον παρ' ὅσον, ἐάν περιέκειτο ἀκόμη τὴν λαμπρότητα τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου, γράφει θριαμβευτικῶς ἀπὸ τοῦ ἐρημητηρίου του. «Τοῦτο οἱ μισοῦντες ἡμᾶς ἡδίκησαν», «τὸ πρὸς Θεὸν συναγαγεῖν καὶ δοῦναι γνησίως τοῖς ἄνω, πραγμάτων καὶ θορύβων ἀπαλλαγέντας»⁵¹. «Ὡς εἶθε τι καὶ ἄλλο τοιοῦτον» νὰ ἡδίκουν ἡμᾶς, «ἵνα μᾶλλον εὐεργέτας αὐτοῦς γινώσκωμεν»⁵².

Ἀλλὰ μὴ νομίση τις, ὅτι ὁ Γρηγόριος ἐπιζητῶν νὰ καταστῇ ὑπέρτερος τῆς ἀσταθείας τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἀήτητος πρὸ τῶν συμφορῶν τοῦ βίου ἐπεδίωκε διὰ τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ φιλοσόφου ἰδιασμοῦ ν' ἀπονεκρώσῃ πᾶν ἀνθρώπινον συναίσθημα καταντῶν εἰς ἀπάθειαν στωϊκὴν. Τὸ ἰδανικὸν τῶν Στωϊκῶν ἦτο ξένον ὅλως πρὸς τὴν εὐαίσθητον καὶ λεπτὴν καρδίαν τοῦ Γρηγορίου, ἥτις συμμετέχει μὲν ἐγκαρδίως εἰς τὰ εὐφρόσυνα γεγονότα τῶν οἰκογενειῶν τῶν φίλων του, αἰσθάνεται δὲ βαθύτατα τὴν ἐκ τῆς στερήσεως φίλων θλίψιν. Οὕτω εἰς τὸν Προκόπιον⁵³ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων τῆς Ὀλυμπιάδος ἐκφράζει τὴν λύπην του διότι λόγῳ τῆς ἀσθενείας του δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμπαρᾷ καὶ συνεορτάσῃ, «τῶν νέων τὰς δεξιὰς ἀλλήλαις τε ἐμβάλλων καὶ ἀμφοτέρας τῇ τοῦ Θεοῦ»⁵⁴. Ὅταν δὲ πάλιν ἐκαλεῖτο εἰς Καισάρειαν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου, προσποιηθέντος ἀσθένειαν σοβαράν, «ῥωμήσε τῷ πράγματι περιαλγῆσας καὶ δακρύων ἀφῆκε πηγὰς καὶ ἀνῶμαξες»⁵⁵. Καὶ ὅταν βραδύτερον μεθ' ἱκανὰ ἔτη ὁ Βασίλειος ἀπέθανεν, ἔγραψε θλιβερῶς πρὸς Γρηγόριον τὸν Νύσσης. «Καὶ τοῦτο ἀπέκειτο τῇ μοχθηρᾷ μου ζωῇ, τὸ Βασιλείου θάνατον ἀκοῦσαι... Ἐμὲ τίς παραμυθήσεται χρόνος ἢ λόγος;»⁵⁶.

Ὁ Γρηγόριος λοιπὸν οὐτε ὡς Στωϊκός, ἀλλ' οὐτε καὶ

ὡς κυνικός φιλόσοφος θά ἡδύνατο νά χαρακτηρισθῇ. Φιλόσοφος χριστιανός ἐν τῇ αὐτῇ ὡς ἄνω πρὸς Γρηγόριον τὸν Νύσσης ἐπιστολῇ ὡς ἐξῆς χαρακτηρίζει μίαν ἐκ τῶν τάσεων τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ: «Δύο ταῦτα οἶδε φιλοσοφία, εὐπραξίαν τε διαθέσθαι μετριῶς καὶ συμφορὰν εὐσηχμόνως». Ἀποκηρύττων δ' ἄλλαχού ρητῶς τὸ ἰδανικόν τῶν Στωικῶν γράφει: «Οὐτε τὸ λίαν ἀπαθές ἐπαινώ, οὔτε τὸ ἄγαν περιπαθές. Τό μὲν γάρ ἀπάνθρωπον, τὸ δὲ ἀφιλόσοφον. Ἀλλὰ δεῖ τὴν μέσσην βαδίζειν»⁵⁷. Αἰσθάνεται λοιπὸν ὁ Γρηγόριος τὴν ἐκ τῆς θλίψεως ὀδύνην, ζητεῖ ὅμως διὰ τῆς καρτερίας νά ἐξαγιάσῃ τὴν θλίψιν καὶ νά καταστήσῃ ταύτην ἀξιομισθον. «Ἀλγοῦσι, γράφει, καὶ οἱ τῷ κόσμῳ προστετηκότες καὶ πολὺ πλείονα τῷ Θεῷ δουλευόντων. Ἀλλ' ἄμισθον αὐτοῖς τὸ ἀλγεῖν ἡμῖν δὲ καὶ τὸ πάσχειν ἔμισθον, ὅταν διὰ τὸν Θεὸν καρτερῶμεν» καὶ «ἀδούλωτον τοῖς πάθεσι τὴν ψυχὴν» φυλάττωμεν, «οὕτω δὲ καὶ λυπούντων» κρατῶμεν⁵⁸. «Ὅ,τι ζητεῖ ὁ Γρηγόριος εἶναι τοῦτο μὲν τὸ ἀήτητον καὶ ἀκατάβλητον ἐν τοῖς δεινοῖς, τοῦτο δὲ ἡ αὐτοκυριαρχία. Πρὸς τὸ ἄστατον καὶ ἀνώμαλον τῶν ἀνθρωπίνων προσβλέπων, ὡς ἔγραφε πρὸς τὸν ὑπαρχον Σωφρόνιον⁵⁹ προσέτρεχε «τῷ Θεῷ καὶ τῷ μέλλοντι», συγχρόνως ὁμως συνίστα, ἵνα «καὶ τινα ποιῶμεθα καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμέλειαν, βραχέα τῶν σκιῶν καὶ τῶν ὄνειράτων φροντίζοντες». Τὴν αὐτοκυριαρχίαν δὲ ἐπεδίωξε συστηματικῶς καὶ δι' εἰδικῶν ἀσκήσεων. Ἐμφαίνεται δὲ τοῦτο οὐ μόνον ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Βασιλείου ἀποχωρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Πόντῳ ἐρημητήριον καὶ τῶν ἐκεῖ σκληραγωγίων καὶ προσευχῶν καὶ τῆς ἐν ταῖς Γραφαῖς ἐντρύφσεως, ὧν μνημονεύει μετὰ πολλῆς συγκινήσεως ἐν τῇ ΣΤῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀπολύτου σιωπῆς, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τινα χρόνον μετὰ τὴν ἀπὸ Κων/λεως ἀπομακρυνσὶν τοῦ αὐστηρῶς ἐτήρησε. Τοὺς λόγους τῆς σιωπῆς ταύτης ἐξηγεῖ πρὸς τὸν Κληδόνιον διὰ λακωνικωτάτης ἐπιστολῆς ἐχούσης οὕτω: «Ἐρωτᾷς, τί βούλεται ἡμῖν ἡ σιγή; Βούλεται λόγου μέτρα καὶ σιωπῆς. Ὁ γάρ τοῦ παντός κρατήσας, ῥᾶον κρατήσῃ τοῦ μέρους· πρὸς δὲ καὶ θυμὸν ἡμεροῖ, μὴ λαλούμενον ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ δαπανώμενόν»⁶⁰. Εἰς ἄλλην του δὲ πάλιν ἐπιστολὴν χαρακτηρίζων τὴν σιωπὴν του ταύτην ὡς «κακὸν τῆς νοουθεσίας τρόπον» προσθέτει: «Ἐπειδὴ γάρ λαλῶν οὐκ ἐπεῖχον τάς γλῶσσας, τῇ σιωπῇ τὸ σιγᾶν ἐδίδαξα, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἐκπαιδεύων»⁶¹.

Εἰς τοιαύτας ὁρθὰς σκέψεις ὑπὸ τὸ φῶς τῆς οὐρανίας ἐλπίδος ἐθισθεῖς καὶ ἐκθρέψας ἑαυτόν ὁ Γρηγόριος φυσικὸν ἦτο ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸν θάνατον μετὰ ἀληθινῆς φιλοσόφου ψυχραιμίας καὶ ἡρεμίας. «Νῦν φροντίζεται ἡμῖν μόνον ἡ ἐκδημία, πρὸς ἣν συστελλόμεθα καὶ συσκευαζόμεθα»⁶² ἔγραφεν οὐχὶ πολὺ μετὰ τὴν παραίτησίν του. Κατὰ τὸν αὐτόν δὲ πού χρόνον, πιθανῶς τῷ 382, ἐπιστέλλων πρὸς τὸν Καισαρείας Ἑλλάδιον ἐξ ἀφορμῆς πασχάλιων δώρων, τὰ ὁποῖα ὁ τελευταῖος οὗτος τῷ ἀπέστειλε, γράφει: «Νῦν καθαρότερον ἐπιθυμῶ τὴν Αἴγυπτον ταύτην ἐξελεθῶν τοῦ βίου, τὴν βαρεῖαν καὶ σκοτεινὴν, καὶ τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας ἐλευθερωθεῖς, ἣ συνδεδέμεθα, πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μεταστῆναι»⁶³.

Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε τοῦτο μόνον, ὅπερ ἡ χριστιανικὴ φιλοσοφία ἐκκληροδότησεν εἰς τὸν Γρηγόριον. Ἡ φυσικὴ

ἀγαθότης τῆς ψυχῆς του, τὸ πρᾶον καὶ φιλειρηνικόν καὶ ἀόργητον αὐτοῦ, τὸ εὐαίσθητον καὶ πλούσιον τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς συναισθήματα ἀγάπης καὶ φιλίας ἀναπτύσσονται, διαμορφοῦνται καὶ καλλιεργοῦνται ὑπὸ τὴν ὑπερφυᾶ ἀνταύγειαν καὶ τὴν θείαν δρόσον τῆς φιλοσοφίας ταύτης. Ἐντεῦθεν ὁ Γρηγόριος ἀποδεικνύεται στοργικὸς ἀλλὰ καὶ πεφωτισμένος συγγενῆς, πιστός, εὐγενής καὶ ἰδεώδης φίλος, ἀνεξίκακος καὶ μακρόθυμος καὶ ἀγαθώτατος ἀντίπαλος, λειτουργός δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀφωσιωμένος, ταπεινῶφρων, ἀνιδιοτελής καὶ πλήρης αὐταπαρνήσεως.

Πράγματι ποῖον σεβασμὸν ἐκδηλοῖ πρὸς τοὺς γονεῖς του! «Τὸν κύριον τὸν πατέρα», «τὴν κυρίαν τὴν μητέρα» τιλοφορεῖ τοὺς γονεῖς του εἰς ἐπιστολῇ, τὴν ὁποίαν εἰς ἡλικίαν περίπου τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἔγραφε πρὸς τὸν ἀδελφόν του Καισάριον⁶⁴. Ἐάν δὲ ἡ ἐπίμονος ἄρνησίς του, ὅπως χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος Σασίμων, ἐκάμφθῃ ἐπὶ τέλους, τοῦτο ἐγένετο «αἰδοῖ τοῦ πατρός», ὡς γράφει ὁ ἴδιος κατὰ τὰ τελευταῖα ἐτῆ τῆς ζωῆς του πρὸς Γρηγόριον τὸν Νύσσης⁶⁵.

Ἀλλ' ἡ πρὸς τοὺς συγγενεῖς του συμπάθεια καὶ στοργὴ τοῦ Γρηγορίου καθορίζεται ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Οὕτω συνιστᾷ μὲν τοὺς συγγενεῖς του πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἀλλὰ πάντοτε περὶ δικαίων ὑποθέσεων, συγγενεῖς δὲ διαπνεομένους ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τῶν αὐτῶν ἰδεωδῶν, ὑφ' ὧν καὶ αὐτός⁶⁶. Οὕτως ὑπὲρ τοῦ Ἀμφιλοχίου ἀπευθύνει σειρὰν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Σωφρόνιον, πρὸς τὸν Καισάριον καὶ πρὸς τὸν Θεμίστιον⁶⁷, ἐπειδὴ ὁ Ἀμφιλόχιος «δι' ἀπλότητα μᾶλλον ἢ τρόπων κακίαν περιέπεσεν ἐγκλήματι», «ταῖς συκοφανταῖς παρασυρόμενος»⁶⁸, ἐνῶ ἦτο «ἐπὶ καλοκαγαθία γνώριμος»⁶⁹. Πράγματι δ' ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ὁ Ἀμφιλόχιος διαπρέπει ὡς ἐπίσκοπος Ἰκονίου. Ἐάν δὲ ἀναλαμβάνῃ νά ἐπιτημῆσῃ δι' ἐπιστολῆς τὸν Νικόβουλον, ὅταν οὗτος ἔσκωπε τὴν σύζυγόν του Ἀλυπιανήν «ὡς μικράν καὶ τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ ἀναξίαν», πράττει τοῦτο διότι ἡδύνατο νά εἴπῃ περὶ τῆς ἀνεψιᾶς του ταύτης: «ἶδε καίριον σιωπῆς· φθεγγομένης ἄκουσον τὸ ἀκαλλώπιστον κατανόησον, τὸ ὡς γυναιξὶν ἀνδρικόν, τὴν οἰκωφέλειαν, τὴν φιλανδρίαν...» καὶ τότε «σαντοῦ μακαρίσεις τὴν συζυγίαν»⁷⁰. Ἀλλ' ὅ,τι ἀποδεικνύει τὸν Γρηγόριον καὶ ἐν τῇ φιλοσυγγενείᾳ αὐτοῦ διεπόμενον ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ μέχρι σημείου, ὥστε νά παρουσιάζεται οὗτος ἔτοιμος καὶ πρὸς αὐτόν τὸν μόνον ἀδελφόν αὐτοῦ νά διαρρήξῃ πᾶσαν σχέσιν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ ἐβδόμη ἐπιστολὴ του. Ταύτην ὁ Γρηγόριος ἀπηύθυνεν, ὅτε ὁ Καισάριος παρέμενεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀποστάτου ὡς ἰατρός αὐτοῦ. Ἰκανῶς ἡρυθρίασαμεν ἐπὶ σοῦ» γράφει πρὸς αὐτόν, «τό γάρ ὅτι ἔλυπθημεν, τί χρὴ γράφειν;». Περιγράφων δ' ἀκολουθῶς ποῖαν ἐντύπωσιν εἶχε προκαλέσει παρά τοῖς χριστιανοῖς ἡ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἰουλιανοῦ παραμονὴ τοῦ Καισαρίου προσθέτει: «Πῶς ἂν ἄλλον νοουθετήσκειν ὁ ἐπίσκοπος μὴ παρασυρῆναι τῷ καιρῷ μηδὲ τοῖς εἰδώλοις συναναφύρεσθαι; Πῶς δ' ἂν τοῖς ἄλλοι τι πλημμελοῦσιν ἐπιτιμῆσκειν, αὐτός ἄφ' ἐστίας τὴν παρρησίαν οὐ ἔχων;». Ὁμιλῶν δὲ καὶ περὶ τῶν διαθέσεων τῶν γονέων του σημειοῖ «Τὸν μὲν οὖν κύριον τὸν πατέρα ἡμῶν πάνυ δυσφοροῦντα... ὅπως οὖν αὐτός παρὰ μυθοῦμαι καὶ ψυχαγωγῶ, τὴν σὴν ἐγγυώμενος γνώμην

καί πείθων ὅτι οὐχ ὑπομενεῖς ἔτι πλεῖον λυπεῖν ἡμᾶς. Τήν δέ κυρίαν τήν μητέρα, εἰ πύθοιτό τι τῶν κατά σέ (μέχρι γάρ τοῦ νῦν τέως ἀπεκρυψάμεθα πολλαῖς ἐπινοαίαις), οἷου καί παντελῶς ἀπαρμυύθητον ἔξιν τό πάθος». Τέλος ὑποῖ καί φωνήν διαμαρτυρίας πρὸς τόν ἀδελφόν αὐτοῦ τονίζων ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά παραμένῃ γνήσιος χριστιανός καί νά πράττῃ «ἀναξίως καί ἑαυτοῦ καί τῶν ἐλπίδων» καί νά βλάπτεται «περί τά κυριώτερα, τοῦ καπνοῦ γε μετέχων, εἰ καί μή τοῦ πυρός».

Θερμός, θερμότατος καί λίαν ἀφοσιωμένος ὑπῆρξεν ὁ Γρηγόριος καί ὡς φίλος. «Εἰ τις ἐρωτήσῃ με, τί τῶν ἐν τῷ βίῳ κάλλιστον; Εἵπομι ἄν, ὅτι φίλου» γράφει πρὸς τόν Παλλάδιον⁷¹. Καί ἐθεώρει τῆς φιλίας ὄρον θεμελειωδέστερον «κοινά ποιεῖσθαι πάντα τά τῶν φίλων»⁷² «καί λύπας καί εὐφροσύνας». Τοιοῦτον γάρ ἡ φιλία⁷³. Ἐντεῦθεν καί ἡσθάνετο καθ' ὑπερβολήν τόν ἀπό τῶν φίλων αὐτοῦ σωματικόν χωρισμόν, οὐδέν δέ ἄλλον ἐπίκραινεν αὐτόν, ὅταν κατέλιπε τόν θρόνον τῆς Κων/λεως, εἰ μή ὁ χωρισμός οὗτος». «Ἐχει τι δεξιόν ἡμῖν ἡ ἀναχώρησις, τό ἀπραγμον καί ἡσύχιον», ἔγραφε πρὸς τόν ὑπαρχον Σωφρόνιον πρὸ τῆς ἀπό τῆς Κων/λεως ἀπομακρύνσεως. Προσέθετε ὅμως μετά τινος μελαγχολίας, «ἀλλ' οὐπω τοσοῦτον, ὅσον σκαῖόν τό τῆς ὑμετέρας χωρίζειν φιλίας καί συνουσίας»⁷⁴. Καί ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς πρὸς τόν Ἀμαζόνιον ἐπιστολῆς⁷⁵ ἐφιλοσόφει μέν καί παρέμενεν ἀήττητος ἐναντί τῶν ἀδικιῶν τῶν φθονούντων καί τῆς ἀποστερήσεως τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου, ὡς πρὸς τήν στέρησιν ὅμως τῶν φίλων παρουσιάζετο ἡττώμενος. «Ἄν σέ τις τῶν κοινῶν φίλων ἐπανεῖρηται Πῶς τήν διάζευξιν φέρει τῶν φίλων;», γράφει ὁ Γρηγόριος, «μηκέτι θαρρῶν εἶποις, ὅτι φιλοσοφεῖ, ἀλλά καί λίαν ἀγεννῶς ἔχει. Ἄλλου μέν γάρ ἄλλος ἦτων ἐστίν, ἡμεῖς δέ φιλίας καί φίλων».

Ἀλλά καί ἐν τῇ σχέσει του ταύτῃ ὁ Γρηγόριος διέπεται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπό τό χριστιανικόν ἰδεῶδες τοποθετῶν ὑπέρ πάντα ἄλλον φίλον τόν Ἰησοῦν καί πρὸς τήν φιλίαν τήν πρὸς αὐτόν ἐναρμονίζων καί ρυθμίζων πᾶσαν ἄλλην φιλίαν. Οὕτω λέγων φίλους ἐννοεῖ ὁ Γρηγόριος τοὺς «καλοὺς καί ἀγαθοὺς καί κατ' ἀρετὴν αὐτῷ συναπτομένους»⁷⁶. Γράφων δέ πρὸς τόν Γιγάντιον διακηρύττει σαφῶς, «ὅτι δεσμός σοι τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης, ἡ τῶν αὐτῶν ἐλπίς καί ἡ γνησία τῆς Τριάδος προσκύνησις»⁷⁷. Ἐντεῦθεν βεβαίῳ καί τόν Γότθον μέν τήν καταγωγὴν, εὐσεβῇ ὅμως καί ἐνᾶρετον στρατηγόν Μοδάριον, ὅτι «ἡμεῖς σύ καί συγγενῆς καί οἰκεῖος καί πᾶν ὅ,τι οὖν ἂν εἴποι τοιοῦτόν τις. Ἡ γάρ εὐσέβεια συνῆψεν ἡμᾶς καί τό τῆς ἀρετῆς εὐδόκιμον»⁷⁸.

Ἐκ τούτων κατανοεῖται ἐπαρκῶς, διατί ὁ Γρηγόριος συνεδέθη ἐνωρίς στενότατα πρὸς τόν Βασίλειον καί ἀπέκτησεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ φίλον ἐπιστήθιον, εἰς τόν ὅποιον παρέμενεν ἰσοβίως ἀφοσιωμένος. Εἶχε καί ὁ Βασίλειος τά αὐτά πρὸς τόν Γρηγόριον ἰδάνικα, τήν αὐτὴν οὐράνιον ἐλπίδα καί τά αὐτά περὶ τήν πίστιν φρονήματα, ἐνεσάρκωνε δέ ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τό ἰδεῶδες τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, πρὸς τό ὅποιον ἡ καρδιά τοῦ Γρηγορίου σφοδρῶς ἐπαλλεν. «Ἐγὼ σε καί βίου καθηγητὴν καί δογμάτων διδάσκαλον καί πᾶν ὅ,τι ἂν εἴποι τις τῶν καλῶν ἐθέμην ἀπ' ἀρχῆς καί νῦν τίθεμαι»⁷⁹, ἔγραφε πρὸς αὐτόν. Καί ἄλλα-χοῦ χαρακτηρίζει αὐτόν «ὡς τό τῆς πίστεως ἔρεισμα, τόν

τῆς ἀληθείας κανόνα καί χαρακτῆρα τῆς εὐσεβείας, τήν πλήρη φρονήσεως πολιάν, τόν ζωῆς ἀνθρωπίνης καί ἀρετῆς μέτρα νικήσαντα, τόν πιστόν θεράποντα καί μέγαν ἀρχιερέα, τό τοῦ Πνεύματος καταγώγιον»⁸⁰.

Ἐντεῦθεν ἡ ἀγάπη τοῦ Γρηγορίου πρὸς τόν φίλον του Βασίλειον ἀποβαίνει παροιμιωδῶς καί μοναδικῶς θερμῇ. «Τί ἐμοὶ τῆς σῆς ζωῆς ὑψηλότερον ἢ τῆς ἐκδημίας ἀνιάρωτερον;» ἔγραφε πρὸς αὐτόν⁸¹. Ἀλλαχοῦ δέ πάλιν τῷ παρέχει τήν διαβεβαίωσιν, ὅτι «εἴ τι ἄλλο μοι τοῦ ζῆν ὄφελος, ἢ σὴ φιλία καί συνουσία»⁸². Καί ἐρωτᾷ εἰς ἄλλην ἐπιστολήν του πρὸς τόν Βασίλειον. «Τί οὖν τις ἄλλο θαυμάσειε τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς μὴ σε Γρηγόριος; Ἐν μέν ἔαρ ἐν ὥραις, εἰς δέ ἡλιος ἐν ἀστράσιν, εἰς δέ περιέχων ἅπαντα οὐρανός, μία δέ κατὰ πάντων φωνὴ ἢ σὴ, εἴπερ τι ἐγὼ ἱκανός τά τοιαῦτα κρίνειν, μηδὲ ἀπατᾷ με τό φίλτρον, ὅπερ οὐκ οἶομαι»⁸³.

Πιστός καί ἀφοσιωμένος εἰς τόν φίλον του τοῦτον ὁ Γρηγόριος εἶναι ἔτοιμος νά διαρρήξῃ πᾶσαν πρὸς οἰονδήποτε ἄλλον φιλίαν, συμμετέχων ἐξ ὁλοκλήρου τῆς τύχης τοῦ Βασιλείου καί συνδιωκόμενος μετ' αὐτοῦ καί παρ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἔτοιμοι νά ἐκδηλώσωσι πᾶσαν εὐνοίαν πρὸς τόν Γρηγόριον. Οὕτως ὅταν ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος, δυσμενῶς μέν ἔχων πρὸς τόν Βασίλειον, τιμῶν δ' ἀντιθέτως τόν Γρηγόριον, ἐκάλεσε μετ' εὐμενείας τοῦτον, ἵνα μετάσχῃ συνόδου τινός, ἣτις εἶχε συγκληθῇ ἐν Καισαρείᾳ, ἐδέχετο ἀπεριφράστως τήν ἀπάντησιν: «Οὐ φέρω τήν γεγεννημένην ὕβριν τῷ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Βασιλείῳ ὑπὸ τῆς σῆς εὐλαβείας». Καί ἀναφερόμενος εἰς τήν πρὸς αὐτόν δεικνυομένην ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου εὐμένειαν παρατηρεῖ: «Σὺ δέ μοι δοκεῖς ποιεῖν παραπλήσιον, τόν μέν ἀτιμάζων, τιμῶν δέ ἡμᾶς, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐνός ἀνδρός τῇ μέν τῶν χειρῶν καταψύχοι τήν κεφαλὴν, τῇ δέ παῖοι τήν παρειάν ἢ καί θεμελίου ἀποσπῶν οἰκίας, διαζωγραφοῖ τοὺς τοίχους καί καλλωπίζει τά ἔξωθεν»⁸⁴. Προτιμᾷ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Γρηγόριος νά περιπέσῃ καί αὐτός εἰς τήν δυσμένειαν τοῦ προῖσταμένου του παρά νά ἐξακολουθῇ ἀπολαύων τῆς εὐνοίας αὐτοῦ, καθ' ὃν χρόνον ὁ φίλος του ἠναγκάζετο λόγῳ δυσμενείας νά παραμείνῃ μακράν τῆς Καισαρείας.

Ἄλλ' ὅτι παρουσιάζει ἔτι μᾶλλον ἀξιοθαύμαστον τόν Γρηγόριον ἐναντί τοῦ φίλου αὐτοῦ, εἶνε ἡ ἐξαιρετικὴ λεπτότης, ἡ ὁποία παρά τήν ἐκ τῆς τοιαύτης φιλίας οἰκειότητα διέπει καί ρυθμίζει τήν πρὸς τόν Βασίλειον συμπεριφορὰν του. Ὁ Γρηγόριος προτιμᾷ πάντοτε τόν Βασίλειον καί ἐπιζητεῖ, ἵνα καί ὑπὸ τῶν ἄλλων τιμᾶται ὁ Βασίλειος περισσότερο αὐτοῦ, ἀρεσκόμενος αὐτός νά ἐπῃται πάντοτε καί σχεδόν νά ὑπηρετῇ καί νά δουλεύῃ εἰς τήν δόξαν τοῦ Βασιλείου. Οὕτω ἵνα παραλίπωμεν ἄλλας περιπτώσεις⁸⁵, προκειμένης τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου τοῦ ἀποθανόντος ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Εὐσεβίου, ὅτε ὁ Βασίλειος ἐπιθυμῶν, ἵνα ἡ ψῆφος τῶν ἐπισκόπων πέσῃ ἐπὶ τόν Γρηγόριον ἐζήτησε διὰ τεχνάσματος νά παρασύρῃ τοῦτον εἰς Καισάρειαν, ὁ Γρηγόριος ἀντιληφθεὶς ἐγκαίρως τήν παγίδα, δι' ἑαυτόν μέν «πρύμναν ἐκρούσατο», διὰ δέ τήν ὑποψηφιότητα τοῦ Βασιλείου πείθει τόν πατέρα αὐτοῦ καί τόν ἐπίσκοπον Σαμοσάτων Εὐσέβιον νά λάβωσιν ἐνεργόν μέρος⁸⁶ εἰς τήν ἐκλογὴν καί διὰ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν, λόγῳ τοῦ σεβασμοῦ οὗτινος ἀπῆλθον μεταξύ τῆς πλειονότητος

τῶν ἐκλεκτῶν ἀρχιερέων νά ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐκλογή τοῦ Βασιλείου. Ἐνῶ δέ πάντες ἤδη ἀνέμενον, ὅτι ἐκ τῶν πρώτων θά ἔσπευδε παρά τῷ Βασιλείῳ ὁ ἐπιστήθιος φίλος αὐτοῦ, ὁ τοσοῦτον ὑπέρ τῆς ἐκλογῆς του μοχθήσας Γρηγόριος, οὗτος ἐκδηλοῖ καί πάλιν τήν ἀξιοθαύμαστον λεπτότητα αὐτοῦ. Ἐξακολουθῶν νά παραμένῃ μακράν τῆς Καισαρείας εἰς τόν παραπονούμενον διά τήν τοιαύτην ἐγκατάλειψιν Βασίλειον δικαιολογεῖται ὡς ἐξῆς: «Προσέδραμον οὐκ εὐθύς, οὐδέ προσδραμοῦμαι· μηδέ γε τοῦτο αὐτός ἀπαιτήσης. Πρῶτον μὲν, ἵνα σοι τό σεμνόν φυλάξω καί μή συνάγειν δόξης τούς σπουδαστάς, ὑπό τινος ἀπειροκαλίας καί θερμότητος, ὡς ἂν φαῖεν οἱ ἐνδιαβάλλοντες. Δεύτερον δέ, ἵνα ἐμαντῶ πραγματεύσωμαι τό σταθερόν τε καί ἀνεπίφθονον»⁸⁷.

Πλήν ὅμως καί εἰς τόν βίον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν σημειοῦνται πρὸς στιγμήν ἐλαφραὶ τινες σκιαί, ἵν' ἀπ' αὐτῶν καταφαίνεται ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁ Βασίλειος τοὔτέστιν ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας διεκδικῶν εἰς τήν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τό χωρίον Σάσιμα, ὅπερ κατά τήν ἐτησίαν πανήγυριν αὐτοῦ παρεῖχε σοβαράς προσόδους, κυρίως εἰς μεγάλας ποσότητας εἰδῶν, ἀναγκαίων διά τήν συντήρησιν τῶν ἐν Καισαρείᾳ ὑπ' αὐτοῦ συσταθέντων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, ἀπεφάσισε νά τοποθετήσῃ ἐκεῖ ὡς ἐπίσκοπον τῆς ἰδίας του ἐμπιστοσύνης τόν Γρηγόριον. Καί πρὸς τοῦτο πείθει τόν πατέρα τοῦ Γρηγορίου Γρηγόριον τόν Ναζιανζοῦ, ἔχων δέ καί τοῦτον συνεργόν κάμπτει ἐπὶ τέλους τήν ἐπίμονον ἄρνησιν τοῦ Γρηγορίου καί χειροτονεῖ αὐτόν ἐπίσκοπον Σασιμῶν⁸⁸. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος, φίλος τῆς εἰρήνης καί ρέπων ἀπό φύσεως πρὸς τήν πνευματικὴν θεωρίαν καί τό κατά μόνας φιλοσοφεῖν, ὅταν ἔμαθεν, ὅτι ὁ Τυάνων Ἀνθιμος, συνοδευόμενος ὑπὸ ἐνόπλων, κατέλαβε τό χωρίον, ἡρνήθη νά μεταβῇ ἐκεῖ. Ἐντεῦθεν μεταξύ τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν σημειοῦται προσκαίρως δυσαρέσκειά τις, ὑπὸ τό κράτος τῆς ὁποίας ὁ Γρηγόριος παραπονούμενος παρατηρεῖ μετὰ πικρίας εἰς τόν Βασίλειον νῦν μὲν ὅτι «ἡμεῖς τοῦτο μόνον κερδανούμεν τῆς σῆς φιλίας, τό μή πιστεύειν φίλοις μήτε τοῦ Θεοῦ ποιεῖσθαι τι προτιμότερον»⁸⁹ νῦν δέ: «ὡς θερμόν ἐξάλλη καί πωλικόν ἐν τοῖς γράμμασι!». Καί παρέχων ἐπαρκεῖς ἐξηγήσεις ἐπάγει: «Ταῦτα δέ ἔδει πρότερον μαθεῖν, ὦ θαυμαστέ, καί μηδέ τότε ὑβρίζειν, εἰ μή τι ἄλλο, ὡς πρεσβυτέρους. Εἰ δέ λίαν ἐπιδεικτικῶς ἔχεις καί φιλοτίμως καί ὑπερδεξίων (= ἐκ θέσεως ἀνωτέρας) διαλέγῃ ὡς μητροπολίτης μηκροπολίταις ἢ καί ἀπόλυσιν, ἔστι δέ καί ἡμῖν ὀφρὺς ἦν ἀνθέξομεν»⁹⁰. Ἀλλά τό νεφύδριον τοῦτο διεσκεδάσθη τάχιστα. Ἡ φιλία ἀποκαθίσταται καί πάλιν ἐγκάρδιος καί θερμή. Καί καταφαίνεται τοῦτο καί ἄλλοθεν, ἀλλά καί ἀπό τῆς βαθείας θλίψεως, τήν ὁποίαν ὁ Γρηγόριος δοκιμάζει, ὅταν ἐπληροφορήθῃ τόν θάνατον τοῦ φίλου του. «Καί τοῦτο ἀπέκειτο τῇ μοχθηρᾷ μου ζωῇ», γράφει πρὸς τόν ἀδελφόν τοῦ Βασιλείου Γρηγόριον τόν Νύσσης, «τό Βασιλείου θάνατον ἀκούσαν... «Ἐμέ δέ τίς παραμυθήσεται χρόνος ἢ λόγος... πλήν τῆς σῆς συνουσίας καί ὁμιλίας, ἣν ἀντί πάντων ἡμῖν ὁ μακάριος καταλέλοιπεν, ἵνα ἐν σοὶ τά ἐκείνου καθορῶντες, ὥσπερ ἐν ἐσόπτρῳ καλῶ τε αἰ διαναγῇ, κάκεινον ἔχει νομίζωμεν»⁹¹.

Τοιοῦτος ἐν τῇ πρὸς τούς φίλους συμπεριφορᾷ του ὁ

Γρηγόριος. Ὡς ἴδωμεν ἤδη, ὁποῖός τις κατά τήν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἐδείχθη εἰς τήν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπισκοπικὴν αὐτοῦ διακονίαν.

Ὅσοι θά ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Γρηγόριος ἀπέφυγε τήν ἐγκατάστασίν του εἰς Σάσιμα διὰ τό σμικρόν καί ἄσημον τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης καί ὅτι ἐν τούτῳ ἐξεδήλωσεν εἰδός τι ἁστασίας –ἐφ' ὅσον δεχθεῖς νά χειροτονηθῇ παρουσιάζεται μετ' ὀλίγον μεταγνούς– θά ἡδίκουν αὐτόν δεινῶς⁹². Ὁ Γρηγόριος οὔτε ὑπὸ τῶν μεγάλων ἀξιομάτων ἐθέλχθη ποτέ, οὔτε εἰς τόν πειρασμόν ἐγωιστικῶν μικροφιλοτιμιῶν καί ματαίων φιλοδοξιῶν ὑπέκυψεν, ἀλλ' οὔτε καί ἡ ἀγάπη αὐτοῦ πρὸς τήν ἡσυχίαν καί τήν κατά μόνας φιλοσοφίαν κατέστησε τοῦτον φίλον τῆς ραστώνης καί τῆς ἀδρανείας.

Οὕτω ὁ Γρηγόριος ἀναλαμβάνει νά στηρίξῃ τήν ὀρθόδοξον πίστιν κατά τῶν Ἀρειανῶν μεταβαίνων ἐπὶ τοῦ ἡμιαρειανοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντος εἰς αὐτήν τήν Κων/λιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχεν ἐγκαθιδρυθῇ ἀρειανίζων ἐπίσκοπος, πάντες δέ οἱ ναοὶ εἶχον περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Ἀρειανῶν. Τοῦτο ἀπετέλει ἀληθινόν ἄθλον, τόν ὁποῖον ὁ εἰρηνικός καί ἡσύχιος Γρηγόριος ἔφερεν εἰς ἐνδοξον πέρας. Πράγματι εἰς Κων/λιν δέν ἀντικρύζει ἀπλᾶς ἀντιδράσεις καί πόλεμον περιοριζόμενον εἰς ἀπλᾶς ἀντιλογίας καί χρῆζοντα μόνον τῶν διὰ τοῦ κηρύγματος ἀναιρέσεων καί ἀνασκευῶν. Ἀντιμετωπίζει πραγματικόν διωγμόν διὰ βιαίων μέτρων ἀσκούμενον. Ὁ ἀρειανίζων ἐπίσκοπος Δημόφιος φθάνει μέχρι τοῦ νά διενεργήσῃ διὰ τῶν ἐγκαθέτων αὐτοῦ λιθοβολισμόν κατά τοῦ Γρηγορίου καί τῶν ἐν τῷ ναῷ, καθ' ἣν ὥρα ἐβαπτίζοντο οἱ κατηχούμενοι. Καί ὁ Γρηγόριος ἀντιμετωπίζει ἐν μέσῳ τῶν πληγῶν, τὰς ὁποίας καί αὐτός ἔλαβε, τήν περιπέτειαν ταύτην ἀτάραχος, ἀόργητος, ἐπεικὴς πρὸς τούς πλήσσοντας, νικῶν διὰ τῆς μακροθυμίας καί τῆς ἀνοχῆς. Εἰς τόν Θεόδωρον, τόν μετέπειτα Τυάνων ἐπίσκοπον, γράφων ὁμολογεῖ, ὅτι «δεινά μὲν τά γεγεννημένα καί πέρα δεινῶν, τίς ἀντερεῖ; Ὑβρισθῆναι θυσιαστήρια, συγχυθῆναι μυστήρια, μέσους ἡμᾶς ἐστάναι τῶν τελουμένων καί τῶν λιθαζόντων, καί φάρμακα ποιεῖσθαι κατά τῶν λιθασμῶν τὰς ἐντεῦξεις, αἰδῶ παρθένων ἐπιλησθῆναι, μοναστῶν εὐκοσμίαν, πτωχῶν συμφοράν, ζημιωθέντων ἐκ τῆς τραχύτητος καί τόν ἔλεον». Προσθέτει ὅμως σταθερῶς: «Ἀλλ' ἴσως μακροθυμεῖν ἄμεινον, καί πολλοῖς ἐξ ὧν πάσχομεν διδόναι μακροθυμίας ὑπόδειγμα». Καί ἐπάγει μεγαλοφρονέστατα. «Μέγα νομίζομεν εἶναι τό δίκας παρά τῶν ἡδικηκότων λαβεῖν· μέγα φημί (καί γάρ καί τοῦτο χρήσιμον εἰς τήν τῶν ἄλλων διόρθωσιν)· ἀλλά πολλῷ τούτου μεῖζον καί θεϊκώτερον, τό καρτερεῖν πάσχοντας. Ἐκεῖνο μὲν γάρ τήν κακίαν ἐπιστομίζει, τοῦτο δέ χρηστούς εἶναι πείθει»⁹³.

Τοσοῦτον μεγαλοφρόνως καί καρτερικῶς ἀντιμετωπίζων τὰς ἀντιδράσεις καί τούς διωγμούς τῶν αἵρετικῶν ὁ Γρηγόριος ὠδήγησεν αἰσίως τό ἀπό μικροῦ αὐξηθέν εἰς μέγα τῆς ἐκκλησίας Κων/λεως ποίμνιον τῶν ὀρθοδόξων εἰς τόν ὀριστικόν θρίαμβον. Θεοδόσιος ὁ μέγας, ἅμα τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ εἰς τήν Κων/λιν ἀπέδωκε τούς ναοὺς εἰς τούς ὀρθοδόξους καί ὠδήγησεν ἐπισήμως τόν Γρηγόριον τῇ 26ῃ Νοεμβρίου 380 εἰς τόν ναόν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ὁμοθυμῶς ὁ λαὸς τότε συμφωνοῦντος καί τοῦ αὐτοκράτορος ἐζήτηι νά ἐγκαθιδρῦσῃ τόν Γρηγόριον εἰς τόν ἀρχιεπι-

σκοπικόν θρόνον. 'Αλλ' ὁ ταπεινόφρων οὗτος ἀνὴρ ἀποποιεῖται. Καί δέχεται μέν μετὰ τὴν ψῆφον καὶ τῆς μετ' ὀλίγον συγκληθείσης Β' Οἰκουμ. Συνόδου νά ἀναβῇ εἰς τόν θρόνον τοῦτον· ἀλλ' ὅτε ἀποθανόντος ἐν τῷ μεταξύ τοῦ Μελετίου Ἀντιοχείας ἡ Σύνοδος, ἀντί ν' ἀφήσῃ κατὰ τὰ ἀπό μακροῦ συμπεφωνημένα ὡς διάδοχον τοῦ Μελετίου τόν ἤδη κεχειροτονημένον Παυλῖνον, ἐξέλεξε τόν Φλαβιανόν, ὁ Γρηγόριος προβλέπων τὰς ταραχάς, αἵτινες ἐκ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς θά προέκυπτον, ἀποχωρεῖ τῆς Συνόδου. Μετ' ὀλίγον δέ ἰδὼν, ὅτι καί ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ του ἐκλογῇ διατυπωθήσαν ἀντιρρήσεις ἅμα τῇ ἀφίξει τῶν ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν ἐκ Δύσεως ἐπισκόπων, παραιτεῖται. Ὁ Tillemont⁹⁴ χαρακτηρίζει τὴν παραίτησιν ταύτην ὡς τὴν ἡρωικωτέραν πρᾶξιν ἐν πάσῃ τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Εἶχε κατακτήσει τόν θρόνον τῆς Κων/λεως διὰ μόχθων καὶ κινδύνων καὶ θυσιῶν, αἵτινες προσεπόρισαν αὐτῷ τόν τίτλον τοῦ ὁμολογητοῦ. Ἐγκαθιδρύθη εἰς τόν θρόνον τοῦτον δι' ἐκλογῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὁλόκληρος ἡ ἱεραρχία τῆς Ἀνατολῆς εἶχε λάβει μέρος. Διὰ τῆς ἀρετῆς του καὶ τῆς εὐγλωττίας του εἶχε καταστήσει τόν σεβασμόν τοῦ λαοῦ του. Ὁ πανίσχυρος αὐτοκράτωρ ἐξετίμα αὐτόν βαθύτατα. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος κηδόμενος τῆς εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑποχωρῶν εἰς τόν φθόνον προσώπων ἰδιοτελῶν παραιτεῖται. Μέγας ἀνὴρ! Ἀλλ' ἔτι μείζων παρουσιάζεται μετὰ τὴν παραίτησίν του.

Ἀπέναντι τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Νεκταρίου δεικνύεται ὃχι μόνον μεγάλῳφρων, ἀλλὰ καὶ στοργικός, ἐξ ὁλοκλήρου ἐλεύθερος οἰασθήποτε ἀντιζηλείας καὶ σμικρότητος, ἡ ὁποία θά διηγείρεν ἐν αὐτῷ τόν πόθον νά δικαιωθῇ διὰ τῶν ἀποτυχιῶν τοῦ διαδόχου του. Ἰδοὺ πῶς ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Νεκτᾶριος ἀνήγγειλεν εἰς αὐτόν τὴν ἐκλογὴν του. «Ἐδει τό βασιλεῖον ἄγαλμα τὴν βασιλίδαν πόλιν κοσμεῖν. Διὰ τοῦτό σε μέν, ὡς ἔπρεπεν, ἐπικόλπιον ἔχει μετὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν λόγων καὶ ἄλλων καλῶν, οἷς ἡ θεία σε χάρις ἀξιοπρέπῳς κατεπλούτισεν. Ἡμᾶς δέ ἀπεσκυβάλισε καὶ ἀπέρριψεν, ὡσανεὶ συρφετόν τινα καὶ ἄχνην καὶ κῶμα θαλάσσιον»⁹⁵. Ἐπανειλημμένως δέ δράττεται εὐκαιριῶν νά ἐπικοινωνήσῃ πρὸς τόν Νεκτᾶριον καὶ νά βεβαιώσῃ αὐτόν, ὅτι «ὅταν ἄλλος ἄλλο τι τῶν σῶν ἐπαινῇ καὶ πάντες ὡς ἐν ἀγόρᾳ προβάλλωνται τὴν σὴν εὐφημίαν, ἐγὼ τὰ κατ' ἐμαυτόν συνεισφέρω»⁹⁶ ἢ νά προσφωνήσῃ αὐτόν «μεγαλοφυῇ καὶ ὑψηλῇ διάνοιαν» καὶ «τὰ θεῖα πεπαιδευμένον μυστήρια»⁹⁷.

Καὶ δέν ἔδωκε μόνον τοῦτο τό δεῖγμα τῆς μεγάλῳφρονος αὐτοῦ καρδίας ὁ Γρηγόριος μετὰ τὴν παραίτησίν του. Ἐφυγεν ἐκ Κων/λεως δυσμενεῖς ἀποκομίζων ἐντυπώσεις καὶ πικράς ἀναμνήσεις ἐκ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων. Τὰς ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις του ταύτας ἐκφράζει καὶ εἰς ἄλλας του μέν ἐπιστολάς, μάλιστα δέ εἰς τὴν πρὸς τόν ὑπαρχον Κων/λεως Προκόπιον ἐπιστολὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ γράφει: «Ἐχω μέν οὕτως, εἰ δεῖ τάληθές γράφειν, ὥστε πάντα σύλλογον φεύγειν ἐπισκόπων, ὅτι μηδεμιᾶς συνόδου τέλος εἶδον χρηστόν, μηδὲ λύσιν κακῶν μᾶλλον ἐσχηκυῖαν ἢ προσθήκην. Ἀεὶ γάρ φιλονεικίαι καὶ φιλαρχίαι καὶ λόγου κρείττονες»⁹⁸. Ἀλλ' ἰδοὺ, ὅτι μετὰ τὴν Β' Οἰκουμ. Σύνοδον, τὴν ἀποδεξαμένην τὴν παραίτησιν τοῦ Γρηγορίου, ἐπαληθευσασῶν τῶν προβλέψεων τοῦ περὶ τῆς ἐκλο-

γῆς τοῦ Φλαβιανοῦ, ὡς διαδόχου τοῦ Μελετίου Ἀντιοχείας, συνεκροτήθη τῷ 382 καὶ ἄλλη σύνοδος πρὸς θεραπείαν τῶν ἐκ τοῦ προκληθέντος σάλου ἐκ τῆς ἐκλογῆς ταύτης κακῶν. Ὁ Γρηγόριος ἐδικαιοῦτο λοιπόν. Οἰοσθήποτε συνήθης ἄνθρωπος εὐρισκόμενος εἰς τὴν θέσιν του θά ἴστατο τρίβων μακρόθεν τὰς χεῖρας καὶ θά ἐπέχαιρεν εἰς τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἡ νέα σύνοδος ἤρχετο ν' ἀντιμετωπίσῃ. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος εἶνε μέγας ἀνὴρ. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δέν ἐπιζητεῖ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ατόμου του, ἀλλὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν δόξαν τῆς ἐκκλησίας. Ἐχομεν πέντε ἐπιστολάς αὐτοῦ ἀπευθυνθείσας εἰς ἀξιωματοῦχους τῆς πολιτείας⁹⁹, διὰ τῶν ὁποίων ζητεῖ τὴν ἐπέμβασιν τούτων, ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐπιτυχὴς καὶ εἰρηνικὴ διεξαγωγή τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου ταύτης. «Μὴ κατοκνήσῃς τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ βραβεῦσαι, ἐπειδὴ πάλιν σύνοδος ἐπισκόπων, καὶ δέος πάλιν μὴ καὶ νῦν αἰσχυρθῶμεν, πικρὸν καὶ ταύτης λαβούσης τέλος, ὥσπερ τῆς πρότερον»¹⁰⁰, ἔγραφε πρὸς τόν ὑπατον Σατουρνῖνον. «Μὴ περιίδῃς πάντα καταναλωθῆναι τῷ ἐμπρησμῷ, τῷ νῦν περιέχοντι τὴν ἐκκλησίαν», ἔγραφε πρὸς τόν Βίκτορα¹⁰¹. Ἐξορκίζει δέ καὶ τόν Σωφρόνιον ὑπαρχον, ἵνα πᾶσαν καταβάλῃ σπουδὴν «συμφωνῆσαι καὶ εἰς ἐν ἔλθειν τὰ τῆς οἰκουμένης τμήματα κακῶς διεστῶτα, καὶ μάλιστα οὐχ ὑπὲρ τοῦ λόγου τῆς πίστεως, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἰδίων μικροψυχῶν διεστῶτας, ὅπερ ἐγὼ πεπεύρακα». Καὶ προσθέτει συγκινητικώτατα, ὅτι, ἐάν ἐπετυχάνετο ἡ συμφωνία αὕτη, θά καθίστατο καὶ εἰς αὐτόν «ἡ ἀναχώρησις ἀλυπότερη», διότι οὕτω θά ἀπεδείκνυτο, ὅτι οὐχὶ κενῶς ἐγένετο ἡ θυσία του αὕτη, «ἀλλ' ἐκόντι ἔρριψεν ἑαυτόν κατὰ πελάγους, ὥσπερ ὁ Ἰωνᾶς ἐκεῖνος, ἵν' ὁ κλύδων παύσῃται καὶ σωθῶσιν ἀσφαλῶς οἱ ἐμπλέοντες»¹⁰².

Τοιοῦτον πόνον ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ὁ Γρηγόριος ἐκδηλοῖ καὶ τοσοῦτον δείκνυται ἀνώτερος ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν. Ἐλεύθερος ἐγωιστικῶν ροπῶν καὶ ἐξόχως ταπεινόφρων, εἶνε ἔτοιμος πάντοτε νά θυσιάσῃ τό ἄτομόν του ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ δεικνύει τοῦτο ἔτι καταπληκτικώτερον, ὅταν μετὰ τὴν ἀπό τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραίτησιν, ὑπέικων εἰς τὰς προτροπὰς τῶν κατὰ τόν Πόντον ἐπισκόπων, δέχεται καὶ πάλιν ν' ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν τῆς ἐκκλησίας Ναζιανζοῦ, μὴ θεωρήσας ὅτι ἐθίγετο ὁ ἐγωισμός αὐτοῦ καὶ ἡ φιλοτιμία, ἐάν ἀπὸ πρώην Κων/λεως ἐγένετο ἤδη ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ. Ἐμποδιζόμενος τό κατ' ἀρχὰς λόγῳ τῆς καχεξίας καὶ τῶν πυκνῶν ἀσθενειῶν του ν' ἀναλάβῃ τόν φόρτον νέων διοικητικῶν φροντίδων, ἐνδίδει ἐν τέλει καὶ γράφων πρὸς Θεόδωρον ἐπίσκοπον δικαιολογεῖ ὡς ἐξῆς τὴν ἐν ἀρχῇ ἄρνησιν του καὶ τὴν ἐν τέλει ὑποχώρησίν του: «Ἐγὼ γάρ ὑπεχώρησα τῆς κατὰ Ναζιανζόν ἐκκλησίας οὔτε καταφρονῶν τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὡς περιορῶν τοῦ μικροῦ ποιμνίου (μηδὲ γάρ πάθοι τοῦτο ψυχὴ φιλόσοφος)· ἀλλὰ πρῶτον μέν ὡς οὐδενὶ κηρύγματι τοιοῦτῳ κρατούμενος· δεύτερον δέ διὰ τό συντετρίφθαι τῇ ἀρρωστίᾳ καὶ νομίζειν μὴ ἐξαρκεῖν πρὸς τὰς τοιαύτας φροντίδας... Τέλος ἡττήθην ἦταν τῷ σώματι μέν ὀδυνηρὰν, τῇ δὲ ψυχῇ ἴσως οὐ πονηρὰν... Ἐπιδίδωμι τό ταπεινόν τοῦτο σῶμα τῇ ἐκκλησίᾳ, μέχρις ἂν ἢ δυνατόν, αἰρετώτερον εἶναι νομίζων ὅτι οὐκ παθεῖν σαρκικῶς μᾶλλον ἢ πνευματικῶς πλήσσεσθαι καὶ πλήσσειν τούς πολ-

λούς»¹⁰³. «Τό ταπεινόν τοῦτο σῶμα, ἔγραφε καί πρὸς τὸν Κολωνίας Βοσπόριον, χρήσομεν τῷ Θεῷ, μέχρις ἂν διαρκῇ καί σθένωμεν»¹⁰⁴.

Τοιοῦτος ἐμφανίζεται ὁ Γρηγόριος εἰς τὰς διακοσίας τεσσαράκοντα τρεῖς ἐπιστολάς του. «Ἀγαθώτατος, φιλο-
θωπότατος, γλυκύτατος καί εἰλικρινέστατος, συνδυάζων
πρὸς τὴν βαθεῖαν εὐσέβειαν εὐθυκρισίαν, ὀξυδέρκειαν
ζωηράν, ἀήτητον σταθερότητα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ
πληρώσῃ καθήκόν τι, καί δραστηριότητα φθάνουσιν μέ-
χρι τῶν μεγαλειότερων καί ἡρωικότερων θυσιῶν. Συγγρα-
φεὺς θαυμάσιος, μέγας ποιητής, μέγας ρήτωρ, μέγας θεο-
λόγος, μέγας ἐπίσκοπος, ὑπέροχος ἐρημίτης, διδάσκαλος
ἀπαράμιλλος, ὁμολογητὴς τῆς πίστεως ἀτρόμητος κυριαρ-
χεὶ οὐ μόνον τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐποχῶν, τό-
σον διὰ τοῦ πνεύματός του, ὅσον καί διὰ τῶν ἀρετῶν του.
Ἡ ταπεινοφροσύνη του καί τὰ θέλητρα τῆς κατὰ μόνας
φιλοσοφίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπελάμβανε τὴν ἐπικοινωνίαν
μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὠδήγουν αὐτόν νὰ φεύγῃ τὰς λαμπράς θέ-
σεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸ πᾶν ἐφαίνετο νὰ τὸν καλῇ. Πάντως,
ὁσάκις ἐχρειάσθη, ἐνεφανίσθη μετὰ δόξης ἐπὶ τῶν μεγα-
λειτέρων πεδίων δράσεως καί ἔδειξεν, ὅτι, ἐάν ἐφοβεῖτο
τὰ ἀξιώματα, δὲν ὠφείλετο τοῦτο εἰς τὸ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ
βαστάσῃ αὐτά. Παρὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ ἡσυχαστή-
ριον καί τὰς ἐκτάκτους σκληραγωγίας, ἡ ἀρετὴ του δὲν
εἶχε τίποτε τὸ ἀποκρουστικόν καί τραχύ, οὔτε ὁ ζῆλός του
ἐνεῖχε τι τὸ πικρόν. Αὐστηρὸς δι' ἑαυτόν, ἦτο ἐπιεικὴς διὰ
τούς ἄλλους καί ἐγνώριζε νὰ συμπαθῇ πρὸς τὰς ἀνθρωπί-
νας ἀσθενείας. Ἡ ἀγαθότης τῆς ψυχῆς του, τὸ δηκτικόν
καί πληρὲς ζωῆς πνεῦμα τὸ ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ ἐκφραζόμε-
νον, ὁ συμπαθητικὸς χαρακτήρ του καί ἡ ὑπερβολικὴ εὐγέ-
νειά του ἡ συνδυαζομένη πρὸς θελκτικὴν ἀπλότητα προ-
σεῖλκον εἰς αὐτόν πάσας τὰς καρδίας. Εἶχε διὰ τοῦτο πολ-
λούς φίλους καί μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν. Καί ὅσονδῆποτε με-
γάλη καί ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἐκτίμησις καί ὁ σεβασμός, τῶν
ὁποίων ἦτο τὸ ἀντικείμενον, ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἐνέ-
πνεεν, ἦτο πολὺ μεγαλειτέρω»¹⁰⁵. Καί διὰ νὰ συμπεράνω-
μεν μετὰ τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ Γρηγόριος ὑπῆρξεν «σκευὸς
ἐκλογῆς καί φρέαρ βαθύ καί στόμα χρυσοῦν», ποιμὴν καί
ἐπίσκοπος ἄξιος νὰ κυβερνᾷ τὴν καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμέ-
νην ἐκκλησίαν»¹⁰⁶.

Τοιούτων κολοσσιῶν ἀληθῶς διαστάσεων ἀναστή-
ματα καί μέχρις αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ τὰς κορυφὰς ὑψοῦντα,
ἀληθινὰ ἐγκαλλωπίσματα τῆς ὅλης χριστιανωσύνης, ἰδιαί-
τέρως δὲ τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ καί ἰδιαιτάτα τῆς
πόλεως ἡμῶν, ἦν οἱ δύο τούτων ὡς δευτέραν γενέτειραν
ἠγάπησαν, ἀνεδείχθησαν οἱ τρεῖς οὗτοι ἔνδοξοι τῆς ἐκ-
κλησίας Ἑλληνες Πατέρες, τῶν ὁποίων τὴν μνήμην σήμε-
ρον γεραίρει ἐπαξίως ἡ μήτηρ Ἑκκλησία. Μάλιστα δ' ἐν
περίοδῳ, οἷα ἡ παρούσα, ἐπιφαινόμεναι αἱ ἐκπαγλοὶ καί
ὑπὸ ἀφθίτου δόξης φωτοστεφάνου καταγλαϊζόμεναι ἀθά-
νατοι αὗται καί θεοεῖκελοι φυσιογνωμίαι διαχύνουσι μὲν
παρήγορον φῶς εἰς τὸν ἐξωσμένον ἡμῶν ὀρίζοντα, ἀνεγεί-
ρουσι δὲ τῶν ὀλοψύχων τὰς καρδίας πληροῦσαι αὐτὰς πί-
στεως καί ἐλπίδος ἐπὶ τὴν ἀπὸ τριῶν χιλιετηρίδων ἀθάνα-
τον καί διαρκῶς ἀπὸ τῆς τέφρας αὐτῆς ἀναβιοῦσαν Ἑλλά-
δα, τὴν μητέρα καί τροφὸν τοιούτων ἀθανάτων τέκνων,

οἱ οἱ τρεῖς οὗτοι τρισένδοξοι Πατέρες. Διὰ δὲ τῶν παγ-
χυρῶν στομάτων αὐτῶν ἐνισχύοντες καί παρακαλοῦντες
τούς πάντας, ὁ ἐκ τούτων μὲν ἐπὶ ἀκριβεῖα καί γλυκεῖα αὐ-
στηρότητι διακρινόμενος Βασίλειος ἐπαναλαμβάνει καί
σήμερον πρὸς ἡμᾶς: «Ἀγαθότητι δεσπότητος διοικεῖται τὰ
πάντα... ἐκεῖνο δὲ πεπεῖσθαι ὀφείλομεν, ὅτι πάντως συμ-
φέρει τὰ γινόμενα»¹⁰⁷. Ὁ δὲ αἰσθηματικώτερος τῶν ἄλλων
καί φίλος τῆς κατὰ μόνας φιλοσοφίας Γρηγόριος προτρέ-
πων ἡμᾶς εἰς ὁμόνοιαν καί εἰρήνην βοᾷ: «Προβαίνει ἡ
ἔρις, ὥσπερ τις φλόξ διὰ καλᾶμης θέουσα καί κύκλῳ περι-
λαμβάνουσα. Τί ταῦτα πάσχομεν, ὦ οὗτοι, καί μέχρι τίνος;
Πότε δὲ τῆς μέθης ἐκνήψομεν ἢ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν λύμην
περιαιρήσομεν καί πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας φῶς ἀναβλέψο-
μεν; Διὰ τί γεγόναμεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, μυκτηρι-
σμός καί χλευασμός τοῖς κύκλῳ ἡμῶν; Εἰρήνην φίλη, τὸ
παρὰ πάντων μὲν ἐπαινούμενον ἀγαθόν, ὑπ' ὀλίγων δὲ φυ-
λασσόμενον... πότε ἐπανήξεις ἡμῖν; Ὡς λίαν σε ποθῶ καί
ἀσπάζομαι... καί ἀποῦσαν ἀνακαλοῦμαι πολλοῖς θρήνοις
καί πάθεσιν». Ὁ δὲ τὴν γλῶτταν χρυσορρήμων, ὁ οὐχὶ τῶν
ἄλλων ὀλιγώτερον ἀθλήσας Ἰωάννης προτρέπει ἡμᾶς
«τοιαύτην ἔχειν τὴν πρὸς ἀλλήλους οἰκείωσιν, ὅσην μέλος
πρὸς μέλος». Ἐπειδὴ «οὐδὲν ὁμονοίας ἴσον. Ὁ γὰρ εἰς
πολλοστός ἐστὶν οὕτως. Ἄν γὰρ ὁμόψυχοι ὦσι δύο ἢ
δέκα, οὐκέτι εἰς ἐστὶν ὁ εἷς, ἀλλὰ δεκαπλασίῳν ἕκαστος
τούτων γίνεται. Καί εὐρήσεις ἐν τοῖς δέκα τὸν ἕνα καί ἐν
τῷ ἐνὶ τούτοις δέκα... Ἐκαστος τούτων εἴκοσι χεῖρας ἔχει καί
εἴκοσι ὀφθαλμούς καί πόδας τοσοῦτους καί ψυχὰς ἔχει
δέκα. Οὐ γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καί τοῖς ἐκείνων ἐρ-
γάζεται πάντα... Ὁ αὐτός καί ἐν Περσίδι καί ἐν Ρώμῃ δύ-
ναται εἶναι, καί ὅπερ ἡ φύσις οὐ δύναται, ἰσχυρὸς ἢ τῆς
ἀγάπης δύναμις»¹⁰⁸.

Οὕτω οἱ τρεῖς οὗτοι Πατέρες καθίστανται σήμερον
καί δι' ἡμᾶς λύχνοι φαίνοντες ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ ἕως ἡμέρα
διαυγάσῃ καί φωσφόρος ἀνατείλῃ εἰς τὸ ὅλον ἔθνος ἡμῶν.
Καί καθοδηγήσουσιν ἡμᾶς διὰ τε τῶν λόγων, ἀλλὰ πρό
παντός διὰ τοῦ πλουσίου εἰς παραδείγματα αὐτοθυσίας,

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, Πρόεδρος
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 200
Διὰ τὸ Ἑξωτερικόν Δολλάρια 20

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μετάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἐκτύπωση:

Κωνσταντῖνος Σανιδᾶς

Ἰωαννῖνων 6 - Μοσχάτο

τηλ.: 9414233

αὐταπαρνήσεως, θάρρους, ἐγκατεργήσεως καὶ ἀλληλεγγύης βίου αὐτῶν εἰς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποῖαν πάντοτε καὶ κατὰ τό παρελθόν διὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῆς τέκνων ἠκολούθησεν ἡ Ἑλλάς· ὁδὸν στενὴν μὲν καὶ τεθλιμμένην, ἀλλ' εἰς ἀναψυχὴν καὶ δόξαν καταλήγουσαν.

Σεβασμιώτατοι, κύριε Πρύτανη, κυρίαί καὶ κύριοι,

Εἶθε κατὰ τὴν νέαν εἰρηνικὴν περίοδον, τῆς ὁποίας τὴν ἀνατολὴν οἱ πάντες μετ' ἀγαλλιάσεως πολλῆς ἐχαίρε- τίσαμεν, χωρὶς ὅμως ν' ἀπαλλαγώμεν εἰσέτι τῶν φόβων καὶ τῶν ἀγωνιῶν, τὰ ὅποια ὁ βροτολογιγὸς πόλεμος προε- κάλεσεν, εἴθε οἱ τρεῖς μεγάλοι τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἱεράρχαι νὰ παραμένωσι φρουροὶ ἄγρυπνοι καὶ ἀκοίμητοι τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ἐμπνευσταὶ σοφοὶ καὶ σοφῶν βουλευμάτων ὑποφῆται εἰς τοὺς ἡγήτορας αὐτοῦ, ἵνα οὕτω ἀποδειχθῇ καὶ πάλιν ὁ χριστιανικὸς Ἑλληνισμὸς παράγων πολῦτιμος τοῦ νέου ἀληθινοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ δωροφορήσῃ εἰς τὸν κόσμον εἰρήνην ἀδιατάρακτον καὶ διαρκῆ.

1. Ἐπιστολὴ ιζ' Σοφρονίου.

2. Migne 36, 517.

3. Αὐτόθ. 513.

4. Ἐπιστ. νβ'.

5. Ἐπιστ. να'.

6. Ἐπιστ. νδ'.

7. Αὐτόθ.

8. Ἐπιστ. νβ'.

9. Ἐπιστ. σλξ'.

10. Ἐπιστ. ξβ'.

11. Ἐπιστ. ΣΤ'.

12. Ἐπιστ. μ'.

13. Ἐπιστ. ιθ'. Τὴν αὐτὴν ιδέαν καὶ εἰς ἄλλην του ἐπιστολὴν, ἐνθα προτρέπει εἰς μακροθυμίαν καὶ ἀνεξικακίαν.

14. Ἐπιστ. ρστ'.

15. Ἐπιστ. μθ'.

16. Δικαιολογούμενος ἄλλοτε εἰς τὸν φίλον του Εὐσέβιον, διότι λόγῳ τῆς ἀσθενείας του δὲν ἠδύνατο, παρὰ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν νὰ παραστῇ εἰς τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς του Εὐωπίας γράφει: «Καὶ τοι καὶ ὑπεσχό- μην, τό γάρ ἐλπίζεις ὑπὲρ τῷ ποθεῖν». Καὶ προσθέτει εὐθύς: «Ἰκανὸν γάρ εἰς ἀπάτην τό βούλεσθαι» (Ἐπιστ. σλα').

17. Ἐπιστ. λδ' τῷ Φιλαγρίῳ, ὑπὸ νόσου δοκιμαζομένῳ. Συναφές καὶ τό ἕτερον γνωμικόν «Κρεῖττον ἀσφαλείας κίνδυνος καὶ συμφορὰ εὐημε- ρίας· εἴ γε πρό μὲν τῶν φόβων ἦμεν τοῦ κόσμου, μετὰ δὲ τοὺς φόβους τοῦ Θεοῦ γεγενήμεθα» (Ἐπιστ. κ' Καισαρίῳ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ κινδυνεύσαντι ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας περὶ τό 368 ἐκ σεισμοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου μόλις ἐσώθη. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ σημειοῦνται καὶ τὰ ἐπόμενα: «Μὴ οὖν δι μετεσχῆκαμεν τοῦ κακοῦ δυσχεραίνωμεν, ἀλλ' ὅτι διαπεφεύγαμεν εὐχαρι- στήσωμεν. Μηδὲ ἄλλοι φανώμεν τῷ Θεῷ παρὰ τὸν καιρὸν τῶν κινδύνων καὶ ἄλλοι μετὰ τοὺς κινδύνους».

18. Ἐπιστ. ρλα' Ὀλυμπίῳ.

19. Ἐπιστ. οζ' Θεοδώρῳ, τῷ μετέπειτα Τυάνων ἐπισκόπῳ, ὅτε προέ- τρεπεν αὐτόν νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ δικαστήρια κατὰ τῶν ἐπιτεθέντων αὐτῷ καὶ κακοποιησάντων, ὅτε ἐβάπτιζε.

20. Ἐπιστ. οιστ' Εὐδοκίῳ.

21. Ἐπιστ. ι Προκοπίῳ.

22. Ἐπιστ. οστ' Γρηγορίῳ Νύσσης.

23. Ἐπιστ. σμδ' Βασιλίσσῃ.

24. Ἐπιστ. οιβ' Σταγειρίῳ (σοφιστῇ).

25. Ἐπιστ. ρκε' Ὀλυμπίῳ.

26. Αὐτόθ.

27. Ἐπιστ. ρπδ' Ἀμφιλόχῳ (τῷ Ἰκονίου) ὑπὲρ τοῦ Βοσπορίου Κολω- νίας, ὃν ἐσυκοφάντουν ὡς αἰρετικά διδάσκοντα.

28. Ἐπιστ. ιζ' Εὐσεβίῳ Καισαρείας.

29. Ἐπιστ. κθ' Σοφρονίῳ ὑπάρχῳ. Καὶ ἀλλαχοῦ «χρήματα δὲ καὶ συγγένεια καὶ φίλοι... καὶ ὅσα ἐστὶ περιφορὰς ἀλόγου καὶ καιροῦ παίγνια, νῦν μὲν τοῖς προσπίπτουσι, νῦν δὲ τοῖς ὥσπερ ἐν πετιτῶν θέσει ἄλλοτε εἰς ἄλλους μεταρριπτόμενα» (Ἐπιστ. σδ' Ἀδελφίῳ).

30. Ἐπιστ. ρμη'.

31. Ἐπιστ. μθ'.

32. Ἐπιστ. κε'.

33. Ἐπιστ. κστ'. Συνιστῶν ἄλλοτε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ βραχυλο- γίας εἰς τὸν αὐτόν Ἀμφιλόχιον πρόσωπόν τι, Γλαῦκον ὀνόματι, μεθ' οὗ εἶχε γνωρισθεῖ εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, τὰ γειτονεύοντα πρὸς τὴν Παμφυλίαν, μετὰ χάριτος πολλῆς λογοπαικτεῖ ἐπὶ τῆς συνωνυμίας τούτου καὶ τοῦ ἰχθύος γλαύκου, γράφων: «Τὰς ὀρείους μὲν, ὁμόρους δὲ τῇ Παμφυλίᾳ, πό- λεις ἐπισκεψάμενοι Γλαῦκον ἐκεῖ θαλάττιον ἐν τοῖς ὄρεσιν ἠλιεύσαμεν, οὐ λίνου δικτύους τοῦ βυθοῦ τὸν ἰχθύν ἐξελεύσαντες, ἀλλ' ἀγάπη φίλων τό θήραμα σαγηνέυσαντες. Ἐπαξ δὲ τὸν Γλαῦκον πεζεύειν μαθόντα γραμ- ματοφόρον προσαπεστάκαμεν τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαθότητι» (Ἐπιστ. κη').

34. Ἐπιστ. ρζα'.

35. Ἐπιστ. ρζγ'.

36. Ἐπιστ. κζ'.

37. Ἐπιστ. μγ'. Ἀλλαχοῦ κατηγορὸν τινα τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Βασι- λείου δηκτικώτατα παραβάλλει πρὸς ἐκείνους, οἵτινες «τῶν ποταμῶν τὰς μὲν πέτρας παρατρέχουσι, τὴν δὲ ψάμμον κοιλαινουσιν» (Ἐπιστ. νη').

38. Διὰ τῆς τελευταίας φράσεως εἰρωνεύεται τοῦ Βασιλείου, διότι, ἐνῶ κατηγορεῖ τὸν Γρηγόριον διαμένοντα εἰς τὴν Τιβερινήν, ἐφευγε καὶ αὐτός ἀπὸ τῆς Καππαδοκίας προκρίνων ταύτης τό ἔρμην ἡσυχαστήριον.

39. Ἐπιστ. β'.

40. Ἐπιστ. δ'.

41. M. I' Abbé A. Benoit, Saint Grégoire de Nazianze, Paris 1884, τόμ. Α', σελ. 105.

42. Ἐπιστ. ιβ'.

43. Ἐπιστ. σιβ'.

44. Ἐπιστ. ρο' Παλλαδίῳ.

45. Ἐπιστ. ρ' Γιγαντίῳ.

46. Ἐπιστ. ρξε' Τιμοθέῳ.

47. Ἐπιστ. σιε'.

48. Ἐπιστ. σκγ'.

49. Ἐπιστ. ρκδ' Προκοπίῳ.

50. Ἐπιστ. ρξδ' Τιμοθ.

51. Ἐπιστ. ιβ' Ὁμοφρονίῳ.

52. Ἐπιστ. ρλε' Σοφρονίῳ ὑπάρχῳ. Γράφων δ' ἄλλοτε πρὸς τὸν Ἀμα- ζόνιον σημειοῖ: «Ἄν τις ἐρητᾷ σε τῶν κοινῶν φίλων Ποῦ δὲ νῦν Γρηγό- ριος; Πράττει δὲ τί; Θαρρῶν εἰπέ ὅτι ἐφ' ἡσυχίας φιλοσοφεῖ, τοσαῦτα τῶν ἀδικούντων φροντίζων, ὅσα τῶν οὐδὲ εἰ γεγόνασι γνωσκομένων. Οὕτως ἐστὶν ἀήττητος» (Ἐπιστ. ιζδ'). Ἐν τούτῳ ὁ Γρηγόριος παρῆγεν ἑαυτὸν ὑπόδειγμα ἐφαρμογῆς καὶ πιστῆς τηρήσεως ἐκείνων, τὰ ὅποια ἄλλοτε μετὰ πολλῆς λεπτότητος καὶ εὐλαβείας ὑπεμνήμησε πρὸς τὸν διὰ τὴν εὐ- στάθειαν αὐτοῦ ἐξορισθέντα ἐπίσκοπον Σαμοσάτων Εὐσέβιον. «Ἄλλοι μὲν, ἔγραφε, τό πατρῶον ἔδαφος ἔχουσιν, ἡμεῖς δὲ τὴν ἄνω πόλιν· ἄλλοι τὸν ἡμέτερον ἴσως θρόνον, ἡμεῖς δὲ τὸν Χριστόν» (Ἐπιστ. ξε').

53. Ἐπιστ. ρλγ'. Ὁ θεῖος τῆς Ὀλυμπιάδος Προκόπιος ἦτο γαμβρός τοῦ Αὐτοκράτορος Οὐάλεντος, εἶχε δὲ χρηματίζει ὑπαρχὸς Κων/λεως καὶ γραμματεὺς τοῦ Μ. Θεοδοσίου.

54. Τοιαῦτα συγχαρητήριοι ἐπὶ γάμοις ἐπιστολαὶ τυγχάνουσι καὶ αἱ σλ' Θεοδοσίῳ, σλα' Εὐσεβίῳ φίλῳ, σλβ' Διοκλεῖ.

55. Ἐπιστ. μ', μεγάλῳ Βασιλεῖῳ.

56. Ἐπιστ. οστ'.

57. Ἐπιστ. ρξε' Τιμοθέῳ.

58. Ἐπιστ. σκγ'.

59. Ἐπιστ. κθ'.

60. Ἐπιστ. ρζ'. Εἰς τὸν αὐτόν Κληδόνιον ἀπέστειλε καὶ τὴν ρθ' ὡσαύ- τως λακωνικὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς πληροφορεῖ αὐτόν, ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἐδέχετο τὴν ἐπίσκεψίν του, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅτι αὐτὸς θὰ ἤκουε μόνον, χωρὶς νὰ ὁμιλῇ. «Οὐ κωλύω τὴν συντυχίαν, γράφει πρὸς αὐτόν. Εἰ γάρ καὶ γλώσσα σιγᾷ, τὰ γε ὅσα ἡδέως τοῖς σοῖς λόγοις παρέξομεν, ἐπειδὴ τοῦ λαλεῖν ἂν χρῆθ, τό ἀκούειν οὐκ ἀτιμώτερον».

61. Ἐπιστ. ρι' Παλλαδίῳ. Εἰς τὸν αὐτόν ὅταν κατὰ τό Πάσχα ἔλυσε τὴν σιωπὴν γράφει τὴν ριθ' ἐπιστολήν ἔχουσιν οὕτω: «Χριστῷ συνένε-

κρῶσα τήν γλῶσσαν, ἡνίκα ἐνήστευον· καί ἀναστάντι συνήγειρα. Τοῦτο μοι τῆς σιωπῆς τό μυστήριον· ἵνα ὥσπερ ἔθυσα νοῦν ἀνεκλάλητον, οὕτω θύσω καί λόγον κεκαθαρμένον».

62. Ἐπιστ. ρξη'.

63. Ἐπιστ. ρκ'.

63. Ἐπιστ. ρπβ'.

64. Ἐπιστ. ζ'. Ἀλλά καί πρεσβύτης ἤδη ὑπάρχων, ὅτε ὁ Βασίλειος ὡς ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας ἐκάλει αὐτόν παρ' ἑαυτοῦ, ἐμποδίζεται νά πραγματοποιήσῃ τό ταξίδιον τοῦτο. Διότι, ὅπως ἔγραφε, «προσεδρεύομεν τῇ κυρίᾳ, τῇ μητρί, πολύν ἤδη καμούσῃ χρόνον ἐξ ἀρρωστίας». Καί ἐκδηλῶν τήν στοργήν του παρακαλεῖ τόν Βασίλειον «μόνον ταῖς εὐχαῖς τῇ μητρί πρός τήν ὑγείαν ἐπικουρήτων» (Ἐπιστ. ξ' ἦν ὁ Tillemont χρονολογεῖ ἀπό τοῦ ἔτους 371).

65. Ἐπιστ. ρπβ'.

66. Γράφει εἰς τόν Ἀμφιλόχιον ὑπέρ τοῦ Νικοβούλου, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὡς τιτοφορεῖ τοῦτον, τοῦ γαμβροῦ τῆς Γοργονίας, καί ζητεῖ τήν βοήθειαν τοῦ Ἀμφιλοχίου ὑπό τόν ρητόν ὅρον «εἰς εὖροις ἀδικουμένους» ἡμᾶς (Ἐπιστ. ιγ'). Γράφει ὑπέρ αὐτοῦ καί εἰς τόν Σωφρόνιον ὕπαρχον συνιστῶν τοῦτον «διά συγγένειαν καί διά τήν οἰκειότητα καί ὁ τούτων μεζόν ἐστι διά τόν τρόπον» (Ἐπιστ. ιδ'). Συνιστᾷ πρός τόν Καισάριον (ἀμφιβολον ἔάν ὁ Καισάριος οὗτος εἶναι ἀδελφός τοῦ Γρηγορίου) τούς ἀνεψίους του Ἑλλάδιον καί Εὐλάλιον, διότι τῷ εἶναι προσφιλεῖς «καί διά τό γένος καί διά τήν τοῦ βίου προαίρεσιν» (Ἐπιστ. ιδ'). Ὅντως δ' ὁ Εὐλάλιος ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἀναδεικνύεται ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ.

67. Ἐπιστ. καβ'-καδ'.

68. Ἐπιστ. κβ'.

69. Ἐπιστ. κγ'.

70. Ἐπιστ. ιβ'.

71. Ἐπιστ. ργ'.

72. Ἐπιστ. λα'.

73. Ἐπιστ. ιε' Λολλιανῷ.

74. Ἐπιστ. ζγ'.

75. Ἐπιστ. λδ'.

76. Ἐπιστ. λθ'. Σωφρονίῳ.

77. Ἐπιστ. ρ'.

78. Ἐπιστ. ρλς'.

79. Ἐπιστ. νη'.

80. Ἐπιστ. οθ'. Γράφων δ' ἐξ ὀνόματος τοῦ πατρός πρός τούς ἐπισκόπους, τούς ἐπ' ἐκλογῇ τοῦ διαδόχου τοῦ Καισαρείας Εὐσεβίου συνελθόντας, ἐρωτᾷ: «Τίνα ὧν ἴσμεν, εὐρίσκομεν (τοῦ Βασιλείου) ἡ βίῃ δοκιμώτερον ἢ λόγῳ δυνατώτερον καί πανταχόθεν εἰς ἀρετῆς κάλλος ἐξησκημένον» (Ἐπιστ. μγ').

81. Ἐπιστ. μ'.

82. Ἐπιστ. νη'.

83. Ἐπιστ. μς'.

84. Ἐπιστ. ις'.

85. Ὅταν ὁ ἀνεψιός του Νικόβουλος ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τήν συλλογὴν τῶν ιδίων τοῦ ἀπιστολῶν ὁ Γρηγόριος συναποστέλλει καί συλλογὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Βασιλείου, προτάσσων μάλιστα ταύτην τῆς ἰδικῆς του συλλογῆς. Καί δικαιολογῶν ἔπειτα τήν πρόταξιν δι' ἐπιστολῆς λακωνικωτάτης γράφει πρός τόν Νικόβουλον. «Ἀεὶ προτιμήσας ἑμαυτοῦ τόν μέγαν Βασίλειον... καί νῦν προτιμῶ οὐχ ἥττον διά τήν ἀλήθειαν ἢ τήν φιλίαν. Διά τοῦτο προθεῖς τάς ἐκείνου ἐπιστολάς τάς ἐμάς ὑποτίθημι. Καί γάρ ἐπιθυμῶ πανταχοῦ συνεζευχθαι ἡμᾶς ἀλλήλους, καί ἅμα τύπον παρέχων τοῖς ἄλλοις τοῦ μετρίου καί τῆς ὑφέσεως» (Ἐπιστ. νγ').

86. Ἐντεῦθεν ἔχομεν τήν μα' ἐπιστολήν πρός τούς ἐν Καισαρείᾳ καί τήν μγ' ἐπιστολήν τοῖς ἐπισκόποις, γραφείσας ὑπό τοῦ Γρηγορίου καί ὑμνογραφείσας ὑπό τοῦ πατρός, καί τήν μδ' ἐπιστ. Εὐσεβίου ἐπισκόπου Σαμοσατών.

87. Ἐπιστ. με'.

88. Εἰς τήν χειροτονίαν ταύτην προέβη ὁ Βασίλειος καίτοι, ὡς ἔγραφεν ἔπειτα εἰς τόν Σαμοσατών Εὐσεβίον (Μ. Βασίλ. ἐπιστ. λη') καί αὐτός ἡβούλετο «τόν ἀδελφόν Γρηγόριον οἰκονομεῖν ἐκκλησίᾳ τῇ αὐτοῦ φύσει σύμμετρον, αὕτη δέ ἦν πᾶσα εἰς ἓν συνταχθεῖσα ἡ ἐφ' ἡλίῳ». Ἀλλ' «ἐπειδή τοῦτο ἀδύνατον, ἔστω ἐπίσκοπος μὴ ἐκ τοῦ τόπου σεμνυνόμενος, ἀλλά τόν τόπον σεμνύνων ἀφ' ἑαυτοῦ. Ὅντως γάρ μέγαλον ἐστὶν οὐ τοῖς μεγά-

λοις μόνον ἀρκεῖν, ἀλλά καί τά μικρά μεγάλα ποιεῖν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει».

89. Ἐπιστ. μη'.

90. Ἐπιστ. ν'.

91. Ἐπιστ. οστ'.

92. Ἰδοὺ πῶς ὁ ἴδιος ἀπολογεῖται ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης εἰς τήν μὴ ἐπιστολήν αὐτοῦ πρός τόν Βασίλειον. «Ἐγκαλοῦσι δέ καί ἄλλοι μὲν ἄλλοτε, καί ὁ, τι ἑκαστος βούλεται κατὰ τόν ἑαυτοῦ τρόπον... οἱ φιλανθρωπότατοι δέ ὑπεροψίαν καί περιφρόνησιν, καί τό παρρηίφθαι ἡμᾶς μετὰ τήν χρεῖαν, ὥσπερ τῶν σκευῶν τά ἀτιμώτατα καί τοῦ μηδενὸς ἄξια... Τούτους μὲν οὖν χαίρειν ἐάσομεν καί λέγει ὁ, τι ἂν λέγωσιν· οὐδεὶς ἐφέξει γλώσσης αὐτονομίαν... Οὐτε ὅπλα κτήσομαι, οὔτε τά τακτικά μαθήσομαι, ἃ μὴ πρότερον ἔμαθον, ἡνίκα καιρὸ εἶναι μᾶλλον ἐδόκει, πάντων ὀπλιζομένων καί μαινομένων... οὔτε τόν ἀρήϊον Ἀνθιμον ὑποστήσομαι, καί περ ἄωρον ὄντα πολεμιστήν, φιλὸς τε ὧν καί ἀπόλεμος καί πρός τά τραύματα ἐπιτηδειώτερος. Ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν αὐτὸς πολέμει, εἰ τοῦτο σοι φίλον (καί γάρ τούς ἀσθενεῖς πολλὰκις αἱ χρεῖαι ποιοῦσι πολεμιστάς), ἢ ζητεῖ τούς πολεμήσοντας, ὅτ' ἂν σου τῶν ἡμιόνων λαμβάνηται, τά στενά τηρῶν, καί ὥσπερ ὁ Ἀμαλὴκ ἐκείνος εἰργῶν τόν Ἰσραήλ. Ἡμῖν δέ ἀντὶ πάντων δοῦναι τήν ἡσυχίαν. Τί γάρ δεῖ μάχεσθαι περὶ γαλαθηνῶν καί ὀρνίθων, καί τοῦτο ἄλλοτριῶν, ὡς δῆτα περὶ ψυχῶν καί κανόνων; Τί δέ τῶν λαμπρῶν Σασίμων ἀποστρεφῖν τήν μητρόπολιν ἢ γυμνοῦν καί ἀνακαλύπτειν τό τῆς γνώμης ἀπόρρητον συγκρύπτειν δέον».

93. Ἐπιστ. ος'. Εἰς δέ τόν Θεότεκνον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γράφων παρατηρεῖ: «Δεινὰ πεπόνθαμεν· εἰ δέ βούλει, πρόσθε εἰς οἶα μηδεὶς ἄλλος ἀνθρώπων... Ἀλλά μὴ διά τοῦτο καί ἡμᾶς αὐτοὺς ἀδικήσωμεν... Ἀφῶμεν τῷ Θεῷ τόν ἀνθρωπον..., ἡμεῖς δέ φιλόανθρωπον κτησόμεθα τόν κριτήν, αὐτοῖς φανέντες φιλόανθρωποι, καί συγχωρήσωμεν ἵνα συγχωρηθῶμεν. Καί μὴ σε ἀπατάτω μάταιος λογισμός, ὅτι τό δικαίως ἐπεξελεῖν ἀνεύθυνον καί τό παραδοῦναι τοῖς νόμοις τόν παρανομήσαντα. Εἰσὶ νόμοι Ῥωμαίων, εἰσὶ δέ καί ἡμέτεροι. Ἀλλ' οἱ μὲν ἄμετροι καί πικροὶ καί μέχρις αἵματος προϊόντες, ἡμῖν δέ χρηστοὶ καί φιλόανθρωποι καί μὴ συγχωροῦντές τι τῷ θυμῷ χρήσθαι κατὰ τῶν ἀδικούντων».

94. Memoires, τόμ. ΙΧ, σ. 179 παρὰ Benoit ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. Β' σ. 182.

95. Ἐπιστ. πη' Νεκταρίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κων/λεως.

96. Ἐπιστ. ρπε'.

97. Ἐπιστ. σβ'.

98. Ἐπιστ. ρλ'.

99. Ἐπιστολαὶ ρλβ' Σατουρνίνῳ (ὑπάτῳ), ρλγ' Βίκτορι (στρατηγῷ), ρλε' Σωφρονίῳ ὑπάρχῳ, ρλστ' Μοδαρίῳ στρατηλάτῃ, ρογ' Ποστουμινῳ. Ἡ τελευταία αὕτη ἴσως νά ἀναφέρηται εἰς τήν ἐν ἔτει 383 συγκροτηθεῖσαν ἄλλην σύνοδον, εἰς ἣν ἀναφέρονται καί αἱ ρλ' καί ρλα'.

100. Ἐπιστ. ρλβ'.

101. Ἐπιστ. ρλγ'.

102. Ἐπιστ. ρλε' πρβλ. καί Ἐπιστ. ρλε' καί ρογ'.

103. Ἐπιστ. ρλθ'.

104. Ἐπιστ. ρλη'.

105. Α. Benoit, ἐνθ' ἄνωτ. Τόμ. Β' σελ. 353 καί ἐξῆς.

106. Μ. Βασιλείου ἐπιστ. η' καί λη'.

107. Μ. Βασιλείου ἐπιστ. λη' Εὐσεβίου Σαμοσατών.

108. Migne 68, 570.



Κοντάκιον. Ἦχος γ'.

Θεολόγῳ γλώττῃ σου, τάς συμ-
πλοκάς τῶν ρητόρων,
διαλύσας ἔνδοξε, ὀρθοδοξίας χι-
τῶνα, ἄνωθεν
ἐξυφανθέντα
τὴν Ἐκκλησίαν ἐστόλισας,
ὃν καί φοροῦσα σύν ἡμῖν,
κράζει, τοῖς σοῖς τέκνοις·
Χαίροις Πάτερ, θεολογίας
ὁ νοῦς ὁ ἀκρότατος.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Μονή Σταυρονικήτα. Παρεκκλήσιον Τιμίου
Προδρόμου. Ἔργον Θεοφάνους τοῦ Κρητός ἢ
τοῦ υἱοῦ τοῦ Συμεών (1546).





ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

Πρωτοπρεσβυτέρου
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ
Καθηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

α. Βίος

Ὁ «άνθρωπιστής μεταξύ τῶν θεολόγων τοῦ δ' αἰ.» καί «εἷς τῶν εὐγενεστέρων τοῦ Χριστιανισμοῦ χαρακτήρων», Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἦτο γόνος ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τῆς Καππαδοκίας. Ἐγεννήθη περί τό 330 εἰς τήν Ἀριανζόν. Ὁ πατήρ του Γρηγόριος ἦτο ἐπίσκοπος, ἡ δέ μήτηρ του Νόννα ἦτο θυγάτηρ χριστιανῶν γονέων. Αὕτη συνετέλεσεν εἰς τήν μεταστροφήν τοῦ συζύγου της, πρότερον ὀπαδοῦ τῶν Ὑψισταρίων καί εἰς τήν κατά Χριστόν ἀγωγὴν τοῦ υἱοῦ των.

Ὁ Γρηγόριος ἐσπούδασεν εἰς τήν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, ὅπου ἐγνώρισεν τό πρῶτον τόν Μ. Βασίλειον. Ἐνῶ δέ ἐκεῖνος ἐσυνέχισε τάς σπουδάς του εἰς Βυζάντιον, ὁ Γρηγόριος μετέβη εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης καί εἶτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Μετά τοῦ Βασιλείου συνηντήθη καί πάλιν εἰς τάς φιλοσοφικάς σχολάς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ ἡ παλαιά φιλία των ἔγινε τόσον ἰσχυρά, ὥστε νά ὁμολογῇ, ὅτι «μία ἀμφοτέροις ἐδόκει ψυχή, δύο σώματα φέρουσα». Ὁ Γρηγόριος ἐγκατέλειψε τάς Ἀθήνας περί τό 357, ὀλίγον μετά τόν Βασίλειον, καί ἐπέστρεψεν εἰς Ναζιανζόν, ὅπου ἔλαβε τό βάπτισμα. Ἐπὶ τινα χρόνον ἐμόνασε μετά τοῦ Βασιλείου εἰς τόν Πόντον. Φύσις θεωρητική καί νοσταλγός πάντοτε τῆς ἡσυχίας, εἰλκύσθη ὑπὸ τοῦ μοναχικοῦ βίου τόσον, ὥστε ν' ἀποφεύγῃ τάς χειροτονίας καί τάς μετ' αὐτῆς συνδεδεμένας φροντίδας. Ὁ βίος του δύναται νά χαρακτηριστῇ μία συνεχῆς φυγὴ ἀπὸ τοῦ κόσμου καί τοῦ θορύβου του. Ἐχειροτονήθη ὅμως κατόπιν ἐντόνου ἀπαιτήσεως τοῦ πατρὸς του καί τοῦ λαοῦ τῆς Ναζιανζοῦ («οὐ πεισθεῖς ἀλλά βιασθεῖς») περί τό 362. Διὰ τοῦτο καί «ἐφυγεν» εἰς τόν Πόντον, ἐπανελθὼν ὅμως μετ' ὀλίγον, διὰ νά ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά του. Τὰ αἷτια τῆς φυγῆς του ἐκθέτει εἰς τόν κλασσικόν λόγον του «Ἀπολογητικός περί φυγῆς», ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ σπουδαιότατην πραγματείαν περί ἱερωσύνης.

Περί τό 370 μέ τήν ὑποστήριξιν τῶν δύο Γρηγορίων ὁ Βασίλειος ἐξελέγη ἐπίσκοπος Καισαρείας. Μετά διετίαν δέ ἄκοντα κατέστησε καί τόν Γρηγόριον ἐπίσκοπον τῆς ἀσήμου πόλεως τῶν Σασίμων, ἐνεργῶν βάσει θαυμασίας πολιτικῆς, διὰ νά ἀντιδράσῃ κατά τοῦ νέου Μητροπολίτου Ἀνθίου Τυάνων μετά τήν ὑπὸ τοῦ Οὐάλεντος διαίρεσιν τῆς ἐπαρχίας του εἰς δύο Μητροπόλεις. Ἐφρόνει ἄλλωστε, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος δέν πρέπει νά σεμνύνεται ὑπὸ τοῦ τόπου, «ἀλλά τόν τόπον σεμνύνειν ἀφ' ἑαυτοῦ». Ὁ Γρηγόριος οὐδέποτε ἐγκατεστάθη εἰς Σάσιμα, βαθύτατα πληγεῖς ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ. Μετά σύντομον ἀναχώρησιν εἰς ὀρεινὴν περιοχὴν ἐπανῆλθεν εἰς Ναζιανζόν ὡς βοηθός τοῦ πατρὸς του. Μετά τόν θάνατον ἐκείνου (374) ἐποίμανε τήν ἐπισκοπὴν Ναζιανζοῦ ἐπὶ ἓν ἔτος, διὰ νά «φύγῃ» καί πάλιν εἰς Σελεύκειαν τῆς Ἰσαυρίας μετά τόν θάνατον καί τῆς μητρός του. Ἐνῶ ἐμόναζε ἐκεῖ ἐπληροφορήθη τόν θάνατον τοῦ φίλου του Βασιλείου. «Νόσος» ὅμως δέν τοῦ ἐπέτρεψε νά παραστῇ εἰς τήν κηδεῖαν του. Τό 378/9 ἡ μειονότης τῶν ὀρθοδόξων τῆς Κων/πολεως ἐκάλεσε τόν Γρηγόριον νά ἀναλάβῃ διὰ τῆς εὐγλωττίας του τόν κατά τῶν Ἀρειανῶν ἀγῶνα. Ὁ Γρηγόριος διὰ πρώτην φοράν ἐθυσίασε τήν «φυγὴν» εἰς τήν δρᾶσιν! Ἴσως διὰ νά συνεχίσῃ καί τό ἔργον τοῦ ἀποθανόντος φίλου του. Ἐπὶ δύο ἔτη ὑπῆρξε περιβλεπτός φυσιογνωμία εἰς τήν πολιτικὴν καί ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τῆς Αὐτοκρατορίας. Πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 379 ἔφθασεν εἰς Κων/πολιν. Ὅλοι οἱ ναοὶ ἦσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἀρειανῶν. Ἐκήρυττεν ἐντός μιᾶς οἰκίας ἡ ὁποία ἐντός ὀλίγου μετεβλήθη εἰς ναόν τῆς Ἀναστασίας (=Ἀναστάσεως), διότι εἰς αὐτόν συνετελέσθη διὰ τῶν λόγων τοῦ Γρηγορίου ἡ ἀνάστασις τῆς Πίστεως. Οἱ περίφημοι «πέντε θεολογικοὶ λόγοι» του, τοὺς ὁποίους ἐξεφώνησε ἐκεῖ, τοῦ ἔδωσαν τήν ἐπωνυμίαν τοῦ Θεολόγου.

Ὁ νέος αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Μέγας, ἐπέ-

στρεψε τούς ναούς τῶν Ὁρθοδόξων (380), ἡ δὲ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὴν ὁποία ἐκεῖνος συνεκάλεσεν, ἀνεγνώρισε τὸν Γρηγόριο ὡς ἐπίσκοπον Κων/πόλεως. Εὐαίσθητος ψυχὴ καὶ ἀκέραιος εἰς τὸ ἔπακρον ὅμως, δὲν ἐδίστασε νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, ὅταν οἱ ἱεράρχαι Αἰγύπτου καὶ Μακεδονίας, ἐλθόντες βραδύτερον, τὸν ἐκατηγόρησαν ὅτι μετετέθη ἐξ ἄλλης ἐπισκοπῆς καὶ ὅτι ἐξελέγη πρό τῆς ἀφίξεώς του. Πρό τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξεφώνησε τὸν περίφημον «Συντακτῆριον Λόγον» του. Ἐπανῆλθεν εἰς Ναζιανζόν καὶ τὸ 384 ἄφησε τὴν ἐπισκοπὴν εἰς χεῖρας τοῦ ἀξίου διαδόχου τοῦ πατρὸς του Εὐλαλίου. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν εἰς Ἀριανζόν, γράφων τὰ περίφημα «Ἑπη» του καὶ ἐπικοινωνῶν δι' ἐπιστολῶν μέ τοὺς φίλους του. Ἀπέθανε τὸ 389 ἢ 390. Ἡ μνήμη τοῦ ἐορτάζεται τὴν 25ην Ἰανουαρίου, τὴν δὲ 30ήν τοῦ ἰδίου μηνὸς τιμᾶται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς εἷς τῶν Τριῶν Μεγάλων Ἱεραρχῶν.

β. Ἔργον.

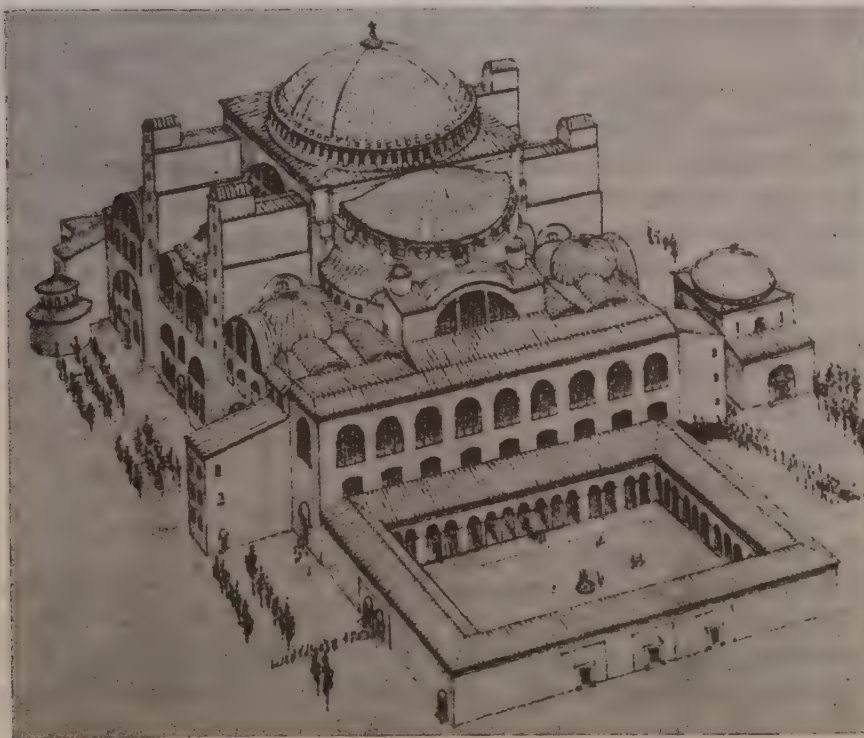
Τὸ ἔργον τοῦ Γρηγορίου περιλαμβάνει λόγους,

ποιήματα («Ἑπη») καὶ ἐπιστολάς. Τυγχάνει κοινὴ διαπίστωσις, ὅτι μία καλὴ κριτικὴ ἐκδοσις τῶν ἔργων του ἐλλεῖπει.

Οἱ λόγοι ἀποτελοῦν τὸ ὠραιότερον τμῆμα τοῦ ἔργου του. Ἐσώθησαν ἐν ὄλῳ 45. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται οἱ 5 «Θεολογικοί» (ἀρ. 27-31), ὁ Ἀπολογητικὸς περὶ ψυχῆς, οἱ Στηλιτευτικοὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου (ἀρ. 4, 5), οἱ 4 ἐπιτάφιοι κλπ. (Βιβλ. παρὰ Quasten III, σ. 243-44).

Τὰ ἔπη συνετέθησαν περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του. Ἡ ἀξία των ἔγκειται μᾶλλον εἰς τὰς συνθῆκας καὶ τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐγράφησαν, παρ' ὅσον εἰς τὴν ποιητικὴν των τέχνην. Καλύπτουν ἑκτασιν περίπου 18.000 στίχων, διακρινόμενα εἰς 38 δογματικά, 206 ἱστορικά καὶ πολλὰ ἐπιτάφια καὶ ἐπιγράμματα (Βιβλ. Quasten, σ. 245/46, BHG, I, σ. 86).

Ἐπιστολαὶ σώζονται ἐν P.G. τ. 37, 244 καὶ μία πρὸς Μ. Βασίλειον, ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ G. Mercati. (Βιβλ. Quasten, σ. 247/48).



Εἰκ. 100. Ἡ ἁγία Σοφία Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰς τοὺς Αἶνους, ἰστώνμεν Στί-
χους δ' καὶ ψάλλομεν Στιχηρὰ
Προσόμοια.

Ἦχος δ'.

Ὁ ἐξ ὑψίστου κληθεὶς.

Διατεμών τὸν τοῦ γράμματος σὺ
γνόφον, εἰσέδυσ τῷ πνεύματι πρὸς
φῶς ὑπέρτερον καὶ τὴν ἐκεῖθεν
δεξάμενος, φωτοχυσίαν, θεολογί-
ας πάντας ἐπλούτισας, Γρηγόριε
πάνσοφε, τῆς Ἐκκλησίας φωστήρ·
ταῖς ἀστραπαῖς δὲ τῶν λόγων σου,
σκοτώδη νέφη, τὰ τῶν αἱρέσεων
ἀπεμείωσας· ὅθεν ἀύλιζῃ ἔνθα ἦ-
χος, ἑορταζόντων Ἀγγέλοις συνό-
μιλος, ἱκετεύων ἀπαύστως, τοῦ
σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ο θεολόγος ὁ δεύτερος καὶ μύ-
στης, τῆς θείας ἐλλάμψεως, ὁ τῆς
Τριάδος φαιδρός, ὑπογραφεὺς ὁ
τὴν ἄρρητον, καὶ θείαν φύσιν, ὑ-
περφυῶς διδάσκων Γρηγόριε· καὶ
νῦν τηλαυγέστερον, ἐπαπολαύων
Θεοῦ, τῶν σὲ τιμώντων μνημόνευε,
καὶ ὑπερμάχει, τῆς Ἐκκλησίας, ἣν
συνεκρότησας· σοῦ γὰρ ὁ φθόγγος
ἐπὶ πάντα, τῆς οἰκουμένης διῆλθε
τὰ πέρατα, ἐκδιδάσκων δοξάζειν,
τὴν Τριάδα ὁμοούσιον.

Γεωπονήσας τῇ γλώσση Θεηγό-
ρε, καρδίας ταῖς αὐλαξὶ σπόρον
τὸν ἔνθεον, θεολογίας ἐπλούτισας,
τῆς ἀνωτάτω, τῆς Ἐκκλησίας ἀ-
παν τὸ πλήρωμα ἐντεῦθεν ζιζάνια
πυρὶ τοῦ Πνεύματος, τὰ τῶν αἱρέ-
σεων ἐφλεξας, φιλοσοφίας, τῆς
Θεϊκῆς τρεφόμενος ἔρωτι, Πάτερ
Πατέρων, καὶ Ποιμὴν Ποιμένων
καὶ δόξα Πιστῶν, Ἱερέων φωστήρ,

οἰκουμένης τὸ κλέος, παμμακάρι-
στε Γρηγόριε.

Τῷ τῆς σοφίας κρατῆρι προσπε-
λάσας, τὸ τίμιον στόμα σου, Πά-
τερ Γρηγόριε, θεολογίας ἐξήντηλ-
σας, τὸ θεῖον νῆμα, καὶ τοῖς πι-
στοῖς ἀφθόνως μετέδωκας· αἱρέ-
σεων ἔφραξας, ροῦν τὸν ψυχόλε-
θρον, τὸν βλασφημίας ἀνάμεστον·
ὡς κυβερνήτην, εὔρε καὶ γὰρ σε
Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀποσοβοῦντα
καὶ ἐλαύνοντα, ὡς ἀνέμων πνο-
άς, δυσσεβῶν τὰς ὁρμάς, ἐν Μονά-
δι οὐσίας, τὴν Τριάδα καταγγέλ-
λοντα.

Δόξα. Ἦχος α'. Ἀνατολίου.

Τὴν λύραν τοῦ Πνεύματος, τὸ
τῶν αἱρέσεων θέριστρον, καὶ ὁρ-
θοδόξων ἡδυσμα, τὸν δεύτερον Ἐ-
πιστήθιον, τὸν τοῦ Λόγου αὐτό-
πτην, τοῖς δόγμασι γενόμενον, τὸν
σοφὸν Ἀρχιποίμενα, τῆς Ἐκκλη-
σίας τὰ θρέμματα, θεολογικοῖς ὕ-
μνοις προσεῖπωμεν· Σὺ εἰ ὁ Ποιμὴν
ὁ καλός, ὁ δοὺς σεαυτὸν Γρηγόριε,
ὡς ὁ Διδάσκαλος Χριστός, ὑπὲρ
ἡμῶν, καὶ σὺν Παύλῳ χορεῦεις,
καὶ πρεσβεύεις ὑπὲρ τῶν ψυχῶν
ἡμῶν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Αμαρτωλῶν τὰς δεήσεις προσδε-
χομένη, καὶ θλιβομένων στεναγμὸν
μὴ παρορῶσα, πρέσβευε τῷ ἐξ ἀ-
γνῶν λαγόνων σου, σωθῆναι ἡμᾶς,
Παναγία Παρθένε.

Δοξολογία μεγάλη, καὶ Ἀπό-
λυσις.

Εἰς τὴν Λειτουργίαν, Τυπικά,



ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ — ΑΘΗΝΑΙ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ 1993 — ΑΡ. ΦΥΛ. 1468

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

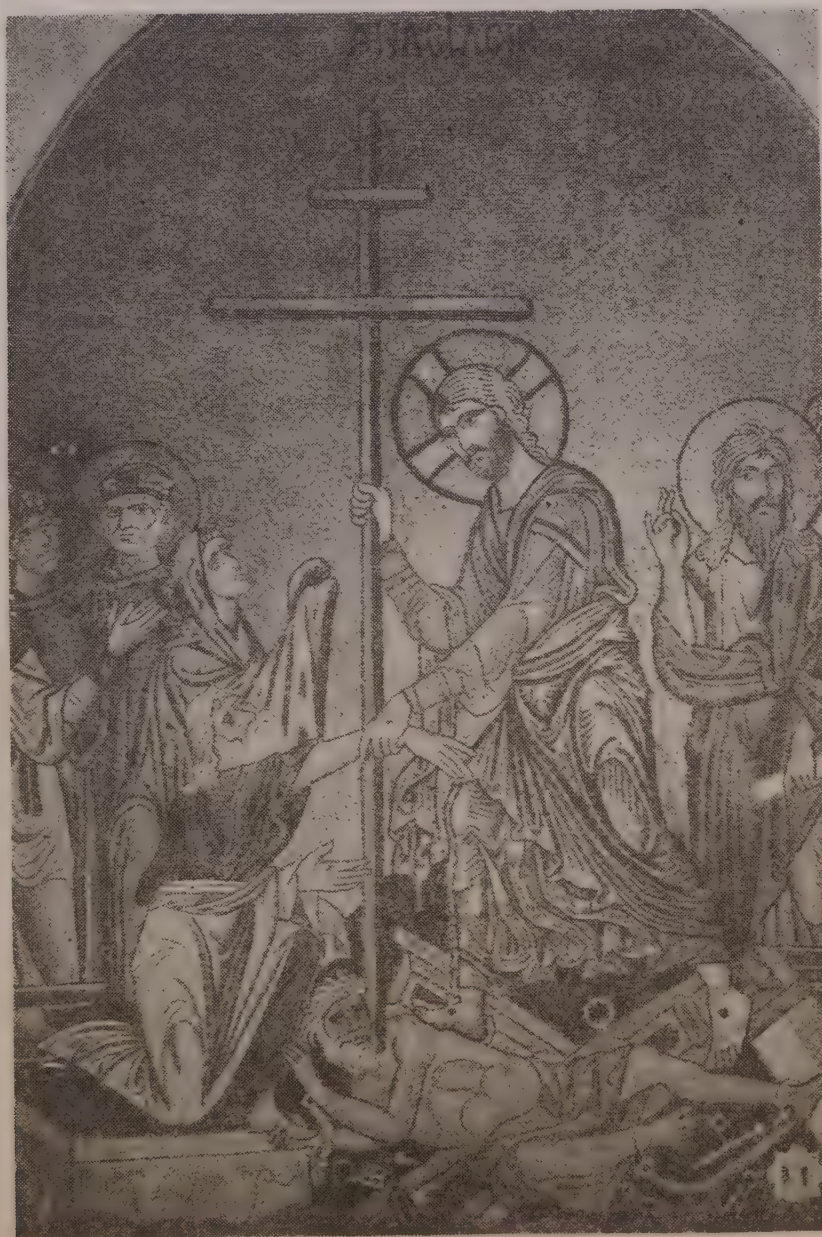
ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

RECEIVED

FEB 1

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

Η ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ



ΜΟΝΗ ΔΑΦΝΙΟΥ (τέλος ΙΑ' αιώνας)



ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Α'

Ο ΚΕΝΟΣ ΤΑΦΟΣ

(Λουκᾶ κδ' 1 - 12)

Πολλάκις ἔχει τονισθῇ ἡ σημασία τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀξιολόγησιν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅχι μόνον διότι ἀποτελεῖ βασικόν δόγμα αὐτῆς καί γεγονός ἀναμφισβήτητον τῆς Θεότητος τοῦ Κυρίου, καί ὅτι ὁ Πατήρ ἐδέχθη τὴν θυσίαν τοῦ Υἱοῦ καί ἔλπις ἀναμφισβήτητος καί τῆς ἰδικῆς μας ἀναστάσεως, (πρωτότοκος τῶν νεκρῶν ἐγένετο), ἀλλ' εἶναι καί διὰ τὴν ἀτομικὴν ζωὴν τῶν πιστῶν πηγὴ ἀνεξαντλήτων δωρεῶν, ἀπολύτως ἀναγκαίων, κατὰ τὴν σύγχρονον ἰδίως ἐποχὴν μας. Εἶναι μεγάλη σήμερον ἡ σύγχυσις τῶν ἰδεῶν, καί ἔτι μεγαλύτερα δημιουργεῖται κατὰ τὴν προσπάθειάν μας νὰ ταξινομήσωμεν αὐτάς, νὰ τὰς μελετήσωμεν, νὰ ἐξαγάγωμεν τὰ λογικά πορίσματά μας, κατὰ πόσον ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀλήθειαν καί εἰς τὰς πνευματικὰς ἐφέσεις τῆς ψυχῆς μας. Καί πολλάκις παρασυρόμεθα ἀπὸ τὰς ὀλισθητικὰς καί ὠφελιμιστικὰς ἀντιλήψεις τοῦ περιβάλλοντός μας, καί ἐκλέγομεν ἐκεῖνας, αἵτινες εἶναι τελείως ξέναι καί καταστρεπτικαί διὰ τὰς θαυτέρας ἀπαιτήσεις τῆς ψυχῆς μας. Δέν ζῇ ὁ ἄνθρωπος μας μέ τὴν ξηρὰν λογικὴν, ζῇ καί μέ τὴν καρδίαν καί μέ τὴν ἐλευθέραν θέλησίν του. Ἡ ὀλοκληρωμένη σκέψις πάντοτε λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καί τὰς τρεῖς ταύτας ψυχικὰς ἐκδηλώσεις, ὅποτε εὐρίσκεται πλησίον τῆς ἀληθείας. Δύο ἐκδηλώσεις ἐμφανίζονται, εἰς τὴν περικοπὴν ταύτην (Λουκ. κδ' 1 - 12), πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ ὑπερφυσικοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος μας.

1.— Ἡ στάσις τῶν μυροφόρων ἐναντι τοῦ ἀποκαλυπτομένου εἰς αὐτάς θαυμαστοῦ γεγονότος. Ἀγαποῦν τὸν Ἰησοῦν, Τὸν παρηκολούθησαν εἰς ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ δημοσίου βίου Του. Καί εἰς τὰ χαροποιὰ γεγονότα καί εἰς τὰς θλίψεις Του, μέχρις αὐτοῦ τοῦ Γολγοθᾶ καί τοῦ ἐνταφιασμοῦ Του. Ἐπρεπε νὰ ἀποτίσουν τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν πρὸς Αὐτόν καί μετὰ τὴν ταφὴν Του. Εἶχον πλήρωμα ἀγάπης. Ἡ ψυχὴ καί ἡ καρδιά τους ἦσαν δοσμένα εἰς Αὐτόν ἐξ ὀλοκλήρου. Βλέπουν τὴν θύραν τοῦ μνημείου ἀνεωγμένην, εἰσέρχονται ἐντὸς τοῦ τάφου, δέν βλέπουν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καί ἀποροῦν. Ἀπὸ τὴν κατὰστασιν αὐτὴν τῆς ἀπορίας τὰς ἐξάγουν οἱ Ἀγγελοι, δηλοῦντες ἀπεριφράστως πρὸς αὐτάς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Ἀνέ-

στη. «Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν»; Εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῆς ἀγάπης τῶν καί τῆς πίστεως τῶν πρὸς Αὐτόν, ἀποκαλύπτεται μέ ὅλην του τὴν λαμπρότητα τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς ἠνοιχθήσαν καί ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῆς διαδόσεως τῆς ἀληθείας ταύτης πρὸς τοὺς Ἀποστόλους. Ἀντελήφθησαν, ὅτι μαζί μέ τὸν ζῶντα Κύριον ζοῦν καί αὐταὶ ὑπὸ διαφορετικὴν πλέον μορφήν, ἐν καινότητι ζωῆς, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου.

Σπεύδουν λοιπὸν πρὸς τοὺς μαθητάς νὰ μεταδώσουν τὴν χαρὰν τῶν. Καί συναντοῦν ψυχρότητα, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν συγγινὴν λογικὴν. «Ὡσεὶ λῆρος ἐνώπιον αὐτῶν ἐφάνησαν τὰ ρήματα αὐτῶν καί ἠπίστουν αὐταῖς».

2.— Πάντοτε, ἡ ξηρὰ λογικὴ δημιουργεῖ ἀμβολίας. Ὅταν ὅλα τίθενται ὑπὸ τὴν περιορισμένην κρίσιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν τόσο ἀσθενὴ καί εὐμετάβλητον, ὁ ἄνθρωπος ἀπιστεῖ καί ἀμφιβάλλει, ὅχι μόνον εἰς τὰ ζητήματα τῆς πίστεως, ἀλλὰ καί εἰς ὅλα τὰ ζητήματα, καί εἰς ἐκεῖνα ἀκόμη πού ὑποπίπτουν εἰς τὴν ἄμεσον ἀντίληψίν του. Ἐξ ἄλλου καί ὁ φόβος καί ἡ ἐλαττωθεῖσα ἀγάπη τους καί ἡ ἀσταθὴς πίστις τους, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ζητοῦν οἱ μαθηταὶ περισσοτέρας ἀποδείξεις ἐπὶ τοῦ γεγονότος τούτου. Καί ὅμως ἡ πίστις δέν ἔχει ἀνάγκην ἀποδείξεων. Ὁ Πέτρος καί ὁ Ἰωάννης σπεύδουν πρὸς τὸν τάφον καί διαπιστώνουν τὸ γεγονός. Πλήρεις χαρᾶς καί ἀγαλλιᾶσεως τὸ ἀναγγέλουν πρὸς τοὺς λοιποὺς μαθητάς.

Οἱ ἐκπρόσωποι αὐτῆς τῆς πίστεως καί τῆς ἀγάπης, ἀπολαμβάνουν μετὰ τὰς μυροφόρους τὴν εὐλογίαν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Διαβαίνουν οἱ αἰῶνες καί αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων διαδέχονται ἀλλήλας, τὸ γεγονός ὅμως τῆς Ἀναστάσεως μένει εἰς τὸν αἰῶνα διὰ νὰ φωτίζη, ἐνισχύη, χαροποιῇ ὅλας τὰς ψυχὰς πού μέ εὐλάβειαν σκύβουν εἰς τὸν κενόν τάφον τοῦ Κυρίου, ὅχι διὰ νὰ διαπισώσουν ἀπλῶς τὴν Ἀνάστασιν Αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντλήσουν ἀπὸ αὐτόν τὰς δωρεὰς τῆς δυνάμεως τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ φέρουν εἰς πέρας τὴν πορείαν τους, ὅπως ὁ ἀναστάς τὴν ἀπαιτεῖ, πορείαν ὅχι νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων πιστῶν. Πιστῶν πού προθύμως προσφέρονται δι' Αὐτόν ὡς τὸν μόνον Σωτῆρα καί Κύριον.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΜΑΣ

(Λουκᾶ κδ' 36 - 49)

Τό γεγονός τῆς Ἀναστάσεως ἐγκλείει ἀκόμη δύναμιν τεραστίαν, καί ἀπό πλευρᾶς πνευματικῆς καί ἀπό πλευρᾶς ἀκόμη ὕλικης ἀναφερομένης εἰς τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Τό ἀσταθές ὅμως ἡμῶν, ἡ διάσπασις πού δημιουργεῖ ἡ μέριμνα τῆς ζωῆς, ἀφαιροῦν ἀπό ἡμᾶς τήν ἐπιβαλλομένην συγκέντρωσιν τοῦ νοῦ μας ἀπό τούς καρπούς πού ἐκπηδοῦν ἀπό τοῦ κενοῦ τάφου τοῦ Κυρίου, τούς ὁποίους δυνάμεθα διὰ τῆς χάριτός Του νά κάμωμεν κτῆμα μας.

1.— Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ εἰς τούς ἔνδεκα μαθητάς (Λουκ. κδ' 36 - 49), ἦτο ἐπιβεβλημένη, μετά τήν Ἀνάστασιν Του. Εἶχον οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κυριολεκτικῶς καταποθῆ ὑπό τῶν θλιβερῶν γεγονότων τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου καί τῆς ταφῆς Αὐτοῦ. Σκέψεις θλιβεραί μετά τῶν στοιχείων πικρίας, ἐντόνου θλίψεως καί ἀμφιβολιῶν, ἐκάλυπτον τήν ψυχὴν των. Ἦσαν ἀπογοητευμένοι πλήρως. Δέν ἴσχυσεν ἡ μαρτυρία τῶν Μυροφόρων περὶ τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ, διὰ νά τούς πείσῃ ὡς ἐτονίσθη ἀνωτέρω. Τά λόγια τῶν ἁγίων τούτων γυναικῶν ἐφάνησαν εἰς τούς Ἀποστόλους «ὥσεί λῆρος... καί ἡπίστουν αὐταῖς» (Λουκ. κδ' 11). Ἡ παρουσία τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου ἐπλήρωσε θάρρους καί χαρᾶς τήν ψυχὴν τῶν ἀπογοητευμένων μαθητῶν. Αἱ ἀμφιβολίαι διελύθησαν. Ὁ Ἰησοῦς ἀπέδειξε διὰ τῆς ψηλαφήσεως καί διὰ τῆς τροφῆς τήν ὁποῖαν ἔλαβεν, ὅτι ἔφερε σᾶρκαι καί ὅσα ἄτινα εἶχον ἀνάγκην τροφῆς, γεγονός μαρτυροῦν τήν ἀλήθειαν τῆς Ἀναστάσεως, καί τήν ἀπόκρουσιν τῆς, ἐνδεχομένως νά δημιουργηθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἀποστόλων, ἀπόψεως ὅτι ἀνέστη πνευματικῶς καί ὄχι σωματικῶς.

2.— Ἡ ἐπελθοῦσα ψυχικὴ μεταβολὴ εἰς τούς μαθητάς διὰ τῆς ἀκραδάντου πίστεως εἰς τήν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, τούς καθιστᾷ ἱκανούς νά πορευθοῦν πρὸς τὰ ἔθνη καί νά μαρτυρήσουν ὅτι, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, εἶναι δυνατόν νά σωθῶσι ἐφ' ὅσον πιστεύσουν καί βαπτισθοῦν εἰς Αὐτόν. «Ὁ πιστεύσας καί βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται» (Μαρκ. ιστ' 16). Ἐπομένως ἡ Ἀνάστασις ἀπέβη ἡ μοναδικὴ δύναμις τῆς διαδόσεως τῆς Χριστιανικῆς ἀληθείας, εἰς τόν κόσμον. Εἶναι ἡ θάσις τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων καί τῆς Ἐκκλησίας, διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Τοῦτο διαπιστοῦται καί ἐκ τῆς θέσεως τήν ὁποῖαν κατέχει τό γεγονός αὐτό εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος εἰς τὰς ὁμιλίας του ὡς κέντρον ἔχει τήν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καί αὐτός ὁ Ἀπ. Παῦλος τήν αὐτὴν τακτικὴν παρουσιάζει. Δέν διστάζει νά ὁμολογήσῃ καί πρὸς τούς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, τήν θέσιν τῆς Ἀναστάνσεως ὡς μοναδικῶς βασικὴν εἰς τό ἔργον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. Εἰς δὲ τό 15ον κεφ. τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς του, τονίζει ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι ἀπόδει-

ξις τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, καί μετὰ ἀπολύτου πεποιθήσεως λέγει ὅτι «εἰ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τό κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καί ἡ πίστις ἡμῶν. Εὕρισκόμεθα δὲ καί ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἡγείρε τόν Χριστόν, ὃν οὐκ ἡγείρεν» (Α' Κορ. ιζ' 15). Δέν εἶναι δυνατόν νά ἐρμηνευθῇ τό μαρτύριον τῶν Ἀποστόλων καί πάντων τῶν ἀνά τούς αἰῶνας μαρτυρησάντων ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν, ἄνευ τῆς ἀκραδάντου πίστεως εἰς τήν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου.

Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ θέσις τῆς Ἀναστάσεως εἶναι τοιαύτη εἰς τήν Χριστιανικὴν πίστιν, διὰ τοῦτο ἐστράφη ἡ μανία τῶν ἀρνητῶν καί τῶν ὀλιστῶν κατ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ Ἀνάστασις εἶναι βράχος γρανιτώδης, εἰς τόν ὁποῖον ἐκποῦν μανιωδῶς τὰ κύματα τῆς ἀρνήσεως, ὅφ' οἵανδήποτε μορφήν καί ἂν αὕτη παρουσιάζεται, ἐνῶ ἐκεῖνος μένει ἀκλόνητος καί ἀφθορος. Ἡ πρὸς αὐτόν ἐνατένισις τῶν ψυχῶν χορηγεῖ τήν πληρότητα τοῦ ἡθους καί πρόσκτισιν ἀρετῶν, αἵτινες τὰς καθιστοῦν φάρους τηλαυγεῖς, πού διὰ τοῦ φωτός των, ὄχι μόνον ὀδηγοῦν τὰς ψυχὰς πρὸς τὰς ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, ἀλλὰ καί τὰς καθιστοῦν μετόχους πασῶν τῶν δωρεῶν, αἵτινες ἐκπηγάζουν ἀπὸ τόν κενόν τάφον τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου.

Ἄς λάβωμεν φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός καί ἅς δοξάσωμεν Χριστόν τόν Ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καί ἐν ταπεινῷ φρονήματι, καί πλήρει συναισθήσει τῆς ἀμαρτωλῆς μας καταστάσεως ἅς ζητήσωμεν ἀπὸ τήν πηγὴν τῆς ΑΠΕΙΡΟΥ ΑΓΑΠΗΣ, τὰς δωρεὰς τὰς πλουσίας τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ.





Οὐ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ Ε΄

(10 Ἀπριλίου)

«Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».

Ἐάν σήμερον οἱ Ἕλληνες εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ πιστεύωμεν καὶ νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν μας, ἐάν δυνάμεθα νὰ ζῶμεν καὶ νὰ ἀναπνέωμεν τὸν ἀέρα τοῦ Θεοῦ δώρου τῆς ἐλευθερίας· ἐάν τέλος ἡ φιλότατη Πατρίς μας, ὕστερα ἀπὸ δουλεία τετρακοσίων ἐτῶν δὲν ἐσθυσε, ἀλλὰ ζῇ καὶ θά ζῇ, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς προγόνους μας τοῦ 1821, οἱ ὅποιοι μέ κόπους, μέ ἀγῶνας, μέ θυσίας καὶ μέ αἵματα, πρὸ πάντων ὁμῶς μέ ἐμπνευστὴν τὴν θερμὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, ἐνίκησαν τὸν ἀήττητον κατακτητὴν.

Βεβαίως, εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκληροῦ ἐκείνου ἀγῶνος συνετέλεσεν ἡ πίστις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχηγῶν του, πρωτεύοντα ὁμῶς ρόλον εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν διεδραμάτισε τὸ ταπεινόν, ἀλλὰ τιμημένον ράσον τοῦ Ὁρθόδοξου Ἑλληνος κληρικοῦ. Οἱ κληρικοὶ ἐγένοντο οἱ ἐμπνευσταὶ τῆς πίστεως ὅχι μόνον διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ μέ τὸ μαρτύριον τῆς ζωῆς των. Μεταξὺ αὐτῶν κορυφαῖος ἀγωνιστὴς καὶ ἀγωνιστὴς τῶν ἀγωνιστῶν καὶ νεομάρτυς τῶν νεομαρτύρων, ἀνεδείχθη «γὰρ τοῦ Χριστοῦ τὴν Πίστιν τὴν ἁγίαν, γὰρ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν» καὶ ὁ σήμερον τιμώμενος λαμπρῶς ὑπὸ τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας Ἱερομάρτυς Γρηγόριος ὁ Ε΄ Πατριάρχης Κων) πόλεως, ὁ μαρτυρήσας δι' ἀπαγχονισμοῦ εἰς τὴν κλειστὴν ἀκόμη παραμένουσιν Πύλιν τῶν Πατριαρχείων τῇ 10ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1821, Κυριακῇ τοῦ Πάσχα. Περὶ τοῦ Ἁγίου λοιπόν Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καὶ ἰδίως περὶ τῆς θερμῆς εἰς Χριστόν πίστεως αὐτοῦ, ὁ λόγος σήμερον.

Ὁ Ἱερομάρτυς καὶ Ἐθνομάρτυς Γρηγόριος ὁ Ε΄ ἐγεννήθη εἰς πτωχὸν περιβάλλον τῆς δοξασιμένης Δημητσάνης εἰς τὰ 1749. Τὸ κοσμικόν του ὄνομα ἦτο Γεώργιος Ἀγγελόπουλος. Ἐμφορώθη εἰς τὴν ἑακουστὴν Σχολὴν τῆς Δημητσάνης καὶ ἔλαθεν ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν καὶ Ἑλληνικὴν μόρφωσιν. Ἐφοίτησε κατόπιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τέλος εἰς τὴν περίφημον Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης. Σεμνός, ἐπιμελής, εὐφυής, ἱκανός καὶ πρὸ πάντων εὐλαδής, ἰδοὺ οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦς ὁποίους τοῦ ἀπέδιδον οἱ διδάσκαλοι του.

Ἀργότερον εἰς μίαν μικρὰν μονὴν τῶν Σποράδων ἐγενε μοναχός καὶ ὠνομάσθη Γρηγόριος. Εἰς τὰ 1775 ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος, τὸν ἐκάλεσεν ἀπὸ τὴν Πάτριον, ὅπου ἐπίσης ἐσπούδαζε καὶ τὸν ἐχειροτόνησε διάκονον καὶ τὸν προσέλαβε συγχρόνως ὡς ἀρχιδιάκονόν του. Ὁ ἀρχιδιάκονος Γρηγόριος εἶναι ἀφοσιωμένος εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά του καθήκοντα, ἀλλὰ συγχρόνως κινεῖται δραστηρίως καὶ διὰ τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν, χωρὶς νὰ παραμελῇ καὶ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τὸν Μητροπολίτην Προκόπιον διαδέχεται ὁ Γρηγόριος ἐκλεγείς ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου τῶν Πατριαρχείων Μητροπολίτης Σμύρνης. Πρὸς ἡμέτερον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ διὰ τῆς

προσευχῆς ἔλκε ὅλα τὰ παρουσιαζόμενα προβλήματα εἰς τὸ ἀρχιερατικόν του ἔργον. Ἀγαποῦσε τὴν προσευχὴν καὶ ἐλάτρευε καὶ ἔζη τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν ὁμῶς τοῦ Γρηγορίου ὑπῆρξεν ἡ ἀκλόνητος ἐμμονὴ του εἰς τὸ **κ α θ ῆ κ ο ν**. Ὑπῆρξε ἀληθῶς ἄνθρωπος τοῦ καθήκοντος. Τίποτε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἐπιτέλειν τοῦ καθήκοντος· οὔτε τὸ μαρτύριον, οὔτε ὁ θάνατος. Ἠγάπησεν ἰδιαιτέρως τὸν ὑπ' αὐτὸν ἱερόν κληρὸν καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν ἐξύψωσιν αὐτοῦ δλοφύχως. Τὸ φιλανθρωπικόν του ἔργον ὑπῆρξεν ἀξιόλογον, ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ ἀνεδείχθη μέγας εἶναι τὸ ἡθοπλαστικόν του ἔργον. Ἡρωϊκὸς ὑπερασπιστὴς τῆς ἠθικῆς καὶ σκληρὸς τιμωρὸς τῆς ἀνθητικότητος. Αὐτὰ καὶ ἄλλα ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς ἀνεδίδασαν τὸν Γρηγόριον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ Φωτίου ὑπὸ σκληρὰς ὁμῶς καὶ δυσμενεστάτης διὰ τὸν Χριστιανικὸν Ἑλληνισμόν συνθήκας.

Εἴκοσι πέντε χρόνια ἐκυδέρησε τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ ὑπῆρξεν ὁ Ἐθνάρχης τοῦ ὑποδούλου Ἑθνους.

Βασικὸ στοιχεῖο τῆς διοικητικῆς του μεθόδου ὑπῆρξε τοῦτο: Οἰανδήποτε θυσίαν καὶ ἂν ζητοῦσεν εἴτε ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς, εἴτε ἀπὸ τὸ ὑπόδουλον ποίμνιόν του, τὴν θυσίαν αὐτὴν τὴν ὑφίστατο πρῶτος ἐκεῖνος εἰς τὸ πολλαπλάσιον. Ἐάν ἐζήτει χάριν τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, χάριν τῆς ἀσκήσεως τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης νὰ παραμείνουν μίαν ἡμέραν νηστεικοί, αὐτὸς ἔμενε πολὺ περισσότερον. Ἐάν ἐζήτει νὰ δώσουν μίαν δραχμὴν, αὐτὸς θὰ ἔδιδε δέκα. Ὁ καινὴν αὐτὸς ἐτηρήθη προκειμένου καὶ περὶ τῆς ἰδίας του τῆς ζωῆς. Εὐλογημένον πρότυπον ἐκκλησιαστικοῦ ἡγέτου, εἴθε νὰ σέ μιμηθοῦν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ Ἱεράρχαι!

Ἡ προσωπικότης τοῦ Γρηγορίου καὶ αἱ συνεταιρῶν, ἀλλὰ συστηματικὰ του προσπάθειαι διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος τὸν καθιστοῦν ὑποπτον εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ διὰ τοῦτο ἐξορίζεται εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἐκεῖ δὲν σταματᾷ, ἐργάζεται μέ περισσότερον ζῆλον καὶ ζέσιν διὰ τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν.

Εἰς τὰ 1806 ἐπανέρχεται εἰς τὴν Κων) πολιν διὰ νὰ ἐξορισθῇ καὶ πάλιν εἰς τὰ 1808 καὶ νὰ ἐπανέλθῃ διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὸν θρόνον τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1819.

✱

Δύσκολα τὰ τελευταῖα αὐτὰ τὰ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως χρόνια. Δύσκολα διὰ τὸ ὑπόδουλον γένος καὶ δυσκολώτερα διὰ τὸν Πατριάρχην. Ὁλοκλήρους νύκτας παραμένει ἀγρυπνὸς διὰ νὰ λύσῃ τὰ ζητήματα τῶν ὑποδούλων τέκνων του. Τὸ κίνημα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας γιγαντᾷται σιγά - σιγά

καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Πατριάρχου εὐρίσκεται ἐν κινδύνῳ. Πολλοὶ τὸν παρακινεῖν νὰ φύγῃ, ἀλλὰ ὁ Ὁρθόδοξος Ἕλλην Πατριάρχης δὲν ἀκούει.

«Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1820 ὁ σύμβουλος τῆς Ρωσικῆς πρεσβείας τὸν εἰδοποίησεν ὅτι ἡ ζωὴ του κινδυνεύει καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ διαθέτει ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ φύγῃ. Ὁ Γρηγόριος συγκινημένος ἀπήντησε:

— Εὐγνώμονῳ γιὰ τίς φροντίδες πού λαμβάνουν γιὰ μένα, προτιμῶ ὅμως νὰ μείνω ἐδῶ κοντὰ στοὺς Ἕλληνες. Κι' ἂν εἶναι ἀπόφασι τῆς θείας βουλῆς νὰ πεθάνω, ἅς γίνω θυσία γιὰ τὴν πίστι καὶ τὴν Πατρίδα. Ἐνὰ μόνο τοὺς παρακαλῶ: νὰ προστατεύσουν τὴν θρησκείαν, τοὺς Χριστιανούς καὶ τὴν Ἑλλάδα».

Ἡ ἐβδομὴ τῶν Ἀγίων Παθῶν τοῦ 1821 ὑπῆρξε καὶ ἐβδομάς τῶν παθῶν διὰ τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν. Ὁ Σουλτάνος διέταξε νὰ μὴν ἐορτασθῇ τὸ Πάσχα μέ χαρμωσοῦς ἐκδηλώσεις.

«Τὸ βράδυ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ὁ μαρτυρικός Πατριάρχης ἀποτραβήχτηκε στὸ δωμάτιό του καὶ ἐντελῶς νηστικός ἔπρεπε στὰ γόνατα. Οἱ ὥρες τῆς νύχτας περνοῦσαν βουβές, ἀργές καὶ ὁ γέρον Πατριάρχης προσευχόταν. Παρακαλοῦσε τὸν Κύριον γιὰ τὸ σκλαδωμένο Γένος, γιὰ τοὺς πονεμένους Ἕλληνες, γιὰ τὸν ἑαυτόν του, νὰ σταθῇ δυνατός μέχρι τέλους. Ἡ αὐγὴ τὸν ὀρῆκε προσευχόμενον. Δυναμιμμένος βάδισε σταθερά πρὸς τὸ ναὸ γιὰ νὰ προσφέρῃ τὴν τελευταίαν ἀναίμακτον θυσίαν τὴν Ἀναστάσιμην, λίγες ὥρες πρὶν κληθῇ νὰ προσφέρῃ τὴν αἱματηρὴ θυσία τῆς ζωῆς του.

Τὸ σήμενον τῶν Πατριαρχείων πού σήμανε γιὰ τὴν λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως, ἐλαχίστους Ἕλληνες συγκέντρωσε μέσα στὴν Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Ἐνὰς ἄλλος ἀρχιερεὺς πού ἱερουργεῖ μαζί μέ τὸν Πατριάρχην ἔλεγε ἀργότερα: «Ἴσως ποτέ ἄλλοτε ὁ Γρηγόριος δὲν ἦταν ζωηρότερος καὶ ποτέ δὲν τέλεισε λαμπρότερη καὶ κατανυκτικώτερη λειτουργία. Ἀπὸ τὰ μάτια του ἄστραφτε μιὰ θεία αἴγλη».

Μετά τὴν λειτουργία ὁ Πατριάρχης ἀνέβηκε στὸ Πατριαρχεῖο μαζί μέ τοὺς ἄλλους συλλειτουργοὺς του γιὰ νὰ φᾶνε κάτι. Κι' ὅταν ἐκεῖνοι τὸν ἀπεχαιρέτησαν συγκινημένοι καὶ ἔφυγαν, ὁ Γρηγόριος κλείστηκε πάλι στο δωμάτιό του. Δέν πρόλαβε νὰ μείνῃ πολλή ὥρα. Ἐνὰς Τούρκος ἀξιωματικός μπῆκε χωρὶς καμμιά εἰδοποίησι στὸ δωμάτιό του καὶ τὸν διέταξε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Κατάλαβε. Ὅλα τελείωσαν Φόρεσε τὸ ράσο του καὶ χωρὶς νὰ πῇ λέξι τὸν ἀκολούθησε. Στὴ φυλακὴ πού τὸν ὠδήγησαν τοῦ ἔδωσαν νὰ φάῃ. Ἐκεῖνος ἀρνήθηκε: «Πρὶν ἀπὸ λίγο, εἶπε ἥρεμα, ἔφαγα οὐράνιο καὶ γλυκύτατο ἄρτο, πού σεῖς δὲν τό ξέρετε». Καὶ ἐννοοῦσε βεβαίως τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν. Ὅταν τὸν βίαζαν νὰ φανερώσῃ τοὺς ἐνόχους τῆς ἐπαναστάσεως, λέγοντάς του πῶς ἔτσι θὰ ξαναγύριζε ζωντανός στὸ θρόνον του, ἀπάντησε ἀποφασιστικά:

— Δέν θὰ σᾶς πῶ. Εἶμαι ἑτοιμος γιὰ τὴ θυσία. Ἄλλοι τὸν χτυποῦσαν ἄγρια καὶ τοῦ ἔλεγαν ν' ἀρνήθῃ τὴν πίστιν του.

— Ὁ Πατριάρχης τῶν Χριστιανῶν, Χριστιανός θε νὰ πεθάνῃ, ἀπαντοῦσε.

Ἀπὸ τὴν φυλακὴ τὸν ὠδήγησαν ἀμέσως πάλι στὰ Πατριαρχεῖα, μέ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σουλτάνου νὰ τὸν θυσιάσουν ἐκεῖ γιὰ μεγαλύτερη ἀτίμωσι. Ὁ Γρηγόριος μὲν ἔφθασε ἐκεῖ κι' ἀντίκρουσε τὸν συγκεντρωμένο καὶ μακριασμένο ὄχλον, νόμισε πῶς θὰ τὸν σκότωναν ἐκεῖ. Προχώρησε λίγο, ἔκανε συγκινημένος τὸ σημεῖα τοῦ σταυροῦ, γονάτισε κι' ἔγειρε τὸ λευκὸ κεφάλι περιμένοντας τὸ μαχαίρι τοῦ δημίου.

Ὁ Τούρκος ἀρχιδασυνιστής τὸν σήκωσε μέ μιὰ κλωτσιά, λέγοντάς του νὰ προχωρήσῃ καὶ τοῦ πρότεινε πάλι ν' ἀλλαξοπιστήσῃ. Ὁ Γρηγόριος κάνοντας τὸ σταυρὸ του εἶπε:

— Τοῦτον τὸν σταυρὸ πιστεύω καὶ γι' αὐτόν πεθαίνω. Σὺ κάνε τὸ χρέος σου...

Μέ χλευασμούς, εἰρωνεῖες, κλωτσιές καὶ χτυπήματα ὠ-

δήγησαν τὸν μάρτυρα στὰ Πατριαρχεῖα. Στὴ μεσαία πύλῃ ἔδεσαν τὸν ὁρόχο τῆς ἀγχόνης. Μιὰ δολόκληρη ὥρα κράτησε τὸ ψυχικὸ μαρτύριον τῆς προετοιμασίας. Ὁ Πατριάρχης τὰ παρακολουθοῦσε μέ θαθεῖα ὁδὴν, ἀλλὰ καὶ μέ θαυμαστὴ ἐγκαρτέρησι καὶ μεγαλοφυχία. Γονάτισε, ὕψωσε τὰ χέρια του, εὐλόγησε ὅλους καὶ ἔκραξε δυνατά:

— Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξου τὸ πνεῦμα μου καὶ σῶσε τὸν περιούσιον λαὸ σου!...

Ὁ δῆμος τὸν ἄρπαξε, τὸν ὕψωσε ὡς τὴν ἀγχόνῃ καὶ πέρασε στὸ λαϊκὸν τοῦ τὸν ὁρόχο, ἀφίνοντας τὸ σῶμα του νὰ κρεμαστῇ... Ὁ Πατριάρχης ἀμέσως ξεφύγησε καὶ παρέδωσε τὸ πνεῦμα του στὸν Πλάστη. Τὰ μάτια του ἔμειναν ἀνοιχτά κυττάζοντας τὸν οὐρανὸν ὅαν σέ ἔκτασι. Καὶ τὸ μισανοιγμένο στόμα του φαινόταν ὅαν νὰ συνέχιζε τὴν προσευχή σ' Αὐτόν πού χαρίζει τὴ ζωὴ...

✕

Σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι ἔμεινε κρεμασμένο τὸ λείψανον τοῦ Ἱεράρχου ὡς τὴν Τετάρτη τοῦ Πάσχα.

Τὴν Τετάρτη τὸ πρωτὶ, ὁ δῆμος ξεκρέμασε τὸ πτῶμα, τὸ γύμνωσεν ἐντελῶς καὶ τὸ παρέδωσαν στοὺς Ἑβραίους. Αὐτοὶ ἔδεσαν μέ σκοινιά τὸ πτῶμα ἀπὸ τὰ πόδια καὶ τὸ ἔσυραν στοὺς δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ πρόσωπον καὶ ἡ λευκὴ γενειάδα του σύρονταν μέσα στὴ λάσπη. Ἐδεσαν τέλος πέτρες στὸ λαϊκὸν τοῦ καὶ τὸ βύθισαν στὴ θάλασσα.

Τὸ δειλινὸ τοῦ Σαββάτου τὸ λείψανον ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τίς πέτρες καὶ φάνηκε ἐπιπλέοντας κοντὰ στὸ Γαλατὰ κι' ἦρθε καὶ πλεύρισε σ' ἕνα πλοῖον. Ἦταν τὸ μόνο Ἑλληνικὸ πλοῖον μέ ρωσικὴ σημαία, πού ἐτοιμαζόταν νὰ ξεκινήσῃ γιὰ τὴν Ὀδησσό. Ὁ πλοίαρχος Σκλάδος τὸ πρωτοαντίκρουσε καὶ συγκινημένος φώναξε τὸν πρωτοσύγκελλον τοῦ μάρτυρος πού ἦταν μέσα στὸ πλοῖον. Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὴν συγκίνησιν του, ὅταν ἀνεγνώρισε τὸ πολυδασυνισμένο σήκωμα τοῦ Πατριάρχου. Ὅταν ἄρχισε νὰ πέφτῃ τὸ σκοτάδι, ἔσυραν ἀπὸ τὴ θάλασσα τὸ ἱερὸ λείψανον καὶ κλαίοντες τὸ τύλιξαν εὐλαδικὰ μέ καθαρὸ σεντόνι.

Ἐπειτα ἀπὸ 24 ἡμερῶν ἐπικινδύνοντα ταξίδι, τὸ πλοῖον «Ἅγιος Νικόλαος» ἔφθασε στὸ λιμάνι τῆς Ὀδύσσοῦ μέ μεσίστια σημαία μεταφέροντας τὸ λείψανον. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὴ συγκίνησιν ὄλων, ὅταν διαδόθηκε ἡ μεγάλη εἶδησι. Μέ δάκρυα οἱ Ἕλληνες τῆς Ὀδύσσοῦ ἔτρεχαν στὸ λιμάνι. Ὁ Τσάρος δάκρυσε καὶ ἔστειλε ἀμέσως βαρύτιμη πατριαρχικὴ στολὴ, πολυτιμοτάτη μίτρα καὶ ἀδαμαντοκόλλητο ἐγκόλπιο γιὰ νὰ ντύσουν τὸ ἱερὸ λείψανον καὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ γίνῃ μέ ἐξαιρετικὴ μεγαλοπρέπεια ἡ κηδεῖα τοῦ ἐθνομάρτυρος. Ὁ διάσημος ρήτωρ τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος μέ φωνὴν ραγισμένη ἀπὸ συγκίνησιν, μίλησε ἐμπνευσμένα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἐθνομάρτυρος.

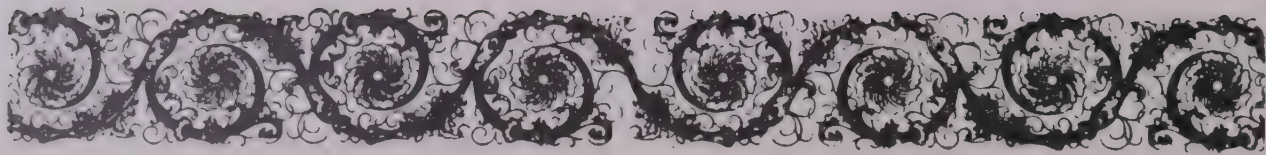
Στὰ 1871 μιὰ ἀντιπροσωπεία τῶν ἐλευθέρων πλέον Ἑλλήνων μετέφερε τὸ λείψανον τοῦ μάρτυρος εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μέ θαυτὸ σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη ἐγκατετέθη ἐντὸς τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ ὅπου εὐρίσκεται καὶ σήμερον.

✕

Ἡ θυσία του, ὅπως κι' ὁ ἴδιος εἶχε πῇ, δὲν ἐπῆγε χαμένη. Καὶ τὸ δικὸν τοῦ μαρτυρικοῦ αἷμα —μαζί μέ τὸ ἄγνόν αἷμα τῶσων ἄλλων Ἑλλήνων— γιγάντωσε τὸ αἰωνάδιον δένδρον τῆς Ἐλευθερίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τὸν ἀνεκήρυξε ἅγιον καὶ ἐορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 10ην Ἀπριλίου.

Στὴν πατρίδα του τὴν Δημητσάνα, στὸν περίβολο τῆς Σχολῆς ὅπου ἔμαθε τὰ πρώτα γράμματα, ὕψώνεται ἕνας μεγάλος ἀνδριάς. Στὴν δεξιὰ πλευρὰ τοῦ βάθρου εἶναι χαραγμένο ἐκεῖνον τὸ εὐαγγελικὸν ρητό, πού εἶπε καὶ ὁ ἴδιος λίγες ἡμέρες πρὸ τοῦ μαρτυρίου του: «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθεισιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».

(Συνέχεια εἰς τὴν σελίδα 46)



ΟΙ ΠΑΠΙΚΟΙ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΝΑ ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΟΥΝ... ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας
Κυρίου ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ

Τώρα πού ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολή ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὴν τέφρα τῆς τώρα πού οἱ χώρες τοῦ Κομμουνιστικοῦ Παραπετάσματος ἔρχονται ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλη στό χώρο τῆς Ἐλευθερίας· τώρα πού οἱ ἕως χθές σκλαβωμένοι Χριστιανοὶ ἀδελφοί μας τῶν Χωρῶν τῆς ὑπὸ τό βάρος τῶν ἀνομιμάτων τῆς διαλυθείσης Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἀποκοτῶν τό δικαίωμα νά λατρεύουν τόν Θεόν, ὁ Πάπας καί Ἀρχηγός τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἔδειξε τό ἀληθινό του πρόσωπον, καταπατώντας κάθε ἔννοιαν δικαίου καί ρίπτοντας στό καλάθι τῶν ἀχρήστων τόν Διάλογον Ἀγάπης μεταξύ Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως, ἐξαπέλυσε τὰ τάγματα τῶν Οὐνιτῶν διά νά «ἐκχριστιανίσουν» τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδοξίας!

Ἡ εἰσβολή τῆς οικονομικά δυνατῆς Ρώμης στό χώρο τῆς τεταπεινωμένης καί ἐξουθενωμένης Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς πραγματοποιεῖται χωρίς αἰδῶ, χωρίς προσχήματα, χωρίς ἀναστολές! Ἀπροκάλυπτα οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ «ἀδελφοί» μας καίουν τοὺς Ναοὺς τῶν Ὁρθοδόξων στήν Πολωνία, «γιά νά ἀπαλλάξουν τή Ρωμαιοκαθολικὴ χώρα ἀπὸ τοὺς σχισματικούς (δηλ. τοὺς Ὁρθοδόξους) καί ἀπὸ πάσης φύσεως ὀρθόδοξο δηλητήριον».

Εἰς τὴν Οὐκρανίαν ἄρπαξαν μέ τή βία 50 Ναοὺς ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους, κάνοντας χρῆσι τῆς εὐνοίας τῶν τοπικῶν κρατικῶν ἀρχῶν, οἱ ὁποῖες θέλουν νά τὴν εὖνοιαν τῆς Ρώμης! Στὴν Λεσόπολ π.χ., πού ἀνήκει στή δυτικὴ Οὐκρανία, ἓνας ὀρθόδοξος ἱερεὺς διηγεῖται τὰ πάθη του ὡς ἑξῆς: «Στὴν Ἐπαρχία μας ἄρπαξαν μέ τή βία πάνω ἀπὸ 50 ναοὺς. Μέσα σ' ἓνα χρόνο ἄλλαξα τρεῖς Ναοὺς, γιατί μοῦ τοὺς ἄρπαξαν βιαίως καί τώρα θρίσκομαι κυριολεκτικά στό δρόμο, ἐπειδὴ δέν ἔτρεξα νά γίνω Οὐνίτης»!

Στὴ Σερβία, σημειώνει ο κ. Ἰω. Χατζηφώτης στό Περιοδικό Ἐκκλησία, οἱ περιπέτειες καί τὰ δεινὰ τοῦ ὀρθοδόξου Λαοῦ ἔρχονται σέ συνέχεια τῶν φοβερῶν διωγμῶν, πού εἶχαν ἐξαπολύσει ἐναντίον του οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ Οὐσάσι κατά τὴν περίοδο τῆς Γερμανο - ἰταλικῆς Κατοχῆς. Τότε 4 Ὁρθόδοξοι Ἐπίσκοποι, 220 Κληρικοὶ καί 1.000.000 πιστοὶ βασανίστηκαν, ἀκρωτηριάσθηκαν καί φονεύθηκαν. Καθὼς μάλιστα γράφει ὁ Σέρβος Ἐπίσκοπος Βανάτου Σεβασμιώτατος κ. Ἀθανάσιος Πέφριτς, «ἐκατοντάδες Ὁρθόδοξες ἐκκλησίες γκρεμίστηκαν ἢ ὑπέστησαν σοβαρές καταστροφές καί μεγάλος πλοῦτος ἐκκλησιαστικῶν, πολιτιστικῶν καί καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων, πού ἀνήκαν στήν Ὁρθόδο-

ξη Ἐκκλησία, εἴτε ληστεύθηκε, εἴτε καταστράφηκε ἀπὸ τό «ἀνεξάρτητο» κράτος τῆς Κροατίας... Μέ τίς εὐλογίες τοῦ Βατικανοῦ καί τῶν Κροατῶν (Λατίνων) Ἐπισκόπων μέ ἐπὶ κεφαλῆς τόν Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Ζάγκρεμπ Στέπινακ, 250.000 Σέρβοι προσηλυτίσθηκαν σὸν Ρωμαιοκαθολικισμό καί μιὰ ἡμιουνιτικὴ Κροατικὴ «Ὁρθόδοξη» Ἐκκλησία - μαριονέττα ἱδρύθηκε». Σήμερα καί πάλι ὁ Ὁρθόδοξος Σερβικὸς Λαὸς βλέπει παράλληλα μέ τόν διωγμὸ ἀπὸ τίς πατρογονικὲς του ἐστίες, τοὺς ναοὺς του νά καταστρέφονται καί ζεῖ μέσα σέ ἓνα καταθλιπτικὸ κλίμα τρομοκρατίας. Ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων Μακαριώτατος κ. Παῦλος κατήγγειλε τίς νέες μεθοδεύσεις γιά τὴν ἐκτόπιση τοῦ Ὁρθοδόξου σερβικοῦ πληθυσμοῦ, ἀνθαίρετες καί παράνομες συλλήψεις Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων καί Κληρικῶν, καθὼς καί βασανιστήρια ἀμάχου πληθυσμοῦ καί αἰχμαλώτων πολέμου, ὡς καί φόνους ἀκόμη!

Στὴν Ἀλβανία, ἀμέσως μετὰ τὴν χαλάρωση τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, ἔκανε ἐκεῖ τὴν ἐμφάνισή της καί δραστηριοποιήθηκε ἡ Οὐνία. Τὰ συνεργεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ συνάντησαν στὴ Βόρειο Ἠπειρο τὸν ἐλληνορρυθμο (δηλ. Οὐνίτη) Ἐπίσκοπο Λούγκρου Ἡρακλείωνα Λουπινάκη ἐπὶ τό ἔργον... τῆς ἐκχριστιανίσεως τῶν μαρτύρων Ὁρθοδόξων ἀδελφῶν μας, οἱ ὁποῖοι μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς των ἔκρυβαν καί τὴν Ὁρθοδοξία μας καί τὰ σεβάσματα τῆς ἀμωμότητος πίστεώς μας στὰ σπίτια τους ὅλο αὐτό τό διάστημα τοῦ σκληροῦ διωγμοῦ των ἀπὸ τό ἄθεο καθεστὼς τοῦ Ἐμβέρ Χότζα καί τοῦ Ραμίζ Ἀλία.

Στὴν Ρουμανία, μόλις ἔπεσε ὁ Τσαουσέσκου, ὁ Πάπας τῆς Ρώμης - Παῦλος ὁ Β', χωρίς καμμιὰ ἀπολύτως συνεννόηση μέ τὴν Ρουμανικὴ Κυβέρνηση καί ἀγνοώντας πλήρως τὴν Ὁρθόδοξη Ρουμανικὴ Ἐκκλησία, ἔσπευσε νά ἀποστείλῃ 5 Οὐνίτες Ἐπισκόπους γιά τὴν περιοχὴ τῆς Τρανσυλβανίας. Αὐτοὶ ὡς σήμερα δροῦν παράνομα, ἀφοῦ καμμιὰ διαβεβαίωση δέν ἔχουν δώσει σὸν Ρουμάνο Πρόεδρο, ὅπως συμβαίνει μέ τοὺς Ὁρθοδόξους Ἱεράρχες μετὰ τὴν ἐκλογὴ των. Ἀναδιώκουν ἐκεῖ σήμερα ξεχασμένα περιστατικά καί διωγμοὺς, ὅπως τοῦ ἔτους 1761. Τότε, καθὼς διηγεῖται ὁ Ὁρθόδοξος ἱερεὺς —Καθηγητὴς στό Βουκουρέστι— Μιρκέα Πακουράριον, 516 Ὁρθόδοξοι Ναοὶ κατελήφθησαν ἀπὸ τοὺς Οὐνίτες. Στὶς 11 Νοεμβρίου 1990 μιὰ ὁμάδα διακοσίων Οὐνιτῶν, πού μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὴν γύρω περιοχὴ στο ΒΑΙΑ ΜΑΡΕ, προσηλύτισαν κατὰ τὴν ἡμέραν

τῆς ἐνθρονίσεώς του τόν Ὁρθόδοξο Ἐπίσκοπο τοῦ Μαραμούρες καί ξέσπασαν σέ ὕβρεις κατά τήν διάρκεια τῆς θείας Λειτουργίας. Μιάς λειτουργίας, τήν ὁποίαν παρακολοῦθούσαν μέ κατάνυξη 300.000 Ὁρθόδοξοι πιστοί. (Βλ. σχετικόν ἄρθρον Ἰω. Χατζηφώτη στό Περιοδικό ΕΚΚΛΗΣΙΑ 1992, σελ. 106 - 139).

Παρόμοια περιστατικά ἀναβιώνουν στίς ἡμέρες μας θλιβερά ἐπεισόδια τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς βάρος τῶν Ὁρθοδόξων, τά ὁποῖα ἐνῶ θέλομε νά τά ξεχνᾶμε δέν μᾶς ἀφήνουν οἱ ἀγαπητοί μας χριστιανοί τῆς Ρώμης, πού προσπαθοῦν νά ἐπιβάλουν σήμερα στό χώρο τῆς Ἐκκλησίας καί σέ παγκόσμια κλίμακα τό Ρωμαϊκό IMPERIUM! Εἶναι χαρακτηριστική ἡ περίπτωση τοῦ Ρωμαιο-Καθολικοῦ Ἐπισκόπου Ἰωσαφάτ Κρουντσεβιτς, ἀπό τοῦς μεγαλύτερους διώκτες τῶν Ὁρθοδόξων κατά τόν 17ον αἰῶνα. Κατά τό ἔτος 1623, τυφλωμένος ἀπό τό μῖσος του κατά τῶν Ὁρθοδόξων, διέταξε νά ἐκταφοῦν τά σώματα Ὁρθοδόξων νεκρῶν γιά νά τά δώση τροφή στά σκυλιά του!... Αὐτόν τόν παράδοξο καί ἀνεκδιήγητο σ' ἀλήθεια χριστιανό τῆς Ρωμαϊκῆς νοστορίας ἡ Ἐκκλησία τῶν Παπῶν ἀνεκήρυξε ἅγιο, ὁ δέ σημερινός Πάπας ὠνόμασεν «εὐγενῆ προσωπικότητα»! Ἐν τούτοις ὁ Καγκελλάριος τῆς Λιθουανίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχε τελείως διαφορετικὴν ἀντίληψιν περὶ αὐτοῦ. Σέ γραπτὴ διαμαρτυρία του μέ ἡμερομηνίαν 13.3.1622 ἔγραφε πρὸς τόν Ἰωσαφάτ: «Μέ ἀπερίγραπτη δία καταπιέζετε τόν ρωσικὸ λαὸ καί τόν ὁδηγεῖτε στήν ἐξέγερση. Θά ἦταν προτιμότερο νά εἶναι ὑπόδοιλοι στοὺς Τούρκους, παρὰ νά ὑπομένουν αὐτὲς τίς διώξεις γιά τὴν πίστη καί τὴν εὐσέβειά των» (βλ. ἄρθρον τοῦ Μητροπολίτου Δημητριάδος κ.κ. Χριστοδούλου στήν Ἐφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ τῆς 19ης Ἰανουαρίου 1992).

Σημειώνομε μέ πολύ μεγάλη θλίψη τὰ γεγονότα αὐτά, γιά νά συνειδητοποιήσουν οἱ χριστιανοί μας, ὅτι σήμερα ὁ κίνδυνος διὰ τοὺς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξους δέν προέρχεται πλέον ἀπὸ τὸν ἄθεο κομμουνισμό, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Χριστιανό(!) Πάπα τῆς Ρώμης! Τὸν Πάπα, ὁ ὁποῖος ὀρέγεται νά ἀναβιώσῃ στήν ἐποχὴ μας τό πνεῦμα τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καθυποτάσσοντας μέ κάθε βίαιο ἢ ὑπουλο τρόπο τοὺς Ὁρθοδόξους. Ἔρχεται λοιπὸν νά ἐκχριστιανίσῃ τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐνόθευσε τό χριστιανικὸ πνεῦμα τῆς διακονίας ὀνειρευόμενος τὸν ἑαυτό του ὡς Παγκόσμιο Ἀρχοντα, Ἀρχηγὸ Κράτους καί Ἀλάθητο! Χρησιμοποιεῖ τὴν δύναμιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας του, διὰ τῶν ἀπανταχοῦ Διπλωματῶν του, χρησιμοποιεῖ ἐπίσης τὴν δύναμιν τοῦ χρήματος τοῦ Βατικανοῦ, ἐνεργοποιεῖ καί τό μῖσος —τό ὁποῖον ὁ σημερινὸς Πάπας προσωπακῶς τρέφει ὡς Πολωνὸς Καθολικὸς— κατά τῶν Ὁρθοδόξων καί μάχεται νά καθυποτάξῃ τὴν Ὁρθοδοξία διὰ τῆς βίας! Ἡ Ὁρθοδοξία μας λοιπὸν κινδυνεύει! Κινδυνεύει τώρα πλέον ἀπὸ ἐσωτερικὸ ἐχθρό! Ὁ Πάπας σήμερα θυμίζει τὴν ἐποχὴ τῶν σταυροφοριῶν, τότε πού μέ πρόφασιν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἁγίων Τόπων ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, οἱ Λατῖνοι Σταυροφόροι ἐσῆλυσαν τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολήν, συμβάλλοντες εἰς τὴν ἀποδυνάμωσιν τοῦ Βυζαντίου καί τὴν πτῶσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας! Οἱ Ἕλληνες τῆς Βασιλευούσης ἔλεγον τότε ὅ,τι μετὰ ταῦτα καί οἱ χριστιανοί τῆς Ρουμανίας: καλύτερα τό τούρκικο φέσι, παρὰ τὴν Παπικὴ Τιάραν! Ὡστε οἱ Παπικοὶ καί σήμερα ἐπαναλαμβάνουν τὸν ἑαυτὸν των. Ἔρχονται νὰ μᾶς... ἐκχριστιανίσουν διὰ τῶν Οὐνιτῶν! Μὲ τό πρόσχημα αὐτὸ ὅμως ἐπιζητοῦν νά μᾶς ἐκπορθήσουν, γιά νά καταλάβουν καί τὴν Ἀνατολή, ἡ ὁποία πάντοτε ἦταν Ὁρθόδοξη! Κύριε, σῶσον τοὺς Ὁρθοδόξους!





ΖΕΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Ἱεραπόλεως
Κυρίου ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΠΟΛΥΖΩΪΔΟΥ

Κατεδίκασαν τόν Χριστόν μερικοί ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς του. Τόν ἐφθόνησαν γιατί ἔβλεπαν νά χάνονται τά ὕλικά των συμφέροντα. Τόν ἀνέβασαν ἐπάνω στόν Σταυρόν. Ἐνόμισαν πώς κατ' αὐτόν τόν τρόπον θ' ἀπαλλαγοῦν ἀπό τήν τύφιν τῆς συνειδήσεώς των. Ἐφαντάσθησαν πώς ἔτσι θά ἔκλειε ὁ φάκελος τοῦ Χριστοῦ καί θά ἦσαν ἐλεύθεροι πλέον εἰς τήν παρανομίαν καί τά ποταπά προσωπικά των συμφέροντα.

Δέν ἐπέρασαν ὁμως τρεῖς ἡμέρες καί ὁ Χριστός ἐμφανίζεται. Δώδεκα μαθηταί χωρίς μέσα ὕλικά, χωρίς καμιά ἀνθρώπινη βοήθεια, συνεγείρουν τά πλήθη. Ὁ Χριστός, πού σωματικά εἶχε ἀποθάνει ἐπάνω στόν Σταυρόν, ζεῖ· γίνεται ὁ ἀναστημένος Χριστός καί οἱ πτωχοί μαθηταί Του καί αἱ ἀπλᾶι γυναῖκες γίνονται οἱ μεγαλύτεροι κήρυκες τῆς ἀναστάσεώς Του.

Εἰς τόν σημερινόν αἰῶνα ὑπάρχουν ἀτυχῶς μερικοί πού θά ἤθελαν νά μή ζῇ ὁ Χριστός· καί μάχονται μέ πείσμα ἀλλά καί μέ σύστημα διά νά σβυσθῇ τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Τόν πολεμοῦν μέ μανίαν ἀκατάπαυστη. Προσπαθοῦν νά διαστρεβλώσουν τήν Ἱστορίαν, νά διαφεύσουν τήν πραγματικότητα. Ἐξοδεύουν δυνάμεις πολλές καί ποσά μεγάλα διά νά ἐξαλείψουν τό ὄνομά Του. Τόν πολεμοῦν μέ ὑλιστικάς θεωρίας εἰς ὅλας τās γλώσσας καί εἰς ὅλας τās θεωρίας.

Αὐτός οὗτος ὁ πόλεμός των δεικνύει ὅτι ὁ Χριστός ζεῖ καί εἶναι παντοδύναμος καί ἀθάνατος δίδων χαράν εἰς ἐκεῖ-

νους πού θέλουν νά ἔχουν χαράν, τήν «χαράν Αὐτοῦ πεπληρωμένην». Τόν πολεμοῦν διότι εἶναι ζωντανός καί τούς ἐλέγχει ἐσωτερικά διά τά ἐγκλήματα καί τās διδασκαλίας των. Ἡ πολεμική των κατά τοῦ Χριστοῦ ὁμοιάζει μέ ψευδῇ βέλη ψευδῶν ἀνθρώπων ἀδυνάτων πού κτυποῦν ἐναντίον δυνατῶν φρουρίων.

Ὁ Χριστός ζεῖ καί θά ζῇ εἰς τās καρδίας τῶν πιστῶν «Ζεῖ καί δίδει ἄφθονα ὅ,τι ζητοῦν οἱ καλοὶ νέοι ἀρκεῖ νά τόν ζητοῦν μέ ὅλην τήν ψυχὴν των. Δίδει ὁ Χριστός τήν πραγματικήν, τήν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν πού ἐλευθερώνει ἀπό τόν πειρασμόν καί τήν ὑποδούλωσιν. Ὁ νέος ἡμπορεῖ νά βρῇ εἰς τόν Χριστόν τήν ποθητὴν ἐλευθερίαν, τήν ὁποίαν εἰς μάτην ζητεῖ ἀλλαχοῦ. Μόνος Αὐτός χαρίζει τήν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν, τήν «πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν».

Πολλοὶ ἐζήτησαν αὐτήν εἰς τās ἐπιστήμας, εἰς τās τέχνας, ἐνόμισαν πώς ἐν ἐπὶ πλέον δίπλωμα ἢ μία ἐπὶ πλέον τέχνη θά ἐξησφάλιζαν τήν ἐλευθερίαν, τήν χαράν. Ἰδοῦ τί μᾶς εἶπε ἕνας νέος ἀφού ἐξῆλθε εἰς τήν Κοινωνίαν μέ τρία διπλώματα Πανεπιστημιακά: «Ἀπέτυχα εἰς τήν ζωὴν καί δι' αὐτό βρίσκομαι ἐδῶ πού βρίσκομαι, εἰς τήν φυλακὴν». Καί ὁ νέος αὐτός θά περάσῃ τώρα τά καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς του πίσω ἀπὸ σιδηρὰ κιγκλιδώματα, ἐνῶ ἂν εἶχε σύντροφον τόν Χριστόν, ἂν ἐτίθετο ὑπὸ τήν σημαίαν Του θά ἦτο διά βίου εὐτυχής καί πραγματικῶς ἐλεύθερος.

Η ΖΩΗ ΕΝ ΤΑΦΩ



Η ΧΟΡΩΔΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΥ ΜΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ



Γύρω στη ζωή

ΤΑ ΑΣΗΜΑΝΤΑ

Πρό ημερών είδα για πρώτη φορά τόν παλιό μου φίλο μ' ένα μπουκέτο λουλούδια. Παραξενεύθηκα. Μούκανε εντύπωση γιατί δέν τόν ήξευρα ως φιλανθή. Έμαθα όμως τό μυστικό. Αυτή τήν εξέλιξι τήν χρωστούσε στο γάμο του. Απλούστατα ή ανθοδέσμη εξυπηρετούσε κατά τρόπον θαυμάσιο στήν οικογενειακή του εὐτυχία!

Μή σās φαίνεται τό πράγμα παράδοξο. Ό γνωστός μου κύριος έτσι είχε όρει τήν λύσι ενός τόσο σοβαρού ζητήματος, όπως είναι ή άρμονία τοῦ σπιτιοῦ για μιά όμαλή κι' εὐχάριστη συμβίωσι.

Τό περιστατικό αυτό θέλησα λιγάκι νά τό σκεφθῶ κατά θυμόν και κατά φρένας. Νά φιλοσοφίσω, σάν νά λέμε, πάνω σ' αυτή τή μέθοδο: μέ ασήμαντα μέσα νά επιτύχη κανείς σημαντικά πράγματα.

Τά πιό πολλά και σοβαρά γεγονότα στή ζωή, σκέπτομαι, έχουν τήν αιτία κι' άφετηρία τους στήν επιφάνεια, στό ... τίποτε. Οί επιτυχίες ή αποτυχίες στή κονίστρα τής ζωής εξαρτώνται τίς περισσότερες φορές από πράγματα τόσο απλά, θά έλεγα από τά ασήμαντα. Είναι αλήθεια. Τά πολύμορφα άτυχήματα και τά τερατάμορφα έγκλήματα, οί οικογενειακές τραγωδίες, τά δράματα, οί κοινωνικές πληγές — έξετᾶστε και θά συμφωνήσετε — όφείλονται σέ μιά μικρή άπροσεξία, σέ κάτι τό ασήμαντο πού στάθηκε σάν δημιουργός αιτία.

Έκείνο πού συνέθη μέ άρκετές έφευρέσεις και άνακαλύψεις, οί όποιες χρωστούν τήν ύπαρξί τους σέ ασήμαντες συμπτώσεις. Μέ τήν ίδια αναλογία και τά σημαντικά, εὐχάριστα ή δυσάρεστα, προκύπτουν συνθέσστα από μικρές παρανοήσεις ή άπρονοήσιες. Ακόμη από ένα καλό χειρισμό μικρών εὐκαιριών μέ κάποια λεπτότητα και προσοχή προέρχονται τεράστια άγαθά πού μᾶς άφίνουν εκπλήρυτους.

Έκει πού σφάλλαμε είναι, στό ότι συνθήσαμε νά προσέχουμε στά σοβαρά και άδιαφορούμε για τά δευτερεύοντα σάν ασήμαντα κι' ανάξια προσοχής. Μολαταῦτα. Είναι τακτική λανθασμένη πού από τήν πείρα έλέγχεται τριμερά επιζήμια. Όσα χαρακτηρίζουμε ως «ασήμαντα» δέν είναι πάντα τέτοια, αν μάλιστα έξετασθούν απ' τά αποτελέσματά τους. Και οί μεγάλες διαφορές άκόμη μεταξύ των ανθρώπων διόλου δέν αποκλείεται νάχουν τήν αιτία τους σέ περιστατικά όπου δείξαμε άστοχίες, άδελφίες σέ παράκλιρο ή πικρό λόγο.

Και αντίθετα. Προσεκλούμε τήν προσοχή και τήν συμπάθεια άλλων, κατακτούμε τήν άγάπη, έξασφαλίζουμε κάποια αξιόλογη φίλια, άνεδόσματα και κατεδάσματα στή ζωή γιατί δημιουργήσαμε εὐνοίες ή δυσμένειες. Όλα αυτά συμβαίνουν χάρις στήν προσοχή στήν σημασία πού δίδουμε σ' αυτά τά καταφρονήμενα. Ίσως θά έλεγε κανείς πώς αυτά αποτελούν λεπτομέρειες στή ζωή μας. Μάλιστα για λεπτομέρειες πρόκειται, μιά λεπτομέρεια πού κρίνουν τή ζωή. Όσόςο άς μή ξεχνάμε, ότι και ένας καλλιτεχνικός πίνακας πολύ

κερδίζει και ή αξία του εξαρτάται απ' αυτές τίς καλλιτεχνικές λεπτομέρειες. Παιός δέν ξεύρει σήμερα, ότι πολλές μικρές ατέλειες καθιστούν τόν άνθρωπο τραχύ και άνυπόφορο; Και όταν εξαλειφθούν τότε έξωραίζεται και στρώνει ο χαρακτήρας;

Ένας πεπειραμένος Άμερικανός δικαστής είπε αυτή τήν αλήθεια: «Τίς οικογενειακές αθλιότητες δημιουργούν συνήθως τά μικροπράγματα». Η σύγχρονη πληγή πού λέγεται κατ' εὐφημισμόν «άσυμφωνία χαρακτήρων» όφείλεται μᾶλλον στήν «έλλειψι πρακτικού πνεύματος, παρά σέ ριζικές διαφορές. Οί δεύτερες είναι «υποπροϊόν» τοῦ πρώτου. Τά μικρά αυτά μαζεύονται και θαμπώνουν τήν διαύφεια και τήν χαρά, όπως τά μικρά σκονάκια σπάνουν τήν καθαρότητα τοῦ ήλιακού φωτός. Αν ξέραμε νά καθαρίζαμε έγκαίρως τούς «κονιορτούς» αυτούς από τόν όρίζοντα τής οικογενειακής στέγης, αν ξέραμε μέ μίαν ανθοδέσμη νά διαλύαμε αυτά τά παράσιτα πού κατατρώνουν τήν εὐτυχία τής οικογενείας!

Όλοι μας γνωρίζουμε άσφαλώς από προσωπική πείρα πόσα κερδίσαμε ή χάσαμε από μιά άστοχη λέξι, από μιά άσύνετη συμπεριφορά. Ένα εὐγενικό χαμόγελο τής συζύγου, μιά ανθοδέσμη — όπως τοῦ κυρίου πού μοῦ έδωσε τήν ύψαλα άφορμή — δείγματα φιλοφροσύνης και άδρότητος, συνδυασμένα μέ άλλα ψυχικά χαρίσματα, μπορούν νά προλάβουν πολλά. Άρκετές «άσυμφωνίες χαρακτήρων» θά ήσαν άνυπαρκτες. Θά στερεωνόταν ευκολότερα ή άγάπη μέσα στήν θαλπωρή τής οικογενειακής φωλιάς.

Ένας έμπνευσμένος σοφός είχε πει «ό έξουθενών τά όλίγα κατά μικρόν πεσείται». Αυτά τά «όλίγα» είναι τά μηδαμικά, τά ανάξια λόγου, αυτά για τά όποια κουνάμε χαρακτηριστικά τό χέρι λέγοντας τό «δέ βαρυέσαι, φύλοι στ' άχυνται». Κι' όμως σιγά - σιγά αυτά τά τιποτένια δημιουργούν τήν δύσκολη άτιμόσφαιρα όπου δέ θά μπορέσουμε ν' αναπνεύσουμε άνετα. Τό βασικό λάθος των περισσότερων μας αυτό είναι: δέν δίδουμε τήν σημασία πού αξίζουν τά μικρά, τά λίγα, από ύποψήνισι. Και ό έπίλογος θάνα ή πτώσι, ή άποτυχία.

Μιά ματιά γύρω στή ζωή. Τί μᾶς φανερώνει; Σιγά - σιγά τό παιδί γίνεται άνδρας, γυναίκα. Ό άμαθής μέρα μέ τή μέρα σπουδάζοντας και προσέχοντας σοφός. Ό μέτριος, αξιόλογος. Έτσι και αντίθετα, μικρές άπροσεξίες, παρεκβάσεις συνειδήσεως, ώρισμένες ελαφρότητες μπορούν νά έχουν σοβαρό αντίκτυπο. Θεμελιώδεις κοινωνικές άρχές, σεβαστές έθνικές παραδόσεις, άνεκτίμητες ήθικές αξίες μπορούν ν' άνορθωθούν ή νά καταπέσουν λίγα - λίγα. Η αξία ή ύπεραξία των πραγμάτων δέν έχουν για κριτήριο πάντα τό τί είναι αυτά καθεαυτά, όσο τό τί μπορούν νά αποδώσουν. Δέν ξέρω κατά πόσο συμφωνεί ο άναγνώστης μ' αυτές τίς άπλές σκέψεις.

A.K.



Ἡ βαθυτέρα αἰτία τῆς ἀχαριστίας

Ἐνα θέμα πάντοτε ἐπίκαιρον καὶ αἰώνιον ἠθικοκοινωνικόν θέμα εἶναι ἡ ἀχαριστία. Ποία νὰ εἶναι ἄραγε ἡ βαθυτέρα αἰτία αὐτῆς;

Ἀναζητοῦντες τὴν αἰτίαν τῆς ἀχαριστίας, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους πρὸς ἐρμηνείαν αὐτῆς. Ἡ ἀνάλυσις καὶ ἡ ψυχολογικὴ μελέτῃ τοῦ πάθους τούτου μᾶς ἀποκαλύπτει πτυχὰς τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Βεβαίως αἰτιολογίαὶ ὑπάρχουν πολλαί, ἀλλὰ οὐδεμία ἐξ αὐτῶν εὐσταθεῖ, διότι οὕτω κάθε πάθος καὶ ἀνωμαλία θὰ εἶχε τὴν ἐξιλέωσίν του.

Δέν πρόκειται ὁμῶς νὰ ἐξετασθοῦν αἱ διάφοροι περιπτώσεις τῆς ἀχαριστίας. Θέλουμε νὰ τονίσωμεν κυρίως τὴν βασικὴν καὶ σοβαρωτέραν αἰτίαν αὐτῆς. Ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ τούτου εὐρίσκεται ἀσφαλῶς καὶ ἐκτὸς ἀμφιβολίας εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἐγωϊσμόν. Κάθε εὐεργετούμενος εἶναι ὁ λαμβάνων, ὁ δεχόμενος. Ὡς ἐκ τούτου εὐρίσκεται εἰς μειονεκτικὴν καὶ κατωτέραν ὁπωσδήποτε θέσιν ἀπὸ τὸν δίδοντα, τὸν εὐεργέτην. Ἡ μείωσις αὐτῇ γεννᾷ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ εὐεργετουμένου συναισθήματα ταπεινωτικά. Αὐτὰ δημιουργοῦν καταστάσεις, πρὸς τὰς οποίας παλαίει καὶ ἡττᾶται, αὐτὴ δὲ ἡ ἡττα ἐξωθεῖ τὸν νικημένο εἰς τὴν ἀχαριστίαν. Καὶ τότε ἀδυνατεῖ πλέον νὰ προσφέρῃ τὴν θαρεῖά δι' αὐτὸν λέξιν «εὐχαριστῶ». Αὐτὴ ἡ λέξις δέν εἶναι εὐκολος εἰς κάθε ἀνθρώπον νὰ τὴν εἴπῃ καὶ μάλιστα μὲ εὐκρίνειαν.

Πόσον παράδοξος εἶναι ὁ ἀνθρώπος. Εἰς τὴν ὑπερτέριάν του, λόγου χάριν, πού τὴν πληρύνει, λέγει τὸ «εὐχαριστῶ», ἐνῶ εἰς ἐκείνον ὅστις τὸν ὑποστηρίζει καὶ τὸν προστατεύει, δυσκόλως τὸ ἀπευθύνει. Ἐξαρτᾶται δὲ ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς ἀχαριστίας νὰ ἐξελιχθῇ εἰς ἀντιπάθειαν, εἰς ἐχθρότητα, ἀκόμη καὶ εἰς μῖσος. Ἀλήθεια, τὰ πάθη ποῖαν ἀλλοίωσιν ἐπιφέρουν.

Ἡ ψυχολογία τοῦ ἀχαρίστου εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὅσον παρέρχεται ὁ χρόνος, τόσο καὶ μειοῦται μέσα του ἡ σημασία τῆς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐκμηδενίζεσθαι. Κάποιο ἀρχαῖον γνωμικόν λέγει: «Μέγα τὸ μικρόν τῷ εὐγνώμονι, τῷ δὲ ἀγνώμονι καὶ τὸ μέγα μικρόν».

Ἐάν ἀνατρέξωμεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν σχετικὴν περικοπήν, πού ἀναφέρεται εἰς τὴν θεραπείαν τῶν δέκα λεπρῶν, θὰ ἴδωμεν τὴν πικρίαν καὶ τὴν ἀγωνία τῶν Κυρίου: «Οἱ δὲ ἐγγέα ποῦ; Οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέφαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ...»; Παρατηρήσατε μίαν λεπτομέρειαν. Δέν ζητεῖ ὁ Κύριος νὰ εὐχαριστήσουν αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἀλλὰ τὸν Θεόν. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἑκεῖνος, πού παρακινεῖ τὸν ἀνθρώπον εἰς πράξεις γενναίας, εἰς τὴν πραγματικότητα δὲ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ αἴτιος τοῦ καλοῦ.

Μάλιστα. Τὰ ἀνώτερα αἰσθήματα τῆς προσφοράς, πού πηγάζουν ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον καὶ ἀπὸ «Σπλάγχχνα οἰκτιρμῶν», ἐμπνευστὴν ἔχουν τὸν εὐσπλαγχνον Θεόν, ὅστις ἀκαταπαύστως εὐεργετεῖ: «Αὐτὸς χρηστὸς ἐστὶ ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς». Οἱ λόγοι αὗτοί τοῦ Κυρίου εἶναι ἐνθαρρυντικοί καὶ προτρεπτικοί, ὥστε οἱ ἔχοντες θεοσέβειαν νὰ μὴ ἐπηρεάζωνται ἀπὸ τὴν ἀχαριστίαν τῶν εὐεργετουμένων, ἀλλὰ νὰ αὐξάνουν «τὰ γεννήματα τῆς πίστεως». Ἄλλως καὶ αὐτοὶ αἰ-ἐργάται τοῦ καλοῦ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν

λαβύρινθον τῆς ἐγωπαθείας καὶ θὰ χάσουν τὴν ὑπεροχὴν, τὴν ὁποίαν ἔχουν μὲ τὸ χάρισμα τῆς «δόσεως».

Διατὶ ὁμῶς ὁ ἀνθρώπος νὰ ἀφήσῃ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς συνειδήσεως καὶ νὰ καταπιέξῃ τὰ εὐγενῆ τοῦ αἰσθήματα; Ζητῶν ν' ἀποφύγῃ τὴν ταπείνωσιν, δέν βλέπει τάχα τὸ ἠθικὸ βάραθρον καὶ τὴν πραγματικὴν ταπείνωσιν, πού ὑφίσταται μὲ τὸ πάθος τῆς ἀχαριστίας.

Αὐτὸς ὁ Θεὸς μᾶς θέλει εὐεργέτας καὶ εὐγνώμονας. Καὶ ἡ κοινωνία, πειθαρχοῦσα εἰς τὸ διπλοῦν αὐτὸ κέλευσμα, θὰ ἔχῃ πάρει ἤδη τὸν ὁρὸμον τῆς ἀνόδου, τῆς ἐξυγιάνσεως.

X.

Ὁ Χριστὸς εἶναι.....

- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ λόγος πού ἔγινε σάρκα.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ προσφερθέν θῆμα στοῦ σταυροῦ γιὰ τίς δι-
(γές μας ἁμαρτίες.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια πού πρέπει νὰ εἰπωθῇ.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ φῶς πού πρέπει ν' ἀνάψουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ζωὴ πού πρέπει νὰ ζήσουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀγάπη πού πρέπει νὰ νοιώσουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ χαρὰ πού πρέπει νὰ μοιρασθοῦμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ εἰρήνη πού πρέπει νὰ δώσουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς πού πρέπει νὰ φάμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ πεινασμένος πού πρέπει νὰ θρέψουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ διψασμένος πού πρέπει νὰ ξεδιψάσουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ γυμνὸς πού πρέπει νὰ ντύσουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἄστεγος πού πρέπει νὰ στεγάσουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἄρρωστος πού πρέπει νὰ περιποιηθοῦμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ μοναχικὸς πού πρέπει ν' ἀγαπάμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀνεπιθύμητος πού πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ λεπρὸς πού πρέπει νὰ πλύνουμε τίς πλη-
(γές του.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ζητιάνος πού πρέπει νὰ τοῦ χαμογελάμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀλκοολικὸς πού πρέπει νὰ τὸν ἀκοῦμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ μικροῦλης πού πρέπει ν' ἀγκαλιάζουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ τυφλὸς πού πρέπει νὰ ὁδηγοῦμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἄφωνος πού πρέπει νὰ τοῦ μιλάμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀνάπηρος πού μαζί του πρέπει νὰ περ-
(παῖμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ναρκαμανὴς πού πρέπει νὰ βοηθᾶμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ παραστρατημένη πού πρέπει ν' ἀποσπά-
(σουμε ἀπὸ τὸν κίνδυνον καὶ νὰ τὴν στηρίξουμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ φυλακισμένος πού πρέπει νὰ ἐπισκεφθοῦμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἡλικιωμένος πού πρέπει νὰ ἐξυπηρετοῦμε.
- Ὁ Χριστὸς εἶναι παντοῦ βαδίζοντας πλάι μας, σπηρίζοντάς μας, βοηθώντας μας νὰ κρατήσουμε ἀνέγγικτη τὴν χριστιανική μας ταυτότητα.

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ
ὕπὸ Ἀρίστης Γκινάκκα



ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

“ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ,,

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ 24-1-1993

Ἀριθμ. 87

Ἐν Ἀθήναις καί ἐν τῇ Παρεκκλησίᾳ τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» τήν εἰκοστήν τετάρτην τοῦ χιλιοστοῦ ἐνεακοσιοστοῦ ἐνενηκостоῦ τρίτου (1993) ἔτους, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Κυριακῆν καί ὥραν 11ην π.μ. τῇ ἐγγράφῳ προσκλήσει τοῦ Προέδρου τοῦ ὡς ἂν Συλλόγου Ἰωάννου Γρ. Τιμαγέτους, συνήλθε τό δεύτερον, ἡ ἐτησία τακτική Γενική Συνέλευσις τῶν μελῶν τοῦ ὡς ἂν ἀναγραφομένου Συλλόγου —διότι ἡ τό πρῶτον συνελθούσα τοιαύτη κατὰ τήν 17.1.1993, δέν συνεκέντρωσε τήν ἀπαιτουμένην ὑπό τοῦ Καταστατικοῦ (ἄρθρ. 2 παρ. 1) ἀπαρτίαν, δι' ἧ καί ἀνεβλήθη αὕτη.

Ἐν ἀρχῇ ὁ Πρόεδρος ἔκαμε μνητεῖον τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ Α' ἀντιπροέδρου Γρηγορίου Βαρυμποπιώτου, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος μέν κατὰ τήν Γεν. Συνέλευσιν τοῦ 1992, τό θλιβερόν ὅμως γεγονός ἀνήκει εἰς τά συμβάντα τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἔτους.

Ἐπὶ τῇ ἐκδημίᾳ τοῦ ἀνωτέρω ἀγαπητοῦ συνεργάτου καί ἀδελφοῦ ἐκφράζει καί πάλιν ὁ Πρόεδρος τήν δόνην του καί παρακαλεῖ τά μέλη τῆς Γ. Συνελεύσεως, ὅπως ἐγερθεῖν καί προσευχηθεῖν σιωπηρῶς ἐπὶ ἓν λεπτόν εἰς μνήμην τούτου, ὅπερ καί ἐγένετο. Ἐπικύρδιον εἰς τόν Γρ. Βαρυμποπιώτην εἶπεν ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. κ. Παν. Βλάχος.

Μετά ταῦτα ὁ Πρόεδρος κηρύσσει τήν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Γ. Συνελεύσεως ἀναγινώσκων τά θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως ὡς κατωτέρω:

1. Ὑποβολή ἐκθέσεως τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.
2. Ἀπολογισμός λήξαντος ἔτους 1992.
3. Ψήφισις Προϋπολογισμοῦ 1993.
4. Ἐκλογή νέας Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.
5. Προτάσεις καί ἀνακοινώσεις.

Ἐν συνεχείᾳ καλεῖται ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἰωάννης Φαλτόπουλος, ἵνα ἀναγνώσῃ τήν συνταχθεῖσαν ὑπό τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκθεσιν ἔχουσαν οὕτω:

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» διὰ τό 1992

Πρός τά ἀξιότιμα μέλη τῆς Γεν. Συνελεύσεως τοῦ Συλλόγου

Κυρίαί καί Κύριοι,

Ἐκλεγέντες τήν 24ην Ἰανουαρίου 1992 ὑπό τῆς ὑμετέρας Συνελεύσεως, μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ

τήν διαχείρισιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἐπελείφθημεν ἀμέσως, σφιγφῶνς τῇ Καταστατικῇ τοῦ ἀνατεθέντος ἡμῖν ἐξελεγκτικοῦ ἔργου καί συνελθόντες τήν 13ην Ἰανουαρίου 1993, ἡμέραν Τετάρτην καί ὥραν 5 μ.μ. ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι Ἰωάν. Φαλτόπουλος, Χρήστος Τζουμάκας καί Χρήστος Παρθένος ἐν τῇ Ἰδρύματι τοῦ Συλλόγου, προσέβημεν ἐν πρώτοις εἰς τήν ἐκλογὴν τοῦ κ. Ἰωάν. Φαλτοπούλου ὡς εἰσηγητοῦ, Χρ. Τζουμάκα ὡς Γραμματέως καί Χρ. Παρθένου ὡς μέλους. Εἶτα ἐπροχωρήσαμεν εἰς τήν ἐξέλεξιν τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ Συλλόγου κατὰ τό λήξαν ἔτος. Τό πόρισμα δέ ὑμῶν ἐκ τῆς γενομένης ἐξελέγξεως, ἔχουμεν τήν τιμήν νά ὑποβάλωμεν ὑμῖν, ἔχον οὕτω:

Ἐ σ ο δ α :

1. Ἐξεδόθησαν διπλότυπα ὑπ' ἀριθ. 3156 - 3168 καί εἰσεπράχθησαν ἐκ Συνδρομῶν Μελῶν	Δρχ.	24.000
2. Ἐξεδόθησαν διπλότυπα ὑπ' ἀριθ. 1402 - 1416 καί εἰσεπράχθησαν ἐκ Συνδρομῶν Περιδικῶν	»	13.300
3. Ἐξεδόθησαν διπλότυπα ὑπ' ἀριθ. 987 - 998 καί εἰσεπράχθησαν ἐκ Παρεκκλησίᾳ	»	774.827
4. Ἐξεδόθησαν διπλότυπα ὑπ' ἀριθ. 510 - 545, καί εἰσεπράχθησαν ἐξ Ἑνοικίων	»	892.000
5. Ἐξεδόθησαν διπλότυπα ὑπ' ἀριθ. 510 - 545, καί εἰσεπράχθησαν ἐκ Τελῶν Χαρτῶς. Ἑνοικίων	»	28.800
6. Ἐξεδόθησαν διπλότυπα ὑπ' ἀριθ. 507 - 533, καί εἰσεπράχθησαν ἐκ Δωρεῶν καί Τόκων	»	1.401.702
Σύνολον Εἰσπράξεων	»	3.134.629 =====

Ἐ ξ ο δ α :

Κατά τό ἔτος 1992 ἐδαπανήθησαν κατὰ μήνα:		
— Ἰανουάριον ὡς τό 265 ἔνταλμα πληρωμῆς	Δρχ.	94.759
— Φεβρουάριον ὡς τό 266 ἔνταλμα πληρωμῆς	»	226.232
— Μάρτιον ὡς τό 267 ἔνταλμα πληρωμῆς	»	40.466
— Ἀπρίλιον ὡς τό 268 ἔνταλμα πληρωμῆς	»	237.196

— Μάϊον ως τό 269 Ξνταλμα πληρωμής	»	130.985
— Ίούνιον ως τό 270 Ξνταλμα πληρωμής	»	111.689
— Ίούλιον ως τό 271 Ξνταλμα πληρωμής	»	19.912
— Αύγουστον ως τό 272 Ξνταλμα πληρωμής	»	144.608
— Σεπτέμβριος ως τό 273 Ξνταλμα πληρωμής	»	425.613
— Οκτώβριον ως τό 274 Ξνταλμα πληρωμής	»	145.904
— Νοέμβριον ως τό 275 Ξνταλμα πληρωμής	»	1.506.072
— Δεκέμβριον ως τό 276 Ξνταλμα πληρωμής	»	164.431
Σύνολον Ξεόδων	»	3.247.867 =====
Εισπράξεις	Δρχ.	3.134.629
Υπόλ. παρελθ. χρήσ.	»	2.295.048
Σύνολον	»	5.429.677 =====
Ήξοδα	Δρχ.	3.247.867
Υπόλοιπον	»	2.181.810
Ταχ. Ταμειυτ.	»	1.896.776
Μετρητά ἐν τῷ Ταμ.	»	285.034 =====

Τό ἀνωτέρω ποσόν τῶν ἐξόδων ἐκ δρχ. 3.247.867 διετέθη ὡς ἐξῆς:

1. Εἰς Περιδικόν καί ἔντυπα	Δρχ.	943.177
2. Εἰς Παρεκκλήσιον	»	335.480
3. Εἰς Γραφεῖον	»	61.310
4. Εἰς Τακτικά ἔξοδα	»	686.821
5. Εἰς Ἑκτακτα ἔξοδα	»	1.172.090
6. Εἰς Ἐφορεῖαν	»	39.366
7. Εἰς Φόρον Εἰσοδήματος	»	8.623
Σύνολον	»	3.247.867 =====

Τέλος καθήκον ἐπιβεβλημένον θεωροῦμεν ὅπως συγχαρῶμεν τό Διοικητικόν Συμβούλιον διὰ τήν τάξιν μεθ' ἧς διεχειρίσθη τό τοῦ Συλλόγου ὡς καί διὰ τόν ζήλον, ὅπως ἐφαρμογή ἐν τῇ πράξει τὰ ἰδανικά τοῦ Συλλόγου, συνεχίσῃ τήν πολυετή παράδοσιν αὐτοῦ ὡς καί τήν συντήρησιν τοῦ Ἰδρύματος, διαφόρων ἐγκαταστάσεων ἐν τῇ Μ. Αἰθούσῃ τοῦ Ἰδρύματος κ.λπ.

Εὐχόμεθα ὅπως Κύριος ὁ Θεός χάριση πλήρη πνευματικήν καί σωματικήν υγείαν εἰς τε τόν Πρόεδρον, τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, τοὺς συνεργάτας καί φίλους αὐτοῦ, πρὸς ἐξακολουθήσιν καί ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Συλλόγου τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν», πρὸς δόξαν Θεοῦ καί ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας.

Ἡ Ἐξελεγκτική Ἐπιτροπή

Ὁ Γραμματεὺς Ὁ Εἰσηγητὴς Τό Μέλος
Χρ. Τζουμάκας Ἰ. Ψαλτόπουλος Χρ. Παρθένης

Μετά τήν ἀνάγνωσιν τῆς Ἐκθέσεως ὁ Ταμίης τοῦ Συλλόγου κ. Στυλ. Βασιλόπουλος ἀναγινώσκει τόν Ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1992 καί τόν Προϋπολογισμὸν τοῦ 1993 ὡς ἐξῆς:

Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Σύλλογος «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Α Π Ο Λ Ο Γ Ι Σ Μ Ο Σ

ἔτους 1992

Ἔ σ ο δ α :

1. Ἐκ Συνδρομῶν Περιδικοῦ	Δρχ.	13.300
2. Ἐκ Συνδρομῶν Μελῶν	»	24.000
3. Ἐκ Παρεκκλησίου	»	774.827
4. Ἐξ Ἑνοικίων	»	892.000
5. Ἐκ Τελῶν Χαρτος. Ἑνοικίων	»	28.800
6. Ἐκ Δωρεῶν	»	1.172.000
7. Ἐξ ἄλλων πόρων	»	229.702
Σύνολον εἰς) ξειων	»	3.134.629
Υπόλοιπον παρελθ. χρήσεως	»	2.295.048
	»	5.429.677

Ἔ ξ ο δ α :

1. Εἰς Περιδικόν καί ἔντυπα	Δρχ.	943.177
2. Εἰς Παρεκκλήσιον	»	335.480
3. Εἰς Γραφεῖον (ἔνσημα, ὁδοιπ. κ.λπ.)	»	61.310
4. Εἰς τακτικά ἔξοδα	»	686.821
5. Εἰς ἔκτακτα ἔξοδα	»	1.172.090
6. Εἰς Ἐφορεῖαν	»	39.366
7. Εἰς Εἰδικόν Φόρον Εἰσοδήματος	»	8.623
	»	3.246.867
Πρὸς ἐξίσωσιν	»	2.181.810
	»	5.428.677

Εἰς Ταχ. Ταμ/ριον Δρχ. 1.896.776
Εἰς Ταμείον Συλλόγου » 285.034

2.181.810
=====

Ὁρθόδοξος Χριστιανικὸς Σύλλογος «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Π Ρ Ο Ὑ Π Ο Λ Ο Γ Ι Σ Μ Ο Σ

ἔτους 1993

Ἔ σ ο δ α :

1. Ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως	Δρχ.	2.181.810
2. Ἐκ Συνδρομῶν Περιδικοῦ	»	20.000
3. Ἐκ Συνδρομῶν Μελῶν	»	30.000
4. Ἐκ Παρεκκλησίου	»	850.000
5. Ἐξ Ἑνοικίων	»	950.000
6. Ἐκ Τελῶν Χαρτος. Ἑνοικίων	»	35.000
7. Ἐκ Δωρεῶν	»	1.300.000
8. Ἐκ Τόκων κ.λπ.	»	400.000
	»	3.585.000
Σύνολον	»	5.766.810

Ἔ ξ ο δ α :

1. Εἰς Περιδικόν καί ἔντυπα	Δρχ.	1.100.000
2. Εἰς Παρεκκλήσιον	»	500.000
3. Εἰς Γραφεῖον	»	75.000
4. Εἰς τακτικά ἔξοδα	»	700.000
5. Εἰς ἔκτακτα ἔξοδα	»	1.500.000
6. Εἰς Ἐφορεῖαν	»	60.000
7. Εἰς Συντήρησιν Ἰδρύματος κ.λπ.	»	1.500.000
Σύνολον ἐξόδων	»	5.435.000
Πρὸς ἐξίσωσιν	»	331.810
	»	5.766.810
Προϋπολογιζόμενον ὑπόλοιπον	»	331.810

Μετά τήν ἔγκρισιν ὑπό τῶν μελῶν τῆς Γεν. Συνελεύσεως τοῦ τε Ἀπολογισμοῦ τοῦ 1992 καί τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ 1993, ἐκλέγεται παμψηφεί ἡ Ἐξελεγκτική Ἐπιτροπή διά τό ἔτος 1993 ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν κ.κ. Ἰωάννου Παλατιοῦ, Χρ. Τζουμάκα καί Χρ. Παρθένου καί ὁ Πρόεδρος προβαίνει εἰς γενικήν ἔκθεσιν τοῦ συνελεσθέντος ἔργου κατά τό 1992 ὡς ἑξῆς:

Ἀγαπητοί ἀδελφοί καί φίλοι,

Μέ τήν δοθήθειαν τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνομένου Θεοῦ, ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου καί τῶν προστατῶν τοῦ Συλλόγου μας Τριῶν Μεγάλων Ἱεραρχῶν καί Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καί Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, ἔληξε μέ τό ὑπό κρίσιν ἔτος τό ὀγδοηκοστόν ὀγδόν (88) ἔτος ἀπό τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ», τοῦ Συλλόγου μας καί αἰσίως εἰσῆλθομεν εἰς τό ὀγδοηκοστόν ἔνατον (89) ἔτος ἤτοι τό 1993.

Εἶτη τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.

Κατά τό ὑπό κρίσιν, λοιπόν, παρελθόν ἔτος 1992, ἡ προσφορά μας πρός τε τήν Ἐκκλησίαν μας, τό ἔθνος μας, τήν Κοινωνίαν μας καί ἰδιαίτερώς πρός τήν Ὁρθοδοξίαν μας, τήν Ἑλληνικήν Ὁρθοδοξίαν μας, ὑπῆρξεν ἀθρόυος, ἀλλά σημαντική κυρίως εἰς τόν τοιμέα, τόν ὅποιον ὁ Σύλλογος θεωρεῖται ἥτοι τῆς ἐποικοδομῆς καί ἐλπίδος. Ἡ ὁγκασία, Ἑλληνική Ὁρθοδοξία, εἶναι ἑκφρασίς τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου μας καί ἐπιτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγιώτου Τρεμπέλα, ὅστις ὁμῶν κατά τήν παραιμονήν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τήν αἰθούσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐν Ἀθήναις, προσκληθεῖς ὑπό τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων (9 Μαρτίου 1968) ὠνόμασε τήν διάλεξιν ἐκείνην μέ τόν τίτλον: «Ἡ ἀδολος ἀποστολικότης τῆς Ἐλ λ η ν ι κ ῆς Ὁρθοδοξίας» καί εἶπε μεταξύ ἄλλων, λίαν σημαντικῶν: «Αὐτό τό πρόπαιον, κύριοι, αὐτή ἡ δημιουργία τῶν ἐπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων εἶναι δημιουργία τῶν Ἐ λ λ η ν ι κ ῶ ν Πα τ ῆ ρ ω ν, θά εἶπω ὅτι εἶναι δημιουργία τοῦ Ἐ λ λ η ν ι κ ο ὕ Π ν ε ὕ μ α τ ο ς, ἀναβαπτισθέντος μέσα εἰς τήν κολυμβήθραν τοῦ Χριστοῦ. Καί αὐτό ἀκριδῶς μοῦ ἔδωκε τό θάρρος νά εἶπω ὅτι ἡ Χριστιανική Ὁρθοδοξία, ἡ Ἐ λ λ η ν ι κ ῆ Ὁρθοδοξία εἶναι αὐτή αὕτη ἀδαλος ἡ Ἀποστολική Παράδοσις. Διότι δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ Ἐ λ λ η ν ι κ ῆ Ὁρθοδοξία παρά αὕτη αὕτη ἡ Π ῖ σ τ ι ς, ὅπως τήν διετύπωσαν οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως τήν παρέλαβον αἱ πρῶται Χριστιανικαί γενεαί, ὅπως ἐμορφώθη ὡς τύπος ἐνιαῖος μέσα εἰς τήν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως τήν ἀνέπτυξαν ἔπειτα οἱ Ἅγιοι Πατέρες καί ἡ συμφωνία αὐτῶν, ὅπως κατέστη κοινή ὁμολογία τῆς ἀδικοῦμενης Ἐκκλησίας καί ὅπως διετηρήθη εἰς τήν λατρείαν καί εἰς τήν συμφωνίαν τῶν Πατέρων ἐδῶ εἰς τήν γωνίαν αὐτήν, εἰς τήν πτωχήν αὐτήν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία εἶναι συνηθισμένη νά στήνῃ πρόπαια καί ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ πνεύματος καί πρό Χριστοῦ, πολύ δέ περισσότερο καί μετά Χριστόν».

α) Τό περιοδικόν μας «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» ἐξεδόθη τακτικῶς. Τά τεύχη του ἀφιερώθησαν (τά πλεῖστα, διπλά τεύχη) εἰς τήν εἰς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ αἰοδύμου Οἰκου-

μενικοῦ Πατριάρχου Κυροῦ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, εἰς τήν ἐκλογήν τοῦ νέου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ (τά δημοσιευθέντα κείμενα, ἰδίως τά περὶ τῆς ἐκλογῆς κ.λπ. τοῦ νέου Πατριάρχου, μᾶς ἀπέστειλε, τῇ παρακλήσει μας, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Κύριος Μελλίτων, σεβαστός καί ἀγαπητός συνεργάτης μας), ἐπίσης εἰς τήν Μικρασιατικήν καταστροφὴν καί τό μαρτύριον τῶν νέων Ἱερομαρτύρων καί Ἐθνομαρτύρων καί εἰς ἕτερα ἐποικοδομητικά θέματα.

β) Ἡ Θεία Λειτουργία εἰς τό Παρεκκλήσιον τοῦ Συλλόγου μας καί αἱ Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι καί Ἀγρυπνίαι ἐτελέσθησαν μετ' ἀκριθείας καί προσοχῆς. Παρακολούθησε δέ ταύτας πλῆθος πιστῶν.

γ) Τό Μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως ὑπῆρξε κύριον μέλημα. Χιλιάδες νέων ἀμφοτέρων τῶν φύλων προσήλθον κατά τό ὑπό κρίσιν ἔτος μας. Τόσον τό φιλόφρονον καί σωστικόν τοῦτο Μυστήριον, ὅσον καί αἱ Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι ἐτελέσθησαν ὑπό τοῦ Πνευματικοῦ τοῦ Συλλόγου πατρός Ἰωάννου Κωστόφ, μετὰ φόβου Θεοῦ καί φυσικά ἀνεύ ὕλικης τιμῆς ἀμοιβῆς. Ὁ πατήρ Ἰωάννης κατηύθυνε καί τό διαλογικόν κήρυγμα μετὰ τήν Θ. Λειτουργίαν ἐκάστης Κυριακῆς, λίαν ἐποικοδομητικῶς, ἀλλά καί μετριοφρονῶς.

δ) Κατά Πέμπτῃν ἐσυνεχίσθη τό Θ. Κήρυγμα ὑπό τοῦ ὁμολοῦντος τήν στιγμήν ταύτην, διὰ τά παλαιότερα κυρίως μέλη τοῦ Συλλόγου. Θεολόγοι μέλη τοῦ Δ.Σ. ὁμίλησαν κατὰ Πέμπτῃν, οἱ κ.κ. Γεώργιος Παπαδάκης καί Ἰωάννης Κωνσταντινίδης.

ε) Ἡ δωρεάν διδασκαλία τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ὑπό τοῦ μέλους τοῦ Συλλόγου καθηγητοῦ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς κ. Ἐλευθερίου Ἀλμυροῦδῃ ἐσυνεχίσθη καί ἐφέτος ἀνελλιπῶς διὰ προθυμίας τοῦ διδασκόντος οὗ τῆς τυχούσης.

στ) Ἐπὶ τῇ λήξει τῆς χειμερινῆς ἐργασίας ἔλαβε χώραν ἐκδρομὴ εἰς Βυτίνα Τριπόλεως, εἰς Ἀλωνίσταινα καί κυρίως εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Κερνίτσας πρός εὐχαριστήριον συμπεροσυχὴν τῶν παρακολουθησάντων τό κήρυγμα τῆς Πέμπτῃς καί τῶν συνεργατῶν τοῦ Συλλόγου.

ζ) Ὁραία ἐορτὴ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τοῦ Συλλόγου ἔλαβε χώραν ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων ὑπ' εὐθύην τῆς δεσποινίδος Αἰκατερίνης Κουργιαντάκη.

η) Ἡ χορωδία τοῦ Παρεκκλησίου τοῦ Συλλόγου μας ὑπό τόν κ. Στυλιανόν Κουργιαντάκη, ἔφαλε δωρεάν εἰς ὅλας τὰς ἀκολουθίας.

θ) Ἐνεγράφησαν νέα μέλη εἰς τόν Σύλλογόν μας κατ' ὁμόφωνον ἀπόφασιν τοῦ Δ. Συμβουλίου οἱ κ.κ. Παναγ. Βαριμποπιώτης ἱατρός, υἱός τοῦ μακαριστοῦ ἀντιπροέδρου καί υἱοῦ τοῦ Ἰδρυτοῦ Γρηγορίου, Πολυνίκης Θεοδωρόπουλος ἀδελφός τοῦ αἰοδύμου Πνευματικοῦ τοῦ Συλλόγου π. Ἐπιφανίου, Δημήτριος Σωτηρόπουλος ἱατρός καί Γ. Πυπεράκης καθηγητὴς ἱατρός, καλὰ καί δραστήριοι συνεργάται τοῦ Συλλόγου.

ι) Τέλος ἐπραγματοποιήθη ἀνακαινίσις τοῦ κτηρίου τοῦ Συλλόγου δι' ὑδροχρωματισμῶν καί ἐλαιοχρωματισμῶν καί δι' ἐτέρων μικροεπισκευῶν.

Ταῦτα ἐν συντομίᾳ. Αἱ συνήθεις εὐχαρισταί πρός ἅπαντας τοὺς συνεργάτας ἀντικαθίστανται ἐφέτος διὰ θερμῆς προσευχῆς ὅλων μας πρός τόν Δοτήρα παντός ἀγαθοῦ, ἵνα σκέπη, φρουρεῖ καί προάγει πνευματικῶς, τόν Σύλλογον, τὰ μέλη του καί τὰς οἰκογενεὰς αὐτῶν. Ἀμήν.

Ι.Γ.Τ.



Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Ἐξήντα περίπου παῖδες, ἄλλα ἐξ αὐτῶν ἀδελφάρια κατὰ σάρκα καὶ ἄλλα κατὰ πνεῦμα, μικρά μέλη τοῦ Συλλόγου, ἐώρτασαν τὴν ἐπέτειον τῆς Ἐθνικῆς μας ἐορτῆς τῆς 25ης Μαρτίου 1821, εἰς τὴν μεγάλην αἰθούσαν τελετῶν τοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» κατὰ τὴν Κυριακὴν 28ην Μαρτίου 1993.

Ὅλα ντυμένα μέ ἐθνικὲς στολές, σέ ἓνα περιβάλλον καταλλήλως διασκευασμένο καὶ στολισμένο χόρειψαν, τραγούδησαν καὶ παρουσίασαν σκηνικὲς εἰκόνες καὶ ἀπήγγειλαν ποιήματα μέ πλήρη ἐπιτυχία.

Ἐπέτυχαν οἱ αὐριανοὶ αὐτοὶ συνεχισταὶ τοῦ ἔργου τοῦ παλαιμάχου Συλλόγου νά δημιουργήσουν πατριωτικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ νά χαρίσουν στοὺς γονεῖς τῶν καὶ σ' ὅλους τοὺς παρακολουθούντας τὸν ἐορτασμόν, ἔντονα πατριωτικὰ αἰσθήματα καὶ ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον τῆς πατρίδος μας.

Ἡ προετοιμασία διὰ τὴν ὥραίαν αὐτὴν ἐορτὴν ὑπῆρξε συλλογικὴ. Ἀρκετοὶ νέοι καὶ νέες ἐργάσθησαν διὰ τὰ σκηνικά, διὰ τὸν διάκοσμον καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν τραγουδιῶν, τῶν ποιημάτων καὶ τῶν σκηνικῶν εἰκόνων. Τό διαλεκτὸ ἀνθοστήριον ἐχειροκρότησεν ἐγκαρδίως καὶ χάρηκε καὶ ἱκανοποιήθηκε γιὰ τὰ παιδιὰ του.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου δι' ὀλίγων ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησίν του καὶ τὴν χαρὰν τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ συνεχάρη πάντας τοὺς ἐργασθέντας διὰ τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῆς ἐορτῆς καὶ ἰδιαίτερος τὴν Κατερίνα Κουργιαντάκη, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς ὥραίας αὐτῆς ἐκδηλώσεως.

Ὁ Κύριος ἄς εὐλογῇ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα τῶν καὶ ὅλους ἐκείνους πού ζοῦν καὶ ἐργάζονται πλησίον Του.

Εἰς τὸν Ἱερομάρτυρα Γρηγόριον Ε΄

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 37)

Καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος δέν ὑστέρησε σέ ἐυγνωμοσύνη. Στίς 25 Μαρτίου 1872 σέ μιὰ ἐπίσημην καὶ σεμνὴν τελετὴν ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια ἐνός ἄλλου ἀνδριάντος, δώρου τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Γεωργίου Ἀδέρωφ, στὴ δεξιὰ γωνία τῆς προσόψεως τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ πρῶτη συγκινητικὴ στιγμή ἦταν ὅταν ὁ ποιητὴς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, ἀπήγγειλε θαθεῖα συγκινημένος τὸ ὑπέροχον ποίημά του, τὸ τόσο γνωστό.

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος...

Ἡ Ἑλληνικὴ νεότης πού σπουδάζει, ἡ νεότης πού τόσο κοπίασε γι' αὐτὴν ὁ μέγας Ἐθνομάρτυς, ἔχει μπροστά της ἓνα ὑπέροχον παράδειγμα αἰωνίας ἐμπνεύσεως. Παράδειγμα θελήσεως καὶ καθήκοντος, πίστεως καὶ ἡρωϊσμοῦ. Παράδειγμα πού δείχνει ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ριζωμένη στό αἷμα τοῦ μαρτυρίου».

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε΄
(Ἀπόσπασμα)

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος;... Πού τρέχει ὁ λογισμὸς σου, τὰ φτερωτά σου τὰ ὄνειρα;... Γιατί στό μέτωπό σου νά μή φυτρῶνουν, γέροντα, τόσαι χρυσαῖς ἀχτίδες, ὅσαι μᾶς δίδ' ἡ ὄψι σου παρηγοριάς κ' ἐλπίδες;... Γιατί στὰ σῶράνια χεῖλη σου νά μή γλυκοχαράζῃ, πατέρα, ἓνα χαμόγελο;... Γιατί νά μή σπαράξῃ μέσα στὰ στήθη σου ἡ καρδιά, καὶ πῶς στό βλέφαρό σου οὗτ' ἓνα δάκρυ ἐπρόβαλε, οὗτ' ἔλαμψε τό φῶς σου;...

Ὁλόγουρά σου τὰ βουνά κ' οἱ λόγγοι στολισμένοι τό λυτρωτὴ τους χαιρετοῦν... Ἡ θάλασσ' ἀγριωμένη ἀπὸ μακρὰ σ' ἐγνώρισε καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα φιλεῖ, πατέρα μου γλυκέ, τό ἐλεύθερο τό χῶμα, ποῖ σέ κρατεῖ στὰ σπλάχνα του... Θυμᾶται τὴν ἡμέρα, ὅπου κι αὐτὴ στὸν κόρφο της, σάν τρυφερὴ μητέρα, πατέρα μου, σ' ἐδέχτηκε... Θυμᾶται στό λαμό σου τό ματωμένο τό σχοινί, καὶ σὺ ἅγιο πρόσωπό σου τ' ἄτιμα τὰ ραπίσματα... τό βόγγο... τὴ λαχτάρα... τοῦ κόσμου τὴν ποδοβολή... Θυμᾶται τὴν ἀντάρα... τὴν πέτρα, πού σοῦ ἐκρέμασαν... τὴ γύμνια τοῦ νεκροῦ σου... τό φοβερό τό ἀνάβρασμα τοῦ καταποντισμοῦ σου... Δέν ἐλθισμύνησε τὴ γῆ πού σῶγινε πατρίδα,

Τό μάρμαρο μένει βουβό... Καὶ θά νά μείνῃ ἀκόμα ποῖός ξέρεις ὡς πότε' ἀμίλητο τό νεκρικό του στόμα... Κοιμᾶται κι ὀνειρεύεται... Καὶ τότε θά ξυπνήσῃ, ὅταν στὰ δάση, στὰ βουνά, στὰ πέλαγα, βροντήσῃ τό φοβερό μας κήρυγμα... «Χτυπάτε, πολεμάρχοι!... Μὴ λυσμονεῖτε τό σχοινί, παιδιὰ, τοῦ Πατριάρχῃ!»...



25η Μαρτίου 1821 - 25η Μαρτίου 1993

172 ΧΡΟΝΙΑ



ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ



ΖΗΤΗΜΑΤΑ & ΚΡΙΣΕΙΣ

ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ

Ἡ διαφάνεια, ἡ εὐλικρίνεια, ἡ ἐντιμότης, ἀποτελοῦν πρωταρχικό χρέος κάθε ἐδνομουμένης πολιτείας. Καί τέτοια θέλουμε νά πιστεύουμε, πῶς εἶναι καί ἡ χώρα μας. Γι' αὐτό πρέπει ἐπὶ τέλους νά πληροφορηθοῦμε τίμα καί εὐλικρινά, τί γίνεται μέ τίς νέες ταυτότητες. Κρύβεται ἠλεκτρονικό φακέλωμα, ναι ἢ ὄχι; Καί ἂν ναι, πῶς εἶναι δυνατόν νά συμβαίνει κάτι τέτοιο σέ μιά ἐποχή, πού τόσοι λόγοι γίνονται διεθνῶς γιά τόν σεβασμό καί τήν κατοχύρωση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων; Τό θέμα εἶναι βασικῆς σημασίας γιά τήν ἀξιοπρέπεια καί τήν ἠθική εὐαισθησία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Γι' αὐτό, οἱ γενικές καί ἀσαφείς διαβεβαιώσεις καί καθησυχασεῖς, εἶναι φυσικό νά μήν ἱκανοποιοῦν τόν ὀρθόδοξο λαό μας. Ἐγράψαμε καί στό παρελθόν. Ἀναγκάζομεθα νά ἐπανέλθουμε, διότι δυστυχῶς οἱ ἡλιγγιώδεις ἐξελίξεις τῆς ἠλεκτρονικῆς ἀντί νά προστατεύουν καί θεωροῦν τόν πολίτη, τόν ἀφήνουν ἐκθετο στήν ἐκμεταλλευτική μανία ὅχι μόνο τοῦ κάθε ἀνεύθυνου - υπεύθυνου, ἀλλά καί ὑποπτοῦ. Ὅμως ὅλοι αὐτοί, πού κατά καιροῦς προγραμματίζουν τό ἠλεκτρονικό «φακέλωμα», ἀσφαλῶς δέν ἀγνοοῦν, ὅτι ἐνεργοῦν κατά παράβαση τῶν στοιχειωδῶν κανόνων δικαίου καί προστασίας τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί ἐπομένως ὑπέχουν καί τίς ἀνάλογες εὐθύνες. Γιατί ὅπως εἶναι γνωστό, τό Σύνταγμα τοῦ 1975 ἀνάγει τόν σεβασμό καί τήν προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου σέ πρωταρχική ὑποχρέωση τῆς πολιτείας (ἄρθρο 2 παρ. 1 Συντ.), προστατεύει τήν ἐλεύθερη ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητος (ἄρθρο 5 παρ. 1 Συντ.) καί διασφαλίζει τήν ἰδιωτική καί οἰκογενειακή ζωή κάθε ἀτόμου (ἄρθρο 9 παρ. 1 Συντ.). Καί ὅπως τονίζεται ἀπό τούς ἐδικούς «ἡ παράλειψη συγκροτημένης προστασίας τοῦ πολίτη ἀπό τούς κινδύνους πού ἐγκυμονεῖ ἡ χρήση ἰδίως τῆς σύγχρονης ἠλεκτρονικῆς τεχνολογίας ἀντίκειται πρὸς τίς ἐν λόγω συνταγματικές διατάξεις». Γι' αὐτό ὅσο ἀκόμα εἶναι καιρός ἐπιβάλλεται ἡ διαμόρφωση καί καθιέρωση ἀπαραβίαστου συστήματος προστασίας τῶν πολιτῶν.

Ἄλλα ὑπάρχει καί ἄλλο ἐρώτημα: Γιατί ἐμεῖς σπεύδουμε στήν ἐκδοση νέων μηχανογραφημένων ταυτοτήτων, ἀφοῦ ἔξι χώρες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος (Ἀγγλία, Ἰρλανδία, Ὁλλανδία, Δανία, Γαλλία, Πορτογαλία) ἀρνήθηκαν νά ἐκδώσουν καί μερικές μάλιστα δέν ἔχουν κἂν ὑπογράψει τήν συνθήκη «SENGEN» μέ τήν ὁποία λέγεται ὅτι ἐπιβάλλονται οἱ νέες ταυτότητες; Κάποτε μερικοί, ἡμέτεροι καί ξένοι, θα πρέπει νά καταλάβουν, ὅτι ὁ εὐγενής ἑλληνικός λαός δέν ἀπεμπολεῖ τόσο εὐκόλα τίς ἀξίες τῆς πίστεως καί τῆς Πατρίδος, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἀξιοπρεπείας.

(Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «ΖΩΗ»)

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΑΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ

Ἐγράφησαν εἰς σοβαράν καθημερινήν ἐφημερίδα τά ἐξῆς ἀποκαλυπτικά σχετικῶς μέ τās ἠλεκτρονικὰς ταυτότητας, πού ἐτοιμάζει τό Κράτος: «... γράφεται καί λέγεται ὅτι τήν ὑπαγόρευσιν τῆς περὶ ταυτοτήτων ρυθμίσεως ὡς πρὸς τήν μή ὑποχρεωτικήν ἀναγραφὴν τοῦ θρησκευματος, ἔκαμαν οἱ συμπατριῶταί μας Ἑβραῖοι, μέ τήν συμπράξασιν

τῶν ὁμοθρήσκων τῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ἀναφέρεται, μάλιστα, ὅτι ἡ ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν κ. Β. Τσουδεροῦ, τήν 11ην Νοεμβρίου 1992, δι' ἐγγράφου τῆς πρὸς τό ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν, εἰσηγείται τήν προαιρετικήν ἀναγραφὴν τοῦ θρησκευματος, λόγω ἀκριβῶς πιέσεων, πού ἤσκησαν αἱ μειονότητες ἄλλων δογμάτων, καί ἰδιαίτερος τό Ἑβραϊκὸν «λόμπυ» (πολιτικὴ ὁμάς πιέσεως, πού ἐνεργεῖ παρασκηνακῶς)». Ἐπίσης: «... Ἑβραϊκαὶ ὁργανώσεις τῆς Εὐρώπης πιέζουν τοὺς ἀρμοδίους τῆς χώρας μας νά προβοῦν εἰς τήν ἐκδοσὶν νέων (ἠλεκτρονικῶν ταυτοτήτων) χωρὶς τήν ἀναγραφὴν τοῦ θρησκευματος». Καί ἀκόμη: εἰς τὰ ἀνωτέρω «δέον νά προστεθῇ καί ἡ ἐκ Βορξελλῶν διατυπωθεῖσα κατηγορία, συμφώνως πρὸς τήν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς ἀποτελεῖ (σκληρόν θρησκευτικὸν κράτος), τό ὁποῖον καταπιέζει τοὺς ἀλλοθρήσκους»!!! (Σ.Σ. οἱ ὁποῖοι κινοῦνται καί δροῦν ἀνενόχλητοι καί ἀσύδοτοι!). Καί καταλήγει ὁ ἀρθρογράφος: «... τὰ ἐτερόδοξα αὐτὰ κράτη (τῆς ΕΟΚ), διὰ τῶν μοχλῶν τοῦ Παπισμοῦ καί ἄλλων παραγόντων, ἐπιδιώκουν, σὺν τῷ χρόνῳ, τὸν ἀποχρωματισμὸν καί ἀποχαρακτηρισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καί λαοῦ ἀπὸ τό Ὁρθόδοξον Χριστιανικὸν στοιχεῖον του, ὥστε νά εἶναι εὐκόλος λεία εἰς τὰς διεθνιστικὰς ἐπιδιώξεις καί ὀρέξεις ὅχι μόνον τῶν ἐτεροδόξων, ἀλλά καί ἀλλοθρήσκων κρατῶν (Τουρκία, Ἰσραήλ, κ.ἄ.)».

Κατ' ἐξοχὴν σημαντικὰ ὅλα τὰ ἀνωτέρω. Διὰ τοῦτο ὡς Χριστιανοὶ καί ὡς Ἕλληνες πρέπει νά ἀγρυπνοῦμε καί ἡ θέσις μας νά εἶναι ἀρνητικὴ ὡς πρὸς τās ἠλεκτρονικὰς αὐτὰς ταυτότητας, αἱ ὁποῖαι μόνον ὑποπτοὶ εἶναι.

(Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ο ΣΩΤΗΡ»)

Συνηγοροῦμεν καί ἡμεῖς ὁλοψύχως καί συνυπογράφομεν τās ἀνωτέρω ἀπόψεις τῶν περιοδικῶν «ΖΩΗ», «ΣΩΤΗΡ» καί φρονοῦμεν ὅτι κάθε ἀληθὴς Ἕλλην καί συνειδητὸς Ὁρθόδοξος Χριστιανὸς θά πράξῃ τό ἴδιον.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τό Ἐσωτερικόν

Δραχμαὶ 500

Διὰ τό Ἐξωτερικόν

Δολλάρια 30

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφεῖον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθήναι

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ*

Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας
Κυρίου ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ

Μέ τό θέμα τῶν ταυτοτήτων δέν ἔχομε τελειώσει. Φαίνεται νά ἔχη κερδηθῇ ἡ μάχη διά τήν ἀναγραφήν τοῦ θρησκευματος, ἀλλά τό ζήτημα δέν ἔχει ἐξαντληθῇ. Παραμένει σέ ἐκκρεμότητα μιά ἄλλη πτυχή πολύ πιά σημαντική: εἶναι τό πρόβλημα τοῦ ἠλεκτρονικοῦ φακέλλωματος τῶν πολιτῶν, πρόβλημα διά τό ὅποιον ἡ Κυβέρνησις τηρεῖ σιγήν ἱχθύος. Ἐμεῖς ἤδη ἀπό τῆς 7ης Ἀπριλίου ἐ.ξ. ἐθέσαμε τό πρόβλημα εἰς τήν συνείδησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Πληρώματος.

«Ἀς χαροῦμε λοιπόν τή μεγάλη νίκη. Καί τώρα ἄς ξαποστάσωμε γιά λίγο. Σέ λίγο μᾶς περιμένει μιά ἄλλη μάχη. Εἶναι τό ζήτημα τοῦ ἠλεκτρονικοῦ φακέλλωματος διά τῆς μαγνητικῆς λωρίδος τῶν ταυτοτήτων. Μέ τήν μαγνητική λωρίδα καταλύεται ἡ ἐλευθερία μας, προσβάλλεται ἡ προσωπικότης, κατασκοπεύεται ἡ ζωή μας. Εἴμεθα ἔτοιμοι νά ἀγωνισθοῦμε καί γι' αὐτό. Καί δέν θά περάσῃ!».

Αὐτά ἐγράψαμε τότε στό ὑπ' ἀριθμ. 32 Δελτίο Τύπου «ΕΝΗΜΕΡΩΣΙΣ». Νά λοιπόν, ὅτι ἦλθε ἡ ὥρα νά ἐνημερώσωμε τώρα πληρέστερα τοὺς χριστιανούς μας καί στό ζήτημα αὐτό. Τό ἐπιχειροῦμε μέ συναίσθησιν εὐθύνης. Παρακαλοῦμε τοὺς πιστοὺς μας νά προσέξουν πολύ ὅσα θά ἀναγνώσουν στή συνέχεια.

ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΦΑΚΕΛΛΩΜΑ

Καθώς τό πρόβλημα τοῦ ἠλεκτρονικοῦ φακέλλωματος κάθε μέρα ὅλο καί πιά πολύ συνειδητοποιεῖται ἀπό τόν πιστόν Λαόν ὡς μέγιστος κίνδυνος παραβιάσεως τῆς προσωπικότητος καί καταλύσεως τοῦ συνταγματικοῦ δικαιώματος περί τοῦ ἀπαρτιάστου τῆς προσωπικῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου,

ὅλο καί πιά συχνά γινόμεθα δέκτες ἐνημερωτικῶν κειμένων, γραμμένων ἀπό εἰδικούς, μέ τά ὅποια — αὐτοί πού μᾶς τά διαβιβάζουν — προσπαθοῦν νά μᾶς ἐνημερώσουν καί νά μᾶς εὐαισθητοποιήσουν, ὥστε νά ἀντισταθοῦμε καί νά προστατεύσωμε τά δικαιώματα τοῦ εὐσεβοῦς καί ὑπερήφανου Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἡ Ἐκκλησία καλεῖται γιά μιά ἀκόμη φορά νά ὑπερασπισθῇ αὐτό τό Λαό, τόν πάντα εὐκολόπιστο καί πάντα προδομένο ἀπό τήν Ἡγέσιάν του!

Μέ τό ἠλεκτρονικό φακέλλωμα συνάπτεται ἀρρήκτως καί τό ἕτερον σοβαρόν ζήτημα τοῦ ἀριθμοῦ 666, δηλ. τοῦ χαράγματος τοῦ Ἀντιχρίστου, ἀφοῦ γιά τό ἠλεκτρονικό φακέλλωμα εἶναι ἀνάγκη νά χρησιμοποιηθῇ ὁ ἀριθμός τοῦ ΕΚΑΜ, δηλ. ἕνας προσωπικός ἀριθμός Μητρώου, πού θά δίδεται στό ἄτομο ἀμέσως μετά τήν γέννησίν του, ὅταν θά συντάσσεται ἡ ληξιαρχική Πράξις Γεννήσεως, καί θά τό ἀκολουθῇ στό κάθε θῆμα τῆς ζωῆς του μέχρι τήν ὥραν τοῦ θανάτου του. Μέ τό ἠλεκτρονικό φακέλλωμα συνάπτεται ἀρρήκτως ἐπίσης καί τό γνωστό στους περί τά ἠλεκτρονικά ἀσχολουμένους σύστημα BAR CODE, δηλαδή τό σύστημα μέ τό ὅποιον ὁ ἀριθμός 666 χρησιμοποιεῖται ὡς θάσις ταξινομήσεως τῶν πληροφοριακῶν στοιχείων περί ἐκάστου, σύστημα τό ὅποιον ἀνεκόλυψαν καί ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογήν σκοτεινές δυνάμεις καί ὄργανα τοῦ Διαβόλου, κινούμενα ἐκτός τῶν ὁρίων τῆς Πατρίδος μας.

Θά πρέπει ἐξ ἀρχῆς νά σημειώσωμε, ὅτι τό ζήτημα τῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευματος στίς νέες

* Ἀναδημοσίευσίς ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 211 τῆς 17 Ἰουνίου 1993 Δελτίου τύπου καί πληροφοριῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ».

ταυτότητες είναι μηδαμινόν καί άσήμαντον, συγκρινόμενον μέ έκείνο του ήλεκτρονικού φακελλώματος! Μερικοί μάλιστα κατηγορούν τούς έκκλησιαστικούς παράγοντες, ότι ήσυχολήθησαν πολύ μέ τό άσήμαντο θέμα της άναγραφής του θρησκευματος, ένώ άφησαν έκτός του ένδιαφέροντος των Χριστιανών τά πολύ πιό σημαντικά ζητήματα του ΕΚΑΜ, του 666 καί του ήλεκτρονικού φακελλώματος! "Ίσως νά έχουν κάποιο δίκαιον, αλλά κανείς των έκκλησιαστικών δέν δύναται νά κατηγορηθή ότι σκοπίμως ή έξ άμελείας ένήργησε τοιουτοτρόπως. "Υπήρχε τόση άγνοια καί τόση σύγχυσις, ώστε καί αυτό τό πολύ κατανοητόν ζήτημα της υποχρεωτικής άναγραφής του θρησκευματος ήτο άδύνατον νά τό κατανοήση ή συντριπτική πλειοψηφία των Χριστιανών, Κληρικών καί Λαϊκών! Τά ψευδο - διλήμματα του κ. "Υπουργού των "Εσωτερικών, τά όποία έπεκαλέσθη ένώπιον της "Ιεράς Συνόδου, είχαν ως άποτέλεσμα την συσκότισιν των πραγμάτων διά της άπατηλής μεθόδου της ύπερ - απλουστεύσεως των έννοιών καί των όνομάτων. Καί πρόσ στιγμήν ή "Ιερά Σύνοδος ένεπλάκη εις την καλώς μελετημένην παγίδα του "Υπουργού "Εσωτερικών κ. Κεφαλογιάννη, ό όποιος καί θά φέρη έσαεί τό στίγμα της άποπειρας έξαπατήσεως της "Εκκλησιαστικής μας "Ηγεσίας! Εύτυχώς όμως, ότι ή "Ιερά Σύνοδος τελικώς άντελήφθη την παγίδα του "Υπουργού καί έλαβε τελικώς όρθάς άποφάσεις πρόσ κατίσχυσιν της άληθείας.

Ποτέ όμως δέν είναι άργά καί μάλιστα τώρα, όπόταν τό ζήτημα εύρίσκεται ακόμη εις την έπικαιρότητα. Τώρα άκριβώς είναι ή ώρα νά τεθούν επί τάπητος αυτά τά πολύ λεπτά καί δυσνόητα ζητήματα, τά όποία όμολογουμένως άπαιτούν ειδικάς γνώσεις καί εκλαϊκευμένην άνάλυσιν.

Συμβολή λοιπόν εις την μελέτην του προβλήματος είναι όσα παρατίθενται σ' αυτό τό τεύχος της «Διακονίας καί Μαρτυρίας» μας καί πρόκλησιν ένδιαφέροντος, ώστε άλλοι νά ένεργήσουν τά ουσιωδέστερα καί πολύ άναγκαία.

Η ΜΑΓΝΗΤΙΚΗ ΛΩΡΙΔΑ

Μαγνητική λωρίδα είναι μία ειδική λευκή λωρίδα, πού θά ύπάρχη εις τό νέου τύπου Δελτίον Ταυτότητος, πλάτους 16 χιλιοστών, μέ σκοπόν νά καταχωρίζωνται εκεί στοιχεία από την προσωπικήν ζωήν του ατόμου, τά όποία όμως δέν θά είναι δυνατόν νά άναγνωσθούν από τόν κάτοχον της ταυτότητος! Τά στοιχεία αυτά θά επιδέχωνται την λεγομένην μηχανικήν - όπτικήν άνάγνωσιν μόνον, δηλ. θά διαθάζωνται άποκλειστικώς από τούς κομπιούτερς.

Νομοθετικώς τό θέμα άντιμετωπίζεται από τόν βασικόν Νόμον 1599/1986, τόν όποιον έψήφισε ή Κυβέρνησις του ΠΑ.ΣΟ.Κ., συνεπληρώθη δέ μετά ταύτα μέ τίς διατάξεις του Νόμου 1988/1991, από την Κυβέρνησιν της Νέας Δημοκρατίας καί τέλος τό θέμα έλαβε την τελικήν του διατύπωσιν διά της δημοσιεύσεως της ύπ' αριθμ. Φ. 21385/1.7.1992 "Αποφάσεως του "Υπουργού "Εσωτερικών (βλ. Φ.Ε.Κ. 421/τ. Β' της 2.7.1992).

"Η καθιέρωσις της μαγνητικής λωρίδος θέτει επί τάπητος πολλά προβλήματα. Πρόκειται γιά ένα έργαλειό κατασκοπείας, καθώς ή έπεξεργασία προσωπικών πληροφοριών καί στοιχείων θά γί-

νεται έν άγνοία του πολίτου. Αυτό είναι τό περίφημον ήλεκτρονικόν φακέλωμα!

Μέσα εις την μαγνητικήν λωρίδα είναι δυνατόν νά τοποθετείται μικροπομπός, ό όποιος καί θά έλέγχεται από κάποια κέντρα έκτός της "Ελλάδος εύρισκόμενα! "Ήδη στίς Βρυξέλλες ύπάρχει ό τεραστίων διαστάσεων ήλεκτρονικός ύπολογιστής, τόν όποιον καί άποκαλούν μάλιστα «θηρίον»! Αυτό είναι τό δεύτερον σημαντικόν σημείον παγιδεύσεως του "Ελληνος πολίτου. Μέσω των δορυφορικών συστημάτων είναι δυνατόν νά κατασκοπεύεται ή ζωή ενός εκάστου. "Ωστε λοιπόν καταργείται DE FACTO τό άπαραβίαστον της προσωπικής ζωής!

"Ομοιάζουν μέ παραμύθια όλα αυτά. "Αρκεί όμως νά σκεφθούμε καλά τό ακόλουθον περιστατικό, διά νά πεισθούμε ή έστω νά προβληματισθούμε πολύ σοβαρά. Πρό έτους περίπου τό προσωπικόν άεροσκάφος του Παλαιστίνιου "Ηγέτη Γιασερ "Αραφάτ έξηφανίσθη ξαφνικά μέσα εις την έρημον, έχάθησαν δέ καί τά ίχνη του από τίς όθόνες των ραντάρ. Ουδείς έγνώριζε κάτι τι περί της τύχης του! Μία παγωνιά εκάλυψε την διεθνή κοινότητα καί μία μεγάλη άπορία! Μέ μεγάλην έκπληξιν όμως, έπειτα από μερικές ώρες άγωνίας, ή διεθνής Κοινότης έπληροφορείτο από παράγοντες της "Αμερικανικής Κυβερνήσεως, ότι ό Παλαιστίνιος "Ηγέτης εύρίσκετο έν ζωή, έδωσαν δέ καί τό ακριβές στίγμα του σημείου πτώσεως του άεροσκάφους του "Αραφάτ! Πόθεν όμως είχαν τίς πληροφορίες των οί "Αμερικανικές "Υπηρεσίες; Μά από "Αμερικανικόν Διαστημικόν Δορυφόρον, ό όποιος διέκρινε μέσα εις την έρημον τό άεροσκάφος του "Αραφάτ! "Αρα είναι βεβαιωμένον ήδη, ότι από την ίλιγγινδη άπόστασιν του Διαστήματος, μέ τά σύγχρονα μέσα της τεχνικής καί της προόδου, ήμπορούν κάποιοι νά μάς κατασκοπεύουν!

Μερικοί, περαιτέρω όδεύοντες, ύποστηρίζουν ότι διά της συγχρόνου τεχνολογίας μέσω των μικροκυμάτων καί των μικροπομπών, οί όποιοι άργότερα θά έμφυτεύωνται εις τό χέρι μας μαζί μέ τόν προσωπικόν αριθμόν μας, κάποια κέντρα άποφάσεων θά έχουν την δυνατότητα νά παρεμβαίνουν ακόμη καί εις την ψυχικήν μας διάθεσιν καί νά διαμορφώνουν τό επιθυμητόν εις αυτούς ψυχολογικόν κλίμα, δηλ. νά μάς δημιουργούν καθ' ύπαγόρευσιν κατάστασιν δίψας, πείνας κ.λπ., ήτοι κατάστασιν μη έλεγχομένην από τό ύποκείμενον εις την επίδρασιν ατόμων! Καί μόνον τό γεγονός, ότι από την ύποχρέωσιν της ταυτότητος νέου τύπου έχουν εξαίρεθη οί άνδρες των "Ενόπλων Δυνάμεων —διά λόγους έθνικής άσφαλείας— άποδεικνύει ότι κάτι ύποπτον συμβαίνει εις τόν τομέα αυτόν. "Ωστε λοιπόν μέ τίς νέες ταυτότητες παρέχομε τό δικαίωμα σέ κάποιους, είτε έντός είτε έκτός της "Ελλάδος εύρισκομένους, νά μάς κατασκοπεύουν καί νά διαφεντεύουν την ζωήν μας!

ΤΟ ΧΑΡΑΓΜΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΥ

"Επειτα από τά άνωτέρω είναι καιρός πλέον νά σημειώσωμε δύο λόγια καί διά τό περίφημον χάραγμα του "Αντιχρίστου, δηλ. τόν αριθμόν 666.

Είς τό βιβλίον της "Αποκαλύψεως γίνεται λόγος περί θηρίου, τό όποιον θά έλθη εις τόν κόσμον, ύπονοώντας τόν "Αντίχριστον, καί περί του χαράγματος του θηρίου, τό όποιον προσδιορίζεται μέ τόν αριθμόν 666!

«καί ποιεί πάντα, τούς μικρούς καί τούς μεγάλους, καί τούς πλουσίους καί τούς πτωχοί, καί τούς ἐλευθέρους καί τούς δούλους, ἵνα δώσωσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καί ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μή ὁ ἔχω τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἡ σοφία ἐστίν. Ὁ ἔχων νοὺν ψηφίσαι τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. Ὁ ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν. καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς'» (Ἀποκάλ. 13, 16-18).

Καθὼς ἀναγιγνώσκει τις τὰ ἀνωτέρω θαυμάζει τὴν ἐνάργειαν, μέ τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ τὸ ἱερὸν κείμενον! Θὰ ἔλθῃ καιρὸς, λέγει, ὁπότεν τίποτα δέν θά ἡμπορεῖ νά γίνῃ χωρὶς τὸ χάραγμα τοῦ 666! Καί νά λοιπόν εἰς τὴν ἐποχὴν μας τὰ ὄργανα τοῦ Διαβόλου ὑφώνουν κεφαλὴν καί ἀπαιτοῦν νά μᾶς σφραγίσουν μέ τὸ χάραγμα τοῦ 666, ὥστε νά διακρίνῳνται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. Ἔτσι λοιπόν τὸ χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου ἔρχεται νά ἀντιπαρατεθῇ εἰς τὸ χάραγμα τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ! Χάραγμα δέ τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ διὰ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ καὶ δι' ἁγίου Μύρου ἐνεργοῦμενον σφράγισμα τοῦ νεοφωτιστοῦ Χριστιανοῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς θαπτίσεως. Συντελεῖται δέ ὡς ἐπιστέγασμα τοῦ Μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος, μέ τὰ λόγια: «σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου. Ἀμήν». Καί μέ τὰ λόγια αὐτά ὁ ἱερεὺς σημειώνει τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ εἰς τὸ μέτωπον (ἄνω, κάτω δεξιὰ καί ἀριστερά τοῦ μετώπου) τὸ στόμα, τὰ ρουθούνια, τὰ αὐτιά, τὸ στήθος, τὴν πλάτην, τὰ χέρια, τὰ γόνατα, καί τὰ πέλματα τῶν ποδῶν, χρίοντας μέ τὸ ἅγιον Μύρον τὸν ὅλον ἄνθρωπον! Δηλ. μέ τὴν Χάριν ἁγίου Μύρου, διὰ τοῦ ὁποίου συμβολίζονται τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σφραγίζεται ὁ ὅλος ἄνθρωπος καί κατατάσσεται εἰς τὸν Λαὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ! Μέ τὸν καιρὸν χάνομε συνήθως τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τὴν ψυχικὴν μας καθαρότητα, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐξησφάλισεν τὸ Λουτρὸν τοῦ Βαπτίσματος, ἀλλὰ δέν παύομε νά ἀνῆκωμε κατὰ πρόθεσιν εἰς τὸν Χριστόν καί νά παραμένομε μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ! Ὁμολογοῦμεν καί ἀναγνωρίζομε Κύριον καί Θεὸν μας τὸν Ἰησοῦν Χριστόν καί ἔχομε τὸ θάρρος νά λέγωμεν πρὸς τὸν Θεόν μας: «Σοὶ μόνῳ ἁμαρτάνομεν, ἀλλὰ καί Σοὶ μόνῳ λατρεύομεν. Οὐκ οἶδαμεν προσκυνεῖν Θεῷ ἄλλοτρίῳ, οὐδέ διαπετάζειν πρὸς ἕτερον Θεόν τὰς ἐαυτῶν Δέσποτα χεῖρας»! (Ἐλ. εὐχὴν τῆς γονυκλισίας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς).

Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλεῖον τῆς Ὁρθοδοξίας μας! Μέσα εἰς τὴν πρότασιν «Σοὶ μόνῳ ἁμαρτάνομεν, ἀλλὰ καί Σοὶ μόνῳ λατρεύομεν» περιέχεται ἡ δόξα καί τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας ἀγάπης, ἀλλὰ καί ἡ τραγωδία τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου! Εἴμεθα παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, κακὰ θεθαίως καί ἄτακτα παιδιά, ἀλλὰ πάντως παιδιά Του καί ἀναγνωρίζομε τὸν Θεὸν ὡς Πατέρα μας. Τὸν πλησιάζομε μέ τὸ θάρρος τοῦ γνησίου τέκνου, τὸ ὁποῖον ὑπολογίζει εἰς τὴν πατρικὴν ἀγάπην!

Ὅλα αὐτά μᾶς τὰ ἐξασφαλίζει ἡ Υἱοθεσία μας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τὸ χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου ἔρχεται λοιπόν νά διαβρώσῃ καί νά καταστρέψῃ αὐτὴν τὴν σχέσιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου - τέκνου τοῦ Θεοῦ καί ἐπεισάγει μίαν νέαν σχέσιν: καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον τέκνον τοῦ Διαβόλου, αὐτὴ δέ ἡ νέα σχέσις θά ἀποδεικνύεται μέ τὸ χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου! Ἄρα τὸ χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου ἔρχεται νά μᾶς ἀποκόψῃ ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὡς Σω-

τῆρα μας, καί νά μᾶς καταστήσῃ τέκνα τοῦ Διαβόλου.

Ἐάν αὕτῃ ἡ προσπάθεια ἐλάμβανε χώραν μέ τίμιον τρόπον, τότε οἱ ὅποιες ἐντιμὲς ἐξηγήσεις ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιχρίστου θά ἀφῆναν περιθώρια ἐπιλογῆς εἰς τὸ ὑποψήφιον θύμα, τὸν ἄνθρωπον. Καί κάποιοι ἀσφαλῶς θά ἔκαμαν τότε τὴν ἐνσυνειδητὸν ἐπιλογὴν, νά ταχθοῦν δηλ. μέ τὸ μέρος τοῦ Διαβόλου. Διότι πάντοτε ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τέρπονται μέ τὸ νά λακτίζουν τὸν Θεὸν τῶν, καί τὸ πράττουν διὰ νά ἐπιβεβαιώσουν —ὦ!, τῆς ἀφροσύνης τῶν— τὴν... δύναμιν τῶν! Πλὴν ὅμως ὁ Δ-ι-ά-β-ο-λ-ο-ς εἶναι ἡ πρωτογενὴς πηγὴ τοῦ ψεύδους καί ὁ ἀρχηγὸς τῆς πλάνης! Μοναδικὸς σκοπὸς του, ὅταν θά ἐμφανισθῇ ὡς Ἀντίχριστος, θά εἶναι νά πλανήσῃ καί νά ξεγελάσῃ ἀκόμη καί τούς ἐκλεκτούς! Ὅποτε καί τὸ χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου ἀναμένεται, ὅτι θά ἐνεργεῖται μέ τρόπον δόλιον καί μὴ ἐπαρκῶς ἐλεγχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀτόμου. Ἀρκεῖ νά δεχθῇ κάποιος τὸ χάραγμα καί τότε τὰ ὑπόλοιπα θά εἶναι διαδικασίαι διαβολικῆς ἐπινοήσεως καί σατανικῆς διεκπεραιώσεως!

Ἐφθάσαμε λοιπόν τώρα πλέον εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ προβλήματος. Τὰ ὄργανα τοῦ Διαβόλου δέν πρόκειται νά μᾶς εἰπουν μέ εὐλικρίνειαν τί σκέπτονται καί τί ἐπιδιώκουν. Εἶναι διὰ τοῦτο ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἐμεῖς νά ἐπαγρυπνοῦμε. Νά ἀντιμετωπίζομε μέ ἐρευνητικὴν διάθεσιν ὅλα τὰ ἐρεθίσματα, ὅσα δηλ. εἶναι δυνατόν νά ὑποκλέψουν τὰ φρονήματά μας ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῆς ἐν Χριστῷ Υἱοθεσίας μας!

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀποκαλύψεως, καθὼς εἶδαμε παραπάνω, τὸ χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου θά εἶναι ὁ ἀριθμὸς 666. Εἶναι ἀληθῶς περιέργον, πῶς ἐνῶ τὸ θεόπνευστον τοῦτο βιβλίον τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἔχει γραφῇ ἔδω καί 1900 τόσα χρόνια, μόλις τώρα ἀναπτύσσεται ἡ περὶ Ἀντιχρίστου φιλολογία! Τοῦτο δέ συμβαίνει, ἐπεὶδὴ μόλις τὰ δέκα ἕως δέκα πέντε τελευταῖα χρόνια ἀρχισε νά λανσάρεται δειλά - δειλά στὴν ἀρχή, μέ πείσμα δέ ἀργότερα ὁ ἀριθμὸς 666, δηλ. ὁ ἐγνώσμενος ἀριθμὸς τοῦ Ἀντιχρίστου.

Μέ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἠλεκτρονικῆς κατέστη ἀναγκαῖος ἕνας ἀριθμὸς βασικῆς ὑποδομῆς τοῦ συστήματος ἀριθμῆσεως τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, καταγραφῆς καί ταξινομήσεως τῶν ποικίλων εἰδῶν τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας μας κ.λπ. καί τότε καθιερώθη ὁ ἀριθμὸς 666 ὡς BAR CODE, δηλ. ὡς ἀριθμητικὸν θεμέλιον ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον δύνανται νά κτισθοῦν ἅπειροι συνδυασμοὶ ἀριθμῶν τῆς ἠλεκτρονικῆς. Τὸ σύστημα αὐτὸ τελικῶς δέν χρησιμοποιεῖ ἀριθμούς, ἀλλὰ γραμμικά σχήματα. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε λέγεται καί «γραμμωτὸς κώδιξ». Ἀνάμεσα ὅμως στὰ γραμμικά σχήματα παρεμβάλλεται ὁ ἀριθμὸς 6-6-6 σάν μιὰ «μπάρα» ἢ ἕνας φράκτης ὁ ὁποῖος στηρίζει τὸ σύστημα, ἐκεῖθεν δέ προβάλλει καί τὸ ὄνομα τοῦ συστήματος ΜΠΑΡ ΚΟΝΤ, δηλ. κωδικὸς φραγμός. Ἐντυπωσιν καί ἀπορίαν συγχρόνως προκαλεῖ τὸ γεγονός, διὰτὶ ἐπελέγη εἰδικῶς ὁ ἀριθμὸς 666 καί ὄχι ἕνας ἄλλος συνδυασμὸς ὁμοίων ἀριθμῶν, ὅπως π.χ. 333 ἢ 444 ἢ 555 ἢ 777 ἢ 888 κ.λπ., οἱ ὁποῖοι θά εἶχον τὸ αὐτὸ ἀποτελεσμα.

Ἀτενίζοντες μέ ὀσπν διαθέτομεν καλὴν διάθεσιν τὴν ὅλην κίνησιν καί πάλιν δέν θά εἴμεθα ἐτοιμοὶ νά ὑποπευθοῦμε κάτι κακόν, ἐάν ἡ πρόδοος τῆς ἠλεκτρονικῆς δέν ἡκολουθεῖτο ἀπὸ μίαν παρόλ-

ληλον πείσμονα προσπάθειαν ἐπιβολῆς «μέ τό ζόρι» τοῦ ἀριθμοῦ 666 σέ πλείστους ὅσους τομεῖς τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἡσσοнос σημασίας καί σπουδαϊότητος, ὅπως π.χ. εἰς τά εἰσιτήρια τῶν Λεωφορείων κ.λπ. Ὅμως αὐτό τοῦτο τό πείσμα, ἀλλά καί ὁ ὑπουργός τρόπος μέ τόν ὁποῖον δροῦν τά ὄργανα τῆς πλάνης, μᾶς ἐπιθεβαιώνουν ἤδη, ὅτι ὁ Διάβολος μέ ὄργανα, τά ὁποῖα διαθέτει εἰς κάθε ἐποχήν, ἀποπειράται ἤδη νά εἰσαγάγῃ εἰς τήν ζωήν μας τό χάραγμα τοῦ 666, ὥστε νά μᾶς συγκαταριθμήσῃ εἰς τό κράτος τοῦ Ἀντιχρίστου, τό ὁποῖον μέλλει νά ἀντιταχθῇ καί νά ἀντιπαρατεθῇ μάλιστα εἰς τό Κράτος τοῦ Θεοῦ! Νά λοιπόν τό ἀπατηλόν σύστημα τοῦ Διαβόλου, μέ τό ὁποῖον ἀπειλεῖ νά μᾶς ἀποπλανήσῃ. Ἐπιχειρεῖ νά μᾶς «ξεθαπίσῃ», νά μᾶς ἀποκόψῃ ἀπό τό «λῆμμα τοῦ Θεοῦ», νά μᾶς καταστήσῃ τέκνα τῆς ἀπωλείας.

ΤΟ 666 ΣΤΙΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ

Καθώς λοιπόν στίς νέες ταυτότητες χρειαζόμεθα ἀνεξάντλητους συνδυασμούς ἀριθμῶν διά τήν ταξινομήσιν τῶν πολιτῶν, πρέπει νά καταφύγωμεν εἰς τόν BAR CODE, δηλ. τό ἀριθμητικόν θεμέλιον, ἡ ἄλλως τόν γραμμωτόν κώδικα, ἐπάνω εἰς τό ὁποῖον δύνανται νά κτισθοῦν αὐτοί οἱ ἄπειροι συνδυασμοί τῶν ἀριθμῶν τῆς ἠλεκτρονικῆς. Ἄρα μέ τό σύστημα τῶν νέου τύπου ταυτοτήτων ὑποῦλα καί ἀδιόρατα ἐπεισάγεται εἰς τήν ζωήν μας ὁ ἀριθμός 666 ὡς χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου! Καί ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται τό δαιμονικῆς συλλήψεως σχέδιον «ἀντι - χριστοποιήσεως» τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων Χριστιανῶν!

Μήπως ὅμως εἶναι ὑπερβολή ὅλα αὐτά καί συλλήψεις τῆς φαντασίας μας; Θά ἡμποροῦσαν κάποιοι νά σκεφθοῦν κάπως ἔτσι. Ὅμως τήν ἀπάντησιν μᾶς δίδουν τά ἴδια τά γεγονότα. Διότι μόνον εἰς τήν Ἑλλάδα κάποιες σκοτεινές δυνάμεις προσπαθοῦν νά ἐπιβάλλουν τίς νέου τύπου ταυτότητες, τό ἠλεκτρονικό φακέλλωμα καί τόν ἀριθμόν 666! Εἶναι θεβαιωμένον, ὅτι ἔξ Χῶρες τῆς Ε.Ο.Κ. (Ἀγγλία, Ἰρλανδία, Ὁλλανδία, Δανία, Γαλλία καί Πορτογαλία) ἡρνήθησαν νά ἐκδώσουν τίς νέες ταυτότητες, τρεῖς δέ ἀπό τίς Χῶρες αὐτές (Ἀγ-

γλία, Δανία καί Ἰρλανδία) δέν ὑπέγραψαν τήν συνθήκην τοῦ SHENGEN, διά τῆς ὁποίας ἐπιβάλλεται, ὅπως λέγεται, εἰς τά Κράτη - Μέλη ἡ ἐκδοσις τῶν νέου τύπου ταυτοτήτων.

Ἀναλόγως ἰσχύουν καί περί τοῦ ἀριθμοῦ ΕΚΑΜ, δηλ. τοῦ προσωπικοῦ ἀριθμοῦ ἀριθμήσεως καί ταξινομήσεως τῶν πολιτῶν, τόν ὁποῖον «θά παίρνωμε κατὰ τήν γέννησίν μας καί ὁ ὁποῖος θά μᾶς ἀκολουθῇ μέχρι τοῦ θανάτου μας», ὅπως χαρακτηριστικά ἔχει ἀναγγελθῇ! Ὑπείσρχεται καί ἐδῶ ὁ παράγων τοῦ BAR CODE, καί ἄρα τοῦ ἀριθμοῦ 666, τό δέ σύστημα τοῦ ΕΚΑΜ ἔχει ἤδη ἀρχίσει νά ἐφαρμόζεται ἀπό τά Ληξιαρχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ

Εἶναι πλέον καιρός νά ποῦμε μερικά ἀκόμη διά τό χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου, τόν ἀριθμόν 666. Σύμφωνα μέ ὅσα ἀνωτέρω ἐγράφησαν ἡ νέα ἠλεκτρονική ταυτότης εἶναι κήρυξ τοῦ Ἀντιχρίστου, εἶναι τό χαλί πού ἐμεῖς θά στρώσωμε, διά νά εἰσέλθῃ ὁ Διάβολος εἰς τήν ψυχὴν μας! Εἶναι δέ πρόδρομος ἡ ταυτότης μιᾶς περαιτέρω ἐνεργείας, ἡ ὁποία καί θά ἀκολουθῇ, ὅταν δηλ. τό χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου θά γίνεται στό χέρι μας ἢ στό μέτωπό μας μέ τίς ἀκτῖνες LASER. Τότε πράγματι θά ἔχῃ ὀλοκληρωθῇ τό σχέδιον «ἀντι - χριστοποιήσεως» τῶν Ὁρθοδόξων, ἀφοῦ τό χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου δέν θά εἶναι σέ μία ὁποιαδήποτε πλαστική κάρτα μέσα στό θυλάκιό μας, ἀλλά θά ἔχῃ χαραχθῇ στό μέτωπο ἢ στό χέρι μας καί μέ τρόπο ἀνεξίτηλο!

Ἐπειτα ἀπό τά ἀνωτέρω γίνεται τώρα φανερόν, ὅτι τό ζήτημα τῆς μαγνητικῆς λωρίδος εἶναι πολύ πῖο σοβαρόν ἀπό τήν ἀναγραφὴν τοῦ θρησκευματοῦ εἰς τό δελτίον τῆς ταυτότητός μας. Καλεῖται δέ ἡ Ἱερά Σύνοδος νά μελετήσῃ ἐπισταμένως τό ὅλον πρόβλημα καί νά εἴπῃ εἰς τόν Λαόν μας, ἐάν πρέπει νά δεχθῇ ἢ ὄχι τίς νέες ταυτότητες. Ἡ προσωπική μας ἀποψις εἶναι, ὅτι πρέπει νά δηλώσωμεν ἐγκαίρως πρὸς τήν Πολιτείαν, ὅτι δέν θά δεχθῶμεν τήν ταυτότητα ἐάν φέρῃ τήν μαγνητικὴν λωρίδα!





ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΕΙΔΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ

Ἐπιτ. Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μ.Ε.

Κατά τὰς περιοδείας μου, ὡς Γ. Ἐπιθεωρητῆς τῆς Μ.Ε. διέμενον συνήθως εἰς τὰ πλέον σοβαρά ξενοδοχεῖα τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν ἐπαρχιακῶν κέντρων τῶν ἐκπαιδευτικῶν περιφερειῶν τῆς δικαιοδοσίας μου. Αἱ περιοδεῖαι αὗται πραγματοποιοῦνται κυρίως κατὰ τὴν χειμερινήν περίοδον, κατὰ τὴν ὅποیان λειτουργοῦν τὰ σχολεῖα.

Τὰ περισσότερα τῶν ξενοδοχείων ἐφαίνοντο, ὅτι εἶχον μικράν κίνησιν πελατῶν κατὰ τὴν ἡμέραν. Κατὰ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας ὥρας ἐβλεπε κανεῖς νὰ ἐξέρχονται ἐξ αὐτῶν ἕνα πλῆθος νεαρῶν ὑπάρξεων πολυτελῶς ἐνδεδυμένων, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἡμέραν δέν ἐπαρουσιάζοντο εἰς τοὺς κεντρικούς, τουλάχιστον, χώρους τοῦ ξενοδοχείου.

Ἡρώτησα, λοιπόν, ἐκ περιεργείας καὶ ἐπληροφόρηθην, ὅτι αἱ νεαραὶ αὗται ἐξέρχονται τὴν νύκτα πρὸς ἐργασίαν. «Εἶναι καλλιτέχνιδες (;) μοῦ εἶπαν. Ἔργάζονται εἰς νυκτερινὰ κέντρα». «Δηλαδή; ποῖαν ἐργασίαν κάμουν τὴν νύκτα καὶ μάλιστα πολυτελῶς ἐνδεδυμέναι;». «Μά, συντροφεύουν τοὺς νυκτερινούς θαμώνας, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται στὴν ἐπαρχίαν γιὰ ἐμπορικούς σκοπούς. Οἱ κοπέλλες αὐτές ψυχαγωγοῦν τοὺς πελάτες».

Τὸ γεγονός αὐτὸ μοῦ ἐδημιούργησε θλιβεράς σκέψεις, ἰδίως ὅταν ἀντελήφθην καὶ τὴν θλιβεράν συνέχειαν. Δηλαδή; ἀναχωρῶν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ τοῦ ξενοδοχείου, κατὰ τὴν ἑνὴν πρωϊνὴν ὥραν, πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἑδρὰν μου, παρῆσθην μάρτυς ἀνατριχιαστικοῦ ἐπεισοδίου: Δύο μεθυμένοι μεσήλικες, ἴσως καὶ μεγαλύτεροι μετέφερον ἀπὸ αὐτοκίνητον, πού εἶχε σταθμεύσει πρὸ τῆς ἐξώθυρας τοῦ ξενοδοχείου, δίκην «τσουβαλιού» νεαράν κοπέλλαν, προφανῶς ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνωτέρω, μεθυμένην καὶ αὐτὴν, καὶ τὴν «πέταξαν» κυριολεκτικῶς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ξενοδοχείου εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ἐπλησίασα ἐν παρακῇ, ἀλλ' ὁ διανοκτερεύων ὑπάλληλος τοῦ ξενοδοχείου παρέλαβεν τὸ δυστυχές αὐτὸ πλᾶσμα καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν σημειοῦντα τὰς γραμμάς ταύτας εἶπε: «Μὴν ἀνησυχῆτε, κύριε, σύνθητες τὸ φαινόμενον. Ὡς τὸ βράδυ θὰ συνέλθῃ καὶ αὐτὴ καὶ οἱ ἄλλες, —πού θὰ ἐπιστρέψουν σὲ λίγην ὥρα, — γιὰ νὰ ἐπανέλθουν καὶ πάλι στὴ δουλειὰ τους τὸ βράδυ».

✱

Φίλοι ἀναγνώσται, δέν ἐσημείωσα τὰ ἀνωτέρω διὰ νὰ κατηγορήσω τὰ δυστυχισμένα αὐτὰ πλᾶσματα. Δέν ἐσημείωσα τὰ ἀνωτέρω διὰ νὰ κατηγορήσω τοὺς γονεῖς των, ἐκ τῶν οἰκῶν τῶν ὁποίων ἐδραπέτευσαν —Κύριος οἶδε τίτιν τρόπον— αἱ δυστυχεῖς αὗται ὑπάρξεις καὶ τῶν ὁποίων οἱ οἰκεῖοι ἀγνοοῦν πού εὐρίσκονται, πού διαμένουν καὶ τί ἀκριβῶς κάμουν. Δέν ἐσημείωσα τὰ ἀνωτέρω διὰ νὰ διαβεβαιώσω, κατόπιν ἐρεύνης, εἰς πλείστας ἐπαρχίας, ὅτι οὐδεμία ἐπαφὴ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν γονέων καὶ τῶν κοριτσιῶν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦνται μαθηματικῶς εἰς ἀνιάτους ἀσθενείας καὶ εἰς τὰ ναρκωτικά καὶ γενικῶς εἰς τὴν καταστροφὴν.

Ἀλλὰ τὰ ἀναφέρω διὰ νὰ σᾶς ἐρωτήσω, ἀγαπητοὶ ἀνα-

γνώσται, καὶ σεῖς μέ τὴν σειράν σας νὰ ἐρωτήσετε: Πού εἶναι οἱ δημοσιογράφοι, οἱ ὁποῖοι γράφουν περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ὁμοίων των; Θέλετε νὰ πληροφορηθῆτε καὶ τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὅποیان ἔλαβον ἀπὸ γνωστὸν δημοσιογράφον μεγάλης Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος; Ἰδοὺ αὕτη: «Ἔχομεν, φίλιε μου, δημοκρατίαν... Ἔχομεν ἐλευθερίαν. Ὁ κάθε ἄνθρωπος, ἄνδρας ἢ γυναῖκα, νέος ἢ γέρος, ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Κάτω, λοιπόν, ἡ καταπίεσις καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Κι' ἐπειτα αὐτά, περὶ ὧν ὁ λόγος, εἶναι συνηθισμένα. Εἶναι ἀνθρώπινα. Δέν ἀποτελοῦν καὶ ἐῖς τὴν σι.ν. Εἰδήσιν, λοιπόν, δέν ἀποτελοῦν αὐτὰ οὔτε κα θέμα ἐνδιαφέρον πρὸς συστηματισμὸν τῆς κοινωνίας μας».

Καὶ συνεχίζω ὁ ὑποφαινόμενος: Εἰδήσιν ἀποτελεῖ καὶ μάλιστα «τρανταχτή» ἡ ἀπόφασίς μιάς νέας κοπέλλας, εἰς νόμιμον πλέον ἡλικίαν νὰ θελήσῃ νὰ ἀφιερωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν Δημιουργόν της, εἰς τὸν Οὐράνιον Πατέρα της, νὰ γίνῃ μ.ο.ν.α.χ.ή. Αὐτὸ εἶναι εἰδήσις. Αὐτὸ θὰ «ξεσηκώσῃ» τὸν κόσμον. Αὐτὸ θὰ ἀποτελέσῃ σήριαλ διὰ τοὺς ἀνθρώπους πού πληρώνουν τὴν ἐφημερίδα. Καὶ μάλιστα ἂν τὴν ἐῖς τὴν σι.ν. ὁ δημοσιογράφος τὴν «καρικεύσῃ» μέ ἄφθονον συκοφαντικὴν δυσφήμισιν τῆς ἱ. Μονῆς, εἰς τὴν ὅποیان ἐπιθυμεί νὰ ἐγκαταδιώσῃ ἡ ἡρωϊκὴ αὐτὴ νέα εἰς Μονὴν γνωστὴν διὰ τὴν πλουσίαν πνευματικὴν ζωὴν καὶ πνευματικὴν προσφορὰν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰδήσις κερδοφόρος καὶ σκανδαλιστικὴ εἶναι διὰ τὴν ἐφημερίδα καὶ μέ ἀκροαματικότητά διὰ τὰ τηλεοπτικὰ μέσα μαζικῆς πληροφορήσεως. Εἰδήσις εἶναι ἡ διαστρέβλωσις τῆς ἀληθείας. Ἡ ἀμαύρωσις τῆς διαφανείας. Ἡ κατασυκοφάντησις τοῦ ὁράου καὶ θεαρέστου ἔργου, ὡς ἔργου «ρασοφόρου ἐπιχειρηματίου». Εἰδήσις εἶναι ἡ λάσπη ἐναντίον ἐνός ἄθλου, ἐνός ἄθλου Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ πού ἐπιτελεῖται ὑπὸ τῆς ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ «Ἡ ΑΓΙΑ ΛΥΔΙΑ». Εἰδήσις εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἔργου ἐνός καταξιωμένου ἱερομονάχου, μιάς προσώπου ἱεραποστολικῆς ἐργασίας ὡς κερδοφόρου ἐπιχειρήσεως, χωρὶς καὶ παρυσιάσεως στοιχείου τινὸς ἀποδεικτικοῦ. Εἰδήσις εἶναι ἡ κατασυκοφάντησις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἐντεχνος προβολὴ τοῦ ψεύδους.

Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἔργον τοῦ δεξιότχου τοῦ ψεύδους, τοῦ πατρός τοῦ ψεύδους καὶ τῆς συκοφαντίας τοῦ διαβόλου. Αὐτὸς τὸ ἐγκαινίασεν εἰς τὸν Παράδεισον, διαστρεβλώνων τὴν ἀλήθειαν τοῦ Δημιουργοῦ. Καὶ τώρα τὸ συνεχίζει ὁ γνωστὸς δημοσιογράφος καὶ οἱ ὅμοιοι του. Καὶ εἶναι πολλοί, πάτερ Θεόφιλε. Αὐτὸ τὸ γνωρίζετε καλύτερα ἀπὸ τὸν ὑπογράφοντα. Μὴ ἀποκάμειτε λοιπόν. Οἱ Χριστιανοί, καὶ εἶναι πολλοὶ καὶ αὐτοί, εἶναι πλησίον σας καὶ προσεύχονται. «Τοῦτο δέ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία». Οἱ δισκοῦντες καὶ τὰ μέλη τοῦ παιλαμάχου Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «Οἱ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» προσεύχονται καὶ αὐτοὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ συμπαρίστανται εἰς τὸ ὁραῖον ἔργον ὑμῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἡγεσίαν σας Ἀδελφότητος. Ζεῖ Κύριος. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου Εὐλόγημένον.



Ἐπί τῇ μνήμῃ Αὐτῆς 26 Ἰουλίου

Ἡ ἁγία ὁσιομάρτυς Παρασκευή

Τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιμ. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ ΠΟΠΟΒΙΤΣ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βελιγραδίου

Ἡ ὁσιομάρτυς Παρασκευή ἔζησε στά χρόνια τοῦ βασιλέως Ἀντωνίνου Πίου (138 - 161). Ἐγεννήθη στή Ρώμη. Οἱ γονεῖς της Ἀγάθων καί Πολιτεία ἦσαν Χριστιανοί, πού ζοῦσαν μέ ζήλο καί τηροῦσαν τίς ἐντολές τοῦ Κυρίου. Ὁμως ἦσαν ἀτεκνοί. Προσηύχοντο λοιπόν συνεχῶς στό Θεό νά τοῦς δώσει ἕνα παιδί. Καί ὁ Κύριος, πού ἐκπληρώνει τό θέλημα ἐκείνων πού Τόν φοβοῦνται, τοῦς ἔδωκε ἕνα παιδί θηλυκό, πού ὅταν τό ἐδάπτισαν τοῦ ἔδωσαν τό ὄνομα Παρασκευή, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἡμέρα Παρασκευή. Ἔτσι ἀφιερώθηκε ἀπό μικρή στό Θεό. Τήν Χριστιανική πίστι ἐδιδάχθη ἀπό τή μητέρα της. Τήν ἀγάπησε καί ἀφωσιώθη σ' αὐτή. Καί ὅταν ἔμαθε γράμματα, ἄρχισε νά διαβάζη τήν ἁγία Γραφή. Καί ἐπῆγαννε πολύ συχνά στήν Ἐκκλησία, ὅπου ριχνόταν στήν ἱερά προσευχή.

Ὅταν πέθαναν οἱ γονεῖς της, ἡ ἁγία Παρασκευή ἐμοίρασε ὅλα της τά υπάρχοντα σέ ὄρφανά καί ἔγινε μοναχή. Σάν μοναχή, δίδασκε συνεχῶς μέ θερμό ζήλο τήν πίστι στό Χριστό, τόν ἕνα ἀληθινό Θεό, καί ὠδηγοῦσε πολλούς ἀπό τήν ἄγνοια στήν ἐπίγνωσι τοῦ Χριστοῦ, παρ' ὅτι τότε ἡ Χριστιανική πίστι κατεδιώκετο μέ αἱματηρά βασανιστήρια ἀπό τίς Ρωμαϊκές ἀρχές.

Τότε μερικοί μοχθηροί Ἑβραῖοι κατέδωσαν τήν ἁγία Παρασκευή εἰς τόν βασιλέα Ἀντωνῖνον ὅτι ἐκήρυττε ἀπαγορευμένη πίστι.

— Μιά γυναίκα, τοῦ εἶπαν, ὀνόματι Παρασκευή, κηρύττει τόν Ἰησοῦ Χριστό, τόν υἱό τῆς Μαρίας, πού οἱ πρόγονοί μας ἐσταύρωσαν!

Ὁ βασιλεὺς ὅταν τό ἄκουσε ἐκάλεσε ἀμέσως τήν Παρασκευή ἐνώπιόν Του. Μά ὅταν τήν εἶδε τά ἔχασε κυριαλεγκτικά ἀπό τήν σύγκει καί τήν ἀξιοπρέπειά της. Καί τῆς εἶπε:

— Ἀκουσε, νεαρά μου! Ἄν δεχθῆς τήν πρότασί μου καί κάμης θυσία στούς θεούς μας, θά πάρῃς ἀπό μένα πολλά δῶρα καί πλοῦτη. Ἄν ὄχι, ξέρε το, θά σέ υποβάλλωμε σέ φρικτά βασανιστήρια.

Σ' αὐτά ἡ φωτεινή ἐκείνη λαμπάδα, ἀπάντησε ἀφοβα στόν βασιλέα.

— Μή γέναιτο, νά ἀρνηθῶ ποτέ τόν Θεόν μου Ἰησοῦν Χριστόν! Ὅσο γιά κάθε λεγόμενο Θεό, πού ὅμως δέν εἶναι ὁ δημιουργός τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, ὅπως λέει ὁ προφήτης Ἰερειμίας, ἅς πάη στά κοιμιάτσια!

Γεμῆτος θυμό ἀπό αὐτά ὁ βασιλεὺς διέταξε νά πυρακτώ-

σουν ἀμέσως καί νά τῆς σφρίζουν στό κεφάλι ἕνα στεφάνι μέ μυτερά καρφιά. Καί ἔγινε. Ἄλλ' ἡ ἁγία ἔμεινε ἐντελῶς ἀνεπηρέαστη. Αἰσθάνθηκε τό στεφάνι αὐτό σάν ὁρὸσο οὐρανόθεν. Ἀπό τό θαῦμα ὅμως αὐτό πολλοί ἄθεοι ἐπίστευσαν στό Χριστό.

Μετά ὁ βασιλεὺς διέταξε νά γεμίσουν ἕνα καζάνι πύσσα, νά τήν βράσουν καί νά ρίξουν τήν ἁγία μέσα. Καί ἔγινε. Ἀλλά ἡ ἁγία στεκόταν μέσα στό καζάνι ἀβλαβής. Βλέποντάς την ὁ Ἀντωνῖνος εἶπε:

— Παρασκευή, ράντισέ με μέ λίγη πύσσα νά ἰδῶ, ἂν καίη.

Τότε ἡ ἁγία ἐπῆρε λίγη μέ τό χέρι της καί τήν πέταξε στό πρόσωπό του, καί τόν ἐτύφλωσε καί ἀπό τά δύο μάτια. Τυφλός πιά ὁ βασιλεὺς ἄρχισε νά φωνάζη δυνατά.

— Λυπήσου με, δούλη τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καί θά σέ ἀκούσω καί θά πιστεύσω στόν Θεό πού κηρύττεις.

Ἡ ἁγία πράγματι παρακάλεσε τό Θεό καί τοῦ ἔδωκε τό φῶς.

Μετά ἀπό αὐτό ὁ βασιλεὺς Ἀντωνῖνος καί οἱ συνοδοί του ἐπίστευσαν στό Θεό καί ἐδαπτίσθησαν στό ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος.

Κατόπιν ἡ ἁγία Παρασκευή ἔφυγε ἀπό τή Ρώμη καί περιοδεύοντας πόλεις καί χωριά ἐκήρυττε τό Χριστό. Ἐπῆγε καί σέ ἕνα τόπο, ὅπου ἄρχων ἦταν ἕνας Ἀσκληπιός. Ὅταν τήν ἐπῆγαν μπροστά του, ἔκανε τό σταιρὸ της, ἐπεκαλέσθη τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὡμολόγησε ὅτι εἶναι Χριστιανή, καί διεκήρυξε ὅτι Θεός τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς γῆς εἶναι ὁ Χριστός. Ὁ Ἀσκληπιός θυμωμένος διέταξε νά τήν ρίξουν σέ ἕνα ἄγριο θηρίο πού τό εἶχαν νά τρώη τοὺς θανατοποινίτες.

Ἡ ἁγία ὅταν τό εἶδε τό καπαράσθηκε μέ τά λόγια: Ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ νά ἔλθῃ ἐπάνω σου! Τό φύσηξε σταιρωτά. Καί τό ἄγριο θηρίο ἀμέσως ἔσκασε καί ψόφησε. Καί μετά ἀπό αὐτό τό θαῦμα πολλοί ἐπίστευσαν στό Χριστό.

Τέλος ἡ ἁγία Παρασκευή ἐπῆγε σέ ἕνα ἄλλο τόπο. Ἐκεῖ ὁ ἄρχοντας του Ταράσιος ὅσα θαύματα καί ἂν ἔγιναν δέν ἐπίστευσε. Τήν δίδαξε σάν Χριστιανή καί διέταξε νά τῆς κόψουν τό κεφάλι. Καί ἔτσι ἡ ἁγία ἔλαβε τόν στέφανο τῆς δόξης καί εἰσῆλθε στούς οὐρανίους θαλάμους. Αὐτό ἔγινε στίς 26 Ἰουλίου τοῦ 140 μ.Χ. Τά τίμια λείψανά της εὐρίσκονται εἰς φερύνημα νάο της στήν Κωνσταντινούπολι στό Χάσκιοι.

Μετάφρασις Ἀρχιμ. Μ.Α.Κ.



Ἐπί τῇ μνήμῃ του 29 Ἰουνίου

Ο ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Ὁ ἐπισκέπτης τῆς Κορίνθου ἢ καὶ ὁ δι' αὐτῆς διερχόμενος, πρὶν ἢ εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν ἀντικρύξει, μακρόθεν, τὸ περιβλεπτον κωδωνοστάσιον τοῦ περικαλλοῦς Καθεδρικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅστις τιμᾶται ἰδιαιτέρως, ὑπὸ τῶν Κορινθίων ὡς Πολιοῦχος τῆς ἱστορικῆς πόλεως.

Ὁ αἰδύμος Μητροπολίτης Κορινθίας κυρὸς Δαμασκηνὸς Παπανδρέου, ὁ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Ἀντιβασιλεὺς, ἡ σπανία αὐτῇ Ἐκκλησιαστικῇ καὶ πολιτικῇ προσωπικότητι, ἔκτισεν εἰς χαριέστατον καὶ ὠραιότατον ρυθμὸν τὸν Ναὸν αὐτόν, δανεισθεὶς στοιχεῖα ἐξ ὧν τῶν ρυθμῶν τῆς Χριστιανικῆς καὶ Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας, κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνοικοδόμησιν τῆς νέας Κορίνθου μετὰ ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ τοῦ 1928. Ὁ Ναός, μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων καὶ τοῦ ὠραίου περιδόλου αὐτοῦ, ἀποτελεῖ ἀληθὲς κόσμημα τῆς σημερινῆς Κορίνθου.

Ἡ Κόρινθος σήμερον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τὸ λαμπρόν της πᾶρκον, τὰ ὠραῖα της κτίρια, ὅπως εἶναι τὸ συγκρότημα τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μεγάρου μετὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ὁ Ναός τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τὸ Δικαστικὸν Μέγαρον, τὰ καταστήματα τῆς Ἐθνικῆς καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, τὸ κτίριον τοῦ ΟΤΕ, τὰ Σχολικὰ της κτίρια, τὸ νέον της Στάδιον, οἱ συγχρονισμένοι στραῦνες της καὶ ἄλλα ὠραῖα κτίρια, ἡ καρδιά της ὅμως εἶναι ὁ καλλιμάρμαρος Ναός τοῦ Πολιοῦχου της Ἀγίας, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Καὶ δικαίως διότι διὰ τοῦ Παύλου οἱ Κορινθιοὶ ἐγνώρισαν τὸν Χριστόν — καὶ τοῦτο μέγα ἐστίν — καὶ τὰ ὀνόματα «Κόρινθος» καὶ «Κορινθιοὶ» ἀπεθανατίσθησαν δι' αὐτοῦ εἰς τὸ μοναδικὸν Βιβλίον, εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ἠγάπησεν ὁ Παῦλος τοὺς Κορινθίους καὶ ἠγαπήθη πολὺ ὑπ' αὐτῶν.

Κατῆλθεν οὗτος εἰς τὴν Κόρινθον κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ 50 μ.Χ. Ἡ Κόρινθος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο μεγαλοῦπολις 200.000 περίπου κατοίκων καὶ ἐθεωρεῖτο σπουδαῖος ἐμπορικὸς λιμὴν. Πόλις ἀκμάζουσα καὶ πλουσιωτάτη. Ἐξ ἐπόψεως ἡθικῆς ἢ κατὰστασις δὲν ἦτο εὐχάριστος. Αὐτὴν τὴν ὥσιν παρουσίαζεν ἡ Κόρινθος ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Παῦλος. Ἀπεδιδάσθη εἰς τὰς Κεχεράς, προερχόμενος ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου τὸ θαυμάσιον κήρυγμά του εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον δὲν ἔσχε τὴν ἀναμενομένην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τὴν Κόρινθον θὰ ἐστηρίζετο περισσότερο εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ παρά εἰς τὴν θύραθεν σοφίαν, ὅπως ὁ ἴδιος θὰ γράφῃ ἀργότερον: «Κἀγὼ ἔλθων πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγον ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ· αὐτὸ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. Καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμει, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ» (Α' Κορινθ. 6' 1 - 5).

Φίλοι καὶ συνεργάται καὶ δούτεχναι καὶ δούθηρσσαι τοῦ

Παύλου ἐν Κορίνθῳ ὑπῆρξαν ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ σύζυγός του Πρίσκιλλα. Μετ' αὐτῶν ἀσκεῖ τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ. Κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς οἱ μεμορφωμένοι καὶ ἰδιαιτέρως οἱ διδάσκαλοι τοῦ Νόμου, ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Παύλου μακρὰν καὶ τέχνην τινα πρὸς διοπορισμὸν οὕτως, ὥστε ἡ διδασκαλία τῶν νὰ μὴ ἀποτελῇ διοποριστικὸν τρόπον τινα ἐπάγγελμα, ἀλλὰ νὰ παρέχεται δωρεάν. Ὁ Παῦλος κατέχει τὴν ἐπικερδῆ διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς κερδίζει, τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, διὰ νὰ δύναται νὰ λέγῃ καὶ νὰ γράφῃ πρὸς ἐκείνους, πρὸς τοὺς ὁποίους κηρύσσει τὸν Χριστόν δωρεάν: «Αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρεαῖς μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί» (Πραξ. κ' 34).

Ἐν Κορίνθῳ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου εὗρε σπουδαϊοτάτην ἀπήχησιν. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσα Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου καθημερινῶς αὐξάνεται εἰς πλῆθος καὶ πνευματικότητα. Μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὸ κήρυγμά του εὐρίσκει πλουσίαν ἀναπόκρισιν, οὐχὶ μόνον μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀρχόντων καὶ ἄλλων σημαινόντων Κορινθίων. Σπουδαῖα ὀνόματα Κορινθίων πιστευσάντων εἰς Χριστόν διὰ τοῦ κήρυγματος τοῦ Παύλου ἀναφέρονται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέραν κατέχει θέσιν τὸ ὄνομα τῆς εὐκαταστάτου Χλόης, ἣτις πληροφορεῖ τὸν Παῦλον περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης καταστάσεως ἐν Κορίνθῳ καὶ βάσει τῶν πληροφοριῶν αὐτῆς, γράφει οὗτος τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν του. Ὡς συνήθως κατὰ τὰς περιόδους τοῦ Παύλου ἐξέλεγε γιὰ τὸ κήρυγμά του μεγάλα ἀστικά κέντρα, ἵνα ἐξ αὐτῶν μεταδοθῇ τὸ κήρυγμα εὐκόλως καὶ εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐξαρτωμένας ἐπαρχίας διὰ τῆς καθημερινῆς ἐπικοινωνίας τῶν κατοίκων. Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς αὐτόν ἐξέλεξε καὶ τὴν Κόρινθον. Διὰ τῆς Κορίνθου ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου διαχετεύεται εἰς ὅλην τὴν Κορινθίαν καὶ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Πελοποννήσου. Ἄμα τῇ ἀφίξει του εἰς ἑκαστον σπουδαῖον ἀστικὸν κέντρον, ὁ Παῦλος προσέρχεται εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν Συναγωγὴν, ὅπου θὰ συναντήσῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς του καὶ θὰ κηρύξῃ τὸν Χριστόν, πρῶτον εἰς τὰ πρόδοτα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Ἐκεῖ θὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν, διότι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶναι ὅλοι ἐπιδεκτικοὶ εἰς τὸ κήρυγμα τῆς παγκοσμιότητος τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Παῦλος θὰ ἐκδιωχθῇ ἐκ τῆς Συναγωγῆς, ἀφοῦ ὅμως θὰ ἔχῃ γνωρισθῇ ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν προσελύτων ἐθνικῶν, οἵτινες ἱκανοποιημένοι, διότι, συμφώνως πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ σωτηρία ἀνήκει καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, θὰ φέρουν τὸν Παῦλον εἰς ἐπαφὴν καὶ μετ' ἄλλων Ἐθνικῶν. Ἦδη ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν κηρύττει πρὸς αὐτοὺς καὶ εὐρίσκει συνήθως κατάλληλον καὶ ἔτοιμον ἄγγρόν πρὸς σπαράν. Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη καὶ ἐν Κορίνθῳ. Οἱ Ἰουδαῖοι, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντιδρῶν εἰς τὸ κήρυγμα καὶ ὀδηγοῦν τὸν Παῦλον, ὡς διδάσκοντα νέαν θρησκείαν, πρὸ τοῦ Ἀνθυπάτου Γαλλίωνος, τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ Ρωμαίου ἀρχοντος, ἀδελφοῦ



Ἦς συγγάλλωμε καὶ ἤς τραγουδοῦμε

Τοῦ Πανερωτάτου Μητροπολίτου Ἱεραπόλεως
ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΠΟΛΥΖΩΓΙΔΟΥ

Οἱ ὕμνοι - ᾠδαί εἶναι μέρος τῆς Θείας Λατρείας. Ἀποτελοῦν κεντρικόν στοιχεῖον τῆς. Εἶναι ἐκδήλωσις τῆς ἀνθρωπίνης πίστεως. Κατέχουν πρωτίστην θέσιν καὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν θαθεῖαν ἀνθρωπίνην μουσικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἡ οὐσία τοῦ κόσμου, ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Καλύπτουν τὴν ὅλην συνθήκην τῆς θρησκευτικῆς μας ζωῆς. Εἶναι ἡ καρδιά τῆς Ὁρθοδόξου ζωῆς.

Ἐπάρχουν ὕμνοι διὰ κάθε ἐποχὴν διὰ κάθε ὑπόθεσιν, διὰ κάθε περίπτωσιν, χαρᾶς ἢ λύπης ἢ μοναχικότητος, δι' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἐπικάριοι. Ἐπάρχουν ὕμνοι σχετιζόμενοι μὲ τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς θλίψεις. Ἐπάρχουν ὕμνοι εὐχαριστιῶν καὶ ἐξυμώσεων. Εἰς στιγμὰς ἀγωνίας ὑπάρχει ὕμνος πού ἀναπηδᾷ εἰς τὸν νοῦν μας μὲ ἐλπίδα καὶ μᾶς δίδει μεγάλην ἐνίσχυσιν.

Κατὰ τὴν παράδοσιν ὅταν τὸ Ὑπερωκεάνειον Τιτανικός ἐβυθίζετο κατὰ τὸ 1912 μὲ πνιγμόν τουλάχιστον 1.400 προσώπων, ἡ ὁρχήστρα τοῦ πλοίου ἔψαλλε τὸ «Πλησιέστερά Σου Θεέ μου» καὶ ὅλοι οἱ ἐπιβάται καὶ τὸ πλήρωμα συνετραγουδοῦσαν καθ' ὅλην τὴν στιγμὴν πού τὸ πλοῖον ἐβυθίζετο.

Ἀπὸ τὸ Βιβλίον τῆς Γενέσεως μέχρι τοῦ Βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως εἰς τὴν Παλαιάν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ὑπάρχει κάποια ᾠδὴ πού ἀντανάκλᾳ εἰς ἓνα Ἱερόν Ὑμνον. Τὰ Τέσσαρα Εὐαγγελικά κείμενα καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ καὶ αἱ Πράξεις κάμνουν νόξιν πρὸς Ἱεροὺς Ὑμνους καὶ εἰς τὸν Ἀπ. Παῦλον ὀφειλομένην τὸ γεγονὸς πού κινουμένην πρὸς τὸς ὕμνους. Οἱ νεώτεροι Μουσικοί Συγγραφεῖς Μπάχ, Χέιτελ - Χέιντεν καὶ ἄλλοι μᾶς ἔδωκαν τῆς θρησκευτικῆς των μουσικότητος δείγματα δυνατά. Οἱ ἀρχαιότεροι ὅμως μᾶς ἔδωκαν, ὡς γνωστόν, τὸ αἰώνιον Βιβλίον τῶν Ψαλμῶν. Οἱ

150 ψαλμοὶ πού πολλοὶ ἀποδίδονται εἰς τὸν Βασιλέα Δαβὶδ, ἐψάλλοντο εἰς τὸν Ναόν τῶν Ἱεροσολύμων μὲ συνοδείαν μάλιστα ὀργάνων ἐγχόρδων.

Ἡ πρώτη - πρώτη Ἐκκλησία μας εἶχε υἱοθετήσει πολυλούς ἀπὸ τοὺς ὕμνους ἐκείνους πού ἐψάλλοντο εἰς τοὺς Ναοὺς μας κατὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν. Ὁ Ἱερός Ἀμβρόσιος εἰσήγαγε τὴν συνήθειαν τοῦ ψαλμίσματος τῶν ὕμνων δι' ὅλην τὴν περιοχὴν τῶν Μεδιολάνων. «Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον» μᾶς λέγει ὁ τελευταῖος, ὁ 150ὸς ψαλμός.

Πρέπει, κατὰ ταῦτα, νὰ ψάλλωμε ὅλοι μας μὲ τὸν Βυζαντινὸν Ψάλτη ἢ μὲ τὴν Χορωδίαν μας. Ἄς μὴ μᾶς ἐμποδίζει τυχόν ἐλάττωμα τῆς φωνῆς. Ὅσοι ὁμιλοῦν ἡμποροῦν καὶ νὰ ψάλλουν σιωπηλά, μὲ τρόπον. Πρέπει νὰ ψάλλωμε ἄφθονα καὶ μὲ θάρρος. Ὑπεράνω ὅλων νὰ ψάλλωμε πνευματικῶς, ἀποβλέποντες πρὸς τὸν Θεόν σὲ κάθε λέξη τοῦ τραγουδιοῦ μας μὲ σκοπὸν νὰ εὐχαριστήσωμε μᾶλλον Αὐτὸν παρὰ τὸν ἑαυτὸν μας.

Ἡ ζωτικότης τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔγκειται εἰς τοὺς Ὑμνους. Ἡ δυναμικὴ ἐξυψώσις των, ὁ τρυφερός λυρισμὸς των, ἡ θριαμβευτικὴ χαρὰ των, διωθεῖ θαθεῖα τὸν ἑαυτὸν μας κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν. Τὸ νὰ συμπάλλῃ κανεὶς μὲ τὸ ἐκκλησίασμα, ὡς ἐν σῶμα, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ συνδέῃ αὐτὸν μὲ τὸ ὅλον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο τόσον προσιπλὲς κατὰ τὴν ἐποχὴν καὶ τῶν Ἀποστόλων. «Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον» εἶναι αἱ τελευταῖαι δυναταὶ λέξεις τῶν ψαλμῶν. «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον» λέγουν. Πόσον ὠραία λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος «νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς» (Κολ. 3, 16).

τοῦ φιλοσόφου Σενέκα. Οὗτος ἀντιληφθεὶς τὸ σαθρόν τῆς κατηγορίας, πρὶν ἢ ὁ Παῦλος ἀπολογηθῇ, δηλώνει ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς μεταξὺ Ἰουδαίων θρησκευτικὰς διαφορὰς καὶ ἐκδιώκει τοὺς κατηγοροὺς τοῦ Παύλου. Οἱ παριστάμενοι Κορινθιοὶ Ἐθνικοί, κυρίως προσήλυτοι, ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Ἀνθυπάτου ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου Σωσθένους, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κύριος κατηγορὸς τοῦ Παύλου, ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ἐν τῇ πόλει Ἰουδαίων καὶ τὸν κτυποῦν πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ Γαλλίου, ὅστις οὐδόλως ἐπεμβάινει, ἀλλ' ἀπαθῶς παρακολουθεῖ τὸ ἐπεισόδιον. Πλὴν τῆς ἀντιδράσεως αὐτῆς τῶν Ἰουδαίων ἄλλην ἀξιόλογον τοιαύτην δὲν συνήνεγκεν ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ. Πάντως εἰς Κόρινθον ἔμεινεν οὗτος «ἐνικαιὸν καὶ μηνὰς ἕξ διδάσκων ἐν αὐταῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ», διότι ταῦτα ἐθεώρησεν ὡς ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶπε «οὐδ' ὀράματα ἐν νυκτὶ τῷ Παύλῳ» μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοὶ τοῦ κακῶσαι σε, διότι λαὸς ἐστὶ μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ» (Πράξ. ιη' 9 - 10).

Μετὰ δεκαοκτάμηνον παραμονὴν ὁ Παῦλος ἀναχωρεῖ ἐκ Κορίνθου διὰ νὰ ἐπανέλθῃ κατὰ τὸ 57 μ.χ. καὶ πάλιν εἰς τὴν προσφιλεῖ του πόλιν. Τὸ θερμὸν του ἐνδιαφέρον δι' αὐτὴν γίνεται φανερόν καὶ ἐκ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος κατὰ τὸ ὁποῖον παρέμεινεν ἐν αὐτῇ καὶ ἐκ τῆς δευτέρας ἐπισκέψεώς του καὶ ἐκ τῶν τριῶν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῶν του (ἢ μία δὲν διεσώθη), ἐν ταῖς ὁποῖαις ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μετ' οἰκειότητος, συμβουλεύων καὶ ἐλέγχων καὶ διδάσκων, ἄλλοτε μετ' ἡπιότητος καὶ ἄλλοτε μετ' αὐστηρότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ στοργῆς καὶ ἀγάπης οὐ τῆς τυχοῦσης.

Οἱ πνευματικοὶ δεσμοὶ τοῦ Παύλου μετὰ τῶν Κορινθίων ὑπῆρξαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι δεσμοὶ ἐξόχου Πνευματικοῦ Πατρὸς πρὸς λίαν ἀγαπητὰ πνευματικὰ τέκνα.

Αὐτὸ δημιουργεῖ σοβαρὰς ὑποχρεώσεις τῶν προφίλεστων Κορινθίων πρὸς τε τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, τὸν Πολιοῦχον Προστάτην των, καὶ πρὸς Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ὁ Παῦλος ἀπεκάλυψε πρὸς αὐτοὺς.

Ι.Γ.Τ.



50 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδημίας του (1942 - 1992)

† Πρωτοπρεσβύτερος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠ. ΜΑΚΡΗΣ 1871 - 1942

Τοῦ ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ
Ἐπιτίμου Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μ.Ε.

«... Ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρήλθεν, ὁ ὑετός ἀπῆλθεν,
» ἐπορεύθη ἐαυτῷ. Τὰ ἄνθη ὥφθη ἐν τῇ γῇ.
» καιρός τῆς τομῆς ἐφθασεν, φωνὴ τῆς
» τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν. Ἡ
» σικκὴ ἐξήνεγκεν ὀλύνθους αὐτῆς, αἱ
» ὄμβροι κυπρίζουσιν. Ἐδωκαν ὁσμήν».

(Ἄσμα Ἀσμάτων δ' 11 - 13)

Πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ (24.8.1942 - 24.8.1992) καὶ ἑκατὸν περίπου ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του (1871 - 1991), θεωρῶ καθήκον ἱερόν, εὐγνωμον πνευματικόν αὐτοῦ τέκνον, νά δημοσιεύσω, εὐλαβεῖς ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ποιμαντικῆς δραστηριότητος καὶ προσφοράς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ μακαριστοῦ πνευματικοῦ μου πατρός καὶ προστάτου, Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Μακρῆ.

Τὸ ἐπιλεγέν Γραφικόν χωρίον τοῦ Ἀσματος τῶν Ἀσμάτων τοῦ Σολομῶντος, διὰ νά χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῶν ἀναμνήσεων αὐτῶν, φρονῶ, ὅτι ἔχει ἀπόλυτον ἐφαρμογὴν εἰς τὴν περίστασιν, ὡς, ἐν τέλει, θά ἀντιληφθῇ ὁ ἀναγνώστης.

Ὁ παππὰ - Μακρῆς (οὕτως ἦτο γνωστός ἐν Πειραιεῖ) ἔζησεν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν παχυλὴ ἀγνοία ἐβασίλευεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀρθὴν γνῶσιν τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ζωῆς. Διάφορα αἰτία εἶχον συντελέσει πρὸς τοῦτο, ὧν πρῶτον καὶ κύριον ἦ τετρακοσασετὶς δουλεία ὑπὸ τὸν Τουρκοκὸν ζυγόν.

Τὸ Θεῖον Κήρυγμα ἦτο σπάνιον καὶ οἱ ἐργάται του σχεδὸν ἀνύπαρκτοι. Τὸ Ἱερόν Εὐαγγέλιον ἔθεωρετο ἐκ μέρους τῶν πιστῶν, ὡς Ἱερόν Σκεῦος ἀσημύδωτον εἰς τὸν Ἱερόν Ναόν. Καὶ ἐάν, εἰς τινὰς οἰκογενεῖας εὐσεβεῖς ὑπῆρχεν εἰς τὸ εἰκονοστάσιον τὸ λεγόμενον Τετραδόγγελον (1), οὐχὶ πρὸς μελέτην ἢ καὶ ἀπλὴν ἀνάγνωσιν, ἀλλὰ ἵνα, εἰς ὥρας ἀνάγκης, μεταφερθῇ ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς μητρός ἢ μάμμης παρὰ τὴν κλίνην βαρέως ἀσθενοῦντος μέλους τῆς οἰκογενείας πρὸς ταχείαν ἀνάρρωσιν καὶ σωματικὴν σωτηρίαν τούτου καὶ ἰδίως παρὰ τὴν κλίνην ἐπι-

τόκου, καθ' ἣν ὥραν ἐπλησίαζεν ὁ τοκετός, ἵνα διευκολυνθῇ οὗτος. Δηλαδή, τοῦτο, ὅπου ὑπῆρχεν, ἔθεωρετο εἶδος φυλακτοῦ. Ἡ Ἀ γ ί α Γ ρ α φ ή, γενικῶς, εἰς χεῖρας τῶν πιστῶν, — δηλαδή ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς κατ' ἰδίαν ἢ καὶ μετ' ἄλλων χριστιανῶν, ὡς συμβαίνει εὐρύτατα σήμερον, — χωρὶς νά ἀποτελῇ τοῦτο ὑπερβολήν, ἔθεωρετο Προτεσταντισμός καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Διοικήσεως Ἐκκλησίας. Εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θεῆας Εὐχαριστίας προσήρχοντο καὶ αὐτοὶ εἰσέτι οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοί, ἀπαξ ἢ δις ἢ τρίς τοῦ ἔτους, ἦτοι: Τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα καὶ τῆς Παναγίας, τὸν δεκαπενταύγουστον. Τὸ πλεόν τούτου ἔθεωρετο ἀσεβεία πρὸς τὸ Μυστήριον. Πρέπει δέ νά σημειωθῇ, ὅτι τοῦτο συνέβαινε διὰ λόγους βαθυτάτου σεβασμοῦ πρὸς τὸ Ἱερόν τοῦτο Μυστήριον. Εὐσέβεια καὶ εὐσεβεῖς ὑπῆρχον, ἀναμνησθητέως, κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν ἐποχὴν. Εὐσεβεῖς περισσότεροι ἀπὸ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Δέν ἀμιλῶμεν, λοιπόν, περὶ ἀσεβείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ περὶ ἀγνοίας τῆς ὀρθῆς πίστεως, τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας, τῆς θρησκείας μας.

Τὸ ὑποχρεωτικόν ἐπίσης Μυστήριον τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως καὶ διὰ τοὺς εὐσεβεῖς εἰσέτι χριστιανούς, ἦτο σχεδὸν ἀνύπαρκτον ἢ ἔστω προαιρετικόν. Τοῦτο εἶχεν ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς συγχωρητικῆς εὐχῆς (ἀνευ ἐξαγορεύσεως τινός), τὴν ὅποιαν ἀνεγίνωσκεν ὁ ἱερεὺς (καὶ μάλιστα μετὰ φιλοδωρήματος) ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ τῶν κεφαλῶν συλλήβδην, τῶν προσερχομένων πιστῶν, ἵνα ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει τοῦ τε ἱερέως καὶ τῶν πιστῶν προσέλθουν εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας. «Καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλήφει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος...» περὶ πολλῶν καὶ παικίλων ἀτόπων, ἀγνοίας ἔνεκεν.

Ἡ ἀργία τῆς Κυριακῆς ἦτο ἀγνωστος σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα. Εἰργάζοντο οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ δέκα καὶ δώδεκα καὶ δεκατέσσαρας ὥρας τὸ εἰκοσιτετράωρον, καὶ αὐτὴν εἰσέτι τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, καθ' ἣν κατέπαιον ὁ Θεός ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ ἡγίασεν αὐτήν.

✱

1. Εὐαγγελιστᾶριον μικροῦ σχήματος περιέχον τὰς περικοπὰς τῶν Εὐαγγελίων μόνον καὶ ὄχι καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης.

Ὁ Γεώργιος Μακρῆς πρὸ τῆς τριαντῆς καταστάσεως, λαϊκός εἰσέτι, ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν. Τὸ Θ. Κή-

ριγμα, γραπτόν καί προφορικόν, ὑπῆρξε τό πρῶτον μέσον καί ἡ ἀρχή τῆς ἐργασίας του. Ἦρχισε νά κηρύττει καί νά γράφει. Εἰς ἡλικίαν 20 περίπου ἐτῶν εἶναι δόκιμος ἱεροκήρυξ ὑπό τῆς εὐλογίας τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Γερμανοῦ τοῦ Καλλιγᾶ. Τήν ἐποχὴν ἡ κείνην εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ἡ εὐλογημένη ἐργασία τῆς «Ἀναπλάσεως». Εἶχεν ἀρχίσει νά ὑποφώσκει τό λεγόμενον Νεοελληνικόν Χριστιανικόν Κίνημα. Ὁ λαϊκός εἰσέτι Γεώργιος Μακρῆς γνωρίζει τοὺς μακαριστοὺς ἐργάτας τοῦ ἀμπελώνος τοῦ Κυρίου Κ. Διουλησιᾶν καί Μιχ. Γαλανόν. Τῇ προτροπῇ τούτων, πρῶτος αὐτός, ὁργανώνει ἐκ μέρους τοῦ συλλόγου τῆς Ἀναπλάσεως, ἐν Πειραιεῖ, τό τακτικόν Θ. Κήρυγμα. Μετ' αὐτοῦ συνεργάζεται, διάκονος τότε, ὁ μετ' ἔπειτα Μητροπολίτης Καλαβρύτων Τιμόθεος Ἀναστασίου. Εἰς τὸν Γεώργιον Μακρῆν ὀφείλεται ἡ ἰδρυσις, ἐν Πειραιεῖ, τοῦ πρώτου Κατηχητικοῦ Σχολείου ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν σημερινήν του μορφήν (1896), ὡς τιμήματος τῆς «Ἀναπλάσεως» μέ 400 μαθητάς. Τό 1893 ἐκδίδει τό περιοδικόν «Χριστιανική Ἀλήθεια» καί ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τοῦ 1899 καί τὴν «Ἀναμόρφωσιν». Τά περιεχόμενα τῶν ἐξόχως ἐποικοδομητικῶν αὐτῶν περιοδικῶν ἀποτελοῦν ἱκανὴν ἀπόδειξιν τῆς τε θεολογικῆς καί τῆς θύραθεν μορφώσεως καί τοῦ κατάρτισμου τοῦ Γεωργίου Μακρῆ.

Ταῦτα πάντα, ἀναμφισβητήτως, μαρτυροῦν καί τὸν ἐν-θερμον ζῆλον του καί φανεροῦν τὴν «κλίσιν» αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἱερωσύνην καί τὴν ὀριστικὴν «κλήσιν» αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τό Ἅγιον Θυσιαστήριον. Εἶχε πεισθῇ πλέον ὁ Γεώργιος Μακρῆς, ὅτι χωρὶς τοῦ εὐλογημένου ράσου, μικρά θά ἀπέβαιναν ἡ προσφορά του εἰς τὸν Ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Εἶχε πεισθῇ σαφῶς ὅτι ἀνευ τῆς χάριτος τῆς Ἱερωσύνης, ἐλαχίστη θά ἦτο ἡ συμβολή του εἰς τό κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, εἰς τό κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῆς ἱεραποστολῆς, τῆς ἐξαπλώσεως, δηλονότι, τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἦλθε, λοιπόν, τό πλήρωμα τοῦ χρόνου. Τὴν 16ην Μαΐου 1907, Τετάρτην τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, ὁ Γεώργιος προσχειρίζετο, ἐντολῇ τοῦ Ἀθηνῶν Θεοκλήτου τοῦ Α', εἰς διάκονον διὰ χεῖρὸς τοῦ πρώην Κυθῆρων Εὐθυμίου τοῦ Καθαθᾶ, εἰς τό Συνοδικόν Παρεκκλήσιον Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, τὴν Κυριακὴν δὲ τῆς Σαμαρείτιδος (25.5.1907) ἀνήρχετο εἰς τὸν δευτέρου βαθμοῦ τῆς Ἱερωσύνης διὰ χειρῶν τοῦ Πενταπόλεως Νεκταρίου Κεφαλᾶ, τοῦ σήμερον τιμωμένου ὡς Ἀγίου τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ χειροτονία ἔλαβε χώραν εἰς τὸν Ἱ. Ν. Ἀγίου Νικολάου Πειραιῶς, εἰς ὃν ἐτοποθετήθη προσωρινῶς ὡς ἐφημέριος μέχρι ἀποπερατώσεως τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίου Βασιλείου Πειραιῶς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1909 ἀνέλαβε πλέον ὑπηρεσίαν ὀριστικῶς ὡς ἐφημέριος εἰς τὸν Ἅγιον Βασιλεῖον, ἔνθα ὑπηρέτησε τό Θυσιαστήριον μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν 24ην Αὐγούστου 1942.

Ὁ Ἱ. Ν. Ἀγίου Βασιλείου Πειραιῶς ὑπῆρξεν ἀπὸ τοῦ 1909, ἦτοι ἐπὶ 33 συναπτά ἔτη τό ὀρμητήριον τοῦ παπα - Μακρῆ, τό κέντρον τῆς ἐφημεριακῆς καί ἱεραποστολικῆς του δράσεως καί ζωῆς. Οὐδέποτε ἀπεμακρύνθη τῆς Ἑνορίας του, παρά τὰς δλεαστικὰς προτάσεις τῶν ἐκάστοτε Προκαθημένων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν διὰ τοποθέτησίν του εἰς πλέον σημαντικὰς θέσεις, ἐξ ἐπόψεως προβολῆς καί οἰκονομικῆς ἀνέσεως. Παπα - Μακρῆς καί ἑνορία Ἀγίου Βασιλείου Πειραιῶς, οὐδέποτε ἀπεχωρίσθησαν, ἔχοντες ἀμφότεροι ὡς κοινόν προσόν τὴν πτωχείαν. Εἴς αὐτοῦ, λοιπόν, τοῦ φρουρίου ἡγωνίσθη τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν καί ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπαρξέως ἐπέσε μαχόμενος νικηφόρος.

Ἐν τῷ Ναφ τοῦ Ἀγίου Βασιλείου ἀπέβη ἀληθὴς λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου καί ἄριστος τελεουργὸς τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων, λαὸν ἱκανὸς Πνευματικὸς πατήρ καί ἐξομολόγος, κατευθύνων κοπιῶσας καί πεφορτισμένας ψυχὰς πλησίον Ἐκκλῆνου, Ὅστις τὸν κατέστησεν Οἰκονόμον τῆς Θ. Χάριτος. Ἦσκησε τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης πρὸς πάντας καί ἰδιαιτέρως πρὸς τοὺς ἐνδσεῖς μετὰ διακρίσεως, ἄριστος διοικητὴς ἐπετέλεσε πλήρως τό ἀγιαστικόν, τό διδασκτικόν καί τό διοικητικόν κα-

θήκιον τοῦ κληρικοῦ, εἰς βάρος πολλῶν τῆς ὑγείας του καί αὐτῆς ταύτης τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας του. Ἀπέκτεσε ἑπτὰ τέκνα, τὰ ὅποια ἐμόρφωσεν ἐπιστημονικῶς καί ἀπέθανε πτωχὸς κυριολεκτικῶς.

Ἡ προσφορά του ὡς ἱεραποστόλου καί ἐφημερίου ἱεραποφόρησε καί ὑπολογίσθη καί ὑψίσθη παρὰ τοῦ Χορηγοῦ παντός τελείου δωρημάτων. Σήμερον τό Θ. Κήρυγμα ἔχει πλέον τὴν θέσιν του, ὡς κύριον στοιχεῖον τῆς Θ. Λατρείας καί εἰς σημαντικὸς ἀγωνιστὴς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τούτου τοῦ ἔργου εἰς τὴν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν εἶναι, ἀναμφισβητήτως, καί ὁ παπα - Μακρῆς. Τό Εὐαγγέλιον κυκλοφορεῖ εἰς δισεκατομύρια ἀντίτυπα ἀνὰ τὸν κόσμον καί εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν Χριστιανῶν. Ἡ τακτικὴ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι διὰ χιλιάδας πιστῶν προσφιλεῖς ἀπασχόλησις. Τούτο ἀκριβῶς ὑπῆρξε κύριον μέλημα τοῦ πατρός Γεωργίου καί ἀνήκει εἰς αὐτὸν μέγα μέρος τουλάχιστον, διὰ τὸν Ἑλλαδικόν χώρον. Τό Μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, καί ὅχι τῆς συχωρητικῆς εὐχῆς τοῦ παπᾶ, ἔλαβε τὴν πραγματικὴν του θέσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καί μεταξὺ τῶν πιστῶν. Πλήθη Χριστιανῶν, προσέρχονται εἰς αὐτὸ ἀναμείνοντα μετ' ὑπεμονῆς εἰς τὴν σειράν, διὰ νά ἐξομολογηθοῦν καί διὰ νά ἀπαλλαγοῦν ἐκ τοῦ φορτίου τῆς ἁμαρτίας. Εἰς ἐκ τῶν σπουδαίων ἀγωνιστῶν καί διὰ τό σωτήριον αὐτοῦ ἐπίτευγμα, μεταξὺ ἄλλων, εἶναι καί ὁ παπα - Μακρῆς. Ἡ μεγάλῃ προσπάθειά του διὰ νά πληροφορηθοῦν οἱ πιστοί, ὅτι ἡ συχνή Θ. Μετάληψις εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν ὅ,τι ἡ τροφή διὰ τό σῶμα, ἀπέδωκεν ἑκατονταπλασίονα καρπὸν καί σήμερον παρατηροῦμεν μετὰ δεδικαιολογημένης ἱερᾶς ἱκανοποιήσεως νά προσέρχονται εἰς πᾶσαν Θ. Λειτουργίαν πολλοὶ πιστοὶ καί, νέει μάλιστα κατὰ τὴν ἡλικίαν, εἰς τό ἀπαραίτητον διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν Μυστήριον.

Ἀλλὰ καί ἡ καθιέρωσις τῆς Κυριακῆς ἀργίας εὗρεν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐπικράτησίν της σημασιφόρον καί θαρραλέον ἀγωνιστὴν καί κήρυκα αὐτόν.

Ἡ προσφορά του εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω καταφαίνεται καί ἐκ τῶν γραπτῶν αὐτοῦ κεμένων. Ἰδοὺ τινὰ ἐξ αὐτῶν: Α' 1) Ὁδηγὸς ἐξομολογουμένου Χριστιανοῦ. 2) Ὁ ἀγιασμός ἡμῶν. 3) Ἡ Κυριακὴ ἀργία καί ὁ ἀγιασμός αὐτῆς. 4) Σχολικόν ἐγχειρίδιον Λειτουργικῆς. 5) Καταστατικόν Πρόγραμμα τῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος «Ἐποικοδομῆς καί Ἑλπίδος (Χ.Α.Ε.Ε.). Β' Περιοδικά: 1) «Χριστιανική Ἀλήθεια». 2) «Ἀναμόρφωσις». 3) «Ἡ Σημαία τῆς Ἀνορθώσεως». Γ' Συνεργασία εἰς περιοδικά: 1) «Ἀνάπλασις». 2) «Φωνὴ Κυρίου». 3) «Ἱερὸς Σύνδεσμος» (Δ/ντῆς 1932 - 37). 4) Ἐφημερίς «Σφαῖρα» τοῦ Πειραιῶς.

✱

Σημαίνοντες Ἱεράρχαι, καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, δόκιμοι συγγραφεῖς ἔγραφαν διὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ παπα - Μακρῆ καί διὰ τὴν προσφορὰν αὐτοῦ εἰς τε τὴν Ἐκκλησίαν καί εἰς τὴν κοινωνίαν.

Καί πάντα ταῦτα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς συνήθιζε νά λέγῃ καί νά ἐπαναλαμβάνῃ ὁ ἴδιος. Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παντελεήμων Παπαγεωργίου, ὑπηρέτησας μετ' αὐτοῦ εἰς τό Ἱερὸν Θυσιαστήριον τοῦ Ἀγίου Βασιλείου ὡς διάκονος, γράφει εἰς τεύχος - ἀφιέρωμα διὰ τὸν παπα - Μακρῆ, τὰ ἐξῆς: «Εἶχε καί τό μέγα προσόν νά εἶναι πρὸς τὴν προϊσταμένην αὐτοῦ Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν πειθαρχικώτατος καί ταπεινότατος, νά αἰσθάνεται θαυμάσια πᾶσαν πρὸς αὐτόν Ἐκκλησιαστικὴν τιμὴν, νά παρέχῃ προθύμως πᾶσαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας αἰτουμένην παρ' αὐτοῦ ὑπηρεσίαν καί νά συνεργάζεται ἁρμονικῶς μετὰ τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ὀριζομένων κληρικῶν».

Ὁ αἰδίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, κατὰ τὴν τιμητικὴν διὰ τὸν

παπα - Μακρήν ἐκδήλωσιν —Εἰκοσιπενταετηρὶς ποιμαντικῆς διακονίας 1932— «ὠμίλησε περὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἐορτάζοντος καὶ ἐξέφρασε πρὸς αὐτὸν τὴν εὐαρέσκειαν καὶ τὰς εὐχὰς τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας. Ἀνεμνήσθη ὁ μακαριστὸς ἐκεῖνος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρὸς πεντηκονταετίας πλήρους σιγῆς τοῦ ἱεροῦ Ἀμιδῶνος καὶ ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του, διότι ὁ ἐορτάζων ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ἐργατῶν τοῦ Θεοῦ Κηρύγματος. Ἰδιαιτέρως ἐτόνισε τὴν λεπτομέρειαν ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ πατρὸς Μακρῆ διεξήχθη ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν ἀρρήκτῳ συνδέσμῳ πρὸς Αὐτήν, εἰς τὸ σημεῖον δὲ τούτοις ἀπέδωκε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, διότι ἀνταπεκρίθη οὕτως εἰς μίαν πραγματικὴν ἱστορικὴν ἀνάγκην. Ἐξεδήλωσε τέλος, τὴν χαρὰν τοῦ διὰ τὴν παρατηρουμένην σήμερον ἀνθισιν τοῦ Θεοῦ Κηρύγματος».

✱

Λίαν σημαντικὸν πνευματικὸν ἔργον τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου πατρὸς Γεωργίου Μακρῆ ὑπῆρξεν ἡ ἵδρυσις ὑπ' αὐτοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος Ἑποικοδομῆς καὶ Ἑλπίδος (Χ.Α.Ε.Ε.). Ἀλλὰ δὲν θά ἤρκαυν παλλαὶ σελίδες, ἵνα καὶ περὶ αὐτοῦ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα. Ὡς ἐλπίζωμεν ὅμως, ὅτι, ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τοῦ Πειραιῶς θά περιλάβῃ εἰς τὰς δέλτους αὐτῆς καὶ περὶ τῆς ὄντως σημαντικῆς, ἀθορύβου δέ, πνευματικῆς ταύτης κυψέλης.

✱

Τὰ ἐν τῇ παρόντι περιληφθέντα ἀποτελοῦν ψήγματα μόνον χρυσοῦ, τὰ ὅποια ἐπέτρεψεν ὁ χώρος τοῦ μετὰ χειρὸς τεύχους νὰ μεταφερθοῦν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ χρυσοφόρου πνευματικοῦ ποταμοῦ, ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν πηγῶν τῆς καρδίας καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ ἀεμινήστου ἐκεῖνου γέροντος πνευματικοῦ πατρὸς, κατέκλυσε καὶ ἐδρόσι-

σε καὶ ἐπότισεν ἐπωφελῶς οὐχὶ μόνον τὸν πνευματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑμπορικόν καὶ τὸν βιομηχανικόν καὶ τὸν ναυτικόν Πειραιᾶ, κατήρδευσε τὰς καρδίας καὶ ἀνέψυξε τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, ἀπετέλεσε δὲ καὶ τὸ ὑπόβαθρον τῆς σημερινῆς ἀναμφισβήτητος, ἀξιολόγου θρησκευτικῆς ζωῆς, τὴν ὅποιαν ἀνανέωσε καὶ ἐδραστηριοποίησε καὶ ἐπεξέτεινε καὶ εἰς νέους τομείς καὶ κατευθύνει ἡ Πειραικὴ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Ποιμενάρχου αὐτῆς.

✱

Ἰδοὺ διατί ἐν ἐπικεφαλίδι τοῦ παρόντος ἀρθροῦ ἐτέθη τὸ Γραφικὸν χωρίον τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων. Δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν μετὰ τοῦ ἱεροῦ ποιητοῦ, ὅτι ὄντως «ὁ χεῖμὼν» ὁ παγερὸς τῆς ἀγνοίας τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ παρήλθε καὶ τὸ κήρυγμα ἀνθεῖ καὶ ἡ κατήχησις προσδεύει εἰς ὁλόκληρον τὴν ἑκτασιν τῆς Πατρίδος μας. Ἡ Χριστιανικὴ κλήσις πρὸς εὐαγγελισμόν τῶν ψυχῶν καὶ πρὸς ἑμπρακτον ἁσκησιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου «πορευθέντες μαθητεύσατε...», ἀλλὰ καὶ τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης εὐρίσκεται ἐν δράσει. Αἱ δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας, κατ' ἐπιτυχὴ παρατήρησιν συγχρόνου πνευματικῆς προσωπικότητος, ὁργανοῦνται «καυρὸς τῆς τομῆς ἐφθακεν, φωνὴ τῆς τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν». Εἶναι ὅμως ἀνάγκη συλλογῆς τῶν καρπῶν. Τί καὶ ἂν «ἡ συκὴ ἐξήνεγκεν ὀλύνθους αὐτῆς» καὶ «αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν» καὶ «ἔδωκαν ὀσμήν», ἂν λείψῃ τῶν καρπῶν τούτων ἡ ἀξιοποίησις; Ποία ἄλλη δὲ δύναμις, ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἔχει τὸ καθήκον καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸν πλούσιον αὐτὸν πνευματικὸν ἀμπελὸν καὶ νὰ μερμινήσῃ διὰ τὸν πολλαπλασιασμόν του καὶ νὰ τὸν προωθήσῃ πρὸς τοὺς διψῶντας καὶ πεφορτισμένους πιστοὺς, καθὼς ὁ πατὴρ Γεώργιος ἐπίστευε καὶ ὠραματίζετο; Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.

Ι.Γ.Τ.





ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

«20 Τότε προσήλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. 21 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· τί θέλεις; λέγει αὐτῷ· εἰπέ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἰς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 22 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ· δυνάμεθα. 23 καὶ λέγει αὐτοῖς· τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσει ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου. 24 καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. 25 ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν· οἶδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. 26 οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος, 27 καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος. 28 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν». (Ματθ. κ' 20 - 28).

Πόσον ἀνταποκρίνεται τὸ περιεχόμενον τῆς περικοπῆς πρὸς ἐκείνους πού ἀληθῶς ἐκτιμῶν εἰς τὴν ζωὴν τῶν τὰ διάφορα ἀξιώματα! Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν τὰ ἐπιδιώκουν, καὶ ἂν τὰ ἀποκτήσουν, συναισθανόμενοι βαθύτατα τὴν εὐθύνην πού φέρουν μετὰ φόβου καὶ ταπεινώσεως, ἀναλαμβάνουν αὐτά. Δὲν ἐπιδεικνύονται. Δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ ἐγωϊστικά των ἐλατήρια, οὔτε διὰ νὰ τὰ ἐκμεταλλευθοῦν πρὸς πλουτισμόν καὶ δόξαν ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων.

Πάντοτε ὑπάρχει κίνδυνος παρεκλίσεως ἥτις ὁδηγεῖ εἰς καταδυναστευσιν, εἰς ἀπάτην καὶ εἰς πλείστα ἄλλα κακά! Παρουσιάζει δὲ τοὺς ἐπιθυμούντας μετ' ἐπιμονῆς πολλάκις τὰς ἀνθρωπίνους τιμὰς καὶ δόξας, στερουμένας κατανόσεως τῆς ζωῆς καὶ τῶν διαφορῶν ἐκδηλώσεως αὐτῆς, καὶ μὴ κατανοοῦντας τὰ δημιουργούμενα ἐξ αὐτῶν ἐμπόδια διὰ τὴν πνευματικὴν κατάρτησιν αὐτῶν. Ἀλλ' ὅς ἐξετάσωμεν τὸν παρόντα διάλογον τοῦ Κυρίου, μετὰ τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.

Δὲν τολμῶν ἀπ' εὐθείας οἱ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης νὰ ζητήσουν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶχεν τὸ θάρρος νὰ ζητήσῃ ἡ μητέρα τους. Διησθάνοντο ὅτι δὲν ἤρμοζε τοῦτο εἰς αὐτούς. Ἦτο ἐκτός τῆς πνευματικότητος τὴν ὅποιαν ἀπότην ὁ Ἰησοῦς. Ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἀποστολήν των, χάριν τῆς ὁποίας τοὺς προπαρασκεύαζεν ὁ Κύριος. Δὲν εἶχαν τὸν διεισδυτικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα νὰ συλλάβουν τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν τῆς ἀποστολῆς των καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς ἐπιβαλλομένης θυσίας. Κατὰ μείζονα δὲ λόγον ἡ μητέρα αὐτῶν ἦτις ἔσπευσεν νὰ πέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ «ἵνα καθίσωσιν οἱ δύο υἱοί τῆς ἐκ δεξιῶν Του καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων Του ἐν τῇ βασιλείᾳ Του». Τὸ «οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε» τοῦ Κυρίου εἶναι ὄχι μόνον ἄρνησις εἰς τὸ αἰτήμα τους ἀλλὰ καὶ πόσον μωρόν καὶ ἀπερίσκεπτον τὸ περιεχόμενον του εἶναι. Ἀποδεικνύει ἀκόμη πόσον ἀκόμη χονδρσείδεις ἦσαν αἱ ἀντιλήψεις αὐτῶν περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ πόσον ἑσπεροῦντο τοῦ θάθους ἐκείνου πού χρειάζεται νὰ ἔχη τις διὰ νὰ δημιουργήσῃ εἰς ἑαυτὸν τὰς προϋποθέσεις τῆς εἰσόδου του εἰς αὐτήν.

Ἦδη ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ αἰτήματός των, προβάλλει τὰς βασικὰς θυσίας αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ

καταστή κανεὶς ἱκανὸς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Πρέπει νὰ πείν τὸ ποτήριον τὸ ὅποιον ἐμελλε νὰ πῇ Ἐκεῖνος ἥτοι τὰς λύπας τὰς ὁποίας, ἐδοκίμασε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς μαθητάς του, τὴν μὴ κατανόησιν, τὴν δυσπιστίαν των, τὴν προδοσίαν, τὴν ἐγκατάλειψιν, τὰς μεταξὺ των διχογνωμίας καὶ τόσα ἄλλα ἅτινα ἐπλήρυνον τὴν πλήρη σπογγὴ καὶ ἀγάπης καρδίαν τοῦ Ἰησοῦ.

Πρέπει λοιπὸν καὶ αὐτοὶ νὰ προετοιμασθοῦν διὰ νὰ δεχθοῦν ταιαύτας ἐκδηλώσεις τῶν ἄλλων πρὸς αὐτούς, ἀκόμη δὲ τὰς προσηλακισμούς των ὁμοεθνῶν των, τὰς διαστροφὰς τῆς ἀληθείας ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τοὺς διωγμούς κατ' αὐτῶν, τὰς ἀχαριστίας τοῦ λαοῦ καὶ τὸ ἄστατον αὐτοῦ, καὶ τέλος τὸ μῖσος καὶ τὴν συκοφαντίαν. Ὅπως λοιπὸν Ἐκεῖνος ἐσῆρωσε πάντα ταῦτα, πρέπει καὶ αὐτοὶ νὰ σηκώσουν μέ ὑπαμονήν καὶ ἐγκρατέρησιν καὶ χαρὰν δύναται τις νὰ εἴπῃ, διότι δι' αὐτῶν καθαίρεται καὶ ἐξαγιάζεται ἡ ψυχὴ.

Ἀλλ' ὅμως ὁ Κύριος προβάλλει καὶ δευτέραν προϋπόθεσιν, τὴν τοῦ βαπτίσματος ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν. Ὅπως Ἐκεῖνος ἔφθασεν αἰμόφυρτος μέχρι τοῦ Σταυροῦ καὶ ὑπέστη τὸν πλέον ὀδυνηρὸν θάνατον ὡς ὁ ἔσχατος κακοῦργος, οὕτως πρέπει νὰ εἶναι προετοιμασμένοι καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες Αὐτόν. Παρὰ τὰς προϋποθέσεις ὅμως ταύτας δὲν πρόκειται καὶ αὐτοὶ νὰ τύχῃσι ἱκανοποιήσεως τοῦ αἰτήματός των, διότι τὸ θέμα τοῦτο εἶναι τοῦ οὐρανίου Πατρὸς Του.

Ἡ φιλοδοξία τῶν δύο μαθητῶν καὶ τῆς μητρὸς των, ἀμέσως εἶχε τὰς ἐπιπτώσεις τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν, οἵτινες ἠγανάκτησαν, καὶ τότε ὁ Κύριος ἐπιγραμματικῶς κλείει τὸν διάλογον διὰ τῶν στίχων 25 - 28 καὶ ἰδίως διὰ τῆς φράσεως «ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ἡμῶν διάκονος καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος, ὥσπερ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν».

Ἡ ταπεινώσις καὶ ἡ θυσία εἶναι αἱ θάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ στηριχθῶμεν διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

+ Μ.Ν.Δ.



ΕΚ ΠΡΟΣΦΑΤΟΥ ΑΦΟΡΜΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΑΥΣΙΝ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ*

Τό ζήτημα τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν εἶχεν ἤδη πρό τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν ἐμφανισθῆ εἰς τόν κοινωνικόν μας ὀρίζοντα, ἀλλά τό πνευματικόν τῆς πατρίδος μας κλίμα δέν ἠνέγκησε τότε οὔτε τήν καινοτομίαν αὐτήν οὔτε καί τήν σχετικήν συζήτησιν. Ἡ συζήτησις μόνον ἐπανελήφθη κατ' ἀραιά διαστήματα καί ἀκόμη πρό ἐλαχίστων ἐτῶν, πλὴν ἄνευ ἀποτελέσματος.

✱

Ἡ καύσις τῶν νεκρῶν εἶναι εἰδωλολατρικόν ἔθιμον, χρονολογούμενον ἀπό τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς καί χρησιμοποιούμενον παρά τοῖς Ἰνδογερμανικοῖς λαοῖς, μάλιστα δέ παρά τισιν Ἰνδοῖς, κατὰ μέγα δέ μέρος καί παρά τοῖς παλαιοῖς ἡμῶν προγόνοις. Τά αἷτια τοῦ ἔθιμου τούτου ἦσαν ἀφ' ἑνός μέν πρακτικῆς, ἀφ' ἑτέρου δέ θρησκευτικῆς φύσεως. Οἱ πρακτικοί λόγοι ἦσαν ἡ ἀνάγκη τῶν νομαδικῶν κατ' ἀρχάς λαῶν, οἱ ὅποιοι πρῶτοι ἐχρησιμοποίησαν, ὡς φαίνεται, τό ἔθιμον τοῦτο, ὅπως μετακινούμενοι ἀπό τόπου εἰς τόπον, ἔχουν μεθ' ἑαυτῶν τουλάχιστον τήν τέφραν τῶν προσφιλῶν τῶν νεκρῶν. Ὡς θρησκευτικοί δέ λόγοι δύνανται νά θεωρηθοῦν ὁ φόβος πρό τῶν νεκρῶν καί ἡ ἰδέα, ὅτι τό πῦρ καθαίρει τήν ψυχὴν καί προστατεύει αὐτήν δι' ὑψηλότεραν ἐπιδιώσιν. (Πρό τόν θάνατον τοῦ Ἡρακλέους καί τόν μῦθον τοῦ πεττηνοῦ Φοῖνικος).

Παρά τοῖς Ἑβραίοις, ὡς καί παρά τοῖς ἄλλοις Σημίταις, ἴσχυεν ὡς κανὼν (μέ ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις) ἡ ταφή τῶν νεκρῶν, τήν ὅποιαν ὑπέστη καί ὁ Κύριος. Ἀκριβῶς δέ τό παράδειγμα τοῦτο τοῦ Σωτῆρος ἀφ' ἑνός καί ἡ Χριστιανική πίστις ἀφ' ἑτέρου εἰς τήν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καί εἰς τό σῶμα ὡς κατοικητήριον τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καί ὅχι ὡς δεσμοτήριον τῆς ψυχῆς, συνετέλεσαν εἰς τήν ἐξοστράκισιν τοῦ ἔθιμου τῆς καύσεως, ὡς εἰδωλολατρικοῦ καί εἰς τήν καθιέρωσιν καί ἐμπέδωσιν τοῦ φιλανθρώπου ἔθιμου τῆς ταφῆς καθ' ἅπασαν τήν χριστιανικήν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων καί εἰς τήν συνύφασιν αὐτοῦ μεσά τῆς θρησκευτικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς τῶν διαφόρων χριστιανικῶν λαῶν.

ὑπό τήν ἐπίδρασιν ὅμως τῆς Ἀναγεννήσεως καί μάλιστα τοῦ λεγομένου Διαφωτισμοῦ ἤρχισεν ἡ ἀναβίωσις τοῦ ἔθιμου τῆς καύσεως ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ. Κατά τήν Γαλλικήν Ἐπανάστασιν ἐγένετο ἀπόπειρα ἐπιβολῆς τοῦ ἔθιμου καί καταργήσεως τῶν νεκροταφείων. Ἀπό δέ τῆς Γαλλίας, ὅπου τοῦτο ὑπεστηρίχθη ὑπό τοῦ BALZAC καί τοῦ GAUTIER

καί ἄλλων, μετεφευτεύθη ἡ κίνησις ὑπέρ τῆς καύσεως καί εἰς ἄλλας χώρας τῆς Δύσεως, καί δὴ εἰς τήν Ἰταλίαν, τήν Ἀγγλίαν καί τήν Γερμανίαν, ὅπου ὑπεστηρίχθη μάλιστα ὑπό τῶν γνωστῶν ὀλιστῶν VOGT καί MOLESCHOTT. Σύν τῷ χρόνῳ ἡ κίνησις αὕτη, τήν ὅποιαν προκάλεσαν καί ὑπεστήριξαν ἀντικλησιαστικοί καί ἀντιχριστιανικοί κύκλοι, ἐνισχύθη ἔτι μάλλον διὰ τῆς ἰδρύσεως σχετικῶν συλλόγων καί Κρεματορίων (ἀποτεφρωτικῶν κλιβάνων) εἰς διαφόρους μεγάλας πόλεις τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς, μάλιστα δέ ἐν Ἰταλίᾳ καί Γερμανίᾳ. Κατά τῆς κινήσεως δέ ταύτης ἀντέδρασαν ἐπιμόνως ὅχι μόνον ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἀπαγορεύουσα καί μέχρι σήμερον τήν θρησκευτικὴν κηδεῖαν τῶν διὰ καύσιν προσριζομένων νεκρῶν, ἀλλὰ καί αἱ Προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι, ἀκόμη δέ καί πολλὰ εὐρωπαϊκά κράτη τουλάχιστον ἐπὶ τινα χρόνον. Ἀπὸ δέ τό πρόσφατον περιστατικόν τοῦ μακαρίτου Δ. Μητροπολίτου, τοῦ ὁποίου ὁ νεκρὸς ἀπετεφρώθη εἰς τό Λουγκάνο τῆς Ἑλβετίας, ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ τῆς ἐφημερίδας ὅτι εἰς τήν Ἰταλίαν δέν ὑπάρχουν πλέον Κρεματορία. Περὶ τῶν Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν θά ἡδύνατό τις νά εἴπῃ ὅτι ἀνέχονται σήμερον τήν καύσιν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τήν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν οὔτε τό δόγμα οὔτε ἱερὸς τις κανὼν οὔτε καὶ ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπαγορεύει εἴτε τήν καύσιν εἴτε τήν ἐκκλησιαστικὴν κηδεῖαν καί εἶναι ἀπορίας ἀξία ἡ προσφάτως δημιουργηθεῖσα, ὡς μὴ ὠφελεν (ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας), παρεξήγησις καί σύγχυσις κατὰ τήν ἐνταῦθα μεταφοράν τῆς ληκύθου μέ τήν τέφραν τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Ἑλλάδος καί ἐπομένως δέν θά ἀπαγορευθῇ ἐπιμνημόσυκος δέησις ὑπέρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

✱

Ἡ καύσις τῶν νεκρῶν δέν ἀντίκειται οὔτε εἰς ρητὴν ἀπαγόρευσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς οὔτε εἰς δόγμα τι προσκυροῦν ὅμως εἰς τήν παναρχαίαν χριστιανικὴν παράδοσιν ἀφ' ἑνός καί εἰς τό χριστιανικόν καί τό ἀνθρώπινον ἐν γένει αἶσθημα καί εἰς τήν ἀνθρωπίνην ψυχολογίαν ἀφ' ἑτέρου. Ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, ἡ εἰς τήν ὅποιαν πίστις ἀποτελεῖ δόγμα χριστιανικὸν συμπεριλαμβανόμενον εἰς αὐτό τό Σύμβολον τῆς πίστεως, θεαίμως δέν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τήν ταφήν ἀποκλειστικῶς, οὕτως ὥστε νά ἀποτελῇ αὕτη ὅρον ἀπαραίτητον τῆς ἀναστάσεως. Ἀναμφιβόλως ὅμως ἡ πίστις εἰς τήν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τήν διδλικὴν ἐκδοχὴν τοῦ σώματος ὡς κατοικητήριον τοῦ Ἀγίου Πνεύματος (Α. Κορινθ. γ' 17) καί πρὸς τὴν διδλικὴν παράδοσιν καί μάλιστα πρὸς τό παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος, συνετέλεσεν εἰς τήν δημιουργίαν μιᾶς σταθερᾶς καί σεβασμίας χριστιανικῆς παραδόσεως διὰ τῆς ἀνέκαθεν ταφῆς τῶν χριστιανῶν καί διὰ τῆς

* Ἀναδημοσιεύσμεν ἄρθρον τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Ἀκαδημαϊκοῦ Π. Ι. Μπρασιώτου, δημοσιευθὲν εἰς τήν ἐφημερίδα «Καθημερινή» τῆς 1-11-1960.

τιμής προς τούς τάφους τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἁγίων καὶ πρὸς τὰ ἱερά των λείψανα, καὶ ἐν γένει πρὸς τὰ λείψανα τῶν νεκρῶν. Ἐπὶ πλέον ἡ ταφή τῶν νεκρῶν ἐσήμαινε καὶ σημαίνει ἀπόδοσιν αὐτῶν εἰς τὴν γῆν (ἡ ὁποία σημειωτέον ὅτι ὑπὸ πάντων τῶν λαῶν θεωρεῖται ὡς «μήτηρ») πρὸς ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς, συμφώνως καὶ πρὸς τὸ θεῖον λόγιον «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ» (Γενέσεως, γ' 19). Πρὸς καὶ τὸ ἑλληνικὸν «γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν».

Ὁ ἐνταφιασμός τῶν νεκρῶν ἀναποκρίνεται πληρέστερον πρὸς τὴν χριστιανικὴν καὶ δὴ καὶ τὴν διδλικὴν ἐκδοχὴν τοῦ θανάτου ὡς ὕπνου. «Ἀδάρας ὁ φίλος ἡμῶν κεκοιμήται» (Ἰωάννου ΙΑ 11), «Οὐκ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει» (Ματθ. Θ 24).

Ἐντεῦθεν τὰ νεκροταφεῖα ἐχαρακτηρίζοντο καὶ χαρακτηρίζοντο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς «κοιμητήρια». Πρὸς τὸ λατινικὸν CIMETERIUM, ἐξ οὗ προήλθε τὸ ἀγγλικὸν CEMETERY καὶ τὸ γαλλικὸν CIME TIERE. Ἐντεῦθεν ἐπίσης ἐξηγουῦνται αἱ ὠραιόταται ἐπιτάφιοι ἐπιγραφαὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν κατακομῶν μέχρι σήμερον «Κοιμᾶται ἐν Κυρίῳ», «ἀναπαύεται ἐν εἰρήνῃ» κ.λπ. Πρὸς καὶ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Χαλεπᾶ, τὴν «Κοιμωμένην», τοῦ Πρώτου Νεκροταφείου τῶν Ἀθηνῶν. Χαρακτηριστικοὶ δὲ εἶναι οἱ ἐξῆς ἄριστα διεργημένοι ἀντίληψιν λόγοι τοῦ ἀρχαίου Λατίνου Χριστιανοῦ ποιητοῦ Προυδεντίου, «Γῆ δέξαι καὶ φύλαξον ἐν τῇ μητρικῇ σου κόλπῳ τὸ σκήνωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐμπιστευόμεθα εἰς σέ. Ὑπῆρξεν ἡ κατοικία ψυχῆς δημιουργηθείσης ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Σύμπαντος. Ἐν αὐτῇ κατώκει πνεῦμα ἐμφυχωθέν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. Κάλυψον τὸ σῶμα τοῦτο, ὅπερ ἀποθέτομεν εἰς τὸν κόλπον σου. Ἡμέραν τινὰ ὁ δημιουργὸς καὶ πλάστης αὐτοῦ θά ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ τὰ ἔργα του».

Ἰδιαίτερος δὲ ἔχει συνφανθῇ μετ' αὐτὴν κοινωνικὴν ἡμῶν τῶν Ὁρθόδοξων Ἑλλήνων ζωὴν ἡ κηδεῖα καὶ ὁ ἐνταφιασμός τῶν νεκρῶν, διὰ μέσου τῆς ἀφθάρτου ὕψους νεκρωσίου ἀκολουθίας καὶ ὑμνογραφίας καὶ τῶν ἱερῶν μνημοσύνων τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν ἑθιμῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐπίσης προσκρούει τὸ κάπως σιληρὸν καὶ εἰδωλοατρικῆς ἐμπνεύσεως ἑθιμὸν τῆς ἀμέσου καταστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου σώματος εἰς τὸ ἀνθρώπινον αἶσθημα καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὸ χριστιανικὸν αἶσθημα. Ἐτυχε νὰ παραστῶμεν ἐν Λειψία εἰς κηδεῖαν προτεσταντικὴν γενομένην ἐν Κρεματορίῳ καὶ δὲν θά λησμονήσωμεν τὸ αἶσθημα τῆς φρίκης, τὸ ὁποῖον ἐδοκιμάσαμεν κατὰ τὴν καταβίβασιν τοῦ νεκροῦ εἰς τὸν ὑπόγειον κλίβανον, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἐντὸς ληυθῆναι ἢ τέφρα του.

Ὁ θάνατος εἶναι καθ' ἑαυτὸν φρικτός, ἀλλὰ καθίσταται

ἀναμφιδόλως φρικτότερος μετ' αὐτὸν τὸν νεκρῶν. Ὁ ἐνταφιασμός, ὁ ὁποῖος, μάλιστα εἰς τὸν πιστόν, ὑπενθυμίζει τὸν ἐνταφιασμόν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι πολὺ φιλανθρωπώτερο ὡς γνωρίζει κάθε ἀνθρώπος πᾶν ἔχασε προσφιλεῖς του πρόσωπα καὶ ἐπισκέπτεται τοὺς τάφους των πάντοτε μὲν, ἰδιαίτερος δὲ κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴν, συμφώνως πρὸς τὸ πανάρχαιον χριστιανικὸν ἑθιμὸν. Διὰ πάντας τοὺς λόγους τούτους τὸ ἑθιμὸν τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν εἶναι τόσον ἐρριζωμένον εἰς τὰς καρδίας τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ ἰδιαίτερος τοῦ ἑλληνικοῦ, ὥστε οὐδεμία προπαγάνδα κατώρθωσεν οὔτε ἴσως θά κατορθώσῃ νὰ τὸ ἐκρίζωσῃ. Ἡ ἱστορία ἐνός καὶ ἡμίσεος αἰῶνος τοιούτων προσπαθειῶν ἀποδεικνύει τοῦτο τρανῶς.

Δὲν ἀγνοοῦμεν δεδαίως τὰ κατὰ τῆς ταφῆς καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν προβαλλόμενα ἐπιχειρήματα, ἐξ ὧν τὰ σπουδαιότερα εἶναι ὑγιεινῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως. Ἀλλ' ἀπὸ ὑγιεινῆς μὲν ἀπόψεως ἔχει ἀποδειχθῇ καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑπὸ τῆς πείρας καὶ ἔχει διακηρυχθῇ ὑπὸ εἰδικῶν συνεδρίων, ὅτι πᾶν ἄλλο παρὰ κίνδυνος ὑπάρχει καὶ διὰ τὴν ὑγείαν καὶ αὐτῶν τῶν περιόικων τῶν νεκροταφείων, τὰ ὁποῖα τοῦναντίον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ἀποτελοῦν λαμπρά πάρκα, ἄρα δὲ πνεύμονας αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ οἰκονομικῆς ἀπόψεως καταντᾷ ὀλίγον τι παράδοξος ἡ φειδῶ τοῦ ἀξιοπονησίμου χώρου τῶν νεκροταφείων, τὰ ὁποῖα, ὡς εἵπομεν, χρησιμεύουν καὶ ὡς πάρκα, καθ' ὃν χρόνον τοσαύτη σπατάλη χώρου γίνεται διὰ τὴν ἱδρυσιν ἱπποδρόμων καὶ ἄλλων ἀνωφελῶν ἢ μᾶλλον φθοροποιῶν ἀπὸ ὕλικῆς τε καὶ ἡθικῆς ἀπόψεως παραιοτικῶν κέντρων.

Τούτων αὐτῶς ἐχόντων ἐλπίζομεν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θά συνεχίσῃ τὰ νεκρώσιμα ἑθιμὰ του καὶ τὰ διὰ μακραίωνος χριστιανικῆς ἀγωγῆς καλλιεργημένα αἰσθηματὰ του πρὸς τὰ λείψανα τῶν προσφιλῶν του νεκρῶν καὶ ὅτι θά ἐξακολουθήσουν νὰ μένουν ἥσυχοι παραδιδόμενοι εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς γῆς οἱ ἀποθνήσκοντες Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ἡ ταφή εἶναι ἑθιμὸν πανάρχαιον, φιλόανθρωπον καὶ χριστιανικώτατον ἑθιμὸν εἴπερτι καὶ ἄλλο προσφύες, ἵνα ὑπενθυμίζῃ εἰς τοὺς πιστοὺς τοὺς ὠραίους καὶ θαυτοσχάστους λόγους τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Ἄλλ' ἐρεῖ τις· πῶς ζωοποιοῦνται οἱ νεκροί; πῶς δὲ σῶματι ἔρχονται; Ἄφρον σὺ ὁ σπεῖρεις, οὐ ζωοποιεῖται ἐάν μὴ ἀποθάνῃ· καὶ ὁ σπεῖρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπεῖρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. Ὁ δὲ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα, καθὼς ἠθέλησε... Οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν». (Α' Κορινθ. ΙΕ' 35 καὶ ἐξῆς).

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ





ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Δέν υπήρξε ποτέ εποχή πού οί άνθρωποι νά μή θρησκεύουν. Ἡ θρησκεία εἶναι τόσο παλαιά ὅσον καί οί ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν, ἀρχαίων καί συγχρόνων, ἀποδεικνύει αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Κλασσικόν εἶναι τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου: «εὐροῖς δ' ἂν ἐπιὼν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγροικίας, ἀδασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημασίους, νομισματος μὴ δεσμένους, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων» ἀνιέρου δέ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὀρκίοις, μηδὲ μαντείαις, μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδεὶς ἐστίν, οὐδ' ἔσται γεγονώς θεατῆς». Οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου μαρτυροῦν τὴν καθολικότητα τῆς θρησκείας.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπαρξίν Ἀνωτέρας Δυνάμεως, δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ, πού ἐδημιούργησε καὶ κυβερνᾷ τὸν κόσμον καὶ ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, δηλαδὴ ἡ συμμόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, ὀνομάζεται θρησκεία.

Ἡ θρησκεία εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι βασικόν γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου. Δέν νοεῖται ἄνθρωπος χωρὶς θρησκεία. Καὶ ἂν ὑπάρχουν σήμερον ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι διακηρύττουν ὅτι δέν πιστεύουν καὶ οἱ ὅποιοι, μάλιστα, καταπολεμοῦν τὴν θρησκείαν καὶ αὐτοὶ κατὰ βάθος πιστεύουν καὶ ζοῦν ἔλθῃ ἡ κατάλληλος στιγμή, ὅταν κάποια γεγονὸς τῆς ζωῆς των, τοὺς συγκλονίσῃ, τότε καταφεύγουν εἰς τὸν ἀληθινόν Θεόν διὰ νά λάβουν παρηγορίαν καὶ νά ζητήσουν τὴν βοήθειάν Του.

Πολλὰκις ἰσχυροὶ τῆς γῆς εἰς ἐποχὰς κοινωνικῶν ἀναστατώσεων, ἐνόμισαν ὅτι εἶναι δυνατόν νά ἐκρίζωσουν τὴν θρησκείαν ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπιλανθήσαν ὅμως καὶ ἐγελαιοποιήθησαν καὶ ἡναγκάσθησαν ἐκ τῶνπραγμάτων νά συμφιλιωθῶν μέ τὴν θρησκείαν (Γαλλικὴ ἐπανάστασις 1789 μ.Χ., Ρωσικὴ ἐπανάστασις 1917 μ.Χ.).

«Ἡ θρησκεία, ὅταν ἰδίως εἶναι πνευματικὴ, ἀληθινὴ καὶ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ προλήψεως καὶ δυσειδαιμονίας, υπῆρξε πάντοτε σπουδαιότατος παράγων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Ὅλοι αἱ ἐποχαὶ ἐκείναι, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι διεκρίνοντο διὰ τὴν θρησκευτικότητα καὶ εἶχον ἀληθινὴν εὐσέβειαν, υπῆρξαν γόνιμοι καὶ δημιουργικαί. Ἀντιθέτως μαρμαρῶς καὶ χαλάρωσις τοῦ θρησκευτικοῦ βίου ἐπέφερε πάντοτε καὶ τὴν παρακμὴν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν εἰς τοὺς λαούς. Ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ὠδήγησαν διὰ τῆς σοφίας καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν τῶν ἐρευνῶν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐημερίαν, υπῆρξαν εὐσεβέστατοι καὶ ἐπίστευον βαθέως εἰς τὸν Θεόν (π.χ. ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Νεύτων, ὁ Παασκάλ, ὁ Παστέρ κ.ἀλ.).»

Ἡ θρησκεία, τέλος, βελτιώνει τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὀπλίζει αὐτοὺς μέ θάρρος καὶ μέ ἀσυνήθεις ψυχικὰς δυνάμεις εἰς πάσας τὰς δυσκόλους περιστάσεις καὶ δοκιμασίας τοῦ βίου των, διότι πιστεύουμε εἰς τὸν Παντοδύναμον Θεόν. Σήμερον θρησκεύουν, εἶναι δηλαδὴ μέλη τῆς θρησκείας —καὶ λέγοντες θρησκείαν ἐνταῦθα ἐννοοῦμεν

κυρίως τὴν μόνῃ ἀληθινὴν θρησκείαν, τὸν Χριστιανισμόν— δύο τάξεις ἀνθρώπων: Π ρ ῶ τ ο ν, ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δέν ἔχουν ἴσως σοφίαν καὶ γνώσεις πολλὰς, οἱ ἀπλοῖκοι οἱ ὅποιοι ἐγνώρισαν τὸν Χριστὸν ὄχι διὰ τῆς λογικῆς καὶ τῶν διαφορῶν λογικῶν ἀποδείξεων, ἀλλὰ διὰ τῆς καρδίας των. Ἦνοιξαν τὰς πόλεις τῆς καρδίας των καὶ εἰσῆλθεν ὁ Θεὸς καὶ διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν καὶ ἐγνώρισεν Αὐτόν καὶ κατοίκησεν ἐντὸς αὐτῶν καὶ ἀπέκτησαν οὗτοι προσωπικὴν πείραν τῆς θρησκείας. Ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου γίνεται γνωστός ἀκριβέστερον εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν βοηθεῖ καὶ τὸν ἐνισχύει καὶ κυρίως τὸν ἀπολυτρώνει ἐκ τοῦ δυσδαστάτου φορτίου τῆς ἁμαρτίας. Δ ε ὑ τ ε ρ ο ν Ὁ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐμελέτησαν πολὺ, ἠρεύνθησαν πολὺ καὶ κατέστησαν ἀληθεῖς σοφοί, ἐρευνῶνται τῆς ἀληθείας, ἐδοθήθησαν τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σοφίας των καὶ τὴν εὐεργέτησαν μέ τὰς ἀνακαλύψεις των καὶ προήγαγον τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς ἐπιστήμης πρὸς ὄφελος τῶν ἀνθρώπων, οἱ μεγάλοι τῆς γῆς, αὐτοὶ πού πιστεύουν εἰς τὸν ἀληθινόν Θεόν μέ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν. Καὶ εἶναι πολλοὶ καὶ αὐτοὶ, πάρα πολλοὶ. Αἱ δύο αὗται τάξεις συναντῶνται κατὰ εἰς τὸν Θεόν καὶ τώρα καὶ εἰς τὴν αἰωνιότητα. Αὐτοὶ ὅλοι ἀπλοῖκοι καὶ σοφοὶ πού κατακλύζουν τοὺς ναοὺς καὶ γονυκλινεῖς προσεύχονται διὰ τὴν ψυχικὴν των σωτηρίαν εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον θριαμβεύτην.

Ὑπάρχουν τέλος καὶ οἱ μὴ θρησκεύοντες. Αὐτοὶ εἶναι κυρίως οἱ ἡμιμαθεῖς. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐφοίτησαν εἰς σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμια καὶ ἴσως καὶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην, ἀλλὰ δέν ἔμαθαν. Ἐχουν εἰς τὴν διάνοιάν των συγκεχυμένας τὰς γνώσεις, τούθλα καὶ ξύλα καὶ κεραμίδια, ἕνα σωρὸ χωρὶς τάξιν. Αὐτοὶ διακηρύττουν τὴν ἀπιστίαν των. Ὁ Θεὸς ἄς τοὺς φωτίσῃ καὶ ἄς τοὺς ἐλεήσῃ.

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Οἱ ἄνθρωποι ἀνέκαθεν ἐπίστευσαν εἰς τὴν ὑπαρξίν Ἀνωτέρας Δυνάμεως. Δέν εἶχαν ὅμως πάντοτε ὀρθὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς Ἀνωτέρας Αὐτῆς δυνάμεως. Ἀνάλογος πρὸς τὴν πνευματικὴν τῶν ἀνάπτυξιν υπῆρξε καὶ ἡ γνώσις των περὶ Θεοῦ. Ἐπομένως υπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν διάφοροι θρησκεῖται, αἱ ὁποῖαι εἶχον καὶ ἔχουν εἰς τὸ βάθος μίαν ἀλήθειαν: Τὴν ὑπαρξίν Ἀνωτέρας Δυνάμεως. Μία θρησκεία ὅμως, μεταξύ ὅλων τῶν ἄλλων, μοναδική, πλήρης καὶ ἀληθινὴ εἶναι ὁ Χριστιανισμός εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκαμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες. Τὴν θρησκείαν αὐτὴν ἐφάνέρωσεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐφάνέρωσεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθινὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, τὴν τελείαν, τὴν σωτήριον. Κατὰ τὴν Χριστιανικὴν διδασκαλίαν ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας, Τριαδικός (Πατὴρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα). Εἶναι Θεὸς Πνευματικός, Αἰώνιος, Παντοδύναμος, Πανταχοῦ παρὼν, Πάνσοφος καὶ Παντογνώστης, Δίκαιος, Ἀγαθός καὶ Ἄγιος. Ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μηδενός τὸν κόσμον καὶ συντηρεῖ καὶ κυβερνᾷ αὐτόν διὰ νά φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν καὶ προορισμὸν τῆς ζωῆς του. Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ φθαρτὸν σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πνευματικὴν καὶ ἀθάνατον ψυχὴν. Οὗτος ἔκαμε κακίην

χρήσιν τοῦ Θεοῦ δώρου τῆς ἐλευθερίας, ἡμάρτησεν καὶ ἔπε-
σεν. Ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τὸν Μονογενῆ Υἱὸν Του, τὸν Κύριον
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐσαρ-
κώθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ
ἀπεκάλυψεν οὗτος τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν, ἐδίδαξε τοὺς ἀν-
θρώπους, ἐθαυματουργήσεν διὰ τὰ θαυμάσια τὸν ἄνθρωπον,
ἐσταυρώθη διὰ τὰς ἡμῶν ἀπολυτρώσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ
Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνῆλθεν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς καὶ ἐκά-
θησεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ἵνα καὶ πάλιν ἔλθῃ μετὰ δόξης
εἰς τὴν γῆν κρίναι ζώντας καὶ νεκρούς. Τὴν συνέχειαν τοῦ
ἔργου τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐπιτελεῖ σήμερον ἡ Ἐκ-
κλησία ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος διὰ τῆς Θείας Χάριτος (ἥτις προσήλθεν ἐκ τοῦ
Σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος) ἡ ὁποία μεταδίδεται εἰς
τοὺς πιστοὺς διὰ τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων καὶ δι' οὐδὲν ἄλλοτε
μέσου θέλει ὁ Θεός. Τέλος ὁ Χριστιανισμὸς διδάσκει τὴν
Ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν τὴν κρίσιν καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΜΑΣ

Δυστυχῶς διάφοροι αἵρετικοὶ ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ
ἐνόθευσαν τὴν μόνην ἀληθινὴν θρησκείαν, τὸν χριστιανισμόν
καὶ περιέπεσαν εἰς θρησκευτικὰς πλάνας. Ἐναντίον τῶν αἵ-
ρέσεων ἐπολέμησεν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν Οἰκου-
μενικῶν καὶ τῶν Τοπικῶν Συνόδων καὶ διέσωσεν τὴν ὀρθήν
Πίστιν τοῦ Χριστοῦ καθὼς τὴν ἐδίδαξαν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καὶ
οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία ποὺ δὲν περιέπε-
σεν εἰς πλάνας καὶ ποὺ ἠγωνίσθη καὶ διέσωσε τὴν Χριστιανι-
κὴν ἀλήθειαν ὠνομάσθη Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.
Εἰς αὐτὴν ἀνήκαμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες.

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ἡ Ὁρθόδοξία καὶ ὁ Ἕλληνισμὸς ἀγκαλιασμένοι ἐδη-
μούργησαν τὸν Ἕλληνοχριστιανικὸν Πολιτισμὸν. Πρωτεργά-
ται αὐτοῦ τοῦ Πολιτισμοῦ ὑπῆρξαν οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς
Ἐκκλησίας μας Βασίλειος ὁ Μέγας, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος
καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Ὁ Χριστιανισμὸς ἔδωκε τὴν ἀλή-
θειαν εἰς τὸν Ἕλληνισμόν καὶ ὁ Ἕλληνισμὸς τὴν ὠραιότητα
τοῦ λόγου καὶ τῆς κοσμικῆς σοφίας εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ
Ἕλληνισμὸς χωρὶς τὸν χριστιανισμόν ἦτο δένδρον μετὰ πλού-
σια φύλλα, χωρὶς καπνοῦς. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἐνωσίν των παρου-
σίασαν τὸ ὁλοκληρωμένον δένδρον, τὸ εὐσκαύφυλλον καὶ καρ-
ποφόρον.

Εἰς πρώτην φάσιν, λοιπόν, ὁ Ἕλληνοχριστιανικὸς πολι-
τισμὸς ἐφώτισε τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον. Εἰς δευτέραν
φάσιν, ὅταν τὸ Ἕλληνικόν Ἔθνος εὗρέθη, διὰ λόγους ποὺ δὲν
εἶναι τοῦ παρόντος, κάτω ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ἡ θρη-
σκεία τοῦ Ναζωραίου ἐκπροσωποῦμένη ἀπὸ τὸν Ὁρθόδοξον
Ἕλληνικὸν Κλῆρον καὶ τὸν Ὁρθόδοξον Ἕλληνικὸν λαόν, ἡ
Ὁρθόδοξος δηλαδὴ Ἐκκλησία ἠγωνίσθη διὰ τὰ ἀποτινάξαι
τὸν ζυγὸν αὐτόν. Τετρακόσια ἔτη ὑπὸ σκληρὰν δουλείαν, κά-
τω ἀπὸ θασσανιστήρια καὶ μαρτύρια καὶ διωγμούς καὶ τὸν
θάνατον ὁ ὑπόδουλος Ἕλληνισμὸς εἶχεν ὡς μοναδικὸν στή-
ριγμα ὡς μόνην προστασίαν τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκ-
κλησίαν, ἡ ὁποία ἠγωνίσθη σκληρὰ διὰ τὰ ἐταπείνωσιν
τὴν Ἐθνεγεσίαν τοῦ 1821. Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ
ἀπλὸς παπᾶς καὶ ὁ καλὸς ἄρχιερες μετὰ μισοῦς κινδύνους ἐδίδα-
ξαν τὰ Ἕλληνικά γράμματα εἰς τὰ τέκνα τῶν ὑποδούλων,
διετήρησαν ἀσθεσον τὴν ἐθνικὴν φλόγα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν
ὑποδούλων, ἐδίδαξαν τὴν Ἕλληνικὴν Ἱστορίαν καὶ πρὸ πάν-
των τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Του. Καὶ
ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς καὶ διὰ τὴν ἐξηγήθησαν οἱ ὑπόδουλοι
κατὰ τοῦ κατακτητοῦ ἐπολέμησαν διὰ τὰ δύο μεγάλα ἰδανι-
κά: «Διὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν Ἁγίαν γιὰ τῆς Πατρί-
δος τὴν Ἐλευθερίαν».

Καὶ εἶναι βέβαιον, μαθηματικῶς βέβαιον, πῶς χωρὶς τὴν

Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερον Ἕλληνικόν
Ἔθνος. Καθὼς τονίζει ὁ ἱστορικὸς Σπυρίδων Ζαμπέλιος «Τὸ
ἔθνος τῆς Ἑλλάδος ἀνεῖ τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἤθελεν ἴσως
ὑπάρχει σήμερον ἢ ἐντὸς διδελθικῶν καὶ εἰς σοφῶν τινῶν
ἀναμνήσεις». Ἡ ὀρθόδοξος Ἕλληνικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐνέ-
πνευσε μόνον τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821, δὲν ὑπεστήριξε μόνον
θεωρητικῶς τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ ἐκίνησε τὸν ἀγῶνα αὐτόν
μέσα ἀπὸ τὰ Μοναστήρια καὶ τὸν ἐτροφοδότησε καθ' ὅλην
τὴν διάρκειαν. Δι' αὐτὸ καὶ τὰ Μοναστήρια τὰ ἔκαιγαν οἱ
Τούρκοι. Δι' αὐτὸ καὶ ἐκρέμασαν καὶ ἐδολοφόνησαν τοὺς Κλη-
ρικούς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς καὶ διακόνους καὶ μοναχοὺς.
Σήμερον ὅποιος ὑποτιμᾷ ἢ πλήττει τὴν Ὁρθόδοξίαν κατ' οὐ-
σίαν πλήττει τὸ Ἔθνος μας. Ἡ συμπεριφορὰ του εἶναι προ-
δοτικὴ.

Ὁ ἀείμνηστος ἀκαδημαϊκὸς Δημ. Σίμου Μπαλάνος εἰς
μίαν μελέτην του - ἔρευνα, ὑπὸ τὸν τίτλον «αἱ ὑπὲρ τοῦ Ἑ-
θνικοῦ θυσίαι τοῦ Κλήρου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821»
γράφει μεταξὺ ἄλλων: «Εἰς τὸ ἐθνικὸν μαρτυρολόγιον τὸ ὁ-
ποῖον ἔγραψαν μετὰ τὸ ἅγιον αἷμα τῶν οἱ ἥρωες τῆς φυλῆς,
σπουδαιότητα κατέχουσι θέσιν αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας ὁ ἱερός
Κλῆρος προσέφερεν εἰς τὸν θυμὸν τῆς Πατρίδος... Ἀπειροὶ
εἶναι οἱ κληρικοὶ οἱ ὁποῖοι, ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγὴν ἤχθησαν
εἰς τὸ μαρτύριον, ὑπὸ τῶν αἰμοδιψῶν κατακτητῶν, καθ' ὅλην
τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος. Πρῶτον, ὡς γνωστόν, θυμὰ τῆς
Τουρκικῆς θηριωδίας ἔπεσε, κατὰ τὴν 10ην Ἀπριλίου 1821,
ὁ σεπτὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε', θὰ κα-
τελάμβανε χώρον ἑκατοντάδων σελίδων ἢ ἀναγραφὴ τῶν θα-
νατώσεων καὶ τῶν μαρτυρίων ὅσα ὑπέστησαν οἱ Κληρικοὶ,
Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς, διάκονοι καὶ μοναχοὶ κατὰ τοὺς χρό-
νους τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Πουκεδίλλ ἀναδιβάλλει τὰ ἡρωϊ-
κά ταῦτα θύματα, τὰ ὁποῖα μετ' ἀπαραμύλλου γενναιότητος
καὶ γαλήνης ὑπέμεινεν τὸ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος μαρ-
τύριον, εἰς ἐξακισχίλια.

Εἴθε πάνποτε ὁ Κλῆρος τῆς Πατρίδος μας ἐχόμενος τῶν
ὕψηλων παραδόσεων τῶν Κληρικῶν τῆς γενεᾶς τοῦ 1821,
ἀλλὰ καὶ ἐκείνων τῆς Μ. Ἀσίας τοῦ 1922, νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τὰ
ἔχνη ἐκείνων συνδυάζων ἐν ἀρμονικῇ ἐνώσει τὰ χριστιανικά
πρὸς τὰ ἐθνικά καθήκοντα, μακρὰν πάσης ιδιοτελείας. Καὶ
εἴθε καὶ τὸ Ἔθνος ἐνθυμούμενον τὰς ὑψίστας ὑπηρεσίας τοῦ
ἱ. Κλήρου πρὸς αὐτὸ νὰ συντελέσῃ πάσῃ δυνάμει πρὸς ἀνύ-
ψωσιν αὐτοῦ, ἵνα καταστῇ δυνατόν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ
ἀποδῇ καὶ πάλιν παράγων τοῦ Ἐθνικοῦ μεγαλείου.

Τ.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 500

Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δολλάρια 30

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

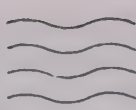
Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφεῖον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθήναι



ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ — ΑΘΗΝΑΙ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1993 — ΑΡ. ΦΥΛ. 1470

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΣΟΥ ΟΠΛΙΣΜΟΣ

Πόσον δύσκολος εμφανίζεται ή πνευματική ζωή! Αί άτομικαί μας αδυναμίαι καί ἐλλείψεις καί τό περιβάλλον ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ζῶμεν ἐξασκοῦν πλειστάκις καταθλιπτικήν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ μας κόσμου, ὥστε νά μεταβάλουν ἀποφάσεις ἀγαθάς καί νά τās ἀνατρέπουν ἐνίοτε. Καί τότε δημιουργεῖται ὁ διχασμός τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, ἐντός τοῦ ὁποίου ἐμφανίζεται ἡ τραγική κατάστασις τῆς ἔσω διπλῆς ζωῆς, ἥτις καθίστα τόν ἄνθρωπον πράγματι δυστυχή.

Πρέπει ὁ ἄνθρωπος νά κατέχηται ἀπό σταθερόν καί ἔντονον ἀγωνιστικόν πνεῦμα, ὥστε νά ἀντιταχθῇ δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων κατὰ τῆς φθοροποιου ἐπιδράσεως τοῦ κακοῦ, τό ὁποῖον μολύνει τήν πνευματικήν του ζωήν καί δημιουργεῖ ἀσθενείας καί ὀδύνας εἰς τό σῶμα αὐτοῦ, διότι ὁ πόνος πλειστάκις εἶναι ὁ καρπός τοῦ πολυμόρφου κακοῦ. Ἀλλά καί ἐπαγρύπνησις ἐπιβάλλεται ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὥστε νά προσέχωμεν κατὰ τρόπον ἔντονον καί τὰ εἰσερχόμενα εἰς τήν ψυχήν μας ἐκ τοῦ ἔξωθεν ἡμῶν ἁμαρτωλοῦ κόσμου καί τὰ ἐξερχόμενα τοιαῦτα ἐκ βάθους τῆς καρδίας ἡμῶν.

Πρός τούτοις πρέπει νά ἔχωμεν ὀρισμένους προϋποθέσεις, ἵνα δυνηθῶμεν ἀποτελεσματικῶς νά ἀντιδράσωμεν ἢτοι: **Κατανόησιν πλήρη τοῦ, πρὸς τήν ἐπιταγήν τοῦ Θεοῦ, ἀντιτιθεμένου κόσμου.** Πρέπει νά κατανοηθῇ πλήρως παρά τῶν ἀγωνιστῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἡ δύναμις τῆς περὶ ἡμᾶς καί ἐντός ἡμῶν ἁμαρτίας. Πρέπει νά καταστῶσιν εἰς ἡμᾶς γνωσταί «αἱ μεθοδεῖαι τοῦ διαβόλου», αἵτινες εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τήν ἰδιοσυγκρασίαν καί τās ἀδυναμίας ἐνός ἐκάστου ἐξ ἡμῶν. Ὅσον ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νά ἀποβαίνει πνευματικώτερος τόσον καί οἱ πειρασμοί του λαμβάνουν μορφήν λεπτο-

τέραν, ὅποτε καί ἐπικίνδυνον περισσότερον καθίστανται καί ἐνίοτε δυσδιάκριτοι. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τονίζει ὅτι «οὐκ ἔστιν ἡμῶν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καί σάρκα, ἀλλά πρὸς τās ἀρχάς, πρὸς τās ἐξουσίας, πρὸς τούς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου» (Ἐφεσ. στ' 12). Πράγματι ἐν τοῖς λόγοις τούτοις τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου ἐμφανίζεται τό σκληρόν τοῦ ἀγῶνος καί ἡ εἰς τό κακόν κρυπτομένη ὑπουλότης.

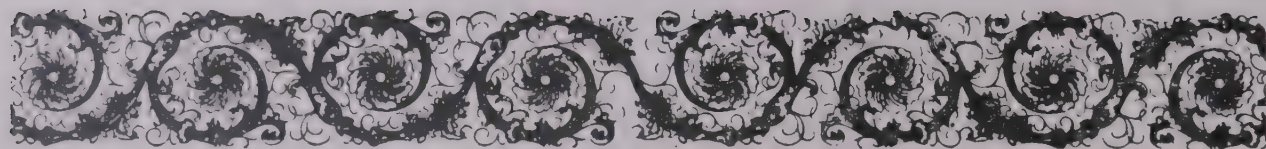
Πόσον ἀναγκαῖον εἶναι νά γνωρίζωμεν τόν ἀντίπαλόν μας, τās δυνάμεις του, τās μεθοδεῖας του, ἵνα φυλαχθῶμεν καί ἀντιδράσωμεν κατ' αὐτοῦ ἀποτελεσματικῶς!

Ἀλλά πλὴν τῆς κατανοήσεως τῆς δυνάμεως τῆς ἁμαρτίας χρειάζεται καί ἡ χρησιμοποίησις, ἐκ μέρους ἡμῶν, ἐτέρας δυνάμεως, τῆς δυνάμεως τῆς **π ρ ο σ ε υ χ ῆς**, ὡς θεατικῆς ἐπίσης προϋποθέσεως, διὰ τήν ἀντιμετώπισιν τοῦ κακοῦ ἀποτελεσματικῶς καί διὰ τήν προώθησιν τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ζωῆς.

Ἡ προσευχή εἶναι θεῖον δῶρον πράγματι, ὅχι μόνον ἐνισχύει καί παρηγορεῖ, ἀλλά καί διανοίγει τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς, ὥστε ὅχι μόνον νά διακρίνῃ αὕτη τό ἔργον τοῦ πονηροῦ καί τῆς κακίας αὐτοῦ, ἀλλά καί ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπον πρὸς τόν Θεόν παρέχουσα εἰς αὐτόν τās πνευματικὰς δωρεάς, δι' ὧν καθίσταται ἅγιος καί φίλος τοῦ Θεοῦ.

Γράφοντες περὶ προσευχῆς ἐννοοῦμεν τήν συνειδητὴν τοιαύτην, ἐκείνην δι' ἧς συμμετέχει ὁ θαυότερος ἑαυτός μας καί ἐν τῇ ὁποίᾳ αἰσθανόμεθα πλήρως τήν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἐνώπιόν μας.

Ἀλλά μία τοιαύτη προσευχή εἶναι πάντοτε συνδεδεμένη μετὰ **θ υ σ ί ας**. Ἰδοὺ ἡ ἐτέρα προϋπόθεσις τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ κακοῦ καί τῆς δημιουργίας πνευματικῆς ζωῆς. Πράγματι ἡ μετὰ



Ο ΤΙΜΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΙ Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΥΨΘΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ

«Ο λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μέν ἀπολυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν» (Α΄ Κορ. α΄ 18).

Ἡ χριστιανικὴ Θρησκεία, ἔχουσα κεντρικὴν καὶ κυριώτατον θέμα τῆς διδασκαλίας αὐτῆς τὸν σταυρικὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θάνατον, ἐξ οὗ ἐπήγαγεν ἡ ἀπολύτρωσις καὶ ἡ σωτηρία τῶν πιστῶν, ἀνέκαθεν ἐθεώρησε τὸν τίμιον καὶ ζωσποῖόν Σταυρόν, τὸ κατὰ τὸν Χρυσόστομον «πρίν ἐπάρατον καὶ ἀπευκτέον, πότῃς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον, νῦν παθεινόν καὶ ἐπέραστον», ὡς διακριτικὸν καὶ ιερῶτατον σύμβολον Αὐτῆς, ἢ παράστασις τοῦ Ὁποίου ὑπενθυμίζει τὸν ἐπ' αὐτοῦ προσπαγένται Κύριον καὶ ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ ἀναρτήσαντα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, διό καὶ «σὶ γνόχριστον» (SIGNUM CRISTI) ἐκαλεῖτο. Διὰ τοῦτο δὲ μέγιστος σεβασμὸς καὶ ἐξαιρετικὴ τιμὴ ἀποδίδεται εἰς τὸν Τίμιον Σταυρόν ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας, τὸ δὲ ἐξεικόνισμα ἢ καὶ ἡ σφράγις διὰ τοῦ Σταυροῦ πιστεύεται ὡς ὅπλον ἀήττητον κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, τῆς ἐνεργείας τῆς πίστεως εἰς τὸν ἐσταυρωμένον Λυτρωτὴν μεταφερθείσης καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν τοῦτο τοῦ Σταυροῦ σημεῖον, εἰς ὃ ἀπεδόθη ἀγία καὶ ὑπερφυσικὴ δύναμις.

Ἐνεκα τοῦ μεγάλου τούτου σεβασμοῦ τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν πρὸς τὸ ὄργανον τοῦτο τῆς ἀπολυτρώσεως, οὗτοι ἐβλεπον αὐτὸ οὐ μόνον εἰς τὰς ἐν τῇ Παλ. Διαθήκῃ προτυπώσεις του, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ συμβάνατα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὡς βλέπομεν παρ' Ἰουστίνῳ (ἀπολογ. α' 55). «Κατανοήσατε πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, εἰ ἄνεμ τοῦ σχήματος τοῦ Σταυροῦ διοικεῖται ἢ κοινωνίαν ἔχειν δύναται. Ἡ ἀλάσσαι μὲν γάρ οὐ τέμνεται, ἢ νύ μὴ τοῦτα πότρωπαιον, ὃ καλεῖται

ταῖς ἰστίον ἐν τῇ νητὶ σῶαν μένῃ... Τὸ δ' ἀνθρώπινον σχῆμα αὐδενὶ ἄλλῳ τῶν ἀλόγων ζώων διαφέρει, ἢ τῷ ὀρθόν τε εἶναι καὶ ἑκτασιν χειρῶν ἔχειν...». Ὁ Χρυσόστομος (λόγος πρὸς Ἰουδ. καὶ Ἑλλήν.) θεωρῶν τὸν Σταυρόν «τιμιώτερον παντός κόσμου», ἀναφέρει, ὅτι «τὸ σχῆμα τοῦτου οὕτως ἐστὶν ἀπασιν περιεμάχητον, ὡς πανταχοῦ εὐρίσκεισθαι».

Ὁ πάγκοινος οὗτος σεβασμὸς τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν Σταυρόν ἔκαμε τὸν Μ. Κωνσταντῖνον νὰ καθιερώσῃ αὐτόν ὡς σῆμα τῆς νέας χριστιανικῆς οὐτοῦ βασιλείας. Ἡ δὲ εὐσεβὴς μήτηρ του Ἀγία Ἑλένη εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν ἐπισκεφθεῖσα τὸ 326 μ.Χ. τὴν Ἱερουσαλὴμ, διέταξε τὴν κατεδάφισιν ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐκτισμένου ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου, οὕτω δ' ἀνεκαλύφθη ὁ ζωοδόχος τάφος καὶ τρεῖς ἅμα σταυροὶ ἐν αὐτῷ, ἀνεγνωρίσθη δὲ διὰ θαύματος τελεσθέντος ἐπὶ θανατηφόρως πασχούσης γυναικὸς ὁ Τίμιος Σταυρὸς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Μακαρίου, εἰς ὃν ἡ Ἀγ. Ἑλένη παρέδωκεν ἐν ἀργυρᾷ θήκῃ μέρος τοῦ Σταυροῦ. Ἐπὶ τῆς ἱστορίας ταύτης τῆς εὐρέσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στηρίζεται ἡ τὴν 6ην Μαρτίου (1) ὑπὸ τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησίας τελευμένη ἐορτὴ τῆς εὐρέσεως Αὐτοῦ, ἥς ἡ καθιέρωσις, γεννημένη τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀνάγεται εἰς παλαιολόγητον ἐποχὴν, συμπίπτουσα μὲν τὸν χρόνον τῆς συστάσεώς της. Ἐκτοτε καθωρίσθησαν καὶ ἄλλαι ἐορταὶ πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ὡς ἡ τῆς Σ. Λυρικτροσκυνήσεως τὴν 3ην Κυριακὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τῆς ἐμφανίσεως φωτεινοῦ σημείου αὐτοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις τὴν 7ην Μαΐου, ἢ τῆς προόδου Αὐτοῦ τὴν 1ην Αὐγούστου, ὅτε ἐλιτανεύετο ἐν Κων. πόλει, καὶ ἡ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ.

Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι ἡ ἐπισημότερα τῶν ἐορτῶν τοῦ Σταυροῦ, ἐορταζομένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μας μεγαλοπρεπῶς

θυσίας συνδεδεμένη προσευχὴ αὕτη, οὔτε ὥραν ὑπολογίζει, οὔτε τὴν στέρησιν τῆς ἀναμυχῆς καὶ τοῦ φαγητοῦ, οὔτε τὰς λεγομένας κοινωνικὰς ἡμῶν ὑποχρεώσεις, οὔτε καὶ αὐτὴν τὴν φιλίαν, ὅταν αὕτη παρεμβάληται ὡς ἐμπόδιον εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν δυναμικόν τοῦτο καθήκον. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ δεσπόζῃ τῆς τοιαύτης κοινωνίας μετὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς «περὶ πάντων τῶν ἁγίων» καὶ πρὸς τοὺς πνευματικούς πατέρας ἰδιαίτατα, οἵτινες ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἔχουν ἀνάγκην τῆς προσευχῆς τῶν πιστῶν, ἵνα ζῶντες ἐν Κυρίῳ καὶ ὄντες ἐν ὑγείᾳ, σωματικῇ καὶ ψυχικῇ προάγωσι τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ἐκδηλώσεις.

Ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τελουμένη προσευχὴ

ὀπλίζει ἡμᾶς ἰσχυρῶς. Καθιστᾷ ἡμᾶς ἱκανοὺς ὄχι μόνον νὰ ἀπολαμβάνωμεν τὴν ἀρετὴν ἐν τῇ σκέψει ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ πραγματοποιῶμεν αὐτὴν εἰς τὴν ζωὴν μας. Τοιοῦτοτρόπως καθιστάμεθα ἱκανοὶ νὰ χρησιμοποιῶμεν τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων καὶ θετικῶς νὰ ἐνεργῶμεν τὸ ἀγαθόν εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ἐκδηλώσεις, ὥστε νὰ προάγωνται τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐν Κυρίῳ καὶ νὰ ἀποκτοῦν, «νοὺν Χριστοῦ» ὥστε ὡς ἄρωμα αὐτῶν νὰ μεταδίδωσι διὰ τῆς ζωῆς των τὴν ὁσμὴν τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεώς των καὶ πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἀδιαφόρως ἴστανται ἔναντι τῆς πίστεως.

+ Μ.Ν.Δ.

διά προεορτίων (13 Σ/βρίου) καὶ μεθεόρτων (μέχρι 21 Σ/βρίου), καθιερωθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν καθιερώθη καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς εὐρέσεως τοῦ Τιμ. Σταυροῦ, ἀφοῦ ἀνέκαθεν ἐορτάζεται τὴν 14ην Σεπτεμβρίου, ἐπομένην τῆς ἑορτῆς τῆς ἐπετείου τῶν ἐγκαινίων τοῦ ὑπὸ τοῦ Μ. Κων) ντίνου κτισθέντος ἐν Ἱεροσολύμοις Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, γενομένων τὴν 13ην Σεπτεμβρίου τοῦ 335 μ.Χ. Καθωρίσθη δὲ ἡ ἑορτὴ αὕτη τὸ πρῶτον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων Μακαρίου Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν, ἵνα ἴδωσι καὶ προσκυνήσωσιν αὐτόν τὰ συγκεντρωθέντα πλήθη τῶν πιστῶν, ἅτινα ἰδόντα τὸν Μακάριον ἀναδάντα ἐφ' ὕψηλόν τι μέρος νά ἀνυψώσῃ τὸν εἰς χεῖρας τοῦ Τιμ. Σταυρόν πρὸς κοινὴν θέαν καὶ εὐλογίαν, ἀνεδόθησαν «Κύριε ἐλέησον», ἐξ οὗ καὶ ἡ ἑορτὴ ἐκλήθη «Ὑψωσις τοῦ Σταυροῦ». Ἐκτοτε ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐπὶ 3 αἰῶνας, οὕσα εἰς ὀλίγα μέρη γνωστὴ, ἐνισχύθη καὶ κατέστη ἐπισημοτάτη καὶ παγκοινος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ὅστις κατατροπώσας τοὺς Πέρσας τὸ 628 μ.Χ., οἵτινες πρὸ 14 ἔτων εἶχον ἀρπάσει ἐξ Ἱεροσολύμων τὸν Σταυρόν καὶ πολλοὺς χριστιανούς αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Ζαχαρίαν, ἀνέκτησε τὸν Σταυρόν, ἀπληυθέρωσε δὲ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ προσέταξεν εἰς ἀνάμνησιν τούτων νά τελεῖται κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 629 μ.Χ. ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκ δευτέρου ἀναστασιμῆος κατὰ τὴν 14ην Σ) βρίου ἡμέραν τῆς προὔπαρχούσης ἑορτῆς τῆς α' Ὑψώσεως. Οὕτω δὲ ὑπὸ τὴν διπλὴν τῆς ἔννοιαν ἡ ἑορτὴ αὕτη κατέστη ἐπιφανὴς θρησκευτικὴ καὶ βασιλικὴ ἑορτὴ, λόγῳ τοῦ θριάμβου τοῦ Ἡρακλείου, ὡς καταφαίνεται ἄλλωστε καὶ ἐκ τῶν κατ' αὐτὴν ψαλλομένων βασιλικῶν ὕμνων «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου...» καὶ «Ὁ Ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ ἐκουσίως...». Εἰς δὲ τὴν Δύσιν ἡ ἑορτὴ εἰσῆχθη τὸν 7ον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Πάπα Ὁνωρίου καὶ ταχέως ἐξηπλώθη εἰς πάσας τὰς Ἐκκλησίας τῆς.

Ἡ μετὰ τὴν, εἰς τὸ τέλος τοῦ Ὁρθρου δοξολογίαν, λιτανεῖα τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἐσταλισμένου ὑπὸ βασιλικῶν, ἐπειδὴ κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὸν τόπον ἔνθα ἦτο κεχωρισμένος ὁ Σταυρὸς ἐφύετα ὁ ἀρωματικὸς βασιλικός, ὑπενθυμίζει τὴν λιτανεῖαν τοῦ Ἡρακλείου, ὅστις ἀνυπόδητος καὶ πενιχρὰ ἐνδεδυμένος ἔφερε πάλιν εἰς τὸν Ναόν τῆς Ἀναστάσεως τὸν ἀνακτηθέντα Σταυρόν, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦ ὕψωσις, ψαλλομένου ἀνά ἑκατοντάδας τοῦ «Κύριε ἐλέησον», τὴν ὑπὸ τοῦ Μακαρίου πρῶτην ἐκείνην ὕψωσιν μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἑορτῆς ταύτης ἀντὶ τρισαγίου φάλλεται ὁ ἀρχαῖος ὕμνος «Τὸν Σταυρόν Σου προσκυ-

νοῦμεν, Δέσποτα...», ὡς τὸ πάλαι, ὅτε τὰ πλήθη προσεκύνησαν τὸν Ὑψωθέντα Σταυρόν.

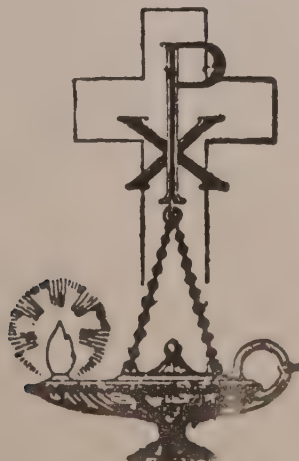
Τὴν ἱεράν ὕμνολογίαν τῆς ἀκολουθίας τῆς ἑορτῆς ἐκόσμησαν καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς ὕμνογράφοι, μάλιστα δὲ ὁ ὁκταμαστός Κοσμάς ὁ Μαίουμα, πνευματικὸς ἀδελφός τοῦ Δαμασκηνοῦ, συνθέσας τὸν κανόνα τοῦ ὁρθρου. Τιμᾶται δὲ ἡ ἡμέρα τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ διὰ νηστείας, ἣν ἐγνώριζε Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (+ 826 μ.Χ.) διότι μᾶς ὑπενθυμίζει τὸν διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν Σταυρικόν τοῦ Σωτῆρος, θάνατον, ὡς ἀναφέρει τὸ τυπικόν τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας: «Ἰστέον ὅτι ἡ ἑορτὴ τῆς παγκοσμίου Ὑψώσεως τοῦ Τιμ. Σταυροῦ μικτὴ ἐστὶ χαρᾶς καὶ λύπης· χαρᾶς μὲν διὰ τὴν εὐρεσιν τοῦ τῆς σωτηρίας ἡμῶν σμιδόλου, τοῦ ζωηφόρου Σταυροῦ· λύπης δὲ διὰ τὴν μνήμην τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, ὑπὲρ ὧν ἔπαθεν ὁ Σωτὴρ τοῦ Κόσμου τὸ ζωοποιόν πάθος σαρκὶ τῷ σταυρῷ προσηλωθείς· ὁθεν καὶ δίκαιον ἐστίν, οἶμαι, νηστεύειν πάντας τοὺς ὀρθοδόξους ἐν ταύτῃ τῇ πανσέπτῃ ἡμέρᾳ· καὶ γὰρ τὰ δίκαια ἔχει τῆς τοῦ πάθους ἡμέρας, τῆς Ἁγίας καὶ Μεγ. Παρασκευῆς». Διὰ τοῦτο ἀναγιγνώσκεται καὶ Εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἐξιστοροῦσα τὰ φρικτὰ πάθη καὶ τὸν Σταυρικόν τοῦ Κυρίου θάνατον.

Ἐν τῷ Ὁρολογίῳ τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει καὶ ἀκολουθία χαριετισμῶν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ μὲ κανόνα καὶ 24 οἵκους κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου τῆς Θεοτόκου.

Ἐορτάζοντες καὶ ἡμεῖς μετὰ κατανύξεως τὴν μεγάλην ταύτην ἑορτήν, ἥς ἀναμνησκώμεθα τὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ φρικτὸν τοῦ Σωτῆρος θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, φροντίζοντες νά ἀξιοποιήσωμεν διὰ τῶν ἔργων μας τὴν μεγάλην Του θυσίαν, διότι κατὰ τὸν Ἀπ. Πέτρον: «Ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ ὑπὲρ ἡμῶν πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθευμίαις, ἀλλὰ θελήματι Θεοῦ τὸν ἐπιλαοίαν ἐν σαρκὶ βιώσαν· χράνον» (Α' δ' 1-2). Τότε δὲ καὶ «ἡ ἀήττητος καὶ ἀκατάλυτος καὶ θεία δύναμις τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ θά εἶναι μεθ' ἡμῶν».

+ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ. ΜΑΚΡΗΣ

(1) Εἰς τὴν Δυτ. Ἐκκλησίαν ἡ ἑορτὴ τῆς εὐρέσεως τοῦ Σταυροῦ εἰσαχθεῖσα πολὺ ἀργά μόλις τὴν 13ην ἑκατονταετηρίδα, ἐορτάζεται τὴν 3 Μαΐου, καθ' ἣν ὁ Πάπας Λέων Γ' (811) ἔφερε μέρος τοῦ τιμίου ξύλου παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.



ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΓΕΡΑΣΙΜΟΝ

«Ὁ γάρ ζυγός μου χρηστός καὶ τό φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι».

(Ματθ. ια' 30)

Τόν χρηστόν τοῦ Κυρίου ζυγόν ἠγάπησε καὶ τοῦτον προθύμως ἐδέχθη ὁ Ὁσίος καὶ θεοφόρος πατήρ ἡμῶν Γεράσιμος, ὁ νέος ἀσκητής, τοῦ ὁποίου τήν μνήμην σήμερον ἐπιτελοῦμεν. Μαρτύρια καὶ θαύματα δέν ἔχει νά ἐπιδείξῃ ὁ Ὁσίος, ἀλλ' ἔχει νά ἐπιδείξῃ ἀληθινὴν χριστιανικὴν ζωὴν εἰς ὅλον ἀνεξαίρετως τόν βίον του, ἀπὸ τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς του ἡλικίας, μέχρι τῆς σιγμῆς κατὰ τήν ὁποίαν ἐκάλεσεν αὐτόν ὁ Οὐράνιος Πατήρ.

Τιμῶντες καὶ ἡμεῖς σήμερον τήν ἑνδοξὴν μνήμην του, περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ὁσίου Πατρός καὶ λαμβάνοντες ἀφορμὴν ἐκ ταύτης, περὶ τοῦ χρηστοῦ τοῦ Κυρίου ζυγοῦ θά ὁμιλήσωμεν.

✱

Γόνος τῆς βυζαντινῆς τῶν Νοταράδων οἰκογενείας ὁ Γεράσιμος, ἐγεννήθη τῇ 1509 εἰς τὰ Τρίκαλα τῆς Κορινθίας.

Ἡ ἀνατροφή του ὑπῆρξεν ὄντως χριστιανικὴ. Τοιοῦτοτρόπως τήν φυσικὴν εὐφυΐαν, τήν ἐπιμέλειαν καὶ τήν χρηστότητα τοῦ ἡθους καὶ τοῦ χαρακτήρος ἐνηρμόνισε μετὰ τῆς χριστιανικῆς ἀνατροφῆς καὶ ζωῆς καὶ ἀπέδῃ χαρακτήρ τέλειος κατὰ πάντα.

Ἠγάπησε πολὺ τὸν Ναόν τοῦ Κυρίου καὶ αὐτόν ἐξέλεξεν, ὡς σκήνωμα καὶ τόπον διὰ τὰς ὥρας κατὰ τὰς ὁποίας ἦτο ἐλεύθερος ἀπὸ τήν σχολικὴν ζωὴν. Τήν θερμὴν εὐσέβειαν εἰς τήν ψυχὴν του ἐκαλλιέργησεν ἡ φιλόστοργος μήτηρ του καὶ ἀποτέλεσμα τῆς εὐσεβείας του ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἰδιαιτέρα ἀγάπη του εἰς τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν τῶ ὁποῖον ἐφρόντιζε νά ἐφαρμόζῃ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τῆς μαθητικῆς καὶ ἐφηβικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁλοῆς ζωῆς του.

Ἡ συμπάθεια τοῦ μικροῦ Γερασίμου πρὸς πτωχοὺς συμπαθητὰς του ὑπῆρξε θερμὴ καὶ ἔμπρακτος.

— Ὡ! Μητέρα, ἔλεγε σχεδὸν καθημερινῶς, πόσον θλίβομαι διότι ὁ Γεώργιος στερεῖται βιβλίου! Πόσον πονῶ διότι ὁ Νικόλαος δέν ἔχει ἑνδυμα διὰ νά προφυλαχθῇ ἐκ τοῦ ψύχους! Ὁ Βασίλειος καὶ πάλιν σήμερον ἀπουσίασεν ἐκ τοῦ μαθήματος, διότι παρέμεινε πλησίον τῆς βαρέως ἀσθενούσης μητρὸς του!

Αὐτὰ καὶ ἄλλα ἦσαν τὰ νέα, τὰ ὁποῖα ἡ εὐγενὴς τοῦ μικροῦ Γερασίμου ψυχὴ μετέφερε καθημερινῶς εἰς τοὺς γονεῖς του. Καὶ οἱ μεγάλοψυχοι καὶ εὐγενεῖς ἐκεῖνοι γονεῖς ἐφρόντιζον νά ἀγοράσουν βιβλίον εἰς τὸν Γεώργιον, ἑνδυμα εἰς τὸν Νικόλαον καὶ νά ἀποστέλουν φάρμακα εἰς τὴν χήρα τοῦ Βασιλείου μητέρα. Πόσῃ χαρὰν δέν ἠσθάνετο εἰς τήν καρδίαν του ὁ Γεράσιμος ὅταν ἐδίδετο τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παραιτήσεων του! Πόσῃ ἀγάπῃ δέν ἠσθάνετο πρὸς τοὺς φιλοστόργους γονεῖς του! Ὅποῖαν θερμὴν εὐχαριστήριον προσευχὴν δέν ἀνέπεμπεν, ἐσπέρας καὶ πρωτὶ καὶ μεσημέριος πρὸς τὸν Σωτῆρα παντός ἀγαθοῦ, ὅστις παρουσίαζεν εἰς αὐτόν τὰς σωτηρίας εὐκαιρίας ταύτας.

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ τοῦ Ὁσίου κατὰ τήν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν του ἡλικίαν. Ἐπίστευεν ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος ἐπιτυχίας τοῦ προορισμοῦ του καὶ τῆς ἀτομικῆς του εὐτυχίας καὶ σωτηρίας ἦτο νά ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν ἄλλων, νά θέτῃ συνεχῶς τὸν ἑαυτόν του εἰς τήν ὑπηρεσίαν τοῦ πλησίον. Τὸ «οὐκ ἦλθον διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι» τοῦ Κυρίου, τὸ ἔζη, τὸ ἐφήρμοζε, τὸ ἐδίδασκε μὲ τὸ παράδειγμα του.

Ἀλλὰ ὁ Γεράσιμος δέν ἱκανοποιεῖται μόνον μὲ τήν προσπάθειάν του αὐτὴν, τήν ὁποίαν θεώρει ἐλαχίστην. Ἦθελε νά γνωρίσῃ περισσότερον τὸν Χριστόν. Μόλις, λοιπόν, ἐμεγάλωσε ἀρκετὰ, ἤρχισε περιουδεῖας διὰ νά γνωρίσῃ ἀσκητὰς καὶ μοναχοὺς, πατέρας καὶ ἱερεῖς πεπαιδευμένους, διὰ νά τὸν διδάξουν ἀκριδέστερον τὰ περὶ τοῦ Κυρίου. Κατεῖχeto ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν πόθον νά γνωρίσῃ καὶ νά πατήσῃ τοὺς τόπους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔζων ἄγιοι ἀσκηταὶ καὶ πατέρες, πρὸ πάντων ὅμως ὑπὸ σφοδρὰς ἐπιθυμίας κατεῖχeto νά γνωρίσῃ τοὺς αἱματοβαφεῖς τόπους ὅπου ὁ Κύριος ἔζησεν, ἐδίδαξεν, ἔπαθεν, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη. Ἐπεσκέφθη λοιπόν τὸ Ἅγιον Ὅρος, τὰ Ἱεροσόλυμα, τὸ Σινᾶ, τὸν Πόντον, τήν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Χαλκιδόνα, τὴν Ζάκυνθον καὶ τήν Θεσσαλονίκην προσκυνητὴς καὶ μαθητὴς. Καὶ ἤκουσε καὶ ἔμαθε καὶ ἐμελέτησε πολλὰ, παρὰ σεμνῶν καὶ σοφῶν Πατέρων. Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ ἱερεὺς καὶ μὲ ζῆλον εἰργάσθη διαφωτίζων καὶ ἐποικοδομῶν τοὺς προσκυνητὰς τῶν ἁγίων τόπων ἐπὶ δώδεκα ὁλόκληρα ἔτη. Ἐζήσεν ἐπὶ πολὺ παρὰ τὰς ὁχθας τοῦ Ἰορδάνου ὡς ἄλλος Βαπτιστής καὶ τέλος κατέληξεν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, τῆς ὁποίας ἐμελλε πολιούχος καὶ προστάτης νά ἀποδῇ.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν παρὰ τὴν θέσιν Ὀμαλὰ ἐκτίσας Ναόν πρὸς τιμὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅστις ἐξηλίχθη εἰς περιώνυμον Μονήν. Ἐκεῖ συνέρρεον τὰ πλήθη διὰ νά ἀκούσουν τὸ κήρυγμα καὶ νά μάθουν παρὰ τοῦ Ὁσίου τὴν μέθοδον τῆς ψυχικῆς τῶν σωτηρίας. Ἐκεῖ πολλὰ ψυχὰ ἀνεπαύοντο ἐκ τοῦ θάρους τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐγνώριζον τὸν Χριστόν. Ἐκεῖ ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας ἠλευθεροῦντο καὶ τὸν χρηστόν ζυγόν τοῦ Κυρίου προθύμως ἐδέχοντο. Ἐκεῖ ἐκ τοῦ φορτίου τῆς κακίας ἀπηλλάσσοντο διὰ νά δεχθοῦν τὸ ἐλαφρόν φορτίον τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ καὶ θαύματα παρὰ τοῦ Ὁσίου ἐτελούντο πάμπολλα. Ἐκεῖ καὶ ἡ δυστυχία εὗρσκει τὴν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὰς προσφορὰς τῶν χριστιανῶν, τὰς ὁποίας αὐτοδούλως κατέθετον, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι θά διατεθῶν κατὰ τὸν πλέον θεάρεστον τρόπον...

Ὅγδόντα περίπου ἑτῶν ἐκοιμήθη ὁ Ἅγιος ἀλλὰ ζῇ ὅχι μόνον ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ γῆ τῶν Κεφαλληνῶν ὑπερηφάνως κατέχει τὸ ἅγιον σκήνωμα τοῦ Ὁσίου καὶ μὲ σεβασμὸν τιμᾶ καὶ δοξάζει τοῦτο. Πλήθη πιστῶν συρρέουν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ὁσίου διὰ νά προσκυνήσουν τὸ Σεπτόν καὶ Ἅγιον σῶμα του, νά ζητήσουν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν μεσιτείαν τοῦ Ἀγίου καὶ νά θεραπευθοῦν παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ Ὁσίου Γερασίμου, τοῦ νέου ἀσκητοῦ.

✱

Ἡ ὅλη ὁμως ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀγίου μᾶς διδάσκουν μεγαλοφώνως πόσον εἶναι χρηστός ὁ ζυγός τοῦ Κυρίου καὶ πόσον ἐλαφρόν τὸ φορτίον Του, δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι προθύμως δέχονται νά τὸ φέρουν. Ἀνθρώπος ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἅγιος Γεράσιμος. Καὶ αὐτὸς εἰς τὸν κόσμον ἔζησε καὶ πειρασμοὺς πολλοὺς συνήντησε καὶ δυσκολίας ἀνυπερβλήτους ἐγνώρισεν. Ὅμως τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ἠκολούθησε πιστῶς, καὶ πρόθυμος τὸν ζυγόν Αὐτοῦ ἐδέχθη καὶ τὸ φορτίον Αὐτοῦ ἐβάστασε, διὰ νά μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι δέν εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνθρωπον νά ἀκολουθήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου καὶ νά ἐφαρμόσῃ εἰς τὴν ζωὴν του τὰς θείας ἐντολάς. Ἐδωσε καὶ



Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ

Κάθε έργον άπαιτεί προετοιμασίαν. Έάν δέ εις τά μικράς άξίας έργα άπαιτούνται ώρισμένοι προϋποθέσεις, τά πνευματικά έργα καί δή του Σωτήρος ήμών ως τελείου ανθρώπου λαμβανομένου, άπαιτείται άσυγκρίτως μεγαλυτέρα προπαρασκευή, έφ' όσον είναι άσύλληπτον εις έκτασιν τοπικήν καί χρονικήν, πού φέρει την σφραγίδα του αιώνιου.

Οί πειρασμοί καί αί δοκιμασίαι εις τό έργον του Κυρίου από της έποχής της σαρκώσεώς Του μέχρι της στιγμής ταύτης, είναι τεράστια καί ισχυροτάτης όλκης διότι αποδίδουν εις την εκμηδένισιν Αυτού, ίνα μή ή εύλογία της σωτηρίας κυριαρχήση επί των ψυχών των ανθρώπων. Καί δέμ είναι μόνον οί άνθρωποι, είναι καί αυτός ο διάβολος, τά πονηρά πνεύματα τά όποια οικολογώπως καί λυσσώδως πολεμούν τό έργον της σωτηρίας, διαβάλλοντα αυτό καί τον θεόν ιδρυτήν του, ως είναι δέ έπόμενον καί αυτό τό Μυστικόν σώμα Του, την Έκκλησίαν.

Ο τελευταίος, ο διάβολος, ως ύπουλος, μεταχειρίζεται ποικίλα μεθόδους εις τό νά διαστρέψη την αλήθειαν του Κυρίου, ώστε νά επιφέρη την άσύλληπτον εις καταστροφάς δάδην κατά του έργου Του.

Μετά την Θεϊαν Έπιφάνειαν του Τριαδικού Θεού, καθ' ήν ή φωνή του Πατρός αποκαλύπτει ένώπιον του Ιωάννου του βαπτιστού καί Προδρόμου ότι ο βαπτιζόμενος ύπ' αυτού είναι ο «υίός του ο αγαπητός εις όν ηυδόκησεν» ο Κύριος μεταβαίνει εις την έρημον προς περισυλλογήν. Είναι ανάγκη άνασκοπήσεως του έργου εις ο καλείται υπό του Πατρός καί του Αγίου Πνεύματος νά επιτελέση εις τον κόσμον αυτόν. Υποβάλλεται εις αusterήν άσκησιν, ίνα ως άνθρωπος αὐτοσυγκεντρωτή καί υποδείξη εις πάντα άνθρωπον την ανάγκην ταύτην πρό οιασδήποτε εργασίας. Εις στιγμήν φαινομενικής αδυναμίας ή καί ανάγκης, επείνασε διότι επί τεσσαράκοντα ήμέρας καί νύκτας ενήστευσεν, έμφανίζεται ο πονηρός όστις προσπαθεί νά κάμψη Αυτόν καί μάλιστα την θεϊκήν αυτού υπόστασιν» εϊ υίός εϊ του Θεού επεί ίνα οί λίθοι ούτοι άρτοι γένωνται (στιχ. 3 - 4). (Ο πειρασμός καθίσταται έντονότερος διότι οί λίθοι επί του όρους των πειρασμών ομοιάζουν μέ άρτους). Ο Κύριος δέν κάμπτεται πρό των υλικών αγαθών. Άπαντα άγιογραφικώς διά νά διδάξη εις ήμās πόσον ωφέλιμος είναι ή γνώσις των Αγίων

Γραφών καί εις αυτές τάς σκληράς δοκιμασίας των στερήσεων, τάς όποιās ο εργάτης του Ευαγγελίου θά συναντήση κατ' την ένάσκησιν του καθήκοντός του, ως καί πās Χριστιανός εις την έποικοδομήν του «Οὐκ έπ' άρτι μόνη ζήσεται άνθρωπος άλλ' έν παντί ρήματι εκπορευομένη διά στόματος Θεού» (στιχ. 5). Είναι σαφειστάτη ή υπόδειξις του Κυρίου περί της άξίας της Αγίας Γραφής ήτις είναι τό στόμα του Θεού. Άς μή πτοσύμεθα από τάς θλίψεις πού δημιουργεί ή στερήσις των υλικών αγαθών.

Μά ο διάβολος δέν αποκάμνει. Τόν άνάγει εις τό πετρίον του ναού της Ιερουσαλήμ, ίνα καί πάλιν του δημιουργήση άμφιβολίας περί της Θεότητος Αυτού. Του συνιστά νά ριφθί έκ του ύφους τούτου εις την γήν, ίνα δήθεν αποδειχθί ή Θεότης διά της προσελεύσεως των αγγελών, ότινες θά άρουν διά των χειρών των τον Κύριον ίνα μή προσκόψη προς λίθον τον πόδα Του (στιχ. 7). Μεταχειρίζεται γραφικόν λόγον, διαστρέφον τό περιεχόμενον αυτού καί μή παραισιάζων τό πονηρόν του έλατήριο. Μά ο παντογνώστης Κύριος του αποκαλύπτει ότι δέν δύναται αυτός νά εκπειράση τον Κύριον καί Θεόν του. Άνάγκη λοιπόν είναι νά μή άμφιβάλλομεν περί της επιτυχίας έργου έντελλομένου εις ήμās υπό του Θεού, αλλά νά έχωμεν πλήρη εξάρτησιν έξ Αυτού.

Τέλος έρχεται καί έν τρίτου νά εκπειράση τον Κύριον, προβάλλον την ανθρώπινην δόξαν καί τά μεγαλεία αυτής. Παρουσίασε τάς βασιλείας της γής καί άπήτησε νά τον προσκυνήση διά νά του τάς προσφέρει. Επιθυμεί νά διεγείρη την φιλοδοξίαν εις αυτόν διά τάς ανθρώπινους τιμάς καί δόξας, αί όποια αφαιρούν κάθε ίχνος πνευματικότητας καί άγίας ζωής. Εις αυτές δέν υπάρχει ούδεμία άρετή, ούτε δικαιοσύνη, ούτε άγάπη ούτε συναίσθησις ευθύνης, αλλά παντού τό συμφέρον, έπομένως ο χειρίστος εγωϊσμός. Ο Κύριος, διά της Αγίας Γραφής καί πάλιν τονίζει ότι μόνον εις τον Θεόν μας άρμόζει λατρεία καί προσκύνησις.

Ο διάβολος ένικήθη, ο Ιησούς προχωρεί εις τό έργον Του, θά τον συναντήση καί πάλιν εις την Πεθημανή καί τον Σταυρόν, άλλ' ή άνάστασις είναι ή αιώνια, ήττα του πονηρού.

Άς μή αποκάμωμεν λοιπόν εις τάς δυσκολίας τάς όποιās παρεμβάλλει εις ήμās ο Πονηρός. Ο Ιησούς είναι μαζί μας.

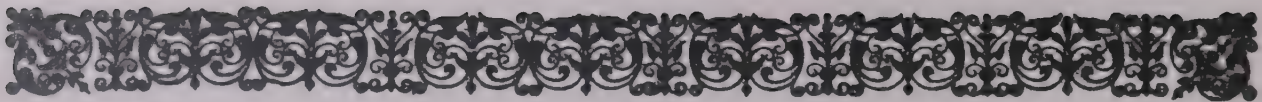
διά μέσου των αιώνων εξακολουθεϊ νά δίδη μεγαλόφωνον άπάντησιν εις εκείνους, οί όποιοι διατείνονται καί φωνάζουν ότι είναι αδύνατον νά ζήση κανείς κατά τό θέλημα του Κυρίου καί νά εφαιρμόση την χριστιανικήν ζωήν.

Ζηλεύομεν την πραότητα καί την ανεξικακίαν. Θέλομεν νά είμεθα πράοι καί ανεξικακοί, καί όμως εις την πρώτην ευκαιρίαν δέν δυνάμεθα νά συγκρατηθώμεν. Φωνάζομεν, υβρίζομεν, βλασφημούμεν, εκδικούμεθα. Τό πάθος της όργης καί του θυμού μάς έχει αιχμαλωτίσει καί μάς οδηγεί προς τον κρημόν.

Θά ήθέλαμεν νά είμεθα σώφρονες καί άγνοί. Άλλά εις τό άνοίκρυσμα της πρώτης άφοριμής έρχεται ή φλόγα της επιθυμίας καί μάς άνάπτει πυρκαϊάν καί πέπτωμεν πανάθλια συντρίμματα.

Τά δυσδόστακα αυτά της κακίας δεσμά καί τά θαύματα της άμαρτίας φορτία μάς οδηγούν άσφαλώς εις την καταστροφήν.

Πόσον όμως μεταβάλλεται ή κατάσταση όταν θελήση κανείς νά απαλλαγί άπ' αυτά καί νά ζητήσει τον χρηστόν του Κυρίου ζυγόν καί τό φορτίον Αυτού τό έλαφρόν! Πόσον εύκολος γίνεται ή ζωή όταν είναι ζωή Χριστού καί όχι ζωή άμαρτίας! Άρκει κανείς νά άνοιξη την καρδίαν του προς τον Χριστόν καί νά Τόν καλέση πλησίον του καί νά ζητήσει τον ιδιόν Του ζυγόν καί τό ιδιόν Του φορτίον. Η ζωή, τότε γίνεται γλυκύτερη, γίνεται ώραία, γίνεται πλήρης νοήματος καί περιεχομένου καί οδηγεί άσφαλώς εις την αληθινήν ευτυχίαν καί χαράν, την όποιαν απολαμβάνει αλωνίως πλέον ο Άγιος Γεράσιμος καί την όποιαν άς ευχηθώμεν νά γνωρίσωμεν όλοι μας. Άμήν.



Θρακικόν Ἀγιολόγιον

Ἡ Ἀγία Μεγαλομάρτυς καὶ θαυματουργὸς ΓΛΥΚΕΡΙΑ Ἡ ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Ἡ μνήμη Αὐτῆς 13 Μαΐου

ὑπὸ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΝ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπιτίμου Εἰσαγγελέως Ἐφετῶν

Θηρὸς τό πικρόν δῆγμα τῇ Γλυκερίᾳ
ὑπεργλυκάζον ὥς ἀληθῶς ἦν μέλι.
Ἐν τριτάτῃ δεκάτῃ δάκε καὶ κτάνε θῆρ

Γλυκερίαν

Ἐγεννήθη εἰς Τραϊανούπολιν. (Ἡ Τραϊανούπολις ἦτο πόλις τῆς Δυτικῆς Θράκης, πρὸς δυσμὰς τοῦ παταμοῦ Ἐβρου, ἐπὶ τῆς Ἑγγατίας ὁδοῦ, πλησίον τῆς σημερινῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. Ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ. Τὰ ἐρεῖπια αὐτῆς ξενῶν, θέρμαι κ.τ.λ. Ρωμαϊκῶν χρόνων σώζονται παρὰ τό σημερινόν χωρίον Λουτρός, ὅπου κατ' ἔτος μεταβαίνουσιν πλεῖστοι ἐπισκέπται χάριν τῶν ἱαματικῶν λουτρῶν).

Κατήγετο ἐξ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τοῦ πατρὸς αὐτῆς τρεῖς ὑπατεύσαντος. Ἐζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Ἀντωνίου (138 - 160) καὶ Σαβίνου ἡγεμόνος Τραϊανουπόλεως.

Ὅταν δέ ποτὲ ἐθυσίαζεν ὁ ἡγεμὼν εἰς τὰ εἰδῶλα, ἡ Ἀγία Γλυκερία, χαράξασα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς τό σημεῖον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, προσῆλθεν εἰς τὸν ἡγεμόνα, κηρύττουσα καὶ ὁνομάζουσα ἑαυτὴν Χριστιανὴν καὶ δούλην Χριστοῦ. Τότε ὁ ἡγεμὼν προσεκάλεσεν αὐτὴν νὰ θυσιάσῃ εἰς τὰ εἰδῶλα, ἡ δὲ Ἀγία, εἰσελθοῦσα ἐν τῇ ναφῇ τῶν εἰδώλων καὶ προσευχηθεῖσα εἰς τὸν Χριστόν, ἐκήρυκνισε τό εἶδωλον τοῦ Διὸς καὶ κατεσυνέτριψεν αὐτό.

Τότε οἱ ἐκεῖ εὐρεθέντες εἰδωλολάτραι ἐξοργισθέντες ἔρριπτον λίθους κατὰ τῆς Μάρτυρος, οὐδεὶς ὅμως ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐκτύπησε τὴν Ἀγίαν, διὰ τοῦτο, κρεμάσαντες αὐτὴν ἐκ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, τὴν κατέσχεσαν.

Μετά ταῦτα ἔρριψαν τὴν Ἀγίαν εἰς τὴν φυλακὴν, χωρὶς νὰ τῆς δώσουν οὔτε φαγητόν, οὔτε ποτόν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας.

Ἀγγελος δὲ Κυρίου ἔφερε τροφὴν εἰς αὐτὴν καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν κακὸν ἔπαθεν, ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια ἐνόμιζεν ὁ ἡγεμὼν, ὅτι θὰ προσενηύσῃ εἰς τὴν Ἀγίαν ἡ πείνα. Μάλιστα δὲ θαυμασμός μέγας καὶ ἔκπληξις κατέλαβε τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς συντρόφους του, ὅταν εὗρον ἐντός τῆς φυλακῆς δοχεῖον, ἄρτους, γάλα καὶ ὕδωρ, ἐν ᾧ ἡ φυλακὴ ἦτο ἀσφαλῶς κεκλεισμένη καὶ οὐδεὶς εἶχεν εἰσελθεῖ ἐντός αὐτῆς.

Ἀκολουθῶς ἔρριψαν τὴν Ἀγίαν ἐντός καμίνου πεπυρακτωμένης, δρόσος δὲ πεσοῦσα οὐρανόθεν, κατέσβεσε τό πῦρ

καὶ ἡ Ἀγία ἐξῆλθεν ἀβλαβής. Κατόπιν, ἐκδείραντες τό δέρμα τῆς κεφαλῆς τῆς ἕως τοῦ μετώπου καὶ δέσαντες τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τῆς, ἔρριψαν αὐτὴν πάλιν ἐντός τῆς φυλακῆς, κάτωθεν δὲ αὐτῆς ἔστρωσαν πέτρας.

Ἀγγελος δὲ Κυρίου, καταβάς, ἔλυσε τὴν Ἀγίαν ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ ἰάτρευσεν τὴν κεφαλὴν τῆς. Ὅθεν τό θαύμασιον τοῦτο ἰδὼν ὁ δεσμοφύλαξ Λαοδίκιος ἐξεπλάγη καὶ ὁμολογήσας τὸν Χριστόν ἀπεκεφαλίσθη, λαβὼν τοῦ Μαρτυρίου τὸν στέφανον.

Ἐπίσης συνεορτάζεται μετὰ τῆς
Ἀγίας Γλυκερίας τὴν 13ην Μαΐου
ὁ Ἅγιος Μάρτυς Λαοδίκιος

Λαοδίκιος ἐν μέσῳ λαῶν. Λόγε

Θεὸν καλῶν σε πρὸς δικὴν ἡχθῆ ξίφους

Ἐπίσης συνεορτάζεται μετὰ τῶν ἀπὸ δημίων καὶ δεσμοφυλάκων Μαρτύρων τὴν Κυριακὴν τοῦ Τυφλοῦ (Ἀκολουθία Πάντων τῶν Ἀγίων Μαρτύρων τῶν ἀπὸ Δημίων καὶ Δεσμοφυλάκων.

Ῥαλλομένη τῇ Κυριακῇ τοῦ Τυφλοῦ, ποιηθεῖσα ἐν Ἀγίῳ Ὅρει ὑπὸ Γερασίμου, Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας - Ἀθήναι 1966.

Ὀλόκληρον τό λείψανον τῆς Ἀγίας εὐρίσκεται τεθησαυρισμένον ἐν τῇ ἐν Ἡρακλείᾳ ἱερῇ αὐτῆς τεμένει, ἐπὶ δὲ τῶν εἰκονομάχων μετεκαμίσθη αὐτό, ὅπως καὶ τῆς Ἀγίας Εὐφημίας εἰς Λῆμνον.

Περὶ τοῦ λειψάνου τῆς Ἀγίας Γλυκερίας ταύτης γράφει ὁ Δοσίθεος σελ. 519 τῆς Δωδεκαβίβλου, ὅτι εἰς τὴν Ἡρακλείαν εὐρίσκετο χάλκινη λεκάνη, ἡ ὅποια ἐδέχετο τὰ Θεόρρυτα μύρα, ἀπερ' ἀνέβρυνον ἀπὸ τοῦ τάφου τῆς Ἀγίας ταύτης Γλυκερίας, διὰ τῶν ὁποίων ἐγένοντο πολλὰ θαύματα, ὥς ἱστορεῖ ὁ Θεοφύλακτος.

Ἐχρησίμεινε δὲ ἡ χαλκὴν λεκάνη ἐκείνη ἵνα γίνηται ἐν αὐτῇ ὁ ἁγιασμός ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Μάρτυρος.

Περὶ τῶν θαυμάτων τῆς Ἀγίας Γλυκερίας καὶ τῆς χαλκῆς λεκάνης ἀναγράφει ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ. (Ὁρα MIGNE, Ἑλληνικὴ Πατριολογία σελ. 392 - 393).

Ναοί ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Γλυκερίας

1) Εἰς Ἡράκλειαν Θράκης, ὅπου κατετέθη τὸ ἱερὸν λείψανον ἐν τόπῳ σεμνῇ πλησίον τῆς πόλεως καὶ ἀναδίδει «θεότευκτα μύρα, ἅτινα δωροῦσι τοῖς πιστοῖς χάριν καὶ ἰασιν».

2) Ναός εἰς Νῆσον Ἀγίας Γλυκερίας, κεκλιμένην μεταξὺ τῶν Πριγκηποννήσων, ὅπου τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τελοῦνται τὰ ἐγκαίνια τῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Παντανάσσης.

3) Ναός εἰς τὸ χωρίον Λουτρόν ἀνεγερθεὶς τὸ 1977 δαπάναις τῶν λουμένων, ὡς ἀναγράφεται ἐν σχετικῇ ἐπιγραφῇ.

4) Πρὸς τὸ Β.Α. μέρος καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῇ ρωμαντικῇ θέσει Γαλάττει ὑπάρχει κοιμώσαστον καὶδριον τῆς Ἀγίας Γλυκερίας. Ἐκ πέτρας ἐσχαμένης κάτωθεν τοῦ ἁγίου θήματος ἀναδύει διαυγέστατον καὶ νεκταρῶδες ὕδωρ, δροσίζον καὶ τοὺς συνεχῶς ἐκεῖ χάριν ἀναψυχῆς μεταδιδόνοντες ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ τοὺς ἐκ πολλῶν χωρίων ἐρχομένους καὶ ἐπιστρέφοντας. Ἀνοθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ ἀνεγράφη τὸ ἐξῆς λαμπρὸν ἐπιγράμμα, ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως Κυροῦ Ἰωάννου Μαρτίνου.

Ἵδωρ διαυγὲς καὶ νεκταρῶδες πόμα,
ψύχει καὶ πληροῖ παντός ὁδίτου στόμα.
Νεῶς δέ θεῖος μάρτυρος Γλυκερίας,
χέει δαψιλῶς καὶ τὰς τερψιθυμίας.

Τὸ καὶδριον ἦτο μικρὰ μονόκλιτος θαλωτὴ βασιλική μετὰ τυφλῶν τόξων τοῦ 15ου αἰῶνος καὶ πιστεύεται ὅτι ἀπετέλει τὸ καθολικὸν Μονῆς «Ὁρα Γ. Σωτηρίου - Εὐρετήριον Βυζαντινῶν Μνημείων Α σελ. 134 καὶ Δ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν Β, σελ. 278». Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου ὑπάρχει ὁ κάτωθι γοητευτικὸς θρύλος, δημοσιευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Κουΐ, Ἀκολουθία τῆς Ἀγίας Γλυκερίας σελ. 41 - 42.

Ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ παλαιοῦ καὶδριου ἀνηγέρθη νέος ναός τὸ 1927 καὶ ἀποπερατώθη τὸ 1955.

Ὁρα Ἀ. Ὁρλάνδου, Μεσαιωνικά Μνημεῖα Ἀθηνῶν - Α σελ. 134 καὶ Χρυσοστόμου Θέμελη, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, Ναϊκά, σελ. 134. Κατ' ἔτος κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, ὁ Στυμφαλιανὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν ἐτέλει θείαν πανηγυρικὴν λειτουργίαν.

Εἰκονογραφία

1) Ἡ Ἀγία Γλυκερία παρίσταται φέρουσα στολὴν πεπαικμένην. «Ὁρα Φ. Κόντογλου - Ἐκφρασις Ὁρθοδόξου Εἰκονογραφίας, τόμος Α'».

2) Ὑπάρχει τοιχογραφία εἰς τὴν Ὁμορφολησιάν Ἀττικῆς. «Ὁρα Θρησκευτικὴ Ἡθικὴ ἐγκυκλοπαίδεια Δ', σελ. 568», ἐξεπελέσθη ὑπὸ τοῦ ἀγιογράφου Κ. Γεωργακοπούλου.

3) Ψηφιδωτὸν - ἔργον Κωνσταντίνου Μαρκέλλη, ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τῆς Ἀγίας Γλυκερίας.

Ὑμνολογία

1) Εἰς τὰ Μηνιαῖα ἀναγράφεται ἐν τῇ Ἑσπερινῇ προσόμῳ καὶ ἐν τῇ Ὁρθρῇ εἰς Κανόν.

2) Ἀκολουθία πλήρης ἀνέκδοτος εἰς τὴν Ἀγίαν Γλυκερίαν ποίημα τοῦ Θεοφάνους, ὑπάρχει εἰς τοὺς Παρισινούς Κώδικας 1500 καὶ 1574, ὡς καὶ εἰς τοὺς Λαυρεωτικούς Κώδικας Ω - 147, 170 - Θ. 87 - Δ. 5 - Δ. 36 καὶ Δ. 45.

Εὐχόμεθα ὅπως δημοσιευθῇ ἡ Ἀκολουθία αὕτη.

3) Ἀκολουθία - Παρακλητικὸς Κανὼν - 24 Οἵκoi καὶ διήγησις τις περὶ τῆς εἰκόνης τῆς Ἀγίας, ἐξεδόθη φροντίδι

καὶ ἐπιμελείᾳ Ἀρχ. Χρυσοστόμου Κουΐ, Ἀθήνησι 1958, σελ. 58. (Ὁρα Γεράσιμος - Μοναχός. Μία τεσσαρακονταετία ὑμνογραφικῆς διακονίας - Ἀθήναι 1971).

4) Εἰς τὰ ANALECTA HYMNICA GRAECA J. SCRIBO.

Μὴν Μάιος, σελ. 139 - 150, δημοσιεύονται διάφοροι Κανόνες τῆς Ἀγίας καὶ εἰς τὰς σελ. 388 - 392 στοιχεῖα περὶ τῆς Ἀγίας.

5) Εἰς τὸ βιβλίον HENRICA FELLIERI - INITIA HYMNORUM ECCLESIAE GRAECAE. Τόμος 5.

CITTA DEL VATICANO - BIBLIOTECA APOSTOLICA VATICANA 1966, παραπέμπονται εἰς τὰ κάτωθι ὑμνολογικά κείμενα: α) Ὁρλόγιον Μέγα 1876, σελ. 175.

6) Ὁρλόγιον Μέγα, Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, σελ. 312. γ) Μηνιαῖα τοῦ ὅλου ἐκαιετοῦ Ρώμῃ V 93 - 97.

6) Μηνιαῖα διορθωθέντα ὑπὸ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ IX 49 - 52.

7) SIBERUS, L.V.G. ECCLESIAE GRAECAE MARTYROLOGIUM METRICUM - EX MENAEIS, COD. CHIFFETIANO ACTISQUE SANCTORUM - LIPSIAE 1727.

8) Ἀνθολόγιον III η' - θ'.

9) Π. Τρεμπέλα - Ὑμνοι Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ - III σξδ' - σξε'.

10) Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος 30 (1931), 533, 536, 49 (1950) 218 - 220.

11) Νέα Σιών - 31 (1936), 667, 44 (1949) 130.

Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» τόμος ΜΘ' 1930 καὶ εἰς σελ. 218 - 219 δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ὑπὸ τὸν τίτλον Ταμείων Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως τὸ κάτωθι ὑμνολογικὸν κείμενον:

Γλυκερίας Μάρτυρος

εἰς τὸν Ἑσπερινόν. Στιχηρά

Ἦχος πλ. δ' Ὡ τοῦ παραδόξου

Αἴγλη παρθενίας λάμπουσα εἰκότως, μάρτυς σεπτῇ
Μάρτυς παρθένε πανεύφημε ὦ Γλυκερία Χριστόν
Μάρτυς ἀθλοφόρε πάντιμε, παρισταμένη Χριστῷ.

Ἄλλα - Ἦχος πλ. δ'. Οἱ μάρτυρές σου Κύριε.

Τοῖς ρήμασι προσέχουσα, θεομακάριστε, τοῖς γλυκυτάτοις
Τέτρωται πόθῳ, δέσποτα, τῷ γλυκυτάτῳ σου Γλυκερία

Καλῶς ἡμολογήσασα Χριστοῦ τὸ ὄνομα τοῦ σου νυμφίου
(1574 φ. 1786 Παρ. 1575 φ. 81 6 Παρ. 1 19 φ. 49. Δ. 36
φ. 79. Θ 37 (30 Μαΐου). Θ 145. Ω 147 Λαύρ. 617 Σινᾶ).

Ἄλλο. Ἦχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν.

Ὡς χρυσέος θαλάμους σε ὁ νυμφίος ἐδέξατο
(1566 φ. 43 Παρ. Δ 5 φ. 16 6. Δ 45 φ. 75 6 Λαύρ.).

Εἰς τὸν Ὁρθρον. Κάθισμα

Ἦχος δ' ὁ ὑμνωθεὶς.

Καταστολαῖς περιφανῶς κοσμομένη.

(1566 φ. 44 6 Παρ. 1574 φ. 179 Παρ. Γ. 19 φ. 48 6. Δ 36
Δ. 45, Θ 87, Θ 145, Ω 14 (Λαύρ. 617 Σινᾶ).

Ἄλλα - Ἦχος δ' Ταχύ προκατάλαβε.

Θεοῦ δόσεις πέφυκας εἰκότως μάρτυς σεμνῇ.

(1 70 σελ. 237 Λαύρ.).

Κοντάκιον. Ἦχος γ'. Ἡ Παρθένος σήμερον.
Τὴν Παρθένον στέργουσα καὶ Θεοτόκου Μαρίαν.

Ὁ Οἶκος.

Οἱ λαμπροὶ τῆς στερρᾶς μάρτυρος ἄθλοι πρόκεινται...
(1574 φ. 178 Παρ.).

Ὁ Κανὼν. Ἦχος πλ. δ' Ὑγρόν διωδεύσας.
Ποίημα Θεοφάνους

Πικρίας με ρῦσαι τῆς τῶν παθῶν ταῖς σαῖς Γλυκερία.

Ἐπίσης εἰς τό αὐτό περιοδικόν τόμος 31/1936 σελ. 667 δημοσιεύεται τό κάτωθι ἀγιολογικόν κείμενον.

Κανόν. Ἦχος πλ. δ'. Ἑγρὰν διοδεύσας.

Πικρίας με ρῦσαι τῆς τῶν παθῶν

ταῖς σαῖς Γλυκερία

πρός τόν Κύριον προσευχαῖς.

Ἐπίσης εἰς τό περιοδικόν «Νέας Σιών» τόμος ΛΑ 1936 σελ. 667 δημοσιεύεται τό κάτωθι ὑμνολογικόν κείμενον τοῦ Θεοφάνους Γραπτοῦ.

Κανόν. Ἦχος πλ. δ'. Ἑγρὰν διοδεύσας.

Πικρίας με ρῦσαι τῆς τῶν παθῶν

ταῖς σαῖς Γλυκερία

πρός τόν Κύριον προσευχαῖς.

Εἰς τό βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τόμος ΙΙΙ Ν. Τωμαδάκη - Ὑμνοι Ρωμανοῦ τοῦ Ὑμνωδοῦ καί εἰς τήν σελ. σ.ξ.δ. δημοσιεύεται τό κάτωθι ὑμνολογικόν κείμενον, ἐκ τοῦ Συναϊτικοῦ Κώδικος 927.

Κοντ. ἦχος β' πρὸς «Γά ἄνω ζητῶν».

φ. 190 Φαιδρόν σου τόν νοῦν τῇ στάσει τῶν προσευχῶν σου θεόφρων Σεπτῇ ἐνθέως κεκτημένη δ' αὐτοῦ καί μαρτύρων Γλυκερία (Γλυκερίας ὁ κῶδιξ) σύσκηνος γέγονας σὺν αὐτοῖς Χριστῷ τῷ Θεῷ πρεσβεῦν «ἀντιπρεσβεύουσα» ἀπαύστως ὑπέρ ἡμῶν.

Ἐπίσης εἰς τό αὐτό βιβλίον εἰς τήν σελ. σ.ξ.ε. φ. 190 V δημοσιεύεται:

Ὁ οἶκος

Ὑμνον προφρόνως μοι ἀρχομένην

(μεθ' ἐνός εἰσέτι οἶκου ὁ ὕμνος παρ' Ἀμφιλαχίῳ φ. 117)

Ἐτερον ὑμνολογικόν κείμενον:

«Οὐ λιμός, οὐδέ κίνδυνος, ἀλγεινῶν τε ἐπίτασις, τῆς ἀγάπης, ἐνδόξε, οὐ κατίσχυσαν Χριστοῦ χωρίσαι, αἰδίδιμε, οὐ κάθειρξις βίαιος, οὐδέ κάμινος πυρός, οὐ τῶν λίθων κατάστροφαις· ὅθεν δέδεξαι, ἐκ Θεοῦ, θέλαν δρόσον Γλυκερία καί ἐκ γῆς καί τῶν γήϊνων πρὸς τήν ζωὴν μεταδέδωκας. - Μηναῖον Μαΐου, 13, τρίτον Στιχηρόν. Προσόμιον τῶν Ἑσπερίων.

Προσόμιον τῶν Ἑσπερίων.

Πληροφορούμεθα εὐχαρίστως ὅτι ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως Κυρίου Ἀνθίμου θέλει ἐκδοθεῖ νέα Ἀκολουθία τῆς Ἀγίας Γλυκερίας. Εὐχόμεθα ὁλοφύχως διὰ τήν ταχεῖαν ἐκδοσιν.

Βιβλιογραφία

- 1) Σωφρονίου Εὐστρατιάδου - Ἀγιολόγιον.
- 2) Θρησκευτικὴ Χριστιανικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια.

3) Θρησκευτικὴ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια. Τόμος Δ' σ. 568, HIPPOLYTI DELEHAGE - SONAYARIUM ECCLESIAE CONSTANTINOPOLITANAE σ. 679 - 680.

4) Δουκάκης Συναξαριστής σ. 215.

5) Νικοδήμου Συναξαριστής σ. 78 - 79.

6) Ματθαίου Συναξαριστής σ. 324 - 328.

7) Μ. Γαλανοῦ - Βίοι Ἀγίων σ. 104.

8) ACTA SOCTORUM - Μὴν Μαΐος. Τόμος 3 σελ. 11.

9) Εὐλογίου Κουρίλα - Ἅγιοι τῆς Ἡρακλείας, εἰς τό περιοδικόν «Θρακικά» τόμος 26, ἔτους 1957, σ. 87 - 86.

10) Β. Δ. Ζώτου Μολοττοῦ, Λεξικόν τῶν Ἀγίων Πάντων, σ. 370.

11) FRANCOIS HALKIN - BALLANDISTE. BIBLIOTHECA HAGIOGRAPHIA CRAECAE - Τόμος Α' σελ. 276.

12) FRANCOIS HALKIN - BOLLONDISTE, NOVUM AUCTARIUM - BIBLIOTHECAE HAGIOGRAPHICAE CRAECAE σ. 82.

13) HIPPOLYTE DELEHAYE - BOLLANDISTE, LES ORIGINES DU CULTE DES MORTYRS, σελ. 244 - 245.

14) HIPPOLYTE DELEHAYE. SAINTS DE THRACE ET DE MESIE εἰς ANALECTA BOLLANDIANA τόμος XXXI ἔτους 1912 σελ. 248 - 252 καί 203 γ 34 καί 204 γ 1, 4 καί 208 γ 20, 22.

15) Ἑτέρα Μάρτυς ὑπὸ τό ὄνομα Γλυκερία συναθλήσασα μετὰ Θεοδότης, Ἀννης καί Ἐλισάβετ καί τοῦ στρατιώτου Ἡρακλείου ὅταν ἤθλησεν ὁ μάρτυς ἐπίσκοπος Ἀλέξανδρος (βλ. τόμον Β', σ. 100). Ἀπαντες συνεορτάζονται τήν 22αν Ὀκτωβρίου.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ὄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τό Ἑσωτερικόν

Δραχμαὶ 500

Διὰ τό Ἐξωτερικόν

Δολλάρια 30

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφεῖον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι





ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ — ΑΘΗΝΑΙ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1993 — ΑΡ. ΦΥΛ. 1471

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969



Ο ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
1941 - 1944

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΟΙΔΙΜΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΝ
45 ΕΤΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΙΣ ΚΥΡΙΟΝ ΕΚΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ



† Ο Αδριανός Σαμαρινός

1890 - 1949



Ο ΑΝΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ
(Εἰς τὴν πλατεῖα τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν)



Λόγος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ αἰοιδίου Πρωθιεράρχου

Ἐχουν παρέλθει 42 ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ μεγάλου Πρωθιεράρχου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Δαμασκηνοῦ καὶ μόλις σήμερον ἀξιούται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος νά τιμήσῃ Αὐτόν διὰ τῶν τελουμένων τὴν στιγμὴν ταύτην ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος του.

Δέν εἶναι καθόλου εὐκολον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε τὸν ἐξέχοντα τοῦτον Ἱεράρχην τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος νά συλλάβῃ, νά διαχωγραφίσῃ καὶ νά χαρακτηρίσῃ τὴν προσωπικότητά του, πολλῶν δέ μᾶλλον, ἐφ' ὅσον, καθὼς συμβαίνει μέ τὸν ὀμιλοῦντα, ἠτυοήθη νά εἶναι πνευματικόν του τέκνον καὶ νά ἔχῃ λάβει ἐκ τῶν πατριῶν Αὐτοῦ χειρῶν τὴν Ἱερωσύνην.

Καὶ ἐπειδὴ οὔτε ὁ χρόνος οὔτε ὁ τόπος εἶναι ὁ κατάλληλος, διὰ νά ἀσχοληθῶμεν καὶ ἀναπτύξωμεν λεπτομερῶς τὰ τῆς μεγάλης φυσιογνωμίας τοῦ Δαμασκηνοῦ, διότι ὁ αἰοιδμος ὑπῆρξε μέγας ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ Ἔθνος, καὶ μάλιστα εἰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς ἱστορίας του, διὰ τοῦτο θά περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἐπισήμανσιν ἐν ἁδραῖς γραμμαῖς τῶν κυριωτέρων σταθμῶν τῆς σταδιοδρομίας του.

Γεννηθεὶς τὸ ἔτος 1891 εἰς Δορβιτσάν Ναυπακτίας, διήκουνσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ, κατόπιν ἐμαθῆτευσσε εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον εἰς Πλάτανον καὶ ἐν συνεχείᾳ μετέβη εἰς Καρδίτσαν, ἔνθα ἐπεράτωσε τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς. Ἐφοίτησεν εἰς τὴν Θεολογικὴν καὶ τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐχειροτονήθη καὶ ὑπερέτερεν ἐπ' ὀλίγον ὡς Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Κορώνης καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἡνωμένων τότε Ἱ. Μονῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν μέχρῃ τῆς ἐκλογῆς του ὡς Μητροπολίτου Κορινθίας.

Ἐκ τοῦ Ἀποστολικοῦ αὐτοῦ Ἐπισκοπικοῦ Θρόνου ἀρχεται ἡ ἀνοδικὴ πορεία τοῦ Ποιμένος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἀποκαλύπτει τὰ ἀσυγκρίτου μεγέθους ἡγετικά Αὐτοῦ προσόντα. Διότι ἐπισυμβάντος τοῦ τρομεροῦ εἰς καταστροφικότητα σεισμοῦ καὶ ἰσοπεδωθῆσης τῆς πόλεως τῆς Κορίνθου καὶ τῆς ὅλης περιοχῆς, Ἐκεῖνος, ἀποῦ συντόμως, ἀγρύπνως καὶ ἀόκνως περιέθαλψε τὸ ἄστεγον ποίμνιόν του, ἀνεχώρησε εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς καὶ διὰ τῆς πολυσχιδοῦς δραστηριότητος καὶ ἐπιβλητικῆς προσωπικότητός του, κατώρθωσε ὄχι μόνον δι' ἐράνων μεταξὺ τῆς ὁμογενείας νά συλλέξῃ τὰ ἀπατούμενα διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Κορίνθου χρηματικά ποσά, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκτακτος ἀργότερον Ἐξάρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς ἐπέτυχε νά ρυθμίσῃ τὰ ἀνάστατα τότε ἐκκλησιαστικά πράγματα

τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς ὑποδείξας ὡς Ἀρχιεπίσκοπον αὐτῆς τὸν κατόπιν μέγαν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἀθηναγόραν.

Τὸ ἔτος 1938, 5 Νοεμβρίου, ὁ Κορινθίας Δαμασκηνὸς ἐξελέγη ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος εἰς ἡλικίαν 47 μόλις ἐτῶν. Λόγῳ ὅμως τῶν τότε περιστάσεων καὶ κατόπιν τῶν ἀτυχῶν παρεμβάσεων τῆς Πολιτείας καὶ δι' ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τότε, κατὰ παραβίασιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ Νόμου καὶ τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, — παρεμβάσεων αἱ ὁποῖαι κατ' ἐπανάληψιν καὶ δυστυχῶς ἕως τῆς σήμερον γίνονται αἰτία διασπείσεως τῶν ὁμογενῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι πλέον καιρὸς νά παύσων, — ὁ νεοεκλεγείς Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνὸς ἐξεθρονίσθη καὶ παρέμεινε ἐγκλειστος εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Φανερωμένης Σαλαμῖνος μέχρι τῆς 6ης Ἰουλίου 1941, ὅτε καὶ συνετελέσθη δι' ἄλλης ἀποφάσεως τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἡ εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν Θρόνον ἀποκατάστασις Αὐτοῦ.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνὸς μέ τὴν ἰσχυράν ὁραματικὴν του δύναμιν κατενόησεν ἀμέσως τὸ περιεχόμενον τῆς κρίσεως ἐκείνης κλήσεώς του. Ἦσαν οἱ πρῶτοι μῆνες τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς καὶ ἡσθάνθη, εἰς ἐκείνας τὰς δυσσιώτους ἀπαρχὰς τῆς τετραετοῦς δουλείας τοῦ λαοῦ μας, ὅτι ὤφειλε νά ὑψωθῇ ὡς Ποιμὴν καὶ Ἐθνάρχης, ὁ ὁποῖος ἂν χρειασθῇ θά θυσιάσῃ καὶ τὴν ζωὴν του ἀκόμη.

Ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος καὶ συνεχίζων τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν καὶ Κληρικῶν ἀνεδείχθη ἀμέσως ὡς τὸ μοναδικὸν στήριγμα τοῦ βασανιζομένου πολλαπλῶς λαοῦ μας. Ἐνεσάρκωσε ἐν τῇ πράξει τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην καὶ διεμήνευσσε τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, ἀψηφῶν τοὺς κατακτητὰς καὶ διὰ μυρίων τρόπων πιέζων, ἀκόμη καὶ διὰ τῆς προσωπικῆς του θυσίας ἀπειλῶν, ὥστε νά κατορθώσῃ νά ἐλαφρώσῃ τὰ δεινὰ τοῦ ποιμνίου του, νά θρέψῃ πεινῶντας, νά ἐνδύσῃ γυμνοὺς, νά συντρέξῃ καταδικωμένους, νά συμπαρασταθῇ εἰς ἀπορφανισθείσας οἰκογενεῖας Ἑλλήνων πατριωτῶν, νά σώσῃ ἐκ βεβαίου θανάτου ἄλλους, καὶ ἄλλους νά φυγαδεύσῃ ἐκτρέφων τοιοῦτοτρόπως τὴν Ἐθνικὴν Ἀντίστασιν εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπῆρξε ὑπέρφωτον ὑπόδειγμα χριστιανοῦ ποιμένος καὶ Ἑλλήνος πατριώτου, τείχος ἀκλόνητον προστασίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ μας, ἀγρυπνος, στοργικός, εὐφύ-



Ο ΕΝΘΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

Τὴν 6ην Ἰουλίου 1941 ἐγένετο ἐν πάσῃ ἐπισημότητι ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος τοῦ ἀπὸ Κορινθίας κ. Δαμασκηνοῦ. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ποιμαντορικῆς Ἐγκυκλίου τῆς Μείζονος Ἱ. Συνόδου διὰ τῆς ὁποίας ἐξαγγέλλεται ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἀποκατάστασις Του εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπὸν Θρόνον, ὁ Μακαριώτατος ἐξεφώνησε τὸν κάτωθι ὑπέροχον ἐνθρονιστήριον λόγον:*

«Χάρις ὑμῖν καὶ Εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν».

Τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος, διαδηλωθεῖση διὰ βουλῆς τῆς Σ. Ἱεραρχίας

στατος εἰς τούς ἐλιγμούς του ἀπέναντι τῶν κατατιτητῶν, θαρραλέος ὡς λέων ἐνώπιον τῶν ἀπειλῶν των, μέ τό εὐρύ στήθος του πλήρες ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν Πατρίδα.

Κατέστη οὕτω ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός ὁ νέος Μωυσῆς, ὁ ὁποῖος ὡς πραγματικὸς ἡγέτης ἐπέρασε τό ποίμνιον πού τοῦ ἐνεπιστεύθη ἡ Ἐκκλησία διὰ μέσου φοβερῶν δεινῶν καὶ δοκίμασιων τετραχρόνου ζοφερᾶς δουλείας εἰς τό μέγα φῶς τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία συνιστᾷ τὴν ἀπὸ Θεοῦ εὐλογητὴν, κατὰ τό Εὐαγγέλιον, κατάστασιν τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρώπου.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐπιζώντων σήμερον εἶναι δυνατόν νά λησμονήσῃ τὰς δραματικὰς προσπάθειάς τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, διὰ νά σώσῃ ἐκ τοῦ ἐξ ἁσιτίας θανάτου τὰ παιδιά καὶ τούς γέροντας, τὸν χειμῶνα τοῦ 1941 - 42, οὔτε νά ἀποσωπῇ τὴν ἀρραγὴ καὶ ὑπερήφανον ἀντίστασιν του, διὰ τῆς ὁποίας ἐματαιώσε τὴν πολιτικὴν ἐπιστροφάτευσιν, μέ τὴν ὁποίαν ἠπειλεῖτο μέ θανάτῳ μαζικῇ ὁ λαός μας. Καὶ εἶπε τότε τὸν θρυλικὸν λόγον! «Οἱ Ἕλληνες Ἱεράρχαι δὲν τυφεκίζονται, ἀλλ' ἀπαγχονίζονται».

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἐμφυλίου ἐκείνου σπαραγμοῦ τῶν τέκνων του, πάλιν ὁ Ἀθηνῶν Δαμασκηνός, πιστός εἰς τό διπλοῦν καθῆκον τοῦ Χριστιανοῦ καὶ τοῦ Ἑλλήνος, ἐσήκωσε τό βάρος μιᾶς ἀνυπολογίστου εἰς κινδύνους εὐθύνης, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ πάσης ἄλλης ἐπὶ ἐθνικοῦ ἐδάφους πολιτικῆς ἀρχῆς, ἐδέχθη νά κρατήσῃ εἰς τὰς στιβάδας, πεπειραμένως του χεῖρας τὰ ἡνία τῆς χώρας, ὑπεύθυνος καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας.

Καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην αἱ πολιτικαὶ αὐτοῦ ὑπηρεσίαι πρὸς τό ἔθνος, εἶχον τὸν ἴδιον τόνον τῆς ἀπλότητος, τῆς τιμιότητος καὶ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τό ἐθνικὸν καθῆκον.

Ἀναλαμβάνων καὶ πάλιν τὰ καθαρῶς ἀρχιεπισκοπικὰ

κατὰ τὴν καθιερωμένην κανονικὴν τάξιν, ἀναδειχθέντες ἐπὶ τὴν πρώτην ταύτην διακονίαν τῆς Θεοφρουρήτου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναλαμβάνοντες ἐπισήμως, μόλις σήμερον, τὴν διακυβέρνησιν αὐτῆς, Ἰλεων ἐξαιτούμεθα τὸν Κύριον καὶ ἐν τῷ κρίματι Αὐτοῦ παρατίθεμεν τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν. Ὅτι βαρὺ τό φορτίον καὶ τραχύς ὁ μόχθος καὶ ἐπαχθὴς ὁ κληῖρος, τὸν ὁποῖον ἐπεφύλαξεν εἰς ἡμᾶς, ἐν τῷ ἐλέει Αὐτοῦ, ὁ Πανάγαθος.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, καθ' ἣν ἐπωμιζόμεθα τὰς εὐθύνas τῆς νέας κλήσεως, ἡ ὑμετέρα χάρις θὰ ἐπιτρέψῃ, ἵνα ἐν πρώτοις μνησθῶμεν τοῦ προηγηθέντος ἐν τῇ αὐτῇ λειτουργίᾳ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν Θεολογικὴ σοφία εἰς πάντας γνωστὴ, ἡ δὲ σύνεσις θαθεῖα, ὁ ζῆλος ἔνθους καὶ ἡ πρᾶότης θαυμαστὴ. Ἐπειτα, ἵνα ἀναμνησθῶμεν

τοῦ καθήκοντα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλωστε οὐδέποτε ἀπέστη, μετὰ ζήλου ἀπειριγράπτου εἰργάσθῃ δραστηρίως καὶ ἐπιμόνως ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας γενικῶς, εἰδικῶς δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἑρμιεριακοῦ Κλήρου.

Κατόπιν τόσων ἀγώνων, τόσων κόπων καὶ θλίψεων, τόσων δοκιμασιῶν καὶ συγκινήσεων μιᾶς περίπτου εἰκοσαετίας, ἡ ὑγεία αὐτοῦ ἐκάμφθη ἀνεπανορθώτως, καὶ τὴν 20ὴν Μαΐου 1949, ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὥραν 2 μ.μ., ὁ Ἀθηνῶν Δαμασκηνός ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ εἰς ἡλικίαν μόλις 58 ἐτῶν.

Ἀγαπητοί μου,

Τοιοῦτος ἐν ἀσθενεστάτῃ σκιαγραφίᾳ ὑπῆρξεν ὁ αἰμυνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. Ἀντιβασιλεὺς καὶ Προϋπουργὸς Δαμασκηνός, διὰ τὸν ὁποῖον ἀδιστάτως δυνάμεθα νά εἰπωμεν ὅτι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τό ἔθνος ἐγένετο ὁ Ποιμὴν, ὅστις κατηναλώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Πατρίς θὰ ἐνθυμοῦνται πάντοτε μέ θαθεῖαν συγκίνησιν, τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην τὰς ἐξόχους ἱστορικὰς ὑπηρεσίας του, οὐ μόνον ὡς λίαν διακεκριμένου καὶ μεγάλου Ἱεράρχου, ἀλλὰ καὶ σοφοῦ Κυβερνήτου εἰς τὰς κρίσιμους στιγμὰς, τὰς ὁποίας περιγράψαμε μόλις πρὸ ὀλίγου.

Ὡς Χριστιανοὶ καὶ ὡς Ἕλληνες, ἱστάμενοι πρὸ τοῦ σήμερον ἀποκαλυπτομένου ἀνδριάντος τοῦ Μεγάλου Ἀνδρός καὶ Ἀρχιεπισκόπου, ἐν τῷ περιβάλλῳ τούτῳ τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου τῶν Ἀθηνῶν, ἀπευθύνομεν πρὸς Αὐτόν μετὰ συγκινήσεως θαθείας καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης πολλῆς, εὐλαθεῖ καὶ ἐγκάρδιον φόρον τιμῆς θεωροῦντες τὴν ἀθάνατον δόξαν Του καὶ τὴν δικαίωσιν Του.

Τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Δαμασκηνοῦ ὅς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη. Ἀμήν.

+ Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
ΣΕΡΑΦΕΙΜ

μετ' εὐλαθείας τῆς ἐν Κορίνθῳ Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου, τῆς ὁποίας ἀπεχωρίσθημεν ἐν θλίψει μεγάλη, ὑπέκοντες εἰς τό θέλημα τοῦ Κυρίου, τό ἐκδηλωθέν διὰ τῆς προκρίσεως τῶν Ἀγίων Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδέν ἤττον, συμπαθῆς παρίσταται ἡ σκέψις, ὅτι ὁρμηθέντες ἀπό τῆς Κορινθίας, προέστημεν τῆς Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν, ἐνθα Ἐκείνος τόν «Ἀγνώστον Θεόν» εὐγλώττως διηρμήνευσε καί τās διαπορουμένας τῶν ἐθνικῶν Ἀθηναίων ψυχάς ἀσφαλῶς κατηύθυνεν εἰς τόν δρόμον τῆς ἀληθείας. Ἀλλ' οὕτως ἔδοξε τῷ Κυρίῳ, ἐν τῇ ἀπειρῷ μεγαθυμίᾳ Αὐτοῦ. Ἐφ' ᾧ καί ἡμεῖς τῶν βουλῶν Αὐτοῦ πιστοί θεράποντες, θά ἀναλώσωμεν πάσας ἡμῶν τās ἡμέρας εἰς τήν διακονίαν τοῦ Ἀγίου Αὐτοῦ θελήματος «ἐνδυναμούμενοι ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Σημειοῦμεν μέ ἱκανοποίησιν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἄνθος ἐπὶ τόν γεραρόν Θρόνον, ἡ ἀνυπαίτιώς ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον βραδύνασα, συμπίπτει κατὰ χρόνον πρὸς τήν ὑπαρξίν Πολιτείας, στερρῶς ἐχομένης τῶν ἀπαρσθῶρων παραδόσεων καί διατεθειμένης νά φρουρήσῃ τήν ἱεράν παρακαταθήκην τῆς Ἐκκλησίας, ἣν διάθεσιν ἀμέμπτως διετράνωσε διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ἀποκαταστάσεως τῆς διασαλευθείσης κανονικῆς τάξεως καί τῆς ἄλλης πρὸς αὐτήν ἐπιδειχθείσης εὐλαθείας. Δι' ὃ καί ἔμεθα πεπεισμένοι, ὅτι ἡ ἱερά κληρονομία, τήν ὁποίαν κατέλιπεν εἰς τό Ἔθνος ἡμῶν ἡ πάνσεπτος Παράδοσις τοσούτων αἰώνων, θά προφυλάσσεται ὑπό τοῦ Ἑθνους ἡμῶν ἀπαράθικτος καί ἀκίβδηλος οἷα παρεδόθη ἡμῖν μέχρι σήμερον.

Συνίσταται δέ ἡ κληρονομία αὕτη, πρώτιστα πάντων, ἐκ τῶν ὑπερφῶν ἀληθειῶν, τās ὁποίας ἐνέκλεισεν ὁ Θεός ἐπὶ αἰώνια παραφυλακῇ, εἰς τήν ἀρραγῇ Κιβωτόν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἐγκόσμιος Νομοθέτης, ἐν ὀνόματι τῆς Πολιτείας ἐνεργῶν, παρακολουθεῖ καί ρυθμίζει ἐκάστοτε τās ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καί τās ἀνάγκας τῆς κοινωνικῆς διαδιώσεως. Ὁ ὑπερκόσμιος ὁμως Νομοθέτης, ἐν σοφίᾳ ἀπροσμετρήτῳ, κατέστησε Νόμους ἠθικούς καί Ἀληθείας ἀμεταθέτους, ἵνα εἰς τό ἀπέραντον κατευθύνωσι καί θεραπεύωσι τās ἀνάγκας τῶν πλασμάτων Αὐτοῦ. Οἱ δέ Νόμοι οὗτοι καί αἱ Ἀληθείαι αὗται, ἀπαύγασμα ἀπείρου σοφίας ἅμα καί ἀγαθότητος, εἶναι κατὰ πάντα πλήρεις. Τό πᾶν ἐν αὐτοῖς πανσόφως ἐσκοπήθη καί ἐκ προοιμίου ἐρρυθμίσθη. Συμπολιτεύεται δέ πρὸς τήν παράδοσιν καί ἡ πίστις, ἐν πνεύματι Κυρίου, ἐρμηνεία, ὥστε οὐδέν νά παραμένῃ ἀρρυθμιστον κατὰ Χριστόν. Οὕτω δέ ἡ Ἐκκλησία, κῶδις τῶν ἀπό Θεοῦ Κανόνων καί Ἀληθειῶν, συμπορευομένη πρὸς τήν ζωήν διὰ τῆς ἔμφρονος ἐρμηνείας, συμβάλλει εἰς τήν πρόοδον καί εἰς τόν κατὰ Χριστόν πολιτισμόν, ἀπεργαζομένη τήν ἠθικὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Σήμερον ὁμως ἡ Ἐκκλησία βαρύνεται καί μέ ἄλλας, ἀμέσους καί ἐπιτακτικὰς ὑποχρεώσεις. Ἐν τῇ γενικῇ καταθλίψει, εἰς τήν ὁποίαν ὑποβάλλει τοὺς λαοὺς ὁ ὁσημέραι ἐπεκτεινόμενος πόλεμος, ἡ Ἐκκλησία καλεῖται ἵνα πληρώσῃ σπουδαιότατην ἀποστολήν, καί τὰ ὄργανα αὐτῆς ἐξόχως κοινωφελές καί θεᾶρεστον ἔργον. Διότι ἐπληθύνθη ἤδη ἡ δυστυχία καί ἐπερίσσευσε τῶν θλιβομένων ὁ πόνος. Σήμερον, εἴπερ ποτε ἄλλοτε, παρίσταται ἀνάγκη ἐμπράκτου ἐκ μέρους πάντων ἀσκήσεως τῆς ἀγάπης πρὸς τόν πλησίον. Ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη δέον νά ἐκδηλωθῇ ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει αὐτῆς, ἵνα ὁ φόρτος τῆς ζωῆς καταστῇ ἀνεκτός δι' ἕκαστον, καί τῶν δεινοπαθόντων ἡ θλίψις ἀνακουφισθῇ διὰ τῆς προθύμου ἀρωγῆς τῶν δυναμένων. Καί ὁ πλοῦτος τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καί οἱ θησαυ-

ροὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης πρέπει νά τεθῶσιν ἀφθό-
νως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καί τοῦ Χριστιανικοῦ καθήκοντος πρὸς τόν πλησίον. Ἐκαστος θά προσφέρῃ ἐκ τοῦ πλεονάσματος ἐκ τοῦ ὑστερήματος τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ πάντες ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος συνόλου, συμμορφούμενοι πρὸς τήν ἐντολήν Ἐκείνου, Ὅστις κατεβίβασεν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ εἰς τήν γῆν τὸ θεῖον δῶρον τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία δέν γνωρίζει ὅρια εἰς τās θυσίας, ἀλλὰ τὰ πάντα στέργει ὑπὲρ τῶν ὁμοίων, ἀποκορυφωθείσα καί καθαγιασθεῖσα διὰ τοῦ σταυρικοῦ πάθους ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ.

Καί ἡ Ἐκκλησία, φορεὺς τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης ἐν Κυρίῳ θά εἰσέλθῃ εἰς τήν σκηνὴν τῆς δυσχεροῦς προσπάθειας συναντιλήπτωρ τῆς φιλοχρίστου Πολιτείας καί τῶν ὁπωσδήποτε συμμοχθούντων μετ' αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Χριστωνύμου Ἑλληνικοῦ λαοῦ μηδενός φειδόμενη, ἀλλὰ πάσας τās δυνάμεις αὐτῆς προθύμως διαθέτουσα. Δέν θά πρόκειται ὁμως σήμερον μόνον περὶ συνήθους ἐρμηνείας τῶν Ἀληθειῶν τῆς Πίστεως καί περὶ ἀπλῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐλπίδος ἐπὶ τόν Κύριον. Τό κήρυγμα θά κατέλθῃ εἰς τό ἐπίπεδον τῆς ζωῆς καί θά προσλάβῃ συγκεκριμένον σχῆμα ἀμέσου καί θετικῆς ἀρωγῆς — τῶν πενθούντων, καμνόντων, ἐνδεῶν καί πασχόντων. Σύμπας ὁ Κληρὸς, ἀκάματος λευίτης τοῦ καθήκοντος πρὸς τοὺς ὀδυνώ-
ντας καί πάσχοντας, ὡς ὑπετύπωσε τοῦτο ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δι' ἔργων καί παραγγελμάτων, θά εὐρεθῇ παρὰ τήν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, παρὰ τήν ἐρημωθεῖσαν ἐστίαν τῆς χήρας τοῦ ὑπὲρ Πατρίδος πεσόντος, παρὰ τό φορεῖον τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀναπήρου — τῶν πάντων προστάτης, τῶν ὀρφανῶν ὑποστηρικτῆς, τῶν ἀδυνάτων ὑπέρμαχος, τῶν καρδιῶν παραμυθητῆς, τῶν ψυχῶν ποδηγέτης.

Τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμήν καί ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης θέσεως θεωροῦμεν καθήκον ν' ἀπευθυνθῶμεν πρὸς πᾶσαν χριστιανικὴν ψυχὴν, ἡ δέ φωνὴ ἡμῶν, φωνὴ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, ἃς εἰσδύσῃ ἕως τὰ μύχια πάσης χριστιανικῆς καρδίας ὡς ἡχὼ θείας προσταγῆς, τήν ὁποίαν παρακαλοῦμεν τοὺς πάντας νά ἐνωτισθῶσι. Μεταξύ ἡμῶν καί πέραν ἡμῶν, ὑπάρχουσι μυριάδες μυριάδων δεινοπαθοῦσαι ἐν σιγῇ καί φθίνουσαι ἐν ἀπογνώσει Οἰκογένειαι ἀπορφανισθεῖσαι, γέροντες γονεῖς στερηθέντες τῶν προστατῶν αὐτῶν, νήπια ἄνευ γονέων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ δυστυχία ἀπλώνει τήν θανάσιμον ἀπειλήν αὐτῆς. Καί ἡ δυστυχία αὐτῇ, ὁσημέραι ἐντεινομένη, διασείει τὰ θεμέλια τῆς κοινωνικῆς γαλήνης καί ὑποσκάπτει σπουδαίως τὰ δᾶθρα τοῦ Ἑθνικοῦ Οἴκου. Ἐσήμανεν ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου καθήκοντος διὰ πάντας. Ἀκροασθῶμεν, ἐν φόβῳ Θεοῦ, τήν ὑπόκωφον κραυγὴν τῆς ἀπογνώσεως, ἡ ὁποία ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ἀγωνιῶντα στήθη τῶν πασχόντων. Οἱ ἔχοντες ἃς εἰσφέρωσιν ἀξίως καί ἀναλόγως πρὸς τοὺς πόρους αὐτῶν. Προσφέροντες, οὐ μόνον ἐκτελοῦσι καθήκον ὑπέρτατον ἀνακουφίζοντες ἀναξιοπαθόντας ἀδελφούς αὐτῶν, ἀλλὰ καί ἀποτρέπουσι τόν φόβον ἔτι βαθυτέρου συγκλονισμοῦ τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος. Ἄς δώσωμεν εἰς τὰ ὀρφανὰ τῶν θυμάτων πολέμου νέους, φιλοστόργους γονεῖς, ἀντὶ τῶν ἀπολεσθέντων φυσικῶν τοιούτων. Ἄς ἐνισχύσωμεν ὅλους ἐκείνους, οἵτινες τόσον ἐδοκιμάσθησαν ἐκ τῆς τελευταίας περιπετείας καί δικαιούνται νά ὑπολογίζουσι ἐπὶ τό ἀδελφικόν ἐνδιαφέρον ὧν ἡμῶν ἐναντὶ αὐτῶν. Ἄς στηρίξωσι τās ἀπορφανισθείσας οἰκογενείας καί ἃς ἀποδώσωσι τήν χαράν εἰς τās τεθλιμμένας ψυχάς. Ἡ Πατρίς θά εὐγνωμονῇ αὐτοὺς καί ἡ Ἐκκλησία θά ἐπικαλεῖται ἐπ' αὐτοὺς τήν εὐλο-

γίαν τοῦ Κυρίου, δικαιοκρίτου καί ἐπιβραβευτοῦ τῆς Ἀρετῆς καί τῆς Ἀγάπης.

Παραλλήλως καί συγχρόνως, ἡ Ἐκκλησία θά ἀντιδράσῃ, μέ ὅλας τās δυνάμεις αὐτῆς, ἐναντίον τῆς ἠθικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία, ἀπόρροια τῆς γενικῆς ἀνατροπῆς τῶν ὄρων τῆς ζωῆς, χειμάζει τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Θά πράξῃ τό πᾶν, ἵνα ἐδραιώσῃ τὴν Πίστιν ἐπὶ τās ἠθικὰς ἀξίας, ἵνα ματαιώσῃ τοὺς σκοποὺς τῶν ἀνατρεπτικῶν κηρυγμάτων, ἵνα τονώσῃ τὸν οἰκογενειακὸν θεσμόν, ἵνα ἐμπνεύσῃ εἰς πάντας τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ κατῆκον, ἵνα φρονηματίσῃ τὴν ἀναθάλλουσαν γενεάν ἐν πνεύματι διαυγοῦς κατανοήσεως τῶν νέων ἐθνικῶν πεπρωμένων, ἵνα καταστήσῃ νοητὴν μεταξὺ ὅλων τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ τὴν σημασίαν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καί τέλος ἵνα συντελέσῃ, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ καθήκοντος τῶν θυσιῶν καί τῆς ἐγκαρτερήσεως εἰς τās δοκιμασίας, ὥστε νά διαπλευσῶμεν ἀκινδύνως τοὺς σκοπέλους τῆς παρούσης στιγμῆς. Διότι θά εἶναι ἡμιτελές τό ἔργον τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καί οἱ καρποὶ αὐτοῦ λίαν ἀμφίβολοι καί περιωρισμένοι, χωρὶς παράλληλον θαρραλέαν ἀντιμετώπισιν τῆς ἠθικῆς κρίσεως τοῦ λαοῦ.

Καί ὅταν οἱ σκόπελοι παρακαμφθῶσι καί δυνηθῶμεν, θεῖα συνάρσει, νά φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς εἰρήνης, θά ἔχωμεν ὅλον τὸν χρόνον καί πᾶσαν ἄνεσιν ἵνα ἀνορθώσωμεν μετὰ προσοχῆς καί συνέσεως, τὰ πράγματα τοῦ Οἴκου τῆς Ἐκκλησίας. Θά προσπαθήσωμεν τότε νά ἀποκαταστήσωμεν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας πληρέστερον τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς θεοὺς καί Ἱερούς Κανόνας καί τās ἱεράς Παραδόσεις, πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά στραφῇ περισσότερον σταθερῶς εἰς τό μέλλον, διὰ νά ἐπανεύρῃ ἐν ἑαυτῇ τό πνεῦμα ἐκεῖνο, μέ τό ὁποῖον ἔζησε καί ἐτίμησε τὴν ἀποστολήν αὐτῆς διὰ μέσου τῶσων μακρῶν αἰώνων. Τότε ἐπίσης θά προσπαθήσωμεν νά ἐξυψώσωμεν τὸν Κλῆρον, εἰδικώτερον τὸν ἐφημεριακόν, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου πάντοτε, ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, τόσον ἐμοχθήσαμεν, ἱκανοποιούμεντες τὰ δίκαια αἰτήματα αὐτοῦ καί ἐπιλύοντες κατὰ πάντα δυνατόν τρόπον τὰ μεγάλα προβλήματα αὐτοῦ. Σήμερον ὁμως ζητοῦμεν παρ' αὐτοῦ θαυτέραν προσήλωσιν ἐπὶ τὴν ἀποστολήν αὐτοῦ, ἀξιοῦμεν καί εὐελπιστοῦμεν, ὅτι θά ἴδωμεν αὐτόν πρωτοπόρον εἰς τό ἔργον τῆς ἀνασυντάξεως τοῦ τόπου καί ἄμεσον ἀντιλήπτορα τῆς δυστυχίας τῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ θαθεῖα ἀντίληψις τοῦ καθήκοντος τούτου θά ἀποτελέσῃ τὴν καλλιτέραν βεβαίωσιν τῆς θέσεως καί τῶν δικαίων αὐτοῦ. Τέλος δέ, προσδλέποντες μέ συμπάθειαν ἀληθῆ πρὸς πάντας ἐκεῖνους, οἵτινες, ἐκ λόγων περιστάτικων, εὐρέθησαν ἔξω τοῦ πλαισίου τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ λατρείᾳ αὐτῆς, θά προσπαθήσωμεν ν' ἀποκαταστήσωμεν τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐκκλησιασματος διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς καί αὐτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

Τί ὑπολείπεται ἀκόμη νά εἴπωμεν; Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία παραμένει πάντοτε ἀρρήκτως συνδεδεμένη πνευματικῶς καί θαυτάτα προσηλωμένη πρὸς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τὴν ἀπ' αἰώνων ὀρβοτομοῦσαν τὸν λόγον τῆς Ἀληθείας. Θυγάτηρ φιλόστοργος καί εὐγνώμων οὐδέποτε θά παύσῃ εὐλαβῶς ἀποδίδουσα τὰ τροφεῖα δι' ὅσας παρ' αὐτῆς εὐεργεσίας ἔτυχεν.

Πρὸς τās λοιπὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, τās ἐκπορευθείσας ἀπὸ τῆς αὐτῆς ρίζης, κοινὰς ἔχομεν καί

θά διατηρήσωμεν τās πνευματικὰς ἐπιδιώξεις, ἵνα διαφυλάξωμεν ἀπαραχάρακτον καί ἁμῶμον τὴν ἐμπιστευθεῖσαν Ἀλήθειαν.

Πρὸς δέ τās ἄλλας εἰς Χριστὸν πιστευούσας Ἐκκλησίας, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία θά ἐξακολουθήσῃ διαδιούσα ἐν ἀμοιβαίῳ σεβασμῷ καί ἀγάπῃ εἰλικρινεῖ, τὰ δίκαια ἐκείνων εὐλαβομένη καί τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν ἐπὶ τὰ ἴδια δίκαια ἀξιοῦσα.

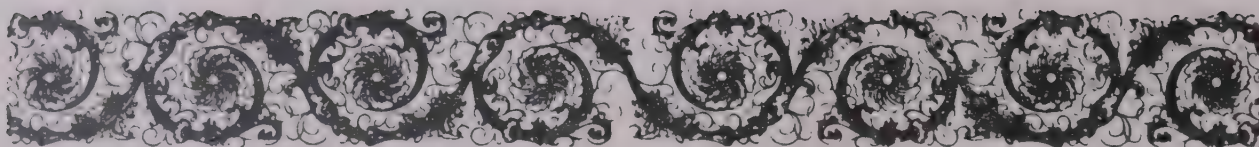
Ἀναλαμβάνοντες σήμερον τό πηδάλιον τοῦ δεινῶς χειμασθέντος σκάφους τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοιαύτας κρίσιμους στιγμὰς, ἀναπέμπομεν ἐκ θαθέων ἐνθερμον δέησιν πρὸς τὸν Ὑψιστον, ἵνα καταπέμψῃ τὴν Εἰρήνην μεταξὺ τῶν πλάσμάτων Αὐτοῦ καί θέσῃ τέρμα ταχὺ εἰς τās δοκιμασίας αὐτῶν, ἀποκαθιστῶν τὴν γαλήνην καί τὴν ἀγάπην ἐν τῷ κόσμῳ.

Πρὸς δέ τό χριστεπώνυμον ἐκκλησίασμα διαβεβαιούμεθα, ὅτι, πεποιθότες ἐπὶ τὴν φιλάδελφον διάθεσιν τῶν σεβασμίων Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τὴν εὐμένειαν τῆς Πολιτείας, ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν πιστῶν, πλήρεις δέ πίστεως ἐπὶ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Κυρίου, Κεφαλῆς καί Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας, θά χωρήσωμεν σταθερῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, διακονοῦντες τῇ Ἀληθείᾳ, ὑπηρετοῦντες τῇ Ἀγάπῃ, θεραπεύοντες τὴν Ἀρετὴν, συγκαίροντες τοῖς χαίρουσιν, συμπάσχοντες τοῖς πάσχουσι, συμμοχθοῦντες τοῖς κοπιῶσι, συλλυπούμενοι τοῖς πενθοῦσιν, εὐπαρησίαστοι ἐν πᾶσι, πρῶτοι ἐν δοκιμασίαις καί ἔσχατοι ἐν τιμαῖς, ἕως οὐ πληρωθῇ τό θέλημα τοῦ Κυρίου, Οὗ ἡ χάρις καί τό ἄπειρον ἔλεος εἴῃ μετὰ πάντων ὑμῶν.

* Ἐδοξασθε εἰς τό περιοδικόν μας εἰς τό ὑπ' ἀριθ. 970 - 971 τεῦχος αὐτοῦ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1941.

Ἡ ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Τὴν 30ην Ἰανουαρίου πανηγυρίζει τό Παρεκκλήσιον τοῦ Συλλόγου μας. Τὴν παραμονὴν 29ην Ἰανουαρίου ἡμέρα Σάββατον καί ὥραν 6 μ.μ. θά τελεσθῇ πανηγυρικός ἐσπερινός. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν Κυριακὴν ὁ ὀρθρος καί ἡ ἀρχιερατικὴ Θ. Λειτουργία ἱεουργοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου πρ. Διδυμοτείχου καί Ὁρεστιάδος κ. Κωνσταντίνου. Τό ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς Κυριακῆς θά λάθῃ χώραν εἰς τὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Συλλόγου ἡ καθιερωμένη ἐορτὴ κατὰ τὴν ὁποίαν τὸν πανηγυρικόν θά ἐκφωνήσῃ ὁ διδάκτωρ τῆς Θεολογίας καί μέλος τοῦ Δ.Σ. κύριος ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ. Θά ψάλλῃ ἡ χορωδία τοῦ Συλλόγου καί θά ἀπαγγεῖλουν περικοπὰς λόγων τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν αἱ Μαθηταὶ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς.



Ο ΑΟΙΔΙΜΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΥΡΟΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ *

«Ἐν χειρὶ Κυρίου ἔξουσία τῆς γῆς
καὶ τὸν χρήσιμον ἐγείρει εἰς καιρὸν ἐν' αὐτῆς».
(Σοφ. Σειράχ 10, 4)

«Ἐπεσε προώρως ὁ δυνατός εἰς τὴν σύλληψιν, τὴν σκέψιν καὶ τὴν δρᾶσιν, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός καὶ ἡ Ἐκκλησία, οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαός θρηνοῦν διὰ τὸν θάνατόν του ὡς μεγάλην ἐθνικὴν ἀπώλειαν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεῖος καὶ ἀνθρώπινος ὀργανισμός. Τό πνεῦμά της ἀνθίζει ὡς ἀγάπη καὶ δικαιοσύνη καὶ εἶναι ὁ βαθύτερος σκοπός τῆς Ἱστορίας. Ὅσοι ἐνστερνίζονται τό πνεῦμά της, αἰσθάνονται τὴν ζωὴν ὡς χρέος καὶ τὴν ἐλευθερίαν ὡς δημιουργόν δύναμιν, ὡς θυσίαν τοῦ ἑνός χάριν τῶν πολλῶν. Τό πνεῦμα τοῦτο χαρακτηρίζει τοὺς διακεκριμένους ἡγέτας τῶν λαῶν. Ἐντεῦθεν ἡ ἀπώλειά των, ὁ θάνατός των, συγκλονίζει βαθέως τὴν λαϊκὴν ψυχὴν. Εἶναι περίλυπος ἡ ψυχὴ τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ, διότι ὑπῆρξεν ἕνας ἐκ τῶν ἰσχυρῶν καὶ μεγαλεπήβολων ἡγετῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους.

Ἐκ γονέων εὐσεβῶν γεννηθεὶς ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος, ἀνετράφη ἐντός τῶν ἱερῶν παραδόσεων τοῦ Γένους. Τό περιβάλλον τῆς παιδικῆς του ἡλικίας καθώριζε μίαν ἐπιβάλλουσα ἱερατικὴ φυσιογνωμία, αὐτὴ ἐθάρυνε εἰς τὴν ψυχὴν του, ὅπως ἀκολουθήσῃ τό στάδιον τῆς ἱερωσύνης. Ἀνήσυχος εἰς τὰς ἐπιδιώξεις του, ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς δύο σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς Νομικῆς καὶ τῆς Θεολογίας. Δέν ἀνέμενε πολὺ νὰ ἀνέλθῃ τὰς βαθμίδας τῶν μεγάλων ἀξιωματῶν τῆς Ἐκκλησίας. Νεώτατος ἀνεδείχθη μητροπολίτης Κορινθίας. Ἡ ἐπιβολὴ του, τό κύρος του, δέν ἐθράδυναν νὰ σημειωθοῦν βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ποιμνίου του. Ἡ εὐφυΐα του, ἡ καλwsύνη του, ἡ δραστηριότης του συνήρπαζον κάθε συνομιλητὴν. Εἰς μεγάλαν κρισίμους στιγμὰς τῆς ζωῆς δέν καταβάλλετο, ἀλλ' ἀντιμετώπιζε μέ ἡρωϊκὴν θέλησιν τὰς δεινὰς περιστάσεις καὶ ἐξήρχετο νικητὴς τῶν μεγάλων καὶ ἀνυπερβλήτων ἐμποδίων. Ἡ μεγάλη καταστροφὴ καὶ ἐκθεμελίωσις τῆς Κορίνθου συνεπεία φοβερῶν σεισμῶν τὸν ἀνέδειξεν ἀγωνιστὴν καὶ ἡγέτην πλήρη πίστεως καὶ ἐλπίδος ὡς πρὸς τὴν ἀναθεμελίωσιν καὶ ἀνάστασιν τῆς καταστραφείσης πόλεως. Ὡς πρόεδρος μεγάλῃς ὁργανώσεως ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς ἀνοικοδομήσεως. Ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ἡγέται πάσης ἀποχρώσεως ἐκείνον ἀνεγνώριζον ὡς τὸν ἐμπνευσμένον καὶ εὐμέθοδον ἐπινοητὴν κά-

θε πρακτικοῦ μέτρου διὰ τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς ἱστορικῆς πόλεως. Ἡ εἰς Ἀμερικὴν μετάβασίς του διὰ τὸν μέγαν τοῦτον σκοπὸν ἐμαρτύρει τὴν θαθεῖαν πίστιν του ὡς πρὸς τὴν εὐδwsσιν τοῦ μεγαλουργοῦ σχεδίου. Ἡ Ἀκαδημία ὡς ἔπαθλον τῶν μόχθων του, ὡς ἐπιβράβευσιν τῶν προσπαθειῶν του, τοῦ εἶχεν ἀπονεῖμει θραβεῖον ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας.

Δι' ὅλα τὰ μεγάλα ἐκκλησιαστικοεθνικὰ ζητήματα, πού ἀπασχόλουν τὰς κυβερνήσεις καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐν γένει, ἔπρεπε νὰ δίδεται ἡ γνώμη του, ἡ συμβουλὴ του. Ὅταν ἐκρίθῃ ὡς ἐθνικὴ ἀνάγκη ἡ ἐξομάλυνσις ἀντιθέσεων τῶν ὁμογενῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὁ Δαμασκηνός ὑπῆρξεν ἡ προέχουσα ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία, ἡ ὁποία μέ τὴν σοφίαν της, τὴν πολιτικὴν ἀγχίνοιάν της παρείχε τὰς ἐλπίδας τῆς διευθετήσεως τῶν προβλημάτων τῆς εἰρηνεύσεως καὶ τῆς ἀναδείξεως τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὡς ἰσχυροτάτου ἐθνικοῦ παράγοντος πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως τῶν ἀποδήμων ἐκεῖ ὁμογενῶν καὶ πρὸς συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν των εἰς τοὺς μεγάλους σκοπούς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀείμνηστος Δαμασκηνός, καθ' ὑπόδειξιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὠρίσθη ὡς Ἐξάρχος καὶ ἀπεσταλμένος τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐκεῖνος ἔφερεν εἰς πέρας τό ἐπίμοχθον ἔργον τῆς συμφιλώσεως. Διὰ τῆς ὑποδείξεως τοῦ νῦν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς Ἀρχιεπισκόπου τῶν ὀρθοδόξων ἐλλήνων τῆς Ἀμερικῆς, ἐνηρμόνισε τὰς ἀντιμαχομένας μερίδας καὶ ὑπέταξεν εἰς ἓνα πνεῦμα ἐνότητος, εἰς ἓνα συντονισμόν προσπαθειῶν ὅλους, εἰς τρόπον ὥστε ἡ περαιτέρω ἐμφάνισις τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς νὰ ἀποτελῇ δύναμιν ἡθικὴν, βαρύνουσαν εἰς τὴν ζωὴν τῆς μεγάλης ἀμερικανικῆς συμπολιτείας καὶ ἀποτελοῦσαν τίτλον τιμῆς καὶ δόξης διὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός ἐκράτησεν ἀπαραμείωτον τό κτηθὲν κύρος του ἐν μέσῳ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν συναδέλφων του καὶ τῶν ἀνδρῶν τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου ὑπελογίζετο ἡ πλήρης σοφῆς ἐμπειρίας προσωπικότης του. Ἡ ἀνάδειξις του εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικόν θρόνον ἦτο ἡ πραγματοποιήσις τῶν σκοπῶν τῆς σταδιοδρομίας του ἐντός τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλοι αἱ προκύψασαι ἀνωμαλῖαι ὑπερεβλήθησαν, τὰ δὲ φρικτὰ γεγονότα τῆς κατοχῆς δέν ἐλύγισαν τὴν ψυχὴν του. Κατὰ τὰς φρικτάς ἐκείνας ἡμέρας τῆς κολάσεως, ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ἑλλήνος Ἀρ-

* Ἐπικήδειος λόγος λεχθεὶς ὑπὸ τοῦ οἰοῖμου Μητροπολίτου Σάμου Κυροῦ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ ἐντολῇ τῆς Ἱ. Συνόδου (Τρίτη 24-5-1949).

χιεπισκόπου ἦτο ὁ ζωντανός ἑλληνικός παλμός, ἡ μόνη ἐθνική γνησία ἀρχή, πού ἐξεδηλοῦτο ὡς διαμαρτυρία κατὰ τῶν πιέσεων, κατὰ τῶν θανδαλισμῶν τοῦ ἀνοικτίρμονος κατακτητοῦ, πού ἐνεφανίζετο ἀκόμη ὡς πρόνοια καί στήριγμα καί ἐλπίς τοῦ χαροπαλαίνοντος ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οἱ ἡρωϊσμοί του, πού διεγράφοντο εἰς τὰς φλογεράς ἐγκυκλίου του πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, οἱ εὐθαρσεῖς λόγοι του ἐνώπιον τοῦ δυνάστου κατακτητοῦ, διὰ τὰς σῶζης ἀπὸ τὰς αἰμοσταγεῖς χεῖρας τῶν μελλοθανάτων ἑλλήνων ἀδελφούς, συνεκίνουν πολλάκις τὴν σκληρότητα τῆς ψυχῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ τυράννου. Καὶ ὅταν ἡ σκοπιμότης τῆς στρατιωτικῆς θαρεῖας διοικήσεως τοῦ κατακτητοῦ ἀπῆτει νὰ θανατώῃ ἑλλήνας ἀδελφούς, διὰ νὰ κρατῆται ὁ εὐγενὴς καὶ ἡρωϊκὸς ἑλληνικὸς λαὸς ὑπὸ φόβον δουλικόν, διὰ νὰ πνίγεται κάθε ἐλεύθερον σκίρτημα τῆς πονεμένης ψυχῆς του, δὲν ἐδίσταζεν ὁ ἡρωϊκὸς Πρωθυεράρχης νὰ ἐπιδίδῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου Διοικητοῦ κατάλογον ὀνομάτων κληρικῶν πρὸς θανάτωσιν, ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ὁποίων ἐσημειώνετο ὡς πρῶτον τὸ ἰδικόν του ὄνομα.

Ἡ ἡρωϊκὴ του στάσις καὶ δρᾶσις κατὰ τὴν κατοχήν τὸν ἐνεθρόνισε θαυτάτα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ, τὸν ἀνεδείκνυνεν ἀληθινὸν ἡγέτην, πού συνεμερίζετο τὸν πόνον καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ ποιμνίου του. Ἡ φωνὴ του καὶ αἱ ἐκκλήσεις του πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς ὁμογενεῖς, τοὺς κατόχους ὕλικων ἀγαθῶν, ὅπως προσέλθουν ἀρωγοὶ κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας στιγμὰς πρὸς περισυλλογὴν, πρὸς περιθάλψιν καὶ διάσωσιν χιλιάδων ἑλληνοπαίδων ἀπὸ τὸν ἐκ πείνης θάνατον, συνεκίνουν θαυτάτα τοὺς ὁμογενεῖς, καὶ ἡ καλωσύνη του, ἡ πατρικὴ του στοργὴ διὰ τῶν ἑκατομμυρίων, πού ἔστελλον προθύμως ὅλοι οἱ δυνάμενοι εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἴδρυσεν τὴν φιланθρωπικὴν ὀργάνωσιν Ε.Ο.Χ.Α., ὅπου χιλιάδες δυστυχῶν ἑλλήνων εὕρισκον ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν μέσα εἰς τὰς πονεμένας ψυχὰς των. Ὁ Κύριος, εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ὁποίου εἶναι ἀποτεθειμένη ἡ ἐξουσία τῆς γῆς, εἶχεν ἐγείρει τὸν ἀειμνήστον Δαμασκηνόν ὡς τὸν χρήσιμον εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν ἐπὶ τῆς ἐξουσίας αὐτῆς, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Σεῖραχ.

Διὰ τοῦτο, ὅταν ἀργότερον ἐθραύσθη ἡ δύναμις τοῦ κατακτητοῦ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων τῶν συμμάχων καὶ τῆς συμπαραστάσεως ὑπολειμμάτων ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἠναγκάσθη ὁ ἐχθρὸς νὰ ὑποστείλῃ τὰς σημαίας του ἐκ τῆς ἱερᾶς Ἀκροπόλεως καὶ ἡττημένος νὰ ἐκκενώσῃ τὸ ἱερόν ἔδαφος τῆς πατρίδος, τότε καὶ ὁ λαὸς καὶ ἀπαξάπαντες οἱ πολιτικοὶ ἡγέται τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συμμάχων ἀπέβλεψαν εἰς τὸν Ἀειμνήστον ὡς τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἡδύνατο νὰ προστῇ τῆς σταθερᾶς ἀνασυντάξεως τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τοῦ κράτους. Τόσον τὸ κύρὸς του ἠκτινοβόλει γύρω του, ὥστε ἐκεῖνος ἐκλήθη ὡς ὁ προσωρινὸς ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ὡς ἀντιβασιλεὺς τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, διορισθεὶς προθύμως εἰς τὴν ὑπερτάτην ταύτην πολιτικὴν θέσιν, ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἡρωϊκοῦ βασιλέως τῶν ἐλλήνων Γεωργίου τοῦ Β΄.

Ἡ ἀναδημιουργία τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας παρουσίασε προβλήματα ἀκανθωδέστατα. Τὸ κράτος ἄνευ ἰδίων οικονομικῶν, ἄνευ ἰδίου ἐπαρκοῦς στρατοῦ, φαίνεται περισσότερον ὡς σχῆμα καὶ ὀλιγώτερον ὡς ζωὴ καὶ δύναμις πειθαρχίας. Ὡσεὶ μὴ ἤρουν αἱ ποικίλαι δυσχέρειαι τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, κώλυμα θλιβερώτατον εἰς τὴν ἀνασύνταξιν τῆς χώρας ἐνεφανίσθη μία ἔνοπλος ἀντίστασις ἀναρχικῶν ἑλληνικῶν συγκροτημάτων, τὰ ὁποῖα ὑπὸ ψευδῇ συνθή-

ματα προβαίνουν ἀκόμη εἰς λεηλασίας, εἰς δολοφονίας καὶ ἐρημώσεις ὀλοκλήρου τοῦ τόπου. Τὸ ἐγκληματικὸν τοῦτο κίνημα, τὸ ὁποῖον κατέστησεν ἐγκληματικώτερον ἢ ἀποφασίς κομμουνιστικοῦ συνεδρίου, πού ζητεῖ νὰ ἀποσπᾷ τὴν ἑλληνικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν ὠραίαν πρωτεύουσάν της, τὰς αἰματοδαμμένους μέ ἄφθονον ἑλληνικὸν αἷμα καὶ βεβαιωθείσας ὡς ἀναφαίρετον τμῆμα τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν θριαμβευτικὴν πορείαν ἐντὸς αὐτῶν στρατηλάτου νικητοῦ Ἑλλήνος βασιλέως, πού ζητεῖ ἀκόμη νὰ τὰς ὑποτάξῃ, φρίξατε οὐρανοί!, ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἡγεσίαν προαιωνίου ἀνθελληνικῆς ἐχθρικῆς χώρας, αὐτό τὸ ἐγκληματικὸν κίνημα ταλαιπωρεῖ ἀδίκως μέχρι σήμερον τὸ εὐγενὲς ἡμῶν ἔθνος, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ ἀξιώσεις, πού ἀνατρέπουν τὴν ἔνδοξον καὶ μεγάλην ἱστορίαν του, τὴν ὑπόστασίν του, τὸν ὕψηλόν καὶ χαρούμενον πολιτισμὸν του.

Ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ τὸ ρωμαλέον πολιτικὸν φρόνημα τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου δὲν ἐκάμφθησαν, ὅταν καὶ πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀντιβασιλείας ἐξεδηλώθη τὸ ἀπαίσιον κομμουνιστικὸν κίνημα ἐντὸς τῆς πρωτευούσης ὡς σειρά φρικτῶν καὶ ἀνηκούστων κακουργιῶν κατὰ ἀθῶων ἑλλήνων πολιτῶν. Ἡ ἀνδρεία τοῦ ὀλιγαριθμοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἡ γενναϊότης καὶ αὐτοθυσία τοῦ σώματος τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀστυνομίας πόλεως ἐκαμψαν καὶ διεσκόρπισαν τὰ στίφη τῆς καταστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερον, ὅταν ὁ ἀειμνήστος περιεβλήθη τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀντιβασιλείας, τὴν διεχειρίσθη μέ σοφίαν καὶ εὐστροφίαν πνεύματος, ὥστε ἡ προσωπικότης του, ὡς ἐπιβάλλουσα πολιτικὴ φυσιογνωμία, ἤρχισε νὰ χαράσσεται θαθέως εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ πολιτικοῦ καὶ διπλωματικοῦ κόσμου ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ὡς ἀντιβασιλεὺς αἱ πολιτικαὶ δυνάμεις τῆς χώρας ἐκρατήθησαν εἰς ἓνα ρυθμὸν ἀνασυντάξεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ βεβαιώνεται ἐκάστοτε ἡ κρατικὴ ἐξουσία καὶ νὰ βαδίζῃ ἀνεμπόδιστως εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς πολιτικῆς μορφῆς, τὴν ὁποῖαν οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ ἔνδοξοι πολεμικοὶ ἀγῶνες εἶχον ἀναστηλώσει εἰς πολιτιστικούς ρυθμούς τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου, ὑπῆρξεν ἡ παρ' αὐτοῦ καθοδήγησις τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας εἰς τὸν κοινοβουλευτισμόν. Πᾶσα ὑπόδειξις, ὁθενδήποτε προερχομένη κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, ἐσταθμίζετο αὐστηρῶς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν του σύνεσιν, ἀνεκρίνετο κατὰ τὰς συνεπείας της ἀπὸ τὴν ὀρθοφροσύνην του, ἡ ὁποία τὸν ἀνεδείκνυνεν ὑπέροχον εἰς τὰς πολιτικὰς του κρίσεις καὶ ἀποφάσεις. Ἡ ἀπόκλισίς του τυχόν πρὸς μίαν οἰανδήποτε πολιτικὴν μερίδα θὰ ἐκινδύνευεν νὰ γεννήσῃ τραγικὴν πολιτικὴν ἀναστάτῳσιν. Ἡ εἰσόδος τῆς χώρας εἰς τὸ δημοψήφισμα καὶ τὰς ἐκλογὰς καὶ ἡ ἐμφάνισις τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας ὡς πλήρους λειτουργίας ἐλευθέρων πολιτικῶν θεσμῶν ὑπῆρξεν ἓνας ἐκ τῶν ἁθλῶν τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ μεγάλου νεκροῦ. Τοῦτο εἶχεν ἀναγνωρίσει ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, ὅταν τοῦ ἀπένειμε τὸ ἀνώτατον ἑλληνικὸν παράσημον, τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Σωτῆρος, ἀντὶ τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν του εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας.

Ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι σύμμαχοι καὶ συμπαραστάται τῆς δοκιμαζομένης Ἑλλάδος δὲν ὑπετίμων τὰς πολιτικὰς ἀρετὰς τοῦ Ἀειμνήστου. Ἀλλ' ὅταν αἱ ἀνάγκαι τῆς χώρας του τὸν ὠδήγησαν ὡς ἀντιβασιλέα νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν πρωτεύουσάν της Μεγάλης Βρετανίας, ἡ ἐξέχουσα φυσιογνωμία του ἐσημειώθη εἰς τὴν συνείδησιν τῶν μεγάλων πολιτικῶν της καὶ ἡ

κυβέρνησις τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου καὶ ὁ βασιλεὺς του, διαδηλοῦντες τὴν ἐκτίμησιν των πρὸς τὸ πρόσωπόν του, τοῦ ἀπένειμαν ἰδιαιτέρας διακριτικὰς τιμὰς καὶ παράσημα καὶ συνεδέθησαν οἱ περισσότεροι πρὸς αὐτόν διὰ προσωπικῆς φιλίας. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερον, κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ χρόνου τῆς ἀντιβασιλείας, μέ τὴν θριαμβευτικὴν ἐπάνοδον τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' εἰς τὴν χώραν, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς μεγάλης ἀμερικανικῆς συμπολιτείας, πού ἐβάστασε μετὰ τὴν μεγάλην Βρετανίαν καὶ βαστάζει τὰ θάρη τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους, τοῦ ἀγωνιζομένου ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ κόσμου, καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, διαδηλοῦντες τὴν ἐκτίμησιν των πρὸς τὸν αἰοίδιμον Ἀρχιεπίσκοπον, ἐπεσκέπτοντο αὐτόν κατ' ἰδίαν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ δὲν ἐθεώρουν περιττόν νά ζητοῦν τὴν γνώμην του ἐπὶ ἰδιαιτέρων ἐθνικῶν ζητημάτων, σχετικῶς πρὸς τὴν πορείαν τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ αἰοίδιμος Πρωθιεράρχης τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας Δαμασκηνός δὲν ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχεν ἱκανοποιήσει πλήρως τὰς εὐγενεῖς του φιλοδοξίας, ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ κύριον μέλημά του, εἰς τὰ ἀρχιερατικά του καθήκοντα· ἐφιλοδόξει νά ὀργανώσῃ πάσας τὰς δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νά τὴν ἐμφανίσῃ γόνιμον καὶ δημιουργικὴν εἰς τὰ ἐδάφη τῆς πνευματικῆς τῆς δικαιοδοσίας. Καὶ ἡ Ἱδρυσις τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ ἡ ἀνασύνταξις τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ στοργικὸν ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐξεδήλωσε μέ θερμὴν ἀγάπην καὶ καλωσύνην μεγάλην ὑπὲρ τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, ὑπῆρξαν ἐκδηλώσεις τῆς πίστεώς του εἰς τὴν μεγάλην ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐάν ἀπέκλινε πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πράξεων, ἐάν ἐρρῦθμιζε τὰς σκέψεις τῆς ἐνεργείας του, κατὰ τρόπον, ὥστε νά ἐφαίνετο κυριαρχοῦσα ἡ πολιτικὴ ἀπόχρωσις εἰς τὰς σκέψεις του, εἰς τὰ βουλευ-

μάτα του, τοῦτο δὲν ἐμείωνε τὴν προσωπικότητά του, ἀλλ' ἀντιθέτως τὸν ἐτοποθέτει βαθύτερον εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ διπλωματικοῦ κόσμου. Ἡ μορφή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ ἔχει σημειώσει φωτεινὰς σελίδας εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξετιμᾶτο βαθύτατα ἀπὸ τοὺς ἡγέτας τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τοὺς ἀρχηγούς τῶν ἑτεροδόξων τοιούτων. Ἡ πρόωρος ἀπώλειά του ἀφίνει μέγα κενὸν εἰς τὰς τάξεις τῆς Ἱεραρχίας. Ἡ μετὰ τὴς συγκινήσεως παρακολούθησις τοῦ σεπτοῦ σκήνου του εἰς τὸν τάφον εἶναι μία αὐταπόδεικτος μαρτυρία τῆς ἀξίας τοῦ ἱεροῦ προσώπου του.

Ὁ Κύριος διὰ τοῦ τιμίου αἵματός Του Ἰδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν του. Ἡ Ἐκκλησία ὁδηγεῖ τὸν λαόν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν μεγάλων εὐθυνῶν τῆς ζωῆς, εἰς τὴν ἀνάληψιν μόχθων πρὸς δημιουργίαν παντός εἶδους ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιών, ὁδηγεῖ ἀκόμη εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς δικαιοσύνης, εἰς τοὺς σταυρούς καὶ τὰ μαρτύρια ὑπὲρ τῶν ἀγίων ὑποθέσεων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκπορεύεται ἡ δόξα καὶ ἀκτινοβολεῖ τὸ μέγα λείον τῶν λαῶν. Τό ἔθνος, πλαισιωμένον μέ τὸν θεσμόν τῆς βασιλείας του, ὡς θαθείας ἱστορικῆς καὶ ἱερᾶς ἀκόμη κληρονομίας, ὡς συνεχούσης καὶ ἐμπνεούσης κοσμικῆς ἀρχῆς, μέ τοὺς πολιτικούς δημοκρατικούς του θεσμούς, ὁδεύει ἄνευ κλονισμῶν κατὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴν πορείαν τῆς ἱστορίας του, ὅταν στηρίζεται ἐπάνω εἰς τὴν ἀγίαν του Ἐκκλησίαν. Ἡ Ἐκκλησία του εἶναι τὸ ἐλληνοχριστιανικὸν πνεῦμα, πού ἀνθίζει εἰς ὡραίας μορφάς πολιτισμοῦ τῆς.

Ἡ Ἐκκλησία ἐντὸς τοῦ ἔθνους εἶναι ἡ ἐγγύησις τῆς αἰωνίας ἐνδόξου πνευματικῆς πορείας του ἐντὸς τῆς μεγάλης του ἱστορίας.

Ὁ Κύριος ὡς ἀναδείξῃ Ἠγούμενον ἱκανόν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ του, ἀντάξιον διὰδοχον τοῦ ἀποικομένου ἐκλεκτοῦ Ἑλλήνου ἱεράρχου. Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Δαμασκηνοῦ τὴν ψυχὴν ἀνάπαυσον, Κύριε, εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων καὶ ποιήσον τὴν μνήμην του ἀγίῳ καὶ αἰωνίαν».

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΤΟΤΕ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΑΛ. ΔΙΟΜΗΔΗΣ, ΠΡΟ ΤΟΥ ΣΚΗΝΟΥΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

«Ἡ ἱστορία κατέστησεν ἤδη κτῆμά της ἑσαεὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Δαμασκηνοῦ. Καταλέγεται ἤδη καὶ αὐτός μετὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἱεραρχῶν τῶν χρόνων τῆς δουλείας καὶ τῆς περιόδου τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Ἐν μέσῳ περιβάλλοντος ἐχθρικῆς κατακτήσεως ὥρθωσαν ὅλοι τους τὸ ἀνάστημά των πρὸς ἄμυναν, ὅχι πλέον τοῦ ποιμνίου των κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς, ἀλλὰ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου κατὰ τῆς ἀπειλούς αὐτὸ ἐξουθενώσεως.

Ἀπτόητος καὶ ἡρεμος ὁ Δαμασκηνός, μὴ φεύγων ποτὲ τὸν κίνδυνον, μέ σαφεῖ ἐπίγνωσιν τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς, ἥτις ἔλαχεν εἰς αὐτόν, ἔταξεν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου του κατὰ τούς χαλεπούς χρόνους τῆς προσφάτου δουλείας, ὅταν ἀμειλικτος ὁ κατακτητὴς ἐπληττε μέ τὸν θάνατον μυριάδας ἐλλήνων πιστῶν εἰς τὰ ἰδανικά τῆς φυλῆς, πῶς νά σώσῃ αὐτούς ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα. Ὁμοίως πῶς νά καταπραῦνῃ καὶ νά ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὰς ἀπορφαινόμενας οἰκογενείας τῶν θυμάτων τῆς σκληρότητος ἀπανθρώπου ἐξουσίας.

Ὅσοι εἰργάσθησαν πλησίον του ἐθαύμασαν τὸ

θάρρος, τὴν παρρησίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν δεξιότητα μέ τὴν ὁποίαν, πότε ἀπειλῶν, πότε ἰκετεύων, ἐπετύγχανε ν' ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Χάρου τοὺς ἐτοιμοθανάτους.

Ἡ ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητός του ἦτο ἀσύνηθες καὶ ἐκπληκτικὸν φαινόμενον. Ἡ μαγεία τῆς ἐμφανίσεώς του, ὅταν, ὡς ἐρχόμενος λυτρωτὴς, εἰσῆρχετο εἰς τὰς φυλακάς, εἶχε τι τὸ ὑπερφυσικόν. Ἡ λύπη καὶ οἱ στεναγμοί, ὅταν ἐπεσκέπτετο νοσοκομεῖα ἢ κέντρα τῶν ἐγκαθειργμένων πρὸς στιγμὴν ἀνεστέλλοντο, διότι οἱ νοσοῦντες, οἱ πάσχοντες καὶ οἱ ἀπέλπιδες ἔβλεπον τὴν παραμυθίαν εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ συχνά τὴν ἐλπίδα.

Δὲν σβύνει ἀπὸ τὰ μάτια ὅσων παρέστησαν εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἡ εἰκὼν τῶν θλιδερῶν θεωριῶν ἀπὸ μαυροφόρες καὶ παιδιὰ, πού ἤρχοντο κάθε ἡμέραν νά εὗρουν παρηγορίαν, ἴσως δὲ καὶ κάποιαν ἀκτίνα ἐλπίδος ἀπὸ τὸν ἀπείριτον καὶ ἀκούραστον ρασοφόρον. Παλλόμενος ἀπὸ συγκίνησιν δὲν ἄφινεν ἐν τούτοις ποτὲ νά προδῶσῃ ἢ φυσιογνωμία του τὴν κατέχουσιν αὐτόν πολλὰκις ἀπελπισίαν.

Ἀλλά δέν περιώριζεν εἰς αὐτά μόνο τό ἔργον του. Ἀληθῆς ἐθνάρχης, ὅταν ἰδίᾳ ἐνεργός πολιτική παρέμβασις δέν ἦτο δυνατή εἰς τήν ὑπό κατοχὴν χώραν, αὐτός μέ τήν μυστικήν δύναμιν, πού προσδίδει εἰς τήν κορυφήν τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἰδιότης της, αὐτός ἐνεφανίζετο ὡς προστάτης τοῦ δουλωθέντος Γένους, ἐνισχύων καί τήν ἀντίστασιν, αὐτός ἐπεκοινώνει εἴτε μέ τούς ἐχθρούς, εἴτε μέ τούς ἀναλαβόντας ἔργα περιθάλψεως οὐδετέρους. Ὁ καχύποπτος ἐχθρός ἔθεσε τέρμα εἰς κάθε ἐπίσημον αὐτοῦ ἐνέργειαν καί τόν ἀπεμόνωσε μακράν τῶν Ἀθηνῶν, ἀσκῶν ἀγρυπνον ἐπ' αὐτοῦ ἐπιτήρησιν.

Ὅταν ὁ κατακτητής ὑπό τήν πίεσιν τῆς νίκης τῶν συμμάχων ἀπεχώρησεν, ἀφήνων ὀπίσω του ἀθλιότητα, ἀναρχίαν καί ἀπειλήν ἐσωτερικῆς ἀποσυνθέσεως, ἐπικινδυνωδεστέραν τῆς πρώτης, προέβαλεν εἰς τό μέσον καί ἐπεβλήθη πάλιν τόσον ἀπό τήν κοινήν γνώμην, ὅσον καί ἀπό τήν κρίσιν τῶν συμμάχων, ἡ φυσιογνωμία τοῦ Δαμασκηνοῦ. Τό ὀξύ πολιτικόν του αἰσθητήριον, ἡ ἐνέργεια τῆς σκέψεως καί τό ἐκ γενετῆς διπλωματικόν του τάκτ, συνέλαβον ἀμέσως τό πρόβλημα. Μέ μετριοπάθειαν, μέ ἐπινοητικότητα, συνεργαζόμενος ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ μέ τούς ἐκπροσώπους τῶν συμμάχων, ἐπέτυχεν ν' ἀνορθώσῃ βαθμὸν τό κύρος τοῦ κράτους, νά ἐπαναφέρῃ τήν τά-

ξιν, ἐν μέσῳ δέ παθῶν —μοιραῖον ἐπακολούθημα τῆς δυστυχίας τῶν σκληρῶν τῶν ἐλλήνων δοκιμασιῶν καί τῶν ὀξυτάτων ἀντιθέσεων— νά ὀδηγήσῃ τήν Ἑλλάδα εἰς τόν δρόμον τῆς πολιτειακῆς ὁμαλότητος. Ἡ φωτεινὴ του διάνοια διεγίνωσκε τὰς ψυχολογικάς καί πρακτικάς δυσχερείας τοῦ ἐλληνικοῦ προβλήματος, ἀλλά καί τὰ ὅρια τῆς ἐνεργείας του ὡς ἀντιδραστήως. Μακράν κάθε πάθους, προσπαθῶν νά διαγνώσῃ τήν συνισταμένην τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, χωρίς ἐπικίνδυνον σπουδὴν ἐχειρίζετο μέ σταθερότητα πολιτικῶς καί διπλωματικῶς, ἔσω καί ἔξω, τήν ἐξουσίαν, ἣν εἶχον ἀναθέσει εἰς αὐτόν τό ἔθνος, ὁ βασιλεύς καί ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν μεγάλων συμμάχων ὅταν ἡ θέλησις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐξεδηλώθη νομίμως, ἀνέλαθε δέ τήν ἀσκήσιν τῆς βασιλικῆς του ἐξουσίας Γεώργιος ὁ Β', ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά του ἔργα μέ ἡρεμον τήν συνείδησιν, ὅτι ἐξεπλήρωσε τό καθήκόν του.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Δαμασκηνός, ὡς ἄρχων τῆς Ἐκκλησίας καί ὡς Ἀντιβασιλεὺς κατὰ τὰς περιπλοκωτέρας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ βασιλείου περιπετείας τοῦ ἔθνους, ὑπῆρξεν ἄξιος τῶν λαμπροτέρων παραδόσεων τῆς ἐλληνικῆς Ἐκκλησίας καί ἄξιος τῆς Πατρίδος».

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β' ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

Ὡς ἐκ τῆς ἀνωμάλου μετὰ τήν ἀπελευθέρωσιν καταστάσεως, ὑπεχρεώθη νά ἀναλάβῃ τήν μὲν Ἀντιβασιλείαν, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ ἁλλοδαπῇ διατρίβοντος Βασιλέως Γεωργίου Β' τῇ 30 Δεκεμβρίου 1944, τήν δέ προεδρείαν τῆς Κυβερνήσεως δι' ὀλίγας μόνον ἡμέρας περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου 1945. Ὡς Ἀντιβασιλεὺς περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου 1945 ἐπεσκέφθη τήν Θεσσαλονίκην, τῇ 15 Μαΐου τὴν Ρόδον ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Δωδεκανήσου καί τήν Κρήτην, τῇ 6 δέ Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, προσκλήθεις ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, μετέβη εἰς Λονδίνον, κατ' ἐπιθυμίαν δέ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως διῆλθε κατὰ τήν ἐπιστροφήν του διὰ Παρισίων.

Μετὰ τήν διεξαγωγὴν τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1946 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιβασιλεὺς διεθίβασε πρὸς τόν Βασιλέα Γεώργιον εἰς Λονδίνον τό ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

Συγχαίρων θερμῶς τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι δι' ἀποτελεσμα δημοψηφίσματος, ἐπικαλοῦμαι ἐκ βαθέων τό φῶς καί τήν ἐνίσχυσιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἰς τόν νέον δρόμον Αὐτῆς.

Ἡδὴ θεωρῶν τερματισθεῖσαν τήν μεταβατικὴν περίοδον, δι' ἣν ἐκλήθην νά συνεχίσω τό ἔργον τοῦ Ἀντιβασιλέως καί συνεπῶς λήξασαν τήν ἐν τούτῳ ἀποστολήν μου, ὑπολαμβάνω χρέος μου, ἀποδιδόμενος καί πάλιν εἰς τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κύρια καθήκοντά μου, νά εὐχαριστήσω ἅπασι ἐν τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι καί εὐχηθῶ ὅπως τὰς ἡμέρας καί τὰ ἔργα Αὐτῆς σκέπη ἐν τῇ χάριτι καί εὐλογίᾳ Αὐτοῦ ὁ Πανάγαθος Θεὸς πρὸς δικαίωσιν τῶν θυσιῶν καί εὐμερίαν καί δόξαν τῆς πατρίδος μας.

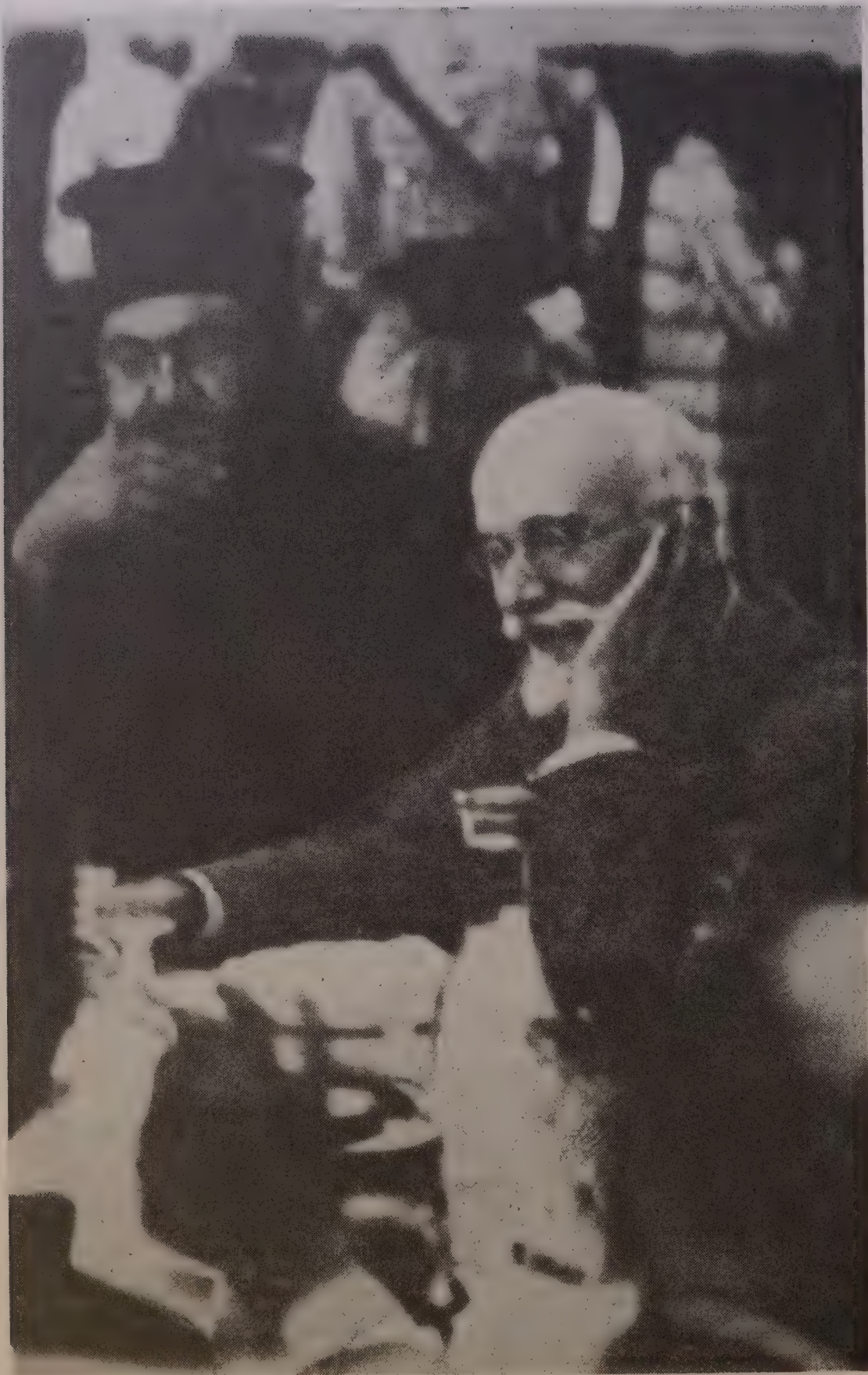
Ὁ Βασιλεὺς ἀπήντησεν οὕτως:

Βαθύτατα συγκινημένος ἐξ ὑμετέρων εὐχῶν, πέποιθα εἰς Παντοδύναμον Θεόν, ὅτι θά μέ βοηθήσῃ εἰς τό τρα-

χύ ἔργον, ὅπερ πρόκειται νά ἀναλάβω. Ὡς ἀμα τῇ ἐπανάθῳ μου εἰς προσφύλῃ μου Πατρίδα θέλω ἀποδεχθῇ τήν κατάθεσιν τῆς ἐντολῆς, δι' ἣς ἐπεφόρτισα ὑμᾶς κατὰ τήν κρίσιμον περίστασιν τῶν τελευταίων δύο ἐτῶν. Ἀπὸ τοῦδε ὅμως ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω εἰς ὑμᾶς τὰς εὐλαβικαῖς μου εὐχαριστίας καί συγχαρητήρια διὰ τήν ἐπιτυχὴ διεξαγωγὴν μιᾶς ἐξόχου ὑπηρεσίας, ἣν προσεφέρατε εἰς τό ἔθνος.

Ὁ Βασιλεὺς ἐπανῆλθε τῇ 27 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Περὶ ὥραν δέ 4½ μ.μ. τῆς 30 τοῦ αὐτοῦ μηνός, καλέσας παρ' ἑαυτῷ τόν τέως Ἀντιβασιλέα καί συγχαρεὶς καί αὖθις τόν Ἀρχιεπίσκοπον διὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ παρασχεθείσας πρὸς τό ἔθνος ἐξόχους ὑπηρεσίας, εἰς ἐνδείξιν τῆς βασιλικῆς εὐαρεσκείας ἀπένειμεν εἰς αὐτόν τόν Μεγαλόσταυρον τοῦ Σωτῆρος, ἀνώτατον παράσημον τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους.

Ὁ Σύλλογος «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» ἐπὶ ταῖς μεγάλαις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἑορταῖς Χριστουγέννων, Περιτομῆς τοῦ Κυρίου καί τῶν Θεοφανείων, ὡς καί ἐπὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ νέου ἔτους εὐχεται πρὸς τὰ μέλη του, τούς συνδρομητάς καί τούς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ τούτου πᾶσαν παρά Κυρίου Εὐλογίαν.



ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΟΥ ΤΟΤΕ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ



Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Υπό Ιωάννου Χρ. Κωνσταντινίδου, δ.θ.

Δημιουργός του Έθνικού Οργανισμού Χριστιανικής Αλληλεγγύης, του γνωστού Ε.Ο.Χ.Α., υπήρξε ο αοίδιμος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, ο διατελέσας και Αντιθασιλεύς, Δαμασκηνός Παπανδρέου ο από Κορινθίας, μιά μεγάλη μορφή, η οποία ἐλάμπρυνε τον ἀποστολικόν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰ ἔτη 1941 - 1949.

Ο Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, ὅπως γράφει ὁ κ. Σ ή φ η ς Γ. Κ ό λ λ ι α ς εἰς τό σχετικόν βιβλίον του («Ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιθασιλεύς Δαμασκηνός, Γ' ἔκδ. Ἀθήναι 1975, σ. 142): «ἦταν ὁ Προκαθήμενος μέ τούς ὠραίους ὀραματισμούς, μέ τήν σαφήνεια τῶν μεγάλων ἐπιδιώξεων, μέ τίς δημιουργικές συλλήψεις καί τήν ἀποκαλυπτική πραγματώσή τους».

«Ὁ μέγας αὐτός Πρωθυεράρχης, προικισμένος μέ φυσικήν δύναμιν, συμπόνια, καλωσύνη, δικαιοκρισία, τιμιότητα, εὐφυΐα καταπληκτική, διπλωματική ἱκανότητα καί πατριωτικό παλμό» (ἐφημ. «Ἑλλάς» Λονδίον 26.11.1943) υπήρξε «μιά μορφή ἀληθινά μεγάλη, μέ καρτερία, γενναιότητα, ὑπομονή, ἀμετάθετη πίστη, ἡρωϊκή συνείδηση σέ μεγάλους ἐμπνευστικούς λόγους καί σέ ἡρωϊκές πράξεις» (Σ. Γ. Κόλλιας, ἐ.ἀ., σ. 143).

Κατωτέρω παρέχομεν μίαν σύντομον βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός.

Μητροπολίτης Κορινθίας

Ὁ κατὰ κόσμον Δημήτριος Παπανδρέου ἐγεννήθη τό 1890 εἰς τό χωρίον Δορβιτοῦ τῆς Ναυπακτίας. Μετά τήν ἐγκύκλιον μόρφωσιν ἐσπούδασε θεολογίαν καί νομικήν εἰς τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Χειροτονηθεῖς διάκονος καί ἐν συνεχείᾳ πρεσβύτερος προεχειρίσθη εἰς ἀρχιμανδρίτην. Κατ' ἀρχάς διηύθυνε τά γραφεῖα τῆς ἱ. μητροπόλεως Ἀθηνῶν καί εἶτα διωρίσθη ἡγούμενος τῆς ἱ. μονῆς Πεντέλης. Τό 1918 ἀπεστάλη εἰς Ἀγ. Ὅρος διά τήν διευθέτησιν τῶν ἐκεῖ ζητημάτων. Εἰς Ἀθήνας ἱδρυσε τήν «Παγκληρικήν Ἐνωσιν» διατελέσας καί πρόεδρος αὐτῆς. Τό 1922 ἐξελέγη μητροπολίτης Κορινθίας. Εἰς τήν θέσιν αὐτήν εὕρισκετο, ὅταν τό 1928 φοβεροί σεισμοί ἠρείπωσαν τήν Κόρινθον. Κατά τήν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν ἀνέπτυξε τεραστίαν δραστηριότητα. Τό 1930 ἀπεστάλη ὡς πατριαρχικός ἐξάρχος εἰς Ἀμερικὴν κατορθώσας νά ρυθμίση τό ἐκεῖ ἀρχιεπισκοπικόν ζήτημα καί νά συμφιλιώσῃ τήν ὁμογένειαν. Τό 1936 ἀνέλαβε τά καθήκοντα τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἐκ-

κλησίας, διατηρήσας αὐτά μέχρι τῆς ἐκλογῆς του εἰς ἀρχιεπίσκοπον, ἥτοι μέχρι τῆς 5.11.1938.

Ἡ ἐκλογή του ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν

Ἡ ἐκλογή του ὅμως αὕτη ἠκυρώθη, κατόπιν τῆς προσφυγῆς τριῶν μητροπολιτῶν εἰς τό Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας (Ἰ. Ἀπόφασις ὑπ' ἀριθ. 936/16.11.1938) καί τήν ἀπόφασιν αὐτήν ἐδέχθη ἡ Δ. Ἱ. Σύνοδος διά πρᾶξεώς της (1.12.1938). Κατόπιν τούτου ἡ τότε κυβέρνησις Ἰωάννου Μεταξᾶ μετέβαλε τόν νόμον ἐκλογῆς τῶν ἀρχιερέων ἐκδοῦσα τόν Α.Ν. 1493/3.12.38 «Περί ἐκλογῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί τῶν Μητροπολιτῶν τοῦ Βασιλείου» (Φ.Ε.Κ. ἀρ. 455/1938).

Συμφώνως πρὸς αὐτόν ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος Χρυσόανθος Φιλιππίδης, ἐνθρονισθεὶς τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1938.

Ὁ ἀπὸ Κορινθίας Δαμασκηνός μὴ ἀναγνωρίσας τήν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί θεωρῶν ἑαυτὸν ὡς τόν κανονικόν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν περιωρίσθη εἰς τήν Μονὴν Φανερωμένης Σαλαμίνος, ὅπου παρέμεινε ἐξόριστος μέχρι τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1941.

Τότε ἡ κυβέρνησις τοῦ στρατηγοῦ Γ. Τσολάκογλου ἠθέλησε νά ἀποκαταστήσῃ τόν ἐξόριστον ἱεράρχην εἰς τόν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν 2 Ἰουλίου 1941 συνήλθεν ἐν Ἀθήναις Μείζων Ἱερά Σύνοδος 23 ἀρχιερέων ὑπὸ τήν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου Μαντινείας καί Κυνουρίας Γερμανοῦ Μεταξᾶ, ἥτις ἀπεφάσισε ἰσχυρῶς πρὸς τὰ πρὸς αὐτήν διά τοῦ ὑπ' ἀριθ. 43191 τῆς 27 Ἰουνίου 1941 ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τεθέντα ἐρωτήματα: α') ὅτι «ἡ ἐκλογή τοῦ ἀρχιεπισκόπου... εἶναι πρᾶξις θρησκευτικοῦ χαρακτήρος». Ὡς τοιαύτη «δέν ὑπόκειται εἰς ἐκκλησίαν ἐνώπιον κοσμικῶν ἀρχόντων καί κριτηρίων, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ σώματος ἀρχιερέων ἰσοβάθμου ἢ μείζονος κατὰ βαθμὸν εἶναι συγκεχωρημένον νά κριθῇ καί νά ἐπανορθωθῇ», β') ὅτι «ἡ γενομένη τῇ 5 Νοεμβρίου 1938 ἐκλογή ἀρχιεπισκόπου διεξήχθη κανονικῶς», γ') ὅτι κατὰ ταῦτα «κανονικὸς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος εἶναι ὁ κ. Δαμασκηνός ὁ ἀπὸ Κορινθίας», δ') ὅτι ἀναρμολίως τό κοσμικὸν δικαστήριον ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος, ὅτι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ πράξεις τῆς Δ. Ἱεράς Συνόδου περὶ ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου καί τῆς ἀναδείξεως καί ἐγκαθιδρύ-

σεως νέου τυγχάνουν άκυροι καί ότι ό Α.Ν. 1493/1938, δι' οδ έξελέγη ό από Τραπεζούντος Χρύσανθος καί τό Β.Δ. τής 13 Δεκεμβρίου 1938 περί άναγνωρίσεως καί καταστάσεως που είναι πράξεις αντίθετοι προς τό δόγμα καί άντισυνταγματικά.

Ούτως άποκατέστη εις τόν άρχιεπισκοπικόν θρόνον ό από Κορινθίας Δαμασκηνός, ένθρονισθείς τή 6 'Ιουλίου 1941, ένω ό άρχιεπίσκοπος Χρύσανθος άπεσύρθη εις τήν επί τής όδοϋ Σουμελά εις τήν συνοικίαν τής Κυψέλης οίκίαν του, έφησυχάζων καί άσχολούμενος μέχρι του θανάτου του (28 Σεπτεμβρίου 1949) τόσον μέ τά γενικώτερα θέματα όσον καί μέ τάς προσφιλείς εις αυτόν μελέτας.

Άρχιεπίσκοπος Άθηνών

Ό Δαμασκηνός παρέμεινεν επί του άποστολικού άρχιεπισκοπικού θρόνου τών Άθηνών μέχρι του αίφνιδίου θανάτου του τή 20ή Μαΐου 1949. Τό όκταετές αυτό διάστημα τής άρχιεπισκοπείας του δύναται νά διαιρεθώ εις τρείς περιόδους: α) τής κατοχής, β) τής Άντιβασιλείας καί γ) τής μετά τήν Άντιβασιλείαν.

Α'. Περίοδος κατοχής. Έν μέσω τής φρικτής ξενικής κατοχής ό άρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός άνέπτυξε ποικίλην δρ άσιν κοινωνικήν καί μάλιστ άθνικήν. Έν πρώτοις μεταξύ τών έπιτευγμάτων του είναι ή κατά τήν περίοδον εκείνην δημιουργία του ΕΟΧΑ (Έθνικού Όργανισμού Χριστιανικής Άλληλεγγύης), όστις διεδέχθη τήν υπό του προκατόχου άρχιεπισκόπου διοργανωθείσαν Πρόνοιαν τών στρατευομένων τής Άρχιεπισκοπής. Περί τούτου γίνεται λόγος εις άλλας σελίδας του παρόντος φύλλου. Επίσης έκ τών πρώτων μελημάτων του άρχιεπισκόπου ήτο ή δημοσίευσις νέου καταστατικού νόμου, ό όποιος θά έρρύθμιζε τά τής έκλογής έπισκόπων καί άρχιεπισκόπου, περί του τρόπου καταρτισμού τής διαρκούς 'Ι. Συνόδου κ.τ.ό. Ούτως μέχρι τής δημοσιεύσεως του καταστατικού νόμου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος Ν. 671/1943, έδημοσιεύθησαν άλλεπάλληλα σχετικά νομοθετήματα (ΝΔ 334/1941, 585/1941, 1044/1942, 1578/1941, 1785/1942, 2028/1942) καί μετά τήν δημοσίευσιν αυτού έπικολούθησαν νέαι άτελεύτητοι τροποποιήσεις. Διά του καταστατικού τούτου νόμου ή Έκκλησία έτεινε προς χειραφέτησιν από τής πολιτείας. Αί έκλογαί τών έπισκόπων (μητροπολιτών καί βοηθών έπισκόπων) ένηργούντο υπό τής 'Ι. Συνόδου καί του άρχιεπισκόπου υπό τής 'Ιεραρχίας άνευ ούσιαστικής άναμίξεως τής πολιτείας. Επί τή θάσει τών ως άνω νομοθετημάτων έπληρώθησαν αί κενωθείσαι μητροπολιτικάί έδραι.

Λόγω τής παντελούς έλλείψεως οίασδήποτε ήγεσίας του λαού ό άρχιεπίσκοπος απέβη ό φυσικός προστάτης τών καταδυναστευομένων καί καταδικαζομένων υπό τών γερμανικών στρατοδικείων ιδρύσας τήν 'Υπηρεσίαν Προστασίας Άπόρων Κρατουμένων (ΥΠΑΚ) καί τήν 'Υπηρεσίαν Προστασίας άπορφανιζομένων Οικογενειών Έκτελουμένων υπό τών άρχών κατοχής (ΥΠΟΕ), ού μήν άλλά καί έθνικός ήγέτης, προς τόν όποιον έστρέφετο ή προσοχή του λαού. Τούτοι έχοντες πρό όφθαλμών καί οί κατακτηταί περιώρισαν αυτόν εις τήν οίκίαν του από Μαΐου μέχρι Σεπτεμβρίου 1944. Εϋθύς δέ μετά τήν άπελευθέρωσιν (22-10-1944) οϋτος άπετέλεσε τήν ισχυροτέρα φυσιογνωμίαν τής χώρας οϋτως ώστε κατά τό Δεκεμβριανόν Κίνημα (3.12.

1944 - 12.1.1945) άπεφάσισεν ό βασιλεύς Γεώργιος νά έμπιστευθώ εις τούτον τήν άντιβασιλείαν.

Β'. Περίοδος Άντιβασιλείας. Ός άντιβασιλεύς ώρκίσθη ό Δαμασκηνός τή 31 Δεκεμβρίου 1944 καί κατά τήν ύπ' αυτού άσκησιν τής έξουσίας έγένετο άντιληπτόν τό πολιτικόν αυτού τάλαντον. Κατά τήν διάρκειαν τής άντιβασιλείας ου ύπηρετήσαν αί κυβερνήσεις Ν. Πλαστήρα (ήμερομηνία σχηματισμού: 3-1-1945), Π. Βούλγαρη (8-4-1945 καί άνασχηματισμός 11-8-1945), του ίδιου του άρχιεπισκόπου Δαμασκηνού (17-10-1945), Π. Κανελλοπούλου (1-11-1945), Θεμ. Σοφούλη (23-11-1945), Π. Πουλίτσα (4-4-1946) καί Κ. Τσαλδάρη (18-4-1946), ήτις καί ένήργησε τό δημοψήφισμα (1-9-1946), κατόπιν του όποιου επέστρεψεν ό βασιλεύς Γεώργιος Β' (27-9-1946) καί έληξεν ή έντολή τής άντιβασιλείας.

Παρά τήν πολιτικήν αυτήν δρ άσιν δέν παρημελήθη ή προώθησις τών φλεγόντων έκκλησιαστικών προβλημάτων. Τό πρώτον, τό όποιον δύναται τις νά σημειώση, είναι ή πλήρως τών χηρευουσών μητροπολιτικών έδρών, κατόπιν δέ ή δημοσίευσιν υπό τής κυβερνήσεως Π. Βούλγαρη 2 νόμων, του Α.Ν. 536/1945 «Περί ρυθμίσεως τών άποδοχών του Όρθόδοξου Έφημεριακού Κλήρου τής Ελλάδος, του τρόπου πληρωμής αυτών καί περί κολύψεως τής σχετικής δαπάνης», διά του όποιου έτέθη τό α' θέμα λύσεως του από έκατονταετίας άπασχολήσαντος τήν Έκκλησίαν ζητήματος τής μισθοδοσίας του έφημεριακού κλήρου διά τής άναλήψεως ταύτης υπό του κράτους καί τής διαιρέσεως τών έφημερίων εις 4 κατηγορίας καί του Α.Ν. 540/1945 «Περί Έκκλησιαστικής Έκπαιδεύσεως», δι' οϋ έγένετο άναδιοργάνωσις τών Έκκλησιαστικών Σχολών καί Φροντιστηρίων.

Τέλος έδημοσιεύθη ό νέος περί Άποστολικής Διακονίας Α.Ν. 978/1946, διά του όποιου άναδιωργανώθη ό θεσμός οϋτος, τεθείς όμως εις έφαρμογήν μόλις τήν 27 Μαρτίου 1947.

Έτερον γεγονός τής περιόδου ταύτης άποτελεί ή 'Ι' έκτακτος σύγκλησις τής 'Ιεραρχίας (22 'Ιουλίου - 5 Αυγούστου 1946), καθ' ήν έπεκυρώθη ή άπόφασις τής Μείζονος Συνόδου καί έληξεν όριστικώς τό άρχιεπισκοπικόν ζήτημα καί έξητάσθησαν τά έξής ζητήματα: 1) 'Η θέσις τής Έκκλησίας έν τω νέω συντάγματι. 2) 'Η οικονομική άνασυγκρότησις τής Έκκλησίας. 3) 'Η άναδιοργάνωσις τής έκκλησιαστικής διοικήσεως. 4) 'Η μόρφωσις του ιερού κλήρου. 5) 'Η ήθικοθρησκευτική διάπλασις τής νεολαίας. 6) 'Η φιλανθρωπική δρ άσις τής Έκκλησίας. (Περί τής έκτάκτου ταύτης συγκλήσεως τής 'Ιεραρχίας βλ. «Έκκλησίαν» ΚΓ' 1946, σ. 1 - 11).

Γ'. Περίοδος μετά τήν Άντιβασιλείαν. Μετά τήν επάνοδον του βασιλέως Γεωργίου Β' επανήλθεν ό άρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός εις τά καθάρως έκκλησιαστικά του καθήκοντα καί μέ τήν γνωστήν του ζέσιν ήθέλησε νά προωθήσθ τά έκκρεμή έκκλησιαστικά ζητήματα παρά τήν ήδη σοβαρώς κλονισμένην υγείαν του. Ούτω τό τής μισθοδοσίας τών έφημερίων προωθήθη άκόμη περισσότερο χωρίς νά άχθώ εις πέρας λόγω του παρεμπεσόντος θανάτου του, έτέθη εις έφαρμογήν ό νέος νόμος περί Άπ. Διακονίας καί ιδρύθη ή Σχολή 'Ιεροκηρύκων - Έξομολόγων - Κατηχητών.

Επίσης επικειμένης τής ψηφίσεως του νέου



ΠΡΟΣΩΠΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Ι. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ

Ἐπιτ. Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μ.Ε.

Αἰσθάνομαι τό χρέος, ὡς ὀρθόδοξος Ἕλλην, ὡς Θεολόγος δημοσιογράφος καί πρό πάντων ὡς στενότερα συνδεδεμένος ἀπό τῶν παιδικῶν καί ἰδίως ἀπό τῶν φοιτητικῶν μου χρόνων μετά τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅχι μόνον ὡς πιστόν τέκνον Αὐτῆς, ἀλλά καί ὡς ἐργάτης Αὐτῆς ἀνιδιοτελής, ἔχων πάντοτε ἐν τῇ καρδίᾳ τό ψαλμικόν «ἐπιποθεῖ καί ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου» (Ψ' ΠΓ' 3), αἰσθάνομαι, λέγω, τό χρέος νά σημειώσω ἐνταῦθα σκέψεις τινάς καί ἀναμνήσεις προσωπικάς διὰ τήν μεγάλην Ἐκκλησιαστικὴν Προσωπικότητα, πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας ἀφιερῶται τό μετὰ χεῖρας τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ τοῦ παλαιμάχου Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ».

Ἐκατὸν τρία ἔτη συνεπληρώθησαν, κατὰ τό λῆγον ἔτος, ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ καί τεσσαράκοντα τέσσαρα ἀπὸ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας

Αὐτοῦ. Κατ' αὐτό ἐπίσης τό ἔτος (1993) συνεπληρώθησαν πενήκοντα καί δύο ἔτη ἀπὸ τῆς ιδρύσεως ἐνός ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἔργων Του, τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης (Ε.Ο.Χ.Α.) τοῦ διασώσαντος τὸν Ἑλληνικὸν λαόν ἀπὸ τὸν ἐκ πείνης καί ἀσθενείας θάνατον κατὰ τὴν τετραετίαν τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς τῆς Πατρίδος μας (1941 - 1944).

Διὰ τὰς δωρεάς τοῦ Θεοῦ ἦται τὴν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἀποστολὴν τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὴν καρποφόρον αὐτοῦ δρᾶσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί τό Ἔθνῳ ἡμῶν διὰ τῶν χαρίτων διὰ τῶν ὁποίων ἐπροίκισεν αὐτόν ὁ Θεός. Καί μάλιστα διὰ τό σωστικόν ἔργον τό ἐπιτελεσθέν ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Χ.Α., τό τὰ πεινὸν μὰς αὐτό τεῦχος ἀποτελεῖ προσευχὴν δοξολογίας καί εὐχαριστίας πρὸς τὸν Δοτῆρα παντός ἀγαθοῦ.

Ὁ νοὺς καί ἡ ψυχὴ μου ἐπαναφέρονται σήμε-

συντάγματος συνήλθεν ἡ Ἱεραρχία εἰς τὸν ΙΑ' ἑκτακτὸν σύγκλησιν αὐτῆς ἀπὸ 5 - 15 Ἰουλίου 1948, συνέταξε καί ὑπέβαλε πρὸς τὴν Δ' Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων τὰς ἀπόψεις τῆς ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1 καί 2 ἄρθρων τοῦ σχεδίου τοῦ συντάγματος περὶ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, (πρὸβλ. «Ἐκκλησία» ΚΕ' 1948, σ. 218 - 231), καί ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 143 ἄρθρου σχετικῶς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν. (Πρὸβλ. ἔ.α., σ. 232 - 235).

Τέλος ἀπησχόλησε τὴν Ἐκκλησίαν τό παλαιολογιστικόν. Οἱ παλαιολογισταὶ ἀνέπτυξαν σημαντικὴν δραστηριότητα ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ διαφόρων πολιτικῶν. Διεφημίσθη λ.χ. ἡ πανηγυρικὴ τέλεσις τῆς τελετῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εἰς Π. Φάληρον, εἰς ἣν παρέστησαν ὑπουργοί καί ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα. Τινές δέ τῆς παρατάξεως Ματθαίου, ὅστις, εἶχεν ἀποσχισθῇ τῶν πρ. Φλωρίνης Χρυσοστόμου, Πολυκ. Λιώση, Χριστοφόρου Χατζῆ ἔχειροτονήθησαν ἀντικανονικῶς ὡς ἐπίσκοποι παρέχοντες πράγματα εἰς τὴν ἐπίσημον Ἐκκλησίαν.

Ἐνῶ ἀντηλλάσσοντο διάφοροι σκέψεις περὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ παλαιολογιστικοῦ αἵφνιδίως εἰς ἡλικίαν μόλις 57 ἐτῶν μετέστη πρὸς Κύριον ὁ ἀοίδιμος Δαμασκηνός, ἀποθανὼν τὴν Παρασκευὴν 20 Μαΐου 1949 ἐκ συγκοπῆς καρδίας.

Ἡ κηδεῖα του ἐγένετο μετὰ πάσης ἐπισημότητος ἐκ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν χοροστατοῦντος τοῦ προεδρεύοντος τῆς Δ. Ἱ. Συνόδου Μη-

τροπολίτου Διδυμοτείχου Ἰωακείμ Ἐπικήδειον λόγον ἐξεφώνησεν ὁ συνοδικὸς σύνοδρος Μητροπολίτης Σάμου Εἰρηναῖος.

Χαρακτηριστικαί εἶναι αἱ ἐπιγραμματικαί περὶ τοῦ ἀνδρός δηλώσεις τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου, ἀπλοῦ βουλευτοῦ τότε, αἱ ὁποῖαι καί ἀποτελοῦν προσφυῆ χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀνδρός καί κατακλείδα τῆς παρούσης σκιαγραφίας:

«Ὡς μητροπολίτης Κορίνθου, ὡς ἑξαρχος Ἀμερικής καί ὡς ἀρχηγός τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ἐμπνευσμένος δημιουργός.

Ἀλλὰ δέν ἦτο μόνον ἐκκλησιαστικὸς ἀρχηγός. Κατέστη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς καί ἀρχηγός τοῦ Ἔθνους.

» Ὅπως οἱ μεγάλοι ἱεράρχαι τοῦ Γένους, κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς καιροὺς τῆς δουλείας, ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς κατακτητάς, διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὰς δοκιμασίας τοῦ ποιμνίου του καί ἐνίσχυε τό φρόνημα τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως, ὀρθῶν τὸ ἀνάστημά του καί ἐκτιθέμενος εἰς βαρυτάτους κινδύνους.

» Ἀλλὰ καί μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν μοναδικαί ὑπῆρξαν καί πάλιν αἱ ὑπηρεσίαι του. Ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς μίαν κρίσιμον ἐθνικὴν ὥραν καί κατάρθρωσε μέ τὴν εὐστροφίαν, τὴν σύνεσιν καί τό μέγα κύρος του νὰ ὁδηγήσῃ τὴν σαλευομένην χώραν εἰς τὸν ὁμαλὸν πολιτικὸν βίον... Ἀπέθανεν, ἐνῶ ἀκόμη εὐρίσκετο εἰς τὴν πλήρη ἀκμὴν του». («Ἐκκλησία» Κς' 1949, σ. 178).

ρον πρὸς τὰ ὀπίσω, πρὸς τὴν θλιβεράν ἐκείνην ἡμέραν τῆς ἀντικανονικῆς ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ Δαμασκηνοῦ (16-11-1938) ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐν συνεχείᾳ περιορισμοῦ τούτου εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τῆς Φανερωμένης Σαλαμίνος.

Εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τῆς Φανερωμένης ἐπεσκέφθη τὸν ἀοίδιμον Ἀρχιεπίσκοπον συνοδεύων, εἰς τινα ἀποστολὴν, τὸν μακαριστὸν Ἀρχιμανδρίτην Βασίλειον Ἀτέσσην, τὸν μετέπειτα Μητροπολίτην Λήμνου, τὸν ἀπὸ Ταλαντίου, ὑπηρετήσαντα ἀργότερον ὡς Μέγαν Πρωτοσύγκελλον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἅμα τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ π. Βασίλειος ἐνεχείρισεν εἰς τὸν εἰς περιορισμὸν διατελοῦντα Ἱεράρχην φάκελον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Τὸν ἀοίδιμον Δαμασκηνὸν ἕως τότε ἐγνώριζον, ἐκ τοῦ μακρόθεν, ὡς Μητροπολίτην Κορινθίας, ὡς διακεκριμένον Ἱεράρχην τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς μέλλοντα Ἀρχιεπίσκοπον, κατὰ τὴν πεποίθησιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κύκλων. Ἡ φήμη του εἶχε ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος καὶ παρ' ὅ,τι δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ κλίμα τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὅποιον, ὡς γνωστὸν, διαθέτει μετὰ τῶν Ἱεραρχῶν του, ἱκανὰς Ἐκκλησιαστικὰς προσωπικότητας διὰ σημαντικὰς ἀποστολάς, ἐν τούτοις ἀπεστάλη οὗτος παρ' αὐτοῦ εἰς Ἀμερικὴν, ἵνα ὁμαλοποιήσῃ τὰ προκύψαντα ἐκεῖ Ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Τὴν δύσκολον ταύτην ἀποστολὴν ἐξεπλήρωσε λίαν ἐπιτυχῶς.

Ἐτερον θέμα ὑψίστης σημασίας, διὰ τὸ ὅποιον οὗτος ἦτο τοῖς πᾶσι γνωστός καὶ θαυμαστός, ὑπῆρξεν ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς Κορίνθου, τῆς προκληθείσης ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ μεγάλου σεισμοῦ.

Ὁ Δαμασκηνὸς λοιπὸν ἦτο γνωστός καὶ πέραν τῆς Μητροπολιτικῆς αὐτοῦ περιφερείας καὶ πέραν τῆς Ἑλλάδος ἐἰς τὸ ἐϋρὺ τε ρο ν κ ο ι ν ὁ ν προτοῦ ἀνέλθῃ εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν.

Εἰς τὸν χῶρον τῆς Σεβασμίας Μονῆς, ἐγνώρισα τὸν ἀληθινὸν Ἱεράρχην, τὸν τέλειον ἄνδρα, τὸν ἡττηθέντα νικητὴν, τὸν ἀνδρείον, τὸν μέγαν ὄχι μόνον κατὰ τὸ σωματικὸν ἀνάστημα, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὸ ἡθικὸν ἀνάστημα. Πρὸ ἡμῶν ἵστατο ὀρθίος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Δαμασκηνός, ἄγιος, γενναῖος, εὐγενικός, ἕξοχος, δυνατός, ἀγαθός, ἐπιβλητικός.

Ἡ ὀλιγόλεπτος συζήτησις δὲν περιστράφη εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς. Οἱ λόγοι του ὑπῆρξαν λόγοι ἐποικοδομῆς καὶ ἐλπίδος. Δὲν τὸν ἐπανείδον ἕκτοτε μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεώς του.

Εὐρισκόμεν ἄργότερον τὴν 6ην Ἰουλίου 1941 κατὰ τὴν ἐνθρόνισίν του εἰς τὴν Μητροπολιν καὶ ἤκουσα τὸν ὑπέροχον καὶ ἄρτιον ἐνθρονιστήριον λόγον του. Εἰς τὸν λόγον ἐκείνον περιλαμβάνετο καὶ ὅλον τὸ ἔργον τὸ ὅποιον ἔπρεπεν ὡς κατεπεῖγον νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ἀμέσως πρὸς σωτηρίαν τοῦ καταδυναστευομένου ποιμνίου, οὐχὶ μόνον τῆς τεραστίας εἰς ἔκτασιν καὶ προβλήματα Ἀρχιεπισκοπῆς, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ καὶ συνετελέσθη διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πεινόντων καὶ διψώντων καὶ γυμνητευόντων, τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐν φυλακῇ εὐρισκομένων, τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ

καὶ ὁμηρία ὄντων, τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν χηρῶν.

Εἰς αὐτὸ τὸ τεράστιον ἔργον, διὰ τὸ ὅποιον ἕνας εἰρηνικός στρατός ἐπεστρατεύθη, ἵνα τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ νὰ προσφέρῃ ὅλας τὰς δυνάμεις του διὰ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν σωτηρίαν τῶν ὑποδούλων, ὁ Μακαριώτατος ἔκαμε τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐνοίαν νὰ καλέσῃ καὶ τὴν μετριοτήτά μου.

Τὴν 22 Ἰουλίου 1942 εὐρισκόμεν ὡς ἀπλούς στρατιώτης κατ' ἀρχὴν καὶ μετ' ὀλίγον ὡς σημαντικὸν στέλεχος εἰς τὸν Ε.Ο.Χ.Α. Πειραιῶς ὑπὸ τὸν Θεολόγον τότε Καθηγητὴν τοῦ Ρωλλείου Διδασκαλείου κύριον Γεώργιον Τζατζάνην, τὸν ὅποιον ἐπέλεξεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὁ ἴδιος καὶ κατέστησε τοῦτον Διευθυντὴν τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. Πειραιῶς. Ὁ Γ. Τζατζάνης ἀνταπεκρίθη πλήρως εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀπέδωκε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα οὕτως, ὥστε τὸ Παράρτημα Πειραιῶς, τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. νὰ καταστῇ ὁ πλεόν ἄρτιος τομεὺς τοῦ ὅλου ἔργου. Τοῦ Δ. Συμβουλίου προήδρευεν ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἡσθάνετο ἰδιαίτερον χαράν καὶ ἱκανοποίησιν νὰ εὐρίσκειται τακτικῶς μετὰ τῶν δυνοπαθόντων Πειραιωτῶν. Ὁ ὑποφαινόμενος διηύθυνα τὸ γραφεῖον τῶν βρεφικῶν σταθμῶν, τὸ ὅποιον ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀρμοδίους οἱ ὅποιοι εἰργάζοντο εἴτε ἐθελοντικῶς εἴτε ἐμισθῶς εἰς τὸν βασικὸν αὐτὸν τομέα.

Τὸ γάλα διὰ τὰ βρέφη παρήχeto ἀπὸ τὸν Ἑλβετικὸν Ἐρυθρόν Σταυρόν, ὅστις αὐστηρῶς ἤλεγχε τὴν διαχείρισιν τοῦ τομέως αὐτοῦ καὶ ὁ προσεκτικὸς καὶ ἱκανὸς διευθυντὴς τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. Πειραιῶς κ. Γ. Τζατζάνης εἶχεν ἐμπιστευθῇ τὸν τομέα αὐτὸν εἰς τὸν ὑποφαινόμενον. Συγχρόνως δέ εἶχον τὴν χαράν καὶ τὴν ἱκανοποίησιν νὰ βλέπω πολλὰκις τὸν Μακαριώτατον.

Προτοῦ τελειώσω τὰς ἀναμνήσεις μου θὰ ἠθελα νὰ σημειώσω δύο περιστατικά. Τὸ ἕνα εἶχε σχέσιν μὲ τὸν ἀείμνηστον πνευματικὸν μου τὸν Πρωτοπρεσβύτερον π. Γεώργιον Μακρῆν Ἱερατ. Προϊστάμενον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγ. Βασιλείου Πειραιῶς πλησίον τοῦ ὁποίου ἀπὸ νηπιακῆς ἡλικίας εἶχα τὴν πνευματικὴν ἱκανοποίησιν καὶ χαράν νὰ ὑπηρετῶ τὸν Ναόν. Τὴν 24ην Αὐγούστου ὁ πατήρ Γεώργιος Μακρῆς σημαῖνον στέλεχος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον. Κατ' ἐντολήν τῆς οἰκογενείας καὶ κατὰ καθῆκον εἰδοποίησα τὸν Μακαριώτατον. Ὁ Μακαριώτατος ἐξεδήλωσεν ἀμέσως τὴν ἐπιθυμίαν νὰ παραστῇ ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἐπικηδεῖον ἀκολουθίαν, ἡ ὁποία θὰ ἐτελεῖτο τὴν ἐπομένην 25ην Αὐγούστου 1942 εἰς τὸν ἐν Πειραιεῖ Ἱ. Ναόν τοῦ Ἀγίου Βασιλείου. Ὁ Μακαριώτατος ἠθέλησε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐν Ψυχικῷ οἰκίαν του μίαν ὥραν πρὸ τῆς κηδεῖας διὰ νὰ τὸν κατατοπίσω εἰς βιογραφικὰ τινὰ στοιχεῖα τοῦ εἰς Κύριον ἐκδημήσαντος π. Γεωργίου. Πράγματι μετέβην ἐγκαιρῶς. Ὁ Μακαριώτατος ἦλθεν ἀκριβῶς εἰς τὴν ὥραν του ἐνῶ τὸ αὐτοκίνητον ἐξεκίνησεν. Ὁ Μακαριώτατος μοῦ εἶπε: Σέ ἀκούω ἀγαπητέ Ἰωάννη. Λέγε.

Ἦρχισα, λοιπὸν, νὰ παρουσιάζω τὴν προσωπικότητα τοῦ Παπα - Μακρῆ καὶ τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔργον. Ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν ἔλεγα. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Ναόν, ὁ ὅποιος ἦτο κατάμεστος ἐκ τῶν πολυπληθῶν πνευματικῶν τέκνων τοῦ Παπα - Μα-

κρή. Τό πλήθος ἦτο καί ἐκτός τοῦ Ναοῦ. Ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ἤρχισε καί ἐτελείωσεν ἐν μέσῳ κατανυκτικῆς σιγῆς. Ὁ Μακαριώτατος πρό τοῦ «Δι' εὐχῶν...» ὠμίλησεν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, φυσικά ἄνευ χειρογράφου. Ἐγὼ ἐπερίμενα νά ἀκούσω τά ὅσα ἡ μετριότης μου ἀνέφερε κατὰ τήν διαδρομήν κατ' ἐντολήν τοῦ Μακαριωτάτου. Ἀλλά ἔμεινα κατάπληκτος ὅταν ἤκουσα ἕνα ἐπικήδειον, ὁ ὁποῖος, δέν περιεῖχε οὐδέν σχεδόν τῶν ὅσων ἀνέφερον κατὰ τήν διαδρομήν.

Ἦτο τὸσον κατατοπισμένος εἰς τήν ζωὴν καί τὸ ἔργον τοῦ πατρός Γεωρ. Μακρή, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Παρουσίασε τήν προσωπικότητα τοῦ εἰς κύριον ἐκδημήσαντος σεβασμίου λευῖτου μέ σπουδαῖα καί πραγματικά στοιχεῖα, ἄγνωστα εἰς τὸν ὑποφαινόμενον καί τὰ πνευματικά τέκνα τοῦ πατρός Γεωργίου. Γνωστοῦ ὄντως ὅτι εὐρισκόμεον συνεχῶς πλησίον τοῦ πατρός Γεωργίου ἀπὸ τοῦ 1924 δηλ. παιδάκι ἐπτά ἐτῶν, μέχρι τοῦ θανάτου του τό 1942 ἦτοι ἐπὶ 18 καί πλέον ἔτη.

Μετά τήν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν ἐντός τοῦ Ἱεροῦ εἶπον διακριτικά: «Μακαριώτατε μέ ὑποθάλατε εἰς ἐξετάσεις καί ἔμεινα ὅχι ἀνεξεταστέος, ἀλλά στήν ἴδια τάξι». Μέ ἐκύτταξε μέ τό διαπεραστικόν καί λαμπρόν ἐκεῖνο θλέμμα του καί χαμογέλασε. Ἦσπασθην τήν δεξιάν του καί τόν ἀκολούθησα ὡς τό αὐτοκίνητόν του.

Ὑπάρχει καί ἕνα ἀκόμη περιστατικόν. Αὐτό ὅμως τραγικόν. Πρόσωπον συγγενικόν μου ἀπουσίασε αὐθαιρέτως ἀπὸ τήν στρατιωτικὴν του μονάδα, ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὰ σύνορα καί δέν ἐπέστρεψε. Ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νά κάμω ὅ,τι ἦτο δυνατόν. Ὁ στρατιώτης κατεδικάσθη παμψη-

φεῖ ἀπὸ τό στρατοδικεῖον εἰς θάνατον. Ὑπουργός Στρατιωτικῶν ἦτο ὁ μακαρίτης Π. Κανελλόπουλος. Ἀνέβηκα εἰς τό Ψυχικόν. Ἐζήτησα νά δῶ τόν Ἀρχιεπίσκοπον. Ἦτο ἀσθενής. Πρόσωπον ἐκ τοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ γνωστόν μου ἀπὸ τόν ΕΟΧΑ, ἀντελήφθη ὅτι κατόπιν τῆς πληροφορίας, ὅτι ὁ Μακαριώτατος ἦτο ἀσθενής, ἔφευγα. Βεβαίως οὐδεὶς ἐγνώριζε τόν σκοπὸν τῆς μεταβάσεώς μου. Τό πρόσωπον αὐτό εἰδοποίησε τόν Ἀρχιεπίσκοπον ὅτι εἶχον μεταθῆ πρὸς ἐπίσκεψίν του καί ὅτι ἔφευγα ἄπρακτος. Ἦκουσα, λοιπόν, ὅταν εἶχον ἀπομακρυνθῆ νά μέ φωνάζουν. Ἐπέστρεψα καί ἐκ τῆς εἰσόδου ὑπηρεσίας μέ ὠδήγησαν εἰς τό δωμάτιόν του. Ὁ Μακαριώτατος ἦτο ἀσθενής ἐπὶ τῆς κλίνης.

Ἐπλησίασα ἡσπασθην, ὡς συνήθως τήν δεξιάν του.

— Τί συμβαίνει Ἰωάννη; μέ ἠρώτησε. Ἀλλά ἡ φωνή του ἦτο ἀδύνατη.

— Μακαριώτατε ζητῶ συγγνώμην δέν ἐγνώριζα ὅτι εἴσθε ἀσθενής.

— Λέγε μου τί συμβαίνει.

Ἦτο βέβαιος ὅτι ἐπρόκειτο διὰ σοβαρόν θέμα. Τοῦ εἶπον τό πρόβλημά μου συντόμως. Προτοῦ τελειώσω ἐτηλεφώνησεν εἰς τόν ἴδιον τόν Κανελλόπουλον, ὡς ἐξουσίαν ἔχων. Καί ἀπευθυνόμενος εἰς ἐμέ εἶπε:

— Πήγαινε καί ὁ Θεός θά βοηθήσῃ.

Πράγματι. Ὁ Θεός ἐβοήθησε.

Εἰς τήν συνέχειαν δημοσιεύεται ἔγγραφον τῆς Ἱ. Συνόδου, ὑπογεγραμμένον ἀπὸ τόν ἴδιον ὡς Πρόεδρον τῆς Ἱ. Συνόδου, τό ὁποῖον φανερώνει τήν πρὸς τήν μετριότητά μου ἐκτίμησιν καί στοργήν τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου.



Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αριθ. { πρωτ. 862.
 Διεκπ. 570

ΑΘΗΝΑΙ 16 Νοεμβρίου 1944.

Πρὸς
 τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν
 Δυνάμεων Στρατολογίας.

Διαπύκνουντες ὑμῶν προσηρτημένως
 ὡς τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7/II/44 υποβληθεῖσαν τῇ Ἱε-
 ρᾷ Συνόδῳ αἰτήσεις τοῦ Ἰωάννου Γρ. Τιμαγέτους, πτυχι-
 ούχου τῆς Θεολογίας, Συνοδικῇ διαγνώμῃ, προαγόμεθα,
 ἵνα γνωρίσωμεν ὑμῶν, ὅτι, συνηγοροῦμεν καὶ ἡμεῖς θερ-
 μῶς ὑπὲρ τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ, ὅπως χρησιμοποιηθῇ, κα-
 λοῦμενος ἐκ νῦν εἰς τὰς εἰς τοῦ στρατοῦ, ὡς Ἱεροκήτ-
 ρος ἐν τῷ στρατῷ.

Πρὸς τοῦτοις δίκαιον καὶ ἐπιβεβλημένον κρίνομε
 ἵνα, ἐπιβεβαιώσυντες τὴν παρ' αὐτοῦ ἀναγραφόμενα, ἀναφο-
 ρικῶς πρὸς τὴν ἄχρι τοῦδε λίαν καρποφόρον ὑπὸ τῆ
 θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐποψίν, δρᾶσιν αὐτοῦ, πληρο-
 φορήσωμεν ὑμᾶς, ὅτι ὁ περὶ οὗ πρόκειται, ἐκτὸς τῆς
 προρηθείσης ὥκνου καὶ ἀθορύβου ὅσον καὶ ἐποικοδο-
 μητικῆς τοῦ χαρακτήρος τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν τοῦ
 κύκλου αὐτοῦ, ἀδιαλείπτου ἐν τῷ ἀμφελῶνι τοῦ Κυρίου
 ἔργου, ἀποτελεῖ τὸ ὅμνυμα τῶν νεωτέρων θεολόγων
 καὶ διὰ πάντα τ' ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀγνότητα,
 εἰς θρησκευτικῇ πεποιθήσει καὶ Ἑλληνοπρεπείαν,
 τοῦ ἡθους καὶ τῆς εὐθύτητος τοῦ χαρακτήρος.

Ὅθεν καὶ αὐτοῖς παρακαλοῦμεν, ὅπως γένωνται αἱ
 δέουσαι ἐνέργειαι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην πρὸς
 χρησιμοποίησιν τοῦ αἰτούντος, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ὡς
 Στρατιωτικοῦ Ἱεροκήρυκος, ὑφ' ἣν ἰδιότητα, πεποιθόμεν
 ὅτι θέλει καὶ ἐμπράκτως ἐπαληθεύσει πάντα τ' ἀνωτέρω
 καὶ δικαιώσει καὶ τῆς ἡμετέρας προδοκίας περὶ τῆς,
 τὸ γε νῦν ἔχον, καταρτίσμοῦ καὶ ἐποικοδομήσεως τοῦ
 σώματός ἀσθενούντος θρησκευτικοῦ τε καὶ ἐθνικοῦ φρο-
 νήματων τῶν εἰς τὰς εἰς τοῦ νῦν ἐθνικοῦ στρατοῦ

προδεδωμένων Ἑλλήνων, ἐφ' οὗ, ἀγωνιῶσα συμ-
 παθεῖ ἡ Ἑλληνικὴ Πατρίς, ὁστηρίζει πᾶσας τὰς ἐπι-
 διώξεις καὶ ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος αὐτῆς.

Κοσμάκης Δημόσιος, ὁδότης



ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΤΕΣΗΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ, ΠΡΩΗΝ ΛΥΜΝΟΥ



1901 - 1983 (+ 9 Νοεμβρίου)

Τὴν 9ην Νοεμβρίου 1983 ἡμέραν Τετάρτην, μνήμην τῆς κοιμήσεως τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου Μητροπολίτου Πενταπόλεως, τοῦ θαυματουργοῦ, ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον, εἰς ἡλικίαν 82 ἐτῶν ὁ Μητροπολίτης πρῶην Λήμνου διακεκρμένως συνεργάτης τοῦ παρόντος περιοδικοῦ κυρὸς ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΤΕΣΗΣ εἰς τὸ Νοσηλευτικὸν Ἰδρυμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ ὀλιγοήμερον ἀσθένειαν. Ὁ ἐκδημήσας διέτηρσε τὴν πνευματικὴν του διαύγειαν μέχρι τοῦ τελευταίου δευτερολέπτου τῆς ἐπιγείου ζωῆς του. Αἱ τελευταῖαι λέξεις του πρὸς τὸν κ. Σπυρ. Σημαντήρη, ὅστις νοσηλευόμενος καὶ αὐτὸς εἰς παρακείμενον δωμάτιον ἐφρόντιζε σπορικῶς τὸν ἀοιδίμον Ἱεράρχην, ἦσαν: «Ὁ Παναγία μέ ἀγαπάει»... καὶ παρέδωκεν ἡρεμὸς τὸ πνεῦμα του πρὸς Ἐκεῖνον, πρὸς τὸν Ὅποιον, ἐπὶ 60 ἔτη, προσέφερε τὰ Τῆμα Δῶρα ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημένων. Ὁ Μητροπολίτης Βασίλειος κατὰ κόσμον Κωνσταντῖνος ἐγεννήθη εἰς τῶν εὐανδρῶν Σκύρον τὸ 1901. Τὸ 1923 ἐκάρη Μοναχὸς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐχειροτονήθη Διάκονος εἰς τὴν Σεβασμίαν Μονὴν Μεγίστης Λαύρας, εἰς τὴν ὅποian καὶ ἐδώρησε τὰ Ἀρχιερατικά αὐτοῦ ἄμφια. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ πτυχίον του κατὰ τὸ 1935. Συγχρόνως ὑπηρέτησεν ὡς Διάκονος κατ' ἀρ-

χάς μὲν εἰς τὸν Ἱ. Ν. Προφήτου Ἡλιοῦ Καστέλλας καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν Ἱ. Ν. Ἁγίου Βασιλείου Πειραιῶς. Ἐκτοτε (1933) συνεδέθη ἀδελφικῶς μετὰ τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας καὶ ἐπὶ πεντήκοντα συναπτά ἔτη, (1933 - 1983) μέχρι τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας του, ὁ εἰς παρηκολούθησε στενῶς τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ ἄλλου καὶ ἀμφότεροι ἔζησαν ἡμέρας χριστιανικῆς χαρᾶς καὶ ἡμέρας δοκιμασίας, ποὺ ὁ Κύριος ἐπέτρεψεν.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἀποφοίτησίν του κατὰ τὸ 1935, ἐκλήθη κατ' ἀρχάς μὲν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσοστόμου τοῦ Παπαδοπούλου, ἵνα χρησιμοποιηθῇ ὡς ἀρχιδιάκονος καὶ προϊστάμενος τοῦ Γεν. Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐτοποθετήθη ὡς κωδικογράφος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα ἤρξατο καὶ τοῦ σημαντικοῦ συγγραφικοῦ του ἔργου, μελετῶν, κατόπιν ἀδείας τῆς Ἱ. Συνόδου, τὰ ἀρχεῖα αὐτῆς καὶ δημοσιεύων ταῦτα εἰς τὴν τρίτομον Ἐπισκοπικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Χειροτονηθεὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς πρεσβύτερον, λαβὼν συγχρόνως καὶ τὸ ὄφφικιον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου, ἐτοποθετήθη ὡς ἱερατικὸς Προϊστάμενος εἰς τὸν Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἀλεξάνδρου, εἰς τὸν ὅποιον παρέμεινε μέχρι τῆς εἰς Ἐπίσκοπον, ὑπὸ τὸν τίτλον Ταλαντίου, χειροτονίας του κατὰ τὸ 1945.

Ἐν τῇ μεταξὺ ἀνῆλθε τὰς βαθμίδας τῆς ὑπαλληλικῆς Ἱεραρχίας παρὰ τῇ Ἱ. Συνόδῳ καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀρχιγραμματέως αὐτῆς. Ὡς Ἀρχιγραμματεὺς ἀφῆκεν ἐποχὴν διὰ τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν τάξιν, διὰ τὴν εὐσυνειδησίαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν μετ' ὣν ἥσκησε τὰ καθήκοντά του. Διὰ πάντα ταῦτα ἐξαιρέτως δὲ διὰ τὸ ἱερατικὸν του ἥθος, ἐξετιμήθη ἰδιαίτερος ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Δαμασκηνοῦ τοῦ Παπανδρέου τοῦ ἀπὸ Κορινθίας, ὅστις καὶ εἰσηγήθη εἰς τὴν Ἱ. Σύνοδον τὴν ἐκλογὴν καὶ προαγωγὴν του εἰς βοηθὸν Ἐπίσκοπον, τῆς κατὰ διαλαμφάσης Ἐπισκοπῆς Ταλαντίου καὶ ἐτοποθετήθη οὗτος ὡς Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ ἴδιος ὁ Δαμασκηνὸς εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν Ἀντιβασιλείαν καὶ ἐπομένως ὁ Ταλαντίου Βασίλειος ὡς Πρωτοσύγκελλος διηύθυνε τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἐν λευκῷ, ἀφήσας ἐπίσης ἐποχὴν διὰ τὴν δικαιοσύνην του, διὰ τὴν ὀρθὴν κρίσιν του καὶ δι' ὅλας τὰς ἱκανότητας, τὰς ἀρετὰς καὶ τὸ ἥθος ποὺ πρέπει νὰ κοσμοῦν τὸν ὑπεύθυνον ἄνθρωπον καὶ ἰδιαίτερος τὸν Ἀρχιερέα.

Μετὰ τὴν ἐκδημίαν τοῦ μακαριστοῦ Δαμασκηνοῦ, ὁ Ταλαντίου Βασίλειος ἐξελέγη Μητροπολίτης Λήμνου καὶ τοῦτο ὄχι διὰ νὰ ἀμειψθῇ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὅποian εὐόρκως ὑπηρέτησεν, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέως (ὁ Θεὸς ἄς τὸν συγχωρήσῃ) τοῦ ὁποῖου ὁ Ταλαντίου Βασίλειος, ὡς Πρωτοσύγκελλος, δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποδῇ συνεργάτης καὶ συν-

αυτουργός εις χαριστικάς πράξεις ξένας πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν δεοντολογίαν τῆς χρηστῆς διοικήσεως καὶ δὴ τῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Βασίλειος ἐξέλαβε τὴν ἐκλογὴν ὡς θέλημα Θεοῦ καὶ μετέβη καὶ ἐργάσθη μετὰ ζήλου ἀσκήσας πνευματικόν καὶ ποιμαντορικόν ἔργον, πλὴν ἐπὶ μικρόν χρονικόν διάστημα, διότι ἡ εὐθρατος ὑγεία του δὲν ἐπέτρεπε τὴν συνέχισιν τοῦ ἀρξαμένου ἔργου του καὶ διότι, ἐπισημῶσα ἀσθένεια, συνετέλεσεν οὕτως, ὥστε νὰ μεταφερθῇ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κλινικὴν Σμπαρούνη. Ἐν κλινῇ ἀσθενῶν κατακειμένος ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του ἀρμοδίως, μὴ ἀνεχόμενος νὰ παραμῆνῃ ἐν Ἀθήναις ἀσθενής καὶ νὰ καρποῦται τὰ ἐκ τῆς Ἀρχιερωσύνης δικαιώματα τῆς λαχούσης αὐτῷ θεοσώστου παρρησίας. Ἐκτοτε πολλὰ προσπάθειαι ἐγένοντο καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ μέρους τῆς νόμιμ κρατούσης Πολιτείας πρὸς ἐπακαφορὰν του εἰς τὴν ἐνέργειαν, πλὴν ὁμῶς δὲν ἐτελεσφόρησαν αὐταί, διότι κάποιος τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀνέτρεπε τὰς προσπάθειας τῶν ἀρμοδίων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ πρῶν Λήμνου Βασίλειος κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκτὸς Μητροπόλεως παραμονῆς του, ἐπὶ 30 περίπου ἔτη, ἡσχολήθη μὲ τὴν μελέτην καὶ τὴν συγγραφὴν. Συγχρόνως ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς Διευθυντῆς τοῦ Φοιτητικοῦ Οἰκοτροφείου καὶ ὡς Διευθυντῆς τῆς Σχολῆς Ἱεροκηρύκων, Κατηχητῶν καὶ Ἐξομολόγων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ ἀργότερον ὡς Γεν. Διευθυντῆς τοῦ Ἐπιτελικοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας, ἥτοι τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς θέσεις ἀφῆκεν τὰς πλέον ἀγαθὰς ἀναμνήσεις.

Ὡς συγγραφεὺς καὶ εἰδικὸς ἱστοριοδίφης, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν Ἐπισκοπικὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν Ἱστορίαν τῶν Μητροπόλεων τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Μητροπόλεων καὶ Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμένου Πατριαρχείου, ἀφῆκε σημαντικὸν καὶ πρωτότυπον ἔργον. Ἐχομεν σήμερον περὶ τὰς ἐβδομήκοντα ἐργασίας του εἰς αὐτοτελῆ βιβλία, πολυσέλιδα καὶ ὀλιγοσέλιδα, πλὴν τῶν πολλῶν ἐγκατεστημένων εἰς Ἐκκλησιαστικά καὶ Θεολογικά περιοδικὰ ἄρθρων

καὶ μελετῶν του, τὰ ὅποια δὲν ἀνετυπώθησαν εἰς αὐτοτελῆ βιβλία. Ἀρκετὰ ἐξ αὐτῶν ἀνεδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὡς ἕτερα βιβλία του.

Τὸ συγγραφικόν ἔργον τοῦ πρῶν Λήμνου Βασιλείου τοῦ Ἀτέση ἀποτελεῖ πηγὴν διὰ τοὺς μελετητάς. Χωρὶς τὸ συγκεντρωτικόν καὶ ἐρευνητικόν ἔργον τοῦ πρῶν Λήμνου, οἱ εἰδικοί μελετηταὶ καὶ ἐρευνηταὶ θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ καταφεύγουν εἰς τὰ δυσπρόσιτα ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Συνόδου, εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, τῶν ὁποίων τακτικὸς ἐπισκέπτης καὶ μελετητῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος Ἱεράρχης καὶ ἀλλαχοῦ διὰ νὰ ἀνεύρουν πηγὰς διὰ τὰ ἔργα των. Πέραν τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ ἔργου, εἰς τὰς συγγραφὰς αὐτοῦ ἀνευρίσκονται σπουδαῖστα ἐποικοδομητικὰ ἄρθρα κηρύγματα καὶ μελέται, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν ὁποίων συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι θὰ εἶχεν ὁ ἀοιδίμος νὰ ἐπιδείξῃ καὶ μέγα ἐποικοδομητικὸν κηρυκτικόν ἔργον, ἐάν ἡσχολήτο εἰδικῶς καὶ μὲ αὐτό.

Πέραν ἐπίσης τοῦ συγγραφικοῦ τοῦ ἔργου ὁ πρῶν Λήμνου διεκρίνετο διὰ τὰ διοικητικά του προσόντα καὶ τὰς ἱκανότητάς του τὰς ὁποίας ἀπέδειξεν εἰς ὑψηλὰς καὶ ὑπευθύνους θέσεις, ὅπου δηλαδὴ ἡσκῆσε διοικήσιν, μὲ σύνεσιν, μὲ διάκρισιν καὶ μὲ φιλάνθρωπον διάθεσιν.

Τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης, καθὼς ὁ σημειῶνων τὰς γραμμὰς ταύτας καλῶς γνωρίζει, ἡσκῆσεν ἀθροῦδως καὶ μετὰ προσοχῆς. Τὰ εὐρεθέντα χρήματα, ἐκ τῶν οἰκονομῶν του, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, διέθεσε διὰ τῆς ἰδιοχείρου Διαθήκης του εἰς τὸ Γηροκομεῖον «Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου», τοῦ ὁποίου ἦτο ἐπίτιμος Πρόεδρος, εἰς τὸ Γηροκομεῖον τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ Πατρίδος Σκύρου, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε πρόεδρος καὶ εἰς τὸν Φιλάνθρωπικόν Σύλλογον Σκύρου.

ὑπὲρ ἅνω ὅμως τῶν ἀνωτέρω προσόντων τὰ ὅποια παρουσιάζουν τὴν ἐπιστημονικὴν, διοικητικὴν καὶ φιλάνθρωπικὴν πλευρὰν τῆς προσωπικότητός του, ὑπάρχει τὸ μέγιστον προσόν τοῦ ἱερατικοῦ τοῦ ἡθους, τῆς πνευματικότητός του, τὸ προσόν τοῦ πιστοῦ φίλου καὶ προπάντων τοῦ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (μὲ κεφαλαῖα γράμματα), τῆς ἀξιοπρεπείας τούτου καὶ τῆς ζηλευτῆς αὐτοῦ ὑπαγωγῆς καὶ ἀνεξιχνίασης.

Δέν θὰ ἤρουν πολλὰι σελίδες, διὰ νὰ παρουσιάσῃ κανεῖς τὴν προσωπικότητα τοῦ πρῶν Λήμνου. Πλὴν, αἱ ὀλίγαι σελίδες τοῦ περιοδικοῦ τούτου δὲν διαθέτουν τὸν ἀπαιτούμενον χῶρον. Ἐάν ὅμως δέν διαθέτουν τὸν χῶρον διὰ τὴν παρουσίαν τούτου διὰ μακρῶν, διαθέτουν ἀγάπην πολλήν, εὐγνωμοσύνην εἰλικρινή, σεβασμὸν βαθύτατον πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀοιδίου τακτικοῦ συνεργάτου αὐτῶν τῶν στηλῶν Ἀρχιερέως Βασιλείου τοῦ Ἀτέση, καὶ θαυμασμὸν καὶ ἀπόλυτον ἀναγνώρισιν τούτου καὶ τοῦ ἔργου του.

Ὁ χαράσων τὰς γραμμὰς ταύτας πιστὸς ἀδελφικὸς φίλος καὶ ἀγαπῶν τούτον εἰλικρινῶς καὶ ἀγαπώμενος ὑπ' αὐτοῦ ὁμοίως, αἰσθάνεται ἀνθρωπίνως βαθύτατον πόνον διὰ τὸν πρόσκαιρον ἀποχωρισμὸν. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.

I. Γ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ

Ἀφωσιωμένος συνεργάτης τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ποῦ ὁ Δαμασκηνὸς ἦτο Ἀντιβασιλεὺς, ὁ Βασίλειος Ἐπίσκοπος Ταλαντίου, διήυθυνεν ὡς Πρωτοσύγκελλος λίαν ἐπιτυχῶς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἀπολαμβάνων τῆς πλήρους ἐμπιστοσύνης τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Τὸ παρὸν ἄρθρον ἐδημοσιεύθη τὸ 1983 ἐπὶ τῇ εἰς Κύριον ἐκδημίᾳ του, ἐνταῦθα ἀναδημοσιεύεται ὡς σέβειν ἔχον μὲ τὸν ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΝ.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 500

Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δολλάρια 30

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφεῖον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Δεκεμβρίου 1941

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἀριθμός φύλλου 422

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ὑπ' ἀριθ. 776.

Περὶ ἰδρύσεως Ἐθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου / 2 Μαΐου 1941 Νομοθετικοῦ Διατάγματος «περὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Κυβερνήσεως, Ὑπουργῶν καὶ ἄλλων διατάξεων», ἀποφασίζομεν.

Ἄρθρον 1.

1. Ἰδρύεται ἐν Ἀθήναις εἰδικὸς Ὄργανισμός ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐθνικὸς Ὄργανισμὸς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης», ὅστις ἀποτελεῖ ἴδιον Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου ἐξαρτώμενον ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῆς Ἐθνικῆς Προνοίας καὶ ἔχον ἐπὶ κεφαλῇ αὐτοῦ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος.

2. Σκοπὸς τοῦ Ὄργανισμοῦ τούτου εἶναι ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκ τοῦ πολέμου δημιουργηθείσης ἀνωμάλου καταστάσεως, ἐξεύρεσις καὶ παροχὴ ἐργασίας, ἡ ἐνδυνάμωσις καὶ θέρμανσις τῶν ἀπόρων ὁλοκλήρου τῆς Ἐπικρατείας, ἔτι δὲ ἡ παροχὴ παντὸς εἴδους βοήθειας εἰς αὐτοὺς.

Ἄρθρον 2.

1. Ὁ Ὄργανισμός διακεῖται ὑπὸ Κεντρικοῦ Συμβουλίου προαδρευομένου ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὅστις δι' ἀποφάσεώς του, ἐγκρίσει τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δρίζει τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ, ἐλευθέρως, ἐκ προσώπων δυναμένων νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν. Τὸ ἄξίωμα τοῦ Συμβούλου εἶναι τιμητικόν καὶ ἀμνησθόν.

2. Ἐφ' ὅσον τὰ μέλη τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου ἔχουν τὴν ιδιότητα τοῦ ἐμμέθου Δημοσίου Ὑπαλλήλου ἢ τοῦ Ὑπαλλήλου Νομικοῦ Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς συνεδρίας εἶναι υποχρεωτική.

3. Τὸ Συμβούλιον εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ, ὅταν τὰ παρόντα μέλη εἶναι πλείονα τῶν ἀπόντων, αἱ δὲ ἀποφάσεις λαμβάνονται διὰ τῆς σχετικῆς πλειοψηφίας τῶν παρόντων, ἐν ἰσοψηφίᾳ κρατούσης τῆς ψήφου τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρον 3.

1. Τὸ Κεντρικὸν Συμβούλιον δύναται δι' ἀποφάσεώς του καὶ ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ νὰ συστήσῃ πενταμελὴ Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, εἰς τὴν ὁποίαν διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως, μεταδιβάζει μέρος τῶν ἀρμοδιοτήτων αὐτοῦ ἐφ' ὠρισμένον χρόνον εἰς δὲ τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ δι' ὠρισμένα ἀντικείμενα.

2. Ἐπὶ ἐκτάκτων ἀναγκῶν ἀνεπιδέκτων ἀναβολῆς, ὁ Πρόεδρος τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου δύναται νὰ λαμβάνῃ

πᾶν μέτρον καὶ νὰ προβαίνει εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν ἢ δαπάνην διὰ τὴν προσφοριώτεραν ἀντιμετώπισιν αὐτῶν. Αἱ σχετικαὶ ὁμῶς ἀποφάσεις καὶ αἱ ἐνεργούμεναι δαπάναι δέον ἀπαραιτήτως νὰ υποβάλλονται ὑπὸ τὴν ἐγκρίσιν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήψεως ἢ ἐνεργείας αὐτῶν.

Ἄρθρον 4.

1. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος, ἡ φανέλλα τοῦ Στρατιώτου καὶ ἡ Λινοθήκη ὑπάγονται ὑπὸ τὴν διαίκτησιν καὶ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ὄργανισμοῦ τούτου.

2. Ἐπίσης ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος ἡ Κυβέρνησις δύναται ν' ἀναθέσῃ εἰς τὸν Ὄργανισμὸν πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τοῦ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν Φιλανθρωπικῶν Ὄργανισμῶν Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, Σωματείων, Συλλόγων καὶ Ὄργανώσεων λειτουργούντων καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Ἄρθρον 5.

1. Πόροι τοῦ «Ἐθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» εἶναι:

α) Προικοδότησις ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους ἐκ πεντακοσίων ἑκατομμυρίων δραχμῶν κατ' ἔτος.

β) Εἰσφοραὶ Δήμων, Κοινοτήτων, Νομικῶν Προσώπων καὶ ἰδιωτῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ. Αἱ εἰσφοραὶ αὗται τῶν Δήμων, Κοινοτήτων καὶ Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου δύνανται διὰ Διαταγμάτων προκαλουμένων ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν νὰ καταστοῦν υποχρεωτικαί.

γ) Πᾶν ἄλλο ἔσοδον προερχόμενον ἐκ κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν ἢ ἄλλης χαριστικῆς αἰτίας ἀφιέμενον ὑπὲρ τοῦ Ὄργανισμοῦ.

δ) Τὸ προϊόν τῶν ὀργανωθησάμενων τυχόν ἐράνων, λαχειοφόρων ἀγορῶν καὶ δημοσίων παραστάσεων αἰωνοδότητε.

Ἄρθρον 6.

1. Ὁ Ὄργανισμός δικαιούται ὅπως:

α'. Προβαίνει εἰς τὴν ἰδρύσιν παραρτημάτων αὐτοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἱδρυμάτων σκοποῦντων τὴν ἀσκήσιν παντοειδῶς περιθάλψεως τῶν ἀπόρων. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὑπάρχουν τοιαῦτα ἱδρύματα εἰς τινα περιφέρειαν ἀρμοδιότητος Δημοσίας Ἀρχῆς ἢ Νομικοῦ Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, ἡ ἰδρύσις καὶ ἄλλων τασάτων ὑπὸ τοῦ Ὄργανισμοῦ ἐπιτρέπεται κατόπιν συνεννόησεως μετ' αὐτῶν Ὑπουργεῖον.

β'. Ἐνεργεῖ ἐράνους εἰς εἶδος ἢ εἰς χρήμα ἄνευ ἐγκρίσεως οἰασθήσαστε Κρατικῆς Ἀρχῆς καθ' ἅπασαν τὴν Χώραν.

γ'. Ὄργανώνει ἐλευθέρως λαχειοφόρους ἀγοράς καὶ δημοσίας παραστάσεις ἐπὶ εἰσόδῳ.

δ'. Ζητεί την παραχώρησιν Δημοσίων, Δημοτικών, Κοινοτικών και Ὁργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου, δασῶν πρὸς ἐξύλευσιν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν ἐκκλησιαστικά τοιαῦτα ἢ ἀνελιμμένα ὑποχρεώσεις ἐναντι τρίτων τῆς τοιαύτης παραχώρησης οὐσης ὑποχρεωτικῆς. Εἰς περιπτώσεις ἐξαιρετικῆς ἀνάγκης καὶ προκειμένων περὶ τοιούτων Δημοτικών, Κοινοτικών καὶ Ὁργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου, δύναται νὰ χωρίσῃ καὶ ἐπίταξις τούτων.

ε'. Προβαίνει εἰς μισθώσεις κινητῶν ἢ ἀκινήτων καὶ εἰς προμηθείας εἰδῶν πάσης φύσεως χρησίμων διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ὁργανισμοῦ, κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τῶν διατάξεων περὶ Δημοσίου Λογιστικοῦ, προμηθειῶν τοῦ Δημοσίου, βάσει ἀποφάσεων τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου ἢ τῆς ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς καθορίζουσιν τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας αὐτῶν.

2. Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ὁργανισμοῦ διαμειβεται ἀτελῶς.

3. Συμβάσεις παντὸς εἶδους, συναπτόμεναι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τοῦ ὁργανισμοῦ, καταρτίζονται ἀτελῶς. Ἀτελῶς ἐπίσης συντάσσονται καὶ αἱ ἐξοφλητικαὶ ἀποδείξεις τῶν δικαιούχων.

*Ἀρθρον 7.

1. Αἱ δαπάναι τῆς Διοικήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ὁργανισμοῦ ἐξοσιδοτοῦνται κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τῶν κειμένων διατάξεων περὶ Δημοσίου Λογιστικοῦ, μὴ ὑποκείμεναι εἰς τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Προνοίας συμβουλευμένου τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν.

2. Ὁ ἀπολογιστικὸς ἔλεγχος τῆς Διαχειρίσεως ἀνατίθεται εἰς τριμελῆ Ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐξ ἐνὸς ἀνωτέρου Ὑπαλλήλου τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, ἐνὸς τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Προνοίας καὶ ἐνὸς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ὀριζομένων ὑπὸ τῶν οἰκείων Ὑπουργῶν καὶ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἐπιτροπὴ, προβαίνουσα εἰς τὸν ἀπολογιστικὸν ἔλεγχον κατὰ τριμηνίαν ὑποβάλλει πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐθνικῆς Προνοίας σχετικὴν ἔκθεσιν ἐπὶ τοῦ ἐλεγχθέντος ὑπολόγου τριμήνου.

*Ἀρθρον 8.

Διὰ Κανονισμῶν ὑπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου καταρτιζομένων θέλουν καθορισθῇ:

α'. Τὰ τῆς ἐν γένει λειτουργίας τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς.

β'. Τὰ τῆς ὁργανώσεως, διοικήσεως καὶ λειτουργίας ἐν γένει τῶν συνιστωμένων παραρτημάτων καὶ Ἰδρυμάτων τοῦ Ὁργανισμοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ λοιπῇ Χῶρᾳ ὡς καὶ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, τὰ τῆς συνθέσεως, προσλήψεως, μισθοδοσίας, ἀποζημιώσεως, ἀδειῶν, πειθαρχικοῦ ἐλέγχου καὶ ἀπολύσεως τοῦ προσωπικοῦ.

γ'. Τὰ τῆς ἐξωδίκου καὶ τῆς δικαστικῆς ἐκπροσωπήσεως τοῦ Ὁργανισμοῦ.

δ'. Τὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐλέγχου καὶ ἐποπτείας τοῦ ἀρθρου 4 τοῦ παρόντος ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη λεπτομέρεια χρήσιμος διὰ τὴν ἀρτιωτέραν λειτουργίαν τῶν ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενων Ὁργανισμῶν καὶ πωληρεστέραν ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ.

*Ἀρθρον 9.

1. Τὸ προσωπικόν θέλει ἀποτελεσθῇ εἴτε δι' ἀποσπάσεως ὑπαλλήλων τοῦ Δημοσίου ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὑποχρεωμένων τούτων νὰ θέτουν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ὁργανισμοῦ τοὺς ζητούμενους ὑπαλλήλους, ἢ καὶ ἐξ ἰδιωτῶν δι' ἀποφάσεων τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου ἢ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, προτάσει τοῦ Προέδρου αὐτῶν.

2. Τὸ κατ' ἀπόσπασιν προσωπικόν ἀπολαύει πάντων τῶν δικαιωμάτων καὶ εὐεργετημάτων τῶν ἀπορρέοντων ἐκ τῶν νόμων, ὅφ' ὧν πρὸ τῆς ἀποσπάσεώς των, διέπεται ὡς πρὸς τε τὴν παραγωγὴν κατὰ βαθμὸν καὶ μισθόν, τὰς ἀδείας καὶ τὴν σύνταξιν, εἰς ἣν προσμετράται καὶ ὁ παρὰ τῷ Ὁργανισμῷ διανυθισθόμενος χρόνος ὑπηρεσίας. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν διοικούντων Σωμάτων καὶ τοῦ Προέδρου κατὰ τὰ ἐν τῇ οἰκείᾳ Κανονισμῷ ὀρισθησόμενα.

*Ἀρθρον 10.

Διὰ διαταγμάτων ἐκδιδομένων προτάσει τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Προνοίας, δύνανται νὰ ἐπεκταθοῦν αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης κατὰ τὰ εἰδικῶς διὰ τῶν οἰκείων Διαταγμάτων ὀρισθησόμενα.

*Ἀρθρον 11.

Πᾶσα διάταξις, γενικοῦ ἢ εἰδικοῦ Νόμου, ἀντικειμένη εἰς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος συντακτικοῦ περιεχομένου Νομοθετικοῦ Διατάγματος, οὐτινος ἡ ἰσχὺς ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καταργεῖται.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Νοεμβρίου 1941.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος

Γ. ΤΣΟΛΑΚΟΓΛΟΥ

Τὰ Μέλη

Α. ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΣ, Π.Λ. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ, Σ. ΜΟΥΤΟΥΣΗΣ, Γ. ΜΠΑΚΟΣ, Ν. ΜΑΡΚΟΥ, Σ. ΓΚΟΤΖΑΜΑΝΗΣ.

Ἐθεωρήθη καὶ ἐπέθη ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Δεκεμβρίου 1941

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Ὑπουργός
ΑΝΤ. ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΣ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

Τὸ τέκνον τοῦ μεγάλου Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ

Ἡ ἀνάγκη τῆς ιδρύσεως τοῦ Ε.Ο.Χ.Α.

Ἡ παγκόσμιος καὶ ἡ ἐλληνικὴ ἱστορία θά σκιαγραφήσουν μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὴν ἀθλιότητα, εἰς ἣν κατεδικάσθη ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς. Τὰ γεγονότα, ἰδίᾳ τοῦ 1941 - 42, θά προκαλοῦν δέος καὶ φρίκην εἰς τοὺς ἐπιγενομένους.

Αἱ δημιουργηθεῖσαι αἰφνίδια δυσχερεῖς ἐπισιτιστικαὶ συνθῆκαι μετὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941, ἐπέτεινον τὸν ἀφανισμόν μεγάλου ἀριθμοῦ ἀτόμων, ἀκόμη δέ καὶ ὀλοκλήρων οἰκογενειῶν. Ἰδιαιτέρως τὸ φάσμα τῆς πείνης, ἀδυσώπητον καὶ ὑπὸ τὴν χειροτέραν του μορφήν, παρουσιάζεται εἰς τοὺς θλαστοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, εἰς τὰ θρέφει καὶ τὰ παιδιὰ.

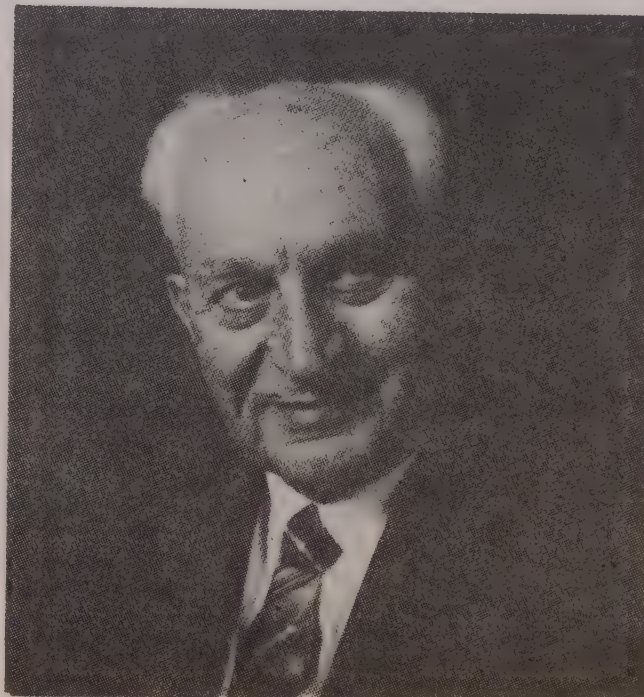
Ὅσοι ἐπέζησαν τῆς καταιγίδος, οὐδέποτε θά λησμονήσουν τὴν φρίκην τῆς περιόδου ἐκείνης. Παιδιὰ συρόμενα ἐκ πείνης μέχρι τῶν ὁσχείων τῶν ἀπορρομιμάτων τῆς πόλεως, παιδιὰ μὲ μόλις συγκρατούμενα τὰ ὀστά των ἀπὸ τὴν καλύπτουσιν αὐτὰ ἐπιδερμίδα ὡς μόνον ζωϊκὴν συνεκτικὴν οὐσίαν, παιδιὰ τῶν ὁποίων αἱ φυσιογνωμίαι εἶχον παραιμωφωθῇ καὶ τὰ πρόσωπα καλυφθῇ ἀπὸ αἰσθητὸν ἐπίστρωμα τριχῶν, παιδιὰ σκελετοὶ καὶ ράκη ἀνθρώπινα μὲ τὴν σπαρακτικὴν κραυγὴν τοῦ «ΠΕΙΝΑΩ», ἀπετέλουν τὴν εἰκόνα τῶν Ἑλληνοπαίδων τοῦ 1941 - 42.

Ἡ ἐπιταθεῖσα ἀθλιότης τῶν ἀτόρων τάξεων τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐργατικῆς πόλεως τοῦ Πειραιῶς, στεραμιένων τῶν στοιχειωδῶν οικονομικῶν μέσων ὑγειονομικῆς καὶ φαρμακευτικῆς περιθάλψεως καὶ πάσης προνοίας ἀναγκαζόμενης εἰς τὰ πρωταρχικὰ καὶ ἀπαραίτητα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς υἰείας του, ἀπετέλει τὴν ἐτέραν σοδάραν πλευρὰν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἰκογένειαι δλόκληραι, τὰ μέλη τῶν ὁποίων ἀπὸ ἡμερῶν ἔκειντο κληνῆρῃ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἱατρικῆς δοσθείας, ἐγκατέλειπον τὴν ζωὴν, σιωπηλοὶ μάρτυρες τοῦ δράματος, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς των ἐπέπρωτο νὰ ἴδουν.

Εἰς συνεχεῖς καὶ ἀτελειώτους πενθίμους σειράς τὰ μικρὰ χεираμάξια, ὡς τὰ μόνα μεταφορικά μέσα τῆς ἐποχῆς, μετέφεραν τοὺς νεκροὺς εἰς τὰ νεκροταφεῖα καὶ μητέρες δλοφυρόμεναι μετέφερον εἰς τὰς ἀγκάλας των τὰ νεκρά των θρέφει, εἰς τὴν ὄψιν τῶν ὁποίων παρουσιάζετο δλόκληρος ἡ τραγικότης τῆς ἐποχῆς.

Ἡ κατάσταση αὕτη ἦτο ἀνυληπτή διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πειραιῶς, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην πόλιν, λόγῳ τῆς ἐργατικῆς συνθέσεώς της καὶ τῶν συνηθειῶν, ὅφ' ἃς ἔζη καὶ κατὰ τὸ παρελθόν.

Ὑπὸ ταιῶτας συνθήκας ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἔτοιμος ὅπως πάνποτε εἰς τὰς δυσκόλους σιγμάς τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, ἀνέλαβε, διὰ τοῦ ἀνταξίου τῶν περιστάσεων προκαθημένου αὐτῆς μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, νὰ σώσῃ διὰ μίαν



Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΖΑΤΖΑΝΗΣ
Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ Ε.Ο.Χ.Α. ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ἀκόμη φοράν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος δέν θά λησμονήσῃ ποτέ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Δ.Ε.Σ., ὅστις διηκολύνει μεγάλως, διὰ τῶν παροχῶν του εἰς τρόφιμα καὶ ἄλλα εἶδη, τὴν ἐπαρκεστέραν τροφήν χιλιάδων Ἑλληνοπαίδων, καθὼς καὶ ἐκεῖνους, εἰς τῶν ὁποίων τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα καὶ τὴν πεφωτισμένην ἀντίληψιν ὀφείλεται ἡ προσφερθεῖσα ἀνεκτίμητος βοήθεια, κατὰ τὴν χριστιανικὴν περίοδον τῆς τρικυμιώδους σταδιοδρομίας του ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς.

Ι.— ΙΔΡΥΤΙΚΟΝ ΤΟΥ Ε.Ο.Χ.Α. ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

Ἡ ἱδρυσις τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος τῆς ἐποχῆς, ἐγένετο δυνάμει τοῦ Ν.Δ. 776 τῆς 5ης Δεκεμβρίου 1941.

Ὁ Ὄργανισμός οὗτος περιεδιλήθη, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἱδρυτοῦ του Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, τὸν τύπον τοῦ

Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, ένα τμήμα κρατικής οικονομικής ενίσχυσης προς εκπλήρωσιν της ύψιστης κοινωνικής αποστολής του, διότι η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν ήτο δυνατόν ν' ανταποκριθῇ εἰς τὰς μεγάλας ἀπαιτήσεις του.

Πρῶτον ἐκ τῶν Παραρτημάτων τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. ἰδρύθη τὸ ἐν Πειραιεὶ Παράρτημα, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρεσχέθη αὐτοτέλεια ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἀποστολῆς του, ἀκριβῶς λόγῳ τῆς σοβαρότητος, μεθ' ἧς παρουσιάζετο τὸ ὅλον ζήτημα ἀσκήσεως κοινωνικῆς προνοίας ἐν Πειραιεὶ.

Τὰ ζητήματα τοῦ Πειραιῶς παρηκολούθησεν ἀγρύπνως καὶ μὲ ἰδιαίτεραν στοργὴν αὐτὸς οὗτος ὁ Μακαριώτατος, παριστάμενος εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις τοῦ Διοικητ. Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐκτελ. Ἐπιτροπῆς καὶ ἐνδιαφερόμενος ἰδιαίτως διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ ἀναληφθέντος εἰς τὸν Πειραιᾶ ἔργου ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Χ.Α.

II.— ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ Ε.Ο.Χ.Α. ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ἡ Διοίκησις τοῦ ἐν Πειραιεὶ Παραρτήματος τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. ἀνετέθη εἰς 12μελὲς Διοικητικὸν Συμβούλιον. Ἐκ μελῶν τοῦ συνεστήθη ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ, 5μελὲς ἀρχικῶς καὶ εἶτα 7μελὲς, εἰς ἣν μετεβιβάσθη μέρος τῶν ἀρμοδιοτήτων του, ἀναγκαζόμενων εἰς ζητήματα τρεχούσης ὑπηρεσιακῆς φύσεως. Ἐπίσης ἐκ μελῶν τοῦ συνεκροτήθη Ἐπιτροπὴ Φυρῶν καὶ Ζημιῶν, ἀρμοδία νὰ γνωμοδοτῇ ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων διαφορῶν τῶν διαχειριζομένων τροφίμων κ.λπ.

Τὸ Διοικ. Συμβούλιον καὶ ἡ Ἐκτελ. Ἐπιτροπὴ ἀπηρτίζοντο ἐκ διοικητῶν, ἐμπόρων, ἐπιστημόνων καὶ ἀνωτάτων δημοσίων λειτουργῶν, γνωρίζοντων πρόσωπα καὶ πράγματα λόγῳ τῆς μακρᾶς ἐμπειρίας δράσεώς των.

ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΜΜΙΣΘΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ

Ἡ λειτουργία τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. καὶ ἡ ἐν γένει ἐκδήλωσις τῆς δράσεώς του προσεδίετο, ὅτι θὰ ἔδει νὰ ἐκτελήται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ ἐθελοντικοῦ μᾶλλον παρά ἐμμίσθου προσωπικοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποφευχθῇ πᾶσα ἐπὶ τοῦ προκειμένου δαπάνῃ μισθοδοσίας κ.λπ. ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ διατεθῇ εἰς περισσότερον ἐπιτακτικᾶς ἀνάγκης τοῦ Ὁργανισμοῦ, ἀναγκαζόμενος εἰς τὴν κυρίαν ἀποστολὴν του.

Ἡ ἐξεύρεσις ὅμως ἐθελοντικοῦ, πρὸ παντός, προσωπικοῦ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πειραιῶς ἀπέτελεσε δυσεπίλυτον πρόβλημα. Διότι λόγῳ τῶν γεγονότων τοῦ 1941 αἱ ὀλίγαι εὐποραὶ οἰκογένειαι τοῦ Πειραιῶς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐργασθοῦν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμειβῆς καὶ ἀπερίσπαστοι ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. εἶχον μετακινήσει εἴτε εἰς Ἀθήνας εἴτε εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἡ τοιαύτη δὲ δυσκολία παρουσιάζετο ἀκόμη μεγαλύτερα εἰς τοὺς συναικισμοὺς τοῦ Πειραιῶς (Ταμπουρίων, Νικαίας, Κορυδαλλοῦ, Καμινίων, Δραπετσῶνος κ.λπ.), ὅπου κατὰ κύριον λόγον θὰ ἔδρα ὁ Ὁργανισμός. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀπόστασιν πεπειραμένου προσωπικοῦ ἐκ τῶν Δημοσίων ἢ ἄλλων ὑπηρεσιῶν οὐκ ὀλίγας δυσχερείας ἀντιμετώπισε, παρά τὴν πρὸς τοῦτο ὑπάρχουσαν διάταξιν ἐν τῷ ἄρθρῳ 9 τοῦ ἰδρυτικοῦ του νόμου ὑπ' ἀριθ. 775, δι' ἧς ἡ τοιαύτη ἀπόσπασις, αἰτουμένη παρά τὸν Ε.Ο.Χ.Α., καθίστατο ὑποχρεωτικὴ ἐκ μέρους τῆς πρὸς ἣν αἰτεῖται Δημοσίας Ὑπηρεσίας.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ Ε.Ο.Χ.Α. Πειραιῶς ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ μέτρον τῆς κατ' εὐθείαν προσλήψεως ἐμμίσθου προσωπικοῦ καὶ διὰ τὰς Κεντρικὰς καὶ διὰ τὰς Ἐξωτερικὰς Ὑπηρεσίας του, μὲ προσποτικὴν πάντοτε αἰ δαπανᾶναι μισθοδοσίας ν' ἀντιπροσωπεύουν τὸ μικρότερον δυνατόν ποσοστὸν, αἱ δὲ θέσεις νὰ εἶναι ὀρισμέναι καὶ δὴ αἱ ἀπολύ-

τως ἀπαραίτηται. Τὸ ποσοστὸν τῆς δαπάνης διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν Ἑστίων εἶναι φαινομενικῶς ὑπέρογκον, καὶ τοῦτο διότι δὲν συνυπελογεσθῇ εἰς τὰς δαπάνας ἡ ἀξία τῶν τροφίμων τοῦ Δ.Ε.Σ., μὲ τὴν διαχείρισιν τῶν ὁποίων ἀσχολεῖται. Ἐάν ἡ ἀξία τῶν ὑπελογίζετο, ἀνερχομένη εἰς πολλὰ δισεκατομμύρια, τὸ ποσοστὸν θὰ ἐμειοῦτο ἰσχυρῶς.

III.— ΤΟΜΕΙΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΟΥ Ε.Ο.Χ.Α. ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Οἱ καθ' ἑκάστον τομεῖς ἐκδηλώσεως τῆς ἐν γένει δράσεως καὶ ἀποστολῆς τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. Πειραιῶς, δύναται νὰ διακριθοῦν εἰς: 1) τὸν Διοικητικόν, 2) τὸν Οἰκονομικόν καὶ Διαχειριστικόν, 3) τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ Ἀντιλήψεως, 4) τὸν τομέα Συσσιτίων καὶ 5) τὸν Ὑγειονομικόν, οἷτινες ὑποδιαιροῦνται εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεις των, ἀναφερομένας εἰς τὸ εἰδικὸν μέρος τῆς ἀναπτύξεως τῆς δράσεως ἐκάστου.

Οἱ τομεῖς δράσεως διετέλεσαν ὑπὸ τὴν ἀμέριστον ἀντίληψιν καὶ παρακολούθησιν τοῦ Διοικ. Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐκτελ. Ἐπιτροπῆς, κινηθέντες ἐντὸς τῶν δι' ἀποφάσεων τούτων διαγραφομένων πλαισίων.

ΤΟΜΕΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΣ

Εἰς τὸν Τομέα τούτον ἀνάγονται εἰδικώτερον:

1) Ἡ παντοειδὴς περίθαλψις τῶν ἀπόρων οἰκογενειῶν 2) ἡ προστασία τῶν οἰκογενειῶν πολιτοκρατουμένων 3) ἡ ἐπένδυσις τῶν ἀπόρων καὶ παροχὴ ἐργασίας καὶ 4) ἡ περίθαλψις τῶν βομβοπλήκτων.

1) Περίθαλψις ἀπόρων:

Τὸ Παράρτημα Πειραιῶς τοῦ Ε.Ο.Χ.Α., ἀποβλέψαν κυρίως εἰς τὴν εἰς εἶδος βοήθειαν τῆς λαϊκῆς δυστυχίας (τὴν παρεχὴν ἐνδύσεως καὶ διατροφῆς, φαρμάκων καὶ ἄλλων ἀναγκαίων δαπανῶν) καὶ μόνον ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν χορήγησιν χρηματικῶν βοηθημάτων, πρὸς ἀποφυγὴν καλλιέργειας τοῦ πνεύματος ὀκνηρίας, ἐὰν προσεδίδετο χαρακτηριστικῆς παρασχῆς εἰς τὴν τοιαύτην περίθαλψιν, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ περὶωρισμένην σχετικῶς οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τὰς ἀπόρους οἰκογενείας. Τὴν παρέσχεν ὅμως ἐπικαίρως καὶ ἀνεπιδείκτως μετ' ἐμπειριστατικῶν ἐλεγχῶν τῶν στοιχείων ἀπορίας καὶ τῶν μέτρων τῆς ἀνάγκης, διὰ τῶν ἐνοριακῶν Παραρτημάτων, κατὰ σύστημα ἀποσυγκεντρωτικόν, πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀποφευχθῇ ἡ καθημερινὴ παρέλασις πρὸ τῶν γραφείων τὸν τῆς πολυμόρφου λαϊκῆς δυστυχίας, καθὼς καὶ ἡ ταλαιπωρία τῶν ἀπόρων εἰς μακράς πεζοπορίας καὶ ἐξαντλητικὴν ἀναμονήν.

Διευεμίσθησαν διὰ τῶν ἐνοριακῶν Παραρτημάτων ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας των μέχρι τέλους Μαΐου 1944 ὡς οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις εἰς 123.500 ἀπόρους οἰκογενείας 7.081.247.000 δρχ. ἐν συνόλῳ. Ἐγένοντο 24 βαπτίσεις καὶ 11 γάμοι ἀπόρων ἢ παρανόμως διούκτων καὶ ἐξεδόθησαν 124 ἄδεια γάμου ἀπόρων πληρωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ, ἐκτὸς τῶν καταβληθεισῶν δαπανῶν εἰς δικαστικά, δικηγορικὰ κ.λπ. ἔξοδα. Εἰς ἐκάστην βάπτισιν ἐχορηγήθη κυτίον περιέχον ἀνά ἓν ἐκ τῶν κάτωθι εἰδῶν: παλτουδάκι, φορεματάκι, ὑποκαμισάκι, παντελονάκι, ζυπουνάκι, σκουφίτσα, καπελάκι, ζευγὸς κάλτσες καὶ 1 ζευγὸς παπουτσάκια.

2) Ἐπένδυσις καὶ παροχὴ ἐργασίας:

Ἐκ τῆς ὅλης περιθάλψεως ἡ ἐνδυσις ἀπόρων παιδιῶν καὶ ἡ παροχὴ ἐργασίας εἰς ἀνέργους ἀπόρους γυναῖκας χρήζουν ἰδιαίτερας μνείας. Ἐν σχέσει μὲ τὰ περὶωρισμένα οἰκονομικά μέσα, ὑλικά καὶ ὑφάσματα, ἅτινα εἶχε τὸ Παράρτημα εἰς τὴν διάθεσίν του, κατωρθώθη νὰ προστατευθοῦν

ἐναντίον τοῦ ψύχους πολλά πτωχὰ παιδάκια καί νά δοθῇ εἰς πολλάς πτωχάς γυναῖκας προσδοφόρος ἐργασία, ἥτις ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως τόν καλύτερον καί ἀξιοπρεπέστερον τρόπον ἀνακουφίσεως αὐτῶν.

Συνεργεῖον Ραπτικής:

Ἀπό τοῦ Δεκεμβρίου 1942 ἤρχισε λειτουργοῦν τό συνεργεῖον ραπτικῆς διά τήν κατασκευήν εἰδῶν ἱματισμοῦ πρός ἐπένδυσιν τῶν ἀπόρων παιδιῶν, βαπτιστικῶν καί λοιπῶν εἰδῶν ρουχισμοῦ πρός διανομήν εἰς ἀπόρους γενικῶς.

3) Περίθαλψις βομβοπλήκτων:

Ὁ Ε.Ο.Χ.Α. Πειραιῶς δέν εὐρέθη —δυστυχῶς— ἀπαξ εἰς τήν ἀνάγκην νά περιθάλψῃ πολίτας τοῦ Πειραιῶς δεινῶς δοκιμασθέντας ἀπό ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομὰς ἀπό ἀέρος κατὰ τήν περίοδον τοῦ πολέμου.

Δι' ἐπιτόπου ἀμέσου μεταβάσεως τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Παραρτήματος μετὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν διεπιστώνοντο ἡ δημιουργουμένη κατάστασις καί αἱ ἀνάγκαι καί ἐδίδοντο αἱ πρῶται βοήθειαι διά παροχῆς χρηματικῶν βοηθημάτων, εἰδῶν ἐπενδύσεως καί κυρίως δι' ἀμέσου χορηγήσεως παρεσκευασμένου συσσίτιου, διά τῶν πλησιεστέρων παιδικῶν τοῦ Ἑστῖων, εἰς τὰ μέλη τῶν πληγωμένων οικογενειῶν, καί τοῦτο μέχρι τῆς προσκολλησέως τῶν εἰς τὰς Ἑστίας τῆς Κ.Ε.Σ., εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῆς ὁποίας ὑπῆρχοντο, ὅπερ συνήθως ἐγένετο μετὰ πάροδον ὅχι ὀλίγων ἡμερῶν ἀπό τῆς συμφορᾶς ἢ καί μηδόλως. Τοῦτο συνέβη κατὰ τήν πτῶσιν μιᾶς βόμβας μετὰ τῶν ὁδῶν Ὑψηλάντου - Γεωργίου Α' καί Ἀνδρούτσου, τόν βομβαρδισμὸν τῆς περιφέρειας Ἀγ. Βασιλείου, τοὺς κατ' ἐπαλήθεϊν τοιαύτους τῶν περιφερειῶν Δραπετσῶνος - Ταμπουρίων καί τοῦ μεγάλου βομβαρδισμοῦ ὁλοκλήρου τοῦ Πειραιῶς κατὰ τήν 11ην παρελθόντος Ἰανουαρίου.

ΤΟΜΕΥΣ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ

Εἰς τόν Τομέα τοῦτον ἀνάγονται εἰδικότερον:

1) Τὰ Προσχολικά Συσσίτια 2) τὰ Ἐξωσχολικά Κέντρα 3) αἱ Τραχωματικαὶ Ἑστῖαι 4) οἱ Βρεφικοὶ Σταθμοὶ καί 5) ἡ Ψυχαγωγία καί Διαπαιδαγωγότης.

1) Παιδικὰ Συσσίτια

Τήν 25ην Μαρτίου 1942 ἤρχισεν ἡ λειτουργία 21 παιδικῶν συσσιτίων, ἀνελθόντων εἰς 41 ἀπὸ τοῦ Ματοῦ ἰδίου ἔτους. Τό συσσίτιον, ὅπερ παρείχετο δωρεάν, βελτιώνεται κατὰ τό δυνατόν, ὥστε νά γίνεται πλεον εὐχάριστον καί νά παρέρχεται τροφή περισσότερον πλουσία εἰς θρεπτικὰς οὐσίας. Εἴτε ἐξ ἐράνων, εἴτε ἐκ συμπληρωμάτων ἐκ τοῦ Κέντρου τοῦ Παραρτήματος παρέρχεται εἰς τὰς Ἑστίας ἡ δυνατότης νά προμηθεύωνται καρυκεύματα, ἔλαιον, ἄλας κ.λπ. πρὸς τοῦτο.

2) Ἐξωσχολικά Κέντρα:

Ἀλλά καί διά τοὺς ἐφήβους, ἡλικίας 12 - 18 ἐτῶν, ἐμερίμνησε τό Παραρτήμα Πειραιῶς τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. Ὅσας παρίστατο ἀνάγκη σιτίσεως παιδιῶν, ἐπέτρεπε τήν ἐγγραφὴν τῶν εἰς τὰ συσσίτια τῆς προσχολικῆς ἡλικίας καί τὰ μαθητικά. Αὐτό ὅμως δέν ἦτο ἀρκετόν. Ἐκρίθη, ὅτι ἔδει νά ληφθῇ ἰδιαιτέρα μέριμνα ὅχι μόνον σιτίσεώς τῶν, ἀλλὰ καί ἠθικῆς αὐτῶν διαπαιδαγωγήσεως. Διότι μακρὰν τοῦ Σχολείου ἢ τῶν γονέων καί πλανώμενα, ἐγκαταλειμμένα καί ἀπροστάτευτα, εἰς τὰς ὁδοὺς καί τὰς πλατείας τοῦ Πειραιῶς, καθ' ὃ μὴ ἔχοντα συχνὰ ἐργασίαν, εἰς ἡμέρας ὅσον χαλεπὰς, ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς μυρία κινδύνους.

Τό ἔργον τῆς δημιουργίας τῶν συσσιτίων αὐτῶν ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς εἰδικόν Συμβούλιον, ὅπερ ὠργάνωσε καί ἔθεσεν εἰς λειτουργίαν, ἐντός

δύο μηνῶν, 21 Ἐξωσχολικά Κέντρα, ἐξ ὧν 9 ἀρρέων καί 12 θηλέων, μέ μερίδας, μέχρι τοῦ βομβαρδισμοῦ Πειραιῶς 1.000 καί μετ' αὐτὸν 750 καί ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου καί ἐντεῦθεν 850 ἡμερησίως, δι' ἰσορίθμους ἐφήβους.

Εἰς τοὺς τροφίμους τῶν Κέντρων αὐτῶν παρίχοντο ἀπογειματινόν συσσίτιον, ψυχαγωγία καί κατάλληλος ἠθικοπλαστική καί ἐγκυκλοπαιδική μόρφωσις, ἐκτός τῆς ὑγιεινῆς προνοίας καί περιθάλψεως, περὶ ὧν κατωτέρω.

3) Τραχωματικαὶ Ἑστῖαι:

Αἱ Τριχωματικαὶ Ἑστῖαι ἤρχισαν νά λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1943, λειτουργήσασαι 5 μέχρι τοῦ Αὐγούστου καί 8 μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου, εἰς ἃς παρείχετο συσσίτιον ἐκτός τῆς ὑγειονομικῆς ἀντιλήψεως.

4) Βρεφικοὶ Σταθμοί:

Οὗτοι ἤρχισαν νά λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1942 συνολικῶς 20, στεγασθέντες 13 ἐξ αὐτῶν εἰς σχολεῖα καί δωρεάν παραχωρηθέντα οἰκήματα καί 7 εἰς μισθωθέντα τοιαῦτα. Τό πρῶτον ἔτος λειτουργίας παρείχετο γάλα εἰς βρέφη μέχρι 2 ἐτῶν. Εἰς 2.673 βρέφη κατὰ μέσον ὅρον ἡμερησίως ἐχορηγήθησαν 480.934 μερίδες βρεφικῶν τροφῶν.

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1943 καί ἐξῆς χορηγεῖται βρεφική τροφή εἰς βρέφη καί παιδιὰ μέχρις 7 ἐτῶν.

Διετέθησαν εἰς 20 βρεφικοὺς σταθμούς τὸ 1943 καί 16 μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου 1944, ἐν συνόλῳ 2.888.947 μερίδες τὸ 1943 καί 3.403.964 τὸ 9μηνον τοῦ 1944. Ἐχορηγήθησαν δ' ὡσαύτως μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου 1944 εἰς ὑπὲρ τὰς 7.000 θηλαζούσας καί ἐπιτόκους 289.699 μερίδες.

5) Ψυχαγωγία καί Διαπαιδαγωγήσεις:

Τό Τμήμα Ψυχαγωγίας καί Διαπαιδαγωγήσεως ἤρχισε λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1943 καί κατέβαλε κάθε δυνατόν προσπάθειαν διά νά δώσῃ τήν χαράν καί τό γέλοιο εἰς τό παιδί, ἀπαραίτητον στοιχεῖον διά τήν κανονικὴν ὀρίμανσίν του. Ἀπέστελλε κατὰ μῆνα τό ψυχαγωγικόν πρόγραμμα, ἀποτελούμενον ἀπὸ εἰδικὰ παραμῦθια, τραγούδια, ποιήματα, καί παιχνίδια.

Ὁργανώθησαν διάφοροι ἑορταὶ εἰς τὰς Ἑστίας διά μικρῶν χωρωδῶν ἐψυχαγωγήθησαν καί τὰ παιδιὰ τῶν Ἀντιτραχωματικῶν Κέντρων, προσεδλήθησαν κινηματογραφικαὶ ταινίαι ψυχαγωγίας καί μορφωτικοῦ περιεχομένου κ.λπ.

Γενικῶς πιστεύομεν, ὅτι κατωρθώθη μαζί μέ τό πιάτο τοῦ φαγητοῦ, νά χαρῇ καί γελάσῃ τό πτωχό παιδί, πράγματα τόσο ἀπαραίτητα πρό παντός κατὰ τὰς περιστάσεις, ἐκεῖνας, καθ' ἃς ἡ οἰκογένειά του μαστιζομένη ἀπὸ μυρίας στερησεις καί συμφορᾶς, ἀδυνατοῦσε νά φροντίσῃ διά τήν ψυχαγωγίαν καί διαπαιδαγωγήσιν τῶν.

ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΜΕΥΣ

Μία ἀπὸ τὰς ὠριωτέρας ἐκδηλώσεις τῆς δράσεως τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. Πειραιῶς ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως, μαζί μέ τήν ἐξασφάλισιν τῆς συντηρήσεως τῶν νέων ελαστῶν τῆς Πειραικῆς οικογενείας διά τῆς χορηγήσεως τῆς ἀκαγκαίᾳ φυσικῆς τροφῆς, ἡ ἱατρικὴ καί φαρμακευτικὴ ἀντίληψις τῶν ἀπόρων Πειραιωτῶν καί ἡ ὑγειονομικὴ ἐν γένει πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις προσπάθεια.

Ἡ Ὑγειονομικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Παραρτήματος ἰδρύθη ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1942, μέ περιορισμένην κατ' ἀρχὰς ἀκτίνα δράσεως, ἥτις ὅμως ταχέως ἀνεπτύχθη, ἐπεκταθεῖσα ἐκτός ἀπὸ τήν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν, ἐνηλίκων καί παιδιῶν, εἰς τήν προστασίαν τῆς μητρότητος, τήν ὀφθαλμολογικὴν ἀντίληψιν, τήν προστασίαν τῆς βρεφικῆς ἡλικίας, τήν προφυλακτικὴν ὑγιεινὴν καί τήν λαϊκὴν διαφώτισιν.

✱

Αυτή υπήρξεν εἰς γενικωτάτας γραμμάς ἢ ἀπόδοσις τῆς ζεΐας τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. Πειραιῶς, ὅστις πρό πάντα τομέα τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας ἐπεξέτεινεν τὴν παρήγγαρον καὶ στοργικὴν του δρᾶσιν. Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων ἐνήργησε προληπτικῶς, δηλ. ἤσκησε καθαρὰν Κοινωνικὴν Πρόνοιαν, ὅπως μέ τὰ συστάια, Προσχολικά, Ἐξωσχολικά καὶ Τραχωματικά, μέ τὴν εὐρεσιν καὶ παροχὴν ἐργασίας, μέ τὰς προληπτικὰς ἱατρικὰς ἐπισκέψεις, τοὺς διαφόρους ἐμβολιασμούς κ.λπ. Εἰς τὰς λοιπὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ δυστυχία εἶχεν ἀφίσει βαθεῖα τὰ ἀποτυπώματά της, ὥστε νὰ ἐξέρχεται πλέον ἀπὸ τὴν σφαῖραν τῆς προληπτικῆς οἰκονομίας τοῦ Ὁργανισμοῦ, ἐνήργησε κατασταλτικῶς, δηλ. ἤσκησε καθαρὰν δημοσίαν ἀντίληψιν, ὅπως μέ τὴν παροχὴν δωρεάν ἱατρικῆς καὶ φαρμακευτικῆς περιθάλψεως, τὴν εἰσαγωγὴν εἰς νοσηλευτήρια, τὴν περίθαλψιν τῶν ἐπιτόκων, τὴν παροχὴν ἡματισμοῦ, χρηματικῶν καὶ ἄλλων βοηθημάτων καὶ τὰς τόσας ἄλλας ἀσταθιμότητας καὶ καθημερινῶς παρουσιαζομένας περιπτώσεις προστασίας τῆς πολυχιδοῦς δυστυχίας τῶν πασχόντων ἀδελφῶν μας. Ὁ ἴδιος Ὁργανισμὸς ἔκρουσε τὴν θύραν τῆς δυστυχίας, τὴν ἀνεξήγησεν, τὴν ἀνεῦρε καὶ τὴν ἐπροστάτευσεν, ὅσον ἡδυνήθη καλύτερον.

Τὸ ἔργον τοῦ Παραρτήματος θὰ ἦτο ἀδύνατον, χωρὶς τὸν ἀκάματον ζῆλον, τὸν ἄγιον ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν βαθυτάτην ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ καθήκον τῆς πλειάδος τῶν εἰρηγικῶν στρατιωτῶν τοῦ Χριστοῦ τῶν καταταγμένων εἰς τὰς τάξεις τοῦ λευκοῦ Στρατοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης.

Ἄπαντες οὗτοι οὐδενὸς ἐφέλσθησαν κόπον, ἵνα ἐξαρθῶν εἰς τὸ ὕψος τῆς μεγάλης ἀποστολῆς τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἔδωσαν δόλκιμον τὴν ψυχὴν των. Δι' ὃ καὶ αἰσθανόμεθα ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην καὶ καθήκον τιμῆς ν' ἀπευθύνωμεν εἰς πάντας μέ εὐγνωμοσύνην καὶ συγκίνησιν τὰς θαυτάτας μας εὐχαριστίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνία, ἰδιαίτερος ἡ Πειραϊκὴ, θ' ἀναγνωρίσουν ἀναμφιβόλως τὴν προσπάθειάν των, ὅπως ἤδη τὴν ἔχει ἀναγνωρίσει καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διὰ τοῦ στόματος τοῦ Προκαθημένου της, Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ καὶ Προέδρου τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. οὗτινος ἐγκύκλιον ἀκριβῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπευθυνομένην θεωροῦμεθα βαθύτατα εὐτυχεῖς νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Ἄριθ. 1865

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1943

Π Ρ Ο Σ ΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ Ε.Ο.Χ.Α. ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ἀνακοινούμεν ὑμῖν, πάνυ ἀσμένως, ὅτι ἐκ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν Παιδικῶν Ἑστιῶν καὶ Παραρτημάτων τῆς ὑμετέρας δικαιοδοσίας, ἣν ἐνήργησαμε τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ λήξαντος ἔτους μετ' ἐπισήμων ἐκπροσώπων ξένων Ὁργανώσεων τοῦ Διεθνoῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἀπεκομίσαμεν ἐντυπώσεις καὶ προσέβημεν εἰς διαπιστώσεις ἐξαίρετως εὐμενεῖς διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ἐν λόγῳ Κέντρων, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς δρᾶσιν τοῦ ὑπηρετούντος προσωπικοῦ. Εὐρισκόμεθα μάλιστα εἰς τὴν ἰδιαίτερος εὐχάριστον θέσιν νὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι καὶ τῶν ἑνῶν αἱ ἐντυπώσεις υπῆρξαν οὐχὶ ὀλιγώτερον ἱκανοποιητικαί, τοῦτο δὲ καὶ διεδηλώθη πρὸς ἡμᾶς ἄνευ περιστροφῶν ἡ οἰωνδήποτε ἐπιφυλάξεων.

Γνωρίζομεν, ὅτι τὸ συντελούμενον, ἀληθῶς γόνιμον καὶ ἀποδοτικόν, ἔργον τοῦ ὑμετέρου Παραρτήματος, ὀφείλεται

εἰς πολλοὺς παράγοντας αὐτοῦ. Εἰς τὴν Διοίκησιν διὰ τὸν εὐστοχον προγραμματισμὸν τοῦ προτεθέντος, χριστιανικοῦ ἁμα καὶ ἐθνικωτάτου σκοποῦ· εἰς τὴν Διεύθυνσιν, διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ὀργάνωσιν τῶν διαφόρων Ὑπηρεσιῶν, δι' ὧν ἀσκειται ἡ παροχὴ ἀντιλήψεως εἰς τοὺς ἐπιδεσμένους ταιαύτης, ὡς καὶ διὰ τὴν πεφωτισμένην καθοδήγησιν τῶν χρησιμοποιουμένων Ὁργάνων εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἐμπιστευθείσης εἰς αὐτὰ ἐντολῆς, εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν καὶ τὰς λοιπὰς Κεντρικὰς Ὑπηρεσίας διὰ τὴν ἀσκήσιν τῶν καθηκόντων των μετὰ θαθείας συναισθήσεως καὶ σταθερᾶς πίστεως ἐπὶ τὴν ἱερότητα τοῦ εἰς ὃν ὑπηρετοῦν σκοποῦ. Εἶναι οὐχ' ἥττον δίκαιον ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ ἐπιβάλλεται νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἐπιτυχὴς διεξαγωγὴ τοῦ ἔργου τῆς περιθάλψεως τῶν ἀτόρων τῆς γείτονος, διὰ λογαριασμὸν καὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης, ἀνήκει, κατὰ μέγα μέρος, καὶ εἰς τὸ προσωπικόν, ἐθελοντικόν καὶ ὑπηρετικόν, τοῦ ὁποίου ὁ ἀκάματος ζῆλος, ἡ ἀνεπίδεικτος αὐταπάρνησις καὶ ἡ πειθαρχημένη ἀφοσίωσις πλαισιοῦνται ἀρμονικῶς ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς βαθυτέρας κατανόησεως τοῦ ἐθνικοῦ καθήκοντος παντός ἀκραιφνοῦς Ἑλληνοῦ κατὰ τὴν περιοδὸν ταύτην τῶν μεγάλων δοκιμασιῶν τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Ἐθνoῦς καὶ τοῦ Λαοῦ.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνεργηθείσης Ἐπιθεωρήσεως, ἐπιθυμοῦμεν, ὅπως καὶ ἐγγράφως διατυπώσωμεν τὴν ἄκραν Ἡμῶν εὐαρέσκειαν διὰ τὸ μέγα καὶ ἀθόρυβον ἔργον, τὸ ὁποῖον τὸ Παραρτήμα Πειραιῶς διεξάγει μετὰ τόσης ἐπιτυχoῦς ἀποτελεσματικότητος. Εὐχαριστοῦμεν τὴν Διοίκησιν διότι ἡδυνήθη τόσον προφανῶς νὰ διαχαράξῃ τὴν ἀκολουθητέαν γραμμὴν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς παντοειδοῦς περιθάλψεως τῶν ἀτόρων Πειραιῶς· ἐπαινοῦμεν τὴν Διεύθυνσιν, διότι κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ καὶ ἐξωτερικεύσῃ τὸ ὑγιές νόημα τῆς χριστιανικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης εἰς μορφὰς ἐξόχως πρακτικὰς καὶ διὰ ὑπηρεσιακοῦ μηχανισμοῦ εὐαρμολογῶντες πρὸς τοὺς ἐπιδιωκόμενους εὐρεῖς σκοποὺς· ἐξαίρομεν τῆς Ἐπιθεωρήσεως καὶ τῶν λοιπῶν Κεντρικῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Παραρτήματος τὸ ἔργον ὡς ἀνταποκρινόμενον εἰς τοὺς ἰδιάζοντας ὑψηλοὺς σκοποὺς τοῦ Ὁργανισμοῦ. Εὐχαριστοῦμεν καὶ συγχαίρομεν τέλος ἐξ ὅλης καρδίας, τὸ πάσης ιδιότητος προσωπικόν, ἐθελοντικόν καὶ ἐμμισθον, διότι ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ὑψηλῆς του διακονίας, ἐξήρθη ὄντως εἰς τὸ ὕψος τῶν προσδοκῶν, τὰς ὁποίας καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐστήριξαν ἐπ' αὐτοῦ.

Ἐπὶ τούτοις, παρακαλοῦντες, ὅπως ἡ μετὰ χεῖρας κοινωνηθῇ κατὰ πάντα πρόσφορον τρόπον πρὸς γνῶσιν τῶν εἰς ἃ ἀφορᾷ ὀργάνων τοῦ ὑμετέρου Παραρτήματος, ποιούμεθα ἀπᾶς ἐτι ἔκκλησιν πρὸς τὰ χριστιανικά καὶ ἐθνικά ὡμῶν αἰσθήματα, ἵνα συνεχίσῃτε μετὰ τοῦ αὐτοῦ ὡς καὶ πρότερον ζήλου τὸ ἀνατεθέν εἰς ὑμᾶς θεάρεστον καὶ κοινωνικὸν ἔργον τῆς περιθάλψεως τῶν δεινῶς δοκιμαζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Ἐνθερμῶς πρὸς Κύριον εὐχέτης
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ο ΑΘΗΝΩΝ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ἀλλὰ ἅς μὴν πελαγοδρομήσωμε περισσότερα μέ ἀριθμούς, οὔτε πλήρεις θὰ εἶναι, οὔτε ἀποτελοῦν αὐτοὶ τὸ ἔργον τοῦ Ε.Ο.Χ.Α.

Συνοφίζομε: Ὁ Ἐθνικὸς Ὁργανισμὸς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης ἔσωσε μυριάδες Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνόπουλων μέ αὐταπάρνηση, αὐτοθυσία καὶ κινδύνους, ἀπὸ τὴν ἐξοντωτικὴν διάθεσιν καὶ δράσιν τῶν κατακτητῶν.

ὑπῆρξε τὸ πρῶτον, τὸ ἀνάμικτον, τὸ λαμπρότερον, τὸ ἐπιτυχέστερον καὶ τὸ πλέον ἀδιάδελγτον κίνημα ἀντιστάσεως τοῦ λαοῦ μας, ἐναντίον ἐνός ἀδυσώπητου κατακτητοῦ καὶ μιᾶς ἀπάνθρωπης Κατοχῆς.



ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ 25ΕΤΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΟΧΑ

1941 - 1966

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΣΘΕΝΤΟΣ,
ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΔΑΛΕΥΤΥΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ,
ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 25ετίας
ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΟΥ

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- 1) 'Ο Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών καί πάσης 'Ελλάδος Χρυσόστομος, Πρόεδρος.
- 2) 'Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλαβρύτων καί Αιγιαλείας Γεώργιος, αναπληρωτής Πρόεδρος.
- 3) 'Ο 'Υπουργός Κοινωνικής Προνοίας Μιχαήλ Γαληνός, 'Αντιπρόεδρος.
- 4) 'Ο Γεν. Γραμματεὺς 'Υπουργείου Κοινωνικής Προνοίας Γεώργιος Τζατζάνης, Γεν. Γραμματεὺς καί Συντονιστής.
- 5) 'Αγγέλης 'Ιωάννης, Δημόσιος υπάλληλος.
- 6) 'Αμαριώτου Μαρία, παιδαγωγός - λογοτέχνης.
- 7) 'Αρκάδιος Νικόλαος, 'Επίτιμος Δ)ντής 'Υπουργείου Κοιν. Προνοίας.
- 8) Βοίλα Θάλεια, Κοινωνιολόγος.
- 9) Γεωργιάκης 'Ιωάννης, Καθηγητής, Πρόεδρος τοῦ ΕΟΤ.
- 10) Γούτος Μιχαήλ, Κοινωνιολόγος.
- 11) Θεοδωρακόπουλος 'Ιωάννης, Καθηγητής Πανεπιστημίου 'Ακαδημαϊκός.
- 12) 'Ιακώβου Κωνσταντῖνος, Δημόσιος υπάλληλος.
- 13) Καστάνης Βασίλειος, τέως Διευθυντής Δήμου Πειραιῶς.
- 14) Κονιδάρης Γεράσιμος, Καθηγητής Πανεπιστημίου.
- 15) Μαλάμος Βασίλειος, Καθηγητής Πανεπιστημίου.
- 26) Μανέας Κλέαρχος, Τραπεζιτικός.
- 17) Μαστρογιάννης 'Ιωάννης, Δ)ντής 'Υπουργ. Προνοίας.
- 18) Μπότσαρης Θεόδωρος, Δημοτικός 'Υπάλληλος.
- 19) Μπρούσαρης Σπυρίδων, τ. Πρόεδρος Ε.Β.Ε. Πειραιῶς.
- 20) Νεαμονιτάνης Χρυσόστομος, Δικηγόρος.
- 21) Παπαστράτος Τάσος, Βιομήχανος.
- 22) Παρασκευόπουλος 'Ιωάννης, Διοικ. 'Εθνικῆς Τραπεζῆς.
- 23) Πασσαράκης Δημήτριος, Λυκειάρχης.
- 24) Ράμμος Γεώργιος, Καθηγητής Πανεπιστημίου.
- 25) Ρουσόπουλος 'Αθανάσιος, Καθηγητής Πολυτεχνείου.
- 26) Σαπουντζόγλου Γεώργιος, Διοικ. 'Αγροφυλακῆς Ν. Πειραιῶς.
- 27) Σπηλιωτόπουλος Εὐστάθιος, Γεν. Γραμματεὺς Ε.Ε. Σταυροῦ.
- 28) Στράτου Δώρα, Κοινωνιολόγος.
- 29) Τιμαγένης 'Ιωάννης, Β. Γυμνασιάρχης Ριζαρίου Σχολῆς.

- 30) Τσαπάρης Κυριάκος, τ. Διευθυντής Γ. Λογιστηρίου.
- 31) Τσάτσου Κ. 'Ιωάννα.
- 32) Τσινιτάνης 'Αλέξανδρος, Καθηγητής Πανεπιστημίου.
- 33) Χατζηδάκης Σοφοκλής, Ιατρός.
- 34) Χουρδάκης Νικόλαος, Δ)ντής 'Εστίας τοῦ 'Εθν. Βασιλικοῦ 'Ιδρύματος.
- 35) Ψαῖς 'Ανδρέας, 'Επίτιμος Γεν. Διευθυντής τοῦ 'Υπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

- 1) Πετρίτση Λουκία, Δημοσιογράφος.
- 2) Γεωργαντίδης Νικόλαος, Γραμματεὺς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν.
- 3) Μανικᾶς 'Εμμανουήλ, Δημ. 'Υπάλληλος.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ Ε.Ο.Χ.Α.

'Αμέσως μετά τήν κήρυξη τοῦ πολέμου τό 1940, ὁ αἰ-
μνηστος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν καί πάσης 'Ελλάδος Χρύ-
σανθος ἱδρύει, 17 Νοεμβρίου τοῦ 1940, τήν 'Υπηρεσία Προ-
νοίας τῶν οἰκογενειῶν τῶν στρατευμένων.

Οἱ ἀνάγκες τούς εἶναι πολλές καί πολύμορφες. 'Ο πα-
νοσιολογιώτατος 'Αρχιμανδρίτης κ. 'Ιερώνυμος Κοτσώνης,
πρωθιερέας τῶν 'Ανακτόρων καί καθηγητής τοῦ Πα-
νεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὁργανώνει ἕνα στρατό 1947 ἐ-
θελοντῶν γυναικῶν σέ 173 ἐνορίες, γιά νά ἐξακριβώνουν
καί νά θεραπεύουν τίς ἀνάγκες τῶν ἀδυνατοτέρων οἰκογαι-
κᾶ οἰκογενειῶν τῶν στρατευμένων στήν 'Αθήνα καί στόν
Πειραιᾶ.

Βαπτίζουν 2.076 παιδιά, τακτοποιοῦν μέ γάμο 496 οἰ-
κογένειες, σῶζουν ἀπό διάλυση ἄλλες 417.

Δίνουν ἐργασία ραπτικῆς καί πλεκτικῆς σέ 14.245 γυ-
ναῖκες.

Κρατοῦν τήν ἀλληλογραφία μέ τό Μέτωπο 2.291 ἀ-
γραμμάτων οἰκογενειῶν.

Δίνουν προστασία κατά τούς 6 μήνες τοῦ πολέμου σέ
51.235 ἄπορους στρατιῶτες.

Μέ τήν εἰσβολή τῶν Γερμανῶν ἡ ὑπηρεσία αὐτή ἀνα-
λαμβάνει καί ἐπιτελεῖ τόν τεράστιο ἄθλο, νά μεταβάλλει, βά-
φοντάς τις καί ἀλλάζοντας τά κουμπιά, τίς στολές τῶν στρα-
τιωτῶν μας σέ πολιτικές ἐνδυμασίες, μέσα σέ εἰκοσιτέσσερες
ὥρες, ἐπειδή ὁ κατακτητής δέν ἀνέχεται, πέρα ἀπό τακτή
προθεσμία, τό χακί μας.

Προσπαθεῖ ἐπίσης νά βρῇ ἐργασία στούς στρατιῶτες
μας, νά τούς στείλει στίς πατρίδες τους, νά τούς περιθάλψει
ὅπου εἶναι ἀνάγκη.

Στους θαυρόπληκτους τῆς Πρέβεζας καί τοῦ Πειραιᾶ ἡ ὑπερρέα αὐτῇ ἐμοίρας, ἐκτός ἀπό ρουχισμό καί ἄλλη βοήθεια, ἀπό τίς 19 Φεβρουαρίου τοῦ 1941 ὡς τό τέλος Αὐγούστου τοῦ ἴδιου ἔτους 11.126.215 δραχμές. (Τιμή λίρας Ἀγγλίας τότε 5.000) .

**ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ 25ετίας
ἀπό τῆς Ἰδρύσεως τοῦ ΕΟΧΑ**

Ἀθῆναι τῇ 7-11-1966

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ἑπεύθυνος: Λ. Πετρίτση

Τηλ. 537.640

**ΠΡΟΣ
τούς Νομάρχας**

Προαγόμεθα νά φέρωμεν εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι ἡ ὑπό τήν Ἑμετέραν Προεδρίαν Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ Ἑορτασμοῦ τῆς 25ετίας ἀπό τῆς Ἰδρύσεως τοῦ ΕΟΧΑ κατέληξεν εἰς τήν ἀπόφασιν ὅπως ἡ ἑβδομάς τοῦ ΕΟΧΑ, ἑορτασθῇ ἀπό 11ης μέχρι 18ης Δεκεμβρίου.

Καθ' ὅλην τήν ἑβδομάδα τοῦ ἑορτασμοῦ θά μεταδοθῶσιν σχετικαί ἐκπομπαί ἀπό τῶν Ραδιοφωνικῶν Σταθμῶν τῆς χώρας, θά γίνονν δέ εἰς τὰ σχολεῖα καί εἰς τὰς διαφόρους Ὄργανώσεις ὁμιλίες εἰς τὰς ὁποίας θά τονίζεται ἡ μεγάλη προσφορά τοῦ ὑπό τῆς Ἐκκλησίας συσταθέντος κατὰ τήν πλεον κρίσιμον στιγμήν τοῦ Ἑθνους «Ἑθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης».

Ὁ ἐπίσημος ἑορτασμός εἰς τήν πρωτεύουσαν θά γίνη τήν 11ην Δεκεμβρίου, εἰς δέ τόν Πειραιᾶ τήν 18ην. Κατά τὰς ἡμέρας αὐτάς θά τελεσθῶσιν ἐπιμνημόσυνοι λειτουργίαι εἰς μνήμην τοῦ Ἰδρυτοῦ τοῦ ΕΟΧΑ ἀεμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ, τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ καί πάντων τῶν θυμάτων τῆς Κατοχῆς, ἐν συνεχείᾳ δέ θά γίνονν τελεταί κατὰ τὰς ὁποίας θά ἐξαρθῇ δι' ὁμιλιῶν τό ἔργον τοῦ ΕΟΧΑ καί θά ἀπονεμηθοῦν διπλώματα καί μετάλλια εἰς τούς προσενηκόντας ὑπηρεσίας συνεργάτας του.

Δι' ἐιδικῆς ἐξ ἄλλου σφραγίδος καθ' ὅλην τήν ἑβδομάδα τοῦ ἑορτασμοῦ θά σφραγίζονται αἱ ἐπιστολαί.

Φέρομεν ἐπίσης εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι κατὰ τήν πρῶτην Κυριακὴν τοῦ ἑορτασμοῦ τό Θεῖον Κήρυγμα εἰς ὅλους τούς ναοὺς τῆς χώρας θέλει ἀφιερωθῇ εἰς τό θεάρεστον ἔργον τοῦ «Ἑθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» ὅστις περιέσωσε τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς πείνης, περιέθαλπεν ἀσθενεῖς καί ἀπόρους, ἐμερίμνησε διὰ τὰς μητέρας, ἐπαρηγόρησε τούς φυλακισμένους, ἐστέγασεν τούς ἀστέγους καί ἐκλείσε εἰς τὰς ἀγκάλας του τό ἔθνος ὁλόκληρον, ἐπιτυχῶν τήν ἐπιβίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Εἰδικά φυλλάδια καί τεύχη περιλαμβάνοντα τόν ἀπολογισμόν τοῦ ἔργου τοῦ ΕΟΧΑ θέλουσι διανεμηθῇ εἰς τό κοινόν, θά ἀποσταλῶσι δέ καί πρὸς ὑμᾶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως διευκολύνουν τήν ὀργάνωσιν τοῦ ἑορτασμοῦ.

Ἐπιμένομεν ἐπὶ γνωστοποιηθείσης ὑμῶν ἀποφάσεως ὅπως σχετικοί ἑορτασμοὶ τελεσθῶσιν καθ' ἅπασαν τήν χώραν εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν Νομῶν, ἔστω καί ἐάν εἰς τινὰ περιφέρειαν δέν ἐλειτούργησεν παράρτημα τοῦ ΕΟΧΑ.

Οἱ τοπικοὶ ἑορτασμοὶ δέον ὅπως λάβουν χώραν ἐντὸς τῶν ὀρισθέντων χρονικῶν ὁρίων δύνανται δέ νά περιλάβουν ἐπιμνημοσύνης λειτουργίας καί ὁμιλίας ἀπολογιστικὰς, ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ ΕΟΧΑ γενικῶς ἢ τοῦ ἐιδικοῦ τοιοῦτου ἐν τῇ περιφερείᾳ ὑμῶν, ἐφ' ὅσον δέ ὑπῆρξαν ἐν αὐτῇ συνεργάται

τοῦ ΕΟΧΑ, δέον ὅπως ἀποσταλῇ πρὸς Ἑμᾶς ὀνομαστικὸς Πίναξ αὐτῶν ὅστις θά ληρθῇ ὑπ' ὀφιν κατὰ τήν ἀπονομήν τῶν τιμητικῶν διπλωμάτων, τὰ ὁποία θά διανεμηθῶσι παρὰ τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἰδιαίτερος ἐφιστῶμεν τήν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τῆς συγκεντρώσεως στοιχείων σχετικῶν πρὸς τήν ἐν τῇ περιφερείᾳ σας δραστηριότητα τοῦ ΕΟΧΑ, τὰ ὁποία θέλουσιν περιληφθῇ μελλοντικῶς εἰς τήν ἐκδοθησαμένην ἱστορίαν τοῦ ΕΟΧΑ.

Διὰ πᾶσαν περαιτέρω πληροφορίαν δύνασθε νά ἀπευθυνθῆτε εἰς τήν Γραμματεῖαν τῆς Ἐπιτροπῆς.

**Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ**
Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς

**Υ Μ Ν Ο Σ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ**

**Στὴν ἐποχὴ τῆς μαύρης Κατοχῆς,
Ε.Ο.Χ.Α.: φῶς γλυκειᾶς ἐλπίδας,
ψυχὴ ἥσουν τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς
καί σωτηρία τῆς Πατρίδας.**

Ε.Ο.Χ.Α. σύνθημα ἀγάπης,
πού συγκινεῖ κάθε ψυχὴ
—κάθε ψυχὴ Ἑλληνικὴ—
στρατὸς εἰρήνης κραταιός,
Θεόσταλτος, Χριστιανικός.

**Τῆς Ἐκκλησίας γέννημα ἐσύ,
ἀγκάλιαζες μ' ἀγάπη Θεία,
τό σταυρωμένο τῆς φυλῆς κορμί,
γλυκαίνοντάς του τὴ θυσία.**

Ε.Ο.Χ.Α. σύνθημα ἀγάπης,
πού συγκινεῖ κάθε ψυχὴ
—κάθε ψυχὴ Ἑλληνικὴ—
στρατὸς εἰρήνης κραταιός,
Θεόσταλτος, Χριστιανικός.

**Στὴν κατοχὴ πού ἡ μπότα τοῦ ἐχθροῦ
τὴ γῆ πατοῦσε τῆς Ἑλλάδας,
ἐσκόρπιζες παρηγοριά παντοῦ
κι' ἀνέσπερο ἥσουν φῶς λαμπάδας.**

Ε.Ο.Χ.Α. σύνθημα ἀγάπης,
πού συγκινεῖ κάθε ψυχὴ
—κάθε ψυχὴ Ἑλληνικὴ—
στρατὸς εἰρήνης κραταιός,
Θεόσταλτος, Χριστιανικός.

Ι. Γ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ Ε.Ο.Χ.Α

Στίχοι: Ἰωάννου Τιμαγένους

Μουσική: Δ. Παναγιωτοπούλου

Ἦχος Πλ. Α' ΠΑ = FA

Ρυθμός: 4/σημας

Στην ε πθ χη της μαυ ρης κα το χης
 Στη ν κα το χη πθυη μπο τα του εχ θρου ου

Ε Ο ΧΑ φως γλυ κειας ελ πι ι δα ας
 τη γη πα τρυ σε της ελ λα α δα ας

ψυ χη σουν της ελ λη νι κης ψυ χη ης
 εσ κθρ πι ζες πα ρη γο ρια παν του ου

και σω τη ρι α της πα τρι ι δα ας
 νια νε σπε ρη σουν φως λαμ πα α δας ας

Ε Ο ΧΑ συν θη μα α γα πης που
 συγ κη νει κα θε ψυ χη κα θε ψυ

χη ελ λη νι κη η κα θε ψυ χη η ελ
 λη νι κη στρα τος ει ρη νης κρα ται

ος θε σταλ τος χρι στια νι κος στρα τος
 ει ρη νης κρα ται ος θε ο σταλ τος χρι

στια νι κος ος

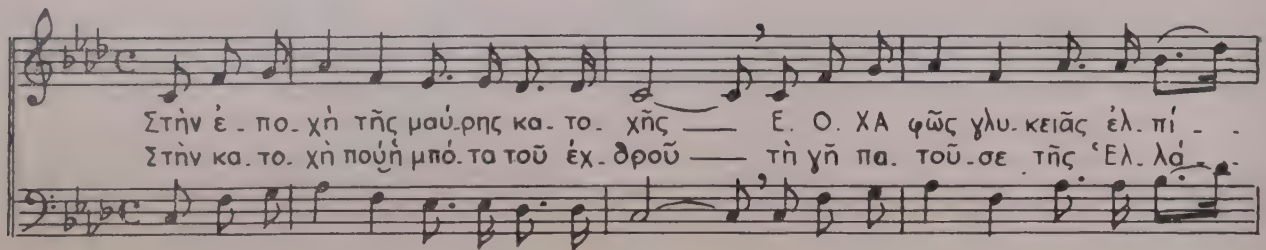
Ο ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ Ε.Ο.Χ.Α.

Στίχοι: Ι. Γ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ

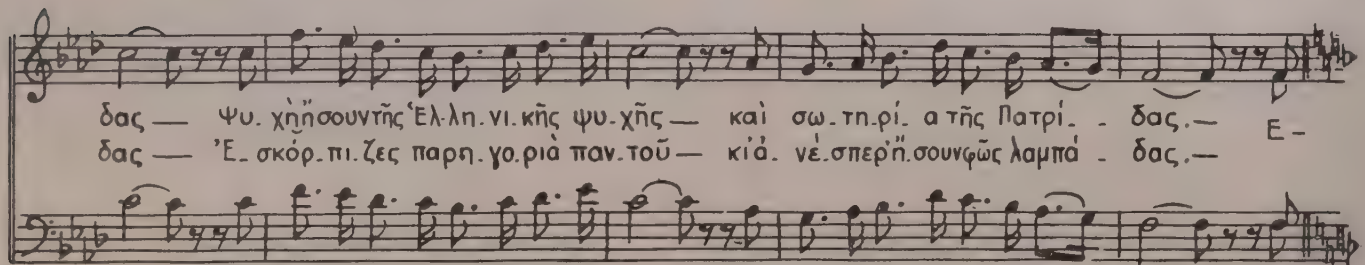
Μουσική:

Δ. Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ (ΚΟΥΡΟΥ)

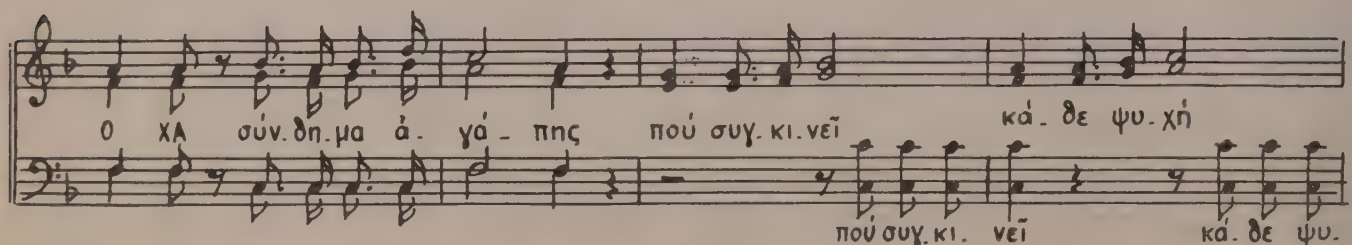
Καθηγητοῦ Ριζαρείου Σχολῆς



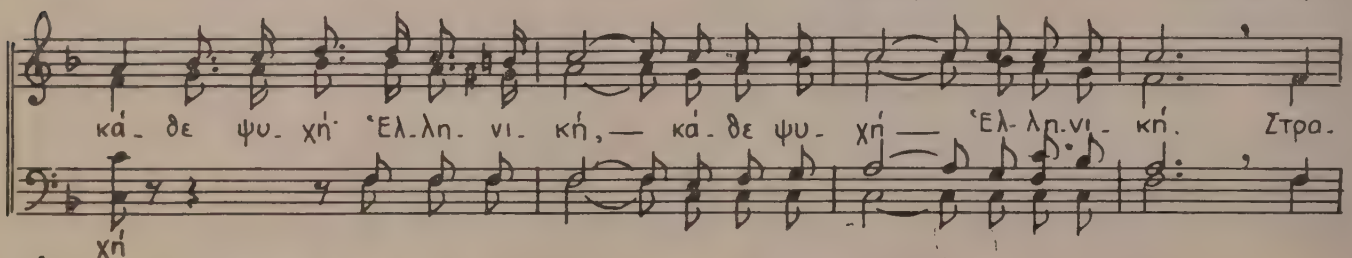
Στὴν ἐ- πο- χὴ τῆς μαύ-ρης κα- το- χῆς — Ε. Ο. ΧΑ φῶς γλυ- κείας ἐλ- πί-
Στὴν κα- το- χὴ πού- ῃ πό- τα τοῦ ἐχ- θροῦ — τῇ γῇ πα- τοῦ- σε τῆς Ἑλ- λά-



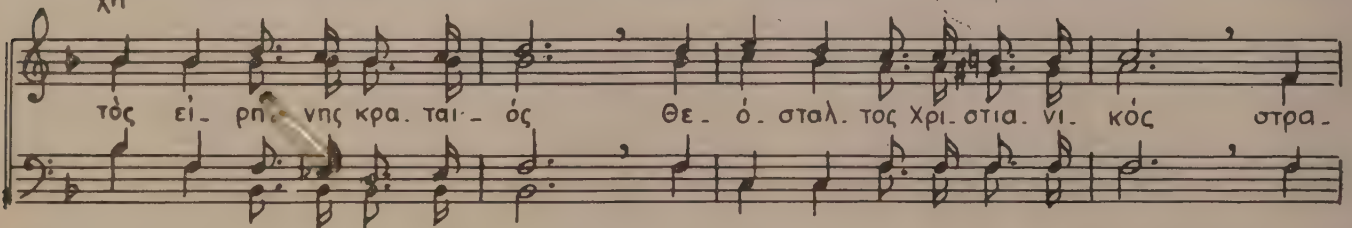
δας — Ψυ- χή- ῃ σου τῆς Ἑλ- λη- νι- κῆς ψυ- χῆς — καὶ σω- τη- ρί- α τῆς Πατρί- - δας. — Ε-
δας — Ἑ- σκόρ- πι- ζες παρ- η- γο- ριά παν- τοῦ — κί- α. νε- σπερ- ῆ- σου νῶς λαμπά - δας. —



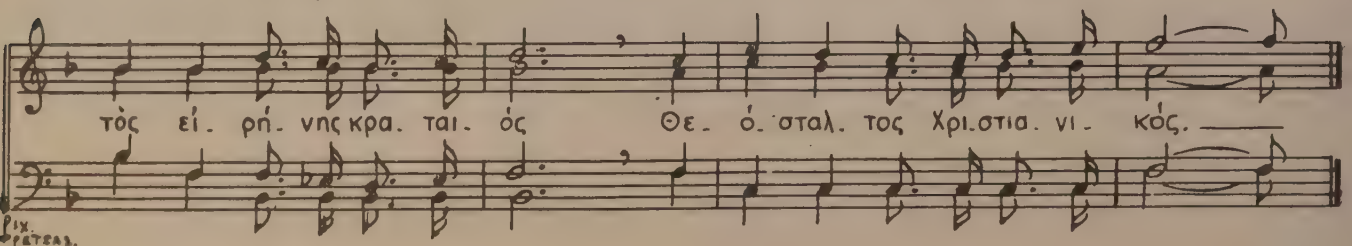
Ο ΧΑ σύν- δη- μα ἁ- γά- πης πού σου κι- νεῖ κά- δε ψυ- χή
πού σου κι- νεῖ κά- δε ψυ-



κά- δε ψυ- χή Ἑλ- λη- νι- κή, — κά- δε ψυ- χή — Ἑλ- λη- νι- κή. Στρα-
χή



τὸς εἰ- ρῆ- νης κρα- ται- ὅς Θε- ὁ- σταλ- τος Χρι- στια- νι- κός στρα-



τὸς εἰ- ρῆ- νης κρα- ται- ὅς Θε- ὁ- σταλ- τος Χρι- στια- νι- κός.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

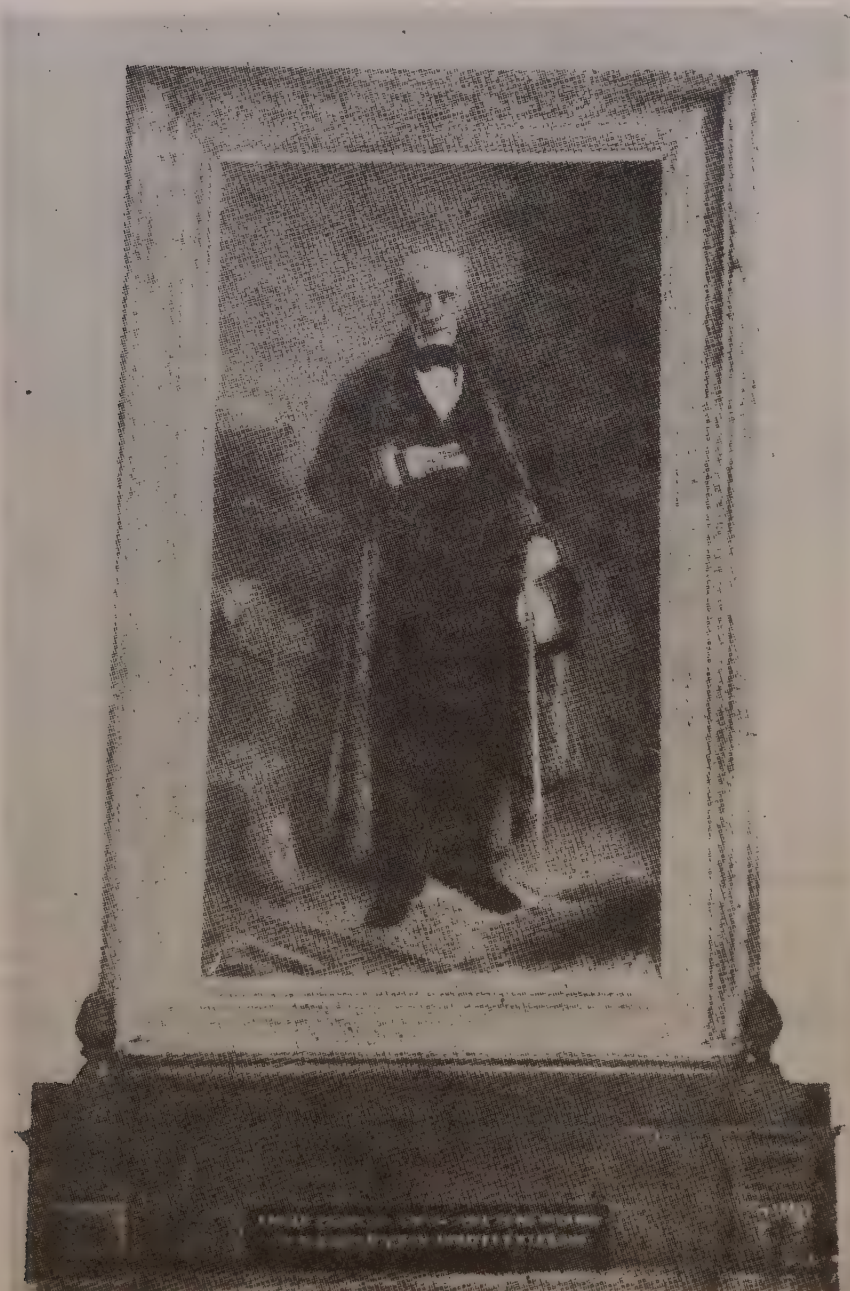
1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

ΤΟΙΣ ΑΟΙΔΙΜΟΙΣ ΡΙΖΑΡΑΙΣ ΜΑΝΘΩ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΩ

ΕΥΛΑΒΩΣ

150 ἔτη ζωῆς τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς
1844 - 1994

RECEIVED
OCT 20 1995
LIBRARY - P.A.O.I.

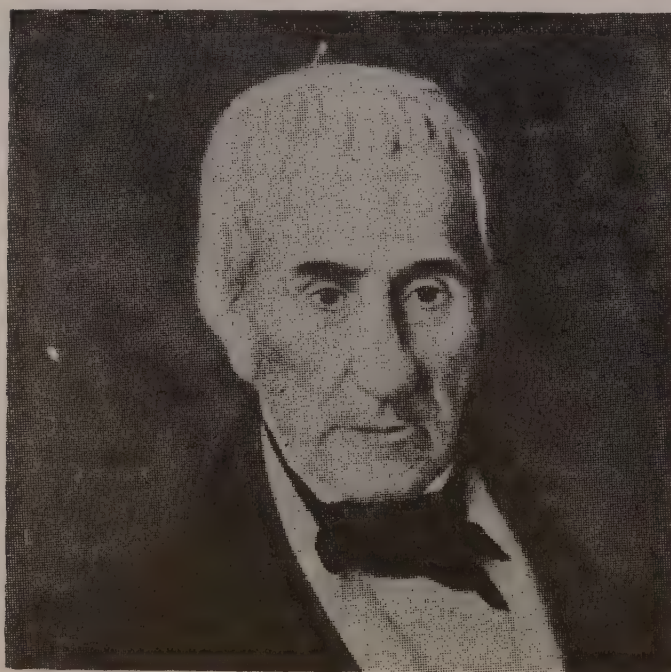


ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΙΖΑΡΗΣ

Γεώργιος Ριζάρης

Ο ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

Μάνθου καί Γεωργίου τῶν ἀοιδίμων κτητόρων
τῆς Ἱερᾶς Σχολῆς ταύτης Αἰωνία ἡ μνήμη.



«Παρακαλῶ τά δύο Συμβούλια τῆς Σχολῆς νά κινήσωσι πάντα
λίθον διά νά ἐνδῶση ὁ Βασιλεὺς, ὥστε, ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ Σχο-
λῇ ταύτῃ νά διδάσκωνται ὅσοι σκοπεύουσι νά ἐνδυθῶσιν Ἱερω-
σύνης ἔνδυμα καί νά μὴ εἶναι δεκτοί πρὸς Ἱερωσύνην, εἰμὴ ὅσοι
ἔχουν τακτικά ἀποδεικτικά περὶ τῆς ἐν αὐτῇ σπουδῆς των».

Γ. ΡΙΖΑΡΗΣ



ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

1844 - 1994

150 ἔτη προόφωρᾶς - Σημερινοὶ προβληματισμοὶ

Τοῦ κ. ΑΝΔΡΕΟΥ ΙΩΑΝ. ΦΥΤΡΑΚΗ
Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν
Συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς

Ἡ καταξίωσις ἐνός κοινωφελούς Ἰδρύματος καὶ μάλιστα εκπαιδευτικοῦ νά ἐορτάζη τήν, ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυ αἰῶνα, δραστηριότητα καὶ προσφοράν του, ἀποτελεῖ, ἀσφαλῶς, μέγα ἐπίτευγμα, ἰδιαίτεράν, θά πρέπει νά λεχθῇ, εὐλογία καὶ δωρεάν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τόν Ὅποσον ἐγκάρδιαι καὶ θερμαί ἀπευθύνονται αἱ εὐχαριστίαι μας.

Ὅταν μάλιστα ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ Ἰδρύματος συμπλέκεται μέ τήν ἱστορίαν ἐνός ἀναγεννημένου ἔθνους καὶ τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου τήν πορείαν συνετάραξαν καὶ ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι καὶ οἰκονομικαὶ κρίσεις καὶ σειρά παικίλων κοινωνικῶν ἀνακατατάξεων, τότε τό ἐπίτευγμα αὐτό ἀποκτᾷ μεγαλυτέραν σημασίαν.

Ἐνεκα τῶν λόγων αὐτῶν, καὶ ἐλάχιστα, ὡς γνωστόν, εἶναι, δυστυχῶς, τά κοινωφελῆ Ἰδρύματα, τῶν πρώτων δεκαετηρίδων μετά τήν ἀπελευθέρωσιν, τά ὅποια κατώρθωσαν νά ἐπιδιώσουν καὶ νά συνεχίσουν μέχρι σήμερα τήν ἀποστολήν των. Μεταξύ αὐτῶν καὶ ἡ Ριζαρείος Ἐκκλησιαστική Σχολή, τῆς ὁποίας τὰς ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις, μέ τήν συμπλήρωσιν 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς λειτουργίας της, τιμᾶτε σήμεραν μέ τήν παρουσίαν σας, διό καὶ θερμῶς σᾶς εὐχαριστοῦμεν.

Κατά τό σημερινόν, πολυσήμαινον, πράγματι, ὁρόσημον εἰς τήν ἱστορίαν τοῦ ἀρχαιότερου αὐτοῦ Ἰδρύματος Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, θά ἀναφερθοῦν, ὅσον πρὸ σύντομα γίνεται, ὠρισμένα στοιχεῖα, ἀναφερόμενα εἰς τούς ἀειμνήστους Ἰδρυτάς του (ι), τήν Διαθήκην των καὶ τούς σκοποὺς της (ιι), τὰς μέχρι σήμεραν, ἐπιτεύξεις του (ιιι), ὡς καὶ τούς ὁραματισμούς του, διὰ τήν μελλοντικήν του πορείαν (ιιι), ἵνα καὶ «τό Κοινόν», οἱ «πολλοί», κατὰ τήν ἑκφρασίαν τῆς Ριζαρείου Διαθήκης, γίνουν κοινωνοὶ τῶν σημερινῶν προβληματισμῶν καὶ ὁραματισμῶν του.

* Τά οὐσιωδέστερα μέρη τῆς Μελέτης αὐτῆς τοῦ διακεκριμένου Καθηγητοῦ, ἐλέχθησαν κατὰ τόν ἐπίσημον Ἐορτασμόν τῆς 150ῆς Ἐπετείου ὁπὸ τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς, τήν 27ην Νοεμβρίου 1994.

Ἄς σημειωθῇ δέ, ὅτι, ὅσα ἐκ τῶν γεγονότων αὐτῶν θά ἀναφέρονται εἰς τήν μετά τήν ἀπελευθέρωσιν, τοῦ 1945, περίοδον, θά βασίζονται καὶ εἰς τὰς προσωπικὰς, καί, ὅχι σπάνια, σκληρὰς ἐμπειρίας, τοῦ ἔχοντος τήν τιμὴν νά σᾶς ὁμιλῇ, ὁ ὁποῖος, ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ μέχρι σήμεραν, συμμετέχει ἐνεργῶς εἰς τό καθόλου ἔργον της. Ἀπὸ ὑπευθύνους δέ πάντοτε θέσεις, εἰς τήν Γενικήν Διεύθυνσιν Ὁρησκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐπὶ δεκαετίαν, εἰς τήν ὁποίαν, μαζί με τόν ἀείμνηστον Καθηγητὴν Βασίλειον Βέλλαν, εἶχεν ἐπιστρατευθῇ, τό ἔτος ἐκεῖνο, ἀπὸ τόν ἀείμνηστον Ἀρχιεπίσκοπον Δαμασκηνόν, ὡς καὶ ἀπὸ τήν θέσιν τοῦ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1967, δηλαδή ἐπὶ 37 ἤδη ἔτη.

I

Ὁ Μάνθος καὶ Γεώργιος «Ριζάρηδες» εἶναι τέκνα τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου καὶ ἀνήκουν εἰς τήν μακρὰν σειράν τῶν μεγάλων Ἠπειρωτῶν Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν, οἱ ὁποῖοι, μέ τό προῖόν των μόχθων των εἰς ξένας Χώρας, πολλαπλῶς ἐβοήθησαν τό πάμπτωχον Νέον Ἑλληνικόν Κράτος καὶ ἐκάλυψαν πολλὰς ἐπείγουσας ἀνάγκας του.

Ἄν δέ καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐγκατέλειψαν πολὺ νέοι τήν υπόδουλον γενετείραν των, ὁ λογισμὸς των καὶ ἡ καρδία των ἐστρέφοντο, καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς ζωῆς των, πρὸς αὐτήν καὶ τό ἐνδιαφέρον των διὰ τὰς ἀνάγκας της ἡτο ἀκοίμητον.

Καὶ πάντοτε θέδαια, ἰδιαίτερα ὁμῶς σήμεραν, εὐγνώμονα σπέρφομεν τήν σκέψιν μας πρὸς τούς ἀειμνήστους Ἰδρυτάς τῆς Σχολῆς αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι, καίτοι «ὀλιγομαθεῖς», κατὰ τήν ἑκφρασίαν των, «ἠγάπησαν πάντοτε τὰς μαθήσεις καὶ ἐτίμησαν τούς πεπαιδευμένους», ὡς ἔγραφεν ὁ Γεώργιος Ριζάρης εἰς τόν Ἀδαμάντιον Κοραῖν, τόν Μάρτυρον τοῦ 1825. Ὡς «φιλογενεῖς» δέ καὶ φορεῖς τῶν ἑλληνορθόδοξων μας παρὰδόσεων, εἶχον κατανοήσει, πολὺ ἐνωρίς, ποῖαι ἦσαν αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀνάγκην τό ἀναγεννώμενον Γένος, διὰ νά συνεχίσῃ τήν ἱστορικὴν του πορείαν.

Ἀλλά, ἀκόμη, θαθεῖα ἐκφράζεται ἡ εὐγνωμοσύνη μας καί πρὸς τοὺς, 95 μέχρι σήμερον, Ἐκτελεστάς τῆς Ριζαρείου Διαθήκης, ὡς καὶ τοὺς κατὰ καιροὺς, Διευθυντάς καὶ Καθηγητάς τῆς Σχολῆς αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι ἐμόχθησαν διὰ τὴν ἐπιδίωσιν τῆς καὶ τὴν καρποφοροῦσαν τοῦ ἔργου τῆς.

Γνωρίζομεν, ὅτι ὁ πατὴρ τῶν «Ριζαρηδῶν», Ρίζος Μάνθος, ἀπέθανε τὸ 1772, ὅτε ὁ νεώτερος υἱὸς του Γεώργιος ἦτο μόνος τριῶν ἐτῶν.

Ὁ Μάνθος, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα πολλῶν νέων τῆς ὑποδούλου τότε Ἑλλάδος, προσκλήθει δὲ ἀπὸ τὸν θεῖον του, μετέβη εἰς Νίζναν τῆς Μικρᾶς Ρωσίας, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, ὑπῆρξε σπουδαῖστατον ἑλληνικὸν κέντρον, ἐκεῖ δὲ ἡσυχολήθη μὲ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, τὰς ὁποίας ἐπεξέτεινε, μὲ τὸν χρόνον, εἰς τὴν Μόσχαν, τὴν Ὁδησσὸν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Περὶ τὸ 1806, ἐκάλυψε καὶ τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Γεώργιον, ὡς συνεργάτην του εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτάς, ἡ διεύρυνσις τῶν ὁποίων τὸν ὑπεχρέωνε νὰ διαμείνῃ, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς Μόσχαν, ὅπου ἀνεδείχθη μία διακεκριμένη προσωπικότης μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν Ρώσων.

Ὁ Μάνθος Ριζάρης ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὰ τῆς παρασκευῆς τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, κατηχηθείς ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθον. Ἦδη τὸ 1814, φέρεται ὡς μέλος τῆς ὑπὸ τὸ συνθηματικὸν ὄνομα «πρόθυμος», ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ αὐτοῦ καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα, συνδεόμενος στενῶς καὶ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη.

Καὶ μόνος ὁ Μάνθος Ριζάρης, ὡς καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου, διέθεσαν μεγάλη ποσὰ, περὶ τὰς 50.000 ρούβλια τῆς ἐποχῆς, διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος, διὰ τὴν τροφοδοσίαν τῶν ἀγωνιστῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν αἰχμαλωτισθέντων (ὑπὸ τῶν Τούρκων) ὁμογενῶν, Χίων, Κασσανδριτῶν, Κυθωνιατῶν κ.λπ., ὡς πληροφοροῦμεθα ἀπὸ ἐπιστολὴν τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου πρὸς τὸν «Φιλογενέστατον μεγαλέμπορον τῆς Μόσχας Κύριον Μάνθον Ριζάρη», τῆς 15ης Δεκεμβρίου 1822.

Δι' ὧρας αὐτάς, τὰς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, προσφοράς του, ὁ Μάνθος Ριζάρης ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας «Μέγας Εὐεργέτης».

Ἄλλ' ὁ μέγας αὐτός, πράγματι, «φιλογενής» καὶ εὐεργέτης τοῦ Γένους ὅλου, δὲν εἶδε τὴν πατρίδα του ἐλευθεραν, διότι ἀπεβίωσε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1824.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάνθου, ἡ ὅλη περιουσία τῶν μακροχρονίων κοινῶν μόχθων τῶν δύο ἀδελφῶν, περιήλθεν εἰς τὸν Γεώργιον Ριζάρη, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ αὐτῆς ἦτο διεσπορισμένον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν, εἰς «θερεσέδια», ὡς ὁ ἴδιος γράφει.

Ἀλλὰ εἰς τὸν Γεώργιον Ριζάρη περιήλθε καὶ ἡ μέριμνα νὰ συγκεντρώσῃ τὴν περιουσίαν τῶν Ριζαρῶν καὶ νὰ μεριμνήσῃ, ἐν ζωῇ, νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ κοινὸς τῶν σκοπός, ἡ κοινὴ τῶν ἀποφασίς «νὰ ἀφήσωμεν κληρονόμον τὴν πατρίδα μας καὶ ἐπειδὴ, κατὰ τὴν γνώμην μας, δὲν εἶναι ἄλλο ὠφελιμώτερον ἀπὸ τὴν παιδείαν καὶ ὀρθὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων, ὁ πρὸ ἐνός χρόνου ἀποθανόντων ἀδελφός μου Ματθαῖος, διώρισε τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς καταστάσεώς μας, μὲ τὸ ὅποιον ἐνὼν καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιόν μου, διὰ νὰ συστήσωμεν σχολεῖον εἰς τὴν πατρίδα», ὡς ἔγραψεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν Ἀδαμάντιον Κοραῖν, ἀπὸ τὴν Μόσχαν, τὸ 1825.

Σκέψις τῶν Ριζαρῶν ἦτο τὸ σχολεῖον αὐτὸ νὰ ἱδρυθῇ εἰς τὸ Ζαγόρι, ἀνεβάλετο ὅμως ἡ ἱδρυσίς του, «ἐπειδὴ, ὡς ἔγραψεν ὁ Γ. Ριζάρης, ἡ Ἠπειρος εὕρισκετο τότε εἰς δεινὰς περιστάσεις».

Ὁ σοφὸς Κοραῖς δὲν συνεμερίζετο, ἐξ ὁλοκλήρου, αὐτὴν τὴν γνώμην τῶν καὶ, εἰς σύντομον διάστημα ἀπὸ τὴν λήψιν τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς, τὸν Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους

1825, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Γεώργιον Ριζάρη πολυσήμενον ἀπάντησιν, ἡ ὁποία ἐπηρέασεν, ἀσφαλῶς, ἀποφασιστικὰ, λόγῳ τοῦ μεγάλου κύρους τοῦ ἀποστολέως τῆς, τὰ μελλοντικὰ του σχέδια, περὶ ἱδρύσεως τῆς Σχολῆς τῶν Ριζαρῶν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῖς ἐπαινεῖ τὴν σκέψιν τῶν δύο ἀδελφῶν, νὰ διαθέσωσιν τὴν περιουσίαν τῶν διὰ τὴν παιδείαν τῶν Ἑλλήνων, «ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὡς γράφει, ἄλλο ὠφελιμώτερον δὲν εἶναι, διότι ἡ παιδεία μόνη δύναται νὰ φυλάξῃ τὴν, μὲ τόσα αἵματα καὶ τόσους κόπους, ἀποκτηθεῖσαν ἐλευθερίαν».

Συμβουλεύει δὲ τὸν Γεώργιον Ριζάρη «νὰ μεταχειρισθῇ τὴν εὐεργεσίαν του, κατὰ τὸ παρόν, εἰς τὴν κοινὴν παιδείαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων καί, ὅταν αἱ περιστάσεις τὸ συγχωρήσωσι, νὰ λάβῃ φροντίδα ἐξαίρετον, ὡς εἶναι δίκαιον, καὶ διὰ τοὺς συμπατριώτας του Ζαγοριανούς». Καὶ καταλήγει εἰς τὴν κατωτέρω ἐπίκαιρον καὶ σήμερον, καὶ μάλιστα εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ριζαρείου, διαπίστωσιν «Μὴ ἀμφιβάλλεις, φίλε, ὅτι, ὠφελὼν τὴν κοινὴν πατρίδα, ὠφελεῖς, ἐν ταύτῃ, καὶ τὴν μερικὴν καὶ γίνεσαι, τῷ ὄντι, χρήσιμος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα».

Αἱ «περιστάσεις τὸ ἐπέτρεψαν» καί, μετὰ δεκαετίαν, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1835, ἐγκατεστάθη τὸ Ριζαρεῖον Σχολεῖον, μὲ Οἰκοτροφεῖον, εἰς τὴν πατρικὴν δὲ οἰκίαν τῶν Ριζαρηδῶν, εἰς τὸ Μονοδένδρι, ἐξωπλισμένον μὲ διδισθήκη καὶ, ὅτι ἀναγκαῖον διὰ τὴν λειτουργίαν του. Καὶ ἀκόμη, μὲ ἀνεγνωρισμένην καὶ εὐλογημένην τὴν σύστασιν του, διὰ σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ΣΤ', τοῦ ἔτους 1836, καὶ μὲ ἐξησφαλισμένην τὴν ἐπιδίωσιν του, ἐκ τῶν ἐσόδων περιουσίας τοῦ Γεωργίου Ριζάρη εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐκ τῶν τόκων καταθέσεών του.

Ἐνδεικτικὸν δὲ εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι, διὰ τοῦ Ριζαρείου αὐτοῦ Σχολείου, ἐπεδιώκετο ἡ μόρφωσις καὶ Ἱερέων διὰ τὸν «φωτισμὸν τῶν Ζαγορισίων».

Θὰ ἡδύνατο νὰ λεχθῇ, ὅτι, ὅταν ὁ Γεώργιος Ριζάρης, τὸ ἔτος 1837, κατήλθεν ὀριστικὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶχε δρομολογήσει σταθερὰ τὰς σκέψεις του, καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ ἱδρυθῇ, διὰ τῆς «εὐεργεσίας» τῶν Ριζαρῶν, ἡ Σχολὴ τῶν «εἰς τὴν κοινὴν παιδείαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων», ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν εἰδικὸν σκοπὸν, ποῦ θὰ ἐπεδιώκετο δι' αὐτῆς, δηλαδὴ τὴν μόρφωσιν τῶν Ἱερέων.

Πιστεύεται, καὶ ὀρθῶς, ὅτι ὁ πρῶτος ἐμφυσήσας εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀδελφῶν Ριζάρη τὴν ἰδεάν ἱδρύσεως Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ὑπῆρξεν ὁ διακεκριμένος Κληρικὸς καὶ λόγιος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων (1780 - 1857).

Γνωρίζομεν, πράγματι, ὅτι ὁ Κων. Οἰκονόμος εἶχε συστήσει καὶ εἰς τὸν Μάνθον Ριζάρη νὰ διαθέσῃ «τὸ μείζον μέρος τῆς περιουσίας αὐτοῦ πρὸς ἱδρύσιν Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ μελλούσῃ Πρωτεύουσῃ τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῇ εἰδικῇ σκοπῇ τῆς μαρφώσεως τοῦ κλήρου», νὰ συστήσῃ δὲ μικράν Σχολὴν εἰς τὸ Μονοδένδρι.

Εἰς φυλασσόμενον εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ριζαρείου ἀνυπόγραφον σχέδιον Διαθήκης τοῦ Γεωργίου Ριζάρη, τὰ ὁποῖον ἐγράφη, πιθανώτατα, ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τὸ 1824, κατόπιν παρακλήσεώς του, προβλέπεται ἡ ἱδρυσις Ριζαρείου Σχολῆς «Σεμιναρίου, διὰ νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα τῶν ὁμογενῶν μας, ὅσα ἐτοιμάζονται διὰ τὴν Ἱερωσύνην».

Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Γεωργίου Ριζάρη διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν, ἐνίσχυσαν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸς αἱ προσπάθειαι τοῦ Κυβερνήτου, διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ Κλήρου, ὁ ὁποῖος «ἐνεκα τῶν φοβερῶν περιστάσεων τῆς Πατρίδος περιέπεσεν εἰς ἀμάθειαν βαθυτάτην», ὡς γράφει, ὁ κατωτέρω ἀναφερόμενος, συντάκτης τῆς Ριζαρείου Διαθήκης, ὅσον καὶ αἱ παρτρύνσεις καὶ ἄλλων, ἐκτὸς τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου,

Διδασκάλων τοῦ Γένους, ὡς τοῦ Νεοφύτου Δούκα καί τοῦ Γεωργίου Γενναδίου, κυρία δέ φροντίς του, κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη τῆς ζωῆς του, ὑπέβηεν ἡ ἀγορά ἀκινήτων, εἰς τὰς Ἀθήνας καί τὴν Πειραιᾶ, ὡς καί ὁ καταρτισμός τῆς Διαθήκης του, ὥστε νά διασφαλισθῇ καί ἡ ἀποδοτική λειτουργία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τοῦ Σχολῆς, ἀλλά καί ἡ οἰκονομική της ἐξασφάλις.

II

Κηρύσσων «ἀνίσχυρον» τὴν προγενεστέραν Διαθήκην του, τὴν ὅποιαν, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, συνέταξεν εἰς Ὁδησσόν, τὴν πρώτην Φεβρουαρίου 1833 (ἄρθρ. 50 τῆς νέας Διαθήκης), καταρτίζει, «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἀμήν», τὴν νέαν Διαθήκην του, διὰ νά ρυθμίσῃ, λεπτομερῶς πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν συνιστωμένην δι' αὐτῆς Ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν θέματα, καθ' ὅσον, ὡς ἔγραφε, τὸ 1853, ὁ συντάκτης της καί πρῶτος Νομικός της Σύμβουλος Εἰσαγγελεὺς Ν. Ἰωαννίδης, «εἰς τὴν πρώτην Διαθήκην δὲν ὑπῆρχεν εἰ μὴ ὁ σπόρος τῆς συστάσεως Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς».

Ἡ νέα αὐτῇ Διαθήκη ἀπετελέσθη, ἀρχικῶς, ἀπὸ 155 ἄρθρων καὶ ὑπεγράφη τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1840. Ἀλλά μετὰ τρεῖς προσθήκας τοῦ Ριζάρη εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενον, τῆς 10ης Ἰανουαρίου, τῆς 5ης Ἀπριλίου καί τῆς 1ης Ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἁρθρῶν της ἀνῆλθεν εἰς 177. Ὡλοκληρώθη δὲ μετὰ μουσικὸν κωδίκωλον, πού ὑπεγράφη τὴν 29ην Μαΐου 1841, δηλαδὴ τρεῖς μόλις ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργίου Ριζάρη.

Ἡ Ριζάρειος Διαθήκη ἀποτελεῖ μνημειῶδες, εἰς τὸ εἶδος του, κείμενον, τὸ ὅποιον, ὡς καί ἀπὸ τὴν δομὴν του ὑποδηλοῦται, ἀλλά καί ἀπὸ τὸν, ὡς ἀνωτέρω, συντάκτην του γνωρίζομεν, κατηρτίσθη μετ' ἐπιμονῆς καί ἐπιπόνου διὰλογον τοῦ Γεωργίου Ριζάρη μετὰ τοὺς Συμβούλους του. Καί εἰς τὸ ὅποιον προβάλλεται ἀνάγκη ἢ προσωπικότης του, τοῦ «ὀλιγομαθοῦς», ἴσως, κατὰ τὴν ἑκφράσιν του, ἀλλὰ πολυμαθοῦς εἰς ἐμπειρίας τῆς ζωῆς, πού λεπτολόγου «νοικοκύρη», τοῦ πρακτικοῦ καί ὑπευθύνου ἀνθρώπου, πού ἐπιθυμεῖ, μετὰ τὴν κοινὴν λογικὴν καί τὴν πλουσίαν πείραν του εἰς τὰ ἀνθρώπινα, νά ρυθμίσῃ, εἰς ὅλας, εἰ δυνατόν, τὰς λεπτομερείας των, τὰ τῆς διασφαλίσεως καί διαχειρίσεως τῆς περιουσίας του, ὡς καί τὰ τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τῆς Σχολῆς του, ἀπὸ τοῦς Ἐκτελεστάς τῆς Διαθήκης του καί τὰς Ἀρχάς.

Τοῦ εὐσεβοῦς Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ καί τοῦ «φιλογενούς» πατριώτου, πού ὅποιον ἐπιθυμία εἶναι νά ὠφελήθω ὅσον τὸ δυνατόν περισσώτερον ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν τοῦ Σχολῆν, καί ὁ ὅποιος ὁραματίζεται ἕνα Ὁρθόδοξον Ἐφημεριακὸν Κλῆρον, πού, ἐν τῇ συνόλῳ του, ἔαν εἶναι δυνατόν, νά λαμβάνῃ εἰς τὴν Σχολὴν του ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια, «ὥστε νά δύναται νά συντελῇ καί εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας».

Μία τοιαύτη ἀρτία καί, κατὰ τὸ δυνατόν, ὁμοιόμορφος κατάρτις τῶν Ἐφημερίων μας, δὲν ἐπετεύχθη δυστυχῶς, μέχρι σήμερον.

Εἰς δύο ἀπὸ τὰ ἀκροτελεύτια ἄρθρα τῆς Διαθήκης του, τὰ 170 καί 171, γράφει ὁ Γεώργιος Ριζάρης:

«Ἰδοὺ ἐτελείωσα ὅ,τι εἶχα νά γράψω. Θέλω καί διατάττω καί ἐπιθυμῶ νά ἐκτελεσθῶσιν ἀπαρασκαλῆντως ὅσα διέταξα. Ἡ ἐπιθυμία μου εἶναι να προκύψῃ ὠφέλεια εἰς τὸ Κεῖνόν ἀπὸ τῶν ἰδρώτας τοῦ προσώπου ἐμοῦ τε καί τοῦ μακαρίτου ἀγαθοῦ μου... Δέν θέλω, κατ' αὐδέναν τρόπον, νά ὠφελήθωσιν ὅλ' ἄνθρωποι πρὸς βλάβην τῶν κοινωνικῶν διατάξεών μου».

Ἀλλά τί ἀκριβῶς «διέταξεν» ὁ Γεώργιος Ριζάρης, διὰ ποῖον σκοπὸν διετίθετο ἡ περιουσία τῶν ἀδελφῶν Ριζάρη;

Εἰς τὰ 61 πρῶτα ἄρθρα τῆς Διαθήκης του, ὁ Γεώργιος Ριζάρης περιγράφει λεπτομερῶς τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῶν δύο ἀδελφῶν, «ὅ,τι μᾶς ἐχάρισεν ἡ ἄκρα τοῦ Παντοδύ-

νάμιου Θεοῦ εὐσπλαγχνία, εἰς τόνδε τὸν πρόσκαιρον βίον διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν κόπων καί ἰδρώτων», ὡς γράφει, καί καθορίζει διαφόρους παροχάς εἰς τὸ Μονοδένδρι, ὡς καί εἰς διάφορα συγγενικά του καί ἄλλα πρόσωπα.

«Τούτων οὕτω διαπαρθέντων, καταλίγει εἰς τὸ 62ον ἄρθρον, ὁλοποιῶ, ὅτι ὁ σκοπός, ἡ θέλησις καί ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι, ὥστε ἡ λοιπὴ περιουσία μου, κινητὴ τε καί ἀκίνητος, νά χρησιμεύσῃ πρὸς σύστασιν καί διατήρησιν μιᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς».

Εἰς τὸ 72ον δὲ ἄρθρον της, γράφει: «Σκοπὸς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ταύτης Σχολῆς εἶναι τὸ νά χορηγῇ εἰς νέους ἔχοντας τὰς ἀπαιτούμενας προπαιδευτικὰς γνώσεις, τοιαῦτα διδασκικά μέσα, ὥστε, εἰς διάσθημα πέντε ἐτῶν, νά εἶναι εἰς σάσιν νά ἐνδυθῶσι τὸ ἱερὸν σχῆμα τῆς Ἱερωσύνης, γινόμενοι Ἱερεῖς, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς πενταετοῦς των σπουδῆς. Ἡ ἐν αὐτῇ τῇ Σχολῇ ἐκπαίδευσις, πρέπει νά εἶναι πρὸ πάντων τοιαύτη, ὥστε νά συντελῇ καί εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας», εἰς τὴν εὐρυτέραν καί εἰς βάθος, θά ἐλέγομεν, μόρφωσιν τῆς νεολαίας, διὰ τοῦ ὅλου ἔργου τῶν Ριζαρείων Ἱερέων.

Εἰς τὸν οὐσιώδη αὐτὸν σκοπὸν τῆς Σχολῆς του, ἐπανέρχεται, κατ' ἐπανάληψιν, ὁ Γεώργιος Ριζάρης. Ἐπιμεντρῶν, θά ἔλεγε κανεῖς, τὰς παραγγελίας του, πρὸς τοὺς ἐκτελεστάς τῆς Διαθήκης του, γράφει, χαρακτηριστικῶς, εἰς τὸ 78ον ἄρθρον της:

«Παρακαλῶ τὰ δύο Συμβούλια τῆς Σχολῆς νά κινήσωσι πάντα λίθον (ἂν ἐγὼ ζῶν δέ τὸ κατορθώσω), διὰ νά ἐνδῶσῃ ὁ Βασιλεὺς, ὥστε, ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ νά διδάσκωνται, ὅσοι σκοπεύονται νά ἐνδυθῶσιν Ἱερωσύνης ἐνδυμα, καί νά μὴ εἶναι δεκτοὶ πρὸς Ἱερωσύνην, εἰμὴ ὅσοι ἔχουν τακτικὰ ἀποδεικτικά περὶ τῆς ἐν αὐτῇ σπουδῆς των».

Ἡ οὐσιώδης αὐτῇ παραγγελία τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Σχολῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς ἐκτελεστάς τῆς Διαθήκης του, ἔχει χαρακτηριστὴν καί εἰς τὸ ὑπέρθυρον εἰς κυρία εἰσόδου τῶν Διδασκτῶν τῆς Νέας Ριζαρείου, εἰς τὸ Χαλάνδρι.

Τὸ σκοπὸν τῆς Σχολῆς του διετύπωσεν ὁ Γεώργιος Ριζάρης καί εἰς τὸ, ἀπὸ 25 Ἀπριλίου τοῦ 1841, ἔγγραφόν του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, διὰ τοῦ ὁποῦ παρεκαλεῖται νά ἀποδεχθῇ τὴν ἰδρύσιν τῆς συνιστωμένης, διὰ τῆς Διαθήκης του, Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ὡς καί τὴν «θεώρησιν τῶν προϋπολογισμῶν της ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας Ἀρχῆς», δηλαδὴ τὸν ἐλεγγχον τῶν οἰκονομικῶν της.

«Ἡ ἰδέα, ἔγραφε, καί ἡ ἀπόφασίς αὐτῇ δὲ εἶναι νέα καί ἐγὼ καί ὁ μακαρίτης ἀγαθὸς μου ἐμελετοῦσαμεν πρὸ πολλοῦ νά ἐνεργήσωμεν αὐτήν, αἱ γνωσταὶ ὁμῶς περιστάσεις δὲν τὸ ἐσυγχώρησαν». Καί ἐπιλέγει, ὅτι σκοπὸς της εἶναι «ἡ βελτίωσις τῆς καταστάσεως τοῦ Κλήρου, καί ἡ ἐξάπλωσις τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καί ἐν γένει τῶν φώτων».

Διὰ μέσου τῶν γραμμῶν τῆς Ριζαρείου Διαθήκης, διαφαίνεται ἡ μεγάλη ἀγωνία τοῦ Γεωργίου Ριζάρη, μὴ ταχὺν, δι' οἷονδῃποτε λόγον, παρεμποδισθῇ ἡ πραγμάτωσις τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸν ὅποιον διετέθη ὁ μόχθος τῶν Ριζαρίων.

Ἡ ἀγωνία του, διὰ τὸ ἦθος καί τὴν ἐπιλογὴν τῶν μαθητῶν - ὑπαρφόρων τῆς Σχολῆς του, καί τῶν ἐκ Ζαγορίου καί τῶν ἐκ τῆς ἐλευθέρας καί τῆς ὑποδοῦλου Ἑλλάδος, ὥστε νά δύνανται νά ἐκπαιδεύωνται εἰς αὐτὴν οἱ κατάλληλοι διὰ τὴν Ἱερωσύνην νέοι καί «Ζαγοριανοί», ἀλλὰ καί ἐξ ὄλων τῶν περισχῶν, εἰς τὰς ὁποίας διέμεναν Ἕλληνας, κατὰ τὴν σαφῆ, ἐκπληρωθεῖσαν δὲ ὑπὸ τῆς Ριζαρείου, ἐπιθυμίαν του.

«Ἀπὸ ὅλας τὰς μέρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἴμαστε ἐκεῖ» (κατὰ τὰ σχολ. ἔτη 1915 - 1920), γράφει ὁ Ἰωάν. Θεοδωρακόπουλος. «Καί κάθε χρόνος ἐρχόνταν καινούργιοι, ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, τὴν Μακεδονία, τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλία, τὴν Θράκη, τὴν Προποντίδα, τὸν Πόντον, τὴν Κωνσταντινούπο-

λη, τήν Μικρά Ἀσία, τὰ Νησιά καί ἀπό ὅλη τήν ἄλλη Ἑλλάδα.

ὑποτροφίῳν δέ θά ἐδικαιούντο, ὅσοι ἦσαν ἄποροι, «ἀμέμπτου διαγωγῆς καί ἀποφαίνονται, ὅτι, μετὰ τήν τελείωσιν τῆς σπουδῆς των, θέλουν ἀναδεχθῇ ἱερατικόν ἐπάγγελμα· δίδεται δέ προτίμησις εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἐχόντων ἰδιαιτέρας ἐκδοσεύσεις πρὸς τήν Πατρίδα πατέρων ἢ ἱερέων» (ἄρθρ. 102).

Ἡ μέριμνά του διὰ τήν ἐπιλογὴν τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς, τῶν διδασκῶν μαθημάτων καί τήν ρύθμισιν ὧν, εἰ δυνατόν, τῶν λεπτομερειῶν, αἱ ὁποῖαι θά ἀνέκυπτον κατὰ τήν λειτουργίαν μιᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς.

Ἰδιαιτέρα ὁμῶς ὑπῆρξεν ἡ μέριμνά του, διὰ τήν ἐπιλογὴν τῶν 10 Ἐκτελεστῶν τῆς Διαθήκης του, 4 ἐκ Ζαγορίου, 1 ἐξ Ἰωαννίνων, 2 ἐκ Σμύρνης, 1 ἐκ Κρήτης, 1 ἐκ Χίου καί 1 ἐκ Θεσσαλίας, οἱ ὅποιοι καί θά ἀπετέλουν τὰ δύο Συμβούλια τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τὸ Πολυμελές καί τὸ Τριμελές, ὡς ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἡ τοιαύτη ἐπιλογή τῶν πρώτων Συμβούλων τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἀλλὰ καί ἡ ὑποχρέωσις τῶν ἐξ αὐτῶν ἐπιζώντων νά ἐπιλέγῃσι τοὺς ἀντικαταστάτας τῶν ἐκλιπόντων ἀπὸ τὰς αὐτὰς περιοχάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας αὐτοὶ κατήγγοντο, δὲν ἐπῆρξεν, ἀσφαλῶς, τυχαία, ἀλλὰ ὑποδηλώνει τήν ζωηράν ἐπιθυμίαν τοῦ Γεωργίου Ριζάρη νά προσδώσῃ εἰς τήν Σχολὴν του πανελλήνιον χαρακτήρα, ὅτι δι' αὐτῆς θά ἐπεδιώκετο ἡ «κοινὴ παιδεία ὧν τῶν Ἑλλήνων» ἐλευθέρων καί ὑποδούλων, ὡς τὸν συνεδούλευεν ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς.

Εἰς σειράν ἄρθρων τῆς Διαθήκης του, ὁ Γεώργιος Ριζάρης διαγράφει λεπτομερῶς καί τὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καί τὰς ὑποχρεώσεις καί τὰς μεγάλας εὐθύνas ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνέθετε τήν ἐκτέλεσιν τῶν «διατάξεών» του, ἐνώπιον δὲ Θεοῦ καί ἀνθρώπων.

Εἰς τὸ ἄρθρον 151 ὁρίζει· «Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ἔχει, δυνάμει τῆς παρουσίας μου, τὸ δικαίωμα νά ἐνάγγῃ τοὺς Ἐκτελεστάς τῆς παρουσίας μου, ἂν ἀδιαφορήσωσιν ἢ ἀμελήσωσι πρὸς ἐκπλήρωσιν τινος τῶν διατάξεών μου». Εἰς δὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 171 ἀναγράφει· «Πᾶς ὅστις ἤθελε τολμήσει νά ζητήσῃ τήν ἀνατροπὴν τῶν διατάξεών μου, ἔστω κατηραμένος, αὐτός καί τὰ τέκνα του καί ὅλη ἡ γενεὰ του».

Τὸ κείμενον τῆς Ριζαρείου Διαθήκης ὑπῆρξεν ὁ Συνταγματικὸς Χάρτης, βάσει τοῦ ὁποίου ἐλειτούργησε, κατ' αὐσίαν, μέχρι καί σήμερον ἡ «Μάνθου καί Γεωργίου Ριζαρηδῶν Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή», μὲ μικρὰς μόνον, κατὰ καιροὺς, προσαρμυγὰς, διὰ διαφόρων «Κανονισμῶν», πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν μαθητῶν καί ἀποφοιτῶν τῆς, καί ἐντὸς τοῦ πνεύματος αὐτῆς θά πρέπει νά λειτουργῇ πάντοτε, ἕνα μὴ οἱ Ἐκτελεστοὶ τῆς χαρακτηρισθῶν ὡς «παραστρατήσαντες», κατὰ τήν ἐκφράσιν τοῦ ἰδίου τοῦ Γεωργίου Ριζάρη.

III

Δυστυχῶς ὁμῶς οὔτε καί ὁ Γεώργιος Ριζάρης ηὔτύχησε νά ἴδῃ λειτουργοῦσαν τήν ἱδρυμένην διὰ τῆς Διαθήκης του Σχολὴν του.

Τὴν 1ην Ἰουνίου τοῦ 1841 ἀπεβίωσεν, εἰς ἡλικίαν 71 ἐτῶν, κατὰφορτος ἀπὸ τήν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην, διὰ τὰς «εὐεργεσίας» του, καί ἐνῶ, πρὸ εἰκοσαημέρου, εἶχεν ἐκδοθῇ τὸ Β. Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ πρότασις του περὶ ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς του Σχολῆς, τοῦ ἀπενέμετο τὸ Παράσημον τοῦ Χρυσοῦ Σταυροῦ καί ἐξεφράζετο πρὸς αὐτόν ἡ Βασιλικὴ εὐαρέσκεια, «διὰ τὸν ἀπαράμιλλον ζῆλον περὶ τήν ἐκπαίδευσιν τῶν κληρικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους».

Βραδύτερον, ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων ἀπεφάσισεν, ὅπως, μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν μεγάλων Εὐεργετῶν τοῦ Ἑθνους, τὰ ὁποῖα εἶχον χαραχθῇ εἰς τήν αἰθουσάν της, ἀναγραφῶν τὰ ὀνόματα καί τῶν ἀδελφῶν Ριζάρη.

Ἡ ἐναρξίς τῆς λειτουργίας τῆς Ριζαρείου Σχολῆς κα-

τέστη δυνατὴ μετὰ τριετίαν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου, διότι οἱ Ἐκτελεστοὶ τῆς Διαθήκης του ὑπεχρεώθησαν νά ἀντιμετωπίσουν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων δυσχερειῶν, καί τήν σοβαράν ἀπειλήν ἀνατροπῆς τῆς ἀπὸ ἐξαδέλφην του Ριζάρη. Θά ἔπρεπε, ἀκόμη, νά ὁλοκληρωθῇ ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ κτηρίου τῆς Σχολῆς καὶ νά διευθετηθοῦν αἱ πρώται τριεταίαι μετὰ τὰς Ἀρχάς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τήν ἐπιλογὴν τοῦ καταλλήλου Διευθυντοῦ καί τῶν Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς, κατ' αὐσίαν δὲ εἰς τήν προβλεπομένην ὑπὸ τῆς Ριζαρείου Διαθήκης αὐτοδιοίκησίν της, ὅχι σπάνιαι, δυστυχῶς, εἰς τήν ἱστορίαν τῆς Ριζαρείου.

Ἐπὶ τέλους, εἰς τὰς 15 Μαΐου 1844, Ἐορτὴν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, κατέστη δυνατὴ ἡ, «μετὰ πάσης λαμπρότητος», ἐναρξίς τῆς λειτουργίας αὐτῆς τῆς Σχολῆς, μετὰ τὴν παρουσίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ, τῶν Ὑπουργῶν καί πλήθους λαοῦ.

Μετὰ τὴν συνήθη Ἀκολουθίαν, ὁ, ἐκ τῶν Ἐκτελεστῶν τῆς Διαθήκης, Κρῆς τήν καταγωγὴν, Ἀρχιεπισκοπὸς Πατρῶν καί Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καί ἐκ τῶν σπουδαστῶν τῆς νεοσυστάτου Σχολῆς, ἐκτελῶν χρέη πρώτου Διευθυντοῦ, ἐξῆρρε, εἰς ὁμιλίαν του, τήν μεγάλην σημασίαν τοῦ γεγονότος, τοὺς σκοποὺς τῆς Σχολῆς, ὡς καί τὰς ἐξ αὐτῆς «μεγάλας προσδοκίας». Καί κατέληγεν, «ὅτι τοιοῦτον ἦτο τὸ ἀρχέτυπον ἐκεῖνο εἶδος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, αἰτινες ἐμόρφωσαν τοὺς Βασιλεῖς, τοὺς Γρηγορίους, τοὺς Χρυσοστόμους καί τοὺς ἄλλους μεγάλους Πατέρας, ἐφ' οἷς δικαίως ἐγκωμιάται ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία».

Τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ πρώτου Διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἐντυπωσίασαν τοὺς παρευρεθέντας καί τοὺς ἐδημιούργησαν τήν πεποιθήσιν, ὅτι, «οὕτω μαρτυνόμενος τῆς Ἑλλάδος ὁ Κλῆρος εἰς τὸ ἱερόν αὐτὸ Κατάστημα, μέλλει νά κατασταθῇ μίαν ἡμέραν ἱκανὸς νά ποιμάνῃ ἀξίως Ἑθνος πεφωτισμένον καί εὐγενές», ὡς ἔγραφαν αἱ Ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς.

Καί ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα, ἀνταπεκρίθη ἡ Ριζαρεία Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ εἰς τὰς ἐθνικάς αὐτάς προσδοκίας; Βάσει δὲ τῶν μέχρι σήμερον ἐπιτευγμάτων της, δικαιούται νά ὁραματίζεται τήν περαιτέρω πορείαν της εἰς τὸ μέλλον;

Αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα εἶναι ἀναγκαῖαι. Ὅπως ἀναγκαῖα ἦτο καί ἡ, προταθεῖσα, ἱστορικὴ ἀναδρομὴ, περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς Ριζαρείου Διαθήκης.

Καί τοῦτο, διότι, τὰ θέματα αὐτά, δὲν ἔχουν, δυστυχῶς, μόνον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον, ἰδιαιτέρως διὰ τὴν σημερινήν Ἑπείτειον, ἀλλὰ —καί μὴ σὰς φανῇ, παρακαλῶ, παράδοξον— καί ἄμεσον, μάλιστα, ἐπικαιρότητα, ἔστω καί ἐάν ἡ Ριζαρεία λειτουργῇ 150 ἤδη ἔτη!

Ὡς εἶναι, ἴσως, γνωστὸν, καί κατὰ τὸ παρελθόν, κατὰ καιροὺς, ἀλλὰ καί σχετικῶς πρόσφατα ἀκόμη, διὰ διαφόρους δὲ λόγους καί ἀπὸ διαφόρους πλευράς, ἡμφισθητήθη ὁ αὐσιώδης σκοπὸς τῆς Ριζαρείου Διαθήκης. Καί, τὸ ἀκόμη ἐκπληκτικώτερον, ὑπεστηρίχθη, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, διὰ προσφυγῆς μάλιστα καί εἰς τὴν Δικαιοσύνην, ἀπὸ τρία Σωματεῖα ἐκ τῆς γενετέρας τῶν Ἰδρυτῶν τῆς Ριζαρείου, ὅτι «δὲν πραγματοποιεῖται, δῆθεν, κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος, ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου, διὰ καὶ ἐνδείκνυται, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς των, ἡ «ἐπωφελεστέρα ἀξιοποίησις» τῆς Ριζαρείου περιουσίας, διὰ τοπικὰς ἀνάγκας καί σκοποὺς ἐκτὸς τῆς Ριζαρείου Διαθήκης. Ὑπαρκτάς καί ἐπειγούσας, ἀσφαλῶς, ἀλλὰ εἶναι ὅλως ἀπαράδεκτον νά ἐπιδιώκεται ἡ ἀντιμετώπισις των εἰς βάρος ἐνὸς αἰωνοβίου Ἰδρύματος Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας τῆς Χώρας, Πανελληνίου καί Πανορθόδοξο ἀντικατοχίας».

Παρά δὲ τὰς ρητάς «διατάξεις» τοῦ Γεωργίου Ριζάρη, ὅτι «δὲν θέλει, κατ' αὐδένα τρόπον, νά ὠφεληθῶσιν ὀλίγοι πρὸς βλάβην τῶν κοινωφελῶν διατάξεών του», ἀλλὰ «νά προκύψῃ ὠφέλεια εἰς τὸ Κοινόν», ἀπὸ τοὺς Ἰδρυτάς αὐτοῦ

καί τοῦ ἀδελφοῦ του, ὡς ἀνεφέρθη καί ἀνωτέρω.

Ἐπεδιώχθη, δηλαδή, μέ ἄλλας λέξεις, διά μιαν ἀκόμην φοράν, ἡ ἀνατροπή τῆς Ριζαρείου Διαθήκης μέ ἐφευρετικήν ἀπόφασιν, βάσει τῶν διατάξεων τοῦ ὑπ' ἀριθ. 109 ἀρθροῦ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975, ἀπό τήν γενέτειραν δέ τῶν Ριζαῶν, ἡ ὁποία, ἐπὶ ἓνα καί ἡμισυ ἡδὴ αἰῶνα, εἶχε καί δικαίως, καύχημά της τήν Ριζάρειον, ὡς Ἐκκλησιαστικήν, βεβαίως, Σχολήν.

Ἀλλά αἱ ἀμφισβητήσεις αὐταί εἶναι ἀπαράδεκτοι καί ἀποτελοῦν περιφρόνησιν πρός τήν σαφῆ βούλησιν ἐνός Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου ὁλοκλήρου τοῦ Γένους, ἀλλά καί τῆς Ἡπείρου, καί θαρεῖαν ὕδριν πρός ἓνα Ἐκκλησιαστικόν Ἐκπαιδευτικόν Ἰδρυμα, τό ὁποῖον, ἐπὶ 150 ἔτη, ἐν μέσῳ πολλῶν δυσχερειῶν, ἀπό πολλὰς δέ πλευράς, ἀγωνίζεται, «διά τήν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τοῦ Κλήρου καί τήν ἐξάπλωσιν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καί ἐν γένει τῶν φώτων», σύμφωνα μέ τήν ἐντολήν τοῦ Ἰδρυτοῦ του, εἰς ὁλόκληρον δέ τόν Ὁρθόδοξον Κόσμον.

Αὐτονόητον δέ εἶναι, ὅτι παρομοίως φύσεως ἀμφισβήτησεις, κυφοροῦν κινδύνους καί δι' ὅλα τὰ Κληροδοτήματα καί τὰ Κοινωφελῆ Ἰδρύματα, πού συντηροῦνται ἀπό αὐτά, καί, ἀσφαλῶς, συντελοῦν εἰς τήν ἀποθάρρυνσιν ἐκείνων, πού θά ἤθελαν, καί σήμερον καί εἰς τό μέλλον, νά μιμηθοῦν τό παράδειγμα τῶν παλαιωτέρων Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν.

Διότι, καθολική εἶναι ἡ διαπίστωσις καί ἡ ἀναγνώρισις, ὅτι, ἡ καθόλου προσφορά τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, εἶναι πράγματι θαυμαστή. Θαυμάσαι δέ ὑπῆρξαν καί αἱ ἐπίμονοι προσπάθειαι τῶν Ἐκτελεστῶν τῆς Ριζαρείου Διαθήκης, ὅπως «κινήσωσι πάντα λίθον», ὥστε, οἱ φοιτῶντες εἰς τήν Σχολήν, νά «ἐνδυθῶσιν Ἱερωσύνης ἐνδυμα».

Ὁ μελετῶν τήν ἱστορίαν τῆς Σχολῆς αὐτῆς, διαπιστώνει, ὅτι τήν ἀγωνίαν του, διά τήν ἐπιτυχίαν τῆς Σχολῆς του, τήν μετέδωκεν ὁ Γεώργιος Ριζάρης καί εἰς τὰ Συμβούλιά της.

Ἡ ἀγωνία των αὐτῇ διαφαίνεται, ἰδιαίτερως, εἰς τήν ἀδιάκοπον προσπάθειάν των διά τήν ἐπιλογήν τῶν πλέον καταλλήλων, διά τόν σκοπόν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, Διευθυντῶν καί Καθηγητῶν της, Πανεπιστημιακῶν καί μή, χωρίς δέ νά εὐρίσκουν πάντοτε κατανόησιν ἀπό τὰς Ἀρχάς.

Γνωστόν εἶναι, ὅτι, ὡς Διευθύνται, ἀλλά καί ὡς Καθηγηταί τῆς Σχολῆς, εἶχον ἐπιλεγῆ, κατά καιροῦς, πολλοί διακεκριμένοι προσωπικότητες, διά νά προβάλλωνται καί ὡς πρότυπα σοφίας, ἀρετῆς καί ἀγιότητος εἰς τοὺς μαθητάς της.

Μεταξὺ αὐτῶν, καί ὁ καινοφανής Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκταρίου, ὁ ὁποῖος, ἐπὶ 14 ὅλα ἔτη (1894 - 1908) καί κατά τρόπον ὑποδειγματικόν, διητύνη τήν Ριζάρειον καί ἐφλόγιζε τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν της, μέ τήν ἀρετὴν καί τήν ἀγιότητά του.

Ἀκόμη, ὁ ἀειμνήστος Ἀρχιεπίσκοπος καί Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καί Καθηγητῆς, ἐπίσης, Εὐάγγελος Ἀντωνιάδης, ὡς καί πάρα πολλοί ἄλλοι.

Ἀλλά καί εἰς τήν ἐπιλογήν τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς καί τὰς φροντίδας των, διά τήν ἀριωτέραν των κατάρτισιν καί τήν ἀπασχόλησιν των, μετά τήν ἀποφοίτησιν των, διά νά μή «ρίπτονται κυριολεκτικῶς, εἰς τοὺς δρόμους ἢ τρέπωνται εἰς ἄλλα διάφορα τοῦ σκοποῦς τῆς Σχολῆς ἔργα», ὡς ἐπεσημαίνετο ἡδὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1856.

Εἰς αὐτήν τήν φροντίδα των, ὀφείλεται καί ἡ συχνή ἀλλαγὴ τοῦ τύπου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ.Σχολῆς, ἡ ὁποία ἐλειτουργήσεν, κατά καιροῦς, ὡς πεντατάξιος, ἑξατάξιος καί ἑπτατάξιος, ὡς Ἱεροδιδασκαλεῖον καί ὡς Φροντιστήριον, διαφόρων τύπων.

Καί ἀκόμη, εἰς τοὺς μύχθους των, ὥστε ὅχι μόνον νά διατηρῆται ἀλώθητος, ἀλλά καί νά αὐξάνεται ἡ Ριζάρειος περιουσία, διά νά εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ ἀπρόσκοπος λειτουργία τῆς Σχολῆς.

Βέβαια, δέν ἦτο δυνατόν νά μορφώσῃ ἡ Ριζάρειος ὅλον τόν Κλήρον τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ὡς θά ἤθελεν ὁ Γεώργιος Ριζάρης, διότι καί οἱ εἰσαγόμενοι κατ' ἔτος εἰς τήν Σχολήν ὑπότροφοί της, ἦσαν ὀλιγάριθμοι, περίπου 30, καί ἐξ αὐτῶν, ὡς καί ἐκ τῶν ἰδιοσυντηρήτων καί ἐξωτερικῶν μαθητῶν της, ποσοστὸν μόνον ἔφθανε μέχρι τοῦ πτυχίου (ἐπτά περίπου ἑκατοντάδες ἐκ τῆς παλαιᾶς Σχολῆς πρό τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, κατά τὰς ὑπαρχούσας ἐλλειψεις στατιστικὰς) καί, ἐκ τῶν πτυχισίων της, δέν ἐγίνοντο ὅλοι κληρικοί.

Ἀλλά δι' αὐτό δέν εὐθύνεται ἡ Ριζάρειος, ἡ ὁποία, πολὺ ἐνωρίς, ἀνεδείχθη πρότυπον Ἰδρυμα Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας καί πρότυπον διά τὰς, μετὰ ταῦτα, ἰδρυθεῖσας εἰς τό νέον Ἑλληνικόν Κράτος Ἐκκλησιαστικὰς Σχολάς, μέ τὰς ἐπιδιώξεις ἀλλά καί τὰς ἀδυναμίας της.

Ἰδρυμα Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἐπεξετάθη καί ἐκτός τῶν ἑλληνικῶν συνόρων καί προσεῖλκυσε μαθητάς ὅχι μόνον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐλευθέρου καί ὑποδούλου, ἀλλά καί ἀπὸ τὰς Ὁρθόδοξους, ὡς καί ἀπὸ ἑτεροδόξους, ἀκόμη, Χώρας.

Ἀλλά, ἀκόμη, προσεῖλκυσε καί μακράν σειρὰν δωρητῶν, οἱ ὁποῖοι, μέ τοὺς ὑποτρόφους των καί τὰς δωρεάς των, ἐνίσχυσαν καί ἐνισχύουν, μέχρι καί σήμερον, τό ἔργον της.

Τό ἄριστον καί ὠφελιμώτατον πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐκπαιδευτηρίων, ὅπερ πολυειδῶς καί πολυτρόπως, ἀμέσως τε καί ἐμμέσως, εὐεργετεῖ τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καί τό Ἑλληνικόν Ἔθνος, ὡς διεπιστώνετο ἡδὴ τό 1870, εἰς τό ὁποῖον, αἱ ἐξέχουσαι οἰκογένειαι τῶν Ἀθηνῶν συνηγωνίζοντο νά ἐγγράψωσι τὰ παιδιὰ των, καί εἰς τόν ἱερόν Ναόν τοῦ ὁποίου «ἐκκλησιάζετο ἡ πνευματικὴ καί ἡ κοσμικὴ ἀριστοκρατία τῶν Ἀθηνῶν», ὡς ἔγραφεν ὁ Ριζαρείτης Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν Παναγιώτης Μπρατσώτης.

Ἐνα Ἐκκλησιαστικόν Ἐκπαιδευτήριον, μέ κεφαλαιὰ γράμματα, εἰς τό ὁποῖον δέν παρείχετο μόνον ἐκκλησιαστικὴ καί ἑλληνοχριστιανικὴ, γενικώτερον, Παιδεία, ἀλλὰ ἐπετυγχάνετο καί ἡ δημιουργία τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ἀπιστοφάνειας, ἐντός τῆς ὁποίας διαπλάσσονται αἱ ὁλοκληρωμένοι Προσωπικότητες, μέ Πίστιν, Γνώσιν καί Ἀρετὴν καί, συνεπῶς, μέ ὅλας τὰς δυνατότητας, διά νά συμβάλλουν εἰς τήν πνευματικὴν καί κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου μας.

Ἐνδεικτικαί εἶναι αἱ «ἀναμνήσεις» μερικῶν ἐκ τῶν διακεκριμένων Ριζαρείων ἀειμνήστων Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Ἀκαδημαϊκῶν:

Ὁ Θεόφιλος Βορέας, μαθητῆς κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1886 - 1890, ἀπευθυνόμενος πρός τήν Ριζάρειον, ἔγραφε: «Πότνια Μήτηρ, ὅ,τι σήμερον ἔχω, ὀρμᾶται ἀπὸ σοῦ, ἡ γνώσις, ὁ ἔρως πρός τό καλόν, ἡ ἀκρίβεια καί εὐρυθμία καί ἀρμονία τοῦ βίου».

Ὁ δέ Παναγιώτης Μπρατσώτης (1902 - 1907), θεωρεῖ «θεῖαν εὐλογίαν τήν εἰσαγωγὴν του εἰς τήν Ριζάρειον Σχολήν», τήν χαρακτηρίζει δέ ὡς «μίαν κατωτέραν Θεολογικὴν Σχολήν», «ἐθνικόν ἐργαστήριον πρώτης τάξεως» μέ «Πανελλήνιον χαρακτῆρα, ἐν ὅλῃ τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως», «πραγματικὴν ἐθνικὴν κολυμῆθραν, πρός τόν πανελλήνιον χαρακτῆρα καί τήν ἐθνοπρεπὴ μορφωσιν τῆς ὁποίας, μόνον τὰ ἐπίσης Πανελλήνια Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, οἷα τό Πανεπιστήμιον, τό Πολυτεχνεῖον, ἡ Σχολὴ τῶν Εὐδαπίδων καί τό Ἀράκειον, ἠδύναντο νά συγκριθοῦν», «ἄριστον φυτώριον Ἐκκλησιαστικῆς καί Θεολογικῆς μορφώσεως».

Καί ὁ Ἰωάννης Θεοδοωράκοπουλος (1915 - 1920), ἐπισημαίνει χαρακτηριστικὰ: «Ἀπὸ χρόνον σε χρόνο, μεγάλωνε μέσα μου ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ Ριζάρειος ἦταν ἓνας ὁλόκληρος κόσμος, μέ ἐσωτερικὴ ἀλήθεια καί αὐτάρκεια... Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἴμασθε ἐκεῖ, ὅλοι ἐνωμένοι, γαλουχούμενοι μέ ἓνα πνεῦμα» καί τό πνεῦμα, πού ἐπεκράτει εἰς αὐτήν, «ἦσαν τό Χριστιανικὸ καί τό Ἑλληνικόν. Ἡ Ριζάρειος ἦταν ἡ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνοχριστιανικὴ Σχολή, δ-

που, ο Όμιλος και η Αγία Γραφή, ο Πλάτων και οι Πατέρες της Εκκλησίας, ἐδιδάσκοντο μέ τήν ἴδια ἐπιμέλεια καί ἐμαθαίνονταν μέ τό ἴδιο ἐνδιαφέρον».

Καί ὁ Νικόλαος Λούδαρης (1900 - 1903), χαρακτηρίζει τήν Ριζαίειον «φιλόστοργον θερμονήπιον, ἐν ᾧ ἐδίδασκε καί ἀνεπτύχθη ὁ ἀληθής ἀνθρωπισμός», «ὡς παλαιόν ἱερόν, εἰς τό ὁποῖον καταφεύγω κατά τε τάς εὐτυχεῖς καί κατά τάς δυστυχεῖς, ἰδίᾳ, σιγήμας τοῦ θείου μου».

Ἡ μὴ προσέλευσις εἰς τόν Κλήρον πολλῶν Ριζαρειτῶν, ὀφείλεται, ἀσφαλῶς, καί εἰς τόν τύπον τοῦ Σχολείου, ὑπό τόν ὁποῖον ἐλειτουργήσεν ἡ Ριζαίειος, ὡς καί αἱ, κατά τό πρότυπον αὐτῆς, ἰδρυθεῖσαι, μετὰ ταῦτα, Ἑκκλ. Σχολαί. Οἱ πτυχιούχοι ὄλων αὐτῶν τῶν Ἑκκλ. Σχολῶν, ἐλάμβανον τό πτυχίον τῶν εἰς ἡλικίαν 20 - 22 ἐτῶν, ἀλλά θά ἔπρεπε νά περιμένουν 8 - 10 ἔτη, ἵνα συμπληρώσουν τήν κανονικήν ἡλικίαν, διά νά χειροτονηθοῦν. Αἱ βιοτικά ὅμως ἀνάγκαι τῶν, ὡς καί τῶν, σχεδόν κατά κανόνα, πτωχῶν οἰκογενειῶν τῶν, κατά τό μακρόν αὐτό διάστημα, τοὺς ἠνάγκαζε νά στραφῶν εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα, εἰς τὰ ὁποῖα, οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν, καί παρέμεναν τελικά, διότι εἶχον ἤδη σταδιοδρομήσει εἰς αὐτά.

Αἱ καταβληθεῖσαι, κατά καιρούς, προσπάθειαι, ὥστε, κατά τό κρίσιμον αὐτό διάστημα, νά ἐξασκοῦν «τό ἀδελφόν ἐπάγγελμα» τοῦ Διδασκάλου, δέν ἔλυσε τό πρόβλημα, διότι, μέ τόν τρόπον αὐτόν «ἔχουμεν Ριζαρείτας Διδασκάλους, ἀλλ' ὄχι Ριζαρείτας Ἱερεῖς».

Τά οὐσιώδη, ὅμως, ἐμπόδια τῆς μὴ χειροτονίας ὄλων ἢ πολλῶν καί ἐκ τῶν Ριζαρειτῶν, ὑπῆρξαν κυρίως ἡ μὴ ἐξασφάλις τῆς ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως τῶν Ἱερέων, οἱ ὁποῖοι ἐξηναγκάζοντο εἰς «ἀνεροπρεπεῖ ἐπαιτεῖαν». Ἀκόμη δέ, ἡ ἀπροθυμία ὀρισμένων ἱεραρχῶν νά προτιμοῦν μὴ προσονταιούς ὡς ὑποψηφίους διά τὰς Ἐφημερίκας τῶν θέσεις, καί, γενικώτερον, ἡ ἀδυναμία τῆς, ὑπό καθεστὸς πλήρους ἐξαρτήσεως τῆς ἀπὸ τὴν Πολιτείας, διαβιούσης Ἑκκλησίας, νά λάβῃ μέτρα διά τόν Ἐφημεριακόν τῆς Κλήρου.

Συνεπῶς, εἶχεν ἀπόλυτον δίκαιον ὁ Διευθυντής τῆς Σχολῆς, ὅταν, εἰς ἡμιλίαν τοῦ κατὰ τό ἔτος 1882, ἔλεγε «προορισμός» (τῆς Ριζαρείου) εἶναι οὐχί νά κατασκευάζῃ, ἀλλά νά παρασκευάζῃ Κληρικούς· τήν δέ τοιαύτην προσπάθειαν, ἐπεξεργάζεται θαυμασίως. Ὅπως προσέλθωσι πλείονες εἰς τό τῆς Ἱερουσίνης ἀξίωμα, πρέπει νά φροντίσωσιν ἢ τε Πολιτεία καί ἡ Ἑκκλησία».

Ἡ Ριζαίειος, γράφει καί ὁ ἀείμνηστος Διευθυντής τῆς καί Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, δέν παρέλειψε «νά ὑποδεικνῇ εἰς τήν Κυβέρνησιν μέτρα ἀναγκαῖα, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς σκοποῦ», καί ὅσον ἀφορᾷ εἰς «τὴν κρείττονα διαρρύθμισιν τῆς Σχολῆς, ἀλλά καί εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀποφοίτων τῆς μέχρι τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τό ἱερατικόν στάδιον», ἀλλά, δυστυχῶς χωρὶς ἀποτελέσματα.

Δέν θά πρέπει δέ νά λησμονῇται, ὅτι, βασική ἐπιδίωξις τῆς Ριζαρείου, ἦτο ἡ μόρφωσις Ἐφημεριακοῦ Κλήρου. Κατὰ συνέπειαν, σύμφωνα, ἄλλωστε, καί μέ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσίν μας, οὐδεὶς σπουδαστής τῆς ἐξηναγκάζεται εἰς χειροτονίαν. Ὁ ὀρισμός τῆς Ριζαρείου Διαθήκης (ἄρθρ. 106), ὅπως, οἱ μὴ χειροτονούμενοι, «μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων», «ὀφείλουσαν νά ἐπιστρέψωσιν ὅλην τὴν χρηματικὴν βοήθειαν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβον» κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν τῶν, σκοπὸν εἶχε, τὰ ἀσκόπως, κατὰ τό πνεῦμα τῆς, δαπανηθέντα δι' αὐτοὺς χρήματα, νά διατίθενται δι' ἄλλους ὑποτρόφους τῆς, οἱ ὁποῖοι θά «ἐνεθύνοντο τό τῆς Ἱερουσίνης ἐνδύμα». Ὁ ὀρισμός ὅμως αὐτός, ἰδιαίτερος ἄλλωστε δυσεφάρμοστος εἰς τὴν πράξιν, ἤρχισε, σὺν τῷ χρόνῳ, νά ἀτονῇ καί, τελικά, ἔπαυσε νά ἐφαρμόζεται.

Συνεπῶς, θά ἠδύνατο νά λεχθῇ, ὅτι οἱ πτυχιούχοι τῆς Ριζαρείου θά ἔπρεπε νά ἔχουν μεγάλην πίστιν, ἀλλά καί μεγάλην ὑπομονὴν καί κάποιαν δόσιν ἡρωϊσμοῦ, ἵνα, τελί-

κά, κατορθώσουν νά «ἐνδυνάμωσιν τό τῆς Ἱερουσίνης ἐνδύμα», ὅσον δέ καί ἂν θά τό ἐπεθύμουν καί κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν τῶν.

Παρά ταῦτα, ἐκ τῶν ὡς ἂν 700 περίπου πτυχιούχων τῆς παλαιᾶς Σχολῆς, 53, τοῦλάχιστον, Ριζαρείται ἀνεδείχθησαν Ἀρχιεπίσκοποι, Μητροπολίται καί Ἐπίσκοποι, εἰς τὴν Ἑλλαδικὴν Ἑκκλησίαν καί εἰς τὰς περιοχὰς τῶν Ὀρθόδοξων Πατριαρχείων.

Ἀλλὰ θά εἶναι, ἀσφαλῶς, πολὺ περισσότεροι, διότι, ἐκ τῶν χειροτονηθέντων εἰς ἄλλας Χώρας, γνωστῶν δέ ἀπὸ ἄλλας πηγὰς, ὀρθοδόξων ἀλλὰ καί ἐτεροδόξων, ὀλίγοι ἀναφέρονται εἰς τοὺς ὑπάρχοντας σχετικῶς καταλόγους. Ὁ ἀείμνηστος Ριζαρείτης Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπρασιώτης ἀναφέρει, ἐνδεικτικῶς, εἰς δημοσίευσμά του, ὅτι, ὅτε τό 1902 εἰσῆχθη εἰς τὴν Ριζαίειον, εὔρεν ἐκεῖ δύο Κόπτας μαθητάς, ὁ εἰς ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα ἀνεδείχθη καί Πατριάρχης τῆς Μονοφυστικῆς Ἑκκλησίας τῆς Αἰγύπτου.

Ἀκόμη, ἐκ τῶν πτυχιούχων τῆς Ριζαρείου, περί τοὺς 250 ἐχειροτονήθησαν Κληρικοί καί ὑπηρέτησαν τὴν Ἑκκλησίαν «ὡς Ἱερεῖς, Ἱεροδιάκονοι, Ἀρχιμανδρίται», «κηρύττοντες ἐπανουμένως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ, ἀλλὰ καί τῇ δούλῃ Ἑλλάδι καί ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ αὐτῇ», ὡς ἀναφέρεται εἰς Ἐκθεσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Σχολῆς, τοῦ 1874.

Ἀλλὰ καί τῶν μὴ χειροτονηθέντων πτυχιούχων τῆς Ριζαρείου, ὡς καί τῶν ἰδιοσυντηρήτων καί ἐξωτερικῶν σπουδαστῶν τῆς, μὴ πτυχιούχων τῆς, ἀλλὰ Ριζαρειτῶν πάντοτε (χιλίων περίπου), ἡ προσφορά, ἰδιαίτερος εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν τῆς Νέας Ἑλλάδος καί, συνεπῶς, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης καί κυρίως τῆς Ὀρθόδοξου Θεολογίας, ὡς καί εἰς ἄλλους οὐσιώδεις τομεῖς τῆς πνευματικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας, ὑπῆρξε σημαντικωτάτη.

Ὡς γνωρίζομεν, ἐκ τῶν Ριζαρειτῶν, 41 ἀνεδείχθησαν διακεκριμένοι Καθηγηταί καί Ὑφηγηταί τῶν Πανεπιστημίων μας, μετὰ αὐτῶν δέ καί κορυφαῖαι προσωπικότητες εἰς τοὺς τομεῖς τῶν δραστηριοτήτων τῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους 31 εἰς τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, 9 εἰς τό Πανεπιστήμιον Θεσ/νίκης καί εἰς εἰς τό Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων. Καί, ἀπὸ αὐτούς, 31 εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς (24 εἰς τὰς Ἀθήνας καί 7 εἰς τὴν Θεσσαλονίκην), 5 εἰς τὰς Φιλοσοφικὰς, 3 εἰς εἰς τὴν Νομικὴν Ἀθηνῶν, εἰς εἰς τὴν Ὀδοντιατρικὴν Ἀθηνῶν καί εἰς εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Ἰωαννίνων. Καί ἐξ αὐτῶν, 15 ἀνεδείχθησαν καί Πρυτάνεις καί 4 Πρόεδροι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν Καθηγητῶν Ριζαρειτῶν δέ, κυρίως, ἀνεδείχθησαν καί δύο Πρωθυπουργοί καί πέντε Ὑπουργοί.

Κατὰ τὸν ἑορτασμόν τῆς 125ῆς Ἐπετείου ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῆς Ριζαρείου, τό ἔτος 1969, ἐκπρόσωποι τῶν Ἀνωτάτων Ἰδρυμάτων τῆς Χώρας ἐξέφρασαν, εἰς τὰς προσφωνήσεις τῶν, τὴν δόλοφυχον συμμετοχὴν τῶν Ἰδρυμάτων τῶν «εἰς τὴν πανελλήνιον καί πανορθόδοξον εὐγνωμοσύνην», τὴν ὁποῖαν, ὁμολογουμένως, αὕτη δικαιούται.

Καί αἱ λοιπαὶ ἑκατοντάδες τῶν Ριζαρειτῶν, μέ τὸν πνευματικόν καί ἠθικόν ὀπλισμόν, τὸν ὁποῖον παρείχεν εἰς ὅλους τοὺς μαθητάς τῆς ἡ τροφοῦ Σχολῆς, κατώρθωσαν νά ἀναδείχθωσιν καί νά φανοῦν ὡφέλιμοι εἰς τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ὁποῖα ἐπέλεξαν. Ὡς λαϊκοὶ Θεολόγοι πολλοὶ (περί τοὺς 250), ὡς Φιλόλογοι, Μαθηματικοί, Νομικοί, Ἱατροί, Πολιτικοί, Ἀνώτατοι Δημόσιοι λειτουργοί, ἀλλὰ κυρίως, ὡς Διδάσκαλοι, ἀπόφοιτοι τῶν, κατὰ καιρούς, Ἱεροδιδασκαλείων τῆς Ριζαρείου.

Ἐκατοντάδες μαθηταί τῆς Ριζαρείου Σχολῆς εἰσι διδάσκαλοι, ἐπὶ παιδείᾳ καί χρηστότητι πολλὰ ἐπαινούμενοι, οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καί ἀπανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἑλληνικὴ κοινωνία, ἐπισημαίνονται εἰς Ἐκθεσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Σχολῆς, τοῦ ἔτους 1874.

Υπεστηρίχθη μάλιστα από πολλούς, ως και υπό του άειμνήστου Καθηγητού της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Κωνσταντίνου Λογοθέτη, ο οποίος επί πολλά έτη έδίδαξεν εις την Ριζαρείον, «τό αληθινόν αυτό τελεστήριον της ελληνικής σοφίας και της χριστιανικής αρετής», ως γράφει, ότι ή Σχολή αυτή, «αυμόνον έδικαίωσε και επλήρωσε τά λαμπρά δνείρα και τούς υποκαρδίους πόθους των Ίδρυτών της, αλλά και υπερέβαλεν αυτά». Διότι εξ αυτής «δέν προήλθον μόνον πολυπληθείς Ίερείς και ανώτατοι Κληρικοί, ως έπεθύμουν οι Ίδρυταί, αλλά... και άλλων επιστημών δόκιμοι θεράποντες, διακριθέντες πάντες διά την ευσέβειαν και χρηστοθήειαν». (Λεπτομερής στοιχεια, ως και τά όνόματα των Ριζαρειών Αρχιερέων και Καθηγητών, δημοσιεύονται εις τόν «Πανηγυρικών Τόμιον επί τη 125ετηρίδι, 1844 - 1969», σελ. 130 - 176, 245 - 263, 711 - 758).

Όσον άφορά δέ εις την προσφοράν εις Ίερείς των νέων Ριζαρειών Σχολών, δηλαδή από του 1945 και εξής, οτε ειχον, βέβαια, βελτιωθή αι συνθήκαι διαβιώσεως του Κλήρου μας, ειχον δέ δημιουργηθή τά νέα αυτά Έκπαιδευτήρια και ή δλη εις αυτάς άγωγή κατηρτύετο προς τόν κύριον σκοπόν της, άντλ άλλων στατιστικών ένδειξεων, παραθέτω απόσπασμα εκ του ύπ' αριθ. 1594, της 17ης Μαΐου 1985, έγγραφου της Ίερās Συνόδου της Έκκλησίας της Ελλάδος προς τό Συμβούλιον της Ριζαρείου.

Εις τό έγγραφον αυτό, αναφέρεται, ότι, έν συνεδρία της Ίερās Συνόδου, «εξήρθη και ή καθόλου προς την Έκκλησίαν προσφορά της γεραράς Ριζαρείου Έκκλησιαστικής Σχολής, ιδίαι δέ κατά τάς μετά τόν Δεύτερον Παγκόσμιον πόλεμον δεκαετιδας, καθ' ας, βάσει των ύπαρχουσών στατιστικών, χίλιοι και πλέον Έφημέριοι, άπόφοιτοι Γυμνασίου οι πλείστοι, έλαβον την μόρφωσιν ή επιμόρφωσιν αυτών εις τάς, διαφόρων τύπων, Σχολάς του Ίδρύματος, και οι όποιοι ασκούν τό ύψηλόν των λειτουργήμα, λίαν άποδοτικώς, εις τάς Μητροπόλεις της Έπικρατείας, αλλά και εκτός αυτής».

Βέβαια, κατά την δεκαετίαν, από του 1985 μέχρι σήμερα, ο αριθμός αυτός θά είναι, άσφαλώς, κατά πολύ μεγαλύτερος και, πιθανώτατα, κατά τρεις, τουλάχιστον, εκατοντάδας.

Ένδεικτικόν δέ είναι τό γεγονός, ότι, ή άνωτέρω άμφισόητησις και προσφυγή, ότι, δήθεν, «δέν πραγματοποιείται, κατά τό μέγιστον αυτής μέρος, ή θέλησις του διαθέτου», άντλεϊ τά έπιχειρήματά της, εις μάλλον θαμνόν, από την έν λόγω περίοδον, διευτυώθη δέ, πέντε μόλις έτη, πρό της άνωτέρω διαπιστώσεως της Ίερās Συνόδου, άρμοδιωτέρας, άσφαλώς, από κάθε άλλον, να κρίνη τό έργον μιας Έκκλησιαστικής Σχολής.

Και, από την Συνδικήν αυτήν διαπίστωσιν, προκύπτει ότι, κατά την σύγκριση σχετικά μεταπολεμικήν περίοδον, ή άπόδοσις της Ριζαρείου εις Ίερείς ήτο τετραπλασία ή πενταπλασία, πιθανώτατα, έν συγκρίσει προς την άπόδοσιν της πρό του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Κατά συνέπειαν, ουδείς δικαιούται να άμφισβήτηση, ότι ή Ριζαρείος Έκκλησιαστική Σχολή εξεπλήρωσε πλήρως τόν σκοπόν της, ως ο άείμνηστος Ίδρυτής της τόν διέγραψεν εις την Διαθήκην του.

Υπό τάς νέας δέ συνθήκας λειτουργίας της, αλλά και υπό τάς βελτιωθείσας συνθήκας διαβιώσεως των Έφημερίων μας, θά δυναθώ, άσφαλώς, να τόν εκπληρώσῃ πληρέστερον, εάν βέβαια θά άφεθώ άπερίσπαστος και χωρίς περαιτέρω επιβουλάς.

Αυταί ήσαν αι διαπιστώσεις και της Ίερās Συνόδου της Έκκλησίας της Ελλάδος, της Έκκλησίας της Κρήτης, του Έποπτικού Συμβουλίου Έκκλησιαστικής Έκπαίδευσως του Υπουργείου Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, της Ακαδημίας Αθηνών, του Πανεπιστημίου Αθηνών, των Θεολογικών Σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης, της Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών, της Πανελληνίου

Ενώσεως Θεολόγων και του Ίεροϋ Συνδέσμου Κληρικών Ελλάδος, ως αυταί διευτυώθησαν, εις επισήμιους ανακοινώσεις των, εξ άφορμής της άνωτέρω άμφισβήτησεως και προσφυγής.

Υπό της Ίερās Συνόδου της Έκκλησίας της Ελλάδος, διαπιστούται εις τό ύπ' αριθ. 1219, της 30ής Μαρτίου 1979, έγγραφόν της, ότι «ή βούλησις του Κληροδότου, άειμνήστου Γεωργίου Ριζάρη, εξεπληρώθη και συνεχίζεται εκπληρωμένη διά της πολλαπλής προσφοράς της Ριζαρείου Σχολής, ή όποια πλείστα όσα στελέχη έδωρήσατο τη Έκκλησία, αναδειχθείσα μέχρι σήμεραν άειθαλές πνευματικόν φυτώριον εις τόν χώρον της καταλήλου επιμορφώσεως υποψηφίων Κληρικών».

Υπό της Έκκλησίας δέ της Κρήτης και διά του ύπ' αριθ. 1169, της 27ης Μαρτίου 1979, έγγραφου της, ζητείται «κατανόησις και σεβασμός, διά την άπρόσκοπτον συνέχισιν του έργου και της προσφοράς της Ριζαρείου Έκκλησιαστικής Σχολής, ή όποια άποτελει λαμπρόν πνευματικόν φάρον, έλπίδα και καύχημα της Όρθοδόξου Έκκλησίας».

Εις την σχετικήν δέ, ύπ' αριθ. 2/1979, Πράξιν του Έποπτικού Συμβουλίου Έκκλησιαστικής Έκπαίδευσως του Υπουργείου Έθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων, αναφέρεται, ότι, διά «της Διαθήκης του αιδίμου Γ. Ριζάρη, εύρηγετήθη και εύεργετείται όχι μόνον ή Έκκλησία, αλλά και τό Έθνος». Ότι «ή γνωστή εις τούς Πανελλήνιους Ριζαρείος, όχι μόνον Κληρικούς επιφανείς άνέδειξε, μέχρι δέ σήμεραν προσέφερεν εις την Έκκλησίαν και τό Έθνος χιλιάδες πεπαιδευμένους Κληρικούς και Διδασκάλους, αλλά και εις εκείνους εκ των άποφοίτων της, ότινες δέν ήξιώθησαν της Ίερωσύνης, παρέσχε τά έφόδια, ώστε πολλοί να διατρέπουν ως Διδάσκαλοι του Έθνους».

«Όθεν, συνεχίζεται εις την αυτήν Πράξιν, πάσα τυχόν τροποποίησις των εύεργετικών διά την Έκκλησίαν και Παιδείαν και τό Έθνος σκοπών της Διαθήκης, δέν θά ήτο σύμφωνος προς την επιθυμίαν του διαθέτου, αλλά επιζημία διά την άπρόσκοπτον λειτουργίαν των Σχολείων, ατινα, ως εκ της άρμοδιότητος Έποπτείας την όποιαν έχομεν επ' αυτών και επί τη βάσει έμπεριστατωμένων εξετάσεων των πραγματικών δεδομένων λειτουργίας μέχρι και σήμεραν, καταδεικνύεται, ότι επιτελούν πλήρως τόν σκοπόν των και λειτουργούν κατά τρόπον υποδειγματικόν».

«Η Ακαδημία Αθηνών, αναφέρεται εις την από 15 Νοεμβρίου 1979, ανακοινώσιν της, άπένευμε πρό των τό χρυσόν μετάλλιον εις την γεραράν Ριζαρείου Έκκλησιαστικήν Σχολήν, διά τό μακρόν αυτής βίον και τό λαμπρόν έργον της, έργον Έθνικής Παιδείας».

«Δέν είναι άληθές, ότι ο σκοπός τόν όποιον έθεσαν οι αιδίμοι Ριζάραι διά της Διαθήκης, δέν εκπληρούται από τό Ίδρυμα, τό όποιον τόσον έχει συμβάλει, επί ένα και ήμισυ σχεδόν αιώνα, εις την άνάδειξιν πνευματικών ήγετών του Έθνους. Επίσκοποι, ιερείς, καθηγηταί Πανεπιστημίου, πολιτικοί άνδρες, καθηγηταί Γυμνασίων και διδάσκαλοι υπήρξαν μαθηταί της Σχολής αυτής, ή όποια δέν παρέδιδε μόνον εις αυτούς τά γράμματα, αλλά και τό ήθος. Δέν χρειάζεται να αναφέρωμεν εδώ όνόματα, διότι είναι τόσον πολλά και τόσον γνωστά, ώστε να θεωρηται τοϋτο περιττόν».

«Η Σύγκλητος της Ακαδημίας Αθηνών, καταλήγει ή Ανακοίνωσις, είναι βέβαια, ότι ή ελληνική Δικαιοσύνη θά αναγνωρίσῃ τό μέγα έργον της Ριζαρείου Σχολής και θά προστατεύσῃ, μέ την δικαίαν αυτής επιμεργόριαν, τόσον τό πνεύμα, όσον και τό γράμμα της Διαθήκης των Ριζαρείων. Εάν αυτά διασλευθοϋν εις την εποχήν μας, ενϋ επί ένα και ήμισυ αιώνα ήσαν σεβαστά, τότε θά είναι δύσκολον εις τό μέλλον να ύπάρξουν Έθνικοί Εύεργέται, όταν θά γνωρίζουν, ότι ή βούλησις των δέν θά είναι σεβαστή από τούς επαγρυπνόμενους. Μέ τό πνεύμα τοϋτο ή Σύγκλητος της

Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἔρχεται νά συμπαρασταθῇ εἰς τόν ἀγῶνα, τόν ὅποιον διεξάγει σήμερον ἡ Ριζάρειος Ἐκκλησιαστική Σχολή καί νά εὐχηθῇ, ὅπως ἡ βούλησις τῶν ἱδρυτῶν αὐτῆς παραμείνῃ ἀθίκτης».

Αἱ διαπιστώσεις αὐταί, πολύτιμοι, πράγματι, περγαμηναί ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου, τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων καί τῶν λοιπῶν ἀρμοδίων πνευματικῶν παραγόντων τῆς Χώρας, ἀποτελοῦν τήν σημαντικωτέραν δικαίωσιν τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς καί τήν πλέον ἐπίσημον ἀναγνώρισιν καί τῆς προσφοράς καί τῆς μελλοντικῆς ἀποστολῆς τῆς. Ἐδημοσιεύθησαν δέ εἰς τό Περιοδικόν Σύγγραμμα τῆς Σχολῆς «Ριζάρειος Ἐκκλησιαστική Παιδεία», τ. Β', 1981, σελ. 163 - 182.

Μετά πείσιμονα δικαστικόν ἀγῶνα τῆς πλειοψηφίας τοῦ τότε Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου καί τήν, ὡς ἀνωτέρω, ἐνθέρμον ἑμπορῶν τῶν ἀρμοδιωτέρων διὰ νά κρίνωσιν τό ὅλον ἔργον τῆς, ἀπεφύχθη ἡ ἀνατροπή τῆς Ριζαρείου Διαθήκης, ἐν τῇ συνόλῳ τῆς.

Τό Ἐφετεῖον Ἀθηνῶν ἀπεφάνθη, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 944/1980 ἀποφάσεώς του, σεβαστῆς ὡς ἀποφάσεως τῆς ἐλληνικῆς Δικαιοσύνης, «ὅτι ποσοστόν 30ο/ο ἐκ τῶν προσόδων τοῦ Ριζαρείου Κληροδοτήματος πρέπει νά διατίθεται... ἐφεξῆς καί εἰς τό διηνεκές, χάριν (τῶν ἀναφερομένων εἰς τήν ἀπόφασιν κοινωφελῶν σκοπῶν εἰς τό Ζαγόρι) ... καί ὅτι ἡ διάθεσις αὕτη συνιστᾷ τόν ἐπωφελέστερον τρόπον ἀξιοποιήσεως τῆς χάριν αὐτῶν διατιθεμένης ἐν λόγῳ περιουσίας». Καθ' ὅσον «ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου δέν δύναται νά πραγματοποιηθῇ καθ' ὅλοκληρίαν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τάς διὰ τῆς αὐτῆς Διαθήκης καί τοῦ ἐν τῇ σκεπτικῇ κωδικέλλου συσταθείσας δύο ἐν Μονοδενδρίῳ Ζαγορίου Ἡπείρου Σχολάς».

Μεταξύ τῶν ἀνωτέρω κοινωφελῶν σκοπῶν, ἀναφέρονται καί τά δύο Ἰδρύματα τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, εἰς τό Μονοδένδρι, τό «Ριζάρειον μαθητικόν Οἰκοτροφεῖον» καί ἡ Ριζάρειος χειροτεχνική Σχολή, τά ὅποια ἡ Διοίκησις τῆς εἶχεν ἱδρύσει, δαπάναις τῆς καί ἰδία βουλήσει καί εὐθύνῃ, κατὰ τά ἔτη 1962 καί 1979, περί τῶν ὁποίων καί κατωτέρω θά γίνῃ λόγος. (Περί τοῦ ὅλου θέματος προβλ. «Ριζάρειος Ἐκκλ. Παιδεία», τ. Β' 1981, σ. 163 - 182, 591 - 610, ὅπου καί τῇ κείμενῳ τῆς ἀποφάσεως).

IV

Μέ τήν ἐπίθεσιν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Χώρας μας, τό 1940, ἡ Ριζάρειος διέκοψε τήν λειτουργίαν τῆς. Εἰς τά Διδακτήριά τῆς ἐστεγάσθησαν, κατ' ἀρχάς, σιμιαχικά Δυνάμεις καί, μετά ταῦτα, Νοσοκομεῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καί, ἐν συνεχείᾳ, τό «Πρόσκαιρον Κρατικόν Νοσοκομεῖον».

Ἡ λήξις δέ τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, εὔρε, καί τήν Ριζάρειον, εἰς κατάστασιν πλήρους διαλύσεως. Τά Διδακτήριά τῆς εὐρίσκοντο ὑπὸ ἐπίταξιν, μέχρι καί τοῦ ἔτους 1956, δηλ. 16 ὅλα ἔτη, καί εἰς κατάστασιν πλήρους ἐρειπώσεως, ὅλως δέ ἀκατάλληλα διὰ νά ἐπαναλειτουργήσῃ εἰς αὐτά ἡ Σχολή. Τά δέ ἀκίνητά τῆς, εἰς τάς Ἀθήνας καί τόν Πειραιᾶ, ἀπό τά ὅποια καί μόνον συνετηρεῖτο καί συντηρεῖται πάντοτε, ἐρειπωμένα καί αὐτά καί ὑπὸ τό καθεστῶς τοῦ ἐνοικιοστατοῦ. Ἀπό τά πενιχρά εἰσοδήματά των, μόλις κατῴρθωναν νά μισθοδοτοῦνται ὁ τότε Γραμματεὺς τῆς Σχολῆς (ἀείμνηστος Δημ. Βέργος), ἓνας κλητῆρας τῆς καί νά συντηροῦνται ὀλίγοι ὑπότροφοι τῆς Ριζαρείου εἰς τήν Ἐκκλ. Σχολήν τῆς Βελῶς.

Ὡς θά ἐνθυμῶνται οἱ παλαιότεροι, εὐθύς μετά τήν ἀπελευθέρωσιν, διετάχθησαν αἱ Γενικαί Διευθύνσεις τῶν διαφόρων Ὑπουργείων καί Δημοσίων Ὁργανισμῶν νά διατυπώσουν καί νά προβάλλουν, καί διὰ τοῦ τότε ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ, κατὰ προτεραιότητα, τάς ἐπείγουσας ἀνάγκας των.

Βέβαια, καί ἡ Γενική Δ/σις Ὁρησκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, διετύπωσε καί προέβαλε τάς ἀνάγκας τοῦ τομέως τῆς εὐθύνῃς τῆς καί, φυσικά, τάς Ἐκκλησιαστικάς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς.

Τήν ἀνάγκην μισθοδοσίας τοῦ Κλήρου, ἵνα ἐπιτέλους, ἐκλείψῃ ἡ «ἀνιεροπρεπὴς πενία», τῆς ὕγειονομικῆς του περιθάλψεως, μὴ προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ τότε «Ταμείου Ἀσφαλίσεως Κληρικῶν Ἑλλάδος», καί τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ πρωτοπαριακοῦ Ἐπιτελικοῦ Ἐκκλ. Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας».

Ἐπίσης, τήν ἀνάγκην ἀνοικοδομήσεως ἢ ἐπισκευῆς 2.000 περίπου Ἱ. Ναῶν, καταστραφέντων κατὰ τήν κατοχήν καί τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα.

Καί ἀκόμη, τήν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς ὁργανώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, διὰ νά συμπληρωθῶν, τό ταχύτερον δυνατόν, αἱ, περί τάς 2.000, ἐπίσης, καί ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἰδίων γεγονότων, κεναὶ τότε ἐφημεριακαὶ θέσεις, διότι, οἱ ἔχοντες ἐγκαταλείψει τὰ χωρία των, ἔθεταν ὡς προϋπόθεσιν, διὰ τήν ἐπιστροφὴν των, τήν τοποθέτησιν εἰς αὐτά Ἱερέων καί Διδασκάλων. Ἐλέχθη δέ τότε, ὅτι θά ἐπιδιωχθῇ καί ἡ ταχεῖα ἐπαναλειτουργία τῆς «γεραρᾶς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς».

Τήν ἐπικείμεν τῆς ἐξαγγελίας, ἐπεσικέφθη τὰ γραφεῖα μας ὁ Γραμματεὺς τῆς Σχολῆς ἀείμνηστος Δημ. Βέργος, διὰ νά μᾶς εὐχαριστήσῃ διὰ τήν πρόθεσιν μας αὐτήν, ἀλλὰ καί νά μᾶς ὑπενθυμίσῃ, ὅτι ἡ Ριζάρειος ἦτο τότε νεκρά καί θά ἦτο ἓνα θαῦμα ἡ ταχεῖα ἐπαναλειτουργία τῆς.

Τοῦ ἀπήντησα, ὅτι ἡμεῖς, ὡς Χριστιανοί, θά πρέπει νά πιστεύωμεν καί εἰς τὰ θαῦματα καί εἰς τήν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν! Καί, ὑπὸ τήν φρότισιν τῶν τραγικῶν ἐκείνων ἡμερῶν, ἔδακρυσάμεν καί οἱ δύο.

Καί ὅπως τό θαῦμα ἔγινε! Παρά τό γεγονός, ὅτι δέν εἶχε καθόλου ἄδικον ὁ καλὸς ἐκεῖνος Γραμματεὺς τοῦ Ἰδρυματος εἰς τάς ἐκτιμήσεις του. Καί τό ἔτος 1949, ἀκόμη, ὁ ἀναφερθεὶς καί ἀνωτέρω Ριζαρείτης Καθηγητῆς ἀείμνηστος Παν. Μπρατσάωτης, ἔγραψεν εἰς δημοσίευσμά του, ὅτι ἡ Ριζάρειος «διετέλει ἐν καταστάσει νεκροφανείας» καί ἐξέφραξε τὰς σεβάρως ἀμφιβολίας του, ἑάν, ἀπὸ «τό οἰκτρὸν κατάντημά τῆς», θά κατῴρθωνε νά ἀναβιώσῃ.

Θά μπορούσε νά λεχθῇ, ὅτι εὐθύς μετά τήν ἀνωτέρω ἐξαγγελίαν, ἤρχισαν νά καταβάλλονται αἱ σχετικαὶ προσπάθειαι, ἀναδιώσεως τῆς Ριζαρείου, βάσει δέ ἐνός προγράμματος, πού κατηρτίσθη, σὺν τῷ χρόνῳ, τῇ συνεργασίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Γεν. Δ/σεως Ὁρησκευμάτων καί τοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου, εἰς τό ὅποιον μετέχει πάντοτε ἐκπρόσωπός τῆς, ὡς Κυβερνητικὸς Ἐπίτροπος.

Μέ δύο δέ σαφεῖς στόχους, τήν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάρρωσιν, ὥστε νά αὐξηθῶν αἱ οἰκονομικαὶ τῆς δυνατότητες, καί τήν, ἐν συνεχείᾳ, ἀναδιάρθρωσιν καί διεύρυνσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τῆς ἔργου, τῆς μορφώσεως καί ἐπιμορφώσεως τῶν Ἐφημερίων μας, εἰς τάς δύο Σχολάς τῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πλουσίας ἐμπειρίας τῆς καί τῶν μεταπολεμικῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Πνευματικῶν καί Κοινωνικῶν δεδομένων καί ἀναγκῶν εἰς τόν τόπον μας.

Αὐταὶ αἱ δύο ἐπιδιώξεις, ὑπῆρξαν ὁ ἀταλάντευτος, ἐν πολλοῖς, δραματισμὸς τῆς Ριζαρείου, καθ' ὅλην τήν τελευταίαν πεντηκονταετίαν, ἐντὸς δέ ἐνός ἀσυνήθους δημιουργικοῦ κλίματος. Παρά δέ τὰς τριβάς μέ τήν Δικτατορικὴν ἐξουσίαν κατὰ τήν διάρκειαν τῆς ἐπταετίας, τοὺς οἰκονομικοὺς κλυδωνισμοὺς τῆς, ἐξ ἀφορμῆς τῆς καταπατήσεως οἰκοπέδων τῆς παρὰ τὰς Λεωφόρους Βασ. Σοφίας καί Βασ. Κωνσταντίνου, κατὰ τὰ ἔτη 1937 καί 1953, τῆς ματαιώσεως τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ περιβάλλοντος τῆς παλαιᾶς Σχολῆς καί τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνός τῆς, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινε λόγος ἀνωτέρω.

Συγκεκριμένα, διὰ τοῦ Α.Ν. 540 τοῦ 1945 «Περὶ ἐκκλ. ἐκπαιδεύσεως», προεδρεύθη ἡ ἐπαναλειτουργία καί τῆς Ρι-

ζαρείου Έκκλ. Σχολής, έν γνώσει, βέβαια, ότι αυτή θά έ-
βράδυνε πολύ.

Ίνα όμως μή βραδύνη ή αναβίωσις και της Ριζαρείου
Έκκλ. Εκπαιδεύσεως, ιδρύθη, διά του αυτού Α. Νόμου, τό
διετές «Ριζαρείον Άνώτερον Έκκλησιαστικόν Φροντιστή-
ριον», εις τό όποιον έγινοντα δεκτά, πρός εκπαιδευσιν ή με-
τεκπαιδευσιν, άπόφοιτοι Γυμνασίων και Διδασκαλείων.

Τό «Ριζαρείον, αυτό, Άνώτερον Έκκλησιαστικόν
Φροντιστήριον» έλειτούργησεν άμέσως και ως Οικτροφεύον,
εις προκατασκευασμένον παράπηγμα, παρά τόν Ίερόν Ναόν
της παλαιάς Σχολής, επί Ιδετίας, 1945 - 1960, μέ εξαίρε-
τον δέ άπόδοσιν, παρά τάς δυσμενείς συνθήκας λειτουργίας
του.

Τήν συντήρησιν και του «Ριζαρείου Άνωτέρου Έκκλ.
Φροντιστηρίου», ανέλαβε τό Κράτος, Ίνα, και μέ τόν τρόπον
αυτόν, βοηθήσῃ εις τήν έξυγίανσιν των οικονομικών της Ρι-
ζαρείου.

Ευθύς δέ ως αί μεταπολεμικά συνθήκαι τό επέτρεψαν,
ήρχισε και ή ύποδειγματική, θά έλεγα, αξιοποίησις της Ρι-
ζαρείου περιουσίας, και διά της έπισκευής και του έκσυγ-
χρονισμού των άκινήτων της, αλλά και διά της άνοικοδο-
μήσεως νέων, ώστε, εις σύντομον σχετικά χρόνον, νά έπι-
τευχθῇ, εις τήν εύρωστον, πλέον, μεταπολεμικήν άθηναϊκήν
άγοράν, ή άνάρρυσις των οικονομικών και της Ριζαρείου
Σχολής.

Μέ τόν τρόπον αυτόν, ή Διοίκησις της έτόλμησεν, έν-
θαρρυνόμενη από όλους μας, νά προκηρύξη, τό 1947, άρχι-
τεκτονικόν διαγωνισμόν, διά τήν οικοδόμησιν των νέων συγ-
χρόνων Διδακτηρίων της, βάσει δέ των νέων της προγραμ-
ματισμών, όσον άφορά εις τήν αναδιάρθρωσιν και τήν διεύ-
ρυνσιν του παιδευτικού έργου της. Εις μίαν δέ περιοχήν, πα-
ρά τό Χαλάνδρι, εις τήν όποιαν εύρισκόμεθα σήμερα, 81.587
τ. μέτρων, έκ των όποιων τά 78.857 είχε τήν πρόνοιαν νά
άγοράσῃ ή Σχολή τό 1937, δύο δηλαδή μόλις έτη πρό της
κηρύξεως του Β' Παγκοσμίου πολέμου, τά δέ ύπόλοιπα
2.730 ήγοράσθησαν τό 1960. Καί τούτο, διότι πρό πολλού
είχε διαπιστωθῇ, ότι τό πολυθρόνον κέντρον των Άθηνών,
δέν ήτο ο κατάλληλος χώρος διά τήν λειτουργίαν μιās Έκ-
κλησιαστικής Σχολής.

Από τάς ύποβληθείσας μελέτας, προεκρίθη, τελικά, ή
του άεμνήστου Καθηγητού Πατρόκλου Καραντινού, προ-
βλέπουσα τήν οικοδομήν ενός μεγάλου διωρόφου συγκροτή-
ματος, Ίνα στεγασθῇ και λειτουργήσῃ ή Νέα Ριζαρείος, μετ'
ιδιαιτέρας δέ πτέρυγος και Αιθούσης Άναγνωστηρίου, διά
τήν άνετον ταξινόμησιν και χρήσιν της πλουσιωτάτης και
πλουσίας και εις παλαιότυπα βιβλία (περί τά 1120) Βιβλιο-
θήκης της Σχολής, ως τάς ώραμιαίζετο πάντοτε ή Ριζα-
ρείος.

Και ακόμη, τήν οικοδόμησιν ιδιαιτέρου διωρόφου, επί-
σης, κτηρίου, διά τήν έγκατάστασιν του «Ριζαρείου Άνω-
τέρου Έκκλησιαστικού Φροντιστηρίου» και της μελλοντικής
διαδόχου του Σχολής.

Τό 1957, άνετέθη εις τήν μειοψηφήσανσα Έταιρείαν
ή άνοικοδόμησις των νέων αυτών Διδακτηρίων, ή όποια, πε-
ρί τό 1959, είχε, κατά τό πλείστον, ολοκληρωθῇ, πλην μιās
πτέρυγος, πρός τά δυτικά του συγκροτήματος της Σχολής,
μέ τήν Αΐθουσαν τελετών, τά Γραφεία της Διοικήσεως και
άλλων χρησίμων χώρων, της όποιας ή κατασκευή, δι' έλ-
λειψιν χρημάτων, άνεβλήθη δι' άργότερον.

Ας σημειωθῇ, ότι ή δαπάνη κατασκευής και των δύο
οικοδομικών συγκροτημάτων ανήλθε, τήν εποχήν εκείνην,
εις τό ποσόν των 21.000.000 περίπου δραχ., ο καθόλου δέ
έξοπλισμός των, εις 3.000.000 δραχμάς. Έκαλύφθη δέ, έξ
όλοκληρου, έκ των πόρων της Ριζαρείου και της έκποιήσεως
(τό 1955) ενός τμήματος του περιόλου της παλαιάς Σχο-
λής.

Σχεδόν ταυτόχρονα, είχε άρχισῃ ή άνοικοδόμησις και

του περικαλλούς Ί. Ναού της Σχολής και, βραδύτερον, κα-
τεσκευάσθη τό Γυμναστήριόν της, τόσον άπαραίτητον διά οι-
κτροφειακά Σχολεία.

Τοιαυτοτρόπως, τό 1960, κατέστη δυνατόν νά έπανα-
λειτουργήσῃ ή επτατάξιος, τότε, Νέα Ριζαρείος Έκκλησια-
στική Σχολή εις τά έπιβλητικά αυτά σύγχρονα και έξωπλι-
σμένα μέ όλα τά άπαραίτητα μέσα Διδακτηρία της, μετά 20
δέ έτη αναγκαστικής διακοπής της λειτουργίας της, και νά
μεταφερθῇ, εις τό παραπλεύρως ειδικόν διωρόφον κτήριο,
τό «Ριζαρείον Άνώτερον Έκκλ. Φροντιστήριον».

Υπό άρίστους δέ οίονους και τάς καλύτερας συνθήκας
λειτουργίας ενός συγκρόνου συγκροτήματος Έκκλησιαστι-
κής Παιδείας και μέ πολύ μεγαλυτέρας οικονομικάς δυνα-
τότητας από τήν παλαιάν Ριζαρείον. Έντός δέ ιδεώδους,
πραγματικά, και μοναδικού, εις τήν εύρυτέραν περιοχήν, φυ-
σικού περιβάλλοντος, υπερδιπλασίου εις έκτασιν από τό πε-
ριόλιον - κήπον της παλαιάς Σχολής, ιδιαιτέρως δέ καταλ-
λήλου διά ψυχικάς και πνευματικάς ανατάσεις.

Η έξυγιανσις των οικονομικών της Σχολής, της έδωσε
τήν δυνατότητα νά συνεχίσῃ και τάς «εύεργεσίας» των Ρι-
ζαρίων πρός τήν ιδιαιτέραν των πατρίδα, τό Ζαγόρι, παρά
τό γεγονός δέ, ότι, τό Έφετεϊον Άθηνών, διά της ύπ' αριθ.
4819, του έτους 1975, αποφάσεώς του, είχε άποφανθῇ, ότι
ή Ριζαρείος Σχολή «δέν έχει ύποχρέωσιν νά άνασυστήσῃ
τάς, υπό του Διαθέτου, ιδρυθείσας έν Μονοδενδρίω Σχολάς
άρρένων και θηλέων».

Συγκεκριμένα, όταν, κατά τάς αρχάς της δεκαετίας του
1960, ήρχισε νά διακόπτεται ή λειτουργία Δημοτικών Σχο-
λείων και εις τό Ζαγόρι, λόγω της μειώσεως του αριθμού
των μαθητών των, ή Ριζαρείος έλαβε τήν πρωτοποριακήν
άπόφασιν νά ιδρύσῃ, τό 1962, τό «Ριζαρείον μαθητικόν Οι-
κτροφείον» εις Μονοδένδρι, εις τό όποιον νά διαμένουν και
νά σιτίζονται, δαπάναις της, οι μαθηταί από τά χωρία του
Ζαγορίου, εις τά όποια θά διεκόπτετο ή λειτουργία των Δη-
μοτικών Σχολείων, ως και, οι έχοντες άνάγκην, μαθηταί
του Μονοδενδρίου.

Ακόμη, Ίνα πραγματοποιηθῇ ή διατυπωμένη εις τόν
κωδικέλλον της Διαθήκης του, έπιθυμία του Γεωργίου Ρι-
ζαρί, όπως γίνῃ «σχολείον των κορασίων» εις τό Μονοδέν-
δρι, διά νά διδάσκωνται «γράμματα και χειροτεχνήματα», ή
Διοίκησις της Ριζαρείου Έκκλ. Σχολής, άπεφάσισε, τό 1979,
τήν ίδρύσιν και συντήρησιν, δαπάναις της, της «Ριζαρείου
Χειροτεχνικής Σχολής», εις τήν όποιαν φοιτούν σήμερα 20
νέαι από τήν Ήπειρον και Βόρειον Ήπειρον και συνεργά-
ζονται, μέ αυτήν 17 πτυχιούχοι της.

Η προσφορά και των δύο αυτών Ίδρυμάτων της Ριζα-
ρείου Έκκλ. Σχολής εις τό Ζαγόρι, και γενικώτερον εις τήν
Ήπειρον, αλλά, τελευταίως, και εις τήν Βόρειον Ήπειρον,
είναι σημαντικωτάτη, ως λεπτομερώς άνεπαύχθη, κατά τόν
έορτασμόν της σημερινής Έπετεϊου και εις τό Μονοδένδρι,
τό παρελθόντα Ίούλιον.

Ως προϋπόθεσις των «εύεργεσιών» αυτών της Ριζα-
ρείου, είχε τεθῇ, έξ αρχής, ότι δέν θά ήσαν «πρός βλάβην
των κοινωφελών Διατάξεων» της Ριζαρείου Διαθήκης, δη-
λαδή της Ριζαρείου Έκκλ. Σχολής ως όρίζεται εις τό ύπ'
αριθ. 171 άρθρον της.

Ένδείκνυται νά αναφερθῇ, ακόμη, ότι, ή Διοίκησις της
Ριζαρείου, άπεφάσισε, κατ' αρχήν, τό έτος 1963, όπως, εις
τήν παραμεινάσαν υπό τήν κατοχήν της έκτασιν των 3.200
τ. μέρων παρά τόν Ί. Ναόν της παλαιάς Σχολής, οικοδο-
μήσῃ, έν καιρῷ ως επέκτασιν του υπάρχοντος εκεί διωρό-
φου παραδοσιακού κτηρίου της και εις άρμονικήν μετ' αυ-
του οικοδομικήν σύνθεσιν, ειδικήν πτέρυγα, προσηρμοσμέ-
νην εις τό όλον περιβάλλον, εις τήν όποιαν νά προβλέπων-
ται οι κατάλληλοι χώροι διά τήν μεταφοράν της, μή σχολι-
κής χρήσεως, βιβλιοθήκης της, ως και ή κατασκευή δύο

Αίθουσών, καταλλήλων και δι' Αναγνωστήριον και Διαλέξεις.

Επιδιώξεις της δημιουργίας του «Ριζαρείου αυτού Πνευματικού Κέντρου» θα είναι, να επεκταθῇ τὸ παιδευτικὸν ἔργον τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιᾶς. Σχολῆς καὶ ἐντὸς τῶν σχολικῶν χώρων, νὰ διατηρηθῇ ἡ ἀνάμνησις τῆς, εἰς τὸν χώρον αὐτόν, καρποφόρου λειτουργίας τῆς ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα, ὡς καὶ ἡ μνήμη τῶν Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν Μάνθου καὶ Γεωργίου Ριζάρη, τῶν ὁποίων τὰ ὅσα φυλάσσονται εἰς τὴν πρόσφιν τοῦ παλαιοῦ τῆς Ἱ. Ναοῦ.

Τὸ ἔτος 1969, ἐωρτάσθη «μετὰ πάσης λαμπρότητος», ἐπίσης, εἰς τὸν ἴδιον αὐτὸν χώρον εἰς τὸν ὁποῖον εὐρισκόμεθα σήμερον, ἡ 125ῃ Ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς (ἡ 100ῃ, τὸ 1944, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐορτασθῇ εἰς τὴν ὑπόδουλον τότε Ἑλλάδα), ὑπὸ τὴν καθολικὴν δὲ ἀναγνώρισιν καὶ τῆς μεγάλης προσφοράς τῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς μελλοντικῆς ἀποστολῆς τῆς, ὡς διαφαίνεται καὶ εἰς τὰ δημοσιεύμενα, εἰς τὸν ἐκδοθέντα, τὸ 1970, εἰδικὸν τῆριον μετὰ τὰς ἐκδηλώσεις «ἐπὶ τῷ ἐορτασμῷ» τῆς ἐν λόγῳ Ἐπετείου, κείμενα τὰ ἑόρτια Γράμματα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ ἄλλων Προκαθημένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ Ἱεραρχῶν, οἱ λόγοι καὶ τὰ ἑόρτια Μηνύματα ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Πολιτείας, τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων κ.ἀ., ὡς καὶ τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ Τύπου.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἐν ὅψει τῆς ἀνωτέρω Ἐπετείου, εἶχεν ἀπονεῖμει εἰς τὴν Ριζαρείον, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1966, τὸ «Χρυσὸν Μετάλλιον», «διὰ τὴν λαμπράν καὶ ἀκτινοβόλον χριστιανικὴν αὐτῆς δρᾶσιν», τὴν ἐχαρκτηρίζε δὲ «ἐστὶν ἀληθοῦς Χριστιανικῆς καὶ κλασσικῆς παιδείας, ἐκ τῶν κόλπων τῆς ὁποίας ἀνεδείχθησαν ἐξαιρετοὶ Κληρικοὶ καὶ Ἱεράρχαι, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστήμης, μετὰ ἀκτινοβολίαν καὶ πέρα τῶν ὁρίων τῆς Χώρας».

Ἡ Διοίκησις τῆς Ριζαρείου συνεζήτει, ἀπὸ μακροῦ, τὴν προώθησιν καὶ τοῦ δευτέρου στόχου τῶν μεταπολεμικῶν προγραμματισμῶν τῆς, τὴν ἀναδιάρθρωσιν καὶ διερεύνησιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου τῆς, ἀλλὰ αἱ, κατὰ τὴν ἑπταετίαν, «περιστάσεις δὲν τὸ ἐπέτρεψαν», διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν παλαιὰν ἔκφρασιν.

Εὐθύς ὁμῶς μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν, ἐπεδίωξεν, ὅπως, δι' εἰδικῆς διατάξεως εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 476, τοῦ 1976, Νόμον, «Περὶ Ἐκκλ. Ἐκπαιδεύσεως» (ἄρθρ. 4), θεσπισθῇ, ὅτι, «δι' ἐφ' ἅπαξ ἐκδοθησάμενον Προεδρικοῦ Διατάγματος, προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, μετὰ πρότασιν τοῦ Πολυμελοῦς Συμβουλίου Ἐκτελεστῶν τῆς Διαθήκης Ριζάρη, θέλουν ρυθμισθῇ καὶ καθορισθῇ, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς περὶ Κληροδοτημάτων Νομοθεσίας, πάντως τὰ οἰοῦνται ὅτι ἡ ἀναγκὴ καὶ φύσις θέματα, τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν καθόλου ἀσκήσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου τοῦ Ἰδρύματος τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς, ὡς καὶ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν αὐτοῦ».

Ἀπὸ τοῦ 1978 δέ, ἡ Ριζαρείος ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ, ὑπὸ τὴν Ἐπιστάσιν μου, καὶ Περιοδικὸν - Σύγγραμμα, μετὰ τὸν τίτλον «Ριζαρείον Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία», εἰς τὸ ὁποῖον θὰ διεγράφοντο ἡ καθόλου δραστηριότης τῆς, θὰ ἀνεπτύσσοντο θέματα σχετικὰ μετὰ τὸ παιδευτικὸν τῆς ἔργον, ἀλλὰ, κυρίως, θὰ κατεβάλλετο προσπάθεια νὰ διευρυνθῇ εἰς τὴν Χώραν μας ὁ προβληματισμὸς εἰς θέματα, ἀφορῶντα εἰς τὰς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας Ἐκπαιδεύσεως, ὡς καὶ εἰς τὰς τῆς συγχρόνου ἐλληνορθοδόξου Ἀγωγῆς τῶν Νέων μας καὶ τοῦ λαοῦ μας, γενικώτερον, καὶ διὰ τῶν ἀξίων Ἐφημερίων μας. Τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἔχουν ἐκδοθῇ, μέχρι σήμερον, τέσσαρες ὀγκώδεις τόμοι, ἀπὸ 400 - 600 σελίδας.

Ἐντὸς τοῦ πλαισίου αὐτῶν τῶν ἐπιδιώξεων, ἡ Διοίκησις τῆς Ριζαρείου ἀπεδέχθη, κατ' ἀρχὴν, τὸ 1983, ὅπως,

«παρὰ τῇ Ριζαρείῳ», λειτουργήσῃ τὸ «Παιδαγωγικὸν Κέντρον Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως», τοῦ ὁποίου τὴν σύστασιν συνεζήτει τότε τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

Καὶ παλαιότερα, βέβαια, ἰδιαίτερος ὁμῶς μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς λειτουργίας τοῦ «Ριζαρείου Ἀνωτέρου Ἐκκλ. Φροντιστηρίου», τὸ ἔτος 1982, ἡ Διοίκησις τῆς Ριζαρείου, μετὰ ἐπανεπιληγμένα ἔγγραφα τῆς πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, προέτεινε τοὺς τύπους τῶν Σχολῶν τῆς, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτευχάνετο, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς, ἡ ἀναδιάρθρωσις καὶ διεύρυνσις τοῦ παιδευτικοῦ ἔργου τῆς.

Κατὰ πρῶτον, προτείνεται ἡ ἰδρυσις μιᾶς προτύπου, τριτοῦς φατῆσεως Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, μετὰ τὴν ὀνομασίαν «Ριζαρείος Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας», εἰς τὴν ὁποίαν θὰ γίνονται δεκτοί, κατόπιν ἐπιλογῆς καὶ ὡς ὑπότροφοι τῆς Ριζαρείου, ἀπόφοιτοι Διδασκαλείων, παλαιῶν Γυμνασίων, Λυκείων, Ἐκκλησιαστικῶν καὶ μὴ, ὡς καὶ ἄλλων ἰσοτίμων Σχολείων, ἔχοντες, κατὰ προτίμησιν, συμπληρώσει τὰς στρατιωτικὰς τῶν ὑποχρεώσεις, καὶ ἐκ τῆς Μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Διασποράς.

Διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιλογῆς τῶν καταλλήλων μαθημάτων, τῶν καταλληλοτέρων Καθηγητῶν, τῆς καθόλου λειτουργίας τῆς Σχολῆς ἀλλὰ καὶ τῆς καλλιέργειας τοῦ Ὁρθόδοξου ἡθους εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐσωτερικῆς τῶν οἰκοδομῆς, θὰ ἐπιδιώκεται νὰ παρέχωνται εἰς αὐτοὺς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἐφόδια, θεωρητικὰ, πρακτικὰ καὶ, ὡς εἴπωμεν, διωματικά, τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὸ λειτούργημα τοῦ Ἐφημερίου εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Προτείνεται, ἀκόμη, ὅπως, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ «Ριζαρείου Ἀνωτέρου Ἐκκλ. Φροντιστηρίου», ἰδρυθῇ μιὰ πρωτοποριακὴ Ἐπιμορφωτικὴ Σχολὴ διὰ τὸν Ἐφημεριακὸν μας Κλῆρον, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κέντρον Ποιμαντικῆς Ἐπιμορφώσεως Κληρικῶν».

Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν θὰ καλοῦνται, καθ' ὁμάδας καὶ δι' ὀρισμένον ἐκάστοτε χρόνον, οἱ ὑποδεικνυόμενοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἐφημέριοι, διὰ τὴν πνευματικὴν τῶν ἀναθέρμανσιν, τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῶν καὶ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν, ἀπὸ ἐμπειρῶν, Κληρικών καὶ μὴ, εἰδικῶν Καθηγητῶν καὶ ἄλλους παράγοντας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς, εἰς τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τῶν.

Ἡ διάρκεια ἐκάστου ἐπιμορφωτικοῦ κύκλου, ὡς καὶ τὸ πρόγραμμα ἐπιμορφώσεως ἐκάστης ὁμάδος, ἔθα ρυθμιζόνται, ἐκάστοτε, ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς εἰδικῆς τῆς ἐπιδιώξεως.

Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν θὰ δύνανται νὰ καλοῦνται, καθ' ὁμάδας, καὶ Ἐφημέριοι ἀπὸ τὰς μονίμως, ὡς γνωστόν, ἐθναρχούσας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλληνικῆς Διασποράς, διὰ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν εἰς τὰς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς Κοινωνικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία θὰ τοὺς εἶναι, πιστεύομεν, χρήσιμος καὶ διὰ τὸ ἔργον τῶν εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν προβολὴν καὶ ὑποστήριξιν τῶν Ἐθνικῶν μας θεμάτων.

Ἀκόμη, θὰ ὁργανώνωνται «Συμπόσια» Ὁρθοδόξων Ἐφημερίων ἐξ Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Διασποράς, ὡς καὶ ἀπὸ τὰς ὁμοδόξους Χώρας, διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ἀπόψεων καὶ τὸν συντονισμὸν τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἔργου, εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Βέβαια, ἐπειδὴ αἱ ἐπιδιώξεις τῆς Ἐπιμορφωτικῆς αὐτῆς Σχολῆς, θὰ ἔχουν εὐρύτερον χαρακτήρα, θὰ ἡδύνατο νὰ δοθῇ τῇ λειτουργίᾳ τῆς καὶ ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλας πηγὰς.

Εἰς τὴν σημερινὴν καλπάζουσαν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιμόρφωσις, ἡ «διὰ θεοῦ ἐκπαίδευσις», ἔχει καθιερωθῇ, δι' ὅλους δὲ τοὺς παράγοντας τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, εἶναι ἀδικοαλόγητος ἡ μὴ συστηματικὴ καθιέρωσις τῆς ἐπιμορφώσεως καὶ τῶν Ἐφημερίων μας, ἡ ὁποία

και θα συνεπλήρωνεν ωρισμένους ελλείψεις της αρχικής των Εκκλησιαστικής Εκπαιδεύσεως.

Αυται αι προτάσεις της Ριζαρείου, υιοθετήθησαν, κατ' αρχήν, και από παράγοντας του Υπουργείου Παιδείας και από τας, κατά καιρούς, συσταθείσας υπ' αυτού Επιτροπας αναδιαρθρώσεως της Εκκλησιαστικής Εκπαιδεύσεως, ως και από παράγοντας της Εκκλησίας, με εκπροσώπους της Όποιας και συνειργάσθη η Ριζαρείος, διά την οργάνωσιν της ως ανωτέρω Επιμορφωτικής Σχολής.

Και φυσικά, θα ανειμένετο, ότι, εις σύντομον, από τας ανωτέρω προτάσεις, χρόνον, θα κατηρτίζετο και το προβλεπόμενον υπό του αναφερθέντος Νόμου Διάταγμα, διά την λειτουργίαν των νέων Ριζαρείων Σχολών. Και όμως, παρά τας διαρκείς οχλήσεις μας, έχουν παρέλθει δώδεκα όλα ετη και ακόμη τίποτα δεν έγινε.

Και η «γεραρά Ριζαρείος», με την ιστορίαν της, την θαυμαστήν προσφοράν της και τας συγχρόνους δυνατότητάς της, τας οποίας με τόσους μόχθους εδημιούργησεν, επί μιαν δωδεκαετίαν ήδη, έχει υποδαμιμωθή απάραδεκτα. Έχει καταδικασθή, θα έλεγα, να λειτουργή ως ένα από τα 14 Εκκλησιαστικά Λύκεια της Χώρας, αμφιβόλου αποδοτικότητος, ως και όλα τα άλλα Εκκλησιαστικά Λύκεια, διά τον σκοπόν διά τον οποίον ιδρύθησαν, παρά τας καταβολαμένας μεγάλας προσπάθειας.

Και το περισσότερο εντυπωσιακόν, οι πυχιούχοι της Ριζαρείου, όσοι δεν εισάγονται εις τα Πανεπιστήμια, υποχρεούνται να εγγράφονται εις τας λειτουργούσας Ανωτέρας Εκκλησιαστικές Σχολάς, της Κηφισιάς, της Θεσσαλονίκης, του Ηρακλείου και αυτής της Βελλας, διά την ολοκλήρωσιν της Ιερατικής των μορφώσεως!

Και όμως, κοινή, πιστεύω, είναι η πεποίθησις, ότι η Ριζαρείος Εκκλησιαστική Σχολή είναι αξία καλύτερας τύχης και καλύτερας μεταχειρίσεως.

Μία αδικαιολόγητος χρονία αδράνεια των αρμοδίων παραγόντων, θα έλεγε κανείς, ότι διάφοροι άδραστοι, αλλά ισχυραί, άντίρροποι δυνάμεις, έχουν καταδικάσει εις μαρτυρίαν και επικίνδυνον αδράνειαν και το ιστορικόν αυτό Ίδρυμα Εκκλησιαστικής Παιδείας.

Εκ μέρους της Διοικήσεως της Σχολής αυτής, αλλά και ως το μόνον επιζών μέλος των παλαιών Συμβουλίων της Ριζαρείου, τα οποία διετύπωσαν τούς μεταπολεμικούς προγραμματισμούς της, κάτω έκκλησαν, και προς την Πολιτείαν και προς την Εκκλησίαν, να προσέξουν, να βοηθήσουν και να προστατεύσουν, ως έχουν, άλλωστε, χρέος, την Ριζαρείον, όλως ιδιαίτερα δε προς την Εκκλησίαν.

Ένα Εκπαιδευτικόν Ίδρυμα, το οποίον προσφέρει τας «εϋεργεσίας» του εις το Κοινόν, προσφέρεται, εις την κυριολεξίαν επί 150 ήδη ετη, χωρίς να ζητή τίποτα.

Κρούω τον κώδωνα των πολλαπλών κινδύνων, τούς όποιους θα άντιμετωπίση, είμαι θέαιος, η Ριζαρείος, ως Εκκλησιαστική Σχολή, εάν θα συνεχισθή η υποβάθμισίς της.

Τό αρμόδιον Υπουργείον Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, παρακαλείται, όπως, χωρίς χρονστρίβην και με το προβλεπόμενον Πρ. Διάταγμα, προωθήση τας προτάσεις του Συμβουλίου της Σχολής, αι όποιαί επί τόσον χρόνον εκκρεμούν αδικαιολόγητα.

Συγχρόνως, όμως, παρακαλείται, όπως συμπαρασταθή και εις τας προσπάθειας, που καταβάλλει, αυτόν τον καιρόν, το Συμβούλιον της Σχολής, διά την αξιοποίησιν της περιουσίας της, από την όποιαν και μόνον, και αυτό δεν πρέπει να λησμονήται, άντλεί άνέκαθεν τούς οικονομικούς πόρους, διά την επιδίωξιν της και την επιτέλεισιν του έργου της. Πρόκειται, άλλωστε, περί εκτάσεων, αι όποιαί παρεχωρήθησαν υπό του Κράτους εις την Ριζαρείον, εις άντάλλαγμα του ανυπολόγιστου αξίας περιβόλου της παλαιάς Σχολής, διά την

αξιοποίησιν των όποιων, μάλιστα, το Κράτος έχει αναλάβει, ασφαλώς, και κάποιαν υποχρέωσιν.

Εκτός όμως τούτων, αυτονόητον είναι, ότι, η υποχρεωτική πλέον διάθεσις του 30ο/ο εκ των «προσόδων του Ριζαρείου Κληροδοτήματος» διά τούς όριζομένους υπό της ανωτέρω αναφερθείσης εφετειακής αποφάσεως σκοπούς, μειώνει τας οικονομικάς της δυνατότητας και δύναται να δημιουργήση κινδύνους διά το μέλλον της, οι όποιοι θα πρέπει, όπως δήποτε, να προληφθούν.

Η Ριζαρείος Εκκλη. Σχολή χαρακτηρίζεται, και δικαιολογημένα, ως Ήπειρωτικόν Ίδρυμα, διότι ιδρύθη, πράγματι, με τον μόχθον δύο μεγάλων Ήπειρωτών Εθνικών Εϋεργετών.

Συγχρόνως όμως, και κατ' εξοχήν, είναι και Ίδρυμα Εκκλησιαστικόν, διότι, ο ουσιώδης και μοναδικός σκοπός της, είναι η άνάδειξις μορφωμένων Εφημερίων. Και ούδείς δύναται να αμφιβάλη, ότι, διά την ενδεδειγμένην κατάρτισιν των Εφημερίων μας και τον όλον πνευματικόν και ήθικόν των όπλισμόν, αρμοδιά, κατά κύριον λόγον, είναι η Εκκλησία.

Η Εκκλησία, η όποία γνωρίζει και τας, κατά καιρούς, ανάγκας του Ποιμینیου της και αναλόγως ρυθμίζει, πρέπει να ρυθμίζει, και την εκπαιδευσιν του Κλήρου της και τας μεθόδους του ποιμαντικού και διδακτικού έργου του.

Κατά συνέπειαν, αναφαίρετον είναι, κατά την γνώμην μου, και το δικαίωμα και το ήθικόν χρέος της Εκκλησίας, όπως παρακαλουθή το όλον έργον και της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, όχι δε εξ αποστάσεως και περιτυπιακώς, αλλά διά της συμμετοχής Εκπροσώπου της εις τα Διοικητικά της Συμβούλια, ως ειδικού δε Συμβούλου της.

Ευνόητον είναι, ότι, οι μη Κληρικοί, όσον και να εύρισκονται «κοντά» εις την Εκκλησίαν, δεν δύναται να γνωρίζουν όλες τας πτυχάς του ποιμαντικού έργου, διά το όποιον πρέπει να εκπαιδεύονται οι σπουδασταί μας Εκκλησι. Σχολής ως και η Ριζαρείος.

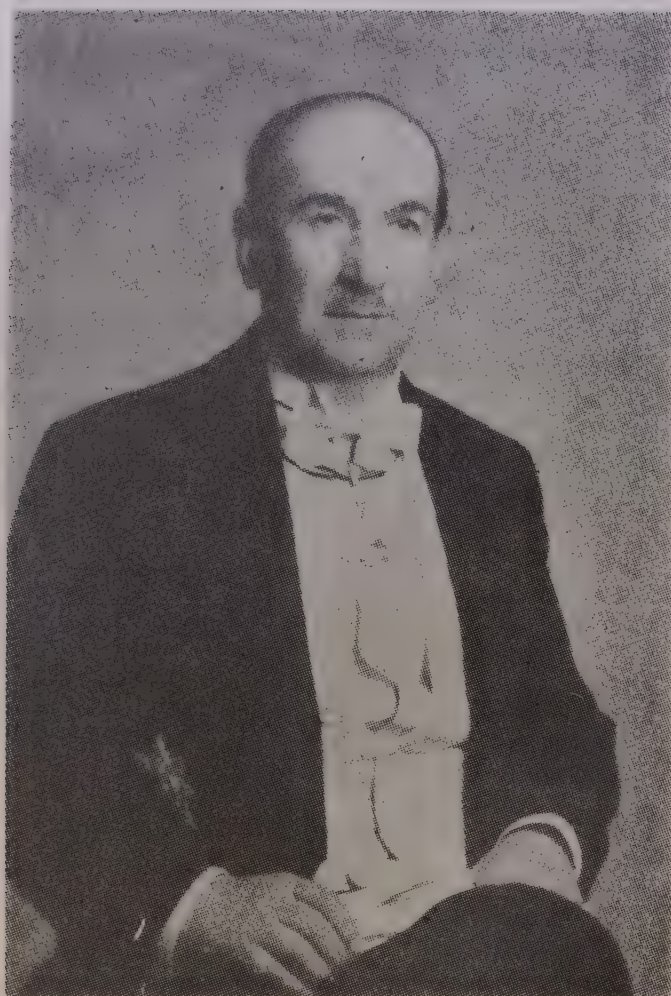
Συνεπώς, ως μου επιτραπή να πιστεύω, ότι και η «γεραρά» Ριζαρείος, με την θαυμαστήν της προσφοράν και τας σημερινάς της δυνατότητας, δικαιούται να εύρίσκει εντός του πλαισίου της στοργής και της ευθύνης, αλλά και της εμπράκτου μερίμνης, ίδια της Εκκλησίας, ώστε, διά της στενής συνεργασίας των, να επιτυγχάνεται, ευχερέστερα και πληρέστερα, η, τόσον σημαντική διά το εκκλησιαστικόν έργον, κοινή των επιδίωξις.

✱

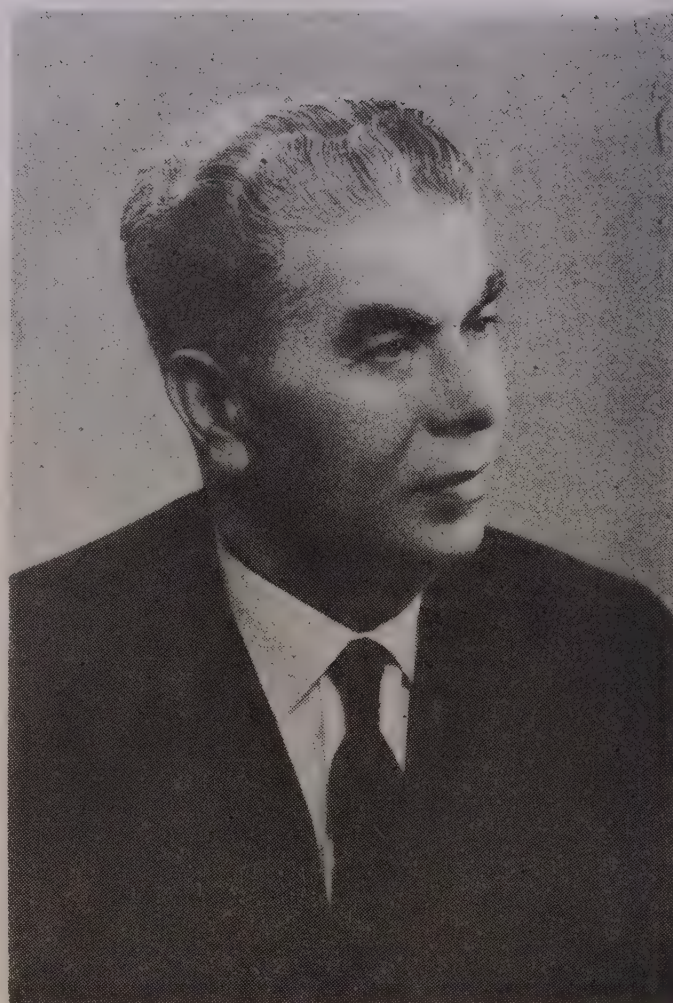
Εις τας ημέρας μας, πολλές λόγος γίνεται διά την μεγάλην αποστολήν, την όποιαν η Όρθοδοξία, η Ελληνική Όρθόδοξος Εκκλησία, με την πλουσίαν πνευματικότητά της και ως μία, πράγματι, μεγάλη Οικουμενική Πνευματική Δύναμις, καλείται να επιτελέση, ακριβώς σήμερα, όχι δε μόνον μεταξύ των Όρθοδόξων λαών, αλλά και εις τον, τόσον προβληματιζόμενον, σύγχρονον κόσμον. Ένα κόσμον, ο όποιος, ως όλοι σήμερα πιστεύουν, έχει ανάγκην από πνευματικήν και ίδια ήθικήν έξυγίανσιν, διά να μη κατολισθή εις εις μιαν σύγχρονον βαρβαρότητα και αυτοκαταστροφή από τα έπιτεύγηματά του.

Διά να μπορέση όμως να επιτελέση την αποστολήν της αυτήν, έχει, ασφαλώς, ανάγκην από πνευματικούς εργάτας, φορείς και αποστόλους των έλληνορθόδοξων μας παραδόσεων, με τον ζήλον και τον ενθουσιασμόν πραγματικών Τεραστών.

Η νέα Ριζαρείος, φιλοδοξεί να συμβάλη, εν τή μέτρω των δυνατοτήτων της, εις την άνάδειξιν αυτών των Κληρικών, αυτών των Προσωπικοτήτων, που θα έπωμισθούν το δύσκολον, αλλά όντως σωτήριο και τόσον γνώριμον εις τας οικουμενικάς παραδόσεις μας, αυτό έργον.



ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΒΕΛΛΑΣ



ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΥΤΡΑΚΙΣ

Ἀμφότεροι διακεκριμένοι Καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Χρηματίσαντες ἀμφότεροι Πρυτάνεις τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου καὶ Γενικοὶ Διευθυνταὶ Θρησκευμάτων, Σύμβουλοι τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ Πρόεδροι τοῦ Δ. Συμβουλίου Αὐτῆς. Μὲ τὴν ἑναρξιν περίπου τῆς Β' ἑκατονταετίας τῆς Ριζαρείου ἠγωνίσθησαν κυριολεκτικῶς διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Σχολῆς. Ὡς Θεολόγοι κατέχοντες τὰ θέματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως προσέφερον διακεκριμένας ὑπηρεσίας διὰ τὴν ἐπαναλειτουργίαν τῆς Σχολῆς ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν γενικῶς τῆς Δημοσίας Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Οἱ καρποὶ τῶν ἀγώνων των ἐστέφθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Εἶχον τὴν συμπαράστασιν τῆς πλειοψηφίας τοῦ Πολυμελοῦς Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου, ἀλλὰ τό γεγονός ὅτι ὡς θεολόγοι κατεῖχον πολὺ περισσότερον τῶν ἄλλων κ.κ. Συμβούλων τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἐκκλ. Παιδείαν, τοὺς καθίστα ἰσχυροὺς παράγοντας. Ὁ μὲν Βασίλειος Βέλλας ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πλησίον του καὶ προσευχόμεθα διὰ τὴν ψυχὴν του πάντοτε. Ὁ ἕτερος δὲ κ. Ἄνδρ. Φυτράκις ζεῖ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀγωνίζεται ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων.

Παιδείας.





ΟΙ ΔΥΟ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΑΙ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΞΙΜΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΕΚΚΛ. ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ, π. Νεκτάριος ὁ διακεκριμένος ὁργανωτὴς καὶ Διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου, κατὰ τὴν δευτέρᾳ ἑκατονταετία τῆς Ριζαρείου, π. Μάξιμος ὁ αἰμίμηστος πρῶτος Διευθυντὴς τῆς Β' ἑκατονταετίας τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἡ ἐποχὴ τοῦ ὑπῆρξε σημαντικὴ διὰ τὴν Σχολήν. Πλαισιώνουν τοὺς ἀνωτέρω διευθυντάς οἱ καθηγηταὶ Ἰωάν. Δραγκιώτης - Ν. Καρυτσιώτης (καθήμενοι). Ὅρθιοι ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ: Ἰωάν. Κολλάρος, Νικηφ. Καχριμάνης, Δημ. Παναγιωτόπουλος (Κοῦρος), Ἰωάν. Θανόπουλος, Δ. Ἀθανασιάδης, Ἰωάν. Τιμαγένης, Ἐμμ. Ἰωαννίδης, Κωνστ. Ἀντωνιάδης καὶ Μιχ. Μαυρουδῆς. Ἐκ τῆς φωτογραφίας ἀπουσιάζει ὁ θεολόγος Καθηγητὴς Ἰωάν. Κωνσταντινίδης, διωρισθεὶς ἀργότερον.





Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ

ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛ/ΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΙΑΝ

1945 - 1975

Προκειμένου νά εξετάσωμεν τό ἐπιτελεσθέν καί ἐπιτελούμενον ἔργον οἰοῦδήποτε Ἰδρύματος καί δὴ εὐαγοῦς, ἐκπαιδευτικοῦ καί γενικῶς Ἰδρύματος κοινῆς ὠφελείας, εἶναι ἀνάγκη νά ἔχωμεν πρό ὀφθαλμῶν τόν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως τούτου. Εἶναι ἀνάγκη, εἰσέτι, νά μελετήσωμεν καί νά ἐριμηνεύσωμεν ὀρθῶς τόν σκοπὸν τοῦ Ἰδρύματος, πρὸς ἀποφυγὴν παρερμηνείας τούτου. Ὅταν μάλιστα πρόκειται περὶ κληροδοτήματος, εἶναι ἰδιαιτέρως ἐπιβεβλημένη ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου, ἐν οὐδεμιᾷ δέ περιπτώσει ἐπιτρέπεται παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ σκοποῦ, ὡς καθώρισε τοῦτον ὁ διαθέτης, ὅστις δέν εἶναι πλέον παρὼν διὰ νά τροποποιήσῃ ἢ μεταβάλῃ τόν σκοπὸν τῆς δωρεᾶς του.

Αἱ γενικαὶ αὗται σκέψεις ἰσχύουν, ἀσφαλῶς, προκειμένου νά ἐρευνήσωμεν καί παρουσιάσωμεν τό ἐπιτελεσθέν καί ἐπιτελούμενον ὑψηλόν ἔργον τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς.

Τὸν σκοπὸν τῆς Σχολῆς ὀρίζει ὁ ἐκ τῶν διαθετῶν αἰμυνηστὸς Γεώργιος Ραδιόνοφ Ριζάρης καί διατυπώνει τοῦτον, μετὰ πάσης σαφηνείας, ἐν τῇ βαρυσημάντῃ Διαθήκῃ του οὕτως, ὥστε νά μὴ χωρῇ ἀμφιβολία τις περὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ σκοποῦ τούτου. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου παραθέτομεν κατωτέρω τὰς σχετικὰς περικοπὰς τῆς Διαθήκης: «Ἡ Σχολὴ αὕτη, θέλω καί διατάττω, νά συσταθῇ καί διαμένῃ ἐν Ἀθήναις, φέρουσα τὴν ἐπιωνυμίαν Μάνθου καί Γεωργίου Ριζαρίδων Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή. Σκοπὸς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ταύτης Σχολῆς εἶναι τό νά χορηγῇ εἰς νέους, ἔχοντας τὰς ἀπαιτούμενας προπαιδευτικὰς γνώσεις, τοιαῦτα διδακτικὰ μέσα, ὥστε εἰς διάστημα πέντε ἐτῶν νά εἶναι εἰς στάσιν, νά ἐνδυθῶσι τό ἱερὸν σχῆμα τῆς Ἱερωσύνης, γινόμενοι Ἱερεῖς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς πενταετοῦς σπουδῆς» (Διαθήκη Γεωργίου Ραδιόνοφ Ριζάρη, ἀρθρ. 71, 72, σελίς 12, Ἐκδ. Β', Ἀθήναι 1955). «Παρακαλῶ τὰ δύο Συμβούλια τῆς Σχολῆς νά κινήσωσι πάντα λίθον — ἂν ἐγὼ ζῶν δέν τό κατορθώσω — διὰ νά ἐνδύσῃ ὁ Βασιλεὺς, ὥστε ἀποκαλεισθῇ ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ νά διδάσκωνται ὅσοι σκοπεύουσιν νά ἐνδυθῶσιν Ἱερωσύνης ἔνδυμα, καί νά μὴ εἶναι δεκτοὶ πρὸς Ἱερωσύνην, εἰ μὴ ὅσοι ἔχουν τακτικὰ ἀποδει-

ῥύπο ἸΩΑΝΝΟΥ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ*

Θεολόγου — Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μ.Ε.

κτικά περὶ τῆς ἐν Αὐτῇ σπουδῆς των» (Ἐνθ. ἀνωτ. ἀρθρ. 78, σελ. 14). «Αὕτη εἶναι ἡ τελευταία καί ἀμετάθετος θέλησίς μου, τῆς ὁποίας διατάσω μετὰ θάνατόν μου τὴν πλήρη ἐκτέλεσιν. Ὅστις λάβῃ κατὰ νοῦν καί θελήσῃ νά μεταβάλῃ καμμίαν τῶν διατάξεών μου, τόσον τῶν παρουσῶν, ὅσον καί τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν διαθήκην μου, ἀφήνω εἰς αὐτόν τὴν κατάραν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἁγίων Πάντων, καί νά δώσῃ λόγον ἐν ἡμέρᾳ Κρίσεως, καί προκατὴν νά μὴ ἰδῇ ποτέ» (Κωδίκελλος 29 Μαΐου 1841, ἔνθ. ἀνωτ., σελ. 29, 30).

«Οὕτω διατάξας τὰ τῆς Σχολῆς ὁ Γεώργιος Ριζάρης — γράφει ὁ αἰδύμιος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Κυρὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (+ 1938) εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, (σελ. 56) — τῇ 25ῃ Ἀπριλίου 1841 ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἑγγράφον, δι' οὗ ἐξεδήλου τὴν περὶ ἰδρύσεως αὐτῆς ἐπιθυμίαν ἑαυτοῦ καί τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Μάνθου... ἐν τέλει τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἐπέλεγε, ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο «ἡ δελτίωσις τῆς καταστάσεως τοῦ Κλήρου καί ἡ ἐξάπλωσις τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καί ἐν γένει τῶν φάτων». (Τὰ κατὰ τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν, σελ. 78, 79).

Ἐπομένως εἰς καί μοναδικὸς σαφῶς ὁ σκοπὸς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς: Ἡ ἀνάδειξις ἀξίων Κληρικῶν τοῦ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιαστικοῦ καί δὴ τῆς Ἑλληνικῆς.

Βεβαίως τοῦτο δέν σημαίνει, ὅτι ὁ οἰοσδήποτε πτυχιούχος τῆς Ριζαρείου Σχολῆς δέον, ὅπως εἰσέρχεται εἰς τὸν Ἱερὸν Κλήρον ὑποχρεωτικῶς, ἐάν κατὰ τό διάστημα τῆς φοιτήσεώς του ἀποδειχθῇ ὅτι οὗτος δέν εἶναι ἄξιος καί ἱκανὸς διὰ τὴν Ἱερωσύνην. Αὐτό θά τό κρίνουν οἱ ἀρμόδιοι παράγοντες τῆς Σχολῆς ἢ καί ὁ ἴδιος ὁ σπουδαστής κατὰ τὴν φοίτησίν του ἢ καί μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του. Τὴν διευκρίνισιν ταύτην θεωροῦμεν ἀναγκαίαν, διότι ἡ Ἐκκλησία μας δέν ἔχει ἀνάγκην ἀπλῶς μεμορφωμένων Κληρικῶν, οἵτινες νά εἶναι πλήρως κατηρητισμένοι, θεωρητικῶς καί πρακτικῶς, διὰ νά ἀνταποκριθῶν εἰς τὰ καθήκοντά των, ἀλλὰ ἔχει ἀνάγκην μεμορφωμένων, ἅμα δέ καί —πρὸ πάντων— εὐσεβῶν ἱερέων,

* Τό ἀνωτέρω ἀρθρον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν Α' τόμον τοῦ συγγράμματος «Ριζαρείος Ἐκκλ. Παιδεία» κατὰ τό 1978. Ἐπομένως ἡ ἀναδημοσίευσίς του ἔχει μόνον ἱστορικὴν σημασίαν.

πνευματικῶν ἀνθρώπων, διαγόντων βίον ὁλον ἐν εἰς ἀγιότητα προαγόμενον. Καί τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, ἦτοι τῆς μορφώσεως καὶ τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὸν Κληρικόν. Δὲν ἀρκεῖ μεμονωμένον οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἕτερον. Ἐάν, λοιπόν, κατὰ τὴν φοίτησιν ἢ καὶ μετ' αὐτὴν ἀποδειχθῇ, ὅτι ὁ ἱεροσπουδαστής ἀντιλαμβάνεται, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἱερέως, τὰς ὁποίας θὰ πληροφωρηθῇ κατὰ τὸ διάστημα τῆς φοιτήσεώς του ἐν τῇ Σχολῇ, ἢ ἐάν περιέπεσεν οὗτος εἰς Κανονικὸν τι κώλυμα, ἀσφαλῶς δὲν θὰ πρέπει οὗτος νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ Θυσιαστήριον. Φρονούμεν ὅτι καὶ ἡ Ριζάρειος Διαθήκη δὲν ἐπιβάλλει μίαν τοιαύτην χειροτονίαν.

✱

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, τίθενται τὰ ἐρωτήματα: Ἡ Ριζάρειος Σχολὴ ἐξεπλήρωσε τὸν σκοπὸν καὶ τὸν προορισμὸν αὐτῆς; Ποία ἡ προσφορά τῆς Ριζαρείου Σχολῆς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν; Προήλθον ἐκ τῶν ἀποφοίτων αὐτῆς «ἄνδρες μαρτυρούμενοι, πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου καὶ σοφίας, οἵτινες νὰ κατασταθῶσιν ἐπὶ τῆς χρεῖας ταύτης»; Φρονούμεν, ἀναντιλέκτως, ὅτι ἡ Ριζάρειος Σχολὴ κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετίαν τοῦ βίου αὐτῆς κατήρτισε τοὺς τρωφίμους αὐτῆς ἀρτίως διὰ τὸν σκοπὸν καὶ προορισμὸν αὐτῶν. Παρέσχε δὲ πρὸς αὐτοὺς ὅλα τὰ μέσα, πνευματικὰ καὶ ὕλικά, διὰ νὰ καταστῶν ἄξιος τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ σκοποῦ, ἦτοι τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν ἱερωσύνην. Ὁ σκοπὸς ἐπιμένονος τῆς προπαρασκευῆς ὑποψηφίων ἱερέων ἐπετεύχθη ἀπολύτως. Διατί ὁμως ἐκ τῶν ἀποφοίτων μικρὸν μόνον ποσοστὸν ἔχειροτονήθησαν; Ποῖος εὐθύνεται διὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ἱερωσύνην ὀλίγων μόνον ἀποφοίτων Ριζαρείων; Φρονούμεν ὅτι ἡ εὐθύνη δὲν βαρνεῖ τὴν Ριζάρειον Σχολὴν ἢ διὰ νὰ εἰμεθα ἀκριδέστεροι, ἢ εὐθύνη αὐτὴ βαρύνει ὀλίγων τὴν Σχολὴν. Τὴν εὐθύνην, τὴν μεγάλην εὐθύνην, τὴν φέρει ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία καὶ ἐν συνεχείᾳ οἱ ἴδιοι οἱ ἀπόφοιτοι. Ἡ Ἐκκλησία δυστυχῶς δὲν ἐμερίμνησε διὰ τοὺς ἀποφοίτους. Δὲν περισυνέλεξε αὐτοὺς ὡς ἡ ὄρνις τὰ νοσσία ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς καὶ δὲν ἀξιοποίησε τὰς δυνατότητας αὐτῶν μέχρις ἐνγλυκισέως των. Ἀντιμετώπισαν οἱ ἀπόφοιτοι, ἐκτὸς τῶν οἰκονομικῶν δυσκολιῶν, καὶ τὰς ποικίλας ἐπιρροὰς τοῦ κόσμου, τὰς δελεαστικὰς, τὰς δυναμμένας νὰ παρασύρουν οὐχὶ μόνον τοὺς νεαροὺς ἀποφοίτους, ἀλλὰ καὶ ὠρμίμους ἀνθρώπους. Καὶ ἐπέλεξαν οὗτοι τὸν κόσμον εἴτε ἐκ συναισθήσεως τοῦ ὕψιλου τῆς ἱερωσύνης ὑποურγήματος εἴτε δι' ἄλλους λόγους.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ἀπόφοιτοι τῆς Ριζαρείου, καὶ ἐκεῖνοι εἰσέτι οἵτινες δὲν ἐνεδύθησαν τὸ ἔνδυμα τῆς ἱερωσύνης, ἀπέβησαν, οἱ πλείστοι, πνευματικοὶ ἡγήτορες, ἀκαδημαϊκοί, πρυτάνεις, καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, καθηγηταὶ Μέσης Ἐκπαίδευσως, δημοδιδάσκαλοι, ἀνώτεροι καὶ ἀνώτατοι κρατικοὶ λειτουργοὶ καὶ γενικῶς ἐπιστήμονες.

Ταῦτα γενικῶς διὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετίαν τοῦ βίου τῆς Σχολῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ὁμως χρονικὴν περίοδον πολλὰ ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν ὑπὸ ἄλλων καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ συγγράφαντος τὴν Ἱστορίαν τῆς Ριζαρείου τῶν πρώτων ἐβδομήκοντα πέντε ἐτῶν τῆς ζωῆς αὐτῆς, Ἀσιδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, διατελέσαντος διευθυντοῦ ταύτης.

Ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τῆς προσφοράς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν τελευταίαν Τριακονταετίαν 1945 - 1975, ἣτις συμπίπτει περίπου μὲ τὴν ἑναρξίν τῆς δευτέρας ἑκατονταετίας τῆς Σχολῆς (Πρώτη ἑκατονταετία ἀπὸ 15-5-1844 ἕως 15-5-1944). Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ γράψωμεν ἱστορίαν τῆς Σχολῆς. Τοιαύτην διὰ τὸν μετὰ τὰ πρῶτα ἐβδομήκοντα πέντε ἔτη βίου αὐτῆς, ἦτοι μέχρι τοῦ 1969, ἔγραψαν οἱ Γεράσιμος Κονιδάρης, Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ Γυμνασιάρχης

Νικόλαος Καρυτσιώτης, ἀμφότεροι ἀπόφοιτοι τῆς Ριζαρείου καὶ ἀργότερον καθηγηταὶ παρ' αὐτῇ.

✱

Ἡ Ριζάρειος Σχολὴ ἔπαυσε λειτουργοῦσα λόγῳ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Μετὰ τὸν πόλεμον, ὅτε ἀπηλευθερώθη καὶ ἡ Ἑλλάς ἐκ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὸ 1945, ἡ Ριζάρειος ἤνοιξε τὰς πόλεις αὐτῆς διὰ νὰ δεχθῇ τοὺς πρώτους ἱεροσπουδαστὰς τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, τοῦ ἱδρυθέντος, δυνάμει τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Νόμου 540/5-9-1945 «Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως». Τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον τῆς Ριζαρείου ἱδρύθη, κατὰ τὸν εἰρημένον νόμον, «πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μορφώσεως τῶν ἐκκλησιάζοντων δι' ἐφημεριακὰς θέσεις καὶ μὴ χειροτονηθέντων, ὡς καὶ ἐκεῖνον, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τὴν προπαρασκευὴν αὐτῶν πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ λειτουργήματος τοῦ ἱερέως, ὡς καὶ διὰ τὴν σὺν τῷ χρόνῳ μετεκπαίδευσιν τῶν ἤδη ὑπηρετούντων ἐφημερίων».

Ἐπιβάλλεται ἐνταῦθα νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Α.Ν. 540/1945 ὑπῆρξεν ἔργον ἐκκλησιαστικῶν καὶ θεολογικῶν ἀνδρῶν ἀγαπώντων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ θερμῶς ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν ἐπ' ἀνδρῶσιν ταύτης δι' εὐσεβοῦς καὶ ἐπιμελῶς μεμορφωμένου ἱεροῦ Κλήρου, ἁξίου νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν ἱερόν Θυσιαστήριον. Μεταξὺ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ Ἀναγκαστικοῦ τούτου Νόμου συγκαταλέγονται ὁ ἀσιδῖμος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρὸς Δαμασκηνός, ὁ τότε Γενικὸς Διευθυντὴς Ὁρθόδοξων Ἱωάννης Καρμίρης, νῦν δὲ Ὁμότιμος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκός, ὁ τότε Τμηματάρχης τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, νῦν δὲ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου, χρηματίσας ἑπ' ἀνελθιμῶς Πρόεδρος αὐτοῦ, Ἀνδρέας Φυτράκης.

Τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς ἱδρύθη μὲν ὡς Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου καὶ οἱ μισθοὶ τῶν δύο Καθηγητῶν, τῶν κατεχόντων τὰς ὁργανικὰς αὐτοῦ θέσεις, κατεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ Δημοσίου Ταμείου ὡς καὶ ἡ δαπάνη τοῦ πτωχοῦ συσσιτίου τῶν ἱεροσπουδαστῶν, ἀλλὰ τὸ ὅρος τῆς λειτουργίας ἔφευγεν ἡ Ριζάρειος Σχολὴ, ἣτις κατέβαλλεν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου, οἵτινες ἐδίδασκον ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ, διάθεσε τὸν παρ' αὐτῇ φιλόλογον καὶ μουσικὸν καθηγητὴν δωρεάν, ἔνα διδάσκη φιλολογικὰ μαθήματα καὶ μουσικὴν, παρεῖχε τὸν ἱ. Ναὸν αὐτῆς διὰ τὴν λατρευτικὴν ζωὴν καὶ τὰς πρακτικὰς ἀσκήσεις τῶν ἱεροσπουδαστῶν, καὶ ἐπειδὴ τὰ κτήρια τῆς Σχολῆς ἐχρησιμοποιούντο εἰσέτι καὶ μεταπολεμικῶς ὡς πρόσκαιρον Νοσοκομεῖον, ὠκοδόμησεν ἐντὸς τοῦ παρὰ τῇ Λεωφόρῳ Βασ. Σοφίας κειμένου ἰδιοκτητοῦ χώρου αὐτῆς, ἐνθα τὰ παλαιὰ κτήρια τῆς Σχολῆς, οἴκημα διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδασκῆριον καὶ τραπέζαρία τῶν ἱεροσπουδαστῶν, ἐνοικίασεν οἰκίματα πλησίον τῆς Σχολῆς διὰ τὴν δωρεάν διαμονὴν τούτων, συνεπλήρωσε τὸ πτωχὸν κρατικὸν συσσίτιον διὰ κράτους διὰ καὶ τρὶς τῆς ἐβδομάδος καὶ παρεῖχε πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἐχρειάζετο. Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον πρόθυμον δι' ὅλας τὰς ὡς ἄνω παροχὰς ἐξετέλει καὶ χρέη Ἐφορείας τοῦ Φροντιστηρίου.

Τὸ Ἀνώτερον, λοιπόν, Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον τοῦτο, δὲν ἔφευγεν ἀπλῶς καὶ τιμητικῶς τὴν ἐπωνυμίαν Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον τῆς ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ, ἀλλὰ ἦτο ὄντως Ριζάρειος Σχολὴ. Ἀργότερον μάλιστα, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1960, ἔκτισεν ἡ Ριζάρειος Σχολὴ εἰς τὸ ἐν Χαλανδρίῳ ἰδιόκτητον αὐτῆς οἰκόπεδον, ἐκτὸς

των κτηρίων της μελλούσης γά λειτουργήσῃ Μέσης Σχολῆς, καί ὠραιότατον συγχρονισμένον κτήριο πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου της.

Ἐπομένως τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τὸ ὁποῖον μετονομάσθη ἀπὸ τοῦ 1972 Ριζάρειος Ἱερατικῆ Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον τμήμα τῆς Ριζαρείου Σχολῆς μεταπολεμικῶς, τὸ ὁποῖον ἤρξατο λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1945.

Τοῦ δευτέρου τμήματος τῆς Ριζαρείου ἡ λειτουργία ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1960 ὅμα τῇ ἀποπερατώσει τῶν ἐν Χαλανδρίῳ περικαλλῶν κτηρίων. Τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἐξατάξιον σήμερον λειτουργεῖ ὡς ἐπτατάξιον (1).

Τὸ πρῶτον μεταπολεμικὸν τμήμα τῆς Ριζαρείου, ἦτοι τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον, ἦνοιξε τὰς πύλας του τὸ 1945 καί ἀριθμεῖ σήμερον (κατὰ τὸ 1975) ζωὴν τριάκοντα ἐτῶν.

Τὸ δεῦτερον μεταπολεμικὸν τμήμα, ἦτοι ἡ ἐξατάξιος καί ἀπὸ τοῦ 1972 ἐπτατάξιος Ριζάρειος Σχολή, ἤρξατο λειτουργοῦσα ἀπὸ τοῦ 1960 καί ἀριθμεῖ σήμερον δέκα καί πέντε ἐτὶ ζωῆς. Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1965 - 1966 ἔδωκε τοὺς πρῶτους ἀποφοίτους αὐτῆς.

Εἰς τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον εἰσέρχονται κατόπιν ἐπιτυχῶν ἐξετάσεων ἀπόφοιτοι Γυμνασίου, ἡ δὲ φοίτησις ἐν αὐτῷ εἶναι διετής. Εἰς τὴν ἐπτατάξιον εἰσέρχονται ἀπόφοιτοι τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καί, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἡ φοίτησις εἶναι ἐπταετής. Ἡ φοίτησις εἰς ἀμφότερα τὰ τμήματα εἶναι δωρεάν καί δωρεάν παρέχονται τροφή, διαμονή, ἐσώρουχα καί ράσα, θέρμανσις, καθαριότης, δαπάναις κυρίως, ὡς ἐλέχθη, τῆς Ριζαρείου Σχολῆς (Γυμνάσιον καί Λύκειον).

Ἡ διδασκαλία, ἡ πρακτικὴ ἄσκησις τῶν ἱεροσπουδαστῶν, ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ τελοῦν σήμερον ὑπὸ τὴν ἀγρυπνον παρακολούθησιν τοῦ Διευθυντοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μαξίμου Δασκαλάκη, Λυκείάρχου, βοηθουμένου εἰς τὸ ἔργον του ὑπὸ τοῦ Ὑποδιευθυντοῦ Ἀρχιμανδρίτου Νεκταρίου Κοτζιάς ὅστις καί διεδέχθη εἰς τὴν Δ/σιν τὸν εἰς Κύριον μεταστάντα Ἀρχιμ. Μάξιμον Δασκαλάκη καί τῶν διδασκόντων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καί τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Δυναμέθα δὲ γὰ εἴπωμεν ὅτι σήμερον ἐν τῇ Σχολῇ (εἰς ἀμφότερα τὰ τμήματα) παρέχεται ἀρτία μόρφωσις καί κατάρτισις τῶν ἱεροσπουδαστῶν, ἵνα ἀποδοῦν οὗτοι ἄξιον διὰ τὴν εἰσόδον των εἰς τὸν Ἱερόν Κλήρον.

(1) Ὅτε ἐδημοσιεύετο ἡ μελέτη αὕτη ἡ Σχολὴ ἦτο ἐπτατάξιος, σήμερον ὅμως εἶναι τριτάξιον Ἐκκλ. Λύκειον καί εἰς αὐτὸ προσετέθη μονοετές τμήμα.

Σήμερον εἰς τοὺς ἱεροσπουδαστὰς ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων τῆς Σχολῆς παρέχονται ὅλα τὰ μέσα πρὸς πλήρη κατάρτισιν αὐτῶν. Βιβλιοθήκη ἀρτία, αἰθουσα διδασκαλίας ἀνετοί καί ὑγιεινὰ, οἰκοτροφεῖον πλήρες καί γενικῶς περιβάλλον θαυμάσιον. Ἡ λατρευτικὴ ζωὴ τῶν ἱεροσπουδαστῶν εἰς τὸν περικαλλῆ Ἱερόν Ναόν τῆς Σχολῆς γίνεται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καί προσοχῆς.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἐξ ὧν τῶν μέσων, ἅτινα παρέχονται πρὸς τοὺς ἱεροσπουδαστὰς σήμερον, εἶναι τὸ Ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον ἔχουν οἱ διδάσκοντες σήμερον καί οἱ διδάξαντες κατὰ τὸ ὑπὸ κρίσιν χρονικὸν διάστημα. Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο φρόνημα, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου ἐμφοροῦνται οἱ διδάσκοντες, ἐνισχύεται καί ὑπὸ τοῦ ὄντως διακαοῦς πόθου τῶν δικαίων τῶν σήμερον τὴν Ριζάρειον καί αὐτῶν εἰσέτι τῶν ὑπαλλήλων, γὰ ἴδουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσώτερος ἀποφοίτους ἐνδεδυμένους τὴν τῆς ἱερατείας χάριν. Τοῦτο εἶναι δίκαιον, διότι αὕτη εἶναι ἡ δούλησις τῶν Ριζαρῶν, ἡ ὅποια αἰωνίως πρέπει γὰ ἐκπληροῦται. Καί ἡ δούλησις αὕτη τῶν Ριζαρῶν ἐξεπληρώθη καί ἐκπληροῦται ὄντως κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν τριακονταετίαν καί αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἀκαπαύονται διὰ τοῦτο ἐν ἀγαλλιάσει.

Ἐκ τῶν ὀκτακοσίων πεντήκοντα καί ἐπτά (857) ἀποφοίτων τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου τῆς ὑπὸ κρίσιν τριακονταετίας, χειροτονήθησαν μέχρι τοῦδε ἐξακόσιοι τεσσαράκοντα ἕξ (646), ἦτοι ποσοστὸν 76ο/ο περίπου, ἐκ δὲ τῶν ἑκατὸν τεσσαράκοντα καί τεσσάρων (144) ἀποφοίτων τῆς ἐπταταξίῳ Σχολῆς χειροτονήθησαν οἱ πενήκοντα τέσσαρες (54), ἦτοι ποσοστὸν 38ο/ο. Δέον δὲ γὰ σημειωθῆ, ὅτι οἱ πρῶτοι ἀπόφοιτοι τῆς Σχολῆς ἐξῆλθον κατὰ τὸ 1966, ἦτοι ἔχομεν ἀποφοίτους μόλις ἐννέα ἐτῶν. Δέν ἦτο δὲ δυνατόν γὰ χειροτονηθῶν περισσότεροι λόγῳ ἡλικίας. Παρόμοιον πρόβλημα ὑπάρχει καί διὰ τὸ Φροντιστήριον, οἱ πλείστοι ἐκ τῶν ἀποφοίτων τοῦ ὁποῖου δέν ἔχουν εἰσέτι τὴν κανονικὴν ἡλικίαν πρὸς χειροτονίαν. Ἐπομένως οἱ ὡς ἄνω ἀριθμοὶ καί τὰ ποσοστά εἶναι προσωρινὰ καί ἀσφαλῶς θὰ αὐξηθῶν. Ἐκτός ὅμως τῆς ποσότητος δυνάμεθα γὰ ὁμιλῶμεν καί περὶ ποιότητος τῶν ἀποφοίτων ἀμφοτέρων τῶν τμημάτων τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Τὰ αἰτηθέντα στοιχεῖα παρὰ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν, πλησίον τῶν ὁποίων ὑπηρετοῦν οἱ ὡς ἄνω ἀπόφοιτοι, εἶναι λίαν ικανοποιητικὰ καί εὐρίσκονται παρ' ἡμῶν.

Πρὸς ὁλοκληρώσιν τῆς παραύσης ἐρευνῆς παραθέτομεν κατωτέρω πίνακας, ἐμφαίνοντας ὀνομαστικῶς τοὺς χειροτονηθέντας ὡς καί τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν, εἰς ἣν διακονοῦν οὗτοι.

ΟΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ 1844 - 1994

Μισαήλ Ἀποστολίδης Ἀρχιμ. 1844 - 1845
Νεόφυτος Δούκας Ἀρχιμ. + 20.12.1845
Καλλίνικος Καμπάνης Ἀρχιμ. 1846 - 1850
Γρηγόριος Καλαζάνης Ἀρχιμ. 1850 - 1852
Σωκράτης Κολιάτσος Ἀρχιμ. 1863 - 1881
Ἀμβρόσιος, ἐπίσκοπος Πλαταμῶνος 1882 - 1883
Ἰωάννης Ἀργυριάδης (προσωρινός) 1883 - 1891
Νικόλαος Κρίστης (προσωρινός) 1891 - 1893
Νεκτάριος Κεφαλᾶς, Ὁ Πενταπόλειος 1894 - 1908
Νικόλαος Παπαγιαννῶπουλος 1908 - 1911
Χρυσόστομος Παπαδόπουλος Ἀρχιμ. 1911 - 1923
Ζαχαρίας Λιανᾶς Ἀρχιμ. 1923 - 1925
Κωνσταντῖνος Δουβουνιώτης 1925
Εὐάγγελος Ἀντωνιάδης Ἀρχιμ. 1925 - 1935
Νικόλαος Παπανικολάου (προσωρινός) 1935 - 1936
Γρηγόριος Παπαμιχαήλ 1936 - 1940
Δημήτριος Κουϊμυτσόπουλος 1940 - 1942
Ἀθανάσιος Ἀνδρεόπουλος (προσωρινός) 1942

Βασίλειος Βελλᾶς 1960 - 1961
Μάξιμος Δασκαλάκης Ἀρχιμ. 1961 - 1971, 1974 - 79
Κωνσταντῖνος Φούσκας, πρεσβ. 1971 - 1974
Γεώργιος Παπαδάκης (προσωρινός) 1979
Θεοδῶρητος Μπουρνῆς Ἀρχιμ. 1980 - 1981
Νεκτάριος Κοτζιάς Ἀρχιμ. 1981 - 1989
Σπυρίδων Χωραΐτης (προσωρινός) 1989 - 1990
Θεόκλητος Ντζάθας Ἀρχιμ. 1990 - σήμερον

Οἱ Διευθυνταὶ
τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου
Ἀθανάσιος Πάλλης 1945 - 1951
Σπυρίδων Μακρῆς 1951 - 1960
Μάξιμος Δασκαλάκης Ἀρχιμ. 1961 - 1971
Κωνσταντῖνος Φούσκας πρεσβ. 1971 - 1974
Μάξιμος Δασκαλάκης Ἀρχιμ. 1974 - 1979
Θεοδῶρητος Μπουρνῆς Ἀρχιμ. 1980 - 1981
Νεκτάριος Κοτζιάς Ἀρχιμ. 1981 - 1982

I. X. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

**Α' ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ
ΤΟΥ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ
ΣΧΟΛΗΣ 1945 - 1975**

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ήν ύπηρετούν
1.	Αβραμόπουλος Αθανάσιος	Γεώργιος	1958	Τριφυλίας και Όλυμπ.
2.	Αβραμόπουλος Νικόλαος	Αγγελος	1954	Ν. Σμύρνης
3.	Αγάθος Μιχαήλ	Κωνσταντίνος	1949	Σάμου και Ίκαρίας
4.	Αγγελάκης Ιωάννης	Εμμανουήλ	1965	Κρήτης
5.	Αγγελίνος Μιχαήλ	Νικόλαος	1957	Μυτιλήνης
6.	Αγιοργούσης Εὐάγγελος	Γεώργιος	1946	Χίου
7.	Αδάμης Δημήτριος	Αναστάσιος	1955	Αρχιεπ. Αμερικής
8.	Αδαμόπουλος Παῦλος	Ιωάννης	1951	Αρχιεπ. Αθηνών
9.	Αθανασίου Δημήτριος	Γεώργιος	1956	Αττικής
10.	Αθανασόπουλος Φίλιππος	Ιωάννης	1946	Αρχιεπ. Αθηνών
11.	Αλαφούζος Ιωάννης	Γεώργιος	1957	Ν. Σμύρνης
12.	Αλδέρτης Μάρκος	Γεώργιος	1952	
13.	Αλεξάνδρου Νικόλαος	Ιωάννης	1961	Αττικής
14.	Αλεξόπουλος Διονύσιος	Κωνσταντίνος	1951	Μαντιν. και Κυνour.
15.	Αλικάκης Γεώργιος	Δημήτριος	1975	Αρχιεπ. Αθηνών
16.	Αμυρσώνης Κων/νος	Ιωάννης	1964	Σάμου και Ίκαρίας
17.	Αναγνωστόπουλος Θεόδ.	Γεώργιος	1954	Μαντιν. και Κυνour.
18.	Αναγνωστόπουλος Ιω.	Γεώργιος	1949	ἀπεβίωσεν
19.	Αναστασίου Αγγελος	Δημήτριος	1971	Ν. Ίωνίας και Φιλαδ.
20.	Ανδρέου Μιλτιάδης	Παναγιώτης	1960	Φθιώτιδος
21.	Ανδριανόπουλος Ανδρέας	Αντώνιος	1955	Ν. Σμύρνης
22.	Ανδριανόπουλος Σωτήρ.	Γεώργιος	1952	Μαντιν. και Κυνour.
23.	Ανδριόπουλος Ιωάννης	Χρῖστος	1957	Ν. Σμύρνης
24.	Ανδρόνικος Παναγιώτης	Μηνᾶς	1956	Νικαίας
25.	Αντωνάκης Ιωάννης	Ανδρέας	1959	Νικαίας
26.	Αντωνιάδης Αριστείδης	Βασίλειος	1966	Αιτωλοακαρνανίας
27.	Αντωνίου Νικόλαος	Σταῦρος	1962	Φθιώτιδος
28.	Αντωνόπουλος Γεώργιος	Ανδρέας	1949	Αρχιεπ. Αθηνών
29.	Αντωνόπουλος Σπυρίδων	Αθανάσιος	1959	Ν. Σμύρνης
30.	Ανωγειανάκης Ανδρέας	Κωνσταντίνος	1962	Κρήτης
31.	Αξαόπουλος Πέτρος	Στυλιανός	1954	Θεσσαλονίκης
32.	Αποστολόπουλος Ανδρ.	Κωνσταντίνος	1958	Ν. Σμύρνης
33.	Αποστολόπουλος Βασίλ.	Κωνσταντίνος	1969	Βεροίας και Ναούσης
34.	Αποστολόπουλος Μιχ.	Παναγιώτης	1962	Αυστραλίας
35.	Αργυράτος Γεώργιος	Διονύσιος	1969	Αρχιεπ. Αθηνών
36.	Αργυρίου Δημήτριος	Κωνσταντίνος	1964	Θηβών και Λεβαδ.
37.	Αρχιμανδρίτης Ιωάννης	Ανδρέας	1956	Νικαίας
38.	Ασημακόπουλος Ιωάννης	Γεώργιος	1957	Αρχιεπ. Αμερικής
39.	Ασπετάκης Κων/πῖνος	Εμμανουήλ	1952	Κρήτης
40.	Αττάρτ Αθανάσιος	Αντώνιος	1971	Αρχιεπ. Αθηνών
41.	Βαγγελῆς Δημήτριος	Κωνσταντίνος	1961	Γερμανίας
42.	Βάγγης Γεώργιος	Δημήτριος	1962	Ιωαννίνων
43.	Βάγιας Χρῖστος	Ιωάννης	1962	Αρχιεπ. Αμερικής
44.	Βασιάκης Γεώργιος	Νικόλαος	1956	Σάμου και Ίκαρίας
45.	Βαλαῆς Κωνσταντίνος	Μάρκος	1953	ἀπεβίωσεν
46.	Βάλδης Αντώνιος	Γεώργιος	1968	Θήρας
47.	Βαρσάμος Δημήτριος	Γεώργιος	1969	Καρυστίας και Σκύρου
48.	Βαρώνας Δημήτριος	Ιωάννης	1961	Σάμου και Ίκαρίας
49.	Βασιλάκης Εμμανουήλ	Γεώργιος	1972	Κρήτης

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ί. Μητρόπολις, εις ήν ύπηρετούν
50.	Βασιλάκος Χρίστος	Ίωάννης	1955	
51.	Βασιλείου Άθανάσιος	Βασίλειος	1962	Φθιώτιδος
52.	Βασιλείου Άθανάσιος	Νικόλαος	1970	Ν. Σμύρνης
53.	Βασιλικάκης Έμμανουήλ	Ματθαίος	1956	Άρχιεπ. Άθηνών
54.	Βελεγράκης Μιχαήλ	Ίωάννης	1971	Γορτύνης και Άρχαδ.
55.	Βερβέρης Ξενοφών	Εύστράτιος	1946	Μυτιλήνης
56.	Βεργέτης Γεώργιος	Βασίλειος	1958	Γερμανίας
57.	Βεργέτης Γεώργιος	Ίωάννης	1959	Μονεμβ. και Σπάρτης
58.	Βέργος Σπυρίδων	Νικόλαος	1950	συνταξιούχος
59.	Βερρόπουλος Άναστάσιος	Άνδρέας	1965	Άττικής
60.	Βηλαράς Κωνσταντίνος	Θεόδωρος	1963	Δημητριάδος
61.	Βιολιδάκης Σταύρος	Κωνσταντίνος	1963	Θηδών και Λεδαδ.
62.	Βίσκας Ίωάννης	Άνδρέας	1963	Πειραιώς
63.	Βλασσόπουλος Βασίλειος	Κωνσταντίνος	1961	άπεδίωσεν
64.	Βλαχάκης Εύστράτιος	Νικόλαος	1964	Πέτρας
65.	Βλαχάκος Κωνσταντίνος	Παναγιώτης	1946	Σπάρτης και Μονεμβ.
66.	Βόγκας Θεόδωρος	Παναγιώτης	1952	Άττικής
67.	Βουγιούκας Εύστράτιος	Δημήτριος	1957	Μεγάρων και Σαλαμ.
68.	Βρανάς Άντώνιος	Λεωνίδας	1953	Μαντ. και Κυκουρ.
69.	Βράντζας Βασίλειος	Κωνσταντίνος	1954	άπεδίωσεν
70.	Βρετάνος Παναγιώτης	Ζαχαρίας	1960	Μονεμβ. Σπάρτης
71.	Βруνιώτης Κων) νος	Άθανάσιος	1957	Χαλκίδος
72.	Γαλάνης Βασίλειος	Ίωάννης	1966	Άρτης
73.	Γαβρουλάς Χρίστος	Στυλιανός	1952	Άττικής
74.	Γαρατζιώτης Άναστάσιος	Ίωάννης	1959	άπεδίωσεν
75.	Γαρούφης Βαρθελομαίος	Χριστόφορος	1956	άπεδίωσεν
76.	Γεναράκης Νικόλαος	Έμμανουήλ	1954	Κρήτης
77.	Γεώμελος Δημήτριος	Κωνσταντίνος	1971	Χίου
78.	Γεωργακόπουλος Μαρτίνος	Παντελεήμων	1956	Άρχιεπ. Άθηνών
79.	Γεωργαντάς Παναγιώτης	Γεώργιος	1946	Μαντινείας και Κυν.
80.	Γεωργιάδης Ίωάννης	Στέργιος	1951	άπεδίωσεν
81.	Γεωργόπουλος Άθανάσιος.	Γεώργιος	1956	
82.	Γεωργουλός Ίωσήφ	Γεώργιος	1973	Κερκύρας
83.	Γεωργούλης Βασίλειος	Ευθύμιος	1952	Μαντινείας και Κυν.
84.	Γεωργούλης Παναγιώτης	Ίωάννης	1950	
85.	Γιαννακάκης Κων) νος	Λάμπρος	1961	Χίου
86.	Γιαννακός Χαράλαμπος	Σταμάτιος	1962	Καρυστίας και Σκύρου
87.	Γιαννεδάκης Έμμανουήλ	Άνδρέας	1951	Κρήτης
88.	Γιούλης Γεώργιος	Δημήτριος	1961	Άττικής
89.	Γιουρτουμάς Νικόλαος	Λεωνίδας	1951	
90.	Γιώτης Δημήτριος	Χαράλαμπος	1961	Φθιώτιδος
91.	Γιώτης Ίωάννης	Ευάγγελος	1950	Άρτης
92.	Γκανάς Μιχαήλ	Σπυρίδων	1954	Κορινθίας
93.	Γκάτζιας Σπυρίδων	Σωτήριος	1961	Νικαπόλεως και Πρεβ.
94.	Γκερεδάκης Γεώργιος	Θεοφάνης	1946	Κρήτης
95.	Γκίκας Ευθύμιος	Ίωάννης	1958	Περιστερίου
96.	Γκισσαλίτης Κων) νος	Χρίστος	1957	Μονεμβ. και Σπάρτης
97.	Γκόλφης Φίλιππος	Έμμανουήλ	1946	Σάμου και Ίκαρίας
98.	Γκούσιος Ίωάννης	Νικόλαος	1961	Καλαβρύτων και Αιγ.
99.	Γκουτζιούλης Άθανάσιος	Θεόφιλος	1957	Άργολίδας
100.	Γκόφας Χαράλαμπος	Παναγιώτης	1956	Κορινθίας
101.	Γολεγός Δημήτριος	Ευάγγελος	1953	Μαντιν. και Κυκουρ.
102.	Γονίδης Κωνσταντίνος	Γεώργιος	1959	Σύρου, Τήνου, Άνδρ.
103.	Γούτας Δημήτριος	Ίωάννης	1946	Τριφυλίας και Όλυμπ.
104.	Γραμματικόγιαννης Άν.	Γεώργιος	1956	Χαλκίδος
105.	Γρέτζελος Παναγιώτης	Γεώργιος	1970	Αιτωλοακαρνανίας
106.	Γρίλλιας Χαράλαμπος	Άνδρέας	1955	Άρχιεπ. Άθηνών

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος αποφ.	Ι. Μητρόπολις, εἰς ἣν ὑπηρετοῦν
107.	Δαγαλάκης Παῦλος	Γεώργιος	1965	Ίεραπύτης καὶ Σητ.
108.	Δαμιανάκος Γεώργιος	Βασίλειος	1961	Γυθείου καὶ Οἰτύλου
109.	Δασκαλάκης Ἐμμανουήλ	Εὐθύχιος	1948	Γορτύνης καὶ Ἀρκαδ.
110.	Δαῦρος Δημήτριος	Ἰωάννης	1949	Μαντιν. καὶ Κυνουρ.
111.	Δεληγιάννης Νικόλαος	Γεώργιος	1974	Χαλκίδος
112.	Δεμερτζής Βασίλειος	Ἀγοραστός	1955	Λήμνου
113.	Δερβέναγας Γεώργιος	Παναγιώτης	1970	Θηβῶν καὶ Λεβαδ.
114.	Δερμιάντης Δημήτριος	Πολυχρόνης	1948	Πειραιῶς
115.	Δημάκος Ηλίας	Παναγιώτης	1948	Μαντιν. καὶ Κυνουρ.
116.	Δημητρακέας Γεώργιος	Παναγιώτης	1955	Ν. Σμύρνης
117.	Δημητρακόπουλος Νικόλ.	Δημήτριος	1954	Ἀττικῆς
118.	Δημόπουλος Ἀριστοτέλ.	Γεώργιος	1960	Ἑλασσῶνος
119.	Δῆμος Κωνσταντῖνος	Δημήτριος	1957	Ἄρτης
120.	Διαμαντίδης Ἀγώνιος	Σεβαστός	1956	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
121.	Διαμαντόπουλος Διαμαντ.	Ἀθανάσιος	1962	Μαντινείας καὶ Κυν.
122.	Διδάνης Θεοδόσιος	Βασίλειος	1954	Μεσσηνίας
123.	Διδασκαλόπουλος Παῦλ.	Νικόλαος	1946	συνταξιούχος
124.	Διονυσίου Θεόφιλος	Θεόφιλος	1957	Καρυστίας καὶ Σκύρου
125.	Δίπλας Ἀρστέιδης	Γεώργιος	1955	Τριφυλίας καὶ Ὀλυμ.
126.	Δρίτσας Ἰωάννης	Σπυρίδων	1956	Μεσσηνίας
127.	Ἐλευθερόπουλος Ἀθαν.	Γεώργιος	1957	Ἀττικῆς
128.	Ἐνωτιάδης Χρυσόστομος	Γεώργιος	1955	Ἰωνίας
129.	Εὐδαίμων Ἰάκωβος	Ἐλευθέριος	1965	Ἀττικῆς
130.	Ζάππας Γεώργιος	Δημήτριος	1959	Καρυστίας καὶ Σκύρ.
131.	Ζαρκωτός Βασίλειος	Ἀνδρέας	1946	
132.	Ζαριμπούτης Εὐάγγελος	Ἀναστάσιος	1954	Καρυστίας καὶ Σκύρου
133.	Ζαφειρόπουλος Κων) νος	Θεόδωρος	1946	
134.	Ζαφειρόπουλος Χρήστος	Ἰωάννης	1962	Ἡλείας
135.	Ζαφειρόπουλος Χρυσόστ.	Χρῖστος	1953	Σισανίου καὶ Σιατίστης
136.	Ζαχαριουδάκης Κων) νος	Νικόλαος	1959	
137.	Ζάχος Ἀθανάσιος	Κωνσταντῖνος	1965	Ν. Σμύρνης
138.	Ζερβάκης Ἰωάννης	Νικόλαος	1950	Ἀττικῆς
139.	Ζέρβας Ἀριστοτέλης	Ἀντώνιος	1953	ἀπεβίωσεν
140.	Ζερβός Ἀθανάσιος	Ἰωάννης	1963	Ρεθύμν. καὶ Ἀύλοπ.
141.	Ζιάκας Νικόλαος	Παναγιώτης	1958	Φωκίδος
142.	Ζιώγας Θωμᾶς	Ἡλίας	1960	Ν. Σμύρνης
143.	Ζουγανέλης Γεώργιος	Ἰωάννης	1951	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρου
144.	Ζουμῆς Παναγιώτης	Γεώργιος	1954	Καλαβρύτων
145.	Ζουμπρής Ἐμμανουήλ	Κυριάκος	1950	Ἀττικῆς
146.	Ζώκαρης Κλήμης	Δημήτριος	1962	Δημητριάδος
147.	Ζώμας Σπυρίδων	Δημήτριος	1950	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
148.	Ἡλιόπουλος Ἀθανάσι.	Ἰωάννης	1959	Φωκίδος
149.	Θανάσου Μελέτιος	Νικόλαος	1963	Θηβῶν καὶ Λεβαδ.
150.	Θανόπουλος Σωτήριος	Γεώργιος	1955	Γόρτυνος
151.	Θεοδοσίου Θεόδωρος	Δημήτριος	1946	Χαλκίδος
152.	Θεοδωρόπουλος Εὐάγγ.	Γεώργιος	1952	Γόρτυνος
153.	Θεοδωρόπουλος Παναγ.	Κωνσταντῖνος	1952	Φθιώτιδος
154.	Θεολογίτης Κων) νος	Ἀρστέιδης	1957	Παροναξίας
155.	Θωμᾶς Νικόλαος	Θωμᾶς	1946	
156.	Ἰωαννίδης Χριστοφόρος	Ἀλέξανδρος	1966	Λαρίσης καὶ Πλαταμ.
157.	Ἰωαννίδης Γεώργιος	Σάββας	1972	Ἐδέσσης καὶ Πέλλ.
158.	Καῖζας Ἰωάννης	Δημήτριος	1960	Χίου
159.	Καῖζης Χαράλαμπος	Σωτήριος	1957	Καυσαριανῆς
160.	Καῖζίκας Νικόλαος	Γεώργιος	1956	Ἀρχιεπ. Ἀθην.
161.	Καῖσαρλῆς Τίτος	Δημήτριος	1948	Κρήτης
162.	Κακαβούλης Χρήστος	Παναγιώτης	1962	Γόρτυνος
163.	Καλαϊτζάκης Ἰωάννης	Ἀγώνιος	1960	Κισάμου καὶ Σελίνου

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εἰς ἣν ὑπηρετοῦν
164.	Καλαμπόκης Σωτήριος	Γεώργιος	1958	Μαντινείας
165.	Καλαρᾶς Δημήτριος	Χρῖστος	1954	Κορινθίας
166.	Καλιακάτσος Κων) νος	Χρῖστος	1949	Ἄρτης
167.	Καλλιάνος Ἀναστάσιος	Παναγιώτης	1948	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
168.	Καλλινάκης Θεοφάνης	Χρῖστος	1973	Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδ.
169.	Καλογεράκης Νικόλαος	Στυλιανός	1959	Λάμπης καὶ Σφακίων
170.	Καλογριεῦ Κων) νος	Ἰωάννης	1951	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
171.	Καλογριαννάκης Ἰωάν.	Κωνσταντῖνος	1961	Γορτύνης καὶ Ἀρκαδ.
172.	Καλοδήμιος Σωτήριος	Δημήτριος	1949	Ἀργολίδος
173.	Καμαριώτης Ἀθανάσιος	Νικόλαος	1968	Χαλκίδος
174.	Καμαριώτης Κων) νος	Νικόλαος	1968	Χαλκίδος
175.	Καμιδύτης Νικόλαος	Μιχαήλ	1959	Μαντινείας
176.	Καμούζης Κων) νος	Νικόλαος	1951	Γόρτυνος
177.	Καμπρής Κων) νος	Γεώργιος	1958	Φωκίδος
178.	Καναδός Χρήστος	Ἰωάννης	1964	Θεσσαλιώτιδος
179.	Καπερώνης Χρῖστος	Νικόλαος	1959	Ἀττικῆς
180.	Καπογιάννης Γεώργιος	Δημήτριος	1956	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
181.	Καραβᾶς Μιλτιάδης	Δημήτριος	1963	Φλωρίνης Πρεσπῶν
182.	Καραγιάννης Εὐάγγελ.	Γεώργιος	1954	Ἰωαν/λεως Ν. Ἀφρ.
183.	Καρακάσης Παναγιώτης	Σταῦρος	1957	Μονεμβασίας καὶ Σπ.
184.	Καραλῆς Ἰωάννης	Γεώργιος	1956	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
185.	Καραμπέλας Γεώργιος	Ἀθανάσιος	1951	Τριφυλίας καὶ Ὀλυμ.
186.	Καρανικόλας Δημήτρ.	Μιχαήλ	1951	ἀπεβίωσεν
187.	Καρανικόλας Κων) νος	Κυριάκος	1958	ἀπεβίωσεν
188.	Καραπιτέρης Γεώργιος	Νικόλαος	1961	Χαλκίδος
189.	Καρατζῆνας Σπυρίδων	Τρύφων	1949	Νικαίας
190.	Καραχάλιος Στυλιανός	Γεώργιος	1948	Μαντιν. καὶ Κυνour.
191.	Καρβελάς Πολύκαρπος	Παναγιώτης	1966	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
192.	Καρβελάς Κων) νος	Νικόλαος	1956	Κορινθίας
193.	Καρδαμίτσης Εὐάγγελος	Κωνσταντῖνος	1961	Νικοπόλ. καὶ Πρεδ.
194.	Καριμαλῆς Μαρτῖνος	Παντελεήμων	1953	
195.	Καρναχωρίτης Σπυρίδων	Κωνσταντῖνος	1948	Ναυπακτ. Εὐρυταν.
196.	Καρουζάκης Ἐμμανουήλ	Μιχαήλ	1946	Γορτύνης καὶ Ἀρκαδ.
197.	Καρύδης Σπυρίδων	Δημήτριος	1954	Κερκύρας καὶ Παξῶν
198.	Κατηχωρίτης Ἰωάννης	Στέργιος	1957	Θεσσαλονίκης
199.	Κατινᾶς Γεώργιος	Πολυχρόνης	1957	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
200.	Κατσαμάκης Νικόλαος	Ἰωάννης	1955	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
201.	Κατσάμπουλας Γεώργ.	Διονύσιος	1958	Θηβῶν καὶ Λεβαδ.
202.	Κατσάρας Παῦλος	Γεώργιος	1946	Τριφυλίας καὶ Ὀλυμ.
203.	Κάτσαρης Ἀναστάσιος	Στυλιανός	1957	Πειραιῶς, Ἀπεβίωσε
204.	Κατσικαλάκης Ἐμμαν.	Βασίλειος	1949	Ἱεραπότνης καὶ Σητ.
205.	Κατσιμάρδος Κων) νος	Χρῖστος	1972	Αἰτωλ/νίας
206.	Κατσοῦλας Τρύφων	Γεώργιος	1959	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
207.	Καφάσης Κωνσταντῖνος	Παντελῆς	1957	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
208.	Κέντζος Βασίλειος	Ἰωάννης	1955	ἀπεβίωσεν
209.	Κλοῦτσος Δημήτριος	Κωνσταντῖνος	1955	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
210.	Κοκαράκης Μιχαήλ	Βασίλειος	1963	Γορτύνης καὶ Ἀρχ.
211.	Κόκκαλης Θεόδωρος	Ἀθανάσιος	1957	Ναυπάκτ. καὶ Εὐρυταν.
212.	Κόκκας Βασίλειος	Ἀριστείδης	1961	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
213.	Κολιαβασίλης Χρῖστος	Εὐάγγελος	1962	Μεσσηνίας καὶ Λαυρ.
214.	Κολίτσος Εὐάγγελος	Σωκράτης	1957	Χίου
215.	Κόλλιας Γεώργιος	Γαβριήλ	1961	Κίτρους
216.	Κόλλιας Χρῖστος	Γεώργιος	1948	Μεσσην. καὶ Λαυρεωτ.
217.	Κολόνας Ἀνδρέας	Ἀπόστολος	1957	Ἡλείας
218.	Κολοκούρης Θεόκλητος	Δημοσθένης	1959	Περιστερίου
219.	Κομπορόζης Σπυρίδων	Θεόδωρος	1948	Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπ.
220.	Κονδύλης Νικόλαος	Ἐμμανουήλ	1949	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν

α/α	Όνοματεπώνυμο	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εἰς ἣν ὑπηρετοῦν
221.	Κονδύλης Σπυρίδων	Βασίλειος	1955	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
222.	Κονίδας Γεώργιος	Κωνσταντῖνος	1956	Ναυπακτ. καὶ Εὐρ.
223.	Κονταξῆς Δημήτριος	Ἀντώνιος	1956	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
224.	Κόνταρης Εὐστράτιος	Στέφανος	1955	Χίου
225.	Κονταγιώργης Κων) νος	Βασίλειος	1969	Μεγάρων καὶ Σαλαμ.
226.	Κοντολέων Χριστόφορος	Γεώργιος	1946	Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς
227.	Κόντος Κων) νος	Γεώργιος	1957	Ἀττικῆς
228.	Κοπανάκης Νικόλαος	Στυλιανός	1970	Ρεθύμνης καὶ Αὐλοπ.
229.	Κοράκης Σπυρίδων	Θεμιστοκλῆς	1952	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
230.	Κορνάρος Ἐλευθέριος	Νικόλαος	1950	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρου
231.	Κορωνέλλος Νικόλαος	Λουκᾶς	1958	Θήρας
232.	Κοσκινᾶς Χριστόδουλος	Πέτρος	1971	Καίσαριανῆς, Βύρ.
233.	Κοσσύφης Εὐάγγελος	Στυλιανός	1957	Χαλκίδος
234.	Κοτίνης Σπυρίδων	Κωνσταντῖνος	1960	Κορινθίας
235.	Κοτσώνης Κωνσταντῖνος	Ἀγγελος	1946	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
236.	Κουγιαντῆς Ἀντώνιος	Κίμων	1962	Θεσσαλιώτιδος
237.	Κούκιος Ἀριστείδης	Κωνσταντῖνος	1957	Τριφυλ. καὶ Ολυμπ.
238.	Κούλης Βασίλειος	Νικόλαος	1948	ἀπεβίωσεν
239.	Κούλης Ἰωάννης	Χρήστος	1965	Γόρτυνος καὶ Μεγαλ.
240.	Κουνέλης Ἀγγελος	Ἰωάννης	1955	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
241.	Κουρουπάκης Μιχαήλ	Δημήτριος	1960	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
242.	Κουστένης Χαράλαμπος	Χρῖστος	1956	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
243.	Κουτῆς Κων) νος	Ἰσίδωρος	1949	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
244.	Κουτούρας Νικόλαος	Θεόδωρος	1946	Χίου
245.	Κουτσούμπας Ἰωάννης	Χρῖστος	1957	Λιτωλίας καὶ Ἀκαρν.
246.	Κουτσούνας Ἰωάννης	Νικόλαος	1946	Ἠλείας
247.	Κουτσορνίθης Στυλιανός	Γεώργιος	1954	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
248.	Κουτσούγερας Γεώργιος	Ἀναστάσιος	1957	Ν. Σμύρνης
249.	Κουτσούρης Μελέτιος	Λάμπρος	1960	Θηβῶν καὶ Λεβαδ.
250.	Κουφάκης Ζαχαρίας	Σταῦρος	1968	Ρεθύμνης καὶ Αὐλοπ.
251.	Κράμπας Μαρῖνος	Πέτρος	1946	Ἠλείας
252.	Κρασσινολάκης Γεώργ.	Ἐμμανουήλ	1961	Κρήτης
253.	Κρητικὸς Κων) νος	Γεώργιος	1959	Σύρου, Τήν., Ἀνδρ.
254.	Κρικέλης Κων) νος	Χρήστος	1965	Τρίκκης καὶ Σταγῶν
255.	Κροκίδης Ἐμμανουήλ	Βασίλειος	1957	Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδ.
256.	Κυριακοῦ Μεθόδιος	Νικόλαος	1969	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
257.	Κυρίτσης Θεόδωρος	Τριαντάφυλλ.	1946	Ναυπ. καὶ Εὐρυταν.
258.	Κωνσταντόπουλος Κων.	Παναγιώτης	1952	Γόρτυνος καὶ Μεγαλ./ως
259.	Κωσταδίμης Ἀθανάσιος	Ἀλέξανδρος	1954	Κερκύρας καὶ Παξ.
260.	Κωστελλέτος Παναγ.	Ὅθων	1955	Κερκύρας καὶ Παξ.
261.	Κωστελλέτος Χρῖστος	Σπυρίδων	1963	Κερκύρας
262.	Κωστέλλης Ἰωάννης	Παναγιώτης	1956	Νικαίας
263.	Κωστός Δημήτριος	Νικόλαος	1975	Φθιώτιδος
264.	Κωτσάκης Στέφανος	Δημήτριος	1956	συνταξιούχος
265.	Κωτσῆς Κων) νος	Λεωνίδας	1952	Καρυστίας καὶ Σκύρ.
266.	Λαγός Ἀθανάσιος	Παναγιώτης	1954	Μαντιν. καὶ Κυνουρ.
267.	Λαγουδάργος Ἰωσήφ	Δημήτριος	1962	Λάμπης καὶ Σφακίων
268.	Λαδᾶς Παναγιώτης	Φώτιος	1973	Κορινθίας
269.	Λάζος Κωνσταντῖνος	Πέτρος	1949	ἀπεβίωσεν
270.	Λάκκας Δημήτριος	Σπυρίδων	1952	
271.	Λαμπούσης Θεοφάνης	Βασίλειος	1948	
272.	Λαμπρόπουλος Γεώργιος	Ἰωάννης	1954	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
273.	Λαπατᾶς Χρῖστος	Γρηγόριος	1948	Αἰτωλ. καὶ Ἀκαρν.
274.	Λελαύδας Ἰωάννης	Χαράλαμπος	1955	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
275.	Λενάκος Ἀλέξανδρος	Παναγιώτης	1953	Μαντιν. καὶ Κυν.
276.	Λιακουσιώτης Χρῖστος	Γεώργιος	1946	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
277.	Λιαμπότης Ἠλίας	Πέτρος	1948	Μαντιν. καὶ Κυνουρ.

α.α	Όνοματεπώνυμο	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ήν ύπηρετοῦν
278.	Λιάρος Παναγιώτης	Γεώργιος	1959	Μονεμβασίας καὶ Σπ.
279.	Λιάρος Χαράλαμπος	Θεόδωρος	1949	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
280.	Λίλικας Ἰωάννης	Γεώργιος	1948	Χίου
281.	Λιναρδάτος Χαράλαμπος	Νικόλαος	1964	Κεφαλληνίας
282.	Λιάσης Πλούταρχος	Εὐάγγελος	1950	Καρυστίας καὶ Σκύρ.
283.	Λιτσαρδάκης Γεώργιος	Ἐμμανουήλ	1948	Ἀττικῆς
284.	Λοβέρδος Κων) νος	Γεώργιος	1969	Χαλκίδος
285.	Λουκάτος Ἰερόθεος	Δημήτριος	1957	Κεφαλληνίας
286.	Λουκέρης Παναγιώτης	Διονύσιος	1960	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
287.	Λουκῆς Γεώργιος	Δημήτριος	1955	Μαντ. καὶ Κυνοῦρ.
288.	Λυμπερόπουλος Δημήτρ.	Βασίλειος	1962	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
289.	Μάζαρης Νικόλαος	Σταμάτιος	1959	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
290.	Μαθιόπουλος Γεώργιος	Κωνσταντῖνος	1948	Νικαίας
291.	Μακράκης Γεώργιος	Ἐμμανουήλ	1965	Κρήτης
292.	Μακράκης Ἰωάννης	Γεώργιος	1963	Κρήτης
293.	Μακρῆς Δημήτριος	Κωνσταντῖνος	1950	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
294.	Μαλανταρᾶς Κων) νος	Ἰωάννης	1946	Χαλκίδος
295.	Μαλεβίτης Θεόκλητος	Δημήτριος	1967	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
296.	Μάλφας Ἡλίας	Θεόδωρος	1965	Λευκάδος καὶ Ἰθάκ.
297.	Μαμαλούγκας Ἡλίας	Νικόλαος	1956	Φθιώτιδος
298.	Μακιαδάκης Ἐμμανουήλ	Μιχαήλ	1948	Γορτύνης καὶ Ἀρκαδ.
299.	Μακιατᾶς Γεώργιος	Ἰωάννης	1952	Ἀττικῆς
300.	Μακιάτης Ἀγγελος	Ἀντώνιος	1948	Κορινθίας
301.	Μανιάτης Κίμων	Χρῖστος	1949	Μαντιν. καὶ Κυνοῦρ.
302.	Μανωλιᾶς Δημήτριος	Ἐμμανουήλ	1957	
303.	Μάνος Κων) νος	Παλαιολόγος	1966	Χαλκίδος
304.	Μαρκαντώνης Ἰωάννης	Ἐμμανουήλ	1965	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρ.
305.	Μαρκόπουλος Δημήτρ.	Ἀντώνιος	1957	Νικαίας
306.	Μαρκουτῆς Ἀντώνιος	Εὐάγγελος	1964	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρ.
307.	Μαρτῖνος Εὐάγγελος	Βαρθολομαῖος	1955	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρ.
308.	Μέγγος Ἀνδρέας	Σπυρίδων	1954	Ἀττικῆς
309.	Μελᾶς Κωνσταντῖνος	Νικόλαος	1960	Θεσσαλονίκης
310.	Μελισσιᾶς Ἀντώνιος	Ἰωάννης	1965	Τρίκκης καὶ Σταγῶν
311.	Μενδωνίδης Ἰωάννης	Κωνσταντῖνος	1946	Χίου
312.	Μένεγας Κων) νος	Ἰωάννης	1963	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
313.	Μεντζελόπουλος Γρηγ.	Γεώργιος	1962	Κορινθίας
314.	Μερτσιώτης Νικόλαος	Χρῖστος	1964	Τρίκκης καὶ Σταγῶν
315.	Μηλάκης Ἀντώνιος	Ἀδαμάντιος	1961	Πειραιῶς
316.	Μητροπέτρος Παναγιώτ.	Γεώργιος	1967	Μεσσην. καὶ Λαυρεωτ.
317.	Μήτσικας Ἰωάννης	Παναγιώτης	1958	Τριφυλ. καὶ Ὀλυμπ.
318.	Μήτσου Ἰωάννης	Γεώργιος	1965	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
319.	Μιζεράκης Βασίλειος	Γεώργιος	1970	Κρήτης
320.	Μίλλης Πολύβιος	Παναγιώτης	1974	Ἀργαλίδος
321.	Μιχαλόπουλος Βασίλ.	Γεώργιος	1946	Ν. Σμύρνης
322.	Μιχαλόχρηστος Βασίλ.	Δημήτριος	1970	Μονεμβ. καὶ Σπάρτ.
323.	Μόντινος Ὅμηρος	Δημήτριος	1956	Νικαίας
324.	Μοσχονᾶς Θεόδωρος	Μιχαήλ	1956	Κεφαλληνίας
325.	Μουζακίτης Σπυρίδων	Κωνσταντῖνος	1954	ἀπεβίωσεν
326.	Μουλόπουλος Κυριάκος	Κωνσταντῖνος	1954	Μαντιν. καὶ Κυν.
327.	Μουτζούρης Ἡλίας	Κωνσταντῖνος	1948	Γόρτυνος καὶ Μεγαλ/ως
328.	Μπαϊρακτάρης Νικόλαος	Γεώργιος	1946	ἀπεβίωσεν
329.	Μπακάλης Δημήτριος	Κωνσταντῖνος	1953	Περιστερίου
330.	Μπαλκανᾶς Παναγιώτης	Ἀντώνιος	1959	Πειραιῶς
331.	Μπαλωμένος Κων) νος	Δημήτριος	1956	Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς
332.	Μπαμπίλης Χαράλαμπος	Δημήτριος	1955	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
333.	Μπάνος Σωκράτης	Εὐστάθιος	1969	Κερκύρας
334.	Μπαϊρακτάρης Δημ.	Χρῖστος	1956	Κορινθίας

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ήν ύπηρετούν
335.	Μπαρούσης Νικόδημος	Γεώργιος	1973	Πατρών
336.	Μπεκιάρης Παναγιώτης	Γεώργιος	1952	Άρχιεπ. Άθηνών
337.	Μπεκρής Άριστομένης	Γεώργιος	1953	Τριφυλ. καί Όλυμπ.
338.	Μπελαδάκης Γεώργιος	Μιχαήλ	1953	Κρήτης
339.	Μπερδούσης Γεώργιος	Ιωάννης	1955	Μεσσηνίας
340.	Μπερλής Άθανάσιος	Χρίστος	1957	Μαντιν. καί Κυν.
341.	Μπέτσας Θεόδωρος	Βασίλειος	1956	
342.	Μπέτσας Παναγιώτης	Βασίλειος	1952	Νικαίας
343.	Μπλέτσος Βασίλειος	Ευάγγελος	1958	Χαλκίδος
344.	Μπιτούνης Ιωακείμ	Νικόλαος	1964	Κασσανδρείας
345.	Μπογιατζής Δημήτριος	Ιωάννης	1950	Άρχιεπ. Άθηνών
346.	Μποτονάκης Γεώργιος	Ιωάννης	1956	Μεσαγ. Λαυρεωτ.
347.	Μπουγουκλής Άνδρέας	Παναγιώτης	1974	Ήλείας
348.	Μπουτσάκης Νικόλαος	Γεώργιος	1964	Φθιώτιδος
349.	Μπουτσάκης Παναγιώτης	Ιωάννης	1972	Πέτρας
350.	Μπρίμης Σπυρίδων	Δημήτριος	1946	Ήλείας
351.	Μπρούζης Ιωάννης	Δημήτριος	1955	Φθιώτιδος
352.	Μυλωνάκης Απόστολος	Ιωάννης	1946	Κυδωνίας καί Άποκ.
353.	Νάκος Άνέστης	Κωνσταντίνος	1955	Χαλκίδος
354.	Νάνος Γεώργιος	Βασίλειος	1950	Άττικής
355.	Νάντης Ήλιος	Παναγιώτης	1949	Ύδρας, Σπετσών
356.	Νασιώκας Ήλιος	Θωμάς	1973	Θεσσαλιώτιδος
357.	Νηστικάκης Γεώργιος	Ιωάννης	1958	Ν. Κρήνης καί Καλ.
358.	Νικήτας Χρυσόστομος	Δημοσθένης	1962	Πειραιώς
359.	Νικολάκης Σωτήριος	Παναγιώτης	1968	Μεσογαίας καί Λαυρ.
360.	Νικολάου Εϋθύμιος	Νικόλαος	1951	Μεγάρων καί Σαλκμ.
361.	Νικολάου Ιωάννης	Νικόλαος	1965	Άρχιεπ. Άθηνών
362.	Νιργιαννάκης Ιωάννης	Μιχαήλ	1962	Άρχιεπ. Άθηνών
363.	Νούτσος Δημήτριος	Χρήςτος	1974	Μεγάρων καί Σαλομ.
364.	Νταλάκας Παναγιώτης	Σωτήριος	1957	Ίωνίας καί Ν. Φιλιάδ
365.	Ντάρλας Δήμος	Εϋθύμιος	1959	
366.	Ντόδας Νεκτάριος	Γεώργιος	1973	Δημητριάδος
367.	Ξανθάκης Γεώργιος	Μύρων	1958	Κρήτης
368.	Ξάνθης Άναστάσιος	Άνδρέας	1952	Φθιώτιδος
369.	Ξυδιανός Μιχαήλ	Άντώνιος	1970	Ίεραπόλιν. καί Σητ.
370.	Ξυδιάς Νικόλαος	Ιωάννης	1954	Άρχιεπ. Άμερικης
371.	Όικονόμου Κλεάνθης	Θεόδωρος	1951	συνταξιούχος
372.	Όικονόμου Κων)νος	Ήλιος	1957	Άρτης
373.	Όικονόμου Νικόλαος	Ιωάννης	1964	Νικοπόλεως καί Πρεβ.
374.	Όνουφριάδης Εϋθύμιος	Μιχαήλ	1962	Μυτιλήνης
375.	Όρλιακλής Άντώνιος	Βασίλειος	1961	Σερρών καί Νιγρίτης
376.	Ούζούνης Δημοσθένης	Άστέριος	1965	Μεγάρων καί Σαλαμ.
377.	Παγάνης Χρήςτος	Γεώργιος	1946	Τριφυλ. καί Όλυμπ.
378.	Παγώνης Παναγιώτης	Χρυσόστομος	1955	Σάμου καί Ίκαρίας
379.	Παλαιός Άντώνιος	Μάρκος	1972	Χίου
380.	Παναγιωτάκης Πολυχρ.	Παναγιώτης	1965	Κρήτης
381.	Παναγιωτόπουλος Άντ.	Πέτρος	1965	Βεροίας καί Ναύσσ.
382.	Παναγόπουλος Άντών.	Γεώργιος	1959	Νικαίας
383.	Παναγόπουλος Χρήςτος	Περικλής	1960	άπεβίωσεν
384.	Παναγόπουλος Άντών.	Μιχαήλ	1970	Τριφυλ. καί Όλυμπ.
385.	Παναγούλιας Κων)νος	Φώτιος	1949	Γόρτυνος καί Μεγαλ/ως
386.	Πανουσόπουλος Κων.	Φίλιππος	1962	Μαντιν. καί Κυνσουρ.
387.	Πανουσόπουλος Παναγ.	Ιωάννης	1969	Άρχιεπ. Άθηνών
388.	Πανουσόπουλος Γεώργ.	Άθανάσιος	1948	Γόρτυνος καί Μεγαλ/ως
389.	Παντελέων Παναγιώτης	Γρηγόριος	1955	Κορινθίας
390.	Πανώργιος Γεώργιος	Άλέξανδρος	1967	Χαλκίδος
391.	Παξιμαδάκης Έμμανουήλ	Στυλιανός	1958	Κρήτης

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος όποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ήν ύπηρετούν
392.	Παπαβασιλείου Νικόλ.	Βασίλειος	1946	Μαντιν. καί Κυνουρ.
393.	Παπαγεωργάκης Άθανάσ.	Βασίλειος	1951	Άρχιεπ. Άθηνών
394.	Παπαγεωργίου Γεώργιος	Κωνσταντίνος	1953	Σάμιου καί Ίκαρίας
395.	Παπαγεωργίου Κων) νος	Γρηγόριος	1959	Χαλκίδος
396.	Παπαγεωργίου Κων) νος	Ίωάννης	1955	Χαλκίδος
397.	Παπαγεωργίου Νικόλαος	Άντώνιος	1958	Θεσσαλονίκης
398.	Παπαγεωργίου Παναγ.	Θεόδωρος	1956	Άρχιεπ. Άθηνών
399.	Παπαγεωργίου Χρίστος	Κωνσταντίνος	1948	Θεσσαλιώτιδος
400.	Παπαδάκης Γρηγόριος	Στυλιανός	1955	
401.	Παπαδάκης Ζαχαρίας	Γεώργιος	1951	Κρήτης
402.	Παπαδάκης Μιχαήλ	Έμμανουήλ	1953	Ίωνίας καί Ν. Φιλαδ.
403.	Παπαδάκης Νεκτάριος	Έμμανουήλ	1971	Κρήτης
404.	Παπαδημητρίου Βασίλ.	Δημήτριος	1966	Χαλκίδος
405.	Παπαδημητρίου Διον.	Δαμιανός	1951	Περιστερίου
406.	Παπαδημητρίου Έπαμ.	Ίωάννης	1965	Θηβών καί Λεβαδ.
407.	Παπαδημητρίου Ίωάν.	Δημήτριος	1949	Πειραιώς
408.	Παπαδημητρίου Παύλος	Ίωάννης	1950	Νικαίας
409.	Παπαδόπουλος Δημ.	Γεώργιος	1952	Καισαριανής
410.	Παπαδόπουλος Ίωάννης	Κωνσταντίνος	1949	
411.	Παπαδόπουλος Κυριάκ.	Κλεάνθης	1957	Άττικής
412.	Παπαδόπουλος Κων) νος	Ίωάννης	1957	
413.	Παπαδόπουλος Κων) νος	Παναγιώτης	1955	Γόρτυνος καί Μεγαλ/ως
414.	Παπαδόπουλος Νικόλαος	Ήλίας	1960	Άρχιεπ. Άθηνών
415.	Παπαευσταθίου Βασίλ.	Γεώργιος	1946	Θηβών καί Λεβαδ.
416.	Παπαθανασίου Άγγελος	Άθανάσιος	1953	Ν. Σμύρνης
417.	Παπαθανασίου Άθαν.	Βασίλειος	1952	Χαλκίδος
418.	Παπαθανασίου Γεώργιος	Ίωάννης	1960	
419.	Παπαθεοδώρου Κων) νος	Άνδρέας	1958	Άρχιεπ. Άθηνών
420.	Παπαθεοδώρου Κων) νος	Χρίστος	1957	Μεγάρων καί Σαλαμ.
421.	Παπαΐωάννου Άνδρέας	Νικήτας	1959	Πειραιώς
422.	Παπαΐωάννου Ίωάννης	Άθανάσιος	1951	Γόρτυνος καί Μεγαλ/ως
423.	Παπαΐωάννου Κων) νος	Ίωάννης	1952	άπεδίωσεν
424.	Παπαΐωάννου Πέτρος	Γεώργιος	1956	Πειραιώς
425.	Παπακωνσταντίνου Παν.	Άθανάσιος	1958	Φωκίδος
426.	Παπαμυελάκης Ίωάν.	Χρίστος	1948	Κυδων. καί Άποκορ.
427.	Παπαναστασίου Γεώργιος	Νικόλαος	1955	
428.	Παπανικολάου Ίωάννης	Άγγελής	1961	Άττικής
429.	Παπανικολάου Σωτήριος	Δημήτριος	1956	Κορινθίας
430.	Παπαντωνίου Ίωάννης	Άντώνιος	1960	Κορινθίας
431.	Παπασιμονόμου Άθαν.	Δημήτριος	1954	Μονεμβ. καί Σπάρτ.
432.	Παπαποστόλου Σπυρίδων	Άθανάσιος	1965	Άρχιεπ. Άθηνών
433.	Παπασπύρου Δημήτριος	Σπυρίδων	1955	Ναυπακτ. - Εύρυταν.
434.	Παπαστάθης Νικόλαος	Εύστάθιος	1960	Καρυστίας - Σκύρου
435.	Παπασταθόπουλος Χαρ.	Βασίλειος	1955	Άρχιεπ. Άθηνών
436.	Παπασταυρόπουλος Παν.	Σταύρος	1952	Μεσ. καί Λαυρεωτ.
437.	Παπασωτηρίου Δημήτριος	Ήλίας	1949	Καισαριανής
438.	Παπαχρίστος Σταύρος	Κωνσταντίνος	1958	Άττικής
439.	Παπαχρίστου Χρίστος	Δημήτριος	1948	Άττικής
440.	Παπαχρόνης Τρύφων	Γεώργιος	1957	Άρχιεπ. Άθηνών
441.	Παπικινός Γεράσιμος	Σπυρίδων	1956	Κερκύρας καί Παξ.
442.	Παππας Δημήτριος	Ίωάννης	1957	Άρτης
443.	Παράκατης Δημήτριος	Άπόστολος	1953	Χαλκίδος
444.	Παρασκευόπουλος Άνδρ.	Ίωάννης	1953	Άρχιεπ. Άθηνών
445.	Παριάρης Σταύρος	Ίωάννης	1959	Σάμιου καί Ίκαρίας
446.	Πασιάδης Νικόλαος	Ίωάννης	1948	Άρχιεπ. Άθηνών
447.	Παστρικός Έπαμειν.	Έμμανουήλ	1956	Σύρου, Τήνου, Άνδρ.
448.	Πατεράκης Νικόλαος	Ίωάννης	1949	Άττικής

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ήν ύπηρετούν
449.	Πατσούλης Γεώργιος	Νικόλαος	1949	Καισαριανής
450.	Παυλόπουλος Μιχαήλ	Κωνσταντίνος	1957	Ήλειας
451.	Περτσάκης Νικόλ.	Γρηγόριος	1954	Κρήτης
452.	Πετράκης Γεώργιος	Μενέλαος	1968	Κισάμου καί Σελίν.
453.	Πετράκης Κων) νος	Ευστράτιος	1948	
454.	Πετράκος Χρίστος	Δημήτριος	1961	Ν. Σμύρνης
455.	Πετριτσόπουλος Έλευθ.	Κωνσταντίνος	1956	Άρχιεπ. Άθηνών
456.	Πετσάλης Χρίστος	Φραγκίσκος	1954	Κερκύρας
457.	Πίνης Γεώργιος	Άναστάσιος	1952	Άρχιεπ. Άθηνών
458.	Πιστολής Ευσέβιος	Κωνσταντίνος	1970	Δημητριάδος
459.	Πιταροκόλης Μιχαήλ	Έμμανουήλ	1972	Γορτύνης καί Άρχ.
460.	Πλατανάκης Νικόλαος	Ίωάννης	1948	
461.	Πλατής Γεώργιος	Κωνσταντίνος	1955	Νικαίας
462.	Πλατής Δημήτριος	Νικόλαος	1958	Άρχιεπ. Άθηνών
463.	Πολιτάκης Εὐάγγελος	Άνδρέας	1953	Χίου
464.	Πολίτης Παντελεήμων	Δημήτριος	1966	Μεσογ. - Λαυρεωτ.
465.	Πολυχρονόπουλος Θεόδ.	Λυκοῦργος	1955	Τριφυλίας - Όλυμπ.
466.	Ποντικάκης Μιχαήλ	Άντώνιος	1966	Άττικής
467.	Πορταράκης Νικόλαος	Σπυρίδων	1952	Νικαίας
468.	Πουλόπουλος Ίωάννης	Άλέξανδρος	1956	Τριφυλίας - Όλυμπ.
469.	Πουρτσουκλής Δακίηλ	Θεόδωρος	1973	Δημητριάδος
470.	Πραγκασιής Κων) νος	Νικόλαος	1946	Μαντιν. καί Κυν.
471.	Πράτσας Άντώνιος	Άστέριος	1952	Ίωαν/λειος Άφρικής
472.	Πριτσιθέλης Δημήτρ.	Άθανάσιος	1957	ἀπεβίωσεν
473.	Προβατᾶς Σπυρίδων	Βασίλειος	1969	Νικαίας
474.	Προεστός Άδαμάντιος	Γεώργιος	1950	Ν. Σμύρνης
475.	Πρωϊμάκης Ήλιος	Νικόλαος	1963	Γορτύνης - Άρκαδ.
476.	Πρωτοπαπαδάκης Ίω.	Κωνσταντίνος	1950	Κισάμου καί Σελίνου
477.	Ράζος Σωτήριος	Βασίλειος	1969	Άρχιεπ. Άθηνών
478.	Ραμπασούνης Περικλής	Δημήτριος	1958	Νικαίας
479.	Ρέγκας Γεώργιος	Ίωάννης	1946	Μαντιν. καί Κυν.
480.	Ρήγγας Κωνσταντίνος	Ίωάννης	1961	Άρχιεπ. Άθηνών
481.	Ρίπισης Διονύσιος	Γεώργιος	1975	Πατρών
482.	Ρουμπάνης Γεώργιος	Δημήτριος	1954	Μαντιν. Κυνour.
483.	Ροῦσος Άθανάσιος	Νικόλαος	1965	Μεγάρ. καί Σαλαμ.
484.	Ροῦσος Νικόλαος	Ήλιος	1964	Σάμου καί Ίκαρίας
485.	Σαβδόπουλος Δημήτρ.	Δημοκλής	1965	Άρχιεπ. Άθηνών
486.	Σάγος Νικόλαος	Ίωάννης	1954	Καρυστίας καί Σκύρ.
487.	Σακελλαρίου Άχιλλεύς	Κλεομένης	1958	Άττικής
488.	Σαμαράς Παναγιώτης	Γεώργιος	1967	Άρχιεπ. Άθηνών
489.	Σάπικας Δακίηλ	Εὐστάθιος	1972	Καισαριανής - Βύρων.
490.	Σαράβας Περικλής	Κωνσταντίνος	1963	Ίωαννίνων
491.	Σαρόγλου Άνθιμος	Στέφανος	1966	Πειραιώς
492.	Σαρρής Κων) νος	Βελισσάριος	1966	Άρχιεπ. Άθηνών
493.	Σαρρής Φιλόθεος	Γεώργιος	1971	Ρεθύμνης καί Αύλοπ.
494.	Σεζένις Μιχαήλ	Στυλιανός	1948	Χίου
495.	Σεμιτέκοις Νικόλαος	Διονύσιος	1965	Ζακύνθου
496.	Σιαπκαράς Χρίστος	Ίωάννης	1946	ἀπεβίωσεν
497.	Σιάτος Νικόλαος	Γεώργιος	1972	Άρχιεπ. Άθηνών
498.	Σιγάλας Μάρκος	Νικόλαος	1948	
499.	Σιδέρης Δημήτριος	Νικόλαος	1951	Καρυστίας καί Σκύρ.
500.	Σιόντης Δημήτριος	Βασίλειος	1956	Ίωαννίνων
501.	Σιοῦρτος Γεώργιος	Άριστείδης	1948	
502.	Σιταράς Δημήτριος	Νικόλαος	1946	ἀπεβίωσεν
503.	Σιταράς Νικόλαος	Μιχαήλ	1955	Άρχιεπ. Άμερικής
504.	Σιώτης Χαράλαμπος	Άντώνιος	1962	Άρχιεπ. Άθηνών
505.	Σκαλούμπας Άθανάσ.	Παναγιώτης	1951	Μαντιν. καί Κυνour.

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος όποφ.	Ι. Μητρόπολις, εἰς ἣν ὑπηρετοῦν
506.	Σκανδάκης Γεώργιος	Σπυρίδων	1946	Τριφυλ. καὶ Ὀλυμπ.
507.	Σκάρπας Θεόδωρος	Κωνσταντῖνος	1960	Καλαβρύτων - Αἰγ.
508.	Σκιαδόπουλος Ἰωάννης	Δημήτριος	1956	Κερκύρας καὶ Παξ.
509.	Σκίκος Πορφύριος	Γεώργιος	1965	Ἀρχιεπ. Σινᾶ
510.	Σκλαβοῦνος Κων) νος	Θρασύδουλος	1952	Φθιώτιδος
511.	Σκόνδρας Θωμᾶς	Ματθαῖος	1961	
512.	Σκούτας Δημήτριος	Γεώργιος	1963	Μεσογ. καὶ Λαυρεωτ.
513.	Σάκας Θεόκτιστος	Κωνσταντῖνος	1974	Ἅγιον Ὄρος
514.	Σουλιώτης Γεώργιος	Τριαντάφυλλος	1948	Ὑδρας, Σπετσῶν
515.	Σουρῆς Ἰωάννης	Γεώργιος	1953	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
516.	Σπανός Σταῦρος	Νικόλαος	1946	Καρυστ. καὶ Σκύρου
517.	Σπέγης Νικόλαος	Σταῦρος	1955	Χίου
518.	Σπύρου Γεώργιος	Ἀθανάσιος	1961	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
519.	Σταθακόπουλος Θεόδ.	Ἀθανάσιος	1963	Νικαίας
520.	Σταθόπουλος Ἰωάννης	Παναγιώτης	1959	Δημητριάδος
521.	Σταθόπουλος Ἰωάννης	Νικόλαος	1949	Καυσαριανῆς
522.	Σταματάτος Σωκράτης	Ἰωάννης	1962	Ν. Σμύρνης
523.	Σταματελόπουλος Νικήτ.	Σταματέλος	1946	Νικαίας
524.	Σταματογιαννάκης Παντ.	Μιχαήλ	1963	Ν. Σμύρνης
525.	Σταματόπουλος Θεόδ.	Παναγιώτης	1958	Αὐστραλίας
526.	Σταύρου Ἀπόστολος	Γεώργιος	1956	Κορινθίας
527.	Στέργιος Γεώργιος	Νικόλαος	1952	Περιστερίου
528.	Στειακάκης Γεώργιος	Ἐμμανουήλ	1957	Κρήτης
529.	Στειακάκης Ἰωάννης	Γεώργιος	1949	Ἱεραπύτνης - Σητ.
530.	Στρογγύλης Λουκάς	Ἰωάννης	1953	Περιστερίου
531.	Στρούζας Δανιήλ	Παναγιώτης	1974	Ἅγιον Ὄρος
532.	Στυλιανόπουλος Γεώργ.	Θεόδωρος	1946	συνταξιούχος
533.	Συγγρός Γεώργιος	Σταμάτιος	1957	Σύρου, Τήν. Ἀνδρ.
534.	Συντυχάκης Ἐμμανουήλ	Νικόλαος	1964	Ἱεραπύτνης καὶ Σητ.
535.	Σύριγγας Ἰωάννης	Βασίλειος	1952	Ἰκαρίας καὶ Σάμου
536.	Σφακάκης Γεώργιος	Ἀντώνιος	1970	Γορτύνης καὶ Ἀρκαδ.
537.	Σχετάκης Ἰωάννης	Γεώργιος	1963	Κισάμου καὶ Σελίν.
538.	Σχίζας Βασίλειος	Ἰωάννης	1962	Αἰτωλοακαρνανίας
539.	Σχοινᾶς Σταῦρος	Θεόδωρος	1955	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
540.	Σωτηρόπουλος Ἰωάν.	Δημήτριος	1948	Πειραιῶς
541.	Ταμιωλάκης Λεάνδρος	Ἐμμανουήλ	1953	Κρήτης
542.	Τασσιόπουλος Δημήτρ.	Γεώργιος	1957	Κορινθίας
543.	Τάτσης Ἐλευθέριος	Γεώργιος	1956	Ἰωαννίνων
544.	Ταυρῆς Παναγιώτης	Δημήτριος	1961	Χαλκίδος
545.	Τελόγλου Στέφανος	Πρόδρομος	1961	Πειραιῶς
546.	Τζέρμπος Χαράλαμπος	Φώτιος	1960	Πειραιῶς
547.	Τσίγκρης Σπυρ. (Νεκτάρ.)	Παναγιώτης	1962	Φθιώτιδος
548.	Τζιμούρης Χρῖστος	Τησιλέων	1954	Μαντινείας καὶ Κυν.
549.	Τζίφας Χαράλαμπος	Κωνσταντῖνος	1953	Ἀττικῆς
550.	Τζώρτζης Ἀντώνιος	Γεώργιος	1960	Ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς
551.	Τζώρτης Γεώργιος	Κωνσταντῖνος	1949	Καρυστίας καὶ Σύρου
552.	Τόμπρος Ἰωάννης	Σπυρίδων	1958	Κερκύρας καὶ Παξῶν
553.	Τόμπρος Νικόλαος	Ἀναστάσιος	1950	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
554.	Τουφειλῆς Στυλιανός	Παναγιώτης	1968	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρ.
555.	Τραϊφόρος Θεόδωρος	Δημήτριος	1946	Μαντιν. καὶ Κυν.
556.	Τριανταφύλλου Τριαντ.	Δημήτριος	1955	Χαλκίδος
557.	Τριάντος Δημήτριος	Βασίλειος	1952	Μαντινείας καὶ Κυν.
558.	Τσαγκιράκης Δημήτριος	Εὐάγγελος	1969	Κρήτης
559.	Τσαγκιράκης Ἰωάννης	Κων) νος	1948	Γορτύνης καὶ Ἀρκαδ.
560.	Τσαγκιράκης Ἰωάννης	Νικόλαος	1958	Κρήτης
561.	Τσαγκατάκης Νικόλαος	Βασίλειος	1950	ἀπεβίωσεν
562.	Τσάμης Κωνσταντῖνος	Γερόθεος	1953	Νικαίας

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ήν ύπηρετοῦν
563.	Τσαπάρας Χρῖστος	Ἀνδρέας	1953	
564.	Τσαρνᾶς Δημήτριος	Θεμιστοκλῆς	1972	Φιλίππων, Νεαπόλ.
565.	Τσατσάκης Λουκᾶς	Χαράλαμπος	1951	Γορτύνης καὶ Ἀρκαδ.
566.	Τσάφος Γαβριήλ	Βασίλειος	1968	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
567.	Τσεκορας Κων) νος	Εὐάγγελος	1954	Μαντινείας καὶ Κυν.
568.	Τσελεπατιώτης Κων) νος	Εὐστάθιος	1953	Ἀργολίδος
569.	Τσιάκος Θεόδωρος	Ἰωάννης	1951	Μονεμβασίας καὶ Σπ.
570.	Τσιάπρας Παναγιώτης	Δημήτριος	1958	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
571.	Τσίγκος Δημήτριος	Ἰωάννης	1959	Μεγάρων Σαλαμίνος
572.	Τσιλιχράνος Ἰωάννης	Εὐστάθιος	1960	Χαλκίδος
573.	Τσιλιώνης Γεώργιος	Ἰωάννης	1958	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
574.	Τσιοκάνης Δημήτριος	Ἀθανάσιος	1953	Καισαριανῆς
575.	Τσιοκάνης Ἰωάννης	Ἀθανάσιος	1954	Τρίκκης καὶ Σταγῶν
576.	Τσίρκας Κων. (Θεόκλητ.)	Κλεάνθης	1961	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
577.	Τσιρώνης Μιλτιάδης	Γρηγόριος	1956	Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπ.
578.	Τσιτερῆς Μάξιμος	Ἰωάννης	1972	Κρήτης
579.	Τσίτσας Ἀθανάσιος	Χρῖστος	1953	Κερκύρας
580.	Τσιτσιγκος Κων) νος	Δημήτριος	1956	Χαλκίδος
581.	Τσιώλης Γεώργιος	Παναγιώτης	1946	Μαντινείας καὶ Κυν.
582.	Τσολίδης Νεκτάριος	Χαράλαμπος	1965	Ἀρχιεπ. Σινᾶ
583.	Τσότρας Κων. (Τιμόθεος)	Ἰωάννης	1956	Κασσανδρείας
584.	Τσούβαλης Νεκτάριος	Χρυσόστομος	1964	Χαλκίδος
585.	Τσώνης Κωνσταντῖνος	Ζαχαρίας	1949	Μεσσηνίας
586.	Τσώνης Λουκᾶς	Νικόλαος	1946	Νικαίας
587.	Ὑφαντῆς Ἀριστομένης	Ἠλίας	1960	Ἀττικῆς καὶ Μεγαρ.
588.	Φακιρίδης Χαράλαμπος	Βασίλειος	1967	Ν. Ἰων. καὶ Φιλαδ.
589.	Φελέκης Εὐστράτιος	Παναγιώτης	1961	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
590.	Φελεμιέγκας Ἀναστάσιος	Ἰωάννης	1970	Ἀργολίδος
591.	Φέσσας Δημοσθένης	Λάμπρος	1970	Ἀττικῆς
592.	Φιλίππου Νικόλαος	Κωνσταντῖνος	1957	Πειραιῶς
593.	Φιλίππου Σάββας	Γεώργιος	1971	Κορινθίας
594.	Φιοράκης Κων) νος	Νικόλαος	1968	Ἱεραπότνης καὶ Σητ.
595.	Φουμάκης Τιμόθεος	Ἐμμανουήλ	1966	Κασσανδρείας
596.	Φουσέκας Θαλάσιος	Νικόλαος	1961	Ἰωνίας καὶ Ν. Φιλ.
597.	Φραντζεσκάκης Ἱερόθ.	Γεώργιος	1964	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρ.
598.	Φρέντζος Κων) νος	Γεώργιος	1958	Ἀττικῆς
599.	Φύτρος Γεώργιος	Ἐλευθέριος	1966	Θήρας
600.	Φωκιανός Εὐθύμιος	Ἀπόστολος	1953	Σάμου καὶ Ἰκαρίας
601.	Φωτάκης Προκόπιος	Θεόδωρος	1946	
602.	Φωτόπουλος Χαράλαμπ.	Σπῆλιος	1946	Καλαβρύτων καὶ Λιγ.
603.	Χαλᾶς Μιχαήλ	Νικόλαος	1955	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρ.
604.	Χαλκιᾶς Ἀθανάσιος	Παντελεήμων	1952	
605.	Χαμιέλης Νικόλαος	Δημήτριος	1955	Χίου
606.	Χαραλαμπίδης Στυλιανός	Ἰωάννης	1965	Κρήτης
607.	Χαρλαύτης Γεώργιος	Ἰωάννης	1973	Ἑλασσῶνος
608.	Χασαπᾶς Ἀντώνιος	Ἀνδρέας	1952	Μεσσηνίας
609.	Χατζηκυριάκος Σταμ.	Δημήτριος	1957	Πειραιῶς
610.	Χατζηγάκης Γεώργιος	Ἐμμανουήλ	1946	Ἱεραπότνης καὶ Σητ.
611.	Χατζῆς Βασίλειος	Κωνσταντῖνος	1960	Νικαίας
612.	Χατζηχρίστου Βασίλειος	Γεώργιος	1958	
613.	Χερουδεῖμ Πέτρος	Κωνσταντῖνος	1957	Παροναζίας
614.	Χιώτης Βασίλειος	Στέφανος	1962	Τρίκκης καὶ Σταγῶν
615.	Χόντος Δημήτριος	Ἀθανάσιος	1959	Θεσσαλονίκης
616.	Χορευτάκης Διονύσιος	Μιχαήλ	1974	Λάμπης καὶ Σφακίων
617.	Χορτάτος Τίτος	Κωνσταντῖνος	1972	Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδ.
618.	Χούσος Σοφοκλῆς	Χρῖστος	1955	Ἀρτης
619.	Χουστουλάκης Γεώργιος	Ἐμμανουήλ	1946	Γορτύνης καὶ Ἀρκαδ.

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ἣν ὑπηρετοῦν
620.	Χριστάκος Δημήτριος	Νικόλαος	1966	Μονεμβασίας καὶ Σπάρ.
621.	Χριστόπουλος Γεώργιος	Ἀθανάσιος	1957	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
622.	Χριστόπουλος Σπυρίδων	Χρίστος	1959	Ν. Σμύρνης
623.	Χρίστου Τιμόθεος	Ἀνδρέας	1951	Δημητριάδος
624.	Χριστουλάκης Νικ.	Θεόφιλος	1970	Κισάμου καὶ Σελίν.
625.	Χρυσικός Ἀριστείδης	Πέτρος	1952	Χαλκίδος
626.	Ψαρρᾶς Διονύσιος	Νικόλαος	1952	
627.	Ψαριανός Μιχαήλ	Λεωνίδα	1960	Σύρου, Τήνου, Ἀνδρ.
628.	Ψύλλας Γεώργιος	Ἀθανάσιος	1946	Ἀττικῆς

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ*
ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ ΤΟΥ ΑΝΩΤΕΡΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1945 - 1975

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ἣν ὑπηρετοῦν
629.	Ἀντωνόπουλος Ἰωάννης (Νεκτάριος)	Σωτήριος	1973	Θηβῶν
630.	Γεωργόπουλος Θεόδωρος	Σωτήριος	1973	Ἡλείας
631.	Ἡλιόπουλος Βασίλειος	Ἀντώνιος	1974	Μαντινείας
632.	Καραϊσκος Δημήτριος	Ἀλέξανδρος	1975	Τριφυλίας
633.	Κικιρῆς Δημήτριος	Εὐστράτιος	1975	Μυτιλήνης
634.	Κοντός Κωνσταντῖνος	Κυριάκος	1975	Σύρου
635.	Λάνδρου Δημήτριος	Γεώργιος	1975	Σάμου
636.	Μακρῆς Κωνσταντῖνος	Δαμιανός	1975	Σπάρτης
637.	Μάρκου Ἀγγελος	Παναγιώτης	1974	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
638.	Μπάριμπας Κωνσταντῖνος	Μιλτιάδης	1973	Ν. Σμύρνης
639.	Μπαχός Ἀριστείδης	Γεώργιος	1975	Ἡλείας
640.	Μπουτσάκης Παναγιώτης	Ἰωάννης	1975	Ἡλείας
641.	Μπαύχλας Ἀναστάσιος	Νικόλαος	1974	Νικαίας
642.	Ναυπλιώτης Τρύφων (Πάσιος)	Γεώργιος	1974	Θηβῶν
643.	Παπαδόπουλος Ἀλέξανδρ.	Βασίλειος	1974	Μαντινείας
644.	Πιταροκοίλης Μιχαήλ	Ἐμμανουήλ	1972	Γορτύνης
645.	Ρήγας Γεώργιος	Διονύσιος	1973	Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν
646.	Στεβῆς Παναγιώτης	Μιχαήλ	1974	Ἡλείας
647.	Φειδόπουλος Γεώργιος	Κυριάκος	1974	Νικαίας

* Ἀπό τῆς συντάξεως τῶν ὡς ἄνω πινάκων μέχρι τῆς ἐκτυπώσεως τῆς «Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας» πλεῖστοι ὀποφοίτοι τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς καὶ τῆς Ριζαρείου Ἀνωτέρας Ἱερατικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν (πρῶν Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου) περιεβλήθησαν τὸ ἱερόν ἐνδυμα τοῦ κληρικοῦ ἢ μοναχοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο παρατίθενται συμπληρωματικοὶ πίνακες.

**Β' ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ 1960 - 1975**

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος άποφ.	Ι. Μητρόπολις, εις ήν ύπηρετούν
1.	Άναγνώστου Δημήτριος	Χρήστος	1966	Ίωννίνων
2.	Άντωνάκης Λεωνίδα	Άντώνιος	1968	Δημητριάδος
3.	Βασιλάκης Ίωάννης	Νικόλαος	1968	Άρτης
4.	Βελαλιόπουλος Άγτών.	Νικόλαος	1968	Θυατείρων
5.	Γιατράς Παναγιώτης	Σπυρίδων	1970	Ήλείας
6.	Γκιάλλης Πλάτων	Παγτελεήμ.	1967	Χίου
7.	Γούλας Σταύρος	Νικόλαος	1972	Άρχιεπ. Άθηνών
8.	Δημητράκος Παναγ.	Βασίλειος	1969	Αυστραλίας
9.	Ίσκος Άθανάσιος	Βασίλειος	1970	Ίωαννίνων
10.	Καρζής Άπολλώ	Νικόλαος	1973	Ναυπακτίας καί Εύρυτ.
11.	Καρτέρης Σεραφείμ	Γεώργιος	1969	Άττικής
12.	Κυριακόπουλος Χρίστος	Δημήτριος	1972	Άττικής
13.	Λάζαρης Διονύσιος	Ίωάννης	1966	Λευκάδος καί Ίθάκης
14.	Λεβέντης Φώτιος	Κωνσταντίνος	1972	Καστορίας
15.	Ματζαδίνος Άνδρέας	Ίωάννης	1969	Ήλείας
16.	Μπαρσάκης Θεόκτιστος	Άγγελος	1972	Ναυπακτίας καί Εύρυτ.
17.	Νικολάου Κων)νος	Δημήτριος	1972	Θηβών καί Λεβαδ.
18.	Παπαγγελής Ήλίας	Άγγελος	1970	Ήλείας
19.	Παπαγεωργίου Νικόλαος	Ευάγγελος	1970	Μαντινείας καί Κυν.
20.	Παπαθανασίου Άθανάσ.	Άντώνιος	1972	Ίωαννίνων
21.	Παπās Άνδρέας	Άλέξανδρος	1972	Μεσσηγ. καί Λαυρεωτ.
22.	Πρωτοπαπās Νικόλαος	Ίάκωβος	1968	Σύρου, Τήνου, Άνδρ.
23.	Ρούτσης Παναγιώτης	Σοφριανός	1966	Άρχιεπ. Άθηνών
24.	Σέρβος Έμμανουήλ	Παναγιώτης	1966	Ίωαννουπόλεως
25.	Σκανδαλάκης Άντύπας	Ευστράτιος	1975	Ναυπακτίας καί Εύρυτ.
26.	Σκούρτας Νεκτάριος	Γεώργιος	1967	Θυατείρων
27.	Σκοβέλος Άγγελος	Ίωάννης	1966	Ίωαννίνων
28.	Σταυρουλάκης Έμμαν.	Μιχαήλ	1972	Κρήτης
29.	Στεργιούλης Σέργιος	Κων)νος	1970	Θεσσαλιωτιδος
30.	Τσώλος Άγυσίλαος	Νικόλαος	1969	Άρχιεπ. Άθηνών
31.	Φάκας Κωνσταντίνος	Χρήστος	1970	Κίτρους
32.	Φιφλής Χρήστος	Δημήτριος	1972	Άττικής
33.	Φράγκος Δημήτριος	Μιλτιάδης	1968	Νικαίας
34.	Φωτιάδης Θεόδωρος	Παναγιώτης	1973	Άττικής
35.	Χαρισίου Δημήτριος	Χαρίσιος	1970	Κοζάνης
36.	Χατζηπροκοπίου Νεκτάρ.	Λέσδανδρος	1969	Μυτιλήνης

**ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΩΝ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1960 - 1975**

37.	Άδαμάκης Ζαχαρίας	Θεοδόσιος	1975	Θεσσαλονίκης
38.	Βασιλάκης Βασίλειος	Νικόλαος	1972	Άρτης
39.	Βλαβιανός Άναστάσιος	Νικόλαος	1972	Άλεξ/πόλεως
40.	Βράνης Καμηνός	Παναγιώτης	1973	Μυτιλήνης
41.	Γαμουρίδης Ίωάννης	Ευστράτιος	1973	Ν. Ίωνίας
42.	Γεωργιλές Άνδρέας	Βασίλειος	1972	Ν. Σμύρνης
43.	Καφάλης Άνάργυρος	Βασίλειος	1974	Μεσσηγίας
44.	Κινιαντζούϊ Δημήτριος	Άχιλλεύς	1974	Κένυας
45.	Κούρος Κωνσταντίνος	Χρήστος	1973	Μεσσηνίας
46.	Λαδουκάκης Γεώργιος	Έμμανουήλ	1972	Γορτύνης
47.	Μουρτζάκης Χαράλαμπ.	Έμμανουήλ	1974	Κρήτης
48.	Μπουσδέκης Δημήτριος	Νικόλαος	1972	Άττικής
49.	Νικολόπουλος Ευάγγελος	Στυλιανός	1974	Άγ. Όρος - μοναχ.
50.	Ξημεράκης Σταύρος	Δημήτριος	1972	Γορτύνης
51.	Πάγκαλος Δημήτριος	Μηνάς	1975	
52.	Παπαδάκης Φανούριος	Άντώνιος	1971	Άρχιεπ. Άθηνών
53.	Ράδος Σπυρίδων	Χαράλαμπος	1972	Ίωαννουπόλεως
54.	Τούλης Νικόλαος	Βασίλειος	1972	Σταυρουπόλεως



ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟΝ
«ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ» ΠΑΤΗΣΙΩΝ



ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ «ΟΙΚΟΝ ΤΥΦΛΩΝ» ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ
Ο ΔΙΑ ΤΟΞΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥΜΕΝΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΟΤΕ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΕΚΚΛ. ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ



Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ
ΧΡΗΜΑΤΙΣΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ



Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ, ΤΙΜΩΜΕΝΟΣ ΕΝ
ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑ-
ΤΙΣΑΝΤΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ



Συμπληρωματικά στοιχεία διὰ τὴν προόφωρὰν τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς εἰς τὸν Ἐφημεριακὸν Κλῆρον τῆς Ἑλλάδος

ὑπὸ ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗ*
τ. Νομικοῦ Συμβούλου Ρ.Ε.Σ.

Εἰς τὸν προηγούμενον, πρῶτον, τόμον τῆς «Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας», ἐδημοσιεύθη μία, ὄντως πολὺτιμος διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸ Ἰδρυμα τῆς Ρ.Ε.Σ., ἐργασία, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἡ προσφορά τῆς Ρ.Ε.Σ. εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τὴν τελευταίαν 30ετίαν», εἰς τὴν ὁποίαν, πλὴν ἄλλων, περὶ ὧν κατωτέρω, ὁ συντάκτης τῆς, Θεολόγος - Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μ.Ε. καὶ ἐκ τῶν παλαιότερων καὶ δεδοκιμασμένων διδακτικῶν στελεχῶν τῆς Ρ.Ε.Σ. κ. Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, περιέλαβε πληροφορίας περὶ τῆς ἀποδόσεως, κατὰ τὴν 30ετίαν 1945 - 1975, τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλ. Φροντιστηρίου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς τοῦ ἤδη ὀνομαζομένου «Ριζάρειος Ἀνωτέρα Ἱερατικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν», παραθέτων καὶ λεπτομερεῖς πίνακας τῶν κληρικῶν ἀποφοίτων του.

Ἡ ἐργασία ἦτο καὶ εἶναι ἐπωφελεστάτη καὶ χρησιμωτάτη, ἀφοῦ ἀποδεικνύει, τετραγωνικῶς μάλιστα, τὴν λίαν σημαντικὴν προσφορὰν τοῦ Ἰδρύματος τῆς Ρ.Ε.Σ. εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ Πολιτείαν κατὰ τὴν ἐν λόγῳ 30ετίαν, καλύψαντος περίπου τὸ ἓν δέκατον τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος, δι' ἀρτίως ἐκπαιδευθέντων, ὡς συνηθίζει ἄλλως, ἀποφοίτων του.

Γνωρίζω τοὺς κόπους καὶ τὰς δυσχερεῖας αἱ ὁποῖαι ἀντιμετωπίσθησαν διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν πινάκων αὐτῶν καὶ ὀφείλεται νὰ ἀναγνωρισθῇ τοῦτο εἰς τὸν συντάξαντα, ἀφοῦ ἐκάστη περίπτωση ἀποφοίτου ἰδιαιτέρως ἔδει νὰ ἐρευνηθῇ καὶ διαπιστωθῇ καὶ μάλιστα ἐπὶ περιπτώσεων παρόδου πολλῶν ἐτῶν, ὅτε καθίσταται ἔτι δυσχερέστερον. Εἶναι ζήτημα, ἂν ἕτερος θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ τὸ ἔργον αὐτό, πλὴν τοῦ κ. Τιμαγένης, ὁ ὁποῖος ὡς καθηγητῆς τοῦ ἐν λόγῳ Φροντιστηρίου ἐπὶ ἀρκετὰς δεκαετίαις τὰ ἔζησεν ὅλα αὐτά. Ὁφείλεται λοιπὸν ἢ προσήκουσα τιμὴ εἰς αὐτόν διὰ τὴν ἐν λόγῳ πρωτοβουλίαν του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ εὐχαρίστως ἀναγνωρίζω. Θὰ προσέθετον μάλιστα ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη, ἡ ὁποία ἀναντιλέκτως ἀποδεικνύει τὴν σοβαρωτάτην συμβολὴν τοῦ Ἰδρύματος τῆς Ρ.Ε.Σ. εἰς τὴν Ἐκκλ. Ἐκπαίδευσιν τῆς χώρας, ὑπῆρξεν καὶ εἶναι καὶ ἐπίκαιρος ἐν τῇ ὠφελιμότητι τῆς, ἀφοῦ ἀπὸ τινος, ὡς μὴ ὠφελε, ἀμφισβητεῖται ἢ συμβολῇ αὕτη...

Τὸ κατ' ἐμέ, διότι ἀκριβῶς ἡ ἀνωτέρω ἐργασία τοῦ κ. Τιμαγένης ἔχει μεγίστην ἀποδεικτικὴν ἀξίαν, προσεπάθησα διὰ τῶν κατωτέρω ἀναφερομένων νὰ τὴν συμπληρώσω, ἀφοῦ ὡς ἐκ τῆς σχετικῆς προσφάτου συνταξιοδοτήσεώς μου,

λόγῳ συμπληρώσεως 35ετοῦς ὑπηρεσίας ὡς Νομ. Συμβούλου τῆς Ρ.Ε.Σ. ἀλλὰ καὶ τοῦ 65ου ἔτους τῆς ἡλικίας μου, μοὶ δίδεται πλέον ἐπαρκὴς χρόνος ἐρεῖνης. Ὁ ἀναγνώστης θέλει κρίνει, ἂν ἡ προσπάθεια αὕτη ἐκαρποφόρησεν, λογιζομένης πάντως τῆς ἀνά χεῖρας ἐργασίας ὡς συνεχείας ἐκείνης τοῦ κ. Τιμαγένης.

Κατ' ἀρχὴν διὰ τὸ Ἀνωτέρον Ἐκκλ. Φροντιστήριον: Ὁ κ. Τιμαγένης διὰ τοῦ πρώτου πίνακός του κληρικῶν ἀποφοίτων τοῦ Φροντιστηρίου, ἀναδιβάζει αὐτοὺς, ἐπὶ ὀκτακοσίων πενήκοντα ἑπτὰ (857) ἀποφοιτησάντων πτυχιούχων τοῦ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1945 - 1975, εἰς 628, διὰ τοῦ εὐλόγως δὲ συνταχθέντος ὑστέρω, συμπληρωματικοῦ δευτέρου πίνακος εἰς 646 (ἑξακοσίους τεσσαράκοντα ἕξ). Ἐπρέσβευον πάντοτε, χωρὶς ὁμῶς νὰ ἔχω καὶ ἀπτὰ στοιχεῖα, ὅτι τὸ ποσοστὸν ἱερώσεως τῶν ἀποφοίτων τοῦ Φροντιστηρίου αὐτοῦ, ἦτο πάντα πολὺ μεγάλο, ἀφοῦ συνέτρεχον ὅλαι αἱ προϋποθέσεις ἱερώσεως δι' αὐτοὺς. Ἐπίστευα δηλαδὴ ὅτι ὁ ἐ ν ἡ λ ι κ ο ς, ὁ ὁποῖος ἐνεκλείετο εἰς τὸ Φροντιστήριον διὰ μίαν ὁλόκληρον διετίαν ἐκπαιδεύσεως, ἐντατικῆς μορφῆς καὶ μεταγυμνασιακοῦ χαρακτήρος, δὲν ἐνεκλείετο διὰ νὰ περάσῃ τὸν καιρὸν του, ἀλλὰ διότι στερεῶς εἶχεν προαποφασίσει νὰ γίνῃ ἐφημέριος καὶ ἀκριβῶς διότι διετήρησε τὴν πρόθεσιν αὐτήν, κατέστη καὶ ἀπόφοιτος. (Ἐτι πλέον, ἀφοῦ, ἂν ἄλλως εἶχεν τὸ πρᾶγμα, εἶχεν ὅλην τὴν εὐχέρειαν νὰ διακόψῃ τὴν φοίτησίν του καὶ νὰ ἀπέλθῃ). Καὶ πράγματι ἀρκετοὶ δικοφάν τὴν φοίτησιν, λεπτομερέστερον δὲ κατὰ τὴν 30ετίαν 1945 - 1975, ἐνῶ ἐνεγράφησαν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Φροντιστηρίου 1.176, ἔξ αὐτῶν μόνον οἱ 857, ὡς προαναφέρει ὁ κ. Τιμαγένης καὶ συμβεβαιῶ καὶ ἐγώ, ἀπεφοίτησαν ἀπὸ τῆς δευτέρας. Ἐπομένως ἔξ αὐτῶν τῶν ἀποφοίτων τῶν 857, μόνον ἐλάχιστοι θὰ ἔδει νὰ μὴ ἱερωθοῦν καὶ αὐτοὶ ἔξ ἀντιξοοτήτων ἢ καὶ κτήσεως θέσεως λαϊκῆς εἰς ἐκκλησιαστικόν Ὄργανισμὸν (Ἵπάρχουν τινές ἔξ αὐτῶν ὡς ὑπαύλληλοι Ἱ. Μητροπόλεων, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ Τ.Α. Κ.Ε.).

Οὕτω τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Τιμαγένης, ὅτι ἐπὶ 857 ἀποφοίτων ἐγένοντο κληρικοὶ οἱ 646 ἦτοι ποσοστὸν 79σ/ο, μοὶ ἐφάνη ἀρκετὰ πενηχρόν, ἔτι πλέον, ἀφοῦ εἶναι εὐρέως γνωστὸν, ὅτι εἰς τοὺς ἀποφοίτους τοῦ Φροντιστηρίου συγκαταλέγονται καὶ ἱερωμένοι ἐφημέριοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν χειροτονημένοι κατὰ τὴν κατὰ τὸ πρῶτον εἰσοδὸν των εἰς τὴν α' τάξιν τοῦ Φροντιστηρίου καὶ ἐπεζήτησαν νὰ τύχουν τῆς διετοῦς μετεκπαιδεύσεώς του.

Ἐρευνῆσα λοιπὸν τὰ ἐπίσημα βιβλία τοῦ Φροντιστηρίου, ἠρευνῆσα περαιτέρω τοὺς εἰς τὰ ἡμερολόγια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ἡμερολόγιον Φαρέλα) κατὰ Ἱ. Μη-

* Ἡ παρούσα λαμπρὰ ἐργασία τοῦ κ. Δημ. Κουτσογιάννη ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Β' τόμον τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Παιδείας (1981).

τρόπαλιν επιμελῶς ἀποκειμένους ἐφημερίους, καί τέλος ἐπ' ἀρκετάς ἡμέρας ἠρεύνησα τά εὐρετήρια τοῦ Τ.Λ.Κ.Ε. τόσον τῶν ἐνεργείᾳ ἠσφαλισμένων ὅσον καί τῶν συνταξιούχων, ὅπου ἀφεύκτως ὁ ἐφημέριος δέον νά ᾖ καταχωρημένος, πλὴν ἴσως τινῶν ἐξ αὐτῶν Δημιος. ὑπαλλήλων - καθηγητῶν. Ἡ συγκριμὴ ὑπῆρξεν πλουσία τῷ ὄντι, χωρὶς νά εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀνεύρουν τούς πάντας, ἰδίᾳ τούς παλαιότερους ἀποφοίτους, καί παρὰ τὴν δυσχέρειαν, ἥτις ἐν πολλοῖς ἐμφανίζεται ἐκ τῆς κατὰ τὴν χειροτονίαν ἀλλαγῆς τοῦ κυρίου ὀνόματος, μέ

ἀποτέλεσμα ἄλλος νά ἐμφανίζεται εἰς τὰ διβλία τοῦ Φροντιστηρίου καί ἕτερος εἰς τό Τ.Λ.Κ.Ε.

Ὅπως οἱ ἐπίσης ὄντες κληρικοί ἀπόφοιτοι τοῦ Ἀνωτέρου Φροντιστηρίου τῆς 30ετίας 1945 - 1975 καί μὴ καταχωρημένοι εἰς τούς δύο πίνακας τοῦ κ. Τιμαγένους εἶναι ἐνεγόντα δύο (92), εἰς τὸν κατωτέρω ἡμέτερον συμπληρωματικὸν πίνακα ἀναγραφόμενοι, ἥτοι: (συνεχιζομένης τῆς ἀριθμίσσεως τῶν πινάκων τοῦ κ. Τιμαγένους).

**ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΕΡΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ
ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ**
(Πέραν τῶν περιλαμβανομένων εἰς Α καὶ Β
καταλόγους Ι. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ)
1945 - 1975

α/α	Ὄνοματεπώνυμον	Ὄνομα Πατρός	Ἔτος ἀποφ.	Ἀριθ. Μητρ. ΤΑΚΕ	Ἱ. Μητρόπολις εἰς ἣν ὑπηρετεῖ
647.	Ἀγάπιος Νικόλαος	Σπυρίδωνος	1972	22387	Ι.Μ. Νικαίας
648.	Ἀλθέτης Σάββας	Χρήστου	1953		
649.	Ἀνδρουλάκης Στέφανος	Νικολάου	1963	18528	Ι.Μ. Θεσ/νίκης
650.	Βαζιντάρης Ἀντώνιος	Γεωργίου	1958	13628	Ι.Μ. Γόρτυνος Μεγαλοπόλεως
661.	Βασιλογιάννης Δημήτριος	Κων/νου	1973	21308	Ι.Μ. Αἰτωλ/νίας
652.	Βασιλόπουλος Νικόλαος	Γεωργίου	1974	22562	Ι.Μ. Μεσσηνίας
653.	Βλάχος Μιχαήλ	Ματθαίου	1967	16554	Ι. Ἀρχ/πῆς Ἀθην. (Σταυροπόλεως)
654.	Βουλοῦκος Παναγιώτης	Νικολάου	1961		Ι. Ἀρχ/πῆς Ἀμερ.
655.	Γεωργακόπουλος Γεώργιος	Εὐθυμίου	1972	17587	Ι. Ἀρχ/πῆς Ἀθην.
656.	Γεωργακόπουλος Ἀντώνιος	Γεωργίου	1970	16026	Ι.Μ. Πατρῶν
657.	Γιακουμάκης Ἰωάννης	Μιχαήλ	1973	21988	Ι.Μ. Κυδωνίας Ἀπ.
658.	Γραβδάζος Λάμπρος	Κων/τίνου	1959	12938	Ι.Μ. Φθιώτιδος
659.	Δακουτρός Ἀνδρέας	Νικολάου	1971	21718	Ι.Μ. Θήρας
660.	Δασκαλάκης Ἰωάννης	Εὐστρατίου	1962	20445	Ι. Ἀρχιεπ. Κρήτης
661.	Διαμαντάκης Παντελής	Ἐμμανουήλ	1973	21269	Ι.Μ. Λάμπης-Σφακ.
662.	Δραπανιώτης Ἀγγελος	Ἀναστασίου	1968	18546	Ι.Μ. Αἰτ. ἡδὴ Ἀθ.
663.	Ζαφειρόπουλος Ζαφείριος	Χρήστου	1953	4022	Συνταξιούχος
664.	Ζαλούμης Γεώργιος	Δημητρίου	1972	22586	Ι.Μ. Θηβῶν
665.	Ζωγράφος Νικόλαος	Σταύρου	1972	22186	Ι.Μ. Αἰτωλ/νίας
666.	Θανόπουλος ἡ Παπαδ/λος Γ.	Ἀριστείδου	1946	Συντ.	Ι.Μ. Τριφυλίας
667.	Θεολογίτης Γεώργιος	Νικολάου	1974	22733	Ι.Μ. Θήρας
668.	Κακωντώνης Δημήτριος	Ἀλεξάνδρου	1968	21193	Ι.Μ. Σάμου - Ικαρ.
669.	Καλακανίδης Γεώργιος	Κων/τίνου	1965	18392	Ι.Μ. Πρεβέζης
670.	Καλαμπάκας Κων/τίνος	Παναγιώτου	1974	19610	Ι.Μ. Θεσσαλιώτιδος
671.	Καλογήρου Ἰωάννης	Κων/τίνου	1972		Ι.Μ. Σάμου καὶ Ἰκ.
672.	Κανατᾶς Χρήστος	Γεωργίου	1971	22754	Ι.Μ. Παραμυθίας
673.	Καραγιάννης Γεώργιος	Κων/τίνου	1948	10629	Ι.Μ. Ναυπακτίας
674.	Καρακατσάνης Δημήτριος	Ἰωάννου	1973	20604	Ι.Μ. Μεσσηνίας
675.	Καριπίδης Χριστόφορος	Νικολάου	1958		Ι.Μ. Πατρῶν
676.	Καυκάς Νικόλαος	Παναγιώτου	1968	22336	Ι.Μ. Θεσ/τιδος
677.	Κολοκύθας Ἰωάννης	Δημητρίου	1954	14253	Ι.Μ. Αἰτωλ/νίας
678.	Κόρκος Σπυρίδων	Γεωργίου	1974	22592	Ι.Μ. Ἀρτης
679.	Κοντογιάννης Γρηγόριος	Προκοπίου	1967	17638	Ι.Μ. Νικαίας
680.	Κουρῆς Χαράλαμπος	Παύλου	1973	21799	Ι.Μ. Κερκύρας
681.	Κουρσάρης Θεόδωρος	Σπυρίδωνος	1968	17137	Ι.Μ. Κερκύρας

α/α	Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Έτος όποφ.	Αριθ. Μητρ. TAKE	Ι. Μητρόπολις εις ην ύπηρετεί
682.	Κουτρούλης Γεώργιος	Μιχαήλ	1974	21400	Ι.Μ. Μυτιλήνης
683.	Κουφωλιάς Βασίλειος	Δημητρίου	1973	20543	Ι.Μ. Τριφυλίας
684.	Κυρίτσης Δημήτριος	Βατού	1971	21656	Ι.Μ. Τρίκκης και Σταγών
685.	Κωνσταντάκος Θωμάς	Κων/τίνου	1974	20014	Ι.Μ. Λαρίσης
686.	Κωνσταντάρας Ευστράτιος	Ιωάννου	1975	20995	Ι.Μ. Μυτιλήνης
687.	Κωστόπουλος Ήλιας	Παναγιώτου	1974	22575	Ι.Μ. Πατρών
688.	Λάβδας Δημήτριος	Ιωάννου	1972	20670	Ι.Μ. Σύρου κ.λπ.
689.	Λαλιωτίτης ή Χριστοδούλ. Π.	Παναγιώτου	1962		Ι.Μ. Κορινθίας
690.	Λουκάκης Έμμανουήλ	Άθανασίου	1973	4073	διεγράφη
691.	Λυρής ή Σταμ/λος Νικόλαος	Γεωργίου	1946	8811	Ι.Μ. Καλαβρύτων (απεβίωσεν)
692.	Μανιάτης Παναγιώτης	Γεωργίου	1962		Ι.Μ. Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως
693.	Μαυροκουκουλάκης Ιωάννης	Ευθυμίου	1975	20939	Ι.Μ. Ίεραπ. - Σητ.
694.	Μήτσιου Δημήτριος	Ήλια	1963	12000	Ι.Μ. Ναυπακτίας
695.	Μισαργόπουλος Εύαγγελος	Άντωνίου	1974	22211	Ι.Μ. Κρήτης
696.	Μόσχος Δημήτριος	Άθανασίου	1967	10207	απεβίωσεν
697.	Μπακουλόπουλος Γεώργιος	Νικολάου	1951	8503	Συνταξιούχος
698.	Μπουζακίτης Σπυρίδων	Σταματίου	1954	15719	απεβίωσεν
699.	Νέστορας Παναγιώτης	Νικολάου	1948	5133	Συνταξιούχος
700.	Νικολόπουλος Ιωάννης	Γρηγορίου	1954	18162	Ι.Μ. Θεσσαλονίκης
701.	Ναμικός Κων/τίνος	Νικολάου	1970	21559	Ι.Μ. Θήρας
702.	Ξηρουχάκης Παρασκευάς	Άντωνίου	1972	20396	Ι.Μ. Κυδ. και Άπ.
703.	Οικονόμου Χαράλαμπος	Φιλοπολίμην.	1973	20656	Ι.Μ. Πατρών
704.	Παλαιογιάννης Θωμάς	Δημητρίου	1971		Ι. Αρχιεπ. Αθηνών
705.	Πανόπουλος Σταύρος	Παναγιώτου	1962	19252	Ι.Μ. Φλωρίνης
706.	Παπαδάκης Δήμος	Γεωργίου	1957	9106	τ. Ι.Μ. Κυσ. απεβ.
707.	Παπαδόπουλος Βασίλειος	Νικολάου	1972	21759	Ι.Μ. Νικαίας
708.	Παπαδογνωργάκης Σωκράτης	Νικολάου	1963	14753	Ι.Μ. Νικαίας
709.	Παπαευθυμίου Βλάσιος	Ευθυμίου	1955	17526	Ι.Μ. Φωκίδος
710.	Παπαθέου Σεραφείμ	Νικολάου	1946		απεβίωσεν
711.	Παπανδρέου Γεώργιος	Άνδρέα	1961	14422	Ι.Μ. Μεσσηνίας
712.	Παπανικολάου Δημήτριος	Άναστασίου	1956	20991	Ι.Μ. Κορινθίας
713.	Παπαντώνης Παύλος	Σωτηρίου	1972	21121	Ι.Μ. Αιτωλ/νίας
714.	Παπαπριόνας Γεώργιος	Άντωνίου	1955		
715.	Παπασταύρου Άθανάσιος	Ήλια	1058	22604	Ι.Μ. Ήλειας
716.	Παραγιός Έμμανουήλ	Νικολάου	1981	22704	Ι.Μ. Καρπάθου
717.	Παύλου Άριστοτέλης	Ιωάννου	1961	12343	Ι.Μ. Χαλκίδος
718.	Πλουμής Νικόλαος	Θωμά	1946	6102	Συνταξιούχος
719.	Πουλάκος Γεώργιος	Νικολάου	1956	9133	Συνταξιούχος
720.	Πραγκασιής Άθανάσιος	Νικολάου	1968	15665	Ι.Μ. Μαντινείας
721.	Ρευματάς Γεώργιος	Κων/τίνου	1954	16748	διεγράφη ύστερως
722.	Σακαγιάννης Νικόλαος	Γεωργίου	1972	20942	Ι.Μ. Χαλκίδος
723.	Σαραβάκος Σπυρίδων	Δημητρίου	1946		Συνταξιούχος
724.	Σαράντου Άλέξανδρος	Άλεξάνδρου	1954		Συντ. (πρ. Ι.Μ. Σάμ.
725.	Σμιτζίης Σπυρίδων	Πέτρου	1962		
726.	Σπουργίτης Παναγιώτης	Ιωάννου	1975	21261	Ι.Μ. Ζακύνθου
727.	Σπυρόπουλος Άθανάσιος	Νικολάου	1955		
728.	Σταθόπουλος Ιωάννης	Κων/τίνου	1949	11930	Ι.Μ. Καισαριανής
729.	Σταμιελάνης Νικόλαος	Δημητρίου	1953	2545	Συνταξιούχος
730.	Τακτικός Άλέξανδρος	Ιωάννου	1956		Ι. Αρχ. Αμερικής
731.	Τριανταφύλλου Δημήτριος	Ταξιάρχη	1961	21981	Ι.Μ. Κίτρους
732.	Τσαγκαράκης Άκτώνιος	Έλευθερίου	1972	21052	Ι.Μ. Ίερ.-Σητείας
733.	Τσέκας Άθανάσιος	Άνδρέου	1948		Συνταξιούχος
734.	Τσιλιώνης Απόστολος	Ιωάννου	1960	16944	Ι. Αρχ. Αθηνών
735.	Τσίρκας Κων/νος	Κλεάνθους	1961	18025	Άρχιεπ. Αθηνών
736.	Τσουκαλάς Άθανάσιος	Άντωνίου	1959	18369	Ι.Μ. Μεγάρων
737.	Φωκάς Μιχαήλ	Σπυρίδωνος	1972	22429	Ι.Μ. Κεφαλληνίας
738.	Χατζηγεωργίου Γεώργιος	Φωτίου	1946	7557	Συνταξιούχος

Οὕτω λοιπόν ἐκ τῶν 857 ἀποφοιτησάντων ἀπὸ τὸ Ἄνωτ. Ἐκκλ. Φροντιστήριον κατὰ τὴν ἀνωτέρω τριακονταετίαν πράγματι καὶ ἐξηκριθιμένως κληρικοί, εἶναι ἐξ αὐτῶν σήμερον, οἱ ἑπτακῶσιοι τριάκοντα ὀκτώ (738), ὅποτε τὸ ποσοστὸν τῶν κληρικῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὅλον ἀριθμὸν τῶν ἀποφοιτησάντων, δὲν εἶναι πλέον τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Τιμαγένοους μνημονευόμενον ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον τῶν ὀγδοήκοντα ἑξ καὶ δύο δέκατα τοῖς ἑκατόν (86,20/0), τὸ ὁποῖον εἶναι ἕνα πολὺ ἐπαρκέστερον ποσοστὸν καὶ τὰ ὁποῖον ὁμῶς καὶ πάλιν δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ, διότι ἀκραδάντως πιστεύω ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἕτεροι κληρικοί ἀπόφοιτοι, ἰδίᾳ θανόντες ἢ τῆς διασπορᾶς, τοὺς ὁποῖους δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν, οἱ ὁποῖοι ἀναδιδάσκουν ἔτι πλέον τὸ ποσοστὸν τοῦτο.

Βεβαίως, εἰς αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν 738 ἀποφύτων - ἐφημερίων ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, περιλαμβάνονται καὶ ἤδη χειροτονημένοι ἱερεῖς, δηλαδή ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι προσήλθον ὡς καὶ οἱ λαϊκοὶ καὶ ἐξεπαιδεύθησαν ἐπὶ διατίαν εἰς τὸ Φροντιστήριον.

Ποῖος ὁ ἀκριβὲς ἀριθμὸς, ἐκάστης τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν (λαϊκῶν καὶ ἤδη ἱερωμένων), δὲν κατέστη δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ, ὥστε νὰ γνωρίζωμεν πόσοι ἐκ τῶν 738 ἦσαν λαϊκοὶ καὶ πόσοι ἱερωμένοι.

Κατὰ συνέπειαν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐν συμπεράσματι: τὸ Ἰδρυμα τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς ὅχι ἀπλῶς ἀναπαυκρινόμενον εἰς τὰς θελήσεις τοῦ Ἰδρυτοῦ του, ἀλλ' ὑπερκα-

λύπτων τὰς προσδοκίας του, διὰ τῆς ἀνωτέρω τριακονταετοῦς (1945 - 1975) ἐκκλ. ἐκπαιδεύσεως τῆς παρασχεθείσης διὰ τοῦ ἀνωτέρω Φροντιστηρίου, ἐξεπαιδεύσε ἀρτίως ἑπτακῶσιους τριάκοντα ὀκτώ (738) ἐφημερίους ὑπηρετήσαντας ἢ ὑπηρετούντας ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Δηλαδή κατὰ μέσον ὅρον περίπου ἀπέδωκεν 25 ἐφημερίους κατ' ἔτος, ἕνα ἀριθμὸν τὸν ὁποῖον οὐδεμία πραγματικὴ σχολὴ μέχρι σήμερον ἐν τῇ χώρᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καθόλου Ὁρθοδοξίᾳ ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ ποτέ!

Περαιτέρω ἐθεώρησα ὀρθὸν νὰ ἐρευνήσω καὶ τὰ αποτελέσματα τὰ ὁποῖα τὸ αὐτὸ Φροντιστήριον ἀπέδωσε καὶ κατὰ τὰ τρία σχολ. ἔτη 1975 - 76, 1976 - 77 καὶ 1977 - 78, ἀφοῦ χρήσιμα στοιχεῖα ἀποδίδονται εἰς τὸν ἀναγκώστην. Ταῦτα ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Σχολ. ἔτος	Ἐγγραφ. εἰς α' τάξιν	Πτυχιούχοι	ἱερωθέντες μέ- χρι σήμερον
1975—76	39	38	19
1976—77	59	36	18
1977—78	27	41	15

Ὁ κατάλογος τῶν 52 τούτων ἱερωθέντων ἀποφύτων τῶν ἀνωτέρω τριῶν ἐτῶν ἔχει ὡς κάτωθι:

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ Σχολ. Ἐτῶν 1975 - 1978

α/α	Ὄνοματεπώνυμον	Ὄνομα Πατρὸς	Ἔτος ἀποφ.	Ἀριθ. Μητρ. TAKE	Ἱ. Μητρόπολις εἰς ἣν ὑπηρετεῖ
1.	Ἀδραμιᾶς Μιχαήλ	Παναγιώτου	1977	21621	Ι.Μ. Γυθείου
2.	Ἀδακίδης Κων/τίνος	Ἀθανασίου	1976	22605	Ι. Ἀρχ/πὴ Ἀθηνῶν
3.	Ἀλευράς Μιχαήλ	Δημητρίου	1977		Ι.Μ. Μεσσηνίας
4.	Ἀναστασίου Γεώργιος	Γρηγορίου	1977	21010	Ι.Μ. Χαλκίδος
5.	Ἀποστολόπουλος Νικηφόρος	Κων/τίνου	1976	19614	Ι.Μ. Θεσ/τιδος
6.	Βατάλης Ἰωάννης	Κων/τίνου	1977	19619	Ι.Μ. Σερβίων - Κοζ.
7.	Βάτσος Χαράλαμπος	Νικολάου	1977	22755	Ι.Μ. Αἰτωλ/νίας
8.	Γαλανάκης Μιχαήλ	Ζαχαρία	1976	21834	Ι.Μ. Ἱερ. - Σητείας
9.	Γιαννιοῦ Δημήτριος	Λεωνίδου	1976	16520	Ι.Μ. Σάμου - Ἱκαρ.
10.	Γραμματικὸς Κων/νος	Ἀνδρέα	1977	21153	Ι.Μ. Τριφυλίας
11.	Γρηγορίου Ἀνδρέας	Δημητρίου	1976	21222	Ι.Μ. Θεσ/τιδος
12.	Γῶγος Ἥλιος	Βασιλείου	1977	22724	Ι.Μ. Θεσ/τιδος
13.	Δημητριάδης Ἰορδάνης	Σταύρου	1978	19538	Ι.Μ. Ἐλασσῶνος
14.	Λιανές Γεώργιος	Σωτηρίου	1977	12922	Ι. Ἀρχ. Ἀθηνῶν
15.	Διονυσίου Κυριάκος	Ἀναστασίου	1977	20838	Ι.Μ. Σερβ. - Κοζ.
16.	Ἐλευθερόγλου Κων/τίνος	Δημητρίου	1976	22649	Ι. Ἀρχ. Ἀθηνῶν
17.	Θεοδώρου Δημήτριος	Γεωργίου	1978	21432	Ι.Μ. Βερροίας
18.	Ἰωακείμ Παναγιώτης	Παράσχου	1976	20947	Ι.Μ. Μηθύμνης
19.	Καλαμάρης Γεώργιος	Πέτρου	1978		Ι.Μ. Πειραιῶς

α/α	Όνοματεπώνυμο	Όνομα Πατρός	Έτος αποφ.	Αριθ. Μητρ. TAKE	Ι. Μητρόπολις εἰς ἣν ὑπηρετεῖ
20.	Κατσαφαρόπουλος Νικόλ.	Χρήστου	1978	22798	Ι.Μ. Φθιώτιδος
21.	Κολόκας Βασίλειος	Σπυρίδωνος	1977	20938	Ι.Μ. Θεσσαλονίκης
22.	Κουντούρης Παῦλος	Περικλέους	1978		Ι. Ἀρχιεπ. Ἀθην.
23.	Κωνσταντακόπουλος Ἀναστ.	Κων/τίνου	1976	21760	Ι. Ἀρχιεπ. Ἀθην.
24.	Λιακόσταυρος Ἰωάννης	Γεωργίου	1978		Ι.Μ. Πειραιῶς
25.	Λοδέρδος Θεόδ.	Γεωργίου	1976	20850	Ι.Μ. Χαλκίδος
26.	Μαρκαντωνάτος Γεράσιμος	Θεοχάρη	1976	21026	Ι.Μ. Κεφαλληνίας
27.	Μέντης Νικόλαος	Βασιλείου	1977	22884	Ι.Μ. Σπάρτης
28.	Μητροάκος Νικόλαος	Ἰωάννου	1976	22157	Ι.Μ. Γόρτ. - Μεγαλ.
29.	Ντάβος Νικόλαος	Βασιλείου	1976	21090	Ι.Μ. Γόρτυν. κ.λπ.
30.	Πάζιος Θεόδωρος	Γεωργίου	1978		Ι.Μ. Χαλκίδος
31.	Παξιμαδάκης Νικόλαος	Ματθαίου	1976	22213	Ι.Μ. Ἱεραπ. - Σητ
32.	Παπαδάκης Παρασκευᾶς	Μιχαήλ	1978	22404	Ι.Μ. Σπάρτης
33.	Παπαδογιάννης Νικόλαος	Κων/τίνου	1977	21523	Ι.Μ. Θεσσ/δος
34.	Παπαδόπουλος Νικόλαος	Κων/τίνου	1976	21083	Ι.Μ. Μεσσηνίας
35.	Παπαϊωάννου Κοσμάς	Δήμιου	1977	18731	Ι.Μ. Ἀττικῆς
36.	Παππᾶς Παναγιώτης	Δημητρίου	1976	20898	Ι.Μ. Θεσσ/δος
37.	Παππᾶς Κων/τίνος	Νικολάου	1978	15745	Ι.Μ. Ἰωαννίνων
38.	Πατρινός Μιλτιάδης	Θεοδώρου	1976		Ι. Ἀρχιεπ. Ἀθην.
39.	Παύλου Βασίλειος	Χρήστου	1976		Ι.Μ. Λαρίσης
40.	Πετρίδης Εὐστάθιος	Παύλου	1978	21527	Ι.Μ. Ἐλασσόνας
41.	Σαρμάνης Εὐτύχιος	Στυλιανοῦ	1977		Ι. Ἀρχιεπ. Ἀθην.
42.	Σπυρόπουλος Γεώργιος	Νικολάου	1978	22140	Ι.Μ. Μεσσηνίας
43.	Σταμοστέργιος Δημήτριος	Γεωργίου	1977	20903	Ι.Μ. Θεσσαλιώτ.
44.	Στεφόπουλος Κων/τίνος	Σπυρίδωνος	1976	21736	Ι.Μ. Φωκίδος
45.	Στρουμπάκης Ἰωάννης	Μιχαήλ	1978	19477	Ι.Μ. Χίου
46.	Ταρσινός Παναγιώτης	Δημητρίου	1976	22582	Ι.Μ. Πατρῶν
47.	Τζήκας Γεώργιος	Ἠλία	1977	20950	Ι. Αρχιεπ. Ἀθην.
48.	Τσαπραντζής Βασίλειος	Κων/τίνου	1978	20532	Ι.Μ. Ἀλεξ/λεως
49.	Τσιγγέλης Εὐάγγελος	Θεοφάνους	1978	20930	Ι.Μ. Θεσσαλιώτιδ.
50.	Τσεβᾶς Χρήστος	Ἀθανασίου	1977		Ι.Μ. Ν. Ἰωνίας
51.	Τσιούμας Στέφανος	Νικολάου	1978		Ι.Μ. Ν. Ἰωνίας
52.	Χαδιάρας Αὐγουστίνος	Νικολάου	1977	22335	Ι.Μ. Μεγάρων

Οὕτω ἔχομεν πλήρη εἰκόνα τοῦ εὐφορωτάτου τούτου ἀμπελῶνος τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου, ὁ ὁποῖος, ἀκριβῶς διότι ὑπῆρξεν ἕνας ἐπιτυχημένος θεσμός ἀποδίδων ἐφημερίους λίαν ἱκανοποιητικῆς μορφώσεως, κρημνίζεται τώρα ὁλοκληρωτικῶς!

Τὰ ἀνώτερα Ἑκκλ. Φροντιστήρια ὅλης τῆς χώρας εἶχαν φθάσει νά καλύπτουν μὲν ἀνὰ τὸ 40ο/ο τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου. Καὶ προφανῶς, διότι ἐπρόκειτο περὶ ἀποφοίτων γυμνασίου, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς διευτοῦς μετεκπαιδεύσεως, καθίσταντο λίαν καλοὶ ἐφημέριοι - μορφωμένοι. Τὰ Φροντιστήρια αὐτὰ ἐπὶ χροῦντας ἀπὸ ἐπτά (7) ἔμειναν δύο καὶ μετ' οὗ πολὺ ἔν, τὸ τῆς Ριζαρείου, τὸ ὁποῖον καὶ ἤδη ἐξανδραποδίζεται καὶ αὐτό, ἀφοῦ πλέον μὲ τὴν νέαν νομοθετικὴν μέριμναν ἐκρίθη ὅτι τὰ δύο χρόνια τῆς ἐν αὐτῇ φοιτήσεως εἶναι πολλὰ καὶ ἐγίναν ἔν! καὶ οἰσοδήποτε ἐπομένως ἀπόφοιτος Γυμνασίου ἢ Λυκείου πηγαίνει δι' ἔν ἔτος εἰς τὴν 4ην τάξιν τοῦ ἤδη Ἑκκλ. Λυκείου καὶ γίνεται ὁμοίως ἐφημέριος 6' κατηγορίας, ὡς καὶ ὁ ἀπόφοιτος τοῦ Φροντιστηρίου!

Ἀλλὰ διατὶ ἔχει; Ἐδῶ μὲ μίαν ἀστείοντάτην, δήμενον οὐσιαστικῶς, ταχύρρυθμον μετεκπαιδεύσιν παρ' ἐκάστη Ἱ.

Μητροπόλει, ἐκάναμε ὑπὲρ τοὺς 1.000 ἀποφοίτους τοῦ Δημοτικού, ἐφημερίους καὶ σεῖς μᾶς λέτε γιὰ ἀποφοίτους Γυμνασίου ἢ Λυκείου. Τὸ ἐν ἔτος φθάνει καὶ περισσεύει!

Ἀσφαλῶς, ἀφοῦ οὐδεὶς δυστυχῶς δύναται νά ἀντιληφθῇ τὴν ἀξίαν τοῦ μορφωμένου ἐφημερίου καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀτυχεστάτην ὑπαίθρου χώραν...

Καὶ ἤδη δι' ταύτην τὴν Μέσσην καὶ αἰείποτε ὑπάρξασαν Ριζαρείου Ἑκκλησιαστικὴν Σχολήν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐπίσης ὁ κ. Τυμαγένης εἰς τὴν αὐτὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν του, παρέχει πληροφορίαν τῆς ἀπὸ τοῦ 1960 καὶ ἐντεῦθεν ἀποδόσεώς της μετὰ πίνακος ἱερωθέντων ἀποφοίτων της.

Εἶμαι πράγματι ἐμπλεὺς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν αὐτόν κ. Ἱ. Τυμαγένη, διὰ τὸν πίνακα τῶν ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς ὁ ὁποῖος συνοδεύει τὴν προεκτεθεῖσαν ἐργασίαν, διότι, ἵνα κυριολεκτήσω, «μοῦ ἀνοῖξε πραγματικὰ τὰ μάτια». Περιέχει πεντήκοντα τέσσαρας ἀποφοίτους τῆς μέσης ταύτης σχολῆς Ρ.Ε.Σ. ἱερωθέντας τῶν νεωτέρων χρόνων, ἦτοι τῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1960 ἐπαναλειτουργίας τῆς Σχολῆς, ἢ ὅποια ἤρχισε τὸ πρῶτον νά ἀποδίδῃ ἀποφοίτους ἀπὸ τοῦ σχολ-ἔτους 1965 - 66 καὶ δὴ ἀπὸ τῆς τελευταίας του (Ἰουνίος 1966). Φυσικόν ἀφοῦ ἦτο θετὴς ἡ φοίτησις (προσελαμβά-

νοντο τότε απόφοιτοι της Β' Γυμνασιακής τάξεως, διά τήν πρώτην τάξιν της Ρ.Ε.Σ.) και δεδαίως ή Σχολή ήρξατο νά λειτουργή τό 1960 μέ τήν πρώτην της μόνον τάξιν.

Ήσαν τούτων, κατά δοθείσαν υπεύθυνον δεδαίωσιν του Σχολάρχου, από της συντάξεως του άνωτέρω πίνακος και μέχρι σήμερον ιερώθηκαν ακόμη πέντε τοιοῦτοι απόφοιτοι ήτοι οι:

55. Μέμος Νικόλαος του Εὐαγγέλου απόφ. 1973 εις 'Ι.Μ. Δρυϊνουπόλεως.
56. Μπρέσιακας Βασίλειος του Παντ. απόφ. 1976 εις 'Ι.Μ. Δημητριάδος.
57. Σαμώλης Ξενοφών του Φραγκ. απόφ. 1976 εις 'Ι.Μ. Γορτύνης (Κρήτης).
58. Σαρδελιάνος Γεώργιος του 'Ιωάν. απόφ. 1972 εις 'Ι.Μ. Καλαβρύτων.
59. Σιφναίος Δημήτριος του Γεωρ. απόφ. 1976 εις 'Ι.Μ. 'Αρχ/πὴν 'Αθηνών.

Κατά συνέπειαν ή μέση Σχολή Ρ.Ε.Σ. εκ της νέας περιόδου της λειτουργίας της έχει αποδώσει 59 κληρικούς, μέχρι σήμερον επί 214 αποφοίτων της.

Κατωτέρω έκρινα απαραίτητον, προς συναγωγήν των αναγκαίων συμπερασμάτων, νά καταρτίσω τήν δημοσιευόμενον πίνακα, τήν ακρίβειαν του οποίου και έγγωμαι, ώστε πλήρης νά αποδίδεται εικών, εκάστης κατηγορίας υποτρόφων, ιδιοσυντηρήτων κ.λπ., πόσοι εξ αυτών ενεγράφησαν καθ' έκαστον σχολικόν έτος, πόσοι εξ αυτών κατέστησαν πτυχιούχοι και πόσοι ιερώθησαν. 'Ο πίναξ φέρει δύο άθροίσεις. Πρώτην μετά τό σχολ. έτος 1973 - 74 και δευτέραν μετά τό τρέχον έτος 1978 - 79 και εύλόγως διότι μόνον μέχρι και του σχολ. έτους 1974 - 75 δύναται νά γίνουν όρισμένοι ύπολογισμοί, αφού οι μετ' αυτό εισαχθέντες ακόμη δέν έχουν αποφοιτήσει και ήδη μόνον θέλουν αποφοιτήσει οι τό πρώτον εισαχθέντες εις τήν πρώτην τάξιν του σχολ. έτους 1974 - 75.

Έκ της κατωτέρω καταστάσεως και κατά πλήρη απόδειξιν προκύπτουν τά εξής συμπεράσματα:

1) 'Ότι κατά τά πρώτα 14 σχολικά έτη λειτουργίας της Ρ.Ε.Σ. (1960 - 61 έως και 1973 - 1974), ενεγράφησαν, εις τάς τάξεις της πεντακόσιοι όγδοήκοντα μαθηταί εν όλω (φοιτήσαντες ή πολλά έτη ή και αποφοιτήσαντες) ήτοι κατά μέσον όρον κατ' έτος 41 μαθηταί.

2) 'Ότι κατά τά αυτά 14 σχολ. έτη εκ των άνωτέρω άπεφοίτησαν και έλαβον πτυχίον οι διακόσιοι όκτώ (208), ήτοι τά τεσσαράκοντα τοίς έκατόν (40ο/ο) των έγγραφέντων εν όλω ως άνω 580.

3) 'Ότι εκ των κατωτέρω 208 αποφοίτων ιερώθησαν μέχρι τουδε οι 59 (πεντήκοντα έννέα) ήτοι ιερώθη μέχρι τουδε τό 27ο/ο των αποφοίτων. 'Υψηλόν πράγματι και εύχарιστον ποσοστόν, τό όποιον παρερχομένων των ετών έτι θά βελτιούται εκ της συνεχιζόμενης ιερώσεως και τό δ-πoίον ούδέ ποτε άλλοτε κατ'ά τήν μακράν να λειτουργίαν της Ρ.Ε.Σ. ειχεν επιτευχθῆ.

4) Διά τά 14 αυτά επίσης πρώτα σχολ. έτη, και κατά κατηγορίαν των μαθητευσάντων:

α) Ζαγορήσιοι. 'Ενεγράφησαν 97. 'Απεφοίτησαν 8, ήτοι ποσοστόν 8ο/ο. 'Ιερώθη ούδεις.

β) 'Ελευθ. 'Ελλάδος. 'Ενεγράφησαν 261. 'Απεφοίτησαν 102, ποσοστόν 40ο/ο περίπου. 'Ιερώθησαν μέχρι σήμερον 29, ήτοι επί αποφοίτων ποσοστόν 28ο/ο περίπου.

γ) Τέκνα 'Εφημερίων. 'Ενεγράφησαν 122. 'Απεφοίτησαν 59, ποσοστόν 48ο/ο. 'Ιερώθησαν άχρι τουδε 114, ήτοι επί αποφοίτων ποσοστόν 11,4ο/ο.

δ) Διαφόρων Κληροδοτημάτων: 'Ενεγράφησαν 72. 'Απεφοίτησαν 29, ποσοστό 36ο/ο. 'Ιερώθησαν άχρι τουδε 9, ήτοι επί αποφοίτων ποσοστόν 30ο/ο.

ε) 'Ιδιοσυντηρήτοι: 'Ενεγράφησαν 27. 'Απεφοίτησαν 9, ποσοστόν 33ο/ο. 'Ιερώθησαν τέσσαρες (4) ήτοι τό 44ο/ο των αποφοιτησάντων δηλαδή! και

στ) 'Εξωτερικού ή άλλοδαπός εις όστις και άπεφοίτησεν.

Κατά συνέπειαν των άνωτέρω τό μεγαλύτερον ποσοστόν αποφοιτήσεως εν σχέσει προς τούς έγγραφέντας, δηλαδή άν-

Κατάστασις (μέσης) Ριζαρείου 'Εκκλ. Σχολής, άπορώσα κατά κατηγορίας, εις τούς έγγραφέντας, τούς πτυχιούχους και ιερωθέντας μαθητάς της από του 1960

Σχολικά έτη	Σύνολο έγγρα- φέντων	Ζαγορήσιοι		'Ελευθ. 'Ελλάδος		Τέκνα 'Εφημερ.		Κληροδοτημάτων		'Ιδιοσυντηρήτοι		'Αλλοδαπής		Σύνολον πτυχιούχων	Σύνολον των εξ αυτών ιερωθέντων
		έγγραφέντες	πτυχιούχοι	ιερωθέντες	έγγραφέντες	πτυχιούχοι	ιερωθέντες	έγγραφέντες	πτυχιούχοι	ιερωθέντες	έγγραφέντες	πτυχιούχοι	ιερωθέντες		
1960-61	28	10	—	—	16	7	4	—	—	—	2	1	—	8	5
61-62	25	12	2	—	—	—	—	11	4	2	—	—	—	8	—
62-63	28	4	2	—	1	—	—	12	8	2	6	1	—	11	—
63-64	41	12	1	—	—	—	—	14	7	2	7	3	1	13	5
64-65	40	9	1	—	6	2	1	16	11	6	7	5	2	19	9
1965-66	18	8	—	—	—	—	—	5	3	—	3	2	1	6	2
66-67	28	5	1	—	9	4	4	7	3	2	4	2	1	11	7
67-68	37	3	—	—	21	10	4	8	3	—	4	—	1	13	4
68-69	36	3	—	—	16	10	1	11	6	2	4	3	2	21	6
69-70	34	1	1	—	22	12	2	8	6	—	3	2	—	20	2
1970-71	53	5	1	—	39	27	9	4	3	—	4	2	—	34	9
71-72	80	14	—	—	37	14	2	22	6	—	7	1	—	21	2
72-73	59	8	—	—	40	9	2	6	2	—	5	—	—	11	—
73-74	73	3	—	—	54	7	—	9	1	—	5	3	—	13	—
Σύνολον	580	97	8	—	261	102	29	122	59	14	72	29	9	208	57
1974-75	37	3	—	—	19	2	1	6	—	—	6	—	—	2	1
75-76	49	8	—	—	17	2	1	9	—	—	10	—	2	3	1
76-77	43	10	—	—	23	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
77-78	18	1	—	—	13	1	—	—	—	—	2	—	—	1	—
78-79	13	—	—	—	9	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
Γεν. Σύν.	740	119	8	—	342	107	31	137	59	14	101	29	9	214	59

τιστοίχως τὰς ὀλιγωτέρας ἀπωλείας ἐκ διακοπῆς τῆς φοιτήσεως ἔχει ἡ κατηγορία τῶν τέκνων ἐφημερίων, μέ ἀκολουθώντας τοὺς ἐξ ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ τῶν διαφορῶν Κληροδοτημάτων καὶ τελευταίους τοὺς Ζαγορησίους, ὡς πρὸς δὲ τὴν ἱέρωσιν τῶν ἀποφοίτων, προτάσσονται οἱ ὀλιγάριθμοι ἰδιοσυντήρητοι, καὶ μέ μικράν μεταξὺ τῶν διαφορῶν κατὰ σειράν οἱ τῶν Κληροδοτημάτων, οἱ ἐξ ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ τὰ τέκνα ἐφημερίων καὶ οὐδὲ ἔνα ἱερωθέντα ἐμφανίζουν οἱ Ζαγορήσιοι!

5) ὅτι οἱ ἀποφοιτήσαντες ἀπὸ τοῦ σχολ. ἔτους 1965 - 66 (ὅτε τὸ πρῶτον ἀπεφοίτησαν μαθηταὶ τῆς νέας περιόδου λειτουργίας τῆς Σχολῆς) μέχρι καὶ τοῦ σχολ. ἔτους 1977 - 78 (μέχρι σήμερον), ἦτοι κατὰ τὰ 13 αὐτὰ σχολικά ἔτη εἶναι 214 ἀπόφοιτοι, ἦτοι κατὰ μέσον ὅρον καὶ κατ' ἔτος δέκα ἐπτὰ (17) ἀπόφοιτοι, ἦτοι ἀριθμὸς λίαν ἱκανοποιητικός.

Ταῦτα βέβαια ὡς πρὸς τὸ παρελθόν, ἀφοῦ ἐκ τῆς γενεμένης μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν καθόλου μέσῃ ἐκπαίδευσιν, καταργήσεως τῶν 3 κατωτέρων τάξεων τῶν Ἐκκλ. Σχολῶν, ἰδρύσεως Γυμνασίων καὶ Λυκείων καὶ 4ετῶν Ἐκκλ. Λυκείων, ἐπὶ πᾶσι μεταβολαὶ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἀντιστοίχως καὶ εἰς τὰς σχολὰς τοῦ Ἰδρυματος τῆς Ριζαρείου καὶ οὐδὲν τὸ ἀσφαλές δύναται νὰ συναχθῇ διὰ τὸ μέλλον, ἔτι πλέον ἀφοῦ ὅλα εἶναι ἡρτημένα ἀκόμη καὶ μὴ νομιμοθετικῶς θεμελιωμένα καὶ μόνον τὸ 4ετὲς Ἐκκλ. Λύκειον λειτουργεῖ, ὡς θνήσκοντος, δι' οὗς λόγους προεξέθεσα, τοῦ τόσον εὐεργετήσαντος τὴν στάθμην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐφη-

μεριακοῦ κλήρου Ἀνωτ. Φροντιστηρίου, ἄλλως καλουμένου Ριζαρείου Ἀνωτέρας Ἱερατικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

Περαιῶν, ἐπιτραπήτω μοι νὰ προσθέσω, ὅτι ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐργασίας τοῦ κ. Ἱ. Τιμαγένοῦς, καθὼς καὶ ἐκ τῆς συμπληρωματικῆς τῆς ἀνά χειρὰς ἐργασίας μου πιστεύω ὅτι ἀκραδάντως ἀνακύπτει καὶ ἀποδεικνύεται, ἡ τεραστία συμβολὴ τοῦ Ἰδρυματος τοῦ Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Γεωργ. Ραδ. Ριζάρη, εἰς τὴν στελέχωσιν ἀλλὰ καὶ ἀνύψωσιν τῆς στάθμης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐφημερίου, τοῦ ἀληθοῦς αὐτοῦ στυλοβάτου, καὶ μόνου ἀτυχῶς, τῆς Ἑλληνικῆς ὑπαίθρου χώρας.

Δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα εἰς τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα τῶν 9.000.000 κατοίκων καὶ τῶν 8.500 περίπου ἐφημερίων τῆς, πλέον τοῦ ἐνὸς δεκάτου ἐξ αὐτῶν νὰ εἶναι Ριζαρεῖται. Αὐτὸ εἶναι ἐπίτευγμα καὶ οἱ μεμψίμοιροι ἄς λέγουν ὅτι θέλουν...

Δικαιώτατα ἐπομένως ἀποκαλεῖ τὸ Ἰδρυμα τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς ἐν τῷ ὀργανικῷ του Διατάγματι Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1958, οὗ ἔχω τὴν τιμὴ νὰ εἶμαι ἐγὼ ὁ βασικός συντάκτης, ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία (ἄρθρον 2) ὡς τὴν πρῶτην ἐπίσημον Ἱερατικὴν αὐτοῦ Σχολὴν καὶ ἐπίσης δικαιώτατα ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία θεωρεῖ τὸ Ἰδρυμα τοῦτο ὡς τὸ «πιὸ ἀκριβὸς τῆς φυτῶρις» καὶ μετ' ὑπερηφανείας πάντοτε ὁδηγεῖ εἰς αὐτὸ τοὺς ἐπισκεπτομένους τυχόν τὴν χώραν, Ἀρχηγούς ἢ ἀντιπροσώπους ὁμοδόξων ἀλλὰ καὶ ἑτεροδόξων ἀλλοδαπῶν Ἐκκλησιῶν.

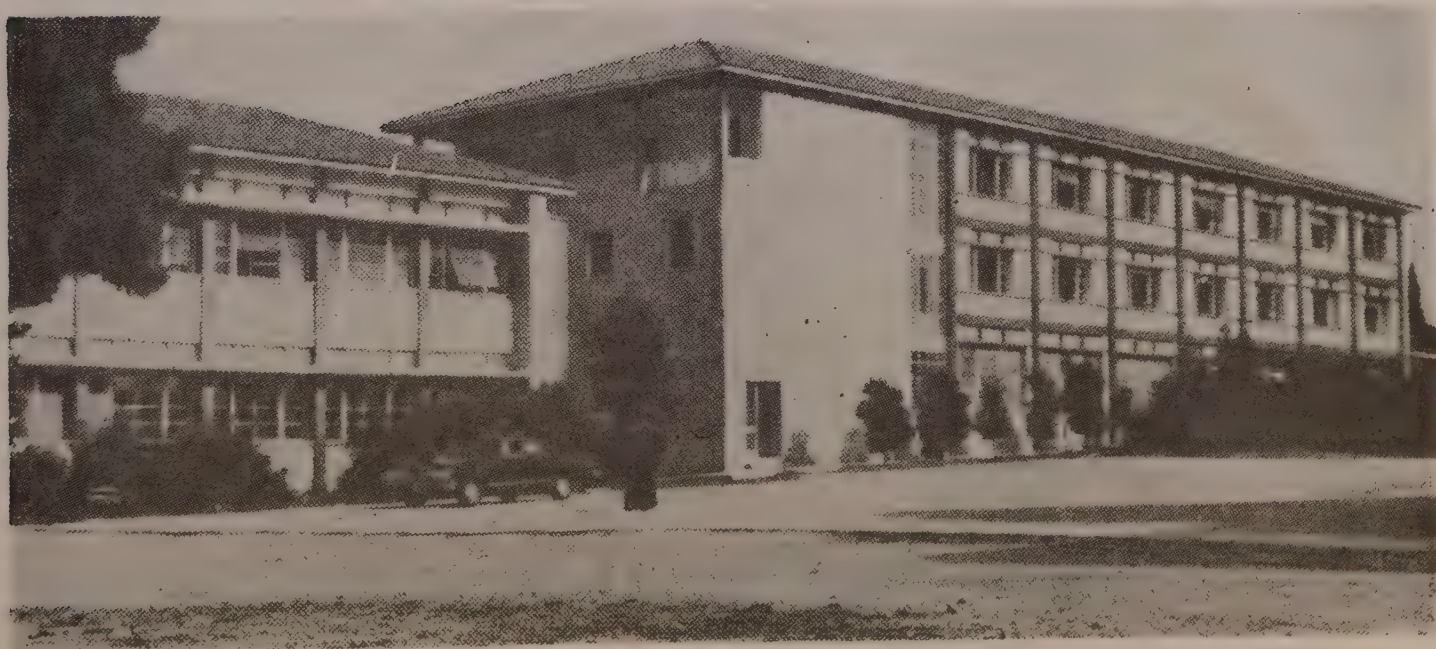
Ἀθῆναι, Μάϊος 1979



Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ



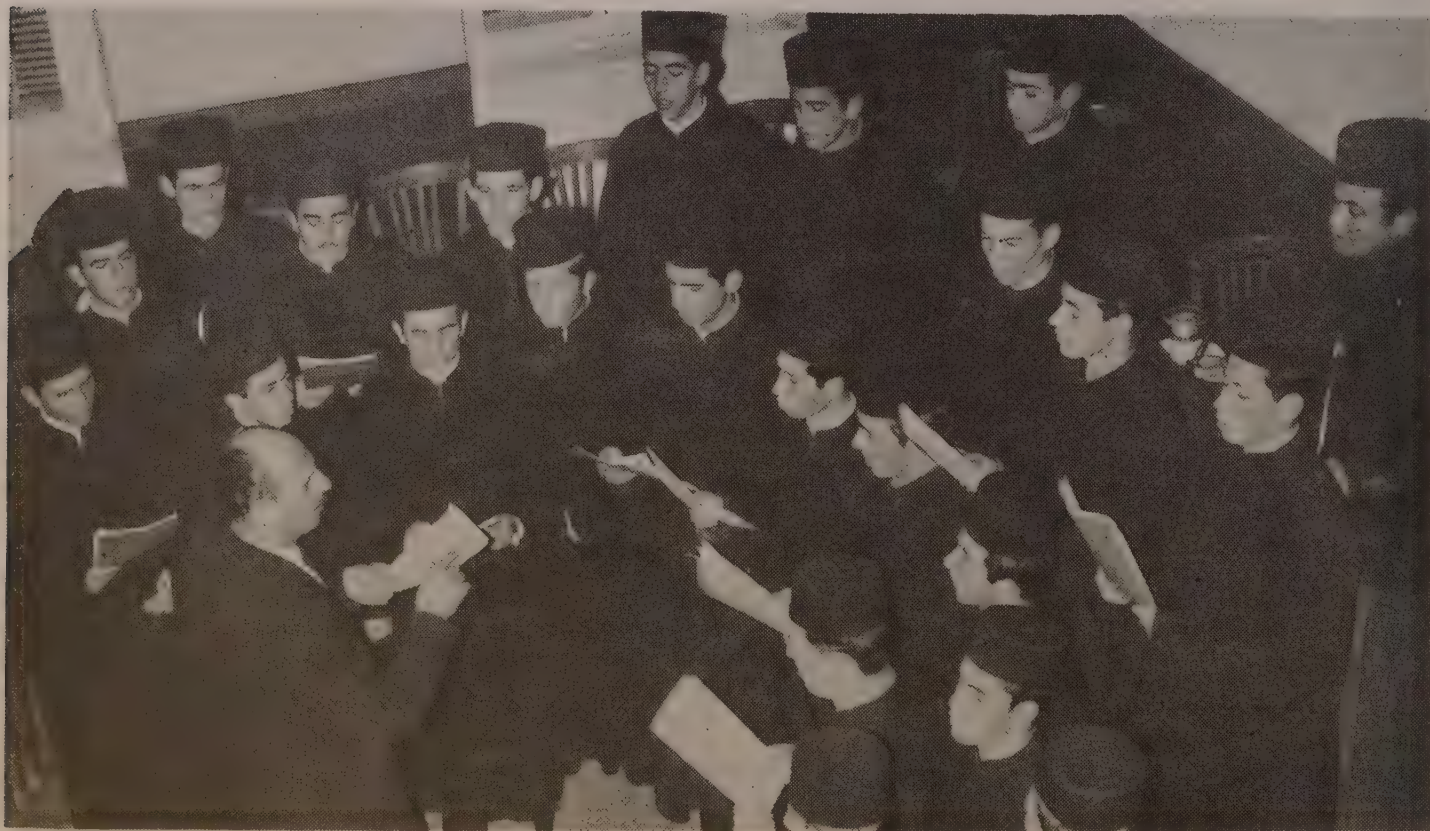
ΤΑ ΝΕΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΝ ΧΑΛΑΝΔΡΙΩ



ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ



ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΙΤΑΝΕΙΑΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΟΥΧΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ 12-12-1954



Η ΧΟΡΩΔΙΑ ΥΠΟ ΤΟΝ ΕΞΑΙΡΕΤΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΝ Δ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΝ - ΚΟΥΡΟΝ,
πλασιώνει διάλεξιν εἰς τὴν αἴθουσα τῆς Ἑταιρείας τῶν ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΛΟΥ.



ΟΙ ΤΙΜΗΘΕΝΤΕΣ ΠΑΛΑΙΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΕΝΩΣΙΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Ἡ Ἑνωσις Ἀποφοίτων Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς μέ τήν συμπλήρωση 150 χρόνων ἀπό τῆς ἰδρύσεως τῆς Ριζαρείου Σχολῆς (1844 - 1994), διοργάνωσε ἑορταστική ἐκδήλωση στή μεγάλη αἴθουσα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός», τήν Παρασκευή 16 Δεκεμβρίου 1994 καί ὥρα 6 μ.μ., μέ ὀμιλία ἀπό τόν Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμ. κ. Νικόλαο Ι. Πρωτοπαπᾶ, Διευθυντή τῆς Ἀποστολικῆς Διοκονίας καί τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μέ θέμα:

**ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ: 150 ΧΡΟΝΙΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ**

Τήν ἐκδήλωση πλασίωσε μέ ἐπίκαιρους ὕμνους ἡ χορωδία τῆς Σχολῆς ὑπό τήν διεύθυνση τοῦ Μουσικοῦ - Καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Σίμου.

Στό τέλος ἡ Ἑνωσις ἀπένευμε τιμητικές πλακέτες στό

πολυμελές Συμβούλιο καί στούς ἐπιζῶντες παλαιούς τακτικούς καθηγητές τῆς Σχολῆς.

Πρῶτα ἀπονειμήθηκε τιμητική πλακέτα στόν Πρόεδρο τοῦ Π.Σ. τῆς Ρ.Ε.Σ. κ. Κωνστ. ΦΑΦΑΛΙΟ ἀπό τόν Πρόεδρο τοῦ Δ.Σ. τῆς Ε.Α.Ρ.Ε.Σ. κ. Ἰωάννη ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟ. Στή συνέχεια ἀπονειμήθηκαν πλακέτες ἀπό τά μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Ε.Α.Ρ.Ε.Σ. στούς ἐξῆς (παρόντες) Καθηγητές:

ΑΡΧΙΜ. Νεκτάριο ΚΟΤΖΙΑ καί κ.κ. Ἰωάννη ΤΙΜΑΓΕΝΗ, Νικηφόρο ΚΑΧΡΙΜΑΝΗ, Γεώργιο ΠΑΠΑΔΑΚΗ, Κ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ, Μιχαήλ ΜΑΥΡΟΥΔΗ, Στυλιανό ΔΕΣΥΠΡΗ καί Ἰωάν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ. Γιά λόγους ἀνεξάρτητους τῆς θέλησῆς των δέν παρέστησαν οἱ Καθηγητές κ.κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ - ΚΟΥΡΟΣ Δημήτριος, ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Κωνσταντῖνος καί ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Στυλιανός, στούς ὁποίους οἱ πλακέτες θά ἀπονειμηθοῦν σέ ἄλλη ἐκδήλωση τῆς Ε.Α.Ρ.Ε.Σ.



ΑΝΩΤΕΡΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

Υπό Ι. Γ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ *

Α'

Μετά τήν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς, ἐδημοσιεύετο ὁ ὑπ' ἀριθ. 540 τῆς 5ης Σεπτεμβρίου 1945, Ἀναγκαστικός Νόμος «Περί Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως» διὰ τοῦ ὁποίου ἰδρύοντο αἱ ἑπτατάξιοι Ἐκκλησιαστικά Σχολαί, Κατώτερα τινά Ἐκκλησιαστικά Φροντιστήρια καί τό Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικόν Φροντιστήριον τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, «πρός συμπλήρωσιν τῆς μορφώσεως τῶν ἐκλεγμένων δι' ἐφημεριακάς θέσεις καί μὴ χειροτονηθέντων, ὡς καί ἐκείνων οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νά καταπαρθῶσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἑλλάδος καί διὰ τήν προπαρασκευήν αὐτῶν πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ λειτουργήματος τοῦ ἱερέως, ὡς καί διὰ τήν σὺν τῷ χρόνῳ μετεκπαίδευσιν τῶν ἤδη ὑπηρετούντων Ἐφημερίων». Ὁ αὐτός νόμος καθώριζεν ὅτι: «Εἰς τό Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικόν Φροντιστήριον ἐγγράφονται, ἄνευ ἐξετάσεων, οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον Γυμνασίου ἢ Πτυχιοῦχοι Διδασκαλείου...».

Ἀργότερον δι' ἄλλων διατάξεων καθωρίζετο ὡς ἡλικία τῶν ὑποψηφίων τὸ 22ον ἔτος συμπληρωμένον καί ὡς ἀπαραίτητος προϋπόθεσις εἰσαγωγῆς ἢ ἐκπλήρωσις τῶν στρατιωτικῶν τῶν ὑποχρεώσεων, καθωρίζοντο μάλιστα καί εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις.

Πρὶν ἢ ὅμως ἀναφέρομεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπὶ εἰκοσι καὶ τρία συναπτά ἔτη λειτουργίας τοῦ ὡς ἄνω Φροντιστηρίου, ἅς ἐπιτραπῇ ἡμῖν ἵνα σημειώσωμεν συνοπτικῶς τήν ἱστορίαν τούτου.

Ὁ εἰρημένος Ἀναγκαστικός Νόμος 540/1945 ὑπῆρξεν ἔργον Ἐκκλησιαστικῶν καί Θεολογικῶν ἀνδρῶν, ἀγαπώντων τήν Ἐκκλησίαν καί θερμῶς ἐνδιαφερομένων διὰ τήν ἐπάνδρωσιν ταύτης δι' εὐσεβοῦς καί ἐπιμελῶς μεμορφωμένον Ἱεροῦ Κλήρου, ἀξίου νά ὑπηρετήσῃ εἰς τὸ Ἱερόν Θυσιαστήριον. Μεταξὺ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ Ἀναγκαστικοῦ τούτου νόμου συγκαταλέγονται ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κυρός Δαμασκηνός, ὁ τότε Γενικός Διευθυντής Ὁρησκευμάτων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Ἑθνικῆς Παιδείας κ. Ἰωάννης Καρμύρης καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ τότε Τμηματάρχης τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, νῦν δέ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς κ. Ἀνδρέας Φυτράκης.

Παρ' ὅτι ὁ Νόμος ἐκεῖνος ἦτο Νόμος ἀνάγκης, διότι ἔ-

πρεπε ἢ δι' αὐτοῦ ἀναδιοργανομένη Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευσις νά ἀποδώσῃ εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ἱερεῖς διὰ νά καλύψωσι τὰς ἑκατοντάδας τῶν κενῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί φυσικὸν θά ἦτο νά ἔχῃ ἀτελείας, ἐν ταῦτοις ὑπῆρξεν αὗτος ὁ τελειότερος τῶν ὅσων καί πρὸ αὐτοῦ καί μετ' αὐτόν ἐδημοσιεύθησαν περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως νόμων.

Τὸ ἀληθές τῶν ἀνωτέρω σημειομένων καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου. Καί ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς τὸ πρῶτον τιμῆμα τοῦ Νόμου τούτου, τῆς ἰδρύσεως, δηλονότι, ἑπταταξίων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, ὁ λόγος οὗ τοῦ παρόντος. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως εἰς τὸ δεῦτερον τιμῆμα τούτου, τῆς ἰδρύσεως, δηλαδή, Ἐκκλησιαστικῶν Φροντιστηρίων Κατωτέρων τινων καί τοῦ Ἀνωτέρου τῆς Ριζαρείου, δυνάμεθα νά εἰπώμεν ἀκριβολογούντες καί στατιστικῶς ἐπικυροῦντες τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές, ὅτι ὁ Νόμος οὗτος, ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του, ὑπερέβαλε πᾶσαν προσδοκίαν καί αὐτῶν εἰσέτι τῶν νομοθετῶν του. Καί πράγματι τὰ μὲν Κατώτερα Φροντιστήρια ἀπέδωκαν ἑκατὸν τοῖς ἑκατὸν ἱερεῖς, μέ μὀρφωσιν, γενικὴν μὲν, παλαιοῦ Σχολαρχείου ἢ ἡμιγυμνασίου, εἰδικὴν δὲ Ἐκκλησιαστικὴν, διετοῦς φοιτήσεως εἰς ταῦτα, τὸ δὲ Ἀνώτερον τῆς Ριζαρείου, τὸ μόνον ἰδρυθέν τότε, ἀπέδωκεν ἱερεῖς τὸ 80ο/ο τῶν ἀποφοίτων του μέ μὀρφωσιν γενικὴν μὲν, ἀπολυτηρίου ἐξαταξίου Γυμνασίου, εἰδικὴν δὲ Θεολογικὴν, διετοῦς φοιτήσεως εἰς τοῦτο. Ἐνταῦθα δέον νά σημειωθῇ ὅτι ἐν αὐτῷ ἐδίδασκαν καί διδάσκουν, τὰ πλεῖστα τῶν θεολογικῶν μαθημάτων, Καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Τὰ μὲν Κατώτερα λειτουργήσαντα ἐπὶ 14 ἔτη καί ἐκπληρώσαντα τὸν πρόσκαιρον σκοπὸν καί προσωρινόν των, κατηργήθησαν, καί ὀρθῶς, ἀπὸ τοῦ Σχολικοῦ ἔτους 1959 - 1960 διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3885/1958 Νομοθετικοῦ Διατάγματος, τὸ δὲ Ἀνώτερον τῆς Ριζαρείου, ἐπιτυχόν πλήρως τοῦ σκοποῦ του, παραμένει εἰσέτι καί ἐχρησίμευσε τοῦτο ὡς πρότυπον διὰ τήν ἔδρυσιν καί ἐτέρων πέντε Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Φροντιστηρίων, ἦτοι ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Βόλῳ, ἐν Πάτραις, ἐν Καλαμάρῃ καί ἐν Κατερίνῃ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἀπόδοσις τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Φροντιστηρίων ὑπῆρξε καί εἶναι ὄντως καρποφόρος.

Μεταξὺ ὧν αὐτῶν τῶν Ἀνωτέρων Φροντιστηρίων, τήν πρῶτην ἀσφαλῶς θέσιν κατέλαβε καί κατέχει τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικόν Φροντιστήριον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τὸ ὁποῖον ἐξεπλήρωσε καί ἐκπληροῖ πλήρως τὸν σκοπὸν του, διότι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας του καί μέχρι σήμερον ἀποδίδει κατ' ἔτος πνευματικὸς ποιμένας, θεωρητικῶς καί πρακτικῶς κατηχησμένους διὰ τήν ἱεράν ἀποστολήν των. Κατὰ τήν πρῶτην περίοδον τῆς λειτουργίας

* Τὸ παρὸν ἄρθρον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν ἐορταστικόν τόμον ἐπὶ τῇ 125ῃ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ριζαρείου (1969). Ἐπομένως σήμερον ἔχει μόνον ἱστορικὴν σημασίαν.

του, ήτοι από του σχολικού έτους 1945 - 1946 μέχρι και του σχολικού έτους 1959 - 1960, επί μίαν δηλαδή δεκαπενταετία, επί 540 αποφοιτησάντων, έχειροτονήθησαν οι 424.

Τά στοιχεία ταύτα είναι εξηκριδωμένα δι' επισήμων εγγράφων των Ίερών Μητροπόλεων, εις ας ούτοι υπηρετούν, πλήν όμως, προέρχονται από έρευναν διενεργηθείσαν κατά τό έτος 1965, και επομένως δέν αποκλείεται νά έχουν χειροτονηθή μέχρι σήμερα και οι λοιποί, διότι και θέσεις κενάι παρουσιάσθησαν, αι όποιοι δέν υπήρχον τότε εις τάς Γ. Μητροπόλεις, εις ας ούτοι άνήκον και, πρό πάντων, αι αποδοχαί των έφημερίων διά του έσχάτως ψηφισθέντος νόμου υπό της Έθνικής Κυβερνήσεως, εισηγήσει του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου και της περί αυτόν Ιεράς Συνόδου, περί των αποδοχών των έφημερίων, έδελτιώθησαν σημαντικώς, διά της εξομειώσεως τούτων προς τούς δημοσίους υπαλλήλους.

Κατά την δευτέραν περίοδον της λειτουργίας του (1) ήτοι επί μίαν όκταετία, επί 162 αποφοιτησάντων, έχειροτονήθησαν 130 (2).

Βεβαίως, φαινομενικώς, κατά την δευτέραν αυτήν περίοδον παρουσιάζεται μείωσις του ποσοστού εις τό σκέλος των αποφοιτησάντων. Τούτο όμως οφείλεται εις τούς έξης παράγοντας:

1ον) Η περίοδος αυτή, είναι χρονικώς μικρότερα της πρώτης περίπου κατά τό ήμισυ.

2ον) Έμειώθη ό αριθμός των εισαγομένων έλλείψει χώρου αίθουσών διδασκαλίας, διότι εις τάς δύο τάξεις του Φροντιστηρίου περιελήφθησαν και συνιδάσκονται και αι δύο τελευταίαι τάξεις της Ριζαρείου Σχολής και επομένως τό Διοικ. Συμβούλιον της Σχολής υπεχρεώθη νά μειώση τόν αριθμόν εισαγομένων.

3ον) Σήμερα δέν είναι μοναδικόν τό Ανώτερον Φροντιστήριο της Ριζαρείου, ως συνέβαινε κατά τά πρώτα έτη, αλλά υπάρχουν και έτερα πέντε, (ως έγγραφη άνωτέρω) και τοιουτοτρόπως κατανέμονται οι σπουδασταί και εις ταύτα.

4ον) Τό όριον ήλικίας των εισαγομένων έμειώθη. Ένώ δηλαδή προηγουμένως έπρεπε διά νά εισαχθή τις νά έχη συμπλήρωση τό 22ον έτος της ήλικίας του και επομένως εξερχόμενος νά έχη περίπου την κανονικήν ήλικίαν διά την είσοδόν του εις την Ιερωσύνην, σήμερα μέ την μείωσιν του όριου ήλικίας των υποψηφίων, εισέρχονται νέοι 19 - 20 έτών και εξέρχονται εις ήλικίαν 21 - 22, μη δυνάμενοι διά λόγους Κανονικούς νά χειροτονηθώσι και επομένως αναμένουν την συμπλήρωσιν του κανονικού όριου επί 4 και 5 έτη, όπότε χειροτονούνται άν εν τώ μεταξύ δέν παρουσιασθούν κατά την πενταετία αυτήν περιστάσεις απομακρύνουσαι τούτους, της προς τό Ιερατικόν αξίωμα κλίσεώς των.

Έν πάση όμως περιπτώσει, όπως και άν έχη τό πράγμα, τό Ανώτερον Έκκλησιαστικόν Φροντιστήριο της Ριζαρείου Σχολής, ως άνωτέρω κατεδείξαμεν, προσέφερε και προσφέρει άναμφισβητήτως Ιερείς εις την Έκκλησίαν και τό Έθνος.

Ούτω διά της ιδρύσεως και λειτουργίας του Φροντιστηρίου τούτου, ού μόνον άνεπληρώθη ή έλλειψις της Ριζαρείου Σχολής κατά τό εικοσαετές διάστημα (1940 - 1960), της διακοπής της λειτουργίας της, αλλά και εξεπληρώθη ή επιθυμία των αιδούμων ιδρυτών αυτής Μάνθου και Γεωργίου των Ριζαρών.

Β'

Βεβαίως κατά τά πρώτα έτη της λειτουργίας του, τό Ανώτερον Έκκλησιαστικόν Φροντιστήριο της Ριζαρείου Σχολής, παρουσίασεν άτελείας τινάς, οφειλόμενας κυρίως εις την έλλειψιν επαρκούς και καταλλήλου χώρου, τόσον διά την στέγασιν του Οικοτροφείου, όσον και διά την στέγασιν των αίθουσών διδασκαλίας. Η έλλειψις χώρου οφειλόμενη εις την επίταξιν των παλαιών διδακτηρίων της Ριζαρείου Σχολής προς στέγασιν του Κρατικού Προσκαιρου Νοσοκομείου, συνετέλεσε ούτως, ώστε κατά τά πρώτα έτη της ιδρύσεώς του νά μη είναι δυνατή ή άπρόσκοπτος λειτουργία τούτου, άν και τό τότε Διοικητικόν Συμβούλιον της Ριζαρείου Σχολής εξ άρχής έμερίμνησε νά κτίση πρόσκαιρον παράπηγμα εκ δύο αίθουσών εντός του περιόλου της παλαιάς Σχολής, τό όποιον έχρησιμοποιείτο κατ' άρχάς ως τραπεζαρία και ύπνοδωμάτια των Ιεροσπουδαστών.

Η διδασκαλία έγινετο εις τόν Ίερόν Ναόν της Σχολής και εις τούς κοιτώνας των σπουδαστών, πολλάκις δέ, καιρού επιτρέποντος, εις τό υπαίθριον, κάποτε δέ και εις την Θεολογικήν Σχολήν του Πανεπιστημίου Αθηνών. Και κατέλαβε μέν διά της θίας, κάποτε εκ του Νοσοκομείου, ένα θάλαμον ό επισκεφθείς τό Φροντιστήριο άείμνηστος Μητροπολίτης Πατρών κυρός Θεόκλητος, ό μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, διαπιστώσας την άθλιότητα της στεγάσεως, αλλά και πάλιν τό στεγαστικόν πρόβλημα ούδόλως έλύθη.

Από των άρχών του σχολικού έτους 1951 - 1952, όπότε την διεύθυνσιν του Φροντιστηρίου ανέλαβεν ό άείμνηστος πλέον Σπυρίδων Γεωργ. Μακρής, χάρις εις τό ενδιαφέρον του τότε Διευθυντού Θρησκευμάτων του Υπουργείου Έθνικής Παιδείας, καθηγητού του Πανεπιστημίου κυρίου Ανδρέου Φυτράκι και την μέριμναν του Διοικητικού Συμβουλίου της Ριζαρείου Σχολής, τό Οικοτροφείον του Φροντιστηρίου έστεγάσθη εις δύο ιδιωτικά οικήματα εκμισθωθέντα υπό της Ριζαρείου. Από των άρχών του σχολικού έτους 1953 - 1954 άπεδρασιεύθη εκ της επίταξεως μία πτέρυξ του κυρίου της Ριζαρείου Σχολής, αποτελουμένη εκ τεσσάρων μεγάλων αίθουσών, εις τάς όποίας έστεγάσθη πλέον όριστικώς τό Φροντιστήριο. Καίτοι ή τοιαύτη τακτοποίησις δέν ήτο ιδεώδης, ύπεδοθήσεν όμως πολύ εις την βελτίωσιν των όρων λειτουργίας του τε διδακτηρίου και του Οικοτροφείου του Φροντιστηρίου.

Αλλά και ή διατροφή των Ιεροσπουδαστών κατά τά πρώτα έτη της λειτουργίας του Φροντιστηρίου ήτο πενιχρά, διότι τό κρατικόν επίδομα τροφής ήτο έλάχιστον. Αργότερον έδελτιώθη ή διατροφή των Ιεροσπουδαστών. Εις την βελτίωσιν του συστήτου συνετέλεσε και ή διά μέσου της Αρχιεπισκοπής Αθηνών προσφορά ειδών διατροφής εκ της δωρεάς του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Έκκλησιών. Δηλαδή από του Σχολικού έτους 1951 - 1952 ήτοι πέντε έτη από της ιδρύσεώς του, τό Ανώτερον Έκκλησιαστικόν Φροντιστήριο της Ριζαρείου Σχολής παρουσίασεν όψιν αξιολόγου πλέον Έκκλησιαστικού Σχολείου εξ έπόψεως άρτίας λειτουργίας και αποδόσεως πνευματικών καρπών.

Παρά τούς άνωτέρω εκτεθέντας δυσμενείς όρους στεγάσεως, διατροφής και λειτουργίας του Φροντιστηρίου, ή διδασκαλία των μαθημάτων έγινετο άνελλιπώς και μετά ζήλου υπό των διδασκόντων. Θά ήτο παράλειψις εάν ένταύθα δέν έσημειούνα τινά διά τό διδακτικόν προσωπικόν των πρώτων ιδίως έτών της λειτουργίας του Φροντιστηρίου.

(1) Δευτέραν περίοδον χαρακτηρίζομεν την από του σχολικού έτους 1960 - 61 μέχρι σήμερα, διότι από του έτους τούτου, ήρξαστο έπαναλειτουργούσα και ή Ριζαρείου Σχολή εις τά νέα εν Χαλανδρίω διδακτήριά της, εις ό έστεγάσθη εις ιδιαιτερον οίκημα και τό Ανώτερον Έκκλησιαστικόν Φροντιστήριο.

(2) Συνολικώς επί 702 αποφοιτησάντων, έχειροτονήθησαν οι 554. Εκ των υπολοίπων 148, άλλοι μέν θά έχουν χειροτονηθή αυτήν πην στιγμήν, άλλοι δέ όχι, λόγω της ήλικίας των, διότι ως γνωστόν τά δύο τελευταία έτη εις τό Φροντιστήριο εισέρχονται και νέοι ήλικίας 19 - 20 έτών, άποφοιτούν δέ 21 - 22 έτών, μη δυνάμενοι νά χειροτονηθούν.

Πρώτος διευθυντής αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος Θεολόγος Ἀθανάσιος Δ. Πάλλης. Οὗτος, παρά τὴν προδοτικὴν ἡλικίαν του, ἐδίδαξε μὲ νεανικὸν ἐνθουσιασμόν καὶ ζήλον Ἀπολογητικὴν, Ἠθικὴν, Κανονικὸν Δίκαιον καὶ ἄλλα καὶ γενικῶς διηύθυνε τὸ Φροντιστήριον ἐπὶ ἐξαετίαν, ἥτοι ἀπὸ τοῦ Σχολικοῦ ἔτους 1945 - 46 μέχρι τέλους τοῦ Σχολικοῦ ἔτους 1950 - 51. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐδίδαξαν καὶ οἱ παλαιοὶ καθηγηταὶ τῆς Ριζαρείου, ἀείμνηστοι, Ἀθανάσιος Ἀνδρεόπουλος, φιλόλογος καὶ Κωνσταντῖνος Παπαδημητρίου καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Μετὰ τοῦ διευθυντοῦ Ἀθανασίου Δ. Πάλλη συνειργάσθη στενότερα ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1948 ὁ μέχρι τότε ὑποδιευθυντὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κορίνθου Θεολόγος Σπυρίδων Γεωργ. Μακρῆς μετατεθεὶς ἐκ Κορίνθου. «Οὗτος, πλὴν τῆς διδασκαλίας πολλῶν θεολογικῶν μαθημάτων καὶ παρακολούθησες τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντος προτύπου Κατηχητικοῦ Σχολείου, εἶχεν ἀναλάβει τὴν διεκπεραίωσιν τῶν ἐγγραφῶν, τὴν τήρησιν τοῦ ἀρχείου καὶ τῆς ἀλληλογραφίας, ὡς καὶ τὴν παρακολούθησιν τῆς στεγαστικῆς τῶν σπουδαστῶν, διημερεύων εἰς τὴν Σχολὴν καὶ καταβάλλων φιλοτίμους προσπάθειας διὰ τὴν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καλυτέρα διεξαγωγὴν καὶ ταχεῖαν διεκπεραίωσιν πάσης ὑποθέσεως». (Ἐκθεσις διευθυντοῦ Ἀθανασίου Πάλλη 1950 - 1951). «Ἀμφοτέρους τὰ μέγιστα ὑπεδοθήθησαν ὁ καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς καὶ φιλόλογος κύριος Νικόλαος Καρτσιώτης, ἐπίσης μετατεθεὶς ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κορίνθου τὸν Νοέμβριον 1948, ὅστις ὄχι μόνον ἐδίδαξεν, ἐκτός τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, τὰ Ἑλληνικά καὶ ἄλλα μαθήματα, ἀλλὰ προσέθηκεν ἐπὶ πλέον ὥρας διδασκαλίας ἐκτός προγράμματος διὰ διδασκαλίαν τοῦ Τυπικοῦ καὶ Κατηχητικῶν ἀσμάτων, παρηκολούθησε δὲ συστηματικῶς τὴν ἀσκήσιν τῶν σπουδαστῶν εἰς τὰς Ἱεράς Ἀκολουθίας» (Ἐκθεσις Ἀθανασίου Πάλλη 1950 - 1951). Ἐπὶ μικρόν τι διάστημα ἐδίδαξε καὶ ὁ ὑφηγητὴς τῆς Θεολογίας κύριος Σοφοκλῆς Λώλης, νῦν διευθυντὴς τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας. Ὁμοίως ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ Φροντιστηρίου ἐδίδαξαν μαθήματα τῆς ειδικότητός των μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ μάλιστα δωρεάν, εὐγενῶς προσφερθέντες, οἱ Ἀρχιμανδρίτης Προκόπιος Παπαθεοδώρου, ὁ ἀείμνηστος ἱατρός Βασίλειος Λυμπέρης, διευθυντὴς Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ ὁ κύριος Δημήτριος Κούτρας γεωπόνος καθηγητὴς τῆς Μαροσλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας. Παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀναφερθέντας καθηγητάς, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Φροντιστηρίου ἐδίδαξαν θεολογικά καὶ φιλοσοφικά μαθήματα τῆς ειδικότητός των οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ.κ. Ἀμίλλας Ἀλιβιζάτος, Παναγιώτης Μπρατσιώτης, Βασίλειος Βέλλας, Ἰωάννης Καρμύρης, Παναγιώτης Τρεμπέλας, Ἀνδρέας Φυτράκης, Ἀθανάσιος Χασιώτης, ἀργότερον δὲ καὶ οἱ καθηγηταὶ τῆς αὐτῆς Σχολῆς Λεωνίδας Φιλιππίδης, Κωνσταντῖνος Μπόνης, Γεράσιμος Κονιδάκης, Μάρκος Σιώτης καὶ ὁ ἀείμνηστος Βασίλειος Ἰωαννίδης. Ὁμοίως οἱ καθηγηταὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Σπυρίδων Καλλιάφας καὶ Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος. Οὗτοι διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς διδασκαλίας των καὶ τοῦ πολυλαπλῶς ἐπιδειχθέντος θερμοῦ ἐνδιαφέροντός των, προσέδωκαν κύρος καὶ τιμὴν εἰς τὸ Ἀνώτερον τοῦτο Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον καὶ συνέβαλον τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του.

Δεύτερος διευθυντὴς τοῦ Φροντιστηρίου, διαδεχθεὶς τὸν Ἀθανάσιον Δ. Πάλλη, ὑπῆρξεν ὁ Θεολόγος Σπυρίδων Γεωργ. Μακρῆς. Τὴν διευθύνσιν ἀνέλαβεν αὐτός ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Σχολικοῦ ἔτους 1950 - 51 μέχρι καὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1960 - 61, ἥτοι ἐπὶ δέκα περίπου ἔτη.

Ἡ περίοδος αὕτη (1951 - 1961) ὑπῆρξε γόνιμος καὶ ἀποδοτικὴ, διότι, ἐβελτιώθησαν κατὰ πολὺ οἱ ὅροι τῆς στεγαστικῆς καὶ λειτουργίας τοῦ Φροντιστηρίου καὶ ᾗδρξθη τὸ διδακτικὸν προσωπικόν. Οὕτω κατὰ μὲν τὸ σχολικὸν ἔτος 1951 - 1952 ἐδίδαξεν ὁ τότε ὑφηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιος Γεραμιχάλης. Ἀπὸ πρώτης δὲ Δεκεμβρίου 1952, μετατεθεὶς ἐκ τῆς Ἀναργυρείου καὶ Κοργιαλενείου Σχολῆς Σπετσῶν, ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ὀργανικὸς καθηγητὴς ὁ χαράσων τὰς γραμμὰς ταύτας, Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, διδάσκων μέχρι σήμερον, «Οὗτος —κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ τότε διευθυντοῦ— προσέφερε λίαν ὠφελίμους καὶ πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐν γένει λειτουργίαν τοῦ Φροντιστηρίου, διότι ἐκτός τῆς διδασκαλίας πολλῶν θεολογικῶν μαθημάτων, ἀνέλαβε καὶ τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῶν σπουδαστῶν, τὴν συστηματικὴν παρακολούθησιν τῆς διατροφῆς τούτων, τὴν διοργάνωσιν ἐπιστημονικῶν ἐκδρομῶν, ἐπισκέψεων χριστιανικῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ Μουσείων, ποιμαντικῶν ἐξορμήσεων εἰς τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰς εὐαγῆ ἰδρύματα, ὡς καὶ τὴν καθ' ὅλου ἐσωτερικὴν ζωὴν τῶν σπουδαστῶν, καθώρισε δὲ ὑποδειγματικὰς Θ. Λειτουργίας καὶ ἱεράς Ἀκολουθίας, ὡς καὶ τὴν συστηματοποίησιν τοῦ προτύπου Κατηχητικοῦ Σχολείου».

Τὸν Ἀρχιμανδρίτην Προκόπιον Παπαθεοδώρου καθηγητὴν τῆς Τελετουργικῆς καὶ Ἐξομολογητικῆς, ἀποσυρθέντα λόγῳ ἀσθενείας, διεδέχθησαν ἐπ' ὀλίγον μὲν ὁ τότε ἐπίσκοπος Ρωγῶν καὶ νῦν Μητροπολίτης Κοζάνης Διονύσιος Ψαριανός, ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γαβριὴλ Ρεβίθης καὶ οἱ τότε Ἀρχιμανδρίται μετέπειτα δὲ Μητροπολίται, ὁ Ροδοστόλου (Σικάγου) κ. Τιμόθεος Χαλόφτης καὶ ὁ Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας κ. Τιμόθεος Παπουτσάκης· οὗτοι συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τοῦ Φροντιστηρίου. Ἀπὸ τοῦ 1955 μέχρι τοῦ 1960 ἀνέλαβε ὑπηρεσίαν ὁ τότε ἀρχιμανδρίτης, κατόπιν Μητροπολίτης Σάμου καὶ Ἰκαρίας καὶ νῦν Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παντελεήμων Χρυσόφνης, εἰς τὸν ὅποιον ἀνετέθησαν ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ ἕτερα καθήκοντα, πλὴν τῆς διδασκαλίας ἥτοι παρακολούθησες τῆς πνευματικῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τῶν ἱεροσπουδαστῶν. Οὗτος ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἐξαετίαν καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἱεροσπουδαστῶν. Τούτων διεδέχθη ὁ Ἀρχιμανδρίτης π. Νεκτάριος Κοτζιάς, ὅστις διετέλεσε καὶ Οἰκονόμος κατὰ τὸ 1961, προσεγγικῶν σπουδαιότητας ὑπηρεσίας εἰς τὸ Φροντιστήριον κατὰ τὸ διάστημα τῆς προσωρινῆς ὑπ' αὐτοῦ διευθύνσεως τούτου. Οὗτος καὶ σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκη θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὴν Τελετουργικὴν.

Τὸν ἀείμνηστον ἱατρὸν Βασίλειον Λυμπέρην, ἀναλαβόντα τότε διέθυσιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, διεδέχθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς ὕγιεινῆς καὶ ἀργότερον ἀνετέθησαν εἰς αὐτόν καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἱατροῦ τῆς τε Ριζαρείου καὶ τοῦ Φροντιστηρίου, ὁ ὕγειονομικὸς Ἐπιθεωρητὴς κ. Χρῆστος Δελιζώνης, ὅστις ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκη καὶ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του μέχρι σήμερον μὲ πολλὴν ζήλον. Τέλος τὸν καθηγητὴν Δ. Κούτραν διεδέχθη ἀπὸ τοῦ 1959 - 60 ὁ γεωπόνος Κωνσταντῖνος Ἀντωνιάδης, μετατεθεὶς ἐκ τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ὅστις μέχρι σήμερον διδάσκει τὰ γεωπονικά μαθήματα εἰς τε τὸ Φροντιστήριον καὶ τὴν Ριζαρείου Σχολὴν, ἀσκῶν σὺν νάμια πρακτικῶς τοὺς σπουδαστάς. Οὗτος μετέβαλε τὸ χέρσον κτήμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθησαν τὰ νέα διδακτήρια τῆς Ριζαρείου, ἐντός 5 - 6 ἐτῶν, εἰς πραγματικὸν παράδεισον.

Ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1960 - 1961 ὁπότε ἤρχισεν ἐπαναλειτουργεῖσα ἡ Ριζαρεία Σχολή, τὴν διευθύνσιν αὐτῆς τε καὶ τοῦ Φροντιστηρίου, ἀνέλαβε προσωρινῶς, τιμῆς

ἐνεκεν, ὁ καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου, νῦν δέ Πρόεδρος αὐτοῦ Βασίλειος Βέλλας, ὅστις ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς νέας Ριζαρείου Σχολῆς, καί ἐπέδειξε μεγίστην στοργήν πρὸς τὸ Φροντιστήριον, στεγάσας τοῦτο, δι' ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου, εἰς ἴδιον ὠραιότατον καὶ καταλληλότατον αἶκμα ἐντὸς τοῦ περιόλου τῆς ἐν Χαλανδρίῳ Ριζαρείου Σχολῆς. Ἡ στοργή τοῦ Βασιλείου Βέλλα ἐπεδείχθη ἐμπράκτως διὰ τῶν κάτωθι ἐνεργειῶν αὐτοῦ: Ἀπῆλλαξε τοὺς ἱεροσπουδαστάς τῆς μηνιαίας εἰσφορᾶς, τὴν ὅποیان ἐπλήρυναν οὗτοι διὰ βελτίωσιν συσσιτίου καὶ προσέφεραν εἰς αὐτοὺς ἐκλεκτὴν διατροφήν, θέρμανσιν, βιβλία καὶ ἐνδιεφέρθη ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ὑγειονομικὴν των περιθαλψιν. Τὸν καθηγητὴν Βασίλειον Βέλλαν ἐδοθήσεν οὐσιαστικῶς ὁ τότε Οἰκονόμος τῆς Σχολῆς πατήρ Νεκτᾶριος Κοτζιάς, εἰς τὴν ὅλην ἀναδιοργάνωσιν τῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Φροντιστηρίου.

Τοῦτον διεδέχθη ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1962 - 1963 ὁ Ἀρχιμανδρίτης π. Μάξιμος Δασκαλάκης, Γυμνασιάρχης καὶ διευθυντής μέχρι τότε τῆς Πατριάρχικης Σχολῆς.

Οὗτος ἀνέλαβε τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, κατὰ τὰς κειμένας δὲ διατάξεις καὶ τὴν διέθυνσιν τοῦ Φροντιστηρίου. Τὸ Φροντιστήριον τοιαυτοτρόπως ἀπέκτισε Κληρικὸν Διευθυντὴν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτου ἐσυστηματοποιήθη τὸ βασικὸν διὰ τοὺς μέλλοντας ἱερεῖς μάθημα τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογητικῆς, τὸ ὅποιον προσωπικῶς διδάσκει οὗτος καὶ τὸ ὅποιον οἱ ἱεροσπουδασταὶ μελετοῦν ἐξ εἰδικοῦ συγγράμματός, τὸ ὅποιον ὁ νῦν διευθυντής συνέγραψε καὶ ἰδίαις δαπάναις ἐξέδωκε. Καθιερώθη τῇ δικαίᾳ τούτου ἐπιμονῇ, ἡ καθημερινή τέλεις ἐσπερινοῦ, ὁρθοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ τοιαυτοτρόπως τόσον τὸ Φροντιστήριον, ὅσον καὶ ἡ Σχολή, ἔχουν ὄντως ὅψιν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολείων.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐπίσης τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον ἐπλασιώθη καὶ με νέους καθηγητάς δοκίμους ἐπιστήμονας, πεπειραμένους εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Τοιοῦτοι εἶναι ὁ Θεολόγος Γυμνασιάρχης κ. Θεοχάρης Παπαγεωργακόπουλος, ἤδη Διευθυντής τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου Πατρῶν, ὁ Θεολόγος κ. Γεώργιος Παπαδάκης, οἱ φιλόλογοι κ.κ. Νικηφόρος Καχρυμάνης καὶ Ἰωάννης Κολάρος καὶ ὁ καθηγητής τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς κ. Ἰωάννης Θανόπουλος ὅστις διεδέχθη τὸν κ. Δημήτριον Παναγιωτόπουλον (Κοῦρον) μόνιμον καθηγητὴν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ὅστις ἐδίδαξεν ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα καὶ εἰς τὸ Φροντιστήριον τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν μετὰ θερμῶν ζήλου καὶ λίαν ἀποδοτικῶς.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἅπαντες οἱ διδάξαντες καθηγηταὶ τοῦ τε Πανεπιστημίου καὶ οἱ λοιποὶ ἐμερίμνησαν διὰ τὴν ἑκάστων εἴτε τύποις εἴτε διὰ πολυγράφου τῶν ὑπ' αὐτῶν διδασκομένων μαθημάτων, χάριν τῶν σπουδαστῶν. Τὴν δαπάνην κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνέλαβεν ἡ Ριζαρείου Σχολή.

Δ'

Ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας τῶν ὡς ἄνω μαθημάτων, οἱ ἱεροσπουδασταὶ ἀσχοῦνται πρακτικῶς εἰς τὰ κάτωθι μαθήματα:

1) Π ο ι μ α ν τ ι κ ῆ ν : Ὁδηγοῦνται οἱ ἱεροσπουδασταὶ εἰς ἐπίσκεψιν εὐαγῶν Ἱδρυμάτων, ἵνα καὶ πρακτικῶς γνωρίσουν τρόπους καὶ μεθόδους ποιμαντικῆς. Καθηγητής: Ἰωάν. Τιμαγένης.

2) Κ α τ η χ η τ ι κ ῆ ν : Λειτουργοῦν ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ δύο Κατηχητικὰ Σχολεῖα (Κατώτερον καὶ Μέσον), εἰς ἃ ἀσχοῦνται πρακτικῶς οἱ δευτεροετείς ἱεροσπουδασταὶ ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος. Καθηγητής: Ἰ. Τιμαγένης.

3) Τ ε λ ε τ ο υ ρ γ ι κ ῆ ν καὶ Τ υ π ι κ ῆ ν : Ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος κατὰ Παρασκευὴν τελεῖται Ὁ. Λειτουργία, καθ' ἣν λειτουργεῖ ὁ καθηγητής τῆς Τελετουργικῆς πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν θεωρητικῶς διδασκομένων. Καθηγηταί: Ἀρχιμ. Νεκτᾶριος Κοτζιάς καὶ Ἰωάν. Τιμαγένης.

4) Ὁ μ ι λ η τ ι κ ῆ ν : Κατὰ τὴν ὡς ἄνω Ὁ. Λειτουργίαν εἰς ἐκ τῶν δευτεροετῶν ἱεροσπουδαστῶν κηρύττει τὸν Θεῖον Λόγον καὶ ἐπακολουθεῖ κριτική. Καθηγητής: Ἰωάν. Τιμαγένης.

5) Ἐ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ῆ ν Μ ο υ σ ι κ ῆ ν : Ὁμοίως κατὰ τὴν Ὁ. Λειτουργίαν ταύτην ψάλλουν πρὸς πρακτικὴν ἀσκήσιν τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς οἱ ἱεροσπουδασταί. Καθηγητής: Ἰωάν. Θανόπουλος.

6) Γ ε ω π ο ν ι κ ῆ ν : Εἰς τὸ κτῆμα τῆς Σχολῆς οἱ ἱεροσπουδασταὶ ἀσχοῦνται καθημερινῶς πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν θεωρητικῶς διδασκομένων. Καθηγητής: Κωνστ. Ἀντωνιάδης.

Οἱ ἱεροσπουδασταὶ μετέχουν ἐνεργῶς καθημερινῶς εἰς τὴν Ὁ. Λατρείαν, ἐν τῷ νέῳ Ναῷ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Ἐκάστην πρωτὴν τελεῖται Ὁ ρ θ ρ ο ς ἀνελλιπῶς. Ὁμοίως καὶ ἐκάστην ἐσπέραν ὁ Ἑ σ π ε ρ ι ν ὅ ς καὶ τὸ Ἀ π ὅ δ ε ι π ν ο ν. Ἀλλοτε μὲν ὑπὸ τοῦ τότε Οἰκονόμου τῆς Ριζαρείου πατρὸς Δαμασκηνοῦ Χόντου, σήμερον δὲ ὑπὸ τοῦ νῦν Οἰκονόμου Ἀρχ. κ. Κυρίλ. Χριστάκη παρουσία τοῦ Πανος. Δ/ντοῦ Ἀρχιμ. κ. Μαξ. Δασκαλάκη. Ὁδηγοῦνται ἐπίσης οἱ ἱεροσπουδασταὶ τακτικῶς εἰς τὰ ἱερὰ Μυστήρια τῆς Ἱ. Ἐ ξ ο μ ο λ ο γ ῆ σ ε ω ς καὶ τῆς Ὁ. Εὐ χ α ρ ι σ τ ῖ α ς. Διδάσκουν εἰς τὰ πειραματικὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τοῦ Φροντιστηρίου καὶ τινες τῶν ἱεροσπουδαστῶν διδάσκουν εἰς Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἐκτὸς τῆς Σχολῆς. Δίς τῆς ἐβδομάδος παρακολουθοῦν τὴν Ὁ. Λειτουργίαν (Παρασκευὴν καὶ Κυριακὴν) καὶ παρακολουθοῦν τόσον τὸ κατὰ Παρασκευὴν Κήρυγμα τοῦ συναδέλφου των ἱεροσπουδαστοῦ, ὅσον καὶ τὸ κατὰ Κυριακὴν Κήρυγμα τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ὁμιλητικῆς κ. Ἰωάννου Τιμαγένης.

Πολλάκις μεταβαίνουν εἰς μορφωτικὰς ὁμιλίας καὶ πολιτικὰς ἐφάλλων εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ παρακολουθήσαντες τὴν ὁμιλίαν καθηγητοῦ των.

Οἱ ἱεροσπουδασταί, πλὴν τῆς μικρᾶς βιβλιοθήκης, ἥτις εὐρίσκεται εἰς τὸ αἶκμα τοῦ Φροντιστηρίου, ἔχουν εἰς τὴν διάθεσιν των τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Αὕτη περιλαμβάνει σπουδαιότατα Ἑλληνικά καὶ ἑνὰ συγγράμματα θεολογικά, φιλολογικά, ἱστορικά κ.λπ.

Αἱ μεγάλοι θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἐορταὶ προετοιμάζονται πάντοτε ἐπιμελῶς καὶ ἐορτάζονται με θρησκευτικὸν καὶ ἔθνικόν παλμόν. Κατ' αὐτάς ἐκτὸς τῶν ἀσμάτων καὶ ποιημάτων ἀκούονται καὶ λόγοι ἐπικαιροὶ ἐκ μέρους τῶν καθηγητῶν.

Πολλάκις τοῦ ἔτους ὁργανοῦνται μορφωτικαὶ ἐκδρομαὶ πλησίον ἢ καὶ μακρὰν τῆς ἑδρας τοῦ Φροντιστηρίου με πλὴρην ἐπιτυχίαν. Ἰδιαιτέρα μνεῖα, γίνεται περὶ τῆς λίαν συγκινητικῆς ἐκδρομῆς, ἣτις ἐπραγματοποιήθη ἐπὶ προεδρίας τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀνδρ. Φυτράκι κατὰ τὸ 1964 εἰς τὴν γενέτειραν τῶν Ριζαρῶν.

Πρὸς ψυχαγωγίαν τῶν ἱεροσπουδαστῶν ὑπάρχουν γήπεδα πετόσφαιρας, πραγματοποιοῦνται ψυχαγωγικαὶ ἐκδρομαὶ καὶ προβάλλονται ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος κατὰλληλοι μορφωτικαὶ καὶ ψυχαγωγικαὶ κινηματογραφικαὶ ταινίαι.

Ἐκτὸς τοῦ κινηματογραφικοῦ μηχανήματος ὑπάρχουν μαγνητόφωνον, ἤλεκτρόφωνον καὶ προβολεὺς φωτεινῶν σταθερῶν εἰκόνων, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται τόσον διὰ μορφωτικούς, ὅσον καὶ διὰ ψυχαγωγικούς σκοπούς.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω μορφωτικῶν καὶ τεχνικῶν μέσων, ἐκτὸς τοῦ ἐπιλέκτου διδακτικοῦ ἐπιτελείου τοῦ Φροντιστηρίου, ἀποτελούμενον ἐκ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐκ δοκίμων ἐπιστημόνων καθη-

γῆτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, μεγίστη προσπάθεια καὶ προσοχὴ καταβάλλεται ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Φροντιστηρίου πρὸς ἐπιλογὴν τῶν ὑποψηφίων ἱεροσπουδαστῶν. Οὗτοι ἐγγράφονται εἰς τὴν Α΄ τᾶξιν τοῦ Φροντιστηρίου κατόπιν ἐπιτυχῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων, προσκαίζοντες ἅμα πλὴν τῶν τυπικῶν δικαιολογητικῶν καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς τῶν οἰκείων Ἐπισκόπων, ὡς καὶ Κανονικὴν Συμμετρωρίαν τοῦ Πνευματικοῦ των, πρὸς δέ, ἡ ζωὴ των ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ παρακολουθεῖται ἀγρύπνως. Πᾶσα ἀταξία, ἥτις καθιστᾷ τὸν ὑποψήφιον ἀκατάλληλον διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἱερωσύνης ὑποῦργημα, τιμωρεῖται δι' ὀριστικῆς ἀποβολῆς ἐκ τοῦ Φροντιστηρίου.

Ἡ ἐπίδωξις τῶν ἱεροσπουδαστῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐκπαίδευσιν καὶ καθοδήγησιν τοῦ διευθυντοῦ Πανος. Ἀρχιμ. Μαξίμου Δασκαλάκη, ἐπιτελεῖται ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τοῦ Φροντιστηρίου καὶ τοῦ Οἰκονόμου τῆς Ριζαρείου τῇ βοήθειᾳ τῶν ἐιδικῶν ἐπιμελητῶν.

Οἰκονόμος μέχρι τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1966 - 67 ἦτο ὁ Ἀρχιμ. π. Δαμασκηνὸς Χόντος πτυχιούχος τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ριζαρείου, ἥδη μετεκπαιδευόμενος ἐν Παρισίοις. Σήμερον οἰκονόμος εἶναι ὁ Ἀρχιμ. κ. Κύριλλος Χριστάκης πτυχιούχος τῆς Θεολογίας.

Μέ τὴν διατροφὴν τῶν ἱεροσπουδαστῶν τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ριζαρείου, ἥδη μετεκπαιδευόμενος ἐν Παρισίοις. Σήμερον οἰκονόμος εἶναι ὁ Ἀρχιμ. κ. Κύριλλος Χριστάκης πτυχιούχος τῆς Θεολογίας.

Μέ τὴν διατροφὴν τῶν ἱεροσπουδαστῶν τοῦ Φροντιστηρίου ἀσχολοῦνται ἐκτός τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τοῦ Κληρικοῦ Οἰκονόμου καὶ ὁ ἕτερος λαϊκὸς Οἰκονόμος τῆς Ριζαρείου κ. Κωνστ. Κάλλης. Γραμματεὺς τοῦ Φροντιστηρίου ἀσχολούμενος μέ τὴν διαφύλαξιν τοῦ ἀρχείου καὶ τῆς ἀλληλογραφίας εἶναι ὁ Δ. Κρομμύδας.

Τέλος ἐν ἐπιλόγῃ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἀπόδοσις τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς ὑπῆρξε καὶ ἔργον δάθους. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐγγράφων, ἀτινα ἀπέστειλαν ἡμῖν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰς θεοσώτους παροικίας τῶν ὁποίων ὑπηρετοῦν ἱερεῖς πτυχιούχοι τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Εἰς πλείστα τῶν ὡς ἄνω ἐγγράφων ἀναγράφεται, ἐν συντομίᾳ καὶ λεπτομερῶς, τὸ ἐπιτελούμενον ὑφ' ἐνὸς ἐκάστου ἱερέως πτυχιούχου, πνευματικὸν ἔργον. Τοῦτο, ἐν συγκρίσει πάντοτε πρὸς τὸ παρελθόν, εἶναι λίαν καρποφόρον.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τοῦ Φροντιστηρίου, ἐκτός τῆς βασικῆς συμβολῆς τοῦ διατελέσαντος κατὰ τὸ μεγαλύτερον τιμῆμα τῆς πρώτης δεκαεπενταετίας (1951 - 1960) διευθυντοῦ τούτου Σπυρίδωνος Γεωργίου Μακρῆ καὶ τοῦ σημερινοῦ διευθυντοῦ Ἀρχιμ. Μαξίμου Δασκαλάκη καὶ τῆς μεγίστης συμβολῆς τῶν διδασκάντων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν τούτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ἡ σεβαστὴ Διοίκησις τῆς Ριζαρείου Σχολῆς ἥτις μετὰ μεγίστης στοργῆς καὶ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος περιέβαλε τὸ Φροντιστήριον. Τὸ ἐνδιαφέρον δέ τῆς Ριζαρείου δὲν ὑπῆρξε μόνον θεωρητικόν καὶ ἡθικόν, ἀλλὰ καὶ γενναίως ὑλικόν. Ἡ Ριζαρεία Σχολὴ ἐδαπάνησε καὶ δαπανᾷ σημαντικά χρηματικά ποσὰ διὰ τὴν πλουσίαν συμπλήρυσιν τοῦ ἐκ τοῦ δημοσίου παρεχομένου συσσιτίου εἰς τοὺς Ἱεροσπου-

δαστὰς τοῦ Φροντιστηρίου καὶ διὰ τὴν ἄνετον, ὑγιεινὴν καὶ ἀξιοπρεπῆ στείγασιν τούτων. Ἐπομένως, δὲν εἶναι ὑπερβολικόν, ἐάν εἰπώμεν, ὅτι τὸ Φροντιστήριον εἶναι ἔργον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Εἶναι Ριζαρείος Σχολή. Πραγματοποιεῖ πλήρως τὸ ὄνειρον καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν Ριζαρίων, καθ' οὓς πρέπει «ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ νὰ διδάσκωνται ὅσοι σκοπεύουσι νὰ ἐνδυσθῶσιν Ἱερωσύνης ἐνδυμα» καὶ ὅτι «οὐδεὶς ἀπολύτως ἐκπαιδεύεται ἐν τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ, μὴ ἔχων σκοπὸν καὶ ὑποχρέωσιν νὰ προσέλθῃ εἰς τὰς τάξεις τοῦ Κλήρου». Προσφέρει, τέλος χαρὰν καὶ ἀγαλλίαςιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀοιδίμων Ριζαρίων, διότι ὁ ἅγιος σκοπὸς τῶν πραγματοποιεῖται.

Πρὶν ἢ κλείσωμεν τὴν σύντομον αὐτὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου εἶναι δικαίον νὰ μνημονεύσωμεν τῶν ἀπὸ τοῦ 1946 μέχρι σήμερον ἐκδημησάντων εἰς Κύριον Συμβούλων τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, οἵτινες ἐκτελοῦντες, κατὰ Νόμον, χρέη ἐφορείας τοῦ Φροντιστηρίου, ἐμερίμνησαν μετὰ στοργῆς διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τὰς ἀνάγκας τούτου. Ἰδιαιτέρας μνείας δικαιούται ὁ ἀείμνηστος Γεώργιος Κανέτσος, ὅστις ὀρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου, ὡς ἐπόπτης τοῦ Φροντιστηρίου κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς λειτουργίας τούτου, ἡσχολήθη μετ' ἐνδιαφέροντος θερμοῦ διὰ τὰ θέματα τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτὸ καὶ παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν πρόοδον τούτου.

Θεωρεῖ ὁμοίως ἐπιτακτικὸν καθήκον ὁ χαράσων τὰς γραμμὰς ταύτας, τοποθετηθεὶς ἀπὸ τοῦ 1952, ὡς καθηγητῆς τῶν Θεολογικῶν μαθημάτων ἐν τῷ Ἀνωτέρῳ τούτῳ Φροντιστηρίῳ καὶ ὑπηρετῶν ἔτι καὶ σήμερον ἐν αὐτῷ καὶ παρακολουθῶν μετ' ἰδιάζοντος ἐνδιαφέροντος τὸ ἔργον τούτου, νὰ σημειώσῃ καὶ νὰ διακηρύξῃ ὅτι τὸ σημερινόν Διοικητικόν Συμβούλιον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τὸ ὅποιον κατὰ νόμον εἶναι καὶ ἡ Ἐφορεία τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου, ἀποτελούμενον ἐκ διαπρεπῶν προσωπικοτήτων ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, μετὰ στοργῆς πολλῆς μεριμνᾷ διὰ τὸ Φροντιστήριον ἀποδίδον ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸ ἐπιτελούμενον ἐν αὐτῷ ἐποικοδομητικὸν ἔργον.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ὄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν

Δραχμαὶ 500

Διὰ τὸ Ἑξωτερικόν

Δολλάρια 30

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφεῖον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΛΙΩΤΗΣ + 1969

ΑΦΙΕΡΩΜΑ



RECEIVED
OCT 20 1995
LIBRARY - P.A.O.I.

ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΥ
ΑΜΕΡΙΚΗΣ
Ο ΑΠΟ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
1892 - 1958



ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ*

Ἐτελέσαμεν τήν Θεῖαν Λειτουργίαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς 14ης Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως. Κατ' εὐτυχίαν δέ συγκυρίαν ἐορτάζομεν σήμερον τήν μνήμην τῶν πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Τοῦ Π ἑ τ ρ ο υ, πού πρῶτος ὡμολόγησε τόν Κύριον, ὅτι εἶναι Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος — Ἐπὶ τῆς πίστεως αὐτῆς ὑπεσχέθη ὁ Κύριος ὅτι θά ἱδρυσῇ τήν Ἐκκλησίαν Του «καί πῦλαι Ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς» (Ματθ. ις', 18) — καί τοῦ Παύλου, τοῦ οὐρανοδόμου, τοῦ θεοπεσίου Ἀποστόλου, τοῦ «πρώτου μετὰ τόν Ἐνα», κατὰ τόν Ἀδόλφον Ντάϊσμαν, τοῦ πολιούχου τούτου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς Βορείου καί Νοτίου.

✕

Τί ἦτο ὁ Παῦλος πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς του; Ἦτο «περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμίν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τήν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τήν ἐν τῷ νόμῳ γενόμενος ἀμειψτος» (Φιλιπ. γ', 5 - 6). «Προέκοπτε δέ ὑπὲρ πολλούς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει του» (Γαλ. α', 14). Τοιοῦτος ὑπῆρξε μέχρις ὅτου ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ προσέλαβε διαστάσεις ἀπειλητικὰς διὰ τε τόν Ἑβραϊσμόν καί τόν Ἑθνισμόν. Τηρητής αὐστηρότατος ὁ Παῦλος τοῦ νόμου καί τῶν πατρικῶν παραδόσεων καί πεπεισμένος ἀπολύτως ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμός ἦτο ἡ μόνη ἀποκλειστικῶς ἀληθὴς θρησκεία, ἀκάθεκτος ἀνέλαβε τήν ἐκρίζωσιν, εἰ δυνατόν, τοῦ Χριστιανισμοῦ. Συνελάμβανεν ἀδιακρίτως ἀνδρας καί γυναῖκας χριστιανούς καί τούς ἔρριπτε εἰς τὰς φυλακάς καί τούς ἠνάγκαζε νά δλασφημῶν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καί ἀφοῦ ἐτρομοκράτησε πάντας τούς χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς τούς ὁποίους κυριολεκτικῶς φρίκην προὔξεναι τὸ ὄνομα του, ἤρχισε νά καταδιώκῃ τούς χριστιανούς καί εἰς τὰς ἔξω πόλεις. Λαθὼν δέ ἐξουσίαν ἀπόλυτον παρὰ τοῦ Μεγάλου Συνεδρίου κατηρθύνθη καί πρὸς τήν Δαμασκόν μέ τόν σκοπόν νά συλλάβῃ πάντας τούς ἐκεῖ χριστιανούς καί νά ὀδηγήσῃ δεσμούς εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καί τότε ἔξω ἀπὸ τήν Δαμασκόν ἔγινε τὸ θαῦμα τῆς ἐπιστροφῆς του: «Ἡμέρας μέσης κατὰ τήν ὁδόν, λέγει ὁ ἱδιος εἰς τό κατ' (26ον) κεφάλαιον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (13 - 16, 18), εἶδον οὐρανόνθεν ὑπὲρ τήν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν μέ φῶς καί τούς σὺν ἐμοὶ πορευομένους πάντων δέ καταπεσόντων εἰς τήν γῆν ἤκουσα λαλοῦσαν πρὸς με καί λέγουσαν τῇ ἑβραϊᾷ διαλέκτῳ Σαούλ Σαούλ, τί μέ διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. Ἐγὼ δέ εἶπον· τίς εἶ, Κύριε; ὁ δέ εἶπεν· ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σύ διώκεις. Ἀλλά ἀνάστηθι καί στῆθι ἐπὶ τούς πόδας σου» εἰς τοῦτο γάρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαι σε ὑπηρετήν καί μάρτυρα ὧν τε εἶδες ὧν τε ὀφθῆναι σοι... ἀνοίξαι ὀφθαλμούς τυφλῶν, τοῦ ἐπιστρέφαι αὐτούς ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καί τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τόν Θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτούς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί κληρὸν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις

(*) Τὸ τελευταῖον κήρυγμα τοῦ ὁσιδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Μιχαήλ.

Περὶ τοῦ ὧς ἄνω κηρύγματος βλ. «Ὁρθόδοξον Παρατηρητήν», Σεπτ. 1958, σ. 253.

ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ἐν SALT LAKE CITY, UTAH, 29 Ἰουνίου 1958

πίστει τῇ εἰς ἐμέ».

Ὅταν ὁ Παῦλος τυφλὸς εἰσῆλθε εἰς τήν Δαμασκόν καί τόν ἐπεσκέφθη ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου Ἀνανίας, ὅστις ἐπέθεσεν ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας, τότε ἐπλήσθη ὁ Παῦλος Πνεύματος Ἁγίου καί ἀνέβλεψε καί ἐδαπτίσθη, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ διώκτης τοῦ Χριστοῦ Παῦλος ἔγινεν ὁ θερμότερος κήρυξ καί ἀπόστολός του, ὁ λέων ὁ ὠρυόμενος καί ζητῶν νά καταπνίξῃ ὅλους τούς εἰς Χριστόν, ἔγινεν ἡ Τίγρις πού ὑπερήσπισε μέ αὐτό τοῦτο, λυσσαλέαν δύναμιν τόν Χριστιανισμόν.

✕

Ἀπὸ τότε ὁ Παῦλος ἔγινε «καινὴ κτίσις» τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» (Β' Κορ. ε', 17). Ἐγίνε «σκευὸς ἐκλογῆς» (Πραξ. θ', 15). Ἐγίνε οἰκοδόμος, ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος ἱεραπόστολος, τόν ὅποιον ἐγνώρισε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότης. Καί μέ τήν δύναμιν τῆς Θεῆς Χάριτος ὥρμησεν εἰς τήν κατάκτησιν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

Ἀφοῦ ἔμεινε τρία ἔτη εἰς τήν ἔρημον, διὰ νά σκεφθῇ καί νά συγκεντρωθῇ εἰς ἑαυτόν προσευχόμενος, ἀρχίζει τὰς ὁδοιπορίας του. Μέ μίαν δράκα συνεργατῶν περιφέρει θριαμβευτικὰ τὸ λάβαρον τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης - Συρίας - Κύπρου εἰς τήν Μ. Ἀσίαν τήν Ἀντιοχείαν, τὸ Ἰκόνιον, τήν Λύστραν καί τήν Δέρβην — διαρκῶς καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν συμφολετῶν τοῦ Ἰουδαίου ὡς προδότης τῆς προγονικῆς θρησκείας. Ἀπὸ τῆς Μ. Ἀσίας μεταπηδᾷ εἰς τήν Εὐρώπην ἐπισκέπτεται τούς Φιλίππους, τήν Θεσσαλονίκην, τήν Βέρροιαν, τὰς Ἀθήνας, τήν Κόρινθον χωρὶς νά λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τούς κινδύνους, τὰς δοκιμασίας, τὰς περιπετείας, ἀλλ' εἰς ἕν μόνον πρᾶγμα ἀποβλέπων: πῶς θά ἱδρῶσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας Ἐκκλησίας καί θά τὰς ἐνδυναμώσῃ, ἐνισχύσῃ καί κραταιώσῃ. Καί φθάνει μέχρι τῆς πρωτεύουσας τῆς κραταιᾶς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τῆς πανισχύρου Ρώμης καί ἴσως καί πέραν αὐτῆς.

Μέ τήν βοήθειαν τῆς Θεῆς Χάριτος ὑπερπερῶν ὅλα τὰ ἐμπόδια, παραμερίζει ὅλας τὰς δυσκολίας καί ὑφίσταται χάριν τοῦ Χριστοῦ ὅσα περιγράφει εἰς τό ια' (11ον) κεφάλαιον τῆς Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς (23 - 29), ὅπου λέγει: «ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς υπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις» ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρίς ἐρραβδίσθην, ἀπαξ ἐλιθάσθη, τρίς ἐκναύγησα, νυχθημερόν ἐν τῷ θυτῷ πεποίηχα' ὁδοιπορίας πολλάκις, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐξ ἐθνῶν, κινδύνους ἐν πόλει, κινδύνους ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνους ἐν θαλάσσῃ, κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις' ἐν κόπῳ καί μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῇ καί δίψῃ, ἐν νηστεῖαις πολλάκις, ἐν ψυχῇ καί γυμνότητι' χωρὶς τῶν παρεκτός ἡ ἐπιστάσεως μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ, καί οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καί οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;». Καί κοντά εἰς τὰ ἄλλα ὑποφέρει καί ἀπὸ σω-

ματικὴν ἀσθένειαν, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει ὡς σκόλοπα λέγων· «Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατάν, ἵνα μὲ κολαφίζῃ ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι» (Β' Κορ. ιβ', 7).

Παρ' ὅλα ταῦτα παραμένει ὁ Παῦλος ταπεινός, ταπεινότατος. «Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων τῶν ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ» γράφει πρὸς τοὺς Ἑφεσίους (γ' 8). Ἀποκαλεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἑκτρώματι ὁμιλῶν εἰς τὸ ιε' (15ον) κεφ. τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς (8 - 10) περὶ τῶν ἐμφανίσεων τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν Ἀνάστασιν. «Ἐσχατον δὲ πάντων ὡς περὶ τῷ ἑκτρώματι ὤφθη καί μοι, ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανός καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ· χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμι ὃ εἰμι· καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμέ σὺ κενὴ ἐγεννήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί». Καὶ ὁμολογεῖ παρηρησία· χάριτας εἰς τὸν Θεόν «ὅτι πιστὸν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὕβριστήν» (Α' Τιμ. α', 12 - 13).

Καὶ τέλος ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἦτο ἐκείνη ἡ ὁποία ἐταῦτισε τὸν Παῦλον μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὥστε κυριολεκτικῶς νὰ ζῇ ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ὁ Χριστὸς νὰ ζῇ ἐν αὐτῷ. «Ζῶ δέ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δέ ἐν ἐμοί Χριστός» (Γαλ. 6', 20). Δέν παρήρχετο στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ μὴ αἰσθάνεται ἐντὸς τοῦ ζῶντα τὸν Χριστόν. Ἀκριδῶς ὅπως ὁ σιδήρος πού τίθεται εἰς τὸ πῦρ διατηρεῖ μὲν τὴν ποιότητα τοῦ σιδήρου, βαθμυθὸν ὁμῶς καὶ κατ' ὀλίγον τόσον πυρακτοῦται, ὥστε νὰ μὴ τὸν διακρίνῃ τις ἐκ τοῦ πυρός. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριδῶς εἰς τόσον στεγνὴν συνάφειαν εὐρίσκεται μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου τὰ πάντα ἐνεργεῖ δέν γνωρίζει τί νὰ προτιμήσῃ τὸν θάνατον ἢ τὴν ζωὴν. «Ἐμοί, λέγει, τὸ ζῆν Χρι-

στός καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος... καὶ τί αἰρήσασθαι σὺ γνωρίζω... τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῷ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν με ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς» (Φιλιπ. α', 21 - 24). Εἰς ἄλλην δὲ ἐπιστολήν του γράφει: «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; ... πέπεισμαι γάρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελος οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τίς κτίσις ἐτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. η', 35, 38 - 39).

✱

Θεοφιλέστατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, συλλειτουργοὶ ἱερεῖς καὶ τέκνα μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά.

Κατὰ τὴν ἀπὸ σήμερον ἀρχομένην ἑβδομάδα θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ σοβαρώτατα ζητήματα τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνικῇ Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Διὰ τὴν ἐπιτυχὴ λύσιν αὐτῶν χρειάζεται βεβαίως ἡ θαθεῖα γνώσις τῶν προβλημάτων τούτων, πρὸ πάντων ὁμῶς ἀπαιτεῖται ἡ δύναμις τῆς Θείας Χάριτος, ἥτις θὰ μᾶς φωτίσῃ καὶ θὰ μᾶς καθοδηγήσῃ καὶ τὰς ὀφειλόμενας καὶ πρεπούσας λύσεις τῶν ζητημάτων μας θὰ μᾶς ὑποδείξῃ. Ἀς προσευχώμεθα ἐκτενέστερον καὶ ἐντονώτερον κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην — ὅχι βεβαίως διὰ νὰ ἀπαλλαγῶμεν τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν καὶ ἀτελειῶν, αἱ ὁποῖαι πάντοτε δέν εἶναι δυνατόν παρά νὰ μᾶς συνοδεύουν — ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν δύναμιν, τὴν βοήθειαν, τὴν συμπαράστασιν τῆς Θείας Χάριτος. «Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Ὁδίστα οὖν μᾶλλον καυχῆσθαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμέ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. ιβ', 9).



Τὸ ὠραιότατον κτήριο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κορίνθου. Ἡ ἀνοικοδόμησί του ἐγένετο ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐπίσης Δαμασκηνοῦ μετὰ τὸν σεισμόν τοῦ 1928. Εἰς αὐτὴν τὴν Σχολὴν ὁ Μητροπολίτης Μιχαὴλ ἐδίδασκεν ὡς τακτικὸς καθηγητὴς Θεολογικὰ μαθήματα. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ μὴ καταλογίσῃ τὸ κακὸ πού διέπραξαν οἱ συντελέσαντες εἰς τὴν κατάργησιν τῆς Ἱστορικῆς αὐτῆς Σχολῆς.



ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΜΙΧΑΗΛ

Του πατρός ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΥ

Πρωτοσυγκέλλου της Ἱ. Μητροπόλεως Κορίνθου

Εἶχα τὴν τιμὴν νὰ ἐκλεγῶ ἀπὸ τὸν Σύλλογο τῶν Καθηγητῶν τοῦ τέως ἱεροδιδασκαλείου Κορίνθου, τὸν μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1939, ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος πού ζήτησε ὁ μακαριστὸς κυρὸς Μιχαὴλ νὰ τὸν ἀναλάβει ὑπὸ τὴν προστασίαν του.

Ἐκτοτε μέχρι τῆς ἡμέρας πού ἀνεχώρησε ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς, ἔζησα πολὺ πλησίον του.

Ἦταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μέ θαθεῖα πίστη καὶ πνευματικὸ φιλότιμο στὸ ὑπουργεῖον τῆς ἀρχιερωσύνης, ὁ ἄνθρωπος μέ θαθεῖα μελέτη τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ ὀρθοδόξου παραδόσεως, ὁ ἄνθρωπος, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐλεημοσύνης, σοφός, πνευματικὸς, μελετητὴς καὶ συγγραφέας.

Ἡ περίοδος ὡς Μητροπολίτου Κορινθίας ἐχωρίζετο στὴν πολεμικὴ καὶ μεταπολεμικὴ περίοδο.

Μετά ἀπὸ ἓνα χρόνον τῆς ἀρχιερατικῆς του θητείας ἐκηρύχθη ὁ ἐλληνοϊταλικὸς πόλεμος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἦλθε ἡ ἐπάραιτος Κατοχή.

Ὡς τοπικὸς ἐθνάρχης εἶχε ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς αὐτὸν ὄλων τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Ἐφρόντισε νὰ δημιουργηθοῦν συσσίτια στὴν Κόρινθο, νὰ ἐπιθλέπει καὶ νὰ ἴσταται στὴ διανομή. Λόγῳ τῆς γλωσσομάθειάς του εἶχε ἄμεσες ἐπαφές μέ τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς Κατοχῆς καὶ ἔσωσε πολὺ κόσμον. Σχεδὸν καθημερινὰ ἐπεσκέπτετο τὰς φυλακὰς καὶ παρακολουθοῦσε τὰς ἀνάγκας τῶν Ἑλλήνων κρατουμένων.

Ὡς Ἱεράρχης ἐπεσκέπτετο τὰς ἐνορίας καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς Ἕλληνες Χριστιανούς. Χάριν τῆς προσωπικότητός του μετά τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατοῦ Κατοχῆς Γερμανῶν εἰσῆλθον οἱ ΕἈΜίτες ἀμαχητί.

Εἰς τὴν πόλιν μεταπολεμικῶς ἔδρασε ὡς πραγματικὸς ποιμὴν στὴν Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία Κορινθίας.

Ἐκάσθη Κυριακή, ἐλειτουργοῦσε καὶ ὠμιλοῦσε σέ διάφορες ἐνορίες. Τό θέρος ἔκανε τὰς πολυήμερους περιοδείας εἰς τὴν ὀρεινὴν Κορινθίαν μέ τὰ ὑποζύγια. Ἐθαύμαζον ὅλοι τὴ σωματικὴν του ἀντοχή. Ἐφθανε σέ κάθε ἐνορία τὰ ἀπόγευμα, ἔκανε ἑσπερινὸ καὶ κήρυγμα καὶ ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μέ τὰς ἀρχὰς τοῦ χωριοῦ.

Τό πρωτὶ ἐτελοῦσε τὴ θεῖαν Λειτουργίαν, ἐκήρυτε τὸν θεῖον λόγον καὶ μετά ἔλυνε πολλάκις οἴκο-

γενειακὰς διαφορὰς καὶ ἐξωμολογοῦσε. Ἀπὸ τὰς συχνὰς ἐπαφὰς του μέ τὸν λαὸ τῆς Κορινθίας ἦτο ἐνήμερος τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως, τῶν κατόικων ὥστε ὅταν μετέβη στὴν Ἀμερικὴ, ἔμειναν ἔκπληκτοι, οἱ Ἕλληνες ἐν αὐτῇ, διὰ τὴν ἐνημέρωσίν του γύρω ἀπὸ κάθε χωριό. Εἰργάζετο καθημερινῶς στὸ γραφεῖο του (8 π.μ. - 3 μ.μ.) δεχόμενος τοὺς πάντας καὶ βοηθώντας ὕλικῶς ἀπὸ τὸν προσωπικὸ του μισθό, τοὺς ἔχοντας ἀνάγκη ὥστε, πολλάκις νὰ μὴν ἔχει νὰ δώσει δι' ἀγορὰ προσωπικῆς του τροφῆς.

Ἐξήρχετο τακτικώτατα εἰς τὴν πόλιν περιπατῶν πεζός, ἐπισκεπτόμενος τὰ καταστήματα τῆς πόλεως, τὰ σχολεῖα Δημοτικὰ καὶ Γυμνάσια. Παρακολουθοῦσε τὰ μαθήματα καὶ ὡς Ποιμενάρχης ἔδιδε τίς πνευματικὰς συμβουλὰς σέ καθηγητὰς καὶ μαθητὰς.

Ἀγαποῦσε πολὺ τὸ παιδί καὶ φρόντιζε διὰ τὴν πνευματικὴν του μόρφωσιν διὰ τῶν κατηχητικῶν σχολείων τὰ ὅποια ὑπεστήριζε πολὺ.

Εἶχε δημιουργήσει, κύκλους Γραφῆς στὴ πόλιν, τοὺς ὁποίους ἐπεσκέπτετο προσωπικῶς.

Ὁ ἔρωτάς του ὅμως ἰδιαίτερος ἦτο ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Κορίνθου. Τὴν ἔβλεπε ὡς πνευματικὸ φυτόριο ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἐξήρχοντο οἱ μελλοντικοὶ ἱερεῖς, τὴν ἐπεσκέπτετο τακτικώτατα καὶ δίδασκε. Ἦτο ἐραστὴς τῆς μελέτης τῶν Γραφῶν, τὴν ὁποίαν Γραφήν, ἀφειδῶς ἐμοίραζε εἰς τοὺς ἐπισκέπτας του.

Ἐπίσης ὑπῆρξε μέγας θαυμαστής τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου.

Ὡς ἄλλος ἱερός Χρυσόστομος, μετά τὸν Κύριο, ἀγαποῦσε καὶ ζοῦσε τὸν Παῦλο.

Πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἶχε διοργανώσει τὴν ἐορταστικὴν ἑβδομάδα τὰ λεγόμενα «Παύλεια» πρὶν ἀπὸ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀπ. Παύλου.

Κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς ἑβδομάδας ἐγένοντο πολλά πνευματικὰ ἐκδηλώσεις, κηρύγματα στὴ πόλιν τῆς Κορίνθου ἀπὸ πνευματικὰς προσωπικότητες, τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐστέλλοντο ὁμιληταὶ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Μητροπόλεως διὰ νὰ ὁμιλήσουν διὰ τὸν Ἀπ. Παῦλο. Οἱ κεντρικοὶ δρόμοι τῆς Κορίνθου ἐστολίζοντο μέ διάφορα ρητὰ τοῦ Παύλου. Ἐγένετο καὶ ὀληνυχτία εἰς τὴν ὁποίαν ὠμιλοῦσε διὰ τὸ ἔργο τοῦ Παύλου.

Τό ἀποκορύφωμα τῶν ἐκδηλώσεων ἦταν ὁ μέγας Ἐσπερινὸς στὸ Βῆμα τοῦ Παύλου, στὴν Ἀρ-

χαία Κόρινθο, τό όποίο κατώρθωσε νά κάνει Προσκύνημα. Έκατοντάδες πιστοί από όλη τήν Κορινθία κατέφθαναν στό Βήμα διά νά παρακολουθήσουν τόν Πανηγυρικό Έσπερινός καί τήν προσωπική του όμιλία διά τόν Παύλο.

Ός άτομο ό μακαριστός κυρός Μιχαήλ ήταν λιτότατος στή καθημερινή του ζωή. Τό φαγητό του ήταν λιτό καί τά ιερά άμφιά του τά αποτελούσε μία καί μοναδική του λευκή στολή.

Έπάνω στήν απόδοσι τής τεραστίας πνευματικής έργασίας του ήλθε τό μήνυμα του Πατριάρχη ότι εξέλέγη Αρχιεπίσκοπος Αμερικής. Έγκατέλειψε μετά βαθυτάτου πόνου τήν άποστολική έδρα τής Κορίνθου. Έκλαυσε μέ όλο τό λαό του αλλά τό άπεφάσισε διότι πήγαινε μέ ένα καί μοναδικό σκοπό νά έμψυχώσει τό θρησκευτικό καί ιδιαιτέρως τό έθνικό συναίσθημα τών Έλλήνων τής Αμερικής.

Όπως φαίνεται, τά πράγματα δέν τά βρήκε

όπως ήθελε καί όπως μου έλεγε ό μακαριστός διάδοχος του κυρός Προκόπιος, είχε μετανοήσει καί ζητούσε νά έπιστρέψει καί πάλι στήν αγαπημένη του Κορινθία. Όταν έμέ προσωπικώς, τόν Μάρτιο του 1950 μέ έκάλεσε στήν Αμερική καί του άρνήθηκα δικαιολογούμενος «πώς νά αφήσωμε τή πνευματική έργασία τής πόλεως τής Κορίνθου», μου άπήντησε «Νεκτάριε», είσαι μακάριος πού δέν έφυγες από τήν Κορινθία».

Αγαπούσε πολύ τόν Κλήρο καί του άρεσε ό διάλογος. Διά τουτο εις τάς περιοδείας του, τά βράδυα καλούσε τούς ιερείς τής Περιφέρειας, συζητούσαν, έτρωγαν καί έκαναν απόδειπνο.

Στό Μητροπολιτικό Μέγαρο είχε δύο δωμάτια προσωρισμένα γιά τή διανυκτέρευση τών Κληρικών οί όποίοι δέν ήδύναντα αύθημερόν νά έπιστρέψουν στό χωριό τους.

Απειράριθμοι αί άναμνήσεις τών ιερέων από τή στενή έπαφή που άξιώνοντο νά έχουν μέ τόν Έπίσκοπό τους.



Τό παρεκκλήσιον τής Σχολής τό τιμώμενον έπ' όνόματι τής Αγίας καί Ισαποστόλου Φωτεινής.



Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

ΜΙΧΑΗΛ*

ΩΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

Του ΣΗΦΗ Γ. ΚΟΛΙΑ

Ο Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος καί Ἀντιβασιλέας Δ α ι μ α σ κ η ν ό ς καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Β. καί Ν. Ἀμερικῆς Μ ι χ α ή λ ὑπῆρξαν Ἀρχιερεῖς πού κόσμησαν τήν Ἀποστολική Ἐκκλησία τῶν Κορινθίων καί τήν Ὁρθόδοξο Ἑλλαδική Ἐκκλησία.

— Μορφές πού ἀ κ τ ι ν ο β ο λ ο ὦ σ α ν Ἡθός, ὕψηλὴ ἐντιμότητα χρέους, ἀφοσίωση στήν ἱερή ἀποστολή τους, φωτεινὴ συνέπεια ἔργων καί λόγων.

— Στάθηκαν οἱ ἁμιεμπτοί καί ἀκούραστοι πνευματικοὶ χειραγωγοὶ τοῦ Χριστεπώνυμου Λαοῦ τους. Μορφές ἀνεπανάληπτες.

✱

— Ὁ Μιχαήλ ἐποίμανε στή Κόρινθο τὰ πνευματικά του τέκνα δέκα (10) δλόκληρα χρόνια (1939 - 1949), ὄντως θεοφιλῶς καί θεαρέστως.

Ἐργάστηκε ἄσκηνα γιά τή θετική ἐμπέδωση τῆς χριστιανικῆς Πίστης στίς καρδιές τοῦ φιλόχριστου Λαοῦ του, μέ μιὰ ἀσταμάτητη καί πολυέδρη δράση.

— Μιά ζωὴ πού ἀκτινοβολοῦσε τό πηγγαῖο μεγαλεῖο τῆς Σ υ ν έ π ε ι α ς ἔργων καί λόγων, καί γι' αὐτό, ὅλοι, αὐθόρμητα ὁμολογοῦν ὅτι ὑπῆρξεν ἄ ξ ι ο ς τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ ἔθνους.

— Καί εἶναι ἀλήθεια ἀναντίλεκτη ὅτι ὁ προσωπική ζωὴ καί ἡ καθάλου δράση του παραμένουν καί στήν Κόρινθο ὅπως καί στήν Ἀμερικὴ φωτεινά μετέωρα πνευματικῆς ὑπευθυνότητας καί χριστιανικῆς ἐμπνευσης.

(1) Πρβλ. Τὰ βιβλία τοῦ Σ ή φ η Γ. Κ ό λ λ ι α γιά τή ζωὴ καί τό ἔργο τοῦ αοίδιμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Μιχαήλ:

α) Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Μιχαήλ, ὁ ἀπό Κορινθίας, β' ἐκδ. Ἀθήνα 1977.

β) Μνήμη Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Μιχαήλ: Ὁ ἄγιος τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ ἔθνους, Ἀθήνα 1977.

γ) Μιχαήλ, μιὰ στεφανηφόρα μορφή. Ὁ στοργικός Ἱεράρχης τοῦ Κορινθιακοῦ Λαοῦ στά μαῦρα χρόνια τῆς Κατοχῆς. Ἀποκαλυπτήρια προτομῆς, Κόρινθος 1983.

δ) Παρένθεση σέ φωτεινὴ πορεία. Ἀποχαιρετιστήριοι λόγοι στόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς Μιχαήλ, Ἀθήνα 1950.

ε) Γιά ἐκδοση: «Ὁ μέγας Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Μιχαήλ καί

στ) Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Μιχαήλ ἀπό Ἐπιστολές του. Ἐνα σύντομο ψυχογράφημα τοῦ μεγάλου ἀρχιεπισκόπου ἀπό τὰ γράμματά του.

— Πολλοὶ ἀκόμα, στόν ἀπέραντο τάφο του ἀνάβουν τό κερί τοῦ θαύτατου σεβασμοῦ καί τῆς αἰδίας εὐγνωμοσύνης τους.

Οἱ ἄξιοι δέν χρειάζονται τεχνικές προβολές γιατί τοὺς καταξιώνει ἡ ἴδια ἡ χριστοφάρα ζωὴ τους καί τὰ θεάρεστα ἔργα τους, πού ἀποτελοῦν ἀφευδῆ κήρυκα τοῦ προσωποῦ τους πιστεύω.

— Ἡ προσωπική του ζωὴ ἐξέφραζε τήν ἀμετάθετη Πίστη του, τίς πνευματικὲς ἀγωνίες τοῦ Λαοῦ καί διαμνηνοῦσε τήν ὁλοκληρωμένη συνείδησή του, τήν θαύτατη Θεοσέβεια πού τόν κοσμοῦσε ἰσοδύνα.

Ὑπῆρξεν ὁ Ἱδεολόγος, ὁ ἀγνός φορέας τῶν πνευματικῶν ἀνησυχιῶν τοῦ Λαοῦ, πού τοῦ ἐμπιστεύτηκε ὁ ἀγαθοδότης Θεός.

— Ἀκλινῶς βάδισε τή λεωφόρο τῆς Χριστιανικῆς Ἀρετῆς καί οἱ πράξεις του ἐξέφραζαν τήν πλήρη συνείδηση τῆς θεοφώρας ζωῆς του. Μιᾶς ζωῆς, πού βίωνε καί συνεχῶς διασάλπιζε τὰ Ἱδανικά, τό πάθος τῆς πνευματικῆς του διακονίας, τό φῶς τῆς ἐντιμῆς ζωῆς του, τήν εὐαγγελικὴ του Πίστη καί τήν ἀκλινὴ Ὁρθόδοξη συνείδησή του.

— Ὁ Μιχαήλ στάθηκε ὁ Ἱεράρχης (καί στήν Κορινθία καί στήν Ἀμερικὴ) πού ἡ παρουσία του ἐμφύχωνε τὰ πνευματικά του παιδιὰ μέ τήν ἀκλόνητη Πίστη του καί φωτίζε μέ τ' ἀγαθὰ ἔργα του, μακριὰ ἀπὸ τὰ καρκινώματα τῶν ἀνώνων προσωπικῶν προβολῶν καί τῶν θλιδερῶν ἐπιδείξεων. Ὑπῆρξεν Ἐπίσκοπος τῆς Ἀ λ ή θ ε ι α ς καί τοῦ ὕψηλου Ἡ θ ο υ ς πού ὅπου δρέθηκε π ο λ υ μ ε ρ ῶ ς καί π ο λ υ τ ρ ό π ω ς ἐργάστηκε γιά τήν πνευματικὴ πρόοδο τοῦ ποιμνίου του καί μέ «καθολικὴ συνείδηση τοῦ Ὑπουργήματός του, τοῦ ὕψηλου καί θεάρεστου ἔργου του, τῆς ἀφοσιωμένης ποιμαντικῆς του φροντίδας».

✱

— Συγχαίρω ἐγκάρδια τόν ἀγαπητὸ Συναδέλφω κ. Ἰ ω. Γ ρ. Τ ι μ α γ έ ν η, ἄξιο διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ «Τ ρ ε ί ς Ἱ ε ρ ά ρ χ ε ς» καί τόν ἐξαίρετο Ἀρχισυντάκτη κ. Ἰ ω ά ν ν η Χ ρ. Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ί δ η, προσφιλέστατο ἀνεψιό τοῦ ἀείμνηστου Μιχαήλ, γιά τή λαμπρὴ πρωτοβουλία τους νά τιμήσουν ἕναν ἀνεπανάληπτο Ἱεράρχη, μέ πολυέδρη καί δημιουργικὴ ποιμαντορικὴ δράση καί μέ μιὰ φωτοδόλα ζωὴ, ἀδιάβλητη, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ μικρόψυχες θεωρήσεις καί θνησιγενεῖς ἐπιδιώξεις.

✱

— Στο σ ύ ν τ ο μ ο αυτό άρθρο, απλά θά υπενθυμίσουμε στους προσφιλείς Αναγνώστες τών « Τ ρ ι ω ν Ἰ ε ρ α ρ χ ω ν » κάποιες πτυχές τοῦ φωτεινοῦ περάσματός του ἀπό τήν θεόδοτη ἐπαρχία τῆς Κορινθίας, τήν Ἀποστολική Ἐκκλησία τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Οὐρανοδόμῳ Παύλου.

— Ὁ ἀδίδιμος Μιχαήλ τό 1939 ἐξελέγη Μητροπολίτης Κορινθίας, ἐνῶ ὑπηρετοῦσε ὡς Ἱερ. Προϊστάμενος τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς « Ἀγίας Σοφίας » τοῦ Λονδίνου.

— Ἡ ἐκλογή του ἔγινε γιά νά μπορέσει ἡ δικτατορία νά διασκεδάσει τήν ἀλγεινή ἐντύπωση τῆς ἐξορίας τοῦ κανονικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Δ α μ α σ κ η ν ο ὦ, τοῦ ἀπό Κορινθίας, πού θά τόν διαδεχότανε ἕνας ἀναγνωρισμένος ἀποδεκτός καί ἐξοχός Κληρικός, ὁ Μιχαήλ.

— Ποῦς μποροῦσε νά προβληθεῖ ὡς διάδοχος τοῦ Δ α μ α σ κ η ν ο ὦ;

— Ὁ Μιχαήλ ἦταν λαμπρή καθόλα ἐπιτυχία. Ἀξίος κατά πάντα νά διαδεχθεῖ τό μεγάλο καί ἀνεπαπάληπτο Δ α μ α σ κ η ν ὦ.

— Κι ἀκόμα, τίς πικροφθές μέρες πού ἐντός ὀλίγου θ' ἀκολουθοῦσαν (28η Ὀκτωβρίου 1940 καί τήν ἐπάρατη Κατοχή) ὁ Κορινθιακός Λαός χρειαζότανε ἕνα θυσιαστικό Ἱεράρχη κι' ὄχι ἕνα φοφοδεή καί λιποτάκτη τοῦ μεγάλου χρέους.

— Ὁ Μιχαήλ ἀναλαμβάνοντας τούς οἶακες τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Κορινθίων, θά δικαίωσε τίς ἀγωνες καί προσδοκίες τοῦ Λαοῦ τῆς Κορινθίας πού εὐνοίησε νά ἔχει δυό ἐξοχούς Ἱεράρχες τόν Σ ω κ ρ ά τ η Κ ο λ ι ά τ σ σ ο καί τόν Δ α μ α σ κ η ν ὦ Π α π α ν δ ρ έ ο υ.

— Ἡ πρώτη ἐμφάνιση τοῦ Μιχαήλ στό σιδηροδρομικό Σταθμό τῆς Κορίνθου, τήν Κυριακή 15 Ὀκτωβρίου 1939, τήν ἡμέρα πού ἦρθε γιά τήν ἐνθρόνισή του, πληροφορεῖ ἀδιάφυστα τά πνευματικά του παιδιά ὅτι ἦταν ὁ π ι σ τ ό ς, ὁ σ ε μ ν ό ς, ὁ ἄ τ υ φ ο ς, ὁ ε ὕ λ α β ή ς Ἱ ε ρ ά ρ χ η ς κι' ὄχι π ο λ ι τ ι κ ά ν τ η ς καί θ ε ο μ π α λ ι χ τ η ς.

— Γνήσιος πνευματικός πατέρας, Ἱεράρχης πού θά συνδεθεῖ μέ εὐλικρινή ἀγάπη καί συγκινητική στοργή ἰσόβια.

— Καί ὅταν ὁ Μιχαήλ: «ἀνέβαινε σταθερά σταθερά τίς βαθμίδες τοῦ περικαλοῦς Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, ἀπηχοῦσε τήν τ α π ε ι ν ό τ η τ α καί ἀμετάθετη π ί σ τ η τὸν νά ὑπηρετήσῃ θυσιαστικά τά πνευματικά του παιδιά, ὡς ὄντως φιλόστοργος πνευματικός πατέρας, πνευματικός ποδηγέτης καί χειραγωγός.

✱

Ἐνδεικτικά στό ἄρθρο αυτό θ' ἀναφερθῶ στή βιβλική καί ἐμπνεύουσα μορφή τοῦ Μιχαήλ, στά ὅρια τῆς δράσης του ὡς Μητροπολίτη Κορινθίας ὅπως σαφῶς δηλώνει καί ὁ τίτλος τοῦ ἁρθροῦ.

✱

— Ὁ ἐ ν θ ρ ο ν ι σ τ ή ρ ι ο ς λό γ ο ς του δέν ἦταν μιά στεῖρα ἐκκλησιαστική φιλολογία καί φλυαρία ἀλλά ἐμολογία π ι σ τ ε ύ ο υ σ α ς ψυχῆς, ἔντιμου Ἱεράρχη πού κατακτᾷ ἀμέσως τίς καρδιές τῶν Κορινθίων.

Στόν ἐνθρονιστήριον λόγο του ἔχουμε ἀφαυκίδευτη τή πλατεῖα χριστιανική του συνείδηση, τήν Ἀρχιερατική συνείδηση εὐθύνης, πού ποτέ καί μέ καμμιᾷ πράξει του δέν διέφευσε, δέν διαφεύτηκε καί δέν βεβήλωσε.

— Ποτέ, καί καμμιᾷ του πράξει δέν πρόδωσε τήν Ἱερατική του διακονία.

— Ἀπευθύνθηκε στους συνεργάτες του Κ λ η ρ ι -

κ ο ὦ ς, γιά τούς ὁποίους ὁ ἴδιος ὑπῆρξε φωτεινό παράδειγμα ὑψηλῆς ποιμαντορικῆς διδασχῆς.

— Ὁ Μιχαήλ ποτέ δέν ἔχανε εὐκαιρία καί στιγμή πού νά μὴν διδάσκει στόν κάθε Κληρικό τῆς Ἱ. Μητρόπολης, τοῦ χρέους του, τήν παιδαγωγούσα χριστοθή συμπεριφορά του, τό φωτεινό καί σωτήριο λόγο τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, πού ἀνανεώνει πνευματικά καί ψυχικά τόν ἄνθρωπο.

— Τά Ν ε ι ά τ α ἀντίκρυζαν ἕνα πολυσέβαστο πνευματικό πατέρα. Ἐναν ἅγιο Ἱεράρχη. Ἐνα γνήσιο ἐκπρόσωπο τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἕναν Ἱεράρχη πού δέν ἐπιτελοῦσε «τυπικά», «καθηκόντως» τό χρέος του, ἀλλά μέ θαθεῖα συνείδηση καί μέ μιά πίστη πού ἐνέπνεε καί ταυτόχρονα παιδαγωγοῦσε θετικά, γιατί ὁ ἴδιος μοσκοβολοῦσε Χριστιανική Ἀρετή.

— Ὅλες του οἱ προσπάθειες στόχευαν στήν σωστή διαπαιδαγώγηση τῶν Νέων καί Νεανίδων, μέσα στήν Οἰκογένεια, στό Σχολεῖο καί στήν Ἐκκλησία, μέ ἀξίους παιδαγωγούς γιά τό πολύπτυχο, πολυέδρο καί ἐπίπονο ἔργο τῆς ἀγωγῆς καί χριστιανικῆς Παιδείας.

— Μόλις ἀφίχθηκε στή Κόρινθο σεινά καί μέ θετικό τρόπο μερίμνησε:

1. Γιά τά ἐκκρεμῆ προβλήματα τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Κορίνθου καί ἐκτός αὐτοῦ πολλές φορές ὁ ἴδιος δίδασκε Δ ο γ μ α τ ι κ ή καί Π ο ι μ α ν τ ι κ ή.

— Ἡ παρουσία του φτέρωνε τίς ψυχές τῶν Σπουδαστῶν καί ἡ γλῶσσα τῆς στοργῆς ἦταν μιά ἀνεκτίμητη προσφορά γιά ὅλους.

— Ἡ Ἱεροπρεπής παρουσία του τόν ἐπέβαλε αὐθόρμητα στίς ψυχές τῶν Κορινθίων.

— Ἡ εὐγένειά του ἦταν πλούσιος καρπός τοῦ Εὐαγγελικοῦ Πνεύματος, πού εἶχε διαποτίσει βαθύτατα ὁλόκληρο τόν ψυχικό του κόσμον.

2. Ἰδρυσε δαπάναις του τό ΠΟΛΥΓΥΜΝΑΣΙΟ Κορίνθου πού ὁ ω ρ έ ά ν προσήρχετο ὁ Λαός γιά ἱατρικές ἐξετάσεις σέ διακεκριμένους Γιατρούς.

Ἔργο κατά πάντα θεάρεστο γιά τήν προστασία τῆς υγείας τοῦ Λαοῦ μας.

3. Ἐ π ι σ κ έ ψ ε ι ς σ τ ί ς φυ λ α κ έ ς. Ποτέ ἄλλοτε οἱ φυλακισμένοι τῆς Κορίνθου δέν εἶδαν τόσες φορές κοντά τους Δεσπότη καί νά φροντίζει γιά τά ἐξοδα τῆς ἀποφυλάκισής τους καί τήν ἐνίσχυση τῶν οἰκογενειῶν τους, ὅσες ἐπὶ Μιχαήλ.

4. Π ο ι μ α ν τ ο ρ ι κ έ ς π ε ρ υ ο δ ε ι ε ς. Ὁ πιστός δούλος τοῦ Κυρίου Ἐπίσκοπος Μιχαήλ δέν σταμάτησε νά ἐπισκέπτεται τίς πόλεις, κομποπόλεις καί χωριά τῆς Κορινθίας, λειτουργώντας καί κηρύττοντας τόν Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Καί στά χωριά καθότανε στο προαύλιο τῶν Ἐκκλησιῶν καί ὥρες συζητοῦσε μέ τά πνευματικά του παιδιά τά προβλήματα τους, πού εὐχαρίστως βοηθοῦσε ὅσο μποροῦσε.

5. Κ α τ ο χ ή :

Τά βαρεῖά κι' ἀσήκωτα χρόνια τῆς Κατοχῆς ὁ Μιχαήλ στάθηκε ὁ ἄγγελος τοῦ δοκιμαζόμενου Κορινθιακοῦ Λαοῦ.

— Ἀμετακίνητος στίς ἐπάλξεις τοῦ χρέους, ἐνθαρρύνοντας τόν πονεμένο Λαό του καί βοηθώντας τον, λόγοις καί ἔργοις, νά ξεπεράσει τίς δοκιμασίες καί τόν ὀλεθρο ὄλων τῶν γεγονότων πού δημιουργοῦσαν οἱ αἰμοσταγεῖς ἄνθρωποι τῆς βίας.

— Δέν ὑπάρχει ἐνδοιασμός ὅτι ὁ χριστομίμητος βίος τοῦ Μιχαήλ ἐνέπνεε καί στηρίζε. Καί πρέπει νά τονιστεῖ ἐντονα ὅτι οὔτε γιά μιά φορά δέν κουράστηκε νά ὑπηρετεῖ ὁλόψυχα καί νά εὐεργετῇ ὁλόθυμα τά πνευματικά του τέκνα.

— Δέν ἀπομακρύνθηκε οὔτε ἕνα λεπτό, ἀπό τήν Κόρινθο, ὅλα τά χρόνια τῆς Κατοχῆς, δεχόμενος κάθε μέρα ἀπό 8.30 τό πρωί μέχρι τήν 1 μ.μ. τά πνευματικά του τέκνα, ἀκούγοντάς τα μέ εὐλικρινές, πατρικό ἐνδιαφέρον, βοη-

θώντας τά σκληρά δύστυχα εκείνα χρόνια αὐτοῦς πού ἔχουν ἀνάγκη.

— Ἴδου γιατί π ἄ μ φ ω τ η προβάλλει καί θά προβάλλει ἡ προσωπικότητα τοῦ Μιχαήλ, ὅπως καί τοῦ μεγάλου Δ α μ α σ κ η ν οῦ, κατά τά χρόνια τῶν Σεισμῶν 1928, πού ἐδείξε ἕνα μεγαλεῖο συμπαράστασης καί φωτεινῆς πατρικῆς παρουσίας.

— Τά χρόνια τῆς Κατοχῆς πού συνθέσανε τήν ἐθνική τραγωδία, μιά πανανθρώπινη οἰμωγή, ὁ Μιχαήλ στάθηκε κοντά στό Λαό του ζώντας τίς ἀνελέητες ὥρες τῆς θανατηφόρας δοκιμασίας, μέσα σέ μιά ἀτμόσφαιρα ὀλέθρου, μέ ἀσύνορη ἀγάπη, στήριζε τό Λαό καί τά ἀγωνιζόμενα νά ζήσουν Νείτα.

— Τά χρόνια τῆς Κατοχῆς πού ἡ αἰμοσταγῆς θία ἀφάνιζε ἄτομα καί Λαούς, πού οἱ γενοκτονίες ἡ μιά διαδεχότανε τήν ἄλλη, ὑπῆρξε μιά Ἐκκλησιαστική προσωπικότητα κορυφαία στόν Ἑλλαδικό χώρο.

6. Λ α ῖ κ ἄ Σ υ σ ῖ τ ι α :

— Ὁ Ἐπίσκοπος τῆς πείνας ἀπειλεῖ μέ ἐθνική γενοκτονία τήν Πατρίδα μας.

Κι ὁ Μητροπολίτης Μιχαήλ ἐπωμίζεται τήν διοργάνωση καί ἀσπογή λειτουργία τῶν συσσιτίων τῆς Κορίνθου, Λαυραίου κ.λπ.

— Ἀμέσως μετατρέπει τήν μεγάλη αἶθουσα ὑποδοχῆς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως σέ γραφεῖα τῶν Λαϊκῶν Συσσιτίων Κορίνθου - Κορινθίας.

Καθημερινά ἐπισκέπτεται τίς ἐστίες τῶν Συσσιτίων καί παρακαλοῦθεϊ τό συντελούμενο ἐθνικό ἔργο προστασίας τοῦ Λαοῦ μας καί τῆς Νεολαίας.

— Ὁ πόνος του, ἔντιμος καί κατά πάντα εἰλικρινῆς τόν ὀδηγοῦσε σέ ἀγωνιώδεις προσπάθειες γιά τήν εὐρυθμὴ λειτουργία τῶν συσσιτίων.

7. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ - ΚΗΡΥΓΜΑΤΑ:

Πιστός καί συνεπής Ἱεράρχης στόχευε στή συνεχή ἐνθάρρυνση τοῦ σκληρά δοκιμαζόμενου Ποιμνίου του.

Διοχέτευε μέ τίς ὁμιλίες του αἰσιοδοξία, φῶς, μέσα στό σκοτάδι τῆς ἀνθρωποκτόνας Κατοχῆς.

8. Ἀ σ θ ε ν ε ῖ ς :

Ἐπισκεπτότανε ἀνελλιπῶς, μέρα παρά μέρα τό Κρατικό Νοσοκομεῖο Κορίνθου, περνώντας ἀπό κάθε ἀσθενῆ, ρωτώντας τον γιά τά παράπονα καί τά προβλήματα πού ἀντιμετώπιζε.

Ὁ Ἱερεὺς π. Παν. Παπαϊωάννου σ' ἕνα μπλόκ σημειώνει τά αἰτήματα τοῦ καθενός καί τήν ἄλλη μέρα ἐνεργοῦσε γιά τήν τακτοποίησή τους — ὅπου ἦταν δυνατόν.

9. Φ ι λ ὀ π τ ω χ ο ι : Ἀ δ ε λ φ ὅ τ η τ ε ς :

Στην καί ἀδιάπτωτη συνεργασία γιά τήν ἀντιμετώπιση προβλημάτων τῶν Κορινθίων.

— Ὁ Μιχαήλ δέν ἦταν φυγάδας τοῦ χρέους ἦταν ὁ μαχητής στίς ἐπάλξεις τοῦ πολυέθρου ποιμαντικοῦ τοῦ χρέους.

Εἶχε εὐαισθησία χρέους καί γι' αὐτό δέν εἶχε χρήματα καί γι' αὐτό δέν ἔτρεξε ποτέ σέ χρηματιστηριακά γραφεῖα γιά «ράβδους χρυσοῦ»...

10. Ἐ π ι σ κ ῆ ψ ε ι ς σ τ ῖ ς φ υ λ α κ ῆ ς :

Κάθε δοσιμὰ ἐπισκεπτότανε τίς φυλακές κρατουμένων (ἀπό τό Στρατό Κατοχῆς καί τήν Ἑλληνική Δικαιοσύνη) γιά νά πληροφορεῖται γιά τά προβλήματά τους, γιά νά στέλνει φάρμακα πού εἶχαν ἀνάγκη, χρήματα καί γάλα ἢ τρόφιμα.

Ἀκουγε καί σημείωνε τά προβλήματά τους καί ἐνεργοῦσε πάραυτα σ' ὅτι τοῦ ἦταν δυνατόν.

Ἀκόμα εἶχε εἰδοποιήσει τοὺς Διευθυντές τῶν φυλακῶν νά τόν ἐνημερώνουν γιά τίς ἀνάγκες ὄλων τῶν φυλακισμένων γιά νά ἐρχεται θετικά ἀρρωγός.

— Ὁ ἀλησμόνητος Μιχαήλ ἦταν στοργικός πνευματικός πατέρας κι ὄχι ρασοφόρος Πατριός, μέ ψεύτικους λόγους

καί θεαματικές κινήσεις γιά τό «θεαθῆναι» τοῖς ἀνθρώπους.

11. Γ η ρ ο κ ο μ ε ῖ ο :

Γιά μερικούς ἀπροστάτευτους γέροντες ὁ Μιχαήλ ἔδωκε ἐντολή καί σ' ἕνα οἶκημα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κολοκοτρώνη 21 (οἰκία Παν. Προκοπίου) λειτούργησε Γηροκομεῖο πού προστατεύε 20 γέροντες μέ ἐπιστάτη τόν Ἱω. Γ ε ρ ῆ μ π ε η. Ἡ τροφοδοσία ἐγένετο ἀπὸ τό Κρατικό Νοσοκομεῖο Κορίνθου, πού ὁ Μητροπολίτης ἦταν Πρόεδρος.

Τά καταδεβλημένα γεράματα εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ στοργή καί συνεχῆς ἐνδιαφέρον καί στό πρόσωπο τοῦ Μητροπολίτη τό εἶχαν ἐξασφαλίζει.

12. ΟΙΚΟΚΥΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΓΙΛΛΙΟΥ:

Ἰδρυσε καί παρακολούθησε μέ πραγματικό ἐνδιαφέρον τὴ λειτουργία τῆς Σχολῆς πού ἕνα διάστημα παρακολουθοῦσαν τά μαθήματα 50 μαθητρίες.

Μετέδιδανε τακτικά γιά τά προβλήματα τῆς Σχολῆς καί τίς εὐρύτερες ἀνάγκες εὐρυθμῆς λειτουργίας τῆς.

Δυό φορές πῆγε μέ τὴ σοῦστα τοῦ Ἱω. Ἀγγιστριώτη — ἦταν Ἱεραποστολικές ἐπισκέψεις τοῦ ταπεινοῦ, πράου καί ἀξιοπρεπεῖ Ἱεράρχη Μιχαήλ, μέχρι πού λόγω τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ἔκλεισε.

13. ΣΤΗΝ ΤΡΙΠΟΛΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ:

Ὅταν ὁ στρατός Κατοχῆς συνέλαβε ἀρκετοὺς Κορινθίους καί τοὺς μετέφερε στή Τρίπολη γιά ἐκτέλεση ὁ Μιχαήλ μέ τρεῖς ἄλλους Κορινθίους μεταβαίνει στό Στρατηγεῖο καί μετὰ ἀπὸ μιά σκληρή καί γενναία στιχομυθία μέ τόν Γερμανό στρατηγὸ ὁ Μιχαήλ τοὺς ἀπελευθερώνει τοὺς ὁμήρους καί τοὺς φέρνει στή Κόρινθο.

Πάντα μεσολαβοῦσε γιά νά σώσει καί νά μετριάσει ποι-νές καί ν' ἀποφυλακίσει.

14. Ο ΜΙΧΑΗΛ ΣΩΝΕΙ ΑΠΟ ΣΦΑΓΗ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ:

Παραμονές τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Πατρίδας μας ἀπὸ τοὺς κατακτητές τοὺς ἀνθρώπους τῆς θίας καί τοῦ αἵματος, ὁ ΕΛΑΣ εἶχε συγκεντρώσει τίς δυνάμεις του στή περισχὴ τῆς Βόχας μ' ἐπικέντρο τό Βραχάτι γιά νά εἰσέλθουν στήν Κόρινθο μὲ τὴν ἀποχωροῦσαν οἱ Γερμανοί.

Ὅμως τά Τάγματα Ἀσφαλείας Κορίνθου ἀντιδρούσαν μέ ἀποτέλεσμα, λόγω τοῦ ὅτι ἦσαν ἐλάχιστοι καί χωρὶς πα-λειμοφῶδια, μὲ τὴν ἀντιστέκονταν οἱ ἄνδρες τοῦ ΕΛΑΣ εἶχαν ἀποφασίσει νά εἰσέλθουν «μὴ φειδόμενοι οὐδενός...».

— Τότε ὁ Μιχαήλ εἰδοποιεῖ τοὺς υπεύθυνους τοῦ ΕΛΑΣ ὅτι θά τοὺς ἐπισκεφθεῖ καί παίρνοντας μιά ἐπιτροπὴ Πολιτῶν, πεζοπορώντας φθάνει στό Βραχάτι καί συντάσσουν πρωτόκολλο Τιμῆς (1) γιά τήν παράδοση τῆς πόλης μέ εἰρηνικά μέσα. Ἔτσι κι ἔγινε. Ὁ Λαός τῆς Κορίνθου σώθηκε ἀπὸ δεκάδια ἀνθρωποσφαγὴ χάρις στό μεγάλο του Ἱεράρχη καί ἀτρόμητο πνευματικό τόν πατέρα Μιχαήλ.

Φίλεργος καί ἔντιμος στοὺς λόγους του καί στίς ὑποσχέσεις του. Εἶχε ποιμαντορική εὐαισθησία καί πνεῦμα αὐτοθυσίας στήν ἐπιτέλεση τοῦ Καθήκοντος.

Ὁλόκληρο τό ψυχικό του κόσμη τὸν δονοῦσε ὁ Εὐαγγελικός λόγος, ἡ Ὁρθόδοξη διδασχὴ.

15. Ὁ φ ι λ ἄ ν θ ρ ω π ο ς :

Ἡ εὐαισθησία τοῦ Μιχαήλ ἐναντι τοῦ ἀνθρώπου ἦταν κάτι τό ἐξαιρετικό. Εἶχε μιά ἀνετη πρόσβαση ψυχικῆς ἐπαφῆς μέ τοὺς ἀνθρώπους.

Ἡ Ὁρθόδοξη χριστιανική διδασχὴ εἶχε ἀρδεύσει λίαν

(1) Πρὸλ.: Σήφη Γ. Κόλλια: Μιχαήλ, μιά στεφανηφόρα μορφή... Ἐνα ἱστορικό κείμενο. Ὁ Μιχαήλ σώζει τὴν Κόρινθο ἀπὸ αἰματοχυσία. Κόρινθος, 1983, σελ. 27.

ἀποδοτικά τὸν ψυχικὸν τοῦ κόσμου, τὸν εὐγενικὸν καὶ πονόψυχον αὐτὸν Ἱεράρχην.

16. Ὁ Ἐλεήμων:

Ποτέ δὲν φείστηκε χρημάτων.

Τὸ πορτοφόλι τοῦ ἦταν πάντα ἀνοιχτό, πρὸς πάντα ἔχοντα ἀνάγκη.

17. Ὁ Λειτουργγός:

Ὁ ἀείμνηστος Μιχαὴλ ὑπῆρξε φιλακόλουθος Κληρικός.

Ὡς τελετουργός ὑπῆρξεν ὑποδειγματικός.

18. Ὁ Ὁμιλητής:

Ὅταν λειτουργοῦσε ἢ χοροστατοῦσε πάντοτε ἐκφωνοῦσε ἐμπεριστατωμένο σύντομον λόγο. Τό θεωροῦσε, ὅπως καὶ ἦταν, ἱερώτατο χρέος τοῦ.

Καὶ ἐκήρυττε πάντοτε «Χριστὸν καὶ τοῦτον ἑσταυρωμένον».

Τὰ κηρύγματά τοῦ ἦταν βαθύτατα χριστοκεντρικά καὶ διδακτικά.

19. Ὁ Ἀγωνιστής:

Συνεχῶς ἀγωνιζότανε γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξέλιξη τῶν πνευματικῶν τοῦ τέκνων. Τό χρέος εἶχε καλύψει τό εἶναι τοῦ.

Τό ποιμαντορικὸ τοῦ χρέος ἀποτελοῦσε ἀκατανίκητη ἐσωτερικὴ ἐπιταγή γι' αὐτό καὶ μέ βαθύτατο σεβασμό καὶ εὐγνωμοσύνη τὸν θυμοῦνται ὅλα τὰ πνευματικὰ τῶν παιδιᾶ.

Ἡ καθόλου συμπεριφορά τοῦ θύμιζε ἔντονα ἀγιοπατερικὸ ἩΘΟΣ, καὶ οἱ πατρικὲς τοῦ νοουθεσίες ἐπηρέαζαν βαθύτατα τὰ πνευματικὰ τοῦ παιδιᾶ. Ἐφάρμοζε τὸ τοῦ Οὐρανοβάμυνος Παύλου: «δέεν τὸν ἐπίσκοπον... διδακτικὸν εἶναι».

20. Ὁ Κοινωνικός Ἐργάτης:

Μόλις ἐνθρονίστηκε ἱδρυσε ἰδίαις δαπάναις τὸ «Ἀριστοτέλειον Ἰδρυμα» Βιβλιοθήκη, συγγέντρωση παλαιῶν βιβλίων καὶ χειρογράφων μέ εὐρὺ πρόγραμμα γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀνύψωσιν τῶν φιλομαθῶν καὶ τῆς σπουδαίους Νεότητος.

— Εἶχε ἐπιλέξει ὡς συνεργάτες τοῦ τοὺς ἀείμνηστους Ἰω. Παπαχρήστου, Γυμνασιάρχην, Γ. Π. Νώτη, ἱατρό, Κ. Θ. Καραῖ, δικηγόρο, Π. Γιαννακόπουλο Μηχανικό.

21. Φιλανανώστης:

Ἀκόρεστος μελετητὴς καὶ συγγραφέας. Πάντα χρησιμοποιοῦσε τὸ χρόνο γιὰ πνευματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ θωράκιση καὶ προσφορά.

22. Ἐνας ἀφιλοχρήματος Ἱεράρχης πού παραμένει ἀλησμόνητος στὴ συνείδηση τῶν πνευματικῶν τοῦ παιδιῶν, ὅπου καὶ ἂν θρέθηκε δόλοθυμα πρόσφερε τίς ἀνεκτίμητες ἡθικές, πνευματικές καὶ ὕλικές προσφορές τοῦ.

— Δέν εἶχε πῶς φτωχὸ Μητροπολίτη ἢ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ

— Πτυχὸ ἀλλὰ πλουσιώτατο σ' ἀγάπην, σεβασμό καὶ εὐγνωμοσύνη ὅλων τῶν πνευματικῶν τοῦ παιδιῶν, καὶ τοῦ ἀξίζε.

23. Συγγραφέας: Ἐχει λαμπρὸ συγγραφικὸ ἔργο γιὰ τὸν ἀείμνηστο Μιχαὴλ τὸν κοσμοῦσε ἀμφιλαφὴ παιδεία, συγγραφικὸ τάλαντο μέ πλατεῖς πνευματικούς δρίζοντες.

Ἄλλος Συνάδελφος ἔχει ἀναλάβει νὰ γράφει γιὰ τὸ πλατὺ συγγραφικὸ τοῦ ἔργο.

24. Ἀρθρογράφος. Καὶ προπολεμικὰ καὶ μεταπολεμικὰ τροφοδοτοῦσε στίς μεγάλες χριστιανικές καὶ ἐθνικές γιορτές τὸν Κορινθιακὸ Τύπο (ἰδιαιτέρως) μέ περισπούδαστα ἄρθρα καὶ ἐπιφυλλίδες.

25. Ἀγωνιστής κατὰ τῶν αἰρετικῶν καὶ ἰδία τῶν Ἰεχωθῶν ἢ Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωῦθι δταν πρωτοέκαναν τὴν ἐμφάνισίν των εἰς τὴν Περαχώρα Λουτρακίου Κορινθίας μέ 4 - 5 ὁπαδοὺς των. Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ κατάρτισις τὸν βοηθοῦσε εἰς ὁρθότημειν τοῦ λόγου τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Διδασκαλίας καὶ κατὰ τῆς παναιρέσεως αὐτῆς ὅπως θεωρεῖται ἢ τῶν Ἰεχωθῶν, διότι σπρέφεται εὐθέως κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως μας καὶ τῆς πατρίδος μας.

26. Ζητοῦσε πάντοτε νὰ πληροφορηθεῖ τίς ἀγωνίες τῶν Νέων γιὰ νὰ εἶναι ἐνήμερος τῶν προβλημάτων πού ἀντιμετώπιζαν. Γιὰ νὰ γνωρίζει ἀπὸ «πρῶτο χέρι» τὴν πραγματικότητα, κάλεσε τοὺς φοιτητές (1939) Θάινος Ἰ. Λαζανᾶ, ἕνα ἐξοχο στοχαστὴ καὶ μέ ἔντονος πνευματικὴς ἀγωνίας νέο, τὸν Γιώργο Χ. Σκουτέρη, πού δημοσιογραφοῦσε καὶ τὸν Σταύρο Ἐ. Παπαγεωργόπουλο, σέ μιὰ δώρη συζήτησιν μέ θέμα τὰ ἡθικά πνευματικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα τῆς Κορινθιακῆς Νεότητος.

Ἐπὶ Μιχαὴλ ἄρχισε μιὰ σειρά διαλέξεων γιὰ τοὺς Νέους καὶ τίς Νέες στὴ Κρονίδειο αἴθουσα Κορίνθου μέ λαμπροὺς ὁμιλητὲς τὸν Καθ. Παν. Τρεμπέλα, τὸν Ἐμμ. Καρπάθιο, τὸν Βασίλη Ρῶτα καὶ ἄλλους.

27. Ἀντίστασις: Ὁ Μιχαὴλ καρδιὰ πεπληρωμένη ἀπὸ Ἐλλάδα καὶ Ὁρθόδοξία, ἐργαζότανε μιὰ ἐξέωρη καὶ ἐμπνέουσα πίστη γιὰ τὰ Ἑλληνοχριστιανικὰ Ἰδανικά. Τὰ σκληρὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς, ἐκτός τῶν ἄλλων, ὁργάνωσε τὴν πρώτην ἀνταρτικὴν δμάδα μέ ἀρχηγὸ τὸν συνταγματάρχην Ἐμμανουὴλ Βαζαῖο, ἐξαίρετο ἄνθρωπο καὶ πολέμιστὴ πού θυγῆκε μέ τὸν ὀπλισμὸ τῆς στὸν «Φαρμακὰ».

Ἡ ὁργάνωσις ἔγινε στό μέγαρο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ στό γραφεῖο τοῦ Μητροπολίτη. Τὸν Βαζαῖο ὁ Μιχαὴλ εἶχε διορίσει γραμματέα τῶν Συσσιτίων Κορίνθου καὶ τὸν εἶχε κοντά τοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἀρχή, τὸ μυστικὸ τῆς Ὁργάνωσης τὸ γινώριζαν: οἱ ἀδελφοὶ Στεργίουπουλοὶ (Ἀξιωματικοί), ὁ Ἱερεὺς Π. Παπαγιάννου, ὁ Βλασσίου Τσονατῆ καὶ ὁ ὑπογραφομενός.

Ἐμεινε μυστικὸ μέχρι τὴν ἡμέρα πού ἀνέδθηκαν στό θάνατο (λεπτομέρειες ἄλλοτε).

Ὁ Μιχαὴλ ἦταν ἀτρόμητη καρδιά, γενναῖος ἄνθρωπος καὶ ἀνεπανάλητος Ἱεράρχης.

— Μιὰ ζωὴ στάθηκε ἐφ' ὅπλου λόγχῃ στίς ἐπάλξεις τοῦ Χριστιανικοῦ καὶ Ἑθνικοῦ Χρέους.

— Ἀδιάδελτος καὶ ἀπαράμιλλος Ἱεράρχης.

— Στὸ Μιχαὴλ ἀρμόζει πλήρως ὁ λόγος τοῦ Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτη: «Τῷ δασκάλῳ δύο ταῦτα προσεῖναι παντὶ σθένει νομίζω, τὴν τε τοῦ λόγου καθαρότητα, τὴν τε τοῦ λόγου ἰκανότητα» (P.G. 78.837).

28. Ταχύρρυθμο φροντιστήριον Κληρικῶν.

Ὁ Μιχαὴλ δέν χειροτονοῦσε Κληρικούς ἐάν δέν παρακολούθησαν γιὰ τέσσερες μῆνες τὸ ταχύρρυθμο φροντιστήριον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κορίνθου, ὥστε νὰ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσει ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ὑποψηφίων.

Στὸ Φροντιστήριον αὐτὸ δίδασκαν ὁ ἴδιος ὁ Μιχαὴλ Δογματικὴ - Ποιμαντικὴ, ὁ Καθηγητὴς Ἀθαν. Πάλλης θεωρία τῆς Λατρείας - Κατηχητικὴ, ὁ π. Π. Παπαϊωάννου πρακτικὴ Λειτουργικὴ, ὁ Σήφης Κόλλιας ἐρμηνεία τῶν περὶ Ἱερωσύνης Λόγων τοῦ Ἱ. Χρυσόστομου καὶ ὁ Β. Μανέσιωτης Βυζαντινὴ Μουσική.

— Ὅντως ἦταν πολὺτιμα γιὰ τοὺς ὑποψηφίους Κληρικούς αὐτὰ τὰ μαθήματα, σάν Εἰσαγωγή εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἱερωσύνης πού θὰ εἰσῆρχοντο καὶ τίς ποιμαντικὰς τους δραστηριότητες.

Καὶ τελειῶνω τὸ σύντομον αὐτὸ ἄρθρον γιὰ τὸν Μιχαὴλ, ὡς Μητροπολίτη Κορινθίας, τονίζοντας ὅτι ἐλάμπρυνε τὸν Ἐπισκοπικὸ Θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κορινθίων, ἦταν ἕνας πηγαῖος ἀγνός ἄνθρωπος, φιλοεργὸς ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελικοῦ Λόγου, ἀκατάβλητος μαχητὴς τῆς Ὁρθοδόξης Πίστεως, ἐθνικός ἀγωνιστής, χρυσὸς ἀξίονας ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἢ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, θίγων μέ ἀσύνορη Πίστη τὸ

πνευματικό Κάλλος και τό Κάλλος τῆς πνευματικῆς ζωῆς, κράτιστος Ἱεράρχης, θαρραλέος καί γενναῖος σέ πρωτοβουλίες, ἀνυποχώρητος στήν ἐπιταγή τοῦ Χρέους.

Ὁ Μιχαήλ ὑπῆρξε ταπεινός, πράος, εἰρηνικός, προσήνης, φίλεργος, συγκαταβατικός, ἱεροπρεπής, ἀνὴρ κατὰ πάντα ἀγαθός καί φιλόανθρωπος, λευίτης γενναίου φύχου, πού πρόσφερε ἀδιάπτωτα μιά ἀνεκτίμητη πηδαλιουχία στούς Συνεργάτες του καί στά πνευματικά του τέκνα.

Ξεχώριζε γιά ἀπλότητα, ἐγκάρδια ὑποδοχή ὄλων τῶν ἐπισκεπτῶν του, ἕνας ἀτρόμητος ἀγωνιστής τῆς Ἀλήθειας, πάντα νουθετῶν καί συμπαραστεκόμενος πρὸς πάντα ἔχοντα ἀνάγκη.

Ἦταν ὁ πνευματικός πατέρας πού πορευότανε τόν λευκό δρόμο τῆς στοργῆς καί ἀδιάκοπα ἀγωνιζότανε στίς ἐπάλ-

ξεις τῶν μεγάλων Ἱδανικῶν, μέ πλήρη συνείδηση χρέους, μέ παιδαγωγοῦσα Ἀρετή.

Εἰλικρινῆς ἀρωγός στίς ὕλικές καί πνευματικές ἀνάγκες ἐκδαπανῶν ὁλόθυμα ἑαυτόν σ' ἔργα πνευματικῆς καί ψυχικῆς οἰκοδομῆς.

Ὁ ἀσίδεμος Μιχαήλ ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου, κατὰ τήν χειροτονία του σ' Ἐπίσκοπο: «Προσφέρω ἑμαυτόν ὁ λὸ κ λ η ρ ο ν εἰς τήν πανσθενουργόν καί παντοδύναμον χάριν τοῦ Θεοῦ».

Καί ἔτσι ἐγινε, γιατί ὁ Μιχαήλ ὑπῆρξε ὄχι ἄνθρωπος τῶν ἐνθουσιαστικῶν λόγων χωρίς ἀντίκρουσμα, ἀλλά συνειδητός Οἰκονόμος τῶν Μυστηρίων τῆς Χάριτος, φωτόχαρος Ἱεράρχης.

Α Φ Ι Ε Ρ Ω Μ Α

Ο ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ

Τοῦ ΣΗΦΗ Γ. ΚΟΛΛΙΑ

Θεοπρεπῆς ἐδάδισες τόν δρόμο τόν τραχύ,
Διαλαλητής ὑπέρρχος τῆς Πράξης καί τοῦ Λόγου,
Θεόσταλτη καί Βιβλική μορφή τῆς Ἐκκλησίας
Γεμίτος Πίστη καί Ἀρετή, πλημμυρισμένος Φῶς
Ὁλόλευκος σάν Κληρικός, Ποιμένας τῆς Θυσίας.

Στούς εὐθαρσεῖς ἀγῶνες Σου Ἀγάπης καί Στοργῆς
Γιά ὅσα Σύ διακόνησες τῆμα καί πιστά,
Στήν Κόρθο, στήν Ἀμερικὴ μέ πόνο καί ὁδύνη,
Τό ὄνομά Σου γράφτηκε μέ γράμματα χρυσά.

Μαζί Σου ξεπεράσαμε τή στράτα τῆς Ὀδύνης,
Τό δρόμο τόν κατάπικρο, τό μαῦρο καί μοιραῖο,
Θάρρος Ἐσύ μᾶς πότιζες ἀπό τή θεία Κρήνη
Κι' ἦσαν γιά ὅλους στοργικός, γιά ὅλους Κυρηναῖος.

Ἦταν ἡμέρες πένθιμες, θαριές καί ματωμένες
Κι' ὅλοι προσμέναμε δειλὰ τῆς Λευτεριάς τήν ὥρα,
Μέσα σέ πόλεμο σκληρό, στοῦ θανάτου τή μπόρα
Ἐσύ πατέρας στοργικός, μορφή Εἰρηνοφώρα.

Στά χέρια Σου ἐβάσταζες τῆς πίστες τή ρομφαία
Καί ἡ καρδιά Σου ἔφελνε τοῦ Ἔθνους τό Ὠσαννά,

Δεσπότη πού Σέ βλέπαμε σάν ἄλλο Προμηθέα
Στίς μέρες τίς ἀσήκιωτες, στά χρόνια τά θαρειά.

Στῆς πείνας τόν ἀφανιστή καί τρομερό χειμῶνα,
Στάθηκες ὠραιόφυχος, ὁλόλευκη κολῶνα,
Διθύραμβος τό ἦθος Σου καί ἡ στοργή Σου δέος
Τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Φυλῆς, τῆς Κορινθίας κλέος.

Τό πέρασμά Σου ὁλόφεγγο κι' ὁ λόγος Σου γαλήνη
Θησαυρίσμα ἡ ἀγάπη Σου κι' ἡ σκέψη Σου ὠραία
Μαζί Σου περιμέναμε τήν ποθητή Εἰρήνη,
Μορφή Ἐσύ Ἠγετική, θεόσταλτη γενναία.

Ὁ Οὐρανός κατὰμυρος, τ' ἄστρα χωρίς μαρμαρυγή
Κι' ὁ θάνατος ἀδέκαστος ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ρήγας
Ὀδύνη, δάκρυ, ἀφανισμός καί οἰμωγές στή γῆ
Κι' ἐσύ λευκός καί ἄσπιλος τῆς καλοσύνης γίγας.

Μ' εὐγνωμοσύνης ροδανθαῦς ραίνουμε τή μορφή Σου
Πατέρα Σύ θεόσταλτε σ' ὥρες μεγάλες καί σκληρές,
Μέ τήν πορφύρα τῆς τιμῆς κάλυψες τή ζωή Σου
Λευτή πού Σέ στόλιζαν ὅλες οἱ Ἀρετές.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΙΧΑΗΛ

Ἱερή φωτιά ἡ εὐλαβική Μνήμη,
Φλόγα πού συνεπαίρνει τίς καρδιές
Γι' ἅγιες θεήλατες Μορφές,
Πού μέ τή παρουσία τους
Φωτίζουν τή ζωή καί τό θάνατο.
Μέ τή χρυσή σφύρα τῆς εὐγνωμοσύνης
Ἐψώσαμε ἐδῶ τήν ἅγια μορφή Σου.



Μνήμη τοῦ μακαριότου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς

ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Υπό ΦΩΚΑ ΑΓΓΕΛΑΤΟΥ

Ὅταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἀθηναγόρας, μετὰ ἀρχιερατείαν ἐν αὐτῇ ἐπὶ δεκαοκτώ ἔτη, ἐξελέγη Οἰκουμενικός Πατριάρχης, τό ποίμνιόν του κατελήφθη ὑπό λύπης καί ἀνησυχίας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, εἶδον τήν Ἐκκλησίαν νά ἀνακύπτῃ ἀπό τήν ἀφάνειαν καί περιφρόνησιν καί ἐγνώρισαν ἐλπιδοφόρους ἡμέρας προόδου καί ἀναγνωρίσεως ἀπό τήν Ἀμερικανικήν κοινωνίαν. Ποῖος ἡδύνατο πλέον νά εἶναι θέβαιος, ὅτι ἡ πρόοδος αὐτῇ θά ἐ- συνεχίζετο;

Ἄλλ' ὁ Κύριος ἐφώτισε τήν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπό τήν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται ἡ Ἑλληνική Ἀρχιεπισκοπή Ἀμερικῆς, νά ἐκλέξῃ ὡς διάδοχον ἓνα τῶν ἀρίστων Ἱεραρχῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόν Μητροπολίτην Κορινθίας Μιχαήλ Κωνσταντινίδην, ἱκανόν κατὰ πάντα νά συνεχίσῃ ἐν Ἀμερικῇ τό ἔργον τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀθηναγόρου καί νά ὁδηγήσῃ τό ποίμνιον εἰς νομάς χαρισμάτων.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μιχαήλ εἶχεν ἤδη πρό πολλοῦ ἀποκτήσει τήν καλὴν μαρτυρίαν τοῦ χριστιανικοῦ ὀρθοδόξου κόσμου διὰ τήν εὐρείαν του μόρφωσιν, τήν γλωσσομάθειαν, τό ἐκκλησιαστικόν φρόνημα, τόν ἱεροπρεπῆ χαρακτήρα, τόν ἐνάρετον βίον καί τήν Ἑλληνορθόδοξον ψυχρὴν συνθέσιν του. Εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐπὶ ἔτη καρποφόρως πολλὰς ὑπευθύνους θέσεις, ὅπως ὡς ἐφημέριος ἐν Κωνσταντινουπόλει, Τοποτηρητής τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας, Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Ἱερατικῶς Προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας τῆς Ἑλληνικῆς παροικίας Λονδίνου. Πανταχοῦ εἶχε κινήσει τήν προσοχὴν τοῦ κόσμου. Ἀγγλόφωνον περιοδικόν τοῦ Λονδίνου ἐκείνων τῶν χρόνων, εἰς ἐγκώμιον τοῦ Μιχαήλ, εἰς τὴν πρώτην σελίδα μιᾶς τῶν ἐκδόσεών του, τόν ἐξύμνει, σὺν ἄλλοις, ὡς ἐπιδείξαντα ἐξάρετον ἐπιτηδειότητα καί ἀφοσίωσιν εἰς ὅλας τὰς θέσεις, εἰς τὰς ὁποίας τόν ἔταξεν ἡ Ἐκκλησία (THE CHRISTIAN EAST, Ἰούλιος 1927).

Ἄλλ' ὑπερέβαλεν ἑαυτὸν ὁ χαρισματοῦχος Μιχαήλ ὡς Μητροπολίτης τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κορίνθου κατὰ τὴν δυσχεμερὸν περίοδον τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς καί τὸν μετὰ ταῦτα ἐμφύλιον ἐν Ἑλλάδι σπαραγμόν. Τότε ἀπεκαλύφθη τό ἀσύγκριτον μεγαλεῖον τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς του. Ἄλλοι «Ἑλλήνες Μητροπολίται ἐγκατέλειπον τότε τό ποίμνιόν των εἰς τὴν διάθεσιν τῶν λύκων, καταφεύγοντες εἰς ἀσφαλὴ κρησφύγετα τῆς Πρωτευούσης. Ὅχι ὁμοῦς ὁ Μιχαήλ. Ἐκεῖνος, ἀψηφῶν

τόν κίνδυνον τοῦ θανάτου, παρέμεινεν ἀτάραχος ἐκεῖ, ὅπου τόν εἶχε τάξει ἡ θεία πρόνοια, προτιμήσας, ὡς ἄλλος Μωϋσῆς, «συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ» (Ἑβρ. 11,25). Εὐρίσκετο διηνεκῶς παρὰ τό πλευρόν ἐμπεριστάτων καί περιδεῶν πνευματικῶν του τέκνων, ὡς στοργικός πατήρ καί ἀγαθὸς κηδεμὼν ψυχῶν καί σωμάτων, ἐμψυχῶν αὐτά διὰ τῶν εὐαγγελικῶν συμβουλῶν του καί διὰ τοῦ παραδείγματός του. Διὰ τοῦτο ὡς Μητροπολίτης Κορινθίας ἀπέσπασε τὴν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν καί τὴν ἀπέραντον ἐκτίμησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς, πολιτικῆς καί πνευματικῆς ἐν γένει ἡγεσίας τῆς πατρίδος καί τοῦ ἔθνους.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἡ φήμη τῶν ἀρετῶν του καί τῆς αὐτοθυσίας χάριν τοῦ ποιμνίου του εἶχε φθάσει καί εἰς τὸν Νέον Κόσμον. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἔμαθαν οἱ ἐκεῖ τὴν ἐκλογὴν του ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς, κλήρος καί λαὸς τὴν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀπέραντον ἐνθουσιασμόν καί ἐκδηλώσεις εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν διὰ τὸν σεπτὸν Ἱεράρχην, τὸν ὁποῖον ἡξιώθησαν νά ἀποκτήσουν. Κατὰ τὴν ἐνθρόνισίν του ἐν τῷ ἐν Νέα Ὑόρκῃ Καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Ἀγίας Τριάδος, γενομένην τὴν 18ην Δεκεμβρίου —ἡμέραν κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὴν διὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀμερικῆς— ἐνώπιον Ἑλλήνων καί Ἀμερικανῶν ἐπισήμων, ἀντιπροσώπων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν ἄλλων ἐθνικοτήτων, ἡγετῶν Προτεσταντικῶν Ὁμολογιῶν καί ὀγκώδους ἐκκλησιασματος, ὁ νεοεκλεγείς Ἀρχιεπίσκοπος Μιχαήλ ἐξέθεσε τό πρόγραμμα τοῦ διὰ τὴν εὐστάθειαν καί τὴν πρόοδον τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, μνησθεὶς καί τοῦ μεγάλου χρέους πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διὰ τὴν ἀμέριστον ἠθικὴν καί ὕλικήν συμπαράστασιν τῆς εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν ὁ Ναζισμὸς καί ὁ ἐπακολουθήσας ἀνταρτοπόλεμος.

Ἄλλ' ἡ διαποίμανσις τῶν Ἑλληνορθοδόξων τῆς Ἀμερικανικῆς Ἡπείρου, τὴν ὁποίαν καλύπτει ἡ Ἑλληνική Ἀρχιεπισκοπή, εἶναι πράγματι ἔργον βαρὺ καί ἐπίπονον. Συνεπῶς, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ προγράμματος ἐχρειάζοντο ἀπαραιτήτως συνεργάται καί οἰκονομικοὶ πόροι. Ἀλλὰ τό μὲν ὑπάρχον προσωπικὸν ἦτο ἀτελείωτον ὀλιγάριθμον, τὰ δέ οἰκονομικά μέσα πολὺ πενιχρά. Μοναδικὸς πόρος τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ταμείου ἦτο τό εἰρωνικῶς κατονομαζόμενον «Μονοδολλάριον», δηλαδή ἡ καταβολὴ ἑνὸς δολλαρίου κατ' ἔτος εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἀπὸ ἑκάστου πι-

στόν, ηλικίας εἴκοσι ἐτῶν καί ἄνω, κατ' ἀπόφασιν τῆς Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τόν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1942. Ἀλλά, κατ' οὐσίαν, ἐπρόκειτο περί προαιρετικῆς συνεισφορᾶς καί δι' αὐτόν τόν λόγον, παρά τās παρακλησεις, τās ἀπειλὰς καί τās αὐστηράς συστάσεις πρὸς τόν Κλῆρον διὰ τήν εἰσπραξίν του, ὁ θεσμός αὐτός δέν ἠὺδοκίμησε, ἀφοῦ, καί μετὰ ὀκταετίαν ὄλην, ἡ εἰσπραξίς μόλις ἀνήλθε περίπου εἰς τό ποσόν τῶν ἑκατὸν χιλιάδων δολλαρίων.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς καί ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος οὐδέποτε, ὡς γνωστόν, ἠσχολήθησαν μέ τό οἰκονομικόν πρόβλημα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἐξ ἄλλου, ἡ Ἀμερικανική Κυβέρνησις, θάσει τοῦ ἰσχύοντος συστήματος χωρισμοῦ Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, πλὴν τῆς ἀναγνώρισεως τῶν ποικίλων ἐν τῇ χώρᾳ χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καί θρησκευτικῶν παραφυάδων ὡς ὀργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου, ἀπῆλλαγμένων φορολογίας, οὐδέν ἄλλο προσφέρουν εἰς αὐτάς.

Ἐν τούτοις, ἡ οἰκονομική αὐτῇ καχεξία οὐδὸλως ἐμείωσε τόν ἐνθεον ζῆλον, μέ τόν ὁποῖον ἐπωμίσθη αὐτόν τόν Σταυρόν ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος. Ἐγνώριζεν, ὅτι ἡ ὁδός πρὸς τήν Ἀνάστασιν διέρχεται διὰ τοῦ Γολγοθᾶ. Ἔτρεχεν ἀκάθεκτος τόν προκείμενον εἰς αὐτόν ἀγῶνα. Αἱ ἐλλείψεις καί τὰ ἐμπόδια, αἱ συνήθεις ἐπικρίσεις τῶν ὀλιγοψύχων καί αἱ ἀντιδράσεις τῶν ψευδαδέλφων δέν ἴσχυον νά κλονίσουν τόν ἐνθουσιασμόν του. Φίλος τῆς προσευχῆς, ὡς ἦτο, ἔτρεφεν ἀκράδαντον πίστιν πρὸς τόν εἰπόντα «ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες λήψετε» (Ματθ. 21, 22), ἂν δέν ἱκανοποιούνται πάντα τὰ αἰτήματα, πόσω μᾶλλον ὅσα ἀποβλέπουν εἰς τήν δόξαν τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας.

Κατ' εὐχὴν ἐκέρδισαι τόν σεβασμόν, τήν κατανόησιν καί συνεργασίαν τοῦ ὀλιγαριθμοῦ μέν, ἐκ Κληρικῶν καί λαϊκῶν, προσωπικοῦ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, τό ὁποῖον, κατὰ τό παράδειγμα ἐκείνου, ὅχι μόνον διημέρευεν, ἀλλά, ἐν πολλοῖς, καί διενυκτέρευεν εἰς τήν διεκπεραίωσιν τῆς ὑπηρεσίας καί τήν μελέτην τῶν ἐκάστοτε ἀναφυομένων προβλημάτων, ἀλλά μέν προλαμβάνον, ἀλλά δέ φροντίζον νά ἐπιλύωνται εἰρηνικῶς.

Κύριοι στόχοι τοῦ προγράμματός του ἦσαν: ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἀπαραιτήτου ἀριθμοῦ βοηθῶν Ἐπισκόπων καί λοιποῦ προσωπικοῦ, ὥστε νά ἐπιτευχθῇ ἡ ὀργάνωσις τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας καί ἡ ἐποπτεία τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῶν Κοινοτήτων, κατὰ τās ἐκάστοτε λαμβανομένας ἀποφάσεις ἢ συσπεύσεις ὄλων τῶν Κοινοτήτων ὑπὸ τήν σκέπην τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, διὰ τῆς ἀναγνώρισεως καί ἐφαρμογῆς ἐνός ὁμοιομόρφου κανονισμοῦ ἢ ἀπόκτησις τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τήν ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν καί σεβασμοῦ πρὸς τόν Κλῆρον ἐν γένει ἢ ἀναθέρμανσις τοῦ θρησκευτικοῦ καί ἠθικοῦ φρονήματος τοῦ ποιμνίου καί ἡ τακτικὴ συμμετοχὴ του εἰς τήν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ἢ διατήρησις τῆς γλώσσης τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τήν θείαν λατρείαν καί ἡ πρὸς τοῦτο ἐνίσχυσις καί ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ἐν λειτουργία ἡμερησίων καί ἀπογευματινῶν σχολείων, πρὸς διαιώνισιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καί ἐμμονὴν εἰς τās προγονικὰς παραδόσεις ἢ ἀπόκτησις ἱκανῶν εἰς μόρφωσιν καί ἀριθμόν ἱερέων καί διδασκάλων ἐκ τῶν σπλάγχων τῆς ὁμογενείας ἢ ἀναγνώρισις τῆς χριστιανικῆς Ὀρθοδοξίας ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανικοῦ κοινοῦ καί ἡ συμβολὴ τῆς εἰς τήν ἐκτίμησιν καί ἐ-

δραίωσιν τῶν εὐγενῶν ἰδανικῶν τῆς χώρας καί, τέλος, ἡ προάσπισις τοῦ ὀνόματος καί τῶν δικαίων καί συμφερόντων τοῦ πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Δι' ὀκταετῶν κόπων καί ἰδρώτων, πολλοὶ τῶν ἀνωτέρω στόχων ἐπετεύχθησαν εἰς τό ἀκέραιον, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἔφθασαν εἰς ὑψηλὰς βαθμίδας προόδου. Ἀτυχῶς, τὰ στενὰ περιθώρια χώρου καί χρόνου τοῦ παρόντος ἄρθρου δέν ἐπιτρέπουν τήν ἀνάπτυξιν ὄλων τῶν ἐπιτευγμάτων τῶν ἀγώνων τοῦ Σεβασμιωτάτου Μιχαήλ. Ἀλλ' εἶναι ἐπιβεβλημένον νά σκιαγραφηθῶν, δειγματολογικῶς, ἔστω τέσσαρα ἐξ αὐτῶν: Συνέστησε, ὑπὸ τήν πνοήν τῆς Ἐκκλησίας, τήν περίφημον ἔκτοτε καταστάσαν ὀργάνωσιν, τήν καλουμένην «Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Νεολαία Ἀμερικῆς», ἄλλως γνωστήν, διὰ τῶν ἀρκτικῶν γραμμάτων τῶν τεσσάρων ἀντιστοιχῶν Ἀγγλικῶν λέξεων, ὡς GOYA, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς διαπαντός. Ἐλυσε τό φλέγον οἰκονομικόν πρόβλημα, διὰ Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως, θεσμοθετηθείσης καταβολῆς δέκα δολλαρίων πρὸς τήν Ἱεράν Ἀρχιεπισκοπὴν κατ' ἔτος παρά πάντων τῶν μελῶν τῶν Κοινοτήτων — θεσμός εὐδοκίμησας χάρις εἰς τήν ἐπιχειρηματολογίαν καί τό προσωπικόν κύρος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Καθιέρωσε, μέ κέντρον τήν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐβδομάδα κατ' ἔτος ἀφιερωμένην εἰς τὰ Ἑλληνικά γράμματα καί τὰ ἐν Ἀμερικῇ ἑλληνόφωνα μέσα ἐνημερώσεως, διὰ νά διεγείρεται, τοιοῦτοτρόπως τό φιλότιμον καί τό ἐνδιαφέρον τῶν ὁμογενῶν ὑπὲρ αὐτῶν, καθὼς ἐπίσης κατ' ἔτος ἐβδομάδα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, — τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξεν ὁ ἴδιος διαπρύσιος λάτρης καί μιμητὴς τοῦ ἱεραποστολικοῦ του ζήλου, — διὰ νά διατηρῆται ἡ θρησκευτικότης τοῦ ποιμνίου ζέουσα καί φωτεινὴ. Κατόπιν τούτων ὄλων, ἔβλεπεν ἐν χαρᾷ ἀνυποκρίτως τήν ποίμνην του εὐθηνούσαν, θείᾳ χάριτι, καί προκόπτουσιν ἐν εὐλογίαις, ἐνῶ ἀνεπτεροῦτο συγχρόνως ὁ ἔρως του πρὸς νέας σταυροφορίας.

Οἱ καρποὶ τῶν κόπων του ἀπεθαυμάζοντο καί ἐπεβραβεύοντο ἀρμοδίως ὑπὸ ἡμετέρων καί μὴ. Οὕτως, ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐτίμησε τόν Ἀρχιεπίσκοπον Μιχαήλ διὰ τῆς ἀποδόσεως εἰς τήν σεβασμιότητά του τοῦ τίτλου τοῦ Ἐπιτίμου καί Ἐξάρχου. Πολλαὶ Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἀνεγνώρισαν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τήν Ὀρθοδοξίαν ὡς μίαν τῶν ἐπισήμων θρησκείων. Ἡ Ἀμερικανική Κυβέρνησις προσεκάλεσε τόν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον νά παραστή, τόν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1947, εἰς τήν τελετὴν τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ Προέδρου DWIGHT D. EISENHOWER καί παρεκάλεσε τήν Αὐτοῦ Σεβασμιότητα νά ἀναπέμψῃ κατ' αὐτήν προσευχήν ὑπὲρ τῆς Ἐξοχότητος Αὐτοῦ καί τοῦ Κράτους. Πανεπιστημιακὰ ἱδρύματα τῆς Ἀμερικῆς ἀνεκήρυξαν αὐτόν ἐπίτιμον Διδάκτορα, τό δέ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν τόν ἐξέλεξεν ὡς ἓνα τῶν Προέδρων του.

Εἰς τοιαύτην ἀκμὴν δράσεως εὐρισκόμενον, προσεκάλεσε τόν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Μιχαήλ πλησίον Του ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου, διὰ νά τοῦ ἀποδώσῃ τόν στέφανον τῆς νίκης εἰς τόν ἀγῶνα τόν καλόν. Καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ καθήκοντος, προεδρεύον Γενικῆς Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς του, ἐν SALT LAKE CITY, προσε-



Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ

βλήθη υπό άφορήτων πόνων του ήπατος, από τό όποϊον έπασχεν από πολλού, καί μετεφέρθη άεροπορικώς εις νοσοκομείον της Νέας Υόρκης, ένθα υπεβλήθη εις έπιτυχή έγχείρησιν. Μετ' όλίγας όμως ήμέρας, ό άνθρωπος αυτός του Θεού υπέστη καρδιακήν προσβολήν καί έξεδήμησε προς Κύριον, ήμέραν Κυριακήν, 13ην Ιουλίου μηνός του έτους 1958. Η είδησις του θανάτου του άοιδίμου τούτου Ιεράρχου έθύθησεν εις θαύτατον πένθος τό ποιμνίόν του καί την κοινωνίαν όλόκληρον, καί εύλόγως. Διότι, ως έπιγραμματικώτατα τό έθεσεν ό Πρόεδρος EISENHOWER, ό θάνατος του Αρχιεπισκόπου Μιχαήλ είναι μεγάλη άπώλεια, όχι μόνον διά την έκκλησίαν του, αλλά δι' όλόκληρον τόν πολιτισμένον κόσμον.

Η νεκρώσιμος ακολουθία έτελέσθη μετά της προσηκούσης εις τόν μεγάλον νεκρόν έπισημότη-

τος, την 17ην Ιουλίου, έν τῷ Καθεδρικῷ Ναῶ τῆς Ἀγίας Τριάδος, ένθα είχεν έκτεθῇ τό Ιερόν σκήνός του εις λαϊκόν προσκύνημα επί τριήμερον. Κατ' αυτό τό διάστημα, έψάλλοντο Τρισάγια, Ιερείς δέ, έκ περιτροπῆς, άνεγίνωσκον τήν Ἀγίαν Γραφήν εις έπήκοον τῶν παρισταμένων πενθούντων τέκνων του άπελθόντος πνευματικού των πατρός, τά όποία κατέφθανον πανταχόθεν τῆς Ἀμερικῆς, διά νά άποδώσουν εις αυτόν τόν ύστατον φόρον τιμῆς. Ρίγη συγκινήσεως καί δακρύων κατέλαβον όλους τούς παρόντας, καθ' ήν στιγμήν άνεγινώσκετο τό χωρίον 7,26 τῆς προς Ἐβραίους έπιστολῆς του Ἀποστόλου Παύλου «Τοιοῦτος έπρεπεν ήμίν Ἀρχιερεύς...». Δέν τό εξέλαβον ως τρόπον του λέγειν, άλλ' ως άκριβῇ εἰκόνα του πεφιλημένου Ἀρχιεπισκόπου των.

ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ο ΑΠΟ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

(1892 - 1958)

ΤΟΥ ΙΩΑΝ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Διδάκτορος Θεολογίας

Μία τῶν διαπρεπεστέρων φυσιογνωμιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὰ ἐξήκοντα πρῶτα ἔτη τοῦ αἰῶνος μας, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, ὁ ἀπὸ Κορινθίας (1892 - 1958).

Προελθὼν ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν μας κέντρον, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, διήνυσε μίαν φωτεινὴν τροχίαν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στερέωμα, ἀναλαβὼν σημαντικὰς ἐκκλησιαστικὰς θέσεις καὶ προσεγγικὼν τὸν ὅβολόν του εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν. Ἡ μετ' αὐτοῦ ἐπαφὴ ἀνέδιδεν πράγματι «εὐωδίαν Χριστοῦ».

Εὐτυχήσας νὰ συνδέωμαι μετ' αὐτοῦ διὰ δεσμῶν αἵματος καὶ νὰ μαθητεύσω πλησίον του κατὰ τὴν κρίσιμον δι' ἐμέ ἐφηβικὴν ἡλικίαν, παρ' ἐκείνου δέ λαβὼν τὴν ὄθησιν ὅπως ἀφιερωθῶ εἰς τὴν ἱεράν ἐπιστήμην τῆς Θεολογίας, θεωρῶ ὡς ἐλάχιστον δείγμα εὐγνωμοσύνης καὶ ὀφειλῆς πρὸς τὸν αἰοίδιμον ἄνδρα νὰ σκιαγραφήσω τὴν μορφήν του, ἵνα καὶ ἄλλοι γνωρίσαντες αὐτὸν μνημονεύουν τούτου εἰς τὰς προσευχὰς τῶν, ἐπιφυλασσόμενος ἵνα ἄλλοτε διὰ περισσοτέρων παρουσιάσω τὴν ἐκβάσιν τῆς ἀναστροφῆς καὶ τὴν «πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην καὶ προσευχήν» ἐκείνου.

Καταγωγή. Σπουδαί. Χειροτονία εἰς διάκονον.

Ὁ κατὰ κόσμον Θουκυδίδης Κωνσταντινίδης ἐγεννήθη εἰς τὴν Μαρώνειαν τῆς Δυτικῆς Θράκης τὴν 27ην Μαΐου 1892 ἐκ γονέων ὀνομαζομένων Μιχαὴλ καὶ Φιλίῳ, τὸ γένος Τσακυροπούλου. Περαιῶσας τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῆς γενετέρας του ἐφοίτησεν εἰς τὸ ἡμιγυμνάσιον Ἐάνθης. Ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ κληρικός ἐνεγράφη τὸ 1906 εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης καὶ τὸ 1914 ἀπεφοίτησεν ταύτης ἀριστοῦχος. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῶν σπουδῶν του ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ τότε σχολάρχου τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς μητροπολίτου Σελευκείας Γερμανοῦ Στρηνοπούλου, τοῦ μετὰ ταῦτα Θυατείρων, μετονομασθεὶς Μιχαήλ.

Μεταπτυχιακὴ μόρφωσις. Χειροτονία εἰς πρεσβύτερον.

Ἐπὶ ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του παρέμεινεν ὁ

Μιχαήλ εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης ὡς ὑφηγητῆς καὶ γραμματεὺς αὐτῆς, διδάσκων συγχρόνως τὰ ἑλληνικά εἰς τὰς δύο πρῶτας τάξεις τῆς παρακειμένης Ἐμπορικῆς Σχολῆς Χάλκης.

Τὸ 1915 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ Ε' καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου δι' εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἐκεῖ ἐφοίτησεν εἰς τὰς Θεολογικὰς Ἀκαδημίας Κιέβου καὶ Πετροπόλεως ἐπὶ τετραετίαν, συντάξας καὶ διδακτορικὴν διατριβὴν εἰς τὸ μάθημα τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, ἣ ὅποια ὁμῶς λόγῳ τῶν ἀναστατώσεων ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης μεγάλης ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους 1917 ἀπωλέσθη. Ἀκριβῶς λόγῳ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ὀδησόν, ὅπου διὰ νὰ συντηρηθῇ ἔκαμε χρέη οἰκοδιδασκάλου τῆς γαλλικῆς γλώσσης εἰς παιδιὰ πλουσίων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν.

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐχειροτονήθη τὴν 9ην Ἰουνίου 1919 εἰς πρεσβύτερον καὶ προσεχειρίσθη εἰς ἀρχιμανδρίτην ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Δέρκων Καλλινίκου Φωτιάδου, τοποθετηθεὶς ὡς ἱερατικῶς προϊστάμενος εἰς τὸν ναὸν Ἁγίου Στεφάνου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐξάρχος καὶ τοποτηρητὴς τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπεστάλη ὡς πατριαρχικός ἐξάρχος εἰς Κομοτηνὴν (Γκιουμουλτζίναν), ἔδραν τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας καὶ πρωτεύουσαν τῆς τότε διασημαχικῆς Θράκης. Τὴν ἐπαρχίαν ταύτην διηύθυνεν πνευματικῶς καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς τοποτηρητὴς λόγῳ τοῦ ἐπισιμδάντος θανάτου τοῦ μητροπολίτου Μαρωνείας Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου τοῦ ἀπὸ Παμφίλου (+ 1920), διαμένοντος εἰς τὴν Θάσον, ἣ ὅποια τότε ὑπῆρχετο εἰς τὴν ὡς ἄνω Μητρόπολιν. Εἰς Κομοτηνὴν ὁ Μιχαήλ διηύθυνε ταυτοχρόνως καὶ τὸ ἡμιγυμνάσιον τῆς πόλεως, διδάσκων ἐν αὐτῷ τὰ μαθήματα τῶν θρησκευτικῶν, ἑλληνικῶν καὶ γαλλικῶν εἰς τοὺς μαθητάς τῆς ἀνωτέρας τάξεως.

Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως προσφύγων Μ. Ἀσίας καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης, ἥτις ἀποκατέστησε εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Κομοτηνῆς περὶ τοὺς 100.000 πρόσφυγας. Σημειωτέον ὅτι τότε, πρωτοστατοῦντος τοῦ Μιχαήλ, ἀντικατεστάθησαν κακὸν χάξιν ξενικὰ τοπωνύμια διὰ προσφύγων ἑλληνικῶν ὀνομάτων (Προσκυνηταί, Ἀσκηταί, Κόσμιον, Ἀμάραντα κ.ἄ.).

Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Τό 1923, ἐκλεγέντος ἐν τῷ μεταξύ (Νοέμβριος 1922) νέου μητροπολίτου Μαρωνας τοῦ πρώην Βιζύης Ἀνθίμου Σαρίδου, ὁ Μιχαήλ ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ὁ νεωστὶ ἐκλεγείς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος προσέλαβεν αὐτόν κατ' ἀρχάς ὡς γραμματέα καί μετ' ὀλίγον ὡς μέγαν πρωτοσύγκελλον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἡ θητεία του αὕτη εἰς τὰς Ἀθήνας διήρκεσεν ἐπὶ μίαν τετραετίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Μιχαήλ παραλλήλως πρὸς τὴν διοικητικὴν ἐργασίαν τοῦ γραφείου ἀνέπτυξε καί ἀξιόλογον πνευματικὴν δράσιν: Λειτουργεῖ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἀθηνῶν, συντρέχει εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου «μετὰ σπανίας ἱκανότητος», ἀρθρογραφεῖ εἰς πολιτικὰς ἐφημερίδας καί θρησκευτικὰ περιοδικὰ, μεταφράζει ἐποικοδομητικὰς μελέτας, παρουσιάζει τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς ἀπὸ τὰς στήλας τῆς ἐφημερίδος «Νέος Ἀγών», βοηθεῖ τὸν ἀρχιεπίσκοπον εἰς τὸ ἔργον τῆς φιλανθρωπίας, σπεύδων πανταχοῦ ὅπου παρίστατο ἀνάγκη.

Ἱερατικῶς προϊστάμενος εἰς τὸ Λονδίνον.

Τό 1927 ἀπεδέχθη τὴν θέσιν τοῦ προϊσταμένου τοῦ ἐν Λονδίνῳ ὀρθοδόξου καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, εἰς τὴν ὁποίαν παρέμεινεν ἐπὶ δώδεκα συναπτά ἔτη (11 Ἀπριλίου 1927 - Αὐγούστου 1939). Εἰς τὸ Λονδίνον ὁ Μιχαήλ ἀνέπτυξε λαμπρὰν ἐνοριακὴν, θρησκευτικὴν καί κοινωνικὴν δράσιν. Παραλλήλως εὗρεν τὸν καιρὸν νὰ ἀσχοληθῇ μέ τὰ θεολογικὰ καί τὰ θρησκευτικὰ γράμματα. Τότε ἐγράψαν τὰ πρῶτα αὐτοτελῆ ἔργα του ὡς «LIFE AND WORK IN THE DIOCESE OF ATHENS», «Τὸ Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ», «THE ORTHODOX CHURCH», «Ὁ Ἱερεὺς», «Ὁ ἐν Λονδίνῳ ἐλληνικὸς ὀρθόδοξος ναός», «Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος καὶ ἡ ἐποχή του», «Σχέσεις Ἀγγλικανῶν καί Ὀρθοδόξων», «Τὸ συνέδριον τοῦ Ἐδιμβούργου» καί ἐξεπονήθησαν αἱ μεταφράσεις κλασσικῶν θρησκευτικῶν ἔργων «Ἡ Μίμησις τοῦ Χριστοῦ», «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωή», «Ὁ Βίος τοῦ Μ. Ἀντωνίου» ὁ συγγραφεὺς παρὰ τοῦ Μ. Ἀθανασίου καί τὸ λίαν καταποτιστικὸν βιβλίον τοῦ ἐπισκόπου CHICHESTER G. K. BELL, περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Ἐπίσης κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ ὁ Μιχαήλ καταποτίζει τοὺς ἀγγλικούς θεολογικούς κύκλους σχετικῶς μέ τὴν ζωὴν καί τὴν δράσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἐιδικώτερον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀρθρογραφεῖ εἰς ἐκκλησιαστικὰ καί θρησκευτικὰ περιοδικὰ καί ἐπικαίρως εἰς πολιτικὰ φύλλα ἐπὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων καί γράφει τακτικὰ καταποτιστικὰς ἀνταποκρίσεις εἰς τὰ ἐπίσημα ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ἐκκλησία» περὶ τῆς ζωῆς καί τῆς δράσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀντιπρόσωπος Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς διεθνῇ ἐκκλησιαστικὰ συνέδρια.

Ἐξ ἄλλου χρησιμοποιεῖται ὡς μέλος τῶν ὀρθοδόξων ἀντιπροσωπειῶν εἰς τὰ διεθνῇ ἐκκλησιαστικὰ συνέδρια, τὰ ὅποια συγκροτοῦνται κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν Ἑσπερίαν.

Ὅτω διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὸ Συνέδριον Πίστεως καί Τάξεως τὸ συνελθόν εἰς τὴν Λωζάννην κατ' Αὐγούστου τοῦ 1927 (βλ. σχετικὸν ἄρθρον του ἐν «Ἐκκλησία» Ε' 1927, σ. 257 - 260), ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν διάσκεψιν ἀγγλικανῶν καί ὀρθοδόξων, ἧτις ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1930 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκλήσεως τοῦ συνεδρίου τοῦ Λάμπεθ (περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ ἐν λόγῳ συνεδρίου ἐδημοσίευσεν καταποτιστικὴν πραγματείαν εἰς τὴν «Θεο-

λογία» τ. Ζ' 1929, σ. 328 - 335. Πρβλ. καί «Ἐκκλησία» Η' 1930, σ. 252 - 253, 306 - 309, 314 - 317), ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν Ἀγγλοορθόδοξον Δογματικὴν Ἐπιτροπὴν, τὴν συνελθούσαν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Λάμπεθ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1931 καί τέλος ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὰ συνέδρια Ζωῆς καί Ἐργασίας ἐν Ὁξφόρδῃ καί Πίστεως καί Τάξεως ἐν Ἐδιμβούργῳ τὸ 1937 (βλ. «Ἐκκλησία» ΙΕ' 1937, σ. 395 - 396, 402 - 405, 414 - 415, ΙΣΤ' 1938, σ. 8 - 10, 18 - 21, 36 - 38, 42 - 43, 49 - 51, 60 - 62 καί τὸ κατωτέρω ἀναγραφόμενον ὑπ' ἀριθ. 11 διδλίσαν του).

Σημειωτέον ὅτι συνεπεῖρα τῆς μεγάλης δράσεώς του καί τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν εἶχε τιμηθῇ μέ τὸ ὁφίκιον τοῦ Μεγάλου Ἀρχιεπισκόπου τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὅσον καί ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Μητροπολίτης Κορινθίας (1939 - 1948).

Τό 1939 ὁ Μιχαήλ ἐξελέγη μητροπολίτης Κορινθίας εἰς διαδοχὴν τοῦ ἐκλεγέντος ὡς ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου, εὐρισκομένου τότε εἰς τὴν μονὴν Φανερωμένης Σαλαμίνος. Τὴν 5ην Σεπτεμβρίου ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τὸ μέγα μήνυμα εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καί τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἡ χειροτονία αὐτοῦ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν ὑπὸ τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου καί τῶν μητροπολιτῶν Σισανίου καί Σιατίστης Διοδώρου Καράντζη, Θηβῶν καί Λεβαδείας Συνεσίου Φιλιππίδου, Σάμου καί Ἰκαρίας Εἰρηναίου Παπαμυχαήλ, Σερρῶν Κωνσταντίνου Μεγγρέλη, Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας Ἱεροθέου Παρασκευαστοῦλου καί Ζακύνθου Χρυσόστομου Δημητρίου. (Τὴν προσφώνησιν τοῦ χειροτονομένου πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Χρυσάνθον καί τὴν ἀντιφώνησιν ἐκείνου βλ. εἰς «Ἐκκλησίαν» ΙΖ' 1939, σ. 299 - 300). Τὴν Κυριακὴν 15 Ὀκτωβρίου 1939 ἐνεθρονίσθη εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἀπ. Παύλου εἰς τὴν Κόρινθον. (Τὸν ἐνθρονιστήριον αὐτοῦ λόγον βλ. εἰς τὴν «Ἐκκλησίαν», τ. ΙΖ' 1939, σ. 323 - 326). Ἀμέσως ἐπελήφθη τῶν ποιμαντορικῶν του καθηκόντων, ἀναπτύξας ποικίλην δραστηριότητα εἰς διαφόρους τομεῖς.

Ἡ ἐν Κορίνθῳ ἀρχιερατεία του δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς περιόδους: α) περίοδος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καί ἐλληνοϊταλικοῦ πολέμου (1939 - 1941), β) περίοδος τῆς ξενικῆς κατοχῆς (1941 - 1945) καί γ) περίοδος τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς (1945 - 1949).

Α' περίοδος (1939 - 1941).

Κατὰ τὴν α' περίοδον τῆς ἐν Κορίνθῳ ποιμαντορίας του ἐκτός τῆς ἄλλης δραστηριότητός του ἀνεκαίρισε τὸ ὑπάρχον Πολυίατρεϊον τῆς πόλεως τῆς Κορίνθου συμπληρώσας τοῦτο διὰ νέων τμημάτων, ἦτοι τοῦ παθολογικοῦ, τοῦ χειρουργικοῦ καί τοῦ ὀφθαλμολογικοῦ καί ἐγκατέστησεν τοῦτο εἰς ἴδιον οἶκον. Δυστυχῶς ὅμως λόγῳ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐλληνοϊταλικοῦ πολέμου ἡ λειτουργία τοῦ ἐν λόγῳ ιδρύματος ὑπῆρξεν βραχυτάτη.

Παραλλήλως ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ μέριμνα ἐστράφη πρὸς τὰ ἀναξιοπαθεῦντα μέλη τῆς κοινωνίας. Πρὸς τοῦτο ἐνίσχυσε καί ἐτόνωσε τοὺς ὑπάρχοντας ἤδη θεσμούς τῶν μαθητικῶν καί λαϊκῶν σωματίων τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος καί τοῦ Βρεφονηπιοκοῦ Σταθμοῦ. Συχνά ἐπίσης ἐπισκέπτετο αὐτοπροσώπως τὸ νοσοκομεῖον τῆς πόλεως, τὸ ὅποιον καί ἐνίσχυε παντοιοτρόπως, τὰς φυλακὰς καί καθημερινῶς ἐδέχετο ἐκαστὴν πρῶταν τὸ πόμικόν του, διὰ νὰ λάβῃ προσωπικῶς γνῶσιν τῶν προβλημάτων τὰ ὅποια ἀπησχόλουν τοὺς χριστιανούς του (πνευματικὰ, κοινωνικὰ, ὀλικά). Τὸ ἀπόγευμα διέθετεν εἰς τὴν μελέτην καί τὴν συγγραφὴν.

Ἐκτός τοῦ κοινωνικοῦ τομέως ὁ Μιχαήλ εἰργάσθη εὐδοκίμως καί εἰς τόν πνευματικόν τομέα. Ἐκήρυττε τακτικά μέ ζήλον, παλμόν καί ἔξαρσιν, κατόπιν ἐπιμελοῦς προετοιμασίας. Σημειωτέον ὅτι πάντας τοὺς λόγους του, τοὺς ὁποίους πάντοτε ἀπὸ στήθους ἀπήγγειλε, κατέγραφεν προηγουμένως ἐπιμελῶς, ὥστε οὐδέποτε νά προχειρολογῇ. Ἀνέλαβε ποιμαντορικάς περιοδείας, ὥστε νά ἐπισκεφθῇ καί τὸ τελευταῖον χωρίον τῆς ἐπαρχίας του, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἀπὸ ἐτῶν καί δεκαετιῶν νά ἴδουν ἀρχιερέα ἐκ τοῦ σὺνεργου. Ἐλειτουργεῖ υποδειγματικῶς καί προσεπάθησε νά μεταδώσῃ τὸν ζήλον αὐτοῦ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐφημερίους καί εἰς τοὺς μαθητάς τοῦ ἱεροδιδασκαλείου Κορίνθου, τὸ ὁποῖον περιέβαλε δι' ἰδιαίτερας ἀγάπης καί στοργῆς.

Παραλλήλως εἰργάσθη διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν ἐν Κορίνθῳ τῶν Ἀρχαίου Μελετῶν «Ὁ Ἀριστοτέλης» καί τὴν Ἰδρυσιν Βιβλιοθήκης, ἥτις βραδύτερον ἀνακαινισθεῖσα μετωνομάσθη εἰς «Παῦλειον Καθίδρυμα».

Β' περίοδος (1941 - 1945).

Κατ' αὐτὴν ἡ κυρία μέριμνά του ὑπῆρξεν ἡ λειτουργία τῶν λαϊκῶν συσσιτίων Κορίνθου, τὰ ὁποῖα ἐτέλουν ὑπὸ τὴν προσεδρίαν του, καί ἀπέδλεπον εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ λιμώτοντος ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Κατόπιν ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν θελίωσιν τῆς θέσεως τῶν φυλακισμένων καί τὴν διάσωσιν καί ἀποφυλάκισιν τῶν καταδικαζομένων ὑπὸ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς Ἰταλῶν καί Γερμανῶν. Ὅταν συνελήφθησαν περὶ τοὺς 100 Κορίνθιοι ὡς ὁμηροὶ καί μεταφέρθησαν δέσμοι εἰς τὴν Τρίπολιν μετέβη ὁ ἴδιος ἐκεῖ καί μετὰ δραματικὰς ἐνεργείας πρὸς τὸν Γερμανὸν δικαιοκτῆν κατώρθωσε νά ἐπιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν των.

Εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ συνέβαλε ἀποτελεσματικῶς διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ παρουσίας, μὴ ἀπαμυρυνθείς τῆς ἔδρας του καί διὰ τῶν ἀρχιερατικῶν του λειτουργιῶν, τοῦ κηρύγματος καί διὰ τῆς γενικωτέρας του προσπαθείας πρὸς βοήθειαν καί ἐνίσχυσιν τῶν ἀναξιοπαθόντων καί δοκιμαζομένων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἱδρύσε προχείρον Γηροκομεῖον εἰς τὴν Κόρινθον καί Οἰκουρικὴν Σχολὴν εἰς τὸ χωρίον Περιγιάλι, χρησιμοποιοῦσας διὰ τὴν στέγασιν τῆς τὴν πρὸς τὸν ἐκάστοτε μητροπολίτην Κορινθίας δωρηθεῖσαν ἔκπαιλιν τοῦ πολιτευτοῦ Σωτηρίου Κροκιδᾶ (1852 - 1924).

Ἡ σπουδαιότερα ὁμῶς ἀναμφιβόλως τῶν ὑπηρεσιῶν του κατὰ τὴν δύσκολον αὐτὴν περίοδον ἦτο ἡ ἐπίτευξις τῆς ἀπαφυγῆς ἀλληλοσφαγῆς καί ἀλληλοεξοντώσεως μεταξὺ τῶν συγκροτηθέντων τότε Ταγμάτων Ἀσφαλείας καί τοῦ ΕΛΑΣ κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας μας κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1944, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν.

Γ' περίοδος (1945 - 1949).

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνεχίζει τὴν ποιμαντορικὴν του δρᾶσιν χρησιμοποιοῦν τοὺς ἀνωτέρω περιγραφέντας συνήθεις αὐτῷ τρόπους ἐνεργείας. Τὸ βάρος ὁμῶς τοῦ ἐνδιαφέροντός του εἶναι νά ἀναδιδάσῃ τὸ πνευματικόν καί ἠθικόν ἐπίπεδον τῶν πνευματικῶν του τέκνων. Τοιοῦτοτρόπως διὰ νέων περιοδειῶν ἐπισκέπτεται καί πάλιν τὰ δοκιμασθέντα πνευματικά του τέκνα, προσπαθεῖ νά δημιουργήσῃ περὶ αὐτὸν ἐπιτελεῖον ἐκ δοκιμασμένων καί ἀδιαδίτητων κληρικῶν. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται οἱ ἀρχιμανδρίται Μελέτιος Τριποδῆκης, ἀποθανὼν προσφάτως ὡς ἐπίσκοπος Χριστιανουπόλεως (+ Αὐγούστος 1983), Ἀντώνιος Σταθακάρος (+ 3.7.1983), Γεράσιμος Παπαδόπουλος, νῦν ἐπίσκοπος Ἀδύδου ἐφησυχάζων εἰς Η.Π.Α., Νεκτᾶριος Μαριμαρινός, νῦν πρωτοσύγκελλος Ἱ. Μητροπόλεως Κορίνθου καί ὁ διάκονος Νίκων Κοτσάδελης. Ἐπίσης πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἱδρύσεν ὡς ὁργάνον τῆς Μητροπόλεως τὸ περιοδικόν «Ἀ-

πόστολος Παῦλος» (Ἀπρίλιος 1946 - Ὀκτώβριος 1949), τὸ ὁποῖον συνέτασσε σχεδὸν δλόκληρον μόνος του μέ ἐλαχίστας ἄλλας συνεργασίας καί καθιέρωσε τὴν «Ἐβδομάδα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου» προσκαλὼν ἐπιφανεῖς ἱεράρχας ὡς τὸν Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονα, τὸν Ναυπακτίας Χριστοφόρον καί διαπρεπεῖς ὁμιλητάς ὡς τοὺς καθηγητάς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀμ. Ἀλιβιζάτον (+ 1969), Παναγ. Τρεμπέλαν (+ 1977) καί Παναγιώτην Μπρατσιώτην (+ 1981).

Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς (1949 - 1958).

Τὴν 11ην Ὀκτωβρίου 1949 ἐξελέγη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποθανόντος ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Τιμοθέου Εὐαγγελίδου τοῦ ἀπὸ Ρόδου. Τοιοῦτοτρόπως ἐκαλύφθη τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον ἀφήκεν εἰς τὴν Ἑλληνορθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἀμερικῆς ἡ προαγωγή τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθναγόρα εἰς τὰ ἀξίωμα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Τὴν 28.10.1949 ἐτελέσθη τὸ μέγα μήνυμα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀμέσως δέ κατόπιν ἀνέλαβε ταξίδιον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπιτυχῶν νά ἄρῃ τὰς παρεξηγήσεις μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας (9 Νοεμβρίου). Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἀποχαιρέτησεν τὸ ποίμνιόν του εἰς Κόρινθον (15 Νοεμβρίου) ἀνεχώρησεν διὰ τὴν νέαν αὐτοῦ ἔδραν, τὴν Νέαν Ὑόρκην.

Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἐφθάσε τὴν 15 Δεκεμβρίου καί ἐτέλεσε τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐνθρονιστήριον λειτουργίαν εἰς τὸν καθεδρικόν ναὸν τῆς Ἀγίας Τριάδος. (Βλ. τὸν ἐνθρονιστήριον αὐτοῦ λόγον εἰς τὸ περιοδικόν «Ὁρθόδοξος Παρατηρητής», ΙΣΤ' 1950, σ. 8 - 11).

Ἡ ἐν Ἀμερικῇ ποιμαντορία τοῦ Μιχαήλ εἶναι ἐπίσης μεστή ἔργων κοινωνικῶν καί ἐθνικῶν. Προσεπάθησε νά ὁργανώσῃ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν διὰ τῆς ἐκλογῆς καί χειροτονίας νέων βοηθῶν ἐπισκόπων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἀπὸ 2 - 3 ἐδιπλασιάσθησαν, ἐφρόντισε διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἐλληνικῶν καί τῶν κατηχητικῶν σχολείων, ἀναδιοργάνωσε τὰ οἰκονομικά θεσπίσας τὸ δεκαδολλᾶριον ἀντὶ τοῦ μονοδολλαρίου, συνέστησε τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἑλληνορθοδόξου νεολαίας (GOYA = GREEK ORTHODOX YOUTH OF AMERICA), ἐνδιεφέρθη διὰ τὰ ἱδρύματα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ BROOKLINE, τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἀνεκαίνισε τὸ δημοσιογραφικόν ὄργανον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς «Ὁρθόδοξος Παρατηρητής», ἱδρύσε Γηροκομεῖον καί ἐθέσπισε τὰς ἑβδομάδας τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καί τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Παράλληλος ἦτο καί ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ δρᾶσις: Ἐπιλαμβάνεται κάθε εὐκαιρίας νά γνωστοποιήσῃ πρὸς τὸν λαόν τῆς ὑπερποντίου μεγάλης συμπολιτείας τὰς ἀγωνίας καί τὸν πόνον τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ὁργανώνει διαμαρτυρίαν διὰ τὸ παιδομάζωμα, συμπαρίσταται εἰς τὸ κυπριακὸν ζήτημα, ὁργανώνει ἔρανον διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν κατεστραμμένων ναῶν τῆς Ἑλλάδος, κινητοποιεῖ τὴν ὁμογένειαν διὰ τὴν συλλογὴν ἐράνων καί τὴν ἀποστολὴν βοηθημάτων διὰ τοὺς συμμαρταθεῖς τῶν Ἰονίων νήσων (1953) καί βραδύτερον τῆς Θεσσαλίας, ὀρᾷ πενθος διὰ τοὺς θανάτους τῶν Τούρκων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (6.9.1955). (Βλ. «Ἐκκλησίαν», ΑΒ' 1955, σ. 216).

Τέλος ἡ παρουσία του εἰς τὴν Ἀμερικὴν τονώνει τὴν ὀρθόδοξον συμμετοχὴν εἰς τὰ διεθνή ἐκκλησιαστικὰ συνέδρια καί ἰδίᾳ εἰς τὰ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Οὕτω κατ' Αὐγουστον τοῦ 1954 συμμετέσχεν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Β' Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Π.Σ.Ε. εἰς EVANSTON τοῦ Σικάγου, ὅπου ὁμίλησεν ἀγγλιστὶ μέ θέμα: «Ἡ παρούσα ἔντασις τῶν σχέσεων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου πρὸς ἀλλήλους καί ἡ ἐνότης ἡ-

μῶν ἐν Χριστῷ», ἀνέγνωσεν ἐνώπιον τῆς ὁλομελείας τὴν διαχωριστικὴν δήλωσιν τῶν ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων καὶ ἐξελέγη τιμητικῶς ὡς εἰς τῶν 6 προσέδρων τοῦ διεθνοῦς τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ὁργανισμοῦ.

Τὸ 1957 συμμετέσχε ὁμοῦ μετὰ κορυφαίων ἄλλων ταγῶν τῆς παγκοσμίου χριστιανικῆς συνέλευσης τοῦ συνεδρίου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Π.Σ.Ε. ἐν NEW HAVEN, CONNECTICUT.

Ὁ θάνατος τοῦ Μιχαήλ (+ 13.7.1958).

Ὁ θάνατος εὗρε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μιχαήλ κυριολεκτικῶς ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ καθήκοντος. Κατὰ τὴν 14ην Κληρικολαϊκὴν Συνέλευσιν ἐν SALT LAKE CITY τῆς Γιούτας κατὰ Ἰούλιον 1958 ἡσθένησεν καὶ μετεφέρθη ἀεροπορικῶς εἰς Νέαν Ὑόρκην, ὅπου τὴν 9ην Ἰουλίου ὑπεβλήθη εἰς ἐγχείρησιν. Τὴν 13ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς παρέδιδε τὸ πνεῦμα εἰς τὸν Κύριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὁποῦ πιστῶς ἐκ νεότητος αὐτοῦ εἶχεν ἀφιερωθῇ.

Ἐτάφη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἀγ. Βασιλείου ἐν CARLTON N.Y. καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ χωρίον Ρωμ. ιδ', 7 - 8: «Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει· ἕαν τε ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν· ἕαν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκωμεν· ἕαν τε οὖν ζῶμεν ἕαν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν».

Χαρακτηρισμός.

Ὁ Μιχαήλ ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰς ἐπιφανεστέρας ἐκκλησιαστικὰς φυσιογνωμίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὰ 60 πρῶτα ἔτη τοῦ αἰῶνος μας. Παντοῦ ὅπου διέβη ἐδημιούργησεν ἐποχὴν (σχόλιον «Ἐστίας», 12.10.1949). «Ἡ σταδιοδρομία του εἰς τρία μεγάλα κέντρα, τὸ Λονδίνον, τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Ἀμερικὴν, ἀφῆκε πέρασιν μὲ ἀσέβητη τὴν ἀκτινοβολία του» («Τὸ Βῆμα», 15.7.1958).

Συγγραφικὴ δράσις.

Ὁ Μιχαήλ ἐκτός τῆς πλουσίας αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῆς δράσεως διεκρίθη καὶ ὡς συγγραφεὺς. Τὸ συγγραφικόν αὐτοῦ ἔργον εἶναι μέγα καὶ πολυσχιδές. Ἐν πρώτοις εἶναι πλουσιωτάτη ἡ ἀρθρογραφία αὐτοῦ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικόν, τὸν θεολογικόν καὶ τὸν ἡμερήσιον Τύπον. Αὕτη εὐρίσκεται κατακεχωρισμένη εἰς τὰ περιοδικά: «Ἱ. Σύνδεσμος», «Ἐκκλησία», «Θεολογία», «Ἀνάπλασις», «Τρεῖς Ἱεράρχαι», «Ἐνορία» καὶ «Ἐκκλησιαστικὸν Βῆμα» Ἀθηνῶν, «Ὀρθόδοξια» Κωνσταντινουπόλεως, «Πάνταῖνος» Ἀλεξανδρείας, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς Θεσσαλονίκης», «Ἅγιος Σπυρίδων» Κερκύρας, «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος Κορίνθου», «Ὀρθόδοξος Παρατηρητής» Ν. Ὑόρκης καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας «Νέος Ἀγών», «Ἑλληνικὸν Αἷμα», «Ἐμπρός», «Ἐθνικὸς Κήρυξ» Ἀθηνῶν, «Κορινθιακὴ Ζωή» Κορίνθου, «Ἐθνικὸς Κήρυξ» καὶ «Ἀτλαντὶς» Ν. Ὑόρκης κ.ἄ.

Πλήθος ἀποτελοῦν καὶ τὰ αὐτοτελῆ δημοσιεύματα τοῦ Μιχαήλ, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τέσσαρας κατηγορίας:

α) Τὰ πρωτότυπα αὐτοῦ θεολογικὰ ἔργα («Μ. Ἀθανάσιος», «Ἀγγλικανοὶ καὶ Ὀρθόδοξοι», «Ὁ Ἱερεὺς»).

β) Ἐποικοδομητικὰ καὶ ἀπολογητικὰ ἔργα («Πίστις, Ἐλπίς, Ἀγάπη, Προσευχή», «Ἐγκόλπιον Ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ», «Θρησκεία καὶ Διανόησις») κ.ἄ.

γ) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν θρησκευτικῶν ἔργων, αἱ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ἐπανειλημμένως.

δ) Ἐκδόσεις τινές ὡς τὸ ἀνέκδοτον «Συνταγματικὸν» τοῦ λατrophilosophoῦ Εὐστρατίου Ἀργέντη (1978) καὶ ἡ ἐξηγητικὴ ἀκολουθία τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ἀγίου Μακαρίου Νισσαῖ, Ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου.

Κατὰ τὸν καθηγητὴν Παν. Τρεμπέλαν «μολονότι δὲν ἐδημοσιεύθησαν κηρύγματα αὐτοῦ θὰ ἦδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς εἰς τῶν δοκιμωτέρων συγχρόνων ἱεροκηρύκων» (Ὁμιλητικὴ, Ἀθήναι 1950, σ. 158).

Τὰ βιβλία του.

Κατωτέρω παρατίθεται πλήρης κατάλογος τῶν αὐτοτελῶν ἔργων του:

1. LIFE AND WORK IN THE DIOCESE OF ATHENS, LONDON 1928, 6' ἔκδ. LONDON 1936.

2. THE ORTHODOX CHURCH, LONDON 1931, 6' ἔκδ.: NEW YORK 1952 (κριτικὴ ἐν «Ἐκκλησία», Θ' (1931), σ. 143 καὶ «Ἀνάπλασις» ΜΔ' 1931, σ. 128).

3. Ὁ Ἱερεὺς, ἥτοι ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ καὶ τὸ διδασκικόν, ἀγιαστικόν καὶ ποιμαντορικόν του ἔργον, Ἀλεξάνδρεια 1931, 6' ἔκδ. ἐπηρῶς. καὶ βελτ.: Ἀθῆναι 1946 (κριτικὴ ἐν «Ἐκκλησία», Θ' (1931), σ. 136' «Ἀνάπλασις» ΜΔ' 1931, σ. 128 καὶ «Θεολογία» Θ' 1931, σ. 358).

4. G.K.A. BELL, D.D. ἐπισκόπου CHICHESTER, Βραχὺ σχεδιάσμα περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας (μετάφρ.), Ἀλεξάνδρεια 1931 (κριτικὴ ἐν «Ἐκκλησία», Θ' (1931), σ. 399 καὶ ἐν «Θεολογία» Θ' 1931, σ. 362 - 363 ὑπὸ Π[απαμυχαὴλ Γρηγορίου]).

5. Θωμᾶ Κεμπησίου, Ἡ Μίμησις τοῦ Χριστοῦ (μετάφρ.), Ἀθῆναι 1933 (ἔκδ. «Ζωῆς»), 6' ἔκδ.: Ἀθῆναι 1938 («Ζωῆς»), γ' ἔκδ.: Ἀθῆναι 1951 (Χαρ. Συνοδικοῦ, δ' ἔκδ. ἐπηρῶς. μετὰ τῶν Σκέψεων τοῦ Λαμινναί, Ἀθῆναι 1958 (Χαρ. Συνοδικοῦ) (Δύο ἀκόμη ἀνατυπώσεις, τὸ 1970 καὶ 1978, κριτικὴ ἐν «Ἐκκλησία», ΙΒ' (1934), σ. 96, ὑπὸ «Ἀθηναίου», «Καθημερινή» 31.8.1958, σ. 2).

6. Ὁ ἐν Λονδίνῳ ἐλληνικὸς ὀρθόδοξος ναὸς, Ὁξφόρδη 1933 (κριτικὴ ἐν «Ἐκκλησία», ΙΑ' (1933), σ. 296).

7. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου (μετάφρ.), Ἀλεξάνδρεια 1933. Ἀνατύπώσεις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου», ΙΒ' (1933), σ. 582 - 620, ΛΓ' (1934), σ. 114 - 129, 303 - 320.

8. Ἰωάννου πρωθιερέως τῆς Κροστάνδης, Ἡ ἐν Χριστῷ Ζωὴ (μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ), Νέα Ὑόρκη 1934, 6' ἔκδ., Ἀθῆναι 1939, γ' ἔκδ., Ἀθῆναι 1947 («Ἀστέρος»), ε' ἔκδ. (φωτοτυπικὴ ἐπανέκδοσις τῆς α' ἐκδόσεως) ὑπὸ Ρ. Μυστικοῦ, Ἀθῆναι 1970.

9. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτοῦ, Ἀθῆναι 1937 (κριτικὴ ὑπὸ Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου, «Θεολογία», ΙΣΤ' (1938), σ. 80 - 84, ὑπὸ Δ. Σ. Μπαλάνου, ἐν «Ἐκκλησία», ΙΣΤ' (1938), σ. 39 - 40, ὑπὸ Μ. Ι. Γαλανοῦ, ἐν «Ἀνάπλασις», ΝΑ' (1938), σ. 96).

10. Σχέσεις Ἀγγλικανῶν καὶ Ὀρθοδόξων, Ἀθῆναι 1936. Κριτικὴ ὑπὸ Χ[ρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν], «Θεολογία» ΙΣΤ' 1938, σ. 187.

11. Τὸ συνέδριον τοῦ Ἐδμυδούργου, Ἀθῆναι 1938.

12. Εὐστρατίου Ἀργέντη, Συνταγματικὸν κατὰ παπιστικὸν καθατηρίου πυρός (ἔκδοσις), Ἀθῆναι 1939.

13. Ἡ ἱστορία τοῦ Χριστοῦ (Γιὰ μικρὰ παιδιὰ) κατὰ τὸ ἀγγλικὸν Μ. MACKENZIE, Ἀθῆναι 1945, ἔκδ. 6' μετὰ δέκα ὁλοτελίδων εἰκόνων τοῦ Φώτη Κόντογλου, ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, Νέα Ὑόρκη 1967. Ἐκδ. γ' διορθωμένη καὶ εἰκονογραφημένη με ἐπιμέλεια τοῦ Δρος τῆς Θ. Ἰωάννου Χρ. Κωνσταντινίδη, Ἀθῆναι (1957) («Ἐλαφος»).

14. Θησκεία καὶ Διανόησις, Κόρινθος 1945, 6' ἔκδ., Ἀθῆναι 1948 (Ἀποστολικὴς Διοκονίας), γ' ἔκδ., Ἀθῆναι 1959 (Ἀποστολικὴς Διοκονίας) (κριτικὴ ὑπὸ Κοτσώνη Ἱερωνύμου], ἐν «Ἀκτίνες», ΙΑ' (1948), σ. 411 - 412).

15. E. BOUNDS, Δύναμις διὰ τῆς προσευχῆς (Εἰσαγωγή καὶ μετάφρ.), Ἀθῆναι 1948 (ἔκδ. «Ἀστέρος»), ἔκδ. 6', Ἀθῆναι 1955 («Ἀστέρος») (κριτικὴ ὑπὸ Ι. Ι.



Θεία Πρόνοια

Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς ΜΙΧΑΗΛ

Ὑπάρχουν καὶ ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν πολλοί, οἱ ὁποῖοι σκανδαλίζονται βλέποντας πολλὰς κακοὺς νὰ εὐποροῦν καὶ τοὺς καλοὺς νὰ δυσπραγοῦν. Καὶ διερωτῶνται καὶ προβάλλουν τὴν ἀπορίαν εἰς τοὺς πιστεύοντας: Πῶς ὁ Δίκαιος καὶ Ἀγαθὸς Θεὸς ἐπιτρέπει εἰς ἀνθρώπους πονηροὺς, ἀπίστους οὐχὶ σπανίως καὶ ἀθρήσκους νὰ εὐημεροῦν, καθ' ὃν χρόνον ἀνθρώποι καλοκάγαθοι, πιστοὶ τηρηταὶ τῶν ἐθειῶν ἐντολῶν πληττῶνται ἀπὸ διαφόρους δοκιμασίας;

Ἐν τῇ πραγματικότητι, κατὰ πρῶτον, ἡ εὐημερία καὶ εὐπορία δὲν εἶναι ἀποκλειστικόν καὶ εἰδικόν προνόμιον τῶν κακῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ δίκαιοι καὶ καλοὶ ἀπολαμβάνουν καὶ ὑγείας καὶ πλούτου καὶ θέσεων διακεκριμένων ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἄλλων ἀγαθῶν κατὰ κόσμον, ἐνῷ συχνάκις βλέπομεν ἀπίστους καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους καὶ ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ νὰ τιμωροῦνται καὶ μὲ τύψεις συνειδήσεως καὶ μὲ πτωχείαν, ἀσθενείας, ἐξευτελισμούς, φυλακίσεις καὶ τὸν θάνατον αὐτόν.

Δέν πρέπει, πρὸς τοὺτους, νὰ λησμονοῦμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ μέσῳπαντοίῳ δοκιμασιῶν καὶ καταδρομῶν καὶ στερήσεων οἱ ἐνάρετοι καὶ εὐσεβεῖς εὐλογοῦνται παρὰ τοῦ Θεοῦ μὲ ἀγαθά. Τὰ ὁποῖα εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερα τῶν ὀλικῶν τοιούτων ὡς λ.χ. μὲ οἰκογένειαν εἰς τὴν ὁποίαν βασιλεύει ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀγάπη, μὲ φίλους πιστοὺς, εὐλογοῦντες, μὲ τὴν ἀνέκφραστον παρηγορίαν τὴν ὁποίαν ἡ θρησκεία χορηγεῖ καὶ τέλος μὲ τὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ἀγαθῶν συνειδήσεων.

Ἄλλ' ἄς δεχθῶμεν ὅτι, εἰς πολλὰς περιπτώσεις, οἱ μὲν κακοὶ εὐημεροῦν, ἐνῷ οἱ ἀγαθοὶ δοκιμάζονται. Τοῦτο οὐδαμῶς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν προνοεῖ περὶ τῶν πιστῶν καὶ ἀφοσιωμένων τέκνων του ἢ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀδίκος. Τουναντίον. Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξὴ ἄλλης ζωῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Δίκαιος Θεὸς θά ἀποκαταστήσῃ ἀπολύτως κάθε ἀδικίαν τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἰς τὸν παρόντα κόσμον. Ἡ παρούσα ζωὴ διὰ τὸν ἀνθρώπον τὸν ἀφοσιωμένον εἰς τὸν Θεόν

καὶ πιστεύοντα ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τῆς καρδίας εἰς αὐτόν, ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνθρώπος πρέπει καὶ ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι ἄξιος τῆς αἰωνίας εὐτυχίας καὶ αἰτέρου μακαριότητος. Τὸ βραβεῖον δίδεται μετὰ τὸ ἀγώνισμα. Ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐργάτου μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ ἔργου, μετὰ τὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος θέτει τέρμα εἰς τὸ ἔργον μας. Αἱ θλίψεις καὶ στερήσεις κατὰ συνέπειαν, τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, πρέπει νὰ θεωροῦνται πρῶτον ὡς τιμωρία διὰ τὰς ἁμαρτίας, τὰς ὁποίας καὶ αὐτοὶ ὡς ἀνθρώποι διέπραξαν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὡς δοκιμὴ ἐπιβαλλομένη εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ δείξουν τὰς ἀρετὰς τῶν καὶ οὕτω ἐκ τῆς πραγματικότητος ἀποδειχθῶν ἄξιοι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὡς λ.χ. αἱ δοκιμασίαι τοῦ Ἰωβ. Ἡ εὐπορία καὶ εὐημερία, τουναντίον, τῶν πονηρῶν ἀποτελεῖ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ Δικαίου Θεοῦ διὰ τὰ καλὰ τὰ ὁποῖα τυχόν ἔχουν πράξει ἐπὶ τῆς γῆς. Πιστεύετε, ὡσάν τὰ λέγῃ, ὁ Πανάγαθος Προνοητὴς Θεός, μόνον εἰς τὴν γῆν αὐτὴν; Τὸν ἀμείδω εἰς τὴν γῆν. Τὴν ἐρμηνεῖαν αὐτὴν τὴν ἔδωκεν αὐτόν. Οὗτος ὁ Ἰ. Χριστός. «Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις» λέγει «ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν» (Λουκ. 6, 24). Ἀλλοίμονον εἰς ὑμᾶς τοὺς πλουσίους, διότι ἔχετε ἤδη λάβῃ τὴν παρηγορίαν, τὸν μισθὸν ὑμῶν. Δέν ἔχετε τίποτε νὰ περιμένετε εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Ἰδοὺ ἄφ' ἐτέρου τῆ λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος διὰ τὸν δοκιμαζόμενον δίκαιον καὶ ἀγαθὸν Χριστιανόν: «Λογίζομαι γάρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς» (Ρωμ. 8, 18). Καὶ ἀλλαχού «Εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἀνθρώπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ. Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρόν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον ἑλπίδος κατεργάζεται ἡμῖν...» (2 Κορ. 4, 16, 17).

Κοτσώνη ἐν «Ἀκτῖνες», IB' (1949), σ. 142). Ἔκδ. γ' Ἀθήναι 1971 («Ἀστέρως»).

16. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἀγίοις πατρός ἡμῶν Μακαρίου, ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου τοῦ Νοταρά (ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ἐπιμελεία καὶ δαπάνη Γεωργίου Βουτζάδη ἱερέως, νῦν δὲ τὸ δεύτερον ἐκδοθεῖσα μερὴν τοῦ σεβ. μητροπολίτου Κορινθίας κ. Μιχαήλ), Κόρινθος 1949.

17. Ὁδηγὸς τοῦ ἐκκλησιαζομένου χριστιανοῦ, Ἀθήναι 1950 (Ἐκδόσεις «Ἐνορίας»).

18. Ἐγκόλπιον τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανοῦ, Ἀθήναι 1950 (Ἐκδόσεις «Ἐνορίας»).

19. Ἡ Δεκάτη Κληρικολαϊκὴ Συνέλευσις. Τὸ πλήρες κείμενον τῆς εἰσηγήσεως τοῦ σεβ. ἀρχιεπισκόπου, Ν. Ὑόρκη 1950.

20. Πίστις, Ἐλπίς, Ἀγάπη, Προσευχὴ. Ραδιοφωνικαὶ ὁμιλίαι, Ἀθήναι 1950 (Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀστήρ») (κριτική ἐν «Ὁρθοδοξία», ΚΣΤ' (1951), σ. 92 - 93).

21. J. GROU, Ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ τῆς ψυχῆς (μετάφρ.), Ἀθήναι 1951 (Ἐκδόσεις «Ἐνορίας»), ἔκδοσις 6', Ἀθήναι 1953 (Ἐκδόσεις «Ἐνορίας»), ἔκδοσις γ', Ἀθήναι 1968, ἔκδοσις δ', Ἀθήναι 1979 («Τῆνος»).

22. Ἡ Ἐνδεκάτη Κληρικολαϊκὴ Συνέλευσις. Τὸ πλήρες κείμενον τῆς εἰσηγήσεως τοῦ σεβ. ἀρχιεπισκόπου, LOS ANGELES, Σεπτεμβρίου 29, 1952, Νέα Ὑόρκη, Δεκέμβριος 1952.

23. Ὁφειλομένη ἀπάντησις, Νέα Ὑόρκη 1955 (κριτική, ἐν «Γρηγόριος Παλαμάς», ΛΘ' (1956)), σ. 168).

24. Ὁ πόνος στὴ ζωὴ μας. Προσέγγιση σὸ καυτό πρόβλημα. Ἐπιμέλεια Ι.Χ.Κ., Ἀθήναι 1983, («Ἐλαφος»).

ΑΓΝΩΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

“Ας ἀσχοληθῶμεν καί κατὰ τὴν ἀποφινὴν ραδιοφωνικὴν μας ἐκπομπὴν μὲ τοὺς σεισμοπαθεῖς μας ἀδελφούς. Διότι πρόκειται περὶ ἀδελφῶν μας, οἱ ὁποῖοι δοκιμάζονται, ἢ μᾶλλον, ὅπως τὸ θέτει ὁ Ἀπ. Παῦλος, πρόκειται περὶ ἀδελφῶν χριστιανῶν, πού μαζὺ μὲ ὅλους ἡμᾶς ἀποτελοῦν ἓν σῶμα, τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, «καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος συμπίσχει πάντα τὰ μέλη, εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος συγχαίρει πάντα τὰ μέλη».

Κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν αἱ θεομηνίαι συμβαίνουν κατὰ παραχώρησιν Κυρίου. Ζῶμεν ὅλοι μας εἰς αὐτὸ τὸ σῆμπαν, πού εἶναι κατασκευάσμα τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ μας, εἶναι οἶκος τοῦ Θεοῦ. Τὰ πάντα γίνονται εἰς τὸ σῆμπαν, κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, κατὰ βούλησιν Θεοῦ ἢ κατ’ ἀνοχὴν Θεοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς ἐντὸς τοῦ οἴκου μας τὰ πάντα γίνονται ἢ διότι τὸ θέλομεν, ἢ διότι τὸ ἀνεχόμεθα ἡμεῖς. Καὶ ὅπως μὲ τὸ θέλημά μας μέσα εἰς τὸν οἶκον μας γίνονται ὅσα πράγματα εἶναι εἰς ἡμᾶς ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά· ἔτσι καὶ εἰς τὸν κόσμον γίνονται κατὰ βούλησιν Κυρίου ὅσα εἶναι ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά διὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ γίνονται κατὰ ἀνοχὴν Κυρίου ὅσα εἶναι ἀποτελεσμα τοῦ κακοῦ πού ἐπεκράτησεν εἰς τὸν κόσμον ὅχι διότι τὸ ἠθέλησεν ὁ Θεός, ἀλλὰ διότι ὁ ἄνθρωπος τὸ ἐπρωτίμησεν ὅταν παρέδωκε τὴν πρώτην ἐντολήν τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ, πού τὴν εἶχε δώσει εἰς τοὺς πρωτοπλάστους, τοὺς προπάτορας δηλονότι ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν πρῶτον ζεῦγον, πού εἶχεν ὡς μακαρίαν κατοικίαν τὸν παράδεισον.

Ὅλα δηλονότι τὰ καταστρεπτικὰ φαινόμενα τῆς δηλητηριασμένης φύσεως ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τῶν πρωτοπλάστων· ὅλοι αἱ λεγόμεναι θεομηνίαι, κατὰ τὴν χριστιανικὴν πάντοτε ἀντίληψιν, τὴν ἀρχὴν τοὺς ἔχουν εἰς τὴν προπατορικὴν λεγομένην ἁμαρτίαν. Ἡ φύσις ὀλόκληρος, γράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος, στενάζει καὶ πονεῖ μαζὺ μὲ τὸν ἄνθρωπον «πᾶσι ἢ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδῶναι ἄχρι τοῦ νῦν».

Εἶναι, λοιπόν, αἱ θεομηνίαι στεναγμοὶ καὶ πόνοι καὶ ὀδυρμοί, τρόπον τινα, τῆς ἀναστατωμένης ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν κτίσεως· ὅπως εἶναι στεναγμοὶ καὶ πόνοι καὶ ὀδυρμοὶ τῆς σωματικῆς μας ὑποστάσεως, τῆς διαταραχθείσης καὶ αὐτῆς ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ὅλοι αἱ σωματικαὶ ἀσθένειαι, πού παιδεύουν καὶ δοκιμάζουν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὴν τελειωτικὴν καὶ ὀλοκληρωτικὴν καὶ ἔνδοξον φανέρωσιν τῆς υἱοθεσίας μας, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ σώματός μας ἀπὸ τὴν φθοράν, κατὰ τοὺς λόγους καὶ πάλιν τοῦ μακαρίου Ἀπ. Παύλου «καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν ἀποδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν». Μήπως δὲν εἶναι γεγονός ἐκτενέστατον, ὡμὸν, πού καθημερινῶς τὸ ἀντικρύζομεν, αἱ σωματικαὶ ἀσθένειαι; Ποῖος, ὅμως, χριστιανικῶς θεδαλὸς σκεπτόμενος καὶ συλλογιζόμενος καὶ ζῶν, ἡμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι τὰς ἀσθενείας ὁ Πανάγαθος Θεός τὰς ἐδημιούργησε; Τοιουτοτρόπως καὶ αἱ θεομηνίαι αἱ καταστρεπτικαί, λ.χ. θύελλαι καὶ οἱ σεισμοί, εἶναι αἱ ἀσθένειαι τῆς φύσεως, πού θεδαλῶν δὲν τὰς θέλει οὔτε τὰς προκαλεῖ ὁ Πανάγαθος Ἐπουράνιος Πατήρ μας, ἀλλ’ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ὅπως καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσθένειαι μας τῆς προπατορικῆς λεγομένης ἁμαρτίας. Ὅπως ὅμως τὰς σωματικὰς μας ἀσθενείας τοιουτοτρόπως καὶ τὰς θεομηνίας τὰς ἀνέχεται καὶ τὰς ἐπιτρέπει ὁ Θεός καὶ τὰς μεταβάλλει εἰς μέσα καθαρτικῆς δοκιμῆς, δηλαδή εἰς πραγματικὰς εὐλογίας πρὸς τὸ ψυχικὸν συμφέρον μας, τὸ ὅποion ἀφορᾷ τὴν αἰώνίαν μας ζωὴν. Καὶ ἐφόσον αἱ

Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς ΜΙΧΑΗΛ

δοκιμασίαι αὐταὶ ἐκ τε τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν φυσικῶν θεομηνιῶν μεταβάλλονται, χάρις εἰς τὴν ἄπειρον πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἰς πραγματικὰς εὐλογίας — ἐννοοῦμεν καὶ τὰ λόγια ἐκεῖνα πάλιν τοῦ Θεοῦ Παύλου, πού λέγει εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς Ἑβραίους «ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγεῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται... τίς γάρ ἐστιν υἱὸς ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; Εἰ δὲ χωρὶς ἐστε παιδαριμῶς τῶν δοκιμασιῶν τοὺς.

Ὅν ἀγαπᾷ, λοιπόν, Κύριος παιδεύει; Δέν τὸ λέγομεν ἡμεῖς ἀλλὰ τὸ λέγει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ τὸ λέγει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ σημαίνει, ὅτι εἶναι ἀλήθεια, μεγάλη καὶ ἀδιάψευστος ἀλήθεια.

Ναί, ἀγαπητοὶ μου ἀκροαταί. Αἱ θεομηνίαι, αἱ ἀσθένειαι δηλ. τῆς φύσεως, ὅπως καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσθενείαι μας, δοκιμάζουν τὴν πίστιν μας καὶ τὴν ἀγάπην μας. Δοκιμάζουν τὴν πίστιν τῶν δοκιμαζομένων πρὸς τὸν Θεόν. Δοκιμάζουν τὴν ἀγάπην τῶν μὴ δοκιμαζομένων πρὸς τοὺς δοκιμαζομένους ἀδελφούς. Δοκιμάζουν τὴν πίστιν τῶν δοκιμαζομένων, τῶν πασχόντων πρὸς τὸν Θεόν. Διότι εἰς τὴν δοκιμασίαν, πού εἶναι μέγας πειρασμός θὰ ἀποδείξῃ ὁ χριστιανὸς ἂν ἡ πίστις του εἶναι θαθεῖα, πηγαία, ἀκλόνητος, ἀσάλευτος, ἄνευ τοῦ πειρασμοῦ, ὅταν εἶναι γαλήνη, ὅταν λάμπῃ ὁ ἥλιος τῶν ἐπιτυχιῶν, τῆς προσόδου, τῶν θριάμβων μας, εἶναι εὐκλὸς νὰ λέγωμεν, ὅτι πιστεύομεν εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς τὴν Πρόνοιάν Του. Τί ὅμως πρόκειται νὰ κάμωμεν, πῶς ὅμως θὰ φερθῶμεν, ὅταν εὐρεθῶμεν εἰς τὴν κάμινον τῆς καταστροφῆς, τῆς συμφορᾶς, τοῦ πόνου, τῶν θλίψεων, τῶν ὀδυρμῶν, τῶν δακρύων. Μήπως ἄραγε τότε ἐφαρμοσθῶν καὶ εἰς ἡμᾶς τοῦ Ἱ. Χριστοῦ τὰ λόγια «οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται;». Ὅλοι οἱ μεγάλοι καὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιμετώπισαν τοὺς πειρασμούς τῶν δοκιμασιῶν τοὺς.

Καὶ δοκιμάζεται ἡ ἀγάπη τῶν μὴ δοκιμαζομένων πρὸς τοὺς δοκιμαζομένους κατὰ τὰς δοκιμασίας τῶν θεομηνιῶν. Ἡμεῖς τώρα δίδομεν τρόπον τινα ἐξετάσεις εἰς τὸ μέγα μάθημα τῆς ἀγάπης, μὲ τοὺς σεισμούς τῶν Ἰονίων νήσων, τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Κύπρου. Δοκιμάζεται τώρα ἡ ἀγάπη μας πρὸς αὐτούς. Ἀνέχεται καὶ ἐπιτρέπει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰς θεομηνίας ὁ Θεός διὰ νὰ ἐξασκηθῇ ἡ ἀγάπη μας. Εἶναι δηλαδή αἱ περίοδοι τῶν δοκιμασιῶν, αἱ εὐκαιρίαι μεγάλων γυμνασιῶν τῆς ἀγάπης. Δοκιμάζεται ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεόν τῶν σεισμοπαθῶν ἀδελφῶν μας, δοκιμάζεται ὅμως τώρα καὶ ἡ ἀγάπη ἡμῶν τῶν ἐν ἀσφαλείᾳ ζώντων καὶ εὐρισκομένων πρὸς τοὺς σεισμοπαθεῖς ἀδελφούς μας. Ἄς δειξώμεν, ὅτι ἐννοοῦμεν τὸν σκοπὸν τοῦ μαθήματος· ἄς ἐξακολουθήσωμεν νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς ἀδελφούς μας, τοὺς δοκιμασθέντας ἐκ τῆς φοβερᾶς τοῦ σεισμοῦ καταστροφῆς καὶ ἄς κάμωμεν ἀπέναντι αὐτῶν τὸ χρέος τῆς ἀγάπης, τῆς ἀγάπης πού δὲν γνωρίζει ὅρια εἰς τὰς ἐκδηλώσεις της πρὸς τὸν ἀγαπώμενον, πού προβαίνει εἰς θυσίας, πού εἶναι ἀληθινὴ θυσία ὅπως ἔγινε θυσία Ἐκεῖνος, πού τὸ ὄνομά Του εἶναι ἀγάπη δηλονότι ὁ Θεός, πού ἔδειξε τὴν ἀγάπην Του μὲ τὴν θυσίαν τὴν μεγαλυτέραν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν, τὴν θυσίαν τὸν Σταυροῦ. «Οὕτω γάρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Ἰῶν Αὐτοῦ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτὸν μὴ ἀπόλεται», «ἀλλ’ ἔχει ζωὴν αἰώνιον».

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διά τό Ἑσωτερικόν Δραχμαί 500

Διά τό Ἐξωτερικόν Δολλάρια 30

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

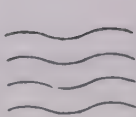
Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφεῖον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΕΚΤΟΝ — ΑΘΗΝΑΙ — ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1995 — ΑΡ. ΦΥΛ. 1481

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΓΜΠΟΠΙΩΤΗΣ + 1969

RECEIVED
OCT 20 1995
LIBRARY - P.A.O.I.



Ἐπί τῇ ἐνδόξῳ κοιμήσει

Παναγιᾶ μου

Παναγιᾶ μου! Μπροστά στὸν πόνο.

Παναγιᾶ μου! Οἱ πιστοί.

Παναγιᾶ μου! Καὶ ἄνθρωποι πού δέν σταυροκοπήθηκαν ποτέ περ-
νώντας ἔξω ἀπ' τὸ Νάό Σου. Ποτέ τὸ βράδυ πρὶν πλαγιάσουν καὶ τό
πρωῖ πρὶν ξεκινήσουν.

Παναγιᾶ μου! Τὸ παιδί μου.

Παναγιᾶ μου! Ὅταν σείεται ἡ γῆ.

Παναγιᾶ μου! Στὴ φωτιά.

Παναγιᾶ μου! Στὴ φουρτούνα.

Παναγιᾶ μου! Στὴ φτώχεια καὶ στὴν ἀπελπισία.

Παναγιᾶ μου! Σέ κάθε κίνδυνο, κάθε στιγμή.

Κι ἡ Παναγιᾶ ἔρχεται κοντά μας. Παρηγορεῖ τὸν πικραμένο καὶ δί-
νει ἐλπίδα στὸν ἄρρωστο καὶ στὸν κατατρεγμένο.

Κι ἡ Παναγιᾶ μας βρίσκεται κοντά μας. Καὶ περιθάλπει τὸ ὀρφανό
καὶ παραστέκεται στὴ χήρα. Γιατί μπορεῖ καὶ θέλει νά σταθῇ κοντά
μας, στὴν κάθε μας κραυγή. Γιατί ἔχει πελώρια ἀγκαλιά κι ἀγάπη ἀτέ-
λειωτη. «Πολύ γὰρ ἰσχύει δέησις Μητρός πρὸς εὐμένεια Δεσπότης». Κι
αὐτὸ τὸ γνώρισαν καὶ τὸ γνωρίζουν πιστοί, καὶ ἄπιστοι πολλές φορές. Σ'
Αὐτὴν κατέφευγαν καὶ Μουσουλμάνοι στὴν Σμύρνη καὶ στὴν Πόλη, κα-
θὼς διηγοῦνται ἐκεῖνοι πού ἔζησαν στὰ ἀλύτρωτα μέρη μαζί μέ ἄπι-
στους.

Καὶ τώρα, πού ἡ Μετάστασί Σου στούς Οὐρανούς κοντά στὸν Υἱό
σου καὶ Θεό μας εἶναι πραγματικότης, ἰκέτευε ὑπὲρ ἡμῶν εὐλογημένη
Θεοτόκε.

Παιδιά καὶ μεῖς τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ, παιδιά τοῦ ἑνὸς πατέρα ὅλοι
μας, ἀλλὰ χωρὶς ἐπίγνωσι. Ἐσύ ὅμως εἶσαι κι ἡ μάνα μας πού προστα-
τεύει κι ἀγαπᾷ καὶ τὰ κακὰ παιδιά της. Ἀμαρτωλοί ἐμεῖς καὶ Σύ Μητέ-
ρα τοῦ Θεοῦ, πρόφθασε καὶ λύτρωσε καὶ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως καὶ
ἀπὸ θάνατο τὸν ἐξαφνικό καὶ πανόλεθρο.

Δέσποινα τοῦ κόσμου, Βασίλισσα Κυρία τοῦ παντός, μή μοῦ παρί-
δης τὴ δέησι τὸ συμφέρον ποιήσον.

Οὐδεὶς προστρέχων ἐπὶ σοὶ κατησχυμμένος ἀπὸ Σοῦ ἐκπορεύεται
Ἀγνή Παρθένε Θεοτόκε, ἀλλ' αἰτεῖται τὴν χάριν καὶ λαμβάνει τὸ δώρη-
μα, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς αἰτήσεως.



ΕΜΠΟΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΤΟ ΠΑΠΙΚΟ ΠΡΩΤΕΙΟ

Όσοι παρηκολούθησαν από την ΕΤ 1 τις μεσημβρινές ώρες της 29-6-95 την απ' εϋθείας μετάδοση από τη Βασιλική του Άγ. Πέτρου της Ρώμης της επίσημης Θ. Λειτουργίας που έτέλεσε ο Ποντίφηξ επί τη έορτή των Πρωτοκαρυφαίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, θά παρήρσαν και την ειδική τελετή, που επισυνάφθηκε λίγο πριν από τό τέλος της, κατά την οποία ο Πάπας παρέδωσε σε νέους επισκόπους τό «παλλίον» δηλ. τό σύμβολο της επισκοπικής τους εξουσίας, που ο καθένας τους παρελάμβανε από τά χέρια του γονατιστός ενώπιόν του. Η πράξη αυτή ενέχει, μέσα στην απλότητά της, μεγάλη και βαθειά εκκλησιολογική σημασία, διότι συνιστά ένα αίσθητό σημείο τονισμού της απ' εϋθείας εξάρτησης που έχουν οι ανά τον κόσμο ρωμαιοκαθολικοί επίσκοποι από τον Παγκόσμιο Έπίσκοπο Ρώμης, εν όνόματι του οποίου ασκούν την επισκοπική τους εξουσία. Μέ άλλα λόγια, σύμφωνα μέ την αντίληψη της Καθολικής Θεολογίας ή άσκηση της επισκοπικής αποστολής δέν εξαρτάται από την χειροτονία αλλά από τον χειροτονούντα, που είναι πάντοτε ένας και αναντικατάστατος, ο Πάπας ως ανεξέλεγκτος διαχειριστής της Θ. Χάριτος. Τό συγκεντρωτικό αυτό σύστημα τονίζει την βαρύτητα του Πετρινείου αξιώματος του ρωμαίου Ποντίφηκος και συνιστά τον άκρογωνιαίο λίθο του δόγματος του Παπικού Πρωτείου, που φαίνεται νά αποτελεί και τό βασικότερο έμπόδιο για την ένωση των χριστιανών.

Όλίγες μόνον ήμέρες έχουν περάσει από την 25-5-95. ήμέραν δημοσίευσης της νέας Παπικής Έγκυκλίου «UT UNUM SINT» μέ την οποία ο Πάπας Ιωάννης - Παύλος II ήθέλησε νά χαράξει τις νεώτερες τάσεις που ή ΡΚαθολική Έκκλησία μέλλει νά ακολουθήσει στον τομέα της πορείας προς την ένότητα των Χριστιανών, δηλ. του Οικουμενισμού. Και είναι μέν αληθές ότι μεταξύ των θετικών στοιχείων της Έγκυκλίου αυτής, που αποτελείται από 103 παραγράφους εκτεινόμενες σε 120 σελίδες, είναι ή άμετάκλητη πλέον δέσμευση της Ρωμικής Έκκλησίας νά συνεργήσει στην πρόσδο της κινήσεως για την ένωση των Έκκλησιών, την οποία χαρακτηρίζει όχι ως άπλη «άπόφυση» στη ζωή της Έκκλησίας, αλλά ως αναπόσπαστο μέρος της ζωής και μαρτυρίας της. Καθώς επίσης και ή διαπίστωση ότι ή μέχρι τουδε εξέλιξη της πορείας αυτής επιτρέπει αισιοδοξία και ελπίδα, καιτοι αναγνωρίζει ότι ή όδός ή άγουσα προς την ορατή ένότητα της Έκκλησίας απαιτεί ύπομονή, θάρρος και κοπιώδη εργασία. Η Έγκύκλιος εκτιμά ως θετικά τά δήγματα που έχουν εν τω μεταξύ διανυθή διά μέσου των διμερών θεολογικών Διαλόγων, και αναγνωρίζει την σημασία των θεσμικών παγχριστιανικών οργανισμών, όπως π.χ. τό Παγκόσμιο Συμβούλιο των Έκκλησιών, στην προώθηση της ύπόθεσης της των πάντων ένωσης.

Έν τούτοις στην συνέχεια υπάρχει ένα σημείο που ούσιαστικά εξανειμίζει τις έλπδες και επισωρεύει τά έρείπια. Πρόκειται για την εκ νέου επαναβεβαίωση, μέ έμφαντικό μάλιστα τρόπο, του παπικού Πρωτείου εξουσίας και όχι απλώς τιμής, έφ' όλης της Έκκλησίας του Χριστού. Τό άμ-

φιλεγόμενο αυτό σημείο είναι ή πέτρα του σκανδάλου, που ως όγκολιθος κλείνει τον δρόμο προς την ένότητα και δυναμιτίζει τις προσπάθειες για σύγκλιση των εκατέρωθεν άπόψεων. Ανέκαθεν τό περιεχόμενο του λειτουργήματος που άσκει ο επίσκοπος Ρώμης στάθηκε σημείον αντίεργόμενον, διότι καμία Έκκλησία, πλην της ΡΚαθολικής, δέν είναι διατεθειμένη νά αναγνωρίσει στον διάδοχο του Αποστόλου Πέτρου δικαιώματα εξουσίας και ρόλους οικουμενικής έμβέλειας, δηλαδή δικαιοδοσίες επιβολής και κυριαρχίας, που θγαίνουν έξω από τά γεωγραφικά όρια του ΡΚαθολικισμού. Και έπειδή τό σημείο αυτό ύπήρξεν ανέκαθεν τό μέγα σκάνδαλο του Χριστιανισμού, που έπιχείρησε νά στηρίξει τις κοσμοκρατορικές επιδιώξεις των Παπών, μέ θεολογικό περίβλημα την περίφημο Πετρίνια Θεολογία απέτέλεσε και μέσα στους κόλπους της ίδιας της ΡΚαθολικής Έκκλησίας αντικείμενο αυστηρής κριτικής, που έφθασε μέχρι και προτάσεων για νέα έρμηνευτική παράκαμψη του σκοπέλου κατά τά τελευταία ιδίως χρόνια που ακολουθήσαν τις εργασίες της Β' Βατικανής Συνόδου.

Οι ανανεωτικές όμως αυτές φωνές τελικά καταπνίγηκαν μέσα στο ρεύμα της συντήρησης που αυτήν την ώρα χαρακτηρίζει την ΡΚαθολική Έκκλησία στο πρόσωπο του σημερινού Πάπα, μέ αποτέλεσμα νά χάνονται ούσιαστικά και οι ελάχιστες ελπίδες που είχαν στηριχθή στην προσδοκία της εκ των έσω ανακαίνισης της ΡΚαθολικής Θεολογίας. Η νέα αυτή παπική Έγκύκλιος είναι ένα τυπικό δείγμα της έμμονής στο δόγμα του πρωτείου, κατά τρόπον μάλιστα που δέν επιδέχεται άμφισβήτηση. Έτσι ενώ στο κείμενο αυτό ο Πάπας άποκαλείται και πάλιν «δούλος των δούλων του Θεού», ενώ ζητεί συγγνώμη για οποιαδήποτε παπική πράξη άμαύρωσε στο παρελθόν τό λειτουργήμα του, ενώ ζητεί από τους χριστιανούς νά τον βοηθήσουν νά βρή νέους τρόπους άσκήσεως του ύπουργήματός του, έμμένει στα προνόμια που ή αποστολή του του άπονέμει και εκφράζει την πεποίθηση ότι ως διάδοχος του Αποστόλου Πέτρου είναι έπιφορτισμένος μέ μία ειδική εϋθύνη για όλη την χριστιανική ένότητα, την οποία αντιλαμβάνεται ως έπιστροφή των πεπλανημένων στην μάνδρα της Ρώμης και την Ρώμη ως την υπέρτατη αϋθεντία. Είναι χαρακτηριστική ή άπάντηση που έδωσε σε άμερικανίδα δημοσιογράφο, όταν ρωτήθηκε ο Καρδινάλιος CASSIDY Πρόεδρος του Ποντιφικού Συμβουλίου για την Προώθηση της Χριστιανικής Ένότητος εάν και κατά πόσον θά ήτο διατεθειμένος ο Πάπας νά εγκαταλείψει χάριν της ένότητος τό Πρωτείο του, έφ' όσον αυτό δέν αναγνωρίζεται από τις μη Καθολικές Έκκλησίες: «Άρνηση του Πρωτείου του Πάπα —έίπε— θά ίσοδυναμούσε μέ άρνηση αυτού του τουτου του Ευαγγελίου. Τό ζήτημα τούτο, έίπε, είναι θέμα πίστωσης και δέν επιδέχεται συμβιβασμούς. Γι' αυτό έπ' ούδενί λόγω ή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία μπορεί ν' άπειπολήσει τό Πρωτείο του διαδόχου του Άγίου Πέτρου» («Ενημέρωσις» ΙΑ - 1995/6 σ. 6).

Αυτός είναι και ο λόγος ένεκα του οποίου ή έγκύκλιος αυτή έγινε δεκτή μέ συγκρατημένη αισιοδοξία από τις μη

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ ΓΙΑ ΣΦΑΓΕΣ ΤΩΝ ΑΜΑΧΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΡΟΑΤΕΣ

Με μία δραματική καταγγελία πού απευθύνεται προς τόν κ. Μπούτερς - Μπούτερς Γκάι, Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ, τόν Πάπαν τής Ρώμης, τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν καί τήν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσιν ὁ Μακ. Πατριάρχης τῶν Σέρβων κ. Παῦλος διαμαρτύρεται γιά τίς σφαγές τῶν ἀμάχων Σέρβων στίς ὁποῖες προέδρῃ ὁ κροατικός στρατός κατά τήν «ἐκκαθάριση» τῆς Κράινα (αὐτόνομης σερβικῆς περιοχῆς) ἀπό τόν σερβικό πληθυσμό. Ἀπό τοῦ 1991 τονίζει ὁ Πατριάρχης, ἑκατοντάδες χιλιάδες ὀρθόδοξων Σέρβων ἔχουν φονευθῇ καί ἔχουν μεταδληθῇ σέ πρόσφυγες ἀπό τήν Κροατία συμπεριλαμβανομένων καί τῶν προσφύγων ἐκκαθαριστικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς δυτικῆς Σλαβονίας. «Ἡ δάναυση συμπεριφορά τοῦ κροατικοῦ στρατοῦ ἐδημιούργησε ἑκατοντάδες χιλιάδων προσφύγων, οἱ ὁποῖοι ἠναγκάσθησαν μέ τίθια νά ἐγκαταλείψουν τίς πατρογονικές ἐπὶ αἰῶνες ἐστίες τους στήν Κράινα, ἐνῶ ἄλλες χιλιάδες ἐδολοφονήθησαν. Τό πρόγραμμα μιᾶς μεγάλης «ἐθνικῆς καθάρσεως» ἐφρημόσθη καί ἐξακολουθεῖ νά ἐφαρμόζεται καί ἡ μεγαλύτερη ἐξοδός ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν στήν τῶς Γιουγκοσλαβία εὐρίσκεται ἐν ἐξελίξει. Ὁ κόσμος τρισμαρμένος φεύγει χωρίς τήν παραμικρὴ ἐλπίδα ἐπαγόδου. Καί ἡ καταστροφὴ αὐτή, πού εἶναι τραγικότερη ἀπὸ ἐκείνην πού ἐπεσώρευσεν ὁ Φασισμός καί τό Ἀνεξάρτητο Φασιστικὸ κράτος τῆς Κροατίας τό 1941, συντελεῖται ἐνώπιον τῆς διεθνoῦς κοινῆς Γνώμης. Οἱ ἄνθρωποι μας ἐγκατέλειψαν τά σπίτια τους, τίς ἐκκλησίες τους, καί τοὺς τάφους τῶν προγόνων τους χωρίς νά μποροῦν νά ἀμυνθoῦν. Ἐχομε καθῆκον —κατακλιεῖ ὁ Πατριάρχης— νά ὑπενηθυμίσουμε στίς συνειδήσεις σας αὐτά πού συμβαίνουν, μήπως κα ἐπέμβετε γιά νά μὴ ἐπιτρέψετε τήν ἀπάνθρωπη καταστροφὴ ἑνὸς Λαοῦ πού δέν ἔχει προηγούμενο στή σύγχρονη ἀνθρώπινη Κοινότητα».

Ἡ καταγγελία ἔχει ἡμερομηνία 7 Αὐγoῦστου 1995 ἀλ-

λά ἔκτοτε εἶναι γνωστά ὅσα ἐπηκολούθησαν.

Ὑπενηθυμίζεται ὅτι ἡ Κράινα ἦταν μέχρι πρό τιнос ἀνεξάρτητο καί αὐτοδιοικούμενο τμήμα τῆς Σερβίας, τό ὁποῖο ὁ Μιλόσεβιτς παρέδωσε στό κατακτητικό μένος τῶν κροατῶν καί τῶν ὀπισθεν αὐτῶν κρυπτομένων Γερμανῶν καί κάθε ἄλλου διεθνoῦς ἀπατεῶνος, χάριν προφανῶς ἀνταλλαγματῶν τά ὁποῖα τοῦ ἔχουν ὑποσχεθῇ. Μόνῃ ἡ σερβικὴ Ἐκκλησία ὕψωσε τό ἀνάστημά της καί ἤλεγξε δημοσίᾳ τόν Μιλόσεβιτς πού ἄφησε τοὺς Σέρβους τῆς Κράινα χωρίς στρατιωτικὴ ὑποστήριξη βορά στά νύχια τῶν κροατῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἀπεκάλεσε τόν Μιλόσεβιτς προδότη τῆς πατρίδος.

Σέ Διάγγελμά του πού ἐδημοσιεύθη στίς 12-8-95 ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ κάνει ἔκκληση πρὸς τό λαὸ μας νά βοηθήσει τοὺς πρόσφυγες. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τονίζει ὅτι τό κύμα τῶν Σέρβων προσφύγων πού ἀναζητᾷ κυματοθραύστην σέ γειτονικές καί φιλικές χώρες «μᾶς θυμίζει τὴ μικρασιατικὴ τραγωδία τοῦ ἑλληνικοῦ γένους γι' αὐτό καί καλοῦμε τοὺς ὑπευθύνους καί ὄλους ὅσους μποροῦν νά συμβάλουν στήν περίθαλψιν τῶν προσφύγων». Ἐν τῇ μεταξύ διατυπώνονται φόβοι ὅτι οἱ κροάτες θά καταλάβουν καί τήν ἀνατολικὴ Σλαβονία πού κατοικεῖται ἀπὸ Σέρβους, καίτοι ὁ Μιλόσεβιτς ἀπειλήσε ὅτι θά συναντήσουν τόν σερβικὸν στρατὸ ἂν τό ἐπιχειρήσουν. Ἡ κατάστασις εἶναι ιδιαίτέρως ἐπικίνδυνη. Ἡ ἐπέκτασις τοῦ πολέμου στὰ Βαλκάνια τώρα φαίνεται πολὺ πιθανή, καθὼς οἱ κροάτες δέν φαίνονται διατεθειμένοι νά περιορίσουν τίς ἀρπακτικές των διαθέσεις σέ θάρος τῶν Σέρβων.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπέστειλε καί ἀποστέλλει παντός εἶδους βοήθειαν πρὸς περίθαλψιν τῶν προσφύγων μέσῳ τῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῶν ἐμπεριστάτων ἀδελφῶν μας Ὀρθόδοξων.

Καθολικὲς Ἐκκλησίες, πού μὲ ἀνακοινώσεις των ἔσπευσαν νά ἐκδηλώσουν τίς ἀντιρρήσεις των ὡς πρὸς τήν ἀποτελεσματικότητα τῶν νέων τοποθετήσεων τῆς Ρώμης. Περισσότερον καυστικὸς ὑπῆρξεν ὁ Γεν. Γραμματέας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν δηλώνοντας ὅτι «εἶναι ἀδιανόητο νά δεχθῇ κανεὶς τήν Παπυσὴν ὡς σύμβολο ἐνότητος τῶν χριστιανῶν». Χρειαζόμεστε, εἶπε, μία νέα μορφή Οἰκουμενισμοῦ ἡ ὁποία δέν θά εἶναι συνδεδεμένη μέ τό ἀμφιλεγόμενο αὐτὸ ἀξίωμα. Ὁ οἰκουμενισμὸς τῆς αὔριον δέν μπορεῖ νά σηκίανει φανερὴ ἢ μεταμφιεσμένη κυριαρχία τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει ἤδη μέ ἀπόφαση τῆς Γ' Πανορθόδοξης Προσυνδικῆς Διάσκεψης τῆς Γενεύης τοῦ ἔτους 1986 ἀποφανθῇ ὅτι «ἐν τῇ βαθεῖᾳ πεποιθήσει καί ἐκκλησιαστικῇ αὐτοσυγκεισῇ ὅτι ἀποτελεῖ τόν φορέα καί δίδει τήν μαρτυρίαν τῆς πίστεως καί τῆς παραδόσεως τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀκραδάντως πιστεύει ὅτι κατέχει κεντρικὴν θέσιν εἰς τήν ὑπόθεσιν τῆς προσηλυτισμοῦ τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν ἐντός τοῦ συγχρόνου κόσμου». Μέ βάση τήν διακήρυξιν αὐτὴν καὶ ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν πρόκειται νά θελήσει νά συνδέσει τήν ὑπόθεσιν τῆς χριστιανικῆς ἐνώσεως μέ τό παπικὸ Πρωτεῖο, πολὺ περισσότερο πού τό Πρωτεῖο αὐτὸ θρίσκεται στό ἐπίκεντρο τῆς διαμάχης μεταξύ τῆς Ρώμης καί ὄλων

τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Διότι, ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει σὸν ἐπίσκοπον Ρώμης πρωτεῖο τιμῆς, ἐπειδὴ εἶναι ὁ πρῶτος κατὰ τήν τάξιν ἐπίσκοπος, ἀλλὰ χωρίς καμμίαν ἐπέκτασιν τῆς τιμῆς αὐτῆς στό χωρὸ τῆς ἐξουσίας ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Πέραν αὐτοῦ στή δύση ἐπεκράτησεν ἡ παπικὴ μοναρχία, ἐνῶ στήν ἀνατολὴ ὁ θεσμός τῶν τσιπικῶν Ἐκκλησιῶν. Πρόκειται γιά δύο παραδόσεις ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες.

Τό πρόβλημα εἶναι ἂν ὑπάρχουν περιθώρια ἐλπίδων γιά μιᾶ ἀναθεώρησιν τῆς θεωρίας αὐτῆς. Ἡ συγκεντρωτικὴ δομὴ τῆς ΡΚαθολικῆς Ἐκκλησίας συνηγορεῖ στήν ἀποψη ὅτι καθοριστικὸ ρόλο στήν ἔκφραση τῆς ρωμαϊκῆς Θεολογίας, καθὼς καί πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἔκφρασης, παίζει τό πρόσωπο τοῦ Ρωμαίου Ποντίφικος. Τοῦτο, παρά τὰ ἀρνητικὰ του στοιχεῖα, διασώζει καί τήν ἐλπίδα ὅτι μιᾶ ἀλλαγὴ στό πρόσωπο αὐτό εἶναι λογικὸ νά συνεπιφέρει καί ἀλλαγὴ ἢ μεταβολὴ ἀντιλήψεων καί σέ θέματα ἀκόμη πού ἐμφανίζονται νά μὴν ὑπoκείνται σέ διαπραγματεύσιν, ἐν ὅψει τῶν συντελουμένων μεγάλων καί ριζικῶν ἀνακατατάξεων σὸν ὅλο κόσμῳ. Βεβαίως σήμερᾳ τὰ περιθώρια εἶναι ἀσφυκτικά καί στενά. Ὅμως ἡ φυσικὴ ἐξέλιξις σέ συνάφεια μέ τήν ἐπισηφαλὴ ὑγεία τοῦ υπέργρηρου σημερινοῦ Πάπα φαίνεται ὅτι μπορεῖ νά δώσουν μιᾶ νέα ὄθρησιν...



ΔΕΚΑΕΤΗΡΙΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Κατά τό παρελθόν έτος 1994 συνεπληρώθησαν δέκα έτη 'Αρχιερατικής Διακονίας εις τήν άκριτικήν 'Ι. Μητρόπολιν Σερρών και Νιγρίτης του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κυρίου ΜΑΞΙΜΟΥ (1984 - 1994).

'Ο Πρόεδρος του Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» και διευθυντής του όμωνύμου περιοδικού έλαβεν έγκαιρώς γνώσιν του συναγερμού, ό όποιος έσήμανε μεταξύ τόσον του λαού όσον και των έπισήμων της θεοσώστου παροικίας των Σερρών και της Νιγρίτης επί τώ γεγονότι. "Όμως λόγω της σειράς των άφιερωμάτων του περιοδικού τούτου, τά όποια είχαν προγραμματισθί τόσον διά σημαντικά ιστορικά γεγονότα, όσον και διά προσωπικότητας άοιδίμων 'Ιεραρχών και Πανεπιστημιακών Διδασκάλων δέν ήτο δυνατόν ό Σύλλογος νά μετάσχη άμέσως εις τήν χαράν των άκριτών μας επί τή δεκαετηρίδι του σημαντικού ποιμαντικού έργου του άξιου Πνευματικού των Πατρός.

Τόν Σεβασμιώτατον, γνωστόν μοι παλαιότερον έκ της έν Πειραιεί διακονίας του, μοί έδόθη ή εύλογημένη εύκαιρία νά τόν γνωρίσω καλύτερον ώς Μ. Πρωτοσύγκελλον της 'Αγιωτάτης Αρχιεπισκοπής 'Αθηνών, έξ άφορμής τακτοποιήσεως ύπηρεσιακών τινών θεμάτων του άοιδίμου Μητροπολίτου πρώην Λήμνου Βασιλείου 'Ατέση, διά τά όποια έφρόντισε μέ πολύν σεβασμόν και άγάπην πρός τό πρόσωπον του διακεκριμένου εκείνου 'Ιεράρχου. "Εκτοτε ό Σεβασμιώτατος ύπήρξεν ό φίλος και ό προστάτης του παλαιφάτου Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ». 'Επομένως ό Σύλλογός μας έχει πολλών έτών πνευματικών δεσμόν μέ τόν τιμώμενον 'Ιεράρχην.

Κατά τήν ήμέραν της χειροτονίας του εις τόν Μητροπολιτικόν Ναόν των 'Αθηνών εις 'Επίσκοπον και Μητροπολίτην Σερρών και Νιγρίτης, κατά τήν όποιαν προσκληθείς παρευρέθην και προσηυχήθην υϊκώς διά τόν νέον 'Ιεράρχην ήμουν θέβαιος ότι διά μίαν άκριτικήν περιοχήν ώς ή μεγάλη και σημαντική Μητρόπολις των Σερρών «τοιούτος έπρεπεν 'Αρχιερεύς» μέ φρόνημα έκκλησιαστικόν, μέ μόρφωσιν ου τήν τυχοϋσαν (έκ Χάλκης γάρ), μέ ικανάς προνοιακάς ιδιότητας, μέ έντονον έθνικόν φρόνημα, μέ κοινω-

νικά ιδεώδη, μέ μαθητείαν εις τό κλήμα του Φαναρίου και μέ όλα εκείνα τά χαρίσματα, τά όποια πρέπει νά κοσμοϋν τόν 'Ορθόδοξον Ποιμενάρχην. Και όντως ό τιμώμενος 'Ιεράρχης άνεδείχθη ώς ό πλέον ένδεδειγμένος διά τήν θεοσώστον Παροικίαν των Σερρών και γενικώς τήν άκριτικήν εκείνην περιοχήν.

Τό έπιτελεσθέν ήδη και έπιτελούμενον ύπ' Αϋτου ποιμαντικόν, προνοιακόν, έκκλησιαστικόν, και έθνικόν έργον δικαιοϋνου πλήρως τούς άναδείξαντας πρό δέκα έτών τούτον διά της κανονικής ψήφου των άξιων διά νά ποιάνει τήν λαχοϋσαν Αϋτω παροικίαν και δικαιολογοϋν σήμερα τούς πανηγυριστάς της έπετείου της άναδείξεώς του.

Τό νά έπιχειρήσωμεν σήμερα νά άπαριθμήσωμεν τά έπιτελεσθέντα δέν είναι δυνατόν, διότι είναι τόσον πολλά έν σχέσει μάλιστα, πρόσ τά τόσον όλίγα έτη, μόλις δέκα, της διακονίας του έν Σέρραις. Σημειώνομεν μόνον ένα: Τήν προσωπικήν του δηλονότι προσφοράν έκ πεντήκοντα έκατομμυρίων (50.000.000) διά τήν άνέγερσιν Πνευματικού Κέντρου επί οϊκοπέδου πού παρεχώρησεν ό Δήμος Σερρών. Οί τομείς πού θά στεγασθοϋν εις τό Πνευματικόν αϋτό κέντρον, τό όποιον καιτοι τόσον σημαντικόν, έν τούτοις έλειπε από τήν άκριτικήν αϋτήν γωνίαν της 'Ελλάδος. "Εργον σήμερα τούτο της τοπικής 'Εκκλησίας θά στεγάσει τήν Σχολήν Βυζαντινης Μουσικής, τήν Δημοτικήν Μουσικήν, τήν Σχολήν 'Αγιογραφίας, τήν Παιδικήν 'Ορχήστραν και Χορωδίαν της Μητροπόλεως, τά γραφεία του περιοδικού «'Ο "Αγιος Νικήτας», τό Γραφείον της 'Εξωτερικής 'Ιεραποστολής, αίθουσας νεανικών συντροφιών και πολιτιστικών έκδηλώσεων και γενικώς τάς δραστηριότητας της 'Ι. Μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης και τί έτι λέγω, έπιλείψη γάρ με ό χρόνος διηγούμενον.

Τελειώνω μέ τήν θεβαιότητα, ότι τά γραφέντα είναι πτωχά έναντι τόσου πλουσίου και εύλογημένου έπιτελεσθέντος έργου. 'Υποβάλλω επί τούτοις υϊικά συγχαρητήρια και προσεύχομαι ό έλάχιστος ύπέρ υγείας και μακροημερεύσεως του Σεβασμιωτάτου Σερρών κυρίου Μαξίμου έπ' άγάθω της τοπικής και της συνόλου 'Ελλαδικής 'Εκκλησίας.

Ι.Γ.Τ.



‘Ο Σάμου και ‘Ικαρίας Εὐδόξιος

‘Ο νέος Μητροπολίτης Σάμου και ‘Ικαρίας κ. Εὐδόξιος Πιστολής, (κατά κόσμον Εὐάγγελος) ἐγεννήθη τό 1949 εἰς τό Παλαιό Καρλόβασι τῆς Σάμου, ὅπου καί ἐπεράτωσε τάς ἐγκυκλίους σπουδάς του. Ἐσπούδασεν εἰς τήν Ριζάρειον Ἀνωτέρα Ἱερατικήν Σχολήν Ἀθηνῶν, εἰς τήν ὁποίαν ἀπό τῆς ἐγγραφῆς του καί καθ’ ὅλην τήν φοίτησίν του διεκρίθη διά τό χρηστόν του ἥθος καί τά πνευματικά προσόντα, τά ὁποῖα δέον νά κοσμοῦν τόν μέλλοντα κληρικόν. Θεολογίαν ἐσπούδασεν εἰς τήν Θεολογικήν Σχολήν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀδελφός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς «Παναγία ἡ Χρυσοπηγή», καί πνευματικόν ἀνάστημα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πειραιῶς κ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ, χειροτονήθηκε διάκονος τό 1972 καί Πρεσβύτερος τό 1976.

Υπηρετήσεν ὡς Διάκονος εἰς τήν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν, ἀναπτύξας σημαντικήν δράσιν εἰς τόν τομέα τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου μεταξύ τῶν νέων καί εἰς τήν Ἱ. Μητρόπολιν Δημητριάδος ὡς Ἀρχιδιάκονος τοῦ Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου. Ἀπό τό 1976 καί μέχρι σήμερα μέ ἀπόφασιν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπηρετήσεν ὡς ἱεροκήρυξ - Προϊστάμενος τῆς Θρησκευτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας καί Καθηγητής εἰς τήν Ἀστυνομικὴν Ἀκαδημίαν καί ὅλας τὰς Σχολὰς τῆς Ἀστυνομίας καί τοῦ Πυροσβεστικοῦ Σώματος, καί παραλλήλως ὡς Διευθυντής τοῦ ἰδιαίτερου γραφείου τοῦ Μητροπολίτου Πειραιῶς κ. Καλλινίκου.

Ἀνέπτυξε σημαντικὴν κηρυκτικὴν, κοινωνικὴν, φιλαν-

θρωπικὴν καί ἱεραποστολικὴν δράσιν εἰς τήν Ἱεράν Μητρόπολιν Πειραιῶς ὡς ὑπεύθυνος εἰς τόν τομέα ἱερατικῶν κλήσεων. Πνευματικός καί ἐξομολόγος τῆς νεανικῆς προσπάθειας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πειραιῶς καί συνεργάτης τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τῆς «Πειραικῆς Ἐκκλησίας 91.2 FM», τήν Ἱεράν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καί εἰς τὰ Σώματα Ἀσφαλείας, ὅπου μέ τόν ἐνθουσιασμόν καί τήν αὐταπάρνησιν του ἀπέσπασε τήν ἐκτίμησιν, τήν ἀγάπην καί τόν σεβασμόν. Καλλιέργησε τό γραπτὸ Θεῖο Λόγον ἐκδίδων κατὰ μῆνα εἰδικὰ περιοδικὰ διὰ τήν Ἀστυνομίαν μέ πλουσίαν ἐποικοδομητικὴν καί ἐπίκαιρον ὕλην. Ἐπίσης ἱδρύσε τό περιοδικό «Παλμοὶ τῆς Θρησκευτικῆς Ὑπηρεσίας Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας» τό ὁποῖο καί διευθύνει. Ἀρθρογραφεῖ εἰς ἐφημερίδας καί περιοδικὰ.

Δι’ ἐνεργειῶν καί κόπων του ἀνηγγέρθησαν δύο Ἱ. Ναοὶ καί τό Πνευματικόν Κέντρον τοῦ Ἱ. Ναοῦ Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν. Διοργάνωσε τό Ἀ’ Πανερωπαϊκόν Συνέδριον Θρησκευτικῶν Ὑπηρεσιῶν Ἀστυνομιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως καί ἐξέδωκε τά πρακτικά αὐτοῦ. Ἐξέδωκεν ἐπίσης, μικρὰ ἐποικοδομητικὰ βιβλία καί τὰς Ἱερὰς Ἀκολουθίας τοῦ Ἀγίου Ἀρτεμίου καί τῆς Ἀγίας Εἰρήνης.

Τέλος ἡ παρουσία του καί ἡ προσφορά του μεταξύ τῶν ἀξιολόγων μελῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Ἰδρύματος «Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ» προσέδωκε τήν ὕψιν λαμπροῦ χριστιανικοῦ ἔργου, ἐμπνευαμένου ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.



ΚΗΡΥΓΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΕΩ

(Ματθ. κε' 31 - 46)

«Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Μ' αὐτό τό κριτήριο καί μόνο μ' αὐτό θά μᾶς δικάσῃ ὁ Κύριος κατὰ τή Δευτέρα Παρουσία· μέ τό ἄν δείξαμε τήν ἀγάπη μας στό Θεό πάνω στήν ἀγάπη πρός τοὺς ἀδελφούς μας.

Ὁ ἱερεὺς δέν ἀγγίζει καί δέν κρατᾷ τόν Χριστό μόνο μπροστά στήν Ἁγία Τράπεζα. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός εἶναι στό πρόσωπο τῶν φτωχῶν, τῶν πεινασμένων, τῶν ἀρρώστων καί τῶν γυναικῶν καί σ' αὐτούς νά τόν προσκυνᾷ καί νά τόν ἀγγίζει. Πρέπει ὅπως κρατεῖ στά χέρια του τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Κυρίου, νά κρατεῖ καί τή φτώχεια καί τήν ταπείνωση καί τόν πόνο τοῦ Χριστοῦ, γινόμενος δάθρο της καί στήριγμά της. Γινόμενος παρηγοριά καί συνδρομή στοὺς πονεμένους.

Γι' αὐτό πλάϊ στό ἀγιαστικό μέρος τῆς ἀποστολῆς του εἶναι καί τό φιλανθρωπικό. Ὁ καλὸς ποιμένας εἶναι ἔτοιμος νά βοηθήσῃ σε ὅλες τίς ὕλικές ἀνάγκες τό ποιμνίό του. Μέσαι, Κύριε, στοὺς ἀληθινούς φίλους σου! Μᾶς λές νά σκεπά-ἐκείνων πού εἶναι ἐνδεεῖς καί πού μέσα στό μυστηριώδες κάλυμμα τῆς ἐνδείας τοὺς κρύβουν τόν ἴδιο τόν Κύριο.

Γιατί ὁ πόνος τῶν ταπεινῶν καί τῶν ἀδικουμένων καί τῶν ἀσθενῶν εἶναι πόνος τοῦ Χριστοῦ.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΤΥΡΟΦΑΓΟΥ

(Ματθαίου στ' 14 - 21)

«Σὺ δὲ νηστεύων ὀλειψαί σου τὸ πρόσωπον καί τήν κεφαλὴν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων».

Ὡ εὐλογημένη ἀπάτη πού συμβουλεύεις καί ἐντέλλεσαι. Κύριε, στοὺς ἀληθινούς φίλους σου! Μᾶς λές νά σκεπά-ζουμε μέ τό προσωπεῖο τῆς ἱλαρότητος τίς θυσίες που κάνουμε γιὰ Σένα. Νά μὴ τίς δείχνουμε στό κόσμο. Ἀλλά μαζί μέ τίς ἄλλες ἀρετές πού ἀνθοβολεῖ ἡ χάρις Σου, μᾶς λές νά σκεπάζουμε καί τήν ἴδια τήν ταπεινοφροσύνη. Γιατί αὐτό εἶναι τό παράδοξο. Ἡ αὐστή ταπεινοφροσύνη δέν κρύβει μόνο τίς ἄλλες ἀρετές, ἀλλά καί τόν ἑαυτὸ της, ὅπως ἔγραψε κάποιος ἄγιος.

Ὁ ἱερεὺς, πού ὁ βίος του πρέπει νά εἶναι ὑπόδειγμα στοὺς χριστιανούς, θά ἀκούσῃ καί θά ἐφαρμόσῃ τήν παραπάνω ἐντολή τοῦ Κυρίου του. Δέν θά ἐγάλῃ στήν προθήκη, τάχα γιὰ ἐπαικοδομητικούς λόγους, τίς θυσίες στίς ὁποῖες ὑποβάλλεται. Θά τίς κρύψῃ κάτω ἀπὸ μιὰ ἱλαρή ταπεινοφροσύνη, βέβαιος ὅτι τό «Ἅγιον Πνεῦμα μέσ' ἀπ' αὐτή εἶναι ἱκανὸ νά περάσῃ καλύτερα στίς καρδιές τῶν ἐνοριτῶν του ἀπ' ὅσο θά περνοῦσε μέσ ἀπὸ τίς «διδασκτικές» ἀρετές τοῦ ἱερέως.

Μονάχα οἱ μεγάλοι φωστῆρες, σάν τόν ἀπόστολο Παῦλο, μποροῦν νά ποῦν τό «μνηταί μου γίνεσθε καθὼς καὶ ἐγὼ Χριστοῦ». Ὁ ταπεινὸς ἱερεὺς θά δευχθῇ λιγώτερα ἅγιος ἀπὸ ὅ,τι εἶναι. Ἀπὸ συναίσθησι καί ἀπὸ φόβο Θεοῦ. Γιατί ἡ ὑποκρισία καί ἡ οἴησι καταδοκοῦν νά τόν συντρίψουν σέ κάθε του θῆρια, ἀντὶ τῆς καλῆς ἐπιδράσεως στό ποιμνιο, τήν ὁποία τοῦ ὑπόσχεται ψιθυριστὰ ὁ Σατανᾶς «μετασχηματισμένος σέ ἄγγελο φωτός».

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Α' ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

(Ἰωάννου α' 44 - 52)

«Ἐρχου καὶ ἴδε».

Ἔτσι ἀποκρίθηκε ὁ Φίλιππος στήν ἀπορία καί τοὺς δισταγμούς τοῦ Ναθαναὴλ πού ρώτησε: ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθόν εἶναι;

Ἔρχου καὶ ἴδε. Αὐτό ἄς εἶναι καί τό δικό σου κήρυγμα. Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ μᾶς δέν εἶναι κάτι πού μεταδίδεται ἀπὸ τόν νοῦ, ἀλλά ἡ φωτιά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πού ἀνάβει στήν καρδιά. Εἶναι μυστική πείρα ὁ Χριστός καί ὄχι ἀπόσταγμα τῶν συλλογισμῶν. Ἔρχου καὶ ἴδε. Ἡ, γιὰ νά θυμηθοῦμε καί ἓνα παρόμοιο ρητό τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, «γεύσασθε καὶ ἴδετε».

Ὁ ἅγια ζωὴ σου εἶναι τό εὐγλωττότερο κήρυγμα πού μπορεῖς νά κάνῃς καί αὐτό τό κήρυγμα δέν ἔχει ἀνάγκη παρὰ ἀπὸ μιὰ προσήλωσι πού εἴτε τήν κάνεις μέ τό στόμα εἴτε δέν τήν κάνεις, ἀκούεται ἀπὸ ὅλους.

Γίνε λοιπόν ἓνα ζωντανό ἔρχου καὶ ἴδε, δόσε τόν Χριστό μέσ ἀπὸ τό χριστιανικό εἶναι σου. Δόσε τόν Χριστό ὄχι μέ ἀφηρημένες καί περίτεχνες φράσεις, ἀλλά μέ τό παράδειγμα σου καί τή φωτιά πού ἔχεις στά στήθη σου.

Οἱ ἄνθρωποι βρίσκουν χίλιες δυὸ δικαιολογίες γιὰ νά σταθοῦν μακριὰ ἀπὸ τήν πίστι. Μὴν ἐπιχειρεῖς νά τίς ρίξῃς μέ φιλοσοφίες καί εὐσεβεῖς φλυαρίες. Τό τεῖχος τῶν ἐπιφυλάξεων καί τῶν δισταγμῶν γιγερμίζεται μονάχα ἀπὸ τόν κεραυνὸ τῆς ἁγίας σου ζωῆς, πού εἶναι ἱκανὴ νά συναρπάσῃ τοὺς ἀνθρώπους καί νά τοὺς κἀνῃ νά γευθοῦν τό Χριστό.

ΚΥΡΙΑΚΗ Β΄ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

(Μάρκου θ' 1 - 12)

«Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐ-
τῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ τέκνον
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου».

Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶδε τὴν πίστι τῶν ἀνθρώπων ἐκεί-
νων, καὶ κατέβασαν μπροστά στα πόδια του τὸ κρεβάτι
μέ τὸν παραλυτικό, ἀνοίγοντας τὴ στέγη, καὶ τὸν συγχώρησε.

Ἡ πίστις τοῦ ἱερέως πρέπει νά εἶναι τόσο δυνατή ὥστε
νά μὴ σηκώνη μονάχα τὴ δική του ψυχὴ ὡς τὸν Θεό, ἀλλὰ
καὶ ὁλόκληρο τὸ ποίμνιο.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πίστι πού πραγματικά καλεῖται νά μετα-
θέσῃ ὄρη. Ὅλο τὸ βουνὸ τῆς πνευματικῆς ἀπιστίας καὶ τῆς
παραλύτης θελήσεως τῶν τέκνων του, ὁ ἱερεὺς τὸ σηκώνει
μέ τὴ δική του πίστι καὶ φέρνει αὐτὴ τὴ θέλησι πού μόλις
ἀναπνέει ἐκώπιον τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Ἰατῆρος. Καὶ ἐκεῖνος
δίδοντας τὴν πίστι τοῦ καλοῦ ποιμένος δίνει στὸν λαὸ τὸν
ἀδύνατο δύναμι καὶ μέ τὴ χάρι του τὴ ζωοποιὸ τὸν στήνει
ὀρθόν.

Ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἱερέα τὸν πόθο μετανόιας πού
λείπει ἀπὸ τοὺς χριστιανούς, τὴν πίστι πού μαράθηκε μέσα
τους, τὴν ἐλπίδα πού ἐσθυσε σὺ στήθη τους. Ὅλα αὐτὰ πού
λείπουν ἀπὸ τοὺς ἐνορίτας σου πρέπει νά τὰ ἔχῃς ἐσὺ γι'
αὐτούς. Κι' ὅταν ὁ Κύριος τὰ ἰδῇ σέ σένα, θά κάνῃ νά ἔλ-
θουν καὶ σ' αὐτούς.

Ὡ πόσο θαρὺ εἶναι αὐτὸ πού χρωστᾷ ὁ ἱερεὺς στὸν
Θεό! Νά κλάψῃ ἀντὶ τῶν ἀμετανόητων, νά δανείσῃ τὴν δική
του συντριβὴ σ' ἐκείνους πὺ δὲν τὴν ἔχουν καὶ νά κάνῃ νά
πέσῃ πάνω τους τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Γ΄ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

(Μάρκου η' 34 - θ' 1)

«Ἀράτω τὸν σταυρόν αὐτοῦ».

Ὁ σταυρὸς πού κράτησε τὸν Κύριο, φυτεμένος πάνω
στὸν Γολγοθᾶ ἦταν ὅλη του ἡ ζωὴ πού ὑψώθηκε σὺ μάτια
μας.

Ἡ ρίζα τοῦ σταυροῦ εἶναι ἡ ταπεινώσις τῆς Γεννήσεως.
Τὸ κάθε δοκάρι ὅπου ἀνοίμνησε τὸ ἅγιο σῶμα τοῦ Ἰησοῦ
καὶ νέκρωσε τὴν ἁμαρτία, εἶναι τὰ τριάντα χρόνια τῆς ἀ-
φανοῦς ζωῆς του πού τὰ πέρασε μέσα στήν ἀσκήσι καὶ τὴ
σιωπῇ. Τὰ δύο ἀνοιχτά μπράτσια τοῦ σταυροῦ ὅπου ἀπλώσε
τὰ θεῖκά του χέρια εἶναι οἱ εὐεργεσίες του, ἡ μεγάλη του
ἀγάπη. Καὶ τὸ δοκάρι πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του,
φανερώνει τὴ διδασκαλία του, σὰν θέλος πρὸς τὸν οὐρανό,
γιατί μ' αὐτὴ μᾶς ἔδειξε πῶς νά ξαναμπούμε στὸν παρὰ-
δεισο, ἀπὸ τὸν ὅποιο πέσαμε.

Καὶ σὺ σταυρώσου πάνω σέ μιὰ τέτοια ζωὴ. Καὶ ὑψώ-
σου ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς καρφωμένος στὸν τίμιον Σταυρό.
Σταυρὸ που θά ξεκιναῖ ἀπὸ τὰ θεμέλια τῆς ταπεινώσεως, θά
κρατῇ τὸ κορμὶ σου ἐπάνω σέ διαρκὴ νέκρωσι, τὰ χέρια σου
πάντα τεντωμένα στήν ἀμάρταν ἀγάπη καὶ μέ ψηλά πάνω
ἀπὸ τὸ κεφάλι σου τὸν δεικτικὴ τῶν λόγων σου, μέ τοὺς ὁποίους
δὲν θά κάνῃς τίποτε ἄλλα παρὰ νά δείχνῃς στίς ψυχές τὸν
δρόμο πρὸς τὸν οὐρανό.

Μονάχα ἔτσι σταυρωμένος μπορεῖς νά εἶσαι μαθητὴς
τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποστόλος του.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Δ΄ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

(Μάρκου θ' 17 - 21)

«Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύνα-
ται ἐξελεθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ
καὶ νηστείᾳ».

Τὸ διώξιμο τοῦ δαίμονος δὲν πετυχαίνεται — λέγει ὁ
Κύριος στοὺς μαθητάς του — παρὰ μονάχα μέ τὰ ὅπλα τῆς
προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας. Αὐτὰ τὰ δύο εἶναι τὰ μεγάλα
φτερά τῆς ἐξαπλώσεως τῆς θείας Βασιλείας. Μ' αὐτὰ τὸ
Ἅγιον Πνεῦμα κατακτᾷ τὸ ἔδαφος πού ὡς τώρα κατεῖχε ὁ
σατανᾶς ὅταν ἐκεῖνοι πού ὑπηρετοῦν τὸν Χριστὸ προσεύ-
χονται ἀνύστακτα καὶ ἐπίμονα καὶ νηστεύουν τίς γῆινες χα-
ρές, δοσμένοι ὁλότελα σ' ἐκείνες πού ὁ οὐρανὸς χαρίζει.

Πάρε γιὰ τὴν ἐξαπλώσι τοῦ Χριστοῦ αὐτὰ τὰ δύο φτε-
ρά καὶ μ' ἐμπιστοσύνη στοὺς παραιπάνω λόγους του χρησι-
μοποίησέ τα.

Σὺ, ὁ ἱερεὺς, ὁ ὑπηρετὴς τοῦ Βασιλέως, εἰσαι ὁ κατ'
ἐξοχὴν ἄνθρωπος τῶν στερήσεων (νηστεία) καὶ τῶν συνε-
χῶν πνευματικῶν μεταρρώσεων (προσευχή).

Προχώρει στήν κατάκτησι τῶν ὠραίων ὀριζόντων, πού
σοὶ ἀνοίξε ὁ Κύριος πετώντας σάν ἀετὸς μέ τὰ δύο αὐτὰ μυ-
στικά φτερά.

Κανένας ἐναντὶς ἀνεμος, καμμιά θύελλα ἀντιξοστήτων
καὶ πειρασμῶν, πού θά σηκώσῃ κατεπάνω σου ὁ διάβολος,
δὲν θά σταθῇ ἱκανὴ νά σέ ἀναχαιτίσῃ ἢ νά σέ ρίξῃ κάτω.

Σὺ πού ἔμαθες νά ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ τὴ λάσπη τῆς
ματαιότητος μέ τὴ νηστεία καὶ ἀγκυροβόλησες στὸν οὐρανὸ
μέ τὴν προσευχή, θά κρατηθῇς στερεῶς σέ ὅλους τοὺς κλυ-
δωνισμούς καὶ θά κατακτήσῃς μέ τὸν Χριστὸ τίς ψυχές.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Ε΄ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

(Μάρκου ι' 32 - 45)

«Καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς».

Μέ πλακωμένη τὴν καρδιά ἀπὸ μαῦρα προαισθήματα
ἦσαν οἱ μαθηταί. Ἀλλ' ὁ Κύριος ἦν προάγων αὐτούς. Ποῦ;
Στὰ Ἱερουσόλυμα, ὅπου ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Δαυὶδ τὸν περι-
μενε τὸ αἰμωτικό ἱκρίωμα τοῦ Γολγοθᾶ.

Πάντα φτωχὴ καὶ πτοημένη εἶναι ἡ φύσι μας ἐκεῖ πού
τὴν σπρώχνει ὁ Χριστὸς. Στὴν φρικτὴ δὲ τοῦ μαρτυρίου.
Ὁ ἱερεὺς τὸ ξέρει αὐτό. Καὶ δὲν ἀπορεῖ γιὰ τίς λιποψυχίες
καὶ τὰ διαλείμματα τοῦ ζήλου πού σημειώνονται σὺ ξετύ-
λιγμα τῆς ἡμέρας του. Ἀλλὰ, ὅσο κι ἂν θλίβεται, ὅσο κι ἂν
αὐτὰ τὰ διαλείμματα τοῦ φανερώουν πόσο ἀνάξιος εἶναι νά
συμβαδίζει μέ τὸν Σωτῆρα, τοῦ δίνουν ἐπίσης καὶ τὴν θαυ-
μασιστὴ εὐκαιρία νά δοκιμάσῃ καθαρά τὴ θία τῆς χάριτος. Ὁ
Χριστὸς τὸν προάγει, τὸν σπρώχνει, τὸν κινεῖ πρὸς τὴ θυσία
πού ἡ φύσι μας ἀπεχθάνεται, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ἡ σάρκα
πούει νά εἶναι πρόθυμη καὶ ἐπακουσतातै καὶ τρομάζει καὶ
ἀρηγνάζει.

Ὅπως τοὺς Ἀποστόλους ἔτσι κι ἐμᾶς ὁ Θεὸς Συνοδοι-
πόρος εἶναι τὸ μέγα καὶ παντοδύναμο Κίνητρο πού ὑπάρχει
πίσω μας. Τί κι ἂν μοιάζουμε μέ ἀδρανεῖς σωρούς, πού προ-
χωροῦμε ὀχι γιατί καταβάλλουμε προσπάθειαι καὶ θέλησι, ἀλ-
λά διότι ὑπάρχει πίσω μας ὁ Χριστὸς; Ὅπως καὶ νά ἔχῃ
τὸ πρᾶγμα, τὸ γεγονός εἶναι ὅτι πᾶμε μαζί του. Ὅτι τὸ
δάρος τοῦ φιλόλου ἐγὼ μας δέν εἶναι τόσο ὥστε νά μὴ μπο-
ρῇ νά τὸ μετακινή ὁ Κύριος.

Ἔστω καὶ κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο πηγαίνομαι μέ τὸν Χρι-
στὸ πρὸς τὸ θάνατο. Καὶ τὸν θάνατο αὐτὸν μᾶς δίνει Ἐκεί-
νος τὴ χάρι σε κατάλληλη στιγμὴ νά τὸν ἀγκαλιάσουμε σάν
τὸ γλυκύτερο δῶρο.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ (Ίωάννου ιβ' 1 - 18)

«Εποίησαν οὖν αὐτῷ δείπνον ἐκεῖ».

Ὁ ἱερεὺς αἰσθάνεται πάντα μέ τὴν καρδιά τοῦ Χριστοῦ. Καί ξέρει, πῶς οἱ ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά τόν παρηγορήσουν ὅλες τίς φορές στό δύσκολο ἔργο του. Ὁλὴ του ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ θυσία γιά τούς ἄλλους. Ἀλλά γιά νά τά προσφέρῃς ὅλα στοὺς ἄλλους, πρέπει νά εἶσαι ἕτοιμος νά ἀντιμετωπίσης τὴν ἐγκατάλειψί τους. Ὅπως ἀκριβῶς καί ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸ Πάθος.

Ἐν ταύταις ὁ Ἰησοῦς δέν περιφρόνησε τὴ στοργή τῶν φίλων του, ὅσο διάστημα ἀκόμη μποροῦσε νά τὴν ἀπολαύσῃ. Νάτος, στό κατώφλι τῆς Μ. Ἑβδομάδος, πού δέχεται γιά τελευταία φορά τίς περιποιήσεις μιᾶς ἀγαπημένης οἰκογενείας. Πόσο γλυκαῖα, πόσο ζεστή εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα στό σπίτι τοῦ Λαζάρου γι' αὐτόν πού σέ λίγες μέρες θά ὑψωθῇ γυμνός καί αἰμόφυρτος στό σταυρό! Τό δείπνο εἶναι πλούσιο, χαρούμενο. Δείπνο τιμητικό γιά τόν θριαμβευτή, πού νίκησε τόν θάνατο. Ἡ Μάρθα πηγαινοέρχεται ἀπό τὴν κουζίνα στό τραπέζι. Ἀλλά καί ἡ Μαρία ἀφήνει γιά λίγο τὴν ἐκστατική της ἀκίνησία καί προβαίνει σέ μιὰ χειρονομία πολυτελοῦς εὐγνωμοσύνης. Ἀλείφει τὰ πόδια τοῦ Κυρίου μ' ἀκριβό μυρωδικό καί τὰ σκουπίζει μέ τὰ μαλλιά της.

Ὁ Ἰησοῦς ξεσκεπάζει τὸ κρυφό, ἐξάλιστο νόημα τῆς χειρονομίας τῆς Μαρίας. Μουσκέλνοντας τὰ πόδια του μέ τ' ἄρωμα, χωρὶς νά τὸ νοιώθῃ καί ἡ ἴδια, προσήμιανε τόν θάνατό του. Τόν μύρωσε γιά τὴν ἐπικείμενη ταφή. Ἄν ὅλοι δέν ὑποπτεύονται, ἂν ὅλοι ξεχνοῦν, ὁ Ἰησοῦς δέν ἔπαψε οὔτε στιγμὴ νά συλλογίζεται τί τόν περιμένει. Ξέρει πῶς θά πεθάνῃ. Αὐτά τὰ πόδια ξέρει πῶς θά τρυπηθοῦν. Τὴν Παρασκευὴ τὸ ἀπώγευμα θά εἶναι νεκρός.

Μέσα στό γιορταστικό περιβάλλον τοῦ φιλικοῦ σπιτιοῦ, ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τυλιγμένη ἀπὸ τὸ αἶσθημα τοῦ θανάτου. Μέσα στὴ στοργή, τὸ θαυμασμό, τὴν ἀφοσίωσι τῶν πνευματικῶν του παιδιῶν, ὁ ἱερεὺς δέν λησμονεῖ, ὅτι εἶναι καί μένει ὁ ἄνθρωπος τῆς θυσίας. Τὰ εὐγε τοῦ κόσμου τοῦ τό θυμίζουσιν, ἀντὶ νά τόν κάνουν νά τὸ ξεχνά. Πάντα καί αὐτός εἶναι τυλιγμένος μέ τόν θάνατο, μέ τὸ πένθος τοῦ ράσου.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ (Μάρκου ιστ' 1 - 8)

«Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτὰς τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τόν λίθον;».

Τῶν Μυροφόρων ἡ ἀγωνία ἀπεδείχθη ἀδόξαση, ἀδικοαλόγητη. Ὅταν ἀναλογίζονται ποιός θά τοὺς ἀπεκύλιε τόν λίθο γιά νά μποῦν στό μνημεῖο καί ν' ἀλείφουν μέ τ' ἄρώματα τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ὁ λίθος ἦταν παραμερισμένος ἀπὸ τὸν Ἄγγελον καί ὁ Κύριος εἶχε ἀναστήθῃ.

Τέτοια ἐρωτήματα, τέτοιοι διαλογισμοὶ δέν ἔχουν θέσι ἐκεῖ ὅπου ἡ πίστις ὑπάρχει. Ὁ Θεός στὸν ὁποῖο ἀνήκαμε καί γιά τόν ὁποῖο δουλεύουμε εἶναι Πνεῦμα καί τὸ Πνεῦμα ὑπερσχύει τῆς ὕλης. Τὰ ἐμπόδια πού ὁ κοινὸς νοῦς ὑψώνει καί φηλαφεῖ καί θεωρεῖ ἀσάλευτα καί ἀξερριζώτα, τὸ Πνεῦμα τὰ αἶρει.

Μὴ πεποῖθατε ἐπ' ἄρχοντας καί ἐπὶ υἱούς ἀνθρώπων λέγει ἡ Παλαιὰ Γραφή. Μὴ νομίζετε πῶς ἡ βοήθεια τῶν ἀνθρώπων σταυρίζει κάτι. Μὴ περιμένετε ἀπ' αὐτοὺς συνδρομή, ὑποστήριξι. Ἀφεθῆτε στὸν Κύριο. Σ' αὐτόν ἄς εἶναι ἡ ἐπανάπαυσίς σας. Σ' αὐτόν πού ὅλα τὰ μπορεῖ καί πού εἶναι ἕτοιμος νά κάνῃ τὰ πρὸ μεγάλα θαύματα γιά τούς πι-

στοὺς δούλους του, ὥστε νά ἐργάζωνται τὸ θέλημά Του καί νά ξεδιψᾶνε τὴν ἀγάπη τοῦ Τοῦ ἔχουν.

Ὁ ἱερεὺς ἔχει ἓνα πλήθος προσκόμματα στό διάβα του. Ἄν τὰ κυττάξῃ μέ τὸ μάτι τῆς λογικῆς, θά τὰ ἐρῇ ἀπροσπλάστα καί ἀσήκωτα. Ἄν τὰ δῇ ὁμῶς μέ τὸ βλέμμα τῆς πίστεως, θά τὰ περάσῃ σάν νά μὴν ὑπῆρχαν.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΘΩΜΑ (Ίωάννου κ' 19 - 25)

«Τῶν θυρῶν κεκλεισμένων».

Κανένας φράκτης δέν μπορεῖ πλέον νά σταματήσῃ τὸν Ἀναστάνα Κύριον στὴν ἐπιθυμία καί τὴ δύναμι πού ἔχει νά μπῇ μέσα στὴν καρδιά τῶν ἀνθρώπων.

Ὅπως πέρασε ἀπὸ τίς κλειστές πόρτες τοῦ ὑπερώου γιά νά φέρῃ στοὺς κρυμένους ἐκεῖ μέσα ἀποστόλους τὸν χαρισματὶ τῆς εἰρήνης, ἔτσι παντοῦ καί πάντα εἶναι σέ θέσι νά τὸ κάνῃ.

Ἡ ἀποθάρρυνσις μπροστά στά καταθλιπτικά δεινά πού σωρεύει ὁ βίος κάνει τοὺς περισσότερους Χριστιανούς νά μοιάζουν μέ τοὺς πτοημένους ἀποστόλους τοῦ ὑπερώου. Θαρροῦν τὸν Χριστὸ νικημένο καί κλείνουν τίς πόρτες τοῦ φόβου καί τῆς ἀπιστίας μπροστά στὴν εἰρήνην του.

Ἀλλ' αὐτὸς περνᾷ ἀπὸ τίς κλειστές πόρτες κι ἔρχεται νά δώσῃ σέ ὅλους μας τὴν χαρὰ καί τὴν εἰρήνην.

Πῶς ὁ ἱερεὺς νά τὸ ξεχάσῃ αὐτό; Πῶς νά δειλιάσῃ μπροστά στὴν ἐπιφυλακτικότητά καί τὴν ἀπελπισία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου; Ξέρει ὅτι ἡ πόρτα αὐτὴ δέν εἶναι ἀδιάβατη ἀπὸ τὸν Σωτῆρα, ἐπειδὴ τὴν ἀμπαρώνει ὁ σκεπτικισμός καί ἡ ἀπόγνωσις.

Ξέρει ὅτι χωρὶς κἂν ν' ἀνοιξῇ, θ' ἀφήσῃ τὸν Κύριον νά τὴν περάσῃ ὅταν αὐτὸς ἐπισκεφθῇ μέ τὸ ἔλεός του τὸ πλάσμα γιά τὸ ὁποῖο πέθανε καί ἀνέστη.

Καί ὁ ἱερεὺς συνοδεύει μ' αὐτὴ τὴν βεβαιότητα τὸν Χριστό, πού ἔρχεται νά χαροποιήσῃ καί νά εἰρηνεύσῃ ἐκείνους πού κλεισθήκανε στό σκοτεινὸ ὑπερῶο τῆς ἀπογνώσεως καί μοιάζουν ἀπροσέγγιστοι.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ (Μάρκου ιε' 43 - ιστ' 8)

«Υπάγετε, εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ».

Τιμὴ ἀπερίγραπτη ἔκαμε ὁ Κύριος στὶς Μυροφόρες. Τίς ἀξίωσε νά κηρύξουν τὴν Ἀνάστασι σ' αὐτοὺς πού θά τὴν ἐκήρυτταν σὰ πέρατα τῆς γῆς, στοὺς ἀποστόλους.

Τιμὴ δίκαιη καί ὀφειλόμενη. Γιατί οἱ γυναῖκες αὐτές στάθηκαν στερεώτερες κατὰ τὸ πάθος ἀπὸ τοὺς μαθητάς. Ἐμείναν κοντὰ στὸν Σταυρό, ἐνῶ ἐκείνοι σκόρπισαν φοβισμένοι.

Ἡ ἀγάπη στὸν Χριστό, ἡ τρυφερὴ ἀφοσίωσις στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τίς κατέστηρε ἀπὸ ἀδύνατα πλάσματα ἀθλήτριες τῆς πίστεως ἀφασστες.

Καί τὴν τιμὴ αὐτὴ ἡ γυναῖκα τὴν κρατᾷ πάντα ἐπάξια, γιατί ὁ ζῆλος της συχνὰ ὑπερβάλλει ἐκείνον τοῦ ἀνδρός καί πολλὰ προσφέρει στὴν Ἐκκλησία.

Ἡ γυναῖκα, μέσα στὴν ἐνορία, μπορεῖ πολλές ὑπηρεσίες νά προσφέρῃ στὸν Χριστὸ καί νά γίνῃ ὁ καλύτερος χειραγωγὸς τῆς νεότητος πρὸς τιμὴν τῆς Ἀναστάσεως καί ἀφάνταστα δυνατό στήριγμα στὶς προσπάθειες τοῦ καλοῦ ποι-

μένος γιά τήν πνευματική ἐξύψωσι τοῦ ποιμνίου.

Αὐτή πάντα εἶναι ἐκείνη πού σάν μητέρα μεταδίδει στή νέα γενεά τὸ φῶς καὶ τὴ δύναμι τοῦ Χριστοῦ καὶ θγάζει ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ ὑπερώο τῶν φόβων καὶ τῶν δισταγμῶν ἀγίους καὶ μάρτυρες καὶ ἀποστόλους.

Ἀπὸ αὐτήν, ἂν εἶναι σὸ ὕψος τῆς, περνᾷ τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως στήν ἀνθρωπότητα.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΥΤΟΥ

(Ἰωάννου ε' 1 - 15)

«Μετά ταῦτα εὗρίσκει αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ».

Ποῦ ἄλλου θά πήγαινε γιά νά εὐχαριστήσῃ τόν Θεό ὁ γιαιτρεμένος παραλυτικός ἀπὸ τόν καὶ; Καὶ ἐκεῖ τόν ὀρήκε ὁ Ἰησοῦς. Ἐκεῖ συναντήθηκαν ὁ Εὐεργέτης μέ τόν εὐεργετημένο καὶ ἐκεῖ, μετά τή σωματική ἴασι, ὁ Χριστός τοῦ ἐμίλησε πνευματικώτερα λέγοντάς του, ὅτι δέν ἔπρεπε ἀπὸ τώρα καὶ σὸ ἐξῆς νά ἀμαρτάνῃ γιά νά μὴ τοῦ συμβῇ τίποτε χειρότερο.

Διάφορα περιστατικά φανερώνουν τόν Θεό στοὺς ἀνθρώπους. Εἴτε εὐεργεσίες, ὅπως στή σημερινή περικοπή, εἴτε δοκιμασίες. Ἀλλά αὐτὸ τὸ φανέρωμα δέν εἶναι τέλει, παρά μονάχα μέσα στόν καὶ, ὅπου ὁ Θεός ἀγιάζει ὁλόκληρα τὸν καθένα μας μέ τὰ μυστήρια, τὴ λατρεία καὶ τὸν λόγο του.

Ὁ ἐκκλησιασμός εἶναι τὸ κέντρο τῶν προσπαθειῶν τοῦ καλοῦ ποιμένος, εἶναι τὸ ἀσφαλὲς μάνδρωμα τῶν προβάτων. Μονάχα ἔτσι θά χάσῃ σιγά - σιγά κάθε ἐπιρροή πάνω σὸ ποίμνιο ὁ πλάνος διάβολος καὶ τὸ ποίμνιο θά γίνη ἀληθινὰ τοῦ Χριστοῦ.

Διότι δέν ὑπάρχει ἄλλη θύρα ἀπὸ τὴν ὁποία νά δέσῃ στίς ἀκτίνες του τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σάν μέ μυστικές καὶ ἀσπαστές κλωστές τὴν ψυχὴ τοῦ Χριστιανοῦ, ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλη, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀκούεται τὸ Εὐαγγέλιο καὶ προσφέρεται ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ

(Ἰωάννου δ' 5 - 42)

«Ἐκαθέζετο ἐπὶ τῇ πηγῇ».

Ἡ πηγὴ τῆς Ζωῆς —ὁ Χριστός— κάθεται δίπλα στήν πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. Καὶ προσφέρει στήν γυναῖκα πού ἦλθε νά ἀντλήσῃ νερὸ ἀπὸ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο, τὸ δικό του νερό, τὸ «ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον».

Κοντὰ στίς ὕλικές μας ἀνάγκες κάθεται ὁ Χριστός καὶ σ' ἐκείνους πού ἔρχονται νά τίς ἱκανοποιήσουν χαρίζει ἐκεῖνα τὰ δῶρα πού ἔχει ἀνάγκη ἡ ψυχὴ μας.

Ὅπως ὁ Κύριος ἔτσι καὶ ὁ ἱερεὺς δέν ἀπουσιάζει ἀπὸ ἐκεῖ πού οἱ Χριστιανοὶ πηγαίνουν γιά νά ξεδιψάσουν τὰ χωμάτινα ἐνδιαφέροντά τους. Καὶ ἀπαντᾷ στοὺς χαμηλοὺς τοὺς πόθους μέ τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὁποῖα πρωτίστως διψᾷ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, πού πολὺ σωστά εἶπαν ὅτι «εἶναι ἐκ φύσεως Χριστιανική».

Ἐκεῖνο πού ζητᾷ ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς νά τὸ καταλαβαίνει, εἶναι ὁ Χριστός. Σ' αὐτόν ἀπλώνει τὰ χέρια, —ἔγραφε κάποιος— ὅταν τὰ ἀπλώνει σὸ ψωμί, στήν ὑγεία, στήν εἰρήνη, στή δικαιοσύνη, στήν ἀλήθεια. Σ' ὅλες αὐτές τίς ἀναζητήσεις πού εἶναι γήινες ἀλλά πού φέρουν μέσα τους ὑποσυνείδητη τὴν ἀναζήτησι τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἱερεὺς πρέπει νά εἶναι παρών καὶ νά δώῃ μὲς ἀπὸ τὰ ὕλικά ἀγαθὰ ἢ καὶ ἀντί

τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν, ὅταν δέν τὰ ἔχει, τὸ μοναδικὸ καὶ ὑψίστο ἀγαθόν, πού εἶναι ὁ Χριστός.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΤΥΦΛΟΥ

(Ἰωάννου θ' 1 - 38)

«Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ».

Οἱ ἀρρώστειες καὶ οἱ ἄλλες δοκιμασίες δέν εἶναι πάντα ἀποτελέσματα ἁμαρτίας. Αὐτὸ μᾶς διδάσκει ὁ Κύριος σήμε-
ρα καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἀγίων τὸ ἐπιβεβαιώνει, ἀπὸ τὸν Ἰώβ ὡς τίς μέρες μας.

Οἱ θλίψεις συχνά εἶναι λαβὲς γιά νά φανερωθῇ ἡ θεία δύναμι καὶ ἀγάπη καὶ περισσότερο ἔτσι πρέπει νά βλέπουμε ἡμεῖς οἱ ἐργάτες τῆς Ἐκκλησίας τὰ δεινὰ πού μαστίζουν τὸ ἀνθρώπινο γένος παρά σάν τιμωρία.

Γιατί ἔτσι θά προφυλαχτοῦμε ἀπὸ τὴν εὐκολὴ κατά-
κρισι καὶ θά μείνουμε μέσα στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Κάθε πλάσμα του πού ὑποφέρει δέν εἶναι ἀνάγκη νά τὸ πλαισιώνουμε μέ σχόλια ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν ἔννοιαν θείας Δικαιοσύνης. Καλύτερα θὰ εἶναι νά τὸ θαυμάσουμε καὶ νά τὸ ζηλέψουμε, γιατί ἀπολαβαίνει μὲ ἰδιαίτερη εὐ-
νοια τῆς θείας ἀγάπης καὶ εἶναι δεῖγμα τῆς.

Καὶ νά τὸ πλησιάσουμε μὲ ἀνάλογα αἰσθήματα, σάν ἱε-
ρό τόπο ὅπου ὁ Θεός εἶναι παρών καὶ ἐτοιμάζεται νά φανερω-
σῇ —εἴθε μέσω ἡμῶν— πάντοτε σ' αὐτὸ τὴ δόξα του. Νά τὸ πλησιάσουμε λύνοντας τὰ σκανδάλια τῶν ποταπῶν σκέψεων, ὅπως ἔκαμε ὁ Μωϋσῆς σάν πλησίασε στή φλεγόμενη καὶ μὴ καίσιμη βάβα. Γιατί οἱ φλόγες τοῦ πόνου πού μᾶς θαμπώ-
νουν ἐδῶ δέν εἶναι τῆς κολάσεως, ἀλλὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

(Ἰωάννου ιζ' 1 - 13)

«Οὗς δέδωκάς μοι ἐφύλαξο».

Ὁ Γίός λέγει στόν Πατέρα: «Ὅσους μοῦ ἔδωκες τοὺς ἐφύλαξα. Τὸ ἴδιο πρέπει νά εἶναι σέ θέσι κάθε φορά νά λέγῃ καὶ ὁ ἱερεὺς μπροστὰ στήν Ἁγία Τράπεζα, ἀπευθυνόμενος στόν Οὐράνιο Πατέρα. Γιατί ὁ ἱερεὺς κάνει ὅ,τι ἔκαμε καὶ ὁ Χριστός. Εἶναι ὁ ὁδηγὸς τοῦ ποιμνίου πρὸς τὸν παράδεισο, ὁ φύλακας τῶν ψυχῶν πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ἡ θεία Ἀγάπη.

Σ' αὐτές εἶναι ἀφοσιωμένος, γι' αὐτές λαχταρᾷ κάθε στιγμὴ. Τούς προσφέρει ὅ,τι πήρε ἀπὸ τὸ Θεό, τὴ χάρι καὶ τὴ ζωὴ του ὁλόκληρη. Ἀκούμῃται γνωιάζεται γι' αὐτές καὶ δέν λογαριάζει κανένα κόπο καὶ καμμιὰ θυσία γιά τὴν πνευματικὴ τους προκοπὴ καὶ ἀνοδο.

Εἶναι ἕνα μέ τὴν ἐνορία του. Κάποιες μυστικές χειρο-
πέδες τὸν κρατοῦν δεμένο μέ ὅλα τὰ μέλη τῆς καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος εἶναι δεμένος μέ τὸν Θεό πρέπει ἀναγκαστικά νά νο-
μίσῃ στόν Θεό ὅλους τοὺς συνδεσμῶτες του.

Ὅλους, ἐκτός ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἀλλοίμονον. Ὅπως ἀ-
κριβῶς συνέβη καὶ στόν Χριστό, πού ἀφοῦ εἶπε τὸ «οὗς δέδω-
κάς μοι ἐφύλαξο» πρόσθεσε «καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ
μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας».

Γιατί μέσα στὴ μεγάλη χαρὰ τῆς διαφυλάξεως τῶν
πνευματικῶν του τέκνων ὁ ἱερεὺς θά αἰσθάνεται καὶ τὸν ἴ-
σσιο μᾶς φοδερὴς πιθανότητος: τῆς ἀπωλείας μερικῶν, ἀπω-
λείας ὅμως γιά τὴν ὁποία αὐτός δέν θά φταίῃ.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ
(Ίωάννου ζ' 37 - 52 η' 12)

«Τινές δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας».

Εἶναι δικαιολογημένη στὸν ἐργάτη τοῦ ἀμπελῶνος μιὰ ἀνησυχία μήπως δὲν προφθάσῃ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργο ποῦ τοῦ ἀντετέθη. Μήπως δὲν ἔχει τὰ ἀπαραίτητα περιθώρια καιροῦ ποῦ χρειάζονται. Βέβαια ἂν φύγῃ γρήγορα ἀπ' αὐτόν τὸν κόσμον, αὐτὸ θὰ εἶναι θέλημα Κυρίου. Καὶ δὲν παύει ἐξ ἄλλου ποτὲ νὰ αἰσθάνεται βαθιὰ ὅτι δὲν εἶναι παρὰ «ἀχρεῖος δούλος», ὄργανο ἀπλὸ τῆς θείας Προνοίας, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς καὶ μὴ χρησιμοποιοῦντας τὸν ὁλότελα.

Ἄλλὰ ἡ ἀγάπη σέ ἕνα ἔργο εἶναι πάντα κάπως ἀποκλειστική καὶ δύσκολα τὴ χωράει ὁ καιρὸς.

Αὐτὴ τὴν ἀνησυχία ὁ ἱερεὺς καλεῖται νὰ τὴν κοπᾶσῃ καὶ νὰ τὴ γαληνεύσῃ μὲ δύο εὐλογημένες σκέψεις. Πρῶτα μὲ ἐκείνη ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω. Ὅτι δηλ. εἶναι ἀχρεῖος δούλος καὶ δὲν τὸν ἔχει καμμιὰ ἀνάγκη ἢ Χάρις. Δεύτερον μὲ ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἐμπνέει ὁ στίχος τοῦ Εὐαγγελίου τὸν ὁποῖον βάλουμε ἐπικεφαλίδα. Πριν δόσουμε ὅ,τι ἔχουμε νὰ δόσουμε στὴν ὑπηρεσία τῆς Χάριτος, καμμιὰ δύναμις δὲν ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἀνακόψῃ τὴν προσπάθεια ποῦ καταβάλλουμε. Συνήθως ὁ Κύριος μᾶς ἀφήνει νὰ χορτάσουμε διακογῶντας τὸν. Ὅπως καὶ στὸν Γίόν του, ποῦ πρὶν τῆς κατὰ ληλῆς ὥρας, δὲν μπόρεσαν νὰ τὸν πιάσουν οἱ Φαρισαῖοι καὶ νὰ τὸν θανατώσουν.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Α΄ ΜΑΤΘΑΙΟΥ
(Ματθαίου ι' 32, 33, 37 - 38, ιθ' 27 - 30)

«Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθησάμεν σοι· τί ὄρα ἔσται ἡμῖν;».

Μπορεῖς νὰ τὸ πῆς καὶ σύ, μὲ τὴ στερεὴ καὶ ἥσυχη βεβαιότητα μὲ τὴν ὁποία εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Πέτρος στὸν Χριστό; Τότε μονάχα θὰ εἶσαι ἀληθινὸς ἱερεὺς.

Πάντα... Ὅλα τὰ ἔχεις ἀφήσει γιὰ χάρι τοῦ Κυρίου. Γιατὶ «οὐδεὶς ἄξιός... προσεγγίζειν ἢ λειτουργεῖν...» Εἶσαι ὁλότελα ἀγνός ὄχι μόνον ἀπὸ πάθη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅποιανδήποτε εὐλογημένη σχέσι μὲ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, ἐφ' ὅσον τὸ πᾶν εἶσαι ἔταιμος νὰ θυσιάσῃς γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃς τὸν Κύριο.

Τὰ ἄμφια ποῦ ντύνεσαι σέ ἀπομονώνουν ἀπὸ τίς χαρές τοῦ κόσμου, ἀκόμη καὶ ὅταν αὐτές δὲν εἶναι ἐφάμαρτες γιὰ τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς. Τὸ φελόνι δὲν ἔχει μανίκια, καὶ τὰ χέρια σου μένουν κάτω ἀπ' αὐτὸ γιατί δὲν ἔχεις νὰ πάρῃς τίποτε ἀπὸ γύρω σου. Τὸ σιχαρι εἶναι ἡ χρυσοῦφαντη νέκρωσις μὲ τὴν ὁποία φυλακίζεσαι μέσα στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Τὸ πετραχήλι ποῦ περνᾷ ἀπὸ τὸ λαιμὸ σου εἶναι ἡ βαριά εὐθύνη τῆς Χάριτος, ἀπὸ τὰ κρόσσια τῆς ὁποίας κρέμονται ὅλες οἱ φυχές τῆς ἐνορίας σου. Αὐτὸ διδάσκουν οἱ μυστικοὶ πατέρες καὶ πρέπει νὰ τὰ αἰσθάνεσαι βαθειά.

Τὰ ἄφησες ὅλα γιὰ νὰ μπῇς μέσα στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μπῇς σ' αὐτὴ μὲ ὅλο τὸ πνευματικὸ κοπάδι σου.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Β΄ ΜΑΤΘΑΙΟΥ
(Ματθαίου δ' 18 - 23)

«Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν».

Ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι ἀκίνητος, δὲν ἔχει ὅρια τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ. Ἀλλὰ εἶναι αὐτὸς ποῦ πάει νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸ ἀπολωλὸς καὶ ποῦ περιέρχεται διαρκῶς, χωρὶς κόυ-
ρασι τὴν ἐνορία του, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ καμμιὰ γωνιά τῆς, καινένα σπῖτι τῆς χωρὶς τὴν χριστοφόρο παρουσία του.

Δὲν συναντᾶται μὲ τὰ πνευματικὰ τοῦ παιδιὰ μονάχα μέσα στὸ ναὸ, ἀλλὰ καὶ στὴν οἰκογένεια καὶ στὴ δουλειά καὶ παντοῦ ὅπου αὐτὰ περνοῦν τὴ μέρα τους.

Τοὺς χρωστᾷ ὅλο τὸ εἶναι του, ἐπομένως καὶ τὰ πόδια του. Γι' αὐτόν, μὲ τὴν εὐλογημένη ἐκτύπωσι ποῦ πρέπει νὰ κάνῃ στοὺς ἐνορίτες του, ἰσχύουν περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι γιὰ ὅποιον ἄλλον οἱ προφητικὰ λόγια «ὡς ὥραιοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὴν εἰρήνην».

Τὰ πόδια τοῦ ἱερέως πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ δυνατό-
τεραι μέλη τοῦ σώματός του. Νὰ εἶναι σὰν ἐκεῖνα τῆς καμνή-
λας. Μὲ τύλους στὰ γόνατα ἀπὸ τὸ ἀδιάκοπο γονάτισμα τῶν προσευχῶν καὶ μὲ πέλματα σκληρὰ ἀπὸ τὸ πηγαίνει - ἔλα μέ-
σα στίς τόσες καὶ τόσες ἀνάγκες τῆς ἐνορίας.

Ὁ ἱερεὺς ἀνήκει καὶ χρειάζεται στὸν καθένα τὴν κά-
θε στιγμῇ.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Γ΄ ΜΑΤΘΑΙΟΥ
(Ματθαίου στ' 22 - 33)

«Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε;».

Ἄς δόσῃς μιὰν ἀλληγορική ἔννοια στὸ ἐρώτημα αὐτὸ τοῦ Κυρίου πνευματικώτερη καὶ πιὸ προσαρμοσμένη σέ σένα, ποῦ εἶσαι ἱερεὺς.

Ἄν κατόρθωσες νὰ μὴ μεριμνᾷς γιὰ τὰ ὑλικά ἐνδύ-
ματα ἂν ἐφθασες στὸ εὐλογημένο σημεῖο ὅπου ἀπαραίτητα
πρέπει νὰ εἶσαι φθασμένος πρὶν ἀκόμη χειροτονηθῇς, δηλα-
δὴ στὸ σημεῖο νὰ μὴ δίνῃς σημασία στὸν ὑλικὸ προσπορισμὸ
πρόσεξε ὑπάρχει καὶ ἕνα ἄλλο εἶδος ἐνδύματος γιὰ τὸ ὅποιο
δὲν πρέπει νὰ μεριμνᾷς καὶ νὰ ἀνησυχῇς. Τὸ ἐνδυμα αὐτό
εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ὑφαίνει γύρω ἀπὸ τὴν προσωπικότητά σου
ἡ κοινὴ γνώμη τῆς ἐνορίας σου.

Μὴν ἀναρρωτιέσαι τί λένε γιὰ σένα τὰ πνευματικὰ σου
παιδιά. Μὴν παιδεύεσαι νὰ δοῇς ἂν τάχα λέχθηκε γύρω σου
ἡ ἀναγνώρισις τῶν κόπων σου καὶ τῆς ἀγιότητός σου. Μὴν
κάθεσαι νὰ ἀσχοληθῇς ἂν οἱ ἐνορίτες σου σέ ἔχουν πραγμα-
τικά ἢ ὄχι ὑπόδειγμά τους καὶ ἀληθινὸν μισοστόρη πρὸς
τὴν Βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ.

Αὐτὸ εἶναι μιὰ μέριμνα ποῦ ὁ Κύριος δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ
ὑπάρχῃ μέσα σου.

Ἄν κάνῃς τὸ καθήκον σου, ἂν μιμῇσαι μὲ καθαρή φλό-
γα ἀγάπης τὸν Χριστό σέ ὅλα, ἂν προσέχῃς ὥστε πάντα
νὰ πατᾷς μὲ ταπεινῶσι, ζῆλοι, φόβα Θεοῦ καὶ πόθο σ' ἀχνά-
ρια τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ σκέ-
πτεσαι πῶς σέ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Δ΄ ΜΑΤΘΑΙΟΥ
(Ματθαίου η' 5 - 13)

«Οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην
πίστιν εὑρον».

Γύρω ἀπὸ τὸν καλὸ ποιμένα δημιουργεῖται πάντα κά-
ποιος κύκλος αἰκειότερος καὶ πιὸ ζεστός. Αὐτὸς ὁ κύκλος εἶ-

και μικρός σέ σχέσι μέ τόν πλατύτερο κύκλο ὅλης τῆς ἐνορίας. Τόν μικρό αὐτό κύκλο τόν ἀποτελοῦν οἱ εὐσεβέστεροι ἐνορίτες, οἱ ζηλωταί, ἐκεῖνοι πού βοηθοῦν τόν ἱερέα στήν ἀποστολή του.

Εἶναι φυσικό νά τρέφεται μέ περισσότερη ἱκανοποίησι ἀπ' αὐτά τά πνευματικά του παιδιά καί νά τά θεωρῇ σάν μαγιά πού θά ἀλλάξῃ σιγά - σιγά ὅλο τό φύραμα τῆς ἱστορίας. Εἶναι φυσικό νά τά θεωρῇ σάν τά καλύτερα πνευματικά του παιδιά.

Ἀλλά γρήγορα, διάφορες περιπτώσεις θά τόν κάνουν νά πολλαπλασιάσῃ τή γενική ἀγάπη γιά τήν ἐνορία του, στούς πύθ ἐξωτερικούς κύκλους τῆς ὁποίας θά τύχῃ νά ἀνακαλύψῃ ψυχές θαυμαστές στήν πίστι τους καί στίς ἄλλες Χριστιανικές ἀρετές. Ψυχές τίς ὁποῖες δέν ὑποπευόταν πόσο κοντά βρίσκονταν στόν Θεό.

Καί θά πῇ τότε μέσα του ἐκεῖνο πού εἶπε καί ὁ Ἰησοῦς Χριστός γιά τόν ἐκατόνταρχο: Οὐδέ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσούτην πίστιν εὑρον. Τέτοια πίστι, τέτοια ἀρετή δέν τή συνήντησα ἀκόμη στόν στενότερο κύκλο τῶν συνεργατῶν ἐνοριτῶν μου. πού ὑπετίθετο ὅτι θά ἦσαν οἱ καλύτεροι ἀπό ὅλους.

Γι' αὐτό, ὁ ἱερεὺς πρέπει νά ἀγκαλιάζῃ μέ ἐκτίμησι καί στοργή ὅλη τήν ἐνορία καί νά περιμένῃ κι' ἀπό τίς πύθ ἀπόμερες ἄκρες τῆς τήν ἁγιότητα.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Ε' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου η' 28 - θ' 1)

«Ἰδόντες αὐτόν παρεκάλεσαν ὁπως μεταβῇ ἀπό τῶν ὁρίων αὐτῶν».

Δέν εἶναι πάντα εὐάλωτη ἡ ἀμαρτία στή χάρι. Ἰσα - ἰσα τίς περισσότερες φορές παρέχει σκληρή ἀντίστασι κι' ὄχι σπάνια ἀπωθεῖ μ' ἀσυμβίβαστη ἐπιμονή τή χάρι. Ὅπως οἱ Γεργεσηνοί ζήτησαν ἀπό τόν Χριστό νά φύγῃ ἀπό τή χώρα τους, ἔτσι θά ὑπάρξουν ἀμετανόητοι πού ὄχι μόνο δέν θά θελήσουν νά σέ ἀκούσουν, πού ὄχι μόνο θά ἀδιαφορήσουν στίς προσπάθειες πού καταβάλλεις γιά τή σωτηρία τους, ἀλλά καί θά σοῦ ἀντεπιτεθοῦν καί θά σοῦ ἀπαιτήσουν νά ὀπισθοχωρήσῃς.

Εἶναι κάτι καρδιές τόσο σκληρές, τόσο πετρωμένες, πού οἱ λόγοι σου θά ἀποστρακισθοῦν πάνω τους, χωρίς νά μπόρουν νά διεισδύσουν καί νά τίς μεταβάλουν.

Τί πρέπει νά κάνῃς; Ὅτι καί ὁ Κύριος στή σημερινή περικοπή. Νά ὑποχωρήσῃς. Δέν εἶναι κάθε ὥρα κατὰλληλη γιά τή νίκη τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Χάρις ἔχει τή δική της τακτική καί στρατηγική. Τό πωσδρόμισμα δέν εἶναι ἥττα, ἀλλά ἐπιβάλλεται κάποια ἀκριβῶς γιά νά ἐπιτύχουμε.

Αἱ ἐφοδοὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δέν στέφονται ἀμέσως ἀπό τή νίκη. Τό Ἅγιο Πνεῦμα ἀποσύρεται ὄχι ὀριστικά, ἀλλά πρὸς καιρόν γιά νά ἐπανέλθῃ. Ἀκολουθήσε το σό ἀποτράδηγμά του. Μή φοβάσαι τήν ἀμωπι αὐτή. Θά ἔλθῃ σιγμ - μὴ πού θά τή διαδεχθῇ ἡ πλημμύρα.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΤ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου θ' 1 - 8)

«Ἴνα δέ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας — τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ — ἐγερθεὶς ἄρον σου τήν κλίνην».

Μεγάλο τό δίδαγμα πού παίρνει ὁ ἱερεὺς ἀπ' αὐτό τό στίχο τοῦ ἁγίου Ματθαίου. Πιὸ δίδαγμα; Ὅτι πρέπει, νά

ἀναστηλώσῃ τόν πεσμένο ἀνθρώπο ὄχι μόνο πνευματικά, ἀλλά καί σωματικά. Καί ὅτι ἂν ἔλθῃ νά θαυματουργήσῃ πάνω στίς ὑλικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, αὐτό θά εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις ὅτι ἐπέδρασε εὐεργετικά καί στό ἐσωτερικό τοῦ ἀνθρώπου.

Διότι τό πλάσμα τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι μόνο ἀπό ψυχὴ ἀλλά καί ἀπό σάρκα. Καί πρέπει ἡ Ἐκκλησία — καί συνεπῶς ὁ ἱερεὺς — νά ἐρχεται βοηθός ὄχι μόνο στόν πνευματικό ἀλλά καί στόν ὑλικό ἀνθρώπο, θεραπεύοντας κάθε ἐνδειά του.

Οἱ φτωχοί — εἶπε κάποιος ἅγιος — εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς Ἐκκλησίας. Στούς φτωχοὺς ἡ Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά σταθῇ ἀδιάφορη. Αὐτὴ σάν στοργική μητέρα θά τοὺς συντρέξῃ καί θά προσπαθήσῃ μέ κάθε εὐλογημένο τρόπο νά τοὺς ἐγάλῃ ἀπὸ τήν ἀφόρητη ὑλικὴ ἀθλιότητα στήν ὁποία κοίτονται.

Ἡ φιλάνθρωπι εἶναι στόλισμα τοῦ καλοῦ ποιμένος πού κινεῖ γῆ καί οὐρανὸ ὥστε νά ἀλαφρώσῃ τόν πόνο τῶν φτωχῶν.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Ζ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου θ' 27 - 35)

«Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω».

Ὁ Κύριος δέν ἐντέλλεται νά κρύβουμε μόνο τίς ἐλεημοσύνες καί νά μὴ γνωρίζῃ ἡ διεξιά τῆς ἀριστερᾶς τὸ ἔργο, ἀλλά σέ ὅπως ἀρκετὰ σημεῖα τοῦ Εὐαγγελίου βλέπουμε μᾶς ἔδωκε παράδειγμα νά κρύβουμε καί τό πνευματικό καλὸ πού κάνομε. Ἔτσι στοὺς τυφλοὺς πού θεραπεύσε, συνιστᾷ σήμε - ρα νά μὴ διαδώσουν τό θαῦμα καί νά μὴ τό μάθῃ κανεὶς μέ κανένα τρόπο.

Αὐτὸ φαίνεται ἐκ πρώτης ὀφεις παράλογο. Ἐφ' ὅσον σπρώξαμε μία ψυχὴ ἀπὸ τό σκοτάδι στό φῶς, γιατί νά τοῦ ἀπαγορεύσουμε νά τό φωνάξῃ; Καί ὅμως. Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ μας δέν εἶναι παρὰ ἓνας ἐσωτερικός θησαυρός καί ὁ κόσμος δέν πρέπει νά τήν βλέπῃ.

Σημασία ἔχει ὅτι δώσαμε τόν Θεὸ σέ μία ψυχὴ, ὅτι τήν ἐνώσαμε μ' αὐτόν. Ὁ θόρυβος εἶναι μάταιος. Τό σάλπισμα ἀνώφελο.

Εἶναι μία μυστικὴ χαρά πού δέν ὑπάρχει λόγος νά τήν ἐγάλουμε στή δημοσιότητα, ἀλλά νά τήν κρατήσουμε «ἐν τῷ κρυπτῷ».

Μὴν παρασυρθῇς στόν λεγόμενο «ἐποικοδομητικό θόρυβο». Ἐργάσου μέσα στήν Ἐνορία σου σκεπασμένος ἀπὸ τό χέρι τοῦ Θεοῦ καί κράτα κρυφὸ κάθε θρίαμβο τῆς Χάρι - τος, ὁ ὁποῖος θά ἀξιοθῇς νά ἐπιτελεσθῇ μέσῳ τῆς ταπεινότη - τος σου.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Η' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου ιδ' 14 - 22)

«Καὶ ἦσαν τό περισσεῦον τῶν κλασμά - των δώδεκα κοφίνους πλήρεις».

Στεγὴ καί τεθλιμμένη εἶναι ἡ δόξς ὅπου περπατεῖς. Δέν ἔχεις στήριγμά σου παρὰ τόν Θεό. Ὅλα, ἐκτός Αὐτοῦ, ἔχεις πάρει ἀπόφασι ὅτι μπορεῖ νά σοῦ λείπουν; Βοήθεια καί εὐκολίες καί χορηγίες ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού κατέ - χουν τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ καί τήν ἐπίγεια ἐξουσία δέν μπορεῖς νά περιμένῃς, ἀλλά καί οὔτε τήν ἔχεις ἀνάγκη, ἂν ἀληθινὰ εἶσαι δοσμένος στόν Θεό. Κι' ἂν στήν κλῆσι πού ἔχεις, προ - βάλλουν καθήκοντα πού θά τὰ ἀνταμειωπῇς γυμνός ἀπὸ πλοῦτα γήινο ἐνῶ αὐτὰ τόν ἀπαιτοῦν, μὴν χάσῃς τό θάρρος σου.

Αυτό τό λίγο πού ἔχεις στά χέρια σου, εἴτε χρῆμα εἶναι εἴτε φάρμακα, εἴτε ἐνδύματα, στήν πραγματικότητα εἶναι πολ-
λύ γιά νά ἀντεπεξέλθης σῆς ἀνάγκες τῶν φτωχῶν καί τῶν
ἀρρώστων σου.

Εἶναι πάρα πολύ. *Ὅπως πάρα πολλά ἀπεδείχθησαν τά
πέντε ψυμιά καί τά δύο φάρια, μέ τά ὅποια ὁ Κύριος, ἀφοῦ
τά εὐλόγησε καί τά διεισώρασε μέσῳ τῶν μαθητῶν του, χόρ-
τασε ἕνα δλόκληρο λαό στήν ἔρημο.

*Ὅχι μόνο μ' αὐτά τά λίγα θά ἐπαρκέσης, ἀλλά θά ἔχης
καί περισσεύματα. Τά βλέπεις δέ; τά βλέπεις αὐτά τά πε-
ρισσεύματα πάντως ὑπάρχουν. Ὁ Θεός δέν θά σέ ἀφήσῃ σέ
ἀμνηχανία. Πίστευε, ἀδελφέ μου, ὅτι ἔχεις τά πάντα πίσω
σου γιά νά τά προσφέρῃς στοὺς ἐνδεεῖς. Γιατί ὁ Θεός θά
σοῦ τά δώσῃ.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Θ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου ιδ' 22 - 34)

«Καί ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβει εἰς
τό ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύεσθαι».

Ὁ Κύριος ἀπεσύρετο συχνά ἀπό τοὺς ὄχλους, ἀλλά καί
ἀπό τοὺς ἴδιους τοὺς μαθητάς του γιά νά προσευχηθῇ στόν
Πατέρα του. Ἐκεῖνες τίς εὐλογημένες ὥρες ἐννοιῶθε τή με-
γαλύτερη χαρά, γιατί μιλοῦσε μέ αὐτόν πού ἀγαποῦσε πάνω
ἀπό ὅλα, ἀλλά καί ξέχναγε τόν πόνο καί τήν ἀγωνία του
γυ' αὐτούς πού ἀγαποῦσε ἀκριβῶς μέσα στήν ἀγάπη τοῦ Πα-
τέρα του. Αὐτή τή χαρά κι' αὐτόν τόν πόνο, ποτέ οἱ ἀνθρω-
ποι δέν θά τά μάθουν, παρουσιάζε-
ται συχνά στόν Θεό προ-
σευχόμενος μυστικά, μόνος ἐνώπιόν του, πάνω στό νοητό
ὄρος τῶν θημάτων τοῦ Ἱεροῦ. Πλέκε ἀνάμεσα στά λόγια τῆς
λειτουργίας τοὺς «ἀλαλήτους στεναγμούς» τῆς καρδιάς σου
πού εἶναι χαρά τῆς ὁ Θεός, καί πόνος τῆς ἐκείνου πού ὁ Θεός
σοῦ ἐμπιστεύθηκε.

Ζήσε ἐκεῖ μπροστά στό θυσιαστήριο ἔντονα τήν ἀγω-
νία σου γιά τή σωτηρία ἐκείνων πού γι' αὐτούς ὑποφέρεις
μαζί μέ τόν Χριστό. Ἄν ὁ Χριστός, προτοῦ ἀνεβῇ στό ξύ-
λο τοῦ Σταυροῦ, σαύρωσε τή γλυκύτερη χαρά τῆς ζωῆς του
— τήν προσευχή — μέσα στόν κήπο τῆς Γεθσημανῆς ὅπου ὁ
Πατέρας του δέν τοῦ ἀνταποκρινόταν καί φαινόταν πῶς τόν
εἶχε ἐγκαταλείψει, ἐσύ δέν θάχῃς ποτέ τέτοια φοβερή περι-
πτωση. Ὁ Χριστός σοῦ ἀνοιξε τήν ὁδὸ πρὸς τόν Πατέρα καί
θυσιαζόμενος πάνω στήν Ἁγία Τράπεζα σέ ἐνώνει μέ τόν
Πατέρα καί ὁ Πατήρ πάντα σοῦ ἀνταποκρίνεται καί πάντα
σέ σκέπει, γιατί ἐγκατέλειψε τόν Υἱόν του γιά νά μὴ ἐγκα-
ταλείψῃ ἐμᾶς.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ Ι' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου ιζ' 14 - 23)

«Ὡ γενεά ὀπιστος καὶ διεστραμμένη!».

Σκληρό εἶναι αὐτό πού σοῦ ἀνέθεσε ὁ Κύριος. Νά
σταθῇς μέσα σέ μιὰ ἀνθρωπότητα ἀπιστη καί διεστραμμένη
ὅπως εἶναι πρὸ πάντων ἡ σημερινή καί νά τήν ἀνέχεσαι καί
νάσαι πάντα κοντά της, ἐνῶ συγχρόνως πρέπει νά μένης
καθαρός καί δεμένος μέ τόν Κύριο.

Καί ἂν ἔκεινος εἶχε τό δικαίωμα νά ἀγανακτήσῃ καί
νά προσφέρῃ τά βαριά ἐκείνα λόγια πού διάβασες σήμερα
στόν ἐκκλησιασμό σου, ἐσύ δέ μπορεῖς νά τό κάνῃς. Ἐσύ μόν-
ο τό τελευταῖα μπορεῖς νά πῇς: τό «φέρετέ μοι αὐτόν ὡς».
*Ὅποιον ἔρχεται σέ σένα καί συχνά ἐρχονται ὅχι ἀπό δίψα

πνευματική ἀλλά ἀπό χαμηλότερο συμφέρον ἀπό ὅτι εἶναι τό
ψυχικό, ὀφείλεις νά τό δεχθῇς καί νά τόν συνδράμῃς καί νά
τοῦ κάνῃς αὐτό πού σοῦ ζητεῖ.

Σύ εἶσαι ὅχι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἀλλά μόνάχά ἡ
ἀγάπη του, ἡ ἀνοχή του, τά σπλάχνα τῶν οἰκτιρμῶν του.
Σύ εἶσαι θειελιωμένος στό «φέρετέ μοι αὐτόν ὡς». Στήν
ὑποδοχή κάθε ἁμαρτωλοῦ, πού δέν καταλαβαίνει τήν ἁμαρ-
τία του ἀλλά οἱ συνέπειές της τόν φέρνουν σέ σένα. Καί εἶσαι
ὑποχρεωμένος νά τοῦ δώσῃς αὐτό πού θέλει καί πού εἶναι
κάτι κατώτερο ἀπό αὐτό πού ἐσύ θέλεις νά τοῦ δώσῃς, ὅπως
ἡ σωματική ὑγεία καί ἀλάφρυνσι.

Μές ἀπό τήν ἁμαρτία δέν βλέπεις παρά μόνάχα τό πλά-
σμα τοῦ Θεοῦ πού σέ καλεῖ νά τό βοηθήσῃς.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΙΑ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου ιη' 23 - 35)

«Οὐκ ἔδει καὶ σέ ἐλεῆσαι τόν σὺνδου-
λόν σου ὡς ἐγώ σέ ἠλέησα;».

Εἶναι, λοιπόν, πιθανό νά ἀπευθύνωνται αὐτά τά φοβερὰ
λόγια καί σ' ἕνα ἱερέα πού ἐν τούτοις κάνει τό πᾶν γιά νά
στέκεται στό ὕψος του; Πολύ πιθανόν. Δέν μπορεῖ ποτέ ὁ
ἄνθρωπος, ὅσο κι' ἂν προσδεῖται στήν πνευματική ζωή νά
προσεγγίσῃ τήν ἀνοχή τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι τῶν πλασμάτων
του, νά φτάσῃ σιμά στό ἀπύθμενο βάθος τῆς ἀγάπης καί τῆς
ἀμνησιχαρίας του.

*Ἐρχονται στιγμές πού τόση ἁμαρτία γύρω μας θαρ-
αίνει, σφίγγει καί κάνει στενότερη τήν ἀγάπη πού χρωστάμε
στοὺς ἀδελφούς μας. Δέν ἔχουμε τό πλάτος ἐκείνης πού δια-
θέτει ὁ Κύριος. Τά περιθώρια τῆς ἀντοχῆς μας εἶναι, ἀλλοί-
μονα, στενά, ἀφαντάτως στενά μπροστά σ' ἐκεῖνα τοῦ Κυ-
ρίου.

Καί ὁ ἥσκιος τοῦ ἀσπλάχνου δούλου τῆς παραβολῆς
πέφτει κάποτε χωρὶς νά καταλαβαίνουμε πάνω τήν ἱερατική
μας σταδιοδρομία. Ἡ ἄφηση τῶν πταισμάτων μᾶς κουράζει
κάποτε στήν διάθεση ἀπέναντι τῶν ἀμετανοήτων. Ἀπελι-
ζόμαστε ἀπ' αὐτούς. Ἡ δική μας θυσία, ἡ δική μας ἀγιότης
μᾶς φαίνεται κάτι τό σπουδαῖο καί ἐφ' ὅσον δέν τήν ἔχουν
οἱ ἄλλοι εἵμαστε ἐτοιμοὶ νά τοὺς τή ζητήσουμε σάν χρέος
πρὸς ἐμᾶς.

*Ἀλλά ἂν ἐσύ εἶσαι καθαρός, χρωστᾷς τήν πνευματική
σου κατὰστασι στό Θεό. Καί τό χρέος τό δικό σου εἶναι ἀπεί-
ρως μεγαλύτερο ἀπό ἐκεῖνο τοῦ ἁμαρτωλοῦ πρὸς τόν ἐγωϊ-
σμό σου.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΙΒ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου ιθ' 16 - 26)

«Εἰ θέλῃς εἰσελθεῖν εἰς τήν ζωήν, τή-
ρησον τὰς ἐντολάς».

Αὐτό θά μάθῃς στά πνευματικά σου παιδιὰ μέ τόν ἀπλό
τρόπο τοῦ παραδείγματος τῆς δικῆς σου ζωῆς. Οἱ ἐντολές
τοῦ Θεοῦ δέ μαθαίνονται μέ τήν ἀπλή διδασκαλία, ἀλλά κυ-
ρίως μέ ἕνα ἀπτό παραδειγμα.

Γιά νά μπῇ στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ μιὰ ψυχή, ἔχει ἀνά-
γκη νά περάσῃ ἀπό δρόμους πού ἀνοιξε αὐτό τό παραδειγ-
μα. Οἱ ἐντολές δέν εἶναι ἀφηρημένα προστάγματα, ἀλλά
κάτι πού πρέπει νά τό πιάσουν καί νά τό ψηλαφήσουν οἱ Χρι-
στιανοί σου πάνω σέ σένα τόν ἴδιο, πού θά σταθῇς ἔτσι ὁδη-
γός καί ἐμπνευστής.

*Ἄν ἐσύ τρικλίζεις στόν δρόμο τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐσύ δέν
μπορεῖς νά τόν ἀνεβῇς πῶς θέλεις νά τό κάνῃς τό ποίμνιό

σου. Αυτό βαδίζει, τις περισσότερες φορές, εκεί που έσύ πατάς κι' όχι εκεί που δείχνεις.

Όταν ο Κύριος είπε στο νεανίσκο το «τήρησον τὰς ἐντολάς, δὲν εἶπε ἕνα ἀπλό λόγο, ἀλλὰ ἦταν ὁ ἴδιος τὸ πρότυπο καὶ ἡ ἀπόδειξις καὶ ἡ ἐμπνευσις καὶ ἡ ζηλευτὴ προτροπὴ γιὰ νὰ τηρήσῃ ὁ νεανίσκος τὶς ἐντολές.

Γι' αὐτὸ πρόσεξε νὰ εἶσαι σὲ κάθε περίπτωση ἡ ζωὴς ἐντελὴ στό ποίμνιό σου, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς στάθηκε ὑπεργραμμὸς γιὰ ὅλους μας.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΙΣΤ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου κε' 14 - 30)

«Φοβηθεὶς ἔκρυσεν τὸ τάλαντό σου».

Εἶναι βασισμένη αὐτὴ ἡ δικαιολογία ἐν μέρει σὲ μία ἀλήθεια. Ὅτι ὁ Θεὸς Ἐργοδότης εἶναι σκληρὸς, ὅπως ἀκριβῶς τὸν χαρακτηρίσει ἀπολογούμενος ὁ ἀδρανὴς δούλος. Ὅχι ὅμως καὶ ὅτι εἶναι τόσο σκληρὸς ὥστε νὰ σιγήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου δὲν ἔσπειρε, νὰ ζητῇ δηλαδὴ συγκομιδὴ ἐκεῖ που δὲν μᾶς ἀνέθεσε τίποτε.

Ὁ φόβος λοιπὸν τοῦ δούλου που πῆρε τὸ ἕνα τάλαντο καὶ τὸ ἔκρυσεν ἦταν ὁλότελα ἀσπῆρικτος καὶ σκέπτασε τὴν ἀμέλεια, τὴν ἀκηδία, τὴν πλαδαρὴ ὀρεξί τοῦ ἐργάτη γιὰ τὸ ἔργο.

Ὁ Θεὸς θὰ σοῦ ζητήσῃ πολλαπλάσια ἀπ' ὅτι σοῦ ἔδωκε. Πολλαπλάσια πρῶτα μέσα σου καὶ ὕστερα ἔξω σου. Μέσα σου, γιατί ὀφείλεις νὰ γίνεσαι κάθε μέρα πύς ἁγίος. Ἐξω σου, γιατί ὀφείλεις νὰ κάνῃς ἁγίους τοὺς Χριστιανούς που τοιμένεις.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ εἶσαι τολμηρὸς ἐπιχειρηματίας στὰ πνευματικὰ ζητήματα καὶ τὸν πλοῦτα τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου νὰ τὸν ξαπλώσῃς ὅσο μπορείς. Γιατί δέ σοῦ τὸν ἔδωκε γιὰ νὰ τὸν φυλάξῃς, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν πληθύνῃς μέσα σου καὶ γύρω σου.

Καὶ τὴν ἡμέρα τῆς Φρικτῆς ἐκκαθαρίσεως νὰ ἀποδώσῃς στὸν Κύριό σου ἄλλα τόσα ἀπὸ ὅσα σοῦ ἐμπιστεύθηκε τάλαντα.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΙΖ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Ματθαίου ιε' 21 - 28)

«Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον».

Στὴν Ἱερὰ ἐξαμολόγησι τὸ ἴδιο τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ σέ ὁδηγεῖ πῶς νὰ φέρεσαι ἀπέναντι τῶν μετανοούντων, ὥστε νὰ διαπιστώνῃς κατὰ πόσο εἶναι εὐκρινὴς καὶ δυνατὴ ἡ μετάνοια που φανερώνουν.

Βέβαια πρέπει νὰ εὐκολύνῃς τὸν ἐξαμολογούμενο μὲ κατ'ἀλλήλους ἐρωτήσεις καὶ μὲ πατρικὰ ἐνδιαφέρον ἐκδηλοῦ, ὥστε νὰ ἀπογυμνωθῇ ψυχικὰ μπροστά σου. Ἀλλὰ ὅχι ὅλες

τις φορές ὅτι χρειάζονται τὰ λόγια καὶ τὸ φαινέριμα τῆς πατρότητος.

Όταν δὴς ὅτι ἔχεις νὰ κάνῃς μὲ ψυχὴ που εἶναι ἔτοιμη, ὅσο κι ἂν τῆς στοιχίσῃ, νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴ στενὴ Πύλη τῆς μετάνοίας, ρίχνοντας ἀπὸ τοὺς ὤμους τῆς ὁλο το βαρὺ μανδύα τῶν παθῶν, ὅταν βλέπεις ὅτι καίεται ἀπὸ θεῖον ἔρωτα, μὴ τῆς δόσης δοῖθῃαι περιττῇ.

Φανοῦ σκληρὸς καὶ αὐστηρὸς ἀπέναντί της, γιὰ νὰ τὴ δοκιμάσῃς ἀκόμη περισσότερο καὶ νὰ τῆς δώσῃς ἔτσι τὴν εὐκαιρία νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἀγαπᾷ καὶ θέλει τὸν Θεὸ μὲ ἀπόφασι ἀμετάτρεπτη, μὲ πίστη βίαιη καὶ δυνατὴ.

Καὶ ὅπως ἔκαμε ὁ Κύριος στὴ Χαναναία, που μὲ τὴ σκληρὴ του συμπεριφορά, ἔκαμε νὰ παρουσιασθῇ ὅλο τὸ ἀνεξάντλητο μεγαλεῖο τῆς πίστεώς της, πίστεως που στό τέλος ὁ Κύριος τὴν ἀνεγνώρισε καὶ τὴν ἐθαύμασε καὶ τὴν βράβευσεν.

Αὐτὴ τὴν συμπεριφορά πρέπει νὰ δείχνῃς, γιὰ νὰ τὶς ἀσκήσῃς, στίς δυνατές ψυχές, ἀλλὰ ἀφοῦ πρῶτα εἶσαι βέβαιος ὅτι εἶναι πράγματι δυνατές καὶ θ' ἀντέξουν.

✱

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ (Ματθαίου ε' 14 - 19)

«Ὅς ἐάν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».

Τί φοβερὰ λόγια τοῦ Κυρίου μας! Πόσο μᾶς βοηθοῦν νὰ ταπεινωθῶμε καὶ νὰ νοιώσουμε τὴν ἀναξιοτήτά μας. Ζητᾷ ἀπὸ μᾶς ὁ Χριστὸς ἐκεῖνα που λέμε νὰ τὰ πράττουμε καὶ ἀπὸ τὴν πικρὴ μας πείρα ξέρουμε πόσο δύσκολο εἶναι αὐτό.

Ἡ ἱερὸσύνη σέ ἀνέδρασε πάνω στὸν ψηλότερο λυχνιστάτη σάν φῶς τοῦ κόσμου. Καὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι δοῦν ὅτι δὲν ἔχεις ἀνάλογα ἔργα μὲ τὸ ὕψος αὐτό, θὰ σκανδαλισθοῦν καὶ θὰ ἀποδείχθῃς ἐλάχιστος, τιποτένιος μέσα στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ζέψε τις προσπάθειές σου στὸν ζυγὸ τοῦ Κυρίου κι' ἐγκαταλείψου στὴ χάρι του. Ὁ Χριστὸς ξέρει καλύτερα ἀπὸ σένα τὸν ἴδιο πόσο φοβερό εἶναι ὅ,τι σοῦ ζητᾷ. Γιὰ τὴ χάρι του ὅμως δὲν ὑπάρχει δυσκολία, ἂν παραδοθῇς σ' αὐτὴ καὶ καταλογίσῃς στὸ δικό της ἐνεργητικὸ ὅτι πράξῃς γιὰ τὴ δόξα τοῦ Εὐαγγελίου.

«Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» φωνάζει ὁ μέγας Παῦλος. Τὸ ἴδιο θὰ φωνάζῃς καὶ σὺ θριαμβευτικὰ σάν διαπιστώσῃς ἀπὸ τὰ πράγματα ὅτι ἡ διδασχὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου μπορεῖ νὰ συμβαδίζουν καὶ νᾶναι ἰσόμετρες ὅταν δὲν βασιζόμαστε στὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ στὸν Κύριο.

Ὁ ζυγὸς του εἶναι ἐλαφρὸς γιὰ ἐκείνους που τὸν φορτώνονται μὲ ολοκληρωτικὴ παράδοσι τοῦ ἑαυτοῦ τους.

Β.Π.Μ.



Γενική Συνέλευσις 19.2.1995

Ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ Παρεκκλησίᾳ τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» τὴν δεκάτην ἐνάτην (19) τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἐνακοσιοστοῦ ἐννενηκιοστοῦ πέμπτου (1995) ἔτους, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Κυριακὴν καὶ ὥραν 11ην π.μ. τῇ ἐγγράφῳ προσκλήσει τοῦ Προέδρου τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου Ἰωάννου Γρηγ. Τιμαγιένους, συνήλθε τὸ δεύτερον, ἡ ἑτησία Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τοῦ ὡς ἄνω σημειωμένου Συλλόγου, διότι ἡ τὸ πρῶτον συνεληθούσα τοιαύτη κατὰ τὴν δωδεκάτην (12) Φεβρουαρίου 1995 δὲν συνεκέντρωσε τὴν ἀπαιτούμενην ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ (ἄρθρον 2 παρ. 1) ἀπαρτίαν, δι' ἧς καὶ ἀνεβλήθη αὕτη. Ἐν ἀρχῇ ὁ Πρόεδρος Ἰωάννης Τιμαγιένους ἐχαιρέτισε τὰ μέλη καὶ ἠνυχαρίστησε ταῦτα διὰ τὴν προσέλευσίν των.

Ἐν συνεχείᾳ ἀνέγνωσε τὰ θέματα τῆς Γ. Συνελεύσεως ἔχοντα ὡς κατωτέρω:

Θέματα Γ. Συνελεύσεως:

- 1) Ὑποβολὴ ἐκθέσεως τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.
- 2) Ἀπολογισμὸς λήξαντος ἔτους.
- 3) Ψήφισις Προϋπολογισμοῦ.
- 4) Ἐκλογὴ νέας Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.
- 5) Προτάσεις καὶ ἀνακοινώσεις.
- 6) Ἀρχαιρεσίαι.

Καλεῖται ἐν συνεχείᾳ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ἰ. Ψαλτόπουλος ἵνα ἀναγνώσῃ τὴν Ἐκθεσὶν Πεπραγμένων τοῦ Δ.Σ.

ΕΚΘΕΣΙΣ

Τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς
τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ
Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»
(Μενάνδρου 4, Ἀθήναι)

Π ρ ό ς

Τὰ ἀξιότιμα μέλη τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ἡμεῖς οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι Ἰωάννης Ψαλτόπουλος, Χρήστος Τζουμάκας καὶ Χρήστος Παρθένος, ἐκλεγέντες ὑφ' ὧν τὴν 13ην Φεβρουαρίου ἔτους 1994, ὡς μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς διαχειρίσεως τοῦ Συλλόγου τοῦ παρελθόντος ἔτους 1994 καὶ συνεληθόντες τὴν 16 Φεβρουαρίου τρέχοντος ἔτους εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου, ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 5ην ἀπογευματινὴν, προσέβημεν εἰς τὸν ἐν λόγω ἔλεγχον κατὰ τὸ Καταστατικὸν τοῦ Συλλόγου, ἥτοι ὅλων τῶν διαχειριστικῶν βιβλίων (Βιβλίον Ταμείου Γραμματείων εἰσπράξεως, ἐνταλμάτων πληρωμῆς καθὼς καὶ τῶν ποραστατικῶν στοιχείων) καὶ διαπιστώθησαν τὰ ἀκόλουθα:

Α. Ὡς π ρ ό ς τ ά ς ε ἰ σ π ρ ά ξ ε ι ς, αἱ ὁποῖαι ἀνῆλθον εἰς τὸ συνολικὸν ποσό των δρχ. 4.283.595 καὶ π ρ ό ς ἡ λ θ ο ν:

- 1) Ἀπὸ συνδρομῆς τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐκδοθέντων τῶν ὑπ' ἀριθ. 3 - 26 Γραμματείων δρχ. 70.000
- 2) Ἀπὸ τὴν κατανάλωσις κηροῦ τοῦ Παρεκκλησίαι (ἐκδοθέντων τῶν ὑπ' ἀριθμ. 13 - 24 Γραμματείων δρχ. 1.146.870
- 3) Ἀπὸ τόκους καταθέσεων (Γραμμ. 12) δρχ. 397.605
- 4) Ἀπὸ συνδρομῆς τοῦ Περιδικίου (ἐκδοθέντα Γραμμ. ἀπὸ 20 - 44) δρχ. 32.000

5) Ἀπὸ Ἐνοίκια (ἐκδοθέντα Γραμμ. ἀπὸ 1 - 36) δρχ. 1.080.000

6) Ἀπὸ δωρεές (ἐκδοθέντα Γραμμ. 13 - 29) δρχ. 1.518.000

7) Ἀπὸ χαρτόσημον μισθωμάτων (ἐκδοθέντα Γραμμ. 1 - 36) δρχ. 39.120
Σύνολον δρχ. 4.283.595

Β. Ὡς π ρ ό ς τ ά ς Δ α π ά ν α ς, αἱ ὁποῖαι συνολικῶς ἀνῆλθον εἰς τὸ ποσό των δρχ. 3.623.108, αὕται διέτεθησαν:

1) Διὰ τὴν πληρωμὴν ἐξόδων ἐκτυπώσεως καὶ διεκπεραιώσεως τοῦ Περιδικίου (Ἀξία χάρτου, ἐκτύπωσις, μεταφοραί, ταχυδρομικά καὶ λοιπὰ ἐξόδα) δρχ. 528.787

2) Διὰ τὴν πληρωμὴν ἐξόδων λειτουργίας τοῦ Ἱεροῦ Παρεκκλησίαι (Ἀγορά κηροῦ - ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ἱερῶν σκευῶν κλπ.) δρχ. 443.054

3) Διὰ τὴν ἐξόφλησιν λογαριασμῶν ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΔΕΦΑ δρχ. 622.376

4) Διὰ ἐπισκευάς, ἀγορὰν ἡλεκτρικῶν εἰδῶν, καθαριότητος, καθαριστῆρας, ἀσφάλιστρα ἀκινήτου, ἀγορὰν λοιπῶν εἰδῶν καὶ λοιπῶν ἐξόδων δρχ. 1.006.873

5) Διὰ τὴν πληρωμὴν ἐξόδων Γραφείου (ἀγορά γραφικῆς ὕλης βιβλίων κλπ.) δρχ. 480.590

6) Διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χαρτοσήμου ἐνοικίων εἰς Δημόσιον δρχ. 44.200

7) Διὰ τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸ TAKE τοῦ 20/o τῶν εἰσπράξεων τοῦ Ἱεροῦ Παρεκκλησίαι ἐτῶν 1992 καὶ 1993 δρχ. 108.328

8) Διὰ τὴν πληρωμὴν λοιπῶν ἐκτάκτων καὶ ἀπροβλέπτων ἐξόδων (Διάφορα) δρχ. 388.900
Σύνολον ἐξόδων δρχ. 3.623.108

Τὸ ὡς ἄνω ποσὸν τῶν ἐξόδων κατὰ μῆνα ἔχει ὡς ἑξῆς:

1) Τὸν μῆνα Ἰανουάριον 1994 (θάσει τῶν ὑπ' ἀριθμ. 1 - 9 ἐνταλμάτων πληρωμῆς) ἐδαπανήθησαν δρχ. 259.316

2) Τὸν μῆνα Φεβρουάριον 1994 (Ἐντ. 10 - 11) δρχ. 52.361

3) Τὸν μῆνα Μάρτιον 1994 (Ἐντ. 12 - 18) δρχ. 371.224

4) Τὸν μῆνα Ἀπρίλιον 1994 (Ἐντ. 19 - 23) δρχ. 146.471

5) Τὸν μῆνα Μάιον 1994 (Ἐντ. 24) δρχ. 2.596

6) Τὸν μῆνα Ἰούνιον 1994 (Ἐντ. 25 - 30) δρχ. 875.790

7) Τὸν μῆνα Ἰούλιον 1994 (Ἐντ. 31 - 35) δρχ. 205.100

8) Τὸν μῆνα Αὐγουστον 1994 (Ἐντ. 36 - 39) δρχ. 122.410

9) Τὸν μῆνα Σεπτέμβριον 1994 (Ἐντ. 40 - 44) δρχ. 87.103

10) Τὸν μῆνα Ὀκτώβριον 1994 (Ἐντ. 45 - 48) δρχ. 167.242

11) Τὸν μῆνα Νοέμβριον 1994 (Ἐντ. 49 - 52) δρχ. 230.603

12) Τὸν μῆνα Δεκέμβριον 1994 (Ἐντ. 53 - 60) δρχ. 1.102.892
Σύνολον δρχ. 3.623.108

Ὁ Ἐλεγχος ἡμῶν περιέλαβεν ἀκόμη καὶ ὅλα τὰ παραστατικά στοιχεία (τιμολόγια, ἀποδείξεις κ.λπ.) τὰ ὁποῖα εἶναι συνημμένα εἰς τὰ οἰκεία ἐντάλματα πληρωμῶν καὶ τὰ ὁποῖα φέρουν τὸ νόμιμον χαρτόσημον, ὅσα χρήζουν χαρτοσημάνσεως.

Ἠλέγχθησαν τέλος καὶ τὰ στελέχη εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι ὅλα υπογεγραμμένα ἀπὸ τὰ ἀρμόδια ὄργανα καὶ ἔχουν ἐκδοθεῖ συνολικῶς διὰ μὲν τὰς εἰσπράξεις τὰ ὑπ' ἀριθμ. 1 - 59 Γραμμάτια Εἰσπράξεως, διὰ δὲ τὰς πληρωμὰς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 1 - 60 ἐντάλματα πληρωμῶν.

Τέλος ὡς πρὸς τὸ ὑπόλοιπον τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1994 τὸ ποσὸν ἀνέρχεται εἰς ὀρχ. 3.676.222, ἐκ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ τὸ ποσὸν τῶν ὀρχ. 3.445.962 εἶναι κατατεθειμένον εἰς τὸ Ταχυδρομικὸν Ταμιευτήριον (Ἀρ Βιβλιαρίου 9904699) καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἐκ ὀρχ. 230.260 εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ Ταμίου.

Ἀθήνα τὴν 16.2.1995

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ί. Φαλτόπουλος, Χρ. Τζουμάκας, Χρ. Παρθένος

Μετά τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἐκθέσεως ὁ Ταμίας τοῦ Δ.Σ. κ. Στυλ. Βασιλόπουλος ἀναγινώσκει τὸν Ἀπολογισμό τῶν ἐτῶν 1994 καὶ τὸν Πρωτολόγιον τῶν ἐτῶν 1995 ὡς ἑξῆς:

(Ἴδε σελίδα 105)

Ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ παρατηρήθη ὑπὸ τοῦ μέλους κ. Χρ. Τζουμάκα ὅτι αἱ διὰ τὸ Περιοδικὸν «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» συνδρομαὶ εἶναι ὀλίγαι καὶ καλὸν θά ἦτο νὰ καταβληθῇ προσπάθεια εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν.

Ὁ Πρόεδρος κ. Ί. Τιμαγένης ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἀπήντησεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές δὲν ἀποτελεῖ ὅμως στοιχεῖον τοῦ ἀφορᾷ εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτελούμενον ἔργον καὶ ὡς παρατήρησεν ὁ Ἀντιπρόεδρος κ. Γ. Παπαδάκης, διὰ τοῦ περιοδικοῦ δίδει τὴν παρουσίαν του σὺν ταῖς λοιπαῖς δραστηριότητεσ ὁ παλαίμαχος Σύλλογός μας ἐπὶ ἑνα περίπου αἰῶνα.

Καὶ συνέχισεν ὁ Πρόεδρος ὅτι ἡ εἰσπραξίς τῶν συνδρομῶν εἶναι τεχνικὸν κυρίως ἔργον καὶ ἀπαιτεῖ προσωπικὸν τὸ ὁποῖον θά ἀπασχολεῖται ἐπὶ καθημερινῆς βάσεως.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ὀρθὴ παρατήρησις τοῦ φιλάτου κ. Χρ. Τζουμάκα, ὁ ὁποῖος προσέφερε καὶ προσφέρει λαμπρὰν ὑπηρεσίαν ὡρεάν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν λογιστικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου, λαμβάνεται ὑπ' ὄφει καὶ θά καταβληθῇ προσπάθεια, νὰ εἰσπράττονται τὰ κατὰ δύναμιν, αἱ συνδρομαὶ καὶ διὰ τὴν ἐγγραφήν νέων συνδρομητῶν πρὸς ὄφελος καὶ αὐτῶν καὶ τοῦ Συλλόγου μας.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Πρόεδρος εἶπε δι' ὀλίγων περὶ τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Συλλόγου ὡς ἑξῆς:

α) Τὸ περιοδικὸν «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» ἐξεδόθη κανονικῶς κατὰ τὸ λήξαν ἔτος καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εὐχάριεν ἐπισκοπιασίαν καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀναγνωστῶν (τὸ περιοδικὸν λαμβάνουν ὅλοι οἱ καθηγηταὶ τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν, τιμῆς ἔνεκεν, καὶ ἅπαντες οἱ Σιεβ. Μητροπολίται τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ὁμοίως τιμῆς ἔνεκεν καὶ ὡσαύτως ἅπαντες οἱ Πατριάρχαι τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ὡς καὶ οἱ Μητροπολίται τῆς διασποράς ἐν Εὐρώπῃ, Ἀμερικῇ, Αὐστραλίᾳ καθὼς καὶ οἱ ἀποτελοῦντες, τὴν Ἱ. Σύνοδον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

β) Τὸ Παρεκκλήσιον μας λειτουργεῖ τακτικῶς ὑπὸ τὴν ἀγρυπνον φροντίδα τοῦ Παινος. Ἀρχιμανδρίτου π. Ἰωάννου Κωστώφ καὶ τῶν συνεργατῶν του Ἱεραρχαλτῶν καὶ βοηθῶν.

γ) Τὸ Ἱ. Μυστήριον τῆς Ἱ. Ἐξομολογήσεως ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν βάσιν τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπιτελεῖται μετὰ φόβου Θεοῦ ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω εὐσεβοῦς πνευματικοῦ.

Εἰς τὸ Ἐξομολογητήριον προσέρχονται καθημερινῶς νέοι κυρίως ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς προσεγγίζουν τοὺς δυσχυλούς ἐτησίως.

δ) Τὸ κατὰ Πέμπτην Θ. Κήρυγμα ὑπὸ τοῦ Προέδρου, καὶ τῶν συμβούλων κ.κ. Γ. Παπαδάκη καὶ Ἱ. Κωνσταντινίδου, τὴν κατὰ Κυριακὴν ἀπογευματινὴν συγκέντρωσις τῶν φοιτητῶν ὑπὸ τοῦ π. Ἰωάννου καὶ ἡ καθιερωμένη μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς σύναξις ἐξακολουθοῦν νὰ ἐνισχύουν σοβαρῶς τὸ ἐποικοδομητικὸν ἔργον τοῦ Συλλόγου.

ε) Ἡ ὡρεάν διδασκαλία τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ὑπὸ τοῦ κ. Ἐλευθερίου Ἀλμυροῦδου συνεχίζει τὸ ὡραῖον ἔργον τῆς κάθε Δευτέρα τὸ ἀπόγευμα.

στ) Τέλος ἐπραγματοποιήθησαν καὶ κατὰ τὰ ὑπὸ κρίσιν ἔτος αἱ ἑορταὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, μέ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς διδασ. Κουργιαντάκη καὶ τῶν συνεργατῶν τῆς.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐξήγησε τὸν λόγον ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. κ. Παναγιώτης Βλάχος Γ. Ἐπιθεωρητὴς Μ.Ε., ὅστις ἐπεσήμανε ὅτι ὁλόκληρος ἡ προσφορά τοῦ Συλλόγου, τῶν τακτικῶν Συνεργατῶν καὶ τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Προέδρου κ. Ί. Τιμαγένης, προσφορά ἡ ὁποία εἶναι σιμαντικὴ καὶ μάλιστα εἰς τὸ νευραλγικὸν σημεῖον, ὅπου σήμερον ἐδρεῖται ὁ Σύλλογος, ἀπαιτεῖ πολὺν κόπον καὶ πολλὰς θυσίας ἐκ μέρους τῶν προσφερόντων, οἱ ὁποῖοι εἶναι συγχρόνως θεβαρημένοι μέ ὄγκον πνευματικῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας τήσιν ἀνάγκη ἔχει ὁ ἀμπελὼν τοῦ Κυρίου ἰδίως εἰς τὰς ἡμέρας μας.

Μετά ταῦτα, γεννημένης συζητήσεως περὶ τῆς ἀποφασισθείσης πρὸ τινος ἐγκαταστάσεως κληματαυτικῶν μηχανημάτων εἰς τὸ Παρεκκλήσιον τοῦ Συλλόγου, ὁ Πρόεδρος κ. Ί. Τιμαγένης εἶπεν ὅτι ἡ δαπάνη διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς καλῆς ἀποφάσεως ταύτης εἶναι μεγάλη καὶ δυσβάστακτος διὰ τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις τοῦ Συλλόγου καὶ τοιοῦτοτρόπως, τὸ Δ.Σ. δὲν κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ ταύτην παρὰ τὴν ὀρθότητά της.

Τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. τὰ ὁποῖα παρίσταντο εἰς τὴν παρουσίαν Γ. Συνέλευσιν ὑπεσχέθησαν νὰ μελετήσουν ἐκ νέου τὸ θέμα καὶ νὰ καταβάλουν προσπάθειαν οὕτως, ὥστε καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ κατὰ δύναμιν.

Τέλος συμφώνως πρὸς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἐγένετο ἡ ἐκλογή τοῦ νέου Δ. Συμβουλίου διὰ τὴν τριετίαν 1995, 1996, 1997 δι' ἀναστάσεως τῶν παρόντων μελῶν, ἅτινα ὁμοφώνως ἐξήγησαν τὴν παραμονὴν τοῦ αὐτοῦ Δ. Συμβουλίου ὡς ἔχει σήμερον.

Μέλη Τακτικά

Πρόεδρος	: ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ
Α' Ἀντιπρόεδρος	: ΗΛΙΑΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Β' Ἀντιπρόεδρος	: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΙΣ
Γ. Γραμματεὺς	: ΜΙΧΑΗΛ ΝΙΚΗΦΟΡΑΚΙΣ
Ταμίας	: ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ
Μέλη	: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΛΑΧΟΣ
»	: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΦΩΤΙΑΣ
»	: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
»	: ΚΩΝ/ΝΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Μέλη Ἀναπληρωματικά

ΠΕΤΡΟΣ ΔΑΣΚΑΛΕΑΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΤΣΙΡΕΑΣ,
ΠΕΤΡΟΣ ΛΙΑΝΕΡΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΟΥΤΡΑΡΗΣ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΟΥΡΤΖΑΣ

Μὴ ὑπάρχοντος ἐτέρου θέματος, τὰ μέλη τῆς Γ. Συνελεύσεως ἀνέπεμψαν Δοξολογίαν, Εὐχαριστίαν καὶ Δέησιν πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν προστατῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ ἀπῆλθον.

ΟΡΘΟΔΟΕΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΧΡΗΣΕΩΣ 1994

ΕΣΟΔΑ

1. Είσπραξη εκ συνδρομών μελών του Συλλόγου	Δρχ.	70.000
2. Είσπραξη εκ κηροῦ τοῦ Παρεκκλησίου	»	1.146.870
3. Είσπραξη ἐξ ἐνοικίων	»	1.080.000
4. Είσπραξη εκ τόκων	»	397.605
5. Είσπραξη εκ συνδρομῶν Περιδικου	»	32.000
6. Είσπραξη εκ χαρτοσήμου μισθωμάτων	»	39.120
7. Είσπραξη εκ δωρεῶν	»	1.518.000
Σύνολον εισπράξεων	Δρχ.	4.283.595
Υπόλοιπον προηγ. χρήσεως (1993)	»	3.015.735

Σύνολα Ἐσόδων Δρχ. 7.299.330

ΕΞΟΔΑ

1. Ἐξοδα ἐκτυπώσεως Περιδικου	Δρχ.	496.447
2. Ἐξοδα ἀποστολῆς Περιδικου	»	32.340
3. Ἀγορά καί χύτικα κηροῦ	»	245.050
4. Ἐξοδα πανηγυρεως Παρεκκλησίου	»	16.513
5. Ἀγορά Ἑκκλ. Βιβλίων - Γραφεῖα	»	480.590
6. ΔΕΚΟ (ΔΕΗ - ΟΤΕ - ΔΕΦ. - ΕΥΔΑΠ)	»	622.376
7. Ἐξοδα καθαριότητος	»	95.579
8. Ἀσφάλιστρα ἀκινήτου	»	8.623
9. Ἐπισκευές ἀκινήτου	»	902.671
10. Ἐφορία - Ἀπόδοσις χαρτοσήμου	»	44.200
11. ΤΑΚΕ	»	108.328
12. Ἐορτές - Τελετές (Μνημόσυνα - Κατ. Σχολεία)	»	181.491
13. Διάφορα	»	388.900

Σύνολον Ἐξόδων ἔτους 1994 Δρχ. 3.623.108
Υπόλοιπον καί Νέον » 3.676.222

Γενικόν Σύνολον Δρχ. 7.299.330

Ἀθήνα τήν 9-1-1995

Ὁ Ταμίας

Στυλ. Βασιλόπουλος

ΟΡΘΟΔΟΕΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΤΟΥΣ 1995

ΕΣΟΔΑ

1. Είσπραξη εκ κηροῦ Παρεκκλησίου	Δρχ.	1.300.000
2. Είσπραξη ἐξ ἐνοικίων	»	1.200.000
3. Είσπραξη εκ χαρτοσήμου μισθωμάτων	»	45.000
4. Είσπραξη εκ τόκων καταθέσεων	»	650.000
5. Είσπραξη εκ συνδρομῶν μελών	»	150.000
6. Είσπραξη εκ συνδρομῶν Περιδικου	»	150.000
7. Είσπραξη εκ δωρεῶν	»	1.700.000
Σύνολον Ἐσόδων	Δρχ.	5.195.000
Υπόλοιπον προηγουμένης χρήσεως	»	3.676.222

Σύνολον Δρχ. 8.871.222

ΕΞΟΔΑ

1. Ἐξοδα ἐκτυπώσεως Περιδικου	Δρχ.	1.800.000
2. Ἐξοδα Παρεκκλησίου (κήρος, διελτία, σκεύη)	»	800.000
3. Ἐξοδα ἀκινήτου (ἐπισκευές - ἀσφάλιστρα)	»	1.000.000
4. Ἐξοδα ΔΕΚΟ (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΔΕΦ)	»	700.000
5. Ἐξοδα καθαριότητος	»	150.000
6. Ἐξοδα Νομικῶν ὑποχρεώσεων (ΤΑΚΕ - Χαρτ.)	»	200.000
7. Ἐξοδα Γραφείου (γραφεῖα - διελισθήκη)	»	350.000
8. Διάφορα	»	500.000

Σύνολον Ἐξόδων Δρχ. 5.500.000
Προβλεπόμενον περίσσειμα » 3.371.222

Γενικόν Σύνολον Δρχ. 8.871.222

Ἀθήνα τήν 10-1-1995

Ὁ Πρόεδρος

Ἰ. Τιμαγένης

Ὁ Ταμίας

Στυλ. Βασιλόπουλος

Ἡ Γ. Συνέλευσις ἐνέκρινε ὁμοφώνως τόν τε Ἀπολογισμόν τοῦ 1994 καί τόν Προϋπολογισμόν 1995, Ἐν συνεχείᾳ ἐκλέγονται ὡς μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ κ.κ. Ἰ. Ψαλτόπουλος, Χρ. Τζουμάκας καί Χρ. Παρθένης. διὰ τό ἔτος 1995.



Ἡ Πανελλήνιος Ἑνωσις Θεολόγων διὰ τὰ Θρησκευτικά

Ἡ Πανελλήνιος Ἑνωσις Θεολόγων ἀπέστειλε τὴν 21.7.1995 πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Γ. Α. Παπανδρέου ἔγγραφον, μέ τὸ ὅποιον παρακαλεῖται τὸ σεβαστὸν Ὑπουργεῖον νὰ διευκρινίσῃ, πῶς πρέπει νὰ φέρονται οἱ Διευθυνταὶ τῶν Σχολείων καὶ οἱ θεολόγοι καθηγηταὶ σχετικῶς μέ περιπτώσεις μαθητῶν ποὺ δὲν θέλουν νὰ προσέλθουν εἰς τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν:

«Κύριε Ὑπουργέ,

Μέ τὴν ἀπόφαση ἀρ. 3356/1995 τοῦ ΣΤ' Τμήματος τοῦ Σ.τ.Ε. ἀκυρώθηκε ἡ πράξις ἀρ. 28/27.5.94 τοῦ Συλλόγου Καθηγητῶν τοῦ 3ου Γυμνασίου Πατρῶν, ὕστερα ἀπὸ προσφυγὴ γονέων μαθητῆ, ἂν καὶ ὁ Νομικὸς - ἐκπρόσωπος τοῦ ΓΠΕΠΘ ζήτησε τὴν ἀπόρριψη τῆς αἰτήσεως.

Κατὰ τρόπον παράδοξο, ἐκεῖνο ποὺ μεταδόθηκε ὡς πληροφορία ἀπὸ τὰ μέσα ΜΜΕ εἶναι ὅτι τὸ Σ.τ.Ε. «ἀποφάσισε» ὅτι τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν θὰ εἶναι προαιρετικὸ στὰ σχολεῖα Α/θμιας καὶ Β/θμιας Ἐκπαίδευσης, καὶ ὅτι μποροῦν νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν, ἐξέτασιν κ.λπ. τοῦ μαθήματος, ὅσοι ἐπικαλεστοῦν, οἱ ἴδιοι ἢ οἱ γονεῖς τους, λόγους συνειδήσεως, σύμφωνα μέ τὸ ἄρθρο 13 τοῦ Συντάγματος.

Ὅμως, μόνο στὸ σκεπτικὸ (παρ. 4) γίνεται ἡ ἐπικλήσις τοῦ ἁρθροῦ 13 τοῦ Συντάγματος καὶ φυσικὰ τὸ Σ.τ.Ε. δὲν ἀποφάσισε γιὰ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν καὶ οὔτε μποροῦσε νὰ ἀποφασίσῃ, ἐφόσον ὑπάρχει κατηγορηματικὴ σχετικὴ διάταξις τοῦ Συντάγματος, τὴν ὁποία οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀλλοιώσῃ, νὰ παρερμηνεύσῃ ἢ νὰ καταργήσῃ καὶ ἐφόσον τὸ ζητούμενο τῆς προσφυγῆς ἦταν μόνο ἡ ἀκύρωσις τῆς πράξεως 18/17.5.1994 τοῦ Συλλόγου Καθηγητῶν τοῦ 3ου Γυμνασίου Πατρῶν γιὰ τὸ συγκεκριμένον μαθητῆ.

Ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ἐσφαλμένης πληροφορήσεως εἶναι ἀνάστατοι ὄχι μόνο οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν καὶ οἱ θεολόγοι - ἐκπαιδευτικοί, ἀλλὰ καὶ ὅσοι εὐλοκρῶς ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ποιότητα τῆς παρεχόμενης παιδείας ἀπὸ τὸ κράτος, καὶ ἐπειδὴ ἦδη ἐπικρατεῖ τρομερὴ σύγχυσις γιὰ τὸ εἰδικὸ αὐτὸ θέμα, σὰς παρακαλοῦμε νὰ ἀποστείλετε στοὺς Διευθυντὰς τῶν σχολείων Γενικῆς ἐκπαίδευσης καὶ τοὺς θεολόγους - καθηγητὰς ἐγκύκλιον, στὴν ὁποία νὰ ἀναφέρεται ὅτι τίποτε δὲν ἄλλαξε στὸ θέμα τῆς παρακολούθησεως, ἐξετάσεως καὶ βαθμολογήσεως τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν καὶ ὅτι ἰσχύει πάντοτε τὸ ἄρθρο 6 τοῦ Ν. 4862/1931, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὅτι μόνο οἱ ἑτερόδοξοι, οἱ ἑτερόθρησκοι καὶ οἱ ἄθεοι μαθητὰς ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν, τὴν ἐξέτασιν καὶ βαθμολόγησιν τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν. Κατὰ συνέπειαν, ὅσοι εἶναι ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, καὶ ὅπως τοῦτο συνάγεται ἀπὸ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ ὄχι ἀπὸ προφορικές δηλώσεις ἀνήλικων μαθητῶν, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ παρα-

κολουθοῦν, νὰ ἐξετάζονται καὶ νὰ βαθμολογοῦνται στὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, ὅπως ἰσχύει καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα μαθήματα.

Μιά τέτοια ὁδηγία σας, κ. Ὑπουργέ, δὲ θὰ ἀποκαταστήσει μόνο τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ καὶ θὰ προλάβῃ διαλυτικὰς τάσεις στὴν ἐκπαίδευσιν, γιατί, ἂν γίνῃ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμφισβήτησεως τῆς παρεχομένης ἀπὸ τὸ κράτος παιδείας, κανεὶς δὲν γνωρίζει ποῦ θὰ σταματήσει.

Μέ τὴν αἴσθησιν ὅτι συνεργαζόμεστε μαζί σας γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως, διατελοῦμε.

Μέ τιμὴν

Ὁ Πρόεδρος
Κων/νος Δωρ. Μουρατίδης
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Ὁ Γεν. Γραμματέας
Χρῖστος Γκότσης
τ. Λυκειαρχῆς.

Νεκρολογία

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Χοροστατοῦντος τοῦ Μητροπολίτου Σάμου καὶ Ἱκαρίας κ. Εὐσεβίου μετὰ τῶν καλλιφώνων Ἱερέων καὶ Ἱεροδιακόνου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Αἰκατερίνης - Πετραλώνων, πλῆθος πιστῶν προπέμψαμε εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, τὴν αἰώνιον καὶ ἀληθινὴν, τὴν σύζυγον τοῦ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου Πρωτοψάλτου κ. Στέργιου Χατζηνικολάου, γνωστοῦ τοῖς πᾶσιν λόγῳ τῆς συναδελφικότητός του, τὴν Δευτέραν 4 Σεπτεμβρίου 1995, 3 μ.μ.

Ὁ Ἱερός Ναὸς ἦτο κατὰ μέτρον ὁπὸ εὐλαβεῖς χριστιανούς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ πολλοὺς νέους καὶ νέες. Ὅλοι προσευχηθήκαμε μέ λυγμούς γιὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχούλας τῆς εὐγενεστάτης Βασούλας Στέργιου Χατζηνικολάου καὶ γιὰ τὴν στήριξιν, ὑπομονὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς υγείας τοῦ ἐκλεκτοῦ φίλου Στέργιου ποῦ παρ' ὀλίγον νὰ σκοτωθεῖ κι' ἐκεῖνος ἀπὸ τὸ ἴδιον τροχαῖον ἀτύχημα εἰς τὴν Ρόδον.

Χορὸς Ἱεροψαλτῶν ἔψαλλε τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν.

ΑἰΩΝΙΑ ΣΟΥ Η ΜΝΗΜΗ, ἀγαπητὴ μας ΒΑΣΙΛΙΚΗ, κουράγιο, ὑπομονὴ φίλε Στέργιε καὶ λοιποὶ συγγενεῖς.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΛΕΒΕΝΤΗΣ
Θεολόγος - Φιλολόγος - Ἱεροψάλτης



ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης ΤΙΜΟΘΕΟΥ: «ΛΥΤΡΩΤΙΚΗ ΦΛΟΓΕΡΑ» Ποιήματα, Β' ἔκδοση. Ἐκδόσεις Ἀναγέννησις. Ἡράκλειον Κρήτης. Σχ. 8ον. Σελ. 70. Ἐκδόσεις πολυτελῆς ἐπὶ ἀρίστου χάρτου. Περιεχόμενα: Πρόλογος καὶ πενήντα καὶ ὀκτώ ποιήματα.

Βαρύτατο τό ποιμαντικὸν ἔργον ἑνὸς Ἀρχιεπισκόπου. Ὑπεύθυνος ὁ ποιμὴν ὁ καλός, γιὰ τίς ψυχές τῶν πνευματικῶν του τέκνων. Οὔτε λεπτό ξεκαύρασις «Ὁ ποιμὴν ὁ καλός τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων». (Ἰωάν. ι' 11). Ὁ ἁγιασμός, ἡ διαποίμηση τῶν ψυχῶν, τὸ διοικητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ἐσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημέριος καὶ μεσονυκτίου, ἄγρυπνος φρουρός, σὲ μόνιμη θάρδια ἐπὶ 24ωρου θάσεως εἶναι τὸ ὑπεύθυνον ἔργον τοῦ Ἁγίου Κρήτης, τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ ἡραγλημένου φίλου καὶ συμφοιτητοῦ εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν καὶ συμμελετητοῦ εἰς τὴν Δημοτικὴν Βιβλιοθήκην Πειραιῶς καὶ ἐμπνευσμένου ἀδελφοῦ καὶ συνεργάτου εἰς τὸ ὥραιον καὶ ἀποδοτικὸν ἔργον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, πού ὡς Πνευματικός τότε τῶν ἱεροσπουδαστῶν ἐφιλέει τις ψυχές τῶν αὐριανῶν ποιμένων καὶ πού σήμερα καρποφορεῖ τὸ ἔργον ἐκεῖνο καὶ ἀποδίδει «καρπὸν ὃ μὲν ἑκατὸν ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα». (Ματθ. ιγ' 8).

Ἀλλὰ ὁ συγγραφεὺς τοῦ μετὰ χεῖρας πονήματος δὲν ποιεῖται τὰς ψυχὰς μόνον μέ τὰ καθιερωμένα μέσα διαποιμάνσεως, ἔχει νὰ παρουσιάσῃ καὶ θεολογικὸν καὶ φιλοσοφικὸν ἔργον λίαν σημαντικόν. Ὑπὲρ τὰ εἴκοσι ἔργα του ἔχουν δημοσιευθῇ καὶ δροσίζουν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν τῶν μελετητῶν.

Τὸ σημαντικώτατον θεολογικὸν καὶ τελετουργικὸν διδλὸν του: «Τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας», εἶχα τὴν εὐλογίαν νὰ τὸ μελετήσω. Νὰ τὸ διδάξω καὶ νὰ τὸ κρίνω.

Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τοῦ Ἁγίου Κρήτης δὲν σταματᾷ ὡς ἐδῶ. Δροσίζει πνευματικὰ ὅσους τὸν παρακολουθοῦν καὶ τὸν μελετοῦν καὶ μέ τὴν ποιητικὴν του λύραν.

Τὸ βιβλίον πού ἔχω στὰ χεῖρά μου καὶ τὸ διαβάζω καὶ αἰσθάνομαι ἐποικοδομὴν καὶ ἐλπίδα εἶναι ἔργον ποιητικόν καὶ δὲν εἶναι τὸ μοναδικόν. Ἐδῶ δὲν μπορεῖς νὰ ξεχωρίσῃς τὸ καλὺτερον ἀπὸ τὸ πρὶο λίγο καλὸ. Σημειῶνω ἐδῶ τίς τελευταῖες γραμμὲς τοῦ προλόγου τοῦ Σεβασμιωτάτου: «Ἡ ὕγιής φιλοσοφία, ἡ συνετὴ ἐπιστήμη, ἡ μυσταγωγικὴ τέχνη, δίδουν φτερά στὰ ὄραματα, ἀνοίγουν τὸν δρόμον γιὰ πετάγματα νοσταλγίας. Κοντὰ τοὺς πάντας καὶ ἡ ἀληθινὴ ποίηση δὲν θά παύσῃ, μέ ἀγνωστικοὺς στίχους, μέ ἀγνωστὴ λυτρωτικὴ, νὰ συνοδεύῃ τὴν ἀκρόβρεχτη πορείαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ φῶς...». Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπιτυγχάνει ἀναμφισβήτητα ὁ Σεβασμιώτατος. Ἀλλὰ «Θεοῦ τὸ δῶρον». (Ἐφεσ. β' 8).

Τελειῶνω δημοσιεύοντας ἕνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Σεβασμιωτάτου ἀφιερωμένο στὸ Γέροντα Ἀμφιλόχιο τῆς Πάτμου, πού εἶχα τὴν εὐλογίαν καὶ ἐγὼ νὰ τὸν γνωρίσω καὶ πού εἶναι ἐπὶκαιρο μιά κι ἐφέτος θά γιορτάσῃ ἡ Πάτμος τὰ 1900 χρόνια ἀπὸ τὴν συγγραφή τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου.

ΣΤΟ ΓΕΡΟΝΤΑ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟ

Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης ΤΙΜΟΘΕΟΥ

Ψηλόκορμι, λιπόσαρκα Ἀσκήτη,
Ἅγιε πατέρα Ἀμφιλόχιε,
Δὲν ἄντεξε τὸν χωρισμό τὸ πνεῦμα σου
καὶ μέ τὴν ὑστερὴ ξεράθηκε πνοή σου,
γιατί δὲν πήγες πρὶο κοντὰ του στὸ «Χριστό»,
νὰ τοῦ μιλάς καὶ στοργικά νὰ τὸ ἀγκαλιάζεις.
Τώρα μονάχα ἀπὸ τὸν τάφο σου
κι ἀπ τὸ πανιερὸ σου λείψανο
τὸ πνεῦμα σου σκιά, γλυκεῖα, ἀπαλή
σάν θεϊκὴ εὐωδία παντοῦ ἀπλώνεται.
Στοῦ Ἀγαπημένου τὸ νησί, στήν Πάτμο,
στοῦ Ὁσίου Χριστόδουλου τὸν πύργο,
στον Εὐαγγελισμό, στήν Ἀποκάλυψη,
στὰ ὄρφανὰ τῆς Ρόδου, στὰ νησιά,
στήν Κρήτη, σέ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.
Ὁρθοδοξίας φλογερή, τρανὴ Ἀπόσταλε,
Κοινωνικοῦ Μοναχισμοῦ προπύργιο,
Πνευματικὴ Ὁδηγέ, γλυκὴ παρήγορε
Συχώρα, εὐλόγα καὶ βοήθα μας
μέ τὴ θερμὴ σου εὐχή καὶ μεσιτεία.

✕

Ι.Γ.Τ.

Πρωτοπρεσβυτέρου ΙΓΝΑΤΙΟΥ Ι. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΥ-ΠΟΥΛΟΥ: «ΜΕ ΤΑ ΦΤΕΡΑ ΤΩΝ ΦΜ» Χρονογραφήματα. Σχ. 8ον. Σελ. 133. Ἐκδόσεις καλαίσθητος ἐπὶ ἀρίστου χάρτου, στοιχειοθετημένη μέ στοιχεῖα μαύρα εὐανάγνωστα. Βραβεῖον πεζογραφίας 1993 τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Χριστιανικῶν Γραμμάτων. Ἐκ τῶν Ἐκδόσεων «ΤΗΝΟΣ» Ἀθήναι 1993.

Τὸ μετὰ χεῖρας πόνημα τοῦ Αἰδεσιμολογιωτάτου ἀφιερωμένον εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Πειραιῶς Κύριον ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΝ π ρ ω τ ο π ὅ ρ ο ν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ραδιοφωνίας ἔρχεται μέ τὰ ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἐπικαιρότητα (λίαν ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ χρονογραφήματος) «καὶ διανοημένα μέ «λόγον ζωῆς» σαράντα χρονογραφήματα πού ἐπιχειροῦν νὰ θέξουν τὰ κακῶς κείμενα ἀποβλέποντας κυρίως στὸν προβληματισμόν καὶ τὴ σωστικὴν ἀντιμετώπισήν τοὺς».

Τὰ ὠραῖα αὐτὰ χρονογραφήματα, πάτερ μου, «ἀνταποκρίθηκαν καὶ ἀνταποκρίνονται» ὄντως στὸν σκοπὸν πού ἐπεδίωξαν καὶ ἐπιδιώκουν καὶ δικαίως ἐβραβεύθησαν ἀπὸ τὰ διακεκριμένα μέλη πού ἀποτελοῦν τὴν Κριτικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Χριστιανικῶν Γραμμάτων καὶ συμφωνεῖ ἀπολύτως μαζί τους ὁ ἀποστολὴν νὰ ἐκφράσῃ καὶ νὰ γράψῃ τὴν κρίσιν τοῦ ὑποσημειούμενου. Τὸ ἕνα δροσερότερον καὶ καλὺτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. Μὲ ὠραῖαν ρέουσα γλῶσσαν καὶ χωρὶς νὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν ὁ ἀναγνώστης, εὐχαρίστως διαβάσει τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο περιμένοντας στὸ ἐπόμενο κατὰ δυνατώτερον ἀπὸ τὰ προηγουμένα, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει. Τὰ χαίρεται κανεὶς ὅταν εὐκαιρήσῃ νὰ τὰ ἀκούσῃ στὸ «Ραδιοχρονικὸ τοῦ Σαββάτου» τῆς Πειραικῆς Ἐκ-

κλησίας, αλλά ικανοποιείται πολύ περισσότερο όταν τά δια-
βάσει καί· τά ξαναδιαβάσει και δεύτερη φορά· άμέσως στό
υπό κρίσει πόνημά. Θά άξιζε νά άντιγράψη κανείς μερικές
περικυπές στην παρούσα κριτική διά τούς άναγνώστες, αλλά
δέν τό κάμει διά νά τούς κεντήση τήν όρεξι νά αναζητήσουν
τό βιβλίον και νά ώφελήθουν άναμφισβητήτως. Σημειώνω τήν
έλλειψι, πίνακος περιεχομένων πού βοηθεϊ παρά πολύ τόν
άναγνώστη και συγχαίρω τόν έμπνευσμένον; ώς συνήθως,
χρονογράφον εύχόμενος πλούσιον και εις τό μέλλον άμνητόν.

Ι.Γ.Τ.

✱

Πρωτοπρεσβυτέρου ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ «Στά
έχνη «ΕΚΕΙΝΟΙ». Προσεγγίσεις στην όρθόδοξη πνευματι-
κή και κοινωνική ζωή». Σχ. 8ον. Σελ. 206. Έκδοσις κα-
λαίσθητος. Έξώφυλλο: Χριστός. Από τήν Ίερά Μονή
Σταυρονικήτα. Έκτύπωσις καλαίσθητος επί άρίστου χάρτου.
Αθήνα 1995.

Τό μετά χείρας βιβλίον τού Αϊδεσιμολογιωτάτου Πρω-
τοπρεσβυτέρου άποτελεί προσφοράν, ή όποία άπήτησε άσφα-
λώς πολύν χρόνον, μελέτην, αύ τήν τυχούσαν και πρό πάν-
των έλπιδοφόραν έποικοδομητικών στόχον, όπως ό ίδιος ση-
μειώνει εις τόν πρόλογόν του. Σύνθεσις κειμένων πού «άπο-
τελούν κυριολεκτικά προσεγγίσεις στην όρθόδοξη πνευμα-
τική και κοινωνική ζωή» και συνεχίζει μετριοφρόνως «και
τούτο γιατί κρίνουμε υπερβολικό γιά τίς δυνάμεις μας, ότι
μπορούμε νά κατανοήσουμε στην πληρότητα της τήν πνευ-
ματική ζωή της Όρθόδοξης Έκκλησίας».

Τά κείμενα πού ακολουθούν μπορούν —σημειώνει ό
ίδιος— νά μάς βοηθήσουν νά βρούμε τό όρόμο πού οδηγεί
σέ συνάντηση μέ τόν Άρχηγό της πίστεις μας». Και πράγ-
ματι· τά 44 (μέ τόν πρόλογο) άρθρα τού βιβλίου άναπο-
κρίνονται άπολύτως εις τά όσα ό πρόλογος σημειώνει και
υπερακοντίζουν. Χαρακτηρίζονται διά τήν πρωτοτυπίαν χω-
ρίς νά νευτερίζουν, και τούτο μέγα έστίν.

Δίκαιον όμως είναι νά σημειώση ένταύθα ό παλαιόμαχος
εις τήν θρησκευτικήν δημοσιογραφίαν, κριτής τού βιβλίου,
ότι αι ιδέαι, ή διατύπωσις, ή πρωτοτυπία άποπνέουν, άναμ-
φισβητήτως, τό άκριβό άρωμα της εύλαθείας, της έποικοδο-
μής και της έλπίδος. Σημειώνω μερικούς τίτλους των περιε-
χομένων εις τό βιβλίον άρθρων, διά νά άντιληφθή ό άναγνώ-
στης τού παρόντος κριτικού σημειώματος, τού λόγου τό άσφα-
λές: «Τό φαινόμενον της θρησκείας. Η ταυτότητα της πί-
στεως. Χριστιανική πίστη: άναγκαιότητα ή έλευθερία; Κρι-
τήρια Όρθοδοξίας».

Μοναξιά: Ένα χαρακτηριστικό της ζωής μας. Άγχος:
τό ψυχικό AIDS της εποχής μας. Η σχέσις των συζύγων.
Αναζητώντας τόν άληθινό «φεμινισμό». Και πέρα των άνω-
τέρων άρθρων έορταστικά και επίκαιρά θεμελιωμένα στό
Δόγμα, τήν Έκκλησιαστική τάξι κ.λπ.

Η γλώσσα τού βιβλίου νεοελληνική ρέουσα και ικανο-
ποιούσα και τόν όπαιδό της λογίας Έλληνικής. Δημοτική,
«της ασφάλτου», όπως θά έλεγε ό μακαρίτης Β. Μουστάκης.
Τελειώνω μέ τήν σημαντική άποψη τού π. Γεωργίου από
τό άρθρο του «Η παιδεία και οι Τρεις Ίεράρχαι», «Η παι-
δεία, λοιπόν, και ή έξωχριστιανική, είναι από τά πρώτα
άγαθά. Γίνεται όμως άποδεκτή ως άγαθό, ό τ α ν θ ε ω-
ρ ε ί τ α ι ως μέ σ ι α ν ι π ρ ό σ σ κ ο π ό ν. Ο τ α ν
δ ο η θ α σ τ ή Χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ή π α ι δ ε ί α». Αύ-
τή είναι και ή πατερική άποψη.

Έγκάρδια, λοιπόν, συγχαρητήρια π. Γεώργιε και εύ-
χάς διά πλούσιαν μελλοντικήν προσφοράν εις τήν παιδείαν
τήν όποιαν εύόρκως ύπηρετείς, εις τήν Έκκλησίαν μας της
όποίας λειτουργός και κήρυξ διακείμενός τυγχάνεις και
εις τήν κοινωνίαν; ή όποία έχει άνάγκην άρχιεργατών, διότι
ό μέν θερισμός πολύς, σί·δέ έργάται όλίγοι.

Τά σημειώμενα ένταύθα ένα και μόνο σκοπόν επιδιώ-
κουν: Νά κεντρίσουν τόν ζήλον και νά ένθαρρύνουν τούς χα-
ρισματικούς έργάτας τού άμπελώνος τού Κυρίου διά νά συνε-
χίσουν...

Ι.Γ.Τ.

✱

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ - Άναπλη-
ρωτού καθηγητού τού Πανεπιστημίου Αθηνών - «Π ο ι-
μ α ν τ ι κ ή π ο λ λ α π λ ω ν διαδρομών», Αθή-
να 1995. Σχήμα 8ον μικρόν. Σελ. 300. Έκδοσις λίαν επιμε-
μελημένη επί έκλεκτού χάρτου μετά πολυτελούς έξωφύλλου
της Μαρίας Περτζή. «Σκάλες, λάδι. Από την έκθεση ζω-
γραφικής πού έγινε στό «TITANIUM» τόν Άπρίλιο τού
1993 (φωτογραφία Φώτη Τραγανουδάκι). Έκ τού τυπο-
γραφείου της Άποστολικής Διακονίας. Άνάπτυον από τό
περιοδικόν «Ο Έφημέριος» των έτών 1992 - 1994.

Τό μετά χείρας πόνημα τού διακεκριμένου Πανεπιστη-
μιακού διδασκάλου είναι κυριολεκτικώς πρωτότυπον. Όμο-
λογώ, καιτό παλαιός θεολόγος, ότι τά άρθρα του στόν «Ε-
φημέριον» πού άποτελούν και περιεχόμενον των «Ποιμαντι-
κώς πολλαπλών διαδρομών», όπως επιγράφεται τό βιβλίον
τού κ. Καθηγητού, μέ κατέπληξαν.

Άποτελεί τό βιβλίον πράγματι, ποιμαντικήν εις τήν
πράξιν, καθ' όντως προσφέρει εις τόν Πνευματικόν και γε-
νικώς εις τόν ιερέα, αλλά και εις τόν άπλούν άναγνώστην
τού βιβλίου κείμενον, πού καθορίζει άσφαλώς τό περιεχόμε-
νον της Έπιστήμης της Ποιμαντικής, και ή μελέτη του,
λίαν εύχάριστος και άκρως ώφέλιμος, προσκαλεί τόν μελετη-
τήν νά ζήση τό περιεχόμενό του και νά τό εφαρμόσει εις
τήν ζωήν του. Το παράρτημα τού βιβλίου ένισχύει τό κύριον
μέρος και άποτελεί και αυτό πρωτοτυπίαν.

Οί φωτογραφίες τού βιβλίου, τά κοσμήματα, τά σχέ-
δια και ίδίως ή μορφή τού πατρός Πορφύριου και ή έπιρροή
τού άουδίου αυτού γέροντος επί των πνευματικών του τέ-
κνων άποτελούν έπιτυχίαν. Θά τελειώσω τό σύντομον κριτι-
κόν αυτό σημείωμα πρώτον μέ τά ειλικρινή μου συγχαρητή-
ρια πρός τόν διαπρεπή διδάσκαλον της Ποιμαντικής και
δεύτερον μέ τούς έποικοδομητικούς στίχους πρός τόν πατέρα
Πορφύριον τού ίδίου τού συγγραφέως, πρός πνευματικήν οί-
κοδομήν και των άναγνωστών τού παρόντος κριτικού ση-
μειώματος.

ΕΥΧΗΣΟΥ

Καλέ μου Γέροντα,
εύχίσου όπως τότε
πού εύχόσουν
και μάς σταύρωνες.
Η δέησή σου
έέχυνε πάνω μας
κρουνούς χάριτος
και μάς έλευθέρωνε
από δεσμά
πού μάς κρατούσαν
σφικτά δεμένους
κι ακίνητους.
Τά χέρια και τά πόδια,
λεύτερα τότε, κινούνταν
στά τέσσερα σημεΐα
τού όρίζοντα
κι ό λόγος σου
κάρτα πολλαπλών διαδρομών
μάς επιβίβαζε
επί πτερύγων άνέμων
σέ παρθεΐα γόνυμων γραμμών.

Ι.Γ.Τ.

ΦΩΚΑ ΑΓΓΕΛΑΤΟΥ «ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΚΟΣ ΚΩΔΙΞ
τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς Ἠλείας». Ἐκδόσεις λίαν ἐπιμε-
λημένη ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου. Σχ. 8ον μέγα. Σελ. 104 + 8.
Θεσσαλονίκη 1993.

Εἰς τὴν σειράν τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἑταιρείας Βυζαντι-
νῶν Ἑρευνῶν, συμπεριελήφθη (εἰς τὸν 12ον τ. τῶν ΒΥ-
ΖΑΝΤΙΑΚΩΝ), δημοσιευθεῖσα ὁμῶς καὶ αὐτοτελῶς λόγῳ
τοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὅποτον παρουσιάζει, ἡ μετὰ χεῖρας
σημαντικὴ ἐργασία τοῦ διαπρεποῦς Θεολόγου Κυρίου Φωκᾶ
Ἀγγελάτου διαβιούσης ἀπὸ πολλῶν δεκαετιῶν ἐν Ἀμερικῇ.

Καθὼς σημειώνει ἐν τῇ προλόγῳ τοῦ βιβλίου του ὁ
συγγραφεὺς «εἰς τὴν Μονὴν Σκαφιδιάς τῆς Ἱερᾶς Μητρο-
πόλεως Ἠλείας εὐρίσκεται Χρυσστομικός κώδιξ τοῦ ΙΓ'
αἰῶνος, σχεδὸν περιφρονημένος, ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις, ἀπο-
τελεῖ μνημεῖον ἀξιολόγων τῆς Ἑλληνικῆς Χριστιανικῆς
Γραμματολογίας καὶ δύναται νὰ διεκδικήσῃ θέσιν μεταξὺ
γνωστῶν κωδίκων τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου, οἱ ὁποῖοι ἔχουν
διευρυνθῇ καὶ ἐξαρθῇ ἀπὸ πολλοῦ».

Ἡ ὑπὸ κρίσιν ἐργασία τοῦ κ. Ἀγγελάτου, εἶναι
ἀφιερωμένη εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος, κώδικα. Ὁ
ὑπογεγραμμένος, ἐπιθυμῶν νὰ παρουσιάσω τὴν μελέτην
ταύτην εἰς τοὺς ἀναγνώστas τοῦ περιοδικοῦ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ», (οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν εἶ-
ναι οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ καθη-
γηταὶ τῶν δύο Θεολογικῶν μαζ Σχολῶν), θεωρῶ πρὸς πλεόν
ὀρθὴν καὶ ἐπιτυχὴ παρουσίαν νὰ ἐπαναλάβω τινὰ ἐκ τῶν
ὁσων ὁ συγγραφεὺς σημειώνει, τὰ ὁποῖα σκιαγραφοῦν καὶ
τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ δι' ὅσους τὸν ἐγνώρισαν προσω-
πικῶς καὶ ἀντελήφθησαν κατὰ πρῶτον λόγον τὴν ἀνθρω-
πιάν του, τὸν ἀδαμάντινον χαρακτῆρα του, τὴν ἀντικειμε-
νικότητά του, καὶ πρὸ πάντων τὴν Θεολογικὴν του ἀρτίαν
κατάρτισιν, ἡ ὁποία δὲν ἀξιοποιήθηκε δεόντως, ἐν Ἑλλάδι
οὕτως, ὥστε σήμερον νὰ ἦτο καὶ εἰς ἀκόμη διακεκριμένος ἐπι-
στήμων πλείον τῶν ἄλλων ἀξιολόγων, ὁ ὁποῖος θά κατεῖ-
χεν ἐπαξίως τὴν Πανεπιστημιακὴν ἑδραν τῆς Θεολογικῆς
Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, διότι τὴν ἐποχὴν ἐ-
κείνην δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ Θεολογικὴ
μαζ Σχολή.

Σημειῶνω, λοιπόν, τὸ διατὶ ἡσχολήθη μὲ τὸν ἐν λόγῳ
Κώδικα, ὁ φίλτατος καὶ ἀγαπητός συγγραφεὺς: «Καρπός,
μακρὰς καὶ κοπιώδους ἐρεῖνης, ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέα,
σκοπεῖ νὰ ἐξαγάγῃ (τὸν κώδικα), ἀπὸ τὴν ἀφανείαν καὶ
νὰ τὸν καταστήσῃ γνωστὸν εἰς τοὺς
φίλους τῶν γραμμάτων καὶ τοὺς τι-
μητάς τῆς Βυζαντινῆς κληρονομίας.
Ἡ προβολή του, ἰδιαίτερος μάλιστα τὸ δεύτερον μέρος του,
τὸ περιλαμβάνον Χρυσστομικός Ἐκλογάς, αἱ ὁποῖαι ἐξετά-
ζονται εἰς τὴν μελέτην αὐτὴν ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὰς ἐν-
τύπους τοιαύτας καὶ πρὸς ἐκεῖνας πέντε ἄλλων ἀνεκδότων
κωδίκων, θά ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν εἰδικῶν οἱ ὁποῖοι θά
τὸν ἀξιολογήσουν ἐν καιρῷ πρεπόντως. Προσέτι θά ὠθήσῃ,
ἴσως, καὶ ἄλλους εἰς τὴν ἐξιχνίασιν καὶ δημοσίευσιν ἄλλων
κωδίκων, ἐκ τῶν κατ' ὄνομα μόνον γνωστῶν ἢ καὶ ἐντελῶς
ἀγνώστων, διαφόρων Ἑλληνικῶν συλλογῶν, πρὶν ὑποκύ-
ψουν εἰς τοῦ χρόνου τὴν φθοράν καὶ τῆς ἀδιαφορίας τὸν ὄλε-
θρον».

Ἐν συνεχείᾳ τῶν ἀνωτέρω ὁ κ. Ἀγγελάτος ἐξετάζει
λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς λεπτολόγως, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ περιγρα-
φὴ τῶν κωδίκων καὶ δὴ τῶν ἀξιολόγων τοιούτων, τοὺς μορ-
φολογικοὺς χαρακτῆρες τοῦ κώδικος καὶ ἀκρολούθως εἰσέρ-
χεται εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν θεμάτων τῶν λόγων τοῦ πρώτου
μέρους καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν διερεύνησιν τοῦ κεμένου τῶν
λόγων αὐτῶν ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὸ ἀντίστοιχον κείμε-
νον τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Χρυσστομοῦ ὑπὸ τοῦ Βενε-
δικτίνου Μοναχοῦ MONTFAUCON ὥστε νὰ γίνῃ γνωστὴ
ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις των.

Ταῦτα πάντα εἰσαγωγικῶς. Εἰσέρχεται ἐν συνεχείᾳ εἰς

τὸ Ἠριῶτον μέρος ὑπὸ τίτλῳ «Λόγοι τοῦ Ἱεροῦ
Χρυσστομοῦ», ἐξετάζων τὰ θέματα τῶν ἐν τῇ, περὶ οὗ ὁ λό-
γος, κώδικι λόγων καὶ διὰ τὰς παραλλαγὰς τῶν λόγων τοῦ
κώδικος. Ἐπακολουθεῖ τὸ Δεῦτερον μέρος πού
ἐπιγράφεται «Χρυσστομικαὶ Ἐκλογαί» καὶ ὁμιλεῖ γενικῶς
περὶ Χρυσστομικῶν ἐκλογῶν, περὶ τῶν συνεξεταζομένων
κωδίκων, κ.λπ.

Διὰ τὴν μελέτην αὐτὴν ὁ κ. Ἀγγελάτος ἐχρησιμοποίη-
σε ὡς Πηγὰς ἐτέρους κώδικας καὶ πλῆθος σημαντικῶν βοή-
θημάτων.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου παρατίθεται Πίναξ ἀλ-
φαβητικὸς ὀνομάτων καὶ πίνακες φωτοτυπιῶν
σελίδων διαφόρων κωδίκων.

Ἡ ὅλη μελέτη μαρτυρεῖ, διὰ τοὺς ἐπαλοῦτας φυσικά πο-
λὺν κόπον καὶ μόχθον, πλουσίαν ἐρευνητικὴν διάθεσιν, χρό-
νον ἀνυπολόγιστον, ὑπομονὴν ἰώδιον καὶ ἐπιμονὴν Ἀγγελά-
του καὶ πρὸ πάντων ἐπιστημονικὴν κριτικὴν κατάρτισιν αὐ-
τὴν τυχεύσαν, τὴν ὁποῖαν ἀναμφισβητήτως διαθέτει πλήρως
ὁ διακεκριμένος κριτικός.

Παρακαλῶ τὸν φίλτατον καὶ λίαν μου ἀγαπητόν Φωκᾶ
νὰ δεχθῇ τὰ συγχαρητήρια ἐνὸς κοινοῦ θνητοῦ Θεολόγου
καὶ πρὸ πάντων τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἐπέτυχεν ἀπολύτως
τοῦ σκοποῦ τῆς ἡ περισπούδαστος αὐτὴ μελέτη καὶ προσή-
γαγε τὴν Θεολογικὴν Γραμματολογίαν ἀναμφισβητήτως ση-
μαντικᾶ.

Ι.Γ.Τ.

✱

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΟΛ. ΔΕΠΑΣΤΑ: «Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ εἰς αὐτὴν διὰ δόσεις τοῦ
Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ». Ἀνάπτυκτον ἐκ
τοῦ ΔΕ' τόμου 1993 τοῦ περιοδικοῦ «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ». Σχ.
8ον. Σελ. 27 (405 - 431), Ἀθῆναι 1993.

Ἡ λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ δὴ ἐπικαιρὸς αὕτη μελέτη
τοῦ πολυγραφεύτου καὶ ἀξιολόγου συγγραφέως εἶναι ἀφιερ-
ωμένη ὡς «Ἰστορὸς φόρος τιμῆς εἰς τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης,
ἔλκουσαν τὴν καταγωγὴν, σεβαστὴν δέσποινα Ἀσπασίαν
Σολ. Δεπάστα, μητέρα αὐτοῦ. Ὁ γονιμώτατος εἰς σημαντι-
κὰς, σεβαστὰς καὶ πρωτατίπους ἱστορικός κυρίως μελέτας,
πού ἀναμφισβητήτως προάγει τὴν ἐπιστήμην, παρουσιάζει
σήμερον διὰ τοῦ μετὰ χεῖρας πονήματος ἐπικαιρον καὶ ἄ-
κρως χρήσιμον ἐργασίαν. Πέραν τῶν ἐν ἀρχῇ ἀντὶ προλό-
γου γενικῶν στοιχείων παρουσιάζει εἰς ἕτερα τρία κεφάλαια
α'). Τὰ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικὰ φύλα κατὰ τὴν πρῶτον
Μέσσην καὶ Ἰστέραν Χαλκοκρατίαν β') Τὰ ἀρχαιολογικά
δεδομένα τῆς εἰς Μακεδονίαν διαδόσεως τοῦ Μυκηναϊκοῦ πο-
λιτισμοῦ καὶ γ') Ἀρχαιολογικὰς θέσεις ἐν Μακεδονίᾳ καὶ
τὴν εἰς αὐτάς παρουσίαν μυκηναϊκῶν πολιτιστικῶν στοιχείων.
Διὰ νὰ καταλήξῃ ἐν συμπεράσματι ὅτι ἐξ ὅσων ἐλέχθησαν
προκύπτει σαφῶς ὅτι ἡ ἐν Μακεδονίᾳ παρουσία
σὶα τῶν πρωτοελληνικῶν φύλων, τοῦ-
λάχιστον ἀπὸ τοῦ 2100 π.Χ. Τεκμηριοῦται ἐπιστημονικῶς
θάσει ἀρχαιολογικῶν δεδομένων καὶ στοιχείων ἐκ φιλολογι-
κῶν πηγῶν καὶ, συνεπῶς, αὕτη εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Καὶ καταλήγει τεκμηριωμένως ὅτι «ὁ εἰς Μακεδονίαν
διάδοθεις Μυκηναϊκὸς Πολιτισμὸς δὲν ἀποτελεῖ ἐνοχλητικὴν
διείσδυσιν οὔτε ἦτο παρεῖσαστος, ὡς ἔχει ὑποστηριχθῇ, ἀλλ'
ἀντιθέτως, μετὰ τὰ πρῶτα τοῦ ἀνιχνευτικὰς θήματα περὶ τὸ
1350 π.Χ. ἡδυνήθη ν' ἀσκήσῃ ἀρκετὴν ἐπίδρασιν, ὡς του-
λάχιστον μαρτυρεῖται ἐκ τῆς κεραμικῆς, ἐπέτυχε νὰ εἶναι
ἐν ὁρᾷ μέχρι τέλους τοῦ 12ου π.Χ. αἰῶνος καὶ, εἰς τινὰς
περιπτώσεις, κατώρθωσε νὰ ἐπιδιώσῃ μέσω ταξικῶν ἐθίμων,
κατὰ τοὺς Πρωτογεωμετρικοὺς χρόνους εἰς τὰ ἀναμφι-
δῶλου ἐλληνικὸς τῆτος ἱερά ἐδάφη
τῆς Μακεδονίας μασ».

Καὶ πάντα ταῦτα ἱστοροῦνται καὶ ἀποδεικνύονται καὶ
τεκμηριοῦνται θάσει πλουσίας βιβλιογραφίας καὶ παραπο-

μπῶν ἐκ τῆς ἀναδηφύσεως ἀρχαίων καὶ πηγῶν, τὰς ὁποίας γνωρίζει ἄριστα νὰ ἀνακαλύπτῃ καὶ νὰ χρησιμοποιεῖ ὁ διαπρεπὲς συγγραφεὺς.

Ἡ παρούσα μελέτη ἔρχεται ἐπικαίρως νὰ προστεθῇ εἰς παρομοίας μελέτας κατέχουσα θέσιν πρωτεύουσαν καὶ δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι αὕτη ἐξωτερικεύει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὰ ἐθνικά φρονήματα τοῦ φιλάττου δοκιμογράφου κυρίου Νικ. Δεπάστα.

Τὸ κείμενον συμπληροῦται μέ χάρτην τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ὑστέραν χαλκοκρατίαν (1500 - 1100 π.Χ.). Τὸν ὁποῖον ἐφιλοτέχνησε ἀνιδιοτελῶς ἡ σχεδιάστρια τῆς ΔΙΣ/Γ.Ε.Σ. δ. Σταυρούλας Ν. Καλογεροπούλου θάσῃ σκαριφήματος τοῦ συγγραφέως. Καὶ ἀπὸ ἕτερα σχεδιάσματα διαφόρων σχετικῶν ἀντικειμένων. Περίληψις Γαλλιστί τῆς μελέτης ὑπάρχει εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου.

Ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Δεπάστα ὡς συνήθως, λογία Ἑλληνική δηλ. ὥτως Ἑλληνική εἰς ἐποχὴν δύσκολον διὰ τὸν γλωσσικόν θησαυρόν τῆς Πατρίδος μας.

Ἀξίζουν εὐκρινὴ συγχαρητήρια εἰς τὸν ἀγαπητόν Νικολάον καὶ εὐχαί διὰ περαιτέρω, ἐνασχόλησιν μέ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικόν ἔργον του.

I.Γ.Τ.

✱

ΠΑΝΟΥ ΛΙΑΛΙΑΤΣΗ «Χαρμολύπη». Ἐκδόσεις «Ἀκρίτας». Σχ. 8ον μικρόν. Σελ. 65. Ἐκδόσις ἐπιμεμελημένη ἐπὶ ἀρίστου χάρτου. Εἰκονογράφησις Εὐδοκίας Παπαγεωργίου.

Δέν εἶναι εὐκόλον νὰ χαρακτηρίσῃς τὸν ποιητὴ μας (διότι πρόκειται περὶ ποιητοῦ καταξιωμένου) καὶ τὰ ποιήματά του. Αὐτὸ εἶναι δύσκολον διὰ τὸν ἄμουσο σάν καὶ τὸν γράφοντα τὸ παρόν κριτικὸ σημεῖωμα. Ὁ Π.Β. Πάσχος στήν Εἰσαγωγήν στήν ποιήσιν τοῦ Πάνου Λιαλιάτση ἀνακαλύπτει «τὴν ἔκφρασι ἑνός δυνατοῦ καὶ πολύμορφου πάθους ζωῆς καὶ θανάτου, μιά πού ἡ ἀγάπη εἶναι κραταιά ὡς ὁ θάνατος, ὅπως μᾶς λέγει τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων κι' ὅπως μᾶς θυμίζει ὁ ποιητὴς μας». Ὁ ὑποφαινόμενος διαβάζοντας καὶ ξαναδιαβάζοντας τὰ ποιήματα τοῦ Λιαλιάτση σὲ μετὰ χειρὸς βιβλίον του «Χαρμολύπη» καὶ ἐξετάζοντας τὸ περιεχόμενον τῆς ποιήσεώς του, διακρίνω σαφῶς τὸν ποιητὴ τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, τῆς ὁποίας ἀναμφι-

σθητήτως εἶναι κήρυξ. Σημειῶνω μερικαὺς τίτλους τῆς ὥραίας προσφοράς του διὰ νὰ ἀποδειχθῇ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές: «ΕΛΡ ΚΥΡΙΟΥ, ΕΞΟΔΟΣ Β', Η ΦΛΥΑΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ, ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ, ΣΥΝΟΨΙΣ ΥΨΟΥΣ, ΚΕΝΩΣΗ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΧΑΡΜΟΛΥΠΗ, ΦΩΛΙΕΣ ΕΡΩΔΙΩΝ, ΓΑΛΑΚΤΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΣΤΗΝ ΚΛΗΜΑΤΑΡΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ, ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΠΕΡΟΥΒΙΑΝΟΣ, ΤΟΜΩΤΕΡΟΣ ΥΠΕΡ ΠΑΣΑΝ ΜΑΧΑΙΡΑΝ, ΠΡΟΣΜΟΝΗ ΚΑΙ ΠΤΩΣΗ, Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ, ΚΟΣΜΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΤΗΣ, ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ» καὶ τελειῶνω ἐδῶ γιὰ νὰ δώσω στὸν ἀναγνώστη τοῦ σημειώματός μου ἓνα δεῖγμα τὸ καλύτερον, τὸ πῶς δυνατό γιὰ νὰ κρίνῃ αὐτὸς τὸν ποιητὴ μας.

M A N A

Ἄνταμύσαμε ψές βράδυ στ' ὄνειρο
κι ἦσουν πάλι δακρυσμένη
γιὰ τὰ χρόνια τῆς στάχτης
πού κόνευσες τὸ ψωμί
στὸ καλὺδι τῆς πίκρας μας
πλίθρα ζυμωμένη μέ τὰ δάκρυά σου
δίπλα στη στέρνα μας
φόβο τοῦ πνιγμοῦ τῶν παιδιῶν σου
πού τὰ μεγάλωνε ὁ Θεός
καὶ ἡ κραταιά σου σκέπη.

Κι ἔφυγες νέσι
δακρυρροοῦσα
καὶ ἡ ὀρφάνια μᾶς μέστωσε
στή μνήμη τῆς τρυφεράδας σου
κι' ἔκανες τὸ ψωμί γλυκό
τὴν ἀποτυχία ἐλπίδα
καὶ τον καημὸ προσευχῇ
Μάνα τῆς ἐγκαρτέρησης
γλυκοφιλοῦσα καὶ παρηγορήτρα
κλιμαξὲ πρὸς τὸν οὐρανὸ
τῆς βεβαιότητος
πού φύτεφες τὴν ποίησιν
στην ἔρημά μας.

I.Γ.Τ.



ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δ Ε Λ Τ Ι Ο Τ Υ Π Ο Υ

Βιβλίων που ή 'Αποστολική Διακονία έχει την Κεντρική Διάθεση και μπορείτε να προμηθευτείτε:

1. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ. Με στόχασες πνευματικές και κατάνυξιν εις κάθε νεφάλιον. Προνοία του Σεβ. Μητροπολίτου Γρεβενών Σεργίου.

2. Η ΖΩΗ ΕΚ ΤΑΦΩΝ. Αύθεντικές μαρτυρίες της θαυμαστής φανερώσεως των αγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης. Του Σεβ. Μητροπολίτου Γουμένισσης Δημητρίου.

3. ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ: ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Α' Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

4. ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ, Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ. Του Καθηγητού Πανεπιστημίου 'Αθηνάσίου Δεληκωστόπουλου.

5. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΙΕΡΩΣΥΝΗ (από απόψεως των δέκα πρώτων αιώνων μ.Χ.). Του επισκόπου Κατάνης 'Ιακώβου (Πηλίδη).

6. Ο ΘΕΟΣ (κατά την Φιλοσοφίαν, την 'Αγίαν Γραφήν και την Χριστιανικήν Θεολογίαν). Του ιδίου.

7. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ (Φύσις και σημασία, 'Ιστορία και Φιλόλογία και 'Εσχατολογία, Φιλοσοφία και 'Ηθική, Κανονικότης και περιγραφή περιεχομένων). Του ιδίου.

8. Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ. Του ιδίου.

9. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ. Του ιδίου.

10. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ. Του ιδίου.

11. ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΒΛΑΣΙΟΥ ΤΣΟΤΣΩΝΗ. 'Αγιογραφίες - Ψηφιδωτά - Εικόνες (Λεύκιμα, σέ πολυτελή έκδοση).

12. ΜΑΓΕΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ. Εισηγήσεις εις τό Θεολογικό Συνέδριο της 'Ι. Μ. 'Ηλείας, 22 - 23 Φεβρουαρίου 1992. (Πρόλογος του Σεβ. Μητροπ. 'Ηλείας κυρίου Γερμανού και Εισηγήσεις ειδικών πανεπιστημιακών καθηγητών).

13. ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΣΛΛΠΙΣΜΑΤΑ. 'Επισκόπου Κανώπου.

14. Ο ΓΕΡΩΝ ΙΩΣΗΦ, ό ήσυχαστής. Περιλαμβάνει ταύς αγώνες, τίς εμπειρίες και τίς διδασκαλίες του Γέροντος. (Δ' έκδοσις επηρυξημένη).

15. ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΙΚΑ. Τόμος Α' και Β'. Περιλαμβάνουν γνωμοδοτήσεις. Του Γεωργίου Ν. Λιλαίου, Ειδικού Νομικού Συμβούλου της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος.

16. ΘΕΟΛΟΓΙΑ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΚΑΙ ΟΡΟΣΗΜΑ. Του Καθ. Πανεπιστημίου 'Αθην. 'Ι. Δεληκωστόπουλου. 'Απολογητική εργασία που αναφέρεται στους δημιουργούς και τό όρόσημα της Θεολογίας με κριτική θεώρηση εξ απόψεως όρθόδοξου πίστεως. 'Ιδιαίτερα έπκαιρη στίς ήμέρες μας λόγω της Παρουσίας ποικίλων ψευδοπροφητών αίρετικών. Στο βιβλίο αυτό εξετάζεται συστηματικώς σέ έκταση και βάθος ή Θεολογία ως πνευματική πραγματικότης διήκουσα διά μέσου των αιώνων.

17. ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ. Του ιδίου. 'Απολογητική εργασία στην όποία έρευνώνται τά επιστημολογικά στοιχεία της Θεολογίας δηλαδή οι προϋποθέσεις, ό σκοπός, οι άρχές, τό κύρος, οι μέθοδοι και τά όρια της Θεολογικής επιστήμης. Στο βιβλίο αυτό εξετάζεται ή όρθόδοξη ιδιαίτερα Θεολογική επιστήμη στην έπαφή της με τό σύγχρονο κόσμιο και την υπεύθυνη συμμετοχή της στον προβληματισμό της συγχρόνου έρευνούσης διανοήσεως.

18. ΤΟ ΘΑΪΜΑ (ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ). Του ιδίου. 'Απολογητική εργασία που αναλύει τό τί είναι τό Θαΐμα και τό πώς μ' αυτό καταδεικνύεται ή Θεότης του 'Ιησού και ή Θεϊότης του Χριστιανισμού.

19. Ο ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ. Του ιδίου. Τό απολογητικό αυτό βιβλίο αποσκοπεί στην κατοχύρωση του Θεϊού περιεχομένου του Χριστιανισμού.

20. ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΗΣ. Του ιδίου. 'Απολογητική εργασία που αναφέρεται στην έπεξεργασία των επιστημονικών προβλημάτων που σχετίζονται με την ύπόστασι της 'Απολογητικής ως συγχρόνου επιστήμης και στην αντιμετώπιση των βασικότερων συγχρόνων απολογητικών προβλημάτων.

21. ΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΩΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ. Του ιδίου. 'Απολογητική εργασία που αναφέρεται στον διάλογο ως μέσον της 'Ορθόδοξου 'Εκκλησίας διά την επίλυση των μεγάλων Δογματικών προβλημάτων και τό πώς ανατρέπονται οι Παπικοί ισχυρισμοί με βάση τίς λατινικές πηγές.

22. ΒΙΝΤΕΟΚΑΣΕΤΑ: ΤΑ ΑΓΙΑ ΜΕΤΕΩΡΑ. Παραγωγή 'Ιεράς Μονής Μεγάλου Μετεώρου.

«ΤΑΦΗ ή ΚΑΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ»;

Πρόσφατα την Κοινή Γνώμη άπασχόλησε εκ νέου τό έρώτημα: ταφή ή καύση των νεκρών; Καί πληροφορήθηκε τό Πανελλήνιο την άπελπιστική κατάσταση ή όποία υπάρχει στα κοιμητήρια των μεγάλων αστικών κέντρων (νεκροί παραμένουν άταφοί επί ήμέρες, τό έμπόριο των τάφων άνθει κ.λπ.).

Ο έντοπος και ήλεκτρονικός Τύπος ασχολήθηκε με τό θέμα, χωρίς όμως νά δώσει σφαιρική εικόνα του προβλήματος.

Η 'Αποστολική Διακονία, στην έπιθυμία της νά δώσει ολοκληρωμένη απάντηση στα σχετικά με τό ζήτημα αυτό θέματα, έθεσε σέ κυκλοφορία τή μελέτη «Ταφή ή καύση των νεκρών» 36η στή σειρά «Φυλλάδια έπικαιρότητος», γραμμένη από τον κ. Ευάγγελο Π. Λέκκο, Θεολόγο - νομικό. Παρά τή συντομία (σελίδες 30) αναπτύσσονται τά περί της ταφής, τά έπιχειρήματα των υποστηρικτών της καύσης και ή άναίρεσή τους, οι νομικές πλευρές του ζητήματος, έπιμέρους πτυχές του και ή θέση της 'Εκκλησίας.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΤΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Μετ' ὀλίγον χρονικόν διάστημα θά ἑορταστοῦν ἐν Πάτμῳ τὰ 1900 ἔτη ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ Θεοπνεύστου βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Τό μέγιστον αὐτό ἱστορικόν καί Παγχριστιανικόν γεγονός δίδει τήν εὐκαιρίαν νά σημειώσωμεν τό παρόν σχόλιον ἐπικαίρως.

Τό θεόπνευστον βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως πολλάκις, δυστυχῶς, ἔγινεν ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως κακοπροαίρετων ἢ καί ἀφελῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐπεχείρησαν νά ἐρμηνεύσουν, τὰ διάφορα προφητικά αὐτοῦ χωρία κατὰ τό δοκοῦν καί νά καθορίσουν βάσει τῆς ἐρμηνείας των τήν συντέλειαν, ἰδίως, τοῦ κόσμου. Καί τὰ μὲν πρῶτα κεφάλαια τῆς Ἀποκαλύψεως, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος διὰ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀποτελοῦν πραγματικότητες, διότι τὰ γεγονότα ἦλθαν νά θεβαιώσουν τοῦ λόγου τό ἀσφαλές, αἱ λοιπαὶ ὁμῶς προφητεῖαι, αἱ ὁποῖαι ὅπωςδήποτε θά πραγματοποιηθοῦν, δέν εἶναι δυνατόν νά ἐρμηνευθοῦν καί πᾶσα προσπάθεια ἐρμηνείας αὐτῶν βλάπτει, ἀφοῦ ἐξ ὧσιν γνωρίζομεν ἐκ τῆς μελέτης ἡμῶν, οὐδέ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἐρμηνευταὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τήν ἐρμηνείαν ὁλοκλήρου τῆς Ἁγίας Γραφῆς μετὰ μεγίστης προσοχῆς ἠσχολήθησαν μὲ τήν ἐρμηνείαν τοῦ θεοπνεύστου βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ συγκαταριθμημένου εἰς τόν Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὡς μὴ, λοιπόν, ἀσχολούμεθα μὲ παρακεκινδυνυμένους ἐρμηνείας Ἀποκαλυπτικῶν χωρίων, ἀλλὰ ἄς φροντίσωμεν ἐλπιδοφόρως καί ἡρέμως νά ἐκτελῶμεν πιστῶς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐν παντί καί πάντοτε, διότι ὁ Θεός εἶναι ἡ προσωποποίησις τῆς ἀ γ ά π η ς. Τὰ συμβολικῶς ἀναγραφόμενα εἰς τό θεόπνευστον βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως σκοπόν ἔχουν νά μᾶς προφυλάξουν, πρὸς τό παρόν, ἀπὸ τήν ἁμαρτίαν. Τό πῶς ὁμῶς καί τό πότε θά συμβοῦν τὰ, ὑπὸ τὰ συμβολικά λόγια τῆς Ἀποκαλύψεως, γραφόμενα εἶναι ἄγνωστον, ὅτι «οὐχ ὡς οἱ γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὐς ὁ πατήρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ». (Πράξ. α' 7). Ταῦτα διὰ τοὺς καλοπροαίρετους ἐρμηνευτάς τῆς Ἀποκαλύψεως καί διὰ τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανούς πού θά ἀναγνώσουν τὰς παραπάνω γραμμάς.

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΤ' ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΙΝ

Πρόκειται περὶ τοῦ ἐπιτελουμένου κατ' ἐξακολούθησιν συγεροῦ ἐγκλήματος τῆς τηλεράσεως μὲ αὐτόπτας καί αὐτήσους μάρτυρας τὰ δισεκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων, χριστιανῶν καί μὴ. Μὲ τήν πρόφασιν, δηλαδή, τῆς ἐνημερώσεως μεταφέρονται ἐπὶ 24 ὥρας τό εἰκοσιτετράωρον καί διδάσκονται πειστικῶς εἰς τόν λαόν τοῦ Θεοῦ τὰ παντός εἶδους ἐγκλήματα. Κλοπαί, διαρρήξεις, δολοφονίαι, παντός εἶδους στυγερά ἐγκλήματα. Τὰ ναρκωτικά καί οἱ τόποι διανομῆς καί πωλῆσεως καί χρήσεως τούτων διδάσκονται καθημερινῶς ἐπὶ 24 ὥρου βάσει ἀπὸ τῶν κακοποιῶν καί τῶν ἐχθρῶν τῆς ψυχικῆς καί σωματικῆς δολοφονίας, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται

ἐλευθέρως, διαβιώνει μόνιμως καί ἐπὶ πληρωμῇ εἰς τὰς οἰκίας μας. Διδάσκει εὐμεθόδως ἀηλίκους, ἐνήλικας καί ἡλικιωμένους ὅλας τὰς μεθόδους τοῦ κακοῦ. Χιλιάδες διαρρήξεις Τραπεζῶν καί καταστημάτων πού ἐπιφέρουν ἑκατομμύρια, εἰς τοὺς νεαροὺς ἰδίως ληστές καί πού κατὰ μέγιστον ποσοστὸν μένουν ἀσύληπτοι. Διδάσκονται τρόποι τῆς παντός εἶδους ἀνηθικότητος καί δημωσιεύονται διὰ τῆς τηλεοράσεως καί τοῦ Τύπου οἱ ἀριθμοὶ τηλεφώνων πού δύναται πᾶς τις νά καταφύγῃ καί νά γνωρίσῃ καί νά διδαχθῇ τό ὄργιον. Δέν ἀρκοῦν πολλαὶ σελίδες διὰ νά παρουσιάσῃ κανεὶς τήν ὅλην τραγικὴν αὐτὴν κατάστασιν, τήν συμφορὰν καί τήν ἀηδίαν. Αἰσθάνεται κανεὶς τήν ἀνάγκην νά ἐξομολογηθῇ, διότι ἐνῷ προσπαθεῖ μὲ ἀγωνίαν νά παρακολουθήσῃ τὰς εἰδήσεις διὰ τόν πόλεμον, ὁ ὁποῖος εἶναι πρὸ τῶν θυρῶν μας ἢ κατὰ διὰ τὰ κατὰ πολιτικά θέματα τῆς χώρας μας ἢ διὰ τήν φωτιά πού ἐπυρπόλησε ὁλόκληρον σχεδὸν τήν χώραν μας, αἴφνης διακόπτεται τό θέμα διὰ παντός εἶδους διαφημίσεις καί ἰδίως σκανδαλιστικῶν εἰκόνων, ἐκπομπῶν καί ἔργων πού θά προβληθοῦν σήμερα, αὔριον ἢ μετ' ὀλίγον. Τί νά εἴπῃ κανεὶς; Οἱ ἀρμόδιοι τὰ θεωροῦν ὅλα αὐτά ὡς φυσικά σημεῖα τῆς ἐξελέξεως καί τοῦ πολιτισμοῦ, ὅχι βεβαίως θεωρητικῶς, ἀλλὰ στήν πράξιν. Τί θά γίνῃ λοιπόν; Ἐπίκλησις εἰς τήν Ἀνωθεν βοήθειαν καί εἰς τήν προσευχήν; Ἀλλά Ἀνωθεν βοήθεια προϋποθέτει καί τήν ἰδικήν μας ἐνέργειαν καί προσφορὰν. Ὡς πετάξωμε ἔξω ἀπὸ τό σπῆτι μας τό θανατηφόρον αὐτό ὄργανον τοῦ διαδόλου. Ὡς διαμαρτυρηθῶμε ὁμαδικῶς. Κάτι ἴσως γίνῃ. Ὁ Θεός ἄς μᾶς λυτῇ.

ΔΙΗΜΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τό Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 500

Διὰ τό Ἐξωτερικόν Δολλάρια 30

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Τυπογραφεῖον

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΕΚΤΟΝ – ΑΘΗΝΑΙ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1995 – ΑΡ. ΦΥΛ. 1483

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΑΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ – 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ – ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969





Η ΣΑΡΚΩΣΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Τοῦ Πανοσ. Καθηγουμένου
τῆς Σεβασμίας Μονῆς
Ἀγίου Γρηγορίου Ἀγ. Ὁρους
Ἀρχιμ. κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Εν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος... Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο» (Ἰω. α' 1, 14).

Οἱ ἀρχαῖοι ἔλληνες σοφοὶ ἀνέπτυξαν ἀξιόλογες φιλοσοφικὲς ἀπόψεις περὶ λόγου. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐθεολόγησε ὅτι ὁ Λόγος πού ἀναζητοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τὸ δεύτερο Πρόσωπον τῆς Ἀγίας Τριάδος, πού προαιώνιος καὶ συνάναρχος μέ τὸν Πατέρα ἔλαβε σάρκα καὶ εἰσῆλθε στὸν κόσμον μας ὡς Θεάνθρωπος. Ἔτσι ὁ κόσμος ἐγνώρισε τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι καὶ ὁ ὑπέρτατος λόγος τοῦ κόσμου.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ἀντιμετωπίζων τοὺς Ἀρειανούς, ἐδίδαξε ὅτι δέν νοεῖται Θεὸς Πατὴρ χωρὶς Λόγον, ἄ-λογος. Ἀλλ' οὔτε ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ νοεῖται χωρὶς τὸν ὑπέρτατο Λόγον Χριστό, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ πάντα ἐδημιουργήθηκαν, συνέχονται, ἀνακεφαλαιώνονται καὶ ὁδηγοῦνται στό κατά Θεόν τέλος. Κατά τὸν μέγαν Παῦλον: «Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτόν ἐκτίσται· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας» (Κολ. α' 16-18).

Οἱ Ἅγιοι Πατέρες μᾶς διδάσκουν ὅτι μέ τὴν γέννησι τοῦ Χριστοῦ «ὁ Λόγος παχύνεται» (προσλαμβάνει ὑλικό σῶμα), γιὰ νά μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀλογία τῶν παθῶν καὶ νά μᾶς μεταμορφώσῃ σέ πνευματικούς καὶ θεοφόρους. Ἡ Ἐκκλησία ψάλλει: «Φάτνη δέ ὑποδέχου, τὸν τῷ λόγῳ λύσαντα, τῆς ἀλόγου πράξεως ἡμᾶς τοὺς γνηγενεῖς».

Πράγματι, χωρὶς τὸν Λόγον οἱ ἄνθρωποι παραδιδόμεθα στὰ ἄλογα καὶ παράλογα πάθη, πού μᾶς κατατρῶγουν καὶ δέν μᾶς ἀφήνουν νά ἐνεργήσουμε ἔλ-λογα, κατὰ λόγον, ἀλλὰ ἐκπίπτουμε στό παράλογο. Στό παράλογο ζοῦμε τὴν κόλασι, γιατί δέν βρίσκουμε τὸν λόγο-νόημα τῆς δημιουργίας, τῆς ζωῆς μας. Ὁ ἀπόνηκος τοῦ μηδενός προκαλεῖ ἄγχος καὶ φόβο. Πολλοὶ προσπαθοῦν νά ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸ παράλογο μέ

ἄλλες παράλογες πράξεις πού τοὺς βυθίζουν ἀκόμη βαθύτερα σ' αὐτό.

Ὁ κόσμος χωρὶς Λόγον γίνεται ἄκοσμος, ἀβίωτος.

Ἡ φάτνη τῶν ἀλόγων ζώων, σπὴν ὁποία γεννήθηκε ὁ Κύριος, συμβολίζει τὴν «ἀλογία τῶν ἐθνῶν», τὴν ἀλογία τοῦ χωρὶς Λόγον κόσμου.

Σ' αὐτόν τὸν ἄκοσμον καὶ ἄλογον κόσμον γεννήθηκε ὁ Λόγος, γιὰ νά τὸν ἐπαναφέρῃ στό κέντρο του, σπὴν πηγὴ καὶ ἀρχὴ του, στὸν Λόγον του.

Ὅσοι ἀποδέχονται τὸν Ἰησοῦ Χριστό ὡς Λόγον τοῦ Θεοῦ, λογοποιοῦνται, ξεπερνοῦν τὴν ἀλογία. Ξαναβρίσκουν τὸν λόγο τῆς δικῆς τους υπάρξεως, κάθε ὄντος, ὅλης τῆς δημιουργίας. Ἐνεργοῦμενοι δέ ἀπὸ τὸν Λόγον Χριστό μποροῦν καὶ αὐτοὶ νά ἐνεργοῦν κατὰ τὴν δοθεῖσα εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀνωτέρα λογικὴ τους φύσι.

Ἡ λογοποίησις μας εἶναι δῶρον τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, ἀλλὰ χρειάζεται τὸν ἰδικόν μας συνεχῆ ἀγῶνα – ἄσκησι μέσα στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν Του, γιὰ νά ξεπερνοῦμε τὰ ἄλογα πάθη, τὴν ἄλογο φιλαυτία μας καὶ νά ὑψωνώμαστε σπὴν ἐν Λόγῳ ζωὴ.

Μέ τὴν καθημερινή μετάνοια ὁ Λόγος σαρκώνεται στὶς καρδιές μας, ὅπως στό σπῆλαιον τῆς Βηθλεέμ. Φωτίζει ὅλα τὰ ἄρρωστα, δύσσομα, ἀκάθαρτα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ μας σταύλου καὶ τὰ μεταβάλλει σέ λαμπρὸ κατοικητήριό του. Τότε ἡ ψυχὴ χαίρεται, ὅπως χάρηκαν τὴν νύκτα τῆς Γεννήσεως ἡ Κυρία Θεοτόκος, οἱ Ἄγγελοι, ὁ δίκαιος Ἰωσήφ ὁ Μνήστωρ, οἱ Ποιμένες.

Κατὰ τὸν σοφὸ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα ὁ Λόγος μᾶς ἀναπλάσσει καὶ παιδαγωγεῖ ὅχι ἐξωτερικά, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἔσω εἰσερχόμενος μέσα μας, γινόμενος διὰ τῆς θείας Μεταλήψεως βρῶσις καὶ πόσις μας, τροφή μας: «Ὡ θαύματος μυστικοῦ... ὁ λόγος τὰ πάντα τῷ νηπίῳ, καὶ πατρί καὶ μήτρ καὶ παιδαγωγός καὶ τροφεύς. «Φάγεσθέ μου» φησὶ «τὴν σάρκα καὶ πίεσθέ μου τὸ αἷμα». Ταύτας ἡμῖν οἰκείας τροφάς ὁ Κύριος χορηγεῖ...» (Παιδαγωγός Α' VI). Ἡ προσευχὴ καὶ μάλιστα

ἡ ἀδιάλειπτος καί καρδιακή προσευχή, τό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ καί Λόγε τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν», μᾶς βοηθεῖ νά ἔχουμε συνεκῇ τήν ὑπερβασί τῆς ἀλογίας μας διά τῆς κοινωνίας μέ τόν Λόγο Χριστό.

Εἶναι πολὺς ὁ πόνος μας καθὼς διαπιστώνουμε ὅτι πολλοί συνάνθρωποί μας ἀγνοοῦν ἢ περιφρονοῦν τόν Λόγο Χριστό, προτιμώντας τόν κόσμο ἄ-λογο. Ὅσο ἡ κοινωνία μας χάνει τόν Λόγο, τόσο καί πιο πολὺ βυθίζεται στό σκοτάδι καί σπίν βαρβαρότητα. Εἶναι γνωστά τά συμπτώματα τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Ἡ ραγδαία διάδοσις τῶν ναρκωτικῶν στοὺς νέους μας καί οἱ καθημερινοὶ θάνατοι νέων ἀνθρώπων ἀπὸ αὐτά, ἡ αὔξησις (διπλασιασμός) τῶν ἐκτρώσεων καί μάλιστα σέ νέες μαθήτριες, ἡ πλημμύρα τῆς खुδαιόπτος στά τηλεοπτικά προγράμματα, ἡ διάλυσις τῆς παιδείας, ἡ οἰκολογικὴ καταστροφὴ.

Ὅμως σ' αὐτόν τόν κόσμο καὶ γι' αὐτόν τόν κόσμο σαρκώνεται ὁ Λόγος.

Οἱ χριστουγεννιάτικες καμπάνες θά σημάνουν σέ λίγες μέρες. Ὁ διάκοσμος θά γίνη ἐορταστικός. Τὰ χριστουγεννιάτικα τραπέζια θά στρωθοῦν.

Ἀλλὰ ἐμεῖς, οἱ Χριστιανοὶ τοῦ 1995, θά ἀφήσουμε τόν Λόγο Χριστό νά μπῇ στὶς καρδιές μας, στά σπίτια μας, στά σχολεῖα μας, στοὺς χώρους τῆς ἐργασίας καί τῆς ψυχαγωγίας μας, γιὰ νά τὰ ἀνυψώσῃ ἀπὸ τό παράλογο καί ἄλογο στό ἔλ-λογο τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλάσθεισας ἀνθρωπίνης φύσεώς μας;

Καὶ ἂν ἡ κοινωνία μας ἀρνεῖται τόν Λόγο, τοῦλάχιστον ὅσοι πιστεύουμε σ' Αὐτόν ἄς μὴ τοῦ κλείνουμε τὴν θύρα τῆς ψυχῆς μας. Ὡς εὐρίσκει «τόπον ἐν τῷ καταλύματι» στὶς θεοφιλεῖς ψυχές, καί δι' αὐτῶν ἄς ἐλεῇ τόν κόσμο, γιὰ τόν ὁποῖο σαρκώθηκε.

Προσκυνοῦμεν σου τὴν γένναν Χριστέ.

Προσκυνοῦμεν σου τὴν ἄκρα ταπείνωσι,

τὴν ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία.

Δεῖξε μας καὶ τὰ ἐνδοξά σου Θεοφάνεια.

ΑΠΟΨΕ Η ΓΗ ΣΟΥ ΕΙΝ' ΟΜΟΡΦΗ

—ΘΕ ΜΟΥ—

Ἀπόψε, ἡ γῆ σου εἶν' ὁμορφη —Θέ μου— ὅλη πέρα ὡς πέρα:
τό λόφο ρεῖκια κόκκινα τόν ἔχουνε στολίσει,
σά νᾶναι μιὰ παραμονή γλυκειᾶς γιορτῆς, κι ἡ μέρα
σάν ἀγαθὸ χαμόγελο κι ἐκείνη ἀργεῖ νά σβήσῃ.

Δεξιὰ, ζερβά στή μοναξιὰ τοῦ δρόμου οἱ λεῦκες μένουν
ἀκίνητες στό λίγο φῶς· δέ σειέται ἓνα κλαδί τους,
δέν τρέμει οὔτ' ἓνα φύλλο τους· ὅπου κι ἂν δεῖς σωπαίνουν
καὶ σά μιὰ δέηση βουβή, θαρρεῖς, εἶν' ἡ σιωπὴ τους.

Κάτω στά πλάγια τοῦ βουνοῦ, που γέρνει βυθισμένο
μέσα στοῦ ὄνειρου τῆ σκιά, μέσ στή θολή γαλήνη,
το μακρινό, τό βραδινό, χωριό τ' ἀγαπημένο
σάν αὔλος τόπος γιὰ ψυχές ποῦν' ἅγιες ἔχει γίνει.

Κι ἀπάνω ἐκεῖ δυό σύννεφα, λές κι εἶν' ἀσπροντυμένοι
ἀγγέλοι, πού μέ τ' ἀνοιχτά φτερά τους σταματῆσαν
κι ἤσαν τῇ γῇ τόσ' ὁμορφη καὶ τόσο εὐτυχισμένη
πού ἐμεῖναν καὶ τόν οὐρανὸ γι' ἀπόψ' ἐλησιμονῆσαν...

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ



ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

«Τά ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινά τά πάντα»
(Β' Κορινθ. ε' 17)

Συμπληροῦνται ἤδη 1995 ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκ τοῦ σπηλαίου τῆς Βηθλεέμ ἔλαμψε τό φῶς τῆς ἀληθείας εἰς τὸν κόσμον.

Ὑπέρλαμπρος καὶ ὑπερφυσικός ἀστήρ ἐφάνη εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τὴν ἀναγγελίαν τὸ μέγα τῶν αἰώνων γεγονός, ὅτι ἀνέτειλεν ἤδη ἐκ τῆς Παρθένου ὁ Ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης «ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἐξ ὕψους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἀνατολὴ ἀνατολῶν καὶ οἱ ἐν σκότει καὶ σκία εὗρομεν τὴν ἀλήθειαν καὶ γὰρ ἐκ τῆς Παρθένου ἐτέχθη ὁ Κύριος».

Ποῖα ὁμως σκότη ἦλθε νὰ φωτίσῃ ὁ τῆς Δικαιοσύνης Ὁ ἥλιος καὶ τί συνετελέσθη εἰς τοὺς 20 περίπου αἰῶνας, οἱ ὅποιοι παρῆλθον ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν; Τοῦτο ἂς μελετήσωμεν σήμερον, ἐπὶ τῇ ἐπετελίῳ.

Φευγαλέα καὶ προσωρινή ὑπῆρξεν ἡ εὐτυχισμένη ἐκείνη κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο οἱ πρωτόπλαστοι. Ἐνωρίτερα ἐπικρατεῖ δυστυχῶς ἡ κακία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ θλίψεις καὶ τὰ βάσανα καθιστοῦν ἀθλίαν τὴν ζωὴν των.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνεται ἐκ τοῦ Παραδείσου καὶ χωρισμένος διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι τό φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ, πλανᾶται εἰς τὰ βαθύτατα καὶ ζοφερώτατα σκότη, εἰς πλάνας καὶ ψεῦδη, ἔρμαιον τῶν σαρκικῶν παθῶν καὶ ἀγνοῶν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ζωὴν. Ὅσον ἡ ἀνθρωπότης ἐπληθύνετο, τόσον καὶ τό χάσμα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐγίνετο ἀγεφύρωτον. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὁ ἄνθρωπος δέν ἦτο πλέον ἄνθρωπος, ἀλλ' οὔτε θηρίον τοῦλάχιστον. Ὡμοίαζε πρὸς δαίμονας τοὺς ὁποίους ἐλάτρευεν ὡς Θεούς.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τὰ ἄκακα βρέφη καίγονται ἀστόργως εἰς τοὺς θεοὺς ὡς θυσία. Οἱ δοῦλοι ρίπτονται ἀσπλάγχως εἰς τὰ ἀμφιθέατρα διὰ τὴν κατασπαραχθῶν ὑπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν ἱκανοποιουμένων θεατῶν.

Ὁ γάμος περιφρονεῖται. Ἡ γυναῖκα θεωρεῖται ἀντικείμενον ὑπὸ τὴν ἀνεξέλεγκτον ἐξουσία τοῦ

ἀνδρός. Οἱ ἄνθρωποι ἀλειφόμενοι μὲ πίσσαν καίγονται κρεμασμένοι εἰς εἰδικούς φανοστάτας διὰ νὰ φωτίζουν τοὺς κήπους τῶν ἀρχόντων κατὰ τὰς ὀργιώδεις ἐσπερίδας των. Οἱ βασιλεῖς λατρεύονται ὡς θεοί, κυβερνῶντες τυραννικῶς τοὺς ὑπηκόους των καὶ διαπράττουν φρικτὰ κακουργήματα χάριν πλουτισμοῦ ἢ καὶ ἀπλῶς διασκέδασις.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει διὰ ζοφερῶν χρωμάτων τὴν ἀκολασίαν καὶ τὰς ἀκατονομάστους αἰσχροτήτας τῆς τότε ρωμαϊκῆς κοινωνίας, λέγων μεταξὺ ἄλλων, ὅτι «παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς...» (Ρωμ. α' 25).

Ἡ ψευδὴς θρησκεία τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταπέσει εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε οἱ θεοὶ νὰ παρουσιάζονται ἔχοντες μεταλυτέρας κακίας ἀπὸ τοὺς κοινούς θνητούς, μὲ φθόνους καὶ μίση καὶ πάθη ἀκατονόμαστα. Καὶ αὕτη ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία ἔχει μεταβληθῇ ἀπὸ τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους εἰς θρησκείαν τῶν ἐξωτερικῶν τύπων καὶ τοῦ τυπικισμοῦ καὶ παχυλαὶ ἰδέαι ἐπικρατοῦν περὶ ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου. Τὸν ἀναμένουν οὗτοι ὡς ἐγκόσμιον βασιλέα, ὁ ὁποῖος θὰ καθυποτάξῃ πάντα τὰ ἔθνη διὰ τὴν βασιλεύσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ μὲ κοσμικὴν δόξαν τὸν περικοῦσιον λαόν τοῦ Θεοῦ.

Οἱ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ζητοῦν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν δυστυχίαν ταύτην, ἀλλὰ βλέπουν ὅτι καμμία ἀνθρωπίνη δύναμις δέν θὰ ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὸν κατήφορον, ὁ ὁποῖος τὴν ἔφερε ταχέως εἰς τὴν τελείαν καταστροφὴν. Ἀπηλπισμένος καὶ ἀπογοητευμένος ὁ μέγας φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος Σωκράτης ὑψώνει τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸν Οὐρανόν καὶ μετὰ λύπης ἐπιτιμᾷ τὴν δύσμοιρον ἀνθρωπότητα: «Ἐάν δέν σᾶς ἀποστείλῃ ὁ Θεός, λέγει, κάποιον ἐξ οὐρανοῦ εὐσπλαγχνιζόμενος ὑμᾶς, θὰ κοιμᾶσθε διαρκῶς χωρὶς καὶ νὰ μαντεύετε εἰς ποίαν καταστροφὴν καὶ εἰς ποῖον βάραθρον τρέχετε».

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ

προχριστιανική κατάσταση της ανθρωπότητας, ὅτε ἤλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ἐνῶ ὁ κόσμος ἦτο ἠθικῶς ἐξηντλημένος, ἐπεφάνη ὁ πανταχόθεν προσδοκώμενος Σωτήρ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἀπό Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας. Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης διά νά φωτίσῃ ἀκριβῶς τά σκότη τῆς προχριστιανικῆς ανθρωπότητος, διά νά διαλύσῃ τά πυκνά νέφη τῆς πλάνης καί νά λυτρώσῃ τήν ψυχορραγοῦσαν ανθρωπότητα, τήν ἐκ βαθέων κράζουσαν καί ἀκορέστως διψῶσαν.

Ὁ ὑπέροχος ὕμνος τῶν Ἀγγέλων «ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» ἀφύπνισε τήν θεϊαν εἰκόνα, τήν εὐρισκομένην εἰς τά βάθη τῶν ἐσκοτισμένων διανοιῶν καί τό μήνυμα πρὸς τοὺς ἀγραυλοῦντας ποιμένας. «Μὴ φοβῆσθε· ἰδοὺ γάρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαράν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὍΤΙ ΕΤΕΧΘΗ ΥΜΙΝ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΩΤΗΡ, ὅς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος» (Λουκ. β' 10, 11), μᾶς ἐνέπλησε χαρᾶς καί ἐλπίδος. Ἰδοὺ λοιπόν «Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τά πάντα». Τό παιδίον ὠνομάσθη μέ τό γλυκὺ ὄνομα Ἰησοῦς, τό ὁποῖον σημαίνει **Σωτήρ**, διότι αὐτός ἐστάθη ὁ Σωτήρ τῆς καταστραφείσης ανθρωπότητος. Αὐτός ἐσήκωσε ἐπάνω του τὰς ἁμαρτίας μας καί ἐσταυρώθη καί ἐπλήρωσε τήν Θεϊαν Δικαιοσύνην, ἥ ὁποία ἐζητεῖ ἱκανοποίησιν, διότι ἡμαρτήσαμεν.

Ἐπανεφέρε μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπων τόν σύνδεσμον ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπορρέουν ὅλα τά ἀγαθὰ ὡς βροχὴ εὐλογίας ἀφθονος.

Ἐξεδίωξε τήν θηριώδη ἀσπλαγχνίαν καί εἰσήγαγε τήν οὐράνιον ἀγάπην. Καί ἀντὶ πλέον νά ἀλείφονται οἱ ἀνθρώποι μί πίσσαν καί νά ρίπτονται εἰς τά θηρία, ἀντὶ νά ρίπτονται τά ἀσθενῆ βρέφη εἰς τόν Καιάδα, ἐγείρονται Νοσοκομεῖα καί Πτωχοκομεῖα καί Βρεφοκομεῖα καί παντός εἶδους φιλανθρωπικά καταστήματα, ὅπου ὁ ἀσθενὴς εὐρίσκει περιποίησιν, ὁ πτωχὸς καταφύγιον, τό βρέφος στοργήν, ὁ ἄπορος στέγην, ὁ δυστυχὴς παρηγορίαν.

Ἐκρῆμνισε τήν ἀνισότητα καί κατήργησε τήν δουλείαν. «Οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος» φωνάζει ὁ Παῦλος, τό στόμα τοῦ Κυρίου.

Ἀνήγειρε τήν γυναῖκα, ἐτίμησε τόν γάμον, συνέσφιξε τόν δεσμόν τῆς οἰκογενείας.

Ἡυλόγησε τά βρέφη καί τά παιδιά. Καί γενικῶς ἀνέπλασε καί ἀνεκαίνισε, ἀνήγειρε καί ἔσωσε τήν ανθρωπότητα καί καθημερινῶς ἡ κατάστασις βελτιοῦται, διά νά ἔλθῃ μίαν ἡμέραν ἡ βασιλεία Του ἐπὶ

τῆς γῆς καί διά νά γίνῃ τό θέλημά Του ὡς ἐν Οὐρανῷ.

Παρακολουθήσατε διά μέσου τῶν 20 περίπου αἰώνων τήν ἱστορίαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, καί θα ἴδετε ὅτι ἡμέραν μέ τήν ἡμέραν ἔτος μέ ἔτος καί αἰῶνα μέ τόν αἰῶνα, γίνεται αὕτη μεταξύ τῶν λαῶν ἡρεμώτερα, συμφωνότερα πρὸς τὰς ἀρχάς τοῦ Εὐαγγελίου, ἀγιωτέρα καί πλέον πνευματική. Ποῦ τά σκότη τοῦ μεσαίωνος; Ποῦ οἱ αἱματηροὶ θρησκευτικοὶ πόλεμοι; Ποῦ τά ἱεροεξεταστήρια; Αὖρα ἀγάπης καί ἀδελφωσύνης πνέει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ χριστιανισμοῦ καί οἱ χριστιανοὶ τῶν διαφόρων δογμάτων τείνουν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν χεῖρα καί προπαρασκευάζουν τό ἔδαφος τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν εἰς μίαν ποιμνὴν ὑπὸ ἓνα Ποιμένα.

Στρέψατε τό βλέμμα εἰς τοὺς κοινωνικοὺς καί πολιτειακοὺς θεσμούς. Ποῦ ὁ δοῦλος τῆς ἀρχαιότητος; Ποῦ ὁ φεουδάρχης καί τό τιμάριον τοῦ μεσαιῶνος; Ἡ πνοὴ τῆς ἐλευθερίας πνέει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς οἰκουμένης καί εἰς τήν ἰδέαν αὐτῆς προσκλίνουν λατρευταὶ σύμπαντες οἱ λαοὶ τῆς ὑψηλίου. Ποῖος ὑπῆρξεν ὁ μέγας συντελεστής ὧν αὐτῶν; Ποῖος ἄλλος, παρά ὁ Χριστιανισμός;

Οἱ πόλεμοι ἐγιναν σπανιότεροι. Καί εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι σήμερον γίνονται μεγάλοι πόλεμοι καί ἐξολοθρεύουν ἀπειράριθμους ψυχὰς ἐντὸς μικρῶν διαστημάτων, εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι τά σημερινὰ ὅπλα εἶναι φοβερώτερα, ἐν συγκρίσει πρὸς τά ὅπλα τῶν ἀρχαίων, ἀλλ' οἱ μεγάλοι κίνδυνοι τῶν νεωτέρων πολέμων ἐλαττώνουν τόν ἀριθμὸν τῶν μεγάλων ἐκστρατειῶν, διότι καθιστοῦν τόν πόλεμον διαπανηρότερον καί τρομερώτερον. Ἦδη οἱ λαοὶ καί οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ἀποστρέφονται τόν πόλεμον καὶ ζητοῦν τήν εἰρήνην. Καί ἔάν ὁ μέγας καὶ παγκόσμιος πόθος τῆς εἰρήνης δέν φαίνεται ἀκόμη νά ἐπετεύχῃ, διά πολλαπλὰ συμφέροντα, δέν θα βραδύνῃ ὅμως ἡ μεγάλη ἐκείνη ἡμέρα, κατὰ τήν ὁποίαν ἡ ἀνακήρυξις τῆς παγκοσμίου εἰρήνης θά χαιρετισθῇ διά τῆς διαλύσεως τῶν μεγάλων στρατιῶν καί τῆς καταθέσεως τῶν ὅπλων. Αὐτό ὑπεσχέθη ἐπὶ τῇ Γεννήσει Του ὁ Κύριος: «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Ἰδοὺ λοιπόν τά ἀποτελέσματα τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. «Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν ἰδοὺ γέγονε τά πάντα καινὰ». Δεῦτε ἅς εὐφρανθῶμεν καί ἅς πανηγυρίσωμεν πλήρεις χαρᾶς ἀληθινῆς καί ἐλπίδων φωτεινῶν «ὅτι ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον Σωτήρ».

T.





ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΑ

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ «ΣΚΟΠΙΑ»

120 ΧΡΟΝΙΑ ΒΛΑΣΦΗΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ ΑΥΤΟΥ ΤΗΣ ΑΛΗΘΙΝΗΣ

Του Ἀρχιμ. ΔΑΝΙΗΛ ΠΟΥΡΤΣΟΥΚΛΗ, Ἱεροκλήρουκος

Η Ὀργάνωσις τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά» ἢ «Βιβλική καί Φυλλαδική Ἑταιρεία Σκοπία» ἄρχισε τήν ἱστορία της στόν κόσμον τό 1874. Ἐγνώρισε κατά τήν διάρκεια τῆς ἱστορίας της οὐσιαστικές ἀλλαγές στίς δοξασίες της, στήν ὁργανωτική δομή της, στίς πρακτικές καί στούς στόχους της. Ἰδρύθηκε ὡς ἰδιωτική ἐπιχείρησις τοῦ Καρόλου Ρῶσελ. Μετετρέπη σέ μετοχική ἐταιρεία. Ἐγίνε πίστις καί δόγμα (CREED καί CONFESSION). Ἐν συνεχείᾳ οἰκοδομήθηκε σέ «θεοκρατία». Ἰσχυρίζεται, ὅτι ἀποτελεῖ τόν ἐκπρόσωπον τοῦ Θεοῦ στή γῆ καί ὅτι εἶναι ὁ μοναδικός ἀγωγός, τόν ὁποῖον χρησιμοποιοῖ ὁ Θεός γιά τήν κατανόησιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ἐπειδή ἡ «αὐτοβιογραφία» της εἶναι γεμάτη ἀπό νοθεία, ἱστορική ἀπάτη, μισές ἀλήθειες, ἀπόκρυψιν τῶν ἀληθινῶν γεγονότων καί γιά νά θυμηθοῦν οἱ παλαιότεροι, ἀλλά καί νά πληροφορηθοῦν οἱ νεώτεροι θά ἀναφερθοῦμε συντόμως καί συνοπτικῶς στήν ἑκατονταετία ἱστορία αὐτῆς τῆς ἀλαζονικῆς ὁργανώσεως καταγράφοντες ὅλες τίς μεγάλες καί σημαντικές μεταβολές ἀποκαλύπτοντες οὕτως τό ἀληθινόν πρόσωπον μιᾶς πνευματικῆς δικτατορίας, τοῦ πονηροῦ καί ἀδίστακτου «δούλου», ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησε τήν λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μέ τό «θεόδοτο» ἔργο, ἔτσι ἀποκαλεῖ ἡ ἐταιρεία «Σκοπία» τήν ἀπό πόρτα σέ πόρτα «ἀγοραπωλησία» τῶν περιοδικῶν, ἐντύπων καί λοιπῶν προϊόντων της.

1. Ἡ περίοδος τοῦ ἱδρυτοῦ Καρόλου Τένζ Ρῶσελ 1874 - 1916.

Ἰδρυτής τῆς ἐταιρείας «Σκοπία» καί τῆς ὁργανώσεως τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά» εἶναι ὁ βορειοαμερικανός Κάρολος Τένζ Ρῶσελ (1852 - 1916). Κατήγετο ἀπό πρεσβυτεριανή οἰκογένεια τοῦ Πίτσμπουργκ. Ὁ πατέρας του ἦτο ἔμπορος. Ἐφοίτησε στό σχολεῖο ἐλάχιστον χρόνον. Ἡ ἴδια ἡ ἐταιρεία μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι σέ ἡλικία 11 ἐτῶν ἔγινε συνταίριος τοῦ πατέρα του σέ ἓνα κατάστημα ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων. Οἱ σχολικαί ἐπομένως γνώσεις ἦσαν ἀρκετά περιορισμένες. Οἱ πνευματικές ρίζες του εὐρίσκονται στόν κῶρον τῶν ἀντιβεντιστῶν, ἀπό τίς θεωρίες τῶν ὁποίων ἐπηρε-

ἄσθηκε σπίν διαμόρφωσι τῶν ἰδικῶν του διδασκῶν.

Κατ' ἀρχήν ὁ Ρῶσελ τό 1874 ἱδρύσε μιά «ἰδιωτική ἐπιχείρησι». Ἀργότερα τό 1884 ἡ ἐπιχειρήσις αὐτή μετεβλήθη σέ Ἀνώνυμη Ἑταιρεία μέ κύριον μέτοχον τόν Κάρολον Ρῶσελ καί τήν ἐπωνυμία «Φυλλαδική Ἑταιρεία Σκοπία τῆς Σιών - Α.Ε.». Αὐτή ἡ ἐταιρεία τό 1896 μετονομάσθηκε σέ «Βιβλική καί Φυλλαδική Ἑταιρεία Σκοπία». Τό ἔτος 1955 κατά τήν θητεία τοῦ τρίτου προέδρου τῆς ἐταιρείας Νάθαν Νόρρ ἔλαβε τό σημερινόν της ὄνομα «Βιβλική καί Φυλλάδική Ἑταιρεία Σκοπία τῆς Πενσυλβανίας».

Εἶναι σημαντικό νά ἐπισημάνουμε τόν ἰδιωτικόν χαρακτῆρα αὐτῆς τῆς ἐπιχειρήσεως καί τόν ἐμπορικόν σκοπόν της. Καί τά δύο αὐτά στοιχεῖα, προεβάλλοντο ὑπό τοῦ Ρῶσελ καί δέν ἀπεκρύπτοντο ἐκεῖνη τήν ἐποχή, ὅπως συμβαίνει σήμερα. Διά τό ὅτι ἡ ὁργάνωσις αὐτή ἦταν μιά ἰδιωτική ἐπιχείρησι ἀποδεικνύεται ἀπό τά ἐξῆς δεδομένα: Ὁ Κάρολος Ρῶσελ ἦτο ἰσόβιος πρόεδρος τῆς ἐταιρείας, πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. Μεταξύ τῶν ἐπτά μελῶν τοῦ Δ.Σ. συγκαταλέγοντο ἡ σύζυγός του καί ἡ ἐρωμένη του. Ἐκτός τῆς «Σκοπίας» ὁ Ρῶσελ εἶχε ἱδρύσει κι ἄλλες ἐπιχειρήσεις καί ἐταιρεῖες, στίς ὁποῖες ἦτο μάλιστα καί μοναδικός μέτοχος. Ὁ κερδοσκοπικός χαρακτῆρας τῆς ὁργανώσεως ἀποδεικνύεται καί ἐκ τῶν δύο τούτων δεδομένων. Ὅταν ὁ Ρῶσελ ἱδρύσε τό 1984 τήν «Α.Ε.» στό καταστατικό της ἀνεφέρετο, ὅτι ὁποῖος ἔκανε δωρεά δέκα δολλαρίων στό ταμεῖο τοῦ σωματείου ἀποκτοῦσε τό δικαίωμα μιᾶς μετοχῆς. Στό τέλος δέ τῶν τόμων τῶν «Γραφικῶν Μελετῶν», συγγραμμάτων τοῦ Ρῶσελ, ὑπῆρχε ἡ ἐξῆς διαφήμισις: «ΣΚΟΠΙΑ, αὐτό εἶναι τό ὄνομα μιᾶς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖ ἓνα ταμεῖο, πού ἱδρύθηκε ἀπό βαθεῖα ἐνδιαφερομένους ἀναγνώστες τῶν δημοσιευμάτων τῆς ΣΚΟΠΙΑΣ».

Ὁ Ρῶσελ ἐπίστευε γιά τόν ἑαυτό του, ὅτι εἶναι ὁ Προφήτης τῶν ἐσχάτων καιρῶν, ὁ «πιστός καί φρόνιμος δούλος» τῆς παραβολῆς τοῦ Κυρίου. (Ματθαίου κδ' 45-51). Σήμερα ἡ ἐταιρεία δέν παραδέχεται τήν αὐτοσυνειδησίαν τοῦ Ρῶσελ καί διδάσκει ἄλλα γι' αὐτόν ἀλλοιώνουσα τήν ἱστορία της.

Ἐνα θέμα στό ὁποῖο συντρίβεται ἡ αὐτοαποκαλούμενη

«Ἁγία ὀργάνωσι τοῦ Ἰεχωβά» εἶναι τὸ διαζύγιο τοῦ Ρῶσσελ. Ὁ Ρῶσσελ ἐνυμφεύθη τὸ 1879. Μετὰ 18 ἔτη γάμου τὸ 1897 διεζεύχθη. Αἰτία τοῦ διαζυγίου ἦταν ἡ μοικεία τοῦ Ρῶσσελ. Ὁ Ρῶσσελ κατηγορήθηκε ἀπὸ τὴν σύζυγό του, γιὰ «ψυχικὴ βαρβαρότητα» καὶ ἀνηθικότητα. Ἀξίζει διὰ τὴν ἱστορίαν νὰ ἀναφερθεῖ, ὅτι ὁ πατέρας τοῦ Ρῶσσελ ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφή τῆς συζύγου τοῦ υἱοῦ του. Πατὴρ καὶ υἱὸς ἦσαν σύγγαμβροι, σύζυγοι δύο ἀδελφῶν.

Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὰ προεκτεθέντα στοιχεῖα εἶναι:

Ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς μεγάλη μὀρφωσι εἰσέρχεται σπὴν βιοπάλῃ καὶ συλλαμβάνει τὸ σχέδιο νὰ δημιουργήσῃ μιὰ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησι ἐκδόσεως θρησκευτικῶν περιοδικῶν καὶ

βιβλίων. Πράγματι ἡ δραστηριότητα αὐτὴ ἐπεδείχθη προσοδοφόρος καὶ ἔφερε σημαντικὰ κέρδη στὸν ἐμπνευστὴ τῆς καὶ ἰδρυτὴ τῆς ἐταιρείας. Ἀργότερα σπὴν πορεία ὁ Ρῶσσελ ἠθέλησε νὰ προσθέσῃ σπὴν προσωπικότητά του τὴν δόξα καὶ τὴν λάμψι ἐνός προφήτου, ἐνός θεοπνεύστου διδασκάλου καὶ συγγραφέως. Ἔτσι τὰ περιοδικὰ καὶ τὰ βιβλία θὰ ἐπωλοῦντο καλλίτερον καὶ θὰ ἀπέφεραν μεγαλύτερα κέρδη. Σ' αὐτὰ τὰ δύο στοιχεῖα τῆς προσωπικότητος τοῦ Ρῶσσελ οἱ διάδοχοί του ἐν συνεχείᾳ καὶ μέ τὰ ἴδια ὑλικά θὰ οἰκοδομήσουν τὴν «αὐθεντία» τῆς ἐπηρμένης καὶ πονηρᾶς ἐταιρείας «ΣΚΟΠΙΑ».

Ἀπὸ τὴν παλαιάν «Ἀναμόρφωσιν»

ΤΟ ΑΣΤΡΟ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

Τὸ ἄστρο πού ὁ μάγος Βαλαάμ
προεῖδε στοῦ Μωάβ τίς πεδιάδες,
πρὶν ἀνατεῖλῃ χρόνια χιλιάδες,
ἀνέτειλ' ἐκ τῆς θείας Μαριάμ.

Λάμπει ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴ σπηλιά
ὅπου Παρθένος καὶ μητέρ' ἁγία,
ἡ ἄσπιλος, ἀμόλυντος Μαρία,
κρατεῖ τὸν Ἰησοῦ στὴν ἀγκαλιά.

Ὡ, ἄστρον ἱερόν τῆς Βηθλεέμ,
τὴν γέννησιν τοῦ Πλάστου προμηνύον.
ὠδήγει μ' ὥς τοὺς μάγους εἰς τὸν βίον
καὶ τέλος φέρε με εἰς τὴν Ἑδεμ!

† Γ. Σ. Μ.



† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Κ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

«Ἀρεστή ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ»

(Σοφ. Σολ. δ' 14)

«Όταν ζούσε ἦταν τόσο πεθαμένος, ὥστε τώρα πού πέθανε τόν αἰσθανόμαστε τόσο ζωντανό»!

Ἐτσι ἐπιγραμματικά τόν περιέγραψε ἕνας κληρικός, πνευματικό του παιδί.

Ἐφυγε 70 ἐτῶν καί 9 μηνῶν (γεννήθηκε στίς 20.2.1925 καί ἀναχώρησε γιά τόν οὐρανό στίς 15.11.1995). Διηγήθη μόλις πάτησε τό ὄριο τῆς ἀνθρώπινης ἡλικίας, ὅπως τό καθώρισε ὁ Δημιουργός τῆς ζωῆς. «Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα ἔτη, ἐάν δέ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη, καί τό πλεῖον αὐτῶν κόπος καί πόνος» (Ψαλμ. πθ' [89] 10). Δέν ἦταν «ἐν δυναστείαις», δηλαδή κράση ἰσχυρή καί δυνατή, ὁ ἀείμνηστος π. Λεωνίδας. Ἦταν λεπτός, πολύ εὐαίσθητος - κι ἄς ἔδειχνε ὀλύμπιος, κι ὅτι δέν ἐπηρεάζεται ἀπό τά γεγονότα. Δέν μιλοῦσε ποτέ γιά τί ζωή του, γιά τόν ἑαυτό του. Πρῶος, γλυκύς, εὐγενής, ἡγεμονικός, ἀρχοντικός, αὐτοσυγκρατημένος, σήκωνε τόν βαρὺ σταυρό τῆς ὑψηλῆς διακονίας του μέ σιωπή καί καταπίσσοῦσα ταπείνωση. Ἦταν ἄνθρωπος μυστικοῦ βάθους, φοβερὰ ἐχέμυθος, Πατερική μορφή.

Ἦταν τό μονάκριβο παιδί εὐγενικῆς οἰκογενείας - ὁ πατέρας του Κωνσταντῖνος (ἀπό τόν Πύργο Ἡλείας) ἱατρός· ἡ μητέρα του Ἑλένη (ἀπό τόν Πύργο Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας) μέ στενοὺς συγγενεῖς μεγαλοβιομηχάνους. Ὁ Λεωνίδας, μέ ἐπιμονή τῶν ἰδικῶν του, ἐνεγράφη στό Χημικὸ Τμῆμα τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γιά ν' ἀναλάβει ἐν καιρῷ τὴ διεύθυνση τῆς ἐπιχειρήσεως ἀλευρομύλων τῶν μεγαλοβιομηχάνων θείων του σπῆ Θεσσαλονίκη, πού ἦσαν ἄτεκνοι. Εἶχε ἀλλωστε ὅλα τά προσόντα. Εὐφυΐα, ἀρεπὴ, γνώσεις, γλωσσομάθεια - ἐγνώριζε ἀγγλικά, γαλλικά, γερμανικά. Ὅμως ὅλα αὐτά τὰ ἐθεώρησε «σκύβαλα», «ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ» (Φίλιπ. γ' 8). Καί ἀφῆκε τὴν Χημεία καί τό λαμπρὸ κοσμικὸ στάδιο καί ἐνεγράφη σπῆ Θεολογικὴ Σχολή. ἤφισε τίς δόξες καί τὰ πλοῦτη τοῦ κόσμου καί πῆρε νά ζεῖ ἀφανῶς καί «ἐν πτωχείᾳ» γιά τόν Χριστό καί τὴ βασιλεία Του.

Ὁ Θεός τόν ὕψωσε σπῆ θέσῃ τοῦ προϊσταμένου τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ» τὴν 1η Μαΐου τοῦ 1991. Ἡ ἐπίμονη ἄρνησή του νά δεχθεῖ τὴν ὑπεύθυνη αὐτὴ θέσῃ ἐκάμφθη μπροστὰ σπῆν παμπηφία τῆς ἐκλογῆς του καί τὴν ἀνυποχώρητη ἀπαίτηση τῶν ἀδελφῶν - κληρικῶν καί λαϊκῶν.

Ὅμως αὐτὴ ἡ ἀνάδειξη δέν τόν ἐπηρέασε καθόλου. Ἐμείνε, ὅπως ἦταν καί προηγουμένως: Ἀθόρυβος, ἀφανής,

ἀπλοῦς, λιτός, ταπεινός, ἀσκητικός. Ποτέ δέν λογάριασε τόν τεράστιο ὄγκο τῆς πειστικῆς δουλειᾶς. Ποτέ δέν εἶπε «κουράστηκα». Ποτέ δέν ὑπερασπίστηκε τόν ἑαυτό του οὔτε ἀπαίτησε ἔστω καί τό ἐλάχιστο γιά τόν ἑαυτό του. Τό δωμάτιο - κελλί του ἦταν, ἂν ὄχι τό πιο ἀπέρητο, τουλάχιστον ἕνα ἀπὸ τὰ πιο ἀπέρητα δωμάτια ὅλων τῶν ἀδελφῶν. Δυσφόρησε καί ἀντέδρασε σταθερὰ ὅταν, λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν τηλεφωνημάτων που δεχόταν, ζητήσαμε νά βάλει πλέφωνο στό δωμάτιό του. Κι ὅταν τελικὰ μπῆκε ἡ συσκευή, δέν ἔδωσε σέ κανένα τόν ἀριθμό· οὔτε στοὺς ἀδελφούς. Ὁ ἴδιος τό χρησιμοποιοῦσε σπάνια γιά νά μὴ κόψει τὴ γραμμὴ ὁ ΟΤΕ.

Βοηθοῦσε σάν ὁ τελευταῖος τῶν ἀδελφῶν στό στρώσιμο καί στό μάζεμα τοῦ τραπεζιοῦ, καί στίς ἄλλες δουλειές. Πρὶν ἐκλεγεῖ Προϊστάμενος, ἔπλενε, ὡς φτασμένος κληρικός, τὰ πιάτα σταθερὰ ἐπὶ ἔτη πολλὰ κάθε μεσημέρι σπῆν κουζίνα καί καιρόταν ὅταν εἶχε νά πλύνει μεγάλες κασαρόλες καί λαμαρίνες!... Καλεσμένος πιά σπῆ θέσῃ τοῦ Προϊσταμένου, ἐπέμενε νά κάνει τό ἴδιο διακόνημα· τό σταμάτησε μέ λύπη, μόνον ὅταν ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ ἐπιμείναμε νά μὴ συνεχίσει. Ὅμως ποτέ δέ δέχθηκε ἰδιαίτερη μεταχείριση ἢ περιποίηση. Σκούπιζε μόνος τό δωμάτιό του καί ποτέ δέν κούρασε, ἔστω καί γιά ἕνα ποτήρι νερό, κάποιον ἀδελφό.

Τὴ μέρα πού ἐξελέγη Προϊστάμενος τῆς Ἀδελφότητος ἐπικεῖρθηκε νά φιλήσει τό χέρι ὅλων, καί τοῦ πιο μικροῦ ἀδελφοῦ. Ἐσκυψε ταπεινὰ τό κεφάλι καί σήκωνε τόν καθημερινὸ σταυρό του, πού ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή ἐγίνε πολύ βαρὺς. Θυσιάστηκε ἀνεβασμένος στό σταυρό του μέ ἕνα ἄνετο, φυσικὸ, ἀπροσποίητο, διαρκές, ἤρεμο χαμόγελο. Δέν ξέρω ἀπὸ πότε ἔφερε πάνω του τὴν εἰκόνα τῆς ἁγίας Ὑπομονῆς. Πάντως, ὅταν ἐκοιμήθη, τὴν βρήκαμε ἐπάνω του μαζί μέ τό σταυρό του, πού τόν ἀποχωρίστηκε τὴν παραμονὴ τῆς ἐκδημίας του, ὅταν τοῦ ἀφαίρεσαν τὰ ροῦχα γιά τὴν ἐπέμβαση τῆς στεφανιογραφίας. Τότε, περνώντας ἀπὸ τὴ Μονάδα τῆς Ἑντατικῆς στό χειρουργεῖο, ξαπλωμένος στό φορεῖο, εἶδε τόν ἀδελφό, πού περίμενε ἐκεῖ στό διάδρομο - γιά στήριξη καί παρηγορία - καί τοῦ ἔδωσε τό σταυρὸ λέγοντάς του: «Κράτησέ τον».

Ὅταν βγῆκε ἀπὸ τό χειρουργεῖο, ὁ ἀδελφός πού στεκόταν πάντα ἐκεῖ, προσευχόμενος μυστικά, ἄπλωσε τό χέρι γιά νά τοῦ φορέσει τό σταυρό, ἀλλ' ὁ π. Λεωνίδας, καταφανῶς κουρασμένος ἀπὸ τὴν αἵματηρὴ ἐπέμβαση, τοῦ εἶπε: «Αὐτὸν θά τόν κρατήσεις ἐσύ». Κι ὅταν τό βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας

ὁ ἀδελφός ἐπικεῖρνε δυό φορές νά τοῦ τόν φορέσει, τοῦ εἶπε πάλι: «Θά τόν κρατήσεις ἐσύ!» Ἦταν ἄραγε προαίσθημα, ὅτι θά 'φευγε τήν ἐπομένη τό πρωΐ;

Ἐζησε ἀθόρυβα, καθόλου ἐντυπωσιακά. Τόν ἐνδιέφερε μόνο ἡ οὐσία. Δέν κατέκρινε ποτέ. Στίς κρίσεις του ἦταν πάντα συγκρατημένος. Ὅταν παρουσιαζόταν κάποιο δυσεπίλυτο πρόβλημα ἔλεγε: «*Τέτοιος πού εἶμαι, φυσικό εἶναι νά ἔχουμε τέτοια δυσκολία*». Κατηγοροῦσε δηλαδή τόν ἑαυτό του καί ὄχι τούς ἄλλους.

Ποτέ δέν κολάκευε. Δέν ἔστερνε τά φουσκωμένα λόγια καί τόν συναισθηματικό λόγο. Γιά νά πείσει δέν παρέτασσε ἐπιχειρήματα. Ἐλεγε λίγα λόγια ἀπλᾶ, μετρημένα καί οὐσιαστικά, πού τά ἤξερες ἴσως. Ὅμως, ὅταν τά ἔλεγε ἐκεῖνος μέ τό δικό του τόνο καί τό δικό του ὕφος, αἰσθανόσουν ὅτι εἶχαν ἄλλη δύναμη. Ὅχι λίγες φορές, μόνο πού τόν ἔβλεπες αἰσθανόσουν μιᾶ ἀνακούφιση καί ἡρεμία· ἕνα αἶσθημα σιγουριάς· εὕρισκες τόν ἑαυτό σου. Καί συνέχιζες μέ καινούργια ἀπόφαση τό δρόμο σου.

Ὁ π. Λεωνίδας εἶχε μιᾶ ἐσωτερική δύναμη πειθοῦς· μιᾶ μουσική δύναμη ἐπιβολῆς. «*Τοῦ χρωστάω πολλὰ*» εἶναι ἡ φράση, πού ἐπαναλαμβάνεται συχνά ἀπό πολλούς, ὅταν μιλάνε γιά τόν π. Λεωνίδα. «*Ὅλοι οἱ ἀδελφοί τόν παραδέχονταν· ὅλοι τόν θαυμάζαμε· δέν μᾶς ἐπέτρεπε ὅμως νά ξέρουμε γιατί*», ἔλεγε ἕνας ἀδελφός μετά τήν κοίμησή του. Ἀλλά τό μουσικό ἦταν φανερό· ἡ ζωή του ἦταν «*κεκρυμμένη σύν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ*» (Κολασ. γ' 3). Πέτυχε, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, νά ἀσκεῖ «*νοεράν ἡσυχίαν ἐν κινουμένοις καί σαλευομένοις μέλεσιν, τό πάντων παραδοξότατον*»· ἐγινε «*ἀπτότης ψυχῇ μεταξύ τῶν θορύβων*» (Λόγ. § λα'). Ἀναστρεφόταν ἐξωτερικῶς «*μετά τῶν ἀνθρώπων*» καί «*ἔσω μετά τοῦ Θεοῦ*». Ἐγνώριζε νά ζεῖ ζωήν «*ἀπερισπάστου περισπασμοῦ*» (Λόγ. Κς' § νθ').

Στήν Ἀδελφότητα ὅλοι τόν πλησίαζαν μέ ἄνεση, κανεῖς ὅμως δέν ἐξοικειωνόταν ἐπικίνδυνα μαζί του. Κι αὐτή ἀκόμη ἡ αὐστηρή παρατήρησή του ἔδινε θάρρος, ἐνίσχυση· δέν ἀπογοίτευε. Αἰσθανόσουν χωρίς πολὺ κόπο, ὅτι ὄλο τό ἐσωτερικό μεγαλεῖο του ἦταν ἐκεῖνη ἡ ἀπλῆ καί γεμάτη αὐθορμητισμό ἔκφραση τοῦ ἑαυτοῦ του. Φερόταν ἀπροσποίητα, ἀνυπόκριτα· δέν πάλευε νά φερθεῖ ὅπως φερόταν. Μπροστά στοὺς ἀνωτέρους του, τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἐκκλησίας, φερόταν μέ βαθύ σεβασμό καί πηγαία ἐκτίμηση, χωρίς ὅμως κολακεῖες καί φουσκωμένα λόγια.

Ὁ π. Λεωνίδας διετέλεσε προϊστάμενος τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «*Ὁ Σωτήρ*» μόνο ἐπὶ 4 ἔτη καί 6 μῆνες. Ἦταν ὅμως ἀρκετός ὁ χρόνος αὐτός γιά νά μᾶς διδάξει μέ τό παράδειγμά του πῶς πρέπει νά φέρεται ὁ πρῶτος γιά νά εἶναι ὄντως πρῶτος!

Ἡ στοργή του πρὸς ὅλους τοὺς ἀδελφούς ἦταν ἀφοπλιστική. Τίς τελευταῖες μέρες, πού τά «*συγκοπικά ἐπεισόδια*», ὅπως τά χαρακίρισαν οἱ γιατροί, εἶχαν πυκνώσει καί τόν ἔριχναν ἀπότομα κάτω, διαπρῶσε τί φρεσκάδα του, τί χριστιανική του στωϊκότητα καί τό ἄκακο λεπτό του χιοῦμορ. Ἀλλά καί τήν ἀγρύπνια του γιά τοὺς ἀδελφούς. Ὅταν εἶχε πέσει μπροστά στήν πόρτα του δωματίου του καί καλοῦσε σέ βοήθεια μέ τί μισοσβησμένη φωνή του, ἔτρε-

ξαν δυό νεώτεροι ἀδελφοί, πού βρέθηκαν ἐκεῖ κοντά στό διάδρομο. Ἐνῶ ὅμως ἦταν ξαπλωμένος καί κεῖνοι ἔσκυπαν σεβαστικά νά τόν σηκώσουν, εἶπε στόν ἕνα, πού ἀκόμη ὑπηρετοῦσε στρατιώτης, καί ἦταν περαστικός ἀπὸ τήν Ἀθήνα: «*Μπά, ἐδῶ εἶσαι; Τί γίνεσαι; Πῶς περνᾷς;*». Στήν ὥρα δηλαδή τῆς δοκιμασίας του ρώτησε γιά τί δυσκολία τοῦ ἀδελφοῦ καί κατόπιν ζήτησε νά τόν σηκώσουν...

Ἐνδιαφερόταν πάντα γιά τήν ὑγεία ὄλων. Στίς θερινές συνάξεις τῆς Ἀδελφότητος τοῦ 1995 ρωτοῦσε τόν καθένα γιά τήν ὑγεία του καί ἔλεγε: «*Νά προσέχουμε, δέν εἶναι εὐκολὴ ἡ πλήρωση κενῶν*». Τό νά φύγει ὅμως ὁ ἴδιος καί ν' ἀφήσει πίσω του κενό δέν τό θεωροῦσε σημαντικό. «*Κάποιος ἄλλος θά συνεχίσει*», ἔλεγε! Ὅταν οἱ πρεσβύτεροι ἔθεταν τό θέμα τῆς ὑγείας του, αὐτός ἀλλάζε συζήτηση: «*Ἄς συζητήσουμε κάτι ἄλλο, αὐτό δέν εἶναι τίποτε*». Ἐβλεπε τό θάνατο νά ἔρχεται, ἀλλά δέν τόν φοβόταν. Ἐδειχνε τόσο ἐξοικειωμένος μέ τήν ἰδέα.

Κάποτε πού ἤλθε ὁ καρδιολόγος στό σπίτι τῆς Ἀδελφότητος καί ἦσαν γύρω καί ὄλοι οἱ μεγαλύτεροι ἀνήσυχoi, ὁ γιατρός ξέσπασε μέ ἀπορία: «*Πρώτη φορά βλέπω αὐτό τό πρᾶγμα· ὄλοι γύρω ἀπὸ τόν ἀσθενῆ ἀνησυχοῦν, ἐκτός ἀπὸ τόν ἴδιο τόν ἀσθενῆ!*».

Ἦταν ἱκανός ἀρθρογράφος. Τά τελευταῖα χρόνια ἀρκετά ἀπὸ τά κύρια ἄρθρα τοῦ περιοδικοῦ «*Ὁ Σωτήρ*» ἦταν δικά του, ἐκτός ἀπὸ ἄλλα ἐσωτερικά ἄρθρα ἢ σχόλια. Ἦταν ὅμως καί δόκιμος συγγραφεύς. Τά κλασσικά του βιβλία «*Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἱστορική προσωπικότης*», «*Ἡ Υἱοθεσία τῶν Χριστιανῶν*», «*Τί προσέφερεν ὁ Χριστιανισμός*» καί ἄλλα βιβλία γιά νέους, τό ἀποδεικνύουν περὶτρανα. Ὡστόσο δέν ἤθελε νά προβάλλεται.

Βαθὺς γνώστης τῆς Ἀγίας Γραφῆς -τὴν εἶχε καθημερινό καί συστηματικό ἐντρύφημά του- ἐγκραπὴς τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας μας, δέν παρέλειπε σέ κάθε φύλλο σχεδόν τοῦ «*Σωτήρος*» νά ἐκφράζει τίς ὀρθές δογματικές θέσεις καί νά ἐπισημαίνει τίς λανθασμένες ἢ τίς ἀμφιλεγόμενες. Οἱ ἐπισημάνσεις του γύρω ἀπὸ τίς αἱρέσεις, τόν οἰκουμενισμό, τοὺς δια-Χριστιανικούς διαλόγους κ.τ.δ. ἦταν πάντοτε ἀκριβεῖς καί σύμφωνες μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἀγιοπατερικὴ διδασκαλία καί Παράδοση.

Ἀπὸ νέος, μέχρι τῆς ἐκδημίας του, στάθηκε κατ' ἐξοκὴν στοργικός πρὸς τοὺς νέους, τοὺς ὁποίους ἀγκάλιασε μ' ὅλην τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του. Τόσο στὰ Κατηχητικά, ὅσο καί στίς Μαθητικές Ὅμαδες καί τίς ὁμάδες τῶν «*Χαρούμενων Ἀγωνιστῶν*» τόσο στίς Κατασκηνώσεις, ὅσο καί στὰ Φοιτητικά Οἰκοτροφεῖα τόσο στὰ Σχολεῖα τοῦ Συλλόγου «*Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία*» -ἡ ὁποία τοῦ ὀφείλει πάμπολλα (τὴ διακόνησε μέ μόχθο καί πνεῦμα θυσίας 16 ἔτη)- ὅσο καί στό ἐξομολογητήριό, ὁ π. Λεωνίδας ἔδινε μέ τό λόγο καί τό παράδειγμά του σωστὲς κατευθύνσεις, ἐμπνευση, θάρρος, στήριξη. Πνευματικά του παιδιὰ εἶναι σήμερα Ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, μοναχοί, ἡγούμενοι στό Ἅγιο Ὅρος καί στὰ Μετέωρα, Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, ἐκπαιδευτικοί, πετυχημένοι οἰκογενειάρχαι, πολύτεκνες μητέρες, πλῆθος ἀφοσιωμένες στοῦ Χριστοῦ καί στήν Ἐκκλησία ψυχές - ἄνδρες καί γυναῖκες.

Ὡς στρατιώτης εἶχε, ἐκτός τῆς ἄλλης δραστηριότητός του, ὀργανώσει σπὴν περιοχὴ Λαμίας (τὸ 1948-1949) κύκλους συμμελέτης Ἀγίας Γραφῆς, διπύθνην δέ καὶ ἄλλους Χριστιανικούς κύκλους νέων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους βγῆκαν ἐπιστήμονες, καθηγηταὶ καὶ ἄλλοι σημαντικοὶ παράγοντες τῆς κοινωνίας.

Ὅταν λειτουργοῦσε ἦταν μεταρσιωμένος. Ἀπὸ τὸ Σάββατο τὸ ἀπόγευμα συνεχόταν μὲ τὴν προσμονὴ τῆς τελέσεως τοῦ Μυστηρίου. Δέν μιλοῦσε. Διάβαζε, προσευχόταν. Στὸ δεῖπνο τοῦ Σαββάτου σπὴν τράπεζα ἔλεγε μόνο γιὰ τὴ θεία Λατρεία ἢ τὴ θεία Κοινωνία. Εἶχε ἀντιγράψει τὸν ἀείμνηστο κατχητὴ καὶ Γέροντά του, τὸν π. Χριστοφόρο Παπουτσόπουλο.

Ἡ τελευταία του θεία Λειτουργία ἦταν ἐκείνη, σπὴν ὁποία χειροτονήθηκε εἰς διάκονον ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς τῆς Ἀδελφότητος καὶ ἀπὸ τὰ μαθητικά του χρόνια πνευματικό του παιδί. Σέ κείνη τὴ θεία Λειτουργία -15 Ὀκτωβρίου 1995, στὸν Ἱ. Ναὸ Παναγίας Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Ἀγρινίου- ὁ π. Λεωνίδας συνελεiturόργησε μὲ τὸ Γέροντά του Ἐπίσκοπον Σεβασμιώτατον Αἰτωλοακαρνανίας Κύριον κ. Θεόκλητον, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε χειροτονήσει διάκονο στίς 30.5.1976 στὸ Μεσολόγγι καὶ στίς 24.10.1976 πρεσβύτερο στὸν Ἱ. Ν. Χρυσοσπηλαιωτίσσης Ἀθηνῶν. Δηλαδή στὸ ναὸ ὅπου, ὡς μαθητὴς Γυμνασίου, φοιτοῦσε στὸ Ἀνώτερο Κατχητικό Σχολεῖο μὲ Κατχητὴ τὸν π. Χριστοφόρο. Ἀπὸ ἐκεῖ εἶχε ἐλκυσθεῖ στὴ χριστιανικὴ ζωὴ καὶ ἔλαβε τὴν ἔμπνευση νὰ ἐργασθεῖ ἱεραποστολικά.

Στὴ θεία Λειτουργία τῆς 15.10.1995 ὁ π. Λεωνίδας ἦταν ὄρθιος ἀπὸ τίς 6 π.μ. ὥς τίς 11.30 π.μ. καὶ κήρυξε. Καὶ χάρηκε τὴ χειροτονία τοῦ ἀδελφοῦ, ὅσο κανένας ἄλλος. Ὅλοι ἀπορήσαμε πῶς ἄντεξε χωρὶς κανένα ἐπεισόδιο τῆς υγείας του, παρ' ὅλο ὅτι τὴν προηγουμένη ταξίδεψε 6 ὥρες καὶ συμμετεῖχε σπὴν κουρά τοῦ ἀδελφοῦ εἰς μοναχόν, πού κράτησε ὅχι λίγες ὥρες στὸν Ἑσπερινὸ τοῦ Σαββάτου.

Ἄντεξε. Ἀλλὰ ὥς ἐκεῖ! Διότι, ὅταν στίς 5 Νοεμβρίου ἐπιχείρησε νὰ λειτουργήσῃ, ἐμπιστευόμενος τίς δυνάμεις του, καὶ ὀρμώμενος ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸ πόθο νὰ τελέσῃ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, δέν ἄντεξε. Ἐτέλεσε τὴν ἁγία Προσκομιδὴ (μνημόνευε ἐπὶ 1½ ὥρα) μὲ τὸν ἱεροδιάκονο ἀδελφό, μὲ τὸν ὁποῖο θὰ τελοῦσε καὶ τὴν πρώτην θεία Λειτουργία. Ἐκάλυψε τὰ ἱερά σκεύη καὶ προχώρησε πρὸς τὴν ἁγία Τράπεζα γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὴ θεία Λειτουργία. Ὅμως δέν πρόλαβε· ἔπεσε κατὰ γῆς μεταξύ Προσκομιδῆς καὶ ἁγίας Τραπέζης, ντυμένος ὅλη τὴν ἱερατικὴν του στολή... Ἐκείνη ἡ θεία Λειτουργία, ἡ τελευταία του, ἔμεινε γι' αὐτόν ἡμιτελής... Τὴ συνέχισε ὁ συλλειτουργγὸς του μὲ τὸν ἱεροδιάκονο. Ὁ ἴδιος, ὅ,τι ἄφησε ἐδῶ ἡμιτελές, τὸ συνεχίζει τώρα στὸ ἅγιο καὶ ὑπερουράνιο καὶ νοερὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ.

Ἀμέσως μετὰ τὸ περιστατικὸ αὐτό, καὶ μετὰ τὴ λήξη τῆς θείας Λειτουργίας, ἕνας γιατρός, πνευματικὸς τοῦ παιδὶ, ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκην, πού ἦταν μεταξύ τοῦ ἐκκλησιασματος, ζήτησε νὰ τὸν ἐξετάσῃ. Κι ὁ π. Λεωνίδας τοῦ εἶπε: «Πόσες φορές κάναμε αὐτὲς τίς ἐξετάσεις... Ἀφοῦ ὅμως θέλεις κά-
νε τὴν καὶ σύ!» Μὲ τὴ λογικὴν του ἐξυπηρετεῖτο ὁ ἐξετάζων,

ὅχι ὁ ἐξεταζόμενος! Ὁ γιατρός αὐτός μὲ ἕνα καθηγητὴ τῆς Ἱατρικῆς θὰ ἔρχονταν καὶ πάλι σπὴν Ἀθήναι καὶ ζήτησαν νὰ τὸν δοῦν. Ἐκλείσαν ραντεβού γιὰ τὴν Πέμπτη, 16 Νοεμβρίου. Τὸ δέχτηκε κάνοντας, ὅπως εἶπε, ὑπακοή:

— Ἐ, καλὰ, ἀφοῦ τὸ θέλει ἡ Ἀδελφότης, ἃς γίνῃ κι αὐτό. Νὰ ἔλθετε. Ἄν θὰ μὲ βρεῖτε ὅμως ἐδῶ!

Τὸ εἶπε δυὸ φορές, κι ὁ τρόπος του, κατὰ τὴ διαβεβαίωση τοῦ γιατροῦ, ἔδεικνε ὅτι τὸ ἐννοοῦσε. Οἱ ἐπισκέπτες γιατροὶ δέν τὸν βρῆκαν ἐδῶ στίς 16 Νοεμβρίου!...

Τὸ βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας (5 Νοεμβρίου) αἰσθανόταν καλὰ. Γι' αὐτὸ δέχτηκε νὰ πεῖ λίγα λόγια στὸ τέλος τῆς ἐναρκτηρίου γενικῆς συγκεντρώσεως τοῦ Τομέως τῶν Ἐκπαιδευτικῶν καὶ Ἐπιστημόνων τοῦ «*Μ. Βασιλείου*» καὶ νὰ εὐχηθεῖ εὐδόωση τῶν ἐργασιῶν τοῦ Τομέως καὶ κατὰ τὴ νέα χειμερινή περίοδο.

Τὴν Παρασκευὴ 10.11.1995 εἰσῆλθον σπὴν Ἑντατικὴ Μονάδα τοῦ Ἱπποκρατείου Νοσοκομείου Ἀθηνῶν γιὰ ἐξετάσεις καρδιολογικές. Τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου σέ νεώτερο ἀδελφό, πού παρέμεινε καὶ μετὰ τὸ ἐπισκεπτήριο μαζί του, εἶπε σέ μισή ὥρα τέσσερις φορές: «*Θὰ φύγω...*». Ἦταν μιά φράση πού τὴν ἐπανελάμβανε συχνὰ τοὺς δυὸ τελευταίους μῆνες: «*Φεύγουμε... φεύγω· θὰ φύγουμε*». Σέ νεαρό, πού ζήτησε νὰ τὸν δεῖ πρὶν πάει στὸ στρατό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο θὰ ἐπέστρεφε μετὰ ἐνάμιση ἔτος, τοῦ εἶπε: «*Μετά ἐνάμιση χρόνο ἐγὼ θὰ 'χω πεθάνει*».

Τὴν Κυριακὴν 12.11.1995 ζήτησε ἀπὸ τοὺς γιατροὺς ἄδεια νὰ ἐκκλησιαστῇ στὸ ναὸ τοῦ Νοσοκομείου· δέν τοῦ ἐπέτρεψαν.

Τὴν Τετάρτη 15.11.1995 τὸ πρωῒ (τὴν προηγουμένη εἶχε ὑποβληθεῖ εἰς στεφανιογραφίαν) σηκώθηκε, πῆρε τὸ ρόφημά του (πάντα σπὴν Ἑντατικὴ Μονάδα), αἰσθάνθηκε ὅμως κάποιαν ἀδιαθεσίαν καὶ ξάπλωσε. Οἱ γιατροὶ «ἔπεσαν ἐπάνω του», κουράστηκαν, μόχθησαν, πάλεψαν μιάμιση σχεδὸν ὥρα... Ἀλλ' ὁ π. Λεωνίδας εἶχε φύγει· δέν ἤθελε νὰ γυρίσῃ πίσω. Ἡ ὁσία ψυχὴ του πῆρε ν' ἀνεβαίνει στὸν Πλάστην μὲ συνοδείαν τοὺς ἁγίους ἀγγέλους.

Οἱ γιατροὶ εἶχαν ἀποφασίσει νὰ τοῦ τοποθετήσουν βηματοδότη γιὰ τὴν καρδιά. Αὐτός ὅμως τάχυνε τὸ βῆμα γιὰ τὸν κόλπο τοῦ Ἀβραάμ, τὴ χώρα τῶν μακάρων, γιὰ τὴν ὁποία κτυποῦσε ἡ καρδιά του.

Καί μεις, ὅσινι Γέροντά μου, μέinaμε 'δῶ ν' ἀσπάζομαστε τὰ τίμια πόδια σου, τὰ τίμια χέρια σου, μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς εὐλογοῦσες, τὸ μέτωπό σου τὸ φωτεινόν... Κι ἐνῶ ἦσαν ὅλα κρύα ἀπὸ τὴν παγωμάρα τοῦ θανάτου, ἡ καρδιά μας καιγόταν, σοῦ 'στελνε μυστικὸν καireτισμὸν υἱικοῦ σεβασμοῦ, ἀγάπης, στοργῆς, εὐγνωμοσύνης.

Ἡ κηδεῖα του μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ πανελλήνια. Περίπου πέντε χιλιάδες λαοὺ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς, τὸν Ἔβρο καὶ τὴν Κύπρον, τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Κρήτην, τὴν Μακεδονίαν, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ὁ π. Λεωνίδας διακόνησε καρποφόρως ἐπὶ 13 χρόνια (1961-1974), τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Φθιώτιδα, τὴν Πελοπόννησον, τὰ νησιά καὶ τὸ ἐξωτερικόν, κατέκλυσε μέσα κι ἔξω τὸν ἱερό Ναὸ ἁγίου Θεράποντος Ζωγράφου.

Τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας, πού τελέσθηκε σέ ἀτμό-

σφαιρα κατ' ἑξοκὴν καταनुκτική, προΐστατο ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σιδηροκάστρου κ. Ἰωάννης, συμπαραστατούμενος ἀπὸ τοὺς Σεβασμιωτάτους Λευκάδος κ. Νικηφόρον καὶ Κονίτης κ. Ἀνδρέαν καὶ τοὺς βοηθοὺς Ἐπισκόπους Μαραθῶνος κ. Μελίωνα, πού παρέστη ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, καὶ τὸν Ἐπίσκοπον Εὐρίπου κ. Βασιλείον. Παρέστησαν ἐπίσης οἱ Σεβασμιώτατοι Ἀκαρνανίας κ. Θεόκλητος, Ἀργολίδος κ. Ἰάκωβος, Ἀττικῆς κ. Νικόδημος καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀχελώου κ. Εὐθύμιος, ὅπως ἐπίσης ἡγούμενοι ἱερῶν Μονῶν, ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἱερεῖς, μοναχοί, μοναχές καὶ Καθηγηταὶ διαφόρων Πανεπιστημίων τῆς Πατρίδος μας.

Τὸν νεκρὸν ἀπεχαιρέτησαν ὁ Ἐπίσκοπος Μαραθῶνος, ὁ ὁποῖος καὶ νύκθη ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιεπισκόπου γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς τοῦ μεταστάντος καὶ γιὰ τὸν ἄνωθεν φωτισμὸν στὰ μέλη τῆς Ἀδελφότητος, ὥστε νὰ ἐκλέξουν ἄξιον διάδοχον, ὁ ὁποῖος νὰ συνεχίσει τὴ μαρτυρία καὶ τὸ ἔργο τοῦ π. Λεωνίδα μέσα στὸν κόσμο.

Τὸν ἀπεχαιρέτησαν ἐπίσης οἱ πρόεδροι τῶν Συλλόγων Ἱεραποστολικῆς Δράσεως «ὁ Μ. Βασίλειος» Ἀθηνῶν, κ. Γερ. Κωνσταντῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Γονέων «ἡ Χριστιανικὴ Ἀγωγή» (ΓΕΧΑ), κ. Γεωργ. Βακαλόπουλος «Ἑλληνικῆς Παιδείας», κ. Εὐάγγ. Οἰκονόμου «Μ. Βασιλείου» Λεμεσοῦ (Κύπρου), π. Χαράλαμπος Κυπριανοῦ τῶν Συλλόγων Θεσσαλονίκης καὶ Σερρῶν κ.κ. Εὐμ. Κοζυράκης καὶ Δημ. Κακαλέτης, καὶ ἕνας μαθητὴς καὶ μία μαθήτρια τῶν Ἐκπαιδευτρίων τῆς «Ἑλληνικῆς Παιδείας».

Ἀπὸ τὸν ἱερό Ναὸ ἁγίου Θεράποντος ἡ σορὸς μεταφέρθηκε ἐν πομπῇ, μέ τίς χιλιάδες κόσμου ν' ἀκολουθεῖ, ἐνῶ τὴν νεκροφόρο πλαισίωναν ἑκατέρωθεν ἀδελφοὶ τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ» καὶ μαθητὲς – μαθήτριες τῆς «Ἑλληνικῆς Παιδείας». Τῆς μακρᾶς πομπῆς προηγούνταν ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔψαλλαν καθ' ὅλη τὴ διαδρομὴ μέχρι τοῦ τάφου. Καθὼς δὲ ἡ γῆ δεχόταν στὰ

σπλάγχνα τῆς τῆ σορῆς, ὅλος ὁ λαὸς ἔψαλλε, προεξάρχωντος τοῦ Ἐπισκόπου Εὐρίπου κ. Βασιλείου τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ τὸ «Ὅτε κατῆλθες πρὸς τὸν θάνατον...».

Μέ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» ἄρχισε καὶ τὸ συλλυπητήριο γράμμα τοῦ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Πράγας κ.κ. Δωρόθεος, πού ἔστειλε Fax ἀμέσως μόλις ἔμαθε τὴν ἐκδημία. Γονάτισε, προσευχήθηκε, ἔκανε τρεῖς φορές τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ καὶ κατόπιν σηκώθηκε νὰ τὸ ὑπογράψει. «Τώρα εἶναι ἐν τάξει», εἶπε στοὺς συνεργάτες του. «Μπορεῖτε νὰ τὸ στείλετε».

Γέροντά μου, σπὴν ξαφνικὴ ἐκδημία σου μείναμε μέ τὸ ἐρώτημα τοῦ Προφήτου: «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, καὶ τίς αὐτοῦ σύμβουλος ἐγένετο;» (Ἦσ. μ' [40] 13). Καὶ ὡς παρηγορία δεχθήκαμε τὴ φωνὴ τοῦ Δαβίδ: «Οὐκί τῷ Θεῷ ὑποταγῆσεται ἡ ψυχὴ μου; παρ' αὐτῷ γάρ τὸ σωτήριόν μου» (Ψαλμ. ξα' [61] 1).

Ὁ γιατρός, τὸ πνευματικὸ τοῦ παιδὶ ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκης πού ἐμνημονεύσαμε πρὶ πάντων, σ' ἕνα τηλεφώνημά του μᾶς εἶπε:

— «Καταλαβαίνω τὸν πόνο σας ἐκεῖ κάτω σπὴν Ἀθήνα. Ἐμεῖς ἐρχόμασταν ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκης, τὸν βλέπαμε λίγο καὶ παρηγοριόμασταν...».

Ψυχὲς λευκὲς σάν αὐτὴ τοῦ μακαριστοῦ Γέροντός μας, π. Λεωνίδα, «ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμπουσι καὶ ὡς σπινθῆρες ἐν καλάμῃ διαδραμοῦνται» (Σοφ. Σολ. γ' 7).

Ὡς τότε θὰ προσεύχονται καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, τοὺς τοῦ «μοχθηροῦ» (= ἐπίπονου, ἄθλιου) τούτου «βίου πλωτῆρας...».

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Διευθυντὴς Συντάξεως

τοῦ Ὁρθοδόξου Μηνιαίου Φοιτητικοῦ Περιοδικοῦ

«Ἡ ΔΡΑΣΙΣ ΜΑΣ»

καὶ διακεκριμένου μέλους τῆς Σεβασμίας Ἀδελφότητος

«Ὁ ΣΩΤΗΡ»

Σημείωσις: Τὸ ἀναδημοσιευόμενον ἄκρως ἐποικοδομητικὸν δημοσίευμα, πέραν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ὡς Νεκρολογίας, ἀποτελεῖ καὶ ὕμνον ἀληθινῆς ἀγάπης τοῦ γράφοντος Ν.Π.Β. πρὸς τὸν εἰς Κύριον ἐκδημήσαντα πατέρα Λεωνίδα. Ἀποτελεῖ ἀλήθειαν δι' ὅσους ἐγνώρισαν καὶ μάλιστα ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας τὸν χαριτωμένον κληρικόν, τὸν ἐπαξίως ἀναλαβόντα τὴν ἡγεσίαν τῆς Ἀδελφότητος. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.





Λς' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ τοῦ Συλλόγου Ὁρθόδοξου Ἱεραποστολικῆς Δράσεως «Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ» 27 – 28/12/1995

ΓΕΝΙΚΟΝ ΘΕΜΑ:
**ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΠΑΙΔΙ
ΚΑΙ ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ**

— ● —

Περίληψεις τῶν ἐπὶ μέρους τριῶν Εἰσηγήσεων

Α'

1η ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ: «Ἡ ταυτότης τοῦ σημερινοῦ
παιδιοῦ»

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: Ὁ κ. Χριστοφόρος Μοσχόβης,
Θεολόγος – Φιλόλογος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τό σημερινό παιδί ἀποτελεῖ θέμα, πού ἀπασχολεῖ γονεῖς καί ἐκπαιδευτικούς. Ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική καί Ἑλληνική μας ταυτότητα ἔρχεται σέ σύγκρουση μέ τόν ἠθικό πλουραλισμό, πού ἐπικρατεῖ στίς ἡμέρες μας. Τό σημερινό παιδί, πού ζῇ μέσα σ' αὐτόν τόν ἠθικό πλουραλισμό, παρουσιάζει πολλὰ προβλήματα. Εἶναι αὐταρχικό, δείχνει ἐπιθετικότητα καί βία, δέν εἶναι πειθαρχημένο. Δέν δείχνει σεβασμό στούς μεγαλύτερους του. Δέν ἀναγνωρίζει τί τοῦ προσφέρεται —πολλές φορές μέ πολλές θυσίες ἐκ μέρους τῶν μεγαλύτερων του— καί εἶναι ἀπαιτητικό καί ἀχάριστο.

Τό ἥθος τοῦ σημερινοῦ παιδιοῦ διαμορφώνεται —ἀσφαλῶς— καί ἀπό τό οἰκογενειακό του καί ἀπό τό σχολικό καί ἀπό τό κοινωνικό περιβάλλον.

α) Ἡ σημερινή οἰκογένεια, μέ τά προβλήματα συνεκτικότητος καί ἠθικῶν ἀρχῶν, δέν χαρίζει ἰδανικά καί ἀσφαλεῖς κανόνες ζωῆς στό σημερινό παιδί. Διαμορφώνει τό παρακαϊδεμένο ἢ τό καταπιεσμένο παιδί, μέ ὅλα τά γνωστά, ἀπό ἀπόψεως παιδαγωγικῆς, προβλήματα συμπεριφορᾶς.

β) Τό σημερινό σχολικό περιβάλλον, μέ τίς ποικίλες τοποθετήσεις, δέν χαρίζει στή σημερινό παιδί κανόνες προσωπικῆς καλλιέργειας.

γ) Το σημερινό κοινωνικό περιβάλλον, μέ τίς ἠθικές του ἐπιλογές, δέν βοηθεῖ τό σημερινό παιδί νά ἔχη πρότυπα ζωῆς καί νά δημιουργήσῃ ἰδανικά καί ἀρχές ἠθικές γιά τή ζωή του.

Τονίζεται ἀπό πολλοῦς ἡ ἀνάγκη γιά ἀνθρωπιστική παιδεία, πού θά βοηθήσῃ τό σημερινό παιδί νά ἀποκτήσῃ, ἐκτός ἀπό τήν ἐπιστημονική καί τεχνολογική γνώση, τήν ψυχική καλλιέργεια, μέ τήν «ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, τῆς ὁμορφίᾶς καί τήν καλλιέργεια τῆς ἀνθρωπιάς». Τό σχολεῖο

νά μὴν προσφέρῃ μόνον «κατάλληλες γνώσεις», ἀλλά καί τήν «ὀρθή χρήση αὐτῶν τῶν γνώσεων».

Εὐθύνη τῶν εὐσεβῶν γονέων καί ἐκπαιδευτικῶν, σήμερα, εἶναι ἡ βοήθεια καί ἡ στήριξη τῶν παιδιῶν, μέ βάση τόν ἅγιο νόμο τοῦ Θεοῦ.

Β'

2α ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ: «Ἡ δοκιμασία τοῦ νά εἶσαι σήμερα
ἐκπαιδευτικός»

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: Ἡ κ. Εἰρήνη Καρτέρη, Φιλόλογος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ἡ θέση τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ μέσα στή σύγχρονη σχολική πραγματικότητα εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολη. Χωρίς κρατικά καί κοινωνικά στήρίγματα πορεύεται μόνος καί ἀγωνίζεται νά διαφυλάξῃ τό πρόσωπο καί τή λειτουργικότητά του, τήν ἀξιοπρέπεια καί τήν ἐλευθερία του.

1. Οἱ ταχύτατες κοινωνικές καί πολιτικές ἐξελίξεις τῶν καιρῶν μας ἄλλαξαν καί τήν ὄψη τοῦ σχολείου. Ἦταν ἄλλοτε σχολεῖο πολὺπλευρης ἀγωγῆς καί σήμερα ἔγινε ἀπλό ἐκπαιδευτήριο ξηρῶν γνώσεων. Στόχοι του ἡ βίαιη νήρυψη καί ὁ ἐπαγγελματισμός. Στήν καθημερινή πράξη κρίνεται ἀνεπαρκές γι' αὐτό καί ἀναπληρώνεται, ἴσως καί ἀντικαθίσταται ἀπό τήν Παραπαιδεία.

Πολλά ἀπό τά σχολικά βιβλία παραμένουν δέσμια τῆς παρωχημένης ἰδεολογίας τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμου καί στεροῦνται μορφωτικῶν ἀνθρωπιστικῶν μηνυμάτων. Ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοσή μας ὡς ρίζα καί θεμέλιο τοῦ ἔθνους μας δέν προσφέρεται στά παιδιά, διότι ἀπουσιάζουν ἀνάλογα κείμενα καί κατάλληλες ἀναφορές ἀπό τά βιβλία. Ἡ γλῶσσα μας ἔχει συρρικνωθεῖ ἐπικίνδυνα. Τά ἀρχαῖα Ἑλληνικά θεωροῦνται ἀπό τόν μαθητή ὡς γλῶσσα ξένη πρὸς τά σημερινά δεδομένα καί τίς ἀνάγκες μας.

Ἡ Πολιτική ἀκόμη ταλανίζει τή σχολική ἀτμόσφαιρα. Ὁ κανονισμός τῶν μαθητικῶν κοινοτήτων παραμένει ὁ ἴδιος σέ ὅλες τίς ἀπαράδεκτες ἐφαρμογές του. Συνέπεια τῶν ἐφαρμογῶν αὐτῶν εἶναι τό «κατεστημένο» τῶν τελευταίων χρόνων, οἱ καταλήψεις τῶν διδασκalic. Οὐδεὶς ἔχει ἀναζητήσει τή λύση τοῦ κατακρίτου αὐτοῦ προβλήματος, οὐδέ αὐτοὶ οἱ ὑπεύθυνοι φορεῖς τῆς Παιδείας. Παρά ταῦτα ὅλοι κόπονται γιά τή δημοκρατία. Οἱ ἐκδρομές τῶν παιδιῶν προβλέπονται ἀπό τή σχολική νομοθεσία μόνον ὡς μορφωτικές, καί ἔχουν γίνει εὐκαιρίες φθοροποιῶν ἐκδηλώσεων

πάσης φύσεως. Ἡ ἐπιβολή ποινῶν εἶναι τό πλέον δυσάρεστο θέμα γιά τόν σύλλογο τῶν διδασκόντων, ἡ αἰτία τῶν μεγαλύτερων διαφωνιῶν καί συγκρούσεων. Οἱ ἀποφάσεις τῶν συλλόγων τῶν σχολείων γιά ὅλα τά θέματα δέν ἐμπνέουν τόν σεβασμό καί ἔχασαν τό ἀπαραίτητο γιά τή λειτουργία τους κῦρος. Ἡ σχολική ζωή (ἐορτές, ἐκκλησιασμοί) εἶναι πενιχρά. Τό φαινόμενον τῆς ἀγωγῆς διέρχεται πρωτοφανή κρίση. Ὁ εὐσυνειδήτος ἐκπαιδευτικός ἀποθαρρύνεται καί δοκιμάζεται σκληρά.

2. Ἀναζήτηση αἰτίων:

Τό πνεῦμα τοῦ εὐδαιμονισμοῦ καί ὕλισμοῦ τῆς εὐρύτηρης κοινωνίας ἔχει ἀλλοτριώσει τόν ἐκπαιδευτικό. Ἐχασε τή συνείδηση τοῦ δημοσίου διακόνου. Ἀποστασιοποιήθηκε ἀπό τό παιδί. Δέν ἐπιμελεῖται τή διδασκαλία του. Θέλει νά φαίνεται προοδευτικός καί φιλελεύθερος. Δέν ἐπιμελεῖται τή διδασκαλία του. Θέλει νά φαίνεται προοδευτικός καί φιλελεύθερος. Δέν ἐννοεῖ τίς φαινομενικές παιδαγωγικές ἀντινομίες τῆς ἐλευθερίας —αὐθεντίας, καθοδηγήσεως— ἐλευθέρας ἀναπτύξεως, ἀτομικῆς – κοινωνικῆς ἠθικῆς. Τά Ἑλληνόπουλα παραμένουν ἄμοιρα τοῦ Ἑθνικοῦ μας πλούτου, ἐνῶ τό Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος βραβεύει Γαλλίδα μαθήτρια γιά τίς ἐπιδόσεις της στά ἀρχαῖα Ἑλληνικά.

Ὁ Δυτικός οὐμανισμός ἀκόμη μᾶς τροφοδοτεῖ. Εὐτελίζεται ἡ προσευχή καί ἐξοστρακίζεται τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν. Ἀγνοοῦνται τά ἠθικά παραγγέλματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, διότι κάθε ἠθικολογία εἶναι ἀνιάρη. Ἡ νέα ἠθική τοῦ σχολείου εἶναι ἡ ἄνευ ἠθικῆς λειτουργία του.

3. Χρειάζεται νέα νομοθεσία καί ὑπερκομματική Ἐπιτροπή διακανονισμοῦ τῶν τῆς Παιδείας. Προσφορά τῆς Ὁρθοδόξου Ἑθνικῆς παραδόσεως στό παιδί μέ κάθε μέσο. Νά ἐπιστρέψουμε στίς ρίζες μας. Οἱ θετικές ἐπιστῆμες νά συναδελφωθοῦν μέ τά ἀνθρωπιστικά γράμματα. Νά προσφέρουμε τήν Παιδεία, ὅπως τήν ἐννοεῖ ὁ Πλάτων ὡς «ὁδόν πρὸς τόν Θεόν».

Πρό πάντων εἶναι ἄκρως ἐπείγουσα μία ἐσωτερική ἐπανάσταση τῶν ἰδίων τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Πρέπει νά ξαναβροῦμε τό ἀληθινό μας πρόσωπο. Νά ἴδουν οἱ μαθητές ν’

ἀντιφεγγίζει τό φῶς τοῦ Χριστοῦ στίς καθαρές μας καρδιές καί διάνοιες.

«Ἐάν τό ἐν ἡμῖν φῶς λαμπρόν ᾖ, μυρίους καί διδασκάλους καί μαθητάς ἐργασόμεθα» (Ἱ. Χρυσόστομος).

Γ’

3η ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ: «Ἀναζητῶντας τό πρότυπο τοῦ σημερινοῦ χριστιανικοῦ παιδαγωγοῦ»

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: Ὁ κ. Ἀθανάσιος Φραγκόπουλος, Φυσικός.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ὁ χριστιανός ἐκπαιδευτικός καλεῖται σήμερα, στή δύσκολη πράγματι ἐποχή μας, νά χειραγωγήσει τούς νέους ἀνθρώπους καί μέσα ἀπό τή λειτουργία τῆς ἀγωγῆς νά οἰκοδομήσει τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας.

Γιά νά πετύχει στό ἔργο του πρέπει νά εἶναι πνευματικός ἄνθρωπος, μιά φωτεινή προσωπικότητα. Γνωρίζει τόν νέο ἄνθρωπο, πού καλεῖται νά παιδαγωγήσει, γνωρίζει τόν σκοπό τῆς ἀγωγῆς, πού γι’ αὐτόν δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τήν τελείωση τοῦ ἀνθρώπου καί τόν πλουτισμό τῆς διανοίας του μέ τίς αἰώνιες ἀλήθειες. Ἀγαπᾷ τό ἔργο του, τό ὅποιο μέ ἐνθουσιασμό πάντοτε ἐπιτελεῖ. Ἀγαπᾷ τόν μαθητή του καί ἡ ἀγάπη του αὐτῇ εἶναι ἡ μεγάλη του ἀρετή καί τό βασικό ὄπλο στήν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς του. Ἐχει μὀρφωση εἰδική καί γενική καί φροντίζει γιά τή σωστή μὀρφωση τῶν μαθητῶν του. Εἶναι κοινωνικός, ἀλλ’ ὄχι κοσμικός, καί συνεργάζεται στενά μέ τούς γονεῖς τῶν μαθητῶν του, ἀπό τούς ὁποίους ἀναγνωρίζεται καί ἐκτιμᾶται γιά τήν προσφορά του. Ἐχει γιά πρότυπο στή ζωή καί στό ἔργο του τόν Μεγάλον Παιδαγωγόν, τόν μόνο «διδάσκαλον» τῆς Οἰκουμένης, καί προσπαθεῖ, ὅσο τοῦ εἶναι δυνατόν, νά τόν ἀκολουθήσει.

Ἕνας τέτοιος παιδαγωγός, πού ἐπιτελεῖ τό ἔργο του μέ φόβο Θεοῦ, μέ σεβασμό καί ἀγάπη στήν προσωπικότητα τοῦ μαθητῆ, μέ κατανόηση καί ὑπομονή στά προβλήματα τῆς νεότητος, μπορεῖ νά πετύχει τό σκοπό του, νά βοηθήσει τούς νέους ἀνθρώπους νά βροῦν τόν δρόμο τους, πού δέν εἶναι ἄλλος ἀπό αὐτόν, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ στό Φῶς, στή Χάραν, στήν Εὐτυχίαν, στόν Χριστό.

Σημείωσις: Ἐπεὶ ὁ παρακολουθήσας μόνον τήν πρώτην συνεδρίαν τοῦ ἀνωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου Διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ μας δέν ἤδυνήθη μετὰ λύπης νά παρακολουθήσῃ καί τὰς λοιπὰς Συνεδρίας λόγῳ ἀπροόπτου ἐμποδίου καί νά δημοσιεύσῃ τὰς ἐντυπώσεις του δημοσιεύεται ἐνταῦθα τό ἔντυπον (περιλήψεις κ.λπ. ὡς ἔχει).





ΑΝΤΙ ΑΛΛΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Ἀρχιμ. ΝΙΚΩΝΟΣ ΚΟΥΤΣΙΔΗ, Δρ Ε.Μ.Π.,
Πτυχ. Θεολογίας, «ΕΝ ΠΑΡΑΒΟΛΑΙΣ». Σελ. 100,
ἐκδοσις καλαισθητος, τῆς Ἱ. Μονῆς Προφῆτου
Ἑλίου. Πρέβεζα 1995. Ἀντί ἄλλης κριτικῆς δημο-
σιεύομεν τό πρῶτον κήρυγμα τοῦ βιβλίου, διὰ νά
ἀντιληφθῇ ὁ ἀναγνώστης ὁ μόνος τήν ἐποικοδομή
καί τήν ἐλπίδα, πού τοῦ προσφέρει τό βιβλίο αὐτό
τοῦ πατρός Νίκωνος.

1. ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἕνας ἄνθρωπος, πού ἀγαποῦσε πολύ τά βιβλία, ἐπῆγε
κάποια ἡμέρα σέ μιὰ βιβλιοθήκη. Ἐκεῖ παρατηροῦσε μέ
πολλή προσοχή τά βιβλία στά ράφια. Τήν προσοχή του
τράβηξε ἕνα ὁμορφο δερματόδετο βιβλίο με χρυσά γράμ-
ματα. Ἦταν τό ἔργο τοῦ Σαίξπηρ «Ἄμλετ». Τό ἐπῆρε.
Καί ἀφοῦ ἐκοίταξε πρῶτα μέ πολύ ἐνδιαφέρον τό ἐξώ-
φυλλο, ἀνοίξε τό βιβλίο καί ἄρχισε νά τό ξεφυλλίζει. Καί
μετά, τό ἐκλείσε, τό ἔβαλε κάτω ἀπό τό παλτό του, καί
τράβηξε γιά τήν ἐξοδο.

Ἕνας ὑπάλληλος ὁμως, πού παρακολούθησε τυχαῖα
τήν σκηνή, ἔτρεξε ἀπό πίσω του, τόν σταμάτησε, καί τοῦ
ζήτησε νά παραδώσει τό βιβλίο. Ἐκεῖνος τό ἐπέστρεψε
πρόθυμα. Καί γιά τήν πράξη του, ἔδωσε τίς ἐξῆς ἐξηγή-
σεις.

— Σ' ὅλη μου τήν ζωή ἀγαποῦσα πολύ τά βιβλία. Δυ-
στυχῶς ὁμως, δέν ἔμαθα **ποτέ** νά διαβάζω! Ἔτσι, ἐρχό-
μουν στήν βιβλιοθήκη μόνο καί μόνο γιά νά μπορῶ του-
λάχιστον νά τά ψηλαφῶ! Εἶναι τόσο ὠραῖο νά ἀσχο-
λεῖσαι μ' αὐτά(!). Τό βιβλίο αὐτό μοῦ ἄρεσε πολύ! Καί
πόθησα νά τό ἔχω γιά πάντα στό σπίτι μου!...

Νά τό ἔπαιρνε στό σπίτι του!

Γιατί; Ἀπό μιὰ νοσηρή ἀντίληψη.

Τά βιβλία δέν εἶναι γιά ὁμορφιά. Εἶναι γιά νά τά δια-
βάζομε. Ἀξία δέν ἔχει τό ἐξώφυλλο καί οἱ τυχόν εἰκόνες
τους, ἀλλά τά νοήματα.

Πρῶτα λοιπόν μαθαίνει κανεῖς γράμματα, νά διαβά-
ζει, καί μετά ἀγοράζει βιβλία. Καί τά διαβάζει. Καί μορ-
φώνεται.

Α'

Καί ἡ χριστιανική ζωή δέν εἶναι νεκρή τυπολατρεία.
Οὔτε ἔθιμα παλαιά. Εἶναι Ζωή. Ζωή ἀληθινή. Ἡ ζωή κο-
ντά στόν Θεό.

Εἶναι ἕνα βιβλίο ζωῆς. Πρέπει νά τό ἀφομοιώσουμε.
Νά μποῦμε βαθιά στό νόημά του. Νά τό ζήσουμε. Νά τό
κάνουμε περιεχόμενο τῆς καρδιάς μας. Κέντρο καί ρυθ-
μιστή τῶν ἐνεργειῶν μας.

Δέν ἀρκεῖ νά τό ψηλαφᾶμε! Οὔτε νά τό καμαρώνουμε!
Δέν εἶναι μουσεῖο καί νεκρό στολίδι ἡ Ὁρθοδοξία. Νά
καμαρώνουμε ὅτι ἔχομε τήν καλύτερη, τήν πιό σωστή
θρησκεία καί πίστη! Εἶναι ζωή.

Πρέπει νά τήν μάθουμε καί νά τήν ζήσουμε τήν Ὁρθο-
δοξία!

Ἀπό πού ὁμως θά κάνωμε τήν ἀρχή; Ἀπό τήν ἄλφα -
βῆτα πού ὥρισε ὁ Θεός. Ἀπό τήν **νηστεία**. Εἶναι ἡ πρώτη
Του ἐντολή. Τήν ἔδωκε πρῶτον ἀπό κάθε ἄλλη. Στόν Παρά-
δεισο.

Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός θέσπισε τήν νηστεία ἐπισήμως σάν
στοιχεῖο ἀπαραίτητο στήν χριστιανική ζωή. Γιατί;

**Γιά νά συντελέσει στήν ἀπελευθέρωσή μας ἀπό τήν
ἁμαρτία.**

Ὅποιοι εἶναι ὑποδουλωμένοι στήν ἁμαρτία, πνευμα-
τικά εἶναι ἀνιάτα ἄρρωστος. Ἡ ζωή πού ζεῖ ὁ ἁμαρτωλός
εἶναι πνευματικά καί σωματικά μὴ φυσιολογική.

Ὁ Χριστός δέν ἐπλάσε τόν ἄνθρωπο σ' αὐτή τήν κα-
τάσταση, ἀλλά στήν κατάσταση τῆς ἀγιότητος. Ἡ ἁμαρ-
τία σημαίνει ἐκπτώση ἀπό τήν ἀγία ζωή κοντά στόν Δημι-
ουργό καί Θεό. Κατά συνέπεια, ὅσο καιρό ὁ ἄνθρωπος
μένει ὑποδουλωμένος στήν ἁμαρτία, **εἰρήνη καί γαλήνη**
ψυχῆς καί σώματος δέν θά βρεῖ **ποτέ**. Καί τότε καταντᾷ
σάν τόν δόκτορα **Φάουστ**, τόν τραγικό ἥρωα τοῦ ὁμώνυ-
μου ἔργου τοῦ Goethe. Ὁ Φάουστ πούλησε τήν ψυχή του
στόν Σατανᾶ μέ ἀντάλλαγμα τίς πλούσιες διασκέδασεις
καί ἀπολαύσεις τοῦ αἰῶνος τούτου. Ὅταν ὁμως ἦλθε τό
ἐπίγειο τέλος, **τότε** ὁ Φάουστ διαπίστωσε πόσο φοβερό
πρᾶγμα εἶναι νά καταλήξῃ ὁ ἄνθρωπος στήν αἰώνιο κό-
λαση· στόν αἰώνιο χωρισμό του ἀπό τόν ἥλιο τῆς δικαι-
οσύνης, τόν Χριστό.

Ἀντιθέτως, βλέπουμε ἄνθρώπους πού ἄσκησαν ὑπερ-
βολική, ὑπεράνθρωπη νηστεία καθὼς καί κάθε ἄλλη ἀρε-
τή, νά φθάνουν στήν κατάσταση τῆς ἀγιότητος. Ὅπως
ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος στήν ἀρχή τῆς Δημιουργίας. Τότε,
πού καί τά ἄγρια θηρία ἦταν ταπεινοί, φιλικοί ὑπηρέτες
τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι, ὁ ἅγιος Γεράσιμος ὁ ἐν Ἰορδάνῃ
(μεγάλος ἀσκητής τοῦ πέμπτου αἰῶνος) εἶχε πρόθυμο καί
ὑπάκουο ὑπηρέτη ἕνα λιοντάρι!

Β'

1. Ἄς ἰδοῦμε λοιπόν, ποιά εἶναι ἡ δράση τῆς νηστείας
ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ νηστεία στερεῖ ἀπό τό σῶμα ὠρισμένα ὑλικά ἀγα-
θά, ὠρισμένες τροφές. Μὴ μπορῶντας νά ἀπολαύσῃ τό
σῶμα ὠρισμένα ἀγαθά ἀπὸ αὐτά πού ἐπιθυμεῖ, ταπεινώ-
νεται. Ὅσο ταπεινώνεται τό σῶμα μας, μειώνεται ἡ ἐξάρ-

τηση τοῦ σώματός μας ἀπό τήν ἁμαρτία. Καί ἀπό τήν γοητεία πού ἀσκεῖ ἐπάνω μας τό ἁμαρτωλό φρόνημα τοῦ κόσμου.

Στήν πορεία αὐτή τῆς ἀπελευθέρωσης, τό σῶμα συμπαράσῳρει, ὡς ἕνα βαθμό, καί τήν ψυχή. Ἀφοῦ σῶμα καί ψυχή ἀποτελοῦν ἕνα ἀδιάσπαστο καί ἐνιαῖο σύνολο: τόν ἄνθρωπο.

Ἄν ἔτσι μεταχειρισθοῦμε τήν νηστεία, τότε θά πάψει νά μᾶς φαίνεται τόσο ἀντιπαθητική! Γι' αὐτό καί τά τροπάρια τῶν ἡμερῶν τῆς Νηστείας μᾶς προτρέπουν νά ὑποδεχθοῦμε περιχαρῶς τήν νηστεία, τήν βασιλίσσα τῶν ἀρετῶν. Γιατί φέρνει μαζί της πολύ πλούτο πνευματικῶν ἀγαθῶν.

Ἀκόμη, ἡ νηστεία δέν εἶναι κάτι τό δυσάρεστο καί γιά τόν ἐξῆς λόγο: Κάθε τί πού γίνεται γιά τήν δόξα τοῦ Θεοῦ καί γιά τόν ἁγιασμό μας —καί ὄχι ἀπλῶς γιά λόγους διαίτης!— ἔχει καί **ἀνταμοιβή** καί **παρηγοριά** ἀπό τόν ἴδιο τόν Χριστό. Αὐτό τό βλέπουμε ὁλοκάθαρα στούς βίους τῶν ἁγίων, πού ὑπῆρξαν οἱ μεγαλύτεροι ὑπέρμαχοι τῆς νηστείας.

2. Ὁ ἅγιος Αὐξέντιος ὑπῆρξε σπουδαῖος ἀσκητής τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Μιά νύκτα ἐπῆγε σέ ἀγρυπνία πού γινόταν στήν Ἐκκλησία.

Ἐκεῖ, ἀπό τόν πολύ κόπο καί τήν διαρκῆ νηστεία, δίψασε. Ζήτησε λοιπόν ἀπό τόν νεωκόρο λίγο νερό. Ἐκεῖνος βλέποντάς τον ἐξαντλημένο, καί θαυμάζοντας τόν ὑπερβολικά πνευματικό καί σωματικό ἀγῶνα του, τοῦ ἔφερε νερό ἀναμειγμένο μέ λίγο κρασί. Ὁ ἅγιος θεώρησε τό γεγονός μεγάλη παρηγοριά, ἀφοῦ ζήτησε νερό καί ὁ Θεός τοῦ ἔστειλε καί κρασί! Μέ τόση εὐχαρίστηση νήστευαν οἱ ἅγιοι, καί τόση ἦταν ἡ εὐγνωμοσύνη τους, ἀκόμη καί γιά τά πιο μικρά δῶρα τοῦ Θεοῦ.

Γ'

1. Εἶναι καιρός πιά νά ἀνοίξουμε καί νά μελετήσουμε τά «βιβλία» τῶν ἀρετῶν. Μέ πρῶτο τό «βιβλίον» τῆς νηστείας. Ὁ Θεός θέλει, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νά σωθοῦν καί νά γνωρίσουν τήν ἀλήθεια. Ἄν ἐμεῖς ἀδιαφοροῦμε, ὁ Θε-

ός θλίβεται. Μά δέν μπορεῖ νά μᾶς βοηθήσει διά τῆς βίας. Γιατί τότε καταργεῖ τήν προσωπική ἐλευθερία, μέ τή ὁποία ἐστόλισε κάθε ἄνθρωπο.

2. Ὅσο ἀδιάφορος γιά τήν πίστη καί ἄν εἶναι ἕνας ἄνθρωπος, πάντα ὑπάρχουν περιθώρια ἀναθερμανσης τῆς πίστες του καί ἐπανασύνδεσης μέ τόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία. Λίγο καλή θέληση ἀπαιτεῖται.

Ὁ βασιλιάς τῆς Γαλλίας Κάρολος ὁ Ζ' ἔζησε στά μέσα τοῦ 15ου αἰῶνα. Τότε ἡ Γαλλία βρισκόταν σέ πόλεμο μέ τήν Ἀγγλία. Οἱ Ἀγγλοι εἶχαν κυριολεκτικά διαλύσει τοὺς Γάλλους. Ἕνας Γάλλος στρατηγός ἔτρεξε στό Παρίσι, γιά νά φέρεי τά δυσάρεστα νέα στόν Κάρολο καί νά ζητήσει βοήθεια. Ὅμως ὁ βασιλιάς εἶχε τήν παρέα του καί διασκεδάζε! Καί, φυσικά, δέν δεχόταν σέ ἀκρόαση τόν στρατηγό. Ὅταν, ἐπιτέλους, τόν δέχθηκε, ἀντί νά τόν ρωτήσει γιατί ἦλθε καί τί θέλει, ἄρχισε νά τόν ξεναγεῖ στά ἀνάκτορα!

Ὁ γενναῖος στρατηγός ἀκολουθοῦσε τόν βασιλιά μέ ζωγραφισμένη στό πρόσωπό του βαθεῖα θλίψη.

Τό πρόσεξε ὁ βασιλιάς καί τόν ἐρώτησε:

— Τί σκέπτεσαι; Γιατί εἶσαι θλιμένος;

— Σκέπτομαι, τί κρῖμα πού εἶναι, ἕνας βασιλιάς, νά βρῖσκει ὄρεξη νά γλεντάει καί νά δείχνει τά μπιζού τῶν ἀνακτόρων του, τήν ὥρα πού διαλύεται τό βασίλειό του!

Ἀλλά ὁ Κάρολος ξύπνησε ἀπό τά λόγια τοῦ στρατηγοῦ του. Ἀνοίξε τά «βιβλία» του (τοὺς πολεμικούς χάρτες καί τά κατάστιχά του), ὀργάνωσε τόν στρατό του καί συνέτριψε τοὺς Ἀγγλους. Καί ἀναδείχθηκε σ' ἕναν ἀπό τοὺς μεγαλύτερους βασιλεῖς τῆς Γαλλίας.

Κοιμόταν. Ἀλλά ξύπνησε. Καί ἐμεγαλουργεῖ!

3. Καί ἐμεῖς κοιμόμαστε. Πνευματικά. Ἄς ξυπνήσουμε ἀπό αὐτόν τόν ὕπνο τῆς ραθυμίας καί τῆς ἀδιαφορίας. Ἄς ἀγωνισθοῦμε. Καί θά νικήσουμε. Καί θά συντρίψουμε τήν ἁμαρτία καί τόν διάβολο. Καί ἔτσι θά ἀναδειχθοῦμε βασιλεῖς, ὄχι σέ κάποιο ἐπίγειο κράτος, ἀλλά στήν ἐπουράνιο βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

**Τό Διοικητικόν Συμβούλιον τοῦ Ὁρθοδόξου
Χριστιανικοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»
εὔχεται εἰς τοὺς ἀναγνώστας καί τά μέλη τοῦ
Συλλόγου ἐπὶ ταῖς Μεγάλες τοῦ Χριστιανισμοῦ
Ἑορταῖς καί τῷ Νέῳ Ἑτει 1996 πᾶσαν παρά Κυ-
ρίου εὐλογίαν.**

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΙΩΑΝ. ΦΥΤΡΑΚΗ, Όμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς «ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ» 1844 -1994. 150 ἔτη προσφορᾶς – Σημερινοὶ προβληματισμοί. Ἀνάπτυκτον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» (ἔτος ΟΒ΄ 1955). Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ. Σχ. 8ον. Σελ. 47, ΑΘΗΝΑΙ 1995.

Εἰς τό μετὰ χειρὸς ἀξιόλογον καὶ σημαντικόν πόνημα τοῦ κ. Καθηγητοῦ σημειοῦται ἐν ἀρχῇ, ὅτι «τά οὐσιοδέστερα μέρη τῆς Ὁμιλίας (διότι περὶ ὁμιλίας πρόκειται) αὐτῆς, ἐλέχθησαν κατὰ τὸν ἐπίσημον ἑορτασμόν τῆς 150ῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς, τὴν 27ην Νοεμβρίου 1994. Εἰς τὴν ὁμιλίαν τοῦ αὐτῆν ὁ κ. Καθηγητῆς, ὅστις διετέλεσε Τμηματάρχης καὶ ἐν συνεχείᾳ Γεν. Διευθυντῆς τῆς Γεν. Διευθύνσεως Ἐκκλ. Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθν. Παιδείας παρουσιάζει τό λαμπρόν, τό ἀξιόλογον, τό σημαντικόν ἔργον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ὡς ἄριστος γνώστης καὶ μελετητῆς τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν Ἐκκλ. Ἐκπαιδεύσιν γενικῶς καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν Ριζάρειον, διατελὼν ὡς μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου αὐτῆς ἐπὶ 40 περίπου ἔτη. Εἰς ἕτερον πόνημά του ὁ κύριος Καθηγητῆς ἀσχολεῖται μέ τά «Οὐσιώδη προβλήματα τῆς Ἐκκλ. Παιδείας καὶ τῆς Ὁρθοδόξου ἀγωγῆς τῶν μαθητῶν...». Ἐπομένως ὁ κ. Φυτράκης εἶναι ὁ πλέον ἀρμοδίος διὰ τό θέμα τοῦ βιβλίου του. Παρουσιάζει τό θέμα ἱστορικῶς καὶ δεοντολογικῶς καὶ θά ἦτο εὐχῆς ἔργον ἑάν οἱ ἀρμοδιοὶ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐλάμβανον σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τίς σημαντικῆς καὶ ὑπεύθυνες προτάσεις.

Κατωτέρω δημοσιεύομεν σημαντικόν ἀπόσπασμα τοῦ βιβλίου πρὸς γνῶσιν τῶν ἀρμοδίων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁλόκληρον το περιεχόμενον τοῦ βιβλίου ἐδημοσιεύθη εἰς το περιοδικόν μας.

«Ἀπὸ τοῦ 1978, ἡ Ριζάρειος ἤρχισε νά ἐκδίδῃ, ὑπὸ τὴν Ἐπιστάσιάν μου, καὶ Περιοδικόν - Σύγγραμμα, μέ τὸν τίτλον «Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Παιδεία», εἰς τό ὁποῖον θά διεγράφετο ἡ καθόλου δραστηριότης τῆς, θά ἀνεπτύσσοντο θέματα σχετικὰ μέ τό παιδευτικόν τῆς ἔργον, ἀλλά, κυρίως, θά κατεβάλλετο προσπάθεια νά διευρυνθῇ εἰς τὴν Χώραν μας ὁ προβληματισμός εἰς θέματα, ἀφορῶντα εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας Ἐκπαιδεύσεως, ὡς καὶ εἰς τὰ τῆς συγχρόνου ἑλληνορθοδόξου Ἀγωγῆς τῶν Νέων μας καὶ τοῦ λαοῦ μας, γενικώτερον. Τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἔχουν ἐκδοθῇ, μέχρι σήμερον, τέσσαρες ὁγκώδεις τόμοι, ἀπὸ 400-600 σελίδας.

Ἐντός τοῦ πλαισίου αὐτῶν τῶν ἐπιδιώξεων, ἡ Διοίκη-

σις τῆς Ριζαρείου ἀπεδέχθη, κατ' ἀρχήν, τό 1983, ὅπως, «παρά τῇ Ριζαρείῳ», λειτουργήσῃ τό «Παιδαγωγικόν Κέντρον Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως», τοῦ ὁποῖου τὴν σύστασιν συνεζήτει τότε τό Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

Καὶ παλαιότερα, βέβαια, ἰδιαίτερος ὁμως μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς λειτουργίας τοῦ «Ριζαρείου Ἀνωτέρου Ἐκκλ. Φροντιστηρίου», τό ἔτος 1982, ἡ Διοίκησις τῆς Ριζαρείου, μέ ἐπανελημμένα ἔγγραφα τῆς πρὸς τό Ὑπουργεῖον Παιδείας, προέτεινε τοὺς τύπους τῶν Σχολῶν τῆς, διὰ τῶν ὁποίων θά ἐπετυγχάνετο, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς, ἡ ἀναδιάρθρωσις καὶ διεύρυνσις τοῦ παιδευτικοῦ ἔργου τῆς.

Κατὰ πρῶτον, προετίνετο ἡ ἴδρυσις μιᾶς προτύπου, τριετοῦς φοιτήσεως, Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, μέ τὴν ὀνομασίαν «Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Ἀκαδημία», εἰς τὴν ὁποίαν θά γίνωνται δεκτοί, κατόπιν ἐπιλογῆς καὶ ὡς ὑπότροφοι τῆς Ριζαρείου, ἀπόφοιτοι Διδασκαλείων, παλαιῶν Γυμνασίων, Λυκείων, Ἐκκλησιαστικῶν καὶ μὴ, ὡς καὶ ἄλλων ἰσοτίμων Σχολείων, ἔχοντες, κατὰ προτίμησιν, συμπληρώσει τὰς στρατιωτικὰς τῶν υποχρεώσεις, καὶ ἐκ τῆς Μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Διασπορᾶς.

Διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιλογῆς τῶν καταλλήλων μαθημάτων, τῶν καταλληλοτέρων Καθηγητῶν, τῆς καθόλου λειτουργίας τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς καλλιιεργείας τοῦ Ὁρθοδόξου ἡθους εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐσωτερικῆς τῶν οἰκοδομῆς, θά ἐπιδιώκεται νά παρέχωνται εἰς αὐτοὺς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἐφόδια, θεωρητικά, πρακτικά καὶ, ἅς εἰπωμεν, βιωματικά, τὰ ὁποῖα θά τοὺς εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τό λειτούργημα τοῦ Ἐφημερίου εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Προετίνετο, ἀκόμη, ὅπως, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ «Ριζαρείου Ἀνωτέρου Ἐκκλ. Φροντιστηρίου», ἰδρυθῇ μία πρωτοποριακὴ Ἐπιμορφωτικὴ Σχολὴ διὰ τὸν Ἐφημεριακὸν μας Κλῆρον, ὑπὸ τό ὄνομα «Κέντρον Ποιμαντικῆς Ἐπιμορφώσεως Κληρικῶν».

Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν θά καλοῦνται, καθ' ὁμάδας καὶ δι' ὠρισμένον ἐκάστοτε χρόνον, οἱ ὑποδεικνυόμενοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἐφημέριοι, διὰ τὴν πνευματικὴν τῶν ἀναθέρμανσιν, τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῶν καὶ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν, ἀπὸ ἐμπείρους, Κληρικούς καὶ μὴ, εἰδικούς Καθηγητὰς καὶ ἄλλους παράγοντας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς, εἰς τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ πνευματικοῦ ἔργου.

Ἡ διάρκεια ἐκάστου ἐπιμορφωτικοῦ κύκλου, ὡς καὶ

τό πρόγραμμα επιμορφώσεως εκάστης ομάδος, θά ρυθμίζονται, επί τη βάσει της ειδικής της επιδιώξεως.

Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν θά δύνανται νά καλοῦνται, καθ' ομάδας, καί Ἐφημέριοι ἀπὸ τὰς μονίμως, ὡς γνωστόν, ἐθναρχούσας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλληνικῆς Διασποράς, διὰ τὴν ἐνημέρωσιν των εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς Κοινωνικῆς μας ζωῆς, ἡ ὁποία θα τοὺς εἶναι, πιστεύομεν, χρήσιμος καὶ διὰ τὴν προβολὴν καὶ ὑποστήριξιν τῶν Ἑθνικῶν μας θεμάτων.

Ἀκόμη, θά ὁργανώνωνται «Συμπόσια» Ὁρθοδόξων Ἐφημερίων ἐξ Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Διασποράς, ὡς καὶ ἀπὸ τὰς ὁμοδόξους Χώρας, διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ἀπόψεων καὶ τὸν συντονισμόν τοῦ πνευματικοῦ των ἔργου, εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Βέβαια, ἐπειδὴ αἱ ἐπιδιώξεις τῆς Ἐπιμορφωτικῆς αὐτῆς Σχολῆς, θά ἔχουν εὐρύτερον χαρακτήρα, θά ἡδύνατο νά βοηθηθῇ ἡ λειτουργία της καὶ ἀπὸ τὸν προϋπολογισμόν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλας πηγὰς.

Εἰς τὴν σημερινή καλπάζουσαν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιμόρφωσις, ἡ «διὰ βίου ἐκπαίδευσις», ἔχει καθιερωθῇ, δι' ὅλους δέ τοὺς παράγοντας τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, εἶναι ἀδικοιολόγητος ἡ μὴ συστηματικὴ καθιέρωσις τῆς ἐπιμορφώσεως καὶ τῶν Ἐφημερίων

μας, ἡ ὁποία καὶ θά συνεπλήρωνεν ὠρισιμένας ἐλλείψεις τῆς ἀρχικῆς των Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Αὐταὶ αἱ προτάσεις τῆς Ριζαρείου, υἱοθετήθησαν, κατ' ἀρχὴν, καὶ ἀπὸ παράγοντας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ ἀπὸ τὰς, κατὰ καιροῦς, συσταθείσας ὑπ' αὐτοῦ Ἐπιτροπὰς ἀναδιαρθρώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὡς καὶ ἀπὸ παράγοντας τῆς Ἐκκλησίας, μέ εκπροσώπους τῆς Ὁποίας καὶ συνειργάσθη ἡ Ριζάρειος, διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς ὡς ἀνωτέρω Ἐπιμορφωτικῆς Σχολῆς.

Καὶ φυσικὰ, θά ἀνεμένετο, ὅτι, εἰς σύντομον, ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω προτάσεις, χρόνον, θά κατηρτίζετο καὶ τό προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ ἀναφερθέντος Νόμου Διάταγμα, διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν νέων Ριζαρείων Σχολῶν. Καὶ ὅμως, παρὰ τὰς διαρκεῖς ὀχλήσεις μας, ἔχουν παρέλθει δώδεκα ὅλα ἔτη* καὶ ἀκόμη τίποτα δέν ἔγινε.

Καὶ ἡ «γεραρά Ριζάρειος», μέ τὴν ἱστορίαν της, τὴν θαυμαστὴν προσφορὰν της καὶ τὰς συγχρόνους δυνατότητάς της, τὰς ὁποίας μέ τόσοις μόχθους ἐδημιούργησεν, ἐπὶ μίαν δωδεκαετίαν ἤδη, ἔχει ὑποβαθμισθῇ ἀπαράδεκτα. Ἔχει καταδικασθῇ, θά ἔλεγα, νά λειτουργῇ ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ 14 Ἐκκλησιαστικὰ Λύκεια τῆς Χώρας, ἀμφιβόλου ἀποδοτικότητος, ὡς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα Ἐκκλησιαστικὰ Λύκεια, διὰ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἰδρύθησαν, παρὰ τὰς καταβαλλομένας μεγάλας προσπάθειας.

* Τὰ ἀνωτέρω ἐλέγοντο κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1994.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ, Πρόεδρος
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τό Ἑσωτερικόν	Δραχμαὶ 1.000
Διὰ το Ἐξωτερικόν	Δολλάρια 50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»
Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Γραφικὲς Τέχνες

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

Τό επίσημον δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί ἰδίως ἡ ἀρθρογραφία τοῦ διακεκριμένου Διευθυντοῦ τοῦ δελτίου αὐτοῦ Ὁμοτίμου καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου εἶναι τό θέμα τοῦ παρόντος σχολίου τοῦ περιοδικοῦ μας. Ἀφορμή ὑπῆρξεν ἡ ὑπό τόν τίτλον «Ἀκροβολισμοί κρούσεως;» ἀρθρογραφία τοῦ κ. Θεοδώρου, ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη καθ' ὅλον τό ἔτος 1995 εἰς συνεχείας καί ἐπερατώθη εἰς τό τεῦχος Δεκεμβρίου 1995 τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία». Εἰς τό λίαν ἀναλυτικόν τοῦτο δοκίμιον ὁ διαπρεπής Πανεπιστημιακός διδάσκαλος διακηρύσσει τήν ἀλήθειαν καί δίδει ἀποστοματικόν καί σκληρόν μάθημα, εἰς τόν καθηγητήν κ. Δημ. Τσάτσον, πρὸς δόξαν Θεοῦ δι' ὅσα οὗτος ἐδημοσίευσε καί ἐδευτερολόγησε ἐν συνεχείᾳ, μέ ἀφορμήν, ἀπόφασιν τοῦ Σ.τ.Ε. περί τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἐν τοῖς Σχολείοις, ὡς συμβαίνει ἀνέκαθεν παρ' ἡμῖν καί ἐν πολλοῖς ἐν Εὐρώπῃ. Αἱ κατ' οὐσίαν ὑποκειμενικαί ἀπόψεις τοῦ κ. Δ. Τσάτσου ἀνεινάχθησαν εἰς τόν ἀέρα καί ἔλαμψεν ἡ Χριστιανική ἀλήθεια ἡ διακηρυχθεῖσα εἰς τήν μακράν καί ἀναλυτικήν ἀρθρογραφίαν τοῦ κ. Θεοδώρου. Παραπέμπομεν εἰς τό ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ἐκκλησία» τόν ἀναγνώστην τοῦ παρόντος σχολίου διὰ νά μελετήσῃ τά δημοσιεύματα αὐτά τοῦ κ. Θεοδώρου καί νά χαρῇ καί νά δοξάσῃ τόν Θεόν γιά τήν ἀλήθειαν τήν διακηρυχθεῖσαν λίαν εὐστόχως ὑπό τοῦ κ. Θεοδώρου τήν πλήρως θεμελιωμένην ἐπὶ ἱστορικῶν, ἐπιστημονικῶν καί θρησκευτολογικῶν τεκμηρίων.

Φρονοῦμεν ὅτι, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, τό περιοδικόν μας καί ὁ παλαίφατος Ὁρθόδοξος Χριστιανικός Σύλλογος «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» ἔχομεν τήν ἱεράν ὑποχρέωσιν νά ἐξάρωμεν τό ὑπό τοῦ κ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, γενικώτερον, ἐπιτελούμενον ἔργον, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου διὰ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία», ὅχι μόνον συνεχίζεται ἡ ἀξιόλογος προσφορά τῶν διατελεσάντων διευθυντῶν αὐτοῦ, μακαριστῶν Πανεπιστημιακῶν διδασκάλων, τοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ τοῦ καί ἱδρυτοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» τῇ ἐμπνεύσει τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Κυροῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου κατὰ τό 1923 καί τοῦ ἐπίσης μακαριστοῦ κα-

θηγητοῦ Κωνστ. Μπόνῃ, ἀλλά καί ὑπερέβῃ κατὰ πολύ τό ἔργον τῶν κατὰ πάντα ἀξιολόγων μακαριστῶν αὐτῶν καθηγητῶν, ὡς διευθυντῶν τοῦ ἐν λόγῳ περιοδικοῦ.

Τό περιοδικόν «Ἐκκλησία» σήμερον πλήρως ἐνημερωμένον ἐπὶ τοῦ ἐπιτελουμένου ἔργου τῶν ἀνά τόν κόσμον Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν (Πατριαρχείων, Αυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν - παλαιότερων καί νεωτέρων) μεταφέρει τήν Ὁρθόδοξον αὐτὴν δραστηριότητα καί εὐλογίαν καί φωνήν εἰς τόν Ἑλλαδικόν χῶρον καί εἰς τήν ἀνά τόν κόσμον ὅλον προσευχομένην καί ἐργαζομένην Ὁρθοδοξίαν διὰ τήν ἐξάπλωσιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Τό ἀξιόλογον αὐτό ἔργον τῆς πληροφρήσεως καί τῆς συνεργασίας τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπιτελεῖται διὰ τοῦ κ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου τοῦ ἐμπνευσμένου ἐργάτου τοῦ Ἀμπελῶνος Κυρίου καί τόν ὁποῖον κ. Καθηγητὴν ἔχομεν τήν χαράν νά παρακολουθοῦμεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων συνεχῶς καί καθ' ὅλα τά στάδια τῆς ζωῆς του ἀπὸ τά μαθητικά καί φοιτητικά χρόνια, ἀπὸ τό Κατηχητικόν Σχολεῖον (μαθητὴν καί ἀργότερον Κατηχητὴν), ἀπὸ τήν προσφοράν του εἰς τόν Ἐθνικόν Ὁργανισμόν τῆς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης (ΕΟΧΑ), ἐπὶ τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου Κυροῦ Δαμασκηνοῦ κατὰ τήν Κατοχήν, ἀπὸ τὰς συγγραφάς αὐτοῦ ἰδίως διὰ τήν νεολαίαν καί τήν θαρραλέαν φωνήν του (προφορικὴν καί γραπτὴν), ἐν παντί καί πάντοτε. Ὁμοίως κατὰ τὰς σπουδὰς του εἰς ἐσπερίαν Εὐρώπῃν, ἐν ἔργοις καί λόγοις, ἐν ἄρθροις καί ἀξιολόγοις συγγράμμασιν, ἐν διδασκαλίᾳ καί ἀγνῇ πολιτείᾳ καί οἰκογενειακῇ ζωῇ καί εἰς τό περί οὗ ὁ λόγος περιοδικόν «Ἐκκλησία» καί τό ἐπιστημονικόν περιοδικόν σύγγραμμα «Θεολογία» (γνωστοῦ ὄντως μάλιστα ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἐκλεκτός καί τοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ καί τοῦ Κωνστ. Μπόνῃ).

Θεωροῦμεν Θείαν Εὐλογίαν τήν παρουσίαν τοῦ κ. Θεοδώρου εἰς τόν ἐπίσημον Ἐκκλησιαστικόν Τύπον καί παρακαλοῦμεν ταπεινῶς ὅπως Κύριος ὁ Θεός δίδει εἰς αὐτόν καί τήν οἰκογένειάν του ὑγείαν καί δύναμιν πνευματικὴν καί σωματικὴν ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ

Θεολόγος - Ἐπίτιμος Γεν. Ἐπιθεωρητὴς Μ.Ε.

ΕΠΙΚΛΙΡΑ

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΟΥΣ

Ἡ ἱερά Κοινότης τοῦ Ἀγίου Ὁρους μέ τό Ὑπόμνημά της τῆς 14ης/27ης Μαΐου 1995 καταδεικνύει τίς ἀνορθόδοξες προϋποθέσεις, ὑπό τίς ὁποῖες προωθεῖται μία ἐσπευσμένη ἔνωσις τῶν Ἀντιχαλκηδονίων μέ τήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησίαν μας, καί συνιστᾷ τήν ἐπανατοποθέτησι τοῦ διαλόγου ἐπὶ ὀρθοδόξων βάσεων. Καλεῖ ὅλα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας σέ σύντονο προσπάθεια νά ἀποφευχθῇ ἔνωσις παρά τήν μόνη Ἀλήθεια, δηλαδή τήν ἀκρίβεια τοῦ δόγματος καί τήν ἀκαινότημπο Ἱερά Παράδοσι. Καταλήγει δέ στήν σαφή δήλωσι: «Εἰς περίπτωσιν ὅμως, καθ' ἣν –ὅ μή γένοιτο– ἡ ἔνωσις θά συντελεσθῇ παρά τήν μόνην Ἀλήθειαν, δηλοῦμεν ρητῶς καί κατηγορηματικῶς ὅτι τό Ἅγιον Ὅρος δέν θά ἀποδεχθῇ τοιαύτην ψευδῇ ἔνωσιν».

Ἐλπίζουμε ὅτι τελικῶς ὁ διάλογος θά συνεχισθῇ ἐπὶ ὀρθοδόξων προϋποθέσεων, ἔτσι ὥστε οἱ ἐν πλάνῃ καί αἰρέσει εὐρισκόμενοι ἀντιχαλκηδόνιοι λαοί τῆς Ἀνατολῆς νά ἐπανέλθουν στήν σωστική κιβωτό τῆς Ἀγίας Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

ΒΟΥΔΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΣΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Σάν μανιτάρι ξεφύτρωσε βουδιστικό μοναστήρι στὸν Χολομώντα τῆς Χαλκιδικῆς. Οἱ ἱδρυταί του παρεπλάνησαν τίς κρατικές ὑπηρεσίες, ἀπέκρυψαν τοὺς πραγματικούς των σκοποὺς καί παραπληροφόρησαν τοὺς κατοίκους τῆς γύρω περιοχῆς. Θά ἐκτιζαν τάχα θερινές κατοικίες. Δυστυχῶς ἡ ἀδιαφορία καί ἡ ἀποστασία τῶν νεοελλήνων ἀπὸ τήν πατροπαράδοτη εὐσέβεια καί τό ἀληθινὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, γίνεται ἡ αἰτία νά ἐδραιώνεται τό βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως στὸν ἁγιασμένο τόπο τῆς πατρίδος μας. Ὁ λαὸς τῆς Χαλκιδικῆς κινητοποιήθηκε ὑπὸ τήν ἡγεσία τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Κασσανδρείας καί Ἱερισσοῦ καί τῶν παραγόντων τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως καί διαμαρτυρήθηκε ἐντόνως. Δέν γνωρίζουμε ἐάν τελικῶς καρποφορήσῃ ὁ ἀγώνας του. Ἡ Ἱερά Κοινότης τοῦ Ἀγίου Ὁρους, πληροφορηθεῖσα τήν ἵδρυσι τοῦ βουδιστικῷ κέντρου τόσο προκλητικὰ στὰ προπύλαια τῆς Ἀθωνικῆς κερσονήσου, ἐξέδωσε Ἀνακοίνωσι τῆς Ἐκτάκτου Διπλῆς Ἱερᾶς Συνάξεώς της, μέ τήν ὁποία τονίζει πρὸν τὸν ἐλλήνι-

κό λαὸ τήν ἀνάγκη γιά πνευματική ἐπαγρύπνησι ὥστε νά μὴ θρηνήσουμε ἄσκοπα ἀργότερα. Ἡ σωτηρία τοῦ τόπου μας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τήν προσήλωσί μας στήν Πίστι τῶν πατέρων μας.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἡ ἀνησυχία πού δημιουργήθηκε στήν κοινή γνώμη σχετικὰ μέ τήν δῆθεν ἐμφιλοκώρησι διεθνιστικῶν καί ἀνθελληνικῶν τάσεων μεταξύ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἔγινε ἡ αἰτία γιά τήν ἐξαγγελία Ψηφίσματος ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἀγίου Ὁρους τήν 3η/16η Μαρτίου 1995. Μέ τό Ψήφισμα διαβεβαιώνει περὶ τοῦ ὑψηλοῦ αἰσθήματος φιλοπατρίας τῶν μοναστῶν τοῦ ἀγιωνύμου Ὁρους, αἰσθήματος παρομοίου πρὸς ἐκεῖνο πού ἐχαρακτήριζε τοὺς ἀοιδίμους Ἀγιορείτας τοῦ 1913, οἱ ὁποῖοι κάτω ἀπὸ δυσμενέστατες πολιτειακές συνθήκες καί διεθνεῖς περιστάσεις διεισδράνωσαν τῇ ἐλληνικότητι τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὡς ὄρον ἐπιβιώσεώς του καί ὡς ἀναγκαία συνθήκη γιά τήν διαφύλαξι τοῦ πανορθόδοξου χαρακτῆρος του. Ὁ πανορθόδοξος χαρακτήρας τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἶναι ἡ ἱερά παρακαταθήκη πού παρέλαβαν οἱ σημερινοὶ οἰκισταί του ἀπὸ τοὺς μακαρίους καί ἁγίους Κτίτορας τῶν Ἱερῶν Μονῶν καί τοὺς ἀοιδίμους αὐτοκράτορας καί πατριάρχας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ὁποίων τό εὐαγγελικὸ καί ἁγιοπατερικὸ ἥθος καί τὸν ἐθεμελίωσε. Ὁ κίνδυνος νά ὑπερισχύσουν εὐρωπαϊκές ἀρχές, ξένες πρὸν τήν ἐλληνορθόδοξο παράδοσι τοῦ λαοῦ μας, ἐπὶ πολλῶν τομέων τῆς ἐθνικῆς καί θρησκευτικῆς ζωῆς τῆς πατρίδος μας εἶναι ὑπαρκτός. Εἴμεθα μάρτυρες τῆς ἐπιβολῆς των σέ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς θεσμοὺς πού χαρακτηρίζουν τήν ἐλληνικὴ καί ὀρθόδοξο ταυτότητά μας. Ἡ ὑπάρχουσα προοπτικὴ γιά τὸν πλήρη ἐξευρωπαϊσμό μας πρέπει νά μᾶς ἐμβάλῃ σέ σοβαρὴ ἀνησυχία καί νά θέσῃ καίρια ἐρωτήματα, ὅπως π.χ. ἐν προκειμένῳ: Ποιοὶ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὸν πανορθόδοξο χαρακτήρα τοῦ Ἀγίου Ὁρους; Ποιά εἶναι τὰ ὀφέλη ἀπὸ τήν κατάργησί του; Ποιά εἶναι ἡ εὐκολωτέρα ὁδὸς γιά τήν πραγματοποίησί της;

Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ Ἐφορος τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἡ Κυρία Θεοτόκος, δέν θά ἐπιτρέψῃ τήν ἀλλοίωσι τοῦ ὑπερχιλιετοῦς χαρακτῆρος τοῦ Ἱεροῦ Τόπου.





ALBANY

NOV 03 1998

1998

ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ – ΑΘΗΝΑΙ ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1998 – ΑΡ. ΦΥΛ. 1498

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ – 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ – ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969



Η ΑΥΤΟΥ ΘΕΙΟΤΑΤΗ ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΣ
Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΥΡΙΟΣ ΚΥΡΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΣ

Ἐπί τῇ ἐμφανίσει τοῦ Μακαριωτάτου, τά πλήθη τῶν πιστῶν τόσοι κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἐνθρόνισιν Αὐτοῦ εἰς τὸν Μητροπολιτικόν Ναόν Ἀθηνῶν, ὅσους καὶ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν κατὰ τὰς ἐπισκέψεις καὶ περιοδείας Αὐτοῦ, ἐντός καὶ ἐκτός τῶν Ἀθηνῶν δέν ἀρκοῦνται, ὥς συνήθως κατὰ τό παρελθόν συνέβαινε, νά ἐπαναλαμβάνουν στεντορείως ΑΞΙΟΣ ΑΞΙΟΣ, ἀλλά χειροκροτοῦν ζωηρῶς καὶ συνεχῶς τὸν νέον Ἀρχιεπίσκοπον. Αὐτό, δηλ. τό χειροκρότημα δι' ὅσους μελετοῦν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας συνέβαινε κατὰ τό παρελθόν, μόνον εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, κατὰ τὰς ἐμφανίσεις του εἰς τὸν **Ι. Ναόν** καὶ κυρίως κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν ὁμιλιῶν του.

Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται καὶ σήμερον εἰς τὸν ἐκλεκτόν τῆς Ἱεραρχίας Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κύριον **Χριστόδουλον** αὐτομάτως ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ὁμιλίας αὐτοῦ, τὰς ὁποίας προσέχει ἰδιαιτέρως καὶ ἐννοεῖ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ σύμψας.

Διαισθάνεται τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Μακαριωτάτου εἰς οἵανδήποτε περίπτωσιν. Πιστεύει εἰς τὴν ἀπὸ Θεοῦ δύναμιν τοῦ Μακαριωτάτου. Τὸν θεωρεῖ καὶ ὀρθῶς, ὥς Ἱεράρχην ἀλλαγῆς καὶ διαισθάνεται τὴν παρουσίαν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς πνευματικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀνάγκας καὶ πιστεύει εἰς τὴν πραγματοποίησιν ὧν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διδάσκει. Ὁ λαὸς αὐτός διαισθάνεται καὶ πιστεύει, ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μακαριωτάτου καὶ τοὺς λόγους Αὐτοῦ θά εὔρη ἀληθῆ καὶ βεβαίαν τὴν ψυχικὴν του γαλήνην καὶ προστασίαν καὶ σωτηρίαν. Πιστεύει ὁ λαὸς αὐτός ὅτι τὰ κηρύγματα θά παύσουν νά εἶναι μόνον λόγια. Θά εἶναι ὁ Γραφικὸς λόγος τοῦ Θεοῦ. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει διαίσθησιν καὶ χειροκροτεῖ τὴν ἀλήθειαν.

Ὑπογραφή

Ο ΛΑΟΣ

καὶ διὰ τὴν ἀντιγραφὴν

Ι.Γ.Τ.



Ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος ὁ ἀπό Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος

Μετά τό θάνατο τοῦ Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Σεραφεῖμ, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας συνήλθε στίς 28 Ἀπριλίου 1998 στόν Καθεδρικό Ναό Ἀθηνῶν καί παρουσία τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας καί Θρησκευμάτων κ. Ἀρσένη ἐξέλεξε νέο Ἀρχιεπίσκοπο τόν ἀπό Δημητριάδος κ. Χριστόδουλο.

Ποῖος ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος;

Ὁ νεοκλεγεῖς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος εἶναι ὁ ἐκ τῶν ἱκανοτέρων Ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐκλογή του εἶναι πραγματική εὐλογία Θεοῦ γιά τήν Ἐκκλησία μας. Διαθέτει ἥθος ἀκέραιον, ἐπιστημονική θεολογική κατάρτιση σπανία, πολυμέρεια γνώσεων, ἰσχυρά προσωπικότητα, γλωσσομάθεια εὐρυτάτη, ἀκατάβλητη ἐργατικότητα καί πάθος ἀγάπης γιά τήν Ἐκκλησία καί τόν ἄνθρωπο.

Εἶναι ἄνθρωπος μέ πολύ δυνατό μυαλό, μέ ἐμπειρία καί ἱκανότητα διοικήσεως, μέ φλόγα ἱεραποστολικοῦ ποιμαντικοῦ ζήλου, συλλαμβάνει τά μηνύματα τῆς ἐποχῆς καί ἔχει τή δυνατότητα νά προσφέρει αὐτό πού ἀναζητεῖ σήμερα ἡ κοινωμία ἀπό τήν Ἐκκλησία.

Ἀπό τό 1957, ὅταν τελείωνε τό Λύκειο, συνέδεθη πνευματικῶς μέ τόν νῦν Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Καλλίνικο πού ἔκτοτε μέχρι καί σήμερα, ἐπὶ 40 καί πλέον χρόνια, εἶναι ὁ πνευματικός του πατέρας.

Ἐδωσε ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις τό 1957 καί στή Νομική καί στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μέ τήν ἐπιμονή τοῦ πατέρα του ἐνεγράφη ἀρχικῶς στή Νομική Σχολή. Πόθος τοῦ πατέρα του ἦταν νά ἀνεδεικνύετο καθηγητής τῆς Νομικῆς στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν.

Ἀπό μικρό παιδί ἦταν κοντά στήν Ἐκκλησία.

Ἡ πνευματική ὁμῶς σύνδεσή του μέ τό σημερινό Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Καλλίνικο ἀναψε στήν καρδιά του τή φλόγα τῆς ἀφιερώσεως στό Θεό καί στή διακονία τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅταν τό 1958 ὁ νῦν Μητροπολίτης Πειραιῶς ἐδημιούργησε στήν Ἀθήνα τή Χριστιανική Ἀδελφότητα «ΧΡΥΣΟΠΗΓΗ» ὁ νῦν Μακαριώτατος ἦταν ἀπό τά πρῶτα μέλη του κοινοβίου τῆς Ἀδελφότητας.

Ὅλη ἡ Ἀδελφότης «ΧΡΥΣΟΠΗΓΗ» τό 1961 μεταφέρθηκε στή Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων ὅπου ἐνθρονίστηκε ἡγούμενος ὁ πνευματικός τῆς Ἀδελφότητος, τότε Ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος Καροῦσος καί νῦν Μητροπολίτης Πειραιῶς.

Τήν ἐποχή ἐκείνη ὁ σημερινός Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος, τελειόφοιτος τῆς Νομικῆς Σχολῆς, ἐκάρη μοναχός στήν Ἱ. Μ. Βαρλαάμ καί στή συνέχεια ἐχειροτονήθη Διάκονος ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη Τρίκης κυρό Διονύσιο. Ταυτόχρονα ἀρχίζει καί τά πρῶτα του πετυχημένα κηρύγματα σέ διαφόρους ναούς τῶν Τρικάλων καί τῆς Καλαμπάκας.

Ἡ μικρή Ἀδελφότης τῆς Ἱ. Μονῆς Βαρλαάμ Μετεώρων ὑπό τόν ἡγούμενο αὐτῆς τότε Ἀρχιμανδρίτη Καλλίνικο Καροῦσο καί νῦν Μητροπολίτη Πειραιῶς, ἀποτελεῖτο πλὴν τοῦ σημερινοῦ Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστόδουλου καί ἀπό τοὺς σημερινούς Μητροπολίτες Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας κ. Ἀμβρόσιο καί Κίτρους κ. Ἀγαθόνικο, τόν σημερινό ἡγούμενο Μονῆς Βαρλαάμ Ἀρχιμ. Ἰσίδωρο Τσιατᾶ καί 4 ἀκόμη Μοναχοὺς, ὅλοι πνευματικά τέκνα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πειραιῶς.

Ἡ παρουσία στά Μετέωρα τῆς νέας Ἀδελφότητος τῶν μορφωμένων Μοναχῶν τῆς Ἀδελφότητος ἔχει παραμείνει ἀνεξίτηλα χαραγμένη στίς καρδιές τῶν κατοίκων τῆς γύρω περιοχῆς, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη ὁμιλοῦν γιά τό ἥθος, τόν Ἱεραποστολικό ζήλο καί τήν πνευματική ἀκτινοβολία τῆς Ἀδελφότητος ἐκείνης.

Τό 1962 διακόπτεται ἡ συνέχεια τῆς ὥραίας προσπάθειας πού εἶχε ἀναλάβει ὁ τότε Ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος Καροῦσος καί τά Πνευματικά του τέκνα, στή μονή Βαρλαάμ Μετεώρων.

Γιά τούς λόγους τῆς διακοπῆς ὁ Σεβ. Πειραιῶς κ. Καλλίνικος, ἔχει γράψει ὁλόκληρο βιβλίο ὑπό τόν τίτλο «Ἡ διακονία μου στά Μετέωρα».

Τή χρονιά ἐκεῖνη ὁ τότε Ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος Καροῦσος μέ τά δύο πνευματικά του παιδιά, τόν νῦν Ἀρχιεπίσκοπο καί τόν νῦν Μητροπολίτη Καλαβρύτων, ἐπανῆλθαν στό Παγκράτι καί συνέχισαν πλέον τή διακονία τους στήν Ἐκκλησία ἐντός τῶν κόλπων τῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος «Χρυσοπηγή» μέ αὐστηρό κοινοβιακό σύστημα, μέ ἱεραποστολική καί συγγραφική δραστηριότητα.

Τό 1965 ὁ νῦν Μακαρ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χριστόδουλος χειροτονήθηκε Πρεσβύτερος καί Ἀρχιμανδρίτης ὑπό τοῦ τότε Μητροπολίτου Κίτρους κυροῦ Βαρνάβα. Ὑπηρέτησε ὡς προϊστάμενος καί ἱεροκέρυξ στόν Ἱ. Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Π. Φαλήρου καί ὡς Γραμματεὺς καί Ἀρχιγραμματεῦς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Πάντοτε ἐκήρυττε ἐπιτυχῶς, ἡσυχολεῖτο μέ τήν κατήχηση τῆς νεολαίας καί μέ συγγραφές.

Μητροπολίτης Δημητριάδος

Στό μεταξύ εἶχε τελειώσει ἐκτός τῆς Νομικῆς καί τῆ Θεολογικῆ Σχολῆ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Τό 1974 ἐξελέγη Μητροπολίτης Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ καί ἐπὶ 24 συναπτά ἔτη μέχρι τῆς εἰς Ἀρχιεπίσκοπον ἐκλογῆς του ἐργάσθηκε στό Βόλο μέ πάρα πολύ μεγάλη ἐπιτυχία, ἀναπτύξας τεράστιο ποιμαντικό, κοινωνικό καί φιланθρωπικό ἔργο.

Ἐχειροτόνησε πλειάδα ἱερέων μέ μόρφωση καί ἥθος. Ἐδημιούργησε τεράστια ἐκκλησιαστική κίνηση μεταξύ τῶν νέων. Ἡ κηρυκτική του δραστηριότητα ὑπῆρξε ἀπαράμιλλος, τό συγγραφικό του ἔργο θαυμαστό καί ἡ ὅλη του ποιμαντική καί κοινωνική προσφορά στό λαό τῆς Μαγνησίας, ὑπῆρξε λίαν καρποφόρος. Ἐδημιούργησε Ραδιοφωνικό Σταθμό μέ πολλή μεγάλη ἐπιτυχία, ἐξέδιδε 15νθήμερη ἑφημερίδα, εἶχε σελίδα στό INTERNET, καί κατέστησε τήν Ἱ. Μ. Δημητριάδος φάρον ἀκτινοβόλον. Στό μεταξύ ἀνεκηρύχθη καί Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας.

Ἐλαβε μέρος σέ πάρα πολλές ἐκκλησιαστικές ἀποστολές, καί διέπρεψε σέ ὅλους τούς ἐκκλησιαστικούς τομεῖς. Ὁμιλεῖ ἀπταιστως 4 γλῶσσες: Ἀγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά καί Ἰταλικά καί εἶναι γνωστός εἰς ὁλόκληρον τόν Παγκόσμιον Ὁρθόδοξον ᾠόρο.

Ἡ ἐκλογή του στόν Ἀρχιεπισκοπικό Θρόνο

Ἡ ἐκλογή του εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος ἔγινε κατά τρόπον ὑποδειγματικόν καί ἀπόλυτον ἡρεμίαν καί μέ ὅλες τίς Δημοκρατικές καί Κανονικές διατάξεις πού προβλέπει ὁ Καταστατικός Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὅλη ἀτμόσφαιρα κατά τή διάρκεια τῆς ψηφοφορίας ἦτο ἡρεμοτάτη καί ἄψογος. Ὁ Προεδρεύων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, ἄνθρωπος μεγάλης συνέσεως καί ἀκριβείας προήδρευσε κατά τρόπον ἄψογον, προκαλέσας τόν θαυμασμόν ὅλων τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων.

Ὁ παριστάμενος Ὑπουργός Παιδείας καί Θρησκευμάτων κ. Ἀρσένης ὁμολόγησε στό τέλος ὅτι ἐθαύμασε τήν ἡρεμία καί τήν ὁμορφή ἀτμόσφαιρα πού ἐπεκράτησε κατά τή διάρκεια τῆς ψηφοφορίας.

Ὁ Μακαριότατος ἐξελέγη κατά τήν τρίτη ψηφοφορία μέ 49 ψήφους ἔναντι 20 τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θηβῶν καί Λεβαδείας κ. Ἱερωνύμου καί 4 ψήφων τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου.

Ἐπηκολούθησε τό Μικρό καί Μεγάλο μήνυμα ὅπου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος μετά τήν προσφώνηση τοῦ προεδρεύοντος Σεβ. κ. Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου ἀπήντησε μέ καταπληκτική πνευματική καί ἐκκλησιαστική ὀριμότητα.

Οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ

Οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ ἦταν πάρα πολύ μεγάλες. Οἱ πανηγυρισμοί ξεπέρασαν κάθε ὄριο! Ἐνα ἀσυγκράτητο πλῆθος ἐζητωκραύγαζε καί ἐπευφημοῦσε τό νέο Ἀρχιεπίσκοπο. Ὁ λαός ἔχει πνευματική εὐαισθησία καί τό ἀπέδειξε. Ὅλοι ἠθελαν Ἀρχιεπίσκοπο τόν ἀπό Δημητριάδος Χριστόδουλο!

Οἱ προσευχές μας τόν συνοδεύουν...

Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ ἀνάρρησή του εἰς τόν πρῶτο Θρόνο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος θά δώσει νέαν ἀνανεωτική πνοή στά πράγματα τῆς Ἐκκλησίας μας καί θά καταστήσει τή φωνή τῆς ζωῆς καί δυναμική.

Θά ἀγγίξει τά προβλήματα τοῦ λαοῦ, θά μιλήσει στίς καρδιές τῶν νέων μας πού διψοῦν γιά τήν ἀλήθεια, θά ἀνυψώσει τό κύρος τῆς Ἐκκλησίας καί θά καταστήσει αὐτήν σεβαστή σέ ὅλους.

Οἱ προσευχές ὅλων μας τόν συνοδεύουν γιά μιὰ νέα λίαν ἐπιτυχῇ ἐκκλησιαστική πορεία.

Ο ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Κ. ΧΡΥΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**
Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικοῦ Μέλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

Η ἐκλογή καὶ ἀνάδειξις τοῦ ἐπὶ 24 χρόνια ποιμένα-
ντος τὴν ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ
στό Ἀρχιεπισκοπικὸ ἀξίωμα· ἡ πανηγυρικὴ ἐνθρονί-
σις Του μέσα σέ ἀτμόσφαιρα καθολικοῦ ἐνθουσια-
σμοῦ· ἡ «ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν καὶ ὡς φωνὴ βρο-
ντῆς μεγάλης» (Ἀποκ. ιδ´ 2) πλημμυρίς τῶν λόγων,
διακηρύξεων, μηνυμάτων, παραινέσεων καὶ συνεντεύ-
ξεων Αὐτοῦ, πού μεταδόθηκαν ἐν ὧν ἢ ἐν μέρει ἀπὸ
ὅλα τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἑπικοινωνίας· ὁ –τόσον ἀπὸ
ἀποψι μορφολογικὴ ἢ εἰδολογικὴ, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀποψι
περιεχομένου– μνημειώδης ἐνθρονιστήριος (ἐπιβατή-
ριος) λόγος Του, ὁ ὁποῖος μέ τὴν δορυφορικὴ Τηλεό-
ρασι ἀκούσθηκε ἕως τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης· οἱ
ἀλλεπάλληλες πρῶτες ἀρχιεπισκοπικὲς ἐνέργειές Του,
τίς ὁποῖες μέ κοιμμένη ἀνάσα δέν προφθάνουν νά πα-
ρακολουθοῦν ἀσθμαίνοντες καὶ λαχανιασμένοι οἱ στε-
νοὶ συνεργάτες Του καὶ οἱ ἐγγῆς ἢ μακρὰν τῆς Ἐκκλη-
σίας εὐρισκόμενοι· ὁ μὴ ἀνατρεπόμενος ἀπὸ ἐλάχιστες
ἐξαιρέσεις κανὼν τῆς γενικῆς ἀποδοχῆς Του· ἡ ἀπὸ τὸν
Τύπο προβληθεῖσα πρωτοφανὴς δημοτικότης Του μέ-
σα σ´ ὅλες τίς τάξεις τῶν Ἑλλήνων, γιὰ τὴν ὁποία δί-
δουν ἀποκαλυπτικὰ στοιχεῖα τὰ «γκάλοπ» καθιερωμέ-
νων καὶ ἀξιοπίστων εἰδικῶν Γραφείων σφυγμομετρή-
σεως τῆς κοινῆς γνώμης· οἱ ἐγκωμιαστικὲς Δηλώσεις
ἐπισήμων προσώπων περὶ τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου
καὶ τὰ πρὸς Αὐτόν συγχαρητήρια Γράμματα καὶ Τηλε-
γραφήματα – ὅλα αὐτὰ συντελοῦν, ὥστε στὰ βάθη τῆς
ψυχῆς τῶν μελῶν τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νά ἀναδύεται καὶ γιγα-
ντώνεται ἡ ἐλπίς καὶ στή συνέχεια ἡ ἐξ αὐτῆς προσδο-
κία νά μεταβάλλεται σέ πεποίθησι καὶ ἀκράδαντη βε-
βαιότητα. Πρόκειται γιὰ τὴ βεβαιότητα, ὅτι ὁ νέος
Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μακα-
ριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλά-
δος κ. Χριστόδουλος φέρει στὴν Ἐκκλησία μας τὸ γλυ-
κοχάραγμα μιᾶς καινούριας δολοαμπρῆς ἡμέρας, ση-
ματοδοτεῖ γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικά μας πράγματα τὴν
ἐλευσι νέας ἐποχῆς καὶ ἔχει καταστήσει ἤδη σέ ὅλους
αἰσθητόν, ὅτι ὄχι μόνον ἡ ζωογόνος αὖρα, ἀλλὰ καὶ ἡ
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερομένη βιαία πνοή τοῦ Παρακλήτου

(πρβλ. Πράξ. β´ 2) δημιουργοῦν σέ ὅλους τὴν ἱερά φρι-
κίασι ἀπὸ τὴν βίωσι τῆς ὁρατῆς μέσα στὴν περιρρέου-
σα ἐκκλησιαστικὴ ἀτμόσφαιρα «ἀποδείξεως τοῦ Πνεύ-
ματος καὶ τῆς δυνάμεως» Α´ Κορ. β´, 4).

Σήμερον ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες, ἀκόμη καὶ
ἐκεῖνοι, πού ἕως τώρα δέν γνώριζαν καλῶς τὴν προ-
σωπικότητα καὶ τίς λεπτομέρειες τῆς σημαντικῆς προ-
σφορᾶς Του ὡς Ἱεράρχου, ἔχουν τὴν βεβαιότητα ὅτι ὁ
Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος ἔχει
στό παρελθόν ἀποδείξει καὶ ἀποδεικνύει ὡς Ἀρχιεπί-
σκοπος τίς τελευταῖες ἡμέρες, ὅτι συγκεντρώνει στὸν
ἑαυτό Του τὰ εἰδοποιὰ στοιχεῖα τῆς μεγάλης προσωπι-
κότητος.

Ἀλλὰ ποῖο εἶναι τό κατ' ἐξοχὴν εἰδολογικὸ γνῶρι-
σμα ἑνὸς μεγάλου ἀνδρός; Ὅπως καὶ ἐξ ἄλλης
ἀφορμῆς ὁ γράφων ἔχει ἐπισημάνει, ἐάν ὁ γνωστός
ἱστορικός καὶ φιλόσοφος Θωμᾶς Καρλάυλ (Thomas
Carlyle) στὸ ἔργο του «On Heroes» ὑπεστήριξε, ὅτι
ἐκεῖνοι πού ἔχουν τὸ ἔφυτο χάρισμα τοῦ μεγάλου
ὑπερβαίνουν τὰ ὅρια τῆς ἱστορικοκοινωνικῆς πραγμα-
τικότητος, πού τοὺς περιβάλλει, προπορεύονται ὡς
ρηξικέλευθοι σκαπανεῖς καὶ ἐπιβάλλουν στοὺς ἄλλους
νά κατευθύνωνται πρὸς τίς φωτεινὲς κορυφές τῆς
ιδικῆς τους ἀξιολογικῆς σφαίρας καὶ τῶν ιδικῶν τους
ὁραμάτων, ἰδεωδῶν καὶ προοπτικῶν, ἄλλοι, ὑποβαθ-
μίζοντες τὴν ἀποψι τοῦ Καρλάυλ, τονίζουν ὅτι οἱ με-
γάλοι ἄνδρες δέν ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ ἱστορι-
κοκοινωνικοῦ γίγνεσθαι, οὔτε πᾶνε οὐσιαστικῶς
μπροστά ἀπὸ τὴν κοινότητα ἢ τὸ σύνολο, ἀλλὰ ἔχουν
τὴν χαρισματικὴ διαισθητικὴ ἱκανότητα νά συλλαμβά-
νουν τὰ μυστικὰ νοήματα τῆς ἱστορικοκοινωνικῆς καὶ
πολιτιστικῆς ἐξελίξεως, νά ἀνιχνεύουν τοὺς βαθντέ-
ρους παλμούς καὶ τίς ἐνδότερες ὑπαρξιακὲς ἀγωνίες
καὶ νοσταλγίες τῶν πολλῶν, νά ἐλκύονται ἀπὸ τὴν συ-
νισταμένη τῶν πνευματικῶν καὶ κοινωνικοπολιτι-
στικῶν ρευμάτων καὶ κανονιστικῶν αἰτημάτων τῶν
ὕγιως καὶ συνετῶς σκεπτομένων καὶ νά ἀποδύονται
σέ μιὰ ἀνακαινιστικὴ προσπάθεια, ἡ ὁποία ἔχει ὡς γε-
νεσιουργόν αἰτία τῆς ὄχι κυρίως τοὺς ὁραματισμοῦς
τῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπερακοντίζουν τίς ἐπιδιώξεις τῶν

πολλῶν, ἀλλὰ τὴν πρωτοπορειακὴ ἀνίχνευσι, ἀξιοποιήσι καὶ σύνθεσι τῆς ἐντελεχείας τῆς ὀργανικῆς ὁλότητος τῶν νοσταλγιῶν, πόθων, αἰτημάτων, προσδοκιῶν καὶ ἀνακαινιστικῶν δυνάμεων, πού σκιρτοῦν καὶ πάλλονται μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα καὶ στοὺς περιβάλλον τοῦ ἱστορικοκοινωνικοῦ γίνεσθαι (στὴν περίπτωσί μας θὰ λέγαμε: μέσα στίς συναρτήσεις τῶν πόθων καὶ προσπαθειῶν τῶν συνειδητῶν μελῶν τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας).

Οἱ δύο αὐτὲς ἀπόψεις δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστες μεταξύ τους. Εἶναι ἀλληλοπεριχωρούμενες καὶ ἐπομένως ἀλληλοδιηθητικές ἢ ἀλληλοδιηθητές, διότι πάντοτε οἱ μεγάλοι ἄνδρες –ὅπως κάθε ἄνθρωπος– εἶναι «γέννημα καὶ θρέμμα». Βιογενετικῶς ἔχουν μέσα στὸν γενότυπό τους τὸ ἡγετικὸ χάρισμα νὰ πηγαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καί, ὑπερακοντίζοντας ἱστορικοκοινωνικά δεδομένα, νὰ ἀνυψῶνται πάνω ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτισμικὴ τους βίωση. Τοῦτο ὅμως μὲ κανένα τρόπο δὲν σημαίνει, ὅτι αὐτοὶ δὲν ὀφείλουν τὸν δυναμισμό τους σὲ ὁράματα, ἀκροάματα καὶ μηνύματα, πού κινοῦν καὶ ὠθοῦν αὐτοὺς ὄχι μόνον ἔσσωθεν ἀπὸ τὰ μύχια βάθη τῆς χαρισματικῆς προσωπικότητός τους, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν ἀπὸ διάχυτες μέσα στοὺς περιβάλλον παρορμήσεις, τίς ὁποῖες συλλαμβάνουν περισσότερο οἱ ἰδικές τους ἰσχυρές πνευματικές κεραίες.

Οἱ ἰσχυρές αὐτὲς κεραίες εἶναι δυνατόν νὰ ὑποβοηθήσουν κατ' ἐξοχὴν ἓνα Ἐκκλησιαστικὴν Ἡγέτη νὰ συλλαμβάνη προκλήσεις ἐκ τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος μέσα σὲ πλαίσια ἐφαρμογῆς τοῦ –τόσον προβλλομένου ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο κ. Χριστόδουλο– Ὁρθοδόξου Συνοδικοῦ Συστήματος καὶ τῆς ἁρμονικῆς συνεργασίας Κλήρου καὶ Λαοῦ. Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ ἡμπορεῖ ἄριστα ὁ φωτισμένος Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἑνὸς νὰ μεταδίδῃ στοὺς ἄλλους τὰ ἰδικὰ Του ρηξικέλευθα πνευματικά ὁράματα καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀξιοποιῇ τίς –σὲ πολλές περιπτώσεις χαρισματικές– ὑποβολές καὶ γνῶμες μελῶν τῆς πρεσβυτέρας καὶ νεωτέρας Σεπτῆς Ἱεραρχίας καὶ ὄλων τῶν ἀξιοκρατικῶς ἐπιστρατευομένων ὡς συνεργατῶν ἐκ τῶν τάξεων τῶν εὐσεβῶν Κληρικῶν καὶ Λαϊκῶν, οἱ ὁποῖοι –εἴτε συλλογικῶς, εἴτε ἀτομικῶς– ἐργάζονται μὲ ἱεραποστολικὸ ζῆλο γιὰ τὸν Χριστὸ μέσα στὴν λειτουργικὴ, εὐχαριστιακὴ, μυστηριακὴ, μυσταγωγικὴ καὶ ἀναγωγικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Ἐκκλησίας, ἀπαραιτήτως ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ ὑπὸ τίς εὐλογίες τῶν Σεπτῶν Ἱεραρχῶν.

Δὲν χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς προφήτης, γιὰ νὰ ἔχῃ ὄχι μόνον τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ καὶ τὴν πεποίθησι, ὅτι ὁ νέος Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὰ ἡγετικά του χαρίσματα θὰ ἀνταποκριθῇ στὴν ἐμπιστοσύνη, πού τοῦ ἔδειξαν οἱ Σεβασμιώτατοι ἐκλέκτορές Του, θὰ προχωρήσῃ μεθοδικῶς, μὲ ἱεράρχησι τῶν στόχων, μὲ ἐπιλογὴ τῶν ἐκάστοτε προτεραιοτήτων στὴν ἐκπλήρωσι τῆς πολυπύχου ἀποστολῆς Του, μὲ συνετοὺς βραχυπροθέσμιους, μεσοπροθέσμιους καὶ μακρο-

προθέσμιους σχεδιασμούς καὶ μὲ ἐπενδεδυμένους ἀναγκαῖες διορθωτικές καὶ βελτιωτικές κινήσεις.

Ἡ βεβαιότης, ὅτι ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος θὰ γράψῃ σὺν Θεῷ χρυσές σελίδες στὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πῖο μεγάλους καὶ ἀκτινοβόλους Πρωτεράρχους ὄχι μόνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ συμπαθῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, – ἡ βεβαιότης αὕτη προέρχεται ἀπὸ ἀντικειμενικὴν ἐκτίμησι τῶν πραγμάτων καὶ ἔχει βιωματικά καὶ ἐμπειρικά ἐρείσματα ἀφ' ἑνὸς στοὺς τεράστιο καὶ ἀναμφισβήτητο ἀνακαινιστικὸ Του ἔργο, τὸ ὁποῖο ἔχει παρουσιάσει στὴν Ἱ. Μητρόπολι Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου στοὺς ἐκ τῶν ἔργων καὶ λόγων Αὐτοῦ ἀναδυόμενον πνευματικὸ κάλλος τῆς ὅλης προσωπογραφίας Αὐτοῦ, στὴν ὁποία γίνονται αἰσθητὲς ἡ ἐναρμόνισις τῶν ἐμφύτων χαρισμάτων καὶ ταλάντων Του πρὸς τίς ἐπικτήτες δεξιότητες καὶ ἱκανότητές Του καὶ ἡ κατὰ εὐστοχον κριτικὸν τρόπο μεθοδικὴ χρῆσις τούτων καὶ ἐκείνων πρὸς ἀνταπόκρισιν Του στοὺς κάλεσμά τῶν ἀποκαλυπτικῶν προσκλητηρίων μηνυμάτων τῆς σημερινῆς ἐποχῆς καὶ πρὸς δυναμικὴν ἔνταξιν Του στὴν πρωτοπορεία τοῦ ἀνακαινιστικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο –παρὰ τίς μερικές παλινδρομήσεις του– ἔχει στοὺς σύνολό του πολὺ αἰσθητὴν ἀνοδικὴ πορεία καὶ συνεχῶς ἀνυψουμένων τὴν μέση ποιοτικὴ στάθμην αὐτοῦ, πρᾶγμα πού ὀφείλεται, ὅπως καὶ μὲ ἄλλην ἀφορμὴ ἔχομε τονίσει, στοὺς γεγονόσι κατὰ τίς τελευταῖες δεκαετίες ἡ ἀνανέωσις καὶ ἀναβάθμισις τοῦ δυναμικοῦ ἐκλεκτῶν ἐπισκόπων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συνεργατῶν εἶναι σὲ ἔκτασι καὶ ποιὸν μεγαλύτερες ἀπὸ ὅποιανδήποτε τυχόν ἄλλην ἀνανέωσι, ἡ ὁποία ἔχει συντελεσθῇ στὰ πλαίσια τῆς Πολιτικῆς ἢ τῆς Παιδείας ἢ ἄλλων σημαντικῶν τομέων τοῦ ἐθνικοῦ βίου.

Γιὰ τὸ ἔως τώρα ἐκπληκτικὸ ποιμαντικὸ, λειτουργικὸ, κοινωνικοπολιτιστικὸ, παιδαγωγικὸ, κηρυκτικὸ, ἱεραποστολικὸ, διακονικὸ - ἀνθρωπιστικὸ καὶ λοιπὸ ἔργο τοῦ Μακαριωτάτου ὑπενθυμίζομε διεγματοληπτικῶς καὶ κατὰ τηλεγραφικόν - ἐπιγραμματικόν τρόπο μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιτεύγματά Του στὴν Ἱ. Μητρόπολι Δημητριάδος, πού ἀναφέρονται πολὺ ἐκτενέστερον στὰ «Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (ἐκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἔτος 1998, σσ. 407-415). Στὴν Ἱερά αὕτη Μητρόπολιν τὰ τελευταῖα 24 χρόνια μὲ πρωτοβουλία καὶ ὑπὸ τὴν πνοή τοῦ Ποιμενάρχου τῆς ὁργανώθησαν: Θεῖο Κήρυγμα - Ἑσπερινές Ὁμιλίαι - Ραδιοφωνικός Σταθμός «ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ» (104 FM) - Ὁμιλίαι ἀπ' τὸ Ραδιόφωνο καὶ τὴν Τηλεόρασι - Γραπτὸς θεῖος λόγος μὲ ἀρθρογραφία τοῦ τότε Σεβασμιωτάτου ἀπὸ τίς στήλες τοῦ ἡμερησίου ἀθηναϊκοῦ καὶ ἐπαρχιακοῦ Τύπου γιὰ ἐπικαιρὰ θέματα - 100 περίπου Ἑνοριακοὶ Κύκλοι Συμμελέτης τῆς Ἀγίας Γραφῆς - Ἑβδομαδιαῖες Συνάξεις Ἑφημερίων στὸν Βόλο μὲ ἀνάπτυξι θεμάτων καὶ διαλογικὴ συζήτησι - Κύκλος Συμμελέτης τῆς Ἀγίας Γραφῆς γιὰ νέους φοιτητὲς καὶ ἐπιστήμονες

- Περιοδικές Συνάξεις Ἐφημερίων στὸν Βόλο, στὸν Ἄλμυρό, στὸ Βελεστίνο καὶ στὴν Ἀγιά - Ἱερὰ ἐξομολόγησις στὶς Ἐνορίες καὶ στὰ Σχολεῖα μὲ 62 Πνευματικούς - Πολλοὶ τομεῖς τῆς Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς Νεολαίας - Ἐνοριακὰ Κέντρα Νεότητος - Κατηχητικὴ προσφορὰ ὑπὸ τὴν ὁργάνωσι καὶ ὀνομασία «Χριστιανικὴ Νεολαία»: ΧΝΕΔ - Μηνιαῖες διαλέξεις στὸ Πνευματικὸ Κέντρο - Κατασκηνώσεις - Ἐντευκτήριο Νέων - Συνέδρια Χριστιανικῆς Νεολαίας - Συνάξεις φοιτητῶν κατὰ τίς περιόδους τῶν διακοπῶν ὑπὸ τὸν τύπο πνευματικῶν καὶ ὕλικων συμποσίων - Ὑπηρεσίες ἐξυπηρέτησεως φοιτητῶν - Μεγαλειώδης μαζικὴ ἐκδήλωσις (φεστιβάλ) τῆς ΧΝΕΔ τὸν Μάϊο ἐκάστου ἔτους ὡς μαρτυρία πίστεως καὶ χριστιανικῆς ὁμολογίας - Β' Θεία Λειτουργία γιὰ νέους - Ἐπιμόρφωσις νέων ἱερέων - Ὁρησκειτικὴ Ὑπηρεσία Στρατοῦ - Ἀντιαιρετικὸς Ἀγὼν - Ποιμαντικὴ μέριμνα Μελλονύμφων - Κέντρον Συμπαραστάσεως Οἰκογενείας - Κίνησις Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως - Ποιμαντικὴ μέριμνα γιὰ τὰ πλήθη τῶν παραθεριστῶν - Κέντρα Ὑποδοχῆς καὶ Διαλόγου (γιὰ ὁργάνωσι συνεντεύξεων, διαλέξεων, συνάξεων, συνεδρίων) - Σχολὴ Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς - Ἐκκλησιαστικὸ Λύκειο μὲ Οἰκοτροφεῖο - Συμβουλευτικὸς σταθμὸς προβλημάτων ἐφηβείας (μὲ ἐπιτελεῖο εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἔκδοσι φυλλαδίων, προβολές, ἐξορμήσεις κ.λπ.) - Σχολὴ Γονέων - Πρωτοποριακὸς Ἀγὼν ἐναντίον τῶν Ναρκωτικῶν - Ἐνώσις Χριστιανῶν Ἐπιστημόνων - Γραφεῖον Εὐρέσεως Ἑργασίας - Χριστιανικὴ Κοινωνικὴ Ἐνωσις - Ἐξορμήσεις κατὰ τοῦ AIDS - Ἐνοριακὴ Συγκρότησις (διοικητικῶς, λειτουργικῶς - πολιτιστικῶς - πνευματικῶς) - Μέριμνα ἱ. Ναῶν (γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν προβλημάτων τους) - Ποιμαντικὴ Ἱεροπαίδων - Ποιμαντικὴ Προσκόπων - Προετοιμασία Ὑποψηφίων Κληρικῶν - Γλωσσικὸς Ὅμιλος - Γενικὸν Φιλόπτωχον Ταμεῖον - Ἐνοριακὰ Φιλόπτωχα Ταμεῖα - Σπίτια Γαλήνης Χριστοῦ - Βιβλιοπωλεῖο, Κηροπλαστεῖο - Ταμεῖο Ὑποτροφίων - Ἐπικοινωνία καὶ Διάλογος μὲ τοὺς Ἐπιστήμονες κατὰ κλάδους (νομικούς, ἰατροὺς, εκπαιδευτικούς, φοιτητὲς κ.λπ.) - Πνευματικὸ Κέντρο στὸν Βόλο πού στεγάζει τίς πλεῖστες ἀπὸ τίς δραστηριότητες τῆς ἱ. Μητροπόλεως - Ἐμφύχωσις διαφόρων Ἱδρυμάτων, Κληροδοτημάτων, τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Μεταμοσχεύσεων, τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν UNESCO, τοῦ Κέντρου Ἑλέγχου Εἰδικῶν Λοιμώξεων - Ἐκκλησιαστικὴ Ἐφημερίς ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ - Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ - Σύλλογος Ἱεροψαλτῶν - Ξενῶν ἱ. Μητροπόλεως Δημοτριάδος καὶ Ἄλμυροῦ - Γραφεῖον Δημοσίων Σχέσεων καὶ ἐπικοινωνίας - Ἐκκλησιαστικὸ Συμβουλευτικὸ Ὅργανο γιὰ τὸ Περιβάλλον καὶ τὴν Οἰκολογία (ΕΣΟΠΟ) - Προβολὴ Τοπικῶν ἑορτῶν καὶ Τοπικῶν Ἀγίων, Ἱερῶν Λειψάνων - Φροντὶς γιὰ τὴν προβολὴ Ἱστορικῶν Μνημείων Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης - Συγκέντρωσις καὶ ἐπεξεργασία Στατιστικῶν Στοιχείων. Εἰς αὐτὰ ἂς προστεθῇ καὶ ἡ πρωτοποριακὴ στὴν Ἑλλάδα χρῆσις τοῦ Διαδικτύου

(Internet) πρὸς συλλογὴν χρησίμων πληροφοριῶν καὶ πρὸς μετάδοσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὀρθοδόξων μηνυμάτων.

Τὸ τεράστιο αὐτὸ σέ ἑκτασι καὶ ἐξαίρετο σέ ποιὸν ἔργο εἶναι ἐγγύησις γιὰ τὸ ὅτι –ἐφ' ὅσον ἡ χρῆσις τῆς χρησιμοποιοῦμενης γι' αὐτὸ μεθοδολογίας αὐτονοήτως μεταφέρεται καὶ στὴν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν– ἡ καρποφορία καὶ ἀκτινοβολία τῆς διακονίας τοῦ Μακαριωτάτου κ. Χριστοδούλου θά εἶναι στὴν Ἀθήνα πολὺ εὐρύτερα, μεγαλυτέρα καὶ λαμπρότερα καὶ ἐπὶ πλέον μέσα στὰ διορθόδοξα, διαχριστιανικά καὶ πανευρωπαϊκά πλαίσια θά ἔχη τὴν ἐμβέλεια, πού θά ὑπογραμμίσῃ τὸν ἡγετικὸ ρόλο, τὸν ὁποῖο θά ἔχη ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέσα στὰ πλαίσια αὐτά. Οἱ προοπτικὲς εἶναι εὐδαίμονες καὶ ἐλπιδοφόρες, δοθέντος ὅτι ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ἀναδείξεώς Του στὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο ἕως σήμερον κυριολεκτικῶς δέν «ἔδωκεν ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς βλεφάροις νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαιυσιν τοῖς κροτάφοις» Αὐτοῦ (Ψαλμ. ρλα' 4) καὶ ἐξέπληξε τοὺς πάντες μὲ τὸ νεανικὸ σφρῖγος καὶ τὴν ἐργατικότητά Του.

Ἀρίστη προϋπόθεσις καὶ ἐγγύησις γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δέν εἶναι μόνον τὸ τεράστιο, πολυσύνθετο καὶ πολυπρισματικὸ ἔργο Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ χαρισματικὴ, ὠλοκληρωμένη, πολυεδρική καὶ πολυδιάστατη προσωπικότης Αὐτοῦ, στὴν ὁποία συνενώνονται εἰς μίαν ὁργανικὴν ὁλότητα ἐντυπωσιακά ἔμφυτα τάλαντα μὲ ἐπικτήτα αἰτήματα καὶ ἐλπιδοφόρες προοπτικὲς: Εὐφυΐα· ἐτοιμότης πνεύματος· διορατικὴ διεύθυνσις στὴν οὐσία τῶν προβλημάτων· ἐπικοινωνιακὴ ικανότης καὶ ἄνεσις· διαλεκτικὴ εὐστροφία καὶ διαλογικὴ δεξιότης· τεκμηριωμένες καὶ πειστικὲς θέσεις, παρεμβάσεις καὶ ἀντιπαραθέσεις· ἄρθρωσις ζωντανοῦ, συγχρονισμένου, εὐρώστου, ρωμαλέου, πυρίνου καὶ σώφρονος νεοελληνικοῦ (σέ ζωντανὴν λογίαν δημοτικὴν γλῶσσα) λόγου, ὁ ὁποῖος διακρίνεται γιὰ τὴν καλλιέπεια, τὴν ἀρχιτεκτονικὴ δομὴ, τὴν κρυσταλλίνην διαύγεια καὶ τὴν ἐνάργεια καὶ εἶναι πάντοτε εὐχάριστος, «ἐν χάριτι, ἅλατι ἡρτυμένος» (Κολοσ. δ' 6)· χρῆσις στὶς ὁμιλίες συναρπαστικῶν ἐποπτικῶν παραδειγμάτων, παρομοιώσεων καὶ εἰκόνων, ἀκόμη καὶ τοῦ «χιοῦμορ» καὶ ἀνεκδότων· μεγάλη δημοσιογραφικὴ ἐμπειρία στὰ πλαίσια τοῦ γραπτοῦ καὶ ἠλεκτρονικοῦ Τύπου· συγγραφικὸ τάλαντο καὶ εὐστροφία προσαρμολογίᾳ τοῦ λόγου στὶς προσλαμβάνουσες παραστάσεις καὶ στοὺς τρόπους τῆς ἐκφράσεως διαφόρων τάξεων (λ.χ. μαθητῶν, φοιτητῶν, ἱατρῶν, δικηγόρων, εκπαιδευτικῶν)· ἀρίστη πρωτοποριακὴ προσωπικὴ χρῆσις τῆς Πληροφορικῆς, τοῦ Ἡλεκτρονικοῦ Ὑπολογιστοῦ (Computer), τοῦ Διαδικτύου (Internet), τοῦ φορητοῦ τηλεφώνου· αὐθεντικότης συμπεριφορᾶς, πηγαιότης, θάρρος, γενναιότης, τόλμη, παρρησία, πνευματικὴ ἐγρήγορσις, ἀγωνιστικὸ φρόνημα· μετριοφροσύνη, προσήνεια,

ήρεμία, μετροφροσύνη, και έμπρακτη εφαρμογή τών λόγων του Κυρίου: «εἰ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔστω πάντων ἔσχατος» (Μαρκ. θ´, 35)· χάρισμα διακρίσεως, εὐρύτης ὀριζόντων και ἔλλειψις παρωπιδων, προκαταλήψεων, «φονταμενταλιστικοῦ» δογματισμοῦ, φανατισμοῦ, μισαλλοδοξίας και ρατσισμοῦ· εὐαισθησία στή σύλληψι τών κραδασμῶν, τών παλμῶν και τών προκλήσεων τών συγχρόνων κοινωνιῶν· ἀνάληψις τολμηρῶν πρωτοβουλιῶν· ἐμμονή στήν ὀρθόδοξη δυναμική παράδοσι, ἡ ὁποία ζητεῖ τόν ἐκσυγχρονισμό τών μορφῶν τῆς ἐκάστοτε μεταδόσεως τοῦ αἰωνίου και ἀναλλοιώτου περιεχομένου αὐτῆς μέ προσαρμογή τους στίς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπικαιρότητος τῆς στιγμῆς, πράγμα πού δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τόν «νεωτερισμό» και τήν «ἐκκοσμίκευσι»· ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει νά εἶναι ἡ ἐντελέχεια τών κοινωνικῶν, πολιτικῶν, πολιτικῶν και πολιτιστικῶν δομῶν και στόχων και ἐπομένως ἔχει δικαίωμα και καθῆκον νά ἐκφράζη τίς δεοντολογικές ἀπόψεις της γιά τήν ποιότητα τών δομῶν και στόχων αὐτῶν.— ὅλα αὐτά εἶναι τρόπον τινά «ὀστράκια σκεύη» (Β´ Κορ. δ´ 7), τά ὁποῖα ὄχι μόνον περικλείουν και φυλάσσουν, ἀλλά και πυρακτώνουν και διαπλάσσουν σέ νέες ὥραιες μορφές τόν οὐράνιον «θησαυρόν» (αὐτ.) τοῦ περιεχομένου τῆς ἀταλαντεύτου ὀρθοδόξου πίστεως και τών ἀνακαινιστικῶν ὁραμάτων τοῦ Μακαριώτατου και ἐκπέμπουν πύρινες ἀνταύγειες και μαρμαρυγές θαβρωείου φωτός.

Ὁ Μακαριώτατος ἔχει και θά ἔχη τό θεοδῶρητο προνόμιο, ἀλλά και τό δύσκολο ἔργο νά συντονίζη τίς πνευματικές δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας ἀφ´ ἐνός γιά νά ἀναχατίζη και ἀπωθῇ τίς δυνάμεις τοῦ σκότους, πού ἐπιδιώκουν ματαιῶς νά σβήσουν τό φῶς, και ἀφ´ ἐτέρου γιά νά ἀναζωογονῇ και ἀνυψῶνῃ συνεχῶς τήν ἱερή φλόγα τοῦ φωτός αὐτοῦ, ἀφήνοντας νά πνέουν ἐπάνω του ἀνεμπόδιστες οἱ ἀναφλογίζουσες αὐτό ζεῖδωρες αὔρες τῆς Ὀρθοδοξίας και οἱ συγκινοῦσες τόν Μακαριώτατο πνοές τῆς γενετήρας Του, τῆς Θράκης και τοῦ Βοσπόρου, τῆς Ἰωνίας και τοῦ Φαναρίου, πρὸς τό Ὅποῖο ἀμέσως μετά τήν ἐκλογήν Του στό Ἀρχιεπισκοπικό ὀξίωμα ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἔστρεψε τούς στοχασμούς Του και τούς στοργικούς λόγους τοῦ σεβασμοῦ και τῆς ἀγάπης Του.

Στήν ἀναρρίψις τῆς ἱερᾶς αὐτῆς φλόγας, ἡ ὁποία καίει πρὸς τιμὴν τών ἐφεστίων ἱερῶν διατυπώσεων και συμβόλων τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος θά ἐνισχύεται ὄχι μόνον ἀπό τήν πρὸς Αὐτόν ἤδη ἐκδηλωθεῖσα συμπαράστασι τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας, ἀλλά και ἀπό τίς τονωτικές πνοές, οἱ ὁποῖες ὡς «δρόσος Ἀερμῶν» θά ἔρχονται γιά νά τόν ἀναζωογονοῦν τόσο ἀπό τούς διακεκριμένους πνευματικούς Πατέρα και Ἀδελφούς τοῦ συγχρονισμένου και ἀκτινοβόλου μοναστικοῦ κέντρου, μέσα στή θαλπωρή τοῦ ὁποῖου τόσον στά Μετέωρα, ὅσον και στήν Ἀθήνα και στό Πολυδένδρι ὁ Μακαριώτατος ἐξεκόλαψε τά λαμπρά χα-

ρίσματά Του, ὅσον και ἀπό ἄλλες πνευματικές ἱεραποστολικές ἐστίες, οἱ ὁποῖες μεμονωμένες ἀκτινοβολοῦν στόν τόπο μας και οἱ ὁποῖες πρέπει ἐπὶ τέλους νά συντονισθοῦν ὑπὸ τήν αἰγίδα και τίς εὐλογίες τοῦ Μακαριώτατου και τών Σεπτῶν Ἱεραρχῶν.

Το Χριστεπώνυμο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος χαίρει, διότι τό πηδάλιο αὐτῆς βρίσκεται στά στιβαρά χέρια τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου, ὁ Ὅποῖος ἤδη μέσα σέ ὀλίγες ἡμέρες κατέστησε σαφές εἰς ὅλους ὅτι ἀνέλαβε τήν Ἀνωτάτη Ἡγεσία τοῦ ἀνακαινιστικοῦ ἀγῶνος τῆς Ἐκκλησίας μας και εὐρίσκεται στίς ἐπάλξεις και στίς ἐμπροσθοφυλακές τοῦ πολυμετώπου ἐκείνου πολέμου, τόν ὁποῖο Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στό δ´ λόγο του περί ἱερωσύνης περιέγραφεν ὡς ἐξῆς: «Οὐ γάρ πρὸς ἓν εἶδος ἡμῖν μάχης ἡ παρασκευή, ἀλλά ποικίλος οὗτος ὁ πόλεμος, και ἐκ διαφορῶν συγκροτούμενος τῶν ἐχθρῶν. Οὔτε γάρ ὅπλοις ἅπαντες χρῶνται τοῖς αὐτοῖς, οὔτε ἐνό προσβάλλειν ἡμῖν μεμελετήκασι τρόπον. Καί δεῖ τόν μέλλοντα τήν πρὸς πάντας ἀναδέχεσθαι μάχην τὰς ἀπάντων εἰδένας τέχνας, και τόν αὐτόν τοξότην τε εἶναι και σφενδονίτην, και τξαίαρχον και λοχαγόν, και στρατιώτην και στρατηγόν, και πεζόν και ἱππέα, και ναυμάχην και τειχομάχην» (Migne Ἐ. Π. 48,684).

Ὁ Μακαριώτατος κ. Χριστόδουλος ἔχει ἀποδείξει ὅτι εἶναι ἔτοιμος γιά ἓνα τέτοιον πολυμέτωπο ἀγῶνα πρὸς ἐσωτερικήν ἀνασυγκρότησιν τῆς Ἐκκλησίας και πρὸς ἀπόκρουσιν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν.

Ἡ ἐτοιμότης αὐτῇ ἐκδηλώθηκε κατά τρόπον ἄριστον στήν ἀποφασιστικότητα, μέ τήν ὁποίαν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος, ἤδη πρὸ τῆς ἐνθρονίσεως Αὐτοῦ, ἀντιμετώπισε χωρίς ἀναβολήν μερικούς—ὀφθαλμοφανῶς συντονισμένους— «ἀκροβολισμούς κρούσεως» τῶν «προοδευτικῶν» ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, ἐπιδιώκοντες τήν περιθωριοποίησι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, θορυβήθηκαν ἀπό τήν ἐντυπωσιακή στροφή τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ πρὸς τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν, τήν ὁποία στροφή ἐνίσχυσε σημαντικῶς ἡ ἐκλογή τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου. Ἡ ταχύτης τῆς ρωμαλέας ἀντιδράσεώς Του ἦταν ἀποτέλεσμα ὄχι ἀδικαιολογήτου σπουδῆς, ὅπως μέ καλοπιστίαν ἢ κακοπιστίαν ἰσχυρίσθηκαν μερικοί, ἀλλ´ ἐκδήλωσις ποιμαντικῆς ἐγρηγόρσεως, πατρικῆς ἐπαγρυπνήσεως και, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἀναγκαίας, χωρίς χρονοτριβή ἐνεργείας «στρατηγοῦ... τειχομάχου» (κατά τή διατύπωσι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου), ὁ ὁποῖος στρατηγός, ὅταν μάλιστα εἶναι ἀρχιστράτηγος, συναισθάνεται ὅτι ἔχει καθῆκον νά μεταβαίνει συνεχῶς ἐκ τοῦ ἐπιτελικοῦ του γραφείου στίς ἐπάλξεις τοῦ ἀγῶνος, γιά νά παρακολουθῇ και συντονίζη τό ἔργο τῆς ἀνιχνεύσεως, ἐπισημάνσεως και ἐξουδετερώσεως τῶν τυχόν ἐχθρικῶν «ἀκροβολισμῶν» (Πρὸβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἀκροβολισμοὶ κρούσεως; Κριτική ἀξιολόγησις ἀντιεκκλησιαστικῶν ἰσχυρισμῶν και προτάσεων, Ἀθήνα, 1996).



Ο ΕΝΘΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Κ.Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ, ΣΤΟΝ ΚΑΘΕΔΡΙΚΟ ΝΑΟ ΑΘΗΝΩΝ (9 ΜΑΪΟΥ 1998)

«Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενᾷ; Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῶμαι. Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὃ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι (Β΄ Κορ. ια΄ 29-31).

Μέ βαθειά ταπείνωση καὶ πλήρη ἐπίγνωση τῶν ὑπερφυῶν περὶ ἐμέ μυστηρίων, πού κατεργάσθηκε μυστικῶς ἡ Θεία Χάρις, ἀνέρχομαι μέ σταθερό, πλήν ἀγωνιώδες βῆμα τίς βαθμίδες τοῦ περιπύστου αὐτοῦ καὶ πρώτου Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑποτασσόμενος στό ἀνεξιχνίαστο θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἕνα θέλημα, πού βρῆκε τὴν ἐκφραστικὴ του διέξοδο, μέσα ἀπὸ μιὰ πολυσήμαντη πλειοψηφία τῆς Ἱεραρχίας καὶ μέσα ἀπὸ συγκινητικὲς καὶ αὐθόρμητες ἐκδηλώσεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἀπ' ἄκρου σέ ἄκρο τῆς Πατρίδος, πού μέ πιστώνουν μέ τό βαρὺ χρέος τῆς ἀνταπόκρισής μου στίς ἐλπίδες καὶ προσδοκίες του. Εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδιάς τοὺς ἀδελφούς μου Σεβ. Ἱεράρχες, τὰ μέλη τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, πού μέ ἀνέδειξαν μέ τὴν ἐμπιστοσύνη των στὸν ὑψηλὸ αὐτὸ ἐκκλησιαστικὸ θῶκο, πού συνθέτει τὴν εἰκόνα τοῦ προσωπικοῦ μου Γολγοθᾶ, μιὰ καὶ μοιάζει περισσότερο μέ ἐπώδυνο Σταυρὸ παρά μέ χρυσοποικίλο θρόνο. Ἐπίσης εὐχαριστῶ καὶ τὸν εὐσεβῆ ὀρθόδοξο Ἑλληνικὸ Λαὸ μας, γιατί μέ τίς αὐθόρμητες καὶ συγκινητικὲς ἐκδηλώσεις του ἀπέδειξε τὸν ἀκατάλυτο δεσμό του μέ τὴν Ἐκκλησία του, στήριζει σ' αὐτὴν χρηστὲς ἐλπίδες καὶ ἐμπιστεύεται τοὺς ἡγέτες της. Εὐχαριστῶ τοὺς προσφωνήσαντές με Μακαριωτάτους καὶ Σεβασμιωτάτους Πατέρες καὶ Ἀδελφούς ὡς καὶ τοὺς ἐξοχωτάτους κ.κ. Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ ὑπουργὸν Ἑθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων γιὰ τοὺς καλοὺς των λόγους καὶ τίς ἐγκάρδιες εὐχές των. Τέλος εὐχαριστῶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου καὶ τὴν Κυβέρνηση καὶ τὸν Δῆμο Ἀθηναίων γιὰ

τὴν φιλότιμη διοργάνωση καὶ τῶν δύο σημερινῶν τελετῶν, τὴ μεγαλοπρέπεια τῶν ὁποίων οὔτε ἐπιδιώξαμε, οὔτε ἐζητήσαμε ποτέ, ἀρκεσθέντες στὴν ἀπλή καὶ εὐπρεπὴ λιτότητα.

Διαδέχομαι στό θρόνο αὐτὸ τὸν αἰόδιμο Ἀρχιεπίσκοπο κυρὸ Σεφαρεῖμ, πού ἡ πολυκύμαντη ζωὴ του, μάλιστα ἡ ὀδυνηρὴ γιὰ μᾶς τελευτὴ του, ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν σέ ὅλους, πολιτικὴ ἡγεσία, λαὸ καὶ ιδιαίτερα τοὺς νέους, νὰ διατρανώσουν, κατὰ τὴν ἐξόδιον Ἀκολουθία του, τὴν ἀγάπη καὶ τὸ σεβασμὸν τοὺς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μας. Ὁ αἰμίμηστος Προκάτοχός μου ἐπαινέθηκε καὶ γιὰ τὴ προσωπικὴ του ἱκανότητα νὰ εἶναι προσιτὸς, ἀπλὸς καὶ αὐθόρμητος, καὶ γιὰ τὸν ἀντικομφορμισμό του καὶ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν πάσχοντα ἄνθρωπο. Ἐπίσης κατόρθωσε νὰ κρατήσει καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς θητείας του τὴν Ἐκκλησία ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ κομματικὸς φατριασμοὺς καὶ ἐπιζητήσιμους μερισμοὺς, μακρινὰ ἀπὸ κάθε πολιτικὸν σχηματισμό, σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μέ τὴ μακραίωνα παράδοσή μας. Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη του καὶ ἄς γίνῃ τὸ παράδειγμά του ὁδηγὸς γιὰ ὅλους μας καὶ γιὰ ἐμέ, ὥστε νὰ μιμηθῶ κι ἐγὼ αὐτὸν τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς, ἀποδεικνύοντας μέ πράξεις ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὑπερκομματικὴ, ἐνώνει τὸ λαὸ, τιμᾷ τοὺς ἐκπροσώπους του καὶ ἀγκαλιάζει ἀδिकाκρίτως ὅλα τα παιδιὰ της.

Μέ ιδιαίτερο σεβασμὸν πρὸς τὴν πολιότητα τοῦ θεοῦ καὶ μέ γλυκιὰ ἀνάμνηση τῶν ἀπὸ τὰ νεανικά μας χρόνια προσωπικῶν μου σχέσεων μέ τὸν Παναγιώτατο οἰκουμενικὸν Πατριάρχη κύριο Βαρθολομαῖο, στρέ-

φω νοσταλγικά τή σκέψη μου πρὸς τὸ ταπεινὸ Φανάρι, τῇ θεοφύλακτῃ Πόλῃ, ὅπου σύμφρονες οἱ ἐκλεκτοὶ τῶν ἀκοιμήτων, συναρμολογῶνται μὲ τὰ ὕψιστα, συμμιαρτυροῦν τὰ «προσταχθέντα μυστικῶς» καὶ συμβιώνουν μὲ τὴ γοητεία τῆς ἱστορίας των. Στρέφω τὸ στοχασμὸ μου πρὸς τοὺς ἐλευθέρους πολιορκημένους, τοὺς «ἐν τῇ Πόλει τεχθέντας καὶ τραφέντας», πού ἡ ψυχὴ τους «περιδινεῖται ἐρωτικῶς μὲ καύση καρδίας γιὰ τὸ παρελθόν τους» (Μητροπολίτου Πέργης Εὐαγγέλου, «Ἐκ Φαναρίου...», Β' σελ. 40) καὶ ἡ Ρωμιοσύνη τους εἶναι στεφανωμένη «μὲ τὴν ἄλω τοῦ Γένους» (ὁπ.π. σελ. 44). Τοὺς ἀξίζει ἡ πανεθνικὴ αἰδὸς εὐγνωμοσύνη καὶ τοὺς τὴν προσφέρουμε ταπεινά, ἀξιόχρεων δῶρο τῆς καρδιᾶς μας καὶ συνειδησιακὸ ὄφλημα εὐθύνης. Τὰ θυγατρικά αἰσθήματα τιμῆς καὶ ἀγάπης τῆς ἀπὸ 148 ἔτη Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας μας, μὲ τὰ ὅποια περιβάλλομε ἀνέκαθεν τὴν Μητέρα Ἐκκλησία, καὶ τὰ ἀμφίδρομα δικά της, συναποτελοῦν τοὺς ἀδαμάντινους κρίκους μιᾶς χρυσῆς ἁλυσίδας, πού μᾶς συνδέει καὶ μᾶς ἐνώνει σὲ ἀδιάλυτο σύνδεσμο ἐν Χριστῷ, ἀτίμητο δῶρο τῆς Δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Χρέος μας εἶναι νὰ συνεχίσουμε τοὺς στενοὺς δεσμοὺς ἀγάπης καὶ ἀλληλοπεριχώρησης, καθὼς τώρα, «στό λυκόφως τῆς χιλιετίας ὁ χρόνος γιὰ τὸ «Φανάρι» εἶναι ἀνάσα ἄγχουσα» (ὁ.π. σελ. 60). Καὶ μπορῶ σήμερα νὰ ἀναγγεῖλω ἐπίσημα ὅτι προγραμματίζεται σύντομα, μέσα στὸν ἐπόμενο μῆνα, ἡ πρώτη μου ἐπίσκεψη στοῦ Φαναρίου, ὡς ἔκφραση τιμῆς, σεβασμοῦ, ἀγάπης πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ μας Πατριαρχεῖο. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει καὶ τὴ διάθεση καὶ τὴ δύναμη νὰ σταθεῖ, μὲ ὅλο τὸ κύρος τῆς παγκόσμιας ἐκκλησιαστικῆς τῆς ὄντοτητας, ἐνσυνείδητα παρὰ τὸ πελυρὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν υπεράσπιση τῶν δικαίων του. Ἡ δὲ πρωτόθρονη Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ σεπτὸς της Προκαθήμενος πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι ἔχουν ὅλης τῆς καρδιᾶς μας τὴ θέρμη καὶ ὅλου μας τοῦ νοῦ τὴ διάθεση, ὥστε νὰ βροῦν στοῦ πρόσωπο ὅλης τῆς Ἱεραρχίας μας καὶ στοῦ δικό μου, τοὺς ἀκφαιφνεῖς συναντιλήπτορες καὶ τοὺς δεδηλωμένους ὑποστηρικτὲς σὲ ὅ,τι ἀποβλέπει στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα ἀνεπιτήδευτης ἀγάπης ἀγκαλιάζω νοερά καὶ ὅλες τὶς ἄλλες σεβάσμιες ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καὶ τοὺς σεπτοὺς προκαθημένους των, ὅλων δὲ ἰδιαίτερος τοὺς σήμερα παρευρισκομένους στὴν τελετὴ αὐτὴ καὶ εὐγενῶς προσφωνήσαντές με, τὸν μακαριώτατο Πάπα καὶ Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας κ. Πέτρο, τὸν Μακαριώτατο Πατριάρχη Ρουμανίας κ. Θεόκτιστο, τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιο καὶ τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Τσεχίας καὶ Σλοβακίας κ. Δωρόθεο, τοὺς ὁποίους καὶ ἐγκαρδίως εὐχαριστῶ, τὰ παλαίφατα Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τὶς ἐμπερίστατες Ἐκκλησίες τοῦ βορρᾶ, μὲ τὶς ὁποῖες μᾶς συνδέουν πολυχρόνιου πνευματικοὶ δεσμοὶ κοινῆς πίστεως καὶ κοινῶν ἀγώνων. Μὲ τὶς Ἐκκλησίες αὐτὲς ἡ δική μας Ἐκκλησία διατηρεῖ

παραδοσιακοὺς δεσμοὺς καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς καλλιεργήσει πιὸ πολὺ καὶ νὰ ἀποδείξει τὰ εἰλικρινῆ τῆς αἰσθήματα, μὲ τὰ ὅποια τὶς περιβάλλει. Μὲ ἀγάπη ἐπίσης στρέφω τὸ νοῦ μου πρὸς τὶς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς διεσπαρμένες ἐκκλησιαστικὲς ἐλληνικὲς ὁρθόδοξες Κοινότητες τῶν ἀποδήμων μας, ἐκφράζων τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπη, κοινωνία καὶ ἀλληλεγγύη μας πρὸς αὐτές. Ἡ σκέψη μου ἀγκαλιάζει ἐπίσης τοὺς Ἑλληνες ἱεραποστόλους μας, πού διαδίδουν τὴν Ὁρθοδοξία στὴ Μαύρῃ Ἠπειρῷ, στὴν Ἀπὼ Ἀνατολὴ καὶ στὴν Ἀσία, ὑπὸ τὶς εὐλογίες τῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιαστικῶν δι- καιοδοσιῶν.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἡ ἀκρόπολη αὐτῆς τῆς ὁρθόδοξης πίστεως μας, εἶναι πολύτιμο πετράδι στοῦ διάδημα τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι εὐλογία Θεοῦ πού τὸ ἔχουμε μέσα στὰ ὄρια τῆς ἐλληνικῆς μας ἐπικράτειας καὶ ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς. Αἰσθανόμαστε τὴν εὐλογία αὐτὴ στὴ ζωὴ μας, στὸν πολιτισμὸ μας, στὴν ἱστορία μας. Ἡ ἔφορος καὶ προστάτις του Κυρία Θεοτόκος ἅς με συνοδεύει στὴ νέα πορεία μου καὶ ἅς ἀνακουφίζει τοὺς κόπους μου, πού ἀσφαλῶς χρειάζεται νὰ καταβληθοῦν καὶ νὰ καταβάλλονται ἀπὸ σήμερα γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῶν σχεδιασμῶν τῆς Ἐκκλησίας μας. Θὰ παραμείνω διὰ βίου εὐλαβὴς προσκηνητὴς τοῦ ἁγιωνύμου Ὁρους καὶ τῆς μακραίωνης παραδόσεώς του καὶ θὰ ἀγωνίζομαι γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ τὸ σεβασμὸ τῆς ἀπὸ ὅλους.

Συνεχόμαστε ἀπὸ βαθειὰ συναίσθηση τῆς ἐπείγουσας ἀγάγκης, πού ἔχει ὁ λαὸς μας νὰ δεῖ τὶς προσδοκίες πού στηρίζει στὴν Ἐκκλησία του νὰ δικαιώνονται πλήρως. Τοῦ λαοῦ μας σφοδρὴ ἐπιθυμία εἶναι οἱ Ποιμένες του νὰ εἶναι, μὲ συνείδηση τῶν καιρῶν, Πατέρες δραματιστές. Ποιμένες μὲ προοπτικὴ μέλλοντος, μὲ δυνατότητα ὁρθῶν ἐπιλογῶν, μὲ διάθεση αὐτοθυσίας καὶ αὐτοπροσφορᾶς γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν πολλῶν καὶ ὑπαρκτῶν προβλημάτων του, μὲ παράδειγμα αὐτοθυσίας. Γύρω ἀπὸ τέτοιους Ποιμένες θέλει ὁ λαὸς μας νὰ συσπειρωθεῖ. Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴ φύση τῆς εἶναι πνευματικὸς θεανθρώπινος ὁργανισμὸς, πού μὲ τὸν ἀποκεκαλλυμένο λόγον τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στὴ λύτρωση καὶ τὴ σωτηρία. Ἡ οὐσία τῆς αὐτῆς τὴν καθιστᾷ στοργικὴ Μητέρα, μὲ συσπειρωτικὴ δύναμη καὶ ἀνοικτὴ πρὸς ὅλους. Δέν κάνει διακρίσεις σὲ βάρος κανενός. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἡ ζῶσα παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Κανεὶς δέν κινδυνεύει νὰ μείνει ἀπ' ἔξω. Γι' αὐτὸ τὸ σάλπισμά της εἶναι ἡ ἐνότητα καὶ ἡ δύναμη. Ὁ λαὸς μας –πολλά εἶναι τὰ σημάδια γι' αὐτό– στρέφεται καὶ πάλι πρὸς τὴν Ἐκκλησία, τὴν βρυσομάνα τοῦ ἔθνους καὶ προσδοκᾷ ἀπὸ αὐτὴν τὸ δράμα ζωῆς, τὸ νόημα πού τοῦ λείπει. Ζητᾷ ἀπεγνωσμένα τὴν καλοσύνη της, τὴ φιλευσπλαχνία της, τὴ μακροθυμία καὶ τὸ ἔλεός της, τὸ μήνυμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, πού κομίζει, γιὰ νὰ πεισθῇ νὰ πέσει στὴν ἀγκαλιά της. Ζητᾷ τὴ θαλπωρὴ τῆς θείας Χάριτος, τὴν ἀσφάλεια τῆς ἀφεσης τῶν

ἀμαρτιῶν, τή βεβαιότητα τῆς ψυχικῆς γαλήνης, τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ στή ζωή του.

Ἡ πρόκληση γιά τήν Ἐκκλησία εἶναι ἱστορική. Ὅφειλε νά διατυπώσῃ ἕνα νέο λόγο μέ δύναμη καί προοπτική, γιά νά εἶναι πάντοτε ζωντανή ἡ παρουσία τῆς στό σύγχρονο κόσμο. Οἱ καιροί ἀξιῶνουν ἀπό τήν Ἐκκλησία νά λάβει, μέ θεμέλιο τή παράδοση, τοὺς ἱερούς Κανόνες καί μέ σεβασμό στόν πυρῆνα τῆς οὐσίας τῆς, θαρραλέες ἀποφάσεις καί νά κάνει γενναῖες τομές γιά νά φέρει τήν πολυτή μεταμόρφωση καί τήν ἀναγκαῖα ἐξυγίανση. Αὐτή ἡ μεταμόρφωση καί ἡ ἐξυγίανση μᾶς ὑποχρεώνουν τώρα στόν αἰῶνα τῆς παγκοσμιοποίησης καί τῆς μετα-νεωτερικότητας, τῆς μεταβιομηχανικῆς ἐποχῆς καί τῆς ψηφιακῆς πληροφορίας νά ἐγκαταλείψουμε τήν αὐτάρεσκη ἐσωστρέφειά μας καί νά διαλεχθοῦμε δημιουργικά καί τολμηρά μέ τόν κόσμο, γιά νά τόν πείσουμε γιά τήν ἀξιοπιστία τοῦ μηνύματός μας. Δέν μᾶς χρειάζονται τόσο οἱ θριαμβολογίες γιά τό παρελθόν, ὅσο ἡ ἀγωνιώδης προσπάθεια νά φέρουμε τήν Ἐκκλησία πιό κοντά στόν κόσμο, στό λαό, στοὺς νέους, πού βιώνουν πιό τραγικά τό ὑπαρξιακό κενό, ζώντας σέ μιὰ κοινωνία ἐκκοσμικευμένη καί μη-δενιστική, χωρίς νόημα καί περιεχόμενο. Ἀρκεῖ αὐτό νά γίει μέ πιστότητα στήν εὐαγγελική ἀλήθεια καί χωρίς τήν ἀπάρνηση τῶν ἀρχῶν τῆς. Στό βῆμα αὐτό ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης εἶναι ἀπροσμάχητη. Θά θυμηθῶ τόν ἄββᾶ Ζωσιμᾶ στοὺς «Ἀδελφούς Καραμάζωφ»: «Καί μιά φορά ἴσως νά μὴ ξέρεις τί νά ἀποφασίσῃς, ἰδιαίτερα ὅταν βλέπεις τὰ κρίματα τῶν ἀνθρώπων καί ἀναρωτιέσαι· Νά τοῦ ἐπιβληθῶ μέ τή βία ἢ μέ τήν ταπεινή ἀγάπη; Πάντα ν' ἀποφασίζεις· Θά ἐπιβληθῶ μέ τήν ταπεινή ἀγάπη. Ἄν τό ἀποφασίσῃς αὐτό μιά γιά πάντα, θά μπορέσεις νά ὑποτάξεις ὅλο τόν κόσμο. Ἡ ταπεινοσύνη ἢ γεμάτη ἀγάπη εἶναι φοβερή δύναμη, δυνατότερη ἀπό κάθε ἄλλη» (Φ. Ντοστογιέφσκυ, Ἀδελφοί Καραμάζωφ, 6 κεφ. 1). Ἡ δυναμική τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης, περνώντας μέσ' ἀπ' τό διάλυτο τῆς ἀγάπης, εἶναι ἀνανεωτική, γιατί «μένονσα ἐν ἑαυτῇ τὰ πάντα καινίζει» καί ἡ ἀνακαινιστική τῆς δύναμη μέ τόν μυστηριακό, προφητικό καί ἐσχατολογικό της χαρακτήρα ἀνοίγει τόν ἄνθρωπο ὑπαρξιακά στό θαῦμα τῆς Ἀνάστασης καί τῆς ἀναγέννησης. Οἱ ἅγιοι Πατέρες ποτέ δέν φοβήθηκαν τό διάλογο μέ τόν κόσμο ἔστω τῆς πλάνης, τῆς ἀμαρτίας καί τῆς αἵρεσης. Ἀντίθετα πίστευαν μαζί μέ τόν ἅγιο Μάρκο, ἐπίσκοπο Ἐφέσου τόν Εὐγενικό, καί πρόμαχο τῆς πίστεως, ὅτι «ὅτε δίστανται τινες ἀλλήλων καί οὐ χωροῦσι πρὸς λόγους, δοκεῖ μείζων εἶναι καί ἡ μεταξὺ τούτων διαφορά. Ὅτε δ' εἰς λόγους συνέλθωσι καί ἑκάτερον μέλος νουνεχῶς ἀκροάσῃται τὰ παρ' ἑτέρου λεγόμενα, εὐρίσκεται πολλὰ καὶ ὀλίγη ἢ τούτων διαφορά».

Καί εἶναι εὐθὴν τῆς Ἱεραρχίας κυρίως τό νά μελετήσῃ νέους τρόπους ἀντιμετώπισης τῶν ραγδαίων ἐξελίξεων, ὥστε ἡ Ἐκκλησία νά εἶναι πάντοτε στή πρωτοπορία τῆς ἐπίλυσης τῶν πνευματικῶν καί κοινωνικῶν

προβλημάτων τοῦ λαοῦ μας, μέ τή δύναμη τοῦ φερέγγυου ἐκκλησιαστικοῦ λόγου καί μέ συγκεκριμένες καθοριστικές ἐνέργειές τῆς. Ἡ ἀναβάθμιση κατὰ ταῦτα τοῦ ρόλου τῆς Ἱεραρχίας μέσα στό ὅλο διοικητικό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας προβάλλει στό ὅλο διοικητικό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας προβάλλει σάν ἐπιτακτική προτεραιότητα. Καί τήν προτεραιότητα αὕτη προτίθεται νά τιμῶ ἀπ' ἀρχῆς. Πάνω στή συνοδικότητα σι-ρίζεται ἡ ἀποτελεσματικότητα, ἀλλά καί ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, μέ τήν ἀπαρέγκλιτη τήρηση τῶν Ἱ. Κανόνων καί τῶν Ἀγιοπατερικῶν ἐπιταγῶν. Τό συνοδικό σύστημα διοικήσεων δέν προσφέρει μόνο δυνατότητες ἀξιοποίησης ὅλων τῶν δυνάμεων, οὔτε ἀπλῶς ἐξασφαλίζει τίς δημοκρατικές δομές ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζεται τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀποτρέπει καί ἀπό κάθε εἶδος ἡγεμονισμοῦ καί κυριαρχίας τοῦ ἐνός ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἀποτελεῖ τήν ἐγγύηση τῆς ὀρθοφροσύνης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καί προϋποθέτει τή συνέργεια τοῦ Παρακλητοῦ στή λήψη τῶν ἀποφάσεων. Ἐξ ἄλλου ἡ συνοδικότητα προσφέρει τό ἔδαφος γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς συλλογικότητας, πού εἶναι καρπὸς εὐθύνης καί κατόρθωμα ἐλευθερίας. Δέν μπορεῖ νά λειτουργήσει ἀξιόπιστα ἡ Ἐκκλησία, οὔτε νά δώσει μηνύματα, νά καθοδηγήσει ψυχές, νά ἐμπνεύσει τοὺς νέους, ἂν ἡ Ἱεραρχία τῆς πρωτίστως καί ὅλες οἱ ἄλλες ἐμπνευ-χες δυνάμεις δέν συστρατευθοῦν πρῶτες αὐτές κάτω ἀπὸ τή σημαία τῆς δράσης, ἂν δέν σηματοδοτήσουν γιά τό πλήρωμα τήν ἐστία τοῦ ἁγιασμοῦ καί τῆς ἀνακαινί-σης. Πολλοὶ Ἱεράρχες καί λοιποὶ κληρικοὶ ὅλων τῶν βαθμῶν καί λαϊκοί, ἐνεργὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, αἰσθάνονται ἀπωθημένοι στό περιθώριο τῶν ἐκκλησιαστικῶν καί κοινωνικῶν ἐξελίξεων, χωρίς ρόλο καί χωρίς ἀποδοχή. Κηρύσσω ἀπὸ τή θέση αὕτη πανστρα-τιά σύναξης τῶν ἱκανῶν, τῶν χαρισματικῶν καί τῶν ἀξίων ἐκ τοῦ ποιμνίου, προκειμένου νά ἀπαρτισθεῖ ὁ μέγας εἰρηνικός στρατός τῆς ἀγάπης καί τῆς δύνα-μης, πού θά ἀναλάβει μέ ἐπίγνωση καί συνείδηση νά ὑποστασιάσει τίς ἐλπίδες τοῦ λαοῦ καί τίς προσδοκίες τοῦ κόσμου. Θά ἐπανελάβανα ἐδῶ τή γνωστή ρῆση πού διασώζει ὁ Θουκυδίδης, ἐλαφρῶς διασκευασμένη γιά τήν περίσταση: «Εἴ τις, λοιπόν, βούλεται κατὰ τὰ πάτρια πάντων τῶν ἐλληνορθόδοξων συμμαχεῖν, θέ-σθω παρ' ἡμῖν τὰ ὅπλα». Τό προσκλητήριο αὐτό ἀπευ-θύνεται πρὸς πάντα δυνάμενον νά ἀγωνισθεῖ μαζί μας καί νά θυσιασθεῖ ἀκόμη. Ἄς τό ἀκούσουν ὅλοι οἱ κλη-ρικοὶ καί οἱ μοναχοί, πού ἔχουν τό παράπονο τῶν ἀνα-ξιοποίητων ἐργατῶν: «Κύριε οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσα-το», καί ὅλες οἱ ἱεραποστολικές δυνάμεις τῆς χώρας, καί ἅς ἀνταποκριθοῦν ἀμέσως. Νά, ὁ θεισμός εἶναι πολὺς καί οἱ ἐργάτες λίγοι. Κάθε διαθέσιμη δύναμη εἶναι τώρα πολὺτιμη καί δέν πρέπει νά παροπλισθεῖ.

Αὕτη τὴ στιγμή εἶναι ἀνάγκη νά στρέψω τὴ σκέψη μου πρὸς τόν Ἑλληνα ὀρθόδοξο παπά, τόν βιγλάτορα τῆς πίστες, τόν ἀμύντορα τῶν ἱδανικῶν, τόν κληρωτό τῆς φιλοτιμίας. Στὴ μεγάλη πόλη, στήν κωμόπολη καί

στό χωριό ὁ ἐφημέριος τῆς ἐνορίας εἶναι ὁ χαρισματικός φορέας χάριτος καί ἐλπίδας. Ὅπου ὑπάρχουν τέτοιοι κληρικοί γίνονται πόλοι ἔλξεως γιά μικροὺς καί μεγάλους. Ὁ ἱερός μας Κλῆρος σέ μεγάλο ποσοστό εἶναι ἀφοσιωμένος στήν ἀγία ἀποστολή του, εἶναι μορφωμένος, ἐργάζεται χωρίς ὥραριο, εἶναι ἀνά πάσα στιγμή στή διάθεση τῶν πιστῶν. Ἐκτός ἀπό τή θεία λατρεία καί τήν εὐαγγελική διδασχά, καταπιάνεται μέ τά μεγάλα κοινωνικά προβλήματα τῆς φτώχειας, τῆς ἀνεργίας, τῶν ναρκωτικῶν καί προσφέρει πολύτιμες ὑπηρεσίες. Μέσα ἀπό τά ἱερὰ Μυστήρια ἐνισχύει τίς ψυχές τοῦ κόσμου καί στέχεται σύμβολο ἀνθρωπιάς καί ἱερότητας. Ὅποιος ἀρνεῖται αὐτές τίς ἀλήθειες βρίσκεται μακριά ἀπό τήν πραγματικότητα. Τιμῶ καί σέβομαι τοὺς ἱερεῖς πού ἐμπνέονται ἀπό τά ἱεραποστολικά ἰδεώδη, καί ὑποκλίνομαι νοερά ἐμπρός στό ἄθρομβο καί ἐν πολλοῖς ἄγνωστο ἔργο τους. Διακηρύττω ὅτι σήμερα χρειαζόμαστε ἐμπνευσμένο, κατηρητισμένο, κοινωνικό, εὐαίσθητο στίς ἑλληνικές καί διεθνεῖς πραγματικότητες Κλῆρο, ἔτοιμο νά βοηθήσει τόν οἶον-δήποτε ἄνθρωπο, πού ἔχει ἀνάγκη ἢ πού πάσχει. Ἡ πείρα μου μέ ἔχει διδάξει ὅτι ὁ λαός στηρίζει ἡθικά καί ὕλικά κάθε καλή προσπάθεια τῶν κληρικῶν μας, πού προέρχεται ἀπό ἐνδιαφέρον γιά τίς ψυχές καί τά σώματα τῶν ἀνθρώπων. Στηριζόμενοι στή δύναμη τοῦ λαοῦ πρέπει νά ἀνοιχθοῦμε σέ νέους ὀρίζοντες, νά μεθοδεύουμε τήν συνεχῆ ἐπιμόρφωση τοῦ Κλήρου, καί νά τόν στηρίξουμε ποικιλότροπα, εἰσηγούμενοι ὑπέρ αὐτοῦ ὅπου πρέπει, ὅ,τι πρέπει. Τοὺς ὀλίγους ἐπιλήσιμονες τῆς ἀποστολῆς των κληρικούς, πού σκανδαλίζουν τό ποίμνιο καί ρυπαίνουν τό ράσο, καλῶ σέ μετάνοια καί συμμόρφωση πρὸς τίς ἀρχές τῆς Ἀγίας Ἱερωσύνης. Δέν θά γίνουν ἀνεκτές ἐφεξῆς συμπεριφορές ἀμοραλισμοῦ καί θεομπαξίας. Ἀλλά καί τήν ἱερατική οἰκογένεια ἐπιθυμῶ νά ἐπαινέσω τούτη τήν ὥρα. Οἱ πρεσβύτερες καί τά παιδιά τῶν ἱερέων μας, σηκώνουν μαζί μέ τοὺς ἱερεῖς τόν βαρὺ σταυρὸ τοῦ χρέους πρὸς τὸ Θεό καί πρὸς τήν κοινωνία. Οἱ ἱερεῖς μας εἶναι ἀξιοθαύμαστοι γιά τίς καλές καί ἐπιτυχημένες οἰκογένειες, πού διαθέτουν γιά τά παιδιά των πού κατὰ κανόνα κατέχουν ὑψηλές καί ἐπίζημες θέσεις στήν κοινωνία, γιά τό ἀξιομίμητο παράδειγμα ἀξιοπρέπειας, πού δίνουν στὸν κόσμο. Τοὺς συγχαίρω καί τοὺς προβάλλω στήν κοινωνία μέ ὑπερηφάνεια καί καύχηση ἐν Κυρίῳ.

Ὁ ὀρθόδοξος μοναχισμός μας ἀποτελεῖ προφυλάκēs τῆς πίστεως καί οἱ μοναχοὶ τοὺς φρυκτωροὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων, τοὺς ἄριστους τῆς παράδοσῆς μας. Τοὺς ἀπονέμω τὴν εὐλογία μου καί τοὺς καλῶ σέ ἐργήγορη προσευχῆς καί νήψεως. Γνωρίζω τίς ἰδιαιτερότητες τοῦ μοναχικοῦ βίου καί τίς προϋποθέσεις, κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες αὐτὸς ἀναπτύσσεται καὶ ἀνθεῖ. Μαζί μέ τὴν Ἱ. Σύνοδο θέλω νά εἶμαι ὁ ἐγγυητής τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἱερῶν Κανόνων στὸν τομέα αὐτόν. Ἡ Ἐκκλησία προσβλέπει μέ ἐμπιστοσύνη πρὸς τοὺς μοναχοὺς καί

τίς μοναχές μας καὶ ἀναμένει τοὺς καρπούς τῶν κόπων τους. Καὶ ὁ λαὸς μας πού φθάνει στίς αὐλές τοῦ Κυρίου ἀναπαύεται ψυχικά καθὼς τά μοναστήρια μας τοῦ προσφέρουν πνευματικὴ ἐνίσχυση, φιλοξενία, πρότυπο ζωῆς.

Ἡ μεγαλάννη πόλη τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας Ποιμένας καὶ Ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη προσελκύει τώρα τὴν προσοχή μου. Σ' αὐτὴν ζοῦν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων πού συνεχίζουν νά πλουτίζουν τὴν ἱστορία τῆς καθὼς δραστηριοποιοῦνται καθημερινὰ σέ κάθε γωνία τῆς, ἀναπτύσσοντας τὸν πολιτισμὸ μας. Μέ τὴ βαριά ἀρχαία τῆς ἱστορία ἡ Ἀθήνα, φορέας ἐνὸς κόσμου ἀξιῶν μέ πανανθρώπινη ἐμβέλεια, ὑπῆρξε καὶ ὡς πόλη καὶ ὡς πνεῦμα περιάκουστη, ἐνῶ ὁ παρθενώνας τῆς, ἔργο πίστεως τῶν «κατὰ πάντα δεισιδαιμονεστέρων» κατοίκων τῆς, παραμένει ἀνά τοὺς αἰῶνας δεῖγμα τῆς πηγαίας εὐλάβειας τῶν προγόντων μας. Αὐτὸς ὁ Παρθενώνας, οἰκουμενικὸ σύμβολο πολιτισμοῦ τῆς πόλεως μας, διετέλεσεν ἐπὶ 1000 χρόνια διεσκευασμένος ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Ἀθηνιώτισσας, ὅταν ἡ νέα πίστη διεδέχθη τὴν παλιά καὶ συνέχισε τὴ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μέσα στό κτίσμα, τοῦ ὁποίου σεβάστηκε τὴ δομὴ, καὶ ἐξακολουθεῖ νά ἀποτελεῖ γιά ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα σέβας παγκόσμιο καὶ μοναδικό. Σ' αὐτὴ τὴν πόλη ὑψώνονται σήμερα ἑκατοντάδες ναοὶ καὶ σεβάσματα, ὅπως τότε στήν ἐποχὴ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου, καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι θρησκευοῦνται καὶ εὐλαβοῦνται τὸ Θεό, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἴτε προβληματίζονται περὶ τὴν πίστη, εἴτε τὴν ἀνριοῦνται παντελῶς. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι γιά ὅλους, γιατί ἡ σωτηρία πού προσφέρει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔχει χαρακτηρὰ καθολικὸ καὶ πανανθρώπινο. Αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία σὰς ὑπόσχεται διὰ στόματός μου ὅτι θά ἀγκαλιάσει τοὺς πάντες καὶ θά θελήσει νά φέρει πρὸς πάντες τὸ μήνυμα τῆς λύτρωσης. Δέν ὑπάρχουν γιά μᾶς δικοὶ μας καὶ ξένοι. Ὅλοι εἶναι παιδιά μας καὶ πρὸς ὅλους ἀπευθύνεται ὁ λόγος τῆς ἀγάπης μας καὶ ἡ ἐμπρακτὴ ἐφαρμογὴ του. Ἡ πόλη αὐτὴ, ἐξ αἰτίας τῆς πληθυσμιακῆς τῆς σύνθεσης, παρουσιάζει μιὰ ποικιλία ἀνθρώπων, γηγενῶν καὶ ξένων, πού ἔχουν ἐγκατασταθεῖ ἐδῶ γιά νά ἐργασθοῦν καὶ νά ἐπιβιώσουν. Οἱ ξένοι μεταξὺ αὐτῶν ἀποτελοῦν μιὰ ἰδιαίτερη ὁμάδα ἀνθρώπων, πού, ὁμῶς, δέν παύουν νά εἶναι καὶ αὐτοὶ παιδιά τοῦ Θεοῦ. Κάποια πρόσφατα κρούσματα δυσμενῶν σέ βάρος των διακρίσεων δέν μπορεῖ νά ἀποδίδουν τὸ περιεχόμενο τῶν αἰσθημάτων πού τρέφει αὐτὴ ἡ πόλη καὶ οἱ κάτοικοί της πρὸς τοὺς ξένους. Ἐκδηλώσεις ξενοφοβίας ἢ καὶ ρατσισμοῦ εἶναι ξένες καὶ πρὸς τὴν παράδοση καὶ πρὸς τὴν ἱστορία μας καὶ θά πρέπει ὅλοοι νά βοηθήσουμε νά ἐξαλειφθοῦν, ὥστε νά μὴ διασύρεται ἡ χώρα μας καὶ νά μὴ καταρρακώνεται ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ λαοῦ τῆς. Χαιρετίζω τοὺς εἰς τὴν πόλη αὐτὴ διαμένοντες ἐξοχώτατους διπλωματικούς ἐκπροσώπους τῶν χωρῶν αὐτῶν τῶν ἡπείρων. Ἡ Ἐκκλησία μας βλέπει στά πρόσωπά των τοὺς λαοὺς των, χριστιανικοὺς ἢ

αλλόθρησκους, έπαινει τίς δημιουργικές των δραστηριοτήτες και διαλέγεται πρός πάντες μέ προοπτική τήν ένότητα τών χριστιανών και τήν ειρηνική συμβίωση μετά τών αλλοθρήσκων.

Τά μηνύματα τών καιρών ζητούν από τήν Έκκλησία και σήμερα νά στηρίξει τό Γένος, όπως τό έπραξεν επί αιώνες. Από σήμερα και έως τό 2004 μ.Χ. ή χώρα μας θά γνωρίσει θεαματικές αλλαγές. Οί πόλεις και τά χωριά, οί μεταφορές και οί επικοινωνίες, τό νόμισμα και ή ανάπτυξη, ή ύποδομή και ή εκπαίδευση, οί νοοτροπίες και οί συμπεριφορές θά αλλάξουν ριζικά. Τά αυτονόητα ύποχωρούν, δέν ισχύουν πιά. Όμως τό έθνος πρέπει νά ζήσει. Μέσα στό συνεχώς μεταβαλλόμενο τούτο κόσμo τό πρόβλημα τής ιστορικής διάρκειας του Έλληνισμού προβάλλει άπειλητικό και άγωνιώδες. Στην ιστορική του διαδρομή τό έθνος μας άπό νωρίς συνταγτίσθηκε μέ τήν Όρθοδοξία και έμεινε μέχρι σήμερα μ' αúτήν στενά συνυφασμένο. Η έννοια του Γένους αναδύθηκε μέσα άπό τήν ύπόδουλη Πατρίδα, τήν κοινή όρθόδοξη πίστη και τήν κοινή έλληνική μας γλώσσα. Και σήμερα ακόμη έννοιες, όπως όμογενής και όμογένεια, δέν νοούνται έξω άπό τήν Όρθόδοξη Έκκλησία. Είναι άραγε τυχαίο τό ότι ή γλώσσα του Εύαγγελίου «έβαψε» κατά τούς λόγους του Κοραή, ήν έλληνική γλώσσα; Και ποιός μπορεί νά πείσει τόν άπλό Έλληνα ότι ή πίστη του στό Χριστό χωρίζεται άπό τήν ταυτότητά του ως Έλληνα; Γνωρίζω ότι ή ταύτιση αúτη Έλληνισμού και Όρθοδοξίας ένoχλεϊ μερικούς συνέλληνες, πού ισχυρίζονται ότι έτσι παραβιάζονται συνταγματικά δικαιώματα τής θρησκευτικής μειονότητας στή χώρα μας. Θά πρέπει στό σημείο αúτό νά δηλώσω κατηγορηματικά ότι ή όρθόδοξη Έκκλησία παντού, αλλά και στήν Ελλάδα, ούδέποτε παρήγαγε, ένίσχυσε ή υπέθαλψε διακρίσεις σέ βάρος αλλοθρήσκων ή έτεροδόξων πολιτών. Αντίθετα, υπήρξε στό παρελθόν και εξακολουθεί και σήμερα ένίοτε νά είναι τό θύμα άσκησης σέ βάρος της προσηλυτισμού άπό μέρους αίρετικών και παραθρησκευτικών κινήσεων, πού δρούν καταλυτικά γιά τήν ένότητα του λαού και παραβιάζουν τά ανθρώπινα δικαιώματά του. Η ιστορική ώστόσο αλήθεια μαρτυρεί ότι θεμελιώδης παράγων ένότητα του λαού μας είναι ή Όρθοδοξία. Η Όρθοδοξία, νοούμενη όχι μόνο ως μέγεθος πνευματικό και θείο γιά τίς ψυχές, αλλά και ως δημιουργός πολιτισμού μέ οικουμενικές διαστάσεις, πού νοηματοδοτεί τή ζωή και άξιολογεί τούς διαχρονικούς στόχους του λαού μας. Για τήν Ελλάδα χθές και σήμερα ή Όρθοδοξία είναι όρος επιβίωσης και κεντρικός άξονας πολιτισμικής και κοινωνικής συνοχής. Αúτό είναι μιá ιστορική πραγματικότητα, πού ό λαός μας συνειδητά αποδέχεται. Η Έκκλησία γιέσωσε τό Γένος ως πνευματικότητα και όχι ως ιδεολογία. Αúτό αναγνωρίζουν και οί μη όρθόδοξοι άλλωστε.

Έτσι κάθε άπόπειρα άποσύνδεσης Όρθοδοξίας και Έλληνισμού συνιστά άπειλή γιά τήν ένότητα του

έθνους. Και είναι καθήκον όλων μας νά ένισχύσουμε και όχι νά χαλαρώσουμε τούς δεσμούς πού μās συνδέουν μέ τήν Όρθοδοξία, νά χρησιμοποιήσουμε τό κριτήριο τής αυτοσυντήρησης, γιά νά άξιολογήσουμε τήν άνάγκη νά αναχαιτίσουμε, όσο είναι καιρός, τή σταδιακή ύπονόμηση τής ιστορικής μας αυτοσυνειδησίας, υπερασπιζόμενοι κατά αλήθειαν όχι μόνο τήν εκκλησιαστική Όρθοδοξία, αλλά και τό πολιτιστικό θεμέλιο τής έθνικής ένότητας και όμοψυχίας. Θέματα όπως ή γλώσσα μας, ή διδασχά του μαθήματος τών Θρησκευτικών στα σχολεία, ή καθoδήγηση τής νεολαίας μας, ή συγκρότηση τής παραδοσιακής μας οίκογένειας, ή έξασφάλιση πρόσβασης τών νέων μας πρός τά ιδεώδη του Έλληνισμού και τής Όρθοδοξίας, όλα αúτά άποτελούν βασικές προϋποθέσεις γιά τήν επιβίωσή μας. Και όπως είναι άδιανόητο νά τελειώνει ένα έλληνόπουλο τήν έγκύκλια εκπαίδευσή του χωρίς νά μαθαίνει ποιá μεταφυσική γέννησε τόν Παρθενώνα και τήν αρχαία άθηναϊκή δημοκρατία, έτσι είναι τό ίδιο άδιανόητο τό νά άγνοεί ποιá θεολογία ύψωσε τήν Άγία - Σοφία και γέννησε τήν ποίηση, τή βυζαντινή εικόνα, τή λατρευτική δραματολογία τής όρθόδοξης λατρείας, πού προκαλούν τόν παγκόσμιο θαυμασμό. Είναι καιρός νά αντιληφθούμε όλοι πώς ή Όρθοδοξία δέν είναι ύπόθεση μέ τήν όποία άσχολούνται μόνο οί θρησκευόμενοι Έλληνες, πού δέν είναι λίγοι, αλλά και καθένas πού δραματίζεται τή ζωή του άσφαλισμένη μέσα στην προστατευτική άγκάλη της. «Γιά νά μη καταντήσουμε οί Έλληνες όλότελα ξεγυμνωμένοι και παρατρεχάμενοι του ενός και του άλλου μέσα στό σημερινό άδυσώπητο κόσμo» (Ζήσιμος Λορεντζάτος, «Δίοσκουροι»).

Οί τοποθετήσεις μας αúτές προσλαμβάνουν επίκαιρη σημασία, αν συνδυασθούν μέ τή θέση, πού ή χώρα μας έχει μέσα στην Εύρωπαϊκή Ένωση. Η Εύρώπη, ως γνωστόν, και κατά τό όνομα και κατά τόν πολιτισμό μας είναι γέννημα κυρίως του Έλληνισμού και του Χριστιανισμού. Στην Ελλάδα βρίσκεται ή καρδιά τής Εύρώπης και χωρίς Ελλάδα δέν νοείται Εύρώπη. Η πνευματική κληρονομιά του Έλληνισμού συνιστά πολýτιμο μαργαρίτη όχι μόνο γιά μās αλλά και γιά τόν εύρωπαϊκό κόσμo. Αúτό πρέπει νά τό καταλάβουμε καλά όλοι, γιά νά άποβάλουμε τό αίσθημα μειονεξίας, πού συχνά μās συνοδεύει όταν συναντούμε τούς Εύρωπαίους άδελφούς μας. Σήμερα ή Εύρώπη αντιμετώπιζει όξύ πνευματικό ύπαρξιακό πρόβλημα μέ επιπτώσεις στην ένότητά της. Έχει γραφεί ότι «ή Εύρώπη άναζητά τήν ψυχή της». Οί ειδήμενες άναγνωρίζουν ότι δέν μπορεί νά σταθεί επί πολύ ακόμη χωρίς ένιαίο πνευματικό προσανατολισμό, χωρίς κάποιο είδος κοινής κοσμοθεωρίας (Μητροπ. Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα, Μαρτυρία και διακονία τής όρθόδοξης γυναίκας μέσα στην Ένωμένη Εύρώπη, Άθήναι 1994, σελ. 6). Και εδώ ανακύπτει τό πρόβλημα τής παουσίας τής Όρθοδοξίας στην Ένωμένη Εύρώπη. Είμαστε μέ-

λη ἰσότητα τῆς Ε.Ε. καί κανεῖς ἑχέφρων δέν διανοεῖται νά τό ἀμφισβητήσει. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μόνη εὐρωπαϊκή χώρα, πού εἶναι ἀμιγῶς ὀρθόδοξη. Παλιές ιστορικές συγκυρίες, ἤδη ἀπό τόν 11ον αἰῶνα, διεχώρισαν –εἶναι ἀλήθεια– Ἀνατολή καί Δύση σέ πεδίο ἀντιπαράθεσης δύο κόσμων. Τί λοιπόν πρέπει νά κάνουμε; Ὡς ἐνεργοί Εὐρωπαῖοι πολῖτες ὀφείλουμε νά καταστήσουμε αἰσθητή τήν παρουσία τῆς Ὁρθοδοξίας στή γηραιά ἡπειρό μας. Ἀλλωστε, ἱστορικά ἡ Εὐρώπη ὀφείλει στήν Ὁρθοδοξία τήν ἴδια τήν ὑπόσταση καί ἐπιβίωσή της. Χωρίς τή Ρωμιοσύνη ἡ Εὐρώπη εἶναι ἀδιανόητη. Ὅμως στήν Εὐρώπη σήμερα διαμορφώνεται τό νέο πλαίσιο ζωῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, τό νέο πλαίσιο ζωῆς τοῦ ἐντός καί ἐκτός Ἑλλάδος Ἕλληνας.

Καί ἤδη μπροστά στήν ἔσχατη ἀντοχή πού δείχνει σήμερα ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός, ὁ ρόλος τῆς Ἑλλάδας ὡς ὀρθόδοξης χώρας καί τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας της μέσα στήν Ε.Ε. εἶναι μιά οὐσιαστική ἐλπίδα διαφυγῆς ἀπό τά ἀδιέξοδα, στά ὁποῖα ἔχει ὀδηγηθεῖ ἡ Εὐρώπη. Ἀκόμη καί ἡ ἐπιστήμη σήμερα δείχνει νά κινεῖται πρὸς μιά διαφορετική θεώρηση τοῦ κόσμου, ἐγκαταλείποντας τή μηχανιστική, νοσηριακή καί ἀτομοκρατική προσέγγιση τῶν φαινομένων. Εἶναι ἡ ὥρα τῆς Ὁρθοδοξίας! Καί καθὼς εἶναι βέβαιο ὅτι κυφορεῖται ἓνας νέος πολιτισμός πού θά κρίνει τήν πορεία τῆς Εὐρώπης, ἡ εὐθύνη μας, ἑλληνικῆς Πολιτείας καί ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας γιά τό Εὐρωπαϊκό γίγνεσθαι εἶναι πελώρια. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά διαθέτει εὐρεῖα ἀντίληψη τοῦ διεθνoῦς περιγυροῦ, κατανόηση τῶν διαδικασιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνοποίησης καί νά ἔχει θετική συμβολή γιά τήν ὑλοποίηση τῶν στόχων της. Ὡς Ἐκκλησία στηρίζουμε τίς προσπάθειες τοῦ λαοῦ μας, τῆς κυβέρνησής του καί τῆς ἡγεσίας του γιά τήν πλήρη ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν Ε.Ε.. Ὅμως αὐτό δέν σημαίνει ἀπάρνηση τῆς ταυτότητάς μας ἢ τῆς ἑλληνορθοδοξίας μας. Ἡ ἔνωσή μας μέ τήν Εὐρώπη δέν καταργεῖ τήν πολυμορφία. Ἀντιθέτως, ἡ ἐμμονή καί προστασία τῆς πνευματικῆς ταυτότητας κάθε Εὐρωπαϊκοῦ λαοῦ, ἀποτελεῖ τό κύριο γνώρισμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Γι' αὐτό –ναί– μένουμε στήν Εὐρώπη, ὄχι ὁμως ὡς φτωχοὶ συγγενεῖς ἢ μακρινοὶ Ἀνατολίτες, ξένοι πρὸς τό Εὐρωπαϊκό πνεῦμα, ἀλλ' ὡς οἰκεῖοι μέσα στό μεγάλο εὐρωπαϊκό μας σπίτι.

Ὅταν ἀναστήματα διεθνoῦς κύρους ἀναγνωρίζουν τή διαφαινομένη διάρκεια καί ἐπιβίωση τῆς Ὁρθοδοξίας στόν ἐπόμενο αἰῶνα, πῶς εἶναι δυνατόν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νά ἀπαρνιόμαστε τή διαχρονική ζωοδότρα δύναμή μας; Κανένας Εὐρωπαϊκός λαός δέν δέχεται νά ἀπαρνηθεῖ τά ἰδιαίτερα στοιχεῖα πού ὀριοθετοῦν τήν πνευματική καί πολιτισμική του ταυτότητα. Γιατί τάχα πρέπει μόνο ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες νά ἀποτελέσουμε ἐξαίρεση, ὅταν μάλιστα κανεῖς δέν μᾶς ἀναγκάζει νά τό πράξουμε; Οἱ συνθῆκες γιά τήν Ἐκκλησία μας ἔχουν πιά ὠριμάσει. Ἡ Ἐκκλησία μας πρέπει νά ἡγηθεῖ τοῦ

ἀγώνα νά μείνουμε μέσα στό νέο αὐτό κόσμο Ἕλληνες. Οἱ Ἕλληνες δέν εἴμαστε μικρός λαός, εἴμαστε ὀλιγάριθμος. Εἶναι αὐθῆνη κυρίως τῆς Ἐκκλησίας νά καταστήσει αὐτό τό λαό, τήν «μικράν ζύμην» τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία ὅλον τό φύραμα θά ζυμώσει. Γι' αὐτό ἐκ τῶν πρώτων μελημάτων μας θά εἶναι ἡ παρουσία της στήν καρδιά τῆς Εὐρώπης, στίς Βρυξέλλες, καί ἡ ἀναβάθμιση τῶν σχετικῶν ὑπηρεσιῶν στό κέντρο μας, ὥστε σύντομα νά εἴμαστε σέ θέση νά γνωρίζουμε κάθε τι πού μᾶς ἐνδιαφέρει καί νά συμμετέχουμε, ὅσο αὐτό εἶναι ἐφικτό, ἔστω καί ἐμμέσως, στίς ἀποφασιστικές διαδικασίες τῶν ὀργάνων τῆς Ἐνωσης. Μᾶς ταιριάζει νά διεκδικήσουμε, σέ συνεργασία καί μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση, τήν ἐνεργό συμμετοχή μας στή διαμόρφωση τῆς μετα-νεωτερικῆς ἐποχῆς, τοῦ νέου κόσμου πού κυφορεῖται ὡς πανανθρώπινο αἶτημα μέσα στό ἀνταγωνιστικό εὐρωπαϊκό περιβάλλον, μέ τή συνείδηση ὅτι μᾶς χρειάζονται στήν Εὐρώπη καί ἐκτιμoῦν αὐτό πού μποροῦμε νά τοῦς προσφέρουμε, τό πνεῦμα τῆς ἐνότητας καί τῆς καταλλαγῆς. Ἡ Ἐκκλησία ἀνοίγει τήν ἀγκαλιά της στίς δρώσες δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού εἶναι ἡ εὐρύτερη πολιτική ἡγεσία, ὁ κόσμος τῶν Γραμμάτων καί τῶν Τεχνῶν, ὁ ἐπιχειρηματικός κόσμος, οἱ ἐργαζόμενοι, καί ζητᾷ τήν βοήθειά των γιά τήν ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς προσπάθειας.

Καί ἐρχομαι τώρα στίς σχέσεις Κράτους καί Ἐκκλησίας. Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία παντοῦ, καί στήν Ἑλλάδα, οὐδέποτε διεξεδίκησε τό ρόλο κράτους ἐν κράτει. Δέν ὑπῆρξε ποτέ Ἐκκλησία τοῦ νόμου, ἀλλά τῆς Ἀνάστασης. Δέν ἔζησε ποτέ ἀπό τά δικαιώματά της, ἀλλά ἀπό τά θαύματά της. Καί τά δικά της ἐρείσματα εἶναι οἱ ἅγιοί της. Σ' αὐτό τόν τόπο οἱ ἱστορικές συγκυρίες τήν ἔδεσαν σφικτά μέ τό λαό καί τή θεσμική ἐκπροσώπησή του. Ἐτσι διαμορφώθηκε ἓνα σχῆμα σχέσεων της μέ τήν Πολιτεία, πού ὁ λαός ἔχει μόνο ἐγκρίνει, ἀλλά καί χαίρεται νά βλέπει τοῦς δύο κορυφαίους θεσμούς τοῦ ἔθνους νά ἀλληλοσυμπληρώνονται καί νά συνεργάζονται γιά τό καλό τοῦ Τόπου. Ἡ Ἐκκλησία πάντοτε ἐπεδίωξε σχέσεις συνεργασίας, συναλληλίας, σέ βάση ἰσοτιμίας μέ τήν ἑλληνική Πολιτεία. Καί ἡ ἑλληνική Πολιτεία ἀπό τή μεριά της κατανοεῖ τήν ἀνάγκη εἰρηνικῆς συμβίωσης μέ τήν Ἐκκλησία. Αὐτό ἀποδεικνύει ἄλλωστε καί ἡ ἀμετάθετη ἀπόφαση τόσο τῆς κυβέρνησης, ὅσο καί τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης νά μὴ θέσουν κᾶν θέμα ἀναθεώρησης τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Συντάγματος κατὰ τήν προκειμένη σχετική διαδικασία. Βέβαια ὑπάρχουν κάποιοι, πού μέ χαρά θά ἔβλεπαν μιά σύγκρουση μεταξύ Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, γιά νά ὀδηγήσουν τά πράγματα ἐκεῖ πού θέλουν. Ἐμεῖς εἴμαστε ἀταλάντευτα προσηλωμένοι στό ἰδεῶδες τῆς στενῆς συνεργασίας Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, γιατί βλέπουμε ὅτι αὐτό συμφέρει στό ἔθνος καί αὐτό θέλει καί ὁ λαός μας. Δέν ἀντιδικoῦμε ἐπομένως μέ κανένα, δεόμεθα γιά σύνολη τήν ἡγεσία

τοῦ ἔθνους, καί προσευχόμαστε νά εἶναι εὐλογημένοι οἱ ἀγῶνες της γιά τήν προκοπή τοῦ Γένους.

Παραλλήλως ὁμως δέν χαρίζουμε σέ κανένα τό ἀκριβό μας προνόμιο νά ἔχουμε ἀποψη ἐπὶ τῶν καιριοτέρων ζητημάτων τοῦ τόπου καί νά τήν ἐκθέτουμε ἐλεύθερα, ὅπως τέτοιο δικαίωμα ἔχει σήμερα καί ὁ τελευταῖος πολίτης αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἡ τέτοια παρέμβαση μας δέν συνιστᾷ ἀντιδικία οὔτε ἀμφισβήτηση. Παρεμβαίνουσα ἡ Ἐκκλησία βοηθᾷ τήν ἡγεσία, τίς δυνάμεις καί τό λαό στή συνειδητοποίηση τῶν πνευματικῶν διαστάσεων ὁρισμένων ἐπιλογῶν ἢ τάσεων. Γι' αὐτό καί ὁ λόγος της εἶναι μητρικός, παραμυθητικός, συμβουλευτικός καί οὐδέποτε πολιτικός. ματαιοπονοῦν, ἐπομένως, ὅσοι ἐπιδιώκουν νά δημιουργήσουν τριβές μεταξύ μας καί νά ἐπωφεληθοῦν ἀπό αὐτές, ναρκοθετώντας τή νέα πορεία μας, γιά εὐνόητους λόγους. Ἡ Ἐκκλησία ἐνωμένη ἀντιμετωπίζει τίς προκλήσεις καί ἀνταποκρίνεται στίς ἀνάγκες τῶν καιρῶν. Συμφέρον ἔχουμε ὅλοι νά συνεργασθοῦμε γιά τό κοινό καλό καί γιά τήν προώθηση τῶν καλῶς νοουμένων συμφερόντων τοῦ τόπου μας. Καί εἶμαι βέβαιος ὅτι μέ αὐτό συμφωνεῖ καί ἡ ἐλληνική Κυβέρνηση, πού ἐπιμελῶς ὄχι μόνο ἔχει ἀποφύγει, πρὸς τιμὴν της, κάθε παρέμβαση στά ἐσωτερικά της Ἐκκλησίας, ἀλλά καί συνεχίζει τήν διαμορφωμένη ἤδη παράδοση τῆς προηγούμενης συνεννόησης μέ τήν Ἱ. Σύνοδο, προκειμένης τῆς λήψεως οἰουδήποτε μέτρου πού ἀφορᾷ στήν Ἐκκλησία.

Εἶναι μεγάλη ἀνάγκη γιά τήν Ἐκκλησία, ἀφοῦ νοικοκυρέψει πρῶτα τά τοῦ οἴκου της, νά ἀποκαταστήσει ἀμέσως τήν ἐπαφή της μέ τήν κοινωνία, νά ἐνεργοποιήσει τίς πνευματικές της δυνάμεις, νά σκύψει ὡς Καλός Σαμαρεῖτης πρὸς τόν «περιπεσόντα εἰς τοὺς ληστάς» σύγχρονο ἄνθρωπο, νά τοῦ χαρίσει τήν εἰκόνα μιᾶς Ἐκκλησίας μέ φιλάνθρωπο πρόσωπο Μάνας καί ὄχι μητριάς. Στά πλαίσια αὐτῆς τῆς πανστρατιάς ἀποβλέπουμε μέ ἐμπιστοσύνη στήν ἀκαδημαϊκὴ Θεολογία, πού πλουτίζει πνευματικά τό λαό μας. Οἱ δύο Θεολογικές μας Σχολές καί οἱ πανεπιστημιακοί μας δάσκαλοι κατέχουν κεντρικὴ θέση στην καρδιά μας. Γνωρίζουμε ὅτι καμμιὰ ἐνέργειά μας δέν μπορεῖ νά εὐδοκίμησει, ἂν δέν ἔχει θεολογικό ὑπόβαθρο καί πατερικὴ συναίνεση. Γι' αὐτό καί προσδοκοῦμε μέ ἐνδιαφέρον τὴ συμμετοχή καί τῶν Σχολῶν μας αὐτῶν στήν ἀνανεωτικὴ μας προσπάθεια. Τά κοινωνικά μας ἐξ ἄλλου προβλήματα πολλαπλασιάζονται κάθε μέρα. Ἡ ἀνεργία κτυπᾷ τήν πόρτα ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων καί μάλιστα νέων, ὁ ρατσισμός καί ἡ ξενοφοβία ἀπειλοῦν μέ ἀλλοτρίωση τήν παράδοσή μας, πολλοὶ νέοι μας παραδίδονται βορά στή χρησιμοθηρία καί στον καιροσκοπισμό. Χρειάζεται μιὰ τολμηρὴ προσέγγιση τῶν προβλημάτων τῶν νέων καί μιὰ συνειδητὴ ἐπαφή μέ τόν κόσμο, χωρὶς νά διατρέξουμε τόν κίνδυνο τῆς ἐκκοσμίκευσης ἢ τοῦ λαϊκισμοῦ. Μέσα στά πλαίσια

αὐτά θά κινηθοῦμε, μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πρὸς πέντε βασικοὺς ἄξονες.

α) Ἐσωτερικὴ ἀναδιοργάνωση πνευματικῆ, διοικητικῆ, ποιμαντικῆ, ιεραποστολικῆ τῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιά μιὰ μεγάλη προσπάθεια ἀναβάθμισης τῆς θείας λατρείας, ἐνίσχυσης τῆς ιεραποστολῆς, καθιέρωσης τῆς ἐπιμόρφωσης, ὑποστήριξης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσης, ἐξασφάλισης στελεχῶν, καλλιέργειας τῆς ἐπικοινωνίας μέ χρῆση τῶν σύγχρονων μέσων τῆς ἠλεκτρονικῆς τεχνολογίας, υἱοθέτηση συστημάτων ἐγγυήσεων χρηστῆς διαχείρισης, καλλιέργειας τῶν ἐκκλησιαστικῶν Τεχνῶν, ἀναδιοργάνωσης τῆς ἐνορίας καί ἀναδιάρθρωσής της στά μεγάλα ἀστικά κέντρα.

β) Νεολαία καί προβλήματά της. Μέ ρωμαλεότητα καί τόλμη ὀφείλουμε νά καταπιασθοῦμε οὐσιαστικά μέ τὰ προβλήματα τῆς Νεολαίας μας. Δείχνοντας ἀγάπη στά παιδιά μας τὰ πλησιάζουμε μέ ταπείνωση, «μὴ παροργίζοντές» τα, ἀλλὰ μιλώνοντας τους μέ εἰλικρίνεια, μέ πίστη, μέ πειθώ, μέ ἐνάργεια, μέ ἐπίγνωση. Τά μεγάλα προβλήματα τῆς νεολαίας μας, τὰ ναρκωτικά, τὸ AIDS, ὁ ἀλκοολισμός, ὁ παρασιτισμός, ἡ ἀνεργία, ἡ βία, τὸ ἔγκλημα, ἡ ἔλλειψη στοργῆς, ἡ ἀπουσία τῆς οἰκογενειακῆς θαλωρῆς, ἡ ἀνάγκη γιά ψυχαγωγία, ὅλα αὐτά ἀπαιτοῦν προσευχή, προσοχή, συναντίληψη, ἀγάπη, ἐπιμονή. Καί πέρα τούτων ἡ ἐκπαίδευση τῶν ἐλληνοπαίδων. Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἔχει τὰ μέσα, θεῖα καί ἀνθρώπινα, γιά νά ἐπιληφθεῖ καί ἐπιτύχει.

γ) Πατρίδα καί Γένος. Ἡ Ἐκκλησία αἰσθάνεται νά ἔχει ἀπὸ τήν ἱστορία τὸ ρόλο νά συντρέχει τὸ ἔθνος. Χωρὶς νά ἀμφισβητεῖ κανενὸς τὸ ἀνάλογο ἐνδιαφέρον δικαιουταί, χάρις στίς περγαμινές πού διαθέτει, νά ἐνδιαφέρεται γιά τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, πού εἶναι λαὸς της. Ἡ γλῶσσα, ἡ παιδεία, οἱ ἀλησιμόνητες Πατρίδες, ἡ ἱστορία, ἡ οἰκογένεια, οἱ θεσμοί, τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα, οἱ πολύτεκνες οἰκογένειες, τὰ ἰδανικά, οἱ ἀξίες, οἱ ξένοι πού ζοῦν στήν πατρίδα μας, οἱ πρόσφυγες, ἀποτελοῦν πεδίο δράσεως καί τῆς Ἐκκλησίας πού ὄχι μόνο ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίες, ἀλλὰ καί συντρέχει ἀνάλογες προσπάθειες τοῦ κράτους ἢ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος καί ἡ ἐξασφάλιση ἀειφορίας τῆς γῆς, ὥστε καί οἱ ἐπόμενες γενιές νά μποροῦν νά ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, εἶναι ἀπὸ τίς ἐκρηκτικὲς προτεραιότητες.

δ) Κοινωνικὴ μέριμνα. Εἶναι ὁ μεγάλος τομέας τῆς ἀγάπης, στόν ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία ἤδη τώρα μεσουρανεῖ, μέ ποιότητα προσφορᾶς, μέ ἀνιδιοτέλεια, μέ ἰδρύματα προστασίας ἀνθρώπων κάθε κατηγορίας, μέ παροχές οἰκονομικές καί ἄλλες, μέ ποιμαντικὴ μέριμνα γιά ἀναξιοπαθοῦντες, γιά τὴ στήριξη ἐνός συστήματος κοινωνικῆς δικαιοσύνης, γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν ἐργαζομένων, τῶν ἀτόμων μέ εἰδικές ἀνάγκες, γιά τήν ἐπέκταση τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐνοριακῶν ἰδρυμάτων, γιά τήν προστασία τῶν κοινωνικὰ ἀποκλεισμένων.

ε) Νεότερες ἐπιστημονικές κατακτήσεις. Θέματα βιοηθικής, γενετικής τεχνολογίας, ή εὐθανασία, ή τεχνητή γονιμοποίηση, ή κλωνοποίηση, οί μεταμοσχεύσεις κ.λπ. εἶναι νέα θέματα μέ ήθικές παραμέτρους. Ἡ Ἐκκλησία καλεῖται ἤδη νά διατυπώσει τήν ἀποψή της. Ὅλοι θέλουν νά τήν ἀκούσουν. Πρέπει νά ἀνταποκριθούμε.

Σεβαστοί καί ἀγαπητοί μου,

Μέ ὅσα σᾶς εἶπαμε, περιγράψαμε μέ κάθε δυνατή συντομία τούς κύριους ἄξονες περί τούς ὁποίους θά θελήσουμε νά κινηθούμε, σύν Θεῷ, κατά τήν ἀσκηση τῶν Πρωτιεραρχικῶν μας καθηκόντων, μέ τήν συμπαράσταση τῶν ἁγίων ἀδελφῶν Ἀρχιερέων. Παρακαλοῦμε τούς ἀκροατές τῶν λόγων μας νά θελήσουν νά μᾶς συναγωνισθοῦν μέ τίς προσευχές τους καί μέ τήν παροχή τῆς εὐπρόσδεκτης συναντίληψής των. Ἀναγνωρίζουμε τήν προσωπική μας σμικρότητα ἀλλά καί τό μέγεθοςκείνου, πού ὡς Ἐκκλησία ἐκπροσωποῦμε. Ὁ λαός μας δικαιούται νά ἐλπίζει. Φέρνουμε τό μήνυμα τῆς ἀνοιξης καί τῆς αὐτοπεποίθησης. Μποροῦμε νά ζήσουμε καί νά προκοψοῦμε. Μποροῦμε νά δώσουμε τό πνευματικό μας στίγμα. Δικαιούμεθα νά ἀτενίζουμε μέ αἰσιοδοξία τό μέλλον. Ὁ Ἑλληνισμός καί ἡ Ὁρθοδοξία ἀξίζουν καί μποροῦν τό καλύτερο. Κάτω ἀπό τήν προστατευτική ὀμπρέλλα των ἃς κινήσουμε ὡς λαός γιά μιά νέα προσπάθεια καταξίωσης. Μακρυνά μας τά συμπλέγματα μειονεξίας. Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι Ἀνάσταση. Ἡ νεολαία μας ἀξίζει τήν ἀγάπη καί τήν προσοχή μας. Ἡ ἀνατολή τῆς νέας χιλιετίας, ή συμπλήρωση δηλ. 2000 χρόνων ἀπό τή Γέννηση τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ἕνα ὁρόσημο στήν ἱστορία τοῦ κόσμου, μᾶς βρῖσκει ὅλους προσηλωμένους μέ τό βλέμμα τῆς ψυχῆς πρός τό μέλλον. Ὁ ἐορτασμός τῆς ἐπετείου ἐδῶ στήν Ἑλλάδα, θά πρέπει νά εἶναι λαμπρός καί ξεχωριστός γιά τό μήνυμα πού κομίζει καί πού μᾶς ἀφορᾷ ὅλους. Καθώς δέ πλησιάζει καί τό ἔτος 2004 μέ τήν Ὀλυμπιάδα στήν Ἀθήνα, θά ἐπιληφθοῦμε κι ἐμεῖς ὡς Ἐκκλησία γιά τήν προβολή σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο τῆς πνευματικῆς κληρονομιάς μας καί τῆς πα-

νανθρώπινης πρότασης γιά ζωή, πού ὡς Ἑλληνορθόδοξοι ἐκπροσωποῦμε.

Τελειώνοντας, ἀπευθύνομαι εἰδικά στούς Νέους τῆς Πατρίδας μας καί τούς λέγω. Παιδιά μου, χρυσά τῆς Ἑλλάδος παιδιά. Εἴσθε τό καμάρι τοῦ Γένους, ή δαφνοστεφανωμένη ἀπαντοχή μας. Ὅμως σᾶς πονέσαμε πολύ μέ τήν ὑποκρισία μας καί εὐτελίσσαμε μέσα σας τήν ἔννοια τοῦ χρέους. Σᾶς χρεώνουμε τίς παρεκτροπές σας, ἐνῶ εἴμαστε οἱ ήθικοί αὐτουργοί των. Σᾶς στερήσαμε τήν ἀγάπη, σᾶς ἀφήσαμε ἔρμαια στά κύματα τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς Βαβυλώνας. Σᾶς ἀναγκάσαμε νά ζῆτεσ' ἕναν κόσμο ἀπάνθρωπο, ἀνηλεή καί ἀνοικτίρμονα. Σᾶς ὑποδείξαμε νά ἀκολουθήσετε δρόμους, πού ἐμεῖς δέν βαδίζαμε. Σᾶς ἀφαιρέσαμε τήν πίστη καί τήν ἐλπίδα. Γκριμίσουμε ἀπό μέσα σας κάθε ἰδανικό. Κι ὁμως λέμε ὅτι σᾶς ἀγαπᾶμε. Καί μᾶς ἐγκαταλείψατε. Δέν μᾶς ἐμπιστεύεσθε πιά, δέν θέλετε νά ζήσετε στόν κόσμο, πού ἐμεῖς σᾶς ἐτοιμάσαμε. Καί στραφήκατε στήν ἀναζήτηση τῆς χίμαιρας μέσ' ἀπ' τά ναρκωτικά, στήν ἐπιβεβαίωσή σας μέσ' ἀπό τή βία.

Παιδιά μου, σήμερα αὐτός πού σᾶς μιλά, παίρνει ἐπάνω του τήν εὐθύνη γιά τίς ἀπέναντί σας ἁμαρτίες ὅλης τῆς γενιάς του, καί σᾶς ζητᾷ συγγνώμη. Θέλει ὁμως ταυτόχρονα νά σᾶς πεί πῶς καμμιᾷ ἁμαρτία δική μας, καμμιᾷ ἀστοχία δική σας δέν μπορεῖ νά σᾶς κλείσει τό δρόμο πρός τήν καταξίωση. Τά ἀδιέξοδα πλήθυναν. Τώρα ἡ ἀδυσώπητη ἀνάγκη σᾶς καλεῖ σέ ἀπόφαση. «Ὅταν ἀλύπητη βαρειά ξεσπᾷ ἡ ἀνάγκη καί προστάζει, ἀνάξιος εἶναι ὁποῖος διστάζει» (Κ. Παλαμάς). Ὑπάρχει ἕνας χώρος, πού δέν θά σᾶς προδώσει ποτέ. Εἶναι ὁ χώρος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐλᾶτε σ' αὐτόν, ἐλᾶτε στήν πίστη, ἐλᾶτε στό Χριστό. Θά βρῆτε ὅ,τι ἔχετε χρόνια τώρα στερηθεῖ. Καί μαζί τήν ἀληθινή ἐλευθερία, τήν ἀληθινή δικαιοσύνη, τήν ἀληθινή ἀλήθεια. Ὁ Ἀναστάς Χριστός, παιδιά μου, νά εἶναι μαζί σας.

«Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί Πατρός καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἴη μετά πάντων ὑμῶν. Ἀμήν».



ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΗ ΝΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΤΩΡΑ ΟΛΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ!



Μέσα μας και τώρα όλα αλλάζουν! Ή σепτή Ίεραρχία της Έκκλησίας μας στις 28 Ἀπριλίου έ.έ. διά 49 ψήφων εξέλεξε τόν από Δημητριάδος Μητροπολίτη κ. Χριστόδουλο ως τόν νέο

Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος! Οἱ ἔτεροι δύο συνυποψήφιοι κατά τήν τρίτη ψηφοφορία –ἐπί συνόλου 76 ψηφισάντων– ἔλαβαν: ὁ Θηβῶν κ. Ἰερώνυμος 20 καί ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθιμος 4 ψήφους. Εὐρέθησαν δέ τρία (3) λευκά ψηφοδέλτια¹).

Οἱ πρώτες λέξεις μας ἄς εἶναι ἡ δοξολογία τῆς Τρισυποστάτου Θεότητος. Δοξάζομεν καί ὑμνοῦμεν τό ὄνομα τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, διότι ἡ ἐκλογή τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου ἐγινε ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Τό Πανάγιο Πνεῦμα εὐδόκησε καί ἐξελέγη ὁ ἄριστος! Ὁ Λαός ἐπεδοκίμασε τήν ἐκλογή! Ὅλοι τώρα εἴμεθα χαρούμενοι. Κάτι παρα - πάνω εἴμεθα πανευτυχεῖς, τρισευτυχισμένοι! Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος ἐνσαρκώνει τό ὄραμα ἐνός ἀκεραίου ἐκκλησιαστικοῦ Ἠγέτη καί συγχρόνως ἐνός Ἐθνάρχῃ! Ἀνέρχεται στό Θρόνο Του σέ καιρούς χαλεπούς. Ἐρχεται ως δῶρο Θεοῦ ὄχι μόνο γιά τήν Ἐκκλησία, ἀλλά καί γιά τήν Ἑλλάδα!

Μετά τόν Θεό ἡ σκέψη μας μέ μεγάλη εὐγνωμοσύνη στρέφεται πρὸς τόν ἀείμνηστο Ἀρχιεπίσκοπο κυρὸ Σεραφεῖμ. Ἐκεῖνος, ὁ μακαριστός Γέροντας Σεραφεῖμ, πρῶτος ἐξ ὧν διεΐδε τήν ἀξία τοῦ κ. Χριστοδούλου, Γραμματέως τότε τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καί τόν ἀνέδειξε Μητροπολίτη Δημητριάδος σέ πολύ νεαρή ἡλικία! Ὡστε λοιπόν ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ ἐδημιούργησε τίς προϋποθέσεις γιά τίς μετά ταῦτα ἐξελίξεις καί στήν προσωπική ζωὴ τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου, ἀλλά καί στήν Ἐκκλησία μας! Δῶρο συνεπῶς τοῦ μακαριστοῦ Σεραφεῖμ πρὸς τήν Μητέρα Ἐκκλησία

ὑπῆρξεν ἡ ἀρχική ἐκλογή τοῦ κ. Χριστοδούλου ὡς Μητροπολίτου Δημητριάδος κατά μῆνα Ἰούλιο τοῦ ἔτους 1974. Ἦτο τότε «ἡ χρυσή ἐποχή» τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ! Δέν εἶχε βράχυκυκλωθῇ ἀκόμη ἀπὸ μερικούς χαμαιλέοντες ἢ καιροσκόπους, οἱ ὁποῖοι μέ τά καμώματά τους ἐβλάψαν καί τόν ἴδιο καί τήν Ἐκκλησία! Ἄς εἶναι λοιπόν αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ πολυσεβάστου μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου μας κυροῦ Σεραφεῖμ.

Μετά τόν Θεόν καί τόν μακαριστό Σεραφεῖμ ἡ σκέψη μας, μέ μεγάλη ἐπίσης εὐγνωμοσύνη, στρέφεται τώρα πρὸς τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Καλλίνικο. Αὐτός, μόνον αὐτός, εἶναι ὁ κατὰ Θεόν γεννήτωρ τοῦ κ. Χριστοδούλου. Δύναται ὁ Σεβασμιώτατος κ. Καλλίνικος νά καυχᾶται τήν ἐν Κυρίῳ καύχησιν καί νά λέγῃ: «ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ διά τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα» (Α΄ Κορ. δ, 15). Τό ὡμολόγησεν ἄλλωστε ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος σέ μιὰ τηλεοπτική συζήτηση ἀμέσως μετά τήν ἐκλογή του: Εἶχε στραφῇ ἤδη πρὸς τήν νομική ἐπιστήμη, εἶπεν! Ἦταν πιά πρωτοετής φοιτητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅταν συνεδέθη πνευματικῶς μέ τόν τότε π. Καλλίνικο, κληρικό τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίας Ζώνης στήν περιοχή τῆς Κυψέλης! Καί ἔκτοτε –μέ τή Χάρη τοῦ Κυρίου– ὅλα ἔλλαξαν στή ζωὴ του. Στήν καρδιά τοῦ νεαροῦ τότε φοιτητοῦ Χρήστου Παρασκευαῖδη ἀναθερμαίνεται καί ἀναζωπυροῦται ὁ ἐνθεος καί ἐνθετος, ἀλλ' ὁμως ὑφέρπων καί ὑπνώτων, πόθος τῆς ἱερωσύνης καί τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀφιερώσεως στό Θεό! Ὁ π. Καλλίνικος ἀναδεικνύεται πρωτομάστορας τῆς πνευματικῆς τέχνης! Συμβάλλει ἀποφασιστικά στήν πνευματική συγκρότηση ἐνός νέου, χαρισματοῦχου δέ καί δυναμικοῦ, φοιτητοῦ, ὁ ὁποῖος τελικά ἀλλάζει προσανατολισμό καί στρέφεται ὀριστικά πλὴν πρὸς τό ἱερό Θυσιαστήριο. Τόν Χρήστο Παρασκευαῖδη ἀπὸ τήν περίοδο 1957-1958 κερδίζει ἡ Ἐκκλησία! Ἀλλά καί ὁ π. Καλλίνικος, ὡς Γέροντας, εὐλογήθηκε ἀπὸ τόν Θεό νά ἔχῃ ἓνα τέτοιο πνευματικό καρπό! Ἡ Ἐκκλησία μας ἐμπλουτίσθηκε μέ ἓνα νέο καί πολύ δυνατὸ στέλεχος! Ὁ Χρήστος Παρασκευαῖδης, ὑστερότοκος υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου καί τῆς Βασιλικῆς, (οἱ ὁποῖοι σημειωτέον ἀπέκτησαν ἑπτὰ τέκνα, ἀλλ' ἐκ τοῦ-

των επέζησαν μόνον δύο, ὁ Ἰωάννης καί ὁ Χρῆστος) ἦτο –ὅπως τελικῶς ἀπεδείχθη– προωρισμένος ἐκ κοι-
λίας μητρός αὐτοῦ γιά νά ὑπηρετήσῃ τόν Ἰησοῦ Χρι-
στό καί τήν Ἐκκλησία! Ἐκτοτε ἡ πορεία τοῦ νέου
Ἀρχιεπισκόπου καί τοῦ ὑποσημειομένου συμπί-
πτουν, λήγοντος δέ τοῦ ἔτους 1959, ταυτίζονται ἀπο-
λύτως! Μέ ὁδηγό τόν κοινό Γέροντα, τόν π. Καλλίνι-
κο, πορευόμεθα μαζί στό Παγκράτι ἀρχικῶς, ἔπειτα
στά Μετέωρα, καί πάλι στο Παγκράτι, στό Καπανδρί-
τι, στήν Μοναστική Ἀδελφότητα «Χρυσοπηγή» ἀρχι-
κά, στή Συνοδική Μονή «Παναγία ἡ Χρυσοπηγή» ἔπει-
τα, στήν Ἱερωσύνη, στήν Ἀρχιερωσύνη, στήν ὑπηρεσία
τοῦ Θεοῦ, στή διακονία τοῦ ἀνθρώπου! Δοσμένοι ὁλο-
κληρωτικά στό Θεό καί στήν Ἐκκλησία! Ὁ καθένas μέ
τό χαρακτήρα του, ἀλλά μέ τήν ἴδια θερμοουργό ἀγάπη
πρός τόν Νυμφίο Χριστό! Ὁ καθένas μέ τό
χαρακτήρα του, ἀλλά καί μέ τήν ἴδια διάθεση νά γίνω-
με ὁλοκαύτωμα στό βωμό τῆς Ἐκκλησίας! Ὁ καθένas
μέ τά χαρίσματά του, ἀλλά μέ ἄλλη - λοσεβασμό στήν
προσωπικότητα τοῦ ἄλλου, ὥστε νά μή παρεμβαίνει ὁ
ένας στό χωρο εὐθύνης τοῦ ἄλλου! Μαζί στήν ἀγάπη,
ἀλλά χωριστά στά καθήκοντά καί τίς εὐθύνες του ἕκα-
στος! Αὐτό εἶναι τό μεγαλεῖο τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθε-
ρίας! Ἐκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη! Μαζί ἀλλά καί χώρια!
Μαζί στήν ἀγάπη, ἀλλά καί χωριστά ὁ καθένas στή δι-
οίκηση τῆς Ἐπισκοπῆς του καί στίς εὐθύνες του!

Εὐγνωμονοῦμε τόν Γέροντα, τώρα Σεβασμιώτατο
Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Καλλίνικο, γιά ὅσα ἐσπείρε
στίς νεανικές ψυχές μας καί μάλιστα στήν ψυχή τοῦ
χαριτωμένου νέου Ἀρχιεπισκόπου μας! Ἀs εἶναι πολ-
λά τά ἔτη τῆς ζωῆς Σας, Γέροντα, γιά νά χαίρεσθε τό
ἔργο τῶν χειρῶν Σας.

Τέλος, ἡ εὐγνώμονη σκέψη μας στρέφεται πρὸς
τούς γεννῆτορες τοῦ Μακαριωτάτου. Ἐνθυμούμεθα
τόν δυναμικό Πατέρα, τόν κυρ - Κώστα, μέ τήν ἐξέ-
χουσα προσωπικότητα. Ἐνθυμούμεθα καί τήν σεμνή -
τεπεινή Μητέρα, τήν κυρά - Βασιλική, τήν διδασκάλισ-
σα, πού εἶχε ἀγγελική ψυχή καί ἐκοσμεῖτο ἀπό ἀληθινή
ταπείνωση! Ἀs εἶναι ἐλαφρὺ τό χῶμα, πού σκεπάζει
τώρα τόν Κωνσταντῖνο καί τήν Βασιλική Παρασκευ-
αῖδα, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐχάρισαν ἕνα τέτοιο βλαστό, δόξα
τῆς Ἐκκλησίας σήμερα καί στήριγμα τοῦ Ἔθνους!

ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ ΟΛΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ! Ἕνας νέος
Ἀρχιεπίσκοπος σημαίνει πάντα μιὰ καινούργια ἀρχή.
Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τή δική του ξεχωριστή προσωπι-
κότητα, τά προσωπικά του χαρίσματα, τά ἰδιαίτερα
ἐνδιαφέροντα κ.ο.κ. Ἐπομένως στούς ἀπελπισμέ-
νους ἀναρριπίζει τήν ἐλπίδα! Στούς κλονισμένους χα-
ρίζει νέα δύναμη! Στούς ἀνήσυχους προσφέρει νέα
ὁράματα! Στούς καταφρονημένους φέρει τήν ἀναγνώ-
ριση! Στούς ἀδικημένους ἐγγυᾶται τήν δικαίωση!

Ἀλλά καί ἀντιστρόφως: Στήν κυριαρχοῦσα ἀταξία
ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος καλεῖται νά ἐπιβάλλῃ τήν τάξη!
Στήν ἀσυδοσία, τήν πειθαρχία! Στήν ἀσέβεια, τήν εὐλά-
βεια! Στήν ρυπαρότητα, τήν κάθαυση! Σ' ἐκείνους, πού

μολύνουν τό τιμημένο ράσο, καλεῖται νά ἐπιβάλλῃ τόν
κολασμό! Σ' αὐτούς, πού θέλουν τήν Ἐκκλησία «ἀμπε-
λι ξέφραγο» καλεῖται νά δείξῃ τό δρόμο τῆς μετανοί-
ας! Ὅπωςδήποτε ὁμως γιά τόν κάθε ἀδιόρθωτο ἔσχα-
το μέτρο παραμένει τό ἐξιτήριο! Ὅσοι δέν μποροῦν νά
κυριαρχήσουν στόν ἑαυτό τους καί νά καθυποτάξουν
τά πάθη τῆς ψυχῆς των, δέν ἔχουν θέση μέσα στήν
Ἐκκλησία! Αὐτή τήν ἐντολή ἔλαβε ἀπό τήν σεπτή Ἱε-
ραρχία. Ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος μᾶς φέρει τήν βεβαιό-
τητα μιᾶς ἀλλαγῆς πρὸς τό καλύτερο! Τοῦτο σημαίνει
ὅτι οἱ μέν καλοί θά ἐπιβραβεῦωνται καί θά αὐξάνω-
νται, οἱ δέ κακοί θά κολάζωνται, θά λιγοστεύουν! Πο-
τέ νά μή τό λησμονήσετε, Μακαριώτατε!

ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ ΟΛΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ! Ἕνας νέος
Ἀρχιεπίσκοπος φέρει εἰς τήν Ἐκκλησία μιὰ καινούρ-
για ἐλπίδα! Ὁ κόσμος ὑποδέχθηκε μέ παραλήρημα
ἐνθουσιασμοῦ τόν νέο ἐκκλησιαστικό Ἡγέτη! Τόν
ἐπευφήμησε καί τόν χειροκρότησε σάν ἐνσαρκωτή τῶν
πόθων καί τῶν ἐλπίδων του! Τόν δέχθηκε σάν Ἐθνάρ-
χη! Στηρίζει ἐπάνω του χίλιες ἐλπίδες! Τά παιδιά μας,
οἱ νέοι μας, οἱ ὄριμοι στήν ἡλικία, οἱ πρεσβύτες, ὅλοι
ἀνεξαιρέτως βλέπουν στόν νέο Ἀρχιεπίσκοπο τήν ἴδια
τήν ἐλπίδα, τήν χαμένη ἐλπίδα! Ἐλπίζουν καί προσμέ-
νουν, προσμένουν καί ἐλπίζουν, ὅτι θά ἐνσαρκώσῃ τό
νέο ἦθος στήν Ἐκκλησία! Ἐλπίζουν, ὅτι θά φουξήσῃ
νέα πνοή στήν γερασμένη ἐλληνική Κοινωνία! Ἡ
Ἐκκλησία εἶναι ἡ τελευταία ἐλπίδα τοῦ πανταχόθεν
προδομένου Ἑλλήνα! Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκο-
πος φέρει μαζί του αὐτήν τήν ἐλπίδα! Εἶναι ὁ ἴδιος ἡ
ἐλπίδα μας! Ὁ ἐνθρονιστήριος Λόγος ἦταν ἡ ἀπαρχή
τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ εὐσεβοῦς Λαοῦ! Προσευχόμε-
θα στόν Κύριο καί Ἀρχιποίμενα Χριστό νά ἱκανώσῃ
τόν Ἀρχιεπίσκοπό μας στό βαρὺ ἔργο του.

ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ ΟΛΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ! Ἕνας νέος
Ἀρχιεπίσκοπος φέρει ἐπίσης στήν Ἐκκλησία νέους
δραματισμούς! Τώρα ὅλοι προσμένουν κάτι! Ὁ καθέ-
νας μέσα στήν ψυχή του ἔχει κάποιο δικό του δράμα!
Ὅραμα γιά τήν Ἐκκλησία, γιά τό Ἔθνος! Ὅλοι περι-
μένουν νά δοῦν ὑλοποίηση τῶν δραματισμῶν τους!
Κι' αὐτό τό δύσκολο ἔργο θά τό κατορθώσῃ ὁ νέος
Ἀρχιεπίσκοπος! Ὁ Μακαριώτατος κ. Χριστόδουλος
κατώρθωσε ἤδη τό ἀκατόρθωτο. Τόν ἀπεδέχθησαν
ὅλοι, ὅλοι ἀνεξαιρέτως, ἀκόμη καί ἡ Μαλβίνα! Ὅλοι
εἶπαν ἕνα καλὸ λόγο! Ὅλοι ἔγραψαν ἕνα καλὸ σχόλιο!
Τόσο πολὺ ἐγίνε ἀποδεκτὸς ἀπὸ τό σύνολο τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ Λαοῦ, ὥστε ἡ Πολιτική Ἡγεσία φοβήθηκε!
«**Ακούγοντας τὴν ὁμιλία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
κ. Χριστόδουλου, ἔγραψε Ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα, κατα-
λάβαμε γιατί ἔχει τρομοκρατηθῇ ἡ πολιτειακὴ καὶ πο-
λιτικὴ ἡγεσία ἀπὸ τὴ δυναμικὴ παρέμβασή του στὰ
κοινά... Δικαιολογημένα λοιπὸν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημο-
κρατίας, κ. Στεφανόπουλος, ἔσπευσε νὰ κρυφτεῖ πίσω
ἀπὸ τίς ὑποχρεώσεις τοῦ πρωτοκόλλου... Κρύφτηκε
καὶ ὁ Πρωθυπουργός, Κώστας Σημίτης...**»! Αὐτὰ λέ-
γουν οἱ ἄλλοι, οἱ κοσμικοί. Ἦταν λοιπὸν μεγάλη, ἂν

καί ἀκούσια, **προσφορά ἢ ἀπουσία τῆς Πολιτειακῆς καί τῆς Πολιτικῆς Ἡγεσίας ἀπό τήν τελετή τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου.** Αὐτή καί μόνον ἡ ἀπουσία σηματοδότησε καί ἐξωτερίκευσε αὐτό πού ὄντως συμβαίνει, ὅτι δηλ. ὁ Ἑλληνικός Λαός δέν ἔχει ἀντάξια πνευματική Ἡγεσία! Νοιώθει καί εἶναι ὀρφανός! Γι' αὐτό καί ὑποδέχθηκε τόν Ἀρχιεπίσκοπο ὡς Πατέρα! Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας καί Πατέρα τοῦ Γένους! Καί τοῦτο διότι ὁ Μακαριώτατος κ. Χριστόδουλος ὄχι μόνον ἔχει ὄραμα ζωῆς, ἀλλά καί τήν ἱκανότητα νά ἐμπνέη στούς ἄλλους ὁράματα γιά τή ζωή! Καί γιά τήν ἐπίγεια καί γιά τήν οὐράνια ζωή! Ὡς μὴ τό λησμονοῦμε αὐτό!

ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ ΟΛΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ! Ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος σαλπίζει στήν Ἐκκλησία τό σάλπισμα μιᾶς **«πανστρατιάς»**, ὅπως ἀκριβῶς εἶπε! Μᾶς καλεῖ σέ νέους ἀγῶνες γιά τό καλό τῆς Κοινωνίας μας, γιά τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου! Τά δάκρυά του καί ἡ σπασμένη φωνή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μας κατά τήν ἐκφώνηση τοῦ ἐνθρονιστήριου λόγου Του θά γίνουν γιά μᾶς τό κεντρί τῆς ἀφυπνίσεως! Ὅλοι ἔχουν ἓνα ρόλο καί πρέπει νά παίξουν τό ρόλο τους σ' αὐτή τήν χριστιανική πανστρατία!

Πρέπει νά ἀφυπνισθῇ ἡ λεγόμενη πνευματική Ἡγεσία τοῦ τόπου μας. Αὐτοί πρῶτοι μᾶς ἐπρόδωσαν! Οἱ Ἀκαδημαῖκοι Δάσκαλοι ξεστράτισαν ἀπ' τό δρόμο τοῦ Θεοῦ καί μᾶς ὠδήγησαν σέ σκοτεινοὺς ἀτραπούς καί σέ τραγικά ἰδεολογικά ἢ μεταφυσικά ἀδιέξοδα! Περιχαρακωμένοι μέσα στήν τήβεννο τοῦ ἀξιώματός των ἄφησαν τό Λαό ἀπροστάτευτο! Ἐπειτα ἤλθαν οἱ ἄνθρωποι τῆς κουλτούρας γιά νά ξεθεμελιώσουν ὅ,τι πολυτιμώτερο ἔμεινε στήν ψυχὴ τοῦ Ἑλλήνα, τήν πρὸς τόν Θεό πίστη! Ὁ ἄνθρωπος ὁμοῦ δέν εἶναι μόνο στομάχι! Οὔτε πάλι ὅ,τι ὑπάρχει στόν ὑπογάστριο χῶρο! Εἶναι ψυχοσωματική ὑπαρξή! Εἶναι ἡ ζωντανή εἰκόνα τοῦ Θεοῦ! Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καί ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ πνευματική τροφοδοσία!

Πρέπει νά ἀφυπνισθῇ καί ἡ πολιτική Ἡγεσία! Αὐτὴ πού ἐκμεταλλεύθηκε τήν νεότητά καί ἔπειτα τήν πέταξε σάν λεμογόκουπα στήν ἔρημο τῆς ἀπογνώσεως! Δημιούργησε τίς στρατιές τῶν ἀνέργων νέων! Ἐμόλυνε τό δημόσιο βίο! Ἀνήγαγε τήν κλοπὴ σέ ἀρετὴ καί τήν ἐντιμότητα σέ κατασχύνῃ! Ἐχλεύασε τήν ἀρετὴ καί ἐτίμησε τήν ἀτιμία! Θέλουμε Πολιτικούς μέ ἐντιμότητα! Μὲ ἥθος! Ἀκεραίους!

Πρέπει νά ἀφυπνισθῇ καί τό Σχολεῖο! Τά παιδιά μας ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ πνευματικὴ ὑποδομὴ! Στά ναρκωτικά ἢ στήν αὐτοκτονία φθάνουν, ἐπειδὴ ἀκριβῶς δέν ἔχουν μεταφυσικὴ παιδαγωγία! Ὅμως τά παιδιά τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν οὔτε στά ναρκωτικά αἰχμαλωτίζονται, οὔτε στήν ἀσυδοσία τῶν σαρκικῶν ἀπολαύσεων παγιδεύονται, οὔτε στήν αὐτοκτονία ὀδηγοῦνται! Στό Σχολεῖο πρέπει οἱ Δάσκαλοι νά ποῦν καθαρά στά παιδιά, ὅτι **«πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ἀρετῆς πανουργία καὶ οὐ σοφία φαίνεται»!**

Πρέπει ἐπίσης νά ἀναβαθμισθῇ καί ἡ οἰκογένεια! Κατήντησε ξενοδοχεῖο ὕπνου καί φαγητοῦ! Τόπος συγκρούσεων καί ἐρίδων! Ὁ μαθητὴς πού ἔπεσε ἀπὸ τὴν ταράτσα τοῦ Λυκείου του στίς 20 Μαΐου ἐ.ἔ. ἦταν παιδί διαλυμένης οἰκογενείας! Πρέπει λοιπόν ἡ ἐλληνικὴ οἰκογένεια νά ξαναγίνῃ τό θερμοκήπιο τῆς ἀγάπης! Ὡς ζήσουμε φτωχότερα, μὰ πιὸ εὐτυχεῖς! **«Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἔχει τὰ μέσα, θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, γιά νά ἐπιληφθῇ καὶ νά ἐπιτύχῃ»**, μᾶς εἶπε ὁ Μακαριώτατος στόν ἐπιβατήριο λόγο Του.

ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ ΟΛΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ! Μά φυσικά κι' ἐμεῖς! Ἡ **Διακονία καὶ Μαρτυρία** μας, τό δελτίο ἐπικοινωνίας μας, ἀπὸ τό παρόν τεῦχος κυκλοφορεῖ σέ νέα μορφή, ἀναβαθμισμένη καί πιὸ ὁμορφη! Θέλουμε καί μέ τόν τρόπο αὐτό νά φανερώσουμε τήν ἀλλαγὴ. Τώρα δέ, τὴν δική μας ἀλλαγὴ. Μέχρι σήμερα ἡ **Διακονία καὶ Μαρτυρία** ἦταν ἓνα **ἀγωνιστικό** φυλλάδιο. Ἔθετε προβλήματα καί ἔξυνε πληγές! Ἡ φωνὴ μας, μικρὴ καὶ ἀδύναμη, πάντοτε ὁμως θαρραλέα καὶ τολμηρὴ, ἀντηχοῦσε μέ διαύγεια! Προσπαθοῦσε νά διεγείρῃ! Νά ὁμως πού ἔφθασε ὁ καιρὸς νά ἀλλάξουμε πορεία. Τώρα ὁ Πλοίαρχος τῆς νοητῆς ὁλκάδος, τῆς Ἐκκλησίας, εὐρίσκεται στὴ Γέφυρα! Ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος ἀγρυπνεῖ! ἡ δική Του φωνὴ θά εἶναι ὄχι μόνο πιὸ ἡχηρὴ, ἀλλὰ καί περισσότερο ἀποτελεσματικὴ! Εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Καπετάνιου! **Τώρα πιά δέν χρειάζονται οἱ φωνές τοῦ ναύτη!** Ἰδοὺ διατὶ ἡ **Διακονία καὶ Μαρτυρία** ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐμπρός θά ὑπηρετήσῃ ἄλλους στόχους. Θα προσλάβῃ ἐποικοδομητικὸ καὶ ἐνημερωτικὸ χαρακτῆρα. Ὡς τό σημειώσουν οἱ ἀναγνώστες μας καὶ ἄς τό μελετήσουν βαθύτερα. Ἐλπίζουμε καὶ εὐχόμεθα, ὅτι δέν θά χρειασθῇ νά ξαναπάρουμε τό μαχητικὸ χαρακτῆρα μας! Θά μένωμε ὁμως σέ ἐπαγρύπνηση! Stand by! ὅπως λέγουν! Σήμερα, εἴκοσι χρόνια ἀργότερα, ἡ **Διακονία καὶ Μαρτυρία** μας στήν νέα μορφή τῆς **σηματοδοτεῖ αὐτὴν τὴν νέα περίοδο** στήν εἰκοσάχρονη πορεία τῆς. Ἀρχίζει μιὰ δευτέρη περίοδος στὴ ζωὴ τῆς.

ΤΩΡΑ, ΠΟΥ ΟΛΑ ΑΛΛΑΖΟΥΝ, ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΡΟΣ ΝΑ ΞΕΚΟΥΡΑΣΘΟΥΜΕ ΚΙ' ΕΜΕΙΣ! Ἦλθε ὁ καιρὸς νά κρεμάσουμε τὰ καριοφίλια μας καὶ νά ἀναπαυθοῦμε! Διότι ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια πολὺ κουρασθήκαμε. Παλαίψαμε καὶ μοχθήσαμε γιὰ το καλὸ τῆς Ἐκκλησίας! Καί γιά τό καλὸ τοῦ ἔθνους μας ἐπίσης! **Ἦλθαμε ἀντιμέτωποι** με Πολιτειακοὺς καὶ Πολιτικούς παρὰγοντες τῆς Χώρας μας, μέ τούς ἰσχυροὺς τοῦ κόσμου τούτου! **Καταγγείλαμε** τὴν ἠθικὴ διαφθορά! **Ἦλθαμε ἀντιμέτωποι καὶ μέ τὴν ἀλητεία**, ὅπου κι' ἂν τὴν συναντήσαμε, ἀκόμη καί μέσα στὰ τείχη τῆς Ἐκκλησίας! Θυμηθῆτε τό κείμενο τοῦ ὑπ' ἀρ. 222 τεύχους τοῦ Δελτίου μας τῆς 10ης Μαρτίου 1994 μέ τίτλο: **Ἀνησυχῶ!**

Ὡς μᾶς ἐπιτραπῇ νά καυχηθοῦμε σήμερα τὴν ἐν Κυρίῳ καύχηση. Ὅταν ἡ Διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας παρὰχωροῦσε τόσο ἄδικο τὴν μοναστηριακὴν περιουσία στό Κράτος (περίοδος Ἀντ. Τρίτης), ἡμασταν ὁ μόνος

Συνοδικός Σύνοδος τῆς ΔΙΣ ὁ ὁποῖος ἀρνήθηκε νά ὑπογράψῃ τήν παραχώρηση αὐτή! Ἐπειτα μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ **ἀποτρέψαμε ἕνα ἐκκλησιαστικό Πραξικόπημα**, τό ὁποῖο ἐπιμελῶς εἶχε ἐτοιμάσει ὁ τότε Τιτουλάριος Μητροπολίτης Δωδώνης κ. Χρυσόστομος! Καταγγείλαμε πρὸς τόν τότε Πρωθυπουργό Ἀνδρέα Παπανδρέου (Μάιος 1995) ὅτι ὁ Ἱεράρχης αὐτός δέν εἶχε οὔτε τήν ἐξουσία, οὔτε καί τήν ἐξουσιοδότηση, νά προέλθῃ σέ συζητήσεις μέ τήν Κυβέρνηση γιά ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας. Μέ τήν βοήθεια τοῦ Κυρίου μας **ἀποτρέψαμε τόν κίνδυνο ἀλλοιώσεως τῆς συνθέσεως τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας**. Ἐπρόκειτο νά θεσμοθετηθοῦν εἰκοσι (20) θέσεις Τιτουλαρίων Ἐπισκόπων μέ δικαίωμα ψήφου στήν Ἱεραρχία καί νά χειροτονηθοῦν ἰσάριθμοι Ἐπίσκοποι, ὥστε νά εἶναι βεβαία ἡ ἐκλογή Ἀρχιεπισκόπου τῆς ἀπολύτου ἀρεσκείας τοῦ Τιτουλαρίου ἐκείνου Ἱεράρχη! Τό ἐγγεῖρημα, ἀλλά γιά δώδεκα (12) τώρα Ἐπισκόπους, ἐπαναλήφθηκε ἀργότερα, (Ἰούνιος τοῦ 1995) στό Συνοδικό. Ἐκεῖ, εἰδοποιημένοι μυστικά, εἶχαν συγκεντρωθῇ ἰσάριθμοι Ἀρχιμανδριτεῖς ἐτοιμοί γιά νά δώσουν τό Μικρό καί Μεγάλο Μήνυμα τῆς ἐκλογῆς!!!

Ἀποτρέψαμε ἐπίσης τήν ἐκλογή τοῦ ὡς ἄνω ἐξονομασθέντος καί παρασκηνιακῶς δρῶντος Μητροπολίτου στήν περιώνυμη Ἱερά Μητρόπολη Ἀττικῆς, ἐκλογή πού θεωροῦσε βέβαιη, ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος στούς δημοσιογράφους! Μέ ψυχικό σθένος **ἐπίσης ἀντιμετωπίσαμε τίς μηχανορραφίες κάποιων**, πού εἶχαν πάρει στά χέρια τους τήν Ἐκκλησιαστική Διοίκηση καί δροῦσαν μέ σύμμαχο τήν ἀσθένεια τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Σεραφεῖμ καί συνεργούς παράγοντες τῆς Ἀρχιγραμματείας! **Καταγγείλαμε λοιπόν τήν πλαστογράφηση Πρακτικῶν τῆς Συνόδου, ἀλλά καί τήν ὑποκλοπή τῆς ὑπογραφῆς** τοῦ Ἀρχιεπισκόπου σέ Συνοδικά ἔγγραφα ὑψίστης σημασίας καί σπουδαιότητος (9.6.1995)! Παλαίψαμε ἐπίσης μέ τήν ὑποκρισία μέσα στό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας! **Ἀπομυθοποιήσαμε κάποιους ὑποκριτές μέ ἀγγελικό πρόσωπο!** Μέ μεγάλη μαεστρία κατώρθωσαν γιά πολλά χρόνια νά φοροῦν τήν προσωπίδα τοῦ ἱκανοῦ καί τοῦ ἁγίου! Μέ πολύ πράγματι κόπο κατωρθώσαμε τελικά νά ἀφαιρέσουμε τήν προσωπίδα καί τότε φάνηκε τό ἀληθινό τους πρόσωπο καί πρὸ πάντων τό ἀληθινό τους ἦθος! **Στήν Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Ἰουλίου 1997 δώσαμε τή μάχη τῆς ζωῆς μας!** Ἀποκαλύψαμε τίς οἰκονομικές παραβάσεις καί τίς παρανομίες σέ τυπικές διαδικασίες! Ἀποκαλύψαμε ἐπίσης τίς μυστικές διασυνδέσεις! Φα-

νερώσαμε τούς φίλους καί τά κυκλώματα! Ἡ Ἱεραρχία δέν μπορούσε νά πιστέψῃ τό σκληρό πράγματι λόγῳ μας! Ἐπρεπε νά ἔλθουν οἱ συνεντευξείς σέ πορνο-περιοδικά γιά νά ἐπιβεβαιωθοῦμε! «Πές μου τό φίλο σου, νά σοῦ πῶ ποιός εἶσαι», λέγει μιά παροιμία! Τελικά ἡ Ἱεραρχία μας ἔλαβε τό μήνυμα καί στίς 28 Ἀπριλίου ἐ.ἔ. ἐξέδωσε τήν ἐτυμηγορία τῆς! Τώρα μπορείτε νά φαντασθῆτε τήν αἰτία γιά τήν ὁποία ἔγινε τό ρεσιτάλ τῆς παραπληροφορήσεως ἔξω ἀπό τόν Μητροπολιτικό Ναό κατά τήν ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου. Καί τό γιατί ὁ Μητροπολίτης Καλαβρύτων ἦταν στό στόχαστρο! Ἀπομυθοποιήσαμε τούς φερομένους ὡς «ἡμιθέους»! Κι' ἐκεῖνοι, ἀντί νά μᾶς ἀποκρούσουν μέ πειστικά ἐπιχειρήματα, ἔρριψαν ἐπ'αὐτούς μας λάσπη. Τή λάσπη τῆς συκοφαντίας, ἐφαρμόζοντες τή μέθοδο τῶν ἐνόχων! **«Μαζί δέν τά κάναμε»** εἶπαν! **«Ἐσὺ δέν μᾶς τᾶμαθες»;** ψέλλισαν τά ἔνοχα χεῖλη τους!... Ἦταν τό κορύφωμα τῆς ἀμνηχανίας! Τούς συγχωροῦμε!

Μᾶς συκοφάντησαν! Μᾶς ἐπλήγωσαν! Μᾶς ἐκακοποίησαν! **«Ἐξέβαλον τό ὄνομα ἡμῶν ὡς πονηρόν»!** Μέ περίσσεια ἀναισχυντία εἶπαν, ὅτι δῆθεν ἐμεῖς ἐδῶ στό Αἴγιο ἀναπαράγουμε τήν χυδαιότητα! Ποιοί; Οἱ ὄντως χυδαῖοι! Οἱ «Penthouse»ῖστες! Μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐνίκησε! Γι' αὐτό ἀκριβῶς τώρα καί λαμπρύνεται! Ἐμεῖς ὅλα αὐτά τά χρόνια ἤμασταν ὁ διά Χριστόν σαλός! Κάποτε ὁμως καί οἱ σαλοί δικαιώνονται! Μοναδικός τίτλος τιμῆς μας: Διά Χριστόν σαλός! Συνειδητῇ ἡ ἐπιλογή μας. Συγχωροῦμε τούς συκοφάντες μας!

ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ ΟΛΑ ΑΛΛΑΞΑΝ! Ὁ διά Χριστόν σαλός γαλήνεψε! Τώρα πιά ὅλα ἐτελείωσαν! Ὁ Λύχνος ἐτέθη ἐπὶ τήν λυχνίαν! Ἀποκτήσαμε Ἀρχιεπίσκοπο ἀντάξιο τῶν καιρῶν μας! Ἀνδρα ἱεροπρεπῆ, πολυμαθῆ, συνετό, ἔντιμο, ἱκανό, ἐραστή τῆς εὐσεβείας καί θιασώτη τῆς ἠθικῆς καθαρότητος! Ἀρχιεπίσκοπο καί Ἐθνάρχη! Χριστοῦ Δοῦλος, τό ὄνομά Του! Στά κάστρα τῆς Ἐκκλησίας στέκεται πλέον, ὁρθίος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, ὁ γενναῖος Στρατηγός! **Κανόνι μεγάλου διαμετρήματος καί μεγάλου βεληνεκοῦς!** Καιρός λοιπόν νά σιγήσουμε ἐμεῖς τά λιανοντούφεκα καί τα καριοφύλια! Καί θά σιγήσουμε! Καιρός νά ξεκουρασθοῦμε τώρα! **«Αὐτόν δεῖ αὐξάνειν, ἐμέ δέ ἐλαττοῦσθαι»!** Ζῆθι λοιπόν, Μακαριώτατε καί ἀγαπητέ Ἀδελφέ! Ἐντεῖνε καί κατενοδοῦ καί ἀρχιεράτευε εἰς ἔτη πολλά!

† **Ὁ Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας Ἀμβρόσιος**





ΣΧΟΛΙΑ

Ἀπό τόν Θρησκευτικόν Τύπον

Ο ΕΝΘΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Βαθύς, ἐμπεριστατωμένος καί ἐλπιδοφόρος ὁ ἐνθρονιστήριος λόγος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου. Ἡ προσευχή ὧν μας εἶναι ὁ Δομήτωρ τῆς Ἐκκλησίας νά τόν ἐνισχύη καί νά τόν ἀξιώσῃ νά δῇ πραγματοποιούμενους ὅλους τοὺς θεοφιλεῖς ὁραματισμούς του. Ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη νά ἐπιτύχῃ στό πολύμοχο ἔργο του. Τό ἀπαιτεῖ ἡ κρισιμότητα τῆς ἐποχῆς μας. Τό ἀναζητεῖ ὁ πολυδοκιμασμένος εὐγενής λαός μας. Καί ὁ νέος Προκαθήμενος τό γνωρίζει καλά καί τό διακηρύττει: «... Συνεχόμαστε ἀπό βαθειά συναίσθηση τῆς ἐπείγουσας ἀνάγκης πού ἔχει ὁ λαός μας νά δῇ τίς προσδοκίες πού στηρίζει στήν Ἐκκλησία του νά δικαιώνωνται πλήρως. Τοῦ λαοῦ μας σφοδρή ἐπιθυμία εἶναι οἱ Ποιμένες του νά εἶναι μέ συνείδηση τῶν καιρῶν, Πατέρες ὁραματιστές, ποιμένες μέ προοπτική μέλλοντος, μέ δυνατότητα ὀρθῶν ἐπιλογῶν, μέ διάθεση αὐτοθυσίας καί αὐτοπροσφορᾶς γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν πολλῶν καί ὑπαρκτῶν προβλημάτων του, μέ παράδειγμα αὐτοθυσίας. Γύρω ἀπό τέτοιους Ποιμένες θέλει ὁ λαός μας νά συσπειρωθῇ. Ἡ Ἐκκλησία ἀπό τή φύση τῆς εἶναι πνευματικός θεανθρώπινος ὁργανισμός, πού μέ τόν ἀποκεκαλυμμένο λόγο τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στή λύτρωση καί τή σωτηρία. Ἡ οὐσία τῆς αὐτῆς τήν καθιστᾷ στοργική Μητέρα, μέ συσπειρωτική δύναμη καί ἀνοικτή πρὸς ὅλους. Δέν κάνει διακρίσεις σέ βάρος κανενός. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ λαός τοῦ Θεοῦ, ἡ ζῶσα παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Κανείς δέν κινδυνεύει νά μείνῃ ἀπ' ἔξω. Γι' αὐτό τό σάλπισμά της εἶναι ἡ ἐνότητα καί ἡ δύναμη. Ὁ λαός μας –πολλά εἶναι τά σημάδια γι' αὐτό– στρέφεται καί πάλι πρὸς τήν Ἐκκλησία, τήν βρυσσομάνα τοῦ ἔθνους, καί προσδοκᾷ ἀπὸ αὐτὴν τό ὄραμα ζωῆς, τό νόημα πού του λείπει. Ζητᾷ ἀπεγνωσμένα τήν καλοσύνη της, τή φιλευσπλαγχνία της, τή μακροθυμία καί τό ἔλεός της, τό μήνυμα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δικαιοσύνης πού κομίζει, γιά νά πεισθῇ νά πέσῃ στήν ἀγκαλιά της. Ζητᾷ τή θαλπωρή τῆς θείας Χάριτος, τήν ἀσφάλεια τῆς ἄφεσης

τῶν ἁμαρτιῶν, τή βεβαιότητα τῆς ψυχικῆς γαλήνης, τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ στή ζωή του. Ἡ πρόκληση γιά τήν Ἐκκλησία εἶναι ἱστορική. Ὅφειλε νά διατυπώσῃ ἓνα νέο λόγο μέ δύναμη καί προοπτική, γιά νά εἶναι πάντοτε ζωντανή ἡ παρουσία της στό σύγχρονο κόσμο. Οἱ καιροὶ ἀξιῶνουν ἀπὸ τήν Ἐκκλησία νά λάβῃ, μέ θεμέλιο τήν παράδοση, τοὺς ἱερούς Κανόνες καί μέ σεβασμό στὸν πυρήνα τῆς οὐσίας της, θαρραλέες ἀποφάσεις καί νά κάνῃ γενναῖες τομές, γιά νά φέρῃ τήν ποθητή μεταμόρφωση καί τήν ἀναγκαῖα ἐξυγίανση. Αὐτὴ ἡ μεταμόρφωση καί ἡ ἐξυγίανση μᾶς ὑποχρεώνουν τώρα νά ἐγκαταλείψουμε τήν αὐτάρεσκη ἐσωστρέφειά μας καί νά διαλεχθοῦμε δημιουργικά καί τολμηρά μέ τὸν κόσμο, γιά νά τόν πείσουμε γιά τήν ἀξιοπιστία τοῦ μηνύματός μας...».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΖΩΗ» 28.5.98

Ο ΝΕΟΣ ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΟΣ

Ἡ ἐκλογή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου ἐπλήρωσε χαρᾶς καί βαθείας ἱκανοποιήσεως τό χριστεπώνυμο πλήρωμα. Ἦταν ζωηρὴ ἡ ἐπιθυμία τοῦ πιστοῦ λαοῦ γιά ἓνα νέο ξεκίνημα, ἀπολύτως ἀναγκαῖο γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Τό ἀναζητοῦσε ἐπίμονα καί προσηύχετο, ὁ Θεός νά ἀναδείξῃ στὸν πρῶτο θρόνο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἄνδρα ἱκανό καί ἐνάρετο, ὅπως τὸν σκιαγραφεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «**Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι... νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν... ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον...**» (Α΄ Τιμοθ. γ' 2-3). Καί εἶναι φυσικό. Ὁ Προκαθήμενος ἀναλαμβάνει ἔργο ὑψηλό καί πολύμοχο. «Ἔργον ἐστὶ τό πρᾶγμα, οὐκ ἄνεσις φροντίς, οὐ τρυφή· λειτουργία ὑπεύθυνος, οὐκ ἀρχὴ ἀνεξέταστος», ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης. Ὁ ἀρχιερεὺς, μᾶς λέει καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἔχει ἱερό καθήκον «νά δώσῃ φτερά σέ κάθε ψυχὴ, νά τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς φθορᾶς καί νά τὴν προσφέρῃ στὸν Θεό... Νά ἐνθρονίσῃ τὸν Χριστὸ μέσα στίς καρδιές τῶν πιστῶν καί μέ ἓνα λόγο νά κάνῃ θεὸ τὸν

ἄνθρωπο». Αυτό είναι τό κύριο ἔργο του καί γιά νά τό ἐπιτύχῃ πρέπει νά παρουσιάσῃ καθημερινῶς τόν ἑαυτόν του στόν Θεό «**θυσία ζωντανή, ἁγία, λατρεία καί προσφορά λογική καί εὐάρεστη**». Γι' αὐτό καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος διακηρύττει ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικός ἡγέτης «δέν ὑπερέχει στίς τιμές, ἀλλά στίς ἀρετές». Αὐτή τήν ζωηρή ἐπιθυμία καί τίς ἐκ βαθέων προσευχές τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος εἰσήκουσε ὁ Δομήτωρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χριστός. Καί ἀνέδειξε στόν πρῶτο θρόνο πνευματικό ἡγέτη πολλά ὑποσχόμενο γιά τήν πνευματική ἐξύψωση τοῦ λαοῦ μας, γιά τήν ἀντιμετώπιση καί ἐπίλυση τῶν συσσωρευμένων προβλημάτων, γιά τήν ἀνταπόκριση στίς προκλήσεις τῆς τρίτης χιλιετίας πού ἀνατέλλει. Ἔργο ἑξαιρετικά δύσκολο. Τά ἐμπόδια δέν θά λείψουν. Ἦδη ἡ προχειρολόγος δημοσιογραφία ζητάει ἐκκοσμίκευση τῆς Ἐκκλησίας. 53 βουλευτές, λησμονοῦντες τήν ἑλληνορθόδοξη παράδοση, ζητοῦν νά μήν ὀρκίζονται στό ὄνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ὁ νέος Προκαθήμενος σταθερός, ἀκλόνητος γνωρίζει πολύ καλά, πῶς ἡ Ἐκκλησίας «παλαίει, ἀλλ' οὐχ ἡττᾶται».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΖΩΗ» 14.5.98

Συνθήκη Σένγκεν

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέ ἐγκυκλιό της «Πρός τόν εὐσεβῆ ὀρθόδοξον ἑλληνικόν λαόν» μεταξύ ἄλλων «διακηρύσσει καί ὑποστηρίζει τήν ἀνάγκη διασφάλισης τῆς προστασίας τῆς προσωπικότητος, τῆς ιδιωτικῆς καί οἰκογενειακῆς ζωῆς καί τοῦ ἀπορρήτου τῆς ἐπικοινωνίας, τά ὁποῖα πλήττονται ἀπό τήν Συνθήκη Σένγκεν καί ζητεῖ τήν ἄμεση βελτίωση τοῦ Ν. 2472/97». Καί καταλήγει: «Τό ζήτημα ἐξ ἄλλου τοῦ «χαράγματος», περί τοῦ ὁποῖου λέγονται καί γράφονται ἐπ' ἐσχάτων πολλά καί ποικίλα, πού ἔχουν διαταράξῃ τήν ψυχική ἡρεμία τῶν πιστῶν καί δημιουργήσῃ ταραχή, ἀγωνία καί σάλο μεταξύ πολλῶν ὑπευθύνων καί ἀνευθύνων, δέν εἶναι προφανῶς θέμα οὔτε πολύ περισσότερο ἀτομικῶν ἢ συλλογικῶν «αὐθεντικῶν» τοποθετήσεων. Οἱ ἅγιοι Πατέρες μετά δέους ἄπτονται τῶν ζητημάτων τῆς Ἀποκαλύψεως καί μέ περισσῇ προσοχῇ ἀποφαινόμενοι, συνιστῶντες σέ ὅλους ἐπαγρύπνηση καί νηφαλιότητα πρὸς ἔγκαιρη, μέ τόν φωτισμό τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, διακρίβωση τῆς ταυτότητος τῶν βιουμένων ἱστορικῶν γεγονότων πρὸς τά προφητικῶς περιγραφόμενα στήν Ἀποκάλυψη. Τό «χάραγμα», εἴτε αὐτό θά εἶναι τό ὄνομα τοῦ Ἀντιχρίστου, εἴτε ὁ ἀριθμός τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ὅταν θά ἔλθῃ ὁ καιρός νά ἐπιβληθῇ στόν ἄνθρωπο, τότε μόνο συνεπάγεται τήν ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ καί τήν σύνταξη μέ τόν Ἀντίχριστο, ἐφ' ὅσον συντρέχει ἐκουσία ἀποδοχή του ἀπό τόν ἄνθρωπο. Ἡ ἐκουσία δέ ἀποδοχή τοῦ «χαράγματος» πού ἀποτελεῖ σαφῆ

ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ, καθιστᾷ τήν Θεία Χάρη ἀνενεργόν, ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος μέ τήν θέλησή του δέν γίνεται συνεργός αὐτῆς τῆς Χάριτος καί ἐπιμένει ἀμετανόητος στήν ἀπάρνηση αὐτῆς. Ἡ ἐποχή μας χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ἐκπτώση τῶν πνευματικῶν ἀξιών καί τόν κίνδυνο ἀλλοιώσεως τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος. Ἰδιαίτερος ἀνησυχητικός εἶναι τά φαινόμενα πού παρατηροῦνται στό διεθνές πνευματικό καί κοινωνικό στερέωμα, ὅπου ἡ ἰδέα τῆς «συγκρητιστικῆς» παγκοσμιοποιήσεως τείνει νά ἐπιβληθῇ χωρίς καμμία διάκριση μεταξύ Ὁρθοδοξίας καί αἱρέσεως, ἀληθείας καί πλάνης, ὑγιοῦς καί νοσηροῦ φρονήματος. Ὁ συνδυασμός ὧν αὐτῶν, καθὼς καί ἡ ἐπιμονή γιά τήν χρησιμοποίηση τοῦ ἀριθμοῦ 666 μᾶς καλοῦν σέ ἀφύπνιση, νήψη, πνευματική ἐγρήγορηση καί ἀμετάθετον ἐλπίδα στή νίκη τοῦ Χριστοῦ. Διό καί πατρικῶς προτρεπόμεθα πάντας μέ τόν ἀποστολικό λόγο «Μή θροεῖσθε» (Β' Θεσσαλ. β' 2). Νά στηρίζεσθε στήν πίστη καί νά ἐμπιστεύεσθε τόν Θεόν. Στήκετε καί κρατεῖτε τήν πίστη, μέ τήν Χάρη τοῦ Κυρίου. Αὐτοῦ ἡ δύναμις καί τό ἄπειρον ἔλεος εἴη μετά πάντων ὑμῶν».

Ο ΕΚΔΗΜΗΣΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

Ὑστερα ἀπό μακρά περίοδο ἀσθενείας ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ. Πολυκύμαντη ἡ ζωὴ του. Μακρὰ ἡ διακονία του στό ἀρχιερατικό ἀξίωμα καί μάλιστα ἡ ἀρχιερατεία του στόν πρῶτο θρόνο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νά ἀποτιμήσῃ τό ὅλο πνευματικό του ἔργο. Ἡ ἱστορία θά τό κρίνῃ ἐν καιρῷ ἀκριβοδικαίως. Πολλοὶ τόνισαν τήν ἀπλότητά του καί τό φιλοανθρωπικό του ἔργο. Ἄλλοι ἐξαντλήθηκαν σέ εὐκολοὺς ἐπαίνους. Ἐμεῖς δέν θά ἀκολουθήσουμε τόν εὐκολο αὐτό δρόμο, ὅπως δέν τόν ἐπιλέξαμε καί κατὰ τήν διάρκεια τῆς εἰκοσιτετράχρονης ἀρχιεπισκοπίας του. Ὅσakis ἐκλήθημε, σέ δύσκολες μάλιστα στιγμές, προσφέραμε τίς ὑπηρεσίες μας μέ προθυμία καί ἀνιδιοτέλεια. Καί τώρα εὐχόμεθα καί δέν θά παύσουμε νά εὐχόμεθα, ὅπως ὁ Κριτής ζώντων καί νεκρῶν, ὁ ἀναστάς Κύριος, ἀναπαύσῃ τήν ψυχὴ του ἐν σκηναῖς δικαίων καί ἀναδείξῃ ἄξιο νέο διάδοχο, ἱκανό νά πηδαλιουχήσῃ τό σκάφος τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας στοὺς δύσκολους καί ἀπαιτητικούς αὐτοὺς καιροὺς πού ἐτοιμαζόμεθα νά ὑποδεχθοῦμε τήν τρίτη χιλιετία.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΖΩΗ» 30.4.98

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μέ ἀφορμὴ τίς ἀπόψεις ὀρισμένων περοχειρολόγων τῆς «προοδευτικῆς διανόησης» γιά τίς σχέσεις ἐκκλησίας καί Κράτους, ὁ κ. Ἀναστάσιος Μαρίνος, ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, μέ ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα κονιορτοποιεῖ τίς ψευδε-

πίγραφες θέσεις τους. Γράφει στο έμπεριστατωμένο άρθρο του («Βήμα», 17-5-98): «Κατά καιρούς τίθεται από διαφόρους, αρμοδίους και μη, τό ζήτημα του χωρισμού του κράτους από την Έκκλησία, ακούγονται διάφορες απόψεις, τεκμηριωμένες ή ατεκμηρίωτες, γίνεται θόρυβος και σηκώνεται κουρνιαχτός, ανάλογα με τή συγκυρία τής εποχής και τελικά επακολουθεῖ σιωπή τάφου, αφού καμία κυβέρνηση δέν αποφασίζει νά προβεῖ στή λήψη αὐτοῦ τοῦ σοβαροῦ μέτρου, γιατί ὅλες οἱ ὥς τώρα κυβερνήσεις ἔχουν συνειδητοποιήσει –καί ὀρθῶς– ὅτι ἡ λήψη ἑνός τέτοιου μέτρου προϋποθέτει σοβαρή και σέ βάθος μελέτη τοῦ ὅλου ζητήματος, γιά νά ἐντοπισθοῦν προηγουμένως οἱ συνέπειές του στό πλαίσιο ὅλων τῶν παραμέτρων (νομικῶν, κοινωνικῶν, ἐθνικῶν, κ.λπ.). Καί δέν πρέπει νά αποσιωπηθεῖ τό ὅτι ὅσοι ζητοῦν μέ ἐπιμονή αὐτόν τόν χωρισμό, τόν θέλουν μέ τή δημιουργία ἑνός κοσμικοῦ (ὑδῆρ' αἰ) κράτους ἰσχυριζόμενοι ὅτι αὐτή τή λύση ἐπιβάλλει ἡ πρόοδος. Ἔτσι ἀφήνουν νά σέρεται ἡ ἐντύπωση ὅτι ὅσοι ζητοῦν τόν χωρισμόν αὐτόν ἀνήκουν στή λεγόμενη “προοδευτική διανόηση», ἐνῶ ὅσοι ἀντιτίθενται σέ αὐτόν οὔτε μέ τή διανόηση ἔχουν σχέση οὔτε, πολλῶ μᾶλλον, προοδευτικοί εἶναι! Δέν διστάζω νά δηλώσω ὅτι προσωπικά ἀντιτίθεμαι στόν χωρισμό ὑπό τήν ἔννοιαν δημιουργίας ἑνός κοσμικοῦ κράτους και ὀλίγον μέ ἐνδιαφέρει ἐάν θά μέ χαρακτηρίσουν μή προοδευτικόν και ἄσχετον μέ τήν διανόηση. Ὁ καθένας ἔχει τή φυσιογνωμία του και τήν ἱστορία του. Ἐάν ὁμως ἀποφάσισα νά διατυπώσω σήμερα τίς σκέψεις πού ἀκολουθοῦν, τό ἔκανα διότι συνεχίζουν νά δημοσιεύονται στόν Τύπο ἀπόψεις μέ τίς ὁποῖες γίνεται προσπάθεια νά δικαιολογηθεῖ ὁ χωρισμός αὐτός κατ’ ἐπὶ κλήσιν ἐπιχειρημάτων τά ὁποῖα ἀφ’ ἑνός μέν στεροῦνται ὁποιασδήποτε βάσεως, ἀφ’ ἑτέρου δέ δημιουργοῦν ἐσφαλμένες ἐντυπώσεις στόν λαό, πού μένει ἀπληροφόρητος, ἢ, τό χειρότερο, λάθος πληροφορημένος». Ἰδιαίτερα ὡς πρός τήν κατάργηση τοῦ νόμου περί προσηλυτισμοῦ, γιά νά μποροῦν οἱ κάθε εἶδους αἰρετικές προπαγάνδες νά ἀλωνίζουν μέ ἀθέμιτα μέσα στόν ἐλλαδικό χώρο, τονίζει: «Τόν προσηλυτισμό τόν ὁποῖον ἀπαγορεύει τό Σύνταγμα (καί ὄχι μόνον “ὁ μεταξικός νόμος») εἶναι ὁ λεγόμενος “κακόπιστος προσηλυτισμός” δηλαδή ὁ ἐξαναγκασμός μέ ἀθέμιτα και ἀνέντιμα μέσα τοῦ ὁποιοῦδήποτε, και ὄχι μόνον τοῦ ὀρθοδόξου, νά ἀλλάξει τή θρησκευτική του πίστη. Αὐτό ἔχει δεχθεῖ πάντα ἡ νομολογία τῶν δικαστηρίων, ἀκόμα και τοῦ Δικαστηρίου τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ Στρασβούργου, τό ὁποῖο ἔκρινεν ὅτι ὁ νόμος τῆς Ἑλλάδος περί προσηλυτισμοῦ βρίσκεται σέ ἀρμονία μέ τή Σύμβαση τῆς Ρώμης. Τό ἐάν τώρα αὐτός ὁ νόμος θεσπίσθηκε ἐπὶ δικτατορίας Μεταξά παύει νά ἔχει ὁποιαδήποτε σημασία, αφού ἀπό τότε ἔχει περάσει μισός και πλέον αἰώνας και ὄχι μόνον δέν καταργήθηκε ὁ νόμος αὐτός ἀπό τίς διαδοχικές δημοκρατικές κυβερνήσεις πού τόν θεώρησαν σωστό, ἀλλά και ὁ συ-

ντακτικός νομοθέτης, δηλαδή ὁ κυρίαρχος λαός, ἐξακολουθεῖ νά ἀπαγορεύει τόν προσηλυτισμό. Ἄς ἀφήσουν λοιπόν ἐπιτέλους αὐτή τήν καραμέλα περί “μεταξικοῦ νόμου” και ὅσοι τή χρησιμοποιοῦν, ἐάν θέλουν νά εἶναι συνεπεῖς, θά πρέπει νά ζητήσουν και τήν κατάργηση τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα, πού κι αὐτός ἐπὶ Μεταξά συντάχθηκε». Ἐξ ἴσου ἀποστομωτικές και οἱ ἄλλες ἀπαντήσεις του. Ἐπὶ τέλους κάποτε ἔπρεπε νά παύσουν «νά ἡρεμοῦν οἱ λέοντες και νά εὐδοκίμοῦν οἱ κέρκωπες», ὅπως θά μᾶς ἔλεγε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Με ἀδιάβλητον τρόπον ἐκλογῆς ἡ σεπτὴ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τήν 28ην Ἀπριλίου ἐξελέξε Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος τόν ἀπό Δημητριάδος Κύριον Χριστόδουλον.

Σύμψας ὁ πιστός ἑλληνικός λαός μέ ἱκανοποίησιν ἐδέχθη και ἐπεκρότησε τήν ἐκλογήν του. Διότι ὁ Μακαριώτατος νέος Ἀρχιεπίσκοπος εἶναι ἤδη γνωστός ἐντός και ἐκτός τῆς Ἑλλάδος. Πολλοί τονίζουν τά φυσικά του χαρίσματα, εὐστροφίαν πνεύματος, εὐροίαν λόγου και πολυμέρειαν. Ἄλλοι ὑπογραμμίζουν τήν ἀμφιλαφὴ μόρφωσίν του, θεολογικήν, νομικήν, κοινωνιολογικήν, μουσικήν, ὅπως και τήν γλωσσομάθειάν του. Βεβαίως τό σπουδαιότερον ἀπό ὅλα εἶναι, ὅτι ἔχει πάρει χριστιανοπρεπὴ ἀγωγὴν ἀπό τά μικρά ἔτη τῆς ζωῆς του και ἔλαβε ἀπό τόν ἅγιον Θεόν τό προνόμιον νά ἔχη εἰς τόν χριστιανικόν βίον διδασκάλους παιδιόθεν ἀνθρώπους μέ γνησίαν εὐσέβειαν. Προσέτι τοῦ ἐχαρίσθη ἀπό τήν θείαν Πρόνοίαν τό δῶρον νά ποιμαίνει ἐπὶ δεκαετίες Ἱερὰν Μητρόπολιν πολυάνθρωπον και ἱστορικὴν, ὅπου ἡσκηση μέ σπανίαν ἐπιμέλειαν τό ποιμαντικόν ἔργον τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ὅλα τά προσόντα, τά φυσικά και ἐπίκτητα τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου, ἐπτέρωσαν τὰς ἐλπίδας τῶν πιστῶν, ὅτι ὁ ἅγιος Θεός ἐν εὐμενείᾳ ἐπισκέπτεται τήν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν και θά τῆς χαρίσῃ ὑπὸ τήν ἐμπνευσμένην ἡγεσίαν τοῦ χαρισματοῦχου νέου Ἀρχιεπισκόπου τῆς ἡμέρας εὐλογίας και δόξης.

Ὅμως, διὰ νά εἴμεθα ρεαλισταί, ἔχομεν χρέος νά σημειώσουμε, ὅτι οἱ ἡμέρες μας εἶναι ὑπερβαλλόντως δύσκολες. Οἱ ἐχθροὶ πολλοί, φανεροὶ και κρυφοὶ και ὑπουλοὶ. Σήμερα εἰς τόν τόπον μας οἱ ποικίλες αἰρέσεις, θρησκείες και παραθρησκείες, ἀκόμη και ὁ σατανισμός ὀργιάζουν, ὁ συγκρητισμός δέ και ὁ οἰκουμενισμός ἀπειλοῦν νά ὑποσκάψουν τά θεμέλια τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀλλά και ἡ πολιτική, πού ἐν πολλοῖς κατευθύνεται ἀπό ἀντιχριστιανικά και ἀνθελληνικά κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ, μέ τήν ὑποκρισίαν και τόν δόλον τῆς σκοπεύει νά μεταβάλλῃ τήν Ἐκκλησίαν τοῦ μόνου

Σωτήρος Χριστοῦ εἰς ἀπλοῦν διακοσμητικόν στοιχείον τῆς ζωῆς μας. Ἀλλά καί ἀνθρώπινες φιλοδοξίες, ἐμπάθειες καί μικρότητες καιροφυλακτοῦν νά πλήξουν τήν ἐνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Τό κυριώτερον ὅμως, ὁ ἐχθρός τῆς σωτηρίας μας διάβολος φρυάττει καί ζητεῖ ὅλους νά μᾶς καταπίη. Ἀκριβῶς δι' ὅλα αὐτά πρωτίστως ὁ σεπτὸς Πρωθιεράρχης μας ὀφείλει ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ διαρκῶς νά καλῇ βοηθόν του καί ἐμπνευστὴν του τὸ Πανάγιον καί πανσθενουργόν Πνεῦμα, ποῦ ἐμψυχώνει καί κατευθύνει τὴν Ἐκκλησίαν, συμβούλους του δέ νά ἔχη ἀνθρώπους πνευματοκινήτους καί συνεργοὺς του νά ἐπιλέγῃ πιστοὺς, ποῦ φοβοῦνται τὸν Θεόν καί ποτέ δὲν θεωροῦν τὴν εὐσέβειαν μέσον πορισμοῦ κοσμικῶν ἀγαθῶν. Ἐμεῖς δέ ὅλοι, τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, νά στεκώμεθα εἰς τὸ πλευρόν του ὁλοπρόθυμοι νά βοηθήσουμε εἰς πᾶσαν ἀγίαν καί θεοφιλῇ προσπάθειάν του. Καί καθημερινῶς μέ ζέσιν ψυχῆς νά ἀπευθύνουμε εἰς τὸν Ἀρχιποίμενα Χριστὸν τὴν δέσιν: «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν Χριστοδοῦλου, ὃν χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνῃ, σῶον, ἐντιμον, ὑγιᾶ, μακροημερεύοντα καί ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας» εἰς ἔπαινον τῆς Ἐκκλησίας σου καί εἰς δόξαν τοῦ παναγίου Ὁνόματός Σου. Ἀμήν.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΣΩΤΗΡ» 17.5.98

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

Τό Ὑπουργεῖο Παιδείας κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχει μειώσει σταδιακῶς τὰς ὥρας διδασκαλίας τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἠθοπλαστικοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὰ Λύκεια τῆς χώρας. Καί ἐνῶ ἔχουν ὑποβληθῇ ἀπὸ ἀρμοδίους φορεῖς ἐμπεριστατωμένα ὑπομνήματα διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς διώρου ἀνά ἑβδομάδα διδασκαλίας τοῦ μαθήματος αὐτοῦ, ὅπως ἴσχυεν ἐπὶ πολλὰς δεκαετίαι, οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ Ὑπουργείου εἴτε κωφεύουν εἴτε ἀπαντοῦν μέ φθινὰ ἐπιχειρήματα.

Ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι τώρα λαμβάνει τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ ζωτικοῦ αὐτοῦ θέματος ἡ Δικαιοσύνη. Συγκεκριμένως τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας μέ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2176/1998 ἀπόφασίν του ἀκύρωσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας, ἡ ὁποία περιώρισε τὴν διδασκαλίαν τῶν Θρησκευτικῶν εἰς τὰς τάξεις Β' καί Γ' Λυκείου. «Εἰδικώτερον τὸ Σ.τ.Ε. ἔκρινεν ὅτι συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 16 τοῦ Συντάγματος ἡ Παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἀποστολὴν τοῦ κράτους καί ἔχει σκοπὸν τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν κ.λπ. ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων καί τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς καί θρησκευτικῆς συνειδήσεως. Ἐπίσης ἔκρινεν ὅτι εἰς τὴν οὐσιαστικὴν κρίσιν τῆς Διοικήσεως ἀνήκει ὁ καθορισμὸς τῶν ὥρῶν διδασκαλίας τῶν Θρησκευτικῶν. Πλὴν ὅμως ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὥρῶν καί μάλιστα εἰς μίαν μόνον ὥραν ἑβδομαδιαίως, δὲν συντελεῖ εἰς τὸν σκοπόν,

εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπουν αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος» («Ἐστία» 27-5-1998).

Νά ἐλπίσωμεν λοιπὸν ὅτι οἱ ἀρμόδιοι τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων θά λογι-
κευθοῦν καί θά ἐφαρμόσουν τὴν θαρραλέαν δικαστικήν ἀπόφασιν;

Πιστεύομεν ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων συμφωνεῖ καί συνυπογράφει.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΣΩΤΗΡ» 14.6.98

Ο ΕΚΛΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

Ὁλόκληρος ὁ εὐσεβὴς ἑλληνικὸς λαὸς πανηγυρίζει μέ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδοῦλου. Τὴν 28ην Ἀπριλίου ἡ Σεπτὴ Ἱεραρχία συνῆλθε εἰς τὴν Ἀθήνα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας κυρίου Χρυσοστόμου, ὡς τοποτηρητοῦ τοῦ Θρόνου, παρόντων 76 Ἀρχιερέων ἐκλεκτόρων καί ἀφοῦ ἐτηρήθησαν ὅλες οἰνόμιμες διαδικασίαι εἰς τὸν Μητροπολιτικόν Ἱερὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν, μέσα σέ ἀτμόσφαιρα βαθείας κατανύξεως ἐτελέσθη Ἡ. Λειτουργία εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἅγιοι Πατέρες προσευχήθησαν, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἐπικαλοῦμενοι τὸν θεῖον φωτισμὸν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, προκειμένου νά ἐκλέξουν τὸν νέον προκαθήμενον τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας. Καί ὕστερα ἀπὸ μίαν μαραθώνιον διαδικασίαν ἠνοίχθη ἡ κάλπη καί ἔδωσε τὸ ἀποτέλεσμα. Ἐκλεκτὸς τῆς Ἱεραρχίας ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ κ. Χριστόδουλος.

Ἀρχιερεῖς καί λαὸς μέ ἀσυγκράτητον ἐνθουσιασμόν φώναξαν δυνατὰ «ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος». Καί ἡ ἱαχὴ αὕτη ἐξεληθοῦσα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ἀντήχησε στὰ πέτρατα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ εὐσεβὴς ἑλληνικὸς λαὸς ἐπεσφράγισε τὴν ἀπόφασιν τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας, καί ἴσως πρώτη φορὰ συμμετεῖχε τόσον ἐνεργῶς, διὰ τῆς προσευχῆς, εἰς ἐκλογὴν Ἀρχιεπισκόπου. Δέν θά ἦτο ὑπερβολὴ νά ποῦμε ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδοῦλου ἐγένετο, ὄντως, ψῆφω κλήρου καί λαοῦ.

Τό τελεταρχοῦν Ἅγιον Πνεῦμα φωτίζει, ἡ Σεπτὴ Ἱεραρχία ἀποφασίζει, καί ὁ πιστὸς λαὸς συμμετέχει στὰ ἐκκλησιαστικὰ δρώμενα μέ προσοχή, ἐγκρίνει ἢ ἀπορρίπτει φωνάζοντας τὸ «ἄξιος» ἢ «ἀνάξιος», ἐνῶ εἰς ἀντίθετον περίπτωσιν ἀδιαφορεῖ ἢ ἀντιδρᾷ κατὰ τὸν τρόπον ποῦ ἐκεῖνος γνωρίζει.

Μέχρι σήμερα ὁ εὐσεβὴς ἑλληνικὸς λαὸς ἔβλεπε ἀπογοητευμένος τὴν ἀδράνεια τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀπουσία της ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν δράσιν, περιθωριοποιημένη, χωρὶς λαλιά, χωρὶς ἀκοή, χωρὶς καρδιά, χωρὶς χέ-
ρια καί δίχως πόδια. Ἐβλεπε τὴν Ἐκκλησίαν στό γῦψο, ἀπαθὴ θεατὴν στὰ προβλήματα του. Αὐτὸς ἦταν καί ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας

έκορυφώθη, ώστε νά χειροκρατήση καί νά έορτάση πανηγυρικῶς τήν έκλογήν τοῦ χαρισματοῦχου Ἱεράρχου, τοῦ ἀπό Δήμητριάδος κ. Χριστοδούλου εἰς τόν πρῶτον θρόνον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλά τώρα οἱ πανηγυρισμοί έτελείωσαν. Ὁ Μακαριώτατος ἀρχίζει τό δύσκολον ἔργον του. Ὁ ἀγώνας ἀρχίζει καί ὁ πιστός λαός καλεῖται σέ συστράτευσι καί σέ ἐγρήγορσι. Ναί, ὅλοι οἱ πιστοί εἶναι ἀνάγκη νά ἐγκαταλείψουμε τίς κερκίδες, νά εἰσέλθουμε εἰς τόν στίβον τοῦ ἀγῶνος καί νά συναγωνισθῶμε μέ τήν θρησκευτικήν καί τήν πνευματικήν ἡγεσίαν τοῦ τόπου μας, γιά νά φέρουμε τό μήνυμα τῆς Ἐλπίδος στόν κουρασμένο καί βαθειά ἀπογοητευμένο ἄνθρωπο. Μόνον ἔτσι θά μπορέσουμε νά δοῦμε καλύτερες ἡμέρες. Μόνον τότε ἡ ζωή μας λαμβάνει νόημα καί περιεχόμενον. Μόνον τότε ἐξασφαλίζουμε τήν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ζωή μας καταρρέει.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΛΥΔΙΑ» Μάϊος 1998

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

Ἐν Φλωρίνῃ τῇ 1ῃ Μαΐου 1998

Πρός
τόν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον
Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος
κ.κ. Χριστόδουλον
ΑΘΗΝΑΣ

Μακαριώτατε, Χριστός ἀνέστη!

Συγχαίρων ὑμᾶς ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ καί ἀνυψώσει εἰς τόν θρόνον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος ἐκφράζω τήν εὐχή ἱ. κλήρου καί πιστοῦ λαοῦ, ἵνα ὁ Κύριος Σᾶς ἐνισχύῃ εἰς τήν ὑψηλήν ἀποστολήν, ἣν ἐπωμίζεσθε ἐν καιροῖς κρισίμοις καί ἐν ἡμέραις ἀποκαλυπτικαῖς.

Διότι καί προάσπισις τῆς Ὁρθοδοξίας ἐξ ἐπιβουλῶν, καί προβολή τοῦ μεγαλείου αὐτῆς πρός τοὺς ἔξω διά θεολογίας καί ἱεραποστολῆς, καί λειτουργία τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ, καί ἐφαρμογή τῆς κανονικῆς τάξεως, καί ἀποκατάστασις τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητος,

καί πειθαρχία, καί ἀξιοκρατία, καί εὐπρέπεια, καί χειραγώγησις τῆς νέας γενεᾶς, καί μορφωτική καλλιέργεια, καί ἐπούλωσις κοινωνικῶν πληγῶν, καί λατρευτική ἀναγέννησις, καί ἐθνική ἀναζωπύρωσις, καί ἔμπνευσις τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας, καί εἴτι ἄλλο ὑψηλόν καί μέγαλο ἀποτελοῦν θέλημα Θεοῦ καί αἷτημα λαοῦ. Ταπεινῶς εὐχόμεθα, τοιούτους στόχους νά θέσῃ καί τοιαύτας ἐπιτυχίας νά ἔχῃ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς ποιμαντορίας Σας ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν.

Ἡμεῖς, ὡς γνωρίζετε, συνοψίζοντες πάντα ταῦτα εἰς τό αἷτημα διά μίαν «ἐλευθέραν καί ζῶσαν Ἐκκλησίαν» –συγγράψαντες δέ καί σχετικόν ἔργον, τό ὁποῖον Σᾶς ἀποστέλλομεν–, εἰργάσθημεν καί ἡγωνίσθημεν ὑπέρ αὐτοῦ ἐπὶ 60ετίαν καί πλέον μέ ὅσας δυνάμεις εἴχομεν. Εὐρισκόμενοι δέ πλέον εἰς τὰς δυσμάς τοῦ βίου καί τῆς διακονίας μας καλούμεθα νά παραδώσωμεν τήν σκυτάλην εἰς χεῖρας νεωτέρων, οἵτινες θά συνεχίσουν τόν δρόμον ἐπὶ ἐπιτυχέστερον. Διότι οὐκ ἐκλείψουσι τῇ Ὁρθοδοξίᾳ στρατιῶται.

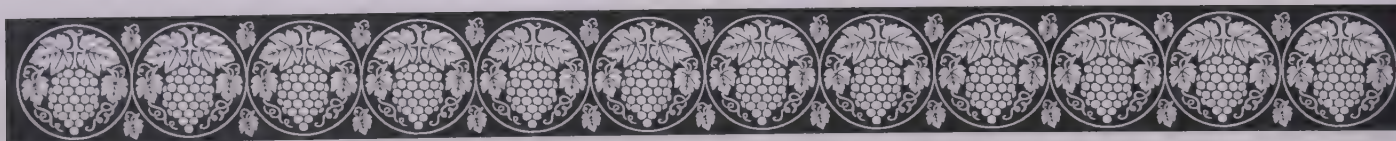
Μακαριώτατε,

Ὡς ἐκφρασιν ἀγάπης καί χαρᾶς δέξασθε καί μίαν παράκλησίν μας. Ἐάν τὰ πολλαπλᾶ νέα καθήκοντά Σας τό ἐπιτρέπουν, προγραμματίσατε μίαν ἐπίσκεψιν εἰς τήν ἀκριτικήν μας ἐπαρχίαν κατά τόν προσεχῆ μῆνα, εἰ δυνατόν τήν 15ην Ἰουνίου, ὅτε τελοῦμεν τήν μνήμην τοῦ ἐν ἀγίοις πατρός ἡμῶν Αὐγουστίνου ἐπισκόπου Ἰππῶνος. Ἐνθυμούμεθα ὅτι ἔχετε ἐπισκεφθῇ τήν Φλώριναν μίαν φοράν ὡς ἀρχιμανδρίτης καί μίαν ὡς μητροπολίτης· δέξασθε, παρακαλοῦμεν, τήν παροῦσαν πρόσκλησιν καί ἐπισκεφθῇτε αὐτήν καί ὡς ἀρχιεπίσκοπος τώρα. Ἡ ἐπίσκεψίς Σας θά ἔχῃ σημασίαν οὐ μόνον ἀπό ἐκκλησιαστικῆς ἀλλά καί ἀπό ἐθνικῆς πλευρᾶς, διότι θά ἐνισχύσῃ τοὺς ἀκρίτας που φυλάσσουν ἐδῶ νεωτέρας Θερμοπύλας.

Μετ' ἀδελφικῶν ἀσπασμῶν
ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν & Ἑορδαίας
ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ





ΜΝΗΜΗ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ - ΓΕΝΕΘΛΙΟΝ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ*

Εισήγησις τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας
τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ
Νικολάου Π. Μπρατσιώτου

Μακαριώτατε Δέσποτα,

Εὐλογος εἶναι ἡ ἐξαιρετικὴ χαρά, ἀλλὰ καὶ ἡ συγκίνησις, μέ τὴν ὁποίαν σᾶς ὑποδέχεται ἡ σεβασμία Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ ἐδῶ εἰς τὸ ὀρμητήριον τῶν ἐθνωφελῶν δραστηριοτήτων τῆς. Ἐξεκίνησε το 1865 καὶ οἱ ἀοίδιμοι ἐπιφανεῖς Ἰδρυταὶ τῆς, οἱ ὅποιοι τὴν ἔταξαν εἰς τὴν ἀθόρυβον διακονίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, προσδιώρισαν συγχρόνως ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τὴν ἀφοσίωσιν τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκτοτε ὁ βίος τῆς παλαιφάτου Ἑταιρείας συνυφαίνεται μέ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ἐπιδαψιλεύει ἐκάστοτε τὰς εὐχὰς τῆς, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ τότε προκατόχου σας Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοφίλου Βλαχοπαπαδοπούλου (1862-1871), Ἀρχidiaκόνου τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ. Ἀπὸ τοῦδε πλέον ἐπικαλεῖται τὰς ἰδικὰς σας εὐλογίας, Μακαριώτατε Δέσποτα.

Καὶ ὅλοι ἡμεῖς οἱ παρόντες εἰς αὐτὴν τὴν αἴθουσαν, μαζί μέ τὴν ἔντονον χαράν καὶ τὴν εὐνόητον ὅσον καὶ ἔκδηλον συγκίνησιν μας, τὴν ἐδῶ παρουσίαν σας διαδηλοῦμεν ὅτι αἰσθανόμεθα ὡς ἰδιαιτέραν τιμὴν καὶ εὐλογίαν. Ἐχομεν συνείδησιν τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ πρόθυμος κατὰ προτεραιότητα ἀποδοχὴ τῆς προσκλήσεως τῆς Ἑταιρείας. Ἀσφαλῶς ἠθελήσατε, κατ' ἀρχήν, νὰ ἀποτίσετε φόρον τιμῆς εἰς τὰ ἱερά πρόσωπά τῆς, τοὺς Ἰδρυτάς, τοὺς Προέδρους, τοὺς Εὐεργέτας, τοὺς Διδασκάλους τοῦ Γένους καὶ πρωτεργάτας τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ τῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ὅσοι, ἤδη ἐπὶ 133 συναπτά ἔτη, ἀφιλοκερδῶς καὶ μέ αὐταπάρνησιν τὴν ὑπηρετήσαν. Αἱ μακάριαι ψυχαὶ των μᾶς περιστοιχιζοῦν σήμερον ἐν ἀγαλλιᾷσει.

Ἡθελήσατε ὁμως νὰ ἐνισχύσετε ἠθικῶς καὶ μάλιστα νὰ εὐλογήσετε πατρικῶς τοὺς σημερινούς ἐργάτας τῆς Ἑταιρείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετὰ ζήλου συμμετέχοντας εἰς τὰ καθημερινὰ Σεμινάρια. Εἶναι ὅλοι πιστά καὶ εὐπειθῆ τέκνα τῆς σεπτῆς μητρός Ἐκκλησίας. Καὶ οἱ ἐντὸς τῆς αἰθούσης, ὅπως καὶ οἱ ἐκτὸς αὐτῆς, μαζί μέ τοὺς Πανέλληνας καὶ αὐτὸ τὸ Πανορ-

θόδοξον πλήρωμα, προσβλέπουν ὅλοι πρὸς τὸ πρόσωπόν σας μετὰ τοῦ πηγαίου βαθυτάτου σεβασμοῦ των, τῆς ἀνυποκρίτου μεγάλης ἀγάπης των καὶ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς σᾶς, τὸν Θεοπρόβλητον Προκαθημένον μας. Πόσα πολλὰ μέ μόνην τὴν γλυκύτητα τοῦ προσώπου σας, καὶ τὸ ἄδολον τοῦ βλέμματός σας τοὺς ὑπεσχέθητε ἀπὸ τῆς ὥρας τῆς ἀναδείξεώς σας εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικόν θρόνον; Κατεκτήσατε τὰς καρδίας ὅλων, ὅσοι αἰσθάνονται ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Συνήρπασεν ἡ ὁρμὴ τῆς ψυχῆς σας. Ἡ γνησιότης σας. Τὸ εὐσυγκίνητόν σας. Κατέστητε αὐθωρί καὶ Λαοπρόβλητος. Τὰ ἐκάστοτε μηνύματά σας εὐφραίνουν τὰς καρδίας τοῦ ποιμνίου σας καὶ τοῦ ἀναπτερόνουν τὸ ἠθικόν του. Τὸ χαλυβδώνουν, ὥστε προθύμως νὰ εἶναι ἐτοιμον νὰ σᾶς ἀκολουθήσῃ καὶ εἰς τὸν λάκκον τῶν Λεόντων. Καὶ εἶναι μυριάδες ὅσοι ἀποφασισμένοι σᾶς ἀκολουθοῦν. Γνωρίζουν τοῦτο οἱ ὅποιοιδήποτε δῆθεν λέοντες καὶ θὰ σκεφθοῦν νὰ περισώσουν, δι' ἄλλας περιστάσεις, τὴν λεοντήν των.

Μακαριώτατε Δέσποτα,

Δικαίως ἐπελέξατε τὸν σημερινόν ἑορτασμόν τῆς 29ης Μαΐου 1453, τὸν ὁποῖον ἡ Ἑταιρεία δι' ἔκτον κατὰ σειρὰν ἔτος, ἀπὸ τοῦ 1992, ὅτε καὶ τὸν καθιέρωσεν, ἑορτάζει ὡς διπλόσημον. Ἀφοῦ πρῶτον μὲν ἀποτίει εὐλαβῶς τὴν ὀφειλομένην τιμὴν εἰς τὴν Μνήμην Βυζαντίου, ἔπειτα ὁμως θεωρεῖ χρέος τῆς νὰ ἐξάρῃ δεόντως καὶ τὸ Γενέθλιον Νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἀνεδείχθη, κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας, πραγματικὴ κιβωτός τοῦ ἔθνους, σώτερια τοῦ Γένους καὶ ἀνέλαβεν τὸν εὐεργετικόν τῆς Ἐθναρχικόν ρόλον, τὸν ὁποῖον τὸ ἔθνος ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν φιλόστοργον μητέρα τοῦ Ἐκκλησίαν νὰ μὴ τὸν λησμονῇ, ὅταν εὐρίσκεται ἐν περιστάσει καὶ παραπαίει.

Ἀλλὰ ὁ λόγος ἤδη ἀνήκει εἰς τὸν ἔγκριτον Ἑταῖρον καὶ Γραμματέα τῆς Ἑταιρείας κ. Παναγιώτην Βλάχον, τὸν ὁποῖον παρακαλῶ, ὅπως παρέλθῃ εἰς τὸ βῆμα.

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Μνήμη καί Χρέος

Υπό Παναγιώτου Κ. Βλάχου

Νέφη απειλητικά υψούμενα απ' ανατολῶν εἰς τόν αἶθριον Ἑλληνικόν ὀρίζοντα τείνουν νά καταστήσουν τοῦτον ζοφερόν. Ἀπειλαί καί διεκδικήσεις ἀβάσιμοι, προβαλλόμεναι ἀπό τήν γείτονα Χώραν, κρατοῦν ἐν ἐργηγόρσει τό Γένος τῶν Ἑλλήνων, τό ὁποῖον ὀφείλει νά προσανατολίζεται πρός τάς ἀστερεῦτους πηγάς τῆς ἐθνικῆς του αὐτογνωσίας διὰ τήν ἀντιμετώπισίν των.

Εἰς τοιαύτην ἐκκρηκτικήν κατάστασιν ἄγομεν ἐφέτος οἱ Πανέλληνες τήν πεντακοσιοστήν τεσσαρακοστήν πέμπτην ἐπέτειον τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς, τῆς κατά τήν 29ην Μαΐου 1453 πτώσεως τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων καί τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ ἔθνους εἰς φοβερόν βάρβαρον δυνάστην, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ εἰσέτι πολλά τά γυνώσματα τοῦ βαρβάρου παρελθόντος του.

Εὐλογον προβάλλει τό ἐρώτημα, πῶς ὁ μέγας Ἑλληνικός κόσμος τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς ὑπέκνησεν εἰς τήν ἀσιατικήν μωαμεθανικήν δεσποτείαν. Πῶς συνετρίβη ἡ μεσαιωνική μας Αὐτοκρατορία, ἡ ὁποία ἐπέτυχε τήν θεσπεσίαν δημιουργικήν σύνθεσιν τοῦ Χριστιανικοῦ καί τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, τῆς ὁποίας τό ἠθικόν ὄνομα εἶχεν ὑψωθῇ μέγα καί ἀκτινοβόλον ἐπὶ χίλια καί πλέον ἔτη εἰς πᾶσαν τήν Οἰκουμένην.

Παρενθετικῶς ἀναφέρεται ὅτι ἀπό τοῦ 324 μ.Χ., κατά διαταγήν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἄρχισαν νά κτίζονται τά τείχη καί τά δημόσια κτήρια τοῦ νέου κρατικοῦ κέντρου παρά τόν Βόσπορον. Καί ὅταν ἐτελείωσαν τήν 11ην Μαΐου τοῦ 330 μ.Χ. μετεφέρθησαν, ἐγκατεστάθησαν καί ἐλειτούργησαν αἱ ἀρχαί τῆς Νέας Ρώμης, τῆς «Κωνσταντινουπόλεως», ὅπως ὠνομάσθη, μέ μεγαλοπρεπῆ τελετήν τῶν ἐγκαινίων τῶν νέων κτισμάτων, τοῦ γενεθλίου δηλαδή τῆς νέας πρωτεύουσας, εἰς τόν νεόδμητον ἱππόδρομον, ὅπου παρέστη ἐπὶ θρόνου ὁ αὐτοκράτωρ, περιστοιχιζόμενος ἀπό ὀλόκληρον τό ἐπιτελεῖον τῶν κρατικῶν λειτουργῶν του.

Εἰς ἀνάμνησιν ἐκόπησαν τότε χρυσᾶ νομίσματα μέ προσωποποίησιν τῆς νέας πόλεως εἰς γυναικεῖαν μορφήν μέ τό κέρας τῆς Ἀμαλθείας. Ἡ Ἑλληνική Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τιμᾷ τήν μνήμην τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἡμέρας, ψάλλουσα εἰς τοὺς ναοὺς καί ἰδιαίτερον τροπάριον. Ὡστε ὁ πραγματικός βίος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπό 11ης Μαΐου 330 μ.Χ. μέχρι τῆς 29ης Μαΐου 1453 ἀνέρχεται εἰς 1123 ἔτη καί 18 ἡμέρας.

Καίριον πλῆγμα κατά τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας εἶχαν καταφέρει διὰ τῆς Δ' Σταυροφορίας οἱ Φράγκοι τό 1204. Ἀφοῦ ἐξεπολιόρκησαν τήν Κων-

σταντινούπολιν, ὅχι μόνον κατέλυσαν τήν ἑλληνικήν ἐλευθερίαν, ἀλλά διὰ τοῦ πλήθους τῶν κρατιδίων ποῦ ἱδρυσαν ἐντός τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου διέσπασαν τήν ἐδαφικήν ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί διὰ τῶν ἔργων καί τῆς πολιτικῆς των ὥθησαν τό Ἑλληνικόν ἔθνος εἰς ἠθικήν καί οἰκονομικήν παρακμήν.

Οὔτε ἦτο παράδοξος ἡ πτώσις ἐκείνη, ἄν ἐνθυμηθῇ κανεῖς τόν πρό τῶν Σταυροφοριῶν πνευματικόν πόλεμον μεταξὺ Ἀνατολῆς καί Δύσεως, τήν προνομιούχον ἐγκατάστασιν τῶν Φράγκων εἰς τά σημαντικώτερα ἐδάφη τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καί ὅλα ὅσα διέβρωσαν τά θεμέλια τοῦ κράτους καί ἐξησθένησαν τήν ἰσχύν του.

Τήν πρωτοβουλίαν καί τήν συστηματικήν προσπάθειαν πρός ἀνάκτησιν τῆς Πόλεως καί τῶν ἀπολεσθέντων ἐδαφῶν ἀνέλαβε τό ἀπομείναν ἐλεύθερον τμήμα τῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τήν Ἀσίαν, τό Βασίλειον τῆς Νικαίας, τό ὁποῖον ἱδρυσεν ὁ Θεόδωρος Α' ὁ Λάσκαρις. Βασική πολιτική τοῦ βασιλέως ἐκείνου καί τῶν διαδόχων του ὑπῆρξεν ἡ ἀνάκτησις τῆς Πόλεως καί ἡ ἀνόρθωσις τῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τήν προτέραν τῆς αἰγλῆν.

Ἐκτοτε ἡ ἐθνική ἰδέα τῶν Ἑλλήνων ἔλαβε διὰ πρώτην φοράν τήν νέαν μορφήν: τῆς ἀνακτήσεως τῶν ἀπολεσθέντων πνευματικῶν καί ὕλικῶν ἀγαθῶν, ἡ ὁποία μορφή, ὕστερα ἀπό ὀλίγους αἰῶνας, ἀφοῦ γίνη καθολικόν ἰδεολογικόν σύστημα, θά ἀποβῇ ἡ Μεγάλη Ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τό βασίλειον τῆς Νικαίας, ἐλαυνόμενον ἀπό ἔντονον ἐθνικόν ἰδεῶδες, εἰργάσθη ἀποτελεσματικῶς καί πεισμόνως διεξεδίκησε τήν Πόλιν ἀπό τοὺς Φράγκους.

Τό 1261 ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Η' ὁ Παλαιολόγος, στρατιωτικός καί διπλωμάτης ἑξοχος, κατῴρθησε νά καταλάβῃ τήν Βασιλεύουσαν. Τοιουτοτρόπως κατελύθη ἡ λατινική αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ παντός καί ἡ Νίκαια ἀπελευθέρωσε τό Βυζάντιον, εἰς τό ὁποῖον ἐχώρισε τήν ἑνδοξον δυναστείαν τῶν Παλαιολόγων, ἡ ὁποία ἐπανεφέρει τοὺς αὐτοκρατορικοὺς αἵτους καί κατέβαλε πολλὰς προσπάθειας διὰ νά ἀνακτῇ τὰ ἐδάφη τῆς αὐτοκρατορίας τῶν ἐνδόξων χρόνων.

Ἀλλ' ἡ διάβρωσις ἦτο ἀνίατος. Οἱ Παλαιολόγοι ὅχι μόνον δέν ἠμύρεσαν νά ἐπανακτήσουν τήν κατακερματισθεῖσαν αὐτοκρατορίαν, ἀλλ' οὐδέ νά συντηρήσουν τὰ λείψανά της. Καί τοιουτοτρόπως κολοβωμένη ἐδαφικῶς, ἐξησθενημένη οἰκονομικῶς καί ὀλομόναχη, παρά τὰς πνευματικὰς καί δογματικὰς θυσίας τῶν

ήγετων της, τραγική ήρωϊς χωρίς σύμμαχον ειλικρινή κανένα, ή Ἑλληνική Αὐτοκρατορία ὤφειλε νά ἀντιπαλαίση πρὸς τόν δριμύν, ἀκμαῖον, τελευταῖον καί μοιραῖον ἀντίπαλον, τήν Ὄθωμανικήν Αὐτοκρατορίαν.

Ἡ Τουρκική ἐπιδρομή ἦτο ἀκατάσχετος. Τό 1354 κατελήφθη ἡ Καλλίπολις. Τό 1361 ἔπесен ἡ Ἀδριανούπολις καί ἐγένεν ἡ πρωτεύουσα τῶν Τούρκων ἐπὶ τῆς Εὐρώπης.

Εἰς τήν κρίσιμον ὥραν ἡ Χριστιανική Δυτική Εὐρώπη δέν ἐβοήθησε σοβαρῶς τοὺς ἀγωνιζομένους νά ἀποδιώξουν τοὺς Μωαμεθανούς ἀπὸ τήν Ἠπειρόν μας. Καί οἱ ἀξιόλογοι στρατιωτικοὶ παράγοντες τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν καί οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς κατὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ὁ ἡγεμὼν τῶν Σέρβων Γεώργιος Βράγκοβιτς, ὁ λέων τῆς Ἀλβανίας Γεώργιος Καστριώτης ἢ Σκεντέρμπεης, ὁ δεσπότης τῆς Πελοποννήσου Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καί ὁ Οὐγγρος ἥρως Ἰωάννης Οὐνυάδης, δέν κατάρθωσαν νά συνεργασθοῦν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, μολονότι κεχωρισμένως εἶχον ἀξιολόγους ἕκαστος ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Ὄθωμανικῶν στρατευμάτων.

Ἐξ ἄλλου ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς καί ἡ μισαλλοδοξία δέν ἐπέτρεψαν τότε εἰς τόν Πάπαν καί τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως νά πράξουν τό ἠθικόν των χρέος ἐναντι τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς, ὑπηρετοῦντες συγχρόνως καί μακροπροθέσμως τὰ ζωτικά τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης συμφέροντα. Καί ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς εὐρίσκετο πρὸ τῶν πυλῶν, ὁ Ποντίφηξ καί οἱ βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης καί οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Δύσεως, ἀλλὰ καί τῆς Ἀνατολῆς, κατεγίνοντο πεισιμόνως εἰς ἀτελευτήτους δογματικὰς συζητήσεις.

Ἐάν ἡ Χριστιανική Εὐρώπη ἐβοήθει τότε τήν χεимаζομένην Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν καί ὑπεβάλλετο εἰς μέρος μόνον τῶν θυσιῶν, τὰς ὁποίας ὑπεχρεώθη νά ὑποστῇ βραδύτερον διὰ τήν σωτηρίαν της, ἂν διέθετε τό ἥμισυ μόνον τῆς δυνάμεως τῶν Σταυροφόρων, οἱ ὅποιοι πρὸ δύο καί ἡμίσεος αἰῶνων εἶχον κακοποιήσει τήν Αὐτοκρατορίαν, ὁ Ἑλληνισμὸς θά ἐσώζετο, ὁ Χριστιανισμὸς θά εἶχε ριζώσει βαθύτερον καί τό ἑλληνικόν ἔθνος θά συνέχιζε τόν ἐλεύθερον βίον καί τήν παγκόσμιον ἀκτινοβολίαν του καί δέν θά ἐγένετο σήμερον λόγος διὰ νέον κίνδυνον ἐκ τῆς ἐξάρσεως τοῦ μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ καί τοῦ τουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ.

Τόν Μάρτιον τοῦ 1449 ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος περιεβλήθη τό ἀκάνθινον στέμμα τοῦ Βυζαντίου, ἀναλαβὼν τό ὑπὸ τῆς μοίρας ἐπιβληθέν εἰς αὐτόν μαρτύριον. Ἡ κατάστασις τῆς Αὐτοκρατορίας ἦτο πράγματι τραγική. Εἰς τό ἐσωτερικόν ἐπεκράτει βαθυτάτη διαίρεσις, ἡ ὁποία ὤξυνθη ἀπ' ἧς ἐποχῆς Ἰωάννης Η' ὁ Παλαιολόγος, πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίνου, εἶχε περιπλέξει τό ἔθνος εἰς ἀθεράπευτον δίνην μέ τήν ψευδῇ ἑνώσειν τῆς Φλωρεντίας (1438), τήν ὁποίαν δέν ἐδέχετο ὁ λαός.

Τό Κράτος εἶχε κυριολεκτικῶς ἀκρωτηριασθῇ. Ἡ ἄλλοτε πολυάνθρωπος Κωνσταντινούπολις τῶν πεντακοσίων χιλιάδων κατοίκων ἠρίθμει τώρα ὀγδόντα χιλιάδας ψυχῶν, αἱ δέ πρόσοδοι τοῦ Δημοσίου Ταμεῖου δέν ἐπαρκοῦσαν οὔτε διὰ τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας τῆς Διοικήσεως. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς δέν θά ἦτο ὑπερβολή, ἐάν ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ἐχαρηκτο εἰς βασιλεὺς χωρὶς βασιλείον.

Καί ὁμως ἐκεῖνος ἐπέπρωτο νά ὑποστῇ τήν τελικήν ἐξ Ἀνατολῶν θύελλαν. Μελετῶν κανεὶς τόν βίον του διερωτᾶται ποία καί πόση πρέπει νά ἦτο ἡ ἄρετή τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐβάστασεν εἰς τοὺς ὧμους του τήν ἱστορικὴν εὐθύνην τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τό ἱστορικόν ἀξίωμα τοῦ ὁποίου ἐπὶ αἰῶνας ὑπῆρξε μέγα.

Τόν Φεβρουάριον τοῦ 1451 ἀνέλαβεν ὀριστικῶς τήν ἡγεσίαν τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους, εἴκοσι δύο μόλις ἐτῶν, ὁ Μωάμεθ ὁ Β'. Αἱ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι τόν παρουσιάζουν προσωπικότητα ἀντιφατικήν: στρατηγὸς ἱκανώτατος, ἐπιθετικὸς, ἐπίμονος, φιλήδονος, μέ ἐκρήξεις βαρβαρότητος καί τάσεις συνάμα καλλιτεχνικὰς, φαινόμενον ζωτικότητος. Κατ' ἀρχὰς ἐπέδειξε τάσεις συμβιβασμοῦ καί ἐνεφανίσθη ὡς προβατόσχημος λύκος, ἀλλὰ δέν ἄργησε νά ἀποβάλλῃ τό προσωπεῖον καί νά ἀποκαλύψῃ τὰς κατακτητικὰς κατὰ τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Εὐρώπης ὅλης προθέσεις του.

Ἀπὸ τοὺς τέσσαρες ἱστορικοὺς τῆς Ἀλώσεως, τόν Κριτόβουλον, τόν Χαλκοκονδύλην, τόν Σφραντζῆν καί τόν Δούκαν, ὁ τελευταῖος συνέθεσε τήν ἐναργεστέραν καί πλέον δραματικὴν περιγραφὴν τῆς μεγίστης ἐθνικῆς τραγωδίας. Αὐτὸς διέσωσε καί τὰ τελευταῖα κείμενα, πού ἀντήλλαξαν οἱ δύο πρωταγωνισταί, ὁ ἀκάθεκτος ἐπιδρομεὺς Μωάμεθ Β' καί ὁ ἥρως τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως Κωνσταντῖνος ΙΑ', ὁ ἥρως τοῦ πάθους.

Ἰδοὺ τό τελεσίγραφον τοῦ Μωάμεθ: «Τί λέγεις; Βούλει καταλείπειν τήν Πόλιν καί ἀπελθεῖν ἐνθα καί βούλει μετὰ τῶν σῶν ἀρχόντων καί τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, καταλείπων τόν δῆμον ἀζήμιον εἶναι καί παρ' ἡμῶν καί παρὰ σοῦ, ἢ ἀντιστῆναι καί σύν τῇ ζωῇ καί τὰ ὑπάρχοντα ἀπολέσεις σύ τε καί οἱ μετὰ σοῦ, ὁ δὲ δῆμος αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ τῶν Τούρκων διασπαρῶσιν ἐν πάσῃ τῇ γῇ;».

Καί ἡ ἀπάντησις τοῦ Κωνσταντίνου ἡπία εἰς τήν ἀρχήν. «Εἰ μὲν βούλει, καθὼς καί οἱ πατέρες σου ἐξήσαν, εἰρηνικῶς σύν ἡμῖν συνζῆσαι καί σύ, τῇ Θεῷ χάρις. Ἐκεῖνοι γάρ τοὺς ἐμούς γονεῖς ὡς πατέρας ἐλόγιζον καί οὕτως ἐτίμων, τήν δὲ πόλιν ταύτην ὡς πατρίδα. Καί γάρ ἐν καιρῷ περιστάσεως ἅπαντες ἐντὸς ταύτης εἰσιόντες, ἐσώθησαν... Τί γάρ οἶδας, εἰ, θαρρῶν κερδᾶναι, εὐρεθῇς κερδανθεῖς; «Καί τό κορύφωμα τοῦ ἡρωϊσμοῦ καί τῆς αὐτοθυσίας: «Τό δὲ τήν πόλιν σοι δοῦναι, οὐτ' ἐμὸν ἐστί, οὐτ' ἄλλον τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ· κοινῇ γάρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καί οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν».

Τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ Κωνσταντίνου ἀπόρριψιν τῆς Ἱταμῆς ἀπαιτήσεως τοῦ Μωάμεθ ἐπηκολούθησεν ἡ σφοδρά τῶν Τούρκων ἔφοδος. Καί τότε, τὴν ὥραν τοῦ ὑπὲρ πάντων ἀγῶνος, ὁ Αὐτοκράτωρ, κατὰ τὸν Γεώργιον Σφραντζῆν, «τόν ἵππον κεντήσας, δραμὼν ἔφθασεν ἔνθα τό πλῆθος τῶν ἀσεβῶν ἤρχετο... καί τοὺς ἀσεβεῖς ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ ἐκ τοῦ τείχους ἀπεκρήμνισεν... Βρυχώμενος ὥς λέων καί τὴν ρομφαίαν ἐσπασμένην ἔχων πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀπέσφαξε καί τό αἷμα ποταμηδόν ἐκ τῶν ποδῶν καί τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔρρεε».

Τόν δραματικόν ἐπίλογον τῆς τιτανομαχίας ἐκείνης δίδει ὁ ἱστορικός Δούκας. «Ὅταν οἱ Τοῦρκοι, «κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος», ἀνῆλθον εἰς τὰ τείχη τῆς Βασιλευούσης καί ἡ τρομερά κραυγή «ἐάλω ἡ πόλις» ἠκούσθη, «ὁ βασιλεὺς... ἰστάμενος, βαστάζων σπάθην καί ἀσπίδα, εἶπε λόγον λύπης ἄξιον: «οὐκ ἔστι τις τῶν Χριστιανῶν τοῦ λαβεῖν τὴν κεφαλὴν μου ἀπ' ἐμοῦ; ἦν γάρ μονώτατος ἀπολειφθεῖς. Τότε εἰς τῶν Τούρκων δούς αὐτῷ κατὰ πρόσωπον καί πλήξας, καί αὐτός τῷ Τούρκῳ ἐτέραν ἐχαρίσατο· τῶν ὀπισθεν δ' ἕτερος καιρίαν δούς πληγὴν, ἔπεσε κατὰ γῆς· οὐ γάρ ᾔδεισαν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐστίν, ἀλλ' ὥς κοινόν στρατιώτην τοῦτον θανατώσαντες ἀφῆκαν...».

Ἡ ἔκτασις τῆς συμφορᾶς, ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τὴν πτῶσιν τῆς Πόλεως ὑπῆρξε τεραστία. Οἱ κάτοικοί της, ἑβδομήντα περίπου χιλιάδες Ὁρθοδόξων, ἐσφάγησαν ἢ ἐπωλήθησαν ὥς δοῦλοι εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Μεσογείου καί τῆς Ἀσίας. Ὀλίγοι κατῴρθωσαν νά ἐπανεέλθουν δι' ἐξαγοράς. Οἱ ναοὶ μετεβλήθησαν εἰς τεμένη, τό λιμάνι ἀπενεκρώθη, ὁ πλοῦτος τῆς πόλεως ἀνηρπάγη καί διεσκορπίσθη καί ὁ πνευματικὸς βίος ἐξηφανίσθη.

Συγκλονιστικὴν περιγραφὴν τῆς λεηλασίας μᾶς ἀφῆκεν ὁ ἱστορικός Δούκας: «Μεθ' ἡμέρας οὖν τρεῖς τῆς ἀλώσεως ἀπέλυσε (ὁ Μωάμεθ) τὰ πλοῖα πορεύεσθαι ἕκαστον εἰς τὴν αὐτῶν ἐπαρχίαν καί πόλιν, φέροντα φόρτον, ὥστε βυθίζεσθαι, ὁ δὲ φόρτος τί, ἱματισμός πολυτελής, σκευὴ ἀργυρᾶ, χρυσᾶ, χαλκᾶ..., βιβλία ὑπὲρ ἀριθμόν, αἰχμάλωτοι, καί ἱερεῖς καί λαῖκοί..., τὰ πάντα πλήρη φόρτου, αἱ σκηναὶ τοῦ φοσάτου πλήρεις αἰχμαλωσίας... καί ἦν ἰδεῖν ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων ἕνα φοροῦντα σάκκον ἀρχιερατικόν, καί ἕτερον ζωννύμενον ἐπιτραχήλιον χρυσοῦν, ἔλκοντα κύνας ἐνδεδυμένους, ἀντὶ τῶν σαγμάτων ἄμφια χρυσοῦφαντα».

Καί συνεχίζει ὁ ἱστορικός τὴν δραματικὴν του ἀφήγησιν: «Ἄλλοι ἐν συμποσίοις καθήμενοι, καί τοὺς ἱεροὺς δίσκους ἔμπροσθεν σὺν διαφόροις ὀπώραις ἐσθιόντες, καί τὸν ἄκρατον πίνοντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν κρατῆρων, τὰς δὲ βίβλους ἀπάσας, ὑπὲρ ἀριθμόν ὑπερβαινούσας, ταῖς ἀμάξαις φορτηγώσαντες ἀπανταχοῦ ἐν τῇ ἀνατολῇ καί δύσει διέσπειραν, δι' ἐνὸς νομίσματος δέκα βιβλοὶ ἐπιπράσκοντο, Ἀριστοτελικοί, Πλατωνικοί, θεολογικοὶ καί ἄλλοι, πᾶν εἶδος βιβλίου».

εὐαγγέλια μετὰ κόσμου παντοῖου ὑπὲρ μέτρον, ἀνασπῶντες τὸν χρυσόν καί ἄργυρον, ἄλλα ἐπώλουν, ἄλλα ἔρριπτον, τὰς εἰκόνας ἀπάσας πυρὶ παρεδίδουν, σὺν τῇ ἀναφθείσῃ φλογὶ κρέα ἐψῶντες ἥσθιον».

Τοιοῦτροτρόπως συνετελέσθη ἡ καταστροφή καί ἀπωλέσθη ἡ Αὐτοκρατορία. Ἄλλ' ὁ ἥρωας τῆς τραγωδίας, ἀφοῦ ὑπερέβη τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, ἐξισώθη ὡς ἠθικόν ὄνομα πρὸς τό μέγεθος τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς, τὴν ὁποίαν ἀκάλυψε μέ τὴν ἀρετὴν του καί μέγας εἰσῆλθεν εἰς τό πάνθεον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας καί τῆς αἰωνιότητος.

Ἐπῆρξεν εὐτύχημα μέγα διὰ τὸν Ἑλληνισμόν τό γεγονός ὅτι ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ἔθνους κατὰ τὴν κρίσιμωτάτην ὥραν τῆς ἱστορίας του ὑπῆρξεν ἄνδρας τοῦ χαρακτῆρος καί τῶν ἀρετῶν τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Χάρις εἰς αὐτόν δέν συνοδεύει τὸν ἀφανισμόν τοῦ ἑλληνικοῦ ἱστορικοῦ κόσμου ἡ θλιβερά ἐντύπωσις, πού ἀκολουθεῖ κάθε καταστροφὴν, ἀλλ' ἡ μεγαλοπρέπεια ἀρχαίας τραγωδίας.

Ἡ μεγαλειώδης θυσία τοῦ ἀειμνήστου αὐτοκράτορος ἐξιλίωσε τό ἔθνος ἀπέναντι τῆς Ἱστορίας διὰ τὰς ἀμελείας καί τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος. Τό σπουδαιότερον ἦτο, ὅτι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς, ἂν καί ἐνίκηθη καί ἔπεσε, δέν ἐγκατέλειπε τὴν θέσιν τοῦ ὁδηγοῦ καί προμάχου τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ παρέμεινε καί μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἕως ὅτου ἡ ἱστορικὴ δικαιοσύνη, ἡ Νέμεσις, ἐπιτελέσῃ τό ἔργον της. Ἡ θυσία του ὑπῆρξεν ὁ σπόρος, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν θρῦλον. Καί ὁ θρῦλος (τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιλῆ) ἐγγιγαντώθη μέ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καί μετουσιώθη εἰς δύναμιν καί ἐνέργειαν.

Ὁ Μωάμεθ Β' ὁ Πορθητῆς, ἂν καί ἐνίκησε, δέν ἐγινε διὰ συνθήκης νόμιμος κληρονόμος τοῦ ἡττηθέντος, οὔτε ἐθεμελίωσε τὸν θρόνον του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἀρχαίων δικαίων. Παρέμεινε ξένος καί ἐχθρικός πάντοτε πρὸς τὸν ὑποδουλωθέντα λαόν, ἐνῶ τό καταβληθέν ἔθνος μας οὐδέποτε παρητήθη τῶν κληρονομικῶν του δικαιωμάτων, ἀλλ' ἐστάθη ἀκαμπτὸν ἀπέναντι τοῦ κατακτητοῦ.

«... Ἐμεῖς, εἶπεν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης το 1822 πρὸς τὸν G. Hamilton, πού συνεβούλευε τοὺς Ἕλληνας νά συμβιβασθοῦν μέ τοὺς Τούρκους καί νά ὑποταχθοῦν, ἐμεῖς ποτέ συμβιβασμὸν δέν ἐκάμαμεν μέ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μέ τό σπαθὶ καί ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐξούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γενεᾶ σέ γενεά. Ὁ βασιλεὺς μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δέν ἔκαμε· ἡ φρουρά του εἶχε παντοτεινόν πόλεμον μέ τοὺς Τούρκους καί δύο φρούρια ἦταν πάντοτε ἀνυπότακτα... ἡ Μάνη, τό Σούλι καί τὰ βουνά».

Διὰ τοῦτο καμμία συναλλαγή, ζύμωσις, ἀφομοίωσις ἐθνικὴ ἢ ἱστορικὴ ἐπῆλθεν εἰς στενότερον ἢ εὐρύτερον κύκλον. Κατὰ τὰ διδάγματα τῆς Ἱστορίας, δύο ἔθνη, ἐρχόμενα εἰς ἐπαφὴν μεταξύ των διὰ κατακτήσεως, συγχωνεύονται βαθμηδόν, εἴτε διότι τό ὕλικο

ισχυρότερον ὑποκύπτει εἰς τὴν ἠθικὴν δύναμιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ νικηθέντος, εἴτε διότι τὸ κατακτητικὸν στοιχεῖον, πού ὑπερέχει ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς, ἀφομοιώνει τὸ κατακτημένον. Εἰς τὰς σχέσεις ὁμῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους οὐδεμία τῶν περιπτώσεων τούτων ἴσχυσεν.

Ἀπὸ ποῦ ὁμῶς ἀντλήσε δυνάμεις ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ τὴν ἐπιβίωσίν του; Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀντλοῦσε τὴν μεγάλην ἠθικὴν του δύναμιν καὶ ζωτικότητα ἀπὸ τὸν τρισχιλιετὴ ἱστορικὸν βίον του καὶ ἀπὸ τὴν θρησκείαν του. Ἡ Μεγάλη Ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ πανοπλία τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τὸ βάθρον τῆς ἐθνικῆς του ζωῆς ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως καὶ ἔξης, ἐστηρίζετο εἰς τὴν πίστιν ὅτι τίποτε δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ διακόψῃ τὴν μακρὰν καὶ ἔνδοξον σταδιοδρομίαν του· ἡ πίστις αὕτη εἶχε χαρακτῆρα πνευματικὸν καὶ προήρχετο ἀπὸ τὴν πεποίθησιν τοῦ Ἔθνους μας, ὅτι ἔχει θεῖαν μοῖραν, ἀκατάβλητον δύναμιν καὶ ὑψηλὴν ἀποστολήν.

Τὰ σύμβολα τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπῆρξαν ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία καὶ ἡ ὀρθόδοξος πίστις. Ὅταν δὲ ἡ αὐτοκρατορία κατελύθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὑπόδουλοι Ἑλληνες διετήρησαν τὴν προσήλωσίν των εἰς τὰ σύμβολα αὐτά καὶ ἄρρηκτα συνέδεσαν μέ αὐτά τὴν ἐλπίδα ἀποτινάξεως τοῦ ζυγοῦ τῶν ἀλλοθρήσκων.

Ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης συντριβῆς διὰ τὴν ἄλωσιν ἡ λαϊκὴ φαντασία, ἡ ὁποία ἀνεξήτει κάτι γενναῖον καὶ παρήγορον, συνεκινήθη ἀπὸ τὴν ἑλληνοπρεπεῖ πολίτειαν καὶ τὸ ἥρωϊκὸν τέλος τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀνήγαγεν αὐτόν εἰς πανελλήνιον θρῦλον, τὸν θρῦλον τοῦ «Μαρμαρωμένου Βασιλεῖ», ὁ ὁποῖος κατέστη ὁ παλμός τοῦ ἐθνικοῦ βίου κατὰ τὴν περίοδον τῆς δουλείας καὶ τὸ μοναδικὸν φάρμακον θεραπείας τῆς μεγάλης τραγωδίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ 1453.

Ὡστε ἡ κληροδοσία τῆς Μεγάλης Ἰδέας, μέ τὴν ὁποίαν ἔζησαν οἱ ὑπόδουλοι πρόγονοί μας, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπραγματώσαν ἐν πολλοῖς οἱ ΝεοἝλληνες, εἶναι κληροδοσία τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, τοῦ τελευταίου μεσαιωνικοῦ καὶ τοῦ πρώτου νέου Ἑλλήνος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ –μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον– τὸν νέον κρίκον τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Ἡ Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέφερε τὸ ὀριστικὸν τέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους καὶ τὴν ἀρχὴν νέας περιόδου, τῆς πολιτικῆς δουλείας τοῦ Γένους, ἡ ὁποία ἐκυφόρησε τὴν γέννησιν τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Ἀλωσις δὲν ἦτο ἀπλῶς πτώσις μιᾶς πόλεως μεγάλης καὶ περιφανοῦς, ἀλλὰ πτώσις ἐν ταύτῃ κράτους ὁλοκλήρου, πτώσις ὁλοκλήρου ἱστορικοῦ κόσμου ἰδεῶν καὶ διδαγμάτων, βίου καὶ πολιτισμοῦ ἰδιοφυοῦς.

Ἄλλ' ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξεταζομένη ἀπὸ γενικῆς ἱστορικῆς ἀπόψεως, ἔχει τὴν σημασίαν κοσμοἱστορικοῦ γεγονότος. Διότι μέ τὴν πτώσιν τῆς ἔπεσεν ὁ μεσότηχος, ὁ φραγμός, πού ἐπὶ χίλια ἔτη ἐπρο-

στάτευσε τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὸν βάρβαρον Ἀσιατικὸν κόσμον. Μέ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου οἱ δύο κόσμοι ἤλθαν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν καὶ σύγκρουσιν. Ὁ Ἀσιατικὸς κόσμος, ὕστερα ἀπὸ τόσων αἰώνων ἐπιδρομικοῦς ἀγῶνας (ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Περσικῶν πολέμων) ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἔγινε τὸ θέατρον καὶ ἡ παλαιόστρα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὀρμωμένη ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία θά ἐπιχειρήσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης καὶ θά ἐπισωρεύσῃ δεῖν εἰς ὁλόκληρον τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Δι' ὅλα αὐτά, ἡ ἀπήχησις τῆς Ἀλώσεως διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ὁλόκληρον τὸν Εὐρωπαϊκὸν κυρίως κόσμον ὑπῆρξε μεγίστη. Ἦτο ἀκόμη ναπὸν τὸ αἷμα πού ἐχύθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅταν οἱ χριστιανικοὶ λόγιοι ἄρχισαν νὰ θρηνοῦν τὴν ἐθνικὴν καταστροφὴν. Ἑλληνες κατὰ πρῶτον, ἀλλὰ καὶ ξένοι, Ἰταλοὶ, Γάλλοι, Ἀρμένιοι, Σλάβοι καὶ ἄλλοι ἐθρήνησαν εἰς ἔμμετρον ἢ πεζὸν λόγον τὴν μεγάλην χριστιανικὴν ἀπώλειαν. Ὁ πρῶτος θρῆνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρονολογεῖται μετὰ τοῦ 1453 καὶ 1454. Εἶναι θρῆνος καὶ συγχρόνως ἐπὶ κλήσις πρὸς τὴν Εὐρώπην νὰ δράμῃ εἰς βοήθειαν τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς.

Ἀλλὰ πέρα τῶν λογίων βαθύτερον ἐθρήνησε τὴν συμφορὰν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὰ δημοτικὰ του τραγούδια καὶ εἰς ὅλα τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα. Τὰ πνευματικὰ αὐτά δημιουργήματα τοῦ λαοῦ δὲν εἶναι ἀπλῶς σπαρακτικὰ μοιρολόγια διὰ τὴν πτώσιν τῆς Αὐτοκρατορίας. Εἰς τὰ ἔμμετρα αὐτά στιχοιργήματα, τὰς παραδόσεις καὶ τοὺς ποικίλους χρησμούς κατασταλάζουν καὶ εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἀποκορυφώνονται οἱ πόθοι καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ Γένους διὰ τὴν ἐθνικὴν του ἐλευθερίαν καὶ τὴν πολιτικὴν του ἀποκατάστασιν.

Οἱ θρῆνοι αὐτοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ στρέφονται συνήθως γύρω ἀπὸ τὴν θρυλικὴν μορφήν τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ὁ ὁποῖος εἰς μὲν τὴν Παγκόσμιον Ἱστορίαν προβάλλεται ὡς αἰώνιον σύμβολον ἐθνικοῦ προμάχου, ἐνῷ εἰς τὴν ἱστορικὴν μνήμην τοῦ Ἑλληνισμοῦ διατηρεῖται πάντοτε ὡς ἀκατάλυτον σύμβολον φιλοπατρίας, εὐψυχίας καὶ ἥρωϊκῆς θυσίας. Διότι τὰ ἔθνη ἀγαποῦν τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας καὶ ὑπὲρ τῆς πίστεως θυσιαζομένους, τοὺς ὁποίους θεωροῦν ἀθανάτους.

Ἐκεῖνο, πού ἤμποροῦμεν νὰ διαπιστώσωμεν ἀκόπως, καὶ νὰ τὸ διακηρύξωμεν ἀδέσμευτοι, εἶναι ὅτι ζῇ πάντοτε μέσα μας καὶ γύρω μας ἡ μνήμη καὶ τὸ ὄραμα τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Καὶ μαζί του ὁλος ἐκεῖνος ὁ ἰδεατὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος συνδέεται μέ τὸ ὄνομά του, μέ τοὺς ἀγῶνες τους, μέ τὸ ἥρωϊκόν του τέλος. Ὁ κόσμος τοῦ Βυζαντίου.

Τὸ Βυζάντιον δὲν ζῇ μόνον εἰς τὸν θεσπέσιον κύκλον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀνῆγειρε τὸ μεγαλάνυμον ἠθικὸν της κράτος μετὰ τὴν πτώσιν τῆς

πολιτικής εξουσίας και διετήρησε ζωντανή και δραστηριανή την οικουμενική ιδέα του Βυζαντίου. Τό Βυζάντιον ζή εις τόν πνευματικόν βίον ολοκλήρου τοῦ Ἔθνους, τό ὁποῖον οἰστηλατούμενον ἀπό τήν καθολικήν ιδεολογικήν ἀρχήν τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἐτράφη ἐπὶ αἰῶνας μέ τήν νοσταλγίαν τοῦ Βυζαντίου.

Πράγματι, χάρις εἰς τήν ζωογόνον ἐθνικήν ιδέα ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμός κατώρθωσε νά ἐπιβιώσῃ κατὰ τήν μακράν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας ὑπό τήν σκέπην τῆς Μητροῦς καί Τροφῶν Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐπροστάτευσεν αὐτόν «ὄν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τά ἐαυτῆς νοσσία ὑπό τὰς πτέρυγας». Καί ἡμπόρεσεν ἀκολουθῶν νά δημιουργήσῃ μίαν ἐθνικήν ἐστίαν μέ τήν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Καί ἔπειτα διά συνεχῶν πολεμικῶν καί πολιτικῶν ἀγώνων ἐπέτυχε τήν σταδιακήν ἐνσωμάτωσιν καί τήν ἐδαφικήν διαμόρφωσιν τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν συνθηκῶν τοῦ Νεϊγῦ καί τῶν Σεβρῶν τοῦ 1920, πού ἀπετέλεσαν τό κορύφωμα τῶν ἐθνικῶν ἐπιτεύξεων.

Διά τόν ἱστορικόν τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ παραμένει πάντοτε πρόβλημα: ποία εἶναι ἡ τύχη τῆς Μεγάλης Ἰδέας τῶν Ἑλλήνων, τήν ὁποίαν ἐξέθρεψε τό Βυζάντιον, ἡ ὁποία ἐστήριξε τό δοῦλον Γένος καί ἡ ὁποία ἐπραγματώθη ἐν πολλοῖς κατὰ τήν μεγαλειώδη ἐξόρμησιν τοῦ 1912-13. Ὑστερα ὁμως ἀπό τήν Μικρασιατικήν καταστροφὴν τοῦ 1922 τό Ἔθνος μας εὐρέθη καί πάλιν πρό τεραστίων ἠθικῶν καί πρακτικῶν προβλημάτων καί εἰσῆλθεν εἰς νέαν περίοδον ὀξυτάτης κρίσεως.

Ἄλλ' ἦντλησε δυνάμεις ἀπό τόν ἑαυτόν του, ἐπανεῦρε τήν αὐτοπεποιθήσιν καί τόν νέον προσανατολισμόν του καί ἠθέλησε νά διαμορφώσῃ τό νέον ἐθνικόν του ιδεῶδες ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦσαν ἐντός καί ἐκτός τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἠθέλησε νά θεμελιώσῃ ἐπὶ νέων βάσεων τό πρός Ἀνατολάς ιδεῶδες, διά τοῦτο καί προέβη μέ τόν Κεμάλ Ἀτατούρκ εἰς τόν ἱστορικόν συμβιβασμόν τοῦ 1930, ὁ ὁποῖος ἔθεσε βάσεις διά μακροχρόνιον ἑλληνοτουρκικήν φιλίαν καί συνεργασίαν. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι παρεβίασαν τὰς τολμηράς ἐκείνας πολιτικές συμφωνίας, ἐξώντωσαν τόν ἑλληνισμόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἰμβρου καί Τενέδου σχεδόν ὁλοσχερῶς, εἰσέβαλαν καί ὠργίασαν καί κατέχουν ἀκόμη διά τῶν στρατευμάτων των μέγα τμήμα τῆς ἑλληνικῆς κυπριακῆς γῆς καί δολοφονοῦν ἐν ψυχρῷ τά ἡρωϊκά τέκνα τῆς μέχρι σήμερον ὑπὸ τό βλέμμα τῶν «ἰσχυρῶν» τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι λόγῳ μόνον ἐπαγγέλλονται τοὺς προστάτας τῶν ἀδυνάτων καί τοὺς ἐγγυητάς τῆς διεθνοῦς νομιμότητος.

Καί ἡδη μέ ἀπαραδειγματίστον θρασύτητα ζητοῦν νά καταπατήσουν εἰς τό Αἰγαῖον ἀρχιπέλαγος προαιώνια ἑλληνικά δίκαια. Συνεχίζουν δηλαδή νά ἐμφανίζονται ἄπιστοι καί ἄπληστοι, ὅπως ὁ πρόγονός των Μωάμεθ ὁ Β', ὁ πορθητής, βάρβαροι Ἀσιάται, χωρίς

«εὐρωπαϊκόν πρόσωπον». Ἐξακολουθεῖ, ἀτυχῶς, νά ἰσχύῃ καί διά τοὺς συγχρόνους Τοῦρκους ἡ διαπίστωσις τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἀλώσεως Δούκα: «φιλοχρήματον τό γένος τῶν Τοῦρκων ἐστίν· κἂν φονεύς πατρικός ἐμπέσῃ ἐν τοῖς χερσίν αὐτῶν, διά χρυσοῦ ἀπολύουσιν».

Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, πῶς διαμορφώνονται τὰ ἐθνικά μας ιδεῶδη; Ποῖον εἶναι τώρα τό νέον ἐθνικόν ιδεῶδες τῶν Ἑλλήνων, τί θά διδάξωμεν εἰς τοὺς νέους τῆς Χώρας μας; Τώρα ὁ πολιτικός ρεαλισμός ὁδηγεῖ τό ἔθνος μας –τό ὠδήγησεν ἡδη– πρὸς ἄλλης μορφῆς καί οὐσίας πραγματώσεις καί τό κατευθύνει πρὸς τήν πολιτισμένην Δύσιν, πρὸς τήν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσιν.

Τώρα, πλέον, γιά τόν δικέφαλον αἰτόν, γιά τόν μαρμαρωμένο βασιλῆα, δέν ἀκούεται οὔτε φωνή, οὔτε λαλιά. Κάποτε, εἰς ὥρας νοσταλγικῶν περιπλανήσεων πρὸς το παρελθόν, ἕνα γλυκύπικρον κύμα ἀνεβαίνει καί πλημμυρίζει τό στήθος μας καί ὀλίγα θερμά δάκρυα ὑγραίνουν τὰ μάτια μας εἰς τήν ἀνάμνησιν πεσμένων ιδεῶν καί χαμένων πατρίδων, εἰς τήν ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης καμπύλης, τήν ὁποίαν διήνυσεν τό ἔθνος μας ἀπὸ τοῦ 1453 καί ἔξης. Ἐκ τῶν ὑστέρων θλιβόμεθα διά τὰ πολιτικά μας σφάλματα, πού μᾶς ὠδήγησαν ἐπανειλημμένως εἰς συμφοράς, ἀλλὰ δέν διδασκόμεθα ἀπὸ τα πορίσματα τῆς Ἐθνικῆς μας Ἱστορίας.

Ἄν ἡ Μεγάλη Ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως τήν ἐβίωσαν οἱ δοῦλοι πρόγονοί μας, ἐβυθίσθη εἰς τὰ γλαυκά νερά τοῦ Αἰγαίου μέ τὰ συντρίμμια τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς τοῦ 1922, ζῇ πάντοτε εἰς τὰς βαθυτέρας πτυχάς τῶν ἑλληνικῶν καρδιῶν ὡς συναίσθημα, ὡς νόστος, ὡς θρῦλος, ὡς ὄνειρον, ὡς ποίησις. Ὅ,τι ζῇ εἰς τόν νοῦν καί τὰς καρδίας μας, ὡς ιδέα καί ὡς συναίσθημα, δέν ἀποθνήσκει ποτέ.

Τοῦτο πιστοποιεῖ τό γεγονός ὅτι ἡ θλιβερά αὐτὴ ἐπέτειος τιμᾶται ἡδη ὄχι μόνον ἀπὸ ὠρισμένους ρομαντικούς καί ἀπροσγειώτους νοσταλγούς τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ εὐρύτερα καί ἐπισημότερα. Τό ὅτι μάλιστα τιμᾶται ὄχι μόνον μέ θρήνους ὡς «Μνήμη Βυζαντίου», ἀλλὰ καί μέ αἰσιοδοξίαν ὡς «Γενέθλιος Ἡμέρα τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ», ὅπως πρώτη ἀπὸ ἐτῶν καθιέρωσεν ἡ γεραρά Ἐταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, καταπείθει ὁλονέν καί περισσότερον ὅτι τό Ἔθνος συνειδητοποιεῖ τό χρέος του πρὸς τό παρελθόν καί συναισθάνεται τήν εὐθύνην του διά τό κρίσιμον μέλλον.

Ἡ σημερινή στάσις τῆς Τουρκίας μέ τὰς ἀπαραδέκτους προκλήσεις καί παραλόγους ἀπαιτήσεις τῆς καί οἱ ἐξ αὐτῶν ἀπειλούμενοι κίνδυνοι ὀφείλει νά ἀφυπνίσῃ τήν συνείδησιν τοῦ Ἔθνους, διά νά στραφῇ πρὸς τὰς ζωογόνους πηγὰς τῆς ἐθνικῆς του αὐτογνωσίας διά τήν τόνωσιν τῆς αὐτοπεποιθήσεώς του καί ἐνωμένον νά ἀντιμετωπίσῃ τήν νέαν ἀπειλήν χωρὶς διελκυσμούς καί ὑποχωρήσεις. Ὁ σύγχρονος Ἑλληνισμός ὀφείλει νά ἐπαναβεβαιώσῃ τήν πλουσίαν ἱστορικήν του παράδοσιν μέ μίαν ἀπάντησιν πρὸς τὰς ἰταμάς

προκλήσεις των Τούρκων ανάλογον εκείνης του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Τοιουτοτρόπως θά ἐπικυρωθῇ καί πάλιν τό ἀρχαιοελληνικόν «ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων μέγισται ἀρεταί τῇ τε πόλει καί τοῖς ἰδιώταις περιγίγνονται».

Θεῖα χάριτι αἱ ἐν προκειμένῳ ἐνδείξεις εἶναι ἐνθαρρυντικά. Πρόσφατα γεγονότα, ἐντός καί ἐκτός τῆς Χώρας μας, μέ κορυφαῖον τήν εἰς τόν Ἀρχιεπισκοπικόν Θρόνον ἀνάρρησίν Σας, Μακαριώτατε, κατέδειξαν ὅτι ὁ λαός μας καί ἰδιαίτερος οἱ νέοι μας, ἀπογοητευθέντες ἀπό τά σκύβαλα καί τά ἄχυρα τῆς ἀρνήσεως, τοῦ ὑλισμοῦ καί τῆς κατ' ἐπίφασιν «προοδευτικότητας», στρέφονται σταθερά πρὸς τὰς διαχρονικοῦ κύρους ἀξίας, τήν Ἑλληνικὴν παράδοσιν καί τήν Ὁρθόδοξον πίστιν, τό «πατροπαράδοτον τοῦ Γένους κλέος».

Καί προβάλλει τό ὑπέρχονον μήνυμα, τό ὁποῖον καί συνεπάγεται ἐπιτακτικόν χρέος. Τό Κράτος, παραλλήλως πρὸς τήν ἠθικὴν του ἐνδυνάμωσιν καί τήν ὑλικοτεχνικὴν ὑποδομήν, πρέπει πάντοτε νά πορεύεται καί μέ τήν πίστιν ὅτι τό μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τοῦ ὅλου κόσμου εὐρίσκεται εἰς τά χέρια τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ. Ἐκεῖνος, «ἐν πρῶμῃ τοῦ Σύμπαντος οἴακα νωμῶν, βλέφαρα μὴ κοιμῶν ὕπνῳ», διέπει τὰς τύχας τοῦ ὀρθοδόξου καί πιστοῦ Ἔθνους μας καί ὁλοκληροῦ τοῦ κόσμου καί χαράσσει τήν πορείαν του εἰς τό παρόν καί τό μέλλον. Διότι, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, ἡ Θεῖα Πρόνοια συντάσσει τό σχέδιον τῆς Ἱστορίας.

Ἡ ἡγεσία τῆς Χώρας μας, Ἐκκλησιαστική, Πνευματική καί Πολιτική, ὀφείλει νά συνειδητοποιήσῃ τό γεγονός ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰς τήν συντριπτικὴν των πλειονότητα διατηροῦν ἄρρηκτον τόν δεσμόν των μέ τό ἱστορικόν παρελθόν, τήν διπλὴν μας ἱστορικὴν παράδοσιν, τήν ἀκένωτον εἰς σοφίαν καί κάλλος ἑλληνικὴν καί τήν ἀνεξάντλητον εἰς ἦθος, εὐγένειαν καί μεγαλωσύνην θρησκευτικὴν μας κληρονομίαν, τήν ὁποῖαν καί θεωροῦν σωστικὴν διὰ τήν συνείδησιν τοῦ Ἔθνους.

Ὅφειλουμεν συνεπῶς νά ἀπενίσουν τό ἀκατάλυτον Ἑλληνορθόδοξον Ἰδεῶδες ὡς τήν σύγχρονον πρόκλησιν. Νά κατανοήσουν τήν δύναμιν του, συντηρητικὴν καί ἀναγεννητικὴν, τήν μόνην πού στηρίζει καί ἐμπνέ-

ει, ἀνυψώνει καί κατευθύνει τόν Ἑλληνισμόν διὰ τῶν αἰώνων. Καί περαιτέρω νά καταστήσουν τό ἰδεῶδες αὐτό βάσιν καί ὑπογραμμὸν, πυρῆνα τοῦ σκοποῦ τῆς Παιδείας μας, ὥστε μέ αὐτὴν νά μεταβιβάζεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὡς ἡ «σχεδία» τοῦ ἑλληνικοῦ βίου μέσα εἰς τόν σημερινόν ταραγμένον κόσμον μας.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν, ὁ Ἕλλην πρέπει νά βιώσῃ τὴν «Μεγάλην Ἰδέαν» του ὡς ὄραμα καί αἶτημα πνευματικῆς ἀνόδου καί ἀκτινοβολίας. Τοῦτο θά συντελεσθῇ ἰδιαίτερα εἰς τόν χώρον τῆς παιδείας διὰ τῆς συζεύξεως παραδόσεως καί προόδου. Διὰ τῆς παραδόσεως θά βοηθηθῇ ὁ νέος ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐναργῇ βίωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ὡς ἰδεῶδους ὑπεριστορικῆς σημασίας καί ὁ χριστιανικὸς ἀνθρωπισμὸς θά ἀναχθῇ εἰς μορφωτικὸν ἀγαθὸν ἐκτάκτως καί διὰ τοὺς καιροὺς μας ἐπικαιρον. Παραλλήλως ἡ οἰκείωσις μέ τά σύγχρονα ἐπιστημονικά καί τεχνικά ἐπιτεύγματα θά προσφέρῃ εἰς τὴν παιδείαν ἀρτίωσιν καί πληρότητα.

Τοιουτοτρόπως θά ἐπιτευχθῇ εἰς τό προσῆκον μέτρον ὁ ἐπιβαλλόμενος συγκερασμὸς τῶν ἀπόψεων «συντηρητικῶν» καί προοδευτικῶν», θά συντηρηθῇ ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ ἰλιγγιωδὸς ἀναπτυσσομένου τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καί τοῦ σημειοῦντος ὑστέρησιν πνευματικοῦ καί θά διαμορφωθοῦν ἄνθρωποι ὄχι μόνον κατασκευασταὶ τελείων μηχανῶν, ἀλλὰ καί χειρισταὶ των ἄξιοι. Περαιτέρω θά καταστοῦν ἱκανοὶ νά ζοῦν τὰ ἀγωνιώδη προβλήματα τοῦ τόπου των καί τοῦ καιροῦ των καί νά τὰ ἀντιμετωπίζουν «ὑπὸ τό πρῖσμα τῆς αἰωνιότητος» θεαταὶ κατ' ἐπίγνωσιν τῶν ἐγκοσμίων καί τῶν ὑπερκοσμίων.

Αὐτόν τόν τύπον τοῦ νεοέλληρος ἀπαιτοῦν οἱ σύγχρονοι καιροὶ δι' ἐπιτυχῇ καί τῶν κρισίμων ἐθνικῶν μας θεμάτων ἀντιμετώπισιν. Αὐτός ἀπαιτεῖται δι' ἀκτινοβόλον καί εἰς τόν σύγχρονον κόσμον παρουσίαν τῆς Χώρας μας. Αὐτόν ἐπιτάσσει ἡ μακρὰ ἱστορικὴ μας παράδοσις, κορυφαία στιγμή τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ θυσία τοῦ ἥρωος τῆς Πατρίδος καί προμάχου τῆς Ὁρθοδοξίας Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καί τῶν ἀναιρεθέντων σὺν αὐτῷ ὑπερασπιστῶν τῆς Βασιλευσύνης, τῶν ὁποίων εἴη ἀγήρως ἡ μνήμη, ὁ δόξα ἄφθιτος καί ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἔθνους αἰδίδιος.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΙΣ:

Τὴν 27ην Μαΐου 1998 εἰς τὴν Αἴθουσαν Μεγάλων Εὐεργετῶν (Αἴθουσαν Τελετῶν) τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου, ἐκπροσώπων Δικαστικῶν, Πολιτικῶν καί Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν, Ἀκαδημαϊκῶν, Καθηγητῶν Πανεπιστημίων καί πλήθους ἀκροατῶν ὠργανώθη πανηγυρικὴ ἐκδήλωσις διὰ τόν διπλοσημὸν ἐορτασμόν τῆς «Μνήμης Βυζαντίου - Γενεθλίου Νέου Ἑλληνισμοῦ».

Κατ' αὐτήν, μετ' εἰσηγήσιν τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας Καθηγητοῦ κ. Νικολάου Π. Μπρασιώτου, ὠμίλησεν ὁ Γραμματεὺς αὐτῆς, ἐπίτ. Γενικός Ἐπιθεωρητὴς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως κ. Παναγιώτης Κ. Βλάχος μέ θέμα: «Ἡ Ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως: Μνήμη καί Χρὸς». Τὰ κείμενα τῶν λόγων αὐτῶν διὰ τό ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, τὰ διαχρονικά μηνύματα καί τὴν ἐκτακτον ἐπικαιρότητα των εὐχαρίστως δημοσιεύουν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν των οἱ «Τρεῖς Ἱεράρχαι».





**Ο ΑΟΙΔΙΜΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ
(† 10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1998)**

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΠΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας τοῦ αἰμνήστου Προκαθημένου αὐτῆς Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Σεραφεῖμ, συνῆλθεν ἐκτάκτως τὴν 10ην Ἀπριλίου ἐ.ε. καὶ περὶ ὥραν 11ην π.μ. ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ κατὰ νόμον Τοποτηρητοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου πρώτου τῇ τάξει Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομου.

Ἀρξαμένης τῆς συνεδριάσεως ὁ Σεβ. Προεδρεύων τῆς Ἱ. Συνόδου ἐν βαθυτάτῃ συγκινήσει εἶπε τὰ ἑξῆς:

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Συνοδικοί Σύεδροι,

Ὁ Παντοκράτωρ Θεός, ὁ «γένους θνητοῦ τε καὶ ἀθανάτου, καὶ πάσης φύσεως ἀνθρωπίνης δημιουργός, συνισταμένης τε καὶ πάλιν λυομένης, ζωῆς τε καὶ τελευτῆς, τῆς ἐνταῦθα διαγωγῆς, καὶ τῆς ἐκεῖθεν μεταστάσεως, ὁ χρόνους μετρῶν τοῖς ζῶσι, καὶ καιροὺς θανάτου ἰστών», ὡς προσεύχεται καὶ ἐκφράζεται ἡ ἱεραρχοῦσα μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία Του κατὰ τὴν γονυκλισίαν τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, ἐκάλεσεν ἐκ τῆς ζωῆς ταύτης καὶ τῆς ἐν τῇ γῇ προσωρινῆς καὶ προσκαίρου διαμονῆς εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἐπιζητουμένην πόλιν, τὸν ἤδη αἰμνήστον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρόν Σεραφεῖμ.

Χηρεύσαντος, κατὰ ταῦτα, τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου Ἀθηνῶν, ἀνέλαβον τὰ καθήκοντα τοῦ Τοποτηρητοῦ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, συμφώνως τῷ 12ῳ ἄρθρῳ, παράγραφος 1η τοῦ Νόμου 590*1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Ψάφτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς ἔχων τὰ πρεσβεῖα τῆς Ἀρχιερωσύνης μεταξὺ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Σεβ. Μητροπολιτῶν, ὡς ἐπιτάσσει τὸ διαληφθέν 12ον ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου.

Συμφώνως, ἐπίσης, πρὸς τὸ 12ον τοῦτο ἄρθρον, καὶ δὴ πρὸς τὴν 2αν παράγραφον αὐτοῦ, συνέχεται ἐνταῦθα σήμερον, ὑπὸ τὴν προεδρίαν μου, ἐντὸς τοῦ ἀναγραφόμενου πενθημέρου ἀπὸ τὴν ἡμέρας καθ' ἣν ἐχήρεσεν ὁ Ἀρχιεπισκοπικὸς θρόνος, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος, ἡ ὁποία ἔχει καθῆκον καὶ χρέος νὰ ἀναγγείλῃ ἐπισημῶς τὴν χρεῖαν εἰς τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ Σεβ. Μητροπολίτας, καὶ νὰ ὁρίσῃ ἡμέραν ἐκτάκτου συγκλήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐκλογὴν Ἀρχιεπισκόπου, ἡμέραν μὴ ἀπέχουσαν πλέον τῶν 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς χρεῖας, τόπον δὲ συγκλήσεως τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐξ ὧν τῶν ἐν συνόλῳ 18 Ποιμεναρχῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τῆς Ἑθνικῆς Παλιγγενεσίας ἡμῶν μέχρι σήμερον, ὁ μεταστάς Ἀρχιεπίσκοπος ἀρχιεπισκόπευσεν

ἐπὶ σειρὰν εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, ἐξαιρουμένου βεβαίως τοῦ πρώτου Ποιμενάρχου Ἀθηνῶν νεοφύτου Μεταξᾶ, διαποιμάνοντος τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ 28 ἐν συνόλῳ ἔτη (1833-1861). Τὴν ἐν γένει καὶ κατὰ τομεῖς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος προσφορὰν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ ἐπὶ σειρὰν 60 ἐτῶν μέχρι σήμερον, θὰ κρίνῃ ἀμερολήπτως ἐν καιρῷ, ὡς συνήθως, ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους.

Συγκεκριμένως, ἀπὸ τῆς εἰς Διάκονον χειροτονίας του, ἐν ἔτει 1938, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἠναλώθη εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ κατ' ἀρχάς ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς Μητροπολίτης Ἁρτῆς (1949-1958) καὶ ἔπειτα Ἰωαννίνων (1958-1974).

Βεβαίως δὲν εἶναι τῆς παρουσίας στιγμῆς, ἡ ἔστω καὶ ἐπιτροχάδην ἐπισήμανσις τῶν ποιμαντορικῶν δραστηριοτήτων τοῦ μεταστάντος, τόσον εἰς τὰς δύο Ἱερὰς Μητροπόλεις Ἁρτῆς καὶ Ἰωαννίνων, ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἱεράν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς σκοπιᾶς τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὡς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τῆς ἐπάλξεως τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος γενικώτερον. Εἰς ἀμφοτέρας τὰ περιπτώσεις ταύτας εἰργάσθη καὶ ἔζησε μετὰ βαθητάτης ἐπιγνώσεως τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ. Καὶ ὅπως, μετὰ τὸν ἀγῶνα κρίνεται ἀμερολήπτως καὶ ἀπαθῶς ὁ κόπος καὶ ἡ προσπάθεια ἐν τῷ ἀγῶνι, τοιουτοτρόπως καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν ἀνέκαθεν ἰσχύει ὁ αὐτὸς κανὼν. Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι οἱ κρίνοντες τὰ «ἔργα καὶ τὰς ἡμέρας» τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Ἔθνους προσωπικοτήτων, κρίνονται καὶ αὐτοὶ εἴτε ὡς ἀμερόληπτοι ἢ ὡς μεροληπτικοὶ ἱστορικοὶ καὶ κριτικοί.

Ἦν ἐν Κυρίῳ ποιμαίνουσα καὶ ἀδιαλείπτως προσευχομένη Ἐκκλησία, ἔχουσα ὑπ' ὄψει τὴν θεόπνευστον ὑπόμνησιν καὶ διδαχὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν, τὴν λέγουσαν «ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἀπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις» (Ἑβρ. 9,27), ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ὅσον καὶ ἡ τῆς Ἱεραρχίας, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει ὁ ἱερός Κλήρος καὶ ὁ εὐσεβὴς λαός, εὐχόμεθα ὅπως «Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πά-

σης σαρκός» ἀναπαύση τὴν ψυχὴν τοῦ πρὸς Αὐτόν μεταστάντος Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ ἐν χώρᾳ ζώντων καὶ ἐν σκηναῖς δικαίων, ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ ἀνέσπερον φῶς Αὐτοῦ. Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ αἰωνία ἡ μνήμη.

Καὶ τώρα, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, παρακαλῶ νὰ ἀναγγεῖλωμεν ἐπισήμως εἰς τοὺς Σεβ. ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολίτας καὶ τοὺς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τὴν χρεῖαν τοῦ θρόνου τῶν Ἀθηνῶν, ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ὀρίσωμεν ἡμέραν ἐκτάκτου συγκλήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας πρὸς ἐκλογὴν Ἀρχιεπισκόπου· προτείνω δέ ὅπως ἡ ἡμέρα ἐκλογῆς ὀρισθῇ ἡ Τρίτη, μετὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, ἥτοι ἡ 28η Ἀπριλίου.

† Ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος

Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Ὁ ἐξ ἡμῶν μεταστάς μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος κυρὸς Σεραφεῖμ τὴν 10ην Ἀπριλίου 1998 καὶ ὥραν 01.35' παρέδωκε τὸ πνεῦμα, ἀφοῦ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 417 δωματίῳ τοῦ 4ου ὀρόφου τοῦ Λαϊκοῦ Νοσοκομείου Ἀθηνῶν ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισυν μῆνα ἐπάλαισεν πρὸς τὸν ἐπ' αὐτοῦ ῥιπτοντα τὴν ἑαυτοῦ σκιάν θάνατον, καταπλήξας τοὺς θεράποντας ἰατροὺς διὰ τὸν ἡρωϊκὸν ἀγῶνα αὐτοῦ ἐναντίον τῆς μὴ ἀναστρεψίμου φθορᾶς τῶν ὀλίγων κατ' ὀλίγον φθινουσῶν ζωτικῶν λειτουργιῶν τῶν πνευμόνων, τῶν νεφρῶν καὶ τέλος τῆς καρδίας, ἔνεκα τῶν φθοροποιῶν ἐπιδράσεων τῆς χρονίας βρογχίτιδος, τῆς ὑπερτραετοῦς νεφρικῆς ἀνεπαρκείας, τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συχνῶν αἰμοκαθάρσεων, τῆς βαρυτάτης γενικῆς λοιμώξεως καὶ σηψαιμίας τῶν τελευταίων ἐβδομάδων καὶ τῆς ἐκ τοῦ προβεβηκότος τῆς ἡλικίας προϋούσης ἐπιβαρύνσεως τοῦ ὁργανισμοῦ καὶ μειώσεως ἢ ἐξασθενήσεως τῶν βιολογικῶν ἐφεδρειῶν τῆς ἀντοχῆς καὶ ἀντιστάσεως εἰς τὸ ἐπὶ ἐβδομάδας ἐπερχόμενον τέλος. Τὸ τέλος τοῦτο ἦτο ὀρατόν, παρὰ τὰς διακυμάνσεις, μεταπτώσεις, συχνὰς ἀπροβλέπτους προσωρινὰς ἀνακάμψεις καὶ καταπλησσοῦσας τοὺς θεράποντας ἰατροὺς βελτιώσεις τῆς κλινικῆς εἰκόνης καὶ ἐκ διακοπτομένης βυθιότητος ἀναλαμπὰς τῆς πνευματικῆς ὀξυνοίας του, ἡ ὁποία ἐξεδηλοῦτο μέχρι τοῦ τέλους, τὸ ὁποῖον ἐπῆλθε διὰ πτώσεως τῆς πιέσεως εἰς 2.

Τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐπιβίωσεν ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μαραθῶνος κ. Μελίτων, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισυν μῆνα νυκθιμερὸν εὐρίσκετο πλησίον τοῦ ἀειμνήστου Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θεοφιλέστατος, ὅστις μετὰ δακρύων ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, ἐδήλωσε χαρακτηριστικῶς τὰ ἑξῆς:

«Θέλω νὰ εὐχαριστήσω τὸν Θεὸ διότι μέ ἡξίωσε νὰ μείνω 45 ἡμέρες καὶ 45 νύχτες κοντά του. Θέλω νὰ Τόν εὐχαριστήσω διότι ἐγὼ ἤμουνα ἐκεῖνος, πού ἔκλεισε τὰ μάτια ἑνός μεγάλου ἀνθρώπου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους, ἑνός ἀνθρώπου πού ἐπὶ 24 χρόνια κράτησε τὸ τιμὸν τῆς Ἐκκλησίας».

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξαρθῇ, ὅτι πλησίον τοῦ ἀσθενούντος Ἀρχιεπισκόπου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νοσηλείας του ἦσαν σχεδόν συνεχῶς ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ κυρία Κωνσταντῖνα Δημάκη, ὁ ἐξάδελφος του κ. Θωμᾶς Τίκας, στενοὶ συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Θεόκλητος, ὅστις ἐπὶ δεκαετίας εἶχεν υἱϊκὰς σχέσεις πρὸς τὸν πνευματικόν του Πατέρα κυρὸν Σεραφεῖμ καὶ πάντοτε εὐρίσκετο εἰς τὸ πλευρόν του τροπικῶς καὶ τοπικῶς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νοσηλείας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου εἰς τὸ Λαϊκὸν Νοσοκομεῖον ἐπεσκέφθησαν αὐτόν πολλοὶ Ἀρχιερεῖς, κληρικοὶ καὶ συνεργάται αὐτοῦ, ὡς καὶ οἱ κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι τῆς Πολιτειακῆς καὶ Πολιτικῆς Ἡγεσίας, οἱ ὅποιοι εἴτε τὸν ἔβλεπον ἐκ τοῦ συνέγυς, εἴτε ἐνεγράφοντος εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἐπισκεπτῶν.

Μετὰ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἔσπευσαν εἰς τὸ Λαϊκὸν Νοσοκομεῖον ὁ Διευθυντὴς Τύπου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν κ. Ἰωάννης Χατζηφώτης καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Λαϊκοῦ Νοσοκομείου κ. Ἰωάννης Παπαδόπουλος, ὅστις περὶ ὥραν 02.35' ἀνέγνωσε τὸ ἑξῆς λιτόν Ἀνακοινωθέν: «Σήμερα 10 Ἀπριλίου καὶ ὥραν 01.35' ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ. Οἱ θεράποντες ἰατροὶ Καθηγηταὶ Μητσόπουλος, Σταθάκης καὶ Κυριακίδης». Ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως μετέβη εἰς τὸ Λαϊκὸν Νοσοκομεῖον εἰδοποιηθεῖς ὁ Ὑπουργὸς Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Γεράσιμος Ἀρσένης, ὅστις διὰ δηλώσεως ἔξηρε τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος Ἀρχιεπισκόπου (βλ. κατωτέρω εἰς τὴν ἐνότητα, ἡ ὁποία παρουσιάζει δηλώσεις προσωπικοτήτων).

Ἡ σορὸς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ, ἀφοῦ ἐταρχειύθη, περὶ τὴν 10ην πρωϊνὴν, συνοδευομένη ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Περιστερίου κ. Χρυσόστομου, Μηθύμνης κ. Χρυσόστομου, Κίτρους καὶ Κατερίνης κ. Αγαθονίκου καὶ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου Θεοφ. Ἐπισκόπου Διανυλίας κ. Δαμασκηνοῦ, μετεφέρθη εἰς τὸν Ἱ. Καθεδρικὸν Ναὸν Ἀθηνῶν καὶ ἐξετέθη εἰς λαϊκὸν προσκύνημα. Κατὰ τὴν μεταφορὰν ταύτην ἐγένετο ἐπ' ὀλίγον στάθμευσις εἰς τὸν περίβολον τοῦ στεγάζοντος τὰς Ὑπηρεσίας τῆς Ἱ. Συνόδου κτιρίου καὶ ἐκεῖ ἐτελέσθη Τρισάγιον ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μηθύμνης κ. Χρυσόστομου, ἐνῶ τὸ ἀκάλυπτον σεπτὸν σκῆνωμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Σεραφεῖμ ἐδέχθη τοὺς πρῶτους ἀσπασμούς τῶν ἐργαζομένων ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς Ἱ. Συνόδου, τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τῆς Οἰκονομικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ περιόδικου «Ἐκκλησία».

Ἀμα τῇ ἀφίξει τῆς σεπτῆς σοροῦ εἰς τὸν Ἱ. Καθεδρικὸν Ναὸν Ἀθηνῶν, ὁ κατὰ νόμον Τοποτηρητὴς τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, περιστοιχούμενος ὑπὸ Σεβ. καὶ Θεοφ. Ἱεραρχῶν, ὑπὸ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Θεοφ. Ἐπισκόπου Μαραθῶνος κ. Μελίτωνος καὶ ὑπὸ πλήθους συρρευσάντων κληρικῶν καὶ πιστῶν, ὑπεδέξατο τὸ ἐκτεθὲν εἰς λαϊκὸν προσκύνημα ἀκάλυπτον σεπτὸν σκῆνωμα τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου καὶ ἐτέλεσε Τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Τὴν αὐτὴν πρωΐαν τῆς 10ης Ἀπριλίου 1998 ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Φαναρίου Κωνσταντινουπόλεως ἐψάλη Τρισάγιον ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἐν εἰρήνῃ κοιμηθέντος Ἀρχιεπισκόπου, ἐνῷ ἡ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Σεπτὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος ἐν ὁμιλίᾳ του πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐξῆρε τὸ ἔργον καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (βλ. κατωτέρω εἰς τὴν περιλαμβάνουσαν Δηλώσεις ἐνότητα).

Τὴν αὐτὴν πρωΐαν ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων ἐν εἰδικῇ συνεδριάσει ἀπεφάσισεν εἰς ἐνδειξιν πένθους νὰ διακόψῃ τὰς ἐργασίας της, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέδωκε τιμὴν εἰς τὸν ἐν Κυρίῳ κοιμηθέντα Πρωθυεράρχην. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς καὶ ἐκπρόσωποι ὄλων τῶν πτερύγων τῆς Βουλῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πολιτικῶν παρατάξεων ἐξῆραν τὴν ἰσχυράν προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος καὶ ἀπέτισαν φόρον τιμῆς εἰς τὸν μακαριστὸν Προκαθημένον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Χαρακτηριστικὰς περικοπὰς ἐκ τῶν λεχθέντων βλ. κατωτέρω εἰς τὴν εἰδικὴν ἐνότητα).

Ἐξ ἄλλου τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἀθηναίων ἐν ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ τῆς 10ης Ἀπριλίου 1998 ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως νὰ δοθῇ εἰς τὸν Μακαριστὸν Ἀρχιεπίσκοπον κυρὸν Σεραφεῖμ μετὰ θάνατον καὶ τιμῆς ἕνεκεν τὸ Χρυσὸν μετάλλιον ἀξίας τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, νὰ παραχωρηθῇ τιμῆς ἕνεκεν τάφος εἰς τὸ Α΄ Κοιμητήριον, νὰ παραστῇ σύσσωμον εἰς τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν καὶ νὰ καταθέσῃ στέφανον, ἐνῷ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἰωαννίνων ἀπεφάσισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὅπως πλατεία τῶν Ἰωαννίνων λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ.

Ἡ εἰδησις τοῦ θανάτου προεκάλεσεν ἰδιαίτεραν συγκίνησιν καὶ βαρὺ πένθος εἰς τὴν γενέτειραν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, εἰς τὸ Ἀρτεσιανὸν Καρδίτσης καὶ ἐν Καρδίττῃ, ἐνθα, ὑπὸ πενθίμους κωδωνοκρουσίας ἐγένοντο ἐπιμνημόσυνοι δεήσεις, ἐξεφωνήθησαν λόγοι διὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος, ἐκλείσαν τὰ σχολεῖα καὶ αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι, διευτυπώθησαν ψηφίσματα καὶ ἐλήφθησαν ἀποφάσεις διὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν ἐν Ἀθῆναις Κηδεῖαν πολλοὶ ἐκ καρδίτσης καὶ —εἰ δυνατόν— οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τοῦ Ἀρτεσιανοῦ. Παρόμοιαι ἐκδηλώσεις ἐγένοντο ἐν Ἀρτῇ καὶ Ἰωαννίνοις. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐψάλησαν Τρισάγια καὶ ἐν διαφόροις Ἱ. Ναοῖς τῆς χώρας.

Ε.Δ.Θ.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΤΡΩΝ κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

«Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα»,
(Μάρκ. 10,33).

Μεγάλῃ Δευτέρᾳ! Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν κηδεύει τὸν Πρωθυεράρχην της. «Τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου τὰς ἀπαρχὰς ἡ παροῦσα ἡμέρα λαμπροφορεῖ». Καὶ τὸ προανάκρουσμα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου ἐσήμαναν οἱ λόγοι Του

«ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα». Οἱ μαθηταὶ του ταράσσονται. Ἀνησυχοῦν διὰ τὰς ἀναμενομένας ἐξελίξεις κατ' Αὐτοῦ ἐκ τῆς φονικῆς μανίας τῶν Ἰουδαίων. Ἀλλ' ὁ Κύριος παρεισάγει τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ φίλου του Λαζάρου, λέγων· «Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν», τ.ἐ. ἵνα ἀναστήσω αὐτόν.

Παρεισάγεται καὶ ἐνώπιον ἡμῶν σήμερον, ὑπὸ τοῦς ἦχους τῆς ὑμνωδίας τῆς παρουσίας ἡμέρας· «ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα», τὸ πένθος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν κοίμησιν τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ, συνοδευόμενον —ὅπως καὶ τότε— μέ τὸ προμῆνυμα τῆς ἀναστάσεως. Καὶ ἰδοὺ οἱ παράλληλοι λόγοι τοῦ Χριστοῦ· «Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται... καὶ ἀπεκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται...» (Μάρκ. 10,34). Καὶ ἀντιστοίχως· «ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ ἔχει ζωὴν αἰώνιον... καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ» (Ἰω. 6,41,54).

Κύριε Πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,
Πενθηφόρε Ἱεραρχία· καὶ Ἱερατεῖον·

Ἀπορφανισθέν ποιμνιον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης,

Ὑπὸ τὴν αἰσίαν αὐτὴν προοπτικὴν τῆς ἀναστάσεως προπέμπομεν σήμερον εἰς τὴν αἰωνιότητα τὸν προκείμενον ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ διαγενόμενον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ, κατὰ κόσμον Βησσαρίωνα (Τίκαν), ὁρμώμενον ἐξ Ἀρτεσιανοῦ Καρδίτσης.

Μακρὰ καὶ πολύνυμος ἀσθένεια τὸν ἐταλαιπώρησεν ἐπὶ μακρόν· ὑπὲρ τὰ τέσσαρα ἔτη. Ἀλλ' ἀναπολοῦμεν τὴν ζωηράν του προσωπικότητα, πρὸ τῆς ὑποσκάψεως τῆς υγείας του ἐκ τῆς νόσου, ὅταν μέ πολλὴν γενναιοδωρίαν ἔλεγεν· ἂν ὑπῆρξα ἀγωνιστὴς εἰς τὴν ἀντίστασιν κατὰ τῶν κατακτητῶν τῆς χώρας μας, αὐτὸ ἀπεδείκνυε ὅτι δέν φοβοῦμαι τὸν θάνατον.

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὠμολοῦσε καὶ διὰ τὸν θρόνον εἰς τὸν ὁποῖον τὸν ἀνύψωσεν ἡ Ἐκκλησία. Καὶ δέν ἔστρεψε νὰ ἀποχωρισθῇ τὴν ἐκκλησιαστικὴν του ἐπαλξιν, μέχρι τελευταίας του πνοῆς, μέ τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ δυνάμεις του δέν θὰ τὸν ἐγκαταλείψουν, ἀλλὰ θὰ ἀγωνισθῇ νὰ ἐπιβιώσῃ, διὰ νὰ εἶναι μέχρι τέλους χρήσιμος καὶ μάχιμος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος.

Ἀλλὰ ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται θάνατος.

Ἐδῶσε, καὶ ἐκέρδησε, πολλὰς μάχας εἰς τὴν ζωὴν του. Ἐκ τῶν 85 ἐτῶν τῆς ζωῆς του τὰ 60 διήνυσεν ἐν τῇ ἱερωσύνῃ (ἀπὸ τοῦ 1938, ὅτε ἐχειροτονήθη διάκονος). Καὶ ἐκ τούτων τὰ 50 ἐν τῇ ἀρχιερωσύνῃ (ἀπὸ τοῦ 1949, ὅτε ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀρτῆς, διὰ νὰ τοποθετηθῇ ἀκολουθῶς —τὸ 1958— εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, καὶ νὰ κληθῇ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ 1974). Ἠξιώθη δὲ νὰ συμπληρώσῃ σχεδὸν 25ετίαν ἐπὶ τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ὁ μακροβίτερος ἐν ἐνεργείᾳ Ποιμέναρχης αὐτῆς.

Ἡ προσφορά του καὶ οἱ ἀγῶνες του καλύπτουν πρακτικὸς κυρίως τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς δραστηριότητος.

Ἐλεγε δὲ χαρακτηριστικῶς ὅτι δὲν ἀρκοῦν αἱ περγαμναὶ καὶ τὰ διπλώματα διὰ τὸ ποιμαντικόν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἐφρόνει ὅτι ἡ κοινωνία καὶ ὁ κόσμος χρειάζονται «τὴν πράξιν εἰς θεωρίας ἐπίβασιν», κατὰ τὸ σοφόν λόγιον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Διὰ τοῦτο ἄφηνεν εἰς ἄλλους –ὅπως ἔλεγε– τὴν θεωρίαν· καὶ αὐτός ἐστρέφετο εἰς ἔργα ἀγάπης καὶ εὐποΐας, δεικνύων δι’ αὐτῶν τὴν ἀλληλεγγύην τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ ἐνδεεῖς.

Δὲν ἐδίσταζε δὲ νὰ φθάνη μέχρι τοῦ σημείου νὰ λέγῃ ὅτι καὶ αὕτη ἡ ἀγιότης δὲν καλύπτει ἐπαρκῶς τὸν ἐργάτην τῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ὑστερῇ εἰς πράξεις καὶ ἐνεργείας κοινωνικῆς προσφορᾶς καὶ συμπαραστάσεως. Διὰ τοῦτο ἐστήριξε καὶ ἐπεξέτεινε τὸ δίκτυον τῶν μονάδων εὐποΐας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Καὶ προώθησεν ἔργα ἀγάπης πρὸς ἐμπεριστάτους περιοχὰς τῆς χώρας (σεισμοπαθεῖς, πλημμυροπαθεῖς κ.λπ.), καὶ δὴ καὶ ἐκτός Ἑλλάδος, εἰς ὑπαναπτύκτους λαοὺς, καὶ χώρας μαστιζομένας ὑπὸ λιμοκτονίας ἢ θεομηνιῶν κ.λπ..

Κατὰ τὴν μακρὰν διαδρομὴν τῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς θητείας του, εἰς τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰσήγαγεν ὑπὲρ τοὺς 60 νέους μητροπολίτας, τοὺς πλείστους τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος ἐχειροτόνησε, πρὶν ἀρρωστήσῃ καὶ στερηθῇ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἰκανότητος νὰ ἱεουργῇ. Ἀκολουθῶν δὲ τὴν γραμμὴν «ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται», ἐμεθόδευσε λύσεις ἐποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐνότητος τοῦ Σώματος τῆς Ἱεραρχίας, τὸ ὁποῖον καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐταλαιπωρήθη καὶ συνεκλονίσθη. Καὶ τὰς πληγὰς αὐτοῦ ἡξιώθη ἐν μέρει –μέ νεας ρυθμίσεις– νὰ ἐπουλώσῃ σχετικῶς.

Ἰλεως γένοιτο ὁ Κύριος εἰς τὴν ἐπιμέτρησιν τῶν εὐθυνῶν ἐκατέρωθεν – καθ’ ὅσον «ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις». Ἦδη ἐκοιμήθη. «Κεκοίμηται», ὅπως εἶπε διὰ τὸν Λάζαρον ὁ Χριστός. Καὶ ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ «ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς». Καὶ «ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι· ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν» (Ἰω. 11,35-36).

Εἶδομεν καὶ ἡμεῖς κατ’ αὐτὰς τὰς ἡμέρας νὰ παρελαύνη τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ νὰ δακρύνουν πολλοὶ ἀσπαζόμενοι εὐλαβῶς τὴν σορὸν τοῦ πρωθιεράρχου. Νέοι καὶ πάσης ἡλικίας ἄνθρωποι· καὶ ἐπίσημοι πολλοὶ μετὰ αὐτῶν προσῆλθον νὰ καταθέσουν τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα, πρὸς τὸν πνευματικόν ἡγέτην, πρὸς τὸν ὑπεύθυνον ποιμενάρχην, πρὸς τὸν ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Τρανὸν δεῖγμα τοῦ ἱεροῦ δεσμοῦ τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκχυσίς τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ ἐκφράσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος τοῦ χριστιανισμοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὅπως δὲ ποτε ἀναγνώρισις τῆς προσφορᾶς τοῦ κοιμηθέντος Ἱεράρχου, καὶ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατεῖχεν εἰς τὰς καρδίας τοῦ ποιμνίου του.

Πολλοὶ πολλὰ ὡμολόγησαν δι’ αὐτὴν εὐφημία καὶ ἐπαινετικά. Καὶ ἐπλεξαν μὲ τὰ ὠραιότερα ἄνθη τὸν στέφανόν του. Ὑπεγράμμισαν τὸ θάρρος καὶ τὴν παρρησίαν του. Ἐτόνισαν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ. Διεκήρυξαν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φιλόανθρωπον μέριμνά

του καὶ τὰς παροχὰς του πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς καὶ τοὺς πάσχοντας. Καὶ ἐπεβεβαίωσαν ὅτι «ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένυσιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα».

Ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου βήματος τῆς Ἐκκλησίας, θὰ συνάψωμεν τὸν ἔπαινον αὐτοῦ μετὰ τῶν εὐχῶν καὶ δεήσεών μας. Καὶ θὰ δανεισθῶμεν τοὺς λόγους τῆς Ἀποκαλύψεως, διὰ νὰ τοὺς ἐπιγράψωμεν εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ νὰ τονίσωμεν, ὅτι εἶναι:

«Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ’ ἄρτι.

»Ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν·

»Τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ’ αὐτῶν»

(Ἀποκ. 14, 13).

Καὶ τέλος θὰ μεταφέρωμεν νοερῶς τὴν πενθηφόρον ταύτην σὺναξιν κατενώπιον τοῦ θρόνου τῆς χάριτος τοῦ Σταυρωθέντος Σωτῆρος Χριστοῦ, «ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἡγέρθη διὰ τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν». Καὶ θὰ ἐκφράσωμεν τὸν ὁραματισμὸν καὶ τὴν ἐλπίδα. Ἐκεῖ, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ, ὅπου οἱ ἱερωμένοι νοσταλγοῦμεν νὰ συνεχίσωμεν τὴν λειτουργίαν μας· ἐκεῖ εὐχόμεθα νὰ συμπαρεδρεύσῃ μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἡμῶν Σεραφεῖμ. Νὰ εὖρη ἡτοιμασμένην θέσιν ἐκεῖ.

Ναί, ἐκεῖ, «ἐν πόλει Θεοῦ ζώντος, Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιῃ καὶ μυσιᾶσιν ἀγγέλων, πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ» (Ἐβρ. 12, 22-24).

Μακαριώτατοι Πρωθιεράρχαι τῶν ἁγίων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, εὐχεσθε καὶ προσεύχεσθε μεθ’ ἡμῶν, ἀδελφοί, νὰ τὸν δεχθῇ ὁ ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ ἐπούσιον Πάθος Χριστός ὁ Κύριος ἡμῶν, ὁ ἐπαγγεिलाμένος καὶ βεβαιώσας ὅτι «ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα... καὶ συνανηψώ ὑμᾶς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Ἀμήν.

Ο ΝΕΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΙΜΙΝΗΣΤΟΥ ΠΡΟΚΑΤΟΧΟΥ ΤΟΥ

Πρὸ τριῶν ἡμερῶν, τὴν 28ην Ἀπριλίου, ὅταν παρεδίδετο εἰς τὸ Τυπογραφεῖον τὸ περιεχόμενον τοῦ παρόντος εἰδικοῦ τεύχους, συνέβη τὸ λίαν χαρμόσυνον καὶ ἐλπιδοφόρον γεγονός τῆς –ὑπὸ τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας– ἐκλογῆς τοῦ νέου Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, εἰς τὸν Ὅποιον θὰ ἀφιερωθῇ ὁλόκληρον τὸ προσεχές τεῦχος τῆς «Ἐκκλησίας». Ὁ διακεκριμένος νέος Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν 10ην Ἀπριλίου 1998, ὡς ὁ τότε Σεβ. Μητροπολίτης Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, ἀναφερόμενος εἰς τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Σεραφεῖμ, εἶχε προβῇ εἰς τὴν ἐξῆς λίαν εὐγλωττον καὶ περιεκτικὴν δήλωσιν:

«Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρὸς Σεραφεῖμ ἐσφράγισεν ἐπὶ ἐν τέταρτον αἰῶνος τὴν

ἐκκλησιαστική ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Χαρακτηριστικά του γνωρίσματα ὑπῆρξαν ἡ ἀπλότητα, ἡ σεμνότητα, ἡ ἐγκαρδιότητα, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐκκλησία καὶ ἡ ὀξύνοια. Ἦταν ἀνοικτός στὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις καὶ ὅσοι τὸν ἐπλησίαζαν δέχονταν τὴν ἐπιρροή τῆς ἰσχυρῆς προσωπικότητός του. Στὴ διάρκεια τῆς θητείας του ἀνεφύησαν πελώρια προβλήματα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὶς σχέσεις της μὲ τὴν Πολιτεία, τὰ ὁποῖα ἀντιμετώπισε μὲ ψυχραιμία καὶ πάντοτε μὲ διάθεση φιλειρηνική. Οἱ ἐνέργειές του ἀπέβλεπαν στό καλὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους. Ἦταν ἀκραιφνὴς πατριώτης καὶ ἐθαύμαζε τὸν Στρατηγὸ Πλαστήρα, ὃχι μόνο ὡς συντοπίτη του, ἀλλὰ καὶ ὡς γενναῖο ἀξιωματικὸ καὶ ἐντιμὸ ἄνθρωπο. Ἐπίσης ἐθαύμαζε τὸν Ἀρχιεπίσκοπο-Ἀντιβασιλέα Δαμασκηνό γιὰ τὴ σοφία του καὶ τὴν προσφορά του στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ ἔθνος σὲ ὥρες δύσκολες. Ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδος ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς καὶ σκιρτοῦσε ἡ ψυχὴ του γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα. Τό Κυπριακὸ καὶ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ τὸν βοῦσαν ἐνθερμοσυμπαραστάτῃ μὲ μυστικότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα. Δέν τοῦ ἄρεσε νὰ αὐτοπροβάλλεται ἢ νὰ διαφηνίζει τὰ

ἔργα του. Μὲ τὴ σεμνότητά του αὐτὴ κατακτοῦσε τὸν κόσμο. Προερχόμενος ἀπὸ τὰ λαϊκὰ στρώματα, δέν ἔχασε ποτὲ τὴν ἐπαφή του μὲ τὸ λαὸ καὶ μὲ τίς ἀνάγκες του. Ἰδιαίτερη εὐαισθησία ἐπέδειξε γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῆς φτώχειας καὶ σὲ χώρες τοῦ τρίτου κόσμου. Μὲ τὴν παραδοσιακὴ λαϊκὴ εὐσέβεια πού τὸν ἐχαρακτήριζε ὑπερασπιζόταν τὰ δίκαια τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ μὲ χαρακτηριστικὴ εἰλικρίνεια ἀπευθυνόταν πρὸς τοὺς ἐτεροδόξους καλῶντας τοὺς νὰ ἀποβάλουν τὰ προσχήματα καὶ νὰ ἐγκολπωθοῦν τὴν ἀλήθεια, ἡ ὁποία μόνη μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει πρὸς τὴν ἐνότητα. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ εὐνοήθη ἀπὸ τὴ Θ. Πρόνοια νὰ ἀνανεώσει κατὰ τὸ μέγιστο ποσοστὸ τὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας μας, διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐξελέγησαν περὶ τοὺς 60 Μητροπολίτες ἐπὶ συνόλου 80. Ὑπῆρξεν ὁ μακροβιότερος Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ αἰῶνα μας, καὶ ἐπὶ 25 χρόνια εἶχε τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν πορεία τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας μας. Θὰ τὸν ἐνθυμούμεθα μὲ σεβασμὸ καὶ τιμὴ. Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη του».

Ε.Δ.Θ.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ,

Πρόεδρος τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 1.000

Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δολλάρια 50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Ἑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑΣ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι

ΗΝΩΜΕΝΟΙ

Τοῦ Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καί πάσης Ἑλλάδος Κυρίου **ΣΕΡΑΦΕΙΜ**

«Τό παρόν, σύντομον, ἄρθρον, εἶναι ἡ προσλαλιά, τήν ὁποίαν εἶπεν ἡ Α. Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κύριος ΣΕΡΑΦΕΙΜ κατά τήν ἐόρτιον σύναξιν, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη ἐπὶ τῇ ὀγδοηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις παλαιφάτου Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ Συλλόγου «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» (1905-1985 κατά τήν 1η Φεβρουαρίου 1987).

Τά ἐκ βάθους καρδίας λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου, ἀπλᾶ αὐτά λόγια ἐνέχουν μίαν ἐγκάρδιον ἀπλῆν καί μοναδικήν ἐννοιαν, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται εἰς τήν τελευταίαν φράσιν τοῦ συντόμου αὐτοῦ λόγου «θά πρέπει ἐνωμένοι νά βαδίσουμε τόν δρόμον τοῦτον» καί ἰδίως εἰς τήν λέξιν ἐνωμένοι».

Αὐτά τὰ εἶπεν ὁ Μακαριώτατος οὐχί τυχαίως, ἀλλ' ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν Σύλλογον «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» καί πρὸς ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανικοὺς Συλλόγου καί τὰς Ὁρθοδόξους Χριστιανικάς ὁργανώσεις, τῶν ὁποίων τό ἔργον καί τήν προσφορὰν βαθύτατα σέβεται καί τιμᾷ ὁ χαράσων τὰς ὀλίγας ταύτας προλογικὰς γραμμὰς, καί τῶν ὁποίων τό ἔργον ἐτίμησεν, ἀνέκαθεν, τόσον ἡ Διοικοῦσα, ὅσον καί ἡ σύνολος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὅσον καί ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνική Ἐκκλησία τῆς διασποράς. Ὑπὸ τό αὐτό πνεῦμα ἐσχολίασε τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ Μακαριωτάτου τό Ἐπίσημον Ὁργανον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὡς καί ἡ ἐφημερίς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ».

Ἐκάλεσε, λοιπόν, ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας εἰς κοινόν ἀγῶνα τὰς ἐπιτελικὰς δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας νά ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας καί νά ἀσχοληθοῦν διὰ τήν πνευματικὴν ἐποικοδομὴν τῶν πιστῶν Αὐτῆς τέκνων «ἐνωμένοι» ὑπὸ τὴν σκέπην καί τὴν ἡγεσίαν τῆς Διοικούσης Ἐκκλησίας. Καί τό κήρυγμα αὐτό εἰς τὴν ὡραίαν αἵθουσαν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καί εἰς ἐπίσημον ἐορταστικὴν ἀτμόσφαιραν δέν ἐπεσεν εἰς κενόν. Τό συλλαλητήριο τῆς 1ης Μαρτίου εἰς τὴν πλατεῖαν Συντάγματος καί τὰ ἐπόμενα τῆς Θεσσαλονίκης καί τῶν Πατρῶν ἀπέδειξαν, ἀναμφισβητήτως, τοῦ λόγου τό ἀσφαλές. Ἡ προσφορὰ τῶν κληθέντων ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου ὑπῆρξε καταφανὴς εἰς τοὺς σημερινούς ἀγῶνας τῆς Διοικούσης Ἐκκλησίας ἐναντίον τοῦ ἀντικανονικοῦ, ἀντισυνταγματικοῦ καί ἐχθρικοῦ, ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, Νόμου. (Διὰ τὴν Ἐκκλ. Περιουσίαν).

Τό ἴδιον συνέβη καί παλαιότερον κατά τὸν ἐπαναπατρισμόν (δέμα τοῦ ἐπαναπατριζομένου) τῶν πληγέντων ἐκ τοῦ συμμοριτοπολέμου καί εἰς ἄλλας περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι δέν εἶναι τοῦ παρόντος.

Εἴθε ὁ Κύριος νά εὐλογήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Μακαριωτάτου ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας».

Ἀναδημοσιεύομεν τὴν προσλαλίαν αὐτὴν ἡ ὁποία ἀποτελεῖ δῶρον τοῦ Μακαριωτάτου πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα ἐπὶ τῇ εἰκοσαετηρίδι τῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς Αὐτοῦ Διακοινίας.

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Αἰδεσιμολογιώτατοι,
Κυρία ἐκπρόσωπε τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων,
Κύριοι Καθηγηταί,
Ἀγαπητοί μου Χριστιανοί,
Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί ὅλοι,

Τὰ ἀφορῶντα εἰς τόν Σύλλογον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του καί μέχρι σήμερον ἐξέθεσε πλήρως ὁ Πρόεδρος αὐτοῦ διὰ τῆς ὁμιλίας του, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν σχέσιν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Σωματεῖον τοῦτο, πρὸς τόν Σύλλογον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Καί λέγω τοῦτο, ἀγαπητοί μου, καί θά τό εἶπω σ' ὅλο τό πλάτος καί βάθος, μέ τό, γιά πολλοὺς ἴσως, μέγα ἐλάττωμά μου τῆς εἰλικρινείας, διότι εἶναι ὁμορφο, ὅ,τι αἰσθάνεται κανεὶς νά τό ἐκδηλῶνῃ ἀνυπόκριτα καί εἰλικρινά.

Ὁ Σύλλογος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων, πού εἴμεθα φοιτηταί καί μετέπειτα, ὅσο εἶναι δυνατόν νά παρακολουθῇ κανεὶς τὰ διάφορα Χριστιανικά Σωματεῖα, ἦταν πράγματι, ὁ Σύλλογος καί εἶναι καί θά εἶναι ὁ Σύλλογος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤξευρε τὴ θέσιν του μέσα στό χωρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Θά ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἐάν ὅλα τὰ Χριστιανικά Σωματεῖα, ὑπὸ οἰανδήποτε ὀνομασίαν, κατενόουν, αὐτό τό ὁποῖον συμβαίνει τῇ στιγμῇ αὐτῇ—δυστυχῶς εἶναι πολὺ λίγες οἱ στεγνὲς πού μοῦ δίδονται γιὰ νά ἐρχωμαι σέ ἐπαφή μέ τέτοιους Συλλόγους— θά ἦτο εὐχῆς ἔργον, λέγω, ἂν ὅλοι οἱ Σύλλογοι αὐτοὶ καθόριζον καί κατενόουν τὴν θέσιν των ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Μέ τὴν προσφορὰν αὐτῶν τότε καί τὴν διαφώτισιν πρὸς τόν ἑλληνικόν λαόν καί τὴν διάδοσιν τῶν

χριστιανικῶν ἀρχῶν θά συνετέλουν τὰ μέγιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ χρεστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀγαπητοί μου.

Καί διατί λέγω τοῦτο, διότι ἐνῶ εἶναι κρίμα ἀπό τόν Θεόν νά βλέπη κανεῖς τόσους ἀνθρώπους, τόσον ζηλωτάς, νά βλέπη ἀνθρώπους πού πονοῦν πράγματι αὐτόν τοῦτον τόν ἀνθρώπον καί ὡς άτομον, καί ὡς σύνολον καί ὡς κοινωνίαν, νά τοὺς βλέπη πονοῦντας διὰ τὴν ἐκτροπὴν του, διὰ τόν σκολιόν δρόμον, τόν ὁποῖον παίρνει, καί ἐνῶ ἐργάζονται διὰ τὴν διαφώτισίν του, νά πράττουν τοῦτο, πολλές φορές, μεμονωμένα, χωρὶς κἄν νά ἀναφέρονται στήν Μητέρα Ἐκκλησία. Καί διὰ νά ἐξηγηθῶ ἀκόμη περισσότερο, θέλετε νά μέ παρεξηγήσετε, θέλετε νά μή με παρεξηγήσετε, τὰ λέγω αὐτά, διότι εἶναι πεποιθήσεις μου, εἶναι ἀπόψεις μου εἶναι τό ἐλάττωμά μου νά εἶμαι εἰλικρινής.

Διὰ ποιούς εἶναι ἡ Ἐκκλησία μας, ἀγαπητοί μου; Εἶναι μόνον γιὰ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἡ δι' ὅλους τοὺς Χριστιανούς, δηλαδή τὰ τέκνα τῆς, πού θέλουν νά ζοῦν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τόν βίον αὐτόν; Ἐπιβάλλεται διὰ τοῦτο τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ Ἑλλήνος ἀνθρώπου, νά τὴνβάλουν, νά τὴν προσφέρουν, μέσα εἰς τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, διότι δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ Ἐκκλησία, παρὰ μία οἰκογένεια, ἀγαπητοί μου, καί ὅπως εἰς τὴν οἰκογένειαν, ὑπάρχει ὁ πατήρ, τὰ τέκνα, ἐν προκειμένῳ τὰ σωματεῖα, οἱ διάφοροι σύλλογοι οἱ χριστιανικοί, τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα λόγῳ τῆς ιδιότητός των, καί τοῦ ἐπαγγέλματός των κ.λπ. ὅλα ἀναφέρονται καί συναντῶνται εἰς τὴν κορυφήν, στόν οἰκογενειάρχην. Ἡ οἰκογένεια πού ἔτσι ἐργάζεται –καί ἔτσι ξέρουμε ὅλοι μας τίς καλές οἰκογένειες πού προκόβουν– προοδεύει καί στέκει στά πόδια τῆς καί προχωρεῖ.

Καί μέ τὴν εὐκαιρία αὐτή, θά ἀπευθυνθῶ πρὸς τόν σύλλογον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, χωρὶς παρεξηγήσεις καί χωρὶς νά θέλῃ ὁ καθένας μας νά δείξῃ ὅτι πονάει περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη Ἐκκλησία, καί τό πλήρωμά της: Ὅλοι μαζί, ἐνωμένοι, μέ τὴν ὑπευθυνότητα πού πρέπει νά μᾶς διακρίνῃ νά συμπορευνόμεθα τόν δρόμον τόν σκολιόν καί δύσκολον πού διέρχεται ἡ κοινωνία μας.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν στρέφω μετ' εὐλαβείας τὴν σκέψιν μου εἰς τόν ἀείμνηστον Ἰδρυτὴν τοῦ Συλλόγου καί τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ ἀειμνήστους, καί εὐχομαι ὁ Θεός νά ἀναπαύσῃ τὰς μακαρίας αὐτῶν ψυχὰς ἐν σκηναῖς δικαίων καί ἐν χώρᾳ ζώντων, νά ἐνισχύῃ δέ τοὺς ἐν ζωῇ ἐργαζομένους εἰς τόν οἶκον τοῦτον τόν Ἱερόν, νά συνεχίσουν

τό ἔργο ἐκείνων, πού πάντοτε μέ τὴν ιδέαν καί τὴν ἐννοιαν, ὅτι εἶναι παιδιὰ τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, στήν ὁποίαν πρέπει ν' ἀναφέρεσθε καί νά ἀναφέρονται ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς, εἰς τρόπον ὥστε νά ὑπάρχῃ ἁρμονία εἰς τό ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία πάντοτε εἶχε τοὺς ἐχθρούς της καί τοὺς ἔχει, καί εἶναι φυσικόν, διότι εἶναι φῶς καί τό σκοτάδι δέν θέλει τό φῶς. Οἱ τὰ φαῦλα πράττοντες οὐκ ἔρχονται πρὸς τό φῶς, «πᾶς γάρ ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τό φῶς, καί οὐκ ἔρχεται πρὸς τό φῶς, ἵνα μή ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ».

Σήμερα ζοῦμε σέ μία ἐποχή, ἀκόμη δυσκολώτερη ἀπὸ ἐκείνη πού περιέγραψε ὁ ὁμιλήσας καί δέν ξέρουμε τὴν κατάληξιν καί τό κατάντημα τοῦ τόπου αὐτοῦ πού λέγεται καί Χριστιανική Ἐκκλησία καί Ἑλλάς Ὁρθόδοξος.

Γι' αὐτό τό λόγο ἀκόμη περισσότερο ἐπιβάλλεται ἐν τῇ ἐνότῃ αὐτῇ νά προχωρήσουμε τόν δρόμον μας. Ἐχουν βάλει ὡς στόχον ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας, καί δὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καί ὅλου τοῦ ἔθνους, βάλανε σκοπὸν τὴν διάλυσιν αὐτοῦ. Γι' αὐτό καί τό πλῆθος τῶν διαφόρων αἱρέσεων, πού ἀνέφερε πρὸ ὀλίγου ὁ ὁμιλητής, ἔχουν καταντήσῃ τὴν χώραν μας καί προσπαθοῦν καί θέλουν νά μᾶς πείσουν, ὅτι ἐμεῖς ἐδῶ τοὺς καταδιώκουμε, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ πιό ἐλευθέρα χώρα. Ὁφείλουν αὐτοὶ οἱ κύριοι, νά σέβωνται τίς πεποιθήσεις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καί νά μὴν προκαλοῦν διὰ τῶν, κατὰ κόρον ἐν πάσῃ περιπτώσει, καί τῶν, κατὰ τρόπον διαβλητόν ἐπιτέλους, προκλήσεων, διὰ τῆς προπαγάνδας των καί τῆς προσπάθειάς νά προσελκύσουν τόν λαόν τοῦτον. Οἱ Ὁρθόδοξοι, ὅπου καί ἂν εὕρισκόμεθα δέν κάνουμε προσηλυτισμό, ὅπου κι ἂν ζοῦμε, εἴτε ὡς άτομα εἴτε ὡς ὠργανωμένη κοινωνία. Ἐδῶ τὴν Ἑλλάδα, ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ νά πῶ, ὅτι τὴν ἔχουμε κάνει ξέφραγο ἀμπέλι.

Θά πρέπει, ἀγαπητοί μου, ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, πού πονοῦμε τὴν Ἐκκλησίαν καί τὴν χώραν μας, θά πρέπει ἐνωμένοι νά βαδίσουμε τόν δρόμον τοῦτον.

Ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν Πρόεδρον ἐπιθυμῶ νά τοῦ εἰπῶ τοῦτο:

Κύριε Πρόεδρε, ἐν συνεδριάσει θά πρέπει νά κάνετε ἢ μᾶλλον νά τροποποιήσετε, ἐν τισι σημείοις, τὴν γραμμὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου σας, γιατί ἐπιβάλλεται τοῦτο. Διότι οἱ κίνδυνοι σήμερον εἶναι πολλοί, ὄχι μόνο γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καί διὰ τό ἔθνος. Ὁ Θεός καί ἡ Παναγία νά εἶναι μαζί μας στοὺς ἀγῶνες αὐτούς. Ἀμήν.





ΣΥΝΤΟΜΟΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΙΣ ΚΥΡΙΟΝ ΜΕΤΑΣΤΑΝΤΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἀρτεσιανόν Καρδίτσης τῷ 1913, ὁ, κατὰ κόσμον καλούμενος, Βησσαρίων Τίκας. Μετά τήν ἀποπεράτωσιν τῶν στοιχειωδῶν αὐτοῦ μαθημάτων, ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι, εἰσῆχθη ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν Ἄρτης, βραδύτερον δέ εἰς τὴν, τῆς Κορίνθου, τοιαύτην, ἐξ ἧς ἀποφοιτήσας ἐνεγράφη εἰς τὴν Θεολογικὴν, τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, σχολὴν. Ἐν ἔτει 1938 ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Κορινθίας Δαμασκηνοῦ, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ταύτην εἰς τοὺς ἱεροὺς ναοὺς Ἀγίας Τριάδος Ἡρακλείου Ἀττικῆς καὶ Ἀγίου Λουκᾶ Πατησίων Ἀθηνῶν καὶ πρεσβύτερος, προχειρισθεὶς καὶ εἰς Ἀρχιμανδρίτην, τῇ 26 Ἰουλίου 1942 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ὡς ἄνω, Ἱεράρχου, Ἀρχιεπισκόπου πλέον ὄντος, τοποθετηθεὶς ὡς προϊστάμενος τοῦ, ἐν ᾧ διηκόνει ἱεροῦ ναοῦ Ἀγίου Λουκᾶ, ἐν ᾧ εἰργάσθη ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἐθνικῶς, ἰδίως δέ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατοχῆς καὶ τοὺς, μετ' αὐτήν, ἐπακολουθήσας τοιοῦτους. Ἐκ παραλλήλου, διορισθεὶς ὑπάλληλος ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ διεθνῶν ὅλους τοὺς κατωτέρους Αὐτῆς ὑπαλληλικούς βαθμούς προήχθη εἰς Γραμματέα, ἐν ᾗ θέσει παρέμεινε μέχρι τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1949, ὅτε ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἄρτης, τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς Ἀρχιερέα, γενομένης τῇ 11ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐν τῷ ἱερῷ, τοῦ Ἀγίου Λουκᾶ, ναῷ.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ἈΡΤΗΣ

Ἀναλαβὼν οὕτω τὴν διακυβέρνησιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐπεδόθη μετὰ διαφέροντος ζωηροῦ πρὸς δημιουργίαν ἔργων κοινωνικῆς ὠφελείας ἐχόμενος τῆς ἀρχῆς, ὅτι ὁ Ἱεράρχης, ἐν τῇ σημερινῇ ἰδίῳ ἐποχῇ, δέον ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας, εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς αὐτῆς· εἰς τὰ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ, εὐαγῇ ἰδρύματα «Ἐλέη» Ἄρτης, νοσοκομεῖον, παιδικὸν σταθμὸν, γηροκομεῖον, οἰκοτροφεῖον, ὀργανοτροφεῖον κ.λπ. ἔδωκε πνοήν ἐπὶ ἐκπληρώσει τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν, πρὸς ἐπούλωσιν δηλ. τῶν ἀναγκῶν τῆς, ἐκ τῶν πολλῶν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, σκληρῶν περιπετειῶν, δοκιμασθείσης ἐπαρχίας Ἄρτης, ἥτις ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως, ἐπέπρωτο, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ ζωηρότερον ταύτας· ἀνήγειρε Μητροπολιτικὸν μέγαρον ὡς καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου· ἀνεκαίνισε τὴν Ἱ. Μονὴν Κάτω Παναγιάς, ἐν ᾗ λειουργεῖ ἐργαστήριον ταπητουργίας. Ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ ὅπως τονώσῃ τὸ θρησκευτικὸν τοῦ λαοῦ του αἶσθημα προέβη τοῦτο μὲν,

εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν κατηχητικῶν σχολείων ἐν τε τῇ πρωτευούσῃ καὶ τοῖς χωρίοις τῆς ἐπαρχίας του, ἰδρύσας πρὸς τοῦτο αἵθουσας τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἐν ᾗ λαμβάνουσι χώραν κατηχητικά μαθήματα, συγκεντρώσεις, θρησκευτικαὶ διαλέξεις καὶ ὁμιλίας, τοῦτο δέ, περιοδεύων ἀνελλιπῶς ταύτην ἐκήρυττε τὸν θεῖον λόγον ἐποικοδομῶν διὰ τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ δράσεως καὶ ζωῆς τοὺς πιστοὺς. Συνοδικὸς ὢν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1955-56 ἀπετέλεσε μέλος τῆς, ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Δωρόθεον εἰς Γιουγκοσλαβίαν, ἀποστολῆς, ἐπὶ ἀνταποδόσει τῆς, εἰς τὴν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν, ἐπισκέψεως τοῦ Πατριάρχου τῶν Σέρβων Βικεντίου.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ παρέμεινε μέχρι τῆς 11ης Μαρτίου 1958, ὅτε ἡ Ἱερά Σύνοδος κατὰ τὴν συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς ἡμερομηνίας ταύτης, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς, παρ' αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν προσφερθείσης ποικίλας καὶ πολλαπλᾶς ἀξιολόγους ὑπηρεσίας, ἰδίᾳ δ' ὡς Ἀρχιερεὺς Ἄρτης, καὶ ἐκτιμήσασα δεόντως ταύτας, προέβη εἰς τὴν μετάθεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἱεράν Μητροπόλιν Ἰωαννίνων.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ἸΩΑΝΝΙΝΩΝ

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 11ης Μαρτίου 1958 ἐξελέγη εἰς ἐπιβράβευσιν τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπηρεσιῶν τοῦ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἐνθρονισθεὶς ἐν τῇ ἔδρᾳ τὴν 23ην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ὡς Μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα εἰς τὸν θρησκευτικὸν καὶ τὸν κοινωνικὸν τομέα. Ἰδίᾳ ἀπασχόλησεν αὐτόν ἡ ἀνέγερσις καὶ ἡ ἀνακατασκευὴ πολλῶν ναῶν τῆς περιφερείας του. Τῇ ἐνεργείᾳ του ἐξ ἄλλου ἀπεπερατώθη τὸ ἐν Ἰωαννίνοις Μητροπολιτικὸν μέγαρον, ἐδιπλασιάσθη τὸ γηροκομεῖον, ἐπεσκευάσθη ἡ παλαιὰ Ζωσιμαία Σχολή, ἐλειτούργησεν ἡ Ζωσιμαία βιβλιοθήκη, ἰδρύθησαν δημόσιαι τεχνικαὶ Σχολαί, τρίτος παιδικὸς ταθμὸς, σχολὴ οἰκιακοῦ προσωπικοῦ, τὸ Γυμνάσιον θηλέων Γ. Σταύρου, ἡ Ἐλισαβέτειος καὶ ἡ Παυλίδειος σχολή. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐξ ἄλλου ἀνηγέρθη διὰ δωρεᾶς τῶν Χρ. Πατσῆ καὶ Βιργινίας Σάββα ὁ ναὸς τοῦ Νεομάρτυρος Γεωργίου. Ἐπίσης ἰδρύθη οἰκοτροφεῖον ἀπόρων μαθητῶν, διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου τοῦ ὁποίου παρεχώρησε πάντα τὰ ἐξ ἱεροτελεστικά δικαιώματά του, ἄσυλον ἀνιάτων καὶ ἐγένοντο ἐπεκτάσεις εἰς τὰς τεχνικὰς σχολὰς Γ. Σταύρου καὶ εἰς τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον Βελλᾶς. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν πα-

ράδοσιν προέδρευεν πλείστων κοινωνικῶν ἰδρυμάτων τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτευούσης, συμμετέχων καί τῆς διαχειρίσεως τῶν κληροδοτημάτων τῶν ἐξ Ἡλείου εὐεργετῶν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ.

Τά τῆς προσφορᾶς Αὐτοῦ ὡς Ἀρχιεπισκόπου ἐπὶ εἴκοσι συνεπτά ἔτη παρουσίασεν εἰς τὰ πρὸς τιμὴν τοῦ Μακαριωτάτου ἑτησίως ἐκδιδόμενα «ΔΙΠΤΥΧΑ» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Ἰωαννίνων παρέμεινε μέχρι

τῆς ἐκλογῆς του ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, ἥτοι τῇ 12-1-1974. Τά τῆς ἐκλογῆς καί δράσεως Αὐτοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν λεπτομερῶς ἀναγράφονται εἰς τὸ ἐπὶ τῇ εἰκοσαετηρίδι Ἀρχιεπισκοπικῆς διακονίας Αὐτοῦ ἀφιέρωμα τῶν διπτύχων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1994, ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰωάννου Χατζηφώτη, ὡς καί εἰς τὸ δημοσιεύμενον, εἰς ἄλλας σελίδας τοῦ παρόντος τεύχους, ἄρθρον τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου.

† Ὁ Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ

Τὴν Παρασκευὴν 10ην Ἀπριλίου ἐ.ἔ. καὶ ὥραν 1.35 π.μ. ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Κυρὸς Σεραφεῖμ.

Ὁ Μακαριστὸς ποιμενάρχης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐποίμανε θεοφιλῶς ἐπὶ πεντηκονταετίαν περίπου ὡς Μητροπολίτης Ἄρτης, Ἰωαννίνων καί Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἀρχιερατείας τοῦ Μακαριστοῦ Ποιμενάρχου, παραλλήλως πρὸς τὸ κατηχητικὸν καί γενικώτερον πνευματικὸν ἔργον, ἀνεπτύχθη ἰδιαιτέρως ἡ φιланθρωπικὴ δραστηριότης τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ συμπάστασις πρὸς τοὺς πάσχοντας συνανθρώπους, ὅχι μόνον τοὺς εὕρισκομένους εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καί εἰς ἄλλας χώρας, Ὁρθοδόξους ἢ μή, ὑπῆρξε πολὺπλευρος.

Ὁ Μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος διεκρίνετο διὰ τὴν ἀπλότητα, τὴν εἰλικρίνειαν καί τὸ αὐθόρμητον τοῦ χαρακτῆρος του, τὴν ἀγάπην του διὰ τὸν ἱερόν κλῆρον καί τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ καί ἐκέρδισε τὴν ἀγάπην ὅλων μας.

Ἄς εἶναι ἡ μνήμη αὐτοῦ αἰωνία καί ὁ Δομήτωρ τῆς Ἀγιωτάτης μας Ἐκκλησίας, Χριστὸς ᾧ ἀναπαύει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἀγίων.

Διὰ τὰς Ὁρθοδόξους Χριστιανικὰς Ἑνώσεις

Ὁ Πρόεδρος

Ἀρχιμ. Φιλᾶρετος Ἀντύπας



ΣΧΟΛΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» ΕΠ' ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΥΣΤΕΡΗΜΑΤΟΣ

«Τριάκοντα ἑκατομμύρια πεντακοσίας χιλιάδας (30.500.000) δραχμῶν προσέφερεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ Προκαθημένου Αὐτῆς Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιὰ τοῦ τρίτου κόσμου, τὰ ὁποῖα ἀπαθνήσκουν ἐκ πείνης εἰς τὴν ἐποχὴ μας. Αἱ γραμμαὶ αὐταὶ δὲν χαράσσονται διὰ νὰ ἐξαρθῇ τὸ γεγονός, διότι καθῆκον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ προσφορά παντός εἶδους βοηθείας, πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς, πρὸς τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ὅταν μάλιστα αὐτὰ λιμοκτονοῦν κυριολεκτικῶς. Ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία, λοιπόν, πρωτοβουλία καὶ δραστηριὰ ἐνεργεῖα, τοῦ Προκαθημένου Αὐτῆς, ἔπραξε τὸ καθῆκον Τῆς, ἐφαρμόζουσα πιστῶς τὰ θεόπνευστα λόγια τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὅτι «οὐκ ἔσται ἐν σοὶ ἐνδεής» (Δευτερ. ιε' 4).

Αἱ γραμμαὶ, λοιπόν, αὐταὶ σημειοῦνται κυρίως διὰ νὰ τονισθῇ ὅτι τὰ χρήματα αὐτὰ προσέφερε τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας μας, τῇ προτομῇ τοῦ Μακαριωτάτου, ἱλαρῶς καὶ προθύμως καὶ ἀγογγύστως οὐχὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτοῦ, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτοῦ, διότι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διέρχεται σήμερον, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχὴν, δυσκόλους ἡμέρας, τραγικὰς θὰ ἐλέγαμεν, ἐξ ἐπόψεως οικονομικῆς. Καὶ τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ. Τὸ Ὁρθόδοξον λοιπόν, πλήρωμα τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, παρὰ ταῦτα, προσέφερεν ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τὸ χρηματικόν αὐτὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι μέγα, ἀλλὰ οὔτε καὶ μικρόν, διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκ τοῦ ἐκ πείνης θανάτου τῶν μικρῶν ἰδίως παιδιῶν τοῦ τρίτου κόσμου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὴν μνήμην τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας ἡ σημαντικὴ πρωτοβουλία τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς (1940-44) διὰ τῆς ἰδρύσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης (ΕΟΧΑ) ἔσωσε, πράγματι, τὸν ἐν δεινῇ καταστάσει διατελοῦντα ἑλληνικὸν λαόν, ἐξ ἐπόψεως διατροφῆς καὶ ὑγείας, λόγῳ τῶν πολεμικῶν συνθηκῶν καὶ ξένης κατοχῆς.

Εἴθε ἡ βοήθεια τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος, τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰ λιμοκτονοῦντα πλάσματα τοῦ Θεοῦ νὰ φέρῃ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν σωτηρίαν πρὸς αὐτά».

(Περιοδικόν «ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ», Ἰούλιος - Αὐγουστος 1986, ἀριθ. φύλλον 1431).

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

«Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους πού διανύομεν ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κύριος Σεραφεῖμ εἶχε τὴν ἀληθῶς ἐμπνευσμένην πρωτοβουλίαν νὰ ἀπευθύνῃ, διὰ τοῦ συνήθους μηνύματος ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους, πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικόν Πατριάρχην κύριον Δημήτριον παράκλησιν, ὅπως ἐξετάσουν ἀπὸ κοινοῦ ὁ τε Πατριάρχης καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τὸ φλέγον καὶ ἀπολύτου προτεραιότητος θέμα τοῦ ὑποσιτισμοῦ τῶν παιδιῶν τοῦ τρίτου κόσμου. Πληροφοροῦμεθα ὅτι γίνεται ἡ προετοιμασία τῆς ὑλοποιήσεως τῆς ὡς ἄνω ἀληθῶς χριστιανικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Μακαριωτάτου. Δὲν γνωρίζομεν μέχρι ποίου σημείου ἔχουν φθάσει καὶ μέ ποῖον ρυθμὸν κινοῦνται αἱ προετοιμασίαι αὐταὶ καὶ μέ ποῖον θετικόν, ἀξιόλογον καὶ μόνιμον τρόπον θὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἄθλος αὐτός, διότι πρόκειται περὶ ἄθλου. Ἄς ἐπιτραοῇ καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ περιοδικοῦ του καὶ εἰς τὸν παλαιάμαχον Σύλλογον «ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ» νὰ ὑποβάλλουν εὐλαβῶς εἰς τὸν ἐμπνευστὴν καὶ πρωτεργάτην τῆς κεφαλαιώδους σημασίας, δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, ταύτης πρωτοβουλίας Μακαριωτάτου κ. Σεραφεῖμ, μίαν ταπεινὴν σκέψιν. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου πρὸς σωτηρίαν τῶν πλασμάτων αὐτῶν τοῦ Θεοῦ, Μακαριώτατε Πάτερ, δὲν θὰ ἐξαρτηθῇ κυρίως ἐκ τῶν προσωπικοτήτων καὶ τῶν οικονομολόγων καὶ ἄλλων σπουδαίων, οἱ ὁποῖοι, ὑπὸ τὴν προεδρίαν Σας ἢ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου, θὰ ἀποτελέσουν τὴν Μεγάλην ἐπιτροπὴν καὶ τὰς ὑποεπιτροπὰς, πού θὰ λάβουν καὶ θὰ λαμβάνουν τὰς σχετικὰς ἀποφάσεις καὶ θὰ μεριμνοῦν διὰ τὴν προικοδότησιν τοῦ ὄντως μεγάλου ἔργου, ἀλλὰ ἐκ τῶν μικρῶν ἐκ τῶν ἀμέσων ἐκείνων ὁργάνων, πού θὰ ὑλοποιοῦν τὰς ἀποφάσεις καὶ ἀκόμη ἐκ τοῦ συστηματικοῦ καὶ αὐστηροῦ ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως καὶ διευθύνσεως τῆς ὥραιας ἰδέας Σας, διότι ἐδῶ «σκοντάβουν» κυρίως τὰ μεγάλα ἔργα καὶ μὴ ἐκπλήττεσθε. Χρειάζεται, λοιπόν, προσοχὴ καὶ προσευχὴ διὰ τὴν ἐπιλογὴν. Καὶ ἀκόμη δὲν πρέπει νὰ ἔχη τὸ ὅλον αὐτὸ ἐπιτελεῖον ὑπαλληλικὴν ἰδιότητα καὶ οικονομικὰς ἀπολαβὰς, διότι... ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του. Διὰ τὴν περίπτωσιν χρειάζονται ἐθελονταὶ καὶ ψυχαὶ φλεγόμεναι ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Πρὸς τὸ παρόν ἡ μόνη ἐγγύησις εἶναι, ἡ Μακαριότης Σας, ὅπερ εὐλοκρινῶς πιστεύομεν. Παρακαλοῦμεν ὁμῶς εὐλαβῶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν σοβαρῶς ἡ ταπεινὴ μας σκέψις.

(Περιοδικόν «ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ», Μάϊος - Ἰούνιος 1984, ἀριθ. φύλλον 1418).



Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ ΜΑΣ*

Τοῦ μακαριστοῦ Θεολόγου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Σ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ Η ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' ΤΑ ΤΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΞΙΩΜΑΤΑ

Τά 4-7 ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως:

«Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος».

Διὰ νὰ εἰσέλθωμεν καλὰ εἰς τὸ νόημα τοῦ κεφαλαίου τούτου λέγομεν, ὅτι γενικὴ ἦτο ἡ φθορά καὶ ἡ πνευματικὴ κατάρρευσις ποῦ ὑπέστη ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα. Ἰδιαιτέρως ὅμως τρία ὑπῆρξαν τὰ μεγάλα κακά ποῦ παρεμόρφωσαν τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» ἐπλασεν ὁ Θεός. Πρῶτον ὁ σκοτισμός τοῦ νοῦ του, ὥστε νὰ μὴ βλέπῃ τὴν ἀλήθειαν, νὰ μὴ ἐννοῇ τὸ πρέπον καὶ τὸ δίκαιον καὶ νὰ μὴ εἰμπορῇ νὰ διακρίνῃ καλὰ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, ὅπως τοῦ ἦτο εὐκόλον τοῦτο πρὶν ἀπὸ τὴν πτώσιν του. Δεύτερον, ἐκυριεύθη ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὰ τυραννικά σαρκικά πάθη τῆς καὶ ἡ θέλησίς του ὑπεδουλώθη εἰς αὐτά, χωρὶς νὰ εἰμπορῇ νὰ ἀντισταθῇ καὶ νὰ τὰ κατανικήσῃ. Καὶ τρίτον, τὸ φοβερώτερον ἐξ ὅλων, κατέστη ἔνοχος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ἁγίου καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον αἰώνιον. Καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ὡς Σωτὴρ καὶ Λυτρωτὴς τοῦ ἀνθρώπου ἦλθε νὰ προσφέρῃ γενικὴν ἀνόρθωσιν καὶ λύτρωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἰδιαιτέρως νὰ τὸν ἐξιλέωσῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας του, καὶ νὰ τὸν εἰρηνεύσῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς σταυρικῆς του θυσίας· νὰ τὸν φωτίσῃ καὶ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν μετὰ τὴν ἁγίαν του δι-

δασκαλίαν, καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς τυραννικῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας μετὰ τὴν θείαν του χάριν καὶ ἐξουσίαν. Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον καὶ τὰ ἐπὶ μέρους τρία σωτήρια ἔργα καὶ δωρήματα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Καὶ αὐτὰ τὰ εἰργάσθη καὶ τὰ ἔφερεν εἰς πέρας ὁ Κύριος μετὰ τὸ τριπλοῦν ἀξίωμα του. Αὐτὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐνιαῖον. Παρουσιάζει ὅμως τρεῖς πλευράς διὰ τὰς τρεῖς ἰδιαιτέρας ἐνεργείας τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ του ἔργου καὶ δι' αὐτὸ εἰμποροῦμεν νὰ ὁμιλοῦμεν διὰ τρία ἀξιώματα τοῦ Χριστοῦ, τὸ προφητικόν του ἀξίωμα, τὸ ἀρχιερατικόν του ἀξίωμα, καὶ τὸ βασιλικόν του ἀξίωμα. Ταῦτα, ὀνόματα μόνον ἔχουν ἰδιαιτέρα. Εἰς τὴν οὐσίαν εἶναι ἀδιαίρετα καὶ ἀρρήκτως ἡνωμένα εἰς τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον τοῦ θείου Λυτρωτοῦ. Ὡς σημειωθῇ δέ ἐδῶ, ὅτι αἱ προφητεῖαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποῦ ἀφοροῦν τὸ πρόσωπον τοῦ Μεσσίου, παρουσιάζουν αὐτόν ὡς προφήτην, ὡς ἱερέα καὶ βασιλέα. Δηλαδή μετὰ τὰ τρία τοῦ ἀξιώματα. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν μᾶς λέγῃ, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς «ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις» (Α' Κορινθ. α' 30), ὁμιλεῖ βέβαια γενικῶς διὰ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ, παρουσιάζει ὅμως καὶ τὰς ἐπὶ μέρους πλευράς του. Τὸ προφητικόν μετὰ τὸ «σοφία», τὸ ἀρχιερατικόν μετὰ τὸ «δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός» καὶ τὸ βασιλικόν μετὰ τὸ «ἀπολύτρωσις». Εἰς τὸ κεφάλαιον, λοιπόν, τοῦτο ἐξετάζομεν τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Κυρίου ὑπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς μορφάς.

α) Τό Προφητικόν ἔργον καί ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος ὡς προφήτης, δηλαδή ὡς διδάσκαλος τῶν θείων ἀληθειῶν, παρουσιάσθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους, μόλις ἤρchiσε τό δημόσιον ἔργον του. Ὡπως οἱ προφῆται τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκήρυτταν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ὁδηγήσουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τόν ἀληθινόν Θεόν καί τὸ ἅγιον θέλημά του, ἔτσι καί ὁ Κύριος. Ἀλλ' ὅχι ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς προφῆτας τῆς Παλαιᾶς, ἀλλ' ὡς ὁ **Προφήτης**, ὁ Μέγας, ὁ μέγιστος καί ὑπερέτελος τῶν προφητῶν, ὁ Μοναδικός, ὁ Ἀρχιπροφήτης, προφήτης καί διδάσκαλος, ὁ ὕψιστος διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος, πού ὁμοιος ὅπως ἐκεῖνος δέν εἶχε παρουσιασθῇ προτῆρera, οὔτε καί εἰς τό μέλλον θά παρουσιασθῇ. Διότι οἱ μὲν προφῆται ἐκήρυτταν κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καί τόν λόγον Θεοῦ. Ὁ Κύριος ὁμως, ὡς «ὁ μόνος σοφός Θεός» καί ἡ πηγή τῆς ἀληθείας, κηρύττει ὅσα ἤκουσε παρὰ του Πατρός, πού εἶναι καί ἰδικά του θεῖα ρήματα ζωῆς αἰωνίου. Καί καὶ ἀκόμη ὁ Κύριος κηρύττει «ὡς ἐξουσίαν ἔχων», ὥστε οἱ λόγοι του νά ἔχουν ἀπόλυτον κῦρος καί πλήρη ἀποδοχήν. Δηλαδή κηρύττει μέ τόσην δύναμιν καί ἐξουσίαν καί πειστικότητα, ὥστε καί οἱ ἐχθροί του ἀκόμη νά ὁμολογοῦν, ὅτι «οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος». Εἰς τόν Χριστόν ἀπέβλεπαν οἱ λόγοι τοῦ προφήτου Ἡσαΐου: «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με... κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καί τυφλοῖς ἀνάβλεψιν» (Ἡσ. ξα' 1). Καί ὁ ἴδιος ἔλεγε διὰ τόν ἑαυτόν του, ὅτι εἶναι «ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή», ὅτι εἶναι «τό φῶς τοῦ κόσμου» καί ὅτι ὁποῖος τόν ἀκολουθεῖ «οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τό φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. η' 12). Διδάσκαλος καί προφήτης μέ θεῖον καί οὐράνιον κῦρος ἐκάλει τοὺς ἀνθρώπους νά τόν ἀκολουθήσουν, διὰ τὴν νά εὕρουν κοντά του τήν ἀνάπauσιν τῶν ψυχῶν των. «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τόν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καί μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καί ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καί εὐρήσετε ἀνάπauσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν» (Ματθ. ια' 28, 29). Καί ὅταν ἐδίδασκε ὁ Κύριος, παρουσίαζε τόν ἑαυτόν του πρότυπον ἠθικῆς τελειότητος μέ τήν ἐφαρμογήν εἰς τήν ζωὴν του ὅλων ὅσα ἐδίδασκε. Ἐπὶ πλέον ἔκαμε καί πλείστα, ἀναρίθμητα θαύματα, ὅσα ποτέ προφήτης δέν ἔκαμε, καί μέ αὐτὰ ἐπεκύρωσε τήν θεῖαν του διδασκαλίαν, ἐπεβεβαίωσε δέ καί τήν θεῖαν καταγωγὴν καί ἀποστολήν του. Αὐτὰ εἶχαν ὑπ' ὄψιν καί οἱ ἅγιοι του Ἀπόστολοι καί χαρακτηρίζουν τόν Διδάσκαλόν των ὡς «προφήτην δυνατόν ἐν ἔργῳ καί λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καί παντός τοῦ λαοῦ» (Λουκ. κδ' 19), ὡς «τόν ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν», ὁ ὁποῖος ἠξιώθη νά λάβῃ πολὺ μεγαλυτέραν δόξαν παρ' ὅτι ἔλαβεν ὁ Μαυσῆς⁽¹⁾.

Τοῦτο τό προφητικόν του ἀξίωμα συνεχίζει νά τό ἀσκῇ ὁ Κύριος καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν του πρωτίστως μέ τοὺς ἐπισκόπους καί ἱερωμένους, γενικῶς δέ μέ τοὺς κήρυκας καί διδασκάλους τοῦ Εὐαγγελίου του, τοὺς ὁποῖους φωτίζει καί καθοδηγεῖ μέ τό Ἅγιόν του Πνεῦμα εἰς τό νά διδάσκουν πλήρη καί τελείαν τήν ἰδικήν του ἀλήθειαν.

β) Τό Ἀρχιερατικόν ἀξίωμα τοῦ Κυρίου. Τοῦτο εἶναι τό κέντρον καί ἡ καρδιά τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ

ἔργου τοῦ Κυρίου. Εἶναι τό πλέον συγκινητικόν, συναρπαστικόν καί φιλόανθρωπον ἔργον του, τό ὁποῖον ὅσον τό σκέπτεται καί τό μελετᾷ ὁ ἄνθρωπος κυριεύεται ἀπὸ βαθυτάτην πίστιν, ἀγάπην καί εὐγνωμοσύνην πρός τόν θεῖον Σωτῆρα καί Λυτρωτὴν του. Τό ἀρχιερατικόν ἀξίωμα τοῦ Κυρίου περιλαμβάνει ὅλα τὰ πολύμορφα, τὰ φοβερά καί ὀδυνηρά παθήματα, τὰ ὁποῖα μέ τήν ἐνανθρώπησιν του ὑπέμεινε ὁ Κύριος ἀπὸ τό σπῆλαιον τῆς Βηθλεέμ μέχρι τοῦ Γολγοθᾶ. Καί τό κέντρον τῶν παθημάτων του εἶναι ὁ σταυρικὸς θάνατος, τόν ὁποῖον ἐδέχθη ἀντὶ ἡμῶν καί ὑπὲρ ἡμῶν, ἀντὶ τῶν ἁμαρτιῶν ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ καί τοῦ κάθε ἀνθρώπου χωριστά. Καί διὰ τόν καθένα μας ἰδιαίτερως. Ὁ ἄνθρωπος ἡμάρτησε. Μέ τήν ἁμαρτίαν του ἐκείνην ἐπρόσβαλε τόν Θεόν, ὕβρισε τήν θεῖαν Μεγαλειότητα. Καί ἡ δικαιοσύνη, ἀλλὰ καί ἡ ἀγιότης τοῦ Θεοῦ ἀπαιτοῦσαν τήν τιμωρίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καί τιμωρία ἄλλη διὰ τό βαρὺ ἀνόμημά του δέν ὑπῆρχε ἀπὸ τόν αἰώνιον θάνατον. Καί κατεδικάσθη ὁ ἄνθρωπος, κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Κατεδικάσθη, ὅπως τοῦ τό προεῖπεν ὁ Θεός· «ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ (ἀπὸ τόν ἀπηγορευμένον καρπόν), θανάτῳ ἀποθανεῖσθε». Καί ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος. Ἀπέθανεν, ἐνῶ ἦτο πλασμένος νά μὴ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ νά ζῇ. Ἐχωρίσθη ἀπὸ τόν Θεόν, ἐνῶ ἡ ζωὴ καί ἡ εὐτυχία του ἐξηρτάτο ἀπὸ τόν Θεόν. Ἐχωρίσθη ἀπὸ τόν Παράδεισον, παρεδόθη εἰς τήν φθοράν καί τήν δυστυχίαν, ἐρρίφη εἰς τήν ἄβυσσον τῆς ἀπωλείας, ἔγινεν ὁ πρῶτος ἄσωτος ὁ πρωτόπλαστος καί ὁ πρῶτος θνητός καί φθαρτός. Καί εἶναι γεγονός ὅτι ὁ υἱός του, ὁ δίκαιος Ἀβελ, ἐδοκίμασε πρῶτος τόν θάνατον, ἀλλ' ἀκριβῶς διότι ὁ θάνατος αὐτός κατεκληρώθη πρῶτον ὡς καταδίκη εἰς τόν πατέρα του, τόν Ἀδάμ. Ἐγινεν ὁ ἄνθρωπος τό πρόβατον τό ἀπολωλός. Ἡ δικαιοσύνη καί ἀγιότης τοῦ Θεοῦ αὐτὸ ἐπέβαλε καί αὐτὸ ἔκαμε ὁ δίκαιος κριτής.

Ἀλλ' ὁ Θεός δέν εἶναι μόνον δίκαιος, εἶναι καί ἀγαθός, πανάγαθος Θεός καί Πατὴρ γεμᾶτος ἀγάπην, εὐσπλαγχνίαν καί στοργήν πρός τό πλάσμα του. Καί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐξίτη νά σωθῇ ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, νά σωθῇ ἀπὸ τήν ἐνοχὴν καί καταδίκην καί ἀπὸ τὰς συνεπειάς τῆς καταδίκης, ἀπὸ τήν φθοράν καί τόν θάνατον. Ἡ ἀγάπη καί εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ ἐξητοῦσε νά δώσῃ εἰς τόν ἐνοχον ἄφεςιν ἁμαρτιῶν. Νά τόν ἀποκαστήσῃ εἰς τήν ἀγάπην καί τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ποῖος νά σώσῃ τόν ἄνθρωπον; Ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀδύνατον νά σώσῃ τόν ἑαυτόν του, καθὼς ἁμαρτωλός. Πολὺ περισσότερον ἦτο ἀδύνατον νά σώσῃ καί ἄλλους, νά σώσῃ ὅλον τό ἀνθρώπινον γένος. Ἐχρειάζετο θῦμα ἀναμάρτητον καί ἅγιον, πρόσωπον ἀπείρου ἀξίας καί χάριτος νά ἀναλάβῃ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων. Νά τὰς ἀναλάβῃ καί φορτωμένος, αἶρων, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, τὰς ἁμαρτίας τὰς ἰδικὰς μας νά ὑποστῇ τόν θάνατον, εἰς τόν ὁποῖον ἦτο καταδικασμένος ὁ ἄνθρωπος, νά θυσιάσῃ τόν ἑαυτόν του τόν ἅγιον ὑπὲρ καί ἀντὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων. Ἐτσι θά ἱκανοποιούσῃ τήν θεῖαν ἀγιότητα καί δικαιοσύνην. Θά ἐξιλέωνε τόν Θεόν καί θά ἔσωζε ἀπὸ τήν καταδίκην τόν ἐνοχον καί ἁμαρτωλόν. Καί τό πρόσωπον αὐτό, τό ἐξιλαστήριον θῦμα, τό εὐρῆκεν ἡ ἀγάπη

καί ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, τό εὐρῆκεν εἰς τό πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ του. Πράγματι ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐκεῖνος ὑπῆρξε τό πρόσωπον καὶ τό θῦμα διὰ τὴν ἀπολύτρωσίν μας. «Οὕτω, λέγει αὐτός ὁ Κύριος, ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱόν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ' 16). Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος Ἰησοῦς, σαρκωθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὑπάρχων, ἀληθὴς Θεάνθρωπος, ἦτο πρόσωπον ἀπείρου ἀξίας διὰ τὴν θεότητα καὶ διὰ τὴν ἀναμαρτησίαν καὶ ἁγιότητά του. Τό μόνον κατάλληλον καὶ ἱκανόν πρόσωπον διὰ νά ἄρῃ τοῦ κόσμου τὰς ἁμαρτίας καὶ νά σώσῃ τὸν ἄνθρωπον⁽²⁾.

γ) Τό βασιλικόν ἀξίωμα τοῦ Κυρίου. Τά δύο αὐτά ἀξιώματα, τό προφητικόν καὶ τό ἀρχιερατικόν, τὰ ἥσκησεν ὁ Κύριος ἐδῶ εἰς τὴν γῆν κατὰ τὴν δημοσίαν του δρᾶσιν καὶ εὐρισκόμενος εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ταπεινώσεώς του. Τό βασιλικόν τοῦ ἀξίωμα τό ἥσκησεν ἐν μέρει καὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, συνδυάζων αὐτό πάντοτε μέ τὰ δύο ἄλλα τοῦ ἀξιώματα. Αἱ περιπτώσεις πού παρουσιάζετο καὶ κατὰ τὴν δημοσίαν του δρᾶσιν ἡ βασιλική του ἐξουσία εἶναι, ὅταν ἐκήρυττε μέ ἐξουσίαν τόσην, ὥστε νά ἐκπλήσσωνται τὰ πλήθη ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Ὅταν ἔθετε ἀποστομωτικά ἐρωτήματα εἰς τοὺς ἐχθρούς του ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, ὥστε νά μὴ εἰμποροῦν αὐτοὶ νά ἀποκριθοῦν καὶ νά τρέμουν τὴν παρουσίαν του. Ὅταν ἔκαμνε θαύματα, καὶ μάλιστα ἀναστάσεις νεκρῶν καὶ ἔβγαζε δαιμόνια ἀπὸ δαιμονισμένους κ.ο.κ. Αὐτὰ εἶναι γεγονότα πού ἐμαρτύρουν πράγματι τὴν θείαν του παντοδυναμίαν. Ἄλλη περίπτωσις εἶναι ἡ θριαμβευτική του εἰσοδος εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ὅποτε ὡς βασιλέα τῶν τὸν ἀνύμνησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἔστω καὶ ἂν δέν εἰμποροῦσαν νά ἐννοήσουν τὸν πνευματικόν χαρακτήρα τῆς βασιλείας του. Ἦταν ἀκόμη ἡ ἐκδίωξις τῶν ἐμπόρων, πού ἐπωλοῦσαν καὶ ἀγόραζαν εἰς τὸν ναόν, ὥστε οἱ Φαρισαῖοι νά τοῦ θέσουν καὶ τό ἐρώτημα: «ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;». Ἦτο, τέλος, καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ νίκη του κατὰ τοῦ κακοῦ καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ σατανᾶ, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἀναγνώρισίς του ὡς βασιλέως ὑπὸ τοῦ εὐγνώμονος ληστοῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀπηύθυνε καὶ τὴν θερμὴν ἱκεσίαν· «μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου» (Λουκ. κγ' 42).

Ἄλλ' ἡ βασιλική του ἐξουσία ἐξέλαμψε μέ τὴν καθόδόν του εἰς τὸν ἄδην. Ἐκεῖ συνέτριψε πύλας χαλκᾶς καὶ διέλυσε τό βασίλειον τοῦ ἄδου καὶ ἀνέστησε τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖ καθεύδοντας νεκρούς. Καὶ ἔπειτα; Ἐπειτα ἀνέστη ἐκ νεκρῶν ὡς Παντοδύναμος Θεὸς καὶ Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Καὶ ἀνέστη, καὶ διότι «οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τὸν Ἀρχηγόν τῆς ζωῆς» καὶ διὰ νά δώσῃ τό θεῖον κῦρος καὶ τὴν θείαν ἰσχύν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς τὴν σταυρικὴν του θυσίαν. Ἀκόμη καὶ διὰ νά συναναστήσῃ μέ τὸν ἑαυτόν του τὸν Ἀδάμ καὶ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Μέ τὴν Ἀνάστασίν του κατήργησε τὸν θάνατον καὶ ἐδώρησε ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν εἰς τό γένος τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ ἴδιος διεκήρυξε τό· «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ

καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. κη' 18). Ἀπὸ τότε δέ καὶ ἀφοῦ ἀνελήφθη ἐν δόξῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καθήμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός εἰς θρόνον βασιλικόν κυβεργᾶ τὴν Ἐκκλησίαν του τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν καὶ τὴν ἐπὶ γῆς στρατευομένην, τὴν ὁποῖαν παρὰ τὰς λυσσαλέας ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων τῆς τὴν κρατεῖ ἀήτητον βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Τελικῶς θά ἐκλάμψῃ ἡ βασιλική του ἐξουσία κατὰ τὴν δευτέραν του παρουσίαν, ὅποτε θά ἔλθῃ μετὰ δόξης καὶ μέ συνοδείαν χιλιάδων Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων διὰ νά καθίσῃ εἰς θρόνον βασιλικόν καὶ νά κρῖνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς ὡς κραταιὸς βασιλεὺς Οὐρανοῦ καὶ γῆς⁽³⁾.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1) Ἀλλὰ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τό αὐτό φρόνημα καὶ τὴν ἰδίαν γνώμην περὶ τοῦ Κυρίου ὡς Προφήτου καὶ διδασκάλου ἔχουν. Ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος τὸν ἀποκαλεῖ «τό ἀψευδὲς στόμα», ἐν ᾧ «ὁ Πατὴρ ἐλάλησεν ἀληθῶς» καὶ δι' αὐτό εἶναι «ὁ μόνος διδάσκαλος ἡμῶν». Ὁ δὲ Μέγας Ἀθανάσιος τονίζει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου καὶ παρατηρεῖ, ὅτι ἡ περὶ Θεοῦ ἀληθὴς διδασκαλία καὶ γνώσις «ἐκέκρυπτο», ἦτο δηλαδὴ κρυμμένη καὶ ἄγνωστος, λόγῳ «τῆς εἰδωλομανίας καὶ ἀθεότητος», ἥτις «κατεῖχε τὴν οἰκουμένην». Καὶ ἐρωτᾷς «Τίνος λοιπὸν ἦν διδάξαι περὶ Πατρός;». Ποῖος ἦτο εἰς θέσιν νά μᾶς διδάξῃ διὰ τὸν Πατέρα - Θεόν; Καὶ ἀπαντᾷ· Ἀνθρώπος ἦτο ἀδύνατον νά πράξῃ τοῦτο, διότι κάθε ἄνθρωπος εἶχε τραυματισθῇ καὶ τυφλωθῇ «παρὰ τῆς δαιμονικῆς ἀπάτης καὶ τῆς τῶν εἰδῶλων ματαιότητος». Δι' αὐτό ἐχρειάσθη νά ἔλθῃ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ «ὁρῶν (ἐκεῖνος πού βλέπει) καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν», ὁ «καὶ τὰ ὅλα ἐν τῇ κτίσει κινῶν (καὶ ἐκεῖνος πού κινεῖ καὶ ἐξουσιάζει τὰ πάντα εἰς τὴν κτίσιν) καὶ δι' αὐτῶν γνωρίζων τὸν Πατέρα», καὶ «ὡς ἄνθρωπος ἐν ἀνθρώποις ἀναστρέφεται, ἵνα ἀφ' ὧν ἔργων ὁ Κύριος ἐργάζεται διὰ τοῦ σώματος, ἀπ' αὐτῶν νοήσωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Πατέρα λογίσωνται». Ὡστε μέ τὰ ἔργα πού ἐργάζεται διὰ τοῦ σώματος, μέ τὴν γλῶσσαν πού κηρύττει, μέ τὰ χεῖρα πού εὐεργετεῖ καὶ ἁγιάζει καὶ θαυματουργεῖ, νά ἐννοήσουν τὴν ἀλήθειαν καὶ μέ τὴν παρουσίαν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, νά ἐννοήσουν τὸν Πατέρα. Καὶ ὁ ἱερός Ἀγνουστίνος λέγει ὡς πρὸς τό προφητικόν ἀξίωμα τοῦ Κυρίου· «Προσεπάθησα νά ἀποδείξω, ὅτι δέν ὑπάρχει διδάσκαλος διδάσκων τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκτός τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄλλως τε γέγραπται ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ: Εἷς γάρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός». Καὶ πράγματι, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἱερός Εὐαγγελιστὴς· «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο» (Ἰωάν. α' 18). Καὶ ἔρχεν ὁ Κύριος ὡς προφήτης, αὐτὸς καὶ ἡ διδασκαλία του, ὑψιστον καὶ ἀπόλυτον κῦρος, ὥστε νά λέγῃ ὁ ἴδιος· «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι» (Ματθ. κδ' 35).

(2) Καὶ ἔγινεν ἀκριβῶς τοῦτο. «Εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε» (Β' Κορ. ε' 14). Καὶ ποῖος αὐτός ὁ Εἷς; Ποῖος; Αὐτός ὁ Χριστός, ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱός. Καὶ λέγει ὁ Παῦλος· «Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε». «Ἐτι γάρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἁσθεῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. ε' 6, 8). Καὶ «ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν» (Α' Κορ. ιε' 3). Πράγματι «Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» (Γαλ. γ' 13), κατὰ τὸν Παῦλον. Καὶ κατὰ τὸν Πέτρον· ὁ Χριστὸς «τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνένηγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τό ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν» (Α' Πέτρο. β' 24). Ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, λοιπὸν, ἱερούργησεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ὡς μέγας καὶ αἰώνιος ἱδικὸς μᾶς Ἀρχιερεὺς τὸ μυστήριον τῆς ἀπολυτρώσεώς μας μέ τό νά προσφέρει ἐξιλαστήριον θυσίαν τὴν ἰδικήν του ζωὴν. Τότε μέ τό τίμιον Αἱμά του μᾶς ἐξηγόρασε ἀπὸ τὴν καταδίκην τῆς ἁμαρτίας καὶ μᾶς παρέδωκεν εἰς τὸν Θεὸν ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἁγίους τῆς βασιλείας του.

Τό ὅτι δέ ὁ Κύριος εἶναι ὁ αἰώνιος Ἀρχιερεὺς μᾶς τό προεικονίζαν οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Π. Διαθήκης, ρητῶς δέ τό ἔλεγεν εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ· «Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ» (Ψαλμ.

ρθ' 4). Τό λέγει καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τήν πρός Ἑβραίους ἐπιστολήν του (δ' 14): «Ἀδελφοί, ἔχοντες ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας», διότι «Χριστός παραγενομένος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καί τελειοτέρας σκηνῆς οὐ χειροποιήτου... οὐδέ δι' αἵματος τράγων καί μόσχων, διὰ δέ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ Ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος». Ἐπομένως «ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν Ἁγίων λειτουργός καί τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καί οὐκ ἄνθρωπος» (Ἑβρ. ἡ' 1, 2 καί θ' 11, 12). Καί ἡ σκηνή αὕτη εἶναι ἡ παναγία ζωή του, τήν ὅποιαν θυσίαν ἄμωμον καί ἁγίαν προσέφερε πρός τόν Πατέρα ὑπέρ ἡμῶν. Ἐτσι καλεῖται ὁ Χριστός «ἰλασμός περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν» καί «ἰλαστήριον θῆμα», «ὁ Ἄμνός ὁ αἰρων τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου», καί τό Αἷμα του «λύτρον» πού προσεφέρθη «ἀντί πολλῶν». Καί ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγεν, ὅταν παρέδιδε κατὰ τόν Μυστικόν Δείπνον τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας: «Τοῦτό ἐστι τό αἷμα μου τό τῆς Καινῆς Διαθήκης τό περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (Ματθ. κατ' 28).

Ἀπό τοὺς ἁγίους Πατέρες πάλιν, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν τήν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐξίλαστήριον διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, ἀναφέροντες τόν Μέγαν Ἀθανάσιον, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος «ὑπέρ πάντων τήν θυσίαν ἀνέφερεν ἀντί πάντων τόν ἑαυτοῦ ναόν εἰς θάνατον παραδούς». «Ἄρτι δέ ὁ Λόγος εἰς ἑαυτόν ἐδέξατο τό κρῖμα καί τῷ σώματι παθῶν ὑπέρ πάντων σωτηρίαν τοῖς πᾶσι ἐχαρίσατο». Καί ἡ θυσία αὕτη μᾶς ἐχάρισε ἅπεια, ἀπείρου ἀξίας ἀγαθά. Εἴπαμε πρῶτον τήν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐπειτα τήν συμφιλίωσιν μέ τόν Πατέρα, ἀφού «ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ» (Ρωμ. ε' 10). Καί συνέχεια τήν εἰρήνην, τήν χαράν, τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τήν αἰώνιον ζωὴν καί μακαριότητα. Ἐκάλυπεν ὅλας τὰς ἁμαρτίας μας ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ μᾶς καί μᾶς ἐχάρισε πολὺ περισσότερα δῶρα καί χαρίσματα, ὅπως λέγει καί ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «Οὐ τοσαύτην ἦν τῶν ἁμαρτιῶν ἡ ἀνομία, ὅση τοῦ ὑπεραποθνήσκοντος ἡ δικαιοσύνη: οὐ τοσοῦτον ἡμάρτομεν, ὅσον ἐδικαιώραμεν ὁ τήν ψυχὴν ὑπέρ ἡμῶν τεθεικώς» (Ὁ Κύ-

ριλλος). Δέν ἦτο τόσοσιν μεγάλη τῶν ἁμαρτιῶν ἀνθρώπων ἡ ἀνομία, ὅση ἦταν ἡ ἀρετὴ καί ἀγιότης καί ἀξία ἐκείνου πού ἀπέθανε διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Δέν ἁμαρτήσαμε τόσοσιν πολὺ ἡμεῖς, ὅσον ὑπήκοος καί ἅγιος ἐφάνη πρός τόν Θεόν ὁ Χριστός, πού ἐθυσίασε τήν ζωὴν του πρός χάριν μας. Καί ὁ Χρυσόστομος: «πολλὰ πλείονα ὢν ὀφείλομεν κατέβαλεν ὁ Χριστός, καί τοσοῦτω πλείονα, ὅσῳ πρός ρανίδα μικρὰν πέλαγος ἅπειρον». Πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐχρεωστούσαμε ἡμεῖς κατέβαλεν ὁ Χριστός, καί τόσοσιν πῶς πολλὰ, ὅσον εἶναι μιά σταγόνα μικρὰ μπροστά σέ ἓνα ἀπέραντον πέλαγος.

(3) Τό βασιλικόν τοῦ Κυρίου ἀξίωμα ἡ Ἁγία Γραφή τό ἐξαίρει, ὅταν παρουσιάσῃ τόν Ἀρχάγγελον Γαβριὴλ νά λέγῃ πρός τήν Παρθένον τῆς Ναζαρέτ κατὰ τόν Εὐαγγελισμόν της, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θά γεννηθῇ ἐξ αὐτῆς «ἔσται μέγας καί υἱός ὑψίστου κληθήσεται, καί δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεός τόν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καί βασιλεύσει ἐπὶ τόν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος» (Λουκ. α' 32-33). Καί οἱ Μάγοι, ὅταν ἐφθασαν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τόν καιρόν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἐρωτοῦσαν «πού ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων» (Ματθ. β' 2), βασιλέα αὐτόν ὁμολογοῦντες. Ἀλλά καί τό ψαλμικόν χωρίον: «εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου: κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου» (Ψαλμ. ρθ' 1), βασιλέα τόν Μεσσίαν χαρακτηρίζει μέ ἀσύγκριτον βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ὡσαύτως καί εἰς πλείστα ἄλλα μέρη ἡ Γραφή βασιλέα τόν ὀνομάζει, καί ἡ Ἀποκάλυψις ὡς βασιλέα τόν παρουσιάζει, ὁ ὁποῖος τελικῶς θά θριαμβεύσῃ καί θά συντρίψῃ ὅλους τοὺς ἐχθρούς του. Εἶναι ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευνόντων καί Κύριος τῶν κυριευόντων. Τό ὄνομά του εἶναι «βασιλεὺς βασιλέων καί κύριος κυρίων» (Ἀποκ. ιζ' 14 καί ιθ' 16). Τέλος τό χωρίον τῆς πρὸς Φίλιπ. β' 9-11, ὅτι ὁ Θεός μετὰ τήν μέχρι σταυρικοῦ θανάτου ταπεινώσιν καί ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ «αὐτόν ὑπερύψωσε καί ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τό ὑπέρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κόμῃ ἐπουρανίων καί ἐπιγείων καί καταχθονίων, καί πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς», ἐμπορεῖ νά κλείσῃ καί τό θέμα διὰ τό βασιλικόν ἀξίωμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ἀρθρον 8ον. «Καί εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό Κύριον, τό ζωοποιόν, τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τό σύν Πατρί καί Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καί συνδοξαζόμενον, τό λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Τό ὄγδοον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς ἁγίας ἡμῶν Πίστεως ἀναφέρεται εἰς τό τρίτον πρόσωπον τῆς Θεότητος, διὰ νά συμπληρωθῇ ἡ περὶ Ἁγίας Τριάδος ἀλήθεια. Τό τρίτον, λοιπόν, πρόσωπον τῆς Θεότητος εἶναι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον.

Ἀπό τὰ χαρακτηριστικά «Ἅγιον, Κύριον, Ζωοποιόν», μέ τὰ ὅποια μᾶς παρουσιάζει τό Πνεῦμα τό Σύμβολον, φαίνεται καθαρά πῶς ἡ πίστις μας εἰς τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι πίστις εἰς Θεόν. Ὅπως δηλαδή πιστεύομεν ὅτι ὁ Πατήρ εἶναι Θεός, ὅπως πιστεύομεν ὅτι ὁ Υἱός εἶναι Θεός, ὁμοίως πιστεύομεν καί ὁμολογοῦμεν, ὅτι καί τό Πνεῦμα εἶναι Θεός. Ἅγιον λέγομεν τόν Πατέρα, Ἅγιον καί τόν Υἱόν, Ἅγιον καί τό Πνεῦμα. Κύριον ἀναγνωρίζομεν τόν Πατέρα, Κύριον καί τόν Υἱόν, Κύριον καί τό Πνεῦμα. Πηγὴν ζωῆς δεχόμεθα τόν Πατέρα, Ζωοδότην τόν Υἱόν, Ζωοποιόν καί τό Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐπομένως, ὅπως εἶναι Θεός ὁ Πατήρ, Θεός καί ὁ Υἱός, ἔτσι Θεός εἶναι καί τό Ἅγιον Πνεῦμα. Λέγομεν καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν μας: «Ἅγιος ὁ Θεός ὁ Πατήρ ὁ ἄναρχος,

Ἅγιος Ἰσχυρός ὁ Υἱός ὁ συνάναρχος, Ἅγιος Ἀθάνατος τό Πνεῦμα τό Ἅγιον». Τήν αὐτὴν ἔπομένως θέσιν ἔχει τό Πνεῦμα μέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν, τήν αὐτὴν οὐσίαν, τήν αὐτὴν ἐξουσίαν, τήν αὐτὴν δόξαν. Καί ἐκ μέρους μας τήν αὐτὴν προσκύνῃσιν καί λατρείαν. Καί τό διακηρύττομεν κατὰ τήν θείαν Λειτουργίαν: «Προσκυνούμεν Πατέρα, Υἱόν καί Ἅγιον Πνεῦμα· Τριάδα ὁμοούσιον καί ἀχώριστον». Τήν τρίτην θέσιν εἰς τήν Θεότητα κατέχει τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἀλλὰ εἰς τήν αὐτὴν γραμμὴν μέ τὰ ἄλλα θεῖα πρόσωπα. Πρῶτος ὁ Πατήρ ὡς ἀρχὴ τῆς θεότητος καί ἀρχὴ πάντων τῶν δημιουργημάτων. Δεύτερος ὁ Υἱός, διότι ἐκεῖνος εἶναι «ἡ δημιουργικὴ καί συνεκτικὴ τῶν ἀπάντων Θεοῦ σοφία καί δύναμις». Τρίτον τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό ὁποῖον τελιοῖ, δηλαδή τελειοποιεῖ καί ἁγιάζει τὰ πάντα. Καί ὅπως τό λέγει ὁ μέγας Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἅγιος Βασίλειος: «Ἀρχὴ γάρ τῶν ὄντων μία, δι' Υἱοῦ δημιουργοῦσα καί τελειοῦσα ἐν Πνεύματι».

Ρητῶς καί σαφῶς ὀνομάζεται Θεός τό Πνεῦμα τό Ἅγιον εἰς τήν Ἁγίαν Γραφήν μίαν φοράν, εἰς τήν περὶ πτωσιν πού ἐπεύσθη εἰς τόν Πέτρον ὁ Ἀνανίας ὡς πρὸς τήν τιμὴν εἰς τήν ὁποίαν ἐπώλησε μέ τήν σύζυγόν του τό κτήμα των. Τότε ἐλέγχων τό ἐκούσιον ἁμάρτημα τοῦ

Ἄνανιου ὁ Ἀπόστολος τοῦ εἶπε· «Ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον... οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ (Πράξ. ε' 3, 4). Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅσα λέγονται ὡς πρὸς τὰς ιδιότητες καὶ ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σαφῶς διαφαίνεται ὅτι ἡ θεία Γραφή διδάσκει, ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεός. Εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ τὴν δημιουργίαν καὶ πρὶν ἀρχίσῃ ἡ διαμόρφωσις τοῦ κόσμου «Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος», διὰ τὴν μορφοποίησιν καὶ τελειοποίησιν τὴν δημιουργίαν. Δηλαδή ἀποδίδει θεϊαν ιδιότητα καὶ ἐξουσίαν εἰς τὸ Πνεῦμα. Εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει, ὅτι «τὸ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ». Ἄρα Θεός πρέπει νὰ εἶναι διὰ τὴν ἐρευνᾷ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια οὐδὲν κτίσμα, οὐδεμία ὑπαρξίς ἐκτὸς τῆς Θεότητος, οὔτε Ἀγγελος οὔτε ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐρευνήσῃ. Διὰ τὴν λέγει ὅτι «ἐρευνᾷ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ», ὑπονοεῖ ὅτι τοῦτο, τὸ Πνεῦμα δηλαδή, εἶναι «ὁμοούσιον καὶ ἴσον τῷ Θεῷ καὶ Πατρί καὶ ἀκριβῶς οἶδε (γνωρίζει) τὰ τε ἄλλα πάντα καὶ αὐτὰ τὰ κρύφια τοῦ Θεοῦ», ὅπως λέγουν οἱ θεοφόροι Πατέρες. Διότι «μόνοι (ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα) τῶν πάντων ἴσιν ἔχουσι τὴν περὶ ἀλλήλων γνῶσιν» καὶ ἐπομένως «ἴσοι εἰσίν». Ἰσος ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα. Ἰσὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πρὸς τὸν Υἱόν καὶ τὸν Πατέρα. Ἐπειτα ὁ Ἀπόστολος ὁ ἴδιος ὀνομάζει Κύριον τὸ Πνεῦμα· «ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν· οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (Β' Κορινθ. γ' 17). Τὸ Πνεῦμα ὀνομάζεται «Πνεῦμα σοφίας», «Πνεῦμα συνέσεως», «Πνεῦμα ἁγιασμοῦ», Πνεῦμα ποῦ ἔχει «χαρίσματα» καὶ τὰ διανέμει κατὰ βούλησιν. Πνεῦμα ποῦ λαλεῖ διὰ τῶν προφητῶν, «τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν», ὅπως λέγομεν εἰς τὸ Σύμβολον καὶ ὅπως καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος λέγει, ὅτι «ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι». Καὶ διὰ τὴν μὴ μακρύνωμεν, ἀναφέροντες τελευταίαν τὴν εὐλογίαν ποῦ δίδει ὁ θεὸς Παῦλος εἰς τοὺς Κορινθίους καὶ θέτει τὸ Πνεῦμα εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν μετὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν ὡς πρόσωπον τῆς Θεότητος. «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγει, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν» (Β' Κορινθ. ιγ' 13).

Τὸ Πνεῦμα εἶναι ὁ Παράκλητος, τὸν ὅποιον ὑπεσχέθη ὁ Κύριος νὰ ἀποστείλῃ εἰς τοὺς Μαθητάς του μετὰ τὴν ἀνάληψίν του, διὰ τὴν μὴ ἀφήσῃ αὐτοὺς ὀρφανούς· «ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μετ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας» (Ἰωάν. ιδ' 16). Καὶ πάλιν· «ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας... ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. ιε' 26, ιστ' 13). Καὶ τοὺς ὡδήγησεν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ὅταν τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς κατήλθεν ἐπὶ τοὺς ἁγίους μαθητάς καὶ ἀποστόλους τοῦ Κυρίου ἐν εἰδει πυρίνων γλωσσῶν καὶ ἀνέδειξεν αὐτοὺς πανσόφους τῆς οἰκουμένης διδασκάλους. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὁδηγεῖ καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀλήθειαν, μᾶς παρηγορεῖ, μᾶς εἰρηνεύει, μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν προσευχήν· «τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὼς οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις», καὶ «αὐτὸ τὸ Πνεῦμα

συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ» (Ρωμ. η' 16, 26).

Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον συνεκρότησε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Διότι ναὶ μὲν τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἰδρύσεν ὁ Κύριος, ὅταν ἐξέλεξε τοὺς δώδεκα πρῶτους μαθητάς του. Ἀλλ' αὐτὸ ἦτο ὁ πυρὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία ὡς θεῖον καθίδρυμα σωτηρίας συνεστήθη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, διότι «πάντα συνεργεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἅλειψις θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας». Καὶ μένει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ καθοδηγεῖ αὐτὴν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, τελειοποιεῖ καὶ ἁγιάζει τὰ θεῖα μυστήρια καὶ δι' αὐτῶν ἁγιάζει τοὺς πιστοὺς, καθοδηγεῖ εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν διὰ τῶν ἁγίων Οἰκουμένων Συνόδων, κατευθύνει ἓνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν γεννᾶται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὅπως ὁ Υἱός, ἀλλ' ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ πέμπεται διὰ τοῦ Υἱοῦ. Αὐτὸς ὁ Κύριος τὸ εἶπεν· «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ἰωάν. ιε' 26). Παρὰ τοῦ Πατρὸς, λοιπόν, ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα καὶ ὄχι «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», ὅπως αἰρετικῶς καὶ πεπλανημένως ἐδογματίσαν οἱ κακόδοξοι Παπικοὶ καὶ ἐνόθευσαν καὶ τὴν περὶ Ἁγίου Πνεύματος ὀρθὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας⁽¹⁾. Μὴ θεωροῦμεν μικράν καὶ ἀσημαντόν τὴν αἵρεσιν αὐτὴν τῶν παπικῶν. Εἶναι μεγάλη καὶ φοβερά, ἀφοῦ ἀντίκειται σαφῶς πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1) Διότι, ὅπως εἵπομεν καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ Ἁγίας Τριάδος, «ὁ μὲν γὰρ Πατήρ (λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός) ἀνάιτος καὶ ἀγέννητος· οὐ γὰρ ἐκ τινος, ἐξ ἑαυτοῦ γὰρ τὸ εἶναι ἔχει. Ὁ δὲ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννητὸς. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ αὐτὸ μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐ γεννητὸς, ἀλλ' ἐκπορευτὸς». Βεβαίως δὲν εἰμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, οὔτε κἂν νὰ ἐννοήσωμεν, τί σημαίνει τὸ γεννητὸς καὶ τὸ ἐκπορευτὸς. Δὲν τὰ χωρεῖ ὁ νοῦς μας, διότι εἶναι ιδιώματα τῆς θείας φύσεως καὶ οὐσίας. Καὶ ἀφοῦ τὸ θεῖον εἶναι ἀπειρον, εἶναι ἀδύνατον νὰ χωρέῃ εἰς τὸν πεπερασμένον ἰδικὸν μας νοῦν. Τὰς θείας ἀληθείας μόνον τὰς πιστεύομεν καὶ ἐν πίστει τὰς ἀποδεχόμεθα καὶ τὰς προσκυνούμεν.

Τοῦτο, τέλος, νὰ προσθέσωμεν. Εἶναι μεγίστη ἀνάγκη δι' ἡμᾶς νὰ μένωμεν πιστοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι, ἐδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι εἰς τὴν Ἁγίαν Ὀρθόδοξον Πίστιν καὶ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας. Τότε καὶ μόνον θὰ εἴμεθα ἀσφαλεῖς ἀπὸ αἱρέσεις καὶ πλάνας καὶ κακοδοξίας, ὅπως αὐτὴ περὶ τοῦ ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ποῦ εἶναι κακόδοξον ἐφεύρημα τῶν αἰρετικῶν τῆς Δύσεως. Ἀκόμη καὶ πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ φεύγωμεν μακριὰ ἀπὸ τοὺς δυσσεβεῖς Χιλιαστάς, οἱ ὅποιοι σάν τοὺς Πνευματομάχους τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς ἀρνοῦνται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ βλασφημοῦν κατὰ τῆς θεότητός του. Καὶ φυσικὰ αἰρετικοὶ ποῦ ἀρνοῦνται τὴν Ἁγίαν Τριάδα, θὰ ἀρνηθοῦν καὶ τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς Θεότητος, τὸ Πανάγιον Πνεῦμα. Μακριὰ, λοιπόν, ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς πλάνους καὶ αἰρετικούς. Τότε θὰ ἔχωμεν καὶ ἀσφαλὴ σωτηρίαν. Αὐτὸ μᾶς συνιστᾷ καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰούδας· «Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, μᾶς λέγει, τῇ ἀγιωτάτῃ ἡμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτοὺς, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ἰούδα 20, 21).



RECEIVED

APR 4 2000

LIBRARY PA 01

ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ — ΑΘΗΝΑΙ ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1998 — ΑΡ. ΦΥΛ. 1499

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969



ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ ΣΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΟΥΜΕΝ ΔΕΣΠΟΤΑ...

Η ΥΨΩΣΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Δεύτερη Μεγάλη Παρασκευή θεωρείται ἡ 14η Σεπτεμβρίου, ἡμέρα πού γιορτάζεται ἡ πρώτη καί ἡ δεύτερη Ὑψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἀναφέρει τό Ἱερό Συναξάρι:

«Μετά τή μάχη στή Μουλβία Γέφυρα τοῦ Τίβερη ποταμοῦ στή Ρώμη καί τή νίκη του κατά τοῦ Μαξεντίου τό ἔτος 312, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἀφοῦ κατάλαβε τή δύναμη τοῦ Ἑσταυρωμένου καί ἀφοῦ Αὐτόν μόνο πίστεψε ὡς ἀληθινό Θεό, στέλνει στά Ἱεροσόλυμα τή Μητέρα του νά βρεῖ τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ. Αὐτή τόν βροῖκε κρυμμένο, καθῶς καί τούς ἄλλους δυό σταυρούς, στούς ὁποίους οἱ δυό ληστές σταυρώθηκαν, καθῶς ἐπίσης καί τά καρφιά. Ἐπειδή ἀποροῦσε ἡ Βασίλισσα ποιός ἦταν ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου, αὐτό ἀποδείχτηκε μέ θαυματουργικό τρόπο σέ μιᾶ πεθαμένη χήρα γυναίκα, πού ἀναστήθηκε μέ τό ἄγγιγμά του, ἀφοῦ οἱ ὑπόλοιποι δυό σταυροί τῶν ληστῶν πρίν, κανένα θαῦμα δέν μπόρεσαν νά κάνουν. Αὐτόν λοιπόν ὡς Τίμιο Σταυρό τόν προσκύνῃσε ἡ Βασίλισσα καί τόν ἀσπάστηκε μαζί μέ ὅλη τή Σύγκλητο. Ἐπιζητοῦσε ὁμως καί ὁ λαός νά προσκυνήσῃ, ἀλλά δέν μποροῦσε γι' αὐτό ζήτησε νά τοῦ ἐπιτραπεῖ ἔστω καί νά τόν δεῖ. Τότε ὁ μακάριος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἀνέβηκε καί τόν ὕψωσε πάνω στόν Ἀμβωνα τόν Τίμιο Σταυρό. Καί μόλις ὁ κόσμος τόν εἶδε ἄρχισε νά κραυγάζει τό «Κύριε ἐλεήσον». Ἐκτοτε ἐπικράτησε ἡ τιμία Ἑορτή τῆς Ὑψώσεως.

Ὑστερα ἀπό τριακόσια χρόνια, τό 610 ὁ αὐτοκράτορας Ἡράκλειος, ἀφοῦ πῆρε πάλι ἀπό τά χέρια τῶν Περσῶν τόν Τίμιο Σταυρό, πού τόν εἶχαν πάρει ὅταν κυρίευσαν τά Ἱεροσόλυμα, μπαίνει πάλι νικηφόρος καί θριαμβευτής στην Πόλη καί ἀνυψώνει το ζωηφόρο Ξύλο στή μεγάλη Ἐκκλησία, μπροστά στό λαό τῆς Κωνσταντινούπολης, πού τόν ἐπευφημοῦσε».



«ΚΑΙ ΜΗ ΣΥΣΧΗΜΑΤΙΖΕΣΘΑΙ ΤΩ ΑΙΩΝΙ ΤΟΥΤΩ»

Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πειραιῶς
κυρίου **ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ**

Χ βαρυσήμαντη αὐτὴ προτροπὴ τοῦ Παύλου ἐγγράφη τότε πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ ἔχει διαχρονικὸ χαρακτήρα, ὅπως διαχρονικὸ χαρακτήρα ἔχει ἡ σωτηριολογικὴ ἠθικὴ καὶ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ δὴ τῆς Καινῆς διαθήκης. Εἶναι γιὰ κάθε ἐποχὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Εἶναι «χθές καὶ σήμερον ὁ αὐτός καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας», ὅπως ἀκριβῶς ὁ Κύριος εἶναι «χθές καὶ σήμερον ὁ αὐτός καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας».

Ἡ Ρώμη τότε ἦταν τὸ μεγαλύτερο κοσμοπολιτικὸ κέντρο, μέ ποικίλα ἰδεολογικὰ ρεύματα. Μέ ἤθη διεστραμμένα, μέ διαφθορά ἐπίσημη καὶ νόμιμη, μέ συνήθειες ἀμαρτωλές χωρὶς ντροπὴ, μέ ἀντιλήψεις καὶ τρόπο ζωῆς τελείως ἀντίθετο ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶχε πνεῦμα τελείως διάφορο ἀπ' τὸ πνεῦμα, πού ἔφερε ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς τῆς ἀγάπης. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος προτρέπει τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης νά μὴν ἔχουν τὴ σκέψη, τίς ἀντιλήψεις, τίς συνήθειες καὶ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῆς τότε ἀμαρτωλῆς ἐποχῆς του.

Προτρέπει τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης νά μὴν παίρνουν τὸ ἴδιο σχῆμα καὶ νά μὴν ἐξομοιώνονται μέ τοὺς εἰδωλολάτρες Ρωμαίους. Νά τηροῦν γραμμὴ ἀνεξάρτητη. Νά ζοῦν ἀντίθετα πρὸς τὸν ἀμαρτωλὸ τρόπο τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς των. Νά διατηροῦν ἀνόθευτο τὸ δικό τους χριστιανικὸ καλοῦπι. Νά ζοῦν, νά σκέπτονται καὶ νά συμπεριφέρονται σύμφωνα μέ τὴ χριστιανικὴ των πίστη. Νά ζοῦν τελείως ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὸ διεστραμμένο καὶ ἀμαρτωλὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς τους καὶ νά μὴν παρασύρονται ἀπὸ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα, ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τίς ἀντιλήψεις τῶν εἰδωλολατρῶν Ρωμαίων τῆς ἐποχῆς τους.

Ὁ Παῦλος μιλάει στοὺς χριστιανούς κάθε ἐποχῆς. Ὁ λόγος του εἶναι πάντα ἐπίκαιρος. Καὶ σέ μᾶς σήμερα κάνει τὴν ἴδια βαρυσήμαντη προτροπὴ, γιατί διατρέχουμε ἀνά πᾶσα στιγμή τὸν κίνδυνο τοῦ συσχηματισμοῦ καὶ τῆς ἐξομοίωσέως μας πρὸς τὴν εἰδωλολατρεῖα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Ἀντιχριστιανικὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς

Δυστυχῶς, ἡ πεπολιτισμένη ἐποχὴ μας ἔχει εἰδωλολατρεῖα μέσα της. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, σέ μεγάλο βαθμό, εἶναι ἀντιχριστιανικὸ, ὕλιστικό, σαρκολατρικὸ, ἀσεβές, ἐξαλλο, ἀλλοπρόσαλλο, παρανοϊκὸ καὶ παράλογο. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως ἐπικρατεῖ σέ μεγάλο βαθμό στίς κοινωνίες μας, συντελεῖ ὥστε σ' ἓνα μεγάλο βαθμό, νά μὴν εἶναι κοινωνίες τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ νά μὴν εἶναι μᾶλλον κοινωνίες τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου.

Καὶ οἱ χριστιανοὶ πρέπει νά προσέξουμε ἰδιαίτερος: Πρέπει νά μείνουμε τὸ ἀλάτι τὸ πνευματικὸ καὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Πρέπει νά ζοῦμε ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὸ ἐξαλλο καὶ ἄθρησκο πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Γι' αὐτὸ ἡ προτροπὴ αὐτὴ τοῦ Παύλου ἔχει ἰδιαίτερη ἐπικαιρότητα σήμερα.

Δυστυχῶς ὅμως πολλοὶ χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς μας εἶναι χλιαροὶ στὴν πίστη καὶ ἀναιμικοὶ στὴν πνευματικὴ καλλιέργεια. Ξυπάζονται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ παρασύρονται σ' ἓνα ἀνεπιτρέπτο συσχηματισμό. Ἔχουμε δυστυχῶς συχνὸ τὸ φαινόμενο τῆς παρουσίας χλιαρῶν καὶ ἀκατάρτιστων χριστιανῶν, πού παρουσιάζουν στὴ ζωὴ τους ἓνα ἐπικίνδυνο συσχηματισμὸ μέ τὸν «αἰῶνα τοῦτο». Συσχηματισμὸ στὴ σκέψη, στίς ἰδέες, στίς ἀντιλήψεις, στὰ ἤθη, στὸν τρόπο τῆς ζωῆς, μέ τὸ κοσμικὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ μας καὶ μέ τὸν διαμορφωθέντα ἀντιχριστιανικὸ καὶ ὕλιστικὸ τρόπο ζωῆς τῶν ἡμερῶν μας.

Μία τραγικὴ πραγματικότητα...

Καὶ τὸ θλιβερό αὐτὸ φαινόμενο δέν τὸ παρουσιάζουν μόνο λαϊκοί, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ μερικοὶ κληρικοὶ πού ἔχουν ἑλλιπῆ γνώση τῶν ὀρθοδόξων ἀληθειῶν καὶ ἀναιμικὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση.

Εἶναι θλιβερό αὐτὸ πού γράφουμε. Εἶναι ὅμως μία τραγικὴ πραγματικότητα.

Ὅταν παρουσιάζονται, ὄχι μόνο λαϊκοὶ ἀλλὰ καὶ κληρικοὶ ὅλων τῶν βαθμῶν, πού συμβιβάζουν τὰ ἀσυμβίβαστα, πού θεωροῦν ὄχι σπουδαῖο πράγμα τίς ἠθικές παρεκτροπές, πού ἔχουν φρονήματα ἀντιπνευματικά καὶ κοσμικά, πού θεωπεύουν τίς κακές συνήθειες τῆς ἐποχῆς μας, πού ἀμνηστεύουν τὸ ἐξαλλο πνεῦμα τῶν ἡμερῶν μας, πού παρασύρονται ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ ἐκτροχιασμοῦ τοῦ καιροῦ μας, πού ζοῦν καὶ συμπεριφέρονται ὅπως οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀμαρτίας, τότε ὁ συσχετισμὸς παίρνει τραγικὴς τίς διαστάσεις. Χρειάζεται πολλὴ προσοχὴ σέ ὅλους μας, ὄχι μόνο σέ λαϊκοὺς ἀλλὰ καὶ σέ κληρικοὺς.

Ἡ ἐποχὴ μας δυστυχῶς ἔχει τὸ ρεκόρ τοῦ παραλόγου, τῆς ἀμβλύνσεως τοῦ ἠθικοῦ αἰσθητηρίου, τῆς ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν, τῆς ἀσυδότου κυριαρχίας τῶν ζωιδῶν ἐνστίκτων. Καὶ ὁ κίνδυνος τοῦ συσχηματισμοῦ τῶν πιστῶν εἶναι μεγάλος. Κίνδυνος μωράνσεως τοῦ πνευματικοῦ ἁλατος, ἀλλοιώσεως τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος, νοθεύσεως τοῦ ὀρθοδόξου ἠθους καὶ παραχαράξεως τῆς ἐλληνορθοδόξου παραδόσεως.

Οἱ ἀνωτέρω διαπιστώσεις μας δέν ἀποτελοῦν οὔτε ἀμφιβολίες οὔτε ἱερεμιάδες. Εἶναι δυστυχῶς ἡ θλιβερὴ σημερινὴ πραγματικότητα. Ἀπλῶς θέτουμε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἡλῶν. Τονίζουμε τὴν ἀλήθεια, ἔστω κι ἂν εἶναι πικρὴ.

Μόνον τυφλοὶ πνευματικά δέν μποροῦν νά ἀντιληφθοῦν τὸν κατήφορο τῆς ἐποχῆς μας καὶ τὴν ἐπικίνδυνη πτῶση τῆς ἠθικῆς στάθμης τῆς κοινωνίας μας. Μέ λίγη σοβαρὴ σκέψη, μέ μιά ματιά στοῦ ὁδηγητικὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου εὐεβαιώνεται κάθε καλὸς πιστός καὶ καλοπροαίρετος γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές.

Κίνδυνος χωρίς νά τόν αντιληφθούμε...

Καί νά μερικά πρόχειρα παραδείγματα ένδεικτικά τής ήθικης καταπτώσεως «του αιώνος τούτου» τών ήμερών μας, πού υπάρχει κίνδυνος νά επηρεάσουν όλους μας, άν δέν προσέξουμε. Κίνδυνος νά συσχηματιστούμε χωρίς νά τό αντιληφθούμε.

Κατ' άρχήν έχει αλλάξει σήμερα ή ανθρώπινη σκέψη, όχι πρós τό σεμνότερο καί τό καλύτερο αλλά πρós τό αδιάντροπο καί τό χειρότερο.

Πάντοτε υπήρχε τό κακό καί γινόταν τό κακό, όμως στιγματιζόταν ως παράνομο καί αντίθετο μέ τήν κοινωνική τάξη. Σήμερα πολλές μορφές του κακού έπαψαν νά θεωρούνται παράνομες. Διαπράττονται μέ κάλυψη νομιμότητας καί επικροτούνται καί δημοσίως.

Αιώνιες άξίες, έμπνευσμένες από τήν αλήθεια του Εύαγγελίου, όπως είναι ή ιερότητα του γάμου, ή συζυγική πίστη, ή κυριαρχία στή σάρκα καί ή αγνότης, θεωρούνται από πολλούς σήμερα ξεπερασμένες, αναχρονιστικές καί όπισθοδρομικές. Η αιδενία του πατέρα καί αυτή του παπα καί του δασκάλου, ό σεβασμός πρós τούς μεγαλύτερους, ή ύποταγή τών παιδιών στους γονείς, θεωρούνται κατεστημένα. Ο σεβασμός τής προσωπικότητας του άλλου, ή τιμή πρós τους μεγαλύτερους, ή ευγένεια τής συμπεριφοράς, θεωρούνται πράξεις δουλοπρεπείας. Η πίστη στό Θεό, ό σεβασμός πρós τήν Έκκλησία, ή ύπακοή στό Εύαγγέλιο, θεωρούνται όπισθοδρομικότητα.

Πρόοδος θεωρείται ή πρωτογονισμός, ή ασυδοσία στίς όρμές, ή έλευθερία τών ήθών, ή ανεξέλεγκτος πανσεξουαλισμός, οι 'εγωκεντρικές καί ανθρωποκεντρικές αντιλήψεις, ή άκραίος φιληδονισμός, ή τάση του εύκολου βίου, ή ύλιστική θεώρηση τής ζωής, τό αντιθηρσκευτικό καί αντικεκκλησιαστικό μένος.

Πρόοδος θεωρείται ή κομματικοποίηση τών παιδιών καί του Δημοτικού σχολείου άκόμη, ή συνεχής πολιτικολογία, τό ξεφτισμα τής φιλοπατρίας, ή καλλιέργεια του αναρχισμού, ή σαρκολατρική καί έγωκεντρική σκέψη, ή κατάργηση τών έλληνοχριστιανικών παραδόσεων τής φυλής μας, ή αντιπαιδαγωγική άσύδοτη έλευθερία τών νέων, ή εκχυδαϊσμός τής γλώσσας μας, ή παραχάραξη τής ιστορίας μας, ή άποκοπή από τίς ρίζες μας.

«Πρόοδος» ή επιστροφή στή ζωή τής ζούγκλας

Όλα αυτά, καί πλείστα όσα άλλα έξωφρενικά, θεωρούνται πρόοδος, ενώ στήν ουσία είναι πρωτογονισμός καί επιστροφή στή ζωή τής ζούγκλας. Όλα αυτά συνιστούν τό πνεύμα τής εποχής μας, τόν αιώνα τούτο τόν δικό μας, τόν τρόπο τής σκέψεως καί τής ζωής τών πολλών συνανθρώπων μας.

Καί οι πιστοί, πού είναι λιγότεροι σέ αριθμό, διατρέχουν τόν κίνδυνο του συσχηματισμού, του επηρεασμού τής σκέψεώς τους πρós τό παραπλανητικό άμαρτωλό πνεύμα τής εποχής. Οι χριστιανοί διατρέχουν τόν κίνδυνο νά έξομοιωθούν μέ τό πνεύμα τό άμαρτωλό τής εποχής, νά πάθουν άμβλυνση του ήθικου αίσθητηρίου καί νά γίνουν «άλας μωρόν».

Όλα τά μαζικά μέσα έννημερώσεως τής εποχής, ραδιόφωνο, έφημερίδες, τηλεόραση, καλλιεργούν κατάλληλα τό πνεύμα τής νομιμοποιήσεως όλων τών έξάλλων φαινομένων. Πολιτικάντη-

δες άθεοι καί ύλιστές καί ποικίλοι άλλοι όπαδοί τής αὐτονομήσεως του ανθρώπου από κάθε ήθικό φραγμό καί τής πλήρους άποξενώσεώς του από τήν όρθόδοξη χριστιανική πίστη καί από τήν όρθόδοξη χριστιανική ζωή προπαγανδίζουν έντεχνα τίς ιδέες των.

Τά αντιπνευματικά ρεύματα τής εποχής όρμητικά προσπαθούν νά κατακλύσουν τά πάντα. Καί οι χριστιανοί, εύρισκόμενοι έν μέσφ αυτών τών ρευμάτων καί ζώντας μέσα σ' αυτήν τήν έξαλλη εποχή, διατρέχουν άμεσο τόν κίνδυνο συσχηματισμού «τῷ αιώνι τούτῳ».

Νομίζω ότι πρέπει νά σταθοῦμε μέ πολλή σοβαρότητα μπροστά στό πρόβλημα αυτό. Νά δοῦμε κατάματα τή δική μας ζωή καί τή δική μας σκέψη. Καί νά έρευνήσουμε τή ζωή μας, μήπως έχουμε έστω καί επ' ελάχιστο επηρεασθεί από τό πνεύμα τής εποχής.

Ο κίνδυνος παραμονεύει γιά όλους μας...

Ο συμβιβασμός γίνεται σιγά-σιγά. Καί δέν είναι εύκολη ή άμεση διαπίστωσή του. Είναι πικρή αλήθεια ότι πολλοί χριστιανοί σήμερα συμβιβάζονται μέ τό πνεύμα τής εποχής καί συσχηματίζονται τῷ αιώνι τούτῳ χωρίς νά έχουν σαφή συναίσθηση αυτού του συσχηματισμού.

Ο κίνδυνος του συσχηματισμού παραμονεύει ύπουλα γιά όλους μας. Οι δήθεν προοδευτικοί, μά στήν ουσία όπαδοί του τρόπου ζωής τής ζούγκλας, πετούν μέ τέχνη τήν εύκολη ρετινιά του κατεστημένου σέ κάθε ήθική άξία, ενώ συγχρόνως ύψώνουν τό δικό τους άρρωστο κατεστημένο, πού τό επικαλύπτουν μέ αληθοφανείς παραδοξολογίες.

Κι ή μεγαλύτερος άκόμα κίνδυνος είναι, ότι, ενώ έλλοχεύει κρυφά ή κίνδυνος του κρημνισμού τών πάντων καί τής καταλύσεως τών πάντων, οι έχέφρονες κοιμούνται. Κι όχι άπλως κοιμούνται, αλλά σιγά-σιγά γλιστρούν καί συνηθίζουν τό έξαλλο, τό φαῦλο, τό προκλητικό, καί παρανοϊκό πνεύμα τής εποχής. Τό άνέχονται άδιαμαρτύρητα. Καί πολλές φορές χωρίς νά τό αντιλαμβάνονται συσχηματίζονται καί έξομοιώνονται μέ τίς έξωφρενικές καί άμαρτωλές αντιλήψεις του αιώνα τούτου, του άπατεώνα.

Οί Χριστιανοί πρότυπα άρετής!

Ο Άπόστολος Παῦλος γράφων έν πνεύματι άγίφ φωνάζει σ' όλους μας δυνατά: «Μή συσχηματίζεσθαι τῷ αιώνι τούτῳ». Μας λέγει: χριστιανοί προσέξατε, μήν είσθε ρυμουλκούμενοι από τό πνεύμα του κόσμου, μή παρασύρεσθε από τό ρεύμα του κακού, μή συμμορφώεσθε μέ τήν άμαρτωλή σκέψη τής εποχής.

Πηγαίνετε κόντρα πρós τό κακό. Πρέπει νά είστε σταθεροί στό χριστιανικό τρόπο ζωής. Σταθεροί στίς άρχές σας. Σταθεροί στό ιδανικά. Σταθεροί στήν πορεία, πού πρέπει ή άνθρωπος νά ακολουθεί.

Ντύνονται οι άλλοι έξαλλα, άσεμνα, προκλητικά; Οι πιστοί όχι. Έχουν οι άλλοι χαλαρές περί ήθικης αντιλήψεις; Ποτέ οι χριστιανοί, αλλά κυριαρχία στή σάρκα. Ζοῦν οι άνθρωποι του κόσμου ασύδοτα, ύλιστικά, αντιχριστιανικά; Οι χριστιανοί όφείλομε νά είμαστε πρότυπα άρετής, νά είμαστε μεταμορφωμένοι έν Χριστῷ, νά είμαστε ή «καινή κτίσις».



«Χαίροις ὁ ζωηφόρος Σταυρός»!

Ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου

Τοῦ ΣΟΦΟΚΛΗ Γ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ,
Θεολόγου, Φιλολόγου

Από τή στιγμή, πού ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς στήν κορυφή τοῦ φριχτοῦ Γολγοθᾶ καθελώθηκε στόν Σταυρό, ἀπό τότε τό αποτρόπαιο αὐτό ὄργανο τῶν ταπεινωτικῶν ἐκτελέσεων ἔγινε πολυτίμητο Ξύλο, Σταυρός Τιμίου. Ἀπό ὄργανο, πού μέ σκληρό καί ἀνατριχιαστικό τρόπο ὀδηγοῦσε τόν ἄνθρωπο στόν θάνατο, ἔγινε μέσον ζωῆς καί σωτηρίας, σύμβολο νίκης καί πηγὴ θεϊκῶν εὐλογιῶν. Γι' αὐτό καί οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ τόν Σταυρό τοῦ Κυρίου ἔχουμε ὡς χαρακτηριστικό μας ἔμβλημα καί «σφραγίδα» μας, αὐτόν ἔχουμε γιὰ καύχημα (Γαλ. 6, 14).

Στὴν καθημερινή μας ἀπλή ζωή, ὅπως καί ἀπὸ παλαιούς καί νεότερους Πατέρες καί ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς ἔχει παρατηρηθεῖ, μέ τό σημεῖο τοῦ Σταυροῦ ξεκινᾶμε τὴ μέρα μας, μ' αὐτό τίς ἐργασίες μας, μ' αὐτό καθόμιμαστε σὺν τραπεζί μας γιὰ ν' ἀπολαύσουμε τίς δωρεές τοῦ Θεοῦ, μ' αὐτό κατακλινόμαστε, μάλιστα ὁ Ἅγιος Ἀμβρόσιος συμβούλευε νὰ σταυρώνουμε κάθε βράδυ τὸ μέτωπο καί τὴν καρδιά μας. Μέ τόν Σταυρό –πολύτιμο κόσμημα καί φυλαχτό– στολίζουμε τὰ σώματά μας, τὰ προσκυνητάρια μας, τίς ἐκκλησίες μας καί τὰ ἱερὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν μας. Ἀκόμα καί ὁλόκληρες ἐκκλησίες κατασκευάζουμε, σύμφωνα μέ τό σχῆμα του (σταυροειδείς - σταυρεπίστεγες). Τὸν χαράξαμε, τοὐλάχιστον παλιότερα, καί ἐπάνω στὰ ἔθνηκα μας νομίσματα γιὰ νὰ διακηρύξουμε ὅχι μόνο τὴ σωστὴ χρῆση τοῦ χρήματος, που πρέπει νὰ γίνεται, ἀλλὰ καί τὸν χαρακτήρα τοῦ χριστιανικοῦ κράτους μας. Μέ τό σημεῖο τοῦ Σταυροῦ ἐγκαινιάζουμε τὰ ἔργα μας, τίς κατοικίες μας καί τὰ καταστήματά μας. «Πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι» Σταυρός, ἐκτός ἀπὸ χάραξή του κάτω σὺν ἑδαφος γιὰ νὰ μὴ βεβηλώνεται ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα καί τοὺς ἀπίστους.

Παλαιότερα, πού οἱ ἄνθρωποι ἦταν πιὸ εὐσεβεῖς, στὴν ἀρχὴ τῶν σπουδαίων ἐγγράφων τοὺς ἔθεταν τοῦ Σταυροῦ τό σημεῖο. Ζῶζονται πολλὰ προικοσύμφωνα καί διαθήκες τῆς ἐποχῆς τῆς δουλείας πού ὡς προμετωπίδα ἔχουν τόν Σταυρό καί στὰ τέσσερα τετράγωνα πού δημιουργοῦνται τὰ γράμματα ΙΣ-ΧΡ-ΝΙ-ΚΑ (Ἰησοῦς Χριστός νικᾷ). Ἀλλὰ καί σέ κάθε δυσκολία μας, σέ κάθε κίνδυνο καί σέ κάθε ἀνάγκη μας τόν σταυρό μας κάνουμε καί τόν Χριστό καί τὴν Παναγία Μητέρα Του ἐπικαλούμαστε, γι' αὐτό καί προσβαλλόμαστε προσωπικά ὅταν τὸ Ἅγιο αὐτό Σύμβολο βεβηλώνεται ἢ βλασφημεῖται. Τέλος,

ἥδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν κατακομβῶν, ἐπάνω στὴν τελευταία κατοικία τοῦ σώματός μας, τόν Τιμιο Σταυρό τοποθετοῦμε, ὡς σύμβολο ἀσφαλούς ἐλπίδας καί βέβαιης νίκης κατὰ τῆς φθορᾶς τοῦ θανάτου.

Οἱ Ἕλληνες, ἥδη ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ, στὴν ἐθνική μας ζωὴ, τόν Σταυρό εἶχαμε σύμβολο καί συμπολεμιστὴ γιὰ τὴν ἐπιβίωσή μας, καθὼς ἤμαστε ἀντιμέτωποι ὁλόκληρης πλημμυρίδας ἀλλόθρησκων ἐπιδρομέων. Γι' αὐτό καί οἱ πατέρες μας τὴν τρομερὴ ἡμέρα τῆς Ἀλώσης νιώθουν τὴν ἀνάγκη νὰ περισώσουν καί τόν Σταυρό. Στό περίφημο θρηνητικὸ τραγούδι «Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια» ζητοῦν νὰ ῥθοῦν ἀπὸ τὴ Δύση γιὰ νὰ σώσουν τόν Σταυρό, τὸ Εὐαγγέλιο καί τὴν Ἁγία Τράπεζα τρία καράβια, ὅχι γιατί, ὅπως παρατηρήθηκε, ὁ ὄγκος τοὺς εἶναι τόσο μέγας καί δεν χωρᾶνε σέ ἓνα, ἀλλὰ γιατί «σάν σύμβολο μέ ἱερό καί ἐθνικὸ βάρος καί σημασία, εἶναι τόσο μέγας καί βαρὺ, πού καθένα μοναχὸ του θέλει καράβι ὁλόκληρο»:

Μόν' στεῖλτε λόγο στή Φραγκιά νὰ ῥθοῦνε τρία καράβια,
τό 'να νὰ πάρει τὸ Σταυρό καὶ τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο,
τό τρίτο τὸ καλύτερο τὴν Ἁγία - Τράπεζά μας,
μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιά καὶ μᾶς τὴ μαγαρίσουν.

Σέ ἐποχές δύσκολες γιὰ τὸ Γένος καί τὴ θρησκευτικὴ μας ἐλευθερία, διάπυρη ἀπευθυνόταν στόν Χριστό ἡ ἱκεσία, ὅπως ἐκείνη τῶν κρυπτοχριστιανῶν:

Σκύψε Χριστέ, σκύψε Σταυρέ,
σκύψε νὰ Σέ φιλήσω
καὶ μέ τό μαντηλάκι μου
τό αἷμα Σ' νὰ σφουγγίσω!

Οἱ κλέφτες, οἱ ἀπροσκύνητοι αὐτοὶ ἥρωες, τόν Σταυρό εἶχαν γιὰ προστάτη καί ἔτσι δέν εἶχαν φόβο γιὰ κανένα:

Πέφτω, κάνω τὸ Σταυρό μου,
ἄρματα 'χω σὺν πλευρὸ μου,
δοῦλος τοῦ Θεοῦ λογιόμηναι
καὶ κανένα δέ φοβοῦμαι.

Ὁ κλέφτης Τζιοβάρας (τέλη 18ου - ἀρχές 19ου αἰ.), ὅπως διασώζει τό δημοτικόν,

εἶχε φλάμπουρο κόκκινο καὶ γαλάζιο,
εἶχε Σταυρό, εἶχε καὶ Παναγία.

Ἄλλὰ τὸν Σταυρὸ ἀποτυπώνουν στίς πολεμικὰς τοὺς σημαίαις καὶ οἱ ἐπαναστάται τοῦ 1821 καὶ αὐτὸν ἔχουν προστάτη καὶ προπύργιο καὶ μέ τὴν ἐπικλήσιν του νικοῦν.

Στὴν καθημερινή μας πνευματικὴ ζωὴ καὶ στὸν ἀγὼνα μας γιὰ βελτίωση καὶ σωτηρία στὸν Σταυρὸ καταφεύγουμε γιὰ νὰ ἀντλήσουμε παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυση. Ἰδιαιτέρως οἱ **μοναχοί**, μαζί μέ τὴν ἐπικλήσιν τοῦ Ὁνόματος («Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με») τὸν Σταυρὸ ἔχουν ὄπλο κατὰ τῶν μεθοδεῶν καὶ τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου καὶ γι' αὐτό τὸν χαράσσουν καὶ στό «Μεγάλον Μοναχικὸ Σχῆμα». Ἐνδεικτικὰ μνημονεύουμε τὸ γεγονός, πού μᾶς ἔχει διασώσει ὁ μέγας ἀγιορεΐτης Γέροντας ἄρχιμ. Γαβριὴλ Διονυσιάτης στό βιβλίον του «Λαυσαϊκόν τοῦ Ἁγίου Ὁρους» καὶ ἡ παράθεσί του ἐδῶ ἃς ἀποτελέσει καὶ ἕνα εὐλαβικὸ μνημόσυνο εὐγνωμοσύνης, γιὰ ὅσα ὁ πολὺς γέροντας (ἐκοιμήθη τὸ 1983 σὲ ἡλικία 96 ἐτῶν) πρόσφερε μέ τὸ παράδειγμα, τίς συγγραφάς καὶ τὸ ἔργο του γενικά σέ ὅλους μας:

«Διηγῆσατο ἡμῖν ὁ ὁσιώτατος Γέρον Χριστόδουλος ὁ ἐκ Κατουνακίων, ὅτι ἐν τῇ πρὸς θάλασσαν καλύβῃ τῆς Μ. ἁγ. Ἀννης, ἣν τις μοναχὸς Χαραλάμπης τοῦνομα, κατὰμόνας ἐν αὐτῇ ἀσκητεῦν ἦν δὲ τὸ εἶδος ὠραίου, ὑψηλὸς καὶ τὴν γενειάδα μέχρι ὁσφύος φθάνουσαν.

Τούτῳ ὁ παμπόνηρος καὶ τῆς κακίας ἐφευρετὴς δαίμων, εἰσῆγαγε μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς τὸν νοῦν ὅτι ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος διὰ Πατριάρχης, λόγῳ τῶν πνευματικῶν του προσόντων καὶ τῆς σωματικῆς του παραστάσεως, καὶ ὅτε εἶδεν αὐτόν κατ' ἡμέραν καλλωπιζόμενον, κατοπτριζόμενον καὶ τὴν γενειάδα ἐπιμελούμενον, ἐν τῇ διοράσει του ὁ παγκάκιστος, ἐννόησεν ὅτι ἤρεν αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς τὸ ὑπερφίλλον νόημα.

Ἐφ' ᾧ καὶ κατ' ὕπνους ἐπιφαίνεται αὐτῷ ἐν σχήματι κληρικοῦ λέγων, «ὅτι κατ' αὐτὰς ἔρχεται πρεσβεία Ἀρχιερέων ἐκ Κων/πόλεως, ἵνα τὸν παραλάβῃ καὶ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον». Πιστεύσας τοῦτο ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἐξ οἵσεως, ἴσως καὶ φόβου, ἵνα μὴ πρόσκομιμά τι ὑπὸ τινος τεθῇ εἰς τὰ μεγαλεπήβολά του σχέδια, ἤρχιζε σπουδαίως ἐτοιμαζόμενος καὶ ἀναμένων τὴν ἀφίξιν τῆς πρεσβείας καὶ ἀναχώρησιν, χωρὶς νὰ εἴπῃ τι εἰς κανένα.

Καὶ μᾶ τῶν νυκτῶν ἀφικνεῖται κάτωθεν τῆς καλύβης του εἰς τὸν αἰγιαλὸν κατάφωτον πλοῖον μετὰ κουστωδίας, δόξης πολλῆς, λαμπάδων καὶ ἐξαπτερυγίων καὶ φανταστικῶν κληρικῶν, οὓς ἰδὼν ἔσπευσεν ὁ δυστυχὴς οὗτος νὰ κατέλθῃ μέ τὰς ὀλίγας ἀποσκευάς του πρὸς ἐπιβίβασιν. Ἀλλ' ὦ τῆς ἀμέτρου φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἀκαταμαχίτου δυνάμεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ!

Ἐτοιμαζόμενος ὁ πτωχὸς νὰ ἀπλώσῃ τὸν πόδα του ἐπὶ τοῦ φανταστικοῦ πλοίου, ἔκαμεν ἐκ κεκτημένης καλῆς συνηθείας τὸ σημεῖον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ ἐν ἀκαρεΐ ἡ δαιμονικὴ φαντασία ἐξηφανίσθη καὶ ἔμεινεν ὁ ταλαίπωρος εἰς τὸ χεῖλος τῆς χαινούσης ἐκείνης θαλασσίας ἀβύσσου, τῆς πλέον ἀποκρήμνου, βαθείας καὶ βριθούσης καρχαριῶν. Τότε πλέον συνησθάνθη τὴν δαιμονιώδη σκότισίν του καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν ἀσκητικὴν καλύβην του ἐδόξαζεν εὐγνωμοσύνως τὸν πανεύσπλαγχον Θεὸν διὰ τὴν ἀδόκητον σωτηρίαν του, καὶ προστρέξας εἰς

πνευματικούς πατέρας ἐξωμολογεῖτο τὰ κατ' αὐτόν, καὶ τὸν ἀσφαλὴ ψυχικὸν καὶ σωματικὸν του καταποντισμόν, ἂν μὴ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τὴν ὑστάτην στιγμὴν προυλάμβανεν.

Ἐπιγινώμεν ἐκ τούτου, ἀδελφοί, ὅποια τὰ θλιβερά καταντήματα τῆς ἐωσφορικῆς οἰήσεως καὶ ὑπερηφανείας. Ἐχὼν ὁ ἀδελφὸς αὐτὸς ἐκ Θεοῦ τὴν σωματικὴν εὐμορφίαν καὶ ἀριότητα, καὶ ἀντὶ νὰ δοξάξῃ τὸν Πλάστην του, ἀντὶ νὰ φροντίξῃ νὰ ὠραῖνῃ καὶ τὴν ψυχὴν του, ἀντὶ νὰ ἔχῃ πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ τοῦ ψαλμωδοῦ «ἄνθρωπος ὥσει χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὥσει ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει» καὶ «ὅτι γῆ εἴ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει», ὥς ἐμπρέπει εἰς πάντας ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ μοναχοῖς, παρελογίζετο ὁ δυστυχὴς εἰς πάντῃ ἀνεπίτευκτα πράγματα καὶ ἐβανκαλίζετο μέ ιδέας καὶ ὄνειρα ἀπολύτως ἀδύνατα· ὁ ἐρημίτης αὐτός, ὁ μὴ ἔχων πού τὴν κεφαλὴν κλίνει, νὰ γίνῃ Πατριάρχης. Ὅντως μέγιστον κακὸν ἡ ὑπερηφάνεια, καθιστῶσα κοῦφον καὶ ἀνοητότατον τὸν δυστυχῆ ἄνθρωπον!

Θαυμάσωμεν ἐτέρωθεν, ἀγαπητοί, καὶ τὴν δύναμιν τῆς καλῆς συνηθείας. Οἱ πατέρες καὶ γεννήτορες ἡμῶν εἶχον τὴν θεοφιλεῖ ταύτην προᾶξιν τοῦ ποιεῖν πρὸ πάσης ἐργασίας, πρὸ πάσης ἐκκινήσεως, πρὸ τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς οἰκίας, πρὸ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἐργαστηρίου των, τὸ σημεῖον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ...».

Μεγάλῃ εἶναι ἀκόμα ἡ κατάνυξις πού νιώθουμε οἱ πιστοί, ὅταν βρισκόμαστε μπροστά στὸν Τίμιον Σταυρὸ, ἰδιαιτέρως μάλιστα ὅταν μέσα στίς παλιές ἐκκλησίες μας ἀντικρίζουμε στὴν κορυφὴ τῶν ξυλόγλυπτων τέμπλων –ἐργῶν μοναδικῶν πίστεως καὶ τέχνης– τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ Γολγοθᾶ μέ τὸν Σταυρωμένο Κύριον στὴ μέση καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σέ στάση δέησης τὴν πονεμένη Μητέρα καὶ τὸν Ἀγαπημένο Του Μαθητὴ! Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ χαριτωμένη διήγησις ἑνὸς «Γεροντικοῦ», πού μᾶς διάσωσε πάλι ἡ γραφίδα τοῦ μακαριστοῦ Γαβριὴλ Διονυσιάτη στό βιβλίον του «Νέος Εὐεργετινός», καὶ ἡ ὁποία διακρίνεται γιὰ τὴν πολλὴ κατάνυξις πού μᾶς δημιουργεῖ:

«Ἐν χειρογράφῳ «Γεροντικῷ» τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς μας, μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρεται καὶ τὸ ἑξῆς.

Εἰς ἕν ἀπὸ τὰ παλαιὰ Κοινόβια τῆς Παλαιστίνης, προσῆλθεν ἵνα μονάσῃ εἰς νέος χωρικός καὶ ἀπαίδεντος, ἀπλούστατος τοὺς τρόπους, ἀλλ' ἔχων φυσικὴ τὴν ἀγαθότητα, τὴν συμπάθειαν καὶ εὐσπλαχνίαν πρὸ πάντας. Ἐκ τούτων δὲ ὀρμώμενος ἤθελε, παρὰ τὴν τάξιν τοῦ Κοινοβίου, νὰ δίδῃ καὶ αὐτὸς ἐλεημοσύνην ἐκ τῶν κοινῶν πραγμάτων, ὅπερ ἀπηγορεύετο.

Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς, ἵνα καὶ τὴν τάξιν τῆς Μονῆς τηρήσῃ καὶ αὐτόν προφυλάξῃ ἐκ τῆς παρακοῆς, τὸν διώρισε φύλακα καὶ προσμονάριον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, δούς αὐτῷ ἐντολὴν νὰ παραμένῃ εἰς παρακείμενον μικρὸν κελλὶον, καὶ ἐκεῖ διαιτῶμενος καὶ κοιμώμενος νὰ ἐπιμελῆται καὶ τῆς φωταγωγίας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ.

Μετά πάροδον ὀλίγων ἡμερῶν τὸν ἐπεσκέφθη κατὰ μόνας ὁ καλὸς ἐκεῖνος ποιμενάρχης καὶ τὸν ἠρώτησε, πῶς διέρχεται τὰς ἡμέρας του καὶ ἂν κατετοπίσθῃ εἰς τὴν διακονίαν του καὶ τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας. Μέ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ δι' εὐχῶν σας, ἀπήντησεν ὁ ἀπλοῦς ὑποτα-

κτικός, ὀλίγον - πολύ, ὅλα τὰ ἐννοῶ καὶ προσπαθῶ νὰ τὰ μάθω καλλίτερα, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω καὶ παρακαλῶ νὰ μὲ πληροφορήσης, εἶναι, τὸ διὰ ποῖον πταίσιμον ἔχετε ἐσταυρωμένον τὸν νέον ἐκείνον ἐκεῖ πάνω, δεικνύων πρὸς τὸν ἡγούμενον τὸν Γολγοθᾶν τοῦ ἱεροῦ τέμπλου. Πρὸς ταῦτα ὁ ἡγούμενος ὑπομειδιάσας διὰ τὴν ἀπλότητα καὶ ἀμάθειαν τοῦ ὑποτακτικοῦ, θέλων δὲ νὰ καταστήσῃ αὐτόν ἔτι προσεκτικώτερον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, τοῦ εἶπεν, ὅτι καὶ ἐκεῖνος (ὁ ἐν τῷ Σταυρῷ) ἦτο ὅπως καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ναοῦ καὶ ἐπειδὴ τὴν ἔκαμινεν ἀμελῶς τὸν ἐτιμώρησε νὰ μείνῃ κρεμασμένος ἐπὶ 40 ἡμέρας ἐκεῖ πάνω καὶ νὰ προσέχῃ καὶ αὐτὸς μὴ πάθῃ τὰ ἴδια.

Ἀναχωρήσαντος τοῦ ἡγουμένου, ἐστράφη ὁλος ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά τοῦ ἀγαθοῦ ὑποτακτικοῦ πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον, καὶ ὁσάκις ἔμενε μόνος ἐν τῷ ναῷ ἴστατο προσβλέπων αὐτῷ καὶ ἀποτείνων παρηγορητικούς λόγους, ὅτι θὰ παρακαλέσῃ τὸν ἡγούμενον νὰ τὸν συγχωρήσῃ, νὰ τὸν κατεβάσῃ ἐνωρίτερον, διὰ νὰ ἐργάζωνται ὁμοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ναοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν λύπην διὰ τὸ πάθημα τοῦ συναδέλφου του ἀνελύετο εἰς δάκρυα. Ὅσάκις δὲ ἐλάμβανε τὸ λιτόν φαγητόν του προσεκάλει ἐκ τοῦ κελλίου του καὶ τὸν Ἐσταυρωμένον νὰ κατεβῇ νὰ τὸ φάγωσιν ὁμοῦ. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν τοσοῦτον παρωξύνθη ἡ καρδιά του εἰς συμπάθειαν ὥστε λαβὼν τὸ φαγητόν του ἦλθεν ἐμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ τέμπλου καὶ παρεκάλει τὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ νὰ κατεβῇ νὰ φάγῃ καὶ αὐτὸς διαβεβαιῶν ὅτι δὲν θὰ τὸ εἴπῃ τὸ τοιοῦτον τῷ καθηγουμένῳ καὶ νὰ μὴ φοβῆται, καὶ ὅτι ἂν δὲν κατεβῇ οὔτε αὐτὸς θὰ φάγῃ, ἀλλὰ θὰ μένῃ ἐκεῖ ἄγρυπνος, νηστικός καὶ κλαίων ὥς ὅτου κατεβῇ. Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! ὦ τῆς μεγάλης εὐσπλαχνίας σου, Δέσποτα! Κατήλθεν ἡ ἀπειρος Μεγαλειότης, ὁ Κύριος τῆς δόξης ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἐλθὼν πλησίον τοῦ ἀπλοῦ ἐκείνου, τοῦ πρᾶου καὶ ταπεινοῦ ὑποτακτικοῦ τοῦ τρέμοντος τοὺς λόγους του, μὲ γλυκεῖαν φωνὴν τοῦ εἶπε «νὰ μὴ στενοχωρῆσαι καὶ κλαίης δι' ἐμέ, διότι ἐγὼ μόνος μου ἀνέβηκα καὶ ἐκρεμάσθην εἰς τὸν Σταυρόν διὰ πταίσματα ἄλλων καὶ ὄχι ὡς σοῦ εἶπεν ὁ ἡγούμενος, ἀλλὰ σύ νὰ ἐπιμελήσῃς τὴν διακονίαν σου, καὶ ἐπειδὴ τόσον μὲ ἐσυμπάθησες, εἰς ὀλίγας ἡμέρας θὰ σέ πάρω καὶ θὰ ὑπάγωμεν πρὸς τὸν Πατέρα μου, ὅστις ἔχει ἀπειρα καὶ ἀνεκδιήγητα ἀγαθὰ καὶ θὰ μένωμεν πάντοτε ἐκεῖ εἰς ἐκκλησίαν ἀσυγκρίτως καλλιτέραν»· καὶ ἀσπασθεὶς αὐτόν ἀνῆλθε πάλιν εἰς τὸν Σταυρόν, ἀφήσας περιχαρῇ τὸν ἀξιομακάριστον ἐκείνον ὑποτακτικόν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸν εὗρε πάλιν ὁ ἡγούμενος κατὰ μόνας καὶ ὡσεὶ χαριεντιζόμενος τὸν ἠρώτησεν ἂν κάμνῃ καλῶς τὸ ἔργον του, διότι ἄλλως θὰ τὸν κρεμάσῃ καὶ

αὐτόν. Ὁ δὲ βαλὼν μετάνοιαν παρεκάλει τὸν ἡγούμενον νὰ τὸν κρεμάσῃ ἀντὶ τοῦ ἄλλου, ὁ ὅποιος δὲν ἔπαισε καὶ εἰς τίποτε. Καὶ πῶς τὸ γνωρίζεις σύ ὅτι δὲν ἔπαισε; τοῦ λέγει ὁ ἡγούμενος. Μοῦ τὸ εἶπεν, ἅγιε Πάτερ, ὁ ἴδιος, ἀπαντᾷ ὁ ὑποτακτικός καὶ δὲν ἔκαμα καλὰ πού τὸ ὠμολόγησα, καὶ παρακαλῶ νὰ μὴ θυμώσης ἐναντίον του.

Πρὸς ταῦτα ὁ ποιμὴν ἐκεῖνος ἔμεινεν ἐνεὸς καὶ διαγνώσας ὅτι πρόκειται περὶ θείας ὀπτασίας, λαβὼν τὸν ὑποτακτικὸν ἐκ τῆς χειρὸς ἔφερεν εἰς τὸ κελλίον του καὶ ἐξετάσας τὰ κατ' αὐτόν καὶ μαθὼν καταλεπτῶς, «εἶπέ, τέκνον μου, τοῦ εἶπεν, εἰπέ τοῦ εὐλογημένου συναδελφοῦ σου νὰ λάβῃ καὶ ἐμέ τὴν οἰκίαν τοῦ Πατρὸς του διὰ νὰ εἶμαι καὶ ἐγὼ μαζί σας». Ὑπήκουσεν εἰς ταῦτα ὁ νέος καὶ μεταβὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν παρεκάλει τὸν Ἐσταυρωμένον διὰ τὸ αἶτημα τοῦ ἡγουμένου του, καὶ μετ' ὀλίγον ἀκούει φωνὴν ἐξ αὐτοῦ λέγουσαν· «εἶπέ τοῦ Γέροντός σου, ὅτι δὲν εἶναι ἔτοιμος ἀκόμη, νὰ φροντίσῃ νὰ ἐτοιμασθῇ ὡς πρέπει καὶ τότε θὰ τὸν καλέσω καὶ αὐτόν».

Κατὰ τὸν λόγον λοιπὸν τοῦ Κυρίου ὁ ἀπλοῦς καὶ εὐσυμπάθητος ὑποτακτικός ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀπῆλθε πρὸς τὴν ἡτοιμασμένην αὐτῷ Βασιλείαν, εἰς τὰ σκηνώματα Κυρίου τὰ ἀγαπητά, ὁ δὲ ἡγούμενος καταλείψας τὴν ποιμαντορίαν τοῦ Κοινοβίου εἰς ἄλλον ἀδελφόν ἐπεδόθη ὁλος εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς του καὶ ἐντὸς μικροῦ χρόνου ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν τῶν δικαίων, ἧς γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ, ᾧ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνῃς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

Γιὰ ὅλες τίς πανάγιες δωρεές τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, μελωδοί, ζωγράφοι, λογοτέχνες, καλλιτέχνες ἔχουν ἀποτυπώσει τὴν εὐγνωμοσύνην τους σὲ θαυμάσια ἔργα τους. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ στίς λατρευτικὰς μας συνάξεις τὸν ὑμνοῦμε διαρκῶς καὶ ἐκφράζουμε τίς ἀτέλειωτες εὐχαριστίες μας πρὸς Αὐτόν, πού ἀπὸ ἄκρα συγκατάβαση πρὸ τὸ ἀνθρώπινο γένος καταδέχτηκε νὰ καρφωθεῖ ἐπάνω του. Κάθε βράδυ τῆς Μ. Πέμπτης (Ὁρθρος Μ. Παρασκευῆς) καὶ στίς Μεγάλες καὶ Βασιλικὰς Ὁρεὲς τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἡ λύπη μας καὶ ἡ συγκίνησή μας εἶναι μεγάλη, ὅταν βλέπουμε τὸν Κύριο τῆς δόξης νὰ ὑψώνεται στὸν Τίμιον Σταυρὸ καὶ ἀκοῦμε τὸ σπαραξικάρδιο ἐκεῖνο ἀντίφωνο «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ Ξύλου...»!

Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες ἡμέρες τιμᾶμε ἰδιαίτερα τὸν Τίμιον Σταυρό: Τὴν Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως (Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν Μ. Τεσσαρακοστῆς), στίς 14 Σεπτεμβρίου (Παγκόσμιος Ὑψωσις τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ ἐπὶ Κωνσταντίνου βασιλέως, υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου – 350 μ.Χ.) καὶ τὴν 1η Αὐγούστου («Ἡ Πρόδος τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ἦτοι ἡ Ἐξοδος αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Παλατίου εἰς τὴν Πόλιν»).





ΕΠΙ ΤΗ ΕΝΑΡΞΕΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ

«Θεωρητικῶς, ἐν Ἑλλάδι, ἔχομεν Δημοκρατίαν. Πρακτικῶς ὅμως εἰς τὴν χώρα μας ἡ λέξις Δημοκρατία ἔχει ἀπολέσει τὴν σημασίαν της. Δημοκρατίαν λέγοντες, σήμερον, εἰς τὸν τόπον αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγεννήθη ἡ ἀληθὴς Δημοκρατία, ἐννοοῦμεν τὴν πλήρη ἀσυδοσίαν. Βάσει αὐτῆς τῆς πραγματικότητος, δύναται ὁ καθείς νά λέγῃ καί νά πράττῃ ὅ,τι θέλῃ· νά μεταβάλῃ π.χ. τὸν πρό τοῦ Πανεπιστημίου κῶρον εἰς ἐμποροπανήγυριν, νά διαπράττῃ βανδαλισμούς, κρημνίζων, ἀκρωτηριάζων, καταστρέφων καί ρυπαίνων τὰ ἀγάλματα τῶν ἡρώων καί τῶν ἱστορικῶν προσώπων, χωρίς νά δίδῃ λόγον τῶν ἐγκληματικῶν του πράξεων, ἀλλ' ἀντιθέτως νά τυγχάνῃ δικαιώσεως ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας μέ τό αἰτιολογικόν: Ὁ,τι θέλῃ ὁ λαός(;). Δύναται μέσω τῶν τηλεοπτικῶν καί ραδιοφωνικῶν δικτύων τῆς χώρας, νά παραποιῇ καί νά κακοποιῇ τὴν Ἱστορίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔθνους καί νά κατασυκοφαντῇ ἥρωας καί ἀξιούς τῆς Πατρίδος ἄνδρας, σωτήρας τοῦ ἔθνους, τῶν ὁποίων οἱ ἀγῶνες καί αἱ θυσίαι ὑπῆρξαν ἀποφασιστικῆς σημασίας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καί τὴν σωτηρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Δύναται νά ἀσκημονῇ, κατασυκοφαντῶν τὰς Χριστιανικὰς καί Ἑθνικὰς Παραδόσεις, νά ἀπορρίπτῃ μέ ἐλαφράν συνείδησιν τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, νά καθυβρίζῃ ἀσεβῶς τὸν Θεόν (καί νά διορίζεται διὰ τοῦτο εἰς ὑπευθύνους θέσεις) καί γενικῶς νά διακωμῶδῇ τὰ ἱερά καί τὰ ὅσια, νά ἐπιτίθεται συκοφαντικῶς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, προσπαθῶν νά ἐκρίζωσῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ θρησκείαν καί ἔθνος. Ἀντ' αὐτῶν δέ νά δημιουργῇ ἐσκεμμένως διὰ τῆς φαντασίας του μύθους περὶ ἀνυπάρκτων ἡρώων καί ἱστορικῶν γεγονότων καί ἡρωϊκῶν ἀγώνων, δῆθεν, διὰ τὴν δημοκρατίαν καί τὴν ἐλευθερίαν καί ἀνυπάρκτους νεκρούς τῶν ἀγώνων αὐτῶν, διὰ λόγους, οἱ ὁποῖοι μόνον ἔθνικοί καί τίμιοι δέν δύνανται νά χαρακτηρισθοῦν. Καί πάντα ταῦτα ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατίας, τῆς δεινῶς παραμορφωμένης καί κακοποιημένης, δυστυχῶς, δημοκρατίας.

Καί κύριος στόχος ὅλης αὐτῆς τῆς καταστάσεως, κύριος στόχος τῆς λυσσώδους, κυριολεκτικῶς, ἐπιθέσεως, ἐνός ἀγρίου πολέμου: Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καί ἐν προκειμένῳ ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, μέ ἀφορμὴ μὲν τὰς παρεκτροπὰς ἐνίων κληρικῶν, μέ βαθύ-

τερον ὅμως αἴτιον τὴν κατασυκοφάντησιν, τὸν ἐξευτελισμὸν καί ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει τὴν ἐξαφάνισιν καί τὸν καταποντισμὸν τῆς Ἐκκλησίας. Δυστυχῶς ὁ πόλεμος αὐτός δέν γίνεται μόνον ἐκ μέρους ἀτόμων, ἐκ μέρους ἰδιωτῶν, ἀλλ' ἐκ μέρους αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐπισήμου Κράτους, τό ὁποῖον ἀρνητικῶς μὲν, δέν λαμβάνει μέτρα κατὰ τῶν ἐγκληματιῶν τούτων, διότι περὶ ἐγκληματιῶν πρόκειται, θετικῶς δέ, διὰ τῆς ψηφίσεως ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως καί ἐντεῦθεν, νόμων ἀντιχριστιανικῶν καί ἀνθελληνικῶν. Διότι, τί σημαίνει διπλωματικὴ σχέσις μετὰ τοῦ Βατικανοῦ; Κατ' οὐσίαν ἀναγνώρισιν τοῦ Παπισμοῦ ὑπὲρ ἅνω τῆς Ὁρθοδοξίας. Καί τί σημαίνει ἀοπλος θτεία τῶν χιλιαστῶν; Ἀναγνώρισιν καί ὑποστήριξιν τῆς ἀντιχριστιανικῆς καί ἀνθελληνικῆς κακοδοξίας τοῦ χιλιασμοῦ. Τί δέ σημαίνει νομιμοποίησις τῶν ἀμβλώσεων; Ἀποποινικοποίησις τῆς μοιχείας; Αὐτόματον διαζύγιον; Πολιτικὸς γάμος καί κατάργησις σοβαρῶν κωλυμάτων; Τί ἄλλο δύναται νά σημαίνουν πάντα ταῦτα παρὰ κατάργησιν τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας μας καί τοῦ ἡθικοῦ νόμου τοῦ Εὐαγγελίου; Καί εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δέν δύναται νά καταποντισθῇ, διότι κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου: Ἡ Ἐκκλησία Του ἔχει θεμελιωθῇ ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς εἰς Χριστὸν Πίστεως «καὶ πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν Αὐτῆς». Ὅμως ὁ πολύμορφος, κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ἱερῶν καί ὁσίων, αὐτός πόλεμος εἶναι πραγματικότης, ἡ ὁποία ἔχει καταστήσει τραγικὴν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ἔχει ὀδηγήσει μακρὰν τοῦ Θεοῦ, ἔστω καί πρὸς τό παρόν, χωρίς ἀσφάλειαν καί χωρίς στήριγμα, τὸν ἔχει καταντῆσει εἰς τὴν θέσιν τοῦ κραυγάζοντος «ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος! Τίς μέ ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;».

Καί νά σκέπτεται κανεὶς εἰς ὁποίαν παχυλήν, χονδροειδῆ καί οἰκτρὰν ἄγνοιαν καί πλάνην εὐρίσκονται ἀνέκαθεν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας Του! Πόσον γελοῖοι καθίστανται ὡσάκις ὑψώνουν τό νάνον ἀνίστημά των καί παριστάνουν τοὺς σπουδαίους πρό τοῦ μεγάλειου καί τῆς δόξης τοῦ Παντοδυνάμου καί Αἰωνίου Θεοῦ ἐπιζητοῦντες τὸν θάνατον Αὐτοῦ ἢ διακηρύσσοντες μετὰ τοῦ Νίτσε ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέθανεν! Προσπαθοῦν νά πείσουν τὸν λαόν (ὁποία ἐκμετάλλευσις τῆς λέξεως)

διά τό ἀληθές τῶν λόγων καί τῶν ἔργων των μέ διεγερτικά κηρύγματα καί νά τόν παρασύρουν ἀνυπεράσπιστον, οἱ δημεγέρται, εἰς φωνασκίας καί διαμαρτυρίας καί ὀκλοκρατικές ἐνεργείας καί νά τόν καταντήσουν μανιακόν κεντρίζοντες ὡς οἷστροι (κοινῶς ἀλογόμυγες) τόν ἀγαθόν καί εὐσεβῆ Ἑλληνικόν λαόν κατά τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλά τά κεντρίσματα αὐτά δύνανται, προσωρινῶς, νά δημιουργήσουν τό κακόν, παρέρχονται ὅμως διά νά ἐπανεέλθῃ ὁ λαός τοῦ Θεοῦ πλησίον τοῦ Θεοῦ διά νά ἐπανεύρῃ τήν γαλήνην καί τήν σωτηρίαν. Καί ἀσφαλῶς αὐτό θά συμβῇ καί τώρα καθὼς εἶπεν ὁ Θεός: «Ἀνδρίζου καί ἴσχυε, μή φοβοῦ μηδέ δειλιάσῃς, μηδέ πτοηθῇς ἀπό προσώπου αὐτῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου ὁ προπορευόμενος μεθ' ὑμῶν, οὔτε μή σέ ἀνῇ, οὔτε μή σέ ἐγκαταλίπῃ» (Δευτερον. λ' 6).

Ἡ κατάστασις δέν διορθώνεται παρά μόνον μέ θαῦμα. Καί θαύματα πραγματοποιεῖ μόνον ὁ Θεός.

Ἐκεῖνο πού χρειάζεται τήν στιγμὴν αὐτὴν εἶναι στρατός φλεγομένων ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦ Ἑσταυρωμένου ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι θά ἀφιερωθοῦν εἰς τήν λατρείαν Του, θά ζήσουν τὰς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδοξίας διά τοῦ λόγου των καί τῆς πνευματικῆς των ἐργασίας, πρό πάντων ὅμως διά τοῦ παραδείγματός των θά ἀποτελέσουν τόν κανόνα τῆς ζωῆς μας. Ὀλιγωτέρα ἐπιστημοσύνη καί περισσότερον ἐξομολογήσεις προσωπικῆς πείρας ἀπὸ τήν συνομιλίαν μέ τόν Ἑσταυρωμένον. Ὀλιγωτέρας κοσμικὰς ἐπιδιώξεις θεολόγων καί περισσότερα ἐμμονή εἰς τοὺς τρόπους θρησκευτικῆς ζωῆς, τήν ὁποίαν μᾶς ἔχουν κληροδοτήσει οἱ Πατέρες μας. Δέν εἶναι θεολογικαὶ σκέψεις ἢ θρησκευτικόν κήρυγμα, ἢ ἄποψις ἢ ὁποία ἀναπτύσσεται ἐνταῦθα. Εἶναι ἀπλῶς διατύπωσις αἰτήματος, τό ὁποῖον ἐξέρχεται «ἐκ βαθέων» ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῶν νέων καιρῶν εἶναι ἀνάγκη νά μετασχηματισθοῦν πολλαὶ ἢ ὀλίγαι ἐκ τῶν μορφῶν, μέσφ τῶν ὁποίων ἔχει ἐκδηλωθῇ ἕως τώρα ἡ Ὁρθοδοξία.

Καί αἱ μορφαὶ αὐταὶ εὐρίσκονται παντοῦ. Καί εἰς τὸν χώρον τῆς Ἐκκλησίας καί εἰς τὸν χώρον τῆς κοινωνίας καί εἰς τὸν χώρον τῆς Πολιτείας καί εἰς τὸν χώρον τῆς οἰκογενείας καί ἐδῶ μέσα καί εἰς τοὺς κύκλους τῶν θρησκευτικῶν Ὁργανώσεων καί εἰς τοὺς κύκλους τῆς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Αἱ μορφαὶ εὐρίσκονται καί ὑπάρχουν.

Ἐπιθυμῶ νά κλείσω τό σύντομον αὐτό σχόλιον μέ μίαν συνομιλίαν τοῦ Προφήτου Ἡλίου μέ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν.

Εἶναι γνωστόν εἰς τοὺς Χριστιανικοὺς κύκλους τό ἐπεισόδιον τοῦ ἸΗ' κεφαλαίου τοῦ βιβλίου Γ' Βασιλειῶν τῆς Π. Διαθήκης, καθ' ὃ ὁ Προφήτης Ἡλίου διά νά ἀπομακρύνῃ τὸν λαόν ἀπὸ τὴν λατρεία τοῦ Βάαλ, ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ νά θυσιάσουν εἰς τὸν Θεόν τοὺς ἐπὶ θυσιαστηρίου εἰς τό ὁποῖον τό πῦρ ἔπρεπε νά ἔλθῃ θαυματουργικῶς. Τό ἴδιον θά ἔπραττε καί αὐτός εἰς τό θυσιαστήριον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Τό ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἀπόδειξις τῆς πλάνης τῆς λατρείας τοῦ Βάαλ, διότι παρά τὰς προσευχὰς καί τὰς κραυγὰς τῶν ψευδοϊερέων δέν ἔπεσε πῦρ διά νά θυσιασθῇ τό σφάγιον εἰς τό ἰδικόν των θυσιαστήριον. Συγχρόνως δέ ἔλαμψεν ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὅστις εἰσήκουσε τὰς προσευχὰς τοῦ Προφήτου, ἔρριψε πῦρ ἐξ οὐρανοῦ καί ἐγένετο ἡ θυσία.

Ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως Ἀκαάβ, Ἰεζάβελ, ἐθύμωσε διά τὴν νίκην τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καί ἐπεδίωκε νά δολοφονήσῃ τὸν Προφήτην Ἡλίου, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη διά νά ἀποφύγῃ τὸν θυμὸν τῆς Ἰεζάβελ. Κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τό ὄρος ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ καλοῦντος αὐτόν νά μὴ ἀπελπίζεται. Ἰδού ὁ διάλογος αὐτὸς μεταξύ Θεοῦ καί Προφήτου. Καί εἶπεν Ἡλίου:

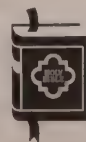
«Ζηλῶν ἐζήλωκα τῷ Κυρίῳ παντοκράτορι, ὅτι ἐγκατέλιπον τὴν διαθήκην σου οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ· καί τὰ θυσιάστηρά σου καθεῖλαν, καί τοὺς προφῆτας σου ἀπέκτειναν ἐν ρομφαίᾳ καί ὑπολέλειμμαι ἐγὼ μονώτατος καί ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου λαβεῖν αὐτήν.

Καί εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν· πορεύου, ἀνάστρεφε εἰς τὴν ὁδόν σου... καί καταλείψεις ἐν Ἰσραὴλ ἐπὶ χιλιάδας ἀνδρῶν, πάντα γόνατα, ἃ οὐκ ὥκλασεν γόνυ τῷ Βάαλ καί πᾶν στόμα ὃ οὐ προσεκήνυσεν αὐτῷ». (Βασ. Γ' 19' 14-21).

Δυστυχῶς ἡ Ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται. Ἡ Ἰεζάβελ βάλλει παντοιοτρόπως κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί κατὰ τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς Παιδείας, ἀλλὰ ὑπάρχει εἰσέτι λαὸς πολὺς, οἵτινες οὐκ ἔκλιναν γόνυ τῷ Βάαλ. Καί αὐτός ὁ λαὸς τελικῶς θά δικαιωθῇ, θά νικήσῃ.

Καί μίαν ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς ἄρμοδιους, πού ἐμποδίζουν ποικιλοτρόπως τὴν χριστιανικὴν ἀγωγὴν. Ἡ ἐκκλησις αὐτὴ δέν εἶναι ἰδική μου, ἀλλὰ ἀποτελεῖ διαταγὴν τοῦ Κυρίου πρὸς πάντα ἄρμόδιον: *«Ἄφετε τὰ παιδιά καί μή κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με· τῶν γάρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν».* (Ματθ. 19' 14).

Ι.Γ.Τ.



ΑΠΟ ΤΟ ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝ. ΜΟΣΧΟΥ

Ἀπῆλθομεν ἐν μιᾷ εἰς τὸν οἶκον Στεφάνου τοῦ σοφιστοῦ, ἐγὼ καὶ ὁ κύριος Σωφρόνιος, ἵνα πράξωμεν· ἦν δὲ μεσημβρινόν. Ἔμενον δὲ εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον, ἣν ὠκοδόμησεν ὁ μακάριος πάπας Εὐλόγιος, τὴν ἐπονομαζομένην τῆς Δωροθέας. Ὡς οὖν ἐκρούσαμεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ φιλοσόφου, παρέκυψεν κόρη λέγουσα: Καθεύδει, ἀλλ' ὀλίγον ἐξικακήσατε¹. Τότε δὴ λέγω τῷ κυρίῳ Σωφρονίῳ: Ἀγώμεν ἐν τῷ Τετραπύλῳ κακεῖ μένωμεν. Ἔστιν δὲ ὁ τόπος τοῦ Τετραπύλου πάνυ σεβάσμιος παρά τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι· λέγουσι γάρ ὅτι τὰ λείψανα Ἱερεμίου, τοῦ προφήτου, ἀπὸ Αἰγύπτου λαβὼν Ἀλέξανδρος, ὁ κτίστης τῆς πόλεως, ἐκεῖ αὐτὰ κατέθετο. Ὡς οὖν ἀπῆλθομεν εἰς τὸν τόπον, οὐδένα εὗρομεν, εἰ μὴ τρεῖς τυφλοὺς· μεσημβρινόν γάρ ἦν. Ἀπῆλθομεν οὖν πλησίον τῶν τυφλῶν μεθ' ἡσυχίας καὶ σιωπῆς καὶ ἐκαθίσταμεν ἔχοντες τὰ βιβλία ἡμῶν. Ἐλάλουν δὲ οἱ τυφλοὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ λέγει ὁ εἰς τῶν ἄλλω: Ὀντως σοι, πῶς γέγονας τυφλός; Καὶ ἀπεκρίθη λέγων: Ναύτης ἤμην νεώτερος· καὶ ἀπὸ Ἀφρικῆς ἐπλέομεν, καὶ ἐν τῷ πελάγει ὀφθαλμιάσας καὶ μὴ ἔχων πῶς περιοδευθῶ, τὰ λευκώματα ἔσχον ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ ἐτυφλώθην. Λέγει καὶ τῷ ἄλλω: Σὺ, πῶς γέγονας τυφλός; Ἀπεκρίθη κακεῖνος λέγων: Ὑαλοφός² ἤμην τὴν τέχνην καὶ ἐκ τοῦ πυρός ἐπίχυσιν ἔσχον οἱ δύο ὀφθαλμοὶ καὶ ἐτυφλώθην. Λέγουσιν ἄλλω κακεῖνοι: Σὺ πῶς γέγονας τυφλός; Ὁ δὲ ἀπεκρίθη: Ὀντως ἐγὼ λέγω ὑμῖν· ὅταν ἤμην νεώτερος, ἐμίσησα τὸν κάματον πάνυ· γέγονα δὲ καὶ ἄστωτος. Οὐκ ἔχων οὖν πόθεν φάγω, λοιπόν ἐκλεπτον. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν μετὰ τό ποιῆσαι με πολλὰ κακὰ ἰστάμην οὖν ἐπὶ τὴν ἀγοράν καὶ θεωρῶ νεκρόν ἐξοδιζόμενον³ καλῶς φοροῦντα. Ἀκολουθῶ οὖν ὀπίσω τοῦ ἐξοδίου, ἵνα θεωρήσω πού μέλλουσιν αὐτὸν θάπτειν. Οἱ δὲ ἦλθον ὀπίσω τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἔθηκαν αὐτόν εἰς μνημεῖον καὶ ἀπῆλθον. Ἐγὼ δὲ ὡς εἶδον ἀπελθόντας αὐτούς, εἰσῆλθον εἰς τὸ μνημεῖον καὶ ἀπέδυσα αὐτόν εἴ τι ἐφόρει, ἑάσας αὐτῷ ἐν μόνον ὀθόνιον⁴. Ὡς οὖν ἐμελλον ἐξέρχεσθαι ἐκ τοῦ μνημείου λαβὼν πολλὰ πάνυ, ἡ κακὴ μου πράξις λέγει μοι: Λάβε καὶ τὸ ὀθόνιον αὐτοῦ, ὅτι πιθανόν ἐστιν. Ὑπέστρεψα οὖν ὁ δεῖλαιος ἐγὼ. Καὶ ὡς ἀπέδυσον αὐτόν τὸ ὀθόνιον, ἵνα γυμνὸν αὐτόν ἑάσω, ἀνακάθηται ὁ νεκρὸς ἔμπροσθέν μου καὶ ἐκτείνας τὰς δύο χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' ἐμέ τοῖς δακτύλοις αὐτοῦ ἐξέσέν μου τὴν ὄψιν καὶ ἐξέβαλε τοὺς δύο μου ὀφθαλμούς. Τότε ἐγὼ ὁ ἄθλιος ἑάσας πάντα μετὰ θλίψεως πολλῆς καὶ κινδύνου ἐξῆλθον ἐκ τοῦ μνήματος. Ἰδοὺ, εἶπον ὑμῖν καὶ γὰρ πῶς γέγονα τυφλός. Ταῦτα ἀκουσάντων ἡμῶν νεύει μοι ὁ κύριος Σωφρόνιος καὶ ἀνεχωρήσαμεν ἐξ αὐτῶν. Καὶ λέγει μοι: Ὀντως σοι, κύρ ἄββα, μὴ πράξωμεν σήμερον. Μεγάλως γὰρ ὠφελήθημεν. Ὁφεληθέντες οὖν γεγραφήκαμεν, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀκούοντες ταῦτα ὠφελήθητε. Ἀληθῶς γάρ ὅτι οὐδεὶς ποιῶν κακὸν λανθάνει Θεόν.

Καὶ τοῦ μέν διηγήματος τούτου ἡμεῖς αὐτήκοοι παρά τοῦ πεπονηθέντος γεγόναμεν.

1. Περιμένετε. 2. Ὑαλουργός. 3. Κηδευόμενον. 4. Μικρὸν ὕφασμα, τὸ σάβανον.

ΣΧΟΛΙΟ

ΤΟ «ΝΕΟ ΦΑΡΜΑΚΟ»

Πρὶν ἀπὸ 20 χρόνια θά ἦταν ἀνήκουστο γιὰ ἓνα γιατρό στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες. Σήμερα ὅμως τὰ δεδομένα ἀλλάζουν. Οἱ ἔρευνες τῶν ἐπιστημόνων γιατρῶν δείχνουν ἄμεση συνάρτηση μεταξύ τῆς πίστεως καὶ τῆς θεραπείας. Ἡ προσευχή, ἡ πίστις καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ μποροῦν νὰ βελτιώσουν τὴ φυσικὴ υἰεγεία. Ἄν καὶ δέν ἀποτελεῖ κανόνα, δέν ἐπιδέχεται καὶ ἀντιρρήσεις. Πρόκειται γιὰ μιὰ νέα τάση στοὺς ἱατρικοὺς κύκλους τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Εἶναι ἓνα πείραμα ἴσως, πού ἂν καὶ δέν ἀποτελεῖ ἀκόμα νέο ρεῦμα, ἐξηγεῖ μιὰ μετακίνηση τῶν Ἀμερικανῶν γιατρῶν σπὴν ἀποψη ὅτι ὑπάρχει ἴσως κάτι περισσότερο σπὴν υἰεγεία ἀπὸ τὰ ἐρυθρὰ αἰμοσφαίρια καὶ κάτι περισσότερο σπὴν θεραπεία ἀπὸ τὰ χάπια καὶ τὰ νυστέρια.

Τὸ νέο... φάρμακο εἶναι ἡ προσευχή καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ, γράφει τὸ «Τάϊμ» σπὴν ἐρευνά του. Εἴκοσι ἄνθρωποι πού πιστεύουν σπὴν θεραπεία μέσω τῆς πίστεως, προσεύχονται καθημερινῶς γιὰ πέντε ἀσθενεῖς τοῦ AIDS ὁ καθένας.

Εἶναι ἓνα πείραμα, πού ἔχει ἀποτελέσματα, πού μέχρι στιγμῆς κρίνονται ἐπαρκῶς «ἐνθαρρυντικά». Πρὶν ἀπὸ εἴκοσι χρόνια θά ἦταν ὄντως ἀδιανόητο. Τὰ τελευταῖα 100 χρόνια ἡ ἱατρικὴ σπὴ Δύση ἀγωνίστηκε νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τοῦ μυστικισμοῦ. Τώρα τὰ δεδομένα ἀνατρέπονται κάπως. Οἱ ἔρευνες δείχνουν ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἰσχυροὺς παράγοντες ἐπιβίωσης, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἐγχείρηση ἀνοικτῆς καρδιᾶς, εἶναι ὁ βαθμὸς σπὴν ὁποῖον οἱ ἀσθενεῖς ἀντλοῦν δύναμη καὶ ἀνακούφιση ἀπὸ τὴ θρησκεία.

Οἱ ἄνθρωποι, πού παρακολουθοῦν τακτικὰ θρησκευτικὰ τελετὰς, βρέθηκαν νὰ ἔχουν μειωμένη πίεση, λιγότερες καρδιαγγειακές ἀσθένειες, μικρότερους βαθμούς καταπίεσης καὶ γενικὰ καλύτερη υἰεγεία ἀπὸ ἐκείνους πού δέν παρακολουθοῦν. Τὸ ἐκπληκτικὸ εἶναι ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ τίς ἔρευνες εἶναι ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ τίς ἔρευνες εἶναι παλιές καὶ τώρα ἔρχονται σπὴν ἐπιφάνεια τὰ συμπεράσματά τους. Καὶ τὸ κυρίαρχο εἶναι ὅτι ἡ θρησκεία κάνει καλὸ σπὴν υἰεγεία.

«ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΕΣ ΠΕΝΝΙΕΣ»



ΤΟ ΕΥΧΕΛΑΙΟΝ. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ἰακώβου ε' 13-20

Ζωή παρουσιάζει πλειστάκις διαφόρους διακυμάνσεις καί μά-
λιστα ἐπὶ πνευματικῶν καί σωματικῶν καταστάσεων.
Κατ' αὐτάς ἐκτός τῆς ἐκζητουμένης θεραπείας ἔχει ὁ ἄνθρωπος
καί ἀνάγκην ἐνισχύσεως, παρηγορίας καί καθοδηγήσεως, ὥστε
νά ἀντιμετωπίσῃ δεόντως τὰς δοκιμασίας του. Ὁ πιστός χρι-
στιανός καταφεύγει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ὡς ταμειοῦχος τῆς
Θείας Χάριτος, ἀναλόγως τῆς δοκιμασίας αὐτοῦ προσφέρει μετὰ
στοργῆς καί ἀγάπης, τὴν ἀνάλογον ἐκδήλωσιν τῶν χαρισμάτων
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε ὁ πάσχων καί δοκιμαζόμενος
ἄνθρωπος νά εὕρῃ τὴν ἀνάλογον ἀνακούφισιν καί θεραπείαν. Εἰς
τὰς ἀσθενείας τοῦ σώματος παρέχεται τό μυστήριον τοῦ εὐχε-
λαίου. Περὶ τούτου θά διαλάβωμεν.

Ὁρισμός: Τό ἅγιον εὐχέλαιον εἶναι τό μυστήριον ἐκεῖνο εἰς τό
ὁποῖον, κανονικοί ἱερεῖς ἀλείφοντες δι' ἡγιασμένου ἐλαίου τόν ἀσθε-
νοῦντα, ἐπικαλοῦνται διὰ προσευχῆς τὴν θεῖαν χάριν ἐπ' αὐτόν ἵνα
θεραπεύσῃ τὰς ἀσθενείας τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Θεῖα σύστασις: Τό μυστήριον τοῦτο στηρίζεται εἰς τό χω-
ρίον 14-16 τοῦ ε' κεφαλαίου τῆς καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ
Ἀποσ. Ἰακώβου. Εἰς τοῦτο ὁ Ἀπόστολος δέν ἐμφανίζεται ὡς
συνιστῶν τό μυστήριον, ἀλλ' ὡς ὑπενθυμίζων εἰς τοὺς Χριστια-
νοὺς τὴν γνωστήν εἰς αὐτοὺς χρῆσιν τοῦ ἐλαίου, ἥτις εἶχε συ-
σταθῇ πρό τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐγράφη ἡ ἐπιστολή του, ἥτοι κα-
τά τοὺς χρόνους τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ δέ οὐδέν ἐξ ἰδίων ἐκήρυ-
σον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὰ διατεταγμένα ὑπὸ τοῦ Κυρίου, συνά-
γεται ὅτι τό μυστήριον τοῦτο συνεστήθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου.

Αἰσθητά σημεῖα: τοῦ μυστηρίου εἶναι τρία: α) τό ἔλαιον, β)
ἡ ἐπαλοιφή τοῦ σώματος ἀλληλοδιαδόχως ἐπτάκις (ἐφ' ὅσον
ἐπτά ἱερεῖς τελοῦσι τοῦτο) καί γ) ἡ εὐχή. Καρποὶ τούτου εἶναι ἡ
ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν κατόπιν εὐκρινοῦς μετανοίας (ἐφ' ὅσον τό
αἷτιον συνήθως εἶναι ἡ ἁμαρτία), ἡ δέ θεραπεία τοῦ σώματος
ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ καί τῆς πίστεως τοῦ πιστοῦ
πρός τὴν θεῖαν χάριν.

Πάντες οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης τελοῦν τό μυστήριον πλήν
τοῦ βαθμοῦ τοῦ διακόνου. Ἐχει δέ καθορισθῇ νά τελεῖται ὑπὸ
ἐπτά ἱερέων, ἐν ἀνάγκῃ δέ καί ὑφ' ενός.

Αἱ διαφοραὶ μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ διαμαρτυρόμενοι
μέ τὰς ποικίλας διακλαδώσεις των, βασίζόμενοι εἰς τόν ὀρθόν καί
μόνον λόγον, ἀπορρίπτουσι καί τό μυστήριον τοῦτο, πρᾶγμα ὅπερ
ἀντίκειται εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί εἰς τὴν
πράξιν αὐτῆς. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τελεῖ τοῦτο ὡς ἐφόδιον τῆς
μελλούσης ζωῆς εἰς ἐκείνους οἵτινες πνέουσι τὰ λοιθία καί δέν τό
ἐπαναλαμβάνει ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀσθενείας. Ἐπίσης δέν παρέχει
τοῦτο εἰς τοὺς μεταβαίνοντας εἰς πόλεμον καί εἰς τοὺς καταδικα-
σθέντας εἰς θάνατον.

Ἀλλὰ καί ἐτέρα διαφορά ὑπάρχει. Ὁ Ἐπίσκοπος εὐλογεῖ τό
ἔλαιον καί οἱ ἱερεῖς χρίουν δι' αὐτοῦ τοὺς ἀσθενεῖς. Αἱ καινοτομίαι
αὐτὰ εἰσῆχθησαν κατὰ τόν 12ον αἰῶνα.

Ὡς ἐμφαίνεται, εἰς τό μυστήριον τοῦτο, ὡς καί εἰς τὰ λοιπά,
σημαντικὴν θέσιν κατέχει ἡ εὐσεβὴς καί ἔντονος καί θερμὴ προ-
σευχή. Ἐπειδὴ τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία, δέν
εἶναι δυνατόν νά μὴ ἀντλῶμεν ἐξ αὐτῆς τὰς δυνατότητας τῆς
ἐλξεως τῆς θεῖας Χάριτος, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ἐν Χριστῷ
ζωῆς μας καί τῆς πληρώσεως τῶν σωματικῶν καί πνευματικῶν
ἀναγκῶν μας.

Εἰς τὴν σαγήνην ταύτην θά ὑπάρξουν καί εὐσεβεῖς ψυχαὶ τῶν
ὁποίων αἱ προσευχαὶ εἰσακούονται ὑπὸ τοῦ Εὐλογητοῦ Κυρίου,
καί ἐν τῇ Οὐρανῷ οὔσαι καί ἐπὶ τῆς γῆς, καί μεταξύ τῶν φίλων
καί οἰκείων μας. Ἐχουν τὴν δύναμιν νά πρεσβεύουν δι' ἡμᾶς.
Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τὰς συνέχει ὑπὲρ ἡμῶν, ὥστε νά μᾶς
ἐνθυμούνται εἰς τὰς κατὰ μόνας δεήσεις των καί εἰς τὰς ἀπό κοι-
νοῦ, καί εἰς ἐκεῖνας αἵτινες ἀναφέρονται πρὸς Αὐτόν ἐνώπιον τῶν
τελουμένων μυστηρίων καί δὴ τοῦ Εὐχελαίου καί τοῦ υπερτά-
του τῆς Θεῖας Εὐχαριστίας.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ εἶναι, καί πρέπει νά εἶναι, διάχυτος εἰς
τὴν ψυχὴν μας. Αὕτη βοηθεῖ καί ἡμᾶς καί τοὺς ἄλλους, καί δη-
μιουργεῖ δεσμούς πού οὐδεὶς δύναται νά διασπᾷ.

Ἄς δοξάσωμεν τόν Ἰησοῦν, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς μας.

† Μ.Ν.Δ.





Ἀπό τήν δόξαν τοῦ 1940

Η ΝΙΚΗ ΜΑΣ ΣΤΟ ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ



Επιστρέφων ἀπό τό Πόγραδετς, τό ὁποῖον ἐπισκέφθημεν χθές, βληθέντες μάλιστα ὑπό τοῦ ἐχθροῦ εἰς τά πρόθυρά του, δύναμαι νά σᾶς δώσω μίαν ἰδέαν τῆς μεγάλης νίκης, ἡ ὁποία, διεξαχθεῖσα ἐπὶ μετώπου τριάκοντα χιλιομέτρων καί διαρκέσασα νύκτα καί ἡμέραν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἐβδομάδα, θά γραφῇ, μέ χρυσᾶ γράμματα εἰς τήν Ἑλληνικήν Ἱστορίαν.

Ἡ μάχη αὐτήν, ἡ ὁποία δέν ἀπέβλεπε μόνον εἰς τήν κατάληψιν τῆς κωμοπόλεως αὐτῆς, ἀλλά κυρίως εἰς τήν κατοχήν τῆς ὁδοῦ ἀπό τῆς λίμνης Μαλίκης εἰς τήν λίμνην Ἀχρίδα καί ἡ ὁποία ἔληξε μέ τήν ἐπίτευξιν ὅλων τῶν ἀντικειμενικῶν της σκοπῶν, δύναται νά χαρακτηρισθῇ ὡς μάχη τῆς Ἰταλικῆς μετανοίας. Πράγματι τό Ἰταλικόν στραγητεῖον μετανοῆσαν, διότι ἀφῆκεν ὀπίσω του τās ὀχυρωτάτας θέσεις τῆς Μοράβας καί τοῦ Ἰβάν, ὑποστάν οὕτως ἀπώλειαν τήν ὁποίαν δέν θά δυνηθῇ πλέον νά ἐπανορθώσῃ, ἀπεπειράθη νά κρατήσῃ μέ κάθε θυσίαν τās στενωπούς τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἀπό τῆς λίμνης Μαλίκης ἄγει εἰς τήν λίμνην τῆς Ἀχρίδος. Εἰς ὠρισμένα σημεῖα ἡ ὁδός αὕτῃ διέρχεται μεταξύ ὑψηλῶν ὀρέων, ἰδίως δέ εἶναι ἐξαιρετικῶς ὀχυρά ἡ μεταξὺ Γκραμποβίτσας καί Τσεράβας θέσις, ὅπου τὰ βουνά ὑψοῦνται εἰς μέγα ὕψος, καθὼς καί ἡ πέραν αὐτῆς θέσις τῆς Ζαρβάσκας.

Ὅταν πρό ἐβδομάδος τὰ ἐλαφρά τμήματα τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς μας, παρελαύοντα βορείως τῆς λίμνης Μαλίκης, ἦλθον εἰς πρώτην ἐπαφήν μέ τήν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῶν πρώτων ὑψωμάτων τῆς περιοχῆς τῆς Πογοδρίας, ἐπιστοποίησαν σοβαράς κινήσεις Ἰταλικῶν μονάδων, αἵτινες ἀπέβλεπαν ὅχι μόνον εἰς τήν διατήρησιν τῶν ὀχυρῶν αὐτῶν θέσεων, ἀλλά καί εἰς τήν σφοδράν ἀντεπίθεσιν.

Ἡ ἔγκαιρος πρὸς τās στενωπούς αὐτάς προέλασις ἰσχυροτέρων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, πλαισιουμένων ἀπὸ πλαγιοφυλακὰς εἰς τὰ ἐκατέρωθεν ὀχυρά ὑψώματα, προέλαβε τήν τοιαύτην ἐν ἐξελίξει Ἰταλικὴν ἀντεπίθεσιν. Ἡρχισεν οὕτως ἡ μάχη, ἡ ὁποία διαρκέσασα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας καί νύκτας καί φέρουσα τὰ Ἑλληνικά στρατεύματα ἀπὸ τοῦ ἐνός ὀχυροῦ εἰς τό ἄλλο, δύναται νά χαρακτηρισθῇ ὡς ἐποποιία ἀνταξία τῆς γραφεύσης ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη τῆς Μοράβας καί τοῦ Ἰβάν. Ἡ ὁρμή τοῦ Ἑλληνικοῦ πεζικοῦ, ὁ ἀπαράμιλλος ἡρωϊσμός τῶν στρατευμάτων μας καί ὁ ἀφθαστος συντονισμός ὅλων τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν εἰς μίαν σπανίαν ὁμαδικὴν προσπάθειαν ἀνέτρεψαν ἓνα πρὸς ἓνα τὰ σημεῖα τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Τὰ σημεῖα αὐτά εἶχον ὁργανωθῇ μέ ἐντελῶς συγχρονισμένην μέθοδον: ὑπῆρχαν περίβολοι λόχων μέ σύστημα συρματοπλεγμάτων, πυροβολεῖα, φωλεαὶ πολυβόλων καί ὀλμοβόλων ἀπὸ μπετόν ἀρμέ.

Σημειωτέον, ὅτι τὰ ἐγκατασταθέντα ἐκεῖ τόσον ἰσχυρῶς Ἰταλικά στρατεύματα δέν ἦσαν τὰ ἴδια, τὰ ὁποῖα εἶχον πανικοβληθῇ εἰς τήν Μοράβαν καί τό Ἰβάν, ἀλλὰ νέαι μονάδες, μεταφερθεῖσαι μέ κάθε δυνατόν μέσον, ἀκόμη καί μέ ἀεροπλάνα. Ἴσως ἡ χρησιμοποίησις αὐτῇ, διὰ τήν μεταφοράν τῶν στρατευμάτων, ἀεροπλάνων, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νά συνοδευθοῦν ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα καταδιωκτικά, νά ἐξηγῇ τήν ἐξαφάνισιν τῆς ἐχθρικής ἀεροπορίας κατὰ τās πρώτας ἡμέρας τῆς μάχης, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐν τούτοις ἡλίολουστοι. Ἀλλά καί ὅταν ἔδρασεν, ἦτο τόση ἡ ἀποτυχία της, ὥστε ἔκαμεν ὁ βομβαρδισμός της πολὺ περισσότερον κακόν εἰς τās Ἰταλικὰς ἢ εἰς τās Ἑλληνικὰς γραμμάς.

Οὕτως, ἡ περιοχή περὶ τῆς Γκραμποβίτσας, Τσεράβας καί Ζαρβάσκας ἐγινε θέατρον ἐθνικῶν ἀγώνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐθναματούργησε πάλιν ἡ Ἑλληνικὴ λόγχη. Τοιοῦτοτρόπως, ὀλίγον κατ' ὀλίγον καί ἐφ' ὅσον ἡ μάχη συνεχίζετο, ὁ πανικός καί ἡ ἀποσύνθεσις ἤρχισαν πάλιν νά κυριεύουν τās νέας μονάδας τῶν Ἰταλῶν, ἐνῷ ἀνεπτύσσετο ἀσυγκράτητος πλέον ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ἰδιοῦ μας στρατοῦ.

Καί ὅταν, κατὰ τήν τελευταίαν τῆς μάχης φάσιν τὰ ἡμέτερα τμήματα ἐπετέθησαν ἐκ τῶν πλαγίων κατὰ τῶν ὀπισθοφυλακῶν τοῦ ἐχθροῦ, αἵτινες προσεπάθουν μαζί μέ δύο οὐλαμούς πυροβολικοῦ καί ὀλμοβόλου νά προστατεύσουν τήν ἄτακτον υποχώρησιν τῶν κυρίων σωμάτων τοῦ ἐχθροῦ, ἐπέφεραν νέαν σύγχυσιν εἰς τās ἐχθρικές τάξεις.

Ψῦχος δρμὺ ἐπεκράτει καί ἡ χιών ἐκάλυπτε τό ὄρεινόν ἔδαφος. Ἀλλά παρ' ὅλα ταῦτα αἱ φάλαγγές μας ἐπροχώρουν ἀκάθεκτοι διώκουσαι τόν ἐχθρόν κατὰ πόδας.

Οὕτως ἔληξε μέ περιλαμπρον νίκην ἡ μάχη τοῦ Πόγραδετς, ἡ ὁποία δέν ἐπέτρεψε μόνον εἰς τόν Ἑλληνικόν στρατόν νά κατακτήσῃ ἰσχυρά ἐρείσματα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἰταλικῆς ὑποχωρήσεως πρὸς τό Ἑλβασάν, ἀλλά καί περιήγαγεν εἰς χεῖρας μας ἀφθονον πολεμικόν ὕλικόν, ἀκαταμέτρητον ἀκόμη.

(Πολεμικὴ ἀνταπόκρισις)

Σπύρος Μελάς



ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ;

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ,
Θεολόγου - Έπιτ. Γεν. Έπιθεωρητοῦ Μ.Ε.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ πλήρης τίτλος τῆς μικρᾶς αὐτῆς μελέτης εἶναι «Εάν ἐπιτρέπεται:

α') Ὁ ἔλεγχος τοῦ δημοσίου καί ιδιωτικοῦ βίου τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑπό τῶν λαϊκῶν καί

β') Ὁ ἔλεγχος τῶν πράξεων ἢ καί παραλείψεων τῆς διοικούσης Ἐκκλησίας ὑπό τῶν λαϊκῶν μελῶν αὐτῆς».

Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι σύντομος εἰσήγησις δι' εὐρυτέραν μελέτην τοῦ ὡς ἄνω θέματος, ἥτις καί ἐγένετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατοχῆς, εἰς τὰς τακτικὰς συνεδριάσεις τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἑταιρείας.

Σκοπὸς δέ τῆς εἰσηγήσεως καί τῆς ἐρεῦνης ταύτης εἶναι νά τοποθετήσῃ μικρόν λίθον εἰς τὴν οἰκοδομουμένην, παρ' ἄλλων, ἀρμοδιωτέρων, ἀνόρθωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας πραγμάτων*.

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς ταμειοῦχος τῆς Θείας Χάριτος, μᾶς εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ψυχικὴν μας σωτηρίαν. Χωρὶς τὴν Ἐκκλησίαν καί τὰ Μυστήριά της, χωρὶς τοῦ ἀξίους λειτουργοῦς της, ματαιῶς θά ἀναζητήσωμεν τὴν σωτηρίαν. Αὕτη ἡ πραγματικὴ καί μεγάλη ἀλήθεια μᾶς δίδει ἀναμφισβητήτως τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμα, νά ἐνδιαφερώμεθα καί ἡμεῖς, τὰ λαϊκὰ μέλη, διὰ πᾶν τὸ ἀφορῶν τὴν Ἐκκλησίαν μας.

Δέν φοβούμεθα ὅτι εἶναι δυνατόν νά κρημνισθῇ ἡ Ἐκκλησία μας, διότι «καὶ πύλαι ἁδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς». Τό εἶπεν ὁ Ἀρχηγός καί Ἰδρυτής Αὐτῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Δέν τό ἀμφισβητοῦμεν. Πονοῦμεν ὅμως ὅταν βλέπωμεν τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς διασυρομένους δικαίως ἢ ἀδίκως καί θέλομεν νά ὑπενθυμίσωμεν μέ ἀγάπην πολλήν καί στοργὴν ἐξαιρετικὴν καί σεβασμὸν βαθύτατον, τί ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, τί οἱ Ἱεροί

Κανόνες, τί οἱ Πατέρες καί τί οἱ ἀρμόδιοι νεώτεροι λέγουν περὶ ὠρισμένων δικαιωμάτων ἡμῶν τῶν ποιμενομένων, τὰ ὅποια ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τῶν οἱ καλοὶ μας κληρικοί, οἱ ἰδιαιτέρως «τό ἅλας τῆς γῆς» ἀποτελοῦντες, ἴσως ὠφεληθοῦν καί τοιουτοτρόπως ὠφελήσουν καί ἡμᾶς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐναυλος ἀντηχεῖ εἰσέτι εἰς τὰ ὦτα μου ἡ φωνὴ τῆς ἐκ μητρὸς μάμμης μου, τῆς ἀπλοϊκῆς μὲν καί ἀγραμμάτου, πλὴν ὅμως σοφῆς ἐκείνης γυναικὸς, ἥτις εἰς οἰκογενειακὸν ἀναρμόδιον κύκλον, περὶ τῆς ζωῆς τῶν κληρικῶν ἀσχολούμενον, αὐστηρότατα ἀπευθυνομένη ἔλεγεν: «Ὁ παπᾶς εἶναι σὰν τὸ κάρβουνο πού ἂν τὸ πιάσῃς σβυσμένο θά μουντζουρωθῇ καί ἂν τὸ πιάσῃς ἀναμμένο θά καῖς. Μὴ πιάνετε στό στόμα σας τόν παπά. Εἶναι λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ καί κρατᾷ στὰ χέρια του τὰ Ἅγια μυστήρια».

Ὁμολογῶ ὅτι, τὸ πρό 75 περίπου ἐτῶν ἀπλοϊκὸν καί σύντομον ἐκεῖνο κήρυγμα, εἰσῆλθεν βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν μου, διὰ νά καταλάβῃ ἄρχουσιν ἐν αὐτῇ θέσιν. Παρ' ὅλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀνωτέρω, δέν ἠδυνήθην νά ἀρνηθῶ τὴν ἐρευναν τοῦ ἐν ἐπικεφαλίδι θέματος, τὸ ὅποιον μοί ἀνετέθη πρό ἐτῶν ἐκ μέρους τῆς, νεοσυσταθείσης τότε, Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἑταιρείας. Ἦρχισα τὴν ἐργασίαν μου ἔχων πάντοτε ὡς βάσιν τοὺς προαναφερθέντας λόγους, οἵτινες λόγοι, ὡς ἀργότερον κατὰ τὰ μαθητικά καί φοιτητικά μου ἔτη ἀνεκάλυψα, δέν ἦσαν οὐδέν ἕτερον, εἰ μὴ λόγοι Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καί προτοῦ εἰσελθῶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θεματός μου, εἶναι ἀνάγκη νά δηλώσω ὅτι ἠγάπησα καί ἀγαπῶ θερμότατα τὴν Ἐκκλησίαν καί τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς, πονῶ διὰ πᾶσαν ἀτέλειαν καί παράλειψιν αὐτῶν καί αἰσθάνομαι μεγίστην πικρίαν τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀκούω νά ὑβρίζονται λόγῳ σφαλμάτων,

* Δυστυχῶς δέν ἤλλαξαν τὰ πράγματα ἔκτοτε.

εἰς τὰ ὅποια ὡς ἄνθρωποι καὶ αὐτοί, σάρκα φοροῦντες, περιπίπτουν. Ὁμολογῶ εἰσέτι ὅτι αἰσθάνομαι ἐντροπὴν, διότι δὲν ἠξιώθην τῆς τιμῆς, μέχρι σήμερον, νὰ εὐρίσκωμαι καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν κληρικῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὸν διακαῆ πόθον μου.

Ἐχων ἀπόλυτον τὴν πίστιν, ὅτι ὁ κλῆρος ἀποτελεῖ, δογματικῶς, τὸ σπουδαιότερον ὄργανον καὶ στοιχεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ σωτηρία καὶ ὁ ἁγιασμός τῶν πιστῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, βέβαιος ὢν ὅτι, ὡς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἀναφέρεται, «ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.» (Ἰωάν. γ' 5) καὶ ὅτι, «ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πῖντε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.» (Ἰωάν. στ' 53) καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ Μυστήρια, διὰ τοῦ ἱερέως ἐπιτελοῦνται, βέβαιος, λέγω, διὰ τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν σημασίαν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ κλήρου, προχωρῶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ, βαθυτάτης στοργῆς καὶ ἀγάπης πολλῆς.

α) Τὰ Εὐαγγέλια

Ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς Κ. Διαθήκης καὶ ἐρευνῶν τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ θέμα χωρία, κατὰ τὴν σειρὰν τῶν ἐν αὐτῇ βιβλίων, παρατηρῶ ὅτι, τὸ χωρίον Ματθ. ζ' 1-5, ἁβασανίστως καὶ ἀπλῶς ἀναγνωσκόμενον, φαίνεται ὅτι θέτει ὡς γενικὸν κανόνα τὸ μὴ κρίνειν καὶ θεωρεῖ σκοπιμώτερον καὶ καλύτερον τὸ φροντίζειν διὰ τὴν διόρθωσιν ἡμῶν. «Μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθήτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν. Τί δὲ βλέπετε τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτὰ, ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.» Ἐὰν μελετήσωμεν βαθύτερον τὸ χωρίον τοῦτο, θά ἀντιληφθῶμεν ὅτι τὸ κρίνω ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ κατακρίνω καὶ ἐπομένως ἀπαγορεύει οὐχὶ τὴν κρίσιν, τὴν ἔχουσαν τὴν σημασίαν τοῦ ἐλέγχου, ἀλλὰ τὴν κατάκρισιν ἥτοι τὴν κακολογίαν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ μας καὶ πολὺ περισσότερον τοῦ κληρικοῦ, δι' οἷον δῆποτε μικρὸν ἢ μέγα παράπτωμα, εἰς τὸ ὅποion ὡς ἄνθρωπος περιέπεσεν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἤθελε δοθῇ εἰς τὸ ἐν λόγῳ χωρίον ἡ ἐτέρα ἐρμηνεία, ὅτι τοῦτο δηλαδὴ ἀπαγορεύει τὸ ἐλέγχειν τὸν ἄλλον καὶ πάλιν ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη δὲν παρουσιάζεται καθολικῇ, διότι αἱ τελευταῖαι φράσεις τοῦ χωρίου ἐπιτρέπουν εἰς τὸν «διαβλέψαντα» τὸ ἐλέγχειν τὸν ἀδελφόν. «Ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου». Ζητεῖ δηλαδὴ καθαρότητα ζωῆς καὶ συνειδήσεως ἐκ μέρους τοῦ ἐλέγχοντος. Τὰ αὐτὰ περίπου ἀναγράφονται καὶ εἰς τὰ χωρία Λουκ. στ' 37 καὶ Ἰωάν. η' 7.

— Εἰς τὸ κγ' κεφάλαιον τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅστις κατὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν Αὐτοῦ, ουδεμίαν, ἐξουσίαν ἀνθρωπίνην εἶχεν, οὐδὲ ἀξίω-

μα ἱερατικόν, παρατηροῦμεν ὅτι καταφέρεται δριμύτατα ἐναντίον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οἵτινες δὲν ἦσαν εἰμῇ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑβραίων, λέγων περὶ αὐτῶν ὅτι: «Λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι, δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινήσαι αὐτά, πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις· πλατύνουσι γὰρ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν, φιλοῦσι δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δειπνοῖς καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμούς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ραββὶ ραββί.» (Ματθ. κγ' 3-7).

Εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον ἐκστομίζει ὡσαύτως ὁ Κύριος τὰ φοβερά ἐκεῖνα «Οὐαὶ» κατὰ τῆς κληρικῆς, ὡς θά ἡδυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, τάξεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς ἀναφέρονται καὶ εἰς τὰ χωρία Μαρκ. ιβ' 38-40, Λουκ. ια' 42-44, 46 ιβ' 1, κ' 45-47.

— Εἰς τὸ χωρίον Λουκ. ιγ' 15 ἐλέγχει δριμύτατα ἐπίσης τὸν ἀρχισυνάγωγον, ὅστις λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ θαύματος τῆς κατὰ Σάββατον θεραπείας τῆς συγκυπτύσεως, ἠθέλησε νὰ διδάξῃ γενικῶς περὶ τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου. Εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο παρατηροῦμεν εἰσέτι τὸν Κύριον ἐπιτιθέμενον καὶ ἐναντίον καθιερωμένων τύπων. Ὁμοίως καὶ ἐν Λουκ. ιδ' 3.

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν εἰπωμεν ὅτι ὁ Κύριος ἦτο Θεὸς καὶ ἡδύνατο νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἐλέγῃ, ἐπομένως τὰ προαναφερθέντα παραδείγματα οὐδόλως δίδουν εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχειν τοὺς ἄλλους καὶ πολὺ περισσότερον τὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας, πάλιν ἔχομεν νὰ ἀντεῖπωμεν, ὅτι ἀναμφιβόλως παραχωρεῖ ὁ Κύριος τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχειν εἰς ἡμᾶς ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ χωρίου Ἰωάν. ζ' 24, ἐνθα εἰς παρατήρησιν τῶν Φαρισαίων ὅτι ἐν Σαββάτῳ ἐθεράπευσεν, ἀπολογεῖται ὁ Κύριος καὶ παρέχει μάλιστα τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχειν Αὐτόν τὸν ἴδιον, λέγων: «Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε».

Ὡσαύτως καὶ τὸ ἐν Ἰωάν. η' 46. «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας» δίδει ἐμμέσως τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγξωμεν καὶ Αὐτόν τὸν ἴδιον ἐὰν ἡμάρτησεν, πολὺ δὲ περισσότερον τοὺς ἐπιγείους Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην «πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν.» (Ἑβρ. ζ' 27).

β) Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία

Ἐξετάζοντες τὴν πρώτην Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, παρατηροῦμεν εἰς τὸ Πράξ. στ' 1, τὸν γογγισμὸν τῶν Ἑλληνιστῶν ὅτι παραθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Τὸ πλῆθος δηλαδὴ διαμαρτύρεται διὰ τὴν κακὴν διαχείρισιν τῶν, διὰ τοὺς πτωχοὺς, προοριζομένων βοηθημάτων καὶ τροφίμων. Ἐν συνεχείᾳ ἡ διαμαρτυρία αὕτη λαμβάνεται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἐκ μέρους τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες, ἀντὶ νὰ ἐλέγξουν τὸ πλῆθος διὰ τὰς ἐναντίον αὐτῶν διαμαρτυρίας, λαμβάνουν ἀποφάσεις ἀπολύτου δικαιοσύνης καὶ θέτουν αὐτάς εἰς ἄμεσον ἐφαρμογὴν. Τὸ πλῆθος διαμαρτύρεται καὶ ἐλέγχει. Οἱ

Ἀπόστολοι λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὴν διαμαρτυρίαν καὶ ἰδρύνουν τὸν θεσμόν τῶν διακόνων, προβαίνοντες συγχρόνως εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν.

— Εἰς τὸ χωρίον Πράξ. ια' 2-4 ὁ Πέτρος κατηγορεῖται ὑπὸ τῶν ἐκ περιτομῆς, ὅτι εἰσῆλθεν καὶ συνέφαγε πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας. Ὁ Πέτρος ἀμέσως δέχεται τὸν ἔλεγχον καὶ ἀπολογεῖται.

— Εἰς τὸ Πράξ. ιε' 5 ὑποδεικνύουν, τινές τῶν ἀπὸ τῆς αἵρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπεστευκότες, πρὸς τὸν Ἀπόστολον τῶν Ἑθνῶν «ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς (δηλ. τοὺς ἐξ ἔθνων Χριστιανούς) παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως». Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς τοῦτον συνέρχεται ἡ Ἀποστολικὴ Σύνοδος καὶ ἐξετάζει τὸ ὑποδεικνύμενον ζήτημα.

γ) Ὁ Παῦλος

Εἰς τὸ χωρίον Ρωμ. β' 1 καταδικάζει ὁ Παῦλος πάντα τὸν κρίνοντα, ἀλλὰ προφανῶς καὶ ἐνταῦθα τὸ κρίνω ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ κατακρίνω. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Ρωμ. ιδ' 4, 10, 13 καὶ Ἰακώβ. δ' 11.

Εἰς τὸ Ρωμ. ιγ' 1-3, 5, 7 ὁμιλεῖ περὶ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ὀφειλομένης ὑποταγῆς εἰς τὰς ὑπερεχούσας ἐξουσίας, ὡς ἀπὸ Θεοῦ τεταγμένας, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποκλείει τὸν ἔλεγχον ἢ τὴν ὑπόδειξιν πρὸς αὐτοὺς.

Περίεργον εἶναι τὸ Α' Κορινθ. δ' 3, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Παῦλος ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν κρίσιν ἐκ μέρους τῶν πιστῶν γραφῶν «ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστον ἐστίν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας». Αὐτὸ βεβαίως δέον νὰ ἐκληφθῇ ἐν συσχετίσει πρὸς τὰ ἀμέσως προηγουμένα, ἐνθα ὁ Παῦλος διαμαρτύρεται διὰ τὰς φατρίας καὶ ζητεῖ νὰ ἐκλαμβάνωνται οἱ Ἀπόστολοι ὡς ὑπηρεταὶ Χριστοῦ καὶ οἰκονόμοι μυστηρίων. Ἀδιαφορεῖ δὲ διὰ τὴν κριτικὴν τὴν ὁποίαν κάμνουν δι' αὐτόν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαστήρια «ὄχι διότι θεωρεῖ ἀνάξιον τὸ ὑπὸ τινος κρίνεσθαι» κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, ἀλλὰ διότι «ὅταν σκέπτεται τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, τότε ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων σχεδὸν ἐκμηδενίζεται» κατὰ τὸν J. A. Bengel· καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ σημασία τοῦ χωρίου. Πάντως εἰς τὸ Α' Κορινθ. στ' 3 ἀναγινώσκουμεν τὸ «οὐκ οἶδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν»; Ἐφ' ὅσον λοιπὸν εἴμεθα ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι θὰ κρίνωμεν ἀγγέλους (*) πολὺ περισσότερον εἶναι δυνατόν νὰ κρίνωμεν τὰ ἐκκλησιαστικὰ στελέχη, τὰ ὅποια βεβαίως δὲν εἶναι ἄγγελοι.

— Εἰς τὸ Φιλιπ. β' 29 γίνεται λόγος διὰ τὴν συμπεριφορὰν ἡμῶν πρὸς τὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναγράφεται ὅτι πρέπει νὰ προσδεχώμεθα αὐτὰ μετὰ χαρᾶς, «καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε».

— Εἰς τὸ Α' Τιμοθ. γ' 1-13 μᾶς δίδονται τὰ πρότυπα τῶν κληρικῶν, ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων, καὶ σημειοῦται ὅτι πρέπει νὰ ἔχουν καὶ καλὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τῶν ἑξωθεν. «Δεῖ δὲ αὐτόν (τὸν ἐπίσκοπον) καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἑξωθεν» (Α' Τιμοθ. γ' 7), ὅπερ σημαίνει ὅτι μεγίστην σημασίαν ἔχει ἡ μαρτυρία τῶν λαϊκῶν διὰ πάντα κληρικόν.

(*) Κατὰ τὸν Φώτιον πρόκειται περὶ τῶν ἐκπεπτωκότων ἀγγέλων.

— Εἰς τὸ Α' Τιμοθ. ε' 19-20 ἀναγράφει: «κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτός εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων», ὅπερ σημαίνει ὅτι δικαίωμα τῶν λαϊκῶν μελῶν τῆς ἐκκλησίας ἦτο καὶ τὸ ἐλέγχειν καὶ καταγγέλλειν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τοὺς κακοὺς κληρικούς, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὅρον, ἡ καταγγελία αὕτη νὰ ἦτο βάσιμος καὶ βεβαία.



Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω χωρίων τῆς Κ. Διαθήκης καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οὐδαμοῦ ταύτης ἀπαγορεύεται ὁ ἔλεγχος τοῦ Κλήρου ὑπὸ τῶν λαϊκῶν μελῶν τῆς ἐκκλησίας, εὐκόλως δύναται τις νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι, ὁ ὑπὸ τῶν λαϊκῶν ἔλεγχος τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ μόνον δὲν εἶναι ἄγνωστος ἐν τῇ Κ.Δ. καὶ τῇ πρώτῃ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὠρισμένων χωρίων, ὅπως τὸ Α' Τιμοθ. γ' 7 (περὶ τῆς καλῆς μαρτυρίας) καὶ τὸ Α' Τιμοθ. ε' 19-20 (περὶ κατηγορίας κατὰ πρεσβυτέρου) συνάγεται ὅτι ἦτο ἀπολύτως φυσικὸς, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἀπαραίτητος καὶ ἐπιβεβλημένος. Ἐάν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου, τότε ἡ βαθυτέρα μελέτη τῆς Κ.Δ. μᾶς διατάσσει πλέον νὰ θεωρήσωμεν καὶ οἱ λαϊκοί, ὡς ἔργον καὶ ὡς κλήσιν παρὰ Θεοῦ, τὸ ἔργον τοῦ στοργικοῦ βοηθοῦ καὶ συνεργάτου τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας ἀρχόντων, ἔστω καὶ δι' ἐλέγχου καὶ δι' ὑποδείξεων εἰσέτι, ὅπου ὑπάρχει παράλειψις.

Βεβαιότατα ὅπως ἡ Κ. Διαθήκη διδάσκει, κατὰ πρῶτον λόγον, ὀφείλομεν σεβασμὸν καὶ διπλὴν τιμὴν νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς καλοὺς κληρικούς «οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν» (Α' Τιμοθ. ε' 17), ὁ δὲ ἔλεγχος νὰ γίνεται κατόπιν βεβαιότητος ἀπολύτου διὰ το σφάλμα ἢ τὴν παράλειψιν καὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου: «Τὴν δικαίαν κρίσιν νὰ κρίνωμεν».

Θὰ ἦτο εἰσέτι παράλειψις ἐάν δὲν σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἀποφασίζων νὰ κρίνῃ πρέπει νὰ εἶναι ἂν ὄχι ὁ τέλειος, διότι εἶναι ἀδύνατον, ἀλλὰ τουλάχιστον ὁ ἔχων ἀναπεπαυμένην τὴν συνείδησιν, ὅτι καταβάλλει συνεχῶς προσπάθειαν διὰ τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ καὶ ἔχων βίον πρὸς ἀγιότητα ὁλονέν προαγόμενον. Ἐκεῖνος ὅστις οὐδέποτε ἔσκανδάλισε ἢ ἔδωκε ἀφορμὴν διὰ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ νὰ βλασφημηται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.

Ἄς μὴ λησμονῶμεν δὲ καὶ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ζητῶμεν νὰ πληροφορηθῶμεν ἐάν ἐπιτρέπεται ὁ ἔλεγχος τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς τῶν κληρικῶν μας. Ὁ σκοπὸς μας ἀκριβῶς εἶναι ἡ θερμὴ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ τὰ στελέχη αὐτῆς ἀγάπη, ὡς καὶ ἡ στοργικὴ συμπαραστάσις μας πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων. Ὁ σκοπὸς μας δὲν εἶναι νὰ διαπομπεύσωμεν καὶ νὰ ἐξευτελίσωμεν τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξωμεν καλῶς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου.

Πρέπει πρὸ παντός ἐλέγχου νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὰ χωρία Ἰακώβ. ε' 16^{β'} καὶ 19-20, ἅτινα μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπὲρ ἀλλήλων προσευχῆς, ὅπως ἰαθώμεν καὶ περὶ τῆς πολλὰ ἰσχυροῦσης δεήσεως τοῦ δικαίου, ὡς καὶ περὶ τοῦ πνευματικοῦ κέρδους, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ ἐπιστρέφων ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ, ἅτινα ἰσχύουν ἀνα-

ντιροήτως καί διά τās μεταξύ τῶν κληρικῶν καί λαϊκῶν σχέσεις. Κατά πρῶτον λοιπόν λόγον εἰς τό μέσον τοῦτο, δηλ. τῆς προσευχῆς ὑπέρ τῶν ἱερέων καί ἐπισκόπων μας θά καταφεύγωμεν. Τῶν προσευχῶν μας ἔχουν μεγάλην ἀνάγκην «Προσεύχεσθε περί ἡμῶν»· ἔγραφεν ὁ μέγας Παῦλος, κατόπιν δέ θά κάμωμεν χρῆσιν τοῦ ἐτέρου δι-
καιώματος δηλ. τοῦ ἐλέγχου.

Ταῦτα μέν ὡς πρός τās σχετικές μαρτυρίας τῆς Κ. Διαθήκης καί τὰ ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα.

δ) Ἀποστολικοί πατέρες

Εἰς τήν Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν τοῦ Κλήμεντος Ρώμης, εἰς τήν ὁποίαν γράφει πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς ἔριδος, ἣτις ἐδημιουργήθη μεταξύ κλήρου καί λαοῦ, ἔνεκα τῆς στάσεως τοῦ πλήθους κατὰ τῶν ἱερέων, ἀναφέρει ἐπὶ λέξει:

«Καί οἱ Ἀπόστολοι ἡμῶν ἔγνωσαν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι ἔρις ἔσται ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπισκοπῆς, διὰ ταύτην οὖν τήν αἰτίαν πρόγνωσιν εἰληφότες τελείαν κατέστησαν τοὺς προειρημένους καί μεταξύ ἐπινομήν ἔδωκαν, ὅπως ἂν κοιμηθῶσιν, διαδέξωνται ἕτεροι δεδοκιμασμένοι ἄνδρες τήν λειτουργίαν αὐτῶν. Τοὺς οὖν κατασταθέντας ὑπ' ἐκείνων ἢ μεταξύ ὑφ' ἐτέρων ἐλλογίμων ἀνδρῶν συνευδοκησάσης τῆς Ἐκκλησίας πάσης καί λειτουργήσαντες ἀμέμπτως τῷ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μετὰ ταπεινοφροσύνης, ἡσύχως καί ἀβαναύσως, μεμαρτυρημένους τε πολλοῖς χρόνοις ὑπὸ πάντων τούτους οὐ δικαίως νομιζομέν ἀποβάλλεσθαι τῆς λειτουργίας. Ἀμαρτία γάρ οὐ μικρά ἡμῖν ἔσται, ἂν τοὺς ἀμέμπτως καί ὁσίως προσενεγκόντας τὰ δῶρα, τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβάλωμεν. Μακάριοι οἱ προσδοιοτηρήσαντες προσβύτεροι, οἵτινες ἔγκαρπον καί τελείαν ἔσχον τήν ἀνάλυσιν· οὐ γάρ εὐλαβοῦνται μή τις αὐτοὺς μεταστήσει ἀπὸ τοῦ ἰδρυμένου αὐτοῖς τόπου. Ὁρῶμεν γάρ ὅτι ἐνί-
ους ὑμεῖς μετηγάγετε καλῶς πολιτευομένους ἐκ τῆς ἀμέμπτως αὐτοῖς τετιμημένης λει-
τουργίας».

Εἰς ἄλλο δέ σημεῖον τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς καί διὰ τήν αὐτήν αἰτίαν γράφει: «Αἰσχρά, ἀγαπητοί, καί λίαν αἰσχρά καί ἀνάξια τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς, ἀκούεσθαι τήν βεβαιωτάτην καί ἀρχαίαν Κορινθίων Ἐκκλησίαν δι' ἐν ἡ δύο πρόσωπα στασιάζειν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους».



Ἐξ αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν χωρίων ἀντιλαμβάνεται κανεῖς ὅτι ὁ Κλήμης δέν καταφέρεται κατὰ τοῦ ἐλέγχου καί τῆς στάσεως τήν ὁποίαν ἔκαμαν οἱ Κορινθιοί, ἀλλὰ ἐλέγχει αὐτοὺς πρῶτον διότι συμπεριεφέρθησαν τοιουτοτρόπως πρὸς καλοὺς κληρικοὺς καί δεύτερον διότι ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας τῶν δέν ἦτο ὁ πρέπων καί ἀκόμη διότι ἐγένοντο ὑπαίτιοι ταραχῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐν συνεχείᾳ γράφει ὅτι δέν εἶναι ὀρθόν δι' ἐν ἡ δύο πρόσωπα νά συμπεριφέρονται οὕτως πρὸς ὅλους τοὺς κληρικούς. Ἄρα δύνανται νά ἐλέγχουν τοὺς κακοὺς κληρικούς κατὰ τόν πρέποντα τρόπον, χωρὶς νά ταρασσούν τήν Ἐκκλησίαν.

ε) Ἱεροὶ Κανόνες

Ἐξετάζοντες τοὺς Ἱ. Κανόνες, ὅσον ἀφορᾷ τό ὑπὸ μελέτην θέμα, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ΛΣΤ' τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀναγράφει: «Εἰ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, μὴ καταδέχοιτο τήν λειτουργίαν καί τήν φροντίδα τοῦ λαοῦ, τήν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται. Ὡσαύτως καί πρεσβύτερος καί διάκονος. Εἰ δέ ἀπελθὼν, μὴ δεχθεῖη, οὐ παρὰ τήν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τήν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μέν ἔστω ἐπίσκοπος, ὁ δέ κληρὸς τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιοῦτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδεύται οὐκ ἐγένοντο».

Ὁ ΟΔ' ἐπίσης τῶν Ἀποστόλων γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπὶ τινι, παρὰ ἀξιολύτων ἀνθρώπων καλεῖσθαι αὐτόν ἀναγκαῖον ὑπὸ ἐπισκόπων».

Ὁ ΟΕ' ὁμοίως τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων συνεχίζει: «Εἰς μαρτυρίαν τήν κατὰ ἐπισκόπου αἰρετικόν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πιστόν ἕνα μόνον. Ἐπὶ στόματος γάρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, σταθήσεται πᾶν ρῆμα».

Ὁ ΣΤ' τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναφέρει: «Ἐπειδὴ πολλοὶ τήν Ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν συγχεῖν καί ἀνατρέπειν βουλόμενοι, φιλέχθρως καί συκοφαντικῶς αἰτίας τινάς κατὰ τῶν οἰκονομούντων τās ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάσσουσιν, οὐδέν ἕτερον ἢ χραίνειν τās τῶν ἱερέων ὑπολήψεις καί ταραχάς τῶν εἰρηνευόντων λαῶν κατασκευάζειν ἐπιχειροῦντες, τούτου ἕνεκεν ἤρεσε τῇ Ἀγίᾳ Συνόδῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδραμόντων ἐπισκόπων, μὴ ἀνεξετάστως προσίεσθαι τοὺς κατηγοροὺς, μηδὲ πᾶσιν ἐπιτρέπειν τās κατηγορίας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν οἰκονομούντων τās Ἐκκλησίας, μηδὲ μὴν πάντας ἀποκλείει. Ἀλλ' εἰ μὲν τις οἰκείαν τινα μέμψιν, τοὔτεστιν ἰδιωτικὴν, ἐπαγάγοι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς πλεονεκτηθεὶς ἢ ἄλλο τι παρὰ τό δίκαιον παρ' αὐτοῦ πεπονθώς, ἐπὶ τῶν τοιούτων κατηγοριῶν μὴ ἐξετάζεσθαι, μήτε πρόσωπον τοῦ κατηγοροῦ, μήτε τήν θρησκείαν. Χρὴ γάρ παντὶ τρόπῳ τό τε συνειδὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐλεύθερον εἶναι, καί τόν ἀδικεῖσθαι λέγοντα, οἷας ἂν ἡ θρησκείας, τῶν δικαίων τυγχάνειν. Εἰ δέ ἐκκλησιαστικόν εἴη τό ἐπιφερόμενον ἔγκλημα τῷ ἐπισκόπῳ, τότε δοκιμάζεσθαι χρὴ τῶν κατηγορούντων τὰ πρόσωπα· ἵνα, πρῶτον μὲν αἰρετικοῖς μὴ ἔξῃ κατηγορίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι. Αἰρετικοῖς δέ λέγομεν τοὺς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καί τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας· πρὸς δέ τούτοις καί τοὺς τήν πίστιν μέν τήν ὑγιὴν προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δέ καί ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. Ἐπειτα δέ καί εἰ τινες τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ αἰτίαις τισὶ προκατεγνωσμένοι, εἴεν καὶ ἀποβεβλημένοι ἢ ἀκοινώνητοι, εἴτε ἀπὸ κλήρου, εἴτε ἀπὸ λαϊκοῦ τάγματος μηδὲ τούτοις ἔξεῖναι κατηγορεῖν ἐπισκόπου, πρὶν ἂν τό οἰκείον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται κ.λπ.».

Ὁ ΚΑ' τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου:

«Κληρικούς ἢ λαϊκοὺς κατηγοροῦντας ἐπισκόπων ἢ

κληρικῶν ἀπλῶς καί ἀδοκιμάστως μή προσδέχεσθαι εἰς κατηγορίαν, εἰ μή πρότερον ἐξετασθεῖν αὐτῶν ἡ ὑπόληψις».

Ὁ Η' τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου:

«Εἰσὶ πολλοὶ οὐκ ἀγαθῆς ἀνατροφῆς, οἵτινες ἡγοῦνται τοὺς πατέρας καὶ ἐπισκόπους, ὥς ἔτυχεν, ὀφείλιν ἐνάγεσθαι· τοὺς τοιοῦτους δεῖ προσδέχεσθαι ἢ μή; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἀρέσκει τοίνυν τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν, τοὺς εἷς τινα μίση ἐμπελεγμένους, κατὰ πατέρων φωνὴν κατηγορίας ἀποτίθεσθαι; Ἐκ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη: Ἐάν διαβέβληται ὁ τοιοῦτος, μή προσδεχθῇ».

Ὁ ΡΘ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου:

«Ἦρεσε κάκεινο, ἵνα οἱ ὄχλοι, οἱ μηδέποτε ἰδίους ἐσχηκότες ἐπισκόπους, εἰ μή ἐκ πάσης τῆς συνόδου ἐκαστῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ πρωτεύοντος ψήφισμα γένηται καὶ κατὰ συναίνεσιν ἐκείνου, οὕτινος ὑπὸ τὴν διοίκησιν καθίστατο ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, μηδαμῶς δέξωνται».

Ὁ (ΡΛ') ΡΛΘ' τῆς αὐτῆς Συνόδου:

«Ὅμοίως ἤρεσεν ἵνα ὁσάκις δήποτε κληρικοῖς ἀπὸ κατηγορῶν πολλὰ ἐγκλήματα ὑποβάλλονται καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν, περὶ οὗ πρῶτον ἐπράχθη ἀποδειχθῆναι οὐκ ἡδυνήθη, πρὸς τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα μή προσδεχθῶσι».

Ὁ Γ' τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγ. Σοφίας Συνόδου: «Εἰ τις τῶν λαϊκῶν αὐθεντήσας καὶ καταφρονήσας μὲν τῶν θείων καὶ βασιλικῶν προσταγμάτων, καταγέλᾳσας δὲ καὶ τῶν φρικτῶν τῆς ἐκκλησίας θεσμῶν τε καὶ νόμων, τολμήσειεν ἐπισκοπὸν τινα τύψαι ἢ φυλακίσαι ἢ χωρὶς αἰτίας ἢ καὶ συμπλασάμενος αἰτίαν, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔστω».



Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν Ἱ. Κανόντων παρατηροῦμεν: Ὅτι οὐδεὶς κανὼν ὑπάρχει, ὅστις νά ἀπαγορεύῃ τὸν ἐλεγχον τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας ἢ καὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνον θά ἦτο δυνατόν νά ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἐλεγχος, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπαγορεύεται, ἄρα ἐπιτρέπεται. Ἀλλὰ καὶ θετικῶς δυνάμεθα νά ἐξαγάγωμεν ἀσφαλέςτερον τὸ τοιοῦτον συμπέρασμα ἐκ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν προαναφερθέντων καὶ τινῶν ἀκόμῃ μὴ ἀναφερθέντων κανόνων, ἐφ' ὅσον οὗτοι μάλιστα, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ζητοῦν εἶναι πρῶτον ἢ ἀξιοπιστία τοῦ κατηγοροῦ ἢ μάρτυρος, δεύτερον τὸ ἀδιάβλητον αὐτοῦ, τρίτον νά μὴ εἶναι αἰρετικός, ἐφ' ὅσον πρόκειται δι' ἐκκλησιαστικὸν ἀδίκημα, τέταρτον, εἰ δυνατόν, οἱ κατήγοροι νά εἶναι περισσότεροι τοῦ ἐνός, πέμπτον, οὗτοι νά μὴ εὐρίσκωνται ὑπὸ κατηγορίαν. Ἐν συνεχείᾳ οἱ Ἱ. Κανόνες, κολάζουν καὶ θεωροῦν ἀξίους ἀφορισμοῦ καὶ τιμωρίας τοὺς συκοφάντας τοῦ Κλήρου καὶ τοὺς διὰ ψευδεῖς κατηγορίας, κατηγοροῦς τῶν κληρικῶν. Κολάζουν εἰσέτι τοὺς ἀσεβοῦντας κατὰ τῶν ἱερέων.

στ) Ὁ ἱερός Χρυσόστομος

Ἐξετάζοντες τὰς γνώμας τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας μας πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου θά ξενισθῶμεν ἴσως, παρατηροῦντες ὅτι ὁ Ἅγιος οὗτος πατὴρ λαμβάνει ἀκριβῶς τὴν ἀντίθετον ἄποψιν, παρουσιαζόμενος τοιοῦτοτρόπως ὡς διαφωνῶν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Κ. Διαθήκην.

Εἰς τὸν Γ' «Περὶ ἱερωσύνης» λόγον του, ἀφοῦ ἐξαίρει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱερέως καὶ καταδεικνύει δι' ἐξαιρετικῶν ἐπιχειρημάτων τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ τὴν ἐκ Θεοῦ προερχομένην, συνεχίζει οὕτω: «Οὗτοι γάρ εἰσιν, οὗτοι, οἱ τὰς πνευματικὰς πιστευθέντες ὠδῖνας καὶ τὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐπιτραπέντες τόκον. Διὰ τούτων ἐνδυνάμεθα τὸν Χριστὸν καὶ συνθαπτόμεθα τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μέλη γινόμεθα τῆς μακαρίας ἐκείνης κεφαλῆς. Ὡστε ἡμῖν οὐκ ἀρχόντων μόνον, οὐδέ βασιλέων φοβερώτεροι, ἀλλὰ καὶ πατέρων τιμιώτεροι διακαίως ἂν εἶεν. Οἱ μὲν γάρ ἐξ αἱμάτων καὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς ἐγέννησαν, οἱ δὲ τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννήσεως ἡμῖν εἰσιν αἵτιοι, τῆς μακαρίας παλιγγενεσίας ἐκείνης, τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀληθοῦς καὶ τῆς κατὰ χάριν νιοθεσίας». Ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν αὐτὸν λόγον προσθέτει: «Οὗτοι δὲ οὐ λέπραν σώματος, ἀλλ' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς, οὐκ ἀπαλλαγεῖσαν δοκιμάζειν, ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαβον ἐξουσίαν. Ὡστε οἱ τούτων ὑπερορῶντες, πολλῶν καὶ τῶν περὶ Δαθάν εἶεν ἐναγέστεροι καὶ μείζονος ἄξιοι τιμωρίας... Ἐπειτα οἱ μὲν φυσικοὶ γονεῖς, εἰ μὲν τισι τῶν ὑπερεχόντων καὶ μεγάλα ὧδε δυναμένων προσκρύσαιεν οἱ παῖδες, οὐδὲν αὐτοὺς ἔχουσιν ὠφελεῖν· οἱ δὲ ἱερεῖς οὐκ ἄρχοντας, οὐδέ βασιλεῖς, ἀλλ' αὐτὸν αὐτοῖς πολλὰκις ὀργισθέντα κατήλλαξαν τὸν Θεόν. Ἐτι οὖν ἡμᾶς μετὰ ταῦτα τολμήσει τις ἀπνοοίας κρίνειν;».

Εἰς τὴν ΠΣΤ' ὁμιλίαν του εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ἐννόησον τί περὶ Ἰουδαίων φησὶν ὁ Χριστός.

— Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἑάν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε — Νῦν δὲ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν: Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ ἱερεῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς Χριστοῦ. Τὴν γάρ Ἐκείνου διεδέξαντο διδασκαλίαν. Οὐχ' ὁρᾶτε ἐπὶ τῶν ἔξωθεν ἀρχόντων ἅπαντας ὑποκύπτοντας καὶ γένει βελτίους ὄντας πολλὰκις καὶ βίῃ καὶ συνέσει τῶν δικαζόντων αὐτοὺς. Ἀλλ' ὅμως διὰ τὸν δεδωκότα οὐδὲν τούτων ἐννοοῦσιν, ἀλλ' αἰδοῦνται τὴν ψήφον τοῦ βασιλεύοντος, κἂν ὅστις οὖν ὁ λαβὼν ἢ τὴν ἀρχήν. Εἴτα ἂν ἄνθρωπος χειροτονήσῃ τοσοῦτος φόβος· τοῦ δὲ Θεοῦ χειροτονούντος καὶ ὑπερορῶμεν τὸν χειροτονούμενον καὶ λοιδοροῦμεν καὶ μυρίοις ὀνειδέσει πλύνομεν καὶ τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν κωλυθέντες κρίνειν, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν γλῶσσαν ἀκονῶμεν;...».

Εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς αὐτῆς ὁμιλίας λέγει:

«Καὶ ταῦτα λέγω οὐκ ἀποδεχόμενος τοὺς ἀναξίως τὴν ἱερωσύνην διοικοῦντας ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐλεῶν καὶ δακρύων· οὐ μὴν διὰ τοῦτο φημὶ δίκαιον εἶναι παρὰ τῶν ἀρχομένων κρίνεσθαι καὶ μάλιστα τῶν πάνυ ἀφελεστέρων. Κἂν γάρ ὁ βίος αὐτῶν σφόδρα διαβεβλημένος ἦ, σύ δέ, ἂν σαυτῷ προσέχεις οὐδὲν παραβλάβῃς εἰς τὰ ἐγκεχειρισμένα αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ». (Ἰωάννου Χρυσοστόμου ΠΣΤ' Ὁμιλία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην. Migne T.59 στ.467).

Ἐπίσης εἰς τὸ «Μαρτυρῶ γάρ ὑμῖν ὅτι, εἰ δυνατόν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατε μοι» (Γαλατ. δ' 15) γράφει: «τί γένοιτ' ἂν ἐκείνων μακαριώτερον

τί δέ ἡμῶν ἀθλιώτερον; εἴ γε ἐκεῖνοι μέν καί τό αἷμα καί τήν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν διδασκάλων προΐεντο, ἡμεῖς δέ οὐδέ ρῆμα ψιλόν πολλακίς προέσθε τολμῶμεν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πατέρων, ἀλλ' ἀκούοντες αὐτοὺς βλασφημουμένους, λοιδορουμένους κακῶς καί παρὰ τῶν οἰκείων καί παρὰ τῶν ἄλλοτρίων, οὐκ ἐπιστομίζομεν τοὺς λέγοντας, οὐ κωλύομεν, οὐκ ἐλέγχομεν. Εἴθε μέν οὖν μή αὐτοὶ τῆς κατηγορίας ἤρχομεν ταύτης νυνὶ δέ οὐ τοσαῦτα παρὰ τῶν ἀπίστων σκώμματα καί ὀνειδή, ὅσα παρὰ τῶν δοκούντων εἶναι πιστῶν καί μεθ' ἡμῶν τεταῖχθαι γενόμενα εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἴδοι τις ἄν. Ἔτι οὖν ζητήσομεν πόθεν ραθυμία τοσαύτη καί εὐλαβείας ὑπεροψία γέγονεν, ὅταν οὕτως ὤμεν ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς πατέρας διακείμενοι τοὺς ἡμετέρους; οὐ γάρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐδέν ὃ καταλῦσαι καί διαφθεῖραι ἐκκλησίαν δύναται' ἄν, μᾶλλον δέ οὐκ ἔστιν οὕτως γενέσθαι τοῦτο ἄλλοχόθεν ραδίως ἀλλ' ἢ ὅταν οἱ μαθηταὶ τοῖς διδασκάλοις καί τοῖς πατρῶσιν οἱ παῖδες καί τοῖς ἄρχουσιν οἱ ἀρχόμενοι μὴ μετὰ πολλῆς ὥσι συνδεδεμένοι τῆς ἀκριβείας. Εἴτα ἄν μέν τόν ἀδελφόν τις εἴπῃ κακῶς καί τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων ἀπειργεταὶ Γραφῶν. «Ἵνα τί γάρ ἀναλαμβάνης τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; φησὶν ὁ Θεός. Εἴτα τὴν αἰτίαν τιθεῖς ἐπὶ γαγε: Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις. Τόν πνευματικόν δέ πατέρα κατηγορῶν, ἄξιον εἶναι νομίζεις σαυτὸν ἐπιβῆναι τῶν ἱερῶν προθύρων; Καί πῶς ἄν ἔχοι λόγον; Εἰ γάρ οἱ κακολογοῦντες πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτῶσι, ποίας ἄξιος ἔσται δίκης ὁ τόν πολλῶ τῶν γονέων ἐκείνων ἀναγκαιότερον ὄντα τολμῶν λέγειν κακῶς; Καί οὐ δέδοικε μήποτε διαστᾶσα ἡ γῆ παντελῶς αὐτόν ἀφανίσῃ ἢ σκηπτὸς ἄνωθεν κατενεχθεὶς καταφλέξῃ τὴν κατήγορον γλῶτταν;» (Λόγος Β' εἰς Ἀκύλαν καί Πρίσκιλλαν Migne T.51, στ.203).

Εἰς τὴν Θ' ὁμιλίαν του εἰς τὴν πρὸς Φιλιππισίους ἐπιστολὴν ἐλέγχων τοὺς ἐπὶ πλεονεξία συγκοφάντας τῶν ἱερέων καταλήγει: «Ἄν ταῦτα ποιῇ (δηλ. ἄν ὁ ἱερεὺς ποιῇ τὰ ἔργα τοῦ φιλαργύρου) καί ἐγὼ κατηγορῶν καί οὐ φείδομαι, ἀλλ' ἀνάξιον αὐτόν εἶναι τῆς Ἱερωσύνης φημί. Πῶς γάρ ἑτέρους δυνήσεται παραινέειν μὴ περὶ τὰ περιττά ταῦτα ἐσχολακένται αὐτὸς ἑαυτῷ παραινέσαι μὴ δυνάμενος;» (Migne T.62, στ.251).

Τέλος εἰς τὴν Β' ὁμιλίαν του εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴν παρομοιάζει τὴν ἔρευναν τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τοῦ κλήρου, ὡς κύπτουσιν τὴν κεφαλὴν καί ἀνορθουμένους τοὺς πόδας γράφων: «Ἐπεὶ εἰ μέλλομεν τοὺς βίους ἐρευνᾶν τῶν ἀρχόντων αὐτοὶ μέλλομεν εἶναι χειροτονηταὶ τῶν διδασκάλων καί τὰ ἄνω κάτω γίνεται ἄνω οἱ πόδες καί κάτω ἡ κεφαλὴ» (Migne T.62, στ.610).



Ὁ μέγας οὗτος τῆς Ἐκκλησίας μας πατὴρ παρουσιάζεται ὡς ἀπαγορεύων τὸν ἐλεγχον τῶν κληρικῶν ἐκ μέρους τῶν λαϊκῶν. Αὐτὸ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως. Ἀλλ' ἂς μελετήσωμεν καλύτερον τὰ πράγματα, ἀφοῦ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν:

1) Ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν του ὑπῆρχε θλιβερά πενισχύτης περὶ τὴν μόρφωσιν καί ἐκλογὴν τοῦ κλήρου. Πενιχρὰ ἐπίσης ἦσαν τὰ μέσα τῆς συντηρήσεων τοῦ κλήρου

καί ἐπομένως οὗτος εὐρίσκετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας καί τῆς δυστυχίας. Ὑπῆρχον λοιπὸν μυριάδες κακῶν μεταξὺ τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας καί ἐπομένως ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑποστηριχθῇ ἠθικῶς ὁ κλῆρος αὐτός ἐκ μέρους ἰδίως τοῦ καλοῦ ποιμένου του, ὡς ἦτο ὁ Ἰωάννης καί νὰ ἐξευρεθῶσιν ἐλαφρυντικά τῶν σφαλμάτων του. Ἀλλοίμονον ἔάν ἐδίδετο τὸ κανονικόν δικαίωμα τοῦ ἐλέγχειν τὸν κλῆρον εἰς τὸ λαϊκόν στοιχεῖον. Θὰ διελύετο ἀσφαλῶς ἡ Ἐκκλησία καί πρὸ πάντων θὰ ἐγίνετο καταγέλαστος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πλήθους τῶν εἰδωλολατρῶν.

2) Ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία μας ἐδέχετο ἀκόμη τὰ σκώμματα καί τὸν πόλεμον ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν θὰ ἦτο φοβερόν νὰ δέχεται καί τὰ βέλη τῶν τέκνων τῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἤρχοντο εἰς φῶς καί αἱ πλέον μυστικάί πληγαὶ τῆς κλυδωνιζομένης εἰσέτι ἐκκλησίας καί θὰ ἐδίδοντο ἰσχυρότερα ὄπλα εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

3) Ἡ πληγὴ τῶν αἱρέσεων καί τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῶν αἰρετικῶν ἦτο ἄλλο στοιχεῖον, ὅπερ ἐπέβαλλε τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἐλέγχου τῶν ἱερέων ἐκ μέρους τῶν λαϊκῶν.

4) Τὸ κακῶς χρησιμοποιούμενον δικαίωμα ἐκ μέρους τοῦ ἀμορφώτου λαοῦ, τοῦ ἀναμειγνύεσθαι δηλ. εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ κλήρου εἶχεν ἐπιφέρει πολλά κακὰ ἀποτελέσματα, διὰ τῆς ἐκλογῆς τελειῶς ἀκαταλλήλων κληρικῶν ἐκ μέρους ἀμορφώτου καί ἀδαοῦς λαοῦ διὰ οὐχί τιμητικῶν μέσων καί ἰδίως δωροδοκιῶν.

5) Αἱ κατὰ τοῦ κλήρου συνήθως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συγκοφαντικαὶ κατηγορίαι, τῶν ὁποίων μάλιστα μεγίστην προσωπικὴν καὶ πικρὰν πείραν εἶχε λάβει ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος συνετέλεσαν διὰ τὴν τόσον κατηγορηματικὴν του ἀπαγόρευσιν.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς προαναφερθέντας λόγους ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει, ὡς γράφει. Οἱ λόγοι του καί αἱ γνώμαι του εἶναι κυρίως τῶν περιστάσεων. Δέν εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Χρυσόστομος διαφωνεῖ πρὸς τὸ πνεῦμα καί τὸ γράμμα τοῦ Εὐαγγελίου, δεδομένου μάλιστα, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει εἰς τὴν Θ' ὁμιλίαν τῆς πρὸς Φιλιππισίους, ὅτι «Ἄν ταῦτα ποιῇ (ἔάν δηλ. εἶναι φιλάργυρος ὁ ἱερεὺς) καί ἐγὼ κατηγορῶ καί οὐ φείδομαι...». Ἐκ τοῦ χωρίου ἄλλωστε τούτου, ἀλλὰ καί ἐξ ὅλων σχεδόν τῶν προαναφερθειῶν περιοπιστῶν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ὁ Χρυσόστομος ὁμιλῶν κατ' αὐτόν τὸν τρόπον περιστάτικῶς, καταφέρεται ἐναντίον τῶν συγκοφαντῶν ἢ μᾶλλον ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες διὰ παραπτώματα τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου κληρικοῦ, κατηγοροῦν ὅλον τὸν κλῆρον. Φαίνεται πολὺ καθαρώς τόσον ἐκ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου, ὅσον καί ἐκ τῶν Κανόνων ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐγίνετο κατάχρησις τῆς ἀναμίξεως τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας καί ἰδίως εἰς τὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἰδιωτικῆς καί δημοσίας ζωῆς τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας. Τό τοιοῦτον καταφαίνεται καί ἐκ τῆς ἀναμίξεως τοῦ λαοῦ εἰς τὰ τῆς ὑποθέσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ Χρυσοστόμου.

Παρ' ὅλα ὁμως ταῦτα ὁ Χρυσόστομος δέν ἔχει ἀντιρρήσεις διὰ τὸν ἐλεγχον τῶν κληρικῶν ἐκ μέρους ἀρμοδίων καί εἰδικῶς μεμορφωμένων λαϊκῶν. Αὐτὸ μαρτυρεῖ

καί ἡ περικοπή τῆς ΠΣΤ' ὁμιλίας του εἰς τό κατά Ἰωάννην: «Καί ταῦτα λέγω οὐκ ἀποδεχόμενος τοὺς ἀναξίως τήν ἱερωσύνην διοικοῦντας, ἀλλά καί σφόδρα ἐλεῶν καί δακρύων· οὐ μὴν διά τοῦτο φημί δίκαιον εἶναι παρὰ τῶν ἀρχομένων κρίνεσθαι καί μάλιστα τῶν πάνυ ἀφελέστερων». Ὅπερ σημαίνει ὅτι οἱ μὴ πάνυ ἀφελέστεροι δηλ. οἱ μεμορφωμένοι θεολογικῶς καί ἔχοντες γνῶσιν τῶν κατὰ τὸν κλήρον εἶναι ἀνεκτοί, ἵνα μὴ εἴπωμεν καί εὐπρόσδεκτοι, κατὰ Χρυσόστομον, κρίνουν καί ἐλέγχουν τὰ κακῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καί ἐν τῇ τάξει τῶν στελεχῶν αὐτῆς, κείμενα.

ζ) Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία

Ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας θά ἡδύνατό τις νά ἀναφέρει πλῆθος παραδειγμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφαρμόζονται οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, ὡς καί αἱ περιστάσεις ἔνεκα τῶν ὁποίων οὗτοι συνετάχθησαν. Ἡμεῖς θά περιορισθῶμεν ἐν συντομίᾳ, εἰς ἐλάχιστα μόνον ἀντιπροσωπευτικά παραδείγματα τῆς τε παλαιότερας καί νεωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας.

Ὡς γνωστόν, εἶχεν ἤδη ἐπέλθει ἡ ρῆξις μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωτίου (867), ὅτε ἐπὶ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἔλαβε χώραν τὸ ὀριστικὸν μετὰ τῆς Δύσεως σχίσμα (1054). Ἐκτοτε πολλαὶ πρὸς ἔνωσιν ἀποπειραὶ ἐγένοντο, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἐπομένη ἐνδιαφέρει τό ὑπὸ ἐξέτασιν ζήτημα.

Ἡ Ἀνατολή κινδυνεύουσα ἐξ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν εἶχεν ἀνάγκην στρατιωτικῆς βοηθείας ἐκ μέρους τῆς Δύσεως, ἥτις εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπιρροήν τοῦ Πάπα. Ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τὴν ἀποστολὴν στρατιωτικῆς βοηθείας θά ἦτο δυνατόν νά χρησιμεύσῃ ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔστω καί ὑπὸ ὄρους οὐχὶ εὐνοϊκοὺς διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ σκέψις αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Ζ' (ἢ Η') ὅστις ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Πάπαν Μαρτίνον τὸν Ε' καί τοῦ προέτεινε τὴν ἔνωσιν.

Ἡ πρότασις ἐγένετο ἀργότερον πραγματικότης. Δηλαδή ἐπὶ πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ' συνεκλήθη Σύνοδος ὡς Οἰκουμενικὴ ἐν Φερράρα (1438). Ἐκεῖ κατέφθασαν ὁ Αὐτοκράτωρ, πολλοὶ ἄρχοντες καί λόγιοι, καθὼς καί οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ συνεδριάσεις ἤρχισαν, οἱ δὲ Ἐπισκοποὶ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας μετὰ θάρρους ἀντέκρουον τὰς Παπικὰς κακοδοξίας, ἀρνούμενοι νά ὑπογράψουν τὴν ἔνωσιν, παραδεχόμενοι ταύτας. Εἶναι γνωστόν ὅτι ἡσκήθη μεγίστη πίεσις ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων καί ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις ἤθελε ὅπωςδήποτε τὴν ἔνωσιν διὰ νά ἐπιτύχῃ τὴν στρατιωτικὴν βοήθειαν ἐκ μέρους τῆς Δύσεως. Ἐφθασαν εἰς τό σημεῖον νά μεταθέσουν τὴν Σύνοδον τό ἐπόμενον ἔτος (1439) ἐν Φλωρεντίᾳ, ἥτις εὐρίσκεται εἰς μεγαλυτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς διὰ νά πιέσουν (βοηθοῦντος καί τοῦ ἐπισυμβάντος λοιμοῦ) καί ἐξαναγκάσουν τοὺς πτωχοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως ὑπογράψουν ἄνευ ὄρων τὴν ἔνωσιν. Ἐν τῷ μεταξύ ἀπέθανεν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωσήφ. Ἡ πίεσις ἐγένετο ἔτι μεγαλυτέρα καί ἀπετεύχθη βία ἡ ὑπογραφή τῶν ἀποφάσεων ὑπὸ οὐχὶ ὄλων τῶν Ἐπισκόπων

τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἐνῶνκόμῃ εὐρίσκοντο ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀνῆλθεν ὁ φιλοενωτικὸς Μητροφάνης. Ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπιβίβασθεῖσα πλοίων τὰ ὁποῖα διέθεσεν ὁ Πάπας, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινουπόλιν. Καί ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι τό ἐνδιαφέρον τό θέμα μας σημεῖον. Ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνέμενε εἰς τὸν λιμένα τοὺς ἐπιστρέφοντας καί τοὺς μὲν μὴ ὑπογράψαντας μετ' ἐνθουσιασμοῦ καί τιμῶν ὑπεδέχετο, τοὺς δὲ ὑπογράψαντας μετὰ τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους κακῶς ἐδέχθη. Ἀπεκάλουν (ὁ λαὸς) τὸν Πατριάρχην Μητροφάνην, Μητροφόνον. Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἐτόλμησε νά ἐπιβάλῃ διὰ τῆς βίας τὴν ἔνωσιν καί ἡ σύνοδος αὕτη ἀπεκηρύχθη, οὐδέποτε ἐφαρμοσθεῖσιν τῶν ἀποφάσεών της, καίτοι ὡς Οἰκουμενικὴ συνεκλήθη. Ἡ κοινὴ συνειδήσις οὐδέποτε τὴν ἠνέχθη.

Πολύ παλαιότερον τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Β', πεισθεὶς ὑπὸ φίλων τοῦ μονοφυσίτου Εὐτυχοῦς, συνεκάλεσεν ἐν Ἐφέσῳ (449) σύνοδον ὡς Οἰκουμενικὴν, αἱ συνεδριάσεις τῆς ὁποίας ἐγένοντο ἐν τῷ ναῷ τῆς Μαρίας. Αἱ πιέσεις, αἱ διώξεις καί ἡ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τρομοκρατία ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Διοσκοῦρου καί ἰδίως ἐνὸς μοναχοῦ ἀντιπροσώπου τῶν μονοφυσιτῶν μοναχῶν τῆς Συρίας, Βαρσουμᾶ ὀνόματι, συνετέλεσαν ὥστε νά ληφθοῦν ἀποφάσεις ὑπὲρ τῶν μονοφυσιτῶν καί ἐναντίον τῶν ὀρθοδόξων. Ἀποτέλεσμα: Ὅχι μόνον ἡ Σύνοδος Αὕτη δὲν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς κοινῆς συνειδήσεως Οἰκουμενικὴ, ἀλλὰ καί ἐπωνομάσθη Ληστρικὴ καί ὡς τοιαύτη μᾶς εἶναι γνωστὴ. Φυσικῶς δὲ καί αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ἀπερρίφθησαν.

Ἀλλὰ καί ἡ νεωτέρα Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἔχει νά παρουσιάσῃ πλῆθος ἐπίσης παραδειγμάτων καθ' ἃ λαϊκὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας μας καταγγέλουν κληρικοὺς εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον καί αἱ καταγγελίαι λαμβάνονται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν καί ἐξετάζονται μὲ ἀποτέλεσμα πολλάκις τὴν ματαίωσιν χειροτονιῶν ἐψηφισμένων ἐπισκόπων. Ἀναφέρομεν ἐπίσης ἐν ἀντιπροσωπευτικόν παράδειγμα.

Χηρευσάσης τῆς Ἐπισκοπῆς Μονεμβασίας καί Σπάρτης, κατόπιν τῆς μεταθέσεως τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῆς Θεοκλήτου Μηνοπούλου εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον Ἀθηνῶν (1902), μετὰ τέσσερα ἔτη (1906) ἡ Ἱερά Σύνοδος προέβη εἰς τὴν πλήρωσιν ταύτης, προτείνασα τοὺς Ἀρχιμ. Ἀκάκιον Ἀθανασιάδην, Ἀθανάσιον Ἀκύλαν καί Σαμουήλ Ἀνεστόπουλον, ἐξ ὧν ἡ Κυβέρνησις προέκρινε τὸν Ἀρχιμ. Ἀκάκιον Ἀθανασιάδην (Β.Δ. 4/10/1906).

Κατὰ τοῦ ἐψηφισμένου τούτου Ἐπισκόπου ἠγέρθησαν διαμαρτυρίαι πολλαί. Πρῶτος ὁ ἐν Λειψίᾳ ἱατρός Θ. Καρβούννης κατήγγειλε ἐγγράφως τῇ Ἱ. Συνόδῳ τοῦτον ἐπὶ διαφόροις παραβάσει καί δευτέρος ὁ Μιχ. Γαλανός κατηγορῶν τοῦτον «ὡς μὴ ἐχόμενον στερεῶς τῶν δογματικῶν καί θρησκευτικῶν, τῆς καθ' ἡμᾶς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀρχῶν». Ἀποτέλεσμα: Ὁ ἀνωτέρω Ἀρχιμανδρίτης ὑπέγραψε λίβελλον ἀποκηρύξεων τῶν ἀποδομένων αὐτῷ δοξασιῶν καί τελικῶς δὲν ἐχειροτονήθη. «Τοιούτους λιβέλλους ὑπέγραφον καί ἄλλοι ἐψηφισμένοι

Ἐπίσκοποι ἐναντίον τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ὑπόνοιαι, ὅτι δέν εἶχοντο στερεῶς τῶν Δογμάτων τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Τοιαῦται ἠγέρθησαν ἐναντίον τῶν Σύρου καὶ Τήνου Ἀλεξάνδρου Λυκούργου, Χαλκίδος καὶ Καρυστίας Εὐγενίου Δεπάστα, Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Τιμοθέου Ἀναστασίου...». (Βασίλ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου. Ἐπίτομος Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τόμος Β΄ Ἀθήναι 1953).



Ἐκ τῶν παραδειγμάτων αὐτῶν καταφαίνεται: Ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας ἀνεγνώρισε καὶ ἀναγνωρίζει ἀναντιρρήτως εἰς τὰ λαϊκὰ μέλη Αὐτῆς τὸ Γραφικῶς καὶ Κανονικῶς κατωχυρομένον δικαίωμα τοῦ ἐλέγχειν τὰ κακῶς κείμενα οὐχὶ μόνον ἐν τῇ τάξει τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας (Πρβλ. τὴν ὀνομασίαν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου Ληστρικῆ καὶ τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως τῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας. Ἐπίσης τὸ γεγονός ὅτι τόσο ὁ Θ. Καρβούνης, ὅσον καὶ ὁ Μιχ. Γαλανός ἦσαν λαϊκὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας).

η) Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Ἐθεώρησα σκόπιμον ἵνα ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος ἀκουσθῇ καὶ ἡ ἱερὰ φωνὴ τοῦ μεγάλου Ἑλλήνος Ἀδαμ. Κοραῆ, ὅστις πρῶτος ἄνευ ἐνδοιασμῶν καὶ ἐπιφυλάξεων, ὑπέδειξε τὴν ἀναγκαιότητα τῆς λήψεως μέτρων πρὸς ἀνακαίνισιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας. Προλογίζων τὴν μελέτην του «περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν τοῦ Κοραῆ» ὁ σεβαστός Ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Δ. Σ. Μπαλάνος γράφει: «Ὁ Κοραῆς συμφώνως πρὸς τὸν Εὐριπίδειον στίχον: «Φιλῶ λέγειν τ' ἀληθὲς αἰεὶ κ' οὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνὴρ» μετ' ἄκρας παρησίας καὶ τόλμης διατυποῖ τὰς γνώμας του, μὴ θεωρῶν πᾶσαν παράδοσιν καὶ ὡς ἱερὰν παράδοσιν καὶ μὴ ἀποδίδων ἀξίαν τινὰ εἰς τὴν ἀπλὴν ἀρχαιότητα, ἐφ' ὅσον αὕτη δέν συνοδεύεται ὑπὸ τῆς ἀληθείας, διότι, ὡς ἔλεγεν ὁ Κυπριανός «τό ἔθος τὸ ἄνευ ἀληθείας εἶναι πεπαλαιωμένη πλάνη», ἔχων δ' ὑπ' ὄψιν τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος «ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» ἐκθέτει τὰς περὶ Θρησκείας, Ἐκκλησίας καὶ Κλήρου γνώμας του, μετὰ τῆς ἀπολύτου εἰλικρινείας τοῦ ἐναρέτου καὶ κυριολεκτικῶς φιλοθησκου ἀνδρός, ἐπαινῶν τὰ, κατὰ τὴν γνώμην του, ἀξία ἐπαίνου καὶ ψέγων τὰ ὑπεισελθόντα κατὰ τὴν πάροdon τῶν αἰώνων, τρωτά, τὰ μὴ θίγοντα τὸν πυρῆνα, ἀλλ' ἀφορῶντα τὸν φλοιόν. Ὁ ψόγος δ' οὗτος δέν προήρχετο ἐκ φιλοκατηγόρου προθέσεως, οὔτε ἐξ ἀντιθρησκευτικοῦ πνεύματος ἵνα κλονίσῃ τὸ θρησκευτικὸν οἰκοδόμημα, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐκ βαθυτάτης θρησκευτικότητος. Θεωρῶν δηλαδή ὡς προαπαιτούμενον πάσης διορθώσεως τῶν κακῶς κειμένων τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν στήλιν τιναι αὐτῶν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς διορθώσεως των, ἐφρόνει ὅτι ἂν φέρῃ πρόσκαιρον τινα κλονισμόν ἢ διάσεισιν τῶν κακῶς κειμένων, πολὺ περισσότερον βλάπτει καὶ παρασκευάζει ἀθεράπευτον κακόν ἢ ἀνοχὴ καὶ ἀποσιώπησις τῶν τρωτῶν, ἐκ φόβου κλονισμοῦ. Τοῦτο ἐπιφέρει τέλος τὴν σηπεδονὰ καὶ τὴν ἄνευ ἰάσεως νέκρωσιν. Ψέγων τὰ, κατὰ τὴν γνώμην του, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διεισδύσαντα

τρωτά, ὁ Κοραῆς διεφλέγετο ὑπὸ μιᾶς ἱερᾶς ἐπιθυμίας νὰ διορθωθῶσι τὰ κακῶς ἔχοντα, οὕτως ὥστε, ἀννυσιμῶν τοῦ κλήρου εἰς τὸ ἰδεῶδες, ὅπερ ἔταξε δι' αὐτόν ὁ Σωτῆρ, νὰ δυνηθῇ οὗτος νὰ πρωτοστατήσῃ εἰς ἀνάστασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑθνους καὶ εἰς ἐπάνοdon τῶν εὐκλεῶν ἡμερῶν τῆς ἀρχαίας δόξης».

Καὶ ταῦτα μὲν ἀναφέρει ὁ σεβαστός κ. Καθηγητὴς ἐν τῷ προλόγῳ του. Ἐρχόμεθα τώρα νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς ἰδέας ταύτας τοῦ Κοραῆ καὶ συγχρόνως νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν στάσιν τῆς Ὁρθόδοξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι αὐτοῦ.

Αἱ κρίσεις καὶ αἱ ὑποδείξεις καὶ οἱ ἐλεγχοὶ τοῦ Κοραῆ δέν θίγουν ποσῶς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα.

Ἡ Ἐκκλησία, κατ' αὐτόν, καίτοι θεότευκτον οἰκοδόμημα, ὑπέστη ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς ἐμφάνισιν, ἐπίδρασιν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων κακιῶν ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου καὶ οὕτως ἐφθάρη καὶ ἡμανρώθη τόσο, ὥστε ἡ σημερινὴ θρησκεία —κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ἐννοεῖται ἐμφάνισιν— δέν εἶναι πλέον «ἡ αὐτὴ καὶ ἀπαράλλακτος θρησκεία» καθὼς ἐξηλθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ Ἰδρυτοῦ αὐτῆς.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐφοβεῖτο ὁ Κοραῆς ἦτο ἡ δεισιδαιμονία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὴν ὁποίαν ἀπεκάλει «λοιμόν». Τὴν ἐφοβεῖτο ὅσον καὶ τὴν ἀπιστίαν. Γράφων τὸ 1785 πρὸς τὸν Σμύρνης, τὸν κατόπιν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε', τῷ συνιστᾷ νὰ ἀπέχη «μακράν καὶ ἀπὸ τὴν Σκύλαν τῆς ἀπιστίας καὶ ἀπὸ τὴν Χάρυβδιν τῆς δεισιδαιμονίας».

Ἐκτός ὅμως τῆς δεισιδαιμονίας ὑπεισῆλθον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἄλλα κακὰ καὶ τὸν κλῆρον μαστίζουσι διάφορα ψυχικά πάθη, ὡς παρατηρεῖ ὁ Κοραῆς: «Ἐπαρητηρήθη καὶ σήμερον ἀκόμη, τὸ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν πρό πολλοῦ ἀποδειγμένον, ὅτι τὰ ψυχικά πάθη εἰς τοὺς ἱερωμένους πλέον παρὰ τοὺς κοσμικοὺς ἐξάπτονται καὶ γίνονται θηριωδέστερα ἀφοῦ μίαν φορὰν λάβωσιν εἴσοdon εἰς τὰς ψυχὰς των, καὶ τοὺς ἐμπλέκουν εἰς ἀληθινὴν παγίδα διαβόλου, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δέν ἰσχύουν πλέον νὰ ἀπολυθῶσιν. Ὁ φίλαρχος ἱερωμένος καταντᾷ εἰς φονικὸν τύραννον. Ὁ φιλόπλουτος εἰς αἰσχροκερδῆ γόητα καὶ ὁ φιλήδονος γίνετα ἵππος θηλυμανῆς». Εἰς ἕτερον σημεῖον γράφει: «Τὴν κακὴν ἀνατροφὴν ἢ λογιότης τὴν κάμνει κακοποιόν, ἂν προσθέσῃ καὶ τὸ καλυμμαύχιον δέν ἡξεύρω πλέον τί γίνεται».

Ὁ Κοραῆς συνιστᾷ τὸν σεβασμὸν τῶν καλῶν κληρικῶν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν κακῶν. Γράφων, λοιπόν, ὡς ἔγραφεν ὁ Κοραῆς, εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὅτι θὰ ἐδημιούργει ἔχθρους, ἀλλ' ἀδιαφορῶν περὶ τούτου ἐθεώρει κατ' ἡκόν του χάριν τοῦ γενικοῦ καλοῦ νὰ μὴ ὑπολογίσῃ τοὺς διαφοροὺς κινδύνους.

Καίτοι διαφωνῶμεν πρὸς ἀπόψεις τινὰς τοῦ Κοραῆ, ἰδίως δέ εἰς τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ καὶ γράφει σχετικῶς πρὸς τὰ ἀνωτέρω ζητήματα, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι οὗτος εἶναι ὁ προπάτωρ τῶν σήμερον ἐπιζητούτων καὶ ἐπιποθούντων τὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἐξύψωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας πραγμάτων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας λειτουργῶν. Ἠγάπα τὴν Ἐκκλησίαν ἐξαίρετικῶς καὶ μόνον ἐξ ἀγάπης ἐκινεῖτο καὶ ἤλεγχε καὶ παρετῆρει καὶ διώρθωνε. Καὶ ἦτο, κατὰ μέγα μέρος, τόσο

ἀκριβείς καὶ δίκαιαι αἱ παρατηρήσεις του, ὥστε πᾶς ὁ κατέχων τὰ ἐκκλησιαστικά μας ζητήματα καὶ γνωρίζων τῆς Ἐκκλησίας μας τὰς πληγὰς, θά ἀντιληφθῇ ὅτι ὅλοι ἦσαν εἰς γνῶσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐθνικοῦ διδασκάλου μας. Ζητεῖ τὴν διόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ κλήρου. Ἐλέγχει καὶ παρατηρεῖ καὶ στηλιτεύει, ἐνῶ συγχρόνως δὲν παραλείπει νὰ ἐπαινέσῃ τοὺς καλοὺς καὶ ἀξιόους λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου. Καυτηριάζει, ἀλλὰ καὶ θωπεύει.



Παρά ταῦτα (ὅτι δηλαδή ἤλεγχε δριμύτατα τὰ κακῶς ἔχοντα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ) τὸ Ἔθνος τὸν τιμᾷ καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν θεωρεῖ εὐεργέτην. Δέν τὸ ἀφορίζει διὰ τοὺς ἐναντίον της ἐλέγχους. Ἐπομένως ἡ Ἐκκλησία δέχεται τὸν ἔλεγχον ἐμπράκτως καὶ δέν θεωρεῖ τὸν τοιοῦτον ἔλεγχον ὅτι ἀπάδει πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας. Ἐχει φθονεροὺς ἔχθρους ὁ Κοραῆς, οἵτινες ὅμως δέν δύνανται νὰ ἐπιδράσουν καθόλου ἐπὶ τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας, ὥστε αὕτη νὰ καταδικάσῃ αὐτόν.

θ) Οἱ σύγχρονοι ἀρμόδιοι πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι

Ἐρχόμεθα ἤδη νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὰς γνώμας ἐπὶ τοῦ θέματος καθηγητῶν τινῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰδικῶς πρὸς τοῦτο ἐρωτηθέντες ὑπὸ τοῦ ὑποφαινομένου πρὸ πεντήκοντα περὶ τοῦ ἐτῶν (1943). Ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Α... ἔχει τὴν γνώμην ὅτι δύνανται οἱ λαϊκοὶ νὰ ἐλέγχουν τὸν κλῆρον προσέχοντες.

1) Νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν οἱ πιστοὶ καὶ δημιουργηθῇ μεγαλύτερον κακὸν τοῦ ὑπὸ διόρθωσιν.

2) Οἱ ἐλέγχοντες νὰ γνωρίζουν καλῶς τὰ πράγματα, ὥστε νὰ μὴ διαψευσθῶσιν εἰς τὰς ἀπόψεις των ἢ τὰς παρατηρήσεις των. Νὰ εἶναι δηλ. εἰ δυνατόν ἐμπειροὶ θεολόγοι. Ἄλλωστε δέν εἶναι δυνατόν ἡ σημερινὴ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας νὰ παραμείνῃ μεταπολεμικῶς (ὁμιλεῖ κατὰ τὸ 1943) ἀνεξέλεγκτος καὶ ἄσπεκτος.

Ὁ κ. Β... ὑπογραμμίζει ὅτι «ἀπόλυτον δικαίωμα τῶν λαϊκῶν εἶναι τὸ ἐλέγχειν τὸν κλῆρον. Ἡ Ἐκκλησία τὸ θέλει ἀφοῦ ἄλλωστε ἔχει καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικά δικαστήρια».

Ὁ κ. Γ... «ἀναντιλέκτως —λέγει— πρέπει νὰ ἐλέγχεται ὁ κλῆρος, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἐκκλησιαστικά δικαστήρια ἔχει ἡ Ἐκκλησία μας ἀνέκαθεν καὶ ἡ Γραφὴ ἀντιρρήσεις δέν ἔχει καὶ κάλλιστα ὁ ἱερεὺς δύναται νὰ τεθῇ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἁμαρτάνοντος ἀδελφοῦ, τοῦ ἐν ὑποτροπῇ, παραπεμπομένου τῇ Ἐκκλησίᾳ. Διότι ἀκριβῶς καὶ ὁ κληρικὸς ἀδελφός μας εἶναι ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶναι ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Μεγάλου Πατρός καὶ ἐπομένως καὶ ἰδικός μας ἀδελφός. Εἰσέτι δὲ τὸ «ἅγιος» κατὰ τὴν χειροτονίαν δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ὁ ἔλεγχος, τὸν ὁποῖον οἱ λαϊκοὶ κᾶνουν πρὸς τὸν κλῆρον, ἀσχέτως ἂν σήμερον εἶναι πλέον τυπικόν».

Ὁ κ. Δ... μετ' ἐνθουσιασμοῦ λέγει ὅτι: «Δεν χρειάζεται καὶ νὰ ἐπιζητῇ κανεὶς ἐρείσματα διὰ νὰ στηρίξῃ τὸ ἂν ἐπιτρέπεται τὸ ἐλέγχειν τὰ στελεχῇ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τε

τῇ ἰδιωτικῇ τῶν ζώῃν, ἀλλὰ καὶ τὴν διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν. Δέν εἶναι δυνατόν ἄνευ τοῦ ἐλέγχου νὰ διορθωθῇ τίποτε καὶ ἐν τῇ μεταπολεμικῇ ἀναδημιουργίᾳ δέν εἶναι δυνατόν παρά νὰ ἀναδημιουργηθῇ καὶ ἡ Ἐκκλησία, καθὼς ὅλοι οἱ συνάδελφοί του συζητοῦν καὶ πιστεύουν. Πρῶτος αὐτὸς θά γράψῃ καὶ θά ψέξῃ καὶ θά στηλιτεύσῃ καὶ θά ὑποδείξῃ.

Ἄλλωστε τὸ Πανεπιστήμιον ἔχει εἰδικὴν ἑδραν τῆς Ποιμαντικῆς εἰς τὴν ὁποίαν ψέγει τὰ κακῶς ἔχοντα παρὰ τῷ κλήρῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Δέν θά ὑπῆρχε αὕτη ἡ ἑδρα ἐν τῇ Θεολ. Σχολῇ ἂν δέν ἐπέτρεπεν ἡ Ἐκκλησία τοῦτο.

ι) Πορίσματα

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ θέματος τούτου δύναται ὁ ἀμερόληπτος καὶ ἀντικειμενικὸς ἐρευνητὴς νὰ ἐξαγάγῃ τὰ ἑξῆς πορίσματα:

1) Ἀπαγόρευσις τοῦ ἐλέγχειν τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας ὡς καὶ τῆς Δ/σεως Αὐτῆς οὐχὶ μόνον οὐδαμοῦ τῆς Κ. Διαθήκης καὶ τῶν Ἱ. Κανόνων ἀναφέρεται, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖται φυσικὸν καὶ ἐπιβεβλημένον.

2) Ἐξαίρεσιν τοῦ ἀνωτέρῳ ἀποτελεῖ ὁ Ἱ. Χρυσόστομος (καὶ εἰ τις ἄλλος Ἐκκλ. Πατήρ), ὅστις ὁμιλεῖ περιστατικῶς. Κατὰ βάθος ὅμως καὶ Αὐτὸς ἐξεταζόμενος δέν ἀπαγορεύει τοῦτο.

3) Οἱ πλεῖστοι (ἂν μὴ πάντες) τῶν συγχρόνων εἰδικῶν ἐπιστημόνων ὅχι μόνον δέν θεωροῦν τὸ ἐλέγχειν τὸν κλῆρον ἀπιγορευμένον, ἀλλὰ τὸ θεωροῦν ἐπιβεβλημένον.

4) Ἡ στάσις τῆς Ἐπισήμου Ἐκκλησίας ἀπέναντι τοῦ εἰλικρινοῦς καὶ στοργικοῦ ἐλεγκτοῦ τοῦ κλήρου καὶ τῆς Ἐκκλησίας Ἀδ. Κοραῆ δεικνύει ὅτι ὅχι μόνον εἰς τὴν θεωρίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πράξιν ἡ ἐκκλησία μας δέχεται τὸν ἔλεγχον ἐκ μέρους τῶν πιστῶν τέκνων της.

5) Τόσον ἡ Κ. Διαθήκη, ὅσον καὶ οἱ Ἱ. Κανόνες καθορίζουν τίνες δέον νὰ εἶναι οἱ κατηγοροὶ καὶ ἐλεγκταὶ τοῦ Κλήρου, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ εἶναι ἀδιάβλητοι καὶ περισσότεροι τοῦ ἐνός.

6) Ἀπαγορεύεται τὸ συκοφαντεῖν τὸν κλῆρον καὶ περὶ τοῦτου ἔχομεν ρητὰς ἀπαγορεύσεις καὶ ἀπειλὰς καὶ ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης καὶ ἐκ τῶν Κανόνων καὶ ἐκ τῶν Πατέρων.

7) Ὁ ἔλεγχος πρέπει νὰ γίνεται μετ' ἑνα καὶ μόνον σκοπὸν «τὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἐξύψωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν στελεχῶν Αὐτῆς».

8) Δέον ὅπως κατὰ τὸν ἔλεγχον καταβάλλεται μεγίστη προσοχὴ πρὸς ἀποφυγὴν σκανδαλισμοῦ Χριστιανικῶν συνειδήσεων καὶ ταραχῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἵνα μὴ προκαλῆται κακὸν μεγαλύτερον τοῦ ὑπὸ διόρθωσιν.

9) Συμφώνως πρὸς τὸν Ἰάκωβον, διὰ κάθε παράπτωμα τοῦ ἀδελφοῦ μας (καὶ ἀδελφός μας εἶναι καὶ ὁ Κληρικὸς) πρὸ πάσης παρατηρήσεως ἢ ἐλέγχου ἀπαιτεῖται ἡ προσευχή, ὡς πρῶτον μέσον διορθώσεως αὐτοῦ.

10) Τὸ ἔργον τοῦ ἀποφασίζοντος νὰ ἀσχοληθῇ μετ' αὐτὸν διόρθωσιν τῶν κακῶς ἔχόντων ἐν τε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Ἱ. Κλήρῳ δέον νὰ εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον, θετικόν, δηλαδή ἔργον, 1) προσευχομένου διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, 2) Συνεργάτου Αὐτῆς καὶ 3) Ἐπαινέτου τῶν καλῶν, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἔργον ἐλεγκτοῦ καὶ ἐπικριτοῦ.



Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ ΜΑΣ

Τοῦ μακαριστοῦ Θεολόγου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Σ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΕΩΣ

«Προσοικείωσις τῆς ἀπολυτρώσεως» θά πῃ δλόψυχος καί μέ ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην ἀποδοχή τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ ἀπό μέρους τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὥστε πράγματι αὐτός προσωπικῶς νά σωθῇ. Καί διά νά τό ἀναλύσωμεν, ὥστε νά τό καταλάβωμε, λέγομεν τοῦτο.

Ὁ Θεάνθρωπος Κύριος Ἰησοῦς Χριστός μέ τό νά ἀναλάβῃ τās ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων καί νά θυσιασθῇ δι' αὐτάς μέ θάνατον ἐπονειδίστον καί ἐπώδυνον, ὅπως ἦτο ὁ θάνατος τοῦ σταυροῦ, ἐξιλέωσε τόν ἄνθρωπον ἀπέναντι τῆς Θείας δικαιοσύνης. Τόν ἐξιλέωσε, δηλαδή τοῦ ἔδωκε ἄφεσιν καί τόν ἐδικαίωσε, διότι ἐσήκωσε ἐπάνω του Ἐκεῖνος τό βάρος καί τήν ἐνοχλήν τῆς ἁμαρτίας. Ἔτσι συνεφιλίωσε τόν ἄνθρωπον μέ τόν Θεόν καί τόν ἔκαμε τέκνον τοῦ Θεοῦ. Μέ τό νά τόν κάμῃ δέ τέκνον τοῦ Θεοῦ τοῦ ἄνοιξε τόν δρόμον πρὸς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Αὐτή εἶναι ἡ μεγίστη δωρεά, τήν ὁποίαν προσέφερεν ὁ Κύριος εἰς τόν ἄνθρωπον μέ τήν σταυρικὴν του θυσίαν. Ἀλλά διά νά προσοικειωθῇ τήν δωρεάν αὐτήν ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή διά νά τήν κάμῃ ἰδικήν του, προσωπικόν καί ἀναφαίρετον κτῆμα τῆς ζωῆς του, αὐτήν καί ὅλα τὰ ἀγαθὰ πού ἀπέρρευσαν ἀπὸ τήν σταυρικὴν θυσίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, πρέπει νά τήν ἀποδεχθῇ, νά τήν ἐγκολπωθῇ καί νά τήν κρατήσῃ ἰσοβίως μέσα του μέ θερμὴν πίστιν καί μέ βαθεῖαν καί εὐγνώμονα διάθεσιν. Νά μὴ φεύγῃ ποτέ ἀπὸ τήν σκέψιν καί τήν καρδίαν του, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ Ἐσταυρωμένος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ μόνος αἰώνιος Σωτὴρ καί Λυτρωτὴς του. Καί ὄχι μόνον νά σκέπτεται τήν ἀλήθειαν αὐτήν, ἀλλὰ καί νά τήν ζῇ. Καθημερινῶς ἔντονον καί ἰσχυρόν βίωμά του νά γίνεται. Αὐτὴ ἡ σκέψις, αὐτό τό γεγονός, αὐτὴ ἡ θυσία τοῦ Κυρίου βαθύτατα νά τόν συγκλονίσῃ, νά τόν συγκινήῃ, νά διεγείρῃ μέσα του αἰσθήματα ἅγια καί ἱερά πίστεως καί ἀφοσιώσεως εἰς τόν Σωτῆρα του αὐτόν. Νά σκέπτεται καί νά λέγῃ· Ἦμουν ἁμαρτωλὸς καί κατὰδικος τῆς αἰωνίου κολάσεως καί ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐθυσιάσθη δι' ἐμέ καί ἔχυσε ἐπὶ τοῦ

σταυροῦ τό Αἷμα του διά νά μέ ἀπολυτρώσῃ. Καί μέ ἀπελύτρωσε. Καί, ὅπως εἶπαμε, αὐτό τό γεγονός καθημερινῶς νά τόν συνέχῃ, νά τόν συγκλονίσῃ, νά τόν κινήῃ εἰς δοξολογίαν πρὸς τόν Λυτρωτὴν, νά τόν συγκρατῇ ἀπὸ κάθε ἠθικὴν ἐκτροπὴν καί ἀνομίαν. Ἐπομένως ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ μέρους τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πού ἑσταυρώθη δι' ἡμᾶς, προσεφέρθησαν τὰ πάντα. Προσεφέρθη ἡ πανάμωμος ζωὴ του, ἡ ὑπακοή του, τό Αἷμα του, ἡ θυσία του. Καί ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Πέτρος «πάντα ἡμῖν τὰ πρὸς ζωὴν καί εὐσέβειαν δεδώρηται» (Β' Πέτρ. α' 3, 4). Καί ἐπόμενον ἦτο νά γίνῃ τοῦτο, ἀφοῦ ὁ Θεός, ὅπως εἶναι πολυεύσπλαγχνος καί φιλόανθρωπος, πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσις ἀληθείας ἔλθειν», καί «οὐ βούλεται τόν θάνατον τοῦ ἀσεβοῦς ὡς τό ἀποστρέψαι τόν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ καί ζῆν αὐτόν» (Α' Τιμ. β' 4, Ἰεζ. λγ' 11). Προσέφερε καί προσφέρει, λοιπόν, ὁ Θεός τήν λύτρωσιν καί σωτηρίαν εἰς τόν ἄνθρωπον. Ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον εἰς τόν ἄνθρωπον μόνος του καί νά σκεφθῇ, καί νά ζητήσῃ, καί νά προσοικειωθῇ τό ἀπολυτρωτικόν ἔργον τοῦ Χριστοῦ καί τῆς ἁγίας του θυσίας. Τί χρειάζεται; Πάλιν ὁ Θεός νά τόν βοηθήσῃ, νά τοῦ ἀπλώσῃ τό χέρι του καί νά τόν καλέσῃ εἰς τήν σωτηρίαν αὐτήν. Διότι, ὅπως εἶπεν ὁ Κύριος, «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰωάν. ιε' 5). Τίποτε, οὐδέ ἓνα βῆμα, δέν εἰμπορεῖ νά κάμῃ ὁ ἄνθρωπος πρὸς σωτηρίαν καί ἠθικὴν του ἀναγέννησιν χωρὶς τοῦ Θεοῦ τήν βοήθειαν. Ἀλλὰ πάλιν ὁ Θεός δέν ἐκβιάζει τήν ἀνθρωπίνην θέλησιν καί ἀφίνει ἐλεύθερον τόν ἄνθρωπον νά κάμῃ ἐκλογὴν καί νά προτιμήσῃ ἢ τήν σωτηρίαν ἢ τήν ἀπώλειαν, ἢ τήν ζωὴν ἢ τόν θάνατον. Τό εἶπε καθαρά· «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν... ἀκολουθεῖτω μοι» (Μάρκ. η' 34). Ὅποιος θέλει νά μέ ἀκολουθήσῃ, αὐτός ἄς γίνῃ μαθητὴς καί ὁπαδός μου. Ὅποιος θέλει νά γίνῃ Χριστιανός, πιστός καί ἀφωσιωμένος εἰς ἐμέ, αὐτός νά γίνῃ. Ὅχι ἐξ ἀνάγκης, ὄχι διά τῆς βίας. Ἐδὼ ὑπάρχει τε-

λεία ἐλευθερία. Ἐλεύθερος εἶναι ὁ καθένας νά ἀπαρνηθῇ τόν ἁμαρτωλὸν βίον του, νά ἀκολουθήσῃ τόν δρόμον τοῦ Θεοῦ καί νά σωθῇ. Ὅποιος θέλει. Ὅποιος ἐλεύθερα τό ἀποφασίσῃ. Καί τοῦτος εἶναι ὁ λόγος, διὰ τόν ὁποῖον ἄλλοι μὲν ἀποδέχονται μέ θερμὴν πίστιν τὴν σωτηρίαν καί σώζονται. Καί ἄλλοι τὴν ἀποκροῦν μέ ἀπιστίαν καί ἄρνησιν καί καταδικάζονται. Ἀνάγκη, λοιπόν, θείου φωτισμοῦ καί θείας δυνάμεως, διὰ νά γνωρίσῃ καί ἀποδεχθῇ ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος τό ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ καί νά σωθῇ. Καί αὐτὴ ἡ θεία βοήθεια καί δύναμις λέγεται θεία Χάρις. Καί αὐτὴ ἡ θεία Χάρις

εὐρίσκεται ἀποταμιευμένη εἰς τὴν Ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καί μεταδίδεται εἰς τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μυστηρίων. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπάρχει ὁ Χριστός. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καί ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ. Ἐξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ὑπάρχει ὁ Χριστός. Μά ἀκριβῶς δι' αὐτό καί ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ὑπάρχει καί Θεία Χάρις. Δι' αὐτό καί δὲν ὑπάρχει οὔτε ἄφεσις ἁμαρτιῶν, οὔτε ἀπολύτρωσις, οὔτε δικαίωσις καί σωτηρία. Εἰς τὴν συνέχειαν, λοιπόν, αὐτά τὰ ζητήματα θά μελετήσωμεν.

□

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Η ΘΕΙΑ ΧΑΡΙΣ

1.— Τί εἶναι ἡ θεία Χάρις; Ἀπὸ ὅσα ἕως τώρα εἴπαμεν βγαίνει ὡς συμπέρασμα τό τί εἶναι κατ' οὐσίαν ἡ θεία Χάρις. Διὰ νά εἰσχωρήσωμεν ὁμῶς βαθύτερα εἰς τό νόημα, ἀναλύομεν περισσότερον τὴν ἔννοιαν τῆς θείας χάριτος καί λέγομεν: Θεία Χάρις εἶναι ἡ εὐνοία, ἡ ἀγάπη, ἡ βοήθεια καί δωρεά, τὴν ὁποίαν ἐκδηλώνει καί προσφέρει ὁ Θεός εἰς τόν ἄνθρωπον. Θεία Χάρις θά πῃ, ἀκόμη, εὐνοία καί ἀγάπη, ἡ ὁποία δὲν ἀξίζει νά προσφερθῇ εἰς τόν ἁμαρτωλὸν καί ἔνοχον ἄνθρωπον, ἀλλ' εἶναι τόση ἡ εὐσπλαγχνία καί ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ, ὥστε τοῦ τὴν προσφέρει μόνος του ὁ Θεός, χωρὶς κἂν νά τοῦ ζητήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Καί τὴν προσφέρει πλουσίαν. Τοῦ τὴν προσφέρει, διὰ νά γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος τόν Σωτῆρα Χριστόν, καί προσοικειωθῇ ὁ ἁμαρτωλὸς τό ἀπολυτρωτικὸν του ἔργον. Καί, ἀκόμη, διὰ νά εἶναι ἡ χάρις αὐτὴ κραταία δύναμις εἰς τό ἔργον τῆς πνευματικῆς του ἀναγεννήσεως καί τῆς ἐν Χριστῷ ἁγίας του ζωῆς. Καί ἡ χάρις αὐτὴ δωρεάν παρέχεται. Δὲν εἶναι μισθός, δὲν εἶναι ἀμοιβή καλῶν ἔργων καί κόπων καί θυσιῶν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι κἂν προσφορὰ εἰς ἀνθρωπίνην αἰτήσιν. Εἶναι δωρεά, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν σταυρικὴν θυσίαν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ὅπως τό λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «εἰ δέ χάριτι, οὐκ ἐξ ἔργων» ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκ ἐστὶν γίνεται χάρις» (Ρωμ. ια' 6). Καί μέ τὴν σημασίαν αὐτὴν εὐρίσκεται εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ἡ χάρις, ὡς δωρεά τοῦ Θεοῦ εἰς τόν ἀνάξιον ἄνθρωπον. «Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καί ἡ δωρεά ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἐνός ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε» (Ρωμ. ε' 15), λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἐδόθη δηλαδή αὐτὴ ἡ Χάρις τοῦ Χριστοῦ ὡς δωρεά τοῦ Θεοῦ καί ἐδόθη μέ τό παραπάνω καί ἐπερίσσευσε μάλιστα. Ἐπειτα ὀνομάζεται «χάρις Ἰησοῦ Χριστοῦ», «χάρις δοθεῖσα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Δηλαδή χάρις καί δωρεά πού προσεφέρθη ἀπὸ τόν σταυρωθέντα καί ἀναστάντα Χριστόν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ χάρις ἔχει βέβαια ἀρχὴν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, πηγάζει ἀπὸ τὴν σταυρικὴν θυσίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί Πατρὸς, παρέχεται ὁμῶς καί δίδεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τό Ἅγιον Πνεῦμα. Τὴν ἀναγέννησιν δη-

λαδή, πού φέρει εἰς τόν ἄνθρωπον ἡ χάρις, καί τοὺς πνευματικὸς καρπούς τῆς κατὰ Χριστόν ζωῆς ἐνεργεῖ καί χορηγεῖ τό τρίτον πρόσωπον τῆς Θεότητος, τό Ἅγιον Πνεῦμα⁽¹⁾.

2.— Ἡ ἀναγκαιότης τῆς θείας χάριτος. Εἶναι ἀναγκαῖα καί ἀπαραίτητος εἰς τόν ἁμαρτωλὸν ἡ θεία χάρις διὰ νά ἀνορθωθῇ καί νά σωθῇ; Βεβαίως ἀναγκαῖα, ἀναγκαιότης. Ἀναγκαῖα καί διὰ νά ἀρχίσῃ καί νά τελειώσῃ, νά φθάσῃ εἰς τό τέλος ἡ ἀναγέννησις καί σωτηρία του. Νά τὴν ἀρχίσῃ τὴν ἀναγέννησίν του ὁ ἄνθρωπος ὁ ἁμαρτωλὸς καί νά προκόψῃ ὡς Χριστιανός, ὡς ἄνθρωπος πνευματικός, ὡς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Οὔτε μίαν στιγμὴν δὲν πρέπει νά λείψῃ ἡ θεία χάρις ἀπὸ τόν ἄνθρωπον, διότι δὲν εἴμπορεῖ τότε νά σταθῇ. Χωρὶς τὴν θείαν χάριν οὔτε στιγμὴν δὲν εἴμπορεῖ νά σταθῇ ὡς ἀναγεννημένος Χριστιανός. Πάντοτε πρέπει νά ζῇ, νά ἐνεργῇ καί νά πράττῃ ὅλα του τὰ καλὰ καί ἅγια καί θεάρεστα ἔργα μέσα εἰς τὴν παρουσίαν καί ἐνίσχυσιν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Μέ τὰς ἰδικὰς του σκέψεις δὲν εἴμπορεῖ νά εὕρῃ τόν Θεόν καί νά προσευχηθῇ, νά ἐπικοινωνήσῃ μαζὶ του. Μέ τὰς ἰδικὰς του ἀνθρωπίνους δυνάμεις δὲν εἴμπορεῖ νά ἀνορθωθῇ ἀπὸ τὴν ἡθικὴν του κατὰπτωσιν καί νά σταθῇ ἄγνός καί τίμιος, μέ παρησίαν πρὸς τόν Θεόν. Ὁ Θεός τόν κινεῖ εἰς μετάνοιαν καί πίστιν. Ὁ Θεός τόν ἀνορθώνει καί τόν κρατεῖ σταθερόν εἰς χριστιανικὴν πορείαν καί ζωὴν. Ὁ Θεός τόν ἀναγεννᾷ καί τόν ἁγιάζει. Τόν καθαρίζει δηλαδή ἀπὸ κάθε ἁμαρτωλὸν καί φαῦλον φρόνημα καί αἴσθημα καί ἀπὸ κάθε ἄτακτον καί ἔνοχον θέλημα. Ὁ Θεός τοῦ γεμίζει τὴν ψυχὴν καί τὴν ζωὴν μέ κάθε τίμιον καί σεμνόν, μέ κάθε ἄγνόν καί ἅγιον καί κατὰ πάντα εὐάρεστον εἰς τόν Θεόν πρᾶγμα. Ὁ Θεός. Δηλαδή ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεία Χάρις «ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καί τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα». Τόσον ἀναγκαῖα διὰ τόν ἁμαρτωλὸν καί ἐμπαθεῖ ἄνθρωπον εἶναι ἡ θεία Χάρις. Ἀναγκαῖα καί διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν καί κάθαρσιν του ἀπὸ τό προπατορικὸν ἁμάρτημα. Ἀναγκαῖα καί διὰ νά γίνῃ, νά ἐξελιχθῇ καί νά ἀποδειχθῇ τέλειος καί ἀληθινός Χριστιανός. Ἀναγκαῖα εἰς καλλιέργειαν καί ἀνάπτυ-

ξιν, εἰς ἄνθησιν καὶ καρποφορίαν πνευματικῆς, ἀναγεννημένης ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου· «οὐδεὶς δύναται ἔλθειν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατήρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν» (Ἰω. στ' 44) καὶ «ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. γ' 5), αὐτοὶ οἱ θεοὶ λόγοι τονίζουν τὴν ἀπόλυτον ἀναγκαιότητα τῆς θείας χάριτος καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς πίστεως καὶ ἀναγεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγῃ, ὅτι «ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας» (Φιλιπ. β' 13), τί ἄλλο θέλει νὰ πῇ, παρὰ μόνον τοῦτο; Ὅτι δηλαδή, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ζῇ καὶ κινῆται μέσα εἰς τὸ βασίλειον τῆς θείας χάριτος, μόνον τότε καὶ καλὴν ἀρχὴν καὶ καλὸν τέλος τῆς σωτηρίας του ἔχει. Ὁ Θεὸς διὰ τῆς θείας χάριτός του μᾶς δίδει καὶ τὴν θέλησιν εἰς τὴν ἀρχήν, νὰ θέλωμεν νὰ σωθοῦμε καὶ νὰ ζητοῦμε τὴν σωτηρίαν μας αὐτήν. Ὁ Θεὸς μᾶς δίδει καὶ τὴν πρακτικὴν ἐνέργειαν ἐν συνεχείᾳ διὰ νὰ ζήσωμεν κατὰ Θεὸν καὶ νὰ εὐαρεστήσωμεν ἐνώπιόν του. Νὰ ἐπιτύχωμεν δηλαδή τὴν σωτηρίαν, πού μᾶς ἐδώρησε ὁ μονογενὴς Υἱὸς του μετὰ τὴν σταυρικὴν του θυσίαν.

3.— Ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καὶ θεία Χάρις. Εἶπαμε ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ προέρχονται τὰ πάντα, ὅλα τὰ καλὰ. «Καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐνεργεῖν». Καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ πρὸδος εἰς τὴν ἀρετὴν. Ναί. Ἀλλ' εἶπαμε εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ Θεὸς σέβεται τὸ αὐτεξούσιον καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐδένα ἐκβιάζει διὰ νὰ πιστεύσῃ καὶ ἀκολουθήσῃ τὸν ἰδικόν του δρόμον. Καὶ πράττει τοῦτο ὁ Θεός, διότι ὁ ἴδιος ἐλεύθερον ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ μόνος του τὸν ἐπροίκισε μετὰ τὸ αὐτεξούσιον. Ὅταν ὁμως ἔρχεται ἡ θεία Χάρις καὶ κινῇ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀλλαγὴν βίου, εἰς μετάνοιαν καὶ πίστιν, δέν γίνεται ἐκβιασμός καὶ δέν καταργεῖται τὸ αὐτεξούσιον καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου; Αὐτὴ ἡ σκέψις ἴσως νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ Χριστιανοῦ. Ἀπαντῶμεν, λοιπόν, καὶ λέγομεν. Ὁχι, δέν καταργεῖται ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Διότι ἡ θεία χάρις ἐνεργεῖ μὲν αὐτὴ ὡς πρῶτος καὶ κύριος παράγων καὶ συντελεστής τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, δέν ἐκβιάζει, δέν ἐκπορθεῖ ὁμως τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπισκέπτεται ὅχι ἐκεῖνον πού ἀντιδρᾷ ἐσκεμμένως καὶ πεισματικά, ἐν γνώσει, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ ὅτι εἰς τὸν Θεὸν ἀντιδρᾷ. Αὐτόν μετὰ πρῶτην καὶ δευτέραν ἀπόπειραν καὶ κροῦσιν τὸν ἐγκαταλείπει, καίτοι, ὅπως εἶπαμε, ὁ Θεός «οὐ θελήσει θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τοῦ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν». Ἀλλ' ἐφ' ὅσον αὐτός μετ' ἐπιμονὴν ἀντιδρᾷ, τὸν ἐγκαταλείπει, ἀφοῦ ἔτσι αὐτός θέλει καὶ τὴν χάριν δέν τὴν θέλει, ἀλλὰ τὴν ἀποκροῦει. Ἡ θεία χάρις ἐνεργεῖ καὶ βοηθεῖ καὶ κινεῖ εἰς μετάνοιαν καὶ πίστιν τὸν καλοπροαίρετον ἄνθρωπον. Ἐκεῖνον πού θέλει νὰ σωθῇ, ἀλλὰ δέν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κινήθῃ πρὸς ἀναζήτησιν καὶ εὑρεσιν τῆς σωτηρίας. Ἐνισχύει τὴν ἀσθενὴ θέλησιν. Βοηθεῖ τὸν ἀδύνατον. Ἐνεργεῖ καὶ συντρέχει εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ θέλοντος καὶ τοῦ τρέχοντος, καίτοι ἡ σωτηρία γίνεται ἔργον «οὐ τοῦ θέλοντος οὐδέ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ» (Ρωμ. θ'

16). Διὰ νὰ θέλῃ ὁμως καὶ νὰ τρέχῃ, σημαίνει ὅτι πράγματι θέλει, ὅτι ἔστω εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς ὑπάρχει κάποια μικρὰ καὶ ἀσθενὴς θέλησις. Καὶ αὐτὴν ἐνισχύει ἡ χάρις, αὐτόν ἐλεεῖ ὁ Θεός. Καὶ ἔτσι τὸ μικρόν, τὸ ἀπειροελάχιστον εἶναι τοῦ ἀνθρώπου, τὸ πᾶν, τὸ ὅλον σχεδόν εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μικρόν, τὸ ἐλάχιστον κάτι εἶναι. Εἶναι μία βάσις, μία ἀρχὴ καὶ ἀφετηρία, μία ἀναγνώρισις καὶ θεληματικὴ συγκατάβασις, εἶναι ἐκεῖνο πού λέγεται εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν (γ' 20) ἀπὸ αὐτόν τὸν Κύριον· «ἰδοὺ ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω. Ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτός μετ' ἐμοῦ». Δηλαδή, ἰδοὺ, ἄνθρωπε, ἔχω σταθῇ ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν τῆς ψυχῆς σου καὶ κτυπῶ νὰ με ἀκούσῃς καὶ νὰ μοῦ ἀνοίξῃς νὰ μπῶ μέσα. Καὶ γνώριζε τοῦτο. Ὅποιος ἀκούσῃ τὴν φωνὴν μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν τῆς ψυχῆς του, θὰ μπῶ μέσα εἰς αὐτήν καὶ θὰ δειπνήσω ἐγὼ με αὐτόν καὶ ἐκεῖνος με ἐμέ. Τὸ ὅποῖον σημαίνει, πὼς δέν σπρώχνει τὴν θύραν γιὰ νὰ μπῇ μέσα μας ὁ Θεός. Στέκει, περιμένει, κρούει. Ζητεῖ τὴν συγκατάθεσίν μας. Ἀκόμη παρακαλεῖ νὰ τοῦ ἀνοίξουμε καὶ νὰ μπῇ μέσα νὰ μᾶς φέρῃ τὴν σωτηρίαν. Δηλαδή δείχνει τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου («ἐάν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν»), ἀλλὰ καὶ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· «ἔστηκα καὶ κρούω... εἰσελεύσομαι... δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτός μετ' ἐμοῦ»⁽²⁾).

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω συμπεριλαμβάνονται μέσα εἰς τὸν λόγον τοῦ θείου Παύλου· «ἀδελφοί, συνεργοὺντες παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενόν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δεῖσθαι ὑμᾶς» (Β' Κορινθ. στ' 1). Συνεργασία, ἐπομένως, συνεργία, ὅπως τὴν λέγει ἡ γλῶσσα τῆς δογματικῆς, συνεργίας τῆς θελήσεώς μας καὶ τῆς θείας χάριτος καὶ δυνάμεως εἶναι τὸ μέγα ἔργον τῆς σωτηρίας μας καὶ ἡ τελειώσις μας εἰς τὴν ἀρετὴν.

4.— Καρποὶ τῆς θείας Χάριτος. Πηγὴ θείας ζωῆς εἶναι ἡ θεία Χάρις, ἡ ὁποία πλουσία παρέχεται ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον πρὸς σωτηρίαν του. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὁμιλεῖ διὰ τοὺς καρπούς αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν του. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν ὁμιλεῖ διὰ τοὺς καρπούς πού παράγει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τὰς ψυχάς, πού ἔχουν φωτισθῇ καὶ ἀναγεννηθῇ ἀπὸ αὐτό, καὶ οἱ ὅποιοι ἐκδηλώνονται εἰς τὴν ἑξωτερικὴν ζωὴν καὶ συμπεριφορὰν τοῦ Χριστιανοῦ. Λέγει λοιπόν· «Ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ» («Ἐφεσ. ε' 9»). Εἰς δὲ τὴν πρὸς Γαλάτας λέγει· «Ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. ε' 22, 23). Αὐτοὶ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς θείας Χάριτος, καρποὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου. Καὶ βέβαια ὅλοι αὐταὶ εἶναι ἀρεταί, τὰς ὁποίας παρουσιάζει εἰς τὸν βίον του ὁ Χριστιανὸς πού ἐκλήθη εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνεγεννήθη πνευματικῶς ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καί, ὅπως εἶπαμε καὶ εἰς προηγούμενα κεφάλαια, ἂν λείψῃ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ἡ θεία Χάρις, αὐτός θὰ εὕρισκεται ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τίποτε τὸ καλόν, καμμίαν ἀρετὴν, οὐδε-

μίαν λαμπράν πλευράν εἰς τὴν ζωὴν του δέν θά παρουσιάσῃ. Ἄλλ' ἐδῶ πρόκειται διὰ τοὺς πρώτους καρπούς που καρποφορεῖ ἡ θεία Χάρις εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀποξενουμένου ἀπὸ τὸν Θεόν, τοῦ ἐνόχου, ἐκείνου, ὁ ὁποῖος διὰ τὰς ἁμαρτίας του καὶ ἔνοχος καὶ ξένος καὶ ἐχθρὸς εἶναι διὰ τὸν Θεόν. Πρόκειται διὰ τοὺς καρπούς πού ἀποτελοῦν τὴν ἀρχὴν καὶ βάσιν τῶν ἀρετῶν, τῶν καρπῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοὺς ὁποίους, ὅπως εἶπαμε, ὁμιλεῖ ὁ θεῖος Παῦλος.

Πρῶτος, λοιπόν, καρπός, ἢ νὰ τὸ ποῦμε καλύτερα, πρώτη ἐνέργεια τῆς θείας χάριτος εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ Κλῆσις τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ἡ θεία χάρις ἐξυπνᾷ τὸν ἁμαρτωλόν. Ἀπὸ ποῦ τὸν ἐξυπνᾷ; Ἀπὸ τὸν λήθαργον καὶ τὸν ὕπνον τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν καλεῖ νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν Θεόν, διὰ νὰ φωτισθῇ, νὰ ζωοποιηθῇ, νὰ σωθῇ. Τοῦ φωνάζει τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἡ χάρις· «ἐγείρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός» (Ἐφεσ. ε' 14), ὅπως λέγει ὁ Παῦλος. Νεκρὸς εἶναι, νεκρωμένος ἀπὸ τὸ δηλητήριον τῆς ἁμαρτίας ὁ ἁμαρτωλός. Πρέπει πρῶτον νὰ ἀναστηθῇ. Κοιμισμένος καὶ ἀναίσθητος μέ τὸν ὕπνον τοῦ αἰωνίου θανάτου εἶναι καὶ πρέπει νὰ ἐξυπνήσῃ, νὰ ἰδῇ καὶ νὰ συναισθανθῇ τὴν ἐλεεινὴν καὶ ἀθλίαν κατάστασίν του, νὰ ἀνατιναχθῇ, νὰ ἀνασυνταχθῇ καὶ νὰ ζητήσῃ ἔλεος Θεοῦ. Ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἁμαρτωλός καὶ διὰ νὰ εὕρῃ ἔλεος Θεοῦ ἀνάγκη πᾶσα νὰ γίνῃ φίλος τοῦ Θεοῦ. Δι' ὅλα ὁμως αὐτὰ πρέπει νὰ κληθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν, διότι μόνος του δέν εἰσπορεῖ οὔτε νὰ τὸν εὕρῃ οὔτε νὰ τὸν πλησιάσῃ τὸν Θεόν. Τὸν καλεῖ, λοιπόν, ἡ χάρις: Ἐλα, ξύπνα καὶ πλησίασε πρὸς τὸν Θεόν, ἁμαρτωλέ. Μετανόησε, πίστευσε, γίνε φίλος τοῦ Θεοῦ, παιδί τοῦ Θεοῦ, ἄνθρωπε, διὰ νὰ σωθῇς, καὶ θά σωθῇς. Ὁ πρῶτος καρπός λοιπόν τῆς θείας χάριτος εἶναι ἡ κλῆσις. Ἡ κλῆσις εἰς μετάνοιαν καὶ πίστιν, κλῆσις εἰς σωτηρίαν.

Δεύτερος καρπός εἶναι ἡ δικαίωσις τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Διὰ νὰ τὸ ἐννοήσωμεν τοῦτο ἄς λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ὁ ἁμαρτωλός, ἐφ' ὅσον εἶναι ἔνοχος ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν, εἶναι καὶ καταδικασμένος. Ὁ ἄνθρωπος, πού βαρύνεται μέ πολλά παραπτώματα καὶ εἶναι φορτωμένος ἀνομίας καὶ ἀθλιότητος, πρόσωπον Θεοῦ δέν βλέπει. Οὔτε εὐδοκίαν καὶ εὐλογίαν Θεοῦ λαμβάνει οὔτε βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομεῖ. Τό κρῖμα, δηλαδή ἡ κρίσις καὶ κατάκρισις, ἡ καταδίκη τῆς θείας δικαιοσύνης εἶναι ἐπάνω του καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καταδικασμένος μέ αἰώνιον καταδίκην. Ἐρχεται ὁμως ἡ θεία χάρις καὶ εἰς ἐκεῖνον πού ἐδέχθη τὴν κλῆσιν καὶ μετενόησε καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστόν, τὸν ἀνεγνώρισε καὶ τὸν ὡμολόγησε Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν του, καὶ δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ τοῦ δίδει ἄφεσιν. Ὅσον ἁμαρτωλός καὶ ἂν εἶναι, ὅσον πολλά καὶ βαρεῖα τὰ ἁμαρτήματά του, μιά πού ἐδέχθη τὴν κλῆσιν, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς, λυτρώνεται ἀπὸ τὴν καταδίκην, σώζεται ἀπὸ τὴν θεῖαν ὀργὴν, δικαιώνεται. Ἀπὸ ἁμαρτωλός καὶ ἔνοχος, ἀπὸ κατάδικος τῆς κολάσεως μέ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν πίστιν του ἀνακηρύσσεται δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, εἰρηνεύει, ἀναπαύεται ἀπὸ τύψεις καὶ ἀναστατώσεις τῆς συνειδήσεως καὶ γίνεται ἄξιός τῆς θείας του βασιλείας.

Αὐτό εἶναι πού λέγει ὁ Ἀπόστολος: «Δικαιωθέντες ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ρωμ. ε' 1).

Ἄλλος, τρίτος αὐτός, καρπός τῆς θείας χάριτος εἶναι ἡ Ἀναγέννησις τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχει τὴν φυσικὴν του γέννησιν ὁ ἄνθρωπος, πού ἔλαβε ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα γονεῖς του. Ἡ γέννησις αὐτὴ ἁμαρτωλὸν τὸν φέρει εἰς τὴν ζωὴν, μέ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα κληροδοτημένον καὶ φορτωμένον. Μέ τὴν ἁμαρτωλὴν αὐτὴν ρίζαν καὶ ροπὴν πού ἔχει προχωρεῖ εἰς τὸ κακόν καὶ ζῇ ἁμαρτωλὴν ζωὴν καὶ ἁμαρτωλὰς πράξεις παρουσιάζει ὁ βίος του. Τώρα μέ τὴν κλῆσιν, μέ τὴν μετάνοιαν καὶ πίστιν, μέ τὸ ἅγιον βάπτισμα πού λαμβάνει, μέσα εἰς τὴν ἱερὰν κολυμβήθραν γεννᾶται δευτέραν φορὰν, θεῖαν, πνευματικὴν, οὐρανίαν γέννησιν, καὶ ἔπειτα μέ τὸν ἀγῶνα του καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θείας χάριτος ἀναγεννᾶται εἰς νέαν, θεῖαν, ἁγίαν ζωὴν. Αὐτὴ εἶναι ἡ Ἀναγέννησις πού ἀποτελεῖ μέγαν καὶ θαυμαστόν καρπὸν τῆς θείας χάριτος. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ θεία ἀναγέννησις, διὰ τὴν ὁποῖαν ἔκαμε λόγον εἰς τὸν Νικόδημον ὁ Κύριος καὶ τοῦ εἶπε: «ἐάν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν (ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δηλαδή), οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» καὶ «ἐάν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. γ' 3, 5). Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀναγέννησις, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁμιλεῖ ὁ ἀπόστολος Πέτρος καὶ λέγει, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι «ἀναγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα» (Α' Πέτρ. α' 23). Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀναγέννησις, ἡ ὁποία παράγει καὶ τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος, διὰ τοὺς ὁποίους εἶπαμε εἰς τὴν ἀρχήν.

Εἰς τὴν συνέχειαν ὡς καρπός ἀτίμητος καὶ θεοδώρητος ἔρχεται ὁ ἁγιασμός τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅταν λέγωμεν ἁγιασμόν, πρέπει νὰ ἐννοῶμεν τὴν πλήρη καὶ τέλειαν κάθαρσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ κάθε τι τὸ ἁμαρτωλόν, τὸ ἀντίθεον, τὸ κοσμικόν. Ἁγιασμός εἶναι ἡ μακαρία κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ὅποτε οὔτε σκέψις καὶ λογισμός πονηρός καὶ ἄτοπος οὔτε αἴσθημα ἔνοχον οὔτε λόγος ἀπρεπής καὶ πρᾶξις ἀναξία, κακὴ καὶ ἀποτρόπαιος εἰσπορεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μολύνῃ τὴν ζωὴν του. Ἀντιθέτως ὁ ἁγιασμένος ἄνθρωπος εἶναι κοσμημένος μέ πᾶσαν ἀρετὴν καὶ τελειότητα, ὥστε νὰ ἔχῃ ἐπιτύχει τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς θείας χάριτος καὶ τὰ στάδια τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Κλῆσις - Δικαίωσις - Ἀναγέννησις - Ἁγιασμός. Καὶ αὐτὰ ἀλληλοεξαρτῶνται, τὸ ἓνα προϋποθέτει καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ὅλα μαζὶ συμπληρώνουν καὶ συναποτελοῦν τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου.

Μένει ἡ Δόξα, ἡ θεία δόξα, ἡ ὁποία καταστρέφει τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἡ δόξα αὐτὴ εἶναι μὲν καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρετῆς καὶ ἐδῶ, εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἡ εἰρήνη, ἡ χαρά, ἡ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις τῆς κατὰ Χριστόν ζωῆς, εἶναι δέ κυρίως ἡ δόξα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ μελλούσῃ τοῦ οὐρανοῦ ζωῇ καὶ βασιλείᾳ⁽³⁾.

Γεμάτη δέ εἶναι ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀπὸ λόγους καὶ δια-

κηρύξεις τῶν θεοπνεύστων Ἀποστόλων, ὅτι ὁ Θεός μᾶς καλεῖ εἰς σωτηρίαν καί ὁ Θεός μᾶς δικαιώνει, μᾶς ἀναγεννᾷ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὁ Θεός μᾶς ἀγιάζει καί μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ. Αὕτῃ ἡ δικαιοσύνη λέγεται εἰς τὴν Γραφὴν καί «καταλλαγὴ» μέ τόν Θεόν, δηλαδή συμφιλίωσις καί εἰρήνευσις μέ τόν Θεόν, ὅπως εἶπαμε εἰς τό χωρίον «εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τόν Θεόν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», καί σωτηρία καί θέωσις ἐν τῷ Χριστῷ, διότι μέ τὴν ἐνανθρώπησιν καί τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ καί τὴν πίστιν μας εἰς Αὐτόν «θείας γεγόναμεν κοινωνοί φύσεως», λέγει ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἡμεῖς οἱ θνητοὶ ἄνθρωποι.

5.— Οἱ ὁροὶ τῆς δικαιοσύνης. Φυσικά ἡ δικαιοσύνη καί σωτηρία εἰς τόν ἁμαρτωλὸν παρέχεται ὑπὸ ὠρισμένους ὁρους. Κάμνοντες τώρα ἐδῶ λόγον περὶ τῶν ὁρῶν τῆς δικαιοσύνης πρέπει ἐξ ἀρχῆς νά τονίσωμεν, ὅτι κυρίως ὁροὶ τῆς δικαιοσύνης εἶναι ἡ πίστις εἰς τόν Σωτῆρα Χριστόν καί τὰ καλὰ ἔργα τῆς ἐναρέτου καί ἀγίας ζωῆς μας. Ἡ Πίστις μας. «Λογίζομεθα πιστεῖ δικαιωθῆναι ἄνθρωπον» (Ρωμ. γ' 28). Ἡ πίστις, λοιπόν. Ἀλλά Πίστις ὅχι θεωρητική γνῶσις καί ἀποδοχὴ τῶν ἀληθειῶν πού ἀπεκάλυψεν ὁ Χριστός, ἀλλὰ πίστις θερμὴ καί ζῶσα εἰς αὐτόν τόν Σωτῆρα Χριστόν. Πίστις, δηλαδή ἀκράδαντος πεποιθήσις, ὅτι αὐτός, μόνος αὐτός, εἶναι ὁ Σωτὴρ καί Λυτρωτὴς τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ἡ πίστις δέ αὕτῃ νά ἐπεκτείνεται καί εἰς ὅλας τὰς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, τὰς ὁποίας χωρὶς ἀμφιβολίαν καί δισταγμὸν νά παραδέχεται καί νά ἐγκολπώνεται ὁ ἄνθρωπος. Ἡ πίστις αὕτῃ νά εἶναι τελεία καί ὁλόψυχος ἀφοσίωσις εἰς τόν Χριστόν καί τὴν Ἐκκλησίαν του καί νά ἐκδηλώνεται ὡς πλήρης καί τελεία τήρησις καί ἐφαρμογὴ τῶν ἀγίων τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν καί δὴ τῆς μεγίστης τῶν ἐντολῶν, τῆς ἀγάπης. Ἡ πίστις νά εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ χριστιανικοῦ βίου, ἡ ἀγάπη τό τέλος, τό ἐπιστέγασμα αὐτοῦ. Ἡ πίστις θά ἀρχίσῃ τό ἔργον τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἀγάπη θά τό τελειώσῃ καί θά τό ἐπισφραγίσῃ.

Ἐπομένως πρῶτος ὁρος ἡ πίστις, δεύτερος ὁρος ἡ ἀγάπη. «Πίστις, λέγει ὁ Ἀπόστολος, δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη» (Γαλάτ. ε' 6), πίστις πού ἀποδεικνύεται ἀληθινὴ καὶ ζωντανή μέ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης. Ὁ Ἀδελφóθεος Ἰάκωβος λέγει· «ἐξ ἔργων δικαιούται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον» (Ἰάκ. β' 24). Καὶ ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Ἀδελφóθεος ὅχι τὰ ἔργα τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δηλαδή τὴν περιτομὴν καὶ τὰς θυσίας τῶν ζώων, διὰ τὰ ὅποια λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι «οὐ δικαιούται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐάν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Γαλάτ. β' 16). Ἐννοεῖ τὰ ἔργα τῆς πίστεως, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ζῶσα πίστις. Ἀγάπη πρωτίτως βέβαια εἰς τόν Θεόν, σύμφωνα μέ τὴν ἐντολήν «ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου». Καὶ «τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Τότε αὕτῃ ἡ ἀγάπη ἀπεργάζεται πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Ἀφοῦ «ἡ ἀγάπη... οὐ λογίζεται τό κακόν... πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει» (Α' Κορ. ιγ' 5, 7)· «ἡ ἀγάπη εἶναι τό πλήρωμα τοῦ νόμου» καὶ «τῷ πλησίον κακόν οὐκ ἐργάζεται» παρὰ μό-

νον καὶ πάντοτε τό ἀγαθόν (Ρωμ. ιγ' 10). Εἰς τὴν Ρωμ. ε' 2 ὁ Παῦλος λέγει· «τὴν προσαγωγὴν ἐσχάκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην» τῆς δικαιοσύνης. Καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· «Ὁ μὴ ἀγαπῶν τόν ἀδελφόν μένει ἐν τῷ θανάτῳ»· «πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τόν Θεόν»· «ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεός ἐν αὐτῷ» (Α' Ἰωάν. γ' 14, δ' 7, 16 καὶ ἐξῆς). Καὶ ὁ Παῦλος· «ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεταστάνειν, ἀγάπην δέ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι...» καὶ «γένονα χαλκός ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον» (Α' Κορινθ. ιγ' 1, 2)⁽⁴⁾. Ἐπομένως οἱ βασικοὶ ὁροὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ Πίστις καὶ τὰ ἔργα τῆς Πίστεως, ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ ζῶσα πίστις καὶ ἡ ἐνεργὸς ἀγάπη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1) Τό ὅτι δέ κάθε καλόν πού γίνεται καὶ ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς εἶναι δωρεὰ καὶ καρπὸς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τό διακηρύττουν οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ τό τονίζουν, διὰ νά λάβωμεν τοῦτο σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν μας καὶ νά ζητοῦμεν πρὸς τοῦτο τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ μέν Μέγας Βασίλειος λέγει· «Πᾶν, ὅπερ ἂν εἰς ἡμᾶς ἐκ θείας δυνάμεως ἀγαθόν φθάσῃ, τῆς πάντα ἐν πᾶσι ἐνεργοῦσης χάριτος ἐνέργειαν εἶναι φαμέν». Κάθε καλόν καὶ ἀγαθόν, τό ὅποιον θά ἐφθανε εἰς ἡμᾶς καὶ θά μᾶς ἐδίδετο ἀπὸ τὴν θείαν δύναμιν, εἶναι ἐνέργεια καὶ πρᾶξις τῆς θείας Χάριτος, πού ἐνεργεῖ εἰς ὅλους ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ σωτήρια. Καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει· «Καὶ παρὰ μέν τοῦ Πνεύματος ἡμῶν ἡ ἀναγέννησις· παρὰ δέ τῆς ἀναγεννήσεως, ἡ ἀνάπλασις· παρὰ δέ τῆς ἀναπλάσεως ἡ ἐπίγνωσις τῆς ἀξίας τοῦ ἀναπλάσαντος». Ἀπὸ τό «Ἅγιον Πνεῦμα δίδεται εἰς ἡμᾶς ἡ ἀναγέννησις». Ἀπὸ τὴν ἀναγέννησιν προέρχεται εἰς ἡμᾶς ἡ ἀνάπλασις. Ἀπὸ δέ τὴν ἀνάπλασιν τὴν ἰδικὴν μας, ὥστε ἀπὸ κακοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ νά γινώμεθα καλοὶ καὶ ἅγιοι, γίνεται κατανοητὴ ἡ ἀξία ἐκείνου πού μᾶς ἀνέπλασε, δηλαδή τοῦ Θεοῦ. Διὰ νά καταλάβωμεν οἱ ἀναγεννώμενοι ἄνθρωποι, ὅτι «καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν, Θεοῦ τό δῶρον» (Ἐφεσ. β' 8).

Καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας εἰς τόν κατὰ Ἰουλιανὸν λόγον τοῦ ΙΙΙ γράφει· «ἁμῆχανον γάρ ἄνθρωπον ψυχὴν κατορθῶσαι τι τῶν ἀγαθῶν, ἥγουν τῶν οἰκείων κρατῆσαι παθῶν, ἢ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος ὀξείας διαδρᾶναι τό μέγεθος, μὴ τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τετειχισμένου χάριτι καὶ αὐτόν ἐχουσιν ἐν ἑαυτῇ διὰ τοῦτο Χριστόν». Δηλαδή, εἶναι ἀκατανόητον καὶ ἀδύνατον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου νά κατορθώσῃ εἰς τὴν ζωὴν του καὶ ἓνα ἀγαθόν ἔργον νά πράξῃ, καὶ πρῶτα πρῶτα νά κυριαρχήσῃ εἰς τόν ἑαυτόν του καὶ νά ὑποτάξῃ τὰ ἁμαρτωλά του πάθῃ, ἢ νά ξεφύγῃ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου πού εἶναι τρομεραὶ, ἂν δεν εἶναι ἀσφαλισμένος καὶ δυναμωμένος ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μέ αὐτὴν τὴν χάριν νά ἔχῃ πάντοτε μέσα τῆς ἡ ψυχῇ τόν Σωτῆρα Χριστόν.

(2) Ἐκ τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὁ Μέγας Βασίλειος, διὰ νά ἐξάρῃ τὴν ἐνεργητικὴν καὶ σωτηρίαν ἐπίδρασιν τῆς θείας χάριτος εἰς τόν βίον μας τόν χριστιανικόν, γράφει μέν, ὡς προείπομεν, τό ὅτι· «πᾶν, ὅπερ ἂν εἰς ἡμᾶς ἐκ θείας δυνάμεως ἀγαθόν φθάσῃ τῆς πάντα ἐν πᾶσιν ἐνεργοῦσης χάριτος ἐνέργειαν εἶναι φαμέν», θεωρεῖ δέ «ἀναγκαίαν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς κατορθώσεως τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ δικαίου τὴν αἰτησίαν» καὶ τὴν πρὸς τόν Θεόν προσευχήν. Καὶ τοῦτο διὰ ποῖον λόγον; «Ἵνα τό κατὰ πρόθεσιν αὐτοῦ εὐθέως καὶ τό ἀδιάστροφον τῆς γνώμης τοῦτο τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ χειραγωγίᾳ κατεθνηθῇ». Διὰ τόν λόγον, ὅπως, ἐκεῖνο πού εἶναι ἴσιο πρᾶγμα καὶ καλόν κατὰ τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν καλὴν γνώμην του, πάρῃ σωστὴν κατεῦθυνσιν καὶ πορείαν μέ τὴν χειραγωγίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο, διὰ νά μὴ ξεφύγῃ κανεὶς ἀπὸ τόν σωτήριον κανόνα καὶ δρόμον τῆς ἀληθείας λόγῳ ἀδυναμίας, ἀλλ' οὔτε καὶ νά ἀποπλανηθῇ ἀπὸ τόν ἐχθρόν τῆς ἀληθείας διάβολον μέ σκέψεις καὶ λογισμοὺς πονηροῦς. Ὡστε «μήτε ὑπὸ ἀσθενείας αὐτόν ἀποπνεύσαι τέ ποτε τοῦ οἰοῦναι κανόνος τῆς ἀληθείας, μήτε ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀληθείας (διαβόλου) τοῖς ἐνδιαστροφῶν δόγμασιν παραβληθῆναι». Καὶ λέγει τοῦτο, διότι ποτὲ δέν πρέπει

νά λησμονῶμεν, ὅτι «πᾶσα ψυχὴ κεκράτηται δόγμασιν ἀκινήτοις διὰ τῆς χάριτος πρὸς τὴν ἀσάλευτον εἰς Χριστὸν πίστιν βεβαιουμένην». Κάθε ψυχὴ κρατιέται ἀσάλευτος ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὅποιον μὴ ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα βεβαιώνει ἡ χάρις. Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἀναφερόμενος εἰς τὸ χωρίον τοῦ Παύλου «οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεούντος Θεοῦ», παρατηρεῖ μεταξὺ ἄλλων, ὅτι «καὶ τὸ βούλεσθαι καλῶς δεῖται τῆς παρὰ Θεοῦ βοηθείας, μᾶλλον δὲ αὐτὸ τὸ προαιρεῖσθαι τὰ δέονται θεῖον τι καὶ ἐκ Θεοῦ δῶρον φιλανθρωπίας». Δηλαδή καὶ τὸ νὰ θέλῃ κανεὶς τὸ καλὸν καὶ αὐτὸ πρέπει ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τὸ δώσῃ. Καὶ ἀκόμη πιὸ πολὺ καὶ τὸ νὰ προτιμᾷ κανεὶς ἐκεῖνα πού πρέπει, τὰ καλὰ δηλαδή, εἶναι θεῖον χάρισμα καὶ δῶρον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' «ἐπειδὴ καὶ τὸ βούλεσθαι παρὰ Θεοῦ», δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὸ χωρίον πού ἀνεφέραμεν «τὸ πᾶν εἰκότως ἐνέθηκε τῷ Θεῷ», εὐλόγως, κατὰ φυσικὸν λόγον τὸ ἀνέθεσε εἰς τὸν Θεόν. Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος χωρὶς καμμίαν ἐπιφύλαξιν διακηρύττει, ὅτι «οὐδ' οἷόν τέ τι χρηστὸν ἡμῶς ποτε κατορθῶσαι μὴ τῆς ἄνωθεν ροπῆς ἀπολαύσαντας. (Δέν εἶναι δηλαδή ποτέ δυνατόν νὰ κάνουμε κανένα καλόν, χωρὶς τὴν ἄνωθεν ἀρωγὴν, χωρὶς τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν). Καὶ οὐκ οὐκεία δυνάμει, ἀλλὰ τῇ ἄνωθεν βοηθούμενος χάριτι ὁμολογεῖ ὁ ὁμολογῶν». Τὸ ὅποιον θά πῃ, ὅτι καὶ ἐκεῖνος πού ὁμολογεῖ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Χριστόν, καὶ αὐτὸς μέ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Θεοῦ κάμνει τὴν ἁγίαν αὐτὴν ὁμολογίαν. Διότι «οὐ τὸ τυχόν πρᾶγμα», δέν εἶναι μικρόν καὶ τυχαῖον πρᾶγμα ἡ πίστις εἰς Χριστόν, ἀκόμη καὶ ἡ μαρτυρία. Εἶναι τῆς θείας χάριτος δῶρον καὶ προσφορά. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Πατὴρ ἀπειθυνόμενος εἰς τὸν Χριστιανόν· «Οὐδὲν οἴκοθεν ἔχεις (τίποτε δέν ἔχεις ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου), ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ λαβών». «Ὅ, τι καλὸν ἔχεις, τὸ ἔχεις, διότι τὸ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐπομένως ἔλαβες καὶ ἔχεις ὅχι τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, «οὐχί τότε καὶ τότε, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἔχεις» ἀπὸ τὸν Θεόν τὰ ἔχεις. Διὰ τοῦτο ἰδικόν σου τίποτε δέν εἶναι. Δέν εἶναι ἡ πίστις, δέν εἶναι ἡ ἀρετὴ, δέν εἶναι ἡ ὁμολογία. «Οὐ γάρ σά τὰ κατορθώματα ταῦτα, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος. Κἂν τὴν πίστιν εἴπῃς, ἀπὸ τῆς κλήσεως γέγονεν». Ὁ Θεὸς σέ ἐκάλεσε εἰς τὴν πίστιν καὶ τώρα πιστεύεις. Διαφορετικὰ θά ἦσουν ἄπιστος. «Κἂν τὴν ἀφῇσιν εἰπῇς τῶν ἁμαρτιμάτων, κἂν τὰ χαρίσματα, κἂν τὸν διδασκτικὸν λόγον, κἂν τὰς δυνάμεις, πάντα ἐκεῖθεν ἔλαβες». Καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σου καὶ τὰ προσόντα, τὰ χαρίσματά σου, καὶ τὴν χάριν νὰ κηρύττῃς, ἂν εἴσαι κηρὺς καὶ διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ὅλα, ὅλα τὰ καλὰ ἀπὸ τὸν Θεόν τὰ ἔχεις, ἀνθρώπε, καὶ τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου. Καὶ βέβαια, καθὼς πάλιν ὁ ἴδιος ἅγιος Πατὴρ λέγει, διὰ τὰ ἀξιώσθημεν τῆς ἄνωθεν ροπῆς καὶ βοηθείας, εἶναι ἀνάγκη, ὅπως καὶ «τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενέγκωμεν». Πρέπει, εἶναι ἀνάγκη, νὰ κάμωμεν καὶ τὸ ἐξ ἑαυτοῦ, νὰ προσφέρωμεν καὶ ἡμεῖς ὅ, τι καλὸν ἔχομεν, καὶ τί ἄλλο; τὴν καλὴν μᾶς θέλησιν καὶ συγκατάθεσιν, νὰ ποῦμε τὸ ναι, ναι, θέλω νὰ σωθῶ ἀπὸ σέ, Χριστέ μου, καὶ σέ παρακαλῶ νὰ μέ σώσῃς. Διότι «κἂν μυριάκις σπουδάσωμεν, οὐδὲν οὐδέποτε κατορθῶσαι δυνήσομεθα, εἰ μὴ καὶ τῆς ἄνωθεν ροπῆς ἀπολαύσαιμεν». Καὶ τὰ δύο· καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ χάρις καὶ βοήθεια καὶ ἡ δική μας προσφορά καὶ θέλησις. Γιατί καὶ χιλιάδες χιλιάδων φορὲς καὶ ἂν προσπαθήσωμεν μόνοι μας νὰ σώσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, τίποτε δέν θά μπορέσωμεν νὰ κάμωμεν χωρὶς τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν καὶ ἐνίσχυσιν. Καὶ προσθέτει, ὅταν ἐρμηνεύῃ τὸ χωρίον τοῦ ἀποστόλου Παύλου Φίλιπ. β' 13, ὅτι «ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας»: «Εἰ τοίνυν αὐτὸς ἐνεργεῖ (ὁ Θεὸς δηλαδή) ἡμῶς δεῖ τὴν προαίρεσιν παρασχεῖν». Ἄν, λοιπόν, ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού ἀρχίζει καὶ ἐνεργεῖ τὴν σωτηρίαν μας, ἀνάγκη πᾶσα καὶ ἡμεῖς νὰ προσφέρωμεν τὴν καλὴν θέλησίν μας. Καὶ ἂν θελήσῃς νὰ σωθῇς, σὺ ἀνθρώπε, θά σωθῇς. Γιατί ὁ Θεὸς θά εἶναι εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὴν συνέχειαν καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς σωτηρίας σου. Ἐκεῖνος καὶ θά τὴν ἀρχίσῃ καὶ θά τὴν ἐνεργήσῃ καὶ θά τὴν τελειώσῃ. Μὴ φοβηθῇς, πού θά βλέπῃς ἀδυναμίες καὶ ἐλαττώματα εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ πῶς δέν γίνεται τίποτε, καὶ ἀφίσης τὴν προσπάθεια καὶ τὸν ἀγῶνα σου. Προχώρη, ὅσον δύσκολα καὶ ἂν σοῦ φαίνονται τὰ πράγματα. «Ὁ Θεὸς δίδωσιν ἡμῖν καὶ προθυμίαν καὶ ἐργασίαν». «Ὅταν γάρ θελήσωμεν, αὖξεν τὸ θέλειν ἡμῶν». Ὅταν ἡμεῖς θά θελήσωμεν, θά τὴν μεγαλώσῃ, θά τὴν δυναμώσῃ τὴν θέλησίν μας, θά εὐλογήσῃ τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἀγῶνας μας καὶ θά ἐπιτύχωμεν. Θά κερδήσωμεν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν ψυχικὴν μᾶς σωτηρίαν. Ὁ Ἱερὸς πάλιν Χρυσόστομος ὡς πρὸς τὴν συνεργασίαν ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ θείας χάριτος λέγει: «Οὐδένα

βιάζεται, ἀλλ' ἐάν αὐτός (ὁ Θεὸς δηλαδή) θέλῃ, ἡμεῖς δὲ μὴ θέλωμεν (κανένα δέν βιάζει, ἀλλ' ἂν ὁ Θεὸς θέλῃ, ἡμεῖς ὅμως δέν θέλωμεν), διαπίπτει τὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν (χάνομεν ἡμεῖς τὰ χαρίσματα πού μᾶς προσφέρουν τὴν σωτηρίαν μας, ἂν ἡμεῖς δέν θέλωμεν τὴν σωτηρίαν), οὐκ ἐπειδὴ ἀσθενὲς αὐτοῦ τὸ βούλημα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀναγκάσαι οὐδένα θέλει». Ὅχι ἐπειδὴ εἶναι τάχα ἀδύνατη ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ δέν θέλει κανένα νὰ ἀναγκάσῃ. Καὶ ὁ Θεοδῶρητος πάλιν γράφει· «Δῶρα Θεοῦ κέκληκε (ᾠνόμασε) καὶ τὸ πιστεῦσαι, καὶ τὸ λαμπρῶς ἀγωνίσασθαι... οὐδὲν δύναται κατορθῶσαι τῶν ἀγαθῶν· ἀμφοτέρων γὰρ χρεῖα, καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας καὶ τῆς θείας ἐπικουρίας· οὔτε γὰρ τοῖς τὴν προθυμίαν οὐκ ἔχουσιν ἐπαρκεῖ τοῦ Πνεύματος ἡ χάρις, οὔτ' ἂν πάλιν ἡ προθυμία ταύτης ἐστερημένης τῆς ἀρετῆς δύναται συναθροῖσαι τὸν πλοῦτον». Χρειάζονται καὶ τὰ δύο· καὶ ἡ ἰδική μας προθυμία καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ βοήθεια καὶ ἐπικουρία. Διότι δέν φθάνει ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἂν λείπῃ ἡ ἰδική μας συγκατάθεσις καὶ προθυμία. Μὰ οὔτε καὶ ἡ δική μας προθυμία, ἂν λείπῃ τοῦ Θεοῦ ἡ βοήθεια. Καμμιὰ ἀρετὴ τότε δέν μποροῦμε νὰ κατορθώσωμε. Ἐπομένως οὔτε τὴν σωτηρίαν μας νὰ ἐπιτύχωμεν.

(3) Χωρὶα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, πού ἐπιβεβαιώνουν τὰ ὅσα γράφονται παραπάνω, εἶναι τὰ χωρία τοῦ Παύλου, ὅτι ὁ Θεὸς «οὓς προώρισε, τοῦτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε, τοῦτους καὶ ἐδικαιώσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τοῦτους καὶ ἐδόξασε» (Ρωμ. η' 30) καὶ τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς διὰ τῆς θυσίας του «ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε (μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἀπὸ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἔνοχοι δίκαιοι νὰ εἰμεθα πλέον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ) καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις» (Α' Κορ. α' 30). Λέγει καὶ εἰς τὴν Α' Κορ. στ' 11 ὁ θεῖος Παῦλος διὰ τοὺς πιστεύσαντας καὶ δι' ἐμπράκτων μετανοίας ἐπιδείξαντας τὴν πίστιν των αὐτὴν: Μὲ τὴν πίστιν καὶ τὸ βάπτισμά σας «ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιασθήτε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». Τοῦτο λέγει καὶ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν βαπτιζόμενον· «Ἐβαπτίσθης, ἐφωτίσθης, ἐμυρώθης, ἡγιασθῇς, ἀπελούσθης, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν».

(4) Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἔχομεν μεγάλην διαφορὰν ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι μὲ τοὺς Προτεστάντας. Αὐτοὶ ἀπορρίπτουν τελείως τὰ ἔργα ἐξηγοῦντες κακῶς μερικὰ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀλλ' ὅσα ἀνεφέραμεν προηγουμένως ὑποστηρίζουν φανερὰ τὴν Ὀρθόδοξον ἀποψιν, ἡ ὁποία εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν δικαιώνεται μόνον μὲ τὴν Πίστιν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα τῆς πίστεως, πού εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὰ βεβαιώνουν καὶ προσεπικυρώνουν τὴν πίστιν. Καὶ ἔχομεν εἰς τοῦτο τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου πού μᾶς λέγει· «δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου» (Ἰακ. β' 18). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει· «Σχημὰ ἐστὶ μόνον χωρὶς δυνάμεως πίστις χωρὶς ἔργων. (Μόνον σχῆμα καὶ λόγος χωρὶς ἀξίαν εἶναι ἡ πίστις, ὅταν δέν ἔχῃ ἔργα). Ὡστερ σῶμα καλὸν καὶ εὐανθές, ὅταν ἰσχύν μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τοῖς ἐξωγραφημένοις ἡ προσεοικός, οὕτω πίστις ὀρθή, χωρὶς ἔργων». Ὅπως ἓνα σῶμα καλὸν καὶ ὠραῖον, ὅταν δέν ἔχῃ δύναμιν καὶ ζωὴν, μοιάζει μὲ τὰ ἄψυχα σῶματα πού ἔχουν οἱ ζωγραφίαι, ἔτσι εἶναι καὶ ἡ ὀρθὴ πίστις, χωρὶς τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ ἀρετῆς. Καὶ ὁ ἱερὸς Δαμασκηνός· «Αὕτη δὲ τελειοῦται πᾶσι τοῖς νομοθετηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἔργῳ πιστεύουσας, εὐσεβοῦσας καὶ τὰς ἐντολὰς πράττουσας τοῦ ἀνακαινίσαντος ἡμᾶς». Ἡ πίστις δηλαδή ἀποδεικνύεται τελεία καὶ ὁλοκληρωτική, ὅταν παρουσιάζεται οτολισμένη μὲ ὅλα ὅσα διέταξεν ὁ Χριστὸς. Νὰ ἀποδεικνύεται πίστις μὲ τὰ ἔργα, νὰ ἔχῃ ἀληθινὴν εὐσέβειαν καὶ νὰ πράττῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀνακαίνισε. Καὶ ἄλλως· «τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ἥτοι ἡ χριστιανικὴ ἀρετὴ εἶναι ἓνας καρπός, ὅπου γεννᾶται ἀπὸ τὴν πίστιν, ὡς ἀπὸ ἀγαθὸν δένδρον» (Δοσίθεος). «Ἐννοοῦμεν δὲ τὰ ἔργα... καρποὺς, δι' ὧν ἡ πίστις λαμβάνει τὸ ἐμπράκτον».

Μία ἄλλη πλάνη καὶ κακοδοξία, τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ ἀξιομισθία τῶν ἁγίων ἢ τὰ ὑπέρτακτα ἔργα, ὅπως τὰ λέγουν οἱ παπικοί. Δηλαδή οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ λέγουν, ὅτι ὠρισμένα ἔργα εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ σώσουν τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσουν εἰς τὸν Παράδεισον. Οἱ ἅγιοι ὅμως, λέγουν πάλιν οἱ ἴδιοι, ἔχουν κάνει εἰς τὴν ζωὴν των πολλὰ καλὰ ἔργα, πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ καθωρισμένα, ἀπὸ ὅσα εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὰ τὰ λέγουν ὑπέρτακτα ἔργα, πάνω ἀπὸ τὰ τακτικά καὶ ὠρισμένα. Αὐτὰ τοὺς δίνουν καὶ πολὺν μεγάλον μισθόν, μεγαλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνον πού τοὺς χρειάζεται. Καὶ

αὐτὰ τοὺς περισσεύουν. Καὶ ὁ μέγας των μισθὸς μπορεῖ νὰ μοιρασθῇ μέ ἄλλους, πού δέν ἔχουν ἔργα ἢ ἔχουν λιγοστά καί δέν τοὺς φθάνουν, διὰ νὰ μποῦν εἰς τόν Παράδεισον. Αὐτά, λοιπόν, τά περισσευόμενα ἔργα τῶν Ἁγίων εἴμπορουν νὰ χρησιμεύσουν δι' ἄλλους, πού δέν ἔκαμαν ὅσα ἔπρεπε νὰ κάμουν καί νὰ δικαιωθοῦν. Καί ἐδῶ στηρίζονται τά «συχωροχάρτια» πού δίνει ὁ Πάπας. Παίρνει δηλαδή ὁ Πάπας τά περίσσια ἔργα τῶν ἁγίων, τά πλεονάσματα, ἅς ποῦμε, καί τά χαρίζει εἰς τοὺς ἐλλειμματίας. Μέ τά περίσσια τῶν ἁγίων καλύπτει τά ἐλλείμματα τῶν ἁμαρτωλῶν! Εἴπαμε πῶς αὐτό εἶναι πλάνη καί κακοδοξία μεγάλη, ξένη πρὸς τό Εὐαγγέλιον καί τά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Διότι, πρῶτον, τόν ἁμαρτωλόν τόν σώζει ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ, τά δέ καλά ἔργα, τά ἰδικά του καί ὄχι τά ξένα, εἶναι ἡ ἐκδήλωσις καί

καρποφορία τῆς πίστεώς του πρὸς τόν Χριστόν, εἶναι ἡ ἐμπρακτος ἀγάπη του. Ἐπειτα ὑπέρτακτα ἔργα καί ἀξιομισθία ἁγίων δέν ὑπάρχουν εἰς τόν Χριστιανισμόν. Καί δέν ὑπάρχουν, διότι ὁ,τι καλόν εἴμπορεῖ ὁ Χριστιανός νὰ κάμῃ πρέπει νὰ τό κάμῃ, εἶναι καθήκον καί χρέος νὰ τό κάμῃ. Ὅφείλει, χρεωστεῖ νὰ τό κάμῃ, χωρίς ἀξιώσεις ἀμοιβῶν καί βραβείων. Ὅσα δέ καλά καί ἂν κάνῃ, πάλιν τίποτε τό περίσσιο δέν μένει, ἀφοῦ δωρεάν σώζονται ὅλοι, καί ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός μᾶς λέγει· Καί «ὅταν ποιήσῃτε πάντα τά διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὁ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν» (Λουκ. ιζ' 10). Ὁλεθρία, λοιπόν, πλάνη καί αἵρεσις ἡ διδασκαλία αὐτῆς τῆς παπικῆς ἐκκλησίας, πού ἀποκοιμίζει τόν ἁμαρτωλόν καί τόν κρατεῖ ἀμετανόητον.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ,

Πρόεδρος τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τό Ἑσωτερικόν	Δραχμαί	1.000
Διὰ τό Ἐξωτερικόν	Δολλάρια	50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑΣ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



RECEIVED

APR 4 2000

LIBRARY P.A.O.I.

ΕΤΟΣ ΟΓΔΟΗΚΟΣΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ - ΑΘΗΝΑΙ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1998 - ΑΡ. ΦΥΛ. 1500

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΑΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ - 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ - ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969



ΤΑ ΣΥΜΠΑΝΤΑ ΣΗΜΕΡΟΝ, ΧΑΡΑΣ ΠΛΗΡΟΥΝΤΑΙ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΤΕΧΘΗ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ



ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ



«Χριστός γεννᾶται, δοξάσατε·

Χριστός ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε·»

ψάλλει ὁ ἱερός ὑμνογράφος τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν εὐσημιον ταύτην ἡμέραν τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν σαρκώσεως.

Καί ὁ ψαλμός οὗτος δημιουργεῖ ρίγη συγκινήσεως εἰς τὰ πιστὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας καί ὡς ἀπό μιᾶς φωνῆς ἐκ βαθέων προερχομένης, προσφέρεται ὡς δοξολογία πλήρης εὐγνωμοσύνης πρὸς Ἐκεῖνον, ὅστις ἐγένετο νήπιον δι' ἡμᾶς καί ὁ ὁποῖος διὰ τῆς οὕτως ἐκδηλωθείσης ἀγάπης αὐτοῦ, ἐγένετο Σωτὴρ καὶ Λυτρωτής ἡμῶν.

Καί εἶναι ἀληθές ὅτι ἀπὸ τῆς πτώσεως ἡμῶν, τό βαθύ αἷτημα τῆς λυτρώσεως ἐζήτει τὴν ἱκανοποίησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν αἰώνων οἱ ἄνθρωποι συσκοτισμένοι ὑπὸ τῆς παρακοῆς ἠθέλησαν νὰ τό ἱκανοποιήσουν εἰς πνευματικὰς πηγὰς ἀμφιβόλου ἀξίας καὶ γνησιότητος.

Ἐνόμισαν ὅτι ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ κόσμου, τῇ τέχνῃ καὶ ἐν τοῖς ποικίλοις ἐπιτεύγμασι τοῦ μηχανικοῦ πολιτισμοῦ θὰ ἱκανοποιήσουν τό αἷτημα αὐτό τῆς λυτρώσεως. Καί ὑποταχθέντες εἰς τὰ ἄνωτέρω, ἐλησιόνησαν ἑαυτοὺς, ἐλησιόνησαν τὸν ἄνθρωπον. Ἡ προσωρινή λάμψις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διανοίας των, ὡς δίνη παρέσυρεν αὐτοὺς, ὥστε εἰς τὸν ἱλιγγον τὸν πνευματικόν, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ ἄνευ προηγουμένου ἐγωῦσμός των παρεθεώρησαν τὴν ἔχουσαν αἰωνίαν ἀξίαν προσωπικότητά των καὶ οὕτως ἠτόνησεν ἐν ἑαυτοῖς ἡ δύναμις τῆς λυτρώσεως.

Τό γεγονός τοῦτο κατέστησε τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν καθιστᾷ δυστυχῇ, διότι οὔτε τὴν χαρὰν αἰσθάνεται ὡς μέσον δυναμικόν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς, οὔτε τὴν λύτρωσιν ἀντιλαμβάνεται ὡς διψαν πρὸς δημιουργίαν ζωῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, ἥτις κινεῖται καὶ δρᾷ εἰς τό πλαίσιον τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ὁποία γνωρίζει νὰ προσφέρεται πρῶτον μὲν εἰς τὸν Δημιουργόν ἡμῶν καὶ Πατέρα, δεύτερον δέ εἰς τοὺς συνανθρώπους καὶ ἀδελφούς ἡμῶν.

Ἀλλὰ θὰ ἡδυνάμεθα τοὺς καρπούς τούτους τοῦ πνεύματος νὰ καταστήσωμεν χρησίμους δι' ἡμᾶς, ἐάν συνεκλείομεν αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν τοῦ σήμερον τεχθέντος Σωτῆρος ἡμῶν καὶ ἐάν νοερώς καὶ μετὰ βαθείας συναισθήσεως τῆς ἁμαρτωλότητος ἡμῶν ὁδεύωμεν εἰς Βηθλεέμ, μὲ ἀπλότητα καρδίας, καθαρότητα διανοίας καὶ μὲ φλεγόμενην ψυχὴν ἐκ τῆς δίψης τῆς λυτρώσεως ἀπὸ Ἐκεῖνον, ὅστις «ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν» (Φιλ. 2, 7-8), ἵνα ἀκριβῶς διὰ τῆς ταπεινώσεως Αὐτοῦ, ἀνυψώσῃ πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς Αὐτόν καὶ χορηγήσῃ «τά κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας» (Ἐβρ. 6-9).

Ὑπὸ τοιούτων σκέψεων κατεχόμενοι καὶ προσβλέποντες νοερώς πρὸς τὸν τεχθέντα Σωτῆρα καὶ ἀποδεχόμενοι τοῦτον ὡς Κύριον καὶ Λυτρωτὴν μετὰ τελείας ὑπακοῆς, ὥς εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ χαρὰ Του θὰ πληρώσῃ τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ ἡ ἀγάπη Του θὰ δώσῃ περιεχόμενον καὶ ἀξίαν εἰς τὴν ζωὴν ἡμῶν.





«ΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΕΥΔΟΚΙΑ»

Εορτάζομεν καί ἐφέτος τὴν ἐπέτειον τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ Ἀρχόντος τῆς Εἰρήνης, Ἐκείνου ὅστις ἐσαρκώθη καί ἐγένετο ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς καί διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν καί ὅστις ὡς πρῶτον διάγγελμά Του ἀπήλυθε πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τὸ «ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Ἐορτάζομεν καί ἐφέτος τὸ μέγιστον τῶν αἰώνων γεγονός ἐν μέσῳ τεταραγμένης ἀτμοσφαίρας διεθνούς, ἐθνικῆς, πολιτικῆς καί κοινωνικῆς.

Πόλεμοι καί ἀκοαὶ πολέμων, ἀπειλοῦν τὴν παγκόσμιον εἰρήνην, ἐνῶ ἀκόμη δὲν ἔκλεισαν αἱ πληγαὶ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Εἰδικώτερον ἡ Πατρίς μας διεξάγει ἐθνικὸς ἀγῶνα διὰ τὸ μέγα ἐθνικὸν θέμα τῆς Ἑλληνικῆς Κύπρου καί ἀντιμετωπίζει τὰ ἀντίποινα τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας ἑλληνικῆς καταγωγῆς Τούρκους ὑπηκόους, ἀφοῦ ἀντιμετώπισεν ἤδη τὸν διωγμὸν χιλιάδων Ἑλλήνων ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ Ἐθνικὴ μας παιδεία διέρχεται κρίσιμον περίοδον καί εἶναι ἄγνωστον ὁποῖα περιπέτεια καί δοκιμασίαι θὰ ἐπακολουθήσουν εἰσέτι.

Ἐγκλήματα φρικιαστικά καί ἀπάνθρωπα ἀναγγέλλονται καθημερινῶς διὰ τῶν ἐφημερίδων καί ἰδιαίτερος μετέχουν τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν ἔφηβοι καί νέοι ἄνδρες τῆς χώρας μας.

Δὲν ἐξετάζομεν σήμερον τὸ, τίς πταίει. Ἀπλῶς διαπιστώνομεν μίαν πραγματικότητα τὴν ὁποίαν ζῶμεν, καθ' ἣν στιγμὴν διακηρύσσεται διὰ χιλιοστήν ἐννεακοσιοστήν ἐνενηκοστήν ὁγδόην φορὰν τὸ χαρμόσυνον καί ποθητὸν ἄγγελμα τοῦ Βρεφους τῆς Βηθλεέμ: «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Ποῦ εἶναι ἐπὶ τέλους αὐτὴ ἡ εἰρήνη; Ποῦ εἶναι ἡ ψυχικὴ αὐτὴ γαλήνη, τὴν ὁποίαν διακαῶς ποθεῖ ἡ ἀνθρωπότης καί ἣτις ἀποτελεῖ τὴν ἀληθινὴν εὐτυχίαν εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ζωὴν καί τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη νὰ προσφέρει, εἰς τὴν δεινῶς βασανιζομένην ἀνθρωπότητα, ὁ ἐνανθρωπίσας Θεός;

ὦ! Ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ ἔλθῃ ἡ πολυπόθητος αὐτὴ εἰρήνη καί ἡ γαλήνη εἰς τὰς ψυχὰς μας! ὦ!

Ἐάν ὁ Δοτὴρ παντός ἀγαθοῦ ἐπέβαλεν ἐπὶ τέλους τὴν εἰρήνην αὐτὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους! Τότε θὰ ἐγνώριζεν ἡ ἀνθρωπότης τὴν ἀληθινὴν εὐτυχίαν καί τὴν πραγματικὴν χαρὰν.

Ἀλλ' ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ δὲν ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βίας. Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καί ὁ κόσμος δὲν τὴν ἐδέχθη καί ἐξακολουθεῖ νὰ μὴ τὴν δέχεται καί εἶναι ὁ αἷτιος τῆς δυστυχίας του. Ὀλίγαι, ἐλάχισται ἴσως, ἐκλεκταὶ ψυχαὶ τὴν ἐδέχθησαν καί τὴν δέχονται. Ὀλίγαι μόνον ἐκλεκταὶ ψυχαὶ βαδίζουν γαλήναι ἐν μέσῳ τῆς τεταραγμένης ἀτμοσφαίρας, ὡς νὰ μὴ συμβαίῃ τίποτε. Εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες ἐγνώρισαν ἀληθῶς τὸν Γεννηθέντα ἐν Βηθλεέμ Χριστόν. Εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες ἐδέχθησαν τὴν εἰρήνην Του καί σήμερον ἀπολαμβάνουν τὴν εἰρήνην καί τὴν γαλήνην καί τὴν εὐλογίαν Του. Δὲν εἶναι ὅμως καί ἀδύνατον νὰ μιμηθῇ κανεὶς τὰς ἐκλεκτάς αὐτάς ψυχάς. Δὲν ἔχει παρὰ νὰ κλίνη εὐλαβῶς τὸ γόνυ πρὸ τοῦ ταπεινοῦ λίκνου τοῦ Ἑμμανουὴλ καί νὰ τὸ ζητήσῃ εἰλικρινῶς ἀπὸ τὸν ἐνανθρωπίσαντα Σωτῆρα καί Λυτρωτὴν. – Θεῖον Βρέφος κατὰ τὰς τὴν ἰδικὴν μου ψυχὴν, μεταξύ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι σὲ ἐδέχθησαν εἰς τὰς καρδίας των. Καί τότε, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, θὰ γίνῃ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι θὰ καταταχθῇ καί σύ ἀδελφέ μου μεταξύ τῶν ἐκλεκτῶν ψυχῶν.

Οἱ κώδωνες τῶν Ἐκκλησιῶν θὰ σημάνουν χαρμοσύνης καί ἐφέτος καί μέ τὸν μελωδικόν των ἤχον θὰ προσκαλέσουν τοὺς Χριστιανούς, ἵνα ἐορτάσουν διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος. «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοὶ ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθα ὁδεύει ὁ Ἀστὴρ...» καί ἵνα κοινωνήσουν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Εἴθε τὸ παρόν ἄρθρον νὰ ἀποτελέσῃ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὴν προσευχὴν μιᾶς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐπιζητεῖ τὴν λύτρωσιν ἡ ὁποία προσεύχεται μέ πίστιν θερμὴν «ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καί τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως.

Ι.Γ.Τ.

Ο ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ



ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΛΜΥΡΟΥ
Κύριος ΙΓΝΑΤΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ & ΑΛΜΥΡΟΥ

κ. ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο έκλεγείς Μητροπολίτης Δημητριάδος & Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνάτιος Γεωργακόπουλος, (κατά κόσμον Παναγιώτης), γεννήθηκε το 1956 στήν ἐνορία Ἀγίου Δημητρίου ὁμωνύμου δήμου Ἀττικῆς· υἱός τοῦ ἱερέως Μαρίνου καί τῆς πρεσβυτέρας Θεοδώρας (τό γένος Γιαννοπούλου) ἀπό τή Γορτυνία Ἀρκαδίας.

Εἶναι πνευματικό ἀνάστημα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πειραιῶς κ. Καλλινίκου.

Τελείωσε τό 2ο Δημοτικό Σχολεῖο Ἀγίου Δημητρίου καί παρηκολούθησε τό ἑξατάξιο Γυμνάσιο τῶν Ἐκπαιδευτηρίων «Ἑλληνική Παιδεία».

Σέ ἡλικία 15 ἐτῶν ἀνέλαβε τήν ἔκδοση τοῦ ἐνοριακοῦ νεανικοῦ περιοδικοῦ «Νέοι Μαχητές», τό ὁποῖο κυκλοφόρησε μέ ἐπιτυχία γιά 4 χρόνια.

Τό 1974 ἐπέτυχε πρῶτος στίς ἐξετάσεις τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῆς Ριζαρείου καί τόν Δεκέμβριο τοῦ ἰδίου ἔτους φόρεσε καί τά ράσα στή σχετική τελετή τῆς Σχολῆς, τά ὁποῖα καί ἔκτοτε οὐδέποτε ἐξεδύθη.

Τό ἴδιο ἔτος ἐνεγράφη, ὡς δόκιμος μοναχός στήν Ἱερά Συνδική καί Σταυροπηγιακή Μονή «Παναγία ἡ Χρυσοπηγή» τῆς ὁποίας, ἰδρυτής καί ἡγούμενος εἶναι μέχρι καί σήμερα ὁ Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Καλλίνικος.

Στίς 17 Ἰουλίου τοῦ 1975 ἐκάρῃ μοναχός καί ἔλαβε τό ὄνομα Ἰγνάτιος. Τό ἴδιο ἔτος εἰσήλθε στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅπου ὁλοκλήρωσε τίς σπουδές του.

Στίς 24 Ὀκτωβρίου 1976 χειροτονήθηκε διάκονος στόν Ἱερό Ναό Προφήτου Ἡλιοῦ Παγκρατίου ἀπό τόν Μητροπολίτη τότε Ρωγῶν καί σήμερα Πειραιῶς κ. Καλλίνικο.

Τό 1978, μετά τήν ἐκλογή καί ἐνθρόνιση στόν Πειραιά τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Καλλινίκου, ἀνέλαβε τή διοργάνωση καί διεύθυνση τοῦ νεοσυσταθέντος Γραφείου Νεότητος συμβάλλοντας μέχρι καί σήμερα στήν ἰδιαίτερη ἀνάπτυξη τῆς ἱεραποστολικῆς δραστηριότητος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς στόν νευραλγικό αὐτόν τομέα καί ὠρίστηκε Ἀρχιδιάκονος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Τόν ἴδιο χρόνο ἀνέλαβε τήν ἔκδοση τοῦ νεανικοῦ περιοδικοῦ μέ τίτλο «Ἐλπιδοφόρα νεάτα» τό ὁποῖο κυκλοφοροῦσε ταυτόχρονα σέ 17 Μητροπόλεις καί σέ 70.000 ἀντίτυπα.

Ἀπό τό 1979 διευθύνει τήν ἔκδοση τῆς ἡμερηίδος «Πειραϊκή Ἐκκλησία», ἡ ὁποία ἀπό τό 1991 ἐκδίδεται μέ τή μορφή ποικίλης ὕλης περιοδικοῦ καί κυκλοφορεῖ πανελληνίως καί στά περίπτερα.

Τό 1980 ἔλαβε γιά πρώτη φορά μέρος στή Γενική Συνέλευση τῆς Παγκόσμιας Ἀδελφότητος Ὁρθόδοξων Νεολαίων ὁ «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ» ὅπου μετεῖχε ὡς Ἀντιπρόεδρος ἐπὶ μία 10ετία.

Τό 1983 χειροτονήθηκε Ἱερέας, ἔλαβε τό ὄφφίκιο τοῦ Ἀρχιμανδρίτου ἀπό τόν Σεβ. Μητροπολίτη Πειραιῶς κ. Καλλίνικο καί τοποθετήθηκε Προϊστάμενος καί Ἱεροκήρυκας στόν Καθεδρικό Ἱερό Ναό Ἀγίας Τριάδος Πειραιῶς.

Τό 1984 ἀνέλαβε Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς καί ἀπό τό 1988 εἶναι Διευθυντής τοῦ πρώτου ἑκκλησιαστικοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ «Πειραϊκή Ἐκκλησία 91,2 FM» τόν ὁποῖο ἱδρύσε στόν Πειραιᾶ ὁ Σεβασμιώτατος κ. Καλλίνικος.

Τό 1985 καί γιά 5 ἔτη ἐπιμελεῖται τήν ἐβδομαδιαία θρησκευτική ἐκπομπή στήν ΕΡΑ-5 ἡ ὁποία μεταδίδεται στά βραχέα κύματα σέ ὅλο τόν κόσμο.

Στό διάστημα 1990 ἕως 1992 εἶχε τήν ἐπιμέλεια καί τήν παρουσίαση τῆς ἐβδομαδιαίας τηλεοπτικῆς ἐκπομπῆς «Διάλογοι ἀλήθειας & ζωῆς» στόν τηλεοπτικό σταθμό «New Channel».

Ἀπό τό 1992 διευθύνει καί παρουσιάζει τήν ἐβδομαδιαία τηλεοπτική ἐκπομπή «Ἀρχονταρίκι» στήν τηλεόραση τῆς ET-1 κάθε Κυριακή πρωῒ.

Εἶναι μέλος τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Μεταμοσχεύσεων καί ἔχει λάβει μέρος σέ διεθνή καί πανελλήνια ἱατρικά συνέδρια.

Ἔχει ἐπισκεφθεῖ ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τοῦ κόσμου.

Τιμήθηκε ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων καί τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Σεργίας, τῆς Πολωνίας καί τῆς Τσεχοσλοβακίας.

Εἶναι ἰδρυτικό μέλος καί μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Συνδέσμου Ἐπιστημόνων Πειραιῶς καί ἔχει βραβευθεῖ ἀπό τήν Λέσχη Ἑνεργῶν Πολιτῶν Πειραιᾶ καί τήν Πειραϊκή Λέσχη.

Ἀπό τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χριστοδούλου, ἀνέλαβε τά καθήκοντα τοῦ ἐκπροσώπου τύπου τοῦ Μακαριώτατου.

Πέρα τῆς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ βιογραφικῷ σημειώματι ἀναγραφομένης προσφορᾶς τοῦ Σεβασμιωτάτου, δίκαιον εἶναι νά ἀκουσθῇ καί ἡ εὐχή τοῦ ἐν τῇ Ἀνωτέρᾳ Ριζαρείῳ Σχολῇ διδασκάλου τοῦ Σεβασμιωτάτου (καί Διευθυντοῦ τοῦ παλαιμάχου τούτου Περιοδικοῦ), τοῦ παρακολουθήσαντος, κατά βῆμα, τήν σταδιοδρομίαν καί τήν προσφορὰν αὐτοῦ πρὸς τήν Πειραϊκὴν (ιδίως) Ἑκκλησίαν, παρὰ τῷ πλευρῷ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρός Σεβ. Μητροπολίτου Πειραιῶς κυρίου

Καλλινίκου: «Ἡ ὄντως σημαντικὴ προσφορά Σου, Σεβασμιώτατε πάτερ, ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε ὁλόψυχος καί λίαν καρποφόρος, προσφερθεῖσα ἄνευ ὁρῶν εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Εἴθε ὁ Κύριος τοῦ ἀμπελῶνος νά Σέ ἐνισχύσῃ διὰ νά ὁλοκληρώσῃς τὸ ἔργον αὐτό ὡς ἀρχιεργάτης καί νά ἀκούσῃς παρ' Αὐτοῦ»: «εὖ, δοῦλε ἀγαθέ καί πιστέ! ἐπὶ ὀλίγα ἥς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σέ καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου». (Ματθ. κε' 21).

ΕΚ ΤΗΣ ΥΜΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Δεῦτε ἴδωμεν πιστοὶ ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός
ἀκολουθήσωμεν λοιπόν, ἔνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ,
μετὰ τῶν Μάγων Ἀνατολῆς τῶν βασιλέων.
Ἄγγελοι ὕμνουσιν, ἀκαταπαύστως ἐκεῖ.
Ποιμένες ἀγραυλοῦσιν, ὠδὴν ἐπάξιον,
Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν Σπηλαίῳ τεχθέντι.
Ἐκ τῆς Παρθένου, καί Θεοτόκου, ἐν Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας.



Τί θαυμάζεις Μαριάμ; τί ἐκθαμβεῖσε τό ἐν σοί;
Ὅτι ἄχρονον Υἱόν, χρόνῳ ἐγέννησά φησι,
τοῦ τικτομένου τὴν σύλληψιν μὴ διδαχθεῖσα.
Ἄνανδρος εἰμί, καί πῶς τέξω Υἱόν;
ἄσπορον γονὴν τίς ἐώρακεν;
ὅπου Θεός δέ βούλεται, νικᾷται φύσεως τάξις, ὡς γέγαιται.
Χριστός ἐτέχθη, ἐκ τῆς Παρθένου ἐν Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας.



ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΕΥΤΡΟΠΙΟΝ ΠΑΤΡΙΚΙΟΝ ΚΑΙ ΥΠΑΤΟΝ

α) Ματαιιότης ματαιιοτήτων, τά πάντα ματαιιότης.

Πάντοτε βέβαια, αλλά τώρα περισσότερο από κάθε άλλη φορά είναι επίκαιρο νά πῃ κανείς: «Ματαιιότης ματαιιοτήτων, τά πάντα ματαιιότης». Πού είναι τώρα ἡ λαμπρή τῆς ὑπατείας στολή; Πού εἶναι οἱ φωτοχυσίες; Πού εἶναι οἱ μουσικές καί οἱ χοροί καί οἱ χαρές καί τά πανηγύρια; Πού εἶναι τά στέφανα καί τά στολίδια; Πού εἶναι οἱ κραυγές τῶν πολιτῶν καί τά «ζήτω» τοῦ ἵπποδρόμου καί οἱ κολακεῖες τῶν θεατῶν; Ὅλα ἐκεῖνα χάθηκαν. Σηκώθηκε ἔξαφνα ἄνεμος καί ἐτίναξε ὅλα μαζί τά φύλλα τοῦ δένδρου καί τό δένδρο φάνηκε γυμνό καί ἀπό τήν ρίζα του νά σαλεύεται. Μέ τόση δύναμι ὁ ἄνεμος φύσηξε, ὥστε ἀπό τήν ρίζα κοντεύει ὁλόκληρο νά τό ἀρπάξῃ καί αὐτά ἀκόμη τά νεῦρα τοῦ δένδρου νά σπάσῃ. Πού εἶναι τώρα οἱ ψεύτικοι φίλοι; πού εἶναι τά συμπόσια καί τά δεῖπνα; πού εἶναι τό κοπάδι τῶν παρασίτων καί τό κρασί τό ἄφθονο πού χύνονταν ὀλημερίς καί οἱ ποικιλίες τῶν φαγητῶν, πού οἱ μάγειροι ἐτοίμαζαν καί ὅλοι ὅσοι ἔτρεχαν νά περιποιηθοῦν τήν ἐπισημότητά σου καί ἐκεῖνοι πού ἔκαναν καί ἔλεγαν τά πάντα γιά νά φανοῦν εὐχάριστοι; Νύκτα ἦταν ὅλα καί ὄνειρο καί τώρα πού ξημέρωσε ὅλα χάθηκαν. Λουλούδια ἦταν τῆς ἀνοιξέως καί τώρα πού ἐκείνη ἔφυγε, ὅλα μαράθηκαν. Σκιά ἦταν πού πέρασε, καπνός ἦταν καί διαλύθηκε, φούσκες ἦταν καί ἔσπασαν, ἀράχνη ἦταν καί σχίσθηκε. Δι' αὐτό λέμε καί ξαναλέμε τό πνευματικό αὐτό ρητό «ματαιιότης ματαιιοτήτων, τά πάντα ματαιιότης» (Ἐκκλ. α' 1).

Μάλιστα αὐτόν τόν λόγο πρέπει καί στούς τοίχους καί στά ἐνδύματα καί στήν ἀγορά καί στό σπίτι καί στούς δρόμους καί στίς πόρτες καί στήν εἴσοδο καί πρό πάντων στήν συνειδήσί τους ὁ καθένας ἀπό ἐμᾶς νά τόν ἔχῃ συνεχῶς γραμμένο καί νά τόν σκέπτεται. Διότι ἡ ἀπατηλή τῶν πραγμάτων ἐμφάνισις καί ἡ ψευτιά καί ἡ ὑποκρισία θεωρεῖται ἀπό πολλούς, ὅτι εἶναι ἡ ἀλήθεια. Αὐτό τό ρητό κάθε ἡμέρα, μεσημέρι καί βράδυ στο τραπέζι μας, στίς συναναστροφές μας, στίς παρέες μας, πρέπει ὁ καθένας μας νά τό λέγῃ στόν διπλανό του καί νά τό ἀκούῃ ἀπ' αὐτόν, ὅτι «ματαιιότης ματαιιοτήτων, τά πάντα ματαιιότης». Δέν σοῦ ἔλεγα ἀδιάκοπα πῶς ὁ πλοῦτος εἶναι δραπέτης; Σὺ ὁμως δέν μέ ἀνεχόσουν. Δέν σοῦ ἔλεγα, πῶς εἶναι ἀχάριστος ὑπηρέτης; Σὺ ὁμως δέν ἤθελες νά πιστέψῃς. Νά τώρα, ἡ πείρα ἀπό τά ἴδια τά πράγματα σοῦ ἀπέδειξε, πῶς ὄχι μόνο δραπέτης, ὄχι μόνον ἀχάριστος ἀλλά καί φονιάς εἶναι. Διότι αὐτός σέ ἔκαμε νά τρέμῃς τώρα καί νά φοβᾶσαι. Δέν σοῦ ἔλεγα, ὅταν συνεχῶς μέ κατηγο-

ροῦσες, ἐπειδή σοῦ ἔλεγα τήν ἀλήθεια, πῶς ἐγώ σέ ἀγαπῶ πιο πολύ ἀπ' αὐτούς πού σέ κολακεύουν; Ἐγώ πού σέ ἐλέγχω, σέ πονῶ περισσότερο ἀπό αὐτούς πού σοῦ κάνουν ὅλες τίς χάρες; Δέν σοῦ ἔλεγα ἀκόμη ὅτι εἶναι ἄξια μεγαλύτερης ἐμπιστοσύνης τά κτυπήματα τῶν φίλων ἀπό τά ὑποκριτικά φιλήματα τῶν ἐχθρῶν; Ἄν τότε ἀνεχόσουν τά δικά μου κτυπήματα, δέν θά σοῦ ἐτοίμαζαν τοῦτον ἐδῶ τόν θάνατον ἐκείνων τά φιλήματα. Διότι οἱ δικές μου πληγές θά σοῦ χάριζαν υἱεῖα, ἐνῶ τά φιλήματα ἐκείνων σοῦ ἔφεραν ἀθεράπευτη ἀσθένεια. Πού εἶναι τώρα αὐτοί πού γέμιζαν μέ κρασί τά ποτήρια σου; Πού πῆγαν αὐτοί πού τριγύριζαν στήν ἀγορά καί ἔλεγαν σέ ὅλους χίλια γιά σένα ἐγκώμια; Χάθηκαν ὅλοι, ἀρνήθηκαν ὅτι ἦταν φίλοι σου, φρόντισαν νά ἐξασφλισθοῦν αὐτοί μέ τή δική σου ἀγωνία.

Ἐμεῖς ὁμως δέν κάνομε τό ἴδιο, ἀλλά καί τότε ὅταν θύμωνες, δέν σέ ἀφήναμε καί τώρα πού ἐπεςες σέ ἀγκαλιάζομε καί φροντίζομε γιά σένα. Καί ἡ Ἐκκλησία, πού τόσο πολέμησες, ἀνοίξε τήν ἀγκαλιά της καί σέ ὑποδέχθηκε, ἐνῶ τά θέατρα, πού τόσο τά φρόντιζες καί πού ἐξ αἰτίας τους πολλές φορές ἀγανακτοῦσες ἐναντίον μας, σέ πρόδωσαν καί σέ κατέστρεψαν. Καί ὁμως συνεχῶς σοῦ λέγαμε: Διατί τά κάνεις αὐτά; Ἐξευτελίζεις τήν Ἐκκλησίαν καί τρέχεις πρὸς τήν καταστροφὴν· δέν ἔδινες ὁμως σημασία. Καί οἱ μὲν ἵπποδρομίες, πού σοῦ κατέφαγαν τόν πλοῦτον ἀκόνησαν τό ξίφος ἐναντίον σου, ἡ δέ Ἐκκλησία, πού τήν ἀδικη μόνον ὀργή σου γεύτηκε, τρέχει παντοῦ νά σέ σώσῃ, ἀρπάζοντας σε ἀπό τά δίκτυα τῆς συμφορᾶς.

β) Τό πάθημα τοῦ Εὐτροπίου πρέπει νά γίνῃ μάθημα διὰ τοὺς ἄλλους.

Καί ὅλα αὐτά τά λέγω τώρα, ὄχι διὰ νά κατηγορήσω αὐτόν πού βρίσκεται ἐδῶ, ἀλλά διότι θέλω νά περιφρουρήσω αὐτούς πού στέκονται γύρω μας· δέν τά λέγω, γιά νά ἀναξύσω τίς πληγές τοῦ πονεμένου, ἀλλά διὰ νά διατηρήσω ὑγιεῖς αὐτούς πούς ἀκόμη δέν πληγώθηκαν. Δέν προσπαθῶ μέ τά λόγια μου νά καταποντίσω αὐτόν πού παραδέρνει στήν φουρτούνα, ἀλλά ποθῶ νά ὁδηγήσω αὐτούς πού ταξιδεύουν μέ καλόν ἄνεμο, νά μὴ καταποντισθοῦν κι' αὐτοί. Πῶς θά γίνῃ αὐτό; Ἄν καταλάβωμε πόσο εὐκόλα μεταβάλλονται τά ἀνθρώπινα πράγματα. Διότι καί αὐτός ἐδῶ, ἄν φοβόταν τήν μεταβολή, δέν θά βρισκόταν τώρα σ' αὐτή. Ἀλλά μιά καί αὐτός, οὔτε μόνος του, οὔτε ἀπό τίς συμβουλές τῶν ἄλλων θέλησε νά γίνῃ καλλίτερος, ἐσεῖς τοῦλάχιστον πού φροντίζετε πολὺ καί κομπάζετε διὰ τόν πλοῦτον σας, ἀπό τήν συμφορὰ τού-

του νά ἐπωφεληθῆτε, διότι δέν ὑπάρχει τίποτα ἄλλο περισσότερο εὐαίσθητο καί ἀδύνατο ἀπό τά ἀνθρώπινα πράγματα. Δι' αὐτό, ὁποιοδήποτε ὄνομα καί ἄν τούς δώσῃ κανεῖς διά νά δείξῃ τήν ἀδυναμία τους, πάλι θά πῇ κατώτερα ἀπό τήν ἀλήθεια. Πῶς νά τά πῆς; καπνό, χορτάρι, ὄνειρο, ἄνθη ἀνοιξιότικα καί ὁτιδήποτε ἄλλο; Τόσο εἶναι φθαρτά καί ἀπό τά μηδαμινά πιο τιποτένια. Ὅτι δέ μαζύ μέ τήν εὐτέλεια ἔχουν καί τό ἐπικίνδυνο καί μεταβλητό, φαίνεται ἀπό αὐτό: Διότι, ποιός ἦταν πιο ψηλά ἀπό αὐτόν ἐδῶ τόν Εὐτρόπιον; Δέν ξεπέρασε σέ πλοῦτο, ὅλη τήν οἰκουμένη; Δέν ἀνέβηκε στίς πιο ψηλές κορυφές τῶν ἁγιωμάτων; Δέν τόν ἔτρεμαν ὅλοι καί τόν φοβόταν; Καί ὁμως νάτος τώρα ἔγινε ὁ πιο ἄθλιος καί ἀπό τούς φυλακισμένους, ὁ πιο ἀξιολύπητος ἀπό τούς δούλους, καί ἀπό τούς πτωχοῦς, πού λυνώνουν ἀπό πείνα, ὁ φτωχότερος. Κάθε μέρα βλέπει ἀκονισμένα ξίφη καί βάραθρο καί δημίους καί τήν ἀπειλή τοῦ βιαίου θανάτου. Καί οὔτε ξέρει ἄν ποτέ δοκίμασε τίς περασμένες ἐκεῖνες χαρές, οὔτε αἰσθάνεται τοῦ ἡλίου τίς ἀκτίνες καί ἐνῶ εἶναι ἡμέρα μεσημέρι, κλεισμένος αὐτός σάν σέ πυκνή νύκτα, μοιάζει μέ τυφλός. Ὅσο ὁμως καί νά προσπαθῶσῃμε δέν θά μπορέσῃμε νά περιγράψῃμε μέ λόγια τό μαρτύριο, στό ὁποῖο, φυσικό εἶναι, αὐτός νά βρίσκεται, ὅταν κάθε στιγμὴ περιμένη τόν θάνατο. Ἀλλά τί χρειάζονται τά λόγια μου, ὅταν αὐτός ὁ ἴδιος σάν σέ εἰκόνα μᾶς τά ἐξωγράφησε ὅλα αὐτά; Χθές, ὅταν ἀπό τά βασιλικά ἀνάκτορα ἦλθαν νά τόν ἀρπάξουν διά τῆς βίας καί ἔτρεξε νά βρῇ καταφύγιο στό ἱερό βῆμα, τό πρόσωπό του, ὅπως καί τώρα, ἔμοιαζε μέ πρόσωπο νεκροῦ. Κτυποῦσαν τά δόντια του καί τό σῶμα του ὁλόκληρο ἔτρεψε καί κοιμένη ἦταν ἡ φωνή του καί ἡ γλῶσσα του παράλυτη καί μέ ἐμφάνισι τέτοια σάν νά εἶχε ψυχὴ πέτρινη, σάν ἀγαλμα.

γ) *Ἡ δύναμις καί ἡ ἀγάπη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.*

Καί τά λέγω αὐτά ὄχι γιά νά τόν ταπεινώσω, οὔτε νά μεγαλώσω τή συμφορά του, ἀλλά διότι ἐπιθυμῶ νά μαλακώσω τήν καρδιά σας, νά τόν λυπηθῆτε καί νά σᾶς πείσω πῶς ἀρκετὴ εἶναι ἡ τιμωρία πού ὑπόμεινε. Διότι ἀνάμεσά σας ὑπάρχουν πολλοί σκληρόκαρδοι πού κατηγοροῦν καί μένα πῶς τόν δέχθηκα στό ἱερό βῆμα. Ἐπειδὴ θέλω τήν ἀπονία τους νά μαλαξῶ, δι' αὐτό ἐξιστορῶ ἔτσι ὡμά τά βάσανά του.

Διατί, ἀγαπητέ μου, ἀγανακτεῖς; Πές μου διατί; Θά μοῦ πῆς, ζήτησε καταφύγιο στήν Ἐκκλησία αὐτός πού συνεχῶς τήν πολέμησε. Μά ἀκριβῶς δι' αὐτό ἔπρεπε νά δοξάζῃς τόν Θεόν μέ ὅλη τήν καρδιά σου· διότι ἐπέτρεψε νά βρεθῇ αὐτός σέ τέτοια ἀνάγκη, ὥστε τῆς Ἐκκλησίας τήν δύναμι καί τή φιλανθρωπία νά γνωρίσῃ. Τήν μέν δύναμίν της, ἀπό τό ὅ,τι ἔπαθε τέτοια μεταβολή τῆς ζωῆς του, ἐπειδὴ τήν πολεμοῦσε, τῇ δέ φιλανθρωπία της, ἀπό τό ὅ,τι ἐνῶ αὐτή πολεμήθηκε ἀπό ἐκεῖνον, τώρα προβάλλει προστατευτικά τήν ἀσπίδα της διά νά τόν σώσῃ καί κάτω ἀπό τις φτεροῦγγες της τόν δέχθηκε, καί μέ ἀσφάλεια τόν ἔκρυψε χωρίς καμμιὰ μνησικακία δι' αὐτά πού προηγουμένως ὑπόφερε. Ἀπλῶσε τήν ἀγκαλιά της μέ περισσὴ στοργή. Αὐτό εἶναι λαμπρότερο ἀπό κάθε ἄλλο τρόποιο, αὐτό εἶναι νίκη περιλαμπρῇ, αὐτό κάνει τούς εἰδωλολάτρες νά ντρέπονται, αὐτό ἐξευτελίζει τούς Ἰουδαίους, αὐτό πα-

ρουσιάζει τήν Ἐκκλησίαν μέ φωτοβόλο πρόσωπο. Δηλαδή ὅταν τόν ἐχθρό της αἰχμάλωτο συνέλαβε, τόν λυπάται, καί ἐνῶ ὅλοι τόν ἄφησαν ἐρημιό, μόνη ἐκεῖνη, σάν μητέρα, φιλόστοργη, πίσω ἀπό τά παραπετάσματα τοῦ Ἁγίου της Βήματος τόν ἔκρυψε καί στάθηκε ἀντιμέτωπη πρός τήν βασιλική ὀργή καί πρός τόν θυμό τοῦ λαοῦ, πρός τό μῖσος τό ἀνυπόφορο. Αὐτή ἡ πρᾶξις κόσμημα εἶναι τοῦ θυσιαστήριου. Τί εἶδους κόσμημα, θά πῇ κανεῖς, ὅταν ὁ ἀκάθαρτος, ὁ πλεονέκτης, ὁ ἄρπαγας, ἀγγίζει τό θυσιαστήριο; Μή τά λέτε αὐτά. Διότι καί ἡ ἁμαρτωλὴ ἀγγίζει τοῦ Χριστοῦ μας τά πόδια, αὐτὴ πού τόσο ἦταν μολυσμένη καί ἀκάθαρτη. Κι' ὁμως ὁ Χριστός δέν θεώρησε ἔγκλημα αὐτό πού ἔγινε, ἀλλά ἀξιοθαύμαστο καί ξακουστό φαινόμενο. Διότι ἡ ἁμαρτωλὴ δέν μόλυνε τόν ἅγνόν, ἀλλά τήν μολυσμένην ὁ ἅγνός καί καθαρὸς μέ μόνο τό ἄγγιγμα ἐκαθάρισε. Μή, λοιπόν, μνησικακεῖς χριστιανέ μου. Εἴμαστε δούλοι Ἐκείνου πού σταυρωμένος ἔλεγε: «Ἄφες αὐτοῖς, οὐ γάρ οἶδασι τί ποιοῦσιν».

Ἀλλά, θά μοῦ πῆς, αὐτός ὁ ἴδιος μέ νόμους καί διατάγες κατάργησε αὐτό τό καταφύγιο (δηλαδή τῆς Ἐκκλησίας).

Νά ὁμως πού ἀπό τίς περιστάσεις διδάχθηκε τό κακὸ πού ἔκανε καί τόν νόμο πού ὁ ἴδιος θέσπισε, πρῶτος αὐτός παραβίασε μέ ὅσα ἔκανε καί σέ ὅλους θέαμα ἔγινε καί ἡ σιωπὴ του δίπλα στό θυσιαστήριο, μᾶς προτρέπει πιο εὐγλωττα ἀπὸ κάθε μεγάλωφον ὁμολογία: Μὴ κάνετε τέτοια πράγματα, διά νά μὴ πάθετε τὰ ἴδια. Μέ τήν συμφορὰ του ἔγινε διδάσκαλος καί φῶς λαμπρότατο ἐκπέμπει τό θυσιαστήριο, πού τώρα φαίνεται φοβερώτερο ἐξ αἰτίας του, διότι κρατᾷ δεμένο τόν λέοντα. Διότι καί στήν βασιλικὴ εἰκόνα δίνει μεγαλοπρέπεια, ὄχι μόνον ὅταν ὁ βασιλεὺς κάθεται στόν θρόνο του φορώντας πορφύρα καί φέροντας διάδημα, ἀλλά καί ὅταν ἐμπρός στά βασιλικά του πόδια κείτονται μέ σκυμμένο κεφάλι, δεμένοι πισθάγκωνα οἱ νικημένοι βάρβαροι.

Καί βεβαιώνει τά λόγια μου ἡ βία σας νά ἔρθετε ἐδῶ καί τό μεγάλο πλῆθος σας. Διότι τόσο πολὺ εὐχάριστο εἶναι τό θέαμα σήμερα καί τόσον ἐξαιρετικὴ ἡ συγκέντρωσις, πού μόνον τό Ἅγιο Πάσχα εἶδα μαζεμένο τόσο λαό. Τόσο πολλοὺς βλέπω καί τώρα συγκεντρωμένους καί ἔτσι ὅλους αὐτοὺς μέ τή σιωπὴ του τοὺς κάλεσε, διότι ἐφώνασε μέ τὰ γεγονότα πιο δυνατὰ ἀπὸ σάλπιγγα. Καί οἱ κοπέλλες ἄφησαν τὰ δωμάτιά τους, καί οἱ γυναῖκες τὰ σπῖτια τους, καί οἱ ἄνδρες ἄδειασαν τήν ἀγορά καί ὅλοι ἐδῶ τρέξατε διά νά δῆτε πόσο ψεύτικη εἶναι ἡ ἀνθρώπινη φύσις καί πόσο φθαρτά καί εὐμετάβλητα τῆς ζωῆς τὰ πράγματα καί ἡ ὄψις ἡ φανταχτερὴ πού χθές ἔλαμπε πανέμορφη (διότι τέτοια εἶναι τῆς πλεονεξίας ἡ εὐτυχία, πιο ἄσχημη κι' ἀπὸ ρυτιδωμένο γραῖδιο), ὅταν τό σφουγγάρι τῆς μεταβολῆς σβῆσῃ ὅλα τὰ χρώματα καί ὅλα τὰ βαψίματα.

δ) *Προτροπὴ στὸν λαὸ διὰ νά δώσῃ συγγνώμην στὸν Εὐτρόπιο.*

Ἀλήθεια, μεγάλη εἶναι τῆς συμφορᾶς ἡ δύναμις. Τόν φημισμένο καί χαρούμενο, τόν κατάντησε τώρα νά φαίνεται ὁ πιο χειρότερος ἀπὸ ὅλους.

Καί ἄν ἔλθῃ ἐδῶ κάποιος πλούσιος, μεγάλη ὠφέλεια

θά ἔχη. Διότι βλέποντας ἀπό ποιά κορυφή ἐκύλησε αὐτός πού τήν οἰκουμένη ἔσειε καί πόσο συμιαζεῦθηκε καί πῶς δειλότερος ἀπό τόν λαγό καί τόν βάτραχο κατάντησε καί χωρίς δεσμιὰ βρίσκεται καρφωμένος σ' αὐτόν ἐδῶ τόν στῦλο καί πῶς ὁ φόβος ἀντί γιά ἀλυσίδες τόν σφυκτοδένει καί τρέμει καί φοβάται, περιορίζει (ὁ πλούσιος) τήν ὑπερηφάνειά του, καταπαύει τήν ἀλαζονεία του καί φεύγει ἀπό ἐδῶ ἀφοῦ φιλοσοφῇσει γιά τὰ ἀνθρώπινα, ὅπως ἀξιίζει νά φιλοσοφῇ κανεῖς, καί ἀφοῦ μάθει ἀπό τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅσα μέ λόγια μᾶς διδάσκουν οἱ Γραφές, ὅτι «Πᾶσα σὰρξ χόρτος καί πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου καί ὁ χόρτος ἐξηράνθη καί τό ἄνθος ἐξέπεσεν». Ἐπίσης «Ὡσεὶ χόρτος ταχύ ἀποξηρανθήσονται καί ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχύ ἀποπεσοῦνται» καί «Ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι αὐτοῦ» καί πολλά ἄλλα ὁμοία.

Ἄν πάλι πτωχὸς εἰσέλθῃ καί ἰδῇ αὐτοῦ τό πρόσωπο, δέν θεωρεῖ πιά τόν ἑαυτοῦ ταπεινόν, οὔτε λυπᾶται γιά τήν φτώχεια του, ἀλλὰ εὐγνωμονεῖ τήν πενία, διότι τοῦ ἔγινε τόπος ἀκίνδυνος καί λιμάνι γαλήνης καί φρούριο ἀσφαλισμένο. Καί βλέποντας αὐτά, θά προτιμήσῃ χίλιες φορές νά μείνῃ πτωχὸς ὅπως εἶναι, παρὰ, ἀφοῦ χαρεῖ ὅλα διὰ λίγο καιρό, ἔπειτα νά κινδυνεύσῃ νά χάσῃ τή ζωή του. Βλέπεις λοιπόν πῶς δέν εἶναι μικρή ἡ ὠφέλεια καί διὰ τοὺς πλουσίους καί διὰ τοὺς πτωχοὺς καί τοὺς ταπεινοὺς καί τοὺς ἀξιωματούχους (ἄρχοντες) καί τοὺς δούλους καί τοὺς ἐλευθέρους, τό ὅτι αὐτός ἐξήτησε καταφύγιο ἐδῶ εἰς τόν Ναόν; Βλέπεις πῶς ὁ καθένας, ἀφοῦ λάβῃ φάρμακα, φεύγει ἀπό ἐδῶ, θεραπευμένος μόνον ἀπό τό θέαμα αὐτό;

Ἄραγε μαλάκωσα τό πάθος σας; Ἐδιώξα τήν ὀργή; Ἐσῆψα τήν ἀπανθρωπιά; ἄραγε σᾶς ἔκανα ἱκανοὺς νά νοιώσετε συμπόνια. Καί πολύ μάλιστα, ὅπως ἐγὼ νομίζω. Τό φανερῶνουν τὰ πρόσωπά σας καί τὰ ἄφθονα δάκρυα. Ἀφοῦ λοιπόν ἡ πέτρινη καρδιά σας ἔγινε χῶμα παχύ καί γῆ εὐφορη, ἐμπρός, ἃς δώσωμε τώρα καί καρπὸν ἐλεημοσύνης καί ἃς παρουσιάσωμε τό στάχυ τῆς συμπονιας γεμᾶτο καρπῷ καί ἃς πέσωμε στὰ πόδια τοῦ βασιλέως ἢ μᾶλλον ἃς παρακαλέσωμε τόν φιλάνθρωπο Θεόν, νά καταπραῖνῃ τοῦ βασιλέως τήν ὀργή καί νά κάμῃ ἀπαλή τήν καρδιά του, ὥστε νά μᾶς δώσῃ ὀλοκληρωμένη τήν χάρι. Διότι ἤδη, ἀπό τήν στιγμή πού αὐτός ἐδῶ (Εὐτρόπιος) ζήτησε στόν ναό καταφύγιο, δέν εἶναι μικρή ἡ μεταβολή πού ἔγινε. Διότι ὅταν ἔμαθε ὁ βασιλεὺς ὅτι αὐτός ἐδῶ ἔτρεξε νά βρῇ ἄσυλο στόν ἱερό αὐτόν τόπο, ἐνῶ ὁ στρατός ὀλοκληρὸς ἦταν παρῶν καί ἐξοργίζονταν γιά τίς παρανομίες τοῦ Εὐτρόπιου καί ἀπαιτοῦσε νά τοῦ τόν παραδώσουν διὰ νά θανατωθῇ, ὁ βασιλεὺς ἔβγαλε μεγάλο λόγο, προσπαθώντας νά κατευνάσῃ τοῦ στρατοῦ τήν ὀργή καί ἀξιῶνε νά καταλογίζουν στόν Εὐτρόπιο, ὅχι μόνο τίς κακές του πράξεις, ἀλλὰ ἂν κάτι καλὸ ἔκανε νά τό ὑπολογίσουν καί αὐτό. Καί ὠμολόγησε πῶς γιά τίς ὑπηρεσίες τοῦ χρεωστεῖ εὐγνωμοσύνη, τίς δέ ἀδικίες πού ἔκαμε σάν ἀδύνατος ἄνθρωπος τοῦ τίς συγχωρεῖ. Ἐπειδὴ δέ ἐπέμεναν μέ κραυγές καί μέ πηδήματα καί ἀπειλές θανάτου καί φοβέρες, χύνοντας ὁ βασιλεὺς ἄφθονα δάκρυα ἀπὸ τὰ γαλήνια μάτια του καί θυμίζοντας τήν Ἁγία Τράπεζα ὅπου αὐτός (ὁ Εὐτρόπιος) κατέφυγε, κατέπαυσε τήν ὀργή τους.

ε) Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καί ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ὑμῶν.

Ἀλλὰ καί ἡμεῖς, ἃς ἐνώσωμε τίς παρακλήσεις μας. Διότι πῶς θά εἴσαστε ἄξιοι συγγνώμης, ὅταν ἐνῶ ὁ βασιλεὺς παραβλέπει τήν προσβολή καί δέν μνησικακεῖ, σεῖς, πού δέν πάθατε τίποτα τέτοιο, δείχνετε τόση ὀργή; Καί πῶς στό τέλος αὐτῆς ἐδῶ τῆς λειτουργίας θά πλησιάσετε τὰ Ἁγία Μυστήρια καί θά ἀπαγγεῖλετε τήν προσευχή ἐκείνη, μέ τήν ὁποία προτρεπόμαστε νά λέγωμε «Ἄφες ἡμῖν καθὼς καί ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν», ὅταν ἔχετε τήν ἀξίωσι νά τιμωρηθῇ ὁ χρεώστης σας; Ἐκα-νε μεγάλες ἀδικίες καί προσβολές; Δέν ἔχω ἀντίρρησην. Δέν εἶναι ὁμοῦς κατάλληλη ἡ περίστασις γιά δίκες ἀλλά γιά ἐλεημοσύνη, δέν εἶναι περίστασις γιά εὐθύνες, ἀλλά γιά φιλάνθρωπία. Δέν εἶναι καιρὸς γιά ἀνακρίσεις, ἀλλά γιά συγγνώμη. Δέν εἶναι καιρὸς διὰ ψηφοφορία καί καταδίκη, ἀλλὰ περίστασις νά δείξωμε συμπόνια καί νά δώσωμε χάρι.

Μὴν κάνετε, λοιπόν, ταραχές καί μὴ ἀγανακτῆτε. Καλλίτερα ἃς παρακαλέσωμε τόν φιλάνθρωπον Θεόν νά τοῦ δώσῃ παρᾶτασι ζωῆς καί νά τόν λυτρώσῃ ἀπὸ τήν ἀπειλή τῆς σφαγῆς, διὰ νά μετανοήσῃ καί ὅλοι μαζί ἃς παρουσιασθοῦμε στόν φιλάνθρωπο βασιλέα καί ἃς τόν παρακαλέσωμε, πρὸς χάριν τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς χάριν τοῦ θυσιαστηρίου, νά χαρίσῃ ἓνα ἄνδρα στήν Ἁγία Τράπεζα.

Ἄν κάμωμε αὐτό καί ὁ βασιλεὺς θά τό δεχθῇ καί πρίν ἀπὸ τόν βασιλέα θά τό ἐπαινέσῃ ὁ Θεός καί μεγάλη ἁμοιβή θά μᾶς δώσῃ γιά τήν φιλάνθρωπία μας. Διότι, ὅπως ἀποστρέφεται καί μισεῖ τόν σκληρό καί ἀπάνθρωπο, ἔτσι δέχεται καί ἀγαπᾷ τόν ἐλεήμονα καί φιλάνθρωπο. Καί ἂν συμβαίη νά εἶναι καί δίκαιος ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τοῦ πλέκει περισσότερο ἐνδοξα στεφάνια, ἂν δε εἶναι ἁμω-λός, παραβλέπει καί συγχωρεῖ τίς ἁμαρτίες του, ἀμείβοντάς τον μ' αὐτόν τόν τρόπο, ἔπειδὴ αἰσθάνεται ἀγάπη πρὸς τόν σύνδουλό του. Διότι λέγει «ἔλεον θέλω καί οὐ θυσίαν». Καί σέ ὅλα τὰ παρόμοια χωρία τῶν Γραφῶν, τόν βλέπεις πάντα αὐτό νά ἀπαιτῇ καί νά λέγῃ, ὅτι μόνον ἔτσι συγχωροῦνται τὰ ἁμαρτήματα.

Καί ἡμεῖς λοιπόν μ' αὐτόν τόν τρόπον ἃς τόν ἐξιλεώσωμε. Ἐτσι καί τὰ δικά μας θά διαγράψωμε ἁμαρτήματα, ἔτσι τήν Ἐκκλησία θά κοσμήσωμε, ἔτσι καί ὁ φιλάνθρωπος βασιλεὺς θά μᾶς ἐπαινέσῃ, ὅπως εἶπα καί προηγου-μένως, καί ὅλος ὁ κόσμος θά ἐπικροτήσῃ καί τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης θά θαυμάσουν τήν φιλάνθρωπία τῆς πό-λεως καί τὰ ἐξημερωμένα (πολιτισμένα) ἦθη τῆς, καί ὅταν πληροφορηθοῦν, αὐτά πού συνέβησαν, σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου θά μᾶς διακηρύξουν.

Διὰ νά ἀπολαύσουμε λοιπόν ὅλα αὐτά τὰ ἀγαθὰ, ἃς πέσωμε στὰ πόδια τοῦ βασιλέως, ἃς παρακαλέσωμε, ἃς ἱκετεύσωμε, ἃς ἀρπάξωμε ἀπὸ τόν κίνδυνον τόν αἰχμάλωτο δραπετή, τόν ἱκετεύοντα, ὥστε καί ἡμεῖς νά ἀποκτή-σωμε στό μέλλον τὰ ἀγαθὰ μέ τήν χάρι καί τῇ φιλάνθρω-πία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τόν ὁποῖο ἀνή-κει ἡ δύναμις καί ἡ δόξα καί τώρα καί πάντοτε καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Μετάφρασις: Παρθενόπης Τιμαγένης

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Από τήν παλαιά ἐποχή καί μάλιστα μετά τόν πρῶτο παγκόσμιον καί περισσότερον μετά τόν τελευταῖον πόλεμον, ἡ πτωχή Ἑλληνική οἰκογένεια βρέθηκε στήν ἀνάγκη νά στείλῃ τό παιδί της νά ἐργασθῇ, γιά νά βοηθήσῃ καί τόν ἑαυτό του καί τήν οἰκογένειά του.

Ἔτσι πολύ νωρίς δημιουργεῖται στήν Ἑλληνική κοινωνία ἡ τάξι τοῦ ἐργαζομένου παιδιοῦ μέ τά προβλήματα της καί τίς ἀνάγκες της.

Τό ἐργαζόμενο παιδί, ἐπειδή ἀκριβῶς πρέπει νά ἐργασθῇ, ἐγκαταλείπει τό σχολεῖο καί μαζί μ' αὐτό, ἐγκαταλείπει κάθε θρησκευτική, ἐθνική καί μορφωτική προσπάθεια.

Καί σήμερα, πού ὅπωςδήποτε ἡ ἰδιωτική πρωτοβουλία καί ἀργότερα ἡ Πολιτεία ἐδημιούργησαν τή νυκτερινή ἐκπαίδευσιν, παρατηρεῖται τό θλιβερό φαινόμενο, πώς στό μέν δημοτικό νυκτερινό σχολεῖο καί στό γυμνάσιον, ἡ θρησκευτική καί ἐθνική διαφώτισι γίνεται χωρίς σύστημα καί ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, στίς δέ ἐπαγγελματικές σχολές μηχανικῶν, ἀπουσιάζει καί οὐσιαστικῶς καί τυπικῶς.

Σ' ὅλα τά παραπάνω ἂν προστεθῇ πώς καί χιλιάδες παιδιῶν, πού τέλειωσαν ἢ δέν τέλειωσαν τό δημοτικό σχολεῖο, σήμερα δέν φοιτοῦν πουθενά καί περιορίζονται μόνο στήν ἐργασία καί στίς διάφορες συναναστροφές, ἔρμαια σ' ἓνα σωρό ἀνεξέλεγκτες ἐπιδράσεις καί διαφωτίσεις, μπορούμε νά συμπεράνωμε πώς ἡ γενεά πού θά μᾶς διαδεχθῇ, δέν θά εἶναι καθόλου καλύτερη ἀπό τή σημερινή.

Δέν θά ἦταν ἀκόμη ἄσχετο μέ τό θέμα μας, ἂν στό σημεῖον αὐτό, ρίχναμε μιᾷ ματιᾷ στό δυστυχημένο Ἑλληνικό χωριό, πού σχεδόν κατά κανόνα οἱ γονεῖς θέλουν τό παιδί γιά τό χωράφι καί γιά τά πρόβατα καί, ὄχι μόνο ἀδιαφοροῦν γιά τή στοιχειώδη μόρφωσί του, ἀλλ' ἀντιδρῶν οἱ περισσότεροι τόσο πολύ στό ἔργο τοῦ δασκάλου, ὥστε ἡ πολιτεία μέ νόμον ὑπεχρέωσε τοὺς γονεῖς νά στέλνουν τά παι-

διά τους στό δημοτικό σχολεῖο καί τιμωρεῖ αὐστηρά, ὅσους παραβαίνουν αὐτό τό νόμον. Θά ἔπρεπε νά συζητήσῃ κανεῖς μέ δασκάλους τοῦ χωριοῦ, γιά νά ἀντιληφθῇ τόν ἀγῶνα πού κάμουν, γιά νά συγκεντρώσουν τά παιδιά στό σχολεῖο καί ν' ἀντιδράσουν στίς δυσκολίες πού οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς δημιουργοῦν.

Νομίζω, ὅτι εἶναι φανερό, πώς τόσο τό ἐπίσημον κράτος, ὅσο καί ἡ Ἐκκλησία καί ἡ ἰδιωτική πρωτοβουλία, πρέπει νά ἐνδιαφεροῦν πῶς ἔντονα, πῶς συστηματικά, πῶς συντονισμένα γιά τό ἐργαζόμενο παιδί.

Ἐπειδή, ἐργαζόμενος σχεδόν, πέρασα τά μαθητικά καί τά πανεπιστημιακά θρανία καί ὡς Καθηγητής ἀργότερα τοῦ Νυκτερινοῦ Γυμνασίου τοῦ Πειραιῖκοῦ Συνδέσμου, καί ὡς προϊστάμενος ἄλλοτε τῆς Λέσχης Ἐργαζομένου Παιδιοῦ Πειραιῶς, ἀπεκόμισα κάποια μικρή πείρα, τολμῶ νά διατυπώσω παρακάτω μερικές παρατηρήσεις καί σκέψεις, ἀπό τή σκοπιά τοῦ Εὐαγγελίου, μέ μόνα κυρίως βοηθήματα τῇ Γραφῇ, τήν πείρα μου καί τήν ἀγάπη μου στό ἐργαζόμενο παιδί, στό πρόσωπον τοῦ ὁποίου βλέπω τό αὐριανό δυναμικό στοιχεῖον, μᾶς καινούργιας Χριστιανικῆς, Ἐθνικῆς καί εὐτυχισμένης Ἑλλάδος.

Οἱ σκοποὶ τοῦ παρόντος ἄρθρου δέν εἶναι οὔτε ἐπιστημονικοί, οὔτε λογοτεχνικοί. Ἐπιθυμῶ μόνο μ' αὐτό νά ἀναγγείλω στό ἐργαζόμενο παιδί, μέ ὅσο τό δυνατό ἀπλᾶ λόγια, πρῶτα-πρῶτα πώς ἔχει μεγάλους δεσμούς μέ τό Μικρό Χριστό, πώς εἶναι συνάδελφος Του, γιατί κι' ὁ Χριστός ἦταν ἐργαζόμενος στήν ἡλικία του, καί ἔπειτα πώς γιά νά προοδεύσῃ στήν ἐργασία του καί στή ζωή του, πρέπει νά καλλιεργήσῃ τήν σχέσιν του μέ τόν Ἐργαζόμενο Ναζωραῖον καί σ' Αὐτόν μέ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη νά ἀναθέσῃ τόν ἑαυτό του καί τίς ὑποθέσεις του. Θά προσπαθῇσω ἀκόμα νά ἐκθέσω τήν πενιχρή μέχρι τώρα μέριμνα τῶν ἀρμοδίων.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ

1) Ἡ ἐργασία πρώτη ἐντολή τοῦ Θεοῦ

Ὁ Θεός, ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ τὴν Π. Διαθήκη, ἀφοῦ ἔπλασε τοὺς πρωτοπλάστους, τοὺς ἔβαλε στὸν Παράδεισο τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐτυχίας, γιὰ νὰ ἐργάζονται καὶ νὰ εἶναι φύλακες τοῦ Παραδείσου αὐτοῦ. (Γεν. β΄ 15). Μὲ τὴν ἐργασία τοὺς αὐτὴ ἀποκοῦσαν τὸ δικαίωμα, νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ νὰ διευθύνουν ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, μόνον πού ἡ ἐργασία τοὺς αὐτὴ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι βλέπομε πὼς ἡ πρώτη λέξι, ἡ πρώτη, ἃς ποῦμε, ἐντολή τοῦ Θεοῦ στὸν πρῶτο ἄνθρωπο, τὸ σύνθημα πού τοῦ ἔδωσε νὰ ξεκινήσῃ γιὰ τὴ ζωὴ εἶναι νὰ ἐργάζεται.

Ἡ ἐργασία λοιπὸν εἶναι Θεῖο δῶρο καὶ θεῖα ἐντολή. Γι' αὐτὸ εἶναι χαρὰ καὶ εὐλογία σ' ἐκεῖνον πού ἐργάζεται. Φτάνει μόνον νὰ μὴ ξεχνᾷ, πὼς δὲν πρέπει ποτέ νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὶς ἀρχές πού ὁ Θεός ὥρισε.

Ὁ Θεός, ὅπως γνωρίζουμε, ἐνῶ ἔδωσε στὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὐὰ τὸ δικαίωμα ν' ἀπολαμβάνουν ὅλα τοῦ Παραδείσου τ' ἀγαθὰ, τοὺς ἀπηγόρευσε νὰ τρώγουν ἀπὸ ἓνα δένδρο τοῦ Παραδείσου. Αὐτὸ βέβαια ἓνα καὶ μόνον σκοπὸ εἶχε. Νὰ τοὺς βάλῃ κάποιον περιορισμὸ καὶ νὰ τοὺς δοκιμάσῃ ἀκόμη, ἂν θὰ ἀκολουθοῦσαν πιστὰ τὶς συμβουλές Του. Ὡστε, ὅπως βλέπουμε, ἡ πρώτη ἐντολή τοῦ Θεοῦ, τὸ πρῶτο σύνθημα στὸν ἄνθρωπο εἶναι: *Ἔργασία καὶ ὑποταγὴ στὸ θέλημά Του.*

2) Ὁ Χριστὸς ἀπομακρύνει τοὺς κακοὺς ἐργάτες

Ἡ ζωὴ λοιπὸν ὁλόκληρη πρέπει νὰ εἶναι ἐργασία. Κάθε μέρα, κάθε ὥρα καὶ κάθε στιγμή ἐργασία πρέπει νὰ ἐκτελοῦμε. Κάθε μας προσπάθεια, ἐργασία ἃς εἶναι.

Νὰ προσέξωμε μόνον ὅσοι θέλομε τὴ φιλίᾳ καὶ τὴ συμμαχίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐργασία μας αὐτὴ, ὅποιαδήποτε ἐργασία καὶ ἂν εἶναι, νὰ μὴ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὸ νόμο πού ἔβαλε ὁ Χριστὸς μὲ τὴ διδασκαλίᾳ Του καὶ τὸ παράδειγμά Του. «Φύγετε ἀπὸ κοντὰ μου οἱ ἐργάτες τῆς παρανομίας» (Ματθ. ζ΄ 23), ὅσοι, δηλαδή, δὲν ἐργάζεσθε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά μου, εἶναι τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, πού ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος μᾶς διασώζει στὸ Εὐαγγέλιό του. Λίγα λόγια, καθαρὰ καὶ εὐκολα νὰ τα νοιώσῃ καὶ ὁ πιὸ ἀπλοῦκός νοῦς. Νὰ μᾶς διώξῃ ἀπὸ κοντὰ του ὁ Χριστός, θὰ πῇ τελεία καταστροφή. Καὶ ἡ τελεία καταστροφή εἶναι πολὺ βαρεῖα τιμωρία. Στὸ χέρι κάθε ἐργαζομένου παιδιοῦ εἶναι νὰ τὴν ἀποφύγῃ. *Τίμιοι λοιπὸν παιδιὰ καὶ θεάρεστοι στὴ δουλειά μας.* Αὐτὸ θὰ πῇ εὐτυχία καὶ προκοπή.

3) Ἔργασία ὄχι μόνον μὲ τὰ λόγια

Τὴν ἐργασία ἀκόμη ὁ Θεός τὴν θέλει νὰ εἶναι θετική, ὄχι μόνον μὲ λόγια. Πρέπει νὰ ἔχῃ καλὰ καὶ καρποφόρα ἀποτελέσματα.

Γι' αὐτὸ μὲ μιά ὥραία ἱστορία, πού τὴν διαβάζομε πά-

λι στὸν Εὐαγγελιστὴ Ματθαῖο, ὁ Κύριος προσπαθεῖ νὰ μᾶς δείξῃ τὴν ἀξία τῆς πραγματικῆς ἐργασίας (Ματθ. κα΄ 28-31).

«Κάποιος ἄνθρωπος εἶπε στὸ ἓνα του παιδί νὰ πάῃ στὸ ἀμπέλι του νὰ ἐργασθῇ.

— Δέ θέλω. Ἦταν ἡ ἀπάντησι. Ἀλλὰ ὕστερα μετάνοιωσε κι' ἐπῆγε.

Ὁ πατέρας ὁμως πού δὲν ᾔξερε πὼς μετάνοιωσε κι' ἐπῆγε, ἐζήτησε ἀπὸ τ' ἄλλο του παιδί τὸ ἴδιο πρᾶγμα.

— Ἀμέσως κύριε, ἀπάντησε στὸν πατέρα του, τὸ δεῦτερο παιδί, ἀλλὰ μετάνοιωσε καὶ δὲν ἐπῆγε.

Ποιὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἔκαμε τὸ θέλημα τοῦ πατέρα;».

Ἐκεῖνος πού μὲ τὰ λόγια μόνον ἐπῆγε στὴν ἐργασία ἢ ἐκεῖνος πού μὲ τὰ λόγια ἀρνήθηκε, στὴν πραγματικότητα, ὁμως ἐργάσθηκε;

Πόσοι ἀπὸ μᾶς προσπαθοῦν νὰ ξεγελάσουν τὸν προϋστάμενό τους καὶ νὰ τοῦ δείξουν πὼς ἐργάζονται, ἐνῶ δὲν βλέπουν τὴν ὥρα νὰ ἀπομακρυνθῇ, γιὰ νὰ ἀφήσουν τὴν ἐργασία καὶ νὰ καθήσουν. Βλέπετε πόσο μοιάζουμε μὲ τὸν πρόθυμο, ἀλλὰ τεμπέλη γιου; Αὐτὸν ὁμως τὸν καταδικάζει ὁ Χριστὸς μας. Δὲν φαντάζομαι νὰ ὑπάρχῃ ἐργαζόμενο παιδί, πού νὰ θέλῃ τὴν καταδίκη του ἀπὸ τὸν Προστάτη του καὶ τὸν Δημιουργό του;

4) Ἡ ἀποδοτικὴ ἐργασία

Ἐνα ἄλλο ἐπίσης σπουδαῖο μάθημα μᾶς δίδει ὁ Κύριος μὲ τὴν παραβολὴ τῶν ταλάντων (Ματθ. κε΄ 14-30).

«Ἐνας ἄνθρωπος πού ἔφευγε γιὰ ταξίδι ἐμοίρασε στοὺς ἀνθρώπους του τὴν περιουσίᾳ του γιὰ νὰ ἐργάζονται καὶ ἀσφαλῶς νὰ τοῦ ἀποδώσουν ὅταν ἐπιστρέψῃ τὰ κέρδη. Σ' ἄλλον, σύμφωνα μὲ τὴν ἱκανότητά του, ἔδωκε πέντε μερίδια, σ' ἄλλον δύο καὶ σ' ἄλλον ἓνα καὶ ἔφυγε.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν παραγγελίᾳ τοῦ κυρίου ὁ πρῶτος δούλεψε καὶ διπλασίασε τὴν περιουσίᾳ του. Τὸ ἴδιο ἔκαμε καὶ ὁ δεύτερος. Ἐκεῖνος ὁμως πού εἶχε τὸ ἓνα μέρος τῆς περιουσίας, ἔσκαψε ἓνα λάκκο καὶ τὸ ἔκρυψε. Ὅταν ἐπέστρεψε ὁ κύριος, ἄρχισε νὰ λογαριάζεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους του. Ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος τοῦ ἔδωκαν διπλάσια τὴν περιουσίᾳ του, ἐπειδὴ ἐργάσθηκαν φιλότιμα.

— Μπράβο καλὸ καὶ ἐμπιστο μου παιδί. Στά λίγα φάνηκες πιστός. Σοῦ ἀξίζει νὰ διαχειρίζεσαι πολλὰ. Ζῆσε εὐτυχισμένος κοντὰ μου.

Μ' αὐτὴ τὴν ἐκδήλωσι τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τὴν προσκλησίᾳ στὴν εὐτυχία, πληρώθηκαν οἱ δύο πρῶτοι ἐργάτες.

Ὁ τρίτος ὁμως, ἔτσι περίπου μίλησε στὸν κύριό του.

— Κύριε, ἐγνώριζα πὼς εἶσαι σκληρὸς ἄνθρωπος καὶ θερίζεις τὰ ξένα χωράφια καὶ μαζεύνεις ἀπὸ ἐκεῖ πού δὲν ἔχεις δικαίωμα καὶ γι' αὐτὸ ἐπειδὴ φοβήθηκα, ἔκρυψα ὅ,τι μοῦ ἔδωκες στὴ γῇ. Ἴδου τώρα σοῦ τὸ ἐπιστρέφω.

— Πονηρὲ καὶ τεμπέλη ἄνθρωπε, ἀφοῦ δὲν ᾔθελες νὰ ἐργασθῇς δὲν ἔβαζες τὸ μερίδιό σου στὴν Τράπεζα, ὥστε νὰ ἐκέρδιζα τοὐλάχιστον τὸν τόκο;

— Πάρετέ του τὸ μερίδιο καὶ δώσατέ το στὸν πρῶτο. Εἶναι ἀνάξιος τῆς προστασίας μου καὶ αἷτιος τῆς δυστυχίας του καὶ τιμωρήσατέ τον ἀκόμη. Ἀξίζει ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του νὰ ἀφαιρεθῇ κάθε στοιχεῖο προκοπῆς καὶ εὐτυχίας, ἀφοῦ μένει ἀχρησιμοποίητο καὶ νὰ δοθῇ σ'

εκείνους που ξέρουν να το χρησιμοποιούν, έστω, κι' αν έχουν πολλά.

Καταλαβαίνετε βέβαια και σεις τί μας διδάσκει αυτό το παράδειγμα.

Καμμία αξία δεν έχει η εργασία, που δεν είναι δημιουργική, που είναι άκαρπη.

Πόσοι αλήθεια άνθρωποι είναι δυστυχισμένοι και δεν μένουν ποτέ σε εργασία και δεν προσδεύουν στη ζωή και κλαίνε την άτυχία τους! Ίδιοι με τον τειπέλη και κακό δούλο. Χωρίς πρωτοβουλία, χωρίς δράσι, χωρίς προθυμία, χωρίς συναίσθησι των υποχρεώσεων τους. Βάρος της γης. Καταραμένοι από το θεό, αφού δεν αγαπούν την εργασία.

Τό συμπέρασμά μας λοιπόν μετά από τά δύο τελευταία παραδείγματα:

Είλικρινείς και αποδοτικοί στην εργασίαν μας.

5) Η Κυριακή άργια

Η εργασία είναι εύλογία Θεού, όπως αναφέραμε πάνω. Μπορεί όμως να γίνη και κατάρα Θεού για πολ- λούς λόγους. Ένας λόγος που μεταβάλλει την εργασία από εύλογία σε κατάρα του Θεού, είναι όταν η εργασία μας κάμη να ξεχνάμε το θεό και τίς υποχρεώσεις μας σ' Αυτόν.

«Έξ ημέρες πρέπει να εργάζεσθε και την έβδομη να αναπαύεσθε και να την αφιερώσετε στο θεό» (Δευτ. ε' 13, 14), μας διδάσκει μιá από τίς δέκα έντολές που ο Θεός μας έστειλε με τον Μωϋσή.

Η ανάπαυσι κατά την έβδομη ημέρα είναι, όπως βλέ- πουμε, αρχαία και ρητή έντολή του Θεού. η έβδομη ημέρα που λέγεται Σάββατο και θά πη ανάπαυσι, επιβάλλεται να τηρηται για πολλούς λόγους. (Γιά μας τους Χριστιανούς ημέρα αναπαύσεως είναι η Κυριακή, δηλαδή η ημέρα του Κυρίου, γιατί αυτή την ημέρα έγινε η Ανάστασι). Βέβαια, πρώτα-πρώτα για λόγους θρησκευτικούς, σ' αν έντολή του Θεού και σ' αν ημέρα αφιερωμένη στον Έπουράνιο Πατέ- ρα μας και Δημιουργό μας, για έλαχίστη απόδειξι της άπειρου ευγνωμοσύνης μας σ' Αυτόν.

Την Κυριακήν όμως άργια επιβάλλουν και λόγοι υγεί- ας. Όπως η ανάγκη του ύπνου είναι μέσα στη φύσι του ανθρώπου, έτσι και η ανάγκη της αναπαύσεως της έβδό- μης ημέρας εύρίσκεται μέσα στη φύσι του ανθρώπου. Ο εργαζόμενος κάθε μέρα παθαίνει εξάντλησι των δυνάμε- ών του. Τό μόνο μέσο για να ανακτήση τίς δυνάμεις του είναι η ανάπαυσι της έβδόμης ημέρας. Μόνος ο καθημε- ρινός ύπνος δεν φτάνει για να αναπληρώση την κόπωσι.

Φυλές που αδιάκοπα εργάζονται χωρίς την κατά μι- κρά διαστήματα ανάπαυσι δεν μπορούν να ζήσουν. Η φυλή μας θά επιβιώση αν ακολουθήση την Γραφική αυτή έντολή.

Η άργια της Κυριακής έχει ακόμη και οικονομική ση- μασία. Ο εργάτης και γενικά ο εργαζόμενος, χωρίς την διακοπή της Κυριακής φθείρεται και γίνεται λιγώτερο αποδοτικός, ενώ αντιθέτως την Δευτέρα με καινούργια δύναμι και διάθεσι εργάζεται και αποδίδει εκείνος που ξεκουράστηκε την Κυριακή. Νά λοιπόν πώς και από συμ- φέρον έμπορικό επιβάλλεται η Κυριακή άργια. Η βιοπο- ριστική εργασία της Κυριακής δεν είναι εύλογημένη. Τά

κέρδη της χάνονται χωρίς να γνωρίζουμε που πηγαίνουν.

Μερικές παρατηρήσεις έδειξαν πώς γιατροί και δυστυ- χήματα πληρώνονται με τά χρήματα που κερδίζει κανείς την Κυριακή. Δυστυχώς σήμερα κρυφά και φάνερά χιλιά- δες εργατών και υπαλλήλων εργάζονται τίς Κυριακές, πε- ριφρονούντες τόν Θεόν, την υγεία και τό πραγματικό τους συμφέρον. Αυτοί πρέπει να μάθουν πώς εκτός όλων αυτών θά έχουν και συνέπειες και τιμωρία για την παρά- βασί τους αυτή, από τόν Άγρυπνο και Δίκαιο Νομοθέτη.

Η ανάπαυσι όμως αυτή της Κυριακής δεν πρέπει να γίνεται η άργια, για την όποια λένε πώς είναι μητέρα κά- θε κακίας. Η Κυριακή αναπαύει τό σώμα, αλλά και ανα- πτύσσει τό πνεύμα και τό ανασυνδέει με τό Θεό.

Κυριακή άργια δεν θα πη θέατρο, κινηματογράφος παιχνιδι και γλέντι. Τότε ως λείπει. Ούτε πάλι θά πη ξά- πλωμα και διάβασμα των πιό αισχρών βιβλίων και πε- ριοδικών. Η Κυριακή πρέπει να εξαγιαζεται. Η Έκκλη- σία σε περιμένει στην κοινή προσευχή. Είναι η ευκαιρία να ένώσης την φωνή σου με τίς άλλες χριστιανικές φωνές που ποθούν την λύτρωσι. Τό μυστήριο της Θ. Ευχαρι- στίας τελείται και έχει υποχρέωσι να λάβης μέρος. Τό δυ- ναμωτικό της ψυχής, τό θεο Κήρυγμα για σένα έχει έτοι- μασθ. Νά ξέρης πόσες σκέψεις έχουν γίνει για σένα!

Πόσο άρμονικά θά είναι όταν μετά την Θ. Λειτουργία αναπαύης τό σώμα σου και μαζί μ' αυτό ξεκουράζης και τό πνεύμα σου με την μελέτη του Ευαγγελίου ή του χρι- στιανικού περιοδικού και του χριστιανικού βιβλίου! Ευτυχώς πλούσια έντυπα ή Πρόνοια του Θεού έχει για κάθε άνθρωπο. Για τόν εργάτη, τόν έμπορο, τόν έπιστή- μονα, για τό παιδί, για τό κορίτσι και τ' άγόρι, για την οικόγένεια και την χριστιανική ομάδα.

Λησιμόνησες ακόμη, πώς αυτήν την ημέρα που ίσως έχεις κάτι καλύτερο στο σπίτι σου, πολλοί συνάνθρωποί- σου πεινούν; Τί θά κάμης; Ευκαιρία για να αποταμειύσης πνευματικό θησαυρό. Δεν έχεις; Έχεις τότε άλλη ευκαι- ρία. Κάποιος γνωστός ή άγνωστος σε σπίτι ή νοσοκομείο είναι άρρωστος και θέλει συντροφιά και παρηγοριά. Ευκαιρία να μεταδώσης Χριστό. Όποιος επιστρέφει και ένα μόνο άμαρτωλό από τόν κακό δρόμο, στο δρόμο του Χριστού θά σκεπάση πλήθος από άμαρτίες λέγει ο Κύριος.

Έχεις λοιπόν δουλειά και την Κυριακή. Νοσοκομεία, οργανοτροφεία και κάθε είδους φιλανθρωπικά και χρι- στιανικά ιδρύματα σε περιμένουν. Έτσι με λίγα λόγια εξαγιαζεται και αφιερώνεται στο Θεό η Κυριακή.

6) Η Κυριακή και οί εκδρομές

Στό σημείο αυτό, θά ήταν παράλειψι αν δεν αναφέρα- με και λίγες λέξεις για μιá σπουδαία και ωφέλιμη άπα- σχόλησι της Κυριακής. Πρόκειται για τίς εκδρομές. Την έξοχή και τίς εκδρομές, τίς συναντούμε σε κάθε σελίδα του Ευαγγελίου. Και έχουν διπλό σκοπό. Την στενώτερη επαφή μας με τόν Θεό και την ξεκούρασι στον καθαρό άε- ρα. Ο Κύριος σύχναζε στους λόφους, στις θάλασσες, στα χωράφια και στα περίχωρα της Παλαιστίνης. Εκεί ανε- παύετο σωματικώς, αλλά και εκεί έκαμε τίς θερμές προ- σευχές Του, τίς ωραιότερες διδασκαλίες Του και τά μεγά- λα θαύματά Του. Εκτός της πνευματικής αυτής εργασίας που έκαμε όλες τίς ημέρες, ποτέ δεν παρέλειπε τό Σάββα-

το νά μεταβαίνει στή συναγωγή. Δηλαδή στήν ἐκκλησία, ὅπως θά ἐλέγαμε σήμερα.

Ἡ ἐκδρομή ξεκουράζει τόν ἐργαζόμενο καί ἐπιβάλλεται. Ὅπως ὁμως γίνεται σήμερα βλάπτει, χωρίς ἀμφιβολία. Ἀπομακρύνει τόν ἐκδρομέα ἀπό τή μυστηριακή ζωή τῆς ἐκκλησίας μας καί, ὅπως ξέρουμε, ὁ Χριστιανισμός δέν εἶναι μόνον σύστημα ἠθικῆς, ἀλλά εἶναι κυρίως θρησκεία μυστηριακή, πού ὑπόσχεται τή λύτρωσι. Χωρίς συμμετοχή λοιπόν στή λατρεία πού γίνεται στό ναό δέν ὑπάρχει σωτηρία.

Ἐπιβάλλεται ἀκόμη ὅπως προηγουμένως ἀναφέραμε ἡ ἀσκησι τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης ἰδιαίτερος τήν Κυριακή. Ὁ ἐκδρομέας συνήθως δέν ἔχει τήν εὐκαιρία ἢ μάλλον λησιμονεῖ αὐτό τό καθήκον στήν ἐκδρομή.

Ἡ ἐκδρομή λοιπόν ξεκουράζει καί ὠφελεῖ. Ἰδιαίτερος μάλιστα τό παιδί πού ἐργάζεται στό ἐργοστάσιο, στό λιμάνι ἢ στήν ἀγορά. Ὅρος ὁμως ἀπαραίτητος εἶναι νά συνδυάζεται ἡ ἐκδρομή μέ τή Θ. Λειτουργία καί τήν κοινωνική ἐργασία πού ὁ Χριστός ἀπαιτεῖ ἀπό τοὺς φίλους του. Αὐτά μπορεῖ νά γίνουν, γιατί καί ἐκκλησίες ὑπάρχουν στά χωριά καί στά προάστεια, καί νοσοκομεῖα καί φιλανθρωπικά καταστήματα ἐπίσης.

Ὅλα αὐτά τὰ συνεδύαζε πάντοντε ὁ Κύριος.

7) Ἡ εὐεργετική ἐργασία

Ἡ ἐργασία πρέπει ἀκόμη νά εἶναι εὐεργετική καί ὠφέλιμος γιά τοὺς συνανθρώπους μας. Πρέπει συνεχῶς νά σκεπτόμαστε, πὼς σκοπὸς τῆς ἐργασίας μας δέν εἶναι κυρίως τό μέσο πού θά ἐξυπηρετήσωμε τόν ἀδελφό μας. Εἶναι τό μέσο μέ τό ὁποῖο θά βάλωμε τόν ἑαυτό μας στήν ὑπηρεσία τοῦ ἄλλου.

Τό τελευταῖο αὐτό εἶναι βασικό χριστιανικό σύνθημα καί πρέπει νά ἀποτελέσῃ νομίζω τό κριτήριο τῆς τελειότητος τοῦ ἀνθρώπου γενικῶς. Ὁ ἀτομισμός καί τό συμφέρον δέν ἔχουν σχέση μέ τόν Χριστό, πού ἡ ὅλη Του ζωὴ εἶναι ἐργασία χωρίς διακοπὴ γιὰ τήν ἐξυπηρέτησι τοῦ ἄλλου.

«Ὁ πατέρας μου ὡς τώρα ἐργάζεται καί ἐγὼ ἐργάζομαι» (Ἰωάν. ε' 17), ἔλεγε στοὺς Φαρισαίους πού τόν φθονοῦσαν γιατί συνεχῶς ἐξυπηρετοῦσε τόν ἄνθρωπο, τοῦ γλύκαινε τόν πόνο καί σκορποῦσε τήν ἀγάπη Του.

Ὁ Κύριος ἐπέρασε ἀπὸ τήν ζωὴν αὐτὴν κάμνων συνεχῶς εὐεργεσίες καί ἐξυπηρετῶν τοὺς ἀνθρώπους.

8) Πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἐργασία

Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ, ἡ σκέψι τοῦ θανάτου, ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ δέν πρέπει ποτέ νά μᾶς σταματοῦν τήν διάθεσι νά ἐργασθοῦμε, οὔτε πρέπει νά εἶναι ἐμπόδια στήν ἐργασία μας. Ὁ Παῦλος, τό θεμέλιο αὐτοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ, γράφει αὐστηρότατα πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Θεσσαλονίκης, πού περιμένοντας τήν Δευτέρα Παρουσία καί ἐνθουσιασμένοι γιατί φθάνει ὁ Κύριος, ἐγκατέλειψαν τὰ ἔργα τους καί φυσικὰ παρέλυσεν ἡ ζωὴ καί ἡ κίνησι. Τοὺς διατάσσει λοιπόν ὁ Παῦλος αὐστηρότατα «νά ἡσυχάσουν καί νά ἐργάζωνται φιλότιμα γιὰ νά εἶναι ἀξιοπρεπεῖς καί νά μὴν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἐλεημοσύνης» (Α' Θεσσ. δ' 11).

Γιὰ τὴν ἀνάγκη ἀκόμη τῆς ἀξιοπρέπειας στήν ἐργασία

φέρνει ὁ Παῦλος παράδειγμα τὸν ἑαυτό του, πού ἐνῶ εἶχε δικαίωμα σάν Ἀπόστολος νά τραφεῖ ἀπὸ τό χριστιανικό ποίμνιο, ὁμολογεῖ «ὅτι δέν ἔφαγε δωρεάν ψωμί ἀπὸ κανένα, ἀλλὰ μέ κόπο καί μόχθο νύκτα καί ἡμέρα ἐργάζοταν γιὰ νά μὴ γίνῃ βάρος (Β' Θεσσαλ. γ' 8).

9) Μιά βασική σημασία τῆς ἐργασίας

Τὴν ἀνάγκη καί τὴν ἀξία καί τὴ σημασία τῆς ἐργασίας στή ζωὴ μας, ὁ καθένας ἀπὸ τὴ μικρὴ ἢ μεγάλῃ του πείρα τὴν γνωρίζει. Ἐπιγραμματικά, χωρίς ρητορική, ὁ Παῦλος, φωτισμένος ἀπὸ τό Ἅγιο Πνεῦμα, γράφει γιὰ τὴν γνωστὴ ὑπόθεσι στοὺς χριστιανούς τῆς Θεσσαλονίκης. «Ἐάν κανεῖς δέν θέλῃ νά ἐργάζεται δέν πρέπει καί νά τρώγῃ» (Β' Θεσσ. γ' 10). Χωρὶς ἐργασία λοιπόν δέν θά ἔχουμε τροφή καί ἐπομένως κάθε προσπάθεια πνευματικὴ καί ὕλική δέν θά προοδεύσῃ. Γιατί σῶμα ἐξαντλημένο ἀπὸ τὴν ἔλλειψι τροφῆς καί μυαλό ἄρρωστο μέσα σέ ἄρρωστο σῶμα εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἀργίας καί τῆς περιφρονήσεως τῆς ἐργασίας.

10) Ἡ λογικὴ ἐργασία

Τέλος ἡ ἐργασία πρέπει νά εἶναι πάντοτε τιμίαι καί λογικὴ καί οὐδέποτε νά καταντᾷ σκλαβιά καί νά φονεύῃ τὴν ζωὴ μας καί πρὸ πάντων τὴν ψυχὴ μας πού ἔχει ἀνυπολόγιστη ἀξία.

Γιὰ τὴν τιμίαι ἐργασία γίνεται λόγος στό ἄλλο κεφάλαιο, στήν παράγραφο περὶ ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐδῶ θά ἀποδείξουμε μέ τὰ ὠραῖα καί σοφὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου, πὼς ποτέ δέν πρέπει νά μᾶς κατατρώγῃ ἡ ἐργασία καί οὔτε νά νομίζουμε πὼς μόνο μέ τίς δυνάμεις μας, χωρὶς τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θά ἐπιτύχουμε τὰ πάντα. Ἔτσι καί ἡ ἐργασία καταντᾷ σκλαβιά καί φθορὰ τῆς ζωῆς καί μᾶς δημιουργεῖ τὴν ἀμφιβολία καί τὴν ἀπιστία.

Νά πὼς ὁ Κύριος μᾶς διδάσκει σχετικά.

Ἀφοῦ στήν ἀρχὴ μᾶς συμβουλεύει νά μὴν ἀγωνιζώμαστε γιὰ νά θησαυρίσουμε ἐδῶ στή γῆ, γιατί οἱ θησαυροὶ τῆς γῆς ἀνήκουν στά σκουλήκια καί στοὺς κλέφτες καί συγχρόνως μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τόν Θεό, συνεχίζει ἔτσι περίπου: «Γι' αὐτό σᾶς λέγω μὴ ἀφιερώνετε ὅλο τόν ἑαυτό σας στή φροντίδα τῆς τροφῆς καί τῆς ἐνδυμασίας. Ἡ ζωὴ σας καί τό σῶμα σας ἔχουν μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὴν τροφή καί τὰ ἐνδύματα. Στρέψετε γιὰ λίγο τὰ μάτια σας στά πουλάκια πού πετοῦν στὸν οὐρανό, πού οὔτε σπέρνουν, οὔτε θερίζουν, οὔτε ἀποθηκεύουν καί ὁμως ὁ Ἐπουράνιος Πατέρας σας τὰ τρέφει. Σεῖς δέν ἀξίζετε περισσότερο ἀπ' αὐτά; Ποιὸς ἀπὸ σᾶς πολυδουλεύοντας μπορεῖ νά προσθέσῃ ἓνα πῆχυ ὕψος στό ἀνάστημά του; Καί γιὰ τὰ ἐνδύματα γιατί ἀγωνίζεσθε τόσο; Παρατηρεῖστε πὼς μεγαλώνουν τ' ἀγριολούλουδα. Οὔτε κοπιάζουν, οὔτε ὑφαίνουν. Μᾶς λέγω λοιπόν πὼς οὔτε ὁ Σολομῶν ντυμένος ἐπίσημα δέν μπορεῖ νά παραβληθῇ μέ τὰ διμορφα ἀγριολούλουδα. Ἀφοῦ λοιπόν τ' ἀγριολούλουδα, πού σήμερα εἶναι κι' αὐριο τὰ ρίχνουμε στή φωτιά, τὰ στολίζει ἔτσι ὁ Θεός, γιὰ σᾶς δέν θά φροντίσῃ πολὺ περισσότερο, ὀλιγόπιστοι, πού ἔχετε πολὺ μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὰ πουλιά καί τ' ἀγριολούλουδα;

Μὴ ἀφιερώνετε ὅλες σας τίς φροντίδες στήν τροφή καί στήν ἐνδυμασία. Αὐτά τὰ ζητοῦν ὅσοι δὲ γνώρισαν

τόν ἀληθινό θεό. Γνωρίζει ὁ Ἐπουράνιος Πατέρας τίς ἀνάγκες σας. Ζητεῖτε πρῶτα νά ἐπικρατήση στόν κόσμον τό θέλημα καί ὁ νόμος καί ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καί ὅλα τά ἀπαραίτητα ἀσφαλῶς Ἐκεῖνος θά τα ἐξασφαλίσῃ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1) Ὁ Χριστός ἐργαζόμενος

Τό Εὐαγγέλιον ἀναφέρει πῶς μιᾷ ἡμέρᾳ ὁ Κύριος ἐπῆγε στήν ἰδιαιτέρα Του πατρίδα, τήν Ναζαρέτ, καί ἐδίδασκε στήν συναγωγή. Ἡ διδασκαλία Του, ὅπως πάντα, ἦταν τόσο σοφή καί τόσο φωτισμένη πού ἐκπληκτοί οἱ συμπατριῶτες Του ἔλεγαν:

— Ἀπό ποῦ δόθηκε σ' Αὐτόν τόση σοφία καί τόση δύναμις, ὥστε νά κάμῃ θαύματα; Αὐτός δέν εἶναι τό παιδί τοῦ ξυλουργοῦ; (Ματθ. ιγ' 54-55).

Τό ἴδιο αὐτό ἐπεισόδιο μᾶς τό διηγείται καί ὁ Εὐαγγελιστής Μάρκος. Αὐτός μάλιστα ἀναφέρει πῶς οἱ συμπατριῶτες Του δέν τόν ὀνομάζουν ἀπλῶς παιδί τοῦ ξυλουργοῦ, ἀλλά ξυλουργό.

— Αὐτός δέν εἶναι ὁ ξυλουργός; (Ματθ. στ' 3). Ἀπό ποῦ τά ἔμαθε ὅλα αὐτά;

Ἔτσι λοιπόν μαθαίνουμε ἀπό αὐθεντική πηγὴ πῶς ὁ Χριστός ἦταν ξυλουργός καί ἔμαθε τήν τέχνη αὐτή ἀπό τό θετό του πατέρα, τόν Ἰωσήφ καί φυσικά γιά νά τήν μάθῃ θά ἐργάσθηκε.

Ἀπό λίγες ἐπίσης λέξεις πού διαβάσαμε στό Λουκᾶ «πῶς εἶχε τελεία ὑποταγή στοὺς γονεῖς του» (Λουκ. β' 51), διδασκόμαστε πῶς γιά νά μάθῃ κανεῖς μιᾷ ἐργασία, πρέπει νά εἶναι ὠπλισμένος μέ τελεία ὑποταγή σ' ἐκεῖνον πού τοῦ τήν διδάσκει.

Μποροῦμε ἀκόμη νά φαντασθοῦμε τό Νεαρό Ξυλουργό τῆς Ναζαρέτ, ἄλλοτε στό φτωχικό ἐργαστήριον σκυμμένο πάνω στόν πάγκο νά καρφώνει ἕνα σταυρό ἢ νά ροκανίζει καί ἄλλοτε πάλι φορτωμένο στήν πλάτη ἕνα ζεμπίλι νά ἀκολουθῇ τό γέρο Ἰωσήφ στά στενά δρομάκια τῆς ταπεινῆς Ναζαρέτ, σοβαρό καί περήφανο, γιατί ξέρεי νά ἐργάζεται καί μπορεῖ σάν καί σᾶς μικροί μου ἐργαζόμενοι φίλοι, νά κερδίσῃ μόνος τό καθημερινό ψωμί, νά ζήσῃ αὐτός, νά βοηθήσῃ τοὺς γονεῖς του καί ἀκόμη νά φανῇ χρήσιμος καί ἀποδοτικός στήν κοινωνία.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ τοῦ ἐργάτου κράτησε ἀσφαλῶς ὡς τήν ἐποχὴ πού ὁ Κύριος ἐγκατέλειπε τήν ἀφάνεια καί βαπτίστηκε στόν Ἰορδάνη, γιά νά ἀρχίσῃ τό κήρυγμα καί γενικῶς τό κοσμοσωτήριο ἐργο του. Ἡ ζωὴ αὐτὴ κράτησε μέχρι τά τριάντα του χρόνια... Δέν εἶναι δυνατόν φυσικά, ἐκεῖνος πού ἐδημιούργησε τόν κόσμον μέ ἐργασία, ἔδωσε σάν πρώτη ἐντολή στόν ἄνθρωπον τήν ἐργασία, τά περισσότερα κηρύγματά του καί κυρίως οἱ παραβολές του μιλοῦν γιά τήν ἐργασία, δέν εἶναι δυνατόν παρά νά ἐργάσθηκε σάν ἄνθρωπος γιά νά ζήσῃ. Καί δέν μπορεῖ παρά ἐφ' ὅσον ἔδωσε τόν ἑαυτό του, σάν πρότυπο ἀνθρώπου, νά ἐργά-

σθηκε γιά νά συντηρηθῇ καί νά βοηθήσῃ τοὺς γονεῖς Του, ὅπως εἶναι σωστό νά κάμῃ κάθε καλὸ παιδί. Ἐκεῖνος πού φώτισε ἕνα Παῦλο, νά γράφῃ καί νά βροντοφωνῇ πῶς «ἐκεῖνος πού δέν ἐργάζεται δέν πρέπει καί νά τρώῃ» δέν εἶναι δυνατόν παρά νά ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ἐργάτης.

Λέγουν πῶς ὁ δάσκαλος γιά νά εἶναι μεγάλος καί γιά νά ὠφελησῇ, πρέπει ἐκεῖνα πού διδάσκει νά τά ἐφαρμόζῃ στή ζωὴ του, γιατί ἄλλοιῶς γίνεται γελοῖος καί ἄχρηστος, ὅσο σοφός κι' ἂν εἶναι.

Ὁ λαὸς περιπαίζει αὐτοὺς τοὺς δασκάλους μέ τό σῶφρό του πνεῦμα «Δάσκαλε πού δίδασκες καί νόμο δέν ἐκράτεις». Ἐ, λοιπόν, ὁ Χριστός δέν ἐφήρμοσε ἀπλῶς τήν διδασκαλία του, ἀλλὰ ἐδίδαξε ἐκεῖνο πού πρῶτα ἐφήρμοσε. Πρῶτα ἔζησε καί ἔδωσε παράδειγμα τόν ἑαυτό του καί ὕστερα ἐδίδαξε. Πρῶτα σκόρπιζε τήν ἀγάπη του καί τήν φιlanθρωπία του στοὺς ἀρρώστους καί στοὺς ἀδυνάτους καί ὕστερα μιλοῦσε γιά τήν ἀγάπη καί τήν φιlanθρωπία. Καί τήν συγγνώμην στοὺς ἐχθροὺς τήν διδάξε πάνω ἀπὸ τό Σταυρό συγχωρώντας τοὺς ἀδίκους σταυρωτάς Του. Ἔτσι, καί γιά τήν ἐργασία κήρυξε, ἀφοῦ πρῶτα ἐργάσθηκε.

Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι πού Τόν κάμει νά μὴν ἔχῃ καμμιὰ σχέση καί νά μὴν εἶναι δυνατόν νά συγκριθῇ καί μέ τοὺς μεγαλυτέρους διδασκάλους τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐργάζεται λοιπόν ὁ Κύριος σάν τόν κοινὸ ἄνθρωπον. Μέ τό σφυρί καί τό πριόνι κοπιᾷ γιά νά μὴ τρώῃ δωρεάν τό ψωμί τῆς μητέρας του καί τοῦ πτωχοῦ μὰ ἀγίου προστάτου Του.

Πρέπει νά παρηγοροῦνται οἱ ἐργαζόμενοι νέοι πού κουρασμένοι ἐπιστρέφουν ἀπὸ τήν ἐργασία τό βράδυ στό σπίτι τους, γιά νά φάγουν πολλές φορές λίγο ξερό ψωμί καί ἑλῆς, γιατί πρὶν ἀπ' αὐτοὺς, νεαρός ἀκόμη, ἐργάσθηκε ὁ Κύριος καί Θεὸς μας σάν ἄνθρωπος σάν κοινός ἐργάτης. Αὐτὸ εἶναι μιᾷ ἀλήθεια.

Σάν συμπέρασμα λοιπόν μποροῦμε νά ποῦμε πῶς κάθε ἐργαζόμενος καί μάλιστα νέος, γιάτὶ νέος ἐργάσθηκε ὁ Κύριος, εἶναι συνάδελφος τοῦ Χριστοῦ. Ἐχει τόν τιμητικώτερο τίτλο, καί πρέπει νά εἶναι ὑπερήφανος γι' αὐτό.

Ὁ τίτλος ὅμως αὐτός δημιουργεῖ καί πολλές ὑποχρεώσεις σέ κάθε ἐργαζόμενο. Καί πρῶτα ἀπ' ὅλα τοῦ δημιουργεῖ τήν ὑποχρέωσιν νά μιμηθῇ τόν Χριστόν.

Βέβαια κάθε χριστιανὸς πρέπει νά μιμῆται τόν Χριστόν ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ὁ ἐργαζόμενος, γιάτὶ γιά νά ἐπιτύχῃ στήν ἐργασία, πρέπει νά σκέπτεται καί νά ἐνεργῇ ὅπως ὁ συνάδελφός του ὁ Χριστός. Κάθε ἐργαζόμενος παρακολουθεῖ καί μιμῆται τήν μέθοδον τῶν πιὸ πεπειραμένων συναδέλφων του πού πέτυχαν στήν ἐργασία, γιά νά ἐπιτύχῃ κι' αὐτός.

2) Δυσκολίες καί ἀντιδράσεις στήν ἐργασία

Θά ἀξίζε, ἀντὶ νά ἀναφερθοῦν στό σημεῖο αὐτὸ οἱ δυσκολίες καί ἀντιδράσεις στήν ἐργασία θεωρητικά, νά φαντασθοῦμε μέ βάσιν μας τό εὐαγγέλιο πάντα τίς συνθῆκες μέσα στίς ὁποῖες ἐργάσθηκε ὁ Κύριος.

Σημειώνει λοιπόν ὁ ἱερός Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης στό Εὐαγγέλιον τό γνωστὸ ἐπεισόδιον τῆς προσκλήσεως τοῦ ἀποστόλου Ναθαναὴλ ἐκ μέρους τοῦ Φιλίππου κοντὰ στό Χριστό. Το μεταφέρω ἐδῶ σέ σύντομην παράφρασιν:

«Τὴν ἄλλη μέρα ἠθέλησε ὁ Ἰησοῦς νὰ φύγῃ γιὰ τὴν Γαλιλαία, εὐρίσκει λοιπόν τὸν Φίλιππο καὶ τοῦ λέγει: Ἔλα μαζί μου. Ὁ Φίλιππος ἦταν ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδᾶ συμπατριώτης τῶν ἀδελφῶν Ἀνδρέου καὶ Πέτρου. Ἐν τῷ μεταξὺ εὐρίσκει ὁ Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ τὸν φίλο του καὶ τοῦ λέγει: Εὐρήκαμε ἐκεῖνον πού γράφει ὁ Μωσαϊκὸς νόμος καὶ οἱ προφῆται. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ καὶ εἶναι ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ. Τότε ὁ Ναθαναὴλ εἶπε: Ἀπὸ τό κακὸ αὐτὸ χωριὸ τὴν Ναζαρέτ μπορεῖ νὰ βγῇ ποτὲ ἄνθρωπος καλός; (Ἰωάν. α' 44-47).

Στὴν περικοπὴ αὐτὴ βλέπομε πόση κακὴ ἰδέα εἶχαν οἱ Ἰσραηλῖται γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς Ναζαρέτ ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ καλὸς ἄνθρωπος ὁ Ναθαναὴλ ὁμιλεῖ ἔτσι. Φαίνεται ὅμως πὼς αὐτὸ ἦταν ἡ ἀλήθεια γιὰτὶ μιὰ φορὰ πού ὁ Κύριος πῆγε νὰ κηρύξῃ στὴ Ναζαρέτ δὲν ἔκαμεθαύματα γιὰ τὴν κακία καὶ ἀπιστία τῶν Ναζαρηνῶν καὶ μάλιστα τοὺς ὠμίλησε αὐστηρά γι' αὐτὸ ἐθύμωσαν τόσο πολὺ πού τὸν ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν συναγωγὴ καὶ τὸν ὠδήγησαν στὴν ἄκρῃ τοῦ κρημινοῦ γιὰ νὰ τὸν κατακρημνίσουν, ἀλλὰ ξέφυγε ἀπὸ τὰ χέρια τους, (Λουκ. δ' 29).

Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ ἐπεισόδια φαίνεται καθαρά πόσο κακοὶ ἄνθρωποι ἦταν πράγματι οἱ Ναζαρηνοί. Ἐπομένως καὶ ὅταν θὰ ἦταν ὁ Κύριος μικρὸς καὶ θὰ πῆγαινε μὲ τό θετό του πατέρα νὰ ἐργασθοῦν στὰ σπίτια γιὰ νὰ διορθώσουν καμμιὰ πόρτα ἢ κανένα παράθυρο θὰ εἶχαν ἀσφαλῶς νὰ κάμουν μὲ πολὺ κακὰ ἀφεντικά. Καὶ μὲ κακὴ συμπεριφορὰ θὰ τοὺς μιλοῦσαν καὶ θὰ τοὺς ἀδικοῦσαν στὴν πληρωμὴ. Πόσες φορὲς θὰ γύριζαν στὸ σπίτι χωρὶς νὰ πληρωθοῦν, μὲ μόνο ὑπόσχεσι πληρωμῆς! Πόσες ἄραγε φορὲς πικραμένοι ἀπὸ τὴν κακὴ συμπεριφορὰ τῶν Ναζαρηνῶν θὰ γύριζαν γιὰ νὰ ποῦν τὰ βάσανά τους στὴν Παναγία! Καὶ ὅμως ποτέ δὲν ἐγόγγυζαν. Ποτέ δὲν παραπονέθηκαν. Αὐτὸ δὲν τό λέγει ὁ Εὐαγγέλιος. Ἄν ὅμως θυμηθοῦμε πὼς ἀπὸ τὸν Σταυρὸ συγχωροῦσε τοὺς σταυρωτάς Του πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε πὼς θὰ συγχωροῦσε τὰ κακὰ ἀφεντικά.

Ἀκόμη δὲν πρέπει νὰ φαντασθοῦμε πὼς θὰ εἶχε πλούσιο καὶ πολυτελὲς ἐργαστήριον, γιὰτὶ μέσα σ' ἓνα φτωχὸ χωριὸ πού ζοῦν φτωχοὶ καὶ αὐτὸς φτωχὸς θὰ ἦταν καὶ τό ἐργαστήριον μικρὸ καὶ φτωχό, ἂν εἶχε δηλαδὴ ἐργαστήριον, γιὰτὶ καὶ αὐτὸ πουθενά δὲν φαίνεται καὶ οἱ ἐργασίες φτωχές θὰ ἦταν. Δὲν θὰ ἦταν πολυτελὴ ἐπιπλα καὶ ἀκριβὰ κοινωμάτα.

Φτωχὰ λοιπόν καὶ κακὰ ἀφεντικά. Φτωχές δουλειές καὶ ἀσφαλῶς πολλὲς δυσκολίες καὶ ἀντιδράσεις στὴ δουλειὰ καὶ στὴ ζωὴ.

Πόσο μοιάζει ἡ ζωὴ τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ζωὴ πολλῶν σημερινῶν ἐργατῶν. Μόνο πού ὁ Κύριος δὲν ἐγόγγυζε, δὲν ἐμισοῦσε κανένα καὶ γι' αὐτὸ τό σπίτι τοῦ Ἰωσήφ ἦταν εὐλογημένο καὶ δὲν στερήθηκε ποτέ τό ψωμί. Μποροῦν στίς δύσκολες στιγμὲς τῆς δουλειᾶς ἄς θυμηθοῦμε τὸν νεαρό ξυλουργό τῆς Ναζαρέτ.

3) Ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἐργαζόμενοι νέοι

Τὴν μεγάλη σχέσι Χριστοῦ καὶ ἐργαζομένου νέου μᾶς τὴν μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων Του. Τοὺς περισσοτέρους τοὺς πῆρε μέσα ἀπὸ τὴ δουλειὰ. Ὁ Πέτρος, ὁ Ἀνδρέας, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἦταν

ψαράδες, (Ματθ. δ' 18-22, Μαρκ. α' 16-20, Λουκ. ε' 2-11).

Ἐνῶ περπατοῦσε ὁ Κύριος στὴν ἀκρογιαλιά τῆς Γαλιλαίας εἶδε δύο ἀδελφούς, τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἀνδρέα, νὰ ρίχνουν τὰ δίκτυα τους στὴ θάλασσα γιὰτὶ ἦταν ψαράδες καὶ τοὺς εἶπε: Ἐλᾶτε μαζί μου καὶ θὰ σᾶς κάμω ψαράδες ψυχῶν ἀνθρώπων. Αὐτοὶ ἄφησαν ἀμέσως τὰ δίκτυα καὶ τὸν ἀκολούθησαν. Παρακάτω εἶδε ἄλλους δύο ἀδελφούς, τὸν Ἰάκωβο καὶ τὸν Ἰωάννη μαζί μὲ τὸν πατέρα τους τὸν Ζεβεδαῖο, πού διώρθωναν τὰ δίκτυα τους καὶ φώναξε κι' αὐτούς. Καὶ ἀμέσως ἄφησαν τὴν βάρκα καὶ τὸν πατέρα τους καὶ ἀκολούθησαν τὸν Χριστό.

Ἡ τιμητικὴ θέσι τοῦ ἐργάτου καὶ μάλιστα τοῦ νέου ἐργάτου στὸν Χριστιανισμό εἶναι ἀναμφισβήτητη, ἂν μάλιστα κοντὰ στὰ προηγούμενα θυμηθοῦμε, πὼς κι' ὁ μεγάλος Παῦλος ὁ τύπος τοῦ ἀκούραστου καὶ σκληροῦ ἀγωνιστοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἰδέας, ἦταν ἐργάτης. Τεχνίτης σκηνῶν, (Πραξ. ιη' 1-3).

Ὑστερα ἀπὸ τό περίφημο κήρυγμά του στὴν Ἀθήνα, ὁ Παῦλος, ἦλθε στὴν Κόρινθο καὶ ἐκεῖ βρῆκε κάποιον Ἰουδαῖο Ἀκύλα ἀπ' τὸν Πόντο καὶ τὴν γυναῖκα του Πρίσκυλλα καὶ ἐπειδὴ ἔκαμε τὴν ἴδια ἐργασία μ' αὐτούς, ἔμεινε κοντὰ τους καὶ ἐργαζόταν. Ἦταν τεχνίτες σκηνῶν. Τὴν τέχνη αὐτὴν ὁ Παῦλος τὴν ἐξασκεῖ καὶ ἐνῶ γυρίζει τὸν κόσμον καὶ κηρύττει τό Εὐαγγέλιον, ὥστε νὰ μὴ βαρύνῃ κανένα γιὰ τὴ συντήρησί του. Δουλεῦει γιὰ τὸν Χριστό τὴ μέρα σκληρά. Δουλεῦει γιὰ νὰ συντηρηθῇ, ἀσφαλῶς τὴν νύκτα, ἐξαντλητικά (Α' Κορινθ. δ' 12, Α' Θεσσ. β' 9, Πραξ. κ' 33-34). «Κουραζόμαστε ἐμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἐργαζόμενοι μὲ τὰ χέρια μας» λέει στὴν πρώτη πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ του. Γράφοντας ἐπίσης στοὺς Χριστιανούς τῆς Θεσ/νίκης, «Νὰ θυμᾶστε ἀδελφία μου, τοὺς λέγει, τὸν κόπο καὶ τὸν μόχθο μας, γιὰτὶ νύκτα καὶ ἡμέρα ἐργαζόμενοι, γιὰ νὰ μὴ γινώμαστε βάρος σὲ κανένα, σᾶς κηρύξαμε τό Εὐαγγέλιον».

4) Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος

Πρὶν κανεὶς ξεκινήσει γιὰ νὰ ἐργασθῇ εἶναι ἀπαραίτητο ὄχι μόνο νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ εὔρῃ μιὰ ὁποιαδήποτε δουλειὰ γιὰ νὰ βγάξῃ το ψωμί του, ἀλλὰ καὶ νὰ διαλέξῃ ἐργασία. Στὸ διάλεγμα αὐτὸ ἄλλοι ἀποφασίζουν νὰ μάθουν τὴν δουλειὰ τοῦ πατέρα τους, ἄλλοι τὴν δουλειὰ πού τοὺς ἀρέσει κι' ἔχουν, ὅπως λέμε, κλίσι καὶ ἄλλοι διαλέγουν μιὰ δουλειὰ πού νὰ κερδίζουν πολλὰ κι ἄλλοι τέλος ζητοῦν μιὰ ἐργασία ἀξιοπρεπῇ. Οἱ τελευταῖοι δὲν ἔχουν καθόλου δίκην γιὰτὶ ὅλες οἱ ἐργασίες εἶναι εὐλογημένες καὶ ἀξιοπρεπεῖς. Ὅσοι ὅμως διαλέγουν μιὰ ἐργασία κάνοντας τίς παραπάνω σκέψεις, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ φροντίζουν, ὥστε τὴν ἐργασία πού ἀποφασίζουν νὰ μάθουν, νὰ τὴν μάθουν πολὺ καλὰ καὶ νὰ τὴν ἐργασθοῦν τίμια. Ὅλες οἱ ἐργασίες μπορεῖ νὰ εἶναι τίμιες, μπορεῖ ὅμως νὰ εἶναι καὶ ὄχι τίμιες. Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸ τῆς τελειότητος τοῦ τεχνίτου ἢ τοῦ ἐργάτου.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐργασίες πού δὲν εἶναι αὐτές οἱ ἴδιες τίμιες. Π.χ. μερικοὶ ἔχουν γιὰ ἐργασία τους τὴν κλοπὴ τῶν ξένων πραγμάτων ἢ τὴν ἀπάτη τῶν συνανθρώπων τους. Αὐτοὶ φυσικὰ δὲν διάλεξαν τίμια ἐργασία, γιὰτὶ καὶ οἱ ἴδιοι ἀσφαλῶς δὲν εἶναι τίμιοι.

Ἀπό τό Εὐαγγέλιο ἀναφέρομε ἐδῶ δύο περιπτώσεις ὄχι τιμίας ἐργασίας.

Στούς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας πού ἰδρύθηκε ἡ πρώτη Χριστιανική Ἐκκλησία στήν Εὐρώπη τό 49-50 μ.Χ. συνέβη, ἐνῶ ὁ Παῦλος καί οἱ βοηθοί του, Σίλας, Τιμόθεος καί ὁ Εὐαγγελιστής καί ἱατρός Λουκάς, πῆγαιναν νά προσευχηθοῦν, τό ἐξῆς ἐπεισόδιο. Μιά δούλη ἐγκαστρίμυθος, πού μιλοῦσε δηλ. ἀπό τήν κοιλία τῆς καί ἔλεγε ὅσα πρόκειται νά γίνουν παρακολουθοῦσε τοὺς Ἀποστόλους πολλές ἡμέρες καί φώναζε. «Αὐτοί οἱ ἄνθρωποι εἶναι δούλοι τοῦ Θεοῦ, πού μᾶς διδάσκουν τόν δρόμο τῆς σωτηρίας». Τότε ὁ Παῦλος διέταξε τό κακό πνεῦμα, στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, νά ἀφήσῃ αὐτή τήν δυστυχημένη. Πραγματικά ἡ νέα ἐγινε ἀμέσως καλά. Οἱ κύριοί της ὁμως πού κέρδιζαν πολλά χρήματα μέ τήν ἁμαρτωλή ἐργασία τῆς δούλης, θύμωσαν πολύ γιατί ἔχασαν τήν ἐπιχειρησί τους, ἀφοῦ ἡ δούλη δέν θά μπορούσε πιά νά προφητεύῃ. Ἐπῆγαν λοιπόν καί κατηγορήσαν ψέμματα τοὺς Ἀποστόλους γιά ταραξίες καί τοὺς κατεδίκαναν σέ ξύλο καί φυλακή, (Πραξ. ιστ' 16-19).

Ἐπίσης ἄλλο κεφάλαιο τῶν Πράξεων ἀναφέρει πῶς ὅταν ὁ Παῦλος βρισκόταν στήν Ἐφεσο, κατά τήν τρίτη λεγομένη Ἀποστολική του πορεία, ἐγινε μεγάλη ταραχή καί ἐπανάστασι ἀπό τοὺς ἀργυροκόπους καί τοὺς ἀγματοποιούς μέ ἀρχηγό τόν ἐργοδότη Δημήτριο. Αὐτοί ἐπειδή κινδύνευαν νά χάσουν τήν ὄχι τίμια δουλειά τους, γιατί οἱ Χριστιανοί πού γίνονταν περισσότεροι κάθε ἡμέρα δέν θά ἔκαμαν πιά ἀγάλματα θεῶν, (ἀφοῦ αὐτό εἶναι ἁμάρτημα πού τό ἀπαγορεύει ἡ δευτέρα ἐντολή) ἐπετέθησαν ἐναντίον τοῦ Παύλου καί τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἐφέσου (Πραξ. ιθ' 24).

Καί στίς δύο αὐτές περιπτώσεις βλέπουμε ἄνθρώπους, πού διάλεξαν ὄχι τίμια ἐπαγγέλματα καί μάλιστα προσεπάθησαν νά τά διατηρήσουν μέ δικαστήρια, μέ ψέμματα καί μέ ἐπαναστάσεις. Ἀποτέλεσμα ὁμως ἦταν ἡ καταδίκη καί ἡ καταστροφή, γιατί καί ἡ δούλη ἐγινε καλά καί ἔπαυε τό κακό κέρδος καί ὁ Χριστιανισμός ἐπεκράτησε καί ἀφανίστηκε ἡ εἰδωλολατρεία μέ τά ἀγάλματά της.

Αὐτοὺς λοιπόν τοὺς ἐργαζομένους παράνομα ὁ Κύριος δέν τοὺς ἀναγνωρίζει καί δέν τοὺς παραχωρεῖ καμιά θέσι στὸν Παράδεισο. «Τότε θά πῶ σ' αὐτοὺς, δέν σᾶς γνωρίζω. Φύγετε ἀπὸ κοντά μου οἱ ἐργαζόμενοι παράνομα» (Ματθ. ζ' 23).

Οὔτε πάλι μπορεῖς νά ἐργάζεσαι ἄλλοτε τίμια καί ἄλλοτε ὄχι. «Κανείς δέν μπορεῖ νά δουλεύῃ σέ δύο κυρίους, γιατί τόν ἓνα θά τόν μισῇ καί τόν ἄλλον θά τόν ἀγαπᾷ ἢ στόν ἓνα θά δουλεύῃ τίμια καί καλά καί τόν ἄλλον θά τόν περιφρονῇ. Δέν μπορεῖτε νά δουλεύετε καί στον Θεό καί στον διάβολο» (Ματθ. στ' 24).

5) Τά καθήκοντα πρὸς τόν ἐργοδότη

Προσθέτει ἀκόμη ὁ Παῦλος κοντά σ' ὅλα αὐτά πῶς πρέπει οἱ ἐργαζόμενοι νά ὑπακούουν στοὺς κυρίους των καί νά ἐργάζονται ὄχι γιά νά φαίνονται καί νά ἀρέσουν, ἀλλά μέ εἰλικρίνεια καί φόβο Θεοῦ.

«Νά σκέπτεσθε πῶς κάθετι πού κάμετε, τό κάμετε γιά τόν Χριστό, ὄχι γιά τόν κόσμο καί νά γνωρίζετε πῶς ἀπὸ

Ἐκεῖνον θά λάβετε τήν ἀνταπόδοσι. Γιατί ἐργάζεσθε στόν Κύριο» (Κολασ. γ' 22-24).

Λέγει ἀκόμη στοὺς ἐργοδοτές, πῶς πρέπει νά ἀποδίδουν τό δίκιο καί τήν ἰσότητα στοὺς ὑπηρέτες τους, γιατί πρέπει νά γνωρίζουν πῶς πάνω ἀπ' αὐτοὺς ὑπάρχει ὁ Οὐράνιος Κύριος.

6) Οἱ μικροπωληταί

Πρὶν ὁμως μιλήσουμε σύντομα γιά τίς ὑποχρεώσεις τῶν ἐργοδοτῶν τῶν ἐργαζομένων παιδιῶν εἶναι ἀνάγκη νά ἐπιστήσουμε τήν προσοχή τῶν μικρῶν ἐργαζομένων σέ ἓνα σπουδαῖο ζήτημα.

Ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ ἐργαζόμενα παιδιά δέν ἔχει διαλέξει τό ὀριστικὸ του ἐπάγγελμα. Πρέπει νά γνωρίζουν αὐτά τὰ παιδιά, πῶς μπορεῖ σήμερα νά κερδίζουν χρήματα, ἀλλὰ χάνουν πολὺτιμο καιρὸ καί ἀφαιροῦν χρόνο ἀπὸ κείνον πού θά χρειασθῇ γιά νά εἰδικευθοῦν σὸ ὀριστικὸ τους ἐπάγγελμα. Ἐδῶ πρέπει νά μιλήσουμε γιά μιὰ μεγάλη πληγὴ τῆς τάξεως τῶν ἐργαζομένων παιδιῶν. Ἡ πληγὴ αὐτὴ εἶναι οἱ μικροπωληταί. Αὐτοὶ οἱ μικροὶ πού πουλοῦν τσιγάρα, καραμέλλες, κουλούρια, ἐφημερίδες ἢ χάνουν τόν λουστρό καί γενικά ὅλα τὰ ἐργαζόμενα παιδιά πού δέν ἔχουν ἀφεντικό. Εἶναι μιὰ πραγματικὴ πληγὴ, πού ὁ πόλεμος καί ἡ κατοχὴ μέ τό εὐκολο κέρδος τοῦ μαυραγοριτισμοῦ τὴν ἔκανε ἀγιάτρευτη.

Ἐτοὶ βλέπουμε χιλιάδες τέτοια ἐργαζόμενα παιδιά 12-18 χρόνων, στὰ λιμάνια, στίς ἀγορές, στὰ καφενεῖα, στὰ καταγῶγια. Τὰ βλέπουμε τὴν ἡμέρα, τό βράδυ, τὰ μεσάνυχτα, τὰ ξημερώματα νά διδάσκονται κάθε ἄσεμνο καί ἀνῆθικο μάθημα. Ἀκόμα τὰ βλέπουμε νά διαχειρίζονται ἀνεξέλεγκτα τό χρήμα, τὸν διαφθορέα αὐτὸν κάθε ἠθικῆς ἀξίας. Ἀνεξέλεγκτα γιατί αὐτὰ ἔχει τό ἐμπόριο. Δέν μπορεῖ νά γνωρίξῃ ὁ πατέρας πόσα ἀκριβῶς κερδίζει τό παιδί του καί σέ τί τὰ χρησιμοποιεῖ. Ἀλλὰ μιλήσαμε, κατὰ λάθος γιά τόν πατέρα. Πιά ποιὸς πατέρα; Οἱ περισσότεροι αὐτοὶ μικρέμποροι δέν ἔχουν πατέρα. Εἶναι ὀρφανοὶ καί πρόωροι προστάται οἰκογενειῶν. Καί ἐκεῖνα πού ἔχουν πατέρα, γιά τόν τύπο, τὸν ἔχουν. Οὔτε μπορεῖ, οὔτε τολμᾷ τίς περισσότερες φορές νά τὰ ἐλέγξῃ. Εἶναι χειραφετημένα, ὅπως λένε. Ξέρουν τὴν τέχνη τοῦ σαλταδόρου (ἀποτέλεσμα κι' αὐτό τῆς δυστυχίας τοῦ πολέμου) ξέρουν (ὅταν ὁ πατέρας καμμιὰ φορὰ θελήσῃ νά κάμῃ ἔλεγχο) πῶς ὑπάρχουν ξενοδοχεῖα πού τρώγουν καί κοιμοῦνται ὅσοι ἔχουν χρήματα, ὅπως αὐτοί. Ξέρουν, κι' ὅταν δέν ἔχουν χρήματα, νά κοιμοῦνται στὰ πεζούλια, στίς γωνιές, στίς βάρκες, στίς ἀποθήκες κι' ὅπου βροῦν. Δέν ἔχουν ἀκόμη προϊστάμενο καί ἐπομένως δέν γνωρίζουν τί θά πῇ ἱεραρχία καί πειθαρχία.

Ἐτοὶ μέσα ἀπ' αὐτά, ὄχι βέβαια ἀπ' ὅλα, πηδοῦν οἱ ἀναρχικοὶ καί οἱ ταραξίες.

Γνωρίζουν πρόωρα ὅλες τίς κακίες, γιατί μόνον κακίες διδάσκει τό περιβάλλον πού γυρίζουν. Καί κάτι ἄλλο ἀκόμη. Γυμνάζονται ἀπὸ τώρα νά εἶναι ἐχθροὶ τοῦ κράτους καί τῶν ὀργάνων του. Τὰ περισσότερα, τα 99% ἂν ὄχι ὅλα, δέν ἔχουν ἄδεια γιά νά ἐξασκοῦν τό ἐπάγγελμα τοῦ μικροπωλητοῦ, ἐπειδὴ δέν ἔχουν τὴ νόμιμη ἡλικία ἢ ἐπειδὴ δέν δίδονται ἄδειες. Ἐπομένως τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα ἐμποδίζουν τὰ παιδιά αὐτά νά πουλοῦν τό μικρὸ

τους έμπορεύματα. Τά συλλαμβάνουν και τούς επιβάλλουν ανάλογες τιμωρίες. Οί νεαροί λοιπόν αυτοί παράνομοι έμποροι, βλέπουν από μακριά τό όργανο τής τάξεως και φεύγουν. Γνωρίζουν πώς παρανομοούν και πώς είναι έχθροί τής τάξεως. Μισούν τόν άστυφύλακα και τόν νόμο και τό κράτος. "Όλα αυτά τά θεωρούν έχθρους.

Καταλαβαίνετε λοιπόν μέ πόσο ζωντανό πρόλογο μπορεί ν' άρχίση τό όλέθριο έργο τής, ή ξενόδοουλη άναρχική διαφώτισι στίς εύπλαστες άκόμη ψυχές, τών κατά τά άλλα συμπαθών και άνευθύνων αυτών μικρών έμπόρων.

— Τό κράτος μέ τό χωροφύλακά του, ζητεί νά σās έξοντώση γιατί είστε φτωχόπαιδα κ.λπ. Λοιπόν, όλοι μαζί ένωμένοι έτοιμασθήτε νά τό χτυπήσουμε και νά τό γκρεμίσουμε. Είναι έχθρός μας.

Καταλαβαίνετε πόσους διαβόλους, άντί σταυρών, θά σπείρουν στίς ψυχές τών αύριανών πολιτών, στρατιωτών, οίκογενειάρχων και γενικώς στελεχών τής κοινωνίας. Γι' αυτό είναι άνάγκη μέ κάθε τρόπον νά λείψη ή πλήγη αυτή. Είναι άνάγκη νά εύρεθούν κατάλληλες εργασίες γιά τά παιδιά, ώστε ή πληγή νά κλείση χωρίς νά δημιουργηθή άλλη χειρότερη, τής πείνας και τής άρρώστειας, πού κι' αυτές στό ίδιο άποτέλεσμα τής άναρχίας και τής καταστροφής οδηγούν.

7) Σαν συμπέρασμα

«Έτσι άς λάμψη τό φώς σας μπροστά στους άνθρώπους, γιά νά ιδούν τά καλά σας έργα και νά δοξάσουν τόν Ουράνιο Πατέρα σας».

Μικροί εργαζόμενοι φίλοι μου, δέν είναι ύπερβολικό πού χρησιμοποιώ τά λόγια πού ό Κύριος είπε γιά κάθε Χριστιανό, γιά ν' άπευθυνθώ σέ σās ιδιαιτέρως. Πιστέψετε πώς ή δική σας προσπάθεια νά ζήσετε κοντά στόν Χριστό, θά άποτελέση τό καλύτερο και τό πιο καρποφόρο κήρυγμα σέ κάθε ανθρώπινη ψυχή.

Δουλέψετε σείς γιά τόν μικρό συνάδελφό σας τόν Χριστό. Κηρύξτε, όχι μέ λόγια, αλλά μέ τό παράδειγμά σας τήν επιστροφή πρός Αυτόν, πού θά συναντήση κανείς τήν άληθινή εύτυχία. Κερδίσετε τήν εύτυχία αυτή και χαρίσετε την και στους άλλους. Γνωρίσετε πρώτοι τόν Χριστό και φέρετέ Τον κατόπιν στό σπίτι σας, στό εργοστάσιο, στό έμπορικό και στό γραφείο. Ήμέρα δέν πρέπει νά περνά πού νά μή σημειώνετε άντεπίθεσι στίς δυνάμεις του διαβόλου. Ήμέρα δέν πρέπει νά περνά πού νά μή μεταδώσετε στόν φίλο σας και στόν συνάδελφόν σας λίγο Χριστό μέ τήν διάγωγή σας, λίγο Χριστό άπ' όσον βρήκατε και έχετε. Ζητήσετε νά πλησιάσετε όπου υπάρχουν κι' άλλα σάν και σās παιδιά και προσπαθούν νά γίνουν τίμοι άνθρωποι κοντά στόν Χριστό. Σείς αύριο θά γίνετε οί εργάτες, οί τεχνίτες, οί έμποροι και θά άνοίξετε μαγαζιά. Σείς θά γίνετε οί στρατιώτες εκείνοι πού θά ύπερασπίσετε τήν Ελλάδα μας. Άπό σās ή κοινωνία μας περιμένει τά τίμια στελέχη τής. Κι' άκόμη οί πιο έξυπνοι άπό σās —γιατί όχι— και στά γράμματα και στήν επιστήμη και στά στελέχη τής Έκκλησίας μας ασφαλώς θά έχετε θέσι. Σκεφθήτε λοιπόν μιá κοινωνία άπό παιδιά εργαζόμενα, μέ πείρα τής ζωής και γνωρισμένα καλά μέ τόν Χριστό. Μιά κοινωνία πού τό ψέμμα και ή κακία δέν

θά έχουν θέσι. Μιά κοινωνία εύτυχισμένη άληθινά. Σέ σās στηρίζουμε τίς έλπίδες μας και άπό σās τήν περιμένουμε.

Μικροί άγαπητοί μου φίλοι, γνήσια Έλληνόπουλα, παιδιά του Έλληνικού Λαού, θέλω άκόμη υπερέφανοι νά είσθε πού γεννηθήκατε Έλληνες. Θέλω, όταν θά διαβάξετε τίς τελευταίες μου γραμμές, νά ιδώ στά μάτια σας τήν λάμψη εκείνη, πού δείχνει τήν σταθερή άπόφασι νά δώσουμε όλη τήν καρδιά μας στόν Χριστό και στήν Ελλάδα. Ή Ελλάδα μας πρέπει νά είναι στήν ψυχή σας ψηλά, πολύ ψηλά, γιατί εκείνη έλεύθερη θά δώση και σέ μās τήν εύτυχία. Έξω άπ' αυτήν χαρά και εύτυχία δέν ύπάρχει. Πρέπει νά πιστέψουμε σ' αυτήν, μετά άπό τόν Θεό. Μέ άτσαλένια θέλησι νά εργασθούμε ό καθένας μας γιά τήν εύτυχία τής, πού είναι και δική μας εύτυχία. Ό Χριστός είναι πού δίνει τήν χαρά και τήν ειρήνη και τήν εύτυχία. Κοντά σ' αυτόν θά χαρούμε τήν Ελλάδα δοξασμένη και εύτυχισμένη. Λουσμένη στό φώς του Χριστού, όπως ό ποιητής τήν θέλει.

Θυμηθήτε πώς είσθε Χριστιανοί και Έλληνες, άπόγονοι μαρτύρων και άγωνιστών τής Πίστεως και τής Πατρίδος. Άγωνιστών τής Ίδέας και τής Τιμής και όχι του ύλισμοϋ. Μήν ξεχνάτε πώς είσθε Έλληνόπουλα, αύριανή έλπίδα τής Ελλάδος. Λάμψετε άπό χαρά. Γεμίσετε τίς ψυχές σας μέ άπέραντη πρός τόν Χριστόν και τήν Ελλάδα μας άγάπη. Κλείστε τ' αυτιά σέ όσους είναι έχθροί τών δύο αυτών ιδανικών. Στρέψετε τήν πλάτη σέ κάθε άντιχριστιανική και άνθελληνική φωνή. Θυμηθήτε πώς έχετε μεγάλο όνομα, τό όνομα του Χριστιανού και τό όνομα του Έλλήνος. Θυμηθήτε πώς είσθε συνάδελφοι του Ξυλουργού τής Ναζαρέτ. Κι' Αυτός, στήν ήλικία σας, εργάσθηκε τεχνίτης. Κι' άκόμα τά λόγια του μεγάλου εκείνου ποιητού θυμήσου άγαπητό μου «μαστοράκι»: «Κλείσε μέσα στήν καρδιά σου τήν Ελλάδα και θά νοιώσης κάθε είδους μεγαλείο».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Η ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Ύστερα άπ' όσα είπαμε στό πρώτο μέρος, γίνεται φανερό πώς σήμερα είναι πιά πραγματικότης, πώς τό παιδί ύστερα άπό τίς μεταπολεμικές συνθήκες πρέπει νά δουλέψη. Η δουλειά δέν είναι κατάρα. Δέν πρέπει νά νομίζουμε πώς είναι δυστύχημα γιάτί τό παιδί βρίσκεται στήν άνάγκη νά εργασθί. Άρκεϊ νά μεριμνήση και νά λάβη τά μέτρα τής και ή πολιτεία και ή κοινωνία. Μέσα στίς τόσες κινήσεις και τά φιλανθρωπικά και κοινωνικά σωματεία, θά μπορούσε νά δημιουργηθή και μιá κίνησι μέ άποκλειστικό σκοπό, τήν επαγγελματική καθοδήγησι τών παιδιών, πού έχουν άνάγκη νά εργασθούν, τήν έξεύρεσι εργασίας και τήν παρακολούθησι αυτών στά νυκτερινά επαγγελματικά και κλασσικά σχολεία.

Λέγουν πώς στη μεγάλη χώρα της 'Αμερικής και τα παιδιά των πολύ πλουσίων ακόμη εργάζονται. Τα οδηγούν οι γονείς, όχι μόνον κατά τις διακοπές των σχολείων, αλλά συγχρόνως με τα μαθήματα να εργάζονται για να συνηθίσουν στην εργασία. Έτσι όταν μεγαλώσουν και αναλάβουν μεγαλύτερες ευθύνες, είναι γυμνασμένοι και έτοιμοι για την δουλειά και πάντοτε έχουν επιτυχία και προκοπή. Γνωρίζουν ακόμη την αξία της εργασίας, επειδή εργάστηκαν και αμείβουν αναλόγως τόν εργαζόμενο. Τα αποτελέσματα αυτής της τακτικής, στην φίλη και σύμμαχο χώρα είναι φανερά σε όλο τόν κόσμο και ποιο πολύ ακόμη στην Ελλάδα.

1) Οί Έργοδοτάι

Δέν πρέπει ποτέ να ξεχνούν πώς τό εργαζόμενο παιδί είναι ο συμπαθέστερος φίλος και συνάδελφος του εργαζομένου 'Ιησού. Πρέπει να γνωρίζουν και γι' αυτό να είναι απολύτως βέβαιοι, πώς κάθε τίμιο εργαζόμενο παιδί έχει την ισχυρά προστασία και αγάπη 'Εκείνου πού εϋλόγησε την εργασία με την διδασκαλία Του και μέ τό παράδειγμά Του.

Ο εργοδότης είναι πατέρας του εργαζομένου παιδιού και τό παιδί αυτό θέλει στοργή και αγάπη. 'Αν του την στερήσουν, δέν θά τούς συγχωρεθῇ ὅπωςδήποτε ἀπό τόν μεγάλο και γενικό Έργοδοτή. Ο εργοδότης είναι ο πραγματικός διδάσκαλος του εργαζομένου παιδιού. 'Αν διδάξη την κακία και την προστυχία και σκανδαλίση «ένα των μικρών τούτων των ελαχίστων» του συμφέρει να δέση μιὰ πέτρα στο λαιμό του και να πέση στή θάλασσα, παρά να εξακολουθῇ να ζῇ. Είναι ή μοναδική ἴσως περίπτωση πού τό Εὐαγγέλιο κάμει σύστασι στόν ἔνοχο να αυτοκτονήσῃ. 'Αξίζει να τό προσέξουμε. Δυστυχῶς βλέπουμε κάθε μέρα εργοδότες πού βλασφημοῦν και πού μόνον μέ βλαστήμιες μιλοῦν και μέ αἰσχρότητα συμπεριφέρονται στά μικρά μαστορόπουλα.

Έχουμε ὑπ' ὄψει μας ακόμη εργοδότες πού είναι ἐχθροί τῶν παιδιῶν πού πηγαίνουν στά νυκτερινά σχολεῖα. Οἱ εργοδότες αὐτοί ὡς πρῶτο ὅρο γιά να προσλάβουν παιδί στήν εργασία τους, θέτουν τό να μή πηγαίνει στό νυκτερινό σχολεῖο:

— Μήπως πηγαίνεις τό βράδυ σχολεῖο; Δέν μου κάνεις. 'Εγώ θέλω ὑπάλληλο και ὄχι μαθητή.

Ἄς ἀφήσουμε τό ἄλλο ζήτημα, πού παρά τίς κυβερνητικές διαταγές, ὑπάρχουν εργοδότες πού ἀπειλοῦν μέ ἀπόλυσι μικρούς εργαζομένους, ἂν θελήσουν να ζητήσουν τίς λίγες ὑποχρεωτικές ἡμέρες ἀδείας, γιά να τίς περάσουν σε κάποια κατασκήνωσι.

2) Ἡ διαφώτισι τοῦ εργαζομένου

Όσοι νόμοι και ἂν ψηφιστοῦν, ὅσος κοινωνισμός και ἂν ἀναπτυχθεῖ, δέν πρόκειται να ἀλλάξη ή παραπάνω πραγματικότητα. Ένας και μόνος τρόπος ὑπάρχει: Νά γίνη ή Χριστιανική διαφώτισι συστηματικό ἔργο 'Εκκλησίας και ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας στά ἐργοστάσια και γενικῶς σε κάθε κέντρο πού ὑπάρχει εργαζόμενος. 'Εδῶ οἱ καλοί μας κληρικοί και μάλιστα οἱ ἐφημέριοι τῶν ἐνοριῶν, πρέπει μέ τό ἀτομικό τους παράδειγμα να προσελκύσουν τό εργαζόμενο παιδί, παρέχοντάς του δωρεά και

τό πιστοποιητικό και τήν βεβαίωσι και ὅ,τι ἄλλο ἀκόμη χρειασθῇ. Ἡ Χριστιανική ἐκκλησία ἔχει ὑποχρέωσι να προσέξῃ ἰδιαίτερος τούς συναδέλφους τοῦ Ἀρχηγοῦ της.

3) Προπαρασκευή γιά τό ἐπάγγελμα

Τόν λόγο ἐδῶ ἔχουν οἱ γονεῖς και οἱ δημοδιδάσκαλοι. Είναι ἀνάγκη να διαφωτισθῇ τό παιδί καταλλήλως και να καθοδηγηθῇ πρὸς τό ἐπάγγελμα πού πρόκειται να ἀποδώσῃ σύμφωνα μέ τίς ἱκανότητές τους. Μέ τήν κλίσι του ὅπως λέμε. Οἱ γονεῖς θέλουν να βγάλουν ἐπιστήμονας ὅλα τα παιδιά τους. Ο κτίστης θέλει να βγάλῃ γιатρoύς και δικηγόρους. Ο ἔμπορος καθηγητάς και ὁ τσαγκάρης πολιτικούς. Καί μόνον ή φτώχεια και ή ἔλλειψι οἰκονομικῶν μέσων και γενικῶς ή πραγματικότης τούς ἀναγκάζουν να ἀλλάξουν γνώμη. 'Επειδὴ ὁμως κάθε ἄλλη τέχνη ή ἐπάγγελμα είναι ἀνάξιο τοῦ παιδιοῦ τους, δέν σκέφθηκαν ποτέ πάνω σ' αὐτά κα' ἔτσι τό παιδί μόλις βγάλῃ ή και δέν βγάλῃ τό Δημοτικό σχολεῖο, πηγαίνει να ἐργασθῇ ὅπου εὔρη εργασία. Χωρίς ἀγάπη πρὸς αὐτή, χωρίς προετοιμασία. Ἀπογοητευμένο γιά τήν ἀτυχία του πού δέν κατόρθωσε να σπουδάσῃ, γιατί μέ τέτοιο γάλα τό πότισαν οἱ γονεῖς του. Τό ἀποτέλεσμα βέβαια αὐτῆς τῆς καταστάσεως είναι γνωστός. Οἱ περισσότεροι τεχνίτες, ἐργάτες και ἐπαγγελματίες είναι ἀπογοητευμένοι και ὅταν γίνεται λόγος γιά τό ἐπάγγελμά τους, συχνά ἐπαναλαμβάνουν, πώς ή κακή τύχη τούς ἔρριξε σ' αὐτό. 'Εργασία λοιπόν χωρίς ἐνθουσιασμό, χωρίς ζῆλο, ἄχαρη, στείρα, δέν μπορεῖ να ἀποδώσῃ καρπούς. Ἄς προσπαθήσουμε να θυμηθοῦμε πατέρα και πολύ περισσότερο μητέρα — ἄρμοδιότητά γιά να ἐμπνεύσῃ στό μικρό της σχέδια γιά τό μέλλον — πού να μίλησαν ποτέ στό παιδί τους ή πού να ἔκαμαν σχέδια γιά να κάμουν τό παιδί τους ἕνα καλό τσαγκάρη ή ἕνα καλό κτίστη ή ἕνα καλό μαραγκό. Όλοι δηλαδή οἱ χειρόνακτες τυχαίως και ἀναγκαιῶς ἔγιναν. Ἄν μπορούσαν θά ἦσαν ὅλοι τους γιατροί ή πολιτικοί.

Ἀλλά οἱ μέν γονεῖς πετοῦν στά σύννεφα κατά γενικόν κανόνα. Οἱ διδάσκαλοι ὁμως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τί κάμουν; Ἡ μᾶλλον ή ἐπίσημος δημοτική ἐκπαίδευσι σκέφθηκε ποτέ πάνω σ' αὐτό; Ποῦ είναι τό πρωτεῦον μάθημα τῆς ἐπαγγελματικῆς διαφωτίσεως τοῦ μαθητοῦ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου; Ποῦ είναι ή προσπάθεια τῆς διαγνώσεως τῶν ἱκανοτήτων και τῶν κλίσεων τοῦ παιδιοῦ; Θά ἦτο νομίζω κύριο, ἀπαραίτητο και ἐπιβεβλημένο ἔργο τοῦ διδασκάλου, να διαφωτίσῃ τοὺς γονεῖς γιά κάθε παιδί ξεχωριστά σχετικῶς μέ τίς ἱκανότητες τοῦ παιδιοῦ τους και θά ἦτο ἀκόμη ἐπιτυχία του ἂν μπορούσε να βοηθήσῃ και τό παιδί πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα. Καί ή διαφώτισι τῶν γονέων θά μπορούσε να γίνη και μέ τακτικές παιδαγωγικές διαλέξεις στό σχολεῖο και γενικῶς μέ συχνή ἐπαφή γονέων και διδασκάλων, τήν ὁποῖαν θά ἐπέδωκε ἐπιμόνως ὁ διδάσκαλος. Ἡ καθοδήγησι τοῦ παιδιοῦ θά μπορούσε να γίνεται στίς τελευταῖες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου κατά παραγγελίαν, ἀφοῦ προηγουμένως στίς μικρότερες τάξεις μεγάλα τμήματα τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, σάν διηγήματα, θά παρουσίαζαν τήν ἀξίαν και τήν ἀνάγκην ὁλων τῶν τεχνῶν και ἐπαγγελμάτων, μέ ἀντικειμενικό σκοπό να ἀγαπήσῃ τό παιδί κάποιο

ἀπ' αὐτά. Θά ἦτο ἀκόμη καί δίκαιο καί λογικό τά περισσότερα παιδιά νά καθοδηγοῦνται πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα τους. (Χωρὶς μὲ τοῦτο, νά ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τὸ ἔξυπνο καὶ ἱκανὸ παιδί τοῦ ξυλουργοῦ ἢ τοῦ τσαγκάρη). Ἐτσι ὁ γεωργὸς θά ἔβγαζε γεωργούς καὶ ἡ γῆ θά ἐκαλλιεργεῖτο καὶ ἡ ἀστυφιλία θά ἔπαυε νά μαραζώνῃ τὸ ἑλληνικὸ χωριό. Ὁ τσαγκάρης θά ἔβγαζε τσαγκάρη καὶ σὰν πατέρας πού ἀγαπᾷ τὸ παιδί του, χωρὶς ἀμφιβολία θά τοῦ ἐδίδασκε πολὺ καλὰ τὴν τέχνη καὶ θά τὸν ἔβγαζε καλὸ τεχνίτη. Σπουδαῖο παράδειγμα εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Κυρίου, πού ἐνῶ ἦλθε νά διδάξῃ καὶ θά μπορούσε σὰν ἄνθρωπος —γιατί ἦταν τέλειος ἄνθρωπος— νά γίνῃ διδάσκαλος, βλέπουμε πῶς μαθαίνει, ὅπως οἱ Ἐπαγγελιστὰι διηγοῦνται, τὴν τέχνη τοῦ θετοῦ Του πατέρα καὶ ἔχει τελεία ὑποταγὴ σ' αὐτόν (Μάρκ. στ' 3).

Μετά ἀπὸ τὴν προπαρασκευή, ἄλλο πρόβλημα εἶναι ἡ ἐκλογή τοῦ ἐπαγγέλματος. Εἶναι ἀνάγκη ὅπως γράψαμε παραπάνω νά προετοιμασθῇ τὸ παιδί γιὰ νά διαλέξῃ ἐπάγγελμα μὲ τὴ συνεργασία γονέων καὶ διδασκάλων. Ἐπάγγελμα ὁποιοδήποτε ἢ τοῦ πατέρα ἢ ὁ,τι τοῦ ἀρέσει. Πάντως ὄχι ὅλοι στὸ γυμνάσιο καὶ στὸ πανεπιστήμιον. Ἡ μόρφωσι εἶναι καλὴ, ἀλλὰ δὲν πρέπει νά γίνουν ὅλοι δικηγόροι καὶ γιατροί. Γιατί πρῶτα-πρῶτα, θά ἔχουμε πληθὸς γραμματισμένων πού δὲ θά ἔχουν ἐργασία καὶ θά γυρίζουν στὰ καφενεῖα. Καὶ μὴ ἔχοντας τί νά κάνουν θά σκέπτονται τὸ κακὸ. Ἐτσι δὲν εἴπαμε παραπάνω; Πῶς ἡ ἀργία εἶναι μῆτέρα ὧν τῶν κακῶν; Ἐπειτα δὲν θά ἔχουμε ἐργάτες καὶ τεχνίτες καὶ καταλαβαίνετε πόσες δυσκολίες καὶ πόσες ἀνωμαλίες θά εἶχε ἡ ζωὴ. Καὶ ἀκόμη κάτι ἄλλο πῶς σπουδαῖο. Θά λείπουν τὰ γερά μπράτσα ἀπὸ τὸ χωράφι. Ποίος θά καλλιεργήσῃ τὴν γῆ; Τὴν γῆ πού εἶναι τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς ὑλικῆς μας ζωῆς;

4) Ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ ἐπάγγελμα

Μέσα σ' ὅλα τὰ προβλήματα πού μένουν ἅλута γιὰ τὸ ἐργαζόμενο παιδί εἶναι καὶ οἱ ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ ἐπάγγελμα. Αὐτὸ εἶναι ἴσως τὸ σπουδαιότερον. Σὲ μερικὸς τεχνίτες καὶ ἐπαγγελματίες καὶ σὲ ἐργάτες ἀκόμη τῆς σημερινῆς ἐποχῆς ἔχουμε νά παρατηρήσουμε τὰ ἑξῆς: α) Δὲν ἀγαποῦν τὴν ἐργασία τους. β) Δὲν τὴν γνωρίζουν πολὺ καλὰ. γ) Προσπαθοῦν νά ξεγελάσουν τὸν πελάτη καὶ δ) Δὲν εἶναι πρόθυμοι.

Ἀπὸ τίς τέσσαρες αὐτὲς πρόχειρες παρατηρήσεις εἶναι φανερό τί ἐννοοῦμε ὅταν λέγωμε ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ ἐπάγγελμα. Ἀγάπη ὁλόψυχος, ἐκμάθησι τελεία, ἐξάσκησι τίμια, πρόθυμη καὶ κατὰ Χριστόν, ἀποτελοῦν τὰ βασικὰ στοιχεῖα πού πρέπει νά στολίζουν τὸν ὑποψήφιο ὁποιοδήποτε ἐπαγγέλματος. Ἐτσι ἀκριβῶς εἶναι βεβαία καὶ ἡ προκοπὴ καὶ ἡ δημιουργία.

Τὰ τρία προβλήματα πού παραπάνω ἀναφέραμε, τῆς προπαρασκευῆς καὶ ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῶν ὑποχρεώσεων πρὸς αὐτό, παραμένουν καὶ θά παραμένουν ἅλута ἐφ' ὅσον ἡ ἐπαγγελματικὴ μας ἐκπαίδευσι χωλαίνει.

5) Ἐπαγγελματικὰ Σχολεῖα

Κατηγορήσαμε προηγουμένως τοὺς γονεῖς καὶ διδασκάλους πού δὲν καθοδηγοῦν τὰ παιδιά πρὸς τὰ διάφορα

ἐπαγγέλματα. Ἀλλὰ τί νά κάμουν καὶ αὐτοί; Τί εἶδους ἐπαγγελματικὴ καθοδήγησι νά κάμουν καὶ πού νά στείλουν τὰ παιδιά μετὰ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο; Νά τὰ στείλουν κοντὰ σ' ὁποιοδήποτε τεχνίτη ἢ ἐργοδότῃ γιὰ νά μάθουν ὅπως-ὅπως μιά ἐργασία καὶ νά μάθουν μαζί μ' αὐτὴ καὶ ὅλα τα κακὰ πού παρουσιάζει τὸ ἐργαστάσιον, τὸ ἐργαστήριον καὶ τὸ ἐμπορικόν; Πού εἶναι ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσι; Βέβαια ὑπάρχουν μερικὲς σχολὲς μηχανικῶν, ἀλλὰ ἐπαγγελματικὴ μόρφωσι δὲν θά πῇ νά γίνουν ὅλοι μηχανικοί. Πού εἶναι οἱ κτίστες; Πού εἶναι οἱ ὑδραυλικοί; Πού εἶναι οἱ ξυλουργοί;

Εἶναι ἀνάγκη νά δημιουργηθοῦν πολλὲς τεχνικὲς σχολές. Ὅχι μόνον μηχανικῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων εἰδικοτήτων. Στὶς ἐπαρχιακὰς πόλεις τὰ γεωργικὰ σχολεῖα πρέπει νά ἐνισχυθοῦν, διότι κινδυνεύουμε νά μαζέψουμε ὅλη τὴν Ἑλλάδα στὴν Ἀθήνα, ὄχι μόνον ἐνεκα τοῦ πολέμου καὶ τοῦ πλούτου πού ἀπέκτησαν οἱ παραγωγοί μὲ τὴν κατοχήν, ἀλλὰ καὶ ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων τεχνικῶν καὶ γεωργικῶν σχολείων. Δὲν φθάνει ὁμως ἡ ἴδρυσις σχολῶν. Πρέπει πρὸ παντός νά γίνῃ συνειδησι σὲ κάθε τέτοια πρωτοβουλία, πρῶτον ὅτι τότε μόνον πρέπει νά ἰδρῦται σχολή, ὅταν εἶναι βέβαιον ὅτι μπορεῖ νά δώσῃ αὐτὴ τελεία ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσι μὲ ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα μέσα καὶ δεύτερον μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς τοποθετήσεως τῶν ἀποφοίτων σὲ ἐργασία ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποφοίτησι. Εἶναι ἀνάγκη στὶς σχολὰς αὐτὲς ἐκτός τῆς τελείας ἐκμάθησεως τοῦ ἐπαγγέλματος ἢ τῆς τέχνης νά τονωθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ μαθητοῦ στὸ ἐπάγγελμά του καὶ νά τοῦ τονίζεται ὅλο τὸ διάστημα τῆς φοιτήσεως συνεχῶς, πῶς ἔχει ὑποχρέωσι τίμια καὶ πρόθυμα νά τὸ ἐξασκῇ στὴ ζωὴ του.

Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς πῶς βασικοὺς σκοποὺς τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων δηλαδή, νά μορφώνουν εὐσυνειδήτους ἐπαγγελματίας.

6) Ἡ Χριστιανικὴ καὶ Ἐθνικὴ Ἀγωγή στὰ Ἐπαγγελματικὰ Σχολεῖα

Ἄς ἔλθωμε ὁμως στὸ σημεῖον πού ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως. Στὶς τεχνικὲς σχολὰς πού ὑπάρχουν σήμερα, ὅπως στὴν εἰσαγωγὴ ἐτονίσσαμε, ἔλειπε καὶ τυπικῶς καὶ οὐσιαστικῶς μέχρι σήμερα ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀγωγή, ἐκτός ὀλίγων ἐξαιρέσεων. Ἰσως νομίζουν οἱ καταρτίζοντες τὰ προγράμματα τῶν σχολῶν αὐτῶν, πῶς ἡ Θρησκεία καὶ ἡ Πατρίς δὲν ἔχουν σχέσι μὲ τὴν τέχνη. Ἐνα πρᾶγμα ὁμως φαίνεται ὅτι ἀγνοοῦσαν. Πῶς ἂν λείψῃ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσι —ἄς εἶναι καὶ τεχνικὴ τί σημαίνει;— εἶναι σὰν νά κτίζωμε πάνω στὴν ἄμμο. Ἐκπαίδευσι πού δὲν εἶναι θεμελιωμένη πάνω στὸν Χριστό καὶ στὶς γραμμές τῆς ζωῆς πού χάραξε μὲ τὸ παράδειγμα καὶ τὴν διδασκαλία Του εἶναι προσωρισμένη ἄργα ἢ γρήγορα νά ὁδηγήσῃ στὴν τρομερὴ καταστροφὴ, δείγματα τῆς ὁποίας καθημερινῶς παρακολουθοῦμε.

Δὲν εἶναι δυνατόν νά γίνουν τίμιοι καὶ συνειδητοὶ τεχνίτες καὶ ἐπαγγελματίες, ἂν δὲν χαραχθοῦν μέσα τους, οἱ ἀρχές τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς καὶ ἂν δὲν κοσμίνισουν ὅλα τὰ προβλήματα ἀπὸ τὸ Χριστιανικὸ κόσμινον. Δὲν μποροῦν νά νοιώσουν γαλήνη καὶ εὐτυχία καὶ ἐνθουσιασμό τὰ παιδιά πού δὲν διδάσκονται Χριστόν καὶ πού συ-

νηθίζουν νά Τον περιφρονούν ακόμη, όταν τήν ώρα τῆς Θ. Λειτουργίας τῆς Κυριακῆς αὐτά καλοῦνται στό σχολεῖο γιά μάθημα.

7) Κατηχητικά σχολεῖα ἐργαζομένων παιδιῶν

Τήν Χριστιανική ὁμως ἐπαγγελματική ἐκπαίδευσι πρέπει ἀπαραιτήτως νά συμπληρώσωμε μέ τήν δημιουργία κατηχητικῶν σχολείων ἐργαζομένων παιδιῶν.

Σέ ἄρθρο του (17/8/1894 «Φωνή τοῦ Πειραιῶς») ὁ ἀείμνηστος πρωτοπρεσβύτερος Γ. Σ. Μακρῆς, πού ἔγραφε γιά τήν πνευματική ἀνόρθωσι, τήν ἀνθρωπιστική μεταχείρισι τῶν ἐργατῶν καί τήν συνειδητή ἀντίληψι τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Κυριακῆς ἀργίας, ἔλεγε μεταξὺ ἄλλων γιά τήν σημασία τῶν ἐργατικῶν κατηχητικῶν σχολείων τά ἑξῆς: «Ἡ μόνη δέ δύναμις, ἥτις θέλει δυνηθῇ νά φέρῃ τό ζήτημα εἰς τήν ὁδόν τῆς λύσεως εἶναι, τά καλούμενα Κυριακά σχολεῖα. Κυριακά σχολεῖα δυστυχῶς ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι δέν γνωρίζομεν (αὐτά ἐγράφοντο τό 1894) ἐνῶ τοῦναντίον ταῦτα εἰς ὅλον τόν εὐρωπαϊκόν κόσμον θριαμβεύουσι.

Παρακάτω προσθέτει ὁ ἀείμνηστος στατιστικάς γιά τόν ἀριθμό τῶν τότε κατηχητικῶν Σχολείων στίς διάφορες εὐρωπαϊκές χώρες καί γιά τήν ἐργασία πού γινόταν σ' αὐτά.

8) Διδάσκαλοι καί παιδαγωγοί τῶν ἐργαζομένων παιδιῶν

Στο σημεῖο αὐτό πρέπει νά ὑπενθυμίσωμεν στούς διδασκάλους τῶν ἐργαζομένων παιδιῶν καί σ' ὅσους ἐργάζονται γι' αὐτά τρία βασικά ἐφόδια, πού τοὺς εἶναι ἀπαραίτητα γιά τό ἔργο τους:

α) Γιά νά ἀναλάβουν ἔργο διαφωτιστοῦ καί προστάτου τοῦ ἐργαζομένου παιδιοῦ ἀπό χαρακτῆρος νά τό ἀγαποῦν τόσο, ὥστε νά μὴ ὑπολογίζουν οὔτε ἀμοιβή, οὔτε κόπους, οὔτε ἐμπόδια, οὔτε πικρίες καί ἀπογοητεύσεις πού πλείστες θά συναντήσουν.

β) Ἔχουν ὑπεραπόλυτον ἀνάγκην εἰδικῆς ἐκπαίδευσως, ὄχι τόσο θεωρητικῆς, ἀλλά κυρίως πρακτικῆς. Βιβλία μπορεῖ κανεὶς νά διαβάσῃ εὐκόλα καί θεωρίες πολλές νά γνωρίσῃ, ἀλλά στήν περίπτωσι τοῦ ἐργαζομένου παιδιοῦ δέν θά τόν ὀφελήσουν. Ἀνάγκη λοιπόν πείρας καί προὔπηρεσίας κοντά στό ἐργαζόμενο παιδί. Καί κάτι ἄλλο. Δέν θά εἶναι ὑπερβολή ἂν ζητήσωμε τόν ἄνθρωπο, πού θα ἐργασθῇ γιά τήν ψυχική σωτηρία τοῦ ἐργαζομένου παιδιοῦ, νά εἶναι βγαλμένος ἀπό τήν τάξι αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ καί ἂν εἶναι δυνατόν μάλιστα, νά ἔχη περάσει τά στάδια πού τώρα περνᾷ τό παιδί αὐτό.

γ) Αὐτό εἶναι ἀσφαλῶς τό σπουδαιότερο. Πρέπει νά ἔχη βαθυτάτη, εἰλικρινῇ καί ἀκλόνητη πίστι στόν ἐργαζόμενο Χριστό, πῶς θά στείλῃ τήν Χάρι Του καί τίς εὐλογίες Του στό ἔργο Του, τίς ὁποῖες δέν πρέπει νά παύῃ νά ζητῇ μέ συνεχῇ, θερμῇ καί πιστεύουσα προσευχῇ.

9) Κοινωνία καί ἐργαζόμενο παιδί

Στήν πνευματική βοήθεια πρός τό ἐργαζόμενο παιδί, εἶναι ἀνάγκη νά συμβάλῃ σέ μεγάλο ποσοστό καί ἡ κοινωνία.

Οἱ κινηματογράφοι θά μπορούσαν, κατά τό δυνατόν,

νά προβάλουν κατάλληλα γιά τό ἐργαζόμενο παιδί ἔργα, ὅπως καί τά θεάτρα. Θά ἔπρεπε νά ἐμποδίζουν τήν εἰσοδο στό ἐργαζόμενο καί σ' ὅλα τά παιδιά σέ οποιοδήποτε ἄλλο ἔργο. Αὐτό δέν εἶναι ἀνάγκη νά τό ἐπιβάλῃ ἡ πολιτεία. Θά ἐπιτύχει ἀσφαλῶς όταν ἡ κοινωνία τό θελήσῃ. Ὁ κινηματογραφικός ἐπιχειρηματίας στέλεχος τῆς κοινωνίας εἶναι καί μάλιστα σπουδαῖο καί γνωρίζει πῶς δέν πρόκειται νά ζημιωθῇ ὑλικῶς μέ τό νά ἀπαγορεύσῃ τοῦλάχιστον στό ἀδέσποτα παιδιά νά εἰσέλθουν στόν κινηματογράφο σέ ἀκατάλληλο ἔργο. Θά ὠφελήσῃ ἀσφαλῶς σέ μεγάλο βαθμό τήν κοινωνία. Ὅσα παιδιά πηγαίνουν μέ τοὺς γονεῖς τους, ἄς εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ κακοὶ αὐτοὶ γονεῖς.

Στελέχη τῆς κοινωνίας εἶναι ἀκόμη καί ὅσοι ἐκδίδουν ρυπαρόφυλλα, εἰδικά τάχα γιά τό παιδί, πού τό διδάσκουν ὁμως ὅλες τίς κακίες καί τίς πονηρίες, μέ πρωταγωνιστάς ληστάρχους, γκάγκστερ καί τά ὅμοια. Καλοῦνται καί αὐτοὶ νά βοηθήσουν. Εἶναι κρῖμα τίς ἱκανότητές τους νά τίς καταναλώνουν γιά νά καταστρέψουν, ἀφοῦ μποροῦν χωρὶς νά χάσουν οἰκονομικῶς νά γράψουν κάτι πού θά ὠφελήσῃ.

Ἀλλά στεκόμαστε ὡς ἐδῶ, γιατί ἂν θελήσωμε νά μετρήσωμε ὅλους τοὺς παράγοντας τῆς κοινωνίας, πού μέ τό ἔργο τους καταστρέφουν, δέν θά ἔφθαναν πολλοὶ τόμοι.

10) Πολιτεία καί ἐργαζόμενο παιδί

Γιά τίς ὑποχρεώσεις τώρα τῆς πολιτείας πρός τό ἐργαζόμενο μικρό της παιδί, τό βλαστάρι πού θά τήν σηρίξῃ αὔριο, μόλις εἶναι ἀνάγκη νά ἀναφέρωμε πῶς ὅλες οἱ εὐθύνες καί ὅλη ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει σ' αὐτήν. Οἱ ὑποχρεώσεις της εἶναι γνωστές. Τοῦτο μόνο ἀναφέρομε, πῶς ὅσο εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νά κτυπηθῇ ἅμεσα καί ἀποφασιστικά καί ὁλοκληρωτικά ἡ προδοτική καί ξενόδουλη ἀνταρσία, τόσο καί περισσότερο εἶναι ἀνάγκη νά ληφθῇ μέριμνα παντός εἶδους γιά τό ἐργαζόμενο καί ἀπροστάτετο παιδί, πρὶν ἀκολουθήσῃ τά ἔχνη της. Ἡ αὔξησι καί ὀργάνωσι τῶν ἰδρυμάτων ἐργαζομένων παιδιοῦ, οἱ λέσχες, ὁ παιδικός κινηματογράφος καί τό θέατρο, τά λουτρά, οἱ ἐορτές, τά συσσίτια καί ὅλα τά ἠθικά καί κατάλληλα μέσα τῆς ψυχαγωγίας καί ἀνακουφίσεως τοῦ ἐργαζομένου παιδιοῦ, πρέπει νά γίνουν γρήγορα πρόγραμμα καί πράξι. Πρό πάντων ὁμως νά δοθῇ προσοχή στό ἔμφυχο ὑλικό, στό ὅποιο θά ἀνατεθῇ ἡ ἐργασία.

Ὁ ραδιοφωνικός σταθμός θά προσέφερε ἐξαιρετικῆς ὑπηρεσίας στήν Πατρίδα μας καί στήν κοινωνία, ἂν μέ μικρές σκηινικές εἰκόνες προσπαθοῦσε νά βοηθήσῃ τό ἐργαζόμενο παιδί. Τό ραδιόφωνο ἀκούγεται παντοῦ καί στό ἐργαστάσιο καί στό ἐργατικό μαγειρεῖο. Τίς μεσημβρινές ὥρες πού τό παιδί ξεκουράζεται καί τρώγει, εὐχαρίστως θά ἄκουγε θέατρο ἀπό τό ραδιόφωνο καί θά δεχόταν τήν εὐεργετική ἐπίδρασι ἀβίαστα καί θετικά.

Μιά μικρὴ προσπάθεια πού ἔγινε ἄλλοτε πρός στόν ραδιοφωνικό μας σταθμό, γιά νά χαρίσῃ ἓνα δεκάλεπτο τήν ἐβδομάδα στό ἐργαζόμενο παιδί, στήν ἀρχὴ φάνηκε πῶς ἔπιασε καί μερικῆς μικρῆς, πέντε μόνο λεπτῶν, ἐκπομπές ἔγιναν. Πολύ γρήγορα ὁμως σταμάτησαν.



ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΕΣ ΕΞΟΡΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΡΙΖΑΡΕΙΤΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Α' ΔΥΟ ΚΑΚΙΕΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΟΥΝ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΜΑΣ

1. Ἡ Βλασφημία

«Βύλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε»

Καθώς ἀνεβαίναμε στό καλό σας χωριό τὰ μάτια μας ἔπεσαν ἐπάνω σ' ἓνα συμπατριώτη σας. Πήγαινε μέ τό ζῶο του φορτωμένο ξύλα. Γιά μιὰ στιγμή τό ζῶο κουρασμένο ἀπό τό φορτίο σταμάτησε. Τότε εἶδαμε καί ἀκούσαμε κάτι πού μᾶς ἔκαμε νά λυπηθοῦμε καί νά πονέσουμε πολύ.

Ὁ ἄνθρωπος πού ὠδηγοῦσε τό ζῶο ἄρχισε νά τό κτυπᾷ ἀλύπητα καί μέ βραχνή φωνή καί κατακόκκινος ἀπό θυμό ἄρχισε νά βλασφημῇ. Εἶπε τόν διάβολο καί ἄλλες βλασφημίες καί ἔξαφνα μέ φρίκη ἀκούσαμε νά βλασφημῇ τό Ἅγιον ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Δέν ἔμαθε ἄραγε ὁ ἄνθρωπος αὐτός πόσο φοβερό εἶναι ἡ βλασφημία; Δέν σκέφτηκε πώς ἡ βλασφημία καί μάλιστα τοῦ Ἁγίου Ὀνόματος τοῦ Θεοῦ εἶναι πολύ μεγάλο ἔγκλημα; Ἡ κατὰρα καί ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ θά πέση στό σπίτι του, στή γυναῖκα του, στά παιδιά του, στοὺς δικούς του γιά τό μεγάλο κακό πού ἔκαμε. Ἀλλά μήπως εἶναι μόνον αὐτός; Πόσοι καί πόσοι ἀγαπητοί μας φίλοι εἶναι ἐκεῖνοι πού δέν σέβονται τίποτε καί μέρα νύκτα βλασφημοῦν.

Βλασφημοῦν τοὺς γονεῖς των, τοὺς φίλους καί τοὺς ἐχθρούς των καί Αὐτό τό Ἅγιον τοῦ Κυρίου ὄνομα.

Προσευχηθῆτε ἀγαπητοί μας φίλοι γι' αὐτόν πού βλασφημῇ. Παρακαλέσετε τόν Θεόν νά σώσῃ καί αὐτόν καί τοὺς ἄλλους. Παρακαλέσατε τόν Κύριον νά φωτίζῃ κάθε ἄνθρωπο νά ἀποφεύγῃ τό τρομερό αὐτό ἁμάρτημα. Ἀποφεύγετε τήν βλασφημία. Ἄς μὴ ἀκουσθῇ ἀπό κανένα πλέον στόμα βλάσφημος λέξις. Ἡ γλῶσσα ἔγινε γιά νά δοξολογῇ καί νά εὐχαριστῇ τόν Θεό γιά τὰ καλά πού μᾶς δίνει.

Ἄς τόν εὐχαριστοῦμε λοιπόν καί ἄς δοξάζωμε τό Ἅγιον ὄνομά Του.

2. Ἡ Ψευδορκία

«Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως» (Ματθ. ε' 34)

Πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες στό δικαστήριο μερικοὶ χωρικοὶ ὠρκίσθηκαν φέμματα πάνω στό Ἅγιο τοῦ Κυρίου Εὐαγγέλιο. Εἶπαν φέμματα γιά ἓνα κτῆμα κάποιου συμπατριώτη τους πού τό εἶχε πωλήσει στήν κατοχή. Δέν γνωρίζομε καλά καλά τήν ὑπόθεσι, ἀλλά ἓνα μόνο προσέξαμε καί σᾶς τό ἀναφέρομε γιά νά τό προσέξετε καί σεῖς. Δέν εἶπαν μόνο φέμματα, ἀλλά ὠρκίσθηκαν στό Ἅγιο Εὐαγγέλιο. Ἐφεραν δηλαδή ὡς μάρτυρα τόν Χριστό, πώς αὐτά πού ἔλεγαν ἦταν ἀλήθεια, ἐνῶ αὐτοὶ ἤξεραν πολύ καλά πώς εἶπαν φέμματα.

Ὡ! Ἄν ἤξεραν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πόσο μεγάλο κακό ἔκαμαν στόν συμπατριώτη τους, πού θέλησαν νά τόν ὑπερασπίσουν δέν θά τό ἔκαμαν ποτέ. Νομίζουν πώς τοῦ ἔκαμαν καλό; Ὁχι. Ξεγέλασαν τόν δικαστή καί τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλά τόν Θεό δέν Τόν ξεγέλασαν. Ὁ Θεός δέν ξεγελιέται. Γνωρίζει ὁ Παντογνώστης Θεός τήν ἀπάτη. Τήν ἐσημείωσε καί θά τοὺς τιμωρήσῃ σκληρά μιὰ μέρα. Ἀλλά καί ἐκεῖνος πού κέρδισε τό κτῆμα μέ τόν ψεύτικο ὄρκο δέν θά ὠφεληθῇ ἀπ' αὐτό.

Ὁ Κύριος εἶπε πώς δέν πρέπει νά ὀρκίζομαστε ποτέ. Καταλαβαίνετε λοιπόν πώς ἀφοῦ ὁ ὄρκος εἶναι ἁμαρτία, πόσο θανάσιμο ἁμάρτημα εἶναι ἡ ψευδορκία. Καί ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ καί ὁ νόμος τῶν ἀνθρώπων καταδικάζει τόν ψεύδορκο.

Ἀπὸ τόν νόμο τῶν ἀνθρώπων μπορεῖ καί νά ξεφύγωμε. Ἀπὸ τόν νόμο ὅμως τοῦ Θεοῦ κανεὶς δέν θά ξεφύγῃ. Ὅποιος λοιπόν ὀρκίζεται φέμματα εἶναι στά χέρια τοῦ Θεοῦ καί θά τιμωρηθῇ.

Σκεφθῆτέ το καλά ἀγαπητοί μας χριστιανοί καί ἂν πέσατε στό ἁμάρτημα αὐτό μετανοήσατε καί διορθώσατε τό κακό πού ἐκάματε γιά νά μὴν ἔλθῃ ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ.

Ἀποφεύγετε τήν ψευδορκία. Ὁ ψεύδορκος εἶναι ἐχθρός τοῦ Θεοῦ καί θά καταστραφῇ.

Β' ΕΝΑ ΜΕΣΟΝ ΠΟΥ ΣΩΖΕΙ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΜΑΣ

Ἡ Ἐκκλησία

«Ἐξελεξάμην παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἢ οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασι ἁμαρτωλῶν» (Ψαλμοί)

Θέλετε νά ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τίς κακίες; Θέλετε νά σωθῆτε ἀπὸ τήν καταδίκη πού περιμένει ὅλους τοὺς ἁμαρτωλούς; Ἐνα

μέσον ὑπάρχει. Ὁ Χριστός καί ἡ Ἐκκλησία Του. Λεγόμεθα Χριστιανοί. Μᾶς ἐβάπτισαν εἰς τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλά ὅταν δέν ζοῦμε ὅπως θέλῃ ὁ Χριστός, τί χριστιανοὶ εἴμεθα; Ποῖον εἶναι τό θέλημα τοῦ Κυρίου; Πῶς θέλει ἐκεῖνος νά ζῶμεν; Πῶς θά ἔλθῃ ἡ εὐλογία Του στό σπίτι μας; Πῶς θά ἰδοῦμε ἡμέρες εὐτυχίας; Πῶς θά γίνῃ καλύτερος ὁ κόσμος; Ὅλα αὐτά θά μᾶς

τά διδάξῃ ὁ Χριστός μας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ θὰ διαφωτισθοῦμε γιὰ κάθε τι, πού θὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν αἰώνιον εὐτυχίαν. Ἐκεῖ θὰ λάβωμε τὴν Θεία Χάρι μετὰ τὸ Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας.

Ὁ καλὸς ἱερεὺς θὰ μᾶς κηρύξῃ. Θὰ μᾶς ἐξομολογήσῃ. Θὰ μᾶς κοινωνήσῃ. Θὰ μᾶς παρηγορήσῃ. Θὰ μᾶς βοηθήσῃ μετὰ τὴν Δύναμιν καὶ τὴν Χάριν τοῦ Κυρίου.

Ὁ Χριστιανὸς πού δὲν πηγαίνει στὴν Ἐκκλησίαν μοιάζει μετὰ τὸν βαρεῖά ἄρρωστο πού δὲν πηγαίνει στὸν γιατρό. Θὰ πεθάνῃ αὐτὸς ὁ ἄρρωστος. Ἔτσι χάνεται καὶ καταστρέφεται καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός.

Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας ἀφορίζουν καὶ διώχνουν τοὺς χριστιανούς πού δὲν πηγαίνουν τακτικὰ στὴν Ἐκκλησίαν. Παύουμε νὰ πηγαίνομε στὸ σπίτι ἐνός φίλου μας, γιατί δὲν θέλομε νὰ ἔχωμε σχέσιν μαζί του. Δὲν τὸν θέλομε πλέον ὡς φίλον. Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ μετὰ τὸν Χριστό, δὲν τὸν θέλομε γιὰ φίλον, διακόπτομε τίς σχέσεις μας, δὲν πηγαίνομε στὸν οἶκόν του. Ἀλλὰ ἔτσι δὲν θὰ ἔχωμε πλέον τὴν προστασίαν Του καὶ ἀσφαλῶς μᾶς περιμένει ἡ καταστροφή.

ὦ! Πόσο ἀγαπητοὶ εἶναι οἱ τόποι σου Κύριε. Ἔλεγε ὁ Μέγας Δαβὶδ. Πόσο ἐπιθυμῶ ἡ ψυχὴ μου νὰ εὑρίσκεται εἰς τὰς αὐλὰς σου Κύριε.

Προτιμῶ Κύριε νὰ εἶμαι ριγμένος σὲ μίαν ἄκρην τοῦ σπιτιοῦ Σου, παρά νὰ ζῶ σὲ παλάτια ἀμαρτωλά.

Ἐλᾶτε ἀγαπητοὶ μας στὴν Ἐκκλησίαν. Ἐλᾶτε νὰ δοξολογήσωμε, νὰ εὐχαριστήσωμε καὶ νὰ παρακαλέσωμε τὸν Κύριον νὰ στείλῃ τὴν εἰρήνῃ Του στὸν κόσμον, νὰ βασιλέψῃ ἡ δικαιοσύνη Του, νὰ κυβερνήσῃ ἡ ἀγάπη Του.

Ἐλᾶτε κοντά Μου, λέγει ὁ Κύριος, ἔλᾶτε κοντά Μου ὅλοι οἱ κουρασμένοι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω.

ΑΠΟΛΥΤΙΚΙΟΝ. Ἦχος δ'

Ἦ Γέννησίς Σου Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν,
ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως
ἐν αὐτῇ γὰρ οἱ τοῖς ἄστροις λατρεύοντες,
ὑπὸ ἀστέρος ἐδιδάσκοντο, Σέ προσκυνεῖν
τὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης,
καὶ Σέ γινώσκειν ἐξ ὕψους ἀνατολήν,
Κύριε δόξα Σοι.

ΣΧΟΛΙΟΝ

ΠΡΟ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΛΙΚΝΟΥ ΤΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Μετὰ αἰσθήματα βαθείας εὐγνωμοσύνης ἐορτάζει καὶ ἐφέτος ὁ χριστιανικὸς κόσμος τὴν ἀνάμνησιν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ.

Πρὸ τοῦ ταπεινοῦ Του λίκνου κλίνομεν εὐλαβῶς τὸ γόνυ καὶ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν, διὰ τὴν ἄπειρον Αὐτοῦ συγκατάβασιν καὶ ἀγάπην, εὐλαβῶς προσφέρομεν.

Εἶθε τὸ βαρυσήμαντον ἐκεῖνο διάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῇ γεννήσει Του ἠκούσθη μυριόστομον ὑπὸ τῆς Οὐρανίου Ἀγγελικῆς Στρατιᾶς πρὸ δύο χιλιετηρίδων περίπου: «*Ἐπὶ γῆς εἰρήνην, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίαν*», νὰ γίνῃ πραγματικότης δι' ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα.

Οἱ πόλεμοι μεταξύ τῶν ἐθνῶν, αἱ κοινωνικαὶ ἀναστατώσεις, αἱ φιλονικίαι μεταξύ τῶν ἀδελφῶν, τὰ καθημερινὰ ἐγκλήματα, ἡ ἠθικὴ ἀναλγησία, τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, ἡ δυστυχία, ἡ ἀσθένεια, ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης καὶ γενικῶς ἡ ποικιλόμορφος κακία, ἡ ὁποία κατέχει τὰ σκήπτρα μεταξύ τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων, συνετέλεσαν καὶ συντελοῦν, οὕτως ὥστε ἡ ζωὴ, καὶ διὰ τοὺς θεωρουμένους ἀκόμῃ, κατὰ κόσμον, εὐτυχεῖς, νὰ καταντᾷ φορτίον δυσβάστακτον.

Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀναμφισβητήτως ἀποτελέσματα τοῦ μοναδικοῦ ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς μισητῆς ἁμαρτίας, «*τά γάρ ὁψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος*» (Ρωμ. στ' 23).

Διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν μας ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἐσαρκώθη καὶ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Σωτὴρ, δι' αὐτὴν καὶ ἔπαθε καὶ ἐσταυρώθη καὶ αὐτὴν ζητεῖ νὰ Τοῦ προσφέρωμεν, ὡς δῶρον, ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις Αὐτοῦ. «*Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καγὼ ἀναπαύσω ὑμῶς*», (Ματθ. ια' 28).

Ἄς στρέψωμεν πρὸς Αὐτόν καὶ ἃς ἀποθέσωμεν εἰς τὰς φιλανθρώπους χεῖρας Του τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ἁμαρτίας, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κύπτουν αἱ ψυχαὶ καὶ αἱ καρδίαι ἡμῶν καὶ πρὸ τοῦ ταπεινοῦ Του λίκνου, γονυκλινεῖς ἃς αἰσθανθῶμεν τὴν γαλήνην τῆς συνειδήσεως, τὴν χαράν, τὴν εἰρήνην, τὴν ἀληθινὴν εὐτυχίαν.



ΓΕΓΟΝΟΤΑ καὶ ΓΝΩΜΕΣ

✚ **Ο «ΛΑΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»** δέχτηκε μέ ἐνδιαφέρον καί χαρά τόν νεό Ἀρχιεπίσκοπο Μακ. κ. Χριστόδουλο. Ὁ λαός θέλει ἕναν ἡγέτη πού νά ἐμπνεύσει, νά στηρίξει καί νά καθοδηγήσει. Καί μακάρι ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος νά προχωρήσει δυνατός καί μέ «τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως».

✚ **ΣΥΝΗΛΘΕ** τόν Μάιο στή Γενεύη ἡ Ἐπιτροπή τοῦ ΟΗΕ γιά τὴν ἀναθεώρηση τῆς συνθήκης μὴ διαδόσεως τῶν πυρηνικῶν ὀπλῶν. Τό ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς ὑποστήριξαν μέ κοινὴ προσπάθεια τοὺς οἱ Ἐκκλησίες, γιὰ τὴν θεωροῦν τὰ πυρηνικὰ ὄπλα ἀνήθικα.

✚ **ΕΝΤΥΠΩΣΗ** προκαλεῖ ἡ προσπάθεια μερικῶν νά παραμερίσουν τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν. Νά τό περιορίσουν σέ μονόωρο, ἢ νά τό κάνουν προαιρετικό, ἢ νά τό μεταβάλλουν σέ ἀπλή θρησκευτολογία. Γιατί ὅλη αὐτὴ ἡ προσπάθεια;

✚ **ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΗΚΑΝ** 30 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία τῆς Ἑλέν Κέλλερ. Αὐτὴ, τυφλὴ καί κωφάλαλη, κατῴρθωσε νά ἀποκτήσει μεγάλη μόρφωση, νά γίνεи διάσημη συγγραφέας καί νά βοηθήσει πολὺ τοὺς τυφλοὺς καί κωφάλαλους. Τό μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἦταν ἡ πίστη, ἡ χριστιανικὴ πίστη.

✚ **«ΚΑΘΕ ΑΠΟΤΥΧΙΑ** πού δέν μᾶς συντρίβει, μᾶς καθιστᾷ ἰσχυροτέρους». Τό λέμε γι' αὐτοὺς πού εἶχαν κάποια ἀποτυχία στὶς ἐξετάσεις. Δέν ἐπιτρέπεται ἀπογοήτευση. Χρειάζεται θάρρος καί ἀποφασιστικότητα. Καί, προπαντός, πίστη!

✚ **Ἡ ΙΝΔΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΚΙΣΤΑΝ**, κῶρες μέ πολλὰ ἑκατομμύρια πεινασμένους, ξοδεύουν μεγάλα ποσὰ γιά πυρηνικὰ ὄπλα. Καί λυπᾶται ὁ Θεός, πού ὅλα αὐτὰ τὰ χρήματα πᾶνε γιά ἄχρηστα καί ἐπιζήμια πράγματα καί ὄχι γιά ψωμὶ τοῦ λαοῦ.

✚ **«Ἡ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ».** Ἦταν τό θέμα τῆς Ἡμερίδας, πού ὀργάνωσε τόν Ἰανουάριο ἡ «Χριστιανικὴ Ἑνωσις Ἐπιστημόνων» στὴν αἴθουσα τοῦ Συλλόγου «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος». Διανοοῦμενες χριστιανές ἀνέπτυξαν ἀξιόλογα θέματα.

✚ **ΣΤΗ ΔΥΣΗ** ὁ ἀριθμὸς τῶν μονίμων διακόνων αὐξάνει διαρκῶς. Τώρα στὴ Γερμανία καί ἄλλοῦ γίνεται προσπάθεια γιά νά ἀναβιώσει καί ὁ θεσμὸς τῶν διακονισσῶν, ἀλλὰ αὐτό φαίνεται δύσκολο πρὸς τό παρόν.

✚ **ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ**, σπὴν ἐνορία τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἰλισσοῦ, ἐτοιμάστηκε ἕνα ἐπταώροφο κτίριο, γιά νά χρησιμοποιηθεῖ ὡς εὐγέριο. Τό ἔργο γίνεται μέ τὰ χρήματα τοῦ πιστοῦ λαοῦ, πού προσφέρει σ' αὐτές τίς περιπτώσεις μέ συγκινητικὴ προθυμία.

✚ **ΔΥΣΑΡΕΣΤΗ** ἡ ὑποτίμηση τῆς δραχμῆς. Ἀλλὰ πολὺ χειρότερη ἡ ὑποτίμηση τῶν ἠθικῶν ἀξιών, καί κυρίως ἡ ὑποτίμηση τοῦ ἀνθρώπου – ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἦρθε γιά νά ὑπερτιμήσει τὸν ἄνθρωπο καί νά τὸν ἀνεβάσει ἀπὸ τὴν κατὰπτωση στὴ θέωση.

✚ **ΣΤΗ ΓΟΥΑΤΕΜΑΛΑ** τῆς Νοτ. Ἀμερικῆς ὁ ἐπίσκοπος Χουάν Ζεράρντι ἀγωνιζόταν συστηματικὰ ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί κυρίως ὑπὲρ τῶν πτωχῶν. Καί τὴ νύχτα τῆς 26ης Ἀπριλίου 1998 τὸν δολοφόνησαν...

✚ **ΤΟΝ ΜΑΡΤΙΟ** τελείωσε τὴν ἀποστολὴ τοῦ σπὴν Κανάγκα τοῦ Κογκό ὁ ἱεραπόστολος π. Χαρίτων Πνευματικῆς καί «ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ». Στὴν Ἀφρικὴ ἐδρασε τὰ τελευταῖα 25 χρόνια τῆς ζωῆς του καί ἦταν πιά 90 ἐτῶν.

✚ **Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ** ἀστρονόμος Ἑρρίκος Φόκτ (πού συμπληρώθηκαν ἐφέτος 30 χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του) ἦταν ἕνας συνειδητὸς πιστὸς. Τὴν πίστη του τὴν ὁμολογοῦσε στὰ συγγράμματά του καί κυρίως στὸ ἔργο του «Θεὸς καί Κόσμος».

✚ **ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ** τοῦ Ἰράκ ὅλο καί λιγοστεύουν, γιὰ τὸν οἱ περιστάσεις τοὺς ἀναγκάζουν νά μεταναστεύσουν σπὴν Ἀμερικὴ καί σπὴν Αὐστραλία. Ἐνδιάμεσος σταθμὸς μερικῶν εἶναι ἡ Ἑλλάδα.

✚ **ΛΕΕΙ ΤΟ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ:** «Μουσαφίραϊοι εἴμαστε / στὸ κῶμα πού πατᾶμε. / Ἀπ' τό μηδέν προήλθαμε / καί στὸ μηδέν θά πᾶμε». Λάθος!

Ὁ Θεὸς ἔχει γιά μᾶς ἕναν ἐνδοξο σκοπὸ: τὴν αἰώνια ζωὴ!





ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου **ΗΛΙΑ ΔΡΟΣΙΝΟΥ**: «Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ ΤΟΥ' 1862-1942». Σχ. 8ον, Σελ. 44. "Εκδόσεις λίαν καλαισθητος. 'Επί άρίστου χάρτου. 'Αφιερώνται εις τόν ευλαβή εφημεριακόν κληρον τής 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνών. 'Αθήναι 1996.

Τό μετά χειρας άξιόλογον πόνημα τοῦ πατρός 'Ηλία Δροσινού εφημερίου τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ 'Αθηνῶν ἀποτελεῖ σημαντικήν προσφοράν πρός τήν 'Εκκλησίαν τῶν 'Αθηνῶν καί γενικῶς πρός τήν 'Ελλαδικήν 'Εκκλησίαν, δεδομένου ὅτι ὁ 'Ιερός Μητροπολιτικός Ναός τῶν 'Αθηνῶν ἀποτελεῖ ἀφ' ενός μέν τόν πρῶτον σταθμόν τῶν ὁμαδικῶς ἐρχομένων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπισκεπτῶν τῆς 'Ελλάδος καί ἐπομένως τό βιβλίον τοῦ π. 'Ηλία ἤλθε νά συμπληρώσῃ ἕνα κενόν δέ ἀφ' ἑτέρου, εἶναι ὁ Μητροπολιτικός μας Ναός.

Τό μετά χειρας βιβλίον, προλογίζεται διά λίαν ἐπαινετικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀειμνήστου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καί πάσης 'Ελλάδος Κυροῦ Σεραφεῖμ καί περιλαμβάνει ὥραϊαν φωτογραφίαν τοῦ μακαριστοῦ 'Ιεράρχου καί περὶ τᾶς ἐβδομηκοντα εἰκόνας 'Αρχιεπισκόπων 'Αθηνῶν καί εφημερίων τοῦ 'Ιεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ, εἰκόνας τῶν 'Αθηνῶν καί κειμηλίων τοῦ 'Ι. Ναοῦ καί ἄλλας. Τό παρεκκλήσιον τοῦ 'Αγ. 'Ελευθερίου, τό ὁποῖον ἄλλοτε ἦτο ἐπ' ὀνόματι Παναγίας τῆς Γρηγορούσης καί τό ὁποῖον κατὰ τόν ἀείμνηστον Πρωτοπρεσβύτερον Καλλίνικον εφημέριον τοῦ 'Ορθοδόξου Ναοῦ τοῦ Mangester τῆς 'Αγγλίας ἦτο τό προσωπικόν Παρεκκλήσιον τοῦ ἐκάστοτε 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν. Τό βιβλίον ἀποτελεῖ σημαντικήν ἱστορίαν τοῦ Ναοῦ καί ἡ ὅλη περιγραφή εἶναι λίαν γλαφυρά. Περιέχει τά

ὀνόματα τῶν εφημερίων μεταξύ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται καί οἱ διακριθέντες παπα - Στελλάκης καί παπα - Χούπης. Διακρίνονται αἱ φωτογραφίαι τοῦ μετέπειτα ἀρχιεπισκόπου 'Αμερικῆς Μιχ. Κωνσταντινίδου καί τῶν διακεκριμένων 'Ιεροκηνύκων τοῦ Ναοῦ 'Αρχιμ. Διονυσίου Φοραζουλή καί 'Αρχιμ. Σεραφεῖμ Παπακώστα, οἱ ὁποῖοι ἄφησαν ἐποχήν. 'Επίσης οἱ πνευματικοί 'Ιωάννης Παπασαράντου καί Πανάρετος Δουληγέρης.


Γενικῶς τό μετά χειρας βιβλίον ἀποτελεῖ σημαντικήν ἐργασίαν καί ἱκανοποιεῖ τόν μελετητήν αὐτοῦ διά τῶν περιχομένων αὐτοῦ, τά ὁποῖα διακρίνονται διά τήν ἀκρίβειάν των.




'Ο ἐπιδιωκόμενος διά τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ σκοπός ἦτοι «ἡ καταγραφή καί ἐξιστόρησις τῶν γεγονότων τῶν ἀναφερομένων εἰς τήν ἀνάγκην ἰδρύσεως τότε μεγαλοπρεποῦς Καθεδρικοῦ Ναοῦ διά τήν νέαν πρωτεύουσαν τῆς 'Ελλάδος ἐπετεύχθη ἄριστα.

Συγχαίρομεν ὁλοψύχως τόν ἀγαπητόν, διατελέσαντα μαθητήν μας ἐν τῇ Ριζαρείου Σχολῇ πατέρα 'Ηλίαν, διά τό λαμπρόν ἐπίτευγμα.

'Ο Κύριος ἤς εὐλογῇ αὐτόν καί τήν οἰκογένειάν του ἀνθ' ὧν ἐκοπίασε καί κοπιᾷ διά τό πνευματικόν αὐτοῦ ἔργον.

Ι.Γ.Τ.



Ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανικός Σύλλογος
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»
ἐπὶ ταῖς μεγάλαις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἑορταῖς,
τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ,
τῆς Περιτομῆς Αὐτοῦ καί τῶν Θεοφανείων,
ὥς καί ἐπὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ νέου ἔτους 1999
εὐχεται
πρὸς τά μέλη αὐτοῦ,
πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ τούτου
καί πρὸς σύμπασαν τήν ἀνθρωπότητα
πᾶσαν παρά Κυρίου εὐλογίαν.



Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ ΜΑΣ

Τοῦ μακαριστοῦ Θεολόγου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Σ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

«Πιστεύω... εἰς Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».

1.— Τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία; Τοῦτο εἶναι θέμα καὶ ἐρώτημα μέγα καὶ σοβαρόν, εἰς τό ὅποιον οἱ Χριστιανοὶ καλοῦνται κάθε στιγμὴν νά δώσουν ἀπάντησιν, ἔστω καὶ εἰς τόν ἑαυτὸν των, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι δέν ξεύρουν τί νά ἀπαντήσουν. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος, διὰ τόν ὅποιον μέ πολλήν προσοχήν πρέπει ὅλοι μας νά μελετήσωμεν τό θέμα τοῦτο, διὰ νά τό κατανοήσωμεν. Ἡ Ἐκκλησία, ἡ Ἐκκλησία μας. Τί εἶναι, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία; Δηλαδή ἡ Χριστιανική Ἐκκλησία; Λέγομεν λοιπόν τοῦτο: Ἡ Χριστιανική Ἐκκλησία εἶναι τό σύνολον τῶν ἀνθρώπων, πού πιστεύουν εἰς τόν Χριστόν καὶ λατρεύουν Ὁρθόδοξως τόν Χριστόν, ὡς Θεάνθρωπον Λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα των. Ἐκεῖνοι πού ὅλοι μαζῇ, μέ μιά ψυχή καὶ μέ μιά φωνή, ἀναγνωρίζουν καὶ ὁμολογοῦν, ὅτι Θεός καὶ Κύριός των, Ἀρχηγός καὶ Κεφαλὴ των, Μεσίτης καὶ Ἀρχιερεὺς πρὸς τόν Οὐράνιον Πατέρα εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός· αὐτοὶ πού ἔχουν τὴν ἴδια πίστιν καὶ ὁμολογίαν, τὴν ἀληθῆ, τὴν Ὁρθόδοξον δηλαδή, καὶ κοινωνοῦν ἀπὸ τὰ ἴδια ἅγια Μυστήρια πρὸς ἁγιασμόν καὶ σωτηρίαν των· καὶ αὐτοὶ πού ἔχουν εἰς τό σύνολόν των ἡγέτιδα τάξιν τόν ἱερόν Κλήρον, μέ τούς ἐπισκόπους ἐπὶ κεφαλῆς των διὰ νά κυβερνοῦν αὐτούς ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἱεουργοῦν τὰ ἅγια Μυστήρια. Αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Δηλαδή σύ, Χριστιανέ μου, καὶ ἐγὼ καὶ ὅλοι μας οἱ πιστοί, τὰ ἑκατομμύρια τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν, πού πιστεύουν καὶ λέγομεν τὰ ἴδια διὰ τόν Χριστόν, καὶ λατρεύομεν μέ τόν ἴδιον τρόπον καὶ σκοπὸν τόν Χριστόν, μαζῇ Κλήρος καὶ

Λαός, εἴμεθα ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀποτελοῦμεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν, σέ ὅποιονδήποτε μέρος τῆς γῆς καὶ ἂν εὕρισκώμεθα. Ἐπομένως ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν, συγκροτημένη ἀπὸ τό Ἅγιον Πνεῦμα, ἡνωμένη καὶ ἀδιαίρετος εἰς τὴν αὐτὴν πίστιν καὶ λατρείαν καὶ ὑπακοήν εἰς τόν Χριστόν. Καὶ ἡ Ἐκκλησία αὕτη εἶναι καὶ λέγεται θεοσύστατος καὶ θεοσυντήρητος πνευματικός ὀργανισμός, βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τῆς γῆς, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, ταμιοῦχος τῆς θείας χάριτος καὶ κιβωτός τῆς σωτηρίας τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων.

Νά τό ἀναπτύξωμε καὶ νά τό ἀναλύσωμε πιο πολύ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό πνευματικόν, τό μυστικόν καὶ θείον σῶμα, τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ εἰς τό θεῖον καὶ ἅγιον τοῦτο Σῶμα κεφαλὴ μέν εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος· «Ὁ Χριστός (ἐστι) κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος» (Ἐφεσ. ε' 23). Ἡμεῖς δέ οἱ πιστοὶ εἴμεθα τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐπομένως Χριστός καὶ Χριστιανοὶ εἴμεθα ἓνα σῶμα. Ὁ Χριστός ἡ κεφαλὴ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος. Ὅλοι μαζῇ εἴμεθα τό ἓνα σῶμα, τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, εἴμεθα ὅλοι μαζῇ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, συγκροτημένα εἰς ἓνα σῶμα. Καὶ ὁ καθένας μας χωριστά μέλος τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ μέλος τοῦ ἄλλου Χριστιανοῦ, ὁ καθένας μας μέλος ὄλων τῶν ἄλλων Χριστιανῶν, ἀφοῦ ὅλοι ἡνωμένοι ἀποτελοῦν τό ἓνα σῶμα. Καὶ τοῦτο πάλιν ὁ Ἀπόστολος τό λέγει· «Ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Α' Κορινθ. ιβ' 27), καὶ «οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δέ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» (Ρωμ. ιβ' 5). Μυστήριον εἶναι τοῦτο, μυστήριον μέγα καὶ ὑπερφυές, τό

ὁποῖον ὅσον πῖο πολύ πνευματικός ἄνθρωπος εἶναι κα-
νεῖς, τόσον καί πῖο καλὰ τό καταλαβαίνει. Εἶναι ὅμως
καί ἐξόχως τιμητικόν καί σωτήριον δι' ἡμᾶς, ἀφοῦ λέγει
ὁ Ἀπόστολος, πῶς ὁ Χριστός εἶναι ὁ σωτήρ τοῦ σώμα-
τος, ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς ποῖον ὑπέροχον ὕψος μᾶς
ἀνεβάζει ὁ Κύριός μας καί ποῖαν ἀσφαλῆ σωτηρίαν μᾶς
χορηγεῖ! – Ἐπειτα ἡ Ἐκκλησία εἶναι βασιλεία τοῦ
Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς⁽¹⁾, καί βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
Τοῦτο τό εἶπαμε καί παραπάνω. Ἐτοι τὴν ἐχαράκησεν
ὁ Κύριος εἰς τό πρῶτον του κήρυγμα, ὅταν ἔλεγε: «μετα-
νοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. δ'
17). Βασιλείαν οὐρανῶν, ὅταν ἔλεγεν, ἐννοοῦσε τὴν
Ἐκκλησίαν του πού τότε ἐπρόκειτο νά ἰδρῶσιν. Καί ἡ βα-
σιλεία αὕτη τῶν οὐρανῶν, ἡ Ἐκκλησία, ἀποτελεῖται ὄχι
μόνον ἀπό τούς ζῶντας σήμερον, ἀλλ' ἀπό τούς πιστούς
ὄλων τῶν αἰώνων καί ὄλων τῶν γενεῶν, καί ἀπό τούς δι-
καίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καί ἀπό ἐκείνους πού ἐπί-
στευσαν εἰς τόν ἄδην, ὅταν μετὰ τὴν ταφὴν του κατήλθεν
ἐκεῖ ὁ Χριστός. Καί διαιρεῖται εἰς δύο μέρη ἡ Ἐκκλησία·
εἰς τὴν στρατευομένην Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῆς γῆς καί εἰς
τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν εἰς τούς οὐρανούς.
Εἰς τὴν πρῶτην ἀνήκουν ὅλοι ὅσοι ἀγωνίζονται ἀκόμη
ἐπὶ τῆς γῆς τόν καλόν ἀγῶνα τῆς πίστεως καί εὐσεβείας
καί τῆς κατὰ Χριστόν ζωῆς μέ σκοπὸν νά λάβουν τόν στέ-
φανον τῆς θείας δόξης καί τιμῆς ὡς στέφανον δικαιοσύ-
νης. Τὴν ἐν οὐρανοῖς τὴν ἀποτελοῦν οἱ τετελειωμένοι
Ἅγιοι, οἱ καλῶς ἀθλήσαντες καί στεφανωθέντες, οἱ ἀγω-
νισταί, οἱ νικηταί καί θριαμβευταί. Αὐτοὶ χαίρουν τώρα
καί ἀγάλλονται εἰς τόν Οὐρανόν μετὰ τοῦ Σωτῆρος Χρι-
στοῦ. Ἡ Ἐκκλησία, λοιπόν, ἔχει στρατιώτας, ἀθλητάς
καί ἀγωνιστάς – στρατευομένη Ἐκκλησία. Ἐχει ἀκόμη
νικητάς καί θριαμβευτάς – θριαμβεύουσα Ἐκκλησία. –
Ἀκόμη ἡ Ἐκκλησία εἶναι καί «κιβωτός σωτηρίας»,
ὅπως τὴν χαρακτηρίζουν οἱ Πατέρες, κατὰ τόν τύπον τῆς
κιβωτοῦ τοῦ Νῶε. Ὅπως μέσα εἰς τὴν κιβωτόν τοῦ Νῶε
ἐσώθησαν ἀπὸ τόν κατακλυσμὸν μόνον ὅσοι εὐρίσκοντο
ἀσφαλισμένοι μέσα εἰς αὐτήν, παρομοίως καί ἀπὸ τόν
κατακλυσμὸν τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου σώζονται
μόνον ὅσοι εὐρίσκονται μέσα εἰς τὴν κιβωτόν τῆς Ἐκκλη-
σίας ἀσφαλισμένοι ἐκεῖ μέσα μέ τὴν χάριν καί προστα-
σίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. – Ἡ Ἐκκλησία ἀκόμη εἶναι –
τοῦτο τό πῖο σπουδαῖον – «ὁ Χριστός ὁ μεθ' ἡμῶν
ὢν καί παρατεινόμενος εἰς τούς αἰῶνας», κατὰ
τὴν γνώμην τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου. Τώρα, σύμφωνα μέ
τὴν γνώμην αὐτήν, ὅποιος εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν,
εὐρίσκεται καί μαζὶ μέ τόν Χριστόν. Ὅποιος μένει ἔξω
τῆς Ἐκκλησίας, αὐτός δέν ἔχει σχέσιν μέ τόν Χριστόν,
ἐπομένως δέν ἔχει καί σωτηρίαν. Νά ποῦμε καί τοῦτο
ἀκόμη, πού τό λέγουν οἱ Πατέρες: Ὅποιος ἔχει μητέρα
τὴν Ἐκκλησίαν, ἔχει πατέρα τὸν Θεόν, ὅποιος δέν ἔχει
μητέρα τὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε τόν Θεόν ἔχει πατέρα. – Τέ-
λος, εἶπαμε, ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἀπὸ τόν Κλῆρον
καί τόν Λαόν. Ὁ Κλῆρος εἶναι εἰδική τάξις, πού ὠρίσθη,
καθιερώθη καί κατεστάθη ἀπὸ τόν Θεόν. Αὕτη φέρει τὴν
ιερωσύνην τοῦ Χριστοῦ καί ἔχει ἀδιάκοπον τὴν διαδο-
χὴν ἀπὸ τούς Ἁγίους Ἀποστόλους. Ἡ τάξις αὕτη τῶν
ιερωμένων εἶναι διὰ νά διδάσκη, νά ἁγιαζῇ, νά διοικῇ

τόν λαόν. Καί ὁ Λαός πού εἶναι μέγα τμήμα καί μέρος,
τό μεγαλύτερον, τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, δέχεται
τάς εὐχάς καί εὐλογίας τοῦ κλήρου. Ἀλλά καί συμμετέ-
χει εἰς τὰ πνευματικά ἔργα τῆς Ἐκκλησίας, καί κυρίως
εἰς τό διδακτικόν, τό κοινωνικόν καί τό διοικητικόν.
Ἐτοι βοηθεῖ τόν ἱερόν κλῆρον εἰς τὰ βαρέα ἔργα καί κα-
θήκοντά του.

2.– Ἰδρυσίς καί σύστασις τῆς Ἐκκλησίας.
Ποῖος εἶναι ὁ ἰδρυτής τῆς Ἐκκλησίας; Ποῖος ἄλλος; Ὁ
Ἀρχηγός καί Κύριός της, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Χριστός
ἰδρυσεν καί συνέστησεν τὴν Ἐκκλησίαν, ὅταν ἐμάζευσεν γύ-
ρω του τούς δώδεκα μαθητάς καί Ἀποστόλους του.
Αὐτός ὁ κύκλος τῶν Δώδεκα ὑπῆρξεν ὁ πρωταρχικός πυ-
ρὴν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι ἡ Ἐκκλησία
ἐθεμελιώθη «ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καί προ-
φητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»
(Ἐφεσ. β' 20). Ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ πλέον συνέστη καί ἡγια-
σθη ἀπὸ τὴν λοχευθεῖσαν πλευράν τοῦ Κυρίου, ὅπως ἡ
Εὐὰ ἀπὸ τὴν πλευράν τοῦ Ἀδάμ. Τό ὕδωρ καί τό αἷμα
πού ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς ἁγίας του πλευρᾶς, τὰ ἅγια αὐτά
στοιχεῖα τὴν συνέστησαν. Τό ὕδωρ, πού ἔδειχεν τό βάπτι-
σμα, καί τό αἷμα, πού ἦτο τό Αἷμα τῆς θείας Κοινωνίας.
Μέ τὰ δύο αὐτά κυρίως μυστήρια συνεστήθη ἡ Ἐκκλησία
ὡς θεῖος ὀργανισμός καί πνευματικόν καθίδρυμα σωτη-
ρίας, ὅπως λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος. «Οὐχ ἁπλῶς δέ
οὐδὲ ὡς ἔτυχεν αὐταὶ ἐξηλθον αἱ πηγαί, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ
ἀμφοτέρων τούτων ἡ Ἐκκλησία συνέστηκεν. Καί ἴσασιν
οἱ μυσταγωγούμενοι δι' ὕδατος μέν ἀναγεννώμενοι, δι'
αἵματος δέ καί σαρκὸς τρεφόμενοι. Ἐντεῦθεν ἀρχὴν λαμ-
βάνει τὰ μυστήρια, ἵνα, ὅταν προσίης τῷ φρικτῷ ποτηρίῳ
ὡς ἀπ' αὐτῆς πίνων τῆς πλευρᾶς, οὕτω προσίης». Οὐσια-
στικῶς ὅμως καί κυρίως τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἡ
ὁποία καί γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας καλεῖται, μέ
τὴν ἐπέλευσιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Τότε, λέγομεν,
ἰδρῦθη ἡ Ἐκκλησία. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τὴν συνεκρότη-
σε. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τῆς ἔδωκεν πνοήν καί ζωήν. Τό
Πνεῦμα τό Ἅγιον τὴν ἐκίνησε πρὸς τό σωτήριον ἔργον
της. Πῶς; Μέ ποῖον μέσον καί τρόπον; Μέ τό νά ἀναδείξῃ
τούς μαθητάς Ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ καί πανσόφους
διδασκάλους τῆς Οἰκουμένης τούς ἁλῆεις τῆς Τιβεριάδος.
Καί ἀπὸ τότε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μένει εἰς τὴν Ἐκκλη-
σίαν καί «βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ,... ὄλον συ-
γκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας». Καί φωτίζει τούς
κήρυκας. Καθιερώνει, στηρίζει καί χαριτώνει τούς θεῖους
της λειτουργοὺς. Τελειοῖ, τελεσιουργοὶ τὰ μυστήρια.
Ἁγιαρίζει τούς πιστούς, καί καθιστᾷ πράγματι τὴν Ἐκκλη-
σίαν καί «Σῶμα Χριστοῦ» καί «Κιβωτόν σωτηρίας» καί
«Βασιλείαν Θεοῦ» αἰώνιον καί βασιλείαν ἀήττητον πρὸς
τούς ἐχθρούς της, τῆς ὁποίας «πύλαι ἁδου οὐ κατισχύ-
σουσι» (Ματθ. ιστ' 18), ὅπως εἶπεν αὐτός ὁ Χριστός.
Καί διὰ τὴν ἀήττητον αὐτὴν βασιλείαν καί δόξαν τῆς
Ἐκκλησίας ὁμιλοῦν καί λέγουν καί οἱ Πατέρες τῆς
Ἐκκλησίας: «Θρόνον Χριστοῦ ἐννόει τὴν Ἐκκλησίαν,
ἐπαναπαύεται γάρ αὐτῇ. Ἔσται, οὖν, φησὶν, ἡ Ἐκκλησία
Χριστοῦ καταστράπτουσα καί φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρα-
νόν, καί μένουσα διηνεκῶς ὡς ὁ ἥλιος καί ἡ σελήνη» (Μέ-
γας Ἀθανάσιος). Καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «Μὴ ἀπέχου

Ἐκκλησίας (μὴ ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν)· οὐδὲν γάρ Ἐκκλησίας ἰσχυρότερον... Τοῦ οὐρανοῦ ὑψηλότερα ἐστὶ· τῆς γῆς πλατυτέρα ἐστίν. Οὐδέποτε γηρᾷ, αἰεὶ δὲ ἀκμάζει. Διὰ τοῦτο τὸ στερρόν αὐτῆς καὶ ἀσάλευτον δηλοῦσα ἡ Γραφὴ ὄρος αὐτὴν καλεῖ». Διὰ τοῦτο μᾶς χρειάζεται πίστις ἀσάλευτος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, πίστις ζωσα καὶ πλήρης ἀφοσίωσις εἰς αὐτήν, διὰ νὰ ἔχωμεν καὶ τὴν σωτηρίαν ἐξησφαλισμένην καὶ τὴν νίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν της καὶ ἐχθρῶν μας πάντοτε μὲ τὸ μέρος μας, ἰδικήν μας νίκην, ἰδικήν μας βασιλείαν. Καὶ ὅπως εἶδαμεν, μὲ τὸ «Πιστεύω» ἀρχίζομεν τὴν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας θεϊαν διδαχὴν μας. «Πιστεύω... εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν». Πρῶτον τὴν πίστιν θέτομεν καὶ ἐδῶ ὡς βάσιν καὶ στήριγμα καὶ μέσον καὶ ἔπειτα προχωροῦμεν εἰς τὰ ἄλλα θέματα τῆς Ἐκκλησίας μας.

Εἶπαμε προηγουμένως, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀποτελοῦμεν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἀφοῦ τὴν ἀποτελοῦμεν ἡμεῖς, τί χρειάζεται νὰ βάζωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ «Πιστεύω...» καὶ νὰ λέγωμεν «Πιστεύω εἰς Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»; Ἡμεῖς εἴμεθα ὁρατὰ πρόσωπα. Μᾶς βλέπει κανεὶς, μᾶς ἀκούει, μᾶς αἰσθάνεται. Δηλαδή μᾶς γνωρίζει. Δέν χρειάζεται, λοιπόν, πίστις, διότι ἡ πίστις ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀόρατα καὶ μὴ βλεπόμενα πρόσωπα καὶ πράγματα. Τί νὰ ἀπαντήσωμεν ἐδῶ; Σωστή ἢ παρατήρησις. Ἀλλ' ἂν ἡμεῖς ἀποτελοῦμεν τὸ ὁρατὸν μέρος τῆς Ἐκκλησίας καὶ δι' αὐτὸ λέγεται καὶ ὁρατὴ ἡ Ἐκκλησία, ὁ Ἀρχηγὸς καὶ Κεφαλὴ της, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, πού τὴν κρατεῖ ζωσαν καὶ δρῶσαν καὶ τὴν κυβερνᾷ, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, πού τελεῖ τὰ μυστήριά της καὶ τὴν ἀγιάζει, ὅλοι οἱ ἀπελθόντες καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς εὐρισκόμενοι ἅγιοι της, ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ἀόρατοι τώρα δι' ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καὶ δέν φαίνονται. Δι' αὐτούς χρειάζεται ἡ πίστις μας. Πιστεύομεν, ὅτι τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἰδρυσεν ὁ Χριστός καὶ Ἐκεῖνος εἶναι ἡ Κεφαλὴ της. Πιστεύομεν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὴν ἀγιάζει. Πιστεύομεν εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀόρατον μέρος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐδῶ ἔχει θέσιν τὸ «Πιστεύω». Ὁρατὴ καὶ ἀόρατος ἡ Ἐκκλησία ζητεῖ τὴν πίστιν μας, διὰ νὰ μᾶς χορηγῇ τὰς δωρεὰς καὶ εὐλογίας της.

3.— Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἐκκλησίας μας. Αὐτὰ τὰ περιλαμβάνει τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως καὶ εἶναι τὸ Μία, τὸ Ἀγία, τὸ Καθολικὴ, τὸ Ἀποστολική. Ἡ Ἐκκλησία λοιπόν εἶναι:

α) Μία. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Ἰδρυτὴς της, Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὄχι πολλάς, ἀλλὰ μίαν Ἐκκλησίαν ἰδρυσεν καὶ εἰς αὐτὴν συμπεριέλαβε καὶ συμπεριλαμβάνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πάσης γενεᾶς καὶ πάσης ἐποχῆς, πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης, ὅταν αὐτοί, ὁμολογοῦν τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν καὶ προσφέρουν τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσκύνησιν καὶ λατρείαν εἰς τὸ ἅγιον πρόσωπόν του καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς Παναγίας καὶ Ζωαρχικῆς Τριάδος. Εἰς ὁ Κύριος καὶ ἰδρυτὴς καὶ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας, μία καὶ ἡ Ἐκκλησία, μία ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ, μία ἡ λογικὴ καὶ πνευματικὴ, ἡ ἱερὰ καὶ ἁγία ποίμνη. Ἡνωμένοι οἱ Χριστιανοὶ ὅλων τῶν αἰώνων καὶ τῶν γενεῶν εἰς μίαν πίστιν

καὶ λατρείαν, ἡνωμένοι καὶ εἰς μίαν ἱεραρχίαν καὶ διοίκησιν, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἀρχὴν της εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἀποτελοῦν τὴν μίαν Ἐκκλησίαν. Μόνον ὅσοι δέν ἀποδέχονται τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ δέν ὑποτάσσονται εἰς τὴν διοίκησιν της, αὐτοὶ εἶναι αἰρετικοὶ ἢ σχισματικοὶ καὶ ἀποβάλλονται, ἐκδιώκονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ὡς κακὸδοχοὶ καὶ πλανεμένοι. Ἀποβάλλονται μὲ τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως οἱ κληρικοὶ, μὲ τὸν ἀφορισμὸν οἱ λαϊκοί. Καὶ μὲ ἀναθεματισμὸν ἀκόμη. Ἡ αἵρεσις εἶναι νόσος βαρυτάτης μορφῆς καὶ γάγγραινα θανατηφόρος καὶ ἐφ' ὅσον ὁ αἰρετικὸς δέν μετανοεῖ καὶ δέν ἀποκηρύττει τὰς πλάνας του, δέν εἰμπορεῖ νὰ μένῃ εἰς τὴν μίαν Ἐκκλησίαν. Ὁ αἰρετικὸς δέν ἔχει τὴν μίαν πίστιν, τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας· ἔχει ἰδικὴν του πίστιν καὶ διδασκαλίαν, ἀντίθετον μάλιστα πρὸς τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὐτὸς τὴν προσβάλλει τὴν Ἐκκλησίαν. Προσβάλλει τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελεῖ κίνδυνον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους πιστοὺς. Ὁ Ἀπόστολος τὸν χαρακτηρίζει διεστραμμένον καὶ ἐπικίνδυνον διὰ τὸν πιστόν. Δι' αὐτὸ λέγει· «αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νοουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὧν αὐτοκατάκριτος» (Τίτ. γ' 10-11). Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος προσθέτει· «τοῦ εἰς αἵρεσιν ἐμπεσεῖν τὸ τὴν ἐκκλησίαν σχίσαι οὐκ ἔλαττον ἐστὶ κακόν». Δηλαδή αἵρεσις καὶ σχίσμα μεγάλα κακά καὶ τὰ δύο καὶ τὸ καθένα δέν εἶναι μικρότερον ἀπὸ τὸ ἄλλο. Πρέπει δὲ νὰ ξεύρωμεν, πὺς αἰρετικὸς δέν εἶναι μόνον αὐτὸς πού ἀρνεῖται τὰ πρῶτα καὶ βασικά δόγματα τῆς Πίστεως, τὴν Ἀγίαν Τριάδα, τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ ἄλλα, ὅπως κάμνουν οἱ δυσσεβεῖς Χιλιασταί. Αἰρετικὸς εἶναι καὶ αὐτὸς πού σκοντάφει καὶ ἀλλαξοπιστεῖ καὶ σὲ δευτερεύοντα, ἃς ποῦμε, θέματα. Ὅπως εἰς πολλὰ τέτοια οἱ Παπικοὶ καὶ Προτεστάνται. Αἰρετικοὶ εἶναι καὶ αὐτοί. Λοιπόν, ἔξω τῆς Ἐκκλησίας οἱ αἰρετικοὶ καὶ σχισματικοί, ἔξω τῆς θείας μάνδρας, ἔξω τῆς ἁγίας λογικῆς ποιμνῆς. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία καὶ ὄχι δύο, ὄχι πολλαί, διότι εἰς εἶναι ὁ Κύριος, μία ἡ Κεφαλὴ, ἓνα τὸ Πνεῦμα, πού τὴν ζωογονεῖ καὶ ἐμπνέει, καὶ ἡ Ἐκκλησία μία καὶ ἡ αὐτή.

β) Ἀγία. Ἀγία εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἅγιον καὶ ἁμωμον καθίδρυμα σωτηρίας, διότι ἅγιος καὶ ἁμωμος εἶναι ὁ Ἰδρυτὴς καὶ Ἀρχηγὸς της, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Εἶναι Ἀγία, διότι ἀποτελεῖται ἀπὸ ἁγίους, ὅπως ὠνομάζοντο οἱ Χριστιανοὶ τὴν πρῶτην ἀποστολικὴν ἐποχὴν καὶ ὠνομάζοντο ἅγιοι καὶ διότι αὐτὸν τὸν προορισμὸν εἶχαν καὶ ἐπεδίωκαν, ὅπως καὶ πάσης ἐποχῆς οἱ Χριστιανοὶ σκοπὸν τῆς ζωῆς των καὶ τῆς ἐντάξεώς των εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἶχαν νὰ γίνουν ἅγιοι, καὶ ἡγιαζόντο πράγματι μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀκόμη εἶναι Ἀγία, διότι Ἅγιον εἶναι καὶ τὴν ἀγιότητα τῆς χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον μένει εἰς αὐτὴν καὶ τελεσιουργεῖ τὰ ἱερὰ τῆς μυστήρια, διὰ νὰ ἀγιάξῃ τοὺς πιστοὺς της. Ἐπειτα καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καὶ τοῦ κάθε πιστοῦ σκοπός, εἶναι ἅγιος, καὶ ἡ χάρις πού μεταδίδει εἶναι ἁγία, ἀφοῦ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀπορρέει, καὶ ἡ διδασκαλία της ἁγία, ἀφοῦ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου διδασκαλία εἶναι, καὶ ὅλα τὰ μέσα πού χρησιμοποιεῖ πρὸς ἁγιασμὸν τῶν

μελῶν της ἁγία εἶναι καὶ αὐτά. Ὁ θεὸς Ἀπόστολος, διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ἁγιότητα της Ἐκκλησίας πηγάζουσιν ἀπὸ αὐτὸν τὸν Κύριον καὶ Θεὸν της, τὸν Χριστόν, λέγει· «Ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι (καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἅγιον βάπτισμα), ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἑνδοξὸν τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος» (Ἐφεσ. ε' 25-27). Οἱ ἅγιοι Πατέρες τὴν ὀνομάζουσιν τὴν Ἐκκλησίαν «θεοπρεπεστάτην» καὶ «ἁγιοφόρον» καὶ ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος λέγει, ὅτι «ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἐκεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ (πού ἁγιάζει τοὺς πιστοὺς) καὶ ὅπου τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐκεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ πᾶσα χάρις». Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος παραβάλλων τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν κιβωτὸν τοῦ Νῶε, ἀλλὰ μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ κιβωτὸς ἐκεῖνη δὲν μετέβαλε τὴν κτηνώδη καὶ θηριώδη φύσιν τῶν ζώων πού παρέλαβε, ὅπως τὴν μεταβάλλει ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, λέγει: Ἡ κιβωτὸς ἐκεῖνη λύκον παρέλαβε καὶ λύκον ἔδωκε, κόρακα ἔλαβε, κόρακα ἔδωκε, ὄφιν ἔδέχθη, ὄφιν ἀπέλυσε. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως παραλαμβάνει ἀνθρώπους, πού ὁμοιάζουν ὡς πρὸς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μὲ τὰ ἄγρια ἔνστικτα τῶν θηρίων, καὶ τοὺς μεταβάλλει, τοὺς ἀναγεννᾷ, τοὺς ἐξαγιάζει. Ἔτσι παίρνει λύκον θηριώδη καὶ ἀποδίδει πρόβατον εἰρηνικόν. Παίρνει φεῖδι δόλιον καὶ ἀποδίδει ἄνθρωπον ἀγαθόν. Παίρνει μνησικακὸν ἄνθρωπον καὶ φθονερὸν σὺν τὴν καμῖλα καὶ ἀποδίδει ἄκακον καὶ μακρόθυμον καὶ ἀνετίφθονον, ἀναγεννημένον ἄνθρωπον. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶναι καὶ λέγεται ἁγία ἡ Ἐκκλησία.

γ) Καθολικὴ εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Τί θά πῃ ἡ Ἐκκλησία εἶναι καθολικὴ; Ὅταν ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασίν του ἀπέστειλε τοὺς μαθητάς του εἰς τὸ κήρυγμα, τοὺς εἶπε· «πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει» (Μάρκ. 1στ' 15). Ἀπὸ τὸν λόγον καὶ τὴν παραγγελίαν αὐτὴν τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἀποστόλους του παίρνομεν μίαν ιδέαν τοῦ τί θά πῃ καθολικότης καὶ καθολικὴ. Λέγομεν λοιπόν, ὅτι καθολικὴ θά πῃ διδασκαλία καὶ Ἐκκλησία πού ἔχει εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὁπαδούς καὶ λάτρεις. Ἡ ἐξήγησις ὁμως αὐτῆς ἔχει μᾶλλον ἐξωτερικὴν καὶ ἐδαφικὴν σημασίαν καὶ εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ παγκόσμιος. Δηλαδή Ἐκκλησία ἐξαπλωμένη εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. Καὶ τότε μὲν εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν δὲν εἶχε τόσῃν ἔκτασιν ἡ Ἐκκλησία, διὰ νὰ ἔχῃ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη πιστούς. Γρηγόριος ὁμως ἐπεξετέθη εἰς τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, ἀφοῦ οἱ Ἀπόστολοι διεσπάρησαν παντοῦ, εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους, Ἀσίαν, Ἀφρικὴν καὶ Εὐρώπην καὶ «εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν». Ὁ Παῦλος μόνος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν Μικράν Ἀσίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ὡς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἰσπανίαν ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἵδρυσεν Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ἔχει πραγματοποιηθῇ αὐτό, τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι καθολικὴ, μὲ τὴν σημασίαν ὅτι εἶναι παγκόσμιος. Ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, πού σήμερον ξεπερνοῦν τὰ 3 δισεκατομμύρια, μόνον τὸ 1.200.000.000 εἶναι Χριστιανοί,

δηλαδή τὸ ἓν τρίτον περίπου. Καὶ αὐτοὶ ὅλοι δὲν εἶναι Ὁρθόδοξοι, δὲν κρατοῦν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. Ἀλλοῦ, λοιπόν, εἰς ἄλλην ἔννοιαν πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε καὶ νὰ βροῦμε τὸ καθολικὴ. Ὅχι εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἔκτασιν ἀλλ' εἰς τὴν ταυτότητα καὶ πλήρη ἐνότητα τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε πάντοτε, παντοῦ καὶ ἀπὸ πάντας τὸ αὐτὸ νὰ πιστεύεται, τὸ αὐτὸ νὰ ὁμολογῆται, τὸ αὐτὸ νὰ λατρεύεται καὶ νὰ ἀκολουθῆται. Καὶ ἔτσι εἰς ὅποιο μέρος τῆς γῆς εὗρεθῇ κανεῖς καὶ ἀνάμεσα σέ ὅποι-αδήποτε φυλὴ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀκούῃ τὰ ἴδια δόγματα νὰ κηρύττωνται καὶ νὰ διδάσκωνται, τὰ ἴδια ἱερὰ μυστήρια καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπον νὰ τελοῦνται καὶ τὰ ἴδια καλὰ καὶ ἅγια ἔργα νὰ φρονοῦν καὶ νὰ πράττουν ὅλοι. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ δίνομεν τὴν σωστὴν καὶ τελείαν ἐξήγησιν τοῦ «καθολικὴ». Λοιπόν, τὸ καθολικὴ ἔχει κυρίως ἐσωτερικὴν ἔννοιαν, πού σημαίνει τὴν ἐνότητα καὶ τὸ συμφωνον εἰς τὴν πίστιν, συμφωνίαν καὶ ταυτότητα εἰς τὴν διδασκίαν καὶ τὴν λατρείαν, εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ἐπικοινωνίαν, ὥστε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ τὰς φυλάς τῆς γῆς τὸ ἴδιον «Πιστεῦω» νὰ ἔχουν, τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν νὰ ἀκούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἐπομένως τὸ καθολικὴ θά πῃ Ὁρθόδοξος. Πιστεύομεν, λοιπόν, εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν, δηλαδή Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Αὕτη εἶναι ἡ βαθύτερα καὶ τελειότερα, ἡ καθαυτὸ ἔννοια καὶ σημασία τοῦ καθολικῆς⁽²⁾.

δ) Ἀποστολικὴ. Ἀποστολικὴ λέγεται ἡ Ἐκκλησία, διότι ἱδρῦθη μὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ, ὅπως εἶπομεν καὶ προηγουμένως, ἐθεμελιώθη «ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. β' 20). Ἀκόμη δέ λέγεται ἀποστολικὴ, διότι τὴν ἀποστολικὴν πίστιν καὶ ὁμολογίαν κρατεῖ καὶ κηρύττει πρὸς πάντας, καὶ διότι οἱ ποιμένες καὶ λειτουργοί, ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι, ὅλοι οἱ κληρικοί καὶ ἱερωμένοι της κρατοῦν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν καὶ διοίκησιν. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία εἶναι στόμα Χριστοῦ καὶ στόμα Ἀποστόλων καὶ κηρύττει πάντοτε ὅ,τι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων του ἐβῆκε καὶ κρατεῖ τὴν ἀδιάκοπον Ἀποστολικὴν διαδοχὴν. Δηλαδή ὁ ἓνας ἐπίσκοπος, πού ἐγκατεστάθη ἐπίσκοπος ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, παραδίδει τὴν ἐπισκοπικὴν χάριν καὶ διακονίαν εἰς ἄλλον, αὐτὸν τὸν ἄλλον κανονικῶς τὸν διαδέχεται ἄλλος καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι σήμερον, ὥστε ὅλοι νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἀδιάσπαστον συνέχειαν καὶ μίαν νὰ ἔχουν διαδοχὴν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους ὡς τὰ σήμερον καὶ ὡς τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Καρθαγένης ὁ ἅγιος Κυπριανός, τονίζων τὴν ἀποστολικότητα τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, εἶπε· «Τοὺς ἀποστόλους διεδέχθημεν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐξουσίας κυβερνῶντες τὴν Ἐκκλησίαν». Καὶ ὁ ἅγιος Κλήμης ἐπίσκοπος Ρώμης λέγει, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι «κατὰ χώρας καὶ πόλεις κηρύσσοντες καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ Πνεύματι εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους (ἐδοκίμασαν μὲ τὸν φωτισμὸν καὶ χάριν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ποῖοι εἶναι κατάλληλοι νὰ γίνουν ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι, διὰ νὰ κυβερνοῦν καὶ διδάσκουν αὐτοὺς πού

ἐπρόκειτο νά πιστεύσουν) τῶν μελλόντων πιστεύειν». Καί παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἔλαβον πρόνοιαν, «ὅπως ἂν κοιμηθῶσι (ὅταν ἀποθάνουν αὐτοί), διαδέξωνται ἕτεροι δεδοκιμασμένοι ἄνδρες (νά τοὺς διαδεχθῶν) εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτῶν».

ε) «Στυλὸς καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας». Τοῦτο, τέλος, εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Καί τοῦτο θά πῃ, ὅτι ἡ ἀλήθεια πού ἐκήρυξεν ὁ Χριστός καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοί του, καὶ ἡ χάρις πού χαριτώνει καὶ ἀναγεννᾷ καὶ ἀγιάζει τοὺς ἀνθρώπους μόνον μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπάρχει. Ἐξω τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πονηροῦ, πού διαστρέφει τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ, πού τὸν τιμωρεῖ καὶ τὸν συντρίβει. Στυλὸς στερεός καὶ ἀκλόνητος καὶ ἀσάλευτος ἔδρα πού στέκει ἡ ἀλήθεια καὶ πηγὴ καὶ φύλαξ καὶ φρουρός τῆς ὁρθῆς Πίστεως εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Καὶ ὅσοι εἶναι μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτοὶ κατέχουν τὴν ἀλήθειαν, αὐτοὶ πρσεβεύουν καὶ ἀκολουθοῦν καὶ ὁμολογοῦν τὴν ὁρθὴν πίστιν, αὐτοὶ δέχονται τὴν θεῖαν χάριν καὶ βοήθειαν καὶ φωτίζονται ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ κρατύνονται ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ ἀγιάζονται ἀπὸ τὴν θεῖαν χάριν καὶ προστατεύονται ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας καὶ περιπετείας τῆς ζωῆς των. Οἱ ἄνθρωποι, τὰ μέλη, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντα βέβαια μέλη τῆς Ἐκκλησίας, αὐτοὶ εἶναι ἀσφαλισμένοι ἀπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ πονηροῦ καὶ τὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου. Αὐτοὶ προστατεύονται εἰς τὰς θυέλλας καὶ συμφορὰς καὶ καταιγίδας τοῦ βίου των. Ἡ Ἐκκλησία τοὺς εἶναι ὁ ἀσφαλὴς πύργος πρὸς προστασίαν των καὶ ἡ θεία κιβωτός τῆς σωτηρίας των. Μακάριοι ὅσοι ἀνήκουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

4.— Ποία ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ; Φυσικὸν καὶ ἀναγκαῖον τὸ ἐρώτημα τοῦτο. Διὰ τὴν βλέπομεν πολλὰς κοινότητας καὶ ὁμολογίας, πολλὰς μερίδας δηλαδή, πού λέγουν πὺς εἶναι Χριστιανοί, νά διεκδικοῦν τὸν τίτλον καὶ τὴν ἀξίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀκούομεν νά γίνεται λόγος διὰ παπικὴν ἐκκλησίαν, διὰ προτεσταντικὰς ἐκκλησίας, διὰ τὴν Ἀγγλικανικὴν, Λουθηρανικὴν, Καλβινικὴν ἐκκλησίαν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ποία, λοιπόν, ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ Μία, ἡ Ἁγία, ἡ Καθολικὴ, ἡ Ἀποστολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία; Ποία ἀπὸ ὅλας αὐτὰς εἶναι ἡ μόνη Ἐκκλησία, μόνη αὐτὴ στυλὸς καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας, πού μόνη αὐτὴ στέκει ἡ θεία κιβωτός τῆς αἰωνίου σωτηρίας μας; Ποία εἶναι; Ἀπαντῶμεν, λοιπόν.

Δέν εἶναι αἱ λεγόμεναι προτεσταντικαὶ ἐκκλησίαι, ἀφοῦ αὐταὶ εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Εἶναι Ἀγγλικοί, Λουθηρανοί, Καλβινισταί, ἐπισκοπελιανοί, βαπτισταί, Εὐαγγελικοὶ καὶ ἄλλοι, «ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς». Πὺς εἶναι δυνατόν αὐτοὶ νά ἀποτελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ κάθε μερίδα ἀπὸ αὐτὰς καὶ καθένας ἀκόμη προτεστάντης ἔχει καὶ τὴν ὁμολογίαν του, ἔχει τὰ δικά του δόγματα, τὴν δική του πίστιν καὶ θρησκείαν, σύμφωνα μέ τὰς ἀτομικὰς του ἐμπνεύσεις καὶ ἀντιλήψεις; Κατ' οὐδένα λόγον μπορεῖ νά γίνεται λόγος περὶ ἐκκλησίας ἢ ἐκκλησιῶν προτεσταντικῶν. Μόνον περὶ ὁμολογιῶν. Δέν εἶναι ὁμοῦ καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ ἢ ὁ Παπισμός. Διότι ὁ παπισμὸς μετέβαλε τὸν Χριστιανισμόν

εἰς πολλὰ του δόγματα καὶ διδάγματα. Τὸν παρεγέμισε μέ ἀνθρώπινα ἐντάλματα, μέ πλάνας καὶ κακοδοξίας καὶ αἵρέσεις, πού τὸν ἔκαμαν ἓνα κοσμικόν, ἐπίγειον Χριστιανισμόν καὶ ὄχι πνευματικόν καὶ οὐράνιον. Τὸ χειρότερον ὁμοῦ ἐξ ὅλων εἶναι, ὅτι μέ τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα καὶ τὸ ἀλάθητον πού τοῦ ἀπέδωκε, ἐθεοποίησε σχεδόν τὸν Πάπαν καὶ τὸν ἔβαλε Ἀρχηγόν καὶ Κυβερνήτην καὶ Κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μόνος κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον εἶναι ἡ Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἔβαλε ἓνα ἄνθρωπον, τὸν Πάπαν. Ἀντὶ τοῦ μόνου σοφοῦ καὶ ἁγίου Θεοῦ, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἔβαλε ἓνα θνητόν καὶ ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον. Μά τότε εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἡ παπικὴ ἐκκλησία; Ὁχι, δέν εἶναι. Ἀδύνατον, ἀδύνατον νά εἶναι ἡ κοσμικὴ αὐτὴ «ἐκκλησία» ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἔχη τὰ πιο πολλὰ ἑκατομμύρια τῶν «πιστῶν».

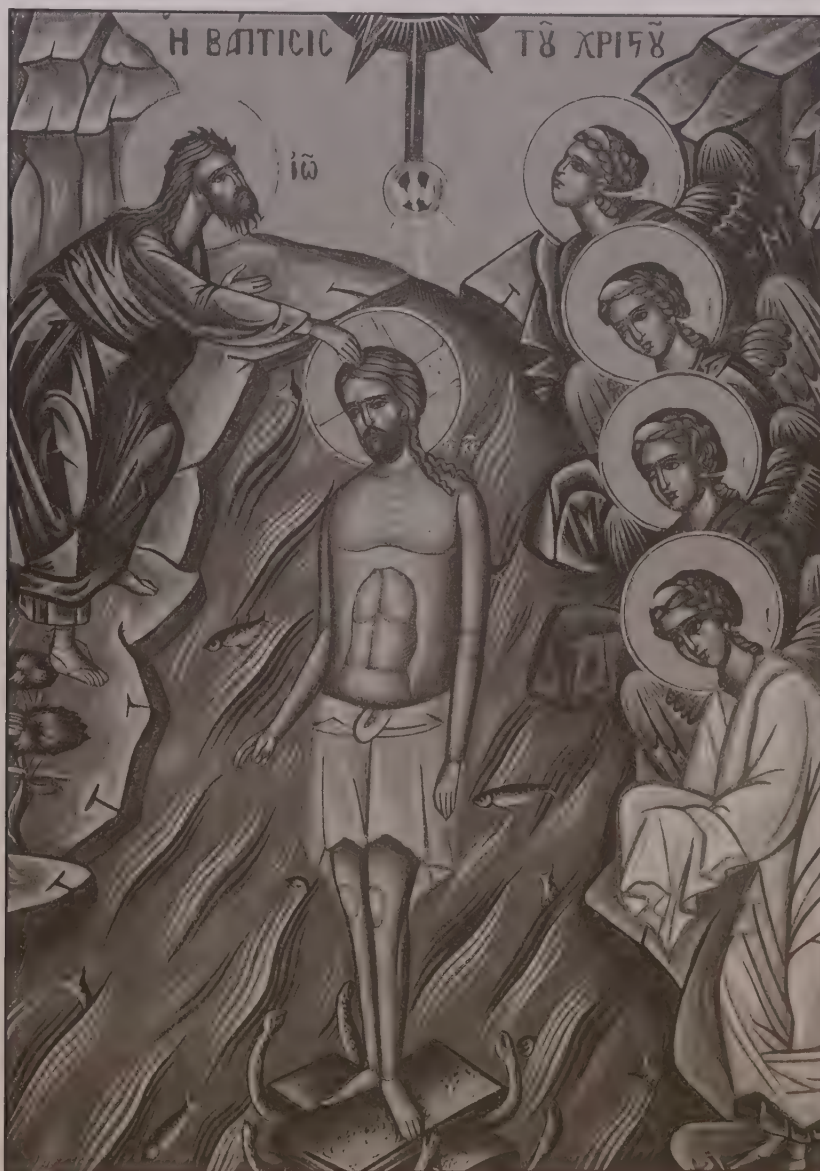
Καὶ ποία τότε εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ; Εἶναι ἡ ἰδική μας Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Αὐτὸ εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ, Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Καὶ εἶναι αὐτὴ, διότι αὐτὴ ἐκράτησε γνησίαν καὶ ἀνόθευτον καὶ ἀκεραίαν τὴν θεῖαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ διδασκαλίαν. Αὐτὴ ἐκράτησε καὶ κρατεῖ τὴν ἱεράν Ἀποστολικὴν Παράδοσιν, ὅ,τι ἐκήρυξαν καὶ ὅ,τι παρέδωσαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ διέσωσαν ἀκέραιον οἱ θεοφόροι Πατέρες. Δηλαδή «ὅ,τι πάντοτε (εἰς κάθε ἐποχὴν), πανταχοῦ (εἰς κάθε τόπον καὶ φυλὴν) καὶ ὑπὸ πάντων (καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς) ἐπιστεύθη». Καὶ ὅπως τὸ ἔλεγαν καὶ οἱ Λατῖνοι, ὅταν ἦσαν 1000 τόσα χρόνια ἡνωμένα μαζὶ μας: «quod semper, quod ubique, quod ab omnibus creditum est». Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι τῆς Παραδόσεως ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ὁρθοδοξία κρατεῖ ἀπαρασάλευτα τὰ δόγματα καὶ τοὺς κανόνες τῶν ἐπτὰ ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν ἁγίων καὶ καλλινίκων Μαρτύρων, τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων, ἡ Ἐκκλησία πού κατέχει ἀνόθευτον καὶ γνήσιον τὸν πρωταρχικόν Χριστιανισμόν, ἀμίαντον τὴν ἁγίαν τῆς λατρείας, ἀμετάβλητον τὴν θεῖαν τῆς διδασκαλίαν. Ἐπομένως, χωρὶς καμμίαν ἀμφιβολίαν καὶ ὑπερβολὴν, μόνη ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀληθινὴ Ἐκκλησία. Καὶ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, διότι ἀνήκομεν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦτο πρέπει νά δοξάζωμεν ἐκ βάθους ψυχῆς τὸν Σωτῆρα μας Χριστόν, διότι μᾶς ἔταξε εἰς τὴν ἁγίαν του Ἐκκλησίαν. Καὶ πρέπει στερεοὶ καὶ ἀκλόνητοι νά μένωμεν εἰς τὴν Ὁρθόδοξίαν μας, χωρὶς καθόλου νά ἐπηρεαζώμεθα ἀπὸ γνώμας πού εἶναι ξέναι καὶ ἀντίθετοι πρὸς τὴν Πίστιν τῆς Ἐκκλησίας μας. Νά ἀποφεύγωμεν τὰς αἵρετικὰς διδασκαλίας καὶ γνώμας τῶν προτεσταντῶν καὶ τῶν παπικῶν, τῶν οὐνιτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Οἰκουμενιστῶν, καὶ τέλος τῶν φοβερῶν Χιλιαστῶν. Ἡμεῖς, χάριτι καὶ εὐδοκίᾳ Θεοῦ, Ὁρθόδοξοι γεννηθήκαμε, Ὁρθόδοξοι ζῶμεν καὶ Ὁρθόδοξοι νά ἀποθάνωμεν. Καὶ Ὁρθόδοξοι νά εἰσέλθωμεν ἐνδοξοὶ θριαμβευταὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ μας τὴν ἐπουράνιον. Ἀπὸ τὴν στρατευσομένην Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς τὴν θριαμβεύουσαν ἐπουράνιον βασιλείαν. Ἀμήν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1) Τὴν Ἐκκλησίαν ὡς βασιλείαν Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν προεῖδε καὶ τὴν προεφήτευσεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὅσον καὶ ὁ προφήτης Δανιὴλ μετὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: «Ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἄκρου ὁρέων καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν καὶ ἤξουσιν ἐπ' αὐτόν πάντα τὰ ἔθνη...» (Ἡσαΐου β' 2). – «Εὐφράνθητι στείρα ἡ οὐ τίχτουςα· ῥῆξον καὶ βόησον ἢ οὐκ ᾠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μάλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα» (Ἡσαΐου νδ' 1) – «Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων ἐκείνων ἀναστήσει ὁ Θεός τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶ ἑτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται· λεπυνεῖ καὶ λιμῆσει πάσας τὰς βασιλείας, καὶ αὕτη ἀναστήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας». (Δανιὴλ β' 44). Καὶ εἰς τὰς προφητείας τοῦ Ἡσαΐου «οἶκος Θεοῦ» καὶ «τέκνα τῆς ἐρήμου» εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ εἰς τὴν προφητείαν τοῦ Δανιὴλ «βασιλεία» ποῦ δὲν θά διαφθάρῃ, ἀλλὰ θά μένῃ εἰς τὸν αἰῶνα, εἶναι πάλιν ἡ Ἐκκλησία.

(2) Οἱ ἅγιοι Πατέρες ὡς ἐξῆς ἐκφράζονται διὰ τὴν καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας δεχόμενοι καὶ τὰς δύο ὁψεις καὶ γνώμας. Ὁ Μέγας

Ἀθανάσιος λέγει· «Καθολικὴ καλεῖται (ἡ Ἐκκλησία) διὰ τὸ κατὰ πάσης εἶναι τῆς Οἰκουμένης ἀπὸ περάτων γῆς ἕως περάτων». Καὶ «Καθολικὴ, διότι καθ' ὅλου τοῦ κόσμου κεχυμένη ὑπάρχει». Τὸ ὅτι δὲ γρήγορα ἐπεξετάθη εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον ἡ Ἐκκλησία μετὰ πολυαριθμοὺς ὁπαδοὺς εἰς τοὺς κόλπους τῆς, τὸ μαρτυροῦν ἐκτὸς ἄλλων καὶ ὁ Ἰουστίνος, Ὁ Τερτυλλιανός, ὁ Κυπριανός καὶ αὐτὸς ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Αὐτὴ ἡ πρώτη ἐξήγησις. Καὶ αὐτὴν τὴν παρουσιάσαμεν παραπάνω. Καὶ ἡ δευτέρα, αὐτὴ ποῦ λέμε τώρα. «Καθολικὴ καλεῖται... διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἅπαντα τὰ εἰς γνῶσιν ἀνθρώπου ἐλθεῖν ὀφείλοντα δόγματα» (Κύριλλος Ἱεροσολύμων). Καὶ μετὰ συνδυασμὸν τῶν δύο ἐρμηνειῶν: «Καθολικὴν ἐκάλεσαν οἱ Πατέρες (τὴν Ἐκκλησίαν) διὰ τὴν ἑνωσιν τῶν ἅπανταχοῦ διεσπαρμένων μερικῶν καὶ κατὰ χώραν Ἐκκλησιῶν, αἱ πᾶσαι τῷ συνδέσμῳ τοῦ παναγίου Πνεύματος μίαν καὶ καθολικὴν ἀποτελοῦσι». Καθολικὴν δηλαδὴ τὴν ὀνόμασαν τὴν Ἐκκλησίαν, διότι αἱ διάφοροι χωρισμέναι καὶ διεσκορπισμέναι εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς Ἐκκλησίαι εἶναι ἐν τούτοις ὅλαι ἡνωμέναι μετὰ τὸν σύνδεσμον, τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀποτελοῦν ἑπὶ μίαν Ἐκκλησίαν, τὴν Μίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἁγίαν Ἐκκλησίαν.



Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ ΤΟΥ Ι. ΧΡΙΣΤΟΥ 6 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ,
Πρόεδρος τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διά τό Ἑσωτερικόν	Δραχμαί	1.000
Διά το Ἑξωτερικόν	Δολλάρια	50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»
Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Ἑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑΣ
Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



RECEIVED

APR 4 2000

LIBRARY-P.A.O.I.

ΕΤΟΣ ΕΝΕΝΗΚΟΣΤΟΝ - ΑΘΗΝΑΙ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1999 - ΑΡ. ΦΥΛ. 1501

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ - 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ - ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969



ΠΑΝΑΓΙΑ Η «ΓΕΡΟΝΤΙΣΣΑ»

ΙΕΡΑ ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΗ ΜΟΝΗ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ - ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

uncl.
gift of DIOCES OFFICE

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ Α.Θ.Μ. ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΥΡΙΟΝ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΝ,
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΩ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΑΥΤΟΥ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΘΡΟΝΟΝ
ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

«Ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρήλθεν,
ὁ ὑετός ἀπῆλθεν,
ἐπορεύθη ἑαυτῷ·
τά ἄνθη ὥφθη ἐν τῇ γῇ,
καιρός τῆς τομῆς ἔφθακεν,
φωνή τῆς τρυγόνος ἠκούσθη
ἐν τῇ γῇ ἡμῶν·
ἡ συκῇ ἐξήνεγκεν ὀλύνθους αὐτῆς,
αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν,
ἔδωκαν ὀσμήν».

(ᾠδὴ Ἀσμάτων Β' 11-13)



Ἐπί τῇ ἐπετείῳ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

«Αὕτη ἐστίν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τόν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν»

(Α΄ Ἰωάν. Ε΄ 4)

Η πίστις εἰς τάς ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, καθὼς διαλαμβάνονται αὐταί περιληπτικῶς εἰς τό Ἱερὸν τῆς πίστεως Σύμβολον, εἶναι Ὁρθοδοξία.

Ἡ πίστις εἰς τὰ ὅσα, εὐρύτερον ἢ Ἁγία Γραφή (Παλαιά καὶ Καινὴ Διαθήκη) καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις διαλαμβάνουν καλεῖται Ὁρθοδοξία.

Εἶναι δέ Ἁγία Γραφή ἡ ἔγγραφος ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπον περὶ τῆς σωτηρίας του. Ἱερὰ δέ Παράδοσις εἶναι ἡ προφορικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, ἥτις περιελήφθη εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας Πατέρων, εἰς τοὺς Ὁρους, τὰ Δόγματα, τοὺς Ἱερούς Κανόνας καὶ γενικῶς τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν Τοπικῶν Συνόδων, τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις ἔλαβον κύρος Οἰκουμενικόν, ἐπικυρωθεῖσαι ὑπὸ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, ισόκυρος οὕσα πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, εὐρίσκεται εἰς ἀπόλυτον πρὸς Αὐτὴν συμφωνίαν καὶ ἐπεξηγεῖ καὶ συμπληρῶνει ταύτην. Ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ καὶ τοῦτο, ὅτι τμῆμα τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ἀρχαιότερον ὑπάρχον τῆς Κ. Διαθήκης, ἀπετέλεσε πηγὴν ταύτης καὶ μάρτυρα τῆς γνησιότητος αὐτῆς. Ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνον καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.

Ἱερὰ Παράδοσις, τέλος, εἶναι ὅ,τι πάντοτε, πανταχοῦ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν Χριστιανῶν ἐπιστεύθη.

Δέν ἀρκεῖ ὁμως μόνον ἡ πίστις καὶ ἡ γνῶσις τῶν ὡς ἄνω ἀληθειῶν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τις τόν ὑψηλόν τοῦ Ὁρθοδόξου τίτλον. Εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητος τὴν πίστιν καὶ τὴν γνῶσιν τῶν δογματικῶν τῆς Πίστεώς μας ἀληθειῶν νὰ ἀκολουθῇ μέ συνέπειαν καὶ ἡ βίωσις τῶν ἀληθειῶν τούτων ὑφ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, διότι κατὰ τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον «ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν» καὶ «δεῖξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου».

Ἡ βίωσις συνεπῶς τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν εἶναι τό πλήρωμα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἀκόμη ἡ διάθεσις καὶ ὁ ἀγὼν μέχρις ἐσχάτων πρὸς περιφρούρησιν ταύτης.

Καὶ ἤδη φυσικόν ἐρχεται τό ἐρώτημα: Πῶς θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πολὺν θόρυβον δημιουργήσασα κατ' αὐτάς Ἐνωσις

τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀφοῦ αἱ αἰρετικαὶ Ἐκκλησίαι, ὡς εἶναι ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ καὶ ἡ τῶν Διαμαρτυρομένων, ἡστοχῆσαν περὶ τὴν πίστιν καὶ ἐπεμπόλησαν θεμελιώδεις διδασκαλίας τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως καὶ παρηρμήνευσαν, ἐν ἀγνοίᾳ ἢ ἡθελημένως, τίς οἶδε, τὰ Ἱερὰ Κείμενα; Πρὸς τί ὁ θόρυβος τοῦ «Διαλόγου»; Ἀφοῦ μάλιστα ἐν κρίσει διαλογικῇ ἐποχῇ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὁμιλεῖ, δημοσίᾳ, περὶ ἐπιστροφῆς τῶν πλανηθέντων προβάτων (δηλ. ἡμῶν) εἰς τὴν μάνδραν τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ;

Δέν τὰ γνωρίζει ἄραγε αὐτὰ ἡ Σεπτῇ Κορυφῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Παναγιώτατος, δηλαδή, Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης; Φρονοῦμεν ὅτι οὗτος κατέχει ἀπολύτως τὰ πάντα καλύτερον ἡμῶν. Ἀλλὰ τότε πῶς προχωρεῖ εἰς τὸν «Διάλογον»; Θὰ θελήσῃ ἄρα γε ὁ Πατριάρχης νὰ ὑποχωρήσῃ; Ὑπάρχει ἄρα γε Χριστιανός, ὅστις νὰ πιστεῦν τοιοῦτον τι; Καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι ὁ Παναγιώτατος Πατὴρ δέν πρόκειται νὰ ὑποχωρήσῃ μηδὲ κατὰ κεραίαν. Καὶ τὴν ἀποψὶν μας ταύτην στηρίζομεν ἐπὶ τῆς εὐφυΐας Του, ἐπὶ τῆς μορφώσεώς Του, ἐπὶ τῶν πολλαπλῶν χαρισμάτων καὶ ἱκανοτήτων Του καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τῆς θερμῆς Του πίστεως πρὸς τὸν Θεόν.

Πιστεύομεν ἀδιστακτικῶς, ὅτι θὰ ὑπερασπίσῃ μέχρι θανάτου τὰ Ὁρθόδοξα Δόγματα. Ὅστις ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἄνδρα καὶ ἀντελήφθη τὴν ἀκτινοβολίαν καὶ τό διαπεριαστικόν καὶ ἐρευνητικόν Του βλέμμα, δέν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ εἶναι βέβαιος περὶ τῆς πίστεώς Του καὶ τῶν Ὁρθοδόξων φρονημάτων Του, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ὁρθοδόξου τρόπου, καθ' ὃν τελικῶς θὰ ἀντιμετωπίσῃ τό μέγιστον τῆς ἐνώσεως θέμα. Ἡ πείρα τοῦ παρελθόντος ἅς μᾶς διδάσκῃ καὶ ἡ συνέσις καὶ ἡ προσοχή καὶ ἡ προσευχή ἅς μᾶς φωτίζουν εἰς τό μέλλον.

Ι. Γ. Τ.

Σημείωσις: Αὐτὰ ἐγράφησαν κατὰ τό 1969 ἐπὶ Πατριάρχον Ἀθηναγόρου καὶ φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνονται εὐκαίρως ἀκαίρως.

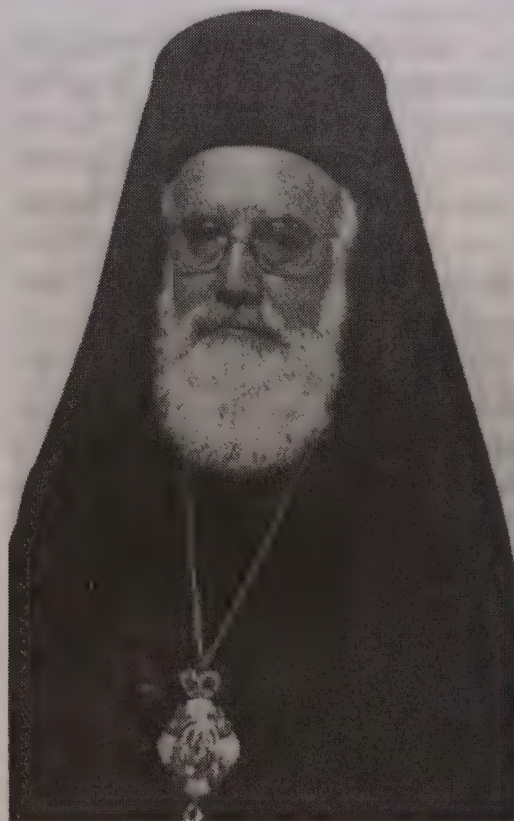
**ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΣΕΡΒΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΖΑΝΗΣ
κ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ (15.11.1998)**



ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης Ἀμβρόσιος ἐγεννήθη εἰς Κεράμιον Καλλονῆς τῆς νήσου Λέσβου τό 1940. Διάκονος ἐχειροτονήθη τό 1967 καί Πρεσβύτερος τό 1974 ὑπό τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως κυροῦ Ἀμβροσίου, τοῦ ὁποίου εἶναι πνευματικόν ἀνάστημα. Εἶναι ἀριστοῦχος πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί διδάκτωρ φιλοσοφίας (PhD) τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cambridge (St. Johns College). Ἡργάσθη ἐρευνητικῶς εἰς τό Πανεπιστήμιον τῆς Oxford Campion Hall, 1989-1990). Συνέγραψε πραγματείας καί μελέτας θεολογικάς. Ἐδημοσίευσεν ἄρθρα του εἰς τόν ἡμερήσιον καί περιοδικόν Τύπον. Ἔλαβε μέρος εἰς ἐπιστημονικά συνέδρια. Ὑπηρετήσεν ὡς ἱερατικῶς Προϊστάμενος εἰς Ναοὺς ἐν Ἑλλάδι καί Βρεττανίᾳ. Διηύθυνε τό Ἑλληνικόν Σχολεῖον τοῦ Cambridge. Διετέλεσεν πανεπιστημιακός ἐφημέριος διά τούς Ὁρθοδόξους φοιτητάς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Essex (1984-1988). Διετέλεσε Διευθυντής τοῦ Ἰδρύματος Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν (1991-1994). Ἀπό τοῦ 1991 ἕως καί τῆς ἡμέρας τῆς ἐκλογῆς του εἰς Μητροπολίτην Σερβίων καί Κοζάνης (11 Ὀκτ. 1998) ὑπηρέτησεν ὡς ἱερατικῶς Προϊστάμενος εἰς τόν Ἱ. Ναόν Φανερωμένης Χολαργοῦ.

**ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΚΥΘΗΡΩΝ
κ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ (29.11.1998)**



ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυθήρων κ. Κύριλλος γεννήθηκε στις Κολλίνες Ἀρκαδίας τό 1938 καί στή συνέχεια ἦρθε στήν Ἀθήνα, ὅπου καί ἐργάστηκε, ἐνῶ παράλληλα παρακολουθοῦσε μαθήματα στό Γυμνάσιο. Στήν Καρδίτσα, ὅπου καί πῆγε μετά, τελείωσε τό Λύκειο καί τό 1964 ἐγγράφηκε μέ ἐξετάσεις στή Θεολογική Σχολή Ἀθηνῶν ἀπό τήν ὁποία ἀποφοίτησε τό 1968.

Χειροτονήθηκε Διάκονος τό 1959 στήν Καρδίτσα καί Πρεσβύτερος στό μητροπολιτικό ναό Ἀθηνῶν τό 1968, ὁπότε καί ἀνέλαβε καθήκοντα διευθυντοῦ τοῦ Οἰκοτροφείου καί ἐφημερίου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς. Παράλληλα τή διετία 1969-1971 ὑπηρετήσε ὡς στρατιωτικός ἱεροκήρυκας στή Σχολή Εὐελπίδων καί στή 2α Μεραρχία.

Ἀπό τό 1971 μέχρι καί τήν ἐκλογή του ὡς Μητροπολίτου ὑπηρετοῦσε στήν Ἱερά Μητρόπολη Θεσσαλιώτιδος καί Φαναριοφερσάλων ὡς Πρωτοσύγκελος, Ἱεροκήρυξ καί καθηγητής Μέσης Ἐκπαίδευσης. Ἠγήθη πολλῶν ἀποστολῶν ἀνθρωπιστικῆς βοήθειας στίς βαλκανικές χῶρες καί προσέφερε τίς ὑπηρεσίες του στό ἔργο τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς στήν Ἀν. Ἀφρική καί στήν Ἀπω Ἀνατολή.



Εἰς τιμὴν καὶ μνήμην Του

ΠΡΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

(*Απόσπασμα ὁμιλίας τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου
Σερβίων καὶ Κοζάνης κυροῦ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ*)

Ο Χριστιανισμός καὶ ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ἰδεολογία· εἶναι μαρτυρία Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὁμολογία πίστεως. Τό περιεχόμενον τῆς πίστεως δέν εἶναι ἰδεολογικόν, ἀλλά πραγματικόν. Ἡ ἰδεολογία εἶναι ἀνθρώπινον διανοητικόν πλάσμα· ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεῖον γεγονός. Δέν πιστεύομεν καὶ δέν κηρύσσομεν ιδέας, ἀλλ' ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς... μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλομεν...». Ἄς μὴ λέγωμεν λοιπόν περὶ ἰδεολογικοῦ πολέμου, ἀλλά περὶ πολέμου πίστεως. Ἡ χριστιανικὴ πίστις δέν εἶναι ἰδέα, ἀλλά γεγονός· γεγονός ἱστορικόν καὶ γεγονός πνευματικόν, ἐξωτερικὴ πρᾶξις καὶ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία.

Ὁ πόλεμος λοιπόν περὶ τοῦ ὁποίου λέγομεν, εἶναι πόλεμος πίστεως ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς πίστεως καὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἡ πατρίς· εἶναι ἔννοια καὶ πραγματικότης ἱερωτάτη. Τόσον, ὥστε καὶ ὁ Θεός ἐνανθρωπήσας ἠγάπησε τὴν πατρίδα του καὶ ἐκλαυσε δι' αὐτήν. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει ὅτι ὁ καθένας ἔχει μίαν μητέρα καὶ ὅλοι μαζί κοινὴν μητέρα ἔχομεν τὴν Πατρίδα. Πατρίς θὰ εἴπῃ μήτηρ καὶ εἶναι αὕτη κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ τίκτουσα καὶ τρέφουσα καί, ὅταν ἀποθάνουν, ἡ ὑποδεχομένη τὰ τέκνα τῆς.

Δέν εἶναι εὐκόλον νὰ ὀρίσωμεν, ἀλλ' ἐγὼ καὶ δέν θέλω, δι' ὃν λόγον εἶπα εἰς τὴν ἀρχήν, νὰ ὀρίσω τὴν ἔννοιαν τῆς Πατρίδος. Ἀρκοῦμαι νὰ ἐπαναλάβω τὰ πολὺ γνωστά λόγια τοῦ Σωκράτους εἰς τὸν Κρίτωνα· «μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστι πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοῖρα καὶ παρὰ Θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσιν...».

Ἄλλ' ἡμεῖς εἴμεθα Ἕλληνες, καὶ ὅταν λέγωμεν περὶ πατρίδος, περὶ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος λέγομεν, δηλαδή περὶ τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς, περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ γενικῶς περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἡ πατρίς μας, καὶ ἀκόμα

ὅσα αἰσθάνεται περὶ αὐτῆς ἡ καρδιά μας καὶ δέν δύναται νὰ λαλήσῃ τό στόμα.

Ἑλληνικὴ πατρίς εἶναι καὶ ἡ Ὁρθοδοξία μας. Διότι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἔννοια καὶ πραγματικότης Ἑλληνική. Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι χώρος ἰδικός μας, ἱστορία ἰδική μας, γλῶσσα ἰδική μας, μητέρα ἰδική μας, παράδοσις ἰδική μας. Διὰ τοῦτο ἡ Ὁρθοδοξία λέγεται Ἑλληνική, καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία παντοῦ εἰς ὅλους τοὺς Ὁρθόδοξους λαούς λέγεται «Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία».

Δι' αὐτὴν λοιπόν τὴν πίστιν καὶ δι' αὐτὴν τὴν πατρίδα πολεμοῦμεν καὶ αὐτὴν τὴν κληρονομίαν μας ὑπερασπίζομεν. Τῶν χριστιανῶν ἡ πατρίς καὶ τό πολίτευμα εἶναι ἐν οὐρανοῖς, ἀλλ' ὅμως ὁ Θεός θέλει νὰ ἔχωμεν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς πατρίδα· «ἐποίησέ τε ἐξ ἐνός αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τό πρόσωπον τῆς γῆς, ὀρίσας προστεταγμένους καιρούς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν». Εἴμεθα διὰ τὸν οὐρανόν, ἀλλ' εὐρισκόμεθα εἰς τὴν γῆν, καὶ δέν φθάνομεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἂν δέν περάσωμεν ἀπὸ τὴν γῆν. Ὅσον περισσότερον νοσταλγοῦμεν τὴν οὐράνιον πατρίδα, τόσον θερμότερον ἀγαπῶμεν τὴν ἐπὶ τῆς γῆς πατρίδα μας· καὶ δέν στεφانوῦμεθα ἐν οὐρανοῖς, ἂν δέν ἀθλήσωμεν νομίμως ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ νόμιμος ἄθλησις μας εἰς τοὺς κρισίμους αὐτοὺς καιρούς εἶναι νὰ μείνωμεν Ἕλληνες. Εἰς τὴν κοσμολογικὴν ἀλλαγὴν ἡ ὁποία συντελεῖται εἰς τὸν κόσμον, ἡμεῖς νὰ κρατήσωμεν τὸν ἐθνικόν μας χαρακτήρα. Ὅχι διὰ νὰ γυρίσωμεν ὀπίσω, ἀλλὰ διὰ νὰ χωρήσωμεν ἔμπρός. Ὁ κάθε λαός εἶναι ἓνα δένδρον· τόσον ὑψηλότερον γίνεται τό δένδρον καὶ ἀπλώνει τὰ κλαδιά του, ὅσον βαθύτερα ριζώνει εἰς τό χῶμα του· καὶ τόσον περισσότερον καρπίζει, ὅσον καλύτερα ποτίζεται. Χῶμα καὶ νερό τῶν λαῶν εἶναι ἡ παράδοσις των.

Αὕτη ἡ παράδοσις εἶναι μία δύναμις καὶ ἓνας κίνδυνος· δύναμις εἰς ἐκείνους πού ριζώνουν εἰς αὐτὴν διὰ νὰ ὑπάγουν ἔμπρός, καὶ κίνδυνος δι' ἐκείνους πού κολλοῦν εἰς αὐτὴν διὰ νὰ γυρίσουν ὀπίσω. Ἄλλ' εἰς τὴν ζωὴν ὅσοι

γυρίζουν όπίσω άποθνήσκουν· γίνονται στήλη άλός, καθώς ή γυναίκα του Λώτ. Καλόν είναι νά ένθυμούμεθα τά όπίσω, διά νά διδασκώμεθα θετικώς καί άρνητικώς, αλλά νά μή γυρίζωμεν όπίσω.

Ήμείς είμεθα ένας μικρός λαός μέ ένα μεγάλο παρελθόν. Είς αυτό τό παρελθόν πρέπει νά ριζώνωμεν καί νά έκτεινώμεθα είς τό μέλλον· από τά καθαρά νερά της ιστορίας καί της παραδόσεώς μας πρέπει νά πίνωμεν, διά νά παράγωμεν καρπόν ζωής. Ήμείς, καθώς λέγει ό Ψαλμός, είμεθα τό δένδρον «τό πεφυτευμένον παρά τάς διεξόδους των ύδάτων».

Είς τήν άναχώνευσιν, ή όποία συντελείται είς τόν καιρόν μας επί προσώπου της γής, ήμείς πρέπει νά διατηρώμεν τόν έθνικόν μας χαρακτήρα. Άν τόν χάσωμεν, τότε θά έχωμεν άποθάνει· θά έχωμεν πνιγί μέσα είς τήν θάλασσαν των λαών, είς τό πέλαγος των νέων άντιλήψεων καί των τρόπων ζωής, είς τήν άχανή έρημον της πνευματικής συγχύσεως πού επικρατεί είς τόν κόσμον.

Σανίς σωτηρίας καί σωσίβιος λέμβος, πυξίς καί πολικός μας άστήρ είναι ή έθνική μας παιδεία· ούτε ό ύλικός μας πλούτος ούτε αί πολεμικά μας παρασκευαί, αλλά ή έθνική μας παιδεία. Αυτή θά μάς έξοπλίση μέ δυνάμεις έσωτερικής άντιστάσεως, πού είναι δυνάμεις πνευματικά. Αυταί αί δυνάμεις σκάπτουν τό χώμα, αυταί αί δυνάμεις όργώνουν τήν θάλασσαν, αυταί αί δυνάμεις κρατούν τά όπλα, αυταί αί δυνάμεις οίκοδομούν καί δημιουργούν καί γίνονται τείχος άρρηκτον, διά νά κρατήση τήν άμυναν κατά παντός έχθρου, έσωτερικού καί έξωτερικού.

Ήλλ· όταν λέγωμεν περί δυνάμεων έσωτερικής άντιστάσεως, περί δυνάμεων πνευματικών, έννοούμεν σαφώς δυνάμεις χριστιανικής καί όρθοδόξου πίστεως. Διότι άλλο πνεύμα παρεκτός του Ήγίου Πνεύματος δέν ύπάρχει, πνεύμα ζωοποιούν καί σώζον. Κάθε άλλο λεγόμενον πνεύμα είναι πνεύμα πονηρόν, πνεύμα πλάνης, πνεύμα ειδωλολατρίας. Τό Ήγιον Πνεύμα είναι τό πνεύμα της Όρθοδοξίας, καί ή Όρθοδοξία είναι ή δύναμις καί ή σωτηρία του Έλληνισμού.

Είπα περί έθνικής παιδείας καί είναι ως νά κρούω ήδη τήν θύραν, πού εισάγει είς τό έργον καί τήν άποστολήν των διδασκάλων μας. Δέν θά τήν άνοίξω ούτε θά εισέλθω είς τήν αίθουσαν διδασκαλίας του Έλληνικού Δημοτικού Σχολείου. Αυτή είναι χώρος, πού δέν άνήκει είς έμέ· είναι ναός είς τόν όποιον δέν λειτουργεί ό ιερεύς, αλλά ό διδάσκαλος. Ούτε έγώ ούτε ό όρθόδοξος Έλληνικός λαός έχομεν λόγους νά φοβούμεθα ότι είς τόν ναόν του Δημοτικού Σχολείου μας ή λειτουργία της έθνικής μας παιδείας δέν διεξάγεται καλώς. Άπεναντίας όλοι πιστεύομεν ότι οί διδάσκαλοί μας, βαπτισμένοι είς τά σωτήρια νάματα της εκκλησιαστικής καί έθνικής μας παραδόσεως, ακολουθούντες τό παράδειγμα των άοιδίμων διδασκάλων του Γένους μας, καί όλίγον πιστεύοντες είς τάς ξένas παιδαγωγικάs θεωρίας καί συστήματα, λειτουργούν μετά πίστεως καί καθαράs συνειδήσεως.

Ήγαπητοί διδάσκαλοι,

Όταν πρό πολλών έτών, νέος Ήπίσκοπος τότε, ώμίλουν πρός τούς διδασκάλους των Ήθηνών, τούς προσεφώνησα σεβαστούs. Ήδη παρακάμψα τούς χρόνους της νεότητος καί σχεδόν προσβύτερος όλων σας, δέν διστάζω καί σās νά σās προσφωνήσω σεβαστούs. Αυτό δέν είναι τυπική φιλοφρόνησιs· είναι πηγαίον καί ειλικρινές αίσθημα σεβασμού καί εύγνωμοσύνης πρός τόν Διδάσκαλον. Είς τά πρόσωπά σας βλέπω τούς μακαρίους καί άοιδίμους διδασκάλους μου, καί έπαναλαμβάνω άπλώς τόν μακαρισμόν καί τήν δέησιν της Εκκλησίας· «Μακαρίσωμεν τούς γονείς ήμών καί διδασκάλους...».

Συνηθίζω πάντοτε, όταν όμιλώ πρός τούς διδασκάλους, νά επιμένω είς τήν έτυμολογίαν της λέξεως διδάσκαλος. Είναι ή λέξις μέ τήν όποία ή Έλληνική συνείδησιs καί γλώσσα έτίμησε τό πρόσωπόν σας καί τό έργον σας. Διδάσκαλος (άπό τό δάσκαλος μέ άναδιπλασιασμόν) θά είπη λύχνος, θά είπη λαμπάς. Φωτιστής καί φωτοδότης είναι ό διδάσκαλος, πού φωτίζει καί καίεται, πού εκδαπανάται διά νά φωτίση. Ό διδάσκαλος είναι ό,τι είπεν ό Ήησού Χριστός περί του Βαπτιστού Ήωάννου· «ό λύχνος ό καιόμενος καί φαίνων».

Διά τουτο καί δέν άποτιμάται καί δέν πληρώνεται τό έργον του διδασκάλου, καθώς δέν άποτιμάται καί δέν πληρώνεται τό έργον του ιερέως. Άμφότεροι είναι άπόστολοι καί λειτουργοί. Τό έλλείπον της ύλικής άμοιβής άναπληροί ό σεβασμός καί ή τιμή των ανθρώπων πρός τούς διδασκάλους καί τούς ιερείs.

Ήγαπητοί καί σεβαστοί διδάσκαλοι,

Διά τήν όμιλίαν μου αυτήν, μέ τήν όποιαν μέ έτιμήσατε, δέν συνεβουλευθήκα βιβλία καί δέν έδανείσθηκα ξένas γνώμαs. Άφήκα τήν καρδίαν μου νά όμιλήση, κατά τήν πίστιν μου καί τήν συνείδησίν μου. Δέν έθιξα ώρισμένα ζωτικά προβλήματα, πού άπασχολούν τήν τάξιν σας καί δέν άνέπτυξα ένα συγκεκριμένον θέμα, πού άφορά είς τό έργον σας.

Δέν ένόμισα ότι μου έχαρίσατε αυτήν τήν ώραν δι' αυτόν τόν σκοπόν. Καί έκρινα ότι δέν ήρμοζε νά διδάξω τούς διδασκάλους ή νά τούς διαβουκολήσω ως κοινός πολιτευτής περί της λύσεως των προβλημάτων καί περί της ίκανοποιήσεως των αίτημάτων της τάξεώς των. Ουδέ κآن θέλω νά γνωρίζω ότι οί διδάσκαλοι συγκροτούν τάξιν, καθώς είναι άδιανόητον τέτοιο πράγμα διά τούς ιερείs.

Ή τιμή σας είναι ότι είσθε διδάσκαλοι. Ή τιμή μας είναι ότι είμεθα ιερείs. Ό Χριστός λέγει: «άξιος ό εργάτης του μισθοϋ αυτού». Ποτέ δέν έπείνασαν όσοι εργάζονται «εκ ψυχής». Δέν είναι μικρά ή τιμή καί δέν είναι όλίγος ό μισθός, όταν ό κάθε πατέρας παραδίδη τό παιδί του είς τόν διδάσκαλον καί του λέγη· «Διδάσκαλε, ήνεγκα τόν υίόν μου πρός σε».



ΠΕΡΙ ΠΡΟΓΑΜΙΑΙΩΝ...(*)

«Ἡ Ἐκκλησία πρέπει νά βάλῃ νερό στο κρασί της. Ἡ πιστή τήρηση τοῦ “εὐγγελικοῦ καί πατερικοῦ λόγου” γιά τίς προγαμιαίες σχέσεις, πού ἐγράφη ἀπό θνητούς σέ διαφορετική ἱστορική περίοδο καί ὑπό ἄλλες συνθήκες, δέν ἀποτελεῖ τό μείζον ζητούμενο σέ μιά κοινωνία. Εἶναι δυνατόν σήμερα νά ἀκολουθῇ ἡ Ἐκκλησία ἀποφάσεις καί θέσεις πού εἶχαν ληφθῇ καί διατυπωθῇ πρὶν ἀπὸ 2000 χρόνια;».

Αὐτά καί ἄλλα ἡχηρά παρόμοια ἐλέχθησαν, χωρὶς αἰδῶ, τίς ἡμέρες αὐτές ἀπὸ μιά ἀνερμάτιστη ἠθικὰ δημοσιογραφία καί δυστυχῶς καί ἀπὸ αὐτὴ πού παρουσιάζεται ὡς «ἐκκλησιαστική». Ἀνθρώποι τελείως ξένοι πρὸς τὴν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας καί τὴν ὀρθόδοξη παράδοση, φλυαροῦν ἀκατάσχετα καί παρουσιάζονται ὡς αὐθεντικοὶ ἐρμηνευτές τοῦ εὐγγελικοῦ λόγου. Ἀντὶ νά ἀντλήσουν ἀπὸ τίς κρυστάλλινες ἀγιοπατερικὲς πηγές, ἀντλοῦν τὰ ἐπιχειρήματά τους ἀπὸ τό περιεχόμενο τῆς καρδιάς τους. Τί μᾶς λένε; «Συγχρονισμός! Ἀπομυθοποίηση! Προσαρμογὴ στὴν πρόοδο! Ἡ ἠθικὴ εἶναι σήμερα ἐκτὸς ἐποχῆς!». Δηλαδή μὲ ἄλλα λόγια εἶναι σάν νά λέγαμε, ὅτι ἔπεσε τρομερὴ ἐπιδημία καί πῆρε μεγάλες διαστάσεις πρέπει ἡ ἱατρικὴ νά ἀφήσῃ τὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή καί νά προσαρμοσθῇ στὸ νοσογόνον περιβάλλον!

Αὐτὸ τό τραγελαφικὸ ἰσχυρίζονται, ὅσοι ὑποστηρίζουν, πὼς ἡ Ἐκκλησία δέν πρέπει στὴ σύγχρονη διαβρωτικὴ ἐπιδημία τοῦ ἀμοραλισμοῦ καί τοῦ πανσεξουαλισμοῦ νά ἀντιδρᾷ, ἀλλὰ νά προσαρμόζεται. Διαφορετικὰ εἶναι ἀσυγχρόνιστη, ὑποκριτρία καί φαρισαϊζέι. Τώρα ποῖο εἶναι φαρισαϊσμός καί ὑποκρισία δέν εἶναι δύσκολο νά τό ἀντιληφθῇ κανεὶς. Τό ἐξοργιστικὸ ὅμως εἶναι οἱ φαρισαϊζόντες νά ὀνομάζουν φαρισαίους τοὺς ἀσυμβίβαστους μὲ τὴ ἠθικὴ φθορά καί διαφθορά, πού δέν κάνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νά ἀκολουθοῦν καί νά κρατοῦν ἀνόθευτη τὴν διδασκαλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς καί τῶν θεοφόρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι πράγματι ἐξωφρενικὲς οἱ θεωρίες τους. Ἀπαιτοῦν τό θεϊκὸ κύρος νά ἀντικατασταθῇ ἀπὸ τό ἀνύπαρ-

κτο κύρος ἀνερμάτιστων ἀνθρώπων. Τό αἰώνιο φράγμα πού ὑψώνει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, γιά νά προστατεῦσῃ τίς ψυχές ἀπὸ τὸν ὀρμητικὸ χεῖμαρρο τῆς ἠθικῆς ἐκλύσεως καί ἀναισχυντίας, νά τό ἀντικαταστήσουν μὲ τὰ ἄχυρα τῆς ὑποκρισίας τους. Ἀντὶ τό πλοῖο πού κινδυνεύει σήμερα στὸ πέλαγος τῆς ἀσυναρτησίας καί τοῦ σαρκολατρισμοῦ, νά διορθώσῃ τὴν πορεία του σύμφωνα μὲ τίς ὑποδείξεις τῆς πυξίδας, αὐτοὶ μᾶς λένε ἡ πυξίδα νά προσαρμοσθῇ μὲ τίς ἀπαιτήσεις τῆς θαλασσοταραχῆς, τῆς ἠθικῆς ἀποχαλινώσεως! Ἀντὶ ὁ ἄνθρωπος νά κοιτάξῃ νά διορθώσῃ τὴ ζωὴ του καί νά τὴν προσαρμόσῃ μὲ τό νόμο τοῦ Θεοῦ, μᾶς λένε ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ νά προσαρμοσθῇ μὲ τίς σύγχρονες ἀνάγκες πού ἀπαιτεῖ ἡ ἁμαρτία!

Καί ὅλα αὐτὰ τὰ σοφίσματα καί οἱ ἠθικοὶ παραλογισμοί, γιά νά ἐπιτρέπῃ ἡ Ἐκκλησία καί ἐπευλογῇ τίς ἠθικὲς παρεκτροπές. Νά βλέπῃ σάν φυσικὲς καί νόμιμες τίς προγαμιαίες σχέσεις καί τὸν ἠθικὸ ἐκτραχηλισμό. Ὅχι νά βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπο νά διορθωθῇ, ἀλλὰ νά τὸν ἀφήσῃ νά παρεκτρέπεται, γιατί «τό ἀπαιτεῖ ἡ ἐποχὴ μας»! Καί τό πιὸ θλιβερό εἶναι ὅταν τέτοιες θεωρίες προφέρωνται, χωρὶς αἰδῶ, ἀπὸ ἐπισκοπικὰ χεῖλη. Ἀλλὰ αὐτοὶ πού δίνουν τέτοιες συμβουλές λησμονοῦν πὼς ὁ ἄνθρωπος γιά νά διατηρήσῃ τὴν πνευματικὴ του ὑπόσταση, πρέπει νά ξεπεράσῃ τὴν ἐνστικτωδὴ ζωὴ. Χωρὶς ἀγώνα γιά τὴν ὑπερνίκηση τοῦ σαρκικοῦ στοιχείου καί τὴν ὑποταγὴ του στὸ πνευματικόν, δέν μπορεῖ νά πετύχῃ τὴν ἠθικὴ του ὁλοκλήρωση. Καί αὐτὸ θά τό κατορθώσῃ μονάχα ἂν θελήσῃ νά προσαρμόσῃ καί προσανατολίσῃ τὴ ζωὴ του στὸν αἰώνιο λόγο τοῦ Θεοῦ. Νά καταλάβῃ πὼς ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη δέν θεμελιώνεται στὸ δέλεαρ καί στὸ θέλητρο. Οὔτε μονάχα στὴν ἔλξη τοῦ ἐνστίκτου. Πρέπει νά οἰκοδομηθῇ πάνω στὸν βράχο τῶν ἠθικῶν καί πνευματικῶν ἀξιῶν καί ὄχι στὴν ἄμμο τοῦ αἰσθησιασμοῦ. Πρέπει νά πηγάξῃ ἀπὸ καθαρὴ πηγὴ, ἀπὸ τὴν Πηγὴ, ἀπὸ τὸν Θεὸ πού εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἀπὸ Αὐτόν πού διεκήρυξε «οὐ μὴ καταμείνῃ τό πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τό εἶναι αὐτοὺς σάρκα» (Γενέσ. στ' 3) καί μακάρισε τοὺς «καθαροὺς τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ε' 8), πού ζοῦν «ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καί διεστραμμένης, ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες» (Φιλίπ. β' 15-16).

(*) Ἀπὸ τό ἐγκριτον περιοδικόν «Ζωή» τῆς ὁμωνύμου Ἀδελφότητος.





ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΑΤΕΣΗ
Μητροπολίτου πρ. Λήμνου

Α'

Κατ' Ιούνιον τοῦ 1952 ἐν τῷ ἐπισήμῳ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, δελτίῳ (σ. 41 - 54) ἐδημοσιεύθη ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Ἅγιον Ὄρος Ἄθως», ὁ συντάκτης τοῦ ὁποίου ὑπὸ τὰ ἀρχικά ψηφία Ν. Π. παραθεωρῶν, εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐκ συνειδητῶν ἐλατηρίων, τὴν ἱστορίαν τούτου, πειράται α) νὰ ἐπιφέρει ἀλλοιώσιν τῆς, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, τοῦ Ἁγιωνύμου τούτου τόπου, διηκούσης μέχρι σήμερον, μοναστικῆς πολιτείας, καί β) νὰ ἐμφανίσῃ τοῦτον, κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν περίδον, ὡς ἀποβαλόντα τὸν ἀρχικόν αὐτοῦ χαρακτήρα, διὰ τῆς παραθέσεως γνωμῶν πόρρω ἀπεχουσῶν τῆς ἀληθείας, ἀληθείας ἐπεριδομένης οὐ μόνον ἐπὶ τῆς μακραιώνος αὐτοῦ ζωῆς, ἀλλὰ καί ἐπὶ ἐπιστημονικῶν ἔργων ἀναμφισβητήτου κύρους.

Εἰ καὶ τὸ ἄρθρον τοῦτο στερεῖται συνοχῆς, ἡ δὲ χρονολογική, τῶν γεγονότων, σειρά δὲν ἀκολουθεῖ ἐνιαίαν γραμμὴν, ἐλλείπει συστηματικῆς, τῆς ὕλης, τακτοποιήσεως, βοηθοῦσαν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν εὐχερῇ, τούτων, παρακολούθησιν, ὅμως ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ, ἀδιαφορῶν ἐν τούτῳ, πρὸς ἓνα σκοπὸν κατατείνει, εἰς τὸ πῶς δηλ. θὰ καταστήσῃ τὸ μελετητὴν τούτου ἐπιδεκτικόν ἀποδοχῆς τῶν ἀπόψεων τοῦ λησμονῶν, ὅτι, ὁ πειρώμενος ἵνα ἱστορήσῃ τὸ Ἅγιον Ὄρος «ὀφείλει ν' ἀνατρέξῃ εἰς πηγὰς ἱστορικὰς, νὰ καθοδηγηθῇ ὑπὸ συγγραφέων... ἐρευνήσαντων αὐτὸ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ»¹, ἐπὶ τῷ τέλει, ἀντικειμενικῆς τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἀξιολογήσεως, καὶ οὐχι ἐκτιμῆσεως ταύτης δι' ἐρεῦνης, ὀρισμένους ἴσως σκοποὺς, ἐξυπηρετούσης.

Καίτοι τὰ συμπεράσματα τούτου εὐρηγνται ἀποτετυπωμένα εἰς ἔργα προγενεστέρων ὁμοφρόνων καὶ ὁμοτρόπων, αὐτῶ, συγγραφέων, ἀνεξαρτήτως τῆς, παρ' ἑκάστου τούτων, ἀκολουθουμένης μεθόδου, ὅμως εἰς αὐτὰ διαβλέπει τις ἀναβίωσιν τῆς ὁρμῆς πρὸς ἱστορικὴν ἀπόδειξιν Ῥωσικῶν ἀνέκαθεν, ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, δικαιωμά-

των, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ πειραθέντες, πρὸς ὑποστήριξιν τοιαύτης θέσεως, ἐπιστήμονες, οὐ μόνον ἠδίκησαν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀξίαν.

Πάντως τὰς, ἐν προκειμένῳ τούτου ἀπόψεις, θέλομεν παρακολούθησιν μετὰ προσοχῆς καὶ ἀνεικειμενικότητος, ἐπὶ τῷ τέλει ἀποκαταστάσεως τῆς, ὑπ' αὐτοῦ, δοθείσης ἐσφαλμένης, διὰ τὴν μοναχικὴν ταύτην πολιτείαν, ἐρμηνείας, τὴν ὁποίαν «εἴτε ἀγνοία τῶν πραγμάτων εἴτε πεπλανημένοι νεαὶ ἢ παλαιοὶ... ἀντιλήψεις»² ἐνοστάλησαν νὰ ἐμπεδώσωσι.

Κατ' ἀκολουθίαν· ἡ παροῦσα ἡμῶν πραγματεία οὔτε «τὴν ἱστορίαν τὴν μακράν καὶ ἐνδοξὸν τοῦ Ὄρους... εἰς τὸ ὅποιον ὁ, ἐν ἀρετῇ, βίος τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκητῶν καὶ ὁσίων προσέδωκε τὴν ἐπωνυμίαν Ὄρος Ἅγιον, οὔτε τὴν περιγραφὴν τῶν ἐν αὐτῷ θησαυρῶν τῆς τέχνης καὶ τοῦ λόγου»³, οὔτε τὴν γένεσιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ μοναχικοῦ αὐτοῦ βίου⁴ πειράται ἐπιστημονικῶς νὰ ἱστορήσῃ· ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶναι σαφής· ν' ἀποκαταστήσῃ δηλ. βάσει τῶν, ἱστορικῶς, ἀποδεδειγμένων συμπερασμάτων τὴν ἀλήθειαν, ἀλήθειαν παραθεωρουμένην ὑπὸ τοῦ ἀρθρογράφου, καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην αὐτῆς τὴν εἰκόνα τῆς πραγματικότητος εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ θιγόμενα θέματα, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὁποίων καὶ εἰσερχόμεθα.

Μετά τὴν, ὑπὸ τῶν Ἀράβων, κατὰ τὴν Ζ' ἑκατονταετηρίδα κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου, Παλαιστίνης καὶ Συρίας, ἐν αἷς ἤκαζεν ὁ Μοναχισμός, «ἐξητήθησαν νέα κέντρα μοναχικοῦ βίου, καὶ ὡς τοιαῦτα προϋτιμήθησαν ὁ Ὀλυμπος τῆς Βηθυνίας, ἡ Πόλις καὶ ὁ Ἄθως»⁵, ὅστις «ἦτο πράγματι φύσει καὶ θέσει»⁶ κατάλληλος πρὸς τοῦτο «διὰ τε τὴν ἡσυχίαν καὶ τὰς πρὸς Θεὸν ἀναβάσεις»⁷.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐμφανίζονται εὐάριθμοί τινες μοναχοί, οἵτινες, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, ἐπληθύνθησαν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ ἰδρυθῶσι πολλοί, ἐν αὐτῷ, Μοναί, τὴν διοργάνωσιν τῶν ὁποίων βλέπομεν εἰς τὰ Τυ-

πικά τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου Λαυριώτου (970)⁸, τῶν Αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Τσιμισκῆ (972)⁹, Κωνσταντίνου Μονομάχου (1045) καί εἰς ἄλλα παρεμφερῆ σιγίλλια καί ἔγγραφα· κατ' ἀκολουθίαν ὁ Ἀθῶς δέν ὠρίσθη, καθά ἀναγράφεται ἐν ἀρχῇ τοῦ ἁρθροῦ τούτου, «ὡς ἀποκλειστικόν οἰκητήριον» τῶν, ἐν αὐτῷ, μοναχῶν, ὑπό τοῦ Κωνσταντίνου Μονομάχου, ἀλλ' ἀπέβη τοιοῦτο πολὺ ἐνωρίτερον «ὡς μαρτυροῦσι τὰ σχετικά χρυσόβουλλα Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνο, Λέοντος Σ' τοῦ Σοφοῦ, Ῥωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ καί Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου»¹⁰, οὐδ' ἀληθεύει ἡ πληροφορία, ὅτι ἀπὸ τοῦ η' καί θ' αἰῶνος παρατηρήθη «μεγάλῃ μοναχῶν συρροή καί αὐξήσις τοῦ μονῶν συνεπεία τῶν εἰκονομαχικῶν διωγμῶν».

«Ο,τι βεβαίως μετὰ τὴν καταδίκην τῶν εἰκονομάχων ἐνισχύθη ὁ μοναχισμός, τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον, οὐχὶ ὁμως καί ὁ, ἐν Ἀθῷ, τοιοῦτος, ὅστις, ἀκριβῶς μετ' αὐτὴν, τὴν ἐγκατάλειψιν, συνεπεία τῶν Ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν τῶν, ἐν Αἰγύπτῳ κ.λπ. μοναχικῶν κέντρων καί τὴν διάλυσιν, τῆς Ἀνατολῆς, Μονῶν»¹¹, ἐμφανίζει πρόοδον· ἐπομένως εἶναι ἀμάρτυρον ὅτι, κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους, ἔχομεν αὐξήσιν τῶν μονῶν ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτῶν ἔννοιαν, διότι μέχρι τῆς ι' ἑκατονταετηρίδος ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ μόνον ἀναχωρηταὶ διαμένοντες, ἐν τισὶ δέ καί μεγάλοις, κελλίοις, ἐν οἷς κατώκουν ἐπὶ τό αὐτό πολλοὶ μοναχοὶ «καί τὰ ὁποῖα ἐνίοτε ἐκαλοῦντο μοναστήρια»¹². ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δέ ταύτην πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν «τό τοῦ Ζωγράφου καί τοῦ Ξηροποτάμου»¹³ τοιαῦτα, καί οὐχὶ ὑπὸ τὴν, τῆς πραγματικῆς Μονῆς, τοιαύτην· ἀλλὰ καί ἐάν πρὸς στιγμὴν θέλομεν ἀποδεχθῇ τὴν ἄποψιν τοῦ σημειογράφου, πάλιν θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι Μοναὶ ἰδρῦθησαν οὐχὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀθωϊτιδος Χερσονήσου ἀλλὰ «περὶ τὸν λεγόμενον Ἰσθμόν τοῦ Ξέρου»¹⁴.

Ἀναμφιβόλως ὁ ἀρθρογράφος ἀκολουθῶν τοῖς ἴχνεσι Ῥώσων συγγραφέων καί δὴ τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη ἀποφαινομένου, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπῆρχον Μοναὶ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, γράφει ταῦτα, ἵνα κατακυρώσῃ καί αὐτός «τὰ τῶν Σλάβων ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους δικαιώματα ὡς προϊστορικά», ἅτινα ὁμως «ἐπ' οὐδεμιᾷ ἱστορικῆς βάσεως στηρίζονται»¹⁵, καίτοι οἱ, ἐν αὐτῷ, διαβιούντες μοναχοὶ ἦσαν ἀποκλειστικῶς Ἕλληνες καί οὐχὶ ἕτεροι ἄλλοεθνεῖς, ἐλθόντες εἰς αὐτό ἀπὸ τῆς ια' ἑκατονταετηρίδος, χωρὶς παντάπασιν, καί ἂν ὑποτεθῇ ὅτι, μετὰ τῶν Ἑλλήνων τούτων μοναχῶν, ὑπῆρξαν καί μονάδες ἐξ αὐτῶν, νὰ ἐπηρεάξωσιν τὴν Ἑλληνικότητα τῆς μοναστικῆς ταύτης πολιτείας¹⁷, καθ' ἣν ἰδρῦθη ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων εἰς τὴν θέσιν τοῦ συγχωνευθέντος μετ' αὐτῆς¹⁸, παλαιοτάτου μονυδρίου τοῦ Κλήμεντος καί οὐχὶ ἡ τοῦ Ζωγράφου (Βουλγαρικῇ) τό μὲν, διότι αὕτη ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν ἀναφαίνεται μόλις ἀπὸ τοῦ ιγ' αἰῶνος, τό δέ διότι οἱ Βούλγαροι ἐμφανίζονται ἐν Ἀγίῳ Ὄρει κατὰ τὴν ια' ἑκατονταετηρίδα¹⁹, ἂφ' ἧς ἐποχῆς διαβλέπομεν μεμονωμένως καί τινας Ῥώσους, ὅτε κατὰ τὸν συ-

ντάκτην ἰδρῦθη καί ἡ δῆθεν Ῥωσικὴ Μονὴ τῆς «ὑπεραγίας Θεομήτορος Ξυλουργοῦ» καί ὁπότε κατ' αὐτόν «ἐσημειώθη ἀκμὴ τοῦ μοναχισμοῦ ἐν Ἀθῷ συνεπεία εἰσροῆς μοναχῶν ἐκ πασῶν τῶν ὀρθοδόξων χωρῶν».

Οἱ Ῥῶσοι ἀποβλέποντες πρὸς κατάκτησιν καί ἐκρωσισμόν τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἐφ' ὅσον τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα ἀντιτίθενται εἰς τὴν νέαν, παρ' αὐτῶν, ἐγκαινισθεῖσαν κατεύθυνσιν περιστρεφόμενην «περὶ ἄξονα τοῦ ὁποίου οἱ πόλοι εὐρίσκονται ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀθῶ, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Γολγοθᾶ»²⁰, ἀπεργάζονται φαντασίας, τὴν ἱστορικὴν, τοῦ Ἀθῶ, ἀξιοπιστίαν, παραθεωρούσας, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐπιτεύξεως τῶν σκοπῶν αὐτῶν, ὡς πράττει ἐν προκειμένῳ καί ὁ ἀρθρογράφος ἀνομολογῶν ὅτι «ἡ ἰδρύσις τῆς Ῥωσικῆς Μονῆς Ἀγ. Παντελεήμονος ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Βλαδιμήρου καί τοῦ υἱοῦ τοῦ Γιαροσλάβου. Κατ' ἀρχάς οἱ Ῥῶσοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν σκῆτην τῆς Θεοτόκου Ξυλουργοῦ, εἴτα ὁμως κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα οἱ Ῥῶσοι μοναχοὶ μετηνέχθησαν εἰς τὴν νῦν μονὴν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος ἐν τῇ παραλίᾳ. Ἡ Μονὴ αὕτη ἦδη ἀπὸ τοῦ 1169 ὡς ἀποτελούμενη ἐκ Ῥώσων μόνον μοναχῶν, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνεγνωρίσθη ὡς Ῥωσικὴ κτῆσις».

Καί ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἶναι ἀνάγκη ὅπως ἐπιμείνωμέν πως.

Οἱ Ῥῶσοι, ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ αὐτῶν, ὅπως ἐξέλθωσιν τοῦ χάους, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὠδηγήθησαν, ἐξ ἀφορητῆς ἀκατασχετοῦ ὁρμῆς ἀνευρέσεως ἴσων, πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δικαιωμάτων, καί εἰ δυνατόν ἀπουσίας κυριότητος αὐτῶν, πρὸς ἐλαφρὰν ἔστω, τῆς συνειδήσεως αὐτῶν, ἀνὰ παυσιν, ὡς ἐν ἐνυπνίῳ ἀνεκάλυψαν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ια' αἰῶνος ἡ Μονὴ αὕτη ἦτο Ῥωσικὴ· καί πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ἀμαρτύρου ταύτης δικαιολογίας παραθέτουσιν ἐντυπα ἀντίγραφα ἐγγράφων τῆς ιβ' ἑκατονταετηρίδος, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐπιδεικνύωσιν καί τὰ πρωτότυπα τούτων (Acta Russia Monasterii Kiew, 1873), ἐφ' ὅσον τοιαῦτα δέν ὑπάρχουσιν.

Ἡ, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως, Ἑλληνικὴ αὕτη Μονή, γνωστὴ διὰ τῶν προσηγοριῶν «Μονὴ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος τοῦ Θεσσαλονικέως», «Αὐθεντικὸν Κοινόβιον τῶν Καλλιμάχων» κ.λπ. μέχρι μὲν τοῦ β' ἡμίσεος τῆς ιη' ἑκατονταετηρίδος εὐρίσκετο εἰς ἀπόστασιν, περίπου, ὥρας ἀνατολικῶς τῆς νῦν ὑφισταμένης, εἰς θέσιν ἐν ἣ κεῖται τό σήμερον ὀνομαζόμενον «Παλαιομονάστηρον». Ἡ ἀρχικὴ αὕτη Μονὴ ὀνομαζομένη τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος τοῦ Θεσσαλονικέως ἰδρῦθη, ἀρχομένου τοῦ ια' αἰῶνος²¹. Κατὰ τό β' ἡμῖς τοῦ ἐπομένου τοιοῦτου «ἐρμηθεύσας προσεκολλήθη εἰς τὴν Μονὴν τῆς Θεοτόκου τοῦ Ξυλουργοῦ»²² τῆς ἐπιλεγόμενης τῶν «Ρουσῶν»²³, ὑπάρχει δέ μεταγενεστέρως τοῦ ις' αἰῶνος καί γραφή «Ῥωσῶν»²⁴, ἀποκληθείσης οὕτω λόγῳ τῆς, ἐκ τῆς πόλεως Ῥώσας τῆς Δαλματίας²⁵, καταγωγῆς τῶν ἐν αὐτῷ βιούντων μοναχῶν²⁶. «Κατὰ τό α' ἡμῖς τοῦ ιη' αἰῶνος ἡ παλαιὰ αὕτη Μονὴ εἶχε τελειῶς ἀποσαθρῶθῇ, οἱ δὲ μοναχοὶ αὐτῆς μετῴκησαν εἰς τὴν θέσιν τῆς νῦν ὑπαρχούσης»²⁷.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, παρά τούς ἀντιθέτους, τῶν Ῥώσων, ἰσχυρισμούς, ὅτι δηλ. αὕτη ἦτο ἀνέκαθεν ῥωσική, πιστοῦται ὅτι οὐδέποτε, μέχρι τοῦ β' ἡμίσεος τῆς ιθ' ἐκατονταετηρίδος, ὑπῆρξε τοιαύτη, διότι:

α'. Εἶναι βεβαιωμένον ὅτι, ὅτε, αὕτη κατά τό β' ἡμισυ τοῦ ιθ' αἰῶνος μετεφέρθη εἰς τήν παραλίαν καί ὠκοδομήθη ἐκ βάθρων ὑπό τῶν Ἑλλήνων, οὐδέ εἰς Ῥώσος μοναχός ὑπῆρχε, πολλῶ δέ μᾶλλον κατά τήν πρώτην αὐτῆς, τῷ 1169, μετοίκησιν.

β'. Ὁ ὄντως περιπετειώδης αὐτῆς βίος μᾶς δεικνύει ὅτι τῷ 1666 ὑπῆρχον, ἐν αὐτῇ, 22 μοναχοί, τῷ 1700 διέτλει ὑπό τήν κηδεμονίαν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καί τῷ 1725 ὑπῆρχον μόνον τέσσαρες μοναχοί, ὡς διαβεβαιῶ ὁ Ῥώσος περιηγητής Βασίλειος Βάροσκης.

γ'. Οὐδέν γραπτὸν μνημεῖον (τοιχογραφία, κείμενα κ.λπ.) ἀρχαίας ῥωσικῆς προελεύσεως ὑπάρχει ἐν αὐτῇ.

δ'. Εἰς ἀρχαιοτάτα, τῆς Ἱ. Κοινότητος, ἔγραφα, βλέπομεν τὸν ἡγούμενον αὐτῆς ὑπογράφοντα ἑλληνιστί²⁸, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τούς ἡγουμένους τῶν ἄλλων σλαβικῶν μονῶν ὑπογράφοντας σλαβιστί²⁹.

ε'. Ἀλλά καί εἰς ὁμοία τῆς ἰδίας ἀρχῆς, πρὸς τὸν Ἑθνικὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, Ἰωάννην Καποδίστριαν, ἀποστελλόμενα, δι' ὧν ἐκφράζονται πρὸς «τὴν Ἐξοχότητά του» εὐχαριστίαι, «διὰ τὴν πρὸς τὰ ἱερά, τοῦ Ἀθωνος, καταγῶγια ἰδιαιτέραν τῆς εὐλάβειαν, ὑπεράσπισιν καί περιθαλψιν, ἣν ἀφ' ἧς ὥρας ἀπέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καί δεικνύει μέχρι τῆς σήμερον, λόγῳ τε καί ἔργῳ καί ὅλαις δυνάμεσι προστατεύουσα βοηθοῦσα καί ἐξ οἰκείων...»³⁰ διαβλέπομεν, ὅτι ἅπασαι αἱ σφραγίδες τῶν, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, Ἱερῶν Μονῶν συμπεριλαμβανομένης καί τῆς, τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, τοιαύτης, παρεκτός τῶν Χελιανδαρίου (Σερβικῆς) καί Ζωγράφου (Βουλγαρικῆς) αἱ, ἐπὶ τούτων, δηλ. τῶν ἐγγράφων, ὑπὸ τῶν, ἐν τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι, ἀντιπροσώπων αὐτῶν, τιθέμεναι τοιαῦται, ἀναγράφουσιν Ἑλληνιστί τὰ ἀνόματα αὐτῶν, ἀλήθεια πιστοποιοῦσα, τὴν πλήρη τῆς, ὡς εἴρηται, Ἱερᾶς Μονῆς, Ἑλληνικότητα.

ς'. Ἐν ἔτει 1806, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἐξ ἀποφάσεως Συνδικτικῆς ἐκδίδει σιγίλλιον γράμμα, δι' οὗ καθωρίζετο, ὅπως ἐφεξῆς ἡ Μονὴ αὕτη ἀποκαλεῖται «Ἀϋθεντικὸν Κοινόβιον τῶν Καλλιμάχηδων», λόγῳ τῆς, ἐκ βάθρων, ἀνοικοδομήσεως ταύτης, ἀρχομένου τοῦ ιθ' αἰῶνος, ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνος Ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας Σκαρλάτου Καλλιμάχη.

Καί ἐρωτᾶται· εἶναι ποτέ δυνατόν νά φαντασθῇ τις, ὅτι, ἐάν αὕτη ἦτο Ῥωσική, τό Πατριαρχεῖον, καί μάλιστα εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ῥωσία πολιτικῶς ἥκμαζε, θά καθήργει ταύτης, τὴν προσηγορίαν; κατ' ἀκολουθίαν εἶναι προφανές ὁ, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ἑλληνικὸς χαρακτήρ, παρά τὰς ἀλλεπαλλήλους αὐτῆς ἐρημώσεις, καί οὐδ' ἀσθενῶς ἀποδεικνύεται ὅτι «εἶχε ποτέ ἀδελφότητα ἐκ Ῥώσων ἀποτελουμένην»³¹, πολλῶ δέ μᾶλλον, ὅτι ἰδρῦθη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Βλαδιμήρου καί τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰαροσλάου.

Βεβαίως ἐν τῇ ὑπερχιλιετῇ, τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἱστο-

ρία, μεταξύ τῶν χιλιάδων Ἑλλήνων μοναχῶν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καί τῆς Οἰκουμενικότητος τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, ὑπῆρχον ἄλλοθενεῖς, ἐν οἷς καί Ῥῶσοι· μονάδες ὁμῶς ἢ καί δεκάδες τούτων, εἰς τὰς χιλιάδας τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν δέν ἀποτελοῦν σοβαρὰν προϋπόθεσιν ἀποδείξεως ἱστορικῶν Ῥωσικῶν δικαιωμάτων, τὴν καταγωγὴν μάλιστα αὐτῶν ἐλκόντων ἀπὸ ἀρχαϊοτάτων χρόνων.

Ἡ εὐνοϊκωτέρα, πρὸς δημιουργίαν Ῥωσικῶν, ἐπὶ τοῦ Ἀθωνος, δικαιωμάτων, περίοδος, ἐμφανίζεται κατὰ «τό πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἑκατονταετής καί πλέον χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἡ ῥωσικὴ ἐπιρροή ἐν Ἀνατολῇ ἦτο ἀκαταγώνιστος»³². ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν περιπτώσει, πῶς θά ἐρμηνευθῇ τό γεγονός, τό μὲν Ἀγιον Ὄρος, μετὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, νά ὑποστῇ τεραστίας, εἰς ἐμψυχον καί ἄψυχον ὑλικόν, καταστροφάς, νά μὴ ἀκουσθῇ δέ οὐδεμία, οὐδέ κἂν ἀσθενεστάτη, ἐκ μέρους τῆς πανισχύρου Ῥωσίας, φωνὴ διαμαρτυρίας ὅχι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν Ῥωσικῶν, ἐν αὐτῷ, καθιδρυμάτων καί τῶν πιεζομένων ὑπηκόων αὐτῆς Ἀγιορειτῶν μοναχῶν; Ἀλλ' ἐάν ἀκόμη πρὸ τοῦ ιθ' αἰῶνος ὑπῆρχον, ἐν αὐτῷ, τοιαῦτα ἰδρύματα «ἢ καί δικαιώματα προσώπων μνείας ἄξια»³³, διατὶ εἰς τὰς, κατὰ τὴν ιθ' ἰδίαν ἑκατονταετηρίδα, συνθήκας, τὴν διατύπωσιν τῶν ὁποίων ἐπέβαλεν ἡ Ῥωσικὴ θέλησις καί δύναμις, οὐδεμία, ἐν αὐταῖς, γίνεται μνεία περὶ τῶν ῥωσικῶν, ἐν αὐτῷ, δικαιωμάτων; Θά ἦτο, ὁμολογουμένως, ἀπορίας ἄξιον, ἐάν ὄντως ὑπῆρχον τοιαῦτα καί νά μὴ ἐλάμβανεν ἡ Ῥωσία εἰς αὐτάς πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν ὑποκόων τῆς μοναχῶν καί τῶν καθιδρυμάτων αὐτῶν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον αὕτη συμμετέσχεν εἰς τὰς, ὑπὲρ τῶν, ἐν Τουρκίᾳ, μοναχῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας συνθήκας Γαλλίας καί Τουρκίας· οὐδαμοῦ ὁμῶς ἐγένετο, ἐν αὐταῖς, τῆς ὑπ' ὄψιν περιόδου, μνεία, διὰ τὸν λόγον ὅτι τοιαῦτα δέν ὑπῆρχον³⁴.

Καί ἀκριβῶς ἡ ἔλλειψις ἱστορικῶν μαρτυριῶν ὠδήγησε τούτους εἰς τὴν πρᾶξικοπηματικὴν, τῆς ὡς εἴρηται Μονῆς, κατάληψιν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ἀπὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ, καί ἐντεῦθεν, πολέμου (1854), ἄρχεται πλέον ἐγκαινιαζομένη ὑπὸ τῆς Ῥωσίας, ὑποβοηθουσῶν πρὸς τοῦτο καί τῶν ἐπιτοπίων καιρικῶν συνθηκῶν, νέα μέθοδος ἢ, διὰ παντός δηλ. τρόπου διείσδυσις καί κατάκτησις τοῦ Ἀγίου Ὁρους· αἱ Ἑλληνικαὶ Μοναὶ ἐξεληθοῦσαι τῆς Ἐπανασταστικῆς, τοῦ 1821, περιόδου ἦσαν ἐξ ἐπόψεως μὲν οἰκονομικῆς κατάχρεοι, ἐξ ἐπόψεως δέ οἰκοδομημάτων, ἐρείπια· καί πρὸς ἐπίτευξιν τῶν προσδοκιῶν, οἱ Ῥῶσοι δύο βασικούς σκοποὺς ἐκαλλιέργησαν.

α'. Τὴν ἀπόκτησιν, ἐν αὐτῷ, Μονῶν διὰ τῆς αὐθαιρέτου προαγωγῆς σκητῶν εἰς Μονάς, καί

β'. Τὸν ἐκρωσισμὸν τῶν Ἑλληνικῶν Μονῶν, διὰ τῆς ἀθρόας, κατὰ τὸν ιθ' αἰῶνα, ἀποστολῆς Ῥώσων μοναχῶν, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς ὑπὸ κρίσιν τοιαύτης, ἐλκόμενοι προφανῶς ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς.

Ἐν ἔτει δηλ. 1834 εὐρόντες οὗτοι τὴν Μονὴν ταύτην

εις οίκτραν οικονομικήν κατάστασιν, τῆς ὁποίας τό χρέος κατά τό 1830, ἐκυμαίνετο μεταξύ τῶν 145.000 - 200.000 γροσίων³⁵, ἀνέλαβον τήν, ἐν τούτῳ, ἀνόρθωσιν αὐτῆς, ὑπό τόν ὄρον, ὅπως φιλοξενήσῃ ὡς συμμαχαστάς ῥώσους μοναχοῦς—οἱ τρεῖς ἀρχικῶς εἰσελθόντες ἐν αὐτῇ ὠνομάζοντο Παῦλος, Γερόντιος καί Γρηγόριος—αὐξηθέντας σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε καί αὐτήν τήν Ἑγουμενίαν νά διεκδικήσωσι.

Καί εἶναι ἀληθές ὅτι ἐναντίον τῆς πράξεως ταύτης τῶν ῥώσων ἀντέστησαν οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες αὐτῆς μοναχοί μετὰ τοῦ Ἑγουμενίου αὐτῶν Γερασίου, ἀλλά καί αὐτή ἡ Ἱ. Κοινότης· ὅμως ἐπεβλήθη ἡ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἥτις διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β' τοῦ Κοκκώδη³⁶, ἐπεκύρωσε καί ἀνεγνώρισε τήν ἐκλογὴν τοῦ ῥώσου Μακαρίου Σοῦσκιν, ὡς Ἑγουμενίου αὐτῆς, διὰ τῆς ἐκδόσεως, τῷ 1875, Πατριαρχικοῦ καί Συνοδικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος καταδικάζοντος «ὡς ἀφωρισμένον, κατηραμένον καί ἀσυγχώρητον πάντα ἀνθιστάμενον»³⁷, μέ ἀποτέλεσμα ν' ἀποβῇ αὕτη πλεόν ῥωσική Μονή δεχομένη πλουσιωτάτας, ἐκ Ρωσίας, εἰσφοράς· καί οὕτως ἐφεξῆς κατέστη «πολιτικόν πρακτορεῖον κεκαλυμμένον ὑπὸ θρησκευτικόν πέπλον»³⁸, δηλ. ἐπίκεντρον τῶν ἐπιδιώξεων τῆς πανσλαβιστικῆς προπαγάνδας, ἐπιζητούσης ἀλλοίωσιν τοῦ ἐθνολογικοῦ, τοῦ τόπου τούτου, καθεστῶτος, ὄντος ἀνέκαθεν Ἑλληνικοῦ³⁹.

Μετά τήν οὕτως ἐπιτευχθεῖσαν ἐπιτυχίαν ἀπεπειράθησαν οἱ ῥῶσοι, ἵνα κατακτήσωσι καί ἄλλας Μονάς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου. Καί ἦτο τοιαύτη ἡ, κατ' αὐτῶν, ἐξέγερσις οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνων ἀλλά καί τῶν Σέρβων καί Βουλγάρων μοναχῶν, μετὰ τήν ἀποτυχίαν μάλιστα καί τοῦ ἐκρωσισμοῦ τῆς Σερβικῆς Μονῆς τοῦ Χελιανδαρίου⁴⁰, ὥστε ἠναγκάσθησαν μέν ν' ἀνακόψωσι τήν, πρὸς τήν κατεύθυνσιν ταύτην, κεκτημένην ταχύτητα, ὅμως μετέβαλον τακτικὴν «προσκτώμενοι διὰ παντός θεμιτοῦ καί ἀθεμίτου μέσου Σκῆτας, Κελλία καί συγκεντροῦντες εἰς αὐτάς ἀριθμὸν μοναχῶν πολλαπλάσιον τοῦ κεκανονισμένου»⁴¹, μέ προοπτικὴν τήν ἀνατροπὴν «τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος τῶν εἴκοσι κυριάρχων μονῶν», διὰ τῆς προαγωγῆς σκητῶν εἰς κυριάρχους μονάς, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν, εἰς τήν Ἱ. Κοινότητα, μὴ Ἑλληνικῶν ψήφων⁴², καί τῶν «ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τῶν Ἐθῶν ἔκπαλαι κρατησάντων»⁴³, σκοποὶ μὴ ἐπιτευχθέντες τελικῶς, λόγῳ ἀντιδράσεως τῶν, ἐν αὐτῷ, Μονῶν μετὰ τήν, ὑπ' αὐτῶν, κατανόησιν τοῦ, ὃν διατρέχουσι, κινδύνου, παρὰ τό γεγονός ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν παραμένει «ἀναλλοίωτος καί ἀνεπίδεκτος αὐξομειώσεως»⁴⁴, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὁποίων ἀπαρτίζουν τήν Ἱεράν Κοινότητα· συνεπῶς ἡ διοικήσις τοῦ Ἁγίου Ὁρους «συνωδὰ τῷ προνομιακῷ αὐτοῦ καθεστῶτι» ἀνήκει εἰς αὐτάς καί μόνον, οὐδ' εὐσταθεῖ τοῦ συντάκτου ἡ ἀποψις, ὅτι κατὰ τον 15' αἰῶνα «τό ἡμῖς τῶν Μονῶν ἀνήκεν εἰς τοὺς Σλαῦους», ἐκτός ἐάν συγχέων τήν ἱεραρχικὴν, τῶν καθιδρυμάτων, τάξιν, ὀνομάζει τὰς σκῆτας καί κελλία, Μονάς.

Ὁ 15' αἰὼν, κατὰ τόν ἀρθρογράφον, ἦτο ὁ πλεόν σκληρὸς διὰ τοὺς ῥώσους, ἐφ' ὅσον «ὁ ἀριθμὸς τῶν ῥωσικῶν Μονῶν ἡλαττώθη» ἡ δὲ «Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἠρπάγη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων», θέλων προφανῶς νά ἀντιστρέψῃ τήν ἀλήθειαν, ἵνα δικαιολογήσῃ τήν, ὑπὸ τῶν ῥώσων, αὐθαίρετον, κατὰ τό β' ἡμῖς τοῦ 15' αἰῶνος, τῆς Ἑλληνικωτάτης μέχρι τότε Ἱ. Μονῆς τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος, κατάληψιν, καί τήν ἀνυπαρξίαν, ὑπ' αὐτοῦς, τοιούτων.

Καί οἱ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῶν ῥώσων, δραματισμοὶ ἤρχισαν πῶς ὑποφώσκοντες διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσούκ - Καϊναρτζή (1774), δι' ἧς ἡ Ῥωσία «ἐκτήσατο ἔμμεσόν τι δικαίωμα θρησκευτικῆς προστασίας ἐπὶ τοῦ Ὀρθοδόξου τῆς Ἀνατολῆς πληρώματος»⁴⁵, δυνάμει τῆς ὁποίας καί ἐπετρέπετο ἀκωλύτως ἡ μετάβασις καί ἔνταξις εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν Μονάς Σλαῦων καί δὴ ῥώσων μοναχῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων «ἐνεκα τῆς ἀφθονίας τῶν ἐκ Ῥωσίας χρηματικῶν» πόρων ἐπληθύνετο καί «αἱ ῥωσικαὶ μοναὶ ἐπλουτίζοντο», ἡ δὲ τοιαύτη τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, κατοικουμένη ἀποκλειστικῶς ὑφ' Ἑλλήνων δέν προσεκάλεσε ῥώσους μοναχοῦς, ὡς διατείνεται ὁ σημειογράφος, ἀλλ' οὗτοι, ὡς ἀνωτέρω ἐτονίσθη, αὐθαίρετως καταλαβόντες ταύτην μετέβαλον τόν χαρακτήρα τῆς εἰς Ῥωσικόν, παρὰ τήν ἀντίδρασιν οὐχὶ «σωβινιστῶν τινῶν Ἑλλήνων», ἀλλὰ συμπάσης τῆς Ἀγιορειτικῆς ἀδελφότητος ἀνεξαρτήτως ἐθνότητος, παρεκτός βεβαίως τῆς ῥωσικῆς, ἀντιτιθεμένης εἰς ἀναγνώρισιν τοιούτων, εἰς τοὺς ῥώσους, δικαιωμάτων.

Καί ἐνασμενιζόμενος ὁ ἀρθρογράφος διὰ τήν, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, σλαβικήν πρόοδον, πρόοδον εὐνοοῦσαν τὰς ἐπ' αὐτοῦ Ῥωσικὰς βλέψεις, ἐκφράζει βαθητάτην χαράν, διότι «τοιαύτης ὑπερασπίσεως ἀνάγκην εἶχεν ἰδίως ὁ Ἐθῶς»· καί ἐκδηλῶν μέν τήν ἱκανοποίησίν του, ἐπιθυμῶν δὲ δικαιολογίαν δι' αὐτήν, ἄγεται εἰς τήν εὐάρεστον διαπίστωσιν, ὅτι διὰ τῶν ἐκ Ῥωσίας ἀποστελλομένων χρημάτων, ἐπὶ σκοπῷ καταλήψεως τῆς ὅλης, τοῦ Ἐθῶνος, Χερσονήσου, αἱ Ῥωσικαὶ Μοναὶ ἀνέπτυσον «εὐρεῖαν πνευματικὴν δρᾶσιν ἐν Ῥωσίᾳ δι' ἀποστολῆς βιβλίων καί περιοδικῶν θρησκευτικοῦ καί ἐθνικοῦ περιεχομένου».

Καί πρέπει νά δέχεται ὁ κ. Ν.Π. συγχαρητήρια διὰ τήν τοιαύτην ὁμολογίαν του, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς ἐπισφραγίζει τό γεγονός, ὅτι ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, οἱ Ῥῶσοι ἐξήσκουν πολιτικὴν προπαγάνδα ὑπὲρ τῶν Ῥωσικῶν ἐπιδιώξεων, καί καταρρίπτονται τὰ, ἔωλα ἄλλως τε, ἀντίθετα ἐπιχειρήματα περὶ ἀφοσιώσεως τῶν ῥώσων μοναχῶν εἰς τήν προσευχὴν καί τήν κατάνυξιν· οὗτος δι' αὐτῆς προσφέρει ὑψίστην, εἰς τήν Ἀγιορειτικὴν ἱστορίαν, ὑπηρεσίαν, διότι ἀνομολογεῖ ὄντως τόν Ἑλληνικόν αὐτῆς χαρακτήρα, καίτοι ἀλλαχοῦ ἐπιζητεῖ νά μεταβάλῃ αὐτόν δι' ἰσχυρισμῶν μόνον, τοὺς σκοποὺς, τῆς πανσλαβιστικῆς προπαγάνδας, ὑπηρετούντων, διὰ τῆς κατωτέρω, ἐμφανεστερας αὐτοῦ, ὁμολογίας. «Αἱ Ῥωσικαὶ ὅμως Μοναὶ, λέγει, καί ἰδίως ἡ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἤσκουν τήν πολιτικὴν τῶν ἐπίδρασιν εἰς τὰ Βαλκάνια καί εἰς ὅλην τήν ἐγγύς

Ἀνατολὴν διαρκῶς δ' αὐξανόμεναι ἡρίθμουν 4.000 μοναχῶν», ἀριθμὸς πόρρω ἀπέχων τῆς πραγματικότητος, ὡς κατωτέρω θέλομεν ἀποδείξει, παρὰ τὴν ἀλήθειαν ὅτι οἱ Ῥῶσοι ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἐπεξήτουν αὐξησιν τῶν ὁμοφύλων μοναχῶν.

Καὶ παραποιῶν τὴν συμβολὴν τῶν Ἀγιορειτῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, εἰς τὴν, ἐν ἔτει 1821, Ἐθνεγερεσίαν ἡμῶν, ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς οὐχὶ καλοπίστως· ὅτι δηλ. ταύτης μετέσχον «μοναχοὶ τινες», οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀπήντησαν διὰ τοιούτων ἐντεκδικήσεων, ὥστε οὐ μόνον «ἐτρομοκρατήθησαν» οἱ Ἕλληνες μοναχοί, ἀλλὰ καὶ «πολλοὶ ἐδραπέτευσαν», θέλων διὰ τοῦτου νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν συλλογισμόν του, ὅτι δηλ. ἐφ' ὅσον «ἐδραπέτευσαν», ἔπρεπε ν' ἀντικατασταθῶσι διὰ Ῥώσων.

Καὶ ποία ἦτο ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγιορειτικοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν παλιγγενεσίαν εἶναι γνωστὴ· ὀλίγος μόνον κόπος θὰ ἦρκει, ἵνα πεισθῇ ὁ ἀρθρογράφος περὶ τούτου, διότι εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὅτι, οἱ Ἕλληνες, τοῦ Ἀγίου Ὄρους, μοναχοὶ «διεκρίθησαν ἀείποτε οὐ μόνον διὰ τὴν προσήλωσιν αὐτῶν εἰς τὰ χριστιανικά, καὶ δὴ μοναχικά ἰδεώδη, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἔνθεον αὐτῶν ἐθνικὸν ζῆλον».

Τούτου ἕνεκεν «ἄμα τῇ ἐνάρξει τῆς Ἑλληνικῆς, τοῦ 1821, Ἐπαναστάσεως, μετέσχον, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ἐπὶ ἀποκτήσει τῆς ἐλευθερίας», ἀσχετῶς ἐάν «ἡ ἔκβασις τούτου, ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Ἀθῶνος, εἶχε τραγικὰς διὰ τὰ, ἐν αὐτῇ εὐαγγῇ ἰδρύματα, καὶ τοὺς, ἐν αὐτοῖς, μοναχοὺς, συνεπείας, ἐξ ὧν πολλοὶ τούτων ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν, ἐπὶ τῷ τέλει διασώσεως, κυρίως, τῶν ἱερῶν τῶν αὐτόθι Ἱερῶν Μονῶν, κειμηλίων»⁴⁶, ἅτινα, χάρις εἰς τὴν φιλότιμον, καὶ εὐγνώμονα διὰ τοὺς ἐπιγιγνομένους, τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, στοργὴν, ἐπεστράφησαν καὶ αὐθις ἄθικτα εἰς τὸν ἱερόν τοῦτον τόπον, εἰς ὃν ἐπικρατεῖ ἀπὸ αἰώνων, ἡ κατάνυξις, περισυλλογὴ, θυσία καὶ αὐταπάρνησις, ἀρεταὶ τὰς ὁποίας ἀποθαυμάζει καὶ ὁ σύγχρονος κόσμος, ὅστις εὐκόλως δὲν ἀποχωρίζεται τῶν γηϊνῶν, ἵνα ἀνυψωθῇ εἰς τὰ οὐράνια.

Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν Βυζαντινὴν περιόδον ἀνομολογεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες «δὲν ἐξεδήλουν μὴ φιλικὰς διαθέσεις πρὸς τοὺς ἄλλοεθνεῖς ὀρθοδόξους ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀνάγκην τῆς ἀκλονήτου ἐνότητος τῆς Οἰκουμένης Ὀρθοδοξίας», καὶ ἀληθῶς «εἰς τοὺς νομίμους πόθους καὶ εἰς τὰς κανονικὰς ἀξιώσεις τῶν ἑτεροεθνῶν ὀρθοδόξων μοναχῶν, οὐδέποτε ἀντέπραξαν οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ θεωροῦντες αὐτοὺς πάντοτε ὡς ἴσους ἐν Χριστῷ ἀδελφούς»⁴⁷, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον οὗτοι «ἐπραγματοποίησαν τὸ σχέδιον τῆς κοσμοπολιτικῆς τοῦ Εὐαγγελίου θεωρίας δεδομένου ὅτι Ἕλληνες, Ῥῶσοι... ἀπὸ χιλιετηρίδος ζῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ καὶ ἰσοπολιτείᾳ»⁴⁸· καὶ ὁμως τὴν ἀλήθειαν ταύτην τὴν ἐξουδετεροῦ διὰ τῆς μομφῆς ὅτι, ἡ, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ι' αἰῶνος ἀγωνιστικὴ, τῶν Ἑλλήνων Ἀγιορειτῶν μοναχῶν, διάθεσις, πρὸς ἀρπαγὴν τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων «ἦτις ἦτο κέντρον τοῦ

θρησκευτικοῦ διαφωτισμοῦ τῆς Γεωργίας» ἐπετεύχθη διὰ τῆς, ὑπ' αὐτῶν, κατὰ τὸν ις' αἰῶνα, καταλήψεώς της.

Ἡ Μονὴ αὕτη δὲν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, διότι κεννυοντο ἀπὸ τῆς ἀναγκῆς νὰ πείσῃ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ὁ ἀρθρογράφος – ἀσφαλῶς δὲ γράφει οὕτως, ἵνα ἐπιδοκιμάσῃ τὴν πρᾶξιν τῶν καταλαβόντων, δι' αὐταρχικῆς ἐνεργείας καὶ μετατρεψάντων εἰς Ῥωσικὴν, τὴν Ἑλληνικὴν Μονὴν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, Ῥώσων, – ἀλλὰ λόγῳ τῶν, ἀπὸ τοῦ ιγ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἀλλεπαλλήλων ταύτης καταστροφῶν, ἐρημώσεων καὶ σφαγῆς τῶν Γεωργιανῶν, ταύτης, μοναχῶν ἀνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συναδέλφων ἢ διοικήσεως αὐτῆς⁴⁹.

Ὁ ιθ' αἰὼν, κατὰ τὸν συντάκτην, «διέρρευσε ἐν Ἀθῶν, ἐν πνεύματι ἐχθρότητος τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰς ἄλλας ἐθνότητας «διὰ τῆς ἀναπτύξεως δῆθεν ἄκρων ἐθνικιστικῶν τάσεων παρὰ τοῖς Ἕλλησι (ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ)», μέ συνέπειαν τὴν «ἐξασθένεισιν τῆς θεμελιώδους σημασίας τοῦ Ἀθῶν ὡς συγκεντρώσεως τοῦ μοναχισμοῦ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν».

Οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες μοναχοί, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι «ὁ Ἀθῶν ἀπὸ τρισχιλίων ἐτῶν εἶναι Ἑλληνικὸς καὶ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ Ἑλληνικότης του καὶ κατὰ τὴν μοναχικὴν περιόδον, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι δορυκτῆτορες καὶ αὐτοὶ οἱ πρῶτοι Σουλτᾶνοι τῆς Τουρκίας ἐχορήγουν ταῖς Μοναῖς χρυσόβουλλα καὶ φερμάνια ἑλληνιστὶ γεγραμμένα ἢ ἐκκλησιαστικὴ τάξις καὶ διοικήσεις ὑπῆρξαν πάντοτε ἐν Ἀθῶν Ἑλληνικά, καθὼς ἑλληνικὴ πάντοτε εἶναι ἡ ἐπίσημος γλῶσσα»⁵⁰ ἐφυλετίσθησαν, καὶ οὐδέποτε «αἱ αἰχμαὶ τῶν ἄκρων ἐθνικιστικῶν τάσεων» αὐτῶν ἐστράφησαν «κυρίως κατὰ τῶν Ῥώσων».

Ἀπάντησις ὁμως, εἰς τὰς, ἐν προκειμένῳ, αἰτιάσεις τούτου ἔρχεται, ἐκτὸς πολυαριθμῶν ἱστορικῶν δεδομένων, καὶ ἀποφασίς τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως, δι' ἧς, πρὸς παραλαβὴν τῶν Ἀγιορειτικῶν, ἐξ Ἑλλάδος, κειμηλίων, ἅτινα, ὡς ἀνωτέρω ἐτονίσθη, συνεπεία τῆς ἐκρύθμου, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, καταστάσεως, μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, εἶχον μεταφερθῇ εἰς νήσους τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλα αὐτῆς μέρη, πρὸς ἀσφάλειαν, εἶχον ὁρισθῇ οἱ

- 1) Ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος Ἰβηρίτης.
- 2) Γέρων Ναθαναήλ Ἰβηρίτης.
- 3) Ἀρχιμανδρίτης Βενέδικτος Ξηροποταμηνός.
- 4) Ἀρχιμανδρίτης Γαβριήλ Ξηροποταμηνός.
- 5) Γέρων Γρηγόριος Γρηγοριάτης.
- 6) Προηγούμενος Ἀνανίας Ἀγιοπαυλίτης.
- 7) Γέρων Γεράσιμος Ἀγιοπαυλίτης καὶ
- 8) Ἱερομόναχος Γεράσιμος ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος⁵¹.

Ἀλλὰ καὶ ἐάν, κατὰ περιόδους, πολλοὶ προέταξαν παράπονα, ταῦτα ἐδικαιολογοῦντο «ἐπὶ προφάσεσιν ἀναξίαις τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως καὶ ἐπὶ περιστάσεσιν ὅλως ἀντιστρατευομέναις πρὸς τὴν τάξιν, τοὺς θεσμούς καὶ τὴν μοναχικὴν αὐταπάρνησιν καὶ ὑποταγὴν»⁵².

Ἐν τοσούτῳ ὁμως –παρά τὴν παρεμβαλλομένην παρ’ αὐτοῦ μομφήν– διτὴ δηλ. καίτοι ἡ Ῥωσία κατ’ ἐπανάληψιν ἐνίσχυσεν τοὺς Ἑλληνας Ἀγιορεῖταις μοναχοὺς οἰκονομικῶς, ὁμως οὐτοὶ μισοῦν τοὺς ἐκπροσώπους αὐτῆς– «Ἡ Ῥωσία προσεπάθησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐν Ἀθῶ ῥωσικοῦ Μοναχισμοῦ εὐρέως ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς».

1. Γ. Παρασκευοπούλου, Τό Ἅγιον Ὅρος ἄλλοτε καὶ νῦν. Ἐν Ἀθήναις 1923, σ. 6.
2. Μελετ. Μεταξάκη, Μητροπολίτου Κιτίου, Τό Ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ Ῥωσικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ. Ἐν Ἀθήναις 1913, σ. 6.
3. Αὐτόθι, σ. 5.
4. Εὐλογίου Κουρίλα (ἀποθανόντος Μητροπολίτου Κορυθαῖας), Ἀθῶς (Μοναχικός βίος) ἐν «Θρησκευτικῇ καὶ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ», τ. Α΄. Ἀθήναι 1936, σ. 487.
5. Βασίλ. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἀπ’ ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Ἀθήναι 1948, σ. 419.
6. Εὐλογίου Κουρίλα, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 491.
7. Αὐτόθι.
8. Δημ. Πετρακάκου, Τό μοναχικόν πολίτευμα τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἀθῶ. Ἀθήναι 1925, σ. 6.
9. Β. Στεφανίδου, ἐνθ’ ἄνωτ. σ. 420. Π. Παναγιωτάκου, Ἡ ὁργάνωσις τοῦ Μοναχικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἀθῶ, ἐν «Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου», ἔτ. 1949, τεύχ. 2ον, σ. 90, ἰδίον, Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, τ. Δ΄ «τὸ Δίκαιον τῶν Μοναχῶν», σ. 407 ἐπ., 1957.
10. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος! Ἀνάγκη νομοθετικοῦ διακανονισμοῦ τοῦ καθεστώτος αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1926, σ. 6.
11. Εὐλ. Κουρίλα, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 502.
12. Βασίλ. Στεφανίδου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 419.
13. Αὐτόθι.
14. Εὐλ. Κουρίλα, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 502. Γ. Παρασκευοπούλου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 7.
15. Εὐλ. Κουρίλα, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 499.
16. Βασ. Στεφανίδου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 420.
17. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 138.
18. Εὐλ. Κουρίλα, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 492. Α. Ξυγγοπούλου, Ἀθῶς (Ἱστορία) ἐν «Θρησκευτικῇ καὶ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ», τ. Α΄, σ. 476.
19. Βασ. Στεφανίδου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 420.
20. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 93.
21. Ἀ. Ξυγγοπούλου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 480.
22. Αὐτόθι.
23. Αὐτόθι. Ἀρχιμ. Χριστοφ. Κτενᾶ, Ὁ Πρῶτος τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἀθῶ καὶ ἡ «Μεγάλῃ μέση» ἢ «Σύναξις», ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ 5΄ τόμου τῆς ΕΕΒΣ. Ἐν Ἀθήναις 1929, σ. 259.
24. Χριστ. Κτενᾶ, αὐτόθι, σ. 279.
25. Β. Ἀτέση, Ἡ περὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἀθῶ ἱστορικὴ ἀλήθεια, «Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου», ἔτ. 1961, ἀριθ. τεύχ. 3ον, σ. 129.

26. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 28, ὑποσ. 1. Β. Ἀτέση, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 129.
27. Α. Ξυγγοπούλου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 480.
28. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 144.
29. Χρ. Κτενᾶ, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 276.
30. Β. Ἀτέση, Σύμμικτοι ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορικαὶ εἰδήσεις, «Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου», ἔτ. 1960, τεύχ. 2ον, σ. 74.
31. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 82 καὶ 143.
32. Αὐτόθι, σ. 80.
33. Αὐτόθι, σ. 81.
34. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 81.
35. Β. Ἀτέση, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 74. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ περὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἀθῶ, ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 131.
36. Ὁ στρατηγὸς κόμης Ἰγνάτιεφ, πρέσβυς τῆς Ῥωσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ψυχὴ τῆς πανσλαβικῆς κινήσεως, γράφων πρὸς τὸν φίλον τοῦ Ἀρχιμ. Ἀντωνῖνον, ἀρχηγόν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις «Πνευματικῆς ἀποστολῆς» ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος λέγει εἰς α΄ του ἐπιστολῆν ὑφ’ ἡμερομηνίαν 30 Μαρτίου 1873 «Μυστικῶς δύναμαι νὰ σὰς ἀνακοινώσω, ὅτι τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ θὰ ἐκθρονισθῇ ὁ Ἀνθιμος (Οἰκουμενικός Πατριάρχης) καὶ θὰ ἐνθρονισθῇ ὁ Ἰωακείμ»· εἰς β΄ τοιαύτην (27 Ἰουνίου 1874) «ὁ Πατριάρχης ἤδη ἐξετάζει τὸ ζήτημα (τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος ἐν Ἀθῶ), τὸ ὅποσον λαμβάνει δυνάμειον διὰ τοὺς ἀγωγιάτας (= τοὺς Ἑλληνας μοναχοὺς τοῦ Ἀγίου Ὁρους) ἐκβασιν. Τό Φανάριον θὰ ἐμπήξῃ τοὺς ὀνυχὰς του ἐπὶ τοῦ Ἀθῶ, ὅς σκεφθῶσι δὲ περὶ τούτου τὰ Μοναστήρια». Μ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 43, 68 καὶ 71.
37. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος κ.λπ., ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 29.
38. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 94.
39. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 3.
40. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 100.
41. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 103.
42. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 179. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὁ καθηγητὴς Α. Δημητριάδης ἐγραφε: «Ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες φύσει καὶ θέσει ὑπερισχύουν (ἐν Ἀθῶ) πρέπει διὰ μέσων τεχνητῶν νὰ γίνῃ ἐνίσχυσις κατ’ ἀρχὰς τῶν σλαύων, διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἔπειτα ἡ ἐξίσωσις, ὅπως ἐπακολουθήσῃ ἡ ἐπικράτησις καὶ ἡ ὁριστικὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ παντὸς μὴ ῥώσου ἔξωσις». Μ. Μεταξάκη, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 152.
43. Δημ. Πετρακάκου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 186.
44. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 31, 43, 64. Π. Παναγιωτάκου, Ἡ ὁργάνωσις τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἀθῶ, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 172.
45. Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐν Ἀθήναις 1925, τ. Ε΄, μέρ. Β΄, σ. 148 καὶ 200.
46. Β. Ἀτέση, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, «Ἐκκλησία», ἔτ. 1957, ἀριθ. φύλ. 15, σ. 280.
47. Γράμματα Ἀγιορειτικὰ ὑπὸ Ἀκταίου. Ἐν Ἀθήναις 1913, σ. 27.
48. Εὐλ. Κουρίλα, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 565.
49. Αὐτόθι, σ. 535. Α. Ξυγγοπούλου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 476.
50. Γράμματα Ἀγιορειτικὰ, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 26-27.
51. Β. Ἀτέση, Σύμμικτοι ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορικαὶ εἰδήσεις, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 73.
52. Γράμματα Ἀγιορειτικὰ, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 27.

ΠΑΝΑΓΙΑ Η «ΓΕΡΟΝΤΙΣΣΑ»

*Χαίρει Παντοκράτορες ἡ Μονή
ἔχουσα ἐν κόλποις τὴν Εἰκόνα Σου τὴν Σεπτήν,
ἥτις, Θεοτόκε, ΓΕΡΟΝΤΙΣΣΑ καλεῖται,
καὶ βρύει εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν.*

(ἴδε σελ. 1)



Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ ΜΑΣ*

Τοῦ μακαριστοῦ Θεολόγου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Σ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ - ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

«Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Τό 10ον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως μᾶς εἰσάγει εἰς τό κεφάλαιον τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας μυστηρίων.

α) Ἐννοία τῶν μυστηρίων. Τά μέσα καί οἱ ἄγωγοί τῆς χάριτος, δηλαδή αἱ ἱεραὶ τελεταί καί ἱερουργίαι, μέ τās ὁποίας μεταδίδεται εἰς τόν ἁμαρτωλόν καί ἔνοχον ἄνθρωπον ἡ θεία Χάρις καί δύναμις, ἡ ὁποία τόν καθαρίζει ἀπό τήν ἁμαρτίαν τόν ἁμαρτωλόν, τόν ἀγιάζει καί τόν καθιστᾷ δίκαιον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, εἶναι τά ἱερά τῆς Ἐκκλησίας μας μυστήρια. Μυστήρια βέβαια μέ γενικήν σημασίαν εἶναι καί τά ἱερά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὑπερφυσικαί καί θεῖαι ἀλήθειαι, πού μένουν ἀκατάληπτοι καί μυστηριώδεις εἰς τόν μικρόν ἀνθρώπινον νοῦν καί μόνον μέ τήν πίστιν του τās καθιστᾷ κτήμα τῆς ψυχῆς του ὁ ἄνθρωπος. Ἐδῶ ὁμως ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι μυστήρια ὀνομάζονται αἱ ἱεραὶ τελεταί, αἱ ὁποῖαι εἶναι θεοσύστατοι καί διὰ τῶν ὁποίων μεταδίδεται ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος εἰς τόν ἄνθρωπον πρὸς ἀναγέννησιν καί σωτηρίαν του. Ἡ Θεία Χάρις μεταδίδεται καί μέ τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, μέ τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καί μέ τήν προσευχήν. Καί τότε φωτίζεται καί ἐνισχύεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τόν ἀγῶνα τῆς ζωῆς του. Ἀλλ' αὕτη εἶναι μερική θεία χάρις. Τό πλήρωμα ὁμως τῆς θείας Χάριτος, ἡ πλήρης καί τελεία θεία Χάρις μεταδίδεται μέ τά μυστήρια, χωρίς τά ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον νά εὕρῃ σωτηρίαν ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ χάρις τῶν μυστηρίων, καθὼς καί ὅλη ἡ χριστιανική λατρεία, ἀπορρέει ἀπό τήν σταυρικὴν θυσίαν τοῦ Κυρίου, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, καί μάλιστα ἀπό τήν λοχευθεῖσαν πλευράν τοῦ σταυρωθέντος Σωτῆρος,

ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος ρητῶς λέγει· «Ἐξῆλθεν ὕδωρ καί αἷμα (ἀπό τήν πλευράν τοῦ Ἑσταυρωμένου, ὅταν τόν ἐτρύπησε μέ τήν λόγχην του ὁ στρατιώτης) οὐχ ἀπλῶς δέ οὐδ' ὥς ἔτυχεν αὐταὶ ἐξῆλθον αἱ πηγαί (δέν ἦτο δέν ἀπλῶς καί τυχαῖον αὐτό τό συμβάν, τό νά βγῇ δηλαδή ἀπό τήν πλευράν τοῦ Ἑσταυρωμένου αἷμα καί ὕδωρ, μόλις τήν ἐτρύπησεν ὁ λόγχη τοῦ στρατιώτου), ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἡ Ἐκκλησία συνέστηκε, καί ἴσασιν οἱ μυσταγωγούμενοι (γνωρίζουν καλά ὅσοι κατηχοῦνται καί προχωροῦν εἰς τό βάπτισμα), δι' ὕδατος μέν ἀναγεννώμενοι, δι' αἵματος δέ καί σαρκὸς τρεφόμενοι. Ἐντεῦθεν ἀρχὴν λαμβάνει τά μυστήρια». Καί τό μέν ὕδωρ πού ἐβγήκεν ἀπό τήν πληγὴν εἶναι τό βάπτισμα, τό δέ αἷμα ἡ θεία Κοινωνία⁽¹⁾.

Καί τά μυστήρια εἶναι αἱ θεῖαι καί θεόδοτοι δυνάμεις μέ τās ὁποίας ἡ Ἐκκλησία καί καθαρίζει τόν ἄνθρωπον ἀπό τήν ἁμαρτίαν, τόν ἀπαλλάσσει ἀπό τό βάρος τῆς κατάρας καί ἐνοχῆς, τοῦ δίδει ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, τόν τρέφει πνευματικῶς καί τόν καταρτίζει εἰς τήν ἁγίαν τοῦ Πνεύματος ζωὴν. Ἐπειδὴ δέ ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο συστατικά, τό πνεῦμα καί τήν ὕλην, τήν ψυχὴν πού εἶναι ἀόρατος καί τό ὁρατόν σῶμα, καί τά ἱερά μυστήρια ἔχουν καί αὐτά τό ἀόρατον καί τό ὁρατόν στοιχεῖον. Ἀόρατον εἶναι ἐκεῖνο πού δέν φαίνεται, ἡ θεία χάρις π.χ., καί ὁρατόν αὐτό πού φαίνεται καί τό αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος κατὰ τήν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου, τό ὕδωρ π.χ. εἰς τό βάπτισμα, τό ὕδωρ καί ἡ τριττὴ κατάδυσις, τό ἔλαιον καί ἡ χρῆσις διὰ τοῦ ἁγίου ἐλαίου εἰς τό Εὐχέλαιον, ἡ εὐχή εἰς τήν Ἐξομολόγησιν κ.ο.κ. Ἐπομένως πίσω ἀπὸ τά ὁρατά καί αἰσθητά κρύπτονται τά ἀόρατα καί ὑπεραισθητά, τά

θεία καὶ πνευματικά, αὐτὴ ἡ χάρις ποὺ ἀγιάζει, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ποὺ φωτίζει καὶ σώζει καὶ ἀναγεννᾷ. Ἔτσι τὰ ὁρατὰ καὶ αἰσθητὰ γίνονται οἱ ἱεροὶ ἀγωγοὶ τῆς θείας δυνάμεως καὶ χάριτος⁽²⁾.

β) Ὁ ἀριθμὸς τῶν Μυστηρίων. Τὰ Μυστήρια τῆς ἀγίας μας Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἑπτὰ. Πρῶτον, τὸ Βάπτισμα, Δεύτερον, τὸ Χρῖσμα. Τρίτον, ἡ Θεία Εὐχαριστία. Ἐπειτα ἔρχονται, κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ Μετάνοια καὶ Ἐξομολόγησις, ἡ Ἱερωσύνη, ὁ Γάμος καὶ τὸ Εὐχέλαιον ἢ Ἅγιον Ἐλαιον. Ἀπὸ τὰ ἑπτὰ αὐτὰ μυστήρια τὰ τέσσαρα πρῶτα εἶναι ὑποχρεωτικά. Τὰ ἄλλα τρία προαιρετικά. Χωρὶς τὰ ὑποχρεωτικά Χριστιανὸς δὲν γίνεται ὁ ἀνθρώπος. Ἄν δὲν βαπτισθῇ, ἂν δὲν λάβῃ τὸ Χρῖσμα ἢ τὸ Ἅγιον Μύρον, ἂν δὲν κοινωνήσῃ καὶ κοινωνῇ τακτικά, ἂν δὲν ἐξομολογῇται, τότε χάριν Θεοῦ δὲν λαμβάνει καὶ ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ δὲν γίνεται. Μὲ τὸ βάπτισμα ὁ Χριστιανὸς ἀναγεννᾶται, μὲ τὸ χρῖσμα προάγεται εἰς πνευματικὴν ζωὴν, μὲ τὴν θεϊαν Κοινωνίαν τρέφεται καὶ παίρνει μέσα του θεϊαν ζωὴν, αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα, μὲ τὴν μετάνοιαν συγχωρεῖται διὰ τὰς ἁμαρτίας του. Αὐτὰ τὰ ὑποχρεωτικά. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὸ βάπτισμα καὶ τὸ χρῖσμα δὲν ἐπαναλαμβάνονται, μίαν φορὰν γίνονται. «Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα», λέγει τὸ Σύμβολον. Τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὸ Χρῖσμα. Ἐκτός ἂν κανεὶς ἐπιστρέφῃ ἀπὸ αἵρεσιν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Τότε γίνεται δεκτὸς διὰ τοῦ Χρίσματος, ἐφ' ὅσον ἔτσι ἤθελε κρίνει ἡ Ἐκκλησία. Τὰ ἄλλα, ἡ μετάνοια, ἡ θεία Κοινωνία, τὸ Εὐχέλαιον, ἐπαναλαμβάνονται, κατὰ τὰς πνευματικὰς τοῦ Χριστιανοῦ ἀνάγκας. Τὰ προαιρετικά εἶναι ἡ Ἱερωσύνη, ὁ Γάμος, τὸ Εὐχέλαιον. Ὅποιος θέλει γίνεται ἱερεὺς, ἀρκεῖ νὰ τὸ ποθῇ ἡ ψυχὴ του καὶ νὰ τὸ ἀξίξῃ. Νὰ ἔχη κλίσιν ψυχῆς καὶ κλῆσιν Θεοῦ, νὰ τὸν καλέσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἱερωσύνην κατὰ τὸ «οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ» (Εβρ. ε' 4). Ὅποιος, πάλιν, θέλει ἔρχεται εἰς γάμον. Ἄν δὲν θέλῃ, εἰμπορεῖ νὰ μείνῃ καὶ ἄγαμος, νὰ γίνῃ καὶ μοναχός. Τὸ Εὐχέλαιον δὲν εἶναι τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης, ὅπως τὸ βάπτισμα καὶ τὸ χρῖσμα, ἀλλὰ ἀναγκαῖον καὶ αὐτὸ διὰ τὴν ψυχικὴν του Χριστιανοῦ ὠφέλειαν καὶ μάλιστα, ὅταν εἶναι ἀσθενής. Ταῦτα γενικῶς περὶ μυστηρίων. Τώρα προχωροῦμεν εἰς τὸ καθένα χωριστά.

1.— Τὸ ἅγιον Βάπτισμα. Τὸ βάπτισμα εἶναι τὸ πρῶτον μυστήριον. Εἶναι θεοσύστατον, ὅπως εἶπαμε πῶς εἶναι ὅλα τὰ μυστήρια, δηλαδὴ τὸ συνέστησεν αὐτὸς ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ τὸ συνέστησεν «ἐργῶ καὶ λόγῳ», ἐργῶ μὲν ὅταν καὶ ὁ ἴδιος, καίτοι ἀναμάρτητος ἐκεῖνος, ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην, ὅποτε συνέτριψε τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων, δηλαδὴ τῶν δαιμόνων ποὺ ἔμεναν εἰς τὰ ὕδατα, καὶ ἡγίασε τὴν φύσιν τῶν ὑδάτων. Τότε μᾶς ἔδειξε τὸν τύπον καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ βαπτίζωμεθα ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί. Ἀλλὰ καὶ «λόγῳ», καὶ κυρίως τότε, ὅταν ἔδωκε τὴν ἐντολὴν εἰς τοὺς ἁγίους μαθητάς καὶ Ἀποστόλους του μετὰ τὴν Ἀνάστασίν του· «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Καὶ

πάλιν· «Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται» (Ματ. κη' 19 καὶ Μάρκ. ιστ' 15-16⁽³⁾). Θεοσύστατον, λοιπόν, τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος. Ὁ Κύριος τὸ ἴδρυσεν. Οἱ Ἀπόστολοι τὸ ἐφήρμοσαν καὶ τὸ παρέδωσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸ ἐκράτησε καὶ τὸ κρατεῖ, ὅπως τὸ παρέλαβε.

Καὶ πῶς γίνεται τὸ βάπτισμα; Ἀφοῦ ὁ βαπτιζόμενος⁽⁴⁾ κατηχηθῇ καὶ ὁμολογήσῃ τὴν ἀληθινὴν πίστιν, καὶ ἀφοῦ ἀλειφθῇ μὲ εὐλογημένον ἔλαιον, τότε βαπτίζεται, δηλαδὴ βουτιέται τρεῖς φορές εἰς τὸ ἁγιασμένον νερὸ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ὅπως ὁ Κύριος διέταξε. Ἐδῶ πρέπει νὰ ποῦμε πῶς οἱ λατῖνοι καὶ οἱ προτεστάνται δὲν βαπτίζουν τὰ παιδιά, ἀλλὰ τὰ ραντίζουν μὲ νερὸ καὶ αὐτὸ τὸ λέγουν βάπτισμα. Βάπτισμα ὅμως δὲν θὰ πῇ ράντισμα. Θὰ πῇ βούτηγμα μέσα εἰς τὸ νερὸ, ὥστε ὁ βαπτιζόμενος νὰ χωθῇ ὅλος μέσα εἰς τὸ νερὸ τῆς κολυμβήθρας, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Αὐτὴ ἡ τριττὴ κατὰδυσιν, ὅπως ἐπίσημα λέγεται, εἶναι τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος. Ἐδῶ, λοιπόν, ἔχομεν διαφορὰν μεγάλην μὲ τοὺς παπικοὺς καὶ προτεστάντας. Καὶ ἡ διαφορὰ μας αὐτὴ ἀποτελεῖ καινοτομίαν ποὺ μᾶς χωρίζει, διότι ὁ Κύριος εἶπε νὰ βαπτίζωμεθα καὶ ὄχι νὰ ραντίζωμεθα.

Τί γίνεται εἰς τὸ βάπτισμα; Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα λαμβάνει χώραν ἓνας θάνατος καὶ μία ἀνάστασις, μία γέννησις, ἀναγέννησις. Θάνατος πρῶτα, δι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ βουτιέται ὅλος ὁ βαπτιζόμενος εἰς τὸ νερὸ τῆς κολυμβήθρας, διότι τὸ βούτηγμα αὐτὸ συμβολίζει τὸν θάνατον. Ποῖον θάνατον; Τὸν θάνατον τοῦ παλαιοῦ τῆς ἁμαρτίας ἀνθρώπου. Νεκρώνεται, ἐνταφιάζεται εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἀποθνήσκει ὁ ἁμαρτωλὸς ἀνθρώπος. Φεύγει τότε ἀπὸ μέσα του, ἐξαλείφεται τὸ προσαπορικὸν ἁμάρτημα καὶ ἐλευθερώνεται ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας, καίτοι καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα μένει μία κάποια κλίσις καὶ ροπή πρὸς τὸ κακόν. Καὶ μένει αὐτὴ ἡ κακὴ κλίσις καὶ ροπή, διὰ νὰ ἀγωνίζεται ὁ Χριστιανὸς καὶ ἐπιτυχάνῃ καὶ μὲ ἰδικὰς του δυνάμεις καὶ προσπαθείας τὴν ἀναγέννησίν του. Πάντως ἀπὸ τὴν ἱερὰν κολυμβήθραν καὶ μὲ τὴν τριττὴν κατὰδυσιν εἰς τὸ εὐλογημένον καὶ ἁγιασμένον ὕδωρ τῆς βγαίνει ὁ βαπτισθεὶς, νεκρὸς ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ἀναγεννημένος εἰς νέαν ζωὴν, ἀναστημένος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, παιδί τοῦ Θεοῦ, Χριστιανὸς πιστὸς καὶ πολίτης, μέλος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως καὶ κληρονόμος τῆς οὐρανίου βασιλείας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὡς ἐξῆς περιγράφει τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ παίρνει ἀπὸ τὸ βάπτισμά του. «Ἀδελφοί, λέγει ὁ Παῦλος· ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν· συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν, εἰ γάρ σύμφωτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα, τοῦτο γι-

νώσκοντες, ὅτι (εἰς τό βάπτισμα) ὁ παλαιός ἡμῶν ἄνθρωπος (ἡ κακή καί πονηρά φύσις μας, ὁ ἁμαρτωλός ἑαυτός μας) συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τό σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεῦν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ» (Ρωμ. στ' 3-6). Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης λέγει: «βάπτισμα τοῖνυν ἐστίν ἁμαρτιῶν κάθαρσις, ἄφεσις πλημμελημάτων, ἀνακαινισμού καί διαγεννήσεως αἰτία». Ἐπομένως θάνατος τοῦ κακοῦ, ἀνάστασις τοῦ ἀγαθοῦ, ἀναγέννησις, νιοθεσία, νέα ζωή πνευματική καί ἁγία εἶναι τά δῶρα καί αἱ χάριτες τοῦ βαπτίσματος καί ἔτσι πρέπει νά ζῶμεν μετά τό βάπτισμά μας, καθαροί καί ἅγιοι. Ὅλοι οἱ Χριστιανοί.

Τό βάπτισμα λέγεται καί φῶτισμα καί «λουτρόν παλιγγενεσίας» καί «μυστικόν λουτρόν» καί «λουτρόν σωτηρίας» καί «ὑδωρ τῆς αἰωνίου ζωῆς» καί πολλά ἄλλα ὀνόματα ἔχει. Καί λέγεται λουτρόν ψυχῆς, διότι ἀποφέρει τήν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, «λουτρόν παλιγγενεσίας» διά τήν ἐπαναφοράν εἰς τήν πρώτην τοῦ ἀνθρώπου ἀθῶαν ζωήν, λέγεται καί «φῶτισμα», διότι φωτίζεται ὁ ἄνθρωπος, ἀπό τό σκότος τῆς ἁμαρτίας μεταπηδᾷ εἰς τό φῶς τοῦ Χριστοῦ καί γίνεται ὅλος φῶς καί ζωή καί ἀκτινοβολεῖ τό φῶς τῆς θείας, τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Δι' αὐτό καί οἱ προωδευμένοι εἰς τήν κατήχησιν, πού ἦσαν καί ἐτοιμοί διά τό βάπτισμα, κατά τήν παλαιάν ἐποχήν ἐλέγοντο «φωτιζόμενοι». Δι' αὐτό ἀκούομεν εἰς τήν Προηγιασμένην θεῖαν Λειτουργίαν ἀπό τό μέσον τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἔτσι νά προσκαλοῦνται: «ὅσοι πρός τό φῶτισμα προσέλθετε, οἱ πρός τό φῶτισμα προσέλθετε». Καί μετά τās δεήσεις πού κάμνει ὑπέρ αὐτῶν ὁ λειτουργός λέγει: «Ὅσοι πρός τό φῶτισμα προέλθετε, οἱ πρός τό φῶτισμα προέλθετε»⁽⁵⁾.

2.— Τό Χρῖσμα ἢ Ἅγιον Μύρον. Τό χρῖσμα εἶναι θεοσύστατον μυστήριον καί αὐτό, τό ὅποιον, ὅπως εἰς πολλά μέρη τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων βλέπομεν, τό ἐτέλουν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι διά τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν των εἰς τās κεφαλὰς τῶν πιστῶν. Τότε ἐκεῖνοι ἐλάμβανον τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. (Πράξ. η' 17· «τότε ἐπετίθουν τās χεῖρας ἐπ' αὐτούς (οἱ Ἀπόστολοι εἰς τούς πιστεύοντας καί βαπτιζομένους), καί ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον». Καί ιθ' 6· «καί ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τās χεῖρας (ὅταν ἔβαλε τὰ χέρια του ἐπάνω των ὁ Παῦλος) ἦλθε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐπ' αὐτούς»). Τό μυστήριον τοῦ Χρίσματος γίνεται εὐθύς μετά τό βάπτισμα εἰς ἡμᾶς τούς Ὁρθοδόξους. Ἀπό τούς αἰρετικούς, οἱ μὲν προτεστάνται τό ἀπορρίπτουν καί δέν τό παραδέχονται, οἱ δέ παπικοί τό κάμνουν, ὅταν τὰ παιδιά συμπληρώσουν τό 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἄλλη καινοτομία καί αὐτή, πού εἶναι ἐντελῶς ξένη πρός τήν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Σήμερα τό χρῖσμα δέν γίνεται μέ ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τοῦ λειτουργοῦ τοῦ μυστηρίου, ἀλλά μέ τό Ἅγιον Μύρον. Τοῦτο τό Ἅγιον Μύρον ἀποτελεῖται ἀπό 40 εὐώδη ὕλικά, τὰ ὅποια συμβολίζουν τὰ πολλά χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὅποια λαμβάνει ὁ Χριστιανός μετά τό βάπτισμά του. Τότε ὁ ἱερεὺς τοῦ ἀλείφει ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός του, τό κεφάλι, τὰ πλευρά, τὰ χέρια, τὰ αὐτιά, τὰ πόδια, τό στόμα καί λέγει: «Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου. Ἀμήν». Δηλαδή τό μύρον τοῦτο τό ἁγιασμένο

εἶναι βεβαίως καί ἐπισφράγις, ὅτι αὐτός πού ἐβαπτίσθη ἔλαβε τās δωρεάς καί τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ λειτουργοῦ τοῦ μυστηρίου στηρίζονται εἰς ὅσα λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος σχετικά μέ τήν χρῖσιν αὐτήν: «Ὁ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστόν καί χρίσας ἡμᾶς (εἶναι ὁ) Θεός, ὁ καί σφραγισάμενος ἡμᾶς καί δούς τόν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν» (Β' Κορινθ. α' 21-22). Δηλαδή ὁ Θεός εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος μᾶς ἐνισχύει εἰς τό νά μένωμεν πιστοί εἰς τόν Χριστόν. Καί τό κάμνει αὐτό μέ τήν χρῖσιν πού μᾶς ἔκαμε, καί μέ τό Ἅγιον τοῦ Πνεύματος πού ἔδωκε εἰς τās καρδίας μας ὡς ἀρραβῶνα καί ἐγγύησιν, πῶς θά ἐκπληρώνη ὅλα ὅσα μᾶς ὑπόσχεται καί τήν δωρεάν τῆς αἰωνίου ζωῆς πού θά μᾶς δώσῃ. Ἀλλά καί ὁ λόγος τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου «καί ὑμεῖς χρῖσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καί οἴδατε πάντα» (Α' Ἰωάν. β' 20) στηρίζει τό μυστήριον τοῦτο.

Ὡς πρός τόν σκοπὸν τοῦ μυστηρίου τούτου πρέπει νά ποῦμε τὰ ἑξῆς: Ὁ Χριστιανός μετά τό βάπτισμά του εἰσέρχεται, ὅπως εἴπαμε, εἰς νέαν ζωήν, τήν ζωήν τῆς ἀρετῆς καί ἁγιότητος, τῆς κατὰ Θεόν ζωῆς. Ἀλλ' εἴπαμε πάλιν, ὅτι καί μετά τό βάπτισμα, καίτοι ἐξαλείφεται τό προπατορικόν ἁμάρτημα καί ἐξασθενεῖ κατὰ πολὺ ὁ παλαιός τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπος, μένουν κάποια ροπή καί κλίσις πρός τό κακόν, καὶ ἀδυναμία τῆς ψυχῆς πού ἀνοίγουν τήν θύραν τῆς ἁμαρτίας. Αὐτὰς πρέπει νά ἀγωνισθῇ ὁ Χριστιανός νά τās νεκρώσῃ καί ἐξαφανίσῃ καί αὐτός καί νά ὁλοκληρώσῃ καί μέ ἰδικόν του προσωπικόν ἀγῶνα τήν ἀναγέννησίν του. Πάλιν ὁμως μόνος του, χωρὶς τήν θεῖαν χάριν καί δύναμιν, τοῦ εἶναι ἀδύνατον καί τόν ἀγῶνα νά ἀναλάβῃ καί τήν νέκρωσιν τοῦ σαρκικοῦ ἀνθρώπου νά ἐπιτύχῃ. Ἐρχεται, λοιπόν, τό μυστήριον τοῦ Χρίσματος καί μέ τό Ἅγιον Μύρον τοῦ μεταδίδει τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὰ χαρίσματα αὐτὰ εἶναι δυνάμεις μυστικάι μὲν, ἀλλ' ἱεραὶ καί θεῖαι, μέ τās ὁποίας χαριτωμένος καί ὠπλισμένος ὁ Χριστιανός ἀγωνίζεται πανίσχυρος, παλαίει ἀποφασισμένος καί πάνοπλος κατὰ τοῦ κακοῦ, βγαίνει νικητὴς καί κατορθώνει εἰς ὅλας τās φάσεις τοῦ βίου του τήν κατὰ Θεόν ἐνάρετον ζωήν. Ἐνισχύεται καί κρατύνεται διά τήν ζωήν τῆς ἀρετῆς, διά τήν νέαν ζωήν, εἰς τήν ὁποίαν ἐμπῆκε μέ τό Ἅγιον Βάπτισμα. Αὐτήν τήν ἐννοίαν ἔχει ἡ χρῖσις τοῦ βαπτισθέντος μέ τό Ἅγιον Μύρον. Καί ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων· «Ὡς περ γάρ ὁ Χριστός, μετά τό βάπτισμα καί τήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοίτησιν, ἐξελθὼν κατηγωνίσαστο τόν ἀντικείμενον (ἐβγήκεν εἰς τήν ἔρημον καί ἐπάλασε μέ τόν διάβολον, ὁπότε καί τόν ἐνίκησε), οὕτω καί ἡμεῖς μετά τό ἱερὸν βάπτισμα καί τό μυστικόν χρῖσμα· ἐνδεδυμένοι τήν πανοπλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἵστασθε πρός τήν ἀντικείμενην δύναμιν». Ἔτσι μέ τήν πανοπλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὠπλισμένοι στεκόμεθα ἄφοβοι καί θαρραλέοι μπροστά στήν πονηρὴ δύναμι πού ζητεῖ νά μᾶς ἐπιτεθῇ καί ἀγωνιζόμεθα ἐναντίον της καί τήν νικάμε. Τήν κατατροπώνομεν λέγοντες καί ἡμεῖς τόν λόγον τοῦ Παύλου: ὅλα ἔχω τήν δύναμιν νά τὰ ἐπιτύχω μέ τόν Χριστόν πού μένει μέσα μου καί μοῦ χαρίζει δύναμιν ἀήττητον. «Καί

ταύτην καταγωνίζεσθε λέγοντες· «πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ».

3.— Τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.

α) Σύστασις τοῦ μυστηρίου. Ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι τὸ ὑψιστον τῶν μυστηρίων τῆς Ἀγίας μας Ἐκκλησίας, τὸ μυστήριον τῶν μυστηρίων. Εἶναι τὸ αἰώνιον μυστήριον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία εἶναι ἀσύγκριτος καὶ ἀνυπολόγιστος καὶ ἡ θέσις του ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἐκκλησίας μας μοναδική καὶ ὑπέροχος. Ἀπὸ τοῦτο τὸ μυστήριον καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ ἅγιον Βάπτισμα ἀντλοῦν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μυστήρια χάριν καὶ δύναμιν καὶ συμβάλλουν καὶ ἐκεῖνα εἰς τὴν αἰώνιον ψυχικὴν λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο τὸ θεϊότατον μυστήριον συνέστησεν αὐτός ὁ Κύριος μέ τὸν Μυστικόν Δεῖπνον «τῇ νυκτί» τῆς Μεγάλης Πέμπτης, «ἐν ᾗ παρεδίδοτο» εἰς τὸν θάνατον τοῦ σταυροῦ, διὰ νὰ συνεχίζεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του διὰ μέσου τῶν αἰώνων, καὶ μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων, ἡ ἐξιλαστήριος θυσία τοῦ σταυροῦ του ὡς πηγὴ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου καὶ ὡς κοινωνία τοῦ παναχράντου Σώματός του καὶ τοῦ τιμίου Αἵματός του. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ μεταλαμβάνουν ἀπὸ τὸ Ποτήριον τῆς ζωῆς οἱ πιστοὶ του καὶ νὰ δέχωνται μέσα των ὁλόσωμον αὐτόν τὸν ζῶντα Θεόν καὶ Λυτρωτὴν των. Τότε, διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ μυστηρίου τούτου γίνονται μέτοχοι ζωῆς ἀθάρτου καὶ αἰωνίου.

Τὰ ἱερά Εὐαγγέλια ἀναφέρουν τὴν σύστασιν τοῦ ὑπερφυοῦς Μυστηρίου εἰς τὸ Ἰωάννου στ' 27-69, εἰς τὸ Ματθαίου κστ' 20-29, εἰς τὸ Μάρκου ιδ' 17-25, εἰς τὸ Λουκᾶ κβ' 14-38, καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς Α' Κορινθίους ια' 23-26. Σύμφωνα μέ τὰς ἱεράς αὐτάς περικοπὰς, ὁ Κύριος τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν παρέδιδε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸν θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου, «λαβὼν τὸν ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασε (ἔκοψε εἰς κομμάτια τὸν ἄρτον), καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον (θυσιάζομενον) εἰς ἅφειν ἁμαρτιῶν». Καὶ ἔπειτα «λαβὼν ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας» τὸν οὐράνιον Πατέρα καὶ Θεόν ἔδωκε εἰς τοὺς μαθητάς του λέγων· «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἅφειν ἁμαρτιῶν». Καὶ ἐπρόσθεσε τὴν σύστασιν εἰς τοὺς μαθητάς του· «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν». Κρατήσατε τοῦτο τὸ μυστήριον διαρκῆ καὶ αἰώνιον θεσμόν διὰ τὸν ἀγιασμόν καὶ τὴν σωτηρίαν σας. Τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὡς πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ ἁγίου μυστηρίου· «Ἐγὼ γάρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτί ᾗ παρεδίδοτο ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· λάβετε φάγετε· τοῦτό μου ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστίν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὡσάκις ἂν πίνετε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν». Καὶ προσθέτει ὁ Ἀπόστολος τοῦ Κυρίου· «Ὅσάκις γάρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνετε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ (Α' Κορινθ. ια' 23-26). Ἐπομένως τὸ μυστήριον

τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι πραγματικὴ ἀναπαράστασις τοῦ ἐξιλαστήριου θανάτου τοῦ Κυρίου. Εἶναι ἀκόμη ἡ συνέχισις καὶ διαιώνισις τοῦ σωτηρίου θανάτου τοῦ Κυρίου, δηλαδή αὐτῆς τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίας. Καὶ θὰ συνεχίζεται ἡ ἀναπαράστασις αὐτὴ μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Μετὰ τὸν θάνατον ἐκεῖνον καὶ τὴν Ἀνάστασιν, ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης τελεῖται ἀναίμακτος πλέον καὶ ὄχι αἱματηρὰ ὅπως εἰς τὸν σταυρόν, καὶ ἔτσι κηρύττεται εἰς τὸν κόσμον ὅλον πιστῶν καὶ ἀπίστων, ὅτι αὐτός ὁ θάνατος, μέ τὸ νὰ εἶναι θάνατος ἐκούσιος, θάνατος τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Ἀναμαρτήτου καὶ Ἀγίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ, εἶναι ἡ ὑψίστη καὶ ἁγιωτάτη θυσία ποῦ ἐπρόσφερεν Ἐκεῖνος πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τὸν ἐξιλασμόν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ εἰς ἅφειν τῶν ἁμαρτιῶν των. Καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριον, ποῦ εἶναι —ἐπαναλαμβάνομεν— ἡ θυσία τοῦ σταυροῦ, εἶναι καὶ τὸ Πάσχα ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, ὅπως ρητῶς τὸ ἀναφέρει ὁ θεὸς Παῦλος, ὅταν λέγῃ, «τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός» (Α' Κορινθ. ε' 7). Τὸ ἰδικόν μας χριστιανικόν Πάσχα εἶναι ἡ σταυρικὴ θυσία καὶ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ ὅπως λέγει καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος· «ὅταν κοινωνῇς (ἐννοεῖ ἀξίως), τότε Πάσχα ἐπιτελεῖς». Αὐτό, λοιπόν, εἶναι τὸ μέγα τῆς Ἐκκλησίας μας μυστήριον, τὸ ὁποῖον καὶ «Εὐχαριστία» λέγεται, καὶ «εὐλογία» καὶ «Κυριακὸν Δεῖπνον» καὶ «Ἅγιον Ποτήριον» καὶ «θεία Κοινωνία», «θεία Μετάληψις» καὶ «θυσία» καὶ «προσφορά» καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῶν σωτηρίων ἀποτελεσμάτων του «φάρμακον ἀθανασίας» καὶ «ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου» κ.ο.κ.

β) Ἱερουργία τοῦ μυστηρίου. Τὸ μυστήριον ἱερουργεῖται ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης. Ἀφοῦ προηγουμένως ὁ ἱερεὺς ποῦ λειτουργεῖ προσκομίσῃ ἄρτον καὶ οἶνον εἰς τὴν Ἁγίαν Πρόθεσιν καὶ κατὰ τὴν θεῖαν Λειτουργίαν καὶ μάλιστα κατὰ τὴν μεγάλην εἰσοδὸν μεταφέρει ταῦτα ἀπὸ τὴν Πρόθεσιν εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, τότε ἀρχίζει ἡ ἁγία Ἀναφορά καὶ ἱερουργεῖται τὸ φρικτὸν μυστήριον. Ἄρτος καὶ οἶνος, λοιπόν, χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν τέλεσιν καὶ ἱερουργίαν τοῦ μυστηρίου. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Κύριος ἄρτον καὶ οἶνον ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὸν Μυστικόν Δεῖπνον, ὁπότε παρέδωκε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του τὸ μέγα τοῦτο τῆς σωτηρίας μας μυστήριον. Καὶ κατὰ τὴν Ἁγίαν Ἀναφορὰν, τότε ποῦ παραγγέλλει ὁ λειτουργὸς «Πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν Ἀναφορὰν, ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν», — ἀναφορά εἶναι ἡ τέλεσις τοῦ φρικτοῦ τούτου Μυστηρίου, καὶ αὕτη εἶναι ἡ κρισιμωτέρα, καθὼς ἱερωτέρα ὥρα καὶ στιγμή τῆς θείας Λειτουργίας — ὁ ἱερεὺς, προσευχόμενος ἔκτενως καὶ μετὰ πολλῆς θερμῆς ἱκετεύων τὸν Θεόν, ζητεῖ τὴν κάθοδον τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἐπὶ τὰ τίμια ἐκεῖνα δῶρα, διὰ νὰ μεταβάλλῃ τὸν Ἄρτον εἰς Σῶμα καὶ τὸν οἶνον εἰς Αἷμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Νὰ τὰ μεταβάλλῃ εἰς αὐτὸ τὸ Σῶμα ποῦ ἐθυσιάσθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Αἷμα ποῦ ἐχύθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ «ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας». Προτοῦ φθάσῃ εἰς τὴν φοβερὰν αὐτὴν ὥραν, ὁ ἱερεὺς ἀναφέρει αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὅταν τὸ πρῶτον Ἐκεῖνος ἱερούργησε καὶ παρέδωκε εἰς τοὺς μα-

θητάς του τούτου· «Ἐδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καί Ἀποστόλους εἰπών· λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τό σῶμά μου τό ὑπέρ ὑμῶν κλόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Καί διά τό Ποτήριον· «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τό Αἷμά μου τό τῆς Καινῆς Διαθήκης, τό ὑπέρ ὑμῶν καί πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Καί μετὰ τήν εὐχήν, ἡ ὁποία ἔχει ἐκφώνησιν τό «Τά σά ἐκ τῶν σῶν, Σοί προσφέρωμεν κατά πάντα καί διά πάντα», εὐχεται γονατιστός καί δεόμενος ἐν βαθείᾳ κατανύξει καί λέγει πρὸς τόν Οὐρανιον Πατέρα ὁ λειτουργός τοῦ μυστηρίου· «καί ποιήσον τόν μέν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἀγίῳ»⁽⁶⁾. Ἀκριβῶς αὐτήν τήν στιγμήν κατέρχεται τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί μεταβάλλει τόν μέν ἄρτον εἰς Σῶμα Χριστοῦ, τόν δέ οἶνον πού περιέχει τό Ποτήριον εἰς Αἷμα Χριστοῦ. Τότε πλέον ἔχομεν καί ὁλόσομων καί αἰσθητὴν τήν παρουσίαν τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος ἡμῶν, καί ὅσοι εἶναι ἔτοιμοι νά κοινωνήσουν τόν κοινωνοῦν, παίρνοντες μέσα των ὄχι ἄρτον καί οἶνον, ἀλλὰ πραγματικῶς αὐτό τό Σῶμα καί αὐτό τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καί γίνονται «σύσσωμοι καί σύναιμοι καί Χριστοφόροι» καί ἀποτελοῦν μέ τόν Χριστόν, πού φέρουν μέσα των, ἓνα σῶμα καί ἓνα αἷμα, κατά τόν ἅγιον Κύριλλον, καί ἔχουν μέσα των τόν Χριστόν «κατοικοῦντα καί μένοντα σὺν τῷ Πατρί καί τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι», κατά τόν Μέγαν Βασίλειον (εἰς εὐχήν Μεταλήψεως). Βέβαια τά μάτια βλέπουν ἄρτον καί οἶνον καί ἡ γλῶσσα αἰσθάνεται τήν γεῦσιν ψωμιοῦ καί κρασιοῦ. Ἀλλά δέν ἔχει ἔτσι τό πρᾶγμα. Ἀπό τήν ὥραν πού κατέλθε τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ἱεουργήθη τό μυστήριον, δέν ἔχομεν πλέον ὅ,τι βλέπουν τά μάτια μας ἢ ὅ,τι αἰσθάνεται ἡ γλῶσσα μας. Ἐχομεν αὐτό πού πιστεύομεν καί προσκυνοῦμεν καί λατρεύομεν. Ἐχομεν τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ μας, τό ὁποῖον καί μᾶς μεταδίδει ζωὴν καί ἀφθαρσίαν⁽⁷⁾.

Εἰς τό μυστήριον τοῦτο τῆς θείας Εὐχαριστίας δέν συντελεῖται μόνον ἡ μεταβολή τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου εἰς Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ ὅλος βίος τοῦ Κυρίου καί τό ὅλον ἀπολυτρωτικόν του ἔργον ἀναπαρίσταται καί ἱεουργεῖται. Δηλαδή ἡ Σάρκωσίς του, ἡ Γένεσίς του, ἡ Σταύρωσις, ἡ Ταφή, ἡ Ἀνάστασις, ἡ Ἀνάληψις καί ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδρα του, ἵνα πρεσβεύῃ ὑπέρ πάντων ἡμῶν. Ὅλα δηλαδή τά ὑπερφυῆ γεγονότα, τά ὁποῖα συνετέλεσαν καί ἐτελείωσαν τήν σωτηρίαν μας, καί τήν ὁποῖαν σωτηρίαν χορηγεῖ καί ἐξασφαλίζει εἰς ἡμᾶς τό μυστήριον τῆς θείας Κοινωνίας. Τοῦτο φαίνεται καθαρά εἰς τήν πρό τῆς θείας μεταβολῆς εὐχήν τῆς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὅπου ὁ ἅγιος Πατήρ δεόμενος ὑπέρ τῆς ἀποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τῆς θυσίας, τήν ὁποῖαν τοῦ προσφέρωμεν, λέγει· «Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς (τοῦ νέ τελῶμεν δηλαδή τό μυστήριον· «λάβετε φάγετε,... πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες») καί πάντων τῶν ὑπέρ ἡμῶν γεγεννημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριημέρου ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καί ἐνδόξου πάλιν παρουσίας, τά σά ἐκ τῶν σῶν σοί προσφέρωμεν». Καί «ἡμεῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν... προσφέρωμεν μέν, λέγει ὁ ἴδιος Πατήρ, ἀλλ' ἀνάμνησιν ποιοῦμεν τοῦ

θανάτου αὐτοῦ... Οὐκ ἄλλην θυσίαν καθάπερ ὁ ἀρχιερεὺς (τῶν Ἑβραίων) ἀλλά τήν αὐτὴν αἰεὶ ποιοῦμεν, μᾶλλον δέ ἀνάμνησιν ἐργαζόμεθα θυσίας»⁽⁸⁾.

γ) Καρποὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Κοινωνίας. Ἐάν κάθε ἱερόν καί ἅγιον Μυστήριον φέρῃ τήν θεῖαν Χάριν εἰς τόν ἄνθρωπον καί τόν καθιστᾷ δένδρον μέ πολλὰς καρπούς, πολὺ περισσότερον συμβαίνει τοῦτο μέ τό θεϊότατον καί πανάγιον μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Εἴπαμε πῶς εἰς αὐτό κοινωνοῦμεν Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ, δηλαδή λαμβάνομεν καί κατέχομεν μέσα μας τόν Θεόν τόν παντοκράτορα καί Κύριον τῆς δόξης, τόν Θεόν τόν ζῶντα καί μένοντα εἰς τόν αἰῶνα. Λοιπὸν πλούσιοι οἱ πνευματικοὶ καρποί. Σωτηρία ψυχῆς, τροφοδοσία καί συντήρησις πνευματικῆς ζωῆς, προαγωγή καί αὔξησις ἀρετῆς, ἀναγέννησις, ἁγιασμός, θέωσις, τά πάντα, πάντα τά πρὸς σωτηρίαν καί θέωσιν θεῖα δωρήματα. Καί ἀφοῦ ὁ Κύριος ἐβεβαίωσε ὅτι ἡ σὰρξ του «ἀληθῶς ἐστι βρώσις» καί τό αἷμα του «ἀληθῶς ἐστι πόσις», καί «ὥσπερ ὁ ἄρτος σῶματι κατάλληλος», διὰ νά συντηρῇ καί ἐνισχύῃ τήν φυσικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, «οὕτω καί ὁ Λόγος τῇ ψυχῇ ἀρμόδιος». Καί «ὁ ἄρτος ὁ οὐράνιος καί τό ποτήριον... ψυχὴν καί σῶμα ἁγιάζοντα εἰς πᾶσαν ἡμῶν τὴν σύστασιν ἀναδίδονται (εἰς ὅλον τόν ὁργανισμόν μας εἰσχωροῦν), εἰς ὠφέλειαν σώματος καί ψυχῆς». Ὅπως δέ χωρὶς ἄρτον καί ὕδωρ ἀδύνατος εἶναι ἡ συντήρησις τῆς φυσικῆς ζωῆς, οὕτω «καί ὁ μὴ τρώγων» τόν οὐράνιον ἄρτον καί «μὴ πίνων τό αἷμα τοῦ Κυρίου, οὐκ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ». Πάλιν ἄνευ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου, δηλαδή χωρὶς τήν θεῖαν Κοινωνίαν, «ζῆν οὐκ ἐνι», ἀδύνατον νά ζῇ, λέγει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων. Ἐπομένως πολλοί, ὅπως εἴπαμε, καί μέγιστοι, αἱ πλέον μεγάλοι καί ἀνυπολόγιστοι ὠφέλεια καί καρποὶ ἐκ τῆς θείας Κοινωνίας τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου.

Καί πρῶτον ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἀφοῦ μάλιστα προηγήθῃ ἐξομολόγησις. Ἡ θεία Κοινωνία ἐπισφραγίζει τήν ἄφεσιν. Αὐτόν τόν πρῶτον καρπὸν, τήν ἄφεσιν, δέν παρουσίασε ὁ Κύριος, ὅταν τό πρῶτον ἐτέλεσε τό θεῖον μυστήριον; «Λάβετε, φάγετε, εἶπε,... πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες... εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Διὰ νά λάβετε ἄφεσιν καί νά συγχωρηθῶν αἱ ἁμαρτίαι σας. – Δεύτερος καρπὸς εἶναι ὁ ἁγιασμός ψυχῆς καί σώματος. Καί ἐπόμενον τοῦτο. Ἐφ' ὅσον δεχόμεθα μέσα μας τόν Ἅγιον, ἁγιάζεται καί ἡ ψυχὴ καί τό σῶμα μας, ἁγιάζεται ὁ ὅλος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος καθίσταται κατοικητήριον τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἡ θεία Κοινωνία μεταδίδεται εἰς ὅλα τά μέλη ἡμῶν, εἰς ψυχὴν, εἰς σῶμα, εἰς ὀφθαλμούς, εἰς ὦτα, εἰς χεῖρας, εἰς πόδας, εἰς γλῶσσαν, εἰς καρδίαν. Καί πάντα ταῦτα ἁγιάζονται, εἰς τρόπον ὥστε οὔτε νά σκέπτονται οἱ κοινωνοῦντες οὔτε νά ἐπιθυμοῦν οὔτε νά αἰσθάνονται οὔτε νά πράττουν τό κακόν καί ἁμαρτωλόν, παρὰ μόνον τό ἀγαθόν καί ἅγιον καί νά συμμορφώνονται πρὸς τό ἅγιον θέλημα Ἐκείνου πού μεταλαμβάνουν εἰς τό μυστήριον. Μεγίστη ἐνίσχυσις καί βοήθεια προέρχεται ἐπίσης εἰς ἡμᾶς πρὸς ἁγιασμόν μας, ἀφοῦ ὅλος ὁ ψυχικός καί σωματικός ὁργανισμός μας διαποτίζεται ἀπὸ τήν ἁγίαν Κοινωνίαν. Νέαν ζωὴν, τήν ζωὴν τοῦ Πνεύματος, τήν ζωὴν τῆς ἀγιότητος λαμβάνομεν, κατά τόν λόγον τοῦ

Κυρίου: «ἐάν μή φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. στ' 53, 54). – Τρίτος καρπὸς ἡ θέωσις ἡμῶν. Ἐάν καὶ μέ τὴν πίστιν, μέ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, μέ τὴν προσευχὴν θεοῦται ὁ ἄνθρωπος καὶ γίνεται «θείας κοινωνός φύσεως», ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἀσυγκρίτως περισσότερον καὶ εἰς βαθμὸν ἀφάνταστον γίνεται τοῦτο εἰς ἡμᾶς, ὅταν κοινωνοῦμεν τὴν «τεθεωμένην» σάρκα τοῦ Κυρίου. Κοινωνοῦμεν τὸν Θεόν μας καὶ γινόμεθα καὶ ἡμεῖς θεοί, ἰσόθεοι καὶ ἰσάγιοι καὶ κατὰ «μέθεξιν» καὶ χάριν κοινωνοὶ ζωῆς θείας. Ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ἡ εὐχὴ τῆς Μεταλήψεως: «Οἷς (μέ τὰ ὅποια ἅγια Μυστήρια δηλαδή) ζωοῦται καὶ θεοῦται πᾶς ὁ τρώγων σε καὶ πίνων ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας». Ποία ὑψίστη καὶ ἀνυπολόγιστος τιμὴ, δόξα καὶ χάρις. Τὸ «ἐγὼ εἶπα θεοὶ ἔστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες», ἐδῶ, εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ θειοτάτου τούτου μυστηρίου εὐρίσκει πλήρη καὶ ἀκεραίαν τὴν ἐφαρμογὴν του. – Τετάρτη ὠφέλεια εἶναι ἡ ἔνωσις ὅλων τῶν Χριστιανῶν πού κοινωνοῦν τὸν Χριστόν εἰς ἓνα σῶμα, μίαν οἰκογένειαν πνευματικὴν, μίαν θείαν κοινωνίαν ἁγιασμένων καὶ ἀγαπημένων ἀνθρώπων. Τὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος: «ὅτι εἰς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ ἔσμεν (ἓνα σῶμα γινόμεθα οἱ πολλοὶ διὰ τῆς θείας Κοινωνίας): οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχοντες» (Α' Κορινθ. ι' 17). Διὰ τοῦτο εὐχεται καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος εἰς τὴν θείαν του Λειτουργίαν καὶ μέ τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Πατρὸς καὶ κάθε ἱερεὺς πού ἱερουργεῖ τὸ μυστήριον ὑπὲρ τῆς ἐνότητός μας αὐτῆς καὶ λέγει: «ἡμᾶς δὲ πάντας, τοὺς ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετέχοντας, ἐνώσας ἁλλήλοις εἰς ἑνὸς Πνεύματος Ἁγίου Κοινωνίαν». Καὶ τί μέγα, τί θαυμαστόν καὶ ζηλευτόν καὶ μακάριον πρᾶγμα ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐνώνονται μέ τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν καὶ μίαν γνώμην, μίαν θέλησιν, μίαν ἀγάπην καὶ ζωὴν νὰ ἔχουν οἱ πολλοί. Ὅπως μίαν γνώμην καὶ θέλησιν καὶ ἀγάπην ἔχουν τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος, ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ γίνεται καὶ μέ ὅλους τοὺς Χριστιανούς πού κοινωνοῦν. Αὕτη εἶναι ἡ πραγματικὴ θέωσις μας, ἡ θεία ζωὴ καὶ μακαριότης μας. Τί μέγα καὶ θαυμαστόν μυστήριον!

Ὡς πρὸς τοῦτο λέγουν καὶ οἱ θεοφόροι τῆς Ἐκκλησίας μας Πατέρες: «ὁ τρώγων τὴν ἁγίαν σάρκα τοῦ Χριστοῦ» ἐνισχύεται καὶ προοδεύει εἰς τὴν ζωὴν τῆς χάριτος καὶ ἀρετῆς, ἀφοῦ ἔχει «ἡ σὰρξ ἐν αὐτῇ τὸν Λόγον κατὰ φύσιν ὄντα ζῶν», καὶ «ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἐναποκρύπτει τὴν ζωὴν ταύτην ἐν ἡμῖν καὶ ὥστερ τι σπέρμα τῆς ἀθανασίας ἐντίθησιν, ὅλην τὴν ἐν ἡμῖν ἀφανίζων φθοράν». Δηλαδή ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου εἶναι γεμάτη ζωὴν. Καὶ σκορπίζει καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ σπέρμα τῆς ἀθανασίας, ἐνῶ συγχρόνως ἐξαφανίζει τὴν φθοράν πού ὑπάρχει μέσα μας. Διὰ τῆς Εὐχαριστίας οἱ πιστοὶ «τὴν ζωὴν τρώγουν, τὴν ζωὴν πίνουν», λέγει ὁ ἱερός Αὐγουστίνος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος τὸνίζει καὶ λέγει: «Καὶ τὸ κοινωνεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ καλὸν καὶ ἐπωφελές. Τίς γάρ (διότι ποῖος)

ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλαχῶς;». Διὰ τοῦτο εἰς κάθε θείαν Λειτουργίαν καλούμεθα οἱ πιστοὶ εἰς τὴν θείαν Κοινωνίαν, διὰ νὰ μεταλάβωμεν Σῶμα Χριστοῦ καὶ Αἷμα Χριστοῦ «εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον», τὴν δὲ περιόδον τοῦ Πάσχα καλούμεθα εἰς τὴν θείαν Μετάληψιν μέ τὴν προτροπὴν τοῦ Κοινωνικοῦ: «Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε, πηγῆς ἀθανάτου γεύσασθε».

Ἐννοεῖται βέβαια, ὅτι ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ προσέρχεται ἔπειτα ἀπὸ ἐπιμελὴ καὶ ἀκριβῆ προπαρασκευὴν, δηλαδή ἔπειτα ἀπὸ νηστείαν, ἀπὸ προσευχὴν, θερμὴν, ἀπὸ ἐξομολόγησιν εἰλικρινῆ, ἀπὸ συμφιλίωσιν μέ ἐχθρούς, μέ ἐλεημοσύνας καὶ ἔργα ἀγαθὰ ἀγάπης καὶ στοργῆς, ὥστε νὰ προσερχώμεθα, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία μας μᾶς καλεῖ: «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης». Τοῦτο δὲ εἶναι καὶ ἔντονον παράγγελμα τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου, ὁ ὁποῖος λέγει: «δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῷ (τὴν καταδίκην του δηλαδή) ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ κοιμῶνται (ἀποθνήσκουν) ἱκανοί» (Α' Κορινθ. ια' 28-30). Τὸ νὰ προσέρχεται κανεὶς ὅπως - ὅπως, χωρὶς τὴν πρέπουσαν προετοιμασίαν, χωρὶς πραγματικὴν μετάνοιαν καὶ εἰλικρινῆ ἐξομολόγησιν, δείχνει ἀνευλάβειαν καὶ ἀπιστίαν, βεβηλώνει τὰ Ἅγια καὶ τὸ ἀμάρτημά του εἶναι βαρὺ. Διὰ τοῦτο βαρεῖται καὶ αἱ συνέπειαι, αἱ κυρώσεις καὶ τιμωρίαι πού ἀκολουθοῦν τὸν Χριστιανόν, πού ἀνέτοιμος προσέρχεται εἰς τὴν θείαν Κοινωνίαν. Τακτικὴ, λοιπόν, προσέλευσις, ἀλλὰ «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης» καὶ τότε δίδεται ἄφεσις ἁμαρτιῶν, τότε ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις, τότε εἰρήνευσις καὶ θέωσις καὶ ζωὴ ἁγία, ζωὴ αἰώνιος καὶ μακαρία⁽⁹⁾.

4.— «Τὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως.

α) Ἡ ἀνάγκη τοῦ μυστηρίου. Εἶναι θεοσύστατον καὶ τὸ μυστήριον τοῦτο καὶ ἐξ ἄκρας ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπίας συνέστησεν ὁ Κύριος αὐτό, διὰ νὰ συγχωροῦνται αἱ μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο καὶ δεύτερον βάπτισμα καλεῖται⁽¹⁰⁾. Καλεῖται δὲ καὶ Μετάνοια, ἐξομολόγησις, ἐξαγόρευσις. Ἀπὸ τὰς ὀνομασίας αὐτὰς καταλαβαίνει ὁ καθένας μας ποῖοι εἶναι οἱ οὐσιώδεις καὶ ἀπαραίτητοι ὅροι τοῦ μυστηρίου τούτου τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν. Πρῶτον μετάνοια, δηλαδή ἐσωτερικὴ μεταβολὴ τῶν σκέψεων καὶ φρονημάτων καὶ αἰσθημάτων. Πλήρης ἀναγνώρισις τῆς εὐθύνης καὶ ἐνοχῆς δι' ὅσα κακὰ διέπραξεν ὁ ἁμαρτωλός, συναίσθησις δηλαδή τῆς ἁμαρτωλότητός του καὶ βαθεῖα λύπη καὶ συντριβή, συντριβὴ καρδίας μέχρι πόνου καὶ δακρύων διὰ τὰ πταίσματα καὶ ἀνομήματά του. — Δεύτερον· ἐξομολόγησις, δηλαδή ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ ἱερέως καὶ λειτουργοῦ τοῦ μυστηρίου, ἐξωτερίζευσις τῆς ἐσωτερικῆς τῆς ψυχῆς του μετανοίας καὶ κατανύξεως καὶ συντριβῆς καὶ ἡ μετὰ πολλῶν δακρύων καὶ βαθείας ταπεινώσεως ὁμολογία τῆς ἐνοχῆς του καὶ ἐκζητήσεως τοῦ Θεοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν του. Καὶ

τρίτον, ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτιῶν του, τό ὅποιον δέν διαφέρει ἀπό τήν ἐξομολόγησιν καί τό ὅποιον θά πῇ νά μή κρύβῃ κανεῖς τά ἁμαρτήματά του, ἡ διότι ἐντρέπεται καί δι' αὐτό διστάζει ἡ καί ἀποφεύγει νά τά ἀπαριθμήσῃ ἕνα πρὸς ἕνα ἡ διότι φοβεῖται μή μαθευθοῦν τάχα καί ἔχει ἔπειτα αὐτάς ἡ ἐκείνας τὰς συνεπειάς, πού θά τοῦ κοστίσουν πολύ. Ἡ ἀπαρίθμησις κατὰ σειρὰν καί μέ βαθεῖαν κατάνυξιν καί συντριβήν τῶν μεγάλων καί μικρῶν παρεκτροπῶν καί ἠθικῶν του παραβάσεων καί πτώσεων εἶναι ἀπαραίτητος. Ἐπειτα ἡ ὁμολογία ὅτι αὐτός εἶναι ὁ ἔνοχος ὄλων τῶν κακῶν πού ἔπραξε, αὐτός καί κανεῖς ἄλλος, καί νά ζητήσῃ διὰ τό κάθε ἁμάρτημά του καί τήν ἄφεσιν ἀπό τόν Θεόν, νά ζητήσῃ καί ὁδηγίας, συμβουλίας καί νοθεσίας ἀπό τόν πνευματικόν ἐξομολογητήν του, ὥστε νά μή ὑποπέσῃ πάλιν εἰς τά αὐτά παραπτώματα καί ἀνομήματα, εἶναι στοιχεῖον πού θά τοῦ ἐξασφαλίσῃ τήν περαιτέρω χριστιανικήν ζωήν, τήν ζωήν τῆς συνεχοῦς μετανοίας καί προόδου εἰς τήν ἀρετήν. Τότε ὄντως μετανοεῖ ὁ ἁμαρτωλός. Τότε, καί ἐφ' ὅσον ὑποβάλλει τόν ἑαυτόν του εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ὅρους τῆς ἀληθινῆς μετανοίας, λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἐξομολόγου «συγγνώμην καί ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» καί ἐλαφρύνεται ἡ συνειδησίς του καί εἰρηνεῦει ἡ ψυχὴ του, φεύγει τό βάρος καί ἡ ἀγωνία τῆς ἐνοχῆς πού τόν καταπίεζε καί αἰσθάνεται πλήρη τήν εἰρήνην καί ἀνάπαυσιν, πλήρη τήν εὐλογίαν καί χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τήν ζωὴν του.

β) Σύστασις τοῦ μυστηρίου. Τονίζομεν καί ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἡ ἐξομολόγησις ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, τοῦ πνευματικοῦ πρέπει νά γίνη, διότι αὐτός εἶναι ἐντεταλμένος πρὸς τοῦτο λειτουργός τοῦ μυστηρίου, αὐτός καί κανεῖς ἄλλος. Ὁ Κύριος ἴδρυσεν καί συνέστησεν τό μυστήριον τοῦτο, ὅταν εἶπε εἰς τόν Πέτρον τό «ὃ ἐάν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καί ὃ ἐάν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. ιστ' 19). Καί κυρίως, ὅταν μετὰ τήν Ἀνάστασιν του δίδοντας καί Πνεῦμα Ἅγιον εἰς ὅλους τοὺς Ἀποστόλους του εἶπε· «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον· ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται» (Ἰωάν. κ' 22-23). Οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἀποτελοῦν τήν ἰδρυτικήν πρᾶξιν τοῦ θείου μυστηρίου. Μέ τοὺς λόγους του αὐτοὺς δίδει εἰς τοὺς Ἀποστόλους του τήν ἐξουσίαν τοῦ δεσμῆν καί λύειν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων. Ἰδική του θεία ἐξουσία εἶναι ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ὅπως καί μέ τό θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ παραλυτικοῦ τῆς Καπερναοῦμ τό ἀπέδειξε εἰς τοὺς μοχθηροὺς καί κακεντρεχεῖς γραμματεῖς καί φαρισαίους, πού διαμφισβητοῦσαν τήν ἐξουσίαν του αὐτήν. Καί τότε, πρὶν κάμῃ τό θαῦμα, τοὺς εἶπεν· «ἵνα δέ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας», τότε κάμνει τό θαῦμα εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐξουσίας του αὐτῆς καί «λέγει τῷ παραλυτικῷ· σοὶ λέγω, ἔγειρε καί ἄρῃ τόν κράββατόν σου καί ὑπάγε εἰς τόν οἶκόν σου» (Μάρκ. β' 10, 11). Τοῦ Κυρίου λοιπόν ἡ ἐξουσία, θεία καί φιλόανθρωπος ἐξουσία, ἀπορρέουσα βεβαίως ἐκ τῆς θεότητός του, ἀλλά καί ἀπό τήν ἐξιλαστήριον ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων σταυρικὴν του θυσίαν, τήν ὁποίαν προσέφερεν εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καί ἐνόχων

ἀνθρώπων. Καί αὐτὴν του τήν ἐξουσίαν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος τήν μετεβίβασεν εἰς τοὺς ἁγίους του Ἀποστόλους, ὅπως εἶδαμεν. Ἐπειτα, διὰ νά μένῃ ἡ ἐξουσία του αὐτὴ εἰς τήν Ἐκκλησίαν του, διὰ τῶν Ἀποστόλων τήν μετεβίβασεν εἰς τοὺς διαδόχους αὐτῶν, τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς ἐπισκόπους καί πρεσβυτέρους. Καί μόνο αὐτοὶ ὡς κανονικοὶ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων ἔχουν τήν ἐξουσίαν νά παρέχουν ἄφεσιν. Καί πράγματι, ἔπειτα ἀπὸ μετάνοιαν καί ἐξομολόγησιν βαθεῖαν καί εἰλικρινή, ὅπως εἶπαμε, παρέχουν τήν ἄφεσιν εἰς τόν ἐξομολογούμενον μέ συντριβήν καί τήν παρέχουν μέ τήν εὐχὴν τῆς ἁφέσεως. Τό ὅτι οὔτε Ἄγγελοι οὔτε ἄλλοι ἄνθρωποι ἔχουν δικαίωμα νά συγχωροῦν ἁμαρτίας, παρὰ μόνον οἱ ἱερεῖς, λέγει καί τονίζει τοῦτο ὁ ἱερός Χρυσόστομος· «Οὐ γάρ πρὸς ἐκείνους (τοὺς Ἀγγέλους δηλαδή) εἴρηται· ὅσα ἂν δήσητε κ.λπ. Ἐχουσι μὲν γάρ καί οἱ κρατοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς τήν τοῦ δεσμῆν ἐξουσίαν, ἀλλὰ σωμάτων μόνον· οὗτος δέ ὁ δεσμός αὐτῆς ἄπτεται τῆς ψυχῆς, καί διαβαίνει τοὺς οὐρανοὺς, καί ἅπερ ἂν ἐργάσωνται κάτω οἱ ἱερεῖς, ταῦτα ὁ Θεὸς ἄνω κυροῖ (ἐπικυρώνει), καί τήν τῶν δούλων γνώμην ὁ Δεσπότης βεβαιοῖ... οὗτοι δέ οὐ λήπτραν σώματος, ἀλλ' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς, οὐκ ἀπαλλαγεῖσαν δοκιμάζειν, ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαβον ἐξουσίαν». Καί ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας· «Καί καθ' ἕτερον τρόπον (οἱ πνευματοφόροι πατέρες) ἀφῆσάν τε καί κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς Ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦντες δέ συγγινώσκοντες». Καί μέ διαφορετικόν τρόπον οἱ θεοφώτιστοι πατέρες, οἱ πνευματικοὶ δηλαδή, συγχωροῦν, ἀλλὰ καί ἀφίενουν ἀσυγχωρήτους τὰς ἁμαρτίας. Δέν συγχωροῦν καί βάζουν ἐπιτίμια εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας πού ἁμαρτάνουν, ἀλλὰ δέν μετανοοῦν εἰλικρινῶς, συγχωροῦν δέ ἐκείνους οἱ ὅποιοι πράγματι μετανοοῦν καί συντριβόνται διὰ τὰς ἁμαρτίας των. Καί εἰς τόν Ποιμένα τῶν ἀποστολικῶν χρόνων γράφεται· «Πᾶσι δέ τοῖς ἁγίοις ἄφεσιν ἐπάγει τοῖς ἁμαρτήσασιν μέχρι ταύτης τῆς ἡμέρας ἐάν ἐξ ὅλης καρδίας μετανοήσωσι».

Τώρα, ἐάν ἐπιδείξῃ πλήρη καί τελείαν μετάνοιαν ὁ ἐξομολογηθεὶς, λαμβάνει παρὰ τοῦ ἱερέως τήν ἄφεσιν. Ἐάν δέ δέν ἐπιδείξῃ τήν μετάνοιαν πού πρέπει, ὁ πνευματικὸς τοῦ ἐπιβάλλει καί μερικά ἐπιτίμια κατὰ τὴν κρίσιν του, π.χ. νηστείαν, μελέτην πνευματικῶν βιβλίων καί ἰδίως τῆς Ἀγίας Γραφῆς, προσευχήν, ἐλεημοσύνην κ.λπ. Ταῦτα ἔχουν παιδαγωγικόν χαρακτῆρα. Δηλαδή ἔχουν σκοπὸν νά ὑποβοηθήσουν τὸν μετανοοῦντα διὰ νά συνέλθῃ πλήρως καί παρουσιάσῃ τελείαν μετάνοιαν, διὰ νά λάβῃ καί τελείαν συγχώρησιν. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος προτρέπων τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς μετάνοιαν μέ στοργικόν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν σωτηρίαν του τοῦ λέγει· «Εἰσελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καί ἐξάλειψον τὴν ἁμαρτίαν. Ἰατρεῖον γάρ ἐστὶν ἐνταῦθα, οὐ δικαστήριον». «Μὴ αἰσχυρῆς πάλιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· αἰσχύνου ἁμαρτάνων, μὴ αἰσχύνου μετανοῶν». Νά ἐντρέπεσαι νά ἁμαρτάνῃς, μὴ ἐντρέπεσαι νά μετανοῇς. «Οὕτω καί ἐπὶ τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ἁμαρτιῶν καί ἐπὶ τῶν εὐχῶν τῶν μετὰ ἐκτενείας γενομένων συμβήσεται»(11).

5.— Τό μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης.

α) Ἡ ἀξία τοῦ μυστηρίου. Ἡ Ἱερωσύνη εἶναι τό

μυστήριον ἐκεῖνο, τό ὅποιον εἶναι ἐντεταγμένον εἰς τήν θείαν Λειτουργίαν, δηλαδή ἱερουργεῖται κατὰ τήν τέλεσιν τῆς θείας Λειτουργίας καί εἰς διαφόρους στιγμάς αὐτῆς, κατὰ τόν βαθμόν τῆς Ἱερωσύνης, εἰς τόν ὅποιον προάγεται ὁ χειροτονούμενος. Κατά τήν ὥραν ἐκείνην διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τοῦ χειροτονούμενου καί διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς θείας Χάριτος, πράγματι· «Ἡ θεία Χάρις Ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καί τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα προχειρίζεται» τόν προσαγόμενον εἰς τόν ἐπίσκοπον εἰς ἓνα ἀπό τούς τρεῖς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης, εἰς τόν βαθμόν τοῦ διακόνου, πρῶτον, τοῦ πρεσβυτέρου, δεύτερον, καί τοῦ ἐπισκόπου, τρίτον. Αὐτός δέ εἶναι καί ὁ τελευταῖος καί ὑψιστος βαθμός τῆς ἱερωσύνης. Βεβαίως πηγὴ τῆς θείας Χάριτος, ὡσάντως δέ καί πηγὴ τῆς Ἱερωσύνης εἶναι αὐτός ὁ Θεάνθρωπος Λυτρωτής καί Σωτὴρ ἡμῶν, ὁ μόνος εἰς τήν πραγματικότητα καί αἰώνιος Ἀρχιερεὺς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνος ὡς ἀρχιερεὺς προσέφερε πρῶτος τήν μίαν καί αἰωνίαν θυσίαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μας, εἰς τήν συνέχειαν δέ οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἀρχιερεῖς καί ἱερεῖς, δέν ἔχουν ἰδίαν, ἰδικήν των ἱερωσύνην, παρὰ τήν μίαν καί μόνην, τήν αἰωνίαν τοῦ Χριστοῦ ἱερωσύνην λαμβάνουν, ὅταν χειροτονῶνται. Αὐτήν, τήν ἱερωσύνην τοῦ Χριστοῦ, φέρουν εἰς τήν ζωὴν των ὅλην. Μὲ αὐτὴν ἱερουργοῦν τὰ θεῖα τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια. Ὁχι, λοιπόν, ἰδικήν των, ἀλλὰ τήν ἱερωσύνην καί ἀρχιερωσύνην τοῦ Χριστοῦ διαχειρίζονται καί ἐν ὀνόματι αὐτῆς καί μὲ αὐτὴν διακονοῦν τήν Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ τοῦτο καταλαβαίνει κανεὶς μὲ πόσον σεβασμόν πρέπει νὰ τήν φέρουν, πόσῃν εὐλάβειαν νὰ αἰσθάνωνται πρὸς αὐτήν, πόσῃν τιμῇ, πόσῃν χάριν νὰ τῆς ἀποδίδουν καί μὲ πόσον φόβον νὰ διαχειρίζωνται τήν θείαν ἐξουσίαν. Ἀλλὰ καί οἱ Χριστιανοὶ μὲ σεβασμόν νὰ φέρωνται πρὸς τοὺς ἱερωμένους των καί μεγάλην τιμὴν νὰ τοὺς ἀποδίδουν, ἀφοῦ ἡ ἱερωσύνη πού φέρουν εἶναι τοῦ Χριστοῦ καί ὄχι ἰδική των.

β) Σύστασις τοῦ μυστηρίου. Τό μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης εἶναι θεοσύστατον καί αὐτό, δηλαδή αὐτός ὁ Κύριος τό συνέστησε. Καί τό συνέστησε καί ὅταν ἐξεχώρισε τοὺς Δώδεκα Ἀποστόλους του, διὰ νὰ ἀποτελοῦν αὐτοὶ τό ἄμεσον περιβάλλον του καί γίνουν ἔπειτα οἱ διάδοχοι καί συνεχισταὶ τοῦ ἔργου του. Κυρίως ὅμως ὅταν τοὺς μετέδιδε μετὰ τήν Ἀνάστασίν του καθὼς καί τήν ἡμέραν τῆς Πνετηκοστῆς τό Ἅγιον Πνεῦμα του καί τοὺς παρέδιδε τήν ἐξουσίαν τῆς ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ὅπως εἶδαμε εἰς τό μυστήριον τῆς μετανοίας, ἡ ὁποία ἦτο αὐτὴ ἡ ἐξουσία τῆς ἱερωσύνης. Τό ἴδιον δέ ἔκαμαν κατόπιν πρὸς διαδοχὴν ἰδικήν των οἱ ἅγιοι τοῦ Ἀπόστολοι· «χειροτονήσαντες αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν καί προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, εἰς ὃν πεπιστεύκασι» (Πράξ. ιδ' 23). Αὐτό ἔκαμαν οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Βαρνάβας εἰς τοὺς Χριστιανούς τῆς Δέρβης, τοῦ Ἰκονίου, τῆς Ἀντιοχείας. Λέγεται δέ χειροτονία, διότι γίνεται μὲ τήν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἢ τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου. «Προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς

χειρας» (Πράξ. στ' 6, ιγ' 3). Ὁμοίως καί ὁ Τιμόθεος διὰ χειροτονίας, μὲ ἐπίθεσιν δηλαδή τῶν χειρῶν τοῦ Παύλου καί τοῦ πρεσβυτέρου ἔλαβε τό ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου. Καί τοῦτο γράφει ὁ Παῦλος· «μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος (τοῦ ἐπισκόπου δηλαδή), ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτέρου» (Α' Τιμόθ. δ' 14). Καί πάλιν τοῦ ὑπενθυμίζει νὰ ἀναζωπυρῇ τό χάρισμα τῆς ἱερωσύνης, «τό χάρισμα τοῦ Θεοῦ, λέγει, ὃ ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου» (Β' Τιμόθ. α' 6). Καί αὐτό, ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν δηλαδή εἰς τόν χειροτονούμενον καί αἱ εὐχαὶ πού ἀναγινώσκονται καί ἀκούονται κατὰ τήν ὥραν τῆς χειροτονίας ἀπὸ τόν Ἐπίσκοπον, εἶναι τὰ αἰσθητά, τὰ ὁρατά στοιχεῖα τοῦ μυστηρίου, ἀόρατον δέ καί ὑπερφυσικόν στοιχεῖον μένει ἡ θεία Χάρις. Ἡ ἱερωσύνη λέγεται ἀκόμη καί καθιέρωσις, διότι καθιερώνεται ὁ χειροτονούμενος εἰς τήν ἱεράν τῆς Ἐκκλησίας διακονίαν καί χάριν, λέγεται καί τελεσιουργία καί ἱερατικὴ τελείωσις, διότι δι' ἱερᾶς τελεσιουργίας καθιερώνεται καί καταρτίζεται εἰς τό ὑψιστον καί θεῖον τοῦτο διακόνημα καί ἀξίωμα.

Λέγομεν πὼς εἶναι θεῖον τό ἀξίωμα, διότι ὄχι κυρίως ἄνθρωποι, ἀλλ' ὁ Θεὸς διὰ μέσου ἀνθρώπων, τῶν ἐπισκόπων, καλεῖ καί καθιερώνει εἰς τήν Ἐκκλησίαν του τοὺς λειτουργοὺς του. Ὅταν ὁ Παῦλος ἐκάλεσε εἰς Μίλητον τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου διὰ νὰ τοὺς συστήσῃ πλήρη ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῆς ζωῆς καί πορείας τῶν Χριστιανῶν των, τοὺς εἶπε· «Προσέχετε ἑαυτοῖς καί παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ» (Πράξ. κ' 28). Θεόδοτον, λοιπόν, θεῖον ἀξίωμα καί ὄχι κοσμικόν. «Καί ἡ Ἱερωσύνη τελεῖται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως λέγει ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, τάξιν δέ ἐπουρανίων ἔχει πραγμάτων». Διὰ τοῦτο καί δέν πρέπει νὰ σπεύδῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τό ἀξίωμα τοῦτο, εἰς τήν Ἱερωσύνην, ἀλλὰ νὰ περιμένη, εἴτε δι' ἐσωτερικῆς κλίσεως, ἢ ὁποία δέν εἶναι πάντοτε ἀσφαλῆς, εἴτε διὰ προσώπων ἐκλεκτῶν του καί καλῶν περιστάσεων νὰ τόν καλέσῃ ὁ Θεὸς εἰς τήν ὑψίστην διακονίαν. Καί εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι θεόπνευστον καί ἄξιον προσοχῆς τό θεῖον τοῦ Παύλου λόγιον· «εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ» (Α' Τιμόθ. γ' 1). Ἀλλὰ θεόπνευστος πάλιν τοῦ Παύλου λόγος εἶναι καί τό «οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τήν τιμὴν (τῆς Ἱερωσύνης), ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθάπερ καί Ἀαρών» (Ἐβρ. ε' 4). Νὰ μὴ σπεύδῃ, λοιπόν, κανεὶς καί πολὺ περισσότερον νὰ μὴ χρησιμοποιῇ μέσα καί δωροδοκίας, ὅποτε καταντᾷ καί «σιμωνιακός» καί ἐπομένως ἀνάξιος τῆς τιμῆς καί χάριτος. Ἐκεῖνοι δέ πού ἀναλαμβάνουν τήν εὐθύνην τῆς χειροτονίας τοῦ ὑποψηφίου «ἐξετάζειν πρότερον χρὴ τοῦ χειροτονούμενου τόν βίον, εἰθ' οὕτω καλεῖν ἐπ' αὐτόν τήν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ὅπως ἔκαμαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι προκειμένου νὰ ἐκλέξουν τοὺς ἑπτὰ διακόνους. Ἐκάλεσαν τό πλῆθος τῶν πιστῶν καί τοὺς εἶπαν· «Ἐπισκέψασθε ἄνδρας ἐξ ὑμῶν (ἐξετάσατε νὰ βρῇτε ἑπτὰ ἄνδρας ἀπὸ σᾶς) μαρτυρουμένους ἑπτὰ» (Πράξ. στ' 3). Μὲ καλὴν μαρτυρίαν δηλαδή, πιστοὺς σεμνοὺς, ἁγί-

ους, ἀξίους τῆς χάριτος καὶ διακονίας αὐτῆς. Διότι μόνον οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἄξιοι πρέπει νὰ ἐκλέγονται καὶ νὰ προάγονται εἰς τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης⁽¹²⁾.

6.—Τό μυστήριον τοῦ Γάμου. Ὁ γάμος ὡς μυστήριον εἶναι πράξις ἱερὰ καὶ ἁγία. Στηρίζεται εἰς τὸν φυσικόν δεσμόν, τὸν ὁποῖον δημιουργεῖ ἡ ἀμοιβαία συγκατάθεσις ἐκείνων (ἄνδρός καὶ γυναικός), οἱ ὅποιοι ἔρχονται εἰς γάμου κοινωνίαν. Αὐτός δέ ὁ φυσικὸς δεσμός ἀποβαίνει ἱερός καὶ πνευματικὸς δεσμός, ὅταν ἁγιαζεται καὶ ἐξυψώνεται εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ μυστηρίου μέ τὴν ἱερολογίαν καὶ τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ φυσικὸς δεσμός — ἡ φυσικὴ ἔνωσις ἄνδρός καὶ γυναικός — καὶ αὐτός εἶναι ἐκ Θεοῦ, διὰ νὰ αὐξάνεται καὶ πληθύνεται τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅπως λέγει καὶ μία εὐχή τοῦ γάμου, ὅτι «σὸν θέλημα, Θεέ μου, εἶναι ἡ ἔννομος συζυγία καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς παιδοποιΐα». Ἀλλὰ τοῦτο κατενόησε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ, ὅταν εἶδε τὴν πρώτην γυναῖκα, τὴν Εὕαν, ἡ ὁποία μάλιστα ἦταν ἀναπλασμένη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ. Τότε φωτιζόμενος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀδάμ εἶπε· «Τοῦτο νῦν (ἡ γυναῖκα δηλαδὴ εἶναι) ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη. Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» (Γενέσ. β' 23, 24). Καὶ βέβαια πρῶτος ὁ Θεὸς ἦνωσε τὸ πρῶτον ἀνδρογύνον καὶ ὁ Θεὸς ἱερούργησε τρόπον τινὰ τὸν γάμον των μέσα εἰς τὸν Παράδεισον μέ τὴν εὐχὴν ποῦ ἔδωκε καὶ εἰς τοὺς δύο, τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα· «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς» (Γενέσ. α' 28).

Σύστασις τοῦ μυστηρίου. Τὸν γάμον εἰς μυστήριον τὸν ἀνήγαγε ὁ Σωτὴρ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην καὶ μέ τὴν παρουσίαν του εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον, καὶ μέ ὅσα εἶπεν ὡς πρὸς τὸ ἀδιάλυτον τοῦ γάμου πρὸς τοὺς πειράζοντας αὐτόν φαρισαίους. Τί εἶπε τότε; «Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, ἔνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ... (καὶ τὰ ἄλλα ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω πῶς εἶπεν ὁ Ἀδάμ, ὅταν ἀντίκρουσε τὴν Εὕαν). Καὶ ἐπρόσθεσε ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς φαρισαίους· «ὥστε οὐκ ἐστὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω» (Ματθ. ιθ' 4-6). Καὶ βέβαια ρητῶς εἰς τὴν Κ. Διαθήκην δέν ὀνομάζεται ὁ γάμος μυστήριον, παρὰ μόνον παραβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὴν μυστικὴν ἔνωσιν τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ πρὸς τὴν νύμφην Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ καταδείξῃ τὴν ἀγάπην ποῦ πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἄνδρας πρὸς τὴν γυναῖκα. Καὶ προσθέτει· «τό μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δέ λέγω εἰς Χριστόν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν» (Ἐφεσ. ε' 32). Δηλαδή εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις τῆς μυστικῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἦτο ἡ τελεία ἔνωσις τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικός, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας, μέ ἱερόν δεσμόν καὶ ἐκείνη, ὅπως μέ μυστηριώδη ἔννοιαν καὶ αὐτή. Πάλιν δηλαδὴ ἀποδίδει ἱερότητα μυστικὴν καὶ εἰς τὸν γάμον ὁ ἀπόστο-

λος Παῦλος μέ τὴν παρομοίωσιν ποῦ κάμνει. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις ἀνέκαθεν παρεδέχθη καὶ ὡς μυστήριον ἱερούργησε τὸν γάμον, τὴν σύζευξιν ἄνδρός καὶ γυναικός. Λέγει δέ ὁ Μέγας Βασίλειος εἰς τὴν «Ἐξαήμερόν» του· «ὁ τῆς φύσεως δεσμός (γίνεται) ὁ διὰ τῆς εὐλογίας ζυγός». Καὶ ὁ Μέγας Φώτιος· «οὐδὲ γὰρ ἡ συνάφεια, ἀλλ' ἡ τῆς εὐχῆς τελετὴ ποιεῖ τὴν μνηστείαν εἰς γάμον λογίζεσθαι».

Ὁ Γάμος εἶναι ἰσόβιος δεσμός, ἔχει τὸ ἀδιάλυτον, ἐκτός ἂν συμβῇ τὸ φοβερόν ἁμάρτημα τῆς συζυγικῆς ἀπιστίας, ἡ μοιχεία, τὴν ὁποίαν ὡς μόνον λόγον διαλύσεως ὁ Κύριος καὶ ἡ Ἐκκλησία του ἀναγνωρίζει. «Ἐγὼ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχεῖσθαι» (Ματθ. ε' 32). Καὶ ἐδῶ ἔχομεν διαφορὰν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ γάμου μέ τοὺς λατίνους, διότι αὐτοί, καὶ ἂν συμβῇ μοιχεία, δέν δίδουν διαζύγιον, ὅπως δίνει τὴν ἄδειαν ὁ Χριστός, ἀλλὰ ὀρίζουν χωρισμόν ἰσόβιον «ἀπὸ κοιίτης καὶ τραπέζης». Εἶναι, λοιπόν, ὁ γάμος ἀδιάλυτος, ἐκτός τοῦ ἀνωτέρου λόγου, «συγκλήρωσις τοῦ βίου παντός, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία», ὅπως ὥρισεν ὁ νομομαθὴς Μοδεστίνος, μέ ὑψιστον σκοπὸν τὴν ἀλληλοσυμπλήρωσιν τοῦ ἀνδρογύνου καὶ τὴν τεκνογονίαν, πρὸς διαιώνισιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ ὁρατὰ μέν σημεῖα τοῦ μυστηρίου εἶναι ἡ ἀμοιβαία συναίνεσις καὶ συγκατάθεσις τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικός, ἵνα ἔλθουν εἰς γάμον. Εἶναι καὶ ἡ τελετὴ τῆς Ἐκκλησίας μέ τὰ στέφανα μέ τὰ ὁποῖα τοὺς στεφανώνει καὶ μέ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς. Ἀόρατον δέ εἶναι ἡ θείας Χάρις ποῦ ἀγιάζει καὶ στερεώνει καὶ συσφίγγει τὸν φυσικόν δεσμόν τοῦ γάμου. Περιττόν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ὁ γάμος δέν εἴμπορεῖ νὰ γίνῃ ἂν ὑπάρχουν συγγενικά κωλύματα καὶ χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἅγ. Πολύκαρπος. Ὁ πολιτικὸς λεγόμενος γάμος εἶναι ξένος πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ ἀπόβλητος. Ὁμοίως ἀπαγορεύεται καὶ ὁ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμος. Οἱ Ὁρθόδοξοι, ἂν θέλουν νὰ εἶναι πιστὰ καὶ ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας των, ἔχουν ἱερόν χρέος νὰ τηροῦν ἀπαρεγκλίτως τὰ ὅσα ὀρίζει ἡ Ἐκκλησία των.

7.—Τό μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου. Τό Εὐχέλαιον ἢ Ἀγιον Ἐλαιον εἶναι τὸ τελευταῖον μυστήριον καὶ εἶναι καὶ αὐτὸ θεοσύστατον, διὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν σαφὴς παραγγελία τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου νὰ γίνεται. Ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν μαρτυρίαι, ὅτι ἀνέκαθεν ἐγένετο ὡς μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ παραγγελία καὶ σύστασις τοῦ Ἀδελφοθέου εἶναι αὕτη· «Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτόν ἀλείψαντες αὐτόν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχή τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα (τὸν ἄρρωστον δηλαδὴ), καὶ ἐγερεῖ αὐτόν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ἢ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ» (Ἰακ. ε' 14-15). Ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ἔχομεν μαρτυρίας τοῦ Ὁριγένους καὶ τοῦ ἁγίου Χρυσόστομου, οἱ ὅποιοι ἀναφέρουν, ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο ἐγένετο καὶ ἡ χρῆσις μέ ἅγιον ἔλαιον τῶν ἀσθενῶν μάλιστα ἐλάμβανε χώραν συνδυασμένη μέ μετάνοιαν καὶ ἐξομολόγησιν.

Ἀπό ταῦτα φαίνεται και ποῖος εἶναι ὁ ἱερός σκοπός τοῦ μυστηρίου τούτου. Πρῶτον, ἡ σωματική θεραπεία καί ἱασις τοῦ ἀσθενοῦς· «καί ἡ εὐχή τῆς πίστεως σώσει τόν κάμνοντα, καί ἐγερεῖ αὐτόν ὁ Κύριος», λέγει ὁ θεῖος Ἰακώβος. Καί δεύτερον, ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν του, ἀφοῦ βέβαια γίνεται καί ἐξομολόγησις μαζή μέ τό εὐχέλαιον. Εἶναι δέ ἀναγκαῖα καί ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις μαζή μέ τό εὐχέλαιον. Εἶναι δέ ἀναγκαῖα καί ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις τοῦ ἀρρώστου, ἀλλά καί τῶν οἰκείων του ἀκόμη πού κάμνουν τό Εὐχέλαιον διά τήν ἱασιν καί θεραπείαν αὐτοῦ, διότι εἶναι πιθανόν νά ἔχη ὑποπέσει εἰς ἁμαρτήματα ὁ ἀσθενής καί αὐταί αἱ ἁμαρτίαι του νά στέκουν ἀφορμή καί αἰτία τῆς ἀσθενείας του. Πρέπει, λοιπόν, νά φύγη ἡ αἰτία τῆς ἀσθενείας, διά νά ἐπέλθῃ καί μέ τήν χάριν τοῦ Εὐχελαίου ἡ θεραπεία ἀπό τήν ἀσθένειαν. Ἀλλά καί τῶν οἰκείων καί συγγενῶν του εἶναι πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα ἡ ἐξομολόγησις, διότι χρειάζεται καί αὐτοί πού ζητοῦν τήν θεραπείαν τοῦ ἀρρώστου τῶν νά εἶναι μετανοημένοι καί ἐξομολογημένοι. Τότε πιάνει καί ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου πού λέγει· «κἂν ἁμαρτίας ἢ πεποικώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ», πάλιν κατά τόν λόγον τοῦ Ἰακώβου. Λέγει καί μία εὐχή τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου· «Πάτερ ἅγιε, ἰατρέ τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων, ὁ πέμψας τόν μονογενῆ σου Υἱόν, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πᾶσαν νόσον ἰώμενον καί ἐκ θανάτου λυτρούμενον, ἱάσαι καί τόν δοῦλον σου (τοῦτον) ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτόν σωματικῆς καί ψυχικῆς ἀσθενείας, καί ζωοποιήσον αὐτόν διά τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου».

Εἰς τό μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου τά ὁρατά στοιχεῖα εἶναι τό ἔλαιον, ἡ εὐχή τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ σταυροειδής χρῆσις τοῦ ἀσθενοῦς μέ τό ἅγιον ἔλαιον. Ἀόρατον δέ ἡ ἀόρατος θεία Χάρις, ἡ ὁποία καί τόν ἀσθενῆ θεραπεύει, ἂν τοῦτο εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, καί τήν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν χορηγεῖ μέ τήν προϋπόθεσιν πού ἀνεφέραμεν, τῆς μετανοίας καί ἐξομολογήσεως. Πρὸς διασάφισιν τούτου λέγει καί ἡ Ὁρθόδοξος ὁμολογία τοῦ Μογίλα, ὅτι «καλόν καί πάντοτε ἡ θεραπεία τοῦ σώματος νά μή γίνεται, ἀλλ' ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν τῆς ψυχῆς πάντοτε εἰς τόν μετανοοῦντα ἀκολουθεῖ».

Οἱ Λατῖνοι τό μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου τό κάμνουν μόνον εἰς ὅσους εἶναι βαρεῖα ἀσθενεῖς καί ἐτοιμοθάνατοι. Ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι τό κάμνομεν πάντοτε, καί εἰς ἐλαφράς ἀκόμη ἀσθενείας, καί μάλιστα τήν Μεγάλην Τετάρτην τό ἀπόγευμα δι' ὅλους τούς πιστούς, ἀσθενεῖς καί ὑγιεῖς, καί ἅπαντες χριόμεθα ὑπὸ τῶν ἱερέων μας μέ τό ἅγιον ἔλαιον «εἰς ἱασιν ψυχῆς καί σώματος». Ἀλλά καί τότε προαιρετικόν εἶναι τό μυστήριον καί ὄχι ὑποχρεωτικόν. Δηλαδή μετέχει εἰς αὐτό ὁποῖος θέλει καί αἰσθάνεται τήν ἀνάγκην. Καλόν ὅμως εἶναι ὅλοι νά μετέχωμεν καί ὅλοι νά παίρνωμεν τήν ἁγίαν χρῆσιν, διότι μυστήριον τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας εἶναι καί πάντοτε ὠφέλειαν προξενεῖ εἰς τόν πιστόν καί εὐλαβῆ Χριστιανόν. Ἰδιαιτέρως τό κάμνομεν τό μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου εἰς τούς ψυχόρραγοῦντας καί ἀντιμετωπίζοντας τόν θάνατον, διά νά ἐνισχυθῇ ἡ ψυχὴ εἰς τόν τελευταῖον κατά τοῦ θανάτου ἀγῶνα τῆς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1) Ἐβάλαμε καί προτῆρα τήν γνώμην αὐτὴν τοῦ ἁγίου Χρυσόστομου. Τὴν ἐπαναλαμβάνομεν τώρα καί διὰ νά μᾶς κάμῃ μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν καί διότι ἐδῶ γίνεται λόγος περὶ τῶν θείων μυστηρίων.

(2) Αὐτὸ λέγει καί ὁ ἅγιος Χρυσόστομος· «Μυστήριον καλεῖται, ὅτι οὐχ ἄπερ ὁρῶμεν πιστεύομεν, ἀλλ' ἕτερα ὁρῶμεν καί ἕτερα πιστεύομεν». Λέγεται μυστήριον, ὅχι διότι πιστεύομεν αὐτὰ πού βλέπομεν, ἀλλὰ διότι ἄλλα βλέπομεν καί ἄλλα πιστεύομεν. Καί ἄλλος διδάσκων τῆς Ἐκκλησίας· «Σύγκειται δέ τὰ μυστήρια (ἀποτελοῦνται τὰ μυστήρια) ἐκ τοῦ φυσικοῦ (αὐτὸ εἶναι τό ὕλικόν καί ὁρατόν στοιχεῖον) καί ὑπερφυστοῦ (ὑπερφυνές εἶναι τό πνευματικόν καί ἀόρατον)». Καί αὐτὰ εἶναι ἰσχυρά μέσα πού φέρουν εἰς τούς δεχομένους τὰ ἅγια μυστήρια ἐξ ἀνάγκης τήν θεῖαν χάριν. «Ὁμολογοῦμεν δ' αὐτὰ εἶναι ὄργανα ὁραστικά τοῖς μινυμένοις χάριτος ἐξ ἀνάγκης» (Δοσιθέος). Καί ἄλλοι· «Τό μυστήριον εἶναι μία τελετή, ἡ ὁποία ἀπὸ κάτω εἰς ἄνω εἶδος ὁρατόν εἶναι αἰτία καί φέρνει εἰς τήν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ τήν ἀόρατον χάριν τοῦ Θεοῦ». — «Μυστήριόν ἐστὶ πρᾶγμα τι ἱερὸν τῇ αἰσθήσει ὑποκείμενον ἔχον ἐν ἑαυτῷ θεῖαν δύναμιν, ἐγκεκαλυμμένην». Ἐχει μέσα του κρυμμένην θεῖαν δύναμιν. Καί «διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας τὸ αἰσθητὸν ὕδωρ πρὸς θεῖαν τινὰ καὶ ἀπόρητον μεταστοιχείουται δύναμιν, ἀγιάζει τε λοιπὸν τόν ἐν οἷς ἂν γένοιτο». Ἀγιάζει δηλαδή ἐκείνους διὰ τούς ὁποίους γίνεται καί οἱ ὁποῖοι μετὰ πίστεως καί εὐλαβείας χωρὶς καμμίαν ἀντίδρασιν ἢ δυσκολίαν τό δέχονται, δέχονται δηλαδή μέ πίστιν καί εὐλάβειαν νά βουτηχθοῦν εἰς τό ἅγισμα νερό τῆς κολυμβήθρας τοῦ βαπτίσματος. Καί τέλος ὁ Χρυσόστομος πάλιν· «Εἰ μὲν γάρ ἀσώματος ἦσθα (ἂν δέν εἴχες σῶμα), γυμνὰ ἂν αὐτὰ σοι τὰ ἀσώματα δῶρα (ἡ θεία χάρις καὶ σωτηρία), ἐπειδὴ δέ συμπλέκεται ἡ ψυχὴ, ἐν αἰσθητοῖς τὰ νοητὰ σοι παραδίδωσι», μέ αἰσθητὰ, ὅπως εἶναι τό νερό καί τό λάδι, τὰ νοητὰ, δηλαδή τὰ μυστικά, σοῦ παραδίδονται.

(3) Ὅπως λέγει ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας, «τό ἅγιον βάπτισμα... ἔργον καί λόγος ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ παραδεδόται. Ἐργον μὲν τό ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἐν Ἰορδάνῃ δεξάμενος βάπτισμα, λόγος δέ τοῖς οἰκείοις ἐντεταλμένον μαθηταῖς· «ἀπελθόντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Καί μέ τό ἰδικόν του βάπτισμα ἀνοίξε τήν θύραν τοῦ βαπτίσματος μας, μέ τούς ἱερούς του δέ λόγους πρὸς τούς Ἀποστόλους του συνέστησε ὁριστικῶς τό μυστήριον. (Ἰδέ καί περισσότερα εἰς Δογματικὴν Π. Ν. Τρεμπέλα, τόμ. Γ', σελ. 74 καί 76).

(4) Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐβαπτίζοντο μεγάλοι εἰς τὴν ἡλικίαν, ἀφοῦ προτῆρα ἀκατηχούντο, δηλαδή ἐδιδάσκοντο τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας καί τὴν ὁμολογοῦσαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ βαπτίσματος των. Σύντομα ὅμως ἐπεκράτησεν ὁ νηπιοβαπτισμός καί αὐτόν τώρα ἔχομεν μέ τόν ἀνάδοχον, ὁ ὁποῖος καί τὴν πίστιν ὁμολογεῖ διὰ λογαριασμόν τοῦ παιδιοῦ πού βαπτίζεται. Αὐτὸς ὅμως ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην καί ὑποχρέωσιν νά μορφώσῃ μαζὴ μέ τούς γονεῖς τοῦ παιδιοῦ χριστιανικά τόν βαπτιζόμενον.

(5) Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει ὡς πρὸς τοῦτο· «τό φῶτισμα (τό βάπτισμα δηλαδή) λαμπρότης ἐστὶ ψυχῶν, βίου μετάρθεσις (ἀλλαγὴ βίου), ἐπερώτημα τῆς εἰς Θεὸν συνειδήσεως (δέησις εἰς τὸν Θεόν, διὰ νά μᾶς δώσῃ ἀγαθὴν συνειδήσιν)· τό φῶτισμα βοήθημα τῆς ἀσθενείας (τῆς ψυχικῆς ἀδυναμίας) τῆς ἡμετέρας· τό φῶτισμα σαρκὸς ἀπόθεσις (ἀποτίναξις τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος)· Πνεύματος ἀκολουθήσις, Λόγου (τοῦ Θεοῦ Λόγου) κοινωνία, πλάσματος (τοῦ ἀνθρώπου δηλαδή) ἐπανάρθωσις, κατακλυσμός (ἐξαφανισμός) ἁμαρτίας, φωτὸς μετουσία (συμμετοχὴ εἰς τό φῶς), σκότους κατάλυσις· τό φῶτισμα δῆγμα πρὸς Θεόν, συνεκδήμια Χριστοῦ (πορεία μαζὴ μέ τόν Χριστόν), ἔρεισμα (στήριγμα) πίστεως... κλεις (κλειδί) οὐρανῶν βασιλείας». Καί ὁ ἱερός Δαμασκηνός· «διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαμβάνομεν, καί ἀρχὴ ἐτέρου βίου γίνεται ἡμῖν ἡ παλιγγενεσία, καί σφραγὶς καί φυλακτήριον καί φωτισμός». Καί ἄλλος· «τό βάπτισμα καλεῖται φῶτισμα ἢ φωτισμός, καθόσον ὁ βαπτιζόμενος πληροῦται (γεμίζει) τοῦ φωτός τῆς χάριτος καί τῆς πίστεως, δι' ὧν καθίσταται ἱκανός, ὅπως διάγῃ «ὡς τέκνον φωτός» (Ἐφεσ. ε' 8). Διὰ τοῦτο οἱ κατηχοῦμενοι καλοῦνται καί φωτιζόμενοι, οἱ νεοβαπτισμένοι νεοφῶτιστοι, καί τό βάπτισμα ἐνδύμα φωτεινόν».

(6) Εἰς Λειτουργίαν τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας ἡ ἐπὶ κλήσις αὐτὴ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἐτι δὲ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρτους τούτους (εἶχαν πολλοὺς ἄρτους καὶ πολλὰ ποτήρια), καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα (ἃς ἔλθῃ) τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον, ἵνα ταῦτα ἁγιάσῃ καὶ τελειώσῃ, ὡς παντοδύναμος Θεός, καὶ ποιῇ τὸν μέ ἄρτον σῶμα;... τὸ δὲ ποτήριον αἶμα τῆς Καινῆς Διαθήκης αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος καὶ παμβασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ εἰς τὰς μυσταγωγικὰς κατηχήσεις τοῦ ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων λέγει: «Παρακαλοῦμενον τὸν φιλόανθρωπον Θεόν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐξαποστεῖλαι ἐπὶ τὰ προκειμένα, ἵνα ποιῇ τὸν μέ ἄρτον σῶμα Χριστοῦ, τὸν δὲ οἶνον αἶμα Χριστοῦ. Πάντως γὰρ οὐ ἂν ἐφάπαιτο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῦτο ἡγιασται καὶ μεταβέβληται (ἀγιαζόνται καὶ ἀνακαινίζονται)». Καὶ «ὁ τῆς προθέσεως ἄρτος, οἶνός τε καὶ ὕδωρ διὰ τῆς ἐπικλήσεως καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπερφανῶς μεταποιοῦνται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ αἶμα» (Δαμασκηνός).

(7) Δι' ἐκείνους πού ἀποροῦν καὶ ἐρωτοῦν, πῶς γίνεται αὐτὴ ἡ μεταβολή, ἀποκρίνεται ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός καὶ λέγει: «Καὶ νῦν ἐρωτᾷς, πῶς ὁ ἄρτος γίνεται σῶμα Χριστοῦ, καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ αἶμα Χριστοῦ; Λέγω σοι κἀγώ, Πνεῦμα Ἅγιον ἐπιφοιτᾷ καὶ ταῦτα ποιεῖ τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν, ἄρτος δὲ καὶ οἶνος παραλαμβάνεται· οἶδε γάρ ὁ Θεός τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν... τῇ οὖν συγκαταβάσει συνήθει κεκρημένος, διὰ τῶν συνήθων τῆς φύσεως ποιεῖ τὰ ὑπὲρ φύσιν. Οὕτως, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ἄρτον ἐσθίειν, ὕδωρ τε καὶ οἶνον πίνειν, συνέξευξεν αὐτοὺς τὴν αὐτοῦ θεότητα, καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἶμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα. Οὐκ ἔστι τύπος ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος Χριστοῦ (μὴ γένοιτο), ἀλλ' αὐτὸ τὸ Σῶμα τοῦ Κυρίου τεθεωμένον, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰπόντος· τοῦτό μού ἐστι οὐ τύπος τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸ σῶμα· καὶ οὐ τύπος τοῦ αἵματος, ἀλλὰ τὸ αἶμα. Εἰ δὲ καὶ τινες ἀντίτυπα τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐκάλεσαν, ὡς θεοφόρος ἔφη Βασίλειος, οὐ μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι εἶπον, ἀλλὰ πρὶν τοῦ ἁγιασθῆναι αὐτὴν τὴν προφορὰν οὕτω καλέσαντες».

(8) Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσωμεν καὶ τὰς διαφορὰς, τὰς ὁποίας ἔχομεν μέ παπικούς καὶ προτεστάντας. Οἱ μὲν προτεστάνται κάμνουν μίαν τελετήν, ἀλλ' ὅχι μυστήριον. Δὲν παραδέχονται ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλεται εἰς σῶμα καὶ αἶμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι εἶναι αὐτὰ ἀπλοὶ τύποι καὶ σύμβολα, πού εἰκονίζουν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἶμα τοῦ Κυρίου. Ἐπομένως δὲν ἔχουν ἀληθινόν μυστήριον καὶ δὲν κοινωνοῦν σῶμα καὶ αἶμα Χριστοῦ. Οἱ παπικοὶ πιστεύουν, ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλεται εἰς σῶμα καὶ αἶμα Χριστοῦ. Τελοῦν ὁμῶς τὸ μυστήριον μέ ἄζυμα (τίς ὁστις), προσφέρουν εἰς τὸν λαόν μόνον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅχι καὶ τὸ αἶμα, – ἀπὸ τὰ δύο μεταλαμβάνουν μόνον οἱ κληρικοί των. Ἐπὶ πλέον τὴν θεῖαν κοινωνίαν δὲν τὴν προσφέρουν εἰς τὰ παιδιά εὐθύς μετὰ τὸ βάπτισμά των, ὅπως κάμνομεν ἡμεῖς, σύμφωνα μέ ἀρχαίαν παράδοσιν, ἀλλὰ μόνον ὅταν γίνονται 12 ἐτῶν. Ὅλοι αὐτὰ εἶναι κακὸδοξοὶ καινοτομίαι καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἰμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν κοινόν ποτήριον.

(9) Τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας προσφέρεται καὶ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων· «Εἴτα (μνημονεύομεν) καὶ ὑπὲρ τῶν προκεκοιμημένων ἁγίων Πατέρων καὶ ἐπισκόπων καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν ἐν ἡμῖν προκεκοιμημένων μεγίστην ὄνησιν πιστεύοντες ἔσεσθαι ταῖς ψυχαῖς, ὑπὲρ ὧν ἡ δέησις ἀναφέρεται, τῆς ἁγίας καὶ φρικτωδέστατης προκειμένης θυσίας». Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὴν θεῖαν Λειτουργίαν μνημονεύονται ὀνόματα ὅχι μόνον ζώντων, ἀλλὰ καὶ τεθνεώτων, καὶ μετὰ τὴν ὑπὲρ τῶν νεκρῶν εὐχὴν λέγει ὁ ἱερεὺς «καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς, ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ ῥησώπου σου».

(10) Καὶ πρὶν συσταθῇ ἀπὸ τὸν Κύριον τὸ μυστήριον τοῦτο, τόσον ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης, ὅσον καὶ αὐτός ὁ Κύριος, ὅσον καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἔπειτα, εἰς μετάνοιαν ἐκαλοῦσαν τοὺς ἀνθρώπους. «Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»· «Μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ»· «Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθῆτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (Ματθ. γ' 2, δ' 17, Μάρκ. α' 15, Πράξ. β' 38).

(11) Εἰς τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως ἔχομεν μεγίστην διαφορὰν μέ τοὺς προτεστάντας. Αὐτοὶ τὸ ἔχουν καταργήσει τὸ μυστήριον καὶ τί θὰ πῇ ἐξομολόγησις δὲν γνωρίζουν, διότι οὐδέποτε ἐξομολογοῦνται. Δὲν προσέχουν καθόλου τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, μέ τοὺς ὁποίους ἱδρυσεν τὸ μυστήριον καὶ ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀφέσεως εἰς τοὺς Μαθητὲς Του. Αὐτοὶ δίνουν οἱ ἴδιοι ἄφεσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν των. Εἶναι καὶ αὐτὸ μία ἀπὸ τὰς πολλὰς των αἰρέσεις, πού δημιουργοῦν χάσμα ἀγεφύρτων μεταξύ ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Προτεσταντῶν.

Εἰς τὴν ἰδίαν περίπτωσιν κατηγορίαν ἀνήκουν καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους πού μόνον των ἔχουν καταργήσει τὴν Ἐξομολόγησιν διὰ τὸν ἑαυτὸν των. Ἰσχυρίζονται, ὅτι ἐξομολογοῦνται εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς Παναγίας, ἢ ὅτι λέγουν τὰ ἁμαρτήματά των εἰς τὸν Θεόν ἂν· εὐθείας μέ τὴν προσευχὴν των. Ἀλλ' ὁ Κύριος οὔτε εἰς τὴν εἰκόνα του εἶπε νὰ προσφεύγωμε διὰ νὰ παίρνωμεν ἄφεσιν, οὔτε τὴν ἀτομικὴν μας προσευχὴν ὥρισεν ὡς μυστήριον ἐξομολογήσεως. Τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀφέσεως, ἐπομένως καὶ τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως τὸ ἀνέθεσε εἰς τοὺς ἱερωμένους καὶ ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας του. Ὅσοι δὲν προστρέχουν ἐκεῖ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ποτέ δὲν λαμβάνουν.

(12) Καὶ εἰς τὸ μυστήριον τοῦτο τῆς Ἱερωσύνης ἔχομεν διαφορὰς μέ Προτεστάντας καὶ Παπικούς καὶ πρέπει νὰ τὰς γνωρίζωμεν. Καὶ αὐτὰ εἶναι, ὅτι οἱ μὲν Προτεστάνται δὲν ἔχουν ἱερωσύνην παρὰ μόνον πάστορας. Αὐτοὶ δὲν εἶναι ἱερεῖς. Εἶναι ἓνα εἶδος ποιμένων καὶ ἔργον ἔχουν νὰ κηρύττουν τὸν θεῖον λόγον καὶ προεδρεύουν εἰς τὴν θρησκευτικὴν των κοινότητα. Οἱ Παπικοὶ ἀντίθετα πρὸς τοὺς Προτεστάντας ὑπερτονίζουν καὶ ἐξαίρουν τὴν τάξιν τῶν κληρικῶν εἰς βάρος τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο, ἐνῷ οἱ κληρικοὶ κοινωνοῦν καὶ ἀπὸ τὰ δύο εἶδη τῆς θείας Κοινωνίας (καὶ ἀπὸ τὸ Σῶμα καὶ ἀπὸ τὸ Αἶμα), εἰς τὸν λαόν προσφέρουν μόνον ὁστις, δηλαδή μόνον τὸ σῶμα, καὶ τοῦτο ἀφοῦ συμπληρώσῃ τὸ 12ον ἔτος τὸ παιδί. Ἐπομένως καὶ ἐδῶ ἔχομεν μεγάλας διαφορὰς μέ αὐτοὺς καὶ εἶναι ἀδύνατος ἡ Ἐνωσις μέ ἡμᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους, ἂν δὲν ἀποκηρύξουν τὰς κακοδοξίας των αὐτάς.



ΛΘ΄ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ «Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ»

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΗΘΙΚΟ ΧΑΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ

κ. Γεώργιος Μαντζαρίδης

Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Οἱ νόμοι καί οἱ ἀξίες, πού διαμορφώνονται στήν κοινωνική μας ζωή, μπορεῖ νά ἔχουν καιρική ἢ τό πολύ διαχρονική ἰσχύ. Ὁ Χριστός ὅμως, πού εἶναι τό θεμέλιο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καί τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, δέν εἶναι καιρικός οὔτε διαχρονικός, ἀλλά αἰώνιος καί ὑπερχρονικός.

Συχνά ταυτίζουμε τήν τήρηση τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς μέ τήν ἀποδοχή ἀξιών καί τήν ἐφαρμογή νόμων. Ἡ ἀντίληψη αὕτη μπορεῖ νά εὐσταθεῖ σέ κοινωνικό ἐπίπεδο, ἀλλά δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἐπαρκές σέ θεολογικό ἐπίπεδο. Ὅσο Ὁ Χριστιανός προσδιορίζει τή ζωή του σέ σχέση μέ νόμους ἢ ἀξίες μπορεῖ νά εἶναι σωστό μέλος τῆς κοινωνίας ἢ καλός πολίτης ἢ καί καλός οἰκογενειάρχης. Γιά νά εἶναι ὅμως καί καλός Χριστιανός, πρέπει νά συνδέεται μέ τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ χριστιανική ἠθική δέν ἀποβλέπει στό νοικοκύρεμα τῆς ἀτομικῆς, τῆς οἰκογενειακῆς ἢ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Σκοπός τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς εἶναι νά ἀπελευθερώσει τόν ἄνθρωπο ἀπό τόν ἐγωκεντρισμό καί νά τόν ἐντάξει στήν προοπτική τῆς καινῆς κτίσεως.

Ἡ προσωπική σχέση μέ τόν Θεό πραγματοποιεῖται μέ τήν ἀποδοχή καί τήν τήρηση τῆς ἐντολῆς του. Καί ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ εἶναι προσωπική ἐνέργειά του, εἶναι «ζωή αἰώνιος». Ἡ ἱστορική ἐπιβίωση καί κοινωνική εὐταξία χρειάζονται νόμους, θεσμούς καί ἀξίες. Αὐτά ὅμως ὅλα πρέπει νά βοηθοῦν τόν ἄνθρωπο καί νά μὴν τόν δυναστεύουν.

Ὁ ἄνθρωπος δέν γίνεται Χριστιανός, ὅταν ἀπλῶς συμμορφώνεται μέ νόμους καί κανόνες· ὅταν νοικοκυρεῖται καί κοινωνικοποιεῖται. Γίνεται Χριστιανός, ὅταν μετανοεῖ· ὅταν σπάζει τό κέλυφος τοῦ ἐγωϊσμοῦ του καί ἀνοίγεται στόν Χριστό.

Σήμερα ἐπικρατεῖ στήν κοινωνία μας μία κατάσταση ἀνομικῆς. Περιφρονήσαμε τούς νόμους καί τίς ἀξίες τῆς κοινωνικῆς καί τῆς ἠθικῆς ζωῆς καί στηρίξαμε τή ζωή μας στό μὴδέν. Ἡ κατάσταση αὕτη δέν ὀφείλεται σέ κοινωνικά ἢ ἠθικά, ἀλλά σέ πνευματικά αἰτία. Ἀντίστοιχα καί ἡ θεραπεία τῆς καταστάσεως τῆς κοινωνίας μας δέν μπορεῖ νά γίνει σέ ἐπίπεδο ἠθικό ἢ κοινωνικό, ἀλλά σέ ἐπίπεδο πνευματικό. Μόνο ἡ ἐν μετανοίᾳ πνευματική ἀναγέννηση

μπορεῖ νά δώσει νόημα καί ὑπόσταση στοὺς νόμους καί τίς ἀξίες τῆς ζωῆς μας.

Η ΗΘΙΚΗ ΚΑΤΑΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ: ΛΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

κ. Μαγδαληνή Κώστα - Τσολάκη

Νευρολόγος - Ψυχίατρος, Θεολόγος, Ἑπικ. Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Ὁ σκοπός αὐτῆς τῆς παρουσίας εἶναι ἡ ἀνακάλυψη τῶν αἰτίων ἀφ' ἑνός καί τῶν συνεπειῶν ἀφ' ἑτέρου τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ὁ ὅρισμός τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως καθὼς καί ἡ ἱστορία της θά μᾶς βοηθήσουν νά κατανοήσουμε καλύτερα καί τὰ αἷτια καί τίς συνέπειες.

Μεταξύ τῶν πιό εὐκόλα ἀναγνωρίσιμων αἰτίων εἶναι: τὰ θεάματα, πού κακοποιοῦν τήν ἠθική μας ὑπόσταση χωρὶς καὶ νά προλάβουμε νά ἀντιδράσουμε· ἡ μόδα, πού δίνει προσταγές ἀνθρωπαρέσκειας· ἡ ξενομανία, πού ἀποτελοῦσε καί ἀποτελεῖ πληγὴ γιὰ τήν ἐλληνική κοινωνία· τὰ σημερινὰ εἰδῶλα τῶν ἀνθρώπων, πού δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἄνθρωποι, πού ἔχουν κερδίσει χρήματα καί δόξα ἀνθρώπινη· ἡ ὑπερήφανη διανόηση· ἡ ἀνεξέλεγκτη ἐπιστήμη τῆς τεχνητῆς γονιμοποίησης καί τῆς κλωνοποίησης· ἡ ἀσταμάτητη δραστηριότητα τοῦ ἄνδρα ἀλλά καί τῆς γυναίκας μέ τήν ἐξοδὸ ἀπὸ τό βασίλειό της - τό σπίτι· ἡ ἀπεριόριστη ὑλοφροσύνη· καί τέλος ὁ ψεύτικος οὐμανισμός.

Πίσω ὅμως ἀπὸ ὅλα αὐτά τὰ ἐμφανῆ αἷτια, πού πολλοὶ Χριστιανοὶ θά ὑποστήριζαν ὅτι δέν τούς ἀφοροῦν, ὑπάρχουν τὰ πνευματικά αἷτια, στὰ ὁποῖα ὑποχωροῦμε σχεδὸν ὅλοι καί γιὰ τό ὁποῖα χρειάζεται νά ἐπαγρυπνοῦμε συνεχῶς. Τὰ αἷτια αὐτά εἶναι: ἡ γαστριμαργία μας, πού σκοτίνει τήν ψυχὴ καί τό σῶμα· τό συμφέρον μας, πού ἔγινε ἡ σημαία τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς· ἡ ἀναζητήρηση τοῦ πλοῦτου, πού ἀποτελεῖ ἀχόρταγη ἐπιθυμία· ἡ χρησιμοποίηση τοῦ σώματός μας μέ τό χειρότερο τρόπο· ἡ ὑπερηφάνειά μας, πού ἀποτελεῖ τὴ ρίζα, τήν πηγὴ καί τὴν μητέρα κάθε ἁμαρτίας μας· ἡ ἔλλειψη τῆς ὑπομονῆς, πού δυναμιτίζει τίς ἀνθρώπινες σχέσεις· καί τέλος ἡ ἄρνηση τοῦ θανάτου καί τῆς Ἀναστάσεως.

Οἱ συνέπειες τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως δέν εἶναι πολλές, δέν χρειάζεται νά εἶναι πολλές. Ἡ μία καί μοναδική εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τόν Θεό - Δημιουργό καί ἐπομένως ὁ

θάνατος. «Τά γάρ ὁψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος», λέγει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ – καί ἡ ἡθική κατάπτωση δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά τό ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας.

Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΧΑΟΥΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

κ. Ἑλένη Κακαλέτση - Γζεβελέκου
Φιλόλογος

Πρόλογος: Τί θά ἔλεγε ὁ Μακρυγιάννης σήμερα γιά τήν ἡθική πραγματικότητα τοῦ σχολείου μας; (θέμα, δομή, πηγές).

1. Ἡ ἡθική πραγματικότητα τοῦ σχολείου μας ὡς πρός τοὺς εκπαιδευτικούς.

Οἱ εκπαιδευτικοί σέ σύγκρισή μέ ἄλλους ἐργαζόμενους διατηροῦν κάποιο ἀξιακό κώδικα, ἀπό τά Μέσα Μαζικῆς Ἑνημερώσεως ὅμως μεταδίδεται μιᾶ εἰκόνα τους «θρυμματισμένη», πού ἐπιδεινώνεται ἀπό ὅσα λέγονται γιά τά «ιδιαιτέρα». Ὡς πρός τά κριτήρια ἐπιλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος παρατηρεῖται βαθμιαία ἔκπτωση ἀπό «ιδεαλιστικά» πρός «ὕλιστικά», ἐνῶ ἡ κρίση τῆς αὐθεντίας ἔχει ὑποσκάψει τόν καθοδηγητικό ρόλο τοῦ δασκάλου. Ἡ αὔξηση τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας δέ φαίνεται νά βελτιώσε σημαντικά τήν κατάστασή τῶν εκπαιδευτικῶν, πού διέρχονται κρίση ταυτότητας προβαίνοντας σέ ὁρισμένες ἀρνητικές ἐκδηλώσεις ἢ γινόμενοι ἀποδέκτες ἀρνητικῶν συμπεριφορῶν.

2. Ἡ ἡθική πραγματικότητα ὡς πρός τό Σχολεῖο (σκοπός καί μεθόδευση τῆς εκπαιδευτικῆς διαδικασίας, περιεχόμενο ὁρισμένων μαθημάτων, σχολική ζωή). Διατηρεῖται ὁ συσχετισμός γράμματα - ἀρετή - πίστη;

2.1. Γενικά ὡς πρός τό σκοπό καί τή μεθόδευση τῆς εκπαιδευτικῆς διαδικασίας τό ἐλληνικό σχολεῖο, ἂν καί προσανατολισμένο πρός τίς ἀξίες τῆς ἐλληνορθόδοξης παράδοσης, παρουσιάζεται προβληματικό, ἐνῶ βομβαρδίζεται ἀπό ποικίλες τάσεις «ἐκσυγχρονισμοῦ».

2.2. Ὡς πρός τό περιεχόμενο μαθημάτων παρατηρεῖται: ὑποκειμενικότητα στήν προσέγγιση τῶν ἀξιῶν διά τῶν φιλολογικῶν καί τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος, ἡθικοί κίνδυνοι ἀπό τή σεξουαλική διαπαιδαγώγησή διά τοῦ βιβλίου Βιολογίας τῆς Α' Γυμνασίου καί διά τῶν ὁμιλιῶν περί AIDS, καθῶς καί τῶν σχετικῶν προγραμμάτων Ἀγωγῆς Ὑγείας. Ἀγνοοῦνται χριστιανικές ἀρετές.

2.3. Ὡς πρός τή σχολική ζωή: ἡ συνεκπαίδευση ἀγοριῶν - κοριτσιῶν ἀπαιτεῖ μεγαλύτερη ἐπαγρύπνηση, οἱ πολυήμερες ἐκδρομές καί οἱ μαθητικές κοινότητες δέν λειτούργησαν παιδαγωγικά. Ἡ λειτουργική - ἐκκλησιαστική ζωή φτωχή. Ἡ ἀνυπαρξία σχολικοῦ κανονισμοῦ, συνέπειας στήν ἐπιβολή κυρώσεων κ.λπ. λειτουργεῖ ὡς ἐμπειρία ἀνομικότητας. Τελικά διδάσκεται καμμία ἡθική;

3. Ἡ ἡθική πραγματικότητα ὡς πρός τοὺς μαθητές.

Οἱ μαθητές τῶν σχολείων μας παρουσιάζουν ὁρισμένα θετικά χαρακτηριστικά, ἀλλά ἀντανακλοῦν τή χρησιμοθηρία καί τόν ὠφελισμό τῶν μεγάλων. Ντύνονται ὁμοιόμορφα καί στιγματίζουν μέ φραστική βία τή διαφορετική γνώμη. Ἐχουν ὁδηγηθεῖ σέ σεξουαλική «ἀπελευθέρωση» μέ ὅλες τίς ὁδونهρές συνέπειες. Τά ναρκωτικά, οἱ ἐφηβικές αὐτοκτονίες, ἡ σχολική παραβατικότητα, πού κορυφώνεται στίς καταλήψεις, παρουσιάζουν ἑξάρση. Ἡ χρήση τοῦ ἐλεύθερου χρόνου ἐπιζήμια γιά τή σχολική ἐπίδοσή καί τήν ἡθική συγκρότησή. Φαίνεται νά δημιουργεῖται ἕνας νέος τύπος ἐφήβου, ἐξωστρεφῆς, ἀδιάφορος γιά τήν ἀλλαγὴ τοῦ κόσμου, διψα-

σμένος γιά ἀκρότητες, ἀφοῦ τοῦ στερήσαμε τήν «Ἀκρότητα τῶν ἐφετῶν».

Ἐπίλογος: «Ὁ σῶζων ἑαυτόν (καί τὰ παιδιά του), σωθήτω»;

ΜΕΘΟΔΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ ΗΘΙΚΑ ΑΝΤΕΡΕΙΣΜΑΤΑ

κ. Ἡλίας Σκόνδρας
Φιλόλογος

Ἡ κοινωνία μας δέν διέρχεται ἀπλῶς βαθειά καί πολύπτυχη κρίση. Πέρασε ἀπό τήν κρίση στή σήψη. Κυκλοφορεῖ ἀσύδοτη ἡ ἡθική ἀναισθησία, παραμερίσθηκαν οἱ υπερβατικές ἀξίες, τὰ πράγματα μένου ἀδειανά ἀπό τό βαθύτερο νόημά τους, ἀτροφεῖ ἡ συνειδήση εὐθύνης, τὰ πνεύματα ἐμφανίζουν χαίνουσες ρωγμές, τὰ μεταφυσικά καί πνευματικά σωσίδια φαίνονται ἀνύπαρκτα. Συχνά οἱ ἄνθρωποι ναυγοῦν πάνω στό σκόπελο τοῦ μηδενός.

Ἄλλοι κατέβηκαν πύο χαμηλά στή σκάλα τοῦ κακοῦ. Ὅχι μόνο ἀνέχονται τό κακό, ἀλλά καί τό ἐπαινοῦν καί τό διαφημίζουν. Τό μέλλον φαίνεται ζοφερό. Ὅσο ὅμως ὑπάρχει ὁ «Συνδοσιπόρος πρός Ἐμμάους», ἡ ἐλπίδα δέν χάνεται.

Κατ' ἀρχάς χρειάζεται νά ἀντισταθοῦμε στό χείμαρρο τῶν παρεξηγήσεων γύρω ἀπό τήν ἡθική, ὥστε οἱ ἐξηγήσεις πού θά δοθοῦν νά ἀποτελέσουν τὰ πρῶτα ἐρείσματα - πειστήρια ὅτι ὁ ἀγώνας γιά τήν ἀνύψωσή τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς κοινωνίας εἶναι χωρίς ἀμφιβολία καί χρησιμὸς καί ἀποτελεσματικός.

α) Δέν ὑπάρχουν πολλές ἡθικές. Ἡ ἡθική εἶναι μία καί προσδιορίζεται ἀπό τό Εὐαγγέλιο τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

β) Ἡ ἡθική δέν εἶναι ἀναχρονιστική καί δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἐκσυγχρονισμό.

γ) Ἡ παραποίηση τῆς σημασίας τῶν λέξεων δέν δικαιολογεῖ καμμία ἀνομολόγητη ἐπιλογή τοῦ ἀνθρώπου.

δ) Ἡθική δέν εἶναι μόνον ἡ καλή συμπεριφορά.

ε) Δέν καταργεῖται ἡ ἐλευθερία ἀπό τήν ἡθική ζωή.

Μετά τή θεωρητική θεμελίωση πρακτικά ἀντερείσματα μποροῦν νά εἶναι:

α) Ἡ ἀσυμφύβιστη ἀγωνιστικότητα: Ἐστω καί ἕνας (ὁ Χριστιανὸς εκπαιδευτικὸς ἢ γενικά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ) δέν συνθηκολογεῖ μέ τήν ἁμαρτία, ἀξιοποιεῖ σύγχρονα μέσα καί πρακτικές (π.χ. Διαδίκτυο), κινητοποιεῖ γονεῖς, εκπαιδευτικούς καί μαθητές, γιὰ τὸ ὁργανωμένο κακό παρουσιάζει ὁργανωμένο καί τό καλό.

β) Ἡ προβολή προτύπων: Ὅχι βέβαια μόνο νά τὰ προβάλουμε, ἀλλά καί νά ἐμπνεύσουμε νά εἶναι πρότυπα οἱ ταγοὶ ὅλων τῶν τομέων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς: Γονεῖς, εκπαιδευτικοί, πολιτικοί, ἐπιστήμονες, πνευματικοὶ ἄνθρωποι (λογοτέχνες, καλλιτέχνες...).

γ) Τό ἰσχυρότερο ὅμως ἔρεισμα -θεωρητικό καί πρακτικό- ἐναντι τοῦ ἡθικοῦ χάους εἶναι ἡ πνευματικὴ ζωή, ἡ βιωματικὴ ἐμπειρία, πού σαρκώνεται στήν κοινωνία τῶν προσώπων, στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ οἱ πιστοὶ δέν βρίσκουν μόνο τοὺς ὑψηλοὺς στόχους καί τὰ μεγάλα συνθήματα. Βρίσκουν καί τή δύναμη νά τὰ πραγματοποιοῦν. Εἶναι ἡ θείας Χάρης «ἡ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καί τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα».

Ὅποιος, κατὰ τόν Ἀπόστολο Παῦλο, ζῇ «σωφρῶνως καί δικαίως καί εὐσεβῶς», διαμορφώνει τὸ Ὁρθόδοξο Ἀγιοπατερικό ἦθος, τό μόνο ἱκανὸ νά κρατῇ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο μακριὰ ἀπὸ τήν ἄβυσσο τοῦ ἡθικοῦ χάους καί νά τὸν καταστήσει «ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ».

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΟΥ ΙΕΧΩΒΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ «ΓΝΩΣΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ»

Τεκμηριωμένη νομικῶς ἀπάντησις εἰς ἀντιθέτους ἀπόψεις

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
...
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
...

Ἀριθμ. Πρωτ. 3859

Ἀριθμ. Διεκλ. 1253

Ἀθήνησι τῇ 3.9.1998

Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον
κ. Κωνσταντῖνον Κοντογιάννην
Γενικόν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου
Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.
Ἐνταῦθα.

Ἀξιότιμε κύριε Γενικέ,

Εἰς ἀπάντησιν τῶν ὑπ' ἀριθμ. Α3/123/6.8.1998 καὶ Α3/124/7.8.1998 Ὑμετέρων ἐγγράφων, ἀπαντητικῶν τῶν ἡμετέρων ὑπ' ἀριθμ. 2779/1998 καὶ 2774/1998, κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἐπανέλθωμεν πρὸς διευκρίνισιν λίαν καιρῶν καὶ κρίσιμων θεμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἔτυχον ἴσως τῆς δεούσης, καθ' ὅλον αὐτῶν τό εὖρος, προσοχῆς.

Κατ' ἀρχὴν, ἀξιότιμε κύριε Γενικέ Διευθυντά, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι εἰς τὰ ὡς ἄνω ἡμέτερα ἐγγράφα δὲν διευκρινίσωμεν ἀπόψεις προσωπικὰς. Ἐξεφράσαμεν ἀπόψεις αὐστηρῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως ἐπιστημονικὰς - νομικὰς καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν μόνον ὅσας τυγχάνουν ἀπολύτως ἠτιολογημέναι καὶ ἀδιάσειστοι, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀμφισβητηθοῦν ἐγκύρως καὶ καλοπίστως ἐξεταζόμεναι. Τοῦτο διότι πρῶτον ἡμεῖς ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰσθε δημοσία Ὑπηρεσία καὶ ὅτι πρέπει νὰ τηρῆτε ἴσας ἀποστάσεις ἀπὸ ὅλους καὶ ὅτι γίνεσθε δέκται ἀπόψεων παντοίων καὶ ὅτι πρέπει νὰ προστατεύσετε τὸ κῦρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ γενικῶς ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν μας καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν μορφήν καὶ τὰς δεσμεύσεις τῆς θέσεώς σας, τῶν καθηκόντων σας καὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων σας. Ὑπὸ τὴν αὐστηράν ἐπομένως τήρησιν τῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ προβῶμεν εἰς τὰς ἀναγκαίας διευκρινίσεις ἐπὶ τῶν ἀπό-

ψεων πού διευκρινίσωμεν, περιοριζόμενοι (ὅπως πάντοτε) εἰς τὴν αὐστηρῶς νομικὴν (καὶ ὄχι ἐκκλησιαστικὴν) τοποθέτησιν, ἥτοι:

1. ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ: Εἰς τὸ ἐγγράφον σας ἰσχυρίζεσθε ὅτι διὰ τῆς ἐν λόγω ἀποφάσεως «ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ θρησκεία τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά συμπληρώνει μέσα στὴν ἐλληνικὴ ἔννομον τάξιν τὴν προϋποθέσιν μιᾶς “γνωστῆς θρησκείας”». Ἡ ὡς ἄνω ἀπόφασις (εἰς τὸ σημεῖον πού ἀναφέρεται εἰς τὸ περὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀρθρον 9 τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμβάσεως Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων) τίποτε τέτοιο δὲν λέγει. Τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα εἰς τὸ πρωτότυπον ἔχει ὡς ἑξῆς: «La religion de temoins de Jéhovah une religion qui par présomtion - même en la supposant réfragable - respecterait certaines règles morales et ne conviendrait pas en elle - même a l' ordre publique» (παράγρ. 41, ἐδάφ. 2ον τῆς ἀποφάσεως).

Ὅπως βλέπετε λοιπὸν ἡ ἐπίμαχος ἀπόφασις δὲν ἀναγνωρίζει τοὺς «Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβά» ὡς γνωστὴν θρησκείαν. Ἀντιθέτως τὴν θεωρεῖ ὡς θρησκείαν ἀμφισβητούμενων (RELIGION REFRAGABLE) -κατὰ λέξιν θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἀμφισβητούμενη- καὶ προσθέτει ὅτι θὰ μπορούσε νὰ σέβεται κάποιους -ὄχι ὅλους- ἠθικοὺς κανόνες καὶ θὰ μπορούσε νὰ μὴν ἀντέκειτο εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν. Χρησιμοποιεῖ, δηλαδή, ὄχι ὀριστικήν ἐγκλίσιν (MODE INDICATIF) ἀλλὰ ἐγκλίσιν ὑποθετικήν (MODE CONDITIONNEL), ἥτοι ὅτι ἡ πράξις πού περιγράφει ἰσχύει μόνον ἐφ' ὅσον συντρέξουν ὀρισμέναι προϋποθέσεις (πρβλ. LARIVE - FLEURY, «GRAMMAIRE» σελ. 80 ἐνθα ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐγκλίσις CONDITIONNEL εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν «exprime que l' état ou l' action se réaliserait moyennant une condition. Ex. je voyagerais si j' avais des loisirs», ἥτοι ἡ κατάστασις ἢ ἡ ἐνέργεια τὴν ὅποια ἐκφράζει θὰ ἐπραγματοποιεῖτο μόνον τῇ συνδρομῇ κάποιας προϋποθέσεως). Ἡ ἐν λόγω ἐπομένως ἀπόφασις εἰς τὸ προκείμενον θέμα λέγει μόνον δύο πράγματα: α) Οἱ «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν (κατὰ λέξιν «ὑποτεθῇ») ὡς θρησκεία ἀμφι-

σβητούμενη. β) Θά ἐτήρει κάποιους ἠθικούς κανόνες καί θά ἐσέβετο τήν δημοσία τάξιν ΟΧΙ ΕΞ ΥΠΑΡΧΗΣ, ἀλλά μόνον ἐφ' ὅσον συνέτρεχον ὠρισμένοι προϋποθέσεις (τάς ὁποίας δέν κατονομάζει). Ὑπό τήν αὐστηράν γραμματική, λογικήν καί τελεολογικήν (νομικήν) ἐρμηνείαν τῆς ἀποφάσεως αὐτά καί μόνο προκύπτουν καί τίποτε ἄλλο. Ὡτοι, ὅτι ἡ ἀπόφασις θεωρεῖ τοὺς «Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβά» ὡς μίαν ἀσήμαντον αἵρεσιν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ΟΧΙ ΓΝΩΣΤΗΝ (ἄλλως θά διετύπωνε τάς ἀπόψεις τῆς εἰς τήν γαλλικήν εἰς ἐγκλίσιν ὀριστικήν –INDICATIF– καί ὄχι ὑποθετικήν – CONDITIONEL). Ἐπομένως πᾶσα ἄλλη ἄποψις ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω κρισίμου, καιρίου καί ἐπιμάχου σημείου τῆς παρούσης ἀποφάσεως θά ἀποτελοῦσε ἀνεπίτρεπτον παρερμηνείαν αὐτῆς. Ὅλα αὐτά ἐνισχύονται ἐτι περαιτέρω καί πρὸς τήν θέσιν ἀπολύτου ὑπεροχῆς, ἐγκυρότητος, σημασίας καί ἀξίας πού δίδει ἡ ἰδία ἀπόφασις εἰς τήν Ὁρθόδοξον Χριστιανικήν Θρησκείαν. Ἀναφέρει λοιπόν αὕτη ἐπὶ τοῦ προκειμένου τά ἐξῆς (εἰς τό πρωτότυπον): «En Crée pratioquement la totalité de la population est de confession chretienne Orthodoxe, laquelle est etroitement liée à des moments importants de l' histoire de la nation grécque; L' Eglise Orthodoxe préserve la conscience nationale et le patriotisme des Grecs pendant la periode d' occupation étrangère» (παράγρ. 39 τῆς ἀποφάσεως).

Ὡτοι ἐξαίρει ὑπερβαλλόντως τήν σημασίαν, τό κῦρος, τήν ἀξίαν καί τήν ἀνωτερότητα τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, φθάνουσα μάλιστα (ὅπως εἶπαμε) μέχρις ὑπερβολῆς. Διὰ νά τονίσῃ ὅλα αὐτά, ἀναφέρει δηλαδή ὅτι εἰς τήν ἐν λόγῳ Θρησκείαν ἀνήκει ἡ ὁλότης (LA TOTALITE) τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, χρησιμοποιώντας βεβαίως τό ἐπίρρημα PRATIOQUEMENT, διὰ νά τονίσῃ ὅτι χρησιμοποιεῖ τήν ὑπερβολήν ὄχι διὰ νά παραπλανήσῃ, ἀλλά διὰ νά τονίσῃ ὑπερβαλλόντως τό κῦρος, τήν συμβολήν καί τήν ἀξίαν τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἑλλήνων.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω, ἀξιότιμε κύριε Γενικέ, εἶναι δυνατόν ἡ Ὑπηρεσία σας νά ὑποστηρίξῃ, ὅτι ἡ ὡς ἄνω ἀπόφασις ταυτίζει τοὺς «Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβά» πρὸς τήν Ὁρθόδοξον Χριστιανικήν Θρησκείαν; Ἀσφαλῶς ὄχι. Οὐδένα τοιοῦτον δικαίωμα καί οὐδεμίαν τοιαύτην εὐχέριαν δέν ἔχει, ἐάν ἐπιθυμῇ νά σέβεται εἰς τόν ἀπόλυτον βαθμόν τάς ἀποφάσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων. Δικαιούμεθα ὡς ἐκ τούτου νά σᾶς παρακαλέσωμεν, ὅπως ἐπὶ τοῦ κρισιμωτάτου τούτου σημείου (καιρίου καί καταλυτικοῦ διὰ τήν περίπτωσιν) ἀναθεωρήσετε ἀναλόγως τάς ἀπόψεις σας.

2. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ: Εἰς τό πρῶτον τῶν ἐν ἀρχῇ ἡμετέρων ἐγγράφων ἐπεκαλέσθημεν καί παρεπέμψαμεν εἰς δέκα τρεῖς ἀποφάσεις πολιτικῶν δικαστηρίων, αἱ ὁποῖαι δέχονται, ὅτι οἱ «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά», δέν ἀποτελοῦν γνωστήν κατὰ τό Σύνταγμα θρησκείαν καί ἄρα δέν ἡμποροῦν νά ἀπολαμβάνουν τῆς προστασίας πού δικαιούνται οἱ ἄλλες γνωστές θρησκείες. Μᾶς ἀπαντάτε ὅτι ὑπάρχουν «τρεῖς κ.λπ.» ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας πού δέχονται τό ἀντίθετον,

ἥτοι ὅτι οἱ «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» ἀποτελοῦν γνωστήν κατὰ τό Σύνταγμα θρησκείαν. Τί λοιπόν προκύπτει ἐκ τῶν δύο τούτων σημείων; Ἀπλούστατα, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΑΣΤΑΣΙΣ ΑΠΟΨΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ. Τούτων οὕτως ἐχόντων, δέν μᾶς μένει τίποτε ἄλλο, παρὰ νά ἐρευνήσωμεν, τίνι τρόπῳ κατὰ νόμον λύεται ἡ ἐν προκειμένῳ διάστασις. Ὡς γνωστόν δέ τήν ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος τούτου, μᾶς τήν δίδει τό ἄρθρον 100 παράγρ. 1, ἐδάφ. 6 τοῦ Συντάγματος, τό ὁποῖον ὁρίζει, ὅτι πᾶσα σύγκρουσις ἀπόψεων μεταξύ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καί Πολιτικῶν Δικαστηρίων ΛΥΕΤΑΙ ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΙΔΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ. Δικαιοῦται ὡς ἐκ τούτου ἡ Ὑπηρεσία σας ἐκ τῶν δύο ἐν προκειμένῳ ἀντιθέτων ἀπόψεων, τοῦ Σ.τ.Ε. καί τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, νά ἐπιλέξῃ τήν λύσιν πού δίδει τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας καί νά διαγράψῃ καί ἀγνοήσῃ τήν ἀντίθετον λύσιν πού δίδουν τά πολιτικά δικαστήρια, ὅταν τό παρόν θέμα δέν ἔχει ἐπιλυθῇ ἀπό τό κατὰ περίπτωσιν ἀρμόδιον δικαστήριον; Ἀσφαλῶς ὄχι, διότι ἄλλως θά οἰκαιοποιεῖτο παρανόμως καί ἀνεπιτρεπτῶς ἀρμοδιότητος δικαστικῆς (καί μάλιστα τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου) μέ βαρυτάτας ἀντιστοίχως συνεπείας. Ἐπομένως ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος περὶ τοῦ ἐάν οἱ «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» ἀποτελοῦν γνωστήν κατὰ τό Σύνταγμα θρησκείαν ἡ Ὑπηρεσία σας δέν ἔχει ἄλλην δυνατότητα νά τοποθετηθῇ, εἰ μὴ μίαν καί μόνην, τήν ἐξῆς: ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΘΕΜΑΤΟΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΑΣΤΑΣΙΣ ΑΠΟΨΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ, Η ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΠΙΛΥΘΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΜΟΔΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ (ΤΟ ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΙΔΙΚΟΝ), ΕΠΟΜΕΝΩΣ Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΜΑΣ ΔΕΝ ΔΙΚΑΙΟΥΤΑΙ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΝ (ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΝΑ ΛΑΒΗ ΘΕΣΙΝ ΚΑΙ ΝΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΑΝΑΡΜΟΔΙΩΣ. Παρακαλοῦμεν ἐπομένως ὅπως καί ἐπὶ τοῦ προκειμένου σημείου ἀναθεωρήσῃτε τάς ἀποψεις σας καί τάς προσαρμόσῃτε πρὸς τά κατὰ νόμον κρατοῦντα.

3. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΚΟΥΣΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ: Αἱ ἀποφάσεις πού ἐπικαλεῖσθε (Πρωτοδ. Αἰγίου 5/1985 καί Πρωτ. Ἀθηνῶν 520/1989), τυγχάνουν ὡς γνωστόν ἀποφάσεις ἐκουσίας δικαιοδοσίας (Κώδιξ Πολιτικῆς Δικονομίας, ἄρθρα 739 ἐπ.), ἥτοι τυγχάνουν ἀναγνωριστικαί ἰδρύσεως σωματείων καί ὄχι ἀναγνωριστικαί κάποιας θρησκείας. Θά ἔπρεπε νά ὑπῆρχε εἰδικός νόμος πού νά προέβλεπε κατὰ τέτοιο (ὅπως π.χ. ὁ νόμος περὶ ἀναγνωρίσεως θρησκειῶν πού ὑπάρχει εἰς τήν Αὐστρίαν καί βάσει τοῦ ὁποίου οἱ «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» δέν ἔχουν ἀναγνωρισθεῖ ὡς θρησκεία κ.λπ.). Ἀλλωστε ἡ ἀπόφασις 87/1986 (Ἀρχ. Νομολ. ΑΖ, σελ. 470 ἐπ.) ἀκύρωσε ἀπόφασιν τέτοια πού ἀνεγνώριζε τοὺς Χιλιαστές ὡς σωματεῖον καί ἐπὶ πλέον ἀπεφάνθη, ὅτι ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟΝ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ» ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΟΥ ΙΕΧΩΒΑ. Κατ' ἀκολουθίαν τούτων ἡ Ὑπηρεσία σας οὔτε δικαιοῦται, οὔτε καί νομιμοποιεῖται

νά διδῇ εἰς ἀποφάσεις ἐκουσίας δικαιοδοσίας (ἀναγνωριστικές ἀπλῶς σωματείου) ἐντελῶς ἄλλην ἔννοϊαν καί νά τās θεωρῇ ὡς ἀνεγνωρισμένες θρησκείας, ΕΛΛΕΙΨΕΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΕΙΔΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ. Καί ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπομένως θά σᾶς παρακαλούσαμε, ὅπως εὐαρεστηθῇτε καί διατυπώσετε τās ὁρθάς κατὰ νόμον ἀπόψεις.

4. ΜΕΤΑΞΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ: Εἰς τό ἐν ἀρχῇ ἐγγραφόν σας ἀναφέρετε ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ Νόμου 1363/1938 (περὶ προσηλυτισμοῦ καί περὶ ἀδείας ἰδρύσεως ναῶν καί εὐκτηρίων οἰκῶν) πρέπει νά ἀλλάξουν ἐπειδὴ ὁ νόμος εἶναι «μεταξικός». Ἄν (κατὰ τὴν ἀποψίν σας) ὁ νόμος αὐτός πρέπει νά ἀλλάξῃ ἀπλῶς καί μόνον ἐπειδὴ ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ἐπὶ κυβερνήσεως Μεταξᾶ καί ὄχι δι' ἄλλον λόγον, τότε θά πρέπει νά ἀλλάξουν (ἢ νά καταργηθοῦν) καί χιλιάδες ἄλλοι νόμοι τῆς κυβερνήσεως Μεταξᾶ, διότι καί δι' αὐτούς θά συνέτρεχον οἱ ἴδιοι ἀκριβῶς λόγοι (π.χ. εἶναι νόμοι τοῦ Μεταξᾶ οἱ ἰσχύοντες σήμερον: Ὁ Ἀστικός Κῶδιξ, ὁ νόμος περὶ Τύπου, οἱ νόμοι περὶ Ι.Κ.Α., Τ.Ε.Β.Ε. καί ἄλλων ἀσφαλιστικῶν Ταμείων, οἱ νόμοι περὶ αἰγιαλοῦ καί ἑναερίου χώρου, οἱ νόμοι περὶ θεάτρου καί κινηματογράφου, ὁ νόμος περὶ συντακτῶν καί ἰδιοκτητῶν τύπου, πλῆθος νόμων ἐργατικῶν καί βεβαίως καί πλείστοι νόμοι ποῦ ἀφοροῦν τὸ Ὑπουργεῖο σας καί τὴν παιδείαν κ.λπ.). Ἄν ἐν προκειμένῳ συντρέχουν ἄλλοι λόγοι, ἢ ἐπὶ κλήσις τοῦ Μεταξᾶ (ἀνασυρομένου ἐκάστοτε ἀπὸ τὸν τάφον ἀπὸ πλείστους ὅσους «καλοθελητάς» –τούς ὁποίους γνωρίζετε– καί ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Χιλιαστάς) εἶναι ἄστοχος. Ὡς γνωστόν, ἡ νομικὴ ἐπιστῆμη εἰς ὅλας τās χώρας, οὔτε γνωρίζει, οὔτε δέχεται, οὔτε καί ἐπιτρέπει τὴν ἀμφισβήτησιν τοῦ κύρους ὁποιουδήποτε νόμου ἐκ τοῦ ὅτι ἐθεσπίσθη ὑπὸ κυβερνήσεως Α μορφῆς καί ὄχι ἐθεσπίσθη ὑπὸ κυβερνήσεως Α μορφῆς καί ὄχι Β. Τοῦτο διότι ὑπάρχει βασικός κανὼν παραδεδεγμένος τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου (ὁ κανὼν τῆς «συνεχείας τοῦ κράτους»), βάσει δέ τοῦ ἀρθροῦ 28 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος, ἢ Ἑλλάς δεσμεύεται ἐκ τῶν παραδεδειγμένων ἀρχῶν τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου (ἄλλως καί ἡ ἐσωτερικὴ καί ἡ διεθνὴς ἔννομος τάξις θά ἀνετρεπόντο ἐξ ὀλοκλήρου, ἐάν ἐδίδετο εἰς ὁποιονδήποτε τὸ δικαίωμα νά ἀμφισβητῇ τὸ κύρος ἐνός νόμου λόγω τοῦ ὅτι ἐψηφίσθη ἀπὸ τὴν Α καί ὄχι ἀπὸ τὴν Β κυβέρνησιν). Ἄρα ἡ ἐπὶ κλήσις τοῦ (ἐκλιπόντος ἤδη πρὸ 57ετίας καί πλέον) Μεταξᾶ προκειμένου νά ἀμφισβητηθῇ ἕνας νόμος εἶναι ἐντελῶς ἀνεπίτρεπτη καί ἀντιεπισημονική.

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΝΟΜΟΥ ΩΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΥ: Εἰς τὸ ἴδιον ἐγγραφόν σας ἰσχυρίζεσθε ὅτι ὁ ὡς ἄνω νόμος δέν εἶναι φιλελεύθερος καί πρέπει νά ἀντικατασταθῇ μὲ ἕνα ἄλλον πῖο φιλελεύθερον. Ἐάν εὐρισκώμεθα περίπου 50 χρόνια πίσω καί πλέον, βεβαίως θά μπορούσαμε νά συζητήσωμε ποιὸς νόμος εἶναι φιλελεύθερος ἢ ὄχι. Σήμερα ὅμως ΕΙΔΙΚΑ ΕΠὶ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ τέτοια δυνατότητα ἡ Ἑλλάς δέν ἔχει καμμίαν. Τοῦτο διότι ἀπὸ τῆς κυρώσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμβάσεως Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ν. 2329/1953 καί Ν. 53/1974) καί τῆς ἐν συνεχείᾳ ἀναγνωρίσεως τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δι-

καιωμάτων, δεσμεύεται καί ὑποχρεοῦται ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΚΑΙ ΣΕΒΕΤΑΙ τās ἀποφάσεις τοῦ Δικαστηρίου τούτου. Ὅπως λοιπὸν ἀναφέρετε καί εἰς τὸ ἴδιόν σας ἐγγραφόν (ὑπ' ἀριθ. Α3/124/ 7.8.1998) τὸ ἐν λόγω Εὐρωπαϊκὸν Δικαστήριον ΕΘΕΩΡΗΣΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΥ ΩΣ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΣΥΜΒΙΒΑΖΟΜΕΝΗΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΝ ΣΥΜΒΑΣΙΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ. Περαιτέρω σᾶς ἐπισημαίνομεν, ὅτι καί ἡ Ἑλληνικὴ διάταξις τοῦ Ν. 1363/1938 περὶ κρατικῆς ἀδείας ἰδρύσεως ναῶν καί εὐκτηρίων οἰκῶν ΣΥΜΒΙΒΑΖΕΤΑΙ πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, εἰς δέ τās παραγρ. 40 καί 44 ἀναφέρει, ὅτι τὰ εὐρωπαϊκά κράτη διακαίονται νά ἀσκοῦν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἔδαφός των δραστηριοποιουμένων αἱρέσεων καί παραθρησκείων καί ὅτι δύνανται νά ἐπιβάλλουν ἐπ' αὐτῶν δικαιολογημένους περιορισμούς (RESTRICTIONS) ἵνα ἐλέγξουν π.χ. ἐάν μία κίνησις ἢ ἔνωσις ἀναπτύσσει δραστηριότητας ἐπιβλαβεῖς διὰ τὸν λαόν μέ πρόσχημα σκοπούς θρησκευτικούς κ.λπ. «la Cour reconnaît que les Etats disposent du pouvoir de contrôler si un mouvement ou une association poursuit à des fins prétendument religieuse, des activités nuisibles a la population... La Cour considère que la mesure incriminée poursuivait un but légitime sous l' angle de l' article 9 § 2: la protection de l' ordre» παράγραφος 40 τῆς ἀποφ.). Τί προκύπτει λοιπὸν ἐκ τῶν ὧν ἀναφέρει ἡ ἐν λόγω ἀπόφασις διὰ τὴν φύσιν καί τὸν χαρακτήρα τῆς ἐπιμάχου ἑλληνικῆς διατάξεως; Ὅτι καί αὕτη (ὡς καί περὶ προσηλυτισμοῦ) ΤΥΓΧΑΝΕΙ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ. Τίθεται κατ' ἀκολουθίαν ὁλων τῶν ἀνωτέρω τὸ τελικόν μείζον καί καίριον ἐρώτημα: Ἐφ' ὅσον τὸ Εὐρωπαϊκὸν Δικαστήριον θεωρεῖ τās ἐν προκειμένῳ ἑλληνικὰς διατάξεις συμφώνως καί συμβατάς πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καί ἄρα ἀρκούντως φιλελευθέρως, πῶς ἐσεῖς ὁ ἴδιος ἐκφράζετε διάφορον γνώμην καί τās θεωρεῖτε μὴ φιλελευθέρως καί ἀποφαίνεσθε, ὅτι πρέπει νά ἀντικατασταθοῦν μὲ ἄλλας διατάξεις πῖο φιλελευθέρως; Δικαιοῦσθε νά θεωρήσετε ὡς μὴ φιλελευθέρως διατάξεις, τās ὁποίας αὐτὸ τοῦτο τὸ πλέον ἀρμόδιον ὄργανον (Εὐρωπαϊκὸν Δικαστήριον) ἐθεώρησεν ὡς φιλελευθέρως; Ἀσφαλῶς ὄχι. Ἐπομένως, ἐπειδὴ ὁ λόγος ποῦ ἐπικαλεῖσθε οὐδόλως συντρέχει κατὰ τὰ παγίως νομολογιακῶς κρατοῦντα ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ, ΟΥΤΕ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟΝ ΝΑ ΠΡΟΒΗΤΕ ΕΙΣ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΕΠΙΜΑΧΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΔΙΑ ΤΟΝ (ΑΝΥΠΑΡΚΤΟΝ) ΤΟΥΤΟΝ ΛΟΓΟΝ. Λέγομεν δέ «παγίως νομολογιακῶς κρατοῦντα», διότι ὡς γνωστόν τὸ Εὐρωπαϊκὸν Δικαστήριον Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καί εἰς ἄλλας ἀποφάσεις του (ποῦ δέν ἀφοροῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα) ἔχει κρίνει ὅτι ὁ προσηλυτισμὸς πρέπει νά ἀπαγορεύεται, διότι παραβιάζει τὰ ἀτομικά δικαιώματα ἄλλων (ἀπόφ. τῆς 7.12.1976 ὑποθ. KJELDSEN κ.ἄ. κατὰ Δανίας), διὰ δέ τῆς ἀποφάσεως τῆς 8.5.1994 (ὑποθ. ISKON κατὰ Μ. Βρεταννίας) ἐθεώρησεν ἐπιτρεπτὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀγγλικῶν Ἀρχῶν ποῦ ἀπέρριψαν αἴτησιν τῆς αἱρέσεως HARE KRISNA νά ἰδρῶσιν εὐκτήριον οἶκον (ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι θά παρεβλάπτετο τὸ πε-

ριβάλλον και θά παρηνοχλούντο οί περίοικοι), έκρινε δέ τήν αντίστοιχον Ἀγγλικήν διάταξιν περί κρατικῆς ἀδείας ιδρύσεως ναῶν καί εὐκτηρίων οἰκῶν (πολύ πιό αὐστηράν τῆς Ἑλληνικῆς) ἐπίσης ὡς ἀπολύτως συμβιβαστήν πρός τήν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω καί ἐν ὄψει τῶν νέων στοιχείων πού προέκυψαν (τά ὅποια πιθανόν δέν εἶχατε ὑπ' ὄψιν σας) πιστεύομεν, ὅτι θά ἀναθεωρήσετε τās ἀπόψεις σας, ὅτι αἱ περί ὧν ὁ λόγος διατάξεις δέν εἶναι φιλελευθέροι καί πρέπει νά ἀντικατασταθοῦν μέ ἄλλας πλέον φιλελευθέρας. Ἐάν δέν συμφωνῆτε, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά σᾶς ἐπιστημάνωμεν, ὅτι τās ἀπόψεις αὐτάς (περί νόμου τοῦ Μεταξᾶ καί περί διατάξεων μὴ φιλελευθέρων) τās ὑποστηρίζουν ὅλως ἀναιτιολογήτως καί ἀντιεπισημονικῶς οἱ Χιλιασταί καί οἱ πρός αὐτούς ὁμοφρονούντες καί συμπλέοντες καί οὐδεὶς ἄλλος καί νά σᾶς θέσωμεν τό ἐρώτημα: Διὰτι μεταξύ τῶν ἀπολύτως νομικῶς καί ἐπιστημονικῶς καί ἡτιολογημένων νομικῶν ἀπόψεων τῆς Ἐκκλησίας, καί τῶν ἀπόψεων τῶν Χιλιαστῶν καί τῶν λοιπῶν ὁμοφρονούντων προτιμᾶτε τās τελευταίας; Δέν ἀποτελεῖ τοῦτο ἐμφανῶς ἄνισον μεταχείρισιν εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας; Ἐτι δέ ἐν ὄψει τῶν ἰσχυουσῶν περί Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων διατάξεων, πόθεν προκύπτει ὅτι ἡ Γενική Διεύθυνσις Θρησκευμάτων δικαιούται νά λαμβάνῃ τοιαύτας θέσεις; Ὑπάρχει ἀντίστοιχος διάταξις ἡ ὁποία τῆς τό ἐπιτρέπει; Ἀσφαλῶς ὄχι. Εἰδικῶς δέ διὰ τήν περί προσηλυτισμοῦ διάταξιν τοῦ ν. 1363/1938 τήν ὁποίαν ἐπίσης θεωρεῖτε μὴ φιλελευθέραν καί δηλώνετε ὅτι θά τήν ἀντικαταστήσετε δι' ἄλλης πλέον φιλελευθέρας, σᾶς ὑπενθυμίζομεν, ὅτι Ο ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ 13 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ, τό ὁποῖον οὔτε ὡς μὴ φιλελευθέρον μπορεῖτε νά χαρακτηρίσετε οὔτε ὡς «μεταξικόν νόμον». Μάλιστα τό Σύνταγμα ἀπαγορεύει τόν προσηλυτισμόν γενικῶς (δηλ. πᾶσαν μορφήν προσηλυτισμοῦ), ἐνῶ τό ἄρθρον 4 τοῦ Ν. 1363/1938 μόνον ὥρισμένος μορφᾶς προσηλυτισμοῦ ἀπαγορεύει (ὅταν χρησιμοποιούνται μέσα ἀπατηλά, ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἄλλου, παραπλανητικά) καί ὄχι πᾶσαν μορφήν αὐτοῦ (ὡς ἀντιθέτως πρᾶττει τό Σύνταγμα). Πρόκειται δηλ. περί νόμου αὐταποδείκτως φιλελευθέρου, ἀφοῦ φθάνει νά στενεύῃ τήν εὐρείαν ἐννοίαν τοῦ προσηλυτισμοῦ πού ἀναφέρει τό Σύνταγμα.

Κατ' ἀκολουθίαν ὅλων τῶν ἀνωτέρω πιστεύομεν ἀκραδάντως ὅτι δέν θά ἐπιμείνῃτε εἰς ἀπόψεις ἐξ ὀλοκλήρου νομικῶς ἀβασίμους καί ἀναιτιολογήτους.

7. ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΜΠΙΝΤΕΛΦΑΤΑΧ ΑΜΟΡ: Εἰς τό δεῦτερον τῶν ὡς ἄνω ἐγγράφων σας ἀναφέρεσθε εἰς τήν ἐκθεσιν τοῦ εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Ο.Η.Ε. Ὅμως ὁ περί οὗ ὁ λόγος εἰς τήν ἐν λόγω ἐκθεσίν του (κατά τὰ ὅσα ἀναφέρει τό ἐγγράφον σας) ΔΕΧΕΤΑΙ ΤΟ ΘΕΜΙΤΟΝ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΥ. Ἀπλῶς χρησιμοποιεῖ τὰ (ἀπαράδεκτα καί ἐπιστημονικῶς ἀβάσιμα) ἐπιχειρήματα τῶν Χιλιαστῶν καί τῶν τούτοις ὁμοφρονούντων κατά τ' ἀνωτέρω, ὅτι δηλαδή ὁ προσηλυτισμός πρέπει νά ἀπαγορεύεται ὄχι ὁμως ἀπό Νόμον τοῦ... Μεταξᾶ κ.λπ. Τό ὅτι τυγχάνει ἀνεννημέρωτος ἐπὶ

τοῦ θέματος πού πραγματεύεται εἰς τήν ἐκθεσίν του, εἶναι ἐπίσης νομικῶς ἀδιαμφισβήτητον, διότι:

α) Θεωρεῖ τόν Ν. 1363/1938 (καί τόν τροποποιητικόν αὐτοῦ 1672/1939) ὡς νόμον «ἐκτάκτου ἀνάγκης» (ἔτσι προφανῶς ἐρμηνεύει τόν ὅρον «Ἀναγκαστικός Νόμος»). Ὅμως, ὡς κάλλιστα γνωρίζετε, Ἀναγκαστικός Νόμος κατά τήν ἐλληνικήν νομικήν ὁρολογίαν δέν σημαίνει Νόμος ἐκτάκτου ἀνάγκης (τέτοιοι νόμοι δέν ὑπάρχουν εἰς τήν Ἑλλάδα). Ἀναγκαστικοί Νόμοι εἶναι Νόμοι κανονικώτατοι καί ἀπολύτως ἰσότιμοι πρός τοὺς λοιπούς. Ὡς γνωστόν δέ Ἀναγκαστικοί Νόμοι δέν ἔχουν ἐκδοθῇ μόνον ἀπό κυβερνήσεις δικτατορικᾶς ἀλλὰ καί ἀπό κυβερνήσεις κοινοβουλευτικᾶς, προελθούσας ἀπό ἐλευθέρας ἐκλογᾶς. Π.χ. ὁ ἰσχύων σήμερα νόμος περί Ι.Κ.Α. εἶναι ὁ Ἀναγκαστικός Νόμος 1846/1951 κ.ο.κ. Ἄρα ὁ Ἀμόρ τυγχάνει ἐπὶ τοῦ προκειμένου κακῶς πληροφορημένος.

β) Κατά τὰ ὅσα ἀναφέρετε εἰς τό ἐγγράφον σας ὁ κ. Ἀμόρ ἀγνοεῖ παντελῶς, ὅτι ὁ προσηλυτισμός εἰς τήν Ἑλλάδα ἀπαγορεύεται ἀπό τό Σύνταγμα (καί ἐδῶ κακῶς ἐνημερωμένος).

γ) Ὁ κ. Ἀμόρ ἀποφαίνεται περί τοῦ ποία ἐλληνική κυβέρνησις εἶναι δικτατορική καί ποία ὄχι. Ὡς γνωστόν αὐτό (κατά τοὺς ἀδιασείστους κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου) ἀποτελεῖ ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικά τῆς Ἑλλάδος. Ὅμως, βάσει τοῦ ἄρθρου 2 παρ. 7 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε., πᾶσα ἐπέμβασις εἰς τὰ ἐσωτερικά τῶν κρατῶν ἀπό ὁποιοδήποτε ὄργανόν του ἀπαγορεύεται ἀπολύτως καί εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Κανένα δέ κράτος - μέλος τοῦ Ο.Η.Ε. δέν ἐπιτρέπεται νά θέσῃ τοιοῦτον θέμα εἰς τόν Ο.Η.Ε. καί κανένας ἀπεσταλμένος του.

δ) Κατ' ἄρθρον 18 παρ. 3 τοῦ Διεθνoῦς Συμφώνου τοῦ Ο.Η.Ε. διὰ τὰ Ἀτομικά καί Πολιτικά Δικαιώματα (κυρωθέντος εἰς τήν Ἑλλάδα διὰ τοῦ Νόμου 2462/1997 - Φ.Ε.Κ. Α/25 τῆς 26.2.1997) τό ἀτομικόν δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὑπόκειται εἰς περιορισμούς ὁμοίους (δηλ. ταυτοσήμους) ἐκείνων πού προβλέπει ἡ δευτέρα παράγραφος τοῦ ἄρθρου 9 τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμβάσεως Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (περί τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω). Εἰς τοὺς ἐν λόγω περιορισμούς ὡς γνωστόν τό Εὐρωπαϊκόν Δικαστήριον Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων ἐθεώρησεν, ὅτι ἐμπίπτει καί δικαιολογεῖται ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ προσηλυτισμοῦ κατά τās ἐπιμάχους ἐλληνικᾶς διατάξεις. Ὅταν λοιπόν ὀλόκληρον Εὐρωπαϊκόν Δικαστήριον, φήμης καί κύρους ἀδιαμφισβήτητου, ἀπεφάνθη οὕτω (κατά τὰ προαναφερθέντα), ὁ κ. Ἀμπντελφατάχ Ἀμόρ εἶχε καί νομικήν καί ἠθικήν ὑποχρέωσιν νά αἰτιολογήσῃ ἐπαρκῶς, διὰτί ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ προσηλυτισμοῦ εἰς τήν Ἑλλάδα δέν καλύπτεται ὑπό τῆς ὡς ἄνω διατάξεως τοῦ Διεθνoῦς Συμφώνου τοῦ Ο.Η.Ε. διὰ τὰ ἀτομικά δικαιώματα.

ε) Τέλος ὁ κ. Ἀμόρ εἶχε καί ἠθικήν καί νομικήν ὑποχρέωσιν νά αἰτιολογήσῃ, πόθεν προέκυψεν ἡ «ἀνησυχία» πού εἶδε νά προκαλεῖται καί διὰτί ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ προσηλυτισμοῦ διὰ διατάξεων τῆς Α κυβερνήσεως προκαλεῖ ἀνησυχίαν, ἐνῶ ἂν ἀπολύτως ὅμοιαι διατάξεις

είχον θεσπισθῇ ὑπὸ τῆς Β κυβερνήσεως δέν θά προεκάλουν ἀνησυχίαν.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω ἡ ἐκθεσίς τοῦ κ. Ἀμόρ τυγχάνει ἐξ ὁλοκλήρου νομικῶς ἀβάσιμος ὑπὸ αὐστηρῶς ἀντικειμενικῆν ἄποψιν (ἐξ ὧν περιλαμβάνετε εἰς τό ἐγγράφον σας). Θά ὤφειλεν ὡς ἐκ τούτου ἡ Ὑπηρεσία σας κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἀρθροῦ 40 παρὰ γρ. 5 τοῦ προαναφερθέντος Συμφώνου τοῦ Ο.Η.Ε. διὰ τὰ ἀτομικά δικαιώματα, νά ὑποβάλῃ τὰς παρατηρήσεις της καί νά ἀντικρούσῃ τήν ἐπίμαχον ἐκθεσιν εἰς ὅλα τὰ στερούμενα ἐντελῶς νομικῆς βάσεως καί αἰτιολογίας σημεῖα της, προδίδοντα ἐπὶ πλέον παντελῇ ἄγνοιαν τῆς νομοθεσίας τοῦ Ο.Η.Ε. καί περαιτέρω ἀπαράδεκτον προχειρότητα ἐρεῦνης (τό ἀρθρον 40 παρ. 5 τοῦ ὡς ἄνω Συμφώνου τοῦ Ο.Η.Ε. ἀναφέρει, ὅτι τὰ κράτη ὑποβάλλουν τὰς ἀντιπαρατηρήσεις καί τὰ σχόλιά των ἐπὶ τῷ ἐκθέσεων πού συντάσσουσιν οἱ ἀπεσταλμένοι του). Ἐάν δέν τό ἔχετε πράξει, φρονοῦμεν ὅτι ἀποτελεῖ ἐπείγουσαν ἐθνικήν ἀνάγκην νά ὑποβάλῃτε, ἔστω καί τώρα, τὰς ἀντιπαρατηρήσεις καί τὰ σχόλιά σας καί νά ἀντικρούσῃτε τήν ὡς ἄνω ἐπίμαχον ἐκθεσιν ὡς ἐντελῶς ἀπαράδεκτον, ἀβάσιμον, καί ὅλως ἀναιτιολόγητον, π.χ. λαμβάνοντες ἀφορμὴν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τό ἐν προκειμένῳ Διεθνές Σύμφωνον τοῦ Ο.Η.Ε. διὰ τὰ ἀτομικά Δικαιώματα ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος προσφάτως (τό ἔτος 1997 διὰ τοῦ Ν. 2462/1997). Ὑπ' ὅψιν ἄλλωστε ὅτι διὰ τήν ὑποβολήν τῶν ἀντιπαρατηρήσεων καί σχολίων τῶν κρατῶν δέν προβλέπεται προθεσμία.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀξιότιμε κ. Γενικέ, ἀντιλαμβάνεσθε κάλλιστα, ὅτι ἡ ἐπίμαχος κατάθεσις του κ. Ἀμπντελφάταχ Ἀμόρ στερεῖται παντελῶς νομικοῦ κύρους καί δέν ἐπιτρέπεται ὄχι μόνον ἀπό καμμίαν κρατικήν Ὑπηρεσίαν νά μνημονευθῇ ἀλλά καί ὅποιονδήποτε Ἑλληνα ἰδιώτην.

8. Κατ' ἀκολουθίαν ὧν τῶν ἀνωτέρω, ἀξιότιμε κ. Γενικέ (πλήρως καί ἀναλυτικῶς ἐκτεθέντων πρὸς ἐνημέ-

ρωσίν σας), πιστεύομεν, ὅτι δέν διατηρεῖτε οὐδεμίαν ἀπολύτως ἀμφιβολίαν, ὅτι ὅσα ἀναφέρθησαν ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ἀποκλειστικῶς καί μόνον τήν νομικήν πλευράν τοῦ ὅλου θέματος (καί οὐδόλως τήν προσωπικήν, ἐκκλησιαστικήν ἢ θεολογικήν), ἀκριβῶς διότι ἐλάβομεν ὑπ' ὅψιν μας καί ὅτι εἴσθε δημοσία Ὑπηρεσία καί τήν φύσιν τῆς θέσεώς σας, τῶν καθηκόντων καί τῶν ἀρμοδιοτήτων σας. Καί ἡθελήσαμεν εἰς τοῦτο ἀκριβῶς τό σημεῖον, νά σᾶς διευκολύνωμεν ἀπολύτως, ὥστε καμμίαν θέσιν ἐξωνομικήν νά μὴ εἴσθε ὑποχρεωμένος νά χειρισθῇτε. Ἐκ δέ τῶν νομικῶν ἀπόψεων πού ἐκθέτομεν περιοριζόμεθα μόνον εἰς ὅσας αἰτιολογοῦνται νομικῶς πλήρως καί ἀδιαμφισβητήτως, τὰς ὁποίας καί θά ἔπρεπε νά ἀποδεχθῇτε, ἀφοῦ σᾶς προσφέρομε καί τήν ἀντίστοιχον αἰτιολογίαν εἰς ὅλην αὐτῆς τῆς ἔκτασιν ἐξαντλητικῶς. Ἐννοεῖται, ὅτι καί πλείστα ὅσα ἄλλα στοιχεῖα θά ἡδυνάμεθα νά σᾶς ἐκθέσωμεν (π.χ. ὅτι ὁ προσηλυτισμός τιμωρεῖται εἰς ὅλα σχεδόν τὰ εὐρωπαϊκά κράτη, παραθέτοντες τὰς σχετικές διατάξεις καί τήν νομολογίαν τῶν δικαστηρίων, ὅτι εἰς πολλά εὐρωπαϊκά κράτη προβλέπεται κρατική ἄδεια ἰδρύσεως ναῶν, ὅτι εἰς πολλά εὐρωπαϊκά κράτη οἱ Χιλιασταί δέν ἀποτελοῦν ἀνεγνωρισμένην θρησκείαν π.χ. Γερμανία, Γαλλία, Αὐστρία κ.λπ., ὅτι πολλοί ἀντίστοιχοι νόμοι τῶν ἐν λόγῳ κρατῶν θεσπίσθησαν ἀπό κυβερνήσεις δικτατορικός κ.λπ.). Τά παραλείπομεν χάριν συντομίας, σᾶς δηλοῦμεν ὅμως, ὅτι ἔχομε τὰ σχετικά (εἰς μέγα πλῆθος) στοιχεῖα εἰς τήν διάθεσίν σας ὅποτεδῆποτε. Ἐλπίζομεν νά ἐπείσθητε ἀπολύτως περὶ τοῦ ἀπολύτως βασίμου τῶν (αὐστηρῶς νομικῶν) ἀπόψεών μας καί εἴμεθα εἰς τήν διάθεσίν σας διὰ πᾶν συμπληρωματικόν στοιχεῖον.

Ἐφ' ᾧ ἐπευλογοῦντες ὑμᾶς πατρικῶς, διατελοῦμεν μετ' εὐχῶν.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος





ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΩΝΣ. ΒΛΑΧΟΥ, Φιλολόγου - Γενικού 'Επιθεωρητού Μ.Ε. «Το πρόβλημα τῆς Παιδείας» (Κρίσις καὶ υπέρβασις). Σχ. 8ον Σελ. 55. 'Εκδόσις λίαν καλαισθητος ἐπὶ ἀρίστου χάρτου. Ἀθῆναι 1999.

Ὡς ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὑπὸ κρίσιν ἐκδόσεως ταύτης σημειοῦται, ἡ λίαν σημαντικὴ αὕτη καί, ἀναμφισβητήτως, πρωτό-τυπος πραγματεία τοῦ διακεκριμένου ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ, κρατίστου δέ φιλολόγου - λογοτέχνου καὶ χαριτωμένου ρήτορος κυρίου Παναγιώτου Βλάχου, προάγουσα ὁμολογουμένως τὴν μελέτην τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκπαιδευτικῶν θεμάτων «ἐντάσσεται εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ διαφέροντος τῆς 'Εταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ἀναφερομένη εἰς τὸ ἐξόχως ἐπίκαιρον «Πρόβλημα τῆς Παιδείας». Δι' αὐτῆς ἡ 'Εταιρεία ἠθέλησε νὰ ὑποδηλώσῃ τὴν ἀνησυχίαν της, διὰ τὴν σύγχρονον κρίσιν καὶ νὰ παράσχῃ ἔργῳ τὴν συμβολὴν Αὐτῆς διὰ τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν ταύτης. Πρὸς τοῦτο παρώτρυνε τὸν κατ' ἐξοχὴν κατέχοντα τὸ καυτό θέμα, Γραμματέα Αὐτῆς Κύριον Παναγιώτην Βλάχον διὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἐπειγούσης μὲν δι' ὅλας τὰς ἐποχάς, ἄκρως δέ ἐπειγούσης διὰ τὰς δυσκόλους ταύτας ἡμέρας. Ἡ 'Εταιρεία ἀνεδέχθη τὴν δημοσίευσιν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων αὐτῆς.

Ὁ κύριος Βλάχος πρόθυμος, παρὰ τὸν φόρτον τῶν εὐγενῶς προσφερομένων ὑπηρεσιῶν του εἰς τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν κοινωνίαν ἔφερεν εἰς πέρας τὴν λαμπράν ταύτην μελέτην, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ πενήντα καὶ πέντε (55) σημαντικῶν διὰ τὸ θέμα σελίδων. Ἐάν οἱ ἀρμόδιοι προσέξουν τὴν λαμπράν ταύτην μελέτην καὶ θελήσουν νὰ προσφέρουν ὄντως σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ὄντως σημαντικὸν καὶ λαμπρόν. Συγχαίρομεν τὸν φίλτατον συνάδελφον

κ. Βλάχον καὶ τοῦ εὐχόμεθα πᾶσαν παρά Κυρίου εὐλογίαν πρὸς τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας.

Ἰωάν. Γρ. Τιμαγένης

ΧΑΤΖΗΙΑΚΩΒΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ»

ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ 7 106 78 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 3304196 - 3830604, FAX:381943

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Π. Β. Πάσχου: «Ὁ Σολωμός μέσα στό φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας», σελ. 50, τιμὴ 1.000.

Το νέο βιβλίο τοῦ γνωστοῦ συγγραφέα διακεκριμένου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Π. Β. Πάσχου εἶναι ἀφιερωμένο στὸν ἐθνικὸ μας ποιητὴ Διονύσιο Σολωμό (ἐκδόσεις «Ἀρμός», Μαυροκορδάτου 7, Ἀθήνα, 106 78). Στις πενήντα σελίδες τοῦ κομμοῦ αὐτοῦ τεύχους, που κοσμοῦν εἰκόνες - σχέδια τοῦ Φ. Κόντογλου καὶ τοῦ π. Χρ. Φεργιδιώτη, περιέχονται δεκατέσσερα μικρὰ κεφάλαια, που παρουσιάζουν τὸν Σολωμό καὶ τίς πνευματικές σχέσεις του με τὴν Ἐκκλησία καὶ ἰδιαίτερα τὴν Ὁρθοδοξία.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ,

Πρόεδρος τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν Δραχμαὶ 1.000

Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δολλάρια 50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



RECEIVED

APR 4 2000

LIBRARY-P.A.O.I.

ΕΤΟΣ ΕΝΕΝΗΚΟΣΤΟΝ — ΑΘΗΝΑΙ ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1999 — ΑΡ. ΦΥΛ. 1502

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ — ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969



ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΣ

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ(†)

Ολόκληρον νύκτα διήλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐν προσευχῇ καὶ ἐγρηγόρει, προκειμένου νὰ ἐκλέξῃ τὸ πρῶτον Του ἐπιτελεῖον, θεμέλιον δωδεκάλιθον τῆς ἀγίας Του βασιλείας. Καὶ ὅταν ἡ ἐπίσημος στιγμή ἐπέστη καὶ ἐγλυκοχάραξαν οἱ οὐρανοί, τὴν αὐγὴν τῆς παλιγγενεσίας ἐξαγγέλοντες, Αὐτὸς κατέβη ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς ἀνυστάκτου θεωρίας, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς ὁλονυκτίου μετὰ τοῦ Πατρὸς Του συνδιαλέξεως καὶ ἐβάδισεν ἀκτινοβόλος πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ὅπου ὁ λαὸς τῶν κάτω ἀνέμενε τὸν Παραγενόμενον ἐκ τῶν Ἄνω. Ἀπλώσας δὲ τὸ ἐρευνητικὸν ὄμμα Του πρὸς δώδεκα ἐξ αὐτῶν, τοὺς ἐκάλεσε πλησίον Του, διὰ νὰ συνενώσουν τοὺν τεῦθεν τὴν τύχην των μὲ τὴν τύχην Του καὶ καταστοῦν οἱ ἱεροφάνται τῆς ἀνά τὰ ἔθνη καὶ τοὺς αἰῶνας ἀσβέστου μεταλαμπαδεύσεως τοῦ πνεύματός Του.

Οἱ ἐκλεγέντες δὲν ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν δώδεκα, διὰ νὰ εἶναι ἡ περὶ Χριστοῦ μαρτυρία των ἐπιβλητική, ὅταν αὐριον δώδεκα ὁμοῦ φωναὶ θὰ πιστοποιοῦν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Δὲν ἦσαν δὲ περισσότεροι τῶν δώδεκα, διὰ νὰ μὴ ἀποδοθῇ ἡ ἐπιτυχία των εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν των. Ἦσαν ἀκριβῶς δώδεκα διότι τοσαῦται ἦσαν αἱ φυλαὶ τοῦ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου ἤρχοντο τὸν κατὰ πνεῦμα καὶ κατ' ἐπαγγελίαν Ἰσραὴλ νὰ στήσουν. Τὸ ὑπ' ὄψιν μας χωρίον διαλαμβάνει ὅτι ὁ Σωτὴρ «ἐποίησε δώδεκα». Λίαν ἐκφραστικῶς. Διότι ὑποδηλοῖ, καταρτίζων τὸ ἀρχικόν Του ἐκείνο ποίμνιον ὁ Ἀρχιποίμην Χριστὸς δὲν ἐλάμβανε κατ' ἐκλογὴν προϋπάρχον ὑλικόν, ταλαντού-

χοὺς τινάς καὶ διακεκριμένας φύσεις, ἀλλ' ὅτι, νέαν οἶονεὶ ἐπιτελῶν δημιουργίαν, ἐκάλει περὶ ἑαυτὸν πρὸς τὴν τοῦ κόσμου ἀναγέννησιν ὅχι ἰσχυροὺς, ὅχι σοφοὺς, ὅχι διπλωμάτας, ὅχι μεγιστᾶνας, ὅχι ἐπὶ πλούτῳ γαυριῶντας καὶ ἐπὶ δόξῃ κομπάζοντας, ἀλλ' ἐκάλει περὶ ἑαυτὸν τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἵνα καταισχύνῃ τοὺς σοφοὺς, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά, καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ ὅπως μὴ καυχῆσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον Αὐτοῦ. Α' Κορ. α', 27-28).

Ἐννόησον ἐντεῦθεν τὴν θείαν τοῦ Χριστιανισμοῦ προέλευσιν. Ἐάν οἱ πρῶτοι σύντροφοι τοῦ Θεανθρώπου ἐξεχύνοντο ἀνά τὴν γῆν μυριοπλάσιοι, ἐάν ἐντριβεῖς ὑπῆρχον περὶ τὴν διαλεκτικὴν καὶ λογοτεχνίαν, ἐάν μυδραλιοβόλα καὶ ἀεροπλάνα καὶ ὑποβρύχια καὶ ἐχειρίζοντο, ἐάν τὴν ὑποστήριξιν ἀπήλαυνον αὐτοκρατορικῶν καὶ βασιλικῶν οἰκῶν, θὰ ἐδικαιοῦσο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ συμπεράνης ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐπεβλήθη δι' ἀνθρωπίνης καὶ γηϊνῆς δυνάμεως. Ἀλλ' ὅταν βλέπῃς νὰ ὁρμοῦν πρὸς κατάκτησιν τοῦ σύμπαντος δώδεκα καὶ μόνοι ἄνδρες, καὶ οὗτοι ἁγιοὶ καὶ ἄξεστοι καὶ ἀμαθεῖς καὶ ἄοπλοι καὶ Γαλιλαῖοι καὶ εἰς τὴν πλεον περιφρονημένην φυλὴν καὶ θρησκείαν τοῦ κόσμου ἀνήκοντες καὶ ὅμως οἱ τοιοῦτοι καὶ τοσοῦτοι νὰ παρατάσσωνται κατὰ τῶν ρητόρων, φιλοσόφων, βασιλέων καὶ λαῶν καὶ νὰ τοὺς νικοῦν, οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλούς, οἱ ἀγενεῖς τοὺς εὐγενεῖς, οἱ ἰδιῶται τοὺς πεπαιδευμένους, οἱ ἄοπλοι τοὺς ὀπλισμένους, ἐ! τότε μὴ ἀμφιβάλῃς ποσῶς, Χριστιανέ, ὅτι τὸ ἅγ. Πνεῦμα ἐπεστάτη-

σεν εἰς τὴν θεμελίωσιν καὶ στερέωσιν τῆς θρησκείας σου.

Διὰ τίνα σκοπὸν ἐξέλεξε τοὺς δώδεκα τούτους ἀκολούθους τοῦ ὁ Χριστός: «Ἵνα ὧσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν.

Καὶ τί ἄλλο; «Καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια». Ἡ παλινὸρθωσις τῆς ἀνθρωπίνης ὁλοκληρίας ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ. Δέν ἦλθεν Ἐκεῖνος διὰ νά ἐνισχύσῃ μόνον τὸν νοῦν μέ τὴν ἀλήθειαν, ἢ μόνον τὴν θέλησιν μέ τὰ ἠθικά παραγγέλματά Του, ἀλλὰ καὶ τό σῶμα ναί, καὶ τό σῶμα ἦλθε νά ὑγιάνῃ ὁ Χριστός, διότι καὶ τό σῶμα εἶναι πολύτιμον, καθ' ὃ τό ἀλαβάστρινον ἄγγειον, ἐντός τοῦ ὁποίου περιέχεται ἡ πνοή τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μαθηταί, εἰς τὰ

ἔθνη ἀποστελλόμενοι, ἐντολήν μέν λαμβάνουν νά παλινὸρθώσουν τὰς ψυχὰς διὰ τοῦ κηρύγματος, διὰ τῆς ἐξουσίας δέ περιβάλλονται τοῦ θεραπεύειν τὰς σωματικές νόσους: διαπιστοῦντες οὕτω καὶ τὴν ὑψηλὴν των ἀποστολήν καὶ τό ὑπέρ τῆς σωματικῆς ὑγείας ἐνδιαφέρον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Κυρίως ὁμως κατὰ τοῦ διαβόλου ἐξαποστέλλονται καὶ εἰς τὴν ἀπό τοῦ κόσμου ἐξωσιν τῶν δαιμονίων μετὰ τῶν ζιζανίων, ἁμαρτιῶν καὶ παθῶν αὐτῶν σκοπὸν τοῦ ἀγώνος των κάμνουν. Ὑψοῦται ἡ σημαία τοῦ σταυροῦ οὐρανομήκης. Παρατάσσονται οἱ τοῦ φωτός κατὰ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ σκότους. Ἀρχεται ἡ συμπλοκή. Ἀνανεοῦνται διαρκῶς τὰ κυμαινόμενα στρατόπεδα. Ἀλλ' ἡ μάχη εἶναι τοῦ Θεοῦ. Καὶ τίς ἀμφιβάλλει ὅτι ἐπὶ τέλους ὁ Θεός θά νικήσῃ;

ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΝΑΤΗ ΜΑΪΟΥ 1453

Δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ πολιτισμένος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος νά μή αἰσθάνεται βαθυτάτην ὀδύνην, ὅσοι αἰῶνες καὶ ἂν παρῆλθον, διὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου. Δέν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περί τῆς ἀλώσεως μιᾶς πρωτεύουσας, περί τῆς ἐξαφανίσεως ἑνός Κράτους, τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, κατὰ τὸν πλέον σκληρόν καὶ ἀπάνθρωπον τρόπον. Δέν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περί μιᾶς θυσίας, τῆς θυσίας τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς «Πόλης» μέ ἐπικεφαλῆς ἓνα Αὐτοκράτορα, τὸν Κωνσταντῖνον ΙΑ' τὸν Παλαιολόγον, ἀλλ' ἡ τραγωδία ἦτο τελική. Εἰς τὰς 29 Μαΐου 1453 ἓνας πολιτισμός ἐσαρώθη ἀμετακλήτως. Εἶχεν ἀφήσει μίαν ἐνδοξον κληρονομίαν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, εἶχεν ἀπελευθερώσει ὅλοκληρους χώρας ἐκ τῆς βαρβαρότητος καὶ εἶχε δώσει εἰς ἄλλας τὴν ἐκλέπτυνσιν τῶν ἡθῶν. Πρό πάντων ὁμως ὑπῆρξεν ἡ ἀκρόπολις τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ φάρος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ Πατρίς τῆς Ὁρθοδοξίας, τό ὀρμητήριον τῆς διαδόσεως τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπὶ ἑνδεκα αἰῶνας ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπῆρξε τό Κέντρον ἑνός κόσμου φωτός. Ἐγένετο ὁμως ἔδρα θηριωδίας, ἀμαθείας καὶ μεγαλοπρεποῦς ἀκαλαιοῦσθας. Ἰδιαιτέρως ὁμως δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἡ 29 Μαΐου ἔχει ἰδιαίτους σημασίαν. Ὁ σύγχρονος Ἀγγλος διακεκριμένος Βυζαντινολόγος Στήβεν Ράνσιμαν, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἀμερόληπτος καὶ ἀντικειμενικός ἐρευνητής, σημειώνει τὰ ἑξῆς εἰς τό βιβλίον του «Ἡ Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως»: «Ἡ Πόλις ἐπέσε, ἀλλὰ ἐπέσεν ὡς θρυλικὴ ἡρώϊς πολεμώντας ἡρώϊκῶς ὡς τό τέλος. Οἱ «ραγιάδες» ἡσθάνοντο πόνον διὰ τὴν μαύρην Τρίτην, μίαν ἡμέραν πού ὅλοι οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες θεωροῦν ἀκόμη ἀποφράδα, καὶ αἱ ψυχαὶ των σκιρτοῦν, τό θάρρος των δυναμώνει, ὅταν ὁμιλοῦν διὰ τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα, πού ὄρθιος, ἀτρόμητος πρό τοῦ ρήγματος, ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ τῶν Δυτικῶν συμμάχων του, ἀπέκρουε τοὺς ἀπίστους, ὥπου ὁ ἀριθμὸς των τὸν συνέτριψε καὶ ἔπεσε μέ τὴν δόξαν τῆς Αὐτοκρατορίας, διὰ σάθανόν του».

Δυστυχῶς καὶ σήμερον ἡ θαναυσότης τῶν Τούρκων ἐξακολουθεῖ τό κακοῦργον ἔργον τῆς Ἀλώσεως καὶ ἡ ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος ἐπέτρεπεν καὶ ἐπιτρέπει τὴν γενοκτονίαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὴν τραγωδίαν τῆς Κύπρου καὶ ὡς νά μή ἤρκουν αὐτά, ἔπαυσε καὶ ἐντός τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα καὶ τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, δῆθεν διὰ λόγους σκοπιμότητος, νά διδάσκεται μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης ἱστορικῆς ἀντικειμενικότητος ἡ Ἑθνικὴ μας ὑπόστασις, ἔπαυσαν νά διδάσκωνται μετὰ τοῦ ἐπιβαλλομένου – ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ αἱ λαμπραὶ σελίδες τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, αἱ σχετικαὶ μέ τὰ γεγονότα τῆς Ἀλώσεως καὶ μέ τὰ κακοῦργήματα τῶν Τούρκων γενικῶς.



Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ ΜΑΣ

Τοῦ μακαριστοῦ Θεολόγου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Σ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄. Η ΤΕΛΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΕΩΣ (ΤΑ ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΚΑ)

1.— Ὁ θάνατος καί ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου.

Ἐτελείωσαν, λοιπόν, ὅλα, ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα νά γίνουν, διὰ νά σωθῇ ὁ ἄνθρωπος πού ἐξέπεσε ἀπό τήν χάριν καί τιμήν, ὅπου τόν εἶχε βάλει ὁ Θεός, διὰ νά σωθοῦμε ὅλοι ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καί ἔνοχοι ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Τώρα ἡ αἰώνιος σωτηρία μας εἶναι ἐξασφαλισμένη, ὁ δρόμος τοῦ Παραδείσου ἀνοικτός δι' ὅλους μας καί ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν κληρονομία ὅλων τῶν πιστῶν. Τί περιμένομεν διὰ νά πραγματοποιηθοῦν ὅλα αὐτά καί νά εὐρεθῶμεν ἡμεῖς ἔνδοξοι πολῖται τοῦ Παραδείσου καί μακάριοι κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, πού εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί Πατρός μας; Δύο πράγματα περιμένομεν· τόν θάνατον τόν ἰδικόν μας καί τήν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου μας.

Βέβαια, ἀφοῦ, ὅπως λέγει καί ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος, «ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν» (Ἑβρ. θ' 27), θά περάσῃ καί θά φύγῃ, ἔτσι σάν ὄνειρον καί φαντασίαν, ὁ παρὼν βίος καί χωρίς καλὰ - καλὰ νά τό καταλάβωμε θά εὐρεθῶμεν πρό τοῦ θανάτου καί τοῦ τάφου. Θά ἔλθῃ ἀπρόσκλητος ὁ σκληρός καί ἀδυσώπητος αὐτός ἐπισκέπτης πού λέγεται θάνατος· μέ τό φοβερό δρεπάνι πού κρατεῖ εἰς τά χέρια του θά μᾶς θερίσῃ ὅλους, τόν καθένα μέ τήν σειρά του. Ἔτσι θά φύγωμεν ἀπό τήν παροῦσαν ζωὴν διὰ νά εὐρεθῶμεν εἰς τήν ἄλλην. Ἀπό τήν πρόσκαιρον εἰς τήν μέλλουσαν καί αἰώνιαν. Θά φύγωμεν, διὰ νά παρουσιασθῶμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καί αὐτό θά γίνεταί μέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου. Τότε, εἰς τήν συντέλειαν τῶν αἰώνων, «πάντες μέν οὐ κοιμηθησόμεθα», δέν θά ἔχωμεν ἀποθάνει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὅπως λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «πά-

ντες δέ ἀλλαγησόμεθα», θά ἀλλάξωμεν καί ἀπό φθαρτοὶ θά γίνωμεν ἄφθαρτοι (Α' Κορινθ. ιε' 51). Θά σαλπίσῃ ἡ σάλπιγξ τοῦ Ἀρχαγγέλου καί τότε θά γίνουν αὐτά. Ἀλλά θά γίνῃ συγχρόνως καί ἡ ἀλλαγὴ τοῦ κόσμου, ὅπως τό λέγει ὁ ψαλμωδὸς εἰς τοὺς ψαλμοὺς του· «αὐτοὶ (οἱ οὐρανοὶ δηλαδή) ἀπολοῦνται... καί πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καί ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς, καί ἀλλαγῇσονται» (Ψαλμ. ρα' 27), καί ὅπως προαναγγέλουν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταί, ὅτι πρόκειται νά γίνουν κατὰ τήν συντέλειαν τοῦ κόσμου καί τήν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν (Ματθ. κδ' 29-35 - Μάρκ. ιγ' 24-27 - Λουκ. κα' 25-27). Ὅλα θὰ φθαροῦν τότε, ὅλα θά ἀλλάξουν, ὅλα θά μεταβληθοῦν. Θά ἀλλάξουν καί θά λάβουν νέαν, ἀνωτέραν μορφήν καί σύστασιν. Θά ἀλλάξῃ ἡ γῆ καί ὁ ἄνθρωπος δέν θά ὑπάρχῃ πλέον ἐπὶ τῆς γῆς. Τότε θά γίνῃ ἡ τελείωσις τῶν πάντων, ἐμψύχων καί ἀψύχων, ὑλικῶν καί πνευματικῶν, τότε δέ καί ἡ τελείωσις τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὅ,τι ἐγίνετο καί γίνεται διὰ νά σωθῇ ὁ ἄνθρωπος καί ἀσφαλισθῇ εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, θά γίνεταί ἔως τότε. Μόνον ἔως τότε. Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης τελειώνουν τά πάντα. Ὅποιος ἀπεδέχθη μέ πίστιν καί ἀφοσίωσιν εἰς τόν Χριστόν τήν σωτηρίαν, τήν ἀπεδέχθη καί ἐσώθη. Καί ὅποιος τήν ἀπέρριψε καί ἠρνήθη νά ἀναγνωρίσῃ Σωτῆρα καί Θεόν του τόν Χριστόν, ἀπέρριψε τήν σωτηρίαν καί κατεδικάσθη. Ὁ πιστός εἰς τόν Παράδεισον. Ὁ ἄπιστος καί ἀμετανόητος ἁμαρτωλὸς εἰς τήν κόλασιν. Μεταβολὴ καί μετάνοια εἰς τήν ἄλλην ζωὴν δέν εἴμπορεῖ νά γίνῃ. Αὕτη εἶναι ἡ τελείωσις τῶν πάντων.

2.— Ἡ μερικὴ κρίσις. «Ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δέ τοῦτο κρίσις» (Ἑβρ. θ' 27). Τόν

θάνατον τόν ἀκολουθεῖ κρίσις. Καί ὅπως εἶναι νόμος γενικός, ὅτι κάθε ἄνθρωπος πού γεννᾶται εἰς τόν κόσμον τοῦτον θά ἀποθάνῃ, ἐκτός ἐκείνων πού θά εὑρεθοῦν ζῶντες κατά τήν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, παρομοίως εἶναι καί γενικός νόμος δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἢ μέλλουσα κρίσις. Τοῦτο εἶναι τῆς πίστεώς μας δίδαγμα, ἀφοῦ λέγομεν ὅτι ὁ Κύριος θά ἔλθῃ διὰ νά κρίνῃ ζῶντας καί νεκρούς, καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος τονίζει, ὅπως εἶπαμε, ὅτι «πάντες μέν οὐ κοιμηθησόμεθα (δέν θά ἀποθάνωμεν), πάντες δέ ἀλλαγησόμεθα» (Α΄ Κορινθ. ιε΄ 51). Καί τότε, ὅπως θά εὕρῃ ὁ θάνατος τόν καθένα ἔτσι καί θά τόν πάρῃ, ἔτσι καί αὐτός θά μείνῃ. Ἄπιστον καί ἁμαρτωλόν καί ἀμετανόητον θά τόν εὕρῃ; Ἄμαρτωλός καί ἀμετανόητος θά μείνῃ. Μετά θάνατον μετάνοια καί σωτηρία πλέον δέν ὑπάρχει, ὅπως καί προηγουμένως ἔχομεν πῇ καί τονίσει. Καί ἂν ὁ θάνατος εὕρῃ τόν ἄνθρωπον ἐν πίστει καί μετάνοιᾳ, ἐν ἀρετῇ καί ἀγιότητι, πιστός καί ἐνάρετος καί ἅγιος μένει. Μετά θάνατον οὔτε ὁ ἅγιος γίνεται ἁμαρτωλός οὔτε ὁ ἁμαρτωλός ἅγιος. Καί γίνεται τότε καί κάποια κρίσις, αὐτή πού τήν λέγομεν ἐδῶ μερικὴν κρίσιν. Δηλαδή χωρίζονται ὁριστικῶς οἱ δίκαιοι ἀπό τοὺς ἁμαρτωλοὺς καί ἡ ψυχὴ ζωντανή καί μέ ὅλας τὰς αἰσθήσεις καί δυνάμεις τῆς προαισθάνεται καί προγεύεται εἰς κάποιον βαθμόν τό τί πρόκειται νά ἀπολαύσῃ εἰς τόν τέλειον βαθμόν μετά τήν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν καί τήν τελικὴν κρίσιν. Τοῦ δικαίου ἡ ψυχὴ προγεύεται καί δοκιμάζει τὰ ἀγαθὰ τοῦ Παραδείσου, ὅπως εἶπαμε. Τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἡ ψυχὴ προγεύεται καί αὐτὴ καί δοκιμάζει τὰ φοβερά δεινὰ τῆς κολάσεως. Εἰς τήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν τοῦ ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ ὡς πρὸς τήν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ Παραδείσου ἀπὸ τοὺς δικαίους· «Καί οὗτοι πάντες (οἱ δίκαιοι δηλαδή) μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τήν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττον τι προβλεψαμένοι, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι» (Ἑβρ. ια΄ 39, 40). Καί αὐτὴ εἶναι ἡ μερικὴ κρίσις. Ὁ προσωρινός, ἔστω καί ἂν κρατήσῃ χιλιάδες χρόνια, χωρισμός τῶν δικαίων ἀπὸ τοὺς ἀδίκους καί ἡ ἀπολάυσις τοῦ Παραδείσου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, καθὼς ἐπίσης καί τῆς κολάσεως ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καί ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς. Καί αὐτὸ σύμφωνα μέ ὅσα ἔπραξε εἰς τήν ἐπίγειον ζωὴν τοῦ ὁ ἄνθρωπος. Ἐπραξε καλὰ; Καλὰ πορεύεται πλησίον τοῦ Θεοῦ καί ἀπολαμβάνει καί χαίρεται καί εὐφραίνεται εὐθύς μετά τόν θάνατόν του⁽¹⁾. Ἐπραξε κακά; Χωρίζεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καί κολάζεται καί δοκιμάζει θλίψιν καί ὀδύνην καί πρὶν γίνῃ ἡ δευτέρα παρουσία καί λάβῃ χώραν καί ἡ γενικὴ κρίσις⁽²⁾.

3.— Τὰ μνημόσυνα. Ἀφοῦ εἰς τὸν ἄδην «οὐκ ἔστι μετάνοια» καί ἀμετάβλητος μένει ἡ κατάστασις τοῦ δικαίου εἰς τήν ἀρετὴν καί τοῦ κακοῦ εἰς τήν κακίαν καί καταδίκην του, διατί κάμνομεν μνημόσυνα καί μέ αὐτὰ ζητοῦμεν νά συγχωρήσῃ ὁ Θεός τοὺς ἀπελθόντας καί νά τοὺς κατατάξῃ ἐν σκηναῖς δικαίων; Τί χρειάζονται τὰ μνημόσυνα; Τὰ μνημόσυνα χρειάζονται, καί δι' αὐτὸ γίνονται, καί διὰ τὴν ὠφέλειαν ἡμῶν τῶν ζώντων, ἀλλὰ καί διὰ τοὺς ἀπελθόντας. Δι' ἡμᾶς τοὺς ζῶντας πρῶτον. Διατί; Διὰ νά τονώσουν καί ἐνισχύουν τὴν πίστιν μας εἰς τήν

μέλλουσαν ζωὴν καί νά κρατοῦν ἄσβεστον τὴν ἀγάπην μας εἰς τοὺς ἀπελθόντας κεκοιμημένους συγγενεῖς, πατέρας, ἀδελφούς καί φίλους μας. Αὐτὸ δι' ἡμᾶς. Τὰ μνημόσυνα ὅμως γίνονται δεύτερον καί κυρίως διὰ τοὺς τεθνεῶτας. Καί μάλιστα διὰ τοὺς τεθνεῶτας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μετενόησαν μέν, ἴσως καί τὴν ὥραν τοῦ θανάτου των, ἀλλὰ δέν ἐπρόφθασαν διὰ μετάνοιᾶς ἐμπράκτου καί ἔργων ἀγαθῶν νά βεβαιώσουν καί ἀποδείξουν τὴν μετάνοιάν των. Εἶναι βέβαια ἀλήθεια, ὅτι καί διὰ τοὺς ἀποθανόντας ἐν τῇ κακίᾳ καί ἁμαρτίᾳ τελοῦμεν μνημόσυνα καί ἀπευθύνομεν πρὸς τὸν Θεόν δεήσεις ὑπὲρ αὐτῶν. Καί πράττομεν ταῦτα, ὅχι διότι νομίζομεν, ὅτι μέ τὰ μνημόσυνα μας αὐτὰ οἱ κολασμένοι θά μεταπηδήσουν ἀπὸ τὴν κόλασιν εἰς τὸν Παράδεισον. Ὅχι, τέτοιο πρᾶγμα δέν πιστεύομεν. Πιστεύομεν ὅμως τοῦτο, ὅτι καί ὁ μεγαλύτερος ἁμαρτωλός τὴν τελευταίαν ὥραν εἰμπορεῖ κεντούμενος καί παρακινούμενος ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νά μετανόησῃ, νά ζητήσῃ τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί νά σωθῇ. Τοῦτο δέν ἐγινε καί μέ τὸν ληστήν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ; Εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν ἐβλασφημοῦσε καί αὐτὸς τὸν Ἑσταυρωμένον Χριστόν, ὅπως καί ὁ ἄλλος ληστής. Εἰς τὴν στιγμὴν ὅμως μετανόη, λέγει τό «μνήσθητί μου, Κύριε» καί κληρονομεῖ τὸν Παράδεισον. Καί ποῖος γνωρίζει πόσαι ἁμαρτωλαὶ ψυχαί, ἔνοχοι ψυχὰς ληστῶν καί κακούργων, τὴν τελευταίαν των ὥραν μετανοοῦν καί ζητοῦν ἔλεος Θεοῦ; Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εἰς ἡμᾶς εἶναι ἄδηλον καί κρύφιον καί ἄγνωστον, διὰ τοῦτο ὑπὲρ ὅλων τελοῦμεν μνημόσυνα καί ὑπὲρ πάντων τῶν κεκοιμημένων ζητοῦμεν τοῦ Θεοῦ τὴν εὐσπλαγχνίαν. Μόνον διὰ τοὺς αὐτοκτονοῦντας οὔτε κηδεῖας οὔτε μνημόσυνα τελοῦμεν, ἀφοῦ αὐτοὶ μόνοι των ἀφαιροῦν τὴν ζωὴν των καί ἐπομένως ἀποκλείουν εἰς τὸν ἑαυτὸν των πᾶσαν μετάνοιαν καί σωτηρίαν⁽³⁾.

Ἡ πρώτη μαρτυρία τῆς Ἀγίας Γραφῆς πού λέγει ὅτι πρέπει νά γίνωνται μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων εἶναι τῆς Π. Διαθήκης εἰς τό Β΄ Μακκαβαίων ιβ΄ 43, ὅπου παρουσιάζεται ὁ Ἰούδας Μακκαβαῖος νά προσφέρει θυσίαν ὑπὲρ τῶν πεσόντων πρὸς ἐξιλασμόν καί συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν των. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις ἔπειτα παρουσιάζει ἀνέκαθεν τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν νά τελῇ μνημόσυνα καί νά ἀπευθύνῃ δεήσεις ὑπὲρ τῶν τεθνεῶτων. Ὅλοι αἱ θεῖαι Λειτουργίαι μνημονεύουν αὐτοὺς καί λέγουν· «μνήσθητι, Κύριε, καί τῶν ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου κεκοιμημένων πατέρων καί ἀδελφῶν ἡμῶν καί ἀνάπαυσον αὐτούς, ὅπου ἐπισκοπεῖ τό φῶς τοῦ προσώπου σου». Οἱ ἅγιοι Πατέρες Μ. Ἀθανάσιος, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὁμιλοῦν διὰ «μεγίστην ὀνησιν», μεγίστην ὠφέλειαν καί ἀνάπαυσιν, πού προσφέρουν αἱ ἐπιμνημόσυνοι αὐταὶ δεήσεις μας εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων. Ἐπὶ λέξει ὁ ἱερός Χρυσόστομος «οὐκ εἰκὴ (ὅχι δηλαδή ματαίως καί ἀσκοπῶς) ἐνομοθετήθῃ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, τό ἐπὶ τῶν φρικτῶν μυστηρίων μνήμην γίνεσθαι τῶν ἀπελθόντων. (Ἀπὸ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους ἐκανονίσθη νά γίνωνται μνημόσυνα διὰ τοὺς ἀπελθόντας). Ἰσασιν αὐτοῖς πολὺ κέρδος γινόμενον, πολλήν τὴν ὠφέλειαν. (Καί γνωρίζουν αὐτοὶ πού τὰ κάνουν, ὅτι πολὺ κέρδος γίνεται εἰς τοὺς τεθνεῶτας, πολλήν ἔχουν ὠφέλειαν). Ὅταν γάρ εἰσῆλθῃ λα-

ός όλόκληρος χείρας ἀνατείνοντες, πλήρωμα ἱερατικόν καί πρόσκηται ἡ φρικτὴ θυσία πῶς οὐ δυσωπήσομεν ὑπὲρ τούτων τόν Θεόν παρακαλοῦντες; Ἀλλά τοῦτο μέν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀτελθόντων». Διότι, ὅταν στέκη ἓνας λαός όλόκληρος καί σηκώνῃ τὰ χέρια πρὸς τόν Θεόν, καθὼς καί πολλοί ἱερεῖς, καί προσφέρεται ἡ φρικτὴ θυσία τῆς θείας Εὐχαριστίας ὑπὲρ αὐτῶν, πῶς δέν θά μπορέσωμεν νά κάμωμεν τόν Θεόν νά τοὺς λυπηθῇ καί τοὺς ἐλεήσῃ, ἀφοῦ τόσο ἐπίμονα τόν παρακαλοῦμεν; Ὁ Κύριλλος, ὡς εἶπομεν, λέγει· «πιστεύομεν μεγίστην ὄνησιν ἔσεσθαι ταῖς ψυχαῖς, ὑπὲρ ὧν ἡ δέσις ἀναφέρεται τῆς ἀγίας καί φρικτωδεστάτης προκειμένης θυσίας». Πρέπει λοιπόν καί ἡ ἀγία θυσία νά προσφέρεται καί μνημόσυνα νά τελοῦνται καί ἀγαθοεργαί, ἐλεημοσύναι καί βοηθήματα νά δίδωνται ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων. Καί ὅλοι οἱ Χριστιανοί τελοῦμεν μνημόσυνα, ἐκτός ἀπὸ τοὺς προτεστάντας, οἱ ὅποιοι τὰ ἀπορρίπτουν τελείως. Διὰ δέ τὸ καθαρτήριο πῦρ τῶν παπικῶν καί τὰς ἀξιομισθίας, τὰ ὑπέρτακτα ἔργα τῶν ἁγίων, μέ τὰ ὁποῖα οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ σώζουν τάχα τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς, εἶπαμεν εἰς προηγούμενον κεφάλαιον. Ἐδῶ ἀπλῶς λέγομεν, ὅτι αὐτὰ ὅλα εἶναι πλάναι καί κακοδοξίαι καί οὔτε εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν οὔτε εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν στηρίζονται. Ἐπενοήθησαν μόνον καί ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν καί μέ τὰ συγχωροχάρτια τοῦ Πάπα πρὸς χρηματισμόν τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας.

4.— Ἡ τιμὴ τῶν Ἀγίων μας. Δι' ὅλους μας τοὺς κεκοιμημένους ἡμεῖς πού ἀποτελοῦμεν τὴν ἐπὶ γῆς στρατευομένην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν δεόμεθα πρὸς Κύριον καί ζητοῦμεν τὴν ἀνάπαισιν τῶν εἰς τὴν βασιλείαν του. Ἰδιαίτερος στρεφόμεθα πρὸς τὴν ἐν οὐρανῷ θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων μας, καί μνημονεύομεν τοὺς Ἀγίους μας, ἐξαιρέτως δέ «τῆς Παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας». Τοὺς μνημονεύομεν, ἀποδίδομεν τιμὴν καί δόξαν εἰς τὰ ἅγια πρόσωπά των καί τὰς ἱερὰς μνήμας των, ζητοῦμεν δέ τὰς πρὸς τόν Θεόν ὑπὲρ ἡμῶν προσευχὰς καί δεήσεις των καί τὴν βοήθειάν των εἰς πολλὰς ἀνάγκας τοῦ βίου μας. Μὲ ξεχωριστὴν πίστιν καί εὐλάβειαν τιμῶμεν τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν Μητέρα τοῦ Κυρίου μας, καί ζητοῦμεν τὴν προστασίαν της, τὴν ταχεῖαν της σκέπην καί τὴν βοήθειαν. Προστρέχομεν εἰς τοὺς θαυματουργοὺς ἁγίους καί ἁγίας μας, καί διὰ ψυχικὰς καί σωματικὰς ἀνάγκας, ἀφοῦ ὁ Θεός τοὺς ἔδωκε τὸ χάρισμα τῆς θαυματουργίας καί μέ θαύματα θεραπεύουν πολλοὺς καί ψυχικῶς καί σωματικῶς νοσοῦντας. Ὅμοίως τελοῦμεν ἑορτὰς καί πανηγύρεις εἰς τὰς μνήμας των καί μέ βαθεῖαν εὐλάβειαν ἀσπαζόμεθα τὰ ἱερὰ λείψανά των καί τὰς ἁγίας εἰκόνας των⁽⁴⁾).

Ἡ τιμὴ καί δόξα τὴν ὁποῖαν ἀπευθύνομεν πρὸς τοὺς Ἀγίους μας ἐμμέσως ἀναφέρεται εἰς αὐτόν τόν Θεόν καί Κύριον. Τιμῶντες δηλαδή τοὺς Ἀγίους τιμῶμεν καί δοξάζομεν αὐτόν τόν ἴδιον τόν Θεόν πού τοὺς ἀνέδειξεν ἐνδόξους ἁγίους καί πολίτας τῆς οὐρανίου του βασιλείας. Ὅπως λέγει ἓνα τροπάριον τῆς Ἐκκλησίας· «ὁ Θεός ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν ταῖς μνήμαῖς τῶν ἁγίων σου», αὐτός ὑπάρχεις Σωτὴρ ἡμῶν. Καί ἀπὸ τοῦτο λαμβάνοντες θάρ-

ρος καί οἱ ἐπὶ γῆς στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, ἐπικαλούμενοι τὰς δεήσεις τῶν ἁγίων μας λέγομεν εἰς τόν Θεόν· «Τῇ πρεσβείᾳ, Κύριε, πάντων τῶν ἁγίων καί τῆς Θεοτόκου τὴν σὴν εἰρήνην δός ἡμῖν καί ἐλέησον ἡμᾶς ὡς μόνος οἰκτιρῶν». Καί εἰδικώτερα πρὸς τὴν Θεοτόκον· «Ὅτι οὐκ ἔχομεν παρησίαν διὰ τὰ πολλὰ ἡμῶν ἁμαρτήματα, σὺ τόν ἐκ σοῦ γεννηθέντα δυσώπησον, Θεοτόκε Παρθένε. Πολλὰ γάρ ἰσχύει, δέσεις μητρός πρὸς εὐμένειαν Δεσπότην». Καί πρὸς τόν Χριστόν· «Δέξου τὴν τεκοῦσάν σε Θεοτόκον πρεσβεύουσαν ὑπὲρ ἡμῶν καί σῶσον, Σωτὴρ, ἡμῶν, λαόν ἀπεγνωσμένον». Γενικῶς δέ εἰς πάντας τοὺς Ἀγίους· «Πᾶσαι τῶν Ἀγγέλων αἱ στρατιαί, Πρόδρομε Κυρίου, Ἀποστόλων ἡ δωδεκάς· οἱ Ἅγιοι Πάντες μετὰ τῆς Θεοτόκου ποιήσατε πρεσβείαν εἰς τὸ σωθῆναι ἡμᾶς».

Ἄλλος λόγος διὰ τόν ὁποῖον ἔχομεν εἰς τιμὴν τὰς μνήμας καί τὰς εἰκόνας τῶν Ἀγίων καί τιμητικῶς προσκυνοῦμεν αὐτάς εἶναι καί ἡ μίμησις αὐτῶν, ἡ ἀντιγραφὴ καί μίμησις τῆς ἀρετῆς των, τῆς ἀγιότητός των καί ἐν γένει τῆς θαυρέστου ζωῆς των. Νά ζήσωμεν καί ἡμεῖς, ὅπως ἔζησαν ἐκεῖνοι. Νά ζήσωμεν ἅγιοι, πιστοὶ καί θεοφιλεῖς καί εἰς τόν Θεόν ἀφωσιωμένοι. Καί τὸ παράδειγμα τῆς ἐνθέου τῶν ἁγίων ζωῆς μᾶς τὸ παρουσιάζουν αἱ ἱερὰ εἰκόνας των. Αἱ εἰκόνας κατὰ τόν ἅγιον Βασίλειον καὶ κατὰ τὴν Ἐκτὴν ἁγίαν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἶναι «βιβλία γλωττοφόρα», βιβλία πού ἔχουν γλῶσσαν καί ὁμιλοῦν καί διδάσκουν τὴν ἀρετὴν καί ἀγιότητα ἐκείνων τοὺς ὁποῖους εἰκονίζουσιν. Ὅμοίως καί τὰ ἱερὰ των λείψανα πού βρύνουν ἰάματα, διαλαλοῦν τὴν ἀγιότητά των καί τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, μέ τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐχαρίτωσε καί τοὺς κατέστησε βοηθοὺς καί ἀντιλήπτορας τῶν ἀσθενῶν καί ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ πλέον πρέπει νά γνωρίζωμεν, ὅτι ἡ τιμὴ, πού ἀποδίδομεν εἰς τὴν εἰκόνα, ἀποδίδεται κυρίως εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀγίου, τόν ὁποῖον εἰκονίζει· «Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει καί ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν», ὅπως ὀρίζει ἡ Ζ' ἁγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Λοιπόν, τοὺς ἔχομεν τοὺς ἁγίους μας καί πρεσβευτὰς μας πρὸς Κύριον, καί βοηθοὺς εἰς τὰς ἀνάγκας μας, ἔχομεν ὁμῶς αὐτοὺς καί τὰς ἁγίας εἰκόνας των, τὰ ἱερὰ λείψανά των καί πρότυπα ἀρετῆς καί ἀγιότητος. Διὰ τοῦτο καί τοὺς τιμῶμεν καί τοὺς ἑορτάζομεν καί τοὺς ἐπικαλούμεθα εἰς τὰς προσευχὰς μας, τὰς δεήσεις καί λειτουργίας μας.

Καί ἐδῶ πρέπει νά σημειώσωμεν τὰς μεγάλας διαφορὰς, τὰς ὁποίας ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι μέ τοὺς αἱρετικούς παπικούς καί προτεστάντας. Οἱ μὲν παπικοὶ παρουσιάζουν τοὺς ἁγίους ὡς ἡμιθέους μέ ὑπέρτακτα ἔργα, ὅπως εἶπαμε, μέ τὰ ὁποῖα ὁ Πάπας νομίζει πῶς βγάξει καί ἀπὸ τὴν κόλασιν τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Οἱ προτεστάνται δὲ διόλου τὰ ἀντίθετα. Δέν ἀναγνωρίζουν ἁγίους, διότι θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἁγίων. Τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν ὑποβιβάζουν πολὺ, τὴν θεωροῦν μίαν ἀπλὴν καί συνηθισμένην γυναῖκα, ἐνῶ ὁ Ἀρχάγγελος τὴν εἶπε «κεχαριτωμένην» καί «εὐλογημένην ἐν γυναίξιν». Δέν τὴν σέβονται οὔτε τὴν τιμοῦν ὡς μητέρα τοῦ Θεοῦ. Μερικοὶ δέ ἀπὸ αὐτοὺς ἐκφράζονται μέ βλάβημα λόγια διὰ τὴν Ἀειπάρθενον Κόρην. Αἱ πλάναι των, λοιπόν, εἶναι πολ-

λαί και μεγάλοι και μεταξύ μας κανείς συμβιβασμός δεν χωρεί. Ὡς τό γνωρίζωμεν καλά τοῦτο ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι καί ὡς μή παραπλανώμεθα πῶς ἐν ὀνόματι τάχα τῆς ἀγάπης, εἰμποροῦμεν νά παραμερίσωμεν τās πλάνας τῶν αἱρετικῶν καί νά γεφυρώσωμεν τὰ χάσματα, διὰ νά ἐνωθῶμεν. Ποτέ, ποτέ ἐνωσιν μέ αἱρετικούς δεν εἰμποροῦμεν νά κάμωμεν παρὰ μόνον ὅταν αὐτοῖ ἀποκηρύξουν μέ πραγματικήν μετάνοιαν τās ἀσεβεῖς καί βλασφημους κακοδοξίας τῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1) Ὡς πρὸς τὴν προαπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ παρὰ τῶν δικαίων, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει: «Ψυχὴ πᾶσα καλὴ τε καὶ θεοφιλὴς... τοῦ συνδεδεμένου λυθεῖσα σώματος... (κάθε ψυχὴ καλὴ καὶ θεοφιλὴς... ὅταν λυθῇ μέ τὸν θάνατον ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ σώματος), εὐθὺς δέ (μέ τὸν θάνατον) ἐν συναισθήσει καὶ θεωρίᾳ τοῦ μέλλοντος αὐτῇ καλοῦ γενομένη θαυμασίαν τινὰ ἡδονὴν ἡδεται καὶ ἀγάλλεται (δοκιμάζει εὐθὺς ἀμέσως τὴν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν πού θά ἀπολαύσῃ εἰς τέλειον βαθμὸν εἰς τό μέλλον)... καὶ οἷον ἤδη τῇ φαντασίᾳ καρποῦται τὴν ἀποκειμένην μακαριότητα· μικρόν δ' ὕστερον καὶ τό συγγενές σαρκίον ἀπολανοῦσα τούτῳ συγκληρονομεῖ τῆς ἐκεῖθεν δόξης». (Καί τώρα, εὐθὺς μέ τὸν θάνατον, μικρόν ἀπολαμβάνει. Ἐπειτα, ὅταν ξαναπαρῇ μέ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν τό σαρκίον, θά ἀπολαύσῃ τό τέλειον). Καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος· «Ἐκεῖ δέ διηνεκῶς οἱ παρόντες ὁρῶσι τὸν βασιλέα Θεόν... καὶ παρόντα καὶ τῇ τῆς ιδίας δόξης λαμπρότητι κοσμοῦντα τοὺς συνόντας ἅπαντας». Τό ὅτι δέ ὁ πιστός καὶ δίκαιος μετὰ θάνατον εὐρίσκεται εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τοῦ Χριστοῦ, τό βεβαιώνει ὑπὲρ πάντα ἄλλον αὐτός ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος λέγει· «ἐμοὶ τό ξῆν Χριστός καὶ τό ἀποθανεῖν κέρδος... συνέχομαι δέ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τό ἀναλῦσαι καὶ σύν Χριστῷ εἶναι» (Φιλιπ. α' 21, 23).

(2) Τοῦτο τό διασφαρνίζον καλῶς οἱ ἅγιοι Πατέρες Χρυσόστομος καὶ Αὐγουστίνος καὶ λέγουν· «Οὐδεὶς τῶν ἐνταῦθα μὴ διαλυσαμένων τὰ ἁμαρτήματα, ἀπελθὼν ἐκεῖ δυνήσεται τās ἐπὶ τούτοις εὐθύνas διαφυγεῖν (κανείς ἀμετανόητος δεν θά μπορῇ μετὰ θάνατον νά διαφύγῃ τās εὐθύνas τῶν πράξεων του)· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῶν δεσμοτηρίων τούτων μετὰ τῶν ἀλύσεων προσάγονται εἰς τό δικαστήριον, οὕτω αἱ ψυχαὶ πᾶσαι, ὅταν ἐντεῦθεν ἀπελθῶσι, τās ποικίλας περιεχόμεναι σειράs τῶν ἁμαρτημάτων, ἐπὶ τό βῆμα ἄγονται τό φοβερόν».

(3) Τό ὅτι τὰ μνημόσυνα ὠφελοῦν καὶ τοὺς ζῶντας πού τὰ ἐπιτε-

λοῦν καὶ τοὺς τεθνεῶτας ὑπὲρ ὧν τελοῦνται, γνωματεύει καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ὁποῖος λέγει· «ὁ Θεὸς βούλεται ἵνα ὑπ' ἄλλων οἱ πάντες εὐεργετώμεθα καὶ ζῶντες καὶ μετὰ θάνατον». Ἐκεῖνος δέ ὁ ὁποῖος «ὑπὲρ τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας ἀγωνιζόμενος (καὶ τελῶν μνημόσυνα), πρῶτον ἑαυτὸν ὀνίνησιν εἴτα τὸν πέλας», πρῶτα τὸν ἑαυτὸν του βοηθεῖ καὶ σώζει καὶ ἔπειτα τὸν πλησίον του, διὰ τὸν ὁποῖον κάμνει τό μνημόσυνον.

(4) Εἰς τās θείας Λειτουργίας καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ εἰς ἄλλας ἀρχαίας λειτουργίας μνημονεύονται κατὰ τὴν προσφορὰν τῆς ἀναιμάκτου θυσίας οἱ ἅγιοι πού ἐδοξάσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, κατὰ τό Γραφικόν «τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος» (Ψαλμ. ιε' 3). Δηλαδή μνημονεύομεν τοὺς Προπάτορας τοῦ Κυρίου, τοὺς Προφῆτας, τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς Μάρτυρας καὶ Ὁμολογητάς, τοὺς Ποιμένας καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, Ὅσιους, Ἱεράρχας, Ἀσκητάς καὶ πάντας τοὺς Ἁγίους ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ὅλως ἰδιαιτέρως δέ, ὅπως εἶπαμε, τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον μας. Ἀλλὰ «τῶν ἁγίων μνεῖαν ποιεῖται ἡ Ἐκκλησία οὐχὶ πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ὥσπερ οὗτοι δεν ἐδικαιώθησαν, οὐδ' εἶναι ἐν εὐφροσύνῃ ἐτι, ἀλλ' εὐχαριστοῦσα μέν τῳ Σωτῆρι διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους χάριν καὶ δόξαν, θεωμένη (βλέπουσα) δέ τό ἀπολυτρωτικόν αὐτοῦ ἔργον μεθ' ὧν τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ, τῶν ἐμφανιζομένων ἐν τοῖς τελειωθεῖσι πνεύμασι (εἰς τās ψυχὰς τῶν τελειωθέντων ἁγίων) τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας. Οὕτω δέ μνημονεύουσα τῶν ἁγίων δέεται συγχρόνως τοῦ Κυρίου, ὅπως ταῖς πρεσβείαις αὐτῶν ἐπακούσῃ τῶν ὑπὲρ τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνεῶτων εὐχῶν αὐτῆς. Οὕτως ἐρμηνεύουσι τὴν μνεῖαν ταύτην τῶν ἁγίων οὐ μόνον αἱ λειτουργίαι αὐταί, εἰς τό τέλος τῶν ὁποίων προσθέτουν τās ὑπὲρ αὐτῶν εὐχάς, λέγουσι· «ὧν ταῖς ἱκεσίαις (δηλαδή διὰ τῶν πρεσβειῶν τῶν ἁγίων) ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ μνήσθητι πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀνάπανσον αὐτοὺς ὅπου ἐπισκοπεῖ τό φῶς τοῦ προσώπου σου». Αὐτὰ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ (VIII, 12). Καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων εἰς τὴν μυσταγωγικὴν του κατήχησιν (V, 9) λέγει· «εἴτα (μετὰ τὸν καθαγιασμόν τῶν Τιμίων Δώρων) μνημονεύομεν καὶ τῶν προκεκοιμημένων πρώτων Πατριαρχῶν, Προφητῶν, Ἀποστόλων, Μαρτύρων, ὅπως ὁ Θεὸς ταῖς εὐχαῖς αὐτῶν καὶ πρεσβείαις προσδέξῃται ἡμῶν τὴν δέησιν». Παρόμοια λέγουν καὶ οἱ Πατέρες Αὐγουστίνος καὶ Χρυσόστομος.

Εἶναι ἀνάγκη νά προστεθῇ ἐδῶ, ὅτι καὶ οἱ Ἅγιοι Ἀγγελοι εἰς τὸν Οὐρανόν ἀποτελοῦν μέλη τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας, εἶναι προστάται καὶ βοηθοὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς στρατενομένους, μνημονεύονται εἰς τās θείας μας Ἀκολουθίας καὶ Λειτουργίας καὶ τιμῶμεν αὐτοὺς ἐπικαλούμενοι τὴν προστασίαν τῶν ιδίως εἰς τās ἐπιδρομάs τῶν δαιμόνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἡ ΤΕΛΕΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ

1.— Ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου. Ὅλοι μας οἱ Χριστιανοί, σύμφωνα μέ ὅσα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶπεν, οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι του ἐκήρυξαν καὶ ἡ ἀγία του Ἐκκλησία ἀνέκαθεν διδάσκει διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς, περιεμένομεν καὶ δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς τό Σύμβολον τῆς Πίστεώς μας λέγομεν διὰ τὸν Κύριον· «καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος». Θά ἔλθῃ, λοιπόν καὶ πάλιν ὁ Χριστός. Αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα του παρουσία. Πότε θά ἔλθῃ; Ἀγνωστον. Τὸν ἠρώτησαν οἱ Ἀπόστολοι του· «εἶπέ ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται (τά φοβε-

ρά γεγονότα πού θά προηγηθοῦν τῆς δευτέρας σου παρουσίας), καὶ τί τό σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος;». Καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε· «βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γάρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῳ ὀνόματί μου λέγοντες, ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι». Τοὺς ἀπαριθμεῖ ἔπειτα τό τί θά γίνῃ πρὶν ἀπὸ τὴν δευτέραν του παρουσίαν, ὅπως καὶ προηγουμένως εἶπαμε, πόλεμοι καὶ φόβοι καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ καὶ ψευδοπροφῆται πολλοὶ καὶ κακία καὶ πόνος καὶ μῖσος καὶ ἀναστατώσεις μεγάλη εἰς ὅλα τῆς γῆς τά ἔθνη, ὅτι θά κηρυχθῇ τό Εὐαγγέλιόν του εἰς ὅλον τὸν κόσμον, «καὶ τότε ἦξει τό τέλος» (Ματθ. κδ' 3-14). Προσθέτει δέ εἰς ἄλλο

μέρος, ὅτι «περί τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας (τῆς δευτέρας του δηλαδή παρουσίας) οὐδεὶς οἶδεν, οὐδέ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος» (Ματθ. κδ' 36). Λοιπὸν ἄγνωστος εἰς πάντας καὶ μόνον εἰς τὸν Θεὸν γνωστή ἡ ἡμέρα τῆς Δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει. Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ Κυρίου βλέπει κανεὶς πόσον πλανῶνται οἱ δυσσεβεῖς χιλιασταί, οἱ ὅποιοι πολλές φορές ὥρισαν τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν καὶ διεψεύσθησαν, χωρὶς νὰ διορθωθοῦν καὶ παύσουν νὰ τὴν προσδιορίσουν. Πότε θὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν ὁ Κύριος κανεὶς δὲν τὸ ξέρει.

Πῶς ὁμως θὰ ἔλθῃ; Θὰ ἔλθῃ ὡς βασιλεὺς ἐνδοξος καὶ κραταιὸς «μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς». Διότι δὲν θὰ ἔλθῃ διὰ νὰ σώσῃ τότε τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, ὅλον τὸν κόσμον, ὅλους ἡμᾶς. «Τοὺς γάρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἐμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθὰ εἴτε κακὰ» (Β' Κορινθ. ε' 10). Διὰ τοῦτο «ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. Καὶ συναχθήσεται ἐμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων» (Ματθ. κε' 31-33). Ἐπομένως καὶ ἐνδοξος καὶ φοβερά θὰ εἶναι ἡ δευτέρα τοῦ Κυρίου παρουσία. Τόσον ἐνδοξος καὶ φοβερά, πού ἡμεῖς εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψωμεν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῆς παρουσίας ἐκείνης. Ἀδύνατον ὁμως νὰ εἴπωμεν καὶ ποῖος φόβος καὶ τρόμος θὰ κυριεύσῃ ὅλους μὲν τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἰδιαίτερος δὲ τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς. Αὐτοὶ θὰ στέκουν τρέμοντες καὶ ὀδυρόμενοι εἰς τὰ ἀριστερά τοῦ δικαίου Κριτοῦ.

2.— Ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ γενικὴ κρίσις. Εἴπαμε, ὅτι ὁ Κύριος θὰ ἔλθῃ δευτέραν φορὰν διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς. Εἴπαμε ἀκόμη πρὶν ἀπὸ αὐτό, ὅτι μόλις ἀποθάνῃ ὁ ἀνθρώπος γίνεται δι' αὐτὸν μία μερικὴ κρίσις, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ μὲν πιστὸς καὶ δικαῖος νοιώθει ὅτι ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὐρίσκεται, κατὰ κάποιον τρόπον, εἰς τὸν Παράδεισον, κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, καὶ περιμένει μὲ εὐχάριστον ἀναμονὴν τὴν γενικὴν κρίσιν καὶ τὴν τελείαν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ Παραδείσου. Ἀντιθέτως ὁ ἄπιστος καὶ ἁμαρτωλὸς εὐρίσκεται ἀπὸ τότε εἰς τὰ βάσανα τοῦ ἄδου, ὅπως δείχνει καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου, καὶ μὲ φρίκην καὶ τρόμον περιμένει τὴν γενικὴν κρίσιν διὰ νὰ ριφθῇ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν αἰωνίαν κόλασιν. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἡ γενικὴ αὕτῃ καὶ τελειωτικὴ κρίσις, πρέπει νὰ προηγηθῇ ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, καὶ διὰ νὰ κρίνῃ ὁ Κριτὴς ζῶντας καὶ νεκρούς, δικαίους καὶ ἀδίκους, πρέπει καὶ τῆς δευτέρας ἀκόμη παρουσίας νὰ προηγηθῇ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, δηλαδή ἀνάστασις τῶν σωμάτων, ὁπότε θὰ ἐνωθῇ κάθε ψυχὴ μὲ τὸ σῶμα πού εἶχε εἰς τὴν ἐπίγειον ζωὴν τῆς καὶ τὸ ὅποῖον σῶμα θὰ εἶναι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀποπνευματισμένον καὶ ὄχι ὑλικόν καὶ ἔτσι θὰ παρουσιασθῶμεν ὅλοι ἐμπρὸς εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν εἶναι ἀπὸ τὰ πῶς σπουδαῖα δόγματα τῆς ἀγίας μας Θρησκείας καὶ τό βεβαιώνει εἰς πολλά μέρη ἡ Ἀγία Γραφή· «Ἐρχεται ὥρα, λέγει ὁ Κύριος, ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκπορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως» (Ἰωάν. ε' 28-29). Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος· «ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπίζει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα» (Κορινθ. ιε' 51, 52). Καὶ εἰς τὴν Α' Θεσσαλ. δ' 14-17· «εἰ γάρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γάρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλοιπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἄερα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα».

Ἐτονίσσαμεν προητέρως, ὅτι τὸ σῶμα πού θὰ ἀναστηθῇ, δὲν θὰ εἶναι ὑλικόν, ὅπως ἦταν, ὅταν κατετέθη εἰς τὸν τάφον νεκρόν. Θὰ εἶναι πνευματικόν καὶ ἄφθαρτον, ὅπως ἦταν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν του. Καὶ τοῦτο ὁ θεῖος Παῦλος τὸ λέγει· «Δεῖ γάρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο (σῶμα) ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν». Καὶ τώρα πού ἀποθνήσκει «σπείρεται ἐν φθορᾷ» καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν «ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν (σῶμα πού τὸ ἐξωποιοῦσεν ἡ ψυχὴ), ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν· ἔστι σῶμα ψυχικόν (σῶμα πού τὸ ἐξωποιοῦσεν ἡ ψυχὴ) ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν· ἔστι σῶμα ψυχικόν (δηλαδή ζωϊκόν), καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν... ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν», κατὰ τὴν ἀνάστασιν (Α' Κορινθ. ιε' 42-46). Δηλαδή δὲν θὰ λάβωμεν ἄλλα σώματα κατὰ τὴν ἀνάστασιν μας, ἀλλὰ τὰ ἴδια πού ἔχομεν τώρα κατ' οὐσίαν, μὲ διαφορετικὰς ὁμως, πνευματικὰς, ιδιότητας⁽¹⁾. Καὶ ὅπως εἶπεν ὁ Κύριος, θὰ ἀναστηθοῦν «οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες» πιστοὶ καὶ ἅγιοι «εἰς ἀνάστασιν ζωῆς», δι' αὐτό, καίτοι φοβερά δι' ὅλους θὰ εἶναι ἡ δευτέρα παρουσία, αὐτοὶ «ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει» θὰ δεχθοῦν τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ λάβουν τὸν δικαίον τῆς ἀρετῆς των μισθόν. Θὰ ἀναστηθοῦν καὶ «οἱ τὰ φαῦλα πράξαντες», ἀλλ' αὐτοὶ «εἰς ἀνάστασιν κρίσεως» καὶ κυρίως εἰς αὐτοὺς θὰ εἶναι φοβερά ἡ ἡμέρα τῆς θείας παρουσίας.

Μὲ τὴν τελικὴν κρίσιν συνδέεται καὶ ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου. Συντέλεια δὲν θὰ πῇ πῶς θὰ καταστραφῇ καὶ θὰ ἀφανισθῇ ὁ κόσμος, ἀλλὰ θὰ ἀλλαγῇ, θὰ πάρῃ νέον σχῆμα, νέαν σύστασιν καὶ μορφήν, ὅπως ὁ ψαλμὸς λέγει «ὥσεί περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς (τοὺς οὐρανίους κόσμους) καὶ ἀλλαγῇσονται». Τότε θὰ ἐκλείψῃ καὶ θὰ ἐξαφανισθῇ

τό κακόν καί ἡ ἁμαρτία, θά καταργηθῇ ὁ θάνατος, ἀφοῦ λέγει ὅτι «ἔσχατος ἐχθρός καταργεῖται ὁ θάνατος», καί ὅλη ἡ φύσις θά ἐλευθερωθῇ ἀπό τήν ματαιότητα εἰς τήν ὁποίαν ὑπετάγη λόγῳ τῆς ἁμαρτίας καί θά ἀνακαινισθῇ.

3.— Ἡ αἰώνιος ζωή καί ἡ αἰώνιος κόλασις. Τό ἀποτελεσμα τῆς καθολικῆς τῶν ἀνθρώπων κρίσεως κατά τήν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή τῶν δικαίων, πού ἐτάχθησαν εἰς τά δεξιά τοῦ δικαίου Κριτοῦ καί ἤκουσαν τό «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τήν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπό καταβολῆς κόσμου», καί ἡ αἰώνιος καταδίκη τῆς κολάσεως τῶν ἁμαρτωλῶν, πού ἐστάθησαν εἰς τό ἄριστερόν τοῦ Κριτοῦ καί ἤκουσαν τό «πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ». Καί τό «ἀπελεύσονται οὗτοι (οἱ ἁμαρτωλοί) εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δέ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ματθ. κε' 34, 41, 46). Ὅχι, δέν θά ἐξαφανισθοῦν οἱ ἁμαρτωλοί, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ Χιλιασταί, οὔτε θά παιδευθοῦν μερικά χρόνια, ὅποτε τάχα θά μετανοήσουν καί θά σωθοῦν, ὅπως φλυαροῦν μερικοί ἄλλοι αἱρετικοί. Κόλασις αἰώνιος εἶναι ἡ ποινή καί ὁ κλῆρος τῶν ἀμετανοήτων ἁμαρτωλῶν καί ἡ Ἁγία Γραφή χρησιμοποιοῖ τρομεράς εἰκόνας διὰ νά παραστήσῃ τό φρικτόν τῆς κολάσεως. Τήν ὀνομάζει «πῦρ τό ἐξώτερον», «σκώληκα ἀκοίμητον», «λίμνην τοῦ πυρός καιομένην πυρί καί θείῳ» ὅπου «ὁ κλαυθμός καί ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων» (Ματθ. η' 12). Εἶναι, λοιπόν, κάτι τό ἀπεριγράπτως φοβερόν. Καί αὐτό τό φοβερόν θά εἶναι αἰώνιον καί ἀτελεύτητον, χωρίς τέλος, χωρίς ἐλπίδα ἀλλαγῆς καί βελτιώσεως τῆς κατατάσεως τῶν κολαζομένων. Καί ἡ αἰώνιος ζωή εἶναι πάλιν τό ἀφαντάστως ἄξιον καί λαμπρόν καί εὐφρόσυνον. Εἶναι κατά τήν Ἁγίαν Γραφήν «ἀμαράντινος τῆς δόξης στέφανος», εἶναι δόξα καί τιμή καί εὐφροσύνη αἰώνιος, εἶναι θεία μακαριότης, ἀφοῦ εἶναι ζωή τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ὅπου λάμπει καί τέρπει ἡ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καί Κύριος τῶν κυριευόντων. Καί ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης· «οὔτε τά ἀγαθά τά ἐν ἐπαγγελίαις τοῖς εὐ βεβιωκόσι (εἰς αὐτοὺς πού ἔζησαν κατά Θεόν) προκείμενα τοιαῦτά ἐστιν, ὥς εἰς ὑπογραφὴν λόγου ἔλθειν (εἶναι δηλαδή ἀπερίγραπτα)... οὔτε μὴν ἡ ἀλγεινὴ τῶν πεπλημμεληκότων ζωὴ πρὸς τι τῶν τῆδε λυπούντων τήν αἴσθησιν ὁμοτίμως ἔχει». Οὔτε δηλαδή μπορούμε καί τήν θλίψιν τῶν ἁμαρτωλῶν τῆς κολάσεως νά παρουσιάσωμε μέ ἀνάλογον εἰκόνα ἀπό ὅσα μᾶς συμβαίνουν ἐδῶ εἰς τήν γῆν, διὰ νά ἐννοήσωμεν ἔτσι πόσον φρικτά εἶναι τά δεινά τῆς κολάσεως. Καί εἰς ἄλλο μέρος ὁ ἴδιος Πατὴρ· «πῦρ γάρ ἀκούων ἄλλο τι παρὰ τοῦτο νοεῖν ἐδιδάχθης (τό πῦρ τῆς κολάσεως δηλ. μὴ νομίζης πῶς εἶναι ὅμοιον μέ τό πῦρ πού ἔχομεν ἐδῶ εἰς τήν γῆν)... πάλιν σκώληκά τις ἀκούσας μὴ διὰ τῆς ὁμωνυμίας

πρὸς τό ἐπίγειον τοῦτο θηρίον ἀποφερέσθω τῇ διανοίᾳ». Ἄλλο τό σκουλήκι πού βλέπομεν ἐδῶ καί ἄλλο τό σκουλήκι τῆς κολάσεως. Τοῦτο εἶναι ἓνα ζώον, ἐκεῖνο ἓνα ἀνήμερον θηρίον πού δέν τελειώνει ποτέ. Καί ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· «οὐχ ὑλικόν (τό αἰώνιον πῦρ) οἶον τό παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οἶον ἄν εἰδείη Θεός». Μόνον ὁ Θεός τώρα γνωρίζει τί εἶναι τό αἰώνιον τῆς κολάσεως πῦρ, ἡμεῖς τό ἀγνοοῦμεν. Εἶναι ἀπλῶς μία φρικτὴ καί φοβερά εἰκὼν πού πρέπει νά μᾶς φοβίξῃ, νά μᾶς κάμῃ νά τρέμωμεν καί μόνη ἡ σκέψις τῆς, διὰ νά ἀποφεύγωμεν τήν ἁμαρτίαν καί ἄν ἁμαρτάνωμεν νά μετανοῶμεν, διὰ νά τό ἀποφύγωμεν.

Ὡς πρὸς τό τί εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή, ἄς ἀναφέρωμεν τέλος τοὺς λόγους τοῦ θείου ἀποστόλου Παύλου. Ἀνέβηκε εἰς τὸν οὐρανόν καί εἶδε μέ τά μάτια του τήν ζωὴν καί τά ἀγαθά τοῦ Παραδείσου καί εἶπε καί ἔγραψε κατόπιν τό «ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν (ἀγαθά δηλαδή τόσο ἐνδοξα καί τερπνά πού εἰς τὸν κόσμον τοῦτον οὔτε μάτι ἀνθρώπου τά εἶδε ποτέ οὔτε αὐτὶ ἀνθρώπου τά ἤκουσε οὔτε ποτέ τά ἐφαντάσθη καί τά ἐπεθύμησεν ἀνθρωπίνη καρδιά. Εἶναι τέτοια τά ἀγαθά αὐτά, πού εἶναι ἀδύνατον ἀνθρωπίνη γλῶσσα νά εὗρῃ λέξεις καί νά τά περιγράψῃ)... καί ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπων λαλήσῃ» (Α' Κορινθ. β' 9, Β' Κορινθ. ιβ' 4). Ἀλλ' ὅ,τι καί ἄν εἰπώμεν, τώρα εἶναι ἀτελὴ καί ἀνεπαρκὴ νά μᾶς παραστήσουν τά πραγματικά. Τώρα βλέπομεν «ἐν ἐσόπτῳ καί ἐν αἰνίγματι»· τά βλέπομεν σὰν σέ καθρέπτῃ καί σὰν σέ ὄνειρο. Τότε «ὁψόμεθα καθὼς ἐστι»· τότε θά τά δοῦμε ὅπως ἀκριβῶς εἶναι. Καί αὐτά πρέπει νά ἐπιδιώκωμεν καθ' ὅλην τήν ἐπίγειον ζωὴν μας. Δηλαδή, νά ἀγιάζωμεν τὸν ἑαυτόν μας καί νά ζῶμεν, ὅπως ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός μας εἰς τό Εὐαγγέλιόν του ὀρίζει. Καί τότε θά βασιλεύσωμεν μαζὴ μέ τὸν αἰώνιον βασιλέα καί Κύριον τῆς δόξης, τὸν βασιλέα τῶν βασιλευόντων καί Κύριον τῶν κυριευόντων, εἰς τήν ἐπουράνιον βασιλείαν του, ὡς βασιλεῖς καί ἡμεῖς ἐνδοξοὶ καί αἰώνιοι καί ἀθάνατοι. Καί θά εἶναι αἰώνιος ἡ βασιλεία του. Μαζὴ δέ μέ ἐκεῖνον καί ἡ ἰδική μας, διότι «τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος» (Λουκ. α' 33). Εἴθε αὐτῆς καί ἡμεῖς πάντες νά ἀξιώθωμεν, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΤΕΛΟΣ

ΚΑΙ ΤΩ ΕΝ ΤΡΙΑΔΙ ΘΕΩ ΔΟΞΑ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1) Λέγει ὡς πρὸς τοῦτο καί ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων· «Ἐγείρεται μὲν τοῦτο τό σῶμα, ἀλλ' οὐ μέντοι τοιοῦτον, ἀλλὰ μένει αἰώνιον. Οὐδέτι τροφῶν τοιούτων χρεῖαν ἔχει πρὸς ζωὴν, οὐδέ κλιμάκων πρὸς ἀνάβασιν· γίνεται γάρ «πνευματικόν», θαμάσιόν τι καί οἶον εἰπεῖν κατ' ἄξιαν οὐκ ἔχομεν». Δέν εἰμποροῦμε νά ποῦμε ἀκριβῶς ποῖον εἶναι καί ποῖαν ἄξιαν ἔχει τό σῶμα ἐκεῖνο.



Ὁχι μακρὰν τοῦ Θεοῦ

Ἰωάν. ιστ' 1-11

Προβληματίζονται μερικοί μέ τās ἑξτρεμιστικές καί ἐγκληματικές ἐκδηλώσεις πού ἐμφανίζονται ἐντόνως εἰς τήν σύγχρονον ἐποχήν καί μάλιστα εἰς τόν τόπον μας. Ἐξετάσατε τό αἷτιον, ἐρευνήσατε τόν ἐσωτερικόν κόσμον τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πού ἔχουν δουλωθῇ εἰς τά πάθη ταῦτα, ἀλλά συγχρόνως καί τόν ἐσωτερικόν κόσμον ἐκείνων πού διευθύνουν τοὺς λαοὺς. Τότε παύει νά ὑφίσταται πρόβλημα διότι διαπιστώνομεν ἀμέσως τά αἷτια. Τοῦτο ὁμως δέν εἶναι ἀρκετόν. Ἡ διαπίστωσις δέν αἶρει τά τρομερά ἀποτελέσματα. Εἶναι ἀνάγκη νά εὑρεθοῦν τά μέσα θεραπείας.

Ὁ Κύριος συνιστᾷ εἰς τοὺς μαθητάς Του νά μὴ σκανδαλίζονται δταν εὑρεθοῦν ὑπὸ διωγμούς. Τοῦτο εἶναι πολὺ φυσικόν λόγῳ τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἀρχῶν τους πρὸς τά ἐπικρατοῦντα εἰς τοὺς ἐχθρούς τῆς πίστεώς μας. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι λόγῳ τοῦ σατανικοῦ των ἐγωϊσμοῦ, φαντάζονται ὅτι δύνανται νά λύσουν τά πάντα καί δέν ἀποδέχονται ὅτι ὑπάρχουν ὅρια εἰς τήν ἀνθρωπίνην σκέψιν, ἡ ὁποία πολλάκις κατὰ τήν πάροδον τοῦ χρόνου ἀναιρεῖ ἑαυτήν, ἀντιδροῦν πρὸς τήν πίστιν μας καί τās ἠθικάς ἀληθείας αὐτῆς, θεωροῦντες ταύτας ὡς δεσμεύσεις, ὡς ἀπραγματοποιήτους καί ἀνελευθέρους. Μέ τήν ἀντίληψιν αὐτὴν διαρκῶς ἐμπίπτουν ἀπὸ πειρασμοῦ εἰς πειρασμόν καί ἀπὸ πτώσεως εἰς πτώσιν καί οὕτω διακόπτουν πάντα δεσμόν μετὰ τοῦ Θεοῦ καί Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μία τύφλωσις πνευματικὴ ἐμφανίζεται εἰς τήν ὑπόστασιν των. Τό μέχρι χθές ἠθικόν καί πιστευτέον ἀπορρίπτουν ὡς ἐμπόδιον διὰ τήν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς των, ἐντός μᾶς πνιγερᾶς ἀτμοσφαίρας, τήν ὁποίαν δημιουργοῦν ἡ λατρεία τοῦ παραλόγου, τοῦ ἀνηθικοῦ, τοῦ φθοροποιοῦ τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος, τῆς πλήρους διαφθορᾶς καί κακότητος πού δέν φείδεται οὐδενός καί φραγμόν οὐδένα ἔχει.

Ἡ τοιαύτη κατάστασις ἡ τόσον θλιβερά καί ἡ ἀνησυχοῦσα πάντα ἀνθρώπον λογικόν καί ἰδιαίτερος τόν Χριστιανόν, ἐμφανίζεται καί εἰς τοὺς ἄρχοντας τῶν λαῶν, οἵτινες περιτρέχουν τήν γῆν χωρὶς ἐλπίδα νά κατορθώσουν τήν ἀναστολήν τοῦ κακοῦ, ἀφοῦ οἱ ἴδιοι δέν δύναται νά τό ἀναστείλουν ἐντός των.

Ὁ Κύριος τονίζει τό αἷτιον πού εἶναι βασικόν, λέγων πρὸς τοὺς μαθητάς Του «καί ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ

ἐγνώσαν τόν Πατέρα οὐδέ ἐμέ». Οἱ ἄνθρωποι δέν ἐγνώρισαν οὔτε τόν πατέρα οὔτε τόν Υἱόν. Δέν ἠθέλησαν νά τόν ἐκζητήσουν ἐπιμόνως. Αὐτός εἰς μίαν ἔντονον καί διαρκῇ ἐκζητήσιν δέν βραδύνει νά σπεύσῃ καί νά τείνῃ τήν χεῖρα Του εἰς τήν βυθιζομένην ψυχὴν εἰς τήν τρικυμίαν πού δημιουργεῖ τό κακόν ὑπὸ τās διαφόρους του μορφάς καί ἐκδηλώσεις. Ἐρχεται προθύμως νά ἀνοίξῃ τά μάτια τῆς ψυχῆς διὰ νά ἀντιληφθῇ τήν ἄβυσσον πρὸ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται καί κινδυνεύει νά καταποντισθῇ, καί παρέχει, ἐκεῖ ὅπου ἡ θέλησις ἔχει ἐκμηδενισθῇ ἀπὸ τά διάφορα πάθη, νέας δυνάμεις, καί φέρει μίαν ψυχικὴν ἀνάστασιν πού θά ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν, τήν ὁποίαν ὁ ἐγωϊστὴς καί ἀπερίσκεπτος ἄνθρωπος ἀπεμπόλησεν προτιμήσας τά ξυλοκέρατα μιᾶς δουλείας στυγνῆς καί καταστρεπτικῆς.

Εἶναι ἀνάγκη ἐπιστροφῆς. Δέν δύνανται οὔτε οἱ αὐστηροὶ νόμοι, οὔτε τά βίαια μέσα, οὔτε οἰονδήποτε ἄλλο μέσο χρησιμοποιούμενον νά θεραπεύσουν τό τρομερόν κακόν πού μαστίζει τήν ἀνθρωπότητα ἐάν δέν ἐπιστραφῶμεν πρὸς τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν. Ἐκεῖ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος καλλιιεργεῖται ἡ πλήρης συναίσθησις τῆς καταστάσεώς μας. Ἐκεῖ ἐγειρόμεθα καί ἀποφασίζομεν νά ἐπιστρέψωμεν πρὸς τόν Πατέρα. Διὰ τῆς παρουσίας ταύτης ἀντιλαμβανόμεθα τήν ἀξίαν τοῦ Υἱοῦ, ὅστις ὡς ἄλλος καλὸς Σαμαρεῖτης, ἔρχεται νά θεραπεύσῃ τās ἀνοικτάς καί πυορροοῦσας πληγὰς τῆς ψυχῆς μας.

Ἐκεῖ ἐμπροσθεν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μας θά ἐμπλησθῶμεν χάριτος καί θά διανοιγοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ μας ὥστε νά θραύσωμεν τās ἀλύσεις πού μᾶς δεσμεύουν, καί νά κρημνίσωμεν τās γεφύρας πού μᾶς συνδέουν μέ τόν πλάνον κόσμον πού μᾶς ὁδηγεῖ εἰς ἀνταρσίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ καί καθιστᾷ οὕτω τήν ζωὴν μας δυστυχῇ, ἀγωνιώδη, ἐγκληματικὴν καί εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καί εἰς τοὺς ἄλλους.

Ἀνάγκη γνώσεως τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Κυρίου. Ἀνάγκη προσφορᾶς τοῦ ἑαυτοῦ μας εἰς τήν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἄς ζητηθῇ μετὰ θερμότητος μία ἀληθὴς ἐπιστροφή διὰ νά ἐπακολουθήσῃ μία πραγματικὴ ἀνάστασις.

† Μ.Ν.Δ.



ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΑΤΕΣΗ
Μητροπολίτου πρ. Λήμνου

Β΄

Εἰ καὶ τὰ συμφέροντα τούτου ἐν αὐτῷ οὐδέποτε παρεθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, ἐν τούτοις ὁμως ἡ Ῥωσικὴ διπλωματία, ἥτις, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (Φεβρουάριος 1878) ἐπετέλεσε, κατὰ τὸν ἀρθρογράφον «τό πρῶτον δραστικόν βῆμα», διὰ τοῦ 22ου αὐτῆς ἀρθρου καθώριζεν ὅτι «καὶ οἱ ῥωσικῆς καταγωγῆς μοναχοὶ τοῦ Ὁρους Ἀθω θὰ διατελῶσιν ἐν πλήρει κατοχῇ τῶν πρότερον ἐν ἰσχύϊ δικαιωμάτων αὐτῶν καὶ θὰ ἐξακολουθῶσιν ἀπολαύοντες ἐν τοῖς ἀνήκουσιν αὐτοῖς τρισὶ Μοναστηρίοις (ἐννοεῖ Μ. Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ δύο σκήτας Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ Προφῆτου Ἡλίου) καὶ τοῖς ἐξαρτωμένοις παρ' αὐτῶν οἴκοις τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων, ἅτινα εἰσιν ἐξησφαλισμένα ὑπὲρ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν καταστημάτων καὶ Μοναστηρίων τοῦ Ἁγίου Ὁρους»⁵³.

Ἡ συνθήκη ὁμως ἐκείνη «ἡ τόσον ἄδικος διὰ τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους συνεξεμηνδένισθη ὁμοῦ μὲ τὴν ὑγρότητα τῆς μελάνης αὐτῆς, ἡ δὲ τὸν τόπον αὐτῆς καταλαβοῦσα Βερολίνειος συνθήκη» (Ἰούλιος 1878) «ἠρκέσθη νὰ ἀναγράψῃ» ἐν τῷ 62ῳ αὐτῆς ἀρθρῷ ὅτι «Οἱ μοναχοὶ τοῦ Ὁρους Ἀθω, ὅθεν δήποτε καὶ ἂν κατάγονται θὰ διατηρήσωσι τὰ κτήματα καὶ τὰ πρόσθεν δικαιώματα αὐτῶν, θὰ ἀπολαύωσι, δὲ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως πλήρους ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ προνομίων»⁵⁴.

Καὶ πρὸς διασκέδασιν τῆς ἀποτυχίας «τοῦ πρώτου δραστικοῦ βήματος» ὁ ἀρθρογράφος ἄγεται εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι «αἱ πρὸς τοὺς ῥώσους ἐχθρικαὶ σχέσεις τῶν Ἑλλήνων», οὐ μόνον «δὲν ἔπαυσαν», ἀλλὰ τῷ 1879 «αἱ Ἑλληνικαὶ ἐν Ἀθῶ Μοναὶ συνῆψαν μετ' ἁλλήλων μυστικὴν συμφωνίαν, καθ' ἣν ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐμποδίζουσιν παντὶ σθένει τὴν ἐμφάνισιν νέων ῥωσικῶν Μονῶν, ἀπηγορεύετο δ' ἡ εἰς ῥώσους πώλησις κελλίων».

Οὐδεμιᾶς μυστικῆς συμφωνίας εἶχον ἀνάγκην αἱ Ἑλληνικαὶ Μοναὶ, ὥς διατείνεται οὗτος, ἀλλ' οἱ, ἐν τῷ μεταξύ, γενόμενοι καταφανεῖς εἰς πάντας τῶν Ῥώσων, σκοποὶ, καταστάντων ἐθελοντῶν τῆς πανσλαβιστικῆς κι-

νήσεως, εἰς πολιτικούς τοιούτους, ὑπηρετούσης, καὶ αἱ ἀποκατασταθεῖσαι μεταξύ Πατριαρχείου καὶ Ἁγίου Ὁρους, οἱ σχέσεις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β' εὐνοήσαντος ἀτυχῶς τὰς, ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, βλέψεις αὐτῶν, διὰ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ, Ἰωακείμ τοῦ Γ' ἀπολαμβάνοντος πλήρους, ἐκ μέρους τῶν Ἀγιορειτῶν, ἐκτιμήσεως καὶ γνώστου τῶν ζητημάτων τούτων «συνῆσπισαν» αὐτὰς «εἰς ἄμυναν» πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐναντίου αὐτῶν κινδύνου καὶ ἠνάγκασαν αὐτάς, ὅπως «ἀναθεωρήσωσι τὰς πρὸς τοὺς Ῥώσους ἐν γένει σχέσεις αὐτῶν», ἡ δὲ γενικὴ «ἐξέγερσις τῆς τέως καθευδούσης ὑπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ὁμοδόξου καὶ τῆς πατροπαράδοτου ῥωσικῆς προστασίας, συνειδήσεως τῶν Ἀγιορειτῶν ἀνέκοψε τὴν κεκτημένην ταχύτητα τῆς προελάσεως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς προσκλήσεως νέων ἰδρυμάτων»⁵⁵.

Αὐτὴν δὲ τὴν ἀντίδρασιν ὁ ἀρθρογράφος τὴν ἀποκαλεῖ «μυστικὴν συμφωνίαν», ἀντίδρασιν, ὥς ἐπισφράγισιν σχοῦσαν, τὴν σύνταξιν κανονισμοῦ κυρωθέντος ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῷ 1912 καὶ ὃν δηλ. κανονισμόν «δὲν ἐθεώρησαν δι' ἑαυτάς ὑποχρεωτικόν αἱ ῥωσικαὶ Μοναὶ»⁵⁶.

Καὶ ἀκολουθῶς ἀναφερόμενος ὁ κ. Ν.Π. εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, Μονῶν, ἐξ ὧν 17 εἶναι Ἑλληνικαὶ καὶ τρεῖς Σλαβικαὶ (1 Βουλγαρικὴ, τοῦ Ζωγράφου, 1 Ῥωσικὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ 1 Σερβικὴ τοῦ Χιλιανδαρίου) λέγει, ὅτι, εἰ καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ Μοναὶ εἶναι πλείονες τῶν Σλαβικῶν, ὁμως οἱ Σλαῦοι μοναχοὶ ὑπερτεροῦν εἰς ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων τοιούτων, καθ' ὅσον «μέχρι τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου αἱ ῥωσικαὶ σκῆται ἦσαν 5 καὶ 66 τὰ ῥωσικά κελλία, πολλὰ ὁμως τούτων ἦσαν κατὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν μοναχῶν τῶν πραγματικαὶ Μοναὶ μεγαλύτεραι πολλῶν Ἑλληνικῶν Μονῶν. Οἱ Ἑλληνες μοναχοὶ ἦσαν 4.000, οἱ Ῥῶσοι 4.000, οἱ Βούλγαροι 600, οἱ Ρουμῆνοι 600, οἱ Σέρβοι 50 καὶ οἱ Γεωργιανοὶ 40».

Λυπούμεθα βαθύτατα, διότι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι, ἵνα διαπιστώσωμεν εἰς τὴν ἀνωτέρω τοῦ ἀρθρογράφου στατιστικὴν, πλήρη ἀνακριβείαν, πρὸς ἀποκατάστασιν δὲ τῆς, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, παραπονηθείσης ἀληθείας, παραθέτομεν ἀκριβῆ ἀριθμὸν σκητῶν, κελλίων κ.λπ.

Α'. Αἱ Ῥωσικαὶ Σκῆται εἶναι δύο καὶ οὐχὶ πέντε, ἥτοι ἡ τοῦ Προφήτου Ἡλίου ὑπαγομένη ὑπὸ τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου (Σεράγιον) ἔχουσα τὴν ἀναφορά εἰς τὴν, τοῦ Βατοπαιδίου, τοιαύτην⁵⁷.

Β'. Τὰ Ῥωσικὰ κελλία ἀνέρχονται εἰς 31⁵⁸ καὶ οὐχὶ εἰς 66.

Γ'. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀνακριβείας τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σκητῶν καὶ τῶν κελλίων, οἰκοθεν νοεῖται, ὅτι καὶ ὁ, τῶν, ἐν αὐτοῖς, ἄλλοις ἐξαρτήμασιν καὶ Μοναῖς, τοιοῦτος, μοναχῶν, πόρρω ἀπέχει τῆς πραγματικότητος.

Ἡ Ῥωσία δηλ. βλέπουσα ὅτι εὕρισκετο εἰς μειονεκτικὴν ἔναντι τῶν Ἑλληνικῶν Μονῶν, θέσιν, ἐξ ἀπόψεως ἰδρυμάτων.

1 Μονὴ ἔναντι 17 Ἑλληνικῶν. 2 Σκῆται ἔναντι 7 Ἑλληνικῶν.

31 Κελλία ἔναντι 154 Ἑλληνικῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων δηλ. κελλίων, κατὰ τοὺς Γενικοὺς Κανονισμοὺς, δὲν δικαιούται νὰ ἔχη, κατ' ἀνώτατον ὄριον πέραν τῶν ἑξ προσώπων, ὁ ἐπὶ πλέον δὲ τούτων ἀριθμὸς, εἶναι παράνομος, παρανομίαν τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἰς τὰ Ῥωσικὰ καὶ Γεωργιανὸν κελλία⁵⁹, ἐπεζηήτησεν ν' ἀπαλλαγῇ τῆς μειονεκτικότητος ταύτης εὐροῦσα στήριγμα εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων, λησμονήσασα ὅμως καθ' ὁλοκληρίαν, ὅτι εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος σημασίαν ἔχουσι α) τὰ ἱερὰ ἰδρύματα, τὰ ἡθικά δηλ. πρόσωπα, καὶ οὐχὶ τὰ ἄτομα, β) ἡ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κυριαρχία καὶ γ) ὁ βαθμὸς τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν, ἥτις, συνωδὰ ταῖς, περὶ μοναχικοῦ βίου, κανονικαῖς, τῆς Ἐκκλησίας, διατάξεις, βασίζεται οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀτόμων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν διεπόντων αὐτὰ θεσμῶν, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον, τὰ ἄτομα ἐν ταῖς Μοναῖς, δυνάμει τῆς ιδιότητος αὐτῶν, ὡς μοναχῶν, εἶναι ἐστερημένα τῶν δικαιωμάτων ἐκείνων, ἅτινα εἰς τὰς ἐγκοσμίους πολιτείας συνιστῶσι τὸν ἐλευθερόν πολίτην, διότι «ὁ μοναχὸς ὄχι μόνον ἀτομικῆς ἐλευθερίας στερεῖται ἀλλὰ καὶ ἰδίας καθόλου θελήσεως»⁶⁰, δικαιώματα, τὰ ὁποῖα ἔχει μεταβιβάσει εἰς τὴν Μονὴν αὐτοῦ, δυνάμει ἐκουσίας θελήσεως, τοὔτεστι κατὰ τὴν ὥραν τῆς χειροθεσίας αὐτοῦ εἰς μοναχόν.

Ἀλλ' ὁ ἀρθρογράφος περιπίπτει καὶ εἰς ἄλλο σφάλμα διότι, ἐν τῷ καθορισμῷ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ἁγίου Ὁρους συγχέει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων, ἅτινα «συνδέονται πρὸς τὴν πολιτείαν τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὡς φορεῖς δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων»⁶¹, πρὸς τὸν κινητὸν πληθυσμὸν, εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ ὁποίου ἀνήκουσιν καὶ οἱ προσκυνηταὶ ἢ φιλοξενούμενοι μοναχοὶ καὶ ὄντως «ὅταν οἱ Νόμοι ὀρίζωσι ὅτι μοναχοὶ τοῦ δεινὸς μοναδικοῦ ἰδρυματος δὲν δύνανται νὰ ὑπερβαίνωσιν ὠρισμένον ἀριθμὸν διὰ λόγους θεμελιώδους τοῦ πολιτεύματος, εἶναι πρόδηλον ὅτι οἱ πέραν τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ καθ'

οἰονδήποτε τρόπον προστεθέντες, δὲν δύνανται νὰ ἔχουσιν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὑπόστασιν πολίτου μετὰ δικαιωμάτων»⁶².

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ νόμιμος καὶ ἀκριβὴς μοναχικὸς πληθυσμὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, εἶχεν ὡς ἑξῆς.

3706 Ἕλληνες, 1914 Ῥῶσοι, 379 Ῥουμᾶνοι, 243 Βούλγαροι, 89 Σέρβοι καὶ 14 Γεωργιανοί⁶³.

Καὶ ἀσχολούμενος περαιτέρω ὁ κ. Ν.Π. περὶ τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου τούτου, ἐν τῷ ὁποίῳ «ἡ νομικὴ θέσις τῶν σλαβικῶν καὶ τῶν ῥωσικῶν Μονῶν ἦτο διάφορος τῆς τῶν Ἑλλήνων» ἀναφέρει ὅτι «εἰς τὸ Πρωτάτον καὶ εἰς τὴν Ἐπιστάσιαν μέλη τυγχάνουν μόνον ἀντιπρόσωποι τῶν Μονῶν. Αἱ σκῆται καὶ τὰ κελλία δὲν ἔχουν ιδιόκτητον γῆν, οὔτε ἀντιπροσώπους τῶν εἰς τὴν κεντρικὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους διοίκησιν. Ὑπάρχοντα ἐξ ὁλοκληροῦ εἰς τὰς μονὰς εἰς ὧν τὰς κτήσεις εὕρισκονται».

Ὅτι βεβαίως εἰς τὴν Ἱ. Κοινότητα καὶ τὴν Ἐπιστάσιαν μέλη τυγχάνουσιν οἱ ἀντιπρόσωποι μόνον τῶν εἰκοσιν Ἱερῶν Μονῶν τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὡς ἀληθές εἶναι, ὅτι αἱ σκῆται καὶ τὰ κελλία δὲν ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὴν «κεντρικὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους διοίκησιν» οὐδ' ἔχουσιν ιδιόκτητον γῆν, ἐφ' ὅσον τὰ ἐξαρτήματα ταῦτα ὑπάρχοντα ὑπὸ τὰς Μονὰς καὶ εἶναι ὑποτελῆ εἰς αὐτάς.

Καὶ ἀφοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἱεραρχικῆς, τῶν Σλαβικῶν Μονῶν, τάξεως ἐν τῷ Ἀγιορειτικῷ Συνταγματικῷ ἐπιστέφει τὰς παρατηρήσεις του διὰ τῆς ἐκφράσεως ὅτι «πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως» δηλ. Πρωτεπιστατῆς δὲν εἶναι Βούλγαρος ἢ Ῥῶσος, ἀποσιωπῶν ὅμως, ὅτι τοιοῦτος προέρχεται ἐκ τῆς Σερβικῆς Μονῆς τοῦ Χελιανδαρίου.

Καὶ πρὸς διασκέδασιν τῆς ὅλης αὐτῆς καταστάσεως νοσταλγῇ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν, ἣν χαρακτηρίζει «ὡς εὐχάριστον διὰ τὸν Ἄθω» ἅτε συντελοῦσαν «εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν Μονῶν του, ἐφ' ὅσον αἱ κατ' αὐτὴν κυριώτεραι θετικαὶ συνθήκαι ἦσαν ἡ ἐλευθέρα εἰσοδος εἰς τὸν Ἄθω καὶ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ εἶχον δικαίωμα ἐγκαταστάσεων ἐν αὐτῷ, τὰ δὲ συμφέροντα τῶν διαφόρων ἐθνότητων ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἀσφαλῆ διπλωματικὴν προστασίαν τῶν χριστιανικῶν κυβερνήσεων» καὶ ἐπομένως ὁ «μὴ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς πάντοτε ἠδύνατο νὰ προσφεύγῃ εἰς τὴν βοήθειαν τῶν χωρῶν του πρὸς ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων του».

Τὸ 62ον ἀρθρον τῆς Βερολινείου συνθήκης, τὸ ὁποῖον, ἐν συνεχείᾳ, ἐπικαλεῖται ὁ ἀρθρογράφος ὠρίζεν ὅτι οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἄθως «οἷοσδήποτε καὶ ἂν ἦ ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς τῶν θέλουσι διατηρῆσαι τὰς προτέρας κτήσεις καὶ τὰ πλεονεκτήματά των καὶ θ' ἀπολαύωσιν ἄνευ ἐξαίρεσεως τινος ὁλοκληρωτικῆς ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ προνομίων»⁶⁴. καίτοι ὅμως οὗτος παραδέχεται, ὅτι οἱ οἰκισταὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἦσαν ὑποχρεωμένοι, ἵνα δεχθῶσι τὴν Τουρκικὴν ὑπηκοότητα «ἐν τούτοις οὐχὶ πάντες οἱ Ῥῶσοι ὑπήκουον εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτης», λόγῳ βεβαίως τῆς ὑπεροχῆς τῆς Ῥωσικῆς διπλωματίας ἐρχομένης συνεπικύρου εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν ὁμοφύλων αὐτῆς Ἀγιορειτῶν μοναχῶν εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς τούτους «ἠπείλουν Τουρκικαὶ πιέσεις» καὶ προσθέτει ὅτι «παρὰ τοὺς περιορισμοὺς αἱ σλαβικά καὶ ῥω-

σικαί Μοναί ἀπήλαυνον αὐτονόμου διοικήσεως», ἡ δέ «Ἑλληνική ἡγεμονία δέν ἦτο οὐσιωδῶς αἰσθητή» καί «ἡ ἐχθρότης τῶν Ἑλλήνων ἠτόνει χάρις εἰς τὰς μεγάλας ἐκ μὴ ἑλληνικῶν ὀρθοδόξων χωρῶν δωρεάς καί εἰς τὰ εἰσοδήματα ἐκ τῶν ἐν σλαβικάῃς χώραις εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀνηκόντων κτημάτων», τὰ ὅποια χάρις εἰς τὸ διαφέρουν! τῆς πανσλαβικῆς προπαγάνδας ἀλληλοτριώθησαν⁶⁵, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποζημιώσεως πρὸς ἱκανοποίησιν! τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, διότι εἶχον τὴν ἀπρονοησίαν νά μὴ ὑποκύψωσιν εἰς τὰς θελήσεις αὐτῆς.

Καί τὴν ἐκθεμελίωσιν, τῶν, ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Ῥωσικῶν αὐθαιρεσιῶν καί ἀπαιτήσεων ἤλθε νά ἀνατρέψῃ ἡ, εἰς τὸ Ἑλληνικόν Κράτος, ἀπὸ τοῦ 1912 ἐνταῖς τούτου, ἦν ὁ ἀρθρογράφος ὀνομάζει «ἀρπαγὴν» ὅτε «ἡ θέσις τῶν Ῥωσικῶν καί τῶν σλαβικῶν Μονῶν ἄρδην μετεβλήθη», εἰ καί κατ' αὐτόν «Ῥῶσοι μοναχοὶ δέν ὑπετάγησαν εἰς τὴν ἀρπαγὴν ταύτην τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Ῥωσικὴ Κυβέρνησις δέν ἀνεγνώρισε τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην κατοχήν. Οἱ μοναχοὶ μας ἀπὸ ἐπόψεως πολιτικῆς ὑπῆγοντο εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωσικὴν πρεσβείαν».

Ἀναμφιβόλως, ἡ ἀπὸ ἑκατοντάδων ἐτῶν, τοῦ Ἑλληνικοῦ πόθου, ἐκπλήρωσις περὶ ἐπανακτίσεως δηλ. τοῦ Ἁγιωνύμιου τούτου τόπου ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, ἀπέβη διὰ τὰς Ῥωσικάς, ἐπ' αὐτοῦ, βλέψεις, αὐτόχρονα συγκλονιστικὸς σεισμός, ἄρδην ἀνατρέπων τὰ σχέδια αὐτῶν καί πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ναυαγίου αὐτῶν προέτεινε ἡ Ῥωσία, κατὰ τρόπον τοῦτ' αὐτὸ ἀξιοματικόν, εἰς τὴν, ἐν ἔτει 1913 Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, τὴν διεθνοποίησιν τούτου ἢ κατὰ τὸν ἀρθρογράφον τὴν δημιουργίαν «αὐτονόμου δημοκρατίας ὑπὸ τὴν προστασίαν (προτεκτοράτον Condominium) τῶν χωρῶν ἐν αἷς οἱ ὀρθόδοξοι ἀποτελοῦν τὴν πλειονότητα», διότι δῆθεν «Αἱ Βαλκανικαὶ χώραι Ἑλλάς, Βουλγαρία, Σερβία καί Μαυροβούνιον, ὡς καί ἡ Τουρκία δέν ἠδύναντο μόναι τῶν νά λύσουν τὸ ζήτημα τοῦ πολιτικοῦ διακανονισμοῦ τοῦ Ἁθῶ».

Τὰ ἐλατήρια ὁμῶς τῆς Ῥωσικῆς ταύτης προτάσεως εἶναι βαθύτερα, διαφαίνονται δέ ταῦτα εἰς τὰς κατωτέρω παρατηρήσεις. «Ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων κατάληψις τοῦ Ἁθῶνος λίαν ἐθορύβησεν τοὺς ἐνταῦθα ἰθύνοντας κύκλους περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἱεροῦ τούτου Ὁρους, τὸ ὅποῖον ὡς γνωστόν ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ἑλληνικῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ὑπὸ τῶν Ῥώσων θεωρεῖται ὡς ὑψίστου ἐνδιαφέροντος σημεῖον διὰ τὸν σλαβικόν κόσμον»⁶⁶ καί ἀλλαχοῦ. «Ἡ Ῥωσία ὑπελόγιζε νά ἀποκτήσῃ ἴδιον λιμένα ἐν Καβάλλα παραχωρουμένη τῇ Βουλγαρίᾳ. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατάκτησιν αὐτῆς, ἡ Ῥωσία εἶδεν ἑαυτὴν καί πάλιν ἐν τῇ ἀνάγκῃ νά σκεφθῇ περὶ βάσεως ἐν τῇ Μεσογείῳ, καί τοιαύτη δέ δέν ὑπελείπετο ἄλλη πλέον τοῦ ὅρου τῶν Καρυῶν (θέλει νά εἴπῃ τῆς Δάφνης) εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Πρὸς κατάληψιν αὐτοῦ ἐχρειάζετο ἀφορμὴ, τοιαύτη δέ ἐδημιουργήθη διὰ τῆς αἰτήσεως ἐνός Μοναστηρίου, ζητήσαντος τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσίας» κατ' ἀκολουθίαν ὁ Ἁθῶς διὰ τοὺς Ῥώσους «ἔχει πάντοτε ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα ὡς ἔρεισμα πρώτης δυνάμεως ἐν Ἀνατολῇ»⁶⁷.

Καί τὸ Ῥωσικόν τοῦτο σχέδιον ὅπερ ἀπεδέχθησαν αἱ

Μεγάλαι Δυνάμεις⁶⁸ ἄτε, κατὰ τὸν ἀρθρογράφον, λαβοῦσαι «ὑπ' ὅσιν τὸ ἰδιαίτερον τῆς Ῥωσίας ἐνδιαφέρον διὰ τὴν θέσιν τοῦ Ἁθῶ», ἀσχέτως ἂν ὑπὸ τὸ περιβλημα θρησκευτικῶν προσχημάτων ἤθελε «νά ἐπιβάλῃ χεῖρα κυριαρχικὴν ἐπὶ τῆς Ἀθωϊτιδος χερσονήσου ἔστω καί ἐν συμμετοχῇ μετ' ἄλλων»⁶⁹, ἐβάδιζε πρὸς πραγματοποιήσιν, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, κατὰ τὴν ὑπ' ὅσιν ἐποχὴν, ἀπεσταλμένος τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως Β. Σεραφίμωφ⁷⁰ δέν ἀπέκρυπτε τὴν χαρὰν του «ὅτι ἐλήφθησαν ἤδη ἐν Λονδίῳ ἀποφάσεις εὐνοϊκαὶ ὑπὲρ τῆς προτάσεως τῆς συγκυριαρχίας»⁷¹, δηλ. τῆς διοικήσεως τούτου οὐσιαστικῶς ὑπὸ τῆς Ῥωσίας, ἥτις «κατ' οὐδένα λόγον στέργουσα ἐπέκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους προεκάλεσε τὸ πρωτόκολλον»⁷², ἂν μὴ ὠρθοῦντο μετὰ θάρρους καί αποφασιστικότητος οἱ Ἕλληνες Ἀγιορεῖται μοναχοί, οἵτινες ἀντιπαρέταξαν «ὡς ὅπλα ἀμύνης τὴν ἐμμονὴν τῶν εἰς τὰ πατρια, τὸ ἀκμαῖον ἐθνικόν τῶν φρόνημα, τὴν πνευματικὴν τῶν εὐστροφίαν καί τὸ ἐκ τῶν δοκιμασιῶν τοῦ μακροῦ δουλείου παρελθόντος πολῦτιμον ἀπόκτημα τῆς ἀντοχῆς μετ' ἐλπίδων νίκης»⁷³, ἀντίδρασιν, ἦν ὁ ἀρθρογράφος χαρακτηρίζει διὰ τῶν λέξεων «ῥαδιουργιῶν» καί «κινήματων», «ὑπὲρ ἐνώσεως τοῦ Ἁθῶ μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου», «τῇ ἐνεργῶ συμμετοχῇ τῶν μοναχῶν τῶν Ἑλληνικῶν Μονῶν» οἵτινες «ἐκηρύχθησαν κατὰ τοῦ Ῥωσικοῦ σχεδίου».

Ἐν τοσοῦτω ὁμῶς τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδρίας τῆς Ἐκτάκτου Ἱερᾶς Συνάξεως (2 Ὀκτωβρίου 1913)⁷⁴, καθ' ἣν ἀπεφασίσθη, ἐν ὅσῃ τῶν, οὐς διατρέχει τοῦτο, κινδύνων, «ὅπως συνταχθῇ ἱερὸν ψήφισμα καί ὑπογραφῇ ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Πρωτάτου ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς εἰκόνης τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου» «τὸ Ἀξιόν ἐστιν» «ὑπὸ τε τῆς ἐκτάκτου καί τῆς τακτικῆς Ἱερᾶς Συνάξεως» ὑπογράφονται, ἐκτός τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἱ. Μονῶν Χελιανδαρίου (Σερβικοῦ) Προηγουμένου Κλήμεντος, Ζωγράφου (Βουλγαρικοῦ) Ἱερομονάχου Μηνᾶ καί ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ῥωσικοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἱερομονάχου Ποιμένος⁷⁵, ἀσχέτως ἂν κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ σχετικοῦ ψηφίσματος, λαβοῦσιν χώραν τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πρωτάτου, ἀπέσχον ταύτης οἱ τε τῆς τακτικῆς καί ἐκτάκτου Ἱερᾶς Συνάξεως τοιοῦτοι⁷⁶, μέ τὴν δικαιολογίαν, ἵνα ζητήσωσι τὴν γνώμην τῆς Ἱερᾶς αὐτῶν μετανοίας⁷⁷.

Καί ἀποβαίνει πρὸς τιμὴν τῶν Ἀγιορευτῶν μοναχῶν, πρὸς οὓς «ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ χαράσσει τὴν ζωηροτέραν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ἔκφρασιν τιμῆς»⁷⁸, οἵτινες ἀποκρούσαντες «ἐντόνως ὡς ὀλεθρίαν διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, τὴν ἰδέαν τῆς διεθνοποιήσεως ἢ οὐδετεροποιήσεως ἢ συγκυριαρχίας ἢ συμπροστασίας ἢ ὅπως ἄλλως ἤθελε τις ὀνομάσει τὴν τάσιν τῆς πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ Ἱεροῦ Τόπου ἡμῶν» θεωροῦσι δέ «τὸ ἱερὸν ἔδαφος τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀναποσπάστως ἠνωμένον μετὰ τοῦ ὅλου ἐδάφους τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου»⁷⁹, ἀντιπαρετάχθησαν μετὰ σθένους κατὰ τῆς πανσλαβιστικῆς ταύτης κινήσεως, ἥτις, σὺν ἄλλαις αὐτῆς ἐνεργείαις καί πράξεσιν εἶχε κοινοβιάσει, εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Καλύβας⁸⁰ Ῥώσους, τρεφομένους «ὑπὸ τῆς

Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος δωρεάν ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα μένωσιν»⁸¹ ἐν αὐτῷ καὶ ἀπαρτίσῃσι πληθυσμὸν Ῥωσικὸν ὑπέρτερον τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ ἐπέτυχον, ἵνα ἀναγνωρισθῶσι διεθνῶς «ὡς μεταβιβάσθέντα διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Βασιλεῖον τὰ νόμιμα δικαιώματα τῆς Τουρκίας»⁸², τὸ δ' Ἑλληνικώτατον Ἁγίον Ὅρος ὅπερ «διέσωσε καὶ διασώζει ἐν τῇ πράξει ὅλας τὰς Βυζαντινὰς παραδόσεις, διέσωσε τὴν γλῶσσαν ἡμῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μακραίωνος δουλείας» νὰ «διατηρήσῃ»⁸³ τὸ «ἐν τῇ Ἱερᾷ ταύτῃ Ἀκροπόλει... ἀπαρμεῖωτον ἐπὶ τῶν ἱερῶν κανόνων – εἰ καὶ ὁ ἀρθρογράφος λέγει ὅτι οἱ κανόνες «ἐξεδόθησαν πολὺ πρό τῆς ἐμφανίσεως τῶν Μονῶν τοῦ Ἁθῶς» – νόμων καὶ θεσμῶν δημιουργηθέν ἀρχαῖον καθεστῶς»⁸⁴. ἐπομένως «ἡ εἰς τὸ μέσον ῥιφθεῖσα πρὸς ἐκλαίκευσιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρότασις περὶ συγκυριαρχίας... ὡς ἀντικειμένη εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας... τὰ σιγγίλια τῶν σεπτῶν Πατριαρχῶν... τὰ χρυσόβουλλα καὶ τὰς νεαράς τῶν σεπτῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων... εἰς τὰ Τυπικά καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῶν Μονῶν, εἰς τὰ αἰωνόβια δίκαια καὶ τὸ προνομιακὸν καθεστῶς»⁸⁵ καὶ τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν «οὐδέποτε ἡ κοσμικὴ πολιτεία εἴτε Βυζαντινὴ, εἴτε οἰαδήποτε μετ' αὐτήν, εἰς ἣν ὑπῆχθη τὸ Ἁγίον Ὅρος, οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτῆς, οὔτε ἐπενέβη, οὔτε ἐθέσπισεν ἢ ἐκαινοτόμησέ τι ἄνευ τῆς θελήσεως καὶ συγκαταθέσεως τῶν Ἀγιορειτῶν»⁸⁶, δὲν ἔλαβε σάρκα καὶ ὀστέα, τὰ δὲ «ἱερὰ τοῦ Ἁθῶ σκηνώματα» διετήρησαν «ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ ἐθνότητος»⁸⁷ τὸν αἰωνόβιον αὐτῶν χαρακτήρα.

Καὶ φαίνεται παρηγορούμενος ὁ ἀρθρογράφος γράφων, ὅτι εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν, κατὰ τοῦ Ῥωσικοῦ σχεδίου, ἀντίδρασιν τῶν Ἑλλήνων «ὁ μὴ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τοῦ Ἁθῶ ἐτήρησεν ἐν τῷ ἀγῶνι οὐδετέραν στάσιν», ὅμως μικρά τις προσοχὴ θὰ τὸν ἐπειθῇ, ὅτι εἰς τὸν δίκαιον τοῦτον ἀγῶνα ἔλαβον μέρος ὅλοι οἱ Ἀγιορεῖται, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Σλαύων, ὡς πιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι Πρόεδρος τῆς, εἰς Ἀθήνας, ἀποσταλείσης Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπίδοσιν, τοῖς ἀρμοδίοις, τοῦ ἱεροῦ ψηφίσματος, τοῦ ἀποκρουόντος τὸ Ῥωσικὸν σχέδιον, περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἦτο «ὁ Πρωτεπστάτης Προηγούμενος Κλήμης τῆς Μονῆς Χιλιανδαρίου»⁸⁸, ἀδιάφορον ἂν ὁ ἀρθρογράφος ἀρέσκειται νὰ ὀμλῇ ἐν ὀνόματι τριῶν κυριάρχων Μονῶν δηλ. τῆς Ῥωσικῆς, Βουλγαρικῆς καὶ Σερβικῆς· ἐν τοσοῦτῳ ὅμως αἱ δύο τελευταῖαι «διὰ τῆς υπογραφῆς, ἣν ἔθηκαν εἰς τὸ ἐνωτικὸν ἱερόν τῆς γενικῆς συνελεύσεως ψήφισμα τοῦ Ἁγίου Ὁρους παρὰ τὰς υπογραφὰς τῶν 17 Ἑλληνοφώνων Μονῶν ἔδωκαν τὴν πρέπουσαν ἀπάντησιν»⁸⁹, διότι καὶ αὐταὶ θεωροῦσι τὸν τρόπον τοῦτον, ὡς τρόπον προσευχῆς «καὶ οὐχὶ παλαιστραν πολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ στήριγμα πολιτικῶν προγραμματίων»⁹⁰. «τὸ νόμιμον ἄρα ἐνδιαφέρον» τοῦ σημειογράφου, προκειμένου περὶ κυριάρχων Μονῶν «δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὴν μίαν καὶ μόνην κυριάρχον Ῥωσικὴν Μονήν»⁹¹. κατ' ἀκολουθίαν τὸ ψηφίσμα τοῦτο συνετάγη «ἐν ὀνόματι σύμπαντος τοῦ Ἁγίου Ὁρους πλὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ῥωσικοῦ»⁹².

Καὶ ἐφ' ὅσον οἱ Ῥῶσοι ἐβλεπον τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐτῶν μὴ ἐπιστεφομένους ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἐσκέφθησαν, ἵνα ἐπιβληθῶσι ἐπὶ τῶν ὁμοφύλων κελιωτῶν μοναχῶν –

οἵτινες ἄλλως τε αὐτοὶ εἶναι οἱ πρωτουργοὶ τῆς Ῥωσικῆς προτάσεως περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους – καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν ὁποίων ἔψεξε «δι' ἐπανειλημμένων ἐγκυκλίων αὐτῆς, αὐτὴ αὐτὴ ἡ Ῥωσικὴ Σύνοδος»⁹³, ὅπως δι' ὑπομνήματος αὐτῶν, ὑποβλήθῃεν τῇ 12 Μαΐου 1913 εἰς τὴν αὐτὴν Λονδίνειον Συνδιάσκεψιν, ἀποδείξωσι τὸ δῆθεν ἀβάσιμον τῶν Ἑλληνικῶν ἀπόψεων, ὅπερ, κατὰ τὸν ἀρθρογράφον, «ἐγένετο ἀφορητὴ νέας ὀξείας ἐξορμήσεως τῶν Ἑλλήνων».

Οἱ Ῥῶσοι κελλιῶται, οἵτινες διὰ τοῦ ὑπομνήματος αὐτῶν⁹⁴, οὐ μόνον ἐπεζήτησαν οὐδετεροποίησιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀλλὰ καὶ καταφανῇ, σοβαρὰν καὶ ῥιζικὴν, τοῦ καθεστώτος τούτου, ἀνατροπὴν «οὐτινος φρουροὶ ἄμεισοι καὶ ὑπεύθυνοί εἰσιν αἱ Κυρίαρχοι Μοναὶ καὶ ἡ Κοινότης», κατὰ τὸ, ὑπ' ἀριθ. 4872/25/6/1912 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὴν Ἱ. Κοινότητα, ἐγγραφον, ἀφοῦ κατέλυσαν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τὴν μοναχικὴν τάξιν διὰ τῆς εισαγωγῆς ὀθνείων καὶ καταστρεπτικῶν, δι' αὐτήν, ἀρχῶν, δὲν εἶναι παράδοξον, δι' ὅσα «ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τὰ ὁποῖα τόσον ἀπείχον τοῦ ὀρθοῦ καὶ νομίμου ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ Ῥωσικὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἀνεπιφυλάκτως κατεδίκασεν αὐτὰ μετὰ τῶν λοιπῶν Μονῶν»⁹⁵.

Εἰ καὶ ὁ σημειογράφος, ὡς εἰκὸς, ὑπεραμύνεται τοῦτου καὶ θεωρεῖ τὴν, ὑπὸ τῆς Ἱ. Κοινότητος, ἀναίρεσιν, τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ὁποίας ἀπαρέσκωσιν τοῦτω, ἅτε μὴ συνάδοντα ταῖς ἀπόψεσιν αὐτοῦ, ὑφ' ἡμερομηνίαν 8/9/1913, ἐν ἣ ὑπογράφει, ὡς ἀνωτέρω λέγομεν, καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ῥωσικῆς Μονῆς «Ἱερ. Ἀγαθοδόρος»⁹⁶, ὡς ἥμισυ ἀντικειμενικά, ὅμως οὐδεὶς γνωρίζων τὰ καθεστῶτα καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου τόπου, δύναται νὰ θέσῃ, ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν αὐθεντίαν τῶν, ἐν τῇ ἀναιρέσει, ἀναγεγραμμένων, καὶ οὐδὲν εὐσταθοῦν τοῦ συντάκτου αἱ ἐπινοήσεις ὅτι «οἱ Ἕλληνες ἥνοιξαν φανεράν κίνησιν ὑπὲρ καθαρῶς κοσμικῶν ἀξιώσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταλήψεως τοῦ Ἁθῶ» ὑποδηλοῦσαν «σωβινισμόν καὶ μεροληψίαν».

Οἱ Κελλιῶται ὡς ὄντες ὑποτελεῖς εἰς τὰς κυριάρχους αὐτῶν Ἱερὰς Μονὰς δὲν δικαιοῦνται, ἵνα ἀπευθύνωνται εἰς πολιτικὰς ἀρχὰς ἐπὶ ἀνατροπῇ αἰωνοβίου καθεστώτος, ἀποδεκτοῦ ἄλλως τε παρ' αὐτῶν γενομένου καὶ οὐδέποτε διαμαρτυρηθέντων, κατὰ τὰς, πρὸ τῆς ὑποβολῆς τοῦ ὑπομνήματος, ἑκατονταετηρίδας, τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον «ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἢ αἰτίᾳ δύναται ἵνα γείνῃ ἀποδεκτὴ αἰτήσις ἢ ἐνεργητῇ μεταρρυθμίσις ἀφορῶσα τὸ μοναχικὸν διοικητικὸν πολίτευμα, τὰς σχέσεις τῶν κυριάρχων Μονῶν πρὸς τὰς σκῆτας, τὰ κελία καὶ τὰ ἄλλα αὐτῶν ἐξαρτήματα»⁹⁷.

Οἱ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἐρχόμενοι εἰς Ἁγίον Ὅρος «πάσης φυλῆς ὀρθόδοξοι» ἐγένοντο «δεκτοὶ πάνυ εὐχαρίστως καὶ λίαν φιλαδέλφως»⁹⁸ καὶ ἐξεχωροῦντο, ἔαν δὲν διέμενον εἰς Μονὰς, καλύβαι ἢ κελία, εἰς μοναχοὺς εὐλαβεῖς, ἡσυχούς, εἰρηνικούς καὶ οὐδέποτε εἰς λαϊκοὺς, ὀνομαζομένους Γέροντας καὶ οὐχὶ Ἠγουμένους «ὡς αὐτοτιτλοφοροῦνται οἱ Ῥῶσοι Κελλιῶται»⁹⁹, οἵτινες διὰ τοῦ ὑπομνήματος αὐτῶν ἐρχονται νὰ ἐπαναπαυθῶσιν εἰς

τήν υπόθεσιν, ὅτι αἱ ἀξιώσεις αὐτῶν στηρίζονται εἰς πρακτικά, ἐν τῇ Ῥωσικῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀποκείμενα, ἅτινα ὁμῶς «εἰσι πλαστά»¹⁰⁰. καί ἐν τέλει τῆς παραγράφου ταύτης λέγει ὅτι, κατὰ τοὺς Ἀγιορείτας Ἑλληνας μοναχοὺς» ὡς μόνη ὁρθή λύσις τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τοῦ Ἁθῶ ἀπομένει ἡ παράδοσις αὐτοῦ εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο δὲ οἱ συντάκται τοῦ ὑπομνήματος ἀποδεικνύουν δι' ἀγροίκως ἐπιτετηδευμένης στατιστικῆς· καὶ ὁμῶς ἡ στατιστικὴ αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἀληθής, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν, τῶν Ῥώσων κελιωτῶν, τοιαύτην, καθ' ἣν ἐμφανίζονται τοὺς, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, φιλοξενουμένους προσκυνητάς ὡς μονίμους κατοίκους τοῦτου «οὓς κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς αὐτῶν περιέβαλον διὰ τοῦ ἐνδύματος τοῦ μοναχοῦ»¹⁰¹ καὶ οἵτινες δὲν ἀποτελοῦσι «ποσὸς μέρος τοῦ Ἀγιορειτικοῦ πληθυσμοῦ»¹⁰².

Ἡ συνθήκη ἣ κατὰ τὸν ἀρθρογράφον, ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Βουκουρεστίου (Αὐγустος 1913) παρεχώρησεν ὀριστικῶς τὸ Ἅγιον Ὄρος εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὅθεν δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἵνα καὶ αὐθις ἀσχοληθῶσι περὶ τοῦτου αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς ἐξηνεμίσθη ἡ, περὶ διεθνοποιήσεως τοῦτου τῆς Ῥωσίας πρότασις, κατὰ τὴν Λονδίνειον Συνδιάσκεψιν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν (Αὐγустος 1920) ἐν ἣ γίνεται λόγος περὶ μειονοτήτων ὥριζε (ἀρθρον 13) ὅτι «Ἡ Ἑλλάς ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ διατηρήσῃ τὰ ἐκ παραδόσεως δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας, ὧν ἀπολαύουσιν αἱ μὴ Ἑλληνικαὶ Μοναστηριακαὶ Κοινότητες τοῦ Ἀγ. Ὁρους κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 62 τῆς Βερολινείου συνθήκης»¹⁰³. οὕτω λοιπόν, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης (Μάϊος 1923)¹⁰⁴ ἐπεκυρώθησαν διεθνῶς τὰ, ἀπ' αἰώνων, ἰσχύοντα ἐν αὐτῷ καθεστῶτι καὶ ἡ ἐπελθοῦσα ὀριστικὴ, τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐνταῆξις εἰς τὴν Ἑλλάδα¹⁰⁵, ἠρξάτο ἡ περίοδος τῆς ἀσκήσεως τῶν κυριαρχικῶν αὐτῆς δικαιωμάτων, παρὰ τὸ δημιουργηθέν, εἰς τὸν συντάκτην τοῦ ἀρθρου, παράπονον ὅτι «Ἡ Ἑλλάς ἀτιμορῆτ' ἔλαβεν ἐν Ἁθῶ σειρὰν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν μέτρων ἀντιφασκόντων πρὸς τὴν Λονδίνειον συνθήκην, ἣν μετὰ τόσης νοσταλγίας ἀναμνησκαται, διότι δ' αὐτῆς οἱ μοναχοὶ τῆς μειονότητος τοῦ Ἁθῶ θὰ ὑπελόγιζον εἰς τὴν παραχώρησιν «περισσοτέρας ἐλευθερίας», πρῶγμα, τὸ ὅποιον, κατ' αὐτόν, δὲν ἔγινε μετὰ τὴν παραχώρησιν τοῦτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Τουρκοκρατικὴν περίοδον, καθ' ἣν «τὰ κράτη ἠδύναντο νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς τὰ τοῦ Ἁθῶ διὰ δύο λόγους α) πρὸς ὑπεράσπισιν ἐν γένει τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν πιέσεων τῶν Μουσουλμάνων β) πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συμφορόντων τῶν ὁμοφύλων τῶν μοναχῶν», κατάστασιν ἀρθεῖσαν ἤδη ἀπὸ τῆς προσαρτησεως τοῦ Ἁθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα διότι, ἀφ' ἑνὸς μὲν αὕτη εἶναι ὁρθόδοξον κράτος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι κατὰ τὸ Σύνταγμα αὐτῆς «πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ Ἁθῶ δέον νὰ εἶναι Ἕλληνες ὑπῆκοοι».

Ἐν ἔτει 1924 (10 Μαΐου) ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τῶν Εἰκοσιν Ἱερῶν Μονῶν ὁ, ἐξ 188 ἀρθρων «Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ἁγίου Ὁρους»¹⁰⁶, συνταχθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει «τῶν αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων τε καὶ τυπικῶν, Πατριαρχικῶν Σι-

γιλίων, Σουλτανικῶν φερμανίων, ἰσχυόντων γενικῶν κανονισμῶν καὶ ἀρχαιοτάτων μοναχικῶν θεσμῶν καὶ καθεστώτων»¹⁰⁷, ὃν ὑπέγραψαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἱερῶν Μονῶν Χελιανδαρίου (Σερβικῆ) καὶ Ζωγράφου (Βουλγαρικῆ) πλὴν τῆς τοῦ Ῥωσικοῦ, ὅστις Καταστατικὸς τυχὼν καὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἐπιψηφίσεως ἀπέβη ἔκτοτε νόμος αὐτῆς¹⁰⁸.

Καὶ φαίνεται ὅτι ἱκανοποιεῖται ὁ ἀρθρογράφος, ἐφ' ὅσον διεψεύσθησαν δῆθεν αἱ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων, διότι οὗτοι, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τοῦτου ἀνέμενον ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν Σλαύων καὶ ὅτι εἰ καὶ ἐπαυσαν οὗτοι νὰ πιέζουν «τοὺς μὴ Ἑλληνας» ὁμῶς «τεχνητῶς ἐδημιουργοῦν κατάστασιν ἀσυμφωνίας μεταξὺ πάντων τῶν σλαύων», μέ ἀποτελέσμα τὴν ὑποβολὴν τῶν Ῥώσων «εἰς καταθλίψεις», ὑπόνοια ἀναξία, οὐ μόνον διαψεύσεως, ἀλλὰ καὶ διανοήσεως κἄν, ἐφ' ὅσον οἱ ὑπογράψαντες τοῦτον ἀντιπρόσωποι τῶν Ἱ. Μονῶν Χελιανδαρίου ἱεροδ. Ἀνθίμιος καὶ προηγ. Ὀνούφριος καὶ Ζωγράφου Ἱερ. Βασίλειος ἀνεγνώρισαν διὰ τῆς πράξεώς των, ὅτι ὁ «ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπ' αἰώνων καθεστώτων» νέος Καταστατικὸς προσεπικυροῖ καὶ τὰ κυριαρχικά τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους δικαιώματα, ὑποβληθέντα αὐτῷ διὰ διεθνῶν συνθηκῶν¹⁰⁹, δικαιώματα ἀπαρέσκοντα βεβαίως εἰς τὴν Ῥωσικὴν Μονήν, ἥτις δῆθεν «παρὰ τὰς ἀπειλάς καὶ καλῶς ἐννοοῦσα τὸν ἀπὸ τοῦ νέου κανονισμοῦ κίνδυνον ἀπέσχευ ἀποφασιστικῶς τῆς περὶ αὐτοῦ κρίσεως καὶ ἡρνήθη ὑπογραφήν» καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' οἱ Ῥῶσοι μοναχοὶ πάσης ἐδράττοντο εὐκαιρίας, ἵνα σικοφαντήσωσι τὴν τε Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ τὰς Ἀγιορειτικὰς Ἑλληνικὰς Μονὰς ὡς ἐπιδιωκούσας δῆθεν τὸν ὀλεθρον αὐτῶν, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς, κατὰ τὸ ἔτος 1925, ἀπευθυνθείσης ὑπὸ τοῦ Καντερβουργίας Παντάλλ πρὸς τὸν τότε Ἑλληνα, ἐν Λονδίῳ πρεσβευτὴν, ἐπιστολῆς, παρὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ, ὅτι γνωρίζει «τὰς δυσχερείας ἃς οἱ ἐν Ἁθῶ Ῥῶσοι μοναχοὶ κατὰ τὸ παρελθόν παρενέβαλλον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας ὑπηκόους»¹¹⁰.

Ἀτυχῶς οἱ Ῥῶσοι ἥκιστα ὑπῆρξαν εὐλαβεῖς πρὸς τὴν Ἀγιορειτικὴν ἱστορίαν, τοὺς, ἐν τῷ τόπῳ τοῦτω, μονάζοντας, ἐπιδειξάντας αὐτοῖς ἀγάπην οὐ τὴν τυχούσαν, καὶ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ, ὅπερ ἐσεβάσθησαν καὶ οἱ Τοῦρκοι «προσεπικύρωσαν δὲ καὶ διεθνεῖς συνθήκαι ὡς αἱ τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Λωζάνης»¹¹¹ καὶ πρὸς τὸ ὅποιον «συνεμορφώθησαν πάντες οἱ ἄλλοι ξένοι μοναχοὶ ἐξαιρέσει μόνον τῶν Ῥώσων, οἵτινες πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλλον ὅπως ὑπονομεύσωσιν αὐτό»¹¹².

Καὶ ἐπιθυμῶν, ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Ν.Π. ὅπως φανῇ νομοταγής, ἐφ' ὅσον ἡ ἄρνησις τῶν Ῥώσων Ἀγιορειτῶν μοναχῶν πρὸς πειθαρχίαν καὶ ὑποταγὴν εἰς νόμον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας θὰ ἐπέφερεν κυρώσεις «συνήνεσε» λέγει, ἐν ἔτει 1940, «ἡ Ῥωσικὴ Μονὴ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διατάξεις τοῦ νέου κανονισμοῦ ὡς ὑφισταμένου νόμου τοῦ Κράτους», χωρὶς ὁμῶς νὰ ὑπογράψῃ τοῦτον, μέ τὴν δικαιολογίαν ὅτι «ἡ ὑπὸ τῶν Ῥώσων μὴ ἀναγνώρισις τοῦ νέου κανονισμοῦ ἐσήμαινεν οὐχὶ τόσον ἄρνησιν αὐτοῦ κατ' οὐσίαν, ὅσον διαμαρτυρίαν κατὰ τοῦ ὅτι ἐνομοθέτει ἑλληνικὴν ἡγεμονίαν ἐν Ἁθῶ, καταδικάζουσαν τοὺς μὴ

Ἕλληνας μοναχούς εἰς βαθμιαίαν πλήρη ἐκτόπισιν ἐκ τοῦ Ἀθῶ», ἀναληθῇ αὐτόχρομα ἐκστρατείαν, τὴν σιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἦ τε Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία μετὰ τόσης συμπεριφέρονται πρὸς αὐτούς, ἀξιοπρεπείας.

Καὶ οἶονεὶ συμφιλιούμενος μὲ τοὺς Ἀγιορείτας Ἕλληνας μοναχοὺς ἐπιτίθεται κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἥτις – ἐν συντομίᾳ δέ ἐξιστορεῖ τὰ γνωστά καθήκοντα τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὧτινι ἀνατίθεται ἡ ὑποχρέωσις τῆς τε τηρήσεως τῆς τάξεως «καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου κανονισμοῦ» καὶ ὁ διορισμός τοῦ ὁποίου «ἐμφανίζεται ὡς ἀπόδειξις ἐπιδιώξεως ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως στενῶς ἐθνικιστικῶν σκοπῶν» – παρὰ τὰς ἐναλλασσομένας, ἐν αὐτῇ Κυβερνήσει (φιλελευθέρως, συντηρητικῶς) τηρεῖ τὴν αὐτὴν γραμμὴν ἐναντι τοῦ Ἀγίου Ὁρους, δηλ. «ἐμμιονον σωβινιστικὴν τάσιν», μὲ ἀποτελέσματα «νά στεροῦν ἀπὸ τὸν Ἀθῶ τὴν σημασίαν κέντρου πανορθοδόξου μοναχισμοῦ, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον «ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας ἐχθρότητας ἀποτελοῦν οἱ Ῥώσοι, οἵτινες κατὰ τὴν γνώμην τῶν Ἑλλήνων ἐμφανίζουν τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον» τοιουτοτρόπως δέ «οἱ Ἕλληνες παρεμβάλλουν παντοῖα ἐμπόδια διὰ τὴν εἰς τὸν Ἀθῶ εἰσοδὸν καὶ ἐγκατάστασιν προσώπων μὴ Ἑλληνικῆς προελεύσεως».

Οὐδὲ ἐν, διὰ μέσου τῆς μακραίωνος τοῦ Ἀθῶνος, ἱστορίας, ὑπάρχει παράδειγμα δικαιολογῶν τὰς αἰτιάσεις τοῦ ἀρθρογράφου, νά παρεμβάλλωνται δηλ. ἐμπόδια εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐπιθυμοῦν, ἵνα ἀφοσιωθῶσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μοναχικὴν αὐταπάρνησιν τοιαῦτα, καὶ ὀρθῶς καθ' ἡμᾶς, παρεμβάλλονται εἰς ἐκείνους, οἵτινες ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐγκαταβιώσεως εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν τόπον τῆς προσευχῆς καὶ τῆς κατανύξεως, ἐπιζητοῦσι νά μετατρέψωσι τὰ ἱερά τοῦτου ἐνδιαίτηματα, εἰς «κέντρα φυλετικῶν ταραχῶν, πολιτικῶν παθῶν καὶ κομματικῶν ἐρίδων»¹¹³, νά διαταράσσωσι τὴν ἱερότητα τοῦτου διὰ μεθόδων ἥκιστα συναφῶν πρὸς τὸ ὑψηλόν, τοῦ μοναχοῦ, ὑποῦργημα, καὶ διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν οὐ μόνον πρόξενον σκανδαλισμοῦ, τῶν συνειδήσεων τῶν πιστῶν ν' ἀποβαίνωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν δικαίαν, τοῦ νόμου, ἐπιβολήν, νά προκαλῶσιν αὐτῶν τῶν ἀναξίων ἀνδρῶν τὴν εἰσοδὸν ἀποβλέπει νά ἐμποδίσῃ, διὰ τῶν ἐκτελεστικῶν αὐτῆς ὀργάνων, ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία, διότι δὲν πρέπει νά παρορᾶται τὸ γεγονός, ὅτι ἀτυχῶς πολλοὶ τούτων, χάριν τῶν ὁποίων κόπτεται ὁ ἀρθρογράφος, ἐγένοντο παραίτιοι οὐ μόνον ἐπεισοδίων, ἀλλὰ καὶ βεβηλώσεως τοῦ ἱεροῦ σκηνώματος τοῦ Ἀγίου Ὁρους, διὰ πράξεων, αἵτινες δὲν περιποιοῦσιν αὐτοῖς τιμὴν ἕαν τοιούτων μοναχῶν τὴν ὑποστήριξιν ἀνέλαβεν ὁ συντάκτης καὶ ἐκ τῆς ζωῆς ἢ τῆς ἀφηγήσεως αὐτῶν ὀδηγεῖται εἰς συμπεράσματα οἷα παραθέτει, ἃς ἐπιτραπῇ, ἵνα ἐκφράσωμεν αὐτῷ τὴν βαθυτάτην ἡμῶν θλίψιν.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὡς κοινωνίας, ζωῆς ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν - μοναχικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων, δὲν ἐνέχει τὴν ἐννοίαν λήψεως αὐστηρῶν μέτρων «διὰ τοὺς τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, οἱ ὅποιοι θά ἐπεθύμουν νά καταταγοῦν εἰς μὴ ἑλληνικὴν μοναχικὴν

ἀδελφότητα» καὶ «περιοριστικῶν - ἀνασταλτικῶν καὶ ἀγροίκως ἀντιστρατευομένων» τοιούτων «πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἔθος τῆς ἐλευθέρως ἐκεῖ ἐγκαταστάσεως ὀρθοδόξων προσώπων, τὰ ὅποια θά ἐπεθύμουν νά παραμείνουν ἐκεῖ πρὸς μοναχικὴν ἀσκήσιν», ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ λήψις τοιούτων μέτρων ἐνέχει τὴν ἐννοίαν τῆς διατηρήσεως τοῦ γοήτρου τοῦ θεσμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς ἀνθρώπων παρομοιαζομένων «τάφοις κεκοινωνιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν φαίνονται ὡραῖοι ἔσωθεν δέ γέμουσι ὁστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας»¹¹⁴.

Ὁ τρόπος τῆς ἐπισκέψεως καὶ παραμονῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, προσώπων εἶναι καθωρισμένος ἀπὸ ἑκατοντάδων ἐτῶν δὲν εἶναι ἐπομένως ἐπινόησις πρόσφατος, ὡς θέλει νά καταστήσῃ τοῦτο πιστευτόν, εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ὁ συντάκτης, καὶ οὐδεὶς, πολλῶ μᾶλλον «ἡ κοσμικὴ ἐξουσία» ἀναμυγνύεται εἰς τὰ ἔσωτερικὰ τῶν Μονῶν, διότι οἱ Ἑλληνικοὶ νόμοι εἶναι ἀπέναντι ὧν ἴσοι καὶ οὐδεμίαν διάκρισιν δημιουργοῦν ἐναντι Ἑλλήνων ἢ ξένων μοναχῶν· ἄλλως τε ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ, ἐν αὐτῷ, διαμένοντες «λογίζονται ὡς κεκτημένοι τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα», ὡς ἔχει διατυπωθῇ ἐν τῷ Καταστατικῷ, τούτου, Χάρτη κυρωθέντι διὰ νόμου ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἀποδεκτοῦ γενομένου καὶ ὑπὸ τῶν Ῥώσων μοναχῶν ὑποκειμένων οὕτως εἰς τὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἐκτέλεσιν αὐτοῦ.

Καὶ ἐκκαλεῖται, ἐν συνεχείᾳ παρ' αὐτοῦ, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπὶ ἀθετήσῃ συνθηκῶν καὶ δὴ τοῦ 13 ἄρθρου τῆς Λωζάνης, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι αὕτη «ἐχώρησε – πρὸς ὀριστικὴν ἐπὶ τοῦ Ἀθῶ κατακύρωσιν τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας»¹¹⁵, ἐκδηλώσει «καχυποψίας» καὶ «ἐχθρότητος» ἐναντι «τῶν ξένης ὑπηκοότητος προσώπων» μὲ ἀποτέλεσμα κατόπιν τῆς οὕτως, ὑπ' αὐτῆς, ἐκδηλουμένης συμπεριφορᾶς, τὴν «πλήρη ἀπαγόρευσιν εἰσόδου προσώπων ξένης ὑπηκοότητος», καὶ τὴν καταδίκην τῶν Σλαβικῶν Μονῶν «εἰς τελείαν ἀριθμητικὴν ἀραίωσιν τῶν Μοναχικῶν τάξεων εἰς τὰς Σλαβικὰς καὶ Ῥωσικὰς μονὰς».

Καὶ ἐνῷ, ὡς ἀνωτέρω διεπιστώθη, ὁ σημειογράφος θεωρεῖ τὸν καταστατικόν ὡς τελείως ἐξοβελίσαντα τὴν ἐννοίαν τοῦ πανορθοδόξου μοναχισμοῦ, ἥδη, οἶονεὶ διαψεύδων ἑαυτόν, παραδέχεται ὅτι οὗτος δὲν περιέχει «ἐνδείξεις δυσκολιῶν διὰ τὴν εἰσοδὸν προσώπων μὴ Ἑλληνικῆς προελεύσεως»· μεταφέρων δέ τὸ βάρος τῆς μομφῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ, τὸ ἐπιτίθεται ἐπὶ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν κατηγορίαν, ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ δυσκολίαι, διὰ τοὺς μὴ Ἕλληνας, ἀπορρέουν ἐξ αὐτοῦ, εἰ καὶ ἀντίκεινται «πρὸς τὸν κανονισμόν τοῦ 1926 καὶ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδος»· ὥστε «ἀποτέλεσμα τῶν παρανόμων τούτων μέτρων» ὑπῆρξεν ἡ διαπίστωσις ὅτι «ἡ εἰς Ἀθῶ ἔλευσις Ῥώσων, Βουλγάρων, Σέρβων καὶ Ῥουμάνων κατέστη ἀδύνατος», ἡ δὲ ἀνάλυσις τοῦ νέου κανονισμοῦ «μᾶς πείθει, λέγει, ὅτι καταπατοῦνται τὰ ἐν Ἀθῶ, δικαιώματα, τὰ ὅποια ἀπελάμβανον πρὸ αὐτοῦ οἱ μὴ Ἕλληνες καὶ παραβαίνεται τὸ 13 ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης, ὅπερ «διεκλήρυτε πλήρη δικαιώματα διὰ τοὺς μὴ Ἕλληνας κατοίκους τοῦ Ἀθῶ», οὕτινος οἱ μοναχοὶ «οἷα σὴν ποτε χῶ-

ρας ανεξαιρέτως θά απολαύουν πλήρη ισότητα δικαιωμάτων και προνομίων».

Καί αφού ανατέμνει τό 7ον άρθρον τῆς συνθήκης ταύτης, καθ' ὃ οὐδεὶς περιορισμὸς θά ὑφίσταται εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ὑπὸ τῆς μειονότητος, χρῆσιν τῆς γλώσσης «εἰς τὴν θρησκείαν, τὸν περιοδικὸν τύπον καὶ οἰανδήποτε ἐκδοσιν, ὅσον καὶ εἰς τὰς δημοσίας συγκεντρώσεις» εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα «θά χρησιμοποιοῦν τὴν γλῶσσάν των καὶ προφορικῶς καὶ γραπτῶς» καὶ θά «δύνανται, διὰ τοῦ 8ου τοιούτου, δι' ἰδίων μέσων νά ἰδρῦσουν, νά διοικοῦν καὶ νά ἐλέγχουν φιλανθρωπικά, θρησκευτικά καὶ κοινωνικά καθιδρύματα, σχολεῖα καὶ ἄλλα παιδαγωγικά ἰδρύματα μέ δικαιώματα ἐλευθέρας χρησιμοποίησεως τῆς γλώσσης των εἰς αὐτά» καὶ ἐπομένως «τοιαῦτα εἶναι αἱ διεθνεῖς ὑποχρεώσεις ἐν ᾿Αθῶ» ἔρχεται νά ἐρωτήσῃ «Πῶς ἔχει τό πρᾶγμα ἐν τῷ νέῳ κανονισμῷ», ἀπαντῶν ὅτι «κατ' αὐτόν ἐν ᾿Αθῶ δύνανται νά ὑπάρχῃ ἐν μόνον τυπογραφεῖον, ἀκριβῶς δέ ἑλληνικόν... τὰ δέ μέσα τῆς συντηρήσεώς του συλλέγονται ἐξ ἀπασῶν τῶν μονῶν».

Εἰς τὰς αἰτιάσεις ταύτας τοῦ ἀρθρογράφου ἔχομεν ν' ἀπαντήσωμεν ὅτι οἱ, ἐν ᾿Αγίῳ Ὁρει, μὴ Ἑλληνες μοναχοί, ἵνα χρησιμοποιήσωμεν τὰς ἰδίας μέ αὐτόν λέξεις:

α'. Ἀπολαμβάνουσι πλήρους ἰσότητος.

β'. Ἐχουσιν ἐλευθερίαν γλώσσης.

γ'. Συμμετέχουσι τῆς διοικήσεως ἐπ' ἴσοις, μέ τοὺς Ἑλληνας μοναχοὺς, δικαιώμασι.

δ'. Φοιτῶσιν εἰς τὴν αὐτὴν σχολήν, καὶ γενικῶς ἀπολαμβάνουσιν τῶν, ὧν καὶ οἱ λοιποὶ μοναχοί, προνομίων καὶ δικαιωμάτων, ἐντὸς βεβαίως τῶν πλαισίων τῆς Ἀγιορειτικῆς ἱστορίας καὶ τῶν νόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐπεριειδομένων ἐπὶ διεθνῶν συμβάσεων, καθ' ἃς «ἡ Ἑλλάς εἶναι ὑποχρεωμένη» οὐ μόνον νά προβῇ εἰς τὴν προσάρτησιν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλὰ νά κανονίσῃ καὶ τὰ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ¹¹⁶. ἐκπληρώσασα δέ εἰς τό ἀκέραιον τὰς διεθνεῖς, ἐναντι τούτου, ὑποχρεώσεις ἀπέφυγεν «ἐπιμελῶς οἰανδήποτε ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικά» τοῦτου¹¹⁷.

Καὶ ἐνδεικτικῶς ὁ ἀρθρογράφος ὁμιλεῖ.

α'. Περί τοῦ 36ου ἀρθρου τοῦ Καταστατικοῦ, περί ὑποχρεωτικῆς δηλ. καταβολῆς προσόδων ὑφ' ὧν τῶν Ἱ. Μονῶν πρὸς συντήρησιν τοῦ σκευοφυλακείου, Πρωτάτου, Σχολῆς κ.λπ.

β'. Τοῦ 180οῦ τοιούτου, καθ' ὃ «μόνη ἡ Ἱ. Κοινότης κέκτηται τό ἀπόλυτον δικαίωμα τῆς ἰδρύσεως τυπογραφείου ἐν ᾿Αγίῳ Ὁρει», ὅπερ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἄρθρα 183 περί ἀπαγορεύσεως συστάσεως ἢ ἰδρύσεως, ἐν αὐτῷ, σωματοείου, ἰδιαιτέρας ἀδελφότητος καὶ 184 περί ἀπαγορεύσεως πάσης προσηλυτιστικῆς καὶ προπαγανδιστικῆς ἐνεργείας ἡθικῆς, θρησκευτικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς, ἐθνικιστικῆς καὶ οἰασδήποτε ἄλλης φύσεως, ἀποβαίνει καταθλιπτικόν δι' αὐτόν.

γ'. Τοῦ 182ου δι' οὗ ἐπιβάλλεται εἰς τὰς Μονάς, ὅπως ἀποστέλλωσι εἰς τὴν, ἐν Καρναῖς, Ἀθωνιάδα Σχολήν τοὺλάχιστον δύο μαθητάς κατ' ἔτος, ἢ ὑπαρξίς τῆς ὁποίας ἀπαρέσκει αὐτῷ καὶ ἥτις Σχολῇ νοσταλγεῖ, ἵνα ἐπιδάψιλεύσῃ εἰς τοὺς Ἀγιορείτας μόρφωσιν ἀνάλογον πρὸς τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις, τοσοῦτ' μᾶλλον καθ' ὅσον

«ὁ ᾿Αθῶς ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅλα τὰ ζωντανὰ ἐκεῖνα ἐφόδια, ὅπως ὀργανώσῃ τὴν Ἀθωνιάδα πνευματικὴν Ἀκαδημίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος»¹¹⁸.

δ'. Τοῦ 112ου ὅπερ δέν ἀναφέρει ὅτι «μόνον οἱ ἐξ αὐτῆς ἀποφοιτήσαντες δύνανται νά κατέχουν θέσιν ἡγουμένου καὶ ἄλλα ἀξιώματα νά λαμβάνουν ἐν ταῖς μοναῖς», ἀλλ' ὁμιλοῦν περὶ τῶν προσόντων τῶν ἐκάστοτε ἐκλεγόμενων ἡγουμένων, ἀναγράφει σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι οὗτοι δηλ. οἱ ἡγούμενοι δέον νά διακρίνονται ἐπὶ ἡθείᾳ χρηστῷ, σταθερᾷ εὐσεβείᾳ, διαγωγῇ ἀνεπιλήπτῳ, μορφώσει ἐκκλησιαστικῇ, ἐγκυκλίῳ παιδείᾳ καὶ διοικητικῇ ἱκανότητι¹¹⁹.

ε'. Τοῦ 26ου καθ' ὃ «πάντα τὰ ὑπὸ τῆς Ἱ. Κοινότητος ἀποστέλλόμενα ἔγγραφα ὡς καὶ τὰ πρὸς αὐτὴν παρὰ τῶν Ἱ. Μονῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν ἀπευθυνόμενα δέον νά ὦσι συντεταγμένα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν»¹²⁰.

Ἀνατέμνων δ' ἐν συνεχείᾳ τοῦτον καταργήσαντα δῆθεν παλαιότερους τοιούτους, δι' ὧν περιεφρουροῦντο «τὰ πρότερα προνόμια τῶν σλαβικῶν μονῶν» ἐπιλέγει, ὅτι, εἰ καὶ τό τελευταῖον τούτου ἄρθρον ἀναγράφει τὴν προέλευσιν του «ἐξ αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων καὶ τυπικῶν, ἐκ πατριαρχικῶν σιγιλλίων, σουλτανικῶν φερμανίων, γενικῶν κανονισμῶν ἀρχαίων μοναχικῶν διατάξεων» ὁμως «ἐν τῇ πραγματικότητι» «τὰ καταργεῖ καὶ ἀντικαθιστᾷ δι' ἰδίων διατάξεων».

Παρά ταῦτα, παρελαύνουν δι' αὐτοῦ, παρὰ τὴν ἀντίρρησην τοῦ ἀρθρογράφου, οἱ ἀπ' ἀρχαιότατων χρόνων μοναχικοὶ θεσμοὶ καὶ καθεστώτα, ὧν ἡ ζωὴ ἀπορρέει ἐκ τῶν χρυσοβούλλων, πατριαρχικῶν σιγιλλίων κ.λπ. καὶ ἀκριβῶς ἡ παράθεσις ὑπ' αὐτοῦ τῶν 9ου καὶ 187ου ἀρθρων τοῦ Καταστατικοῦ προσεπικυροῖ τὴν ἱστορικὴν ἀξιопιστίαν, καθ' ἣν αἱ μοναὶ ἀείποτε διοικητικῶς ὑπῆγοντο ὑπὸ ἀνωτάτην ἐποπτείαν, καὶ οὐδέποτε ζήτημα Μονῆς σχετιζόμενον πρὸς τὴν εὐρυθμίαν αὐτῆς λειτουργίαν ἐλύθη ἄνευ ἐπεμβάσεως τῆς ἀνωτάτης, ἐν αὐτῷ, ἀρχῆς· ὁρθῶς λοιπὸν διευτυπώθη ἐν αὐτῷ, ὅτι τὴν τήρησιν καὶ ὁμαλὴν λειτουργίαν Μονῆς ἐποπτεύει ἡ Ἱερὰ Κοινότης, οὐδέ καταργοῦνται δι' αὐτῆς «αἱ παραδόσεις τῶν Μοναστηρίων», καθ' ὅσον παράδοσις, τὴν ἀναρχίαν, ἐπιτρέπουσα, οὐδαμοῦ ἀναγράφεται.

Καὶ πρὸς ἐπίρρῳσιν τῶν ἀπόψεών του φέρει «ὡς παράδειγμα ἀγροίκου καταπατήσεως τῶν δικαιωμάτων αὐτοδιοικήσεως τῶν Μονῶν» τὴν ἰδιόρρυθμον Μονὴν τοῦ Χελιανδαρίου (Σερβική), οἱ ἀδελφοὶ τῆς ὁποίας, κατ' αὐτόν, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1932 ἐπεξήτησαν τὴν, εἰς Κοινόβιον, μετατροπὴν αὐτῆς, πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξαν ὅλως ἀντικανονικῶς καὶ ἀναρμόδιως ἢ τε Σερβικὴ Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία, μὴ ἐγκριθεῖσαν ὁμως ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἅτε μὴ τηρηθεῖσῶν τῶν κεκανονισμένων τυπικῶν καὶ οὐσιαστικῶν προϋποθέσεων.

Ὁ τρόπος μετατροπῆς ἰδιορρυθμοῦ Μονῆς εἰς Κοινοβιακὴν τοιαύτην, καθορίζεται σαφῶς διὰ τοῦ 85ου ἀρθρου τοῦ Καταστατικοῦ καὶ ἐπομένως παρέκκλισις ἐξ αὐτοῦ ἐπιφέρει ἀκυρότητα γενομένης πράξεως¹²¹.

Ἀπαρέσκει τῷ ἀρθρογράφῳ ἡ ὅλη σύνθεσις τοῦ «νέου κανονισμοῦ» καὶ δυσπιστεῖ πρὸς αὐτόν ἅτε ἀνατρέποντα καὶ καταργοῦντα τὰ Τυπικά καὶ ὑποτάξαντα «πάντα τὰ

μοναστήρια εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Κοινότητος» μέ ἀποτελεσμα τὴν μετατροπὴν «τῆς διοικήσεως τῶν Μονῶν» ὀρθότατα ὅμως καθ' ἡμᾶς ὁ Καταστατικός καθώρισεν, ὅπως ἡ Ἱ. Κοινότης ὡς ἀνωτάτη Διοικητικὴ ἀρχή, ἐφορᾷ ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν Μονῶν, αὐτοδιοικήτων μὲν οὓσων, βάσει διατάξεων ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ ἐγκειμένου ὑπ' αὐτῆς ἐποπτευούσης «ἐπὶ τῆς τηρήσεως καὶ ὁμαλῆς αὐτοῦ λειτουργίας»¹²², ἔχουσιν ὅμως τὴν ἀναφορὰν πρὸς αὐτήν, ὡς προϊσταμένην ἀρχήν».

Πρὸς ἐπίφωσιν δὲ τῶν γνωμῶν του, ἐν προκειμένῳ, ἐπικαλεῖται:

α'. Τὸ ἄρθρον 10ον καθ' ὃ «πᾶσα ἀπόφασις καὶ οὐχὶ διάταξις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὰς Μονάς».

β'. Τὸ 22ον τοιοῦτο, τὸ ὁποῖον δὲν καταργεῖ «τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψήφου τῶν ἐν τῇ Κοινότητι ἀντιπροσώπων τῶν Μονῶν», ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, καθ' ἣν οὐδεὶς τούτων «δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ ἐν τοῖς πρακτικοῖς, δικαιούμενος εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῆς γνώμης αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς», διότι «πᾶσα ἀρνήσις ὑπογραφῆς τῶν πρακτικῶν συνεπάγεται τὰς, ἐπὶ κωλυσιεργίᾳ, συνεπείας τοῦ ἄρθρου 19» τὸ ἄρθρον τοῦτο τὸ ὁποῖον ἐπικαλεῖται ὁ σημειογράφος ἔχει ὡς ἑξῆς: «Οἱ ἀντιπρόσωποι παραμένοντες μονίμως ἐν Καρυαῖς ὀφείλουσιν ἐκτός ἀποδεδειγμένης ἀσθενείας νὰ προσέρχωνται τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς εἰς τὰς συνεδριάσεις ὁ ἄλλως πῶς, κατὰ δύο συνεχεῖς συνεδριάσεις ἀπουσιάσας ὡς κωλυσιεργῶν θεωρούμενος προσκαλεῖται ἐγγράφως ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστασίας εἰς ἑγγράφον ἀπολογίαν, ἣν αὕτη ὑποβάλλει εἰς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὴν ποινὴν τῆς ἐπιπλήξεως μετ' ἀναγραφῆς αὐτῆς εἰς τὰ πρακτικά· ἐν ὑποτροπῇ καταγγέλλεται οὗτος εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ καὶ ζητεῖται παρ' αὐτῆς ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ ἀπροφασίστως. Ἐν περιπτώσει δέ, καθ' ἣν ἡ Μονὴ ἀρνηθῇ, νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν παραγγελίαν ταύτην τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, αὕτη δι' ἀποφάσεως αὐτῆς ἀποκλείει αὐτοδικαίως τὴν Μονὴν τῆς ἀποστολῆς ἀντιπροσωπείας ἐπὶ χρονικὸν διάστημα τριῶν μέχρις ἑξ μηνῶν»¹²³.

Ὁ Καταστατικός, ὡς θέλει νὰ πιστεῦν ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου τούτου, οὐ μόνον δὲν «ἀναιρεῖ τὴν τάξιν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπιβάλλει τοιαύτην, διὰ τῆς δημιουργίας συστήματος διοικήσεως», δυνάμει τοῦ ὁποῖου ἐπιτυγχάνεται πλήρης καὶ ἀγαστή, ἡγουμένου καὶ γεροντίας, συνεργασία καὶ οὐχὶ σύγκρουσις, ὅτε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀρθῶς καὶ καθηκόντως ἐπιλαμβάνεται τῆς διαφορᾶς ταύτης ἡ Ἱερὰ Κοινότης, μὴ ἐνδιαφερομένη ποσῶς περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκλεγμένου Ἡγουμένου, ἀλλὰ περὶ τῆς τηρήσεως τῶν Μοναχικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀποβαίνει ἀσυμπαθές, δι' αὐτόν, διότι «ἡ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ κατάργησις πάντων τῶν τυπικῶν ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα μετατροπὴν τῆς διοικήσεως τῶν Μονῶν», διὰ τοῦ δῆθεν περιορισμοῦ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἡγουμένου καὶ τῆς καθιερώσεως πρωτοβαθμίου καὶ δευτεροβαθμίου δικαστηρίων, ἐνῷ θὰ ἔπρεπε νὰ ἡσθάνετο ἱκανοποιήσιν, ἐφ' ὅσον ῥυθμίζονται αἱ τε διοικητικαὶ καὶ δικαστικαὶ, τῶν μοναχῶν, ὑποθέσεις.

Ἐπίσης ζωνοῦσαν, προξενοῦσιν εἰς τὸν ἀρθρογράφον, ἀντιπάθειαν τὰ ἄρθρα 96 περὶ τῆς τηρητέας διαδικασίας περὶ ἐξόδου τῶν Μοναχῶν ἐξ Ἁγίου Ὁρους, 185 περὶ τοῦ τρόπου ἐπισκέψεως τῶν Βιβλιοθηκῶν τῶν Μονῶν αὐτοῦ, 43 περὶ τῶν πνευματικῶν ὑποθέσεων, τὴν ἐπίλυσιν τῶν ὁποίων ἀναλαμβάνει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης· καὶ ἐπιλέγει ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ: «Ὁ νέος κανονισμὸς ἐπιτρέπει καὶ τοιοῦτο παράδοξον. Ἐν Ἀθῶν δύναται νὰ ζοῦν μόνον Ἕλληνες ὑπῆκοι, ἐνῷ διὰ ζητήματα πνευματικὰ ὁ Ἀθῶς ὑπάγεται εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὅστις ὅμως εἶναι Τοῦρκος ὑπῆκοος», θέλων προφανῶς διὰ τούτου ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν Οἰκουμενικότητα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὡσεὶ δῆθεν ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ ιδιότης νὰ αἶρεται διὰ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης πολιτικῆς τούτου θέσεως καὶ ὑπηρετικότητος.

Καὶ ἀφοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἄρθρων 183 καὶ 184, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἐπισφραγίζει τὴν, κατὰ τοῦ Καταστατικοῦ, ἀντιπάθειαν διὰ τῶν ἑξῆς: «Ὁ νέος κανονισμὸς ἐστέρησε τὰς ρωσικὰς καὶ τὰς σλαβικὰς Μονάς τὰ πρότερον δικαιώματα καὶ προνόμια. Κατήργησε τὴν ἰσότητά των πρὸς τοὺς Ἕλληνας κατοίκους, εἰς τοὺς ὁποίους παρεχώρησε πάντα τὰ πλεονεκτήματα» καὶ «παρὰ τὰς διατάξεις τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης ἀφῆρεσε παρὰ τῶν μὴ ἑλληνικῶν Μονῶν καὶ τὴν γεωκτημοσύνην, τὴν ὁποίαν ὅμως ὁ ἴδιος ἐγγυᾶται ἀλλὰ μόνον «εἰς τὰ χαρτιά».

Ἐπιτιθέμενος δὲ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, κατηγορεῖ αὐτὴν ἐπὶ παραβάσει τῆς, ὡς ἄνω, συνθήκης ἅτε ἐκδόσεως «νόμον ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως, καθ' ὃν αἱ Μοναὶ τοῦ Ἀθῶ στεροῦνται μετοχίων ἥτοι γεωκτησίας κειμένης ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ Ἀθῶ», ἅτινα «ἀπετέλουν τὰς μοναδικὰς πηγὰς τῆς ὑπάρξεως τῶν μονῶν», λησιμονῶν παντελῶς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν, ἐναντι τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐκκρεμῶν χρηματικῶν λογαριασμῶν, ἐξ ἀφορμῆς αὐθαιρέτου, παρ' αὐτῆς κατακρατήσεως κτημάτων αὐτοῦ, παρὰ τὴν ρητὴν, τῆς Βερολινείου συνθήκης, ρήτραν, ὁρίζουσαν ὅτι «οἱ μοναχοὶ τοῦ Ὁρους Ἀθῶ, ὅθεν δῆποτε καὶ ἂν κατάγονται θὰ διατηρήσωσι τὰ κτήματα καὶ τὰ πρόσθεν δικαιώματα αὐτῶν», ὅτι δηλ. ταῦτα εἴτε ἐν Ἀγίῳ Ὁρῷ εἴτε ἐκτός αὐτοῦ εὕρισκόμενα «φέρουσι τὸν χαρακτῆρα δικαιωμάτων τοῦ διεθνοῦς δικαίου»¹²⁴.

Εἰ καὶ στερεῖται ἀληθείας ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ἀρθρογράφου ὅτι «τὰ μετόχια ταῦτα ἀπετέλουν τὰς μοναδικὰς πηγὰς τῆς ὑπάρξεως τῶν Μονῶν», ἐφ' ὅσον οἱ Ῥῶσοι πρὸ τῆς καθιδρύσεως ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν τῆς «Ἐνώσεως τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν» εἶχον πλουσιωτάτας, ἐξ αὐτῆς, προσφορὰς προερχομένας εἴτε ἐξ εἰσφορῶν εἴτε ἐξ εἰσοδημάτων μεγάλων κτημάτων, ὡς εἶχον καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ Μοναὶ ἐν Ῥωσίᾳ καὶ Βλαχίᾳ, ἅτινα ὅμως ἀφηρεθήσαν «ὑπὸ τῆς πανσλαβιστικῆς αὐθαιρέσις τῆς Τσαρικῆς ἐποχῆς, διότι δὲν ἐδέχοντο νὰ ἐκρυσσισθῶσιν»¹²⁵, ἐν τοσοῦτῳ ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις σεβομένη ἰδιαιτέρως τὸ Ἅγιον Ὁρος, οὐ μόνον δὲν ἀπηλλοτριώσεν ἀναγκαστικῶς τὰ μετόχια τῶν Μονῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν, μετὰ τὴν Μικρασιαστικὴν κα-

ταστροφήν, προσφύγων, ὡς ἐπραξε διά κτήματα ἄλλων Μονῶν, ἐκτός τούτου κειμένων, ἀλλά καί προέβη εἰς τήν ἐκμίσθωσιν αὐτῶν, ὡς πιστοῦται καί ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 81016/18/4/924 μισθωτηρίου συμβολαίου τοῦ, ἐν Ἀθήναις, συμβολαιογράφου Ἰωάν. Οἰκονομοπούλου¹²⁶, ἀκριβῶς ἵνα μὴ στερήσῃ ταύτας τῶν εισοδημάτων αὐτῶν.

Καί ἐπιθυμῶν ὁ συντάκτης ὅπως, τήν δυστυχίαν τῶν, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, Ῥώσων Μοναχῶν ἐπιρρίψῃ ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, παρασιωπῶν ἐν τούτοις τό γεγονός, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καί ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ξενικῆς κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος ἐνῶ αἱ Ἑλληνικαὶ τούτου Μοναὶ συμμεριζόμεναι τήν θλιβεράν, ἐπισιτιστικὴν, τῶν Ἑλλήνων, κατάστασιν ἐστεροῦντο τῶν πάντων, ὅμως αἱ τρεῖς Σλαβικά τοιαῦται (Σερβική, Βουλγαρική καί Ῥωσική) καί τὰ ἐξαρτήματα αὐτῶν ἐτύγχανον δαψιλεστατίας ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων Βουλγαρίας καί Ῥουμανίας, ἐνισχύσεως καί διατροφῆς¹²⁷, εἰ καί ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆρχετο τῷ 1944 εἰς 2000¹²⁸, καί πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν λεγομένων του, ὁμιλεῖ τοῦτο μὲν περὶ ἀφαιρέσεως ὑπ' αὐτῆς ὅλων τῶν μετοχιῶν τῆς Ἱ. Μονῆς Χελιανδαρίου, τήν ἄξιαν τῶν ὁποίων κατέβαλεν αὐτῇ «μόνον τῇ ἐπεμβάσει τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν» ἀφοῦ ὠρίσθη ὑπ' αὐτῆς «λίαν χαμηλὴ τιμὴ» τοῦτο δὲ περὶ τῆς τραγικῆς, τῆς Ῥωσικῆς Μονῆς, καταστάσεως, ἡ θέσις τῆς ὁποίας «ἐδυσχερᾶνθη» καί προσθέτει: «Ἄν πρότερον οἱ Ἕλληνες ἐκρυπτον ἐνίοτε τήν πρὸς τοὺς Ῥώσους δυσμενείαν των, ἐφ' ὅσον ἐλάμβανον ἐκ Ῥωσίας βοηθήματα, μετὰ τήν διακοπὴν των ἐνεκα τῶν πολιτικῶν ἐν Ῥωσίᾳ γεγονότων, τίποτε δὲν ἠμποδίζετο τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τάσιν των τοῦ ἐξελληνισμοῦ τοῦ Ἀθῶ».

Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ὕλικήν, τῆς Ῥωσίας, ἐνίσχυσιν οὐ μόνον πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀλλὰ καί πρὸς τὰ ἄλλα, κατ' Ἀνατολὰς, ὀρθόδοξα καθιδρύματα.

Ἐναντι ὅμως τῆς προσφερομένης οἰκονομικῆς παρ' αὐτῆς, ἀρωγῆς πρὸς τὰ ἱερά, τῆς τε Ἀγίας Γῆς καί τοῦ Ἀθῶ, προσκυνήματα, οἱ ἐκπρόσωποι τούτων «ἀντιπαρεῖχον» πρὸς τὴν χώραν ταύτην, κατὰ τοὺς κρισίμους καί δι' αὐτὴν καιροὺς «πνευματικὴν προστασίαν, στερεότητα πίστεως, ὀρθόδοξον διδασκαλίαν καί ἑλληνικὴν παιδείαν. Καί μέσα εἰς τὰς πικροτέρας ἡμέρας του ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνισμὸς ἐχειραγῶγει καί κατηύθυνε τὰ βήματα τῶν βορειοτέρων γειτόνων του, πρὸς τοὺς ὁποίους ἄλλοτε εἶχε διαδόσει τὸν Χριστιανισμόν καί τὸν πολιτισμόν»¹²⁹.

Ὅμως ὑποβιβάζει πολὺ τὸν ἀρθρογράφον ἡ ὑπόνοια τοῦ νὰ ἀποδέχεται, ὅτι μετὰ τὴν διακοπὴν ταύτης «τίποτε δὲν ἠμποδίζετο τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τάσιν των τοῦ ἐξελληνισμοῦ τοῦ Ἀθῶ».

Ὁ Ἀθῶς ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν Ἑλληνικὸς, αἱ δὲ μοναχικαὶ καί πολιτικαὶ τούτου ἀρχαὶ διέκειντο ἀείποτε καί διάκεινται καί σήμερον λίαν συμπαθῶς πρὸς τοὺς Ῥώσους, Σέρβους κ.λπ. κατοίκους τούτου, ἀνεξαρτήτως τῶν πολιτικῶν, ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, καθεστώτων, καί οὐδέποτε διενεώθησαν, ἵνα ἐκμεταλλεθῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν τὰς περιπετείας των· ἅπ' ἐναντίας μάλιστα κατ' αὐτὰς ἐξεδηλοῦτο ἔτι ζωηρότερα ἢ συμπάθεια αὐτῶν, ἀσχέτως τοῦ ἀμαρτύρου, τοῦ ἀρθρογράφου, συμπεράσματος, ὅτι πά-

ντα ταῦτα «ἤγαγον εἰς τὴν καταστρεπτικὴν ἀριθμητικὴν πτώσιν τῶν μονῶν ῥωσικῆς καί σλαβικῆς», διότι «αἱ Ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἔλαβον πάντα τὰ μετὰ πρὸς παρακώλυσιν τοῦ πρὸς τὰς ῥωσικὰς καί σλαβικὰς μονὰς ρεύματος», τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον, ὡς ἐπιλέγει, τό ἄρθρον δὸν τοῦ κανονισμοῦ θεωρεῖ ὡς Ἕλληνας ὑπηκόους πάντας τοὺς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, ἐγκατασταθέντας «εἰς οἰονδήποτε ἔθνος καί ἄν ἀνήκουν»· ὥστε προσθέτει «τὰ ζῶντα ἐν Ἀθῶ πρόσωπα ἀποκοτῶν τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα αὐτομάτως ἄνευ διατυπώσεων» ἐφ' ὅσον καί τό 109, τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, ἄρθρον, ἐπιβάλλει τοῦτο.

Καί παραθερῶν τὸν τρόπον τῆς εισόδου ἀτόμων εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐκφαινόμενον εἰς τὸ ἄρθρον 176 τοῦ Καταστατικοῦ, καθ' ὃ πᾶς εἰσερχόμενος ἐν αὐτῷ «ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ τῇ Ἱερᾷ Ἐπιστοσίᾳ ὅπως λάβῃ τὴν ἄδειαν τῆς ἐπισκέψεως τῶν Μονῶν καί ἐξαρτημάτων καθ' ὅλου καί τῆς ἐν αὐτῷ ἐγκαταστάσεως, παραπονείται, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον «δημιουργοῦνται ἐκεῖ τεράστια τυπικὰ δυσχερεῖαι», μὲ ἀποτέλεσμα ὥστε «νέαι προσχωρήσεις εἰς τὴν ῥωσικὴν Μονὴν καί τὰς σλαβικὰς σχεδὸν ἀνεκόπησαν», καί τοῦτο διότι, ἵνα ἐγκατασταθῇ τις «εἰς μίαν τῶν ἁγιορειτικῶν Μονῶν δέον νὰ δοθῇ ἄδεια ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου των Ἐξωτερικῶν τὸ ὅποιον ὅμως διαρκῶς ἀρνεῖται»· ἀλλὰ τὸ αὐτὸ παράπονον ἐκφράζει διὰ τὰ δῆθεν συνεχῶς καί ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν ἀρχῶν παρεμβαλλόμενα ἐμπόδια, ὑπόνοια οὐ μόνον ἀναληθής, ἀλλὰ καί ἐμφανίζει τὸν ἀρθρογράφον, ὡς ἔχοντα πλημμελῆ, ἐν τούτῳ, γνῶσιν.

Καί ἐξακολουθῶν τήν, κατὰ τῶν ἀρχῶν τούτων, κατηγορίαν ὡς παρεμβαλλουσῶν ἐμπόδια διὰ τὴν μετάβασιν καί διαμονὴν ἐν Ἀθῶνι τῶν προτιθεμένων, ἵνα περιβληθῶσι τὸ ἐνδυμα τοῦ μοναχοῦ, Σλαύων καί ἰδίως Ῥώσων ἐπὶ αἰτίαις, διὰ μὲν τοὺς Βουλγάρους, τοῦ σχίσματος, διὰ δὲ τοὺς Ῥώσους «πολιτικῆς τάχα φύσεως» – ἐνῶ διὰ τοὺς Σέρβους ἐπιτρέπεται ἡ τοιαύτη μετάβασις ἀλλὰ κατόπιν, τοῦ Πατριαρχείου αὐτῶν, παρακλήσεως – ἄγεται εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἔχει ἀνακοπὴν τὸ ρεύμα αὐτῶν πρὸς τὰς οἰκείας Μονὰς· καί οἰονεὶ ἐπιβεβαιῶν τὰ ἀνωτέρω προσθέτει, ὅτι κατόπιν τούτων δὲν εἶναι περίεργον πῶς ἐνῶ «οἱ πρὸ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἀποτελοῦντες ἐν Ἀθῶ τὴν πλειονότητα σλαῦοι, σήμερον εἶναι μία μνηδαμινὴ μειονότης», ἐφ' ὅσον «τῷ 1914 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἀθῶ Ῥώσων Μοναχῶν ἀνῆρχετο εἰς 6.000 περίπου, τῷ 1934 ἀπέμειναν 1.500, κατὰ τὸν δεύτερον δὲ παγκόσμιον πόλεμον ὑπεβιάσθησαν εἰς 400-500. Εἰς αὐτοὺς περιλαμβάνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γέροντες καί ἀσθενεῖς. Οἱ Σέρβοι ἐν τῷ Χελιανδαρίῳ ἀνῆρχοντο τῷ 1914 εἰς τὸ 130, τῷ 1934 εἰς 60, τῷ δὲ 1943 ἀπέμειναν μόνον 34».

Εἰ καί ἡ παράθεσις τῆς ὡς ἄνω στατιστικῆς, ὡς μοναδικὸν αὐτῆς σκοπὸν ἔχει, ἵνα ἐμφανίσῃ τὸ Σλαβικόν καί διὰ τὸ Ῥωσικόν στοιχεῖον τελοῦν δῆθεν ὑπὸ τὴν ἀπηνῆ, τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, δῶξιν, ὅμως οἱ ἀναγραφόμενοι, ἐν αὐτῇ, ἀριθμοὶ πόρρω ἀπέχονται τῆς ἀληθείας, διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐτονίσθη, ἐπειδὴ οἱ Ῥῶσοι ἀπέβλεπον εἰς τὸν ἐκρωσισμόν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, διὰ τοῦτο αὐθαιρέτως, καί παρὰ τὰς θεμελιώδεις, τοῦ πολιτεύματος αὐτοῦ, ἀρχάς, ἐνέγραφον εἰς τὴν δύναμιν, ἰδίως τῶν Σκητῶν καί

Κελλίων ἀριθμὸν Μοναχῶν, πλείονα τοῦ κεκανονισμένου ἐπὶ τῷ τέλει, ἵνα ἐμφανίσωσι τοῦτον ὑπέρτερον τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐμνησκύνοντο «παντοίους τρόπους ἵνα ὑπερπηδήσωσι τὰ ἐμπόδια τῶν Ἑλληνικῶν νόμων περὶ διαμονῆς ἀλλοδαπῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ αὐξήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ξένων μοναχῶν»¹³⁰. γεγονός ὁμῶς οὐδεμιᾶς ἀμφισβητήσεως ἐπιδεόμενον εἶναι, ὅτι ὁ μόνιμος καὶ κανονικός τῶν, ἐν αὐτῷ, Σλαύων μοναχῶν, πληθυσμὸς οὐδέποτε ὑπερέβη, ὥς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, τὸν τῶν Ἑλλήνων, τοιοῦτον· ἄλλως τε δὲ συνφθὰ τῷ ἀπὸ 24/8/946 ὑπομνήματι τῆς Ἐκτάκτου Διπλῆς Ἱερᾶς Συνάξεως, ὁ ἀριθμὸς τῶν Σλαύων Μοναχῶν τῶν Ἰ. Μονῶν ἔχει ὡς ἑξῆς:

Χελιανδαρίου 33, Ζωγράφου 59 καὶ Ῥωσικῷ 190¹³¹.

Λυπούμεθα βαθύτατα, διότι ἡ περικοπή αὕτη τοῦ ἁρθρογράφου μᾶς ὑπενθυμίζει θλιβερωτάτην, τῶν Ῥώσων Ἀγιορειτῶν Μοναχῶν, διαγωγὴν, ἔναντι τῶν συναδέλφων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ δὴ κατὰ τὸ ἔτος 1917.

Τὸ νοσταλγικὸν ὄνειρον, τῶν Ῥώσων μοναχῶν, διὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐφαίνετο ἐγγίζον πρὸς τὸ τέλος, καὶ διὰ τοῦτο, ἐπὶ τῇ ἀφίξει καὶ ἐγκαταστάσει εἰς τὰς Μονὰς αὐτοῦ, Ῥώσων ἀξιοματικῶν, προέβαινον εἰς πράξεις τὰς προθέσεις αὐτῶν, δηλοῦσας· ἡ ἐπιχαιρεκακία ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον ἀντίστροφον τῆς ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων συναδέλφων τῶν· συνελάμβανον δίκην κακούργων καὶ ὠδήγουν εἰς ἐξορίαν τὰς ἐξεχούσας Ἀγιορειτικάς, τῶν Ἑλλήνων, φυσιογνωμίας καὶ προσωπικότητας, αἵτινες λόγῳ μορφώσεως, κύρους, πείρας καὶ γνώσεων ἀπετέλουν ἐμπόδιον εἰς τὴν, τῶν σχεδίων αὐτῶν, ἐπισφράγισιν καὶ οὕτως ἀπεγύμνωσαν τοῦτο τῶν ἐγγραμιμάτων καὶ εὐπαιδεύτων προϋσταμένων. Οἱ Ῥῶσοι κελλιῶνται, διὰ τοῦ ἀγερώχου ὕφους περιεφρόνουν τὰς κυριάρχους αὐτῶν Μονὰς, συμπεριφερόμενοι πρὸς τοὺς ἐναπομεινάντας μοναχοὺς ἀνάξιως τῆς μοναστικῆς αὐτῶν ιδιότητος· οἱ Ῥῶσοι στρατιωτικοὶ κατεδυνάστευον τοὺς, ἐν αὐταῖς καὶ λοιποῖς ἐξαρτήμασι, Ἑλληνας μοναχοὺς καὶ γενικῶς ἡ, κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, συμπεριφορὰ τῶν ἐπεσφράγισεν, ἀτυχῶς, τοὺς φόβους τῶν Ἀγιορειτῶν περὶ τῆς ἐκβάσεως μιᾶς τυχόν μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος τοῦ ἁγιονύμιου τούτου τόπου.

Καὶ κατακλείων τὴν ἐπαρδὸν ὁ κ. Ν.Π. θρηνεῖ διότι «ὁ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σωβινιστῶν ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ», ὁπότε «ὁ Ἅθως θὰ παύσῃ νὰ ᾔηνε τὸ κέντρον τοῦ μοναχισμοῦ πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ θὰ μεταβληθῇ εἰς ἐταιρείων Ἑλλήνων μόνον μοναχῶν», πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τοῦ κακοῦ τούτου! ἐπικαλεῖται τὴν παρέμβασιν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν εἰς «ἀποφασιστικὰς ἐνεργείας».

Καὶ ἡ δραματικὴ τούτου ἔκκλησις οὐδένα, φανταζόμεθα, θὰ συγκινήσῃ, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐκπηγάζει μόνον ἐκ συνειδητῶν ἐλατηρίων. Τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωσι πάντες ὅτι, οἱ ἐν τῷ Ἅγιῳ Ὄρει, βιοῦντες μοναχοὶ ἀνεξαρτήτως προελεύσεως εἶναι ἴσοι ἔναντι τῶν ἱερῶν κανόνων, τῶν καθεστώτων καὶ ἐπομένως ὅσοι ἐκκινοῦν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας, ἵνα ζήσωσιν εἰς τὰ πλάισια τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς σφαίρας, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ὁ ἀληθὴς μοναχι-

σμός, ὅστις διὰ μέσου τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἱστορικῆς διαδρομῆς ἀπέβη ὁ συντελεστής ὑψηλῶν καὶ ὠραίων ἐκζητήσεων, θὰ ἀπολαμβάνωσι τῆς αὐτῆς ἐκτιμῆσεως καὶ συμπαθείας.

Καὶ κατὰ τὸν ἁρθρογράφον, ἵνα ἐπανεύρῃ τὸν Ἅγιον Ὅρος τὸν ἀληθῆ προορισμὸν, τὸν ὁποῖον, κατ' αὐτόν, σήμερον ἔχει ἀπολέσει, εἶναι ἀνάγκη ὅπως «ὁ Ἅθως δέον νὰ θεωρῇται ὡς κέντρον διεθνούς μοναχισμοῦ ὅπου ἀντιπρόσωποι πασῶν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν θὰ ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ διαβιοῦν καὶ νὰ ἀσκοῦνται εἰς τὰς μονὰς τῶν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ μέγας προορισμός τοῦ Ἅθω καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπληροῦτο ἀκλονήτως μέχρι τοῦ 20οῦ αἰῶνος παρὰ τὴν ἔνταξιν τῆς περιοχῆς του εἰς ἐχθρικόν, πρὸς τὴν θρησκείαν, κράτος τὴν Τουρκίαν. Καὶ σήμερον εἶναι ἀπαραιτήτος ἡ ἀποκατάστασις τούτου τοῦ Status quo».

Τὸ Ἅγιον Ὅρος, τὸ ὁποῖον διὰ μέσου τῆς χιλιετοῦς αὐτοῦ ἱστορίας «γνωρίζεται ὡς Ἑλληνικόν» καὶ διέσωσε «τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ αὐτοδιοίκησιν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν» διὰ τῶν προνομίων αὐτοῦ «δι' ὧν ἀνεδείχθη ἐν εὐκλείαις μὲν φωτοβόλος ἐστία καὶ φάρος τηλαυγῆς, ἐν δυσκληρίαις δὲ μουσῶν καταφύγιον, κιβωτός ὀρθοδόξων παραδόσεων καὶ δογμάτων καὶ σιδηροῦς βράχος ἀπροσπέλαστος εἰς τὰ μίση, τὰς ἐχθρότητας, τὰς συγκρούσεις, τοὺς πολέμους καὶ ἐν γένει τῇ ἁμαρτίᾳ»¹³² καυχᾶται, ὅτι οὐδέποτε ὠδηγήθη εἰς διακρίσεις φυλετικὰς, ἀλλ' αἱ θεοσεβεῖς αὐτοῦ διαθέσεις καὶ πράξεις περιέβαλλον πάντοτε μὲ ἰδιαίζουσας λαμπρότητα καὶ ἀγάπην ὅλους τοὺς οἰκιστὰς αὐτοῦ, ἀνεξαρτήτως προελεύσεως καὶ καταγωγῆς.

Ἄλλ' ἡ ἐλευθέρᾳ τούτων εἰς Μονὰς ἢ ἐξαρτήματα αὐτῶν διαβίωσις δὲν ὑπονοεῖ ἐκτροπὴν καὶ παρέκκλισιν «ἐκ τῶν παλαιφάτων θεσμῶν καὶ παραδόσεων», ἀλλ' ἐξασφάλισιν τῶν παναρχαίων τούτου καθεστώτων διὰ «τῆς ἐν νόμῳ εὐσταθείας καὶ ἀσφαλείας τῆς σεμνῆς ταύτης ἀκροπόλεως... ὅπως καλῶς καὶ εὐρύθιμος ἔχοιεν, συμφωνόν τε τοῖς καθεστώσιν πορεύοιντο ὁδόν, τὴν ἀρχαίαν τάξιν ἀσφαλιζουσάν τε ἅμα καὶ προάγουσαν καὶ τὴν θεόφρονα μοναχικὴν Ἀθωϊτιδα πολιτείαν ἐμπεδοῦσαν ἐν τε τοῖς θείοις καὶ Ἱεροῖς Κανόσι καὶ ἐν τοῖς ἰδίῳ αὐτῆς θεσμοῖς καὶ δικαίοις»¹³³. αὕτη εἶναι «ἡ ἰδιαιτέρα μεγάλη ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ σημασία τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὡς φωτοβόλου ἐστίας καὶ κιβωτοῦ ὀρθοδόξων παραδόσεων καὶ ἀπαραμίλλου παλαιστῆρας πνευματικῶν ἀγωνισμάτων»¹³⁴. αὐτὸς εἶναι «ὁ μέγας προορισμός τοῦ Ἅθω» καὶ ὡς «τοιοῦτος ἐπληροῦτο», τὸν ὁποῖον ὁμῶς, ἄνευ ἐπιτυχίας, εὐτυχῶς, ἠθέλησάν τινες καὶ ἐπεχείρησαν ν' ἀνατρέψωσι διὰ τῆς ἐπιβολῆς ἀρχῶν καὶ συστημάτων ὀθνεῖον πρὸς τὴν θεμελιώδη, τοῦ μοναχισμοῦ, ἔννοιαν.

Ἡ εἴσοδος, εἰς τὸν Ἀγιώνυμιον τοῦτον τόπον, ἐπιτρέπεται ἐλευθέρως, αἱ δὲ γνώμαι τοῦ ἁρθρογράφου στηρίζονται ἐπὶ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν καὶ οὐδὲν ἐμπόδιον προβάλλεται εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας ἵνα ἐπισκεφθῶσι τοῦτον, χάριν προσκυνήσεως ἢ ἐγκαταβιώσεως εἰς τὰς Μονὰς καὶ ἐξαρτήματα αὐτῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως παρέχονται πλείστα ὅσα εὐκολία, ὡς ἀπέδειξεν σύγχρονός τε καὶ ἀρχαία ἱστορία.

Τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια αὐτοῦ ἐξακολουθοῦσι

παραμένοντα ἀναλλοίωτα, ὥς ταῦτα κατεκύρωσαν Αὐτοκρατορικά χρυσόβουλλα καὶ Τυπικά, Πατριαρχικά σιγίλλια, ἀρχαιότατοι μοναχικοὶ θεσμοὶ κ.λπ., παρέχεται δὲ καὶ ἀτελής τελωνειακὴ εἰσαγωγή¹³⁵ «προϊόντων διατροφῆς καὶ ἀντικειμένων ἐκκλησιαστικολειτουργικῆς χρήσεως» καὶ ὕλική τῶν μιν ἑνίσχυσις καὶ ἄλλαι διευκολύνσεις, εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ πρόοδον αὐτῶν, συμβάλλουσαι.

Σὺν πᾶσι τούτοις, ἐλευθέρᾳ εἶναι «ἡ εἴσοδος εἰς τὸν Ἄθω καὶ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τοὺς ὀρεγομένους ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ μελέτης», «τῶν πλουσιωτάτων πολιτιστικῶν ἀξιών τῶν μιν τῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους»· μία ἐπιτροχάδην μελέτη εἰς τὰς ἰδιογράφους παρατηρήσεις ἀκραιφνῶν ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν, ἐπιστημόνων, ἐκφραζόντων τὴν βαθυτάτην αὐτῶν ἱκανοποίησιν διὰ τὰς ἐκάστοτε παρεχομένας, ὑπὸ τῶν Μονῶν, περιποιήσεις, θὰ ἐπειθε πάντα ἀμερόληπτον, τῆς ἱστορίας τούτων μελετητὴν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἐπικριτὴν, ὅτι οὐ μόνον ἐλευθέρᾳ εἶναι διὰ τούτους ἡ εἴσοδος εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐν αὐταῖς χειρογράφων καὶ κωδίκων, ἀλλὰ καὶ παρέχονται αὐτοῖς πλείσται εὐκολίαι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν¹³⁶. τοῦτο ὁμῶς δὲν σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ μὴ ληφθῇ πρόνοια διὰ τὴν διασφάλισιν τῶν ἱστορικῶν, τούτου, θησαυρῶν, οἵτινες ἀτυχῶς «ἔχουν συληθῇ ἀγρίως ἐκάστοτε καὶ μάλιστα ἀπὸ σοφοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐπῆγαν ἐκεῖ νὰ τοὺς ἀναδιφήσουν»¹³⁷. εἰς αὐτοὺς τοὺς, τύποις μόνον ἐπιστήμονας, καὶ ὀρθῶς, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπηται ἡ χρησιμοποίησις τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν ἄλλων, τούτου, θησαυρῶν.

Τὸ Ἅγιον Ὅρος τὸ ὅποιον, ἀνά τοὺς αἰῶνας «ἀποτελεῖ ἀπροσμάχητον, τῆς Ὁρθοδόξιας, ἀκρόπολιν, κιβωτόν ἱερῶν καὶ ἔθνικῶν παραδόσεων»¹³⁸, καὶ ἐπέτυχε τὴν πραγμάτωσιν τῶν ὁραματισμῶν τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς, χάρις εἰς τὸ αἰωνόβιον αὐτοῦ καθεστῶς, ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ὁποίου «ἐν ἀγαστῇ ἀδελφικῇ συμπτῶσι σιζῶσι τὸν βίον τῆς μοναχικῆς ἀρετῆς, δοῦλοι Χριστοῦ πάσης ἐθνότητος»¹³⁹, ἀνεδείχθη δὲ «τιμιαλφές κέντρον εὐλαβείας»¹⁴⁰, ὥς σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἔθετο, τοῦτο, μὲν, τὴν ἀπειπόλησιν «ἐθνικιστικῶν ἐριδῶν καὶ τάσεων... καὶ κοσμικῶν πολιτικῶν ἀγώνων», τοῦτο δὲ «τὴν διὰ τῆς προσευχῆς, τῆς θεωρίας τῆς ἐργασίας καὶ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων, σωτηρίαν τῆς ψυχῆς», κατὰ τὴν φρασεολογίαν τοῦ ἀρθρογράφου, τῶν ἐν αὐτῷ ὁσίων βιούντων.

Καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν διαπιστοῦμεν «τὴν βαθεῖαν καὶ ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς αἰδεσίμου ἀρχαίας παραδόσεως, ὑφ' ἧς τρέφεται ὁ τερπνὸς οὗτος... τόπος»¹⁴¹, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ὁποίου ἀποτυπῶνται «τὸ βυζαντινὸν πνεῦμα ἐνδεδυμένον μὲ μία χιλιετηρίδα»¹⁴², κατὰ τὴν ὁποίαν παρήλασαν προσωπικότητες καὶ φυσιογνωμίαι, αἵτινες διὰ τῆς μορφώσεως, τῆς σοφίας, τῆς καθ' ὅλου πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς τούτων βιοτῆς καὶ γενικώτερον τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑψηλά καὶ εὐγενῆ, τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ, ἰδεώδη, ἀπέβησαν οἱ κυριώτεροι καὶ αὐθεντικώτεροι, τοῦ Ἀγιορειτικοῦ μοναχισμοῦ, ἐκπρόσωποι καὶ ἐρμηνευταί, φορεῖς ἀνωτέρας πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς, ἀνακαινισταὶ καὶ ἀληθινοὶ

πνευματικοὶ καὶ κατακτηταὶ τῶν ψυχῶν, παράγοντες πολυτιμότεροι τῆς ἐξυψώσεως καὶ ἐξευγενισμοῦ ὄχι μόνον τῆς μοναστικῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ἐφ' ὅσον ὁ ἀληθινὸς μοναχισμὸς, ὥς μορφή καὶ αὐτὸς τῆς ζωῆς αἰσθάνεται ἔντονον τὴν συναίσθησιν τῆς ὑποχρεώσεώς του πρὸς ἐπωφελῇ, ταύτης, ἐξυπηρετήσιν.

Τὸ Ἅγιον Ὅρος, τὸ ὅποιον εἰσῆλθεν ἤδη εἰς τὴν αἰωνιότητα, δὲν εἶναι μόνον μία πτυχή τῆς ἱστορίας, ἀλλ' εἶναι ὁ ἠθικὸς καὶ δογματικὸς, τῆς καθ' ὅλου χριστιανικῆς θρησκείας, φάρος, εἶναι ἡ κιβωτὸς τῆς ἀφθόρου Ὁρθοδόξου παραδόσεως ἐν ἧ διαφυλάττεται, μετὰ τόσης ἀφοσιώσεως, ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς, καὶ καθ' ἀκολουθίαν, ὑπὸ τὴν μορφὴν αὐτὴν θὰ ἐξακολουθῇ τὴν ὠραίαν καὶ εὐγενῆ πορείαν του, ἐφ' ὅσον οἱ μοναχοὶ τούτου ἐφαρμοσάντες τὴν κοσμοπολιτικὴν, τοῦ Εὐαγγελίου, θεωρίαν, ζῶσιν ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἰσοπολιτείᾳ, ἀνεξαρτήτως τῆς φυλετικῆς αὐτῶν προελεύσεως.

53. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 44. Π. Παναγιωτάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 102, ὑποσ. 1.

54. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 47.

55. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 91.

56. Τὸ ἀκριβές «Ρωσικὴ Μονή».

57. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 35. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 91. Ἀναίρεσις τῶν ἐν τῷ ἀπὸ 12 Μαΐου τρέχοντος ἔτους εἰς τὴν Πρεσβευτικὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου ὑποβληθέντι ὑπομνήματι τῶν Ρώσων Κελλιωτῶν ἀναφερομένων ἀντικανονικῶν καὶ ἀνατρεπτικῶν τοῦ ὅλου ἡμῶν καθεστώτος προτάσεων. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1913, σ. 16.

58. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 35. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 91 καὶ 116.

59. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 117.

60. Αὐτόθι, σ. 123.

61. Αὐτόθι, σ. 124.

62. Αὐτόθι, σ. 127.

63. Αὐτόθι, σ. 129.

64. Δημ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 163, ὑποσ. 3. Μιλ. Καρaboκυροῦ: Τοῦ Ἁγίου Ὁρους τὰ δίκαια καὶ προνόμια. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1913, σ. 30.

65. Βασ. Στεφανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 684.

66. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 38.

67. Αὐτόθι, σ. 43.

68. Δημ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 161. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 2. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 28. Π. Παναγιωτάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 102.

69. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 51.

70. Αὐτόθι, σ. 37.

71. Τὸ ἱερὸν ψήφισμα τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἄθω καὶ τὰ συναφῇ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1913, σ. 18.

72. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 161, ὑποσ. 1.

73. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 72.

74. Αὕτη συνεχλήθη δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. 9/23-9-1913 τῆς Ἱ. Κοινότητος ἐγκυκλίου.

75. Τὸ ἱερὸν ψήφισμα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 13.

76. Αὐτόθι, σ. 9 καὶ 10.

77. Αὐτόθι, σ. 19 καὶ 26.

78. Δημ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. VII.

79. Πήρσιμα τῶν καθηγουμένων καὶ προϊσταμένων τῆς ἐκτάκτου Ἱερᾶς Συνάξεως καὶ τῶν ἐν τῇ Ἱ. Κοινότητι ἀντιπροσώπων τῶν εἰκοσιν Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἄθω. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1913, σ. 4. Τὸ ἱερὸν ψήφισμα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 6.

80. Ὀνομάζοντες Καλύβας, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, νοοῦμεν οἰκήματα μικρότερα τῶν κελλίων μετὰ ἢ ἀνευ ναυδρίου καὶ μετ' ἐλαχίστης περιοχῆς γῆς περὶ αὐτῶν.

81. Ἀρχιμ. Χρ. Κτενᾶ, Τά ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερά καθιδρύματα καί ὁ διέπων αὐτά ὄργανισμός. Θεσσαλονίκη 1925, σ. 11.
 82. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 162.
 83. Τό ἱερόν ψήφισμα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 27.
 84. Γράμματα Ἀγιορειτικά, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 29.
 85. Ἀναίρεσις κ.λπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 24.
 86. Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Ἀγιορειτική Πολιτεία. Ἐν Θεσσαλονίκη, 1921, σ. 6.
 87. Ἀναίρεσις κ.λπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 25.
 88. Τό ἱερόν ψήφισμα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 24. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 173.
 89. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 120.
 90. Αὐτόθι.
 91. Αὐτόθι.
 92. Τό ἱερόν ψήφισμα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 26.
 93. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 161-162, ὑποσ. 1. Μ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 105.
 94. Οὗτοι, ὅτε ἐκλήθησαν, ὑπό τῆς Ἱ. Κοινότητος, εἰς ἀπολογίαὶν διὰ τὴν ἀντικανονικὴν καὶ ἀντιπειθαρχικὴν ταύτην ἐνέργειαν ἀπήντησαν ὅτι «τὸ ὑπόμνημα ἐκεῖνο ἀπεστάλη αὐτοῖς ἐξωθεν πρὸς ὑπογραφήν παρ' ἐπισήμων προσώπων». Μ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 35.
 95. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 108.
 96. Ἀναίρεσις κ.λπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 27. Ἐννοεῖται, ὅτι εἰς αὐτὴν ὑπογράφουσι καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἱ. Μονῶν Χελιανδαρίου Πρωτῆ, Κλήμης καὶ Ζωγράφου Ἱερ. Μηνᾶς.
 97. Ἀναίρεσις κ.λπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 25. Κελλιωτικόν, τελείως ὁμῶς ἄσχετον πρὸς τὸ τῶν Ρώσων κελλιωτῶν τοιοῦτο, ζήτημα, ἀνεφάνη τῷ 1905 ἐξ ἀφορμῆς τοῦ λεγομένου τριμοιριδίου. Πρβλ. Ἐκθεσὶν τῆς τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Κελλιωτικοῦ ζητήματος. Ἐν Λειψία 1906.
 98. Ἀναίρεσις κ.λπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 13.
 99. Αὐτόθι, σ. 14.
 100. Αὐτόθι, σ. 15.
 101. Αὐτόθι, σ. 16.
 102. Αὐτόθι.
 103. Δημ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 162-163.
 104. Ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν καὶ ἡ, τῆς Λωζάνης, τοιαύτη ὥρισαν ὁμοιομόρφως. Π. Παναγιωτάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 102, ὑποσ. 1.
 105. Αὐτόθι, σ. 107.
 106. Ὁ ἀρθρογράφος τὸν ἀποκαλεῖ κανονισμὸν.
 107. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 164-198. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 63-98.
 108. Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως 309/1926. Π. Παναγιωτάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 106, ὑποσ. 4.
 109. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 42.
 110. Αὐτόθι, σ. 100.
 111. Αὐτόθι, σ. 102.

112. Αὐτόθι.
 113. Ἀναίρεσις κ.λπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 26.
 114. Ματθ. κγ', 27-28.
 115. Δημ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 101.
 116. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 163.
 117. Αὐτόθι, σ. 162. Π. Παναγιωτάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 106.
 118. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. VII.
 119. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 83.
 120. Αὐτόθι, σ. 67.
 121. Τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς: «Κοινόβιος Μονὴ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μετατραπῇ εἰς ἰδιόρρυθμον. Ἰδιόρρυθμος ὁμῶς μετατρέπεται εἰς Κοινόβιον ἀποφάσει τῆς Ἱ. Κοινότητος ἂν ἀπατηθῇ ὑπὸ τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν πρὸ ἐξαετίας καρέντων ἀδελφῶν τῆς Μονῆς. Ἡ τοιαύτη, περὶ μετατροπῆς ἰδιόρρυθμου εἰς Κοινόβιον, ἀπόφασις τῆς Ἱ. Κοινότητος ἀνακοινούται τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ διὰ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ σχετικοῦ Συγγιλλίου». Πρβλ. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 78.
 122. Ἀρθρ. 9ον τοῦ Καταστατικοῦ, πρβλ. Π. Παναγιωτάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 112.
 123. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 66.
 124. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 164.
 125. Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 103.
 126. Αὐτόθι, σ. 97 καὶ 104. Μισθωτήριον τῶν ἐν Χαλκιδικῇ Ἀγιορειτικῶν μετοχιῶν, Ἀθῆναι 1924, σ. 3 κ.ε. Τὰ μισθώματα ταῦτα ἀργότερον ηὐξήθησαν ἀναπροσαρμοσθέντα πρὸς τὴν ἐκάστοτε, τῆς δρασμῆς, διακρίμανσιν.
 127. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων Ἱεξεκιήλ, Ἔργα καὶ Ἡμέραι. Ἐν Βόλῳ 1950, τ. Γ', σ. 355, 388.
 128. Αὐτόθι, σ. 439, 440, 463.
 129. Τά σ. Γριτσοπούλου, Οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων πνευματικοὶ χειρωγῶν τῶν Ρώσων (κατὰ τὸν 12' αἰῶνα), «Καθημερινή», ἔτ. 1961 (22 Φεβρουαρίου), ἀριθ. φύλ. 14867, σ. 2.
 130. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος κ.λπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 395.
 131. Αὐτόθι, τ. Δ', σ. 50.
 132. Γράμματα Ἀγιορειτικά, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 5.
 133. Αὐτόθι, σ. 24.
 134. Γράμματα Ἀγιορειτικά, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 21.
 135. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος κ.λπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 117. Π. Παναγιωτάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 189.
 136. Δ. Πετρακάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 120.
 137. «Καθημερινή», ἔτ. 1954, ἀριθ. φύλ. 12703 (23-1-1934).
 138. Γ. Παρασκευοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 6.
 139. Τό ἱερόν ψήφισμα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 4.
 140. Εὐλόγ. Κουρίλα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 535.
 141. Μελ. Μεταξάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 168.
 142. Αὐτόθι.

ΣΤΟ ΓΑΛΑΖΙΟ ΣΤΟΛΙΔΙ

Οἱ πρῶτοι ἀστροναῦτες πού εἶδαν τὴ Γῆ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Σελήνης τὴ χαρακτηρισίαν ὡς «ἕνα γαλάζιο στολίδι», καθὼς περιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιράν. Καὶ ὅμως σ' αὐτό τό «γαλάζιο στολίδι», ἐπικρατεῖ ἡ κακία, ὁ πόνος καὶ ὁ θάνατος γιὰ ὅλα τὰ ὄντα πού τό κατοικοῦν. Καὶ θά ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀδιαφορήσει γι' αὐτὴ τὴν κατάστασις ὁ Παντοδύναμος Δημιουργός. Γι' αὐτό ἔστειλε τὸν προαιώνιο Λόγο Του. Ἔτσι στὸν μικρὸ αὐτό πλανήτη στήθηκε κάποτε ἕνας σταυρός καὶ πέθανε πάνω σ' αὐτόν ὁ προαιώνιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πέθανε καὶ ἀναστήθηκε γιὰ τοὺς ἐνόχους κατοίκους τῆς Γῆς. Καὶ τώρα, στὸ κέντρο τῆς ἱστορίας τοῦ πλανήτη Γῆ, ἕνας Σταυρός κι ἕνας Ἀδελφός Τάφος διαλαλοῦν τὴν Ἀσύγκριτη Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γι' αὐτόν τὸν μικρὸ πλανήτη, γι' αὐτό τό «γαλάζιο στολίδι». Κι ἔτσι ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ προσμονὴ γιὰ «νέους Οὐρανούς καὶ νέα Γῆ» (Β' Πέτρου γ' 13).

«Χριστιανικές Πεννιές»

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ,
Πρόεδρος τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διά τό Ἑσωτερικόν	Δραχμαί	1.000
Διά το Ἑξωτερικόν	Δολλάρια	50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Ἑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑΣ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



RECEIVED

APR 4 2000

LIBRARY-P.A.O.I.

ΕΤΟΣ ΕΝΕΝΗΚΟΣΤΟΝ - ΑΘΗΝΑΙ ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1999 - ΑΡ. ΦΥΛ. 1503

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΑΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ - 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ - ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969



Τῷ ἀγαθῷ ἡμῶν Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»
διὰ φιλικῆς φιλίας καὶ εὐχόριαν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἱερέως
τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου.



ΜΗΝΥΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ

ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν,
Τακτικοῦ Μέλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

Οπως ἤδη ἔγινε φανερόν ἀπό τό Πρόγραμμα τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου στήν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, πού δημοσιεύθηκε στό προηγούμενο τεῦχος τῆς «Ἐκκλησίας», καί ὅπως ἐπίσης μαρτυρεῖται τόσο ἀπό τό σχετικό «Χρονικό», πού δημοσιεύεται στίς ἐπόμενες σελίδες, ὅσον καί ἀπό τά βιώματα τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἀπό τόν Τύπο καί τά Ραδιοτηλεοπτικά Μέσα παρακολούθησαν συγκλονιστικά στιγμιότυπα καί ἐντυπωσιακές σκηνές ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στήν Ἑλλάδα, ἡ ἐπίσκεψις αὐτή, πού πραγματοποιήθηκε ὕστερα ἀπό δικαιολογημένες ἀναβολές, ὑπῆρξε πολυδιάστατο καί πολύπτυχο γεγονός ὑψίστης σπουδαιότητος καί μετέδωσε σέ πολλούς ἀποδέκτες πολυάριθμα σημαντικά –καί συχνά ἀποκαλυπτικά– μηνύματα, πού ἔχουν ὄχι μόνον πανεθνικήν, ἀλλά καί πανευρωπαϊκήν, πανορθόδοξον, παγχριστιανικήν καί πανανθρωπινήν ἐμβέλειαν. Μερικά ἐκ τῶν μηνυμάτων αὐτῶν εἶναι δειγματοληπτικῶς τά ἑξῆς:

1. Ἡ παρουσία τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στήν Ἑλλάδα ἔδωκεν ἀφορμήν στό νά προβληθοῦν οἱ μακροχρόνιοι δεσμοί αἵματος καί ἀγάπης, πού συνδέουν τόν ἑλληνικό λαό μέ τήν

Πρωτόθρονη ἐντός τῆς Ὁρθοδοξίας Ἐκκλησία τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων. Οἱ παντοειδῆς τιμές, πού ἀπεδόθησαν στόν Παναγιώτατο ἀπό τόν ἀδελφικό φίλο Του Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο· ἀπό τά Μέλη τῆς Ἱ. Συνόδου καί πλείστα στελέχη τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας· ἀπό κληρικούς, μοναχοὺς, μονάστριες καί λαϊκοὺς· ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν Πρωθυπουργό, τόν Πρόεδρο καί τά Μέλη τῆς Βουλῆς, τόν Ἀρχηγό τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως καί τῶν λοιπῶν Κομμάτων· ἀπό τό Ὑπουργικό Συμβούλιο καί τίς Ἀνώτατες Δικαστικές Ἀρχές· ἀπό τοὺς Κοσμήτορες, τοὺς Προέδρους καί τοὺς Καθηγητές τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν· ἀπό τίς Νομαρχιακές, Δημοτικές, Στρατιωτικές Ἀρχές καί τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας· ἀπό Ἡγετικά Στελέχη τῶν διαφόρων λοιπῶν Ἀρχῶν καί ἀπό πανηγυρίζοντα πλήθη λαοῦ, οἱ τιμές λοιπόν πού ἐπιδεικνύοντο στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη ἀπό ὅλες ἀνεξαιρέτως τίς τάξεις τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι πιστοποιήσις τῶν δεσμῶν αὐτῶν.

Εὐγλωττῆ ὑπῆρξε καί ἡ φαινομενολογία τῶν ἐκδηλώσεων τιμῆς πρὸς τόν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως σέ ὅλες τίς

περιοχές, τίς όποίες επισκέφθηκε. Έγκάρδιες προσφωνήσεις· κωδωνοκρουσίες· λιτανευτικές πομπές καί πορείες· παρατάξεις κληρικῶν μέ τά ἅμφιά τους, μοναχῶν, μοναστριῶν, καί στρατιωτικῶν ἀγνημάτων· φιλαρμονικές, μαντολινάτες καί ὀρχήστρες· ἑορταστικά λαϊκά πανηγύρια μέ χορωδίες, ἄσματα, τραγούδια καί λαϊκοὺς χορούς· καλλιτεχνικές ἐκδηλώσεις συνηρητημένες μέ ἐπιστημονικά συμπόσια· στρώσιμο τῶν δρόμων μέ πολύτιμα χαλιά, μέ δάφνες καί μυρσίνες· χιλιάδες ροδοπέταλα καί ἄλλα λουλούδια, μέ τά όποία ραίνόταν ὁ Πατριάρχης εἴτε ἀπό σημαιοστόλιστα μπαλκόνια καί στούς δρόμους ἀπό κάνιστρα, πού κρατοῦσαν νεάνιδες· σημαίες τῆς Ἑλλάδος καί ἐκκλησιαστικές μέ τόν δικέφαλο ἀετό· πλήθη πιστῶν καί πολλοί μέ τίς πολύχρωμες ἐθνικές τοπικές ἐνδυμασίες τους· πρωτοφανεῖς συμμετοχές νεολαίας ἀμφοτέρων τῶν φύλων· συνοδεῖς σέ μερικές περιοχές ἐποχουμένων σέ μοτοσυκλέτες ἢ ἐφιππων νέων· δῶρα, πού προσφέρονταν στόν Πατριάρχη, στόν Ἀρχιεπίσκοπο καί στά μέλη τῆς Συνοδείας των· αὐτά καί πολλά ἄλλα διεμόρφωναν καί χρωμάτιζαν τήν ἀτμόσφαιρα, μέσα στήν όποία ἐκδηλώνονταν μέ ἐνθουσιασμόν οἱ τιμές πρός τόν Προκαθήμενο τῆς Ὁρθοδοξίας.

Οἱ τιμές αὐτές ἀπέδειξαν ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀφύπνισε καί ἐνεργοποίησε γιά μίαν ἀκόμη φοράν τήν πεμπτουσίαν τοῦ βιο-ψυχολογικοῦ γενετικοῦ κώδικος τῶν Ἑλλήνων καί τό πλέον ἐνδόμυχο ἀρχετυπικό στοιχεῖο τῶν ὑπαρξιακῶν συνειδητῶν ἢ ὑποσυνειδητῶν ἀναμνήσεών τους. Ἐτσι ἀναζωπυρώθηκε ἡ αὐτοσυνειδησία τους, ἡ όποία ἀνάγεται στό γεγονός, ὅτι οἱ Ἕλληνες Χριστιανοί, ὅταν δέχθηκαν στήν πνευματικήν ζωήν τους τό θεῖον ἐμβόλιον τῆς καλλιελαιού τῆς Ἐκκλησίας καί βγῆκαν ἀπό τήν κολυμβήθρα τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος ντυμένοι μέ τήν φωτεινή στολή τῆς ἀναγεννήσεως, μετά τήν ἰδρυσι τῆς Νέας Ρώμης, συνέσφιγξαν τήν ἐνότητά τους καί διαμόρφωσαν τήν ταυτότητά τους ὑπό τίς στοργικές ἐνοποιές πτέρυγες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσλαμβάνοντας κατά τρόπον ἐκλεκτικό καί καταναγάζοντας μέ τό φῶς τοῦ Χριστοῦ ὅλα τά ἐκλεκτά εἰδολογικά καί καθ' ὕλην στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ.

2. Τό ἱερόν πῦρ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης, ἡ όποία

συνδέει τούς Ἕλληνες μέ τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀναρριπίσθηκε ὑπό τήν πνοήν τοῦ ἁγίου καί τελεταρχικοῦ Πνεύματος, μέ τίς λειτουργικές ἐκδηλώσεις (Δοξολογίες, Τρισάγια, Ἀκολουθίες Ἑγκαινίων καί Θυρανοιξίων καί κατ' ἐξοχήν μέ τήν εὐχαριστιακή κοινωνία ἡ όποία πραγματοποιήθηκε τόσον μέ τήν πανηγυρική Πατριαρχική καί Συνοδική Θεία Λειτουργία στόν Ἱ. Καθεδρικό Ναό Ἀθηνῶν μέ τήν παρουσία τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς καί ὅλων τῶν λοιπῶν Ἐπισήμων, πού ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, ὅπως καί μέ τήν Πατριαρχικήν καί Πολυαρχιερατικήν Θ. Λειτουργίαν στόν Ἱ. Ναό Ἁγίου Μηνᾶ Ναούσης. Μέ τήν ἐκ τοῦ αὐτοῦ Οὐρανίου Ἄρτου καί ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ποτηρίου τῆς Ζωῆς κοινήν μετάληψιν τοῦ Τιμίου Σώματος καί τοῦ ἀχράντου Αἵματος τοῦ Κυρίου, ἡ όποία προϋποθέτει δογματικήν ἐνότητα, διανοίγονται οἱ πνευματικοί ὀφθαλμοί καί κατανοοῦμεν καλύτερον τό μυστήριον τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τό όποιο γίνεται αἰσθητόν κατ' ἐξοχήν στίς εὐχαριστιακές συνάξεις ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Αὐτές εἶναι συνενωμένες στήν ἰδία Ὁρθόδοξη πίστι ὑπό τήν συνετή συντονιστική μέριμνα τοῦ πρώτου κατὰ τήν τάξι Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ἡ ἐμπειρία αὐτή συγκινεῖ ἰδιαιτέρως τούς Ἕλληνες, οἱ όποιοι συνεχῶς ἀντλοῦν ἐκ τοῦ ζῶντος ὕδατος τῆς πολυκρούνου πηγῆς καί κρήνης τοῦ Φαναρίου.

3. Ὅλα τά περιστατικά καί στιγμιότυπα τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος κατέστησαν εὐδιάκριτον τό μήνυμα, ὅτι —καθώς εἶχε τονίσει ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος σέ συνέντευξί Του πρός τούς ἐκπροσώπους τῶν ΜΜΕ— καμιά δύναμις δέν μπορεῖ νά διαταράξη τίς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κοινωνία τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ὅπως τόνισε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κατὰ τήν Δοξολογία τῆς 20ῆς Μαΐου 1999 στόν Ἱ. Καθεδρικό Ναό Ἀθηνῶν, «ἀποκαλύπτει τήν ἀρραγῆ ἐνότητα τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἡμῶν καί τήν ἀκλόνητον ἀγάπην αὐτῶν πρός ἀλλήλας. Εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ όποία, κατὰ τόν Ἀπ. Παῦλον, «οὐδέποτε ἐκπί-



Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος καὶ ἡ Α.Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος στὸ Συνοδικό Μέγαρο.



Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος κατέρχεται τὴν κλίμακα τοῦ ἀεροσκάφους «Στάγαιρα», τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας, πού τὸν μετέφερε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὴν Ἀθήνα.

πτει» (Α΄ Κορ. 13, 7), παρ' ὅλα ὅσα πολλάκις ὁ ἀρχέκακος μηχανεύεται διὰ νά ψυχράνη αὐτήν, διασπείρων ψευδεῖς εἰδήσεις, παραποιῶν γεγονότα καί ἀμφισβητῶν τὰς πάντοτε καλὰς προθέσεις... Ἐφ' ὅσον ἡ πρώτη καί μεγάλη ἐντολή τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ ἐντολή τῆς ἀγάπης, μένομεν ἐδραῖοι καί ἀμετακίνητοι εἰς τὴν ἀγάπην Αὐτοῦ καί οὕτως ἀποκλείομεν πᾶσαν περίπτωσιν κλονισμοῦ τῆς μεταξύ ἡμῶν ἀγάπης».

4. Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἔδωσεν ἀφορμὴν στό νά διακηρυχθῇ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν, ὅτι ὁ περιφανὴς Πατριαρχικός θρόνος, συμφώνως πρὸς τόν 36όν κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «τῶν ἴσων ἀπολαύει πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης θρόνου καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνος, μεγαλύνεται πράγμασιν». Ὁ Παναγιώτατος κ. Βαρθολομαῖος στήν Ὁμιλία Του κατά τὴν πρὸς τιμὴν Αὐτοῦ ἐκδήλωσιν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (τὴν 21ην Μαΐου 1999) ἐπεσήμανε: «Διὰ τοῦ τρίτου κανόνος τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συνελθούσης τό 381 μ.Χ., καί διὰ τοῦ 28ου τοιούτου τῆς Δ΄ ὁμοίας, συνελθούσης τό 451 μ.Χ., ὠρίσθη ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἔχει τὰ πρεσβεῖα τιμῆς καί εὐθύνης ἴσα μέ τόν Ρώμη, ἀπό τοῦ σχίσματος δέ καί ἐφεξῆς, ἔχει οὕτως τὴν πρωτόθρονον θέσιν μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν».

Χαρακτηριστικῶς καί ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν Παναγιώτατον Οἰκουμενικόν Πατριάρχην κατά τὴν Δοξολογίαν στόν Ἱ. Καθεδρικό Ναό Ἀθηνῶν, τόνισε τὰ ἑξῆς:

«Ὁ ἱερός θεσμός, τόν ὅποιον ἐπαξίως τιμᾶτε προκαθήμενος τοῦ Ἱεροῦ Συνθρόνου τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατά τόν ἀοίδιμον Προκάτοχον ἡμῶν καί σπουδαῖον ἱστορικόν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον, εἶναι καί δι' ἡμᾶς «ἄνωθεν καθηγιασμένος» ἐν τῇ καθόλου Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ καί περιβεβλημένος μέ δόξαν δέκα καί ἕξ (16) αἰώνων, ζώσας διασώζων τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν διδασκαλίαν καί τὰς παραδόσεις καί ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ περίλαμπρον πνευματικόν φάρον, καταυγάζοντα τὴν οἰκουμένην. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης εἶναι πατήρ πατέρων πάντων τῶν Ὁρθοδόξων, ὁ συνδετικός κρίκος τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων

Ἐκκλησιῶν, ἡ σεπτὴ αὐτῶν κορυφή. Ἐντεῦθεν, ὁ «πάγκοινος πρὸς τό ἀξίωμα αὐτοῦ σεβασμός» (Περιοδικόν «Ἐκκλησία», τεύχος Η΄ ἀριθμ. 49/6.12.1930, σελ. 394).

5. Οἱ τελευταῖες φράσεις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου ἐπαληθεύονται πλήρως ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ καρδιές τῶν Ἑλλήνων κατακτήθηκαν ἀπὸ τὴν φωτεινὴ καί ἀκτινοβόλο προσωπικότητα τοῦ σημερινοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ὁρθοδοξίας. Οἱ 140 περίπου λόγοι, τοὺς ὁποίους ὁ Παναγιώτατος κ. Βαρθολομαῖος ἐξεφώνησε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς εὐλογημένης ἐπισκέψεώς του σὲ πολλές περιοχές τῆς Ἑλλάδος, εἶχαν ἐλκυστικὴν ποικιλίαν περιεχομένου, προσαρμοσμένους πάντοτε εὐστόχως στίς προσλαμβάνουσες παραστάσεις τῶν ἀκροατῶν καί στό φυσικὸ καί βιοκοινωνικο - πολιτιστικὸ περιβάλλον τῆς περιοχῆς, στήν ὁποία μιλοῦσε. Ὅλες οἱ ὑψηλῆς στάθμης διατυπώσεις Του διακρίνονταν γιὰ τὴ σεμνότητα καί τὸν ἐπιγραμματικὸν τοὺς χαρακτήρα· συνδύαζαν ἰωνικὴ χάρι καί δωρικὴ λιτότητα· ἦσαν ἀπαλλαγμένες ἀπὸ περιττές ρητορικές παρεκβάσεις εἰσέδυσαν στήν πεμπτουσία τῶν θιγομένων θεμάτων ἢ προβλημάτων· εἶχαν κρυσταλλινὴ διαύγεια καί σαφήνεια· μαρτυροῦσαν ἀρίστη γνῶσι καί χρῆσι τῆς δοκίμου ἑλληνικῆς γλώσσης· ἀντλοῦσαν ἐκ τοῦ περισσεύματος τοῦ προσωπικοῦ πνευματικοῦ θησαυροφυλακίου καί ὀπλοστασίου Του· εἶχαν ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς πηγαιότητος καί γνησιότητος καί ἔφεραν ἐκδηλὴ τὴν προσωπικὴν σφραγίδα τοῦ αὐτοφώτου κριτικοῦ στοχασμοῦ Του.

Ὁ ἀπλοῦς, πειστικὸς καί ἀρχιτεκτονικῶς διαρθρωμένος λόγος Του ἦταν «πάντοτε ἐν χάριτι, ἁλατι ἡρτυμένος» (Κολ. 4, 6), ἐνῶ ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τῆς συμπεριφορᾶς Του καί ὁ τρόπος τῆς ἐπικοινωνίας Του μέ ὅλες τίς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπεδείκνυναν τὴν ταπεινόφρονα κατὰ Θεὸν σοφία καί σύνεσι, τὴν βαθεῖα εὐσέβεια, τὴν ἀπλότητα, τὴ σεμνότητα, τὴν πραότητα, τὴ μελιχιότητα, τὴν προσήνεια, τὴν χριστιανικὴν λεπτότητα, τὴν εὐαισθησία, τὴν εὐγένεια.

Ὁ Παναγιώτατος κ. Βαρθολομαῖος μᾶς μίλησε ὄχι μόνον μέ τοὺς λόγους Του, ἀλλὰ μέ ὅλη τὴν ἀτμόσφαιρα, ἡ ὁποία περιέβαλλεν Αὐτόν καί τὴν ἐκλεκτὴ συνοδεία Του. Ἦλθε στήν Ἑλλάδα ἀεροπορικῶς «ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων». Ἀλλὰ μαζί Του



Ο Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλο, ἐπιθεωρεῖ καὶ εὐλογεῖ τὸ παρατεταγμένο ἄγημα τῆς Προεδρικῆς Φρουρᾶς, πού ἀποδίδει τιμές στό Ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ.



Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος εὐλογεῖ τὸν ἀθηναῖκό λαο ἀπὸ τὸν ἐξώστη τοῦ καταλύματός του στό ξενοδοχεῖο «Μεγάλη Βρεταννία» στό Σύνταγμα. Δίπλα του ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυστόδουλος.

ἦλθαν οἱ δροσερές πνοές τῶν ἀνέμων αὐτῶν, οἱ αὖρες τοῦ Κερατίου καί τοῦ Βοσπόρου, οἱ στεναγμοί τοῦ Γένους, οἱ συνηρημένες πρὸς τό Βυζάντιο ἱερές μνήμες, ἡ ἐκ τοῦ βάθους τῶν αἰώνων ἀντηχοῦσα φωνή αἰοδίων μεγάλων Πατριαρχῶν, ὁ ἀντίλαλος τῶν κατανυκτικῶν βυζαντινῶν ψαλμωδιῶν τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ. Πίσω ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Σεπτοῦ Πατριάρχου, πού εἶναι ἤδη γραμμένοι ἢ εἶναι δυνατόν νά γραφοῦν, ὁ αἰσθαντικός συνομιλητής Του ἄκουε εὐκρινῶς τοὺς μυστικούς ἤχους τῆς ἐκ τοῦ Φαναρίου καί τοῦ προσώπου τοῦ Προκαθημένου τῆς Ὁρθοδόξιας ἐκπεμπομένης γλυκειᾶς καί γοητευτικῆς ὑπερκόσμιας μουσικῆς, ἡ ὁποία ἔφερε στή μνήμη τοῦ γράφοντος τοὺς ἐξῆς λόγους τοῦ Nietzsche:

«Τό πλέον κατανοητό στή γλῶσσα δέν εἶναι τά ἴδια τά λόγια, ἀλλά ὁ τόνος, ἡ ἰσχὺς τῆς φωνῆς, ἡ μετατροπία (Modulation μεταβολή τοῦ τόνου κατὰ τὴν ἐκτέλεσι μουσικοῦ κομματιοῦ), τό τέμπο (Tempo, ρυθμός), μέ τά ὁποῖα ἐκφράζεται μέ τό στόμα μιά σειρά ἀπὸ λέξεις – μέ λίγα λόγια ἡ μουσική πίσω ἀπὸ τίς λέξεις, τό πάθος πίσω ἀπὸ τὴ μουσική αὐτή, τό πρόσωπο πίσω ἀπὸ αὐτό τό πάθος: ὅλα αὐτά, πού δέν εἶναι δυνατόν νά μορφοποιηθοῦν σέ λόγους καί νά γραφοῦν». Ἀληθῶς πρό πάντων γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καί τὸν σημερινό κορυφαῖο Ἡγέτη Αὐτῆς, πού τὴν ἐκπροσωπεῖ ἐπαξίως, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς διαισθητικῶς καί βιωματικῶς τὴν ὕπαρξι καί μερικῶν «ἀρρήτων» πραγματικοτήτων (πρβλ. Β΄ Κορ. 12, 4).

Η ΟΜΟΡΦΙΑ

Οἱ θέλουμε νά φαινόμαστε ὁμορφοί. Βέβαια γιὰ τὴν ὁμορφιά ἐνδιαφέρονται κυρίως οἱ γυναῖκες. (Ἀλλά καί οἱ ἄντρες δέν πᾶνε πίσω...). Ὅλοι φροντίζουμε (καί ξοδεύουμε) γιὰ τὴν ὁμορφιά μας καί τὴν ἐμφάνισή μας.

Ἔτσι στίς ἡμέρες μας ἀνθοῦν οἱ διάφορες ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ἐμφάνιση, τὰ ἱνστιτούτα καλλονῆς, οἱ βιομηχανίες καλλυντικῶν. Καί οἱ ἄνθρωποι ξοδεύουν σ' αὐτὰ μεγάλα χρηματικά ποσά... Ἀλλά τελικά τί πετυχαίνουν;

Μιά ἀπὸ τίς κορυφαῖες Ἑλληνίδες αἰσθητικούς, ἡ Ν.Σ., τονίζει: «Ὁ φθόνος, ἡ ἀπαισιοδοξία, ὁ θυμὸς, τὸ ἄγχος, εἶναι οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τῆς ὁμορφιάς. Καί τὰ σημάδια τοὺς οὔτε μάσκες, οὔτε μασάζ, οὔτε τὰ ἀκριβότερα καλλυντικά τοῦ κόσμου ἔχουν τὴ δύναμη νά τὰ σβήσουν».

Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι τό πρόσωπο καί τὰ μάτια εἶναι ὁ καθρέφτης τῆς ψυχῆς καί ἡ ἐκφραση τοῦ προσώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ψυχικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν στὴν ψυχὴ κυριαρχεῖ ἡ ἁμαρτία (ἐγωϊσμός, πονηρία, μέριμνα), τότε ἐπηρεάζεται καί τό πρόσωπο καί σκοτεινάζουν καί τὰ πιό ὠραῖα χαρακτηριστικά. Ἐνῶ, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν πνοή τοῦ Ἀγ. Πνεύματος (γεμάτη ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη), τότε καί τό πρόσωπο φωτίζεται ἀπὸ μιά μυστικὴ λάμψη καί παίρνει μιάν ἄλλη ὁμορφιά, πού ἐπισκιαρίζει καί τὰ ἄσχημα χαρακτηριστικά.

Ὅλα τὰ μέσα καί τὰ σύνεργα τῆς ἐξωτερικῆς ὁμορφιάς προσπαθοῦν ἀπλῶς νά καλύψουν ὅ,τι δέν εἶναι τόσο ὠραῖο. Προσπαθοῦν νά ξεγελάσουν τὰ μάτια τοῦ κόσμου... Ἀλλά ἡ ἀσχήμια, ὅσο καί ἂν καλυφθεῖ, ὑπάρχει. Γιατί ὑπάρχει, πρῶτα - πρῶτα, στὴν καρδιά...

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ἀπευθυνόμενος στίς πιστές γυναῖκες, γράφει σχετικά:

«Στολίδία σας δέν πρέπει νά εἶναι τὰ ἐξωτερικά, ὅπως ἡ περὶτεχνη κόμμωση, τὰ χρυσά κοσμήματα καί τὰ ἐντυπωσιακά φορέματα, ἀλλά τὰ ἐσωτερικά, ὅπως ἡ καθαρότητα τῆς καρδιάς καί ἡ πραότητα καί ἡ ἡρεμία, πού χορηγεῖ τό Πνεῦμα» (Α΄ Πέτρου γ΄ 3-4).

Οἱ «περιποιήσεις» τοῦ προσώπου καί τό ψευτοχαμόγελο, πού ἀπαιτεῖ ἡ «εὐγένεια», δέν ὠφελοῦν.

Δέν τό ἔχετε παρατηρήσει; Ἐνα «περιποιημένο» πρόσωπο ἀντανάκλᾳ, πολλές φορές, μιά ἀποκρουστικὴ κακία, ἐνῶ ἕνα «ἄσχημο» πρόσωπο φωτίζεται συχνά ἀπὸ μιά γοητευτικὴ ἐσωτερικὴ εὐγένεια!

Τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ εἶχαν μὰ μυστικὴ λάμψη. Τό πρόσωπο τοῦ Μωϋσῆ, τοῦ πρωτομάρτυρα Στεφάνου, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου κ.λπ. ἔλαμπε, γιατί καθρέφτιζε τό ὑπερκόσμιο φῶς. Γι' αὐτό ἔγραφε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἐμεῖς ὅλοι μέ ξέσκεπο πρόσωπο, σάν καθρέφτες, δεχόμαστε καί ἀντανάκλουμε τὴ δόξα τοῦ Κυρίου» (Β΄ Κορ. γ΄ 18).

Τό παράδειγμα ἐκείνων ἃς μιμηθοῦμε κι ἐμεῖς. Ἔτσι τό πρόσωπό μας θά λάμπει, ὄχι ἀπὸ τὴν προσποιητὴ «καλοσύνη» μας καί τὴν «ὁμορφιά» μας, ἀλλά ἐπειδὴ θ' ἀντανάκλᾳ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ.

Μακάρι αὐτὴ τὴν ὁμορφιά –τὴν ἀληθινὴ ὁμορφιά– ν' ἀποκτήσουμε ὅλοι, γυναῖκες καί ἄντρες, καί νά μὴν προσπαθοῦμε μέ τίς ἐξωτερικὲς ἐπιδιορθώσεις νά παρουσιάσουμε κάτι πού δέν ὑπάρχει.

«Χριστιανικὲς Πεννιές»



ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΟΧΕΥΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Του αοιδίμου Ἀρχιμανδρίτου
ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ὅσάκις γίνεται λόγος περί θεσπίσεως πολιτικοῦ γάμου, προβάλλεται κατὰ κόρον τὸ ἐπιχείρημα τῆς παραβιάσεως τῆς συνειδήσεως τῶν ἀπίστων. «Πῶς ὑποχρεούμεν—λέγουν οἱ ὑπέρμαχα τοῦ πολιτικοῦ γάμου—δύο πρόσωπα ἄθεα νὰ ὑποστοῦν, παρά τὴν συνείδησίν των, τὴν ἱερολογίαν τοῦ θρησκευτικοῦ γάμου;». Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως αὐτό, ἂν μὴ οὐδεμίαν, πάντως ἐλαχίστην ἀξίαν ἔχει. Πράγματι δέν εἶναι τόσο φοβερόν, ἀπὸ πλευρᾶς εὐαισθησίας συνειδήσεως, διὰ τοὺς ἀπίστους νὰ δεχθοῦν τὴν ἱεροτελεσίαν τοῦ γάμου. Διότι οὗτοι, μὴ πιστεύοντες εἰς Θεόν καὶ θείαν Χάριν κατερχομένην ἐπ' αὐτοὺς κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου, εἶναι βέβαιοι, ὅτι οὐδέν λαμβάνουν (θεῖον δῶρημα), παρά πάσας τὰς δεήσεις καὶ ἐπικλήσεις τοῦ ἱερέως, καὶ ἐπομένως δέν... «βλάπτονται»! Τί κωλύει λοιπὸν αὐτοὺς νὰ θεωροῦν τὴν ὅλην ἱεροτελεσίαν ἀπλῶς ὡς μίαν πανηγυρικὴν, πομπώδη ἔστω, «ληξιαρχικὴν πράξιν», ἀναγκάϊαν κατὰ τὴν πολιτειακὴν Νομοθεσίαν πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ἐγκυρότητος τοῦ γάμου των; Ἀντὶ ληξιαρχικοῦ κρατοῦντος ἀνθοδέσματος ἔχομεν «ληξιαρχον» (ιερέα) κρατοῦντα στέφανα, ἀντὶ ἀσμάτων ἔχομεν ψαλμωδίας, ἀντὶ δημοαρχείου ἔχομεν νάον. Ἐάν ὅμως ταῦτα ἔχουν οὐσίαν καὶ σημασίαν διὰ τὸν πιστόν, διὰ τὸν ἄπιστον δέν εἶναι εἰμὴ νεκροὶ τύποι καὶ σχήματα κενὰ παντός περιεχομένου. Δύναται λοιπὸν νὰ τὰ ἀνεχθῇ ἀνωδύνως διὰ τὴν συνείδησίν του.

Ἐν τούτοις, ἂν τὸ πρόβλημα διὰ τὴν συνείδησιν τῶν ἀπίστων εἶναι ἀνύπαρκτον ἢ, τὸ πολὺ—πολύ, ἐλάχιστα ὀχληρόν, εἶναι ἀντιθέτως πελώριον καὶ ἀφορήτως ὀδυνηρόν διὰ τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰδικώτερον τῶν λειτουργῶν τῆς. Εἰς τὴν περίπτωσιν ἱερολογίας γάμου δεδηλωμένων ἀπίστων τὰ τραγικὰ καὶ ἀξιοθρήνητα θύματα δέν εἶναι αἱ συνειδήσεις τῶν ἀπίστων, ἀλλ' αἱ συνειδήσεις τῶν ἱερέων. Ὁ ἱερεὺς γνωρίζει καλῶς ἐκ τῆς Δογματικῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ θεία Χάρις δέν μεταδίδεται εἰς τοὺς συνειδητῶς ἀρνούμενους καὶ ἀποκρούοντας αὐτήν. Ὅταν λοιπὸν ἔχῃ ἐνώπιόν του ζευγὸς μελλονύμφων, διακηρυσσόστων ἀδιστάκτως τὴν ἀθείαν αὐτῶν, εὐρίσκεται πρό δραματικοῦ καὶ συγχλονιστικοῦ διὰ τὴν συνείδησίν του διλήμματος: Ἡ, συνεπῆς πρὸς τὸ «πιστεύω» του, νὰ ἀρνηθῇ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου ὅποτε μὴ ὑφιστάμενου πολιτικοῦ γάμου καταδικάζει δύο ἀνθρώπους εἰς ἀδυναμίαν νομίμου πολιτειακῶς συζύξεως μεθ' ὧν τῶν ἐπακολούθων ἢ νὰ «εὐλογῇ» τὸν γάμον ἐν τελείᾳ γνῶσει καὶ συναισθήσει, ὅτι ἐμπαίζει τὸ Μυστήριον καὶ οὐσιαστικῶς τελεῖ φρι-

κτὴν κωμωδίαν... Ὅχι λοιπὸν τόσον διὰ τὴν συνείδησιν τῶν ἀπίστων, ὅσον διὰ τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν συνείδησιν τῶν λειτουργῶν τῆς, διὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς βεβηλώσεως τοῦ ἱερωτάτου Μυστηρίου τοῦ γάμου καὶ τῆς βλασφημίου μεταβολῆς αὐτοῦ εἰς κωμωδίαν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποκλεισθῇ ὁ θρησκευτικὸς γάμος εἰς τοὺς συνειδωτῶς ἀθέους ἢ ἔστω ἀθρήσκους.

Νὰ θεσπισθῇ λοιπὸν ὁ πολιτικὸς γάμος; Ἀλλὰ τὰ πάντα μαρτυροῦν, ὅτι ἡ θέσπισις τοῦ πολιτικοῦ γάμου (ἰδίᾳ μετὰ τὴν πρόσφατον κατηγορηματικὴν ἄρνησιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου νὰ δεχθῇ τὸ ἀνόσιον «αὐτόματον» διαζύγιον ἢ «Νόμον Καζανόβα») εἶναι καθ' ὁδόν. Ἴσως βραδύνη ὀλίγον· θὰ ἔλθῃ ὅμως ὅπωςδήποτε. Ἀλλ' ὁμοῦ μετὰ τοῦ πολιτικοῦ γάμου θὰ ἔλθῃ καὶ μία παγίς διὰ τὸν ἀνύποπτον Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὸν λαόν. Εἶναι γνωστὸν πόσον τὸ παράδειγμα τοῦ α' ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ β', εἰς τὰς λαϊκὰς ἰδίᾳ τάξεις, ὡς καὶ πόσον οἱ κατώτεροι μιμοῦνται τυφλῶς καὶ ἐναεξτάστως τοὺς ὑψηλότερον κοινωνικῶς ἱσταμένους. Ὑπάρχει συνεπῶς εἰς μέγιστος κίνδυνος: Νὰ παγιδευθῇ τὸ μέγα πλῆθος καὶ νὰ νομισθῇ, ὅτι ὁ πολιτικὸς γάμος δέν εἶναι τι κακὸν θρησκευτικῶς, οὐδὲ συνεπάγεται ἀποκοπὴν ἀπὸ τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ μέγα αὐτὸ πλῆθος, παρά τὰς ἐλλείψεις του καὶ τὰ ἐλαττώματά του, θέλει νὰ διατηρῇ δεσμούς ἔστω καὶ χαλαροὺς. Ἡ ὑπὸ χριστιανικῆς τυπικῶς Πολιτείας θέσπισις τοῦ πολιτικοῦ γάμου, τὸ παράδειγμα τούτου καὶ ἐκείνου καὶ τοῦ ἄλλου τελέσαντος τοιοῦτον γάμον, ὑπὲρ δὲ πάντα ἡ μεγάλη δημοσιογραφικὴ προβολὴ τοῦ θέματος, μονομερὲς βεβαίως, θὰ ἀσκήσῃ διαβρωτικὴν καὶ αὐτόχρημα καταλυτικὴν ἐπίδρασιν. Ὑπάρχει μεγάλη πιθανότης—ἵνα μὴ εἴπωμεν βεβαιότης—, ὅτι θὰ ἐκκλησθῇ πεπλανημένως παρά τῶν πολλῶν ὁ πολιτικὸς γάμος ὡς τι ἀθῶον θρησκευτικῶς πράγμα ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἀσήμαντός τις παρέκκλισις καὶ, προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τοῦ νόμου τῆς μιμήσεως πυρετωδῶς λειτουργούντος, θὰ ἐπεκταθῇ εἰς εὐρέα στρώματα λαοῦ, λαοῦ, ἐπαναλαμβανόμεν, μὴ ἐπιθυμοῦντος νὰ εὐρεθῇ ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως τόσα ἄλλα πράγματα, οὕτω καὶ ὁ πολιτικὸς γάμος θὰ ἀποβῇ ἀνεπαισθήτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον...«κμόδα»! Ὅ,τι δὲ γίνεται «κμόδα», εἶναι γνωστὸν ὁποίας κατακτήσεις σημειοῖ. Τί λοιπὸν δέον γενέσθαι πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου παγιδεύσεως; Δύο πράγματα:

α) Ἡ Πολιτεία νὰ ὀρίσῃ νομοθετικῶς, ὅτι πρὸς τέλεσιν πολιτικοῦ γάμου, δέον ἀπαραιτήτως νὰ προσκομισθῇ παρ' ἀμφοτέ-

ρων τῶν μελλονύμφων δηλώσις ἐνώπιον συμβολαιογράφου, ὅτι εἶναι ἐκ πεποιθήσεως ἄθεοι ἢ τοῦλάχιστον ὅτι δὲν ἀνήκουν εἰς οὐδεμίαν θρησκείαν. Ἡ ἀπαίτησις τοιαύτης δηλώσεως οὐδὲν ἀτομικὸν δικαίωμα προσβάλλει. Δὲν ἐπιχειρεῖται οὐδὲ πόρρωθεν ἐπέμβασις εἰς τὴν συνείδησιν τῶν πολιτῶν, τὸ δὲ δικαίωμα αὐτῶν, νὰ πιστεύουν εἰς ὅ, τι θέλουν ἢ νὰ μὴ πιστεύουν εἰς οὐδὲν, διασώζεται ἀκέραιον. Ἀπλῶς ζητεῖται νὰ δηλώσουν, ἂν θρησκευοῦν ἢ ἂν εἶναι ἄθεοι ἢ ἄθρησκοι, ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἄλλας περιπτώσεις ζητεῖται νὰ δηλώσουν ποῖον ἐπάγγελμα ἀσκοῦν ἢ ποῦ κατοικοῦν, χωρὶς οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τοῦτο νὰ κωλύῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκλέγουν ἐλευθέρως καὶ τὸ ἐπάγγελμά των καὶ τὸν τόπον τῆς κατοικίας των. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀπαίτησις θὰ δρᾷ ἀφυπνιστικῶς δι' ἄλλους καὶ θὰ προσφυλάσῃ ἀποτελεσματικῶς ὅσους δὲν ἔχουν ἐπίγνωσιν τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους συνεπάγεται διὰ τὴν θρησκευτικὴν των ὑπόστασιν ὁ πολιτικὸς γάμος. Ἡ Πολιτεία τοποθετεῖ εἰς τὰς διασταυρώσεις ὁδικῶν ἀρτηριῶν μετὰ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἐνδεικτικὰς πινακίδας, φωτεινὰ σήματα, ἠλεκτρικοὺς κώδωνας. Διατί ἄρα γε; Ὅχι βεβαίως διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἀποφασίσαντας νὰ αὐτοκτονήσουν—αὐτοὶ θὰ πέσουν ὅπωςδὴποτε πρὸ τῶν διερχομένων συρμῶν—ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιστημάνῃ τὸν κίνδυνον εἰς ὅσους τὸν ἀγνοοῦν, διὰ νὰ προσφυλάξῃ τοὺς ἀνυπόπτους ἀπὸ τὴν συμφορὰν, ἣ ὁποία τοὺς ἀπειλεῖ, ἂν δὲν προσέξουν. Χρέος τῆς εἶναι νὰ τοποθετήσῃ ἀνάλογα σήματα καὶ εἰς ἄλλου εἶδους ἐπικινδύνους διασταυρώσεις...

6) Ἡ Ἐκκλησία νὰ ὀργανώσῃ μίαν ἔντονον καὶ εὐρεῖαν εἰς ἑκτασιν ἐκστρατεῖαν διαφωτίσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις παρουσιάζει μίαν σπανίως ἀπαντῶσαν θρησκευτικὴν ὁμοιογένειαν, ἀνήκων σχεδὸν ἐν τῇ ὁλότῃ τῇ τοῦ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν (ἔστω, ἐπαναλαμβάνομεν, καὶ ἂν οἱ πρὸς αὐτὴν δεσμοὶ τοῦ εἶναι χαλαροί). Ἀπὸ τῶν μεγάλων τῆς πλατείας Συντάγματος μέχρι τῶν καλυβῶν τῶν ποιμένων τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ταύγету

πρέπει νὰ ἀκουσθῇ βροντώδης καὶ μέχρι φορτικότητος ἐπαναλαμβάνομένη ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ὁ πολιτικὸς γάμος συνιστᾷ διάρρηξιν τῶν πρὸς αὐτὴν δεσμῶν καὶ ὅτι ὁ τελὼν τοιοῦτον γάμον, ἀποκοπτόμενος πλέον ὑπ' αὐτῆς, ὅχι μόνον εἰς τὰ θεῖα Μυστήρια δὲν θὰ δύναται νὰ προσέρχεται ἢ ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς εὐλογίας νὰ λαμβάνῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκκλησιαστικῆς κηδεῖας θ' ἀξιωθῇ, ὅταν ἀποδημήσῃ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Πρέπει ἅπαντες νὰ συνειδητοποιήσουν, ὅτι ὁ πολιτικὸς γάμος ὅχι μόνον ἀποτελεῖ καθαρὰν πορνείαν, ἀπαγορευμένην ἀπολύτως ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, τιμωρουμένη δὲ δι' ἀφορισμοῦ ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων, ἀλλὰ καὶ προσβάλλει καίριως τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον ἀναιρεῖται δι' αὐτοῦ «ντὲ φάκτο» τὸ Μυστήριον τοῦ γάμου. Χριστιανικὴ ἰδιότης καὶ πολιτικὸς γάμος εἶναι ἀδύνατον νὰ συνυπάρξουν. Ἐκαστος ἅς κάμῃ τὴν ἐκλογὴν του!..

Ἵπ' αὐτὰς τὰς δύο προϋποθέσεις ὁ πολιτικὸς γάμος εἶναι ὅχι ἀπλῶς ἀνεκτός, ἀλλ' εὐκατὶς καὶ ἐπιθυμητός. Θὰ παύσῃ οὕτως ἡ Ἐκκλησία νὰ συνεργῇ, ἀδελφίτῳ ὑπέικουσα ἀνάγκῃ, εἰς τὴν διακιμώδησιν τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου, ζητοῦσα παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ εὐλογήσῃ καὶ νὰ ἐνώσῃ ἐν τῷ ὀνόματί Του συνειδητούς καὶ κεκηρυγμένους ἀρνητάς Του!

Ἐάν ἡ πρώτη προϋπόθεσις δὲν γίνῃ δεκτὴ παρὰ τῆς Πολιτείας, τότε ἡ ἀνεπιτρέπτος καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἐγκληματικὴ παγίδευσις τοῦ ἀνυπόπτου λαοῦ θὰ εἶναι πλέον γεγονός. Ὅποτε ἡ Ἐκκλησία θὰ κληθῇ νὰ βαστάσῃ ὀλόκληρον τὸ βάρος καὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν τῆς παγιδεύσεως. Τὸ ἔργον εἶναι ὄντως βαρύτατον καὶ αὐτοχρῆμα ὑπεράνθρωπον, δεδομένου μάλιστα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων. Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει διὰ νὰ ἐπιχειρῇ τὰ «κατ' ἄνθρωπον». Ὑπάρχει διὰ νὰ ἐπιχειρῇ καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὰ «ὑπὲρ ἄνθρωπον».

ΕΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΤΟΥ 1819

Σήμερα, πού καταβάλλεται τόση προσπάθεια γιὰ τὴν Παιδεία καὶ προσφέρονται στοὺς μαθητὰς διάφορα καλοτυπωμένα βιβλία, θυμᾶται κανεὶς μὲ συγκίνηση τίς δυσκολίες που ἀντιμετώπιζαν τὰ παιδιὰ κατὰ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, γιὰ νὰ μάθουν λίγα γράμματα.

Στὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας χρησιμοποιήθηκαν πολὺ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ὡς ἀναγνωστικά. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν χρησιμοποιήθηκε πολὺ καὶ τὸ Ψαλτήριον τοῦ Δαβίδ. Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ διαβάστηκαν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ μεγάλους καὶ μικροὺς καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶχαν γίνεи καὶ πολλὲς ἀποδόσεις τῶν Ψαλμῶν στὴν ἀπλοῆλληνικὴ.

Στὴν Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν διασώζεται μιὰ ἔκδοσις τοῦ Ψαλτηρίου, πού εἶχε φιλοτεχνήσῃ γιὰ σχολικὸ βιβλίο ὁ «ταπεινὸς Δαμασκηνὸς ἱερομόναχος παπὰ - Παναγιωτόπουλος, ὁ ἐκ Δημητζίανης».

Μὲ συγκίνηση σκύβει ὁ ἐρευνητὴς στὶς κιτρινωπένες ἀπὸ τὴν πολυκαιρία σελίδες τοῦ Ψαλτηρίου.

Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ βιβλίου εἶναι:

«Ψαλτήριον τοῦ Προφητάνακτος Δαβὶδ μεταγλωττισμένον εἰς τὸν ἀπλοῦν μετὰ κόπου πολλοῦ παρὰ Δαμασκηνοῦ Ἱερομόναχου Πελοποννησίου τοῦ ἐξ Δημητζίανης. Διὰ νὰ κάμουν οἱ ἀρχαριοὶ μαθηταὶ ἀνάγνωσιν εἰς αὐτό, ἐκτρέφοντες καὶ ὁσφραίνοντες τὰς ψυχὰς των μὲ τὰ ἅγια λόγια τοῦ Προφητάνακτος. Μετὰ παραρτήματος ἐν τῷ τέλει περιέχοντος ἐξήγησιν διαφόρων περικοπῶν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἄλλα χρήσιμα. - Ἐνετίησιν 1819».

Παραθέτουμε ἐδῶ καὶ τὴν ἀπόδοσις τῆς ἀρχῆς τοῦ Α' Ψαλμοῦ:

«Καλότυχος, εὐτυχὴς, εὐδαίμων εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἄνθρωπος δὲν ἔτρεξεν δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν συμβουλήν, τὴν θέλησιν τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀπίστων ἀθέων ἀνθρώπων καὶ εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὴν στράταν, τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων δὲν ἐστάθη, δὲν ἐσταμάτησεν καὶ εἰς τὴν καθέδραν, τὸ σκαμνί, τὸν θρόνον τῶν φθοροποιῶν ἀνθρώπων, τῶν κολάκων (ὁποῦ παρακινοῦν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἰς τὰς ἁμαρτίας), δὲν ἐσταμάτησεν, δὲν ἐκάθησεν».

Τί ὀφείλουμε στοὺς ταπεινοὺς πνευματικούς ἐργάτες τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, πού ἔθρεψαν καὶ τόνωσαν τίς ψυχὲς μὲ τὴ διδασχὴ τοῦ Θεοῦ λόγου!

«Χριστιανικὲς Πεννιές»



Αίρετικοί και αίρέσεις

Α΄ Ιωάν. β΄ 18-29

Οί διωγμοί της πίστεως εμφανίζονται από αυτούς τούς χρόνους του Κυρίου. Ὑπάρχει ὁμως μιά διαφορά, ὅτι οὗτοι ἐκινούντο ἀπό ὠφελιμιστικά ἐλατήρια, ἀπό ἀντίδρασιν διότι ἐθίγοντο συμφέροντα καί ἀπό φανατισμόν διότι τὰ διδασκόμενα ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἤρχοντο εἰς ἀντίθεσιν μέ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἠθικὴν ἀντίληψιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἴτε αὕτη ἦτο Ἰουδαϊκὴ, εἴτε εἰδωλολατρικὴ. Ἀλλ' ἀπὸ τούς Ἀποστολικούς χρόνους καί κατόπιν λαμβάνει ὁ διωγμός ἰδιάζουσα μορφήν, στρέφεται πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως μας στοιχείων ξένων, ἅτινα μετέβαλον καί ἐνόθευον τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὅποτε μέγας κίνδυνος προέκυπτε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν καί δι' αὐτὴν τὴν θεανδρικήν ὑπόστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ εἰσάγοντες τοιαύτας διδασκαλίας ἐλέγοντο αἰρετικοί καί ἡ διδασκαλία τῶν ἐλέγετο αἵρεσις.

Αἱ αἵρέσεις ἐδημιουργήθησαν διὰ τῆς ἀναμίξεως φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων πρὸς δὴθεν κατανόησιν τῶν Χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Δηλαδή δέν κατενόηθη ὅτι αἱ διδασκαλίες τοῦ Κυρίου ἀπαιτοῦν πίστιν θερμὴν διὰ νά καταστοῦν ζωὴ μας. Δέν ἀντελήφθησαν ὅτι εἶναι ἀνώτεραι τῆς λογικῆς χωρὶς νά εἶναι παράλογοι. Καί ἀκόμη, ὅτι δέν ἰσχύουν δι' αὐτάς οὔτε ἀποδείξεις οὔτε πειράματα, ἀλλὰ πλήρης ὑποταγῆς, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἱκανός, λαμβάνων ἅψ' ἑαυτοῦ πείραν λόγῳ τῆς βιώσεως τῶν ἀληθειῶν τούτων, νά διεισδύῃ εἰς τὸ βάθος αὐτῶν καί διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου νά ἐξαγιάξῃ ἑαυτόν.

Τό βαθύτερον λοιπόν ἐλατήριο εἶναι ἡ ἐπίμονος ἐγωϊστικὴ ἐμμονὴ εἰς τὰς ἀπόψεις τῶν, ἑψ' ὅσον αὐταὶ κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς τρομεραὶ πλάναι ἐμποδίζουσαι τὴν συμμετοχὴν μας ὡς μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καί ἀποκλείουσαι ἡμᾶς ἀπὸ τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί ἐπομένως τῆς σωτηρίας μας.

Αἱ αἵρέσεις ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τῶν ἢ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐλάμβανον τὴν ὀνομασίαν τῶν. Ὡς π.χ. οἱ γνωστικοὶ οἵτινες χρησιμοποιοῦντες

στοιχεῖα φιλοσοφίας καί μυστηριακῶν θρησκειῶν καί ἄλλων μυστικοπαθῶν ἐκδηλώσεων, ἐστράφησαν κατὰ τρόπον παράλογον κατ' αὐτοῦ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, καί ἀκολούθως οἱ Ἀρειανοὶ καί ἄλλοι κατὰ τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου, κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τῶν δύο φύσεων τοῦ Κυρίου καί τῶν δύο θελήσεων Αὐτοῦ κ.λπ. Ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων κατέκρινεν αὐτοὺς ἀποκόψασα τούτους τῆς μετ' αὐτῆς κοινωνίας διὰ τῶν συγγραμμάτων τῶν καί διὰ Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Οἱ κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ Γνωστικοί, οἱ Ἀρειανοί, οἱ πνευματομάχοι Νεστοριανοί, οἱ μονοφυσῖται, οἱ μονθεληταί, χεῖριστοι δέ πάντων σήμερον εἶναι οἱ Χιλιασταί. Οἱ τελευταῖοι συγκεντρώσαντες ἀπάσας τὰς αἵρέσεις, στρέφονται μετὰ σφοδροῦ πάθους κατὰ τοῦ Κυρίου ἀρνούμενοι τὴν Θεότητά Του, κατὰ τῆς Ἐκκλησίας θεωροῦντες αὐτὴν ὡς κατασκευάσμα τοῦ διαβόλου, καί κατὰ παντός Χριστιανικοῦ δόγματος. Αὐτοὶ κυριολεκτικῶς εἶναι οἱ ἀντίχριστοι καί ἡ διδασκαλία τῶν εἶναι ἐβραϊκὴ καθ' ὁλοκληρίαν.

Ἄς προσέξωμεν ἰδιαίτερος σήμερον, διότι ὑπάρχουν πολλοὶ ἀντίχριστοι. Δι' ἡμᾶς πάντοτε εἶναι ἡ τελευταία ὥρα. Πρέπει νά εἴμεθα ἔτοιμοι εἰς ἀγῶνα καί εἰς ὁμολογίαν ὑπὲρ τῆς πίστεώς μας. Μὴ ἔχετε ἐμπιστοσύνη εἰς οἰονδήποτε. Μόνον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπάρχει ἡ σωτηρία. Ψεῦσαι εἶναι διότι ἀρνοῦνται ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ὁ Ἰησοῦς, δηλαδή ὁ Σωτὴρ μας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀντίχριστοι πού ἀρνοῦνται τὸν Πατέρα καί τὸν Υἱόν. Αὐτός πού δέν πιστεῦει τὸν Υἱόν, οὔτε εἰς τὸν Πατέρα πιστεῦει.

Ἡμεῖς εὕρισκόμεθα εἰς τὴν ἀλήθειαν καί εἰς αὐτὴν πρέπει μετὰ πεποιθήσεως νά ἐμμένωμεν. Τοῦτο θά συντελέσῃ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ Πνευματικοῦ ὄπλισμοῦ μας, εἰς τὴν ἀπόκτησιν θάρρους ὥστε «νά μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ Αὐτοῦ» (στιχ. 29). Μὲ τοιαύτας προϋποθέσεις ἅς εἰσέλθωμεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ὁ Κύριος προπορεύεται ἡμῶν. Αὐτός εἶναι πάντοτε ὁ Νικητής.

† Μ.Ν.Δ.





ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

«Ἐκουσίως ἁμαρτανόντων ἡμῶν οὐκέτι
περί ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία»

Ἐβρ. ι' 26-31

Εἰς τὴν πορείαν τῶν παρόντων μηνυμάτων δέν γνωρίζω ἕαν περιελάβωμεν μίαν σπουδαιότατην ρῆσιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀνάγεται εἰς τὴν δικαιοσύνην Αὐτοῦ. Προεβλήθη ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλανθρωπία Του. Ἐξητάσθησαν αἱ ἐπὶ μέρους προϋποθέσεις τῆς ἐποικοδομῆς μας καὶ ἀνεπτύχθησαν αἱ βασικαὶ ἀρεταὶ πού δημιουργοῦν πνευματικὴν προσωπικότητα. Ἐν τούτοις λησμονῶμεν εὐκόλως ἡμεῖς οἱ διδαχθέντες ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνελάβομεν ἐκ καθήκοντος νά τὸν μεταδώσωμεν εἰς τοὺς ἄλλους ἵνα καὶ αὐτοὶ γνωρίσουν τὸν Κύριον καὶ τύχωσι μεθ' ἡμῶν τῆς σωτηρίας, ὅτι ἡ εὐθύνη μας ἔναντι τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἀδελφῶν μας εἶναι μεγάλη, ὅχι μόνον διὰ τὰς διαφόρους παραλείψεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἐποικοδομὴν μας, ἀλλὰ διὰ τὴν σοβαρὰν παράλειψιν ὅτι ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος καὶ ἀπαιτεῖ σταθεράν ἐφαρμογὴν ἐκείνων τὰ ὅποια ἐδιδάχθημεν.

Ἄλλως, ὅπως τονίζει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Ἀποστόλου, ἐκείνοι πού θεληματικῶς ἁμαρτάνουν θά τιμωρηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου μας αὐστηρῶς. Ἐνῶ ἔλαβον ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπισταμένως ἐδιδάχθησαν, καὶ μετὰ δακρύων πολλάκις, αὐτοὶ ἐτσιθελικῶς ἁμαρτάνουν. Τοῦτο ἐπιφέρει τὴν στέρησιν τῆς σωτηρίας των.

Μία ἐξιλαστήριος θυσία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, πού δέν εἶναι δυνατόν νά ἐπαναληφθῇ. Θυσία ἡ ὁποία ἐξαγιάζει εἰς τὸ διηνεκές τοὺς εἰλικρινῶς μετανοοῦντας, καὶ παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς αὐτοὺς τῆς παρηρσίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν των. Ἐσκέφθημεν ποτέ τὴν μεγίστην ἀξίαν τῆς θυσίας ταύτης δι' ἓνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν; Καὶ ἐσκέφθημεν ποίαν θέσιν ἐλάβομεν ἔναντι αὐτῆς; Πόσον τρομεραὶ εἶναι αἱ λέξεις τοῦ Ἀποστόλου: «οὐκέτι περί ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία»! Οὐτε θυσία ἄλλη περί ἁμαρτιῶν ἀπομένει, οὔτε ἄλλος σταυρι-

κός θάνατος διὰ νά σωθῶμεν. Μία καὶ μόνη ἐξιλαστήριος θυσία προσεφέρθη ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἐνέργεια καλύπτει τοὺς αἰῶνας. Εἶναι αὕτη ἀνεπανάληπτος καὶ αἱματηρά. Μόνον κρίσις ἐπακολουθεῖ, ἵνα δώσῃ ἕκαστος λόγον τῶν πράξεών του, ἐνώπιον Ἐκείνου ὁ ὁποῖος προσηλώθη ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ.

Ἀδιαφορία ἀπέναντι τῆς θυσίας αὐτῆς εἶναι ὕβρις ἔναντι τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀσέβεια ἀχαρκτήριστος. Εἶναι ἀκόμη μία ἀγνωμοσύνη ἔναντι τοῦ ὠκεανοῦ τῆς ἀγάπης Του πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο πρέπει νά ἀναμένωμεν μέτρον τὴν δίκην καὶ τὴν κατάκρισιν τοῦ Κυρίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγανάκτησις καὶ ἡ ὀργή μέλλει νά κατατρώγῃ ἐκείνους πού μέ ἀναίδειαν ἀντιστέκονται εἰς τὸ θέλημά Του. Οἱ παραβάται τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου τιμωροῦνται διὰ θανάτου κατόπιν διαπιστώσεως τῆς παραβάσεώς των. Δέν νομίζομεν ὅτι πρέπει νά τύχῃ χειροτέρας τιμωρίας ἐκεῖνος πού ἐποδοπάτησε περιφρονητικῶς τὸν Κύριον καὶ ἐφαντάσθη ὅτι τὸ αἷμα Του εἶναι ἐνός κοινοῦ ἀνθρώπου;

Ἡ Καινὴ Διαθήκη καθηγιάσθη διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ μας καὶ ἀκόμη καθηγιάσθη διὰ τοῦ αὐτοῦ αἵματος καὶ ὁ παραβάτης. Καὶ ὅχι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πού τοῦ προσέφερε τὴν χάριν καθυβρίσθη ὑπ' αὐτοῦ. Πῶς λοιπὸν δύναται νά σωθῇ ὁ τοιοῦτος παραμένων ἀμετανόητος εἰς τὴν σκληρότητα τῆς καρδιάς του καὶ εἰς πόρωσιν τῆς συνειδήσεώς του;

Εἶναι φοβερόν νά ἐμπέσῃ κανεὶς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ πού ζῇ πάντοτε καὶ ἐποπτεῖται τὰ πάντα καὶ παρακολουθεῖ τὰς ἐξελίξεις τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Ἄς προσέξωμεν πολὺ εἰς τὰ ἀνωτέρω καὶ ἄς ἐγκύψωμεν εἰς τὴν μελέτην τῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία μόνη αὐτὴ σώζει ἡμᾶς.

† M.N.A.



ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ ΕΤΟΥΣ 1998

«ΚΑΚΟΠΑΘΗΣΟΝ ΩΣ ΚΑΛΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ»

(Β΄ Τιμόθ. β΄ 3)

Τοῦ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΚΟΓΙΩΝΗ
Θεολόγου - Ἱεροκλήρικος

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Μέσα εἰς τὴν εἰρηνικὴν καὶ εὐφρόσυνον ἀτμόσφαιραν τῶν ἁγίων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων ἔρχεται τὸ θέμα τῆς ἐφετινῆς Συνάξεως τῶν Θεολόγων - φίλων τοῦ «ΣΩΤΗΡΟΣ» νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς ἀτμόσφαιραν πολεμικὴν. Ἔρχεται νὰ μᾶς ὑπενθυμίσῃ ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς πόλεμον μὲ τὸν ἀρχαῖον ὄφιν, τὸν Διάβολον. Πόλεμον ὃ ὁποῖος χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς πρώτης καταβολῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπως τὸ εἶπεν ὁ λόγος Κυρίου Πατοκράτορος: «**Καὶ ἔχθραν θῆσω... ἀνά μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς**» (Γεν. γ΄ 15).

Βέβαια εἰς τὸν Γολγοθᾶ ἐδόθη ἡ κρίσιμος μάχη καὶ ἐνίκησεν ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου. Ἀλλὰ ὁ πόλεμος δέν ἐσταμάτησε. Ὅπως δέ ἓνα λαβωμένο θηρίο ἀπὸ θανατηφόρο βέλος ἐπιτίθεται περισσότερον ἐξαγριωμένον πρὸς τὸν ἐχθρόν - κυνηγόν του, ἔτσι συνέβη καὶ μὲ τὸν Διάβολον. Μὲ τέτοιαν ἀπαισίαν ἐξαγριωμένην ὄψιν καὶ μένος τὸν ἀντίκρυσεν ὁ αἰετός τῆς Πάτμου. Ὡμοίαζε πρὸς δράκοντα - πρὸς ὄφιν τεραστίων διαστάσεων πού ἔσυρε μὲ τὴν οὐρὰν του «τό τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ» (Ἀποκ. η΄ 12), δηλαδὴ ἀναριθμήτους πονηροὺς δαίμονας καὶ τοὺς ἔρριπτε εἰς τὴν πτωχὴν μας γῆν¹. Διὰ νὰ πολεμήσουν ὅλοι μαζί -μέσῳ ἀνθρώπων ἀντιθέων καὶ σκοτεινῶν- τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν. Ἡ ὁποία ὡς ἄλλη -κατὰ τὴν «Ἀποκάλυψιν»- ἡλιοστάλακτος γυναῖκα ἀγωνίζεται μὲ ὠδίνες καὶ πόνους νὰ μορφώσῃ τὸν Χριστὸν εἰς τὴν ψυχὴν κάθε πιστοῦ. Ὅλοι εἴμεθα μάρτυρες αὐτῆς τῆς συνεχοῦς ἱερᾶς ἀγωνίας καὶ τῶν σκληρῶν ἀγώνων τῆς ἐπὶ τῆς γῆς στρατευομένης Ἁγίας μας Ἐκκλησίας.

Μὴ λησμονοῦμε δέ ὅτι εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς ἐκάλεσε ὁ Θεὸς τοὺς πάντας. Ἰδιαιτέραν ὁμῶς εὐθύνην ἔχουν

ὅσοι ἐκλήθησαν ἀπὸ τὸν οὐράνιον Στρατηγόν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ὑπὸ τὴν σημαίαν Αὐτοῦ νὰ πολεμήσουν ὡς Ἀξιωματικοὶ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός. Καὶ «**ὡς μαχηταὶ δραμοῦνται καὶ ὡς ἄνδρες πολεμισταὶ ἀναβήσονται ἐπὶ τὰ τεῖχη**» (Ἰωήλ β΄ 7). Καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ Ἱερεῖς, οἱ Θεολόγοι...

Πρὸς ἓνα τέτοιον ἄξιον ἀξιωματικόν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Ἐπίσκοπον Ἐφέσου Τιμόθεον, ἀπευθύνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸν λόγον, μέσα ἀπὸ τὴν φυλακὴν τῆς Ρώμης, καὶ λέγει:

«**Κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ**» (Β΄ Τιμόθ. β΄ 3).

Α΄

Η «ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΚΑΚΟΠΑΘΕΙΑ»

1. Ὁ καλὸς στρατιώτης

Κοπιώδης καὶ περιπετειώδης εἶναι ἡ στρατιωτικὴ ζωὴ. Ζῇ ὁ στρατιώτης μακρυνὰ ἀπὸ τοὺς οἰκίους του. Σέ ἓνα περιβάλλον σκληρὸ καὶ παγωμένο χωρὶς ἀνέσεις καὶ ἀπολαύσεις, ἀκόμη καὶ αὐτῶν τῶν νομίμων καὶ ἀναγκαίων διὰ τὴν ζωὴν των. Ὁ ὕπνος του διακόπτεται διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν βάρδιαν του εἰς τὴν σκοπιάν. Μέσα εἰς τὸ κρύο, τὸ χαλάζι, τὴν βροχὴ, τὸ χιόνι. Ὁρθίος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, μὲ τὸ ὄπλο τὸ βαρὺ στό χέρι. Θά ἐπαγρυπνῇ ὄχι μόνον πρὸς μίαν κατεύθυνσιν. Διότι ὁ ἐχθρὸς εἶναι ὕπουλος. Αἰφνιδιάζει καὶ σκοτῶνει τὸν σκοπὸν. Θά κακοπαθήσῃ καὶ μὲ τίς πολύωρες πεζοπορίας κάτω ἀπὸ τίς καυστικὰς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου. Χωρὶς τὴν δυνατότητα νὰ σταματήσῃ ὅπου θέλει ἢ νὰ δροσισθῇ μὲ ὀλίγο ὕδωρ. Θά κοιμηθῇ εἰς τὰ χαρακώματα. Θά φάγῃ ἐλάχιστον καὶ λιτόν φαγητόν. Ὁ καλὸς στρατιώτης ὑπομένει μὲ χαρὰν κάθε κακοπάθειαν.

Ἐν καιρῷ πολέμου παραδίδεται μέ ολοκληρωτική ἀφοσίωσιν εἰς τὰ παραγγέλματα τοῦ στρατηγοῦ του. Ὁριμᾶ πρώτος εἰς τὴν μάχην. Περιφρονεῖ τοὺς φρικτοὺς κόπους. Νικᾷ ἀνάγκην ὕπνου καὶ πείναν. Ἐμψυχώνει μέ τὸν λόγο τῆς καρδιάς του τοὺς συμμαχητάς του στρατιώτας καὶ πίπτει –**ἄν χρειασθῇ– νεκρός καὶ πρώτος** ὑπὲρ τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἐλευθερίας.

2. Ἡ ζωὴ τοῦ κακοπαθοῦντος στρατιώτου εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀγίων.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν σκληρὰν ζωὴν τοῦ κακοπαθοῦντος στρατιώτου ἂν τὴν μεταφέρουμε εἰς τὴν πνευματικὴν σφαῖραν θά ἴδωμεν ὅτι τὴν ἔζησεν ἐπὶ τῆς γῆς πρώτος καὶ εἰς τελειότατον βαθμὸν αὐταπαρνήσεως ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός.

«Ὁ Κύριος “ἐκένωσεν ἑαυτὸν” ἀπὸ τὴν θεϊαν δόξαν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ διαφωτίσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ ξυπνήσῃ τὴν συνείδησίν του· **δὲν ἦλθε διὰ νὰ συζητήσῃ ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναζητήσῃ** καὶ σῶσῃ τὸ χαμένον πρόβατον, τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον»².

Χάριν αὐτῆς τῆς ἀναζητήσεως κακοπαθεῖ. Ἐπιχειρεῖ ὁ Κύριος κοπιῶδεις πεζοπορίας, ὀργώνοντας ἐπὶ τρία ὀλόκληρα χρόνια ὀλόκληρον τὴν Παλαιστίνην, πόλεις καὶ χωριά.

Χωρὶς οἰκίαν, ἀφοῦ ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ: «οὐκ εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ» (Ματθ. η' 20). Ἀκόμη καὶ τὸ τελευταῖον βράδυ τῆς ἐπιγείου ζωῆς Του ἔξω τὸ ἐπέρασε.

Χωρὶς φαγητόν ἢ ἔστω ὀλίγον καὶ λιτόν! Χωρὶς ἀνάπαυσιν!

Ἐπὶ πόσας ὥρας μέ τὸν ἄρχοντα Νικόδημον ἐκείνην τὴν νύκτα διελέγετο, ἀδιαφορῶντας διὰ τὴν προσωπικὴν Του ἡσυχίαν καὶ τὸν ὕπνον.

Πόσον ἐκακοπάθησε καὶ ἐκοπίασε τὴν ἡμέραν ποῦ ἐπετέλεσε τὸ θαῦμα τῆς διατροφῆς τῶν πεντακισχιλίων!

— Νὰ ὁμιλῇ ἐπὶ ὥρες καὶ μέ ἔντασιν ἀσφαλῶς τῆς φωνῆς Του διὰ νὰ ἀκουέται ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου εἰς ὑπαίθριον χώρον (θά συνέχιζε δέ, ἐάν δέν Τόν διέκοπτον οἱ Μαθηταί Του λέγοντες: «ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν» (Ματθ. ιδ' 15).

— Νὰ κόπῃ ἐν συνεχείᾳ ὁ ἴδιος μέ τὰ χέρια Του τοὺς ἄρτους εἰς τεμάχια.

— Νὰ ἀνέρχεται τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βράδυ εἰς τὸ ὄρος καὶ νὰ κοπιᾷζη προσευχόμενος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ποῦ ὑπεργαπᾷ!

Εἶναι δέ χαρακτηριστικόν τῆς αὐταπαρνήσεως τοῦ Κυρίου, τὸ ὅτι ἐνῶ πρὸς τοὺς μαθητάς Του ἔδωσεν ἐντολὴν κάποτε: «Δεῦτε... καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον» (Μάρκ. ζ' 31) **εἰς τὸν ἑαυτὸν Του ὁ Κύριος δὲν ἔδινε ἄδειαν καὶ χρόνον δι' ἀνάπαυσιν.** Εἰς τὸ φρέαρο τοῦ Ἰακώβ ἐξηντημένης ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν, περιφρονεῖ φαγητόν καὶ ἀνάπαυσιν. Μένει νηστικός, διὰ νὰ χορτάσῃ μέ λόγον σωτηρίας μία ἁμαρτωλὸν καὶ νὰ τὴν ἀνασύρῃ ἀπὸ τὸν βούρκο εἰς τὴν Ἀγιότητα.

Δέν ἦτο ὅμως μόνον σωματικὴ ἡ κακοπάθεια τοῦ Κυ-

ρίου. Ἦτο κυρίως ψυχικὴ κακοπάθεια. Ὁ πόνος ὁ βαθύς ποῦ διέσχισε τὴν παναγίαν ψυχὴν Του καθὼς ἐπληρῶνετο μέ τὴν ἀχαριστίαν καὶ τὸν διωγμόν!.. Πόνος βαθύς ποῦ Τόν ἔκαμε «νά κλαίῃ» (Λουκ. ιθ' 41) ἐπὶ τὴν πόλιν ἀφῆνοντας τὸ παράπονον: «Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ... ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε!» (Λουκ. ιγ' 34). Οἱ Ναζαρηνοὶ τὸν ὀδηγοῦν «ἔως ὀφρύος τοῦ ὄρους» (Λουκ. δ' 29) διὰ νὰ Τόν κατακρημνίσουν ἀπὸ ἐκεῖ. Οἱ Καπερναουμίται Τόν ἐγκαταλείπουν διὰ τὸν τάχα σκληρόν Του λόγον «καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ πειριπάτουν» (Ἰωάν. ζ' 66). Οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι Τόν συκοφαντοῦν «ὡς φάγον καὶ οἰνοπότην» (Ματθ. ια' 19) ἢ Τόν βλασφημοῦν ὅτι «δαίμόνιον ἔχει» (Ἰωάν. ζ' 20).

Ἀλλὰ μήπως δέν ἐκακοπάθησε καὶ ἀπὸ τοὺς βαρυνκαρδίους Μαθητάς Του, ποῦ –παρὰ τὴν ἐπιμελεστέραν ἀγωγὴν ποῦ τοὺς προσέφερε– παρέμεναν ἀκόμη τόσον ἐπίγειοι μέ φθηνές ἐπιδιώξεις διὰ πρωτεῖα ἢ μέ ἄκριτες ἐνέργειες κατὰ τῶν ἐχθρῶν Του;

Ἀλλὰ ἡ μεγίστη, φρικτὴ, ἀσύλληπτος ἀπὸ τὸν νοῦν μας κακοπάθεια τοῦ Κυρίου ποῦ ὑπέστη διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ Του, ἦτο ἡ «ἄδικος σφαγὴ» Του. Ἀπέθανε ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, «ὡς κακοποιοὺς», ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀντὶ ἡμῶν, ἐγκαταλειμμένος ἀπὸ ὅλους, ἀκόμη καὶ κατὰ μυστηριώδη τρόπον καὶ ἀπὸ Αὐτόν τὸν Οὐράνιον Πατέρα Του, δεχόμενος ὕβρεις, λοιδορίας, εἰρωνίας, ἐμπαιγμοὺς καὶ ἐμπτύσματα, κολαφισμοὺς, δαρμούς, σταύρωσιν. «Τὴν ψυχὴν αὐτοῦ» ἔθηκεν «ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰωάν. ι' 11).

Τὸ ὕψιστον αὐτὸ ὑπόδειγμα τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως τοῦ μεγάλου μας Ἀρχιστρατήγου καὶ συστρατιώτου Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἀντέγραψαν εἰς τὴν ζωὴν τους μέ πιστότητα ὅλοι οἱ Ἅγιοι, οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Μάρτυρες, οἱ Ὅσιοι, οἱ Ἀσκηταί, οἱ Ἐγκρατευταί, οἱ Ἀπολογηταί, οἱ Μεγάλοι Πατέρες, οἱ ἐργάται καλῶν ἔργων. Ὅλοι ὅσοι ἠγωνίσθησαν διὰ τό: **«Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου... ἐπὶ τῆς γῆς».**

Τὰ πρωτεῖα ὅμως εἰς τοὺς ἀγῶνας τοὺς κόπους καὶ «τάς βασάνους διὰ Χριστόν» τὰ ἔχει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ὅλη ἡ ζωὴ του ὑπῆρξεν ἓνας συνεχῆς ἀγὼν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ τὴν πρόοδον τῶν πιστῶν, διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς πίστεως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Εἶχε συναίσθησιν ὅτι εἶναι ὀφειλέτης πρὸς Ἕλληνας καὶ βαρβάρους, «σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις». «Ἔτρεχε λοιπὸν ἀκαταπόνητος νὰ φέρῃ τὸν Χριστόν εἰς βαρβαρικὰς χώρας καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Ἑλλήνων». Κατέβαλλε ὑπεράνθρωποις προσπάθειες διὰ νὰ ὁμιλῇ εἰς τὴν καρδίαν ὅλων, διὰ νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ ἐπηρεάσῃ τὴν θέλησιν ὅλων πρὸς τὸν Χριστόν. Κυριολεκτικὰ ἐπασχεν ἡ καρδιά τοῦ Ἀποστόλου Παύλου κατὰ τὴν διακονίαν τοῦ ἱεροῦ Ἔργου του. **«Τεκνία μου»** – γράφει πρὸς τοὺς Γαλάτας– **«οὓς πάλιν ὠδίνω** (δοκιμάζω ἄφατον ὀδύνην ψυχῆς) **ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστός ἐν ὑμῖν»**

(Γαλ. δ' 19). Μέ δάκρυα πόνου καί στοργῆς καθοδηγοῦσε εἰς Χριστόν ἐπὶ τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν τίς ἐκλεκτός ψυχῆς τῶν Ἐφεσίων. Περιφρονοῦσε τελείως τοὺς πόνους ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν του. Ἐθυσίαζε τὰ δικαιώματά του, εἰργάζετο μέ τὰ χέρια του διὰ νά συντηρῇ τόν ἑαυτόν του καὶ τοὺς συνεργάτας του. Ἐκλαίει διὰ τοὺς ἐχθρούς τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἐγίνετο τοῖς πᾶσι τὰ πάντα. Ἐμερίμνα σάν στοργικὴ μητέρα δι' ὅλας τὰς Ἐκκλησίας. Ἐγράφε ἐπιστολάς βαστάζων «ἐν τῷ σώματί του τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου» (Γαλ. ζ' 17). Ἐκπληκτος πρό τοῦ ἀκαταβλήτου ζήλου καὶ κόπου τοῦ Παύλου ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης ὁ ὕμνογράφος ἀναφωνεῖ: «Τὰ κατὰ πόλιν δεσμά καὶ τὰς θλίψεις σου, τίς διηγῆσεται, ἔνδοξε ἀπόστολε Παῦλε; Τοὺς κόπους, τοὺς μόχθους, τὰς ἀγρυπνίας, τὰς ἐν λιμῷ καὶ δίψει κακοπαθείας, τὰς ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, τὴν σαργάνην, τοὺς ραβδισμούς...».

Ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶχε τόσον δίκαιον νά προβάλλῃ τόν ἑαυτόν του πρὸς τόν Τιμόθεον πρότυπον θυσίας διὰ τόν Χριστόν: «Σὺ δέ παρηκολούθηκάς μου... τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν... οἷους διωγμούς ὑπήνεγκα!...» (Β' Τιμόθ. γ' 10-11). Καὶ νά τόν προτρέπῃ: «Συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν Θεοῦ» (Β' Τιμόθ. α' 8).

Καὶ ὁ Τιμόθεος ὑπήκουσε. Ἀνεδείχθη καὶ αὐτός πιστός στρατιωτῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκακοπάθησε μέχρι μαρτυρικοῦ θανάτου ἀπὸ τόν εἰδωλολατρικόν ὄχλον τῆς Ἐφέσου.

Ὁ χρόνος δέν μᾶς ἐπιτρέπει νά ἐπεκταθοῦμε εἰς παραδείγματα Ἁγίων κακοπαθούντων. Γεγονός εἶναι ὅτι ὅλοι οἱ γνήσιοι στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ φέρουν στίγματα σκληρῶν δοκιμασιῶν καὶ κακοπαθειῶν... Πληθος ἐπώνυμων καὶ ἀνωνύμων Μαρτύρων...

Β'

ΗΜΕΙΣ «ΩΣ ΚΑΚΟΠΑΘΟΥΝΤΕΣ»

1. Κακοπάθεια εἰς τὴν διακονίαν τοῦ θείου Κηρύγματος.

«Ἐάν ἅπας ὁ βίος τοῦ (κάθε) ἀνθρώπου» εἶναι κατὰ τόν Ἰωβ «στρατεία» ὅλως ἰδιαιτέρως ἡ ζωὴ καὶ ὁ βίος τοῦ Θεολόγου εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἡ δυσκολωτέρα στρατεία. Διότι ὁ Θεολόγος ὡς κεκλημένος ἐκ Θεοῦ εἶναι ὑποχρεωμένος εἰς τὴν στρατείαν αὐτὴν νά κακοπαθῇ ὄχι μόνον διὰ τόν προσωπικόν του καταρτισμὸν δουλαγωγῶν τὸ σῶμα καὶ καταπολεμῶν τὰς ἀδυναμίας καὶ νεκρῶνων τὰ πάθη του, ἀλλὰ καλεῖται ἰσοβίως νά βαστάξῃ καὶ τὸ «βάρος» τῆς ἀγωνίας καὶ τῶν ἀγώνων τῶν ἀδελφῶν του, τῶν «προβάτων» τῆς Ποίμνης τῆς Ἐκκλησίας, «αἰχμαλωτίζων πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. ι' 5).

Ἡ θεία αὐτὴ αἰχμαλωσία τῶν ἀνθρώπων «εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ» ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ θείου Κηρύγματος, τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, πού σάν ἄλλην «μάχαιραν τοῦ Πνεύματος» (Ἐφεσ. στ' 17) παραλαμβάνει ἀπὸ τόν Θεόν μέ ἱερόν δέος ὁ μαχητὴς Θεολόγος καὶ ὁρμᾷ εἰς τὴν

μάχην διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλωστε ὁ ἴδιος ὁ Θεός τὸ προστάζει ἀπὸ παλαιὰ εἰς τοὺς «Ἀξιωματικούς» του: «Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ» (Ἠσ. μ' 2). Λαλήσατε καὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ συγχρόνου κόσμου. Ἡ ὁποία παρὰ τὸν πόλεμον πού δέχεται ἐκ τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ τῶν ὁργάνων του, παραμένει ἀνθρωπίνη καὶ διψᾷ Χριστόν καὶ λύτρωσιν. Τοῦτο τὸ ἀποδεικνύει καὶ πρόσφατος ὁμολογία τῶν διωκτῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του: «Τίποτε δέν κατορθώσαμε. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν ἄνθρωποι μέ καρδιές, ὁ Θεός δέν πολεμεῖται. Ὁ χώρος τῆς καρδιᾶς δέν μᾶς ἀνήκει»³. Ἀλλὰ πού ἀνήκει; Ἀνήκει εἰς τόν Θεόν! Καὶ εἰς ὅσους ὁ Θεός καλεῖ «ὡς συνεργούς» Του. Δηλαδή εἰς ἡμᾶς! Ὅποια τιμὴ! Μέ συναίσθησιν ἱερότητος καὶ εὐθύνης νά ἐναποθέτουμε τόν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων μέ μοναδικόν σκοπὸν «ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Κολασ. α' 28).

Δέν ὑπάρχει ἀσφαλῶς ὑπεροχώτερον Ἔργον!.. Νά συμβάλῃς εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἄλλου διὰ τῆς Χάριτος βέβαια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ διὰ νά ἐπιτευχθοῦν τέτοιες θαυμαστές ἀλλοιώσεις καὶ μεταμορφώσεις καρδιῶν ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἡμᾶς κακοπάθεια καὶ ἀγὼν σκληρός. Ὁ Ἀπ. Παῦλος θά τὸ ἐπιβεβαιώσῃ: «Εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει» (Κολασ. α' 29).

Ὁ Θεολόγος λοιπὸν καλεῖται νά κακοπαθήσῃ εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ θείου Κηρύγματος, ὥστε τὸ Κήρυγμά του νά εἶναι ζωντανόν, πειστικόν, νά ἐλκῇ εἰς Χριστόν τοὺς ἀκροατάς. Τὸ θεῖον Κήρυγμα δέν εἶναι ἔμπνευσις στιγμῆς. Εἶναι καρπὸς κοπιώδους προσευχῆς καὶ ἐκζητήσεως τοῦ Ἑλέους καὶ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Θεοῦ. Μέ τὸν τρόπον αὐτόν θερμαίνεται ἡ ψυχὴ τοῦ Θεολόγου, ὥστε νά ἐξάγῃ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας του «καινὰ καὶ παλαιὰ» (Ματθ. ιγ' 52). Ὁ Θεολόγος κοπιᾷ πολὺ εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐμβάθυνσιν τοῦ θείου Λόγου. Μελετᾷ τὰ Ὑπομνήματα. Ἀναζητεῖ τὰ παράλληλα χωρία. Ἀγαπᾷ καὶ μελετᾷ μέ ἐπιμέλειαν τοὺς Ἁγίους Πατέρας, οἱ ὁποῖοι ἐβίωσαν γνησίως τὸ Ὁρθόδοξον ἥθος... Τίποτε δέν ἀνακόπτει τὴν ὁρμὴν του διὰ τὸ θεῖον Κήρυγμα. Οὔτε ἡ ἀσθένεια, οὔτε τὸ γῆρας, οὔτε ὁ χρόνος... «Περιφέρει εἰς τὴν διάνοιάν του», ὅπως ὁ ἱερός Χρυσόστομος, «τοὺς ἀκροατάς του» «καὶ καθεζόμενος καὶ ἀνιστάμενος καὶ περιπατῶν». Φλέγεται δέ ἀπὸ ζωηρὰν ἐπιθυμίαν νά προσφέρῃ πάντοτε εἰς αὐτοὺς λόγον σωτηρίας, ζωντανόν, κατάλληλον πρὸς τὰς ἀνάγκας των, φωτισμένον!.. Ὁ ἱερός Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὅταν ἐπρόκειτο νά ὁμιλήσῃ περὶ Θεοῦ, ἐδιάλεγε τίς λέξεις μία - μία. Σύνθημά του δέ ἦτο «Μὴ ἀνάγνωσ τελῶμεν τὰ ἅγια... μὴ χοϊκῶς τὰ τοῦ Πνεύματος». Διὰ νά γίνῃ πιστευτὸν τὸ Κήρυγμα καὶ νά φέρῃ καρπούς δέν ἀρκεῖ μόνον ὁ κόπος μιᾶς καλῆς προετοιμασίας. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης μᾶς λέγει: «Ἡ θεολογία εἶναι ὁρος ἀνηφορικόν καὶ δυσπρόσιτον... ὅποιος θέλει νά τὸ ἀνεβῇ, πρέπει νά καθάρισῃ τόν ἑαυτόν

του και μόνον όταν γίνη καθαρός, τότε νά τολμήσῃ νά τό ἀνεβῇ»⁴.

Ἐπομένως πρέπει ὁ Θεολόγος νά προπονηταί καθημερινῶς καί μέ προσωπικήν κακοπάθειαν ἐναντίον τῶν παθῶν καί ἀδυναμιῶν του. Μᾶς ὁμιλεῖ δι' αὐτήν τόσο παραστατικά πάλιν ὁ θεῖος Παῦλος: «Ὑποπιάζω μου τό σῶμα καί δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτός ἀδόκιμος γένωμαι» (Α΄ Κορ. θ' 27).

Φοβεῖται ὁ μέγας Ἀπόστολος μήπως ἀδοκιμασθῇ ἀπό τόν Θεόν. Φοβεῖται μήπως σκανδαλίσῃ μέ τή ζωή του τούς ἀκροατάς του. Γι' αὐτό θέτει σέ σκληρή δουλαγωγία καί ἄσκησι τό σῶμα του. Σέ ἐγκράτεια, σέ νηστεία, σέ ἀγρυπνία, σέ προσευχή. Νεκρώνει ὅσα θελήματά του ἀντιστρατεύονται εἰς τόν Νόμον τοῦ Θεοῦ. Καί τελικά κατορθώνει διά τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ νά ζήσῃ μέσα του ὁ Χριστός.

Σ' αὐτόν τόν ἀγῶνα τῆς κακοπαθείας εἶναι καλεσμένος καί ὁ Θεολόγος. Καθώς δέ παλεῖ καί κακοπαθεῖ διά νά ἐκριζώσῃ καί νεκρώσῃ πάθη καί ἀδυναμίας, σπουδάζει ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ τήν δύναμι τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἀλλά καί τήν δύναμι τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἀποκτᾷ πολυτίμον ἀσκητικήν ἐμπειρίαν. Καί τό κήρυγμά Του πείθει. Διότι ὁμιλεῖ ἡ ζωή Του, πού εἶναι ζωή «ἐν Χριστῷ».

Εἶναι δέ χαρακτηριστικόν ὅτι οἱ ἀκροαταί –ἀκόμη καί οἱ πλέον ἀμύητοι εἰς τά πνευματικά– διαισθάνονται μέ ἀπόλυτον ἀκρίβειαν, ἔάν ὁ Θεολόγος ζῇ αὐτά πού διδάσκει ἢ τά λέγῃ ἀναγκαστικά καί ὑποκριτικά. Ἐάν διαπιστώσουν ἀσυμφωνία ἀνάμεσα εἰς τά λόγια του καί εἰς τήν καρδιά του δέν τόν δέχονται⁵. Ἐάν ὅμως ὁ βίος του εἶναι «ἀστραπή», τότε συγκινοῦνται, πείθονται, τόν ἀκολουθοῦν, ὁδηγοῦνται εἰς Χριστόν. Ἡ ἀπλῶς τόν θαυμάζουν. (Πόσο ἐθαύμαζε ὁ Ἀλῆ Πασᾶς τόν Ἀγ. Κοσμά τόν Αἰτωλό!).

Διά τοῦτο ὁ θεῖος Παῦλος ἐπιμένει διά πολλῶν πρὸς τόν Τιμόθεον: «Ἐπεχε σεαυτῷ καί τῇ διδασκαλίᾳ» (Α΄ Τιμόθ. δ' 16). Πρόσεχε εἰς τόν ἑαυτόν σου καί εἰς ἐκεῖνα πού διδάσκεις.

Καί ἄλλοι τόν προτρέπει, νά στρατεύεται «τὴν καλὴν στρατείαν ἔχων πίστιν καί ἀγαθὴν συνείδησιν» (Α΄ Τιμόθ. α' 18-19), δηλαδή ζωὴν κοσμημένην μέ σωφροσύνην καί δικαιοσύνην.

2. Κακοπάθεια διά τὴν ἐπιμέλειαν κάθε μιᾶς ψυχῆς.

Ἡ ὑλιστικὴ ζωή, ὁ σκληρὸς ἀγὼν ἐξασφαλίσσεως τοῦ χρήματος, ὁ καθημερινὸς μόχθος διά τὴν ἀπόλαυσιν, ἡ πνευματικὴ ἀδιαφορία δημιουργοῦν ἀνθρώπους κουρασμένους, ἐξηντλημένους συχνά. Ἀνθρώπους ἀνικανοποίητους, χωρὶς ὄρεξιν διά τίποτε. Ἀνθρώπους πονεμένους μέ ἐσωτερικὰς ἀνησυχίας. Τελευταίως δέ μέ περισσότεραν ἀπὸ ἄλλοτε ἐμπιστοσύνην καταφεύγουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τοὺς Λειτουργοὺς τοῦ Θυσιαστηρίου Ἱερεῖς, τοὺς Θεολόγους.

Ἀπέναντι ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων καλεῖται ὁ Θε-

ολόγος –ὡσάν ἐπίγειος Ἀγγέλός– ἀπαλά καί διακριτικά ἀλλά καί «ἐν δυνάμει» Α΄ Θεσ. α' 5) νά σταθῇ. Νά ἀκούσῃ πρῶτα μέ προσοχή. Καί νά ὁμιλήσῃ ἔπειτα. Ὡς ἀδελφός καί φίλος. Μέ πολλή στοργή καί ταπείνωσι. Νά ἀσχοληθῇ σοβαρά μέ τὰ προβλήματα καί τίς ἀπορίες ἑνὸς ἐκάστου. Νά διαθέσῃ πολὺν χρόνον καί κόπον. Καί στεναγμόν καί... δάκρυα! Ἔτοιμος διά κάθε θυσίαν. Μεταδίδων «οὐ μόνον τό εὐαγγέλιον... ἀλλά καί τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν» (Α΄ Θεσ. β' 8).

«Βούλει διορθῶσαι τόν ἀδελφόν;», ἐρωτᾷ ὁ ἱ. Χρυσόστομος. Καί ἀπαντᾷ: «Δάκρυσον, εὐχαι τῷ Θεῷ, κατ' ἰδίαν λαβὼν, παραινεσον, συμβούλευσον, παρακάλεσον. Δεῖξον ἀγάπην περὶ τόν ἡμαρτηκότα».

Αὐτὸς δέ ὁ κόπος τῆς ἐξατομικευμένης πνευματικῆς ἀγωγῆς δίδει εἰς τό Ἔργον τοῦ Ἐργάτου τοῦ Εὐαγγελίου καλλιτεχνικόν χαρακτήρα. Καί ὅπως ὁ γλύπτης σμιλεῖ εἶνα – εἶνα τὰ ἀγάλματα, ἔτσι καί ὁ ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου – ἰδιαιτέρως δέ ὁ κληρικὸς Πνευματικὸς εἰς τό Μυστήριον τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως – ἐργάζεται ἐπὶ μιᾶς ἐκάστης ψυχῆς. Διότι θά χρειασθῇ «νά λειάνῃ προεξοχὰς χαρκτηῖρος, νά ἀποκόψῃ ἰδιορρυθμίας, νά καλλιεργήσῃ προτερήματα». Ἰδιαιτέρως θά ἐπιμεληθῇ καί θά κοπιᾷ «διά νά μορφώσῃ τόν Χριστόν» καί «νά αἰχμαλωτίσῃ εἰς Χριστόν» τὰς ψυχὰς κυρίως τῶν νέων παιδιῶν, πού ἐμφανίζονται ἐνώπιόν μας σήμερα ἐντελῶς ἀκατήχητα, κυριευμένα ἀπὸ ἐφιάλτας καί ἀγωνίας, μέ πλῆθος ἀποριῶν καί ἰσχυρόν πόθον γνωριμίας μέ τόν Ἰησοῦν καί τὴν ἁγίαν Του Ἐκκλησίαν.

Καί εἶναι γεγονός ὅτι οἱ νέοι εὐκόλα συγκινοῦνται, συναρπάζονται ἀπὸ τὴν ἀπολυτότητα τοῦ Εὐαγγελίου, παίρνουν θερμὲς – ἱερὲς ἀποφάσεις. Ξεκινοῦν τὸν ὥραϊον ἀγῶνα τοῦ ἁγιασμοῦ... Ἀλλά... ἡ θέλησις ἀνίσχυρος... Εὐκόλα πίπτουν... Οἱ ἀλλεπάλληλες πτώσεις φέρουν μελαγχολίαν, ἀπογοήτευσιν, κάποτε ἐγκατάλειπιν τοῦ ἀγῶνος καί στροφὴν πρὸς τό κακόν...

Ἐδῶ καλεῖται ὁ ἄξιός Θεολόγος νά ἐπαγρυπνήσῃ καί κακοπαθήσῃ...

Καθὼς παρακολουθεῖ μέ ἱερὴ ἀγωνία τὴν ἐξέλιξι τῆς πορείας κάθε νεανικῆς ψυχῆς, εἶναι ἔτοιμος, ὅταν καί ὅπου διαπιστώσῃ πόνον, ἀναστάτωσιν ψυχικὴν, ρήγμα ἁμαρτίας, νά σπεύσῃ... νά ἐπεμβῇ... Νά διαθέσῃ χρόνον πολὺν καί ὑπομονὴν πολλήν... Νά ἐπεμβῇ μέ λόγον στηριγμοῦ, παρηγορίας... Νά ἐμπνεύσῃ θάρρος εἰς τοὺς νέους... Νά κατευθύνῃ τὴν σκέψιν τους πρὸς τόν Θεόν τῆς ἀγάπης, τοῦ ἐλέους, τῆς συγγνώμης, ἀλλά καί τῆς δυνάμεως... «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» (Φίλιπ. δ' 13). Πολύ ὥραϊα ἐγράφη ὅτι: «Ὁ Θεολόγος ὡς κατάσκοπος τοῦ Θεοῦ κατασκοπεύει τόν κόσμον καί τὰς δυνάμεις του μέ σκοπὸν νά ἀποσπᾷ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς αἰχμαλωτισθέντας Χριστιανούς, τοὺς ἀδελφούς μας, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανε καί γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ κόσμος ἔχει ἀποφασίσει τὸν θάνατόν των».

Τέτοιαν θαυμαστὴν ἀναζήτησιν ἐπεχείρησε –παρὰ τὰ γηρατεῖα του– ὁ μαθητὴς τῆς Ἀγάπης Ἰωάννης ὁ Θεολό-

γος, ὁ ὁποῖος μέ συναίσθησι τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς του ἐνίκησε κάθε κόπο, ἰδρώτα καί κίνδυνον καί τρέχοντας ἐπὶ τὰ ὄρη ἔκραξε πρὸς κάποιον ληστήν, πρῶν μαθητὴν του: «Τί με φεύγεις, τέκνον· μή φοβοῦ· ἔχεις ἐτι ζωῆς ἐλπίδας· στήθι, πίστευσον· Χριστός με ἀπέστειλε». Καί ὁ ληστής ἔγινε πάλιν «πρόβατον» Χριστοῦ.

Ὁ Θεολόγος κοπιᾷ καί προσευχόμενος ὑπὲρ μιᾶς ἐκάστης ψυχῆς. Δέν ἀρκεῖται εἰς μίαν τυπικὴν μνημόνευσιν ὀνομάτων. Ἀλλά εὐχεται μετὰ δακρῶν διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων τῶν ἀνθρώπων πού ἀγαπᾷ καί δι' ὅσους δέν τὸν ἀγαποῦν. «Ἀνοίγει μέ τὰ γόνατά του τὴν γῆν διὰ νά καταπίνει καί νά καθιστᾷ ἀνενέργητα τὰ νερά τοῦ κακοῦ, πού ἀναβλύζουν ἀπὸ τὸν Ἄδην»⁶ καί ἀπειλοῦν νά πνίξουν τοὺς πιστοὺς.

Εἶδαμε λοιπόν ὅτι ὁ Θεολόγος τόσον εἰς τὴν ἀπ' ἁμβωνος διακονίαν τοῦ θείου Λόγου, ὅσον καί εἰς τὴν ἐπιμέλειαν κάθε ψυχῆς ξεχωριστά, εἶναι κεκλημένος νά δίδῃ μάχας κακοπαθῶν καί ἀγρυπνῶν ὡς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ νά κερδίξῃ εἰς Χριστόν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νά ἐπαγρυπνῇ καί ἐπὶ τῆς ἰδικῆς του ψυχῆς, διότι ἐνδέχεται ἡ ποσότης τῆς ἐργασίας νά τὸν βλάβῃ πνευματικά. «Καί τοῦτο θά εἶναι εἰς βάρος τῆς ἀγιότητος, εἰς βάρος τῆς προσφορᾶς εἰς τὸν σημερινόν κόσμον. Γνωστόν εἶναι ὅτι ἡ πολλὴ ἐργασία καί κόπωσης δημιουργεῖ νευρικότητα καί συμπεριφορὰν ὄχι καλὴν καί δυσκολίαν συνεργασίας καί ἄλλας πνευματικὰς δυσκολίας».

Ὑπάρχουν ὅμως καί ἄλλαι μορφαὶ κακοπαθείας.

3. Κακοπάθεια ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Πίστεως.

Ὁ Θεολόγος «ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἰς τὴν στρατείαν του προχωρεῖ διὰ τὴν «καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων» (Β' Κορινθ. ι' 4) –ὄχι βέβαια μέ τὰ σαρκικά ὄπλα τῆς δεινότητος, τῆς προσποιήσεως, τῶν κολακειῶν καί τῆς ὑποκρίσεως, ἀλλὰ μέ τὰ «δυνατά» ὄπλα τῆς Πίστεως, τῆς Ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ ἀπεριτμήτου, τῆς Προσευχῆς, τῆς Ἀγάπης καί τοῦ ἁγίου Παραδείγματος– διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς τὸν εὐλογεῖ, τὸν χαριτώνει, τοῦ δίδει ἐπιτυχίας εἰς τὴν διακονίαν του.

Τοῦτο ὅμως τὸ γεγονός τῆς ἀθορύβου ἀναδείξεώς του εἰς τὸν κόσμον δέν ἡμπορεῖ νά ἀφήσῃ εἰς ἡσυχίαν τοὺς παγκάκιους δαίμονας. Κινοῦν ὅλον τὸν πονηρὸν μηχανισμόν τοὺς ἐναντίον του αὐτοῦ. Καί μέσῳ ἀνθρώπων ἀδίστακτων ἐπιτίθενται λυσσῶδως.

«Πόλεμος σφοδρός, μάλιστα δέ τῷ διδασκάλῳ» (Ο). «Εἰ ἐμέ ἐδίωξαν, καί ὑμᾶς διώξουσιν», εἶπεν ὁ Κύριος (Ἰωάν. ιε' 20). Θά δοκιμασθῇ λοιπόν καί ὁ Θεολόγος, ἐφ' ὅσον εἶναι τοῦ Κυρίου πιστὸς στρατιώτης καί μιμητής.

Θά κακοπαθῇ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν καί σκληρότητα τοῦ συγχρόνου του κόσμου, ὁ ὁποῖος, παραδομένος στὴν ὕλη καί τὶς βιοτικὲς μέριμνες, ἀκούει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ μέ ἀπάθεια· λέγοντας: «Ὡραῖα αὐτά! Ἀλλὰ ἀνεφάρμοστα στίς μέρες μας».

Θά κακοπαθῇ ὁ Θεολόγος ἀπὸ ἑλλειψιν τῆς συμπαράστασεως ἐκείνων πού θά ὤφειλαν νά εἶναι δίπλα του, αἰσθανόμενος ἀρκετὲς φορές ἐρημος καί μόνος εἰς τὴν ἑπαλξίν του...

Θά κακοπαθῇ ὁ Θεολόγος ἀπὸ τοὺς οἰκιακοὺς του μέ ποικιλίαν οἰκογενειακῶν προβλημάτων. Καί ἀπὸ τό ὅτι ἐνδεχομένως θά τὸν ἤθελαν περισσότερον συγκρατημένον καί σιωπῶντα, διὰ νά μὴ ἐνοχλοῦνται οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὰς ἀντιδράσεις τῶν κακῶν.

Θά κακοπαθῇ ὁ Θεολόγος ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὰς εἰρωνείας, τὰς συκοφαντίας, τὰς διαβολὰς πού ἐνεκα φθόνου καί ἐμπαθείας θά ἐκτοξεύουν ἐναντίον του –φανερά ἢ ὑπουλά– ἀκόμη καί οἱ πλέον εὐεργετημένοι ἀπὸ αὐτόν. Ἄς ἐνθυμηθοῦμε ἐδῶ τὸν Ἅγιον τοῦ αἰῶνος μας Ἐπίσκοπον Πενταπόλεως Ἅγιον Νεκτάριον! Πόσον ἐκακοπάθησε ἀπὸ τὶς φρικτὲς συκοφαντίες!.. Τόσον δέ διαβεβλημένος ἦτο εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν, ὥστε οὐδεὶς Μητροπολίτης ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κηδεῖαν του. Ἀλλὰ καί τὸν Ἅγιο Νικόδημο τὸν Ἀγιορείτη νά ἐνθυμηθοῦμε. Τὸν ἄξιον αὐτόν μαχητὴν τῆς Πίστεως καί τῶν θεολογικῶν γραμμάτων! Πόσα δέν ὑπέστη ἀπὸ ἐχθροὺς του –καί μάλιστα ἀπὸ Μοναχοὺς– οἱ ὁποῖοι ἄνοιξαν κάποτε ἐπιστολήν του, παραποίησαν τὸ περιεχόμενόν της καί τὸν διαπόμπευαν ὡς... αἰρετικόν⁷!

Θά κακοπαθῇ ἀκόμη ὁ Θεολόγος ἀπὸ συναδέλφους ἄλλων εἰδικότητων, οἱ ὁποῖοι μετὰ ἀπὸ αὐτόν θά εἰσέρχονται εἰς τὴν αἶθουσα διδασκαλίας διὰ νά γκρεμίσουν ὅ,τι ὅσιον καί ἱερὸν ἔκτισε εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν του ἐπὶ ὦραν...

Θά κακοπαθῇ ὅμως ὁ γενναῖος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ καί σωστός Θεολόγος καί ἀπὸ ὠρισμένους συναδέλφους τοῦ Θεολόγου, οἱ ὁποῖοι θά τὸν χαρακτηρίζουν –ἀκόμη καί ἐνώπιον τῶν μαθητῶν καί τῶν καθηγητῶν καί του διευθυντοῦ– ὡς ὑπερβολικὰ συντηρητικόν, σχολαστικόν καί αὐστηρὸν ἐπειδὴ θέλει νά ὁμολογῇ καί νά βιώνῃ χωρὶς νοθείαν τὸν Εὐαγγελικόν Νόμον.

Θά κακοπαθῇ ἀκόμη ὁ μαχητὴς τοῦ Χριστοῦ Θεολόγος καί ἀπὸ ἀπειλητικὰ ἐναντίον τῆς ζωῆς του τηλεφωνήματα, ἀπὸ δολιοφθορὰν εἰς τὸ αὐτοκίνητό του ἢ εἰς τὸ σπίτι του... Θά δεχθῇ ἴσως καί διωγμὸν μεταθέσεώς του εἰς ἄλλην πόλιν...

Καί ταῦτα πάντα διότι παραμένει ὁ ἀσυμβίβαστος μέ τὰ ρεύματα τῆς πονηρᾶς ἐποχῆς μας.

Διότι ὁμολογεῖ τὴν ἀλήθειαν. «Ἀνακαλύπτει ὡς ἀνιχνευτὴς τοῦ Θεοῦ τὸν κρυμμένον ἐχθρόν, ἐπισημαίνει τὶς θέσεις του, τὶς προθέσεις του»⁸. Καί τὸν πολεμεῖ θαρραλέως μέ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος. Ὅποιοιδήποτε ἐχθρόν. Εἴτε ὀνομάζεται Μασσωνισμός, εἴτε ὀνομάζεται Χιλιασμός, εἴτε Καθολικισμός, εἴτε Προτεσταντισμός, εἴτε Οἰκουμενισμός· εἴτε ἀνήκει ὁ ἐχθρὸς εἰς ἄλλας ὁμάδας σκοτεινῶν - σατανικῶν δυνάμεων καί παραθρησκειῶν. Ὅ,τι δέν ἀνήκει εἰς τὸν Χριστόν, τὸ ἀρνεῖται καί τὸ πολεμεῖ ὁ πιστὸς Θεολόγος, πάντοτε ὅμως μέ σύνεσιν καί μέ σκοπὸν νά οἰκοδομῇ τὰς ψυχὰς εἰς τὸν Χριστόν

καί ὄχι νά γκρεμίζη. Καί τόν ἀριθμόν 666 ὡς χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου καί αὐτόν βέβαια τόν ἀρνεῖται ὁ πιστός Θεολόγος. Καί μέ σθένος δια φωτίζει τόν λαόν τοῦ Θεοῦ, μέ τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, πού σαφῶς ἀποδοκιμάζει καί τιμωρεῖ ὁποιοὺς συμβιβάζονται καί δέχονται τό σφράγισμα μέ τόν ἐπάρατο ἀριθμό: «Εἰ τις προσκυνεῖ τό θηρίον καί τήν εἰκόνα αὐτοῦ, καί λαμβάνει τό χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τήν χεῖρα αὐτοῦ, καί αὐτός πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ... καί βγασανισθήσεται ἐν πυρί καί θείῳ» (Ἀποκ. ιδ' 9-10).

Διά τήν σταθεράν του αὐτήν ὁμολογίαν – χάριν τοῦ Ἀρνίου – ὁ πιστός στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ Θεολόγος εἶναι ἔτοιμος νά φθάσῃ καί μέχρι τό μαρτύριον.

Γ'

Η ΚΑΚΟΠΑΘΕΙΑ ΩΣ «ΑΠΟΛΑΥΣΙΣ»

Ἐχει γραφή καί εἶναι ἀληθινόν ὅτι: «PECTUS, FACIT THEOLOGUM»· ἡ καρδιά, ὁ ἐνθουσιασμός κάνει τόν θεολόγο. Ὁ ἐνθουσιασμός, ἀσφαλῶς, ὄχι μᾶς μικρῆς περιόδου τῆς ζωῆς του ἢ εἰς τίς εὐχάριστες ὥψεις τῆς διακονίας του, ἀλλά ὁ ἐνθουσιασμός πού διατηρεῖται ἀμείωτος καί φλογερός καί μέσα στίς πιό σκληρές δοκιμασίες καί κακοπάθειες.

Τό αἶσθημα αὐτό βαθύτατα πλημμυρίζει τήν ψυχὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὁ ὁποῖος καί τό ὁμολογεῖ: «Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου» (Κολασ. α' 24). Ἡ ἀλλοῦ θά γράψῃ: «Ἐγὼ ἡδίστα... ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν» (Β' Κορ. ιβ' 15). Ἐγὼ μέ πάρα πολλή χαρὰ θά κοπιᾶσω καί θά ἐκδαπανήσω ὅλον μου τόν χρόνον καί τίς δυνάμεις μου διά τήν ἰδικήν σας χάριν καί προκοπήν.

Ἀλλά καί οἱ ἅγιοι Πατέρες, πού ὡς ἀληθεῖς στρατιῶται Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐβίωσαν γνησίως τήν ἐν Κυρίῳ κακοπάθειαν, ἀπό ἴδια αἰσθήματα διακατέχονται. Ὁ Μέγας Βασιλεὺς ὀνομάζει τό «ὑπὲρ Χριστοῦ κακοπαθεῖν, ἡδύ», δηλαδή γλυκύ, συναρπαστικό, ἀπολαυστικό γεγονός.

Καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος εὐρίσκεται εἰς ἀπορίαν καί ἀδυνατεῖ νά ἐκφράσῃ τό μέγεθος τῆς χαρᾶς καί ἀπολαύσεως, πού αἰσθάνεται ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ κακοπαθών. «Οὐκ ἔστι λόγῳ, γράφει, παραστήναι τήν ἡδονήν, ὅσην ἔχειν συμβαίνει τοῖς διὰ Χριστόν τι πάσχοντας δεινόν. Εἰ τις ἐφίλησε τόν Χριστόν, οἶδεν ὃ λέγω» (ΕΠΕ 15, 378). Μόνον ὁποῖος ἐφίλησε καί ἀγάπησε τόν Χριστόν, κατανοεῖ αὐτό τό ὅποιον λέγω. Καί πράγματι μόνον ὑπό τό πρῖσμα αὐτοῦ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἡμπορεῖ νά ἰδῇ ὁ πιστός Θεολόγος τήν ἐν Κυρίῳ κακοπάθειαν ὡς ἀπόλαυσιν.

Διατί ὁμως εἶναι ἀπόλαυσις ἡ ἐν Κυρίῳ κακοπάθεια;

1. Πρῶτον, διότι ὁ Θεολόγος πιστεύει ὅτι κακοπαθεῖ ὑπὲρ Χριστοῦ καί ἀντί Χριστοῦ.

Αὕτῃ ἡ ὑπέροχος σκέψις τόν συγκινεῖ, τόν εὐφραίνει, τόν συναρπάζει. Αἰσθάνεται ὅτι ἐκπληρώνει ἓνα χρέος

βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης πρὸς Ἐκεῖνον ὁ Ὅποιος τοῦ ἔδωσε «τά πάντα», πάσχοντας καί αὐτός κάτι διὰ τήν ἀγάπην Του. Καθὼς κυττάζει τά στίγματα τῶν κακοπαθειῶν εἰς τό σῶμα του ὁ πιστός Θεολόγος εὐτυχισμένος θά ἡμποροῦσε μέ τόν Ἀπόστολον Παῦλον νά ἐπαναλάβῃ: «ἀνταναπληρῶ τά ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου, ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὃ ἐστίν ἡ Ἐκκλησία» (Κολασ. α' 24). Μέ τά παθήματά μου ἀναπληρώνω (εὐχαρίστως) τά ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ καί πάσχω ἐγὼ εἰς τό σῶμα μου ὅσα δέν ἐπρόφθασε νά πάθῃ ὁ Χριστός. Καί τά ὑποφέρω ὑπὲρ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τό ὅποιον εἶναι ἡ Ἐκκλησία.

2. Ἀκόμη εἶναι ἀπόλαυσις ἡ ὑπὲρ τοῦ Κυρίου κακοπάθεια, διότι ἐξαγνίζει τόν Ἐργάτην τοῦ Εὐαγγελίου καί τόν κρατεῖ εἰς τήν ταπείνωσιν καί τήν χάριν τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καυχᾶται διὰ τὰς ἀσθενείας του καί χαίρεται, διότι τοῦ ἐδόθη «σκόλοψ τῇ σαρκί... ἵνα μὴ ὑπεραίρηται» (Β' Κορ. ιβ' 7).

Ἐπομένως οἱ θλίψεις καί οἱ δοκιμασίες τοῦ Θεολόγου εἴτε προέρχονται ἀπό δαίμονας εἴτε ἀπὸ ἀνθρώπους, εἴτε πιέζουν τήν ψυχὴν εἴτε τό σῶμα, ἔρχονται ἀπὸ τόν Θεόν διὰ νά ὁδηγοῦν, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, «εἰς τήν καλλιέργειαν τῆς ψυχῆς καί τήν σωτηρίαν».

3. Εἶναι ἀπόλαυσις ἡ ὑπὲρ τοῦ Κυρίου προσωρινή κακοπάθεια, διότι τήν διαδέχεται τό βραβεῖον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεολόγος ὡς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ καλεῖται νά κακοπαθήσῃ ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀγωνιζόμενος ἓνα ἀγῶνα πού, ὅσος σκληρός καί ἄν φαίνεται, ἐν τούτοις εἶναι μικρός καί πρόσκαιρος. Καθὼς στοχάζεται τήν προσωρινότητα τῶν ἐγκοσμίων παθημάτων καί τά συγκρίνει «πρὸς τήν μέλλουσαν δόξαν» (Ρωμ. ι' 18) ἡ ὁποία πρόκειται νά ἀποκαλυφθῇ καί νά δοθῇ εἰς ὅλους μας, θεωρεῖ τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ ἀνάξια σημασίας, μικρά, τιποτένια. Μέ τό ὄραμα αὐτό τῆς οὐρανίου μακαριότητος ὁ Θεολόγος ἀντλεῖ δυνάμεις, θάρρος, ἐλπίδα, χαράν. Αὐξάνει εἰς ὁρμήν, εἰς κόπους, εἰς θυσίας, εἰς ἀπόδοσιν, εἰς καρποφορίαν. «Τρυγᾷ», κατὰ τόν ἱερόν Χρυσόστομον, καί ἀπὸ τήν γῆν αὐτήν «πνευματικὴν χαράν», εὐφραινόμενος ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς καρπούς τῶν κόπων του, ἀλλά καί ἀπὸ τήν τιμὴν μέ τήν ὁποίαν τόν περιβάλλει ὁ οὐράνιος Στρατηγός του, ὁ ὁποῖος παρομοιάζει «ὡς στόμα» Του ὁποῖον «ἐξάγει ἄξιον ἐκ τοῦ ἀναξίου».

Χαίρεται καί ἀγάλλεται ὁ πιστός Θεολόγος, διότι ἔλεος καί «πολύ μισθόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. ε' 12) θά ἀπολαύσουν κατὰ τήν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ ὅσοι ὀνειδισθοῦν καί διωχθοῦν καί κακοπαθήσουν ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ τοιοῦτοι, κατὰ τήν ὥραιαν ἔκφρασιν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς «Κλίμακος», «μετὰ Μαρτύρων χορεύουσιν καί μετὰ ἀγγέλων παρρησιάζονται».

Καί μετὰ τοῦ Ἀρνίου αἰωνίως θά «συμβασιλεύσουν» (Β' Τιμόθ. β' 12), ἐκλάμποντες «ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν» (Ματθ. ιγ' 43), «μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν» (Β' Κορ. γ' 18).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«Κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ»

Σεβαστοὶ πατέρες, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

Ζοῦμε εἰς μίαν ἐποχὴν ἀνέσεων καὶ κοσμικῶν ἀπολαύσεων. «Οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσι» (Φιλίπ. β' 21). Ἕνας ἔντονος συναγωνισμὸς ἐπικρατεῖ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ποῖος θὰ κατορθώσῃ μέ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον κόπον νὰ ἀπολαύσῃ περισσότερα ὑλικά ἀγαθά. Αὐτὸς θεωρεῖται ὁ εὐτυχὴς κατὰ κόσμον ἄνθρωπος.

Εἰς ἡμᾶς ὁμως ἅς κυριαρχοῦν ἀντίθετα αἰσθήματα. Ὡς ἀδιαφορήσωμεν διὰ τὴν λογικὴν τοῦ κόσμου τούτου.

Ὡς ἀναπτυχθῇ μέσα μας ἕνας ἄλλος ἱερός συναγωνισμὸς. «Ποῖος θὰ κακοπαθήσῃ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄλλον, διὰ τὸν Χριστόν».

Ἀξίζει διὰ τὸν Χριστόν κάθε κόπος, κάθε θυσία... Ὅλα διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἀγίας Του Ἐκκλησίας... Ἀρκεῖ νὰ κακοπαθοῦμε ἐν σιγῇ καὶ ταπεινοφροσύνῃ διὰ τὰ ἔργα τῆς διακονίας μας. Μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι «οὔτε ὁ φυτεῦν ἐστὶ τι οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός» (Α' Κορ. γ' 7).

Ὅλα τὰ ἐργάζεται Ἐκεῖνος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Του καὶ ἡμεῖς συμμετέχουμε εἰς τὸν θρίαμβόν της. Μὲ ἐνθου-

σιασμόν, λοιπόν, μέ ἄσβεστον τὸ πῦρ «τῆς πρώτης ἀγάπης» ἃς ἐκδαπανώμεθα διὰ τὸν Χριστόν. Μέχρι τελευταίας μας ἀναπνοῆς, «ἄχρι θανάτου». Διὰ νὰ λάβωμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας Του τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων μας, τὸν στέφανον τῆς ζωῆς καὶ νὰ Τὸν δοξάζωμεν αἰωνίως εἰς τὴν Βασιλείαν Του, δι' ὅλας τὰς δωρεάς Του, καὶ διὰ τοὺς «ὑπὲρ Χριστοῦ κόπους» μας, πού εὐδοκεῖ μέ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν Χάριν Του νὰ προσφέρωμεν δι' ὀλίγον εἰς τὴν γῆν.

Ἡ ἀνωτέρω μελέτη ἀπετέλεσεν Εἰσήγησιν εἰς τὴν Συναξιν τῶν Θεολόγων φίλων καὶ συνεργατῶν τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν 29ην Δεκεμβρίου 1998.

1. Ἰδέ «Ὁ ΣΩΤΗΡ» 1980, σελ. 689 «Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Ὁ «ΔΡΑΚΩΝ»».

2. «Ὁ ΣΩΤΗΡ» 1986, σελ. 236.

3. Ἰδέ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ 1982, σελ. 13, Ὁμολογία Μπρέζνιεφ.

4. «Ὁ ΣΩΤΗΡ» 1986, σελ. 294. Περὶ Γρ. Νύσ., Θεωρία εἰς τὸν βίον Μωϋσέως PG 44, 373D καὶ ἑξῆς.

5. (Ἰωάννης Κρονστάνδης, ΕΝ ΧΡΙΣΤῳ ΖΩΗ), παρὰ πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, «ΕΡΩΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ», σελ. 15.

6. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ 1982, σελ. 14.

7. Ἰδέ «ΖΩΗ» 1955, σελ. 84.

8. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ 1982, σελ. 14.

ΖΩΗ ΑΙΩΝΙΑ

Ἡ μεγάλη ποιήτρια Μυρτιώτισσα, σ' ἓνα ἀξιόλογο ποίημά της, παρακαλεῖ τὴν πεθαμένη μητέρα της νὰ ὑποδεχτεῖ μέ ἀγάπη τὴ νεαρὴ ποιήτρια Μαρία Πολυδούρη, ὥστε ἡ Μαρία «να ξεχνᾷ πὼς βρίσκεται μέσ στο αἰώνιο θράδυ κι ἀπ' τ' ἀχαμνά τὰ στήθια της πὼς στέρεψε ἡ ζωὴ»... Ἀλλά ὄχι! Πά τοὺς πιστοὺς δέν ὑπάρχει «αἰώνιο θράδυ»· ὑπάρχει «αἰώνια ζωὴ». Γιατί «ζωὴ αἰώνια μᾶς ἔδωσε ὁ Θεός» (Α' Ἰωάν. ε' 11). Μάλιστα στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρεται περίπου 50 φορές τὸ θέμα «αἰώνια ζωὴ». – Naί, μέ τὸν Σταυρό καὶ τὴν Ἀνάστασις δόθηκε παντοῦ μιά ζωντανὴ ἐλπίδα καὶ μιά μεγαλειώδης προοπτικὴ. Καὶ τώρα ξέρουμε ὅτι οἱ πεθαμένοι δέν εἶναι χαμένοι ἢ στο σκοτάδι θυσιζόμενοι, ἀλλὰ εἶναι κεκοιμημένοι καὶ μιά ἀνάστασις τοὺς περιμένει! (ἄν, βέβαια, δέχτηκαν τὴ «δωρεὰ τοῦ Θεοῦ»). Αὐτὴ τὴν «μακαρία ἐλπίδα» τὴν κρατοῦν γερὰ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά, καὶ ὅσοι ἀμφιβάλλουν, ἔρχονται στιγμές πού διερωτῶνται: «Μήπως ὅτι θαρροῦμε βασίλεμα / γλυκοχάραμα αὐγῆς εἶναι πέρα / κι ἀντὶ νὰ ῥθει μιά νύχτα ἀξημέρωτη / ξημερώνει μιά ἀβράδιαστη μέρα;» (Γ. Δροσίνης).

50 ΧΡΟΝΙΑ

1949-1999. Ἐφέτος συμπληρώνονται γιὰ τὴν Ἑλλάδα 50 χρόνια εἰρήνης. Naί, μισὸς αἰώνας εἰρήνης!.. Τό πρῶτο ἡμῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα ὑπῆρξε πολυτάραχο, καὶ κυρίως τὰ χρόνια 1912-1922 καὶ 1939-1949. Ἀλλά τὰ τελευταῖα 50 χρόνια ζήσαμε μιά ἀρκετὰ μεγάλη περίοδο εἰρήνης. Καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστήσουμε τὸν Θεὸ γι' αὐτό. Στὰ 50 αὐτὰ χρόνια σημειώθηκε μεγάλη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ τεχνολογικὴ πρόοδος. Οἱ ἄνθρωποι ἀπέκτησαν πολλὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ πολλὰ κομφορ, ἀλλὰ καὶ μεγάλες ἀπαιτήσεις... Τὰ παιδιά καὶ τὰ ἐγγόνια αὐτῶν πού εἶχαν πρηστεῖ ἀπὸ τὴν ἀθιταμίνωση, ψάχνουν τώρα νὰ βροῦν φάρμακα καὶ τρόπους ἀδυνατίσματος... Στὰ χρόνια αὐτὰ προσδεύσαμε, ἀλλὰ δὲν γίναμε καλύτεροι. Ἴσως γίναμε καὶ χειρότεροι... Γι' αὐτό πρέπει νὰ κρατήσουμε τίς πνευματικὲς ἀξίες –τὴ διδαχὴ τοῦ Εὐαγγελίου– καὶ νὰ «ζήσουμε σωφρόνως».

«Χριστιανικὲς Πεννιές»

ΣΤ' ΑΣΠΡΑ ΣΕΝΤΟΝΙΑ

— Θάλαμος αριθμός 13, είπε ή προϊσταμένη και δείχνοντας τόν μακρύ διάδρομο πρόσθεσε:

— Στο βάθος αριστερά.

— Έλα πάμε, είπε κι' ή θεία και προχώρησε πρώτη.

Ή Νότα την ακολουθούσε σαν ύπνωτισμένη.

— «Θάλαμος αριθμός 13... αριθμός 13...», άντηχούσε στ' αυτιά της ή φωνή της προϊσταμένης.

Κι' έδω ακόμα την κυνηγά ή κακοτυχία; Ό θάλαμος πού θά της δώσει τάχα την υγεία της, έχει τόν γρουσουζικό αριθμό... Ναι, τό καταλαβαίνει. Είναι σαν προειδοποίηση. Δέν θά ξανάβγη ζωντανή από κεί μέσα.

— «Θάλαμος αριθμός 13...».

Μά ήταν ανάγκη τάχα νά την πάνε σ' αυτόν τόν θάλαμο; Γιατί; Γιατί; Θέλει νά κάτση εκεί καταμεσής του διαδρόμου, νά πετάξη ότι κρατάει στά χέρια της και ν' αρχίση νά τραβά ή μαλλιά της, νά τά ξεριζώσει και νά ξεφωνίξη... νά ξεφωνίξη μ' όση δύναμη έχουν τ' άρρωστα πλεμόνια της... Νά ξεφωνίση νά την ακούσουν όλοι, πώς αυτή, δέν ήρθε στην Αθήνα για νά κλεισθή στο σανατόριο, στο θάλαμο 13...

— Άντε Νότα μου, έλα νά σέ χαρώ κορίτσι μου, λίγο κουράγιο ακόμα κι' ύστερα θά συχάσης πιά. Της λέει ή θεία Μαρίνα που προπορεύεται.

Ή Νότα, στά λόγια αυτά νιώθει ένα ξαφνικό μίσος για ή θεία της. Ναι ή μισεί θανάσιμα κι' ός της μιλάει τόσο γλυκά. Είναι γιατί θέλει νά την ξεφορτωθή. Γι' αυτό και βιάζεται τόσο. Νά την μπήκε κι' όλα στο θάλαμο.

Και ή Νότα, δέν την χωρίζουν παρά λίγα βήματα απ' την πόρτα του μέ τόν καταραμένον αριθμό. Σέ λίγο θάχη περάσει κι' αυτή τό κατώφλι του και τότε... τότε... αντίο ζωή, αντίο όνειρα χρυσά... αντίο νιάτα...

Το κεφάλι της βουίζει κι' ένας δυνατός κόμπος της σφίγγει τό λαιμό. Θαρρείς πώς κόντηνε κι' ή άνάσα της και θά πεθάνη από άσφυξία. Τώρ' άμέσως... νά τούτη ή στιγμή... πού περνάει τό κατώφλι του...

Άφησε μία δυνατό φωνή και σωριάστηκε χάμω

Τό πρώτο πράγμα πού αντίκρισαν τά μάτια της Νότας σαν συνήλθε, ήταν μία θάλασσα από άσπρα σεντόνια. Όλοκάθαρα, μέ την τσάκιση ακόμα, απλώνουνταν δεξιά κι' αριστερά στά κρεβάτια. Ύστερα είδε πώς κι' ή ίδια ήταν ξαπλωμένη σ' ένα κρεβάτι, τυλιγμένη μέσα στά ίδια άσπρα σεντόνια κι' αυτή. Ή θεία Μαρίνα, σκυμμένη

πάνω της, πάσκιζε ν' ανοίξη τό μπουκαλάκι μέ την κολώνια πούχε στην τσάντα της.

— Μας τρώμαξες παληκοκόριτσο της είπε κι' έκανε νά της χαδέψη τά μαλλιά.

Ή Νότα γύρισε απότομα τό κεφάλι της, απ' την άλλη μεριά. Μιά νοσοκόμα μέ άτσαλάκωτη άσπρη ποδιά και κολλαριστή σκούφια όρθια μπροστά της της χαμογέλουσε. Κάτι άνακάτωνε στο κομοδίνο.

— Δέν ήταν τίποτα, είπε. Συμβαίνει πολλές φορές... Ή συγκίνηση βλέπετε στην αρχή... Τώρα θά πιή τό γιατρικό της και θά κοιμηθή. Κι' αύριο τό πρώι πού θά ξυπνήση φρέσκια - φρέσκια θά γνωριστούμε καλύτερα. Ξ;

Και της χαμογέλασε πάλι.

Ή Νότα θέλησε νά χαμογελάση κι' αυτή, μά δέν μπόρεσε. Μονάχα τά μάτια της ύγραναν...

— Νά πηγαίνω κι' εγώ Νότα μου νά σ' αφίσω νά συχάσης... βιάστηκε νά πη κι' ή θεία Μαρίνα κι' έσκυψε νά ή φιλήση. Της Νότας της ήρθε νά της δαγκώσει τ' αυτί, μά κρατήθηκε.

— Θαρχουναι συχνά νά σέ βλέπω, πρόσθεσε κι' έφυγε γρήγορα, γρήγορα σαν νά την κυνηγούσαν.

Άπαλά ή άδελφή της ανασήκωσε τό κεφάλι και της έδωσε τό φάρμακο. Ύστερα της ευχήθηκε καλή νύκτα κι' απομακρύνθηκε άνάλαφρα.

Ή Νότα τράβηξε τ' άσπρο σεντόνι και σκεπάστηκε απ' τό κεφάλι. Έτσι κουκουλωμένη θά μπορούσε νά κλάψη...

Κι' έκλαψε, έκλαψε πολύ. Στην αρχή δαγκώνοντας τά χέρια της και τά σκεπάσματα για να πνίξη τ' άναφυλλητά της. Σαν ξαντλήθηκε πιά τά δάκρυα κυλούσαν ήρεμα στά βαθουλωμένα της μάγουλα, ενώ ή καρδιά της ζητούσε, άπελπισμένα, κάπου ν' ακουμπήσει. Πιότερο κι' από ή μάνα της. Θά μπορούσε τάχα ή έρημη νά τόν άντέξει τούτον τόν καινούργιο καύμό; - άποζήτησε τόν παπά - Νικόδημο.

Τόν παπά - Νικόδημο... Είχε σταθή και σ' αυτήν σωστός πατέρας από τόν καιρό πού όρφάνεψε, όπως παραστεκόταν και σ' όλους τούς ανήμπορους και στους δυστυχισμένους.

Θυμάται... στ' αλήθεια τί νά πρωτοθυμηθή - άχ! πόσο γλυκές είναι τούτες οι θυμήσεις κι' ός της φέρνουν καυτά δάκρυα στά μάτια - θυμάται τά πρώτα Χριστούγεννα πούχε όρφανέψει. Ήταν δέν ήταν πέντε χρονών. Σαν γύ-

ρισαν απ' την Ἐκκλησιά βρῆκε πάνω στό τραπέζι μιὰ κουλούρα Χριστουγεννιάτικη πού μοσκοβολοῦσε μαστίχα, μέ μπόλικο σουσάμι κι' ἓνα καρῦδι στή μέση κι' ἐπάνω της, ἓνα ὁμορφο κουτί.

Τᾶνοιξε μέ λαχτάρα. Εἶχε μέσα μιὰ κούκλα πού ἀνοικοφυλοῦσε τὰ μάτια της. Δέν ἔλεγε νά το πιστέψει πῶς ἦταν δικιά της. Ρωτοῦσε καί ξαναρωτοῦσε τή μάνα της ποιός τήν ἔφερε. Κι' ἐκείνη τῆς ἀπαντοῦσε «Ὁ παπᾶ - Νικόδημος, μά εἶπε πῶς στήν στέλνει ὁ Χριστός».

Καί πάλι, τότε πού ἀρρώστησε ἡ μάνα της νά πεθάνῃ ὁ παπᾶ - Νικόδημος δέν ἦταν πού πηγαινορχόταν φέροντας γιατρούς καί γιατρικά; Κουβάλησε καί τήν Ἑρασμία πού καλογέρενε νά τήν κυττάξῃ. Θυμᾶται πῶς ἀναγαλίαζε ἡ καρδιά της σάν ἀκουγε τὰ βαρειά του βήματα στήν αὐλή. Τούς ἔλεγε καί κᾶνα χωρατό καί σάν ἔφευγε τῆς τραβοῦσε πάντα λίγο τή μύτη χαμογελώντας καί κείνη ἔμπηξε μιὰ δυνατὴ φωνή, σάν τάχατες νά κόντευε νά σκάσῃ.

“Ὑστερα, τόν ἀπόβγαζε ὡς τὴ σκεβρωμένη πορτοῦλα τοῦ φράχτη. Κι' ἦταν σάν νᾶφηνε στό φτωχικό τους μαζί μέ κείνη τήν ἀνάλαφρη μυρωδιά τοῦ λιβανιοῦ πού τόσο τῆς ἄρεξε καί κάτι... πῶς νά τό πῆς; Κᾶτι ποῦδιωχνε μακρὰ τίς σκοτοῦρες κι' ἔκανε τήν καρδιά ἀλαφριά καί χαρούμενη...”

Καινούργιο κῦμα ἀπὸ καυτὰ δάκρυα τήν πλημύρισε πάλι.

... Ὡς, τό φτωχικό τους τό σπιτάκι στό νησί. Ἦταν πάντα φρεσκοασπρισμένο καί πλάϊ στή χαμηλή του πορτοῦλα ντενεκέδες μ' ἀνθισμένα γεράνια. Πόσο τῆς ἄρεσαν τὰ λουλούδια τους! Ἴσως γιατί τό πρῶτο καινούργιο φουστάνι πού φόρεσε εἶχε τό χρῶμα τους.

Ἦταν Λαμπρή – πῶς τὰ θυμᾶται ὅλα, σάν νᾶναι τούτη ἡ στιγμὴ – κι' ἦτανε τόσο εὐχαριστημένη. Ὅτι εἶχε κλείσει τὰ δεκαπέντε. Πήγαινε πιά κι' αὐτὴ μεροκάμτα στα ξένα χτήματα καί βοηθοῦσε τὴ χήρα μάνα της. Ὁ Τάσος τους εἶχε ξεπεταχτῇ – μποροῦσαν νά τόν ἀφίνουν στό σπίτι μέ τὰ ζωντανά.

Ἦτσι, απ' τόν κόπο της μάζεψε λεφτά κι' ἀγόρασε απ' τό γυρολόγο τό καινούργιο της φουστάνι, πού τῆς πῆγαινε τόσο ὁμορφα. Ὡς τὰ τώρα ντύνονταν μ' ἀποφῶρια.

Κι' ἦτανε στό γύρισμα απ' τὴν Ἀγάπη πού ἀντάμωνε τό Στέλιο. Ἐρχόταν απ' τό Πάνω - Χωριό νά δῇ τό θεῖο του, τόν παπᾶ - Νικόδημο. Ἐκεῖ στό στρίψιμο τῆς ρεματιᾶς, πλάϊ στίς ἀνθισμένες λυγαριές, τόν εἶδε ξαφνικά μπροστά της. Ξαφνιαστικὴ κι' αὐτός σάν τήν εἶδε.

— Χριστός ἀνέστη, τῆς εἶπε. — Ἀληθινῶς ὁ Κύριος, τοῦ ἀπάντησε ἀμέσως.

Ἐξακολούθησε νά τήν κυττάξῃ μέ καμάρι καί συστολή.

— Μέ γειά και τό καινούργιο φουστάνι, πρόσθεσε.

Ἐκείνη, εἶπε φχαριστῶ και κατέβασε, τὰ μάτια.

— Γιά τό σπῆτι πᾶς; τὴ ρώτησε.

— Ναί.

— Ἐ, πᾶμε τότες παρῆα.

Πῆραν τὴ ρεματιά. Δέ μιλοῦσαν. Τὰ βότσαλα κάτου απ' τὰ χοντρά τους παπούτσια κροτάλιζαν... Ἦταν σάν

νᾶθελαν νά διαλαλήσουν τὴν ἄδολη εὐτυχία πού τούς πλημμυροῦσε.

Κοντοζύγωναν στό σπῆτι ὅταν τῆς εἶπε πῶς θᾶφευγε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ λίγες μέρες μέ τίς «μηχανές». Θά πῆγαινε μέ τό σφουγγαράδικο τοῦ Ἀλλοίμονου. Ἦταν ὁ πιό «γερός» στό νησί καί πλήρωνε καλά.

Ἦτσι καί φέτος μέ τόν Ἀλλοίμονο εἶχε μπαρκάρεϊ πάλι ὁ Στέλιος. Τᾶχα νά τᾶχει μάθει πῶς εἶχε φύγει απ' τό νησί καί πῶς...

Ἄχ, γιατί νά μὴν ἀκούσῃ τόν Παπᾶ - Νικόδημο; Τὰ δάκρυα γίναν πάλι καυτὲς σταγόνες – πού τῆς εἶχε πῆ σάν πῆγε νά τόν ἀποχαιρετήσῃ.

— Οἱ μεγάλες πολιτεῖες παιδί μου, κρύβουν καί μεγάλους κινδύνους. Πρὸ πάντων γιὰ ὀρφανὰ σάν καί σένα. Μείνε κάλλιο ἐδῶ κοντὰ μας πού ὅλοι σ' ἀγαποῦμε καί... ἔχει ὁ Θεός.

— Τώρα πιά τ' ἀποφάσισα τοῦχε ἀπαντήσῃ.

— Κρῖμα! κι' ὁ Στέλιος θά λυπηθῇ τόσο σά θά τό μάθῃ, τῆς ξανᾶπε.

Ἦ καρδιά της εἶχε χτυπήσει. Ὅμως τὴν ἄλλη μέρα τό πρωῒ ἔφυγε μέ τὴ θειά Μαρίνα γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Αὐτὴ, αὐτὴ τὰ φταίει ὅλα.

Ἐξ αἰτίας της ἄφησε τό νησί. Εἶχε ρθῇ νά κἀνῃ καλοκαῖρι μαζί τους.

— Δέν ἔρχεσαι βρέ κουτὴ στήν Ἀθήνα νά ξεσκάσῃς λιγάκι, τῆς εἶπε ἡ θειά Μαρίνα σάν ἦρθε ὁ καιρός νά φύγῃ. Θά σ' ἔχω κι' ἐγὼ παραχέρι καί πού ξέρεις... Πᾶρε καί τό κοπανέλλι σου κι' ἐγὼ θά σοῦ βρῶ πλούσιες κυρίες πελάτισσες. Το καλοκαῖρι ξαναρχόμαστε πάλι μαζί στο νησί. Ἄσε πού ὡς τότε μπορεῖ νά σοῦχῃ βρεθῇ καί καμμιὰ καλὴ τύχη.

Ἦ μάνα της δέν τό πολυῆθελε. Ἦ Νότα πάτησε πόδι.

Θά πάω νά δῶ κι' ἄλλον κόσμο, εἶπε. Ἐδῶ τί περιμένω;

Κι' ἔφυγαν μαζί.

Ἀπὸ τότες ὅλο καί κατήφορος. Μονάχα στήν ἀρχὴ ὅσο τὴν ἔτρεφε ἡ ἐλπίδα. Δέν ἄργησε ὅμως νά καταλάβῃ τί λογῆς «τύχες» τὴν περιμένε στήν Ἀθήνα. Καί τότε κάτι σάν ἀσφυξία ἄρχισε νά της πῆξῃ τὴν καρδιά.

Σκέφτηκε νά μπαρκάρῃ ἀμέσως γιὰ τό νησί. Δέν ἦταν νά τᾶχε ἀποφασίσει!!! Τὴν κράτησε ὅμως τό ψευτοφιλότιμο. Τί θᾶλεγε στή μάνα της, στοὺς χωριανούς; Τοῦλάχιστον νᾶχε μαζέψῃ κᾶναν παρὰ; νά πάῃ σάν ἄνθρωπος πίσω. Ἦτσι πῆρε τὴν ἀπόφαση, νά στρωθῇ στὴ δουλειὰ νά μαζέψῃ παρᾶδες. Θά τᾶχε καταφέρει ἂν δέ γινόταν ἐκείνη ἡ κλεψιά στό σπῆτι τῆς θείας. Τούς τᾶδειασαν ὅλα, ἀκόμα καί τὰ τεντζερῆδια τοὺς πῆραν καί μαζί μ' αὐτὰ καί τίς οἰκονομίες της. Ἦτσι ἄρχισε πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Τότε ἦταν π' ἔνιωσε νά τὴν τριγυρνᾷ ἡ ἀρρώστεια. Ἦ κούραση απ' τὴ μιὰ – ξενυχτοῦσε βλέπεις νά προφτάσῃ νά μαζέψῃ γρήγορα ὅτι ἔχασε, τό λιγοστό φαί απ' τὴν ἄλλη βάλε καί τό μαράζι καί τὰ χτυποκάρδια μέ τόν ἀξιωματικό πού δέν ἔπαυε νά τὴν κυνηγᾷ, τὴ φέραν σ' αὐτό τό σημεῖο.

Καί τώρα; Τώρα μὴτ' ἐλπίδα πιά γιὰ γυρισμό στ' ἀγαπημένο τό νησί. Μὴτ' ἐλπίδα...

Οί λυγμοί ξαναγύρισαν. Όμως, σέ λίγο ή κούραση και τό γιατρικό –ύπνωτικό ήταν– νίκησαν, και ό ύπνος ήρθε νά ρίξει τόν σπλαχνικό του πέπλο στό πολυβασανισμένο της κορμί.

Κοιμήθηκε βαθειά, πολύ βαθειά... Κι' όνειρεύτηκε πώς βρισκόταν πάλι στο φρεσκοασπρισμένο σπιτάκι τους στο νησί, ανάμεσα στά γεράνια. Πίσ' απ' τό χαμηλό πεζούλι ό Παπᾶ - Νικόδημος της έγενεφε. Ήθελε νά της πῇ πώς τό καράβι τοῦ Ἀλλοίμονου γύρισε...

Β'

Σάν ξύπνησε πάλι, ή Νότα τό πρωϊ, ή ματιά της ξανα-ντίκρυνε τή θάλασσα απ' τ' ἄσπρα σεντόνια. Ένας βαθύς πόνος της δάγκωσε τήν καρδιά. Ἀχ, γιατί νά ξυπνήση; Γιατί νά μὴν πεθάνη τήν ὥρα πού κοιμόταν ποῦβλεπε τῶμορφο τ' όνειρο; Γιατί νά ξυπνήση και νά βρεθῇ πάλι ανάμεσα στίς ἄρρωστες, ὅμοια κι' αὐτή τυλιγμένη στ' ἄσπρα σεντόνια; Τό κεφάλι της ήταν ἀκόμα βαρύ απ' τό χτεσινό κλάμα κι' ὅμως πάλι αἰσθάνεται νά της ἀνεβαίνουν καυτά δάκρυα στά μάτια.

Τήν πλησίασε ή νοσοκόμα. Τί γλυκοπρόσωπη κοπέλα! Της χάιδεψε τά μαλλιά. Ὑστερα κάθισε δίπλα της και ἤσυχα - ἤσυχα τή ρώτησε διάφορα. Ἀπό ποῦ ήταν, πότε εἶχε ρθῇ στήν Ἀθήνα, τί δουλειά ἔκανε, πώς ἀρρώστησε κι' ἄλλα πολλά... Σά νᾶταν φιληνάδα της.

Κι' ἄλλες κοπέλλες ντυμένες στ' ἄσπρα μπαινόβγαιναν σβέλτες κι' ὅλες τους χαμογελοῦσαν τόσο γλυκά.

— «Παράξενο σκεφτόταν ή Νότα, κοπέλλες σάν τά κρύα τά νερά κι' ἤρθαν νά κλειστοῦνε δῶ μέσα... Τᾶχα δέν φοβοῦνται μὴν κολλήσουν. Κι' ὅλες τους μοιάζουν εὐχαριστημένες. Πώς νά τό πῇς πάλι τοῦτο;».

Σέ λίγο ή ἀδελφή, της εἶπε.

— Καθώς φαίνεται δέν εἶναι τίποτα σοβαρό. Θά γίνησ γρήγορα καλά μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Κι' ἴσως... Ποιός ξέρει...

Της ἔσφιξε μέ θερμή τό χέρι και συνέχισε:

— Πολλές φορές ἀρρωσταίνει τό σῶμα γιά νά φυλαχτῇ ή ψυχή.

— Μά γιατί; τή διέκοψε ή Νότα κι' ἔβαλε πάλι τά κλάματα.

— Ξέρει ἐκεῖνος της ἀπάντησε πάλι ή ἀδελφή και της ἔδειξε μιάν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ σέ μεγάλο μέγεθος πού στόλιζε τόν ἀντικρυνό τοῖχο.

Της ξαναχάιδεψε τά μαλλιά, κι' ἀπομακρύνθηκε λέγοντας:

— Θά τά ξαναποῦμε...

Τό βλέμμα της Νότας ἔμεινε καρφωμένο στήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπ' τόν καιρό πού ἤρθε στήν Ἀθήνα κανένας δέν της εἶχε μιλήσει γι' αὐτά. Ἀκόμα και στήν ἐκκλησία, ζήτημα ἀν πῆγε δυό φορές.

Ἡ θεία εἶχε πάντα πολλές δουλειές τήν Κυριακή τό πρωϊ. Κι' ἔλαχε τούτη δῶ ή γλυκοπρόσωπη κοπέλλα... Ὁλόδροσο μπουμπούκι πού σκόρπιζε τό διαλεχτό του ἄρωμα στίς μαραμένες ψυχές γύρω του...

Πάλι θυμήθηκε τόν Παπᾶ - Νικόδημο. Κάποτε της εἶχε πῇ:

— «Παιδί μου σᾶν καθαριστῇ τοῦ ἀνθρώπου ή ψυχή, φωτάει και τό πρόσωπό του απ' τή Χάρη.

Γιά λίγο μαλάκωσε κι' ό δικός της ό πόνος. Ἀπό τί δέν τῶξερε. Ἔτσι σάν νά της χάιδεψε τό πρόσωπο ἀπαλό ἀεράκι, περνώντας τό σιδερόφρακτο παράθυρο της φυλακῆς της. Όμως, μονάχα γιά λίγο. Ὑστερα, φαρμακερές ὀχιές ό φόβος κι' ή ἀπελπισία της ξαναρουφήξαν τήν καρδιά... Καί τά καυτά δάκρυα ὅλο κι' ἀνέβαιναν στά μάτια.

— Ὁ κ. καθηγητής... Ὁ κ. καθηγητής...

Ἀπό στόμα σέ στόμα σᾶν κύμα ἀπλώθηκε ή εἶδηση φέροντας μαζί της μιάν ἀπροσδιόριστη αἰσθηση προσδοκίας και ἐλπίδας.

— Ὁ κ. καθηγητής...

Ἡ Νότα κύτταξε κατά τήν πόρτα. Ένας γεμάτος, ψηλός, ὥριμος ἄντρας στεκόταν ἐκεῖ.

— Καλημέρα σ' ὅλες...

Εἶπε μέ χαρούμενη φωνή και σήκωσε τό χέρι σέ φιλικό χαιρετισμό. Ένα πλατύ χαμόγελο τοῦ φώτιζε τό πρόσωπο.

— Καλημέρα σας... Καλημέρα σας... ἀκούστηκαν φωνές απ' ὅλα τά κρεββάτια. Τα σβυσμένα απ' τόν πυρετό μάτια ζωήρεψαν, στά χλωμά μάγουλα τό αἷμα κινήθηκε πιό γρήγορα και σ' ὅλα τά πρόσωπα ξεχύθηκε καινούργια ζωή.

Ἡ Νότα χαμογέλασε ἄθελά της.

— Λοιπόν τί νέα; ρώτησε ό κ. καθηγητής πλησιάζοντας ἕνα - ἕνα τά κρεββάτια.

Ἡ γλυκοπρόσωπη κοπέλλα μαζί μέ δυό - τρεῖς ἄλλες τόν συνόδευε.

— Τί; κολλήσαμε στό - και μισό; εἶπε ρίχνοντας μιὰ ματιά στό διάγραμμα τοῦ πρώτου κρεββατιοῦ.

— Ἀ, ὅλα κι' ὅλα συνέχισε εὐθυμα. Τό λέω γιά ὅλες. Ἀπαγορεύεται ή στασιμότης.

Οἱ ἄλλες γέλασαν. Ἡ ἄρρωστη τοῦ πρώτου κρεββατιοῦ εἶπε δειλά:

— Δέν ἔχω ὄρεξη.

— Νά δώσουμε και κᾶτι γιά τήν ὄρεξη - εἶπε πάλι φιλικά ό κ. καθηγητής. Όμως πρέπει νά τρῶς. Καί λιγάκι μέ τό ζόρι ἔ;

Πέρασε στο δεύτερο κρεββάτι.

— Μπράβο, μπράβο, εἶπε χαρούμενα. Ἔτσι ὅλο και στό καλύτερο.

Τά ἴδια και στό τρίτο και στό τέταρτο.

Χτύπησε ή καρδιά της Νότας. «Λές, λές νά μποροῦσε κι' αὐτή πάλι...».

Ἦταν σᾶν νά δινόταν μιὰ μάχη μέ κᾶτι ἀσύλληπτο μά φοβερό, πού μόνες τους οἱ ἄρρωστες μῆτε νά τ' ἀντικρύσουν - θά τολμοῦσαν.

Ἐνῶ ἐκεῖνος, ἀτρόμητος τραβοῦσε τό σπαθί του, πῆγαινε μπροστά, πολεμώντας ἀδείλιαστα μέ σιγουριά, ἀκόμα και μέ κέφι. Κι' ὅλες ἐκεῖνες τόν ἀκολουθοῦσαν, παίρνοντας κουράγιο απ' τή δική του τή δύναμη.

Ξαφνικά απ' τό τελευταῖο κρεββάτι μιὰ χαμηλή φωνή, γεμάτη ἀγωνία ζήτησε μιὰ λεκάνη. Ἐτρεξε ή γλυκοπρόσωπη κοπέλλα.

“Ένα δυνατό «γκλούκ» ακούστηκε και ή λεκάνη βάφτηκε αίμα...

Κάτι σάν θάνατος άπλώθηκε στό θάλαμο. Άνάσα δέν ακουόταν.

“Όλα τά μάτια στηλώθηκαν στόν καθηγητή μέ άγωνία. Ήταν ή κρίσιμη στιγμή.

Κι’ εκείνος –καπετάνιος πού άκουσε ξαφνικό τριγμό άπό ύφαλο στό καράβι πού ξένοιαστα όδηγοῦσε– σοβαρεύτηκε μέ μιᾶς. Στά χαρακτηριστικά του άπλώθηκε ή περιούλλογή και ή συγκέντρωση. “Εμεινε ἔτσι λίγα δευτερόλεπτα. “Υστερα ἔγνεψε σ’ όλες νά μήν άνησυχούν και βρέθηκε γρήγορα δίπλα στην ἄρρωστη.

Τό σκελεθρωμένο κορμί –άδύναμη λεία στά νύχια φοβεροῦ θεριοῦ– ἔτρεμε.

“Εβαλε τό χέρι του στό μέτωπό της, ἐνῶ παρήγγελνε στην άδελφή νά ἐτοιμάσει μιᾶ ἔνεση.

— Θάρρος, τῆς εἶπε σταθερά.

Τό σβυσμένο βλέμμα της άναζήτησε τή ματιά του μέ ίκεσία.

— Θάρρος, τῆς ξαναεἶπε ἐνῶ ἔξακολουθοῦσε νά τῆς κρατάη τό μέτωπο.

Κι’ ἦταν σάν ἐκείνη ή άπροσδιόριστη δύναμη πού ανάδινε ὅλη του ή υπόσταση, περνώντας άπ’ τό χέρι του νά μεταδινόταν στό βασανισμένο κορμί... Σιγά - σιγά ἤρεμισε.

Σέ λίγο εἶχαν τελειώσει και τήν ἔνεση κι’ εἶχαν πιά τακτοποιήσει τήν ἄρρωστη.

— Τώρα θά σᾶς πῶ μιᾶ ἱστορία, εἶπε τότε ὁ καθηγητής.

— “Εγώ θά τήν πῶ γιά όλες, συνέχισε, ὅμως εἶμαι σίγουρος, ή Κατίνα, –ή βαρειά ἄρρωστη– θά τήν καταλάβη άπ’ όλες πío καλά.

Λοιπόν, εἵμαστε οἱ ἄνθρωποι σάν κάτι πουλάκια πού ζοῦνε κλεισμένα σέ κλουβιά. Κι’ ἄλλα κυττᾶνε ἀνάμεσ’ άπό τά σύρματα ὅλο πέρα μακρυνά ζητώντας ν’ ἀνακαλύψουν μέ τήν ματιά τό χαμένο δάσος μέ τα πανύψηλα δέντρα και παρηγοριούνται μ’ αὐτό. Κι’ ἄλλα δαγκώνουνε ὁλοένα μέ μανία τά σύρματα, θέλοντας μάταια νά ξεφύγουν άπό κεί.

Γιά τό κάθε πουλάκι θάρθη ὥρα, πού ή πόρτα τοῦ κλουβιοῦ θ’ άνοίξη και θά τ’ άφήσει νά πετάξη ἐλεύθερο. Τό πότε δέν τό ξέρει κανείς ὅμως εἶναι σίγουρο γιά ὅλα τά πουλάκια... “Ετσι, ὅσοι εἶχαν ἀνακαλύψει μέ τή ματιά τους τό δάσος θά πετάξουν ὁλόϊσια ἐκεῖ και θά κτίσουν τή φωλιά τους στά δροσερά του τά κλωνάρια.

“Ενῶ τά ἄλλα θά ψάχνουν και θά ταλαιπωροῦνται.

Σώπασε γιά λίγο κι’ ὕστερα πρόσθεσε:

— “Ετσι δέν εἶναι Κατίνα;

— “Εξακολούθησε νά τήν κυττάζει μέ ἄπειρη στοργή ἐνῶ τῆς χάιδευε ἀπαλά τά μαλλιά...

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ πάρα πολύ, ψιθύρισε ἐκείνη.

Τά μάτια της ὑγράναν άπ’ τή συγκίνηση. Ναί, σ’ ἀλήθεια... Τί σημασία εἶχε τό πότε; Φτάνει πού δέ θᾶφευγε χωρίς ἐλπίδα. “Ω, ναί. Αὐτό ἦταν ἀρκετό...

Και νά, μόλις ὁ φόβος διώχτηκε μακρυνά, αἰσθάνεται καλύτερα, πολύ καλύτερα...

Στό θάλαμο κυριάρχησε πάλι ή δύναμη κι’ ή προσδοκία...

Κι’ ή Νότα; Μέ λόγια δέν θά μπορούσε ποτέ νά πῇ ὅτι αἰσθάνθηκε. “Ομως πόσο ἔντονα τᾶζησε ὅλα!

Τή στιγμή πού ακούστηκε τό γκλούκ ἔνιωσε ὅλο της τό εἶναι νά κρέμεται σέ μιᾶ κλωστή. Καταλάβαινε πῶς δέν ἦταν μονάχα ή ἄρρωστη πού κινδύνευε. “Ενιωσε πῶς μέσα σέ κείνα τά λίγα δευτερόλεπτα παιζόταν ὁλονῶν ή ζωή. Γιατί τί θά γινόντουσαν ἄν ἀποδειχνόταν ἀδύναμο τό μοναδικό τους στήριγμα; Κι’ αὐτή ή ἴδια πού πρίν λίγη ὥρα ἦταν τυλιγμένη στην πío μαύρη ἀπελπισία; Τί θά γινόταν ἄν χανόταν ή ἐλπίδα πού γλυκοχάραζε στην ψυχή της; “Η καρδιά της χτυποῦσε νά σπάσει. “Η εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἐκεῖ ἀντίκρου στόν τοῖχο και πόσο γλυκειά ή μορφή του...

— Χριστέ μου ψιθύρισε, κι’ ὅλη της ή ψυχή ἀναλύθηκε σέ μιᾶ ίκεσία.

“Αχ ναί, δέν ἦταν δυνατόν θά τήν άκουγε και δέν θᾶφινε τό φόβο και τήν ἀπελπισία νά τήν ξανακαταπιοῦν...

Κι’ ἔξακολούθησε νά προσεύχεται, χωρίς λόγια, μέ τήν καρδιά φλογισμένη άπό πίστη. Νά μή χαθῇ ή ἐλπίδα.

Σάν μακρυνή, ἤχῳ φτάσαν στ’ αὐτιά της τά λόγια τοῦ καθηγητή: «Εἶναι κάτι πουλάκια...». Κι’ ὕστερα –τό πῶς δέν τόξερε– ὅμως τῶνιωσε ὁλοκάθαρα, ή ἐλπίδα εἶχε νικήσει.

Σέ λίγο ὁ καθηγητής χαμογελώντας ἤρθε πρὸς τό μέρος της. Χαμογέλασε κι’ αὐτή.

Και στην ἐξέταση συνέχισε νά χαμογελάη ὅλη τήν ὥρα σταματοῦσε γιά νά τήν ρωτήσει, σάν τήν ἀδελφή κι’ αὐτός, ἔτσι σάν νᾶταν φίλοι άπό χρόνια. Ποῦθε ἦταν; Πότε ἄρρώστησε; “Αν ἦταν ὁμορφο τό χωριό της. Τή ρώτησε ἀκόμα, ἄν τῆς ἄρεσε πíoτερο νά κολυμπᾷ μέ μπουνάτσα γιά, μέ φουρτούνα.

Κι’ ὕστερα –ἄχ, πῶς γοργοχτυποῦσε νά σπάσει ή καρδιά της, ὥς ν’ ακούση τί θᾶλεγε– χτυπώντας την φιλικά στόν ὦμο, εἶπε:

— Μικροπράγματα. Σέ λίγο θᾶσαι τελείως καλά και θά γυρίσης στό χωριό. Σέ λίγα χρόνια –γιατί φαίνεσαι καλό κορίτσι και θά μ’ ακούσης σ’ ὅτι θά σοῦ πῶ– θά κάνης και μπάνια. “Ομως, μονάχα μέ μπουνάτσα, τ’ ακοῦς;

Τῆς ἤρθε νά πεταχτῇ άπ’ τό κρεβάτι, νά πέσει στά γόνατα, νά τοῦ φιλήσει τά πόδια και νά τοῦ πῇ... νά τοῦ πῇ πολλά γιά νά καταλάβη ὅλη τήν εὐγνωμοσύνη πού τῆς φλόγιζε τήν ψυχή.

“Ομως, καθώς ἐκείνος εἶχε πιά περάσει στό διπλανό κρεβάτι, μονάχα τά τριμάμενα χεῖλη της σιγοψιθύρισαν «εὐχαριστῶ» ἐνῶ τά μάτια της πλημμυρισμένα δάκρυα, ἀναζητοῦσαν τήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

Κι’ ἐκείνος τῆς χαμογελοῦσε. Τῆς ἔλεγε νά μήν φοβάται. Στή θέσι του, εἶχε ἀφήσει τόν παπᾶ - Νικόδημο, νά τήν παραστέκη σ’ ὅλα, ὅπως πάντα...

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ,
Πρόεδρος τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διά τό Ἑσωτερικόν	Δραχμαί	1.000
Διά το Ἑξωτερικόν	Δολλάρια	50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»
Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Ἑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑΣ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ - 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ - ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969

«Ο ΑΝΑΠΕΣΩΝ»



«Εκ τοῦ Πρωτάτου τοῦ Ἀγ. Ὁρους ΙΔ' αἰών».

Ὁ τύπος τοῦ Χριστοῦ - παιδίου, ἀναπαυομένου ἐντός λίκνου καί στηρίζοντος διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν κεφαλὴν, εἰκονίζεται συνήθως ἄνωθεν τοῦ ἐσωτερικοῦ τυμπάνου τῆς πύλης τοῦ νάρθηκος καί φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «Ὁ Ἀναπεσών», κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως (49,9) «ἀναπεσών ἐκοιμήθη ὡς λέων καί ὡς σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν;». Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀναπεσόντος, εἶδος κοιμωμένου Ἑμμανουήλ, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς Καθολικά τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί ναοὺς τοῦ Μυστρᾶ παρίστανται ἐκατέρωθεν σεβίζοντες Ἄγγελοι καί ἡ Θεοτόκος ἄνωθεν τοῦ λίκνου προσβλέπουσα τὸ τέκνον καί οἶωνεῖ καλύπτουσα αὐτὸ διὰ τῆς σινδόνης.

Ὁ «Ἀναπεσών» συμβολίζει τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Λόγου καί λύτρωσιν τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, συμφώνως πρὸς τοὺς ἐρμηνεύοντας προφητικῶς τὰ ἀνωτέρω χωρία τῆς Γενέσεως (49,10) «οὐκ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καί ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἐάν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ· καὶ αὐτός προσδοκία ἐθνῶν».

Ἐνίστε «ὁ Ἀναπεσών» εἰκονίζεται κοιμώμενος, ἀλλὰ μέ ἀνοιχτοὺς ὀφθαλμούς, ὡς συμβολίζων τὸν ἐνανθρωπήσαντα καί ἀγρυπνοῦντα ἐπὶ τοῦ κόσμου Θεόν, διό καί εἰς σλαβικούς ναοὺς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: «ὁ ἀγρυπνος ὀφθαλμός» ἐκ προφανοῦς ἐπιδράσεως τῆς ὑμνολογίας (πρβλ., ἰδιόμελα αἰνῶν τῶν ἀκολουθιῶν Μ. Σαββάτου: «Δεῦτε σήμερον τὸν ἐξ Ἰούδα ὑπνοῦντα θεώμενοι προφητικῶς αὐτῷ ἐκβοήσωμεν: ἀναπεσών κεκοίμησαι ὡς λέων, τίς ἐγερεῖ σέ βασιλεῦ, ἀλλ' ἀνάστηθι αὐτεξουσίως ὁ δούς ἑαυτὸν ὑπὲρ ὑμῶν ἐκουσίως».

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ



Δόξα

ἐν ὑψίστοις

Θεῷ.

Ὑπό τοῦ ἀοιδίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
ΒΑΣ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

Μεγάλη καί ἁγία ἡμέρα ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγεννίων! Εἶναι ἡ ἁγιωτέρα καί σπουδαιότερα ἀπό ὅλας τὰς ἀναριθμήτους ἡμέρας τοῦ ἀπείρου χρόνου, διότι κατ' αὐτὴν ἐγεννήθη ὁ Χριστός μας, ὁ Θεός καί Σωτὴρ μας, ἵνα σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καί ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἀθλιότητας καί ἵνα ἐπαναφέρῃ τοὺς πάντας πλησίον τοῦ οὐρανίου Πατρὸς τῶν. Ὑγινεν ἐκεῖνος ἄνθρωπος, λέγουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα θεωθῶσιν οἱ ἄνθρωποι: «Γενώμεθα ὡς Χριστός, λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἐπεὶ καί Χριστός ὡς ἡμεῖς... Προσέλαβε τὸ χεῖρον, ἵνα δῶ τὸ βέλτιον· ἐπτώχευσεν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκίνου πτωχεῖᾳ πλουτήσωμεν· δούλου μορφὴν ἔλαβεν, ἵνα ἐλευθερίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν· κατῆλθεν ἵνα ὑψωθῶμεν». Τὸ σημαντικώτερον γεγονός τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μέ ἀσυνήθη δύναμιν καί ρεαλισμὸν ἐκφράζει διὰ τῶν λέξεων: «καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Ὁ Πλάτων καί οἱ ὁμόφρονές του φιλόσοφοι ἐδίδασκον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὠθούμενος, ἀπὸ τὰς ἐμφύτους εὐγενεῖς ὁρμάς του καί ἀπὸ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν πάγκαλον κόσμον τῶν ἰδεῶν, ὅστις εἶναι τὸ ὑψιστον ἀγαθὸν καί ἡ ὑψίστη μακαριότης τείνει ὁλονέν πρὸς τὰ Ὑψω καί ἀγωνίζεται νὰ ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ ἀφθάρτου κόσμου

τῶν ἰδεῶν, μέχρι τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐκφράζει τὴν ἀντίθετον κίνησιν. Κατ' αὐτὸν αὐτὸς ὁ Θεός κατεβαίνει πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον ἀπὸ ἀγάπην πρὸς αὐτόν καί ζητεῖ νὰ δώσῃ εἰς αὐτόν θεῖαν δύναμιν καί ζωὴν, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ τείνῃ πρὸς τὰ Ὑψω, νὰ πλησιάσῃ τὸν Θεόν καί νὰ ζήσῃ μαζί Του. Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ αὐτὴν τὴν κίνησιν, αὐτὸ τὸ ὑπέροχο διὰβημα τῆς ἀπείρου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἐκφράζει. Ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὁ Θεός δὲν ἴσταται πλέον μακρὰν καί ἐπέκεινα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ, προσλαβὼν «δούλου μορφὴν» εἰσῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καί ἐπλήρωσεν ταύτην θείας ζωῆς καί θείας χάριτος. Θεός καί ἀνθρωπότης διασταυροῦνται εἰς ὠρισμένον σημεῖον τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας καί ἀπὸ τότε ἀρχίζει «ἡ καινὴ κτίσις» καί ἀπὸ τότε «τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον. Μὲ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἐχωρίσθη ὁριστικῶς ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος εἰς χρόνους πρὸ Χριστοῦ καί εἰς χρόνους μετὰ Χριστόν. Αὐτὴν τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οἱ προφῆται τοῦ Ἰσραὴλ προεφήτευσαν, πολλοὶ φιλόσοφοι καί ποιηταὶ ἐθνικοὶ προησθάνθησαν καί προεμάντευσαν, ὁ κόσμος ὅλος ἐναγωνίως ἀνέμενε καί ἀναλόγως παρεσκευάσθη διὰ τὴν

ὑποδοχὴν Του. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καλλίμορφοι ἄγγελοι ἐδόξαζον τὸν Ὑψιστον λέγοντες: «δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Διὰ τοῦτο κατ' αὐτὴν ἄλλος ἄγγελος διελάλει εἰς τοὺς ποιμένας τὸ εὐφρόσυνον μήνυμα: «ἰδοὺ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σωτὴρ, ὃς ἐστι Χριστὸς Κύριος». Ποιηταὶ ὁμοίως ὄλων τῶν λαῶν τῆς γῆς ἔχουν συνθέσει θεσπεσίους ὕμνους διὰ τὸν ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων γεννηθέντα κατὰ τὴν ἱεράν νύκτα τῶν Χριστουγέννων. Καὶ ὅλη ἡ χριστιανικὴ οἰκουμένη ἀναπέμπει μέ ἀγάπην καὶ λατρείαν θείοις ὕμνους, ἀναφωνοῦσα ἐν χαρᾷ: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε, Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε, Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε λαοί, ὅτι δεδοξασται».

Ἄλλ' εἰς τοὺς χριστιανούς τῆς σήμερον, εἰς τοὺς χριστιανούς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἔχει τὴν αὐτὴν ἀπήχησιν καὶ διεγείρει τοὺς παλμούς τῆς καρδίας των ἡ ἀγία ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων; Τί κάμνομεν ἡμεῖς σήμερον καὶ τί αἰσθανόμεθα, ὅταν φέρωμεν εἰς τὸν νοῦν μας κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων, ὅτι ὁ Θεὸς ἐγένεν ἄνθρωπος, ἀπὸ ἀγάπην πρὸς ἕνα ἕκαστον καὶ πρὸς σωτηρίαν πάντων; Συναισθανόμεθα ὅση πρέπει τὴν ἀγιότητα τῆς ἡμέρας καὶ ὅλον τὸ νόημα τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ προαιωνίου Λόγου τοῦ Θεοῦ; Εἰς τοὺς σημερινούς χριστιανικούς λαούς –πλὴν ἐλαχίστου ἀριθμοῦ ἀγίων χριστιανῶν– εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ ἔχει παντελῶς ἐκκοσμικευθῇ καὶ συμορφώνονται ὅλοι πρὸς τὰ «σχήματα» καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων ἔχει ἀπολέσει τὴν ἱερότητα καὶ τὸ θεῖον περιεχόμενόν της καὶ εἶναι καὶ ἐορτάζεται, ὅπως κάθε ἄλλη κοσμικὴ ἐορτὴ καὶ πανηγυρίς, ὅπως, λόγου χάριν, καὶ ἡ ἐορτὴ τῶν ἀνθέων ἢ τῆς ἐργατικῆς ἢ τῆς ἀπελευθερώσεως ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς πόλεως καὶ ἐξῆς. Θὰ χαρῶμεν ὅλοι κατ' αὐτὴν, θὰ διασκεδάσωμεν, θὰ λησμονήσωμεν προσωρινῶς τὰ βάσανά μας, θὰ ἀνταλλάξωμεν ἐπισκέψεις καὶ γενικῶς μία ἀτμόσφαιρα χαρᾶς θὰ ἐπικρατῇ πανταχοῦ. Καὶ τοῦτο γίνεται, διότι νομίζομεν καὶ ἔχομεν τὸ συναισθημα ὅτι ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων εἶναι πρὸς

ἀνάμνησιν τῆς γεννήσεως μιᾶς μεγάλης μορφῆς τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας πρὸ 2 χιλ. ἐτῶν εἰς μίαν πολίχνην τῆς Παλαιστίνης. Ἄλλ' ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ δέν εἶναι γέννησις ἑνὸς σοφοῦ διδασκάλου, ἑνὸς μεγάλου φιλοσόφου, μιᾶς ἐξόχου μεγαλοφυΐας, ἑνὸς μεγάλου προφήτου ἢ ἑνὸς μεγίστου εὐεργέτου τῆς ἀνθρωπότητος, μεγαλύτερον τοῦ ὁποίου οὐδέποτε θὰ ἴδῃ ἡ ἀνθρωπότης. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δέν εἶναι ὁ Χριστός. Ὁ Χριστὸς εἶναι πολὺ διάφορος καὶ ἀπείρως ἀνώτερος ἀπὸ ὅ,τι κι' ἂν εἴπωμεν. Ὁ Χριστὸς δέν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός, καὶ τὰ Χριστοῦγεννα εἶναι ἡ ἐορτὴ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἑνὸς Θεοῦ! Τοῦτο εἶναι γεγονός καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀπερίγραπτον διὰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ ὁμως εἶναι τὸ ἀληθέστερον καὶ σημαντικώτερον γεγονός τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, τὸ ὁποῖον μετέτρεψε τὸν ροῦν τῆς ζωῆς καὶ μετεμόρφωσε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μεταμορφῶνῃ τὴν ὄψιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ πλανήτου μας. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ νέφος τῶν ἀγίων καὶ μαρτύρων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅλη ἡ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἕως σήμερον. Καὶ ἡμεῖς σήμερον εἴμεθα εἰς καλύτεραν θέσιν, ἢ οἱ ποιμένες, οἱ ὁποῖοι ἀκούσαντες τὸν ἄγγελον, μετέβησαν καὶ προσεκύνησαν τὸν Χριστόν. Ἐκεῖνοι ἀντίκρυσαν ἕν μικρόν βρέφος ἐσπαργανωμένον εἰς μίαν φάτνην τῶν ἀλόγων; ἑνὸς πανδοχείου καὶ συνεπῶς, ὅσην πίστιν καὶ ἂν εἶχον, δέν ἠδύναντο νὰ ἀναλογισθῶσι καὶ νὰ φαντασθῶσιν τί θὰ ἦτο τὸ θεῖον ἐκεῖνο βρέφος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τώρα ἡμεῖς δέν ἔχομεν ἐνώπιόν μας τοιοῦτον ταπεινὸν βρέφος, ἀλλ' ἕνα Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὑψοῦται ἐστεφανωμένος καὶ δοξασμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν λατρείαν μυριάδων ὁπαδῶν του, οἱ ὁποῖοι ὅλοι φέρουν καὶ τιμοῦν τὸ ὄνομά του καὶ λέγονται χριστιανοί. Ὁ Χριστὸς αὐτός, συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐπαγγελίας του, δέν εἶναι ἀπλῶς μία μεγάλη καὶ ἱστορικὴ μορφή τοῦ παρελθόντος, ἕνας μέγας ἀρχηγὸς πολλῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὥς Θεὸς εἶναι ζῶν καὶ ἐνεργὸς εἰς τὴν ζωὴν ἀτόμων καὶ λαῶν, πάντοτε παρὼν καὶ πάντοτε μεταδίδων εἰς πᾶσαν στιγμὴν καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν, τὴν θεῖαν ζωὴν του εἰς τοὺς πιστοὺς, ὅπως ἡ ἄμπελος μεταδίδει τοὺς χυ-

μούς της εἰς τὰ κλήματα. Ἐνευ τοῦ Χριστοῦ, οὐδέν δύνανται καί ἄτομα καί λαοί νά ἐπιτύχωσι, διότι «ἐν αὐτῷ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν», διότι ὅπως ὁ ἴδιος εἶπεν, «ἄνευ ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν». Μόνον ἕαν ἔχωμεν τοιαύτην ζωηράν αἰσθησιν τῆς μορφῆς τοῦ Χριστοῦ θά εἴμεθα εἰς θέσιν νά καταλάβωμεν καί νά αἰσθανθῶμεν τήν γοητείαν καί τήν αἴγλην τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Μόνον τοιουτοτρόπως δέν θά εἶναι καί τὰ Χριστούγεννα, ὅπως αἱ ἄλλαι κατά κόσμον ἐορταί καί πανηγύρεις.

Ἀγαπητοί ἀναγνώσται! Θά ἐορτάσωμεν ὅσον ἤμποροῦμεν καλύτερα καί ἐφέτος τήν ἐορτήν τῶν Χριστουγέννων. Θά ἀνταλλάξωμεν ἐπιστολάς, κάρτες, δῶρα, εὐχάς, ἐπισκέψεις γιά τό σπουδαιότατον αὐτό γεγονός τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μας. Τά παιδιά μέ τās ἀγγελικὰς αὐτῶν φωνάς θά τραγουδοῦν εἰς τούς δρόμους καί εἰς τὰ σπίτια μας τό «Χριστός γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεέμ τῇ

πόλει». Ὅλος αὐτός ὁ ἐξωτερικός διάκοσμος καί ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ἐορτασμοῦ τῶν Χριστουγέννων, ἅς γίνη μία λαμπρά εὐκαιρία διά νά ἀνάψῃ μέσα μας ἡ μισοσβυσμένη πίστις μας καί ἡ χλιαρά λατρεία πρὸς τόν Χριστόν, τήν πηγὴν καί τήν ἐλπίδα τῆς ζωῆς μας. Τό πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου, ἡ κακία ποῦ ὑπάρχει γύρω καί ἐντός μας, τὰ βάσανά μας καί αἱ θλίψεις, ἔχουν ἀποξηράνει τās ὥραιας πηγὰς τῆς ἀληθοῦς καί εὐδαίμονος ἐν τῷ Χριστῷ ζωῆς μας. Τὰ Χριστούγεννα ἅς θερμάνουν τήν πίστιν μας πρὸς τόν Χριστόν, ἅς μᾶς φέρουν περισσότερον κοντά Του, ὥστε αὐτός νά εἶναι ζωὴ καί πνοή μας, ἡ χαρὰ καί ἡ εὐτυχία μας. Τότε θά αἰσθανθῶμεν μέσα μας τήν ἀνάγκην νά δοξάσωμεν καί εὐχαριστήσωμεν τόν Θεόν διά τήν γέννησιν καί τήν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, ἀναφωνοῦντες μετὰ τῶν ἀγγέλων: «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καί ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Η ΙΕΡΑ ΕΙΚΩΝ «ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ»

Μέ πηγαίᾳς ἐκδηλώσεις εὐλαβείας καί τιμῆς ὑπεδέχθη ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς τήν σεβασμίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας «Ἄξιον ἐστιν», ἡ ὁποία μετεφέρθη τήν 15ην Ὀκτωβρίου ἀπὸ τό Ἅγιον Ὄρος εἰς τήν Πρωτεύουσαν διὰ τόν ἁγιασμόν καί τήν ἐνίσχυσιν τῶν Χριστιανῶν καί ἰδιαιτέρως τῶν σεισμοπλήκτων κατοίκων τοῦ Λεκανοπεδίου. Ἀναρίθμητα πλήθη πιστῶν συρρέουν ἀκαταπαύστως, ἡμέραν καί νύκτα, εἰς τόν μεγαλοπρεπῆ ἱερόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν, διὰ νά ἀποθέσουν τόν εὐλαβῆ ἄσπασμόν καί τὰ αὐθόρμητα δάκρυα τῆς παλλομένης ἀπὸ ἱεράν συγκίνησιν καρδίας των εἰς τήν ἱεράν εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ἦδη τό ἱερόν αὐτό προσκύνημα ἔχει λάβει διαστάσεις πανελληνίου συναγερμού. Διότι παρατηρεῖται μία πρωτοφανὴς συρροή ἀτόμων καί ομάδων, τὰ ὁποῖα καταφθάνουν καί ἀπὸ ἀκραιᾶ ἀκόμη μέρη τῆς ἐλληνικῆς ἐπικρατείας. Εἶναι δέ ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς τό ὅτι τὰ πλήθη αὐτὰ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ ἀναμένουν μέ ὑπομονήν καί καρτερίαν ἐπὶ 5 ἢ 6 ἢ καί 7 ὥρας μέ ὀρθοστασίαν, προκειμένου νά φθάσουν ἐμπρός εἰς τήν θαυματοργόν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος καί νά ἐκδηλώσουν τὰ εὐλαβῆ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα ἀναβλύζουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς των.

Ὁ ἐντυπωσιακὸς καί συγχρόνως ἀθόρυβος αὐτὸς συναγερμὸς τῶν πιστῶν ἔρχεται νά ἐπιβεβαιώσῃ ἐμπράκτως τήν θεολογικὴν ἀλήθειαν, ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ «τιμῶμεν τήν ἐκ Ναζαρέτ Μαριάμ ὡς τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος Μητέρα, Θεοτόκον, Ἀειπάρθενον καί Παναγίαν» (Καθηγητοῦ † Παν. Ν. Τρεμπέλα, «Ἡ τιμὴ τῆς Θεομήτορος καί τῶν Ἀγίων», σελ. 6, ἔκδοσις «Σωτῆρος»). Μέ τήν εὐκαιρίαν λοιπόν αὐτήν, ὁπότε τό σέμνωμα τοῦ Ἁγίου Ὄρους εὐρίσκεται διὰ τρίτην φοράν εἰς τήν ἐλληνικὴν πρωτεύουσαν, ἅς ἱκετεύσωμεν θερμῶς «τήν Θεοτόκον καί Μητέρα τοῦ Φωτός» νά «πρεσβεύῃ ἀδιαλείπτως» εἰς τόν λατρευτὸν Ὑῖόν της διὰ τήν σωτηρίαν τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν της, ἀλλὰ καί ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τοῦ ὁποίου ἡ Ἰδία ἔχει ἀναδειχθῇ πολλὰς φορές Ὑπέρμαχος Στρατηγός.



ΜΗΝΥΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ

ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν,
Τακτικοῦ Μέλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

6. Το πρόγραμμα τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ ἐκδηλώσεις κατὰ τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος αὐτοῦ κατοπτρίζουν τὴν καθολικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Παναγιώτατος δὲν περιορίσθηκε στὴν ἐπίσκεψη ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων στὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν καὶ σὲ Ἱ. Μητροπόλεις ἢ Ἐκκλησιαστικῶν Ἰδρυμάτων καὶ κύκλων, ἀλλὰ ἐνεψύχωσε μὲ τὴν παρουσία Του καὶ εὐλόγησε ὅλες τὶς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅλους τοὺς φορεῖς τῶν διαφόρων ἐθνικῶν προσπαθειῶν, ἐπιστήμονες, ὑπαλλήλους, τεχνίτες, βιοτέχνες, γεωργούς, ἀγρότες, ἀθλητές, μουσικούς, μαθητές, φοιτητές, ἄνδρες, γυναῖκες, νέους νεάνιδες, δημιουργοὺς ἀναπτυξιακῶν καὶ τεχνικῶν ἔργων (λ.χ. βιοτόπων, τεχνητῶν λιμνῶν), φρουροὺς τῆς ἀκεραιότητος τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, στελέχη πολιτιστικῶν καὶ πνευματικῶν κέντρων, μεταδίδοντας εἰς ὅλους γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ μήνυμα ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι φυγόκοσμος θρησκευτικὴ ζωὴ, ποὺ ἀποξενώνει ἀπὸ τὰ διάφορα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' εὐλογεῖ τὴν κατάφασιν, βίωσιν καὶ πραγμάτωσιν ὅλων τῶν ὑλοποιουμένων καὶ αἰσθητοποιουμένων στὰ ἀγαθὰ ἀξιῶν καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον σύμμετρον πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν κλι-

μάκωσιν τῶν ἀξιῶν σὲ μία ἀτμόσφαιρα, μέσα στὴν ὁποία ἐκδηλώνεται ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ οἰκολογικὸ περιβάλλον, ἀποφεύγεται ἡ ἀπολυτοποιήσις καὶ θεοποιήσις τῶν κατωτέρων ἀξιῶν, ὑποτάσσεται τὸ ἥσσον ἢ χεῖρον στὸ κρεῖττον ἢ βέλτιον καὶ ἐξασφαλίζονται οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς δημιουργίας, τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης, τὴν προστασίαν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τὴν προβολὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρέπειας καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων πρὸς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλίας μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν καὶ ἐθνῶν.

Χαίρομεν ἰδιαιτέρως, διότι ὄχι μόνον οἱ φορεῖς τῆς Ἀνωτάτης Πνευματικῆς Ἡγεσίας τοῦ Τόπου (λ.χ. ὁ διακεκριμένος Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Γ. Μητσόπουλος καὶ ὁ δραστηριώτατος Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Κ. Δημόπουλος, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀνωτάτη Πολιτικὴ καὶ Πολιτειακὴ Ἡγεσία τοῦ τόπου, ὁ κατὰ τὸν Παναγιώτατον «ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἐμπειρότατος» Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλος, ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Κ. Σημίτης, ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως κ. Κ. Καραμανλῆς, ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Ἀπ. Κακλαμάνης, οἱ Ἀρχηγοὶ ὅλων τῶν Κομμάτων, οἱ Ὑπουργοί, οἱ Βουλευτὲς ἐξεδήλωσαν τὸν σεβασμὸν τους

πρός τόν Οικουμενικόν Πατριάρχη. Χαρακτηριστικόν εἶναι, ὅτι καί αὐτοί οἱ Ἡγέτες τῶν παραδοσιακῶν μαρξιστικῶν κομμάτων ἐξῆραν τήν ἀποστολή τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς καθ' ὅλου Ὁρθοδοξίας, δείχνοντας ὅτι ἔχουν πλέον ἐγκαταλείψει τή διακήρυξι τῆς ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως ὅτι «ἡ θρησκεία εἶναι τό ὄπιο τοῦ λαοῦ» καί ὅτι μᾶλλον ἔχουν ἀποφασίσει νά κόψουν τήν ὁμφαλίδα, τόν ὁμφάλιο λῶρο, πού ἕως τώρα συνέδεεν, ὡς μή ὠφελε, τά –ἔστω ἀντιλεγόμενα, ἀλλά σέ πολλά σημεῖα ἀξιόλογα– πολιτικοοικονομικά καί κοινωνικοπολιτιστικά τους ὁράματα μέ τόν μητρικό πλακοῦντα τῆς μαρξιστικῆς - ἀθεϊστικῆς κοσμοθεωρίας καί βιοθεωρίας τους.

7. Κατά τήν εὐλογημένη ἐπίσκεψι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δόθηκε εὐκαιρία νά ἐξαρθῇ ὁ ἐνοποιός καί συντονιστικός ρόλος. Αὐτοῦ μέσα σ' ὁλόκληρη τήν Ὁρθοδοξία. Ὁ Παναγιώτατος μέσα στήν Αἴθουσα Τελετῶν τῆς Ἱ. Συνόδου εἶπε μέ κρυσταλλίνη διαύγεια, ἐκτός τῶν ἄλλων, τά ἑξῆς: «Ὁ μακραίων θεσμός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀνεπτύχθη σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ καί ἐπεβίωσε διότι ἀπεδείχθη χρήσιμος ὡς ὁρατόν σύμβολον τῆς ἐνότητος αὐτῆς καί σημεῖον ἀναφορᾶς καί συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν τῶν κατὰ τόπους Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Χωρίς πρωτεῖον ἐξουσίας καί διοικήσεως, περιβεβλημένη μόνον τό κοπιῶδες πρωτεῖον τῆς διακονίας ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναλίσκεται ἐπὶ αἰῶνας εἰς τήν μέριμναν τῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἀγιωτάτων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν. Ὅθεν, ἀνήκει αὐτῇ ἡ τιμή, ἡ κατὰ τόν Ἀπόστολον ἀνήκουσα τοῖς καλῶς προεστώσι πρεσβυτέροις...

»Ἐκάστη Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία αὐτοδιοικεῖται καί ρυθμίζει τά κατ' αὐτήν διὰ τῆς ἰδίας Ἱερᾶς Συνόδου, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἑξωθεν ἐπεμβάσεως, ἡ δέ παρέμβασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περιορίζεται εἰς τὰς ἐκτάκτους περιπτώσεις, καθ' ἃς διὰ λόγους συγκυριακοῦς δέν ὑφίσταται εἰς τινὰ Ἐκκλησίαν Σύνοδος... ἡ ὅταν ἀνακύπτουν ἐσωτερικά ζητήματα, χρήζοντα πρὸς ἐπίλυσιν τῆς συγκροτήσεως τῆς μείζονος Συνόδου... Εἰς ἀπάσας δέ τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ παρέμβασις γίνεται μετὰ μεγίστης προσοχῆς καί μόνον ὅσον ἀπαιτεῖται ἵνα συγκροτηθῇ ἡ ὑπεύθυνος το-

πικὴ Σύνοδος ἢ ἵνα ἐπιλυθῇ τό προκαλέσαν τήν παρέμβασιν θέμα...».

Ὅταν ὁ Παναγιώτατος κ. Βαρθολομαῖος ἀνακηρύχθηκε Ἐπίτιμο Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατὰ τό σχετικό λόγο Του μέσα στήν Αἴθουσα Τελετῶν αὐτῆς, εἶπεν, ἐκτός τῶν ἄλλων, τά ἑξῆς: «Ὡς Πρωτόθρονος μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων ἀνεγνωρίζετο ὑπ' αὐτῶν ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς Βυζαντινῆς καί τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί ἀναγνωρίζεται παρὰ πάντων. Μάλιστα δέ ὅλαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, ὅλαι αἱ Θρησκεῖαι καί ὅλαι αἱ Κυβερνήσεις τῶν Χριστιανικῶν ἢ μὴ Κρατῶν τοῦ κόσμου, τά ὅποια ἐπεσκέφθησαν οἱ ἐκάστοτε Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς ὑπὸ τήν ἰδιότητα ταύτην...

»Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης εἶναι ἀπλῶς πρῶτος μεταξύ ἴσων Ἱεραρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου μόνον Ἐκκλησίας, καί ἀφ' ἑτέρου δέν ἔχει διοικητικὴν ἐξουσίαν ὡς ὁ Ἀρχηγός τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ κυρίως συντονιστικὰς καί δηλωτικὰς τῆς ἐνότητος τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀρμοδιότητος, ἐπὶ πλέον δέ καί ὠρισμένας πνευματικῆς φύσεως τοιαύτας ἢ ἀναπληρωματικῆς ὁσάκις αἱ λοιπαὶ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀδυνατοῦν νά ἐπιλέξουν ἢ νά συγκροτήσουν τά ἐκκλησιαστικά αὐτῶν ὄργανα λόγῳ διωγμῶν, ἐλλείψεως τῶν ἀπαραιτήτων καί ἄλλων λόγων...

»Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον δέν εἶναι σὺνελπῶς διοικητικὴ ὑπερεξουσία μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν...».

Πρὸς τίς ἐπιγραμματικὰς αὐτὲς ὑπομνήσεις τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου περὶ τοῦ πρωτοθρόνου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι κατὰ πάντα σύμφωνες καί ἑναρμονισμένες οἱ ἐπισημάνσεις, τίς ὁποῖες ἔκαμεν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος τὴν 21ῃ Μαρτίου 1999 κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἑκτακτὴ πανηγυρικὴ συνεδρία τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μακαριώτατος μέ παρομοίαν κρυσταλλίνην διαύγεια καί ἐπιγραμματικὴ διατύπωσι δῆλωσε, ἐκτός τῶν ἄλλων, τά ἑξῆς γιὰ τόν παραδοθέντα ἀπὸ τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖο στήν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος Συνοδικό θεσμό: «Συμπορευόμεθα μετὰ τῆς Μητρὸς καί τῶν λοιπῶν Πρεσβυγενῶν καί Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν εἰς ὁμολογίαν καί διακονίαν τῆς Καθολικῆς

τητος ὡς Σώματος Χριστοῦ καί ἐκφράσεως τῆς ὑπερτάτης ὀντότητος τῆς Ἐκκλησίας, λειτουργοῦντες Συνοδικῶς. Καί τοῦτο διότι καί πιστεύομεν καί κηρύττομεν ὅτι παλλάδιον τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἡ Συνοδικότης καί ἡ μόνη ὁδός ἐμπειρίας τῆς ἐνότητος «τῶν πολλῶν εἰς ἓν» καί τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς ἀποφάνσεις ἀκεραίας καί ἀντικειμενικάς, πέραν πάσης δεσποτοκεντρικῆς νοοτροπίας ἢ ἀτομικῶν κρίσεων καί ἀντιλήψεων... Τήν ἀμοιβαιότητα ἐτιμήσαμεν εἰς τὰς διορθοδόξους καί διαχριστιανικάς σχέσεις, πεποιθότες ὅτι «τό τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ, ἀλλ' ἐνώσεώς ἐστι καί συμφωνίας ὄνομα» (Ἰω. Χρυσοστ. Ἐ. Π. 61, 13)».

7. Σε μερικές ἀπό τίς ἐπίσημες προσφωνήσεις ἢ ἀντιφωνήσεις, πού ἔγιναν κατὰ τή διάρκεια τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος προεβλήθη δεόντως ὁ οἰκουμενικός χαρακτήρ τῆς Ὁρθοδοξίας καί ἐθίγη τό ζήτημα τοῦ –ὡς μή ὤφελεν ἀντιλεγόμενου– διαχριστιανικοῦ καί διαρθρωτικοῦ διαλόγου, ὁ ὁποῖος γίνεται, ὅπως πρέπει νά γίνεται, πάντοτε μέσα στά πλαίσια τῆς «ἀπαρασάλευτου ἐμμονῆς εἰς τήν ὀρθόδοξον πίστιν, παράδοσιν καί ζωήν, ἀλλά καί εἰς τήν ἀναζήτησιν τῶν πλανηθέντων ἀδελφῶν ἡμῶν ὅπουδῆποτε τῆς γῆς καί πρός ὅποιανδῆποτε κατεύθυνσιν» (Ἀντιφώνησης τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κατὰ τή Δοξολογία στόν Ἱ. Καθεδρικό Ναό Ἀθηνῶν).

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου διεξοδικώτερος ἦταν ὁ Παναγιώτατος στήν μνημειώδη ὁμιλία Του στήν Αἵθουσα Τελετῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀναφερόμενος στούς καταπολεμοῦντες τή συμμετοχή τῶν Ὁρθοδόξων στούς διαλόγους τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, εἶπεν: «Ὁ ἀνασχηματισμός τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, συμφώνως τῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πανορθοδόξῳ ἀποφάσει, ὥστε νά ἱκανοποιῇ τὰς εὐλόγους ἐπιθυμίας τῶν Ὁρθοδόξων μελῶν αὐτοῦ, ἔλαβε τήν πρός τήν ἐπίτευξιν ἄγουσαν, ἀλλ' οἱ κατὰ τῆς εἰς αὐτό συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν βάλλοντες διατηροῦν τὰς ἐπιφυλάξεις των καί ἐνίοτε παρεξηγοῦν τήν πρακτικήν σημασίαν τῆς συμμετοχῆς καί εἰσηγοῦνται τήν ἀπεμπόλησιν ἐνός βήματος διεθνούς, ἀπό τοῦ ὁποίου ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία κηρύσσει πρός τοὺς μακράν αὐτῆς τήν Ὁρθόδοξον πίστιν».

Ὅσον ἀφορᾷ στόν διαθρησκειακό διάλογο ὁ Παναγιώτατος στήν ἴδια ὁμιλία Του ἐπισημαίνει ὅτι μέ τόν διάλογον αὐτόν ἐπιδιώκει, «ἵνα τήν ἀνοχήν μεταξύ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ συμβιούντων μελῶν τῶν διαφόρων θρησκευμάτων ἐπιτύχη καί τήν διαβίωσιν τῶν ἐνίοτε καί ἐκασταχοῦ πιεζομένων μελῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς στοργικός πατήρ εὐχεράνη, οὐ μὴν ἀλλά καί τό χριστιανικόν κήρυγμα τῆς καταλλαγῆς καί τῆς ἀγάπης ἐντός καρδιῶν ἐνίοτε κατεχομένων ὑπό μισαλλοδοξίας εἰσαγάγη καί εἰς βελτίωσιν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος συντελέσῃ, τοῦθ' ὅπερ μεῖζον κατόρθωμα τῆς βελτιώσεως τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντός ἐστι, καί περ καί τοῦτο δεῖ ποιῆσαι, κακεῖνο μὴ ἀφιέναι, κατὰ τήν τοῦ Κυρίου ἐπιταγήν».

Αὐτά ἐξηγοῦν γιατί ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Γ. Μητσόπουλος, κατὰ τήν προσφωνήσιν του πρός τόν Παναγιώτατο ἐξήρεν ἐπιγραμματικῶς τήν πρωτοβουλίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου διὰ «τὴν ἐνδεδειγμένην συνέχισιν εὐρείας ἀνταλλαγῆς σκέψεων μεταξύ τῶν Χριστιανικῶν καί ἄλλων Μονοθεϊστικῶν Θρησκειῶν ἐπὶ θεολογικῶν θεμάτων καί μεγάλων τῆς ἐποχῆς προβλημάτων».

Παρόμοια ἐτόνισε στήν γλαφυρή ὁμιλία του καί ὁ τ. Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Ἱ. Πεσμαζόγλου, ὁ ὁποῖος προέβαλε τό γεγονός ὅτι ὁ Παναγιώτατος ἐνδιαφέρεται γιά τό διάλογο «Ρωμαιοκαθολικῶν, Ὁρθοδόξων καί Διαμαρτυρομένων», «Ἑβραίων καί Μουσουλμάνων», «γιατί παρὰ τίς διαφορές εἶναι ἀναγκαία ἡ προσέγγιση καί ὁμαδική συνεργασία στό μέτρο τοῦ ἐφικτοῦ γιά νά μένει ὁ κόσμος μακριά ἀπό ἄκριτους ἐθνικισμούς καί θρησκευτικές μισαλλοδοξίες...».

Καί ὁ Πρύτανης τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου κ. Ἡλίας Ε. Σιδηρόπουλος κατὰ τήν προσφωνήσιν του στόν Σεπτό Προκαθήμενο τῆς Ὁρθοδοξίας τόνισε: «Ἡ Α.Θ.Π. ... ὑποστηρίζει τή συμφιλίωση καί καταλλαγὴν μεταξύ τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, χωρὶς νά ὑποχωρεῖ ἀπὸ τό νά κατακρίνει τίς παρεκκλίσεις τους. Ἀποτελεῖ δέ τήν κολώνα, στήν ὁποία στηρίζεται ἡ προσπάθεια εὐρέσεως ἀτραπῶν συνεργασίας καί κατανόησεως, μεταξύ τῶν θρησκειῶν, ἰδιαίτερα δέ μέ τίς δύο ἄλλες μονοθεϊστικές θρησκείες, τή Μουσουλμανική καί τήν Ἰουδαϊκή, μέ ἐπιστέγασμα τό Συνέδριο «Εἰρήνη καί Ἀνεξιθρησκεία» στό Βόσπορο τό 1994».

8. Ίδιαιτέρως πρέπει νά ἐπισημανθῇ τό γεγονός, ὅτι ἡ πατριαρχική ἐπίσκεψις ἔδωσεν ἀφορμή στό νά προβληθῇ δεόντως ἡ ὅλη Ἀποστολική Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί νά ἐξαρθῇ εὐρύτατα τό ἀνακαινιστικό ἔργο, τό ὁποῖο συντελεῖται τόσον στήν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν, ὅσον καί στίς Ἱ. Μητροπόλεις, πολλές ἀπό τίς ὁποῖες ἐπισκέφθηκεν ὁ Παναγιώτατος.

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος, κατά τήν Δοξολογία στόν Ἱ. Καθεδρικό Ναό Ἀθηνῶν, ἀναφέρθηκε στήν «Παῦλειον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος», καί ἰδιαιτέρως στήν Ἀποστολική τοπική Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν, τονίσας, ἐκτός τῶν ἄλλων, τά ἑξῆς: «Τήν ἀποστολήν τῆς ἀφυπνίσεως καί τοῦ εὐαγγελισμοῦ, θεία χειραγωγή, ἐξεπλήρωσεν ὁ Χριστοκίνητος Παῦλος εἰς τήν λαμπράν Ἑλλάδα, κατά Ἰωάννην τόν Χρυσόστομον (Ἐ. Π. 60, 265), γενόμενος ἰδρυτής πολλῶν τοπικῶν Ἀποστολικῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τήν Χώραν ἡμῶν καί πρῶτος Εὐρωπαῖος φωτιστής, ἐν τῇ πραγματικῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, ἐσχάτως δεινῶς παραποιουμένης ὑπό σφετεριστῶν τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ἀξιῶν. «Διαβάς εἰς Μακεδονίαν», λοιπόν, καί συγκροτῶν τούς πρῶτους «Εὐχαριστιακούς πυρῆνας», κατήλθεν εἰς τήν «θεοσεβεστάτην» πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, τό «ἔρεισμα τῆς Ἑλλάδος», κατά Πίνδαρον, κονίστραν πολιτισμοῦ, πνευματικῶν ἀναζητήσεων, μορφοποιήσεως θεσμῶν, ὡς τῆς Σολωνεῖου ἐκκλησίας, τήν κοιτίδα μεταπλάσεως πολιτευμάτων καί μεταρρυθμίσεων, λίκνον πάσης φιλομουσίας, τῶν γραμμάτων καί τῶν τεχνῶν, συναγωγήν τῶν κατά καιρούς ἀριστέων τοῦ πνεύματος τεταπεινωμένην τότε ὑπό τήν Ρωμαϊκὴν πορφύραν».

Τότε «ἐνώπιον τῶν κλειδοκρατόρων πάσης ἀνθρωπίνης σοφίας ὁ Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καί Εὐαγγελιστής τῶν Ἑθνῶν, μέ γλῶσσαν θεοπρεπῇ, παρεμβαίνει, διὰ νά στρέψῃ, χωρίς νά διαστρέψῃ, τό ἑλληνικόν πνεῦμα πρὸς τὰς ἀνωτέρας ἀξίας τῆς «καινῆς διδαχῆς»... Παρά δέ τήν «ἐπώνυμον πέτραν τοῦ Ἀρείου», ἐπώνυμοι πολῖται συνεκρότησαν τήν πρώτην ἀθηναϊκὴν Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τήν σκιάν τοῦ «τιμαλφεστέρου ἀδάμαντος τῆς ὑψηλείου» τῆς Ἀκροπόλεως. Εἰς τόν σηκόν τοῦ Παρθενῶνος, καρδίαν παρηκμασμένης καί συμβατικῆς θρησκευτικότητος, ἐστήθη πλέον τό «Σταυροπήγιον» τοῦ «γνωστοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ». Διὰ

τοῦτο εὐστόχως ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος κατά τήν ἀντιφώνησί Του στίς πρὸς τιμὴν Του ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις, πού ἔγιναν στήν Αἴθουσα Τελετῶν τοῦ Δημορχείου Ἀθηνῶν τόνισε, ἐκτός τῶν ἄλλων, τά ἑξῆς: «Ὁ παρακείμενος τῇ Ἀκροπόλει βράχος τοῦ Ἀρείου Πάγου... ἀποτελεῖ... μέγα κλέος τῶν Ἀθηνῶν καί μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι... χρειάζονται καί ἔργα δικαιοσύνης, διὰ τήν συντήρησιν καί ἀνάδειξιν τῆς πόλεως. Εἶναι δέ ἴσως καιρός, κύριε Δήμαρχε, ἵνα μετὰ τοῦ λίαν ἀγαπητοῦ ἡμῖν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κυρίου Χριστοδούλου καί τῶν λοιπῶν συναρμοδίων ἐξετάσητε τήν ἀνάδειξιν τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου βράχου, ὡς ἀξιολόγου μνημείου, δυναμένου νά προβληθῇ ἐπὶ τῷ ἰωβηλαίῳ τῶν 2000 ἐτῶν ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Πρέπει νά ὑπομνησθῇ ὅτι ἤδη ἐνωρίτερον ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος καί τά Μέλη τῆς Ἱ. Συνόδου ἔχουν ἀποφασίσει νά τιμᾶται κατ' ἔτος μέ ἰδιαίτερη λαμπρότητα ἡ μνήμη τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου κάτω ἀπὸ τήν Ἀκρόπολιν. Ἀνάλογη εἶναι ἡ σημασία τῶν σχετικῶν ἐορτασμῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπ. Παύλου, πού ὁργανώνονται στίς Ἱ. Μητροπόλεις, στίς ὁποῖες βρίσκονται τοποθεσίες, στίς ὁποῖες ἐκήρυξεν ὁ «Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν».

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν ἀνέδειξε ἐπιφανεῖς προσωπικότητες, ἱεράρχες, ἀγίους καί «νέφος νεομαρτύρων», καί ἐμψυχώνει τό ποίμνιο ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, γιὰ νά μένῃ αὐτό «ἀγνόν καί ἀκμαῖον εἰς τήν ἀέναον ροήν τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, δι' ἀντίστασιν κατὰ τῶν «κατεργαζομένων», διὰ τῶν αἱρέσεων καί πλανῶν αὐτῶν, τήν διάσπασιν τῆς θρησκευτικῆς ὁμοιογενείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, πρὸς νέαν «Βαβυλώνειον» αἰχμαλωσίαν ἡμῶν, κατὰ τήν ἀνατέλλουσαν Χιλιετίαν. Ἀλλ' «ἡ βουλή αὐτῶν μωρανθήσεται» (Ἦσ. 19, 11)....».

Ὡς προσέθεσεν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κατὰ τήν πρὸς τιμὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἑκτακτῇ πανηγυρικῇ συνεδρίᾳ τῆς Ἱ. Συνόδου, «κατὰ τήν περίοδο τῆς Αὐτοκεφαλίας ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος» ἀπέτρεψε δι' ἀγώνων πολλῶν τόν ἐναγκαλισμόν τῶν τέκνων αὐτῆς ἀπὸ τήν Σκύλλαν τῆς ἀπιστίας καί τήν Χάρυβδιν τῆς δεισιδαιμονίας... Διὰ τὰς ἑλληνοφώνους καί μὴ Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ πλέον δεξαμενὴν ἀντλήσεως

δυνάμεων καὶ ἀφιερωμένων ἐργατῶν, καλῶς πε-
παιδευμένων, δι' ὅλην τὴν Οἰκουμένην».

Ὁ Σεπτὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βα-
θολομαῖος τὴν 20ῃ Μαΐου 1999 κατὰ τὴν Πρόποσί-
Του στὸ πρὸς τιμὴν Αὐτοῦ παρατεθέν ἀπὸ τὸν
Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Γεῦμα, τό-
νισε χαρακτηριστικῶς: «Ἡ ἐπίσκεψις ἡμῶν πλη-
ροῖ ἀγαλλιάσεως τὴν καρδίαν ἡμῶν καὶ εὐχαρι-
στίας πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις ἠυδόκησεν, ἵνα κατα-
στῇ δυνατόν τὸ ἀπὸ μακροῦ ἐπιθυμητόν. Οὐδό-
λως δ' ἀμφιβállομεν, ὅτι θέλει συνοδεύσει ἡ χά-
ρις Αὐτοῦ τὴν ἡμετέραν πορείαν εἰρήνης, ἀγάπης
καὶ πνευματικῆς ἐν Χριστῷ κοινωνίας μετὰ τοῦ
εὐσεβοῦς πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλά-
δος, τῆς ὑπὸ τοῦ ἀγαπητοῦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πά-
σης Ἑλλάδος κυρίου Χριστοδοῦλου φιλοχρίστως
καὶ εὐαρέστως πηδαλιουχομένης ἐν σοφίᾳ καὶ
δυνάμει οὐ τῇ τυχούσῃ».

9. Τέλος ἐκ τῶν μηνυμάτων, τὰ ὅποια ἀκούσθη-
καν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στήν Ἐκκλησία
τῆς Ἑλλάδος, ἃς μνημονευθῇ ὡς τελευταῖο τό μή-
νυμα γιὰ τὴν ἀποστολή τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ εἰδι-
κώτερον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέσα στήν
Χριστιανικὴ Οἰκουμένη καὶ εἰδικώτερον μέσα
στήν ἐνοποιουμένη Εὐρώπῃ. Χαρακτηριστικὴς
εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ ἐπισημάνσεις τόσον
τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου,
ὅσον καὶ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ
πάσης Ἑλλάδος.

Ὁ Παναγιώτατος στήν Αἴθουσα Τελετῶν τῆς
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τὴν 21ῃ Μαΐου 1999 ἐπεσή-
μανε σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Τὸ Οἰκουμενικὸν Πα-
τριαρχεῖον ἔχει βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς οἰκουμε-
νικῆς καὶ χριστιανικῆς ἀποστολῆς του. Δέν λη-
σμονεῖ βεβαίως οὐδέποτε τὸ Γένος ἐκ τοῦ ὁποῖου
προέρχεται. Πιστεύει ὁμως ὅτι τὸ Γένος ἀναδει-
κνύεται ὅταν ὑπηρετῇ τὴν πρόοδον, τὴν καταλλα-
γὴν καὶ τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν Γενῶν». Γι'
αὐτὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο «ἀναλίσκε-
ται... δι' ὀρισμένα πανανθρώπινα θέματα, ὅπως ἡ
καταλλαγὴ καὶ ἡ διαπολιτειακὴ καὶ διαθρησκευτι-
κὴ εἰρήνη καὶ ἡ προστασία τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ
πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος». Ἐπὶ πλέον «προα-

σπίζεται διὰ θεοπρεποῦς πνευματικῆς δράσεως τὰ
ἀνθρώπινα δικαιώματα ζωῆς, ἐλευθερίας, ἀνεξι-
θρησκείας, παιδείας καὶ ἀξιοπρεπείας... Ἀποστο-
λὴν ἔχει νὰ εἶναι φῶς ἐθνῶν καὶ κήρυξ μετανοίας
καὶ ὄχι τιμωρὸς τῶν παραβατῶν τῶν θείων καὶ
ἀνθρωπίνων νόμων».

Ἐξ ἄλλου ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστό-
δουλος τὴν 21ῃ Μαΐου 1999 κατὰ τὴν πανηγυρικὴ
συνεδρία τῆς Ἱ. Συνόδου πρὸς τιμὴν τοῦ Οἰκουμε-
νικοῦ Πατριάρχου τόνισε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ
ἑξῆς: «Ὁ ἀθεϊστικὸς “ἀνθρωπισμὸς” καὶ ὁ «ἄθρη-
σκος» Χριστιανισμὸς τῆς Δύσεως, πνέουν τὸν λί-
βαν τῆς ἀποστασίας εἰς τὰς ψυχὰς πολλῶν Εὐρω-
παίων καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴ καὶ πάλιν ἐπωμί-
ζεται ἔργον Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου “ἐν ἑτέρᾳ
μορφῇ”. Ἡ Εὐρώπη σήμερον διαμορφώνεται καὶ
εἰς τὸ Εὐρωπαϊκόν τοῦτο γίνεσθαι ἡ Ἐκκλησία
ἡμῶν ἀντιλαμβάνεται τὸν ρόλον αὐτῆς ὡς ρόλον
λόγου κριτικοῦ τῶν ἀδυναμιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς
ιδέας. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ διαπαιδαγωγῇ τὸν
λαόν ἡμῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Εὐρω-
παϊκῆς συνοχῆς καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ὁλοκληρώ-
σεως μέ ἀγάπην μὲν πρὸς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς λα-
οὺς ἀλλὰ καὶ μέ ἐπισήμανσιν τῆς ἀνάγκης νὰ στη-
ριχθῇ ἡ ποθητὴ ἐνότης τῶν λαῶν τῆς γηραιᾶς ταύ-
της ἡπείρου ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευ-
θερίας, τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης, τοῦ σεβα-
σμοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον καὶ τῆς
ἀπαρεγκλίτου τηρήσεως τῶν πανανθρωπίνων
χριστιανικῶν ιδεωδῶν, τὰ ὅποια συνθέτουν κατὰ
βάσιν τὸν ἐν δεινῇ δοκιμασίᾳ τελοῦντα σήμερον
Εὐρωπαϊκόν πολιτισμόν. Τοῦτο ὁμως προϋποθέ-
τει σύγκλισιν καὶ συμπόρευσιν πάντων ἡμῶν ὑπὸ
τό φῶς τῶν θείων ἀληθειῶν, ἃς ἐκπροσωποῦμεν
καὶ μετὰ διαλεκτικῆς ἰσχύος παράθεσιν αὐτῶν
ἐνώπιον τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν ἡμῶν Εὐρωπαί-
ων τῆς Δύσεως, νῦν ὅτε ἡ ἐννοια τῆς Εὐρώπης δι-
ευρύνεται καὶ δέν ἀφορᾷ εἰς μόνους τοὺς ἄκρι-
τοῦδε λαοὺς αὐτῆς, ἀλλὰ περικλείει ἢ μέλλει νὰ
περικλείσῃ καὶ τοὺς λαοὺς τῆς ποτε ἀνατολικῆς
αὐτῆς πλευρᾶς τοὺς ἐν τῇ συντριπτικῇ αὐτῶν πλει-
ονότητι ἀνήκοντας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴν
καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντα χριστιανικόν εὐρω-
παϊκόν πολιτισμόν».

(Τέλος)



Ἐπὶ τῇ Ἐθνικῇ ἐπετείῳ



28η Ὀκτωβρίου 1940

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΝΗ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

Α'

ΤΡΕΙΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΜΟΥ

Παρακαλῶ τούς ἀγαπητούς ἀναγνώστας, ὅπως μέ συνοδεύσουν ἐπ' ὀλίγον, νοερώς, εἰς τὰ ἐνδοξα, αἱματοβαφῇ καὶ κατάλευκα, ἐκ τῆς χιόνος, ὄρη τῆς Βορείου Ἡπείρου μας καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς, καὶ μέ τὴν βοήθειαν τῆς μνήμης, νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν νικηφόρον ἀγῶνα τοῦ 1940-1941, τὸν ὅποιον ἡ πτωχὴ μέν, ἀλλ' ἐνδοξος Πατρίς μας, ἡ Ἑλλάς, διεξήγαγεν ἐναντίον, ἀσυγκρίτως, πολυαριθμοτέρου καὶ ἐξόχως ἐξωπλισμένου ἐχθροῦ. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὸν μῆνα αὐτόν (Ὀκτώβριον) τὴν θυσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, χάριν τῆς ὁποίας ζῶμεν ἐλεύθεροι σήμερον.

Παρήλθον 59 ἔτη ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν μία αὐτοκρατορία, —τῆς ὁποίας ἀρχηγός ὑπῆρξεν ὁ ἀλαζών καί, κενὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν, Μπενίτο Μουσολίνι,— ἐξεβίαζε τὴν Ἑλλάδα ἐγγράφως, τὰ ἐξημερώματα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, νὰ δεχθῇ τὴν ἀτίμωσιν, τὴν δουλείαν, τὴν ἀπώλειαν τοῦ Θείου δώρου τῆς ἐλευθερίας. Δι' ἑνὸς ρυπαροῦ τελεσιγράφου εἰδοποιοῦντο οἱ ἀπόγονοι τῶν Μαραθωνομάχων καὶ τῶν Σαλαμινομάχων, τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια τοῦ 1821, οἱ ἥρωες τοῦ 1912, νὰ δεχθοῦν εἰς τὴν ἐνδοξον καὶ αἱματοβαφῇ γῇ τῶν Προγόνων καὶ τῶν Πατέρων των τὰ ρυπαρά ἄρβυλα τῶν κατακτητῶν.

Καὶ ἠκούσθη τότε ἡ φωνὴ τοῦ Ἕθνους ἐκ στόματος τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου Ἰωάννου Μεταξᾶ: ΟΧΙ. Τὴν ὑπερήφανον ἀπάντησιν ἐπεκύρωσεν μετ' ὀλίγον ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος ὁ Β' καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀνελάμβανεν ἡ πρόθυμος καρδιά καὶ πεπειραμένη χεὶρ τοῦ ἐπίσης ἀειμνήστου ἀρχιστρατήγου Ἀλεξάνδρου Παπάγου. Αἱ τρεῖς αὗται μορφαὶ τῆς νίκης ἀποτελοῦν τό ἥρωον, τό ὅποιον κοσμεῖ τό ἱστορικόν Καλπάκι τῶν Ἰωαννίνων, διὰ νὰ ἐπενθυμίζουν εἰς τὰ τέκνα μας καὶ γενικῶς εἰς τοὺς ἀπογόνους μας, τὴν ἐνδοξον Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ εἶναι παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

Σκοπὸς ὅμως τοῦ παρόντος ἄρθρου δέν εἶναι νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὴν πλουσίαν βιβλιογραφίαν τῆς ἐποποιΐας τοῦ 1940 καὶ τὰ ὅσα κατ' ἔτος δημοσιεύονται εἰς τὸν τύπον ἐπὶ τῇ Ἐθνικῇ ταύτῃ Ἐπετείῳ, ἀλλὰ ἀπλῶς διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρόλογος, εἰς τὴν δημοσίευσιν σελίδων ἐκ τοῦ πολεμικοῦ ἡμερολογίου τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας, ἡ μετριότης τοῦ ὁποίου εἶχε τὴν ἐξαίρετον τιμὴν νὰ μετᾶσχη τοῦ πολέμου ἐκείνου, εἰς τὴν ζώνην ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς ἀνίστους ἐκεῖνας μάχας καὶ νὰ ζήσῃ τὰς τραγικὰς, πλὴν ἥρωϊκὰς, στιγμὰς τῆς πάλης σῶμα πρὸς σῶμα μέ τὸν ἄριστα ὀπλισμένον ἐχθρόν.

22 Νοεμβρίου 1940

Λόχος τοῦ 34ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ἔχει κατασκηνοῦσαι ἔξωθεν τοῦ Ἀγρινίου, ἐν ἀναμονῇ διαταγῆς προωθησεως πρὸς τὴν ζώνην τῶν πρόσω.

Οἱ ἄνδρες τοῦ Λόχου, θρησκευόντες καί μή, αἰσθάνονται τήν ἀνάγκην νά προσέλθουν εἰς τό Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Ζητοῦν ἀπό τόν Λοχαγόν, κατὰ τήν προηγούμενην (21/11), νά ἐπιστρέψῃ, ὅπως κατέλθουν εἰς Ἀγρίνιον πρὸς τόν σκοπὸν τοῦτον. Ὁ Λοχαγὸς ἐπιφυλάσσεται νά ἀπαντήσῃ. Τήν ἐπομένη, ὅμως λίαν πρωῒ εἰδοποιεῖ τοὺς ἀξιωματικούς νά ὀδηγήσουν, ὅσους ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐπιθυμοῦν, εἰς τόν Ἱ. Ναόν. Οὐδεὶς στρατιώτης παραμένει εἰς τόν καταυλισμόν. Οὐδεὶς ἀρνεῖται νά προσέλθῃ εἰς τό Ἱερὸν Μυστήριον. Ὅλοι εἰς τήν γραμμὴν. Θέλουν νά στηρίζουν τὰς ἐλπίδας των, νά ἀναθέσουν τήν ζωὴν καί τήν ψυχικὴν σωτηρίαν των εἰς τόν Σωτῆρα Χριστόν, εἰς τόν Ἑσταυρωμένον Θριαμβευτήν. Οὐδεὶς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς εἰρωνείας τῶν ἄλλων, διότι μεταβαίνει εἰς τόν Ναόν, ὅπως συνέβαινε κατὰ τό παρελθόν. "Ω! Πόσον ὁ κίνδυνος καί αἱ θλίψεις μᾶς ὀδηγοῦν πλησὶν Σου Κύριε! Πόσον εὐεργετικά εἶναι τὰ ἀποτελέσματά τους διὰ τήν γαλήνην τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καί τήν μόνην ἀληθινὴν εὐτυχίαν!

"Οὕτως· ὁ λόχος συντεταγμένος ὀδηγεῖται εἰς τόν Ἱ. Ναόν. «Ὡς ἀγαπητά τὰ σκηνώματά Σου Κύριε τῶν δυνάμεων!». Μία σκέψις ὅμως, μία ἀπορία ἐνοχλεῖ τόν νοῦν καί τήν καρδίαν τῶν ἀνδρῶν: Πῶς θά προσέλθουν εἰς τήν Θ. Κοινωνίαν ἄνευ προπαρασκευῆς τινός, ἄνευ νηστείας; Καί ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἔχουν παύσει νά μεταλαμβάνουν, ἐνθυμοῦνται ὅτι τῆς Θ. Κοινωνίας προηγείται, τουλάχιστον νηστεία.

"Οταν ὁ Λόχος φθάσῃ εἰς τό Ἀγρίνιον, εἰς ὅλους τοὺς Ναοὺς ἔχει τελειώσει ἡ Θ. Λειτουργία. Ἡ ἀκολουθία, λόγῳ τῶν βομβαρδισμῶν ἀρχίζει κατὰ τήν 5ην πρωϊνὴν καί τελειώνει εἰς τὰς 7 π.μ., περίπου. Αὐτό δὲν μᾶς ἦτο γνωστόν. Εἰς ἕνα ὅμως ἐκ τῶν Ἱ. Ναῶν, εἰς τόν Ἁγίον Χριστοφόρον, ἔχει μὲν τελειώσει ἡ Θ. Λειτουργία, ὁ ἱερεὺς ὅμως δὲν ἔχει καταλύσει τὰ Ἅγια. Ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει ἀνεκπληρώτους τοὺς εὐσεβεῖς πόθους. Εἰδοποιεῖται, λοιπόν, ὁ Ἱερεὺς ὅτι ὁ στρατὸς ἔρχεται νά κοινωνήσῃ καί πρόθυμος ἀναμένει. Δέν περιγράφεται ἡ εἰκὼν τῆς εἰσόδου καί τῆς παραμονῆς ἐ τῷ Ναῷ τῶν ἀνδρῶν τοῦ 5ου Λόχου τοῦ 34 Συντάγματος, διότι περὶ αὐτοῦ πρόκειται. Ἡ συγκίνησις εἶναι ἐμφανὴς εἰς τὰ πρόσωπά των, ἡ Τιμημένη στολή (τό χακί) τοῦ Ἑλλήνος ὀπλίτου, τήν ὁποίαν ἐπαξίως φέρουν οἱ 250, περίπου ἄνδρες τοῦ λόχου, ἡ εὐλαβής, καί ἐν προσοχῇ, στάσις ὅλων καί ὁ πόθος τῆς καρδίας των ἵνα προσέλθουν εἰς τήν Θ. Εὐχαριστίαν, εἶναι σπάνιον φαινόμενον εἰς τήν ἐποχὴν μας. Εὐσεβέστερον ἐκκλησίασμα οὐδέποτε ἀντίκρισα εἰς τὰ πενήκοντα καί ἐπτὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς μέ ἤξισσε νά ἀνέρχωμαι εἰς τόν ἄμβωνα.

Ὀλίγαι λέξεις πρὸς τό εὐλαβὲς ἐκεῖνο ἀκροατήριον πρὸ

τῆς Θ. Μεταλήψεως, ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἡρεμίαν τῆς συνειδήσεώς των. Προσπαθῶ νά ἐξηγήσω δι' ὀλίγων τήν σημασίαν τοῦ Ἱ. Μυστηρίου πρὸ τῆς εἰσόδου μας εἰς τήν ζωὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καί τῆς ἐνάργεως τῆς μάχης ἀφ' ἑνός μὲν καί ἀφ' ἑτέρου τό θέμα τῆς καταλύσεως κρέατος κατὰ τήν παραμονὴν τῆς Θ. Κοινωνίας. Κρέμονται κυριολεκτικῶς ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ ὁμιλοῦντος. Εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τήν ἀνακούφισιν, τήν ὁποίαν προκαλεῖ εἰς τήν ψυχὴν των ὁ σύντομος μὲν, ἀλλὰ ἐξαγιαστικὸς λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἕνας, ἕνας, ἐν συνεχείᾳ, προσέρχονται εἰς τό Ποτήριον διὰ νά λάβουν διὰ χερῶν τοῦ ἱερέως Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωὴν τήν αἰώνιον. Εἴμεθα δακρυσμένοι ἅπαντες, ἀξιωματικοί καί ὀπλίται καί οἱ ὀλίγοι ἐκκλησιαζόμενοι. Μοναδική στιγμή τῆς ζωῆς μου, ἕως τότε. Δέν εὕρισκόμεθα ἐπὶ τῆς γῆς. Τό περιβάλλον ἦτο οὐράνιον. Ἡ πλέον κατανυκτικὴ στιγμή τῆς ζωῆς μου. Εἶναι ἀδύνατον νά περιγράψω τί ἀκριβῶς ἐσήμαινεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη διὰ τήν ζωὴν μας. Ὅσους συναντῶν σήμερον, ἐκ τῶν ἐν ὅπλοις, συναδέλφων, μετὰ συγκινήσεως ἐνθυμοῦνται τήν ἡμέραν ἐκείνην. Οὐδεὶς ὠμίλει κατὰ τήν ἐξοδὸν μας ἐκ τοῦ Ναοῦ, ἡ σιωπὴ ἐσήμαινεν, ἀσφαλῶς, ὅτι ἐντός ἡμῶν σωτήριοι διεργασίαι ἐπραγματοποιοῦντο.

Θεὲ μου δίδε μας εὐκαιρίας κατανύξεως εἰς τήν ζωὴν μας. "Ανοίγε, Κύριε, παράθυρα διὰ νά βλέπωμεν, ἔστω καί δι' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα τήν παρουσίαν Σου, τήν ὁποίαν λησμονῶμεν.

B'

Ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἡ Ἐκκλησία μας, μνήμην ἐπιτελεῖ κατὰ τὴν 15 Δεκεμβρίου, Ἐλευθερίου τοῦ Ἱερομάρτυρος. Ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου τούτου κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1940, ἔχει χαραχθῇ ἀνεξίτηλως εἰς τήν ψυχὴν μου καί θά μείνῃ ἀλησμόνητος.

Ἐπὶ ἀρκετάς ἤδη ἡμέρας (σημειῶνω εἰς τό ἡμερολόγιόν μου) —εἰς τό ὕψωμα Σεφέρ - Ἀγᾶ ἀνεμένομεν ἀναγωνίως τήν ἀφίξιν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, τό ὁποῖον θά προπαρασκεύαζε τήν προγραμματισθεῖσαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καί θά ἐκάλυπτεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν πολυβόλων μας, τοὺς ἐπιτιθεμένους, πρὸς κατάληψιν τοῦ ἑναντι χεῖλους τῆς πρό ἡμῶν εὕρισκόμενης, ἀποκρήννου μὲν, μεγαλοπρεποῦς δέ ἀγριότητος, χιονοσκεποῦς χαράδρας.

Ἐκεῖ εἰς τὰ ὕψη τῶν ὀρέων τῆς Βορείου Ἠπείρου μας συνήντησα ἀδελφικὸν φίλον καί συνεργάτην μου εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ὁργάνωσιν Νέων Πειραιῶς, τόν Θεολόγον Παναγιώτην Βανόν. Ἐβάδιζε μετὰ τοῦ τμήματός του εἰς

τά μετόπισθεν πρὸς μικράν ἀνάπαυσιν. Τὸν συνεχάρην διότι εἶχεν ἤδη ἐπιτελέσει μέρος τῆς ἀποστολῆς του. Εἶχε λάβει ἤδη τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός καὶ σῶος μετέβαινε πρὸς μικράν ἀνάπαυσιν, ἐνῶ ὁ χαράσων τὰς γραμμὰς ταύτας, ὀλίγας μόνον ἡμέρας τότε, εὐρίσκετο εἰς τὴν ζώνην ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀνέμενε ἐναγωνίως τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν πρώτην μάχην, εἰς τὴν πρώτην ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Παναγιώτης δὲν ζεῖ πλέον. Ὁλίγας ὥρας μετὰ τὴν συνάντησίν μας, ἔδιδε τὴν ζωὴν του «διὰ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν», τραυματισθεὶς θανασίμως ἐκ βλήματος ὄλμου, ἔτοιμος, ἀσφαλῶς, διὰ τὴν αἰωνιότητα. Εἰς στιγμὰς ἀναγκῶν καὶ θλίψεων, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος ἐξαγνίζεται, εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὸν Θεόν, καθίσταται περισσότερο πνευματικὸς παρά σαρκικός. Ὁ Παναγιώτης Βανὸς ἀσφαλῶς θά εἶναι τώρα συμπολίτης τῶν Ἀγίων καὶ οἰκεῖος τοῦ Θεοῦ.

Ὅποια μεγαλυτέρα εὐλογία διὰ τὸν χριστιανόν, νὰ ἀποθνήσκῃ εἰς στιγμὰς μετάνοιας καὶ ἐξαγνισμού! Δώρισέ μου, Κύριε, αὐτὴν τὴν εὐλογίαν.

Ἐν μικρὸν πυροβόλον μέ χιλίας δύο θυσίας ἔφθασεν εἰς τὰ ὑψώματα Σεφέρ - Ἀγὰ ἐπὶ τῆς ράχης ἡμιόνου. Ἐτοποθετήθη εἰς θέσιν μάχης καὶ ἀπὸ τὰ χαράματα τῆς ἀληθμονήτου ἐκείνης 15ης Δεκεμβρίου 1940, ἤρχισε βολὴν κατὰ τοῦ ἐναντι ἡμῶν ἐχθροῦ. Ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται σθεναρῶς ἐκ τῶν ἀπορθητῶν ὀχυρῶν του. Οἱ Ἰταλοὶ στρατιῶται ἐνδεδυμένοι καλῶς, μέ κατάλληλα καὶ θερμὰ ἐνδύματα καὶ ἐφωδιασμένοι μέ ἀφθονον πολεμικόν ὕλικόν καὶ πρό πάντων πυρομαχικά, ἀπαντοῦν ἀποφασιστικῶς. Οἱ Ἰταλοὶ στρατιῶται ἐναλλάσσονται τακτικῶς καὶ ἀπέναντί μας ἐπομένως, ἔχομεν πολεμιστὰς μεταφερθέντας τὴν προηγούμενην ἐκ τῶν μετόπισθεν, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν στερηθῇ τοῦ ἐπιουσίου. Πράγματι· ἔχουν καὶ ἔχουν. Ἀλλὰ ὑπολείπονται εἰς βασικόν ἐφόδιον. Δὲν ἔχουν τὸ δίκαιον μέ τό μέρος των. Λεῖπει ἐξ αὐτῶν ἡ ἡθικὴ βάσις τοῦ ἀγῶνος. Λεῖπει ὁ Χριστός. Εἶναι οἱ σύγχρονοι Γολιάθ. Εἶναι οἱ σύγχρονοι Λυαῖοι.

Μίαν, περίπου, ὥραν μετὰ τὴν ἑναρξιν τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ, ἤρχισαν νὰ βάλλουν τὰ πολυβόλα τοῦ Τάγματος. Εἰς τὰς 6 π.μ. ὁ στρατός εἶναι ἔτοιμος. Οἱ πάντες παρατεταγμένοι εἰς θέσιν μάχης, πρηνεῖς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀναμένουν διαταγὰς. Οὐδεὶς ὁμιλεῖ. Οἱ κανονιοβολισμοὶ τοῦ μικροῦ μας πυροβόλου καὶ αἱ βολαὶ τῶν πολυβόλων μας προξενοῦν τεραστίαν καταστροφὴν εἰς τὰς ὀχυρώσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ μᾶς δίδουν, ψυχολογικῶς, «κουράγιο».

Οἱ ἄνδρες τοῦ 5ου λόχου, τοῦ 34ου Συντάγματος, πού εἶχε τὴν τιμὴν νὰ ἀνήκει ὁ γράφων, ἐν ἀναμονῇ διαταγῶν, ἔχουν καὶ πάλιν μεταρσιωθῇ. Εὐρίσκονται εἰς ἄλλον κό-

σμον. Εὐρίσκονται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Προσεύχονται. Τὸ ὠμολόγησαν ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅπως ἀρμόζῃ εἰς τιμίους πολεμιστὰς. Προσεύχονται οἱ, ἄλλοτε, ψυχροί, οἱ αὐτοκαλούμενοι, ἄλλοτε, ἄπιστα, οἱ, ἄλλοτε εἴρωνες. Προσεύχονται ἐκ βάθους ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας τῶν, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας των, ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος των. Οὐδεὶς καταβάλλει προσπάθειαν διὰ νὰ προσευχηθῇ. Ἡ προσευχὴ ἀνέρχεται ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας, εἰς τὰ χεῖλη ὄλων, ἀνεξαιρέτως ὄλων, ἀνακουφιστικὴ, παρηγορητικὴ, ἐνισχυτικὴ, ἐνθαρρυντικὴ. Προκαλῶ οἰονδήποτε συμπολεμιστὴν μου νὰ ἀρνηθῇ, ἂν δύναται, τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀνωτέρω σημειουμένων.

Γλυκεία ὥρα προσευχῆς! Ἡ δύναμις σου ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀνθρωπίνην δύναμιν.

Τὰς ἀληθμονήτους στιγμὰς διακόπτει ἡ σάλπιγξ. Προχωρεῖτε, προχωρεῖτε. Αἱ λέξεις αὐταὶ εἶναι ἡ μετάφρασις τοῦ γνωστοῦ ἤχου τῆς σάλπιγγος ὅταν σημαίνῃ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Οἱ πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν στρατιῶται (εἶναι πράγματι πιστοί), ὁρμῶν ὡς λέοντες. Ἄς τὸ ἀρνηθῇ αὐτὸ ὅποιος ἔλαβε μέρος ἔστω καὶ εἰς μίαν καὶ μόνην μάχην. Ἄς ἀρνηθῇ ὅτι ὥρμησε μέ πίστιν εἰς τὸν Δίκαιον Θεόν. Ἦτο τὸ μοναδικόν ὄπλον τὰς στιγμὰς ἐκείνας, διότι τὰ τουφέκια ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῆς χιόνος δὲν ἐλειτούργησαν. Διότι τὰ χέρια παγωμένα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πιέσουν τὴν σκανδάλην. Διότι αἱ χειροβομβίδες δὲν ἐλειτούργησαν εἴτε διότι λόγῳ τοῦ ψύχους δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς περὶ ὧν, εἴτε διότι πίπτουσαι ἐπὶ τοῦ χιονοσκεποῦς ἐδάφους, ἐλάχιστα ἀποτελέσματα εἶχον. Ἀλλωστε ἡ ὁρατότητις ἦτο ἐλαχίστη λόγῳ τῆς πυκνῆς χιόνος, ἡ ὁποία συνεχῶς ἐπιπτε. Τὴν χαράδραν, ἀπότομον καὶ κρημνώδη, κατερχόμεθα κυριολεκτικῶς «κουτροβαλόντας». Ἡ περίφημος κραυγὴ «ἀέρα», μέ τούς ἤχους τῶν πολυβόλων μας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀφθόνως ριπτομένων ὀλμων, ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπετέλει συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνθέσῃ ὁ πλέον ταλαντοῦχος μουσικός.

Ἡ σάλπιγξ σαλπίζει ἡμίπαυσιν. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ πάλιν· καταβάλλομεν προσπάθειαν νὰ καλυφθῶμεν εἰς μικρόν ἀντέρισμα, εἰς τὸ βάθος τῆς χαράδρας. Νέα διαταγή. Ἡ σάλπιγξ σημαίνει: Προχωρεῖτε. Οὐδεὶς ὅμως τολμᾷ νὰ κινηθῇ ὑπὸ τὴν βροχὴν τῶν ὀλμων καὶ τῶν πολυβόλων τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ λοχίας ὅμως, Χρ. Πολίτης ὀρθιος ἀναφωνεῖ:

— Ὅποιος εἶναι Ἕλληνας ἄς ξεκινήσῃ. Δὲν ἐπρόλαβε νὰ εἴπῃ τίποτε ἄλλο. Ἐπιπτε νεκρὸς ἀπὸ ἐχθρικὸν βλήμα. Ὁ πρῶτος νεκρὸς τοῦ λόχου μας. Αὐτὸ ὑπῆρξε καὶ τὸ κίνητρον τῆς στιγμῆς. Ἡ ἐξόρμησις ὑπῆρξεν ἀγρία. Παρά

τόν κόπον, παρά τὰς δυσκολίας, παρά τὰ φοβερά ἐμπόδια, χωρίς καὶ νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν, ἀνῆλθομεν τροχάδην πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν μας σκοπὸν. Αἱ χειροβομβίδες μικρὸν μόνον ἀποτέλεσμα φέρουν. Ἡ διαταγή: Ἐφ' ὅπλου λόγχῃ, δέν προφθάνει νὰ πραγματοποιηθῇ. Ὁ ἐχθρὸς ἔντρομος ἀποφεύγει τὴν πάλιν σῶμα πρὸς σῶμα. οἱ Ἱταλοὶ φεύγουν ἢ παραδίδονται. Ἡ θυσία τοῦ λοχίου Πολίτη εἶχεν ἐπιφέρει καρπὸν πολύν. Ἡ μάχῃ εἶχε κερδηθῇ.

Ἡ δόξα καὶ ἡ νίκη καὶ ἡ τιμὴ ἦσαν ἰδικαί μας, μέ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἐσταυρωμένου θριαμβευτοῦ καὶ διὰ πρεσβειῶν τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγόν. «Χωρὶς τὰ τουφέκια νὰ κτυποῦν, χωρὶς τὰ χέρια νὰ πιάνουν» μέ μόνη τὴν πίστιν σέ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δέν θέλει τὴν ἀδικίαν.

Γ'

27 Δεκεμβρίου 1940. Ἡ Ἐκκλησία μας ἐορτάζει τὴν μνήμην Στεφάνου τοῦ Πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου. Ὁ 5ος Λόχος τοῦ 34ου Συντάγματος Πεζικοῦ διατάχθη καὶ πάλιν νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν ζώνην ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπνεεν ἰσχυρὸς ἄνεμος καὶ ἡ χιονοθύελλα ἐμαίνετο κυριολεκτικῶς. Ὁ Λόχος προχωροῦσε εἰς φάλαγγα κατ' ἄνδρα καὶ ὁ ἓνας κρατοῦσε τὸν προηγούμενόν του ἐκ τῆς χλαίνης. Ἄν διεκόπτετο ὁ δεύτερος ἐκ τοῦ προηγούμενου, θὰ ἀπεκόπτετο ὁλόκληρον τὸ ἐπόμενον κλιμάκιον. Ἐκ δεξιῶν μας, κατὰ πληροφωρίαν τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Λόχου λοχαγεύοντος νεαροῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, ὅστις ψηλαφῶν ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ λόχου, ὑπῆρχεν ἀπότομος χαράδρα. Ἐξ ἀριστερῶν μας ἦτο ὁμαλωτέρα ἡ πλαγία τοῦ ὑψώματος Σεφέρ - Ἀγᾶ. Μετὰ μυρίων προφυλάξεων καὶ μέ ἐνταταμένην τὴν προσοχὴν ἐβαδίζαμεν ἐπὶ τῆς χιόνος, βυθιζόμενοι μέχρι τοῦ γόνατος. Ἀλλὰ παρά τὰς προφυλάξεις, ἰσχυρὸς ἀνεμοστρόβιλος, διεσκόρπισε τὸ τμήμα καὶ ὁ ὑποφαινόμενος εὐρέθην συνδεδεμένος μέ τὸν προηγούμενόν μου καὶ μέ τὸν ἐπόμενόν μου συνάδελφον. Ὁ προηγούμενος εὐρίσκεται ἐν ζωῇ εἰσέτι, ὁ ἐπόμενος, ὁ Σπύρος Κοντούλης, ποδοσφαιριστὴς, διεθνoῦς προβολῆς τῆς Α.Ε.Κ., δέν ζεῖ πλέον, διότι ἐφονεύθη συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς «μπλόκο», εἰς τὴν Νίκαιαν τοῦ Πειραιῶς, ἔνθα διέμενε μετὰ τῶν γονέων του.

— Εἴμαστε χαμένοι, εἶπεν ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο συναδέλφων μου καὶ ἀμέσως ὁ Σπυρίδων Κοντούλης προσέθεσε:

— Δέν μένει τίποτε ἄλλο, παρά νὰ προσευχηθῶμε. Νὰ ποῦμε μέ δικὰ μας λόγια στό Θεό νὰ μᾶς βοηθήσῃ.

Καὶ μόνον αἱ λέξεις αὗται ἀπετέλεσαν ἤδη προσευχὴν ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας. — Ὁ Θεὸς ἅς ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ μακαριστοῦ Σπύρου, ἐν σκηναῖς δικαίων καὶ ἐν χώρα ζώντων—.

Ἐνῶ ἔλεγε τὰς λέξεις: Νὰ προσευχηθῶμε, συγχρόνως τὸ πόδι του περιπλέκετο εἰς τηλεφωνικὸν καλώδιον, ὃ ἴδιος δέ ἐπιπτεν ἐπὶ τῆς χιόνος. Ἡ προσευχή του εἶχεν ἐπιφέρει τὸ ἀποτέλεσμά της.

Εἰς ποῖον ἄραγε νὰ ἀνήκῃ τὸ τηλεφωνικὸν αὐτὸ καλώδιον εἰς ἐχθρικὸν ἢ εἰς φίλιον τμήμα; Ἄν εἶναι ἰδικόν μας ἐσώθημεν. Ἐάν ἀνήκῃ εἰς τὸν ἐχθρόν; Τότε θὰ προσπαθῶμεν ἀκολουθοῦντες αὐτό, νὰ ἐπιφέρωμεν καταστροφὴν, κατὰ δύναμιν, εἰς αὐτόν καὶ ἅς γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ ἀπεφασίσθη ἐντός ὀλίγων δευτερολέπτων.

Ἀκολουθοῦντες τὸ καλώδιον, τὸ ὁποῖον ἀνεσύρομεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐκ τῆς χιόνος, ἡ ὁποία εἶχε καλύψει τοῦτο, ἐβαδίζαμεν βῆμα σημειωτόν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ μετριότης μου ἐνεθάρρυνε τοὺς ἄλλους δύο, διότι ἐπίστευον ἀπολύτως, ὅτι ἡ προσευχή τοῦ Σπύρου καὶ τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμά της δέν ἦτο δυνατόν παρά νὰ ἔχῃ αἴσιον πέρας, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Μετὰ πάροδον πολλῶν ὥρων ἀντελήφθημεν ὅτι τὸ πάχος τοῦ χιονιοῦ ὀλιγόστευε καὶ ἐπλησιάζαμεν εἰς κατοικούμενον χῶρον. Ἀνεγνωρίσαμεν τὸ κατερειπωμένον Πετσάρι, τὸ χωρίον ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐκινήσαμεν τὸ πρωῒ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ὁ σταθμὸς διοικήσεως τοῦ Τάγματός μας. Εἶχαμε σωθῇ. Εἶν τὸ ὄνομα Κυρίου Εὐλογημένον.

Χωρὶς νὰ ὑπάρχουν τὰ ἄφθονα μέσα πού διέθετεν ὁ ἐχθρὸς, μέ τὰ πενιχρά πολεμοφόδια, χωρὶς τὰ τουφέκια νὰ λειτουργοῦν, χωρὶς τὰ παγωμένα χέρια νὰ δύνανται νὰ κινήσουν τὴν σκανδάλην τοῦ ὅπλου, μέ μόνην τὴν πίστιν εἰς τὸν Παντοδύναμον Θεόν καὶ ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἔγραφαν τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν εἰς τὰ Βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ καὶ ἔφθαναν πρό τοῦ Τεπελενίου, κατὰ τὸ 1940, «γιά τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν».

Ὅμως ἡ Βόρειος Ἡπειρος, ἡ ὁποία ἐποτίσθη μέ ἄφθονον Ἑλληνικὸν αἷμα καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας παρέμειναν νεκροὶ ἡρωϊκοὶ Ἕλληνες πολεμισταί, δέν εἶναι σήμερα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, διότι τοιουτοτρόπως ἀπεφασίσαν οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς. Δι' αὐτὸ δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ αὐτὸ πού ὁ νεο-Ἕλλην ποιητὴς ἔγραψε διὰ τὴν χαμένην Μικρασίαν:

«Ἀμετανόητοι Ἰσκαριῶτες
πού τῆς ζωῆς τὰ πλούσια δῶρα μετράτε
μέ τῆς κρίας καρδιάς σας
τόν κλέφτικο πῆχυ,
δῶστε μου πίσω τῇ χαμένην πατρίδα.»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ
Ἐπιτ. Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μ.Ε.

Το Η' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο

Εἰσαγωγή

Όπως είναι γνωστό, τό Η' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο πού πρόσφατα πραγματοποιήθηκε ἦτο μία ακόμη ἀπό τίς εὐλογίες τοῦ παναγάθου Θεοῦ. Ἀπετέλεσε κατὰ τήν ἐκτίμηση πολλῶν ἀντικειμενικῶν παρατηρητῶν τό μεγαλύτερο πνευματικό γεγονός στόν τόπο μας τόν τελευταῖο καιρό. Τό ἔργο τοῦτο θά ἀποτυπωθῇ εἰς τόν τόμο τῶν Πρακτικῶν πού θά ἐκδοθεῖ προσεχῶς.

α) Τό χρονικό (Συνέδριο - ὁρόσημο)

Σέ ἐποχή κρίσιμη, ὅπου ἀνατρέπονται καί καταλύονται συστηματικά, σταδιακά καί σταθερά οἱ θεσμοί καί οἱ ἀξίες τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεώς μας, ἀποκόπτεται ὁ ἑλληνισμός ἀπό τίς αἰωνόβιες ρίζες του καί ὁδηγεῖται ἀσυγκράτητα πρὸς τό χάος, συνήλθε τό Η' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο (3-5 Σεπτεμβρίου 1999), ὑπὸ τήν προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, τό ὁποῖο ἀπετέλεσε σημαντικό πνευματικό γεγονός, ἀληθινό ὁρόσημο, στή σύγχρονη πνευματική, ἐκπαιδευτική καί ἐκκλησιαστική πορεία τοῦ ἔθνους μας.

Ἡ Θεία Χάρις «ἡ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καί τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα» εὐλόγησε πλουσιοπάροχα, τό Η' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο, ἔτσι πού ἡ ἑναρξή του, μέ τήν ἐνθουσιώδη καί πρωτοφανῆ σέ ὄγκο συμμετοχή σ' αὐτό, (οἱ συνέδριοι ἀνῆλθον στούς 2.500), τῶν ἐλλήνων Θεολόγων, πού κατέκλυσαν κυριολεκτικά τήν ἀπέραντη αἴθουσα τοῦ Ξενοδοχείου «Κάραβελ», νά παρουσιάζει ἕνα ἀλησμόνητο θέαμα, συγκλονιστικό καί μεγαλειώδες.

Ἰδιαίτερη λαμπρότητα προσέδωκε στό συνέδριο ἡ παρουσία τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος τῆς Πολιτείας, τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Στεφανοπούλου.

Ομοίως ἐτίμησαν μέ τήν παρουσία των τό Συνέδριο πολλοί ἐκ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν μέ ἐπικεφαλῆς τόν Μακαριωτάτον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος καί Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου κ. Χριστόδουλο.

Ἐπίσης μέ πολύ ἐνδιαφέρον τό παρηκολούθησαν καί πολλοί ἱερεῖς, μοναχοί καί μοναχές.

Ἐκ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου προσῆλθον καί ἀπηύθυναν χαιρετισμόν ὁ Πρόεδρος τῆς Ν. Δημοκρατίας κ. Κων/τίνος Καραμανλῆς, ὁ Πρόεδρος τοῦ ΔΗΚΚΙ κ. Δημ. Τσοβόλας, ὁ Γενικός Γραμματέας τοῦ ΠΑΣΟΚ κ. Κων/τίνος Σκανδαλίδης καί ἐκπρόσωποι τοῦ Κ.Κ.Ε. καί τῆς ΠΟΛ.ΑΝ. Ἐπίσης παρέστησαν καί ἄλλοι ἐκ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ὅπως οἱ βουλευτές Γ. Ρωμαῖος, πρώην Ὑπουργός, Ἄννα Ψαρούδα - Μπενάκη, πρώην Ὑπουργός, Ἑλ. Παπανικολάου, Νικ. Ἀναγνωστόπουλος κ.ἄ.

Παρέστησαν ἐπίσης πολλοί Καθηγητές Πανεπιστημίου, ἀνώτατοι δικαστικοί, στρατιωτικοί καί ἐκπρόσωποι τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.

Μετά τήν προσευχή καί τή σύντομη ἀλλά ἐξοχή εἰσηγητική ὁμιλία τοῦ Προέδρου τῆς ΠΕΘ καί Προέδρου τῆς Κεντρικῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς Καθηγητοῦ κ. Κων/τίνου Μουρατίδη, ὁ Μακαριωτάτος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χριστόδουλος, ἐκήρυξε τήν ἑναρξή τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου. Προηγουμένως ὠμίλησε μέ τό χάρισμα τοῦ λόγου, πού τόν διακρίνει καί ἐτόνισε τήν σημασίαν του. Ἀναφέρθηκε στά κοινωνικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας καί στό ρόλο τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς ἀντιμετώπισίν των.

Μετά τήν ὁμιλίαν τοῦ Μακαριωτάτου ἀνεγνώσθη τό μήνυμα τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως κ. Βαρθολομαίου, τό ὁποῖο θά καταχωρηθεῖ εἰς τόν τόμο τῶν Πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου.

Ἀνάλογα μηνύματα ἀπεστάλησαν καί ἐκ μέρους τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας καί Ἱεροσολύμων, τά ὁποῖα καί ἀνεγνώσθησαν.

Τό γενικό θέμα τοῦ συνεδρίου ἦτο: «Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων», τό ὁποῖο ἀναλύθη-

κε σέ ἕξι θεματικές ἐνότητες καί κάθε ἐνότητα σέ τρεῖς ἐπὶ μέρους εἰσηγήσεις. Ἔτσι ἔγιναν ἕξι συνεδρίες καί δεκαεπτὰ (17) εἰσηγήσεις.

Μετά τις προσφωνήσεις καί χαιρετισμούς, πού ἀπηύθυναν πολλοί, ἀκολούθησε διάλεμμα καί μικρή δεξίωση καί στή συνέχεια ἔγινε ἡ πρώτη συνεδρίαση μέ θεματική ἐνότητα: Ἡ Ἐκκλησία ὡς θεανθρώπινος ὀργανισμός ἔχει ὡς ἀποστολή τήν ἀνακαίνιση τῶν πάντων». Συντονιστής τῶν ἐργασιῶν τῆς συνεδριάσεως ἦτο ὁ διαπρεπής καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀνδρέας Φυτράκης. Ἡ σημαντική ὁμιλία τοῦ διακεκριμένου Καθηγητοῦ δημοσιεύεται ἐν συνεχείᾳ. Εἰσηγητές τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων ἦσαν: 1) ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου κ. Ἱερόθεος («Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἡ καινή κτίσις»), ὁ κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου, ὁμ. καθηγητής Πανεπιστημίου («Ἡ ἀνακαίνιση καί διαμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου σέ ἄρτιο καί ὁλοκληρωμένο ἐν Χριστῷ πρόσωπο» καί 3) ὁ κ. Γεώργιος Ψαλτάκης, θεολόγος καί συγγραφέας («Ἡ ἀνακαίνιση τοῦ σύμπαντος κόσμου»).

Ὅλοι παρουσίασαν μέ πληρότητα τίς εἰσηγήσεις των, καί ἀπήντησαν καταλλήλως σέ διευκρινιστικές ἐρωτήσεις τῶν συνέδρων. Ἡ συνεδρίαση διακόπηκε ἔπειτα ἀπό πρόταση τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου γιά τό ἀπόγευμα.

Τό ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας πραγματοποιήθηκε ἡ δεύτερη συνεδρίαση μέ θεματική ἐνότητα: «Ἡ διαμόρφωση τοῦ καινοῦ ἐν Χριστῷ ἀνθρώπου προϋπόθεση διά τήν ἐπίλυση τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων». Συντονιστής τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἦτο ὁ ὁμ. καθηγητής Πανεπιστημίου κ. Μᾶρκος Ὁρφανός, γνωστός καί ἀπό ἄλλες προεδρίες Γενικῶν Συνελεύσεων τῆς ΠΕΘ. Εἰσηγητές τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων ἦσαν: 1) ὁ λόγιος Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἀγ. Ὅρους ἀρχιμ. π. Γεώργιος Καψάνης («Ὁ καινός ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος» πρωταρχικός παράγων διά τήν ἐπίλυση τῶν μεγάλων ἀνθρωπολογικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων), 2) ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Βερατίου κ. Ἰγνάτιος («Ἡ ἀγάπη, ἡ προσφορά καί ἡ θυσία, τά κατ' ἐξοχήν χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ») καί 3) ὁ παν. ἀρχιμ. π. Συμεὼν Κούτσας («Οἱ πιστοί τό ἄλλας τῆς γῆς» καί «τό φῶς τοῦ κόσμου»).

Ἐπηκολούθησε συζήτηση καί ἡ συνεδρίαση ἔκλεισε μέ καλλιτεχνικό πρόγραμμα ἀπό τή χρωδία «Ἑλληνορθόδοξη Παράδοση» τῆς ἐνορίας Ἀγίου Ἀθανασίου Πολυδρόσου. Ἔτσι ἔληξαν οἱ ἐργασίες τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ Συνεδρίου (3-9-1999).

Τήν ἐπομένη δεύτερη ἡμέρα τοῦ Συνεδρίου (Σάββατο, 4-9-1999), συνεχίστησαν οἱ ἐργασίες μέ τήν τρίτη πρωινή συνεδρίαση, πού εἶχε θεματική ἐνότητα: «Σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας». Συντονιστής ἦτο ὁ καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Παν. Μπούμης, εἰσηγητές δέ τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων: 1) ὁ κ. Ἀναστάσιος Μαρίνος, Ἀντιπρόεδρος τοῦ ΣτΕ. («Διακριτοί οἱ ρόλοι Ἐκκλησίας καί Πολιτείας»), 2) ὁ καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης π. Θεόδωρος Ζήσης («Συμπόρευση καί συνεργασία Ἐκκλησίας καί Πολιτείας») καί 3) ὁ κ. Ἰωάννης Κονιδάρης, καθηγητής τῆς Νομικῆς Σχολῆς

τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν («Ἀλληλοσεβασμός τῶν ἀρμοδιοτήτων ἐκατέρου τῶν δύο ὀργανισμῶν»).

Τό ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας πραγματοποιήθηκε ἡ τέταρτη συνεδρίαση μέ θεματική ἐνότητα: «Συμβολή τῆς Ἐκκλησίας εἰς τήν ἐπίλυση τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων». Συντονιστής ἦτο ὁ καθηγητής τῷ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Χρῖστος Κρικιώνης καί εἰσηγητές τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων: 1) ὁ κ. Μέγας Φαράντος, ὁμ. καθηγητής Πανεπιστημίου («Τό πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης»), 2) ὁ κ. Γεώργιος Μαντζαρίδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης («Παγκοσμιοποίηση - τό τέλος τῆς ἱστορίας καί τό τέλος τῶν πολιτισμῶν») καί 3) ὁ πανοσ. ἱερομόναχος π. Νικόλαος Χατζηνικολάου, («Γενετική - κλωνοποίηση καί βιοθική»). Ὅλοι τους ἀνέπτυξαν τά πολὺ ἐνδιαφέροντα θέματά των μέ τήν πλέον δυνατή σαφήνεια, ὥστε νά διαφωτίσουν καί πληροφορήσουν ὑπεύθυνα τοὺς συνέδρους ἐπὶ τῶν ἐπικαίρων αὐτῶν προβλημάτων. Ἐκλείσει δέ ἡ τέταρτη συνεδρία μέ ἐκκλησιαστικούς ὕμνους ἀπό τήν γνωστή χρωδία «Βυζαντινοὶ ὕμνωδοί» ὑπὸ τήν διεύθυνση τοῦ γνωστοῦ θεολόγου καί φιλόλογου, χοράρχου κ. Γεωργίου Καραγιάννη.

Ἡ ἐπομένη τρίτη συνεδριακή ἡμέρα (Κυριακή 5-9-1999) ἄρχισε μέ θεία λειτουργία στό Μητροπολιτικό ναό Ἀθηνῶν, πού ἐτέλεσε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θήρας κ. Παντελεήμων μέ πλειάδα συλλειτουργῶν πρεσβυτέρων καί διακόνων, τόν δέ θεῖο λόγο ἐκήρυξε ὁ πανοσ. ἀρχιμ. π. Συμεὼν Κούτσας. Τό θέμα του ἐπὶ καιρο καί ἐνδιαφέρον.

Περί τήν ἐνδεκάτην ὥραν ἄρχισε ἡ πέμπτη συνεδρίαση μέ θεματική ἐνότητα: «Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἡ πεμπτουσία τῆς ἀνθρωπίνης παιδείας». Συντονιστής ἦτο ὁ ὁμ. καθηγητής Πανεπιστημίου κ. Βασίλειος Δεντάκης καί εἰσηγητές τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων: 1) ὁ κ. Ἰωάννης Μαρκαντώνης, ὁμ. Καθηγητής Πανεπιστημίου («Σκοπός τῆς Παιδείας καί μέσα πρὸς πραγμάτωσή αὐτοῦ»), 2) ὁ κ. Γεώργιος Στάθης, σχολ. σύμβουλος Θεολόγων («Ἡ προσωπικότης τοῦ παιδαγωγοῦ») καί 3) ὁ κ. Ἰωάννης Κογκούλης, καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης («Ἡ θεανθρωπίνη διάσταση τῆς ὀρθοδόξου παιδείας»).

Τό ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας, πραγματοποιήθηκε ἡ ἕκτη καί τελευταία συνεδρίαση μέ θεματική ἐνότητα: «Συμβολή τῆς Ἐκκλησίας στήν ἀναβάθμιση τοῦ πολιτισμοῦ».

Συντονιστής ἦταν ὁ θεοφ. ἐπίσκοπος Ἀχελώου κ. Εὐθύμιος καί εἰσηγητές τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων: 1) Κατά τό πρόγραμμα πρῶτος εἰσηγητής ἦταν ὁ πανιερώτατος ἐπίσκοπος Μπάσκα τῆς Σερβίας κ. Εἰρηνάιος μέ θέμα «Ἡ ἀνύψωση τοῦ ἀτομικοῦ καί κοινωνικοῦ ἥθους ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν οὐσιώδη πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ».

Ἡ εἰσηγήση ὁμῶς δέν ἐπραγματοποιήθη διατί ὁ εἰσηγητής ἐπίσκοπος κ. Εἰρηνάιος Μπούλοβιτς δέν παρέστη λόγω κωλύματος. Ὅμως σέ ἐπιστολή του, ἡ ὁποία ἀνεγνώσθη ἐξηγοῦσε στό Συνέδριο τοὺς λόγους τῆς ἀπουσίας του. 2) ὁ κ. Νικόλαος Ζίας, Καθηγητής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, («Συμβολή τῆς Ἐκκλησίας στήν πρόοδο τῶν τεχνῶν» καί 3) ὁ κ. Ἀπόστολος Νικολαΐδης, ἐπίκ. Καθηγητής τοῦ Πανε-

πιστημίου Ἀθηνῶν «Πατερική Θεολογία, ἡ μεγαλύτερη πνευματική ἐποποιία στήν ἀνθρώπινη ἱστορία».

Τόν χρόνο τῆς μή γενομένης εἰσηγήσεως τοῦ πανιερ. ἐπισκόπου Εἰρηναίου Μπούλοβιτς ἐκάλυψε ὁ κ. Παναγιώτης Ἰω. Ἀνδριόπουλος. Γεν. Γραμματέας τῆς ΠΕΘ, ὁ ὁποῖος ἔδωκε διευκρινιστικά στοιχεῖα σχετικά μέ τήν ὀργάνωση τοῦ Συνεδρίου. Ὅταν ἐλαμβάνοντο, εἶπε, οἱ ἀποφάσεις γιά τήν ὀργάνωση δέν ὑπῆρχαν οἱ ὑλικές προϋποθέσεις καί μερικοί ἐμφανίζονταν διστακτικοί. Τελικά κυριάρχησε ἡ πίστη στή βοήθεια τοῦ Θεοῦ καί ἐλήφθη ἡ ἀπόφαση τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ παρόντος Συνεδρίου. Ἀνέφερε πῶς ἐξερεύθησαν οἱ οἰκονομικοί πόροι καί ἀπέδειξε τήν ἐπέμβαση καί τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ σ' αὐτό. Ἐπακολούθησε διάλειμμα καί στή συνέχεια ἔγινε συζήτηση. Μεταξύ τῶν ἄλλων τόν λόγο ἔλαβε ὁ ὁμ. καθηγητής Πανεπιστημίου κ. Στέργιος Σάκκος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε ἔκκληση γιά μιᾶ δίκαιη ἐπίλυση τοῦ χρονίζοντος «ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος» καί παρακάλεσε τό συνέδριο νά ἐκφράσει «πρός τās ἀρμοδίας ἐκκλησιαστικές Ἀρχάς πρόταση - παράκληση διά τήν ἄρσιν τοῦ ἐπιβληθέντος ἀφορισμοῦ εἰς τόν ἀγωνιστή θεολόγον Νικ. Σωτηρόπουλον». Καί ἡ ἀποψη τοῦ κ. Καθηγητοῦ κατακυρώθηκε διά βοῆς καί κατά συντριπτική πλειοψηφία.

Στή συνέχεια ἀνεγνώσθησαν τά πορίσματα τοῦ συνεδρίου, τά ὁποῖα ἐγκρίθησαν κατ' ἀρχήν ἀλλά ἐξέφρασαν μερικοί ἀπό τούς εἰσηγητές τήν πρόταση νά ἀναδιατυπωθοῦν σέ ὠρισμένα σημεῖα.

Τέλος ἔλαβε τόν λόγο ὁ Πρόεδρος τῆς Κεντρικῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς Καθηγητής κ. Κων/τίνος Δωρ. Μουρατίδης, Πρόεδρος τῆς ΠΕΘ, ὁ ὁποῖος ἔκλεισε τίς ἐργασίες ἀναφερθεῖς δι' ὀλίγων στά περιεχόμενα τοῦ Συνεδρίου. Εὐχαρίστησε ὅλους ἐκείνους, πού ἐργάσθησαν μέ ζήλο γιά τήν πραγματοποίησή του, δηλαδή τούς Εἰσηγητές, τούς ἐπωνύμους καί ἀνωνύμους, τούς προσελθόντες ἀπό περάτων τῆς πατρίδος μας συνέδρους, τούς προσκεκλημένους, πού ἀνταποκρίθηκαν στήν πρόσκληση καί παρέστησαν. Πρωτίστως εἶπε ὁ κ. Πρόεδρος, «εὐχαριστοῦμε τόν Θεόν, πού ἠψλόγησε τό Συνέδριον καί διεξήχθησαν αἱ ἐργασίαι του ἐπιτυχῶς καί ἱκανοποίησαν ὅλους».

Ἐν κατακλείδι ὅλοι μαζί οἱ σύνεδροι ἔψαλαν τήν μεγάλη δοξολογία πρὸς τόν ἐν Τριάδι Θεόν διά τήν πλήρη ἐπιτυχία τοῦ Συνεδρίου καί τήν πνευματική ὠφέλεια καί οἰκοδομή ὧν μας.

Ἀνάργ. Σκουτέλης

6) Πορίσματα

Οἱ δεκαεπτὰ, ἐξόχου θεολογικοκοινωνικοῦ περιεχομένου, εἰσηγήσεις καθώρισαν τό πλαίσιον ἐντός τοῦ ὁποίου ὀφείλει νά κινήθῃ ἡ Ἐκκλησία διά τήν ἐπιτυχή ἀντιμετώπιση τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων, τά ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ὁ σύγχρονος κόσμος.

Μετά τίς διευκρινιστικές ἐρωτήσεις τῶν συνέδρων, τίς σχετικές συζητήσεις καί τό κλείσιμο τῶν ἐργασιῶν του, τό Συνέδριο κατέληξε στά ἑξῆς πορίσματα, τῶν ὁποίων ἡ διατύπωση περιληπτικά καί μέ σαφήνεια ἔχει ὡς ἑξῆς:

1. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μόνη ἀγιαστική καί ἀνακαινιστική δύναμη, ἡ ὁποία μπορεῖ νά διαμορφώσει τόν ἄνθρωπο σέ ἄρτιο καί ὁλοκληρωμένο ἐν Χριστῷ πρόσωπο. Ὁ «καινός» αὐτός ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος ὀφείλει κατὰ τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου νά γίνῃ «φῶς τοῦ κόσμου καί ἄλας τῆς γῆς» μέ κύριο μέλημά του τήν ἀγάπη συνοδευομένη ἀπό τήν ἐποικοδομητική αὐτοκριτική.

2. Σχετικά μέ τό ἐπίμαχο θέμα τῶν -ὅπως ἐπεκράτησε νά λέγονται- σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ἐπαναβεβαιώνεται ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά συνεχισθῇ ἡ συμπόρευση καί συνεργασία τῶν δύο ὁργανισμῶν, πού ἐδράζεται στήν παράδοση αἰώνων. Οἱ σχέσεις αὐτές θά στηρίζονται, ὅπως ἕως τώρα, στόν ἀλληλοσεβασμό τῶν ἀρμοδιοτήτων καθενός ὁργανισμοῦ. Ἔτσι ἡ συμπόρευση θά ἀποβεῖ πρὸς τό καλὸ τοῦ Ἔθνους καί τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ἀντιθέτως ὁ τυχόν χωρισμός Ἐκκλησίας καί Πολιτείας θά ἀποβεῖ ὅπως εἶναι αὐτονόητο εἰς βάρος τοῦ Ἔθνους.

3. Ἡ συμβολή τῆς Ἐκκλησίας στήν ἐπίλυση τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων εἶναι καθοριστική. Συγχρόνως ἡ Ἐκκλησία θά πρέπει νά προβεῖ σέ ἐσωτερικές ἀναδιαρθρώσεις κατὰ τέτοιο τρόπο ὥστε νά καταστεῖ ἀποτελεσματικωτέρα ἡ πραγμάτωση τῆς ἐν ἀγάπῃ καί δικαιοσύνῃ ἀδελφικῆς κοινωνίας τῶν μελῶν της ὡς τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ πολυσυζητημένη ἔννοια τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης δέν εὐρίσκεται στόν ἐγωκεντρικὸ ὠφελισμό, ἀλλὰ στήν προσφορά καί τή θυσία, κατὰ τό παράδειγμα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο δέν ἔμπορεῖ νά συντελεσθῇ μέ τήν παγκοσμιοποίηση, ἀλλὰ μέ τήν παγκοσμιότητα τοῦ Εὐαγγελίου, τό ὁποῖο ἔχει τή δύναμη νά ἀνακαινίζει τόν κόσμον. Ἀνάλογη εἶναι ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας καὶ στό πρόβλημα τῆς βιογενετικῆς τεχνολογίας (κλωνοποίηση κ.λπ.), πού ἀνέκυψε τελευταῖα. Ἡ Ἐκκλησία δέν υἱοθετεῖ τίς λύσεις, πού προτείνει ἡ τεχνολογία, ἀλλὰ δέχεται μόνο τήν πνευματική «κλωνοποίηση» τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἀποβάλλει τόν πυρήνα τῆς ἐγωστικῆς ταυτότητας καί στήν θέση του ἐγκαθιστᾷ τό «γενετικό ὑλικό» τοῦ Θεοῦ.

4. Σαφές εἶναι ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας καί στό εὐαίσθητο θέμα τῆς Παιδείας.

Ἡ ἐνδεδειγμένη παιδεία ἐμπνέεται ἀπό τήν παιδαγωγική διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Χριστός, ὁ Μέγας παιδαγωγός, προβάλλει ὡς τό ἀρχέτυπο, γιατί εἶναι «ὁ ποιήσας καί διδάξας» τά αἰώνια ρήματα ζωῆς.

Ἄρα καί οἱ διδάσκοντες, γιά νά ἐπιτύχουν στό ἔργο τους, πρέπει νά βιώνουν μέ τό δικό τους ἔργο τό παράδειγμα τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου. Οἱ προσανατολισμοί τῆς Παιδείας δέν μποροῦν νά γίνουν ἐρήμην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ νά ἀνταποκρίνονται στήν ἐλληνορθόδοξη Παράδοσή μας.

5. Σχετικά μέ τή συμβολή τῆς Ἐκκλησίας στόν πολιτισμό, ἡ πατερική Θεολογία ἀποτελεῖ ἀληθινὴ ἐποποιία στόν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου ὑπὲρ τῆς προόδου ὧν τῶν μορφῶν τοῦ πολιτισμοῦ καί τῶν κλάδων τῆς τέχνης. Προπαντός ὅμως συντελεῖ στή δημιουργία τῶν προϋποθέσεων διαφόρων πτυχῶν τοῦ πολιτισμοῦ, μέ τήν καλλιέργεια τοῦ ἥθους τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς κοινωνίας.

γ) Τό Μήνυμα

Τοῦ Η' Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνεδρίου
πρὸς τὸν ἐλληνικὸ λαὸ καὶ τοὺς ἡγέτες του

Τό Η' Πανελλήνιο Θεολογικό Συνέδριο, τό ὁποῖο συνήλθε ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου στήν Ἀθήνα τό Σεπτέμβριο τοῦ 1999 μέ τό κεντρικό θέμα «Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων», ἀπευθύνει τό παρόν μήνυμα πρὸς ὅλους τοὺς ἀδελφούς Ἕλληνες, σ' ὁποιοδήποτε σημεῖο τοῦ πλανήτη μας καί ἂν κατοικοῦν.

Τό Συνέδριο μελέτησε ἐξαιρετικά, σημαντικά καί σύγχρονα προβλήματα, ὅπως εἶναι κοινωνική δικαιοσύνη, ἡ προσφορά ἀγάπης, ἡ παγκοσμιοποίηση τῶν κοινωνιῶν μας, ἡ βιογενετική τεχνολογία (κλωνοποίηση κ.τ.λ.), ἡ παιδεία, οἱ πολιτιστικές ἐξελίξεις καί οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας.

Διεπίστωσε ὅτι ὅλα τά μεγάλα κοινωνικά προβλήματα ἀντιμετωπίζονται ἀποτελεσματικά ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία καί ἀποτελεῖ τήν μοναδική δυνατότητα ἐπιλύσεώς τους, δεδομένου, ὅτι μόνο δι' αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀναγέννηση καί ἀνάπλαση τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πού ἀποτελεῖ τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή δουλείαν εἰς τά πάθη καί τήν ἀποδοχή ὅλων ἐκείνων τῶν ἀξιῶν καί ἀρχῶν πού συνθέτουν μιά κοινωνία μέ ἀνθρώπινο πρόσωπο.

Συγχρόνως καλεῖ ὅλους μας, τά μέλη τοῦ Συνεδρίου μας πρῶτα, κληρικούς καί λαϊκούς, ὅλους τοὺς ζωντανά συνδεδεμένους μέ τή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καί τέλος ὅλους τοὺς ὅπου γῆς Ἕλληνες, νά ἐγκολπωθοῦν τήν ἀγιαστική καί ἀνακαινιστική δύ-

ναμὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, νά ἀγωνισθοῦν γιὰ νά διαμορφώσουν τήν προσωπικότητά τους σέ «καινὸν ἐν Χριστῷ ἄνθρωπον» ὥστε νά μπορεῖ ὁ καθένας μας χωριστά καί ὅλοι μαζί νά ἀποτελοῦμε «τό φῶς τοῦ κόσμου» καί «τό ἅλας τῆς γῆς», καί σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου μας νά ἐκπέμπουμε ἀγάπη καί μέχρι θυσίας προσφορά στό συνάνθρωπό μας, σέ ὁποιοδήποτε ζήτημα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς πού θά μᾶς φέρει σέ σχέση ἀδελφικῆς ἐπικοινωνίας.

Καί νά εἰμαστε βέβαιοι ὅτι ἡ προσπάθειά μας αὕτη ἂν δέν ὀδηγήσῃ σέ ὀριστική λύση τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, ὅπωςδήποτε θά ἀμβλύνῃ τήν οἰκονομική τους καί θά κἀνῃ πῶς ὁμορφὴ καί πῶς εὐτυχισμένη τή ζωὴ μας στόν κόσμον τοῦτο. Γιατί «ἡ ἀγάπη εἶναι συναίσθημα πού συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ τὴ χαρά».

Ἰδιαιτέρως καλοῦμε τοὺς διάφορους ἡγέτες τοῦ λαοῦ μας, ἐκκλησιαστικούς, πολιτικούς, πνευματικούς, δικαστικούς, στρατιωτικούς, εκπαιδευτικούς κ.ἄ., νά προσπαθήσουν μ' ὅλη τους τὴ δύναμιν νά ἐφαρμόζουν στίς ἐνέργειες καί ἀποφάσεις τους τό μήνυμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, νά ὀδηγοῦν μέ τό παράδειγμά τους πρὸς τήν κατεύθυνση αὕτη ὅλους μας, καί νά ἀγωνιστοῦν γιὰ νά διδαχθῇ, νά ἀγαπήσῃ, νά ἐγκολπωθῇ καί νά ἐφαρμόσῃ ὁ λαός μας, ὁ περιούσιος λαός τῶν Ἑλλήνων, ὁ καθημερινός ἀπλός πολίτης τό μεγάλο αὐτό μήνυμα.

Ἀθήνα, 5 Σεπτεμβρίου 1999

Γιὰ τήν Ὁργανωτική Ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου
καὶ τοὺς Συνέδρους

Ὁ Πρόεδρος τῆς ΠΕΘ
ΚΩΝ. ΔΩΡ. ΜΟΥΡΑΤΙΔΗΣ



ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΩΗΝ ΠΡΥΤΑΝΕΩΣ κ. ΑΝΔΡΕΟΥ ΦΥΤΡΑΚΗ

Πρό τῶν Εισηγήσεων τῆς πρώτης Ἑνότητος τῶν θεμάτων τοῦ τελευταίου Συνεδρίου τῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Θεολόγων ὁ Πρόεδρος τῆς συνεδρίας Καθηγητής καί τέως Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀνδρέας Φυτράκης, εἶπε τά ἀκόλουθα:

Μακαριώτατε, Σεβασμιώτατοι,
Σεβαστοί Πατέρες,
Κυρίες καί Κύριοι Σύεδροι,

Θά ἤθελα νά ἐξάρω καί ἐγώ τήν ἀπόφασιν τῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Θεολόγων νά συγκαλέσῃ τό Συνέδριον αὐτό, διά νά διερευνηθῇ καί νά προβληθῇ ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων.

Αὐτήν δέ ἀκριβῶς τήν ἐποχήν, ἰδιαίτερα αὐτόν τόν καιρόν, κατά τόν ὅποιον ὁλόκληρος ὁ κόσμος εἶδε κατάπληκτος νά χαλαρώνονται, ἐπικίνδυνα, οἱ κοινωνικοί ἴστοι παγκοσμίως, νά περιφρονοῦνται, χωρίς προσχήματα, οὐσιώδεις κοινωνικαί ἀξίαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ὁ σύγχρονος πολιτισμός καί βέβαια καί ἡ ὑψιστή ἐν τῷ κόσμῳ ἀξία, ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης, ὁ ἄνθρωπος.

Νά παραγνωρίζεται, δέ, προκλητικά, ὁ σωτήριος εὐαγγελικός λόγος, ὁ ὁποῖος προσδίδει τό βαθύτερον νόημα καί ἐνεργοποιεῖ τās ἀξίας αὐτάς.

Καί τό πλέον ἀνησυχητικόν, ὅλα αὐτά νά συμβαίνουν, ὑπό τήν ἀνεξήγητον οὐδετερότητα τῶν, ἀνά τήν γηραιάν μας Ἠπειρον, ἀλλά καί ὁλόκληρον τόν κόσμον, Ἐκκλησιαστικῶν καί πνευματικῶν δυνάμεων.

Ἄς γνωρίζουν, ὅμως, οἱ, βάσει τῶν ἀνωτέρω Ἀρχῶν, ἐπιδιώκοντες, εἰς τās ἡμέρας μας, τήν λεγομένην «παγκοσμιοποίησιν», ὅτι τό μόνον πού ἐπιτυγχάνουν εἶναι ἡ παγκοσμιοποίησις καί ἰδιαί-

τερη ὄξυνσις ὅλων τῶν προβλημάτων, πού δημιουργεῖ ἡ ἀνθρώπινη συμβίωσις.

Τήν αὔξησιν τῆς ἀβεβαιότητος καί ἀγωνίας διά τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας, εἰς ὅλας τās τραγικάς μορφάς, ἀλλά καί τήν πείνα, εἰς μυριάδας δεινοπαθούντων συνανθρώπων μας.

Παρά δέ τήν θαυμαστήν, ὁμολογουμένως, τεχνικήν πρόοδον καί τήν πρωτοφανή ὑπερπαραγωγήν ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων ὅμως, δυστυχῶς καί πολύ συχνά, μεγάλαι ποσότητες καταστρέφονται «εἰς χωματερές» διαφόρων μορφῶν.

Διά τήν Εὐρωπαϊκὴν μας Ἑνωσιν, παραγνωρίζεται, δυστυχῶς, μία οὐσιώδης ἀλήθεια, τήν ὁποῖαν πρό ἐτῶν (τό 1984) εἶχε διατυπώσει, ἐπιγραμματικά, ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῆς Δ. Γερμανίας R. Barzel, κατά τήν ἐπίσκεψίν του εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἱ. Μητρόπολιν εἰς Βόννην.

«Ἡ ἱστορία δεικνύει, ἔλεγεν, ὅτι ὅλοι οἱ λαοί τῆς Εὐρώπης, ὑπεράνω ὅλων τῶν διαφορῶν των, κατέστησαν «μία Οἰκογένεια λαῶν» διά τῆς πίστεως εἰς τό Εὐαγγέλιον. Ἡ χριστιανική κληρονομία προσφέρει, καί σήμερον ἀκόμη, τό θεμέλιον διά τήν Ἑνωσιν τῆς Εὐρώπης».

Ἀλλά ἰδιαίτερα διδακτική καί ἐπίκαιρος εἶναι, καί σήμερον, ἡ διαπίστωσις ἐνός ἐργαζομένου διά τήν ἐπιβίωσιν τοῦ ἀσκητοῦ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐρήμου, περὶ τό τέλος τοῦ 5ου αἰῶνος, ἡ σχετική μέ τόν μόχθον τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ἀπόδοσίν του.

Η ΕΝΘΡΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ



Ο νέος Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος
Αμερικής κ. Δημήτριος

Ἡ ἐνθρόνιση τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Σεβασμιωτάτου κ. Δημητρίου ἀπετέλεσε γεγονός κατ' ἐξοχὴν ἐλπιδοφόρο γιὰ ὅλη τὴν ἐλληνικὴ ὁμογένεια τῶν Η.Π.Α. Συγχρόνως σηματοδότησε μιὰ νέα περίοδο εἰρήνης καὶ ἐνότητας γιὰ τὴν ἐλληνορθόδοξη κοινότητα, πού τόσο τὴν ἀνέμενε. Ὡς ἄξιος πνευματικός ἡγέτης ὁ νέος προκαθήμενος, στίς πρῶτες του δηλώσεις στή Νέα Ὑόρκη, ὑποσχέθηκε νὰ ἐργασθῇ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση κλίματος ὁμόνοιας καὶ ἐνότητας, τό ὁποῖον εἶχε διαταραχθῇ καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ τό πολύμοχθο ἔργο του «*μέ πνεῦμα ἀγάπης καὶ εἰρήνης*». Πρὸς τοῦτο κάλεσε ὅλο τό χριστεπώνυμο πλήρωμα, κλῆρο καὶ λαό, νὰ συναθλήσουν μέ μιὰ ψυχὴ, γιὰ νὰ συνεχισθῇ «*ἡ μακρὰ καὶ δημιουργικὴ πορεία αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας*». Ὁ ἀπόδημος ἐλληνισμός τῶν ΗΠΑ μέ τόν δυναμισμό, τό προοδευτικὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ τόν σεβασμό στίς παραδόσεις, τὴν πηγαία ἀγάπη στὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πατρίδα, θά ἀνταποκριθῇ στό προσκλητήριο τῆς εἰρήνης. Ἐγγύηση ἐπιτυχίας ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ νέος προκαθήμενος, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στὸν ἐπιτάφιο

λόγο του γιὰ τόν Μ. Βασίλειο: «*Προήχθη στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο χωρὶς νὰ κλέψῃ τὴν ἐξουσία... Δέν ἐπεδίωξε τὴν τιμὴ, ἀλλὰ ἡ τιμὴ κατεδίωξε αὐτόν. Δέν ἐγινε ἐπίσκοπος χάρις στὴν εὐνοία καὶ ὑποστήριξη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἔλαβε ἀπὸ αὐτόν τὸν Θεόν τὴν χάρη*». Θερμές οἱ εὐχές καὶ οἱ προσευχές μας τὸν συνοδεύουν στό δύσκολο ἔργο του.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου συνυπογράφουν τό σχόλιον καὶ προσεύχονται καὶ εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν διὰ τὴν μεγάλην ἀγάπην του πρὸς τὰ ἐν Ἀμερικῇ τέκνα του καὶ ἀσπάζονται ὁλοψύχως τὴν δεξιάν τοῦ Μητροπολίτου ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. «*Αἶσιος*».

«Ἐποίησα τὸν χρόνον μου, ἔλεγε, θερίζων, καταρράπτων, πλέκων· καὶ ἐν τούτοις πᾶσιν, εἰ μὴ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ ἐχώρτασε με, οὐκ ἠδυνήθην χορτασθῆναι».

«Ἡ ἐλληνικὴ Ὁρθόδοξος Θεολογία εἶναι σήμερον διὰ τὴν Δύσιν πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ διδασκαλίας», ἔλεγε πρὸ ἐτῶν (τό 1965), ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Γραμματείας τοῦ Βατικανοῦ διὰ τὴν προώθησιν τῆς Χριστιανικῆς Ἑνότητος, Καρδινάλιος Αὐγουστίνος Βεα.

Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀπὸ τὸν Δυτικὸν Ἐκκλησιαστικόν, θεολογικόν καὶ πνευματικόν χώρον, πιστεύουν, ὡς γνωστόν, εἰς τὰς ἡμέρας

μας, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία, πιστὴ ἀταλάντευτα εἰς τὴν πατερικὴν τῆς παράδοσιν, δύναται, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον ἐποχὴν, νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἐργήγορσιν, νὰ ἀποτελέσῃ, καὶ πάλιν, πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ μεταφυσικῆς ἀνατάσεως καὶ ἀναθερμάνσεως τῶν πνευμάτων καὶ τῶν καρδιῶν πολλῶν, ἀσφαλῶς, ἔντονα προβληματιζομένων συνανθρώπων μας, εἰς ἓνα κυκεῶνα ὀδυνηρῶν ἀμφισβητήσεων.

Ἴδου μιὰ νέα ἀποστολή, οἰκουμενικῆς, πράγματι, σημασίας, τὴν ὁποία ἡ Ὁρθοδοξία καλεῖται, ἀπὸ το κατώφλι τῆς 3ης χιλιετίας, νὰ ἐπιτελέσῃ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον μας.



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 (115 21)

Ἀριθμ. Πρωτ. 845

Ἀριθμ. Διεκπ. 355

Ἀθήνησι τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1999

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 2675

Πρὸς
τοὺς Πανοσιολογιωτάτους καὶ
Αἰδεσιμολογιωτάτους Πρεσβυτέρους,
Πνευματικούς - Ἐξομολόγους
τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἡ Ἀγία ἡμῶν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς μήτηρ φιλόστοργος κηδομένη τῶν πεπιστευμένων Αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος καὶ Θείου Αὐτῆς Δομήτορος λογικῶν προβάτων καὶ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπ' ἐσχάτων προκληθέντος θορύβου ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοβαθμίου δι' Ἀρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου δικάσαντος τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ζακύνθου κ. Χρυσόστομον διὰ τὰς δηλώσεις αὐτοῦ περὶ τῶν προγαμιαίων σχέσεων, ἐπαναλαμβάνει καὶ διασαφηνίζει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν κρυσταλλίνην καὶ ἀπαρασάλευτον Αὐτῆς διδασκαλίαν περὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος πρὸς εἰρήνευσιν τῶν συνειδήσεων καὶ οἰκοδομὴν πνευματικὴν τῶν προσερχομένων εἰς τὸ ἱερώτατον Μυστήριον τῆς Μετανοίς, ἥτις ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία «στῦλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας» ὑπάρχουσα ἐν τῇ αὐτοσυνειδησίᾳ Αὐτῆς, στοιχοῦσα τῇ σωτηρίῳ διδασκαλίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι «ὥς ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου» (Ματθ. 5, 18) καὶ ἐπομένῃ τοῖς θεοκλήρῳ Ἀποστόλοις καὶ τοῖς Θεοῖς Πατράσι, οἵτινες ζήσαντες ἐν σωφροσύνῃ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ κατεδίκασαν ἀγιογραφικῶς, συνο-

δικῶς καὶ προσωπικῶς πᾶσαν ἐκτροπὴν ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, διδάσκει καὶ διακελεύει, ὅτι πᾶσα ἐκτὸς γάμου σαρκική συνάφεια καὶ σχέσις συνιστᾷ ἁμαρτίαν καὶ καταπάτησιν τοῦ μὴ γνωρίζοντος τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν Εὐαγγελικοῦ Νόμου. Ἐπιπροσθέτως δὲ καὶ πρὸς ἐπίρρωσιν τοῦ ὡς ἄνω πιστεύματος Αὐτῆς ὑπομνήσκει ὅτι:

α) Ἦδη ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν Μωσαϊκὸς Νόμος ἀπηγόρευε σαφῶς τὴν μοιχείαν, ἥτις ἐπέσυρε μάλιστα τὴν ὀργὴν καὶ τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ.

β) Ὁ Ἀρχηγὸς καὶ Τελειωτὴς τῆς πίστεως ἡμῶν, Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλίαν Του (Ματθ. ε' 28) ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς ἑαυτοῦ Μαθητὲς οὐ μόνον τὰς ἀθέτους σαρκικὰς μείξεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς πορνείας, ὑποδείξας αὐτοῖς τελειότατον βίον αὐτὸν τὸν ἐν σωφροσύνῃ καὶ πάσῃ ἀγνότητι. Ὁ Αὐτὸς θεῖος Διδάσκαλος ἡμῶν καὶ Νομοθέτης ἀποδοκιμάζει ἐμμέσως πλὴν σαφῶς τὰς τοιαύτας σχέσεις εἰς τὸν μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος γυναικὸς διάλογον, ἥτις καὶ συνέζη μετὰ τοῦ μὴ νομίμου ἀνδρὸς αὐτῆς, γεγονὸς τὸ ὅποιον ἐπικριτικῶς ἐπισημαίνεται ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

γ) Ὁ Μέγας τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος καὶ ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβάς θεῖος Παῦλος, προτρέπει ἐμφαντικῶς «φεύγετε τὴν πορνείαν. Πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ σώ-

ματός ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τό ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει» (Α΄ Κορινθ. στ΄, 18), ἐπισημαίνει ὅτι «οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί... βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι» (Α΄ Κορινθ. στ΄, 9-10) καί συνιστᾷ «διὰ δέ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχεται καὶ ἕκαστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχεται» (Α΄ Κορινθ. ζ΄, 1-2).

δ) Πλῆθος Ἱερῶν Κανόνων τῶν Ἀγίων Πατέρων (ὡς λ.χ. οἱ κε΄ καὶ ξθ΄ Μεγ. Βασιλείου καὶ δ΄ Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης), κολάζουσιν ὡς βαρύντατον ἠθικὸν ὀλισθήμα τὴν πορνείαν, δηλαδὴ τὰς ἐκτός τοῦ γάμου σαρκικὰς σχέσεις, θεωροῦντες αὐτὴν μάλιστα καὶ ὡς κώλυμα Ἱερωσύνης.

Ταῦτα ἔχουσα ὑπ' ὄψει ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐν τῇ Συνεδρίᾳ Αὐτῆς τῆς 4ης ὑπερμεσοῦντος μηνὸς Φεβρουαρίου ἐ.ε., καὶ πρὸς ποιμαντικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀνακύψαντος προβλήματος καὶ ἀνατροπῇ τῆς ὀλισθήσεως καὶ πτώσεων, ἰδίᾳ τῶν νέων, εἰς καταδικαστέαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας συμπεριφορὰν, ἀπεφάσισεν ὅπως ἀποσταλῇ ἡ παρούσα, δι' ἧς ὑπογραμμίζεται διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καταδικάζει ἀπεριφράστως τὰς προγαμιαίας σχέσεις, δηλονότι τὰς πρὸ καὶ ἐκτός τοῦ εὐλογημένου γάμου σαρκικὰς σχέσεις, θεωροῦσα αὐτὰς ἐφ' ἁμάρτους καὶ ἀντιβαινούσας εὐθέως α) εἰς τὴν σωτήριον διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, β) εἰς τὰς Κανονικὰς Διατάξεις τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ γ) εἰς τὴν ἐν γένει Παράδοσιν τῆς Ἀγίας Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τό θεοπαράδοτον ἥθος Αὐτῆς.

Διευκρινίζεται ὡσαύτως, ὅτι καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Χρυσόστομος, τοῦ ὁποῖου αἱ δηλώσεις περὶ τῶν προγαμιαίων σχέσεων προεκάλεσαν τὴν ταραχὴν καὶ τὸν σκανδαλισμὸν εἰς τὸν χριστεπώνυμον πλήρωμα, ἐδή-

λωσεν ἐνώπιον τῶν μελῶν τοῦ Πρωτοβαθμίου δι' Ἀρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, εἰς ὃ παρεπέμφθη διὰ τὰς ἀπόψεις του αὐτάς, ὅτι ἀποκηρύσσει τὰς προγαμιαίας σχέσεις καὶ ὅτι καταφάσκων αὐτάς, ἡννώνει τὰς κοινωνικὰς καὶ φιλικὰς τοιαύτας καὶ οὐχὶ τὰς σαρκικὰς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐφ' ἁμάρτοι καὶ κολάζονται ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων.

Ταῦτα λέγοντες ἀδελφικῶς, ὀρίζομεν ὑμῖν, ὅπως ὑπὸ τό πνεῦμα τῆς ἀνά χειρὸς Ἐγκυκλίου παρέχονται αἱ κατευθυντήριοι ποιμαντικαὶ ἀρχαὶ καὶ αἱ ἀναγκαῖαι διευκρινήσεις ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος τούτου πνευματικοῦ θέματος πρὸς ἀποφυγὴν παρερμηνειῶν καὶ σκανδαλισμοῦ, οἰκοδομοῦντες πάντας μένειν ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ τηρεῖν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

«Ἐπεφάνη γάρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα ἁρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι» (Τίτ. Β΄ 11, 12).

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος

† Ὁ Σταγῶν καὶ Μετεώρων ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

† Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων ΚΛΕΟΠΑΣ

† Ὁ Μυτιλήνης, Ἐρεσσοῦ καὶ Πλωμαρίου ΙΑΚΩΒΟΣ

† Ὁ Λήμνου καὶ Ἀγίου Εὐστρατίου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

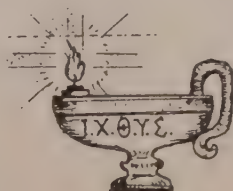
† Ὁ Γουμενίσσης, Ἀξιουπόλεως καὶ Πολυκάστρου ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

† Ὁ Βεροίας καὶ Ναούσης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης ΑΝΔΡΕΑΣ

† Ὁ Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ἀρχιμ. Δανιὴλ Πουρτσουκλῆς



Οἱ νεομάρτυρες τῆς Μικρασιατικῆς τραγωδίας*

Τοῦ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ν. ΖΑΧΑΡΟΥ,
Δρος Θεολογίας

Κάθε χρόνο αὐτές τίς ἡμέρες, σέ ὅλη τή χώρα καί ιδιαίτερα ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν μικρασιάτες πρόσφυγες, ὅπως καί στήν περιοχή μας, διοργανώνονται ἀπό τήν Πολιτεία ἀλλά καί τήν Ἐκκλησία ἐκδηλώσεις μνήμης ὅλων ἐκείνων, πού ἄδικα καί ἀναίτια σφαγιάστηκαν ἤ μέ ὅποιονδήποτε τρόπο μαρτύρησαν στή μικρασιατική γῆ κατά τόν μεγάλο ξεριζωμό ἀπό τίς πανάρχαιες πατρογονικές ἐστίες, ἐμμένοντας στήν Ἑλληνορθόδοξη πίστη καί ἔχοντας συνείδηση αὐτῆς τους τῆς ἰδιαιτερότητας.

Χιλιάδες ὑπῆρξαν τά ἄθωα θύματα τῆς ἀλλόπιστης τουρκικῆς θηριωδίας, προερχόμενα ἀπό ὅλες τίς τάξεις τοῦ λαοῦ. Ὅλοι αὐτοί οἱ ἀνώνυμοι ἐθνομάρτυρες ἔχουν καταξιωθεί πλεόν στή συνείδηση τοῦ λαοῦ μας καί ὡς μάρτυρες τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως, γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία μας, ἐπίσημα πλεόν, τούς θεωρεῖ ὡς Νεομάρτυρες. Ξεχωριστή θέση κατέχουν οἱ ἐπίσκοποι καί οἱ κληρικοί τῶν περιοχῶν τῆς Μ. Ἀσίας, πού σταθεροί καί ἀκλόνητοι ἔμειναν στή θέση τους, συμπάσχοντες μέ τό ποίμνιό τους στίς χαλεπές ἐκείνες ὥρες, καί ὡς καλοί ποιμένες ἔθεσαν τήν ψυχή τους ὑπέρ τῶν προβάτων. Γι' αὐτό δίκαια ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τήν μνήμη τους μέ εἰδικές Ἀκολουθίες πού ἔχουν συντεθεῖ πρὸς τιμήν τους.

Ἔτσι, σέ μία ἀπό αὐτές, ἡ ὁποία ἔχει συντεθεῖ ἀπό τόν Σεβ. Μητροπολίτη Πατρῶν κ. Νικόδημο καί ἡ ὁποία ψάλλεται στίς 27 Αὐγούστου, διαβάζουμε στό Συναξάρι του Ὁρθρου: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μνήμη τοῦ Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Χρυσοστόμου τοῦ νέου, Ἐπισκόπου Σμύρνης, μαρτυρήσαντος αὐτόθι ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος ἐν ἔτει 1922». «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μνήμη τῶν ἐν Μικρασίᾳ καί τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ μαρτυρησάντων Ἀγίων Ἱεραρχῶν Γρηγορίου Ἐπισκόπου Κυδωνίων, Ἀμβροσίου Ἐπισκόπου Μοσχονησίων, Προκοπίου Ἐπισκόπου Ἰκονίου καί Εὐθυμίου Ἐπισκόπου Ζήλων καί τῶν σύν αὐτοῖς ὑπό τῶν πολεμίων ἀναιρεθέντων καί τελειωθέντων Ἱερέων καί πάντων τῶν ἀπό τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καί τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ καί τοῦ πιστοῦ καί ὀρθοδόξου λαοῦ θυμάτων... ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης ἐκείνης». «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμην ἐπιτελούμεν τῶν ἀναριθμῶν Νεομαρτύρων, ἀγνώστων καί ἀφανῶν, ἀνδρῶν, γυναικῶν καί παιδίων, ἀποκαρτερησάντων ἐν τῷ παμμικρασιατικῷ διωγμῷ».

Ἄς δοῦμε ὅμως μέ κάθε δυνατή συντομία τά μαρτύρια πού ὑπέστησαν οἱ προαναφερθέντες Νεομάρτυρες Ἱεράρχες.

Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος παραδόθηκε στό φανατισμένο τουρκικό ὄγλο τῆς Σμύρνης καί δεινά προπηλακίζομενος καί λιθοβολούμενος, ἀφοῦ τοῦ ἔβγαλαν τούς ὀφθαλμούς, παρέδωσε τήν ἀγία του ψυχή στίς 27 Αὐγούστου τοῦ 1922. Ὁ Μητροπολίτης Κυδωνίων Γρηγόριος ἐκτοπίστηκε μέ ἄλλους πρόσφυγες καί, ἐνῶ εἶχε ἀνοιχθεῖ λάκκος γιά νά τόν θάψουν ζωντανό, ἀπό τίς κακουχίες καί τά βασανιστήρια ἐξέπνευσε τήν 3ῃ Ὀκτωβρίου 1922. Ὁ Μητροπολίτης Μοσχονησίων Ἀμβρόσιος βασανίστηκε σκληρά ἀπό τούς Νεότουρκους καί, ἀφοῦ τοῦ πετάλωσαν τά πόδια καί κατατεμάχισαν τά μέλη τοῦ σώματός του, παρέδωσε τό πνεῦμα του μαζί μέ ἄλλους συμμαρτυρήσαντες κληρικούς καί λαϊκούς τό Σεπτέμβριο τοῦ 1922. Ὁ Μητροπολίτης Ἰκονίου Προκόπιος ὑπέφερε διωγμούς καί πιέσεις, γιά νά ἐνδώσει στίς προθέσεις τῶν Νεότουρκων γιά ἴδρυση «τουρκορθόδοξης ἐκκλησίας». Ἔτσι, παρέδωσε τό πνεῦμα του στόν Κύριον, προμαχῶν καί συμπάσχων μαζί μέ τούς στεναῶντες Ἕλληνες Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς. Τέλος, ὁ Ἐπίσκοπος Ζήλων Εὐθύμιος, ἀναπτύξας σπουδαία θρησκευτική καί ἐθνική δράση, συνελήφθη καί φυλακίστηκε καί ἐπὶ 41 ἡμέρες ὑπέμεινε ἀπάνθρωπα βασανιστήρια στίς τουρκικές φυλακές, ἀπό τά ὁποῖα παρέδωσε τήν ψυχὴν του τήν 29ῃ Μαΐου τοῦ 1921. Τίς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ζωῆς του ἔψαλλε τήν νεκρώσιμη ἀκολουθία γιά τόν ἑαυτό του, «ἐπηκροῶντο δέ αὐτοῦ οἱ δέσμιοι»; (Πραξ. ιστ' 2), καί μετέστη πρὸς Κύριον ὡς Ἐθνομάρτυρας καί Ἱερομάρτυρας.

Ὅλοι αὐτοί, μαζί μέ τούς χιλιάδες ἀνώνυμους Νεομάρτυρες, στέκουν αἰώνια πρότυπα, «ἀπό τό χρέος μή κινῶντες», καί μᾶς δείχνουν τό δρόμο γιά μίμηση καί συμμετοχή στούς ἀγῶνες καί στίς ἀγωνίες τους. Ἄς εἶναι αἰώνια ἡ μνήμη τους καί ἄς πρεσβεύουν ὑπέρ τοῦ εὐσεβοῦς καί Ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Γένους.

*Ἀναδημοσιεύομεν τήν παροῦσαν μελέτην τοῦ κ. Ἀποστόλου Ν. Ζαχαρίου Δρος ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ δημοσιευθεῖσαν εἰς τό περιοδικόν «ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ εἰς μνήμην τῶν Νεομαρτύρων τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς Ἀγίων Ἀρχιερέων, ἐπὶ τῇ ἐβδόμηκοστῇ ἐπετείῳ τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν ἐπικαλούμενοι τὰς προσευχὰς αὐτῶν.



Περικαλής Ἱερός Ναός
᾽Οσίου Ἰωάννου Ρώσσου
εἰς Προκόπιον Καισαρείας
Καππαδοκίας Μ. Ἀσίας,
Κατεδραρισθείς
ὑπό τῶν Τούρκων
τό 1950

Η ΓΑΛΑΝΟΛΕΥΚΗ

Εἶναι συνήθεια εὐλογημένη, εἰς τὰ Σχολεῖα μας, τοὺς στρατιωτικούς καὶ κρατικούς χώρους καὶ ἐγκαταστάσεις νά ἀναρτᾶται ἡ Σημαία μας καθημερινῶς, κατὰ δέ τίς ἐθνικές μας ἑορτές νά ἀνυψώνεται εἰς ὅλα τὰ Ἱδρύματα, τὰ καταστήματα καὶ τὰ σπίτια. Συνήθεια ἱερὰ, ἐφ' ὅσον μέ τό τιμημένον αὐτό σύμβολον τοῦ Ἔθνους μας διαδηλώνομεν τὴν Ἑλληνικὴν μας ιδιότητα καὶ τὴν ἑνδοξον ἱστορίαν μας. Καί ἡ Σημαία ἡ Ἑλληνική, ἡ **Γαλανόλευκη**, μέ τόν τίμιον Σταυρόν, πού κυριαρχεῖ εἰς τό τιμημένον πανί της καὶ ψηλά εἰς τόν κοντόν της, διακηρύττει ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα Χριστιανική Ὁρθόδοξος, ἡ ὁποία εἰς τόν Σταυρόν καὶ τὴν πίστιν ὀφείλει τὴν ἀνεξαρτησίαν της καὶ τὴν δόξαν της. Ἄρα λοιπόν εἶναι πράγματι ἔμβλημα ἀξιοσέβαστον, πού περικλείει ἱστορίαν καὶ ἑννοίες ἱερές καὶ τό ὅποῖον ἐσεβάσθησαν καὶ ἐτίμησαν καὶ ὑπερήσπισαν οἱ ἑνδοξοὶ πρόγονοί μας.

Δυστυχῶς ὁμως τοὺς τελευταίους καιροὺς, αὐτοῦ τοῦ τιμημένου τοῦ Ἔθνους μας ἔμβληματος ὑποτιμᾶται ἡ ἀξία. Καί εἴτε ἀπὸ ἄγνοιαν εἴτε ἀπὸ ἀδιαφορίαν δέν ὑψώνεται τιμητικά, τοῦλάχιστον κατὰ τίς ἐθνικές μας ἑορτές. Δεῖγμα καὶ αὐτό τῆς ὕλιστικῆς νοοτροπίας τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ὑποβαθμίσεως τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς, τῶν ἐθνικῶν καὶ χριστιανικῶν παραδόσεων.

Εἶναι εὐκαιρία, τώρα πού πλησιάζει ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, **ὅλοι οἱ Ἕλληνες** νά προμηθευθοῦν ἐγκαίρως τὴν Γαλανόλευκον καὶ νά τὴν ἀναρτήσουν εἰς τὰ καταστήματα καὶ τὰ σπίτια καθαρὴ, λαμπρὴ, διὰ νά κυματίζῃ δοξασμένη καὶ τιμημένη καὶ νά διαλαλῇ ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι, εὐγνώμονες εἰς τόν Θεόν καὶ τοὺς ἀνά τοὺς αἰῶνας ἀγωνιστάς τοῦ Ἔθνους μας.

Λοιπόν, ψηλά ἡ Γαλανόλευκη, σέ κάθε σπίτι καὶ παντοῦ καὶ πρό πάντων εἰς τίς καρδιές μας. Ἔτσι θά παραδειγματίζεται καὶ ἡ νέα γενεά.

Ἀναδημοσιεύομεν ἀπὸ τό περιοδικόν «Ο ΣΩΤΗΡ» τό ἀνωτέρω καὶ εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ὀρθὴν πάντοτε ἀποψιν τοῦ διακεκριμένου Περιοδικοῦ.

ΕΠΙ ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Τ Ο Σ Ι Ν Ἀ

Διὰ τὸ Σινᾶ ἔχουν γραφῇ ταξιδιωτικαὶ ἐντυπώσεις, βιβλία καὶ μελέται ὅσαι ἴσως διὰ κανένα ἄλλον φημισμένον τόπον. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἐπιβολὴ τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐπισκέπτου καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ ἱερότης τοῦ ὀνομαστοτέρου αὐτοῦ προσκυνήματος μετὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους, ἡ ἀπομόνωσις τῆς Μονῆς μέσα εἰς ἀγρίαν, γρανιτώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἀραβίας, ἡ ἱστορικὴ σημασίας της καὶ οἱ καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ της.

Παρ' ὅλα ὅμως ὅσα ἐγράφησαν, τὸ Σινᾶ μένει ἀνεξάντλητος τόπος διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Καὶ ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς ἀναμένει τὸν ἱστορικόν της καὶ ἡ πλουσία βιβλιοθήκη, μέ τὰ βυζαντινὰ καὶ ἀραβικά χειρόγραφα της, τοὺς εἰδικούς ἐρευνητάς καὶ τὰ ἄφθονα ἀντικείμενα τῆς χριστιανικῆς τέχνης τὸν ἀρχαιολόγον καὶ τεχνοκρίτην.

Τὰ σιναΐτικὰ κειμήλια εἶναι ἀπὸ τὰ βαρυτιμότερα καὶ καλλιτεχνικώτερα τοῦ εἶδους των, διατηροῦνται δέ ἀνέπαφα εἰς κατάστασιν ἀπολύτου τελειότητος. Τὰ ἀληθινὰ ὅμως κειμήλια τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἀνυπολογίστου καλλιτεχνικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς σημασίας, εἶναι αἱ εἰκόνες. Τὸ Σινᾶ εἶναι ὁ μοναδικὸς τόπος, ὅπου σώζεται μέγας ἀριθμὸς βυζαντινῶν φορητῶν εἰκόνων, αἱ ὁποῖαι διατηροῦνται ἄριστα καὶ εἶναι ἀνέπαφοι ἀπὸ ἐπισκευές. Καὶ αὐτὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, μέ τὰς εἴκοσι Μονάς του καὶ τὰς πολλὰς Σκήτας του καὶ τὰ πλουσιώτατα Σκευοφυλάκιά του, δέν ἔχει οὔτε πολλοστημόριον τῶν βυζαντινῶν εἰκόνων τοῦ Σινᾶ καὶ ἰδίως εἰκόνων ἀπηλλαγμένων ἀπὸ μεταγενεστέρας ἐπαλείψεως καὶ ἐπισκευάς. Τό ξηρόν κλίμα τοῦ Σινᾶ συνετέλεσε γενικῶς εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχαίων εἰκόνων· πολλαὶ βεβαίως

ἐβλάβησαν ἐξ ἀμελείας καὶ κακῆς συντηρήσεως, δέν εἶναι ὅμως ὀλίγαι αἱ εἰκόνες ἡλικίας ὀκτακοσίων, χιλίων καὶ χιλίων τετρακοσίων ἐτῶν αἱ ὁποῖαι διατηροῦνται ὡς νά ἦσαν σημεριναί. Αἱ εἰκόνες αὗται τοῦ Σινᾶ πλὴν τῆς μεγάλης καλλιτεχνικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς των σημασίας, ρίπτουν φῶς καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς.

Περὶ τῶν κειμηλίων γενικῶς, μᾶς ὁμιλοῦν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου ἐκδοθέν μνημειῶδες δίτομον ἔργον των ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀκαδημαϊκὸς καὶ Διευθυντὴς τοῦ Βυζαντινοῦ μας Μουσείου Γεώργιος Σωτηρίου καὶ ἡ ἐκλεκτὴ σύζυγός του Μαρία Σωτηρίου.

Μεγάλην σημασίαν ἐνέχει διὰ τὴν σπουδὴν τῶν παλαιοχριστιανικῶν μωσαϊκῶν ἡ ἐρμηνεία τοῦ μωσαϊκοῦ, τὸ ὁποῖον στολίζει τὴν Ἀψίδα τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ.

Τὸ Μωσαϊκὸν καταλαμβάνει τὴν Ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καὶ τὸν ἄνωθεν αὐτοῦ ὑψούμενον τοῖχον. Εἰς τὴν Ἀψίδα παρίσταται εἰς χρυσοῦν βάθος ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ περιβαλλομένη γύρωθεν διὰ σειρᾶς 31 ἐγκολπίων, ἥτοι 12 προτομῶν Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν, 17 προφητῶν καὶ διὰ δύο συγχρόνων προσωπογραφίων εἰς τὰς γωνίας.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ζωγράφων ἐξωγράφησαν τὴν Ἀγίαν Αἰκατερίνην πρῶτος ὁ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀκμάσας Βίκτωρ ὁ Κρής, τοῦ ὁποίου τρεῖς εἰκόνες εἶναι γνωσταί, μία μὲν ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῆς Ἀγίας Βάτου τοῦ Σινᾶ, ἑτέρα ἐν τῇ Μονῇ τῆς Κρυπτοφέρνης παρὰ τὴν Ρώμην καὶ τρίτη ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν.



ΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΙ ΠΡΟΑΓΟΥΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΣ

Α' Πέτρου δ' 1-11

Πάντοτε είναι επίκαιρον τό θέμα τοῦ νά ὑποφέρει τις διά τήν δικαιοσύνην καί τήν ἀρετήν του. Ὑπάρχει πάντοτε εἰς τήν πορείαν τῆς ζωῆς μας τό φαινόμενον τῆς ἀντιδράσεως καθ' ἡμῶν ὅταν ἐπιθυμῶμεν νά ζήσωμεν τήν ἐν Χριστῷ ζωήν. Παρά ταῦτα ἐνῷ φαίνεται πικρόν τό ποτήριον πού μᾶς προσφέρεται, εἰς τό τέλος τοῦτο δημιουργεῖ μίαν γλυκύτητα ἀνείποτον, πού προέρχεται ἀπό τās ἱκανότητος τās ὁποίας ἀπεκτήσαμεν ὥστε νά ὑπερπηδῶμεν τās δυσκολίας αὐτάς, πού θλίβουν μέν ἀλλά, διά τούς ὑπομένοντας ἕως τέλους καί ἐξαρτωμένους ἀπό τήν χάριν τοῦ Κυρίου, ἀποβαίνουν πηγαί χαρᾶς. Ταῦτα τονίζονται ὅλως ἰδιαιτέρως εἰς τήν ἄνω περικοπήν καί δὴ εἰς στιχ. 1-6.

Ὁ Κύριος διήλθεν ἐν μέσῳ πικριῶν, βασανισμῶν, ἐγκαταλείψεων καί ἔφθασε μέχρι σταυρικοῦ θανάτου διά τήν ἰδικήν μας σωτηρίαν. Τοῦτο δέν ἐγένετο τυχαίως. Ἐπρεπε νά διδάξῃ καί διά τῶν διωγμῶν καί θλίψεων του, ὅτι πρέπει νά ὑπομένωμεν καρτερικῶς καί μετ' ἐμπιστοσύνης πρὸς Αὐτόν, τὰ παθήματά μας ὡς Αὐτός. Ἡ ζωή τοῦ πιστοῦ δέν εἶναι πάντοτε ἡρεμος καί γαληνιαία. Ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων του εἶναι ἀδύνατον νά μή συναντήσῃ ἀντιδράσεις καί πικρίας. Πρέπει ὁμως νά γνωρίζωμεν ὅτι τοῦτο ἔχει μεγίστην ἀξίαν. Ἀντανακλᾷ εἰς ὅλην τήν προσωπικότητα τοῦ πιστοῦ. Ἡ κατά Χριστόν ἀντιμετώπισις τῶν παθημάτων του, τοῦ δημιουργεῖ ἐμπέδωσιν βαθεῖαν τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία παραμένει ἀκλόνητος πρὸ τῶν ποικίλων δοκιμασιῶν πού συναντᾷ χάριν αὐτῆς τῆς ἐνασκήσεώς της.

Πάντοτε μετά περίοδον δοκιμασιῶν καί πόνου, ἡ χριστιανική ψυχὴ, ἐμβαθύνουσα εἰς ἑαυτήν, βλέπει μίαν ἀνοιξιν πνευματικότητος ἐντός της, πού ἐκδηλοῦται ποικιλοτρόπως καί διαχέεται πρὸς πάντας πού πλησιάζουν τήν ψυχὴν αὐτήν. Δέν ἔχουν πλέον τὰ πάθη καί οἱ πειρασμοὶ τήν δύναμιν νά παρασύρουν εἰς πτώσεις τόν ἐν Χριστῷ καί διά Χριστόν δοκιμασθέντα «ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ πέπαυται ἁμαρτίας». Ἡ μόνη του σκέψις καί φροντίς εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπιθυμεῖ «τοῦτο βιώσαι τόν ὑπόλοιπον ἐν

σαρκὶ χρόνον».

Εἶναι δύσκολον, ὄχι ὁμως ἀκατόρθωτον. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τόν βαθμόν τῆς ταπεινώσεώς μας καί ἀπὸ τήν ἔντασιν καί σταθερότητα τῆς ἐξαρτήσεώς μας ἀπὸ τόν Κύριον. Ὅταν ὑπάρχει ταπείνωσις, ὅταν τό ἐγὼ ἔχει ἐκμηδενισθῇ, ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἀποβαίνει τότε πηγὴ δυνάμεως πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἀρετῆς κατὰ τρόπον σταθερόν καί ἀμετακίνητον. Ἡ Χριστιανικὴ ψυχὴ δέν πτοεῖται. Δέν κάμπτεται. Ὡς βράχος ἀκλόνητος δέχεται τās ἐπιθέσεις τοῦ πονηροῦ καί τῆς κακότητος τοῦ ἀνθρώπου καί μάλιστα τοῦ σημερινοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει διαστραφεῖ ψυχικῶς. Γνωρίζει αὕτη ὅτι ἡ πηγὴ τῆς δυνάμεώς της εἶναι ἀνεξάντλητος, εἶναι Αὐτός ὁ Κύριος, ὁ νικητὴς τοῦ θανάτου, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καί τῶν ποικίλων χαρίτων καί εὐλογιῶν καί ὡς ἐκ τούτου ἐξέρχεται πάντοτε νικῶσα.

Δέν λησμονεῖ τήν προτέραν ζωήν τῶν πτώσεών της, ὁπότε αὕτη ἐξηντλεῖτο εἰς διαφόρους ἁμαρτωλὰς πράξεις καί ἐκδηλώσεις τρομακτικῆς φθορᾶς, ὥστε νά καθίσταται ἄνευ περιεχομένου καί ἄνευ σκοποῦ, διότι ἡ ἁμαρτία τήν ἐνέκρωσε καί τῆς ἀφήρεσε τās ἱκανότητος πού θά ἔχορῆγουν εἰς αὐτήν τήν ὀρθήν ἀξιολόγησιν τῆς ζωῆς της. Ἡ χάρις ἐπενέβη. Ὁ ἄσωτος υἱὸς ἐπιστρέφει εἰς τήν πατρικὴν ἀγκάλην. Ὁ ἁμνὸς ἐσφαγιάσθη. Τό αἷμα Του τόν ἐκαθάρισεν ἀπὸ τόν ρύπον. Νέοι κόσμοι δημιουργοῦνται. Νέα ζωὴ προκύπτει, ζωὴ ἐν Χριστῷ. Τί καί ἂν φρίττουν αἱ πρώην φίλοι τῆς ἁμαρτίας; Τί καί ἂν μᾶς ὑβρίζουν καί μᾶς συκοφαντοῦν; Ἡμεῖς βαδίζομεν τήν ὁδὸν τῆς Χάριτος. Αὐτοὶ ὁδεύουν δυστυχῶς τήν ὁδὸν τῆς κατακρίσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Μετά τήν θανάτωσιν τῆς ἁμαρτίας αἱ ἀρεταὶ αὐξάνονται καί ἡ κατά Χριστόν ἀγάπη κυριαρχεῖ εἰς ὅλας τās ἐκδηλώσεις τῆς Χριστιανικῆς ψυχῆς. Τὰ ληφθέντα παρὰ τοῦ Κυρίου χαρίσματα σκορπιζονται ἀφθόμως καί διαχέονται. Οἱ πάντες τὰ βλέπουν. Οἱ πιστοὶ χαίρονται, οἱ κακοὶ φθονοῦν.

Ὁ Κύριος εἶναι πάντοτε κοντά μας, χαίρων διά τήν Ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς μας, καί ἡμεῖς τόν Δοξάζομεν.

† Μ.Ν.Δ.



ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠ. ΙΑΚΩΒΟΝ

Ἰακώβου α' 1-11

Τό θέμα τῆς προσευχῆς εἶναι ἀνεξάντλητον. Ἡ πείρα αὐτῆς ἔχει νά εἴπῃ πολλά εἰς τόν καθένα μας. Ἐχομεν ἀντιληφθῇ τήν μεγάλην ἀξίαν της. Εἰς τήν τόσον τραγικήν ζωὴν πού διερχόμεθα, εἶναι φῶς εἰς τὰ σκοτεινά μονοπάτια της. Εἶναι ἀσφάλεια εἰς τὰς δυσκολίας της καί εἰς τὰς πολυαρίθμους δοκιμασίας της. Εἶναι δύναμις ἰσχυρά πού χορηγεῖται εἰς τὰς ποικίλας μεταπτώσεις τῆς ψυχῆς μας καί εἰς τὰς ἀπογοητεύσεις της. Ἀκόμη εἶναι σύντροφος ἰσχυρός εἰς τήν μόνωσίν μας, πού δημιουργεῖ τό σκληρόν καί παραπαῖον ἠθικῶς περιβάλλον μας, εἶναι ἡ χεὶρ πού μέ τήν δύναμίν της ἀνοίγει τό παράθυρον τῆς ψυχῆς μας διά νά εἰσχωρήσῃ ἐντός της τό φῶς τῆς χάριτος, πού τόσον πολύ τό διψᾷ. Καί τό σπουδαιότερον μᾶς πλησιάζει τόσον μέ τό Σωτῆρα καί Κύριόν μας, ὥστε νά αἰσθανώμεθα ἐντόνως τήν παρουσίαν Του καί τήν ζωογόνον πνοήν Του.

Ὁλόκληρος ἡ Ἀγία Γραφή εἶναι κατά βάσιν προσευχή εἰς τήν πράξιν, ἐκδηλουμένη ὑπό τῶν ἱερῶν προσώπων αὐτῆς καί κατ' ἐξοχὴν ὑπό τοῦ Εὐλογητοῦ Κυρίου, ὅστις καί τήν ἐφήρμοσε διά νά διδάξῃ καί ἡμᾶς τήν βαθυτέραν εἰς περιεχόμενον προσευχήν, ἥτις καί ἐλκύει τήν χάριν Του ὅταν ἀναπέμπεται μετά βαθείας συναισθήσεως καί ταπεινοῦ φρονήματος.

Ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος εἰς τό παρόν θέμα τοποθετεῖ τήν προσευχήν ὡς μέσον συνετῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ πειρασμοῦ καί ὡς μέσον διακρίσεως αὐτοῦ. Διά τῆς προσευχῆς ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ μίαν σπουδαίαν διορατικότητα πολύ διεσδυτικήν ὥστε τόν ἐπερχόμενον πειρασμόν, ὅχι μόνον νά τόν διακρίνῃ, ἀλλά καί νά ὀπλίξῃ ἑαυτόν διά τῶν μέσων τῆς χάριτος, ὥστε καί ὑπομονήν νά παρουσιάσῃ καί ἡ πίστις δοκιμαζομένη νά ὀλοκληροῦται, ἵνα τό ἐπιτελούμενον ὑπ' αὐτῆς ἔργον νά καθιστᾷ τήν ἐποικοδομήν μας τελειότεραν, καί νά ἀποβαίνωμεν τέλειοι κατά πάντα «ἐν μηδενί λειπόμενοι».

Ἡ προσευχή λοιπόν πρὸς ἐκζήτησιν τῆς θείας σοφίας διά τῆς ὁποίας καθιστάμεθα τελειότεροι ἐν παντί, προσφέρεται ὑπό τοῦ Θεοῦ ἀφθόνως πρὸς

ὅλους ἄνευ διακρίσεως, ἀρκεῖ νά συνοδεύεται μέ βαθεῖαν πίστιν χωρὶς τήν παραμικράν ἀμφιβολίαν, χωρὶς δισταγμούς, ὡς πρὸς τήν χορήγησιν τοῦ αἰτουμένου, ὅταν βεβαίως τό αἰτούμενον ἀποβλέπει εἰς τό ἀληθές συμφέρον τῆς ψυχῆς μας.

Ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς ὅταν ἡ ψυχὴ μας καταληφθῇ ἀπὸ δισταγμούς καί ἀμφιβολίας. Τό αἰτούμενον δέν τό ἀπολαμβάνομεν λόγω τῆς ἀστασίας μας, ἥτις ὁμοιάζει μέ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης πού ταράσσονται ἀπὸ ἰσχυροὺς ἀνέμους. Μιά τοιαύτη ἐκδήλωσις δέν εἶναι μόνον ἔκφρασις ὀλιγοπιστίας, εἶναι κατὰ πολὺ περισσότερον, ἐγγίζει τὰ ὅρια τῆς ἀπιστίας, θέτει ὑπὸ κρίσιν τήν ἀγάπην καί παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀποδίδει ἀνθρωπίνους ἀτελείας καί ἔρχεται ἀσεβῶς νά διαψεύσῃ τόν λόγον Του, ὅστις τονίζει ὅτι εἶναι εὐσπλαχνικός πρὸς ἡμᾶς, καί προθύμως ἀποδέχεται τό αἴτημά μας, ἀρκεῖ τοῦτο νά εἶναι ἀναγκαῖον διά τήν πνευματικὴν ἀνύψωσιν τῆς ψυχῆς μας. Τό δίβουλον τοῦ ἀνθρώπου ἀπωθεῖ τήν θείαν χάριν, ἀλλά καί τήν ἐμπιστοσύνην τῶν ἀνθρώπων, διότι παρουσιάζει ἀκαταστασίαν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας, καί εἰς αὐτὴν τήν προσευχήν ἡ ὁποία καθίσταται τυπική, ἄνευ περιεχομένου, στερεῖται δηλαδὴ τῶν βασικῶν στοιχείων τῆς ἑλξεως τῆς θείας χάριτος, ἅτινα εἶναι ἡ κατὰ Θεὸν σύνεσις, ἡ θερμὴ καί ἀκλόνητος πίστις πρὸς τόν Θεόν, καί ἡ ἐξ ὀλοκλήρου ἐξάρτησις ἀπὸ Ἐκεῖνον.

Εἰς τήν σημερινὴν ἐποχὴν τῆς ἐλλείψεως ἐμπράκτου πνευματικῆς κατὰ Χριστόν τροφοδοσίας, ἀγάπης πεπλατυσμένης πού νά δύναται νά χωρεῖ πάντα ἄνθρωπον, ἐνῶ ὑπάρχουν συνειδήσεις κατὰ πλησμονὴν ἀσθενεῖς, περιδεεῖς καί πεπορωμένοι, ὅπου τὰ ὀρθὰ καί ἠθικά διαστρέφονται καί δημιουργεῖται μία ἀτμόσφαιρα ζοφώδης καί πνιγηρὰ, ἡ προσευχή εἶναι ὑπὲρ ποτε ἀναγκαῖα. Εἰς αὐτὴν θά εὕρωμεν τήν ἀληθῆ τροφοδοσίαν, τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καί τήν κάθαρσιν τῆς συνειδήσεώς μας. Ἐκεῖ θά ἀναπαυθῇ ἡ ψυχὴ μας.

† Μ.Ν.Δ.



ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΟΙ ΧΙΛΙΑΣΤΑΙ;*

«Είναι σέ όλους μας γνωστό ότι οί Χιλιασταί είναι αντίχριστοι καί ἐχθροί τῆς Ἐκκλησίας. Δέν δέχονται τήν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὔτε τό λυτρωτικό Του ἔργο. Τά πολεμοῦν μέ μανία. Ἀπορρίπτουν καί τήν Ἀνάστασή Του καί ὅλα τά θαύματά Του. Οὔτε τό Ἅγιο Πνεῦμα δέχονται, τό τρίτο δηλαδή πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, πού κατέβηκε τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς στούς Ἀποστόλους καί ἱδρυσε τήν Ἐκκλησία. Ἀπορρίπτουν καί τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Κανένα δέν παραδέχονται. Μιλοῦν, ὅπως εἶναι γνωστό, περιφρονητικά καί γιά τούς θεοφόρους Πατέρες, τούς ἁγίους, τούς μάρτυρες, τούς ἥρωες τῆς πίστεως. Καί εἶναι ἐπόμενο ἀφοῦ περιφρονοῦν καί ἀπορρίπτουν τήν ἴδια τήν Ἐκκλησία. Τά ἀναφέρω ὅλα αὐτά γιατί μέ ἐκπληξη εἶδα νά χρησιμοποιοῦν ὡς τίτλο τους, ἔξω ἀπό τά κεντρικά γραφεῖα τους στό Μαρούσι, «Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά». Ἀπό πού ὡς πού Χριστιανοί οἱ σφοδροί αὐτοί πολέμιοι τοῦ Χριστιανισμοῦ; Αὐτό πιά ξεπερνάει τήν παραποίηση καί πλαστογράφηση. Εἶναι ἐξαπάτηση, παραπλάνηση, καί πρόκληση στό χριστιανικό αἶσθημα...».

Τό θέμα αὐτό ἀπασχόλησε καί τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τό παρελθόν ἔτος. Σέ ὑπόμνημά της πρὸς τόν Ὑπουργό Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων ἀναφέρει μεταξύ τῶν ἄλλων καί τά ἑξῆς:

«Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά κατὰ τήν ὁποίαν ἡ Ἑταιρεία «Σκοπιά» (ἐπίσημος τίτλος «Βιβλική καί Φυλλαδική Ἑταιρεία Σκοπιά τῆς Πενσυλβανίας») γνωστή διεθνῶς καί ἐν Ἑλλάδι ὡς «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά», χρησιμοποιεῖ, πέραν τοῦ νομίμως κατεχωρημένου ὡς ἄνω τίτλου καί τόν χαρακτηρισμόν «Χριστιανοί Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» ἢ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά... Ποῖοι οἱ στόχοι τῆς ἐν λόγω ὁργανώσεως καί τί ἐπιδιώκει διά τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ἐν προκειμένῳ ὁλως παραπλανητικοῦ τίτλου εἶναι γνωστοί... Ἐπειδή εἶναι Ὑμῖν γνωστόν (καί δέν ἀπαιτοῦνται ιδιαίτεροι ἀποδείξεις), ὁποία σύγχυσις προέρχεται, ἀνακύπτει, προκύπτει καί δημιουργεῖται, ἐκ τοῦ ὡς ἄνω λίαν κρισίμου καί

καιρίου δεδομένου (τοῦ νά ἐμφανίζονται οἱ «Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» ὡς Χριστιανοί, παραλλήλως πρὸς τήν ἤδη ὑφισταμένην καί συνταγματικῶς κατοχυρωμένην καί τοῖς πᾶσι γνωστήν Χριστιανική Θρησκείαν), τυγχάνει αὐταπόδεικτον, ἀδιαμφισβήτητον καί ἀκαταλύτως τεκμηριωμένον, ὅτι ἡ ὑπό τῶν ὡς ἄνω χρησιμοποιήσεως ἐπισημῶς τοῦ τίτλου «Χριστιανοί» εἶναι παντελῶς παράνομος. Πρὸς πλήρη δέ ἀπόδειξιν τούτου προσάγομεν, ἐπικαλούμεθα καί ὑποβάλλομεν τά κάτωθι:

α) Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 87/86 ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου Ἡρακλείου (Ἀρχεῖον Νομολογίας ΛΖ σελ. 470 ἐπ.) διατάσσουσα τήν διάλυσιν τῆς τοπικῆς ὁργανώσεως τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά» καί διά τόν λόγον τοῦτον (δηλ. ἐπειδή ἀνεπιτρέπτως ἐχρησιμοποίησαν τόν τίτλον «Χριστιανοί») ἐπάγεται μεταξύ ἄλλων καί τά ἑξῆς ἐπὶ λέξει: «δέν ὁμολογοῦν, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἓνας προαιώνιος καί ἀκατάλυτος ὑπὸ τρία πρόσωπα ἢ ἐκφάνσεις (Πα-

τέρας, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα), ὅπως οἱ Χριστιανοί ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν δογμάτων ὁμολογῶν μέ τό «Σύμβολο τῆς Πίστεως» καί ἔτι πλέον δέν πιστεύουν στήν Θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ὁμοούσιος καί ἴσος πρός τόν Πατέρα καί ἀποτελεῖ τόν πυρήνα τοῦ ζωογόνου ἡλίου τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως ὅχι μόνον δέν μποροῦν (οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά) νά ὀνομασθοῦν Χριστιανοί, δηλαδή μαθητές τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά ἀντιθέτως ἀποκόπτονται τῆς Ἐκκλησίας Του καί στιγματίζονται ὡς ἀντίχριστοι (...) θεωροῦν ὁλόκληρο τόν Χριστιανισμό ὡς ἐχθρό των, τόν ὁποῖον ὑβρίζουν χυδαίως καί ἀποκαλοῦν «ὀργάνωση διαβόλου», «γυναίκα πόρνη», «Βαβυλὼν ἡ μεγάλη», ἀναγράφοντας στά ἔντυπά των ὅτι «οὐδέποτε ὑπῆρξε διαβολική θρησκεία, ἥτις νά ἐπιφέρει τοιαύτην σύγχυσιν ὡς ὀνομαζομένη εἰς τόν κόσμον «ὀργανωμένη Χριστιανοσύνη» ἢ «Χριστιανική θρησκεία» (τά εἰσαγωγικά εἶναι δικά των)... Κατά συνέπεια ἡ μᾶλλον νεόκοπη ὑπό τῶν Χιλιαστών ὀνομασία «Χριστιανοί Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά Κρήτης» τοῦ σωματείου πού συστήθηκε μέ τήν τριτανακοπτομένη ὑπ' ἀριθ. 230/1983 ἀπόφαση τοῦ Δικαστηρίου τούτου, εἶναι ἀναληθής καί ἀπατηλή, δόθηκε δέ μέσα στά πλαίσια τῆς κατωτέρω, κοινῶς γνωστῆς, ἔντονης καί ἀθέμιτης προσηλυτι-

στικῆς των δράσεως καί τοῦ ἐπιτελικῶς ἀπό τό Μπρούκλιν καταρτισμένου σχεδίου, πρὸς παραπλάνηση ἀρχικῶς καί ἀκολούθως προσηλυτισμοῦ τῶν ἀφελῶν, ἀγραμμάτων καί ἀστηρίκτων στή πίστη Χριστιανῶν στοὺς Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, μέ τὴν ἀναγκαίως γινομένη πρώτη σκέψη, ὅτι καί αὐτοὶ εἶναι Χριστιανοί, ἐνῶ ὅπως ἐλέχθη, στήν πραγματικότητα εἶναι ἀντίχριστοι». (Ἀρχεῖον Νομολογίας ἐνθ' ἄνωτ. 480-481...).

Ἄς σημειωθῇ ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτή, πού διέταξε τὴν διάλυση τῆς τοπικῆς ὀργανώσεως τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά, ἐπικυρώθηκε καί ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 354/1987 ἀπόφαση τοῦ Ἐφετείου Κρήτης (Ἀρχεῖον Νομολογίας ΛΗ' σελ. 408 ἐπ.).

Ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καί πολλὰ ἄλλα κανεῖς δέν ἀμφιβάλλει γιὰ τοὺς ὑποπτους σκοποὺς καί τὰ παραπλανητικά μέσα πού χρησιμοποιοῦν οἱ ἐπικίνδυνοι αὐτοὶ αἰρετικοί, οἱ ὁποῖοι δέν διαθέτουν οὔτε τὴν στοιχειώδη ἐντιμότητα, γιὰ νά παρουσιάζωνται μέ τὴν πραγματικὴ τους μορφὴ καί ὄχι μέ τό ἀπατηλὸ ἔνδυμα τοῦ προβατόσχημου λύκου.

* Ἀναδημοσιεύομεν ἐκ τοῦ ἐγκύριου περιοδικοῦ «ΖΩΗ» τό ἀνωτέρω κείμενον καί παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας νά μελετήσουν τοῦτο μετὰ ἰδιαιτέρας προσοχῆς πρὸς τό πνευματικόν αὐτοῦ συμφέρον.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ»

Μέ τὴ βοήθεια τοῦ Πανάγαθου Θεοῦ τό Περιοδικόν «ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ» ἐνηλικιώθηκε. Διάγει ἤδη τό 33ο ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὅσα καί τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ. Σέ αὐτὰ τὰ χρόνια πού πέρασαν, προσπαθήσαμε νά κρατήσουμε τό τεῦχος ποιοτικά σέ ὑψηλὸ ἐπίπεδο. Ἀποφύγαμε τοὺς δογματισμούς, τοὺς φανατισμούς καί τίς ἀκρότητες καί προσπαθήσαμε μέ τό μέτρον πάντα τοῦ ἐφικτοῦ νά μεταδώσουμε τίς αἰώνιες ἀλήθειες τοῦ Εὐαγγελίου καί νά δροσίσουμε τίς ψυχές τῶν ἀναγνώστων μας μέ τό Ὁρθόδοξο φρόνημα καί τίς θρησκευτικὲς μας παραδόσεις.

Οἱ ἀμέτρητες ἐπιστολές πού λαμβάνουμε καθημερινά ἀπὸ κληρικούς, θεολόγους, ἐπιστήμονες καί ἀπλοῖκους ἀνθρώπους, βεβαιώνουν τοῦ λόγου τό ἀληθές. Καί μέ τὴν εὐκαιρία αὐτῆς τῆς ἐπικοινωνίας θέλουμε νά εὐχαριστήσουμε ἀπὸ καρδιᾶς ὅλους ἐκείνους τοὺς κατὰ καιροὺς συνεργάτες μας, πού ἐπλούτισαν τίς σελίδες τοῦ Περιοδικοῦ μας μέ τὰ κείμενά τους, ὅλους ἐκείνους πού μᾶς ἐστήριξαν οἰκονομικά γιὰ νά ανταποκριθοῦμε στά ἔξοδα, ὅλους ἐκείνους πού μᾶς διαβάζουν κι ἄς μὴ πληρώνουν τὴ συνδρομὴ τους.

Μέ τίς προϋποθέσεις λοιπόν αὐτές ἡ «ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ» βασιζόμενη στήν ἀγάπη καί τὴν ὑποστήριξη τῶν ἀναγνώστων της θά συνεχίσει τὴν ἐκδόσὴ της ἀναβαθμισμένη καί προσεγμένη. Γιὰ νά ἐπιτευχθεῖ ὁμως αὐτό χρειάζεται τὴν ἠθικὴ καί ὕλική συμπαράσταση ὅλων.

† Πρωτοπρεσβύτερος
ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΣΚΙΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

«Νά τὰ ἐκατοστήση. Τό ἀξίζει».



ΑΠΟ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΜΑΤΙΑ

ΕΥΛΟΓΙΑ Ή ΚΑΤΑΡΑ;

Τοῦ κ. Ἰ. Γ. Ἀλεξίου

Πολλοί ἄνθρωποι στήν ἐποχή μας ἐπικρίνουν δρυμύτατα τά βιβλία, τόν κινηματογράφο, τό ραδιόφωνο, τήν τηλεόραση, τό βίντεο, τό internet, επιτεύξεις αὐτές τοῦ τεχνικοῦ μας πολιτισμοῦ, πού ἔχουν μπεῖ τόσο πολύ στή ζωή μας. Κι ὥστόσο, λίγοι θά μπορούσαν νά ζήσουν χωρίς ὅλα αὐτά, τά λεγόμενα μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης.

“Ὅλες ὁμως αὐτές οἱ ὑπέροχες ἐφευρέσεις πού «ἔκαναν τόν κόσμο γειτονιά» μπορεῖ νά εἶναι **εὐλογία ἢ κατάρρα**.”

Ἡ τηλεόραση, πού παρακολουθοῦν ἑκατομμύρια ἄνθρωποι σ’ ὅλον τόν κόσμο, μεταμορφώνεται σέ ὄργανο ἀναψυχῆς καί παιδείας ὅταν τά προγράμματά της εἶναι ἀξιόλογα, ἀλλά καί σέ ὄργανο «ἐκμαυλισμοῦ», ὅταν εἶναι «ψυχοκτόνα» καί «ρυπαρά».

Αὐτή ἡ ἐφεύρεσή ἀλλάζει μυριάδων ἀνθρώπων τόν ἐσωτερικό τους κόσμο καί σημαδεύει τήν πνευματική πορεία μυριάδων νέων. Λίγους πλουτίζει τή φαντασία τους, τούς ἀνεβάζει κάποια σκαλιά πιο πάνω ὅταν προσεκτικά ἐπιλέγουν τά λιγοστά καλά θεάματά της. Μά σέ κείνους πού βλέπουν τά πάντα, πού μέ τίς ὥρες στήνονται μπροστά της, ἀλλάζει τόν ἐσωτερικό τους κόσμο στό χειρότερο. Τά σήριαλ, οἱ ταινίες καί τόσα ἄλλα προγράμματα στάζουν τή φαρμακερή τους διδαχή γιὰ τή φρίκη, τό ἐγκλημα, τήν ἀκολασία. Ἡ Τ.Β. – ὅπως τή λέμε, γίνεται συχνά βρώμικη βιομηχανία καί ρυπαρό ἐμπόριο, ἕνα τρομερό ὄπλο στά χέρια τῶν «ἀσυνείδητων» καί τῶν «ἐπιτηδείων». Αὐτό ὑπογραμμίζουν ψυχολόγοι, ψυχίατροι, κοινωνιολόγοι καί ἐπιβεβαιώνουν μελέτες καί στατιστικές, πού μιλοῦν γιὰ τήν αὐξηση τῆς ἐγκληματικότητος, τῆς διαφθορᾶς ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς τηλεόρασης πού ἐπιδρά στόν ψυχισμό τῶν νέων καί τῶν ἐνηλίκων... Ἡ ἀναφορά γεγονότων εἶναι περιττή, μιά καί κάθε μέρα σχεδόν παρακολουθοῦμε... τά ἀστυνομικά δελτία!

“Ὁ Γουτεμβέργιος ἔκανε προσιτό τό βιβλίό μέ τήν ἐφεύρεση τῆς τυπογραφίας. Τώρα τό ἔντυπο χαρτί, μέ τά τελειότατα τυπογραφικά μηχανήματα, ἔχει γίνει ὡκεανός

καί μᾶς κατακλύζει. Ὅπου βρεθοῦμε, ὅπου σταθοῦμε, τό ἔντυπο χαρτί παραμονεύει.

Καί τά ποικίλα αὐτά ἔντυπα –κατά μεγάλη πλειοψηφία– παρασύρουν στό κακό τίς μάξες τῶν λαῶν. Ἐνα πλῆθος ιδέες, ὑλιστικές, ἀπιστίας, ἐκμαυλισμοῦ κυκλοφοροῦν στά σταυροδρόμια τοῦ κόσμου ἀπό τίς ἐφημερίδες, τά περιοδικά, τά βιβλία τῆς τσέπης, ἀπό τά βιβλία τοῦ Σάρτρ, τοῦ Καμῦ, τοῦ Μαρκούζε καί τόσων ἄλλων.

Ὡστόσο ὁμως καί ὁ ἔντυπος λόγος στά χέρια εὐσυνειδήτων συγγραφέων καί ἐκδοτῶν, μπορεῖ νά εἶναι εὐλογία. Σκεφθεῖτε μόνο σέ πόσα ἑκατομμύρια ἀντίτυπα κυκλοφορεῖ ἡ Ἁγία Γραφή, μεταφρασμένη σέ ἑκατοντάδες γλώσσες καί διαλέκτους. Σκεφθεῖτε τό ζωογόνο αὐτό ποτάμι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, πού ἔχει ἀρδεύσει καί ἀρδεύει συνεχῶς καί τίς πέντε Ἡπείρους. Σέ πόσα καί πόσα σπῖτια ἔχει μπεῖ καί μπαίνει τό Εὐαγγέλιο, σέ μέγαρα πλουσίων, ἀλλά καί σέ φτωχές καλύβες Ἀφρικανῶν. Καί διαβάζουν τό θεῖο μήνυμα στήν τοπική τους γλώσσα.

Ἀλλά καί πόσα ἄλλα ἔντυπα μέ πνευματικό καί χριστιανικό περιεχόμενο τυπώνονται στά σύγχρονα τυπογραφεῖα! Πόσοι καί πόσοι ἄνθρωποι σ’ ὅλα τά μήκη καί πλάτη τῆς γῆς δέν τονώνονται στόν ἠθικό ἀγώνα τους ἀπό τά καλά περιοδικά καί τά ὑπέροχα βιβλία τῶν Μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, τῶν δασκάλων τοῦ Γένους μας, τῶν χριστιανῶν ποιητῶν καί πεζογράφων, τῶν θεολόγων καί παιδαγωγῶν, πού «τρέφουν» μέ τίς θεῖες ἀλήθειες τόσες ψυχές.

Πράγματι. Εὐλογία ἢ κατάρρα μπορεῖ νά εἶναι καί τ’ ἄλλα μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας, πού συνεχῶς αὐξάνονται στήν ἐποχή μας. Κι αὐτό ἐξαρτᾶται μόνο ἀπό τούς ἀνθρώπους, πού τά χρησιμοποιοῦν. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι –πού διαμορφώνουν τό πνευματικό τοπίο– προσανατολίζονται πρὸς τόν Θεό καί ὑπηρετοῦν τά θεῖκά Του προστάγματα, τότε ἡ εὐλογία τοῦ Οὐρανοῦ ἔρχεται πιο πλούσια μέ τά σύγχρονα τοῦτα μέσα! Ὅταν ὁμως ἀρνοῦνται τόν Κύριο καί Θεό τους, συνεργοῦν πολύ στήν ἠθική καί πνευματική κατάπτωση τῶν ἀνθρώπων! Συμφωνεῖτε;

Σημ.: Ἀπό τήν Ἑλληνοχριστιανικήν Ἀγωγήν.



Γ Ε Γ Ο Ν Ο Τ Α

ΚΑΙ

Γ Ν Ω Μ Ε Σ

● Ο φοβερός σεισμός στην Αττική μάς υπενθυμίζει μία μεγάλη αλήθεια: Καί η ζωή μας καί η ἀρτιμέλειά μας καί η περιουσία μας εἶναι πράγματα πού μπορεῖ νά ἐκλείψουν μέσα σέ λίγα δευτερόλεπτα. Εἶναι ἐφήμερα... Γι' αὐτό ἄς μὴν ἀποβλέπουμε μόνο σ' αὐτά.

● «Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων». Ἦταν τό θέμα τοῦ Η' Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνεδρίου (3-5 Σεπτεμβρίου 1999). Καί μακάρι τό μεγάλο αὐτό συνέδριο ν' ἀποτελέσει μιά ἀφετηρία νέας πνευματικῆς δράσεως, κυρίως γιά τούς νέους καί τίς νέες θεολόγους.

● Στήν Ἀλβανία τά ὠραῖα λυόμενα σπίτια, πού εἶχαν μεταφερθεῖ ἐκεῖ ἀπό τήν Ἑλλάδα γιά τούς Κοσοβάρους, μπορεῖ τώρα νά χρησιμοποιηθοῦν ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀναστάσιο γιά διάφορα ἐκκλησιαστικά ἔργα.

● Ἀναθερμαίνονται τά σχέδια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιά τή δημιουργία σταθμοῦ τηλεοράσεως. Ἦδη ἔχει συσταθεῖ ἐπιτροπή ἀπό πρόσωπα διαφόρων προελεύσεων, πού μελετᾶ καί προωθεῖ τό θέμα.

● Παρουσιάζεται τώρα διεθνῶς ἕνα ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τό κείμενο τῶν «Ἑβδομήκοντα» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί γίνονται ἀπό αὐτό ἀξιόλογες μεταφράσεις τῆς Παλ. Διαθήκης σέ διάφορες εὐρωπαϊκές γλῶσσες.

● Συμπληρώθηκαν 10 χρόνια ἀπό τήν ἐκδημία τοῦ χριστιανοῦ συγγραφέα Σώτου Χονδρόπουλου. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα καί ἀφηγηματικές βιογραφίες. Τώρα τά πολυάριθμα ἔργα του ἐπανεκδίδονται σέ ὠραίες ἐκδόσεις ἀπό τόν ἐκδοτικό οἶκο «Καινούρια Γῆ», πού ἱδρύσαν τά παιδιά του.

● Δημοσιεύθηκε ἕνα μελέτημα γιά τήν ποιήτρια τῶν ἀντιστασιακῶν ποιημάτων Σοφία Μαυροειδῆ - Παπαδάκη, ὅπου παρουσιάζεται γιά πρώτη φορά ἡ ἐντονη χρι-

στιανική πίστη τῆς καί ἡ ἀφοσίωσή τῆς στόν Θεό (Περ. «Ἀμάλθεια» Λασιθίου, Ἰανουαρ. - Ἰουν. 1999).

● Ἐκκεντρική μόδα παρουσιάζουν κάθε τόσο οἱ Παρισινοί μαίτρ γιά τίς γυναῖκες καί τούς ἄντρες... Αὐτά γράφουν οἱ ἐφημερίδες. Ἀλλά οἱ «μαίτρ» δέν μποροῦν νά παρασύρουν ὅσους ἐμπνέονται ἀπό τά χριστιανικά ἰδανικά καί θέλουν νά ζοῦν καί νά συμπεριφέρονται μέ ἀξιοπρέπεια καί σωφροσύνη.

● Ἀξιοπρόσεκτη ὑπῆρξε ἡ ἐκκλησιαστική προσπάθεια καί γενικά ἡ προσφορά τοῦ λαοῦ μας γιά τήν ἀνακούφιση τῶν σεισμοπλήκτων τῆς Τουρκίας. Ἦταν ἔργο χριστιανικῆς ἀγάπης καί πραγματικοῦ πολιτισμοῦ.

● Ἡ ἱεραρχία τῶν Ρουθηνῶν (Ἀνατολικῶν Καθολικῶν) τῆς Ἀμερικῆς μελετᾶ τήν ἐπαναφορά τοῦ θεσμοῦ τοῦ ἐγγάμου κλήρου στίς τάξεις τῆς, σύμφωνα μέ τήν ἀρχαία παράδοση τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν.

● Στήν Ἰταλία γίνεται προσπάθεια ὥστε κατά τό «ἅγιον ἔτος» 2000 νά μὴ γίνουν ἀπεργίες, πού θά παρεμποδίσουν τούς ἐορτασμούς. Ἐπιδιώκεται μιά συμφωνία μεταξύ κυβερνήσεως, συνδικάτων κ.λπ.

● Τά μισά ἀπό τά θανατηφόρα αὐτοκινητιστικά δυστυχήματα, πού συμβαίνουν στίς Η.Π.Α., ὀφείλονται στά οἰνοπνευματώδη ποτά πού πίνουν οἱ ὁδηγοί. Αὐτοί, χωρίς νά τό θέλουν, γίνονται δῆμοι ἀθῶων συνανθρώπων τους. Γι' αὐτό τό Εὐαγγέλιο παραγγέλλει: «Νά μὴ μεθάτε» (Ἐφεσ. ε' 18).

● Ἡ Ἑλένη Οἰκονομοπούλου, μουσικός καί συνθέτις, μάς χάρισε πλῆθος χριστιανικά τραγούδια καί δύο μεγάλα ὁρατόρια. Τώρα «ἔφυγε γιά τή χορωδία τῶν ἀγγέλων», ἀλλά «ἄφησε τά τραγούδια τῆς, πού μάς ἀνεβάζουν ἀπό τή γῆ στόν οὐρανό».

Ἀπό τίς «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΕΣ ΠΕΝΝΙΕΣ»



ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΠΥΛΩΝ ΚΑΡΠΑΘΟΥ

Ἀγαπητοί συγχωριανοί καί φίλοι τοῦ χωριοῦ μας,

Ευχόμαστε νά σᾶς βρίσκει εἰρηνικούς, ὑγιεῖς καί γαλήνιους τό νέο ἡμερολόγιό μας!

Ὅσο κι ἂν δυσκολεύουν οἱ καιροί, δέ δειλιάζουμε! Συνεχίζουμε τίς μικρές μας προσπάθειες νά κρατήσουμε ζωντανό το χωριό μας!

Ὅσο κι ἂν λιγοστεύουμε, δέν τό βάζουμε κάτω! «... συνεχίζουμε ἐν πλῶ, κοιτῶντας πίσω τόν ἄφρό, ὥσπου ἡ ζωή νά βασιλέψει...».

Μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ καί μαζί μέ σᾶς, πού δέ σταματᾶτε νά δείχνετε τό ἐνδιαφέρον σας γιά μᾶς, γινόμαστε πολλοί, ἀλλά καί δυνατοί γιά νά κρατᾶμε τή σημαία ψηλά! Σᾶς εὐχαριστοῦμε μέσ' ἀπ' τήν καρδιά μας! Σᾶς παρακαλοῦμε νά μή σταματᾶτε νά ἐνισχύετε τίς μικρές μας προσπάθειες!

Τό φετινό μας ἡμερολόγιο εἶναι ἀφιερωμένο σέ μιά ξεχωριστή μορφή τοῦ χωριοῦ μας: **τό σεβαστό μας Ἱερέα, τόν Πρωτοπρεσβύτερο π. Μιχαήλ Κασσάρα**, ὁ ὁποῖος ἐδῶ καί 42 ὁλόκληρα χρόνια μᾶς εὐλογεῖ, μᾶς ἀγιάζει, μᾶς διακονεῖ ἀδιάκοπα καί ἀγόγγυστα!

«Νά εὐλαβεῖσαι τόν Κύριο καί νά τιμᾶς τούς ἱερεῖς του», μᾶς προτρέπει ἡ Ἁγία μας Γραφή. Γι' αὐτό κι ἐμεῖς, μέ πολύ σεβασμό, παρουσιάζουμε στίς σελίδες τοῦ ἡμερολογίου μας, ἐλάχιστες στιγμές ἀπό τήν ἱερατική του διακονία. Εἶναι αὐτό τό λιγότερο πού μπορούμε νά κάνουμε. Τοῦ εὐχόμαστε νά τόν ἔχει πάντοτε καλὰ ὁ Θεός καί νά τόν ἀναδείξει λειτουργό καί στό ὑπερουράνιο Του Θυσιαστήριο!

Σᾶς στέλνουμε τίς εὐχές μας γιά νά εἶναι εἰρηνική καί εὐλογημένη ἡ νέα χρονιά! Τό ἡμερολόγιό μας, μπορεῖτε νά τό κρατήσετε ἐλεύθερα. Ἄν τυχόν θέλετε νά ἐνισχύσετε καί οἰκονομικά τίς δραστηριότητές μας, μπορεῖτε νά καταθέσετε —χωρίς ἔξοδα— ὅποιοδήποτε ποσό στούς τραπεζικούς λογαριασμούς μας. Μήν ξεχάσετε νά μᾶς στείλετε καί τό ἀπόκομμα τῆς καταθέσεως, γιά νά σᾶς στείλουμε κι ἐμεῖς τήν ἀπόδειξή σας:

1. ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 745/32822.215

2. ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 887/746649.8

3. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 3315/2876.2

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ
† ΑΡΧΙΜ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΜΑΥΡΟΛΕΩΝ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ
ΜΑΝΩΛΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Σημείωση: Παράκλησις πρὸς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, ὅπως ἐνισχύσουν τό ὠραῖον ἔργον τοῦ Διευθυντοῦ.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ,
Πρόεδρος τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διά τό Ἑσωτερικόν	Δραχμαί	1.000
Διά το Ἐξωτερικόν	Δολλάρια	50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»
Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Ἑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑΣ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



RECEIVED

NOV 02 2000

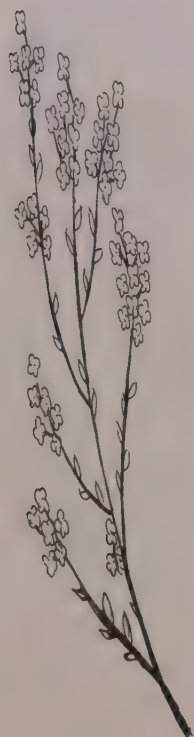
P.A.O.I. LIBRARY

ΕΤΟΣ ΕΝΕΝΗΚΟΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ – ΑΘΗΝΑΙ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2000 – ΑΡ. ΦΥΛ. 1505

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ – 105 52

1910: ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ – ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969



Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΥΛΟΓΩΝ



«ΤΟ ΕΝΑ ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ»

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πειραιώς
κ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ



Τό ένα και μοναδικό πρόσωπο πού χώρισε τήν διαδρομή τής ανθρωπότητας σέ δύο μεγάλα τμήματα καί αποτελεί τήν ανεπανάληπτη προσωπικότητα τής παγκόσμιας ιστορίας είναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Εἶναι ὁ Δημιουργός καί Ἀναδημιουργός τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας Του, ὡς ἄσαρκος Λόγος, δημιουργεῖ τόν κόσμον καί τόν ἄνθρωπον. Ὡς ἐνσαρκος Λόγος καί ἐνανθρωπήσας Θεός ἀναδημιουργεῖ τόν ἄνθρωπον, τόν λυτρώνει ἀπό τήν ὀλισθηρή του πτώση καί τοῦ χαρίζει τόν ἀπωλεσθέντα Παράδεισον.

Εἶναι τό Α καί τό Ω, τό θεμέλιο καί ἡ ἄγκυρα, ὁ λιμήν καί ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἀνθρώπινου βίου. Εἶναι Ἐκεῖνος, πού ὑποσχέθηκε ὁ Θεός στούς ἀνθρώπους, μέσα στόν κήπον τῆς Ἑδέμ, τήν τραγική στιγμή τῆς παρακοῆς καί τῆς ἐξορίας. Εἶναι Ἐκεῖνος, πού σέ ὅλη τήν παλαιοδιαθηκική περίοδο, ὁ λαός τοῦ Ἰσραήλ, οἱ Δίκαιοι ἀλλά καί ἡ συντριπτική πλειονοψηφία τῶν ἐθνῶν τόν περιμένουν νά δώσει τέλος στήν καταπίεση ἀπό τήν ἁμαρτία καί τήν ἀνεσιτότητα. Ὁκτακόσια ὀλόκληρα χρόνια πρὶν τῇ γέννησίν Του, ὁ μεγαλοφωνότατος τῶν προφητῶν Ἡσαΐας προλέγει τό κοσμοσωτήριο ἔργον Του καί τόν βλέπει ὡς ἐλευθερωτή τῶν ἀνθρώπων ἀπό τήν πικρή δουλεία τῆς ἀποστασίας καί τήν αἰχμαλωσία τοῦ κακοῦ. Εἶναι «ἡ προσδοκία

τῶν ἐθνῶν» καί τό κέντρο τοῦ σπερματικοῦ λόγου στήν προχριστιανική παγκόσμια φιλολογία.

Καί ὅταν ἔρχεται «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου», οἱ προφητείες ἐπαληθεύονται, ἡ δέ ἀναμονή δίνει τή θέση τῆς στοῦ Εὐαγγέλιον, τήν ἀναγγελία τῆς πλέον χαρμόσυνης εἰδησιᾶς γιά τήν οἰκουμένη: «Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ»!

Ἦλθε! «Ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καί τοῖς ἀνθρώποις συνανέστραφεν». Προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη σάρκα γιά νά τήν ἐξαγιάσει. Ἐγινε τέλειος ἄνθρωπος, παρεκτός ἁμαρτίας, γιά νά λυτρώσει καί νά θεώσῃ τόν ἄνθρωπον: «Ἄνθρωπος γίνεται ὁ Θεός, ἵνα Θεόν τόν Ἀδάμ ἀπεργάσῃ».

Ὁ Χριστός ἦλθε καί ἔγινε ἄνθρωπος γιά νά ἀναδημιουργήσῃ καί νά σώσῃ τόν ἄνθρωπον. Τό ἔργον Του εἶναι λυτρωτικό. Ἦλθε γιά νά γεφυρώσῃ τό χάσμα πού χώριζε τή γῆ ἀπό τόν οὐρανόν, γιά νά χαρίσῃ στόν ἄνθρωπον πληρότητα, νά τοῦ γνωρίσῃ τόν σκοπόν γιά τόν ὅποιο πλάσθηκε, νά φωτίσῃ τή σκέψιν του, νά μεταμορφώσῃ τήν ἀνθρώπινη καρδιά, νά κάνει τόν ἄνθρωπον «καινή κτίσιν», νά τόν καταστήσῃ πραγματικά ἐλεύθερον καί εὐτυχισμένον. Αὕτῃ τῇ νέα γιά τόν ἄνθρωπον πραγματικότητα, τήν Καινὴ Διαθήκη, ὁ Χριστός τήν ὑπέγραψε καί τήν ἐπεσφράγισε μέ τό Αἷμα τῆς σταυρικῆς θυσίας Του, νικώντας μέ τήν Ἀνάστασίν Του τή φθορά καί τόν θάνατον, ἐγγυώμενος τῇ μέλλουσα βασιλείᾳ καί τῇ τρυφῇ τοῦ Παραδείσου.

Μυριάδες ἀνθρώπων τόν πίστεψαν καί τόν πιστεύουν ὡς προσωπικό Σωτῆρα καί Λυτρωτή καί ζοῦν, μέσα στήν Ἐκκλησίαν Του, ὡς ὁ νέος περιού-

σιος λαός του Θεού, την πληρότητα της ζωής, το μοίρασμα της αγάπης, τη μέθεξη της αγιότητας.

Πολλοί Τόν πολέμησαν. Ἀκόμη περισσότεροι Τόν ἀρνήθηκαν. Ὅλοι τους χάθηκαν μέσα στή δίνη της ἱστορίας. Ἐκεῖνος συνεχίζει νά εἶναι ὁ ἀκαταμάχητος Βασιλεύς στό θρόνο της ἀνθρώπινης καρδιάς.

Τό μήνυμά Του εἶναι καί παραμένει διαχρονικό καί ἀναλλοίωτο. Ἡ σημερινή ἀνθρωπότητα φαίνεται νά ἔχει λησμονήσει δυστυχῶς τό βαθύτατο νόημα πού ἐμπερικλείει τό μέγα γεγονός τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο καί τοῦ χωρισμοῦ της ἱστορίας στά δύο. Πολλοί συνάνθρωποί μας ἀρνοῦνται πεισματικά νά διαιρέσουν καί τήν προσωπική τους ζωή στά χρόνια πρίν Τόν γνωρίσουν καί σ' ἐκεῖνα πού μποροῦν νά ἀκολουθήσουν μετά τήν καθοριστική συνάντηση μαζί Του. Ἰσχυρίζονται ὅτι στή «νέα ἐποχή», ὁ Χριστός δέν εἶναι ἀπαραίτητος. Ἀρκεῖ πού ἡ τεχνολογία, ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν, ἡ οἰκονομική εὐρωστία, ἡ «νέα τάξη πραγμάτων» καί τά διαρκῶς ἐναλλασσόμενα πολιτικά μοντέλα θά μπορέσουν κάποτε νά ἐξασφαλίσουν στόν ἄνθρωπο τήν περιζήτητη εὐτυχία. Εἴκοσι αἰῶνες τώρα καί μερικοί δέν μποροῦν ἀκόμη νά κατανοήσουν τά μηνύματα της ἱστορίας, της παλαιότερης μά καί της σύγχρονης, πῶς δηλαδή χωρίς Χριστό οἰκοδομεῖται μιὰ κτηνώδης κοινωνία, χωρίς ἀνθρωπιά, χωρίς φῶς, χωρίς ἐλπίδα, χωρίς σωτηρία.

Ἄλλοι πάλι, πού θεωροῦνται μάλιστα πῶς εἶναι δικοί Του, ἐκλαμβάνουν τό μήνυμά Του ἐπιφανειακά καί ἐπιδερμικά, χωρίς καθόλου νά μπαίνουν στόν κόπο νά ἐρευνοῦν σέ βάθος τίς ἀλήθειές Του, μέ συνέπεια νά μή βιώνουν τή μεταμόρφωση τοῦ ἐσωτερικοῦ τους κόσμου. Καί ἄλλοι τέλος κηρύσσουν ἕναν «νέο» χριστιανισμό, ἕνα «μοντέρνο» Εὐαγγέλιο, κομμένο καί ραμμένο στά μέτρα τῶν σύγχρονων ἀπαιτήσεων της ἠθικῆς χαλαρότητας καί της ἀπουσίας ἀγωνιστικῆς διά-

θεσης γιά τήν κατάκτηση της ἀρετῆς.

Τήν ἐπέτειο τῶν 2000 χρόνων ἀπό τότε πού «Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί» ὀφείλουμε ὅλοι νά ἐορτάσωμε θέτοντας στόν ἑαυτό μας ἐρωτήματα ὅπως: Βιώνουμε τόν Χριστό στή ζωή μας; Τόν κάναμε προσωπικό Σωτήρα καί Λυτρωτή; Τοῦ δώσαμε τήν ψυχή μας; Γέμισε ἡ καρδιά μας μέ τούς «λόγους ζωῆς» τοῦ Κυρίου; Ἐναρμονίσθηκε ἡ ζωή μας μέ τήν «ἀλήθειάν» Του; Βιώνουμε τό Εὐαγγέλιο Του;

Ἐκεῖνος μᾶς προσεφέρθη καί μᾶς προσφέρεται! Ἐμεῖς τοῦ προσφέραμε τόν ἑαυτό μας μέ εἰλικρίνεια καί ταπείνωση; Τί ἀνταποδίδουμε στήν ἀγάπη Του;

Ἀπέναντι σέ ὅλες αὐτές τίς πραγματικότητες, ἡ συμπλήρωση 2.000 χρόνων ἀπό τό κοσμοσωτήριο γεγονός της ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου προβάλλει ἐπιτακτικά ἐνώπιόν μας τήν ἀνάγκη νά ἐκλάβουμε τήν ἱερά αὐτή ἐπέτειο ὡς ἀφορμή εἰλικρινοῦς καί αὐστηρᾶς αὐτοκριτικῆς, ἀναλογισμοῦ τῶν σφαλμάτων μας, συντριβῆς καί μετανοίας, διορθώσεως τῶν κακῶς κειμένων. Ἐπιβάλλεται πρωταρχικά νά γονατίσουμε ἐνώπιον της Ἱερᾶς Εἰκόνας τοῦ Κυρίου καί μέ δάκρυα στά μάτια νά Τοῦ ζητήσουμε συγνώμη, ὅλοι, γιά τίς παραλείψεις καί τά ἁμαρτήματά μας, γιά τήν ἀνυπακοή μας, γιά τήν ἀστοχία μας νά ζήσουμε ὅπως Ἐκεῖνος θά ἤθελε, γιά τήν ἀποτυχία ἐν πολλοῖς της χριστιανικῆς μας ιδιότητος καί νά Τόν ἱκετεύσουμε, μέ ὅλη τή δύναμη της ψυχῆς μας, νά μᾶς στείλει τή χάρη καί τήν εὐλογία Του προκειμένου νά συνεχίσουμε τή ζωή μας μέ μεγαλύτερη πιστότητα, ἀφοσίωση καί συνέπεια.

Ἡ αὐτοκριτική, ἡ ἀναγνώριση τῶν ἀστοχιῶν μας, ἡ μετάνοια καί ἡ ἀνανέωση της πνευματικῆς μας ἐτοιμότητος ἅς εἶναι ἡ προσωπική συμβολή τοῦ καθενός μας στήν ἐπέτειο της διςχιλιετοῦς παρέλευσης ἀπό τήν Ἐνανθρώπηση τοῦ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.



ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ ΔΥΟ ΧΙΛΙΕΤΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

(Έκφωνηθέν κατά τήν Συνοδικήν Θείαν Λειτουργίαν
ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἀγίου Παντελεήμονος ὁδοῦ Ἀχαρνῶν,
τελεσθεῖσαν τήν 26ην Δεκεμβρίου 1999)

Πρός
τον Εὐαγγῆ Ἱερὸν Κλῆρον καὶ τὸν φιλόθεον Λαόν,
ἅπαν τὸ πλήρωμα τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος.

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Εὐρισκόμενοι κατὰ τὴν εὐσημον ταύτην ἡμέραν, ἐν ἧ, μετ' οὐ πολὺ εἰσελευσόμεθα, θεία Χάριτι καὶ Φιλάνθρωπία εἰς τὸ δισχιλιοστόν σωτήριο ἐτος ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ἐφ' ὅσον «ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου» (Κολ. α' 15) βιοῦμεν τὸ δωρηθέν εἰς ἡμᾶς τοῦτο γεγονός, «Εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ (Κολ. α' 15), ἐν μετανοίᾳ, «ἐλπίζοντες ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστιν Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα δέ πιστῶν» (Α' Τιμ. δ' 10).

1. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ

«Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν».

(Κολ. α' 12-14)

Κατὰ πρῶτον λόγον, δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν ὀφειλετικῶς εἰς τὴν Ζωαρχικήν, τὴν Ὑπερούσιον καὶ Ὑπεράγαθον Παναγίαν Τριάδα, εἰς τὸν Πα-

τέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλάβομεν τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι, ὡς δωρεάν ἐν Χάριτι Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ὅτι «ἐκτίσεν ἡμᾶς καὶ ἤγαγεν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην» ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, «ὑποδείξας ἡμῖν ὁδούς εἰς σωτηρίαν καὶ χαρισάμενος οὐρανίων μυστηρίων ἀποκάλυψιν».

Εὐχαριστοῦμεν, διότι μᾶς παρέσχε τὸ εἶναι, μᾶς παρέχει τὸ εὖ εἶναι ὡς ἐχέγγυον τοῦ αἰεεῖ εἶναι, κατὰ τὸν Ἅγιον Μάξιμον τὸν Θεοφόρον, διότι μᾶς ἐχάρισε τὴν θείαν υἰοθεσίαν διὰ τῆς πίστεώς μας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν (Ἰωάν. α' 12) καὶ ἐνῷ εἴμεθα νεκροὶ ἕνεκα τῶν παραπτωμάτων, μᾶς ἔδωκε ἐκ νέου τὴν ζωὴν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μᾶς ἀνέστησε καὶ μᾶς ἐδόξασε μέ τὴν ἐν οὐρανοῖς καθέδρα μας (Ἐφεσ. β' 5-6).

Κι ἀκόμη διότι ὁ Ἐλεήμων καὶ Φιλάνθρωπος Κύριος διὰ τῆς ἐκουσίας πίστεώς μας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν μᾶς παρέσχεν πάντα «τά πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν» (Β' Πέτρου α' 3).

Διὸ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εὐχαριστοῦντες δοξάζομεν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ τὸν ἐπιφανέντα Θεὸν ἡμῶν, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς Πατὴρ «Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν καὶ Εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς» καὶ κηρύσσομεν τὸ «μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον», ὅτι «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ» (Α' Τιμ. γ' 15).

Ἡ Ἐκκλησία ἐπαναλαμβάνει μετ' ἐμφάσεως καί κηρύττει: «Ἐπεφάνη γάρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι» (Τιτ. β' 11-12).

Ὑπὲρ τούτων ἀπάντων χάριν ἔχομεν καὶ ἐν εὐγνωμοσύνῃ αἰωνίῳ δοξάζομεν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς Ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

«Ὁμολογοῦμεν τὴν Χάριν, κηρύττομεν τὸν Ἐλεον, οὐ κρύπτομεν τὴν Εὐεργεσίαν».

2. METANOIA

«Ἐν δέ τούτῳ μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίου ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. Οὐ βραδύνει ὁ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας..., ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τις ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι».

(Β' Πέτρο. 3, 8-9).

Κηρύσσοντες τὴν ἄφατον ταύτην φιланθρωπίαν καὶ εὐεργεσίαν, καλοῦμεν ἅπαντας εἰς μετάνοιαν.

Αὕτη αὕτη ἡ ἐνσυνειδήτος καὶ εὐσυνειδήτος μετάνοια τοῦ πιστοῦ ἀποτελεῖ δῶρον τῆς θείας χρηστότητος, εὐκαιρίαν ἀνασυγκροτήσεως τῆς υπάρξεως ἡμῶν, ἐπανάκαμψιν εἰς τὴν κατὰ Θεὸν χάριν καὶ ζωὴν. Ἡ μετάνοια καταναγάζει τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου καὶ φωτίζει τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας καὶ εἰς διὰ βίου καὶ ἔργων, δι' ὧν καὶ σιωπῆς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς εἰλικρινοῦς μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολογήσεως πραγματοποιῶνται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀχραντος καθαρότης καὶ ἡ παντός ἄγους ἐλευθέρη ἀγιότης. ἡ μετάνοια συμβάλλει εἰς τὴν ἐν ἡμῖν ἐνοίκησιν τῆς Θείας Τριάδος, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς «ἐνοικεῖ ἐν τῇ καθαρῶς ἐχούσῃ ψυχῇ» καὶ «καθ' ὅσον ἐπιτηδεύεις ἔχει δεκτικῶς ὁ ἄνθρωπος» (Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος).

Τὸ διαχρονικὸν μῆνυμα τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε πάντοτε ἡ πρὸς μετάνοιαν πρόσκλησις, δι' ἧς «γεωργεῖται βοτάνη εὐθετος» καὶ «εὐλογία ἀπὸ τοῦ Θεοῦ» (Ἐβρ. 6, 7). Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἤρchiσε τὴν διδασκαλίαν του, προσκαλῶν τὸν κόσμον εἰς μετάνοιαν. «Ἀπὸ τότε ἤρξατο κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετονοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 4, 17). Τὴν ἀμετάπτωτον καὶ ἀγαθοπρεπὴ ταύτην κλῆσιν ἐπαναλαμβάνει σταθερῶς καὶ μετ' ἐμφάσεως ἡ Ἐκκλησία καθ' ὅλον τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας. Καὶ σήμερον ὑπερβαλλόντως, ἡ κρισιμότης τῶν καιρῶν ἐπιβάλλει, ὅπως οἱ πάντες ὑπερνικήσωμεν τὸν ἴδιον ἡμῶν ἑαυτὸν καὶ κινήθωμεν, διὰ τῆς ἀλλαγῆς νοοτροπίας καὶ διαγωγῆς, πρὸς τὴν θείαν ζωὴν, καθιστάμενοι σύμμορφοι «τῷ σώματι τῆς δόξης» τοῦ Χριστοῦ (Φι-

λιπ. 3, 21). Ἡ «πρὸς τὸ ἐξαλειφθῆναι ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας» (Πραξ. 3, 19) προσπάθεια καὶ ἡ πρὸς μετάνοιαν Θεοῦ ἐλευθέρη κίνησις ἡμῶν, συνοδεύονται πάντοτε καὶ συνεπικουροῦνται ὑπὸ τῆς θείας συγκαταβάσεως. Ἡ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν μετάνοιαν βιοῦσα ἀνθρωπίνη ὑπόστασις καθίσταται δοχεῖον τῆς θείας ἀγάπης καὶ τοῦ πλούτου τῆς χάριτος. Οἰκειοῦται τὴν θείαν ζωὴν καὶ διαποτίζεται ὑπὸ τῆς ὑπερεχούσης πάντα νοῦν εἰρήνης τοῦ Θεοῦ (Φιλιπ. 4, 17).

3. ΕΚΚΛΗΣΙΑ

«Προσελήλυθατε Σιών ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ καὶ μυριάσιν Ἀγγέλων, πανηγύρει καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων».

(Ἐβρ. ιβ' 22)

Ἐντεταγμένοι εἰς τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας «ζῶμεν ἐν Χριστῷ» (Γαλ. β' 20) καὶ «περιπατοῦμεν ἀξίως τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθημεν» (Ἐφεσ. δ' 1).

Ἡ Ἁγία ἡμῶν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς ἱερός, θεῖος καὶ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς καθ' ὅλην τὴν ἐπίγειον, ἐπὶ 2000 ἔτη, ἱστορικὴν Αὐτῆς πορείαν οὐδέποτε παρεβίασε ἐνσυνειδήτως τὸν εὐαγγελικὸν θεῖον νόμον τῆς πρὸς πάντας ἀγάπης καὶ δὴ καὶ πρὸς τοὺς ἀδυνάτους καὶ ἀλλοφύλους καὶ ἀλλοθρήσκους, ἐπιδείξασα πρὸς τὸν «ἔτερον» διαγωγὴν ὁμοίαν τῆς πρὸς τὸν «ἴδιον». Ἀντιθέτως, μάλιστα, ὑπῆρξε διὰ μέσου τῶν 20 αἰώνων θῦμα διωγμῶν, καταπιέσεων, διακρίσεων καὶ ἀδικιῶν ἀπὸ μέρους ἰδεολογιῶν, ἐγκοσμίων δυνάμεων, ἐθνῶν, θρησκειῶν καὶ φυλῶν καὶ ὑπέμεινε καὶ ὑπομένει ταῦτα με καρτερίαν καὶ ἐλπίδα, ὅτι «οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς» (Ρωμ. 8, 18). Ἐν τούτοις οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ὡς ἄνθρωποι «σάρκα φοροῦντες καὶ τὸν κόσμον οἰκοῦντες» εἴμεθα ἀμαρτωλοὶ καὶ χρῆζομεν μετανοίας.

Διὰ τῆς μετανοίας ἡμῶν μετέχομεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν «καινὴν κτίσιν» τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ χριστιανικὴ μετάνοια δὲν συνιστᾷ «ψυχοθεραπείαν», ὑποκειμενικὴν, συναισθηματικὴν καὶ συγκινησιακὴν κατάστασιν καὶ ἔξαρσιν, ἀλλ' ἐκκλησιαστικὸν τρόπον υπάρξεως. Διὰ νὰ γευθῶμεν τὴν ἁγίαν μετάνοιαν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἴμεθα Χριστιανοί, νὰ ζῶμεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὅλη ἡ ὑπαρξις ἡμῶν νὰ διαποτίζεται ἀπὸ τὴν εὐλογημένην χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ εὐσέβειαν. Ἡ Ἁγία ἡμῶν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἀποτελεῖ κοινόν σωματεῖον ἢ ἀπλὴν συνάθροισιν ἀνθρώπων ἐμφορουμένων με τὰς αὐτὰς ἰδεολογικὰς πεποιθήσεις ἢ ρυθμιζόντων τὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν με τὰ αὐτὰ ἠθικὰ παραγγέλματα. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ ἡγιασμένον κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ. Εἶναι τόπος συναντήσεως τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτῆς ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν κόσμον «ἡ

πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ» (Ἐφ. 3, 10-11) καί δι' αὐτῆς τά ἔθνη πάντα καθίστανται «συγκληρονόμα καί σύσσωμα καί συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας» τοῦ Χριστοῦ, «διά τοῦ Εὐαγγελίου» (Ἐφεσ. 3, 6).

Εἰς τήν ὅλην ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τό γεγονός τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας διακρίνεται ὡς ὑψίστη δωρεά τοῦ Θεοῦ, μοναδικῆς σημασίας διά τήν ζωήν τοῦ ἀνθρώπου καί τήν πορείαν τοῦ κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ «κατοικεῖ πᾶν τό πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» (Κολ. 2, 9). Ἡ πρός ἡμᾶς μεγαλυτέρα ὄντως εὐεργεσία καί συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅτι ἡξιώθημεν νά γεννηθῶμεν εἰς τήν Ἁγίαν Αὐτοῦ Ἐκκλησίαν. Εἰς τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καταλύεται ἡ φθορά καί ἡ κτιστή φύσις ἡμῶν ὑψοῦται εἰς τήν ἄκτιστον θεϊαν ζωήν. Εἰς τήν Ἐκκλησίαν νικῶνται ὅλα ἐκεῖνα αἱ δυνάμεις τοῦ κακοῦ καί τῆς ἀνομίας, αἱ ὁποῖαι συνθλίβουν τό ἀνθρώπινον πρόσωπον, καί ὁ πιστός καθίσταται κοινωνός τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, ἱκανός νά ὑψωθῇ διά τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἰδικῆς του ἐλευθερίας εἰς ἄλλην ποιότητα ὑπάρξεως, εἰς τήν καινὴν ζωὴν τῆς Θείας μεθέξεως. Εἶναι σημαντικόν νά συνειδητοποιήσωμεν, ὅτι εἰς τήν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν πραγματοῦται ἡ κατάλυσις τῆς δυναστείας τοῦ θανάτου καί ἡ μεταμόρφωσις τοῦ κόσμου. Διά τῆς Ἐκκλησίας «γέγονεν ἄλλη γέννησις, βίος ἕτερος, ἄλλο ζωῆς εἶδος, αὐτῆς τῆς φύσεως ἡμῶν μεταστοιχείωσις» (Γρηγόριος Νύσσης).

Τῷ ὑποδείγματι τοῦ Κυρίου στοιχοῦσα ἡ ἐν τῷ κόσμῳ στρατευομένη Ἐκκλησία κατὰ τήν δισχιλιετὴ ἱστορικὴν πορείαν Αὐτῆς, δέν ἡδυνήθη πάντοτε νά ὑπερβῇ τὰς τριβάς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ πάντοτε ἐκάλει τοὺς πιστοὺς νά προσέλθουν εἰς τήν τράπεζαν τοῦ Κυρίου καί νά μετασχουν τῆς ἐν αὐτῇ προσφερομένης πνευματικῆς τροφῆς διά νά ὑπερβούν τὰς ποικίλας συγχύσεις τοῦ παρόντος αἰῶνος καί νά βιώσουν κατὰ προθεωρίαν τήν ἐμπειρίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἰς τήν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ δισυπόστατος οὗτος ἀγὼν τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν πιστῶν προσδιορίζει τό περιεχόμενον τῆς κατὰ Χριστόν ζωῆς ἐν χρόνῳ, ἀλλὰ καί ὁδηγεῖ εἰς τὴν αἰωνιότητα τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν. Ἀποστολὴ λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀνατολὴν τῆς τρίτης χιλιετίας εἶναι νά ἀπελευθερώσῃ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς πνευματικὰς συγχύσεις καί τὰς ἰδεολογικὰς ἀγκυλώσεις τῶν νεωτέρων χρόνων καί νά διαφυλάξῃ ἀνοικτὴν τὴν ὁδὸν τῆς κοινωνίας αὐτοῦ πρός τὸν Θεόν, ἡ ὁποία ἐγγυᾶται καί τὴν ὀρθὴν ἀξιολόγησιν τῆς σχέσεως αὐτῆς πρός τὸν κόσμον.

Ἐπὶ 2.000 ἔτη, ἡ Ἐκκλησία ζῶσα καί δρῶσα ἐν τῷ κόσμῳ διά τῆς ἀναγεννητικῆς ἀγιαστικῆς καί φωτιστικῆς Θείας Χάριτος «ἐγέννησεν εἰς Χριστόν καί διά τοῦ Εὐαγγελίου» (Α΄ Κορινθ. 8' 15) τὸν «πολὺν ὄχλον τῶν σω-

ζομένων, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτόν οὐδεὶς δύναται ἐκ παντός ἔθνους καί φυλῶν καί λαῶν καί γλωσσῶν» (Ἀποκ. 5' 9). Ἐποδηγέτησε λαοὺς. Ἐκαλλιέργησε τὰ Γράμματα καί τὰς Ἐπιστήμας. Ἐνέπνευσε τὰς Τέχνας. Ἐξύψωσε τὰ ἦθη. Ἐστήριξεν μέ ἀγάπην τὸν ἄνθρωπον. Ἐκήρυξε τὴν ἀλήθειαν. Συνήνωσε τοὺς ἀνθρώπους εἰς Μίαν Ποίμνην ὑφ' Ἐνα Ποιμένα. Κατήργησεν πᾶσαν ἀφορμὴν διακρίσεως. Ἠγωνίσθη διά τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν. Τὰ λάθη καί αἱ πτώσεις τῶν μελῶν αὐτῆς δέν δύνανται νά μειώσουν τὴν προσφορὰν αὐτῆς, νά σβήσουν τὴν λάμψιν αὐτῆς, νά ἀφανίσουν αὐτήν.

Ἡ εὐθύνη πάντων ἡμῶν ἔγκειται εἰς τό νά ἀξιοποιήσωμεν, ὡς χρηστοὶ οἰκονόμοι, τὸν ἀδαπάνητον πλοῦτον, τὸν ὅποιον πλουσιοπαρόχως προσφέρει ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία καί νά γίνωμεν λόγῳ καί ἔργῳ σύμμορφοι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. 8, 29). Ἡ σταθερά πορεία πάντων ἡμῶν πρέπει νά ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, ἐν βαθεῖα πεποιθήσει, ὅτι «ἡμῶν τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καί Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίζει τό σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τό γενέσθαι αὐτό σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλιπ. 3, 20-21).

4. Η ΕΛΠΙΣ

«Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ἐλπίδος

πληρῶσαι ἡμᾶς πάσης χαρᾶς καί εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τό περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει Πνεύματος Ἁγίου».

(Ρωμ. ιε', 13).

Ἡ ὑπαρξις καί τό μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὑπαρξις καί μήνυμα βεβαίας ἐλπίδος. Τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα βιοῦμεν καί ὅ,τι ἐπιφυλάσσει τό μέλλον οὐδόλως δύνανται νά κλονίσουν τὴν πίστιν καί τὴν ἐν Χριστῷ ἐλπίδα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐάν τὰ γεγονότα τῆς παγκοσμίου καθημερινότητος εἶναι θλίβερά καί μεστά μίσους καί ἐχθρότητος, ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καί τῆς ἱστορίας εἶναι πηγὴ ζωῆς καί ἀγάπης. Τὴν ἀγάπην καί τὴν ἐλπίδα βιώνει ἡ Ἐκκλησία εἰς πᾶσαν ἱστορικὴν στιγμήν ὡς προοίμιον καί πρόγευσιν τῆς τελείας ἐν Χριστῷ δόξης τοῦ κόσμου. Οἱ πόλεμοι καί αἱ ἀκοαὶ πολέμων, ἡ ἐξέγερσις ἔθνους ἐπὶ ἔθνος, οἱ λιμοὶ καί λοιμοί, αἱ θλίψεις, τὰ μαρτύρια, ὡς καί πᾶσαι αἱ ὠδίνες τοῦ κόσμου (Ματθ. 24, 6 κ.ἐ.) ἀντιμετωπίζονται ἐν τῇ ἐσχατολογικῇ προοπτικῇ, «λογίζομαι γάρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ὑμᾶς» (Ρωμ. 8', 18). «Ἡμῶν γάρ τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καί Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίζει τό σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τό γενέσθαι αὐτό σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ»

(Φιλιπ. γ' 20-21). Πράγματι «*ἰσχυράν παράκλησιν ἔχον-
μεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν*» (Ἑβρ. 6, 18-19).
Συνεπῶς, παρὰ τὰ δεινὰ τοῦ κόσμου καὶ τὰς θλίψεις τὰς
ὁποίας ἐπιφυλάσσει ἡ ἀνθρωπίνη σκληρότης καὶ ἀμετα-
νόητος καρδιά (Ρωμ. 2, 5), ἡ διάθεσις τῶν πιστῶν δέν
πρέπει νά σκιάζεται ἀπό ταραχήν ἀπελπισίαν καὶ φόβον.
Ἡ συστροφή τῶν πονηρευομένων καὶ ἡ θρασύτης τοῦ κα-
κοῦ πρέπει νά ὀδηγοῦν ἡμᾶς εἰς στράτευσιν πρὸς κατανί-
κησιν τῆς κακίας καὶ πρὸς ἔλεγχον τῶν ἀδικούντων. Ἡ
σιωπὴ ἐδῶ ἰσοδυναμεῖ μὲ ἔνοχον ἀνοχήν καὶ ὑποστηρίζει
τὰς ἀδικίας. Οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλομεν νά ἀντιστρατευώ-
μεθα πρὸς τὰ ὄργανα τῆς ἀδικίας καὶ νά καταδικάζωμεν
τὰς πονηρίας μέχρι πλήρους ἐξαλείψεως των, μὲ πίστιν
καὶ ἐλπίδα, ὅτι «*οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία·
οὐδέ γάρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν δεδομένον
ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς*» (Πραξ. δ' 12). Ἡ
χριστιανικὴ ἐλπίς, τὸ ἴδιον τοῦτο τοῦ πιστοῦ, ἐρείδεται
εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ: «*Ἰδού ἐγώ
μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ
αἰῶνος*» (Ματθ. 28, 20).

Ταῦτα ἐπὶ τῇ λήξει τῆς δευτέρας χιλιετίας καὶ ἐν τῇ
αὐγῇ τῆς τρίτης ἀπευθύνομεν, ἀδελφοί καὶ τέκνα, πρὸς
πάντας ὑμᾶς, ἐξαίροντες τὴν ἐν Χριστῷ ἀγῇρῳ αἰσιοδο-
ξίαν καὶ ἐλπίδα, ἥτις διακατέχει πάντοτε τὴν συνείδησιν
τοῦ πιστοῦ. Ἐάν τὰ δεινὰ τοῦ κόσμου φαίνεται, ὅτι συν-

θλίσουν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ πάντοτε ἐρχόμε-
νος Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας καλεῖ πάντας εἰς
τὴν καινὴν ζωὴν, τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγά-
πης. Ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἔπαυσε νά τονίξῃ τὴν ἁγίαν
ἐλπίδα καὶ νά θεωρῇ τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου ὑπὸ τὸ
πρῶμα τῶν λόγων τοῦ Κυρίου: «*Ἰδού καινὰ ποιῶ πά-
ντα... ἐγὼ τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Ἐγὼ τῷ
διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν.
Ὁ νικῶν, ἔσται αὐτῷ ταῦτα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεός καὶ
αὐτός ἔσται μοι υἱός*» (Ἀποκ. 21, 5-7).

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος

† Ὁ Θεσσαλονίκης Παντελεήμων

† Ὁ Δράμας Διονύσιος

† Ὁ Παροναξίας Ἀμβρόσιος

† Ὁ Νέας Σμύρνης Ἀγαθάγγελος

† Ὁ Πειραιῶς Καλλίνικος

† Ὁ Περιστερίου Χρυσόστομος

† Ὁ Κεφαλληνίας Σπυρίδων

† Ὁ Ζακύνθου Χρυσόστομος

† Ὁ Ἐλασσῶνος Βασίλειος

† Ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Εὐσέβιος

† Ὁ Καστορίας Σεραφεῖμ

† Ὁ Σεβρίων καὶ Κοζάνης Ἀμβρόσιος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ἀρχιμ. Δανιὴλ Πουρτσουκλῆς

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΗΣ,
Πρόεδρος τοῦ ὡς ἄνω Συλλόγου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικόν	Δραχμαὶ	1.000
Διὰ τὸ Ἐξωτερικόν	Δολλάρια	50


ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»
Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) - Τηλ. 32.11.075

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑΣ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθῆναι



ΔΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΡΕΠΤΙΚΟΥ ΣΕΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**,
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν,
Τακτικοῦ Μέλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

Ο καταστρεπτικός σεισμός τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 1999, πού ἐπλήξε κατά τό μᾶλλον ἤ ἥττον ὅλες τίς περιοχές τῆς Ἀττικῆς ἀπό τήν Πάρνηθα ἕως τήν Πειραιῆ Χερσόνησο, δημιούργησε σέ ἀναρίθμητες οἰκογένειες χαίνουσες ὑλικές καί ψυχολογικές πληγές. Πολυάριθμες ἀπώλειες προσφιλῶν ὑπάρξεων, πού ἄφησαν τήν τελευταία τους πνοή κάτω ἀπό τά ἐρείπια· βαρύτατοι σημαντικοί τραυματισμοί πολλῶν ἑκατοντάδων ἀδελφῶν μας· ἰσοπέδωσις ἢ ἀνεπανόρθωτη βλάβη ἢ ἐπικίνδυνα ρήγματα πλήθους πολυκατοικιῶν καί μονοκατοικιῶν, πού χαρακτηρίσθηκαν εἴτε μέ κόκκινο χρῶμα ὀριστικά ἀκατοίκητες καί κατεδαφιστέες, εἴτε μέ κίτρινο χρῶμα ὡς μή κατοικήσιμες, ἐάν δέν προηγηθῇ συχνά πολύπτυχη καί πολυδάπανη ἐπισκευή τους· ἐξανέμισις γιά πολλούς κόπων καί μόχθων μιᾶς ὁλόκληρης ζωῆς· καταστροφή ἐργοστασίων, βιοτεχνιῶν, ἐργαστηρίων, καταστημάτων καί ἐπιχειρήσεων· δημιουργία πλήθους νέων ἀνέργων· ἀποκάλυψις τῆς ἀσυνειδησίας πολλῶν κατασκευαστῶν, ἐργολάβων καί ἐποπτευόντων μηχανικῶν· ἀχαλίνωτη κυνική δρᾶσις διαρρηκτῶν, μαυραγοριτῶν, κερδοσκοπῶν, αἰσχροκερδῶν καί ἐκμεταλλευτῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου· χιλιάδες ἀστέγων, πού ὑφίστανται στερήσεις, ταλαιπωρίες καί κακουχίες σέ καταυλισμούς σεισμοπλήκτων καί ζοῦν σέ σκηνές, τροχόσπιτα, λυόμενα, αὐτοκίνητα, «κοντέϊνερ» ἢ σέ μερικές περιπτώσεις καί στό ὑπαιθρο μέσα σέ

πρωτόγονες συνθήκες· βαρύτατες ψυχολογικές τραυματικές ἐμπειρίες ἰδίως παιδιῶν, ἀλλά καί πολλῶν ἀνηλίκων, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον στόν ὕπνο τους, ἀλλά καί τήν ἡμέρα, ἔχουν ἐφιάλτες καί χρειάζονται «ψυχολογική στήριξι»· κατάθλιψις, φοβίες, ἀγωνίες καί ἀγχη ἐνηλίκων· ταλαιπωρίες τῶν σεισμοπλήκτων ἐκ τῶν γραφειοκρατικῶν δυσλειτουργιῶν στή διαδικασία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου «Ξενοκράτης» καί ἄλλων σχεδιασμῶν ἀντισεισμικῆς προστασίας, ἰδίως ἐκ τῆς ἐλλείψεως συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ὁμολογουμένως ταχέως κινηθείσης κεντρικῆς κρατικῆς ἐξουσίας καί τῶν –κατά τό πλεῖστον ἀξιεπαίνων– προσπαθειῶν τῶν φορέων τῆς Πρωτοβαθμίου καί Δευτεροβαθμίου Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως· ἡ ἐνδημοῦσα –μέσα στήν περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα τῶν μετασεισμικῶν δονήσεων– νόσος τῆς φθοροποιῶς σεισμοφοβίας, ἡ ὁποία μερικές ἡμέρες ἐπιδεινώθηκε καί κορυφώθηκε μέ ἀλληλοσυγκρουόμενες ραδιοτηλεοπτικές καθησυχαστικές ἢ ἀνησυχητικές ἀνακοινώσεις, γνωματεύσεις καί συνεντεύξεις Ἑλλήνων καί ξένων σεισμολόγων, πού ἀξιολογοῦν τό γεγονός ὅτι ἡ χώρα καί ὅλη ἡ περιοχή τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, μετά τήν καταστρεπτική διέγερσι τοῦ ρήγματος τῆς «Ἀνατολίας» στήν ΒΔ Τουρκία, εἰσῆλθαν σέ περίοδο σεισμικῆς ἀφυπνίσεως καί ὑπερδιεγέρσεως· ἡ διαπίστωσις ὅτι σέ πολλές ἐνορίες τῆς Ἀττικῆς ἐγίναν ἐτοιμόρροπα καί ἐπικίνδυνα ἢ ὑπέστη-

σαν σοβαρώτατες ζημιές τά οικόδομήματα ἀρκετῶν Ἰ. Ναῶν, πού ἦσαν τά καταφύγια τῶν πονεμένων καί θλιμμένων τῆς περιοχῆς, ὅπως λ.χ. καί αὐτοῦ τοῦ ἱστορικοῦ Ἰ. Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος, ἐάν δέν ἐπισκευασθῇ ἐκ θεμελίων, δέν εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιῇται ὡς λειτουργικό κέντρο καί ὡς ὁ κεντρικός πνευματικός φάρος τῆς Ἰ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν· τό ὅτι ἐμπλουτίσθηκε τό καθημερινό λεξιλόγιό μας καί μιλάμε ἤ ἀκοῦμε καθημερινῶς καί συχνότερα γιά «σεισμικότητα», «σεισμογένεση», «ρῆγματα», «σεισμοπαθεῖς» ἢ «σεισμόπληκτους», «σεισμοσκόπια» ἢ «σεισμογράφους», πού καταγράφουν τό ἐπικέντρο, τόν χρόνο καί τήν ἔντασι τῶν σεισμικῶν δονήσεων, γιά «γεωδυναμικά ἱστοιτοῦτα», γιά «σεισμολογία» καί «σεισμομετρία», γιά ὁργανισμούς «ἀντισεισμικῆς προστασίας», γιά «ἀντισεισμική παιδεία καί ἐκπαίδευσι», γιά τό ὅτι «πρέπει νά μάθουμε νά ζοῦμε μέ τούς σεισμούς», γιά «ἀντισεισμική θωράκισι», γιά «ἀντισεισμικούς οἰκοδομικούς κανονισμούς» κ.τ.τ. – ὅλα αὐτά, πού δειγματοληπτικῶς ἀναφέραμε, ὅπως καί πολλά ἄλλα, γιά τά ὁποῖα εἶναι εὐγλωττες οἱ περιγραφές καί ἐπισημάνσεις τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἑπικοινωνίας, συνθέτουν τή φαινομενολογία τῶν συνεπειῶν τοῦ καταστρεπτικοῦ σειсмоῦ, τίς ὁποῖες ἔζησαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, ὅπως πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες τίς ἔζησαν σέ μεγαλύτερη κλίμακα οἱ σεισμόπληκτοι γείτονές μας στήν ΒΔ Τουρκία, πού ἐθρόνησαν ἀναρίθμητες ἐκατόμβες νεκρῶν, ἢ ὅπως τίς ἔχουν ζήσει στό πρόσφατο ἢ ἀπώτερο παρελθόν οἱ κάτοικοι πολλῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλά κατὰ τίς ἡμέρες τῆς προσφάτου σεισμικῆς καί μετασεισμικῆς δοκιμασίας, ἐκτός τῶν σελίδων τῆς «Μαύρης Βίβλου» τῶν φονικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἑγκέλαδου, ἐγράφησαν καί λαμπρές σελίδες ἐλπιδοφόρου «Λευκῆς Βίβλου», πού μᾶς βοηθοῦν νά θανμάζουμε ἢ νά ὁραματιζόμεθα μεσοπροθέσμως ἢ μακροπροθέσμως τά ἄνθη, τά ὁποῖα προβάλλουν τά ἐλκυστικά πολύχρωμα πέταλά τους μέσα στό χάσμα, πού ἀνοίξε ὁ σεισμός, γιά νά χρησιμοποιήσουμε τήν ὥραία ἔκφρασι τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητοῦ.

Ἄς φέρωμε πρῶτα - πρῶτα στό νοῦ μας τίς εἰκόνες τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καί ἡρωϊσμοῦ τῶν ἀνδρῶν τῆς Πυροσβεστικῆς καί τῶν τιμηθέντων ἀπὸ τήν Πολιτεία καί τήν Ἐκκλησία στελεχῶν τῶν Εἰδικῶν Ὁμάδων Ἀντιμετωπίσεως Καταστροφῶν (Ε.Μ.Α.Κ.), οἱ ὁποῖες σέ συνεργασία μέ παρόμοιες ὁμάδες σωστικῶν συνεργειῶν ἄλλων χωρῶν, ἐξέπληξαν τούς πάντες γιά τήν ἀνεκτίμητη προσφορά τους. Κάτω ἀπὸ ἀντίξοες συνθῆκες ἐργάσθηκαν νυχθημερόν ἐπὶ πολλές ὥρες μέ αὐταπάρνησι καί αὐτοθυσία καί κατέβαλαν ὑπεράνθρωπες, τιτάνειες καί ἡράκλειες προσπάθειες μέ ὑπομονήν, μεθοδικότητα, ἀκριβεῖς «χειρουργικές» κινήσεις πάνω καί κάτω ἀπὸ ὄγκους μπετόν. Ἔτσι ἔσωσαν ἀπὸ βέβαιον θάνατον πολλές δεκάδες

ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, πού εἶχαν ἐγκλωβισθῇ μέσα στά χαλάσματα. Ὁλόκληρος ὁ πολιτισμένος κόσμος θαύμασε καί χειροκρότησε τά ἐπιτεύγματά τους, ὅπως τά εἶχε θαυμάσει προηγουμένως καί στίς σεισμόπληκτες περιοχές τῆς Τουρκίας.

Ἄλλην μίαν φοράν Ἕλληνες καί Τοῦρκοι συναδελφωμένοι συνεργάσθηκαν ἁρμονικῶς καί μᾶς ἔκαμαν νά ὁραματιζόμεθα μίαν χρυσήν ἐποχήν, κατὰ τήν ὁποία οἱ δύο λαοί χωρὶς διαφορές θά ἠμποροῦσαν νά μεταβάλουν τή χώρα τους σέ ἐπίγειο παράδεισο, ἂν τά τρισεκατομμύρια, πού ξοδεύουν γιά ἐξοπλισμούς, τά ξόδευσαν γιά τήν εὐημερία τους σέ ἀτμόσφαιρα εἰρηνικῆς συμβιώσεως. Θά ἠμποροῦσαν νά ζοῦν καί νά ἐπικοινωνοῦν ἀδελφωμένοι χωρὶς οὐσιαστικά σύνορα μέσα στοὺς κόλπους μιᾶς χειραφετημένης ἀπὸ «νονούς» Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως. Ἡ ἐπικοινωνία τους θά κορυφωνόταν μέ φιλικές ἐπισκέψεις καί διακοπές τῶν μὲν Ἑλλήνων στά ὥραϊα ἀκρογιάλια τῆς –τουρκικῆς σήμερα– μυρωμένης Ἰωνίας, στή Βασιλεύουσα καί σέ ἱερά χώματα ἀλησμόνητων πατρίδων, τῶν δέ Τοῦρκων στά ὁμορφα ἑλληνικά νησιά. Τό ὄραμα αὐτό δέν εἶναι οὐτοπία, ἀλλά θά μποροῦσε νά γίνη πραγματικότης μέ ὀλίγην καλήν θέλησιν, πού θά εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ μυωπίες καί δαλτωνισμούς καί χειραφετημένη ἀπὸ ἰδιοτελεῖς ξένους «προστάτες».

Τί νά ὑπενθυμίσουμε ἔπειτα ἀπὸ τίς σελίδες τῆς «Λευκῆς Βίβλου» τοῦ προσφάτου σειсмоῦ; Μέ χρυσᾶ γράμματα ἔχουν ἤδη γραφῇ καί συνεχίζουν νά καταγράφονται μέσα σ' αὐτές στιγμιότυπα συγκινητικῆς οἰκογενειακῆς ἐνότητος καί πατρικῆς, μητρικῆς, υἱικῆς, θυγατρικῆς καί ἀδελφικῆς στοργῆς· ἀνθρωπιστικῆς εὐαισθησίας· πηγαίας καί αὐθορμήτου ἀγάπης πρὸς πάσχοντες συνανθρώπους· ποικιλομόρφου ἀτομικῆς ἢ συλλογικῆς ἐθελοντικῆς ἐργασίας καί προσφορᾶς πρὸς ψυχосωματικὴν ἀνακούφισι τῶν σεισμοπαθῶν καί ἰδιαίτερος πρὸς ψυχολογικὴν στήριξι τῶν παιδιῶν τους· ἐγκαίρουν κινητοποιήσεως τῶν ἐκπροσώπων τῆς παντοειδοῦς πολιτειακῆς καί πολιτικῆς ἡγεσίας πρὸς ἀναζήτησι τρόπων περιθάλψεως τῶν πληγέντων καί ἀποκαταστάσεως τῶν ζημιῶν, πρὸς ἀξιοποίησιν τῆς ἀποκτηθείσης πείρας γιά ἐξουδετέρωσι σφαλμάτων ἢ καταχρήσεων τοῦ παρελθόντος καί πρὸς συστηματικὴν ὁργάνωσι ἀξιοπίστου καί τελεσφόρου μελλοντικῆς (μέ βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες καί μακροχρόνιες προοπτικές) ἀντιμετωπίσεως φυσικῶν καταστροφῶν καί θεομηνιῶν.

Μέσα στά πολύχρωμα αὐτά ἄνθη, πού ἄρχισαν νά γεμίζουν τό ἐκ τοῦ σειсмоῦ χάσμα, ξεχωρίζει ἀναμφιβόλως ἡ πολύτιμη κινητοποίησις καί προσφορά τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ὅπως σέ ὅλες τίς περιπτώσεις σεισμῶν τοῦ παρελθόντος, ἔσπευσε καί σπεύδει ἐκ τῶν πρώτων πρὸς μετάδοσιν παρηγορίας καί ἐλπίδος στοὺς σεισμοπαθεῖς καί παίζει πρωταγωνιστικὸν ρόλο στήν ἀνα-

κούφισι τῶν δοκιμαζομένων καί στην ἐνίσχυσιν ὄλων τῶν πιστῶν. Ἡ Ἐκκλησία μας δέν περιορίζεται στό νά μᾶς βοηθῇ νά καταφεύγουμε στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος εἶναι «ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τήν γῆν καί ποιῶν αὐτήν τρέμειν» καί συγχρόνως «οἰκτιρῶν καί ἐλεήμων» (Ψαλμ. ογ´, 32 καί 8). Ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μᾶς βοηθεῖ νά ἀντιμετωπίσουμε ἱκανοποιητικῶς τό πρόβλημα τῆς «Θεοδικίας»· νά κατανοήσουμε ὅτι «πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καί συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν» (Ρωμ. η´, 22)· νά σκεπτόμεθα ὅτι «ἀνεξερευνήτα τά κρίματα αὐτοῦ καί ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοί αὐτοῦ» (Ρωμ. ια´, 33)· νά καταφεύγουμε μέ αὐτοκριτική καί μετάνοιαν στόν Θεό, ζητώντας νά διαφυλάττῃ «πᾶσαν πόλιν καί χώραν ἀπό λοιμοῦ, λιμοῦ, σειсмоῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἄλλοφύλων καί ἐμφυλίου πολέμου»· νά ἐπιναλαμβάνουμε τοὺς λόγους τῆς «ἐπὶ ἀπειλῇ σειсмоῦ εὐχῆς» τοῦ «Μεγάλου Εὐχολογίου»: «στήριξον τήν κτίσιν, στερέωσον τήν γῆν, παῦσον τόν κλόνον αὐτῆς...»· νά δοξάζουμε τόν Θεό γιά ὅλα τά ἀγαθά, πού ἔχομε καί τά ἐκτιμᾶμε –συχνά, ὡς μή ὠφελε– μόνον ὅταν τά χάσουμε· νά σηκώνουμε μέ ὑπομονήν τόν σταυρόν τῆς δοκιμασίας· νά ψιθυρίζωμεν: «καί ἔάν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιάς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι Σὺ μετ’ ἐμοῦ εἶ» (Ψαλμ. κγ´, 4)· νά ἔχωμεν πάντοτε τό ζωντανό βίωμα, πού φέρει στά χεῖλη ἐκάστου τοὺς λόγους: «Ἐμοί δέ τό προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθόν ἐστι, τίθεσθαι ἐν Κυρίῳ τήν ἐλπίδα μου» (Ψαλμ. οβ´, 28).

Ἄλλ’ ἡ Ἐκκλησία μας δέν περιορίσθηκε στήν πνευματική στήριξι καί ἐνίσχυσι τοῦ δοκιμαζομένου σεισμοπαθοῦς ποιμνίου της μέ τίς ἐκ τῶν πρώτων ὥρων εὐθύς μετὰ τόν σεισμό ἐπισκέψεις καί ἐνισχυτικές ὁμιλίες τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, τῶν ὁμόρων Σεβ. Μητροπολιτῶν, τῶν Ἱεροκληρῶν καί τῶν Κληρικῶν. Παραλλήλως, κινητοποιώντας τό πνευματικό ἐνοριακό δυναμικό της, ἔσπευσεν ἡ Ἐκκλησία νά ὁργανώσῃ καί τήν ἐνεργό συμμετοχή της στήν ἐπούλωσι καί ὑλικῶν πληγῶν. Ἡ ἐκ 15 ἑκατομμυρίων δραχμῶν πρώτη αὐθόρμητη προσφορά τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου δέν ἦταν ἡ ὅλη παρασχεθεῖσα βοήθεια, ὡς κακοπίστως καί κακοβού-

λως εἶπαν μερικοί, ἀλλ’ ἡ συμβολική ἀπαρχή μιᾶς τεραστίας συστηματικῆς προσφορᾶς πρὸς τοὺς σεισμοπαθεῖς, πού περιλαμβάνει μεγάλες χρηματικές ἐνισχύσεις ἐκ μέρους τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος, διανομὴν χιλιάδων κουβερτῶν, ἐνδυμάτων, τροφίμων, λατροφαρμακευτικοῦ ὑλικοῦ καί ὁργάνωσιν ἐνοριακῶν συσσιτίων ἐξαιρετικῆς ποιότητος.

Ἀλλά καί στό σημεῖο αὐτό θά ἦταν δυνατόν νά δραματισθοῦμε ἢ μᾶλλον νά ἐξωτερικεύσουμε μίαν βεβαιότητά μας, ἡ ὁποία ἄς θεωρηθῇ καί ὡς εἰσηγητική ὑποβολή. Αὐτὴ ἀφορᾷ στίς δραστηριότητες, πού προβλέπονται ἀπὸ τίς –κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου– ληφθεῖσες πρόσφατες ἀποφάσεις τῆς Ἱ. Συνόδου τόσον «περὶ συστάσεως Ἐκκλησιαστικῆς Ὑπηρεσίας στήν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν μέ τήν ἐπωνυμία “Κέντρο Στήριξης Οἰκογενειῶν” (ΚΕ.Σ.Ο.)», ὅσον καί «περὶ ὁργανώσεως τοῦ Ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», μέσα στήν ὁποία ὁργάνωσι δίδεται ἰδιαίτερα ἔμφασις στόν «Τομέα Προνοιακοῦ καί Κοινωνικοῦ ἔργου» (Περ. «Ἐκκλησία», Ἰούλιος 1999, σσ. 440-447). Πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι οἱ ἀποφάσεις αὐτές ἀποβλέπουν στή δημιουργία στήν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ ἐκκλησιαστικῶν ὑπηρεσιῶν, πού θά μποροῦν νά ἔχουν πιλοτικό χαρακτήρα, προσαρμοσμένες καταλλήλως μέσα σέ διαμητροπολιτικά πλαίσια.

Ὑπὸ τοιαύτην ὀπτικήν γωνίαν εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι –ἐφ’ ὅσον ἡ χώρα μας μαστίζεται ἀπὸ ναρκωτικά, διάδοσι τοῦ AIDS, διάλυσι οἰκογενειῶν, ἐκτρώσεις κ.τ.τ. καί ἐφ’ ὅσον ἐπὶ πλέον συχνά πλήττουν τόν ἑλλαδικό χῶρο διάφορες θεομηνίες (σεισμοί, πλημμύρες, καύσωνες, πυρκαϊές, χαλαζοπτώσεις κ.τ.τ.)– ὑπὸ τήν αἰγίδα τῶν δύο αὐτῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπηρεσιῶν καί τῆς προϋπαρχούσης πείρας, θά ἰδρυθοῦν καί ὁργανωθοῦν καί ἐκκλησιαστικές Ε.Μ.Α.Κ., πού θά σημαίνουν Εἰδικές Μονάδες ἐπείγουσας Ἀντιμετωπίσεως ὄχι μόνον πνευματικῶν καί ὑλικῶν Καταστροφῶν (κατὰ θεραπευτικόν τρόπο), ἀλλὰ καί ὑλικοπνευματικῶν καί ψυχοσωματικῶν Κινδύνων (κατὰ προληπτικόν τρόπο).





ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

«Ίδού οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀναστασιν πολλῶν»

Τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως, ὁ δίκαιος Ἰωσήφ καὶ ἡ Παρθένος Μήτηρ τοῦ Θεοῦ ἔφερον τὸ νήπιον Ἰησοῦ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ ἀφιερῶσιν τοῦ ὁ εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ προσφέρουν τὴν καθωρισμένην θυσίαν.

Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἔζη ὁ γέρον Συμεὼν, εἰς τὸν ὅποιον εἶχε ἀποκαλυφθῇ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅτι δὲν θὰ ἀπέθνησκε προτοῦ ἴδῃ τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. Οὗτος ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ναὸν, καθ' ἣν ὥρα εἰσῆρχοντο ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Θεοτόκος μετὰ τοῦ Θεοῦ βρέφους, καὶ πλησιάσας αὐτοὺς ἐνηκολίσθη αὐτὸ μέ μεγάλην στοργήν, ἔφερε τοῦτο εἰς τὸ στήθος του, «ὅσον τὸ δυνατόν πλησιέστερον πρὸς τὴν καρδίαν του, ἥτις ἦτο γεμάτη ἀπὸ χαράν» καὶ εὐλογήσας τὸν Θεὸν ἀνεφώνησε τὸ «νῦν ἀπολύεις τὸ δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ρῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ».

Καὶ ἐνῶ ὁ Ἰωσήφ μετὰ τῆς Θεοτόκου ἐθαύμαζον «ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ» ὁ Συμεὼν νηλόγησεν αὐτοὺς καὶ προσέθεσε πρὸς τὴν Μαριάμ, τὴν μητέρα τοῦ παιδίου «Ίδού οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀναστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον...».

Εἰς τὴν προφητείαν αὐτὴν ἃς σταθῶμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον καὶ ἃς μελετήσωμεν βαθύτερον τὴν σημασίαν της.

«Οὗτος κείται εἰς πτώσιν...». Ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶχε τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα δι' ὅλους. «Κατ' ἄλλον τρόπον ἐπέδρασεν εἰς ταύτην τὴν ψυχὴν καὶ κατ' ἄλλον εἰς ἐκείνην. Ἀλλὰ καὶ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχὴν διαφόρως ἐπιδρᾷ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς ἱστορίας της. Τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαθὴ θέλησις περιορίζεται ὑπὸ τῆς ἐλευθέρως ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἀνταχθοῦν εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ματαιώσουν

τὰ σωτηριώδη σχέδιά της, ὁπότε ὁ Χριστὸς καθίσταται πέτρα σκανδάλου καὶ λίθος προσκόμματος δι' αὐτούς».

Ίδού μια προφητεία ἡ ὁποία δὲν ἔπαυσε νὰ ἐκπληρώνεται οὐδέ στιγμὴν, ἀφ' ὅτου ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ Ἰησοῦς ἔγινε τὸ σημεῖον τῆς ἀντιλογίας. Ἀπὸ τότε ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ μία ἀδιάκοπος κίνησις τῶν λαῶν πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἢ ἀπομάκρυνσις ἀπ' Αὐτόν.

Ὁ προχριστιανικὸς κόσμος ἀγνοεῖ τὸ ὄνομά του, καὶ ὁμως ζῇ μέ τὴν προσδοκίαν τοῦ ἐρχομοῦ Του. Ἀπὸ τὴν ὥραν δὲ πού ἦλθεν, ἓνας νέος παλμὸς ἐδόνησε τὴν γῆν. Ἀσύγκριτος καὶ ἐπιβλητικὸς ὁ Ἰησοῦς ἐστάθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἡ κεφαλὴ του ἤγγισε τὸν οὐρανόν. Ἡ ἀνθρωπότης ἐστάθη γύρω του ἐκπληκτος. Καὶ ἡ ἀντιλογία ἀρχίζει. Καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἀνά πᾶσαν στιγμὴν μοιρασμένη εἰς δύο παρατάξεις: Εἰς τοὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τοὺς ἐναντίον Αὐτοῦ.

«Οὗτος κείται εἰς πτώσιν». Τὸ προεῖπεν ὁ πρῶτος προφήτης, ὁ Συμεὼν, ὁ ὁποῖος διεκήρυξεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπεβεβαιώθη ἀμέσως ἀπὸ τὰ πράγματα. Πολλοὶ τὸν ἐγκαταλείπουν καὶ φεύγουν, διότι εὐρίσκουν τοὺς λόγους του δυσκόλους. Πολλοὶ δὲν θέλουν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν, διότι ἀντιδρᾷ Οὗτος εἰς τὰς ὁρέξεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας των. Τὸ Εὐαγγέλιόν Του εἶναι τὸ πλέον διαδεδομένον, ἀπὸ ὅσα βιβλία ἀνέκαθεν ἐγράφησαν. Καὶ ὁμως ἐπολεμήθη ἀγρίως, μέ φανατισμόν, μέ πάθος. Γνωρίζετε κανένα ἄλλο βιβλίον πού νὰ ἐπολεμήθη ὅσο τὸ Εὐαγγέλιον; Τὸν ἀρνοῦνται ἄνθρωποι καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν ἐξαγριώνονται. Τὸν ἀρνοῦνται κοινωναὶ ὁλόκληροι καὶ αὐταὶ ἐκβαρβαρίζονται, τὸ ἔγκλημα ὀργαίνει καὶ ἡ κακία ἐξαπλώνεται. Καὶ ὅταν ἡ ἄρνησις ἀπλωθῇ πολὺ καὶ ὅταν οἱ ἀγαπῶντες τὸν Ἰησοῦν ὀλιγοστεύσουν, οἱ δὲ ἀρνηταὶ καὶ οἱ ἐχθροὶ του πολλαπλασιασθοῦν, ὅπως συνέβη κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, τότε... τότε ἡ πραγματικότης βοᾷ. Τλαιπωρία, σπαραγμός, σύντριμμα. Νὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποστασίας. Ἡ ἀνθρωπότης τῶν νεωτέρων χρόνων

ἡρνήθη τόν Ἰησοῦν καί αὐτός ἐγένετο δι' αὐτήν «εἰς πτώσιν».

Ἄλλά καί «Οὗτος κεῖται εἰς... ἀνάστασιν πολλῶν». Συμβαίνει πολλάκις, ὥστε ἄνθρωποι κακῶς ἀρχίσαντες νά ὀδηγηθοῦν διὰ τῶν σοφῶν μεθόδων τῆς Θείας Προνοίας εἰς ἀνάνηψιν, ὅποτε ἡ δι' αὐτοῦ πέτρα τοῦ σκανδάλου, ὁ Χριστός, μεταβάλλεται εὐθύς εἰς λίθον θεμέλιον καί ἀκρογωνιαίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἰκοδομοῦνται εἰς σωτηρίαν». Ἡ ἔλευσις τοῦ Μεσσίου ἀναγκαίως συνεπάγεται κρίσιν καί χωρισμόν. Ἄλλοι ὑποδέχονται τό φῶς, ἄλλοι ὁμῶς «ἡγάπησαν τό σκότος μᾶλλον ἢ τό φῶς, ἦν γάρ πονηρά αὐτῶν τά ἔργα» καί κατεδικάσθησαν ὑπό τῆς ἰδίας αὐτῶν διαγωγῆς. Ὁ Ἰούδας ὀδηγεῖται εἰς ἀπόγνωσιν καί ὁ Πέτρος μετανοεῖ· ὁ εἰς ληστῆς βλασφημεῖ καί ὁ ἕτερος ὁμολογεῖ. Τοιουτοτρόπως ἡ πτώσις πολλῶν εἶναι τό ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα τῆς φανερώσεως τοῦ Μεσσίου.

Ἐν τούτοις ὁ σκοπός τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος δέν εἶναι ἡ πτώσις, ἀλλά ἡ ἀνάστασις καί σωτηρία. Ὁ Θεός πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. Μυριάδες πιστῶν διαφόρων τάξεων καί διαφόρου μορφώσεως, προσκολλῶνται πρὸς τόν Ἰησοῦν καί διακηρύττουν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νά ἀπομακρυνθοῦν, ἔστω καί βῆμα ἀπ' Αὐτόν: «Κύριε πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις!». Γνωρίζετε κανένα ἄλλο βιβλίον πού νά ἐπολεμήθη ὅσον τό Εὐαγγέλιον; Ἀλλά γνωρίζετε καί κανένα ἄλλο βιβλίον πού ὕστερα ἀπό τόσην πολεμική, εἴκοσι αἰῶνας μετὰ τήν συγγρα-

φήν του, νά κυκλοφορῇ εἰς εἰκοσιπέντε ἑκατομμύρια ἀντιτύπων κατ' ἔτος, μεταφρασμένον εἰς ὑπερχιλίας γλώσσας καί διαλέκτους; Δέν εἶναι τοῦτο μία τρανὴ ἀπόδειξις τῆς θείας προελεύσεως τοῦ Χριστοῦ μας; Ὅσοι αἰῶνες καί ἂν περάσουν, ὅσοι μεταβολαί καί ἂν γίνουν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδέποτε θά παύσουν νά ὑπάρχουν καρδίαι πού νά φλέγωνται ἀπὸ τὴν ἀγάπην Του, ὑπάρξεις πού νά προσφέρωνται ὀλοκαυτώματα εἰς τόν βωμόν τῆς πίστεώς Του. Εἶναι αὐτός τό ἄλφα καί τό ὠμέγα, ἀρχή καί κέντρον καί τέλος τῆς ὑπάρξεώς μας, ἡ πτώσις καί ἡ ἀνάστασις τῶν πολλῶν, **Ἡ ΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΧΘΡΩΝ ΤΟΥ, Ἡ ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ**, ἡ σωτηρία καί ἡ καταδίκη τῶν ἀνθρώπων. Τόν ἀκολουθοῦν οἱ φίλοι Του καί γίνεται δι' αὐτοῦς πηγὴ ἰλασμοῦ, καί ἡ ζωὴ τῶν ἐξαγνίζεται, καί ἡ ψυχὴ τῶν γαληνεύει καί τά ἦθη τῶν ἐξευγενίζονται, καί τὴν χαράν των «οὐδεὶς αἶρει ἀπ' αὐτῶν».

«Οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καί εἰς ἀνάστασιν πολλῶν καί εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον». «Ὁ Ἰησοῦ πολυέλεε. Σπλαγχνίσου τὴν ἀνθρωπότητα καί τὴν τραγικὴν τῆς πτώσιν, Συγχώρησέ μας τὴν κατὰ Σοῦ προσβολὴν καί τὴν ἄρνησιν. Καταύγασε τά πνεύματά μας μέ τῆς πίστεώς Σου τό φῶς. Ἀνοιξε ἐμπρὸς μας δρόμους εἰρήνης, φωτεινοὺς ὀρίζοντας, πού τοὺς καταυγάζει ἡ ἀλήθεια καί τοὺς ὠραῖζει ἡ ἀγάπη. Ἰησοῦ λυπήσου τόν ἄνθρωπον τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος! Ἠμάρτησε πολὺ, ἐβασανίσθη πολὺ, ἔπεσε πολὺ! Γίνε Σύ δι' αὐτόν «εἰς ἀνάστασιν!».

T.





ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

«Χαῖρε Κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετά Σοῦ»

Ολόλευκος, λαμπρός, θριαμβευτής ἀπό τήν οὐράνιον πύλη ἔρχεται σήμερον ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ καί μέ τόν Θεῖον ἀσπασμόν «Χαῖρε Κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετά Σοῦ» ἀναγγέλλει εἰς τήν πτωχήν κόρην τῆς Ναζαρέτ ὅτι μητέρα τοῦ Θεοῦ θά γίνη. Καί μέ τό ἀγγελικό τό μήνυμα, τό σκότος τῶν εἰδώλων ἀρχίζει νά ὑποχωρῇ. Τό ἀνθρώπινον γένος βυθισμένον, ὡς τότε, εἰς τό σκότος τῆς ἀγνοίας ἐγείρεται διά νά γευθῇ τήν χαράν τῆς ἐλπίδος καί νά βαδίσῃ τήν ὁδόν τῆς σωτηρίας του. Διά τοῦτο καί ἡμεῖς σήμερον λαμπρόν ἐγκώμιον μετά τοῦ Γαβριήλ ἅς πλέξωμεν εἰς τήν Θεοτόκον καί ταπεινῶς τήν μεσιτείαν της ἅς ζητήσωμεν.

Εἴκοσι περίπου αἰῶνες παρήλθον ἀπό τῆς ἡμέρας ἐκείνης κατὰ τήν ὁποίαν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ ἔφερε τό ἄγγελμα πρός τήν Παρθένον Μαρίαν «Χαῖρε Κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετά Σοῦ». Χαρμόσυνος καί ἐλπιδοφόρος τοῦ ἀρχαγγέλου ὁ χαιρετισμός, διότι τήν χαρά τῆς σωτηρίας ἀναγγέλλει. Ὅταν πλέον ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπότητος ἦτο ἀθλία καί ἡ ἁμαρτία ἐβασίλευε καί ἐφαίνετο νά ἐπικρατῇ ὁ διάβολος, τότε ἀκριβῶς ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου. Τότε ἔπρεπε νά ἐξευρεθῇ τό ἐκλεκτόν ἐκεῖνον πρόσωπον, ἡ εὐλογημένη μεταξύ τῶν γυναικῶν κόρη, ἡ ὁποία θά ἐγένετο μητέρα Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος θά συνέτριβε τήν κεφαλὴν τοῦ ἀρχέκακου ὄφως καί θά ἐπανάφερεν εἰς τόν Θεόν πλησίον, τόν ἀποστάτην ἄνθρωπον. Καί εὐρέθη τῆς ἐκλογῆς τό σκεῦος, ἡ πτωχή καί ταπεινή καί ἀπλοϊκή τῆς Ναζαρέτ Μαρία, τῆς δημιουργίας τό κόσμημα, τοῦ Κόσμου ἡ πιό χαριτωμένη, ἡ ἀσπίλος καί ἀμόλυντος Παρθένος, μητέρα διά νά γίνη τοῦ Θεοῦ. Ἡ κλιμαξ ἡ ἐπουράνιος, δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός. Ἡ γέφυρα ἡ μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς Οὐρανόν.

Ὁ ἀρχάγγελος εἰσέρχεται εἰς τόν οἶκον τῆς Παρθένου

καί μέ θριαμβευτοῦ τό ὕψος τόν Θεῖον ἀσπασμόν τῆς ἀπευθύνει: «Χαῖρε Κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετά σοῦ· εὐλογημένη σύ ἐν γυναιξίν». Χαῖρε ἡ πιό χαριτωμένη κόρη. Ὁ Κύριος ὁ ὁποῖος σέ ἐπροίκισε μέ τόσας χάριτας εἶναι μαζί σου. Ἐχεις εὐλογηθῇ ὅσον καμμία ἄλλη γυναῖκα.

Ἐάν ἦτο ὑπερήφανος καί ματαιόδοξος ἡ ταπεινή νεάνις τῆς Ναζαρέτ θά ἐκολακεύετο. Θά εἶχεν ἔτοιμον τήν ἀπάντησιν. Ἄλλ' ὄχι. Ἡ Μαρία ταράσσεται. Συναισθάνεται ὅτι δέν εἶναι ἀξία μιᾶς τόσον μεγάλης τιμῆς. Διότι πράγματι οἱ ταπεινόφρονες ταράσσονται ὅταν ἀκούουν ἐπαίνους ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπεζητοῦν τοὺς ἐπαίνους δέν ἔχουν ἀσφαλῶς τήν μεγαλυτέραν χριστιανικὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης καί κινδυνεύουν νά κρημνισθοῦν.

— Μὴ φοβῆσαι Μαριάμ. Πρέπει νά χαρῆς ἰδιαιτέρως διότι ἐκρίθης ἀξία τῆς ἐξαιρετῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Καί πράγματι θά συλλάβῃς καί θά γεννήσῃς υἱόν τόν ὁποῖον θά ὀνομάσῃς Ἰησοῦν καί Αὐτός θά εἶναι μέγας διά τῆς ἀγιότητάς Του καί διά τό ἀξίωμά Του. Καί Αὐτός εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ. Θά βασιλεύσῃ αἰωνίως. Ἡ βασιλεία Του δέν θά ἔχῃ τέλος.

Εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ Γαβριήλ μέ παιδικὴν ἀπορίαν ἡ Μαριάμ ἀπήντησε:

— Πῶς θά γίνη αὐτό; Πῶς θά γίνω μητέρα ἀφοῦ ἄνδρα δέν ἐγνώρισα;

Οἱ λόγοι τῆς Παρθένου δεικνύουν τήν ἀγνότητα τῆς παιδικῆς καρδίας της καί δι' αὐτό ὁ ἄγγελος δέν τήν κατακρίνει ὅπως ἄλλοτε τόν Ζαχαρίαν, ἀλλὰ ἐξηγήσιν εἰς τήν ἀπορίαν της, τῆς δίδει:

— Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, Μαρία, πού θά σέ ἐξαγιάσῃ, θά ἔλθῃ εἰς σέ καί δύναμις τοῦ Ὑψίστου θά ρίψῃ τήν δημιουργικὴν καί προστατευτικὴν σκέπην καί σκιάν της ἐπὶ σοῦ. Δι' αὐτό καί τό βρέφος τό ὁποῖον θά γεννηθῇ, τό ἅγιον καί ἀναμάρτητον, θά εἶναι ὁ υἱός τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ ἀγγέλου μᾶς δίδει μίαν ὠραίαν παρομοίωσιν: «Ὅπως ὁ καλλιτέχνης, ὁ ὁποῖος εὐρίσκει πολύτιμον ὕλικόν, ἐξαιρετικόν καλλιτέχνημα φιλοτεχνεῖ, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Χριστός, ἐπειδὴ εὖρει ἁγίαν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῆς Παρθένου, τὴν ἐστόλισεν εἰς ἔμφυχον ναόν καὶ ἔπλασε ἐντὸς αὐτοῦ μέδ,τι τρόπον ἤθελε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ εἰσῆλθεν καὶ ἐκ τῆς Παρθένου ἐγεννήθη».

Ἡ Σάρρα, ἡ σύζυγος τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ ἐγέλασε διὰ τὸ παράδοξον τοῦ Χαιρετισμοῦ, ὁ ὁποῖον προανήγγειλεν εἰς αὐτὴν ὅτι μετὰ ἓν ἔτος θὰ εἶχεν ἀποκτήσει υἱόν. Ἀλλ' ἡ Μαρία μέτελειαν πίστιν, ταπεινῶσιν καὶ ὑπακοήν, δέν αἰσθάνεται ἐκπλήξιν, οὔτε καὶ δισταγμόν κανένα ἐκδηλώνει. Ἐχει πεποίθησιν εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀπόκρισις τὴν ὁποίαν δίδει εἶναι ἀκριβῶς πλήρης ταπεινοφροσύνης καὶ ὑποταγῆς. Ἡ Μαρία καλεῖται εἰς τὴν μεγίστην ἀποστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἐκλήθη ἄνθρωπος. Χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃ. Χωρὶς νὰ τὸ ὀνειρευθῇ ποτέ. Καλεῖται νὰ τεθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ. Νὰ θέλῃ ὅ,τι θέλει ὁ Θεός. Καὶ ἡ καρδιά της ἀμέσως φλέγεται. Ἐξ ὁλοκλήρου αἰχμαλωτίζεται.

— Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου.

Καὶ ἡμᾶς ὁ Θεός μᾶς καλεῖ σήμερον νὰ τεθῶμεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σχεδίων του. Ἀπαντῶμεν ἄραγε καὶ ἡμεῖς μετὰ τῆς αὐτῆς προθύμου καὶ ταπεινῆς ὑπακοῆς, μετὰ τῆς ὁποίας καὶ ἡ Μαρία; Ἰδοὺ τὸ ἐρώτημα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν σκέψιν μας ἐμπρός εἰς τὸ τρανόν παράδειγμα τῆς ὑποταγῆς τῆς Θεοτόκου. Ὅλους καὶ τὸν καθένα μας ἰδιαιτέρως καλεῖ ὁ Κύριος. Μᾶς καλεῖ νὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς βασιλείας Του. Ἀλλὰ κανεὶς δέν εὐκαιρεῖ. Κανεὶς δέν εἶναι ἔτοιμος. Πῶς, λοιπόν, εἶναι δυνατόν ἡ εὐτυχία εἰς τὴν γῆν νὰ ἐπικρατήσῃ; Πῶς εἶναι δυνατόν ἐγωῖσταί, ὅπως ἡμεῖς, τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ νὰ προσελκύσωμεν; Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀλλάξωμεν πορείαν. Νὰ ἀνοίξωμεν τὰ ὦτα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ ταπεινοὶ νὰ ὑποταγῶμεν εἰς τὸ θέλημά Του. Νὰ θέσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Του, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τῆς εὐλογίας Του τὰ ἀποτελέσματα.

Ἀλλὰ εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ποῖος θὰ μᾶς βοηθήσῃ; Ποῖος πανίσχυρος μεσίτης πρὸς τὸν Σωτῆρα θὰ ἀπευθυνθῇ, τὴν προσευχήν μας διὰ νὰ ἀκούσῃ; Ποῖος ἄλλος ἀπὸ τὴν Παρθένον Μαριάμ;

Ποῖος χριστιανὸς δέν ἀναγνωρίζει τὴν ἐνεργητικὴν ἐπέμβασιν τῆς Θεοτόκου; Ποῖος μέ ἐμπιστοσύνην δέν ἀναφωνεῖ κάθε στιγμὴν «Παναγία μου»; Πολλὰ ἰσχύει δέησις Μητρός πρὸς εὐμένειαν Δεσπότη. Μὲ πόσῃ κα-

τάνυξιν καὶ συντριβὴν εἰς πᾶσαν περίστασιν τῆς ζωῆς μας καταφεύγομεν πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ μέ συγκίνησιν ψάλλομεν τὰ ὠραῖα τροπάρια τῶν παρακλητικῶν κανόνων;

«Πολλοῖς συνεχόμενος πειρασμοῖς πρὸς σέ καταφεύγω σωτηρίαν ἐπιζητῶν».

«Εἰρήνευσον, Κόρη, τῇ γαλήνῃ, τῇ τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ σου, Πανάμωμε».

«Προστάτην σε τῆς ζωῆς ἐπίστομαι καὶ φρουράν ἀσφαλεστάτην Παρθένε».

«Πρὸς τίνα καταφύγω ἄλλην, Ἀγνή; ποῦ προσδράμω, λοιπόν καὶ σωθήσομαι; ποῦ πορευθῶ»;

Εἰς κάθε στιγμὴν τῆς ζωῆς μας, ἃς χρησιμοποιήσωμεν τὴν δύναμιν καὶ τὴν μεσσητεῖαν τῆς Θεοτόκου, διότι αἱ δυσκολαὶ τῆς ζωῆς καὶ ὁ ἐναντίον μας πόλεμος τῆς εὐπεριστάτου ἁμαρτίας δέν μᾶς ἀφίνουν νὰ σωθῶμεν μέ τὴν ἰδικήν μας μόνον προσπάθειαν. Εἰς τὴν Θεοτόκον μέ ἐμπιστοσύνην ἃς προσφεύγωμεν, τὴν στοργικὴν καὶ πονεμένην μας μητέρα διὰ νὰ ἐπιτυχάνῃ παρὰ τοῦ πολυευσπλάγχνου της Υἱοῦ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν συγγνώμην. Εἰς Αὐτὴν ἃς προσφεύγωμεν διὰ νὰ μᾶς ἐνισχύῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Δι' Αὐτῆς ἃς ζητῶμεν ἀπὸ τὸν Κύριον τὴν βοήθειάν Του διὰ τὰς πνευματικὰς καὶ ὕλικὰς μας ἀνάγκας. Εἰς Αὐτὴν κατὰ τὰς στιγμὰς τοῦ πόνου καὶ τῶν θλίψεων ἃς ἀπευθύνωμεν θερμὴν τὴν προσευχήν μας «παράκλησιν ἐν ταῖς θλίψεσιν οἶδα· καὶ τῶν νόσων ἰατρὸν σέ γινώσκω».

Καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὴν μεσσητεῖαν Της ἃς ἐπικαλεσθῶμεν διὰ τὴν ἀνάπλασιν καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὴν ἠθικὴν κατὰπτωσιν, διότι ἡ κατὰπτωσις αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῶν δεινῶν καὶ τῆς καταστροφῆς μας.

Ἰδιαιτέρως, ὅμως, ἃς στρέψωμεν τὴν σκέψιν καὶ τὴν προσοχήν μας πρὸς τὰς νεάνιδας τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, διότι νεάνις ὑπῆρξε καὶ ἡ Θεοτόκος, ὅταν μητέρα τοῦ Θεοῦ νὰ γίνῃ, ἐξελέγη. Ὑπῆρξε τότε ἡ Παναγία νεάνις διατρέχουσα τὴν δευτέρα δεκάδα τῆς ἡλικίας της καὶ ἐκοσμεῖτο ἀπὸ ὅλας ἐκεῖνας τὰς χάριτας, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ κοσμοῦν ἰδιαιτέρως τὴν νεότητα. Ἦτο σεμνὴ καὶ ταπεινόφρων εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ τοὺς τρόπους καὶ πρὸ πάντων εἶχε τὸν ἀνεκτίμητον θησαυρόν τῆς ἠθικῆς καθαρότητος καὶ τῆς ἀγνότητος.

Ἄς προσευχηθῶμεν θερμῶς κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν διὰ τὴν περιφρούρησιν καὶ σωτηρίαν τῶν νεανικῶν ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι διατρέχουν τοὺς μεγαλυτέρους κινδύνους τῆς ἐποχῆς μας.

Εἴθε ὁ Οὐράνιος Κύριος διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου νὰ μᾶς χαρίξῃ κάθε εὐλογίαν καὶ χαράν.

Τ.



1821!



Ἡ μοναδική στὸν κόσμον ἐπέτειος. Ἡ ἐπέτειος τῆς Ἑθνικῆς μας Παλιγγενεσίας. Ὅλοι αἱ Ἑθνικαὶ ἑορταὶ τῶν διαφόρων Ἐθνῶν ἔχουν τοπικὸν χαρακτήρα. Εἶναι Ἑθνικαὶ ἑορταί. Ἡ 25ῃ Μαρτίου τοῦ 1821 ὅμως —δέν εἶναι ὑπερβολή— ἔχει παγκόσμιον χαρακτήρα. Ἀσφαλῶς τοῦτο ἔχει σχέσιν ἀπὸ θρησκευτικῆς πλευρᾶς, μέ τό ὅτι ἡ ἑναρξίς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, συμπίπτει μέ τήν κατὰ τήν αὐτήν ἡμερομηνίαν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου περὶ ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλά δέν εἶναι μόνον αὐτό, εἶναι καί ὁ σκοπὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὑψηλός, μέγας. Πρόκειται περὶ τῆς ἀποκτήσεως τοῦ Θείου δώρου τῆς ἐλευθερίας, χωρὶς οὐδέν ἕτερον ἐλατήριο. Πρόκειται περὶ τῆς ἐλευθερίας, χάριν τῆς ἐλευθερίας. Καί ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις παρουσιάζεται ὡς κοσμοϊστορικὸν καί παγκόσμιον γεγονός ἀλλὰ τό ἐλατήριο τῆς φαινομενικῶς μόνον εἶναι ἡ ἐλευθερία. Κύριον ἐλατήριο καί σκοπὸς εἶναι «τό ψωμί». Διὰ τὸν ἐπιούσιον πολέμουν οἱ Γάλλοι, διὰ τὰ ὕλικά ἀγαθὰ δηλαδή. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὅμως ὑπερέχει, καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν. Ὑλὴ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις. Ἰδέα ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. Παραβάλλομεν τὰς δύο αὐτάς Ἐπαναστάσεις, διότι ἡ ἀνθρωπότης εἰς τήν μακράϊωνα ἱστορίαν τῆς δέν ἔχει νά ἐπιδείξῃ μεγαλυτέρας τῶν δύο τούτων.

Εἶναι ὅμως κοσμοϊστορικὸν καί μέγα καί παγκόσμιον γεγονός, ἡ 25ῃ Μαρτίου τοῦ 1821 καί δι' ἓνα ἄλλον, τὸν καί σπουδαιότερον, λόγον. Ποῖον; Τό ὅτι εἶναι δημιουργήμα τῆς Πίστεως πρὸς τὸν Θεόν. Δέν διαθέτει τό ἀφυπνιζόμενον Ἑλληνικόν Ἔθνος οὔτε ὄπλα, οὔτε πλοῦτη. Διαθέτει ὅμως πλουσίας ψυχάς. Ψυχάς πιστευούσας ἀκραδάντως εἰς τήν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ «Ἀναστήτω ὁ Θεός καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ» ψάλλει ὁ πιστὸς λαός, ὅταν ἀποφασίζει νά σπάσῃ τὰς ἀλύσσεις τῆς δουλείας. Ὁ ἱερός Κλῆρος ἔχει προπαρασκευάσει τὰς ψυχάς τῶν Ἑλλήνων μέ τὰ διδάγματα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καί οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἀγῶνος προσεύχονται καί μεταλαμβάνουν καί πιστεύουν πῶς ὁ Θεός ὑπέγραψε τήν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καί δέν εἶναι δυνατόν νά πάρῃ πίσω τήν ὑπογραφήν του.

Τό μυστικὸν λοιπὸν τό ὅποιον καθιστᾷ τήν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἀληθῶς μέγα γεγονός εἶναι ἡ Πίστις εἰς τὸν Θεόν. Ἡ Πίστις μεγαλουργεῖ. Ἐάν θέλωμεν καί σήμερον εἶτε ὡς ἄτομα, εἶτε ὡς Ἔθνος νά μεγαλουργήσωμεν καί νά εὐτυχίσωμεν, ἰδοὺ τό τρανὸν παράδειγμα τῶν προγόνων μας. Ἄς τό μιμηθῶμεν.

Ι. Γ. Τ.



ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΟ ΦΩΣ

ἀπ' τὸν ᾿Αθω

*᾿Αξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον
τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.*

(Μεγαλυνάριο τῆς Θεοτόκου)

Πολλές φορές συμβαίνει κάποια ἡμερομηνία νά μᾶς χαράσσεται βαθύτερα στή θύμησή μας, διότι συνδέεται μέ κάτι πού ἰδιαίτερα μᾶς ἐνδιαφέρει, πού μᾶς συγκινεῖ προσωπικά, ἢ πού μᾶς ἀνακαλεῖ στή μνήμη κάποιο εὐχάριστο γεγονός μέσα στήν ἐπίπεδη καθημερινότητα τῆς ζωῆς τῶν πόλεων. Καί συνήθως, ἂν τό γεγονός αὐτό ἔχει ὀρισμένη διάρκεια, τότε ἐστιάζεται ἡ σκέψη μας, ὅταν ἀκριβῶς ἀπομακρύνεται ἀπό κοντά καί χάνουμε πλέον τή δυνατότητα νά νιώσουμε παρόμοια ἐμπειρία.

Τρίτη, 9 Νοεμβρίου 1999. Μιά ἡμερομηνία πού γιά τοὺς κατοίκους τῆς μητροπολιτικῆς Ἀθήνας θυμίζει τὴν ἀναχώρηση τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας τῆς Θεομήτορος, τῆς Παναγίας «᾿Αξιόν ᾿Εστίν». Πρόκειται γιά τὴν πιό γνωστὴ εἰκόνα τοῦ ᾿Αγίου Ὁρους, πού φυλάσσεται στό χωρὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ τοῦ Πρωτάτου, στίς Καρυές. Λόγω αὐτοῦ τοῦ γεγονότος καί τῆς ἱστορικῆς σημασίας της, ἡ εἰκόνα «᾿Αξιόν ᾿Εστίν» ὀνομάζεται καί Παναγία ἢ Καρυώτισσα, ἐφέστια εἰκόνα τοῦ Πρωτάτου κι ὁλόκληρου τοῦ ᾿Αθω, ἀποτελοῦσα καί τὴν «Ἐπίσκοπον τοῦ Ὁρους», πράγμα πού ὑποδηλώνει τὴ θεομητορικὴ προστασία τῆς μοναστικῆς πολιτείας τοῦ ᾿Αγιωνύμου Ὁρους καί τῶν ἀφοσιωμένων σ' αὐτή.

Ἄν καί ἡ ἱστορία τῆς εἰκόνας τοῦ «᾿Αξιόν ᾿Εστίν» εἶναι πράγματι μεγάλη, ὁ κεντρικὸς πυρήνας τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης ἀνάγεται στὸν Ι' αἰ., ἡ ὁποία «συνδέει τὴ σημερινὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας μέ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ σέ κελλιῶτη μοναχὸ στήν περιοχήν τοῦ ᾿Αδειν. Ὁ ἀρχάγγελος, προσποιούμενος τὸν ξένο ὁδοιπόρο, ἔφτασε στό κελλί καί ἔψαλλε τὸν ὕμνο «᾿Αξιόν ᾿Εστίν» τόσο καλά, ὥστε ὁ μοναχὸς τοῦ ζήτησε νά τόν

γράψει σέ πλάκα, πράγμα πού ἔκαμε ὁ ἀρχάγγελος μέ τό δάκτυλό του». Τό περιστατικὸ αὐτὸ ἔγινε σ' ἓνα κελλί τῶν Καρυῶν, τό ὁποῖο –ἐπειδὴ τιμήθηκε μέ τὴν ἀγγελικὴ ἐπίσκεψη– ὀνομάστηκε «᾿Αξιόν ᾿Εστίν» κι ὁ τόπος, πού βρίσκεται αὐτό, «᾿Αδειν, ὃ ἐστι ψάλλειν». Ἀπὸ ἐκεῖ, ἡ σепτή εἰκόνα μεταφέρθηκε στό Πρωτάτο.

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας στό σύνθρονο τοῦ Πρωτάτου θεωρεῖται ὅτι ἀποτελεῖ ἔργο τοῦ φημισμένου ζωγράφου τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων, τοῦ Πανσέληνου, ὁ ὁποῖος –ὅπως εἶναι γνωστὸ σύμφωνα μέ σχετικὴ παράδοση– ἀγιογράφησε τό ναὸ αὐτὸ τῶν Καρυῶν, καθὼς καί τό καθολικὸ τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου. Οἱ ἐπιγραφές τῆς εἰκόνας εἶναι οἱ ἐξῆς: Μ[ΗΤΗ]Ρ Θ[ΕΟ]Υ Η ΚΑΡΙΩΤΗCΑ - Ι[ΗΣΟΥ]C Χ[ΡΙCΤΟ]C. Τό κύριο γνώρισμα τῆς εἰκόνας εἶναι ἡ στάση μέ τὴν ὁποία ἡ Θεοτόκος κρατᾷ τό Χριστό στήν ἀγκυλιά της: τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ εἶναι δεξιά ἀπὸ τό πρόσωπο τῆς Παναγίας (τύπος τῆς δεξιοκρατούσας), ἡ ὁποία σκύβει ἐλαφρὰ γιά νά ἀκουμπήσει τό μάγουλό της μέ τό δικό του. Ἐπίσης, ὁ Χριστὸς βαστάζεται ἀπὸ τό ἀριστερὸ χέρι τῆς Θεοτόκου, βρισκόμενος σέ ζωηρὴ κίνηση, ἐνῶ ἡ Παναγία κρατᾷ μέ τό δεξιὸ της χέρι ἐνεπίγραφο εἰλητάριο, πού γράφει: ΠΝ[ΕΥΜ]Α Κ[ΥΡΙΟ]Υ ΕΠ' ΕΜΕ ΟΥ ΕΙΝ[ΕΚΕΝ] ΕΧΡΙCΕΝ ΜΕ] (Ἦσ. 61, 1' Λουκ. 4,18).

Σήμερα ἡ εἰκόνα εἶναι καλυμμένη μέ ἀργυρὴ ἐπένδυση, πού μόνο τὰ πρόσωπα τῆς Παναγίας καί τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀκάλυπτα καί φαίνεται ἐκεῖ ἡ ἀγιογράφηση. Τό ὑπόλοιπο τμῆμα της ἀποτελεῖται ἀπὸ μονοκόμματο ἀσημένιο ἔλασμα μέ ἐπιχρυσώσεις. Τό στέμμα τῆς Θεοτόκου, οἱ ἄγγελοι δεξιά καί ἀριστερὰ της, καθὼς καί τὰ χερου-

βείμ στίς γωνίες είναι κατασκευασμένα από χωριστά ἐλάσματα. Τό ἔργο αὐτό τῆς ἐπένδυσης τῆς εἰκόνας ἔγινε τό 19ο αἱ.

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας «Ἄξιον Ἑστίν», τό «κόσμημα» τοῦ παλλαδίου τῶν Καρυῶν, ἐξῆλθε ἀπό τό «Περὶ βόλι τῆς Παναγίας» καί παρέμεινε 24 ἡμέρες στὸν ἱερό ναό τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὁδοῦ Ἀχαρνῶν, γιά προσκύνηση ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Ἡ ἀνταπόκριση τοῦ κόσμου στὴν ἔλευση τῆς θεομητορικῆς εὐλογίας ἀπ' τὸν Ἄθω ὑπῆρξε συγκινητικὴ καὶ ἀξιοσημείωτη. Διότι, δὲν ἦταν λίγοι ἐκεῖνοι οἱ πιστοὶ ποὺ περιέμεναν περισσότερο ἀπὸ τέσσερις ὥρες γιά νὰ προσκυνήσουν μέ εὐλάβεια, νὰ ἀσπαστοῦν τὴν θαυματουργή εἰκόνα καί νὰ ἀποκομίσουν τὴ χάρη τῆς. Ἡ κοσμοπλημμύρα γιά τὴν προσκύνηση δὲν ἐρμηνεύεται –κατὰ τὴν προσωπικὴ μας γνώμη– ὡς «ἐξάρτηση ποὺ ἔχουμε ὡς κοινωνία ἀπὸ τὴν εἰκόνα ὡς θέαμα», οὔτε ἀπὸ «ὁμοιοπαθητικὴ συμπεριφορὰ», οὔτε «στὴν προϋούσα κοινωνικοποίηση τοῦ θρησκευέσθαι». Ἀντίθετα, ἂν αὐτὲς οἱ «ἐρμηνεῖες» συνιστοῦν ἴσως μονοψήφιο ποσοστιαῖο ἀριθμὸ, μποροῦμε νὰ ποῦμε –ἔχοντας ἐμπειρία πρῶτα ἀπὸ τό προσκύνημα αὐτό– ὅτι μέσα ἀπ' αὐτὸ ἐκφράζονται οἱ ἑξῆς ἀλήθειες:

α. Τὴν προσκύνηση τῆς εἰκόνας, ὡς ἓνα θρησκευτικὸ γεγονός, εἶναι ἀνάγκη νὰ τό δοῦμε μέσα ἀπὸ τὴ φύση τῆς θρησκείας. Καί ἡ θρησκεία, κατὰ τὸν καθηγ. Ἰ. Θεοδωρακόπουλο, «εἶναι ἓνα ἰδιαίτερο εἶδος συνειδέναι τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἡ τέχνη καὶ ἡ λογικὴ». Ἄν ἡ χριστιανικὴ ἀποκάλυψη εἶναι ἡ ὑπέρβαση τῆς θρησκείας, τότε κά- νουμε λόγο γιά μετάβαση ἀπὸ τό σύμβολο στὴ συμβολιζόμενη πραγματικότητα. ὅταν στό χωρὸ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας λέγεται καί πιστεύεται ὅτι «ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τό πρωτότυπον διαβαίνει (Μ. Βασίλειος), στὴ βίωση τῆς ὁρθῆς πίστεως δὲν ὑπάρχει κἀν σκέψη γιά θρησκοληψία, εἰδωλικὴ ἀπεικόνιση κ.τ.δ.

β. Ἐπιπλέον, ἡ προσκύνηση τοῦ «Ἄξιον Ἑστίν» ἀπὸ τόσες χιλιάδες πιστῶν, ἀποτελεῖ γεγονός ἐκδήλωσης τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἡ ὁποία, ἀντιστεκόμενη στὴ γενικευόμενὴ ἀποϊεροποίηση καί καθολικὴ μηχανοκρατία, διατηρεῖ τὴ μυστικὴ τῆς δύναμη. Μὲ τὴ δύναμη αὐτὴ, οἱ περισσότεροι καλλιεργημένες ψυχές μποροῦν νὰ φτάσουν στὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ. Ἄν κατὰ τὸν καθηγ. Β. Τατάκη «πάντα συνοδοιπόρος τοῦ ἀνθρώπου [εἶναι] ὁ μυστικισμός», στὴ χριστιανικὴ Ἀνατολή μιλάμε γιά ὁρθόδοξο μυστικισμό, ὑπερκόσμο, «ἄνωθεν» (Γρηγ. Παλαμᾶς). Ἰδιαίτερα στὴ χρῆση τῶν εἰκόνων, γίνεται λόγος γιά τό μυστικὸ κόσμο αὐτῶν, μέ τὸν ὁποῖο ἐπικοινωνεῖ ἀναγόμενὴ πρὸς τό ἱερό ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

γ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ἡ ἀσφινκτικὴ κοσμοσυρροὴ γιά τὴν προσκύνηση τῆς Παναγίας φανερῶνει καί τό σεβασμὸ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴ μας παράδοση καί ἱστορία. Τό «Ἄξιον Ἑστίν» εἶναι μιὰ θαυματουργὴ εἰκόνα, μέ παράδοση πολλῶν αἰώνων, ὅπως εἶδαμε, προερχόμενη ἀπὸ τό μοναδικὸ καὶ ἀνεπανάληπτο πνευματικὸ κέντρο ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν Ἄθω. Ἀποτελεῖ ὄχι μόνο ἱερό σέβασμα τῆς Ἐκκλησίας καί συνάμα «πηγὴ θαυμάτων», ἀλλὰ καί θαυμαστὸ δείγμα τοῦ κειμηλιακοῦ πλοῦτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἔκφραση τῆς πνευματικότητος τοῦ ὁρθόδοξου μοναχισμοῦ, φυλασσόμενη ἀπὸ τίς λιπόσαρκες ἀσκητικὲς φυσιογνωμίες τῆς ἀγγελαιοδουῆς πολιτείας τῶν Καρυῶν.

δ. Τέλος, εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ στάση τῶν πιστῶν καί ἡ ἔκφραση τοῦ προσώπου τους ποὺ ὑπομονετικὰ περιέμεναν γιά ἀρκετὴ ὥρα νὰ προσκυνήσουν. Ὅσοι εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ σταθοῦν δίπλα τους, φαίνονταν σάν νὰ περιέμεναν γιά μιὰ συνάντηση προσωπικὴ. Ἦταν σάν νὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ δοῦν τὴ Μάνα τους ποὺ ἦρθε ἀπὸ μακριά, νὰ τῆς ἐναποθέσουν τὸν πόνο τους καί νὰ λάβουν τὴ χάρη τῆς, τὴν εὐλογία τῆς, τὴν ἐνίσχυση. Ποιὰ ἀγάπη, ποιὸς ἔρωτας κίνησε τόσα πλήθη νὰ ὑπερβοῦν τίς καθημερινὲς ἐνασχολήσεις καί παράλληλα νὰ ἀψηφίσουν γιά ὥρα τό σωματικὸ κόπο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γλυκύτητα τοῦ προσώπου τῆς Παναγίας, τὴ ζωτικὴ χάρη τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρώπων, τὴ σχέση τους μέ τὴν «πηγὴ τῆς ζωῆς»;

Ἄς προσπαθήσουμε νὰ διατηρήσουμε τό θεομητορικὸ φῶς ἀπ' τὸν Ἄθω, ἔστω κι ἂν ἡ ἱερὴ εἰκόνα ἐπέστρεψε στὴ χιλιόχρονη ἐστία τῆς. Ἄς προσπαθήσουμε μέ τὴ ζωὴ μας κι ἐμεῖς νὰ μακαρίσουμε καί νὰ μεγαλύνουμε τὴ Θεοτόκο καί –κατ' ἐπέκταση– τὸν Κύριο. Πῶς; Λέγει ὁ ὁσιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης: «Ἄν ἔχεις μεγάλη πεποίθηση στό Θεό καί δέ φρονεῖς τὰ σμικροπρεπῆ καί γήινα πράγματα (...), μιμεῖσαι τὴ Θεοτόκο καί μεγαλύνεις τὸν Κύριο· ἂν καί σύ δοξολογεῖς τό Θεό μέ λόγια θεολογικά καί μεγάλα, καί προσέχεις τό στόμα σου ἀπὸ αἰσχρολογίες, ὕβρεις καί φλυαρίες. Ἀλλὰ καί ἂν μέ τό λόγο σου ἐπιστρέφεις τοὺς ἁμαρτωλοὺς, σέ μετάνοια, μιμεῖσαι τὴ Θεοτόκο καί μεγαλύνεις τὸν Κύριο, καί πλατύνεις τὴ Βασιλείαν του· ἂν κάνεις ἔργα θεάρεστα καί τηρεῖς τίς ἐντολές τοῦ Κυρίου, καί πολитеύεσαι ἄξια τῆς κλήσεως τοῦ Εὐαγγελίου, καί ἀποφεύγεις κάθε πονηρὴ πράξη, μιμεῖσαι τὴ Θεοτόκο καί μεγαλύνεις τὸν Κύριο».

ΚΩΝΣΤ. Π. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ



«Πρός σέ Κύριε κεκράξομαι»

ΣΤΑΘΜΟΙ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Ω πόσον πρέπει νά εὐχαριστοῦμε τόν Θεόν, διότι μᾶς ἔχαρισε τήν στοργικήν καί μέ ἀγάπην πλατεῖαν, Μεγάλην Μητέρα μας, τήν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία πάντοτε μέ ἰδιάζουσαν στοργήν προνοεῖ διά τήν σωτηρίαν μας, χρησιμοποιοῦσα δι' ἡμᾶς ὅλα τά μέσα πού τῆς παρέχει τό Πνεῦμα τό Ἅγιον διά τόν ἁγιασμόν τῆς ψυχῆς μας καί τήν μετά τοῦ Κυρίου ἔνωσίν μας. Κάθε στιγμή πόσον ἐκτιμᾶται ὑπ' Αὐτῆς.

Θέλει πάντα καί ἡ στιγμή τοῦ χρόνου μας νά μὴν πηγαίνει χαμένη. Θέλει ἡ στιγμή αὐτή νά γίνεται ἀφορμή ἑνός ψυχικοῦ ἀνεβάσματος, μέσα στό ὅποϊον νά αἰσθανώμεθα δυναμικά ὅτι ζῶμεν δι' Αὐτήν καί διά τόν Σωτῆρα μας. Καί αὐτό ἔχει πλούσιο ἀποτέλεσμα ἐπάνω εἰς τήν ὅλην πνευματικήν ζωήν μας. Μία ἀπό αὐτάς τās ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὰ παιδιά τῆς εἶναι καί ἡ προσευχή πού γίνεται εἰς τὰ τρίωρα διαστήματα τῆς ἡμέρας, πού ἀποτελοῦν σταθμούς δυνάμεως, φωτισμοῦ, ἁγιασμοῦ καί καλλιτέρας ἀντιμετωπίσεως τῶν πειρασμῶν.

Ἄν θέλῃς ζωὴν ἀνωτέραν. Ἄν ἐπιθυμῇς νά αἰσθάνεσαι συνειδητά στή ζωή σου ὅτι ζῇς διά τόν Κύριον, μὴ παραμελῇς νά δεχθῇς τήν ἐκδήλωσιν αὐτῆς τῆς ἀγάπης τῆς Μητέρας σου τῆς Ἐκκλησίας, χρησιμοποιῶν ἀπλήστως τήν ἀκολουθίαν τῶν ὥρῶν.

Τοῦτο θά κάνῃ τήν ἡμέρα σου φωτεινὴ καί ἁγιασμένη.

ΩΡΑ ΠΡΩΤΗ (6 π.μ.)

Ἡ προσευχή εἶναι ἡ μόνη δύναμις γιὰ νά καταρτίσουμε τήν ψυχὴ μας σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Κυρίου. Μέ αὐτὴν αἰχμαλωτίζουμε τήν θεϊαν Χάριν, τήν κάνουμε δούλην μας, ὥστε νά μᾶς ἐνισχύῃ, νά μᾶς καθοδηγῇ εἰς τήν ἀλήθειαν τοῦ Σωτῆρος μας καί εἰς τήν πραγματοποίησιν αὐτῆς, ὡς ἔργου εἰς τήν ζωὴν μας.

Μέ τήν προσευχὴν ἀποκοῦμε τίς ἱκανότητες ἐκεῖνες πού μᾶς χρειάζονται γιὰ τήν νικηφόρο ἀντιμετώπισιν τῶν πειρασμῶν τῆς στιγμῆς.

Ἄς θέσουμε τόν ἑαυτόν μας εἰς τήν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ μας. Ὁ Κύριος μᾶς ἀναμένει. Θερμὰ ἐπιθυμεῖ τήν συνάντησί μας αὐτῇ. Θέλει νά ἀκοῦῃ τίς ἀδυναμίες μας, τίς δυσκολίες μας καί τοὺς ἐνδεχομένους πειρασμούς μας πού μᾶς ἀναμένουν.

Ἄς ζητήσουμε τό πνευματικὸ φῶς τοῦ Λόγου Του γιὰ νά μᾶς φωτίσῃ καί βοηθήσῃ εἰς τās ἀγνώστους ἀτραπούς τῆς ἡμερησίας ζωῆς μας. Αὐτό θά εἶναι πηγὴ δυνάμεως στὴν ἀρχὴ τῆς ἡμέρας.

Ἄς ἀναγνωσθῇ μετὰ προσοχῆς ἡ εὐχὴ τοῦ Μ. Βασιλείου τοῦ μεσωρίου τῆς Α΄ ὥρας. «Ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, τό ἄναρχον καί αἰδίων φῶς...».

ΩΡΑ ΤΡΙΤΗ (9 π.μ.)

Ἡ παροῦσα κοινωνία μετὰ τοῦ Κυρίου πρέπει νά εἶναι ὁ καρπὸς τῆς εὐγνωμοσύνης μας πρὸς τόν Σωτῆρα μας Κύριον Ἰησοῦν πού γιὰ τήν ἄπειρον ἀγάπην Του ἀπέστειλε τόν Παράκλητον, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας εἰς τοὺς Ἀποστόλους Του, οἵτινες φωτισθέντες καί ἐνισχυθέντες δι' Αὐτοῦ μετέδωσαν τήν χαράν καί τήν εὐλογίαν τῆς ἀναγεννήσεως τῶν ψυχῶν εἰς ἡμᾶς καί τοὺς ἀδελφούς μας ἀνθρώπους.

Ἡ ὥρα αὕτη εἶναι ἡ ὥρα τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας μας, τῆς Μητέρας μας, πού πάντα προσπαθεῖ νά μᾶς διαφυλάξῃ κάτω ἀπὸ τήν σωστικὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου.

Ἄς εὐχαριστήσωμεν ἰδιαιτέρως τόν Θεόν διά τήν μεγάλην ταύτην δωρεάν Του. Ἄς παρακαλέσωμεν ἰδιαιτέρως διά τόν ἱερόν της κλῆρον, τοὺς διδασκάλους της, τās ἱεραποστολάς της. Ἄς προσευχηθῶμεν διά τό ἔργον τῆς ἐκκλησίας μας, ἵνα ὁλοκληρωθῇ ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

Πόσον ἀνταποκρίνεται εἰς τήν ἀπαίτησιν τῆς ὥρας αὐτῆς ὁ ἐπιγραμματικὸς ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας μας:

«Κύριε ὁ τό Πανάγιόν Σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς Ἀποστόλοις Σου καταπέμψας, τοῦτο ἀγαθὸ μὴ ἀτανέλης ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐγκαίνισον ἡμῖν τοῖς δεομένοις Σου». Ἄς ἀναγνωσθῇ μετὰ κατανύξεως ἡ εὐχὴ τοῦ Μ. Βασιλείου τοῦ μεσωρίου τῆς Γ΄ ὥρας. «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τήν Σὴν εἰρήνην δεδοκῶς τοῖς ἀνθρώποις...».

ΩΡΑ ΕΚΤΗ (12 μ.)

Εἶναι ἡ ὥρα τῆς μεγίστης ὑπὲρ ἡμῶν Θουσίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ αἶρει διά τῆς προσηλώσεώς Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τās ἁμαρτίας ἡμῶν. Ἡ Θεία ἀγάπη φθά-

νει εἰς τό ὑπέρτατον αὐτῆς σημεῖον. Αἱ ἠπλωμένοι ἅγαι χεῖρες τοῦ Χριστοῦ μας ἀπό τό ὕψος τοῦ Σταυροῦ, ἔρχονται νά ἀγκαλιάσουν ὁλόκληρον τήν ἀνθρωπότητα καί νά τήν ἐγκλείσουν εἰς τήν Θεῖαν ἀγάπην.

Πόσον ἀνάγκην ἔχομεν αὐτῆς τῆς ἀγάπης! Ἐάν σκεφθοῦμε λοιπόν τήν ἀπειρον ἀξίαν αὐτῆς τῆς φιλανθρωπίας. Τήν θερμότητα τήν ζωογόνον τῆς θείας στοργῆς, τά αἰώνια ἀγαθά τά προερχόμενα ἐκ τῆς Θείας ταύτης θυσίας.

Καί τότε ἄς πλημμυρίσῃ ἀπό εὐγνωμοσύνης, ἡ ψυχὴ μας πρὸς Αὐτόν διὰ τελείας ὑποταγῆς εἰς τό θέλημά Του καί διὰ μιᾶς ζωῆς θυσίας πρὸς Αὐτόν καί τούς συνανθρώπους μας.

Ἀρμόζει διὰ τήν ὥραν αὐτήν ὁ ὕμνος τῆς Ἐκκλησίας μας, πού μέ τήν περιεκτικότητά Του ἔρχεται νά δώσῃ τό νόημά της:

«Ὁ ἐν ἑκτῇ ἡμέρᾳ τε καί ὥρᾳ τῷ Σταυρῷ προσηλώσας τήν ἐν τῷ Παραδείσῳ τολμηθεῖσαν τῷ Ἀδάμ ἁμαρτίαν καί τῶν πταισμάτων ἡμῶν τό χειρόγραφον διάρρηξον Χριστέ ὁ Θεός καί σῶσον ἡμᾶς».

Ἐάν ἀναγνωσθῇ μετὰ κατανύξεως ἡ εὐχὴ τοῦ Μ. Βασιλείου τοῦ μεσωρίου τῆς ΣΤ΄ ὥρας. «Θεέ καί Κύριε τῶν Δυνάμεων καί πάσης Κτίσεως Δημιουργέ...».

ΕΝΑΘΗ ΩΡΑ (3 μ.μ.)

Ὁ Κύριος ἐδέχθη κατὰ τήν ὥραν ταύτην τόν θάνατον παραδόσας κατὰ τάς Ἁγίας Γραφάς τό Πνεῦμα Του εἰς τόν Οὐρανίον Του Πατέρα.

Ἐδῶ τελειώνει τό ἔργο Του, ἡ ὑπερτάτη θυσία Του. Ὁ αἰώνιος νεκροῦται δι' ἡμᾶς ἵνα, μέ τήν νέκρωσίν Του, νέκρωσῃ τό σαρκικό μας φρόνημα. Νέκρωσιν τοῦ ἐγώ μᾶς ἐπιβάλλει ἡ προσφορά τῆς ἀγάπης Του. Νέκρωσιν κακῆς σκέψεως, κακοῦ συναισθήματος, ἁμαρτωλῆς ἀποφάσεως. Πρέπει «νά περιπατήσωμεν, ἐν καινότητι ζωῆς», κατὰ τόν Παῦλον, διότι αὐτή ἡ καινότης εἶναι τό δεῖγμα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς μας καί ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐκτιμήσεως τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Σωτῆρος μας καί ἡ κατάκτησις τῶν δωρεῶν της.

Πόσον πράγματι χαρακτηριστικόν διὰ τήν ἐπίσημον ταύτην ὥραν εἶναι τό τροπάριον τῆς Μητέρας μας Ἐκκλησίας:

«Ὁ ἐν τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ δι' ἡμᾶς σαρκί τοῦ θανάτου γευσάμενος, νέκρωσον τῆς σαρκός ἡμῶν τό φρόνημα, Χριστέ ὁ Θεός καί σῶσον ἡμᾶς».

Ἐάν ἀναγνωσθῇ μετὰ φόβου Θεοῦ ἡ εὐχὴ τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ μεσωρίου τῆς Θ΄ ὥρας.

«Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν ὁ μακροθυμήσας ἐπὶ τοῖς ἡμῶν πλημμελήμασι...».

Μέ πεποίθησιν ἀπόλυτον εἰς τήν εὐλογίαν καί ἀσφάλειαν τοῦ Κυρίου προχώρησον εἰς τήν ἡμερησίαν σου ζωήν μέχρι τό ἑσπέρας, ὅποτε καί πάλιν μέσα εἰς τό λυκόφως ἄφισε τήν ψυχὴν σου νά πετάξῃ νοερά κοντά Του, διὰ νά δεχθῇ τό ἱλαρόν Του φῶς, ὡς ὁδηγόν μοναδικόν, εἰς τά σκοτάδια τῆς νύκτας.

† Μ.Α.

ΙΔΡΥΜΑ

«Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ»

ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟΝ ΓΙΑ ΓΕΡΟΝΤΙΣΣΕΣ

Μή κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρος

(Προσφέρει ἀγάπη, καλωσύνη καί περιποίηση)

Καβάφη 8, πλησίον ἡλεκτρικοῦ σταθμοῦ
«ΑΓ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ», Τηλ. 2020.022



ΤΑ ΑΓΑΘΑ ΤΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΚΑΝΕΙ ΩΡΑΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΗ

Υπό του Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης ΤΙΜΟΘΕΟΥ

Δέν είναι δύσκολο νά καταλάβη κανείς, πόσο ασχημίζει τήν ψυχή ἡ ἁμαρτία. Ὁ Θεός τῆς ἔδωσε τήν εἰκόνα του, μέ σκοπόν νά τοῦ ὁμοιάσῃ. Αὐτό σημαίνει πῶς ἡ ψυχή σέ μικρογραφία ἔχει τίς ιδιότητες τοῦ Θεοῦ, τά πνευματικά χαρίσματα, πού ὅταν καλλιεργηθοῦν καί ἀναπτυχθοῦν, μεταβάλλουν, «τό κατ' εἰκόνα, εἰς τό καθ' ὁμοίωσιν», ὅπως διδάσκει ἡ Ἐκκλησία μας. Αὐτό ἀποτελεῖ καί τόν προορισμόν τοῦ ἀνθρώπου, πού με δύο ἀπλᾶ λόγια, τόν διατυπώνει ἡ Ἀγία Γραφή, «γίνεσθε ἅγιοι... γίνεσθε τέλειοι».

Μά ἂν αὐτός εἶναι ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου, νά γίνεται κάθε ἡμέραν ἀγιώτερος καί τελειότερος καί νά ἀξιωθῇ νά πλησιάσῃ τόν Θεόν καί νά ἀπολαύσῃ τήν αἰωνίαν μακαριότητα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἔρχεται ἡ ἁμαρτία καί μπαίνει ὡς ἓνα ἐμπόδιον καί φράκτης, μᾶς ἀνακόπτει τόν δρόμον καί μᾶς καθυστερεῖ τήν πορείαν ἡ μαιώνει τόν ἱερόν σκοπόν τῆς σωτηρίας μας.

Ὅσο ἁμαρτάνομεν τόσο πληγνόμεν, τραυματίζομεν καί ασχημαίνομεν τήν ψυχή μας. Κάθε ἁμαρτία εἶναι μιά πληγή, ἓνα στίγμα, μιά μελανή κηλίδα εἰς τόν λευκόν χιτῶνα τῆς ψυχῆς. Ἡ ἁμαρτία παραμορφώνει τήν ψυχή. Δέν τήν βλέπομε, βέβαια, ἀλλά τήν διακρίνομεν ἀπό τίς ἐκδηλώσεις καί τά ἔργα τῆς. Τά ἐλαττώματα εἶναι ἀσχημία τῆς ψυχῆς. Δέν ἔχει κανείς παρά νά προσέξῃ τόν ἄσωτον, τόν μέθυσον, τόν θυμῶδη καί βλάστημον, τόν ἐγωϊστήν καί ὑπερήφανον, τόν ἀσπλαγχνον καί πονηρόν, τόν ἄδικον καί ἐκμεταλλευτήν, τόν ἄπιστον καί ὕλιστήν καί κάθε ἀσεβῆ καί ἁμαρτωλόν, διά νά βεβαιωθῇ πόσον παραμορφώνει καί διαστρέφει τήν ψυχήν ἡ ἁμαρτία.

Ἄς φαντασθῶμεν τόν ἀνθρώπον, πού ἔπese μέσα σέ ἓνα βόθρον, μέσα εἰς τήν λάσπην καί τόν βόρβορον, πόσον θά βγῇ ἀπό ἐκεῖ μέσα ἀσχημος καί βρώμικος. Ἄς σκεφθῶμεν ἓνα ἀνθρώπον πού ἐγλύτωσε μέσα ἀπό τήν φωτιά, μέ τά μέλη του καμμένα, μέ τό σῶμα του γεμάτο ἐγκαύματα, πόσο θά εἶναι ἀσχημος καί παραμορφωμέ-

νος. Ἄς προσέξωμεν ἀκόμη ἓνα ἄρρωστον ἀπό μακράν καί ὀδυνηράν ἀσθένειαν, ἡ ὁποία τόν καταβασανίζει, πόσο τόν ἀσχημίζει, τόν λυνώνει, τόν μεταβάλλει σέ ἀξιολύπητο θέαμα, σέ ἓνα ζωντανό νεκρόν. Ἡ ἁμαρτία εἶναι ἡ ἀσχήμια, τό τραῦμα, τό ἔγκαυμα, ἡ ἀρρώστια καί ἡ συμφορά τῆς ψυχῆς μας. Μέ ποιόν τρόπον θά γίνῃ ὡραία ἡ ψυχή μας; Δέν ὑπάρχει ἄλλο μέσον, παρά ἡ Μετάνοια καί Ἑξομολόγησις. Μόνο μέ τήν ἑξομολόγησιν θά ξαναβρῇ τήν ὡραιότητά τῆς ἡ ψυχή μας. Αὐτό εἶναι τό φάρμακον εἰς τήν ἀρρώστια τῆς. Ἡ ἑξομολόγησις εἶναι ἡ πηγή πού θά ἀποπλύνῃ καί θά καθάρισῃ τοὺς ρύπους καί τόν βόρβορον. Μόνον αὐτή ἡμπορεῖ νά δώσῃ υἱεῖαν, εὐρωστίαν καί ὡραιότητα εἰς τήν ψυχήν. Ἡ ἑξομολόγησις εἶναι μέγα μυστήριον, χωρίς τό ὅποιον ἡ ψυχή δέν ξαναβρίσκει τόν Θεόν τῆς. Εἶναι ἡ μεγάλη εὐεργεσία τοῦ Κυρίου καί χωρίς αὐτήν θά ἦταν ἀδύνατη καί ἀκατόρθωτη ἡ σωτηρία μας. Ἡ ἑξομολόγησις εἶναι τό ἀκατάπανστο θαῦμα τοῦ Θεοῦ. Παίρνει τόν κακοῦργον καί τόν κάνει ἅγιον. Τήν μαύρη ψυχή κάνει λευκή σάν περιστέρι. Εἰς τόν ἄρρωστον καί πληγωμένον χαρίζει υἱεῖαν καί ὡραιότητα θείαν. Μία σωστή, εἰλικρινής ἑξομολόγησις καί ὅλος ὁ βούρκος ἔφυγε, ὅλη ἡ ἀσχήμια, ἔγινε ἀγγελικὴ ὡραιότης. Τό θαῦμα αὐτό ἐπαναλαμβάνεται κάθε ἡμέραν. Μέσα εἰς τό εὐαγγέλιον ἔχομεν τόσα παρήγορα παραδείγματα. Τόσοι ἁμαρτωλοί μέ τήν ψυχήν παραμορφωμένη, ἄρρωστη, πληγωμένη, μέσα εἰς τό σκότος καί τόν βόρβορον, μέ τήν μετάνοιαν καί ἑξομολόγησιν ἔγιναν ἅγιοι, τέλειοι, λαμπροί. Πόσον μεταβάλλεται ἡ ψυχή πού μετενόησε καί ἑξομολογήθη. Ἦταν μαύρη καί ἐλευκάνθη. Ἦταν σατανική καί ἔγινε ἁγία. Πῶς ξαναγύρισε εἰς τόν πατέρα του ὁ ἄσωτος, μέ τά κουρέλια, τήν ἀκαθαροσίαν καί τήν ἀσχημίαν ἐκείνην, καί πῶς ἔγινε μέ τήν νέαν στολήν τῆς ἀγνότητος. Μέ πόσῃ θλίψιν καί μελαγχολίαν ἦλθε καί πόσῃ χαράν καί εὐτυχίαν εὗρε εἰς τό πατρικόν σπίτι.





ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΣ

«Ποίοις εὐφημιῶν στέμμασι στεφανώσωμεν τοὺς διδασκάλους, οὓς ἐτίμησεν ὁ Χριστὸς τῆς δόξης ὁ Κύριος;»

Καὶ ὁ δεινότερος ρήτωρ αἰσθάνεται σπιθαμαῖον τό παράστημα, βραχνήν τὴν φωνήν, ταπεινοὺς τοὺς ἀνθρωπίνους λόγους, προκειμένου νὰ ἐξυμνήσῃ τοὺς γιγαντας αὐτοὺς τῆς σοφίας, τοὺς ὁποίους ἐδόξασε καὶ ἐτίμησε τῆς δόξης ὁ Κύριος.

Ὑπῆρξαν σοφοὶ διδάσκαλοι, μεγάλοι κοινωνικοὶ ἐργάται, εὐσεβεῖς καὶ ἀγνοὶ Χριστιανοὶ ποιμένες καὶ θεολόγοι, μεγάλοι ἄνδρες. Ἡ διδασκαλία τῶν σφραγισμένη μετὰ τὴν ζωὴν καὶ τό παράδειγμά των, ἔλαμψε, λάμπει καὶ θὰ λάμπῃ αἰωνίως εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὡς φάρος τηλαυγῆς, ὡς ἥλιος λάμπων.

Ἡμεῖς σήμερον ταπεινοὶ θαυμασταὶ τούτων, ἀφήνοντες, πρὸς στιγμὴν, τό πλῆθος τῶν γνωστῶν ἀρετῶν αὐτῶν –ποῖαν νὰ πρωτοαναφέρωμεν;– ἀφήνοντες, ὡς γνωστά, τὴν ρητορικὴν δεινότητα τοῦ Ἰωάννου, ἡ ὁποία ἤρκεσε διὰ νὰ μεταβάλῃ εἰς οἶκτον, τό μῖσος καὶ τὴν μανίαν τοῦ ὄχλου καὶ νὰ διασώσῃ τὸν ἄλλοτε πανίσχυρον καὶ τώρα κατάδικον πρωθυπουργόν Εὐτρόπιον, τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν εἰλικρίνειαν Αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου, ἡ ὁποία τὸν ὠδήγησε νὰ ἐπιτεθῇ καὶ ἐναντίον τῆς κακῆς ζωῆς καὶ πολιτείας καὶ αὐτῆς τῆς Αὐτοκρατείας μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν ἐξορίαν καὶ τὸν θάνατόν του, ἀφήνοντες τὴν κοινωνικὴν δραστηριότητα καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν δυστυχίαν τοῦ Βασιλείου, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ἐκείνη φιланθρωπούπολις «Βασιλείας» καὶ τῆς ὁποίας παροιμία οὐδέ καὶ σήμερον ὑπάρχει τό ψυχικόν σθένος τοῦ ἀνδρός, ὅστις οὐδὲ αὐτόν τὸν αὐτοκράτορα ὑπελόγισε, προκειμένου νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὀρθὴν πίστην, ἀφήνοντες κατὰ μέρος τὴν τεραστίαν θεολογικὴν καὶ κλασσικὴν μόρφωσιν τοῦ Γρηγορίου, ἡ ὁποία τὸν ὠδήγησε μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Πανεπιστημιακῆς ἑδρας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπεδέχθη, θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐπ' ὀλίγον σήμερον μετὰ τὴν ζωὴν τῶν Μεγάλων Ἱεραρχῶν, ὅταν ἦσαν νέοι σπουδασταὶ καθὼς καὶ μετὰ τὰς ἀντιλήψεις



τούτων περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων ἡμῶν, διὰ νὰ ἀντλήσωμεν διδάγματα καὶ νὰ ἐφαρμόσωμεν ταῦτα ὡς διδάσκαλοι καὶ γονεῖς εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν, ὅπως ἀποβοῦν ταῦτα ἀληθεῖς Χριστιανοὶ πρὸς χαρὰν τῶν γονέων, πρὸς εὐημερίαν τῆς κοινωνίας, πρὸς δόξαν Θεοῦ.

Ὁ σπουδαιότερος ρήτωρ καὶ εἰς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων συγγραφέων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ὁ Ἰω-

άννης ὁ Χρυσόστομος. Ἐγεννήθη περί τό 345 εἰς τήν Ἀντιόχειαν, ἡ ὁποία κατά τήν ἐποχήν ἐκείνην ἐλέγετο «Συριάδες Ἀθηναί» ἐπειδή ἀκριβῶς ἦτο κέντρον μορφώσεως καί ἐπειδή ἠκμαῖζον ἐν αὐτῇ τά γράμματα καί αἱ τέχναι. Τήν ἀνατροφήν τοῦ Χρυσοστόμου, λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του, ἀνέλαβεν ἡ 20έτις μήτηρ του Ἀνθοῦσα περί τῆς ὁποίας ὁ περίφημος ἐθνικός ρήτωρ Λιβάνιος ἔλεγε: «Πόσον σπουδαῖαι εἶναι αἱ γυναῖκες τῶν Χριστιανῶν» περί δέ τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ ἴδιος σοφός, θαυμάζων τήν ρητορικήν ἱκανότητά του, τήν φιλοσοφικήν του κατάρτισιν καί τήν ἀλματώδη πρόοδόν του, ὅταν τόν ἠρώτων, ποῖον θά ἄφηνε διάδοχόν του, «Τόν Ἰωάννην, ἔλεγεν, ἐάν δέν τόν εἶχον συλήσει οἱ χριστιανοί». Ἀφοῦ ὁ Χρυσόστομος συνεπλήρωσε τάς φιλοσοφικάς καί νομικάς του σπουδάς, ἤρχισε κατ' ἀρχάς νά δικηγόρῃ. Ἡ δίψα του ὅμως πρός τήν ἀλήθειαν τόν ἔφεεν ὡς ἀκροατήν εἰς τήν Θεολογικήν Σχολήν τῆς Ἀντιοχείας, ὅπου τότε ἐδίδασκον ἀξιόλογοι διδάσκαλοι. Ἐδῶ ὁ Ἰωάννης ἐγνώρισε βαθύτερον τόν Χριστιανισμόν.

Ἐκτοτε ἐγκαταλείπει τό ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου καί εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν βαπτισθεὶς ἀφωσιώθη ἐπὶ 9 ἔτη εἰς τήν μελέτην.

Ἀργότερον παρ' ὅλον τόν φόρτον τῶν ἀρχιερατικῶν του καθηκόντων ὁ Χρυσόστομος εὗρισκε καιρόν πρός συγγραφὴν ἀξιολογωτάτων πραγματειῶν. Εἰς τήν περιφημον πραγματείαν ἡ ὁποία ἀποδίδεται εἰς αὐτόν «Περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων», μεταξύ τῶν πολλῶν του παρατηρήσεων καί γνωμῶν ἀναφέρει καί τήν ἐξῆς παιδαγωγικὴν παρομοίωσιν τήν ὁποίαν ἀναφέρω καί ἐγὼ ἐν μεταφράσει: «Ὡς λέγουν, οἱ μαργαρίται, ὅταν ἀποσυρθοῦν ἐκ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης, φαίνονται ὡς σταγόνες ὕδατος. Ἐάν λοιπόν εἶναι ὁ ἀλιεύς τῶν μαργαριτῶν πεπειραμένος, δύνται, λαμβάνων εἰς τό κοῖλον τῆς χειρός τήν σταγόνα ἐκείνην καί κινῶν καί περιστρέφων αὐτήν εἰς τήν παλάμην, νά τήν καταστήσῃ τελείως στρογγύλην. Ὅταν ἀποσκληρυνθῇ ἡ σταγὼν τοῦ μαργαρίτου, δέν δύναται πλέον νά τῆς δώσῃ ἄλλο σχῆμα. Τό ἀπαλόν εἶναι ἐπομένως ἱκανόν διαπλάσεως καί διαμορφώσεως, ἀκριβῶς διότι τό σχῆμα του δέν ἔχει λάβει ἀκόμη σταθεράν μορφήν, διὰ τοῦτο εὐκόλως μεταπλάσσεται εἰς οἷονδήποτε σχηματισμόν. Τό σκληρόν ὅμως, ὡς ἐάν ἡ σκληρότης ἔγινε σταθερά ιδιότης του, δέν ἐγκαταλείπει αὐτήν εὐκόλως, οὔτε μεταφέρεται εἰς ἄλλην ιδιότητα καί μορφήν. Καθὼς ἀκριβῶς λοιπόν μετὰ μεγάλης τέχνης ἐπεξεργάζονται οἱ μέν ζωγράφοι τάς εἰκόνας, οἱ δέ γλύπτται τά ἀγάλματα, εἴθε κατὰ τόν ἴδιον τρόπον ἕκαστος πατήρ καί ἐκάστη μήτηρ ὑπὲρ τῶν θαυμασίων αὐτῶν ἀγαλμάτων (τῶν τέκνων) νά φροντίζουν. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν οἱ ζωγράφοι, ἀφοῦ στήσουν τόν πίνακα, τόν βάπτουν, διὰ τοῦ χρωστήρος καταλήλως· οἱ δέ λιθοξόοι πρᾶττον καί αὐτοὶ τό ἴδιον, τό μέν περιττόν ἀφαι-

ροῦντες, τό δέ κατάλληλον προσθέτοντες. Οὕτω λοιπόν καί σεῖς γονεῖς καί διδάσκαλοι ὡς ἄλλοι ἀγαλματοποιοί, ἀπασχοληθῆτε ὁλοσχερῶς εἰς τό νά κατασκευάσετε τά τέκνα σας θαυμάσια ὁμοιώτυπα τοῦ Θεοῦ καί τό μέν περιττόν νά ἀφαιρῆτε, τό δέ χρήσιμον νά προσθέσετε· καθημερινῶς ἐπιθεωρεῖτε αὐτά, διὰ νά διαγνώσετε ποῖον ἔχουν φυσικόν ἐλάττωμα, οὕτως ὥστε νά τό ἐξαλείψετε».

Ὁ Γρηγόριος καί ὁ Βασίλειος παλαιότεροι τοῦ Χρυσοστόμου, ἐγεννήθησαν ὁ μέν πρῶτος εἰς Ἀριανζόν τῆς Καπαδοκίας τό 329, ὁ δέ δευτέρος εἰς τήν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας τό 330. Διὰ τήν μόρφωσιν τούτων, τά μέγιστα συνετέλεσαν διὰ μέν τόν Γρηγόριον ἡ μήτηρ του Νόννα, διὰ δέ τόν Βασίλειον ἡ μήτηρ του Ἑμμέλεια καί αἱ δύο Μακρίναι, δηλ. ἡ μάμμη του καί ἡ ἀδελφή του.

Τήν πρώτην μόρφωσιν ἔλαβον καί οἱ δύο εἰς τάς ἰδιαιτέρας τῶν πατρίδας καί μάλιστα εἰς τήν Καισάρειαν ἡ ὁποία τότε ἦτο κέντρον μορφώσεως. Εἰς τήν Καισάρειαν ἐγνωρίσθησαν ὁ Βασίλειος καί ὁ Γρηγόριος καί ἔκτοτε ἀπέβησαν «μία ψυχὴ εἰς δύο σώματα». Ἀργότερον συνηντήθησαν εἰς τάς «χρυσάς» ὅπως τάς ὀνομάζει ὁ Γρηγόριος Ἀθήνας καί ἐκεῖ ἐπεδόθησαν καί οἱ δύο εἰς ἐπισταμένην μελέτην τῶν κλασσικῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καί ἀπέβησαν βαθύτατοι γνῶσται καί θεράποντες τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, τήν ὁποίαν συνεδύαζον μέ τόν Χριστιανισμόν ἁρμονικῶς καί ἀπέδειξαν πόσους καί ποίους καρπούς δύναται νά ἀποδώσουν ἡ εἰς τόν Χριστόν πιστεύουσα φιλοσοφία καί ὁ φιλοσοφικῶς σκεπτόμενος Χριστιανός ἐπιστήμων.

Ἡ γενικὴ φοιτητικὴ ζωὴ καί κατάστασις ἐν Ἀθήναις τότε δέν ἦτο ὑποδειγματικὴ. Οἱ φοιτηταὶ ἔζων βίον ἔκλυτον καί τονίζομεν τοῦτο, διὰ νά καταδείξωμεν εἰς ποῖον δύσκολον καί ἠθικῶς χαμηλόν περιβάλλον ἔζων οἱ δύο νεαροὶ Καππαδόκαι καί ποῖος τιτάνιος ἀγὼν καί ἀδαμάντινος χαρακτὴρ ἐχρειάζετο διὰ νά ἀντιδράσῃ τίς εἰς τήν τοιαύτην κατάστασιν καί διὰ νά συγκρατήσῃ τόν νέον ἀπὸ τήν πτώσιν.

Ἐν τούτοις οἱ δύο νέοι κατάρθωναν ὄχι μόνον νά συγκρατοῦνται, ἀλλὰ νά ἐπιδροῦν καλῶς καί εἰς ἄλλους συμφοιτητάς των. Κατῶκουν εἰς τήν ἰδίαν οἰκίαν, συνέτρωγαν καί ἦσαν ὡς προαναφέραμεν «μία ψυχὴ εἰς δύο σώματα». Μεταξύ των δέν ὑπῆρχε φθόνος καί ἀντιζηλία. Ὁ ἓνας προσπαθοῦσε νά παραχωρήσῃ τήν πρώτην θέσιν εἰς τόν ἄλλον. Ἀπέφευγον τήν κακῶς νοουμένην κοσμικὴν ζωὴν καί δύο καί μόνους δρόμους ἐγνώριζον, τόν δρόμον τοῦ Πανεπιστημίου καί τόν δρόμον τῆς ἐκκλησίας. Ἦκουον προσεκτικῶς τὰς παραδόσεις των καί ἐξήτουν ὄχι μόνον τό τερπνόν, ἀλλὰ τό ἀληθές καί τό ὠραῖον. Κατ' αὐτόν τόν τρόπον ὁ Γρηγόριος καί ὁ Βασίλειος ἀπετέλεσαν ζηλευτὴν συντροφίαν, κοντά, εἰς τήν

ὁποῖαν προσετέθησαν καὶ ἄλλοι καλοὶ νέοι καὶ ἔτσι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βασιλείου, ἐδημιουργήθη ἓνας διαλεκτός Χριστιανικός φοιτητικός κύκλος, ὁ ὁποῖος θα μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ὁ πρῶτος σύνδεσμος Χριστιανῶν φοιτητῶν ἐν Ἀθήναις.

Οἱ φοιτηταὶ συνεδέοντο στενῶς μεταξύ τῶν καθῶς καὶ μέ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ὥστε ἡ ἡμέρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἦτο λυπηρὰ δι' αὐτούς. Ὁ Γρηγόριος ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἐξεφωνοῦντο λόγοι καὶ ἐχύνοντο ἄφθονα δάκρυα.

Ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ Βασίλειος ἐτελείωσαν τὰς σπουδὰς των καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀναχωρήσουν, ἀλλὰ οἱ καθηγηταὶ ἔπεισαν τὸν Γρηγόριον νὰ μείνῃ εἰς Ἀθήνας, ἐνῶ ὁ Βασίλειος μὴ πεισθεὶς ἀνεχώρησε. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Γρηγόριος προωρίζετο διὰ πανεπιστημιακὴν ἔδραν τὴν ὁποῖαν τελικῶς δὲν ἐδέχθη καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον ἀνεχώρησε καὶ αὐτός.

Μετὰ ταῦτα γνωστὴ τυγχάνει εἰς ὄλους ποία ὑπῆρξεν ἡ ἐξέλιξις ἀμφοτέρων. Ὁ Γρηγόριος ἔφθασε μέχρι τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δὲ Βασίλειος ἐγένετο ἐπίσκοπος Καισαρείας.

Ὑπῆρξαν καὶ οἱ δύο πολυγραφώτατοι. Ὁ Βασίλειος εἰς τὴν περίφημον παιδαγωγικὴν πραγματείαν του πρὸς τοὺς νέους, τὴν ὁποῖαν ἔγραψε χάριν τῶν ἀνεψιῶν του πού ἐσπούδαζαν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς, χαρακτηρίζει ὡς ἀναγκαίαν καὶ ὠφέλιμον τὴν σπουδὴν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Πρέπει ὁμως νὰ προσέχωμεν κατὰ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων αὐτῶν συγγραφέων, ὥστε νὰ λαμβάνωμεν ἐξ αὐτῶν τὰ καλὰ καὶ χρηστὰ διδάγματα, νὰ ἀποφεύγωμεν δὲ τὰ κακά. Ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς ἔφρασε τὰ αὐτιά του διὰ νὰ μὴ ἀκούγεται τό σαγηνευτικὸν τραγούδι τῶν Σειρήνων, ὅπως αἱ μέλισσαι παίρνουν μόνον τὸ γλυκὺ ἀπὸ τὰ ἄνθη καὶ ὅπως οἱ ἄνθρωποι κόβουν τὰ ῥόδα προσέχοντες τὰ ἀγκάθια, ἔτσι ἀκριβῶς πρέπει καὶ οἱ νέοι νὰ μελετοῦν τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ νὰ διαλέγουν τὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν ὀδηγοῦντα, νὰ ἀποφεύγουν δὲ τὰ κακά παραδείγματα. Εἰς τὴν πραγματείαν αὐτὴν παραλαύνουν ὅλοι σχεδόν οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς, ποιηταὶ καὶ τραγικοὶ καὶ καταφαίνεται ἡ βαθυτάτη γνῶσις τοῦτων ὑπὸ τοῦ Βασιλείου.

Ὁ Βασίλειος ζητεῖ τὴν φιλοσοφικὴν μόρφωσιν ἅμα καὶ τὴν Χριστιανικὴν, διότι, ὡς γράφει, ἡ φιλοσοφικὴ μόρφωσις μόνη ὁμοιάζει πρὸς δένδρον μέ ὠραία φύλλα, χωρὶς ὁμως καρπούς. Ἐπίσης καὶ ἡ Χριστιανικὴ μόρφωσις μόνη ὁμοιάζει πρὸς δένδρον μέ καρπούς, ἀλλὰ καὶ μέ τοὺς κλάδους γυμνοὺς ἄνευ φύλλων. Ὁ συνδυασμός τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν τελειότητα. Ἄλλωστε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ὑπῆρξαν τό μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύχθη ὁ Χριστιανισμός καὶ εἰς τὸν Ἑλληνισμόν ὁ Χριστός μας διείδεν τὴν δόξαν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας.

Ὁ Γρηγόριος ὑπῆρξεν καὶ ποιητὴς καὶ δραματικός συγγραφεύς. Εἰς αὐτόν ἀποδίδεται τό θρησκευτικὸν δράμα «Ὁ Χριστός πάσχων».

Ὁ Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ Χρυσόστομος θεωροῦνται καὶ εἶναι μεγάλοι, διότι ὑπῆρξαν ἄγνοοι καὶ εὐσεβεῖς Ἱεράρχαι, ἱκανοὶ καὶ μεγάλοι κοινωνικοὶ ἐργάται καὶ ἀναμορφωταί. Μεγάλοι καὶ θαρραλεοὶ ρήτορες. Διότι ὑπῆρξαν βαθύτατοι μελετηταὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ πρὸ παντός τηρεῖται τῶν Γραφικῶν διδασκαλιῶν. Εἶναι μεγάλοι διότι ὑπῆρξαν βαθύτατοι γνῶσται τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ πρὸ πάντων εἶναι μεγάλοι καὶ ἄφθαστοι, διότι συνεδύασαν τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὸν Χριστιανισμόν, ὁ ὁποῖος συνδυασμός ἔφερεν ἀργότερον τὸν λαμπρὸν Βυζαντινὸν πολιτισμόν, τοῦ ὁποίου ἐπομένως πρωτεργάται εἶναι οἱ τρεῖς οὗτοι. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πατρίς τιμᾷ ὅλως ἰδιαιτέρως τοὺς σοφοὺς Ἱεράρχας καὶ τοὺς θεωρεῖ δικαίως καὶ ἐπαξίως προστάτας καὶ φρουροὺς τῆς Χριστιανικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ τοὺς παρουσιάζει ὡς φωτεινά παραδείγματα πρὸς μίμησιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σπουδάζουσαν νεότητα, ἡ ὁποία καλεῖται νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ μιμηθῇ τὰ μεγάλα παραστήματά των διὰ νὰ γνωρίσῃ τοιοῦτοτρόπως τὴν πρόοδον καὶ τὴν προκοπὴν εἰς τὴν ζωὴν της.

T.





ΟΙ ΕΟΡΤΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2000

Του κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**,
Όμοτίμου Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών,
Τακτικού Μέλους της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας
των Επιστημών και των Τεχνών

Αναμφιβόλως τό έτος 2000 είναι σημαντικός σταθμός στην ιστορία του Χριστιανισμού και της Έκκλησίας. Έφ' όσον δέ, ως επισημαίνουν ειδικοί έρευνητές, γνωρίζομεν όχι ακριβώς, αλλά μόνον κατά προσέγγισιν την χρονολογία της Γεννήσεως του Κυρίου, είναι πρακτικώς αδιάφορον τό νά δεχθούμε ότι τό έτος 2000 είναι είτε τό λυκόφως της δευτέρας χιλιετίας, είτε ή άνατολή ή μάλλον τό λυκαυγές της τρίτης χιλιετίας.

Οί εορτασμοί, πού θά γίνουν σέ όλόκληρη τήν Οικουμένη γιά νά επισημανθή, ως συνήθως λέγεται, ότι έρχεται νέον millenium, νέα χιλιετία, οφείλονται άφ' ενός στήν μυστική γοητεία του στρογγυλού αριθμού 2000, πού αναφέρεται σέ ένα όρόσημο της Χριστιανικής και Έκκλησιαστικής Ιστορίας, ως ιδιαιτέρως θά διακηρυχθή κατά τήν πανορθόδοξη, πολυπατριαρχική και πολυαρχιερατική Θ. Λειτουργία, ή όποία θά τελεσθή τήν 6η Ιανουαρίου στήν Βηθλεέμ, και άφ' έτέρου στήν έλξι, τήν όποίαν άσχοϋν οί προετοιμασίες των Ρωμαιοκαθολικών ιδίως στήν Ρώμη γιά τούς εορτασμούς του Ιωβηλαίου «Αγίου Έτους». Πάνω στίς τροχιές των εορτασμών αυτών έχουν ακριβώς τροchioδρομηθή πολλοί άπό τούς σχεδιαζομένους και προγραμματιζομένους πανηγυρισμούς, οί όποιοι θά είναι έντυπωσιακοί και σέ πολλές περιπτώσεις πολύ έκκοσμηκευμένοι.

Έάν στήν Παλαιά Διαθήκη κάθε πεντηκοστόν «Ιωβηλαϊον» έτος αναγγελόταν μέ ήχους σάλπιγγος, πού κατασκευαζόταν άπό κέρατο («γιομπέλ», έξ ου και ή όνομασία «Ιωβηλαίο»), ή αναγγελία της άνατολής του έτους 2000 —όπως μεταδίδουν διάφορα δημοσιεύματα ξένων και έλληνικών έφημερίδων—, προετοιμάζεται νά γίνη σέ όλες τίς περιοχές της γής μέ πρωτοφανείς έκδηλώσεις, παρόμοιες των όποίων ποτέ δέν έχουν γίνει σέ προηγούμενα «Ιωβηλαία».

Συμφώνως πρός τά δημοσιεύματα αυτά, έτοιμάζονται «κρυστάλλινες μπάλες», πού πέφτουν σάν άστρα άπό τόν ουρανό, και «θόλοι της χιλιετίας» άξίας έκατοντάδων έκατομμυρίων δολλαρίων ή στερλινών. Προαναγγέλλονται πολυδάπανα «ρεβεγιόν» και όλονύκτια «πάρτυς» γιά πλουσίους, γιά τά όποία θά ύπάρχη εισιτήριο άξίας δεκάδων έκατομμυρίων δραχμών. «Πακέτα απολαύσεων» μέ άφθνη πανάκριβη σαμπάνια και μουσικές έκδηλώσεις μέ πολλά «ντεσιμπέλ» ήχητικής ρυπάνσεως μέσα σέ «πάμπ» και «κλάμπ» αναμένονται σέ πολλά μέρη του πλανήτη μας. Συγκεντρώσεις σέ πάρκα, νησίδες και βραχώδεις άκτές θεαματικές εορτές σέ ύψηλές βουνοκορφές (λ.χ. στό όρος Κιλιμάντζαρο)· έκδηλώσεις στήν άφρικανική έρημο μέσα σέ σκηνές· μουσικοχορευτικά «σόου»· πολυδάπανες κρουαζιέρες γιά διαδοχικήν έν νέου ύποδοχήν της «νέας χιλιετίας» σέ διάφορα μήκη και πλάτη της γήινης σφαίρας· ύπερηχητικά «κονκόρντ», πού γιά τόν ίδιο σκοπό θά κάμουν τόν γύρο του κόσμου· στροβίλισμα σέ τεράστιους τροχούς σέ έτοιμαζόμενα ειδικά γιά τό «millenium» «λούνα πάρκ»· πλημμυρίς πολυχρώμων πυροτεχνημάτων· υπερθεάματα φωτός χρήσις των δυνατότητων των λέιζερ· δέσμες και φωτεινές στήλες πού θά φθάνουν σέ ύψος 70 χιλιομέτρων· ύπαίθρια πανηγύρια· παραδοσιακές ίπποδρομίες· έντυπωσιακές πτώσεις άλεξιπτωτιστών· λαμπαδηδρομίες —αυτά, πού αναφέρομε δειγματοληπτικώς όπως και πολλά άλλα είναι επί μέρους πτυχές των εορτασμών γιά τήν ύποδοχήν του έτους 2000.

Και στήν Αθήνα έτοιμάζονται παρόμοιοι εορτασμοί μέ έπικεντρον τήν Ακρόπολιν. Καταρτίζεται πρόγραμμα υπερθεάματος μέ άληθινήν φωτοπλημύρα, πού θά μεταβάλλη τή νύχτα σέ μέρα. Αναρίθμητες αναμμένες δάδες, πανίσχυροι προβολείς, φωτεινοί κίονες μέ ύψος 6-7 χι-

λιομέτρων, οὐράνια ὀθόνη, πού θά προβάλλη εἰκονικήν πραγματικότητα μέ φωτεινά ἀνάγλυφα, καί εἰδικές συναντήσεις θά καλέσουν ὅλους τούς Ἀθηναίους καί τηλεοπτικῶς μέ τήν ΕΡΤ καί το BBC International τούς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλληνες νά ὑποδεχθοῦν τό ἔτος 2000.

Εἶναι περιττόν νά ποῦμε, ὅτι πολλές ἀπό τίς –ἀκόμη καί πολυδάπανες– ἐκδηλώσεις αὐτές γίνονται κατανοητές καί εἶναι ἀνεκτές ἤ καί εὐπρόσδεκτες ὡς ἀνταποκρινόμενες στήν ἔμφυτη ἀνάγκη τοῦ ὑλικοπνευματικοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος νά ψυχαγωγῆται καί νά ἐκφράζη τά συναισθηματικά σκιρτήματα καί πνευματικά βιώματά του μέ συμβολικές ἐορταστικές ἐκδηλώσεις, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιά τήν ἐπισήμανσι τῆς σημασίας μεγάλων σταθμῶν τῆς Ἱστορίας.

Ἄλλ' ἄρα γε οἱ περισσότεροι ἀπό τούς προετοιμαζομένους ἐορτασμούς γιά τήν ἀνατολήν τοῦ ἔτους 2000 ἀνταποκρίνονται στά αἰτήματα τῆς ὑγιοῦς ψυχαγωγίας καί τῆς ὀρθῆς ἱεραρχήσεως τῶν ἀγαθῶν καί τῶν ὑλοποιουμένων μέσα σ' αὐτά ἀξιῶν; Ἐάν οἱ ἄνευ πνευματικοῦ ἀντικρυσματος σχετικές οἰκονομικές σπατάλες μαρτυροῦν σέ πολλές περιπτώσεις ἔλλειψιν τῆς ἱεραρχήσεως αὐτῆς καί ἔάν ἀπουσιάζη παντελῶς ἡ κατάλληλη πνευματική διάθεσις καί ἐτοιμότης πρὸς βίωσιν τοῦ βαθυτέρου νοήματος καί τῶν δεοντολογικῶν μηνυμάτων τῆς ἐντὸς τοῦ ἀνατέλλοντος Νέου Ἑτους συμπληρώσεως δύο χιλιάδων ἐτῶν ἀπὸ τήν Γέννησιν τοῦ Θεανθρώπου, τότε εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Θεός μέ τό στόμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐου θά πῇ καί σ' ἐμᾶς: *«Τὰς νομηνίας ὑμῶν καί τὰς ἐορτάς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου· ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονὴν οὐκ ἐτι ἀνήσω τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν»* (= «Καί τίς πρωτομηνιές σας καί τίς ἐορτές σας μισεῖ ἡ ψυχὴ μου· μοῦ γίνατε πρόξενοι ἀηδίας· δέν θά συγχωρήσω πλέον τίς ἁμαρτίες σας») (Ἡσ. α', 14).

Ἀλλά τί θά εἶχαμε νά ποῦμε γιά τήν ἀληθῶς χριστιανική καί ἐκκλησιαστική ὑποδοχή τοῦ ἔτους 2000;

Ἐν πρώτοις θά ἔπρεπε νά ὑπομνησθῇ ὅτι ἡ παγκοσμία συγκίνησις γιά τήν ἔλευσι τοῦ ἔτους 2000 ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος στό γεγονός ὅτι οἱ νέοι ἐνιαυτοὶ ὑποβοηθοῦν νά συνειδητοποιήσωμεν ὅτι ἡ συνάρτησις πρὸς τόν χρόνον εἶναι ἓνα ἀπὸ τά εἰδοποιὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, ὡς ἰδιαιτέρως τονίζουν ὅλοι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ὑπαρξιακῆς φιλοσοφίας. Κατά τόν Κάρλ Γιόσπερς, ἓνα ἀπὸ τά ὄρια καί μία ἀπὸ τίς «ὀριακές καταστάσεις» (Grenzsituationen), στίς ὁποῖες σάν σ' ἓνα τοῖχον, ἀναποφεύκτως προσκρούει ἡ ἀνθρωπίνη ὑπαρξις, εἶναι ὁ χρονικός προσδιορισμός τῆς μέ τήν παροδικότητα τῆς ζωῆς, τῆς ὁποίας τέρμα εἶναι ὁ θάνατος. Κατά τόν Μάρτιν Χάϊντεγγερ, ἡ ὑπαρξιακὴ «μέριμνα» (Sorge) καί «ἀγωνία» (Angst) ἔχουν ὡς ὄντολογικὴν προϋπόθεσι τὴ συνάρτησι τοῦ ἀνθρώπου μέ τὸ Χρόνον, ὁ

ὁποῖος νοεῖται ὑπὸ τήν προοπτικὴν τοῦ μέλλοντος, πού ὁδηγεῖ στὸν θάνατο.

Ἐάν ὁ Χάϊντεγγερ καί ὅλες οἱ ἀθεϊστικὲς μορφές τοῦ ὑπαρξισμού δέν ἠμποροῦν νά λυτρώσουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴ μέριμνα τῆς ἀγωνίας αὐτῆς ἔάν ὁ Γιόσπερς τὸν παραπέμπη σ' ἓνα «ὑπερβατικόν», πού στερεῖται προσωπικοῦ χαρακτήρος καί εἶναι ἀνίκανο νά συνάψῃ προσωπικὴ σωτηριώδη καί λυτρωτικὴ σχέσι μέ τόν ἄνθρωπο, ἀντιθέτως ἡ Ἐκκλησία βοηθεῖ τὰ μέλη τῆς νά βλέπουν τὸν χρόνον καί τούς χρονικοὺς σταθμούς ὡς «στεφάνους τῶν ἐνιαυτῶν τῆς χρηστότητος».

Οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ πιστεύουν ὅτι καί τό ἔτος 2000 μπορεῖ νά ἀξιοποιηθῇ ὡς πηγὴ θείας εὐλογίας, δοθέντος ὅτι Δημιουργὸς τῆς χρονικῆς τάξεως εἶναι ὁ ἄναρχος, ἀναλλοίωτος, αἰώνιος Θεός, *«ὁ Ὡν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος»* (Ἀποκ. α', 4), ὁ ὑπερκείμενος τοῦ χρόνου καί ὑπάρχων *«πρὸ τοῦ ὅρη γεννηθῆναι καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος»* (Ψαλμ. πθ', 2). Αὐτός *«τούς αἰῶνας ἐποίησεν»* (Ἐβρ. α', 2· πρβλ. ια', 3), *«χρόνους ἢ καιροὺς... θέμενος ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ»* (Πράξ. α', 7).

Ἐπὶ πλέον τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, πού βιώνουν τὸ ἐσχατολογικὸ στοιχεῖο ὡς δύναμιν, πού τοὺς κινεῖ σὺν ἐκάστοτε παρόν, ἔχουν ὡς σύνθημά τους τὸ *«ἐρχου, Κύριε Ἰησοῦ»* (Ἀποκ. κβ', 20). Νοιώθουν ὅτι *«ὁ καιρὸς συνεσταλμένος»* (Α' Κορ. ζ', 29), *«ὁ καιρὸς ἐγγύς»* (Ἀποκ. α', 33· κβ', 10) *«ἐσχάτη ὥρα ἐστί»* (Α' Κορ. β', 18). Ἐπομένως, *«ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας»* (Β' Κορ. στ', 2).

Ἀλλά πῶς τὸ ἔτος 2000 θά εἶναι σωτήριο καί εὐπρόσδεκτον, ἔάν δέν θεωρηθῇ ὡς ἅγιο καί εὐλογημένο ἀπὸ τὸν Θεὸ καί ἔάν ἡ ἔλευσις του δέν ἐορτασθῇ ὡς ἔτος μετανοίας, ἀγάπης καί δικαιοσύνης; Χαρακτηριστικῶς ὁ Θεός, πάλιν διὰ τοῦ στόματος τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, μᾶς ὑποδεικνύει δειγματοληπτικῶς μερικὲς προϋποθέσεις τοῦ ἀρεστοῦ εἰς Αὐτόν ἐορτασμοῦ τῶν «νομηνιῶν καί ἐορτῶν»: *«Λούσασθε –λέγει– καὶ καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῶ καὶ δικαιοῦσατε χήραν»* (Ἡσ. α', 16-17).

Ἡ περικοπὴ αὐτὴ τοῦ Ἡσαΐου ὑπενθυμίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὡς τὸ σύνολον τῶν μελῶν τοῦ Μυστικοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ πρέπει καί ἔχει προγραμματίσει νά ἀντιμετωπίσῃ πολλὰ συγκεκριμένους προκλήσεις ἐκ τοῦ ἔτους 2000.

Τίς κυριώτερες ἐκ τῶν προκλήσεων αὐτῶν θά προσπαθήσωμεν νά ἐπισημάνωμε συνοπτικῶς σὺν ἐπόμενῳ ἀρθρῷ μας τοῦ προσεχοῦς τεύχους τῆς «Ἐκκλησίας» (κατὰ τὸν μῆνα Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 2000).



ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ

Τρεις χρονολογίες σημαντικές διά την Ίστορίαν, 330, 329 καί 345 μ.Χ. Τρεις χρονολογίες αἱ ὁποῖαι δέν σημειοῦνται ἰδιαιτέρως, ἴσως, ἐκ μέρους τῶν ἱστορικῶν, ὡς χρονολογίες σημαντικῶν γεγονότων καί μεγάλων ἱστορικῶν σταθμῶν τῆς ἀνθρωπότητος καί αἱ ὁποῖαι ἐν τούτοις ἤλλαξαν τόν ροῦν τῆς Ίστορίας καί κατέχουν τήν πρώτην θέσιν μεταξύ τῶν ὑψίστης σημασίας ἱστορικῶν σταθμῶν τοῦ κόσμου. Εἶναι αἱ τρεῖς χρονολογίες, κατά τὰς ὁποίας ἀντιστοίχως εἶδον τό φῶς τοῦ ἡλίου οἱ τρεῖς μεγάλοι τῆς Οἰκουμένης διδάσκαλοι καί Ἱεράρχαι, τοὺς ὁποίους ἐπαξίως σήμερον τιμᾷ καί γεραίρει ὁ Χριστιανισμός καί ὁ Ἑλληνισμός.

Καί Ἱστορικός σταθμός χαρακτηρίζεται ἡ ἐποχή των, διότι οὗτοι οἱ τρεῖς χριστιανοὶ ἄνδρες εἶναι οἱ πρῶτοι, οἱ ὁποῖοι μέ θάρρος διέλυσαν τὰς προλήψεις, τῶν χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχον ἐναντίον τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, καί συνεδύασαν ἁρμονικώτατα τήν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου μετά τῶν διδαγμάτων τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καί ἀπέβησαν ἀναμφισβητήτως οἱ πρόδρομοι τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποίου πρῶτος εὐχυμος καρπός ὑπῆρξε τό Χριστιανικόν Βυζάντιον, μέ τήν αἰωνίαν τέχνην του, μέ τήν ἀθάνατον νομοθεσίαν του, μέ τήν ἀφθαστον φιλανθρωπικὴν του δρᾶσιν καί πρόνοιαν καί πρὸ πάντων μέ τὰς ἀκαταλύτου ἀξίας ἀρχὰς τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνισμοῦ, ὅστις δέν νά διαχωρίζεται ἀπὸ τήν φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν.

«Ποίοις (λοιπόν) ἐγκωμίων ρήμασιν (κατὰ τόν ὕμνον τῆς Ἐκκλησίας μας) ἐπαινέσωμεν τοὺς Ἱεράρχας; Ποίοις εὐφημιῶν στέμμασι στεφανώσωμεν τοὺς διδασκάλους, οὓς ἐτίμησεν ὁ Χριστὸς τῆς δόξης ὁ Κύριος;

Εἰς τὴν ὀλιγόλεπτον ὁμιλίαν μας, τί ἐκ τῆς πολυσχιδοῦς δρᾶσεώς των νά ἐγκωμιάσωμεν καί νά διηγηθῶμεν; Ἄς ἀφίσωμεν, ἀντὶ ἄλλου μνημοσύνου, τοὺς ἰδίους νά διδάξουν τὴν νεότητα ἐκ τοῦ πλοῦτου τῆς σοφίας των, ἀφοῦ ἄλλωστε ἐκτός τῶν ἄλλων χαρισμάτων των, ὑπῆρξαν κατ' ἐξοχὴν μεγάλοι παιδαγωγοί.

Εἰς τὴν ἀξιόλογον παιδαγωγικὴν πραγματείαν του ὁ Μ. Βασίλειος «Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως, ἂν ἐξ Ἑλληνικῶν

ὠφελοῖντο λόγων» χαρακτηρίζει ὡς ἀναγκαίαν καί ὠφέλιμον τὴν σπουδὴν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐκ τῶν ὁποίων πρέπει νά λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁδηγοῦν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, μιμούμενοι τὸν Ὅδυσσέα, ὅστις ἐκλείνει τὰ ὦτα του διὰ νά μὴ παρασύρεται ἐκ τοῦ ἄσματος τῶν Σειρήνων, μιμούμενοι τὰς μελίσσας αἵτινες δέν λαμβάνουν τὴν δηλητήριον ἐκ τῶν ἀνθέων, ἀλλὰ μόνον τὸν γλυκὺ καί ὠφέλιμον χυμὸν αὐτῶν, μιμούμενοι τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δρέπουν τὰ ρόδα καί προφυλάσσονται ἐκ τῶν ἀκανθῶν, αἵτινες εὗρισκονται κάτωθεν τῶν ρόδων.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ἐσπούδαζε μετὰ μεγίστου ζήλου καί προσοχῆς τὰ ἑλληνικά γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐξετίμα πολύ: «νομίζω, ἔλεγε, καί ὑπὸ πάντων τῶν συνετῶν ἀνθρώπων ὁμολογεῖται, ὅτι τό πρῶτον τῶν ἀγαθῶν μας εἶναι ἡ παιδείσις δέν ἐννοῶ μόνον τὴν εὐγενεστέραν καί ἡμετέραν, δηλ. τὴν χριστιανικὴν, ἀλλὰ καί τὴν ἐθνικὴν, τὴν ὁποίαν οἱ πολλοὶ τῶν χριστιανῶν, κακῶς ἀντιλαμβάνομενοι ἀπορρίπτουν ὡς ἐπικίνδυνον καί σφαλερὰν καί ἀπομακρύνουσιν τοῦ Θεοῦ... Ἡμεῖς τουναντίον καί τῶν Ἑθνικῶν σοφῶν ἀποδεχόμεθα τὴν ἐρευναν καί τὴν θεωρίαν, ἀπορρίπτομεν ὅμως ὅ,τι ὁδηγεῖ εἰς τό πονηρόν, τὴν πλάνην καί τὴν ἀπώλειαν».

Τὰς ἀπόψεις αὐτὰς τῶν δύο μεγάλων Καππαδοκῶν θά ἠδυνάμεθα νά ἐφαρμόσωμεν καί σήμερον, ὅχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν κλασσικὴν παιδείαν, ἀλλὰ καί τὸν σύγχρονον πολιτισμόν ἢ μᾶλλον τὰ μέσα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, ὅπως εἶναι π.χ. τό ἔντυπον, τό ραδιόφωνον, τὰ θεάματα κ.λπ., χρησιμοποιοῦντες μὲν καί ἐκλέγοντες τὰ καλὰ, τὰ ὠφέλιμα καί τὰ ὁδηγοῦντα εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀπορρίπτοντες δὲ τὰ βλάπτοντα τὴν πνευματικὴν μας ὑπόστασιν καί ζωὴν.

Ἄλλ' ἄς ἀκούσωμεν καί τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον νά μᾶς διδάξῃ πῶς πρέπει νά παιδαγωγῇται ἡ νεότης «ὡς λέγουν, (γράφει εἰς μίαν, εἰς αὐτόν ἀποδιδομένην παιδαγωγικὴν πραγματείαν) οἱ μαργαρίται, ὅταν ἀποσυρθοῦν ἐκ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης, φαίνονται ὡς σταγόνες ὕδατος. Ἐάν λοιπόν εἶναι ὁ ἀλιεύς τῶν

ΓΕΡΑ ΘΕΜΕΛΙΑ

Μπήκαμε στό έτος 2000 καί προχωροῦμε τώρα στόν 21ο αιώνα. Έτσι ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ καθενός μας θά χωριστεῖ στά δύο: "Ένα τμήμα τῆς θά εἶναι τοῦ 20οῦ αἰώ- να καί τό ἄλλο τοῦ 21ου αἰώνα. Μερικοί θά προχωρή- σουν ἀρκετά μέσα σ' αὐτόν τόν αἰώνα (κυρίως οἱ νέοι), ἐνῶ ἄλλοι θά ζήσουν ἕνα μικρό διάστημα. Πάντως ὅλοι ἀρχίζουμε τώρα ἕνα νέο κεφάλαιο τῆς ζωῆς μας καί πρέ- πει νά προσέξουμε ποῦ θά θεμελιώσουμε αὐτό τό δεύτερο τμήμα τῆς ζωῆς μας.

Χρειάζεται μιὰ γερή θεμελίωση. Γιατί, ὅπως εἶδαμε καί στούς σεισμούς, οἱ οἰκοδομές ποῦ δέν εἶναι θεμελιω- μένες σέ γερό ἔδαφος κινδυνεύουν... Τό ἴδιο καί ὁποῖος ἀκούει τά λόγια τοῦ Χριστοῦ καί δέν τά ἐφαρμόζει, χτίζει στήν ἄμμο καί κινδυνεύει πολύ (Ματθ. ζ' 26-27).

Νά χτίσει κανεῖς τό σπίτι του στήν ἄμμο! Πόσο ἀνόη- τος! Τό ἴδιο ἀνόητος καί ὁ χριστιανός ἐκεῖνος, ποῦ ἀκού- ει μ' εὐχαρίστηση τά λόγια τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά δέν τά ἐφαρμόζει στήν καθημερινή του ζωή, γιατί βρίσκει ὅτι ἔρχονται σέ ἀντίθεση μέ τά συμφέροντά του, τήν κοινωνι- κή του θέση, τίς σύγχρονες ἀντιλήψεις! Ἀπαιτοῦνται θυ- σίες. Καί περιορίζει τόν χριστιανισμό του στή θεωρία. Σέ μερικούς ἑξωτερικούς τύπους, σέ κάποια «θρησκευτικά καθήκοντα», ἐνῶ οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του εἶναι μιὰ ἄρνηση τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ.

Κάποτε ὁμως ἀγριεῖει ἡ θάλασσα τῆς ζωῆς. Πρᾶγμα ἀναπόφευκτο, ἀλλά καί ἀπαραίτητο γιά νά δοῦμε τόν ἑαυ- τό μας. «Καί κατέβηκε ἡ βροχή καί ἦλθαν τά ποτάμια... καί ἔπεσε». Ἔρχεται ἡ συμφορά. Ἡ φτώχεια, ἡ ἀρρώστια,

ὁ κατατρεγμός, τό πένθος... Καί πέφτει τό θρησκευτικό ἐκεῖνο οἰκοδόμημα. Δέν ἔχει τή δύναμη ἕνας τέτοιος χρι- στιανός ν' ἀντέξει τούς πειρασμούς καί τίς θλίψεις τῆς ζωῆς. «Καί εἶναι ἡ πτώση του μεγάλη». Χάνει καί τήν τυ- πική πίστη ποῦ εἶχε. Γίνεται ἄπιστος, γιατί εἶχε θεμελιώ- σει τή χριστιανική του ζωή στήν ἄμμο. Ἦταν ἀκροατής, ὄχι ὁμως καί ἐκτελεστής τοῦ λόγου (Ἰακ. α' 22).

Τέτοιοι, «χλιαροί» χριστιανοί, εἶναι (καί εἴμαστε...) οἱ περισσότεροι. Γι' αὐτό χρειάζεται τώρα στή ζωῇ ὄλων ἡ μεγάλη ἀλλαγῇ (ἡ μετάνοια καί ἡ ἀναγέννηση), γιά νά ὑπάρξει μιὰ νέα τόνωση καί μιὰ νέα προοπτική. Γιά ὅλους ὑπάρχει ἐλπίδα, γιατί σέ ὅλους ἀπευθύνεται ἡ πρό- σκληση τοῦ Θεοῦ. Ὅλοι, ἂν τό θελήσουν, μποροῦν νά σωθοῦν καί ν' ἀρχίσουν μιὰ νέα ζωή. «Οἱ ἐντολές τοῦ Κυρίου δέν εἶναι βαριές». Καί εἶναι ἀξιολύπητοι ὅσοι δέν ἀποφασίζουν, ἐφέτος πιά, νά σοβαρευτοῦν καί νά σκεφτοῦν τήν ψυχή τους καί τό αἰώνιο μέλλον τους.

Χριστιανέ, ἂν καί σὺ ἀρκεῖσαι σέ μιὰ τυπική θρησκευ- τικότητα, χωρίς νά ἔχεις κάνει βίωμά σου τά λόγια τοῦ Χριστοῦ –τό εὐαγγέλιο– χτίζεις στήν ἄμμο... Εἶναι κρῖμα νά χάσεις καί τούτη τήν ζωή καί τήν ἄλλη. Γίνε ἀπό σήμε- ρα χριστιανός τῆς πράξεως. Καί μὴν ξεχνᾷς: Ὅποιος ἀκούει τ' ἀθάνατα λόγια Του καί τά ἐκτελεῖ, μοιάζει μέ ἄνθρωπο φρόνιμο, ποῦ ἔχτισε τό σπίτι του σέ γερό ἔδα- φος καί ὅταν ἦρθαν οἱ βροχές καί τά ποτάμια καί οἱ ἄνε- μοι, τό σπίτι αὐτό δέν ἔπεσε, «γιατί ἦταν θεμελιωμένο ἐπάνω σέ πέτρα» (Ματθ. ζ' 24-25).

«ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΕΣ ΠΕΝΝΙΕΣ»

μαργαριτῶν πεπειραμένος, δύναται, λαμβάνων εἰς τό κύ- λον καί περιφέρων αὐτήν εἰς τήν παλάμην, νά τήν κατα- στήση τελείως στρογγύλην. Ὅταν ἀποσκληρυνθῇ ἡ στα- γών τοῦ μαργαρίτου, δέν δύναται πλέον νά τῆς δώσῃ ἄλλο σχῆμα. Τό ἀπαλόν εἶναι ἐπομένως ἱκανόν διαπλά- σεως καί διαμορφώσεως, ἀκριβῶς διότι τό σχῆμα του δέν ἔχει λάβει ἀκόμη σταθεράν μορφήν, διὰ τοῦτο εὐκόλως μεταπλάσσεται εἰς οἰονδήποτε σχηματισμόν. Τό σκληρόν ὁμως, ὡς ἐάν ἡ σκληρότης ἔγινε σταθερά ιδιότης του, δέν ἐγκαταλείπει αὐτήν εὐκόλως, οὔτε μεταφέρεται εἰς ἄλλην ιδιότητα καί μορφήν. Καθῶς ἀκριβῶς, λοιπόν, μετά με- γάλῃς τέχνης ἐπεξεργάζονται, οἱ μέν ζωγράφοι τὰς εἰκό- νας, οἱ δέ γλύπτει τὰ ἀγάλματα, εἴθε κατὰ τόν ἴδιον τρό- πον ἕκαστος πατήρ καί ἐκάστη μήτηρ ὑπέρ τῶν θαυμα- σίων αὐτῶν ἀγαλμάτων (τῶν τέκνων) νά φροντίζωσι. Καθ' ἐκάστην ἡμέραν οἱ ζωγράφοι, ἀφοῦ στήσουν τόν πί-

νακα, τόν βάπτουν διὰ τοῦ χρωστήρος καταλλήλως. Οἱ δέ λιθοξοοὶ πρᾶττον καί αὐτοὶ τό ἴδιον, τό μέν περιττόν ἀφαιροῦντες, τό δέ κατάλληλον προσθέτοντες. Οὕτω λοι- πόν καί σεῖς (γονεῖς καί διδάσκαλοι) ὡς ἄλλοι ἀγαλματο- ποιοί, ἀπασχοληθῆτε ὁλοσχερῶς εἰς τό νά καταστήσετε τὰ τέκνα σας, θαυμάσια ὁμοιότυπα τοῦ Θεοῦ καί τό μέν περιττόν νά ἀφαιρῆτε, τό δέ χρήσιμον νά προσθέτετε κα- θημερινῶς ἐπιθεωρεῖτε αὐτά διὰ νά διαγνώσετε ποῖον ἔχουν φυσικόν ἐλάττωμα, οὕτως ὥστε νά τό ἐξαλείψετε».

Ταύτας τὰς ὑποθήκας τῶν μεγάλων μας Πατέρων καί Ἱεραρχῶν ἅς ἔχῃ ὑπ' ὄψει καί ἡ σπουδάζουσα χριστιανι- κή καί ἑλληνική νεότης μας καί ἅς εἶναι βεβαία ὅτι ἐφαρ- μόζουσα ταύτας εἰς τήν ζωήν της, θά γνωρίσῃ ἐπιτυχίαν μέν εἰς τήν μαθητικήν καί φοιτητικήν της ζωήν, ἀληθινήν δέ εὐτυχίαν καί χαράν καί ἐδῶ καί εἰς τήν αἰωνιότητα.

Τ.



ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙ Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Ο τιμήσας καὶ ἐξυψώσας τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα διὰ τῆς σοφίας καὶ ἀξίας ζωῆς του καὶ τῆς ὑποδειγματικῆς ἐπισκοπικῆς δράσεώς του ἅγιος ἐπίσκοπος Καισαρείας Βασίλειος ὁ Μέγας διδάσκει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐν ἀρχῇ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, τούτων δὲ διάδοχοι ἐγένοντο οἱ Ἐπίσκοποι. Τούς Ἀποστόλους κατέστησεν ὡς «ποιμαίνοντας» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτός ὁ θεῖος Ἰδρυτής αὐτῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐφοδιάσας αὐτούς μέ ὑψίστην ἐξουσίαν, «ὥστε καταστήναι αὐτούς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν». Ἄλλ' οἱ Ἀπόστολοι ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἐξουσίαν «χειροτονεῖν ἄρχοντας» διαδόχους των, δηλαδή τούς Ἐπισκόπους, λαμβάνοντας «διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», καὶ μεταδίδοντας αὐτὴν διὰ τῆς χειροτονίας εἰς τούς Πρεσβυτέρους καὶ τούς Διακόνους. Τοιουτοτρόπως ἔλαβον τὴν ἀρχὴν οἱ τρεῖς ἱερατικοὶ βαθμοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ Ἐπισκόπου, τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ τοῦ Διακόνου, οἵτινες καθίστανται ἐν αὐτῇ διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης κατ' ἀδιάκοπον ἀποστολικὴν διαδοχὴν, «ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης τὸ ποίμνιον τοῦ Κυρίου». Ὡς γνωστόν, ἡ ἀδιάκοπος ἐπισκοπικὴ διαδοχὴ ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀποτελοῦσα τὴν μεγαλυτέραν ἱστορικὴν πραγματικότητα ἐν τῇ ζωῇ αὐτῆς. Καὶ γενικώτερον μόνον διὰ τῆς ἀποστολικῆς Ἱερωσύνης συνεχίζεται τὸ μυστήριον τῆς Πεντηκοστῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐνοικοῦντος Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ δὲ τριττὴ Ἱερωσύνη χορηγεῖται μόνον διὰ τῆς μυστηριακῆς χειροτονίας παρ' Ἐπισκόπων κανονικῶν, κεκτημένων τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν. Ἐντεῦθεν πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱεραρχίαν κανονικοὶ Ἐπίσκοποι καὶ Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι κατὰ διαδοχὴν «παρὰ τῶν Πατέρων ἔσχον τὰς χειροτονίας καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν εἶχαν τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν».

Περαιτέρω, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, οἱ Κληρικοὶ καὶ οἱ λαϊκοὶ πάντες ὑπόκεινται ὑπὸ «τούς παρὰ τοῦ Θεοῦ τεταγμένους Ἐπισκόπους τῶν

τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν», τοὺς ἀσκοῦντας ἅπασαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν. Διότι ἕκαστος Ἐπίσκοπος εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς ὑπ' αὐτόν τοπικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὡς τοιοῦτος πρέπει νὰ εἶναι «Ἐκκλησιῶν κόσμος, στυλὸς καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας, στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, οἰκίους ἀσφάλεια, δυσμαχώτατος τοῖς ὑπεναντίοις, φύλαξ πατρῶων θεσμῶν, νεωτεροποιίας ἐχθρὸς, ἐν αὐτῷ δεικνὺς τὸ παλαιὸν τῆς Ἐκκλησίας σχῆμα». Διὰ τοῦτο πᾶσα σπουδὴ κατεβάλλετο πάντοτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅπως εἰς τὸν ὑψιστον τοῦτον βαθμὸν τῆς Ἱερωσύνης προχειρίζονται οἱ ἄριστοι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Οὕτω περὶ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὅτι ἀνυψώθη εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα «οὐ διώξας τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τιμῆς διωχθεὶς, οὐδ' ἀνθρωπίνην χάριν, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ καὶ θεῖαν δεξάμενος». Μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ μεγαλυτέρων καθηκόντων τῶν Ἐπισκόπων εἶναι ἡ ὑπ' αὐτῶν διδασκαλία, διαφύλαξις καὶ ὑπεράσπισις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Χάριν αὐτῆς ὀφείλουσιν οἱ Ἐπίσκοποι νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι νὰ ἀγωνίζωνται καὶ νὰ θυσιάζωσι τὰ πάντα. «Οὐ μὴν πρό γε τῆς ἀληθείας τιμητέα ἡμῖν ἡ ἀσφάλεια. Εἶναι γνωστοὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, ὡς καὶ ἡ ἀτρόμητος στάσις αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀρειανίζοντα Αὐτοκράτορα Οὐάλεντα, ὅπως αὕτη ἐκτίθεται ἐν τῷ περιλαλήτῳ διαλόγῳ του πρὸς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐπίτροπον Μόδεστον. Εἰς τὰς πιέσεις τοῦ Μοδέστου ὅπως ὑπογράψῃ ἀρειανίζουσαν ὁμολογίαν πίστεως καὶ εἰς τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ διὰ «δήμευσιν, ἐξορίαν, βασάνους καὶ θάνατον», ἀπήντησεν, ὁ Μέγας Βασίλειος ὅτι «δημεύει μὲν οὐχ ἄλωτός ὁ μηδὲν ἔχων· ἐξορίαν δὲ οὐ γινώσκει ὁ μηδενὶ τόπῳ περιγραφπτός, ἀλλὰ πανταχοῦ πάροικος καὶ παρἐπίδημος· αἱ βάσανοι δὲ τί ἂν λάβοιεν, οὐκ ὄντος σώματος πλὴν εἰ τὴν πρώτην λέγοις πληγὴν; ὁ δὲ θάνατος εὐεργέτης, καὶ γὰρ θάπτον πέμψει με πρὸς Θεόν... οὐ δὲ ὁ Θεὸς τὸ κινδυνευόμενον καὶ προκείμενον, τᾶλλα περιφρονοῦντες πρὸς τὸν Θεὸν μόνον βλέπομεν· πῦρ δὲ καὶ ξίφος καὶ θῆρες καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες, τρυφὴ

μᾶλλον ἡμῖν εἰσιν ἢ κατάπληξις. Ἐκκεῖται ταῦτα καὶ ὁ Βασιλεὺς». Ἦτο τόσο μεγάλη ἡ κατάπληξις τοῦ Μοδέ-
στου ἀπὸ τοῦ θάρρους τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ὥστε ἀνέ-
κραξεν «οὐδεὶς μέχρι τοῦ νῦν οὕτως ἐμοὶ διείλεται»,
πρὸς δὲ τὸν Αὐτοκράτορα ἀνέφερεν, ὅτι «ἡττήμεθα τοῦ
τῆσδε προβεβλημένου τῆς Ἐκκλησίας κρείττων ἀπειλῶν
ὁ ἀνὴρ, λόγων στερρότερος, πειθοῦς ἰσχυρότερος».

Ἀκριβῶς χάρις εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀγῶνας πάντων
τῶν Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων καὶ τῶν ἄλλων Κληρικῶν

ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον διεφυλάχθη
ἀκαινοτόμητος καὶ ἀναλλοίωτος ἡ Ὁρθόδοξος Πίστις
μας καὶ διαιώνεται ἡ ἁγία Ὁρθοδοξία μας, «μηδὲν ἐκ
τῆς τῶν καιρῶν χαλεπότητος παραβλαβεῖσα, ἀλλ' ἀκε-
ραίαν καὶ ἄθραυστον τὴν ἀποστολικὴν διασώζουσα διδα-
σκαλίαν», «ἱεροπρεπῶς κατακοσμοῦσα ἑαυτὴν ἐν δόγμα-
σι νοεροῖς καθυφασμένοις καὶ πεποικιμένοις», ὅπως
γράφει ὁ ὄντως μέγας Πατὴρ Ἁγιος Βασίλειος.

I.K.



Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστι τὴν Ἁγία,
Γιὰ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθερία,
Γι' αὐτὰ τὰ δύο πολέμῳ, μ' αὐτὰ νὰ ζήσω ἐπιθυμῶ
κι' ἂν δέν τὰ ἀποκτήσω τί μ' ὠφελεῖ νὰ ζήσω;
(Δημοτικόν)



Κι' ἂν πρέπει νὰ πεθάνουμε γιὰ τὴν Ἑλλάδα,
Θεῖα εἶν' ἡ δάφνη: Μιά φορά κανεὶς πεθαίνει!
(Φ. Μιστράλ)



Καλλιό 'ναι μίας ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακή!
(Ρήγας Βελεστινλῆς)



Κλεῖσε μέσα στὴν καρδιά σου τὴν Ἑλλάδα
καὶ θά νοιώσης κάθε εἶδους μεγαλεῖο.
(Δ. Σολωμός)



Ο ΡΗΓΑΣ

Ἐπλανᾶτο κρούων λύραν μέ χορδὰς μεγάλας τρεῖς.
Καὶ χορδαὶ τῆς λύρας ἦσαν Πίστις, Δόξα καὶ Πατρίς.



ΕΤΟΙΜΟΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΑΣ

(Α΄ Πέτρου γ΄ 13-22)

Εχομεν τονίσει πολλάκις ὅτι τό ἀγαθόν, σήμερον ἰδίως, παραθεωρεῖται καί ἡ κατά χριστόν ἠθικὴ ὄχι μόνον παραθεωρεῖται, ἀλλὰ καί διώκεται. Εἶναι μία περίοδος τρομερᾶς ἀποστασίας κατά τοῦ Θεοῦ καί παντός σεβάσματος διὰ νά τιμηθῇ ὁ μαμωνᾶς καί ὁ κύριος αὐτοῦ ὁ διάβολος. Δέν δύνανται νά ἐξηγηθοῦν τά φαινόμενα τῆς συγχρόνου φοβερᾶς ἀγωνίας, καί ἡ διαρκὴς ἀνησυχία τῶν λαῶν καί τῶν ἀρχηγῶν των, ὡς καί ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐξ αὐτῆς ἐκπηγαζούσης φιλανθρωπίας πρὸς πάντας τοὺς ἀστέργους διωγμούς ἀνθρώπων ἄνευ διακρίσεως ἀθῶων καί εἰρηνικῶν, εἰ μὴ διὰ τῆς ἀποστασίας καί ἀσεβείας ἔναντι τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ὡς χριστιανοί, ἔχοντες βαθεῖαν συνείδησιν τῆς ἀξίας τῆς πίστεώς μας, πῶς ἀνταποκρινόμεθα; Μήπως τό ρεῖμα τῆς ἀπιστίας σκληρύνει τὰς καρδίας μας ὥστε νά λησμονώμεν τὴν γενομένην πρὸς ἡμᾶς πρόσκλησιν τοῦ Κυρίου; Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπαντᾷ εἰς ἡμᾶς.

Ἀνάγκη εἶναι νά ἔχωμεν θάρρος. Οὔτε ὁ φόβος τῶν μελλόντων νά συμβῶσιν εἰς τόν κόσμον τοῦτον δεινῶν, οὔτε αἱ σκληραῖ δοκιμασίαι πρέπει νά μᾶς κλονίσουν. Καί ταῦτα διότι ἔχομεν πλήρη τὴν συναίσθησιν ὅτι ἀγωνιζόμεθα νά πραγματοποιήσωμεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους τό ἀγαθόν, καί ὅτι αἰσθανόμεθα πάντοτε ὡς ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῆς ψυχῆς μας νά λατρεύομεν τόν Κύριον καί νά τηρῶμεν τὴν δικαιοσύνην Αὐτοῦ, ὅποτε Αὐτός θά μᾶς προστατεύῃ καί θά παρέχῃ τὴν ἀπαιτουμένην σοφίαν καί σύνεσιν πού χρειάζονται, ὥστε νά εἴμεθα ἔτοιμοι «ἀεὶ πρὸς ἀπολογία πάντῃ τῷ αἰτοῦντι ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος μετὰ πραύτητος καί φόβου». Δηλαδή διὰ τῆς ὅλης ζωῆς μας πού καθοδηγεῖται ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καθιστάμεθα ἱκανοί πάντοτε νά ἀντιτασσώμεθα ἀγωνιστικῶς κατὰ τῆς ἀπιστίας ἔναντι παντός, μέ τό νά ἀπολογούμεθα καί ὑποστηρίζωμεν μέ θάρρος καί παρησσίαν τὴν πίστιν μας, ἥτις δημιουργεῖ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἐλπίδος ἡμῶν περὶ ὧν ἐκείνων τά ὅποια ὑπεσχέθη ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτόν. Καί αὐτό γεμίζει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ γαλήνης καί θάρρους καί φόβον Θεοῦ, πού καθιστοῦν πληρεστέραν τὴν ἐξάρτησίν μας ἀπὸ

Ἐκείνον, καί οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ βαθεῖα ταπείνωσις πού ἐλκύει τὴν εὐλογίαν καί χάριν τοῦ Κυρίου.

Πρὸς τί λοιπόν νά φοβηθῶμεν; Ἡμεῖς θέλομεν νά ἀναλύσωμεν ὑπὲρ Χριστοῦ, ἵνα ζήσωμεν ἐν Αὐτῷ. Δέν πρέπει νά ἐπιτρέψωμεν νά διεισδύσῃ τι ἐντὸς τῆς ἀγάπης μας πρὸς τόν Κύριον, ὥστε νά τὴν διχάσῃ καί τὴν ἐξασθενήσῃ. Πρέπει τὰ πάντα νά τίθενται κάτω ἀπὸ τὴν χάριν Του, καί ἡ σκέψις νά στρέφεται περὶ Αὐτόν, ὥστε δι' Αὐτοῦ καί μόνον νά ἐνεργῶμεν πρὸς τὰ ἔξω, εἴτε εἶναι πιστοὶ εἴτε ὄχι. Ὅταν λοιπόν ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεώς μας, ἀγαθὴν, ὅτι δηλαδή ἐπράξαμεν τό θεᾶρεστον εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, ἀσφαλῶς θά ἐντροπιάσωμεν τοὺς συκοφάντας καί διώκτας μας, διότι πάντοτε ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας» τό κρεῖττον ἀγαθοποιούντας εἰ θελοῖ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀσχεῖν, ἢ κακοποιούντας, ἥτοι προτιμότερον νά πάσχῃ κανεὶς ὅταν ἐργάζεται τό πρέπον, τό θέλημα τοῦ Κυρίου, παρά νά πάσχῃ διότι ἐργάζεται τό κακόν, πρᾶγμα πού δικαιολογεῖ τὴν τιμωρίαν καί θλίψιν.

Πρέπει ὁμως νά ἔχωμεν ἐνώπιόν μας καί τό ζωντανόν παράδειγμα τοῦ Κυρίου, ὅστις «ἐπαθεν ἅπας περὶ ἀμαρτιῶν δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων», ἵνα διὰ τῆς μεγίστης θυσίας Του «προσαγάγῃ ἡμᾶς τῷ Θεῷ. Εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ ἀγάπη Του πρὸς ἡμᾶς. Ἐπαθε ἀπὸ ἡμᾶς, ἀννυψώθη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ὑπέστη πλῆθος ἐξευτελισμῶν καί τέλος τόν θάνατον, ἵνα συμφιλιώσῃ ἡμᾶς μετὰ τοῦ πατρὸς, καί μᾶς καταστήσῃ ἀδελφούς Του, καί τό περισσότερον συγκληρονόμους τῆς Βασιλείας Του.

Τί δέν ὀφείλομεν εἰς τόν Σωτῆρα μας! Πῶς λοιπόν ὁ τόσον ἀγαπῶν ἡμᾶς νά λησμονηθῇ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ἀπὸ ἡμᾶς; Καί μόνον νά τόν σκέπτεται τις αἰσθάνεται τὴν ψυχὴν του νά πλημμυρίζῃ ἀπὸ εὐγνωμονοῦσαν χάριν. Νά δημιουργεῖται καινούργιος κόσμος ἐντὸς του. Τό θάρρος αὐξάνεται.

Ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεως καθίσταται τεραστία, διότι ζῇ Κύριος ὁ Θεός εἰς ὅλας τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς μας.

† Μ.Δ.



ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΤΥΧΗΡΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ

Τό παλαιόν μέγα ἔκκρεμές μέ τήν ἀτέρμονα ρυθμικήν καί ἀπαστράπτουσαν ταλάντευσίν του, ἤρχισε νά διαχέῃ πέραξ αὐτοῦ τήν πρό τῆς τελευταίας μεσονυκτίου δωδεκάτης, τοῦ ἔτους ἐκείνου, μουσικήν του. Ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου τῶν συμποσιαστῶν ἤρχισαν νά καταθέτουν τά ἀργυρᾶ καί χρυσᾶ ὅπλα τῆς γαστροῦς εἰς προσωρινήν ἐκεχειρίαν. Τό διακονοῦν τήν πολυτελῆ μεγάλην τράπεζαν ὑπηρετικόν προσωπικόν διέκοψε τήν ἀέναον κίνησίν του. Καί πάντες ἠγέρθησαν ὥσανεὶ εἰσήρχετο εἰς τήν πάμφωτον αἰθουσαν τῆς δεξιώσεως ὑψηλός τις ἐπισκέπτης. Τά πλούσια φῶτα, τά πηγάζοντα ἐκ τῶν βαρυτίμων πολυελαίων καί διαθλόμενα μέσω τῶν πολυεδρικών κρυστάλλων καί κατόπτρων εἰς ποικίλους ἰριδισμούς, ἐσβέσθησαν ἀκαριαίως ἐνῶ ἤρξατο σημαίνουσα ἡ δωδεκάτη. Καί ἀπέμεινε μόνη πηγὴ φωτός ἡ πλουσίως φλογοβολοῦσα ἐστία ἣτις προσέδιδεν εἰς τόν χώρον μυστηριώδεις διαστάσεις, ἐνῶ ἤχουν οἱ τελευταῖοι παλμοὶ τοῦ θνήσκοντος γηραλέου χρόνου. Καί μετά τόν δωδέκατον, ἤναψαν πάραυτα τά φῶτα καί ἠκολούθησαν πάταγος ἐκ πολλῶν χειροκροτημάτων ὡς βροντὴ προμηνύουσα ὑετόν, ὅστις καί αἰθῆς ἐνέσκηπεν ὑπὸ μορφὴν φωνῶν, γελῶτων, εὐχῶν καί ἀσπασμῶν.

«Ὁ Βασιλεὺς ἀπέθανεν... Ζήτω ὁ Βασιλεὺς».

Ἐν βασιλεῦσαν ἔτος ὑπέργυρον πλέον ἀπέθανεν, συμπαρᾶσθραν μετ' αὐτοῦ εἰς τόν θάνατον πρεσβυτέρους μετὰ νεωτέρων καί ἄωρα καί ὑπομάζια νήπια, ἀδιακρίτως. Καί τό διάδοχόν του –πόθεν καί ὑπὸ τίνος γεννηθέν;– κατελάμβανεν τόν θρόνον του. Παιδίον νέον, πορφυρογέννητον, ἀρτιγέννητον καί ἀρτιμελές –καθότι δίσεκτον– ἔχον ὡς τιμητικὴν συνοδείαν του βρέφη ἄρτι ἐρχόμενα εἰς τόν κόσμον. Καί ἐν ταῦτ' ἐστρωννύοντο λίκνα γναφαλῶδη καί θερμά ἢ ἠνοίγοντο τραχεῖς καί ψυχροὶ τάφοι πρὸς ὑποδοχὴν ἢ ξενίαν τούτων. Ὁ νέος μονάρχης, παρὰ τό ἄωρον τῆς ἡλικίας του, ἐλάμβανε τό σκῆπτρον εἰς τὰς τρυφεράς του χεῖρας, ὅχι ὡς παίγνιον ἀλλὰ δηλωτικόν ἀσκουμένης ἐξουσίας ἐπὶ πᾶσαν τήν

ὕφήλιον καί πέραν αὐτῆς εἰς τό ἀχανές σύμπαν! Καί τόν προσεκύνουν ἅπαντες **«ἐκ δυσμῶν καί βορρᾶ καί θαλάσσης καί ἐώας»** ἄρχοντες καί ἀρχόμενοι πλούσιοι καί πένητες, ἐγκρατεῖς καί ράθυμοι, κομίζοντες τά δῶρα των – ἐλπίδας, προσδοκίας, ὁράματα, σχεδιασμούς, πόθους καί ἐπιθυμίας.

Ὁ πολὺς τήν κόμην καί τό ὑπογένειον προπάτωρ τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῶν Μεγαλοοικονόμων, εἰς οὗ τό ἀρχοντικόν ἐγίνετο ἡ ὑποδοχὴ τοῦ νέου ἔτους, ἀνὴρ μεγαλοπρεπῆς καί ἡγεμονικός, ἐλλογιμώτατος κύριος καθηγητῆς μετὰ τριῶν πτυχίων καί μετεκπαιδεύσεων εἰς τήν Ἑσπερίαν, ἄγων τό ἐνενηκοστόν δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐν πλήρει ὑγείᾳ, ἔλαβεν ἀνά χεῖρας τήν προσφερθεῖσαν ὑπὸ τῆς νεωτέρας θυγατροῦς του καί οἰκοδεσποίνης πλατεῖαν ἀργυρᾶν μάχαιραν. Εἴτα ἐχάραξε σταυροειδῶς τήν παρατεθεῖσαν πρό αὐτοῦ, ἐντός ἀργυροῦ περιτέχνου δίσκου, βασιλόπιτταν καί εὐχηθεῖς πᾶσι τοῖς συνδαιτημόσι ὑγείαν καί εὐτυχίαν, ἤρχισε νά κόπῃ τελετουργικῶς καί ἱεραρχικῶς τά καθ' ἕκαστον κατονομαζόμενα τεμάχια. Ἄπαντες μέ τήν προσδοκίαν του τυχεροῦ τῆς χρονιάς, υἱοί, θυγατέρες, γαμβροί, ἑγγονοί, δισέγγονοι καί τινες στενοὶ φίλοι ἠρεύνων τό τεμάχιόν των μῆπως εὕρωσι τό φλωρίον, χρυσῇ λίραν Ἀγγλίας, ὡς συνήθιζεν ἡ εὐποροῦσα οἰκογένεια νά ἐμβάλλῃ ἐντός τῆς πίττας. Καί τό φλωρίον ἔλαχε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τόν ἀρχηγόν τῆς πατρίδος! Εὐχαὶ καί χειροκροτήματα ἐπεδοκίμασαν τήν εὐνοίαν τῆς τυφλωττούσης Τύχης, κυριαρχούσης τῆς εὐχῆς ἐκείνης, ἣν ἀπὸ βρέφους εἶχεν ἀκούσει ὁ κύριος καθηγητῆς, τουλάχιστον ἐνενήκοντα δύο φορές, ὅπως **«τά ἑκατοστήση»**. Καί ἦτο τοῦτο προσδόκιμον καθότι ἔχαιρεν **«ἄκρας ὑγείας»** ἐν εὐγηρίᾳ διατελῶν, καί ὁ οἰωνός τῆς νυκτός ἐκείνης ἐνίσχυσε τό τοιοῦτον. Καί τίς ἐκ τῶν συνδαιτημόνων δέν θά τοῦ τό ἡῦχετο ἐξ ὅλης καρδίας ἐν ὅσῳ τά ὑπολοιπόμενα ὀκτῶ ἔτη δέν θά ἀφηροῦντο ἀπὸ αὐτόν; Ὁ τυχερός τῆς Πρωτοχρονιάς ἐκείνης, ὁ ἐλλογιμώτατος καθηγητῆς Ι. Μεγαλοοικονόμου! Ἰστατο ἐναβρυνόμενος ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἐορτίου συνάξεως περι-

στιχούμενος υπό τριῶν γενεῶν, εὐφραινόμενος **«ἐν ὁράσει υἱῶν καὶ θυγατέρων»**, καὶ ἐκγόνων.

Ἦκολούθησεν ἡ ἐκπωμάτισις πολλῶν φιαλῶν ἀφρώδους οἴνου καὶ νέαι εὐχαὶ πρὸς τὸ τυχερόν τῆς Βασιλόπιττας. Ἡ εὐωχία συνεχίσθη ἐπὶ μακρόν καὶ τὰ ἄσματα καὶ οἱ χοροὶ ἐπεσφράγισαν τὸ εὐθυμον συμπόσιον. Τινὲς τῶν παρισταμένων ἀπεχώρησαν εἰς τὴν συνεχομένην μικροτέραν αἴθουσαν, διὰ νὰ «δοκιμάσουν τὴν τύχην των» εἰς τὸ κατ' ἔθος ἀκολουθοῦν χαρτοπαίγιον, τὸ κακῶς παιζόμενον ἄχρι πρωΐας καὶ ἀμνηστευόμενον καὶ ὑπὸ τῶν μὴ θιασωτῶν του.

Ἐνῷ ἐκρούοντο πλέον οἱ πρῶτοι κώδωνες, ἀναγγέλλοντες τὴν Δεσποτικὴν ἐορτὴν καὶ τὴν μνήμην τοῦ Μεγάλου Ἀγίου, ἐρέγχαζον ἅπαντες εἰς ὅλους τοὺς τόνους, μείζονας καὶ ἐλάσσονας, ἐπὶ τῆς κλίνης των, ὄνειρευόμενοι —τίς οἶδεν τι— κατὰ τὰς ἐπιθυμίας των καὶ τὸν φόρτον τῆς ἀκορέστου γαστρὸς, ἐνῷ τὰ εὐτραφῆ οἰκόσιτα εὐωχοῦντο εἰσέτι ἐκ τῶν πλουσίων περισσευμάτων τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν, ἐν τῷ ἀνθοβριθεῖ κήπῳ τοῦ ἀρχοντικοῦ. Καὶ ὁ τυχερὸς τῆς Βασιλόπιττας, ὡς διηγεῖτο τὴν μεσημβρίαν εἰς τοὺς οἰκείους του, ὠνειρεύετο περιεργόν τι ἐνύπνιον. Ἐβλεπεν ὅτι ἔσκαπτε δῆθεν εἰς ἓνα ἀγρόν καὶ ἀνεύρισκε μέγαν θησαυρόν! Δέν ἦτο φιλοχρήματος ἀλλ' οὔτε καὶ ὑλόφρων. Εἶχεν πνευματικὰς ἀνησυχίας καὶ προβληματισμούς καὶ διῆγε φιλήσυχον καὶ ἄξιοπρεπῆ ζωὴν. Οἱ σχέσεις του ὁμως μέ τὴν Ἐκκλησίαν ἦσαν ἀνύπαρκτοι. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν περίοδον τῶν σπουδῶν του ἐκ τοῦ ἀντιεκκλησιαστικοῦ καὶ ἀντικληρικαλιστικοῦ πνεύματος τῆς Δύσεως, εἰς ἣν ἔκαμεν ἔτη τινά, ἦτο ξένος πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν. Ἀναστρεφόμενος δὲ τὴν κοσμικὴν κοινωνίαν τοῦ Ἀστεως μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, ἐμερίμνα καὶ ἐτύρβαζε περὶ πάντα τὰ «ρέοντα» μὴ ἀσχοληθεῖς ποτέ καὶ περὶ τοῦ ἐνός **«οὐ ἔστι χρεία»**, καίτοι ἐπροβληματίζετο περὶ τοῦ ἐρχομένου τέλους τῆς ζωῆς. Καὶ διηρωτᾶτο, διηγούμενος τὸ ἐνύπνιόν του ὡς ἄλλος Φαραώ, τί ἄρὰ γε ἐσήμαινεν. Ὅλοι, συνδυάζοντες τὸ ὄνειρον μέ τὸ γεγονός ὅτι τοῦ ἔλαχε τὸ φλωρίον τὸ ἡρμίνευον ὡς τὸ πλέον εὐοίωνος. Καὶ τὸν ἐμακάριζον ὡς τὸν προδῆλως ἀποδειχθέντα τυχερόν. Ἀλλ' ὅπως ἄλλα προετοιμάζεν εἰς αὐτόν ἡ «κοινὴ τύχη καὶ τὰ ἀόρατο μέλλον». Φθίνον τὸ τυχερόν δι' αὐτόν, ὡς ἐπίστευον πάντες, ἔτος —ὅποια εἰρωνεία!— παρέλάμβανε καὶ αὐτόν μετ' αὐτοῦ, ἐκμετροῦντα τὸ ζῆν!

Τὴν οἰκογένειαν τῆς νεωτέρας κόρης, μεθ' ἧς συνάκει ὁ πατὴρ τῆς καὶ ἔτρεφεν ἰδιαίτεραν ἀδυναμίαν εἰς αὐτήν, ὡς ἀκριβοῦς ἀντιγράφου τῆς μακαριτίσσης μητρὸς τῆς, δώσας μάλιστα καὶ ὡς προΐκαν τὸ μέγα ἀρχοντικόν, ἐπεσκέφθη τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐκδημίας ἐκείνου ὁ ἀπὸ διετίας κατασταθεὶς ἐφημέριος τοῦ ἐνοριακοῦ των ναοῦ, ὅστις ἀνελπίστως εἶχε συνδεθῆ μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἐπίσκεψις τοῦ ἱερέως αἰφνιδίασε τὴν

οἰκοδέσποιναν, ἥτις διερωτήθη ἐν ἑαυτῇ μήπως ὁ ἀναλαβὼν τὴν κηδεῖαν τοῦ πατρὸς τῆς εἶχε παραλείψει τι ἐκ τῶν πρὸς τὸν ναὸν ὑποχρεώσεων τῆς. Συντόμως ὁμως ἠννόησε τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεως καὶ ἐντυπωσιάσθη ἐκ τῆς διακριτικῆς καὶ παραμυθητικῆς παρουσίας του. Ἐν τῇ προόδῳ τῆς συζητήσεως μετ' αὐτοῦ, ἐνθαρρυνθεῖσα ἐκ τῆς προσηνείας του, τὸν ἠρώτησε: Πῶς συμβιβάζεται ἡ εὗρεσις τοῦ φλωρίου ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς καὶ τὸ εὐοίωνον ὄνειρόν του μέ τὸν ἀπροσδόκητον θάνατόν του; Καὶ τὸ ἀπέδιδε μᾶλλον εἰς τὸ δίσεκτον ἔτος...

Ὁ ἱερεὺς λαβὼν τὸν λόγον μετὰ ἰδιαίτερας διακριτικότητος καὶ πειστικότητος ἀπέδειξε τὸ ἀβάσιμον τῶν κοινῶς πιστευομένων. Καὶ πρὸς κατάπληξιν αὐτῆς καὶ τῶν παρισταμένων, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸν προβληματισμὸν των, κατέληξε εἰς τὸ ὅτι πράγματι ὁ μεταστάς ἀπεδείχθη **«ὁ τυχερὸς τῆς χρονιᾶς»**, ὅπως τὸν ἐχαράκτηρισαν. Ὅχι βέβαια διότι ἀπέθανε —ὁ χωρισμὸς ἀπὸ προσώπων προσφιλῶν εἰς οἰανδήποτε ἡλικίαν, εἶναι πάντοτε ὀδυνηρὸς— ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι ἐξεπληρώθη τὸ εὐοίωνον ἐνύπνιόν του! Εὗρε τὸν **«κεκρυμμένον θησαυρόν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν»**, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἄγνωστον εἰς αὐτὴν στενὴν γνωριμίαν του μέ τὸν πατέρα τῆς, ἐσυνειδητοποίησε τὸν λησμονηθέντα θησαυρόν τῆς πατρογονικῆς του πίστεως καὶ ἤρχισε νὰ ζῇ ἀφανῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν, ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ἤρχισαν νὰ ἐρμηνεύουν οἱ οἰκεῖοι του μερικάς ἀσυνήθιστους ἐξόδους του, ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους ἐκείνου, καὶ περισσότερον τὴν ἀνεξήγητον μεταβολὴν τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του. Ὁ κάπως ὑπερόπτης, ἐριστικός καὶ ἐλεγχίας καθηγητῆς, εἶχε μεταλλαγῇ εἰς μετριόφρονα, ἡσύχιον, ἐπιεικὴ καὶ εὐαίσθητον εἰς τὴν δυστυχίαν τῶν συνανθρώπων του. Ἡ τυχαία γνωριμία του μέ τὸν ἱερέα, εἰς τὸ σάλονι δημοσίου ἀνδρός καὶ κοινοῦ φίλου, ἡ ἀνακάλυψις κοινῶν ἐνδιαφερόντων μετ' αὐτοῦ, λόγῳ τῆς πολυμεροῦς μορφώσεως τοῦ πρώτου, ἡ γεννηθεῖσα ἀμοιβαία ἐκτίμησις, ἡ σφυρηλατηθεῖσα εἰλικρινὴς φιλία ἔφεραν τοὺς δύο ἄνδρας ἐγγύτερον καὶ ἔγιναν ἀφορμὴ τῆς θαυμαστῆς ἀλλαγῆς τοῦ μεταστάντος.

Καὶ ἀπαρχῆς γενομένης ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ἐκείνης εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὴν ἐπακολουθήσαν γνωριμίαν ἀνεύρισκε καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ τυχεροῦ τῆς Βασιλόπιττας τοῦ 19..., χωρὶς νὰ τῆς λάχῃ τὸ φλωρίον ἢ νὰ ἐνυπνιασθῇ παρόμοιον τι ὄνειρον, τὸν **«κεκρυμμένον θησαυρόν»** καὶ τὸν **«πολύτιμον μαργαρίτην»** τῆς πίστεως, γενομένη πλουσιωτάτη ἐπὶ ἔτη μακρά.

Ὁ ἐκμετρήσας τὸ ζῆν, πλήρης ἡμερῶν, ἐλλογιμώτατος καθηγητῆς εἶχεν ἀποδειχθῇ ὁ διὰ παντός τυχερὸς, καταλιπὼν τὴν μεγαλυτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν κληρονομίαν εἰς τοὺς κληρονόμους του μέ τὴν προϋπόθεσιν βέβαια τῆς ἐλευθέρως ἀποδοχῆς τῆς.

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ
ΙΓΝΑΤΙΟΣ Ι. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

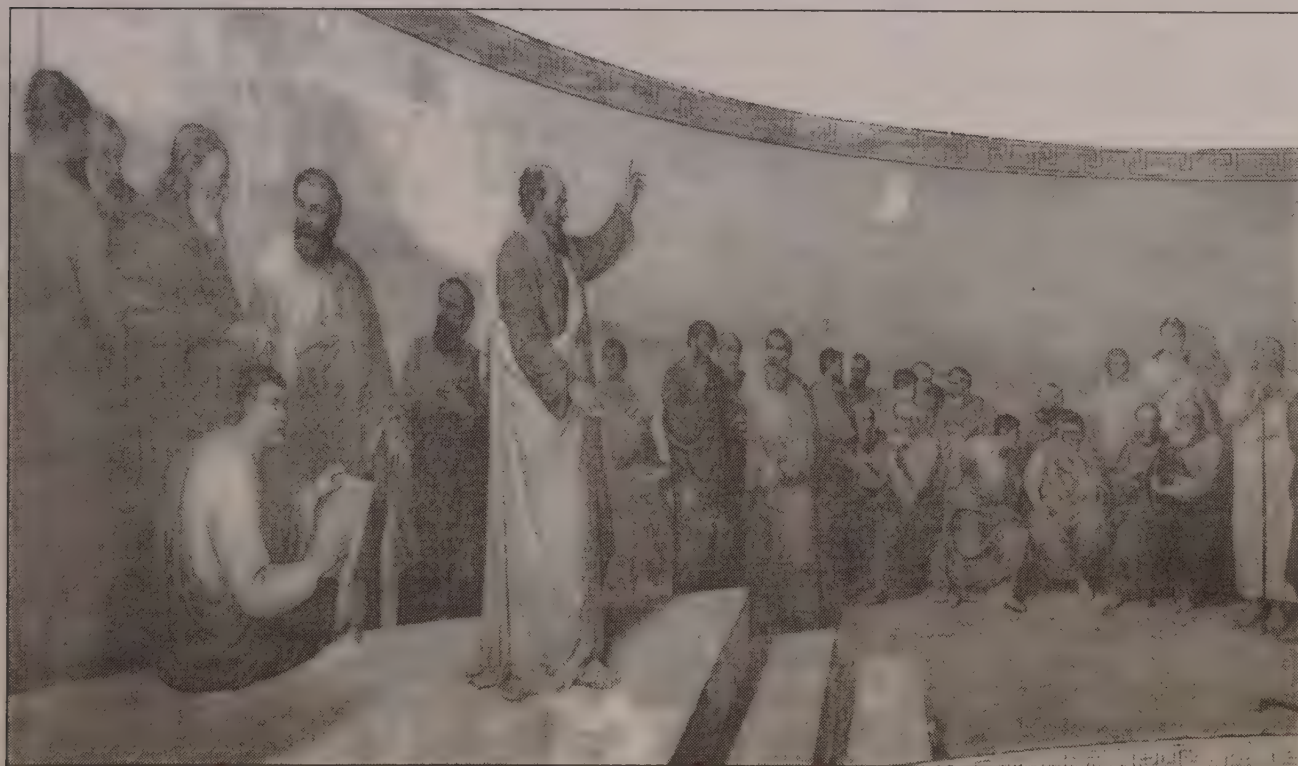
ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ — 105 52

1910 ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ – ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓ. ΑΘ. ΒΑΡΥΜΠΟΠΙΩΤΗΣ +1969

RECEIVED
MAR 19 2003
P.A.O.I. LIBRARY

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

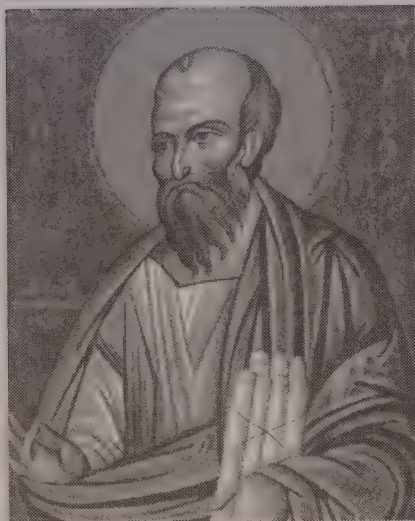


«Οὐδεὶς Παύλου μείζων, ἀλλ' οὐδεὶς ἴσος ἐστί».

«Ὅταν δέ Παῦλον εἶπω, τόν Χριστόν λέγω πάλιν».

«Οὐδεὶς μᾶλλον Παύλου Χριστόν ἠγάπησεν,
οὐδεὶς μείζονα ἐκείνου σπουδὴν ἐπεδείξατο,
οὐδεὶς πλείονος ἡξιώθη χάριτος».

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ



Τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς ΜΙΧΑΗΛ(†)

Οσοι ἐπραγματεύθησαν περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἤρχισαν τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων τῶν ἀφορώντων εἰς αὐτόν, κυρίως, ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς Χριστόν. Ἠκολούθησαν εἰς τοῦτο τὸ ἱερόν βιβλίον, τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν ὀμιλεῖ περὶ αὐτοῦ, δηλαδή τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν τὸν Παῦλον κυρίως ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς Χριστόν. Ἀναφέρουν δηλαδή, ὅτι ἦτο «γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ» (Πράξ. κβ', 3) «περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμίν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων» (Φιλ. γ' 5). Ἐκ τῶν Πράξεων ἐπίσης τῶν Ἀποστόλων πληροφορούμεθα, ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ Παύλου ἦσαν Ρωμαῖοι πολῖται καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ αὐτὸς τοιοῦτος ἐγεννήθη καὶ ἐγνώριζε τὴν τεχνὴν τῆς σκηνοποιΐας. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του, ἐξ ἄλλου, μετὰ θετικότητος γνωρίζομεν τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν καὶ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ

Παύλου πρὸ τοῦ θαυμασίου γεγονότος, τὸ ὁποῖον συνέβη τῷ 35 μ.Χ., ἔξωθι τῆς Δαμασκοῦ καὶ κυριολεκτικῶς ἀνέτρεψεν αὐτόν, τὸν μετέβαλον ἐξ ὀλοκλήρου, ἐδιχοτόμησε τὴν ζωὴν του, καὶ ἤνοιξε χάσμα μέγα, ἀγεφύρωτον, ἀπύθμενον, μεταξύ τοῦ διώκτου Σαύλου ἀφ' ενός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀναγεννημένου Παύλου, τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν.

Ἐκτοτε, αὐτὸς οὗτος ὁ Παῦλος θά ὀμιλῇ περὶ τοῦ παλαιοῦ ἐγώ του, ὡς περὶ προσώπου ζήσαντος καὶ ἀποθανόντος πρὸ πολλοῦ, καὶ ἐνθυμούμενος τὸν παλαιόν του ἄνθρωπον, θά δοκιμάξῃ ὁδύνῃ βαθυτάτῃν, χάριτας δὲ θά ὁμολογῇ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, «ἑαυτὸν ἄξιον ἡγήσατο καὶ ἔθετο εἰς διακονίαν τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν». (Α' Τιμ. α' 13).

Ἐλευθερωθεὶς τώρα ὁ Παῦλος ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ στενοκάρδου Ἰουδαϊσμοῦ, βλέπει τὴν ζωὴν του ὅλην διηρημένην εἰς δύο περιόδους ἀποτόμως χωριζόμενας ἀπ' ἀλλήλων: Τὴν περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ παλαιοῦ Παύλου καὶ τὴν τοῦ νέου, τοῦ ἀναγεννηθέντος. Ὁ παλαιὸς Παῦλος «ἐφρουρεῖτο συγκεκλεισμένος» (Γαλ. γ' 23) ἐντὸς φυλακῆς, πέριξ τῆς ὁποίας ἀνωρθοῦντο ἐπτά ἀδιαπέραστα καὶ ἀνυπέρβλητα τείχη: τῆς σαρκός, τῆς ἁμαρτίας, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ θανάτου, τοῦ νόμου, τοῦ κόσμου, τῶν παθημάτων. Ὁ νέος Παῦλος, δηλαδή ὁ νέος ἄνθρωπος, ζῇ καὶ κινεῖται ἐν Χριστῷ, κατοικεῖ ἐν αὐτῷ. Γενόμενος νέος ἄνθρωπος, νέα κτί-

σις, εἶναι ὡσεὶ μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Δέν πάσχει, ἀλλὰ συμπάσχει μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δέν σταυροῦται μόνος, ἀλλὰ «Χριστῷ συνεσταύρωται». (Γαλ. β' 20). Δέν ἀποθνήσκει μόνος, ἀλλὰ συναποθνήσκει μετὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ συνθάπτεται μετ' Αὐτοῦ, καὶ συνεγείρεται μετ' Αὐτοῦ καὶ ζῇ μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Δέν διστάζει νὰ εἴπῃ «ἀναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία» (Κολ. α', 24).

Διὰ τὴν Ἀποστολικὴν δρᾶσιν, τὰς περιοδεΐας, τὰ δεινοπαθήματα καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ οὐρανοβάμονος Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου, δέν ἐπιτρέπει ὁ χῶρος νὰ ἀναφέρωμεν οὔτε καὶ περιληπτικῶς. Ἐάν ὁμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ καθ' αὐτὸ ἀποστολικὴ δρᾶσις τοῦ Ἀπόστολου Παύλου ἤρχισε διὰ τῶν περιοδειῶν του τῷ 44 μ.Χ., μένομεν κυριολεκτικῶς κατάπληκτοι ἐνώπιον τῶν κολοσσιαίων ἐπιτυχιῶν, τὰς ὁποίας ἐπραγματοποίησεν ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐν διαστήματι εἴκοσι μόνον ἐτῶν, μέχρι τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου, ἐπισυμβάντος τῇ 29ῃ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 65 μ.Χ. ἐν Ρώμῃ. Ταξειδεύων διὰ τῶν πρωτογόνων μέσων τῆς τότε ἐποχῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ὁδοιπορῶν, διέσχισεν ἐπανειλημένως τὴν Συρίαν, τὴν Μικράν Ἀσίαν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον, εὐαγγελιζό-

μενος, πείθων περί της βασιλείας τοῦ Θεοῦ, συμβουλευόν, προτρέπων, ἀπειλῶν, παραμυθούμενος, καί εὐρίσκων συγχρόνως τήν ψυχικήν ἡρεμίαν καί περισυλλογήν διά τήν γράψην τῶν ἀθανάτων τοῦ ἐπιστολάς, ἄνευ τῶν ὁποίων πλεῖσται, θεμελιωδέσταται, τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀλήθειαι ἢ θά ἦσαν ἄγνωστοι καθ' ὁλοκληρίαν εἰς ἡμᾶς, ἢ θά ἐκαλύπτοντο ὑπὸ βαθυτάτου μυστηρίου. Καί ἔτι πλέον· κατά τὰ εἴκοσι ταῦτα ἔτη, ὄχι μόνον ἔσπειρε τόν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου καί ἰδρυσεν Ἐκκλησίας εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἀλλά καί αὐτός ἦτο ὁ ἐπίσκοπος αὐτῶν καί κυβερνήτης καί καθοδηγητής, καί ταῦτα, διεξάγων τό τεράστιον καί καταπληκτικόν του τοῦτο ἔργον, οὐχί ἐν εἰρήνῃ καί ἀνέσει καί ἀπηλλαγμένος δοκιμασιῶν παντοίων, ἀλλ' «ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις... ἐν κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐξ ἐθνῶν, κινδύνους ἐν πόλει, κινδύνους ἐν ἐρημίᾳ κινδύνους ἐν θαλάσῃ, κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καί μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καί δίψει, ἐν νηστείας πολλάκις, ἐν ψύχει καί γυμνότητι...» (Β' Κορινθ. ια' 23-27). Καί ἐν τῷ μέσῳ ὅλων τούτων τῶν κινδύνων, μίαν μόνον εἶχε σκέψιν καθ' ἡμέραν, «τήν μέριμναν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν» (ἔ.ἀ. 28). «Καί γάρ ὥσπερ τήν οἰκουμένην ἀπασαν γεννήσας αὐτός –λέγει ὁ Ἱερός Χρυσόστομος– οὕτως ἔθορυβεῖτο, οὕτως ἔτρεχε, οὕτω πάντα ἐσπούδαζεν εἰσαγαγεῖν εἰς τήν βασιλείαν, θεραπεύων, παρακαλῶν, ὑπισχνούμενος, εὐχόμενος, ἱκετεύων, τοὺς δαίμονας φοβῶν, τοὺς διαφθείροντας ἐλαύ-

νων, διά παρουσίας, διά γραμμάτων, διά ρημάτων, διά πραγμάτων, διά μαθητῶν, δι' ἑαυτοῦ, τοὺς πίπτοντας ἀνορθῶν, τοὺς ἐστῶτας στηρίζων, διεγείρων τοὺς χαμαὶ κειμένους, θεραπεύων τοὺς συντετριμμένους, ἀλείφων ραθυμοῦντας, φοβερόν ἐκβοῶν ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, δριμύ βλέπων ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καθάπερ τις στρατηγός ἢ ἄριστος ἱατρός, αὐτός σκευοφόρος, αὐτός ὑπασπιστής, αὐτός ὑπερασπιστής, αὐτός τὰ πάντα γινόμενος τῷ στρατοπέδῳ».

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζεται καί θεωρεῖται ὡς ὁ δεύτερος, μετὰ τόν Ἰησοῦν Χριστόν, ἰδρυτής τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ἦτο ὄντως σκευὸς ἐκλογῆς. Αὐτός μετεφύτευσε τήν Χριστιανικὴν Θρησκείαν εἰς τόν κόσμον τόν Ἑλληνορωμαϊκόν καί μετὰ αὐτοῦ πασίγνωστον αὐτὴν κατέστησε. Πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου, ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία ἦτο περιορισμένη εἰς μίαν γωνίαν τοῦ κόσμου, ἄγνωστος σχεδόν. Ὅταν ἀπέθνησκεν ὁ Παῦλος, ὁ Χριστιανισμός ἦτο γνωστότατος καθ' ὅλην τήν κοσμοκράτειραν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔδωκεν εἰς τήν Χριστιανικὴν Θρησκείαν καί τήν ἀτομικότητα καί ἀνεξαρτησίαν καί αὐτοτέλειαν αὐτῆς. Πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου, ὁ Χριστιανισμός ἐθεωρεῖτο αἵρεσις καί παραφυάς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ὁ Παῦλος, διά τῆς χαλυβδίνης θεληματικότητός του, διά τῆς ἀκατασχέτου καί ἀκαταβλήτου πίστεώς του, διά τῆς πυρπολούσης ὅλην του τήν ὑπαρξιν ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ἀνέτρεψε δεισιδαιμονίας καί προλήψεις Ἰουδαϊκὰς, αἰτινες περιέσφιγγον τήν διάνοιαν καί τήν καρδίαν καί αὐτῶν

τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί παρουσίασε τόν Χριστιανισμόν μέ ὅλην τήν ἐκπαγλον ὠραιότητά του, ὡς νύμφην οὐράνιον πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις ἀκτινοβολοῦσαν τό φῶς καί τήν θερμότητα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καί «μή ἔχουσιν σπῖλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων». (Ἐφεσ. ε' 27).

Αὐτός ὁ Χριστόφορος καί Θεοφόρος, ὅσον οὐδεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, εἰσέδυσεν εἰς τὰ βάθη τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, καί ἠσθάνθη, ὅσον οὐδεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, τήν ἀγάπην ταύτην τοῦ Χριστοῦ, διεισδύουσιν αὐτόν ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καί πνεύματος, ἀρμῶν τε καί μυελῶν καί ἡρμήνευσε κατά τοιοῦτον τρόπον τήν προσωπικότητα τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὥστε πᾶς τις γνωρίζων τόν Ἰησοῦν Χριστόν διά τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, καί αἰσθανόμενος τόν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅπως ἐκεῖνος τόν ἠσθάνθη ἀλλά καί παραδιδόμενος εἰς τόν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅπως ὁ Παῦλος παρεδόθη, νά ἐπαναλαμβάνῃ μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας συνθήκας καί περιστάσεις τῆς ζωῆς του: «οἶδαμεν δέ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τόν Θεόν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν...». (Ρωμ. η' 28). «Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ Θεός ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχί καί σύν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται;... Τίς ἡμᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;... ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς». (Ρωμ. η' 31, 32, 35, 37).



Ο ΠΑΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΕΝΟΣ ΓΝΗΣΙΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΜΟΥ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀττικῆς καί Μεγαρίδος κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

Ολόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἶναι κάτι τό ἀνεπανάληπτο. Καί ἡ διδασκαλία του, θεόπνευστη, θά μείνῃ γιά πάντα σάν ἡ γνησιώτερη καθοδήγησι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό μυστήριον τοῦ Θεοῦ καί τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου του. Ὑπάρχει ὁμως μία πτυχή, τὴν ὁποία ἴσως λίγο ἔχουμε προσέξει καί ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητη προσφορά στὴν ἱστορία καί θεόπνευστο μῆνυμα στὴν ἐποχὴ μας.

Ὁ Παῦλος, ὠδηγημένος ἀπὸ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, κατῴρθωσε νά ξεπεράσῃ τὸν ἀπομονωτισμὸ καί νά ἀγκαλιάσῃ μέ τὴν καρδιά του καί τό πνεῦμα του καί τὴν ἀποστολική του δοῶσι τὴν οἰκουμένη.



Ξεκίνησε ἀπὸ μιά περιοχὴ, στὴν ὁποία οἱ ὀρίζοντες ἦταν ἀσφυκτικά στενοί. Ὁ Ἰουδαϊκὸς κόσμος, ὁ κόσμος, μέσα στὸν ὁποῖο γεννήθηκε καί ἀνατράφηκε, ἐπὶ αἰῶνες τρεφόταν μέ τὴν πεποίθησι, πὼς εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, μέ τό ἀποκλειστικὸ προνόμιον νά ἀκούῃ τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καί νά προσφέρῃ σ' Αὐτόν λατρεία καί θυσία. Οἱ λαοί, πού κατοικοῦσαν στίς χώρες τίς κοντινές καί τίς μακρινές, καί πού λάτρευαν τὰ εἰδῶλα, ἦταν τὰ «ἔθνη», στὰ ὁποῖα οἱ Ἰουδαῖοι προσέβλεπαν μέ περιφρόνησι καί καχυποψία.

Ὁ Παῦλος, ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια, εἶχε ποτιστῇ βαθειά μέ τίς ἐθνικές αὐτές παραδόσεις. Γράφοντας στοὺς Γαλάτας τό ὁμολογεῖ: «προέκοπτον ἐν τῷ



Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων» (α' 14). Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ὁμως, κατὰ τὴν ὁποία, ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Δαμασκοῦ ἔζησε τό μεγάλο θαῦμα, συνάντησε τὸν Ἰησοῦ Χριστό καί ἄκουσε τὴν φωνή του, ὅλα ἄλλαξαν. Τὰ τεῖχη τῶν Ἰουδαϊκῶν παραδόσεων ἔπεσαν. Μπροστὰ του ἀνοίχτηκαν καινούργιοι δρόμοι. Καί ἐπιφορτίσθηκε μέ τό λειτουργεῖν νά γίνῃ ὁ Ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη. Νά «βαστάσῃ τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐνώπιον ἐθνῶν καί βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραὴλ» (Πράξ. θ' 15).

Τὴν μεγάλην του κλῆσι κατορθώνει ὁ Παῦλος καί τὴν συνειδητοποιεῖ ἀμέσως. Εἶναι πιά ἀπόστολος, μέ τὴν καθαρὰ βιβλικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου. Δέν μεταφέρει ἀπλῶς ἓνα μῆνυμα. Μέ τὴν σκέψι του, μέ τὰ χεῖλη του μιλάει ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καί

ἀκόμα, εἶναι ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν. Μέ τὴν ἐντολή νά πορευθῇ στὰ ἔθνη καί νά μεταφέρῃ σ' αὐτὰ τὴν Ἀποκάλυψι Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Ὁ γάρ ἐνεργήσας Πέτρος εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησε καί ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη», γράφει ἀργότερα, ἐκφράζοντας αὐτό, πού ἔζησε κατὰ τὴν περίοδο τοῦ νέου προσανατολισμοῦ του. Καί προσθέτει: «καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβα κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δέ εἰς τὴν περιτομήν» (Γαλάτ. β' 8, 9).

Μέ τὴν πεποίθησι αὐτὴ ξεκινάει. Καί δίνεται στὴν μεγαλύτερη καί τὴν αποδοτικώτερη περιπέτεια, στὴν ὁποία δόθηκε ποτὲ ἄνθρωπος. Στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, στρατευμένος στό Εὐαγγέλιο, συνδέει ὁλόκληρη τὴν ζωὴ του μέ τό μῆνυμα, πού μεταφέρει στὰ πέρατα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Μετακινεῖται ἀδιάκοπα καί παντοῦ μεταφέρει «τόν λόγον τοῦ Σταυροῦ», γκρεμίζει τὰ εἰδῶλα, ἀνοίγει διάλογο μέ τίς ψυχές, χειραγωγεῖ τοὺς ἀνθρώπους σὲ μιά νέα ζωὴ. Οἱ ἐκκλησίες, ἡ μιά μετὰ τὴν ἄλλη φυτρώνουν ἐκεῖ, πού ἔχουν ἀποτυπωθῇ τὰ ἴχνη τοῦ περάσματος τους. Καί μόλις ἡ μιά φυτρώσῃ, προχωρεῖ ἀκούραστος, γιὰ νά σπεῖρῃ παραπέρα τὸν ὑπερφυσικὸ του σπόρο. «Ὡς πτηνὸς τὴν οἰκουμένην διέδραμε» (Χρυσόστομος), χωρὶς νά ὑπολογίσῃ ποτὲ τὸν κόπο καί τὴν ταλαιπωρία.

Οἱ ἄνθρωποι, ὅπουδήποτε κι'

άν κατοικοῦν, δέν τοῦ εἶναι ξέ-
νοι. Δέν εἶναι γι' αὐτόν τὰ ἀπο-
κρουστικά «ἔθνη». «Ὡςπερ τήν
οἰκουμένην ἅπασαν γεννήσας
αὐτός, οὕτως ἐθορυβεῖτο, οὕτως
ἔτρεχεν, οὕτω πάντας ἐσπούδα-
ζεν εἰσαγαγεῖν εἰς τήν βασιλεί-
αν», λέει μέ θαυμασμό καί εὐλά-
βεια ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσό-
στομος. Καί ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος,
κάποτε, πού ἄφησε νά φανῇ γιά
λίγο τό περιεχόμενο τοῦ ἐσωτέ-
ρου κόσμου του, ἐμπιστεύθηκε
στούς Κορινθίους «ἐγενόμην
τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς
ὑπό νόμον ὡς ὑπό νόμον, τοῖς
ἀσθενοῦσιν ὡς ἀσθενής, τοῖς
πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πά-
ντως τινάς σώσω» (Α' Κορινθ.
θ' 20 - 21). Καί ὅταν κατῴρθωνε
νά τοὺς ἀνοίξῃ τίς καινούργιες
προοπτικές, τίς προοπτικές τῆς
πίστεως καί τῆς ἀληθείας, εἶχε
τήν ψυχική δύναμι νά γράφῃ:
«τεκνία μου, οὐς πάλιν ὠδίνω,
ἄχρῃς οὐ μορφωθῇ Χριστός ἐν
ὑμῖν» (Γαλατ. δ' 19). Καί: «ἤδι-
στα δαπανήσω, καί ἐκδαπανηθή-
σομαι ὑπέρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν»
(Β' Κορινθ. ιβ' 15).

Τό τόσο εὐρύ προσωπικό
ἄνοιγμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου,
πού συνδέεται μέ μιὰ ἀκαταπό-
νητη δραστηριότητα, τόν ἀναδει-
κνύει τόν μοναδικό οἰκουμενικό
ἄνθρωπο, πού μπόρεσε νά
εὐρύνη σέ τέτοιο βαθμό τήν καρ-
διά του, ὥστε νά περιλάβῃ τό
ἀνθρώπινο γένος στό σύνολό του
καί νά τό ὑπηρετήσῃ ἀληθινά
στός πῶ ἐσωτερικές πνευματικές
τοῦ ἀνάγκες, φέροντάς του τό
μήνυμα τοῦ ἐνός Θεοῦ καί τό
Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.



Αὐτό τό περιεχόμενο τοῦ μη-
νύματός του εἶναι μιὰ δεύτερη
ἀνεκτίμητη προσφορά στό γνή-
σιο Οἰκουμενισμό. Γιατί βοήθησε
νά βγοῦν ἀπό τόν ἀπομονωτισμό
καί ἐκεῖνοι, πού ἄκουσαν τόν λό-
γο του καί δέχτηκαν τήν διδασκα-
λία του.

Ὁ εἰδωλολατρικός κόσμος,
στόν ὁποῖο πορεύθηκε ὁ Ἀπό-
στολος Παῦλος, ζοῦσε σέ ἕνα
πνευματικό κλίμα ἐντελῶς ἀντί-
θετο ἀπό τό κλίμα τοῦ Ἰουδαϊ-
σμοῦ. Ἐκεῖ ἐπικρατοῦσε ἡ ἀπο-
κλειστικότης καί ἡ στεγανότης.
Ἐδῶ, ἡ σύγχυσις καί οἱ βαθύτα-
τες ἰδεολογικές καί θρησκευτικές
διαφοροποιήσεις. Οἱ Ἕλληνες
καί οἱ Ῥωμαῖοι καί οἱ ἄλλοι λαοί
τῆς Μεσογείου εἶχαν πιά κουρα-
στῇ νά πλανῶνται μέσα στό ἀπέ-
ραντο πάνθεο, στό ὁποῖο καθημε-
ρινά ἔκαναν τήν ἐμφάνισί τους
καί καινούργιες θεότητες. Καί
ἄλλοτε θαμπωμένοι καί ἄλλοτε
ταλαιπωρημένοι, ἀνακάτευαν τὰ
στοιχεῖα τῆς μιᾶς θεότητος μέ τὰ
στοιχεῖα τῆς ἄλλης, δημιουργῶν-
τας ἰδεολογικό καί πνευματικό
χάος.

Πόσο μεγάλο ἀντίκτυπο ἔχει ἡ
πνευματική αὐτή ἀναρχία στή
ζωή καί τήν ἐνότητα τῶν ἀνθρώ-
πων, εὐκόλα μπορεῖ νά τό συλ-
λάβῃ κανεῖς. Ἐφ' ὅσον ἡ τοποθέ-
τησι, πού κάνει ὁ ἄνθρωπος, καί
ἀποτελεῖ τόν πρωταρχικό, ὑπαρ-
ξιακό του προσανατολισμό, ἡ χά-
ραξι διαφορετικῶν δρόμων φέρ-
νει τοὺς ἀνθρώπους σέ διαφορε-
τικούς χώρους, καί τοὺς κάνει νά
δημιουργήσουν διαφορετικούς
κλειστούς κόσμους.

Ὁ Παῦλος, σ' ὅλους αὐτούς
τοὺς πλανεμένους καί ἀναρχου-
μένους ἔφερε τό μήνυμα τοῦ ἐνός
Θεοῦ.

Εἶναι τόσο χαρακτηριστικό τό
προοίμιο τῆς ὁμιλίας του στον
Ἄρειο Πάγο. Στήν καρδιά τῆς
Ἀθήνας, στό κέντρο, πού συνω-
στίζονταν οἱ ἀνθρωπόμορφες θε-
ότητες, μίλησε γιά τόν ἕνα, τόν
ἄγνωστο Θεό, πού ἔπρεπε οἱ
Ἀθηναῖοι καί ὅλοι οἱ εἰδωλολά-
τραι νά ἀνακαλύψουν. «Σταθεῖς
ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου
Πάγου ἔφη· ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
κατά πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέ-

ρους ὑμᾶς θεωρῶ... ὄν οὖν
ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον
ἐγὼ καταγγέλω ὑμῖν» (Πράξ. ιζ'
22 - 23). Καί σάν ἄνθρωπος, πού
ἔχει δεχθῇ ἀνεκτίμητες ἀποκαλύ-
ψεις καί πού ἀξιώθηκε νά ἔχῃ ὁ
ἴδιος πλούσιες ἐμπειρίες, φανε-
ρῶναι στά πλήθη τό μυστήριο τῆς
θεότητος.

Ἡ Θεολογία τοῦ Παύλου, ὅ-
πως ξεδιπλώνεται στή σύντομη
περίληψι τῆς ὁμιλίας του στόν
Ἄρειο Πάγο κι' ὅπως διατυπώνε-
ται στίς ἄλλες ὁμιλίες του καί
στός ἐπιστολές του, εἶναι ὁλοκά-
θαρη σάν τό κρύσταλλο καί βα-
θειά σάν τό ἀπύθμενο μεταλλεῖο.
Ὁ Θεός «ὁ ποιήσας τόν κόσμον
καί πάντα τὰ ἐν αὐτῷ» (Πράξ. ιζ'
24) εἶναι «ὁ διδούς πᾶσι ζωήν καί
πνοήν καί τὰ πάντα» (στ' 25).
Εἶναι ὁ πατέρας, πού βλέπει τόν
κάθε ἄνθρωπο σάν ἕνα ἀναντικα-
τάστατο παιδί του. Καί γιά νά τόν
σώσῃ «ἐκένωσε ἑαυτόν γενόμενος
ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου
δέ σταυροῦ» (Φιλιπ. β' 8).

Ἡ ἀγωνία τοῦ ἀποστόλου τῶν
ἐθνῶν, ὁ μόχθος του εἶναι νά
ὁδηγήσῃ ὅλους τοὺς ἀκροατάς
του στόν ἕνα, ἀληθινό Θεό καί νά
«παραστήσῃ πάντα ἄνθρωπον τέ-
λειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Κολ.
α' 28).

Καί καθὼς τήν ἀγωνία του
τήν κάνει πρᾶξι, καθὼς τὰ πλήθη
τοῦ λαοῦ τὰ ὁδηγεῖ στήν ἀλήθεια
καί τήν λύτρωσι, τοὺς βοηθάει νά
ἀνακαλύψουν ὁ ἕνας τόν ἄλλο.
Μπαίνοντας στό μυστήριο τῆς
μιᾶς θεότητος, βρίσκονται ὅλοι
στόν ἴδιο ἱερό χώρο τῆς ἀλήθειας
καί ἀναγνωρίζουν ὁ ἕνας στό
πρόσωπο τοῦ ἄλλου τόν ἀδελφό.
Γεννίεται ἔτσι ἡ γνήσια πνευμα-
τική συγγένεια. Δημιουργεῖται ἡ
μιὰ οἰκουμένη. Θεμελιώνεται καί
οἰκοδομεῖται ἡ μία Ἐκκλησία, ἡ
καθολική Ἐκκλησία τοῦ Χρι-
στοῦ.



Καί ἀποτελεῖ τό τρίτο στοιχεῖο τοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος καί τοῦ οἰκουμενικοῦ μηνύματος τοῦ Παύλου.

Χρειάζεται στοχασμός, χρειάζεται ἐμβάθυνσι, γιά νά μπορέση κανείς νά συλλάβῃ τόν οἰκουμενικό ρόλο τῆς Ἐκκλησίας. Τήν ἐνότητα τήν ὁργανική καί ὁργανική, πού δημιουργεῖ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

Στήν ἐποχή, κατά τήν ὁποία ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν ἔφερε τό μήνυμά του στήν Ἀθήνα καί στόν εἰδωλολατρικό κόσμο, παρά τίς πνευματικές διαφοροποιήσεις, φαινόταν νά κυριαρχῇ μιὰ κάποια ἐνότης. Ἡ πανίσχυρη Ρώμη εἶχε ἀπλώσει τό σκῆπτρο της σ' ὁλόκληρο τόν τότε γνωστό κόσμο. Μέ τήν δύναμι τοῦ ξίφους της εἶχε καταλύσει τήν ἐξουσία τῆς μικρῆς πολιτείας, τῆς κλεισμένης στά στενά ὅρια τῆς μιᾶς πόλεως καί εἶχε δημιουργήσει τήν μιᾶ, ἀπέραντη αὐτοκρατορία. Ὅμως, «ποιός δέν τό ξέρει;» ἡ ἐνότης αὐτή ἦταν ἐξωτερική καί ἐπιφανειακή.

Ἀντιθέτως, ὅταν ὁ Παῦλος ἴδρυνε Ἐκκλησίες, ἔκωνε τίς ψυχές, θεμελιώνει τήν πνευματική καί ἁγία οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ.

Στό δικό του πνεῦμα καί στή δική του γραφίδα χρωστᾶμε τήν χαρακτηριστικώτερη εἰκόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡ ὁποία βοηθάει ἐμᾶς τοὺς πεπερασμένους ἀνθρώπους νά πλησιάσουμε καί νά κατανοήσουμε κάπως τήν μυστηριώδη ἐνότητα τῶν ἀνθρώπων, πού ἀπαρτίζουν τήν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία, μᾶς εἶπε, εἶναι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καί ὁ καθένας ἀπό μᾶς ἔχει σ' αὐτό μιᾶ ἀναντικατάστατη θέσι. Εἶναι ἓνα μέλος, ὁργανικά συνδεδεμένο μέ τήν κεφαλή, πού εἶναι ὁ Χριστός, καί μέ ὅλα τά μέλη. «Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ καί μέλη ἐκ μέρους» (Α΄ Κορινθ. ιβ΄ 27). Καί ἐπομένως, μέσα στήν Ἐκκλησία «οὐκ ἐνι Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλλην, οὐκ ἐνι δοῦλος οὐδέ

ἐλεύθερος, οὐκ ἐνι ἄρσεν καί θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλατ. γ΄ 28).

Κυττάξτε γιά λίγο αὐτή τήν πραγματικότητα, πού ἔφερε μέ τό κήρυγμά του καί τόν ἱεραποστολικό του μόχθο ὁ ὁραματιστής καί ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, ὁ Παῦλος.

Ἐκήρυξε στή Συρία καί στή βάθη τῆς Ἀσίας. Ἰδρυνε Ἐκκλησίες στήν Ελλάδα. Ἐφερε τό μήνυμά του καί σ' αὐτήν ἀκόμα τήν βασίλισσα τῶν τότε πόλεων, τήν Ρώμη. Ἄλλες περιοχές, ἄλλοι κόσμοι, ἄλλη νοοτροπία, ἄλλα ἔθιμα. Μόλις ὅμως τό κήρυγμα τοῦ ἀποστόλου γινόταν δεκτό, ἀμέσως οἱ ψυχές συνδέονταν, ἑναρμονίζονταν στό ἓνα σῶμα, συγκροτοῦσαν τήν μιᾶ ἁγία κοινωνία, τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Καί, ἀκόμα, ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης καί τῆς κοινῆς πίστεως ἔκωνε τίς ἐπὶ μέρους ἐκκλησίες σέ μιᾶ κοινωνία, στήν καθολική Ἐκκλησία.



Αὐτή εἶναι ἡ ἀνεκτίμητη προσφορά τοῦ ἀποστόλου Παύλου στήν ἐνότητα τῶν ἀνθρώπων.

Δειλά, μέ εὐλάβεια πρὸς τό πρόσωπό του, τολμοῦμε νά ὁμολογήσουμε, πῶς ἡ ἀγωνία του εἶναι καί δική μας ἀγωνία. Πῶς τό ὄνειρο, πού συνεκίνησε καί ἔβαλε σέ κίνησι τήν ὑπαρξί του, παραμένει καί ὄνειρο δικό μας. Γιατί ἐμεῖς, οἱ ἄνθρωποι τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου αἰῶνα ζοῦμε ἓνα μεγάλο ὁρᾶμα. Βλέπουμε νά συνδέωνται αἱ ἡπείροι τῆς γῆς μας μέ τά ἀναρίθμητα μέσα τῶν συγκοινωνιῶν καί νά γεφυρώνονται οἱ πλανῆτες μέ τά διαστημόπλοιά μας. Διαπιστώνουμε ὅμως ταυτόχρονα, ὅτι παραμένουν ἀγεφύρωτα ἡ καί βαθύνουν ἀκόμα περισσότερο τά χάσματα, πού χωρίζουν τίς ψυχές. Παραμένουμε στόν αἰῶνα τῶν καταπληκτικῶν ἐπικοινωνιῶν, οἱ κλειστοί, ἀπομονωμένοι κόσμοι, πού

κοντεύουμε νά γίνουμε τόσοι σέ ἀριθμό, ὅσοι καί οἱ ἄνθρωποι τοῦ πλανῆτου μας.

Καί τό ὁρᾶμα μας αὐτό αὐξάνει τήν ἀγωνία καί τήν νοσταλγία τῆς ἐνότητος.

Πρέπει νά ὁμολογήσουμε τό λάθος, πού εἶναι βασικό λάθος τῆς γενεᾶς μας καί νά κάνουμε ἓνα καινούργιο προσανατολισμό. Τήν ἐνότητα καί τήν ψυχική κοινωνία τῶν ἀνθρώπων δέν θά τήν δημιουργήσουν οὔτε ἡ τεχνική οὔτε οἱ τουριστικές ἐπικοινωνίες οὔτε οἱ τυπικές συνεργασίες. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι θά τήν κάνουμε πρᾶξι, ἂν δοθοῦμε μέ γνησιότητα καί ἀληθινὴ ἀφοσίωσι στόν ἓνα Θεό καί ἂν ἐνσωματωθοῦμε συνειδητά στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, στήν Ἁγία Καθολικὴ Ἐκκλησία.

Ἄν ἀφήσουμε δηλαδή νά χειραγωγηθοῦμε ἀπό τόν ἀπόστολό τῶν ἐθνῶν, πού εἶναι ἀπόστολός μας.

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΦΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΦΥΛΛΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

«ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ»

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Ὁ ὡς ἄνω Σύλλογος

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ἡλίας Γ. Παπαγεωργίου

Παναγιώτης Κ. Βλάχος

Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης

Δρ. Θ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΣ

Μαρία Γ. Παπαγεωργίου

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Διὰ τό Ἑσωτερικόν Δρχ. 1.000

Διὰ τό Ἐξωτερικόν Δολ. 50

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Ἀπευθύνονται: Τῷ Συλλόγῳ

«Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»

Γραφεῖα: Μενάνδρου 4 (105 52) -

Τηλ. 32.11.075

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΛΕΥΘ. ΡΗΓΑΣ

Γερανίου 13 - Τηλ. 52.49.792 - Ἀθήναι

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

Ο μεγάλος αγωνιστής του Χριστιανισμού

Του ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΨΑΡΟΥΔΑΚΗ, τ. Βουλευτού Έπικρατείας

Ο Απόστολος Παῦλος είναι μία συγκλονιστική μορφή του Χριστιανισμού με ασύλληπτο μεγαλειό αγωνιστικότητα, δραματισμών και σκέψεων. Μπροστά του ωχριοῦν οἱ πῶ μεγάλοι δημιουργοί καὶ ἀγωνιστές τῆς παγκόσμιας ἱστορίας κι' ἡ τιμὴ νά ὀνομασθεῖ «ὁ εἷς μετὰ τὸν Ἑνα» δέν ἦταν γι' αὐτόν ὑπερβολή. Ἀκατάβλητος σέ δύναμη, ἀληθινός γίγας ὑπομονῆς καὶ πίστεως, ὀργανωτικό μυαλό ἀφθαστο, ἐργατικός ὅσον ὀλίγοι, τίμιος καὶ συνεπής στό «πιστεύω» του, ταπεινός ἀλλά ἡγετικός σέ δύσκολες περιστάσεις, κατάφερε νά διαβρώσει τὰ θεμέλια τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ νά θάλει στό μουσεῖο τῆς Ἱστορίας, τόσο τὸν Ἰουδαϊσμό ὅσο καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Εἰδωλολατρία!

Ἡ ἱεραποστολικὴ δράση του στά ἔθνη, ὅπως περιγράφεται στό ζωντανό κείμενο τῶν Πράξεων κι' οἱ γεμάτες ἀγωνιστικό παλμό ἐπιστολές του, εἶναι ἀστείρευτη πηγὴ πίστεως, γιὰ τὸν ἀναγνώστη κι' ἡ βεβαιότητα πού ξεχύνεται ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ ἐξαφανίζει κάθε ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Εἶναι πραγματικά πολὺ ἐποικοδομητικὴ ἡ μελέτη τοῦ ἔργου καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, γιὰ τὸν σημερινό ἄνθρωπο πού βομβαρδίζεται συνεχῶς ἀπὸ τίς «ἐπιστημονικές» σαπουνόφουσκες τοῦ διπρόσωπου ὕλισμου!



«Διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλους»
(Γαλ., ε' 13).

Ἀλλά, τό ἔργο τοῦ Παύλου εἶναι ἀφθαστο ἀκόμα καὶ ἀπὸ πολιτικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς πλευρᾶς. Ἀληθινὸ χρυσωρυχεῖο μνημύτων, δικαιοσύνης, ἰσότητος, ἐργασίας, διαλεκτικῆς, ἐξουσίας, δέν ἀφήνει κανένα ἄνθρωπο πρόβλημα ἔξω ἀπὸ τό χριστιανικὸ φῶς.

Δέν εἶναι θέβαια δυνατό, στά πλαίσια ἐνός σύντομου ἄρθρου, νά γίνει σοβαρὴ παρουσίαση τοῦ γιγάντιου ἔργου τοῦ Παύλου. Θά θέλαμε ὅμως νά θίξου-

με τρία σημεῖα, χαρακτηριστικὰ τῆς μεγαλοφυΐας του, χρήσιμα πολὺ στίς μέρες μας:

α) Το θέμα τῶν ἐξουσιῶν.

Ὁ Παῦλος γιὰ πρώτη φορά, εἰσχωρεῖ στὴν οὐσία τῶν ἐξουσιῶν καὶ διατυπώνει τὴν μεγάλη ἀλήθεια ὅτι οἱ ἐξουσίες, δέν εἶναι ἔργο ἄνθρωπο, εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. ιγ', 1-6). Ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν ἐξουσιῶν, δέν μπορεῖ νά εἶναι καὶ ὁ καταλυτὴς τους. Ἡ ἐξουσία σάν θεσμός (σάν πόστο) εἶναι ἀκατάλυτη γιὰτὶ ἀνταποκρίνεται στὴν ψυχωσματικὴ ἀναγκαιότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφοῦ ὑπάρχει πατέρας καὶ παιδί, δάσκαλος καὶ μαθητής, πολιτεία καὶ πολίτης, δέν εἶναι δυνατόν νά μὴν ὑπάρχουν οἱ ἀντίστοιχες ἐξουσίες, ἔστω κι' ἂν μπορεῖ ν' ἀλλάζουν μορφή ἢ ὄνομα. Αὐτό πού μένει στό χέρι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά ἐπανδρώνει τίς ἐξουσίες μέ τὰ κατάλληλα πρόσωπα. Κι' ἐδῶ εἶναι ἡ εὐθύνη τοῦ λαοῦ, πού πρέπει νά ἐκλέγει καλοὺς ἄρχοντες, ὥστε οἱ ἐξουσίες νά εἶναι ὑπηρετές τοῦ Θεοῦ γιὰ τό καλὸ τῶν ἀνθρώπων κι' ὄχι ὄργανα τοῦ διαβόλου γιὰ τὴν καταστροφή τους!

β) Ὁ νόμος τῆς ἐργασίας.

Ὁλόκληρη ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότητα συγκλονίζεται ἀπὸ πολιτικούς καὶ κοινωνικούς ἀγῶνες σέ τρόπο πού δέν εἶναι ὑπερβολὴ νά πεῖ κανεὶς πῶς ὁ 19ος καὶ ὁ 20ος αἰώνας εἶναι οἱ

αἰῶνες τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων καί τῶν κοινωνικῶν ἀλλαγῶν! Οἱ ἐργαζόμενοι σέ κάθε χώρα ξεσηκώνονται κατά τῆς ἐργοδοσίας καί ζητοῦν νά ἀλλάξουν τήν ἰδιοκτησία τοῦ κεφαλαίου ἀπό ἀτομική σέ κοινωνική. Εἶναι ἡ γνωστή σοσιαλιστική ἐπανάσταση πού ἔχει χωρίσει τήν ἀνθρωπότητα σέ δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, τόν Κομμουνισμό καί τόν Καπιταλισμό! Ἡ ἀλήθεια θρίσκει μέ τό μέρος τοῦ σοσιαλισμοῦ γιατί πραγματικά ὁ καπιταλισμός εἶναι σύστημα ἀδικίας ταξικοῦ διχασμοῦ καί πολέμων. Ἡ βασική θέση τοῦ Σοσιαλισμοῦ ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἡ μοναδική πηγή εἰσοδήματος γιά τό ἄτομο καί ὅτι ἐπομένως τό εἰσόδημα πού ἔχει ὁ καπιταλιστής, ἀπλῶς καί μόνο γιατί εἶναι ἰδιοκτήτης τοῦ κεφαλαίου, εἶναι ἀπαράδεκτο, εἶναι θέση σωστή καί σ' αὐτήν ἀνήκει τό μέλλον. Ἡ θέση ὅμως αὕτη δέν εἶναι ἀνακάλυψη τῶν σημερινῶν σοσιαλιστῶν. Εἶναι θέση πού διατυπώθηκε πρίν 20 αἰῶνες ἀπό τόν Παῦλο καί θρίσκει στήν Β' ἐπιστολή πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, κεφάλαιο τρίτο, ἐδάφιο 10. Ὁ Παῦλος γιά πρώτη φορά θέτει ὀλοκάθαρα τό θέμα: «ὅποιος δέν ἐργάζεται δέν θάχει εἰσόδημα. Ἄν ἐργάζεται θάχει τό εἰσόδημα τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας κι' ὄχι εἰσόδημα τήν ὑπεραξία τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων. Οἱ σημερινοὶ σοσιαλιστές ἀγνοοῦν τίς χριστιανικές θέσεις καί ζητώντας δικαιοσύνη καί ἰσότητα, πνίγονται στά μαρξιστικά βαλτονέρια τῆς ἀθεΐας καί τῆς κομματικῆς δικτατορίας καί γραφειοκρατίας τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος!

γ) **Ἡ Χριστιανική διαλεκτική.** Ὁ μαρξισμός περὶ πολ-
λοῦ ἔχει τήν θεωρία τῆς διαλε-

κτικῆς, κατά τήν ὁποία ἡ ὕλη ἐξελίσσεται ἀπό τά κατώτερα ἐπίπεδα στά ἀνώτερα, σύμφωνα μέ τοὺς νόμους πού τήν διέπουν. Ὅμως καί ἐδῶ ὁ μαρξισμός ἦρθε δεύτερος. Ὁχι μονάχα στήν ἀνακάλυψη τῆς διαλεκτικῆς, ἀλλά καί στή σύλληψη τῆς λειτουργίας της. Ὁ μαρξισμός μιλάει γιά τήν ὑλιστική διαλεκτική πού ἀρνεῖται τόν δημιουργό Θεό καί παραδέχεται αὐτόνομη, αὐτοκινούμενη, καί σκεφτόμενη ὕλη! Μιλάει γιά τυχαία ἐμφάνιση τῆς ζωῆς καί παντοδύναμους νόμους πού ὑπάρχουν χωρίς νομοθέτη!

Ὁ χριστιανισμός πρίν 20 αἰῶνες ἔθεσε σωστά καί τό θέμα τῆς διαλεκτικῆς πορείας τοῦ κόσμου. Κίνημα ζωῆς καί ἀλλαγῆς ὁ Χριστιανισμός μέ βασική ἀρχή του τό «γίγνεσθε τέλειοι» σάν τό Θεό πού εἶναι τέλειος, ἔθεσε τό θέμα τῆς διαλεκτικῆς πάνω στή βάση τῆς συνειδητῆς προσπάθειας ὅσον ἀφορᾷ τόν ἄνθρωπο, καί τοῦ δημιουργικοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ ὅσον ἀφορᾷ τό ὑλικό σύμπαν.

Ὁ Παῦλος στά κείμενά του μιλάει μέ τή γλῶσσα τῆς χριστιανικῆς διαλεκτικῆς. Γράφει: «Μή ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τόν παλαιόν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καί ἐνδυσάμενοι τόν νέον, τόν ἀναικαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν...» (Κολασ. γ', 9-10). (Μή λέτε ψέμματα ὁ ἓνας στόν ἄλλο. Ξεντυθεῖτε τόν παλιό ἄνθρωπο μέ τά ἔργα του καί ντυθεῖτε τόν καινούργιο, πού καινουργεῖ κανόντας θαθειά κτῆμα τοῦ τό πρότυπο τοῦ δημιουργοῦ του...! Λόγια θαθειά διαλεκτικά. Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται ν' ἀποβάλλει τόν παλιό ἑαυτό του, νά γίνει καινούργιος σύμφωνα μέ τό πρότυπο τοῦ

δημιουργοῦ τοῦ πού εἶναι τέλειος καί ὅλα αὐτά νά γίνουν μέ «ἐπίγνωση» δηλαδή συνειδητά καί ἀγωνιστικά. Μέσα στή φράση αὕτη θρίσκονται ὅλες οἱ ἀρχές τῆς διαλεκτικῆς: Ἡ ἀρχή τῆς πάλης τῶν ἀντιθέτων (ἡ κακία μέ τήν ἀρετή), ἡ ἀρχή τῆς διαλεκτικῆς μεταβολῆς (ὁ ἄνθρωπος τῆς κακίας πετιέται καί φοριέται ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀρετῆς), ἡ ἀρχή τῆς ἁλματικῆς προόδου (ἡ μετάνοια τοῦ ἁμαρτωλοῦ εἶναι ποιοτικό ἄλμα ἀλλαγῆς), ἡ ἀρχή τῆς ἀλληλεξάρτησης καί ἀλληλεπίδρασης (ὁ Παῦλος στοὺς Ἀθηναίους: «Μέσα στό Θεό ζοῦμε καί κινούμαστε καί ὑπάρχουμε» (Πράξ. 17, 28). Μά ὁ Παῦλος μιλάει γιά τήν ἀλλαγὴ καί στόν ὑλικό κόσμο: «Περνᾷ κι' ἀλλάζει ἡ μορφή αὐτοῦ τοῦ κόσμου» (Α' Κορ. 7, 31) κ.ἄ.

Ἡ μορφή τοῦ Παύλου εἶναι ἀλήθεια καταπληκτική. Διώκτης στήν ἀρχή, τοῦ ἱ. Χριστοῦ, ἀλλά χωρίς δόλο, γίνεται ὕστερα πού εἶδε τό φῶς, τό «σκύβαλο» πού περιφέρεται στή Μεσόγειο, ἀπό τόπο σέ τόπο, γιά νά ξεπληρώσει τό μεγάλο χρέος του: Νά κάμει κτῆμα ὅλων, ἐλλήνων καί βαρβάρων, τό Εὐαγγέλιο τοῦ ἱ. Χριστοῦ! Γεμάτος βεβαιότητα καί πίστη γιά τή διδασκαλία, τό θάνατο καί τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, περιφρονεῖ τά πάντα, μόρφωση, δόξα καί χρῆμα, ἓνα μονάχα σκοπὸ ἔχοντας στή ζωὴ του: «Ἐμοὶ τό ζῆν Χριστός καί τό ἀποθανεῖν κέρδος»! Τό παράδειγμα τοῦ Παύλου ἄς γίνεи καί γιά ὅλους ἐμᾶς, τοὺς νερόθραστους χριστιανούς τοῦ 2001, ἐρέθισμα καί ὠθηση γιά ἀφύπνιση, προτοῦ ὁ χεῖμαρρος τῆς διαφθορᾶς καί τῆς ἀθεΐας μᾶς παρασύρει στόν ὀλεθρο τῆς δίκαιης τιμωρίας μας...

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΡΥΦΑΙΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ

Υπό ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Γ. ΜΑΚΡΗ,
Γυμνασιάρχου - τ. Δ/τού Ριζαρείου Φροντιστηρίου



Εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξύ τῆς λήξεως τῆς χειμερινῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς περιόδου τῶν θερινῶν διακοπῶν εὐρίσκεται τοποθετημένη ἀπὸ τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν, ἡ εορτὴ τῶν δύο κορυφαίων Ἀποστόλων, τοῦ θεσπεσίου Πέτρου καὶ τοῦ ἐνδόξου Παύλου. Καλοῦμεθα νὰ τιμήσωμεν τὴν μνήμην τῶν δύο τούτων ἀκαταπονήτων πρωτεργατῶν τῆς Ἐκκλησίας· νὰ ἀναπολήσωμεν τὴν δρᾶσιν των, νὰ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς κόπους των, νὰ παραδειγματισθῶμεν ἀπὸ τὸν ζῆλόν των καὶ τὴν αὐταπάρνησίν των, νὰ θαυμάσωμεν τὸν ἡρωϊσμόν των.

Ἡ θερμὴ πίστις τοῦ Πέτρου ἅφ' ἑνός: Ὁ φλογερὸς ἐνθουσιασμός του καὶ ἡ ἀκατάβλητος ὀρμητικότης του, μέ τὴν ὁποίαν ἔθελγε τὰ πλήθη καὶ τὰ προσείλκυε εἰς τὸν σωτήριον λιμένα τῆς Ἐκκλησίας, πόσα δὲν λέγουν ἀληθῶς καὶ πόσα δὲν διδάσκουν ἀκόμη καὶ τὸν σημερινόν χριστιανόν καὶ τὸν ἐργάτην τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου; Καὶ ἡ αὐτοθυσίᾳ του ὕστερον, ἡ μίμησις τοῦ Κυρίου εἰς τὸ σταυρικόν τέλος δὲν ἀποτελοῦν τῆς Ἐκκλησίας κόσμημα ἄφθαρτον;

Ὁ ζῆλος ἅφ' ἐτέρου καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, τοῦ θερμουργοῦ καὶ ἀφθάστου Παύλου: Ἡ ἀπέκδυσις τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀφιέρωσις εἰς τὸν Χριστόν, ἡ καθημερινὴ ἐκδαπάνησίς του εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀποτελοῦν ἐν

ἀνέφικτον πρότυπον, τὸ ὁποῖον ματαίως θὰ φιλοδοξῇ νὰ πλησιάσῃ οἰοσδήποτε αἰσθάνεται φλόγα ἱεραποστολικήν καὶ θερμὴν χριστιανικήν πρὸς εὐαγγελισμόν καρδιῶν καὶ σωτηρίαν ψυχῶν.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ μνήμη τῶν δύο κορυφαίων Ἀποστόλων, Πέτρου καὶ Παύλου, δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἀφορμὴν τιμῆς καὶ ἐξυμνήσεως καὶ θαυμασμοῦ τοῦ ἔργου των, ἀλλὰ συγχρόνως μᾶς προβάλλει πρὸς μίμησιν τὸ ὑπέροχον παράδειγμά των, τὸν ζῆλον καὶ τὴν πίστιν των, τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν ἀγιότητά των. Ἰδιαίτερος κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον, περίοδον χαλαρώσεως τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅμως ἡ ὑπαιθρος προσφέρεται ὡς ἑδαφός κατὰλληλον διὰ ποικίλην χριστιανικὴν ἐργασίαν, ὁ ἱεραποστολικὸς ζῆλος τῶν δύο ἐκείνων ἀκαταπονήτων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος ἃς ἐμπνεύσῃ τὸν κάθε χριστιανόν νὰ μιμηθῇ τούτους ἐξευρίσκων κατὰλληλους τρόπους εὐαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς δόξαν Αὐτοῦ.

I. X. K.

Μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας εορτὰς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ ἡ εορτὴ τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἐορταζομένη λαμπρῶς τὴν 29ην Ἰουνίου, τῆς ὁποίας προηγεῖται νηστεία, ὅπως καὶ πρὸ τῶν εορτῶν Χριστουγέννων καὶ Κοιμήσεως Θεοτόκου.

Ἡ εορτὴ αὕτῃ ἐωρτάζετο πρῶτον εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐμαρτύρησαν, καὶ ἀπὸ τοῦ 5ου μ.Χ. αἰῶνος εἰσήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρῶτον καὶ ἔπειτα εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ὡς κοινὴ εορτὴ τὴν 29ην Ἰουνίου.

Ἀρχικῶς ἡ μνήμη τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, θεωρουμένων ὡς τῶν γενναιοτέρων

μαρτύρων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐτελεῖτο πανηγυρικῶς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τοὺς τάφους των, διὰ τοῦτο δὲ ἡ εορτὴ αὐτῶν προηγῆθη κατὰ τὸν χρόνον ἀπὸ ὅλας τὰς ἀποστολικὰς εορτὰς καὶ ὑπερεῖχε κατὰ τὴν φαιδρότητα αὐτῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνος ἡ εορτὴ αὐτῶν τῆς 29 Ἰουνίου ἔλαβεν ἐξαιρετικὴν λαμπρό-

τητα εις τήν Δύσιν. Εἰς τὰς ἐκκλησίας ὁμως τῆς Ἀνατολῆς ὑπῆρχον ἀπό τούς ἀρχαίους χρόνους ἑορταῖ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων, ἀλλά χωριστά καθ' ἑνός, ἡ δέ σύνδεσις τῆς μνήμης αὐτῶν τήν ἰδίαν ἡμέραν 29ην Ἰουνίου, μετεφέρθη ἀπό τήν Δύσιν, ἑορταζομένη ἕκτοτε μεγαλοπρεπῶς.

Τήν λαμπράν ὑμολογίαν τῆς ἀκολουθίας τῆς ἑορτῆς συνέθεσαν ὀνομαστοί ὑμνογράφοι, ὡς ὁ Ἀνδρέας Κρήτης, Γερμανός Κων/πόλεως, Δαμασκηνός, Κοσμάς καί ἄλλοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐγκωμιάζονται οἱ δύο κορυφαῖοι ἀπόστολοι καί τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι καί ἱκετεύονται, ἵνα πρεσβεύωσιν ὑπέρ ἡμῶν, «δωρηθῆναι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος».

Ἀπό τούς πολλούς καί ἐκλεκτούς ὕμνους τοῦ ἑσπερινοῦ καί ὁρθρου τῆς ἑορτῆς, ἐμπνευσμένους ἀπό τὰς διηγήσεις Εὐαγγελίων, Πράξεων καί ἐπιστολῶν Καινῆς Διαθήκης καί τήν παράδοσιν, παραθέτομεν ἕνα διὰ τόν Ἀπόστολον Πέτρον, Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ καί δύο διὰ τόν Ἀπόστολον Παῦλον, Ἀνδρέου Κρήτης καί Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ.

Διὰ τόν Πέτρον ὁ ὕμνος εἶναι τό δοξαστικόν τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς, ποίημα Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ:

«Τῷ τριτῷ τῆς ἐρωτήσεως, τῷ Πέτρῳ, φιλεῖς με, τό τριττόν τῆς ἀρνήσεως ὁ Χριστός διωρθώσατο· διό καί πρὸς τόν Κρυφιογνώστην ὁ Σίμων· Κύριε, πάντα γινώσκεις, τὰ πάντα ἐπίστασαι, σύ οἶδας, ὅτι φιλῶ σε. Ὅθεν πρὸς αὐτόν ὁ Σωτήρ· ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, ποίμαινε τήν ἐκλογάδα μου, ποίμαινε τὰ ἀρνία μου, ἃ ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι περιεποιησάμην εἰς σωτηρίαν. Αὐτόν ἱκέτευε, θεομακάριστε Ἀπόστολε, δωρηθῆναι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος».

Ὁ ὕμνος αὐτός εἶναι ἐμπνευσμένος ἀπό τό Εὐαγγέλιον Ἰωάννου κα'

15 - 17, ὅπου ἡ ἀποκατάστασις τοῦ Πέτρου, μέ συνδυασμόν τό Ἰωαν. ιη' 17 - 27, ὅπου ἡ τριττὴ ἄρνησις ἐκείνου, ἅτινα θαυμασίως συνεδύασεν ὁ ἱερός ὑμνογράφος.

Διὰ τόν Ἀπόστολον Παῦλον τό πρῶτον ἐκ τῶν ἀποστίχων τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς, τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης, ὑμνεῖ τούς ἀγῶνας τοῦ Παύλου:

«Τὰ κατὰ πόλιν δεσμά καί τὰς θλίψεις σου, τίς διηγῆσεται, ἔνδοξε Ἀπόστολε Παῦλε. Τούς κόπους, τούς μόχθους, τὰς ἀγρυπνίας, τὰς ἐν λιμῷ καί δίψει κακοπαθείας, τὰς ἐν ψύχει καί γυμνότητι, τήν σαργάνην, τούς ραβδισμούς, τούς λιθασμούς, τήν περίοδον, τόν θυθόν, τὰ ναυάγια· θέατρον ἐγένου καί Ἀγγέλοις καί ἀνθρώποις. Πάντα οὖν ὑπέμεινας ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί σε Χριστῷ, ἵνα κόσμον κερδίσης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ σου. Διό δυσωποῦμέν σε, οἱ τελοῦντες τήν μνήμην σου πιστῶς, ἀδιαλείπτως ἱκέτευε, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Τόν ὕμνον αὐτόν ἐνεπνεύσθη ὁ ὑμνογράφος ἐκ τοῦ Β' Κορινθ. ια' 23 - 33, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ Φιλιπ. δ' 13 καί Α' Κορινθ. θ' 19 - 22, ἅτινα θαυμασίως συνάπτει ὁ ὑμνογράφος.

Ὁ δεύτερος διὰ τόν Παῦλον Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ ὕμνεῖ τήν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ:

«Ὑβριστὴς καί διώκτης τῆς Ἐκκλησίας γέγονας, Παῦλε παμμακάριστε· οὐρανόθεν δέ κληθεῖς, ὑπερήσπισας ταύτην παραδόξως, ἣν ἱκέτευε ρυσθῆναι ἐκ κινδύνων καί σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Καί Γερμανός ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει συνθέσει θαυμάσιον ὕμνον, ἐμπνευσμένον ἀπό τό Β' Κορινθ. ιβ' 1 - 6, ὅστις ὑμνεῖ τήν μέχρι τρίτου οὐρανοῦ ἀνάβασιν τοῦ Παύλου.

Τέλος ἐκτός τοῦ κοινοῦ ἀπολυτικίου διὰ τούς δύο Κορυφαίους ὁμοῦ: «Οἱ τῶν Ἀποστόλων πρωτόχρονοι καί τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι...» ὁ ἀείμνηστος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (1923 - 1938) συνέθεσεν ωραιότατον ἀπολυτίκιον διὰ τόν Ἀπόστολον Παῦλον, τούς ἀγῶνας καί τήν δρᾶσιν του:

«Ἐθνῶν σε κήρυκα καί φωστῆρα τρισμέγιστον, Ἀθηναίων διδάσκαλον, οἰκουμένης ἀγλαΐσμα, εὐφροσύνως γεραίρομεν, τούς ἀγῶνας τιμῶμεν καί τὰς βασάνους διὰ Χριστόν, τόν σεπτόν σου μαρτύριον, ἅγιε Παῦλε Ἀπόστολε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Ἐκ τῶν ἐλαχίστων παρατεθέντων ὕμνων διὰ τούς δύο κορυφαίους καταφαίνεται πόσον ἀστείρευτος πηγὴ ἐμπνεύσεως εἶναι ἡ προσωπικότης τῶν δύο αὐτῶν Ἀποστόλων, Πέτρου καί Παύλου, τῶν ὁποίων οἱ ὕμνοι αὐτοὶ εἶναι πολὺ μεταγενέστεροι τοῦ ἀρχικοῦ ἑορτασμοῦ των.

Ὅθεν ἑορτάζουσα ἡ Ἐκκλησία μας μεγαλοπρεπῶς τήν ἱεράν μνήμην τῶν θεμελιωτῶν αὐτῶν τῆς πίστεώς μας καί τάσσουσα τήν ἑορτὴν των μετὰ τήν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀφοῦ καί μικράν νηστείαν, τήν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, προτάσσει τῆς ἑορτῆς των, ὡς ἐλέγχθῃ ἀνωτέρω, καλεῖ τούς πιστοὺς νά ἑορτάσουν καί ἀνυμνήσουν τούς δύο κορυφαίους Ἀποστόλους μέ τούς λαμπροὺς ὕμνους τῆς ἑορτῆς των, παρακαλοῦντες αὐτούς, «ἵνα ἀδιαλείπτως πρεσβεύωσι Χριστῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

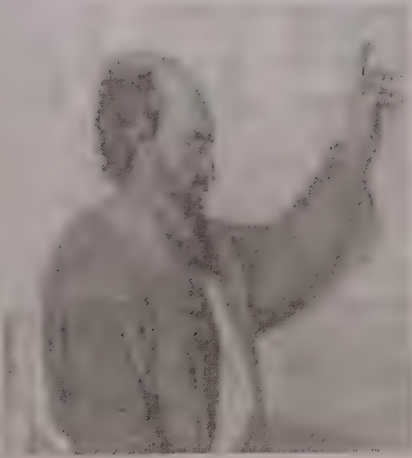
Ἄς ὑμνῶμεν λοιπόν ἐπαξίως αὐτούς καί ἄς τούς παρακαλοῦμεν, ἵνα: «ταῖς αὐτῶν ἀγίαις πρεσβείαις ὁ Θεὸς ἐλέγησῃ καί σῶσῃ ἡμᾶς».

Ἀμήν.



ΙΕΡΑ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

Ἑσπερινοῦ εἰς τόν Ἀπόστολον Παῦλον



Εἰς τό «Κύριε ἐκέκραξα»

Κατά τό «Τῶν οὐρανίων ταγμάτων».

Τῶν Ὁρθοδόξων τά πλήθη δεῦτε συνέλθωμεν, μνήμην ἐπιτελοῦντες τοῦ παμμάκαρος Παύλου καί τοῦτον ἐγκωμίοις πνευματικοῖς καταστέψωμεν ἅπαντες, ὡς τῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας τόν ἰδρυτήν, πολιοῦχον καί ὑπέρμαχον.

Ἑλλάς πᾶσα τέρπου, εὐφραίνου, ἀγάλλου σήμερον, ὅτι ἐπέστη αὐθις ἡ πανήγυρις Παύλου, κομίσαντός σοι πρώτου τό φῶς τοῦ Χριστοῦ καί ἐκ σκότους ἐλκύσαντος τῆς ἁμαρτίας τά τέκνα σου τ' ἀληθῆ, τόν Χριστόν ὁμολογήσαντα.

Πρός Κορινθίους τό πάλαι γράφων, Ἀπόστολε, ἀγάπης νέον ὕμνον ἐμελώδησας, πρώτος καί ταύτην ἀνωτέραν γλωσσῶν, θυσιῶν καί θαυμάτων παρέστησας, χαλκός ἡχῶν ἐστι λέξας ταύτης ἐκτός ὁ πιστός καί ἀλαλάζον κύμβαλον.

Χαῖρε, Ἀπόστολε Παῦλε, κήρυξ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ Ἑλ-

λάδος πολιοῦχε, φωτιστά καί προστάτα, ἐλθὼν γάρ εἰς πόλεις τό πάλαι αὐτῆς πλήρεις οὖσας μiasμάτων σατανικῶν, ψυχοφθόρων, παθῶν δεινῶν, εἰς Χριστόν αὐτὴν μετέστησας.

Δόξα. ἤχος πλ. β'.

Σήμερον μνήμην ἐπιτελοῦντες τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν καί τῆς οἰκουμένης Διδασκάλου, Παύλου, τοῦ σκεύους ἐκλογῆς, χαρμονικῶς πιστοὶ αὐτόν ἀνυμνήσωμεν. Χαίροις, Παῦλε, θεοπέσιε, ἐκ νηδύος τῆς μητρὸς ἀφορισθεὶς εἰς Εὐαγγέλιον Χριστοῦ καί Θεοῦ τῶν ὅλων. Χαίροις, ἀστήρ παμφέστατε, ὁ ἐκ ζόφου τῆς ἀγνοίας ἀνελκυσθεὶς διὰ τῆς χάριτος καί τόν κόσμον ἐλκύσας εἰς Χριστόν ζήλῳ ἐνθέῳ σου κηρύγματος. Χαίροις, στερεότατε πύργε τῆς πίστεως, τὴν λυσσώδη μανίαν τῶν θεομάχων διωκτῶν σου ἀποκρουσάμενος, τὴν δέ ῥομφαίαν τοῦ πνεύματος κατὰ ἐχθρῶν ὁρατῶν καί ἀοράτων ἀντιταξάμενος. Καί νῦν, ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύων, ἰκέτευε τοῦ θεοῦ ἐλέους ἡμᾶς τυχεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

Καί νῦν. Θεοτοκίον.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

α) Πράξεων τῶν Ἀποστόλων τό ἀνάγνωσμα: «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐνδεχομένου... (κεφ. ιζ' 16 - 34).

β) Πρὸς Κορινθίους Β' Ἐπιστολῆς Παύλου τό ἀνάγνωσμα. «Ἀδελφοί ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ... (ια' 21 - ιβ' 10).

Εἰς τὰ ἀπόστιχα

Πρὸς τό «Χαίροις ἀσκητικῶν»

Παῦλε, ὦ ἱερά κορυφή, τῶν Ἀποστόλων πρωτοστάτης γενένησαι καί φάρος θεολογίας, τῶν ἐθνικῶν τὰς ψυχὰς καταυγάζων μάκαρ, σὺ κηρύγματι. Ἀφ' ἧς γάρ ὁ Κύριος τὴν ψυχὴν σου ἐφώτισε καί σκεῦος θεῖον ἑαυτοῦ σέ ἀνέδειξε, ἔρως ἅγιος τὴν καρδίαν σου ἔτρωσε. Ἄνθρωπος ὢν μετάρσιος, ἡρώγης, θεοπέσιε, ἄρρητα ῥήματα ἀκούσας καί προγευθεὶς τόν παράδεισον. Διό προσκυνοῦμεν τόν καλέσαντά Σε κήρυκα καί Ἀπόστολον.

Παῦλε, ἡ θεία χάρις ἐν σοὶ πλουσιωτάτῃ ἐκ Θεοῦ ἐπεδήμησε καί ταύτην στερεῶς κατέχων ὡς συνοδίτην πιστόν διωγμούς λυσσώδεις καί ναυάγια ὑπέμεινας, ἐνδοξε, ἐν θαλάσῃ καί πόλεσιν, ἐν ἐρημίαις κινδυνεύων ἐκάστοτε, λιθαζόμενος, ῥαβδιζόμενος. Ψυχος, λιπόν, νηστεῖαν τε γυμνότητα, στέρησιν ἐν ἐθνικοῖς, ψευδαδέλφοις καί φυλακῇς πείραν ἔλαβες. Χριστόν ἐκδυσώπει καί ἡμᾶς τυχεῖν πλουσίως τῆς θείας χάριτος.

Παῦλε, ὁ θεῖος κήρυξ Χριστοῦ, ἀνά τὰ πέρατα Αὐτόν διεκήρυξας, Συρίας καί Παλαιστίνης, Κύπρου, Ἀσίας Μικρᾶς καί Μακεδονίας, Ἀχαΐας τε καί Ρώμην ἐζώγησας, Ἰσπανίαν κατέλαβες καί σύν αὐταῖς Κρήτην, πανταχοῦ δέ καθίδρυσας Ἐκκλησίας πλήρεις ζήλου πίστεως. Ὅθεν, ἐθνῶν Ἀπόστο-

(Συνέχεια στή σελ. 54)



ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Συνήλθεν τήν Κυριακήν 6 Μαΐου ἡ Γεν. Συνέλευσις τοῦ Σωματείου μας. Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Δ. Δρυλεράκης καί γραμματεῖς ἡ κ. Καλλιόπη Κωνσταντινίδου καί ὁ κ. Παναγιώτης Γρηγ. Βαρυμποπιώτης. Ἐπειδή ὁμως, λόγω καί τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου Ψαλτόπουλου, δέν ὑπῆρχεν πλήρης Ἐξελεγκτική Ἐπιτροπή νά ἐπικυρώσῃ τά οἰκονομικά πεπραγμένα τῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 2000, ἐξελέγη νέα Ἐξελεγκτική Ἐπιτροπή ἐκ τῶν κ.κ. Δ. Δρυλεράκη, Γεωργίου Κουτσούρη καί Χρ. Παρθένη καί διεκόπη ἡ συνεδρίασις διά τήν ἐπομένην Κυριακήν 13 Μαΐου. Πράγματι συνήλθεν ἡ Γεν. Συνέλευσις κατά τήν Κυριακήν 13 Μαΐου. Κατ' αὐτήν ἐγένετο Ἀπολογισμός τῶν πεπραγμένων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καί Ἀπολογισμός τῆς Οἰκονομικῆς Διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 2000. Ἀνεγνώσθη καί ἡ ἔκθεσις τῆς νέας Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς καί κατόπιν ἀπηλλάγη τό ἀπερχόμενον Διοικ. Συμβούλιον πάσης εὐθύνης. Ἐν συνεχείᾳ ἐψηφίσθη ὁ προϋπολογισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 2001 καί γενομένων ἀρχαιρεσιῶν ἐξελέγη νέον Διοικ. Συμβούλιον ὡς ἀκολούθως:

Πρόεδρος: Ἡλ. Γ. Παπαγεωργίου, Α' Ἀντιπρόεδρος: Γ. Σπ. Παπαδάκης, Β' Ἀντιπρόεδρος: Παν. Κ. Βλάχος, Μέλη: Στυλιανός Δ. Βασιλόπουλος, Παναγιώτης Γρ. Βαρυμποπιώτης, Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης, Γ. Ἀ. Κουτσούρης, Μιχ. Σ. Νικηφοράκης, Ἀπόστολος Σ. Φωτιάς.

Τό νέον Διοικητικόν Συμβούλιον συνεδρίασεν τήν Πέμπτην 24 Μαΐου 2001, ἐορτήν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ νέου προέδρου Ἡλία Γ. Παπαγεωργίου καί συνεκροτήθη εἰς σῶμα ὡς ἀκολούθως:

Πρόεδρος: Ἡλ. Γ. Παπαγεωργίου, Α' Ἀντιπρόεδρος: Γ. Σπ. Παπαδάκης, Β' Ἀντιπρόεδρος: Παν. Κ. Βλάχος, Γενικός Γραμματεὺς: Ἰω. Χρ. Κωνσταντινίδης, Ταμίας: Ἀπ. Σ. Φωτιάς. Εἰδικοί Γραμματεῖς: Μιχ. Σ. Νικηφοράκης καί Στυλ. Δ. Βασιλόπουλος καί Σύμβουλοι: Παν. Γρ. Βαρυμποπιώτης καί Γ. Α. Κουτσούρης.

Ἀπεφασίσθη ὅπως τό περιοδικόν διευθύνεται ὑπό Ἐπιτροπῆς ἀπό τοὺς κυρίους Ἡλίαν Παπαγεωργίου, Παναγιώτην Βλάχον καί Ἰωάννην Κωνσταντινίδην. Ἀρχισυντάκτης ὠρίσθη ὁ Δρ. τῆς Θεολογίας Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης.

Ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπή ἀπεφάσισεν, ὅπως τό προσεχές φύλλον τοῦ περιοδικοῦ (τό παρόν), ἀφιερωθῇ τιμητικῶς εἰς τόν Ἀπόστολον Παῦλον, τόν ἰδρυτὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΩΝ «ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ»

Παναγιώτης Βαρυμποπιώτης	1910–1969
Χρῆστος Ἐνισλείδης	1970–1983
Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης	1983–2001
Ἡλίας Γ. Παπαγεωργίου	2001–

ΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΜΑΣ

Τό παρόν τεύχος

Τό παρόν τεύχος τοῦ περιοδικοῦ μας, ὅπως ἀντιλαμβάνεται τίς ἐκ τῆς α' σελίδος αὐτοῦ εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τόν Μέγαν Ἀποστόλον τῶν Ἑθνῶν, τόν Ἅγιον Παῦλον, τόν καί ἰδρυτήν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν καί γενικώτερον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀπό τῆς ἀπόψεως ταύτης τό περιοδικόν μας συμβάλλει εἰς τήν ἀρμόζουσαν καί ἐπιβαλλομένην τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ κατ' ἐξοχὴν Ἀποστόλου τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, δέν εἶναι καί ὅσον ἔπρεπε διαδεδομένη εἰς τόν ἑλληνικόν λαόν. Μόλις ἀπό τοῦ αἰοδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσοστόμου Α' τοῦ Παπαδοπούλου (1923-1938) ἤρχισε νά γίνεται συστηματικώτερα προσπάθεια γνωστοποιήσεως τῆς τιμῆς τοῦ Ἀποστόλου τούτου. Τότε ἐκτίσθη ἡ τουλάχιστον ἐγκαινιάσθη ὁ φερώνυμος Ἱ. Ναός εἰς τό Κολωνάκι, ἐθεσπίσθη ὁ πανηγυρικός Ἑσπερινός εἰς τόν Ἄρειον Πάγον καί ὁ ἴδιος ὁ σοφός ἐκεῖνος Ἀρχιεπίσκοπος ἐποίησε τό Ἀπολυτίκιον «Ἑθνῶν σέ κήρυκα...», τό ὁποῖον ἀκούεται σήμερον εἰς τὰς ἀκολουθίας μας. Ὅθεν ἡ προβολή τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τυγχάνει ὄχι μόνον ἐπίκαιρος ἀλλά καί ἀπαραίτητος.

Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης

Ὁ διακεκριμένος ἐκπαιδευτικός, θεολόγος, ἱεροκήρυξ καί συγγραφεὺς Ἰωάννης Γρ. Τιμαγένης, ἐπὶ μίαν 25/ετίαν Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» καί Διευθυντής τοῦ περιοδικοῦ του, λόγῳ ἡλικίας, παρεχώρησε τήν σκυτάλην τῆς διακονίας του εἰς τούς νεωτέρους συνεργάτας του.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, τό περιοδικόν ἐκδίδεται τό πρῶτον, χωρίς τήν πεπνυμένην του οἰκοτροφίαν ἀλλά καί ὄχι ἄνευ τῆς συμβολῆς του εἰς μίαν νέαν περίοδον, στηρίζομένην ἐπὶ τῆς παραδόσεως τήν ὁποίαν τοῦτο ἀπό τοῦ ἔτους 1910 ὑπηρετεῖ.

Ἐπιφυλάσσεται δέ ἡ νέα διεύθυνσις, ἐν καιρῷ νά ἐτοιμάσῃ καί ὁλόκληρον τιμητικόν τεύχος, ἵνα ὑπογραμμίσῃ, τὰς πρὸς τόν σύλλογον «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι» γενικῶς καί πρὸς τό παρόν περιοδικόν εἰδικώτερον, ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρός, ἐξαίρουσα τήν συμβολήν αὐτοῦ γενικώτερον εἰς τόν τομέα τῶν ἐκκλησιαστικῶν, θεολογικῶν καί ἐκπαιδευτικῶν μας πραγμάτων. Εὐχεται δέ ὅπως Κύριος ὁ Θεός χαρίζῃ τῷ σεβαστῷ ἐπιτίμῳ προέδρῳ μας ὑγείαν κατ' ἄμφω καί δύναμιν Θεοῦ, ἵνα συνεχίσῃ παρέχων τὰς πρὸς τήν Ἐκκλησίαν καί τήν Θεολογίαν ὑπηρεσίας του.

Τό θέρος

Ἡδὴ εἰσῆλθαμεν εἰς τό θέρος. Τὰ σχολεῖα ἔκλεισαν. Αἱ παντός εἶδους ἐξετάσεις τῶν νέων μας ἐπερατώθησαν ἢ πε-

ρατοῦνται κατ' αὐτάς. Αἱ πλεῖσται οἰκογένειαι ἐτοιμάζονται διά τὰς θερινὰς διακοπὰς. Ὡς ἐκ τούτου καί ἡ λειτουργία τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Ἰδρύματος καί τοῦ Συλλόγου τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν» ἀναστέλλονται.

Ἄς εὐχηθῶμεν, σύν Θεῷ, ἀφοῦ δώσωμεν τόν ἀσπασμόν τῆς εἰρήνης νά ἐπανέλθωμεν ὅλοι εἰς τίς θέσεις μας τό προσεχές φθινόπωρον, ὁπότε μέ τήν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί πρεσβείαις τῶν προστατῶν ἁγίων μας Τριῶν Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καί Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς δραστηριότητάς μας, ἐπεκτείνοντες αὐτάς καί «ὅπου τό Πνεῦμα πνεῖ» καί καθοδηγεῖ τούς ἐργαζομένους τό ἀγαθόν μή λησμονοῦντες τό Παῦλειον: «Τοῖς ἀγαπῶσι τόν Θεόν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν» (Ρωμ. η' 28).

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ποντίφικος

Πολύ ἀναμφιβόλως ἐτάραξεν τήν ἀτμόσφαιραν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας ὀρίζοντος ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ρωμαίου ποντίφικος, ἁγιωτάτου πάπα τῆς Ρώμης Παύλου - Ἰωάννου τοῦ Β'. Καί πράγματι ἡ ἐπίσκεψις αὕτη, προσκυνηματική κατὰ τούς μέν, ποιμαντική δέ καί εἰς τήν οὐσίαν τῆς ἡτο φυσικόν νά προκαλέσῃ καί συζητήσεις καί ἐνδιαφέρον καί ἀντιλογία. Πάντως, πρέπει νά ἐξαρθῇ τό γεγονός ὅτι ἡ ἐκκλησιαστική ἡγεσία τοῦ τόπου μας ὄχι μόνον ἔδωσε τήν ἀπαιτούμενην σημασίαν εἰς τό γεγονός, ἀλλά μελετήσασα τό ζήτημα πραγματικῶς ἀντιμετώπισε μέ γενναιότητα, ὀρθοφροσύνην, ἐπιστημοσύνην καί πάντοτε μέ τό πνεῦμα τῆς παραδόσεως (ἐκκλησιαστικῆς καί ἑλληνικῆς) καί τῶν ἱερῶν κανόνων τήν ἐν λόγῳ ἐπίσκεψιν, παρά τὰ κοῤῥατα τῶν διαφόρων θατράχων, οἱ ὁποῖοι εὐκαιρίας δοθείσης ἐξήμεσαν ὅσα ἐνδομύχως ἐνεστερνίζοντο, ἰδίᾳ ἔναντι τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἡγεσίας. Ἀπό τῆς γωνίας πάντως αὐτῆς θέλομεν νά ὑπογραμμίσωμεν τὰ δύο σπουδαῖα κείμενα, τὰ ὁποῖα εὐκόλως παραθεωροῦνται, ἐνῶ εἶναι ντοκουμέντα ἱστορικά καί διαχρονικά. Ταῦτα δέ εἶναι: ἡ Προσφώνησις τοῦ Μακαριωτάτου πρὸς τόν Ποντίφηκα, ἐνεκα τῆς ὁποίας ἠκούσθη καί ἡ τὸσον ἀναμενόμενη συγγνώμη καί ἀφ' ἑτέρου ἡ κοινὴ διακήρυξις τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν εἰς τόν Ἄρειον Πάγον.

† Γεώργιος Α. Τσατσαρώνης (1917-2001)

Μέ πολλήν θλίψιν ἐπληροφορήθημεν τήν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκδημίαν τοῦ μουσικοδιδασκάλου Γεωργίου Ἀλεξίου Τσατσαρώνη. Οὗτος ἐπὶ ἔτη προσέφερε δωρεάν τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τόν σύλλογον, διευθύνων σεμινάριον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τήν ὁποίαν ὅσον ὀλίγοι κατεῖχε θεωρητικῶς καί πρακτικῶς. Εἶθε ἡ μνήμη αὐτοῦ νά εἶναι αἰωνία καί Κύριος ὁ Θεός ἀμείψει τοῦτον, ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἐμόχθησεν.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος,

κήρυξ Ἐθνῶν καί Ἑλλήνων

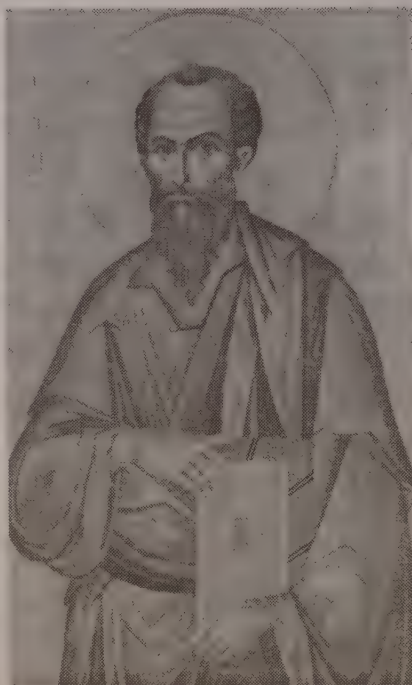
Τῷ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΕΥΡΑΚΗ, δ.θ.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος εἶναι μέγιστη μορφή τῆς παγκόσμιας ἱστορίας.

Ὁ Παῦλος εὐστοχα χαρακτηρίστηκε «ὁ πρῶτος μετά τόν ΕΝΑ» ἀπό τό γερμανό θεολόγο Ad. Deissmann, «οὐρανομήκης ψυχή» ἀπό τόν ἱ. Χρυσόστομο καί «ἥρωϊκώτερος τῶν Ἀγίων καί ὁ βαθύτερος τῶν μυστῶν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας» (Βασ. Ἰωαννίδης).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἦταν πραγματικά ὁ πρῶτος στήν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, εἶχε ὅπως ὅλοι δυό μάτια, τό ἕνα στόν οὐρανό καί τό ἄλλο στή γῆ. Φυλακίστηκε τρεῖς φορές (Παλαιστίνη, Ἑλλάδα, Ρώμη). Πραγματοποίησε τέσσερεις περιοδεῖες καί εἶδε πέντε ὁράματα.

Ὁ Ἀπόστολος καταγόταν ἀπό τήν Ταρσό τῆς Κιλικίας τῆς Μ. Ἀσίας, ἦτο Ἰσραηλίτης καί μάλιστα Φαρισαῖος καί γεννήθηκε μεταξύ τῶν χρόνων 5-15 μ.Χ. Παράλληλα μέ τίς ἀξιόλογες σπουδές



του (ἐλληνική καί ἐβραϊκή) ἔμαθε καί τήν τέχνη τοῦ σκηνοποιοῦ. Ὡς παιδί ἐπίσημου Ρωμαίου πολίτη ἦταν καί ἐκεῖνος ἀριστοκράτης καί

Ρωμαῖος πολίτης διαπρώντας μάλιστα συγχρόνως δυό ὀνόματα, ἕνα ἐβραϊκό Σαούλ καί ἕνα ρωμαϊκό Paulus.

Ὁ κατά πάντα ἱκανότατος Σαούλ εἶχε ἕνα μειονέκτημα: ἦταν φανατικός ἄνθρωπος καί σκληρός διώκτης τῶν χριστιανῶν. Ἡ θαυμαστή μεταστροφή του στο χριστιανισμό ἐγινε θαυματουργικά λίγα χιλιόμετρα ἔξω ἀπό τήν Δαμασκό. Εἶδε ὄραμα τό Χριστό νά τοῦ ζητάει τό λόγο, γιατί τόν καταδίωκει. Ἐνῶ καταδίωκε τήν Ἐκκλησία παρουσιάστηκε ὁ Ἰησοῦς καταδιωκόμενος. Καί τοῦτο, γιατί ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστός παραινόμενος στούς αἰῶνες, ὅπως πολύ ὥραϊα ἀργότερα εἶπε ὁ ἱ. Αὐγουστίνος. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στά κατοπινά χρόνια του θά πεῖ μελαγχολικά καί μεταμελημένος τά ὑπέροχα: «Ἐγώ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὅς οὐκ εἰμι ἱκανός καλεῖσθαι ἀπόστο-

(Συνέχεια ἀπό τή σελ. 51)

λον γεραίρει σε ἅπανα ἡ οἰκουμένη καί μέλπει τήν ὑπέρ ἀνθρώπων ἄθλησιν, Χριστόν προσκυνοῦσα χάριν, ἔλεος, εἰρήνην ἡμῖν δωρούμενον.

Δόξα πλ. α'.

Δεῦτε Ἑλλήνων οἱ φιλόχριστοι, ἀγαλλομένοις ποσί, πνευματικῶς σκιρτήσωμεν ἀναμνησκόμενοι ἐπὶ τῶν τόπων, οὓς καθηγίασαν οἱ πόδες τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν. Οὗτος γάρ ὑπόπτερος, τήν ὑπ' οὐρανόν

περιερχόμενος, κατέφθασεν ἐπὶ τήν χώραν τῆς Ἑλλάδος, τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου, φυσιῶσαν ἐπὶ πλούτῳ, ὑπόδουλον δέ ταῖς μηχαναῖς τοῦ ἀλάστορος ἐχθροῦ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Καί διατρέχων ἐν μέσῳ αὐτήν ἐν πολλῇ δυνάμει Πνεύματος Ἁγίου ἐκήρυττε τόν Ἀναστάντα Κύριον, Χριστός δέ ζῶν ἐν αὐτῷ, ἐν ὁράματι ὀφθείς, ἔλεγεν αὐτῷ μή φοβοῦ, ἀλλά λάλει καί μὴ σιωπήσης, ὅτι λαός μοι ἐστί πολὺς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Σύ δέ, Ἀπόστολε, ἐπιρρωσθεῖς ἐντο-

νώτερον κατήγγειλες Αὐτόν καί συνέχεας Ἰουδαίους καί Ἐθνικούς, φιλοσόφους καί ἄρχοντας καί ἐπέθετες ἐπὶ τήν χώραν τῆς Ἑλλάδος τήν σφραγίδα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτόν καθέτευε καί ἡμᾶς ἐμφανισθῆναι πρό Αὐτοῦ ἐν παρρησίᾳ καί τυχεῖν τῆς αἰδίου μακαριότητος.

Καί νῦν. Θεοτοκίον.

«Μακαρίζομέν Σε...».

Ἐποιήθη ὑπό

Μιχαήλ Κωνσταντινίδου

Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς (1949-1958)

λος, διότι ἐδίδωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ» (Α΄ Κορ. ιε΄ 9. Γαλ. α΄, 13. Φίλιπ. γ΄, 6).

Γιὰ τὴν θαυμαστή μεταστροφή του ὁ Παῦλος μέ καύκηση εἶπε στοῦ βασιλιά Ἀγρίππα ἀργότερα τὰ ὑπέροχα: «Ὅθεν, βασιλεῦ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθής τῇ οὐρανίῳ ὁπτασίᾳ» (Πράξ. κς΄, 20). Γιὰ τὴν κλήση τοῦ Παύλου ὁ ἱ. Χρυσόστομος χρησιμοποίησε τὴν ὥραία εἰκόνα τοῦ ψαῤᾳ. Ἐγραψε: «Ὅπως ὁ ψαῤᾳς ἀνεβασμένος πάνω σε βράχο κινεῖ τὸ καλάμι καὶ πετάει τὸ ἀγκίστρι στὴ θάλασσα, ἔτσι καὶ ὁ Δεσπότης Χριστός, ὁ πνευματικός Ἀλιέας, ἀπὸ τὸ Βράχο τοῦ Οὐρανοῦ εἶπε τὰ λόγια σάν ἀγκίστρι: “Σαοῦλ, Σαοῦλ, γιατί μέ καταδιώκεις;” καὶ “ἤλিয়েσε τὸν ἰχθύν τοῦτον τὸν μέγαν”» (Ρ.Γ. 51, 117).

Ὁ Σαῦλος στὴ συνέχεια βαπτίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀνανία (ἕνα ἐκ τῶν Ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων) παρὰ τίς ἀντιρρήσεις του. Αὐτὸν μέ ὄραμα ὁ Χριστός τοῦ εἶπε τὰ καταπληκτικά: «Πορεύου, ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος τοῦ βασιτάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων» (Πράξ. θ΄, 15).

Οἱ περιοδεῖες τοῦ Ἀποστόλου Παύλου

Ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὁ πρῶτος μετὰ τὸν ΕΝΑ, Ἰησοῦν, πραγματοποίησε 4 περιοδεῖες. Ἡ πρώτη στὴν Κύπρο καὶ Μικρά Ἀσία, ἡ δευτέρα στὴν Ἑλλάδα, ἡ τρίτη Μικρά Ἀσία, Παλαιστίνη. Ἑλλάδα καὶ τὸ περιπετειῶδες ταξίδι στὴ Μελίτη. Καὶ ἡ τέταρτη περιοδεία ἐγένετο στὴν Ἰσπανία, Κρήτη, Ἐφεσο.

Πρώτη. Στὴν Κύπρο πῆγε μέ τὸ Μάρκο καὶ τὸν Βαρνάβα. Διέσχισαν πεζῇ τὸ νησί ἀπὸ Ἀνατολή μέχρι Δύση. Στὴν Πάφο κατήχησε τὸ Ῥωμαῖο Διοικητὴ **Σέργιο Παῦλο**. Στὴ Μικρά Ἀσία ἐπισκέφθηκαν Πέργη, Ἀντιόχεια Πισιδίας, Ἰκόνιο, Λύστρα, Δέρβη. Οἱ



ταλαιπωρεῖς τοῦ Παύλου καὶ Βαρνάβα (ὁ Μάρκος ἐγκατέλειψε τὴν περιοδεία) ἦταν ἀνέμελες. Διέσχισαν δάση, πέρασαν ποτάμια, ἀνέβηκαν σὲ ὑψόμετρο 1.000 μέτρων, κοιμήθηκαν σὲ προεξοχές βράχων καὶ ἄλλα πολλά. Ἰδιαίτερα στὰ Λύστρα πόνεσε πολὺ ὁ Παῦλος, γιατί μετὰ τὴν θεραπεία κωλοῦ δέχτηκε ἀπὸ φανατισμένους Ἑβραίους λιθοβολισμό, τὸν ὁποῖο μέ καύκηση κάποτε ἀνέφερε. Ἐδῶ ἔκανε χριστιανὸν τὸν Τιμόθεο, καθὼς καὶ τὴ μητέρα του καὶ τὴ μάμη του.

Ἡ δευτέρα περιοδεία τοῦ Παύλου ἀφορᾷ τὴν πατρίδα μας Ἑλλάδα. Στούς Φιλίππους θεράπευσε μιά νέα δαιμονισμένη. Παρὰ τίς κολακεῖες τοῦ διαβόλου, πού ἔλεγε μέ τὸ στόμα τῆς κοπέλλας «οὗτοι οἱ ἄνθρωποι (Παῦλος καὶ Σίλας) δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας» (Πράξ. ις΄, 17), ὁ Παῦλος ἤλθε σὲ σύγκρουση μέ τίς δαιμονικές δυνάμεις. Οἱ ἄνθρωποι τῆς νέας, πού ἔχασαν παράνομα χρήματα, κτύπησαν τοὺς Ἀποστόλους καὶ οἱ στρατηγοὶ (ἄρχοντες τοῦ τόπου) τοὺς φυλάκισαν. Μέσα στὴ φυλακὴ προσεύχονταν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας. Καὶ ἔκαναν δύο σεισμούς. Ἐνα φυσικό, πού ἔσπασαν οἱ πόρτες καὶ ὅλοι οἱ φυλακισμένοι βγήκαν ἔξω.

Καὶ ἕνα πνευματικὸ σεισμό, στὴν καρδιά τοῦ **δεσμοφύλακα** πού ἔπεσε στὰ πόδια τῶν ἀόπλων ἀποστόλων λέγοντας: «Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ;». Καὶ ὁ Παῦλος ἀπαντᾷ: «Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν καὶ σωθήσῃ σύ καὶ ὁ οἶκός σου» (Πράξ. ις΄, 31). Τότε κατεκλήθηκε ὅλη ἡ οἰκογένειά του, βαπτίστηκε καὶ ἔκαναν τραπέζι εὐχαριστίας στοὺς κήρυκες τοῦ Λόγου καὶ τὴν ἐπομένη Παῦλος καὶ Σίλας, ἀνέχωρσαν, ἀφοῦ οἱ στρατηγοὶ ζήτησαν συγγνώμη ἀπὸ τὸν Ῥωμαῖο πολίτη Παῦλο, πού ἄδικα κακοποιήθηκε.

Στὴ Θεσσαλονίκη καὶ στὴ Βέρροια εἶχε ἀξίολογὴ δραστηριότητα ὁ θεῖος Παῦλος. Ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Κατερίνης καὶ μέ πλοίαριο ἔφτασε στὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Ἀθήνα. Στὸ κλεινὸ ἄστυ μίλησε γιὰ Θεό, ἄνθρωπο καὶ Θεάνθρωπο. Μνημειώδης ἡ ὁμιλία του στὸν Ἀρειο Πάγο. Μικρά τὰ ἀποτελέσματά της. Στὴ συνέχεια μέ πλοῖο πῆγε στὴν Κόρινθο. Στὴν πόλη αὐτὴ εἶδε ὄραμα τὸν Χριστό νὰ τὸν ἐνθαρρύνει λέγοντάς του τὰ παρήγορα λόγια: «Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοι τοῦ κακῶσαι σε, διότι λαὸς ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ» (Πράξ. ιη΄, 10). Στὴν Κόρινθο κέρδισε εἰς

Χριστόν τόν ἀρχισυνάγωγο **Κρίσπο** καί συνεργάστηκε μέ **Ἀκύλα** καί **Πρίσκιλλα**.

Γ' Περιοδεία. Στὴν Ἐφεσο (Πράξ. κεφ. 1θ')

Στὴ φημισμένη **Ἐφεσο** μέ τὸ νὰό τῆς Ἀρτεμης, ἓνα ἀπὸ τὰ 7 θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καί τὸ μεγάλο λιμάνι πού καθημερινὰ ἔφταναν 100 πλοῖα, ἔδρασε ὁ ἀπόστολος τρία ὁλόκληρα χρόνια. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κηρύγματος ἦταν πλούσια: Πολλοὶ Ἰουδαῖοι καί Ἐθνικοὶ ἔγιναν χριστιανοί. Μάλιστα κάποιοι μάγοι ἔκαψαν τὰ σατανικά τους βιβλία. Ὅμως λίγοι ἀγαματοποιοὶ ἔκασαν τὰ συμφέροντά τους ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καί γι' αὐτὸ ξεσήκωσαν τὸν κόσμο, τὸν συγκέντρωσαν στὸ θέατρο τῆς πόλης καί ἀποδοκίμασαν τὸν Παῦλο. Ὁ δήμαρχος τῆς Ἐφέσου μίλησε στὸ πλῆθος καί μέ πολλή σύνεση ὑποστήριξε ὅτι ἡ θεὰ τους Ἀρτεμη δέν κινδύνευε. Ἔτσι διαλύθηκε ἡ συγκέντρωση καί τὰ πνεύματα ἠρέμυσαν.

Μήνυμα ἀπὸ τὴν Ἐφεσο νὰ καταστρέψουμε καί ἐμεῖς τὰ βλαπτικά ἔντυπα. Εἶναι δηλητηριασμένη τροφή. Ἐχει παρατηρηθεῖ ὅτι ὅλες σχεδὸν οἱ ἀτιμίες ἔχουν διαπραχθεῖ μετὰ τὴν ἀνάγνωση κακῶν ἐντύπων.

Στὴ Μίλντο (Πράξ. κεφ. κ')

Λόγω τῆς μεγάλης ἀναταραχῆς στὴν Ἐφεσο ὁ μέγας ἀπόστολος δέν μπόρεσε νὰ πάει στὴν ἀγαπημένη του πόλη καί γι' αὐτὸ συγκάλεσε τὸ πρῶτο ἱερατικό συνέδριο τῶν κληρικῶν τῆς Ἐφέσου στὴ **Μίλντο**. Ἡ ὁμιλία τοῦ Παύλου εἶναι μνημειώδης.

Ἐδῶ 3 σημεία τῆς ἀναφέρουμε. Τὸ πρῶτο εἶναι ὅτι οἱ κληρικοὶ ὀφείλουν νὰ προσέχουν τὸν ἑαυτό τους καί τοὺς πιστοὺς, γιατί τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τοὺς χειροτόνησε νὰ ὑπηρετοῦν τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, πού τὴν περιποιήθηκε μέ τὸ

αἷμα Του. Στὸ χωρίο αὐτὸ (Πράξ. κ', 28) πρῶτο ἀναφέρεται τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως ἄλλοτε (Ματθ. κ', 28) πρῶτος ὁ Πατὴρ καί σέ ἄλλη περίπτωση (Β' Κορ. ιγ', 13) πρῶτος ὁ Χριστός. Ἔτσι γίνεται ἐναλλαγή τῆς σειρᾶς τῶν Θεῶν Προσώπων τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ὡς ἰσοτίμων Προσώπων τῆς Ἀγ. Τριάδας.

Τὸ δεύτερο σημεῖο τῆς ἐμπνευσμένης ὁμιλίας τοῦ Παύλου εἶναι ὅτι πρέπει νὰ θυμοῦνται ὅτι ὁ ἀπόστολος 3 χρόνια, νύχτα καί μέρα, μέ δάκρυα νουθετοῦσε καθεὶνα χωριστὰ κληρικό. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεῖο καθίδρυμα ὁλοκληρωμένων προσωπικοτήτων. Ὁ κληρικός καί ὁ πιστός ἔχουν τὰ προβλήματά τους. Χρειάζονται καί ἰδίαν πλησίασμα καί λεπτό χειρισμό. Αὐτὸ ὀφείλουν νὰ κάνουν γονεῖς, ἐκπαιδευτικοί, προϊστάμενοι καί λοιποὶ ὑπεύθυνοι παράγοντες τῆς κοινωνίας. Αὐτὸ τὸ σύστημα ἐφάρμοσαν προφῆτες, ἀπόστολοι καί ἅγιοι.

Καί τὸ τρίτο σημεῖο τῆς σπουδαίας ὁμιλίας εἶναι, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δέν ἀγάπησε χρήματα καί πολυτελῆ ἐνδύματα, ἀλλὰ τὴν ἀρχοντική λιτότητα. Ἐργαζόταν ὁ ἴδιος ὡς σκηνοποιός πολλές ὥρες τῆς μέρας γιὰ τὴ δική του συντήρηση καί τῶν συνεργατῶν του.

Στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης (Πράξ. κεφ. 1θ')

Οἱ ἀντιδράσεις κατὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πλῆθυναν καί μεγάλωσαν, κυρίως στὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ἔτσι ἀναγκάστηκε ὁ χιλιάρχος Λυσίας νὰ ἐπέμβει γιὰ τὴν προσωπικὴ ἀσφάλεια τοῦ Παύλου. Ἔστειλε τὸν ἀπόστολο στὴν ἔδρα τοῦ διοικητῆ τῆς Παλαιστίνης στὴν Καισάρεια (60 χλμ. Β.Δ. τῶν Ἱεροσολύμων) μέ συνοδεία περίπου 500 στρατιωτῶν. Ἡ ἀποστολὴ ἔγινε, ὅταν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Παύλου (γιὸς τῆς

ἀδελφῆς του) ἄκουσε συνωμοσίαν τῶν Ἰουδαίων σέ βάρος του. Αὐτὰ γνωστοποιήθηκαν μέ ἓνα ἐκατόνταρχο στὸ χιλιάρχο Λυσία καί πάρθηκαν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ἀσφαλείας. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ συνόδεψε τὸν ἀπόστολο τόσο μεγάλος ἀριθμὸς στρατιωτῶν. Τελικὰ οἱ πῶ πολλοὶ στρατιῶτες ἀπὸ τὰ μισὰ τῆς διαδρομῆς γύρισαν πίσω στὰ Ἱεροσόλυμα καί μόνο λίγοι (70 ἱππεῖς) τὸν συνόδεψαν στὴν Καισάρεια. Ἐδῶ ἔμεινε ὁ ἀπόστολος 2 χρόνια ἐλαφρά φυλακισμένος καί δικάστηκε (ἀνακρίθηκε) 3 φορές ἀπὸ τοὺς Φήλικα, Φῆστο καί Ἀγρίππα. Ἰδιαίτερα χάρηκε ὁ Παῦλος, γιατί ἀπολογήθηκε στὸ βασιλιά τῆς Β. Παλαιστίνης Ἀγρίππα, στὸν ὁποῖο διηγήθηκε καί τὸ ὄραμα πρὸς τὴν Δαμασκὸ, ὑπογραμμίζοντας μάλιστα ὅτι δέν ἔγινε ἀπείθαρχος στὴν οὐράνια ὁπτασία (Πράξ. κς', 20).

Τὸ περιπετειώδες ταξίδι καί ἡ παραμονὴ στὴ Μελίτη (Πράξ. κεφ. κζ' καί κη')

Τὸ ταξίδι αὐτὸ χαρακτηρίστηκε πολὺ σωστά «ἓνα ἀπὸ τὰ κυριότερα ναυτικά ντοκουμέντα τῆς ἀρχαιότητος». Ὁ Παῦλος μὴ ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὰ δικαστήρια τῆς πατρίδας του ζήτησε νὰ δικαστεῖ ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικό, μολονότι ἦταν εἰδωλολατρικό. Γι' αὐτὸ στάλθηκε σπὴ Ρώμη, τὴν παγκόσμια τότε πρωτεύουσα τοῦ γύρου ἀπὸ τὴ Μεσόγειο κόσμου. Ἐπικεφαλῆς τοῦ ταξιδίου ἦταν ὁ ἐκατόνταρχος Ἰούλιος. Ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης μέ πλοῖο. Στὰ Μύρα τῆς Λυκίας ἄλλαξαν καράβι. Ὁ πλοῦς διαρκεῖ 2 βδομάδες. Ἡ θάλασσα ἦταν τρικυμισμένη. Ταξίδεψαν νότια τῆς Κρήτης καί λόγω θαλασσοταραχῆς πέταξαν στὸ πέλαγος μέρος τοῦ φορτίου τοῦ πλοίου. Μέ θεῖο ὄραμα ἐμψυχώθηκε ὁ Παῦλος καί ἐμψύχωσε τοὺς συνταξιδιώτες του. Ἀγγελὸς Κυρίου τοῦ εἶπε:

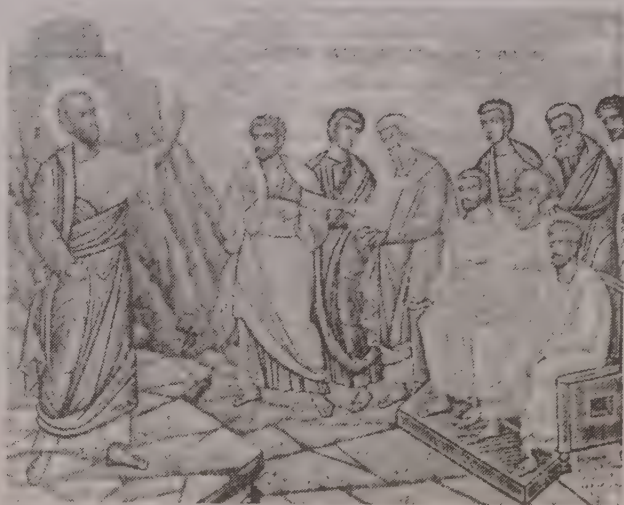


Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Του ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ, Φιλολόγου

Ο Απόστολος Παῦλος ἦλθε γιὰ πρώτη φορά στήν Ἑλλάδα τό 51 μ.Χ., στό τέλος τῆς β' ἀποστολικῆς περιοδείας του. Τότε ἱδρύσε τίς Ἐκκλησίες τῶν Φιλίππων τῆς Μακεδονίας (κοντά στή σημερινή Καβάλα), τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Βερροίας, τῆς Ἀθήνας καί τῆς Κορίνθου. Ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακή καί σημαντική ἦταν ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στήν Ἀθήνα, τήν πνευματική πρωτεύουσα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ ὁποία τότε βέβαια βρισκόταν σέ παρακμή, λόγω τῆς ὑποδουλώσεώς της στούς Ρωμαίους.

Ὅταν πῆγε γιὰ πρώτη φορά ὁ Παῦλος στήν Ἀθήνα μόνος, φεύγοντας ἀπό τή Βέρροια, ἔκαμε μερικoύς περιπάτους, γιὰ νά γνωρίσει τήν πόλη. Τοῦ ἔκαμε ἐντύπωση, ὅτι ἡ πόλη ἦταν γεμάτη ἀπό βωμούς καί ναοὺς καί ἀγάλματα διαφόρων θεῶν. Ἦταν ἐποχή συγκρητισμοῦ τῶν θρησκειῶν καί οἱ Ἀθηναῖοι τότε δέν λάτρευαν μόνο τοὺς ἑλληνικοὺς θεοὺς, ἀλλά καί ἄλλους θεοὺς ἀπό τήν Ἀσία καί τήν Ἀφρική. Ὁ Παῦλος λυπήθηκε γιὰ τό κατάντημα τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, πού ἐνῶ ἤθελαν νά λέγονται μορφωμένοι, ζοῦσαν σέ πνευματικό σκοτάδι, λάτρευαν τὰ ἄψυχα εἰδῶλα. Βέβαια θά τοῦ ἔκαμαν ἐντύπωση τὰ θαυμάσια ἀρχιτεκτονικά μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως, καθὼς καί τὰ διάφορα ἀγάλματα καί οἱ ἄλλοι ναοί μέσα στήν πόλη. Ἀλλά ὁ Ἀπό-



στολος δέν ἔδωσε τόσο πολύ σημασία στή μορφή τῶν μνημείων αὐτῶν ὅσο στό περιεχόμενο, στήν πνευματική τους ἔννοια. Γι' αὐτό λυπήθηκε γιὰ τίς πλάνες καί τίς δεισιδαιμονίες τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς του.

Σέ μιὰ περιπλάνησή του στήν πόλη εἶδε ἕνα βωμό ἀφιερωμένο στόν Ἄγνωστο Θεό. Ἴσως ὁ μικρός ναός μέ τό βωμό αὐτό νά ἦταν ἀφιερωμένος σέ κάποιο ἄγνωστο Θεό τῆς Ἀσίας ἢ τῆς Ἀφρικής. Οἱ Ἀθηναῖοι πίστευαν, ὅτι μπορεῖ νά ὑπάρχει καί κάποιος ἄλλος, ἄγνωστος Θεός, τόν ὁποῖο ἔπρεπε

➔ «Μή φοβᾶσαι Παῦλε... ὁ Θεός σου χάρισε ὅλους τοὺς συνταξιδιώτες σου» (Πράξ. κζ', 24). Μέ τή θεία δύναμη λοιπόν 275 ἄνθρωποι σώθηκαν καί βγῆκαν ἀβλαβεῖς στή νῆσο Μελίμ. Στό νησί παρέμειναν 3 μῆνες καί οἱ περιποιήσεις τῶν ντόπιων ἦταν πάμπολλες, πηγαῖες καί συγκινητικές. Ἐδῶ θεράπευσε ὁ Παῦλος τόν ἀσθενῆ πατέρα τοῦ δημάρχου Ποπλίου. Ὁ δήμαρχος τοὺς φιλοξένησε ἐπὶ 3 μέρες. Καί μετὰ τρίμηνη ἐκεῖ παραμονή μέ ἄλλο πλοῖο πῆγαν μέ τή σειρά στίς

Συρακοῦσες, Ρήγιο καί Ποτιόλους (Νεάπολη). Στήν πόλη αὐτή τόν ἀπόστολο ὑποδέχτηκαν οἱ χριστιανοί τῆς Ρώμης (πού ἀπό χριστιανούς τῆς μέρας τῆς Πεντηκοστῆς εἶχαν πιστέψει στό Εὐαγγέλιο) καί συγκινήθηκε πολύ καί χάρηκε ἀφάνταστα. Ὁ Λουκάς, ὁ συγγραφέας τῶν Πράξεων Ἀποστόλων, ἀναφέρει τή χαριστική λεπτομέρεια: «Αὐτοὺς ὅταν τοὺς εἶδε ὁ Παῦλος εὐχαρίστησε τό Θεό καί ἔλαβε θάρρος» (Πράξ. κη', 15). Στή συνέχεια πῆγαν μέ τὰ πόδια στή Ρώμη, ὅπου ἔμεινε φυλακισμένος

ἐλαφρά 2 χρόνια, γράφοντας καί τίς **4 ἐπιστολές τῆς αἰχμαλωσίας** (Φιλήμονα, Φιλιππησίους, Ἐφεσίους καί Κολοσσαεῖς). Ἐδῶ τελειώνει ἡ περίφημη τρίτη περιόδεia τοῦ Παύλου.

Ἡ **τέταρτη** ἐγίνε στήν Ἰσπανία, Ἑλλάδα καί Μ. Ἀσία. Στήν Κρήτη χειροτόνησε ἐπίσκοπο τόν Τίτο καί στήν Ἐφεσο τόν Τιμόθεο. Τελικά ὁ ἅγιος Παῦλος μέ τόν ἅγιο Πέτρο μαρτύρησαν στή Ρώμη περίπου τό 65 μ.Χ., πίν ἐποχή τοῦ πρώτου μεγάλου διώκτη τῆς Ἐκκλησίας αὐτοκράτορα Νέρωνα.

νά λατρεύουν. Τό πλήθος τῶν ναῶν καί τῶν βωμῶν ἔπεισε τόν Παῦλο γιά τήν εὐσέβεια τῶν Ἀθηναίων, ἡ ὁποία ὁμως πλησίαζε στά ὅρια τῆς δεισιδαιμονίας. Γι' αὐτό στήν προσφώνηση πού τοὺς ἔκαμε στόν Ἀρειο Πάγο, ἄρχισε μέ τά λόγια: «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι κατὰ πάντα ὥς δεισιδαιμονεστερόους ὑμᾶς θεωρῶ...» (Πρ. ιζ' 22). Ἡ λέξη δεισιδαίμων τότε σήμαινε τόν εὐσεβῆ, πού φοβάται καί σέβεται τό Θεό. Ἀλλά σήμαινε καί αὐτόν πού φοβάται πολύ τοὺς δαίμονες, αὐτόν πού λέμε καί σήμερα δεισιδαίμονα. Ὁ Παῦλος ἔρριξε τό βάρος στήν πρώτη ἔννοια, στήν εὐσέβεια τῶν Ἀθηναίων καί θέλησε νά τοὺς κολακεύσει μᾶλλον καί νά τοὺς κεντρίσει τό θρησκευτικό συναίσθημα. Τοὺς εἶπε ὅτι θαύμασε τά πολλά ἱερά, ἀπό τό ὁποῖα ἦταν γεμάτη ἡ πόλη τους, ἀλλά ἐντύπωση τοῦ ἔκαμε ὁ βωμός μέ τήν ἐπιγραφή: «Τῷ Ἀγνώστῳ Θεῷ». Αὐτόν τόν Θεόν, τόν ὁποῖον «ἀγνοῦντες εὐσεβεῖτε» (λατρεῦετε χωρίς νά τόν γνωρίζετε), αὐτόν ἤλθα νά σᾶς κηρύξω. Μέ τά λόγια αὐτά ἀπό τήν πρώτη στιγμή ὁ Παῦλος προσείλκυσε τό διαφέρον τῶν ἀκροατῶν του.

Ὁ Παῦλος στήν ἀρχή κήρυττε στή Συναγωγή τῶν Ἰουδαίων, ὅπως ἔκαμε παντοῦ. Ἐκεῖ τά συζητοῦσε καί μέ πολλοὺς στήν Ἀγορά. Τό κήρυγμά του ἔκαμε ἐντύπωση σέ μερικοὺς φιλοσόφους καί σέ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι τόν παρακάλεσαν νά ἀνέβει στό Βῆμα τῆς Πνύκας καί νά ἐκθέσει τό περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας του. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε, ὅπως πάντοτε, ἦσαν φιλόλογοι καί φιλήκοοι, τοὺς ἄρεσε πολύ ἡ συζήτηση «εἰς οὐδέν ἡνικαίρουν ἢ λέγειν τι καί ἀκούειν καινότερον» (Πρ. ιζ' 21). Γι' αὐτό πῆραν τόν Παῦλο καί τόν ὁδήγησαν στόν Ἀρειο Πάγο, γιά νά ἀκούσουν καθαρά, τό κήρυγμά του.

Ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στήν Πνύκα, πού σώζεται σέ περίληψη ἀπό τόν Εὐαγγελιστή Λουκᾶ στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (κεφ. ιζ' 22-31) εἶναι ἕνας θαυμάσιος λόγος, μέ ρητορική δομή, ἀλλά καί μέ ἐξαίρετα καί βαθιά θεολογικά νοήματα καί μέ ἠθικά διδάγματα. Στό λόγο αὐτό ὁ Ἀπόστολος ἀποκάλυψε μερικές βασικές χριστιανικές ἀλήθειες, ἄγνωστες στόν εἰδωλολατρικό κόσμο, μερικές ἀλήθειες πού ἔμελλαν νά ἀλλάξουν τήν ὄψη τοῦ κόσμου. Γι' αὐτό ἡ ὁμιλία αὐτή τοῦ Παύλου στήν Πνύκα θεωρεῖται κοσμοϊστορική. Καί πολλοί, ἐπίσημοι καί μή, ἐπισκέπτονται μέ σεβασμό τό χώρο αὐτό καί ἀναπολοῦν τό κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, πού ἔθεσε τίς βάσεις τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Εὐρώπης.

Πρῶτον ἀποκάλυψε στοὺς Ἀθηναίους καί στοὺς Ἕλληνες τόν ἀληθινό Θεό. Ὁ Θεός, πού δημιουργοῦσε τόν οὐρανό καί τή γῆ, τοὺς εἶπε, δέν κατοικεῖ σέ χειροποίητους ναοὺς οὔτε ἔχει ἀνάγκη ἀπό τίς ὑπηρεσίες τῶν ἀνθρώπων, γιατί εἶναι ἀνε-

δεής. Αὐτός δίνει σέ ὅλους ζωή καί πνοή καί τά πάντα (Πράξ. ιζ', 25). Δημιούργησε ἀπό ἓνα ἀρχικό ζεῦγος ἀνθρώπων (τῶν πρωτοπλάστων) ὅλα τά ἔθνη καί ὅρισε τή διάρκεια τῆς ζωῆς τους καί τά ὅριά τους. Ἀκόμη ἔθεσε στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων τόν ἔμφυτο πόθο νά τόν ἀναζητοῦν, «εἰ ἄρα ψηλαφήσειαν αὐτόν καί εὗροιν» (Πράξ. ιζ' 27). Καί ὁμως ὁ Θεός δέν βρίσκεται κάπου μακριά, εἶναι παντοῦ καί μέσα μας, «ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν» (Πράξ. ιζ', 28). Τό ρητό αὐτό τό εἶχε πει καί ὁ ἀρχαῖος σοφός Ἐπιμενίδης. Ἀκόμη πρόσθεσε τό ρητό, πού ἀποδίδεται στό συγγραφέα Ἀρατο καί στό φιλόσοφο Κλεάνθη: «τοῦ γάρ καί γένος ἐσμέν», δηλαδή ἀπό αὐτόν καταγόμαστε.

Ὁ Παῦλος ἐπανέλαβε μέ ἄλλα λόγια αὐτά πού εἶπε ὁ Χριστός στή Σαμαρείτιδα: «Πνεῦμα ὁ Θεός καί τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ἰω. δ' 24). Ὁ Θεός εἶναι ἄυλο, πνευματικό ὄν, δέν ἔχει ἀνθρώπινη μορφή, δέν θέλει θυσίες ζῶων κ.λπ., ἀλλά πνευματική λατρεία.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔπειτα τόνισε στοὺς Ἀθηναίους ὅτι ὁ Θεός εἶναι μακρόθυμος, ὅτι συγχωρεῖ τοὺς ἀνθρώπους γιά τίς πλάνες τους, ἀλλά τώρα μᾶς παρήγγειλε μέ τόν Υἱό του νά μετανοήσουμε, γιατί σέ λίγο καιρό θά κρίνει τόν κόσμο μέ νέα ἐμφάνιση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τόν ὁποῖο ἀνέστη ἀπό τοὺς νεκροὺς.

Στό σημεῖο αὐτό τόν διέκοψαν οἱ Ἐπικουρεῖοι φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι δέν πίστευαν στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καί στήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Πολλοὶ ἄλλοι ὁμως τοῦ εἶπαν: «Θέλουμε νά σέ ξαναακούσουμε». Τότε πίστευσαν καί βαπτίσθηκαν ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καί μιὰ γυναίκα, πού λεγόταν Δάμαρις. Αὐτοὶ μέ μερικοὺς ἄλλους συγκρότησαν τήν πρώτη χριστιανική ἐκκλησία στήν Ἀθήνα.

Οἱ βασικές ἀρχές τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στήν Ἀθήνα ἦσαν οἱ ἑξῆς: 1. Δέν ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί. Ὁ Θεός, ὁ δημιουργός τοῦ κόσμου, εἶναι ἕνας, πνευματικός, ἄυλος, ἀνεκδέχης. 2. Ὁ Θεός δημιουργοῦσε τόν ἄνθρωπο ἀπό ἓνα ἀρχικό ζεῦγος, τῶν πρωτοπλάστων. Ἐπομένως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε ἴσοι μεταξύ μας καί ἀδελφοί. 3. Ὁ Θεός εἶναι πανταχοῦ παρὼν, σ' ὅλο τόν κόσμο, ἀλλά εἶναι καί μέσα μας, «ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν» (Πράξ. ιζ', 28), δηλαδή ὅλοι ζοῦμε καί ἀναπνέουμε καί κινούμεστε μέσα στήν παρουσία τοῦ Θεοῦ, γιατί εἴμαστε πλασμένοι κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσή του, ἔχουμε ἓνα μέρος τῆς θείας οὐσίας, δηλαδή τήν ἀθάνατη ψυχὴ μας. 4. Ὁ Θεός μέ τόν Υἱόν του, πού ἔστειλε στόν κόσμο, κήρυξε σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μετάνοια,

(Συνέχεια στή σελίδα 60)

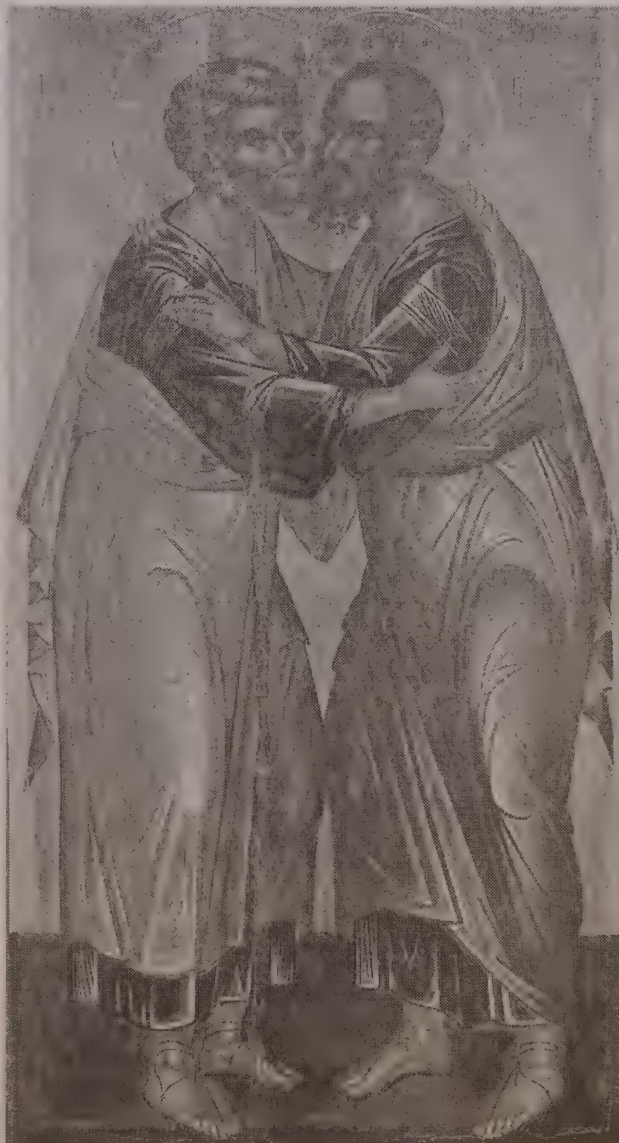
Η ΝΗΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Τοῦ ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΡ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ, Ἐπιτ. Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μ.Ε.

Η νηστεία, τό ἀρχαιότατον τοῦτο πανανθρώπινον ἔθιμον, τό ὅποῖον ἀπαντᾷ εἰς ὅλους τοὺς λαούς, οὐ μόνον ὡς φυσικὴ ἀνάγκη τοῦ ὑπὸ μεγάλης λύπης κατεχομένου ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ὡς θρησκευτικὴ ἐκδήλωσις καὶ θυσία πρὸς τὸ θεῖον, ἰδίᾳ ἐν καιρῷ θλίψεων καὶ πένθους, ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες εἶχον κατ' ἀρχάς μὲν μίαν μόνον ἐνιαύσιον μεγάλην ἐθνικὴν νηστείαν, τὴν τοῦ ἐξιλασμοῦ (Λευϊτ. ιστ' 29-30), βραδύτερον ὁμως προσέθεσαν καὶ ἄλλας. Τό ἔθιμον δέ τοῦτο ὅχι μόνον δέν κατήργησεν ὁ Κύριος, ἀλλὰ καὶ ὑπέδειξεν ὡς τὸ μόνον μέσον μετὰ τῆς προσευχῆς πρὸς καταπολέμησιν τοῦ διαβόλου (Μάρκ. θ' 29). Διὰ τοῦτο δέ καὶ πολλαχοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης συνιστᾶται ἡ νηστεία ὡς μέσον ἐγκρατείας καὶ ἐλατήριον πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Δέν καθορίζεται ὁμως ἐν αὐτῇ ὠρισμένη περίοδος νηστείας, ὡς ἐγένετο μετὰ ταῦτα.

Αἱ πρῶται χριστιανικαὶ νηστεαὶ ἐτέθησαν κατ' ἀναλογίαν καὶ ἀντίθεσιν τῶν ἰουδαϊκῶν τοιούτων, ὅπως δέ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνήστευον ἐκάστην Δευτέραν καὶ Πέμπτην, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ εἰσήγαγον κατ' ἀρχάς τὴν νηστείαν τῆς Παρασκευῆς, ὡς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ ἱ. Χριστοῦ καὶ τῆς Τετάρτης διὰ τὴν προδοσίαν Αὐτοῦ, ὅπως ἀναφέρουν ἡ Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων (8, 1, «Ὑμεῖς νηστεύσατε Τετράδα καὶ Παρασκευὴν») καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαί (ε' 15, «Τετράδα καὶ Παρασκευὴν προσέταξεν ἡμῖν νηστεύειν, τὴν μὲν διὰ τὴν προδοσίαν, τὴν δέ διὰ τὸ πάθος»). Ἀρχαιοτάτην ὁμοίως ἔχει τὴν προέλευσιν αὐτῆς καὶ ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία, τὴν ὁποίαν ἐτήρουν οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν Αὐτοῦ (Ματθ. θ' 15) καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτῶν καὶ οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοί.

Βραδύτερον δέ καὶ μετὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐορτῶν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων εἰσήχθησαν αἱ πρὸ τῶν ἐορτῶν τούτων νηστεαὶ, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἐγένεν ἔπειτα τεσσαρακονθήμερος, ὀνομασθεῖσα καὶ νηστεία τοῦ Ἀγ. Φιλίππου (14 Νοεμβρίου), ὡς ἀρχομένη τὴν ἐπομένην τῆς ἐορτῆς ταύτης.



Ἡ δέ, περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος, νηστεία τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων φαίνεται, ὅτι προῆλθεν ἐκ τῆς πρὸ ταύτης ὑπαρχούσης ἀρχαιόθεν νηστείας μετὰ τὴν Πεντηκοστήν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος εἰς τὸν περὶ φυγῆς λόγον του τῷ 357 μ.Χ. καὶ αἱ βραδύτερον γραφεῖσαι Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, αἵτινες ὁρίζουν τὴν τέλεσιν τῆς νηστείας ἐκεί-

νης μίαν εβδομάδα μετά την Πεντηκοστήν, ἤτοι μετά την Κυριακήν τῶν Ἀγ. Πάντων. Ἐσχετίσθη δέ ἡ νηστεία αὕτη μέ τούς Ἀγ. Ἀποστόλους, ἐπειδή οὗτοι εἶχον ἀρχίσει τό κήρυγμα μετά την Πεντηκοστήν, καί διά τοῦτο οἱ μετ' αὐτήν ἡμέραι ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς τούς Ἀποστόλους. Διά τοῦτο καί ἡ νηστεία αὕτη ὠνομάσθη καί νηστεία τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων, ἄν καί δέν εἶχεν εἰσαχθῇ ἀκόμη εἰς τήν Ἀνατολήν ἡ ἐορταζομένη σήμερον τήν 29 Ἰουνίου ἐορτή τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου.

Εἰσῆχθη δέ ἡ κοινή αὕτη ἐορτή τῶν δύο κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου, ἡ ἐορταζομένη ἐν τῇ Δύσει τήν 29ην Ἰουνίου, ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τήν Κων/πολιν κατά τήν 5ην μ.Χ. ἑκατονταετηρίδα καί ἀπό τότε ἡ νηστεία ἐκείνη μετά την Κυριακήν τῶν Ἀγ. Πάντων ἐθεωρήθη ὡς προπαρασκευαστική διά τήν ἐορτήν τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων, διό καί ἐκλήθη νηστεία τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων. Διήρκει δέ ἡ νηστεία αὕτη τόσας ἡμέρας, ὅσαι ἐμεσολάβουν μεταξύ τῆς Κυριακῆς τῶν Ἀγ. Πάντων καί τῆς ἐορτῆς ταύτης τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων, διά τοῦτο δέ ὁ ἀριθμός τῶν ἡμερῶν τῆς νηστείας αὐτῆς δέν εἶναι ὠρισμένος, ἀλλά εἶναι κατ' ἔτος διάφορος καί ἀνάλογος τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα. Βεβαίως ἡ ὑποχρεωτικότης καί ἡ ἔκτασις τῆς νηστείας ταύτης, ὡς καί τῆς πρό τῶν Χριστουγέννων νηστείας καθωρίσθησαν πολύ βραδύτερον, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς διδομένης ἀπαντήσεως τοῦ κανονολόγου Θεοδώρου Βαλσαμῶνος, ὅστις ἔγραψε περὶ τά τέλη τῆς 12ης ἑκατονταετηρίδος, εἰς τόν ἔρω-

τήσαντα αὐτόν Μάρκον Ἀλεξανδρείας «Προηγούνται νηστεῖαι πρό 4 ἐορτῶν· ἡγουν πρό τῆς ἐορτῆς τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων, τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τῆς Μεταμορφώσεως καί τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, πλὴν ἑπταήμεροι. Μία γάρ 40θήμερος νηστεία ἐστίν, ἡ τοῦ Πάσχα. Εἰ δέ τις καί πλεον τῶν 7 ἡμερῶν καί κατά τήν ἐορτήν τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων καί κατά τήν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ νηστεύῃ ἢ ἐκόντι ἢ ἀπό κητορικοῦ (μοναστηριακοῦ) τυπικοῦ συνωθούμενος, οὐ κατασχυνθήσεται».

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ἐξάγεται, ὅτι αἱ νηστεῖαι πρό τῶν Χριστουγέννων, καί τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων εἰς ἕκτασιν καί ἔντασιν ἐπεβλήθησαν ὡς ὑποχρεωτικαί κατ' ἀρχάς μόνον εἰς τούς μοναχούς, οἵτινες ἐτήρουν τήν μέν πρώτην ὡς 40θήμερον, τήν δέ δευτέραν ἀπό τῆς Δευτέρας μετά την Κυριακήν τῶν Ἀγ. Πάντων μέχρι τῆς ἐορτῆς τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων (29 Ἰουνίου), ἐκ δέ τῶν Μονῶν εἰσῆχθησαν πολύ βραδύτερον καί εἰς τούς λοιπούς χριστιανούς, κληρικούς καί λαϊκούς καί ἐπεκράτησαν ἀργότερον, μετά τήν IB' ἑκατονταετηρίδα.

Ἡ εὐλαβὴς δ' αὕτη συνήθεια εἶναι πρέπον νά τηρεῖται ὑπὸ τῶν δυναμένων εὐσεβῶν χριστιανῶν πρὸς ἄσκησιν τῆς ἐγκρατείας καί κατάλληλον προπαρασκευὴν ἐν προσευχῇ καί νηστείᾳ διά τήν Θεῖαν Κοινωνίαν, ἥς δέν πρέπει νά μακρύνωνται οἱ πιστοί, ἀλλ' οὔτε καί νά προσέρχωνται ἀπροετοίμαστοι εἰς κρῖμα αὐτῶν.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελίδα 58)

ὄχι μόνο ἀποστοφὴ ἀπὸ τά εἰδῶλα καί τούς ψεύτικους θεούς, ἀλλὰ καί ψυχικὴ μεταστροφή, ἐγκατάλειψη τῆς ἁμαρτίας καί τῆς πλάνης, τῆς ἀδικίας καί τῆς ἀνηθικότητος, καί ρύθμιση τῆς ζωῆς μας σύμφωνα μέ τόν θεϊκὸ ἠθικὸ νόμο. Γιατί σέ λίγο καιρὸ θά κρίνει τόν κόσμον μέ ὑπέρτατο κριτὴ τόν Ἰησοῦ Χριστό, πού θά ἐμφανισθεῖ πάλι στή γῆ καί «μέλλει κρίνει τήν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ» (Πράξ. ιζ', 22).

Οἱ βασικὲς αὐτὲς ἀλήθειες ἀποτελοῦσαν τόν πυρῆνα τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος κατὰ τούς πρώτους ἀποστολικούς χρόνους. Ἰσχύουν ἀναλ-

λοίωτες καί σήμερα. Οἱ ἀλήθειες αὐτὲς ἀπετέλεσαν τό θεμέλιο τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου καί τῆς Εὐρώπης. Σήμερα, πού ὁ κόσμος παραπαίει μέσα σέ ποικίλες αἱρέσεις καί παραθρησκεῖες, σέ ἀλληλοσυγκρουόμενες φιλοσοφικὲς καί κοινωνιολογικὲς θεωρίες, σήμερα πού ὁ κόσμος περνᾷ μία μεγάλη ἠθικὴ κρίση, μόνο οἱ ἀλήθειες, αὐτὲς μποροῦν νά σώσουν τήν ἀνθρωπότητα καί κάθε ἀνθρώπο χωριστά. Τό κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στήν Ἀθήνα περιέχει τόν πυρῆνα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καί πίστεως. Πρέπει λοιπόν νά μελετᾶμε τούς λόγους του γιὰ νά ἐμβαθύνουμε στά βαθιά νοήματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί νά ζοῦμε σύμφωνα μέ αὐτά.





‘Ο ‘Απόστολος Παῦλος ὕμνωδός καί ποιητής τῆς ἀγάπης

Τῆς ΓΕΩΡΓΙΑΣ Γ. ΧΑΡΔΑ, ἐπ. Λυκειάρχου

Τὸν Φαρισαῖο Παῦλο, ζηλωτὴ καὶ πιστὸ τηρητὴ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Νόμου, ἐκάλεσε ὁ Θεὸς νὰ γνωρίσει τὸ νέο Νόμο, τὸ Νόμο τῆς Ἀγάπης.

Ξεκίνησε τὸ ταξίδι του πρὸς τὴ Δαμασκὸ ὁ Παῦλος μέ τὸ φλογερὸ πόθο νὰ διώξει, νὰ τιμωρήσει ὅλους ὅσους δέχτηκαν τὴν κλήση τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ καὶ ἔταξαν τὸν ἑαυτό τους στὸν Εὐαγγελισμό τῆς διδασκαλίας του.

Καί μετὰ τὸ κάλεσμα τῆς Δαμασκοῦ, μέσα στὴν ψυχὴ αὐτοῦ, πού κάποτε ὑπῆρξε «βλάβησιμος καὶ διώκτης καὶ ὕβριστής» (Α΄ Τιμ. α΄ 13), πραγματοποιεῖται, μέ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, μιὰ ριζικὴ μεταβολή. Ἡ πλούσια ἀγάπη τῆς ψυχῆς του προσφέρεται τώρα, ὄχι στὸν τιμωρὸ Γιαχβέ, ἀλλὰ στὸ Θεὸ τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλπίδας, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως. (Ρωμ. ιε΄ 5).

Ἀναγνωρίζει μετὰ τὴν μεταστροφή του, ὅτι ὑπάρχει ἓνας Θεὸς «πλούσιος ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην Αὐτοῦ, ἣν ἡγάπησεν ἡμᾶς» (Ἐφεσ. β΄ 4). Αἰσθάνεται πολὺ βαθιὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ συγχρόνως σημειώνει τὴν ἀναξιοτήτα τῆς ἁμαρτωλῆς ἀνθρώπινης φύσεως, γιὰ νὰ τῆς χαρισθεῖ ἓνα τόσο ἀκριβὸ καὶ πολυτίμο δῶρο. Γράφει μ’ εὐγνώμονα συναίσθηση πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης: «Συνίστησι δέ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι ἐτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. ε΄ 8).

Ὁ Παῦλος δέν ἦταν ὁ μαθητὴς τῆς ἀγάπης, πού ἀνέπεσε στὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ. Δέν τοῦ χάρισε ὁ Κύριος αὐτὸ τὸ προνόμιο. Τοῦ χάρισε ὁμως μιὰ καρδιά, πού ἔπαλλε στὸ ρυθμὸ τῆς δικῆς του ἀγάπης. Μιὰ καρδιά, πού τὸν ἀγάπησε πιὸ δυνατὰ καὶ πιὸ αποφασιστικά ἀπ’ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ζήσανε πάνω στὴ γῆ. Τὸ ἐπισημαίνει ὁ Ἱερός Χρυσόστομος: «Οὐδεὶς μᾶλλον Παύλου τὸν Χριστὸν ἡγάπησεν, οὐδεὶς μείζονα ἐκείνου σπουδὴν ἐπεδείξατο, οὐδεὶς πλείονος ἡξιώθη χάριτος».



Μετὰ τὸ ὄραμα τῆς Δαμασκοῦ ὁ Χριστὸς εἶναι γιὰ τὸν Παῦλο ὁ μοναδικὸς καὶ ἀνεκτίμητος θησαυρός, ἡ ἴδια του ἡ ζωὴ.

Ἡ ψυχὴ του καὶ ὁλόκληρη ἡ ὑπαρξὴ του εἶναι παραδομένη σ’ αὐτὴ τὴ μεγάλη Ἀγάπη. Ὁ Ἱερός Χρυσόστομος τὴν περιγράφει τόσο παραστατικά: «Ὁ Παῦλος ἀπαξ ἑαυτὸν ἔδωκε τῇ πάντα κυβερνώσῃ χειρὶ καὶ μετὰ τοσαύτης ὑποταγῆς ὑπέθηκε, μεθ’ ὅσης ὁ πηλὸς τῷ κεραμεῖ, ἥπερ ἦγεν ὁ Θεός, ἡκολούθει».

Γιὰ τὴν ἀπείρη αὐτὴ Θεϊκὴ Ἀγάπη, πού μέ τὴ δύναμή της ἀντιμετώπισε τὰ ἀνυπερβλήτα ἐμπόδια στίς ἱεραποστολικές του περιοδεῖες, τοὺς τρομεροὺς κινδύνους, ἀκόμη καὶ τὸ θάνατο. Τὰ περι-

γράφει τόσο χαρακτηριστικά στην δεύτερη επιστολή του προς τούς Κορινθίους:

«Ὡς ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρίς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρίς ἐναυάγησα, νυχθημερόν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐξ ἐθνῶν, κινδύνους ἐν πόλει, κινδύνους ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνους ἐν θαλάσῃ, κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι· χωρὶς τῶν παρεκτός ἢ ἐπίστασίν μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν» (Β' Κορ. ια' 23-28). Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν Κύριο δημιουργοῦσε τὴν αγωνιστικὴ του ἀντίδραση, πού τὸν ὁδηγοῦσε στὴ νίκη.

Μέ τῇ βεβαιότητά τῆς θετικῆς ἀπαντήσεως ἀπευθύνει πρὸς τούς Ρωμαίους τὸ ἐρώτημα: «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμός ἢ λιμός ἢ μάχαιρα;». (Ρωμ. η' 35), γιὰ νὰ διακηρύξει στή συνέχεια τὴν ἀπόλυτη ἐμμονή του σ' αὐτὴ τὴν ἀγάπη: «Πέπεισμαι γάρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὑψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τίς κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν

Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. η' 38-39).

Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ τὸ κέντρο τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς, γιατί ὁ Χριστός συγκεντρώνει ὅλες τίς ἐλπίδες του, ὅλη του τὴν ἀγάπη.

«Ἐμοὶ δέ τὸ ζῆν Χριστός καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος», ἔγραφε μέ τὸ τρεμάμενο γεροντικό του χέρι στὰ ἀγαπημένα του παιδιὰ τῶν Φιλίππων. Καὶ παρὰ τὸ προσθέτει: «... Συνέχομαι δέ ἐκ τῶν δύο τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι πολλῷ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον». (Φιλ. α' 21-23).

Δέν ὑπάρχει ἀκριβέστερος μεταφορικῶς χαρακτηρισμός γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Παύλου, ἀπὸ ἐκεῖνον πού ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος χρησιμοποιοῦ:

«Τῇ ἀγάπῃ φλογός πάσης σφοδρότερος ἦν». Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα ἔχει πυρακτώσει τὴν καρδιά τοῦ Μεγάλου Ἀποστόλου. Μὲ ἀδιάλειπτες προσευχές, ὑμνῶντας, ἀπευθύνεται πρὸς «τὸν Πατέρα τῶν Οἰκτιρῶν» (Β' Κορ. α' 3) καὶ «πρὸς τὸν ἡγαπημένον Υἱόν Του, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ» (Ἐφεσ. α' 7).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ζοῦσε μέσα στοὺς ὠκεανούς τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὴ τὴν πλούσια ἀγάπη, σὰν πιστὸς μαθητὴς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, πρόσφερε σὲ πιστοὺς καὶ ἀπίστους, σὲ φίλους καὶ ἐχθρούς.



ΣΤΟΝ ΠΑΥΛΟ

Τοῦ Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗ

Φλόγες ἀγάπης ξεχειλίσανε γιὰ μᾶς,
στὴν τρυφερὴ καρδιά σου.
Κι' εἶναι τὰ γράμματά σου χαραγμένα,
μέ χέρια ροζιασμένα,
ἀπ' τὴν τραχειὰ τοῦ ἀργαλειοῦ δουλειᾶ.
Ἄλλοτε πάλι, τὴ γραφίδα εἶχες κρατήσει,
σὲ χέρια πληγιασμένα,
ἀπ' τὰ βαρειά τῆς φυλακῆς δεσμά.
Τὰ γράμματά σου – Δῶρα ἀγάπης γιὰ τὰ Ἕθνη
στοὺς αἰῶνες εἶναι χαρισμένα·
ἢ κάθε ἀράδα τους θαρρεῖς,
μ' αἶμα, μ' ἰδρωτὰ ἀγωνίας
καὶ μέ δάκρυ εἶναι γραμμένη...

Ὁ πονεμένος εἶσαι ἀδελφός
–ὁ πρῶτος ὕστερα ἀπ' τὸν Ἐνα–
πού σέ «παροξυσμὸν ἀγάπης»,
γιὰ μᾶς τοὺς ἄγνωρούς σου εἰδωλολάτρες
–Μακεδόνες κι' Ἀθηναίους–
σάν φίλος καρδιακός,
ἀπ' τῆς Ἀσίας κίνησες τὰ βάθη,
κι' ἦρθες ἐδῶ,
τὸν ἄγνωστο Θεό νά μᾶς κηρύξης
καὶ γίνῃς πατέρας μας,
τό ἴδιο στοργικός,
ἀφοῦ στὴν πίστι ἐσοῦ «μᾶς γέννησες»
τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ.

ΠΑΥΛΟΣ

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Τοῦ ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ ΣΚΟΥΤΕΛΗ, Θεολόγου - Φιλολόγου, π. Λυκείαρχου

«Υβριστής καὶ διώκτης τῆς Ἐκκλησίας γέγονας,
Παῦλε, παμμακάριστε, οὐρανόθεν δέ κληθεῖς, ὑπερήσπισας ταύτην παραδόξως».
(Ἰδιόμελον ἑορτῆς, Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ).

Εἶναι πράγματι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἄξιος μεγάλης τιμῆς καὶ δόξης, διότι ὑπῆρξεν ὁ διαδόσας καὶ θεμελιώσας καὶ ἀνά τόν κόσμον ἐξαπλώσας τὴν θείαν τοῦ Ναζωραίου Θρησκείαν, τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης καὶ δικαίως θεωρεῖται ὁ «πρῶτος μετὰ τὸν Ἐνα» – τὸν Χριστόν –, «Ὅστις ἐξ οὐρανοῦ τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἔργον, καὶ ὠνόμασεν Αὐτόν: «σκεῦος ἐκλογῆς, ἅγιον τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομα τοῦ ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλείων» (Πραξ. θ' 15). Ἐορτάζει δέ ἡ Ἐκκλησία μας τὴν μνήμην τοῦ τῆν 29ῃ Ἰουνίου, ἡμέραν τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου Του εἰς Ρώμην.

Ἐβραῖος τὴν καταγωγὴν, Ταρσεὺς τὴν πατρίδα, κάτοχος τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, σκηνοποιὸς δέ τὴν τέχνην, ἐξήσκησε αὐτὴν καθ' ὅλον τὸν βίον του, ἵνα μὴ ἐπιβαρύνῃ τοὺς πιστοὺς, ὑπόδειγμα φωτεινόν εἰς τοὺς κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ἐπιστραφεὶς εἰς Χριστόν κατὰ θαυμαστόν τρόπον, ἔγινεν ἀπὸ διώκτης διαπρύσιος κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἔθεσεν ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς του τὸ κατὰ Χριστόν ζῆν: «Ζῶ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοί Χριστός» (Γαλ. β' 20). Ζητεῖ δέ ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς του νὰ τὸν μιμηθοῦν: «Μιμηταί μου γίνεσθε, ὡς καὶ γὰρ Χριστοῦ» (Α' Κορ. ι' 33). Ἡ μεγάλη δέ ἀγάπη τους εἰς τὸν Χριστόν, τὸν παρεκίνησε νὰ κάμῃ 4 μεγάλας περιοδεῖας ἀνά τὸν κόσμον καὶ νὰ κηρύξῃ εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Εἰς τὰς 14 σωζομένας ἐπιστολάς του περιέχονται σπουδαῖοι δογματικαὶ καὶ ἠθικαὶ διδασκαλῖαι καὶ μάλιστα ὁ ὕμνος τῆς ἀγάπης (Α' Κορ. κεφ. ιγ'). Τὴν ἀγάπην δέ ὄχι μόνον ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ ἐφήρμοσεν εἰς τὸν βίον του, ἐργασθεὶς δραστηρίως διὰ τὴν διάσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ψυχῶν: «Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πά-



ντως τινὰς σώσω» (Α' Κορ. θ' 22), γράφει ὁ ἴδιος. Τέλος δέ ἡ μεγάλη του ἀγάπη τὸν ἔφερε διὰ δευτέραν φοράν εἰς Ρώμην, ὅπου ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Νέρωνος (67 μ.Χ.).

Ἡ μεγάλη του δρᾶσις καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Χριστόν ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία περιορίζετο μόνον εἰς Παλαιστίνην, μετὰ 30ετίαν, ὅταν μαρτυρικῶς ἀπέθα-

νε, είχεν εξαπλωθῇ εἰς ὅλον τόν τότε γνωστόν κόσμον, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας του.

Οὕτω ὁ θεῖος Παῦλος ἐγένετο ἡ λαμπροτέρα μορφή, μετά τόν Χριστόν, ἐξ ὧν ἔλαμψαν ἐπὶ τῆς γῆς, ὑπῆρξε δέ ἐμπνευστῆς ὑψηλῶν ἰδανικῶν εἰς πολλάς προσωπικότητας. Ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἶχε πάντοτε ἐνώπιόν του τήν εἰκόνα τοῦ Παύλου, ἵνα ἐμπνέεται ἐκ τοῦ παραδείγματός του καί διὰ τοῦτο τόν ἐξυμνεῖ εἰς τὰς ὁμιλίας του. Ζῶν ἔτι, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀνηρπάγη μέχρι τρίτου οὐρανοῦ «καί ἤκουσεν ῥήματα ἄρρητα, ἃ οὐκ ἐξόν ἄνθρωπῳ λαλῆσαι» (Β' Κορ. ιβ' 2-4). Διὰ τῶν ὑπερβολικῶν δέ αὐτῶν ἀποκαλύψεων ἐχαλυβδώθη ἔτι πλέον ὁ ἀτρόμητος χαρακτήρ του καί ἐμειώθη ἡ ἀσθένεια, ἐξ ἧς ἐπασχεν, διότι, καθὼς λέγει: «Τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρομαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί... καί εἶρηκέ μοι ὁ Κύριος· ἄρκει σοι ἡ χάρις μου, ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται». (Β' Κορ. ιβ' 7-9).

Τοιοῦτοτρόπως ὁ Παῦλος, ὁ μέγας αὐτός ἀνὴρ, ὑπῆρξεν εὐρύ καί δημιουργικόν πνεῦμα, καθαρὰ διάνοια, καρδιά πλήρης πίστεως καί φλογερῆς ἀγάπης, χαρακτήρ ἰσχυρός καί ἐνθουσιώδης, θέλησις ἀκατάβλητος. Ὡς ἐκ τούτου, δέν ὑπελόγιζε τὰ μεγάλα ἐμπόδια, τοὺς διωγμούς καί τοὺς κόπους

ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου, χάριν τοῦ ὁποίου εἰργάσθη ἐπὶ 30ετίαν ὁλόκληρον, ὁ ἀκαταπόνητος αὐτός ἐργάτης καί μέγας Ἀπόστολος. Εἶναι δέ εὐτυχής ἡ Ἐκκλησία ἔχουσα παρακαταθήκην καί θησαυρόν ἀνεκτίμητον τὰς 14 ἐπιστολάς Του μέ τήν θεόπνευστον διδασκαλίαν του, πηγὴν ζωῆς, κώδικα τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, κανόνα ἠθικοῦ βίου, αἰώνιον ὁδηγόν εἰς τὴν ἀρετὴν. Πρό τῆς μεγάλης αὐτῆς προσωπικότητος ὑποκλίνονται αἱ κορυφαί τῆς παγκοσμίου θεολογίας, ἡ δέ θαυμασία ἐπιστροφή του πιστοποιεῖ τὴν ἀλήθειαν καί πραγματικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τιμῶντες τὴν μνήμην του, ἃς ζητήσωμεν λοιπόν τὴν προστασίαν Του, ἵνα διὰ τῶν πρεσβειῶν του πρὸς τόν Κύριον ἐνισχυθῶμεν εἰς τὴν πίστιν, «τόν ἀγῶνα τόν καλόν τόν δρόμον τελέσαντες, τὴν πίστιν τηρήσαντες», τύχωμεν δέ τοῦ «τῆς δικαιοσύνης στεφάνου, ὃν ἀποδώσει ὁ Κύριος...» (Β' Τιμόθ. δ' 6-8). Περαινόντες ὅθεν, ἃς ἐπαναλάβωμεν πρὸς Αὐτόν τὴν παράκλησιν πού τοῦ ἀπευθύνει ὁ ἱερός ὑμνογράφος Δαμασκηνός:

«Παῦλε παμμακάριστε, οὐρανόθεν κληθεῖς... ἰκέτετε ρυσθῆναι ἐκ κινδύνων καί σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ἀμήν».

□

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

- σ. 41. Ὁ Ἀπ. Παῦλος εἰς τόν Ἀρειον Πάγον, Τοιχογραφία εἰς τόν ναόν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης Ἀθηνῶν.
- σ. 42. Εἰκὼν διὰ χειρὸς τοῦ ἀγιογράφου Φωτίου Κόντογλου.
- σ. 44. Μωσαϊκὸν ἀπὸ τό Βαπτιστήριον τῶν Ἀρειανῶν εἰς τὴν Ραβένναν (τέλος Ε' - ἀρχαί ΣΤ' αἰ.).
- σ. 49. Εἰκὼν Πέτρου καί Παύλου τοῦ Φωτίου Κόντογλου.
- σ. 51. Ὁ Παῦλος κηρύσσων, λεπτομέρεια τῆς εἰκόνης τῆς σ. 41.
- σ. 55. Τόποι εἰς τοὺς ὁποίους ἔγιναν αἱ περιοδεῖαι τοῦ Ἀποστόλου.
- σ. 57. Ὁ Παῦλος εἰς τόν Ἀρειον Πάγον, τοῦ Φωτίου Κόντογλου.
- σ. 59. Ἀσπασμός Πέτρου καί Παύλου. Ἔργον τοῦ ζωγράφου Ἀγγελοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Συλλογὴ Μονῆς Ὁδηγητρίας Ἡρακλείου Κρήτης.
- σ. 61. Φορητὴ εἰκὼν τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Σταυρονικήτα Ἀγίου Ὁρους (ΙΣΤ' αἰ.).
- σ. 63. Εἰκὼν τοῦ Ἀποστόλου διὰ χειρὸς τοῦ θεολόγου - ἀγιογράφου Μιχ. Σ. Χρυσανθοπούλου.